

تاريخ و جغرافيا لغاتنى و تعبير اصحله كافهٔ اسماء خاصه يى جامعدر

مهران مطبعه‌سی
باب عالی جاده‌سنده نومرو ۷
MIHRAN
Imprimeur

LIBRARY
JUN 29 1966
UNIVERSITY OF TORONTO

قاموس الاعلام

تاريخ وجغرافيا لغاتى وتعبير اصحله كافهٔ اسماء خاصه‌يى جامعدر

(تاريخه متعلق : كافهٔ اقوام واممله انبيا، خلفا، صحابه، تابعين، رجال حديث، ملوك، امرا، وزرا، حكام، حكما، علما، فقها، اوليا، مشايخ، ادبا، شعرا، اطبا، مورخين، سياحين، اصحاب هنر، اشخاص موهومهٔ اساطير والحاصل شرق وغربه وازمنهٔ قديمه وجديده‌يه عائد كافهٔ مشاهيرك اسملرينى، ترجمهٔ حاللرينى وآثار وتأليفاتنك تعريفنى؛ جغرافيايه متعلق دخى : كرهٔ ارضك منقسم بولنديغى قطعات وممالك ودولك، ودكيزلر، بوغازلر، آطه‌لر، طاغلر، نهرلر، كوللر، اووه‌لرك، وكرك اسكى كرك يكى قصبه‌لرله بيوجك قريه‌لرك اسملرينى، موقعلرينى، طول وعرضلرينى احوال تاريخيه وطبيعيه‌لرينى، اهاليلرينك مقدارينى، باشلجه محصولات واخراجاتلرينى والحاصل تفصيلات ممكنه‌يى شامل وحروف هجا صره‌سيله مرتبدر.)

محررى : ش. سامى   صاحب وطابعى : مهران

DICTIONNAIRE UNIVERSEL D'HISTOIRE ET DE GÉOGRAPHIE

PAR

CH. SAMY-BEY FRASCHERY

EDITEUR MIHRAN

TOME PREMIER

CONSTANTINOPLE
Imprimerie MIHRAN — Rue de la S. Porte N. 5-7
1889

برنجى جلد

معارف نظارت جليله‌سى طرفندن تقدير وتحسين اولنه‌رق طبع اولنمشدر.

استانبول
(مهران) مطبعه‌سى — باب عالى جاده‌سنده نومرو ۷
١٣٠٦

صاحب وطابع کتابك افاده‌سی ·

جناب شیرازه بند نسخ امور کائنات تنزهت ذاته عن الزیوغ و الشبهات سرنامهٔ رسالهٔ عدالت وکرامت وکتابهٔ کتاب حکمت ومقدسیت اولان شهریار منور الافکار و پادشاه وفیر الآثار غازیء بی مدانی (عبد الحمید خان ثانی) افندمز حضرتلرینی کتابخانهٔ جهان استقرار بخش فیوضات علم و عرفان اولدقجه باکمال شان و نباهت زیب آور اریکهٔ شوکت آیات بیورسون آمین .

غیرتوران خادمین مطبوعاتدن اولمقله مفتخر تمنا اولان بو عبد عاجز، طفل نوزاد نفاست مطبوعاتك هنوز موضوع کهوارهٔ ترقی ایدلدیکی یکرمی سنه اول ادق صنائع عنوانه جدیر اولان بوصنعته سلوك ایله پیشوای حصول نفائس تمثیله اولمق شرفنی احراز ایلدکدن صکره (ادیتورلك) یعنی واسطهٔ طبع و انتشار کتب و رسائل اولمغه حصر افکار و خدمت عمومیهٔ وطنیه‌یه معطوف اولان متانت عزم کمترانه‌مله او یولده دخی لله الحمد احراز موفقیت بی شمار ایتمش واو صره‌ده ابواب معارف غربیه‌نك یگانه مفتاح محاسن افتتاحی اولان فرانسز- جه لساننك تعمیم فوائدی ایچون فرانسزجه‌دن ترکجه‌یه وترکجه‌دن فرانسزجه‌یه ایکی قاموس محسنات مأنوس دستگاه طبع و انتشاره قویه‌رق محرز فضل متقدم اولمش اولدیغمه وسجیهٔ تشویقاتپروریء دولت ابد مدت ایجابات عالیه‌سندن اوله‌رق ثمرات مساعیء عبیدانه‌می من کل الوجوه اقتطاف ونیچه نیچه عنایات ترغیبات غایات دولته اکتساب اتصاف ایلدیکمه مبنی بو تشویقلر، بو تلطیفلر باعث تجدد شوق و اقدام اولمش وایشته لسان وسیع عثمانینك مکمل بر انسقلوپدیسی حکمنده اولمق ودها طوغریسی میاه معارف متنوعهٔ شرقیه‌نك بر جدول مفیض الفیضی مثابه سنده بولنمق اوزره تلفیق و تألیفنه بذل همم مشکوره ایدلمکده اولان شو (قاموس الاعلام) او شوق واقدام نتائجندن اوله‌رق ینه واسطهٔ ناچیزانه‌مله انتشاره باشلایوب برنجی جلدی شیرازه بند اختتام اولمشدر .

- حسن نیتدن انبعاث ایدن غیرت متمادیهٔ عاجزانه‌مه معارفپروران زمان جانبندن اظهار بیوریلان همت ومعاونت وشمدی‌یه قدر دلالت امثال کثیره‌سیله رهین رتبهٔ بداهت اولدیغی وجهله هر نوع تشبثات چاکرانه‌می حیز ختامه ایصال ایلمك خصوصنده ابراز ایده کلدیکم مکانت انشاالله بو اثر کبیرك وشاح الصدر ترقی پروران اوله‌جغی آزادهٔ اشتباه اولان دیگر

جلدلرینی دخی بویله‌جه پیش انظار بدائع جویان عصره تقدیمه موفقیتم امرنده بو عبد کمتری وارستهٔ اتیان دلیل وحکایت ایده بیلور .

مع مافیه مملکتمزده دمبدم روشنایی بخش اعین عالم اولمقده بولنان بونجه بدائع آثار نه همتپروران مؤلفین ونه‌ده بزم کبی عجزهٔ طابعین طرفندن حصوله کتیرلیوب جمله‌سی محصول عنایات شهریار کمالات دثاردر .

بزم بو بابده بر صنعمز وارایسه بوده ظاهری وباطنی کافهٔ ترقیاتك حامیٔ اعظمی اولان اول پادشاه معالی اکتناهك علو اقدامات کمالاتکستریٔ همایونلرندن اخذ عبرت پر حکمت و شاهراه ترقیده صرف ورزش و غیرت ایلمکدن عبارت اولوب بنابرین یاپیلان شیلر، کوریلان ایشلر هپ او منبع فیض وعاطفته راجعدر .

مساعیٔ کمترانه‌مز ایسه نائل ترغیب متوالی الظهور اولدقجه دها پك چوق آثار ترقی تنویر عیون ایده‌جکی طبیعی وخمس عصر قدر بو اغورده اوغراشان مطبعهٔ حقیرانه‌مك سایهٔ عنایت ولی نعمتده واسطهٔ انتشار مؤلفات وفیره اوله‌جغی بدیهی بولنمش و خاتمهٔ مقال شکران اشتمال عاجزی اولمق اوزره بونجه سنه‌دنبرو محصول قلم اقتدار توأمی اولان نیجه کتب و رسائل نافعه‌نك واسطهٔ تمثیلی اولمقله متشکر اولدیغم مؤلف فضائلمند سامی بك افندی‌یه شوصره‌ده عرض لازمهٔ شکرکذاری ایتمك شیمهٔ قیمتسنجی وقدرشناسی مقتضیاتندن کورلمشدر .

مهران

افادهٔ مرام

بعد اداء ما وجب علينا، ولی نعمت عميم الاحسان ترقی پرور ومعارف گستر پادشاهمز شوكتلو سلطان عبدالحميد خان ثانی افندمز حضرتلرينك سايهٔ تشويق وحمايهٔ شاهانه‌لرنده آن بآن عيون آرای ظهور اولان بونجه آثار معرفته برضميمهٔ ناچيزانه اولمق اوزره، بودفعه برنجی جلدينی اكماله موفق اولديغم بو كتاب تاريخ وجغرافيا فنلرينك بر مخزن كبيری حكمنده‌در.

هرعلم وفنك كنديسنه مخصوص برلذتی، برذوقی اولميه ايدی، مجرد استفاده مقصديله توغل مشكل اوله‌جقدی. تتبعه سوق واجبار ايدر بر حس اولميه ايدی، نه علم الارض عالملری طاشلر طوپراقلرله اوغراشير، نه آثار عتيقه مراقليلری برقاچ بيك سنه‌لك ويرانه‌لری اشر، نه‌ده تاريخ طبيعی منسوبينی اوتلر، بوجكلر طوپلامق ايچون، عالمی طولاشه‌رق، طاغلرده گزردی. انسانی بوقدر كلفت ومشقت اختيارينه اجبار ايدن شی منسوب بولنديغی علمك قلبنه القا ايتمش اولديغی بر لذتدر، كه بو لذت عادتا عشق كبی صاحبنك راحتنی قالديرديغی حالده، كنديسيچون اوندن بيوك ذوق وسعادت اوله‌ماز.

تاريخ ايله جغرافيا صاحبلرينی اك زياده مجبور ايدن فنوندندر. حقيقةً، انسان هر برينی بر قيويلجيم حالنده كورديكی اوزاق اوزاق نجومك احوالنی مراق ايتديكی حالده، اوستنده ياشاديغی كرهٔ ارضك احوالنی نصل مراق ايتمسين؟ مشتريده، زحلده مخلوقات وارميدر، يوقميدر، وارايسه نصل مخلوقاتدر ديه دوشونه دوشونه اويقوسی قاچديغی حالده، وطنی اولان كرهٔ ارضك اوزرنده ياشامش اولان بنی نوعنك و بلكه آبا واجدادينك احوالنی بيلمه‌مكی نصل تجويز ايتسين؟ ايشته بو ايكی شيئك برنجيسی جغرافيا، وايكنجيسی تاريخ ايله اوكرنيلير.

جغرافيا ايله تاريخ توأم حكمنده‌در. برينی اوكرنمك ايستين آدمك ديكريله دخی توغلی ضروريدر. نه محل جريانی بيلنمين بروقوعاتی اوكرنمكدن برشی حاصل اولور، نه اوكرنيلن محلك احوال و وقوعات ماضيه‌سنی مراق ايتمه‌مك ممكن اوله‌بيلير. بناءً عليه جغرافيا تاريخه وتاريخ جغرافيايه محتاجدر. حتی بو ايكی فنك برلشديكی بر شعبه‌لری واردر، كه اوده «جغرافيای تاريخی» در. بوكون (استرابون)ك بوندن ١٩٠٠ سنه اول يازمش اولديغی جغرافياسنی اوقوسه‌ق، اكثر محللرنده بشقه برسياره‌نك جغرافياسنی اوقويورز، ظن ايده‌جكز. خريطه‌لرينه باقديغمزده، بيلديكمز يرلردن بحث اولنديغنی كورورز، لكن نه تقسيماتِ شمديكی تقسيمات، نه مملكتلرك اسملری شمديكی اسملر، نه شهر و قصبه‌لر شمديكيلر، نه ايچلرنده

ساكن اولان اقوام شمديكى قوملردر. بوكون بر بيوك تجارت ومدنيت مركزى اولان بر جسيم شهرك بولنديغى محلى بوش، وبوكون عمراندن اثرى اولميان بر محلده جسيم برشهر كورورز. بوتبدلات دائمى الوقوعدر. كوزمزك اوكنده وقوعنى كوريورز. بناءً عليه جغرافيا ثابت برفن دكلدر؛ اون سنه اول يازلمش برجغرافيا بوكون قسماً جغرافياى تاريخى حكمنه كچمشدر.

تاريخ زماندر، جغرافيا مكاندر؛ زمان ايله مكانك بربرينه مناسبتى ايسه ظاهردر. زمان دائما او زماندر؛ مكان دخى، علم الارضه عائد اولان غايت بطئ الوقوع بعض تبدلاتدن ماعدا، ينه او مكاندر؛ لكن انسانلرله انسانلرك مصنوعى اولان شيلر دكيشير. كرهٔ ارضك اوزرنده بولنان وبولنمش اولان انسانلرك احوال حاضره وماضيه‌سنى اوكرنمك ايچون، آنجق تاريخ وجغرافيا فنلرينه مراجعت ايده بيليرز. بو احوالى زمان اعتباريله تاريخدن، مكان اعتباريله جغرافيادن، مشتركاً زمان ومكان اعتباريله دخى جغرافياى تاريخيدن اوكرنيرز.

بو ايكى فنك هر برى ساده وعادى برعلمدر؛ نه رقم وحسابه، نه حل واثباته احتياجلرى واردر؛ پركاردن، رصددن، تحليلدن مبرادرلر. (جغرافياى رياضى وطبيعيدن بحث ايتميورز، چونكه جغرافيانك بو ايكى شعبه‌سى تاريخدن بسبتون آريلوب، برى علوم رياضيه ايله، وديكرى علم الارضله كسب ارتباط ومناسبت ايدر.) بونكله برابر تاريخ وجغرافيا فنلرى غايت واسع ايكى فندر. مشترى سياره‌سندن دوربينسز كوريله‌مين بوكوچوجك كرهٔ ارضك هر طرفنى بحق اوكرنمك ايچون انسانك عمرى كفايت ايتمز؛ السنهٔ مختلفه‌ده يازيلان كتابلر حدسز پايانسزدر؛ هپسنى اوقومق، مقايسه ايتمك، ايچلرنده طوغرى‌يى يالاندن سچمك بيوك بر ايشدر. جغرافيا كتابلرى كفايت ايتمز، شعباتندن معدود اولان سياحت (وتعبير آخرله رحلت) كتابلرينى دخى آرامق اقتضا ايدر. احوال حاضره‌يى اوكرنمكله اكتفا ايتمكى تصميم ايتمش اولان آدم، بلا اختيار وفرقنده اولمقسزين، كنديني احوال ماضيه‌نك تفتيشنده بولور، جغرافيادن تاريخه كچمش اولور. تاريخ جغرافيادن دها واسعدر. چونكه تاريخده اختلافات دها زياده‌در. تاريخك برقسمى مرور زمانله وتذكارينك تكررى قوتيله صحت يرينه كچمش كذب محضدن عبارتدر. تاريخ اقوام وامم مختلفه طرفندن ضبط اولنمشدر؛ منبعلرى دكيشدكجه روايت دخى دكيشمشدر؛ بعض دفعه قصداً واكثريا سهواً احوال ووقايع او قدر تبديل وتغيير اولنمشدر، كه ايچلرندن طوغرى‌يى بولمق، وبعض دفعه حقيقتده بر اولمق لازم كلن ايكى وقوعاتى تطبيق ايتمك مشكل اوليور. ايران قديمك يونانيلر طرفندن ضبط اولنه‌رق اوروپاجه معروف اولان تاريخيله فردوسى طرفندن روايت اولنه‌رق شرقجه مشهور اولان تاريخى آره‌سنده‌كى فرق ميدانده‌در. بو ايكى تاريخ بر يره كله‌ميه‌جك قدر مباينـدر؛ البته بونلرك برى يالاندر، ديكرينك طوغرى اولديغنه نصل ايناننه بيليرز؟ تاريخله توغل ايدنلرك

بر وظیفه‌سی‌ده «کتابده واردر» دیه هر یازیلی کوردکاری شیئه دفعةً صحیح نظریله باقیوب، وقوعاتی تطبیق ومحاکمه ایتمك، ومنبعلرینی‌ده نظر اعتباره آله‌رق، بر فکر مخصوص تشکیلیله حقیقتی سچمکه چالیشمقدر .

الحاصل، حقیقتده برعلمك ایکی شعبه‌سی اولان تاریخ وجغرافیا فنلری متوغللرینی الڭ زیاده ذوقیاب ایده‌جك فنلردندر؛ و وسعتلری حسبیله مراقلیلرینی عمرلری اولدقجه مشغول ایده‌بیلیرلر . جغرافیا وتاریخدن لذت طویان آدم ایلریلدکجه اوکنده آچیق بر میدان کوزور، هر کیردیکی جاده‌نك بیك سوقاغه تشعب ایتدیکنی مشاهده ایدر، هیچ بر وقت اوکی مسدود بر یره واصل اولماز؛ فنده چیقماز سوقاق پك فنادر .

اسلافمز یعنی قدمای علمای اسلام بو ایکی فنله چوق اوغراشمش، وپك چوق کتابلر وجوده کتیرمشلردر . السنهٔ اسلامیه‌ده وعلی الخصوص عربیده یازلمش اولان کتابلرك حد وحسابی یوقدر . مسعودی، ابن اثیر، ابن خلدون، ابن جوزی، ذهبی، مقریزی، عینی کبی مشاهیر مورخینك متعدد جلدلر اوزره یازمش اولدقلری مفصل تواریخ عمومیه‌دن بشقه، هر مملکتك، هردولتك و بلکه هر شهر وقصبه‌نك مکملاً تاریخلری واردر. خطیب بغدادینك یازمش اولدیغی بغداد تاریخی ذیللریله برابر اللی بیوك جلدی متجاوز اولدیغی کبی، ابن عساکرك یازمش اولدیغی دمشق تاریخی دخی اللی یدی بیوك جلددن مرکبدر. مکه، مدینه، حلب، اصفهان، مرو، بلخ وسائر بیوك شهرلرك دخی بویله جسیم ومکمل تاریخلری یازلمشدر.

علمای عربك الڭ زیاده اهتمام ایتدکلری علومدن بری‌ده ینه تاریخدن معدود اولان تراجم احوالدر. صحابه وتابعیندن باشلایه‌رق نه‌قدر مشاهیر، نه‌قدر خلفا، علما، فقها، محدثین، ادبا، شعرا، حکما، اطبا، قراء، مفسرین، مشایخ، زهاد، اولیا، وزرا، والحاصل هرنه صورتله اولورسه کسب شهرت و امتیاز ایتمش نه‌قدر ذوات کلوب کچمش ایسه، جمله‌سنك تراجم احوالی، مناقبلری، تألیفاتلری، محل وتاریخ ولادت ووفاتلری تماميله مضبوط ومحفوظدر . بو قبیلدن اوله‌رق، لسان عربیده یازیلان کتابلر حد وحسابدن زیاده اولوب، بونلرك قسم کلیسی محو و نابود اولدیغی حالده، الیوم موجود اولانلری دخی زیاده‌سنه احتیاج مس ایتدیرمیه‌جك مقدارده‌در . بو تراجم احوالی اوقدر مفصل ومکمل یازمشلردر، که جمله‌سنی بر یره جمع ایتمك شویله طورسون، برصنفدن اولان مشاهیری دخی اکثریا عصر وقرن اعتباریله تقسیم ایدوب، مثلا یالکز برقرنك شعراسنه دائر برقاچ جلددن مرکب بیوك کتابلر تألیف ایتمشلردر .

جغرافیایه کلنجه، بو فنده دخی اسلاف خیلی ترقی ایدوب، اصطخری، ابن حوقل، مقدسی، بکری، بیرونی، ادریسی، ابو الفدا کبی صرف جغرافیا کتابلری یازان مؤلفین ایله،

رحلت (يعنى سياحت) كتابلرى تأليف ايتمش اولان ابن بطوطه وابن جبير كبى مصنفلر، مورخلر قدر دكلسه‌ده، ينه پك چوقدر.

عربلرك كرك تاريخ وتراجم احوال وكرك جغرافيا خصوصلرنده ايجاد ايتدكلرى برشى وار ايسه، اوده بوفنلره متعلق حروف هجا ترتيبيله كتابلر يازملريدر. مدنيتده سلفلرى اولان اسكى يونانيلرك بوترتيبده يازلمش هيچ بركتابلرى بيلنمديكى حالده، علماى اسلامك بوقبيلدن اولان اثرلرى حد وحسابدن زياده‌در.

بونوع كتابلرك ايسه لزوم ومنفعتى ظاهردر. انسانك هر اوقوديغى شى خاطرنده قالماز؛ هرشيئى اوقويوب، ازبرده طوتمق محالدر؛ حالبوكه كرك اوقويوب‌ده خاطرنده طوته‌مديغى وكرك اوقومديغى برشيئى مراق ايدوب اوكرنمك ايسته‌يه‌جكى بركون اولور؛ مشاهيردن برذاتك ترجمهٔ حالنى ويا برخصوصنى ياخود برشهر وقصبه‌نك، برمملكتك، برنهرك، برطاغك ماهيتنى اوكرنمكى مراق ايتمك هركس ايچون همان هركون وقوع بولور حالاتدندر. اووقت آرانيلان شيئى نره‌ده بولملى؟ تاريخ وجغرافيا كتابلرنده بولنور دينلیرسه، ابتدا اويله عالمك كافهٔ وقوعاتنى وبتون مشاهيرينك تراجمنى وياخود كوچك قصبه‌لره وبلكه بيوجك قريه‌لره وارنجه‌يه قدر بتون اقطار عالمك احوالنى جامع برتاريخ وجغرافيا بولمق محال؛ ثانياً بويله مكمل ايكى كتاب بولنسه دخى، بونلرك بالطبع مركب بولنه‌جقلرى متعدد جلدلرك ايچنده آرانيلان شيئى بولمق مشكلدر.

ايشته، تاريخ وجغرافيا فنلرينه متعلق بويله مشكلاتى رفع ايله، آرانيلان شيئك درحال بولنه‌بيلمسيچون، علماى اسلاف، يوقاريده ديديكمز كبى، حروف هجا ترتيبيله تراجم احوال (يعنى تاريخ) وجغرافيا كتابلرينى ايجاد ايتمشلردر. بوكتابلرك محسناتى يالكز حروف هجا ترتيبيله مرتب اولملرندن عبارت اولميوب، هيچ برتاريخ ويا جغرافيا كتابنده بولنميه‌جق تفصيلاتى حاوى اولملرى‌ده جملهٔ فوائدلرندندر. تاريخ باشليجه سياسى ذواتك يعنى ملوك، وزرا، قوماندانلر وعسكرلرك احوالندن باحث اولوب، علما، شعرا، ائمه، مشايخ، اصحاب هنر ومعرفت كبى مشاهيردن پك آز بحث ايتديكى حالده، بوكتابلر هرنه صورتله اولورسه كسب تميز ايتمش كافهٔ مشاهيرك اساميسنى وتراجمنى جامعدرلر. كذلك جغرافيا كتابلرى كرهٔ ارضك اقاليم وتقسيماتيله باشليجه جبال وانهار ومدنك احوالنى معرف اولدقلرى حالده، بوفنه متعلق حروف هجا ترتيبيله مرتب اولانلرى اكثريا برقريه، برتپه وبرچشمه‌يه وارنجه‌يه قدر كافهٔ مواقعى ميندرلر.

تراجم احواله دائر حروف هجا ترتيبيله مرتب اولان آثار اسلافك اك مشهورلرينى بيله صايه‌جق اولسه‌ق، اسملريله برچوق صحيفه‌لر طولديرمق اقتضا ايدر. يالكز صحابه‌نك اساميسنى

جامع اولمق اوزره، ابن اثيرك بش بيوك جلددن مركب «اسد الغابه فى معرفة الصحابه» عنوانيله بر اثرى اولديغى كبى، ابن حجر عسقلانينك «الاصابه فى تمييز الصحابه» و يوسف قرطبينك «الاستيعاب» عنوانلى كتابلريله سيوطينك وسائر مصنفينك «طبقات الصحابه» عنوانلى اثرلرى دخى بو بيوكلكده‌در. ياقوت حموينك، يالكز ادبانك تراجمنى جامع اولمق اوزره، سكز اون جسيم جلددن مركب «طبقات الادبا» عنوانيله بر اثر عظيمى واردر؛ بونك كوپريلى كتبخانه‌سنده موجود اولان ويرندن زور اويناليان بر جلدينك (ع) حرفنده باشلايوب ينه (ع) ده بيتمسى اثرك بيوكلكنه شاهد اولوب، انسانه وله و حيرت كتيرير. ابو نعيم اصفهانينك «حلية الاولياء» عنوانلى كتابى دخى بوقبيلدندر. ثعالبينك «يتيمة الدهر» عنوانلى اثرى يالكز بر عصرك شعراسنى جامعدر. رجال حديثى جامع اوله‌رق «اسماء الرجال» و «تهذيب» كبى متعدد جسيم كتابلر واردر. طبقات الفقهاء، طبقات الحكماء، طبقات الاطباء كبى «طبقات» عنوانلى كتابلرك دخى حد وحسابى يوقدر.

بوقبيلدن اوله‌رق علماى اسلامك يازمش اولدقلرى كتابلرك قصورى آنجق كماللرندن عبارتدر. اوت، چونكه غايت مكمل ومفصل يازدقلريچون، بتون مشاهيرى بريره جمع ايتمك شويله طورسون، يالكز برصنفك كيلرينى، مثلا شعرانك كافه‌سنى جامع اولمق اوزره، بر كتاب تأليفى دخى ممكن اوله‌مامشدر. واقعا ابن خلكانك «وفيات الاعيان» عنوانلى اثر جليلى بو قبيلدن ايسه‌ده، هر صنف مشاهيرك يالكز اشهرلرينى حاويدر. مع هذا مختصر بر قاموس تاريخ دينلمكه سزا بر اثردر.

جغرافيايه متعلق، يعنى ممالك وشهر وقصبه‌لرله انهار وجبال وسائر مواقع اساميسنى جامع حروف هجا ترتيبيله مرتب كتب عربيه دخى پك چوق ايسه‌ده، ياقوت حموينك سكز بيوك جلددن مركب اولان «معجم البلدان» عنوانلى اثر قيمتدارى و بونك مختصرى اولان «مراصد الاطلاع» ديكرلرينك اهميتنى حذف ايده‌جك صورتده مكملدر. وسعت معلوماتى محير عقول اولان بو ذات اسمنى ضبط ايتديكى هر محلك احوالى حقنده معلومات مفصله ومكمله ويردكدن صكره، اوراده تولد ويا وفات ايتمش اولان مشاهيرك اساميسنى و مختصراً ترجمهٔ حاللرينى وتاريخ وفاتلرينى، و بعض مواقع حقنده مشاهير شعرانك ابياتنى دخى جامعدر. كرهٔ ارضك او وقت معلوم اولان جهاتنك او وقتكى احوالنى بو اثر مفصلاً جامع اولديغندن، بحق مكمل برجغرافيا قاموسى دينمكه سزادر. بو اثر جليلى اخيراً ليپسيغده طبع ونشر ايدن آلمانيا علماسندن موسيو (ووستنفلد) معارف عربيه‌يه بيوك برخدمت ايتمشدر.

والحاصل اسلاف بو خصوصده پك چوق خدمتلر ايتمشلردر، وعربيده بوقبيلدن پك چوق كتابلر موجوددر. اسلافمزده ايسه اكثريسى نا مطبوع قالمش بعض شعرا تذكره‌لريله

طاشکپری زاده‌نك موالیء عثمانیه‌نك تراجمنی جامع «شقایق» عنوانلی اثرینك ترجمه‌سی وذیللری و «حدیقة الوزرا» کبی بعض اوفق تفك کتابلرله «وفیات الاعیان»ك ناقص بر ترجمه‌سندن بشقه ذکره شایان کتاب یوق کبیدر .

بوقبیلدن اوله‌رق اوروپا لسانلرنده بولنان کتابلره نقل کلام ایده‌لم : الفضل للمتقدم حکمنجه بونك ایجادی شرفی علمای اسلامه و قوم عربه عائد اولدیغی حالده، کافهٔ علوم و فنونده اولدیغی کبی، بو خصوصده دخی آوروپا امم متمدنه‌سی عربلردن آلدقلری درسی دها ایلری‌یه کوتورمکه جهد ایتمشلردر . هرنه قدر که تراجم احواله متعلق متعدد، متنوع و جسیم کتابلر یازمه‌ده عربلره یتیشه‌مه‌مش، و عربیده بولنان تراجم کتابلری آوروپا لسانلرنده یازیلانلرندن قات قات زیاده قالمش ایسه‌ده، بوکتابلری تنظیم وترتیبده آوروپالیلرك ترقیسی قابل انکار دکلدر. آوروپا لسانلرنده کرك مشترکاً وکرك آیری آیری تاریخ وجغرافیایه مخصوص حروف هجا ترتیبیله مرتب متنوع ومتعدد کتابلر بولنمقده، وکوندن کونه یکیلری ترتیب ونشر اولنمقده‌در .

بر طرفدن آوروپا لسانلرنده موجود اولان بویله اثرلری وبر طرفدن دخی اسلافمزك بو بابده سبقت ایتمش اولان خدمتلرینی کوره‌رك، وبو جنس کتابلرك مطالعه ومراق اصحابی ایچون وبالکه هرکس ایچون درجهٔ لزومیله نفع وفائده‌سنی دوشونه‌رك، لسانمزده بو قبیلدن مکمل بر کتاب بولنمدیغنه اسکیدن بری تأسف ایتمکده، وترتیبی مشکلاتنی دخی درخاطر ایده‌رك، بو نقصانی جبر واکمال خصوصنده‌کی آرزومی اجرادن مأیوس اولمقده ایدم .

حقیقةً، بویله بر اثرك بزم حال وموقع واحتیاجمزه تقابل ایده‌جك صورتده ترتیبی، برچوق شرائطه منوط اولدیغندن، خیلی مشکلدر . شرق ایله غرب ودها طوغریسی عالم اسلام ایله خرستیانلق عالمی آره‌سنده بیوك بر فرق واردر . آوروپا لسانلرنده موجود اولان تاریخ وجغرافیا لغتلری اوروپا وخرستیان مشاهیر وممالکندن مفصلاً، واسلام مشاهیر وممالکندن دخی مختصراً بحث ایتمکده‌درلر . الك بیوکلرنده بیله آنجق برقاچ بیك اسلام اسمنه راست کلنمکده‌در . بونك ایچون، بویله برکتابك بر آوروپا لساننده ترجمه‌سیله مراد حاصل اولماز، وبویله بر ترجمه احتیاجاتمزه هیچ بر وجهله تقابل ایده‌من . بزم احتیاجمزه کوره بر جغرافیا وتاریخ لغتی وجوده کتیره بیلمك ایچون، اوروپا لسانلریله السنهٔ اسلامیه‌ده بولنان بوکبی کتب متنوعه‌نك جمعیله، جمله‌سندن انتخاب مواد ایتمك لازم کلیر . وآوروپالیلر کندیلرینه مخصوص موادّه زیاده اهمیت ویروب‌ده، بزه متعلق اولانلرینی ایکنجی درجه‌ده براقدقلری کبی، بزده‌ده مشاهیر وممالك اسلامیه وعثمانیه‌یه زیاده دقت ایدوب، اجنبیلره مخصوص اولانلرینی ایکنجی درجه‌ده براقمه‌مز طبیعیدر .

دفعةً پك ساده كورینن بو انتخاب ایسه، اوقدر قولای دكلدر؛ چونكه بزه تعلق اولمیان موادك اهمیتلرینه كوره خلاصةً ویاخود آز چوق تفصیلاتله كتب اجنبیه‌دن اخذ وترجمه‌سی، حروفك تخالف ومباینتندن ترتیبجه اولان صعوبات وتشویشاتله برابر، مشكل دكل ایسه‌ده، بزه تعلق اولان موادك جمع وتحریری پك متعسردر. بو كوجلك دخی قسماً وسائطك فقدانندن وقسماً دخی مأخذلرك كثرتلریله برابر متفرق بر حالده بولنمسندن ایلری كلیور؛ چونكه، یوقاریده دیندیكی كبی، لسان عربیده بو قبیلدن حد وتعداددن وبلكه لزومندن‌ده زیاده كتابلر یازلمش ایسه‌ده، شعبات متنوعه‌یی جامع مكمل بر كتاب یازلمق شویله طورسون، یالكز بر شعبه‌یی، مثلا عرب شعراسنك جمله‌سنی جامع بر كتاب بولمق دخی محالدر؛ تراجم شعرایی جامع اولان كتابلرك هربری بر مملكت ویا بر عصر شعراسنه منحصردر؛ مكمل بر تراجم شعرا كتابی ایدنمك ایچون، یكرمی اوتوزدن زیاده كتاب جمعی لازم كلیور؛ حالبوكه بو كتابلردن اكثریسنك نسخه‌لری مفقود ویاخود نادردر. بوندن ماعدا، بونلرك اكثریسی یدی سكز یوز سنه اول یازلمش اولدیغندن، او وقتدن صكره ظهور ایتمش اولانلرینی دخی آرامق اقتضا ایدر. اكثر مشاهیر اسلام كنیه ویالقبلریله شهرت بولمش اولدقلری حالده، عربی كتب تراجمك اكثرنده اسملری صره‌سیله ذكر اولنملری دخی صعوبتی آرتیران مشكلاتدندر. «معجم البلدان» جغرافیاجه مكمل بر اثر ایسه‌ده، تاریخ تحریرندن بری عالم چوق دكیشمش، وبناءً علیه بو كتاب بر جغرافیای تاریخی قاموسی حكمنه كچمشدر.

شوراسی‌ده اونودلماملیدر، كه بعض شیلرك عرب ویا ترك وعثمانلی نقطهٔ نظرندن باقلمغله دخی درجهٔ اهمیتلری تخالف ایدر. واقعا، اسلام جهت جامعه‌سی حسبیله مثلا «ابو حنیفه، ابن سینا، مكه، بغداد» كبی اسملر عربلر ایچون نصلسه بزم ایچون دخی اودرجهٔ اهمیتده ایسه‌لرده، مجرد امرأالقیسك ویامتنبینك بر شعرنده مذكوردر دیه‌ركدن، نجدك بر كوشه‌سنده بولنان بر قیونك، دهناده‌كی بر تپه‌نك، تهامه‌ده‌كی بر وادینك بزم ایچون اصلا اهمیتی یوقدر. زمان ومكان تغیریله بزجه اهمیتی اولمیان بر چوق مواده تصادف اولندیغندن، كتب عربیه‌دن دخی آنجق انتخاب ایله اخذ معلومات اولنه‌بیلیر.

صرف عثمانلیلره مخصوص اولان وبناءً علیه بزم ایچون جمله‌دن زیاده اهمیتی اولمق لازم كلان مواده كلنجه، ایشته اك زیاده مشكلاته تصادف اولنان جهت بودر. تاریخ عثمانیده اهمیتلری اولان ذواتك وبو دولت ابدیة الشوكتك ابتدای تأسسندن یعنی آلتیوز سنه‌دن بری ظهور ایتمش اولان مشاهیرك تراجم احوالنه دائر مكمل مرجعلر بولنمدقدن بشقه، بوزمانلرك مضبوط ومنتظم تاریخلرینی بولمق وبوتاریخلرك بعضیسندن آرانیلان شیئی بولوب چیقارمق دخی خیلی مشقتلی بر ایشدر. بزم ایچون اك زیاده اهمیتی اولان آناطولی وروم

ایلی ایچون لسانمزده مکمل بر جغرافیا ویا طوغری واملاسی درست بر خریطه بولمق متعسر اولدیغی کبی، آوروپا لسانلرنده‌کی کتابلرك بزه متعلق اولان مندرجاتی‌ده شایان اعتماد دکلدر. خداوندکار، سلانیك، طربزون، حجاز، قونیه، قسطمونی، جزایر بحر سفید کبی بعض ولایتلر سالنامه‌لرینك ترتیبنده استفاده‌یی موجب همت مشکوره صرف اولنمش، وبونلر خیلی ایشمزه یارامش ایسه‌ده، دیکر ولایتلرك اکثریسی طرفندن بو نقطه‌یه نصلسه اهمیت ویرلمه‌مشدر.

ایشته، برنبذه‌سی بیان اولنان مشکلات وصعوبات خاطرمه خطور ایتمکله، بویله بر کتابك تألیفی حقنده من القدیم قلبمده حاصل اولان آرزوی مبرمه مقاومته چالیشمش، وبلکه آرزو وعجز آره‌سنده متردد بر حالده قالمش ایکن، کچن سنه محبم مهران افندینك مراجعت والتماسی اوزرینه، آرزوم عجزمه غالب کله‌رك، وسائط لازمه‌یی بعد التدارك، تحریرینه باشلامشیدم. بر طرفدن تحریر و بر طرفدن طبع ونشر اولنه‌رق، تام برسنه‌ده برنجی جلدی ختامه ایردی. هر شیئك باشلانغیجی دها کوچ اولدیغندن، دیکر جلدلرینك دخی منتظماً تحریر ونشریله بر ایکی سنه‌یه قدر بتون اثرك اکمالنی توفیقات سبحانیه‌دن مأمول ایدرم.

صعوبات ومشکلات واقعه ایله برابر هر جهتجه وعلی الخصوص امم وممالك اسلامیه ولاسیما دولت علیهٔ عثمانیه‌یه جهت تعلقی اولان موادجه ممکن مرتبه‌ده مکمل اولمسیچون، هرنوع زحمت ومشقت وفداکارلق کوزه آلنه‌رق، و یوزلرجه کتابلرك اورته‌سنده قالندقدن صکره. استخلاص وقت ایدلدکجه، کتبخانه‌لری طولاشه‌رق، توزلر آلتنده قالمش وقوردلر طرفندن دلیك دشیك اولمش نقطه‌سز کتابلردن دخی استکمال معلوماته چالیشلمش اولدیغندن، بو کتابه هر خانغی ماده ایچون مراجعت ایدنلرك طوغری و مفصل معلومات آله‌بیله‌جکلری مأمول قویدر. بونکله برابر بویله جامع الکل دینله‌جك قدر مختلف ومتنوع موادی حاوی اولان بر فعل بشرینك نقصاندن برائتی ادعا اولنه‌میه‌جغندن، برسهو و خطایه تصادف اولنورسه، یوقاریده سرد اولنان مشکلات وصعوبات درخاطر ایدیله‌رك، اصحاب مطالعه طرفندن عفو بیوریله‌جغندن امینم. حسب البشریه اونودلمش اولان مواد دخی کتابك اکمالنده (علاوه) نامیله نشر اولنه‌رق، اوصره‌ده بعض تصحیحات دخی اجرا اولنه‌جغندن، تصادف اولنه‌جق سهو ونقصانلرك اخطارینه همت بیوریلورسه، مع التشکر قبول اولنور.

مملکتمزده ارباب مطالعه‌نك قلت وندرتی غیر منکر اولمغله برابر، درجهٔ لزوم واهمیتی مسلم اولان بو قبیلدن کتابلرك بزجه ماهیتی الآن بیلنه‌مدیکندن، ویا تعمم ایتمدیکندن، بویله جسیم بر اثرك طبع ونشری دخی خیلی فداکارلغه متوقف اولوب، تحریرنده‌کی مشکلاته بو ملاحظه‌نك انضمامی محررلرك الك غیرتلیلرینی بیله اندیشه وفتوره دوچار ایده‌جك موادden ایکن، مملکتمزده فن طباعته خدمتی وعلی الخصوص جدی ونافع اثرلر نشرنده‌کی غیرتی غیر

منکر اولان مهران افندی اوته‌دن بری آثار حقیرانه‌مك نشرنده کوسترمش اولدیغی رغبت وهمتی بو دفعه دخی دریغ ایتمیه‌رك، صورت مکمله ومنتظمه‌ده نشری اوغورنده هر فداکارلغی کوزه آلمشدر .

الحاصل، مکملیتیچون هر نوع وسائطه تشبث وهر کونه فداکارلقلر اختیار ایدلمش اولدیغندن، حسن قبول عامه‌یه مظهریتی امید قویسنده بولندیغمك بیانیله، والطاف وعنایات جلیلهٔ معارفپرویلری موفقیت بخش امور عباد اولان ولی نعمت بیمنتمز پادشاهمز افندمزك تزاید عمر وشوکت شاهانه‌لری ادعیهٔ خیریه‌سنك تکراریله ختم مقال ایلرم . والله المستعان .

استانبول ۲۸ جماذی الاولی ۱۳۰۶

ش . سامی

اخطارات

السنهٔ اجنبیه‌دن مأخوذ اولان اسملر، هم درست اوقونه بیلمك، وهمده املای صحیحلری بیلنمك ایچون ، لاتین یعنی اوروپا حرفلریله دخی یازلمش اولدیغی کبی، عربی ویاترکجه وفارسی اولان اسملردن دخی معروف ومشهور اولمیانلرینك محل شبهه وتردد حرفلرینه حرکه وضع اولنمشدر .

اسماء اجنبیه ده فرانسزلرك املا وتلفظلرینه اعتبار اولنمیوب ، هر اسمده صاحبنك منسوب بولندیغی قوم وامت عندنده مرعی اولان املا وتلفظ اصلی‌یه رعایت اولنمش ؛ ویونان لساندن مأخوذ اولانلردن اکثریسی حروف یونانیه ایله دخی یازلمشدر .

مشاهیردن هربرینك اسم وکنیه ولقبندن شهرتنه کوره بری باشه قونوب، دیکرلری آلت طرفده قوسین آره‌سنده ذکر اولنمش ؛ ونسبلرینك اهمیت مخصوصه‌سی اولان بعض ذواتدن بشقه دیکرلرینك یالکز پدرلرینك اسمی بیانیله اکتفا اولنه‌رق، لزومسز یره اجدادلری تعدادندن صرف نظر اولنمشدر . ایکی اسمی اولان ذوات ومحللرله اسم وکنیه‌سیله ویاکنیه ولقبیله دخی شهرت بولانلر ایکی محلده دخی ذکر اولنمش ایسه‌ده، ترجمه‌لری برنده ایراد اولنوب، دیکرنده [ ] اشارتی ایچنده اوله‌رق مراجعت اولنه‌جق ماده بیان اولنمشدر . اسم وکنیه ومخلص ولقبلری معلوم اولان ذواتك تراجمی اسملری صره‌سنده بولنمازسه، کنیه‌لری، وکنیه‌لری صره‌سنده ده بولنمازسه، مخلص ولقبلری صره‌سنده آرانلمق اقتضا ایدر.

مشترك الاسم اولان ذوات ویامحللر اهمیتلرینه وزمانجه اولان تقدملرینه کوره صره‌لنمشدر. براسم تکرر ایتدکجه، هر دفعه‌سنده بیوك یازیلرله وباشده یازلمش ایسه‌ده، بعض اهمیتسزلری دیکر ماده‌نك آلت طرفنه ویالکز — اشارتیله تفریق اولنه‌رق، درج والحاق اولنمشدر .

تراجم ووقوعات اسلامیه‌ده تاریخ هجری واجنبیلره متعلق خصوصاتده میلاد تاریخی استعمال اولنمش ؛ واکثریا دفع شبهه ایچون خانغی تاریخ اولدیغی ذکر وتصریح ایدلمشدر.

طول جغرافی پاریس شهرندن کچن مفروض طول خطندن اعتبار اولنوب، مجرد بر تعصب ملی فکریله استانبولدن اعتباراً حسابچون هر دفعه‌سنده اوزون اوزادی‌یه حسابات کلفتنه احتیاج کورلمه‌مشدر .

جغرافیا وتاریخ فنلرینه متعلق اصطلاحات بوکتابدن صکره، انشاءالله تعالی، نشری مصمم اولان « قاموس الفنون » ده تعلیق اولنه‌رق، « قاموس الاعلام » ه اعلامدن یعنی اسم خاصلردن بشقه برشی درجی مناسب کورلمه‌مشدر .

اساتزده موجود کتب ریاضیه وجغرافیالرده مثلا (Mètre carré) یرینه « کیلو متره مربعی » تعبیر سقیمی استعمال اولنه‌کلوب. اصطلاح حکمنه کچمش ایسه‌ده، مثلا « اون کیلومتره مربعی» تعبیرندن Dix m. carrés آکلاشلمیوب، Cent m. carrés آکلاشیله‌جغندن، بونك یرینه بالالتزام « مربع کیلو متره » تعبیری قوللانلمشدر .

قاموس الاعلام

تاريخ وجغرافيا لغاتنى وتعبير اصحله كافهٔ اسماء خاصه‌يى جامعدر

باب الهمزه — فصل الالف *

آ (Aa) آوروپاى غربينك اهالئ قديمه‌سى اولان (كلت) اقوامنك لساننده «صو» ديمك اولمغله، فرانسه، آلمانيا، اسويچره، بلچيقه وفلنكده برچوق دره‌لره علم اولمشدر، كه اك مشهورلرى شونلردر :

فرانسه‌ده (پا ـ دو ـ قاله) ايالتنده جريان ايدوب، (سنت ـ اومر) شهرينك ايچندن پچه‌رك، (مانش) دكيزينه منصب اولان. طولى ٨٢ كيلو متره اولوب، شهر مذكوره قدر اولان ٢٩ كيلو متره‌سى سير سفائنه صالحدر.

بلچيقه‌نك جهت شماليه‌سنده بو نام ايله ايكى نهر واردر : برى جنوبه طوغرى آقه‌رق، ٢٨ كيلو متره قطع ايتدكدن صكره، كوچك (نت) نهرينه ؛ وديكرى شماله طوغرى آقه‌رق، ٤٠ كيلو متره قطع ايتدكدن صكره، فلنك طوپراغنده (دومل) نهرينه منصب اولور.

فلنكده بونامله ياد اولنان دره‌لر چوق اولوب، اك بيوكى جهت شماليه‌سنده، (غرونغ) ايالتنده جريان ايده‌رك، (دولار) كورفزينه منصب اولانيدر.

آلامانيا وپروسيه‌ده دخى بونامله پك چوق دره‌لر بولنوب، اكثريسى (امس)، (دولار)، (اسكى ايسل)، (نت)، (وزر) و (رين) نهرلرينه منصب اولورلر.

دانيمارقه واسوج ونوروجده «آوْ» تلفظيله، وجمعى «آر» اولمق اوزره، بر قاچ دره واردر. روسيه‌نك بالطيق سواحلنه قريب اولان ممالكنده دخى (آ) اسميله ياد اولنور دره‌لر اكسيك دكلدر. بو كلمه بعض نهرلرك اسملرى تركيبنه دخى داخل بولنور.

آب فارسيده «صو» ديمك اولديغندن، بر چوق نهرلر وسائره اسملرينك تركيبنه داخل بولنور: پنجاب، مرغاب، آب ايستاده وسائره. [مركبلرينه نظر بيوريله.]

آبا (Aba ياخود Abæ) يونان قديمك (فوكيده) ايالتنده بر شهر ايدى. ايچنده بولنان (آپولون) يعنى شمس معبديله شهرت بولمشيدى. ايران شاهى آردشيرك استيلاسنده اهاليسى بو شهرى ترك ايدوب، اغريبوز آطه‌سنه هجرت ايتمشلردى.

آبا (سامويل — . Samuel Aba) مجارستان قراللرندندر. بر طاقم ارباب عصيانك باشنه پچوب، ١٠٤١ تاريخ ميلاديسنده مجارستان قرالى (پير) ى مغلوب ايتمكله، اونك يرينه قرال اولمشسه‌ده، سوء استعمالاتى جهتيله، اوچ سنه صكره اهالى قيام ايدوب، كنديسنى طرد، ومذكور (پير) ى قراللغه اعاده ايتمشلر. ١٠٤٥ ده مذكور (پير) طرفندن قتل اولنمشدر.

آباتوچى (Jacques Pierre Abbatucci) قورسيقه‌لى بر جنرال اولوب،

---

* مدلى الف ايكى الف يعنى همزه ايله الف مقامنده اولديغندن، ابتدا بو ايكى حرفدن باشلايان كلمه‌لر صره‌لنوب، بعده (ا ب) وسائر حرفلردن باشلايان كلمه‌لر صره‌سيله ترتيب ايدلمشدر. غفلت بيورلميه.

فرانسزله قارشی خیلی مقاومت ایتدکدن صکره، نهایت قورسیقه‌نك فرانسه طرفندن ضبطی اوزرینه، تسلیم اولنوب، اون آلتنجی لوبی طرفندن مارشاللغه ترفیع، وقورسیقه‌یی (پاوْلی) یه قارشی مدافعه‌یه مأمور اولمشسه‌ده، موفق اوله‌میوب، ١٧٩٣ ده فرانسه‌یه چکلمش ایدی. ١٧٢٦ تاریخ میلادیسنده طوغوب، ١٨١٢ ده وفات ایتمشدر.

اوغلی (شارل آباتوچی) ١٧٩٦ ده، فرقه قوماندانی اولدیغی حالده، فلنکده واقع بر محاربه‌ده ابراز شجاعت ومتانت ایده‌رك، اورلمش اولمغله، (آیاچو) شهرنده کندیسنه بر هیکل رکز اولنمشدر.

آباتی (Abati) ایتالیا مشاهیرندن اوچ کشینك اسمیدر: برنجیسی میلادك اون آلتنجی عصرنده پاپانك طبیبی اولوب، انکرك یلانك خصائصنه دائر براثر براقمشدر. ایکنجیسی نه عصر مذکورك رساملرندن اولوب، فرانسه وایتالیاده بر قاچ سرایك تزییننده استخدام اولنمشدر. اوچنجیسی ده اون یدنجی عصرك شعراسندن اولوب، آوستریا آرشیدوقی لئوپولدك معیتنده اوروپاده سیاحت ایتمشدر.

آباچقایا (Abatzkaïa) سیبریانك (توبولسق) ایالتنده (ایرتیش) نهرینه منصب اولان (ایشیم) دره‌سنك اوزرنده بر کوچك شهردر. (توبولسق) شهرینك تقریباً ٢٠٠ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقعدر.

آباخ (Abach) باویره‌ده (نایستاد) ایله (راتسبون) شهرلری بیننده وطونه‌نك اوزرنده اهمیت عسکریه‌سی پك بیوك بر بوغازدر.

آباخ (Abach) باویره‌ده طونه نهری کنارنده ٧٥٠ نفوسی شامل برقریه‌در. بازاری، کوکوردلی معدن صولری وکمور معدنی واردر. قربنده (هنزیخسبورغ) شرابنك خرابه‌لری بولنور. ایکنجی (هنری) بوراده تولد ایتمشدر.

آباد فارسیده «معمور» دیمك اولمغله، ایران وآسیای وسطی وعثمانیده بر چوق قصبه‌لر اسملرینك ترکیبنه داخل بولنور: حیدر آباد، الله آباد، برون آباد، آقچه آباد کبی. [مرکبلرینه مراجعت بیوریله.]

آباد بلوجستانده (ناری) نهرینك ساحل یمیننده واقع بر کوچك شهردر. — سندده یعنی هندستانك غرب شمالیسنده دخی بو نامله بر کوچك قصبه واردر.

آباد ایران قدیم مجوسیلرینك اعتقادنجه اك اسکی پیغمبرلری اولوب، کونش وآیله سیاراته وموالید وسائره‌یه عبادتدن عبارت بر دین ایجاد ایتمشدر، که بو دین مؤخراً جمشید طرفندن بردرجه دها توسیع ایدلمش، ودها صکره (زردشت) طرفندن تغییر وتعدیل ایدلمش ایسه‌ده، بسبتون ابطال ایدلمه‌مشیدی. بونك اسمنه اکثریا «بیوك» معناسنه اولان «مه» کلمه‌سنی دخی علاوه ایله (مه‌آباد) دیرلر. (مه آبادیان) نامیله (پیشدادیان) دن اول حکم سورمش بر حکمدار سلاله‌سی دخی بولنمش اولدیغی مروی ایسه‌ده، صحتی مشکوکدر. مه آباده کویا کوکدن اینمش بر کتابك پهلوی وفارسی‌یه مترجم نسخه‌لری بولنیورسه‌ده، بونلرده مصنوع اولملری محتملدر. بو ترجمه‌لر «سفرنك دساتیر» عنوانیله هندستانده مطبوع بر مجموعه‌ده مندرج اولوب، منظورمز اولمشدر.

آبادان شط العربك مجراسی ایچنده وبصره‌دن ٦٥ کیلومتره یوقاری واقع بر شهردر. دکیزدن اوتوز کیلومتره بعدنده‌در.

آبادس (Abades) اسپانیانك سغوویا (شقوبیه) ایالتنده بر کوچك قصبه‌در ٨٠٥ اهالیسی واردر.

آبادساس (Abadesas) اسپانیانك (جرونه) ایالتنده بر کوچك شهردر. (تر) نهری اوزرنده واقع اولوب، غایت کوزل بر کوپریسی واردر. قربنده پك اهمیتلی کمور معدنلری بولنور.

آبادن (Abadin) اسپانیانك غالیجه (جلیقه) ایالتنده واقع بر کوچك شهردر. مشهور بر حیوانات بازاری واردر. اهالیسی ٣٣٨٢ کشیدر.

آباده فارسده اصفهان ایله شیراز آره‌سنده و (کور) دنیلن برنهرك اوزرنده واقع برکوچك شهردر. سور ایله محاط اولوب، سورك اطرافنده غایت کوزل بغچه‌لری واردر.

آبادی (پول — .Paul Abadie) فرانسه‌نك مشهور معمارلرندن اولوب، پارس وسائر قصباتده خیلی ابنیهٔ امیریه وعمومیه کندیسنك

معرفتیله تأسیس اولنمشدر . میلادك ١٧٨٣ تاریخنده (بوردو) ده تولد ایدوب، ١٨٦٨ ده ینه شهر مذکورده وفات ایتمشدر . حالا بر حیات بولنان اوغلی دخی پدرینك اسمیله مسمی ویدری کبی فن معماریده ید طولی صاحبیدر .

آبادی { (ژاق — Jacques Abbadie .) میلادك ١٦٥٤ تاریخنده فرانسه‌نك (نی)شهرنده تولد ایدوب، ١٧٢٧ده لوندره‌ده وفات ایتمشدر . امور دینیه‌یه دائر وخرستیانلغی مدافعه یوللو خیلی تألیفاتی واردر . اك مشهوری « معرفت نفس » حقنده‌کی تألیفیدر . انکلتره قرالی اوچنجی (کیوم) ك منظور ولطفدیده‌سی ایدی .

آبادیا { (Abbadia) برازیلیانك (آباهیا) ایالتنده دکیزدن ٢٥ کیلومتره بعدنده بر کوچك شهردر .

آبادیا { (Abbadia Alpina) آلپ آبادیاسی، ایتالیانك (تورن) ایالتنده ١٦٢٠ اهالیی حاوی بر قریه‌در .

آبادیا { (Abbadia San Salvatore) سان سالواتورآبادیاسی، ایتالیانك (توسقانه) ایالتنده ٣٧٠٠ اهالیی حاوی بر شهردر .

آبادیوت { کرید جزیره‌سنده یکرمی قریه‌نك اهالیسنه اطلاق اولنور، که ٤٠٠٠ نفوسی حاویدر . بونلرك ٢٠٨ تاریخنده جزیره‌یی فتح ایدن عرب فاتحلری اولادندن اولدقلری مرویدر . اوحالده اسملری « عبادیون » دن محرف اولمق لازم کلیور .

آبار { واسطده بر قریه ایدوکی قاموسده محرردر .

آبار الاعراب { (اجفر) ایله (فید) آره‌سنده واجفرك بش میل بعدنده بر محلدر .

آباران { روسیه‌نك الده بولنان قافقاسیه‌نك (آراس) نهرینه منصب اولور بر چایی، واو چایك اوزرنده برشهردر، که (اریوان) ك ٢٠ کیلومتره شمالنده واقعدر .

آباران { (یاخود آلباران — Abaran, (Albaran) اسپانیانك (مرسی) ایالتنده غایت مرتفع بر محلده واقع بر بیوك قریه‌در . ٢٦٥٢ اهالیسی واردر .

آبارقه { (Abarca) آراغون قرالی اولوب، اندلس عربلریله برقاچ محاربه ایتدکدن صکره، میلادك ٩٢٦ سنه‌سنده قشتاله‌لیلرله ایتدیکی محاربه‌ده مقتول اولمشدر .

آباریس { (Abaris) حرافات یونانیه‌یه کوره، آپولونك یعنی شمسك رهبانندن اولوب، براوق اوزرینه سوار اولدیغی حالده، اقطار شمالیه‌ده کزر، غائبدن خبر ویرر، و وبایی دفع ایدر بر پری ایدی .

آبازه { (Abazie) قافقاسیه‌نك جهت شمالیه‌سی ممالکندن اولوب، چرکستانك شمال غربیسنده واقعدر، که بوده ممالك متجاوره‌سی کبی روسیه‌نك استیلاسی آلتنه کیرمشدر . آبازه مملکتی قافقاس طاغلرینك ذروه‌لرینی تشکیل ایدن (قره طاغ) ك ایکی جهتنده واقع اولوب، جهت جنوبیه‌سنده اولان قسمنه (بیوك آبازه)، وجهت شمالیه‌سنده کینه (کوچك آبازه) دینور . بیوك آبازه قره دکیز سواحلنده ممتد اولان طاغ اتکلرندن عبارتدر . هواسی معتدل ورطیب اولوب، وادیلری وبایرلری غایت منبت ومحصولداردر . طاغلرده پك واسع دمیر، قورشون، باقر وسائره معدنلری بولنور . بو مملکتك اهالیسنه دخی آبازه دنیور . بونلر، جهت شمالیه‌لرنده بولنان (آبخازه) لردن تفریق اولندقلری حالده، ٤٢٠٠٠ نفوسدن زیاده دکلدرلر . ایچلرنده زراعتله اشتغال ایدنلری آز اولوب، اکثریسی رعی حیواناتله مشغولدرلر . وقتیله جوارلرنده بولنان ترك وتاتار اقوامیله برابر روسیه‌یه آقینجیلق ایده‌رك، جنکاورلکله شهرت بولمشلرسه‌ده، شمدیکی حالده صلحپرور بر قومدرلر . بونلر دخی عمومیت اوزره چرکسلر کبی اوزون بویلی وتندرست آدملردر . آبازه وچرکس لسانلرینك مقایسه‌سندن بو ایکی قومك بر اصلدن منشعب بولندقلری آکلاشیلیورسه‌ده، بربرلرینك لساننی آکلایه‌میه‌جق درجه‌ده آیرلمشلردر . آبازه‌لرك تاریخی سائر قافقاسیه اقوامنك تاریخیله مشترك بولندیغندن، (قافقاسیه) کلمه‌سنده تفصیلات ویریله‌جکدر . آبازه‌لر میلادك دردنجی عصرنده خرستیانلغی قبول ایتمشلرسه‌ده، مؤخراً دین اسلامله متدین اولمشلردر .

روسیه‌نك سالنامهٔ رسمیسی بیاننه کوره، آبازه مملکتی ٢١٦٦ مربع کیلومتره وسعتنده‌در . بیوك

شهرلری اولمیوب، آناپه، کلینجك، غازغه موقعلری استحکاملریله مشهوردر .

آبازه‌لر حقنده آلمانیالی موسیو (روزن) برلین آقادمیاسنك ١٨٤٥ سنه‌سی مجموعه‌سنده، وموسیو (سیکرن) پترسبورغ آقادمیاسنك ١٨٤٧! سنه‌سی مجموعه‌سنده، وموسیو (ویوین - دوسن - مارتن) دخی پارسك سیاحتنامه‌لر مجموعه‌سنده (Annales des voyages, avril 1854 p. 5) معلومات کافیه ویرمشلردر .

آبازه { سیاوش پاشا، ملك احمد پاشا، سلیمان پاشا، حسن پاشا وسائره . [اسم اصلیلرینه مراجعت بیوریله .]

آبازه محمد پاشا { آبازه‌پاشادینمکله مشهوردر . ابتدای حالنده جانپولاد اوغلنك خدمتنده اولوب، واقع اولان بر محاربه‌ده مراد پاشانك الینه اسیر دوشمکله، یکیچری آغاسی خلیل پاشانك شفاعتیله، قتلدن قورتلوب، مشارالیه خلیل پاشایه انتساب ایتمش . کندیسی غایت شجیع وجسور بر آدم اولمغله، خوتین سفرندن عودتنده، روم ایلی بکلر بکیلکنه ترفیع، ومؤخراً ارضروم والیلکنه نصب، وسیواس دخی ارضرومه علاوه والحاق اولنمشیدی . کندیسی ذاتاً یکیچریلرله ضد اولوب، علی الخصوص او آره‌لق یکیچریلرك کسب ایتمش اولدقلری سرکشلکی چکه‌مدیکندن، سکبان عسکری یازدیره‌رق، بر خیلی قوت پیدا ایتدکدن صکره، یکیچریلری قلعه‌دن اخراجله، داخل ولایتندن دخی چیقارمغه چبالامقده ایکن، ١٠٣١ تاریخنده سلطان عثمان ثانینك یکیچریلر طرفندن شهید اولدیغنی وسیله اتخاذیله، سیواس وسائر طرفلرده‌کی یکیچریلری دخی قتل وپریشان ایتمکه باشلادی . مرعش بکلربکیسی قلاون یوسف پاشا دخی، کویا قارشی طورمق بهانه‌سیله، اون بیك کشی ایله کندیسنه التحاق ایدنجه، اونی دخی معیتنه آلوب، سلطان عثمانك انتقامنی آلمق وسیله‌سیله، قره حصار شرقیه طوغری ایلریلکه باشلادیلر . مرتضی پاشا اون بیك کشی ایله مدافعه‌یه مأمور اولوب، واقع اولان بر محاربهٔ خونریزانه‌ده مغلوب اولمغله، قره حصارده تحصن ایتدیسه‌ده، چوق طیانه‌میوب، تسلیم اولدی، وکندیسی دخی آبازه پاشایه التحاق ایتدی . بونك اوزرینه استانبوله طوغری یوریمکده ایکن، سیواسك دردولتدن تعیین اولنان طیار محمد پاشا طرفندن ضبط اولندیغنی خبر آلمغله، او طرفه عودت ایتدی . طیار محمد پاشا مدارا کوستروب، صورتا کندیسنه مطیع اولدی؛ وقوتنی آزالتمق ایچون، قلاون حقنده کندیسنه بعض شبهه‌لر القا ایده‌رك، قلاونی قتل ایتمکه قاندیردی . آبازه پاشا سیواسك خارجنده اردو قوروب، قیصریه ونیکده واو حوالی‌یه مستولی اولمشیدی . بو آرالق صدر اعظم بولنان چرکس محمد پاشا باشلیجه یکیچریدن مرکب بر اردو ایله مرقومك تنکیلنه عزیمت ایدوب، قیصریه قربنده واقع غایت خونریز بر محاربه‌ده آبازه پاشانك عسکری کلیاً منهزم وپریشان اولمغله، وبرابرنده‌بولنان طیار ومرتضی پاشالر کندیسنی ترك ایده‌رك، اردوی شاهانه‌یه التحاق ایتمکله، کندیسی سیواسه واورادن ارضرومه قاچه‌رق، یکیدن عسکر تدارکی غائله‌سنده ایکن، صدراعظمك عسکرله اوستنه کلمکده اولدیغنی خبر آلنجه، کوچك آبازه نامیله مشهور یکنی حسن بکی، برای اعتذار صدراعظمك یانه کوندردی؛ ولمصلحة رجاسی قبول اولنوب، ارضروم ولایتی ینه کندیسنه توجیه وابقا اولندی . بعده دولته خیلی خدمتلر ایتمشدر . بو سفرده «کشف الظنون» صاحبی کاتب چلبی دخی پدریله برابر کیدوب، قیصریه جوارنده واقع اولان محاربه‌ده حاضر بولنمشدر .

آباس { موره‌ده واقع (آغروس) شهر قدیمنك ملوکندندر . قبل المیلاد ١٥١٠ ده تخته جلوس ایدوب، اون سنه حکمدارلق ایتمشدر . بونك نسلنه (آبانتید) یعنی «آباسیلر» دنیلوب، الك مشهورلری (پرسه) در.

آباسقال { یوزه فرناندو — . (Jose Fernando Abascal) اسپانیا جنرالرندن اولوب، میلادك ١٧٤٣ تاریخنده تولد، و ١٨٢١ نده وفات ایتمشدر . آمریقاده‌کی اسپانیول مستملکاتندن (قوبا) جزیره‌سنده و (یکی غرناطه) و (پرو) ده والیلك ایتمشدر . حسن اداره‌سی سایه‌سنده (پرو) سائر مستملکاتدن صکره بر مدت دها اسپانیانك النده قالمشسه‌ده، نهایت کسب استقلال ایتمشدر .

آباغایتول { (Abagaïtoul) سیبریانك حدود جنوبیه‌سنده، یعنی مغولستان

حدودنده واقع (دالای نور) كولنك قربنده ومذكور كوله منصب اولان (آرغان) نهری اوزرنده بر شهردر، كه روسلر طرفندن اورانك مركزی اتخاذ اولنمشدر. ′٣٥ °٤٩ عرض شمالیده و ′٣٥ °١١٥ طول شرقیده واقعدر .

آبافی { (میشل — . Michel Abaffi) اردل یعنی ترانسلوانیا زادكاندن اولوب، میلادك ١٦٦١ تاریخنده، دولت عثمانیه‌نك حمایه‌سی آلتنده اوله‌رق، اردل پرنسلكنه انتخاب اولنمش ایسه‌ده، ویانه محاصره‌سنك رفعندن صكره، عثمانلیلردن روكردان اولوب، نمچه ایمپراطوریله عقد ایتدیكی بر معاهده ایله پرنسلكنی تصدیق ایتدیرمشیدی . ١٦٩٠ ده وفات ایدوب، اوغلی پرنس اولمش ایسه‌ده، مؤخراً ویانه‌یه جلب، وفراغته اجبار اولنمشدر .

آباقاخان { [«ابقا» كلمه‌سنه مراجعت بیوریله .]

آباقاسیس { (Abacaxis) برازیلیانك جهت شمالیه‌سنده (پارا) ایالتنده بر دره‌در . (آمازون) نام بیوك نهره منصب اولور .

آباقان { (Abakan) سیبریاده (آلتون طاغ) ناحیه‌سنده جریان ایدوب، (یكیسی) نهرینه منصب اولور . صولری آلتون توزینی حاویدر . اطرافنده خطوط قدیمه‌یی حاوی بعض تاتار آثاری بولنور .

آباقانسق { (Abakansk) سیبریاده (تومسق) ایالتنده (یكیسی) نهری اوزرنده و (آباقان) قربنده مستحكم بر شهردر . بیك نفوسی واردر . استحكاماتی بیوك پترو طرفندن ١٧٧٧ تاریخ میلادیسنده انشا اولنمشدر .

آباقو { (Abaco) آمریقاده‌كی (آنتیل) آطه‌لرندن انكلتره‌نك النده بولنان (لوقای) جزیره‌لرینك اك بیوكی واك شمالیسیدر . بر طار بوغازله ایكی‌یه منقسم اولوب، برینه «بیوك» ودیكرینه «كوچك» آباقو دینور . ′٥٠ °٢٥ ایله ′٥٥ °٢٦ عرض شمالی آره‌سنده واقعدرلر .

آباك { سیواس ولایتنده توقاد سنجاغنده اربعه قضاسنه ملحق بر ناحیه‌در .

آباچسكتا { (Abalcisqueta) اسپانیانك (كیپوزقوه) ایالتنده ٦٧٢ اهالیی حاوی بر قریه‌در، كه قربنده بولنان باقیر معدنیله مشهوردر . معدن مذكور عصر حاضرك ابتداسندن بری معطلدر .

آبالیكت { (Abaligét) مجارستانك (قونفكیرخن) ایالتنده ٧٠٠ اهالیی حاوی بر قریه‌در . كه قربنده مشهور بر مغاره و — صویی نوبتله كسیلیر — بر چشمه بولنمغله معروفدر .

آبانا { قسطمونی ولایتنده سینوب سنجاغنده استفان قضاسنه تابع بر ناحیه‌در .

آبانت { (Abantes) (تراكی) یعنی ادرنه ولایتندن چیقوب، موره شبه جزیره‌سنه هجرتله، اوراده (آبا) شهرینی بنا ایتمش ومؤخراً آغریبوزه چكلمش بر قوم قدیمدر .

آبانتید { (Abantides) [«آباس» كلمه‌سنه مراجعت بیوریله .]

آبانتیداس { (Abantidas) موره‌نك جنوبنده واقع (سیكیون) شهر قدیمنك حكمداری اولوب، میلاددن ٢٦٧ سنه اول اورانك رئیس جمهورینی قتل ایله، حكومتی الینه آلمشدی . كندیسی ظالم وغدار بر آدم اولمغله، نهایت قتل ایدلمشدر .

آبانسای { (Abançay) (پرو) ده بو نامله یاد اولنان بر ایالتك مركزیدر . ینه بو نامله مسمی اوله‌رق (آپوریماق) نهرینه منصب اولان بر چایك اوزرنده، و (قوزقو) شهرینك ١٤٠ كیلومتره شمال غربیسنده‌در . قصبه‌نك اهالیسی ٥٠٠٠، وایالتك اهالیسی ٢٥٠٠٠ كشی قدردر .

آبانقور { (Abancour) میلادك ١٧٩٢ سنه‌سنده فرانسه‌ده حربیه ناظری اولوب، اثنای اختلالده اتهام اولنه‌رق، (اورلیان) حبسخانه‌سنه كوندرلمش، ومؤخراً سائر متهملرله برابر (ورسایل) ه نقل اولنه‌رق، اعدام اولنمشدر .

آبانو { (Abano) ایتالیانك ونديك ایالتنده، وپادونك ٨ كیلومتره غرب جنوبیسنده واقع بر شهردر . ٢٩٠٠ اهالیی واردر . قربنده بولنان ایلیجه‌لرله مشهوردر . رومالیلر زماننده قالمه بعض آثار عتیقه‌سی واردر . روما مورخلرندن مشهور (تیت - لیو) نك مسقط رأسیدر . میلادك ١٦١٢ تاریخنده سحارلقله اتهام اولنه‌رق، احراق بالنار اولنان طبیب (پیترو دابانو) دخی بورالیدر .

آباؤیوار (Abauj-Var) مجارستانك منقسم بولندیغی « قومیته » لرك یعنی ایالتلرك بریدر. شمال طرفنده یعنی (تیس) نهرینك اوته‌سنده و (ساروس)، (زیپس)، (تورنا)، (بورسود) و (زمپلین) ایالتلری اورته‌سنده واقعدر. مرکزی (قاساو) شهریدر. بو ایالتك اراضیسی طاغلق اولوب، منبت بایرلری و وادیلری دخی واردر. باغلری وحبوبات محصولاتی مباح اولدیغی کبی، آلتون، کومش، دمیر، باقیر معدنلری و مرمرلری دخی چوقدر. سطحی ۲۸۷۳ مربع کیلومتره، واهالیسی ۱٦٦٦۷۰ نفوسدر. بونلرك یالکز ۷۸۰۰۰ ی مجار، وقصوری اسلاو وساره اولوب، ۱۲۰۰۰ ی دخی یهودیدر.

آبای (Abaï) نیلی تشکیل ایدن ایکی بیوك نهردن (نیل ازرق) دینیلن نهرك یوقاری طرفنه یعنی حبش ممالکنده جریان ایدن قسمنه حبشیلر طرفندن ویریلن اسمدر. [نیل کلمه‌سنه مراجعت.]

آبایت (Abayt) برازیلیانك (میناس جرائس) ایالتنده جریان ایدر بر نهردر. جنوب غربیدن شمال شرقیه طوغری آقه‌رق، تقریباً ۷۰۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، (سان - فرانسسقو) نهرینه دوکیلور. دنیاده موجود اولان اك بیوك الماسلرك بری بو نهردن چیقاریلمشدر.

آب ایستاده آفغانستانده غزنه‌نك ۸۰ کیلومتره جنوب غربیسنده واقع برکولدر. وسعتی یاغمورلرك کثرتنه کوره تخلف ایده‌رك، عرضی اون اون سکز کیلومتره قدردر. صویی غایت طوزلیدر.

آبتون (Abetone) ایتالیاده (آپنین) سلسلهٔ جبالنك شمال طرفلرنده (مودن) ایله (پیسقوآ) آره‌سنده بر چیددر. ارتفاعی ۱۹۲٤ متره‌در.

آبتین ایرانك پیشدادیان تعبیر اولنان ملوك قدیمه‌سندن مشهور فریدونك پدریدر، که ینه سلالهٔ مذکوره‌دن جمشیدك نسلندندر.

آب حیات سیاح مشهور ابن بطوطه‌نك چینده بر بیوك نهره ویردیکی اسمدر، که اقرب احتماله کوره « صاری صو » دیمك اولان (هونغ هو) ویاخود « مائی صو » دیمك اولان (یانغ چه قانغ) نهریدر.

آبخازه قافقاسیانك قره دکیز ساحلنده وآبازه مملکتنك جنوبنده واقع بر مملکت اولوب، اکثریا بوده آبازه نامیله معروف مملکتدن عد اولنمقده‌در. باشلیجه قصبه‌لری صخوم قلعه، کغری و (ایچونده) در. سطحی ۹۱۰۰ مربع کیلومتره، واهالیسی تقریباً ۸۰۰۰۰ کشیدر. بونلر آبازه‌لرله بر نسلدن منشعب ایسه‌لرده، اکثریا کرجیلرله برلکده یاشامشلردر. اکثریسی خرستیان اولوب، ایچلرنده مسلمانلری دخی بولنیور. بومملکت وقتیله دولت عثمانیه‌نك قبضهٔ تصرفنه چکمش ایکن، مؤخراً آیریلوب، نهایت عصر حاضرده روسیه‌نك ضبطنه کیرمشدر. اهالیسی غایت فقیر اولوب، شمشیر آغاجی صاتمغله چکنیرلر. بونلر کندیلرینه (آرزا) نامنی ویریورلر.

آبداربکم هندستان ملوکندن وسلالهٔ تیموریه‌دن مشهور اکبر شاهك زوجاتندن اولوب، حسن وفراستیله مشهوردر.

آبدره (Abdère) قواله جوارنده قره صو نهرینك اغزنده بولنمش براسکی شهرك اسمیدر، که، ستونلرینك کثرتی مناسبتیله، خرابه‌سی الیوم (پولیستیلو) یعنی « چوق ستونلی » اسمیله معروفدر.

آبر سجستانده برقریه اولوب، ائمهٔ حدیثدن ابو الحسن محمد بن حسین بن ابراهیم بن عاصم الآبرینك مسقط رأسیدر.

آبر (Aber) کلت لساننده « قوی، لیمان، چای اغزی » دیمك اولمغله، بعض اسملرك ترکیبنه داخل بولنور.

آبرا (Abra) فلیپین آطه‌لرندن (لوسون) جزیره‌سنده بر نهر اولوب، (قوردیلرا ده قابا لروس) طاغلرندن نبعانله، آطه‌نك وسطنده کندی اسمیله مسمی بر ناحیه‌یی اروا ایده‌رك، ساحل غربیده، بر قاچ شعبه‌یه انقسامدن صکره، دکیزه منصب اولور. ناحیه‌سنك اهالیسی ۳۷۰۰۰ کشیدر.

آبرانتس (Abrantès) پورتکیزك (استرامادور) ایالتنده، تاج نهرینك ساحل یسارنده و (لیسبون) ك ۱۱۰ کیلومتره شمال شرقیسنده واقع برشهردر؛ ۵۰۰۰ اهالیسی واردر. اولدقجه تجارتکاهدر. — برازیلیانك (باهیا) ایالتنده دخی بو نامله برکوچك قصبه واردر.

آبراهام { حضرت ابراهیمك اسم عبرانیسی اولوب، یهود ونصارا عندنده مستعملدر. [«ابراهیم» کلمه‌سنه مراجعت بیوریله .]

آبراهام { (اکشلنسیس Abraham Ec-chellensis) سوریه مارونیلرندن اولوب، فرانسه‌نك السنهٔ شرقیه مکتبنده سریانی وعربی لسانلرینی تدریس ایله مشغول ایدی . توراتك السنهٔ شرقیه‌ده طبعنه خدمت ایتمش؛ والسنهٔ شرقیه حقنده لاتینجه بر قاچ کتاب یازمشدر . میلادك ۱۶۶۴ تاریخنده رومه‌ده وفات ایتمشدر .

آبرتن { (Abrettène) اسکی (میسیا) یعنی بروسه سنجاغنده کرماستی قضاسی جهتنك اسم قدیمیدر .

آبردین { (Aberdeen) اسقوچیاده بر قصبه ومرسادر . ادیمبورغك ۱۹۰ کیلومتره شمال شرقیسنده واقع اولوب، آبردین قونتلغنك مرکزیدر . اسکی ویکی قصبه‌یه منقسم اولوب، یکیسی (دی Dee)، واسکیسی (دون Don) نهرینك منصبنده واقعدر . ۸۹۵۵٤ اهالیسی واردر. غایت جسیم طاشلردن یاپلمش برسدی، عدلیه دائره‌سی، مکتب طبیه‌سی، (دون) نهری اوزرنده اولان کوپریسی، لیماننك جسامت وصاغلاملغی، ایکی بیوك مکتبدن مرکب دارالفنونی، رصدخانه‌سی، ایکی کتبخانه‌سی وفابریقه‌لری شایان تماشادر . — آبردین قونتلغنك ٦٤٦٠٣ اهالیسی واردر .

آبردین { ممالك مجتمعهٔ آمریقاده، (میسیسیپی) جمهوریتنك جهت شمالیه‌سنده، (آلاباما) نهرینه منصب اولان (تومبیغبه) چایی اوزرنده واقع برشهراولوب، (مونروئه) ایالتنك مرکزیدر . بعض موسملرده کیلر شهره‌قدر چیقه‌بیلیرلر. بوشهر ۱۸۳۶ سنهٔ میلادیه‌سنده تأسیس اولنوب، ۱۸٦۰ ده ٦۰۰۰ اهالیسی وار ایدی. اخراجاتی باشلیجه پاموقدن عبارتدر .

آبردین قونتی { (هامیلتون غوردون) انکلتره رجالندن اولوب، میلادك ۱۷۸٤ تاریخنده ادیمبورغده طوغمش، و ۱۸٥۳ ده وفات ایتمشدر. بیوك ناپولیونك سقوطندن صکره انکلتره ایله اون سکزنجی لویی آره‌سنده عقد اولنان معاهده‌یی امضا ایدن انکلیز دیپلوماتلرندن بریدر . ۱۸۲۸ ده دوق دو ولنیغتونك ریاستی آلتنده بولنان هیئت وکلایه، و ۱۸۳٤ ایله ۱۸٤۱ ده دخی (پیل) ك تشکیل ایتدیکی قابنتویه داخل اولمشدی. ۱۸٥۲ ده محافظه‌کارلرله سربستی طرفدارلرندن و(پیل) ك طرفکیرلرندن مرکب اوله‌رق مخلوط برقابنتو تشکیل ایدوب، فرانسه‌ایله تدافعی وتعرضی براتفاق دخی عقد ایتمشدر .

آبرغاونی { (Abergavenny) انکلتره‌نك (مونوق) ایالتنده و(غاونی) نهری اوزرنده بر شهردر . کوزل بر کوپریسی، آثار عتیقه‌سی، کمور معدنی، دمیرخانه‌لری و ٤۲۰۰ اهالیسی واردر .

آبرقرومبی { (Abercromby) انکلیز جنراللرندن اولوب، ۱۷۳۸ تاریخ میلادیسنده اسقوچیاده طوغمش، و ۱۷۹۳ و ۹٤ ده فلمنك وبلچیقه‌ده فرانسزلره قارشی، بعده آمریقا آطه‌لرنده وغویانه‌ده محاربه ایتمش؛ و ۱۷۹۸ ده فرانسزلره قارشی مصره کوندریلن انکلیز عسکری قوماندانلغنه تعیین اولنه‌رق، غالب کلمش ایسه‌ده، ۱۸۰۱ ده مجروحاً وفات ایتمشدر .

آبرقرونوای { (Abercronway) انکلتره‌نك (والس) مملکتی ساحلنده و (قرونوای) نهری آغزنده مستحکم بر شهر اولوب، ۲۰۰۰ اهالیسی واردر .

آبرتی { (Abernethy) اسقوچیانك (تای) نهری اوزرنده بر کوچك شهردر . ۱۷۰۰ اهالیسی واردر .

آبرنقاتویی { (Abrincatui) فرانسه‌نك اسکی اقواممدن بریدر، که مانش دکیزی سواحلنده ساکن اولوب، مرکزلری ینه بو نامله یاد اولنور و(اینجنا) ذخی دنیلیر برشهر ایدی .

آبرنك { (Abrang) کشمیر مملکتنده، (جانسکر) نهری اوزرنده، (سملا)نك ۲۸۸ کیلومتره شمالنده برشهردر. ′٤۰ °۳۳ عرض شمالی و ′۲۲ °۷٤ طول شرقیده واقعدر.

آبرو { هندستانده دهلی حاکمی شاه‌نجم‌الدینك شعرده قوللاندیغی مخلصدر . هجرتك ۱۱٦۱ تاریخنده وفات ایتمشدر .

آبرو { حافظ آبرو . [«حافظ» كلمه سنه مراجعت بيوريله .]

آبروچى { (Abruzzes) وايتاليانجه (Abruzzi) ايتاليانك ناپولى يه ملحق بر مملكتيدر، كه آدرياتيق دكيزينه ناظر اولوب، (پسقاره) نهريله ايكى يه بولنمش، واوچ ايالته تقسيم اولنمشدر؛ مركزلرى (ترانو)، (آقويلا) و (كتى) قصبه‌لريدر . سطحى ١٣٠٠٠ مربع كيلومتره، واهاليسى ٩٠٠٠٠٠ نفوسدر . طاغلق واورمانلق بر ير اولوب، قورد وآيىلرى چوقدر . محصولاتى باشليجه زيتين ياغى، پرنج، شراب، ايپك وصفراندن عبارتدر . صنايعى كريدر . اهاليسى جنكاوردر .

آبرودبانيه { (Abrudbanya) ترانسلوانيانك (آلسوتهوار) ايالتنده بر قصبه‌در . طاغلق بر محلده وآلتون معدنلرى اورته‌سنده واقع اولوب، ٤١٣٠ اهاليسى واردر .

آبرودفالوه { (Abrudfalva) ترانسلوانيانك (آلسو تهوار) ايالتنده آلتون معدنلرى قربنده بر شهردر . ٤٤٠ اهاليسى واردر .

آبرولوس { (Abrolhos) پورتكيز لسانده «كوزلركى آچ» ديمك اولوب، دكيزك سطحنه قريب بولنان برچوق مخاطره‌لى قياره علم اولمشدر، كه اك مشهورلرى آوستراليانك ساحل غربيسنده ٢٨° ايله ٢٩° عرض جنوبيده، وبرازيليانك (باهيا) سواحلنده ١٧°٥٧′٥١″ عرض جنوبيده بولنانلريدر . برازيلياده‌كيلرك اوستنده بر فنار ركز اولنمشدر .

آبرى { (ابوالحسن محمد بن حسين بن ابراهيم بن عاصم الآبرى.) [«ابو الحسن» كلمه سنه مراجعت بيوريله.]

آبريسويت { (Aberyswith) انكلتره‌نك (غال) ياخود (والس) مملكتنده (ريديول) ايله (ايسويت) نهرلرينك محل تلاقيسنده واقع برشهردر . ٦٧٢٠ نفوسى، اولدقجه تجارتى وكوزل ليمانى واردر . دكيز حماملرى و بالغنك كثرتى مشهوردر .

آبريوله { (Abriola) ايتاليانك (بازيليقاته) ايالتنده و(پوتنچا) نك ١٥ كيلومتره جنوبنده واقع بر قصبه اولوب، ٣٠٠٠ اهاليسى واردر .

آبزان { بنى اسرائيل حكامتنك سكزنجيسى اولوب، يدى سنه حكم سورمشدر .

آبسكون { خوارزمدن آقوب، بحر خزره دوكيلن (آبكون) نهرينك منصبنه واو منصبده بولنان بركوچك آطه‌يه واونده‌كى شهره ويريلن اسمدر . بوآطه مغول تاتارلرينك دهشتندن قاچان محمد خوارزمشاهك ملجأ ومحل وفاتى بولنمش اولمغله شهرتياب اولمشدر . حالا صوآلتنده‌در . ابوالعلا احمد بن صالح بن محمد بن صالح تميمنك مسقط رأسيدر .

آب سياه { هندستانده قنوج نهرى قربنده بر دره‌در .

آبسيرت { (Absyrt) يونان قديمده موره شبه جزيره‌سنده واقع (فوكيده) حكمدارى (آته) نك اوغلى اولوب، همشيره‌سى (ميده) عاشق (ياسون) ايله برابر پدرينك اوندن فرار ايتديكى صره‌ده، بونى كسوب، تعقيب ايده‌جك آدملرى مشغول ايتمك ايچون، پارچه‌لرينى يول اوستنده طاغيتمش؛ ويول برنهر كنارندن كچديكيچون، نهرده‌خى (آبسيرت) ناميله تسميه اولنمشدر .

آبسيرتيد { (Absyrtides) دالماچيا سواحلى قارشيسنده برقاچ آطه‌نك هيئت مجموعه‌سنك اسميدر . بعض حرافات يونانيه‌يه كوره (ميده) قرنداشى (آبسيرت) ى بوآطه‌لرده اولدورمش اولديغندن، بو اسمله تسميه اولنمشلردر . مذكور آطه‌لرك باشليجه‌لرى : كرسو، اوسرو، آربه، لياء، وپاغو آطه‌لريدر .

آبسيمار { (Absimare) روما ايمپراطورلرندندر. [«تيبر» كلمه سنه مراجعت بيوريله .]

آبص { يساكر قصبه‌لرندن اولديغى توراتده مذكور اولوب، اليوم (توباس) دنيلن شهرك عينى اولمسى محتملدر .

آب صافى { زبازدى (آلب صوفى) در. ازميد سنجاغنه ملحق آطه‌بازارى قضاسنده بر ناحيه‌در. قره جابر ناحيه‌سيله برابر ١٧ قريه‌يى حاوى اولوب، اهاليسى ٢٥٠٠ نفوس مسلمه‌دن عبارتدر .

آبغار { ميلاددن ايكى عصر اولدن ميلاددن ايكى عصر صكره‌يه قدر يعنى بش عصر

اورفه‌ده حکومت ایدن ملوکدن برقاچنك اسمیدر .

آبقرون { کرید جزیره‌سنك اسفاکیا سنجاغنده قضا مرکزی بر شهردر .

آبکور { دیاربکر ولایتنده (امد) قضاسنه تابع برناحیه اولوب، مرکز ولایتدن ١٢ ساعت قدر اوزاق، و ٧ قریه‌یی جامعدر.

آبکون { خوارزمدن آقوب بحر حزره دوکیلور بر نهردر.

آبل { (Abel) حضرت آدمك اوغلی هابیلك بین النصارا اسمیدر . [« هابیل » کلمه‌سنه مراجعت بیوریله.]

آبل { (Abel) دانیمارقا قراللرندن اولوب، میلادك ١٢٥٠ تاریخنده برضیافت اثناسنده بیوك برادری آلتنجی (اریق) ی قتل ایتدکدن صکره، تخته جلوس ایتمش ؛ وایکی سنه صکره (فریسون)لر عصیان ایدوب، کندیسنی قتل ایلشلردر.

آبل { (نیقولا —) اسوج ریاضیوندن اولوب، علوم ریاضیه‌یه پك چوق خدمتلر ایتمش، وبرچوق اثرلر براقه‌رق، میلادك ١٨٢٩ نده وفات ایتمشدر .

آبل { سوریه وفلسطینده برقاچ قصبه وقریه‌نك اسمی اولوب، اك مشهورلری محللرنده ذکر اولنور.

آبلار { (Abélard) (هلویزه) اسمنده بر قیزله اولان معاشقه‌سیله وبینلرنده واقع مکاتبات عاشقانه‌سیله داستان اولمش، وفلسفه ومذهبه متعلق تألیفات ودرسلریله شهرت بولمشدر . میلادك ١٠٧٩ تاریخنده فرانسه‌نك (نانت) شهری جوارنده (پاله) قریه‌سنده تولد ایدوب، زادکاندن بر عائله‌یه منسوب اولدیغی حالده، عصرینك مشاهیرندن (کوییوم دو شامپو) نك درسنه ملازمت ایدوب، آز مدت ظرفنده استادینه رقابت ایده‌جك درجه‌یه کلمش، و ٢٢ یاشنده ایکن، کندینه مخصوص برمدرسه آچوب، (ملون) ده، (قوربی) ده ونهایت پارسده منطق وآداب وفلسفه تدریسنه باشلایه‌رق، حلقهٔ تدریسنه داخل اولان طلبه‌سی اوچ بیکی تجاوز ایتمشیدی . مؤخراً الهیات وعقاید علمنی تحصیل ایده‌رك، بوفنده دخی کسب مهارت ایتدکدن صکره، کبار روحانیوندن (قولبرت)ك حفیده‌سی (هلویزه)نك معلملکنه نصب اولنمش. بوقیزك حسن وآننه مقاومت ایده‌مه‌مکله، بینلرنده حاصل اولان معاشقه‌نك نتیجه‌سی اولمق اوزره، کندیسنی قاچیروب، (برتانیا) یه کوتورمش، واوراده، ثمرهٔ عشق وعلاقه‌لری اوله‌رق، برارکك چوجغی دنیایه کلدکدن صکره، معشوقه‌سیله خفیاً عقد نکاح ایتمش ایسه‌ده، قیزك عمیجه‌سی بو نکاحله‌ده قناعت ایتمیه‌رك، کندیسنی کیجه یاریسی حفیده‌سیله یاتمقده اولدیغی یتاقده باصوب، عضو رجلیتنی قطع ایتدیرمش . بونك اوزرینه آبلار (سن دنیس) مناسترلرینه کیدوب، رهبان صنفنه داخل اولدیغی کبی، معشوقه‌سی دخی (آرژانتوی) مناسترنده راهبه اولمش. بروقت صکره آبلار، طلبه‌سنك ابرامی اوزرینه، مناستردن چیقوب، یکیدن برمدرسه آچه‌رق، تدریسه باشلامشسه‌ده، فلسفه‌ده زمانینك مشاهیرینه مخالف برچیغیر آچمش اولدیغی کبی، علم کلام وعقایدده دخی حکمت وعقلیاتی نقلیاته تقدیم وترجیح ایتدیکندن، محافل روحانیه‌نك نظر دقتنی جلب ایدوب، او صره‌ده نشر ایتدیکی بعض آثاری رفض والحاد ایله اتهام اولنه‌رق، احراق ایدلمش . موخراً برمناستر ریاستنه نصب اولنوب، رهبانك احوالنی تنسیق ایتمکه چالیشدیغیچون، ١١٤٠ تاریخ میلادیسنده (سان) مجلس روحانیسی طرفندن رفض والحادله محکوم اولمش . تبریهٔ ذمت ایچون رومایه کیدرکن، یولده (قلونی) مناستری رئیسنك محبتنی قزانمغله، اونك وساطتیله پاپانك عفوینه مظهر اولوب، بقیهٔ عمرینی، عشق وهجرانك شراره‌لریله سوزان، وزمانه‌نك ناسازکارلغیله نالان اوله‌رق حزن وکدرله کچیره‌رك، میلادك ١١٤٢ تاریخنده وفات ایتمشدر. آثاری دفعاتله طبع وترجمه ایدلمشدر. فرانسه مشاهیر شعراسندن (لامارتین) آبلارك ترجمهٔ حال سوزناکنی شاعرانه بریولده تصویر ایتمش؛ وفیلسوف مشهور (ژان - ژاق - روسو)، کندی طالبه‌سنه اولان معاشقه‌سنی تصویر ایچون. آبلار ایله هلویزه‌نك داستاننه تقلیداً « یکی هلویزه » عنوانیله مکاتبه صورتنده برعشقنامه یازمشدر .

آبل الزیت { اردن وادیسنده کائن بر شهر قدیمدر.

آبل السقی { بیروت سنجاغنده (مرج عیون) قضاسنده غایت کوزل برموقعده

واقع برقریه اولوب، ١٠٠٠ نفوسی و بر روم کلیسا-
سیله بر ده پروتستان کلیسا ومکتبی جامعدر.

آبل السوق { شام قصبه‌سنك بش ساعت بعدنده غایت کوزل بر تپه‌ده } واقع بر قریه اولوب، حضرت آدمك اوغلی هابیلك مزاری اوراده بولندیغی زعم اولنور. الیوم (سوق) ویاخود (سوق وادی بردی) نامیله معروفدر. ابو طاهر المقری الآبلی‌نك مسقط رأسیدر.

آبل القمح { بیروت سنجاغنده مرج عیون قضاسنده (بانیاس) ناحیه‌سنك } کویلرندن اولوب، توراتده مذکور اولان (آبل بیت معکه) بوندن عبارت اولدیغی مظنوندر. ٤٥ خانه‌یی جامعدر.

آبلانده { (Abellanda) اسپانیانك (بیسقایا) ایالتنده، (بیلباؤ) شهرینك ٢٥ } کیلومتره غربنده واقع برکوچك شهردر.

آبلانقور { (Perrot d'Ablancourt) فرانسه‌نك (شالون سور مارن) } شهرنده ١٦٠٦ تاریخ میلادیسنده طوغوب، ١٦٦٤ تاریخنده وفات ایتمشدر. لاتین ویونان قدیم لسانلرندن فرانسزجه‌یه برچوق آثار نافعه ترجمه ایتمشدر. ترجمه‌لری، فصاحتلری سببیله، شهرت بولمش ایسه‌ده، اصللرینه مطابق دکلدر.

آبلایکیت { (Ablaïkit) سیبریانك (ایرتیج) نهرینه دوکیلور ایکی کوچك } چای، وبونلردن برینك ساحل یمیننده واقع برکوچك قصبه‌در، که وقتیله (قالموق) تاتارلرینك مرکزی ایدی.

آبل بیت معکه { توراتده مذکور اولوب، بولنمش اولدیغی محل مختلف } فیهدر.

آبلخاریب { ارمنی مورخلرندن اولوب، میلادك آلتنجی عصرنده ار- } منستانك بر مفصل تاریخنی یازمش، وعلی الخصوص ایرانیلرله ارمنیلر بیننده وقوع بولمش محارباتی، وایران ایله ارمنستانك ایکی عصرلق وقوعاتنی پك مفصل نقل ایتمشدر.

آبل شطیم { اردن وادیسنده واقع او- لوب، بنی اسرائیل ارض مو- } عوده وصولدن اول، بوقصبه‌یه نزول ایله، واوراده کونشدن کنایه اولان (بعل) ه عبادت ایتدکلرندن غضب الهی‌یه مستحق اولمشلردر.

آبل مصرایم { اردن نهرینك غرب طرفنده بر محل ایدی، که حضرت } یوسفك مصریوندن بر جماعتله کلوب، حضرت یعقوبی اوراده دفن ایتمسندن طولایی، «مصرایم» کلمه‌سنه اضافتله تسمیه اولنمشدر. بو کون (حجله) دنیلن محل اولدیغی مظنوندر.

آبلن { (Abelin) آلمانیا مورخلرندن اولوب، میلادك ١٦٤٦ تاریخنده استراسبورغده } طوغمشدر. «اوروپا تماشاسی» نامیله ١٢ جلددن عبارت برتاریخ یازمش، وهندك تاریخیله سائر بعض آثار تاریخیه‌یه دخی قلم قاریشدیرمشدر.

آبلنچن { (Ablentschen) اسویچره‌نك منتهای جنوب غربیسنده و(برن) ناحیه‌سنده } برقریه‌در، که موقعنك غایت مرتفع وصارب اولمسیله، وقربنده غایت درین برمغاره بولنمق سببیله مشهوردر.

آبلیتاس { (Ablitas) اسپانیانك (ناوار) ایالتنده (تولده) نك قربنده برکوچك } شهردر؛ ١٢٠٠ اهالیسی واردر.

آب مرغان { فارسده شیراز جوارنده بر مسیره‌در، که بعض موسملرده } شیراز اهالیسی اورایه کیدوب، اجرای ذوق وجنبش ایدرلر. — ینه ایرانك قهستان ولایتنده برپیکاردر، که کویا صویی صیغرجق قوشلرینی جالب اولمغله، چکرکه‌یی دافع اولمق اعتقادیله، اوزاق یرلردن آلیرلرمش.

آبناکی { (Abnaqui) آمریقای شمالینك اهالی اصلیه‌سندن برقومدر، که (موهیقان) } قومیله برابر — وقتیله پك کثرتلی اولوب، ممالك مجتمعهٔ آمریقانك شرق شمالی جهتلرنده منتشر بولنمش اولان — بر بیوك اولوسك شعبه‌لرندن برینی تشکیل ایدیور. الیوم موجود اولان افرادی ممالك مجتمعه‌دن (موهاوو) حکومتی اراضیسنه چکلمش؛ وبعض پراکنده اشخاصی دخی قناده طرفلرینه یایلشدر.

آبنانج خان { (قطلغ بن پهلوان) دولت سلجوقیه‌نك امراسندن اولوب، } خوارزمشاه سلجوقی زماننده امیرالامرا اولمش، وچنکیزخانك هجومنده بخارا امیرلکنه، نصب اولنمش ایدی. بخارانك تاتارلر طرفندن ضبطی اوزرینه، خراسانه

مستولى اولمش ايسه‌ده، اوراده دخى ديكيش طوتديره‌-
ميوب؛ نهايت هجرتك ٦٠٧ تاريخنده واقع مغلوبيتى
اوزرينه، (رى)ده بولنان خوارزم مشاهك اوغلى تير
شاهه التجا ايده‌رك، اكرام والتفاتنه نائل اولمش،
ووفاتنه دكين اوراده قالمشدر.

آبنبرغ { (Abenberg) باويرانك (فرانقونى ـ موآين) ايالتنده، (رزات) نهرى
اوزرنده بر كوچك قصبه اولوب، ١٤٤٠ اهاليسى
واردر.

آبندبرغ { (Abendberg) آلپ طاغلرندن (برن) ناحيه‌سنده واقع بر طاغدر،
كه موقع ومنظره‌لرينك كوزللكيله مشهوردر.
ارتفاعى ١٨٢٨ متره‌در. — بو نام ايله (سيلزيا) ده
(هيرشبرغ) قربنده بعض ذروه‌لر دخى واردر.

آبندون { جرجان قريه‌لرندن اولوب، (ابو بكر احمد بن محمد بن على الجرجانى
الآبندونى) نك مسقط رأسيدر. [«ابوبكر» كلمه‌سنه
مراجعت بيوريله.]

آبنر { طالوتك عمجه زاده‌سى وقاعدى اولوب، طالوتك وفاتنده حكمدارلغى
طالوتك اوغلى (اسبوست) ه ويرمك ايستمش ايسه‌ده،
مؤخراً حضرت داودك طرفنه دونوب، بتون بنى
اسرائيلك مشاراليهه تابع اولمسنه جهد ايتمشدر.
رقيبى (يوآب) طرفندن قتل اولنمشدر.

آبنسبرغ { (Abensberg) آشاغى باويره‌ده، طونه‌يه دوكيلن (آبن) نهرى
اوزرنده واقع بر كوچك قصبه‌در، كه ناحيه مركزى
اولوب، ١٦٧٠ نفوسى حاويدر. كوكورتلى معدن
صولرى واردر؛ بوك منسوجاتى وحريق طلومبه‌لرى
اعمال اولنور؛ شربتجى اوتى يتيشديريليلر. اسكى
آبنسبرغ قونتلرندن قالمه بر اسكى سرايى واردر.
مشاهير مورخيندن (آوانتينوس ـ تورنماير) ك
مسقط رأسيدر. بيوك ناپوليون بو شهرده ١٨٠٩
تاريخ ميلاديسنده آرشيدوق (شارل) ه قارشى بيوك
بر مظفريت قزانمشدر.

آبنوبا { (Abnoba) اسكى جرمانياده طونه‌نك منبعلرنده بر طاغك اسميدر، كه اها-
ليسى (ديانه) يه يعنى قمره عبادت ايدرلردى.

آبو { (Abo) روسيه‌نك اسكى (فينلانده) ده، (آئورا) نهرينك اغزنده، پترسبورغك
٤٦٠ كيلومتره غرب شماليسنده واقع بر شهردر، كه
بو نامله ياد اولنور بر قضانك مركزى اولوب؛
١٨٠٠٠ اهاليسى وواسع بر كتبخانه‌سى واردر.
ميلادك ١٦٤٠ تاريخنده تأسيس اولنمش بر دارالفنونى
دخى وار ايديسه‌ده، ١٨٢٧ ده (هلسينغفورس)
شهرينه نقل اولنمشدر. فينلانده ليساننده بر مجموعهٔ
موقوته نشر اولنور. چوقه، صابون وجام فابريقه‌-
لرى وپك ايشلك تجارتى واردر. بو شهر ميلادك
١١٥٧ تاريخنده اسوجليلر طرفندن تأسيس اولـ-
نوب، ١٨١٢ تاريخنه‌دك فينلانده‌نك مركز اداره‌سى
ايدى. حريقدن دفعاتله خراب اولمشدر. ١٧٤٣ ده
روسيه ايله اسوج بيننده بر معاهده‌نك محل عقدى
اولمشدر، كه «آبو معاهده‌سى» ناميله مشهوردر.
ميلادك ١٨٠٩ تاريخنده آبو شهرى فينلانده‌نك قالمش
اولان پارچه‌سيله برابر روسيه‌نك الينه چكمشدر.
مركزى بولنديغى ايالتك سطحى ٢٦٠٠٠ مربع كيلو-
متره، واهاليسى ٣٢٠٠٠٠ نفوسدر. پيشكاهنده
سير سفائن حقنده پك مخاطره‌لى بر طاقم قيالق آطه‌لر
واردر. فينلانده لساننده (تورغ) دنيلير، كه بازار
ديمكدر.

آبو { (Abou) هند غربيده واقع (آراوالى) سلسلهٔ جبالنك اك يوكسك ذروه‌سى
مقامنده بر طاغدر. ′٤٥ °٢٤ عرض شمالى
و ′٣٠ °٧٠ طول شرقيده واقع اولوب، ارتفاعى
١٢٠٠ ايله ١٥٠٠ متره آره‌سنده‌در. بو طاغ
اسكى زماندن برى هندك اهالئ شماليه‌سى طرفندن
مقدس عد اولنه‌رق، اوزاقدن زيارتنه كيدرلر؛
وحسابسز مغاره‌لرى ايچنده مجاور اولورلر.

آبو { (Abbot) بريسى (جورج) وديكرى (روبر) اسميله انكلتره‌نك اون آلتنجى عصر ميلادى
پسقپوسلرندن ايكى برادردر، كه امور مذهبيه‌يه دائر
بعض اثرلر براقش، وپروتستانلغك انكلتره‌نك هر
طرفنه نشرينه خدمت ايتمشلردر.

آبور { (Abors) هيمالايا طاغلرينك منتهاى شر-
قنده وآنام مملكتنك شمالنده ساكن
وحشى بر قومدر، كه كثرتلريله وجنكاورلكلريله
قومشولرينى دائما قورقو ايچنده بولندير مقده‌درلر.
سيمالرى تبتليلر ومغوللرله قرابتلرينه دلالت ايديور.
بو قومك اصل اسمى (پادام) اولوب، سيماليلر

طرفندن «دشمن» دیمك اولان (آبور) اسمیله تسمیه اولنمشلردر .

آبوس (Abus) اسکی روما جغرافیونك ارمنستانده واقع (کبان) طاغنه، وانکلترهده‌کی (هوبرت) نهرینه ویردکلری اسمدر . [بو کلمه‌لره مراجعت بیوریله .]

آبولونیوس (یاخود آبلونیوس) آپو-لونیوس نام حکیم یونانیه عربلر طرفندن ویریلن اسمدر. [«آپولونیوس» کلمه‌سنه مراجعت بیوریله.]

آبولونیه خداوندکار ولایتنده بروسه‌نك ٤٤ کیلومتره غرب جنوبیسنده واقع برکول وکولك ایچنده برکوچك آطه‌نك اوزرنده برشهردر. مرمره دکیزینك ٢٥ کیلومتره جنوبنده‌در . کولك شرقدن غربه طولی ٢٥، وشمالدن جنوبه عرضی ١٧ ویا ١٨ کیلومتره اولوب، آیاغی مقامنده اولان (سوسورلی) نهری واسطه‌سیله صویی مرمره دکیزینه دوکیلور . آطه کولك شمال شرقیسنده اولوب، اخشابدن برکوپری واسطه‌سیله قره ایله مربوطدر . شهر خراب بر سور ایله محاط اولوب، ٣٠٠ قدر خانه‌سی واردر؛ اهالیسی عثمانلی وروملردن عبارتدر . سور وقلعه‌سی قیاصرهٔ قسطنطینیه زمانندن قالمه اولوب، اونلرك وقتنده (آپولونیا) یعنی «مدینة الشمس» تسمیه اولنان شهر قرده‌ده، ویالکز قلعه آطه‌ده ایدی .

آبومی (Abomey) آفریقای غربیده (کینهٔ شرقی) ده (داهومی) مملکتنك مرکز وپایتختیدر . °٧ عرض شمالی و ″٤٠ ′١١ طول شرقیده واقع اولوب، ساحل بحردن ١٠٠ کیلومتره بعدنده و ٣٩٥ متره ارتفاعنده‌در . شهر بر قوملق اووه‌نك اورته‌سنده اولوب، ٢٤٠٠٠ قدر اهالیسی واردر . قصبه ایکی درین خندقله محاط اولدیغی کبی، ایچنده حکمداره مخصوص بولنان ایکی سرایی دخی ٢٠ قدم ارتفاعنده طوپراقدن برسورله احاطه، وسورك اوستی حربده طوتیلان اسیرلرك باشلریله دهشتلی بر صورتده تزیین اولنمشدر .

آبون (Abbon) بری طقوزنجی، ودیکری اونجی عصر میلادیده یاشامش ایکی راهبك اسمیدر، که برنجیسی «پارسك نورمانلر طرفندن محاصره‌سی» نامیله لاتینجه بر منظومه، ودیکری پاپالرك تراجم احوالنه دائر بر کتابله سائر بعض آثار براقشدر .

آبونا (Abona) آفریقانك سواحل غربیه‌سی قارشیسنده کائن (قناریه) آطه‌لرندن (تنریف) آطه‌سنك بر شهر ولیمانیدر. ١٥١٦ اهالیسی واردر .

آبوندانس (Abondance) «برکت» دیمك اولوب، اسکی یونانلی ورومالیلرك آلهه‌سندن بری ایدی. یونانلیلر بوکا آفثونیا (Ἀφθονία) دیرلر دی. تصویری چیچکلره غرق اولمش وصاغ الندە چیچك ومیوه ایله طولو بر بوینوز طوتار بر قیز هیکلندن عبارت ایدی. بو بوینوز رئیس الآلهه زعم ایتدکلری مشترینك مرضعه‌سی اولان (آمالتیا) نام کچینك بوینوزی اولوب، مشتری بونی چوجقلغنده کندیسنه باقش اولان پریلره بخش ایتمشیدی .

آبوندانس (Abondance) فرانسه‌نك (هوت ساووآ) ایالتنده و (درانس) دره‌سی اوزرنده ناحیه مرکزی بربیوك قریه‌در . اونده کلیتله اعمال اولنان «واشرین» پنیریله مشهوردر. اهالیسی ١٥٠٠، وناحیه‌سنك اهالیسی ٦٦٠٠ نفوسدر .

آبوندانس (Baie de l'Abondance) اصل اسمی انکلیزجه (Bay of Plenty) اولوب، «برکت قویی» تعبیریله ترجمه اولنه بیلیر . [بو لغته مراجعت .]

آبوندانس (Jean d'Abondance) فرانسه‌نك اون آلتنجی عصر میلادی شعراسندندر .

آبونی (Abony) مجارستانده پشته ایالتنده وشهر مذکورك ٨٥ کیلومتره شرق جنوبیسنده واقع بر شهر اولوب، ١٠٢٤٠ اهالیسی واردر .

آبویل (Abbeville) فرانسه‌نك (سوم) ایالتنده و (سوم) نهری کنارنده قضا مرکزی بر شهردر. ١٨٢٠٨ اهالیسی، مستحکم قلعه‌سی، لیمانی، منتظم مکتبی، یتیمخانه‌سی، غوت اصول معماریسی اوزره متین کلیساسی، قیشله‌لری، آت یتیشدیرمکه مخصوص میری حاراشی، واپلیك،

خالی وتاقیه اعماله مخصوص کارخانه‌لری واردر . وقتیله مکمل چوقه وقطیفه فابریقه‌لری دخی وار ایدی . فرانسه قراللرندن (سن لویی) میلادك ١٢٥٩ تاریخنده بو شهرده انکلتره ایله بر معاهده امضا ایتمشدر . بعض مشاهیرك وطنی اولوب، ازجمله موسیقی استادلرندن (لوتر) ك بر هیکلی دخی اوراده اعمال ورکز اولنمشدر . قضاسنك سطحی ١٥٦٠ مربع کیلومتره، واهالیسی ١٤١٦٠٠ کشیدر .

آبویل (Abbeville) آمریقاده ممالك مجتمعه‌دن جنوبی (قارولینه) نك ناحیه مرکزی بر شهردر، که جمهوریت مذکوره‌نك غرب طرفنده اولوب، (سالوده) ایله (ساوانه) نهرلری آره‌سنده، وساوانه نهرینك بر شعبه‌سی اوزرنده‌در . قربنده آلتون معدنی اوجاغی وار ایسه‌ده، ایشلتمه‌که باشلامشدر . ناحیه‌سنك سطحی ٢٧٦٤ مربع کیلومتره اولوب، اهالیسی ١٨٧٠ تاریخ میلادیسنده اجرا اولنان تحریرده ٣١١٣٠ کشی ایدی، که بونلرك ثلثانی آفریقادن منقول زنجیلردن عبارتدر .

آبه بری ایرانده ری ایله همدان آره‌سنده ساوه‌نواحیسنده، بری اصفهانده، وبری‌ده مصرده اولمق اوزره، اوچ قریه‌نك اسمی اولوب، برنجیسی (جریر بن عبد الحمید الآبی) نك مسقط رأسیدر . — (عبد الله بن محمد بن محمویه بن مسلم الآبجی) نك مسقط رأسی ایسه یا بو قریه یاخود آبج اسمنده مجهول بر قریه اولمسی محتملدر .

آبهی بر ایرمق آدی اولدیغی، وبو ایرمغه (رود خانهٔ آهو) دخی دنیلدیکی «برهان قاطع» ده مذکوردر .

آبی (Abbey) «مناستر» دیمك اولمغله، انکلتره وایرلانده‌ده بر چوق شهر وقریه‌لرك اسملرینی ترکیب ایدر، که بونلری ترکیبلرینك دیکر جزئی صره‌سنده ذکر ایده‌جکز .

آبی حبسخانه‌سی (Prison d'Abbay) پارسده فرانسه‌نك اسکی حبسخانهٔ عمومیسی ایدی . میلادك ١٧٩٢ تاریخنده واقع بیوك اختلال زمانده ارباب اختلال طرفندن بو حبسخانه‌ده ١٦٤ مظنون ذبح اولنمشدر . بعده حبسخانهٔ عسکری اولوب، نهایت میلادك ١٨٥٤ تاریخنده هدم اولنمشدر .

آبیاته غراسو (Abbiate-Grasso) ایتالیانك میلان ایالتنده ومیلان شهرینك ٢٤ کیلومتره غرب جنوبیسنده قضا مرکزی بر شهردر، که (تسین) نهری ایله میلان قصبه‌سی آره‌سنده، سیر سفائنه صالح اولمق اوزره، آچلش اولان جدولك اوزرنده واقعدر . ١٠٠٠٠ اهالیسی، کوزل بر کلیساسی وبعض ابنیهٔ خیریه‌سی واردر .

آبی اللحم صحابه‌دن بر ذات اولوب، ات یمدیکی مناسبتیله بو لقبله تلقیب اولنمشدر .

آبیپون (Abipones) آمریقای جنوبیده (شاقو) مملکتنك اهالیٔ قدیمه‌سنی تشکیل ایدن بیوك بر قومدر، که اسپانیول فاتحلرندن امحا ایدیلوب، الیوم بر قاچ کشیدن عبارت بر قبیله حالنه کلمش؛ واونلر دخی کندی لسانلرینی همان کلیاً اونودوب، اسپانیولجه تکلمه آلیشمشدرلر .

آبیتیبی (Abbitibi) آمریقای شمالیده واقع انکلتره مستملکاتنده (هودسون) کورفزی قربنده بر کول ونهرك واو نواحینك مرکز اداره‌سی اولان موقعك اسمیدر .

آبیدوس (Abydos) بوغاده چناق قلعه جوارنده الیوم نغره قلعه‌سنك بولندیغی محلده بولنمش اسکی بر قصبه‌نك اسمیدر . (هرو) ایله (لیاندر) ك معاشقه‌لرندن، وایران شاهی اردشیرك، روم ایلیه کچمك ایچون، اوراده قورمش اولدیغی کوپریدن طولایی شهرتیاب اولمشدر .

آبیدوس (Abydos) مصر علیاده غایت قدیم بر قصبه‌در، که الیوم (مدفونه) نامیله معروفدر . خرابه‌لری بادیه‌نك قوملری ایچنده مدفون اولوب، میلادك ١٨١٨ تاریخنده اجرا اولنان حفریاتده اسکی فرعونلرك اسملرینی حاوی بر لوحه بولنمشدر، که لوندره‌موزه‌خانه‌سنده محفوظدر .

آبیلا سبته شهرینك اسم قدیمیدر . [«سبته» کلمه‌سنه مراجعت بیوریله.]

آبینغدون (Abingdon) انکلتره‌ده (تامیس) نهری اوزرنده ولوندره‌نك ٨٥ کیلومتره شمال غربیسنده واقع بر شهردر . ٥٣٠٠ اهالیسی، حبوباته مخصوص بازاری وبر اسکی مناستری واردر .

آپاچین (Apatchin) سیبریانك (ایرقوسق) ایالتده، (بیستره) نهرینك ساحل یسارنده قضا مرکزی بر کوچك شهردر.

آپاروپت (Apparowpett) هندستانك (دکان) مملکتده (نظام) حکومته تابع بر شهردر، که حیدر آبادك ۲۱۱ کیلومتره شمالنده و ′۱٦ °۱۹ عرض شمالیده واقعدر.

آپاری (Apari) (فلیپن) آطه‌لرندن (لوسون) جزیره‌سنك ساحل شمالیسنده (قاغایان) نهرینك اغزنده بر شهردر، که ساحل مذکورك یکتا لیمانیدر. تقریباً ۵۰۰۰ اهالیسی واردر. زلزله‌لرك کثرتندن طولایی ابنیه‌سی اخشاب وقامشدندر.

آپاش (Apaches) آمریقای شمالینك اهالئ اصلیه‌سندن ممالك مجتمعه ایله مسکیقه‌ده (قولورادو) ایله (ریو ـ غرانده ـ دل ـ نورته) نهرلری آره‌سنده واقع جبالده طولاشیر بر بیوك قومدر، که آمریقانك سکنهٔ جدیده‌سنه قارشی فوق‌العاده بغض وخصومتلری اولوب، دائما چاپولجیلقله اشتغال ایتمکده درلر. یالکز بر طاقلری یکی مکسیقه و (آریزونه) جمهوریتلرنده اسکان ایدوب، تمدنه یوز طوتمشلردر.

آپا صاحب هندستانك مجوس ملوکندن ایکیسنك اسمیدر، که بری (نکپور) حاکمی اولوب، میلادك ۱۸۱٦ تاریخنده، پدرینك وفاتی اوزرینه، تخت موروثنه جلوس ایتمش؛ ودیکری (ستاره) حاکمی اولوب، میلادك ۱۸۳۹ تاریخنده، برادرینك خلعی اوزرینه، انکلیز حکومتی طرفندن اقعاد اولنمشدر.

آپالاش (Apalaches) آمریقای شمالینك اهالئ اصلیه‌سندن (میسیسیپی) نهر عظیمك وادیلرنده کشت وکذار ایدر بر قومدر، که، وقتیله نهر مذکورك بتون وادیلریله مکسیقه کورفزینك جهت شمالیه‌سنده‌کی یرلر منحصراً بونلرله مسکون بولنمش ایکن، بوکون بر قاچ بیك شخصدن عبارتدر. آمریقانك کشفنده، بونلر، مکسیقه‌لیلرله همجوار اولمق مناسبتیله، بعض منسوجات اعمالیله ومصر بغدایی زرعیله مألوف ایدیلر. بر طاقلری (آرقانساس) نهری کنارلرنده اسکان ایدوب، آسایشده یشامقده‌درلر.

آپالاش (Apalaches) ممالك مجتمعه‌ده بر سلسلهٔ جبالدر. [«آلغانی» کلمه‌سنه مراجعت بیوریله.]

آپالاشه (Apalachée) مکسیقه کورفزنده (فلوریده) شبه جزیره‌سنك جهت جنوبیه‌سنده ساکن بر قویدر، که (مارق) نهری اورایه دوکیلور.

آپالاشیقوله (Apalachicola) آمریقاده ممالك مجتمعه‌نك (کورجستان) تعبیر اولنان مملکتی شمالنده‌کی طاغلردن نبعان ایدوب، ۱۰٤۰ کیلومتره قطع ایتدکدن صکره، مکسیقه کورفزینه دوکیلور بر نهردر. اغزندن مجراسنك یاریسنه قدر سیر سفائنه صالحدر.

آپالاشیقوله (Apalachicola) ممالك مجتمعه‌دن (فلوریده) نك شمال غربیسنده وبو نامله یاد اولنان نهرك اغزنده واقع بر شهردر، که (فرانقلن) سنجاغنك مرکزیدر. اوچ بیك قدر اهالیسی واردر. او جوارلرده کلیتله حاصل اولان پموق اخراجاتنك اسکله‌سی اولوب، آنجق نهرك دوکدیکی قوملرك تشکیل ایتدکاری سدلردن طولایی، یالکز کوچك کیلر یناشه بیلیر.

آپام (Apam) آفریقانك سواحل غربیه‌سنده واقع (کینهٔ شرق) مملکتده بر یردر، که فلنکلیلر طرفندن اسکان، وبو نامله بر شهر تأسیس اولنمش ایکن، میلادك ۱۸۱۱ تاریخنده (آشانتی) نام بر آفریقا قومی طرفندن تخریب، ومؤخراً مملکت دخی انکلیزلر طرفندن ضبط اولنمشدر.

آپامیا (Apamée یاخود Apamea) آناطولی (وسوریه وعراقده بر قاچ شهرك اسم قدیمیدر: برنجیسی مرمره‌ده‌کی مدانیه شهریدر، که قبل‌المیلاد ۷۵ تاریخنده روماليلر طرفندن ضبط واسکان اولنمشیدی؛ ایکنجیسی آفیون قره حصاریدر، که آنطیوخس‌سوتیر طرفندن ضبط واسکان اولنه‌رق، والده‌سنك اسمنه نسبتله، (آپامیا Apamea Cibotos چیبوتوس) تسمیه اولنمش، وآناطولینك اك بیوك تجارتکاهی حکمنه کچمشیدی؛ اوچنجیسی سوریه‌ده انطاکیه‌نك جهت جنوبیه‌سنده واقع والیوم (فامیه) اسمیله معروف بر شهردر، که سلفکیوس نیقاتور طرفندن بنا اولنمشیدی؛ دردنجیسی جزیره‌ده واقع

ایدی؛ بشنجیسی ینه جزیره‌ده فراتك ساحل یسارنده الیوم (اروم قلعه‌سی) نك بولندیغی محلده ایدی؛ آلتنجیسی ده عراقده فرات ایله دجله‌نك محل التصاقنده واقع (قرنه) شهریدر، كه اك قدیم اسمی (دجبه) در.

آپانقا (Apaneca) آمریقای وسطیده (سان‌سالوادور) حكومتنده اهالیٔ اصلیهٔ قدیمه‌یه مخصوص بر شهردر، كه ینه بو اسمله مسمی سویمش بر بركانك شمالی اتكنده واقع اولوب، دكیز حذاسندن ١٤٠٠ متره ارتفاعنده‌در. شهرك جهت شرقیه‌سنده دیكر ایكی منطفی بركان بولنیور، كه اغزلری صو ایله طولوب، واسع بر كول صورتنی آلمشدر.

آپانوز (Appanoose) آمریقاده ممالك مجتمعه‌نك جهت شمالیه‌سنده واقع (یووه) مملكتنده بر ناحیه اولوب، سطحی ١٤١٦ مربع كیلومتره، واهالیسی ١٨٧٠ تاریخ میلادیسنده اجرا اولنان تحریره كوره ١٦٤٦٠ نفوسدر. كمور معدنلری چوقدر. مركزی (سنترویل) شهریدر.

آپت (Apt) فرانسه‌نك (ووقلوز) ایالتنده قضا مركزی بر شهردر. (قالاوون) نهری اوزرنده اولوب، ٦٠٠٠ نفوسی، مكمل مكتبی، چینی واسپارماچت فابریقه‌لری، وبرنجی درجه‌ده محكمه‌سی واردر.

آپتا (Apta) هندستانده بمبای ایالتنده (تانه) قضاسنده بر شهردر.

آپخرون (Apchéron) یاخود آپشرون كورجستانده قافقاس سلسلهٔ جبالنك بحر حزرك ایچنه اوزانمسندن حاصل اولان شبه جزیره‌در. مركزی (باقو) شهریدر. بو شبه جزیره ایچنده بولنان نفط قویولریله مشهوردر، ونفط اخراجاتی چوقدر. اهالیسنك بر مقداری زردشتی اولوب، بوشبه جزیره‌یه بر ارض مقدس نظریله باقیورلر.

آپر (Aper) میلادك برنجی عصرنده یتیشن روما خطیبلرندن اولوب، كندیسی عن اصل (غولوآ) یعنی فرانسه اهالیٔ قدیمه‌سندن ایدی. رومادە بعض بیوك مأموریتلر احراز، وحتی (سناتو) تعبیر اولنان اعیان مجلسی اعضالغنه دخی انتخاب اولندقدن صكره، ٨٥ تاریخنده وفات ایتمشدر.

آپر (آرریوس — . Arrius Aper) روما شهر امینی ایكن، ایمپراطورلغی غصب ایتمك مقصدیله، ایمپراطور (قاروس) ی وخلفی (نومریان) ی قتل ایتدیرمشسه‌ده، ٢٨٤ تاریخ میلادیسنده (دیو-قلتیان) ك امریله اعدام اولنمشدر.

آپر (Apert) فرانسه ارباب فنندن اولوب، موادحیوانیه ونباتیه‌دن عبارت اغذیه‌یی طول مدت بوزلمه‌دن محافظه ایتمك اصولنی ایجاد ایتمشدر. میلادك ١٧٩٦ تاریخنده بو بابده تجاربه باشلایه‌رق، ١٨١٠ ده ایجاد ایتدیكی اصولی معرف بر كتاب نشر ایتمش؛ و ١٨٤٠ ده فوت اولمشدر. اصولی، حفظ اولنه‌جق موادك درجهٔ لازمه‌ده قاینا-دلمسیله، بعده هوا آلمیه‌جق صورتده تنكه قوطیلره طولدیریلوب، قوطیلرك آغزلری كوزلجه لحیملتمكدن عبارتدر.

آپراكسین (Apraxine) روسیه امیرالرندن اولوب، دولت مشار-الیهانك دونماسنی تأسیس ایدنلرك بریدر. بیوك پترونك كسب شهرت ایتمسنه باشلیجه سبب اولانلردن اولوب، اسوجلیلره قارشی بر قاچ محاربه قزانمش، و (الاند) آطه‌لرینی ضبط ایتمشدر. میلادك ١٦٧١ تاریخنده طوغوب، ١٧٢٨ ده وفات ایتمشدر.

آپراكسین (قونت —) مادهٔ سالفه‌ده بیان اولنان امیرال آپراكسینك تو-رونی اولوب، روسیه مارشاللرندندر. دولت عثمانیه ایله روسیه آره‌سنده واقع اولان محاربه‌ده مارشال (مونیش) ك قوماندەسی آلتنده بولنمش؛ ومؤخراً ایمپراطوریچه (الیزابته) یی پروسیه ایله طوتیشمغه تشویق ایده‌رك، ١٧٥٧ تاریخ میلادیسنده پروسیه‌لیلری مغلوب ایدوب، (مامل) موقعنی ضبط ایتمش ایسه‌ده، غالبیتدن استفاده ایده‌مدیكندن، جلب اولنوب، محاكمه اولنمقده ایكن، ١٧٦٠ ده وفات ایتمشدر.

آپرس (Après de Mannevillette) فرانسه‌نك متفنن قپودانلرندن او-لوب، سواریسی اولدیغی كمی ایله هند وچینك سوا-حلنی كشف ایله، اورالرك مكمل ومصحح خریطه‌لرینی تنظیم ونشر ایتمشدر. میلادك ١٧٠٧ تاریخنده (هاور) شهرنده طوغوب، ١٧٨٠ ده وفات ایتمشدر.

آپرواغ (Approuague) آمریقای جنوبیده فرانسه (غویانه) سنده بر نهردر، که ینه بو نامله یاد اولنان برقریه‌نك قربنده بحر محیط آطلاسی‌یه دوکیلور. وادیلرنده آلتون معدنلری بولنور. آغزینه قریب اولان ۱۰۰ کیلومتره‌لك مجراسی سیر سفائنه صالحدر.

آپرواغ (Approuague) مادهٔ سالفه‌ده بیان اولنان نهرك آغزینه قریب برکوچك شهردر. فرانسه‌نك النده اولان (غویانه)ده چیقاریلان معدنلرك مرکزی اولوب، ۱۵۰۰ اهالیسی واردر، که بر قسمی زنجی وبر قسمی دخی معدن عمله‌سندن عبارتدر.

آپریچنا (Apricena) ایتالیانك ناپولی مملکتنده (قاپیتاناته) سنجاغنده بر شهردر. (سان سورو) نك ۱۰ کیلومتره شرق شمالیسنده واقع اولوب، ۵۳۰۰ اهالیسی واردر.

آپریس (Apriès) مصر قدیم فرعونلرندن اولوب، میلاد عیسادن ۵۹۵ سنه اول تخت سلطنته جلوس ایتمش، وقبریس جزیره‌سیله (سیدون) یعنی صیدا شهرینی ضبط ایده‌رك، ۲۶ سنه حکومت سوردکدن صکره، تبعه‌سندن (آماسیس) نام شخص طرفندن خلع اولنمشدر. بوکا (افرا) یاخود (هوفرا) دخی دیرلر.

آپریلیانو (Aprigliano) ایتالیانك ناپولی مملکتنده (قلابریا - چتبریرا) ایالتنده بر شهردر. (قوزنچه) نك ۹ کیلو متره شرق جنوبیسنده و — (تارنته) کورفزینه دوکیلن — (قراتی) نهری اوزرنده واقع اولوب، ۴۰۰۰ اهالیسی واردر. اطرافنده پك چوق باغلر ومثمر آغاجلر بولنور.

آپسلی ریور (Apsley-River) آوسترالیانك جهت جنوبیه‌سنده واقع اولوب، انکلیزلرك «جنوبی یکی والس» تسمیه ایتدکلری مملکتده (نو انکلند) یعنی «یکی انکلتره» سنجاغنده جریان ایده‌رك، (ملةآی) نهرینه دوکیلور بر چایدر. ایکی طرفی غایت یوکسك ودیم دیك قیالرله محاط بر مجرانك ایچنده جریان ایدر.

آپشوون (Apschowen) فلنكك اون یدنجی عصر میلادی رساملرندن، و (تنیر) لك اك ماهر شاکردانندن ایدی.

آپفلستد (Apfelstedt) آلمانیای وسطینك (تورنیکه) ایالتنده جنوب غربیدن شمال شرقیه طوغری جریان ایده‌رك، (ساقس غوتا) یی یاردقدن صکره، (استدتن) شهری جوارنده (الب) نهرینه دوکیلور بر نهردر. (ژورنتال) شهری قربنده بو نهردن بر شعبه آیریله‌رق، غربه طوغری جریانله، (لاین) نهریله برلشدکدن صکره، (غوتا) شهرینك ایچندن چکه‌رك، (نس) نهرینه، واونکله برابر (هورسل) ه، واورادن (ورا) یه، واونکله برابر دخی (وسر) نهر کبیرینه دوکیلور، که بو وجهله (الب) ایله (وسر) آره‌سنده طبیعی ویا صنعی بر قنال تشکیل ایدیور.

آپل (Apelles) زمان قدیمك اك مشهور رساملرندن اولوب، استانکوی آطه‌سنده ویا (آیاسلوغ) ویاخود (قولوفون) شهر قدیمنده طوغمش؛ ومیلاددن ۳۳۲ سنه اول کسب شهرت ایدوب، اسکندر ذو القرنینه انتساب ایتمش ایدی. بو ذاتك عمرینك هیچ بر کونی رسمه چالیشمقسزین چکیرمه‌مش اولدیغی مروی اولوب، یاپدیغی رسملری انظار عمومیه‌یه وضع ایدر، وکندیسی بر پرده‌نك آرقه‌سنه صاقلانه‌رق، هر کسك محاکاتنی دیکلرمش. حتی او صره‌لرده بر قوندره‌جینك، بر رسمك قوندره‌سی حقنده رأینی بیان ایتدکدن صکره، رسمك بجاغی حقنده دخی اعتراضه باشلادیغنی ایشیدنجه، پس پرده‌دن: «قوندره‌دن یوقاری چیقمغه حقك یوقدر» دیه باغردیغی مشهوردر، وبو سوزی ضرب مثل حکمنه چکمشدر. اسکندر کندیسنی او قدر سور ایمش، که بوندن بشقه کیمسه‌یه رسمنی چیقارتمامش؛ وجاریه‌لرندن (قامپاسپه) اسمنده برحسنانك رسمنی آلیرکن، عاشق اولدیغنی ایشیدنجه، جاریه‌یی کندیسنه بخش ایتمش. آثاری باشلیجه اسکندرك رسملریله عشق پریسی زهره‌نك بعض رسملرندن عبارتدر، که رساملرك متأخرلری طرفندن تقلید اولنمشدر.

آپل (Jacques Appel) فلنك رساملرندن اولوب، باشلیجه موقع ومنظره تصویرنده مهارتی وار ایدی. میلادك ۱۶۸۱ تاریخنده طوغوب، ۱۷۵۱ ده وفات ایتمشدر.

آپلائو (Aplao) پرونك (آرکینا) ایالتنده بر شهردر، که (قاستیله) سنجاغنك

مركزى اولوب، اسكله‌سى اولان (قامانه) شهرينك ١١٠ كيلومتره شمال شرقيسنده، و (باخس) نهرى اوزرنده واقعدر. جوارلرينك باغ وبوستانلرى چوق اولوب. سبزه‌لرى وشراب وقونياغى مشهوردر.

آپلبى (Appleby) انكلتره‌ده (وستمورلاند) قونتلغنك مركزى اوله‌رق بر كوچك شهردر، كه لوندره‌نك ٣٧٠ كيلومتره شمال غربيسنده و (ادن) نهرى اوزرنده واقعدر. حبوباته مخصوص بازارى ومكتبى واردر.

آپلتون (Appleton) آمريقاده ممالك مجتمعه‌نك جماهير شماليه‌سندن (ويسقونسن) جمهوريتنده بر شهردر، كه (اوتاغامى) قضاسنك مركزى اولوب، (فوقس) نهرى اوزرنده، وبو نهرك مبدئيله منتهاسى اولان (وينباغو) و (ميشيغان) كوللرى آره‌سنده واقع اولوب، ٤٥٠٠ اهاليسى واردر. نهرك جريانى غايت سريع وشدتلى اولمغله، صوييله چويريلن ماكينه‌لرك عددى كوندن كونه آرتمقده‌در.

آپلدور (Appledore) انكلتره‌نك (دوون) ايالتنده ساحل بحرده بر كوچك شهر اولوب، دكز بانيولريله مشهوردر.

آپلدورن (Apeldoorn) فلنكده (ككدر) ايالتنده قضا مركزى بر شهردر، كه (ايسل) نهرينك برجدولى اوزرنده واقع اولوب، ١٢٧٠٠ اهاليسى واردر.

آپلربك (Aplerbeck) پروسيه‌نك غرب طرفنده واقع (وستفاليا) ايالتنده قضا مركزى بر شهردر، كه (رين) ه منصب اولان (امبر) نهرى اوزرنده واقع اولوب، ٤١٧٥ اهاليسى وكور ودمير معدنلرى واردر.

آپليقون (Apellicon) يونان قديم حكماسندن اولوب، آناطولينك سواحل غربيه‌سنده واقع (تئوس) شهر قديمنده تولد ايتمش ايدى. آرسطو و (تئوفراست) ك آثارينى جمع وترتيب، وآتنه‌ده واسع بر كتبخانه تأسيس ايتمشيدى. بو كتبخانه‌نك كتابلرى مؤخراً (سيلا) طرفندن رومايه نقل اولنمشدر.

آپلينغ (Appeling) آمريقاده ممالك مجتمعه‌نك جنوب شرقيسنده واقع (كورجستان) جمهوريتنك شرق جنوبى طرفنده بر قونتلق يعنى قضادر. (آلتاماها) نهرى اوزرنده واقع اولوب، سطحى ٢٩٣٠ مربع كيلومتره، واهاليسى ٥٠٩٠ كشيدر.

آپنراد (Apenrade) پروسيه‌نك دانيمارقه‌دن ضبط ايتمش اولديغى (اشلسويغ) ايالتنك ساحل بحرده واقع بر شهريدر. اهاليسى ٥٩٣٠ كشيدن عبارتدر. ليمانى صيغ ومحافظه‌سزدر.

آپنزل (Appenzell) اسويچره ناحيه‌لرندن اولوب، (سن‌غال) ناحيه‌سيله برلشدرلمشدر. سطحنك طولى ٤٥ وعرضى ٢٦ كيلومتره اولوب، ٦١٠٠٠ اهاليسى واردر. كه ثلثانى پروتستاندر. بو ناحيه ايكى قسمدن مركب اولوب، هر برينك اداره‌سى بسبتون آيريدر: برى داخلى (رود) تعبير اولنوب، مركزى ٣٥٠٠ اهاليى شامل اولان (آپنزل) شهريدر؛ وديكرى خارجى (رود) تعبير اولنوب، مركزى كاه (تروجن) وكاه (هريسو) شهريدر. ناحيه‌نك موقعى غايت مرتفع وطاغلق اولوب، اك يوكسك ذروه‌لرى (سنتيس)، (جيرنسپيچ) و(قامور) در. بو ناحيه ميلادك ١٥١٣ تاريخنده اسويچره ممالك مجتمعه‌سنه داخل اولمشدر.

آپنزل (Appenzell) اسويچره‌ده بو نامله مسمى ناحيه‌ده واقع و « داخلى رود » جمهوريتنك مركزى بر شهردر. (برن) شهرينك ١٥٥ كيلومتره شرق شماليسنده و — (تور) نهرينه واونكله برابر (رين) ه دوكيلن — (سيتر) چاينك اوزرنده واقع اولوب، ٣٦٩٠ اهاليسى، حيوانات تجارتى، بال محصولاتى وغايت ايى بيلكى طاشلرى واردر. ١٠٦١ تاريخ ميلاديسنده تأسيس اولنمشدر. قربنده (وايسباد) معدن صولرى و (قلو) قلعه‌سنك خرابه‌لرى بولنيور.

آپنن (Apennins) ايتاليانك بوينه اوزانان سلسلهٔ جبالدر، كه جنوه‌نك جهت شماليه‌سنده واقع (قاسينو) موقعنده (آلپ) طاغلرندن تشعب ايده‌رك، (بوكته) يه قدر شرقه، واورادن تا سيچليا آطه‌سنك قارشيسنه قدر جنوب شرقيه‌طوغرى اوزانير. بو وجهله بو بيوك سلسلهٔ جبال اوچ قسمه منقسم اولوب، برنجى قسمنه « شمالى آپنن » دينير، كه بوكته‌ده (قورنارو) طاغنه قدر ممتد اولور؛ ايكنجى

قسمنه «وسطی آپن» دینیر، كه (ولینو) طاغنه قدر ممتد اولوب، روما وطوسقانه شعبه‌لری (Sub-A-pennin romain, toscan) دخی بوندن تشعب ایدر؛ اوچنجی قسمنه «جنوبی آپن» دینیر، كه بو ده (آچرنچا) قربنده چتاللانه‌رق، بری شرقاً (باری) و(اوترانته) قربندن یكه‌رك، (سانتا-ماریا-دی-لوقا)یه، ودیگری غرباً قلابریانك اورته‌سندن یكه‌رك (مسینا) بوغازینه منتهی اولور. ناپولی جوارنده‌كی (وزوو) ایله او جهته‌كی سائر بركانلر جنوبی آپن سلسله‌سنه منسوبدرلر. آپن سلسله‌سنك اك یوكسك ذروه‌لری شونلردر: (آبروچی) نك ایكی جهتی آره‌سنده بولنان (مونته قاوالو) نام دیگرله (مونته-قورنو)، ارتفاعی ۲۹۶۰ متره؛ جنوبی آپنده واقع (مونته-آمارو)، ارتفاعی ۲۸۴۰ متره؛ روما ایالتنده واقع (مونته-ویتوره)، ارتفاعی ۲۴۸۰ متره‌در.

آپو } (Apo) فلپین جزایرنده، (میندورو) ایله (بوزوآنغه) آطه‌لری آره‌سنده بر طاقم كوچك آطه‌لر وقیالرك اسم عمومیسیدر. — ینه مذكور آطه‌لردن (نغروس) جزیره‌سنك جهت جنوبیه‌سنده بو نام ایله معروف بر آطه واردر.

آپوره } (Apuré) آمریقای جنوبینك جهت شمالیه‌سنده (اورنوق) نهر كبیرینی تشكیل ایدن انهارك اك بیوكیدر. (قولومبیا) نك (سانتاندر) ایالتی طاغلرندن نبعانله، شرقه طوغری آقه‌رق، بعده (وزوئلا) نك «لانوس» تعبیر اولنان واسع اووه‌لرینه دوشر، واطرافنده‌كی طاغلردن اینن بر چوق نهرلرك صولرینی دخی جمع ایده‌رك، تقریباً ۹۰۰ كیلومتره جریاندن صكره (اورنوق) نهرینه دوكیلور. یاغمور موسملرنده وزوئلانك لانوسلرینی باصوب پایانسز بر كول حالنه قور.

آپوره } (Apuré) آمریقای جنوبیده (وزوئلا) حكومتنك بر ایالتیدر، كه حدود شمالیه‌سنی تحدید ایدن نهرك اسمیله تسمیه اولنمشدر؛ شرقاً (اورنوق) نهر عظیمیله، جنوباً (متا) نهریله وغرباً (قولومبیا) حكومتیله محدوددر. ۱۸۶۳۵ اهالیسی اولوب، مركزی (سان-فرناندو) شهریدر.

آپوریماق } (Apurimac) آمریقای جنوبینك (آند) سلسلهٔ جبالندن نبعان ایدوب، شرق شمالیه طوغری آقه‌رق، وبر چوق نهرلرك صولرینی دخی یوته‌رق، (آمازون) ایرماغنه دوكیلور بر نهردر. جغرافیونك بعضیسی بو نهره (آمازون) ك شعبهٔ اساسیه‌سی نظریله باقشلردر.

آپوریماق } (Apurimac) پرونك بو اسم ایله مسمی نهرك مجراسی اطرافنده كائن واسع بر ایالتدر. مركزی (آبانقای) شهریدر.

آپوكینیمینك } (Appoquinimink) ممالك مجتمعه‌نك ساحل شرقیسنده، (نوقاستل) قونتلغنده بو اسمله مسمی و (دلاوار) نهرینه منصب اولان بر چایك اوزرنده واقع بر شهردر. ۴۳۰۰ اهالیسی واردر.

آپولدا } (Apolda) آلمانیاده (وایمار) بیوك دوقه‌لغنده قضا مركزی بر شهردر، كه (الب) ایرماغنه دوكیلن (سال) نهرینه منصب اولان (ایلم) چاینك ساحل یمینه قریب، و (وایمار)ك ۱۴ كیلومتره شمال شرقیسنده واقع اولوب، ۱۰۵۰۰ اهالیسی، پك چوق محصولات صناعیه‌سی، حیوانات بازاری وبر قلعه‌سی واردر. قرون وسطی تاریخنده اهمیت مخصوصه‌سی واردر.

آپولو } (Apollo) اسكندریه یهودیلرندن اولوب، میلادك ٥٤ تاریخنده حضرت عیسایه ایمان كتیره‌رك، آیاسلوغ وقورنت شهرلرنده، نبی مشارالیهك نبوتنی تصدیق یولنده اجرای وعظ ونصیحت ایله، بیوك بر شهرت قزانمشیدی.

آپولوبامبا } (Apolobamba) آمریقای جنوبیده (بولیویا) حكومتنك آیالات شمالیه‌سندن (بنی) ایالتنك مركزی بر شهر اولوب، (بنی) نهرینه دوكیلن (توییش) چایی اوزرنده و (پرو) حدودینك قربنده واقعدر. جوارنده‌كی اورمانلردن كایتلی قینه قینه قابوقلری چیقوب، آوروپایه اخراج اولنور.

آپولودور } (Apollodore) یونان قدیم محررلرندن اولوب، میلاددن ۱۵۰ سنه اول آتنه‌ده بولنیوردی. پك چوق تألیفات یازمش ایسه‌ده، یالكز بر اساطیر تاریخی باقی قالمشدر، كه بونكده كندیسنك بر مفصل اثرندن بشقه‌سی طرفندن اختصار ایدلمش اولدیغی مظنوندر.

آپولودور } یونان قدیم هیكلتراشلرندن اولوب، میلاددن ۳۲۴ سنه اول

بر حيات ايدى. ياپديغى هيكللرى بكنميوب قيرمق عادتى اولديغندن، « ديوانه » لقبيله ملقب ايدى.

آپولودور { ميلاددن بر عصر اول لمنى جزيره-سنده نشأت ايتمش بر طبيب او-لوب، بطليوس سوتير ولاغوس نامنه بر چوق اثرلر يازمشدر.

آپولودور { رومانك مشهور معمارلرندن او-لوب، « دمشـق » لقبيله متعا-رفدر. ميلاددن ١٦١ سنه اول طوغوب، (ترايان) ك زماننده وبو حكمدارك امريله طونه نك اوزرنده جسيم بر كوپرى، رومادە (ترايان) ستونيله (اولپيا) اسمنده بر بيوك محكمه (بازيليق) تعبير اولنان بر بنا، بر كتبخانه، بر صو يولى وساٸر جالب استغراب خيلى بنالر تأسيس ايتمشيدى. ترايانك وفاتندن صكره (آدريان) طرفندن نفى اولنه رق، ميلاددن ١٣٠ سنه اول بو حكمدارك امريله اعدام اولنمشدر.

آپولودور { كسـندره حكمدارى اولوب؛ ميـلاددن ٢٧٨ سـنه اول (آنتيغون غوناتاس) طرفندن حكومتى ضبط اولنه رق، كنديسيله ايكى قيزينك حياً دريلرى يوزديرلمشدر.

آپولودور { ميلاددن ٤٠٠ سنه اول آتنه ده نشأت ايتمش يونان رسـاملرندن اولوب، بويالرك حلنى وكولكه نك تصويرينى ايجاد، ورساملق حقنده بر كتاب تأليف ايتمشدر.

آپولون { (Apollon, Ἀπόλλων) يونان قديم صابئينى عندنده، كونشـدن كنايه اوله رق؛ نورك وفنون وصنايع ومعارفك وطبك الهى، ابو الآلهه اعتقاد اولنـان مشترى ايله (لاتونه) نك اوغلى وقمردن كنـايه اولان (ديانه) نك برادرى زعم اولنوردى. كويا يونانك (كيقلاد) آطه لرندن (دلوس) جزيره سنده طوغوب، بشيكدن چيقار چيقماز، — (يونون) ك دلالتيله والده سنه مسلط اولمش اولان — (پيتون) اسمنده كى يلانى اوقله قتل ايتمش؛ ومؤخراً اوغلى وطب الهى (اسـكولاب) ك مشترى طرفندن بر يلديرمله قتلندن دلكير اوله رق، يلديرمى اعمـال ايدن (كيقلوب) نام جنلرى اولديرمش. بونك اوزرينـه ابو الآلهه مشترى-كنديسنى بر يوزينه نفى ايتمكله، بر وقت تساليا ده واقع (فرس) [چتالجه] حاكمى (آدميت) ك قويونلرينى رعى ايتمش؛ ومؤخراً (لاثوميد) ك خدمتنه كيروب، كنديسى كبى منفى بولنان دكز الهى (نپتون) ايله برابر مومى اليه (تروآ) شهرينك سور وقلعه سنى بنا ايتمش. بر مدت دها يريوزنده طولاشوب، (مار-سـياس) و (ميداس) ى قهر ايتـدكدن صكره، سمايه جلب اولنه رق، كونشـك آرابه سنى سورمكه مأمور اولمش. آپولون بر چوق پريلر وقادينلرله معاشـقه ايتمش، كه اك مشهوره لرى — كنديسنه تسليم اولنميان وبناءً عليه دفنـه آغاجنه تحويل ايديلن — (دافنه)، — غيبدن خبر ويرمك خاصه سنى قزاندير مغله ممتاز ايتمش اولديغى — (كسندره)، (اسكولاب) ك والده سى (قورونيس) و (فائتون) ك والده سى (قليمنه) ايمش. آپولونى اوزون وطالغه لنمش بر چهلى، نوردن بر كرله قوشانمش، النده بر ياى ويا بر كان طوتار غايت كوزل بر دليقانلى صورتنده تصوير ايدرلردى. (موزه) دنيلن معارف وصنايع نفيسه پريلر ينه رياست ايدر، وكويا اونلرله برابر كاه آتنه جوارنده كى (پارناس)، كاه يانيه ايله ترخاله آره سنده كى (پيند) وكاه يونانده كى (هليقون) طاغى اوزرنده اسكان ايدرمش. قهر ايله دخى شهرتى اولوب، كويا اوقلرى موتى ووبايى نشر ايدرمش، كه بوده اشـعۀ شمسك تأثيراتندن كنايه در. آپولونك عبادتنه مخصوص پك چوق معبدلر وكهانتخانه لر وار ايدى، كه اك بيوكى (دلف) معبدى ايدى.

آپولونيا { (Apollonie) يونان قديم ايله يونا-نيلرك دينى منتشر بولنان اطرافده بر چوق قصبه لرك اسميدر، كه (آپولون) ك يعنى شمسك معبدى بولنمق مناسـبتيله بو ناميله تسميه اولنمشـلردى. اك مشهورلرى شونلردر: برنجيسى آرناؤدلقده آو-لونيه شهرى قربنده ايدى، كه ويرانه لرى اليوم موجود اولوب، (پويان) اسميله معروفدر. ماكدونيا حكمدار-لرندن بشنجى فليب ميلاددن ٢١٣ سنه اول بو شهرده روما سردارلرندن (لوينوس) طرفندن مغلوب اولمشدر. — ايكنجيسى ينه آرناؤدلقده كوربجه نك شمال شرقيسنده ايدى، كه اليوم ينه (پويان) ناميله معروف اولوب، كريدلى مصطفى پاشانك منسوب بولنديغى اسكى برخاندانك وطنيدر. — اوچنجيسى ماكدونياده سلانيكك غرب جنوبى طرفنده ايدى، كه اليوم (پاليو خورى) يعنى «اسكى كوى» ناميله معروفدر. — دردنجيسى قره دكز ساحل غربيسنده برغوس كورفزنده ايدى، كه مؤخراً (سوزوپو-ليس) تسميه اولنوب، اليوم (سوزه بولى) ناميله معروف

وشرق روم ایلی یه ملحقدر. — بشنجیسی برقه یعنی بنغا
زینك ساحل شمالیسنده ایدی، كه الیوم (مرزه سوسه)
نامیله متعارفدر. — آلتنجیسی كرید آطه سنده ایدی،
كه (الوترا) یعنی «حر» و «مستقل» صفتیله ممتاز اولوب،
فیلسوف دیوژنك وطنیدر. — یدنجیسی (بیتنیا) ده
یعنی خداوندكار ولایتنده بر كولك كنارنده ایدی، كه
حالا كرك شهر وكرك كول (آپولونیا) اسمیله مسمادر.
— سكزنجیسی فلسطینده قیساریه جوارنده ساحل
بحرده ایدی، كه الیوم (آرزوف) دنیلن شهر اولمسی
مظنوندر. — طقوزنجیسی آناطولیده آق شهرك
جهت غربیه سنده ایدی، كه خرابه لرنده ١٨٣٣
تاریخ میلادیسنده روما ایمپراطورلرندن آغستوسك
بر وصیتنامه سی بولنمشدر.

آپولونیا (Apollonia) آفریقانك سواحل غربیه سنده واقع (كینه) مملكتنده
انكلیزلرك ضبط واسكان ایتمش اولدقلری بر مقدار
ساحلك اسمیدر. ساحلی زیاده مسكون اولوب، ایچ
طرفلری غایت صیق اورمانلرله مستوردر. قلعه سی
ومركز اداره سی (آپولونیا) برونك ٦ كیلومتره شر-
قنده و ٤° ٥٨′ ٣٠″ عرض شمالیده، ٤° ٥٥′ ٣٤″
طول غربیده واقعدر.

آپولونیوس (پرغه لی — . Apollonius de Perge) آنطالیه جوارنده
وكوپری نهری قربنده بولنمش اولان اسكی (پرغه) شهرندن
اولوب، میلاددن ٢٠٥ سنه اول بطلیوس فیلوپاتر
زماننده اسكندریه ده كسب شهرت ایتمش بر مهند-
سدر، كه (اوقلید) و (آرشمید) و (دیوفانت) كبی بو
دخی علوم ریاضیه نك موجدلرندن معدوددر. مخرو-
طاته دائر مكمل بر اثری الیوم باقیدر. عربلر عندنده
(آبلنیوس) اسمیله مشهوردر.

آپولونیوس (ردوسلی — . Apollonius de Rhodes) یونان شعراسندن
اولوب، میلاددن ٢٧٦ ویاخود ٢٨٦ سنه اول
اسكندریه ده طوغوب، (قالیماق)دن تحصیل علم ایله،
استادینه رقابت ایده جك درجه یه كلنجه، اونك حركات
حسودانه سندن اسكندریه یی تركه مجبور اولوب،
ردوسده هجرت ایتمش؛ وبو مناسبتله «ردوسلی» لقبیله
شهرت بولمشدر. ردوسده تعلیم وتدریسله مشغول ایكن،
استادینك وقوع وفاتی اوزرینه، اسكندریه یه جلب
اولنه رق، مشهور كتبخانه نك مدیریتنه نصب اولنمشیدی.
خیلی اثرلر یازمش ایسه ده، یالكز (آرغونوت) نامیله
مشهور اولان بحریونك دكیز سیاحتنی مصور بر
منظومه سی باقی قالوب، عیناً دفعاتله طبع واكثر السنه یه
ترجمه اولنمشدر. — ردوسلی آپولونیوس اسمنده بر
هیكلتراش دخی واردر، كه میلاد عیسادن ٢٠٠ سنه
اول برحیات اولوب، قیصقانج بر قادینك وفاسز
قوجه سی حضورنده بر جاریه یی آزغین بر بوغانك
بوینوزلرینه باغلادیغنی مصور اوله رق یكپاره مرمردن
جسیم بر هیكل اعمال ایتمشدر. بو هیكل ناپولی موزه
خانه سنده موجوددر.

آپولونیوس (تیانلی — . Ap. de Tyane) میلاد عیسادن آز وقت صكره
نیكده نك اسم قدیمی اولان (تیان) شهرنده طوغمش بر
فیلسوفدر، كه فیثاغورانك مذهبنی التزام ایتمش؛
وشاكردانندن (دامیس) ایله برابر آناطولی وسوریه
وعراقك اكثر یرلرینی كزوب، هندستانه قدر سیاحت
ایتمش، وعودتنده یونان وایتالیایه كیده رك، سیاحتنده
كورمش اولدیغی عجایبی نقل ایله برابر، خارق عاده
بر صورتله تداوی امراض ادعاسنه قالقیشمشیدی.
حكمدار ظالم (نرون) طرفندن رومادن طرد اولنه رق،
(وسپاسیان) ه انتساب ایتمش، وبعده (افس) یعنی
آیاسلوغده فیثاغورا مذهب فلسفیسنه مخصوص بر
درسخانه آچوب، اقطار عالمدن پك چوق شاكردان
جلب ایتمشیدی. میلادك ٩٧ تاریخنده، پك اختیار
اولدیغی حالده، شهر مذكورده وفات ایتمشدر. معا-
صرلری كندیسنه خارق عاده بعض حاللر وكرامتلر
اسناد. وبعضیلری كندیسنی حضرت عیسی ایله مقا-
یسه یه جرأت ایدرلردی. عربلر عندنده (بلیناس)
حكیم نامیله معروف وطلسمجیلقله مشهوردر.

آپولونیوس (اسكندریه نك یونانی نحویوندن اولوب، طبیعت مغمومانه سی
مناسبتیله (دیسقول Dyscole) یعنی «حزین» لقبیله
تلقیب اولنمشیدی. (آدریان) و (آنتونن) زمانلرنده
برحیات اولوب، ینه نحویوندن (هرود) ك پدریدر.
یازدیغی آثار جمله سندن لسان یونانینك بر نحو كتابی
باقی قالمشدر. — ینه اسكندریه نحویوندن دیكر
بر (آپولونیوس) شاعر مشهور (اومیروس) ك منظو-
مه لرنده موجود لغاتی جمع ایله، بر لغات كتابی تألیف

ایتمشدر. که زمانمزده آلمانیاده نشر وترجمه اولنمشدر.

آپوله { (Apulée) لاتینجه اسمی (لوچیوس- آپولیوس) اولوب، افلاطونك مذهب حکمتنه تابع برحکیم ایدی، که میلادك ١١٤ تاریخنده تونسك (مادور) دنیلن اسکی بر شهرنده طوغوب، آتنه‌ده تحصیل علم ایله، رومایه کیده‌رك، بر مدت آووقاتلق ایتمش، وبعده آتنه‌یه عودتله، زنکین بر قادینله عقد ازدواج ایده‌رك، اورادە تألیفاتله مشغول اولمش. افلاطونك ترجمهٔ حالیله مذهب حکیمانه‌سنه دائر برکتابی، و«سقراطك مجهول الهی» عنوانیله وحدانیت حقنده بر تألیفی وسائر بعض اثرلری زمانمزه قدر حفظ اولنه بیلوب، اوروپاده دفعاتله طبع وترجمه ایدلمشدر.

آپولیا { (Apulie) که بین العوام (پوی Pouille) نامیله معروفدر. ایتالیانك تقسیمات قدیمه‌سندن اولوب، باری، اوترانته وبازیلیقاته ایالتلرینك اراضیسنی جامع ایدی. آپولیانك اهالی قدیمه‌سی (اوسق) جنسندن اولوب، مؤخراً آرقادیا یونانیلری اورالرینی ضبط واسکان ایتمشلردی.

آپولینر { (Apollinaire) بو اسمله، پدر واوغل اوله‌رق، ایکی یونانلی میلادك دردنجی عصرنده بیروت ولاذقیه‌ده ادبیات یونانیه‌یی تدریس ایتمکده ایدیلر. کندیلری دین عیسایی قبول ایدوب، مؤخراً ایمپراطور (جولین) طرفندن آثار صابئه‌نك منع تدریسی اوزرینه، خرستیانلغه متعلق بعض اثرلر یازمشلردر، که بونلردن زبورك بر ترجمه‌سیله حضرت عیسانك مغدوریتنی مصور بر ماتملری باقی قالمشدر. بونلرك بری (یعنی اوغلی) مؤخراً لاذقیه پسقپوسی اولوب، عقاید دینیه حقنده کندینه مخصوص بر مذهب اتخاذ ایتمکله، قسطنطینیه واسکندریه مجلس روحانیلری طرفندن رفضنه حکم اولنه‌رق، متعاقباً (٣٨١ تاریخ میلادیسنده) وفات ایتمشدر.

آپولینوپلس { (Apollinopolis) بو اسمله مصر علیاده ایکی اسکی قصبه بولنوب، بری (مانیا) یعنی «بیوك»، ودیکری (پاروا) یعنی «کوچك» نامیله تفریق اولنوردی. برنجیسی نیلك اوزرنده اولوب، برقاچ جسیم معبدی وار ایدی، که برینك خرابه‌لری الآن موجوددر؛

الیوم (اتفو) نامیله معروفدر. ودیکری بونك جهت شمالیه‌سنده ونیلك قربنده ایدی؛ حالا (کوش) یاخود (صدفه) دنیلور.

آپولینه { (Ste. Apolline) اسکندریه‌ده حضرت عیسانك دینی قبول ایتمش بر قیز ایدی، که ٢٤٨ تاریخ میلادیسنده توقیف اولنمش، واحراقیچون حاضرلنمش اولان آتشه کندیلکندن یورویه‌رك کیرمشدر.

آپولیوس { (لوچیوس — .Lucius A- puleius) [مر. «آپوله».]

آپوماتوقس { (Appomatox) آمریقای شمالیده ممالك مجتمعه‌نك حکومات شرقیه‌سندن (ویرجنیا) ده بر نهردر، که «مائی طاغلر» ك شرق طرفنده‌کی اتکلرندن نبعان ایدوب، (جمس) نهرینك آغزینه دوکیلور. طولی ٢٤٠ کیلومتره اولوب، یالکز آشاغیکی ٣٢ کیلومتره‌سی سیر سفائنه صالحدر. — بونهرك جریان ایتدیکی محل دخی بونك اسمیله معروف برقونتلق یعنی قضا اولوب، سطحی ٧٤٨ مربع کیلومتره، اهالیسی ٨٩٥٠ نفوس، ومرکزی دخی (قلمووریل) شهریدر.

آپونو { (Apono) آفریقای غربیده خط استوانك آلتنده یاشایان اقوام زنجیه‌نك بریدر، که (رنبو - نغوآی) نهری اطرافنده منتشر اولوب، (آشیرا) یاخود (عشیره) قومیله متحد اللساندرلر.

آپی { (Api) بحر محیط کبیرده (ملانزیا) ده واقع (هبرید) آطه‌لرندن بری اولوب، تقریباً ١٠٠ کیلومتره اوزون ویالکز ٧ ویا ٨ کیلومتره کنیش واورمانله مستور برطاغدن عبارتدر، که ارتفاعی ٥٠٠ متره‌یی تجاوز ایتمیور. آطه‌نك بر آدی‌ده (تاسیقو) در.

آپیا { (Apia) بحر محیط کبیرده (پولینزیا) ده (ساموآ) آطه‌لرندن (اوپولو) جزیره‌سنده کوزل لیمانلی برکویدر. اهالیسی پروتستان مذهبنی قبول ایدوب، کوزل برکلیسالری دخی واردر.

آپیا { (Apia) موره شبه جزیره‌سنك اك اسکی اسمی اولوب، ایالك حکمدارلرندن (آپی) نك اسمنه نسبتله وضع اولنمشدر.

آپیا { (ویا — .Via Appia) اسکی روماليلرك اك مشهور یوللرندن اولوب، رومادن

بریندیسی‌یه قدر ممتد اولوردی. (آپیوس قلودیوس) طرفندن باشلانوب، قیصر طرفندن انشاسنه دوام، وآغستوس طرفندن اکمال اولنمشیدی. «یوللرك پادشاهی» عنوانیله توصیف اولنوردی.

آپیاقا (Apiacas) برازیلیانك (ماتو-غروسو) ایالتنده (تاپایوس) نهری مجراسنك اوست طرفلرنده ساکن آمریقانك اهالئ اصلیه‌سندن بر قومدر. بعض سیاحلرك روایتنه کوره، بونلر اولدقجه متناسب الاعضا، ساکن وذکی آدملر ایمش.

آپیانوس (Apien) [«آپین» کلمه‌سنه مراجعت بیوریله.]

آپیانی (Andrea Appiani . — آندریا) ایتالیانك (میلان) شهرنده میلادك ۱۷۵٤ تاریخنده طوغوب، ۱۸۱۸ تاریخنده وفات ایتمش بر رسامدر. — (فرانسوا آپیانی) اسمنده دیکر بر ایتالیان رسام ۱۷٦۰ ده کسب شهرت ایتمشدر.

آپیاهی (Apiahy) برازیلیانك جهت جنوبیه‌سنده (سان پاولو) ایالتنده ینه بو اسم ایله مسمی بر نهرك کنارنده ووقتیله آلتون معدنیله مشهور بر طاغك اتکنده واقع بر کوچك شهردر. ۱۳۰٦ اهالیسی واردر.

آپیپ (Apipe) آمریقای جنوبیده (آرجنتین) جمهوریتنده (پارانا) نهرینك ایچنده بر آطه‌در.

آپیچیوس (Apicius) آغستوس وتیبر زمانلرنده رومادە یاشامش غایت زنکین بر آدمدر، که اوبورلقده ضرب مثل حکمنه کچمشدر.

آپیس (Apis) اسکی مصریلرك معبود اتخاذ ایتدکلری بوغایه ویردکلری اسمدر. بو شرفه مظهر اوله‌جق بوغانك طونی سیاه اولوب، یالکز صاغ طرفنده هلال شکلنده بر بیاض لکه‌سی بولنمق شرط ایدی. بونك معبودیت موقعنده اقامتی ۲۵ سنه‌یه منحصر اولوب، بو مدتك انقضاسنده، رهبان کروهی آپیسی نیلك ایچنده غرق، ولاشه‌سنی بعد التحنیط، بیوك بر آلایله وبر طاقم مراسم مخصوصه ایله (سراپئوم) تعبیر اولنان معبده‌کی مدفن مخصوصنه نقل ایدرلردی. بعده یرینه نصب ایده‌جك اوصاف مطلوبه‌یی حائز دیکر بر بوغا بولنجه‌یه قدر یاس طوتوب، خلفنی بولدقدن صکره، شنلك اجرا ایدرلردی. احتماله کوره، بو نامله بر بوغانك شخصنه ایتدکلری عبادت (اوزیریس) تعبیر ایتدکلری زراعت الهنه عائد ایدی؛ چونکه زعملرینه کوره بو اله، رئیس آلهه طرفندن تعقیب اولنه‌رق، بر بوغا صورتنده کیرمکله اختفا ایتمشیدی. هر حالده بو عبادت اوکوزك زراعتله اولان مناسبتنه ومصریلرك یاشایشی آنجق زراعت سایه‌سنده اولمسنه مبنیدر.

آپین (Appien, Ἀππιανός) یونانك ایکنجی عصر میلادی مورخلرندن اولوب، اسکندریه‌ده طوغمش، وروما‌یه کیدوب بر قاچ مأموریته کچمشیدی. «روما تاریخی» عنوانیله مفصل بر تاریخ تألیف ایدوب، روما ایله مناسبتلری اولان کافهٔ اقوام وامملك احوالنی یازمشدر. باقی قالوب الیوم موجود اولان بر قاچ پارچه‌سی اوچ جلد تشکیل ایدوب، پك معتبر ومعلومات مفصلهٔ صحیحه‌یی حاویدر. آوروپاده دفعاتله طبع، واکثر السنه‌یه ترجمه اولنمشدر.

آپینجی (Apingi) آفریقانك سواحل غربیه‌سی جوارنده وخط استوانك آلتنده بر قومدر، که رنکلری صاری‌براق سیاه اولوب، دیشلرینی اکه ایله سیوریلتمك عادتلریدر.

آپینغادام (Appingadam) فلنکده (داممستردیب) نهرینك بر جدولی اوزرنده واقع قضا مرکزی بر شهردر. حیوانات بازاری، مکمل مکتبی و ۳۷۳۰ اهالیسی واردر.

آپیون (Apion) اسکندریه نحویون یونانیه‌سندن اولوب، اسکندریه‌لیلر طرفندن، روما ایمپراطوری (قالیغولا) یه یهودیلردن شکایت ایتمك اوزره، توکیل اولنمشیدی. مصریلر وعبرانیلره دائر آیری آیری مکمل بر تاریخ یازمش ایسه‌ده، یالکز بر قاچ پارچه‌لری باقی قالمشدر.

آت (Ath) بلچیقه‌نك (هاینو) ایالتنده قضا مرکزی بر شهردر، که (دندره) نهرینك ایکی قسمنك تلاقی ایتدکلری نقطه‌ده وبر قاچ دمیر یولنك محل التصاقنده واقع اولوب، ۸۳۷۵ اهالیسی وایپلیك، منسوجات، دانتله، بیره وساره فابریقه‌لری وباقیر ودمیر دوکومخانه‌لری واردر. وقتیله قیومجیلق معمولاتی مشهور ایدی. بو شهر وقتیله آوستریانك

اولوب، نوبتله فرانسه وقلنكك الینه دخی كچمشدر. آمریقاده (میسیسیپی) نهر عظیمنك منبعلرینی كشف ایدن میسیونر (هنپن) ایله هند برهمنلرینك لسان وآئنارینه دائر بعض كشفیات نافعه صاحبی اولان (نو) نك وطنیدر. قضاسنك ۹۳۰۰۰ اهالیسی واردر.

آتاباپو (Atabapo) آمریقای جنوبیده (وزوئلا) جمهوریتنك غرب جنوبی طرفنده جریان ایدوب، ۲۲۵ كیلومتره قطع ایتدكدن صكره، (اورنوق) ایرماغنه منصب اولان بر نهردر. منصبنده (سان فرناندو) شهری اولوب، جوارنده (غواویاری) و (اینیریدا) نهرلری دخی (اورنوق)ه دوكیلور.

آتاباسقه (Athabaska) آمریقانك اقصای شمالنده واقع (یكی برتانیا) یاخود (دومینیون) تسمیه اولنان قطعهٔ واسعهده جسیم بر نهر، بر كول، «قیالی طاغلر» سلسلهسنده بر بوغاز واهالیٔ اصلیهدن بر چوق قبیلهیی شامل بر قوم بو نامله یاد اولنقدهدر. — (آتاباسقه) نهری قیالی طاغلر سلسلهسنك بو نامله یاد اولنان صعب المرور بر بوغازندن نبعان ایدوب، شرق جنوبیه طوغری جریانله، دها بر قاچ نهرك صولرینیده جمع ایتدكدن صكره، جنوبه طوغری دونهرك، (آتاباسقه) كولنه دوكیلور؛ وبعده مذكور كولدن (استونی ریور) یعنی «قیا نهری» نامیله چیقوب، (پاچه ریور) یعنی «صلح نهری» ایله دخی برلشهرك، و (اسلاو ریور) یعنی «اسیر نهری» نامنی آلوب، شماله طوغری آقهرق «اسیر كولی» دنیلن بیوك بر كوله دوكیلور، واورادن (ماكنزیا) نامیله ۱۲۰ دن ۳۰۰ مترهیه قدر كنیش اولدیغی حالده، بر مسافهٔ بعیده قطعیله، بحر محیط شمالیه منصب اولور. [«اسیر نهری» و«ماكنزیا» كلمهلرینه مراجعت]. — (آتاباسقه) كولی «اسیر كولی» نك ۳۰۰ كیلومتره جنوبنده وحذای بحردن ۲۸۰ متره ارتفاعنده واقع اولوب، طولی ۳۰۰ وعرضی تقریباً ۲۵ كیلومترهدر. آتاباسقه نهریله (وولاستون) كولندن كلن (استونی ریور) نهری بو كوله دوكیلور، ودیكر بر (استونی ریور) دخی بونك آیاغی مثابهسنده اولوب، دها آشاغیده «صلح نهری» نامیله «صلح كولنه» منصب اولور. — (آتاباسقه) بوغازی قیالق طاغلر سلسلهسنده، ۲۸′ ۵۶° عرض شمالیده وحذای بحردن ۲۱۰۰ متره ارتفاعنده واقع غایت صعب المرور ودائماً قار ایله مستور بر بوغازدر. — (آتاباسقه) اقوامی «یكی برتانیا» نك اسكیمولرله مسكون اولان سواحل شمالیهسنك آرقهسندن ممالك مجتمعه حدودینه و (هودسون) دكیزندن تا بحر محیط كبیر سواحلنه قدر واسع بر قطعهنك اهالیٔ اصلیهسندن عبارت اولان بر چوق قوملردن عبارتدر. كه تا مكسیقهیه قدر دخی منتشر بولندقلری مرویدر. بو اقوامك اسماء مخصوصهلریله لسانلری حقندهكی معلومات مكتسبه پك ناقص وبربرینه متباینهدر.

آتابالیپا یاخود آتاتولپا (Atabalipa, Athaulpa) پرو مملكتنده آمریقانك كشفندن اول حكم سورمكده بولنمش اولان (اینقا) سلالهسنك صوك حكمداریدر، كه (پیزاره) نام اسپانیا جنرالی طرفندن مقاوله ومصالحهیه دعوت اولندیغی حالده، زنجیره بند، ومتعاقباً ۱۵۵۳ تاریخ میلادیسنده قتل اولنمشدر.

آتابك [«اتابك» كلمهسنه مراجعت بیوریله.]

آتاچینی (Atacini) غالیا یعنی اسكی فرانسهنك (ناربون) ایالتی جوارلرنده ساكن بولنمش برقومدر، كه، الیوم (اود) دنیلن (آتاقس) نهرینه اولان قربیتی مناسبتیله، بو اسمله تسمیه اولنور ایدی.

آتاران (Attaran) هند چینیده (مالاقه) شبه جزیرهسنك ساحل غربیٔ شمالیسنده واقع اولوب، انكلترهنك تحت تصرفنده بولنان (تناسریم) مملكتنده جریان ایدر بر نهردر، كه مملكت مذكورهیی (سیام) دن آیران طاغدن نبعان ایدوب، غرب شمالیه طوغری آقهرق، (مارتابان) كورفزینه دوكیلور. بونك وادیسی تقریباً ۱۵۰ كیلو متره اوزون اولوب، «تیك» دنیلن ذی قیمت بر آغاج اورمانلریله مستوردر.

آتاراپیو (Ataraipu) «شیطان ذروهسی» دخی دنیلیر. آمریقای جنوبیده غویانه مملكتك انكلیزك النده اولان قسمنده بر ذروهدر، كه حذای بحردن ارتفاعی یالكز ۴۰۰ متره ایسهده، مملكت مذكورهنك اڭ یوكسك محلیدر.

آتاربكس (Atarbechis) مصر سفلاده نیلك بحیرهٔ (نستروه)یه دوكیلن

بر شعبه‌سی اوزرنده بولنمش بر شهر قدیمدر، که (آفرودیته‌وپلیس) دخی دنیلیردی.

آتاسقوسه (Atascosa) آمریقای شمالیده ممالک مجتمعه‌نك حکومات جنوبیه‌سندن (تکزاس) مملکتنده بر قضا، واو قضاده جریان ایدن بر نهردر. قضانك اهالیسی همان کاملاً آوروپالی اوله‌رق، ٢٧٣٠ نفوسدن عبارتدر.

آتاق دیاربکر ولایتنده مرکز سنجاغنه ملحق بر ناحیه‌در.

آتاقاپه (Attakapas) ممالك مجتمعه‌نك قسم جنوبیسنده (میسیسیپی) نهر عظیمنك منصبی اطرافنده واقع (لویزیانه) جمهوریتنك اهالئ قدیمه‌سی بولنمش بر قومدر، که الیوم بسبتون منقرض اولوب، یالکز اسمی بعض موقعلرك اسملرنده حفظ اولنمشدر. بو موقعلر مرعا اتخاذ اولنان غایت یوکسك اوتلی بر طاقم چایرلردن عبارت اولوب، بعض طرفلری پموق وشکر قامشی تارله‌لرینه تحویل اولنمشدر.

آتاقامس (Atacames) آمریقای جنوبیده واقع (اقادور) جمهوریتنده (سان فرانسسقو) برونك جهت شمالیه‌سنده بر کوچك شهر واسکله‌در. ″٣٠ ′٥٧ °٠ عرض شمالیده واقعدر.

آتاقامه (Atacama) آمریقای جنوبیده (آند) سلسلهٔ جبالیله بحر محیط کبیر آره‌سنده بر چولدر، که (بولیویا) ممالکندن معدود ایکن، پرو ایله شیلی آره‌سنده وقوع بولان صوك محاربه‌نك نتایجندن اوله‌رق، قسم اعظمی شیلی حکومتنه الحاق ایتمش، وشیلینك اك شمالی ایالتی اولمشدر. عرض جنوبینك ٢٤ درجه‌سندن ٢٩ درجه‌سنه‌قدر ممتد اولور. طولی ٦٠٠ وعرضی ١٦٠ کیلومتره اولوب، سطحی دخی ٩٨٠٠٠ مربع کیلو متره‌در. درت سنجاغه منقسم اولوب، مرکزی (قوپیاپو) شهریدر. اراضیسی قوملق وطاشلق اولوب، غایت قورو اولدیغی کبی، یاغمور دخی یاغمدیغندن، هیچ بر محصولات ویرمز بر چول حالنده‌در؛ آنجق آلتون وباقیر وعلی‌الخصوص کومش معدنلری پك چوق اولدیغندن، خیلی اهمیتلی اولوب، اهالیسی دخی کیتدکجه چوغالمقده‌در. میلادك ١٨٧٠ تاریخنده اجرا اولنان تحریرده ٨٣٠٠٠ نفوسی وار ایدی، که بونلرده باشلیجه نسبةً قابل سکنی اولان جهت جنوبیه‌سنده بولنیورلر. بو صحرانك اوچ اسکله‌سی اولوب، بونلردن (قالدره) ایله مرکزی اولان (قوپیاپو) آره‌سنده بر دمیر یولی واردر، که شهر مذکوردن صکره جنوبه طوغری ممتد اولور. اهالئ اصلیه‌سی (شانغه) دنیلن قوم ایدی، که بعض افرادی الآن وحشیت حالنده چوللرده طولاشمقده‌درلر. — صحرای مذکورك (بولیویا) نك النده قالان قسم شمالیسنه کلنجه، بوده بر ایالت اولوب، مرکزی (سان پدرو) شهری، واسکله‌سی دخی (قوبیا) قصبه‌سیدر. بو ایالتك اهالیسی مقدما پك جزئی ایدیسه‌ده، کومش وآلتون وباقیر معدنلرینك کثرتی مناسبتیله پك چوق عمله طوپلانوب توطن ایتمکده‌در.

آتاقامه (Atacama) بولیویاده (آند) سلسلهٔ جبالنده و (آتاقامه) چولنده، (سان پدرو) شهرینك اللی کیلومتره قدر شمال شرقیسنده و ′٤٥ °٢٢ عرض جنوبیده واقع بر برکان یعنی یانار طاغدر. ارتفاعی ٥٥٠٠ متره‌در.

آتاقس (Atax) فرانسه‌ده الیوم (اود) (Aude) دنیلن نهرك اسم قدیمیدر. [« اود » کلمه‌سنه مراجعت بیوریله.]

آتاکی (Ataki) روسیهٔ جنوبیده بسارابیاده (خوتین) ك ٩٤ کیلومتره شرق جنوبیسنده وقضاسی داخلنده، (دنیستر) نهرینك ساحل یمیننده و (موهیلف) شهرینك قارشیسنده بر قصبه‌در. نفوسی ٧٠٠٠ دن زیاده‌در.

آتال (Attale) برغامه‌نك اوچ قدیم حکمدارینك اسمیدر: — برنجیسی قبل‌المیلاد ٢٤١ تاریخندن ١٩٨ تاریخنه‌دك حکومت سوروب، سوریه حکمدارلرندن خیلی یرلر ضبط وکندی دولتنه الحاق ایتمش؛ وروماليلرك ماکدونیا حکمداری اوچنجی فلیپله اولان محاربه‌لرنده روماليلره یاردیم ایدوب، دائما روما طرفداری بولنمش. معارف محبی اولوب، مشهور برغامه کتبخانه‌سنی تأسیس ایتمشدر. — ایکنجیسی برنجینك اوغلی اولوب، (فیلادلف) مخلصیله متعارفدر. برادری (اومن) ك وفاتنده تخته جلوس ایدوب، قبل‌المیلاد ١٥٧ تاریخندن ١٣٧ تاریخنه‌دك حکم سورمش؛ وممالکنه تعرض ایتمش اولان (پرو-

سیاس‌ای دفع، و (قپادوکیا) حکمداری (آریارات)ی یکیدن تخته اجلاس، وآناطولیده آنطالیه ایله (فیلادلفیا) شهرلرینی بنا ایتمشدر. اختیارلغنده عیش وعشرته مبتلا اولوب، امور حکومتی منظورلرندن (فیلوپمن)ك الینه براقش اولمغله، یکنی (آتال فیلومیتور) طرفندن قتل اولنمشدر. — اوچنجیسی مذکور آتال فیلومیتور اولوب، عمیجه‌سنی قتل ایله، قبل المیلاد ۱۳۷ تاریخنده تخته جلوس، وغایت ظالم وخونخوار بولنمش ایسه‌ده، بعض مظفریتلره مظهر اولوب، (بیتنیا) حکمداری (نیقومید)ی مملکتندن اخراج ایتمش؛ بعده حکومتدن الچکوب، قبل المیلاد ۱۳۲ تاریخنده، مجنون اولدیغی حالده، وفات، و، اولادی اولمدیغندن، مملکتنی رومایه ترك ایتمشدر. — بو سلاله‌نك کثرت ثروت وسامانی ضرب مثل حکمنه کچمشدر.

آتال (Flavius Attale .— (فلاویوس رومانسناتورلرندن اولوب، امپراطور (هونوریوس)ك زماننده روما شهر امینی اولدیغی حالده، شهر مذکوری فتح ایدن (آلاریق) طرفندن میلادك ۴۰۹ تاریخنده امپراطورلق تخته اجلاس، وبعده عزل اولنمغله، ۴۱۲ تاریخنده (هونوریوس)ك النه دوشوب، پارمقلری کسدیرلدکدن صکره، (لیپاری) آطه‌سنه نفی اولنه‌رق، اوراده وفات ایتمشدر.

آتالا (Atalas) آمریقای جنوبی اهالیٔ اصلیه‌سندن (آرجنتین) جمهوریتی داخلنده واقع (شاقو) نام صحرای کبیرده کشت وکذار ایدر برقومدر، که باشلیجه (ورمیو) نهرینك کنارلرنده بولنورلر.

آتالاریق (Athalaric) قرون وسطاده اوروپایی استیلا ایدن اقوام وحشیه‌دن (اوستروغوت)لرك یعنی شرق غوتلرینك حکمدارلرندن اولوب، بیوك پدری (تئودوریق)ك وفاتنده، صبی اولدیغی حالده، تخته چکوب، میلادك ۵۲۹ سندن ۵۳۷ سنه قدر سکز سنه حکومت سورمش؛ ووالده‌سی (آمالاسونته) او مدتده نائبهٔ حکومت بولنمشدر.

آتالانته (Atalante) یونان قدیم اساطیرنده سرعت حرکتیله مشهوره برقیز ایدی، که کویا کندیسنی ایستین شهزاده‌لره کندیسنه قوشمه‌ده یتیشمك ویتیشه‌مینلر قتله راضی اولمق شرطیله واره‌جغنی اعلان ایدوب، بو وجهله برچوق شهزاده‌لرك هلاکنه سبب اولدقدن صکره، (هیپومن) اسمنده برشهزاده خدعه‌یه مراجعتله، قوشارکن صنعه صوله برقاچ آلتون الما طاغیتمش، وآتالانته اونلری طوپلارکن کریده قالمغله، مرقومه وارمغه مجبور اولمش. — بو اسمله مسمی بنه اساطیر یونانیه‌ده دیکر برقیز دخی واردر، که آوجیلقله مشهوره اولوب، (قالیدون) اسمنده پك دهشتلی برجانوری اولدیرمکله، عاشقی اولان (ملیاغر) طرفندن جانورك باشی کندیسنه پیشکش اولنمشیدی.

آتالاندی (Atalanti) یاخود (تالاندی)، یونانك (فوکیده) ایالتنده واقع، بوزی یوناندن آیران بوغازك قسم شمالیسندن ۶ کیلومتره مسافه‌ده کائن برشهردر، که (لوقریس) قضاسنك مرکزیدر. ۲۷۶۰ اهالیسی واردر.

آتالایا (Atalaya) برازیلیانك (آلاغوآس) ایالتنده و (آلاغوآس) شهرینك ۲۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده برشهردر، که ساحل بحره و (آلاغوآس) ایله (ایتینغا) نهرلرینك منصبلرینه قریب اولوب، ۲۰۰۰ اهالیسی واردر.

آتالق غازی ترکستان شرقی دنیلن کاشغار طرفلرینی چیندن ضبط ایله، بوندن برقاچ سنه اول بر دولت مستقله تشکیل ایتمش اولان (یعقوب خان)ك لقبیدر. [«یعقوب» کلمه‌سنه مراجعت بیوریله.]

آتاله (Attala) [«آطاله» کلمه‌سنه مراجعت بیوریله].

آتالیه (Attalie) [«آنطالیه» کلمه‌سنه مراجعت بیوریله].

آتاماس (Athamas) یونان قدیمك (بیوتیا) مملکتنده واقع (اورخومن) شهرینك حکمداری اولوب، ایکنجی قاریسنك قیصقانجلقدن حاصل دلالتیله ایلك قاریسندن اولان اوغللرینی قربان ایتمکه تصدی ایتدیکی حالده، کویا کوکدن آلتون یپاقلی برقوچ اینوب، اوغللری اوکا راکباً قاچمشلر: وکندیسی بونك اوزرینه عقلنی غائب ایدوب، ایکنجی قاریسندن اولان اوغللرینی آرسلان یاورولری ظن ایتمکله دیواره چارپوب، اولدیرمش؛ وعقلی باشنه

كلديكنده (اپير) لك بر ناحيه‌سنه چكيلوب، ناحيهٔ مذكوره بونك اسمنه نسبتله (آتامانيا) تسميه اولنمشدر.

آتامانيا { (Athamanie) زمان قديمده (اپير) دنيلن يانيه طرفنك جنوب شرقى قسمنك اسم قديميدر، كه (پيند) طاغنك اتكلرندن عبارت اولوب، اليوم (جومرقه) و(رادويس) دنيلن ومؤخراً يونانه ترك اولنان ناحيه‌لردن عبارتدر.

آتامسكى { (Atamisqui) آمريقاى جنوبيده (آرجنتين) جمهوريتنك (سانتيا-غو دل اسـترو) ايالتـده، (توقومان) ايله (قرطبه) آره‌سـنده‌كى جاده‌نك اوزرنده بر شهردر، كه بيوك تجارتكاه ايسه‌ده، اكثريا قوراقلغه دوچار اولور. پك چوق وغايت كوزل بالى اولمق مناسبتيله، اهالىٔ قديمه‌سى اولان (كيشوآ) قومى لسـاننده «طاتلى» ديمك اولان بو اسمله تسميه اولنمشدر.

آتاناجلد { (Athanagilde) قرون وسطاده اسـپانيايى اسـتيلا ايتمش اولان (ويزيغوت) قومنك حكمدارلرندن اولوب، ميـلادك ٥٥٤ تاريخندن ٥٦٧ تاريخنده‌ك حكومت سورمش؛ وطليطله شهرينى مقر حكومت اتخاذ ايتمشيدى.

آتاناريق { (Athanaric) ويزيغـوتلرك حكمدارى اولوب، روماليـلره قارشى اعلان حرب ايتمش ايكن، ايمپراطور (والنس) طرفندن مصالحه طلبنه اجبار ايدلمش، ومؤخراً خلع اولنه‌رق، ايمپراطور (تئودوس) لك سراينـه التجا، وميلادك ٣٨١ تاريخنده وفات ايتمشدر.

آتاناس { (Athanase) [«آطناس» و«طناش» كلمه‌لرينه مراجعت بيوريله.]

آتانكادى { (Attangadi) هندسـتانك منتهاى جنوبنـده (تراونقور) مملكتنده (آليكيرى) جبالنك اتكنده واقع بر كوچك شهردر.

آتانكار { (Attanagar) هندشماليده (عود) مملكتنده. (برتابكار) سنجاغنده، (غومى) نهرينه دوكيلن (سـاى نادى) چايى اوزرنده واقع بر شهر اولوب، ٦٠٠٠ اهاليسى واردر.

آتاؤلف { (Ataulphe) ياخود آتولف قرون وسطاده اوروپايى اسـتيلا ايدن اقوام وحشـيه‌دن (ويزيغوت) لرك حكمدارى (آلاريق) لك قاينى اولوب، ميلادك ٤١٠ تاريخنده مرقومه خلف اولمش؛ وانيشه‌سنك زمان حكومتنده روماك فتحنده پك چوق غيرتى سبقت ايدوب، او صره‌ده روما ايمپراطورى (هونوريوس) لك همشيره‌سى (پلاچيديا) يى اسير ايده‌رك، مؤخراً كنديسنى تزوج ايتمش؛ وبو مناسبتله فرانسه ايله اسپانيا دخى (هونوريوس) طرفندن كنديسنه ويرلمش ايدى. ميلادك ٤١٥ تاريخنده اسپانيانك (برسلون) شهرنده كندى ضابطلرندن برى طرفندن قتل اولنمشدر.

آتاوى { مغرب اقصانك يعنى فاس مملكتنك جهت جنوبيهٔ شرقيه‌سـنده بولنان (درعه) شهرينك اطرافنده ساكن بر بربر قبيله‌سيدر، كه كاروانلره مسلط اولمغله شهرت بولمشدر.

آتايو { (Atajo) آمريقاى جنوبيده (آرجنتين) جمهوريتنك (قاتامارقه) ايالتنده ٣٣٠٠ متره ارتفاعى اولان بر طاغدر، كه (آقونكيا) جبالنه مربوطدر. آلتون وباقير معدنلرى واردر.

آتايد { (Ataïde) پورتكيز دولتى طرفندن هند خديوى اولوب، عليهنه اختلال واتفاق ايدن هند حاكملرينه مقاومت ايتمش، وحسن تدبير ودرايتيله صلح واسايشى اعاده ايتمش ايسه‌ده، ينـه حكمدارينك غضـبنه اوغرايوب، عزل اولمش؛ وهندك پورتكيزلك الـندن چيقمقده اولديغى آكلا-شيلنجه، ينه كنديسـنه مراجعت اولنمش ايسـه‌ده، بو دفعـه هنده مواصـلتى عقبنده ميلادك ١٥٨٠ تاريخنده (غويا) شهرنده وفات ايتمشدر.

آتباره { (Atbarah) حبشـدن نبعان ايله، (تاكزه) و (معرب) نهرلريله دخى برلشدكدن صكره، نوبيايى شق ايده‌رك، نيله دوكيلن نهردر. كنديسـيله معرب نهرى آره‌سـنده قالان جزيره‌ده (مروه) قومى ساكندر.

آتجه { آيدين ولايتنـده آيدين سنجـاغنده بر ناحيه‌در.

آتخا { (Atkha) سيبريانك اقصـاى شرقنده اولان (قامچاتقه) ايله آمريقاى شماليتك اقصاى غرب شماليسنده واقع (آلاسقه) آره‌سـنده بر زنجير تشكيل ايدن (آلئوت) آطـه‌لرينك اورته‌سنده بولنان (آندرآنوف) جزايرندن برينك اسميدر، كه الك بيوكلرندن اولوب، طولى ١١٠ وعرضى ١٢ ونهايت ١٥ كيلومتره ايسه‌ده، اهاليسى يالكز بر قاچ يوز كشيدن عبارتدر. منتهاى شرقنده برليمانى واونك

اوستنده اليوم آتش پوسكور تپكده اولان بر بركانى واردر.

آتر (Ater) هندستانك وسطنده (شنديا) حكومتنده (چامبال) نهرينك ساحل يميننده بر شهردر، كه وقتيله بر حكومت مستقله‌نك مركزى ايدى. ′٤٤ °٢٦ عرض شماليده و ′٢٧ °٧٦ طول شرقيده واقعدر.

آتر (Atter) آوستريای بالا ايالتنده بر كول اولوب، طولى ٢٠ وعرضى ٥ كيلومتره‌در. طونه‌نك مضافاتندن (ترون) نهرينه دوكيلن (آجر) نهرى بو كولدن چيقار.

آترأولا (Atraola, Atraula) وانكليزجه (Atrowla) هندستان شماليده (عود) مملكتنده فيض آباد سنجاغنك بر شهريدر. ٦٠٠٠ اهاليسى واردر.

آترأولى (Atraoli, Atrauli) وانكليزجه (Atrowlee) هندستان شماليك غرب طرفلرنده (ميران) ايالتنده وغايت منبت بر اووه‌ده واقع بر شهر اولوب، ١٥٠٠٠ اهاليسى واردر.

آتراتو (Atrato) آمريقاى جنوبينك (قولومبيا) ونام ديكرله (يكى غرناطه) دنيلن جمهوريت ممالكنده جريان ايدر بر نهر اولوب، ′١٢ °٥ عرض شماليده واقع و (آند) سلسلهٔ جبالنك منتهاى شمالندن عبارت اولان ساحله قريب طاغلردن نبعان ايله، جنوبدن شماله طوغرى آقه‌رق، ٦٦٥ كيلومتره قطع ايتدكدن صكره، (شوقو) قوينه منصب اولور. مجراسنك ثلثانى سير سفائنه صالحدر. سوروكلديكى قوملرك ايچنده آلتون توزى بولنور؛ واوجوارلرده ياغمورلرك كثرتى مناسبتيله، صويى پك چوقدر. منبعى — بحر محيط كبيره دوكيلن — (سن‌جوآن) نهرينك منبعنه قريب اولديغندن، ايكيسنك مجراسى برلشديرلمكله بحر محيط اطلاسيدن بحر محيط كبيره بر قنال كشادى دفعاتله تصور اولنمشدر.

آتربات (Atrebates) بلچيقه‌نك اقوام قديمه‌سندن اولوب، اليوم فرانسه‌نك النده بولنان (پا دو قاله) ايالتنده ساكن ايدى.

آتربورى (Atterbury) انكلتره‌نك اون سكزنجى عصر ميلادى پسقپوسلرندن اولوب، قرالك خدمت روحانيه‌سنده بولنمش ايكن، مؤخراً بعض امور سياسيه‌يه قاريشمغله، نفى اولنه‌رق، ١٧٣٢ تاريخ ميلاديسنده پارسده وفات ايتمشدر. امور دينيه‌يه متعلق بين النصارا معتبر بعض تأليفاتى واردر.

آتربوم (Atterbom) اسوج ادباسندن اولوب، ميلادك ١٧٩٠ تاريخنده (آسقو) شهرنده طوغمش، و ١٨٥٥ ده وفات ايتمشدر. (اوپسال) دارالفنوننده معلم بولنمش؛ «شفق» ناميله بر جمعيت عليه تأسيس، وبرقاچ رسائل موقوته ايله بر چوق حكايه‌لر ومنظومه‌لر تأليف ايتمشدر. على الخصوص اسوج لساننك فرانسزجه شيوه والفاظندن تطهيرى خصوصنده وطننه پك چوق خدمت ايتمشدر.

آترتون (Atherthon) انكلتره‌نك (لانقاستر) ايالتنده، مانچسترك ١٩ كيلومتره غربنده واقع بر شهر اولوب، ٧٥٣٠ اهاليسى، پموق منسوجاتنه ومعادنه مخصوص فابريقه‌لرى وكور معدنى واردر.

آترستون (Atherston) انكلتره‌نك (وارويق) ايالتنده و (وارويق) شهرينك ٣٢ كيلومتره شمال شرقيسنده واقع بر شهر اولوب، ٣٦٧٠ اهاليسى، شاپقه وشريت فابريقه‌لرى وكور معدنى واردر.

آترغاته (Atergata) سريانيلرك زعم واعتقاد ايتدكلرى آلهه‌دن اولوب، باشى ويوزى برقيز باشى ويوزى اولديغى حالده، بدنى باليق صورتنده تخيل اولنوردى.

آترقليف (Attercliffe) انكلتره‌نك (يورق) ايالتنده (شفلد) شهرينك ٣ كيلومتره شرق جنوبيسنده، (دون) نهرينه حاكم برتپه‌نك اوستنده واقع بيوك برقريه اولوب، ١٦٥٧٤ اهاليسى وبيچاق وساره فابريقه‌لرى واردر. ايكى سوقاقدن عبارت اولوب، طولى بر كيلومتره‌دن زياده‌در.

آترك (Atrek) خراسان طاغلرندن نبعانله، شمال غربى‌يه طوغرى آقه‌رق، ٤٠٠ كيلومتره قطع ايتدكدن صكره، بحر خزره منصب اولور برنهردر. ١٢٩٠ تاريخ هجريسنده روسلر نهر مذكورك جهت شماليسنده‌كى اراضى‌يى استيلا ايدوب،

بعده تخلیه ایتمشلر ایسه‌ده، ایرانك او جهتدن حدود شمالیه‌سی اونك مجراسیله محدود عد اولنمقده‌در.

آترنوم (Aternum) ایتالیانك آدریاتیق دکیزی ساحلنده و(آترنوس) نهری آغزنده واقع بر اسکی شهریدر، که الیوم (پسقاره) دنیلیر. [بو کلمه‌یه مراجعت بیوریله.]

آتروپات (Atropate) بیوك اسکندرك ضابطلرندن اولوب، مشارالیهك وفاتندن صکره، آذربیجانده (آتروپاتنه) اسمیله بر دولت موقته تأسیس ایتمشدر.

آتروپاتنه (Atropatène) آذربیجانك اسکندر رومیدن صکره‌کی طوائف ملوك زماننده آلمش اولدیغی اسمدر، که بوده اسکندرك ضابطلرندن اولوب، اوراده تفرد ایدن (آتروپات)ه نسبتله حاصل اولمش براسمدر. مرکزی اولان تبریز شهرینه دخی (غراقه) دنیلشیدی.

آتره (Atrée) موره حکمداری (پلوپس)ك اوغلی و — تروآ محاربه‌سنده بولنمش اولان — (آغاممنون) ایله (منلاس)ك جدی اولوب، قبل المیلاد ۱۳۰۷ تاریخندن ۱۲۸۰ تاریخنه دك (آرغوس) و (مسینه) ده حکومت سورمش؛ وبرادری (تیست)ك زوجه‌سی (آوروپا) ایله مناسبت غیرمشروعه‌سنی آکلایه‌رق، بو مناسبت غیر مشروعه‌دن متولد چوجقلری ذبح وطبخ ایله، برادرینی دعوت ایدوب، یدیرمش؛ وبعده برادر زاده‌سی (اجیست) طرفندن قتل ایدلمش اولدیغی مشهوردر. بو وقعه شعرای قدیمه‌دن بعضیسنك منظومه‌لر وهالهلر تحریرینه سرمایه اولمشدر.

آتری (Atri) ایتالیای جنوبینك آدریاتیق دکیزینه قریب و (ترانو) شهرینك ۳۰ کیلومتره شرق جنوبیسنده واقع برشهر اولوب، ۹۹۰۰ اهالیسی واردر. اسم قدیمی (آدریا) اولوب، وندیك کورفزی بوکا نسبتله (آدریاتیق) تسمیه اولنمشدر. پسقپوس مقری اولوب، بیوك ومصنع بر کلیساسی وصابون ومقرنه فابریقه‌لری واردر. اطرافنك اراضیسی محصولداردر.

آتری (Attrî وانکلیزجه Attree)هندستانك شمال شرقیسنده واقع پنکاله مملکتنده هیمالایا طاغلرندن اینن برکروه انهارك بریدر، که بر چوق چایلرك برلشمه‌سندن حاصل اولوب، ابتدا جنوب غربی وبعده جنوب شرقیه طوغری آقه‌رق، بر چوق شعبه‌لره منقسم اولور، که بونلرك اکثریسی (غانژ) نهرینه منصب اولدقلری حالده، باشلیجه شعبه‌سی (بالار) اسمیله (براهماپوتره) نهرینك شعبه‌لرندن (قونای) نهرینه دوکیلور. مجراسی ۴۰۰ کیلومتره قدر اولوب، یاغمورلر موسمنده تکمیلی سیرسفائنه صالحدر.

آتسا (Atessa) ایتالیای جنوبیده (آبروچی) مملکتنده قضا مرکزی بر شهردر، آدریاتیق دکیزندن ۱۸ کیلومتره اوزاق سونمش بر برکانك اوزرنده واقع اولدیغی حالده، بحر مذکوره ناظردر. ۹۵۶۰ اهالیسی وبیوك معمولاتی فابریقه‌لری واردر.

آتش هندستانده واقع (لاخنو) شهری شعراسندن هجرتك ۱۲۶۳ تاریخنده وفات ایدن خواجه علی حیدرك مخلصیدر. فارسی واردو لساننده ایکی دیوانی واردر.

آتشگاه (یاخود آتش خذا) داغستانك بحر حزرك ایچنه ممتد اولان آبشرون برونك وسطنده و(باقو) شهرینك ۱۵ کیلومتره غربنده بر موقعدر، که زردشتیلرك اك مشهور آتشکده‌لری یعنی معبدلری محلیدر. موقع مذکورده ۴۰ متره طولنده بیضوی الشکل بر نفط قویوسی بولنوب، طبیعتك عجایبندن اوله‌رق، دائما یانمقده وآلوی آلتی متره قدر یوکسلکده‌در. جوارلرنده دخی بر قازلدیغی کبی آچیلان چوقور درحال نفط ایله طولار، وبرکبریتله یاقلدیغی کبی، طوپراقله اورتیله‌رك سوندیرلدکجه، سونمه‌مك اوزره یانمغه باشلار. بو آلولرك دوامی زردشتیلره اوراسنك بر محل مقدس اتخاذی فکرینی ویرمشدر.

آتغار (Athgarh وانکلیزجه Autgur) هندستانك قسم شرقیسنده واقع (اوریسا) مملکتنده انکلتره‌یه تابع بر پرنسلکدر، که (کتاق)ك جهت غربیه‌سنده و (مهانادی) نهرینك ساحل یسارنده واقع اولوب، سطحی ۴۳۵ مربع کیلومتره، واهالیسی ۱۸۳۲۶ کشیدن عبارتدر. اك بیوك قریه‌سی (آتغار) اولوب، «راجه» سنك مقریدر.

آتقا (Ateca) اسپانیانك آراغون مملکتنده سراغوسه [سرقسطه] ایالتنده وسراغوسه شهرینك ۱۰۷ کیلومتره جنوب غربیسنده واقع قضا مرکزی برشهردر، که مادریده کیدن دمیر یولنك اوزرنده و(ابرو) یه دوکیلن (جالسون) نهرینك ساحل یسارنده کائن اولوب، ۳۲۴۰ اهالیسی، کوزل بربلدیه دائره‌سی وعربلرك آثارندن اوله‌رق بر قلعه‌سی بولنان برکلیساسی واردر.

آتقا (Atka) هندستانك قسم شمالیسنده واقع وانکلتره‌یه تابع (چوته‌ناغور) ایالتنك بر کوچك شهریدر.

آتقارسق (Atkarsk) روسیه‌نك قسم شرقیسنده (ساراتوف) ایالتنده وساراتوف شهرینك ۱۱۲ کیلومتره جنوب شرقیسنده، (دون) نهرینه دوکیلن (مدویدیچا) چایی اوزرنده برشهر اولوب، ۸۳۰۰ اهالیسی واردر.

آتل (وولغا) نهرینه اسلام جغرافیونك ویردکلری اسمدر. [«وولغا» کلمه‌سنه مراجعت بیوریله.]

آتلا (Atella) ایتالیانك بوکونکی ناپولی مملکتنه مصادف اولان (قامپانیا) ایالتنده برشهر قدیمدر، که الیوم (آورس) یاخود (سان آرپینو) تسمیه اولنوب، (قاپوا) شهرینك ۱۵ کیلومتره شرقنده واقعدر. منتظم تیاترو کتابلرینك تعممندن اول، بزم اورته اویوننه قریب اوله‌رق، رومادہ اوینانیلان اویونلر بو شهردن کلمش اولمغله، «آتلان» (*Atellanes*) نامیله مشهور ایدی.

آتلاس، آتلانتیق وساره [مر. «آطلاس» «آطلانتیق» وساره].

آتلبوروغ (Attleborough) انکلتره‌نك شرق طرفنده واقع (نورفولق) ایالتنده (نورویچ) شهرینك ۲۳ کیلومتره جنوب غربیسنده واقع ناحیه مرکزی برشهردر. ناحیه‌سیله برابر ۲۰۶۵ اهالیسی وکار قدیم برکلیساسی واردر. وقتیله «شرق انکلتره» ایالتنك مرکزی ایدی.

آتلبوروغ (Attleborough) آمریقای شمالیده ممالك مجتمعه‌دن شرق طرفنده واقع (ماساچوست) جمهوریتنك برشهریدر، که (بریستول) ایالتنده و (میل ریور) نهرینك اوزرنده و (بوستون) شهرینك ۱۸ کیلومتره شمال شرقیسنده کائن اولوب، ۶۷۷۰ اهالیسی، مجوهرات، چالار ساعتلر، ذوکه وشاپقه فابریقه‌لری وپاموق ایپلیکخانه‌لری واردر.

آتلستان (Athelstan) میلادك ۹۲۵ تاریخندن ۹۴۱ تاریخنه دکین (آنغلوساقسون)لرك حکمداری اولوب، ۹۳۸ ده کندیسنه قارشی اتفاق ایتمش اولان دانیمارقه‌لیلرله اسقوچیا قرالی قسطنطینی و (والس) ایله (قورنوای) پرنسلرینی مغلوب ایتمش، وزمان حکومتنده جسارتنه مماثل بر عدالت کوسترمشدر.

آتلون (Athlone) ایرلانده‌نك وسطلرنده (اوستمت) سنجاغنده (شاتون)نهرینك ایکی کنارنده واقع برشهردر. نهرك اوزرنده برطاش کوپریسی و ۶۶۱۷ نفوسی واردر. ایکی بیوك دمیر یولنك نقطهٔ التصاقنده واقع اولوب، تجارتجه بیوك اهمیتی واردر.

آتلیکسقو (Atlixco) مکسیقه‌نك (پوابلا) ایالتنده و (پوابلا) شهرینك ۳۴ کیلومتره جنوب غربیسنده واقع قضا مرکزی بر شهردر.

آتمالیك (Athmallik) وانکلیزجه (Autmallik) هندستانك قسم شرقیسنده واقع (اوریسا) مملکتنده انکلتره‌یه تابع بر کوچك پرنسلکدر. (مهانادی) نهرینك جهت شمالیه‌سنده واقع اولوب، سطحی ۱۹۰۰ مربع کیلومتره، واهالیسی ۱۶۲۵۰ نفوسدر. قصبه‌لری اولیوب، پرنسك مقری (هونداپه) قریه‌سیدر.

آت میدانی استانبولك سلطان احمد محله‌سنده بر میداندر، که بر طرفی سلطان احمد جامع شریفی حولیسیله. برطرفی مکتب صنایعله، برطرفی ویرکو امانتی دائره‌سی وحبسخانهٔ عمومی ایله، برطرفیده دیوان یولیله محاطدر. بو میدان (سپتیم) طرفندن انشا، وقسطنطین طرفندن رومادہ‌کی «هیپودروم» صورتنده اکمال اولنمشدر. ابتدا اطرافی ستونلر وهیکللرله مزین بولنمش؛ ومؤخراً اهل صلیب طرفندن تخریب ایدلمشدر. شمدیکی حالده یالکز (تئودوسیوس) معرفتیله نقل ورکز ایدلمش اولان بر مسله، که «دیکیلی طاش» نامیله معروفدر، وباقیردن یپلان قاوی قیریق بر ستون بو میدانك اورته‌سنده مرکوز قالمشدر. مسله‌نك

ارتفاعی ۳۰ متره قدر اولوب، هیروغلیف تعبیر اولنان مصر قدیم یازیلرینی، وقاعده‌سی دخی تئودو-سیوس ایله رفقاسنك رسملرینی ولاتین ویونان حروفیله بعض یازیلری حاویدر. قارشیسنده دخی طاشدن بر ستون بولنیور، که قسطنطین پورفیروجنت طرفندن تأسیس اولنمشدر. بر اوجنده دخی اوفق بر عمومی باغچه یاپلشدر. بو میدان کرك بیزانس قیصرلری وکرك سلاطین عثمانیه زماننده یقین وقته قدر آت تعلیمنه مخصوص بولنمش اولدیغندن، روما زماننده (هیپودروم) تسمیه ایدلمش اولدیغی کبی، عثمانلیلر زماننده دخی اونك ترجمه‌سیله «آت‌میدانی» دنیلمشدر. جنتمکان سلطان محمود ثانی حضرتلری زماننده یکیچریلرك لغوینی انتاج ایدن وقعهٔ معلومه بو میدانده جریان ایتمشدر.

آتنا (Atena) ایتالیای جنوبیده (سالا قونسیلا) سنجاغنده برتپه‌نك اوزرنده واقع بر شهر اولوب، ۲۸٤۰ اهالیسی واردر. یونان مهاجرلری طرفندن تأسیس اولنه‌رق، «کوچك آتنه» تسمیه اولنان شهر قدیمك ایچ قلعه‌سندن عبارتدر. میلادك ۱۸۵۷ تاریخنده بر زلزله ایله تخریب اولنمشدر.

آتناس (Atenas) آمریقای وسطیده (قوسته ریقا) جمهوریتنك (آلاکلا) ایالتنده بر شهردر. بونك جهت شمالیه‌سنده واسع آلتون معدنلرینی حاوی اولان (آغاقاته) طاغی بولنور.

آتناغوراس (Athénagoras) افلاطونك مذهب فلسفیسنه تابع آتنه‌لی بر فیلسوف اولوب، میلادك ایکنجی عصری حکماسندندر. اسکندریه‌یه هجرتله، اوراده دین عیسوی‌یی قبول ایدرك، دین مذکوری مدافعه یوللو بعض مکتوبلر، وحشر ونشر حقنده بر کتاب یازمشدر. اثرلری طبع، واوروپا لسانلرینه ترجمه اولنمشدر.

آتناه (Atnah) آمریقای شمالیده «یکی انکلتره» ویا (دومینیون) دنیلن مملکت واسعده کشت وگذار ایدر وحشی بر قومدر، که چوجقلرینك باشلرینی صیقوب مخروطی شکلنه قو-دقلرندن. بو شکللرندن فرق اولنورلر. بو قومك افرادی (آلاسقه) شبه جزیره‌سنه قدر یاییلمشلردر.

آتندورن (Attendorne) پروسیه‌نك ایالات غربیه‌سندن (وستفالیا) ایالتنده (اولپ) نهری اوزرنده ناحیه مرکزی بر شهردر. ۱۸٤۵ وناحیه‌سیله برابر ۲۲۸۰ اهالیسی، دباغخانه‌لری ودمیر دوکمخانه‌سی واردر. قرون وسطاده اهمیتلی بر شهر ایدی.

آتنس (Athens) آتنه شهرینه تقلیداً ممالك مجتمعهٔ آمریقاده برقاچ یکی شهر، قضا وقریه‌لره ویریلن اسمدر. اك بیوکلری شونلردر: ۱، (اوهیو) جمهوریتنده بو اسمله مسمی نهرك غربنده بر شهر و قضا اولوب، قضانك سطحی ۱۱۳۸ مربع کیلومتره، واهالیسی ۲۳۷۷۰، وشهرك اهالیسی ۱۷۰۰ کشیدر. کور، دمیر وطوز معدنلری واردر. — ۲، (کورجستان) جمهوریتنده (قلارق) قضاسنده، (اوقونیا) نهری اوزرنده بر شهردر. ٤۲۵۰ اهالیسی واردر. شهرك خارجنده (فرانقلن)ك نامنه جسیم بر مکتب یاپلشدر. — ۳، نیویورق جمهوریتنده (غرینه) قضاسنده (هودسون) نهرینك ساحل یمیننده و (هودسون) شهرینك قارشیسنده بر شهر اولوب، ۱۷۹۰ اهالیسی واردر.

آتنه (Athènes ورومجه Ἀθῆναι) یونانك (آتیق) ایالتنده واقع اك بیوك واك مشهور شهری اولوب، زمان قدیمده یونان مدنیتنك مرکزی بولنمش اولدیغی کبی، بوکون دخی یونان حکومتنك پایتختیدر. ۳۷° ۵۸′ ۸″ عرض شمالیده و ۲۱° ۲۳′ ۲۹″ طول شرقیده واقع اولوب، اکثر جهتلری تپه‌لرله محاط ویالکز غرب جهتی — (اجینه) یاخود (آتنه) کورفزی دنیلن — کورفزه قدر آچیقدر. اسکله‌سی اولان پیره‌دن ۷ کیلومتره اوزاق اولوب، بر دمیر یولی خطیله مربوطدر. بوکونکی شهر موقع قدیمنك یالکز بر پارچه‌سنده اولوب، آنجق ۳۰۰۰۰ اهالیسی واردر. (آقروپول) دنیلن ایچ قلعه‌سی بر تپه‌نك اوزرنده واقع اولوب، شهر قدیم بو تپه‌نك جنوب وغربنه طوغری ممتد اولدیغی حالده، زمانمزده کوندن کونه توسع ایتمکده اولان یکی یونان پایتختی تپه‌نك شمال وشرق طرفلرینه طوغری اوزانمقده‌در. زمان قدیمده‌کی سوری دائراً مادار ۳۶ کیلومتره‌دن زیاده بولنمش ایکن، مؤخراً شهر او قدر کوچلشیدی، که حکومت عثمانیه زماننده ۱۷۸۰

تاریخ میلادیسنده انشا اولنان ۷ کیلومترهلك سور قصبه‌یی مع زیادةٍ احاطه ایتمشیدی. بعده یونانلیلر بو سوری هدم ایتمشلر، واسکی سورك آنجق اوته‌ده بریده بعض آثاری باقی قالمشدر. زمان قدیمده آتنه‌نك عجائب عالمدن عداولنه‌جق پك‌چوق ابنیه‌سی‌اولوب، ازجمله(آرئوپاغ)، (پریتانیا)، (لیسه) یاخود (لیکیون)، (اودئون)، (آقادمیا)، (پارتنون) ابنیۀ عمومیه‌سی [بو کلمه‌لره مراجعت.] و «یللر معبدی» دنیلن سکز کوشه‌لی برقله، لیموسلی مشترینك، (تیسه) نك و«مظفریت»‌ك معبدلری، (آدریان)قپوسی، (باقکوس) و (هرود آتیقوس) تیاترولریله — خرابه‌لری الیوم موجود اولان — (ارختیون) تیاتروسی مشهور ایدی. بو ابنیه‌نك کافه‌سی غایت مصنع هیکللر، رسملر ویزیلرله مزین ایدی. چیقاریلان آثار عتیقه پك قیمتداردر. یالکز (پارتنون) ایله (ارختیون) ك خرابه‌لری الیوم موجود اولوب، علی الخصوص (پارتنون) الآن قائمدر. بوبنا عقل الهه‌سی وآتنه شهرینك حامیه‌سی اعتقاد اولنان (آتنه) یعنی زهره‌نك معبدی اولوب، بعده کلیسایه، وشهرك عثمانلیلر طرفندن فتحنده جامعه تحویل ایدلمش، ویونان استقلالنده حالت اصلیه‌سنه ارجاع اولنه‌رق، مجرد آثار عتیقه مراقلیلرینك سیرکاهی اولمشدر. مناره‌سی دخی قائمدر. آتنه ایله پیره آره‌سنده‌کی طریقك دخی ایکی یانی سورله محفوظ ایدی.

یکی قصبه‌نك آثار عتیقه‌سنه نسبةً ذکره شایان ابنیه‌سی یوغیسده، موجودلرینك اك منتخبلری قرالك سرایی، مکمل برکتبخانه‌یی جامع اولان دار الفنونی، رصد خانه‌سی، تیاتروسی، خسته خانه‌سی، مبعوثان دائره‌سی، مکتب صنایعی ودیکر برقاچ مکتبیدر. اسکی قصبه‌دن قالمه اولان محله‌لری پیس وسوقاقلری طاردر. شهر اهالیسنك برقسمی آرناؤدجه تکلم ایدر.

آتنه قصبه‌سنك تأسیسی پك اسکی اولوب، (ککقروب) اسمنده بر رئیسك دلالتیله مصردن کلمش برقوم طرفندن بنا ایدلمش اولدیغی مرویدر. ابتدای حالنده شهر(آقروپول) دنیلن وبرقیانك اوزرنده واقع اولان ایچ قلعه‌یه منحصر اولوب، (ککقروپیا) دنیلمش؛ وبعده (آتنه) یعنی زهره‌نك معبدی تأسیس اولنمغله، بو الهه‌نك اسمیله تسمیه اولنمشدر. شهر اك زیاده میلاددن بش عصر اول ریاست ایدن (پیسستراتس) سلاله‌سی زماننده توسع ایدوب، مؤخراً ایران شاهی آردشیر بهمن طرفندن هدم وتخریب، و(تمیستوقل) ك همتیله یکیدن تعمیر، ونهایت پریقلس زماننده فوق العاده توسیع وتزیین اولنمشیدی. بیوك اسکندرك خروجندن صکره، آتنه استقلالنی وپارلاقلغنی غائب ایتمش‌ایسه‌ده، اسکندر بوشهره اصلا طوقنمدیغی کبی، خلفلری اولان طوائف ملوکدن بعضیسی تعمیر وتزیینه چالیشمش، وآتنه دها برچوق وقت معارفك مرکزی قالمشیدی. رومالیلرك النه‌کچدکدن‌صکره. اهالیسی مهرداده برلشوب، اختلال ایتدیکندن، (سیلا) طرفندن تخریب اولنمش ایسه‌ده، روما ایمپراطورلرندن بعضیسی دخی آتنه‌نك تعمیرینه چالیشمش، ویالکز (نرون) بو شهرك آثار مصنعه‌سنی رومایه نقل ایتمش ایدی. خرستیانلغك شیوعندن صکره آتنه خیلی وقت اعتقاد قدیمیله برابر معارف ومدنیت یونانیه‌یی محافظه ایده بیلمش ایسه‌ده، نهایت خرستیانلغك غلبه چالمسیله، معبدلری کلیسایه تحویل اولنمش، وقرون وسطاده نامی طویلمیه‌جق برحاله کلمش ایدی. میلادك ۱۲۰٤ تاریخنده، استانبولك اهل صلیب طرفندن ضبطی اثناسنده، آتنه‌ده دخی برفرنك دوقه‌لغی تشکیل اولنمش، ۱۳۱۲ ده قتالانیالیلره، و۱۳۲٦ ده سیجلیا قرالی‌ایکنجی‌فردریقه کچمش، و۱۳۷۰ده وندیکلیلرك خداوندکار حضرتلرینك یاردمیله فلورانسه حکمداری (آچیائولی) طرفندن ضبط، ونهایت میلادك ۱٤٥٦ وهجرتك ۸٦۲ تاریخنده فاتح سلطان محمد ثانی حضرتلری طرفندن فتح اولنه‌رق، ممالك عثمانیه دائره‌سنه داخل اولمش، ومعابد قدیمه‌سی جامعلره تحویل اولنه‌رق، درت عصره قریب برزمانده عثمانلی واسلام شهری صفتنده بولندقدن صکره، ۱۸۲۱ تاریخ میلادیسنده ظهور وخیلی وقت دوام ایدن یونان اختلالی اثناسنده تخریب اولنه‌رق، نهایت ۱۲٤٥ تاریخ هجریسنده اوروپا دولتك توسطیله تشکل ایدن یونان دولتنك پایتختی اتخاذ اولنمشدر.

آتنه‌ده ازمنۀ قدیمه‌ده نشأت ایدن حکما وعلما وسائر مشاهیرك تعدادی متعسر اولوب، سقراط، افلاطون، آرستوفان، سوفوقل، اکسنوفون، اوریپید، اسکیل، دموستن، اسکین، فیدیاس بونلرك جمله‌سندندر.

آتنه { طرابزون ولايتنك لازستان سنجاغنده وقره دكيز ساحلنده قضا مركزى بر شهردر. طرابزونك ١٢٠ كيلومتره شرقنده اولوب، سيرك خانه‌لردن مركبدر. قضاسى ايكى ناحيه‌دن مركب اولوب، آتنه ناحيه‌سنك ٢٥ قريه‌سى و ١٧٧٣٦ اهاليسى واردر، كه جمله‌سى اهل اسلامدر. ديكرى دخى (همشين) ناحيه‌سى اولوب، ٣٣ قريه‌سى واردر.

آتنه { (Atina) ايتاليانك جنوبيده (سورا) قضاسنده و (سورا) شهرينك ٢٢ كيلومتره شرق جنوبيسنده، (ملفا) نهرى اوزرنده واقع برشهر اولوب، ٤٠٠٠ اهاليسى، وبيوك منسوجاتيله معدن معمولاتى واردر. اسكى شهرك جسيم طاشلرله ياپلمش سورينك بعض ويرانه‌لرى موجوددر.

آتنى { ياخود هاتنى (Athni, hatni) هندستانك قسم غربيسنده بمباى ايالتنك (بلغام) سنجاغنده قضا مركزى بر شهردر. ٩٩٣٠ اهاليسى واردر. براهمانيلره مخصوص بيوك معبدلرى اولوب، پك چوق زوار طوپلانور.

آتنيا { (Athénée ورومجه Ἀθηναία) اسكى يونانيلر عندنده عقل الهه‌سى زعم اولنان (آتنه) يعنى زهره‌نك نامنه تأسيس اولنوب، مباحث علميه‌يه مخصوص اجتماعلره منحصر بولنمش اولان بعض ابنيه‌يه ويريلن اسمدر.

آتنيوس { (Athenœus لاتينجه، Athénée) ورومجه Ἀθηναῖος) مصرده نشأت ايدن يونان قديم ادباسندن اولوب، (مارق اورل) وخلفلرى زماننده معمر اولمش، وادبياته متعلق بعض اثرلر براقمشدر، كه ناقص اولدقلرى حالده، اوروپاده طبع واكثر لسانلره ترجمه ايدلمشدر. — بو اسمده ديكر اوچ مشهور اسكى يونانيلر واردر: برى طبيعيونك پيرى مقامنده اولان (پلين) ك زماننده (كيلكيا)ده يعنى آطنه ولايتى سواحلنده طبيب اولوب، عناصرى حرارت، برودت، رطوبت وروحدن عبارت ظن ايتديكيچون، شاكردانه «روحيون» عنوانى ويرلمش ايدى. ايكنجيسى مشهورطبيب جالينوسك زماننده (بيزانس) يعنى اسكى استانبولده مهندس اولوب، حرب ماكينه‌لرينه دائر بر كتابك مؤلفيدر، كه بو اثرى مؤخراً لاتينجه‌يه دخى ترجمه ايله طبع اولنمشدر. اوچنجيسى جراثقال علماسندن اولوب، طار بر زيوا-

نه‌دن هوايى تضييقله چالار برساعت ايجاد ايتمشيدى.

آتو { (Attoû) بهرنك بوغازينك آلتنده آمريقا ايله آسيا آره‌سنده بر زنجير تشكيل ايدن (آلئوت) آطه‌لرينك منتهاى غربنده بولنانيدر. ٥٢° ٥٨′ عرض شماليده و ١٧١° طول شرقيده واقع اولوب، آلتمش قدر خانه‌يى حاوى يالكز بر كويى واردر.

آتواى { (Atouaï) بحر محيط كبيرده كائن (ساندويچ) آطه‌لرندن بريدر. (قواى) دخى دنيلير. [بو كلمه‌يه مراجعت.]

آتور { (Atures) فرانسه‌ده (آكتين) ايالتنده بر شهرك اسم قديميدر، كه اليوم (ار Aire) دنيلير. — ينه فرانسه‌ده بر نهرك اسم قديميدر، كه بو كون (آدور) تسميه اولنور. [«ار» و «آدور» كلمه‌لرينه مراجعت.]

آتور { (Atures) آمريقاى جنوبيده (غويانه) مملكتنك (ونزوئلا) جمهوريتى النده بولنان قسمنده (اورنوق) ايرماغنك ساحل يميننده واقع بر شهردر.

آتور { ياخود آثور (Athor) اسكى مصريلرك آلهۀ باطله‌سندن آتش الهى زعم اولنان (فتا) نك زوجه‌سى ويا همشيره‌سى وديكر الهه‌سى اعتقاد اولنوردى.

آتوس { (Athos) آينوروز طاغنك اسم اصليسيدر. [«آينوروز» كلمه‌سنه مراجعت بيوريله.]

آتوسا { (Atossa) كيخسروك قيزى اولوب، ابتدا قرداشى قامبيسه (كاوسه ؟)، بعده (اسمرديس) نام موبده ونهايت كشتاسبك اوغلى اسفندياره واروب، زوج اخيرندن آردشير بهمنى دنيايه كتيرديكى، وبونى يونان سفرينه تحريص ايتديكى يونان تواريخنده مذكوردر. اسمنده تحريف اولديغى آشكار اولوب، توراتده (واستى) اسميله ياد اولنان قادين اولمسى محتملدر.

آتوق { (Attok) هندستانك (پنجاب) مملكتنده (سند) نهرى اوزرنده و (كابل) نهرينك سنده دوكلديكى محلك براز آشاغيسنده، ٣٣° ٥٤′ ٤٦″ عرض شماليده و ٧٠° طول شرقيده، لاهورك ٣٤٥ كيلومتره شمال غربيسنده واقع مستحكم بر كوچك شهردر. شهرك اوكنده

سندك كنيشلكی ۲۰۰ متره اولوب، درینلكی آز اولدیغندن، بیوك اسكندر، تیمورلنك ونادرشاه سند نهرینی او موقعده آتلامشلردر. شهرك قارشیسنده بر روایته كوره اكبر شاه، ودیگر بر روایته نظراً نادرشاه طرفندن تأسیس اولنمش اولان حیدر آباد قلعه‌سی بولنیور. بو موقع هندستان ایله آسیای وسطی آره‌سنده بر كچید حكمنده اولوب، تجارت وفن حرب نقطهٔ نظرندن چوق اهمیتی واردر. شهر وقتیله خیلی بیوك بولنمش ایسه‌ده، شمدیكی حالده ۲۰۰۰ دن زیاده نفوسی یوقدر.

آتوقو (Atoko) یونانك سواحل غربیه‌سنده ساحل ایله — مشهور اولیس وتناقك وطنی — (ایتاك) جزیره‌سی آره‌سنده واقع كوچك بر جزیره‌در.

آتول (Atoll) هندستانك جنوب غربی جهتنده واقع (مالدیب) آطه‌لری اسملرینك تركیبنه داخل اولور بر كلمه‌در، كه جزایر مذكوره لسانی كلماتندندر. مرجان آطه‌لرینه دخی اطلاق اولنور.

آتوود (Atwood) انكلتره‌نك مشاهیر طبیعیوندن اولوب، میلادك ۱۷٤٥ تاریخنده تولد، و۱۸۰۷ده وفات ایتمشدر. (قامبریج) دار الفنوننده حكمت طبیعیه معلمی ایدی. حكمت طبیعیه‌نك غوامضنه متعلق برقاچ اثر براقمش؛ وكندی اسمیله یاد اولنان برماكینه ایجاد ایتمشدر، كه اجسامك صورت سقوطنی كوسترمكه مخصوصدر.

آتویاق (Atoyac) بو اسمله مكسیقه‌ده ایكی نهر اولوب، بری (وایاقه) وادیسنی اروا ایدر، ودیگری‌ده (ریو دلاس بالزاس) نام نهرك اوست طرفندن عبارتدر.

آتویدابرغ (Atvidaberg) اسوجك قسم جنوبیسنده (اوسترغوتلاند) ایالتنده بر شهردر، كه جوارلرنده چیقان معدنلرك مركزی اولمق مناسبتیله شهرت واهمیتی واردر.

آته (Até) یونان قدیم لساننده «آفت» دیمك اولوب، اساطیر یونانیه‌ده ابو الآلهه زعم اولنان مشترینك قیزی اعتقاد اولنوردی. كویا پدری طرفندن كوكدن طرد اولندرق، تخم نفاق اكمك وهر فنالغی تولید ایتمك اوزره، یریوزنه كزر، ومشترینك «ادعیه» تعبیر وطوپال تصور اولنان دیگر بر طاقم قیزلری بونك آرقه‌سی صره طولاشوب، بو فنالقلری اصلاح وتعمیر ایدرلرایمش.

آتی (Athy) ایرلانده‌نك قسم شرقیسنده و(باروو) نهری اوزرنده واقع (كیدارا) قضاسنك مركزی بر شهردر، كه (دوبلین) ك ٦٦ كیلومتره جنوب غربیسنده واقع اولوب، ٤٥۱۰ اهالیسی وكوزل بر قلعه‌سی واردر.

آتیا (Attia) هندستانك بنكاله مملكتنده (برهماپوتر) نهرینك شعباتندن اولان (دالاسری) نهرینك بر شعبه‌سی اوزرنده واقع بر شهردر.

آتیاد (Atyades) آناطولیده واقع لیدیا مملكت قدیمه‌سنك حكمدارلرینه ویریلن اسم عمومیدر.

آتیبیا (Atibaia) برازیلیانك جهت جنوبیه‌سنده واقع (سانپاولو) ایالتنك بر شهریدر، كه (تیه‌ته) نهرینه واونكله برابر (پارانا) ایرماغنه دوكیلن (آتیبیا) چایی اوزرنده‌واقع اولوب، ۷۰۰۰ اهالیسی اولان بر ناحیه‌نك مركزیدر.

آتیتلان (Atitlan) آمریقای وسطیده‌واقع (غوآتمالا) مملكتنده اهالیٔ اصلیهٔ قدیمه‌یه مخصوص بر شهردر، كه ینه بو نامله‌یاد اولنان بركولك كنارنده وبر بركانك اتكنده اوله‌رق، ١٤° ٣٤′ ٣٨″ عرض شمالیده و ٩٣° ٣٢′ ٥٧″ طول غربیده‌واقع‌اولوب، ١٥٦٨ متره ارتفاعی و ٢٠٠٠٠ اهالیسی واردر. آمریقانك كشفندن اول اورالرده حكم سورمكده بولنمش اولان (زوتوكیل) حكمدارلرینك مقری ایدی. — (آتیتلان) كولنك طولی ٢٠ وعرضی ٨ كیلومتره اولوب، صارب وقیالق یرلرله محاط وغایت دریندر. — بو كولك جنوب طرفنده ٣٥٧٢ متره ارتفاعی اولان وذروه‌سی الآن آتشلر پوسكورتمكده‌بولنان آتیتلان‌بركانی، وجنوب‌غربیسنده (سان پدرو) اسمنده و ٢٣٠٠ متره ارتفاعنده دیگر بر بركان بولنیور. اطرافی غایت دلكشا واهالیٔ اصلیه‌یه مخصوص كوزل كویلرله معموردر.

آتیره (Attiret) رساملقده مشهور بر جزویت‌پاپاسی‌اولوب، میلادك۱۷۰۲ تاریخنده فرانسه‌نك (دول) شهرنده طوغمش، ومیسیو-

نرلكله چينه كيدوب، بو مملكته متعلق بعض مقبول رسملر واثرلر براقەرق، ١٧٦٨ تاريخنده پكينده وفات ايتمشدر. — بونك ايكى يكنى دخى بو اسمله متعارف اولوب، برى هيكلتراشلقده وديكرى معمارلقده شهرت قزانمشلردر.

آتيس { (Atys) كوتاهيه وانقره طرفلرينك اسم قديمى اولان (فريجيا)اهاليسندن } كنج وغايت كوزل بر چوبان اولوب، اساطير يونانيه‌يه كوره، كويا ارض الهه‌سى (كوبل) كنديسنه تعشق ايتمكله، وفادارلقده ثابتقدم اولمق شرطيله، كنديته جلب ايتمش ايسه‌ده، آتيس وفاده قصور ايتديكندن، الهه‌نك غضبنه اوغرايه‌رق، عقلنى غائب ايتمكله، كندى عضو رجليتنى قطع ايدوب، اولمش؛ آنجق (كوبل) مؤخراً آجيه‌رق كنديسنه تكرار حيات ويرمش.

آتيس { (Atys) ميلاددن اون آلتى عصر اول صاروخان طرفلرينك اسم قديمى } اولان (ليديا) مملكتنك حكمدارى اولوب، (آتياد) دنيلن سلاله‌يى تأسيس ايتمشدر، كه بوسلاله قبل‌الميلاد ١٥٧٩ تاريخندن ١٣٩٢ تاريخنه دكين حكم سوروب، بعده «هركليلر» سلاله‌سى طرفندن موقع اقتداردن دوشورلمشدر.

آتيس { (Atys) ليديا حكمدارى مشهور (قره‌سوس) ك اوغلى اولوب، } روايته كوره، كنديسى ديلسز اولديغى حالده، كيخسروك عسكرندن بر نفرك باباسنى اولديره جكنى كورنجه، ديلى آچيلوب، «(قره‌سوس) ى اولديرمه!» ديه باغرمش، وبوسوزى باباسنك حياتنى قورتارمش.

آتيس { (Athis) فرانسه‌نك (اورن) ايالتنده قضا مركزى برشهر اولوب، ٤١٤٠ } اهاليسى، ايپليكخانه‌لرى، بويا فابريقه‌لرى وحيوانات بازارى واردر.

آتيق { ياخود آتيقه (Attique) وروميجه ('Αττική) يونانك اوچ طرفى دكيزله } محاط وياڭلز شمال وغرب شمالى طرفى (بيوتيا) و (مغاريده) خطه‌لريله محدود برخطه‌سيدر، كه مركزى آتنه شهريدر. بو خطه دكيزك ايچنه كيرمش بربرون شكلنده اولوب، شرق طرفنده آطه‌لر دكيزى، وقارشيسنده آغريبوز آطه‌سى، وغرب طرفنده دخى (اكينه) كورفزى وقارشيسنده اكينه ونام ديكرله (سالامينه) جزيره‌سى بولنيور. اڭ اوزون طولى ٨٠ واڭ كنيش عرضى ٤٠ كيلومتره‌در. بو كوچوجك مملكت زمان قديمده نيجه بيوك قوتلره قارشى طوره بيلش وعلوم وفنون وصنايع ومدنيتده كافهٔ امم عالمه تقدم ايتمش بر جمهوريت حالنده ايدى. بوكون ايسه بيوتيا واكينه آطه‌سيله برابر برايالت تشكيل ايدوب، بتونك سطحى ٦٤٢٦ مربع كيلومتره، واهاليسى ١٣٦٨٠٠ كشيدر. بو ايالت بش قضايه منقسمدر. اراضيسى طاغلق ايسه‌ده، يوكسك طاغلرى دخى اولميوب، اڭ مشهورلرى (پارناس)، (هيمت)، (كيترون)، (پندليك) و (لاوريون) طاغلريدر. بيوك نهرلرى دخى اولميوب، آتنه‌نك ايكى طرفنده آقان (ايليسيوس) و (سفيس) نهرلرى شعرا طرفندن بيودلمش ايكى دره‌دن عبارتدر. آتيقه‌نك اراضيسى زراعتدن زياده چكى مرعاسى اولمغه صالح اولوب، آنجق اوزوم وزيتونلرى چوقدر. بيوتيانك طوپراغى ايسه دها ايى اولوب، زراعته وصيغير يتيشديرمكه صالحدر. (لاوريون) طاغنده كومش معدنى چيقيور، وپندليك طاغنك مرمرلرى مشهوردر. آتيقه‌نك اكثريت اهاليسى آرناود جنسنه منسوبدر.

آتيقوس { پومپونيوس — . (Pomponius Atticus) روما مشاهيرندن } اولوب، مشهور (چيچرون) ك محب صادق وعلم وحسن اخلاق ايله متصف برآدم ايدى. روما رؤساسنك اختلافاتنده طرف آلامق ايچون، آتنه‌يه كيدوب، لسان يونانى‌يى، اجنبى اولديغى فرق اولنميه‌جق صورتده، اوكرنديكيچون، آتيقوس يعنى «آتيقه‌لى» تسميه اولنمشدر. بعده رومايه عودت ايدوب، (سيلا) ايله (سينا) و (پومپى) ايله قيصر كبى بربرلرينك خصم‌جانى اولان مخالف آدملرك هر ايكى طرفيله محب خالص صورتنده ياشامش؛ ونهايت غايت وجعلى برخسته‌لغه دوچار اولوب، طيانه‌مديغندن، كندينى آچ براقوب، تلف اولمشدر. مكمل بر تاريخ يازمش ايسه‌ده، غائب اولوب، نسخه‌سى بولنه مامشدر.

آتيقوس { هرود — . (Herode Atticus) آتنه‌نك مشاهير ادبا وخطباسندن } اولوب، ميلادك ١٠٤ تاريخنده (ماراتون) ده

طوغمش، و ۱۸۰ تاریخنده وفات ایتمشدر. طلاقت وتقریری حسبیله بیوك بر شهرت قزانوب، آنطوآن طرفندن اخرت اولادلری اولان (مارق اورل) ایله (وروس)ك مربیلکنه تعیین اولنمش؛ و ۱۴۳ تاریخنده قونسول نصب اولنوب، مؤخراً آناطولینك برقسمیله یونان والیلکنه تعیین اولنەرق، کندی مصرفیله آتنەیی فوق‌العاده تزیین وتعمیر ایتمشدر. بعض نطقلری باقی قالمشدر.

آتیقه { [«آتیق» کلمەسنه مراجعت بیوریله.]

آتیقه { (Attica) ممالك مجتمعەنك وسطلرنده یولنان (هندیانه) جمهوریتنك (فونتن) قضاسنده، (فاباش) نهرینك ساحل یسارنده واقع بر شهر اولوب، ۲۲۷۰ اهالیسی وحبوبات تجارتی واردر.

آتیل { کردستانده (زوزان) ناحیەسنده بر قلعه اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

آتیلا { (Attila) قرون وسطاده اوروپایی استیلا ایدن اقوام وحشیەدن هونلرك رئیس وحکمداری اولوب، میلادك ۴۳۲ تاریخنده برادری (بلدا)ایله مشترکاً حکمدار اولمش ایسەده، اون سنه صکره برادرینك وجودینی قالدیرەرق، یالکز قالمش، وغایت ظالم وخونخوار اولمغله «اللهك غضبی» لقبیله شهرت بولمشدر. ۴۴۱ تاریخنده (پانونیا)ده یعنی خرواتستان طرفلرنده یرلشمش اولان هونلرك باشنه یچوب، تخریب ممالکه باشلامش، وابتدا شرق ایمپراطورلغندن بدأ ایدەرك، قسطنطینیه قیصری بو-لنان (کنج تئودوس) ی جزیەیه ربط ایتدکدن صکره، بشیوز بیك عسکرله جرمانیایه، واورادن ۴۵۱ ده غالیا یعنی فرانسەیه دخول ایله (اورلیان) شهرینەقدر ایلرلمش ایسەده، روما جنراللرندن (آئتیوس) ایله فرانقلرك حکمداری (مرووه) وغوتلرك حکمداری (تئودوریق) بالاتفاق قارشی طوروب، رجعته مجبور ایتمشلر؛ ومؤخراً (شامپانیا) ده وقوع بولان غایت خونریزانه بر محاربەده عسکرینك بر ربعی تلف اولدقدن صکره، ایتالیایه دونوب، برچوق یرلرینی یغما وتخریب ایله، رومانك اوزرینه یوریمکده ایکن، پاپا (سن لیون) اوکنه چیقوب، رومایه دخولدن صرف نظر ایتمکه قاندیرمش؛ آتیلا روما ایمپراطوری اوچنجی (والنتین) دن جزیه آلدقدن صکره، دها ایلری کیتمیوب، پانونیایه عودت ایتمش؛ ومؤخراً، بر ایکنجی سفره حاضرلنقده ایکن، ۴۵۳ ده بر ضیافتك عقبنده، کثرت عیش وعشرتدن وفات ایتمشدر. خونخوارلغی ومخربلکیله افتخار ایدەرك، آتنك آیاق باصدیغی یرده اوت بیتمدیکنی مقام تفخرده سویلر ایمش.

آتینی { (Attigny) فرانسەنك شمال شرقی ایالاتندن (آردن) ایالتنده (سن) نهرینك ساحل یسارنده ناحیه مرکزی برکوچك شهر اولوب، ۲۸۲۰ اهالیسی، یوك وکتن ایپلیکخانه‌لری، شکر وپکسیمات فابریقەلری ودباغخانەلری واردر. غایت دلنشین بر موقعده واقع قدیم بر قصبه اولوب، اسکی فرانق حکمدارلرینك بر آرەلق پایتختلری ایدی. سرایلرینك ویرانەلری حالا موجوددر. (سن) ایله (موز) نهرلری آرەسنده اخیراً کشاد اولنان قنال بوشهره یکیدن بر آز حیات ویرمکه باشلامشدر.

آتیوس { (Attius) هاتله نویس برشاعردر. [«آچیوس» کلمەسنه مراجعت.]

آثور { (Assur) هر مملکتك اسمنی برشخصه نسبت، واو شخصیده اولاد نوحدن برینك اوغلی ویا تورونی فرض ایتمك مراقنده بولنان بنی اسرائیل مورخلری واونلره پیرولك ایدن اکثر مورخین اسلام بونك سام ابن نوحك اولادندن اولدیغنی، وآثوریلرك بونك نسلندن متولد اولدقلرینی ادعا ایتمشلردر. دیکر برروایته کوره، آثور نمرودك زماننده بابلستانده اولوب، اونك طرفندن طرد وتبعید اولنغله، میلاد عیسادن ۲۶۴۰ سنه مقدم دجله نهرینك شرق طرفنه کیدوب، آثوریلر دولتنی تأسیس، و (نینوه) شهرینی بنا ایتمشدر.

آثور { (Assour) آثوریلرك اعتقاد وعبادت ایتدکلری آلهەنك اك بیوکی ایدی، که بوکا بابلیلر (ایلو) دیرلردی؛ بو کلمەنكده (اله) کلمهٔ عربیەسیله اولان مشابهت ومناسبتی میداندەدر. آثوریلرك بو معبودلرینه نسبتله آثوری تسمیه او-لنملری (آثور بن سام بن نوح) کبی نسابونك تخیل ایتدکلری بر شخص موهومه نسبتلرندن زیاده عقله قریبدر. حکمدارلرندن اکثرینك اسملرینی ترکیب

ایدن (آثور)، (آثار) ویا (آصر) کلمه‌سنك دخی، اسامیٔ اسلامیه‌ده کوریلن اسم جلال کبی، اشبو معبودلرینك اسمندن عبارت اولمسی ملحوظدر.

آثوری { (Assyriens) آثوریلر آثوریه [بو کلمه‌یه مراجعت.] یعنی کردستانك اهالیٔ قدیمه‌سنی تشکیل ایدن اسکی ومنقرض بر قومدر. بو قومك آثور بن سام بن نوحك نسلندن اولدیغی تاریخلرده مسطور ایسه‌ده، بونلر عبادت ایتمکده بولنمش اولدقلری آلهه‌نك اك بیوکنی دخی (آثور) نامیله یاد ایتمکده بولنمش اولدقلری معلوم اولدیغندن، بو معبودلرینه ویاخود ینه آثور اسمیله معروف اولان حکمدارلرندن برینه نسبتله (آثوری) تسمیه اولنملری احتماله دها قریبدر. آثوریلرك تاریخی، اکثر امم قدیمه‌ده عادت اولدیغی اوزره، بر طاقم خرافاتله مخلوط اولوب، سام ابن نوح اوغلی آثورك، ودها معقولی بویله بر آثورك نسلندن (نینو) یاخود (نینوس) اسمنده برینك (نینوه) شهرینی بنا، وآثوریلر دولتنی تأسیس، وایکی ملیون عسکردن مرکب بر اردو ایله ایرانی فتح ایتدکدن صکره، وارثهٔ سلطنتی اولان زوجه‌سی (سمیرامیس)ك دخی سوریه، فنیکه، قبریس، مصر وحبشستانی ضبط، و (بابل) شهرینی بنا ایتمش؛ وبوندن صکره اوتوز حکمدار کلوب، ذوق وسفاهتله امرار ایام ایله، نهایت (میدیه) سرداری (آرباسس) وبابل سرداری (بلزیس) طرفندن میلاددن ٧٥٩ سنه اول بو دولته ختام ویرلمش؛ وآثوریلر دولتنك ١٣٠٠ سنه سورمش اولدیغی متواتردر. — آثار عتیقه‌نك شهادتیله مثبت وصحته دها مقرون اولان دیکر بر تاریخه کوره، آثوریلر، عربلر، عبرانیلر، کلدانیلر و سریانیلر کبی، امم سامیه‌دن اولوب، کندیلرندن اول تورانیلرله مسکون بولنمش اولان آثوریه‌ده اسکان، ومیلاددن ١٣٠٠ سنه اول آثور دولتنی تأسیس ایتمشلردر، که بو دولت ایکی سلاله‌یه منسوب حکمدارلر ریاستیله، قبل المیلاد ٧٨٨ سنه‌سنه قدر دوام ایتمشدر.

برنجی سلاله‌نك بانیسی (نینی‌بالوکین)، وایکنجیسنك کی‌ده (بلیتاراس) در. ایکنجی سلاله حکمدارلرندن سرداینك آثاری (نمرود) موقعنده کشف اولنان (آثور نصر هابل) ایله — بنی اسرائیل حکامندن یهویی جزیه‌یه ربط ایدن — اوچنجی (سلمانصر) وسمرامیس نام ملکه معروفدرلر. بو سمیرامیسك اوغلی اولان دیکر بر (سلمانصر) زماننده میلاددن ٧٨٨ سنه اول، بابلیلرله میدیه‌لیلر آثوریلرك دولتنه ختام ویردیلر ایسه‌ده، درعقب — توراتده (تغلات فلاصر) تسمیه اولنان واصل اسمی دردنجی (توغلا هابتال آصر) اولان — بر حکمدار بو دولتی یکیدن تأسیس وتجدید ایتمشدر. بونك نسلندن بشنجی (سلمانصر) قدسی ضبط؛ و (صارغون) سامریه‌یی فتحله، اهالیسنی نینوه‌یه نقل، ومصر حکمداری (هاسون) ی مغلوب، وخوزستان ایله ارمنستانی وقبریسی ضبط ایتدکدن صکره، بابلی دخی ممالکنه الحاق ایله، حکمداری بولنان (مروداخ بلاذان) ی اختیار عزلته مجبور ایتمشدر. بونك سراینك خرابه‌لری موصل جوارنده (خورساباد) قریه‌سنده بولنمشدر. بوندن صکره حکمدار اولان (سناخریب) بابلستان‌ایله سوریه حکمدارلرینی مغلوب، وقدس ایله مصرك بر قسمنی ضبط، وبابلی غارت ایتدکدن صکره، مغلوباً وفات ایتمشدر. قبل المیلاد ٦٧٦دن ٦٦٨ تاریخنه قدر حکومت سورن (آصر هادون) دخی مصرك ضبطیله اوغراشمش، وبابلی تعمیر ایله، ایکنجی پایتخت اتخاذ ایتمشدر. بونك خلفی (آثور پاپال) خوزستانی اطاعته اعاده ایتمش‌ایسه‌ده، اوصره‌ده پك چوق خونخوارلق کوسترمش؛ وکندیسندن صکره، دولتنه ضعف طاری اولوب، شمالدن هجوم ایدن اقوام بو دولته ختام ویرمشلردر. قبل المیلاد ٦٢٥ تاریخنده نینوه شهری هدم وتخریب اولنمش؛ وبابل میدیه‌لیلرك یاردیمی و(نابوپولاصر) ك همتیله بر آز وقت ایچون استحصال استقلال ایتمش ایسه‌ده، قبل المیلاد ٥٣٨ تاریخنده آثوریه ایله‌بابلستان کیخسرو طرفندن ضبط اولنوب، فرس دولتنك بر ایالتی حکمنه کچمشلردر. — آثوریلرك اك بیوك معبودلری (آثور) ایدی، که بونك حقنده دخی بر نوع تثلیثه راضی اولوب، جسمانیتدن کنایه اولان (آنو) ایله قوهٔ خالقه‌دن کنایه اولان (بعل) وعقل وذکاوتدن کنایه اولان (نوئه) دن مرکب اولدیغنی اعتقاد ایدرلردی؛ بوندن بشقه بر تثلیثلری دها وار ایدی، که آیدن کنایه اولان (سین) ایله کونشدن کنایه اولان (سامس) یاخود (شمس) وهوادن کنایه اولان (بین) دن مرکب ایدی. بو اوچ معبودك هر بری،

بری مذکر ودیکری مؤنث اوله‌رق، ایکی شخصه تقسیم اولنور دی؛ و (بلیته) یاخود (ملیته) تسمیه ایتدکلری برالهه طبیعتك قوهٔ مولده‌سی زعم اولنوردی. بو ایکی تثلیثدن بشقه بش سیاره‌یه دخی عبادت ایدرلردی، که آدار (زحل)، مردول (مشتری)، زجل (مریخ)، استار (زهره) و نابو (عطارد) ایدی. اعتقادلرنجه رئیس آلهه ایله ایکی هیئت مثلثه وبش سیاره یعنی جمعاً اون ایکی آلهه بر جمعیت مشورت تشکیل ایدرلردی. عوام ناس بو اون ایکی آلهه‌دن بشقه برطاقم معبودلره دخی غایت مستهجن بر صورتده عبادت ایدرلردی. آثوریلرله بابلیلرك اجرام سماویه‌یه اولان اعتقاد وعبادتلری بونلرك علم هیئت ونجومده خیلی ترقیلرینی موجب اولمش، وهله سیاراتك وضعیت واحوالندن احکام چیقارمق فکر باطلی اك اول اونلرده ظهور ایتمشدر. آثوریلرك آثار علمیه وفنیه‌لرندن بر شی باقی قالمامش ایسه‌ده، فن معماری وفن نقره‌ده‌کی مهارتلری اخیراً موصل جوارنده (نینوه) خرابه‌لرنده وسائر محللرده بولنان آثار ایله مستشهدر. بونلرك یازیلری میخ ویا اوق شکلنك تعددندن ومختلف وضعیتلرندن حاصل اولان بر طاقم حروفدن عبارت اولمغله، «خط میخ» تعبیر اولنور. آثوریلرك وبعض فرس حکمدارلرینك آثار عتیقه‌سنده کوریلن بو خطی یقین وقتلره قدر کیمسه اوقویه‌میوب، نهایت موسیو (بوتا)، موسیو (سولس) وموسیو (اوپرن)ك سعی واقداملیه اصول قرائتی کشف اولنه‌رق، او یازیلرك اوقونمسیله، چوقدن محو اولمش اولان آثوری لسانی دخی میدانه چیقاریلوب، بونك السنهٔ سامیه‌دن یعنی عربی وسریانی‌یه قریب برلسان اولدیغی آکلاشلمش، وصرف ولغتی دخی ترتیب اولنه‌رق، بو سایه‌ده آثوریلرك تاریخی دخی خیلی تصحیح وتوسیع ایدلمشدر.

آثوریه { یاخود آثوریا (Assyrie) آسیانك تقسیمات قدیمه‌سندن برمملکت ایدی، که دجله مجراسنك اوست جهتنده نهرك ایکی طرفنده واقع اولوب، جزیره‌نك شمال شرق قسمیله بو کونکی کردستان طاغلرینی حاوی ایدی. غرباً سوریه، جنوباً بابلستان، شرقاً میدیه (یعنی عراق عجمی وآذربیجان) ایله الام (یعنی خوزستان)، شمالاً ارمنستان ایله محاط ومحدود ایدی. مؤخراً آثوریه حکمدارلری توسیع ممالك ایدوب، بابلستانی دخی ضبط ایله، بابلی پایتخت اتخاذ ایتدکلرندن، بر آرالق (آثوریه) نامنك بابلستانه یعنی عراق عربه دخی شمولی وار ایدی. اك بیوك شهری ومرکزی (نینوه) شهری ایدی، که ایکی بیك سنه‌یی متجاوز وقتدن بری خراب اولوب، ویرانه‌لری دخی نابدید اولمش ایکن، یقین وقتده موصل جوارنده کشف، وحفریات اجراسیله‌میدانه اخراج اولنمشدر. [«نینوه» کلمه‌سنه مراجعت بیوریله.] بو مملکتك اك اول کوش ابن حام نسلندن فرض اولنان اقوام زنجیه‌دن بریله مسکون بولنمش اولدیغی مروی ایسه‌ده، عرض واقلیمه نظراً بوروایتك صحتی مشکوك اولوب، هرحالده آثوریلردن اول اقوام تورانیه‌دن برقومك مسکنی بولنمش؛ وبعده اقوام سامیه‌دن اولان وکلدانیلرله قرابت جنسیه‌سی بولنان آثوریلر طرفندن اسکان اولنه‌رق، او وقت (آثوریه) نامنی آلمش ایدی. بو کونکی کونده ایسه اوراده آثوریلردن اصلا اثر اولمیوب، آثوریه نامی بیله اونودلمش، ومملکتك هر طرفی «اقوام آریه» دن اولان کردلرله مسکون اولوب، کردستان نامنی آلمشدر. آنجق کردلرك کرك سیمالری وکرك بوغازدن تلفظلری سائر اقوام آریه‌یه مشابه اولمدیغندن، آثوریلرك بسبتون محو اولمیوب، اقوام آریه‌دن اولان بر قوم حاکمك لسانی قبول ایله، اونلرله قاریشمش، وبوخلطدن کرد قومنك ظهور ایتمش اولمسی محتملدر. آثوریلر استقلاللرینی غائب ایدوب، ایرانك ضبطنه کچدکدن صکره دخی، اقوام آریه‌دن اولان فرس قدیم قومیله خیلی اختلاط ایتمش اولملی ایدیلر، که مؤخراً یعنی ساسانیلر زماننده ایرانك لسان رسمیسی بولنان پهلوینك السنهٔ سامیه‌یه منسوب پك چوق کلمه‌لری جامع بولندیغی کوریلیور. [«کرد» و «کردستان» کلمه‌لرینه، وآثوریه‌نك تاریخی ایچونده «آثوری» کلمه‌سنه مراجعت بیوریله.]

آجدیه { (Ajedhia وانکلیزجه Adjedhia) هندستانك جهت شمالیه‌سنده واقع (اوده) مملکتنك (فیض آباد) ایالت وقضاسنه ملحق برشهر اولوب، ۹۹۵۰ اهالیسی واردر.

آجر { (Ager) اسپانیانك قتالونه مملکتنده (لریده) ایالتنك سور ایله محاط بر شهردر. که (لریده) شهرینك ٤٠ کیلومتره شمال

شرقیسنده واقع اولوب، یالکز ۲۰۰۰ اهالیلی بجامع ایسه‌ده، اطرافنده‌کی ویرانه‌لر وقتیله بیوجك بر شهر بولنمش اولدیغنه دلیلدر. آندلس عربلری تاریخنده اهمیت مخصوصه‌سی واردر.

آجّر { بغداد جوارنده بر قریه ویا محله ایدی، که مشاهیردن بر قاچ ذات اورادن ظهور ایتمش اولمغله، «آجری» لقبیله شهرت بولمشلردر، بوکا (درب آجر) دخی دیرلر.

آجرود { (Adjeroud) جزایرك (اوران) ایالتنده کوچك بر نهر اولوب، اون اون ایکی کیلومتره‌لك مسافه‌ده جزایر ایله فاس حدودینی آیردقدن صکره، (میلوتیه) برونی قربنده آق دکیزه منصب اولور.

آجروله { (Agerola) ایتالیای جنوبیه‌ده، ناپولی جوارنده، (قاستلاماره) سنجاغنده و (قاستلاماره) شهرینك ۱۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده، (سالرنو) کورفزینك ساحل شمالیسنه قریب بر تپه‌نك اوزرنده واقع بر شهر اولوب، ۴۰۰۰ اهالیسی واردر.

آجره { (Adjra وانکلیزجه Ajra) هندستانك بمبای اداره‌سنه ملحق (کلاپور) مملکتنده و کلاپور شهرینك ۴۰ کیلومتره جنوبنده برشهر اولوب، ′۸ °۱۶ عرض شمالیده و ′۵۷ °۷۱ طول شرقیده واقعدر.

آجرّی { (ابو بکر محمد بن حسین بن عبدالله) فقهای شافعیه‌دن ومحدثیندن اولوب، «الاربعون حدیثاً» عنوانیله مشهور بر تألیف وفقه وحدیثه دائر دیکر بر چوق تصنیفاتی واردر. ۳۳۰ تاریخ هجریسندن اول بغدادده ظهور ایدوب، بعده مکهٔ مکرمه‌یه هجرتله، اوراده اوتوز سنه اقامتدن صکره، ۳۶۰ سنه‌سی محرمنده وفات ایتمشدر. کندیسی حدیثده ابو مسلم کجی، ابو شعیب حرانی، احمد بن یحیی حلوانی، مفضل محمد جندی وبونلرك امثالی ذواتدن نقل ایتدیکی کبی، کندیسندن دخی «حلیة الاولیا» صاحبی مشهور ابو نعیم اصفهانی وسائر علما نقل ایتمشلردر. بغدادك مضافاتندن (آجر) قریه‌سنده تولد ایتمش اولدیغندن، آجری لقبیله تلقیب اولنمشدر.

آجرّی { کبار مشایخدن اوچ ذاتك مخلصیدر، که بونلرك بری (آجریٔ کبیر) دیمکله مشهور اولان ابراهیم آجری، بری (آجریٔ صغیر) دیمکله معروف اولان ابو اسحاق ابراهیم آجری، وبری‌ده محمد بن خالد آجریدر.

آجساندر { (Agésandre) یونان قدیم هیکلتراشلرندن اولوب، ردوس‌ده نشأت ایتمشدر. (لائوقوئون) نام تروآ قهرمانینك ایکی اوغلیله برابر ییلانلر طرفندن بوغلدیغنی مصور اولان مشهور بر هیکل یاپمشدر، که میلادك اون آلتنجی عصرنده روماده کشف اولنه‌رق، واتیقانده محفوظدر. آجساندرك زمان نشأتی مجهول ومختلف فیه اولوب، بر روایته کوره یونانك اك پارلاق زمانی اولان میلاددن درت عصر اول، ودیکر بر روایته کوره رومانك ایلك ایمپراطورلری زماننده یاشامشدر.

آجسیاس { (Agessias) یونان قدیم حکماسندن اولوب، بطلیوس زماننده (کیرن) یعنی برقه‌ده تدریس ایله مشغول ایکن، مذهب فلسفیسنك مقتضیاتندن اوله‌رق، طلبه‌سندن بر قاچ کشی انتحار ایتدیکندن، بطلیوس کندیسنی تدریسدن منع ایتمشیدی.

آجسیپولس { (Agésipolis) یونان قدیمك (اسپارطه) مملکتنده، (آجیس) سلاله‌سنه منسوب اوله‌رق، حکومت سورمش اوچ حکمدارك اسمیدر. بونلرك برنجیسی (پاوسانیاس) ك اوغلی اولوب، قبل المیلاد ۳۹۷ ده تخته جلوس، و ۳۸۰ ده وفات ایتمشدر. — ایکنجیسی (قلئومبروت) ك اوغلی اولوب، قبل المیلاد ۳۷۱ ده یالکز بر سنه حکومت سورمشدر. — اوچنجیسی قبل المیلاد ۲۱۹ تاریخنده تخته جلوس ایتمش ایسه‌ده، صغیر السن اولدیغندن (لیقورغو) ایله (قلئومن) نائب الحکومه تعیین اولندقلری حالده، مؤخراً (لیقورغو) حکومتی ضبط ایتمشدر.

آجسیلاس { (Agésilas) یونان قدیمك (اسپارطه) حکمدارلرندن ایکی کشینك اسمیدر، که برنجیسی (دوریسوس) ك اوغلی و (آرخلانوس) ك پدری اولوب، قبل المیلاد ۹۵۷ تاریخنده تخته جلوسله، ٤٤ سنه حکومت سورمشدر. — ایکنجیسی قبل المیلاد ۳۹۹ تاریخنده تخته جلوس ایدوب، هر نه قدر قیصه بویلی، طوپال وغایت چرکین ایدیسه‌ده، فوق العاده جسور وعادل

بر حكمدار اولديغندن، تبعەسنك محبوبى ايدى. آناطوليده ايرانيلره قارشى بر محاربه قزانوب، برمقدار بر ضبط ايتمش، وعليهنده عقد اتفاق ايتمش اولان آتنه وآرغوس وبيوتيا عسكرينه غلبه چالمش؛ نهايت ٨٤ ياشنده اولديغى حالده، فرس حكمدارى آردشيره قارشى مصر حكمدارى (تاخوس) ك امدادينه كيدوب، عودت ايدركن، يولده وفات ايتمشدر. قدماى مورخيندن (پلوتارق) ايله (قورنليوس نپوس) بونك ترجمهٔ حالنى، و (اكسنوفون) برمدحيەسنى يازمشدر.

آجسيلاس { (Agésilas) يونان قديمده آتنه جمهوريتى سردارلرندن مشهور (تمستوقلس) ك برادرى اولوب، يونان ايله ايرانيلر آرەسندەكى محاربهٔ مشهورەده، آردشير بهمنى اولديرمك نيتيله، ايرانى قيافتده كيرەرك، ياكليشلقله ايران وزراسندن (ماردونيوس) ى اولديرمش. بونك اوزرينه اعدامله محكوم اولديغى حالده، «آتنەليلرك اك ادناسى بندن جسوردر» ديەرك، الينى اختياريله آتشه صوقوب، آجى‌يه مردانه طيانديغنى آردشير كورنجه، جسارتنى تقديراً، اعدامندن صرف نظر ايتمش.

آجلاس { ياخود آجلاداس (Agélas, Agéladas) ميلاددن بش عصر اول يونان قديمك (آرغوس) شهرنده نشأت ايتمش بر هيكلتراشدر، كه برنجى اولەرق، طمار وقيلارى لايقيله تصوير ايتمك مهارتيله شهرت بولمشدر.

آجمير { (Adjmir وانكليزجه Ajmere ياخود Ajmeer) هندستانك شمال غربيسنده واقع (راجپوتانه) مملكتنك اك بيوك واك قديم شهرى اولوب، انكليزلر طرفندن ايالت مركزى اتخاذ اولنمشدر. (آراوالى) جبالنك شرق طرفندەكى اتكلرندن برنده وتپەلرله محاط مرتفع بر اووەده بولنوب، (آكره) نك ٢٢٨ كيلومتره غربنده، دهلينك ٢٥٨ كيلومتره جنوب غربيسنده وبمبايك ٦٧٧ كيلومتره شمال شرقيسنده، ٢٥′ ٢٦° عرض شماليده و ٢٣′ ٧٢° طول شرقيده واقعدر. شهر كوزل ومتين بر سورله محاط اولوب، شمال وغرب طرفلرنده بش قپوسى واردر. ايچنده غايت كوزل ومشهور بر جامع شريف بولنوب، جوارنده مظنهٔ كرامدن خواجه سيدك تربەسى واردر، كه هندستان اهل اسلامنك مشار اليه حقنده حسن ظن بليغلرى بولنغله، ديار بعيدەدن توارد ايدن زوارى پك چوقدر. سلطان محمود سبكتكين بو شهرى ضبط ايدنجەيه قدر چوق اوغراشمشدر. هجرت نبويەنك ٩٦٧ تاريخنده اكبر شاه طرفندن ضبط ايله، دهلى سلطنتنه الحاق اولنمشدر؛ وميلادك ١٨١٧ تاريخنده انكليزلرك يد ضبطنه كچمشدر. شهرك ٣٤٧٦٣ اهاليسى واردر. مركزى بولنديغى ايالت غايت منبت، لطيف المنظر و، ارتفاعى حسبيله، كوزل هوالى بر ير اولوب، سطحى ٦٩٧٠ مربع كيلومتره، واهاليسى ٤٢٩٢٦٨ نفوسدر، كه بونلردن ٣٠٠٠٠ اهل اسلامدر.

آجنته { (Adjanta وانكليزجه Ajunta) هندستانك وسطلرنده بولنان (نظام) مملكتنده (اورنك آباد) ايالتنك برشهريدر، كه اورنك آبادك ٥٥ ميل شمال شرقيسنده و ٣٢′ ٢٠° عرض شمالى ايله ٢٩′ ٧٣° طول شرقيده واقعدر. بو شهر غايت مرتفع وشايان تماشا برموقعده اولوب، اطرافى درين واديلر واوچوروملر وبر چوق شلالەلر تشكيل ايدن چايلرله محاطدر. بو شلالەلردن برينك اوزرنده اون كردن مركب غايت مصنع بركوپرى ايله، شهرك صوينى چويرمك اوزره، متين بر سد بولنيور، كه ايكيسى‌ده عرب اصول معماريسنده اولوب، اونجى عصر هجريده احمد نكرك نظاملرندن يعنى وزراسندن برى طرفندن بنا ايتديرلمش اولدقلرى مرويدر. شهرك آلتنده ايكى طرفى يوز متره ارتفاعنده ديك قيالرله محاط بر درين درەده قيانك ايچنده قازلمش جسيم بر عبادتخانه واردر، كه بر چوق حجرەلردن مركب اولوب، قيايه حك اولنمش رسملر وهيكللرله مملودر. بو عبادتخانه (بودا) ديننده بولنان هندولره مخصوص اولوب، تقريباً ايكى بيك سنه اول ياپلمشدر. كرك شهر وموقعك وكرك بو عبادتخانەنك سير وتماشاسنه كيدنلر پك چوق اولوب، اوروپا لسانلرنده مخصوص سياحتنامەلر دخى يازلمشدر.

آجِنقانى { (ابو الفضل محمد بن عبد الواحد الآجنقانى [«ابو الفضل» كلمەسنده مراجعت بيوريله.]

آجِنكان { ياخود آجنقان. خراسانده (سرخس) نواحيسنده برقريه اولوب، ابوالفضل محمد بن عبدالواحد آجنقانينك مسقط رأسيدر.

آجنور (Agénor) فنيكه‌نك ميلاددن ١٥٦٠ سنه اول حكومت سورمش بر حكمداريدر، كه يونانه هجرت ايتمش ويونانيلره يا-زى‌يى اوكرتمش اولان مشهور (قادموس)ايله (اوروپا) اسمنده بر قيزك پدريدر.

آجونته [«آجنته» كلمه‌سنه مراجعت بيو-ريله.]

آجه آباد قره‌سى ولايتنده بيغا سنجاق وقضا-سنه ملحق بر ناحيه‌در.

آجه خليفه اسمى يعقوب اولوب، آناطو-ليده‌كى حميد سنجاغندن اولغله، حيدى دخى دنيليردى. عصرينك علماسندن تحصيل علوم ايتدكدن صكره، مشهور علاء الدين على فنار-ينك حلقهٔ تدريسنه داخل اولمش؛ وابتدا آقشهر مدرسه‌سنه، بعده قونيه‌ده‌كى نعليجى مدرسه‌سنه ومؤخراً اغراس، ونهايت مغنيسا مدرسه‌سنه مدرس اولوب، اوراده تدريسله مشغول ايكن، ٩٢٨ تاريخ هجريسنده رحمت حقه نائل اولمشدر. عالم، فاضل، خوشطبع وخوشصحبت برذات اولوب، طريقت صوفيه‌يه دخى انتسابى وار ايدى.

آجه‌زاده (محى الدين محمد بن يوسف بن يعقوب) علماى عصرندن ونهايت خطيب زاده‌دن تحصيل علوم ايدوب، ابتدا ازنيق مدرسه‌سى مدرسلكنه، وبعده بر قاچ قاضيلكه نصب اولنه‌رق، سلطان سليم اولك جلوسلرنده سلانيك ومؤخراً بروسه قاضيسى اولدقدن صكره، ٩٢٤ تاريخ هجريسنده، معزول اولديغى حالده، وفات ايتمشدر.

آجى (Adjî ياخود Adjye) هندستانك جهت شرقيه‌سنده بر نهر اولوب، ٣٢′ ٢٤° عرض شمالى و ٥٠′ ٨٣° طول شرقيده واقع (سنتال) مملكتى جبالندن نبعان ايله شرق وشرق جنوبى‌يه طوغرى آقه‌رق، ٣١٠ كيلومتره قطع ايتدكدن صكره، (بهاكى رتى) نهرينه دوكيلور، كه اوده (كنك) نهر عظيمنه منصب اولور. — هندستانك جهت غربيه‌سنده واقع (كنياور) مملكتنده دخى بو ناملة بر نهر بولنوب، (كچ) كورفزينه منصب اولور.

آجيتمال (Adjitmâl) هندستانك (كنك) مجراسى جوارنده واقع (اتاوه) قضا-سنده و (اتاوه) شهرينك ٧٠ كيلومتره جنوب شر-قيسنده واقع بر شهردر.

آجيس (Agis) يونان قديمك اسپارطه مملكتنده حكومت سورمش درت حكمدارك اسميدر، كه برى «آجيد» لرك يعنى آجيس سلاله‌سنك بانيسى اولوب، ديكر اوچى ايسه (پرو-قليس) سلاله‌سندندر. — آجيس سلاله‌سنك بانيسى اولان آجيسك ميلاددن ١٠٦٠ سنه اول حكومت سورمش اولديغى معلوم ايسه‌ده، احوالى نامضبوطدر. — پروقليس سلاله‌سندن اولان اوچ آجيسك برنجيسى (آرشيدامنوس) لك اوغلى اولوب، قبل الميلاد ٤٢٧ دن ٤٠٠ تاريخنه‌قدر حكومت سوره‌رك، آرغوسليلر وآتنه‌ليلر اوزرينه غلبه چالمغله، اسپارطه‌يه خيلى تمتى موجب اولمشيدى. — ايكنجيسى ايكنجى آرشيدامنوسك اوغلى اولوب، قبل الميلاد ٣٣٨ دن ٣٣٠ سنه‌سنه قدر حكم سورمش، ويونانى ماكدونيا-ليلرك اطاعتندن قورتارمغه چاليشه‌رق، بو بابده فوق-العاده جسارت آثارى كوسترمش ايسه‌ده، اسكندرك قائممقامى (آنتيپاتر) طرفندن مغلوب اولوب، محاربه‌ده مقتول اولمشدر. — اوچنجيسى بو ناملة مسمى اولان حكمدارلرك اك مشهورى اولوب، قبل الميلاد ٢٤٤ تاريخنده تخته جلوس ايله، مشهور اسپارطه واضع قانونى (ليقورغوس) لك قوانيننى يكيدن موقع اجرايه قويمغه، وديونى لغو ايدوب، اراضى‌يى بريكى ترتيب اوزره تقسيم ايتمكه تشبث ايتمش ايسه‌ده، حكومتده شريكى اولان حكمدار (لئونيداس) لك ممانعتى وامنيت ايتديكى آدملرك خيانتى سببيله موفق اوله‌ميوب، نهايت فرار والتجا ايتمش اولديغى برمعبددن آلنه‌رق، حبسه القا، واوراده قبل الميلاد ٢٣٩ تاريخنده احناق اولنمشدر. مشهور (پلوتارق) بونكده ترجمهٔ حالنى يازمشدر.

آجى صو سيواس ولايتنده توقاد سنجاغنده زيله قضاسنه ملحق بر ناحيه‌در.

آجيكار (Adjighar) وآثار عتيقه‌ده‌كى املا-سنه كوره Adjayagada آجاياكاده) هندستانك وسطلرنده (اله آباد) ك ١٣٠ كيلومتره جنوب غربيسنده بر قلعه‌در، كه ٥٠′ ٢٤° عرض شمالى و ٥٠″ ٤٢′ ٧٧° طول شرقيده واقع صارب ومرتفع بر تپه‌نك اوزرنده‌در. بو قلعه‌نك حاكمى اولوب، انكليز حكومتنه جزيه كذار بولنان «راجه»نك مقر حكومتى دخى تپه‌نك اتكنده واقع (نوشهر) دنيلن بر كوچك قصبه‌در، كه آنجق ٥٠٠ اهاليسى واردر.

آجیلا (Agila) اسپانیاده حکومت سورمش اولان (ویزیغوت) حکمدارلرینك اون اوچنجیسی اولوب، میلادك ٥٤٩ تاریخندن ٥٥٤ تاریخنه‌دك حکمدارلق ایتدکدن صکره، ظنی سبیله عصیانه مجبور ایتمش اولدیغی تبعه‌سی طرفندن قتل اولنمشدر.

آجینقور (Seroux d' Agincourt) فرانسه‌نك آثار عتیقه ومسکوکات علمیله اشتغال ایدن علماسندن اولوب، میلادك ١٧٣٠ تاریخنده (بووه) شهرنده طوغمش، وبتون اوروپایی طولاشدقدن صکره، روماده اختیار توطن ایده‌رك، «آثار عتیقه‌یه استناداً صنایعك تاریخی» عنوانیله آلتی جلددن مرکب مکمل ومعتبر براثر یازدقدن صکره، ١٨١٤ تاریخنده وفات ایتمشدر.

آجیود (Adjioud) رومانیانك بغدان مملکتنده (پوتنه) قضاسنده برشهر اولوب، (تروتوچیو) ایله (سرت) نهرلرینك نقطهٔ تلاقیسنده وغلاسك ٩٨ کیلومتره شمال غربیسنده واقع، و ٢٢٤٠ اهالی‌یی شاملدر. بوشهر مقدما برکوچك قریه ایکن، میلادك ١٧٩٤ تاریخنده بونك برقاچ کیلومتره شمالنده واقع اسکی (آجیود) شهرینك اهالیسی طوپدن بوقریه‌یه هجرتله، اسکی وطنلرینك نامنی بوکا ویرمشلردر.

آچافالایا (Atchafalaya) آمریقای شمالیده ممالك مجتمعه‌یی شق ایده‌رك مکسیقه کورفزینه دوکیلن (میسیسیپی) نهر عظیمنك منصبنه قریب تشکیل ایتدیکی شعبه‌لرك بری اولوب، اورا اهالئ اصلیه‌سی لساننده (هوماس) تسمیه اولنور، که بوکلمه «تلف اولمش صو» دیمك ایمش.

آچال کنج (Atchalkandj) وانکلیزجه (Atchalgunj) هندستانك جهت شمالیه‌سنده واقع (اوده) مملکتنك (بیسواره) قضاسنه ملحق برشهری اولوب، (کنك) نهرینك ساحل یساریسنك ٦ کیلومتره شمال شرقیسنده واقع، و ٥٠٠٠ اهالی‌یی جامعدر.

آچایوئولی (Acciajuoli) فلورانسه‌نك مشهور برخاندانك اسمیدر، که بدایتده اعضاسی چلیك تجارتیله مشغول بولندقلرندن، «چلیکجی» دیمك اولان بواسمله شهرت بولمشلردر. بوخاندان اعضاسنك اك مشهورلری (نیقوله) و (رنیه Renier) نام ذاتلر اولوب، برنجیسی میلادك ١٣١٠ تاریخنده تولد، و ١٣٦٦ سنه‌سنده وفات ایتمشدر. ناپولی قرالیچه‌سی (ژانه) نك معیتنده اولوب، مؤخراً خلع ایدلمش اولان قرالیچه‌یی تختنه اعاده‌یه موفق اولمش، ووفاتنده یکنی (رنیه) یه بیوك برثروت براقشدر. — ایکنجیسی عمیجه‌سنك میراثنه قوندقدن صکره، قسطنطنیه ایمپراطوریچه‌سی بوربونلی (ماریه) طرفندن یونانك بربیوك قسمی کندیسنه ویرلمکله، «آتنه دوقه‌سی» عنوانی آلمش؛ وقیزینی قسطنطنیه ایمپراطورلرندن یانی پالیولوغك اوغلی (تئودور) ه ویروب، متصرف بولندیغی ممالکك بر قسمنی‌ده جهاز اوله‌رق ترك ایتمشیدی. بونك وفاتندن صکره یوز سنه قدر آتنه دوقه‌لغی خاندانده قالوب، نهایت ٨٦٠ تاریخ هجریسنده سلطان محمد ثانی حضرتلری مملکتی ضبط ایله، آچایوئولیلرك اخیری اولان (فرانچسقو) یی برتقاعد معاشیله (تیبه) ده اقامت ایتدیرمشلردر. مرقوم ایکی سنه صکره وفات ایتمشدر.

آچبو (Acebo) اسپانیانك جهت غربیه‌سنده کائن (استرامادور) مملکتنده، (قاچرس) ایالتنده و (قاچرس) شهرینك ٧٥ کیلومتره شمالنده، غایت مائل برایرده واقع برکوچك شهر اولوب، ١٧٧٠ اهالیسی واردر.

آچتوره (Accettura) ایتالیانك جهت جنوبیه‌سنده کائن (بازیلیقاته) مملکتنده، (ماتره) سنجاغنه ملحق، و (ماتره) شهرینك ٥٨ کیلومتره جنوب غربیسنده، (تارنته) کورفزینه دوکیلن (سالاندرله) نهرینك وادیسنده واقع برکوچك شهر اولوب، ٤٢٤٠ اهالیسی واردر.

آچرا (Accerra) ایتالیانك جهت جنوبیه‌سنده، (ترا دی‌لابوره) سنجاغنده، ناپولی شهرینك ١٢ کیلومتره شمال شرقیسنده و (آنیو) نهرینك کنارنده واقع برشهر اولوب، ١٣٧٠٠ اهالیسی واردر. پسقپوسلق مرکزیدر.

آچربی جوزب — . (Giuseppe Acer-bi) ایتالیا سیاحین وادباسندن اولوب، ١٧٧٣ تاریخ میلادیسنده (مانتو) شهرینك جوارنده تولد، و ١٨٤٣ ده وفات ایتمشدر. اسوج وفینلانده ولاپونیا طریقیله اقطار شمالیه‌یه سیاحت ایدوب، سیاحتنامه‌سنی انکلیز لساننده تحریر ونشر

ایتمشدر. بو اثری فرانسزجه‌یه دخی ترجمه، و ١٨٠٤ ده ٣ جلد اوزرینه طبع ونشر اولنمشدر.

آچربی { هنری —. (Henri Acerbi) ایتالیانك میلان شهری اطباسندن اولوب، ١٧٨٥ تاریخ میلادیسنده تولد، و ١٨٢٧ ده وفات ایتمشدر. برقاچ مکتبده تاریخ طبیعی معلملکنی ایتمش، و «ایتالیا کتبخانه‌سی» (*Bibliotheca italiana*) عنوانیله میلانده نشر اولنان رسالهٔ موقوتهٔ فنیه‌نك محررلرندن بولنمشدر. طبه متعلق بعض اثرلری دخی واردر.

آچرنچا { (Acerenza) ایتالیانك ناپولی مملکتنده، (بازیلیقاته) سنجاغنده، (پوتنچا) شهرینك ٢٥ کیلومتره شمال شرقیسنده، و (برادانو) نهرینك وادیسنده واقع بر شهر اولوب، ٣٨٤٠ اهالیسی واردر. اسکی بر شهر اولوب، اسم قدیمی (آکرونتیا Acherontia) در.

آچرنو { (Acerno) ایتالیای جنوبیده، (سالرنو) سنجاغنده وسالرنو شهرینك ٢٩ کیلومتره شرقنده واقع بر شهر اولوب، ٢٩٥٠ اهالیسی واردر.

آچست { (Aceste) سیجلیانك (آچسته) یاخود (سجسته) دنیلن اسکی شهری ملوك قدیمه‌سندن اولوب، مشهور (تروآ) محاربه‌سنده، (تروآ) حکمداری (پریام) ه امداد ایتمش؛ و (تروآ) پرنسلرندن اولوب، وطنندن قاچمش اولان (انه) یی قبول ومحافظه ایتمشیدی. رومانك شاعر مشهوری (ویرجیل) اساطیر قبیلندن اولان بو وقوعاتی نظم ایتمشدر.

آچسته { یاخود اجسته (Acesta) [«سجسته» کلمه‌سنه مراجعت بیوریله.]

آچسین { (Acesines) هندستان قدیمك بر نهری ایدی، که کودرود (Hyd-raute) وکوداسب (Hydaspe) نهرلرینی دخی یوتدقدن صکره. سند نهرینه دوکیلوردی. الیوم (چناب) یاخود (چیناب) دنیلور.

آچموس وارتاو { (Atzmoos Wartau) اسویچره‌نك (سنت غال) جمهوریتنده (رین) نهرینك مجراسنه قریب بر ناحیه اولوب، ٢٥٨٠ اهالیسی واردر.

آچویف { (Atchouïef) روسیهٔ جنوبیده (آزوف) دکیزینك ساحل شرقیسنده و (یقترینوف) شهرینك ٨٣ کیلومتره شمال غربیسنده، (پروسوقو) نهرینك منصبنده بر کوچك لیماندر، که بطاقلقلرله محاط اولوب، بالکز صید ماهیسنك کثرتیله مشهوردر.

آچه { (Atcheh) بحر محیط هندیده کائن (سوماتره) جزیرهٔ کبیره‌سنك قسم شمالیسنده بولنان حکومت اسلامیه‌نك بر شهر ولیمانیدر. حکومت مذکوره‌نك الکاسی فلنك مستملکاتیله (سیاق) حکومتنك شمالنده اولوب، آچه شهری دخی جزیره‌نك منتهای شمالنده وبر نهرك منصبندن یاریم ساعت یوقاریده، ′٣٤ °٥ عرض شمالیده و °٩٣ ′١٢ طول شرقیده واقعدر. نهر منصبنده اوچ شعبه‌یه تقسیم اولنه‌رق، دوکدکلری قومدن حاصل اولان سدلر سیر سفائنه مانع اولدیغی کبی، منصبك اطرافنده‌کی قوی دخی محافظه‌لی دکلدر. شهرك اهالیسی ٣٥٠٠٠ نفوس قدر اولوب، خانه‌لری ملایی اصولنده‌در، وحکمدارك سرایی (قراتون) تعبیر اولنان برقلعه‌ده کائن وبرسور وخندقله محاطدر. بو مملکت بر عصر اول‌کی اهمیت تجاریه‌سنی غائب ایتمش ایسه‌ده، لیمانی ینه خیلی سفائنك آمد وشد محلیدر. مملکتك هر طرفنده کلیتله چیقان آلتون، باقیر، ذی‌قیمت طاشلر، کوکورد، بوبر، کافور وساره اخراجاتی واوروپادن کیدن آمریقان، باصمه، چوقه، آفیون، دمیر وساره ادخالاتی مذکور اسکله‌ده تعاطی ومبادله اولنور. آچه حکومتی بوندن اول او طرفلر حکوماتنك اك قوتلیسی اولوب، اون آلتنجی عصر میلادیده او جوارلری تسخیر ایدن پورتکیزلیره دائما غالبانه مقاومت ایتمش ایدی. لسان محلیده محرر بر تاریخك روایتنه کوره، آچه دولتی هجرتك ٦٠١ تاریخنده تأسیس اولنمش؛ وسلطان سلیم خان اول زماننده سنان پاشا طرفندن او جهته سوق ایدلمش اولان عثمانلی دونماسی معرفتیله دولت عثمانیه‌نك تحت حمایه‌سنه کیرمشیدی. اخیراً فلنکلیلرك تسلطی اوزرینه، نائب حکومت بولنان ذاتك بالذات مرکز خلافت اسلامیه‌یه کلوب، سلطان سلیم حضرتلرینك فرمانی ابراز ایله، حمایهٔ عثمانیه‌یی تجدید استدعاسنده بولندیغی خاطرلرده‌در.

بوكونكى كونده دخى آچه حاكمنك ممالكى اسماً ورسماً خيلى واسع اولوب، على الخصوص آطه‌نك سواحل غربيه‌سنده ۱۵ ′۲° عرض شماليه قدر ممتد اوليور، وآچه دولتيله فنلك مستملكاتنى درجهٔ مذ-كوره‌ده جريان ايدن (سينكل) نهرى آيريور ايسه‌ده، حكم ونفوذى پك اعتبارى اولوب، حقيقتده فنكليلر حكم سورمكده درلر. على الخصوص اخيراً رقيبلرى اولان انكليزلره (كينه) نك سواحلنى ترك ايده‌رك، سوماتره‌ده مختار ومستقل اولمق اوزره. انكلتره ايله فنلك آره‌سنده بر معاهده عقد اولنديغندن، آچه حكومتنك بر حكومت تابعه صفتنده بيله دوام وبقاسى شبهه‌ليدر. مع هذا آچه‌ليلر، غايت جسور آدملر اولدقلرندن، ۱۶ سنه‌دن برى همان متمادياً فلنكليلرله محاربه‌ده بولنوب، قان دوككمزين انقياده راضى اوليورلر.

آچهى { هندستانده دهلى حكمدارى محمد صاحبك برادرى بلند اخترك شعرده قوللانديغى مخلصدر. كنديسى ۱۱۳۹ تاريخ هجر-يسنده «ناهيد واختر» عنوانيله ۳۵۳ بيتدن مركب بر منظومه نظم ايتمشدر.

آچى { (Aci) سيجليا‌ده (اتنا) بركانى جوارنده جريان ايده‌رك، (آچى رياله) شهرينك اتصالنده دكيزه دوكيلور بركوچك نهردر.

آچيبال { كشمير واديسنك جنوب شرقيسنده واقع بر پيكار در. صو يردن بره فوران ايده‌رك، ۵۰ سانتيمتره ارتفاعنده و ۴ متره قطرنده بر مخروط تشكيل ايدر. بعض سياحلرك ظننه كوره، بو پيكار ۱۶ كيلومتره جنوب شرقيسنده يره باتان (برنك) نهرينك تكرار يردن چيقمسندن عبارت ايمش. هندستان حكمدارلرندن جهانكير بو پيكارك باشنده بر سراى بنا ايتمش ايدى، كه ويرانه‌لرى اليوم موجوددر.

آچيرى { (Aciri) ايتاليانك جنوبيده جريان ايده‌رك (تارنته) كورفزينه دوكيلن بر نهرك اسم قديميدر. اليوم (آغرى) دنيلير.

آچى رياله { (Aci-Reale) سيجليا‌ده (قاتانيا) شهرينك ۱۳ كيلومتره شمال شرقيسنده و (اتنا) بركانك جنوب شرقى جهتنده‌كى اتكنده كائن قضا مركزى بر شهر وليماندر، كه (آچى) نهرينك منصبنده واقع اولوب، اولدقچه تجارتكاهدر. ۳۵۸۰۰ اهاليسى وجوارنده معدن صويى واردر. اسكى بر شهر اولوب، اسم قديمى (آچيس) در. اساطير قديمه‌ده مشهور (غالاته) نام پرينك مغاره‌سى بو شهرك جوارنده تخيل اولنمشيدى.

آچيس { (Acis) اساطير قديمه‌ده ذكر اولنديغنه كوره، سيجليا‌ده (فاؤن) اسمنده بر چوبانك اوغلى اولوب، غايتله كوزل بر دليقانلى اولمغله، (غالاته) اسمنده بر پرى كنديسنه عاشق اولمش. [«غالاته» كلمه‌سنه مراجعت بيوريله.]

آچيس { (Acis) سيجليا‌ده بر شهر ونهرك اسم قديميدر. [«آچى» و«آچى رياله» كلمه‌لرينه مراجعت بيوريله.]

آچى سان آنطونيو { (Aci San Antonio) سيجليا‌ده (قاتانيا) جوارنده، (آچى رياله) قضاسنه ملحق وبو شهرك ۱۱ كيلومتره غربنده واقع بركوچك شهر اولوب، ۵۹۴۰ اهاليسى واردر.

آچيسون { (Atchison) آمريقاى شماليده ممالك مجتمعه‌دن (ميسورى) جمهوريتنك (ميسورى) ايرماغى كنارنده برقضاسيدر، كه سطحى ۲۰۱۶ مربع كيلومتره، واهاليسى ۸۴۴۰ نفوسدر.

آچيسون { (Atchison) ممالك مجتمعه‌دن (قانساس) جمهوريتنده و(ميسورى) نهرى كنارنده برشهر اولوب، برقاچ دمير يولى خطنك محل التصاق اولمغله، خيلى تجارتى و ۷۵۰۰ اهاليسى واردر. مركزى بولنديغى قضانك سطحى ۱۱۵۱ مربع كيلومتره، واهاليسى ۱۵۵۱۰ كشيدر.

آچيل { (Achill) ايرلانده‌نك ساحل غربيسنده ساحلدن طار بر بوغازله آيرلمش بر آطه‌در، كه طول اعظمى ۲۴ وعرض اعظمى ۲۰ كيلومتره اولوب، ۶۴۰۰ اهاليسى واردر. (مايو) قونتلغنه ملحقدر.

آچيليوس { (Acilius) اسكى رومامده بر خاندان ايدى، كه اك مشهور افرادى: قبل الميلاد ۱۹۱ تاريخنده (اسپيجون ناسيقا) ايله برلكده قونسول تعيين اولنمش اولان (آچيليوس قلابريو)، وينه قبل الميلاد ۷۰ تاريخنده بو منصبه نائل اولان كوچك آچيليوس قلابريودر. برنجيسى سوريه حكمدارى آنطيوخوسى (ترموپيل)ده مغلوب، وحبشى ضبط ايتمشدر.

آچيمنقوم (Aciminсum) (پانونيا) مملكت قديمه‌سنك بر شهرى اولوب، اليوم مجارستانده بولنان (سالانكمن) شهرينك جوارنده ايدى.

آچين (Achem, Atchem, Atchin) سوماتره جزيره‌سنك جهت شماليه‌سنده كى حكومت اسلاميه‌نك اسمى اولوب، اصلى (آچه) در. [بو كلمه‌يه مراجعت بيوريله.]

آچينسك (Atchinsk) سيبرياناك جهت جنوبيه‌سنده، (يكيسدك) سنجاغنده، (اوبى) ايرماغنه دوكيلن (چوليم) نهرينك ساحل يمننده واقع بر شهر اولوب، ٣٢٠٠ اهاليسى واردر. سيبرياناك غرب طرفليه جهات شماليه‌سى آره‌سنده اجرا اولنان تجارتك مركزلرندندر.

آچينقوم (Acincum) (پانونيا) نام مملكت قديمه‌نك بر شهرى اولوب، اليوم مجارستانده‌كى (بوده) شهرينك بولنديغى محلده ايدى.

آچيو زوقو (Accio Zucco) ايتاليانك اون بشنجى عصر ميلادى شاعرلرندن اولوب، يونان حكماسندن مشهور (اسوپيوس)ك امثالنى نظماً ترجمه ايتمشدر.

آچيوس (Accius ياخود Attius) رومانك هائله نويس شاعرلرندن اولوب، قبل‌الميلاد ١٣٠ تاريخلرنده كسب شهرت ايتمشيدى. كنديسى كوله‌لكدن آزاد اولمش بر آدمك اوغلى ايدى. مبنى عليهلرى كاملاً يونان شاعرلرينك آثارندن مأخوذ اولان اثرلرينك قبول عامه مظهريتلرى اوزرينه، روما كبراسندن بعضيسنك وعلى‌الخصوص (دچيموس برو-توس)ك نظر وحمايه‌سنه مظهر اولمش؛ وبر درجه‌يه قدر كسب غرور وتفخر ايتمش، كه كنديسى كندى هيكلنى ياپديروب، معبدك برينه وضع ايتمشيدى. اثرلرندن يالكز بعض پارچه‌لر باقى قاله بيلمشدر.

آحاب ياخود آخاب. [« اخاب » كلمه‌سنه مراجعت بيوريله.]

آحاز ياخود آخاز. يهود ملوكنك اون برنجيسى اولوب، (يوثام) ك اوغلى و (حزقيا) نك پدريدر.

آحيارى آماسيه سنجاغنك (معدن سيم) قضاسنه ملحق بر ناحيه‌در.

آخ (Ach) كلت لساننده « صو » ديمك اولان (Aa آ) كلمه‌سنك ديكر بر تلفظى اولوب، باويره‌ده وسائر آلمانياى جنوبيه‌ده برقاچ دره وكوچك نهرك اسميدر.

آخائيا (Achaïe) بو اسم (اوميروس) كبى بعض شعراى قديمه طرفندن بتون يونانه ويرلمش ايسه‌ده، عن‌اصل تساليا‌ده (فتيوتيده) يعنى چتالجه ودومكه طرفنك اسم قديمى اولوب، مؤخراً اورانك اهاليسى اولان آخائيلر موره شبه جزيره‌سنك غرب شمالى جهتنى ضبط، واوراده توطن ايتمكله، اوندن اول « ساحل » معناسنه اوله‌رق (ايالى) دنيلن مملكت مذكوره (آخائيا) اسمنى آلمشيدى. بو مملكتك اون ايكى شهرى وار ايدى، كه بونلر بينلرنده برنوع حكومات متفقه تشكيل ايتمشلردى. بو اتفاق واتحاد مؤخراً ماكدونياليلره ورومالیلره قارشى مقاومت ايده‌رك، يونانك سائر طرفلرى اجانبدن ضبط اولندقدن صكره، بونلر خيلى وقت دها استقلاللرينى محافظه ايده‌بيلمشلردى. بو اتحاد « اتحاد آخائى » ناميله مشهوردر. روماليلر بو اتحاده غلبه ايتدكدن صكره بتون يونانه (آخائيا) نامنى ويرمش اولدقلرى كبى، قرون وسطاده اهل صليبك شرق ايمپراطورلغنى ضبط ايتملرى اوزرينه، موره ايله آتنه وتيبه‌نك جوارلرندن عبارت اولمق اوزره، تشكل ايتمش اولان حكومت دخى (آخائيا) نامنى آلمش؛ ومرور زمانله بو حكومت برقاچ دوقه‌لغه انقسام ايتدكدن صكره، جنويزلرك الينه كچن (اليده) قطعه‌سى بو نامى محافظه ايتمشيدى. قره دكيزك سواحل شرقيه‌سندن اولان (آبازه) مملكتنه دخى بر آره‌لق بو نام ويرلمشيدى، كه بوده بر طاقم آخائيلرك اورايه هجرت وتوطن ايتملرندن ايلرى كلمش اولسه كركدر. — زمانمزده يونان دولتى موره شبه جزيره‌سنك غرب شمالى قسمنى ينه (آخائيا) ناميله بر ايالت اتخاذ ايتمشدر، كه مركزى (پاتره) ياخود (پطراس) شهرى اولوب، تقريباً ١٥٠٠٠ اهاليسى واردر.

آخائيا (Akhaiya) هندستانك جهت شماليه‌سنده وهيمايه طاغلرى اوزرنده بولنان (نپال) حكومتك بر شهرى اولوب، (سان كوچى) نهرينك ساحل يسارنده واقعدر.

آخاريوس (Eric Acharius) اسوچ علماى طبيعيوندن اولوب، تاريخ طبيعى‌يه وعلى‌الخصوص انواع حيواناتك تصنيفنه دائر

لاتین لسـانده بعض معتبر اثرلر براقه‌رق، میلادك ١٨٢٠ تاریخنده (استوقولم) ده وفات ایتمشدر.

آخالچیخ (یاخود آخالچیکه Akhaltsikh یاخـود Akhaltsiké) ارمنی لسانده «یکی قلعه» دیمکدر. روسیه‌نك النده بولنان قافقاسیه‌ده مستحکم برشهر اولوب، روسیه ایله آناطولی آره‌سـنده اجرا اولنان تجارتك بر مخزنی حکمنده‌در. تفلیس‌شهرینك تقریباً ١٦٠ کیلومتره جنوب غربیسنده و (کور) نهرینه دوکیلن بر چایك کنارنده واقع اولوب، غایت کوزل بر جامع شریفی و ١٥٨٩٠ نفوسی واردر. اهالیسی لاز، کرد، کرجی وترکدن مرکبدر. مقدما ممالك عثمانیـه‌دن اولوب، ١٨٢٩ تاریخ میلادیسنده روسیه‌نك ضبطنه کچمش، وتفلیس ایالتنی ترکیب ایدن آلتی قضادن بریـنك مرکزی اولمشدر.

آخالقلاکی (Akhalkalaki) روسـیه‌نك النـده بولنـان قافقاسـیه‌ده (آخالچیخ) شهرینك ٥٥ کیلومتره جنوب شرقیسنده و (کور) نهرینه دوکیلن بر چایك کنارنده واقع بر شهردر، که قرون وسـطاده خیلی اهمیتی حائز بولنمشدر. — کورجستانده تفلیسك ٥٠ کیلومتره شمال غربیسنده دخی بو نامله مسمی برکوچك شهر واردر.

آخایوس (Achæus) یونانك اساطیرله قاریشیق تاریخ قدیمنده بتون یونانیلرك جدی زعم اولنان (هلن) ك اوغللرندن (اکسوتوس)ك اوغلی اولوب، پدرینك مملکتی اولان (فتیوتیده)ده‌بر آدم قتل ایتمکله، بر طاقم عونه‌سیله برابر، آرغولیـده‌یه فرار ایتمش؛ وبونلر «آخایـلر» نامنی آلمشلر.

آخایوس (Achæus) بیـوك اسـکندرك سردارلرندن وورثهٔ ملکنـدن آنطیوخسـك اقرباسـندن وسرکرده‌لرندن اولوب، آنطیوخسك تخته اجلاسنه خیلی غیرت ایتمش‌ایسده، مؤخراً یعنی‌قبل‌المیلاد ٢١٩ تاریخنده کندیسنده‌عصیان ایده‌رك، آناطولیـده اعلان اسـتقلال ایتدیکندن، ینه او سنه دردست واعدام اولنمشدر.

آخایوس (Achæus) یونان قـدیمك هامله نویس شعراسـندن ایکی کشینك آدیدر، که بری قبل المیلاد ٤٨٠ تاریخنده سیچلیانك (سیراقوسـه) شهرنده طوغمش؛ ودیکری ینـه او تاریخلرده اغریبوز اطه‌سـنده یاشامشـدر. اثرلری غائب اولوب، ایکنجیسـنك هامله‌لرندن یالکز برقاچ پارچه بولنه بیلمشدر.

آختی (Akhti) قافقاسـیه‌نك (لزکستان) مملکتنده، بحر خزره دوکیلن (سمور) نهرینك کنارنده برشهردر، که سمور قضاسنك مرکزی اولوب، دربندك ٤٠ کیلومتره جنوب غربیسـنده واقعدر.

آختیرقه (Akhtyrka) روسـیه‌نك (خرقوف) ایالتنده قضا مرکزی برشهر در، که ینه بو نامله یاد اولنان وشهرك بر آز آلتنده (وورسقلا) نهرینه دوکیلن بر دره‌نك کنارنده واقع اولوب، ١٧٤٠٠ اهالیسی واردر. میلادك ١٦٤١ تاریخنده لهلیلر طرفندن تأسیس اولنوب، بر خندقله محاطدر. شهرك ایچنـده بولنان حضرت مریمك بر رسمی روسلر بیننده پك محترم اولمغله، پك چوق خلق زیارتنه کیدرلر، ومایسك ٩ نده بر پنایر قوریلور.

آخچه خراسانده بلخك ١١ فرسنك غربنده واقع بر شهر اولوب، سورایله محاط وبر قلعه ایله مستحکمدر. آلتی یدی بیـك اهالیسی واردر.

آخُر خوارزم ایله جرجان آره‌سـنده واقع (دهستان) ناحیه‌سـنك برقریه‌سی اولوب، زهاددن ابو الفضل عباس بن احمد بن فضلك مسقط رأسیدر. — سمنان ایله دمغان آره‌سنده دخی بو نامله بر قریه واردر.

آخر (Acher) باد دوقه‌لغنده جریان ایده‌رك، (رین) نهرینه دوکیلور برکوچك چایدر.

آخرن (Achern) آلمانیاده (باد) دوقه‌لغنده (آخر) نهری کنارنده قضا مرکزی بر شهر اولوب، ٢٦٠٠ اهالیسی واردر.

آخروسیا (یاخود آکروسیا Achérusia) اسکی ایپرده یعنی یانیه جهتنده‌کی (آخرون) نهرینك منصبنه قریب تشـکیل ایتدیکی بطـاقلغه، ومصرده (منف) شهر قدیمنك جوارنده بولنان برکوله اسکی یونانیلر طرفندن ویریلن اسمدر. بوکولك کنارنده بر مقبره بولنوب، اسکی مصریلر موتالر حقنده تدقیقات لازمه اجراسـیله بری الذمه اولدقلری تحقق ایتدکجه، بو مقبره‌یه دفن اولنملرینه مساعده ایتمزلردی. اسـکی یونانیلرك (آخرون)

نهرینه جهنمك نهری نظریله باقه‌لری مصریلرك آخروسیا کولی قربنده واقع اولان بو معامله‌لرندن مأخوذ اولسه کرکدر.

آخرون { یاخود آکرون (Achéron) یانیه ولایتنده پروزه سنجاغنده پارغه شهرینك جوارنده دکیزه دوکیلن بر نهرك اسم قدیمیدر. بوکون (وو وو Vouvo) یعنی «سسسز» دنیلیور. اسکی یونانیلر بو نهره جهنمك نهری نظریله باقوب، بونك اسمنی بعض دفعه جهنم معناسیله دخی قوللانیرلردی. — ایتالیای جنوبیده دخی بو نامله یاد اولنور بر نهر وار ایدی، که الیوم (قریزانورا) نامیله معروف اولوب، (سنت افیا) کورفزینه دوکیلور.

آخسخه { کورجستانك بر شهری اولوب. مقدما ممالك عثمانیه‌دن ایکن، ١٢٤٤ تاریخ هجریسنده روسیه‌نك ضبطنه کچمشدر. ٣٠٠٠٠ قدر اهالیسی وکوزل برجامع شریفی واردر. اهالیسی لاز وکرجی وترکدن مرکبدر.

آخلاط { بتلیس ولایتنده وان کولنك شمال غربی ساحلنده قضا مرکزی برشهر اولوب، ٤٠٠٠ اهالیسی واردر. ایکی سورله محاط اولوب، بر قلعه‌سی دخی واردر. اسکی شهر شمدیکینك یاریم ساعت بعدنده بر تپه‌نك اوزرنده واقع ایدی؛ خرابه‌لری الآن موجوددر.

آخلوئوس { (Achéloüs) تسالیاده نبعان ایدوب، یونانك (آقارنانیا) ایله (ائولیا) ایالتلری آره‌سندن آقه‌رق، (پاتراس) کورفزینك خارجنه دوکیلن (آسپرو پوتامو) نك اسم قدیمیدر. اساطیر یونانیه‌یه کوره (نسوس) اسمنده‌کی عفریت بو نهرك ساحلنده وفات ایتمش.

آخلوئوس { (Achéloüs) اساطیر یونانیه‌نك برالهی اولوب، هم اسمی اولان نهرك حامیسی ایدی. هرکولك معشوقه‌سی (دیانیره) نام پری‌یه عاشق اولوب، رقیبیله غوغایه طوتیشدیغنده، مغلوب اولمش؛ وبعده برکره یلان وبرکره‌ده بوغا صورتنه کیروب، غالبیت امیدنده بولنمش ایسه‌ده، ینه موفق اوله‌مامش.

آخمن { یاخود آکمن (Achémines) یونان قدیم مورخلری طرفندن ایرانك (کیانیان) سلاله‌سنی تأسیس ایدن برحکمداره ویریلن اسمدر، که عندلرنده ثروتنك کثرتیله مشهوردر. بو اسمك (جمشید) دن محرف اولمسی محتملدر. کیانیان سلاله‌سنه دخی (آخمنید) یعنی «آخمنیلر»؛ وشعرانك بعضیسی ایرانه (آخمنیا) یعنی «آخمنستان» دیرلردی.

آخن { (Achen) آوستریاده بر نهر اولوب، (سالسبورغ) ایالتنك جنوب غربیسنده بوزلره مستور بر مغاره‌نك ایچندن چیقه‌رق، بر چوق دره‌لرك دخی صولرینی یوتدقدن، و ١٤ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، ٧٠٠ متره‌لك برارتفاعدن (تاورن) اوچورومنه دوشه‌رك، بر ساعت اوزاقدن ایشیدیلیر بر کورلدی حاصل ایدر؛ دها آشاغی (اوبرسالچه) ایله برلشه‌رك (سالچه) نهرینی تشکیل ایدر. — باویره‌ده دخی بو نامله ایکی نهر بولنوب، ایکیسی‌ده (تیرول) دن نبعان ایدرلر، وبری باویره حدودندن چیقدقدن صکره (ایزار) نهرینه، ودیکری باویره‌نك جنوب شرقیسنده کائن (شیم) کولنه دوکیلور.

آخن { (Jean van Achen) آلمانیانك (قولونیه) شهرنده ١٥٥٦ تاریخ میلادیسنده طوغمش و ١٦٢١ ده وفات ایتمش بررسامدر. خیلی مقبول رسملر براقشدر.

آخنوال { (Achenwal) آلمانیا مشاهیر علما ومورخیندن اولوب، میلادك ١٧١٩ تاریخنده تولد، و ١٧٧٢ ده وفات ایتمشدر. آوروپا دولتلرینك اصول اداره‌لری حقنده پك مکمل برآثر براقشدر. استاتستیق فننی ایجاد وبو نام ایله تسمیه ایدن بو ذاتدر.

آخور قپوسی { زبانزدی (آخور قپو)، استانبول شهرینی احاطه ایدن سورك مرمره دکیزی طرفنده‌کی قپولرندن اولوب، شرق شمالیه ناظر و (چاتلادی قپو) ایله (بالقخانه قپوسی) آره‌سنده واقع برقپودر، که سرای همایونك آخورلری قربنده بولنمق مناسبتیله، بو اسمله تسمیه اولنمشدر. قپودن اول‌کی اسمی (اودیکیتریا) اولوب، بوده قپودن کیررکن صاغ طرفده «دلیه» دیمك اولان (اودیکیتریا) اسمنده برعزیزه‌نك مناستری بولنمسندن ایلری کلمشدر.

آخیلاس { (Achillas) مصر حکمدارلرندن (بطلیوس دنیس) ك وزرا وسردارلرندن اولوب، مشهور (پومپی) ك قتلنی بطلیوسه

اخطار، وکندیسی (پوتن) اسمنده بر خادمك واسطه‌سیله بو جنایتی اجرا ایتمش؛ وبونکله برابر، اسکندریه محاربه‌سنده مغلوب واسیر اولدقده، پومپیك خصمی اولان قیصر طرفندن اعدام اولنمشدر.

آخیلاوس { یاخود آشیل (Achille, 'Αχιλλεύς) تروا محاربه‌سنه کیدن

یونان قهرمانلرینك اك مشهوری اولوب، تسالیاده‌کی (فتیوتیده) حکمداری (پله) ایله (تتیس) نام پرینك اوغلی اولدیغی مروی ایدی. (تتیس) اوغلنی، جرح قابلیتندن محافظه ایچون، کوچك ایکن، طوپوغندن طوته‌رق (استیکس) دنیلن جهنم نهرینه طالدیرمش؛ وبناءً علیه یالکز صویه طالمامش اولان طوپوغی جریحه‌دار اولمق قابلیتنی محافظه ایتمشیدی. تروا محاربه‌سی آچیلنجه، پری، اوغلنك بو محاربه‌ده اوریله‌جغنی بیلدیکندن، کندیسنی (پیرا) اسم مستعاریله قیز قیافتنه قویه‌رق، (اسکیروس) جزیره‌سنك حکمداری (لیقومید) ك سراینه کوندرمش ایدی؛ لکن (اولیس) آخیلاوسك نره‌ده بولندیغنی کشف ایده‌رك، وکندیسنك ارکك اولدیغنی اظهار ایده‌جك بر حیله ایله اورادن چیقاره‌رق، تروایه سوق ایتمشیدی. آخیلاوس تروا‌ده بیوك بر جسارت وشجاعت کوستردکدن صکره، (آغاممنون) کندیسنك سودیکی (بریسایس) اسمنده بر اسیره‌یی غصب ایتدیکندن، کوجنوب، چادیرندن چیقمق ایستمه‌مش ایسه‌ده، احباسندن (پاتروقل) ك تروا حکمدار زاده‌سی (هکتور) طرفندن اولدیرلدیکنی ایشیدنجه. محاربه‌یه چیقوب، هکتوری اولدیرمش؛ وحرصندن میتنی آرابه‌سنه باغلایوب سوروکلیه‌رك، اوچ دفعه قلعه‌نك اطرافنه طولاشدیرمش. تروا محاربه‌سنك اونجی سنه‌سنده، بر متارکه اثناسنده، آخیلاوس تروا حکمداری (پریام) ك قیزی (پولیکسن) ی ازدواج ایتمکه کیتدیکی حالده، قیزك برادری (پاریس) طرفندن بر اوقله طوپوغندن اوریله‌رق، متأثراً وفات ایتمش.

قیز قیافتنده اوله‌رق، (لیقومد) ك سراینده واونك قیزلری رفاقتنده بولندیغی اثناده، حکمدار مذکورك قیزی (دیدامیا) یی خفیاً ازدواج ایتمش؛ واوندن (پیروس) یاخود (نئوبتولم) اسمنده بر اوغلی دنیایه کلمش ایدی. آخیلاوس حقنده اسکی یونانیلر بر طاقم خارق عاده احواله معتقد اولوب، ازجمله سپرینی کندیسنك آچمش اولدیغی جریحه‌لری اپی ایتمك خاصه‌سنی حائز زعم ایدرلر ایدی. کویا والده‌سی (تتیس) کندیسنك لاجل التربیه (خیرون) اسمنده بر عفریته تسلیم ایتمش، واوندن خیلی هنرلر اوکرنمش ایدی. اومیروسك «ایلیاده» اسمنده‌کی منظومه‌سی باشلیجه آخیلاوسك قهرمانلقلرینی مصور اولدیغی کبی، زمان قدیمك دیکر بعض شاعرلری دخی کندیسنی منظومه‌لرینه مبنی علیه اتخاذ ایتمشلردر.

آخیلاوس { (Achillée, Αχιλλεύς) روماليلر زماننده مصر والیسی بولنوب، (دیوقلیتیان) زماننده وقبل المیلاد ۲۹۱ تاریخنده اسکندریه‌ده استقلال دعواسنه قالقیشمش ایسه‌ده، بش سنه صکره شهر مذکورده دردست وقتل اولنمش.

آخیلاوس { (Achillée) تدمور حاکمه‌سی مشهور (زنوبه) نك — وده‌ها صحیحی زینبك — اقرباسندن اولوب، همشیره‌سنك مغلوبیت واسارتندن صکره، روما ایمپراطورلرندن (اورالیان) ك زماننده سوریه‌ده اعلان سلطنت ایتمش ایسه‌ده، درعقب عرض انقیاده مجبور اولمشدر.

آخیلاوس تاتیوس { (Achilles Tatius) اسکندریه مؤلفین یونانیه‌سندن اولوب، میلادك اوچنجی عصرنده برحیات ایدی. عمرینك اواخرنده خرستیانلغی قبول ایده‌رك، پسقپوس اولمش. بر قاچ تألیفات فنیه‌سی و «(قلیتوفون) ایله (لوکیپ) ك معاشقه‌سی» نامیله بر حکایه کتابی واردر. بو حکایه دفعاتله طبع، واوروپا لسانلرینه ترجمه اولنمشدر.

آخیولی { (Achioli یاخود Akhioli) روم ایلینك قره دکیز ساحلنده، وبرغوس کورفزینه کیررکن صاغ طرفده قالان بربرونك اوجنده بر شهردر، که برغوسك ۱۹ کیلومتره شرق شمالیسنده ووارنه‌نك ۱۱۲ کیلومتره جنوب غربیسنده واقعدر. الیوم شرقی روم ایلی‌یه ملحقدر. لیمانی کوچك اولوب، محافظه‌لی دخی دکلدر. شهر پك اسکی اولوب، اسم قدیمی (آنخیالوس) در. آثار عتیقه‌سی اولمیوب، قالمش اولان بعض خطوطی حاوی طاشلری دخی ۱۲٤٤ تاریخ هجریسنده روسلر آلوب کوتورمشلردر.

آدا (Ada) مجارستانده طونه‌نك اوته‌سنده و (تیس) نهرینك صاغ طرفنده (باقس) قضاسنه ملحق بر بیوك ناحیه اولوب، ۹۳٤۰ اهالیسی واردر.

آدا (Ada) ممالك مجتمعه‌دن (ایداهو) جمهوریتك منتهای جنوب غربیسنده بر قضا اولوب، (اوره‌غون) جمهوریتندن (سوآق) نهریله آیرلمشدر. (بواسه ریور) یعنی «اورمانلی دره» و (سواق) نهرینه دوكیلن سائر بر چوق دره‌لرله اروا اولنه‌رق، منبت ومحصولدار بر یردر، وآلتون معدنلری چوقدر. اون سكز سنه اول اجرا اولنان تحریرده ۲۶۷۵ اهالیسی وار ایدی. مركزی اولان (بواسه سیتی) شهری جمهوریتك دخی مقریدر.

آدا (Ada) (قاریا) یعنی منتشا طرفلرینك حكمداری (هیدریقوس) ك زوجه‌سی اولوب، قوجه‌سنك وفاتنده تخته اوتورمش؛ وتبعه‌سی طرفندن خلع اولنمش ایسه‌ده، او صره‌ده اورادن چكن بیوك اسكندر طرفندن ینه تخته اجلاس اولنمشدر.

آدا (Adda) ایتالیای شمالینك (لومباردیا) مملكتنده بر نهردر، كه (آلپ) جبالندن (اومبرای) نام طاغدن نبعان ایله ابتدا غربه وبعده جنوبه طوغری آقه‌رق، (والتین) مملكتنی یاردقدن، و (قوم) ایله (لقو) كوللرینك ایچندن چكدكدن، و (سریو) نهریله دخی برلشدكدن ، و (بورمیو)، (سوندریو)، (لقو)، (لودی) شهرلرینك ایچندن ویا یانندن جریان ایتدكدن، والحاصل ۳۰۰ كیلومتره‌لك جریاندن صكره، (قره‌مون) شهرینك قربنده صاغ طرفدن (پو) ایرماغنه منصب اولور. آشاغی طرفده ۱۲٤ كیلومتره‌لك یری سیر سفائنه صالحدر. بیوك ناپولیون اورالرینی ضبط ایتدیكنده، مركزی (سوندریو) شهری اولمق اوزره، (آدا) اسمیله برایالت تشكیل ایتمشیدی. اسم قدیمی (آدوا Addua) در.

آدار زحل سیاره‌سندن كنایه اوله‌رق، اسكی آثوریلرك اعتقاد وعبادت ایتدكلری آلهه جمله‌سندندر.

آدافودیا (Adafoudia) آفریقاده سودان وسطیده بر شهر اولوب، صاغ طرفدن (دیولیبا) ایرماغنه دوكیلن بر نهرك اوزرنده (داهومی) ك مركزی اولان (آبومی) شهرینك تقریباً ۱۵۰ ساعت شمالنده، (وتمبوقتو) شهرینك دخی تقریباً ۱۵۰ ساعت جنوب شرقیسنده، واورالره سیاحت ایدن موسیو (جون دونقان)ك روایته كوره، ۱۳° ٦′ عرض شمالیده واقعدر.

آدالبر (Adalbert) ایتالیانك طوسقانه مملكتنده حكومت سورمش اولان دوقه‌لردن اوچنك اسمیدر: برنجیسی میلادك ۸٤٥ تاریخندن ۸۹۰ تاریخنه‌دك، ایكنجیسی ۸۹۰ دن ۹۰۷ یه، اوچنجیسی‌ده ۱۰۰۱ دن ۱۰۱٤ ه قدر دوقه‌لق ایتمشدر.

آدالبر (Adalbert) ایتالیا حكمدارلرندن ایكنجی (برنجر) ك اوغلی اولوب، میلادك ۹۵۰ تاریخنده پدری طرفندن، كندیسیله مشتركاً حكومت سورمك اوزره، تخته اقعاد اولنمش؛ و۹٦۱ ده ایمپراطور برنجی (اوتون) طرفندن خلع، ومملكتندن طرد اولنمشدر.

آدالبر (Adalbert) پراغه پسقپوسی اولوب، مجارستان وچهستان وپروسیه‌ده خرستیانلق عقایدینی نشر ایله اجرای وعظ ونصیحت ایتمكده ایكن، میلادك ۹۹۷ تاریخنده مقتولاً وفات ایتمش. قتولیكلر بونی عزیزلر صره‌سنه چكیروب، نیسانك ۲۹ نده یورطیسنی اجرا ایدرلر.

آدالبر (Adalbert) اون برنجی عصر میلادیده (برم) و (هامبورغ) ك باش پسقپوسی اولوب، زماننك حكمدارلری نزدنده بیوك نفوذ واقتداری وار ایدی؛ حتی دردنجی هنرینك صباوتی زماننده ایمپراطورلق نیابتی احراز ایتمشیدی.

آدالبرون (Adalbéron) فرانسه‌ده (ریمس) باش پسقپوسی اولوب، فرانسه قراللرندن (لوتر) وبشنجی (لویی) و (هوغ قاپت) زمانلرنده «قانچلاریه» یعنی باش وكالت مسندینی احراز؛ وفرانسه‌ده مكتبلر تأسیسیله معارفك نشرینه خیلی خدمت ایتمشدر. انشاده دخی ماهر اولوب، بعض محرراتی جمع ونشر اولنمشدر. — بو نامله دیگر بر پسقپوس دخی واردر، كه (لائون) پسقپوسی اولدیغی حالده، قراللق ادعاسنده بولنان (لورن) دوقه‌سی (شارل) ی واونی قرال طانیان یكنی (ریمس) باش پسقپوسی (آرنولد) ی طوتوب، فرانسه قرالی (هوغ قاپت) ه تسلیم ایتمشیدی. فرانسه‌نك

او وقتکی احوالی حقنده هجو آمیز بر منظومه یاقشدر.

آدالور { (Addalour) هندستانك جهت جنوبیه‌سنده، (کویمبتور) قضاسنده و (کویمبتور) شهرینك ۱۱۲ کیلومتره شمال شرقیسنده، و (کاوری) نهری کنارنده برشهردر.

آدام { (Adam) ابو البشرك اسمی «آدم» ك اوروپالیلر عندنده معروف املاسیدر. [«آدم» کلمه‌سنه مراجعت بیوریله.]

آدام { برملی —. (Adam de Brême) میلادك اون برنجی عصرنده (برم) شهرنده باش راهب اولوب، لاتین لساننده (اسقاندیناویا) نك مکمل برجغرافیاسنی وبعض کلیسالرك تاریخنی یازمشدر.

آدام { هاللی —. (Adam de Halle) فرانسه‌نك اون اوچنجی عصر میلادی شعراسندن اولوب، او وقتکی شمالی فرانسزجه لساننده بعض تیاترو اویونلری نظم ایتمشدر. (آراس) شهرنده تولد ایتمش اولمغله، «آراس قنبوری» لقبیله معروفدر. میلادك ۱۲۸۲ تاریخنده (آرتوآز) قونتی ایکنجی (روبر) ك معیتنده ناپولی‌یه کیدوب، درت سنه صکره اوراده وفات ایتمشدر.

آدام { بیو (Adam Billaut) فرانسه‌نك (ناور) شهرنده طوغرامه‌جی اولوب، «آدم اوسته» (Maître Adam) لقبیله مشهور غایت ماهر بر شاعردر. میلادك ۱۶۶۲ تاریخنده شهر مذکورده وفات ایتمشدر. اشعارینی، صنعتی اقتضاسنجه، «چیوی»، «مثقب» و «رنده» عنوانلریله اوچ قسمه تقسیم ایتمشدر. آثاری مطبوع ومرغوبدر. «طوغرامه‌جی ویرجیل» لقبیله تلقیب اولنمشدر.

آدام { لامبر (Adam Lambert) فرانسه‌نك (نانسی) شهرنده میلادك ۱۷۰۶ تاریخنده طوغوب، ۱۷۵۹ تاریخنده وفات ایتمش مشهور بر هیکلتراشدر، که برادری (نیقولا) نك دخی یاردمیله پك چوق هیکللر اعمال، وازمنهٔ عتیقه هیکلتراشلغی حقنده بر کتاب جمع وتحریر ایتمشدر.

آدام { آلکساندر —. (Alexandre Adam) اسقوچیا عباسندن اولوب، میلادك ۱۷٤۱ تاریخنده طوغمش، و ۱۸۰۹ ده وفات ایتمشدر. (ادیمبورغ) مکتبنك درس ناظری بولنمش، ولاتین وانکلیز لسانلرینك صرفلریله رومانك آثار عتیقه‌سی حقنده بر اثر یازمشدر.

آدام { آدولف —. (Adolphe Adam) فرانسه‌نك اك مشهور بسته‌کارلرندن اولوب، پك چوق اوپرالرك بسته‌لرینی تنظیم ایتمشدر. میلادك ۱۸۰۳ تاریخنده پارسده طوغوب، ۱۸۵۶ ده وفات ایتمشدر. پدری (لویی آدام) اسمنده اولدقجه ماهر بسته‌کار بر آلساسلی ایدی. ۱۸٤٤ ده صنایع نفیسه آقادمیاسی اعضالغنه تعیین اولنمش، و ۱۸٤۸ ده واقع اولان اختلالده ثروتنی غائب ایتمکله، بکینه‌بیلك ایچون، زیاده چالیشمغه مجبور اولوب، آز وقت ایچنده وجودینی چوروته‌رك، وفات ایتمشدر.

آدام { یاخود آدم (Adam) بحر محیط کبیرده (پولینسیا) نك (آوقلاند) آطه‌لرینك اك جنوبیسی اولوب، °٥١ عرض جنوبیده و °١٦٣ ′٤٥ طول شرقیده واقعدر.

آدام { یاخود آدامه فلسطینده اردن نهری کنارنده بر شهر قدیم اولوب، توراتده ذکر اولنمشدر.

آداماوه { (Adamâoua) آفریقاده سودانك جنوب شرقیسنده کائن بر واسع مملکتدر، که اهالیسی طرفندن (فومبینه) تسمیه اولنیور. مورخین اسلامدن مقریزی بو مملکتی (هاودامه) تسمیه ایدوب، اك قوتلی قبیله‌سی (ماینه)قبیله‌سی اولدیغنی ذکر ایدیور، که بوده الیوم (فومبینه) نامیله معروف اولان قبیله اولسه کرکدر. سیاحیندن دوقتور (بارت) بو مملکته کیرمکه موفق اولوب، ایتمش اولدیغی تحقیقاتله اورا خریطه‌سنك خیلی توضیح وتصحیحنه خدمت ایتمشدر. بو مملکت خیلی منبت ومحصولدار اولدیغندن، آفریقانك وسطلرینه قدر یاییلمش اولان (فوله) اقوامی اورایه دخی کیدوب، مملکتی ضبط ایتمشلردر. حاکملری (سقاتو) حاکمنك تحت تابعیتنده بولندیغنه معترف ایسه‌ده، حقیقتده مستقلدر. مرکزی اولان (یوله) شهری (قوقه) شهرینك عرضنده وشهر مذکورك ٤ درجه بعدنده واقعدر. سیاح (بارت) قوقه‌دن (یوله)یه ۲٤ کونده کیتمشدر. شهر (بینوئه) دنیلن برنهرك کنارنده‌در، که بونهرك قوراقلق موسمنده برمیل عرضی وسکز طقوز قدم عمقی اولوب، حزیرانك ابتداسندن ایلولك نهایتنه

قدر دوام ایدن فیضان میاه زماننده ایسه اطرافی باصوب، اراضی حقنده پك نافع بر قیماقلی تورتو براقیر. [«بینوئه» کلمه‌سنه مراجعت بیوریله.] آداماوه‌لیلرك لسانی (ماسه) زمره‌سندن اولوب، آفریقای جنوبی زنجیلرینك لسانلریله مناسبت ومشابهتی واردر. اهالیسی دین اسلامله متدیندرلر.

آدامپور (Adampour) [«آدمپور» کلمه‌سنه مراجعت بیوریله.]

آدامس (John Adams). جون —. آمریقاده ممالك مجتمعه‌نك ایکنجی رئیس جمهوری اولوب، میلادك ۱۷۳۵ تاریخنده ممالك مذکوره‌نك (ماساچوست) شهرنده طوغمش، و ۱۸۲٦ ده وفات ایتمشدر. او وقت انکلتره‌نك مستملکاتندن بولنان ممالك مجتمعه‌ده انکلتره‌یه قارشی اختلال ظهورنده، کندیسی وطننده (آووقات) اولوب، ۱۷۷٤ ده انعقاد ایدن قونغره‌یه مملکتی طرفندن مبعوث کوندرلمش؛ و ۱۷۷٦ اختلالنك محرکلرندن اولوب، انکلتره‌یه قارشی امداد طلبیچون (فرانقلن) ایله برابر پارسه کیده‌رك، عودتنده ممالك مجتمعه‌نك متفق جمهوریتلر حالنه قونمسنه زیاده‌سیله غیرت ایتمکله، ۱۷۷۸ ده تأسس ایدن جمهوریتك رئیس ثانیسی، و (واشینغتون) دن صکره ۱۷۹۷ ده رئیس اول اولمش. مدتنك انقضاسنده (بوستون) شهرینك قربنده متصرف اولدیغی (کینسی) چفتلکنه چکلمشیدی. کندیسی معتدل افکارلی اولدیغندن، جمهوریت مفرطه طرفدارلرینك دشمنی ایدی. — اوغلی (جون کینسی آدامس) ۱۷٦۷ ده طوغوب، ۱۸٤۸ ده وفات ایتمش، و ۱۸۲٥ دن ۱۸۲۹ سنه‌سنه‌دك رئیس جمهور بولنمش، وکندیسی دخی پدری کبی هیئت متفقهٔ جمهوریه اصولنك فوق‌العاده طرفداری اولوب، زنجیلر اسارتنك الغاسیچون دخی پك چوق چالیشمشدر.

آدامس (Adams) ممالك مجتمعه‌ده، آنف الترجمه ایکی رئیسك نامنه حرمةً پك چوق قصبه‌لر وقضالر بو اسمله تسمیه اولنمشدر، که اك اهمیتلیلری شونلردر: ۱، (ماساچوست) جمهوریتنك شمال شرقیسنده کائن (برکشیر) قضاسنده، (هوساق) نهرینك ایکی کنارنده بر شهر اولوب، بوستونك ۱۰۰ میل غربنده واقع، و ۸۰۰۰ اهالیی جامعدر. قربنده بولنان (سادلی) طاغنده ۱٥ متره ارتفاعنده و ۱٥۰ متره طولنده اطرافی مرمرله محاط طبیعی بر تونل واردر. — ۲، (ایلینویس) جمهوریتنك منتهای غربنده و (میسیسیپی) نهرینك ساحل یسارنده واقع بر قضا اولوب، سطحی ۲۱۸۸ مربع کیلومتره، واهالیسی ٥٦۳٦۰ کشیدر. مرکزی (کینسی) شهریدر. — ۳، (هندیانه) جمهوریتنك (اوهیو) جمهوریتی حدودنده بر قضاسی اولوب، ۹۳۳ مربع کیلومتره‌لك سطحی و ۱۱۳۸۰ اهالیسی واردر. مرکزی (دقاتور) شهریدر. — ٤، (یووه) جمهوریتنك جنوب غربیسنده، وشیقاغودن سان فرانسسقویه کیدن باش دمیر یولی خطنك اوزرنده برقضا اولوب، ۱۲٤٤ مربع کیلومتره‌لك سطحی و ٤٦۱۰ اهالیسی واردر. مرکزی (کینسی) شهریدر. — ٥، (میسیسیپی) جمهوریتنك (لوزیانه) جمهوریتی حدودنده و (میسیسیپی) نهری کنارنده برقضاسی اولوب، ۱۲٦۷ مربع کیلومتره‌لك سطحی و ۱۹۰۸۰ اهالیسی واردر، که بونلرك اوچ ربعندن زیاده‌سی زنجیدر. مرکزی (ناچز) شهریدر. — ٦، (نبراسقه) جمهوریتنك جهت جنوبیه‌سنده، وبحر محیط اطلاسیدن بحر محیط کبیره قدر ممتد اولان دمیر یولی خطلرندن برینك کذرکاهنده واقع برقضا اولوب، ۱۹۰۰۰ اهالیسی واردر. — ۷، (اوهیو) جمهوریتنده و(اوهیو) ایرماغنك کنارنده برقضا اولوب، سطحی ۱٤٤۰ مربع کیلومتره، واهالیسی ۲۰۷٥۰ کشیدر. مرکزی (وست اونیون) شهریدر. — ۸، (پانسلوانیا) جمهوریتنده بر قضا اولوب، سطحی ۱٥۲٦ مربع کیلومتره واهالیسی ۳۰۳۱٥ کشیدر. مرکزی (جتیسبورغ) شهریدر. — ۹، (ویسقونسن) جمهوریتنك اورته‌سنده و(میسیسیپی) یه دوکیلن (ویسقونسن) نهرینك ساحل یسارنده بر قضا اولوب، سطحی ۱۸۷۲ مربع کیلومتره، واهالیسی ٦۰۰۰ کشیدر. مرکزی (فرنید شیپ) شهریدر.

آدامس (Adams) ممالك مجتمعه‌نك (نوهامپشیر) جمهوریتنده واقع (وایت مونتن) طاغنك بر ذروه‌سیدر، که ۱۷٥٦ متره ارتفاعی واردر. — ینه ممالك مجتمعه‌دن ماساچوست جمهوریتنده بو نامله بر طاغ واردر.

آداملو (Adamello) ایتالیانك شمالینك (لومباردیا) ایالتیله آوستریانك (تیرول)

مملكتی حدودنده واقع بر طاغدر، كه دائما قار وبوزله مستور اولوب، اك يوكسك ذروه‌سی ٣٥٥٦ متره ارتفاعنده‌در.

آداموز { (Adamuz) اسپانيای جنوبينك قوردوه [قرطبه] ايالتنده وقرطبه شهرينك ٢٧ كيلومتره شمال شرقيسنده، (سيرامورنا) طاغنك اتكنده غايت كوزل بر موقعده، (وادی الكبير) نهرينك ساحل يميننك برآز اوست طرفنده برشهر اولوب، ٤٠٠٠ اهاليسی وشهر ايله نهر آره‌سنده بر كوزل كليساسی واردر. اهاليسی باشليجه زراعتله ومحصولات زرعيه تجارتيله مشغولدرلر.

آداناد { (Adanad ياخود آديناته Adinatha) هندستانك جهت جنوبيه‌سنده واقع (مليبار) مملكتنك بر شهری اولوب، او طرفلرده‌كی برهمنيلرك رئيس روحانيسی اولان (آلوانكرس تمبوراكول) ك مقريدر.

آدانسون { ميشل —. (Michel Adanson) عن اصل اسقوچيالی بر عائله‌يه منسوب اوله‌رق، فرانسه‌نك (پرووانس) مملكتنده ميلادك ١٧٢٧ تاريخنده تولد، و ١٨٠٦ ده وفات ايتمش علمای طبيعيوندن بر ذاتدر. كوچك ياشدن تاريخ طبيعيی زياده‌سيله مراق ايده‌رك، ٢١ ياشنده ايكن، او وقته قدر هيچ بر اوروپالينك كيرمه‌مش اولديغی آفريقاده‌كی (سنغال) مملكتنه بر سياحت ايدوب، اورانك تاريخ طبيعيسنه دائر مكمل بر كتاب ومختصر بر سياحتنامه يازمش. ١٧٥٩ ده فرانسه‌نك فنون آقادمياسی اعضالغنه قبول اولنمش؛ و١٧٦٣ ده نباتات حقنده ايكی جلد اوزرينه و Familles des plantes عنوانيله غايت معتبر بر كتاب نشر ايدوب، بونده نباتاتك تصنيف واصطلاحاتجه بعض تبديلاتك لزومندن بحث ايتمشيدی. ١٧٧٥ ده فنون اقادمياسنه غايت جسيم برفنون قاموسی [Encyclopédie] ترتيبی ارائه ايتمش، وبو اثرك تحريرينه باشلامش ايسه‌ده، بركونه تشويق كورمديكندن، اكمالنه موفق اوله‌مامشدر. فرانسه‌نك بيوك اختلالی زماننده تكميل مالملكنی غائب ايتمكله، بعده تشكل ايدن حكومتدن بر تقاعد معاشنه نائل اولمشيدی. فنون آقادمياسی مجموعه‌سنده پك چوق مقالات فنيه نشر ايتمش، ونباتات حقنده «قاموس الفنون» ه برعلاوه يازمشدر. مشهور (لينه) نك تصنيف حيوانات ونباتات حقنده‌كی اصول معروفنه معترض اولوب، انواعك كافهٔ احوالنه رعايت ايتمك اساسنه مستند اوله‌جق ديكر بر اصول ايجادی فكرنده بولنيوردی، كه بو فكر او وقتدن بری تعمم ايتمشدر. مشاهير طبيعيوندن (كوويه) بو ذاتك مدحی حقنده آقادمياده بر نطق اوقومشيدی.

آداوانی { (Adavani وانكليزجه Adwani) هندستانك جهت جنوبيه‌سنده (مدارس) ايالتنده، (بلاری) قضاسنده و (بلاری) شهرينك ٤١ ميل شمال شرقيسنده، بر كوچك نهرك اوزرنده، ′٣٨ °١٥ عرض شمالی و °٧٥ طول شرقيده واقع بر شهردر، كه وقتيله پك مستحكم بولنمش ايسه‌ده، عصر سابقده (تيبو صاحب) طرفندن استحكاماتی هدم ايدلمشدر.

آدايا { (Adaja) اسپانيای وسطيده بر نهردر، كه (آويلا) شهرينك اوكندن كچه‌رك، اسكی قشتاله اووه‌سنی ارواء، و (آره‌والو) شهرينك يانندن مرور ايله، (والادوليد) مملكتنه كيرر، و(ارس) نهريله دخی برلشدكدن صكره، صول طرفدن و (پيسورغه) نهری محل تلاقيسنك همان قارشيسنده (دويرو) ايرماغنه دوكيلور. مجراسی ١٧٥ كيلومتره‌دن عبارتدر.

آدرار { (Adrâr و Aderar) [«اضرار» كلمه‌سنه مراجعت بيوريله.]

آدراست { (Adraste) موره شبه جزيره‌سنده‌كی (آرغوس) شهر قديمنك اسكی حكمدارلرندن اولوب، — برادری (اتيوقل) طرفندن خلع، ويونانك (تيبه) شهرندن طرد ايدلمش اولان — (پولينيك) ی قبول، وكنديسنه داماد ايتدكدن صكره، روسادن آلتی كشينك رفاقتيله، مرقومی يكيدن تختنه اجلاس مقصديله، (تيبه) اوزرينه هجوم ايتمش ايسه‌ده، «يدی رئيسلر محاربه‌سی» ناميله مشهور اولان بو محاربه‌ده مغلوب، ورفقاسی مقتول اولديغندن، مؤخراً بونلرك اوغللرينك رياستی تحتنده ديكر بر عسكر تجهيز وسوق ايتمش؛ وبو ايكنجی محاربه‌ده اوغلی (ايالد) قتل اولنمغله، متعاقباً ميلاددن ١٢٥١ سنه اول، كدرندن متأثراً وفات ايتمشدر.

آدراست { (Adraste) (فريجيا) حكمداری (ميداس) ك توروني اولوب،

میلاددن ٦٠٠ سنه اول خطاءاً برادرینی قتل ایتمکله، (لیدیا) حکمداری مشهور (قرسوس) ه التجا ایتمش؛ واونك طرفندن اوغلنك تعلیم وتربیه‌سنه مأمور اولوب، برجانور آونده بونی دخی خطاءاً اولدیرمش، ومأیوسیتدن کندینی اتلاف ایتمشدر.

آدراست (آفرودیسیالی —. (Adraste) (d'Aphrodisie. میلادك ایکنجی عصری فلاسفهٔ یونانیه‌سندن اولوب، آرسطونك کتابلرینی شرح، وهیئت ونجوم حقنده بر کتاب تألیف ایتمشدر.

آدراستیا (Adrastée) [« نمسیس » کلمه‌سنه مراجعت بیوریله.]

آدراپاتام (Adrampatam) هندستانك (مدارس) ایالتنده، (تانجوره) قضاسنده، (پالق) یاخود (پلك) بوغازنده ساحل بحرده بر شهردر.

آدرامیتوس (Adramyttus) لیدیاحکمداری مشهور (قرسوس) ك برادری اولوب، (آدرامیتیون) اسمیله ادرمید شهرینك بانیسیدر.

آدراناس خداوندکار ولایتنده (آدراناس) چاینك اوستنده بر تپه‌ده واقع بر قلعه‌در. اسمندن آکلاشلدیغنه کوره، اوارلرده بولنمش اولان (آدریانه ـ آد ـ اولیمپوم) یعنی « کشیش طاغی (آدریانه) سی » نام شهر قدیمك موقعنده واقعدر، قلعه شهر قدیم مذکورك ایچ قلعه‌سندن عبارت اولوب، تپه‌نك آلتنده بولنان (اسکی کلیسا) قریه‌سیله اطرافنده‌کی ویرانه‌لر دخی شهر قدیمك برنده‌در.

آدرانوم (Adranum) سیچلیاده‌کی (آدرنو) شهرینك اسم قدیمیدر. [« آدرنو » کلمه‌سنه مراجعت بیوریله.]

آدرانه (Adrana) آلمانیاده‌کی (آدر) نهرینك اسم قدیمیدر. [« آدر » کلمه‌سنه مراجعت بیوریله.]

آدربال (Adherbal) [« آذربعل » کلمه‌سنه مراجعت بیوریله.]

آدرسباخ (Adersbach) چهستانك منتهای شمال شرقیسنده، (برایناى) شهرینك ١٨ کیلومتره شمال غربیسنده واقع بر کوچك قریه اولوب، اطرافنده‌کی قیالرك هیئت وصور غریبه‌سیله مشهوردر. بو قیالرك سیریچون اوزاق محللردن سیاحلر کیدرلر.

آدرنو (Aderno) سیچلیا جزیره‌سنده (قتانیا) سنجاغنده وقتانیا شهرینك ٣٥ کیلومتره شمال غربیسنده، (اتنا) برکانك غربی اتکنده واقع بر شهر اولوب، اسم قدیمی (آدرانوم) در. (سیمتو) نهرینك بو شهرك جوارنده شایان تماشا بعض شلاله‌لری واردر. اهالیسی ١٤٧٠٠ کشیدر.

آدرومته (Adrumète) آفریقیه‌نك یعنی تونسك سواحلنده بولنمش اسکی بر شهردر، که تونسك قسم جنوبیسندن عبارت اولان اسکی (بوزاچته) قطعه‌سنك مرکزی اولوب، (قرتاج) شهرینك ١٣٠ کیلومتره جنوبنده وساحل بحرده واقع ایدی. (سوسه) وياخود (حمامه) شهر جدیدی اونك موقعنده بنا اولنمشدر. قیصر میلاددن ٤٧ سنه اول، آفریقایه عسکر سوق ایتدیکی وقت، بو شهره چیقمشیدی.

آدره (Adra) اسپانیاى جنوبینك (المریه) ایالتنده آق دکیز ساحلنده بر شهر ولیماندر، که (المریه) مرساسنك ٦٠ کیلومتره جنوب غربیسنده واقع اولوب، ٨٠٠٠ اهالیسی، شراب، شکر، بادم محصولاتی، وجوارلرنده کوزل قورشون معدنلری واردر. اسم قدیمی (آبدره Abdera) در. هواسی آغیرجه‌در. اسکی استحکاماتی ویران حالنده‌در.

آدره (Adra) اسپانیاى جنوبیده (سیرا نواده) طاغندن نبعانله، (البویاره) نواحیسنده جریان، واو حوالیی اروا ایده‌رك، هم اسمی اولان شهرك جوارنده آق دکیزه دوکیلور بر نهردر. او طرفلرده‌کی نهرلرك اکثریسی خلافنده اوله‌رق، یازین قورومدیغندن، (ریو غرانده) یعنی « بیوك نهر » دخی دیرلر. مجراسی (المریه) ایله (غرناطه) ایالتلری بیننده حدود یرینی طوتیور.

آدره (بارونی فرانسوآ دو بومون. Fr. (de Baumont baron des Adrets فرانسه‌ده اون آلتنجی عصر میلادیده خروج ایتمش اولان پروتستانلر رؤساسندن اولوب، ١٥١٣ تاریخ میلادیسنده (غرنوبل) شهری مضافاتندن (دوفینه)

قصبه‌سنك جوارنده بولنان (آدره) قریه‌سنده طوغمش، و (کیزه) دوقه‌سیله واقع اولان بر منازعه‌سی اوزرینه، پروتستانلغی قبول ایله، فرانسه‌نك جنوب طرفلرنده پروتستانلق دعواسیله خروج ایتمش اولان (قونده) یه التحاق ایدوب، فوق العاده بر جسارت کوستره‌رك، قتولیکلردن والنسه، لیون، غرنوبل، ویانه، اورانژ، مونته لیمار قصبه‌لرینی وسائر جهتلری ضبط ایتمش ایسه‌ده، ارتکاب ایتدیکی ظلم وتعدی ایله نامنی لکه‌دار ایتمشدر. مصالحه ایچون مخابراتده ایکن، اله ویریله‌رك، توقیف اولنمش، وبعده ١٥٦٣ مصالحه‌سیله سبیلی تخلیه اولنمشیدی. (لیون) ولایتنك والیلکی کندیسنه ویرلمدیکیچون، مؤخراً پروتستانلر طرفنی براقوب، قتولیکلکه رجوع، و ١٥٨٦ تاریخنده ایکی طرفدن دخی منفور ومتنفر اوله‌رق وفات ایتمشدر.

آدریا { (Adria) ایتالیای شمالینك وندیك مملکتنده بر شهردر، که (آدیج) ایله (پو) نهرلری آره‌سنده، و(روویغو) شهرینك ٢٠ کیلومتره شرقنده آدریاتیق دکیزینك دخی ٢٠ کیلومتره بعدنده واقع اولوب، ١٤٠٠٠ اهالیسی واولدقجه تجارتی واردر. زمان قدیمده (آدریا) شهری غایت اهمیتلی اولوب، مؤخراً بو اهمیت وندیك شهرینه انتقال ایتمشدر. حتی وندیك کورفزی دخی بو شهره نسبتله (آدریاتیق) تسمیه اولنمشدر. اسکی شهر ساحلده بولنمش اولدیغی حالده، نهرلرك ترسباتی یاردمیله ساحلك دکیزك ایچنه طوغری اوزانمسندن، اونك خرابه‌لری اوزرنده مبنی اولان شهر جدید دکیزدن ٢٠ کیلومتره اوزاقدر. نهرلرك اوراده ایندیردکلری چامورلر او قدر چوقدر، وسطح ارض بو ترسباتدن او قدر ارتفاع ایدیور، که اوچ بیك سنه ظرفنده بربری اوستنه ایکی جسیم شهر یره کوملشدر. حقیقةً، اسکی (آدریا) شهرینك خرابه‌لری شمدیکینك آلتنده یره مدفون اولدیغی کبی، دها درین حفریات اجرا اولندقده، اونك دخی دها قدیم بر دیکر شهرك یره کوملش خرابه‌لری اوزرنده بنا ایدلمش اولدیغی آکلاشلش، وبو ایکنجی طبقه‌ده‌کی خرابه‌لرك ایچنده رومالیلرك زماننه دلالت ایده‌جك برشی بولنمیوب، اورالرك دها قدیم اهالیسی اولان (اتروسق) لرك آثارینه تصادف اولنمشدر. اسکی (آدریا) شهری میلاددن ١٣٧٦ سنه اول اتروسقلر طرفندن بنا اولنمش، میلاددن یدی عصر اول فرانسه‌نك اهالئ قدیمه‌سی اولان غاللره کچمش، وقبل المیلاد ٢١٣ تاریخنده رومالیلر طرفندن ضبط اولنمشدر.

آدریاتیق { (Adriatique) آق دکیزك (وندیك کورفزی) نامیله دخی معروف بیوك بر کورفزیدر، که غرباً ایتالیا وشرقاً آرناؤدلق ودالماچیا آره‌سنده واقع اولوب، ٤٠° عرض شمالینك بر آز اوست طرفنده بولنان (اوترانته) کورفزندن ٤٥° ٤٨′ عرض شمالیده تشکل ایدن تریسته کورفزینه قدر ممتد اولور. جنوب شرقیدن شمال غربی‌یه طوغری اولان طولی ٨٣٥ کیلومتره‌در. ایتالیا طرفنده اولان سواحل غربیه‌سی (اوترانته) دن تا (راونه) شهرینه قدر آز مرتفع اولوب، سفاینك یناشمه‌سنه پك الویریشلی ایسه‌ده، سواحل شرقیه‌سی وعلی الخصوص شمال طرفی قیالق اولوب، اوکی صیغلر، طاشلر وآطه‌لرله مملو اولدیغندن، سفائن حقنده پك مخاطره‌لیدر. مع هذا بو آطه وبرونلر پك امین بعض لیمانلر تشکیل ایتدکلرندن، ایستریا ودالماچیاده پك ماهر کمیجیلر یتیشیور. آدریاتیق دکیزینه دوکیلن نهرلرك اك بیوکلری ایتالیانك جهت شمالیه‌سنده‌کی (پو) و (آدیج) نهرلریله آرناؤدلقده‌کی (درین) نهریدر. آلپ طاغلرینك شعبه‌لرندن دها برچوق کوچك نهرلر آقیور، که بونلرك مجرالری قیصه ایسه‌ده، اکثریسی طاغلردن وقیالردن اینن سیللردن متشکل اولمغله، دکیزه کلیتلی صو دوکیورلر؛ ایزونچو، تالیامنتو، لیونزا، پیاوه، سیله، برنته، نیاو، اوملە بو نهرلرك جمله‌سندندر. (آدیج) ایله (پو) وآرناؤدلقدن اینن (سمان) و (ارکنت) کبی نهرلر کلیتلی چامور وقوم ایندیردکلرندن، آدریاتیق دکیزینك سواحلی اسکیدن بری خیلی دکیشمش، وکوندن کونه دکیشمکده‌در. بو ترسباتدن بعض طرفلرنده سواحل دکیزك ایچنه او قدر اوزانمشدر، که وقتیله ساحل بحرده بولنمش اولدقلری معلوم اولان نیجه قصبه‌لر شمدی دکیزدن خیلی اوزاق بولنقده‌در. بو دکیزك عمقنه کلنجه، شمال طرفلرنده سواحله یقین آنجق یدی سکز متره‌لك صویی اولوب، انکینی دخی آلتمش آلتمش بش متره‌دن زیاده درین دکل ایسه‌ده، جنوبه طوغری اینلدکجه عمق آرته‌رق، ایتالیانك (باری) اسکله‌سیله

آرناؤدلق ساحلی آره‌سنده ۱۲۷۵ متره‌لك اسقاندیل ایله ذیبی بولنه‌مامشدر. قپوسی مقامنده اولان (اوترانته) بوغازنده دخی آلتی یدی یوز متره عمق واردر. آدریاتیق دکیزینك صولری آق دکیزك سائر هر طرفندن زیاده طوزلیدر. مدوجذر آق دکیزك هر طرفنده اولدیغی کبی، بو دکیزده دخی آز فرق اولنیورسه‌ده، ونديكده بر قاچ قدم مدوجذر اولیور. یازین آدریاتیقده سیر سفائن امین ایسه‌ده، قیشین، جنوب شرقی روزکارینك شدتلی اسمسندن وسواحله قریب اولان قیالرك کثرتندن طولایی، بر آز مخاطره‌لیدر. آق دکیزدن آدریاتیقه بر آقنتی کیروب، آرناؤدلق ودالماچیا سواحلندن یکه‌رك، تریسته‌یه قدر چیقار، واورادن ایتالیا سواحلی بوینجه اینه‌رك ینه آق دکیزه دونر. بو دکیزك اك اهمیتلی اسکله‌لری منتهای شمالنده، وبری آوستریا، دیکری ایتالیانك النده بولنان تریسته ایله ونديك شهرلریدر. جنوب طرفنده وایتالیا ساحلنده بولنان برنديسی شهری دخی آوروپای غربی دمیر یوللرینك انتها بولدقلری نقطه اولمغله، کوندن کونه کسب اهمیت ایتمکده‌در. اسمی زمان قدیمده اك اهمیتلی اسکله‌سی بولنمش اولان (آدریا) شهرینه نسبتله وضع اولنمشدر. آدریاتیق دکیزینك مکمل خریطه‌لرینی تنظیم ایتمك خصوصنده اولنان همت باشلیجه آوستریا دولتنك هیئت بحریه‌سنه عائددر.

آدریان { یاخود آدریانوس (Adrien, Æ-lius Adrianus) روما حکمدارلرندن اولوب، میلادك ۷٦ تاریخنده بر اسپانیول فامیلیاسنده تولد ایتمش، وذاتاً اقرباسندن بولنان ایمپراطور (ترایان) طرفندن اخرت اولادلغنه قبول اولنمشیدی. ۱۱۷ تاریخنده، سوریه والیسی ایکن، ترایانك وقوع وفاتی اوزرینه، رومایه کیدوب، ایمپراطورلق تختنه جلوس ایتمش؛ ودولتنك ضبط واداره اولنه‌میه‌جق درجه‌ده توسیعی مسلکنی ترك ایله، ایران دولتیله عقد مصالحه، و(آلن) وسارمات، و(داچ) قوملرینی [بو کلمه‌لره مراجعت] دفع وتنکیل ایتدکدن صکره، زمان سلطنتنك اك چوغنی ممالکنی دور ایتمکله کچیرمشدر. اقوام وحشیه‌نك مهاجماتنه بر سد اولمق اوزره، انکلتره‌ده (قالدونیا) ایله (بریتانیا) آره‌سنده ۸۰ میل اوزونلغنده بر دیوار چکدیرمش. خرستیانلغی قبول ایتمش اولان (قادراتوس) و (آرستید) نام ایکی فیلسوفك مراجعتی اوزرینه، بو دین جدیدی قبول ایدنلر حقنده‌کی جبر وتضییقه ختام ویرمش. یهودیلرك ایکی دفعه اختلاللری وقوع بولمغله، برنجیسنده کندیلرینی مغلوب، وقدسی تخریب؛ وایکنجیسنده، که میلادك ۱۳٦ تاریخنده، یهودیلری للابد مملکتلرندن چیقاروب، طاغیتمش، وقدسی (ایلیا قاپتیولینه) نامیله یکیدن تأسیس ایتمش. آتنه‌ده ناتمام قالمش اولان (اولیمپوسلی مشتری) نك معبدینی اکمال، وروماده بوکون (سنت آنجلو) قلعه‌سی دنیلن کندی تربه‌سنی واورایه سوق ایدن کوپریی بنا ایتمشدر. فرانسه‌نك (نیم) شهرنده خرابه‌سی بولنان اسکی تیاترونك دخی بانیسی بو اولدیغی مظنوندر. ۱۳۸ تاریخنده (بایه) شهرنده وفات ایدوب، سلطنتی (آنطونن) ه ترك ایتمشدر. (آدریان) عادل بر حکمدار اولوب، پك حکیمانه قانونلر وضع، وذاتاً کندیسی ماهر هیکلتراش وموسیقی شناس اولمغله، فنون وصنایعی حمایه ایتمش ایسه‌ده، (آنتینوئوس) اسمنده بر کوزل دلیقانلی‌یه ابتلاسیله نامنی لکه‌دار ایتمشدر. هر نه قدر خرستیانلغی منع ایتمه‌مش ایسه‌ده، کندیسی دین قدیمنده پك ثابت قدم ایدی.

آدریان { یاخود آدریانوس (Adrien, 'A-δριανός) ایکنجی عصر میلادی ادبای یونانیه‌سندن اولوب، (صور) شهرنده طوغمش، وآتنه‌ده تحصیل علم ایده‌رك، بعده (مارق اورل) طرفندن رومایه جلب اولنمشیدی. بعض نطقلری موجوددر.

آدریان { (St. Adrien) بو نامله خرستیانلر عندنده درت عزیز واردر: برنجیسی ایمپراطور (غالریوس) ضابطلرندن اولوب، خرستیانلره قارشی محاربه‌یه مأمور ایکن، بونلرك ثبات ومتانتنه حیران اولمغله، دین عیسوی‌یی قبول ایتمش، ومیلادك ۳۰٦ تاریخنده (نیقومدیا) یعنی ازمیدده قتل اولنمشدر. یوم مخصوصی ایلول افرنجینك ۸ نده‌در. — ایکنجیسی ۳۰۹ ده فلسطینك قیساریه شهرنده قتل اولنوب، یوم مخصوصی مارت افرنجینك ٥ نده‌در. — اوچنجیسی پاپا (ویتالیان) طرفندن، خرستیانلغی نشر ایچون، انکلتره‌یه کوندریلوب، میلادك ۷۲۰ تاریخنده اوراده وفات

ایتمشدر. یوم مخصوصی کانون ثانی افرنجینك ٤ ندەدر. — دردنجیسی اسقوچیادە (سنت آندرە) پسقپوسی ایکن قتل اولنمشدر. یوم مخصوصی مارت افرنجینك ٤ ندەدر.

آدریان (Adrien) بو نامله آلتی پاپا کلمشدر: برنجیسی رومادە طوغوب، ٧٧٢ تاریخندە انتخاب، و٧٩٥دە وفات ایتمشدر. (لومبار-دیا) حکمداری (دیدیە) طرفندن ازعاج اولنمش ایسەدە، مشهور (شارلمان) انتقامنی آلمش، و (دیدیە) نك ممالکندن بعضیسنی پاپایە ویرمشیدی. بونك پاپالغی زماننده ٧٧٤ تاریخندە ازنیقدە ایکنجی مجلس عمومیٔ روحانی عقد اولنمشدر. — ایکنجیسی ینە رومادە متولد اولوب، ایکی دفعە پاپالق مسندینی رد ایتدکدن صکره، ٨٦٧ دە انتخاب اولنمش، و ٨٦٩ دە قسطنطنیە پطریق (فوتیوس) ە قارشی رومادە برمجلس روحانی عقد ایدەرك، (فوتیوس) ی پطریقلقدن چیقارمش ایسەدە، بونك مخالفتیله ظهور ایتمش اولان (شیسمه) یعنی اختلاف مذهب حقندە یکی پطریقله وقسطنطنیە ایمپراطوری (واسیل) ایلە، وبر طرفدن دخی بر پسقپوس اعدام ایتمش اولان فرانسه قرالی «باشی طاس» (شارل) ایلە خیلی اوغراشدقدن صکره، ٨٧٢ دە وفات ایتمشدر. — اوچنجیسی ینە رومادە متولد اولوب، ٨٨٤ دە پاپا اولمش وفو-تیوسە قارشی ویرلمش اولان قراری التزام ایدەرك، ٨٨٥ دە وفات ایتمشدر. — دردنجیسی انکلیز اولوب، (نیقولە برکسپیر) نامیلە (آبوتس لانغلی) شهرندە طوغمشدر. پدری دیلنجی اولوب، کندیسی دخی بر مدت دیلنجیلك ایتدکدن صکره، فرانسەیە کیدوب، (آوینیون) قربندە (سنت روف) مناسترندە خدمتجی، وبعدە پاپاس، ومرور زمانله، مناسترك باش راهبی اولمش. پاپا بولنان اوچنجی (اوژن) طرفندن (آلبانو) قاردینال‌لغنە ترفیع، وبر مأموریت مخصوصۀ روحانیە ایلە دانیمارقە ونوروج طرفلرینە ارسال اولنمشیدی. میلادك ١١٥٤ تاریخندە پاپالق مسندینە اوتوروب، کرهاً سیجلیا قراللغنی تصدیقە مجبور اولمش؛ و«کوتو» (کویپوم)لە وپاپالغك بعض املاکنی ضبط ایدن ایمپراطور فردریقله بر مدت اوغراشدقدن صکره، ١١٥٩ دە وفات ایتمشدر. بوندن بشقە پاپا اولمش انکلیز یوقدر. — بشنجیسی دردنجی (اینوسان)ك یکنی اولوب، جنوەدە طوغمش، ومیلادك ١٢٧٦ تاریخندە پاپا انتخاب اولنمش ایسەدە، برآی صکره وفات ایتمشدر. — آلتنجیسی (بویر) لقبیلە ملقب اولوب، ١٤٥٩ تاریخندە فلمنك (اوترخت) شهرندە طوغمش، وابتدا (لوون) دە علم عقائد معلمی اولوب، بعدە اورانك دار الفنونی مدیری، ومتعاقباً اسپانیادە (شارل کینت) ك باش پاپاسی، وصکره (طرطوشە) پسقپوسی اولمش؛ وشارل کینتك غیبوبتندە حکمدار وکیلی قالمشیدی. میلادك ١٥٢٢ سندە شارل کینتك التماسی اوزرینە پاپا اولوب، پاپالق دائرەسنجە بعض اصلاحات اجرا ایتمش، وبو مسندك ادارەسنی اولدقجە یولنە قومغە، وشارل کینت ایلە فرانسە قرالی برنجی فرانسوآنك بینی اصلاحە چالیشمش ایسەدە، عمری وفا ایتمیوب، ١٥٢٣ دە وفات ایتمشدر.

آدریان (Adrian) آلمانیا علماسندن اولوب، ادبیات وتاریخە متعلق بعض تألیفات صاحبیدر. میلادك ١٧٩٣ تاریخندە (کینکنبرغ) شهرندە طوغمش، و ١٨٦٤ دە (کیسن) شهرندە وفات ایتمشدر.

آدریان (Adrian) ممالك مجتمعەنك (میشیغان) حکومتندە (لناوی) قضاسنك مرکزی بر شهر اولوب، (رزن) نهرینە دوکیلن بر چایك او-زرندە وبر قاچ دمیر یولنك نقطۀ التصاقندە واقع، وآلتی بیك اهالیی جامعدر. اوجوارلر محصولات زرعیەسنك انباری مقامندە اولمغلە، تجارتجە خیلی اهمیتی واردر.

آدل یاخود عدل (Adel) اوروپالیلرك حبشك جهت جنوبیەسندە ویمنك قارشیسندە بولنان (بربرە) مملکتنە ویردکاری اسمدر، کە بودە، پورتکیزلرك اورایی استیلالرندە، بو نامله اورادە حکم سورمکدە اولان بر قبیلەنك اسمندن مأخوذدر. [«بربرە» کلمەسنە مراجعت بیوریلە.]

آدلار (Adélard) (شارل مارتل)ك تورونی و مشهور (شارلمان) ك عمزادەسی اولوب، میلادك ٧٥٣ ندە طوغمش، و٨٢٧ سندە وفات ایتمشدر. ابتدا (قوربی) مناسترندە باش راهب اولوب، ٧٩٦ تاریخندە ایتالیا حکمداری (پپین) ك باش وکیلی اولەرق، کرك اونك وکرك اوغلی (برنار) ك زماننده حکیمانە ادارە ملکە موفق اولمش ایسەدە، مؤخراً (لویی دیونر) طرفندن (نوآر موتیە) آطەسنە

نی اولنه‌رق، یدی سنه اقامت ایتدیرلمش ایدی. (شارلمان) طرفندن تشکیل ایدلمش اولان مجلس معارفه اعضالق ایتمش، وبعض آثار قلمیه براقمشدر.

آدلار { دو بات. (Adélard de Bath) انکلتره‌نك اون ایکنجی عصر میلادی علماسندن اولوب، (سنت بنوآ) طریق روحانیسنه منسوب بولنمش، ولسان عربی‌یه آشنا اولمغله علوم ریاضیه وهیئته متعلق برچوق کتب معتبره‌نك عربیدن ترجمه‌سنه موفق اولمشدر. بوکتابلرك بری‌ده (اوقلید) ك «مبادی» اسمنده‌کی کتابیدر، که اصلی اولان یونانجه‌سی او وقته قدر اوروپاجه مجهول ایدی. «مسائل طبیعیه» عنوانیله دخی براثری واردر.

آدل ایسلاند { (Adele Island) یعنی (آدل) آطه‌سی. آوسترالیانك جنوب غربی ساحلنك قارشیسنده وساحلدن ۹۰ کیلومتره آچیقده برآطه‌در، که ۱۵° ۳۲′ عرض جنوبی و ۱۲۱° ۵۵′ طول شرقیده واقعدر.

آدلایده { (Adélaïde) بورغونیا حکمداری (ایکنجی (رودولف) ك قیزی اولوب، پدری ایتالیایی (پروانسه) قونتی (هوغ) دن ضبط ایتمك داعیه‌سنده بولنمش ایکن، مؤخراً (آدلایده) نك مرقوم هوغك اوغلی (لوتر) ه وارمسی اوزرینه، بونك ایتالیا حکمدارلغی رودولف طرفندن دخی تصدیق ایدلمشیدی. لوترك وفاتندن صکره ایتالیایی ضبط ایدن ایکنجی (برانژه) آدلایده‌یی کندی اوغلی (آدالبر) ه ویرمك ایستمش، وبوکا رضا ویرمدیکیچون، کندیسنی برقلعه‌یه حبس ایتمشیدی. مؤخراً (قانوسه) پرنسی (آلبرتوآچو) طرفندن محبوسیتدن قورتاریلوب، ۹۵۱ تاریخ میلادیسنده (ساقس) حکمداری (اوتون) ه وارمش، وبوحکمداره ایتالیانك ضبطنی ادعا ایتمك حقنی قزاندیرمشیدی. تورونی اوچنجی (اوتون) ك صباوتی زماننده اون سنه نائبهٔ حکومت اولوب، غایت حکیمانه ادارهٔ ملکه موفق اولمش، و ۹۹۹ تاریخنده وفات ایتمشدر. خرستیانلر بوکا عزیزه نظریله باقوب، کانون اول افرنجینك ۱٦ سنده یوم مخصوصنی اجرا ایدرلر. ایکی حکمدارك زوجه‌سی وبرینك‌ده بیوك والده‌سی اولوب، «دولتلر والده‌سی» لقبنی احراز ایتمشیدی.

— (سنت آدلایده) اسمیله دیکر برعزیزه دها واردر، که (کلدره) قونتی (منکندوس) ك قیزی اولوب، قولونیه‌ده‌کی (نوتردام) مناسترینك باش راهبه‌سی بولنمش، ومیلادك ۱۰۱۵ تاریخنده وفات ایتمشدر. یوم مخصوصی شباط افرنجینك ۱۵ نده‌در.

بو نامله فرانسه خاندان حکمداریسنه منسوب برقاچ قادین دخی بولنوب، بری (لویی بغ) ك زوجه‌سی و (شارل سمپل) ك والده‌سی، بری (هوغ قاپت) ك زوجه‌سی و (روبر) ك والده‌سی، بری‌ده (ساووآلی آلیکس) نامیله مشهوره اولوب، شیشمان (لویی) نك زوجه‌سی بولنمش، واونك وفاتندن صکره (مونتمورنسی) لی (ماتیو) یه وارمشدر.

آدلایده { مادام —. (Mme Adélaïde) بو نامله دخی فرانسه خاندان حکمداریسنه منسوب ایکی قادین واردر، که برنجیسی اون بشنجی لوینك قیزی واون آلتنجی لوینك خاله‌سی اولوب، ۱۷۳۲ ده طوغمش، وبیوك اختلال زماننده ناپولی‌یه چکیلوب، ۱۸۰۰ تاریخ میلادیسنده تریسته‌ده وفات ایتمشدر. — ایکنجیسی لویی فلیپك همشیره‌سی اولوب، ۱۷۷۷ تاریخنده طوغمش، وبرادریله برابر مادام (جنلیس) طرفندن تربیه اولنه‌رق، بوناپارتدن صکره اوروپا دولتك توسطیله تشکل ایدن حکومت زماننده سربستی طرفدارانك الك مشهورلرینی برادری طرفنه جلبه، و ۱۸۳۰ ده برادرینی فرانسه تاجنی قبول ایتمك اوزره قاندیرمغه پك چوق جهت ایتمش، ولویی فلیپك عندنده پك بیوك حکم ونفوذی حائز بولنمش ایدی. یکنلرینه بیوك برثروت براقمشدر.

آدلایده { (Adélaïde) آوسترالیاده (سوت اوسترالیا) یعنی «آوسترالیای جنوبی» ایالتنك مرکزی بولنان شهردر، که ساحل بحردن ۱۵ کیلومتره ایچریده و (تورنس) نهرینك ایکی کنارنده غایت دلنشین برموقعده و ۳٤° ۵۵′ عرض جنوبی ایله ۱۳٦° ۱۵′ ۵″ طول شرقیده واقع اولوب، ۱۸٦۱ تاریخ میلادیسنده اجرا اولنان تحریرده ۲۳۰۰۰ اهالیسی وار ایدی؛ آنجق بو مقدار او وقتدن بری دها پك‌چوق تزاید ایتمش اولسه کرکدر. سوقاقلری غایت کنیش وهر طرفدن زوایای قائمه تشکیل ایده‌جك صورتده منتظم اولوب، شهرك ایچنده آلتی واسع میدان بولنیور. الك کوزل

ابنیه‌سی: حکومت قوناغی، بانقه دائره‌سی، مجلس معبوثان دائره‌سی، بری قتولیکاره وایکیسی پروتستانلره مخصوص اوله‌رق اوچ کلیسا و (تورنس) نهری اوزرندکی طاش کوپریدر. (سن وینسن) کورفزنده واقع اولان (آدلایده) لیماندن شهره قدر بر دمیر یولی خطی انشا اولنمشدر، که محصولات محلیه‌نك همان کافه‌سی بو طریقله اخراج اولنیور. ایالتك اك معمور ناحیه‌لری بو شهرك ۲۰۰ کیلومتره‌لك جوارنده بولنیور. آوسترالیای جنوبینك حبوباتی دنیانك اك کوزل حبوباتی اولوب، بحر محیط کبیر جزایرینه وتا امید برونه قدر دخی بغدای ودقیق اخراج اولنمقده‌در.

آدلایده { نهری. آوسترالیانك جنوب غربی طرفنده‌کی آدم قوینه دوکیلور بر نهردر، که منصبندن ۸۰ کیلومتره یوقاری‌یه قدر کوچك کیلرك سیرو حرکتنه مساعددر. بو نهرك منصبی ۳۱ آغستوس افرنجی ۱۸۲۹ تاریخنده قپو-دان (وایقام) طرفندن کشف اولنمشدر.

آدلایده { آطه‌سی. بحر منجمد جنوبیده، ۶۷° ۱۵′ عرض جنوبی و ۷۵° ۲۵′ طول غربیده واقع بر آطه‌در، که (بیسقوقس رانغ) یعنی «بیسقوق دیزیسی» نامیله ارض (غراهام) ساحلی قارشیسنده شمال شرقیدن جنوب غربی‌یه طوغری ممتد اولان بر صره آطه‌نك اك غربده بولنا-نیدر. میلادك ۱۸۳۱ تاریخنده بالینه آوجیلرندن (بیسقوق) نام انکلیز قپودانی طرفندن کشف اولنمشدر.

آدلایده ایسلاندس { (Adellaïde Islands) یعنی «آدلایده جزایری». آمریقای جنوبینك منتهای جنوبنده بولنان (ماجلان) بوغازینك غرب طرفنده‌کی مدخلنده واقع بر طاقم آطه‌لردر.

آدلجیس { (Adelgise) لومباردلر حکمداری (دیدیه)‌نك اوغلی اولوب، میلادك ۷۵۹ تاریخنده پدری طرفندن کندیسیله مشترکاً حکومت سورمکه دعوت اولنمش؛ و (شارلمان) ك همشیره‌سنی تزوج ایتمش ایسه‌ده، اونك علیهنده اوله-رق (قارلومان)ه یاردیم ایتدیکیچون، ۷۷۵ تاریخنده شارلمان طرفندن (ورون) ده محاصره اولنه‌رق، ممالکی ضبط اولنمش؛ وکندیسی قسطنطینیه‌یه کیدوب، ممالکنی استرداده چالیشیرکن، ۷۷۸ تاریخنده شهر مذکورده وفات ایتمشدر.

آدلر { (Adler) آلمانیاده‌کی (الب) ایرماغنه دوکیلن چایلرك اك بیوکی اولوب، ایکی دره‌نك اجتماعندن تشکل ایدیور، که بونلرك بری (ویلده آدلر) یاخود (ارلیج) تسمیه اولنه‌رق، (سیلزیا) ده نبعان ایله، مجراسی بر خیلی یرده آوستریا ایله پروسیه آره‌سنده حدود خطی تعیین ایتدکدن صکره، بوهمیا یعنی چهستانه کیره‌رك، واوراده (قلا-پرستاین) طاغندن این و (ستیله آدلر) دنیلن دیکر شعبه‌سیله برلشه‌رك، (آدلر)ی تشکیل ایدر. (آدلر) نهری تقریباً ۹۰ کیلو متره‌لك جریاندن صکره (قونیغرچ) شهری جوارنده صولدن (الب) نهرینه دوکیلور. محل تلاقیده ۱۸۶۶ تاریخنده پروسیه ایله آوستریا آره‌سنده بر بیوك محاربه اولمشدر، که بو محاربه (سادوه) محاربه‌سندن سکز اون کون اول وقوع بولمشدر.

آدلر { (Adler) دانیمارقه علماسندن اولوب، السنهٔ شرقیه‌یه آشنا بولنمغله، آثار عربیه وسریانیه وخط کوفی وکتب سماویه حقنده بعض اثرلر یازمشدر. میلادك ۱۷۵۵ تاریخنده اشلویغك (آرنیس) شهرنده طوغوب، ۱۸۳٤ ده (کیقاو) ده وفات ایتمشدر. اکثر عمرینی رومادە کچیرمش، وبر مدت (قوپنهاغ) ده سریانی لسانیله علم عقاید معلملکی ایتمشدر.

آدلرسپار { (Conte d'Adlers-parre) قونتی. اسوج جنراللرندن او-لوب، میلادك ۱۷۶۰ تاریخنده طوغمش، و۱۸۳۵ ده وفات ایتمشدر. اوچنجی (کوستاو)ك محب ومحرمی اولوب، دردنجی (کوستاو)ك علیهنده حاصل اولان اتفاقه داخل اولمش؛ و ۱۸۰۹ ده وقوع بولان اسوج اختلالنك باشلیجه محرکلرندن بولنمشدر.

آدلسبرغ { (Adelsberg) آوستریانك (قا-رنیوله) ایالتنده (لایباخ) شهرینك ۶۵ کیلومتره جنوب غربیسنده واقع و۱۷۰۰ اها-لیی جامع بر قریه‌در، که جوارنده بولنان مغاره‌لرله مشهوردر. بو مغاره‌لره طاملایان صولر، کیرجلی اولدیغندن، تحجر ایده‌رك، عجیب شکللر آلیر، وقبه‌لری، برماهر صانع طرفندن اویلمش کبی، مختلف

الشكل احجار منجمده ایله مزین بولنور. بو مغاره‌لرك برنده (یبنقـه) نهری یره باتوب، دها آشاغیده (پلانینه) نك دیكر بر مغاره‌سنده (اونز) نامیله ظهور ایدر، وینه یره باتوب، دها آشاغیده (لایباخ) نهری نامیله میدانه چیقار. بونهرده بشـقه هیچ بر یرده بولنمیان كوزسز بر نوع قوربغه بولنور.

آدلسهایم { (Adelsheim) آلمانیاده (باده) بیوك دوقه‌لغنـده (موسـباخ) شهرینك ۲۷ كیلومتره شمال شرقیسنده وایكی كوچك نهرك نقطهٔ تلاقیسنده واقع بر كوچك شهر اولوب، ۱۵۳۰ اهالیسی واردر.

آدلغ { (Adelegg) آلمانیـانك (وورتمبرغ) مملكتنده كائن (آلغاير آلپ) طاغلرینك اك مرتفعیـدر، كه بونكده اك یوكسـك ذروه‌سی (اشـوارچغرات) تپـه‌سی اولوب، ۱۱۵۰ متره ارتفاعی واردر.

آدلفی { (Adelphi, 'Αδελφοί) یعنی «برادرلر». یونان جزایرندن (پریستری) یعنی «كوكرجین آطه‌سی» نك جنوبنده وقربنده ایكی كوچك آطه‌در، كه ۶′ ۳۹° عرض شمالی و ۴۶′ ۲۱° طول شرقیده واقعدرلر.

آدلنای { (Adelnau) پروسـیه‌نك (پوزن) ایالتنده و (اوستروه) شهرینك ۱۳ كیلومتره جنوب غربیسنده واقع بر شهردر، كه اهالیسی آلمان اولوب، لهستاندن معدود اولدیغی حالده، پروسـیه‌نك النده بولنان لهسـتان قضالرندن برینك مركزی اتخاذ اولنمشدر. شـهرك اهالیسی ۱۹۸۰، وقضاسنك اهالیسی‌ده ۵۷۸۸۰ نفوسدر.

آدلونغ { (Adelung) آلمانیانك اك مشـهور علما ومعلمیندن اولوب، میـلادك ۱۷۳۲ تاریخنـده پروسـیه‌نك (پومرانیا) ایالتنده طوغمش، و ۱۸۰۶ ده وفات ایتمشدر. آلمان لسانك بش جلـددن مركب بر بیـوك لغات كتـابی، مكمل ومفصل برفنون ومعارف قاموسی، برمدنیت تاریخی، اوچ جلددن مركب برفلسفه تاریخی، بشیوز لسان اوزرینـه یازلمش بر (مهرداد) حكایه‌سـیله بر دعا تألیفات معتبره‌سنك اك مشهورلریدر. علی‌الخصوص بشیوز لسان اوزرینه یازدیغی اثر پك بیوك بر شهرت بولوب: بر جلدی حیاتنـده، وایكی جلـدی دخی وفاتندن صكره نشر اولنمشـدر. — یكنی (فردریق آدلونغ) دخی ادبادن اولوب، پترسبورغده یاشامش، واسكی آلمانجه ایله هندك (سانسكری) لسانی حقنده بعض اثرلر براقشدر. ۱۷۶۸ ده طوغوب ۱۸۴۳ ده وفات ایتمشدر.

آدلیا { (Adelie) بحر منجمـد جنوبیـده ۶۷′ ۶۶° عرض جنوبی و ۱۳۴° ۱۴۰′ طول شرقیده واقع اوله‌رق، میلادك ۱۸۴۰ تاریخنده (دومون دورویل) نام قپودان طرفنـدن كشف اولنمش بوزلرله مسـتور ومحـاط بر قره‌در. قطب مقنـاطیسیٔ جنوبینـك او جوارده بولنـدیغی مظنوندر.

آدم { (علیه‌السـلام) نوع بشرك پدری اولوب، دنیاده ایلك یارادیلان انساندر. كتب سماویه‌ده ذكر اولندیغنه كوره، جناب خلاق كوكلری ویری یاراتدقدن صكره، حضرت جبرائیلك واسطه‌سیله یر یوزندن هرجنس طوپراقدن بر مخلوط آلوب، احسن تقویم صورتنه وضـع، و بر روایته كوره قرق كیجه، بر روایته كوره‌ده قرق سـنه او حالده ترك ایتدكدن صكره، بو قالبه روحی نفخ بیوره‌رق، حضرت آدمی خلق ایتمشدر. روایتهٔ كوره، نوع بشردن اول یر یوزنده جنلر سـاكن اولوب، سفك دما وفسـاد ونفاق ایله مألوف اولدقـلرندن، جنـاب حق انسـانی یاراده‌جغنی خبر ویردیكنده، ملكلر: «بز سكا سجده وتسبیح ایتدیكمز حالده، ینه یر یوزنده فساد ایده‌جك بر مخلوقمی یاراده‌جقسك؟» دیه‌رك معترض اولملر ایسه‌ده، «بن سزك بیلدیككزی بیلیرم» امری اوزرینه سكوت، وحضرت آدمه روح نفخ اولندقدن صكره، واقع اولان امر الهی اوزرینه، جمله‌سی سجده ایتملر ایسـه‌ده، یالكز جنتك خازنی بولنان ابلیس كبر وغروردن طولایی سجده‌دن امتناع ایتمش؛ وبو سببله غضب الهی‌یه اوغرایه‌رق، سمادن طرد ولعنتـه مظهر اولمشـدر. حضرت آدم جنت اعلاده اسكان اولنه‌رق، بعده، كندیسنه رفاقت ایتمك اوزره، ضلعندن حضرت حوا چیقارلمش، وایكیسی برابر جنتده‌كی انواع نعمدن مستفید اوله‌رق، یالكز بر میوه‌یه تقربدن منع بیورلمشـلردی، كه او میوه‌ده بغدایدر. ابلیس آدمله حوایی اغوا ایتمكی قصد ایدوب، آنجق جنت قپوسـندن ایچری‌یه قومدقلرندن، كافهٔ

حيواناته مراجعتله، كندى قالبلرينه كيرمكى تكليف ايتمش ايسه‌ده، هيچ برى قبول ايتميوب، الك نهايت ييلان بو تكليفى قبول ايله، ابليسى ديشلرى آره‌سنه آله‌رق، جنته ادخال ايتمش؛ وابليس جنته كيرر. كيرمز آجى آجى بر سسله اغلامغه باشلايه‌رق، آدمله حوا بونك سببنى صوردقلرنده، «سزك عمركز موقت اولوب، قريباً اوله‌جككزه اغلايورم، واكر حيات ابديه نائل اولمق ايستر ايسه‌كز، شو منع اولنان ميوه‌دن ييكز» ديه‌رك، امر الهى يه مخالفت ايتمك اوزره اغفال ايتمش، آدمله حوا بو ميوه‌يى ييجه غضب الهى يه اوغرايه‌رق، جنتدن اخراج، وابليس وييلانله برابر يريوزينه آتيله‌رق، «بربركزك دشمنى اوله‌رق اينكز» امر وعتابنه مظهر اولمشلر. روايته كوره، ييلانك اوندن اول آياقلرى وار ايكن، اووقت آياقلرى سلب اولنه‌رق، سورينه سورينه يوريمك، وآدمك كنديسى واولادى رزقلرينى پك بيوك زحمت ومشقتله حاصل ايده‌بيلمك، وحوانك كنديسيله نسلندن كله‌جك همجنسلرى هر آى عادت كورمك وبيوك زحمت ووجعله وضع حمل ايتمك كبى جزالرله مجازات اولنمشلردر. حضرت آدم هندستانده سرنديب [سيلان] آطه‌سنده (نود) طاغنه، وحضرت حوا حجازده جده جوارينه هبوط ايدوب، بر چوق وقت آيرى قالدقدن صكره، حضرت آدم حجازه كلوب، حضرت حوايى بولمش؛ وواقع اولان ندامت وبكالرى اوزرينه، عفو الهى يه مظهر اوله‌رق، حضرت آدم انبيانك اولى اولمشدر. بر روايته كوره بيت البيت بناسنه، وديكر بر روايته كوره، كعبهٔ شريفه يكپاره برياقوت صورتنده كوكدن اينمش اولديغندن، [«كعبه» كلمه‌سنه مراجعت.] اونك زيارت وطوافنه مأمور اولوب، حضرت آدم مدت عمرنده قرق دفعه ماشياً هندستاندن حجازه كيده‌رك، حج ايتمشدر. بعض مورخلر حضرت آدمك، حوايى آرامق اوزره، هندستاندن حجازه واقع اولان سفرنده، هر آديم باصديغى ير بر شهر اولمش، وآره‌لرى قريه‌لرله طولمش اولديغنى ذكر ايتمشلر ايسه‌ده، بو شهر وقريه‌لرك اهاليسى نره‌دن كلديكنى بيان ايتميورلر. بويله هر آديمنده بر قصبه اوله بيلمك ايچون، آدملرك بر قاچ وبلكه بر قاچ يوز ميل، وحضرت آدمك بويى دخى او نسبتده اوزون فرض اولنمق لازم كلوب، واقعاً ايلك يارادیلان انسانلرك اوليه فوق العاده جسيم اولدقلرى مروى ايسه‌ده، بو روايت نقلاً بر سنده مستند اولمديغى كبى، فناً دخى مجروحدر. حضرت آدمك ٩٣٠ وياخود ١٠٠٠ سنه ياشامش اولديغى، و بهر چفتى، برى اركك وديكرى قيز اولمق اوزره، توأم اوله‌رق، يكرمى چفت يعنى قرق اولادى اولديغى مرويدر. الك مشهورلرى شيث عليه السلامله قابيل وهابيلدر. حضرت آدم اولادينك اركككلرينى توأم اولان قيز قرنداشلريله اولنديرميوب، مبادله ايتمك عادتى اولديغندن، قابيلك توأمنى هابيله وهابيلك كينى‌ده قابيله ويرمك ايستدكده، قابيل، كندى توأمى دها كوزل اولمق جهتيله، بوكا رضا ويرميوب، قيصقانديغندن؛ وديكر بر روايته‌كوره، ايكيسى برر قربان تقديم ايتدكلرى حالده، هابيلك كى من طرف الله قبول، وقابيلك كى رد اولنديغندن، هر حالده حسددن قابيل هابيلى قتل ايتمش، كه بوده يريوزنده انسانلرك ايلك جنايتى اولمشدر. [«قابيل» و «هابيل» كلمه‌لرينه مراجعت بيوريله.]

حضرت آدمه كافهٔ موجوداتك اسملرى وحراثت ونسج ورعى حيوان كبى انسانلره لابد شيلر ملائكه واسطه‌سيله من طرف الله تعليم ايدلديكى، وجنتدن چيقاركن بعض اشجار وحبوبات وسائره‌نك تخم ويا فدانلرينى آلوب، هندستانده غرس وزرع ايتمش اولديغى، وبو تعليماتى حاوى سمادن اون صحف اينديكى مرويدر. بر روايته كوره حضرت آدم سرنديبده، وحضرت حوا دخى حجازده وفات ايدوب، اورالرده، وديكر بر روايته كوره دخى ايكيسى برمغاره‌نك ايچنده دفن اولنمشلردر. هر حالده حضرت حوا حضرت آدمدن صكره بر سنه معمر اولمشدر.

حضرت آدم وحوانك هبوطى تاريخى دخى مختلف فيه اولوب، مورخينك اكثريسى ميلاد عيسادن ٥٥٨٤، وهجرت نبويه‌دن ٦٢١٦ سنه اول وقوع بولمش اولديغنى قبول ايتمشلر ايسه‌ده، علماى طبيعيون نوع بشرك ابتداى ظهورى بوندن پك چوق دها اسكى اولمق لازم كلديكى فكرنده بولنيورلر. بو كبى تاريخلر دائما فرضيدر. اجناس بشرك مختلف رنكلرينى ومتنوع طبيعتلرينى دخى حضرت آدمك خلقيچون آلنمش اولان طوپراغك مختلف رنكلرده ومتنوع جنسدن

طوپراقلر خليطه‌سندن عبارت بولنمش اولديغنه حمل ايدنلر وار در. «آدم» اسمنك، «اديم» كلمهٔ عربيه‌سيله مترادف اوله‌رق، «طوپراق» ديمك اولان بر لفظ عبرانيدن، و «حوا» اسمنك دخی، ذی روح بر بشردن چيقارلديغی مناسبتله، «حی» كلمهٔ عربيه‌سيله مترادف اوله‌رق، «ديری» ديمك اولان ديگر برلفظ عبرانيدن مشتق اولديغی مرويدر. عبرانيجه‌ده تلفظی «آدام» اولوب، يهود ونصارا عندنده بو صورتله مستعملدر (Adam).

آدم آطه‌سی (Adam's Island) (بنگاله) كورفزنده (اراكام) سواحلنك ١٦ كيلومتره آچيغنده، (آمهرست) ايله (پاجت) آطه‌لری آره‌سنده بر كوچك جزيره‌در، كه ٤٥′ ١٨° عرض شمالی و ٤٤′ ٩١° طول شرقيده واقعدر.

آدم آنطالی غلطه مولويخانه‌سی مشايخندن اولوب، هجرت نبويه‌نك ١٠٤١ تاريخنده مشيخت مذكوره پوستنه اوتورمش، و١٠٦٣ ده حج شريف نيتيله مصره عزيمت ايدوب، اوراده خسته‌لنه‌رق، رحمت حقه نائل اولمشدر. عالم وزاهد برذات اولوب، مثنوی شريفك مشكلاتنی حل ايتمه‌ده پك بيوك قوت ومهارتی وار ايدی. عن اصل آنطاليه‌لی اولوب، اورانك پك زنگين ونفوذلی برخاندانه منسوب ايدی. آنطالی دنيلديكی كبی «رومی» لقبيله دخی معروفدر.

آدمار (Adhémar) فرانسه‌نك ابتدادن ١٠٢٩ تاريخ ميلاديسنه قدر مفصلجه تاريخنی يازمش بر راهبدر، كه ميلادك ٩٨٨ تاريخنده طوغوب، ١٠٣٠ تاريخنده، قدس شريفك زيارتنه كيدركن، وفات ايتمشدر.

آدمار مونتيل — . (Adhémar de Monteil) طلاقت لسان وجسارته مالك بر پسقپوس اولوب، فرانسه‌نك (پرووانس) ايالتنده طوغمش، وميلادك ١٠٩٥ تاريخنده پاپا ايكنجی (اوربن) طرفندن وكيل مرخص تعيين اولنه‌رق، (تولوز) قونتی (رايموند) له برابر قدسده‌كی اهل صليبه التحاقله، بونلری اهل اسلامه قارشی تشويقات ملعنتكارانه‌ده بولنمشدر.

آدمار (Alph. Jos. Adhémar) فرانسه‌نك علمای رياضيوندن اولوب، ميلادك ١٧٩٧ تاريخنده پارسده طوغمش، و ١٨٦٢ ده وفات ايتمشدر. پارسده علوم رياضيه‌يه مخصوص بردرسخانه آچمش، وعلوم رياضيه ومعمارلق وصنايع نفيسه‌يه متعلق برخيلی تأليفات براقمشدر.

آدم بن عبد العزيز خلفای امويه‌دن (عبد العزيز بن عمر بن عبد العزيز بن مروان بن حكم) ك اوغلی اولوب، خلافتك بنی عباسه انتقالنده، ابو العباس سفاحك الندن قورتيلان بنی اميه افراد قليله‌سندندر. كنديسی شاعر وغايت ظريف بر آدم اولديغندن، خلفای عباسيه‌دن مهدينك زياده‌سيله محبت والتفاتنه مظهر اولمشيدی. ابتدای حالنده عشرت وسفاهته مبتلا بولنمش ايسه‌ده، نهايت توبه‌كار اولمشدر. بو بابده شو قطعه‌يی سويلمشدر:

الاهل فتى عن شربها اليوم صابر ... ليجزيه يوماً بذلك قادر
شربت فلما قيل ليس بنازع ... نزعت وثوبى من اذى اللوم طاهر

آدمپور (Adampour) هندستانك شمال شرقی طرفنده (عظيمكار) ايالتنده (غازيپور) شهرينك ٧٠ كيلومتره شمالنده بر شهر اولوب، ١٠′ ٢٦° عرض شمالی و ٢١′ ٨١° طول شرقيده واقعدر.

آدمت (Admète) خرافاتله مخلوط اولان يونان تاريخ قديمنه كوره، تساليا‌ده‌كی (فرس) [يعنی چتالجه] حكمداری اولوب، (آرغونوت) ناميله معروف اولان دكيز سياحلری زمره‌سنه داخل اولمش، و (قاليدون) شهرينه مسلط اولمش اولان مشهور بر طوموزی اولديرمكه موفق اولانلرك بری بولنمشدر. شمسدن كنايه اولان (آپولون) نام اله، كويا كوكدن طرد اولنديغی وقت، بوكا التجا ايدوب، قويونلرينی رعی ايتمشيدی. (آدمت) مؤخراً مهلك بر خسته‌لغه اوغراديغنده، (آپولون) كنديسنی قبض روحه موكل زعم اولنان (پارق) نام پريلردن صاقلامش ايسه‌ده، اونك يرينه بر ديگرينك روحی آلنمق لازم كلديكندن، زوجه‌سی (آلكسته) زوجی اوغورنده بو فداكارلغی قبول ايدوب، اونك يرينه اولمكه راضی اولمش.

آدم تپه‌سی (Pic d'Adam) سرنديب آطه‌سنده ٤٧′ ٥° عرض شما-

نى و ′١١ °٧٨ طول شرقيده واقع يوكسك برطاغ اولوب، ٣٣٣٥ متره ارتفاعى واردر. ذروه‌سنه ايليشديرلمش زنجيردن برمرديونله يوقاريسنه چيقلير. ذروه‌سنده قيانك ايچنه قدرتدن اويولمش برآياق ايزى بولنيور، كه هنديلر بوكا پيغمبرلرى اولان (بودا) نك آياغى نظريله باقوب، پك بيوك براهميتله زيارتنه دوام ايتدكلرى كبى، مسلمانلر دخى حضرت آدمك ايزى نظريله باقيورلر. بو طاغه (همازل) دخى ديرلر.

آدم خان { ككهر هندستان ايله آفغانستان حدودنده ساكن بولنان ككهر قومنك رؤساسندن اولوب، بو قوم هجرتك ٩٧٠ تاريخنده افغانليلرله محاربه‌يه طوتيشوب، سردارلرى بولنان سارنك خان برحيله ايله افغانليلرك الينه چكه‌رك قتل، واوغلى كمال خان اسير اولوب، برقلعه‌يه حبس ايدلمش اولمغله، سارنك خانك برادرى اولان صاحب ترجمه آدم خان قومنك باشنه چكوب، افغانليلره قارشى برقاچ محاربه قزانمش، وبرچوق اسير طوتوب، كوله كبى صاتمش ايدى. افغانستان حكمدارى بولنان سليم خان بوندن زياده‌سيله منفعل اولوب، بيوك برعسكر سوقيله، ككهر قومنى بسبتون محو وپريشان، وپايتختى اولان (كواليار) شهرنده بولنان ككهر اسراسنى برخانه‌يه قپايوب، آتش وير-مكله، جمله‌سنى احراق؛ ويالكز سالف الذكر كمال خانى صاغ براقوب، پنجابده اقامته مأمور ايتمش؛ واو صره‌ده سليم خان وفات ايدوب، افغانستانى همايون شاه ضبط ايتمكله، كمال خانى، عمجه‌سى اولان آدم خانك حقندن كلمك شرطيله، ككهر سردارلغنه نصب ايتديكنده، بو دخى آدم خانى صاغ طوتوب، تسليم ايتمش.

آدم شَلجى { (ابوالقسم محمد بن هيثم بن نوبه الشلجى العكبرى) علماى محدثيندن اولوب، (طراز) قراسندن (شلج) ده دنيايه كلمش، و ٤٠١ تاريخ هجريسنده (عكبرا) ده وفات ايتمشدر. بعده عليه شلجى دينلديكى كبى، عكبرى ناميله دخى معروفدر. كنديسى احمد بن سليمان نجاد وابن قانع واشالى علمادن استماع حديث ايتمش، وكنديسندن دخى ابوطاهر احمد بن محمد بن حسين حفاف وسائرلرى نقل احاديث شريفه ايتمشلردر.

آدم عَسقلانى { بخارا مشايخندن اولوب، ابن ابى اياس ناميله معروفدر. خلفاى عباسيه‌دن معتصم باللهك زمان خلافتنده ٢٢١ تاريخ هجريسنده وفات ايتمشدر.

آدم عَنبَرى { (ابن شدقم) اسميله دخى معروف برشاعردر. ياقوت حموى بعض اشعارينى ذكر ايديورسه‌ده، ترجمهٔ حالنه موفق اولنه‌مدى.

آدم قويى { (Adam's Bay) آوستراليانك شمال غربى ساحلنده (اسپنغتون) ليمانك ٧٠ كيلومتره جنوب غربيسنده ′١٠ °١٢ عرض جنوبى و ′٢٥ °١٢٩ طول شرقيده واقع برقويدر، كه اغزى ١٠ ميل وسعتنده اولوب، ٦ ميل قدر قره‌نك ايچنه كيرمشدر. (آدلايده) نهرى بو قويه دوكيلور.

آدم كوپريسى { Pont d'Adam) وانكليز-جه (Adam's Bridge). هندك جنوب شرقى ساحليله سرنديب آطه‌سنك ساحل غربيسى بينده قوملق برصيغ اولوب، يالكز ايكى ممرى واردر، كه برى هند ساحلنه، وديكرى سر-نديبه قريب اولوب، كيلر بو ايكى ممرك برندن چكمك مجبوريتنده درلر. حضرت آدم بو صيغ واسطه‌سيله سرنديبدن هنده چكمش اولمق اعتقاديله بواسمله تسميه اولنمشدر.

آدموز { (Ademuz) اسپانياى شرقيده كائن والنسه [بلنسيه] ايالتك منتهاى شمال غربيسنده و (والنسه) شهرينك ٩٧ كيلومتره شمال غربيسنده واقع برشهر اولوب، ٣٠٠٠ اهاليسى واردر. شهره حاكم اولمق اوزره، عربلر زماننده انشا ايدلمش اولان قلعه‌سى خراب حالنده‌در. شهر (توريا) ونام ديكرله (غوآد الاويار) [كه «وادى الآره» وياخود «وادى الباره» دن محرفدر] دنيلن واق دكيره دوكيلن برنهرك كنارنده‌در.

آدميرال ايسلاند { (Admiral-Island) يعنى «آميرال آطه‌سى» آمريقانك شمالنده قطب شمالى دائره‌سى داخلنده كائن (كورجستان) دكيزنده واقع برآطه اولوب؛ (وانقوور) آطه‌سندن بربوغازله آيرلمشدر، كه بو بوغازك وسعتى بعض محلرده ١٠٠ متره‌يى تجاوز ايتميور. بو آطه‌نك طولى ٢٠ وعرضى ٦ الى ٨

کیلومتره‌در. کوزل لیمانلری، طوزلی صو منبعلری و ۸۰۰ متره ارتفاعنده بر طاغی واردر.

آدمیرالتی ایسلاند (Admiralty Is-land) یعنی «ترسانه آطه‌سی» آمریقای شمالینك منتهای شمال غربیسنده واقع (آلکساندره) آطه‌لری جمله‌سندن اوله‌رق، بیوك بر جزیره اولوب، آمریقا ساحلندن (استفن) بوغازیله آیرلمشدر. بو جزیره ۵۷° ایله ۲۵′ ۵۸° عرض شمالی و ۱۳٦° ایله ۲۰′ ۱۳۷° طول غربی آره‌سنده اولوب، کوزل اورمانلرله مستور، وبعض اهالیٔ اصلیه ایله مسکوندر. بو آطه اطرافنده‌کی جزایر ایله برابر روسیه‌نك آمریقاده‌کی ممالکندن معدود ایکن، مؤخراً (آلاسقه) ایله برابر ممالك مجتمعه‌یه ترك اولنمشدر.

آدمیرالتی اینلت (Admiralty Inlet) یعنی «ترسانه کچیدی» آمریقای شمالیده ممالك مجتمعه‌نك (واشینغتون) جمهوریتنده، شمالنده‌کی (جوان فوقه) بوغازیله جنوبنده‌کی (پوجتس سوند) بوغازی آره‌سنده طولاشیقلی ودرین بر قنالدر. بر کنارنده (ستیله) لیمانی بولنور. — بو نام ایله آمریقانك اوستنده قطب شمالی‌یه قریب اولان جزایر آره‌سنده کائن (لانقاستره) بوغازینك مدخلنده بر قنال دها واردر، که ٤۰′ ۷۳° عرض شمالی و ۲۰′ ۸۵° طول غربیده واقعدر.

آدمیرالتی سوند (Admiralthy Sound) یعنی «ترسانه بوغازی» آمریقای جنوبینك منتهای جنوبنده واقع «ارض نار» (Ter de Feu) مملکتنك ساحل غرب شمالیسنده پك درین وطار بر کورفزدر. (ماجلان) بوغازینك اوته‌سندن باشلایه‌رق، جنوب شرقیه طوغری قره‌لرك ایچنه ٦۲ کیلومتره ممتد اولور. آغزنده ۱۰ کیلومتره وسعتی وار ایسه‌ده، کیتدکجه طارلاشه‌رق، اك نهایت ٤ کیلومتره کنیش قالیر، واوجنده غایت امین بر قوی تشکل ایدر.

آدناره (Adenara) بحر محیط هندیده واقع ملائی آطه‌لرندن بر جزیره‌در، که (نلورس) جزیره‌سنك شرق طرفنده اولوب، بو جزیره‌دن بر بوغازله آیرلمشدر. ۱۷′ ۸° عرض جنوبی و ٥٤′ ۱۲۰° طول شرقیده واقع اولوب، ۵۰ کیلومتره اوزون و ۲٤ کیلومتره کنیشدر. اورمانلرله مستور طاغلق اراضیدن عبارت اولوب، مرکزی اولان (آدناره) شهرندن بشقه (قرمه)، (لاباتو)، (لاماو)، (لامابوله)، (ترونی)، و (وورّی) شهرلری واردر.

آدنه آطنه‌نك اسکی املاسیدر. [«آطنه» کلمه‌سنه مراجعت بیوریله.]

آدنه (Adénès) فرانسه‌نك اون اوچنجی عصر میلادی شعراسندن اولوب، بعض منظوم حکایه‌لر یازمش؛ وابتدا (فلاندره) قونتلرینه، بعده (برابان) دوقه‌لرینه منسوب بولنوب، نهایت فرانسه قرالی «جرأتلی» فلیپه انتساب ایتمشیدی.

آدو (Addou وانکلیزجه Addooe) هندك جهت غربیه‌سنده بولنان (مالدیو) یاخود (ملدیب) آطه‌لرندن بری و او آطه‌ده‌کی شهردر، که ۲۳′ ۲۳° عرض شمالی و ۹′ ٦۸° طول شرقیده واقعدر.

آدور (Adour) فرانسه‌نك جنوب غربی جهتنده کائن (غاسقونیه) ایالتنك بر نهریدر، که باشلیجه شعبه‌سی (پیرنه) سلسله‌سنك (تورماله) طاغندن نبعان، وقیالر آره‌سندن بر چوق شلاله‌لر تشکیل ایده‌رك جریان، و(سنت ماری) شهری قربنده مؤخراً آچلمش اولان بر تونل واسطه‌سیله (پیرنه) طاغلرینك اك بیوك کوللرندن اولان «مائی کول» ك صولرینی دخی اخذله، غایت منبت بر دره‌دن کچه‌رك، کوزل جنسلی آتلر یتیشدیریلن برطاقم چایرلر اروا ایدر. «یوکسك پیرنه» سنجاغندن چیقدقدن صکره، (ژرس) سنجاغنده (آروس) و (لز) چایلرینك صولرینی دخی آله‌رق، (لاند) سنجاغنه داخل اولور؛ واوراده دخی صول ساحلندن (غابا)، (لوت)، (لونی) و (غاو) نهرلرینك وصاغ ساحلندن دخی (میدوز) نهرینك صولرینی طوپلار. بو نهرلردن یالکز (غاو) نهری (آدور) ه خیلی کلیتلی صو دوکر، علی‌الخصوص پیرنه طاغلرینك قارلری اریدیکی‌وقت، بونهرك صویی (آدور) ك صویندن دخی زیاده اولور، چونکه آدور مجراسنك اطرافنی اروا ایله صوینك بر قسمنی غائب ایدر. آدور (اوست پیرنه) سنجاغنده (تارب) شهرینك جوارندن کچدیکی کبی، (لاند) سنجاغنده دخی (ار)، (غرناده)، (سن سور) و (داقس)

شهرلرینك یانندن چكدكدن صكره، (غاو) نهریله تلاقی ایتدیكی محلده (آلت پیرنه) سنجاغنك حدودینه واصل اولور، واورادن منصبنه‌قدر ۳۰ كیلومترە‌لك مسافه‌ده (لاند) سنجاغیله (آلت پیرنه) سنجاغنك حدودینی تشكیل ایدر. مجراسنك بو صوك قسمنده دخی صولدن (بیدونه)، (لاران)، (آردانابیا) و(نیوه) چایلرینك صولرینی آلیر. آدوره دوكیلن بو نهرلردن (میدوز)ك ۴۳، (غاو)ك ۱۰، (بیدوز)ك ۲۰، (لاران)ك ۱۵، (آردانابیا)نك ۱۰ و(نیوه)نك ۲۸ كیلومترەلك مجرالری سیرسفائنه صالح اولوب، بعضیسنده منتظم صورتده واپورلر ایشلیور. (آدور)ك كندیسی ایسه منصبندن ۱۲۸ كیلومتره یوقاری (لاند) سنجاغنده‌كی (سن سور) قصبه‌سنه قدر، سیرسفائنه صالح اولوب، منصبنه قریب اولان (بیونه) شهرینه پیرنه و (لاند) دن اودون، كراسته، قطران وسائره ایندیرر. مجراسی ۳۳۰ كیلومتره اولوب، (بیونه) شهرینك بش بچق كیلومتره آلتنده (بوقو) قریه‌سی جوارنده بحر محیط اطلاسینك (غاسقونیه) كورفزینه دوكیلور. بو نهر خیلی قوملر دوكدیكندن، منصبنده حاصل اولان قوم سدلرندن طولایی، اعصارسالفه‌ده بر قاچ دفعه یول ومنصبنی دكیشدیرمش؛ وعصر حاضرده فرانسه حكومتی متین سدلر چكه‌رك، بوفنالغك اوكنی آلمش ایسه‌ده، دوكیلن قوملر آغزینی جذر حالنده كمیلرك سربست دخولنه مانع اوله‌جق بر حاله قومقده اولوب، بونك چاره‌سی بولنه مامشیدی. بو حال مانع اولمیه ایدی، (بیونه) شهری فرانسه‌نك سواحل غربیه‌سنك اك بیوك اسكله‌لری صره‌سنه یكجه‌بیله جكدی. بو نهرك اسمی اسكی (غال) لساننده «صو» دیمك اولان (دور) كلمه‌سندن مشتق اولوب، اسكی یونان ولاتین جغرافیونی طرفندن (آتوروس) تسمیه اولنمشدر.

آدور { (Adur) انكلتره‌نك (سوسكس) قونتلغنده بر كوچك چای اولوب، (شورهام) قربنده (مانش) دكیزینه دوكیلور.

آدورف { (Adorf) آلمانیاده (ساقس) حكومتنك جنوب غربی جهتنده واقع (فوآغتلاند) قضاسنده، (الستر) نهری اوزرنده و (ارزه‌بیركد) طاغنك شمالی اتكنده غایت كوزل بر وادیده واقع بر كوچك شهردر، كه باویره وبوهمیا حدودینه قربیتی مناسبتیله اولدقجه تجارتی، ایپلیك، كاغد، چالغی آلاتی، بویا، بیره وسائره كارخانه‌لری، دباغخانه‌سی وحیوانات بازاری وار در. اهالیسی ۳۱۳۵ كشیدر.

آدورنو { (Adorno) وندیك جمهوریتی رؤساسندن بر قاچنك منسوب بولنمش اولدقلری بر خانداندر، كه رقیبی اولان (فرغوسو) خاندانیله ۲۰۰ سنه رقابت ومخاصمه‌ده بولنوب، چوق دفعه اجنبیلرك مداخله‌سنی دعوت ایتمشلردی. بو خاندانه منسوب اولوب بو اسمله یاد اولنان جمهوریت رئیسلری سكز كشیدر. — برنجیسی (غبریل آدورنو)در، كه میلادك ۱۳۶۳ تاریخنده انتخاب اولنه‌رق، برنجی رئیس جمهوری اولان (سیمون بوقانغرا) یه خلف اولمش؛ و۱۳۷۱ ده نفی اولنه‌رق، یرینه (دومنیقو فرغوسو) انتخاب اولنمشدر. — ایكنجیسی (آنطوآن آدورنو) اولوب، ایلك دفعه ۱۳۸٤ ده انتخاب اولنه‌رق، مؤخراً درت دفعه دها ریاسته چكمشدر. — اوچنجیسی (جورجی آدورنو) اولوب، ۱٤۱۳ ده انتخاب اولنمش، وایكی سنه صكره استعفا ایتمشدر. — دردنجیسی (طوما آدورنو) اولوب، ۱٤۱۵ تاریخندن ۱٤۲۱ تاریخنده‌دك ریاست ایتمشدر. — بشنجیسی (رافائل آدورنو) اولوب، ۱٤٤۳ ده انتخاب اولنمش، و۱٤٤۷ ده استعفا ایتمشدر. — آلتنجیسی (باربان آدورنو) اولوب، رافائلك استعفاسی اوزرینه، ریاستی ضبط ایتمش، و (جوان فرغوسو) ایله اوغراشمشدر. — یدنجیسی (پروسپر آدورنو) اولوب، ۱٤٦۱ ده انتخاب اولنه‌رق، فرانسزلری جنوه‌دن اخراج ایتمش، و(فرغوسو) خاندانی طرفندن ایكی كره وطننی ترك ایدوب، قاچمغه مجبور اولمشدر. — سكزنجیسی ایكنجی (آنطوآن آدورنو) اولوب، ۱۵۱۳ ده انتخاب، واو سنه (اوقتاویان فرغوسو) طرفندن ریاستدن اخراج، و۱۵۲۲ ده (شارل كینت)ك امدادیله یكیدن رئیس جمهور انتخاب اولنمش ایسه‌ده، ۱۵۲۸ ده فرانسه دونغماسنك باشنده بولنان (آندریا دوریا) طرفندن ریاستدن تبعید اولنمشدر. مرقوم آندریا دوریا (آدورنو) ایله (فرغوسو) خاندانلرندن جمهور ریاستنه چكمك حق وصلاحیتنی سلب، وحتی بونلری خاندانلرینك اسمنی بیله ترك ایتمكه اجبار ایله، بینلرنده‌كی منازعاته ختام ویرمشدر.

آدولف (St. Adolphe) میلادك سكزنجی عصرنده اسپانیاده بولنوب، اندلس ملوك امویه‌سندن عبدالرحمنك زماننده قتل ایدلمش بر راهبدر، كه قتولیكلر اعزه صره‌سنه یكیروب، ایلولك ۲۷ سنده یوم مخصوصنی اجرا ایدرلر. — بو نامله دیكر برعزیز دخی واردر، كه میلادك ۱۲۰۲ تاریخندن ۱۲۲۲ تاریخنده‌دك پروسیه‌نك (اوسنابروق) شهرنده پسقپوس بولنمشدر. یوم مخصوصی شباط افرنجینك ۱۱ نده در.

آدولف (Adolphe de Nasseau) دوناسو (والرام دوناسو) قونتنك اوغلی اولوب، میلادك ۱۲۵۰ تاریخنده طوغمش، وآنجق جسارت وشجاعتیله شهرت بولمش برآدم ایكن، ۱۲۹۲ تاریخنده، آوستریا خاندانه منسوب (آلبرت) ك خلعی اوزرینه، آلمانیا ایمپراطورلغنه انتخاب اولنمش، و(اكس لاشاپل) شهرنده رسم تتوجی اجرا ایتمش ایسه‌ده، منتخبله ایتمش اولدیغی وعدلری اجرا ایتمدیكندن، ۱۲۹۸ ده خلع، ویرینه انتخاب اولنان (آلبرت) طرفندن (وورم) قربنده (كولهایم) موقعنده واقع محاربه‌ده قتل اولنمشدر.

آدولف فردریق (Adolphe-Frédéric) (هولستاین غوتورپ) خاندانه منسوب اولەرق، اسوج قرالی اولوب، میلادك ۱۷۱۰ تاریخنده طوغمش، و ۱۷۷۱ تاریخنده وفات ایتمشدر. (لوبك) شهرینك پسقپوسی و (هولستاین غوتورپ) دوقه‌لغنك مدیری ایكن، ۱۷۴۳ ده اسوج حكومتی طرفندن، روسیه‌نك اجباری اوزرینه، كندیسی قراللغه نصب اولنمشدر. ۱۷۵۱ ده تتوج ایدوب، روسیه ایله عقد مصالحه، واسوجده صنایع وتجارتك ترقیسنه خیلی خدمت ایتمش ایسه‌ده؛ زماننده، بری « شاپقه‌لیلر » عنوانیله زادكاندن، ودیكری « تاقیه‌لیلر » عنوانیله عوامدن مركب ایكی فرقه تشكل ایتمشیدی، كه بونلرك برنجیسی فرانسه، وایكنجیسی‌ده انكلتره ایله روسیه طرفندن التزام اولنەرق، وكاه بری كاه دیكری غالب كلەرك، برچوق محاربات داخلیه وفساد وفتنەلره سبب اولمشلردر.

آدوله (Adula یاخود Adule) آلب سلسلهٔ جبالنك اورته‌لرنده برطاغدر. قدمای جغرافیوندن (استرابون) (رین) و (آدا) نهرلرینك منبعلری بو طاغده اولدیغنی ذكر ایدیور.

آدولیس (Adulis) بحراحمرده حبشك سواحلنده بولنان (زیلع) شهرینك اسم قدیمیدر. بو شهر زمان قدیمده بیوك برتجارتكاه اولوب، (بطلیوس اورجت) اوراده بر بیوك آبده (Monument) تأسیس ایتمشیدی، كه اوزرنده محكوك بولنمش اولان یازیلر (قوزماس-اینديقوپلوستیس) نام مؤلف طرفندن ضبط وحفظ اولنمشدر. شهر جدیدك اطرافنده خیلی ویرانەلر وآثار عتیقه بولنیور. [« زیلع » كلمه‌سنه مراجعت بیوریله.]

آدوم (Adom) بحرلوط جوارنده اردن كنارنده براسكی شهرك اسمیدر. یوشع علیه السلامك معیتنده بولنان بنی اسرائیل كچمك ایچون، بو شهر قربنده اردن نهرینك كچید ویرمش اولدیغی مرویدر.

آدونچوربه (Adventur Bay) انكلیزجه « طالع قویی » دیمك اولوب، آوسترالیانك جهت جنوبیه‌سنده‌كی (تاسمانیا) جزیره‌سنك جنوب شرقی ساحلنك قارشیسنده واقع (برون) آطه‌سنده امین بر قویدر، كه ۱۸۷۳ تاریخ میلادیسنده قپودان (فورنو) طرفندن كشف اولنەرق، سواریسی بولندیغی كمینك اسمیله تسمیه اولنمشدر.

آدونی (Adoni یاخود Advani) هندستانك (مدارس) ایالتنده بو اسمله مسمی بر قضانك مركزی اولان بر شهردر، كه ۳۸′ ۱۰° عرض شمالی و ۷۴° طول شرقیده واقع اولوب، میلادك ۱۸۰۰ تاریخنده نظام طرفندن انكلتره دولتنه ترك اولنمشدر.

آدونیس (Adonis) اساطیر یونانیه‌ده حسن وجمالیله مشهور بر دلیقانلیدر، كه قبریس حكمداری (كینیراس)ك كندی قیزی (میرا) ایله بیلیه‌رك واقع اولان زناسندن متولد اولوب، عشق الهه‌سی زهره‌نك عشق ومحبتنه مظهر اولدیغندن، بركون بو الهه‌یه مخصوص اولان جبل لبنان اورمانلرنده آولاركن، زهره‌نك عاشقی اولان مریخ قیصقانەرق، بر یبانی طوموز صورتنه كیروب، كندیسنی اغیر صورتده یاره‌لمش ایسه‌ده، ابو الآلهه مشتری زهره‌نك كوز یاشلرینه ترحم ایده‌رك، آدو-

نیسك آلتی آی یر یوزنده، وآلتی آی دخی جهنم الهی (پلوتون) ك ضبط وازدواج ایتمش اولدیغی (پرو-سرپینه) نام الهه‌نك یاننده كچیرمك شرطیله، اقامت بولمسنه مساعده ایتمش. بو آلتی آیلق ظهورله آلتی آیلق غیوبتندن، وسوریه ومصر طرفلرنده (تموز) نامیله معروف اولمسندن دخی استدلال اولندیغی اوزره، (آدونیس) صیف وحرارتدن كنایه اولملی ایدی.

آدونیس (Adonis) فنیكه‌نك بر نهری ایدی، كه الیوم (نهر ابراهیم) نامیله معروف اولوب، بیروت جوارنده دكیزه دوكیلور. بو نهر، قیرمزی قومله مستور اراضیدن كچدیكی مناسبتله، بعض وقتلرده، صویی قیرمزی‌یتراق اولدیغندن، اسكی زمانده (آدونیس) ك قانندن قیزارمش ظن ایدرلردی، وبو سببدن بو اسمله تسمیه ایتمشلردی. [ماده‌ٔ سابقه‌یه مراجعت بیوریله.]

آدووقات هاربور (Advocate Harbour) یعنی «آووقات لیمانی» آمریقای شمالیده انكلتره مستملكاتندن اولان (دومینیون) مملكتك (یكی اسقوچیا) ایالتنده بر شهردر، كه صاغلام لیمانی اولوب، ایچنده كلیتلی كیلر انشا اولنور.

آدی (Adi) آفریقای شرقینك خط استوایه قریب طرفلرنده جریان ایدر بر نهردر، كه بعض سیاحلرك یرلیلردن آلمش اولدقلری معلوماته كوره، (كیفویو) مملكتنده واقع (امبولویلو) طاغندن نبعان ایده‌رك، بعده (جنوو) نهریله تلاقی ایدر، و (ملینده) كورفزینه دوكیلن (سانباكی) نهرینك عینی اولدیغی ظن اولنور.

آدیابنه (Adiabène) كردستانك ایرانك الده بولنان قسمنك یعنی (رومیه) كولنك جهت جنوبیه‌سنده‌كی مملكتك اسكی یونان جغرافیونی عندنده معروف اولان اسمیدر، كه بوده (زاب) نهرینك اونلر عندنده مستعمل اولان (آدیان) اسمندن مشتقدر.

آدیامان ونام دیكرله (حصن منصور) دیاربكر ولایتنده دیاربكر شهرینك ١٢٠ كیلومتره جنوب غربیسنده، ٣٧° ٤٥′ عرض شمالی و ١٢′ ٣٦° طول شرقیسنده واقع بر شهر اولوب، ١١٠٠ اهالیسی واردر. اطرافنده‌كی اراضی دوز اولوب، صو آلتنده بولنیور.

آدیج (Adige) ایتالیای شمالیده بر ایرمق اولوب، آلب سلسله‌ٔ جبالنك (آلب رتیق) دنیلن قسم شرقیسنده، آوستریانك (تیرول) مملكتیله اسویچره‌نك (غریزون) ناحیه‌سی حدودینه قریب بر محلده بر قاچ كوچك كولدن چیقه‌رق، ابتدا شرقه، وبعده (مران) قربنده (پاشیر) نهریله دخی برلشدكدن صكره، شرق جنوبی‌یه، ونهایت دها بر قاچ دره‌لرله و (ایزاق) نهریله‌ده تلاقی ایله، جنوبه طوغری آقه‌رق، تیرولك اهالیسی ایتالیان اولان جهتی شقایله، صاغدن (نوچه) و صولدن (آویزیو) نهرلرینی دخی یوتدقدن، وترنته شهرینك اوكندن كچدكدن صكره، ایتالیانك وندیك ایالتنه دخول ایله، ابتدا جنوبه، بعده جنوب شرقیه طوغری آقه‌رق، (ریوولی) شهرینك یاننده بر طار بوغازدن كچدكدن صكره، ایتالیای شمالینك واسع اووه‌سنه دوشه‌رك، (ورونه) و(لنیاغو) شهرلرینك اوكندن كچر، و(بادیا) شهرینه واصل اولنجه، تمامیله شرقه‌طوغری دونوب، بطاقلق بر اووه‌نك ایچندن (پو) ایرماغیله متوازیاً آقه‌رق، (پورتو فوسونه) شهری یاننده آدریاتیق دكیزینه منصب اولور. آدیجك مجراسی ٣١٨ كیلومتره اولوب، آشاغی طرفی ٧٥ دن ١٥٦ متره‌یه‌قدر كنیش، و (برانزول) شهرینه قدر سیر سفائنه صالحدر. آشاغی طرفده كندیسیله متوازیاً آقان (پو) نهریله بر چوق قناللرله اختلاط ایدیور، كه بونلرك‌ده اكثریسی سیر سفائنه صالحدر. آدیج دخی پو كبی بك چوق قوملر وچامورلر دوكر، وبو سببدن بر قاچ دفعه یول دكشدیرمشدر. اسكی یونان وروما جغرافیونی عندنده (آتسیس Athésis) نامیله معروفدر.

آدیجتو (Adigetto) ایتالیای شمالیده وندیك ایالتنك جهت غربیه‌سنده سیر سفائنه صالح بر قنال اولوب، (آدیج) و (پو) نهرلریله (نوورتیقو)، (پولشلا) و (بیانقو) قناللری آره‌سنده بر طریق اختلاط تشكیل ایدیور.

آدیرونداق (Adirondack) ممالك مجتمعه‌نك (نویورق) جمهوریتنده بر طاغدر، كه (آلغانی) سلسله‌سنك شمال شرقی قسمندن عبارت، ومتوازیاً اوزانان بر قاچ صره‌دن مركب اولوب، (چاملن) كولنده دیكنده كسلمش كبی بر برون تشكیل ایدر. بو طاغ قیالق وصارپ

اولوب، اتکلرنده دخی منبت یرلری پك آز در. الڭ یوکسك ذروه‌سی ١٦٦٧ متره ارتفاعی اولان (تهاوس) تپه‌سیدر.

آدیس { (Adis) ونام دیکرله (رادس Rhades) اسکی قارتاج مملکتنك یعنی تونسك بر کوچك شهری ایدی، که روما سردارلرندن (رغولوس) اوراده میلاددن ٢٥٦ سنه مقدم قارتاجلیلری مغلوب ایتمشیدی.

آدیسون { (Addison) انکلتره‌نك مشاهیر مؤلفیندن اولوب، میلادك ١٦٧٢ تاریخنده (میلستون) شهرنده طوغمش، و ١٧١٩ ده وفات ایتمشدر. اوقسفورد شهرنده تحصیل ایدوب، هنوز مکتبده ایکن، لاتین لساننده نظم ایتدیکی اشعاریله شهرت بولمش؛ و (ریسویق) مصالحه‌سی حقنده یاپدیغی بر منظومه‌دن طولایی، قرال (کویوم) ك توجهنی قزانه‌رق، سنوی اوچیوز لیرا معاشه نائل اولمشیدی. بعده فرانسه وایتالیایه بر سیاحت ایدوب، ١٧٠٢ ده مکمل بر سیاحتنامه نشر ایتمشدر. بر قاچ سنه صکره بر نظارت مستشارلغنه تعیین اولنمش، وبعده ایرلانده خدیوتینه نصب اولنان (وارتون) ك رفاقتنده باش کتابتله ایرلانده‌یه کیتمش؛ واورادن عودتنده، (استل) ایله مشترکاً سیاست وادبیات واخلاقه متعلق بر قاچ مجموعهٔ موقوته نشر ایتمش؛ و ١٧١٣ ده «قاتون» عنوانیله یازدیغی بر هائله‌یی تیاتروده اجرا ایتدیره‌رك، بر بیوك شهرت ورغبته مظهر اولمشدر. او صره‌ده بر چوق معتبر غزته‌لرك دخی باش محررلکنی ایتمش؛ وقرالیچه (آنه) نك وفاتندن صکره، ١٧١٧ تاریخنده هیئت وکلایه کیرمش ایسه‌ده، دولت ایشلری طبیعتنه اویغون کلدیکندن، متعاقباً استعفا، وسنوی ١٥٠٠ انکلیز لیراسی معاشله تقاعدی اختیار ایتمشیدی. بو عزلتنده دخی بر قاچ اثر نشر ایتمشدر. ادبیاتده عباره‌سنك سلاستی ومحاکمه‌سنك متانتیله مشهور ومقبول ایدی؛ وامور سیاسیه‌ده سربستی طرفدارانندن اولوب، (مونتان) و (هالیفاقس) ده خیلی طرفکیرلری وار ایدی. زماننك کافهٔ ادبا وعلماسیله وعلی الخصوص (استل) و (قونغراو) ایله مناسبت ومحبتی وار ایدی. او وقته قدر منسی حکمنده بولنان شاعر مشهور (میلتون) ك نام وشهرتنی اعلا وتعمیم ایتمکه سبب اولمشدر. (وارویق) قونتسه‌سیله ازدواج ایتمشیدیسه‌ده، و تأهلدن بختیار اوله‌مامشیدی. آثاری دفعاتله طبع، واوروپانك اکثر السنه‌سنه ترجمه اولنمشدر.

آدیسون { (Addison) ممالك مجتمعه‌ده (ورمونت) جمهوریتنك بر قضاسی اولوب، (نویورق) جمهوریتندن (چامپلن) کولنك جنوبی کوشه‌سیله آیرلمشدر. سطحی ٢٠٦٠ مربع کیلومتره اولوب، طاغلق اراضیدن عبارت ایسه‌ده، خیلی منبت یرلری دخی واردر. اهالیسی ٢٣٣٨٠ کشی اولوب، مرکزی‌ده (میدلبوری) شهریدر.

آدیکرات { (Adigherat) حبشستانك شمال طرفنده واقع (تیغره) مملکتنك مرکزی برشهردر، که یالکز قرق اللی کلبه‌دن عبارت اولوب، آنجق هفته‌ده برکره اولدقجه غلبه‌لکلی بر بازار عقد اولنور. حذای بحردن ٢٦٠٠ متره ارتفاعی اولوب، شهرك قربنده وشهره حاکم اوله‌رق (آلکبا) طاغی بولنیور، که (تیغره) نك الڭ یوکسك طاغی اولوب، ٣٦٠٠ متره ارتفاعی واردر. بوشهر ١٤° ١٥′ ٥٧″ عرض شمالی ایله ٣٧° ١٥′ ٢١″ طول شرقیده واقعدر.

آدیکه { (Adighé) چرکسلرك کندی لسانلرنده قوملرینه ویردکلری اسمدر. [«چرکس» کلمه‌سنه مراجعت بیوریله.]

آدینغتون { (Addington) آمریقانك اقصای شمالنده کائن انکلتره مستملکاتندن (دومینیون) مملکت واسعه‌سنده (اونتاریو) ایالتنك منقسم بولندیغی ٤٢ قضانك بری اولوب، (اونتاریو) کولنك کنارنده و (سن لورن) نهرینك بو کولدن چیقدیغی محلده واقعدر. کولك کنارنده‌کی اراضیسی غایت منبت اولوب، ایچ طرفلری کوللر واورمانلرله مستوردر. سطحی ٥٢٧٠٠٠ یکی دونمدن، واهالیسی ٢١٣١٢ کشیدن عبارت اولوب، بر قسمی پروتستان، وبر قسمی ده قتولیك، وجنسیتجه ایرلانده‌لی، آلمان، انکلیز، اسقوچیالی، فرانسز، زنجی واصل یرلیدن مرکبدر. مرکزی (ناپانی) شهریدر.

آدینه بیك خان { هندستان امراسندن اولوب، بر تاتار فاملیاسنه منسوب اوله‌رق، لاهور قربنده (سرکپور) شهرنده طوغمش، ونادرشاه هندستانك اوطرفلرینی استیلا

ایتدیکی وقت، (سلطانپور) حاکمی بولنوب. (ابدالی شاه دورانی) طرفندن مغلوب اولدقدن صکره، (هوشیارپور) قربنده‌کی (خانپور) شهرنده بلاوارث وفات ایتمشدر. شهر مذکورده غایت مزین بر تربه ده مدفوندر.

آدیه { (Adeje) قناریه آطه‌لرندن (تنزیف) جزیره‌سنك جنوب شرقیسنده کوزل } بر وادیده کائن بر شهر اولوب، ۱۰۵۷ اهالیسی واردر. بر آرالق بو آطه‌لرده تشکل ایتمش اولان حکومتك مرکزی بولنمشدر.

آذارِ طوس { خرافات ایرانیه‌ده مشهور (وامق) ك معشوقه‌سی اولان } (عذرا) نك والده‌سنی تزوج ایتمش بر حکیمدر.

آذر { ایران مجوسیلرینك اعتقادنجه کونش وآتشه موکل برملکدر. سنهٔ شمسیه‌نك } طقوزنجی آییله شهور شمسیه‌نك هر طقوزنجی کونی بوملکه منسوب ومقدس عد اولونوردی. اصل معناسی «آتش» اولوب، اسکی ایرانیلر دخی آتشپرست اولدقلرندن، بونی برملك اعتباریله تقدیس ایتمشلردر. اسکی ایران مجوسیلرینه «آذری» دخی دیرلری. — ایران قدیمده موجود بولنمش یدی بیوك آتشکده‌نك، یعنی مجوس معبدینك اسملری ترکیبنه دخی داخل اولور. بو آتشکده‌لرك هر بری معبودلرندن معدود اولان برسیاره‌یه منسوب عد اولونوردی. اسملری شونلردر: آذرمهر، آذر نوش، آذر بهرام، آذرآیین، آذرخرین، آذربرین، آذر زردهشت.

آذرآباد { (آذر آبادکان، آذر بادکان ویاخود آذربایکان) قبل‌الاسلام ایرانك تبریز } شهرنده بر بیوك آتشکده ایدی. تبریز شهرینه دخی بو نامی ویررلردی. تبریز ولایتنه ویریلن (آذربایجان) اسمی دخی «آذربایکان» کلمه‌سنك معربیدر. [«آذر بایجان» کلمه‌سنه مراجعت بیوریله.]

آذربایجان { ایرانك شمال غربی حدودنده واقع بر ولایتیدر، که شرقاً کیلان } ولایتی وروسیه‌نك النده بولنان بحر خزر ساحلیله، شمالاً روسیه حدودینی آیران (آراس) نهریله، غرباً حدود عثمانیه ایله یعنی بایزید سنجاغی وکردستانله، جنوباً دخی ایرانك النده بولنان کردستانله وعراق عجمی ایله محدود ومحاطدر. اصل اسم قدیمی (آذر بایکان) ویا (آذر آبادکان) اولوب، بو تعبیر «حافظ نار» معناسنه کلمکله، ابتدا بر بیوك آتشکده‌یه، وبعده تعمیم صورتیله بو آتشکده‌نك بولنمش اولدیغی تبریز شهرینه ونهایت مرکزی تبریز اولان بوولایته علم اولمشدر. دیکر بر روایت واحتماله کوره‌ده، (آذر بایجان) اسمی (آتروپاتنه) دن محرف اولوب، بوده اسکندرك سردارلرندن (آتروپاتوس) ه نسبتله حاصل اولمش بر اسمدر؛ چونکه مرقوم آتروپاتوس اسکندرك وفاتنده اوراده اعلان استقلال ایدرك، (آتروپاتنه) اسمیله کوچك بر دولت تشکیل ایتمشیدی. واقعا، روما دولتی زماننده قالمش اولان لاتین ویونان تاریخلرنده آذر بایجانك اسمی (آتروپاتنه) دیه ذکر اولندیغی کبی، بعض پهلوی اثرلرده دخی (آتروپاتکان) صورتنده ایسه‌ده، تواریخ فارسیه‌ده وارمنی تاریخلرنده (آدربادکان) ویا (آذربایکان) صورتنده محرر اولدیغندن، برنجی احتمال دها قوی کورینیور. سام ابن نوحك نسلندن (آذر) اسمنده بر ذاته، ویاخود شاپور ذی‌الاکتاف زماننده ظهور ایله ادعای نبوت ایتمش اولان (آذر باد) اسمنده برآدمه نسبتله، بومملکتك (آذر بایجان) تسمیه اولنمسی روایتی ایسه شایان قبول دکلدر. مملکت طاغلق اولوب، علی‌الخصوص حدود شرقیه وغربیه‌سی بر رصره جبال ایله محدود اولدیغی حالده، ۳٦° عرض شمالیدن ۳۸° ۵۰′ یه، و ٤۱° ۵۰′ طول شرقیدن ٤٦° ۲۵′ یه قدر ممتد اولور. جنوب شرقیدن شمال غربی‌یه طوغری اولان طول اعظمی علی‌التخمین ۵۰۰، وشرقدن غربه اولان عرضی دخی ٤۰۰ کیلومتره قدر اولدیغی حالده، اهالیسی یدی سکز یوز بیك کشیدن زیاده دکلدر. حد وسطی اوله‌رق مملکتك حذای بحردن ارتفاعی ۱۲۰۰ دن ۱۵۰۰ متره‌یه قدر اولوب، اك یوکسك طاغلری ٤۷۵۲ متره ارتفاعی اولان (سوالان) طاغیله ۳۵۰۵ متره ارتفاعی بولنان (سهند) طاغیدر، که ایکیسنك دخی یوقاری طرفلری دائمی صورتده قار ایله مستور در. بو ایکی طاغك برنجیسیله کردستان طاغلری آره‌سنده (رومیه) کولی بولنیور، که بونك سطحی حذای بحردن ۱۲۵۰ متره یوکسکدر. مملکتك طوپراغی اراضی برکانیه‌دن اولوب، غاز چیقاریر یرلری ونفط قویولری چوق اولدیغی کبی، زلزله‌لری دخی پك صیق اولوب، قصبه‌لری وعلی‌الخصوص

مركزى اولان تبريز شهرى دفعاتله خراب اولمشدر. زمان جاهليتده آتشكدهلرينك كثرتى وبلكه (آذربايكان) تسميه اولنمسى دخى بر آتش دائمى حالنده اولان بركان ونفطلرينك كثرتندن ايلرى كلمشـدر. هواسى عموميت اوزره معتدل ايسهده، قيشين مرتفع يرلرنده صوغوق، ويازين ده آلچق محللرنده صيجاق زيادهجهدر. ايرانك سائر طرفلرى خلافنده اولهرق، آذربايجانك صولرى بول اولوب، على الخصوص روميه اووهسيله سائر دوز محللرى پك منبتدر. هرنه قدركه بحر خزر سواحلى قدر خدايى نابت اشجارى واورمانلرى يوغيسهده، اشجار مثمرهسى وسـوكود، چنار، قواق كبى آغاجلرى شهر وقريهلرينـك اطرافنـده او قدر چوقدر، كه اوزاقدن اورمان كبى كورينورلر. اراضيسى حبوبات متنـوعه ايله برابر انواع ميوهلر وعلى الخصـوص غايت كوزل بر اوزوم ويرر، كه بوندن مشهور شراب ياپيلور. تبريزك شرق جهتنده كومش، آرديلك قربنده باقير وسائر بعض طرفلرده دخى پك ايى دمير معدنلرى بولنيورسـهده، اودونك قلتنـدن اخراج اولنهميور؛ آنجق اخيراً مملكتده كمور معدنى بولنديغى دخى تحقق ايتمش اولديغنـدن، اكر ابتدا كمور چيقاريلوبده، بعده بونك واسطهسيله اوتهكى معـدنلر دخى ايشلنيليرسـه، مملكتك ثروتى پك چوق آرتوب، پارلاق بر استقبالى اولهبيلهجكدر. تبريزك جوارندهكى طاغلرده يشم وبيـاض مرمر بولنيور. مملكتك مرعالرى دخى چوق اولوب، خيلى حيوانات وعلى الخصوص كوزل بر جنس آت يتيشديريلور. اورانك آتلرى (ميديه) دولتى زمانـنـده دخى مشهور ايدى. مرعالرينك كثرتى اسكيدن برى تركمن عشيرتلرينى جلب ايده كلش اولديغنـدن، آذربايجانك همان هر طرفنده تركمنلره مخصـوص اولان بر نوع تركجه لسان عمومى حكمنه كچوب، فارسى يالكز بيوك شهرلرنده سـويلنيور. شمال غربى جهتنده (آراس) نهرى جوارلرنده ارمنيلر؛ وجنـوب غربى جهتنـده (روميه) كولنك جوارلرنده دخى كردلر كثرت اوزره بولنيورلر. آذربايجـان مملكتى ١٠ «تومان» يعنى قضايه منقسم اولوب، بونلر دخى: تبريز، مشـكين، خوى، سره، جورس، مراند، مراغه، غولستان، آرديـبل، خلخال قضالريدر. انكليز سـياحلرندن (مونتايت) عباس ميرزانك امريله مملكتك هر طرفنى كزهرك، احوالنى مكمل صورتده يازمشدر.

آذربعل { (Adherbal) قرتاج سردارلرندن اولوب، روماليلرله قرتاجليلر آرهسنده واقع اولان محارباتدن بر ديكر محاربهسنـده، قبل الميلاد ٢٤٩ تاريخنده روما قونسوللرندن (قلاوديوس پولشر) ى سيچيليا سـواحلى قربنده (درپانه) اوكنده مغلوب ايتمشدر.

آذربعل { (Adherbal) مغربك اسم قـديمى اولان (نوميديا) حكمدارى (ماسينيسا) نك تورونى و (ميچيپسا) نك اوغلى اولوب، قارتاج حكمدارى (يوغورتا) طرفندن (سيرطه) شهر قديمنده محاصره، ورومادن امداد ايستمش ايسهده، كوندرلمديكندن، قبل الميلاد ١١٢ تاريخنده قتل اولنمشدر.

آذرخُرداد { قبل الاسلام اصطخرده بولنمش بر بيوك آتشكده ايدى، كه بعض مورخين مشهوريدى آتشكده عددينه ادخال ايتمشلردر. — بو آتشـكدهيى بنا ايتمش اولان بر موبدك، وآتشكدهلره موكل زعم اولنان بر ملكك دخى بو اسمله تسميه اولندقلرى مرويدر.

آذرشب { ياخود (آذرشـسپ) ويا (آذركشسپ) اسـكى ايران مجـوسيلرينك آتشـه موكل وآتشـك ايچنده ياشار زعم ايتدكلرى بر ملك ويا پريدر. — زردشتك ظهورنده، كشتاسب طرفندن بلخده تأسيس اولنان جسيم آتشكدهيه دخى بو نام ويرلمشـيدى. بو آتشـكده پك ذى قيمت موادى جامع اولوب، روايتـه كوره، اسـكندر طرفندن تخريب اولنمشدر.

آذرهمايون { اسـكندر زمانـنـده اصفهان آتشكدهسـنك خادمهلرندن بر ساحره اولوب، اسـكندر طرفندن (بليناس) حكيمه تزويج ايدلمش، وبليناسك بوندن سحر وطلسمى اوكرنمش اولديغى بعض تاريخلرده مذكور ايسـهده، اسكندر ايله بليناس حكيمك زمانلرى آرهسـنده درت عصر مرور ايتديكندن، بو روايت صحته مقرون دكلدر.

آذرهوشنك { ايران مجوسـيلرينك ايلك پيغمبرلرى اولان (مه آباد) ه ويريلن اسمدر. [«آباد» كلهسنه مراجعت بيوريله.]

آذرى { (حمزه بن عبد الملك طوسى) مشاهير شـعراى ايراندن اولوب، طـوس جوارنده (اسفرائن) شهرنده طوغمش؛ وپدرى اصحاب

مناصبدن اولدیغی حالده، کندیسی دنیایه میل ایتمیوب، تحصیل علم وهنره حصر اوقات ایله، اهل حالك صحبتنه مائل اولمش؛ وکوچك یاشدن شعر سویلمکه باشلامشیدی. ابتدا تیمورلنکك اوغلی شاهرخك وسائر اکابرك مدحی حقنده قصیده‌لر نظم ایدوب، شعرینك لطافتیله شهرت تامه کسب ایتدکدن صکره، کبار مشایخدن سید نعمة اللهك ارشادیله ترك وتجرید طریقنه سلوك ایده‌رك؛ مدایحی ترك ایله، بر قاچ سنه ریاضت وعبادتله مشغول اولمش؛ وبعده سیاحته چیقوب، اولیاء اللهدن بعض ذواتك صحبتنه نائل، وحجه کیدوب، برمدت مجاور اولدقدنصکره، حجازدن هنده. واورادن ایرانه عودتله، اوتوز سنه انزواده یاشایه‌رق، نهایت سکسان ایکی یاشنده اولدیغی حالده، اسفرائنده وفات ایتمشدر. مکه‌ده اقامت ایتدیکی مدتده تصوفه متعلق «سعی الصفا» عنوانیله بر رساله یازمش؛ و «طغرای همایون» ؛ «عجائب الغرائب» ؛ «جواهر اسرار» عنوانلریله دخی اوچ کتاب تألیف ایتمشدر. بو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

شدیم پیر بعصیان وچشم آن داریم
که جرم مابجوانان پارسا بخشند
زهول روز شمار آذری چه‌میترسی
توکیستی‌که دران روز درشمار آیی

آذری چلبی { (مولی ابراهیم) سلطان سلیم اول‌حضرتلری زمانتك صدورندن معلزاده‌نك اوغلیدر. ابو السعودك درسنه ملازمتدن صکره، ٩٨٤ تاریخنده بیوك برادری محمد چلبی نشانجیلغه تعیین اولنمغله، کندیسی دخی او طریقه سلوك ایتمش ایسه‌ده، بعده طریق قضایه دخول ایله، آناطولیده (تیره) وسائر بعض محللر قاضیلغنده بولندقدن صکره، حما قاضیلغنه تعیین اولنده‌رق، اوراده ٩٩٣ تاریخنده وفات ایدوب، شهرك خارجنده مدفوندر. تاریخ وفاتیچون شو بیت سویلنمشدر:

انتقال ایلدکده تاریخن
دیدیلر کچدی آذری چلبی

کندیسی عالم، حلیم وخوشطبع بر آدم اولوب، شعرده ماهر ایدی. مرتب دیوانی و «نقش خیال» عنوانیله بر منظومه‌سی واردر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

نه غم‌گر آذری آلودهٔ گرد گناه اولسه
اولور روزجزاده لطفك اظهارایتمکه باعث

آذین { بن هرمزان، امرای فرسدن اولوب، سعد بن وقاص حضرتلری ایرانی فتح ایتدکدن صکره، بو آدم مجوسدن بر جماعت تشکیل ایده‌رك، عربلره قارشی بر اختلال چیقارمق ایستمش ایسه‌ده، ضرار بن خطاب فهری دفعنه مأمور اولوب، هجرتك ١٦ تاریخنده کندیسنی قتل ایتمشدر.

آذینه { قره‌سی ولایتنده بیغا سنجاغنه ملحق قضا مرکزی بر شهردر، که (قاز طاغی بازاری) دخی دنیلیر.

آذیوخان { ایرانده نهاوند مملکتی قریه‌لرندن اولوب، ابو سعد بن عبدالله آذیوخانینك مسقط رأسیدر.

آرا { (Ara) اسپانیانك شمال طرفلرنده کائن (آراغون) قطعه‌سنك بر نهریدر، که پیرنه طاغلرینك اك یوکسك محلندن نبعان ایله (هوئسقه) ایالتنی شق ایتدکدن صکره، آراغونه دخول ایله، (بروتو) وادیسنی اروا ایده‌رك، (سینقه) نهرینه دوکیلور، که بوده (ابرو) ایرماغنه منصب اولور.

آرائل { (Arail) هندستانك آیالات شمالیه‌سندن (اله آباد) ایالتنك بر شهریدر؛ که اله آبادك قارشیسنده و (جمنه) نهرینك کنك ایرماغنه دوکلدیکی محلده واقعدر.

آرائوره { (Araure) آمریقای جنوبیده (ونزوئلا) جمهوریتنك (تروئلو) ایالتنده، و (تروئلو) شهرینك ١٠٠ کیلومتره شرق شمالیسنده و (آقاریغوآ) نهرینك کنارنده واقع بر شهر اولوب، ٤٠٠٠ اهالیسی واردر. اطرافنك پموق وقهوه محصولاتیله حیواناتی چوقدر.

آرائون { (Araun) هندستانك وسطلرنده بر نهر اولوب، صولدن (پایین‌کنك) نهرینه دوکیلور، که اوده (کوداوری) نهرینه منصب اولور. مجراسی ٢٤٠ کیلومتره‌در.

آرابات { (Arabat) قریم شبه جزیره‌سنك شمال شرقی کوشه‌سنده وکرچ شهرینك قارشیسنده و ٩٠ کیلومتره بعدنده واقع بر قلعه اولوب، بو جزیره‌دن شمالاً قریه‌یه قدر ممتد اولان طار بر دیله دخی بونك نامی ویریله‌رك، «آرابات سهمی» تسمیه اولنمشدر. بو دیل ١١٠ کیلومتره اوزون اولوب، آزوف دکیزینی (سیواش) ویا «بحر متعفن» دنیلن بطاقلقدن آییریر.

آرابو (Arabo) پانونیا مملکت قدیمه‌سنك بر نهریدر، که الیوم مجارستانده کائن (راب) نهریدر. [« راب » کلمه‌سنه مراجعت.]

آرابیده (Arabida) پورتکیزك بر کوچك طاغی اولوب، (ستوبال) لیمانك اوستندن یکده‌رك، (اسپیکل) بروننه منتهی اولور.

آراپاهو (Arapahoe) ممالك مجتمعه‌نك وسطلرنده کائن (قولورادو) جهوریتنك برقضاسیدر، که اهالئ قدیمه‌سنك اسمیله مسمی اولوب، « قیالی طاغلر » سلسله‌سنك شرق طرفنده‌کی اتکنده وجنوبی (پلاته) نهرینك حوضه‌سنده واقعدر. ٦٨٣٠ اهالیسی، آلتون، کومش وکور معدنلری واردر. مرکزی اولان (داون سیتی) شهری جهوریتك دخی مرکزیدر.

آراپاهو (Arrapahos) آمریقای شمالینك اهالئ قدیمه‌سی اقوامندن اولوب، « قیالی طاغلر » سلسله‌سنك اتکنده وواسع چایرلرك بیتدیکی یرده، یعنی ٣٩° ایله ٤٠° عرض شمالی آره‌سنده ساکن ایدیلر، که محل مذکور الیوم ممالك مجتمعه‌نك (قولورادو) جهوریتی داخلنده بولنیور. بونلره اسکی فرانسز سیاحلری « قارنی شیش » دیمك اولان (غرو وانتر) نامنی ویرمشلردی. بو کونکی کونده بو قومك افرادندن بر مقداری (مونتانه) طرفلرنده کوچبه حالنده یاشامقده اولوب، اکثریسی شمال غربی طرفلرینه چکلمشلردر. سیمالری « قیزل دری » تعبیر اولنان آمریقای شمالی اهالئ اصلیه‌سنك اك خالص جنسی اولدقلرینی کوستریورسه‌ده، اوست وباشلری پك پیس اولوب. کین وخیانتلری غالب اولدیغی مرویدر. میلادك ١٨٢٠ تاریخنده بونلرك عددی ١٠٠٠٠ راده‌لرنده تخمین اولنور دیسه‌ده، او زماندن بری خیلی آزالمشلردر.

آراپیل (Arapiles) اسپانیانك (سلامانقه) شهری جوارنده بر قریه‌در، که « سلامانقه محاربه‌سی » نامیله مشهور اولان بر محاربه‌نك اوراده وقوعی حسبیله شهرت بولمشدر.

آرات (Arrats) فرانسه‌نك جنوب طرفی انهارندن اولوب، پیرنه طاغلرندن نبعانله، (اوست پیرنه) و (ژر) و (تارن ئه غارون) ایالتلرندن یکده‌رك، (والنسه داژان) شهرینك همان قارشیسنده صولدن (غارون) ایرماغنه دوکیلور. مجراسی ١٣٠ کیلومتره ایسه‌ده، صویی آز اولوب، سیرسفائنه صالح دکلدر. جنوب غربیدن شمال شرقی‌یه طوغری آقار.

آراتور (Arator) خرستیانلق زماننده یتیشن لاتین شعراسندن اولوب، میلادك ٤٩٠ تاریخنده (لیغوریا) ده طوغمش، و ٥٥٦ ده وفات ایتمشدر. رومادە دیاقوس ایکن، (غوت)لرك حکمداری (آتالاریق)ك کاتب وخزینه‌داری اولمشیدی. « اعمال حواریون » نامیله معروف اولان انجیلك لواحقنی نظمه چکمشدر، که بو اثری الآن موجود اولوب، دفعاتله طبع اولنمشدر.

آراتوس (Aratus) آخائیا ماده‌سنده بیان اولنان آخائیا هیئت اتحادیه‌سنك قوماندانلرندن اولوب، قبل‌المیلاد ٢٧٢ تاریخنده موره‌نك (سیکیون) شهرنده طوغمش، و (آرغوس) شهرنده تربیه اولنه‌رق، وطننه عودتنده، اورایی غصب ایتمش اولان (نیقولس) اسمنده بر ظالم حکمداری طرد ایله، (سیکیون) ی آخائیا هیئت اتحادیه‌سنه ادخال ایتمش؛ واو وقت پك کنج اولدیغی حالده، بو هیئت اتحادیه‌نك ریاستنه انتخاب اولنه‌رق، قبل‌المیلاد ٢٤٣ تاریخنده ماکدونیا حکمدارلرندن، (آنتیغون)ی دفع ایله (قورنته) شهرینی قورتارمش؛ و یونانك بتون وسطی طرفلرینی هیئت اتحادیه‌یه جلب ایتمش ایسه‌ده، (اتولیا) ایله (لاکدمونیا) اهالیسی قارشی طوروب، اسپارطه حکمداری (قلئومن) اعلان حرب ایله، کندیسنی مغلوب ایتدیکندن، ماکدونیا حکمداری (آنتیغون) ایله ومؤخراً اونك خلفی بشنجی فلیبله عقد اتفاقه مجبور اولمش؛ ومرقوم فلیب، اتولیالیلری ازمك ایچون، آراتوسی آلت اتخاذ ایتدکدن صکره، قبل‌المیلاد ٢١٣ تاریخنده کندیسنی‌ده تسمیم ایتمشدر. (آراتوس) آخائیا هیئت اتحادیه‌سنك مکمل بر تاریخنی یازمش ایسه‌ده، محو اولوب، نسخه‌سی بولنه‌مامشدر. مشهور (پلوتارق) بونك دخی ترجمهٔ حالنی یازمشدر.

آراتوس (Aratus) یونان قدیم شعرا ومنجمیندن اولوب، میلاددن ٢٧٠ سنه اول سیچلیانك (سولس) شهرنده طوغمشدر. ماکدونیا حکمدارلرندن (آنتیغون غوناتاس) ك سراینده یاشامش، وعلم هیئت حقنده معتبر بر منظومه نظم ایتمشدر، که مؤخراً (چیچرون) و(جرمانیقوس)

و (آویانوس) طرفندن نظماً لاتینجه‌یه ترجمه و (هیپارق) و (اراتوستن) و (تئون) طرفندن شرح اولنمشدر. کرك منظومه‌نك کندیسی و کرك ترجمه وشرحلری موجود اولوب، دفعاتله طبع، واوروپا لسانلرینه ترجمه اولنمشدر.

آراج { قسطمونی ولایت وسنجاغنده بر قضا در، که مرکوزه، اکدیر وبویالی ناحیه‌لرینی دخی جامع اولوب، ٥٦ قریه و ١٥٦٥٠ اهالیی حاویدر. مرکزی (یازی کویی) جوارنده بر تپه‌ده اولوب، حکومت قوناغنك اوکندن کچن (آراج) نهری کنارنده بهر هفته انعقاد ایدن بازار محلنده بر جامع شریف ایله ٢٥ دکان واردر. بو قضا شرقاً قسطمونی، غرباً زغفرانبولی، جنوباً کنغری سنجاغنه ملحق چرکش، شمالاً دخی طاطای قضالریله محدود اولوب، مرکزی قسطمونینك غرب جنوبیسنده واون ساعتلق مسافه‌ده واقعدر. بو قضا داخلنده ٤٦ جامع شریف ومسجد، ٣٧ مکاتب صبیانیه، ٣٦ دکرمن و ٤٧ صو حزاری واردر. اکریجه اووه، بوز آمرود، آت اسکی، چناق، قطارله، قره‌دره، عثمان کولی، آق تپه نامریله سکز اورمانی اولوب، مجموعی ٤١٢٠٠٠ دونمدن، واشجارلری اکثری قره وصاری چام، کوکنار ومیشه‌دن عبارتدر. محصولاتی باشلیجه حبوبات، کراسته، یاغ وتفتیکدن عبارتدر.

آراچنه { (Aracena) اسپانیای جنوبیده اندلس قطعه‌سنك (هوئوله) سنجاغنده و (هوئوله) شهرینك ٩٤ کیلومتره شمال شرقیسنده آراچنه طاغنك بر یوکسك وادیسنده واقع قضا مرکزی بر شهر اولوب، ٤٠٠٠ اهالیسی وقربنده یشم معدنی واردر.

آراچنه { (Aracena) اسپانیای جنوبیده یعنی نفس اندلس قطعه‌سنده بر سلسلهٔ جبالدر، که (سیرامورنه) سلسلهٔ جبالندن منشعب اولوب، پورتکیزك حدودندن باشلایه‌رق، (وادئ کبیر) ایله (غوادیانه) نهرلری آره‌سنده ممتد اولور. جنوبه ناظر اولان طرفنده پك چوق معدنلر وعلی الخصوص دمیر وباقیر معدنلری بولنور. اڭ یوکسك ذروه‌سنك ارتفاعی ١٦٧٦ متره‌در.

آراچی { (Arachi وانکلیزجه Aratchî) هندستانك (مدارس) دائره‌سنده

(سالم) قضاسنده وسالم شهرینك ٦٠ کیلومتره بعدنده بر شهردر.

آراخنه { (Arachné, Ἀράχνη) «اورومجك» دیمك اولوب، یونان قدیم اساطیرنده کویا آیدین جهتنك (قولوفون) شهر قدیمنده بر قادین اولوب، نقش ایشلرده عقل الهه‌سی (آتنه) ایله رقابته قالقیشدیغندن، (آتنه) بوکا مکیکیله اورمش، وبو ضربه کندیسنی اوروجکه تحویل ایتمش.

آراخوزیا { (Arachosie) ایران قدیمك (سیستان) قطعه‌سنه یونان قدیم مورخلری طرفندن ویریلن اسمدر. بونك مرکزی اولمق اوزره، بو نامله برشهر دخی بولنوب، (قوفه) نامیله آثوریه ملکه‌سی (سمیرامیس) طرفندن بنا ایدلمش اولدیغی مرویدر.

آراخوه { (Arachova) یونانك (فتیوتیده) مع (فوکیده) ایالتنده، (لیوادیا) قضاسنده و (لیوادیا) شهرینك ٢٠ کیلومتره شمال غربیسنده، (لاقوره) طاغنك جنوبی اتکنده ١٠٠٠ متره ارتفاعی اولان بر محلده بر شهر اولوب، ٢٠٠٠ اهالیسی واردر. جوارلرنده غایت ایی بر نوع شراب یاپیلیر. قربنده بیوك بر مغاره واردر، که پك کوزل تبلراتی اولوب، ٣٠٠٠ کشی استیعاب ایدر. (استرابون) بو شهره (آغوریا) نامنی ویریور. — یونانك (آرقادیا) ایالتنده (تریپولیچه) شهرینك ٣٠ کیلومتره جنوب شرقیسنده دخی بو نامله مسمی بر بیوك قریه بولنیور.

آراد { (Arad) مجارستانك (تیس) نهرینه دوکیلن (ماروس) چاینك ایکی کنارنده واقع بر شهردر، که کندی نامیله مسمی وجنوباً ماروس چاییله شرقاً دخی ترانسلوانیا یعنی اردل ایله محدود اولان بر (قومیتاته) یعنی سنجاغك مرکزی اولوب، پشته‌نك شمندوفرله ٢٦٤ کیلومتره جنوب شرقیسنده وتمشوارك ٥١ کیلومتره شمالنده کائندر. شهر ایکی‌یه منقسم اولوب، (ماروس) نهرینك صاغ کنارنده یعنی شمالنده اولان قسمی (اسکی آراد) دنیلیر، که آچیق وپك انتظامسزدر؛ بونك قارشیسنده بولنان (یکی آراد) ایسه غایت جسیم ومتین استحکاملر ایله مستحکمدر. اهالیسی ٣٢٧٢٠ کشی اولوب، بر ثلثی رومان یعنی اولاخ، بر ثلثی آلمان ودیکر ثلثی دخی مجار وصرب ویهودیدن مرکبدر. بو شهرده

سنه‌ده درت دفعه بیوك بر بازار قوریلور، كه باشلیجه حیوانات بازاریدر. بر روم پسقپوسنك مركزیدر. سنجاغنك سطحی ۶۰۱۳ مربع كیلومتره، واهالیسی ۳۹۴۷۱۳ كشیدر.

آرادوس (Aradus) فنیكه ساحلنده الیوم (ارواد) جزیره‌سی نامیله معروف بر كوچك آطه اولوب، اوستنده ینه بو نامله مسمی بر شهر وار ایدی. بو شهرك قارشیسنده ساحلده دیگر بر شهر بولنیوردی، كه (آنتارادوس) تسمیه اولنوردی. ایكی شهر بیننده بر كوپری واسطه‌سیله اختلاط اولنوردی.

آرار یاخود آراریس (Arar, Araris) فرانسه‌ده (ساؤون) نهرینك اسم قدیمیدر. [«ساؤون» كلمه‌سنه مراجعت بیوریله.]

آرارات (Ararat) بایزید سنجاغنده دولت عثمانیه ایله روسیه وایران حدودی قربنده كائن (اگری طاغ) ه كتب مقدسه‌ده ویریلن اسمدر. سفینهٔ نوحك بو طاغده طوردیغی توراتده مذكور ایسه‌ده، كتب اسلامیه‌ده جبل (جودی) ده طوردیغی بیان اولنیور. بو طاغه ارمنیلر (ماسیس)، وایرانیلر (كوه نوح) دیرلر. بو طاغ ایكی یوكسك تپه‌دن عبارت اولوب، بری حذای بحردن ۵۴۰۰ متره مرتفع اولوب، اوست طرفی دائمی صورتده قار ایله مستوردر، دیگرینك ارتفاعی ایسه ۴۰۰۰ متره‌دن عبارت اولوب، یازین قاردن عاریدر. اراضیسی بركانی اولوب، لاو آقندیلری وبعض پاتلامه اثرلری بللیدر. او طرفك ارمنیلری سفینهٔ نوحك الآن طاغك تپه‌سنده بولندیغنه، وبونك ایچون اورایه كیمسه چیقه‌میه‌جغنه معتقد ایسه‌لرده، بعض سیاحلر وخصوصا بر روس اركان حربیه هیئتی تا تپه‌سنه قدر چیقوب، بعض رصد عملیاتنی اجرا ایتمشلردر. طاغك آلتنده‌كی اراضی كردلرله مسكوندر.

آرارو (كهجر) قبیله‌سنه منسوب اولوب، دهلی حكمدارلرندن محمد شاهك زماننده هندستانك (اله آباد) قطعه‌سنده (كورا) زمینداری (یعنی محافظی) ایكن، دهلی حكومتنك ضعفندن استفاده ایله، ۱۱۴۴ تاریخ هجریسنده (كورا) چكله‌داری (یعنی والیسی) ووزیر نواب قمرالدینك قاینی اولان نواب جان نثار خانی قتل، واعلان استقلال ایلمشیدی. نواب جان نثارك اوغلی اعظم الدین خان بر مقدار عسكرله بونك تربیه‌سنه مأمور اولمش ایسه‌ده، آرارو اورمانلره چكیلوب، غالبانه مقاومت ایتمكله، اعظم الدین خان عسكرینك قوماندە‌سنی خوارزم بك خانه براقوب، دهلی‌یه عودت ایتمش؛ و (آرارو) بوندن جسارت آله‌رق، اوراده قالان عسكرك اوزرینه هجوم ایله، قوماندانلرینی قتل، وعسكری پریشان ایتمش ایسه‌ده، وزیر قمرالدین خان، بونك تربیه‌سیچون، (اوده) والیسی برهان الملك سعادت خاندن استمداد ایتمكله، سعادت خان ۱۱۴۸ تاریخنده آرارونك اوزرینه سوق عسكر ایدوب، بعد المحاصره، كندیسنی قتل، وباشنی دهلیده محمد شاهه ارسال ایتدیكی كبی، دریسنی دخی یوزوب، صمانله طولدیره‌رق، وزیر قمرالدین خانه گوندرمشدر.

آراره (Araras) آمریقای جنوبینك اقوام وحشیه‌سندن اولوب، برازیلیانك (آمازون) ایرماغنه دوكیلن (مادیره) نهرینك ایكی طرفنده‌كی اورمانلرده یاشایورلر. بونلر وقتیله جمعیتلی وقوتلی اولوب، اورالرده توطن ایدن اوروپالیلره تعرض ایدرلردیسه‌ده، شمدی افرادلری آزالوب، ساكن بر حالده یاشامقده‌درلر. — (مادیره) نهرینك غایت اینیشلی وسریع الجریان بر محلی بو قومك نامیله تسمیه اولنمشدر.

آراس (Aras) بر ایرماقدر، كه ارضرومك ۴۰ كیلومتره قدر جنوبنده واقع (بیك كول) طاغندن نبعان ایله، شرقه طوغری آقه‌رق، منبعندن ۸۰ كیلو متره قدر آشاغیده ارضرومك شرق طرفنده‌كی طاغلردن اینن (حسن قلعه صویی) نام چای ایله برلشیر. نقطهٔ تلاقینك بر آز آلتنده (چوبان كوپریسی) نامیله یدی گوز اوزرینه غایت گوزل بر طاش كوپری یاپلمشدر. بورالرده (پاسین) اراضیسنی اروا ایتمكله، (پاسین صویی) نامیله معروفدر، كه (اكسنوفون) ك سیاحتنامه‌سنده (پاسیس) نامیله یاد اولنمسی بوندن مأخوذدر. روسیه حدودینی كنجه‌یه قدر عثمانلی طوپراغنده قطع ایتدیكی ۱۶۰ كیلومتره‌لك مسافه‌ده، ذكر اولنان حسن قلعه صویندن بشقه (قره صو) ونام دیگرله (مورچ) دنیلن چای، وتام خط حدوده دخی قارصك

ایچندن کچن (آرپه چایی) آراسه دوکیلور. آرپه‌چایی اسکی ارمنی کتابلرنده (آخوریان) نامیله مذکور ایسه ده، (اکسنوفون) لك سیاحتنامه‌سنده (آرپاسوس) تسمیه اولنمشدر، که (آرپه چایی) بوندن مأخوذ اولسه کرکدر، زیرا (اکسنوفون) میلاددن ۴۰۰ سنه اول یازمش اولدیغندن، او وقتده اورالرده ترکجه براسمك بولنمسی ملحوظ دکلدر. خرابه‌لری الیوم موجود اولان (آنی) اسمنده‌کی اسکی ارمنی شهری بو نهرك کنارنده ایدی. آراس نهری آرپه چاییله برلشدکدن صکره، شرقه طوغری آقوب، بعده شرق شمالی‌یه طوغری دونر. آرپه چایندن صکره آراسه صولدن یعنی شمالی ساحلندن دوکیلن نهرلر: (الاکز) طاغنك اتکندن اینن (غربی) ونام دیکرله (آونان) و (غوچه) کولنك صولرینی ایندیرن (قارنیچور) ونام دیکرله (آزاد) نهرلریله (نقچوان) و (آلینجه)، وصاغدن یعنی جنوبی ساحلندن دخی ایران طوپراغندن کلن (بالق صویی) و (آق صو) چایلرندن عبارتدر. بوصوك چایك تلاقیسندن صکره آراس نهری (اورداباد) ایله (میکری) آره‌سنده واقع (آراسبار) اسمنده غایت مدهش بر بوغازدن کچر. اورادن تا (کور) نهریله برلشنجه‌یه قدر ۲۴۰ کیلومتره‌لك مجراسنك صاغ طرفی ایرانك آذربایجان ایالتی وصول طرفی دخی روسیه‌نك قره باغ نام مملکتی ممتد اولور. بو مسافه‌ده دخی صاغدن (آهر) ایله (قره صو) یك اجتماعندن حاصل اولان (دهاریور) چایی، وصولدن دخی برطاقم کوچك دره‌لر آراسه دوکیلور. آراسك جریانی منبعندن تا (اورداباد) شلاله‌سنه قدر غایت سرت وخیزلی اولوب، مواقع مختلفه‌سنده دفعاتله یاپیلان کوپریلردن یالکز ایکی اوچی طیانه بیلشدر. (اورداباد) دن (میکری)یه قدر بربرینی متعاقب برطاقم شلاله‌لر تشکیل ایده‌رك، ۱۷ کیلومتره‌لك مسافه‌ده ۴۲۵ متره آشاغی دوشر، ودوشرکن اوزاقدن ایشیدیلیر برکورلدی حاصل ایدر. بعده ایکی طرفی قیالق طاغلرله محاط اولان (آراسبار) بوغازینی دخی کچدکدن صکره، دوز یره دوشوب، کنیش بر مجراده بر چوق آطه‌لر تشکیل ایده‌رك، بحر خزردن ۲۷ کیلومتره یوقاریده (کور) نهریله برلشیر. وهر نه قدر، که آراسك صویی دها زیاده ایسه‌ده، نقطهٔ تلاقیدن آشاغی (کور) نامنی آلیر. نقطهٔ تلاقیدن دکیزه قدر ممتد اولان و (دشت مغان) دنیلن اووه حالا دکیز بوجکی قبوقلریله مملو اولوب، نهرلرك ایندیردکلری قوم وچامور یاردیمیله دکیزدن قره‌یه تحول ایتمش اولدیغی آکلاشیلیور.

آراس { (Arras) فرانسه ایالات شمالیه‌سندن (پا دو قاله) ایالتنك مرکزی بر شهر اولوب، (اسقارپه) نهری اوزرنده، پارسك ۱۴۹ کیلومتره شمال شرقیسنده وبر قاچ دمیر یولنك نقطهٔ التصاقنده اوله‌رق، ۵۰° ۱۷′ ۳۱″ عرض شمالی و ۰° ۲۶′ ۲۶″ طول شرقیده واقعدر. برنجی درجه مواقع عسکریه‌دن اولوب، برنجی اردونك بشنجی فرقه‌سنك مرکزیدر. برنجی درجه‌ده محکمه‌سی، تجارت اوطه‌سی، فرانسه بانقه‌سنك شعبه‌سی، کوزل بر مکتبی، قرق بیك جلد کتابی حاوی بر کتبخانه‌سی، تاریخ طبیعی وآثار عتیقه موزه‌خانه‌سی، نباتات باغچه‌سی، طب وصیدلانی مکتب اعدادیسی، مهندسخانه‌سی، ۱۷۵۷ تاریخ میلادیسنده تأسیس اولنمش بر جمعیت علمیه‌سی، بر صنایع جمعیتی، تا رومالیلرك زماندن مشهور صنایعی، زراعت وسائره ماکینه‌لرینه مخصوص دوکه خانه‌لری، دباغخانه‌لری؛ بیره، چوراب، جام، مقوی ومشهور دانتله فابریقه‌لری؛ حبوبات یاغی، شکر، اسپیرتو کارخانه‌لری؛ حبوبات، شراب، اسپیرتو، یاغ ومعدن کوموری تجارتی واردر. شهر غایت تمیز وکوزل اولوب، اولرینك بعضیسی اسپانیول بیچمنده در. اسکی زماندن قالمه ابنیه‌سی چوق اولوب، از جمله موزه‌خانه ونباتات باغچه‌سیله سائر دوائری شامل اولان (سنت واست) مناستری میلادك یدنجی عصرنده یاپلش بر بنادر. کوزل ابنیه ایله محاط بر قاچ میدانی دخی اولوب، بونلرك برنده (ووبان) لك هیکلی رکز اولنمشدر. —— اسکی غاللر زماننده دخی بو شهر (نمتوچنا) اسمیله موجود اولوب، (آتربات) قومنك مرکزی ایدی. میلاددن ۵۱ سنه اول قیصر عسکرینی اوراده قیشلاتمشیدی. جالینوسك زماننده اوراده یاپیلان کلیم وسائر یوك منسوجاتیله مشهور ایدی. میلادك ۴۵۱ تاریخنده (آتیلا)، و ۸۸۰ ده نورمانلر طرفندن تخریب اولنه‌رق، پسقپوسلق مرکزیتی غائب ایتمش، وآنجق ۱۰۹۳ یکیدن پسقپوسلق مرکزی اولمشدر. (فلاندره) قونتلریله (بورغونیه) دوقه‌لری زماننده آراس شهری خیلی ایلریلیوب، ثروتی چوغالمش

اولدیغندن، ۱٤۷۷ ده اون برنجی لوی‌یه قارشی طورمش، وبو قرال شهرك سورینی هدم ایله، اهالیسی طرد ایتدکدن‌صکره، شهری (فرانشیزه) تسمیه ایده‌رك، اطرافدن اهالی جلب ایتمش ایسه‌ده، کندیسنك وفاتنده آراسیلر طوپلانوب، وطنلرینی آوستریا حکمداری (مکسیمیلیان) ه تسلیم ایتمشلردر. دردنجی هنری بو شهری استرداده چالیشمش ایسه‌ده، موفق اوله‌میوب، نهایت ۱٦٤۰ ده فرانسه‌یه اعاده اولنمشدر. اهالیسی ۲۷۳۰۰ کشیدر.

آراغاوه (Aragava) جاپونیاده (نیپو) جزیره‌سنك ساحل شرقیسنده بر شهر ولیمان اولوب، (یاقویان) طاغنك اتکنده و (میتو) شهرینك ٥٤ کیلومتره شمال شرقیسنده واقعدر.

آراغو (فرانسوآ — . (Fr. Arago) فرانسه‌نك اعاظم علماسندن اولوب، (پیرنه) سلسلهٔ جبالنك شرق طرفلرنده (استاژل) شهرنده ۱۷۸٦ تاریخ میلادیسنده طوغمش، و۱۸٥۳ تاریخنده وفات ایتمشدر. پدری عن اصل اسپانیول اولوب، (پرپینیان) شهرنده ضربخانه مأموری ایدی. «جامع‌الصنایع» مکتبنده (Ecole polytechnique) اکمال تحصیل ایتدکدن صکره، پارس هندسه‌خانه‌سنك (Bureau des longitudes) کاتبی اولوب، ۱۸۰٦ تاریخنده کرهٔ ارضك اولچیسنی تحقیقه مأمور اولان موسیو (بیو) یه معاون نصب اولنمش؛ و، بو وظیفه‌سنی اجرا ایچون، طولاشیرکن، جاسوس ظن اولنه‌رق، اسپانیاده توقیف اولنوب، پك چوق زحمت وتهلکه‌لردن صکره فرانسه‌یه عودت ایده بیلمشیدی. او وقت، ۲۳ یاشنده اولدیغی حالده، فرانسه‌نك فنون آقادمیاسنه اعضا، وجامع الصنایع مکتبنه معلم تعیین اولنمش؛ مؤخراً رصدخانه و هندسه‌خانه مدیریتنه، جامع الصنایع مکتبی مجلس عالیسنك اعضالغنه، ونهایت ۱۸۳۰ ده فنون آقادمیاسنك کتابت دائمیه‌سنه چکمش. بر سنه صکره وطنی طرفندن مبعوث انتخاب اولندرق، اصول انتخابك تعدیلی حقنده ایراد ایتدیکی نطقلرله شهرت بولمش، و او درجه‌ده محبت عامه‌یه مظهر اولمشیدی، که ۱۸٤۸ تاریخنده واقع اولان انقلابده اتفاق آرا ایله حکومت موقته باشنه چکیریلوب، جمهوریت مفرطه اصحابنه وارباب شورشه قارشی بیوك برغیرت کوستره‌رك، سنهٔ مذکوره حزیرانده وقوع بولان قاریشیقلقده، ارباب شورشك استحکاماتی اوزرینه بالذات سوق عسکر ایله عسکرك اوکنه دوشمش ایسه‌ده، متعاقباً امور سیاسیه‌دن اوصانج کتیروب، چکلمشدر.

آراغو کافهٔ فنونه وعلی الخصوص حکمت طبیعیه ایله علم هیئته پك بیوك خدمتلر ایتمشدر. ضیانك تموج واسطه‌سیله انتشاری اصولنی التزام واثبات ایله، «استقطاب ملون» ی کشف، وارصادات نجومیه‌یی دها زیاده تدقیق ایده بیله‌جك بر استقطاب آلتیله دیکر بر طاقم آلتلر ایجاد؛ و (ارستد) ایله (آمپر) ك مانیاتیسمه والکتریق حقنده‌کی مطالعاتنی اکمال ایده‌رك، ۱۸۲٤ ده «دور ایله مانیاتیسمه استحصالی» اصولنی ایجاد ایتمشدر، که بو ایجادی لوندره جمعیت فنیه‌سی طرفندن (قوپلی) مدالیه‌سیله تلطیفنی موجب اولمشدر. فنونی غایت ساده وواضح بر لسانله افاده ایدوب، هر کسك آکلایه بیله‌جکی بر حاله کتیرمك آراغویه مخصوص بروبرکی ایدی. رصدخانه‌ده هیئت ونجومه متعلق درس عمومی ویردیکی وقت، عوامدن بیله بر جم غفیر کمال تهالکله استماعه قوشارلردی. زماننده دوائر فنیه‌نك مجموعه وسالنامه‌لریله رسائل موقوتهٔ فنیه کندیسنك مقالات فنیه‌سیله مملو ایدی. «حکمت طبیعیه وکیمیا مجموعه‌سنی» (*Annales de physique et de chimie*) (کی‌لوزاق) له بالاشتراك کندیسی تأسیس ایتمشیدی. کندیسنك کلیات آثاری ۱۷ بیوك جلد اوزرینه نشر اولنه‌رق، هر کسك آکلایه‌جغی لسانله مفصل بر هیئت کتابیله مطالعات فنیه وبعض تراجم احوال ایله بر طاقم لایحه‌لردن عبارتدر. وفاتنده موسیو (قومب) جمعیت فنیه‌ده مدحنه دائر کوزل بر نطق ایراد ایتمش، وموسیو (اودینیان) دخی ترجمهٔ حالیله علم وزکاوتنه وخدمات فنیه‌سنه دائر بر کتاب یازمشدر. (Audignan. *Arago, son génie, ses influences.* 1857.)

— آراغونك ایکی برادری وار ایدی، که بری ۱۷۹۰ ده طوغوب، ۱۸٥٥ ده وفات ایتمش اولان (ژاق آراغو) اولوب، ایکی کوزندن کور اولدقدن صکره، بعض سیاحت خاطره‌لریله غایت معنادار بعض حکایه‌لر یازمش؛ ودیکری ۱۸۰۲ ده طوغمش اولان (اتیان آراغو) اولوب، بعض منظوم مضحکه‌لر

يزمش، و ١٨٧٠ ده بر مدت پارس شهر امینی بو-
نمشدر. — آراغونك اوغلی (امانوئل آراغو) دخی
١٨٧٠ ده تشكل ایدن «تدافع ملی» حكومتی هیئتنه
داخل اولمشدر.

آراغو { (Arago) ممالك مجتمعه‌نك شمال غر-
بیسنده واقع (اوراغون) جمهوریتنك
بحر محیط كبیرده بر برونی اولوب، (قوس) نهرینك
دوكلدیكی (امپیرسیتی) كورفزینه قریبدر.

آراغوآ { (Aragua) آمریقای جنوبینك
(ونزوئلا) مملكتنده (كوزمان بلا-
نقور) ویا (آراغوآ) حكومتنك مركزی بر شهردر،
كه (اوناره) نهری كنارنده اولوب، ٦٥٢٥ اهالیسی
واردر. — بو شهر و مملكت اورانك اهالیٔ اصلیهٔ
قدیمه‌سی اولان (آراغوآ) قومنك اسمیله تسمیه او-
نمشدر.

آراغوآ { (Aragua) آمریقای جنوبیده
(ونزوئلا) مملكتنك (قومانه) ایالتنده
وقومانه شهرینك ٨٠ كیلومتره جنوب شرقیسنده،
(آغاریقه) كولنه منتهی اولان بر وادیده واقع برشهر
اولوب، ٣٠٠٠ اهالیسی وار در. اطرافنده كلیتلی
چوید، توتون شكر وپموق حاصل اولور.

آراغوآری { (Araguari) آمریقای جنو-
بیده (آمازون) ایرماغی
منصبنك شمالنده ١° ١٤′ عرض شمالیده بحر محیط
اطلاسی‌یه منصب اولان بر نهردر. بو نهرك جریان
ایتدیكی یرلر فرانسه ایله برازیلیا آره‌سنده منازع فیه
اولوب، هر نه قدركه پورتكیز جنراللرندن (قاوولا)
ایكی عصر اول، اهالی جلب ایده بیلمك ایچون، نهرك
منصبنده بر قلعه بنا وبربانقخانه تأسیس ایتمش ایسه‌ده،
قلعه خراب اولوب، آنجق بر قاچ بانقجی قلبه‌سی
بولنقده در. اوراپه دوكیلن نهرلرك كثرتندن
وهپسنكده طاشمه‌سندن اراضی بعض موسملرده
بتون بطاقلق اولوب، قابل سكنی دكلدر.

آراغوآیا { (Araguaya) آمریقای جنوبیده
برازیلیانك بر بیوك نهری اولوب،
١٨° ٣٠′ عرض جنوبیده واقع (قاپایوس) طاغلرندن
نبعان ایله، شماله طوغری آقه‌رق، (غویاز) ایله (ما-
توغروسو) ایالتلرینی تفریق ایتدكدن صكره، ٦°
عرض جنوبیده (توقانتن) ایرماغنه دوكیلور. مجراسی
١٣ درجه اولوب، ١١ درجه‌سی سیر سفائنه
صالحدر.

آراغون { (Aragon) اسپانیانك شمال شرقی
جهتنده بر مملكتدر، كه شمالاً (پیرنه)
طاغلریله، شرقاً (قتالونیه) مملكتیله، شرق جنوبی
طرفندن (ولنسیه)، غرب جنوبی طرفندن یكی
قشتاله (ویاقستیله)، غرباً اسكی قشتاله و (ناواره)
قطعه‌لریله محاط اولوب، قسم اعظمی (ابرو) نهرینك
حوضه‌سندن عبارتدر. شمالدن جنوبه طوغری
٤٢° ٥٦′ عرض شمالیدن ٣٩° ٥٧′ عرض شمالی‌یه
قدر ممتد اولوب، طول اعظمی ٣٣٥ كیلومتره،
وسطحی ٤٦٥٦٥ مربع كیلومتره‌در. بو قطعه بر
ولایت اعتبار اولندیغی وقت، مركزی (سراغوسه)
شهری ایدی، كه عربلرك (سرقسطه) دیدكلری شهردر.
بو كون ایسه اسپانیا حكومتی بونی (سراغوسه)،
(هوئسقه) و(تروئل) ایالتلری نامیله اوچ ایالته تقسیم
ایتمشدر. بوقطعه‌نك اهالیسی ٩٣٠٠٠٠ كشیدر.
آراغونك وسطی، غربدن شرقه ابرو نهریله شق
اولنه‌رق كنیش اووه‌لردن عبارت ایسه‌ده، شمال
وجنوب طرفی طاغلقدر. شمال طرفنده‌كی طاغلرك
اكثریسی پیرنه سلسلهٔ جبالندن عموداً آیریلوب،
جنوبه طوغری ممتد اولورلر، وآره‌لرنده‌كی وادیلر-
دن اینن دره‌لر وچایلر (ابرو)یه دوكیلور. مع هذا
(سیرا غواره) و (سیرا پنیا) كبی پیرنه سلسله‌سنه
متوازیاً غربدن شرقه اوزانیر بعض طاغلر دخی
واردر، كه آیریجه بر سلسله تشكیل ایدرلر. جنوب
طرفنده ایسه طاغلر بربرینه مربوط اولوب، بونلرك
اك مرتفعی ده (مونقایو) طاغیدر، كه پیرنه‌دن ماعدا
اسپانیانك اك یوكسك طاغلرندن اولوب، حذای
بحردن ٢٣٤٨ متره ارتفاعی واردر. بوطاغ سرا-
غوسه‌نك ٥٧ كیلومتره غربنده اولوب، (ابرو)
ایله (دویرو) نهرلرینك حوضه‌لرینی آیریور. رعد
وصاعقه وبوره‌لرینك كثرتیله جوارلرینه دهشت
اندازدر. بونك جهت جنوبیه‌سنده بولنان (سیرا
یاوالامبر) اسپانیانك تقسیم میاه نقطه‌لرینی تشكیل
ایتمكله، بونلردن نبعان ایدن صولر بر طرفدن آق
دكیزه، بر طرفدن ده بحر محیط اطلاسی‌یه دوكلمك
اوزره، هر طرفه آقیور. آراغونك باشلیجه نهری
(ابرو) ایرماغی اولوب، صاغدن یعنی شمالدن بو

ایرماغه برچوق چایلر دوکیلور، که بونلرك باشليجه-
لری: مملکته بو اسمی ویرن (آراغون) نهریله آربا، غالغو، القنطره، ایسوئلا، سینقه، اسرا، وآراغون ایله قتالونیه حدودینی آیران (نوغورّا ریباغورزانه) چایدر. بوصوك بش چایلر (ابرو) نك باشليجه شعبه‌سی اولان (سغرو) نهرینه دوکیلورلر. صاغدن یعنی جنوب طرفندن آراغون قطعه‌سی داخلنده (ابرو)یه دوکیلن چایلرك‌ده باشليجه‌لری: (جیلوقه) ایله دخی برلشن (جالون)، هوئورا، آغوآس، مارتن، غوآد الوپه وماتارانه نهرلیدر. (سراغوسه) نك جوارنده (ابرو) نهری ١٠٠ کیلومتره‌لك مسافه‌ده سیر سفائنه صالح اولمدیغندن، مجرای طبیعیسنه متوازیاً بر قنال کشادی وقتیله تصور اولنوب، تا (شارل کینت) زماننده باشلانمش، ومیلادك اون سکزنجی عصرنده شمدیکی درجه‌یه قدر کتیرلمش ایسه‌ده، اکمال اولنمامشدر.

آراغون مملکتنك طاغلری شایان تماشا ایسه‌ده، آلچق یرلری قورو ولطافتسز وهیئت عمومیه‌سی حزن انگیز بر صورتده اولوب، اکثر طرفلری معمور دکلدر. اك بیوك قصبه‌سی (سراغوسه) شهری اولوب، ٥٦٠٠٠ اهالیسی واردر. سائر قصبه‌لری ایچنده تجارت ویا موقع وتاریخجه بر آز اهمیتی اولانلر: هوئسقه، موزونه، بارباسترو، یاقه، القانیز، قلاتایود [قلعهٔ ایوب]، تارازونه، تروئل، الباراچین، وسائره‌در. مملکتده بر قاچ دمیر یولی انشا اولنوب، باشليجه‌لری بارسلونه [برشلونه] دن کلوب، سراغوسه‌دن کچه‌رك، مادریده واورادن‌ده بر طرفدن قارتاجینه وبرطرفدن قادیسه قدر ممتد اولان بیوك خط ایله، سراغوسه‌دن آیریلوب، شمال غربی‌یه طوغری کیدن وغاسقونیه کورفزی ساحلندن فرانسه دمیر یوللریله برلشن خطدر. زراعتك پك کری بولنمسیله برابر، حبوبات، ایی شراب، زیتین یاغی، صفران، ایپك، کتن، قناو وسائره حاصل اولور، وکلیتلی قویون یتیشیر. صنایع محلیه باشليجه قبا بر جنس چوخه ایله قالین بز وقونیاق وصابون اعمالندن عبارتدر.

آراغون مملکتی اطرافنده بولنان سائر اسپانیا ممالکنه اصلا بکزمیوب، وحشی بر منظره ابراز ایتدیکی کبی، اهالیسی دخی سائر اسپانیوللره بکزمیوب، صونوق برطور وحاللری واردر، ویالکز عسکرلکده سائر اسپانیوللردن زیاده جسوردرلر. بونلر اسکی وقتدن بری بر طاقم امتیازاته نائل اولوب، بو امتیازلرینك محافظه‌سیچون دفعاتله سلاحه صارلمشلردر. وهر نه قدر که آرتق حکومتك اصول مشروطیتی اسپانیانك هر طرفیچون مساوی ایسه‌ده، بونلر امتیازلرینك فسخ اولندیغنی تسلیم ایتمك ایسته‌میورلر. عمومیت اوزره آراغونلیلر قره صاچلی وقره کوزلی اولوب، کبارلری آلافرانغه کینمشلرسه‌ده، عوام اهالینك کندیلرینه مخصوص قیافتلری واردر.

آراغون مملکتی اسکی یونان و روما تألیفاتنده (کلتیبر) تسمیه اولنان، و (کلت) اقوامیله (ایبر) اقوامندن مشترکاً مسکون بولنمش اولدیغی اسمندن آکلاشیلان مملکتك برقسمی اولوب، میلادك ٤٧٠ تاریخنده رومالیلردن (غوت) قومی طرفندن ضبط اولنمش، و٧١٤ تاریخ میلادیسنده خلفای بنی امیه زماننده غزاهٔ مسلمینك الینه کچوب، ممالك اسلامیه دائره‌سنه داخل اولمشیدی. اندلس حکومت اسلامیه‌سنه ضعف طاری اولمغه باشلادیغی وقت، اك اول آراغونك سراغوسه ایله پامپلونه آره‌سنده آراغون شهری قربنده واقع (سوبرابره) ناحیه‌سنده کوچك بر خرستیان اداره‌سی تشکل ایدوب، مرور زمانله، وملوك اسلامیه‌نك ضعف وتفرقه‌سی آرتدقجه، توسع ایده‌رك، نهایت میلادك ١٠٦٧ تاریخنده حکومت ادعاسنده بولنه‌جق قدر بیومکله، (آراغون)قونتلغی نامنی آلمش، و ١١١٨ ده سراغوسه‌نك دخی ایادی مسلمیندن چیقمسیله، قونتلرندن برنجی (آلفونس) و (رایموند-برنجر) آراغونك سائر طرفلرینی دخی قبضهٔ تصرفلرینه آلمشلردر. قونتلرندن (رامیر) ك قیزی و وارثه‌سی (پترونیله) نك برسلونه قونتی (رایموندبرنجر) ه وارمسیله برسلونه کبی کوزل بر مملکت دخی آراغونه التحاق ایتمش اولدیغی کبی، بعده قتالونیه دخی برنجی (ژاق) طرفندن ضبط اولنمغله، آراغون قراللغی تشکل ایده‌رك، اوروپا دولتلری صره‌سنده صایلمغه باشلامش ایسه‌ده، مؤخراً قرالی بولنان فردنیان قتولیکك قشتاله ولیون قرالیچه‌سی (ایزابلا) ایله عقد ازدواج ایتمسیله، بو ایکی مملکت برلشه‌رك، وغرناطه‌یه منحصر قالمش اولان حکومت اسلامیه‌نك بسبتون اسپانیادن چیقارلمسیله، بو شبه جزیره‌نك سائر طرفلری دخی الحاق

اولەرق، بر اسپانیا دولتی تشکل ایتدیکندن، آرا-
غون بر ولایت حکمندە قالمش؛ ونهایت اخیراً اسپانیانك
تقسیمات جدیدەسی صرەسندە اوچ ایالتە تقسیم او-
لنمشدر، کە بونلرك سطح واهالیسی وجەآتی اوزرەدر:

سراغوسە ایالتی	١٧١١٢	مربع کیلومترە	٤٠٢٠٠٠	اهالی
هوئشقە »	١٥٢٢٤	»	٢٧٥٠٠٠	»
تروئل »	١٤٢٢٩	»	٢٥٢٠٠٠	»
جمعاً آراغون قطعەسی	٤٦٥٦٥		٩٢٩٠٠٠	

آراغون { (Aragon) اسپانیای شمالیدە بر نهردر، کە پیرنە سلسلهٔ جبالنك غرب طرفندە واقع (سومپورت) طاغندن نبعان ایلە، (یاقە) یە قدر جنوبە طوغری آقەرق، اوراده بردن برە غربە طوغری دونر، و(آراغون) قطعەسنك ابتدا هوئشقە بعدە سراغوسە ایالتندن کچەرك، (ناوارە) ایالتنە داخل اولور، واوراده غرب جنوبی‌یە طوغری دونوب، (ساغوئسە) قصبەسنك اوکندن کچەرك، ١٦٠ کیلومترە جریاندن صکرە، (میلاغرو) شهرینك قربندە صول ساحلندن (ابرو) ایرماغنە دوکیلور. مجراسنك نصف اسفلی (ناوارە) مملکتندە ایسەده، نصف بالاسی آراغون مملکتندە بولندیغندن، مملکت مذکورە بو نهرك اسمیلە تسمیە اولنمشدر. مجراسی طاغلر اورتەسندە بولنمق حسبیلە، برچوق درەلر وچایلر کندیسنە دوکیلور، کە بونلرك بیوجکلری: اقو، آنسو، رونقال، ایراتی، اونسلو، زیداقە وآرغە چایلریدر. بونلرك (اونسلو)دن بشقە جملەسی (پیرنە) سلسلەسندن اینوب، صول ساحلندن آراغونە دوکیلورلر.

آراغونە { (Aragona) سیجلیانك (جیرجنتی) ایالتندە وجیرجنتی شهرینك ١٥ کیلومترە شمالندە واقع، و١٠٥٠٠ اهالیی جامع بر شهردر، کە قربندە چامور افراز ایدن (مقالوبی) برکانلریلە برچوق کوکورد معدنلری بولنوب، بو معدنلردە برچوق عملە چالیشیر. اطرافندە پك مقبول وکلیتلی بادملر یتیشیر.

آراقاتی { (Aracati) برازیلیانك (چاآرە) ایالتندە و(چاآرە) شهرینك ١٢٠ کیلومترە جنوب شرقیسندە، کندیسنك ١٦ کیلومترە شمالندە بحر محیط اطلاسی‌یە دوکیلن (یغوآریب) نهری کنارندە قضا مرکزی برشهر اولوب، ٤° ٣١′ عرض جنوبی و٤٠° ٨′ طول غربیدە واقع، و٥٠٠٠ اهالیی جامعدر. بو شهر اون سکزنجی عصر میلادینك ابتداسندە تأسیس اولنوب، اهالیٔ اصلیەدن او جوارلردە بولنان (پتیاغوارە) قومی طرفندن کندی لسانلرندە «شمال روزکاری» دیمك اولان بو اسملە تسمیە اولنمشدر؛ چونکە اکثر اوقاتدە خط استوادن کلوب هواسنی اخلال ایدن بر شمال ویا شمال شرق روزکاری اسر. نهرك آغزی قوملە مسدود بولندیغندن لیماننە یالکز کوچك کیلر کیرە بیلیرسەده، پاموق، شکر ودری تجارتی ضررسزدر.

آراقان { (Aracan یاخود Arakan) هند چینیدە بنکالە کورفزینك ساحل شرقیسندە (برما) یاخود (بیرمان) الکاسندن انکلیزك الندە بولنان مملکتی ترکیب ایدن اوچ قطعەنك بریدر. کە اصل اسمی (راخاینغ) در. آراقان قطعەسی طار واوزون بر ساحلدن عبارت اولوب، شرقاً (یوما دانغ) یعنی «یوما طاغی» ایلە نفس (برما) و(پغو) قطعەلرندن آیرلمشدر. شمالاً هندك بنکالە مملکتیلە محدود اولوب، ٢١° ١٠′ عرض شمالی و٨٩° ٤٣′ ٥١″ طول شرقیدە واقع فیل بروندن باشلایوب، جنوبە طوغری اوزانەرق، ١٦° ٨′ ٣٠″ عرض شمالی و٩١° ٥٢′ ٥١″ طول شرقیدە واقع (نغرائیدە) بروننە منتهی اولور، کە بو وجهلە طولی ٣٤٦ کیلومترە اولور. شمال طرفندە سلسلهٔ جبال ساحلدن ١٤٥ کیلومترە قدر اوزاق اولوب، مملکت اولدقجە واسع ایسەده، جنوبە طوغری اوزاندقجە، ساحلە یاقلاشوب، (نغرائیدە) برونی قربندە ساحل ایلە طاغلك آرەسندە آنجق بش آلتی کیلومترەلك مسافە واردر. سطحی ٤٨٠٠٠ مربع کیلومترەدن عبارتدر.

آراقان ساحلنك برمقداری آطەلر، قیالر وصیغلرلە مسدود اولوب، بو آطەلرك اك بیوکلری (رامری) ایلە (چدوبە) آطەلریدر. طاغلردن برچوق نهرلر اینیورسەده، مسافەسی آز اولدیغندن، بونلر بیوجك درەلردن عبارت اولوب، اك بیوکلری نسبةً واسعجە اولان شمال طرفندەکیلردر، کە بونلردە اك اهمیتلیلری (قولادینغ) ایلە (لیمرو) نهرلریدر؛ ایکنجیسنە (آراقان نهری) دخی دیرلر. بو ایکی نهرك مجراسی بربرینە قریب اولوب، بینلرندە برچوق جدوللرلە اختلاط حاصل اولمشدر. ایکنجی درجەدەکیلر دخی ناف، مایو، دالك وسائرەدر. (مایو)، (قولادینغ) و(لیمرو)

نهرلرنده ایکی اوچیوز طونیلاته‌لق کیلر منصبلرندن اللی آلتمش کیلومتره یوقاری‌یه قدر چیقه بیلیر. سلسلهٔ جبالك شمال طرفنده ۲۰۰۰ متره‌یه قدر ارتفاعی وار ایسه‌ده، جنوبه طوغری اوزاندقجه، آلچاقلانیر. مملکتك تکیلی بر طاغ صورتنده اولوب، شمال طرفنده مردیون شکلنده بربرندن یوکسك اووه‌لری واورمانله مستور وادی ودره‌لری واردر. ساحلك اکثر طرفلری قوملق ایسه‌ده، بیوك نهرلرك مجرا ومنصبلرینك اطرافی غایت منبتدر؛ آنجق هنوز اصلاح واعمار اولنمدیغندن، اکثر طرفلری فائده‌سز اورمانلر وچالیلرله مستور قالوب، ایشلنن یرلری پك آزدر. (تك) دنیلن بر نوع ذی قیمت آغاجله قوقه ومیشه آغاجلری چوق اولوب، نهرلر واسطه‌سیله ایندیرلمکله، بر قاچ سنه‌دن بری کراسته تجارتی ترقی ایتمکده‌در. پورتقال ولیمونی آز ایسه‌ده، آناناس کبی میوه ویا چیچکندن طولایی مقبول آغاجلری چوقدر. قیرمزی بوبر، قاون، قارپوز، شکر قامشی، چوید، پموق، توتون وسائره محصولاتی بولندر. اك زیاده زرع اولنان حبوبات پرنج اولوب، اهالینك معیشتی همان بوکا منحصردر. انکلیزلر بو مملکتك مرتفع محللرنده چای یتیشدیرمك جهدنده بولنیورلر. طوزلالری دخی اولدقجه بر وارداتدر. حیوانات وحشیه‌سی وازجمله فیل، کرکدان، قپلان، پارس، آیی، طوموز، یبانی کدی، مسك کدیسی، برنوع پورسوق ومیمونك انواعی چوقدر؛ واورمانلری کیك انواعیله مملودر. قوشلری دخی چوق وکوناکون تویلرله مزین اولدیغی کبی، نهرلریله ساحلی‌ده بالیغك انواعیله مملودر. آنجق حشرات مضره ومهلکه‌سی دخی بو نسبتده اولوب، ییلانك (بوآ قونستریقتور) و (پیتون) دنیلن جسیم نوعلری، نهرلرده (آلیغاتور) دنیلن بر نوع تمساحلر ودکزده کوپك بالیقلری بولنور.

آراقانك فصول اربعه‌سی اولمیوب، اقلیمی مقتضاسنجه، بریاغمور موسمیله برده قوراقلق موسمی واردر. یاغمور موسمی مایسك ابتداسندن باشلایه‌رق، تشرین اولك اواخرینه قدر آلتی آی سورر، وعلی الخصوص حزیران وتموز وآغستوسده متمادیاً وپك چوق یاغمور یاغار. یاغمورلر موسمنده درجهٔ حرارت ۲۶ ونهایت ۲۸ سانتیغراد درجه‌سنی تجاوز ایتمز. تشرین ثانینك اواخریله کانون اولك ابتدالرنده، یعنی یاغمورلر کسلدکدن صکره، درجهٔ حرارت ۲۸ و ۲۹ ه قدر چیقارسه‌ده، درعقب هوا صوویوب، شباطه قدر درجهٔ حرارت ۱۰ ایله ۱۵ آره‌سنده بولنور، که اك کوزل موسمی‌ده بودر. شباطدن صکره ینه درجه چیقمغه باشلایوب، علی الخصوص نیسانده صیجاق ۳۵ درجه‌یه قدر چیقار، که اك صیجاق موسمی بو اولوب، بو آیده نباتات صیجاقدن قورویوب صولمغه باشلارسه‌ده، درعقب یاغمورلرك کلمسیله یکیدن جانلانور. هوالرك بردنبره واقع اولان بو تبدلاری صحت حقنده تهلکه‌لیدر.

بو قطعه (برما) نك انکلیزلرك النده بولنان قسمنك منقسم بولندیغی اوچ ایالتك بری اولوب، درت سنجاغه تقسیم اولنمشدر: برنجیسی (آکیاب) سنجاغی اولوب، ۱۲ قضایه منقسم، سطحی ۱۲۵۸۲ مربع کیلومتره‌دن عبارت و ۲۶۳۱۵۲ اهالیی جامعدر؛ مرکزی (آکیاب) شهریدر. ایکنجیسی (رامری) سنجاغی اولوب، جزایردن عبارت ۵ قضایه منقسم، سطحی ۱۱۱۶۰ مربع کیلومتره‌دن عبارت، و ۱۴۰۹۱۹ اهالیی جامعدر؛ مرکزی (رامری) آطه‌سنده‌کی (رامری) شهریدر. اوچنجیسی (ساندوای) سنجاغی اولوب، ۳ قضایه منقسم، سطحی ۹۴۹۷ مربع کیلومتره‌دن عبارت، و ۵۰۱۱۷ اهالیی جامعدر؛ مرکزی (ساندوای) شهریدر. دردنجیسی (نورت آراقان) یعنی «آراقان شمالی» اولوب، یالکز برقضاسی واردر، وسطحی ۱۴۷۵۲ مربع کیلومتره‌دن عبارت اولوب، ۶۹۴۸ اهالیی جامعدر؛ مرکزی (آراقان) ونام دیکرله (میوهونغ) شهریدر. آراقان شهری اسکی اهمیتنی غائب ایدوب، بوکون مملکتك اك مهم قصبه‌سی برنجی اسکله‌سی اولان (آکیاب) شهریدر. — آراقانك اهالیسی ۴۳۸۶۳۲ نفوسدن عبارت اولوب، بونلرك ۲۰۰۰۰ قدری مسلماندر. آراقانلیلر برما (یاخود بیرمان) اهالیسی جنسندن اولوب، طاغلرده بولنان بعض قبیله‌لری، انقیاد کوسترمیه‌رك، وحشیت حالنده یاشامقده‌درلر. انکلیزلرك ورودندن اول آراقانلیلر کندی مملکتلرینك محصولاتندن واوروپا متاعندن (آوه) مملکتیله اولدقجه تجارت ایدیورلردی؛ وبو ایکی مملکتی آیران

طاغلرك آره‌سندن ایشلك بریول آچمشلردی. انكلیزلرك ورودندن صكره ایسه تجارتك هپسی اونلرك النه كچوب، آكیاب شهرنده ودكیز طریقیله اجرا اولنمغه باشلامش، ومملكتده یول بیله قالمامشدر.

آراقان مملكتی ازمنهٔ قدیمه‌دن بری هندستان ادیاننك هند چینیه كچه‌جك طریقلری اولمق مناسبتیله اهمیتی حائز اولوب، بر حكومت مستقله صورتنده بولنمشیدی. میلادك ۱۷۳۱ تاریخنده آراقان حكمدارینك النده بولنان اكثر قبائل استحصال استقلال ایتمش، و ۱۷۸٤ ده آراقانك كندیسی دخی (آوه) حكمداری طرفندن ضبط اولنوب، برما حكومتنه الحاق اولنمشیدی. ۱۸۲۳ ده (آوه) حكمداریله كلكته‌نك انكلیز حكومتی آره‌سنده، بر حدود منازعه‌سندن طولایی محاربه آچیلوب، بونك نتیجه‌سی اوله‌رق، ۲٤ شباط افرنجی ۱۸۲٦ تاریخیله عقد اولنان معاهده آراقان ایله (تناسریم) قطعه‌لرینی انكلتره‌یه ترك ایتمشدر.

آراقان { (Aracan) ونام دیكرله میوهونغ (Myo Houng) آراقان قطعه‌سنده بر شهردر، كه مملكت انكلیزلرك الینه كچمزدن اول آراقان مملكتنك مركزی بولنمش، وشمدیكی حالده یالكز (شمالی آراقان) سنجاغنك مركزی اولوب، كرك مركزیتی وكرك اهمیت تجاریه‌سنی ساحلده بولنان (آكیاب) شهری غصب ایتمشدر. تپه‌لرله محاط وایكی نهر آره‌سنده آچلش برچوق جدوللرله چیرلمش براووه‌نك اورته‌سنده اولوب، ساحلدن ۱۰۰ كیلومتره قدر مسافه‌ده و ′۳۵ °۲۰ عرض شمالی ایله ″۳۰ ′۳ °۹۳ طول شرقیده واقعدر. اسكی بر شهر اولوب، وقتیله (بوده) دیننك مراكز روحانیه‌سندن بولنمش، ومیلادك ۱٤۳۰ تاریخنده پایتخت اتخاذ اولنه‌رق، استحكاماتله ومتین بر سورله احاطه اولنمشدر. بو سورك خارجنده، اطرافنده‌كی تپه‌لری بربرینه ربط ایتمك اوزره، دائراً مادار ۱٤ كیلومتره‌لك برایكنجی سور چكلمش: واوچ سورله محاط بر ایچ قلعه دخی انشا اولنمشدر. بو انشاآت بر عصرده اكمال اولنمشدر. بو استحكامات انكلیزلرك ورودنده تمامیله قائم، وشهر یوز بیكی متجاوز نفوسی حاوی اولوب، یالدیزلی قبه‌لریله شعشعه‌پاش اولان برچوق جسیم ابنیه‌سی وار ایدی. بوكون ایسه اهالیسی ۳۳۰۰ قدر ایتمشدر.

اصل شهرك اسمی (میاوهونغ) اولوب، انكلیزلر بونی (میوهونغ) ه تحویل، واكثریا مملكتك اسمیله تسمیه ایتمشلردر.

آراقایو { (Aracaju) برازیلیاده (سرجیپه) ایالتنك مركزی اولان برشهردر، كه بحر محیط اطلاسینك ساحلندن ۱۰ كیلومتره قدر ایچریده اولوب، (قوتنكیبه) نهرینك كنارنده وبر تپه‌نك اتكنده واقعدر. جواریله شهرك بر قسمی اوررا اهالیٔ اصلیهٔ قدیمه‌سندن اولان (توپنیامبه) قومی افرادیله مسكوندر. ۵۰۰۰ اهالیسی وكره‌مید وطوغله فابریقه‌سی واردر.

آراقس { (Arax) یونان قدیم جغرافیونی طرفندن ایرانك ایكی نهرینه ویریلن اسمدر، كه بونلرك بری ذكری سبقت ایدن (آراس)، ودیكری اسطخرك قربندن كچن (رندمیر) نهریدر. [بو كلمه‌لره مراجعت بیوریله.]

آراقسه { (Araxa) برازیلیانك (میناس جرائس) ایالتنده، (پاراناهیبا) قضاسنك مركزی اولان بر شهردر، كه °۱۹ عرض جنوبی و °۵۰ طول غربیده، و (پارانا) ایرماغنك باشلیجه شعبه‌لرندن اولان (پاراناهیبا) نهرینه دوكیلن (ولهاس) چاینك بر شعبه‌سی اوزرنده واقع اولوب، ٤۰۰۰ اهالیسی واردر. بو شهر بر عصر اول بر طاقم فراری جانیلر طرفندن تأسیس اولنمشدر. جوارلرنده توتون زرع، وبعض قبا یوق منسوجاتی اعمال اولنورسه‌ده، اصل تجارتی حیواناتدن عبارتدر. قضاسنك ۱٤۰۰۰ اهالیسی واردر. شهردن ۸ كیلومتره مسافه‌ده بر طاقم كوكوردلی صو منبعلری واردر، كه جلد خسته‌لقلری حقنده پك نافع اولدیغی كبی، حیواناته ایچیرلمسنك فائده‌سی دخی مجرب اولمغله، اوزاق محللردن بیله حیواناتی آیده بركره اورایه كوتوروب، اسقا ایدرلر.

آرال { كولی (Aral)، ودها طوغریسی (آطه‌لر دكیزی) جغرافیون اسلام عندنده (بحر خوارزم) و (بحر جرجان)ناملریله معروف اولان بیوك كولدر، كه آسیای وسطینك غرب شمالیسنده اولوب، بحر حزر ایله بایقال كولندن صكره، آمریقا مستثنا اولدیغی حالده، دنیانك اك بیوك كولیدر. ′۳۰ °۴۳ ایله ′۵۹ °٤٦ عرض شمالی و °۵٦ ایله ′۳۰ °۵۹ طول شرقی آره‌سنده

ممتد اولوب، بونکله بحر خزر آره‌سنده حائل اولان قره‌نك اك طار محلی ۲۶۰ کیلومتره‌در. جنوبدن شماله طوغری اولان بوینك اعظمی ۳۵۰ واکنك حد اعظمی ده ۲۸۰ کیلومتره‌در. سواحلی غرب طرفندن دوز ایسه‌ده، جهات ثلثهٔ سائره‌دن پك چیقینتیلی کیرینتیلیدر. شمالنده قیرقز قبائلنك بادیه‌لری بولنوب، شرق وغرب طرفلری قره قالپاق دنیلن اقوامله مسکون، وجنوب طرفی ایسه خیوه خانلغندن عبارتدر، که هر طرفی اتراکله مسکون اولوب، روسیه‌نك الینه کچمش ممالکله محاط دیمکدر. سواحلی صوسز وایصسز بر طاقم شوره‌زار یرلردن عبارت اولوب، شمال طرفنده ۷۰ دن ۱۰۰ مترهیه قدر ارتفاعی اولان بر مرتفع اووه ممتد اولور، که طوپراغی یاپیشقان بربالچیقدن عبارت اولوب، اعماره صالح دکلدر؛ وشماله طوغری تدریجاً مائل اولدیغی حالده، جنوب جهتنده بردن بره کسیلوب، صارب بر اینیش تشکیل ایدر. غرب طرفنده ینه او ارتفاعده بولنان (اوستاورت) اووه‌سی ممتد اولور. [«اوست اورت» کلمه‌سنه مراجعت.] جنوب طرفی بسبتون دوز وآلچق اولوب، جیحونك ایندیردیکی چامورلردن متشکلدر. شرق طرفی قوملق بر اووه‌دن عبارت اولوب، یکرمی بش متره ارتفاعنده بعض قوم تپه‌لری واردر. ساحلك اکثر طرفلری وکولك ساحله قریب اولان بعض آطه‌لری اورمانله مستوردر. ساحلك اطرافنده بولنان بعض کوچك کوللرك دخی صویی آجی وزیاده‌سیله طوزلی اولدیغی کبی، او جوارلرده قازیلان قویولردن چیقان صو دخی بویله‌در.

بو کوله ایکی بیوك نهر دوکیلور، که بری وقتیله (جیحون) والیوم (آمودریا) نامیله معروف اولوب، جنوب طرفنه، ودیکری وقتیله (سیحون) والیوم (سیر دریا) نامیله معروف اولوب، شمال جهتنه منصب اولور. نهرلرك منصبلری ومنصبلرندن یوقاری تشکیل ایتدکلری اوفق کوللر آلتی یدی متره یوکسك قامشلرله مستور اولوب، غایت ایری سیوری سینکلری پك چوقدر. سواحلده صو قوشلرینك انواعی، وایچ طرفلرده بر نوع زهرلی اوروجکله عقربلر، واورمانلرده یبانی طوموزلر کثرت اوزره بولندیغی کبی، بعض دفعه قاپلان ایزی دخی کوریلور.

کولك اطرافنده‌کی یرلرك هواسی قیشین غایت صوغوق اولوب، برودت صفردن آشاغی ۲۰ درکه‌یه قدر اینر؛ ویازین دخی هوا غایت صیجاق وقورو اولوب، آنجق شمالدن اسن روزکارلر نهرلرك منصبنده‌کی بطاقلقلردن قالقان تبخراتی اطرافه طاغیتمغله، هوایه بر آز رطوبت قزاندیروب، بشقه یرده هوایی اخلال ایدن بو تبخرات اورا حقنده پك فائده‌مند اولور. الحاصل هواسی لطیف دکل ایسه‌ده، صحت حقنده پك مضر دکلدر. شمال روزکاری بعض دفعه شدتلی اسدیکندن، کولك ایچنده سفائن حقنده پك تهلکه‌لی بر فرطونه حاصل اولور.

آرال کولنك صولری پك درین اولمیوب، اك درین محللری ۷۰ مترهیی تجاوز ایتمز. جیحون وسیحونك دوکدکلری کلیتلی طاتلی صودن طولایی، صویی دکیز صویی قدر طوزلی دکلدر. بر عصردن بری کولك صولری اکسلمکده اولوب، نسبةً دها صیغ اولان شرق طرفی سواحلی کیتدکجه کولدن یر قزانمقده، ویکیدن بعض آطه‌لر ظهور ایتمکده‌در. بو مناسبتله اورا اهالیسی بو کوله (آطه‌لر دکیزی) دیورلر، که اوروپالیلر بونی تحریفله (آرال) یاپمشلردر. شمال طرفنده بر کورفز تشکیل ایدرکه (کوچك دکیز) تسمیه اولنوب، قیشین تمامیله طونار؛ سائر طرفلرك ایسه یالکز سواحلی منجمد اولور. (آرال) کولنك سطحی حذای بحردن تقریباً ۱۲ وبحر خزرك سطحندن ۳۸ متره یوکسکدر.

اسکی یونان وروما جغرافیونك بو کول حقنده‌کی معلوماتلری پك سطحی ومشوش اولوب، بونی فنه طانیتدیران قرون وسطاده‌کی اسلام جغرافیونیدر. مؤخراً روسیه ارباب فنی بو کولك احوالی حقنده تحقیقات فنیه اجراسیله، مکمل خریطه‌لرینی آلمشلردر، که بونلرك اك مکملی ۱۸۵۱ تاریخ میلادیسنده موسیو (خانیقوف) طرفندن تنظیم اولنان خریطه اولوب، مومی‌الیه اورالرك احوالنه دائر بعض اثرلر دخی یازمشدر. خریطه‌سی فرانسزجه‌یه‌ده ترجمه اولنمشدر.

آرال (Aral) سندده یعنی هندستانك غرب شمالیسنده برکوچك نهر اولوب، (ناره) نهرینك توسعندن حاصل اولان (منچار) کولندن چیقه‌رق، (سهوان) شهرینك بر آز آلتنده صاغ ساحلندن (سند) نهرینه دوکیلور. (آرال) نهری (منچار) کولی و(ناره) نهریله برابر سند نهرینه متوازیاً

سیر سفائن ایچون ۱۶۰ کیلومترهلك بر قنال تشکیل ایدیور، که جریانی سندك کندن دها یواش اولدیغندن، دها ایشلکدر. آرال ایله سندك نقطهٔ تلاقیسی ۲۸′ ۲۶° عرض شمالی و ۶۶° طول غربیده واقعدر.

آرال { (Arrall وانکلیزجه Arrull) هندستانك غرب جهتنده کائن (کچ) حکومتنك بر شهری اولوب، ۲۶′ ۲۳° عرض شمالی و ۵۱′ ۶۶° طول شرقیده واقعدر.

آرالسق { (Aralsk) سیحون نهرینك آرال کولنه منصب اولدیغی محله قریب ونهرك ساحل یمیننده کائن بر روس قلعه‌سیدر، که خیوه خانلغنك (رائم) اسمنده بر اسکی قلعه‌سی یرنده انشا اولنمشدر. ۴۱″ ۲′ ۴۶° عرض شمالی و ۲۵″ ۲۶′ ۵۹° طول شرقیده واقعدر.

آرام { (Aram) کتب سماویه‌ده سوریه ایله جزیره وعراق عربی شامل اولان قطعه‌یه ویریلن اسمدر، که سام ابن نوحك بشنجی اوغلی (آرام) ك اسمیله تسمیه ایدلمش اولدیغی ظن اولنمشدر. سریانی وکلدانیلره دخی آرامیون، وسریانیجه ایله کلدانیجه‌یه لسان آرامی دنیلمشدر.

آرام { مکهٔ مکرمه ایله مدینهٔ منوره آره‌سنده برکوچك طاغدر.

آرام { (Eugène Aram). — اوجن انکلیز علماسندن اولوب، (یورق) قضاسنك (رامسجیل) شهرنده طوغمش، وپدری باغچوان اولدیغی حالده، میلادك ۱۷۳۴ تاریخنده لوندره‌یه کیدوب، کلتجه، انکلیزجه، لاتینجه، یونانجه وعبرانیجه لسانلری بیننده‌کی مناسباتی مبین برلغات کتابی یازمقده ایکن، قیصقانجلق سائقه‌سیله اون درت سنه اول ارتکاب ایتمش اولدیغی بر قتلدن طولایی، ۱۷۵۸ تاریخنده توقیف اولنوب، ایرتسی سنه یورقده اعدام اولنمشدر. — (بولور) ك بونامله یازدیغی بر حکایه کتابنك مبنی علیهی اولمشدر.

آرام بانوبیکم { هندستانك سلالهٔ تیموریه‌دن اولان مشهور حکمداری اکبر شاهك قیزی اولوب، برادری جهانکیرك زمان سلطنتنده؛ ۴۰ یاشنده اولدیغی حالده، وفات ایدوب، (اکره) ده (سکندره) موقعنده واقع پدرینك تربه‌سی جوارنده دفن اولنمشدر. مدفنی اوزرنده مرمردن کوزل بر تربه انشا اولنمشدر. والده‌سنك آدی (بیبی دولتشاد) وبر همشیره‌سنك اسمی ده شکر النسابیکم ایدی.

« خانم » کلمه‌سی « خان » اسمنك مؤنثی اولدیغی کبی « بیکم » کلمه‌سی دخی « بیك » یعنی « بك » اسمنك مؤنثی اولوب، آسیای وسطیده مستعملدر.

آرامرا { (Aramra) هندستانك شمال غربی طرفنده واقع کجرات مملکتنك بر اسکی شهری ایدی، بو کونکی کونده یرنده برکوی قائم اولمشدر.

آرام شاه { هندستانده دهلی حکمدارانندن اولوب، پدری سلطان قطب الدین ایبکك وفاتنده، ۶۰۷ تاریخنده، تخت موروثنه اوتورمش ایسه‌ده، بر سنه صکره پدرینك آزادلیسی ودامادی اولان شمس الدین التمش تخت وتاجنی غصب ایتمشدر.

آرامیان { وآرامیون. [«آرام کلمه‌سنه مراجعت بیوریله.]

آران { قافقاسیه‌ده (اریوان) و (نقچوان) شهرلریله ملحقاتنی جامع بر کوچك مملکتدر، که میلادك ۱۸۲۸ تاریخنده ایران دولتی طرفندن روسیه‌یه ترك اولنمشدر.

آران { (Aran وانکلیزجه Arun) هندستانك جهت شمالیه‌سنده بر نهر اولوب، (تیبت) طاغلرندن نبعانله، غربه طوغری ۳۰۰ کیلومترهلك جریاندن صکره، (اورست) طاغنك اطرافنی طولاشه‌رق، جنوبه طوغری دونر، و (هیمالیه) طاغلرینك آره‌سندن کچه‌رك (نپال) مملکتنه داخل اولوب، کنك نهرینك حوضهٔ شمالیه‌سنده ۲۶° ۵۵′ عرض شمالی و ۳۷′ ۸۴° طول شرقیده ساحل یسارندن (کوچی) نهرینه دوکیلور. نپالده‌کی مجراسی‌ده ۱۷۶ کیلومتره اولوب، جافه، لام، خاتنك وجاره‌سنك قصبه‌لرینك یانندن کچر.

آران { (Aran) فرانسه‌نك «آلت پیرنه» ایالتنده برکوچك نهردر، که ۶۷۸ متره ارتفاعی اولان (اورسویا) طاغندن نبعان ایدوب، (آدور) نهرینه دوکیلور. دکیزك مدی یاردمیله ۱۰ کیلومترهلك قدر محلی کوچك کیلر سیرینه صالحدر.

آران { وادیسی. (Val d'Aran) پیرنه سلسلهٔ جبالنك وسطلرنده ۵۵۵ مربع کیلو-

متره سطحی اولان بر وادیدر، كه سلسلهٔ جبال صیره‌تنك شمالنده ایسه‌ده، اسپانیانك النده بولنیور. بو وادیده (غارون) نهرینك ایكی شعبه‌سی نبعان ایده‌رك، برلشدكدن صكره «قرال كوپریسی» یاننده فرانسه حدودینه داخل اولور. بو وادینك ٣ قصبه‌سی و ٢٩ قریه‌سی اولوب، مركزی (ویلا) شهریدر. محلك ارتفاعی جهتیله یالكز بر مقدار چاودار ومصر بغدایی یتیشدیریله‌بیلیرسه‌ده، ١٣٠٠٠ كشی‌یه بالغ اولان اهالیسنی بسلمكه كفایت ایتمز. بو محلك اهالیسی ذكی ایسه‌لرده فقیر وجاهل اولوب، اسپانیولجه ایله فرانسزجه آره‌سنده بر قبا لسانله متكلمدرلر. چوبانلق واودونجیلقله، وبرده فرانسه‌دن آلوب بسلدكدن صكره اسپانیاده صاتدقلری استرلر تجارتیله چكینیرلر. (ویلا) ده بر بازار قوریلوب، فرانسه واسپانیادن چوق خلق طوپلانیر. بو محل اهالیسنك همان هپسنده كردان اوری بولنور.

آران (Arran) اسقوچیانك ساحل غربیسی اوكنده (قلید) كورفزی داخلنده بر آطه اولوب، شمالدن جنوبه اولان بویی ٣٢ كیلومتره‌دن زیاده، وشرقدن غربه اولان اكی ١٦ كیلومتره‌در. منظره‌سی شایان تماشا اولوب، شمال طرفی غایت دیك اوچوروملرله بربرلرندن تفریق اولنمش بر طاقم قیالرله مستوردر، كه بو قیالرك اورته‌سنده ١٠٠٠ متره ارتفاعی اولان (غوآتفل) طاغی بولنور. جنوب طرفی ایسه دوز ویالكز بر طاقم آلچق تپه‌لرله مزین اولوب، مكمل صورتده اعمار اولنمشدر. ساحللرنده برچوق قوی ولیمانلری اولوب، اك مشهوری (لاملاش) لیمانیدر، كه اسقوچیانك غرب طرفنده‌كی لیمانلرینك برنجیلرندندر. اراضیسی احجار ومعادن متنوعه‌دن مركب اولوب، علم الارض نقطهٔ نظرنجه اهمیتی حائز اولدیغی كبی، نوع بشرك وحشیت حالنده یاشادیغی زمانلردن قالمه جسیم طاشلردن مركب بعض قبا ابنیه آثاریله برطاقم مغاره‌لری دخی حاویدر. اراضیسنك همان كافه‌سی (هامیلتون) دوقه‌سنه عائددر. آطه (بوته) قضاسنه ملحق اولوب، ٣٢٥٨ اهالیسی واردر. مركزی (برودیق) قریه‌سیدر.

آران (Arran) ونام دیكرله (North Island) یعنی «شمال آطه‌سی». ایرلانده‌نك شمال غربی طرفنده كائن (روسه) آطه‌لرینك اك بیوكی اولوب، ″٢٤ ′١ °٥٥ عرض شمالیده واقع، و (دونغال) قضاسنه تابعدر. بویی ٥ واكی ٣ كیلومتره اولوب، ١٠٠٠ اهالیسی واردر، كه اكثریسی بالیقچیدر.

آران (Arran) ونام دیكرله (South Islands) یعنی «جنوب آطه‌لری» ایرلانده‌نك ساحل غربیسی قارشیسنده اوچ آطه اولوب، (غالوای) قوینك مدخلنده واقع، و(غالوای) قضاسنه تابعدرلر. بونلرك بیوكی اولان «بیوك آران» ونام دیكرله (اینیشمور) آطه‌سنك ٢٣١٢، اورتانجه‌سی اولان (اینیشمان) ك ٥٠٣ وكوچكی اولان (اینیشیر) كده ٣١٨ اهالیسی واردر. (استراو ایسلاند) و (ایلان اراچ) اسملریله معروف اولان غایت كوچك بر طاقم آطه‌لر دخی بونلره ملحقدر. بو آطه‌لرك اهالیسی بالیقچی وغایت ماهر قایقچی اولوب، اسكی كلت لسانیله متكلمدرلر، وایرلانده‌لیلرك بعض عادات قدیمه‌سنی محافظه ایتمشلردر. مركزلری بیوك آرانده‌كی (كیلینی) قریه‌سی اولوب، ٤٦٠ اهالیلی جامعدر، وقربنده برطاقم آثار عتیقه بولنیور.

آراناز (Aranaz) اسپانیانك شمال طرفنده واقع (ناواره) ایالتنده بركوچك شهردر، كه (پامپلونه) نك ٣٧ كیلومتره شمالنده، ١١٣٢ متره ارتفاعی اولان بر طاغك اتكنده و (بیداسوآ) نهرینه دوكیلن بر دره‌نك كنارنده اولوب، ١٣٥٠ اهالیسی واردر.

آرانده (Aranda) اسپانیانك (آراغون) قطعه‌سنده (سراغوسه) ایالتنده بر چایدر، كه (جالون) نهرینه واونكله برابرده (ابرو) ایرماغنه دوكیلور.

آرانده ده دوئرو (Aranda de Duero) یعنی «دویرو آرانده‌سی» اسپانیانك وسطنده بولنان «اسكی قشتاله» قطعه‌سنده، (دویرو) ایرماغنك ساحل یمیننده وبر قاچ طریقك محل التصاقنده واقع بر شهر اولوب، ٨١٣ متره ارتفاعی و ٤٥٠٠ اهالیسی واردر. بو شهرك وجوارینك بتون اهالیسی باغجیلق وشرابجیلقله مشغول اولوب، كلیتلی شراب اعمال ایدرلر.

آرانده‌ده مونقایو (Aranda de Moncajo) یعنی «مونقایو

آراندەسی». اسپانیانك آراغون قطعەسندە سراغو-
سە ایالتندە، آراندە نهرینك كنارندە و ۲۳٤۸ مترە ارتفاعی اولان (مونقایو) طاغنك جنوبی اتكندە واقع بر كوچك قصبەدر.

آراندە قونتی (Comte d'Aranda) اسپانیا رجالندن اولوب، میلادك ۱۷۱۹ تاریخندە طوغمش، و ۱۷۹۸ دە وفات ایتمشدر. اسپانیا قراللرندن اوچنجی شارل طرفندن لهستان قرالی اوچنجی (آوغوست) نزدندە سفیر، بعدە قشتالەدە اجتماع ایدن مجلسندە رئیس، ودها صكرە فرانسەدە سفیر اولوب، ۱۷۹۲ دە باش وكالت مسندینی احراز؛ وكندیسی سربستی طرفداری اولمغلە، جزویتلری اسپانیادن طرد، وانكیزیسیونك نفوذینی كسر وتحدید ایتمشیدی.

آرانساس (Aransas) ممالك مجتمعەنك جاهیر جنوبیەسندن (تكساس) مملكتندە بر نهردر، كە شمال غربیدن جنوب شرقیە طوغری آقەرق، مكسیقە كورفزینك (آرانساس قویی) دنیلن بر قوینە دوكیلیر.

آرانساس (Aransas) ممالك مجتمعەدە (تكساس) جمهوریتنك(رفوجیو) قضاسندە، (آرانساس) قویی مكسیقە كورفزندن آیران طار بردیلك اوزرندە وصعب المرور بربوغازك شمالندە واقع بر شهردر. لیمانی صاغلام ودرت بش مترە درین، وبوغازی ۵۰′ ۲۷° عرض شمالی ایلە ۲۲′ ۹۹° طول غربیدە واقعدر.

آران قونتی هامیلتون (Hamilton comte d'Arran) اسقوچیا پرنسلرندن اولوب، میلادك ۱۵٤۳ تاریخندە قرال (ژاق) ك وقوع وفاتندە، صبیە بولنان (ماریا استوآر) دنصكرە اك یقین وارث سلطنت اولوب، مومی الیهایە نائب حكومت تعیین اولنمشیدی. غایت كوشك وتدبیرسز بر آدم اولمغلە، انكلترەیە اعلان حرب ایتمك كبی بر چوق حركات غیر لایقەدن صكرە، ۱۵۵۱ دە استعفایە مجبور اولوب، تختنی متوفی قرالك زوجەسی وفرانسەدەكی (كیزە) دوقەلرینك همشیرەسی اولان نورلی (ماریا) یە ترك ایتمش: وبوندن طولایی (كیزە) دوقەلرینك توسطیلە فرانسە قرالی طرفندن كندیسنە ۱۲۰۰۰ لیرا معاش تخصیص اولنمشیدی. ۱۵۷٦ دە فرانسەدە وفات ایتمشدر. شاعر مشهور (میلتون) ك جدیدر.

آران قونتی ژاق استوآرت (Jacques Stuart comte d'Arran) اسقوچیا قرالی آلتنجی ژاقك خاص عسكری ضابطانندن اولوب، آنف الترجمە آران قونتی هامیلتونك اوغلی (هامیلتون) ە وصی تعیین اولنمش ایكن، مؤخراً اونك عنوانینی آلمش، وسابق نائب حكومت (مورتون) ك جلادك الینە تسلیم اولنمسنە سبب اولمغلە، ۱۵۸۱ دە باش وكیل اولوب، رتق وفتق اموری تمامیلە الینە آلمش ایسەدە، حركات واقعەسندن طولایی منفور عام اولوب، ۱۵۸۵ دە زادكان قرالی بونی عزل ایتمكە مجبور ایتمشلر؛ وكندیسی كوشۀ عزلتە چكلدیكی حالدە، اعدامنە سبب اولدیغی (مورتون)ك اقرباسندن بری طرفدن قتل اولنمشدر.

آرانیوز (Aranjuez) اسپانیانك وسطلرندە كائن یكی قشتالە قطعەسندە، مادرید ایالتندە ومادرید شهرینك ٤۹ كیلومترە جنوبندە، (تاج) نهرینك ساحل یسارندە قضا مركزی بر شهر در، كە مادریدن ایالات جنوبیەیە كیدن دمیر یولی خطنك اوزرندە و ۵۱۹ مترە ارتفاعی اولان برمحلدە، ٤۰° ۲′ ۹″ عرض شمالی ایلە ۵° ۵٦′ ۱۵″ طول غربیدە واقع اولوب، ۱۰۰۰۰ اهالیسی واردر. اسپانیانك او طرفلری قورو بربادیە صورتندە اولدیغی حالدە، بو شهرك جوارلری اشجار كوناكون ایلە زمردكبیدر. شهر یكی اولوب، سوقاقلری غایت كنیش وطوغریدر. شهرك غرب طرفندە بیوك بر سرای بولنیور، كە ایكنجی فلیب طرفندن باشلانیلوب، اوچنجی شارل طرفندن اكمال اولنمشدر. بو سرای پك كوزل رسملری حاوی اولوب، ستونلر وهیكللرلە مزین بر كوزل باغچەسی اولدیغی كبی، سرایە منسوب كنیش اورمانلر وباغلر دخی واردر. شهرك خارجندە (تاج) نهرینك كنارلرندە پك چوق سبزە وچیلك یتیشدیریلوب، مادریدە نقل اولنور. بو شهردە میلادك ۱۷۷۲ تاریخندە انكلترەیە قارشی فرانسە ایلە اسپانیا آرەسندە بر معاهدە عقد اولنمش، و ۱۸۰۸ دە بر اختلال ظهور ایتمشدر.

آرانیوس (Aranyos) مجارستانك ترانسلوانیا یعنی اردل قطعەسندە بر

نهردر، که مجارستان حدودینه یقین (بهار) طاغندن نبعان ایدن «بیوك» و «کوچك آرانیوس» ك اجتماعندن حاصل اولوب، (تورده) شهرینك کنارندن چکر، و ١٥٠ کیلومترهلك طولاشیقلی بر جریاندن صکره، (ماروس) نهرینه دوکیلور. بونهرك قوملرنده آلتون توزی بولندیغندن، مجارجه «یالدیزلی» دیمك اولان بو اسمله تسمیه اولنمشدر.

آراواد { (Aravad وانکلیزجه Arawad) هندستان غربیده بمبای ایالتنه ملحق (قندیج) سنجاغنك بر شهریدر، که (بورانپور) ك ٧٦ کیلومتره جنوب غربیسنده و ٢١° ١٠′ عرض شمالیده واقعدر.

آراواق { (Aravaks یاخود Arravaks ویا Arrowack) آمریقای جنوبینك شمالنده کائن (غویانه) ممالکنك اهالئ قدیمهسنی تشکیل ایدن بر قومدر، که افرادی (قولومبیا) یه قدر منتشر اولوب، (آنتیل) آطهلرندهدخی بولنمشدر. ممالك مجتمعهنك جهات جنوبیهسنده بولنان (آراپاهو) قومیله مناسبتلری اولمق محتملدر.

آراوالی { (Arâvali) هندستانك جهت غربیهسندهواقع (راجپوتانه) مملکتنده بر سلسلهٔ جبالدر، که جنوب غربیدن شمال شرقیه طوغری اوزانوب، ٢٥° عرض شمالیده واقع (آبو) طاغندن دهلی قربنه، یعنی ٢٥° عرض شمالی و ٧٧° طول شرقیه قدر اوزانیر. ارتفاع وسطیسی ١٢٠٠ متره اولوب، اك یوکسك یری منتهای جنوبندهدر. شمال غربیدن جنوب شرقیه طوغری ممتد اولان (بکار بهار) سلسلهسی دخی بو سلسلهیی (وندیا) سلسلهسیله ربط ایدر. آراوالی سلسلهسی هندستانك باشلیجه طاغلرندن اولوب، (چنبال) و (جنه) نهرلرینك زمرد کبی اولان واسع حوضهلرینی (سند) ك منصبنه قدر ممتد اولان قوم صحراسندن آییرر بر بیوك سد مقامندهدر. باشلیجه غرانیتدن عبارت اولوب، غرانیتك آلتنده قویو مائی رنکنده بر آرتوآز، و وادیلرنده هر رنکدن قوارس طاشلری بولنور. بیاض ورنکلی مرمرلری غایت چوق وپك مقبولدر. معدن اولهرق آلتون، کومش، باقیر، قورشون، قلای وبلور وزمرد ایله سائر ذی قیمت طاشلر بولنیورسهده، اهالیسی بونلرك اخراجنه مقتدر اولمدقلری حالده، اوروپالیلردن دخی کتم واخفا ایتمکه سعی ایدیورلر.

آراوقان { (Araukans) آمریقای جنوبیده (شیلی) طرفلرینك اهالئ قدیمهسنی تشکیل ایدن بر قومدر، که افرادینك بر طاقی اورالری کشف وضبط ایدن اسپانیوللرله قاریشهرق، شمدیکی شیلیلیلری تولید ایتمش؛ وبرطاقی دخی شیلینك جهت جنوبیهسنده الیوم (آراوقانیا) نامیله معروف اولان قطعهیه چکلمشلردر.

آراوقانلر قیصهبویلی وباقیرایله زیتون رنکلرینهمائل اسمر چهرهلی اولوب، حرب زماننك غیرنده ساکن ومهماننواز آدملر ایسهده، حرب زماننده وفات وانتقام الهلرینه قربان ایدهجك اسیر آرایهرق، عصرلرجه اسپانیوللر حقنده پك وحشیانه حرکاتده بولنمشلر؛ وبلکه اسپانیوللردن ناحق یره او قدر ظلم وتعدی کورن بیکناه آمریقالیلرك انتقامنی آلمشلردر. اسپانیوللرك آراوقانلره قارشی اولان محاربات عدیدهده ویردکلری تلفات آمریقانك سائر هر طرفنی استیلا ایچون ویردکلری تلفاتك مجموعندنده زیادهدر. شمدیکی حالده شیلی حکومتیله اولان مصالحه ومعاهدهلری بویله حرکات وحشیانهده بولنملرینه مانعدر. (آپو) و(پیلان) ناملریله برخیر وبرشر الهنه واونك ملکلرینه عبادت ایدرلر وقربان کسرلر. عشرت وقماره انهماکلری زیادهدر. تعدد ازواج عندلرنده مرعی اولوب، برارکك ایستدیکی قدر قاری آلهبیلیرسهده، آنجق تقدم برنجیسندهدر، وزوج قاریلرینك هر بریچون آییریجه براو تدارکنه مجبور اولدیغی کبی، هر قاری دخی قوجهسنه کونده بر صحن یمك وسنهده بر قات اثوابله بر یورغان ویرمك مجبوریتندهدر.

آراوقانیا { (Araukanie) آمریقای جنوبیده (شیلی) نك جنوب طرفنده بر مملکتدر، که شمالاً (قونسپسیون) شهرینك و(بیوبیو) نهرینك بر آز جنوب طرفندن باشلایهرق، و بعده تا (آند) سلسلهٔ جبالنك صرتنه قدر (بیوبیو) مجراسیله شیلیدن آیریلهرق، جنوباً (والدیویا) نهرینه قدر ممتد اولور. شمالدن جنوبه طوغری اولان بویی $3\frac{1}{2}$ درجه یعنی ٤٠٠ کیلومترهدر. شرقاً حدودی (آند) سلسلهٔ جبالنك صیرتیله محدود اولدیغی کبی، غرباً دخی ساحله قریب اولان طاغلره قدر ممتد اولوب، سا-

حلك بوتجه طار بر اراضی شیلینك النده بولنیور. وبو دولتك دها جنوبده کی ممالکیله اختلاطنی تأمین ایدیور. شرقدن غربه اولان اکی ۱۶۰ ونهایت ۱۸۰ کیلومتره اولوب، سطحی دخی آلتمش یتمش بیك مربع کیلومتره ایسهده، اهالیسی یتمش سکسان بیك کشیدن عبارتدر. مملکت طاغلق اولوب، بر چوق نهرلر آقار، وآنجق یرلرله بایرلرده پك چوق نباتات یتیشیر. آغاجلری چوق اولوب، علی‌الخصوص ۲۵ متره ارتفاعی اولان بر نوع آق کولکن بولنور، که بونك یاریسی طالسز ودوز بر کوتوکدن عبارت اولوب، کراسته ایچون پك ایيدر. آراوقانلر طاغنیق بر حالده یاشایوب، اسپانیولرك اثنای فتحنده تأسیس ایتمش اولدقلری قلعه‌لری دخی هدم ایتمش اولدقلرندن، بونلردن یالکز (آراوقو) قلعه‌سی باقی قالمشدر، که اوده شیلینك ضبطنده‌در. آراوقانلر بر چوق قبیله‌لره منقسم اولوب، هر قبیله دخی عائله‌لره تقسیم اولنور. وهر عائله‌نك کندینه مخصوص اراضیسی وحدودی اولوب، بو سببدن طولانی اولری دخی بربرلرندن غایت اوزاق، واکثریا اورمانلرك ایچنده مختفیدر. هر قبیله‌نك بر رئیسی اولوب، بو ریاست دخی ارثاً انتقال ایدر. (قاسیق) تعبیر ایتدکلری بو رؤسانك فوقنده وقتیله، بری جسمانی ودیکری روحانی اوله‌رق، (توکی) و (اولمن)ناملریله ایکی رئیس عمومیلری دخی وار ایدی، که قاسیقلر طرفندن انتخاب اولنورلردی. آنجق بوکونکی کونده قاسیقلرك فوقنده کیمسه بولنمیوب، قاسیقلر بسبتون مستقل بولندقلری جهتله، آراوقانیا بر چوق مستقل کوچك حکومتلردن عبارت کبی قالوب، بناءً علیه اتحاد وقوتلری قالمامشدر. آراوقانلر آوجیلق وزراعتله مشغول اولوب، مملکتده مصر بغدایی، بقله، بر الماسنك انواعی، بر نوع بوبر واوروپادن نقل اولنان محصولاتك انواعی یتیشیور. صیغیر وقویونلری دخی زیاده اولوب، اتلری زیاده‌سیله لذیذدر. کثرت اوزره بولنان کوللردن بالیقلرك انواعی چیقار.

آراوقو { (Arauco) آمریقای جنوبینك شیلی مملکتنده، بحر محیط کبیر ساحلنده } اولان بر بیوك قویك جنوبنده بر شهر اولوب، قارشیسنده (سانته ماریا) آطه‌سی بولنیور. بوشهرینه بو اسمله مسمی برقضانك مرکزیدر، که سطحی ۳۵۹۳۰ مربع کیلومتره اولوب، ۸۷۷۰۰ اهالیسی واردر.

آراوقو { (Arauco) آمریقای جنوبیده (آرجنتین) جمهوریتنك (رئویا) ایالتنده، } (قونستده ده آراوقو) طاغنك شرق اتکنده وصولرینی براووه‌یه دوکن بردره‌نك ایچنده رئویا شهرینك ۳۰ کیلومتره شمالنده واقع قضا مرکزی بر شهر اولوب، قضاسنك ٤١٨٤ اهالیسی واردر. شهرك جوارنده باغلر وزیتون آغاجلری چوقدر.

آراوقه { (Arauca) آمریقای جنوبیده (قولومبیا) ممالك مجتمعه‌سنك (بویاقا) } جمهوریتنده (اورنوق) ایرماغنه دوکیلن (آراوقه) نهرینك ساحل یميننده، و (آند) سلسلهٔ جبالنك آلتندن شرقه طوغری اوزانان (لانوس) صحرای کبیرنده بر قصبه اولوب، (بوغوتا) شهرینك ۵۰۰ کیلومتره بعدنده واقع، و ١٥٤٨ اهالی‌یی جامعدر. قارشیسنده یعنی نهرك ساحل یسارنده واقع اولوب، ونزوئلا جمهوریتنه تابع اولان (آمپارو) شهریله بو قصبه آره‌سنده بیوك بر تجارت اجرا اولنور.

آراون { (Araun) هندستانك وسطلرنده (پایین کنك) ایرماغنه دوکیلور بر } نهر اولوب، مجراسی ۲٤۰ کیلومتره‌در.

آراهال { (Arahal) اسپانیای جنوبیده‌سویل [یعنی اشبیلیه] ایالتنده وسویل } شهرینك ٤١ کیلومتره شرق جنوبیسنده، (غوآدایره) نهرینك بر شعبه‌سی قربنده واقع بر شهر اولوب، حبوبات زرعیه انباری مقامنده‌در، و ۸۵۰۰ اهالیسی واردر.

آرایات { (Arayat) (فلپین) آطه‌لرندن (لوسون) جزیره‌سنده، (پانپانغه) } نهرینك ایکی کنارنده و (آرایات) برکانك جنوبی اتکنده برشهر اولوب، مانیله شهرینك ۸۰ کیلومتره شمال غربیسنده واقع، و ۷۷٦٥ اهالی‌یی جامعدر.

آرایالس { (Arayales) برازیلیانك ایالات شمالیه‌سندن (غرائوپاره) ایالتنده } (آمازون) ایرماغنك ساحل یميننده بر شهر اولوب، اوکنده آمازونك وسعتی ۲۵ کیلومتره‌دن زیاده‌در.

آرایولوس { (Arraïollos) پورتکیزك وسطلرنده کائن (آلنتیو) ایالتنده } (اووره) قضاسنده و (اووره) شهرینك ۲۰ کیلومتره شمالنده بر قصبه‌در، که تاج نهرینه منصب اولان

(زاتاس) چاینه دوکیلن بر دره‌نك قربنده واقع او-
لوب، ۲۰۰۰ اهالیسی واردر.

آرباس (Arbace) آثوریه دولتنك ایالا-
تندن (میدیه) یعنی آذربایجان وعراق
عجم والیسی ایکن، بابل والیسی (بلسیس) وسائرلر ایله
بالاتفاق عصیان ایدوب، آثوریه دولتنی رفع ایله،
ممالکنی تقسیم ایده‌رك، خصه‌سنه دوشن (میدیه) نك
حکمداری اولمش، وهمدانی پایتخت اتخاذ ایده‌رك،
قبل المیلاد ۷۸۸ سنه‌سندن اعتباراً ۲۸ سنه حکومت
سورمشدر.

آربان جزیره‌ده یعنی موصل ولایتنده فراته
منصب اولان (خابور) نهرینك ساحل
یمیننده، سنجارك ۱۰۰ قدر کیلومتره جنوب غربیسنده
واقع بر محلدر، که اخیراً موسیو (لایارد) اوراده
اجرای حفریاتله، بر چوق آثوریه آثار عتیقه‌سنی
چیقارمشدر.

آربانیا یاخود (آربریا)، آرناؤدلغك آرناؤدلر
طرفندن ویریلن اصل اسمیدر، که
بونی کیغه‌لر (آربانیا) وطوسقه‌لر (آربریا) تلفظ ایدرلر.
آوروپالیلر عندنده مستعمل اولان (آلبانیا) اسمی، که
اشتقاق وسبب وضعیله بتون اوروپا مؤلفلرینی یورمش
اولدیغی حالده، هر بری بردرلو فرضیات دورادو-
رانه‌یه قالقیشوب، کیمسه اصل وحقیقتی بولمغه موفق
اوله‌مامشدر، اشبو (آربانیا) کلمه‌سندن مأخوذ در.
روملر (ب) حرفنی تلفظ ایده‌مدکلرندن، بونی (آروا-
نیا) صورتنده تلفظ ایدوب، اهالیسنه دخی (آروا-
نیت) دیمشلردر، که بو کلمهٔ اخیره‌دن عثمانلیلر (ن)
و (و) ك تقدیم وتأخیریله (آرناویت) ویا (آرناود)
کلمه‌سنی تشکیل ایتمشلر در. ایشته (آرناؤد) کلمه‌سنك
اصل واشتقاق بو اولدیغی حالده، بونك اصلنی عربی
وفارسیده آرایوب، «عاربود» ویاخود «عارلنا ان-
نعود» کبی کولنج اشتقاقلره قالقیشمق عبثدر. هر نه
قدر که بو کونکی کونده «آرناودلق» معناسیله آر-
ناؤدلر عندنده (اشکیپریا) تعبیری دها عمومیت اوزره
مستعمل اولوب، (آربریا) اسمی طوسقه‌لغك آولونه
جوارلرینه تخصیص اولنمش ایسه‌ده، آرناؤدلق معنا-
سیله دخی قوللانیلوب، علی‌الخصوص برقاچ عصردن
بری آرناؤدلغك خارجنده یعنی ایتالیا، یونان، مرمره
وسائر طرفلرده یاشامقده بولنان آرناؤدلر عندنده
(اشکیپریا) اسمی بسبتون مجهول اولوب، بونلر آرناؤد-
لغی عمومیت اوزره (آربانیا) ویا (آربریا) نامیله یاد
ایتمکده درلر. وجه تسمیه‌یه کلنجه: «آر» آرناؤدجه
تارله دیمك اولوب، «بان» کلمه‌سی دخی، فارسیده‌ده
اولدیغی کبی، یاپیجی دیمك اولدیغندن، (آربان) دیمك
چفتجی دیکدر؛ چونکه اوروپا قطعه‌سنه اك اول
چفتجیلك صنعتنی ادخال ایدنلر آسیای وسطیدن هجرت
ایدن اقوام آریه اولدیغی، وآرناؤدلرك دخی بواقوا-
مك اك قدیملرندن بولندقلری محققدر. حتی سائر
السنهٔ قدیمهٔ آریه‌ده دخی «آر» یاخود «آغر» ویا
«آرغ» کلمه‌سی تارله دیمك اولمغله، بو اقوامك عمومنه
ویریلن (آریا) اسمی بو کلمه‌دن مشتق اولدیغی کبی،
اقوام مذکوره‌دن اکثریسنك اسمی دخی بو کلمه ایله
مرکب اولدیغی علم اللسان علماسندن موسیو (ماقس
مولر) اثبات ایدیور، که بوده مدعامزی تأکید ایدر
بر سند قویدر. طوسقه‌لرك غنه‌لی الفلری اولمدیغی
کبی، (ن) حرفنی دخی اکثریا (ر) یه تحویل ایتمك
لسانلرینك اقتضاسندن اولمغله، «آربان» کلمه‌سنی
«آربر» صورتنه تحویل ایتمشلر در. [«آرناؤد» و «آرناؤدلق» کلمه‌لرینه مراجعت بیوریله.]

آربر (Arber) بوهمیا ایله باویره آره‌سنده
حدود خطنی تشکیل ایدن (بوهمروالد)
طاغنك اك یوکسك ذروه‌سی اولوب، ۱۵۳۸ متره
ارتفاعی واردر. بوکا بیوك آربر دنیلوب، «کوچك
آربر» اسمیله بو طاغك ۱٤۵٤ متره ارتفاعنده دیکر
بر ذروه‌سی دها واردر. بو ایکی ذروه‌نك شمال غر-
بیسنده (آربر) کولی بولنیور، که (رکن بلانق) دنیلن
آیاغی واسطه‌سیله (رکن) نهرینه واونکله برابر دخی
طونه‌یه دوکیلور.

آربرسله (Arbesle) فرانسه‌نك (رون)
ایالتنده، لیونك ۲۵ کیلومتره شمال
غربیسنده، (توردینه) ایله (براونه) نهرلرینك نقطهٔ
تلاقیسنده واقع قضا مرکزی برقصبه اولوب، ۲۸٤۰
اهالیسی، کمور معدنی، طاش اوجاقلری، ایپك فا-
بریقه‌لری، خراب حالنده بش قله‌لی اسکی برقلعه‌سی،
یدی سکز عصرلق کلیسالری، وغایت اسکی اولری
وار در.

آربروآت (Arbroath) اسقوچیانك ساحل
شرقیسنده، (بروترق) نهرینك

منصبنده، ادیمبورغك ۱۰۲ کیلومتره شمال شرقیسنده بر شهر ولیمان اولوب، ۲۰۱۷۰ اهالیسی، مشهور تولبند فابریقه‌لری ودباغخانه‌لری واردر. شهرك ۱۶ کیلومتره جنوب شرقیسنده شمال دکیزنده مشهور (بل) قیاسی بولنیور، که اوزرنده کوزل برفنار رکز اولنمشدر.

آربریا { (Arberie) طوسقه لساننده (آربانیا) مقامنده قوللانیلوب، «آرناؤدلق» دیمکدر. [«آربانیا» و «آرناودلق» کلمه‌لرینه مراجعت بیوریله.] — آرناؤدلقده، یانیه ولایتنك برات سنجاغنده آولونیه قضاسنك قسم جنوبیسیله ارکری سنجاغنك خیماره وقوروولش قضالرینی جامع برکوچك قطعه‌نك دخی اسمیدر، که طاغلق بر محل اولوب، (آربر) دنیلن اهالیسی اکثریت اوزره چوبانلقله مشغول وغایت جسور آدملردر. عساکر معاونه صفتیله یونان وقره طاغه قارشی وسائر محاربه‌لرده پك چوق یارلقلر کوسترمش اولدقلری کبی، عساکر منتظمه‌یه کیرن افرادلری دخی ابراز لیاقت وتمیز ایتمشلردر. بونلرك شعره دخی میل ومهارت طبیعیه‌لری اولوب، قادینلری اولولرینه بداهةً انشاد ایتدکاری مرثیه‌لرله اغلامق عادتلریدر. بوقطعه (لابریا) یاخود (لابلق) دخی دنیلیرسه‌ده، (لابریا) دها واسع اولوب، (آربریا) یی دخی شاملدر.

آربریسل { (Robert d'Arbrissel) فرانسه‌ده (برتانیا) قطعه‌سنك (آربریسل) قریه‌سنده میلادك ۱۰٤۷ تاریخنده طوغوب، ۱۱۱۷ تاریخنده وفات ایتمش بر پاپاسدر، که (فونترولت) تعبیر اولنان بر طریق روحانینك مؤسسیدر.

آربو { یاخود آربون (Arebo, Arbon) آفریقای غربیده ساحل بحرده بر شهردر، که وقتیله اسیر تجارتیله مشهور ایدی.

آربواس { (Arbois) فرانسه‌نك (جورا) ایالتنده قضا مرکزی بر شهر اولوب، (لو) نهرینه دوکیلن (کوییزانسه) چایی، ولیوندن بزانسونه کیدن دمیر یولی خطی اوزرنده واقع، و ۵۲۷۵ اهالیی جامعدر.

آربوتنوت { (Arbuthnot) انکلتره‌نك مشاهیر اطبا وادباسندن اولوب، میلادك ۱۶۷۰ تاریخنده اسقوچیانك (مونتروس) شهری قربنده (آربوتنوت) قریه‌سنده طوغمش، و ۱۷۳۵ ده وفات ایتمشدر. لوندره‌یه کیدوب، قرالیچه (آنه) نك طبابتنه تعیین اولنمش، و(اسویفت) و(پوپ) کبی وقتنك اك بیوك ادباسیله عقد مناسبت ایده‌رك، اونلرك صره‌سنه کچمشدر. فنون وادبیاته متعلق بر چوق آثار براقشدر، که فنی اولانلرینك اك مشهورلری: «متقدمینك مسکوکات واوزان واکیالی جدولی» و «اغذیه حقنده مطالعات» عنوانلی کتابلر، وادبی اولنلرینك مشهورلری دخی: «مارتینوس اسقریبلروسك خاطره‌لری» و «جون بولك تاریخی» عنوانلی هزل آمیز اثرلردر. بونلر دفعاتله طبع وسائر السنه‌یه دخی ترجمه اولنمشدر.

آربوریا { (Arborea) ساردنیا جزیره‌سنك مقدما منقسم بولنمش اولدیغی درت سنجاغك بریدر، که اکثر محللری اورمانلق اولدیغندن «آغاجلق» دیمك اولان بو اسمله تسمیه اولنمشدر. بو قطعه‌نك اسکی مرکزی (تاروس) شهری اولوب، عربلرك استیلاسی زماننده بو شهر خراب اولمغله، مؤخراً (اوریستانو) شهری مرکز اتخاذ اولنمشدر. بو قطعه‌نك (قارته ده لوغو — *Carta de logu*) یعنی «قانون کاغدی» نامیله اولان قوانینی مشهوردر.

آربوغاست { (Arbogaste) (غال) یعنی اسکی فرانسه قونتلرندن اولوب، روما ایمپراطورلرندن ایکنجی (والنتینیان) ك سردارلرندن ایدی. میلادك ۳۸۸ تاریخنده ایمپراطورلغی غصبه چالیشان (ماقسیم) ك اوغلی (ویقتور) ی مغلوب وقتل ایتمسی اوزرینه، (پرتوآر) دنیلن محکمهٔ عالیه ریاستنه تعیین اولنمش ایسه‌ده، امور حکومتی بسبتون الینه آلمق ایستدیکندن، (والنتینیان) کندیسنی عزل ایتمش؛ وآربوغاست بو عزلك انتقامنی آلمق ایچون، ۳۹۲ تاریخنده (والنتینیان) ی قتل ایتدیروب، (اوجن) اسمنده برینی ایمپراطور نصب ایتمش؛ وخرستیانلغی قبول ایتمه‌مش اولان بت پرستلری کندینه طرفدار ایتمك اوزره، هدم ایدلمش اولان معبدلرینی یکیدن تأسیس ایتمکه باشلامش ایسه‌ده، قسطنطینیه ایمپراطوری (تئودوس) طرفندن (آکیله) قربنده مغلوب اولمغله، اتلاف نفسه مجبور اولمشدر.

آربوغه { (Arboga) اسوجك وسطلرنده کائن (وستروس) ایالتنده، و(وستروس)

شهرینك ٤٨ كیلومتره جنوب غربیسنده واقع بر كوچك قصبه‌در، كه (آربوغه) نهرینك اوزرنده وینه بو نامله مسمی اولان بر قنالك قربنده‌در. آربوغه نهری وقنالی (هیلر) ایله (میلار) كوللری آره‌سنده سیر سفائنه صالح بر طریق تشكیل ایدرلر. قصبه‌نك ٣٢٧٠ اهالیسی واردر. بر دمیر یولی خطی بو قصبه‌یی (استوقهولم) ایله واسوجك سائر بلاد جنوبیه‌سیله ربط ایدیور. یوك، دمیر وكراسته تجارتی، ودمیر خانه‌لری وجوارنده معدن صولری واردر. اسوجك اك قدیم شهرلرندن اولوب، اطرافنده بعض آثار عتیقه بولنمشدر.

آربون { (Arbon) اسویچره نواحیسندن (تورغوویا) نك (قونستانچه) كولی ساحلنده قضا مركزی بر كوچك قصبه ولیمانی اولوب، ٤٠٩ متره ارتفاعی و ١٣٩٥ اهالیسی واردر. (تیبر) زماننده یاپلمش بر اسكی قلعه‌سی واردر، كه رومالیلر زماننده ایتالیا ایله آلمانیا آره‌سنده ایشلیوب اورادن كچن بیوك جاده‌نك محافظه‌سی ایچون یاپیلان قلاعدندر. — قضاسی ١٢ قریه‌دن عبارت اولوب، ١٣٠٥٠ اهالیسی واردر.

آربه { (Arba) اسپانیانك آراغون مملكتنده بر نهردر، كه (سان دومینغو) طاغندن اینن «لوسیا آربه‌سی» و «بیال آربه‌سی» نام ایكی دره‌دن تشكل ایدوب، ١٠٠ كیلومتره‌لك جریاندن صكره، (غالار) جوارنده صولدن (ابرو) ایرماغنه دوكیلور.

آربه { یاخود رابه (Arbe, Rabe) آدریاتیق دكیزنده آوستریانك دالماچیا سواحلی قارشیسنده بولنان آطه‌لردن بیوكلرینك اك شمالیسی اولوب، خرواتستان ساحلی قارشیسنه دوشیور. (پاغو) جزیره‌سندن طار بر بوغازله آیرلمش اولدیغی حالده، ١٦ كیلومتره بویی، ١٧٥ مربع كیلومتره سطحی و ٤٠٠٠ اهالیسی واردر. (قوآرنرو) كورفزینك مدخلنده واقع اولوب، (زاره) سنجاغنه تابعدر. صید ماهیسی، صیغیر وقویونلری، اورمانلری، معدنلری وكوزل مرمرلری واردر. مركزی آطه‌نك اسمیله مسمی و ١٠٠٠ نفوسی حاوی بر قریه اولوب، اسكی بر كلیساسی واردر.

آربیا { (Arbia) ایتالیانك (طوسقانه) ایالتنده بر چای اولوب، (سیانه) شهرینك بر ساعت شرقنده یچه‌رك، ٥٠ كیلومتره‌لك جریاندن صكره، (تیرن) دكیزینه دوكیلن (اومبرونه) نهرینه منصب اولور.

آربیزون { (Arbizon) پیرنه سلسلهٔ جبالنه منسوب اوله‌رق، فرانسه‌نك «اوست پیرنه» ایالتنده كوزل بر طاغدر، كه (غارون) ایله (آدور) نهرلرینك حوضه‌لری آره‌سنده واقع اولوب، ٢٨٣١ متره ارتفاعی واردر.

آربیل { [«اربیل» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آرپاد { (Arpad) مجارلرك خانی اولوب، میلادك ٨٥٠ تاریخنده طوغمش، و ٩٠٧ ده وفات ایتمشدر. (وولغا) نهرینك كنارلرندن اقوام سائره طرفندن قوویلان مجارلری آله‌رق، (تیس) نهرینك كنارینه كلوب، قونمش، و ٨٩٥ تاریخنده ایمپراطور (آرنول) ك متفق صفتیله (موراو) لری مغلوب ایتمشیدی. مذكور ایمپراطورك اوغلی «چوجق» لویی زماننده (پانونیا) یی ضبط ایتمشدر، كه او وقتدن الی یومنا هذا مجارلرك النده قالمشدر. بونك سلاله‌سی میلادك ١٣٠٢ تاریخنده‌ك حكومت سوروب، تاریخ مذكورده اوچنجی آندریانك وفاتیله منقرض اولمشدر.

آرپاژون { (Arpajon) فرانسه‌نك (سین ئه اوآز) ایالتنده، (اورژ) ایله (مارد) نهرلرینك نقطهٔ تلاقیسنده و (قوربی) شهرینك ١٧ كیلومتره غربنده وپارسك ٣٢ كیلومتره جنوبنده واقع ناحیه مركزی بر كوچك قصبه اولوب، ٢٨٢٠ اهالیسی، حبوبات وطوموز بازاری، دباغخانه‌سی، وشراب وقونیاق تجارتی واردر. رومالیلر زمانندن قالمه بر حصارك خرابه‌لری موجوددر. اسكی اسمی (شاتر Châtres) در. — ناحیه‌سی ١٩ قریه‌دن عبارت اولوب، ١٥١١٧ اهالیسی واردر. — فرانسه‌نك (قانتال) ایالتنده (اوریلاق) قضاسنده دخی بو نامله بر بیوك قریه موجود اولوب، ٢١٠٠ اهالیسی واردر.

آرپه چایی { روسیه‌نك آناطولی حدودنده بر نهردر، كه چلدیر كولنك آیاغی مثابه‌سنده اولان بر چایك صوینی دخی آله‌رق، قارص شهرینك ایچندن یچدكدن صكره، بوندن مقدمكی

حدود حطنده آراس ایرماغنه دوکیلور. اسمی ترکجه اولیوب، تواریخ قدیمهٔ یونانیه‌ده (آرپاسوس) دیه ذکر اولنمشدر. ارمنی کتابلرنده ایسه (آخوریان) اسمیله مذکوردر.

آرپی (Arpi) ایتالیانک سواحل شرقیه‌سنده (فوجا) شهرینک قربنده بولنمش بر شهر قدیم ایدی، که یونانیلر طرفندن تأسیس و (آرکریپ) تسمیه اولنمشیدی.

آرپینو (Arpino) ایتالیانک ناپولی مملکتنده کائن (ترا دی لابوره) ایالتنده، (سورا) قضاسنده وسورا شهرینک ۱۳ کیلومتره جنوبنده، (فیبرنو) چایی قربنده ایکی تپه آره‌سنده واقع برشهر اولوب، ۱۱۵۳۵ اهالیسی، قبا چوخه فابریقه‌لری، (پلاسج) لر زماندن قالمه حصار خرابه‌لری وقربنده رومالیلر زماندن قالمه برطاش کوپریسی واردر. اسم قدیمی (آرپینوم) اولوب، روما مشاهیرندن (ماریوس)، (چیچرون) و (آغریپا) نك مسقط رأسیدر.

آرت (Art) بحر محیط کبیرك (ملانسیا) قسمنده واقع (یکی قالدونیا) آطه‌سنك شمالنده واقع (بلپ) جزایرندن برکوچك جزیره‌در.

آرت (Arth) اسویچره نواحیسندن (اسویچ) ناحیه‌سنك (زوغ) کولی ساحلنده واقع بر بیوك قریه‌سی اولوب. ۲۴۵۰ اهالیسی واردر.

آرتاباز (Artabaze) یونان قدیم مورخلری طرفندن ایران شاهی آردشیرك بر وزیرینه وارمنیلرك بر حکمدارینه ویریلن اسمدر، که بونك اصلی (آردباز) اولسه کرکدر. [«آردباز» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آرتاباسقه (Arthabaska) آمریقای شمالیده (دومینیون) ك (کبك) ایالتنی تركیب ایدن آلتمش قضانك بری اولوب، ایالتك (سنت لوران) نهری جنوبنده‌کی قسمنده واقعدر. اراضیسی دوز ویا کوچك تپه‌لردن عبارت اولوب، اولدقچه منبتدر. برقاچ نهری اولوب، اك بیوکلری (نیقوله) و (بقانقور) در. کذا ایکیسی ده (سنت لورن) ه منصب اولورلر. معدنلری وعلی‌الخصوص باقیر معدنی واردر. سطحی ۱۷۶۰۰۰ مربع کیلومتره، واهالیسی ۱۷۶۱۱ اولوب، بونلرك ۱۶۰۰۰ ی فرانسز وقصوری انکلیز وایرلانده‌لیدر. بو قضانك اهالیسی کوندن کونه چوغالمقده‌در. مرکزی (سنت قریستوف) شهریدر.

آرتابان (Artaban) اصلی (آردبان) اولمق اقرب احتمالدر. [بوکلمه‌یه مراجعت بیوریله.]

آرتابروم (Artabrum Promontorium) اسکی رومالیلرك اسپانیانك شمال غربیسنده واقع (فنیستر) بورنه ویردکلری اسمدر. [«فنیستر» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آرتاشین طربزون ولایتنده لازستان سنجاغنده قره دکیز ساحلنده، طربزونك ۱۲۰ کیلومتره شرقنده واقع بر کوچك قصبه‌در.

آرتافرن (Artapherne) اسفندیارك برادری اولوب، آناطولی والیسی بولنمش ویونانیلرله محاربه ایتمش بر وزیره یونان مورخلری طرفندن ویریلن اسمدر، که بونك اصلی (آردفر) اولسه کرکدر. [بوکلمه‌یه مراجعت بیوریله.]

آرتاقسرکس (Artaxerce, Ἀρταξέρξης) آردشیر اسمنك اسکی یونان مورخلری طرفندن تحریف اولنمشیدر، که حالا اوروپالیلر عندنده بوصورتله مستعملدر. [«آردشیر» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آرتاقسیاس (Artaxias) (آرداشس) اسمنك یونان مورخلری طرفندن تحریف، واوروپالیلر طرفندن قبول اولنمشیدر. [«آرداشس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آرتانوج یاخود آردنوح، ارضروم ولایتنك چلدیر قضاسنده وآرتوین شهرینك ۸ کیلومتره شرقنده، صاغدن چوروك صویه دوکیلن بر دره‌نك کنارنده وبر قیانك اوزرنده واقع کوچك بر قصبه‌در، که وقتیله پك بیوك ومشهور بر شهر بولنمش ایکن، شمدیکی حالده آنجق ۱۲۰ خانه‌سی واردر. اسکی قلعه‌سنك خرابه‌لری موجوددر.

آرتانه (Artana) اسپانیای شرقینك والنسه [یعنی بلنسیه] مملکتنده، قاستلون ایالتنك برکوچك قصبه‌سیدر، که (اسپادون) طاغنك منتهای شرقنده واقع اولوب، ۲۶۰۰ اهالیسی واردر.

آرتایونه (Artajona) اسپانیای شمالینك (ناواره) ایالتده پامپلونه‌نك ۳۶ کیلومتره جنوب غربیسنده برکوچك قصبه اولوب، ۲۱۰۰ اهالیسی واردر. سور ایله محاط وقله‌لرله مستحکمدر.

آرتدی (Pierre Artédi) اسوجك مشاهیر اطبا وعلمای طبیعیوندن اولوب، میلادك ۱۷۰۵ تاریخنده طوغمش، و ۱۷۳۵ تاریخنده کنج یاشنده (آمستردام) جدوللرندن برنده مغروقاً وفات ایتمشدر. استاذ طبیعیوندن (لینه) نك احباسندن اولوب، بالیقلرك تاریخ طبیعیسنه دائر یازمش اولدیغی غایت معتبر براثری کندیسنك وفاتندن صکره مشارالیهك همتیله نشر اولنمشدر.

آرترن (Arterne) پروسیه‌نك (ساقس) ایالتده (سانکرهاوزن) قضاسنده و (سانکرهاوزن) شهرینك ۱۲ کیلومتره جنوبنده (ساله) نهرینه واونکله برابر (الب) ایرماغنه دوکیلن (اونسترون) چاینك ساحل یسارنده واقع برقصبه اولوب، ۳۸۹۰ اهالیسی، جوارنده محله‌لری وبر معدن صویی واردر.

آرتفیوس (Artephius) کیمیای باطل واکسیرله اوغراشان حکمادن اولوب، میلادك ۱۱۳۰ تاریخلرنده برحیات ایدی. یوز سنه یاشامش، واکسیر اعظم حقنده برکتاب یازمشدر.

آرتمیدور (Artémidore) یونان قدیم مشاهیرندن اوچ ذاتك اسمیدر: برنجیسی جغرافیوندن اولوب، میلاددن برعصر اول برحیات ایدی. برسیاحت بحریه یازمشدر، که یالکز بعض پارچه‌لری بولنه بیلشدر. — ایکنجیسی (قنیده) لی نامیله معروف اولوب، صرفیوندن ایدی؛ ومیلادك ۵۰ تاریخلرنده رومادە بولنوب، قیصرك علیهنده تشکل ایتمش اولان اتفاقدن کندیسنه خبر ویرمش ایسه‌ده، استماع اولنمامشیدی. — اوچنجیسی (افس) لی یعنی آیاسلوغلی اولوب، روما قیاصره‌سندن نینوسك زماننده برحیات ایدی. برتعبیرنامه یازمشدر، که الیوم باقی اولوب، دفعاتله طبع، واوروپا السنه‌سنه ترجمه اولنمشدر.

آرتمیس (Artémis) قردن کنایه اولان (دیانه) نام الهه‌نك یونانیلر عندنده معروف اسمیدر. [« دیانه » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آرتمیسه (Artemise) آناطولینك ساحل غربیسنده واقع اولوب، الیوم (بودروم) دنیلن (آلیقارناسه) ویا (هالیقارناسه) شهر قدیمنك ایکی ملکه‌سی اولوب، برنجیسی میلاددن ۴۸۰ سنه اول یونانه سوق عسکر ایدن ایران حکمدارینك معیتنده یونان محاربه‌سنه کیدوب، سالامینه (یعنی اکینه) آطه‌سنده فوق العاده جسارت کوسترمش؛ ومؤخراً قارشیلغی کورمدیکی برعشق ومحبتدن طولایی، کندینی برقلعه دیوارندن آتوب تلف اولمشدر. — ایکنجیسی کندی برادری (ماوسول) ه واروب، بوکا اولان عشق ومحبتنك افراطیله مشهوردر. برادری وزوجی ومعشوقی اولان مرقوم (ماوسول) کنج یاشنده وفات ایتمکله، آرتمیسه بوکا (آلیقارناسه) ده فوق العاده مزین برتربه یاپدیرمش، که بوتربه عجایب سبعه صره‌سنه کچمشدر. بوتربه‌نك بعض انقاضی ۱۸۵۵ تاریخ میلادیسنده بودرومده بولنوب، انکلتره موزه خانه‌سنه نقل اولنمشدر.

آرتمیسیوم (Artemisium) اغریبوز آطه‌سنك شمال طرفنده بربورونك اسم قدیمیدر، که (آرتمیس) یعنی قره نسبتله بونامله تسمیه اولنمشدر. میلاددن ۴۸۰ سنه اول یونانه سوق عسکر ایدن ایرانیلرك دونانماسنك برقسمی بوبورونك اوکنده برفرطونه‌یه طوتیلوب، باتمشدر.

آرتن (Arétin) ایتالیا شعراسندن اولوب، میلادك ۱۴۹۲ تاریخنده (آرچو) شهرنده طوغمشدر. شهر مذکور کبارندن برینك ولد غیرمشروعی ایدی. بعض هجویه‌لرندن طولایی وطنندن طرد اولنه‌رق، (پروسه) شهرینه کیدوب، بروقت مجلدلکله یاشادقدن صکره، رومایه کیده‌رك، اونجی (لیون) ویدنجی (قلمان) نام پاپالر طرفندن بعض معتنا مأموریتلرده قوللانلمش ایسه‌ده، هجودن واز کچه مدیکیچون، اورادن دخی طرد اولنه‌رق، میلانه کیدوب، (ژان مدیچیس) ه التجا ایتمش؛ و ۱۵۲۶ تاریخنده، بوپرنسك وفاتی اوزرینه، وندیکه کیدوب، کندی قلمنك ثمره‌سیله یاشامغه باشلامش. وقتنك حکمدار وپرنسلرینی هجو ایتمکدن کری طورمدیغندن، اکثریسی کندیسنی آغیر هدیه‌لرله تلطیفه مجبور او-

لورلر دیسه‌ده، بعضیسی‌ده طیاقله هجودن واز کچیرمك یولنی دها مناسب عد ایدرلر دی. هجویات مستهجنه‌سی چوق اولوب، غرائبـدن اوله‌رق، امور مذهبیه‌یه متعلق بعض اثرلری دخی وار در. ١٥٥٤ تاریخنده ونديكده چوق کوله‌دن اولمشدر. — ایتالیانك مذکور (آرچو) شهرندن دیکر بر قاچ کشی، وباویره‌ده دخی بر عائله بو نامله تسمیه اولنمشلردر.

آرتنسه } (Artense) فرانسه‌نك آشاغیکی (اوورنیا) ایالتنك بر ایکی ناحیه‌سندن عبارت طاغلق، صوئوق وآز منبت بر یرك اسمیدر.

آرتنیا } (Artegne) ایتالیانك ونديك قطعه‌سنده (اودینه) ایالتنك (جونه) قضاسنده و (جونه) شهرینك ٤ کیلومتره شمالنده بیوك بر قریه اولوب، ٣٠٣٠ اهالیسی واردر.

آرتوآس } (Artois) فرانسه‌نك تقسیمات قدیمه‌سنده ولایات شمالیه‌سنك بری ایدی، که مرکزی (آراس) شهری اولوب، شمالاً وشرقاً (فلاندره) ایله (هانیوت)، جنوباً یوقاریکی (پیقاردیا) وغرباً اشاغیکی (پیقاردیا) ولایتلریله محدود ایدی. بو قطعه کرك هواجه، کرك اراضینك احوال طبیعیه‌سنجه وکرك صولرك آقندیسی جهتنجه فرانسه‌دن زیاده بلچیقه وفلنکه عائد اولوب، بوده (فلاندره) کبی، بری فرانسز ودیکری فلنکلی اولمق اوزره، ایکی قسمه منقسم ایدی؛ آنجق مؤخراً فلنك لسانی اونودیلوب، اهالیسنك جمله‌سی فرانسزلشدیغندن، بو تقسیمه‌ده حاجت قالمامشدر. بو ولایتك جنوبنده‌کی طاغلردن ماعداسی دوز ومنبت اولوب، باشلیجه محصولاتی حبوبات، شربتجی اوتی، کتن، پنجار وبعض بذورات زیتیه‌در. اورمانلری آز اولوب، اودون یرینه معدن کوری وتورب دنیلن نباتات تورتیسندن متشکل برنوع چامور قوللانیلیر. صنایع بو قطعه‌ده اوته‌دن بری پك ایلری بولنه کلمشدر. اسکی زمانده بو قطعه‌نك (لیس) نهری شمالنده‌کی قسمی (مورینی)، ونهر مذکورك جنوبنده‌کی قسمی دخی (آتربات) قومیله مسکون ایدی. بو ایکنجی قسمنك مرکزی (آراس) شهری اولمغله، اوندن مشتق اوله‌رق، تکمیلنه (آرتوآس) دنیلمشدر. بو قطعه وقتیله: اوروپانك اسکی عادتی اوزره، حکمدار قیزلرینه جهاز ویریله‌رك، بر آره‌لق (فلاندره) و (بورغونیا) قونت ودوقه‌لرینه، بعده آوستریایه کچدکدن صکره، ١٦٥٩ تاریخ میلادیسنده عقد اولنان پیرنه معاهده‌سیله فرانسه‌یه اعاده اولنوب، (فلاندره) و (پیقاردیا) ولایتلرینه الحاق، و ١٧٦٥ ده آیریجه بر ولایت اتخاذ اولنه‌رق، بر قونتلق اعتبار اولنمشیدی. فرانسه‌نك ١٧٩٢ تاریخنده واقع اولان تقسیمات جدیده‌سنده (آرتوآس) قطعه‌سی (پادوقاله) ایالتنك باشلیجه قسمنی، یعنی آراس، سنت پول، بنوم، سنت اومر قضالریله (مونتروی) قضاسنك بر قسمنی تشکیل ایتمشدر.

آرتوبی } (Artubi) فرانسه‌نك «آلت آلب» ایالتنده نبعانله، (وار) ایالتنه کیروب، بر چوق دره‌لرك صولرینی طوپلادقدن صکره، (وردون) نهرینه واونکله برابر (دورانس) ایرماغنه دوکیلور بر چایدر.

آرتود } آنطوان — . (Antoine Artaud) فرانسه‌نك آثار عتیقه علمیله اشتغال ایدن علماسندن اولوب، میلادك ١٧٦٧ تاریخنده طوغمش، و ١٨٣٨ ده وفات ایتمشدر. (لیون) شهری آثار عتیقه‌سی حقنده بر کتابله «موزایق» دنیلن رسم اصولی حقنده بر اثر یازمشدر.

آرتود } دو مونتور (Artaud de Montor) فرانسه ادبا ومورخیندن اولوب، میلادك ١٧٧٢ تاریخنده پارسده طوغمش، و ١٨٤٩ تاریخنده وفات ایتمشدر. روما وفلورانسه‌ده خیلی وقت سفیر بولنوب، مشهور (ماکیاول) حقنده بر کتابله، ایتالیانك «مصور کائنات» (*Univers Pittoresque*) نام تاریخ کلیاتی صره‌سنده نشر اولنمش بر مکمل تاریخنی، وروما پاپالرینك بر مفصل تاریخنی یازمش، وشاعر مشهور (دانت) ك اشعارینی فرانسزجه‌یه ترجمه، وشاعرك ترجمهٔ حالنی دخی علاوه ایتمشدر.

آرتود } نیقوله — . (Nic. Artoud) فرانسه‌نك ادبیات عتیقهٔ یونانیه‌یه خدمت ایدن علماسندن اولوب، ١٧٩٤ ده پارسده طوغمش، و ١٨٦١ ده وفات ایتمشدر. بر آرالق آقادمیا رئیس ثانیسی بولنمش؛ ویونان قدیم شعراسندن (سوفوقل) ایله (آرستوفان) ك آثارینی ودیکر بعض

پراکنده فقره‌لری غایت مصحح اوله‌رق فرانسزجه‌یه ترجمه ایتمشدر.

آرتور (Arthur, Artus) یاخود آرتوس | انکلتره‌نك آلتنجی عصر میلادی حکمدارلرندن اولوب، بعض مصال کتابلرینه مبنی علیه اولمغله مشهور در. بونك حقنده‌کی روایات او قدر فسانه‌آمیز در، که وجودی حقنده دخی شبهه‌یه محل قالیور. روایته کوره، کندیسی انکلتره‌نك اهالیٔ قدیمه‌سی اولان (برتون) لرك رئیسی (اوتر) ك ولدغیر مشروعی اولوب، کندیسنه طلسمله بر قیلیج ویرن (مرلین) اسمنده بر سحارك یاردمیله ۵۱۶ تاریخنده موقع حکومته نائل اولمش؛ و (آنغلوساقسون) لرله اسقوچیالیلری مغلوب، وایرلانده‌یی ضبط، وکرك بو محاربه‌لرده کرك اوروپانك قره طرفلرنده ایتدیکی سفرلرده فوق‌العاده جسارت کوسترمش؛ و (کناوره) یاخود (جنویوه) اسمنده اقرباسندن غایت حسنی بر قیزی تزوج ایله، ممالکنده خرستیانلغی نشر، و (تابل روند) یعنی «مدور ماصه» شوالیه‌لری دنیلن برشوالیه صنفنی تشکیل ایله، بو شوالیه‌لردن بعض قهرمانلرله برابر ایتدیکی شانلی محارباتك برنده اوریلوب، ۵۴۲ تاریخ میلادیسنده وفات ایتمشدر.

آرتور (Arthur) انکلتره قراللرندن ایکنجی هنرینك اوچنجی اوغلی (ژوفروی) ك اوغلی اولوب، میلادك ۱۱۸۷ تاریخنده طوغمش؛ و «انکلتره دوقه‌سی» عنوانته نائل اولوب، عمیجه‌سی برنجی (ریشارد) دن صکره انکلتره تختنه چیقمسی مقرر بولنمش ایکن، ۱۱۹۹ تاریخنده ریشاردك وقوع وفاتنده، برادری (ژان) تختی ضبط، وکندیسنی ۱۲۰۳ تاریخنده قتل ایتمش، ویا ایتدیرمشدر.

آرتور (Arthur) بحر محیط کبیرده ۳°۳۰′ عرض جنوبی و ۱۸۱°۴۳′ طول شرقیده واقع منفرد برکوچك آطه‌در.

آرتور (Arthur) آمریقای شمالیده (دومینیون) قطعه‌سنك (اونتاریو) ایالتنده و (لینغتون) قضاسنده بر قصبه‌در، که مرکز قضا اولان (کلف) شهرینك ۴۰ کیلومتره شمال غربیسنده و (غراندریور) نهرینه دوکیلن (قونستوغو) چایی اوزرنده واقع اولوب، ۴۳۷۶ اهالیسی واردر.

آرتور (Arthur) برتون قوم قدیمنك قهرمانی اولان سالف الترجمه حکمدارك بو اسمی انکلتره‌ده برچوق موقعلرك اسملرینی ترکیب ایدیور، که بونلرك باشلیجه‌لری شونلردر: ۱، اسقوچیاده ادیمبورغ شهرینك قربنده واقع (آرتورس سیت) یعنی «آرتورك موقعی» نام طاغ، که ۲۵۰ متره ارتفاعی اولوب، منظره‌سی غایت کوزلدر. — ۲، (والس) مملکتنده (دنبیغ) قضاسنده (آرتورس روند تابلی) یعنی «آرتورك مدور ماصه‌سی» نامیله معروف اولان اریکه‌در، که قیانك ایچنه اویولمش قناپه‌لردن عبارتدر. — ۳، انکلتره‌نك (وستمورلاند) قضاسنده ینه بو نامله موجود اولان اثر، که رومالیلرك زماندن قالمه دائروی بر تیاترو (Amphithéatre) اولدیغی مظنون اولوب، یکرمی آلتی بچق متره قطری واردر. — ۴، مذکور حکمدارك نامنه رکز ایدلمش ظن اولنان بر چوق جسیم طاشلر، که باشلیجه‌لری نفس انکلتره و (والس) مملکتنك جنوب طرفلرنده بولنیور.

آرتوس (Artus) [برنجی «آرتور» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آرتوسه (Aréthuse) اساطیر یونانیه‌یه کوره، موره شبه جزیره‌سنك (الیده) خطهٔ قدیمه‌سنده بر پری اولوب، برکون (آلفیا) نهرنده یقانیرکن، بو نهرك حامیسی اولان اله کندیسنه عاشق اولمش، وآرتوسه، بونك تعقیبندن قورتلق ایچون، قمردن کنایه اولان (دیانه) نام الهه‌یه التجا ایتمکله، الهه کندیسنی چشمه‌یه تحویل ایتمش ایسه‌ده، (آلفیا) کندی صوینی بو چشمه‌نك صوینه قاریشدیردیغندن، چشمه‌نك صویی غائب اولوب، سیجلیاده‌کی سراقوسه شهرینك اوکنده دکیزك ایچندن چیقمش. حقیقةً موقع مذکورده دکیزك ایچندن بر طاتلی صو چیقار ایمش.

آرتوش چینه تابع بولنان ترکستان شرقیده، کاشغارك ۶۵ کیلومتره غربنده واقع بر شهر اولوب، قربنده (قره طاغ) نام جبلك صیرتنه واقع اولان (آرتوش) بچیدی بولنیور، که خوقنده طوغری کیدن کاروان جاده‌سی اورادن کچر.

آرتولد (Jaques Arteveld) — . ژاق بلچیقه‌نك (غاند) شهری اصیللرندن اولوب، ۱۳۳۶ تاریخ میلادیسنده (فلاندره) قونتی (لویی دونور) علیهنه اختلال ایدن همشهریلرینك باشنه کچه‌رك، بروقت مملکتده حاکم مطلق بولنمش، وقونتی التزام ایدن فرانسه‌یه قارشی انکلتره ایله اتفاق

ایدوب، فلاندره قونتلغنی انکلتره قرالی اوچنجی ادوآردك اوغلی (والس) پرنسنه ویرمك ایستمش ایسه‌ده، موفق اوله‌میوب، ۱۳۴۵ ده اهالی طرفندن قتل اولنمشدر. — اوغلی فلیب آرتولد ۱۳۸۲ ده یکیدن اختلال ایدن اهالی طرفندن رئیس انتخاب اولنه‌رق، فلاندره قونتی (لویی دومل) ی طرد، وپدرینك انتقامنی اخذ ایتمش ایسه‌ده، مرقوم قونت فرانسه‌دن استمداد ایتمکله، اوچنجی شارل عسکر سوق ایدوب، فلیبی (روزبك) ده مغلوب ایتمشدر.

آرتوین (Artvîn) ارضروم ولایتنده وارضروم شهرینك ۱۲۰ کیلومتره شمال شرقیسنده چوروك صویك ساحل یسارنده بر قصبه در، که چلدیر قضاسنك مرکزی اولوب، ۷۰۰۰ اهالیسی وساده یاغ، بال، بال مومی، زیتون وزیتون یاغی تجارتی واردر.

آرته (Arta) [«نارده» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آرته (Arta) اسپانیانك ساحل شرقیسی قارشیسنده بولنان (میورقه) جزیره‌سنك ساحل شرقیسنده، (پرا) برونی قربنده برقصبه اولوب، ۴۵۰۰ اهالیسی ودود آغاجلریله ایپك کارخانه‌لری واردر. قصبه‌نك شمالنده بولنان طاغلرده نوع بشرك اك اسکی زمانلردن قالمه جسیم طاشلردن معمول بعض آثار ایله برطاقم مغاره‌لر بولنیور، وکوزل بر نوع بلور چیقاریلیر.

آرتیوس (Arétée) نرون زماننده وياخود برآز صکره قپادوکیا یعنی سیواس طرفلرنده ظهور ایتمش بر طبیب ایدی. طبه متعلق بش کتابدن عبارت غایت معتبر بر اثری واردر، که الآن موجود اولوب، دفعاتله طبع، واکثر اوروپا لسانلرینه ترجمه اولنمشدر. عربلرك (ارثيوس) دیدکلری ذات اولمسی محتملدر.

آرتیوم (Arretium) ایتالیاده‌کی (آرچو) شهرینك اسم قدیمیدر. [«آرچو» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آرجلاتی (Philippe Argelati) (فلیب —. ایتالیا علماسندن اولوب، میلادك ۱۶۸۵ تاریخنده بولونیه‌ده طوغمش، و ۱۷۵۵ ده وفات ایتمشدر. (موراتوری) نام محررله برابر «ایتالیا مؤلفینی» نامیله مفصل برکتاب یازوب، سائر بعض آثاریله برابر میلان شهرنده تشکل ایتمش بر جمعیت علیه‌نك مصارفیله طبع ایتدیرمش؛ ومؤخراً دخی هر کسك آکلایه‌جغی بر لسانله فنون متنوعه‌یه دائر «ایتالیا کتبخانه‌سی» عنوانیله برقاچ جلد نشر ایتمشدر. — اوغلی (فرانچسقو آرجلاتی) دخی فلسفه وحقوقه متعلق بعض اثرلر یازمشدر.

آرجنتارو (Argentaro) ایتالیای وسطیده طوسقانه ساحلنك اقصای جنوبنده مرتفع برشبه جزیره‌در، که (جیلیو) آطه‌سنك قارشیسنده واقع اولوب، ۶۳۶ متره ارتفاعی واردر. بو شبه جزیره دکیز ایله بر کوچك کول آره‌سنده ممتد اولور، که بو کولك اورته‌سنده (اوربیتلو) قصبه‌سی بنا اولنمشدر.

آرجنتوراتوم (Argenturatum) استراسبورغ شهرینك اسم قدیمیدر: [«استراسبورغ» ماده‌سنه مراجعت.]

آرجنتین یاخود آرجنتینه (Argentina) یاخود (Republique Argentine) آمریقای جنوبینك جنوب طرفلرنده کائن بیوك بر قطعه‌سیدر، که اکثر طرفلری «کومش چایی» دیمك اولان (ریویر دارجنت) واسپانیولجه (ریو دلاپلاته) نهرینك حوضه‌سندن عبارت اولمغله، بو اسمله تسمیه اولنوب، (لاپلاته) هیئت متفقه‌سی دخی دنیلیر.

آرجنتین جمهوریتی اقالیم معتدلهٔ جنوبیه‌دن اولوب. آمریقای جنوبینك بوینجه اوزانان (آند) سلسلهٔ جبالیله بحر محیط اطلاسی آره‌سنده واقع اولمغله، موقع وهواجه دنیانك اك کوزل یرلرندندر. شمال جهتنده شرقاً (اوروغوآی) نهریله (اوروغوآی) جمهوریتندن وبرازیلیا ایمپراطورلغندن آیرلدیغی کبی، شرق شمالی حدودی دخی (پارانا) و(پاراغوآی) و(پیلقومایو) نهرلریله (پاراغوآی) جمهوریتندن آیرلمش، وشمالاً (بولیویا) ایله خط حدودی ۲۲° عرض جنوبیده (پیلقومایو) مجراسندن آیریلوب، ابتدا غربه وبعده غرب جنوبی‌یه طوغری اوزانه‌رق، (آند) سلسلهٔ جبالنك صرتنه واصل اولور، وجبال مذکوره‌نك صرتی غرباً آرجنتین ایله شیلی جمهوریتلری آره‌سنده خط حدود یرینی طوتار. (لاپلاته) نك منصبندن آشاغی شرقاً بحر محیط اطلاسی ایله محدود اولدیغی کبی، جنوباً دخی معین حدودی اولمیوب، چونکه بونك جنوبنده واقع

اولان (پتاغونیا) قطعه‌سی اهالیٔ اصلیهٔ وحشیه ایله مسکون اولدیغندن، آرجنتین جمهوریتی اونی دخی کندی الکاسندن عد ایده‌رك، اسکان ایتدکجه، حدودینی توسیع ایتمکده‌در. شو قدر وار که شیلی جمهوریتی (پتاغونیا) نك منتهای جنوبنده اولان (ماجلان) بوغازینی ضبط ایدوب، آرجنتین جمهوریتنك پروتستوسیله برابر اورادن توسیع ممالك ایتمك نیتنده بولنیور. هر حالده آرجنتین جمهوریتنك حدود حالیهٔ جنوبیه‌سی (ریونغرو) نك مجراسیله اعتبار اولندیغی حالده، سطحی ٢٠٣٥٠٠٠ مربع کیلومتره، یعنی فرانسه‌نك تقریباً درت مثلی اولوب، پتاغونیا دخی داخل حساب اولورسه، سطحی ٢٩٧٠٠٠٠ مربع کیلومتره اولور. شمال شرقی طرفنده (شاقو) نامیله معروف اولان واسع صحرانك بر قسمی (آرجنتین) ایله پاراغوای جمهوریتلری آره‌سنده منازع فیه ایدیسه‌ده، اخیراً بو ایکی جمهوریت بیننده وقوع بولان محاربه اوزرینه، آرجنتین جمهوریتنك ملکی اولمش، وقسم اعظمی آرجنتین وبولیویا ایله برازیلیا آره‌سنده منازع فیه قالمشدر. حدود غربیه‌سی اولان آند سلسلهٔ جبالنك قار ایله مستور صرتی بحر محیط کبیردن آنجق ١٥٠ کیلومتره اوزاق بولنغله، آرجنتین همان ایکی بحر محیطك آره‌سنده واقع کبیدر. (آند) سلسله‌سی آمریقانك منتهای جنوبنده بر حدود دیواری کبی طار ایکن، شماله طوغری اوزاندقجه توسع ایده‌رك، متوازیاً آلتی صره‌یه قدر تشعب ایدر. اك یوکسکلری اولان اصل (آند) سلسله‌سی غرب طرفنده اولوب، شیلی‌یه طوغری صارب اولدیغی حالده، شرق طرفنده کرك آند سلسله‌سی وکرك اونك شعبه‌لری مقامنده اولان صره‌لر بربرندن آلچق اوله‌رق، وجمله‌سی برر سطح مائل تشکیل ایده‌رك، اتکاری دوز اووه‌لره قدر اینر. اووه‌لرك اورته‌لرنده دخی بوجبالدن آیریلوب دوشمش کبی بعض منفرد طاغلر وقیالر بولنورسه‌ده، (آند) سلسله‌سیله شعبه‌لرینك اتکلرندن آشاغی عمومیت اوزره لاپلاته‌نك اراضیسی دوم دوز ویا جزئی طالغه‌لیدر، ویالکز شمال غربی جهتی طاغلق اولدیغی کبی، مرکز جمهوریت اولان (بونس آیرس) شهرینك جنوبنده دخی (سیرا وولقان) و (سیرا تاندیل) اسمنده ایکی طاغ واردر. (پتاغونیا) یه طوغری اقوام وحشیه‌نك طولاشدقلری اووه‌لرك ایچنده دخی (سیرا ونتانه) اسمیله بر طاغ بولنیور. آند سلسلهٔ جبالنك صرتنده‌کی برکانلرك اکثریسی خط حدود اوزرنده بولنیورسه‌ده، سلسلهٔ مذکوره‌نك اك یوکسك ذروه‌سی اولان (آقونقاغوآ) طاغی، که ٦٨٣٤ متره ارتفاعنده‌در، آرجنتین جمهوریتنك حدودی داخلنده‌در. سلسلهٔ جبالك آلتنده اووه ابتدا چاقیل طاشلریله مستور اولوب، بعده بو طاشلر طوزلی بر بالچیقله مستور، ودها اوزاقده قوم حالنده بولنیور ایسه‌ده، ایکی اوچ ساعتلق مسافه‌دن صکره نه طاش ونه قوم کوریلور.

آرجنتین جمهوریتنك اووه‌لری، ودها طوغریسی اووه‌سی، بر حال وصورتده اولمیوب، تا برازیلیانك اقالیم حاره‌سندن باشلایه‌رق، پتاغونیانك اقالیم منجمده‌سنده ختام بولان واوچبیك کیلومتره‌دن زیاده بویی اولان بو واسع اووه‌نك شمال جهتی بیوك شاقو تسمیه اولنور، که بونك قسم شمالیسنده بعض آلچق اورمانلرله آره‌لرنده یوکسك خرما آغاجی کومه‌لری بولنور، واورالرده (پیلقومایو) ایله (ورمیو) نهرلری بعض کوللر وبطاقلقلر تشکیل ایدرسه‌ده، قسم جنوبیه‌سی تا (سالادو) نهرینه قدر آنجق بعض دیکنلی چالیلرله وبالچیقلی یرلری پك قیصه براوتله، وبعض طرفلری دخی طوزله مستور اولوب، آنجق کروانله کچیله‌بیلیر برواسع بیابان حالنده‌در. مذکور سالادو نهرینك جنوبنده ایسه (پامپه) تعبیر اولنان واسع اووه ممتد اولور، که بونك اکثر یرلری پك یوکسك اوتلرله مستور کوزل بر پایانسز چایر حالنده اولوب، اوته بریسنده بعض کوللری دخی اولمغله، بو جمهوریتك اساس ثروتی اولان ملیونلرجه حیواناتك مرعاسیدر. جنوب طرفلرنده پامپه‌نك بر قسمی اوروپادن نقل اولنان دوه دیکنلریله مستور ایسه‌ده، اهالیسی چوغالدقجه تارلالره تحویل اولنه‌جغنده شبهه یوقدر. (سان لویی) ایالتنك جنوبنده پامپه اورمانلر وچایرلرله مستوردر. جمهوریتك (پارانا) ایله (اوروغوآی) نهرلری آره‌سنده واقع اراضیسنه کلنجه، بونی بعض سیاحلر عراقك (الجزیره) سنه قیاسله «آرجنتین مسوپوتامیاسی» تسمیه ایتمشلردر؛ چونکه هر نه قدر که بطاقلقلری چوق ایسه‌ده، اراضیسنك فوق العاده قوهٔ منبته‌سی، نهرلر واسطه-

سیله طرق اختلاطنك كثرتی، دكیزه وبیوك تجارتگاه شهرلره اولان قربیتی واورمانلرینك چوقلغی بو قطعه‌نك ایلریده فوق العاده ترقی ایده‌جكنه ضامندر.

بونس آیرسك شمالنده درین بر كورفزك ایچنه دوكیلن لاپلاته ایرماغی صولرینك قسم اعظمی برازیلیادن، یعنی (پارانا) و (پاراغوآی) نهرلرندن كلوب، واقعا بو ایكی نهر برلشدكدن صكره، آند سلسلهٔ جبالندن بر چوق نهرلر دخی اینیورسه‌ده، بونلر بیوك (شاقو) نك ایچندن كچه‌رك، پاراغوآیه كلنجه‌یه قدر پك واسع بیابانلر شق ایتدكلرندن، پیلقومایو، ورمیو وسالادو كبی بیوكلرینك صولرینك كلی قسمی تبخر ایدوب، جزئی صو دوكرلر، ودیكر بر چوغی دخی یولده بر طاقم كوللر وبطاقلقلرده تبخر ایدوب، ایرماغه واصل اوله‌میورلر. لاپلاته‌نك منصبندن (قولورادو) نهرینك مجراسنه قدر عرضك بش درجه‌لك مسافه‌سنده هیچ بر نهر دكیزه قدر واصل اوله‌میوب، نهایت (قولورادو) ایله اوكا متوازیاً (ریونغرو) بتون پامپه‌یی یاره‌رق، بحر محیط اطلاسی‌یه دوكیلورلر. لاپلاته‌نك اغزی مقامنده اولان خلیج نهرك منصبنده ۱۰، ومدخلنده ۲۵۰ كیلومتره وسعتنده، وسطحی ۴۰۰۰۰ مربع كیلومتره‌در. بو خلیجك ایچنده متعدد آقندیلر وآناغورلر بولندیغی كبی، قییلرنده‌كی قوم سدلری وقیالر مناسبتیله تهلكه‌لی فرطونه‌لری دخی اولور. لاپلاته نهری، عدم فیضانی حالنده، ثانیه‌ده دكیزه ۱۴۶۰۰ مكعب متره صو دوكر.

آمریقای جنوبینك هر طرفنده اولدیغی كبی، آرجنتین جمهوریتنده دخی یالكز اقلیمك مدخلی اولمیوب، هوا باشلیجه ارتفاعه تابعدر. بو جمهوریتك ممالك وسیعه‌سی هواجه اوچ قسمه تقسیم اولنه‌بیلیر، كه برنجیسی سواحل، ایكنجیسی ممالك ایچ طرفلری، واوچنجیسی دخی آند سلسلهٔ جبالنك اتكلریدر. سواحلده حد وسطی اوله‌رق سانتیغراد درجهٔ حرارتی ۱۵ ایله ۲۱ آره‌سنده اولوب، نادراً ۳۵° قدر چیقار وصفردن آشاغی اینز؛ علی الخصوص لاپلاته منصبنك شمالنده صولرك طونمسی هیچ مجهولدر. ایچ طرفلرنده یعنی اووه‌لرده كرك حرارت وكرك برودت دها شدتلی اولور. طاغلرك اوستنده ایسه كونشده پك صیجاق وكولكده پك صوغوق اولوب، یاغمور دخی پك نادر یاغدیغندن، هوا ایی دكلدر؛ یالكز جنوب طرفلری بر آز دها رطوبتلی اولمغله حرارت وبرودت بیننده او قدر تخالف بولنماز. اراضینك دوزلكی مناسبتیله روزكارلر پك شدتلیدر؛ اك ایی روزكاری شرق جنوبی طرفندن كلن روزكار اولوب، پامپه‌لردن كلن روزكار ایی دكلدر. شمالدن كلن روزكار ایسه اورانك سمومی حكمنده‌در. ملتملر دخی اكسیك دكلدر. شمال غربیدن بشقه طرفلرده یاغمور چوق یاغیورسه‌ده، یاغمورسز موسملری دخی بعض دفعه پك اوزایوب، قوراقلغی موجب اولور.

پایانسز اووه‌لریله بیابانلرینه، معادنی حاوی اولان طاغلرك سواحلدن پك اوزاق بولنمسنه، (لامه) دنیلن كچی ایله دوه آره‌سنده بر حیواندن بشقه حیوانات مأنوسه‌سی بولنمامسنه وسائر بویله احوالنه باقیله‌رق، بو مملكت هیچ بر ثروت طبیعیه‌یه مالك دكلدر، ظن اولنمش ایسه‌ده، اوروپادن نقل اولنان حیوانات وحبوباتك فوق العاده یتیشمه‌سندن طولایی، بو كونكی كونده اك زنكین مملكتلردن اولوب، كوندن كونه ثروتی تزاید ایتمكده، واو نسبتده یوللری، یاپیلوب، معدنلری دخی اخراج ونقل اولنمقده، والحاصل هر وجهله اعمار اولنمقده در.

آرجنتین جمهوریتنك اهالیسی كرهٔ ارضك اوچ بیوك قطعه‌سنه منسوب اوله‌رق، آمریقالی، آوروپالی وآفریقالیدن مركبدرلر؛ آنجق جنسیتلرینی خالص اوله‌رق محافظه ایدنلر پك آز اولوب، اكثریسی قاریشمش، وبو اختلاطدن ملز برجنس چیقمشدر، كه اهالینك باشلیجه قسمی بونلردن عبارتدر. مملكتك اقوام اصلیهٔ قدیمه‌سندن سواحله قریب بولنمش اولان (شاروآ) و(مینوآنه) قوملری مملكتك فاتحلری اولان اسپانیوللرله قاریشه‌رق، لسانلرینی دخی غائب ایتمش، وملز اسپانیول حكمنه كچمشلردر؛ بونس آیرس جهتنده ساكن بولنمش اولان (كراندی) قومنك افرادی جنوبه طوغری قاچوب، پتاغونیا چوللرنده یاشامقده‌درلر؛ پارانا نهرینك كنارلرنده بولنمش اولان (غارانی) اقوامی كذلك اسپانیوللرله قاریشه‌رق، اولدقجه متمدن بر اهالی حكمنه كچمش، ویالكز (قورینتس) ایالتنده كندی لسانلرینی محافظه ایده‌بیلمشلردر. جمهوریتك شمال غربی جهتنده بولنوب (كیشوآ) جنسنه منسوب اولان (قالشاكی) وسائر قوملرك بر

طاقی دخی، اسپانیولرله اولان اختلاطلریله برابر، الآن کندی لسانلریله متکلمدرلر. خالص اولەرق، والآن کوجبه حالنده یاشایان اقوام اصلیه ایسه یالکز (شاقو) صحرای کبیرنده بولنیورلر. (ورمیو) نهرینك اوست طرفلرنده یاشایان (ماتاقو) قومیله بولیویا حدودنده بولنان (شیریغانو) قومنك افرادی ایسه، اوروپالیلرله چوق قاریشما مشلرسەده، بونلرك چفتکلرنده عمله اولوب، چالیشمقدەدرلر. بوایکی قوم برلکده یاشادقلری حالده (شیریغانو)لر اولدقجه مدنیته نائل اولوب، ذکاوت واستعدادلریله کوندن کونه ایلریلمکده ورفاهله یاشامقده، و(ماتاقو)لر ایسه حیوان کبی واوست وباشلری غایت پیس بر حالده عمر چکیرمکده درلر. عصر حاضرك ابتدالرینه قدر آفریقادن کمیلر طولوسیله کتیریلن زنجی اسیرلر دخی خالص قالمیوب، یرلیلرله واسپانیولرله بر درجه‌یه قدر قاریشمشلردر، که بوکونکی کونده لونلری مختلف اولان بواوچ جنسی بربرندن آیرمق ممکن دکلدر. بو اختلاطدن عموم اهالینك رنکی حبشیمسی اولمش ایسەده، بوصوك زمانلرده اوروپادن کیدن مهاجرلرك کثرتی مناسبتیله، علی‌الخصوص بیوك شهرلرده اهالینك رنکی کیتدکجه آچیلوب، بیاضلنمقده در. زمانمزده اوروپادن کیدن مهاجرلرك اکثریسی ایتالیان اولوب، ایکنجی درجەده پیرنه طاغلرینك ایکی جهتنده بولنان (باسق) قومی افرادیله بعده اسپانیول، فرانسز، آلمان وانکلیزلر کلیر. بو مهاجرتلرك کثرتیله برابر هوانك دخی مساعدەسی جهتیله، آرجنتین جمهوریتنده سنوی بر وفیاته قارشی ایکی تولدات وقوع بولدیغندن، اهالی هر اون بش سنەده بر تضاعف ایتمکدەدر. میلادك ۱۸۵۷ تاریخنده عموم اهالی ۱۲۰۰۰۰ رادەلرنده تخمین اولنمقده ایکن، ۱۸۷۱ ده ایکی ملیونی تجاوز ایتمکده ایدی، وکوندن کونه کلیتله آرتمقدەدر. اورایه کیدن اوروپالیلردخی پك آز وقتده بیوك ثروتلره مالك اولیورلر.

آرجنتین جمهوریتنك حکومتی بر هیئت متفقەدن عبارت اولوب، هر ایالتك کندینه مخصوص قوانین ونظامات داخلیەسی ومجلس مبعوثانی واردر، ومأمورلرینی کندی نصب، وبودجەسنی تعیین ایدر؛ (بونس آیرس) شهرنده‌کی مرکز عمومیده بولنان حکومت مرکزیه ایسه یالکز سکه ضرب ایتمك، صلح وحربه قرار ویرمك، عموم جمهوریتك حدودینی تعیین ایتمك، وبیوك امور نافعه‌یه قاریشمق حقوقنی محافظه ایتمشدر؛ وهر ایالتك قوانین ونظامات داخلیەسی، مرکزده‌کی مجلس عمومی طرفندن تصدیق اولنمدقجه، مرعی اولەماز. حکومتك دین رسمیسی قتولیك دینی ایسەده، ادیان سائره دخی سربستدر.

آرجنتین جمهوریتی هر بری بر وجه مشروح کندی کندینه اداره اولنور ۱۴ ایالته منقسم اولوب، بونلرك (انتر ریوس) یعنی «مابین النهرین» ایالتندن ماعداسی مرکزلری بولنان شهرلرك اسملریله مسمادر. بو ایالتلردن ماعدا هنوز ادارەلری مضبوطیت آلتنه آلنمامش اوچ واسع یر واردر، که بری (قورینتس) ك شمال شرقیسنده واقع (میسیون) قطعەسی، بری (سانته فه) نك شمالنده بولنان (شاقو) صحراسی، وبری‌ده جنوبده اقوام اصلیه ایله مسکون اولان (پامپه) اووەلریدر. واقعا (شاقو) نك (پیلقومایو)، (ورمیو) و (غرانلاقو)ناملریله اوچ، و (پامپه) نك دخی نفس (پامپه)، (ریونغرو)، (شوبوت)، (پتاغونیا)، (لیمای) و (آند) ناملریله آلتی، که جمعاً بو یرلرك طقوز ایالته تقسیمی تحت قراره آلنمش ایسەده، الآن اجرا اولنەمامشدر. ذکر اولنان اون درت ایالتك سطحلریله اهالیسی ومرکزلرینك نفوسی، ۱۸۶۹ تاریخ میلادیسنده اجرا اولنان تحریره کوره، زیرده یازیلوب، نفوسجه او وقتدن بری حاصل اولان تزاید تخمین اولنه بیلیر:

ایالت	سطحی مربع کیلومتره	اهالیسی	مرکزینك نفوسی
بونس آیرس	۱۸۸۹۸۹	۴۹۵۱۰۷	۱۷۷۷۸۷
انتریوس	۱۳۴۹۹۲	۱۳۴۲۳۵	۶۰۵۰
قورینتس	۱۶۱۹۹۰	۱۲۹۰۲۳	۱۰۵۴۶
سانته‌فه	۵۳۹۷۷	۸۹۲۱۸	۱۰۳۲۴
قوردوه	۱۶۱۹۹۹	۲۱۰۵۰۸	۲۸۳۲۳
سانتیاغو	۹۴۴۹۴	۱۳۲۸۹۸	۷۷۷۵
توقومان	۴۲۳۸۷	۱۰۸۹۰۴	۱۷۴۳۸
سالته	۱۳۴۹۹۲	۸۸۹۳۳	۱۱۷۱۶
جوجوی	۸۰۹۹۵	۴۰۳۶۲	۳۰۷۲
قتامارقه	۹۴۴۹۴	۷۹۹۶۲	۵۷۱۸
رئویه	۹۴۴۹۴	۴۸۷۴۶	۴۴۸۹
سان جوان	۸۹۰۹۵	۶۰۳۱۹	۸۳۵۳
مندوزه	۱۷۵۴۹۰	۶۵۴۱۳	۸۱۲۱
سان لویز	۶۳۹۹۷	۵۳۲۹۴	۲۷۴۸
جمعاً	۱۵۶۲۳۹۷	۱۷۳۶۹۲۲	
اراضیٔ غیرمضبوطه	۱۴۰۰۰۰۰	۸۰۰۰۰	
	۲۹۶۲۳۹۷	۱۸۱۶۹۲۲	

آرجنتین اهالیسی فوق العاده ذکاوت طبیعیه‌یه مالك اولوب، آز وقت تحصیله خیلی ترقی ایتدکلری تجربه اولنمش ایسه‌ده، بونلر بعض اسکی اسپانیول اخلاقنی محافظه ایدوب، جدیتدن زیاده کوستریشه میللری اولدیغندن، فنون ومعارف لایقیله ترقی ایده‌مه‌مشدر. (آند) سلسلهٔ جبالنده معادنك انواعی موجود ایسه‌ده، الآن یوللر یاپیله‌مدیغندن، اخراج اولنه‌مدیغی کبی، زراعت دخی هنوز اخراجاتیله مملکته بر بیوك ثروت کتیره‌جك درجه‌یه کلمیوب، مملکتك اصل ثروتی حیواناتدن عبارتدر. میلادك ١٨٧٤ تاریخنده واقع اولان تحریره کوره، آرجنتین جمهوریتك ٧٠ ملیوندن زیاده اغنامی، ١٥ ملیون صیغیری و ٥ ملیون آتی واردر. باشلیجه اخراجاتی دری، یوك، پاصدیرمه، ایچ یاغی وسائر حیوانات محصولاتیدر. ١٨٧٢ ده اجرا اولنان تجارت ٥٥٠ ملیون فرانغه بالغ اولوب، بونك ٣١٠ ملیونی ادخالات و ٢٤٠ ملیونی اخراجاتندر. سنهٔ مذکوره‌ده مملکته توارد ایدن سفاینك عددی، مجموعی ٢١٥٠٠٠٠ طونیلاته‌لق اولمق اوزره، آلتی بیکدن عبارتدر، که بونلرك‌ده بشده دردی بونس آیرس لیمانه یناشمشدر. ١٨٧٤ تاریخنده آرجنتین جمهوریتنده ١٢٤٠ کیلومتره‌لك دمیر یولی موجود، و ٨٠٠ کیلومتره دخی انشا اولنمقده اولوب، مجموعنك ٧٠٠٠ کیلومتره‌یه ابلاغی تحت تصورده ایدی. بو خطلرك اك اهمیتلیلری بونس آیرسدن (مندوزه) طریقیله شیلی‌یه، وقوردوه‌دن (توقومان) طریقیله بولیویایه قدر ممتد اولانلریدر. تلغرافلرینك مجموعی ٥٠٠٠ کیلومتره‌لکدر. ١٨٧٢ سنه‌سنده واردات ومصارفی ٩٥٠٠٠٠٠ فرانقدن، ودیونی ٣٨٠ ملیون فرانقدن عبارت ایدی. اعتبار مالیسی پك صاغلامدر.

ابتدا میلادك ١٥١٥ تاریخنده (جوان دیاز) نام اسپانیول لاپلاته نهرینك منصبنی کشف ایدوب، اسپانیا بیراغنی دیکمش ایسه‌ده، اهالیٔ اصلیه‌نك الینه دوشوب، قتل اولنمش؛ واسپانیانك خدمتنده بولنان وندیکلی (جوان قابوت) نهرك یوقاریلرینه قدر چیقمغه وبعض قلعه‌لر انشاسنه موفق اولوب، سکز سنه صکره اسپانیا طرفندن اوراسنی اسکانه مأمور اولان (پدرو مندوزه) بونس آیرس شهرینی تأسیس ایتمش؛ وبونك خلفلری دخی آمریقالیلرله غوغا ایده‌رك، تدریجاً ممالکی توسیع ایله، بر چوق قصبه‌لر بنا ایتمشلردر. ابتدا لاپلاته‌نك اسکان واعمار اولنان یرلرندن بعضیسی (پرو) خدیویتنه وبعضیسی دخی (شارقاس) مرکزینه مربوط ایکن، ١٧٧٦ تاریخ میلادیسنده (لاپلاته) خدیویتی تشکیل اولنمش؛ واون طقوزنجی عصر میلادینك ابتدالرینه قدر اوراسی‌ده، آمریقای جنوبینك سائر اکثر یرلری کبی، اسپانیانك بر ولایتی حکمنده قالمش ایسه‌ده، او وقت اسپانیانك بوناپارت طرفندن ضبطی بو مملکت اهالیسنده‌ده، ینه اسپانیانك متبوعیتنی طانیق شرطیله، بر ادارهٔ مختاره اعلان ایتمك فکرینی ویرمش؛ ومؤخراً بو فکر بوسبتون استقلال آرزوسنه مبدل اولمش ایسه‌ده، اهالی حریت وجمهوریت دنیلن شیلری آکلایه‌جق وقوللانه‌جق بر حاله کلمه‌مش اولدیغندن، بر چوق وقت بر اختلال دائمی حالنده بولنوب، بینلرنده مقاتله اکسیك اولمامش؛ وآره صره برازیلیاده‌کی پورتکیزلیلرله پروده‌کی اسپانیوللر دخی بونلرك محاربات داخلیه‌سنه قاریشمش، وفرانسه وانکلتره دخی مداخله ایتمشیدی. اهالینك بر طاقی بر تك جمهوریت، وبر طاقی ممالك متفقه هیئتی تشکیلی آرزوسنده بولنوب، باشلیجه محاربه بو تباین افکاردن نشأت ایتمشیکن، جماهیر متفقه اصولی طرفدارلرینك رئیسی اولان (روزاس) غلبه چالیجه، برتك حکومت مستبده تشکیل ایدوب، یکرمی سنه (دیکتاتور) عنوانیله کمال استبدادله ادارهٔ مملکت ایتدکدن صکره، مخالفینی طرفندن مغلوب وفراره مجبور اولمش؛ وبعده (پاراغوآی) ایله محاربه‌یه کیریشوب، یکیدن بر اختلال داخلی چیقدقدن صکره، اك نهایت ١٨٧٤ تاریخنده صلح واستراحت تقرر ایدوب، جماهیر متفقه اصولی اوزره، سربست رئیس انتخابنه موفق اولمشلردر.

آرجنتینه (Argentina) ونام دیکرله باهیا بلانقه (Bahia Blanca) آرجنتین جمهوریتك اقصای جنوبنده، (باهیا بلانقه) قوینك ایچنده و (بونس آیرس)ك ٥٩٥ کیلومتره جنوبنده، ٣٨° ٢٠′ عرض جنوبیده واقع مستحکم بر قصبه اولوب، ١٤٧٠ اهالیسی واردر. لیمانی واسع وپك امیندر. اطرافی مرعالق وواسع چایرلرله محاطدر.

هواسی یازین پك صیجاق وقیشین پك صوغوقدر.

آرجنسولا { (Argensola) اسپانیا ادبا- سندن ایکی قرداش اولوب،
بونلردن (لیوناردو آرجنسولا) میلادك ۱۵۶۵ تاریخنده آراغونك (بارباسترو) شهرنده طوغمش، و ۱۶۱۳ ده وفات ایتمشدر. آراغون وقعه نویسی اولوب، بعده ناپولیده حکمدار وکیلی بولنان (لموس) قونتی طرفندن باش کتابتله معیته آلنه‌رق، ناپولی‌یه کیتمش، وبرچوق غزلیاتله بعض هاله‌لر انشاد ایتمشدر. — برادری (بارتلی آرجنسولا) ۱۵۶۶ تاریخنده طوغوب، ۱۶۳۱ ده وفات ایتمشدر. آراغون وقعه نویسلکنده برادرینه خلف اولوب، (زوریتا) نك «آراغون تاریخی» نك مابعدینی یازمش، وبحر محیط کبیرده‌کی (ملوك) جزایرینك کشف وضبطی تاریخنی تألیف ایتمش اولدیغی کبی، بعض اشعار دخی براقشدر.

آرجنسون { (Argenson) [«آرژانسون» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آرجو { (Aregio) اسپانیانك اون آلتنجی عصر میلادی رساملرندن اولوب،
(لئوناردو دی ونیچی) نك شاکردی ایدی.

آرجیا { (Argie) موره شبه جزیره‌سنك آرغوس شهر قدیمی حکمدارلرندن
(آدراست) ك قیزی و (پولینیك) ك زوجه‌سی اولوب، زوجنه اولان محبت مفرطه‌سیله مشهوردر. «یدی رئیسلر» محاربه‌سندن صکره، کوروجه‌سی (آنتیغونه) ایله برابر، زوجنك (تیبه) شهری اوکنده‌کی جسم مقتولنی کورمکه کیدوب، (قرائون) ك امریله ایکیسی ده قتل اولنمشلردر.

آرجیراسپید { یاخود آرکیراسپید (Argy-raspide) «کومش سپرلیلر»
دیمك اولوب، بیوك اسکندرك خاص عسکری مقامنده بر بلوك ایدی، که اسکندرك وفاتندن صکره، عائله‌سنی محافظه ایتمکی وظیفه طانیوب، اسکندرك عائله‌سنك وصیسی اولان (اومن) ك معیتنده بولنمشلر ایسه‌ده، بعده یعنی میلاددن ۳۱۵ سنه اول، بونی ترك وآنتیغونه تسلیم ایتمشلردر.

آرجیروپلو { یاخود آرکیروپلو (Argyro-poulo, Ἀργυρόπουλος)
روم علماسندن اولوب، استانبولده طوغمش، ومیلادك ۱۴۳۴ تاریخنده ایتالیانك (پادوه) شهرینه کیدوب، اوراده فلسفه تدریسیله مشغول ایکن، ۱۴۵۶ ده (قوم دی مدیچیس) طرفندن فلورانسه‌یه جلبله، بونك اوغلنه ویکننه ومشهور (پولتیان) ه لسان یونانی‌یی اوکرتمش؛ بعده ۱۴۸۰ تاریخنده رومایه کیدوب، آرسطونك فلسفه‌سنی تدریسه باشلامش؛ وفیلسوف مشارالیهك آثارندن «طبیعیات» و «اخلاق» قسملرینی لاتینجه‌یه ترجمه ایتمشدر. آثاری ۱۶۵۲ ده بر بیوك جلدده نشر اولنمشدر.

آرجیسه { (Arégise) ایتالیای جنوبینك (بنه‌ونت) شهری دوقه‌لرندن
ایکیسنك اسمیدر، که برنجیسی بو دوقه‌لغك مؤسسی اولوب، لومباردلر حکمداری (آجیلولف) طرفندن تصدیق اولنمش، ومیلادك ۵۹۱ تاریخندن ۶۴۱ تاریخنه‌دك حکم سورمشدر. — ایکنجیسی میلادك ۷۵۸ سنه‌سندن ۷۸۷ سنه‌سنه قدر حکم سوروب، شارلمانه عرض اطاعتدن امتناع ایله، کسب استقلال ایتمش ایسه‌ده، ۱۳ سنه‌لك محاربه‌دن صکره، ایتالیا حکمدارینه تابع اولمغه مجبور اولمشدر.

آرجیش { وان ولایتنده و وان کولنك ساحل شمالیسنده بر بطاقلقده واقع قضا
مرکزی بر قصبه‌در. بو قصبه پك اسکی اولوب، تواریخ قدیمهٔ یونانیه‌ده (آرسیسه) تسمیه اولنمشدر. آنجق موقع قدیمی شمدیکی کبی کولك ساحلنده اولمیوب، ایکی ساعت یوقاری بر تپه‌ده بولنمش اولدیغی مظنون، و موسیو (سوج) طرفندن ۱۸۲۹ تاریخ میلادیسنده موقع مذکورده اجرا اولنان حفریات اوزرینه چیقان آثار عتیقه اوراده بر بیوك شهر بولنمش اولدیغنه دلالت ایده‌رك، بو ظنی مؤکددر. اسکی شهر میلادك ۱۲۰۹ تاریخنده ارمنیلرله کورجیلر آره‌سنده واقع اولان بر محاربه‌ده یانمشدر. زمان قدیمده کول دخی بو شهرك نامیله (آرسیسه) تسمیه اولنوردی.

آرجیش { [«ارجیاس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آرجیش { (Ardjich) رومانیانك افلاق قطعه‌سنده بر نهردر، که (قارپات)
سلسلهٔ جبالنك وسطنده بولنان وایکیبیك متره‌دن زیاده ارتفاعی اولان (بوتیانو) طاغندن نبعانله، جنوب شر-

قيه طوغرى آقه‌رق، وكندى اسميله تسميه اولنان بر سنجاغك اورته‌سندن و (پيتستى) شهرينك يانندن كچه‌رك، بكرشك ٦٠ كيلومتره جنوب شرقيسنده (طوتره‌قان) شهرينك قارشيسنده (اولتنيچه) شهرى يانندە طونه‌يه منصب اولور. بكرشك ايچندن كچن (ديمبوويچه) چايى دخى (آرجيش) نهرينه دوكيلور. اسم قديمى (آرديسقوس) در.

آرجيش (Ardjich) رومانيانك افلاقده بر سنجاغيدر، كه ايچندن كچن نهرك اسميله مسمى اولوب، شمالاً قارپات سلسلهٔ جباليله آوستريانك (ترانسلوانيا) يعنى اردل ايالتندن آيرلمش، وغرباً (ريمنيق)، جنوباً (اولتول)، (روشه ودە) و (ولاخقه)، شرقاً دخى (ديمبوويچه) و (موستسلو) سنجاقلريله محدوددر. ٧ قضا و ٤٣ ناحيه‌يه منقسم اولوب، ١٨٦٠ تاريخ ميلاديسنده واقع اولان صوك تحريردە اهاليسى ١٦٧ ١٩٠ ايدى. مركزى (پيتستى) شهريدر.

آرجيش (Ardjich) رومانيانك افلاق قطعه‌سنده بو ناميله تسميه اولنان سنجاغك داخلنده وينه بو ناميله مسمى نهرك ساحل يسارنده، مركز لوا اولان (پيتستى) شهرينك ٣٥ كيلومتره شمال شرقيسنده واقع بر قصبهٔ اولوب، ٣٠٠٠ اهاليسى واردر. پسقپوسلق مركزى اولوب، كوزل بر كليساسى واردر.

آرجيل (Argyle ياخود Argyll) اسقوچيانك سواحل غربيه‌سنده بر قونتلق يعنى قضا ويا سنجاقدر، كه تا ايرلانده‌نك شمال شرقى كوشه‌سنك قارشيسنه قدر اوزانان (قانتير) نام اوزون شبه جزيره‌يى وبرچوق جزايرى دخى شاملدر. بو جزيره‌لرك اوچى بيوك اولوب، بونلردە (ايسلى)، (جورا) و (مول) آطه‌لريدر؛ كوچكلرينك دخى اك اهميتليلرى (تيرى)، (قول)، (روم) و (قانه) جزيره‌لريدر. بو آطه‌لرك وآطه‌لرله ساحلك آره‌لرنده برچوق بوغازلر تشكل ايديور. بو قضانك وهمان بتون غربى اسقوچيانك ساحلى دكيزك ايچنه اوزانمش طار برونلردن وقره‌نك ايچنه درين كيرمش طار خليجلردن مركب اولوب، بو خليجلرك اكثريسى يوكسك وقيالق ساحللرله محاط اولمغله، اسقوچياليلر طرفندن «كول» ديمك اولان (لوچ) ناميله معروفدرلر. بونلرك اك بيوكلرى مذكور (قانتير) شبه جزيره‌سنك آلت طرفنده (قنيده) كورفزنده بولنان (فينه) ايله (مول) جزيره‌سنك قارشيسنده اولان (لينه) خليجيدر. بو ايكنجى خليجك اوجيله اسقوچيانك شرق شمالى ساحلنده‌كى (موراى) خليجى آره‌سنده اورته‌ده بولنان كوللردن كچمك اوزره بر قنال آچلمشدر. قره‌ده بو قضا شمالاً (اينورنس) قضاسيله، وشرقاً (پرت)، (دومبارتون)، (رنفراو) و (بوته) قضالريله محدوددر. جزايريله برابر سطحى ٨٤٣٠ مربع كيلومتره‌در. اراضيسى طاغلق اولوب، اك يوكسك محلى ١١١٩ متره ارتفاعى اولان (بن قروآچان) طاغيدر. بو مملكتك نهرلرى يوغيسه ده، هر خليجنه بر سيل دوكيلور. اك بيوك كولى (قانتير) شبه جزيره‌سنك اوستنده بولنان (آوه) كوليدر. اسقوچيانك سائر طاغلق يرلرى كبى بورانك دخى اهاليسى پك آز اولوب، مجموعى ٠٠٠ ٦٧ نفوسه بالغ اولماز، كه هر كيلومتره باشنه ٩ كشى ديمكدر؛ حالبوكه عموميت اوزره اسقوچيانك اهاليسى كيلومتره باشنه ٤٠ كشى نسبتنده‌در. آرجيل اهاليسى عموميت اوزره چوبانلقله مشغول اولوب، (قانتير) شبه جزيره‌سنده ساكن بولنانلرى انكلتره‌نك اك كوزل آدملريدر. قضانك ثروت طبيعيه‌سى باشليجه ابنيه طاشلريله مرمردن وچاتى اورتمكه يارايان (آرتوآز) دنيلن صفحوى بر نوع طاشدن وبرده قورشون معدنندن عبارتدر. هله مرمرلرى پك كوزلدر. مركزى اولان (اينويرارى) نك آنجق ١٠٠٠ اهاليسى واردر.

آرجيل (Argyle) آوستراليانك جنوب شرقى قسمندن عبارت اولان «جنوبى يكى غال» مملكتنده بر قضادر، كه مركزى اولان (غولديورن) شهرى مملكتك مركزى اولان (سيدنى) شهرينك ٢٠٥ كيلومتره جنوب غربيسنده ودميريولى خطى اوزرنده‌در. بر طاقم آلچق تپه‌لرى حاوى دوز بر ير اولوب، بو تپه‌لردن اينن صولر بحر محيط كبيره منصب اولان (شولهاون) نهرينه دوكيلور. اراضيسى منبت وحيوانات يتيشديرمكه غايت قابليتليدر. اهاليسى ١٨٦٣ تاريخنده ١٠٠٠٠ اوروپاليدن عبارت ايديسه ده، او وقتدن برى دها خيلى چوغالمش اولسه كركدر.

آرجيل (Argyle) آمريقاى شماليك (دومينيون) مملكتنده «يكى اسقوچيا»

ایالتنك (یارموت) قضاسنده و (یارموت) شهرندن ٣٤ كیلومتره مسافه‌ده ساحله قریب برقصبه اولوب، ١٤٠٠ اهالیسی واردر، كه بونلرك بر قسمی فرانسزدر.

آرجیل { قونتی آرشیبالد (Archibald comte d'Argyle) اسقوچیا امراسندن (قامبل) خاندانه منسوب بر قونت اولوب، مشهور (قرومول)ك محبی ایدی. قرال برنجی شارلك محكومیتنه قرار ویرنلردن اولمغله، انكلتره اختلالندن صكره تشكل ایدن حكومت طرفندن ١٦٦١ تاریخ میلادیسنده اعدام اولنمشدر. — بونك اوغلی ایكنجی آرشیبالد دخی قرال ایكنجی (ژاق)ك علیهنده تشكل ایدن جمعیت عصیانیه‌یه داخل اولوب، بعده آلمانیانك (فریزه) مملكتنه فراره مجبور اولمش؛ واورادن اسقوچیایه دونوب، اسقوچیالیلری عصیان ایتدیرمكه چالیشیركن، (دومبارتون) شهرنده طوتیلوب، ١٦٨٥ ده اعدام اولنمشدر. — بونك اوغلی ١٦٨٨ اختلالندن صكره دوقه اولوب، (ژاقوبیت) دنیلن فرقه‌یی مغلوب ایتمش، وفلاندره‌ده دخی برغالبیته نائل اولمغله، مینورقه وجبل طارق والیلكنه تعیین اولنمشیدی.

آرجینوسه { (Arginuses) مدللی ایله آناطولی ساحلی آره‌سنده وآیوالق شهرینك آچیغنده بولنان مسك آطه‌لرینك اسم قدیمیدر. میلاددن ٤٠٦ سنه اول آتنه‌لیلرله اسپارطه‌لیلر آره‌سنده واقع بر محاربهٔ بحریه‌ده آتنه دونغاسنك قوماندانی (قونون) اسپارطه دونغاسنی بو آطه‌لرك اوكنده بوزمشدر.

آرجو { (Arezzo) ایتالیانك طوسقانه قطعه‌سنده بر ایالتدر، كه (آپنین) سلسلهٔ جبالنك ایكی طرفنده واقع اولوب، شمال غربی جهتندن فلورانسه، شرقاً (اوربینو) و (پزارو)، جنوباً (اومبریا)، جنوب غربی جهتندن (سیانه) ایالتلریله محدود ومحاطدر. بو ایالت باشلیجه (آرنو) نهری حوضه‌سنك اوست طرفیله (كانه) وادیسندن عبارت اولوب، روما شهرینك ایچندن كچن (تیبر) نهری دخی بو ایالتك داخلنده نبعان ایدر. سطحی ٣٣٠٦ مربع كیلومتره اولوب، بونك همان بر ربعی یوكسك آغاجلی اورمانلرله مستوردر. اهالیسی ٢٣٤٦٥٠ كشیدر.

آرجو { (Arezzo) ایتالیانك طوسقانه قطعه‌سنده بر شهردر، كه ینه بو نامله یاد اولنان بر ایالت وقضانك مركزی اولوب، (كانه) اووه‌سنك منتهای شمالنده، (آرنو) یه دوكیلن (قاسترو) نهرینك ساحل یمیننده وفلورانسه‌دن ٨٥ كیلومتره‌لك مسافه‌ده واقع، و ١٠٤٠٠، وقضاسیله برابر ٣٧٠٠٠ اهالیی جامعدر. شهر اووه‌یه ناظر بر تپه‌نك اوزرنده اولوب، موقع ومنظره‌سی وكرك هوا وابنیه‌سی غایت كوزلدر. بر قاچ كلیسا سیله بلدیه دائره‌سی و (كانه) نهرینك سدلریله برتفرجگاهی شایان تماشادر. ایپك قاشلرله چوخه‌یه مخصوص فابریقه‌لری وبویاخانه ودباغخانه‌لری واردر. خارجنده اسكی رومالیلر زماننده قالمه بر تیاترو خرابه‌لری بولنیور. اسم قدیمی (آرتیوم) اولوب، اسكی (اتروسق)لرك مشهور اون شهرلرینك بریدر. (مچنه)، پتراراق، وسازی، كوی، آرتن، پاپا ایكنجی پولیوس وسائر مشاهیرك مسقط رأسیدر.

آرچویا { (Arcevia) ایتالیای وسطیده (آنقونه) ایالتنده و (آنقونه) شهرینك ٦٥ كیلومتره شرقنده قضا مركزی برشهر اولوب، صارب بر تپه‌نك اوزرنده واقع و ٨٨٠٠ اهالیی جامعدر. بو قصبه‌ده (سینیغالیا) پسقپوسلرینه مخصوص بر صیفیه واردر.

آرچیبو { (Arecibo) آمریقانك (آنتیل) آطه‌لرندن اسپانیانك النده بولنان (پورتو ریقو) جزیره‌سنك ساحل شمالیسنه قریب وجزیره مركزینك ٧٠ كیلومتره غربنده، ینه بو اسمله مسمی بر چایك ساحل یسارنده واقع قضا مركزی بر شهردر.

آرچیدوسو { (Arcidosso) ایتالیانك طوسقانه قطعه‌سنده (غروستو) ایالت وقضاسنده وغروستو شهرینك ٨١ كیلومتره شرق شمالیسنده، (آمیاته) طاغنك غربنده و (اومبرونه) نهرینه دوكیلن (انته) چایی اوزرنده واقع برشهر اولوب، ٥٨٦٠ اهالیسی واردر. بر اسكی قلعه شهره حاكمدر. جوارنده لنكیت، باقر ومغنزیا معدنلریله فحمیت ثانیی حاوی چلیكلی معدن صولری بولنور.

آرچیفه { (Arecife) قناریه آطه‌لرندن (لانزاروته) جزیره‌سنك ساحل شرقیسنده بر شهر ولیمان اولوب، ٢٥٠٠ اهالیسی

وار در. او طرفلرده‌کی بالیقجی کمیلرینك چوغی
قیشین بو لیمانده بارینیر.

آرخانكل { (Arkhangel, Archangel) ویاخود آرخانكلسق (Arkhan-gelsk) روسیه‌نك منتهای شمالنده بیوك بر ولایتیدر، که اورال طاغندن یعنی آسیا حدودندن اسوج ونوروجك حدودینه قدر ممتد اولوب، روسیه‌نك بحر محیط شمالیده‌کی سواحلنك کافه‌سنی جامعدر. تقریباً ٦٥٠ کیلومتره طولی اولان بو قطعهٔ واسعه ایچنه بر کورفز کبی کیرمش اولان شمالی (آق دکیز) له ایکی قسمه بولنوب، مذکور دکیزك شرق طرفنده اولان قسمی، که دها بیوکیدر، اصل روس مملکتی اولوب، (ساموید) اقوامیله مسکوندر. بحر مذکورك غربنده قالان قسمی ایسه اسوج ونوروج دولتندن ضبط اولنمش اراضیدن عبارت اولوب، فینلانده ولاپونیا خطه‌لرینك بر پارچه‌سندن مرکبدر. آرخانكل ولایتی شمال غربی جهتندن نوروج لاپونیاسیله، غرباً اصل فینلانده ایله، جنوباً، (اولونج) و(وولوغده) ولایتلریله، شرقاً دخی (سیبریا) ایله محدود ومحاطدر. سطحی تقریباً ٧٠٠٠٠٠ مربع کیلومتره اولوب، هر طرفی دوز بر اووه‌دن عبارتدر، که ساحله قریب یرلری بطاقلق ومنجمد اولوب، ایچ طرفلرنده بعض اورمانلر ورطوبتلی مرعالر بولنور. آق دکیزك غرب طرفنده برچوق کوللری واردر. صولری شماله طوغری آقوب، باشلیجه نهرلری (اونغا)، (دوینه)، (مزن) و(پچوره) در، که بونلرك ایلك اوچی آق دکیزه، وپچوره بحر محیط شمالیه دوکیلور. اورال طاغنك جهت شرقیده‌سنده اولان (قره) نهری ایسه بو ولایتله سیبریانك حدودینی آیریر. سواحله قریب اولان منجمد بطاقلقلر (فینوآ) لساندن مأخوذ اولان (توندره) اسمیله معروفدرلر.

بو ولایت، اقلیم وهواسی اقتضاسنجه، اعمار وزراعته صالح اولمیوب، غایت شدتلی اولان قیش موسمی عقبنده پك رطوبتلی بر بهاری وغایت قیصه وسیسلی بر یازی واردر. آق دکیز ایلولده طونوب، آنجق تموزده بوزلری اریر. یالکز بو دکیزك جنوبنده نادراً بر مقدار آرپه ویولاف وبعض سبزه‌لر یتیشدیریله‌بیلیر. اهالیسی اکمك یرینه اکثریا قورودلمش بالیق یرلر. ٦٥ درجه عرض شمالیدن آشاغی اولان اورمانلردن کی سرنی، کراسته، کور، قطران، وزفت چیقار. مرکزی اولان آرخانكل شهرینك جنوبنده واقع (خولموغوری) قضاسنده صیغیر یتیشدیریلوب، طانه‌لری اتلرینك لذتیله مشهوردر. لاپون وسامویدلرك هر بر احتیاجلرنده قوللاندقلری حیوان ایسه (رن) دنیلن برنوع مأنوس کیکدر. سامویدلر کرك قیزاغه قوشمق وکرك آو ایچون چوق کوپکلر دخی بسلرلر. اهالینك مشغولیت ومدار معیشتلری دریلری کورك اعمالنه یارایان حیوانات متنوعه‌نك وصو قوشلرینك و (فوق) دنیلن حیوان بحرینك صیدندن وبالیقجیلقدن عبارتدر.

بو قدر وسعتیله برابر، بو ولایتك اهالیسی آنجق ٢٨٥٠٠٠ کشیدن عبارتدر، که عمومیت اوزره هر اون مربع کیلومتره‌یه بر کشی دوشر، واك مسکون یرلرنده دخی بهر مربع کیلومتره باشنه اوچ کشی دوشمز. اهالی اوچ جنسدن مرکب اولوب، اکثریتی قزانمش اولان روسلر اخیراً جنوبدن کله‌رك، ولایتك یالکز برقاچ نقطه‌سنده ساکن بولنیورلر. دیکر ایکی جنسیتی تشکیل ایدن سامویدلرله (سوریان) لر ایسه [بو کلمه‌لره مراجعت.] کوچبه حالنده یاشایوب، تاتار اجناسندن معدوددرلر. آنجق اصل مملکتك اهالی قدیمه‌سی فینوآر اولدیغی مواقع اسملرینك بونلرك لساننده اولمسندن استدلال اولنور. بو مملکت کورکلرینك کثرت ومقبولیتی جهتیله اسکی اسقاندیناولر وعربلر عندنده شهرتی وار ایدی. اسقاندیناولر بوکا (بیارمیا) وعربلر (بسرجت) دیرلردی، که (مساجت) دن غلط اولمسی ملحوظدر. بو ولایت ٨ قضایه منقسم اولوب، مرکزلری: آرخانكل، خولموغوری، شنقورسق، پینغا، مزن، قام، اونغا وقوله شهرلریدر، که بونلرك اکثریسی آنجق کوی دنیله بیلیر.

آرخانكل { (Archangel, Arkhanguel) روسیه‌نك شمالنده واقع آنف البیان (آرخانكل) ولایتنك مرکزی اولان بر شهردر، که (دوینه) نهری کنارنده وبو نهرك شمال آق دکیزنده اولان منصبنه قریب اولوب، ٦٤° ٣٢′ ٨″ عرض شمالی و ٣٨° ١٣′ ٣٢″ طول شرقیده، وپترسبورغك ١٢٠٠ کیلومتره شمال شرقیسنده واقع و ٢٠٠٠٠ اهالیی جامعدر. بو شهر میلادك ١٥٨٤ تاریخنده تأسیس اولنوب، اولری اخشاب وسوقاقلری پیسدر.

ایکیسی پروتستانلره مخصوص اولمق اوزره، ٨ کلیسا-
سی، بر مکتب اعدادیسی وبرده بحریه مکتبی، حرب
وتجارت سفاینی اعمالنه مخصوص ایکی دستگاهی،
شکر، صابون، اسپارماچت، ایپ، بز، بیره فابریقه-
لری ودباغخانه‌لری واردر. یانغینلری پك صیق
اولدیغندن، اشیای تجاریه‌نك محافظه‌سیچون بیوك
وعمومی برکارگیر انبار یاپلمشدر. لیمانك آنجق $3\frac{1}{2}$
متره عمق اولوب، تموزدن ایلوله قدر سفائنك دخو-
لنه مساعددر. بو لیماندن بالینه صیدیچون و (مورس)
دنیلن دکز حیوانتك فیل دیشی مقامنده مستعمل
اولان جسیم دیشلری تجارتیچون بحر محیط شمالیده
(اسپیچبرغ) و «یکی زمله» یه قدر کیدرلر. (دوینه)
ایله (نوا) و (وولغا) نهرلری آره‌سنده آچلمش اولان
قنالر واسطه‌سیله بو شهرك شمالی روسیه‌نك هرطرفیله
اختلاطی واردر. یازین کونلری ٢١ ساعت ٤٨
دقیقه‌یه قدر اوزار، قیشین‌ده ٣ ساعت ١٢ دقیقه‌یه
قدر قیصه‌لیر. روسلرك اك بیوك شاعرلرندن اولان
(میخال تونوسوف) بو شهرك جوارنده طوغمشدر.
— آمریقای شمالینك (آلاسقه) قطعه‌سنده دخی
(یکی آرخانکل) اسمنده برقلعه واردر، که نام دیکری
(سیتقه) در. [«سیتقه» ماده‌سنه مراجعت.]

آرخسیلاس آرخلاوس وساره. [«آرکسیلاس، آرکلاوس» وسائره ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

آرخمیدس [«آرشمید» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آرخنهولچ (J. Guill. d'Archenholz) پروسیه‌نك قپودان ومورخلرندن اولوب، میلادك ١٧٤٢ تاریخنده (دانسیق) ده طوغمش، و ١٨١٢ ده وفات ایتمشدر. ایکنجی فردریق زماننده ویدی سنه‌لك محاربه‌ده پروسیه‌نك خدمت بحریه‌سنده بولندقدن صکره، خدمتدن چکیله‌رك، تألیفاته اوغراشمغه باشلامش؛ و «انکلتره وایتالیا» عنوانیله همان هر لسانه ترجمه اولنان معتبر برکتابله، ١٧٨٨ تاریخندن اعتباراً ٢٠ جلد اوزرینه انکلتره‌نك تاریخنی، ویدی سنه‌لك محاربه‌نك، قرالیچه ایزابلانك وکوستاو وازه‌نك آیری آیری تاریخلرینی یازمش، و ١٧٩٢ دن وفاتنه قدر (مینروه) نامیله سیاسی برغزته دخی نشر ایتمشدر.

آرخونت Archontes, Oi Ἄρχον-(τες) لسان یونانیده «رؤسا» دیمك اولان بو کلمه اسکی آتنه جمهوریتنی اداره ایدن رؤسایه علم اولمشدر. میلاددن ١١٣٢ سنه اول آتنه‌نك صوك حکمداری اولان (قودروس)ك وفاتنده، ینه بونك نسلندن اولمق وقید حیاتله ریاست ایتمك اوزره، یالکز بر آرخونت انتخاب اولنمش، و بو اصول قبل المیلاد ٧٣٤ تاریخنه قدر مرعی طوتلمش ایسه‌ده، تاریخ مذکورده ریاسته اون سنه‌لك مدت تعیین اولنمش؛ وینه قبل المیلاد ٦٨٤ تاریخنده ریاستك مدتی بر سنه‌یه تنزیل، وآرخونتلرك عددی طقوز کشی‌یه ابلاغ اولنمشیدی. بونلرك بری امور ملکیه‌یه، بری امور مذهبیه‌یه، بری عسکره ودیکر آلتیسی قوانینك وضع والغاسنه واجرا آتنه نظارت ایدرلردی. قبل المیلاد ٣٩٨ تاریخنده، آتنه ماکدونیا حکمدارلرندن (دمتریوس پولیورکیت) ك ضبطنه کچدکده، بو رؤسانك انتخابی اصولی لغو اولنمشدر.

آرخیاس یاخود آرکیاس (Archias) اسپارطه طرفندن (تیبه) شهرنده قوماندان اولوب، (قادمیا) شهرینی فتح ایتدکدن صکره، بر ضیافتده عیش وعشرتده ایکن، (پلوپیداس) ك کندیسی علیهنده بر فساد اتفاق قورمش اولدیغی مبین بر ورقه آلدیغی حالده، «جدی ایشلره یارین باقارز» دیه‌رك، مجلسی بوزمامش، واوکیجه قبل المیلاد ٣٧٨ تاریخنده فسادجیلر طرفندن قتل اولنمشدر.

آرخیاس یاخود آرکیاس (Archias) یونان قدیم شعراسندن اولوب، میلاددن ١٢٠ سنه اول آنطاکیه‌ده طوغمش؛ وآسیاده (لیفولوس) ایله کسب الفت ایده‌رك، بونك طرفندن کندیسنه «روما شهریسی» عنوانی ویرلمکله، رومایه کیدوب، توطن ایتمش؛ ومؤخراً بو عنوانی وبو عنوانك مستلزم اولدیغی حقوق تصدیق اولنمق ایستنلدیکندن، مشهور (چیچرون) کندیسنه وکالت ایده‌رك، «آرخیاسی مدافعه» (*Pro Archias*) عنوانیله غایت بلیغ بر نطق ایراد ایتمشدر، که الآن موجوددر. آرخیاس (کیمبر) لرك محاربه‌سنه وچیچرونك قونسوللکنه دائر بعض منظومه‌لر یازمش ایسه‌ده، نسخه‌لری بولنه‌میوب، یالکز بعض پراکنده فقره‌لری موجوددر.

آرخيتاس { ياخود آرخوتاس (Archytas) فيثاغوراسك مذهب فلسفيسنه
تابع يونانى بر فيلسوف ايدى، كه ايتاليانك جنوبينك يونانيلر طرفندن تأسيس واسكان ايدلمش اولان (تارنته) شهرنده قبل الميلاد ٤٤٠ تاريخنده طوغوب، ٣٦٠ تاريخنده وفات ايتمشدر. كنديسى علوم رياضيه وهيئت ونجومده يد طولى صاحبى اولديغى كبى، امور سياسيه وعسكريه‌ده دخى ماهر اولوب، آلتى دفعه (تارنته) جمهوريتى رياستنه انتخاب اولنمش، ووطننك دشمنلرينه قارشى دفعاتله غالبانه حرب ايتمش ايدى. افلاطون ايتاليايه اولان سياحتنده كنديسيله كسب معارفه ايتمش، ودائما مخابره‌ده بولنمشيدى. ايتاليا سواحلنده، بر كمينك ايچنده بولنديغى حالده، فرطونه‌يه طوتيلوب، مغروقاً وفات ايتمشدر. كنديسى علوم رياضيه، هيئت ونجومه، تكوين عالم، موسيقيه، اخلاقه وسياسياته متعلق بر چوق اثرلر يازمش ايسه‌ده، حيفاكه جملهسى پايمال روزكار اولوب، آنجق برقاچ فقره‌لرى بولنه بيلشدر. آرخيتاسه ويده ومقره‌نك ايجادى وسائر بر چوق اختراعات اسناد اولنمشدر. عربلر عندنده (ارخوطس الطارنطينى) اسميله معروفدر.

آرخيداموس { ياخود آرشيداموس (Archidamus) يونان قديمك
اسپارطه حكمدارلرندن اوچ كشينك اسميدر: برنجيسى (پروقليس) سلاله‌سندن اولوب، قبل الميلاد ٤٦٩ تاريخندن ٤٢٧ تاريخنه قدر حكم سوره‌رك، مملكتنك بعض طرفلرنده ظهور ايتمش اولان اختلالى باصديرمش، و (پلوپونسوس) محاربه‌سنده آتيقه خطه‌سنى يغما ايدوب، آتنه‌يى دخى محاصره و (پلاتيا) يى ضبط ايتمشدر. — ايكنجيسى آجيلاسك اوغلى اولوب، قبل الميلاد ٣٦١ دن ٣٣٨ تاريخنه قدر حكم سورمش، و (تيبه) ليلره قارشى (فوكيده) ليلره امداد ايتدكدن صكره، قومشولريله محاربه‌ده بولنان (تارنته) ليلره امداد ايچون، ايتاليايه كيدوب، محاربه‌ده مقتولاً وفات ايتمشدر. — اوچنجيسى قبل الميلاد ٢٩٦ دن ٢٦١ تاريخنه دك حكومت سورمش، وقبل الميلاد ٢٩٣ تاريخنده ماكدونيا حكمدارى آنتيغونك اوغلى دمتريوس طرفندن مغلوب اولمشدر.

آرخيلوخوس { ياخود آرشيلوق (Archiloque, Ἀρχίλοχος) يونان قديم شعراسندن اولوب، قبل الميلاد ٧٠٠ تاريخنده طوغمش، و ٦٣٥ ده وفات ايتمشدر. غايت آتش زبان بر شاعر اولوب، غزل وقصيده وسائره نظمنده دخى شهرتى وار ايسه‌ده، اك زياده مشغول اولديغى اشعار هجويات وهزليات قسمى ايدى. هجويه‌لرندن طولايى، يونانك بر چوق يرلرندن نفى اولنمش، واسپارطه‌ده هجويه‌لرينك مطالعه وقرائتى بيله‌منع ايدلمش ايدى. (لوقامب) اسمنده بر آدم كنديسنه قيزينى وعد ايتمش ايكن، مؤخراً واز كچديكندن، كرك كنديسى وكرك قيزى حقنده او قدر آجى وطوقانقلى هجويه‌لر يازمشيدى، كه زواليلر مجبوريتلرندن كندى كنديلرينى آصوب انتحار ايتمشلر. آرخيلوخوس اشعار يونانيه عروضنه خيلى خدمت ايتمش، وكندى اسمنه نسبتله ياد اولنور بروزن ايجاد ايتمشدر.

آرد { (Ard) اسقوچيانك (برت) قونتلغنده كوزل بر كولدر، كه (استرلينغ) شهرينك ٤٠ كيلومتره قدر شمال غربيسنده واقع اولوب، ٥ كيلومتره قدر بويى واردر. ايكى قسمه منقسم اولوب، بينلرنده اوچ درت يوز متره طولنده طبيعى بر قنال بولنيور. بو كولدن (آوندو) چايى چيقوب، (فروت) نهرينه دوكيلور.

آرداتوف { (Ardatof) روسيه‌نك شرق طرفلرنده (سيمبريسك) ايالتنده و (سيمبريسك) شهرينك ١٨٦ كيلومتره شمال غربيسنده قضا مركزى بر شهردر، كه (وولغا) حوضه‌سنده (سوره) نهرينه دوكيلن (آلاتير) چاينك كنارنده واقع اولوب، ٥٠٩٠ اهاليسى واردر.

آرداتوف { (Ardatof) روسيه‌نك وسطلرنده (نياغورود) ايالتنده قضا مركزى بر كوچك قصبه‌در، كه (وولغا) حوضه‌سنده (تشا) نهرينه دوكيلن (لمت) چايى اوزرنده واقع اولوب، يالكز ٩٦٠ اهاليسى واردر.

آرداشز { (Ardachès) اشكانيان سلاله‌سنك صوك حكمدارى اولان آردشيره ارمنى مورخلرى طرفندن ويريلن اسمدر، كه اوروپاجه دخى تعمم ايتمشدر. ساسانيلرك غلبه‌سيله ايران اونلرك الينه كچدكدن صكره، اشكانيان سلاله‌سنك بر شعبه‌سى بر مدت ارمنستانده حكم سورمش، وبو شعبه‌دن دخى آرداشز اسمنده برقاچ حكمدار كلمشدر.

آردانابیا (Ardanabia) فرانسه‌نك جنوب غربی جهتنده، «آلت پیرنه» ایالتنده بر كوچك چای اولوب، (بایونه) شهرینك ۱۲ كیلومتره یوقاریسنده (آدور) ایرماغنه دوكیلور. دكیزك مدی یاردمیله اون بچق كیلومتره‌لك یری سیر سفائنه صالحدر. مجراسی ۲٤ كیلومتره‌در.

آردبان (Artaban) بونك تواریخ اسلامیه‌ده مرعی املاسی (اردوان) در. [«اردوان» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آردباز (Artabaze) ملوك فرسدن تواریخ یونانیه‌ده (اوخوس) لقبیله معروف اولان آردشیرك وزراسندن اولوب، (یونیا) یعنی آناطولی سواحل غربیه‌سیله آطه‌لرك والیسی ایكن، میلاددن ۳۵٦ سنه اول عصیان ایتمش، وبعده عفو اولنه‌رق، دارانك برنجی وزراسی صره‌سنه چكمش ایدی. اسكندرك ایرانی ضبطنده برحیات اولوب، مشارالیه طرفندن بلخ والیسی تعیین اولنمش؛ واوچ قیزینی اسكندرك اوچ جنرالنه ویرمشیدی.

آردباز (Artabaze) ارمنیلرك ملوكندن اولوب، بیون‌دیقرانك اوغلی ووارثی ایدی. روما سردارلرندن (قراسوس) ی اغفال ایله، میلاددن ۵۳ سنه اول بر بیوك مغلوبیته سبب اولدیغی كبی، آنطوآنه دخی بویله بر خائنلك ایتمش؛ وبونك اوزرینه اسیر ایدیلوب، رومایه نقل ایله، میلاددن ۳۰ سنه اول اعدام اولنمشدر.

آردبیل ایرانك آذربایجان ولایتنده، (سیلان) ویا (سوالان) طاغنك شرقی اتكنده، (آراس) ایرماغنه منصب اولان قره صویه تابع بر دره‌نك اوستنده قضا مركزی بر شهر اولوب، تبریزك ۲۱۰ كیلومتره شرقنده و ″۲۰ ′۱۰ °۳۸ عرض شمالیده، آردبیل اووه‌سی دینلن واسع بر اووه‌نك منتهای جنوبنده واقع، و ۱۲۰۰۰ اهالیی جامعدر. مذكور اووه‌نك بویی واكی تقریباً ٦۵ كیلومتره اولوب، حذای بحردن ارتفاعی دخی ۱۸۰۰ متره‌در. ملوك صفویه سلاله‌سنك جدا كبری اولان شیخ صفی الدین اسحاق حضرتلری بو شهرده مدفون اولوب، مكمل بر تربه‌سی واردر. آردبیل ۱۱٤۰ تاریخ هجریسنده آذربایجانك اكثر طرفلریله برابر، بغداد والیسی احمد پاشانك قوماندهسی آلتنده سوق اولنان عثمانلی اردوسی طرفندن ضبط اولنه‌رق، برمدت دولت عثمانیه‌نك النده بولنمشدر. مشاهیر علما وشعرادن برچوق ذواتك مسقط رأسیدر. بو شهر ایران قدیم تاریخنده مشهور اولوب، تاریخ مذكورك روایتنه كوره، ابتدای امرده (روئین دژ) نامیله غایت متین برقلعه‌دن عبارت بولنمش، وكیخسرو ایله عمی فریبرز امر سلطنتده بینلرنده منازعه ایتدكلری وقت، بو قلعه‌یی فتح ایده بیلن تخته چكمك اوزره قرار ویروب، ابتدا فریبرز ایله طوس كیتمش ایسه‌ده، فتح ایده مدكلرندن، بعده كیخسرو كودرزله كیدوب، قلعه‌یی فتح، وآردبیل شهرینی دخی او وقت تأسیس ایتمشدر. ملوك صفویه زماننده بو شهر پك معمور ایدیسه‌ده، بعده خرابه یوز طوتمشدر.

آردروسان (Ardrossan) اسقوچیانك جنوب طرفلرنده (آیر) قضاسنك بر كوچك قصبه ولیمانیدر، كه (آران) آطه‌سنك قارشیسنده و (آیر) شهرینك ۲۷ كیلومتره شمال غربیسنده واقع اولوب، ۳۸٤۵ اهالیسی واردر. لیمانی واسع وپك ایشلك، ودكیز حاملری مشهوردر.

آردره (Ardres) فرانسه‌نك ایالات شمالیه‌سندن (پادوقاله) ایالتنده (سنت اومر) قضاسنده و (سنت اومر) شهرینك ۲٤ كیلومتره شمال غربیسنده، بر قنال اوزرنده وبطاقلق بر محلده واقع اولوب، ۲۱۵۰ اهالیسی وتولبند فابریقه‌لری واردر.

آردش (Ardèche) فرانسه‌نك جنوب شرقی جهتنده بر نهر اولوب، صاغ ساحلندن (رون) ایرماغنه دوكیلور. ۱٤۰۰ متره ارتفاعی اولان (تانارغ) طاغندن نبعان ایله، برچوق دره‌لرك و (آلینیون)، (فونتلیر) و (وولانه) چایلرینك، ودها آشاغیده (لینیه)، (بومه) و (شاسزان) چایلرینك دخی صولرینی آله‌رق، (والون) قریه‌سی جوارنده (پونت دارق) یعنی «كمان كوپریسی» نامیله معروف وفرانسه‌نك عجایبندن معدود اولان طبیعی بركمرك آلتندن كچر، كه بو كمرك داخلاً وسعتی ۵٤، وصویك حذاسندن اعتباراً ارتفاعی دخی ۳۲، واوستنك اكی‌ده ۲۰ متره‌در. بو تونلدن آشاغی نهرك مجراسی طار وقیالق بوغازلر وخالی یرلر آره‌سنده‌در. بو نهرك مجراسی ۱۰۰ ونهایت ۱۱۰ كیلومتره، وحوضه‌سنك سطحی ۲۳۹۶۰۰ یكی دونمدر. عادی زمانلرده ثانیه‌ده درت بش مكعب

مترەدن زیادە صو دوکیورسەدە، یاغمور موسملرندە بعض دفعە صویی پك زیادە آرتار.

آردش (Ardèche) فرانسەنك جنوب شرقی جهتی ایالاتندن اولوب، عرض شمالیسنك ٤٥ درجەسی خطی آلتندە بولنیور، وآق دکیزدن بر درجەلك مسافە ایلە آیرلمشدر. بو ایالت اسکی (لانکدوق) ولایتنك (ویواره) سنجاغندن عبارت اولوب، شمالاً (لوآر)، شمال غربی جهتدن «اوست لوآر»، غرباً (لوزره)، جنوباً (غارد)، غرباً (ایزره) و (درومه) ایالتلریلە محدود ومحاطدر. شرق طرفندن حدودی (رون) ایرماغنك مجراسیلە وغرباً دخی (سوانه) طاغنك صیرتیلە آیرلمش اولوب، جنوب جهتندە آقان وقسم اسفلی (غارد) ایالتنك حدودینی آیران (آردش) نهرینك اسمیلە تسمیە اولنمشدر. (رون) ایرماغنك مجراسی بویجە اولان طول اعظمی ١٤٥ وبو نهرك مجراسیلە (سوانه) طاغنك صیرتی آرەسندە اولان عرضی دخی قوش اوچشی اعتباریلە ٧٥ کیلومترە، وسطحی دخی ٥٥٢ ٦٦٥ یکی دونم یعنی ٥٥٢٧ مربع کیلومترەدر.

بو ایالتك اراضیسی حذای بحردن آنجق ٨٠ مترە ارتفاعی اولان (رون) ایرماغی مجراسندن اك آشاغی ١٢٠٠ مترە ارتفاعی اولان سوانه طاغنك ذروەسنە قدر کیتدکجە یوکسلمکدە اولان وبر طاقم اتکلر ودرەلرلە منشق بولنان بر یایلادن عبارت اولوب، نباتاتی ارتفاعنە کورە تخلف ایتدیکی کبی، اراضیسنك احوال جئولوجیەسی دخی اوکا کورە مختلف اولوب، اك آلچق یرلری اراضیٔ کلسیەدن، دها یوکسکجەلری کور معدنلرینی حاوی شیستدن، وطاغلری دخی غرانیتدن واراضیٔ برکانیەدن عبارتدر. (سوانه) طاغنك ذروەلری وقتیلە برر برکان اولوب، هر نە قدر کە بونلر آتش پوسکورتدکلری زمانلر تخطر اولنمیور، وبلکە او زمانلر خلقت بشردن اول بولنیور ایسەدە، برکانلرك آغزلری ولاولرك آقندیلری الآن موجود اولدیغی کبی، بونلرە محلیجە ویریلن اسملرك دخی «فرون»، «جهنمك آغزی»، «یانمش طاغ» کبی معنالر افادە ایتمسی شایان دقتدر. بو ذروەلرك اك یوکسکی همان وسطندە بولنان و ١٧٥٤ مترە ارتفاعی اولان (مزنك) طاغیدر، کە ارتفاعجە فرانسە جبالنك اوچنجیسی اولوب، (مونت دوره) ایلە (قانتال) دن صکرە کلیر. سوانه طاغی (رون) ایرماغنك حوضەسیلە (لوآر) ایرماغنك حوضەسنك اوست طرفی آرەسندە بر تقسیم میاه خطی تشکیل ایدیور. (مزنك) ذروەسندن (قوآرون) اسمندە دیکر بر طاغ آیریلوب، شرق جنوبی‌یە طوغری ممتد اولەرق، ایالتی ایکی‌یە تقسیم ایدیور.

بو ایالتك (سوانه) جبالندن اینەرك (رون) ایرماغنە دوکیلور بر قاچ نهری واردر، کە بونلرك باشلیجەلری اك شمالندە اولان (قانسه) ایلە اونك جنوبندە بولنان (دو) و (اریو) وایالتك مرکزی اولان (پریواس) شهرینك ایچندن کچن (اوازه) و (قوآرون) طاغندن اینن بر ایکی درە ایلە ایالتك جنوبندەکی (آردش) نهرلرندن عبارتدر. کرك بو نهرلرك جملەسی وکرك (رون) ایرماغنك اوقسمی سریع الجریان ومجرالری پك مائل اولمغلە، سیرسفائنە صالح اولمدقلری کبی، اوزرلرندە آصمە کوپریلردن بشقە کوپری انشاسی دخی متعسردر.

بو ایالتدە طبیعی کوپریلر وتونللر، عجیب مغارەلر، دهشتلی قیالر وبوغازلر، یوکسك شلالەلر، «دیوقالدیرمی» دینیلن محل کبی طبیعی اولەرق جسیم طاشلرلە دوشنمش یرلر وسائر بویلە شایان تماشا عجایب طبیعیە چوقدر.

بو ایالتك آلچق یرلرندە زیتون وانجیر آغاجلری ودها یوقاریلرە قدر باغلر ودها مرتفع یرلردە دخی سائر اشجار مثمرە وعلی الخصوص کستانە آغاجلری پك چوقدر. شرابلری وکستانەلری مشهوردر. طود آغاجلری دخی بولنوب حریر اعمال اولنور، وآریلر یتیشدیریلوب بال وبالمومی دخی چیقاریلیر. زراعتە الویریشلی اراضیسی آز ایسەدە، اهالیسی غایت چالیشقان وغیور آدملر اولدقلرندن، قورو وصارب طاغلری بیلە سدلر انشاسیلە تارلەیە تحویل ایدەرك، خیلی محصولات یتیشدیرمکدەدرلر. باشلیجە غدالری بر الماسیلە کستانەدن عبارتدر. طاغلرندە چام ومیشە آغاجلری بولندیغی کبی، مرعالری دخی چوق اولوب، خیلی اغنام وصیغیرلری واردر، ویاغ وپینیری پك مقبولدر. لکن ایالتك اصل ثروت طبیعیەسی معادندن عبارت اولوب، دمیر، کور، لنکیت معدنلری پك چوق اولدیغی کبی، قورشون وکومش دخی بولنور، ونهرلردە بعضاً آلتون توزی کوریلور. هلە دمیر کلیتلە

اخراج ومحلنده اعمال اولنيور. پك اعلى ابنيه طاشلرى وبر قاچ نوع مرمرلرى دخى واردر. معدن صولرى دخى چوق اولوب، از جمله (والس) و (سل) صولرى پك مشهوردر، ودنيانك هر طرفندن بو صولره كليتلى آدملر كيدر.

آردش ايالتنك صنايعى پك ايلريدر. اڭ برنجيسى ايپك، ايكنجى درجه‌ده دمير واوچنجى درجه‌ده دباغت اولوب، على الخصوص الديون اعمالنه يارايان اينجه وكوزل غانتلر كليتله اعمال اولنه‌رق، دنيانك هر طرفنه اخراج اولنور. يوك وايپك ايپليكخانه‌لرى وچوخه وسائر منسوجات وكاغد فابريقه‌لرى دخى چوقدر.

بو ايالت اوچ قضايه منقسم اولوب، ۳۱ ناحيه، ۳۳۹ دائرهٔ بلديه ويا محله وقريه و ۳۸۰۲۷۷ اهاليى جامعدر، كه بونلرده وجه‌آتى اوزره‌در:

قضا	ناحيه	دائرهٔ بلديه	نفوس
پريواس	۱۰	۱۰۸	۱۲۵۰۸۲
لارژانتيره	۱۰	۱۰۶	۱۰۵۶۲٤
تورنون	۱۱	۱۲۵	۱٤۹۵۷۱
جمعاً	۳۱	۳۳۹	۳۸۰۲۷۷

آردش ايالتنك بيوك قصبه‌لرى اولميوب، اڭ بيوكى اولان (آنوناى) شهريدر، كه ۱۷۰۰۰ اهاليى جامع اولوب، صنايع وتجارتك مركزى اولديغى حالده، ناحيه مركزلكندن بشقه بر صفت رسميه‌سى يوقدر. مركز ايالت اولان (پريواس) شهرينك ايسه آنجق ۸۰۰۰، وديكر ايكى قضا مركزلرندن (تورنون) ك ۵۵۰۰، و (لارژانتيره) نك دخى ۳۰۰۰ اهاليسى واردر. لكن ايالتك كوچك قصبه‌لرى چوق، واهاليسى فرانسه‌نك سائر طرفلرينه نسبتله زياده‌در. (تورنون) ده بر مكتب اعداديسى واردر.

بو ايالت ازمنهٔ قديمه‌ده يعنى روماليلرك اورالرى استيلاسنده (هلويوس) تسميه اولنان برقومله مسكون اولوب، مركزى (آلبه) اسمنده بر قصبه ايدى، كه مؤخراً اقوام وحشيه‌دن اولان (واندال) لر طرفندن تخريب اولنمغله، اونك يرينه (ويوير) شهرى بنا اولنمش؛ واو وقتدن بو ايالته (ويواره) اسمى ويرلمشيدى.

آردشير { بو اسمله ايرانده بر قاچ حكمدار كلمشدر. بونلرك اوچى ساسانيان سلاله‌سندن اولمغله، تاريخلرى مضبوط ايسه ده، كيانيان سلاله‌سنه منسوب اوله‌رق، تواريخ ايرانيه واسلاميه‌ده يالكز بر آردشير كوسترلديكى حالده، تواريخ قديمهٔ يونانيه‌ده واونلردن مأخوذ اولان اوروپا تاريخلرنده «آردشير» ك محرفى اولديغى آشكار اولان (آرتاقسرکس) اسمنده اوچ حكمدار كوستريليور، وبرينه «اوزون اللى» (Longue-Main, Μακρόχειρ)، ايكنجيسنه (ممنون) يعنى «بهمن» اوچنجيسنه ده (اوخوس) يعنى «پنج» لقبى ويريليور؛ حالبوكه تواريخ ايرانيه‌يه باقيليرسه (بهمن) و (دراز دست) لقبلريله ملقب اولان آردشير بردر، وكيانيان صره‌سنده بوندن بشقه آردشير ذكر اولنميور. تواريخ يونانيه‌ده برنجى آردشير (اكسرسس) ك اوغلى كوستريليور، كه بو (اكسرسس) ويا (كسرس) اسمنك (شيرويه) اسم فارسيسندن محرف اولديغى محقق ايسه‌ده، كيانيان سلاله‌سندن (شيرويه) اسمنده برحكمدارك بولنديغى معلوم دكلدر. هر حالده ايرانك اسكندرك استيلاسندن اولكى تاريخى پك مبهم ومشوش اولوب، ايرانيلرك اللرنده بولنان تواريخ بعدالاسلام مسموعات وتواتر اوزرينه يازلمش، وفرس قديم تواريخندن هيچ برينه دسترس اولنه‌مامش اولديغى كبى، يونانيلر دخى ايراندن پك اوزاق اولوب، لسانلرينه دخى واقف وحتى اسملرينى درست تلفظه بيله مقتدر اوله‌مدقلرندن، والحاصل مورخين اسلام زماناً، ومورخين يونان دخى مكاناً ايران قديمدن پك اوزاق بولندقلرندن، ايكى طرفك روايتلرنده دخى پك چوق سهويات وتحريفات واردر. بناءً عليه بو تاريخك بويله ايكى مباين منبعدن كلن ايكى روايتنى تطبيق وتوفيق پك مشكل وبلكه محالدر. بونك ايچون بو آردشيرلر حقنده ابتدا يونان مورخلرندن مأخوذ اولان روايتى نقل، وبعده فردوسينك نقلى اوزره (آردشير بهمن دراز دست) ك احوالنى ذكر ايده‌لم:

برنجى آردشير ويا (آرتاقسرکس) ايران ملوكندن شيرويه (ويا اكسرسس) ك اوغلى اولوب، قبل الميلاد ٤۷۱ تاريخندن ٤۲٤ تاريخنه‌دك حكومت سورمش؛ وپدرينك قاتلى اولان (اردوان) اسمنده بر وزيرينى قتل ايتدكدن صكره، بلخ طرفلرينك اهاليسيله بر محاربه ايتمش؛ ويوناندن فرارله كنديسنه التجا ايتمش اولان (تميستوقل) ى حسن قبول، وآتنه‌ليلرك تشويقيله عصيان ايتمش اولان مصرليلرى اطاعته اعاده ايتمشدر. برالى ديكرندن اوزون اولمغله، «اوزون اللى» لقبيله تلقيب اولنمشدر. توراتده (آسورو) اسميله ذكر

اولنان ایران حکمداری بو ویاخود بونك باباسی اولدیغی مظنوندر.

اشته برنجی آردشیر حقنده اوروپا کتابلرندن آلنه‌بیلن معلومات بو اولوب، واقعا اورته‌ده تمیستوقلك التجاسی واقعه‌سی دخی بولندیغندن، وتوراتده ذکر اولنان اسمك (شیرویه) ایله مشابهتی ظاهر اولدیغندن، بویله (آردشیر بن شیرویه) اسمنده برحکمدار دخی بولنمش اولمسی ممکن ایسه‌ده، «دراز دست» لقبیله ملقب بومیدر، یوقسه زیرده کوستریله‌جك ایکنجی آردشیرمیدر، بورالری کسدیریله‌میور.

ایکنجی آردشیر (ویا آرتاقسرکس)، کویا قوهٔ حافظه‌سی غالب اولمغله، لسان یونانیده بومعنایی افاده ایدن (منمون) لقبیله تلقیب اولنه‌رق، ایکنجی (دار-یوس) ك اوغلی وبرنجی آردشیرك تورونی ایدی. بو دخی قبل المیلاد ٤٠٤ تاریخندن ٣٦٢ تاریخنه‌دك حکومت سوره‌رك، برادری اولان «کنج» (کیروس) ایله ایتدیکی محاربه ایله مشهور در. بو «کنج» (کیروس) برادرینه قارشی عصیان ایده‌رك، یوناندن مورخ مشهور (اکسنوفون) ك قوماندهسی آلتنده آلمش اولدیغی اون بیك عونه ایله ایرانك اوزرینه یورومش ایسه‌ده، مغلوب اولوب، قتل اولنمش، ویونانیلرك بقیة‌السیوفی اورادن یوللرینی شاشیروب، بیك درلو محن ومشاقله قره دکیز سواحلنه واصل اوله‌بیلمشلردر.

ایکنجی آردشیر حقنده دخی یونان واوروپاجه معلوم اولان تاریخ بوندن عبارتدر. بو آردشیرك لقبی یونانجه برلغت اولمیوب، (بهمن) دن غلط اولدیغی ظاهر اولدیغی کبی، پدری اولان (داریوس) ك دخی (دارا) اولمیوب، (اسفندیار) اولدیغی شبهه‌سز در؛ چونکه اسفندیارك اسکی یونان مورخلری عندنده (داریوس) اسمیله معروف اولدیغی دلائل سائره ایله دخی مثبتدر. (اسفندیار) اسمنك (اسفن) و(دیار) کبی ایکی کلمه‌دن مرکب اولوب، برنجیسی تعظیم بیان ایدر برعنوان اولمغله، اصل اسمنك جزئی تغییرله (داریو) ویا (داریوس)ه تحویل اولنمش اولمسی دخی محتملدر. هر حالده بو ایکنجی (آرتاقسرکس) ك اسفندیارك اوغلی آردشیر بهمن اولدیغنده شبهه قالمیورسه ده، «درازدست» لقبی فردوسینك دیدیکی کبی بونك‌می یوقسه فردوسینك هیچ ذکر ایتمدیکی برنجی آردشیرك‌می لقبی اولدیغی، وغلط خانکی طرفده بولندیغی آکلاشیله‌میور. لکن مادام‌که فردوسی، کیانیان سلاله‌سنك دورینی طولدیرمق ایچون، ملوکنك اکثریسنه عمر بشرك پك مافوقنده برزمان سلطنت ویرمکه مجبور اولیور، آره‌دن بر چوق حکمدارلرك اسم وتاریخلرینی ضبط ایده‌مه‌مش، ومثلا برینك مشهور اولان برلقبنی‌ده دیکرینه علاوه ایتمش اولمسی محتملدر. هله بیوك (کیروس) ك کیخسرومی، (کیکاوس) می یوقسه آردشیرمی اولدیغی محقق کسدیریله‌مه‌مکده‌ایکن، بوکنج (کیروس) ك کیم اولدیغنی تواریخ ایرانیه‌ده بولمق بسبتون محالدر. یونانیلر البته بونك اسمنی تحریف ایتمشلردر، ایرانیلر ایسه اصلا ذکر ایتمه‌مشلردر.

(اوخوس) لقبیله یاد اولنان اوچنجی آردشیر ایسه آردشیر بهمنك اوغلی اولوب، بیوك برادرلرینی واقرباسندن ٨٠ کشی‌یی قتل ایتمکله، سلطنته نائل اوله‌رق، قبل المیلاد ٣٦٢ تاریخندن ٣٣٨ تاریخنه قدر حکومت سورمش؛ وعصیان ایتمش اولان (آر-دباز) ی مغلوب، سوریه‌یی غارت، وصیدون (یعنی صیدا) شهر قدیمنی تخریب ایتمشیدی. غایت ظالم اولمغله، خلقك منفوری اولوب، (باغوآس) ویا (بکوش) اسمنده برخادمی طرفندن قتل اولنمشدر.

ایرانیلرك تواریخنه کوره، آردشیر بهمن قیزی (هما) یی واوندن تولد ایده‌جك چوجغی ولی‌عهد براقدیغی، وهمادن دخی (داراب) طوغدیغی مصرح اولدیغندن، تواریخ مذکوره‌ده بویله بر اوچنجی آر-دشیر آرامق بیهوده‌در. بونی یونانیلرمی ایجاد ایتدیلر، یوقسه ایرانیلرمی اونوتدیلر بللی دکلدر.

فردوسینك روایتنه کلنجه: اسفندیار رستم زال ایله واقع اولان مبارزه‌ده مقتول اولنجه، برحیات بولنان پدری اسفندیارك اوغلی آردشیر بهمن دراز دستی تختنه اوتورتمش؛ ورستم اوجله مقتولاً وفات ایتمش اولدیغندن، بهمن پدرینك انتقامنی آلمق اوزره، سیستانه سوق عسکر ایدوب، رستمك پدری زالی زندانه آتمش ایسه‌ده، مؤخراً کندیسنی قوویرمش؛ وپایتختنه رجوع ایله، کندی قیزی همایی تزوج ایتمش؛ وآز مدت سلطنت سوردکدن صکره، قیزی وزوجه‌سی اولان همایی، کبه بولنمق حسبیله، اوندن طوغه‌جق چوجغی ولی‌عهد براقه‌رق، وفات ایتمشدر.

آردشیر بابکان ساسانیان دولتنك مؤ-سسی اولوب. اسکندرك

زماندن بری طوائف ملوك بیننده منقسم اوله‌رق بر حال پریشانیده بولنان ایرانك هر طرفنی جمع ایله، یکیدن بر بیوك فرس دولتی تشکیل ایتمشدر، که میلادك اوچنجی عصری ابتدالرندن انوار اسلامیه‌نك ایران ممالکنی استیلا ایتدیکی زمانه قدر کمال شوکتله حکمفرما اولمشدر. فردوسینك روایتنه کوره آردشیر بهمن قیزینی ولی عهد براقنجه، اوغلی ساسان عارندن قاچمشیدی. وبو آردشیر اونك نسلندن اولوب، فارس طاغلرنده چوبانلق ایتمکده ایکن، اشکانیان ملوکندن فارس طرفلرینه حکمران اولان (بابك) بونی خبر آلوب، یانه جلب، وکندینه داماد وولیعهد ایتمش؛ وبابکك وفاتنده آردشیر بونك اسمنه نسبتله بابکان لقبنی آلوب، ارثاً فارس حکمداری اولدقدن صکره، ایرانك سائر طرفلرینی دخی ضبطله دولتی بیوتمشدر. دیکر بر روایته کوره، کندیسی بابك بن ساسان اسمنده بر آدمك اوغلی اولوب، شجاعت وذکاوتی حسبیله، ملوك اشکانیاندن فارس حکمداری اولان (اردوان) طرفندن (داراب کرد) شهرینك واوراده‌کی آتشکده‌لرك محافظلغنه نصب اولنه‌رق، بعده اعلان استقلال ایله، اطرافنی ضبط ایتدکدن صکره، کندیسنه مداخله ایتمك ایستیان (اردوان) ایله ایتدیکی محاربه‌ده بونی میلادك ۲۲۶ تاریخنده قتل ایدوب، ملکنی وبعده سائر ممالك ایرانیه‌یی ضبط ایتمشدر. بعض مورخلر بونك ابتدای حالنده دمیرجی بولنمش اولدیغنی، وفرس قدیم دولتی عندنده مقدس عد اولنان مشهور (درفش کاویان) نام بیراغك بونك اوکلکندن عبارت اولدیغنی بیان ایتمشلر ایسه‌ده، مشهوری اولان شودرکه مذکور بیراق ضحاکی اولدیرن کاوه نام دمیرجینك اوکلکی ایدی. آنجق ضحاك وکاوه وقوعاتی بر مصالدن عبارت اولوب، وجودنده شبهه اولدیغندن، بو روایتك صحتی دخی محتملدر. اسماً اردوانك تابعیتی آلتنده ۱۴ واردوانك قتلندن صکره دخی ۱۲ سنه حکومت سوروب، میلادك ۲۳۸ تاریخنده حیاتنده فراغت ایده‌رك، سلطنتی اوغلی شاپوره براقشدر.

آردشیر بن شاپو } ساسانیان سلاله‌سنك ایکنجی آردشیری اولوب، بونك حقنده ایکی روایت واردر: بر روایته کوره، هرمزك اوغلی وشاپور ذوالاکتافك برادری اولوب، شاپورك وفاتنده میلادك ۳۸۰ تاریخنده تخته اوتورمش ایسه‌ده، شاپور ذوالاکتافك صغیر اوغلی شاپور سن رشده واصل اولنجه، فراغت ایدوب، سلطنتی اوکا براقشدر. دیکر بر روایته کوره آردشیر شاپور ذو الاکتافك بیوك اوغلی اولوب، آنجق پدری کندیسنی سومدیکندن، ایکنجی اوغلی شاپوری ولی عهد براقش؛ وآردشیر هر نه صورتله ایسه سلطنته نائل اولوب، کندیسنی تخته اوتورتمامش اولان کبرای دولتی قتل واذا ایتمکه باشلادیغندن، بونلر اتفاق ایدوب، میلادك ۳۸۴ تاریخنده کندیسنی چیقارمش، وبرادری شاپوری تخته اوتورتمشلردر.

آردشیر بن شیرویه } ساسانیان سلاله‌سنك اوچنجی آردشیریدر. هجرت نبویه‌نك ۷ تاریخنده خلع ایدلمش اولان خسرو پرویزك یرینه اوتورمش ومؤخراً خسروپرویزی قتل ایتدیرمش اولان شیرویه‌نك اوغلی اولوب، پدرینك وفاتنده تخته اوتورمش ایسه‌ده، ایرانك حدود غربیه‌سی قوماندانی بولنان (شهریار) اسمنده بر آدم خسرو پرویزك انتقامنی آلمق وسیله‌سیله، ایرانك مرکزی اوزرینه هجوم ایده‌رك، بوکا سبب اولان بعض کبرایی قتل ایتدکدن صکره، آردشیری دخی چیقاروب، کندیسی تخته اوتورمش. آردشیر هجرت نبویه‌نك ۷ و ۸ تاریخلرنده بر روایته کوره بش آی، ودیکر بر روایته کوره بربچق سنه حکم سورمشدر.

آردشینتویان } (Ardchintojan) رومانیانك افلاق قطعه‌سنده (دومبوویچه) قضاسنده بر قصبه اولوب، ۲۴۲۰ اهالیسی واردر.

آردغلاس } (Ardglass) ایرلانده‌نك (دوون) قضاسنده ساحل بحرده، (آردغلاس) قوینی (کیلوغ) قویندن آیران بر دیلك اوزرنده واقع بر کوچك قصبه‌در، که ۷۷۴ اهالیسی، وآنجق صید ماهیسنك کثرتی مناسبتیله بیوك بر اهمیت تجاریه‌سی اولوب، لیماننه بر چوق کیلر وواپورلر آمد شد ایدرلر.

آردفر } (Artaphern) تواریخ یونانیه‌یه کوره، ملوك فرسدن اسفندیار بن

كشتاسبك برادری اولوب، (سارد) یعنی آیدین وصا-
روخان طرفلرینك برادری طرفنـدن تعیین اولنمش
والیسی ایكن، میلاددن ٥٠٦ سـنه اول (میلت) لی
(هیسقیا) نك قورمش اولدیغی اختلال پلانلرینی كشف
واخبار ایتمشدر. — بونك اوغلی دخی بو اسمله مسمی
اولوب، ایرانلی (داتیس) اسمنده بر قوماندانله برابر
یونانه قارشی سوق عسكر ایتمش ایسه‌ده، میلاددن
٤٩٠ سنه اول (ماراتون) ده مغلوب اولمشدر.

آردقارن { (Ardcarn) ایرلانده‌نك (روسقومون) قضاسـنده (قای) كولنك
كنارنده بر قصبه اولوب، دائره‌سیله برابر ٨٣٠٥
اهالیسی وپك قدیم بر كلیساسی واردر.

آردكون { ایرانك یزد ولایتنده ویزدك ١٣ كیلومتره شمال غربیسنده اسفهان
جاده‌سی اوزرنده واقع بر كوچك شهر اولوب،
٥٠٠٠ اهالیسی واردر، كه بونلرك بر مقداری حالا
زردشت دیننـه تابع اولان كبرلردندر. بو شهرده
كوزل سجاده وخالیلر اعمال اولنور.

آردلان { ایرانك ولایات غربیه‌سندن اولوب، شمالاً آذربایجانله، غرباً حدود
عثمانیه ایله یعنی كردستانله، جنوباً لارستانله وشرقاً
عراق عجمی ایله محدود ومحاطدر. شمالدن جنوبه
اولان بویی ٣٠٠، وشرقدن غربه اولان اكی‌ده ٢٠٠
ونهایت ٢٤٠ كیلومتره‌در. ایكی قضایه منقسمدر:
شمالده‌كی نفس آردلان اولوب، مركزی (سـنا)
شهریدر، جنوبده‌كی دخی كرمانشاه قضاسی اولوب؛
مركزی كرمانشاه شهریدر. آردلان ایرانك النده
بولنان كردستانك جنوب شرقی قسمندن عبارت او-
لوب، رؤسای اكراددن سناده اقامت ایدن والینك
تحت اداره‌سنده بولنور، وایران دولتنه اولان تابعیت
ومربوطیتی پك كوشكدر. یری مرتفـع وطاغلق
اولوب، یالكز بعض طار دره‌لری قابل زراعتدر.
اورمانلرنده غایت كوزل چام آغاجلری بولنور؛
وهندستانده پك مقبول بر نوع مازی حاصل اولور.

آردنوج { [«آرتانوج» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آردنه { (Ardenne) فرانسـه ایله بلچیقـه وآلمانیا حدودی جوارلرنده و(موزه)
ایله (موسله) و(رین) نهرلری آره‌سنده واقع بر مملكتك
اسمیدر، كه وقتیله پك واسع اورمانلرله مستور،
وبلكه بو مملكتی كاملا احاطه ایتدكدن صكره شرق
وغربه طوغری دها پك چوق یرلره ممتد براورماندن
عبارت بولنمش اولدیغندن، كلت لساننده «اورمان»
دیمك اولان بو اسمله تسمیه اولنمشدر. شمدیكی حالده
بو مملكتك اورمانلری پك آز اولوب، اكثر یرلری
هیچ بر زراعته صالح اولمیان بر طاقم شـوره‌زار
وصـارپ اراضـیدن واوچورومِلردن عبـارتدر.
یوكسك طاغلری اولمیوب، اك مرتفع محللری ٤٠٠
متره‌دن زیاده دكلسـه ده، هواسی صوغوق، سیسلی
ورطوبتلی اولدیغندن، آنجق بعض دره‌لرنده جزئی
مقدار یولاف ومصر یتیشدیریله بیلیر، وبعض چایرلر
واردر. غایت ایی بیلكی طاشلری چیقار، ومملكتك
بعض طرفلرنده قورشون، باقیر، آنطیمون ومغنزیا
معدنلری بولنور. (اسـپا) معدن صـولری مملكت
ایچون بر منبع ثروتدر. فرانسـه ایله آلمانیا وبلچیقه
دولتلری آره‌سنده منقسم اولوب، برقاچ ایالت تشكیل
ایدن بو مملكتك جنوب غربیدن شمال شرقیه اولان
بویی ٢٢٠ واكی آنجق ٤٠ ونهایت ٥٠ كیلومتره
در. اهالیسنك برقسمی آلمان وبرقسمی دخی (والون)
یعنی فرانسزدر.

آردنه { (Ardennes) آنف الذكر ماده‌ده بیان اولنان (آردنه) مملكتك فرا-
نسـه‌نك النده بولنان قسمندن عبارت اولوب، فرا-
نسـه‌نك ایالات شمالیه‌سـندندر. شمالاً بو مملكتك
بلچیقه‌نك النده بولنـان (هانیوت)، (نامور) و(لو-
كسنبورغ) ایالتلریله، غرباً (اسنه)، جنوباً (مارنه)،
وشرق جنوبی جهتدن دخی (موزه) ایالتلریله محدود
ومحـاطدر. مركـزی اولان (موزیره) شهری
٤٩° ٤٥′ ٤٣″ عرض شمـالی ایله ٢° ٢٢′ ٤٦″
طول شرقیده واقع اولوب، پارسك ٢٠٠ كیلومتره
شمال شرقیسنده كائندر. بو ایالتك اراضیسی (موزه)
ایله (اسنه) نهرلرینك وادیلرندن عبـارت اولمغله، بر
قسمی (رین)، وبر قسمی‌ده (سینه) نهری حوضه‌سـنه
تابعدر. اكی وبویی ٨٠ ونهایت ٨٥ كیلومتره او-
لوب، سطحی ٥٢٣٣ مربع كیلومتره‌دن عبارتدر.
بو ایالتـك اراضیسی وعلی الخصـوص (آردنه)
مملكتنك برقسمی اولان شرق جهتی، ماده سالفه‌ده
بیان اولندیغی اوزره، صـارپ وشوره‌زار محللردن
عبارت اولوب، اصل (شامپانیه) مملكتندن معدود

اولان غرب جهتی ایسه نسبةً دها دوزدر. اك یوكسك یرلری ۵۰۰ مترهیی تجاوز ایتمز. (موزه) نهری جنوب شرقیدن شماله طوغری آقه‌رق، ایالتی بریاندن بریانه شق ایله، ۱۷۷ كیلومترهلك طولاشیقلی جریانده موزون، سدان، دونشری وسائر شهرلرك اوكندن كچر؛ وصاغدن (شیار)، (سموی) و(هوی) چایلرینك و صولدن بعض دره‌لرك صولرینی دخی طوپلایه‌رق، بلچیقه طوپراغنه كیرر. بو نهر كوچك كمیلر ایچون سیر سفائنه صالحدر، وبوكا دوكیلن چایلرك صولری برچوق ماكنه‌لر چویرر. (اسنه) نهری ایسه جنوب شرقیدن شمال غربی‌یه طوغری آقه‌رق، صاغدن (اره) و (وو)، وصولدن دخی (رتورنه) چایلرینك صولرینی آلیر. (موزه) ایله (اسنه) نهرلری آره‌سنده (آردنه) ایالتنده ۱۸۳۲ ده آچلمش اولان قنال (موزه) حوضه‌سیله (سینه) حوضه‌سی آره‌سنده بر طریق اختلاطدر.

(آردنه) ایالتك هواسی عمومیت اوزره صوغوقدر. شرق شمالی جهتی پك‌ده قابل زراعت اولمیوب، شایان اهمیت محصولات ویرمیورسه‌ده، غرب جهتی خیلی حبوبات یتیشدیریور، وعلی الخصوص غرب جنوبی قسمی كوزل اورمانلر ومرعالرله مستور اولوب، قویونلری پك چوق وكرك یوكلرینك ایلكیله كرك اتلرینك لذتیله مشهوردر. صیغیرلری دخی چوق، و بیوك دكلرسه‌ده، پك قوتلیدر. آنجق بو ایالتك باشلیجه ثروتی صنایعدن اولوب، علی‌الخصوص دمیر وباقیر معدنلرینك اخراج واعمالیله چوخه، قازمیر، قاستور، فانله، یوكلی قاشلر كبی منسوجات صنعتی پك ایلری‌یه وارمشدر، و(سدان) وسائر شهرلرنده بو صنعتلره مخصوص متعدد فابریقه‌لر واردر. یالكز منسوجات فابریقه‌لرنده ۱۷۰۰۰ عمله چالیشمقده اولوب، بونلرك ثمرهٔ سعیی ۲۵ ملیون فرانق تخمین اولنور؛ دمیر خانه‌لرده چالیشان عمله‌دخی ۱۱ بیك كشی اولوب، ۲۱ ملیون فرانق قیمتنده اولان ۳۲۰۰۰ طونیلاته‌لق دمیر اعمال ایدرلر. سائر صنایعی دخی بونلره قیاس اولنه بیلیر، شمندوفر وسائر یوللری وهر طرفله وسائط اختلاطی دخی مكملدر.

ایالت مذكوره بش قضایه منقسمدر، كه بونلرك حاوی اولدقلری ناحیه‌لرله دوائر بلدیه واهالیسی وجه‌آتی اوزره‌در:

قضا	ناحیه	دوائر بلدیه	اهالی
مزیره	۷	۱۰۶	۸۳ ۶۰۰
رتل	۶	۱۱۱	۶۱ ۳۳۰
روقروآ	۵	۷۱	۵۰ ۰۷۶
سدان	۵	۸۲	۶۹ ۳۰۵
ووزیر	۸	۱۳۱	۵۵ ۹۰۶
جمعاً	۳۱	۵۰۱	۳۲۰ ۲۱۷

اهالیسنك همان كافه‌سی قتولیك اولوب، پروتستانلری بیك كشی قدر در. معارف عمومیه نسبةً كری اولوب، بر قاچ سنه اول اجرا اولنان استاتستیقه كوره، اهالینك نصفی اوقومق یازمق بیلیوردی. (والون) لسانیله اصل فرانسزجه‌دن مركب قبا بر لسانله متكلمدرلر.

آردوآن (Ardoin) (ایوره) ماركیسی اولوب، میلادك ۱۰۰۲ تاریخنده، اوچنجی اوتونك وفاتی اوزرینه، ایتالیا قراللغنه انتخاب اولنمش ایسه‌ده، متعاقباً جرمانیا حكمداری ایكنجی هنری طرفندن مغلوب، وقراللقدن اسقاط اولنمش؛ وآلمانلر چكلدكدن صكره، تكرار تخته چیقمغه چالشمش ایسه‌ده، مذكور هنری تكرار ایتالیایه هجوم ایدنجه، آردوآن پیامونتك برمناسترینه قاچوب، اوراده راهب اولمش، و ۱۰۱۵ تاریخنده وفات ایتمشدر.

آردوره (Ardore) ایتالیای جنوبیده قلابره مملكتنده، (جراس) قضاسنده و(جراس) شهرینك ۲۳ كیلومتره جنوب غربیسنده، یونان دكیزندن ٤ كیلومتره ایچریده، بر تپه‌نك اوزرنده واقع بر قصبه اولوب، ۶۱۰۰ اهالیسی واردر. جوارلرینك باغلری چوق اولوب، شرابی مشهوردر.

آردوس ارضروم ولایت وسنجاغنده وولایتك شمال شرق جهتنده واقع تورتوم قضاسنده وقارصه قریب بر طاغده كائن ناحیه مركزی بر بیوجك قریه‌در، كه جوارلری چام ومیشه آغاجلرینی شامل اورمانلرله مستوردر.

آرده (Arda) روم ایلیده ادرنه ولایتنده بر نهردر، كه ولایت مذكوره‌نك شرق روم ایلی وسلانیك ولایتی حدودینه قریب اخی چلبی قضاسی داخلنده و (پشماقلی) نك جنوب طرفلرنده نبعان ایله قرجه علی‌یه قدر شرق شمالی‌یه طوغری آقه‌رق، وبعده شرق جنوبی وتكرار شرق شمالی‌یه

طوغری دونه‌رك، وصاغ وصولدن بر چوق کوچك دره‌لرله برابر، قرجه علینك آشاغیسنده سکودلی دره‌یی دخی اخذ ایله، الاطاغك جنوبی اتکنی طولاشدقدن، وبری صاغدن بری صولدن ایکی چایك صولرینی دخی آلدقدن، وبر مقدار یرده شرق روم ایلینك حدودینی تفریق ایتدکدنصکره، شرقه طوغری اولان جریاننه دوامله ادرنه‌دن یاریم ساعت قدر مسافه‌ده و(طونجه) نهری منصبنك اوستنده (مریج) ایرماغنه منصب اولور. مجراسی ۲۰۰ کیلومتره قدر طولنده‌در. بو نهر هیچ بر قصبه‌نك یانندن ویا ایچندن چکمیوب، بر چوق قریه‌لرك کنارندن چکر، وآنجق بوکا دوکیلن کوچك دره‌لردن بری (پشماقلی) نك، بریده (اورته کوی) ك یانندن چکدیکی کبی، سکودلی دره دخی داری دره ایله مستانلینك یانندن چکر.

آردهان { ارضروم ولایتنه ملحق ایکن، اخیراً روسیه‌یه ترك اولنان قطعه‌ده (کور) نهری وادیسنك یوقاری طرفلرنده واقع قضا مرکزی بر شهردر، که آنجق ۲۰۰۰ قدر اهالیسی اولدیغی حالده، موقعنك متانتی واستحکاماتنك مکملیتی حسبیله مشهوردر. اراضیسی طاغلق وهواسی صوغوق اولوب، استیلادن اول اهالیسی همان کاملاً اسلام ایدیسه‌ده، اکثریسی ممالك عثمانیه‌یه هجرت ایتمشلردر. محاربهٔ اخیره‌ده بو شهر هر نصلسه استحکاماتی نسبتنده مقاومت ایده‌میوب، آناطولی جهتندن الك اول دشمنك الینه دوشن موقعدر.

آردی { (Ardée) ایرلانده‌نك لوت قضاسنده، (دی) نهری کنارنده ودوبلینك ۶۸ کیلومتره شمال غربیسنده واقع ناحیه مرکزی بر کوچك قصبه اولوب، ۳۹۵ اهالیسی وحبوبات بازاری واردر.

آردی { (Ardei) پروسیه‌نك ایالات غربیه‌سندن (وستفالیه) نك بر کوچك سلسلهٔ جبالیدر، که شرقدن غربه ممتد اوله‌رق، (رین) ایالتنه قدر کلیر. منتهای غربنده تشکیل ایتدیکی شعبه‌لرنده چیقان کمور معدنیله مشهوردر. الك یوکسك یری اووه‌نك سطحندن اعتباراً ۲۷۰۰ متره ارتفاعنده‌در.

آردیس { ویا آردوس (Ardys) آیدین وصاروخان طرفلرینه مصادف اولان (لیدیا) مملکت قدیمه‌سی حکمدارلرندن ایکی کشینك اسمیدر، که برنجیسی قبل‌المیلاد ۷۹۷ تاریخندن ۷۶۱ تاریخنه، وایکنجیسیده ۶۷۰ تاریخندن ۶۲۱ تاریخنه‌دك حکم سورمشلردر.

آردیله { (Ardila) اسپانیانك غرب طرفلرنده بر نهردر، که (سیرا مورنه) سلسلهٔ جبالنك برشعبه‌سی اولان (سیرا تودیه) طاغندن نبعانله، (باداخوز) ایالتنك غرب جنوبی قسمنی شق ایتدکدن صکره، پورتکیزك (آلنتیو) ایالتنه کیروب، (موره) شهری جوارنده صولدن (غوآدیانه) [یعنی وادیٔ یانه] ایرماغنه دوکیلور. مجراسی ۱۳۵ کیلومتره ایسه‌ده، یازین بعض دفعه قورور.

آرز { یاخود آرج (Arz) انکلتره‌نك (موربیهان) ایالتنده برنهردر، که جسیم طاشلی آثار قدیمه‌یی حاوی اولان (لانو) تپه‌لرینك جنوبندن آقه‌رق، و (روشفورتانتر) شهرینك یانندن چکه‌رك، صاغ ساحلندن (ویلانه) نهرینه دوکیلور. مجراسی ۶۰ کیلومتره اولوب، ۱۱ کیلومتره‌لك یری کوچك کمیلری قالدیره بیلیر.

آرزر پلانقه { (Arzer-Palanka) بلغارستانك غرب شمالی طرفنده، طونه‌نك ساحل یمیننده وودینك ۲۷ کیلومتره جنوبنده واقع بر کوچك قصبه‌در، که ترکجه‌سی (آق پلانغه) در.

آرزو { (Arzeu) جزایرك (اوران) ایالتنده وینه بو اسمله یاد اولنان بر واسع کورفزك ساحل غربیسنده وجبل عروسك بر اتکی آلتنده برقصبه‌در، که ۳۵° ۵۱′ ۳۷″ عرض شمالی و ۲° ۳۷′ ۱۷″ طول غربیده واقع اولوب، (اوران) شهرینك ۳۷ کیلومتره شرق شمالیسنده (مستغنم) شهرینك دخی همان او قدر غربنده بولنیور. لیمانی شمال وشرق روزکارندن محافظه‌لی اولمغله، جزایر سواحلنك برنجی لیمانی عد اولنور. بونکله برابر ایچری‌یه طوغری یوللری وبرده طاتلی صویی اولمدیغندن، قصبه الآن مستحق اولدیغی اهمیته نائل اوله‌مامشدر. جوارلریله برابر اهالیسی ۴۵۰۰ کشی‌یه بالغ اولور، که بونلرده نصفی اوروپالیدر. آنجق بو قصبه‌دن جزایرك ایچ طرفلرنده بولنان (صعیده) شهرینه واورادنده دها ایلری‌یه بر دمیر

يولى انشا اولنقده، وقصبه‌نك اطرافنده‌كى كوللر
قورودلمقده اولديغندن، ايلريده بيوك بر اهميت آله‌
جغى شبهه‌سزدر؛ چونكه ليمانى شمديكى حالنده ۲۰۰ دن
زياده‌كى استيعاب ايدوب، توسيعى حالنده چوق دها
زياده آله‌بيله‌جكدر. قربنده برطوزلى كول بولنمغله، او-
رادن خيلى طوز اخراج اولنديغى كبى، حلفه اوتى
دخى چيقار. پك قديم بر مدينه اولوب، اسكى اسمى
(آرسناريه) در؛ آنجق اسكى شهر شمديكنك جنوب
طرفنده بولنوب، خرابه‌لرى اليوم موجوددر. يرليلر
(آرزو) اسمنى چوق قوللانميوب، (المرسى) يعنى
«ليمان» ناميله ياد ايدرلر. دردنجى عصر هجرى
اسلام جغرافيونندن بكرى شهر قديمك ويرانه‌لرينى
مكمل صورتده تعريف ايتمشدر.

آرزو { حكايات مليه‌دن «قنبر وآرزو» ناميله
مشهور بر حكايه‌نك شخص موهو-
ميدر، كه قنبر اسمنده ديكر برشخص موهومك معشو-
قه‌سى اولمق اوزره تصوير اولنمشدر.

آرزو { هندستان حكمدارلرندن فرخ سيرك
امراسندن سراج الدين على خانك
شعرده قوللانديغى مخلصدر. [«سراج الدين» ما-
ده‌سنه مراجعت بيوريله.]

آرزوف { ياخود آرسوف (Arzouf, Arsouf)
فلسطين ساحلنده يافه‌نك ۱۳ كيلو
متره شمالنده بر كوچك قصبه‌در، كه اسم قديمى
(آسور) اولوب، بعده (آپولونيا) تسميه اولنمشيدى.

آرزيلا { (Arzila) مغربك بحر محيط اطلاسى
ساحلنده وطنجه‌نك ٤٠ كيلومتره
جنوب غربيسنده واقع اولوب، كتب اسلاميه‌ده
(سلا) اسميله مشهور اولان شهردر، كه روماليلرك
زماننده (زيليس) دنيليردى. [«سلا» ماده‌سنه
مراجعت بيوريله.]

آرژان { (Argens) فرانسه‌نك جنوبنده وآق
دكز ساحلنده بولنان (وار) ايالتنده
بر نهردر، كه غربدن شرقه طوغرى غايت كوزل بر
واديك ايچندن ۱۰۰ كيلومتره‌لك جرياندن صكره،
(فرايوس) شهرينك جنوبنده بر بطاقلق تشكيل
ايده‌رك، (فرايوس) كورفزينه منصب اولور. ثانيه‌ده
۱۳ مكعب متره صو دوكر.

آرژان { ماركيسى بوير J. B. Boyer,
(marquis d'Argens) ميلادك
۱۷۰٤ تاريخنده (پرووانسه) نك (اكس) شهرنده
طوغوب، ابتدا صنف عسكريه داخل اولمش،
وزياده‌سيله سفاهته منهمك اولديغندن، پدرى طرفندن
طرد اولنمش؛ و ۱۷۳٤ ده (فليپسبورغ) ده مجروح
اولمغله، عسكرلكدن چيقوب، فقط چكيله‌رك، قلمنك
محصوليله ياشامغه باشلامش. خرستيانلغك آچيقدن
آچيغه عليهنده يازديغى شدتلى مقاله‌لر پروسيه قرالى
ايكنجى فردريقك نظر دقتنى جلب ايتمكله، كنديسنى
يانه آلوب، ۶۰۰۰ فرانق معاشله مابينجيلكه وپرو-
سيه آقاديمياسنك رياستنه نصب ايتمش. يكرمى بش
سنه دائمى صورتده حكمدار مشاراليهك رفاقتنده
ياشادقدن صكره، (اكس) ده‌كى فاميلياسى يانه كيتمش،
و ۱۷۷۱ ده اوراده وفات ايتمشدر. غايت عالم
بر آدم اولوب، خرستيانلغك فوق‌العاده دشمنى ايدى.
حكمت وتاريخ وادبياته متعلق برچوق اثرلرى واردر.
ايكنجى فردريقله اولان مخابره‌لرى دخى نشر اولنمشدر.

آرژانتا { (Argentat) فرانسه‌نك (قوززه)
ايالتنده، (تول) شهرينك ۳۲ كيلو-
متره شرق جنوبيسنده، اورايه قدر سير سفائنه
صالح اولان (دوردونيه) نهرينك اوزرنده قضا
مركزى وتجارتكاه بر شهر اولوب، ۳۳۵۰ اهاليسى
ونهر مذكورك اوزرنده ۱۰۰ متره ارتفاعدن آصلمش
بر آصمه كوپريسى واردر. اسكى بر شهر اولوب،
اطرافنده بعض آثار عتيقه بولنيور. اون آلتنجى
واون يدنجى عصر ميلاديده فرانسه‌ده پروتستانلغك
مركزى حكمنده ايدى. قضاسنك اهاليسى ۱۱۹۵۳
كشيدر.

آرژانتال { قونتى اوكوستن فريول (Augus-
tin Ferriol comte d'Argen-
tal) پارس پارلمنتوسى اعضاسندن اولوب، ميلادك
۱۷۰۰ تاريخنده طوغمشدر. حكيم مشهور وولترى
اك زياده تقدير ايدن وسونلردن اولوب، عمرينك
نهايتنه قدر حكيم مشاراليه ايله مخابره‌ده بولنمشدر.

آرژانتان { (Argentan) فرانسه‌نك غرب
شمالى ايالاتندن (اورنه) ايالتنده
و (اورنه) نهرينك ساحل يميننده قضا مركزى بر
شهردر، كه مركز ايالت اولان (آلنسون) شهرينك
۵۰ كيلومتره شمال غربيسنده، برقاچ دمير يولى
خطنك محل التصاقنده واقع اولوب، ۵۷۲۵ اها-
ليسى واردر. كوزل بر مكتبى، مربيه يتيشديرمكه

مخصوص مكتبی، كتبخانه‌سی، زراعت جمعیتی، دباغخانه وغانت فابریقه‌لری، اسكی اصول معماریده بر ایكی كلیساسیله دیكر بعض ابنیه‌سی واردر. مسقط رأسی بولندیغی (مرزه) نك بر هیكلی شهرك ایچنده مركوزدر.

آرژانتره { (Bernard d'Argentré) فرانسه مورخلرندن اولوب، میلادك ١٥١٩ تاریخنده (ویتره) شهرنده طوغمش؛ و (رن) شهرنده حاكم بولنوب، علم حقوقله دخی اوغراشمشدر. فرانسه‌ده‌كی (برتانیا) قطعه‌سنك لاتین لساننده مكمل بر تاریخنی وبو قطعه اهالیسنك اخلاق وعاداتنه دائر دخی آیریجه وینه لاتینجه بر كتاب یازمشدر. ١٥٩٠ ده وفات ایتمشدر.

آرژانتون { (Argenton) فرانسه‌نك ایالات غربیه‌سندن «ایكی سوره» ویا «سورین» دینلن ایالتده بر نهردر، كه (تون) ایله (آرژان) چایلرینك برلشمسندن حاصل اولمغله، بو اسمله تسمیه اولنمشدر. (سومور) شهرینك بر آز آلتنده (توئت) نهریله برلشدكدن، و ٦٠ كیلومتره‌لك جریاندن صكره، صولدن (لوآر) ایرماغنه دوكیلور.

آرژانتون { Argenton sur Creuse سور قروز یعنی «قروزه اوستنده‌كی آرژانتون». فرانسه‌نك (ایندره) ایالتنده (قروزه) نهری ودمیر یولی خطی اوزرنده واقع ناحیه مركزی بر شهر اولوب، ٥٣٠٠ اهالیسی واردر. بنا ودكرمن طاشلریله كیرج ولوله‌جی چاموری وسائر بو مثللو طاش وطوپراقلری چوقدر. (قروزه) نهری شهری ایكی‌یه بولدیكندن، ایكی طاش كوپری ایله اختلاط اولنیور. قدیم بر شهر اولوب، اسكی اسمی (آرجنتوماغوس) در. بر ایكی اسكی ومصنع كلیساسیله خراب بر قلعه‌سی دخی واردر. ناحیه‌سنك اهالیسی ١٣٦٥٤ كشیدر.

آرژانتوی { (Argenteuil) آمریقای شمالیده (دومینیون) مملكتنك (قناده) قطعه‌سنده‌كی (كبك) ایالتنك منقسم بولندیغی آلتمش قضانك بریدر، كه (سنت لورن) ایرماغنك شمالنده واقع اولوب؛ «قیزل چای» و «شمال چایی» ایله دخی اروا اولنور. بو چایلرك كنارلرنده اراضیسی پك ایی ایسه‌ده، یوكسك طرفلری قابل زراعت دكلدر. سطحی ٢٤٠٠ مربع كیلومتره، واهالیسی ١٢٨٠٦ كشی اولوب، بر ثلثی فرانسز وقصوری انكلیز وایرلانده‌لیدر. مركزی (لاشوت) قصبه‌سیدر.

آرژانتوی { (Argenteuil) فرانسه‌نك (سینه واوآز) ایالتنده ورسایلك ٢١ كیلومتره شمال شرقیسنده، و (سینه) نهرینك ساحل یمیننده واقع ناحیه مركزی بر شهر اولوب، ٨٤٠٠ اهالیسی واردر. ساعت فابریقه‌لری، باغلری وآلچیسی مشهوردر. اسكی ومصنع بر كلیساسی واردر، كه ایچنده (شارلمان) طرفندن هبه ایدلمش اولان حضرت عیسانك كوملكی بولنور. اسكی بر مناستری دخی واردر، كه آبلارك معشوقه‌سی (هلویزه) بونك باش راهبه‌سی اولمشیدی.

آرژانتیره { یاخود لارژانتیره (l'Argentière, Largentière) [«لارژانتیره» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آرژانتیره { (Col de l'Argentière) بچیدی. فرانسه‌نك جنوب شرقیسنده كائن «آلب ساحلی» ایالتی حدودی اوزرنده بر بوغازدر، كه ارتفاعی ٢٠٣١ متره‌در.

آرژانتیره { (Ile de l'Argentière) آطه‌سی. [«كیمولو» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آرژانتین { یاخود آرژانتینه. [«آرجنتین» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آرژانسون { (Argenson) فرانسه‌ده اعضاسی اون یدنجی عصر میلادی اوائلندن اون طقوزنجی عصر اواسطنه قدر سفارت ونظارت كبی بیوك مسندلری احراز ایتمش بر خانداندر، كه جمله‌سی عالم وانسانیت‌پرور اولوب، علما وفقرایی حمایه ومدافعه ایله شهرت بولمشلردر. اكثریسی علوم وفنون مجلسلرنده اعضا بولنمش، وایچلرندن بعضیسی تألیفله دخی اوغراشمشلردر. بونلردن ماركی عنوانینی احراز ایتمش اولان (رنه لویی) وولترك اعز احبابندن اولوب، حكیم مشارالیهی استصحاب ایتمش، وامور سیاسیه وادبیه‌یه دائر بر قاچ كتاب یازمشدر. بونك اوغلی (آنطوآن رنه) كتب معتبره ایله طولو بر كتبخانه‌یه مالك ایدی، كه وفاتنده صاتیلوب، بعده پارسده «ترسانه كتبخانه‌سی»

نامیله معروف اولان عمومی کتبخانه‌یه تحویل اولنمشدر، وپارسك اك بیوك واك ایی کتبخانه‌لرینك بریدر. قونت عنوانی احراز ایتمش اولان (مارق پیر) دخی حکمایی التزام ایتمش، و (دالمبر) و (دیدرو) کبی بر فیلسوفلر جمعیتی طرفندن نشر اولنان مشهور (En-cyclopédie) بونك نامنه یازلمشدر. بو خاندانك اخیری اولان (مارق رنه ماری) دخی بر چوق نافع کتابلرك نشرینه سبب اولمش، وکندیسی طلاقت لسانه مالك وادیب بر آدم اولدیغندن، ایراد ایتمش اولدیغی نطقلر جمع ونشر اولنمشدر.

آرژله (Argeles) بو اسمله فرانسه‌ده ایکی کوچك قصبه بولنوب، بری «بیغوره‌ده» (en Bigore)، ودیکری «دکیز اوستنده» (sur Mer) علاوه‌سیله تفریق اولنور. برنجیسی «اوست پیرنه» ایالتنده، (تاربه) شهرینك ۳۲ کیلومتره جنوب غربیسنده و(غاو) نهری کنارنده اولوب، ۱۶۶۰ اهالیسی، مکتبی وزراعت جمعیتی واردر. — ایکنجیسی «شرق پیرنه» ایالتنده، (پرپنیان) قضاسنده و (پرپنیان) شهرینك ۲۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقع اولوب، ۲۶۰۰ اهالیسی وکوزل شراب، بال وزیتین یاغی واردر.

آرس (Arès, Ἄρης) اسکی یونان وروما آلهۀ کاذبه‌سندن مریخدن کنایه اولان (مارس) الهنه یونانیلر طرفندن ویریلن اسمدر. [«مارس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آرس (Ares) اسپانیانك اقصای شمال غربیسنده کائن غالیچه (ویاخود جلیقه) قطعه‌سنده، بحر محیط آطلاسی ساحلنده، (آرس قویی) دنیلن برکوزل قویك ایچنده برقصبه اولوب، ۲۰۰۰ اهالیسی واردر.

آرساك (Arsace) ایرانده ملوك طوائف زماننده ظهور ایله (اشکانیان) طبقه‌سنی تأسیس ایدن حکمداردر، که اکثر تواریخ اسلامیه‌ده (اشك)، وبعضیسنده (ارشك) صورتنده محرردر. [«اشك» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آرساماس یاخود آرزاماس (Arsamas, Arzamas) روسیه‌نك وسطرنده کائن (نیاغورود) ایالتنده، (نیژنی نووغورود) شهرینك ۱۱۰ کیلومتره جنوب غربیسنده قضا مرکزی بر شهردر، که (وولغه) تابعلرندن (اوقه) نهرینه دوکیلن (تشا) چاینك ساحل یمیننده واقع اولوب، ۱۰۵۲۰ اهالیسی، ۲۰ کلیساسی و ۲ مناستری واردر. قضاسنك اورمانلری وکتن محصولاتی چوق اولوب، اهالیسی ۱۲۰۰۰۰ کشیدر.

آرساموسات (Arsamosat) ارمنستانك بر اسکی ومستحکم شهری ایدی، که الیوم (سیرمات) دنیلیر. [«سیرمات» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آرسانره (Ars en Bé) فرانسه‌نك ایالات غربیه‌سندن «آلت شارنته» ایالتنده، (روشل) قضاسنه تابع (ره) آطه‌سنك ساحل غربیسنده واقع بر کوچك قصبه اولوب، ۳۱۷۰ اهالیسی واردر. قصبه بر سدله دکیزك مددن محافظه اولنمشدر. اخراجاتی بالیق وطوزدن عبارتدر.

آرستارخس یاخود آرسطارخس ویا آرستارق (Aristarque, Ἀρίσταρχος) یونان قدیم حکماسندن اولوب، سیسام آطه‌سنده دنیایه کلمش، و(استراتون)ك شاکردی اولوب، قبل المیلاد ۲۸۰ تاریخلرنده شهرت بولمشیدی. علوم ریاضیه وهیئت ونجومده ید طولی صاحبی اولوب، اك اول کرۀ ارضك کندی محوری وشمسك اطرافنده حرکت ایتدیکنه دائر بر ظن حاصل ایدن بو ذاتدر. شمس وقمرك حجم وبعدی حقنده برکتاب یازمشدر، که الی یومنا هذا موجود اولوب، طبع واکثر السنه‌یه ترجمه اولنمشدر. عربلر عندنده (ارسطوخس) اسمیله معروفدر.

آرستارخس یاخود آرسطارخس ویا آرستارق (Aristarque, Ἀρίσταρχος) یونان قدیم ادباسندن اولوب، میلادك ۱۸۰ تاریخنده سمدرك آطه‌سنده طوغمش، وبیزانسلی (آرستوفان) دن تحصیل علم ایله، اسکندریه‌یه کیده‌رك، بطلیوس فیلومتورك اوغللرینی تربیه‌یه مأمور اولمش؛ ومؤخراً ۷۲ یاشنده اولدیغی حالده، قبریس آطه‌سنده وفات ایتمشدر. تنقید آثارده فوق العاده مهارتی اولوب، علی الخصوص اومیروسك منظومه‌لرینی منقدانه ومحققانه شرح وتحشیه ایتمش اولدیغندن، تنقیده ضرب مثل حکمنه چکمشدر.

آرستاغوراس یاخود آرسطاغوراس (Aristagoras) میلاد-

دن ٥٠٤ سنه اول او وقتلرده فرس دولتنك الندە یونان آناطولی سواحل غربیەسندە (میلت) شهر قدیمنده دولت مذکوره طرفندن نصب اولنمش والی ایکن، اعلان عصیان ایدەرك، آتنەلیلرك دخی امدادیله ایرانیلرله محاربەیه طوتیشمش ایسەده، مغلوب اولوب، (تراکی) یعنی روميلی طرفلرینه فرار ایتمس، واوراده قبل المیلاد ٤٩٨ تاریخنده قتل اولنمشدر.

آرستنت (Aristénète) یونان مؤلفلرندن اولوب، میلادك ٣٠٠ تاریخلرنده (ازنیق) ده طوغمش، و ٣٥٨ تاریخنده (نیقومیدیا) یعنی ازمید شهرینی تخریب ایدن بیوك برزلزلەده هلاك اولمشدر. مخابره قیلقلی برحکایه کتابی یازمشدر، که، او وقتلرك اخلاق وعاداتنی مصور اولمق مناسبتیله، مشهور اولوب، طبع واکثر السنەیه ترجمه اولنمشدر.

آرستوبول یاخود آرسطوبل (Aristo-bule) یهودکاهنلرندن اولوب، میلاددن ١٠٧ سنه اول پدری (یوحنا هرقان)ك وفاتی اوزرینه، باش کاهن اولمش، ومتعاقباً حکمدار عنوانی آلمش، وبعض یرلر ضبط ایتدکدن صکره، اصل بو فتوحاتی ایدن برادری (آنتیغون) ی. اساسسز بر شبهه اوزرینه، قتل ایتمشدر. مدت حکومتی یالکز بر سنه در. «یونانیلر محبی» دیمك اولان (فیلهن) لقبیله تلقیب اولنمشیدی. — دیگر بر آرستوبول دها واردر، که اسکندریانەنك اوغلی اولوب، میلاددن ٧٠ سنه اول برادری ایکنجی (هرقان) ی تختدن ایندیرەرك، کندیسی اوتورمش؛ وعرب امراسندن (آرتاس) اسمنده بری طرفندن محاصره اولنوب، رومالیلرك امدادیله قورتارلمش ایسەده، مؤخراً بونلرله دخی بوزیشوب، (پومپیوس) طرفندن قدسده محاصره ایدلمش، وبرچوق وقت مقاومتدن صکره، میلاددن ٦٣ سنه اول اسیر اولوب، رومایه کوندرلمشیدی. قبل المیلاد ٥٧ تاریخنده رومادن فرارله مملکتنه کیدوب، یهودیلری آیاقلاندیرمش ایسەده، مغلوب اولوب، برایکنجی دفعه اسارته دوشمش، ومیلاددن ٤٥ سنه اول زندانده وفات ایتمشدر.

آرستوبول (Aristobule) یونانلاشمش یهود علماسندن اولوب، بطلیوس فیلومتورك زماننده میلاددن ١٥٠ سنه اول اسکندریەده بولنوردی. توراتك یونانی لساننده

تفسیرینی یازوب، یونان حکماسنك بوکتابی کورمش، وبوندن بعض شیلر اخذ ایتمش اولدقلرینی ادعا ایدیوردی.

آرستوجیتون یاخود آرستوکیتون (Ar-istogiton) میلاددن بش عصر اول یاشامش برآتنەلی اولوب، (هارمودیوس) اسمنده بر محب صادقیله برابر، آتنەیی (هیپیاس) و (هیپارخوس)ك یدظلمندن قورتارمغه قرار ویرمش اولدیغندن، طوتیلوب، رفقاسنی خبر ویرمك اوزره، اشکنجه آلتنه آلنجه، (هیپیاس) ك بتون احباب وطرفدارلرینی ذی مدخل کبی کوسترمش؛ وبونلرك جملەسی اعدام اولندقدن صکره، (هیپیاس) ك «بشقه کیمسه یوقیدر؟» سوألنه «آرتق اعدام اولنەجق یالکز بر آدم قالدی، که اوده سنسك» دیمش؛ وبو جوابی اوزرینه اعدام اولنمشدر. هیپیاسك طردندن صکره، آتنەلیلر (آرستوجیتون) ایله (هارمودیوس)ه بر هیکل رکز ایتمش، وناملری یادینه شهر آیینلر اجرا ایتمکه باشلامشلردی.

آرستودم (Aristodème) یونان قدیمده دوریالیلری سوقله، موره شبه جزیرەسنی ضبط ایتمش اولان «هرکلیلر» ك بری اولوب، قبل المیلاد ١١٩٠ تاریخندن ١١٨٦ تاریخنەدك اسپارطەده حکومت سورمشدر. بونك (پروقلیس) و(اوریستن) اسمنده ایکی ایکیز اوغلی اولوب، بونلرك نسللری اسپارطەده مشترکاً حکمدارلق ایتمشلردر.

آرستودم (Aristodème) موره شبه جزیرەسنده واقع (مسینه) مملکت قدیمەسنك حکمداری اولوب، قبل المیلاد ٧٤٤ تاریخندن ٧٢٤ تاریخنەدك اسپارطەلیلره قارشی مردانه مقاومت، و(ایتومه) موقعنده بونلری مغلوب وحکمدارلری (تیوپومپ)ی اسیر ایتمشیدی. برکاهنك کهانتی اوزرینه، غالبیته نائل اولمق ایچون، کندی قیزینی معبودلرینه قربان ایتمش، وبعده مأیوسیتندن کندینی اولدیرمشدر.

آرستوفان (Aristophane) یوناق قدیمك اك مشهور شاعرلرندن اولوب، مضحکه، هجویه وهزلیات نظمنده شهرت قزانمشدر. میلاددن ٤٥٠ سنه اول، بر روایته کوره آتنەده، ویکر بر روایته کوره ردوس ویاخود (اکینه) آطه-

سنده طوغوب، ٣٨٠ تاريخنده وفات ايتمشدر. يكرمی اوچ ياشنده ايكن اشتهار ايتمكه باشلايوب؛ نظم ايتمش اولديغی مضحكه‌لر آتنه تياتروسنده اوينامغه باشلامشيدی، كه بو مضحكه‌لرده آچيقدن آچيغه سياسی آدملرله، فيلسوفلرله، شاعرلرله، آتنه‌ليلرله وحتی معبودلريله دخی اكلنيوردی. استهزاده او قدر ايلری كيتمشدر، كه كنديسنك وفاتندن ٨ سنه اول تياترو صحنه‌لرنده صاغ آدملرك تصوير واسملرينك بيله ذكر اولنمسی منع اولنمش؛ وبو ممنوعيت يونان قديمده مضحكه نويسلكه ختام ويرمشيدی. اك زياده استهزاسنه دوچار اولان آدملر حكيم مشهور سقراط ايله شاعر (اوريپيد) وعموميت اوزره قادينلر ايدی. سقراط ايله «بلوطلر» عنوانلی مضحكه‌سنده اكلنمشدر. يازمش اولديغی ٥٤ مضحكه‌دن يالكز ١١ ی باقی قالمشدر. بونلر پك چوق رموز واشارات وايهاملری حاوی بولنديغندن، زور آكلاشيلير، وبعض تعبيرلری مستهجن ايسه‌ده، نكته‌لری وفصاحت وسلاستلری فوق العاده‌در. آرستوفانك مضحكه‌لری اوروپاده دفعاتله عيناً طبع، وهر لسانه‌ده ترجمه اولنمشدر.

آرستوفان { بيزانسه‌لی — (Aristophane de (Byzance يونان قديم نحويوندن اولوب، ميلاددن ١٩٨ سنه اول اسكندريه‌يه كيده‌رك، مشهور كتبخانه‌نك حافظ كتبلكنه تعيين اولنمش، وسالف الترجمه آرستارخسك معلمی بولنمشدر. لسان يونانيده مستعمل مد اشارتلرينی (accents) وكلامك اجزاسنی آيران اشارات مخصوصه‌يی يعنی «اصول تنقيط» ی ايجاد، ويونان قديم مؤلفلرينك اسملرينی وهر بری حقنده بعض معلوماتی حاوی «قانون» عنوانيله بر كتاب تأليف ايتمشدر.

آرستوقرات { (Aristocrate) موره شبه جزيره‌سنده كائن (آرقاديا) مملكت قديمه‌سنك ايكی حكمدارينك اسميدر، كه بونلرك برنجيسی قبل الميلاد ٧٢٠، وايكنجيسی ٦٨٠ تاريخلرنده حكومت سورمشلردر. ايكنجيسی لاكدمونياليلرله واقع بر محاربه‌ده متفقلری اولان مسينه‌ليلره خيانت ايتديكندن. آرقادياليلر كنديسنی رجم، و او وقتدن حكمدارلغی لغو ايتمشلردر.

آرستوقلس { (Aristoclès) ميلادك ايكنجی عصری حكماسندن اولوب، مسينه‌ده طوغمش؛ و (سپتيم سور) ك مربيسی اولديغی كبی، (آفروديسيالی آلكساندر) ك دخی استادی بولنمشدر. يونان حكماسنك تراجم احوالنه وافكار ومذهبلرينه دائر مكمل بر تاريخ يازمشدر، كه يالكز (اوسبيوس) ك «تهيئات انجيليه» عنوانلی كتابنده مندرج فقره‌لری باقی قاله بيلمشدر.

آرستوقسن { (Aristoxène) يونان قديم حكما وموسيقی شناسانندن وآرسطونك شاكردانندن اولوب، ميلاددن ٣٥٠ سنه اول ايتاليای جنوبينك (تارنته) شهرنده طوغمش، وروايته كوره ٤٥٣ كتاب يازمشدر. بونك آثارندن يالكز موسيقی‌يه دائر اولان «مبادئ آهنك» عنوانلی كتابيله وزن حقنده يازمش اولديغی كتابنك بعض فقره‌لری باقی قالمشدر. موسيقی حقنده (فيثاغوراس)ه تابع حكمانك اصول وقواعدينی قبول ايتميوب، يالكز قولاغه امنيت ايتمك لازم كلير فكرنده ايدی.

آرستومن { (Aristomène) موره شبه جزيره‌سنده (مسينه) مملكت قديمه‌سنك قبل الميلاد ٦٨٤ تاريخلرنده حكمداری اولوب، (لاكدمونيا) ليلرله بر چوق وقت محاربه ايتمش، وايكی دفعه اسير اولوب، خدعه ايله قورتلمش، و (ايرا) قلعه‌سنده اون سنه مقاومت ايتمش ايسه‌ده، مملكتنی لاكدمونياليلرك الينه دوشمكدن قورتاره‌مامش؛ ومغلوب اولوب، مسينه‌ليلرك بر طاقمی سيچليايه هجرت ايتدكلری حالده، كنديسی ديكر بر طاقميله (آرقاديا) يه قاچمشدر.

آرستونيق { (Aristonic) پرغامه حكمداری ايكنجی (اومن) ك غير مشروع اوغلی اولوب، اوچنجی (آتال) طرفندن قبل الميلاد ١٣٢ تاريخنده روماليلره ترك ايدلمش اولان پرغامه‌يی استرداد نيتيله، ذاتاً بوكا تشنه اولان اهاليی‌يی عصيان ايتديروب، ابتدا برقاچ مظفريته نائل اولمش ايسه‌ده، نهايت (پرپنا) طرفندن مغلوب اوله‌رق، قونسول (آكيليوس) طرفندن رومايه كوتورلمش، واوراده قبل الميلاد ١٢٩ تاريخنده زندانده اختناق اولنمشدر.

آرستياس { (Aristée, 'Αριστέας) بطليموس فيلادلفك ضابطلرندن اولوب، حكمدار مومی اليه طرفندن، كتب مقدسه‌يی جمع واخذ ايچون، يهوديه‌يه كوندرلمش، اورادن لسان عبرانی ويونانی‌يه آشنا ٧٠ عالم آلوب، برابرنده اسكندريه‌يه

کثیره‌رك، کتب مذکوره‌یی بونلره ترجمه ایتدیرمشدر، که بو ترجمه‌لر «سبعین» ترجمه‌سی (Septante) نامیله مشهوردر. کندیسنك «سبعین ترجمه‌لرینك تاریخی» عنوانیله برکتابی واردر، که ایکی اوچ عصر اول آلمانیا وانکلتره‌ده طبع اولنمشدر. بو کتاب پك اسکی ایسه‌ده آرستیاسك اولدیغی مشکوکدر. «سبعین» ترجمه‌لرینك آرستیاسك توسطیله اولدیغی حقنده دخی شبهه اولنمشدر.

آرستیاس { پروقونسه‌لی — (Aristée de Proconnèse) یونان قدیمك میلاددن آلتی عصر اول یاشامش پك اسکی برشاعریدر، که ترجمهٔ حالنه دائر مصال قبیلندن برچوق خارق عاده شیلر مروی اولوب، احوال صحیحه‌سی معلوم دکلدر. بحر سیاهك جنوب شرق سواحلنده یعنی لازستان طرفلرنده بولندیغی اسکی یونانیلر بیننده متواتر اولان (آریماسب) اسمنده دیو وجنه مشابه برقوم موهومك حقنده بر منظومه یازمشیدی.

آرستیپ { (Aristippe) یونان قدیم حکماسندن اولوب، قبل المیلاد ۴۳۵ تاریخلرنده (کیرن) یعنی بنغازیده طوغمش؛ وزنکین برعائله‌یه منسوب اولمغله، لاجل التحصیل آتنه‌یه کلوب، سقراطك شاکردانی صره‌سنه کیرمشدر. مؤخراً کندیسی بر درسخانه آچمش، واستادینك مسلك ومذهبنه بسبتون مخالف اوله‌رق کندینه مخصوص برفلسفه تدریسنه باشلامشیدی. فلسفه‌سنك خلاصه‌سی شو ایدی که: انسانك دنیایه کلمسی آنجق عمرك ودنیانك لذایذندن بهره‌مند اولمق ایچون اولدیغندن، لذایذك هر نوعی انسانه حلال ومباح اولمق، ویالکز لذته خلل کتیره‌بیلن افراطدن اجتناب ایتمك لازم کلیر. کندیسی غایت ذکی ونکته‌کو اولمغله، سیچلیاده‌کی (سیراقوسه) حکمداری (دیونیسیوس) طرفندن جلب اولنه‌رق، عمرینك برقسمنی اونك سراینده، مذهبی اقتضاسنجه، ذوق وصفا ایله کچیرمشدر. (آرته) اسمنده برقیزی وینه (آرستیپ) اسمنده برطورنی وار ایدی، که بونلر دخی کندندن صکره فلسفه‌سنی تدریسله مشغول اولمشلردر.

آرستید { (Aristide, 'Αριστείδης) فضائل ذاتیه ومهارت عسکریه‌سیله وعدل وحقانیتله مشهور برآتنه‌لی اولوب، «عادل» لقبیله تلقیب اولنمشیدی. آتنه جمهوریتنی کمال عدالتله اداره ایتمش، ومیلاددن ۴۹۰ سنه اول واقع اولان (ماراتون) محاربه‌سنده آتنه‌لیلرك قوماندانلرندن بولنمش ایدی. رقیبی اولان (تمیستوقل) بونك صیت واعتبارینی چکه‌میه‌رك، عموم آتنه‌لیلردن رأی طوپلایه‌رق، قبل المیلاد ۴۸۳ تاریخنده کندیسنی نفی ایتدیرمشیدی. کندیسنك صیت عدالتنی چکه‌مدکلرندن، علیهنده رأی ویرمش اولان آتنه‌لیلر، فرس حکمداری (اکسرسس)ك یونانك اوزرینه هجومنی کورنجه، جلبنه مجبور اولمشلر؛ وآرستید غرض ونفسانیته اصلا باقیه‌رق، تمیستوقله مردانه معاونتله، (پلاتیا) و(سالامینه) یعنی اکینه‌ده‌کی مظفریتلره نائل اولمشلردی. کندیسی غایت خیرخواه وحلیم برآدم اولمغله، بتون یونان جمهوریتلرینك محبتنی قزانه‌رق، آتنه جمهوریتنك بتون یونانك اوزرینه ریاستنی قبول ایتدیرمکه موفق، وبتون یونانك توحید اولنان خزینه‌سی اداره‌سنه مأمور اولمشدی. کمال استقامتندن او قدر فقیر ایمش، که وفاتنده حکومت بیت المال طرفندن جنازه‌سنی قالدیرمغه، وقیزلرینك جهازینی تدارك ایتمکه مجبور اولمش. (پلوتارق) بونك ترجمهٔ حالنی یازمشدر.

آرستید { (Aristide) آتنه فیلسوفلرندن اولوب، خرستیانلغی قبول ایتمش، ومیلادك ۱۲۵ تاریخنده ایمپراطور (آدریانوس)ه خرستیانلغی مدافعه یوللی یازمش اولدیغی بررساله تقدیم ایتمشیدی. خرستیانلر بونی اعزه صره‌سنه کچیروب، آغستوس افرنجینك ۳۱ نده یورطیسنی اجرا ایدرلر.

آرستید { (Aristide Ælius) الیوس یونان قدیم خطیبلرندن اولوب، میلادك ۱۲۹ تاریخنده (بیتینیا) یعنی خداوندکار ولایتی طرفلرنده طوغمش؛ وآتنه‌یه کیدوب، برمدت (هرود آتیقوس)ك درسنه مداومتدن صکره، ازمیره کیده‌رك، اوراده توطن ایتمش؛ و ۱۷۸ تاریخنده ازمیر شهری زلزله‌دن خراب اولدقده، برطاقم بلیغانه نطقلرله ایمپراطور (مارق اورل)ی بو شهری اعماره قاندیرمشیدی. بو نطقلر ۵۴ اولوب، او زمانلرك اخلاق وعاداتنی مصور اولمغله، اوروپاده دفعاتله طبع وترجمه اولنمشلردر.

آرستید { (Aristide Quintilien) کینتیلیان یونانك ایکنجی عصر میلادی

مؤلفلرندن اولوب، موسیقی حقنده بر کتاب یازمشدر، که الیوم موجود ومطبوعدر.

آرستیون (Aristion) آتنه‌نك سفسطه‌جی فیلسوفلرندن اولوب، آتنه‌لیلری روماليلره قارشی اوله‌رق مهرداد ایله برلشدیرمش، وبر مدت بو شهرده بالاستقلال حکومت سورمش ایسه‌ده، میلاددن ٨٧ سنه اول (سیلا) آتنه‌یی ضبط، وکندیسنی قتل ایتمشدر.

آرستیوس (Aristée, Ἀρισταῖος) یونان قدیم اساطیرنده مذکور بر چوباندر، که شمسدن کنایه اولان (آپولون) الهیله (پنیا) نهرینك قیزی اولان (کیرنه) نام پرینك اوغلی اولوب، انسانلره قویونلره باقمغی، سودی قویولاشدیرمغی وآریلر یتیشدیرمکی اوکرتمش. (تیبه) حکمدارینك قیزی (آوتونوئه) یی ازدواج ایتمش، و (آقتیون) اسمنده بر چوجغی دنیایه کلمش. مؤخراً بو اوغلی آوده کندی کوپکلری طرفندن پاره‌لنه‌رق، وفات ایتمکله، آرستیوس آجیسنه طیانه‌میه‌رق، یونانی ترکله، استانکویه، اورادن ساردنیایه واورادن‌ده (تراکی) یعنی روم ایلی‌یه قاچوب، اوراده عشرت الهی (باقکوس) ه راست کلمکله، بوندن عیش ونوش اصولنی اوکرنه‌رك، (هموس) یعنی بلقان طاغلرینی مکان اتخاذ ایتمش؛ آنجق بر مدت صکره اورادن قاپلوب، نابدید اولمش. یونانیلر بونی‌ده آلهه صره‌سنه چکیرمشلردی.

آرسس (Arsès) تواریخ یونانیه‌یه کوره، (اوخوس) لقبیله مشهور اولان آردشیرك کوچك اوغلی اولوب، (باغوآس) یاخود (بکوش) نام خادم آردشیری قتل ایتدکدن صکره، حکم ونفوذی کندیسی الینه آلمق امیدیله، بونی میلاددن ٣٣٨ سنه اول ایران تختنه اوتورتمش ایسه‌ده، حکمی یوروته‌میه‌جکنی آکلاینجه، بونی‌ده قتل ایتدیروب، میلاددن ٣٣٦ سنه اول (داریوس) یعنی (داراب) ی اجلاس ایتمشدر.

آرس سورموسل (Ars-sur-Moselle) آلساس ولورن ایالتنده (مج) شهرینك ٩ کیلومتره جنوب غربیسنده واقع بر قصبه اولوب، ٥٨٦٢ اهالیسی، پك مقبول شرابی، دمیره متعلق مصنوعاتی ومقوا فابریقه‌سی واردر.

آرسطو یاخود آرسطوطالیس (Aristote, Ἀριστοτέλης) یونان قدیم حکماسنك اشهر واکبری اولوب، بحق «ملك الحکما» لقبیله تلقیب اولنمشدر. «فلاسفهٔ مشائین» طریقنك موجد ومؤسسیدر. میلاددن ٣٨٤ سنه اول ماکدونیانك (استاجیره) یاخود (اسطاغیره) شهرنده طوغمشدر. پدری (نیقوماخس) ماکدونیا حکمداری مشهور فلیپك پدری (آمنطس) ك طبیبی ومحبی ایدی. آرسطو ١٦ یاشنده آتنه‌یه کیده‌رك، ٢٠ سنه متمادیاً افلاطونك حلقهٔ تدریسنده بولنمش، واو وقتدن تألیفاتیله اشتهار ایتمشیدی. قبل المیلاد ٣٤٨ تاریخنده افلاطونك وقوع وفاتی اوزرینه، کندیسی اونك یرینه انتخاب اولنمدیغندن طولایی منفعل اولوب، قره‌سی سنجاغنه مصادف اولان (میسیا) مملکتنه کیده‌رك، کنجلکنده کندیسنك شاکردی بولنمش اولان (آتاره) شهرینك حکمداری (هرمیاس) ه مسافر اولمش، وبو حکمدارك وفاتنده بیکس قالان همشیره‌سی (پیتیاس) ی تزوجله، مدللی‌یه کچمشیدی. قبل المیلاد ٣٤٣ تاریخنده ماکدونیا حکمداری فلیپ طرفندن جلبله، اوغلی اسکندرك تعلیم وتربیه‌سنه مأمور اولمش؛ وبرچوق وقت فلیپك سراینده امرار اوقات ایدوب، روایته کوره، اسکندرك معیتنده آسیایه دخی کیده‌رك، واسکندرك فتوحاتندن وثروتندن استفاده ایده‌رك، سیاحتیله وتاریخ طبیعی‌یه متعلق ایتدیکی تجربه‌لرله معلومات مکتسبه‌سنی خیلی توسیع ایتمشدر. قبل المیلاد ٣٣١ تاریخنده آتنه‌یه عودتله، شهرك جوارنده (لیکیون) دنیلن تفرجکاهده بریکی مدرسه تأسیس ایتمشدر، که بو مدرسه دخی او نامله تسمیه اولنه‌رق، حالا بوکون بوکله روم واوروپا لسانلرنده «مکتب اعدادی» معناسیله مستعملدر (Lycée, Λύκειον). آرسطونك مدرسه‌سنه لسان یونانیده «تفرجکاه» دیمك اولان (پریپاتوس) ه نسبتله (پریپاتیتیقوس) دخی دیرلردی، که آرسطونك مذهب فلسفیسنه تابع اولان حکمایه دخی بو مدرسه‌یه نسبتله (پریپاتیتیق) نامی ویرلمشیدی. بوکله «کزمك» و «یورمك» معناسنه اولان (پریپاتو) اصلندن مشتق اولمغله، علمای اسلام بو معنایی آله‌رق، «مشائین» تعبیریله ترجمه، وبونك سبب وضعنی آرسطونك شاکردلرنده کزه‌رك درس ویردیکنه حمل ایتمشلردر. قبل المیلاد

۳۲۳ تاریخنده، اسکندرك وفاتی اوزرینه، آرسطو
حسود ورقیبلرینك وماکدونیا حکمداری دشمنلرینك
النده حامیسز قالوب، دینسزلکله اتهام اولنه‌رق،
آتنه‌لیلرك سقراطه ایتدکلرینی کندیسنه دخی ایده‌
جکلرینی آکلامغله، محاکمه‌یه کیرمه‌دن، اغریبوز آطه‌
سنك (خالکیده) شهرینه قاچمش، وبرسنه صکره، ۶۲
یاشنده اولدیغی حالده، اوراده وفات ایتمشدر.

آرسطو ازمنهٔ قدیمه‌ده مثلی کورلمامش بر وسعت
قریحه‌یه مالك اولوب، اووقت معلوم اولان علوم
وفنونك کافه‌سنی احاطه ایتدکدن صکره، بر قاچ فن
دخی ایجاد ایتمشدر. آثاری علوم وفنونك کافه‌سنی
جامعدر . تألیفاتنك اکثریسی موجود ایسه‌ده،
بعضیسی ناقص ویا تحریف اولنمش بر حالده‌در .
مؤلفاتنك باشلیجه‌لری شونلردر : منطقك کافهٔ اقسا-
منی حاوی اولان (اورغنون) یعنی «آلت»، (رطو-
ریقا) یعنی «علم‌الآداب»، (پوئتیقا) یعنی «علم‌العروض»،
(اتیقا) یعنی «علم‌الاخلاق» عنوانیله ایکی کتاب،
(پولتیقا) یعنی «سیاسة المدن»، (اقونومیقا) یعنی
«علم تدبیر المنزل»، «تاریخ الحیوانات» «اعضاء
الحیوانات»، (فیسیقا) یعنی «طبیعیات»، «کتاب
السماء»، «کتاب علائم الجو»، «کتاب العالم»،
«کتاب المسائل»، «کتاب النفس»، ۱۲ کتابدن
مرکب اولان (متافیسیقا) یعنی «مابعد الطبیعه»
وسائره. بعض اشعاری دخی واردر.

آرسطودن اول علوم وفنون مشوش ومبهم او-
لوب، حکمانك اکثریسی اوهام وخیالاتله اوغراشمش
اولدقلری حالده، آرسطو علوم وفنونی انواع و
اقسامه آیره‌رق، هربرینه دائر آیریجه کتابلر یازمش،
والحاصل علوم وفنونی بر اساس متین اوزرینه بنا
ایتمشدر. مسلکی حقیقی ومادی شیلرله اوغراشمقدن
عبارت اولوب، هر ایشده درت شی آرامق لازم
کلدیکنی التزام ایدیوردی، که بونلرده «ماده و
طبیعت»، «شکل وهیئت»، «سبب»، و«غایه»دن
عبارتدر. علم‌الروح بحثنده باشلیجه روح وذکانك
انواع قواسنی تفریق وتعریفله اوغراشمشدر؛ وروحه
حیات وحرکتی باعث بر قوهٔ خفیه نظریله باقر،
وروحك یالکز قوهٔ مفکره‌سنك یعنی روح انسانینك
بقاسنه ایناندیردی. منطق بحثنده دوشونمه‌نك
انواعنی دوشونه‌رك، فکر انسانینك تصوری مقا-
منده اولان سوزك اقسامنی پك کوزل تقسیم وتصنیف،
وبو علمی یوقدن ایجاد ایتمش ایسه‌ده، بعض دفعه
حقیقتدن زیاده قواعد منطقیه‌یه رعایت ایتدیکندن،
یعنی منطقه چوق اهمیت ویرمکدن یاکلمشدر. الهیا-
تده وحدانیتی اثبات ایدیور، والوهیتی کافهٔ موجوداتك
غایه‌سی ومقصد اقصاسی صورتنده کوستریور. صنایع
خصوصنده طبیعتی تقلید وهرشیئی اوکا توفیق ایتمك
فکرنده‌در. اخلاق بحثنده حظوظات نفسانیه
واغراض ایله فضائل آره‌سنده اعتدالی التزام،
وافراطدن مجانبتی توصیه ایدیور. سیاست واداره
ملکده جمعیت بشریه‌نك منفعت واستفاده‌سنی مقصد
اصلی اتخاذ ایتمشدر. هله تاریخ طبیعی و «تشریح
قیاسی» یعنی انواع حیوانات اعضای بدنیه‌سی بیننده
کی فرق ومشابهتدن بحث ایدن تشریح علمنده او قدر
محققدر، وبو علمه دائر اولان افکاری او قدر طو-
غریدر، که زمانمزك اعاظم طبیعیوننده (کوویه) بو
علمده بو کونه قدر کیمسه‌نك آرسطویی کچه‌مدیکنی
ادعا ایدیور! آنجق بعض خصوصلرده‌کی فکر
ومسلکی شایان تعریض اولمقدن قورتیله‌میور. یوقا-
ریده دیدیکمز کبی منطقده قواعده زیاده اهمیت ویر-
دیکندن، منطق ومابعد الطبیعه فنلری حقنده بعض
بحثلری مجروح اولدیغی کبی، اسارتی مشروع ومقبول
کوسترمسی، وطبیعیاتده کافهٔ موجوداتك اساسی اولمق
اوزره، «رطوبت، یبوست، حرارت و برودت»
دن عبارت درت مادهٔ اصلیه قبول ایتمسی دخی اسا-
ساً نامعقول اولمغله برابر، کندیسنك متأخرین عندنده
احراز ایتدیکی رتبه وسوزلرینه اولان امنیت عمومیه
بو فکرلرینك طول مدت خلق عندنده مرعی طو-
تلسنی موجب اولمشدر .

آرسطونك آثاری بر چوق وقت متروك ومتفرق
قالوب، وفاتندن ایکی عصر صکره (سیلا)نك زما-
ننده (تنوس) لی (آپلیقون) طرفندن جمع، وردوسلی
(آندرونیقوس) طرفندن اصلاح وتصحیح اولنمشیدی.
اوروپاده بر چوق وقت آرسطونك اسمی بیله مجهول
اولوب، بعده اندلس عربلریله اولان اختلاطلرندن
حکیم مشارالیهك آثارینه واقف اولمش، وابتدا تألیفا-
تنی عربیدن لاتینجه‌یه ترجمه ایتمشلردی . دها صکره-
لری قسطنطینیه‌دن وندیك طرفلرینه هجرت ایدن
روملر دخی آرسطونك بعض آثارینی اوروپایه طا-

نیندیرمشلردر. علمای اسلام ابتدادن بو حکیمك قدر واهمیتنی آکلایه‌رق خلفای عباسیه زماننده ابوجعفر منصور وهارون الرشید ومأمونك همتیله ترجمه ایتدیریلن کتب یونانیه آره‌سنده آرسطونك تألیفاتی اهل اسلام طرفندن فوق العاده بر رغبت وتهالکله قبول اولنه‌رق، علمای اسلامیه وعلی‌الخصوص ابن سینا وفارابی کبی اعاظم حکما آرسطونك آثاریله اوغراشوب، بونلره شرح وحاشیه‌لر یازه‌رق، مبنی علیهلرینی خیلیدن خیلی توسیع وارقا ایتمشلر، وابن الرشد ایسه آرسطونك تألیفاتنی یکیدن ترجمه، و بعضیسنی خلاصه واختصار ایتمشدر. اخیراً دخی اسعد یانیوی شهرمزده آرسطونك بر قاچ اثرینی یکیدن لسان یونانیدن عربی‌یه ترجمه ایتمشدر. آرسطونك بتون آثار موجوده‌سی، ایلك دفعه اوله‌رق، میلادك ۱٤۹٥ تاریخنده وندیکده طبع ونشر اولنمش، وبعده اوروپانك مختلف شهرلرنده دفعاتله کرك متنلری وکرك لاتینجه ترجمه‌لری نشر، ومرور زمانله اوروپانك سائر لسانلرینه دخی ترجمه اولنمشدر. لسانمزده آرسطونك تألیفاتندن هیچ برینك بولنمامسی شایان تأسفدر.

آرسطونك تألیفاتنی شرح وتحشیه ایدنلرك باشلیجه‌لری، قرون اولاده: آمونیوس، اسکندر آفرودیسی، تمیستیوس، سمپلیچیوس، اولمپیودور، فیلوپون؛ وقرون وسطاده: تاج‌الدین یعقوب بن اسحق الکندی، ابو علی حسین ابن سینا، ابو بکر محمد ابن باجه، ابوالولید محمد ابن‌الرشد، بیوك (آلبر)، سنت (طوماس) وسائرلریدر. زمان قدیمده آرسطونك ترجمهٔ حالنی باشلیجه (آمونیوس) ایله لایرتلی (دیوجن) یازمشیدی؛ کتب اسلامیه‌دن حکمانك تراجمی جامع اولان تذاکر وطبقاتك جمله‌سنده آرسطونك ترجمهٔ حالی مصرح اولوب، تألیفاتی دخی تعداد ومندرجاتندن بحث اولنمشدر. اوروپا السنهٔ جدیده‌سنده دخی حکیم مشارالیهك ترجمهٔ حالنه وافکار وفلسفه‌سنه دائر مخصوص کتابلر یازلمشدر.

آرسطون { یاخود آرسطن (Ariston) حکیم مشهور افلاطونك پدرینك اسمیدر.

آرسطیبوس { آرستیپ اسمنك علمای عرب عندنده صورت تلفظ و تحریریدر. [«آرستیپ» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آرسق { (Arsk) روسیه‌نك تاتارلرله مسکون اولان (قزان) ولایتنده وقزان شهرینك ٥٤ کیلومتره شمال شرقیسنده، صولدن (وولغا) نهرینه دوکیلن (قزانقه) چایی اوزرنده بر کوچك قصبه اولوب، ۱۲٥۰ اهالیسی واردر.

آرسلان { آلب — [«آلب آرسلان» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آرسلان { ایرانده وعراقده ٤۲۹ تاریخ هجریسندن اعتباراً ۱٦۱ سنه سلطنت سورن سلجوقیلر شعبه‌سی ملوکنك اون اوچنجیسی اولوب، سکزنجی حکمدار اولان طغرلك اوغلی واون دردنجی حکمدار اولان دیکر طغرلك پدری ایدی. عمی سلیمان شاهك خلعندن صکره، ٥٥٦ تاریخ هجریسنده تخته جلوس، وسلیمان شاهدن اول سلطنت سورمش اولان عمزاده‌سی محمددن طول قالمش اولان خلفای عباسیه‌دن مقتفی باللهك کریمه‌سی کرمان خاتونی تزوج ایلمشدر. بو پادشاه مسمی بالنقیض اولوب، غایت حلیم وکوشك ویالکز کوزل یمك وکوزل البسه کیمك مراقنده ایدی؛ رتق وفتق امور ایسه اوکی پدری اولان (اتابك ایلدکز) ك النده ایدی. بو ذات آرسلانك عمیجه‌سی مسعودك کوله‌سی ایکن، صکره‌لری بعض بیوجك منصبلره نصب اولنمش، ومؤخراً طغرلدن طول قالان آرسلانك والده‌سنی تزوج ایتمش ایدی. آرسلانك تخته جلوسی آنجق بو ذاتك همتیله اولدیغی کبی، مدت سلطنتنده دخی آرسلان یالکز اسماً پادشاه اولوب، حقیقةً پادشاهلق ایدن اتابك ایلدکز ایدی. حتی ری وفارس والیلری بولنان ایناج ایله ابن اقسنقر احدیلی آرسلانه بیعت ایتمك ایستمدکلرندن، ایلدکز بعضاً بالذات وبعضاً اوغلی پهلوانك قومانده‌سیله عسکر سوق ایده‌رك، بونلرله بالدفعات محاربه ایتمش؛ ونیشابور طرفلرنده تفرد ایتمش اولان مؤیدی دخی، بینلرنده‌کی محبت ومصادقت یاردمیله، آرسلانك نامنه خطبه اوقومغه ارضا ایتمشیدی. آرسلان اون بش سنه ایله سکز آی سلطنت سوردکدن صکره، ٥۷۱ تاریخ هجریسنده وفات ایدوب، اوغلی طغرل تخته اوتورمشدر، که سلجوقیلرك بو شعبه‌سنك صوك حکمداریدر.

آرسلان { (خوارزمشاه ایل آرسلان) سلجوقیلر طرفندن خوارزم وا-

ليدى ايكن، تدريجاً كسب استقلال ايتمش اولان خوارزمشاهيان سلالەسنك اوچنجى پادشاهى اولوب، پدرى خوارزمشاه اتسزك وفاتندە، ٥٥١ تاريخ هجريسندە تخت موروثنه اوتوروب، سلفلرينك عادتى اوزرە ملوك سلجوقيەدن سلطان سنجردن منشور آلمش ايسەدە، زماننده سلطان سنجر وفات ايدوب، خراسان آلت اوست اولمغلە، ايل آرسلان دخى ماوراء النهردن بر چوق يرلر ضبط ايدەرك، بسبتون اعلان استقلال ايتمشيدى. يدى سنه سلطنت سوردكدن صكره، ٥٥٨ تاريخندە وفات ايتمكله، يرينه اوغلى سلطان شاه جلوس ايتمشدر.

آرسلان { (قليج آرسلان) روم ممالكنده سلطنت سورن سلجوقيلردن اوچ پادشاهك اسميدر. [«قليج آرسلان» مادەسنه مراجعت بيوريله.]

آرسلان { (قزل آرسلان) آذربايجانده سلطنت سورن اتابكياندن اوچنجى پادشاهك اسميدر. [«قزل آرسلان» مادەسنه مراجعت.]

آرسلان { سلطان محمود سبكتكينك حاجبى اولوب، اخص امراسندن بولنمغله، هجرت نبويەنك ٣٨٩ تاريخندە جرجانه فرارله، رفع لواى عصيان ايتمش اولان (بكتوزون) ك تربيەسنه مأمور اولمش؛ وبومأموريتده موفق اولمسى اوزرينه، طوس واليلكنه نصب، و ٣٩٦ تاريخندە، سلطان محمودك ملتانه عزيمتندە، هرات واليلكنه نقل اولنمشيدى.

آرسلان آرغون { ملوك سلجوقيەدن مشهور آلب آرسلانك برادرى داود بن ميكائيل بن سلجوقك اوغليدر. سلجوقيلر خراسانى آل سبكتكيندن ضبط ايتدكدن صكره، آرسلان عمى طغرل بك طرفندن فارسك ضبطنه مأمور اولوب، مملكت مذكورەيى بغتةً فتح، وعسكر واهاليدن بيكلرجه آدملرى قتل، وبرچوغنى اسير ايتمش؛ وبونك اوزرينه خليفۀ بغداد قائم بامرالله طرفندن خلعت والقابله تلطيف اولنەرق، فارس ملكى جانب خلافتدن كنديسنه تمليك وتصديق اولنمش. برادرى آلب آرسلانك وفاتندە، اوغلى ملكشاه وارث سلطنت قالمغله، آرسلان آرغونه دخى برادرى مشاراليه آلب آرسلان طرفندن خوارزم ملكى ترك اولنمشدر.

آرسلان آرغون { ايران سلجوقيلرندن مشهور آلب آرسلانك اوغلى وملكشاهك برادريدر. ملكشاهك وفاتندە، خراسانى ضبطله اعلان تفرد ايتمشدى. كنديسى خدمەسى حقنده پك سرت اولمغله، خدمەسندن برى طرفندن ٤٩٠ تاريخ هجريسنده قتل اولنمش؛ وتخته جلوس ايتمش اولان برادرزادەسى بركيارق خراسانى ضبط ايدوب، برادرى سنجره ويرمشدر.

آرسلان ايرماغى { آناطولينك بحر سياه مائلەسنده بر نهردر، كه قسطمونى ولايتنده (اووه) طاغندن نبعانله شرق جنوبيدن غرب شماليه طوغرى جريان ايدەرك، اوتوز كيلومترەلك بر مسافه قطع ايتدكدن صكره، اركلى قربنده بحر سياهه منصب اولور. اسم قديمى لسان يونانيده «قورد» ديمك اولان (ليقوس) در.

آرسلان برونى { آناطولى ساحل غربيسنك جهت جنوبيەسنده، جاندارلق كورفزى قربنده بر برونددر.

آرسلان بك { مبدأ دولت عليۀ عثمانيه اولان دور استيلا غزاتندن اولوب، كوتاهيەدە ميدان محلەسنده كندى ناميله ياد اولنور بر جامع شريفى واردر.

آرسلان بك { ازميد سنجاغنده ازميد شهرندن درت ساعت مسافەدە واقع بيوك بر قريه اولوب، اسلام وارمنى اولەرق ٢٠٠٠ قدر اهاليسى واردر.

آرسلان بن سلجوق { سلجوقى سلطان طغرل بكك عمى اولوب، پدرى سلجوق طرفندن ملوك سامانيەدن برينك بعض اقوام اتراكه قارشى امدادينه كوندريلەرك، سامانيلرك غالبيتنه خدمت ايتمش اولمغله، نفوذ وقوت صاحبى اولمش؛ وهجرت نبويەنك ٣٩٠ تاريخنده سامانيلر سلالەسى منقرض اولوب، بخارايى ايلك خان ضبط ايتديكى وقت، آرسلان بخاراده بولنوب، اوصرەدە ايلك خانك برادرى بغراخانك محبسندن فرار ايدن على تكين اسمنده بربهادر آرسلانله بالاتفاق بخارايى ضبط ايتمش؛ وسلطان محمود سبكتكينك ترك ملوكنه كوندرديكى سفرايه ايراث خلل ايتديكندن، سلطان محمود ٤٢٠ سنۀ هجريەسنده بلخدن قالقوب،

بخارانك اوزرینه یورونجه، علی تکین قاچش ایسه‌ده، آرسلان بخارانك خارجنده تحصن ایتمش؛ وسلطان محمود سبکتکین بونك قوتنی کورنجه، یلاندن ذوستلق کوستره‌رك، حیله ایله یانه جلبله، هندستانه کوندروب، برقلعه‌یه حبس ایتدیرمش؛ وطائفه‌سنه جیحونك اوبر یاقه‌سنه کچمکی امر ایتمش ایسه‌ده، بونلر اوراده بالاجتماع، بر بیوك قوت پیدا ایتدکلرندن، برطاقی خوارزمه، برطاقی عراقه وبرطاقی دخی آذربایجانه کیده‌رك، بو یرلرك والیلری حقلرندن کلمه مکده ایدیلر. مؤخراً آرسلانك برادر زاده‌لری سلطان محمود سبکتکینك اوغلی ووارثی اولان سلطان مسعود-دن آرسلانك اطلاقنی ایستمشلر ایسه‌ده، سلطان مسعود کندیلرینك عرض اطاعت ایتمسی شرطیله اطلاق وتسلیم ایده‌بیله‌جکنی بیان ایتدیکی حالده، بونلر بو شرطی قبول ایتمدکلرندن، آرسلان وفاتنه قدر محبسده قالمشدر.

آرسلان پاشا { سلطان محمد خان ثالث دوری وزراسندن اولوب،

یانیه طرفلرندن بولنمغله، هجرت نبویه‌نك ١٠٩ تاریخنده یانیه والیسی اولمش، وتپه‌دانلی علی پاشانك یانیه والیلکنه تاریخ نصبی اولان ١٢٠٣ سنه‌سنه دکین، یانیه والیلکی همان بونك نسلنه منحصر قالمشدر. آرسلان پاشا یانیه قلعه‌سنك شمال شرقی کوشه‌سنده واك مرتفع محلنده، کولك اوزرینه چیقمش غایت کوزل منظره‌لی بر موقعده مکمل بر جامع شریف بنا ایتمشدر، که (آرسلان پاشا جامعی) نامیله معروفدر. جامع شریفك جوارنده بر قاچ مدرسه ایله بر نقشبندی زاویه‌سی، وبو زاویه‌نك مشایخندن اوراجه کراماتی سویلنیلن شیخ علی افندینك وخلفلری شیخ یوسف وشیخ عابدین افندینك مرقد شریفلریله آرناود شعراسندن لسقوویکلی شیخ سلیمانك تربه‌سی بولنیور. بوجامعك یرنده قبل الفتح (آی یانی) اسمنده بر مناستر وار ایدی، که یانیه شهرینه دخی بوکا نسبتله یانیه ودها طوغریسی (یانینه) دنیلمشدر. یانیه شهرینك بکلری بو آرسلان پاشانك نسلندندر. یانیه‌ده والیلك ایدن خلفلری بیننده آرسلان پاشا وآرسلان بك اسمنده دیکر بر قاچ ذات دها کلمشدر.

آرسلان خان { (ابو المظفر شرف الدوله) ترکستان خانی اولوب، برا-

دری طغان خانك وفاتی اوزرینه، ٤٠٨ سنهٔ هجریه‌سنده تخت نشین اولمش؛ وبرادری قدر خان یوسف بن بغراخانی سمرقنده والی تعیین ایتمش ایسه‌ده، قدرخان برادرینه عصیان ایدوب، سلطان محمود سبکتکیندن استمداد ایتمش؛ وسلطان محمود کلیتلی بر عسکرله کیدوب، جیحون نهری اوزرنده زنجیرله باغلنمش دوبه‌لردن عبارت بر کوپری قوره‌رق، عسکری ماوراء النهره کچیرمش ایسه‌ده، بعده منفقندن قورقه‌رق، خراسانه عودت ایتمش؛ وبونك اوزرینه ایکی برادرلر مصالحه، وسلطان محمود سبکتکینك اوزرینه هجومله ملکنی ضبط ومقاسمه ایتمکه اتفاق، وبلخه تجاوز ایتمشلر ایسه‌ده، مغلوب اولوب، عسکرلرینك بر چوغی قتل، وبر طاقی جیحونده غرق اولمشدر.

آرسلان خان { (ابو شجاع شرف الدوله) آنف الترجمه آرسلان خانك

برادری قدر خانك اوغلی اولوب، کاشغر وختن طرفلرنده صاحب خطبه، وغایت فاضل ومتدین ومحب علما بر حکمدار ایدی. برادری بغرا خان ایله وقوع بولان محاربه‌ده مغلوب اولوب، زندانه آتلمش وملکی برادرك الینه کچمشیدی. بغرا خان بونك اوغلی حسین تکینی ولیعهد تعیین ایتدیکنده، زوجه‌سی کوچك یاشده اولان کندی اوغلنی براقدیغنه کوجنه‌رك، قوجه‌سنی تسمیم، وآرسلان خانی اختناق ایله، اوغلنی تخته اوتورتمشدر. بو وقوعات هجرت نبویه‌نك ٤٩٣ تاریخنده جریان ایتمشدر.

آرسلان خان { (محمد بن سلیمان بن داود بغراخان) ینه ترکستان ملوکندن

اولوب، والده‌سی ملکشاه سلجوقینك قزی ایدی قدر خان طرفندن اجدادینك ملکندن اخراج اولنمغله، مروده اقامت ایتمکده ایکن، ٤٩٥ تاریخنده، قدر خانك وفاتی اوزرینه، سلطان سنجر طرفندن جلب، وسمرقند ایله او جوارلر امارتنه نصب اولنه‌رق، جیحونی کچمسیله برابر، اورالرك اهالیسی باشنه طوپلانمغله، بیوك بر قوت پیدا ایتمش ایسه‌ده، مؤخراً صاغربك نام اوغلیله بالدفعات محاربه ایدوب، سلطان سنجرك امدادیله، غالب کله‌بیلمش؛ ونهایت سلطان سنجری دخی کوجندیرمکله، ایکی دفعه بینلرنده محاربه وقوع بولوب، برنجیسنده سلطان سنجر کندیسنی عفو ایتمش ایسه‌ده، ایکنجیسنده، ملکندن

رفع ايده‌رك، كندى نكاحنده اولان قيزى يانده اقا-
مته مأمور ايتمشدر.

آرسلان خان { هندستان پادشاهى عالمگيرك رجالندن اولوب، الله‌ويردى
خانك اوغلى ايدى. هجرت نبويه‌نك ۱۱۰۸ تا-
ريخلرنده برحيات ايدى.

آرسلان خاتون { ملوك سلجوقيه‌دن طغرل بكك همشيره‌سى و داود
بن ميكائيل بن سلجوقك قيزى اولوب، كنديسنى ۴۴۸
تاريخنده خلفاى عباسيه‌دن قائم بامرالله تزوج
ايتمشيدى. بر آره‌لق خليفه ايله آره‌لرى بوزيله‌رق،
۴۵۵ تاريخنده برادرى طغرل بك طرفندن (رى)ه آلنمش
ايسه‌ده، ۴۵۹ تاريخنده ينه بغداده اعاده، ووزير
فخر الدوله بن جهير طرفندن استقبال اولنمشيدى.
سلطان ملكشاهك زوجه‌سى قيزينى خليفه مقتدى‌يه
ويرمك ايچون، درتيوز بيك آلتون مهر ايستديكى
حالده، مشاراليها آرسلان خاتون كنديسنى قيزينى
بلا مهر ويرمكه قاندرمشدر.

آرسلان دواتدار { (امير بهاءالدين) ابتدا مصر نائبى امير سالارك
مختصلرندن اولوب، ملك ناصر محمد بن قلاوون ۷۰۹
تاريخنده شام عسكريله مصره كلديكنده، صاحب
ترجمه مصر سلطاننه كيدوب، بر جماعت خلقك
كندى عليهنده فنا مقصدلرى اولديغنى اخبار، وقلعه-
يه قپانمسنى اخطار ايتمكله، سلطان بو نصيحتدن
ممتدار اولوب، بعده كنديسنى دواتدار منصبنه تعيين
ايتمشيدى. حسن خط صاحبى اولوب، قاهره‌ده
كندى اسميله ياد اولنور بر تكيه بنا ايتمشدر. وفا-
تنده پك چوق ثروتى چيقوب، اختلاسنه حكم
اولنمشيدى.

آرسلانشاه { كرمانده سلطنت سورن سلجو-قيلرك بشنجى پادشاهى او-
لوب، عمزاده‌سى ايرانشاهك قتلى اوزرينه، ۴۹۴
تاريخ هجريسنده تخته جلوس، وقرق ايكى سنه
اعتدال اوزره، وبرمهم وقوعات اولمقسزين، سلطنت
سوردكدن صكره، ۵۳۶ تاريخنده كرمانده وفات
ايتمشدر. كرمانشاهك اوغلى ومحمد شاهك پدريدر.

آرسلانشاه { ينه كرمان سلجوقيلرندن طقو-زنجى پادشاه اولوب، پدرى
طغرل شاهك ۵۶۲ تاريخنده واقع وفاتى اوزرينه،
برادرلرى بهرامشاه وتورانشاه ايله برابر دعواى
سلطنته قالقيشوب، مدت مديده بينلرنده محاربه
ايتمشلر، وغالب اولان تخته چيقوب، هركون تبدل
سلطنته و، بوفتنه‌لر سببيله، كرمان مملكتنك خرابيتنه
سبب اولمشلردر. بهرامشاه بوندن اول وفات ايتمكله
سكزنجى، وتورانشاه بوندن صكره معمر اولمغله او-
نجى پادشاه عد اولنمشدر.

آرسلانشاه { (نورالدين —) موصلده حكو-مت سورن اتابكيان سلاله‌سنك
آلتنجى پادشاهى اولوب، پدرى عزالدين مسعودك
۵۸۹ تاريخ هجريسنده واقع وفاتى اوزرينه، تخته
جلوس، واون يدى سنه سلطنتدن صكره، ۶۰۷
تاريخنده وفات ايتمشدر. جسور، غيور وعادل بر
پادشاه اولوب، موصل اتابكيلرينك خسوفه ياقلاشمش
اولان شوكت وجلادتنى اعاده واحيا ايتمش ايسه‌ده،
پك عجول وسرت اولديغندن، ممالكنى توسيعه
مقتدر اوله‌مامشدر. ملك عادل آرسلان شاهك قيزينى
كندى اوغلنه آلمغله، آرسلانشاهى دامادينى ولى عهد
براقق ايچون اقناع ايتمكه چاليشمش؛ وبوكا ارضا ايده-
مديكيچون، جزيره‌نك بعض يرلرينى ايستيه‌رك، طول
مدت بينلرنده محاربه اولدقدن صكره، بغداد خليفه-
سنك توسطيله مصالحه ايتمشلردر. آرسلانشاهك
وزير ومدبر مملكتى مجاهد الدين قايماز ايدى.

آرسن { (سنت — (St. Arsène) روما كليسا-سنك دياقوسلرندن اولوب، ايمپراطور
تئودوسيوس طرفندن اوغلى آرقاديوسك مربيلكنه
تعيين اولنمش ايسه‌ده، شاكردينك معندلكندن وايمپرا-
طور سراينك احوالندن بيزار اولمغله، ترك دنيا
ايدوب، مصر بيابانلرينه چكيله‌رك، بقيهٔ عمرينى رياضتله
چكيرمش؛ وميلادك ۴۴۵ تاريخنده ۹۲ ياشنده
وفات ايتمشدر. خرستيانلر عندنده اعزه‌دن معدود
اولوب، تموز افرنجينك ۱۹ نده يورطيسى اجرا
اولنور.

آرسناريا { (Arsenaria) جزايره‌كى (آر-زو) شهرينك اسم قديميدر.

آرسيرو { (Arsiero) ايتاليانك ونديك خطه-سنده، (ويچنجه) ايالتنك بر كوچك
قصبه‌سيدر، كه (پوزينه) نهرى اوزرنده وبو نهرك

(آستيقو) نهريله تلاقيسی محلنه قريب اولوب، ٣١٧٠ اهاليسی، كاغد فابريقه‌سی وجوارنده كوزل مرمرلری واردر.

آرسيس سوراوب (Arcis-sur Aube) (يعنی (اوب) نهری اوزرنده‌كی (آرسيس). فرانسه‌نك (اوب) ايالتنده و (اوب) نهرينك ساحل يسارنده واقع قضا مركزی بر شهر اولوب، ٢٧١٨ اهاليسی، اسكی برقلعه‌سی وتاقيه وسائر تيره‌دن اورمه معمولات فابريقه‌سی واردر. فرانسه اختلال كبيرنده كسب شهرت ايتمش اولان (دانتون) ك وطنيدر. ميلادك ١٨١٤ سنه‌سی مايس افرنجيسنك برنجی كونی بو شهرده بيوك بوناپارت ايله آوستريا وروسيه عسكرلری بيننده بيوك بر محاربه وقوع بولوب، شهرك نصفی دخی يانمشيدی.

آرسيسه (Arsissa) وان كولنك واونك كنارنده‌كی آرجيش شهرينك اسم قديميدر. [«آرجيش» و «وان» ماده‌لرينه مراجعت بيوريله.]

آرسينوئه (Arsinoé) مصر حكمدارلرندن برنجی بطليوسك قيزی اولوب، ميلاددن ٣٠٠ سنه اول تراكی يعنی ادرنه طرفلرينك حكمداری (ليسيماخوس) ه وارمشيدی. قوجه‌سنك وفاتنده، بطليوس كراونوس بو قادينی كسندره‌ده محاصره وكنديسنه وارمغه مجبور ايتمش، وايلك قوجه‌سندن اولان چوجقلرينی بوغازلادقدن صكره، كنديسنی دخی قبل الميلاد ٢٩٠ تاريخنده (سمدرك) آطه‌سنه آتوب، براقش؛ عاشق بولنان برادری بطليوس فيلادلف كنديسنی اورادن قورتاره‌رق، او وقتك عادت مكروهی اوزره، تزوج ايتمشدر. — بطليوس خاندانه منسوب اوله‌رق بو اسمده دها ايكی قادين واردر، كه بری بطليوس فيلوپاتورك همشيره‌سی وزوجه‌سی اولوب، بو حكمدارله برابر ميلاددن ٢١٧ سنه اول وقوع بولان (رافيا) محاربه‌سنه كيتمش، وبو محاربه‌ده قوجه‌سنك مظفريتنه خدمت ايتمش ايسه‌ده، اون سنه صكره بو ظالم حكمدار طرفندن قتل اولنمشدر. — ديكری (بطليوس آوليت) ك قيزی ومشهور (قلئوپاتره) نك همشيره‌سی اولوب، پدرلرينك وفاتنده، وصی تعيين اولنان مشهور قيصر مصری قلئوپاتره‌يه، وقبريسی آرسينوئه‌يه ويرمش ايسه‌ده، بريكی قبريسله اكتفا ايتميوب، مصری دخی همشيره‌سنك الندن قاپمق ايستديكندن، روماليلر قلئوپاتره‌نك طرفنی آله‌رق، آرسينوئه‌يی اسير ايدوب، رومايه كوتورمشلردی. مؤخراً قيصر، قلئوپاتره‌نك كوكلنی ياپمق ايچون، كنديسنی قتل ايتديرمشدر.

آرسينوئه (Arsinoé) بطليوس خاندانه منسوب بعض قادينلرك نامنه حرمةً بو اسمله تسميه اولنمش برقاچ اسكی قصبه واردر، كه بونلرك باشليجه‌لری شونلردر: — برنجيسی اليوم سويش دنيلن شهردر، كه (قلئوپاتريس) دخی دنيليردی. — ايكنجيسی قاهره‌نك اوست طرفنده نيلك صول طرفنده بركولك كنارنده واقع اولوب، تمساحلرينك كثرتی مناسبتيله، (قروقوديلوپليس) دخی دنيليردی. — اوچنجيسی برقه يعنی بنغازينك شمال غربی ساحلنده اولوب، (توشيره) دخی دنيلير ايدی. — دردنجيسی (كيلكيا) يعنی آطنه جهتنده اولوب، بوكون (صوفته قلعه‌سی) دنيلير. — قبريس جزيره‌سنده دخی بو اسمله اوچ شهر وار ايدی، كه بونلرك بری (باف) ك ٣٠ كيلومتره شمالنده واقع ايدی.

آرسيه (Arsié) ايتاليانك ونديك خطه‌سنده، (بلونه) ايالتنك (قونزاسو) قضاسنده، وقونزاسو شهرينك $\frac{1}{2}$ ٥ كيلومتره جنوب غربيسنده، (برنتا) نهرينه دوكيلن (چيسمونه) چاينك قربنده واقع بر قصبه اولوب، ٦٧٠٠ اهاليسی واردر.

آرش (Arch) [«آرقو» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

آرشنا (Archena) اسپانيانك جنوب شرقی جهتنده (مرسيه) ايالتنده ومرسيه شهرينك ٢٥ كيلومتره شمال غربيسنده، (سغوره) نهرينك ساحل يميننده بر قصبه اولوب، ٢٠٠٠ اهاليسی واردر. قربنده بولنان ايليجه‌لر اسپانيانك اك مشهور ايليجه‌لری اولوب، جلد خسته‌لقلريله فرنكی علتلری ايچون پك نافعدر. آنجق اسباب استراحت مكمل اوليوب، ايليجه‌لرده‌كی ابنيه روماليلردن وعربلردن قالمه‌در.

آرشيپل { (Archipel) روجه 'Αρχιπέ-(λαγος) كلمه سندن مأخوذ اولا بو اسم اصل آناطولی سواحل غربيه سيله روم ايلی ويونان سواحلی آره سنده واقع اولوب، آطه لرله مملو اولان آطه لر دكيزينك اسمی ايسه ده، بويله آطه لری حاوی اولان ديكر بعض دكيزلره دخی اطلاق اولنور، كه بونلرك بری (شمالی آطه لر دكيزی)، بری (آسيا آطه لر دكيزی) وبری ده (مخاطره لی آطه لر دكيزی) در. [«آطه لر دكيزی» ماده سنه مراجعت بيوريله.]

آرشيداموس { وساره. [«آرخيداموس» وساره ماده لرينه مراجعت.]

آرشيدونه { (Archidona) اسپانيانك جنوب شرقيسنده (ملاغه) ايالتنده وغرناطه شهرينك ۸۹ كيلومتره جنوب غربيسنده بر طاغ اتكنده واقع قضا مركزی بر شهر اولوب، ۷۵۰۰ اهاليسی واردر. دمير يولی ۱۰۰۰ كيلومتره طولنده بر تونلله شهرك آلتندن كچيور.

آرشيمد { Archimède, (ياخود آرخيميدس) ('Αρχιμήδης) يونان قديم مشاهير رياضيوننددن اولوب، ميلاددن ۲۷۸ سنه اول سيجيليانك سيراقوسه شهرنده طوغش، وقبل الميلاد ۲۱۲ تاريخنده وفات ايتمشدر. اورانك حكمداری (هيرون) ايله مناسبت صهريه سی اولان بر عائله يه منسوب ايدی. كنج ايكن، (اوقليد)ك درسلرينی ديكلمك اوزره، اسكندريه يه كيدوب، او وقتدن اختراعاتيله اشتهار ايتمكه باشلامش: ومصرده بر قاچ بطاقلغی قوروتمغه ونيله بعض سدلر ياپمغه موفق اولمشيدی. سيراقوسه يه عودتنده وطنی روما سردارلرندن (مارسلوس) طرفندن محاصره اولنمغله، بتون مهارت ومعلوماتنی وطننك تأمينی يولنه صرف ايده رك، محاصره يی ۲۱۴ دن ۲۱۲ يه قدر ايكی سنه دها تمديد ايتمشدر. روايته كوره كاه مثلی كورلمه مش بر طاقم آلاتله دشمنك كيلرينی هوايه قالديروب، قياله چارپديرر، وكاه مرايای محرقه ايله ياقر ايدی. نهايت روماليلر بر حيله ايله شهره كيردكلرنده، آرشيمد بر مسئله رياضيه نك حليله مشغول اولوب. طالمش اولديغندن، كنديسنی آلمغه كيدن نفری، مسئله يی حل ايدنجه يه قدر بكلتمك ايسته ديكندن: نفرك صبری توكنه رك، غالبيت غروريله كنديسنی قتل ايتمش (قبل الميلاد ۲۱۲). مارسلوس ايسه بويله برنادرهٔ روزكاری تلف ايتمك فكرنده بولنمديغندن، شهرك ايچنده كنديسنه مكمل بر مزار ياپديرمشدر.

آرشيمد علوم رياضيه نك كرك علمی وكرك عملی قسمنك ترقيسنه پك بيوك خدمتلر ايتمشدر. علمی قسمنده: «كره واسطوانه»، «شبه كره لر وشبه مخروطيلر»، «مساحهٔ دائره»، «حلزونلر»، «خطلرله صفحه لرك مركز ثقلتی»، «بر مايعه طالديريلان اجسامك موازنهٔ ثقلتی» عنوانلی كتابلری تأليف ايتمش اولديغی كبی، علوم مذكوره نك عملی قسمنده دخی بر قاچ نوع مقره ومانيوله ايجاد ايتمشدر، كه نيلك بطاقلقلرينی بونلردن بری واسطه سيله قوروتمشيدی. اجرام سماويه نك حركاتنی كوسترر بر نوع كرهٔ مركبه دخی ايجاد ايتمشيدی. مانيوله يه او قدر اهميت ويرر ايدی، كه: «بكا بر نقطهٔ استناد ويركز دنيايی يرندن اويناده يم» ديمش اولديغی مشهوردر. علم وفنه او قدر طالمش ايدی، كه بر كون حمامده ييقانيركن، علم الهوانك بر مسئله سنی حل ايتمش اولمغله، آرتق بر شی دوشونميه رك، وچپلاق سوقاقلرده قوشه رق: (اوريقا، اوريقا!) يعنی «بولدم! بولدم!» ديه باغرديغی؛ وبرده روماليلر شهره كيردكدن صكره، كنديسنی اولديرمك اوزره، قليجله اوران نفره: «مسئله مك شكلرينی بوزمه!» ديه خايقيرديغی مشهوردر. آرشيمدك آثاری قدمادن (اوتوكيوس) طرفندن ينه لسان يونانيده شرح وتحشيه ايدلمش اولديغی كبی، لسان عربيه يه دخی ترجمه ايله علمای اسلامدن بر چوق ذوات طرفندن متعدد شرح وحاشيه لر يازلمشدر. آثار مذكوره نك متنلری اوروپاده دفعاتله طبع ايدلمش اولديغی كبی، اكثر السنه يه دخی ترجمه اولنمشدر.

آرغامسيلا { (Argamasilla) اسپانياده بو اسمله ايكی كوچك قصبه واردر، كه تفريق ايچون، برينه «آلبه آرغامسيلاسی» (Arg. d'Alba)؛ وديكرينه «قلاتراوه آرغامسيلاسی» (Arg. de Calatrava) دنيلير. ايكيسی دخی اسپانيانك وسطلرنده اولان (چوداد رياله) ايالتنده اولوب، برنجيسی (غوآديانه) يعنی (وادی يانه) نهری مجراسنك يوقاريلرنده ومادريددن (چوداد رياله)يه كيدن دمير

یولی خطی اوزرنده واقع اولوب، ۱۶۰۰ اهالیسی واردر؛ واسپانیانك اك بیوك شاعری اولان مشهور (سروانتس) ك بو شهرده بر مدت محبوس بولنمش اولمسیله شهرت بولمشدر. — ایکنجیسی (چوداد ریال) دن (بیادوز) ایالتنده کیدن دمیر یولی خطی اوزرنده و(قلاتراوه) نك مرعالرینك کوزللکیله مشهور اولان اووه‌لری اورته‌سنده اولوب، ۲۵۰۰ اهالیسی واردر. بو شهرده اولدقجه کوزل دانتله یاپیلیر.

آرغان { یاخود آرغن (Argan) آفریقاده صحرای کبیرك شمال غربی جهتنده کائن (توآت) مملکتنك منتهای جنوبنده بر واحدر.

آرغاند { (Argand) حکمت طبیعیه وکیمیاده مشهور علمادن اولوب، میلادك ۱۷۵۵ تاریخنده اسویچره‌نك (جنو) شهرنده طوغمش و۱۸۰۳ ده وفات ایتمشدر. ۱۷۸۲ تاریخنده ایکی مجرادن جریان هوا ایله یانار بر نوع لامبه ایجاد ایدوب، چوق دومان ویرن دوز فتیل یرینه ایچی بوش اسطوانی فتیل استعمالنك فائده‌سنی کشف ایتمش در. بو جنس لامبه‌یی پارس اجزاجیلرندن (کینکه) قوه‌دن فعله اخراجله اعمال ایتدیکندن، ناحق یره بونك اسمنه نسبتله تسمیه اولنمقده در. (کینکه) یالکز لامبه‌یه شیشه قومق اصولنی ایجاد ایتمشدر.

آرغانده دل ری { (Arganda del Rey) اسپانیای وسطیده (یکی قشتاله) قطعه‌سنده مادرید ایالتنده ومادریدك ۲۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده، غایت کوزل ایشلنمش بر محلده و(تاج) ایرماغنك تابعلرندن (جارامه) چاینه دوکیلن بر دره‌نك اوزرنده واقع کوزل برقصبه اولوب، ۳۳۱۵ اهالیسی وپك مقبول برنوع شرابی واردر.

آرغانیل { (Arganil) پورتکیزك (بیرابایقا) ایالتنده (قویمبره) قضاسنده وقویمبره شهرندن ۳۴ کیلومترولك مسافه‌ده واقع ناحیه مرکزی بر کوچك قصبه اولوب، ۲۶۲۵، وناحیه‌سیله برابر ۳۷,۹۴۲ اهالیسی واردر.

آرغوئلس { (Arguelles) اسپانیانك مشاهیر خطباسندن اولوب، (آستوریا) مملکتنك (ریبادسلا) شهرنده میلادك ۱۷۷۶ تاریخنده طوغمش، و ۱۸٤٤ تاریخنده وفات ایتمشدر.

اصیل لکن پك فقیر برعائله‌یه منسوب اولوب، پورتکیز وانکلتره‌یه مأموریت مخصوصه ایله کوندریله‌رك، کال موفقیتله ایفای وظیفه ایتدکدن صکره، اسپانیانك فرانسزلرك استیلاسنه قارشی واقع اولان اختلالنده، بر مجلس مبعوثان تشکیلنه فوق العاده غیرت کوسترمش، ومملکتی اولان (آستوریا) دن مبعوث انتخاب اولنه‌رق، ۱۸۱۰ تاریخنده برقانون اساسی لایحه‌سی قلمه آلمشیدی، که ایکی سنه صکره دستور العمل اتخاذ اولنان اسپانیا قانون اساسیسی بو لایحه‌نك ترتیبی اوزرینه مؤسسدر. ۱۸۱٤ ده حریت طرفدارلغیله اتهام اولنه‌رق، قرال فردیناند طرفندن اون سنه مدتله کورکله محکوم اولوب، (سبته) حبسخانه‌سنده حبس اولنمش؛ و۱۸۲۰ ده واقع اولان اختلالده محبسدن قورتلوب، داخلیه ناظری، وبعده مجلس مبعوثان رئیسی اولمش؛ و۱۸۲۳ ده حکومت سابقه‌نك عودتنده، اسپانیادن نفی اولنه‌رق، آنجق ۱۸۳٤ ده وطننه عودت ایده‌بیلمشدر. ۱۸٤۰ ده نائب حکومت تعیین اولنه‌رق، قرالیچه‌نك سن رشده وصولنه دکین بو مسند معتاده بولنمشدر. طلاقت لسان وبلاغتیله وفوق العاده اولان ناموس واستقامتیله مشهوردر.

آرغوس { (Argos) یونانك موره شبه‌جزیره‌سنده، قورنته مع آرغولیده ایالتنك مرکب اولدیغی بش قضادن برینك مرکزی اولان بر شهردر، که (آرغوس) کورفزینك ٦ کیلومتره ایچریسنده بولنان بر کنیش اووه‌ده، و(قورنته) نك ٤٤ کیلومتره جنوب شرقیسنده، ″۹ ′۳۸ °۳۷ عرض شمالی و″٤۹ ′۲۲ °۲۰ طول شرقیده واقع اولوب، ۱۰۶۲۰ اهالیسی واردر. شهر (آلیقون) طاغندن آیریلوب اووه‌نك ایچنه کیرمش اولان و(لاریسا) دنیلن مخروطی الشکل برتپه‌نك اتکنده و(پلانیچه) چاینك کنارنده اولوب، اولرك آره‌لری کنیش باغچه‌لرله تفریق اولنمشدر. بو تپه‌نك اوزرنده شهر قدیمك مرکزی بولنمش اولان براسکی قلعه‌نك ویرانه‌لری بولندیغی کبی، شهرك شمالنده اولوب، بربوغازله (لاریسا) تپه‌سندن آیرلمش اولان دیکر بر تپه‌نك اوزرنده‌دخی زمان قدیمده (آسپیس) یعنی «سپر» دنیلن بر قلعه بولنمش ایسه‌ده، اثری قالمامشدر. ایناخوس طرفندن تأسیس اولنه‌رق، یونانك اك قدیم شهری

اولوب، ازمنهٔ قدیمه‌ده پك بیوك اهمیتی وار ایدی. (یونون) نام الهه‌نك نامنه مؤسس اولان بر معبدی مشهور ایدی. ابنیهٔ عتیقه‌سنك بر چوق خرابه‌لری، دائروی بر تیاترونك ویرانه‌سی، وشهردن تپه‌ده‌كی قلعه‌یه قدر برآلتدن قیانك ایچنده اویولمش بر كیزلی یولی باقی ایسه‌ده، شهر دفعاتله تخریب ایدلمش اولدیغندن، ابنیهٔ عتیقه‌سندن بر شی قالمامشدر. میلاددن اول ۱۶۰۰ دن ۸۲۰ تاریخنده‌دك آرغولیده حكمدارلغنك پایتختی بولنمش، وتاریخ مذكورده برجمهوریته تحویل اولنه‌رق، یونانك ایكنجی درجه‌ده اولان جمهوریتلری صره‌سنه كچمشیدی. قبل المیلاد ۱۴۶ تاریخنده رومالیلرك ضبطنه كچمشیدی. اون اوچنجی عصر میلادیده شرق ایمپراطورلغنك اهل صلیب طرفندن تقسیمی زماننده آرغوس (ژنوفروی) ك حصه‌سنه دوشوب، بونك طرفندن آتنه دوقه‌سنه ترك اولنمشیدی. ۷۹۹ تاریخ هجریسنده یلدیرم سلطان بایزید حضرتلری طرفندن فتحله، ضمیمهٔ ممالك عثمانیه اوله‌رق، بر طاقم تاتار مهاجرلری طرفندن اسكان اولنمشیدی. میلادك ۱۶۸۶ تاریخنده ونديكليلرك ضبطنه كچوب، سلطان احمد خان ثالث حضرتلری زماننده و۱۱۲۸ تاریخ هجریسنده استرداد اولنمش، ویونانك استقلالنه دكین، دولت عثمانیه‌نك النده قالمشدر.

آرغوس (Argus) آرغوس شهرینك بانیسی اولان (ایناخوس) ك نسلندن اولوب، شهر مذكورك دردنجی حكمداریدر. (سیكیون) شهری اهالیسی طرفندن قتل اولنان (آپیس) ه وارث اولمش، وبونك انتقامنی آلمشدر. (قریاسوس) و (قورباس) اسمنده ایكی اوغلی وار ایدی، كه كندیسندن صكره حكومت سورمشلردر.

آرغوس آمفیلوخیوم (Argos Amphilochium) یونان قدیمده (آقارنانیا) مملكتنك شمالنده وناردە كورفزی ساحلنده بولنمش بر شهر قدیمك اسمیدر، كه بعده (فیلوكی) تسمیه اولنمشدر.

آرغوس پانوپتس (Argus Panoptès) سالف الذكر آرغوسك تورونی وآرغوس شهرینك حكمداری ایدی. اساطیر یونانیه‌یه كوره، بونك یوز كوزی اولوب، اویودیغی وقت، یالكز اللیسی قپانیر ودیكر اللیسیله ینه كورورمش. بونك ایچون، مشترینك زوجه‌سی اولان (یونون) نام الهه اورتاغی (یو) نك محافظه‌سنی بوكا حواله ایتمش ایسه‌ده، عطارد دودوك چاله‌رق آرغوسی، دیكر اللی كوزینی دخی قپایه‌جق صورتده، اویوتوب، باشنی كسمش. (یونون) بونك كوزلرینی طاوسك قویروغنه نقل، ویا كندیسنی طاوسه قلب ایتمش.

آرغوستولی (Argostoli) یونانك جزایر سبعه‌دن اولان (كفالونیه) آطه‌سنده، آطه‌نك ساحل غربیسنده كائن بر بیوك كورفزك ایچنده بولنان برقویده واقع بر شهردر، كه جزیرهٔ مذكوره‌نك مركزی اولوب، ۹۰۰۰ اهالیسی واردر. عجایب طبیعتدن اوله‌رق، شهرك شمالنده كورفزله قویك آره‌سنده اوزانان برشبه جزیره‌نك اوجنده قیالرك آره‌سنه كلیتلی دكیز صویی كیره‌رك، بر جریان دائمی حاصل ایدوب، ایكی بیوك دكرمن چویریور. انكلتره‌نك النده ایكن، (آرغوستولی) شهری جزایر سبعه‌نك مركز عمومیسی ایدی.

آرغولیده (Argolide, Ἀργολίς) یونانك موره شبه جزیره‌سنده بر قطعه‌سیدر، كه (قورنته) ایله برابر بر ایالت تشكیل ایدیور. آرغولیده مع قورنته ایالتی بش قضایه منقسم اولوب، بونلرده: ناوپلیا، آرغوس، قورنته، (اسپچا) مع (هرمونیس) و(هیدرا) مع (كیتیره) قضالریدر. ایالت مركزی ناوپلیا شهری اولوب، اصل آرغولیده ناوپلیا كورفزیله اكینه كورفزی آره‌سنده شرق جنوبی‌یه ممتد برشبه جزیره‌دن عبارتدر، كه شمال غربی جهتنده دخی ایالتك قسم دیكری اولان (قورنته) قطعه‌سی بولنوب، قورنته كورفزینك سواحل جنوبیه‌سنه قدر ممتد اولور. ایالت قره طرفندن غرباً (آخائیا) وغرب جنوبی جهتندن (آرقادیا) ایالتلریله محدود، وشمال شرقی طرفندن قورنته برزخنده آتیقه ایالتنه ملاصقدر. اراضیسی موره‌نك سائر طرفلری كبی طاغلق اولوب، پك منبت متعدد دره ووادیلری دخی واردر. باشلیجه قصبه‌لری ناوپلیا، آرغوس، قورنته، قاستری وپورو شهرلریدر. ایالتك اهالیسی ۱۲۷۸۰۰ نفوسدن عبارت اولوب. بر قسمی وعلی الخصوص ساحل وآطه‌لرك اهالیسی آرناؤد جنسنه منسوبدر. — آر-

غولیده اك اسكی زمانده (پلاسجز) دنیلن قومك مسكنی اولوب، آرغوس شهرینك بانیسی اولان (اینآخوس) ك نسلندن كلن حكمدارلرك النده ایدی. میلاددن ۱۶ عصر اول مصردن (بلوس) ك اوغلی (داناوس) اسمنده بر آدم كلوب، پلاسجلری مملكتدن اخراجله «بلوسیلر» سلالهسی حكومتنی تأسیس ایتمش؛ وبو سلالهدن (آباس)ك وفاتنده، آرغولیده بونك اوغللری بیننده تقسیم اولنهرق، برقاچ حكومته منقسم اولمشیدی، كه اك اهمیتلیسی (آرغوس) حكومتی اولوب، بو شهرده تروآ محاربهسی زماننده (آغاممنون) حكمدار ایدی. قبل المیلاد ۸۲۰ تاریخنده حكمدارلق لغو اولنهرق، برقاچ رئیسك ریاستی آلتنده بر نوع جمهوریت تشكل ایتمش؛ و ۶۰۰ تاریخندن صكره مملكت بر چوق وقت اسپارطهلیلرك ضبطنده بولنمش؛ وقبل المیلاد ۲۳۳ تاریخنده (آخائیا) هیئت اتفاقیهسنه داخل اولوب، میلاددن ۱۴۶ سنه اول بو هیئته داخل اولان اقطار سائرهایله برابر رومالیلرك الینه یكمش؛ واوندن صكره قسطنطینیه قیصرلرینه، اهل صلیب فرنكلرینه ووندیكلیلره یكهرك، نهایت دولت عثمانیهنك قبضهٔ تصرفنه كیرمكله، یونانك استقلالنهدكین ممالك عثمانیهدن بولنمش؛ ویونان دولتنك تشكیلنده (قورنته) ایله برابر بر ایالت اعتبار اولنمشدر.

آرغون { (Argoun) چینك شرق شمالی حدودنده واقع (آمور) ایرماغنی تشكیل ایدن ایكی بیوك نهرك بریدر، كه اصل اسمی (اورخون) در. [«اورخون» مادهسنه مراجعت بیوریله.]

آرغون { آرسلان — [«آرسلان آرغون» مادهسنه مراجعت بیوریله.]

آرغون { شمس الدین آلب — [«آلب آرغون» مادهسنه مراجعت بیوریله.]

آرغون خان { چنكیزك سلالهسندن اباقاخانك اوغلی وهلاكونك تورونی ایدی. پدرینك حیاتنده خراسانده والی اولوب، پدرینك وفاتنده تخت سلطنته اوتورمش اولان سلطان احمدك (كه اصل اسمی تكودار ایدی)، شرف اسلامله مشرف اولمسندن طولایی، سلطنتی طانیمق ایستمیهرك، برادرلریله برابر عصیانله، مشارالیه سلطان احمدی قتل، و ۶۸۳ تاریخ هجریسی جمادیالاولنده تبریزده تخته جلوس ایتمشدر. پدرینك وزیری اولوب، مغول حكمدارلری سراینك احوالندن بیزار اولمغله، اصفهانده اختیار عزلت ایتمش اولان صاحب دیوان شمس الدین محمدی، پدری ابقا خانی تسمیم ایتمش اولمق افتراسیله، درت اوغلیله معاً قتل ایتمشدر. ظالم وناهل بر حكمدار اولوب، امور حكومتی امیر بوغا وطبیبی اولان یهودی سعدالدولهنك الینه براقش؛ وسعدالدولهنك، حركات واقعهسندن طولایی، رجال دولت طرفندن قتل اولنمسی اوزرینه، كدرندن ۶۹۰ سنهٔ هجریهسی ربیع الاولنك بشنجی كونی فوت اولمشدر. مدت سلطنتی ۶ سنه ۹ آیدر.

آرغونسكی { (Arghounski) سیبریانك جنوب شرق جهتنده، (بایقال) كولنك اوتهسنده اولوب، (ماوراء بایقال) دنیلن ایالتنده آمور ایرماغنك تابعی اولان آرغون نهرینك ساحل یسارنده ′۳۷ °۵۱ عرض شمالیده واقع بر كوچك ومستحكم قصبه اولوب، یالكز ۸۰۰ اهالیسی، وآنجق تجارتجه وقربنده بولنان كومش معدنی حسبیله اولدقجه اهمیتی واردر.

آرغونشاه { امیر — جانی قربانی. هجرت نبویهنك ۷۳۸ تاریخلرنده نیشابور وطوسده مستقلاً حكومت سورمش بر امیردر.

آرغوناوت { یاخود آرغونوت (Argonautes, 'Αργοναῦται) یونان قدیمك خرافاتله مخلوط تاریخ قدیمنهكوره، آلتون یاپاغی طوپلامق اوزره، پك اسكی بر زمانده قافقاسیه سواحلنه سیاحت ایتمش اولان بر طاقم قهرمانلردر، كه آرغوس شهرنده ویاخود شهر مذكورك حكمداری آرغوسك حمایهسی آلتنده انشا اولنمغله (آرغو) تسمیه اولنان بركییه سوار اولهرق، قره دكیزه كیتمشلردر. عددلری مختلف فیه اولوب، اللی كشی اولدقلری مرویدر. ایچلرندن یاسون، هركول (یاخود ایراقلیس)، اورفیوس، تیفوس، اسكولاب (یاخود اسقلبیوس)، لونكیوس، قاستور، پولوكس، قلایس، زتیس، تودیوس ونستور مشهور درلر. بونلردن هركول یولده آرقداشلرندن آیرلمشدر. بونلر تسالیانك (یولقوس) اسكلهسندن حركتله، بیك درلو مهالك ومخاطراته اوغرادقدن، وبرچوق وقتلر دكیز اوستنده قالدقدن صكره، محل مقصودلرینه واصل اولوب،

اورا حكمدارينك قيزى (ميديا)نك ياردميله آلتون پاپاغى قاپمشلر؛ وبر روايته كوره طونه طريقيله آق دكيزه، ديكر برروايته كوره‌ده (وولغا) نهرى طريقيله بحر بالطيقه واورادن بحر محيط آطلاسى‌يه چيقمش، وسبته بوغازندن آق دكيزه كيره‌رك، مملكتلرينه عودت ايتمشلر در. طونه و (وولغا) نك بحر سفيد وبحر بالطيقه اختلاطلرى اولمديغندن، بونلرك بوايكى طريقك بريله عودتلرى بو روايتك برمصالدن عبارت اولديغنى كوستريور. مورخينك بعضيسى بوسياحتك سياراتك حركاتندن كنايه اولديغنى بيان ايتمشلر ايسه‌ده، بعضيسى‌ده اساساً بويله بر سياحتك وقوع بولمش اولديغنى، وقافقاسيه‌ده‌كى آلتون معدنلرينى اخراج وياخود اورالرينى اسكان ايتمك مقصديله وقوعنى التزام ايتمشلر در. هر حالده بو سياحتك ميلاددن ۱۳ عصر اول وقوعى مظنون اولوب، بو وقوعات يونان قديم شعرا ومورخلرينى پك‌چوق اشغال ايتمشدر. يونانك اك اسكى شاعرى اولان (اورفيوس) بوسياحتى نظمه چكمش ايسه‌ده، بو شاعرك منظومه‌سى اصلى اوزرينه محافظه اولنه‌ميوب، متأخرين طرفندن تغيير اولنمشدر. بعده ردوسلى (آپولونيوس) دخى بوكا دائر يونان لساننده بر منظومه يازمش اولديغى كبى، (والريوس فلاقوس) دخى لاتين لساننده بو حكايه‌يى نظمه چكمشدر. بو حكايه جغرافيا حقنده او وقتكى معلوماتى مصور اولمق حسبيله اهميتى حائزدر.

آرغونه (Argonne) فرانسه‌نك شرق طرفلرنده ايكى آلچق سلسلهٔ جبالدر، كه (قوسيل) طاغلرندن آيريلوب، (موزه) نهرى واديسنك ايكى طرفنده اوله‌رق، جنوبدن شمال غربى‌يه طوغرى ممتد اولورلر. بونلردن شرق طرفنده‌كينك اك يوكسك محلى ۵٤۸، وغرب طرفنده‌كينك دخى ٤۰۰ متره ارتفاعنده‌در. اصل آرغونه اسمى بو طاغلرك شمال طرفنه ويريليور، كه (آرونه) مملكتنده اولان (سدان) شهرينه قدر ممتد اولور. بو قطعه غايت صارب قيالر وغايت صيق اورمانلرله مستور اولوب، يالكز طار بوغازلردن يجر بعض كيرلى يوللرى واردر.

آرغويا (Argovie) وآلمانجه آرغاو (Aar-gau) اسويچره جمهوريتنك مركب اولديغى ۲۲ نواحينك برى اولوب، شمال طرفنده واقع ناحيه‌لردندر. شمالاً (رين) نهريله (باده) بيوك دوقه‌لغندن آيرلمش، غرباً (باله)، (سولوره) و(برنه) ناحيه‌لريله، جنوباً (لوچرنه) ناحيه‌سيله، شرقاً (زوغ) و(زوريخ) ناحيه‌لريله محدود ومحاطدر. سطحى ۱٤۰۵ مربع كيلومتره اولوب، وسعتجه اسويچره نواحيسنك طقوزنجى درجه‌سنده ايسه‌ده، اهاليسى ۱۹۱۰۰۰ اولمغله، نفوسجه دردنجى درجه‌ده‌در. اهاليسنك همان كافه‌سى آلمان اولوب، نصفندن زياده‌سى پروتستان، نصفنه قريب مقدارى قتوليك، و ۱۵۵۰ نى دخى يهوديدر. بو ناحيه ميلادك ۱۸۰۳ تاريخنده تشكيل اولنه‌رق، اسويچره هيئت متفقه‌سنه داخل اولمشدر. مركزى (آراو) شهريدر. بروجه آتى ۱۱ قضايه منقسمدر: آراو، بادن، برمغارتن، بروغ، قولم، لاۋفنبورغ، لنكبورغ، مورى، راينفلدن، زوفينكن، زورزاخ. حكومتى جمهوريت مطلقه اولوب، ۲۰۰ اعضادن مركب بر مجلس مبعوثانى، و ۸ اعضادن مركب بر مجلس دائميسى واردر. بو ناحيه تماميله (رين) ايرماغنك حوضه‌سنده واقع اولوب، نهر مذكوره دوكيلن (آر) چايى جنوب شرقيدن شمال غربى‌يه طوغرى آقه‌رق، ناحيه‌يى غير مساوى وهر جهتجه غيرمشابه ايكى قسمه تقسيم ايديور. اسويچره‌نك هر طرفى اولديغى كبى، بو ناحيه دخى طاغلق يرلردن عبارت ايسه‌ده، هيچ برطاغنك ۸۸۰ متره‌دن زياده ارتفاعى يوقدر. (آر) نهرينك صول طرفنده‌كى يرلر اراضئ كلسيه‌دن اولوب، (جورا) سلسله‌سنه، ونهر مذكورك صاغ طرفى ايسه آلپ سلسله‌سنه منسوب وبعض منبت دره‌لر ومرعالرله مستور اوله‌رق، طاغلر تپه‌لرينه قدر آغاجليدر. بو طرفده اسويچره ايلىجه‌لرينك اك ايشلكى اولان (شينچناخ) ايلىجه‌سى بولنور. (آر) نهرندن بشقه بونهره وياخود طوغريدن طوغرى‌يه (رين)ه دوكيلير بر قاچ چايى‌ده واردر، كه بونلرك اك بيوكلرى (رايس) و(ليمات) چايلرى اولوب، بونلرده (آر) و(رين) كبى سير سفائنه صالحدرلر. هواسى (جورا) سلسلهٔ جبالنه منسوب اولان غرب طرفنده پك قرارسز وسرت ايسه‌ده، آلپ سلسله‌سنك اتكلرنده دها معتدلدر. آنجق بو طرفده‌كى اهالينك چوغنده كردان اورى بولنور، وصاغر وديلسز طوغمش آدملرى چوقدر. كور وتباشير معدنلريله معدن صولرى واردر. اراضيسى منبت اولوب، غايت كوزل ده

ایشلندیکندن، بطال یرلری پك آزدر، واورمان، چایر وباغلری زیاده‌در. صیغیر وکچی وسائر حیواناتی دخی آز دکلدر. صنایعدن یوك وایپك معمولاتی وشریت، کاغد، ماکنه‌لر انواعی، بیچاق، سپت وسائره اعمالاتی خیلی ایلریلمش اولوب، آلمانیا ایله اسویچره‌نك ایچریلری آره‌سنده اجرا اولنان تجارتك ممریدر. شوسه‌لری ودمیر یوللری دخی پك چوقدر.

آرغوین (Arguin) آفریقانك سواحل غربیه‌سنده ینه بو نامله یاد اولنان بر کورفزك ایچنده بر آطه‌در، که ۲۰° ۲۷' عرض شمالی و ۱۸° ۵۷' طول غربیده وسنغالك مرکزی اولان (سنت لویی) نك ٤۵۰ کیلومتره شمالنده، (آق برون) له (مبریك) برونی آره‌سنده واقع اولوب، بویی ۷ واکی ٤ کیلومتره‌در. اراضیسی قوملق وغیر منبتدر. اهالیسی اهل اسلامدن اولدقلری کبی، قارشیسنده‌کی سواحلده دخی قبائل عربدن بنوسبا قبیله‌سی ساکن بولنیور.

آرغه (Arga) اسپانیانك شمالینك (ناواره) قطعه‌سنده بر نهردر، که پیرنه طاغلرندن نبعان ایله، (پامپلونه) شهرینك ودها آشاغیده برقاچ شهرك ایچندن چکدکدن، وناواره‌نك اك منبت یرلرینی ارواایده‌رك، ۱۲۰ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدکدن صکره، (آراغون) نهرینه، وبر آز دها آشاغیده اونکله برابر (ابرو) ایرماغنه دوکیلور.

آرفوی (Arfeuilles) فرانسه نك (آلیه) ایالتنده، (لاپالیس) قضاسنده و(لاپالیس) شهرینك ۸ کیلومتره جنوبنده بر بیوك قریه اولوب، ۳۳۰۰ اهالیسی واولدقجه تجارت وصنایعی واردر.

آرق (Arc) فرانسه‌نك جنوبنده «رون اغزی» ایالتنده بر نهردر، ایالت مذکوره‌نك حدودی خارجنده (وار) ایالتنده (پورسیو) طاغندن نبعان ایله، (اکس) شهرینك ۲ کیلومتره جنوبندن چکه‌رك، ۸۰ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدکدن صکره، (بره) کولنه دوکیلور. یازین همان قوروموق درجه‌سنه کلیرسه‌ده، قیشین صولری پك چوق وجریانی خیزلیدر. روما سردارلرندن (ماریوس) میلاددن ۱۰۲ سنه اول بو نهرك کنارنده (کیمبر) لری منهزم ایتمشدر.

آرق (L'Arc) فرانسه‌نك جنوب شرقی طرفنده کائن (ساووآ) قطعه‌سنك سریع الجریان بر نهریدر، که آلپ سلسله‌سنده (لوانه) طاغنك ۲۸۱٦ متره ارتفاعی اولان براتکندن نبعان ایله، جسیم، چیلاق ودهشتانکیز طاغلر آره‌سنده برقوس تشکیل ایده‌رك، ۱۵۰ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدکدن صکره، صولدن (ایزره) نهرینه دوکیلور. پارسدن (تورینو) یه کیدن جاده بر خیلی مسافه‌ده بو نهرك کنارندن چکدیکی کبی، دمیر یولی دخی بونك کنارندن چکر. حوضه‌سی ۲۱۰۰ مربع کیلومتره‌در.

آرق (Les Arcs) یعنی «کرلر». فرانسه‌نك جنوبنده (وار) ایالتنك (دراکیتیان) قضاسنده، صولدن (آرژان) نهرینه دوکیلن بر دره‌نك، ومارسلیادن ایتالیایه کیدن دمیر یولنك اوزرنده بر کوچك قصبه اولوب، ۳۰۰۰ اهالیسی، وجوارنده دمیرلی معدن صولریله خیلی آثار عتیقه‌سی واردر.

آرقادلر آقادمیاسی [«آقادمیا» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آرقاده (Arcade) ایتالیانك شمالیده وندیك قطعه‌سنك (ترویزه) ایالتنده، (مونته بلونه) قضاسنده و(مونته بلونه) شهرینك ۱٤ کیلومتره شرقنده واقع بر بیوك قریه اولوب، ۲۷٤۰ اهالیسی واردر.

آرقادی (Arcadi) کرید جزیره‌سنك قندیه سنجاغنده (ایدا) طاغنك شرقه طوغری اوزانان بر شعبه‌سنك شمالی اتکنده واقع بر ناحیه وبونك مرکزی اولان بر بیوك قریه‌در. کرید اختلالنده ارباب عصیانه مهمات نقل ایتمکده ایکن عثمانلی دونتماسی طرفندن ضبط اولنان (آرقادی) واپوری دخی بو ناحیه‌نك اسمیله تسمیه اولنمشیدی.

آرقادیا (Arcadie) یونانك موره شبه جزیره‌سنده‌کی ایالاتندن بر ایالتدر، که شبه جزیرهٔ مذکوره‌نك وسطیله سواحل شرقیه‌سنك بر قسمنی جامع اولوب، شمال وشمال غربی طرفندن آخائیا مع الیده ایالتیله، شمال شرقی طرفندن آرغولیده مع قورنته ایالتیله، شرقاً (ناوپلیا) کورفزیله، جنوباً (لاقونیا) ایالتیله، غرباً وجنوب غربی طرفندن دخی (مسینیا) ایالتیله محدود ومحاطدر. آرقادیا ایالتی بروجه

آنى درت قضايه منقسمدر: غورتنيا، مانيتنيا، كينوريا، مغالوپوليس. مركز ايالت تريپوليچه شهريدر. ايالتك قسم اعظمى موره شبه جزيره‌سنك مركزنده اولان طاغلق ومرتفع محللردن عبارت اولوب، هواسى غايت سرت واراضيسى زراعته غير صالحدر. طاغلرينك اڭ مرتفعلرى (ليكيون) و(منال) طاغلريدر. موره شبه جزيره‌سنك اڭ مرتفع يرى اولمق مناسبتيله بو شبه جزيره‌نك هر طرفنه آقان نهرلردن اكثريسى بو مملكتك طاغلرندن نبعان ايديور. بونلرك اڭ بيوكى زمان قديمده (آلفيا) واليوم (روفيا) دنيلن نهردر، كه برى آرقاديانك شمالنده وديگرى جنوب غربيسنده آقه‌رق (مسينيا) و(اليده) حدودنده بولشلن ايكى چايك اجتماعندن حاصل اولوب، آرقاديانك حدودندن دكيزه قدر اليده ايله مسينيانك خط حدودينى تعيين ايدر. اهاليسى باشليجه چوبانلقله چكينيرلر. يالكز ساحلده بولنان (كينوريا) قضاسنك بعض منبت وكوزل دره وبايرلرى وبر قاچ كوچك ليمانى واردر. ايالتك سطحى ٣٢٩٠ مربع كيلومتره، واهاليسى ١٣١٧٤٠ كشيدر، كه هر مربع كيلومتره باشنه ٢٥ كشى دوشر.

زمان قديمده آرقاديا شرق جنوبى طرفندن دكيزه قدر ممتد اولميوب، موره شبه جزيره‌سنك مركزندن عبارت، وموقعنك متانتيله واهاليسنك جسارت ووحشيلكيله مشهور ايدى. آرقاديالیلر اسكيدن برى چوبانلقله مشغول اولوب، باشليجه مرعالر الهى زعم اولنان (پان) ه وخرسزلق الهى عطارده عبادت ايدرلردى. ابتدا هر برى كندى باشنه بر جمهوريت حالنده اولان اون بر ناحيه‌دن عبارت اولوب، بر مركز عموميسى يوغيدى‌سه‌ده، ميلاددن ٣٧٠ سنه اول (مغالوپوليس) يعنى «بيوك شهر» ناميله بر شهر تأسيس، وبونى مركز اتخاذ ايتمشلردر. اوندن اول آرقاديانك حكمدارلرى بولنمش ايسه‌ده، بونلردن ايكنجى آرستوقرات متنفذلرى بولنان مسينديلره خيانت ايتديكندن، ميلاددن ٦٧١ سنه اول اهالى حكمدارلغى لغو ايدوب، بر وجه مشروح اون بر ناحيه‌نك هر برى كندى كندينه اداره اولنمغه باشلامشلردى. آرقاديا مؤخراً آخائيا هيئت اتفاقيه‌سنه داخل اولمشيدى، وبو اتفاقك اڭ بيوك سردارلرندن (فيلوپومن) آرقاديالى ايدى. ميلاددن ١٤٦ سنه اول بوده يونانك سائر طرفلرى كبى روماليلرك النه دوشمش؛ وميلادك ١٢٠٤ تاريخنده ونديكليلر طرفندن ضبط؛ و٨٧٥ تاريخ هجريسنده، يونانك سائر بر چوق طرفلريله برابر، ابوالفتح سلطان محمد ثانى حضرتلرينك يد جلادتلريله فتح اولنه‌رق، يونانك استقلالنه دكين ممالك عثمانيه‌دن معدود بولنمشدر. — ايمپراطور (آرقاديوس) ه نسبتله بر آره‌لق مصرك بر قسمنه دخى بونام ويرلمشدر.

آرقاديا (Arcadia) موره شبه جزيره‌سنك ساحل غربيسنده آرقاديا كورفزى ايچنده بركوچك قصبدر، كه مسينيا ايالتنى تركيب ايدن بش قضادن (تريفيليا) قضاسنك مركزى اولوب، (قالاماته) شهرينك ٥٤ كيلومتره شمال غربيسنده واقع و٢٥٠٠ اهاليى جامعدر. بوشهر اسكى (كيپاريسيا) شهرينك خرابه‌لرى اوزرينه مبنى ودكيزدن ٢ كيلومتره اوزاق عارضه‌لى بر بايرده اولوب، اطرافى نباتاتك كثرتيله زمردكبى اولمغله، منظره‌سى پك كوزلدر. جنوب طرفنده مرتفع بر قيانك اوزرنده خراب بر قلعه‌سى واردر. زمان قديمده موره‌نك او طرفده‌كى اسكله‌لرينك اڭ مهملرندن، وفرنكلر زماننده موره‌نك اڭ مستحكم مواقعندن بولنمش، ويونان اختلالى زماننده مصرلى ابراهيم پاشا طرفندن تخريب اولنمشدر.

آرقاديا (Arcadia) آمريقاى شماليده دومينيون قطعه‌سنده «يكى اسقوچيا» ايالتنك (يارموت) قضاسنده و(يارموت) شهرينك قربنده آلتون فلزلرينى حاوى بر تپه‌نك اوزرنده واقع بر قصبه در.

آرقاديوس (Arcadius) روما شرق ايمپراطورلغنك يعنى قسطنطينيه روم قيصرلرينك برنجيسى اولوب، عموم روماليلر ايمپراطورى بيوك تئودوسيوسك اوغلى وغرب ايمپراطورى اولان (هونوريوس) ك برادرى ايدى. ميلادك ٣٩٥ تاريخنده، اون سكز ياشنده اولديغى حالده، تخته چيقوب، غايت كوشك وتدبيرسز بر حكمدار اولمغله، اداره امورى وكلاسندن (روفن) ايله مابينجيسى (اوتروپ) ك وزوجه‌سى (اودوقسيا) نك الينه براقشيدى. شمالدن هجوم ايدن اقوام وحشيه‌نك يولنى كسمه‌مش؛ وامور مذهبيه‌ده (آريوس) ك اعتقادينه تابع اولانلرى حمايه ايله، عندالنصارا اعزه‌دن معدود اولان (يوآن قريسوستوم) ى نفى ايتديكندن، عمومك

مظهر نفرتی اولوب، میلادك ٤۰۸ تاریخنده ۳۱ یاشنده وفات ایتمشدر.

آرقاس { (Arcas) اساطیر یونانیه‌یه کوره ابوالآلهه مشترینك (قالیستو) نام زوجه‌سندن متولد اوغلی اولوب، اوندن اول (پلاسجیا) تسمیه اولنان آرقادیانك حکمداری اولمش، وبو مملکت بونك اسمنه نسبتله آرقادیا تسمیه اولنمشیدی. کویا بر کون طاغلرده آولارکن آیی صورتنه کیرمش اولان والده‌سنه راست کلوب، اولدیرمکه تصدی ایتدیکندن، مشتری، بونك اوکنی آلمق ایچون، درحال کندیسنی دخی آیی‌یه تحویل ایله، ایکیسنی ده کوکه چیقارمش؛ وبونلر کوکده دب اکبر ودب اصغری تشکیل ایتمشلر.

آرقاس { (Arcas) آمریقاده مکسیقه کورفزنده (یوقاتان) شبه جزیره‌سنك ۱٥۰ کیلومتره غربنده بر طاقم کوچك آطه‌لرله قیالردر، که ۳٦″ ۱۲′ ۲۰° عرض شمالیده واقعدرلر. — آفریقای غربینك (سنغامبیا) مملکتنده (ریوغرانده) نهری منصبی قارشیسنده دخی بو اسمله مسمی برکوچك آطه واردر، که ٤۰′ ۱۱° عرض شمالیده واقعدر.

آرقاشون { (Arcachon) فرانسه‌نك ساحل غربیسنده، (ژیرونده) ایالتنك (بوردو) قضاسنده و(بوردو) شهرینك ٥٦ کیلومتره جنوب غربیسنده واقع بر قصبه‌در، که یکرمی سنه اول کوچك برقریه ایکن، هواسنك لطافت وملایمتی وعلی الخصوص کوکس علتلرینه مبتلا اولانلر ایچون اطبا طرفندن توصیه اولنمسی، ودکیزبانیه‌لرینك ایلکی مناسبتیله، برقاچ سنه ظرفنده بیوجك بر قصبه اولوب، منتظم سوقاقلر وچام اورمانلری ایچنده کوزل کوشکلر وباغچه‌لر یاپلمشدر؛ وشهر کوندن کونه بیومکده‌در. هر سنه بانیه ایچون کیدنلرك عددی یوز بیك راده‌لرنده‌در. هله قیشین فرانسه‌نك اك کوزل هوالی شهریدر. — آرقاشون قویی غاسقونیه کورفزینك شرق طرفنده اولوب، دوری ۸۰ کیلومتره قدردر، وطار بربوغازله کورفزدن آیرلمش اولدیغندن، کیلر ایچون برملجأ ایسه‌ده، مدخلی درین اولمدیغندن، بیوك سفائن کیره‌مز. بو قویده پك چوق بالیق چیقار.

آرقانساس { (Arkansas) آمریقای شمالیده ممالك مجتمعه‌نك «قیالی طاغلر»ندن ۳۹° عرض شمالی ایله ۱۰۹° طول غربیده نبعان ایله، شرق وشرق جنوبی‌یه طوغری آقه‌رق، (ایندیانه) یاخود (هندیانه) نهرینی دخی صاغدن اخذ ایله، ٥٤′ ۳۳° عرض شمالی و ۳۰′ ۹۳° طول غربیده (میسیسیپی) ایرماغنه دوکیلور بر نهردر. بو نهر (قولورادو) جمهوریتنده باشلایوب، (قانساس) جمهوریتیله «هندیلر مملکتندن» کچدکدن صکره، (آرقانساس) جمهوریتنك حدود غربیه‌سنه قدر واصل اولور. مجراسی غایت طولاشیقلی ایسه‌ده، دوز وساکن اولوب، قیالری وپك اینیشلی یرلری یوقدر. طولی ۳۰۰۰ کیلومتره قدر اولوب، طولجه (میسوری) دن صکره میسیسیپینك اك اوزون تابعی ایسه‌ده، صوینك مقدارنجه (اوهیو) دن صکره کلیر. سنه‌نك اکثر موسملرنده کیلر (میسیسیپی) یه دوکلدیکی محلدن ۱۳۰۰ کیلومتره یوقاری‌یه قدر چیقار. بو نهرك مجراسنده بیوك شهر اوله‌رق یالکز (لیته‌روق) شهری بولنیور، که آرقانساس جمهوریتنك مرکزیدر.

آرقانساس { (Arkansas) آمریقای شمالیده ممالك مجتمعه‌نك وسطلرنده بولنان جمهوریتلردن اولوب، هیئت متفقه‌یه دخولی صره‌سنجه ۲٦ نجی واهالیسنك کثرتنجه ۲٥ نجی جمهوریتدر. غربدن شرقه ایچندن کچه‌رك (میسیسیپی) ایرماغنه دوکیلن (آرقانساس) نهرینك اسمیله تسمیه اولنمشدر. سطحی ۱۳٥ ۱۹۳ مربع کیلومتره اولوب، مربعه قریب بر شکلده‌در، چونکه اطراف ثلثه‌سی، ممالك مجتمعه‌نك اکثریسنده اولدیغی کبی، خطوط مستقیمه ایله محدود اولوب، یالکز شرق جنوبی حدودی (میسیسیپی) نهرینك مجراسندن عبارتدر. شمالاً (میسوری)، غرباً «هندیلر مملکتی» و (تکساس)، جنوباً (لویزیانه) وشرقاً دخی (میسیسیپی) و (تنس) جمهوریتلریله محدود ومحاطدر. شرق طرفنك یعنی (میسیسیپی) ایرماغی وادیسنك اکثر طرفلری بطاقلق ایسه‌ده، غرب شمالی طرفنده‌کی (اوزارق) طاغلرینك اتکلرنده هوا معتدل اولوب، اقالیم معتدله‌یه مخصوص نباتات ومحصولاتی، وآرقانساس نهرینك جنوبنده دخی هوا زیاده‌جه صیجاق اولوب، ممالك حاره‌یه مخصوص محصولاتی واردر. — بو مملکت میلادك ۱٥٤۱ تاریخنده اسپانیالی (سوتو) طرفندن کشف، و۱٦۱٥ تاریخنده فرانسزلر طرفندن اسکان اولنه‌رق، (لویزیانه) نامیله تسمیه اولنان بیوك قطعه‌

نك اقسامندن عد اولنمش؛ و ۱۸۰۳ تاریخنده بو قطعه ایله برابر بیوك بوناپارت طرفندن ممالك مجتمعه هیئتنه صاتلمشدر. ۱۸۱۹ ده لویزیانه‌دن آیریلوب، آیریجه بر ایالت اعتبار، و ۱۸۳٦ ده بر جمهوریت صفتیله ممالك مجتمعه هیئت متفقه‌سنه قبول وادخال اولنمشدر. ممالك مجتمعه‌نك اك آز ترقی ایتمشلرندن اولوب، فابریقه‌لری هیچ یوق کبیدر، ودمیر یوللری پك آزدر. چینقو، مغنزیا، کور، طوز و سائر معدنلریله معدن صولری چوق ایسه‌ده، وسائط نقلیه‌نك فقدانندن طولایی الآن لایقیله ایشلنمه‌مکده‌در. مرکزی (لتیله روق) شهری اولوب، بوندن بشقه بیوك شهری یوقدر. اهالیسی ۱۸۳۰ تاریخنده ۱٤۲۷۳ کشیدن عبارت بولنمش ایکن، ۱۸۷۰ تاریخنده ٤۸٤ ۱٦۷ کشی‌یه بالغ اولمشیدی؛ او وقتدن بری البته دها آرتمشدر.

آرقانساس پوست (Arkansas Post) ممالك مجتمعه‌نك (آرقانساس) جمهوریتنده وآرقانساس نهرینك ساحل یسارنده، وبونهرك (میسیسیپی) یه دوکلدیکی محلدن ۸۰ کیلومتره یوقاریده، و(لیتله روق) شهرندن ٤۹۰ کیلومتره آشاغیده بر قصبه‌در، که بو جمهوریتك اك اسکی قصبه‌سی اولوب، میلادك ۱٦۸۵ تاریخنده دریلری کورك اعماله یارایان حیوانات صیدیچون اوراده طولاشان فرانسزلر طرفندن تأسیس اولنمشدر. قضا مرکزی اولوب، قضاسنك ۸۲۷۰ اهالیسی واردر.

آرقلوو (Arklow) ایرلانده‌نك ساحل شرقیسنده، (لینستر) ایالتنك (ویقلوو) قضاسنده، (سنت‌جورج) بوغازنده (آووقه) نهرینك منصبنده و(دوبلین) ك ۸۰ کیلومتره جنوبنده بر شهر واسکله اولوب، ۵۸۰۰ اهالیسی، کوزل لیمانی وصید ماهیسی واردر. مذکور بوغازك او بر کنارنده مدوجزر آره‌سنده‌کی فرق ۱۵ متره‌یه قدر چیقدیغی حالده، آرقلوو لیماننده بو فرقك یالکز بر متره‌دن عبارت اولمسی، وبونك جنوبنده هیچ مدوجزر فرق اولنمامسی عجایب طبیعتندندر.

آرقو یاخود آرش (Arco, Arch) آوستریانك الده بولنان (تیرول) قطعه‌سنك منتهای جنوبنده؛ بر اسکی قلعه خرابه‌لرینی حامل اولان بر قیانك آلتنده؛ واورادن بر ساعت آشاغیده (غارده) کولنه دوکیلن، (سارقه) چایی کنارنده برقصبه اولوب، ۲۰٤۵ اهالیسی واردر. زیتونلری وبال وایپك محصولاتی چوقدر. الآن موجود اولان بر بیوك خاندانك وطنیدر، که باویره‌ده یك چوق املاکی اولوب، اعضاسی آوستریا طرفندن ایتالیاده والیلك ایتمشلردر.

آرقوپولیس (Arkopolis) ممالك مجتمعه‌دن (آرقانساس) جمهوریتنك مرکزی اولان (لتیله روق) شهرینك نام دیکریدر. [«لتیله روق» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آرقودی (Arcoudi) یونانك جزایر سبعه‌سندن (آیاماوره) جزیره‌سنك جنوبنده واقع بر کوچك آطه‌در، که شکلی آیی‌یه بکزدیکیچون، رومجه «آیی» دیمك اولان بو اسمله تسمیه اولنمشدر.

آرقوریخت (Arkwright) انکلتره‌نك اك مشهور موجدلرندن اولوب، میلادك ۱۷۳۲ تاریخنده (پرستون) شهرنده طوغمش، و ۱۷۹۲ ده وفات ایتمشدر. فقیر بر عائله‌یه منسوب اولوب، ۳٦ یاشنه قدر بربرلکله مشغول اولدیغی حالده، جراثقال فننه میل طبیعیسی بولنغله، بر چوق مشکلات وزحتلردن صکره، پاموق بوکمکه مخصوص بر ماکینه ایجاد ایتمشدر، که هر جهتجه مکمل اولوب، عمومك تعجبنی موجب اولمش؛ و ۱۷۷۱ ده موجدلك براتنه نائل اولوب، (دربی)نك (قرومفورت) شهرنده بر فابریقه آچه‌رق، آز مدت ظرفنده بر بیوك ثروت ایدنمشیدی. بو ایجاد پاموق معمولاتنده چوق عمله استخدامنه حاجت براقامغله، معمولات مذکوره‌نك بردن بره فوق العاده اوجوز لانمسنی وبو یوزدن انکلتره‌جه بر بیوك تجارتی موجب اولمشدر.

آرقوس (Arcos) اسپانیانك ممالك جنوبیه‌سندن آندالوسیا (یعنی نفس اندلس) قطعه‌سنده (قادیس) ایالتنده، ۱٦٦ متره ارتفاعی اولان بر قیانك اوزرنده واقع قضا مرکزی بر شهر اولوب، ۱۲۰۰۰ اهالیسی واردر. بو شهرده پك کوزل سختیان اعمال اولنور. شهر وقتیله بر سور وبرطاقم قلعه‌لرله محاط ایدیسه‌ده، بو استحکاماتك قسم کلیسی، طوپراغك قایمسندن طولایی، یقلمشدر. اطرافی مرعالر ومزروعاتله محاطدر. اسپانیا وپور-

تكيرده بو اسمله دها برقاچ قصبه وقریه بولندیغندن، تفریق ایچون، بوكا (Arcos dela Frontera) یعنی «حدود آرقوسی» دنیلیر.

آرقوس دوقه‌سی { (Duc d'Arcos) اسپانیا طرفندن ناپولی خدیوی اولوب، ظالم وتدبیرسز اولمغله، میلادك ١٦٤٦ تاریخنده (ماسانیلو) اختلاله سببیت ویرمش؛ وهر نه قدركه بو اختلالی باصدیره بیلمش ایسه‌ده، غضبه اوغرایوب، عزل اولنمشیدی.

آرقوله { (Arcola) ایتالیانك شمال غربی قسمنده جنوه ایالتنده (اسپچا) كورفزی قربنده بیوك برقریه اولوب، ٣٦٠٠ اهالیسی ومشهور شرابی واردر. — ینه ایتالیاده ونديك قطعه‌سنده (ورونه) ایالتنك (سان بونیفاچو) قضاسنده بو نامله دیكر بیوك برقریه واردر، كه ٢١٧٠ اهالیی جامع اولوب، بیوك بوناپارتك، دها جنرال ایكن، ١٧٩٦ تاریخنده اوراده آوستریا عسكرینی مغلوب ایتمش اولمسیله مشهوردر.

آرقونسه { (Arconce) فرانسه‌نك «ساوون ولوآر» ایالتنده برچایدر، كه (كیشه) قربنده واقع و ٣٨٥ متره ارتفاعی اولان بركوچك كولدن چیقوب، جنوب غربیه آقه‌رق، وبعده شماله طوغری دونه‌رك، تقریباً ٨٠ كیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدكدن صكره، (لوآر) ایرماغنه دوكیلور.

آرقونویل { مادام تیرو— Mme Thiroux) (d'Arconville [«تیرو» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آرقونه برونی { (Cap Arcona) آلمانیانك اقصای شمالنده بولنان (روكن) آطه‌سنك شمالی اوجنده بر برون اولوب، ″٤٦ ′٣٨ °٥٤ عرض شمالی ایله ″١٣ ′٥ °٣١ طول شرقیده واقعدر. ارتفاعی آنجق ٦٤ متره‌دن عبارت اولدیغی حالده، طوپراغی كلسدن عبارت اولوب، بیاض اولدیغندن، اوزاقدن كورینور. ٢٥ متره یوكسكلكنده برفناری دخی واردر. بو برونده ازمنهٔ قدیمه‌دن قالمه اوله‌رق، اسكی اسقاندیناو وجرمانلرك آلهه‌سندن (اسوانتووی) نام الله ایله (هرتال) نام الهه‌یه مخصوص بر معبد وار ایدی، كه آطه‌نی

موقتاً ضبط ایتمش اولان دانیمارقه قرالی (والدمار) طرفندن ١١٦٨ تاریخ میلادیسنده هدم اولنمشدر.

آرقویه { (Arque) آمریقای جنوبیده (بولیویا) نك (قوشابامبه) ایالتنده، (ریوغرانده) نهری تابعلرندن برینك اوزرنده واقع قضا مركزی بر قصبه اولوب، قربنده ایلیجه‌لر واردر، وپنیری مشهوردر.

آرقه { (Arques) فرانسه‌نك ایالات شمالیه‌سندن (پادوقاله) ایالتنك (سنت اومر) قضاسنده و (آ) نهرینك اوزرنده واقع بر قصبه اولوب، ٤١٠٠ اهالیسی، جام، شكر، اسپیرتو فابریقه‌لری وایپلیكخانه‌لری واردر.

آركسیلاس { یاخود آركسیلائوس (Arcesilas) یونان قدیم علماسندن اولوب، آناطولینك ازمیردن ادرمیده قدر اولان ساحل غربیسنه مصادف بولنان (ائولیا) مملكت قدیمه‌سنك (پتیانه) شهرنده قبل المیلاد ٣١٦ سنه‌سنده طوغمش، و ٢٤١ سنه‌سنده وفات ایتمشدر. (پولمون) ك شاكردلرندن اولوب، یونان طرفلرنده برچوق وقت سیاحت ایتدكدن صكره، آتنه‌ده توطنله، ایكنجی (آقادمیا) مدرسه‌سنی تأسیس ایتمش؛ و «اسطویق» تعبیر اولنان حكمایه قارشی كلوب، «قاتالپسیا» دنیلن وحواس خمسه ایله حس اولنان شیلرك حقیقی اولمسی لازم كلدیكنی التزامدن عبارت اولان بر فلسفهٔ مخصوصه ایجاد ایتمشیدی.

آركلائوس { (Archélaüs) یونان قدیم حكماسندن اولوب، آناطولینك جهت غربیه‌سنده بولنمش اولان (میلت) شهر قدیمنده طوغمشیدی. آناقساغوراسك شاكردلرندن وسقراطك معلملرندن اولوب، قبل المیلاد ٤٦٠ تاریخلرنده آتنه‌یه هجرتله، (یونیا) حكماسنك فلسفه‌سنی تدریسه باشلامش؛ واك زیاده طبیعیاته متعلق درسلر ویردیكندن، «طبیعی» لقبیله تلقیب اولنمشیدی. ارضك كروی اولمسی حقنده اك اول برظن حاصل ایدن بو ذاتدر. اخلاق خصوصنده حسنات ایله سیئات بیننده حقیقتده بر فرق اولمیوب، بو فرقك آنجق رسم وعادتك نتائجندن اولدیغنی ادعا ایدیوردی.

آركلائوس { (Archélaüs) ماكدونیا حكمدارلرندن (پردیقاس) ك

ولد غير مشروعى اولوب، بونك وفاتنده مشروع اوغللرينى قتل ايتديره‌رك، قبل الميلاد ٤٦٠ تاريخنده تختى ضبط ايتمش؛ وبونكله برابر، مملكتى حسن اداره وعلوم ومعارفى حمايه ايده‌رك، يونانەن بر چوق علما وادباىى سراينه جمع ايتمشيدى. شاعر مشهور (اوريپيد) دخى عمرينك بر قسمنى بو حكمدارك سراينه چكيرمشدى. آركلائوس ميلاددن ٤٠٥ سنه اول آوده قتل اولنمشدر.

آركلائوس { (Archélaüs) مهردادك سردارلرندن اولوب، يونان ايچون روماليلرله محاربه‌يه كيريشمش، وميلاددن ٨٧ سنه اول (سيلا) طرفندن ايكى دفعه مغلوب اولدقدن صكره، مهردادك نظرندن دوشمكله، رومايه چكيلوب اوراده وفات ايتمشدر. — بونك اوغلى دخى بو اسمله مسمى اولوب، روما عسكرنده خدمت ايتمش، و(پومپى) طرفندن (پنطس) يعنى طربزون جهتنده (قومانه) پرنسلكنه تعيين اولنمشيدى. مؤخراً مصر ملكه‌سى و(بطليوس آوليت) ك قيزى اولان (برنيكه) يى ازدواج ايتمكله، مصر حكمدارى اولوب، قبل الميلاد ٥٧ تاريخنده روماليلره قارشى عصيان ايتمش ايسه‌ده، آلتى آى صكره واقع اولان بر محاربه‌ده روما سردارلرندن (قابينيوس) طرفندن قتل اولنمشدر. — بونك دخى اوغلى بو اسمله معروف اولوب، آنطوآن طرفندن (قپادوكيا) نك يعنى آناطولينك قونيه‌دن سيواسه قدر اولان قطعه‌سنك پرنسلكنه تعيين، وآوغوستوس طرفندن دخى بو مسندده ابقا اولنمش ايسه‌ده، مؤخراً (تيبر) طرفندن عزل، وروماده حبس اولنه‌رق، ميلادك ١٧ تاريخنده محبسده وفات ايتمشدر.

آركلائوس { (Archélaüs) فلسطين حكمدارى بيوك (هرود) ك اوغلى اولوب، ميلادك ٣ تاريخنده، پدرينك وفاتى اوزرينه، ممالكنك بعضيسنده وارث اولمش ايسه‌ده، تخته چيقديغى كون تبعه‌سندن ٣٠٠٠ كشى قتل ايتديكندن، آوغوستوسك غضبنه اوغرايه‌رق، فرانسه‌نك (اويانه) شهرينه نفى اولنمش، واوچ سنه صكره اوراده وفات ايتمشدر.

آركلائيس { (Archelaïs) قونيه ولايت وسنجاغنده اركلى قضاسنك مركزى اولان (اركلى) شهرينك اسم قديمى اولوب، شمديكى اسمى بوندن غلطدر.

آركمور { (Archémore) يونان قديمك آرغوليده قطعه‌سنده واقع (نميا) شهرينك حكمدارى (ليقورغوس) ك اوغلى اولوب، خرافات يونانيه‌يه كوره، ممه‌ده ايكن، (آدراست) ك عسكرينك ضابطلرى (نميا) نك اورمانندن كچركن، بونك سود نينه‌سى اولان (هيپسيپيله) يه كنديلرينه بر چشمه كوسترمسنى تكليف ايتمكله، سود نينه چوجغى ييان كرويزلرى اوزرينه قويوب، چشمه‌يى كوسترمكه كيتمش، وكلنجه‌يه قدر چوجغى ييلان صوقغله، اولو بولمش. بو سببه مبنى (نميا) ده هر اوچ ويا بش سنه بركره بر پنايىر قوريلوب، بر طاقم اويونلر اجرا اولنور، واويونده غالب كلنلر قره‌لره كينه‌رك، باشلرينه ييان كرويزى صارارلردى.

آركوت { ياخود آركت (Arcot, Arcate) هندستانك جهت جنوبيه‌سنده (دكن) مملكتنك بنكاله كورفزى ساحلنجه ممتد اولان قسم شرقيسندن عبارت بر قطعه‌در، كه انكلتره حكومتى طرفندن «شمالى» و «جنوبى» اسملريله ايكى ايالته تقسيم اولنه‌رق، مدارس اداره‌سنه الحاق اولنمشدر. شمالى آركوت نفس مدارسه ملحق ساحلك بر طار قطعه‌سيله دكيزدن آيريلوب، جنوبى آركوت حدودندن شمالاً (نلور) و (كوداپه) ايالتلرينه قدر ممتد اولور، غرباً (ميسور) ايالتيله محدود در. اك بيوك نهرى (پلار) نهرى، ومركزى (چيقور) شهريدر. جنوبى آركوت ايسه شمالى آركوتك حدود جنوبيه‌سندن، ساحلك بوينجه (تريمينوپولى) و (تانجور) قضالرينك حدودينه قدر ممتد اولوب، طولى ١٠٠ كيلومتره قدردر، وغرباً (سالم) قضاسيله محدوددر. مركزى (كودالور) شهريدر. بونك باشليجه انهارى (پنايىر) و (ولار) نهرلريدر، كه بونلرك ايكنجيسى قسماً حدود جنوبيه‌سنى تشكيل ايديور. فرانسه‌نك النده بولنان (پونديشرى) شهرى دخى جنوبى آركوتك ساحلنده‌در. بتون آركوتك سطحى ٣٤٥٠٠ مربع كيلومتره اولوب، شمال وغرب جهتى طاغلق ومرتفع وساحله قريب محللرى دوز در. منطقهٔ حاره‌ده بولنمغله، هواسى غايت صيجاق اولوب، بعض دفعه حرارت سانتيغراد اللى درجه‌دن يوقارى چيقار؛ اراضيسى دخى اكثريت اوزره قوملق اولمغله، اكثر نهرلرك صولرى‌ده قورور. باشليجه محصولاتى پرنج

ويا موقدن عبارتدر. وقتيله اعمال اولنمقده بولنمش اولان اينجه قاشلر مملكت ايچون بيوك بر ثروت ايديسه‌ده، بو كونكى كونده انكليزلرك اوجوز اوجوز صاتدقلرى باصمه‌لر بو صنعت محليه‌يى ابطال ايتمشلردر. شمالى آركوتك اهاليسى ٢٠٠٧٦٦٧، وجنوبينك نفوسى دخى ١٧٦٢٥٢٥ كشيدن عبارتدر.

آركوت { ياخود آركت (Arcot, Arcate) هندستانك جنوب شرقى طرفنده، (مدارس) اداره‌سنه ملحق شمالى آركوت ايالتنده و(پلار) نهرينك ساحل يميننده، ساحلدن يوز متره قدر ايچريده ومدارس شهرينك ١١٧ كيلومتره جنوب غربيسنده، ١٢°٥٤′١٤″ عرض شمالى ايله ٧٧°٢′١٣″ طول شرقيده واقع بر بيوك شهردر، كه وقتيله بتون مملكتك مركزى ايدى. شهرك اوكنده (پلار) نهرينك وسعتى ٨٠٠ متره ايسه‌ده، قوراقلق موسملرنده بعضاً صويى بسبتون قورور. شهر وقتيله جسيم ومتين استحكاملرله مستحكم ايديسه‌ده، انكليزلر استحكاماتى هدم ايتمشلردر. شهرى نهرك طغياننده محافظه ايچون متين وكوزل بر سدى واردر. اهاليسنك قسم كليسى اهل اسلام اولوب، ايكى مناره‌لى غايت كوزل بر جامع شريفى دخى واردر. اسكى نوابلرينك سرايى ويران حالنده‌در. شهر يكى‌ايسه‌ده، بونك يرنده اسكيدن (آركدو) اسمنده بر شهر بولنمش اولديغى مروى، وبو آركدو شهرينك بطليوس طرفندن ذكر اولنان (آرقاتى رجيا) شهرينك عينى اولديغى مظنوندر. عصر سابقده بو شهرك ضبطيچون فرانسزلرله انكليزلر خيلى غوغالر ايدوب، كاه فرانسه وكاه انكلتره طرفندن ضبط، وميلادك ١٧٨٠ تاريخنده هند امراسندن حيدر خانه تسليم اولنمش، و ١٨٠١ ده انكليزلرك الينه كچمشدر. شهرك ٥٠٠٠٠ اهاليسى واردر.

آركوى { (Arcueil) فرانسه‌نك (سينه) ايالتنده، (سو) قضاسنده و (سو) شهرينك ٤ كيلومتره شمال شرقيسنده، وپارسك ٦ كيلومتره جنوبنده، (بياوره) نهرى اوزرنده بر بيوك قريه اولوب، ٥٠٠٠ اهاليسى، روماليلرك وقتندن قالمه برصو يولى. خرابه‌لرى مؤخراً بربرى اوستنه بنا اولنمش ايكى جسيم صو يولى وسائر بر چوق ابنيه‌سى، وخيلى محصولات صناعيه‌سيله طاش اوجاقلرى واردر. مشاهير كيميويوندن (برتوله) بوكويده كى كوشكنده بر جمعيت فنيه تشكيل ايتمشيدى، كه علامهٔ مشهور (آلكساندر هومبولد) دخى بو جمعيته داخل ايدى. بو جمعيت «آركوى جمعيتنك خاطره‌لرى» عنوانيله بر رسالهٔ فنيهٔ موقوته نشر ايتمشدر.

آركى { (Archi) ايتاليانك (آبروچى) ايالتنده، (واستو) قضاسنده و واستو شهرينك ٣٨ كيلومتره غربنده، آدرياتيق دكيزينه دوكيلن (سانغرو) نهرينك ساحل يميننه قريب بر كوچك قصبه اولوب، ٣١٢٥ اهاليسى وخراب حالنده بر اسكى سورى واردر.

آركياس { آركيداموس وسائره [«آرخياس» وسائره ماده‌لرينه مراجعت.]

آركيپا { (Arequipa) آمريقاى جنوبيده (پرو) جمهوريتى ايالات جنوبيه‌سنك اك مهمى اولوب، بحر محيط كبير سواحلى بويجه ممتد غير منبت بر طاقم اووه‌لرله (قورديلر) طاغنك اتكلرندن عبارت بر قطعهٔ واسعه‌در. غرباً ساحلدن عبارت اولان (ايقا)، غرب شمال طرفندن (آياقوشو)، شمالاً (قوزقو)، شرق وشرق جنوبى طرفندن (پونو) و(موكغا) ايالتلريله محدود ويدى سنجاغه منقسمدر. اهاليسى ٢٠٠٠٠٠ كشيدن عبارتدر.

آركيپا { (Arequipa) پروده بو اسمله مسمى ايالتك مركزى برشهر اولوب، (ليما) شهرينك ٩٠٠ كيلومتره جنوب شرقيسنده، وبحر محيط كبير ساحلندن ٩٩ كيلو متره‌لك مسافه‌ده، ١٦°٢٤′١١″ عرض جنوبى ايله ٧٣°٥٥′٣٦″ طول غربيده واقع و ٤٥٠٠٠ اهاليى جامعدر. كثرت نفوسجه پرونك ايكنجى، وصنايع معارف، زراعت وهر نوع اسباب ترقيجه برنجى شهرى اولوب، ٢٤٠٠ متره‌يه قريب ارتفاعى اولان كوزل وواسع بر واديده و ٦٠٠٠ متره ارتفاعى اولان (ميستى) بركانك اتكنده و(شيله) نهرينك ايكى طرفنده واقعدر. بو شهر ١٥٤٠ تاريخ ميلاديسنده تأسيس اولنوب، پك منتظم ايسه‌ده، اك ايى ابنيه‌سى ١٨٦٨ ده وقوع بولان حركت ارضدن منهدم اولمشدر. حرارتى سانتيغراد ١٢ ايله ٢٢ درجه آره‌سنده اولوب، هواسى غايت معتدل ايسه‌ده، پك يابسدر، وصولرى طوزليدر. (شيله) نهرى اوزرنده ١٢٧ متره طولنده بركوزل كوپريسى واردر. برطرفدن ساحله وبرطرفدن‌ده (پونو) شهرينه‌قدر ممتد بر دمير يولى‌خطى واردر، كه بر مكمل صو يوليله دخى مترافقدر.

آركيراسپيد { آركيروپلو وسائره [«آر- جيراسپيد» وسائره ماده‌لرينه مراجعت بيوريله.]

آركيروقاسترو { (Argyrocastro) آرنا- ۋودلقده يانيه ولايتنده اركرى سنجاغنك مركزى اولان اركرى شهرينك رومجه اسمى اولوب، اوروپا لسانلرنده دخى بو اسمله معروفدر. [«اركرى» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

آركينتو { (Archinto) ايتاليا‌ده‌كى ميلان شهرينك اصالتلى اغنياسندن بر ذات اولوب، ميلادك ۱۶۶۹ تاريخنده طوغمش، و۱۷۳۲ ده وفات ايتمشدر. ۱۷۰۲ تاريخنده ميلانده كافهٔ علوم وفنونله وصنايع نفيسه ايله اوغراشير بر (آقا- دميا) يعنى جمعيت علميه تأسيس ايتمش اولديغى كبى، بر قاچ سنه صكره اغنيادن مركب (پالاتينه) اسميله بر شركت تشكيل ايده‌رك، پك چوق كتب معتبره طبع ونشر ايتديرمشدر.

آركينسك { (Arkinsk) سيبريانك جهت شرقيه‌سنده (اوخوچق) ايالتنده، واوخوچق شهرينك ۵۰ كيلومتره غربنده (اوخوچقه) نهرى اوزرنده قزاقلرله مسكون بر كوچك قصبه‌در، كه او جوارلرده بولنان و ويركيلرينى وير- مك ايچون بو قصبه‌يه كلمكه مجبور اولان (تونغوز) قوميله اولنان تجارتك مركزيدر.

آرلانزون { (Arlanzon) اسپانياى وسطيده اسكى قشتاله قطعه‌سنده بر نهر در، كه مجراسنك قسم كليسى (بورغوس) ايالتنده اولوب، بورغوس شهرينك ايچندن كچدكدن صكره، (آرلانزه) چايينى دخى اخذ ايله، (پالنسيه) ايالتنه كيروب، (دويرو) ايرماغى تابعلرندن (پيسوئرغه) نهرينه قاريشير. مجراسنك طولى ۱۳۰ كيلومتره در.

آرلانزه { (Arlanza) اسپانياى وسطيده اسكى قشتاله قطعه‌سنك (بورغوس) ايالتنده بر چايدر، كه (سيرانيلا) طاغندن و(دويرو) ايرماغى منبعنك قربنده بر محلدن نبعانله، بر وقت بر آلتدن، وبعده (لرما) شهرينك ايچندن كچه‌رك، ۱۲۰ كيلومتره‌لك بر مسافه قطع ايتدكدن صكره، (آرلانزون) نهرينه قاريشير.

آرلانق { (Arlanc) فرانسه‌نك (پوى دو- دوم) ايالتنده (آمبرت) قضاسنده و (آمبرت) شهرينك ۱۵ كيلومتره جنوبنده ناحيه مركزى بر كوچك قصبه‌در، كه (لوآر) ايرماغى حوضه‌سنده (دورو) نهرينه تابع (دولوره) چايى كنارنده و ۵۹۰ متره ارتفاعى اولان بر محلده واقع اولوب، ۳۸۰۰ اهاليسى، كاغد، دانتله وسائره فابريقه‌لرى، وقربنده چليكلى معدن صولرى وار در. ناحيه‌سنك اهاليسى ۱۲ ۶۷۸ در.

آرلبرغ { (Arlberg) آلب سلسلهٔ جبالنك ايكنجى درجه‌ده اولان شعباتندن اولوب، (اورو) طاغندن آيريله‌رق، و (رين) حوضه‌سيله طونه حوضه‌سى آره‌سنده ممتد اوله‌رق، شمال وشمال شرقى‌يه طوغرى اوزانان بر قاچ طاله تقسيم اولنور. آرلبرغ طاغى تيرولى ايكى‌يه تقسيم ايدوب، بو طاغك اوته‌سنده بولنان وتا (رين) ايرماغنك و (قونستانسه) كولنك كنارينه قدر اوزانان قسمنه (تيرول وورالبرغ) دنيلير. آرلبرغك اك مرتفع ذروه‌سى ۲۸۹۸ متره ارتفاعنده‌در. يكتا كچيدى اولان (آرلبركريوخ) يعنى «آرلبرغ بوغازى» دخى ۱۷۷۰ متره ارتفاعنده اولوب، سنه‌ده يدى آى قار ايله مستور در. بونك ايچون بو طاغك آلتندن ۵۵۴۰ متره طولنده بر تونل حفرى اوته‌دن برى تحت تصور ده در.

آرلوف { (Arleuf) فرانسه‌نك (نياوره) ايالتنده، (شاتوشينون) قضاسنده و(شاتوشينون) شهرينك ۹ كيلومتره شرق جنوبيسنده بر كوچك قصبه اولوب، ۲۸۵۰ اهاليسى واردر.

آرلون { (Arlon) بلچيقه‌نك جنوب شرقيسنده (لوكسنبورغ) ايالتنده، و(لوكسنبورغ) شهرينك ۳۰ كيلومتره شرق جنوبيسنده قضا مركزى بر شهر اولوب، (موزه) ايرماغنه صاغدن منصب اولان (سموى) نهرينك منبعنه قريب بر تپه‌نك اوزرنده واقع، و ۶۳۰۰ اهاليى جامعدر. صنايع ومعارفى پك ايلرى اولوب، دانتله واقمشهٔ مختلفه فابريقه‌لريله دمير خانه ودوكمخانه‌لرى وبر ايكى جمعيت علميه‌سى واردر. اسكى بر شهر اولوب، جوارنده روماليلرك زماننده قلمه بعض آثار عتيقه بولنمشدر. بر تراجم احوال قاموسى يازمش اولان جزويت (فلر) ك مسقط رأسيدر.

آرلونو { (Arluno) ايتالياى شماليه‌نك (لومبار- ديا) قطعه‌سنده ميلان ايالتنك (غالا- راته) قضاسنده وغالاراته شهرينك ۱۹ كيلومتره

جنوب شرقیسنده واقع بر قصبه اولوب، ۳۰۴۰ اهالیسی وایپك فابریقه‌سی واردر.

آرله { (Arles) فرانسه‌نك اقطار جنوبیه‌سندن (پرووانسه) قطعه‌سنك «رون آغزی» ایالتنده قضا مرکزی بر شهردر، که (رون) ایرماغنك ایکی ساحلنده وقسم اعظمی ساحل یسارنده وایرماغك ایکی‌یه چتاللاندیغی محل قربنده واقع اولوب، نهرك منصبندن ۲۸ کیلومتره یوقاری، ومارسلیانك ۸۶ کیلومتره شمال غربیسنده‌در. ۲۷۳۰۰ اهالیسی، تجارت محکمه‌سی، علم المیاه تدریسنه مخصوص بر مکتبی، تاریخ طبیعی‌یه مخصوص نمونه‌خانه‌سی، موزه‌خانه‌سی، بر کتبخانه‌سی وپك ایشلك تجارتی واردر. مارسلیادن پارسه کیدن دمیر یولی خطی اوزرنده بولندیغندن بشقه رون نهری واسطه‌سیله دخی ستوی، ۵۰ دن ۴۵۰ طونیلاته‌لغه قدر اولمق اوزره، ایکی بیکدن زیاده سفائن (آرله) یه یناشیر. اطرافنده‌کی واسع اووه‌لرده ۳۰۰۰۰۰ قویون وپك چوق صیغیرلرله آتلر اوتلار. حبوبات، زیتین یاغی، شراب وسائره محصولاتی وچینی وشیشه‌یه متعلق اخراجاتی چوقدر.

بو شهر رومالیلر زماننده مشهور قیصر طرفندن تأسیس ورومادن کوندریلن مهاجرلرله اسکان اولنمشیدی. بعده ایمپراطور قسطنطین بونی دها چوق زیاده توسیع وتزیین ایده‌رك، قسطنطینیه تسمیه ایتمشیدیسه‌ده، ایمپراطورك وفاتندن صکره بو اسمی اونودیلوب، ینه (آرله) تسمیه اولنمشدر. اوزمانلرده بو شهرك فوق‌العاده اهمیتی اولوب، بر آره‌لق اسپانیا وانکلتره‌یی دخی شامل اولان غال مملکتنك مرکز عمومیسی اتخاذ اولنمش؛ ومیلادك طقوزنجی عصری اواسطنده تشکل ایدوب، اون برنجی عصر اوائلنه قدر دوام ایدن (پرووانسه) دولتنك دخی پایتختی اولمشیدی. اندلسی فتح ایتمش اولان غزات مسلمین بو شهری دفعاتله محاصره، وبر ایکی دفعه فتح ایتمش اولدقلری کبی، شمالدن هجوم ایتمش اولان اقوام وحشیه طرفندن دفعاتله تخریب ایدلمش اولدیغندن، قسطنطینك رکز وبنا ایتمش اولدیغی آثار وابنیهٔ مزینه خراب اولمش؛ وبو شهر قرون وسطاده خرستیانلغك اك بیوك مرکزلرندن بولنمغله، فوق‌العاده نفوذه مالك اولان پسقپوسلریله حاکم ویا والیلری بیننده دائمی اولان خصومته بناءً اکثر آثار عتیقه‌سنك انقاضی بونلرك بربرینه قارشی یاپدقلری استحکامات دیوارلرینك بناسنه یارامشدی. بناءً علیه شمدیکی حالده سوقاقلری طار وشانسز برشهر اولوب، آثار عتیقه‌سندن پك آز شیلر یعنی برقاچ ویرانه کورلمکده‌در. بو شهر صکره‌لری بعض امتیازاتله وبر نوع استقلالله اداره اولنمش؛ وبرچوق وقت آق دکیز تجارتنده مارسلیا، ونديك وپیزه‌یه ادعای رقابت ایده بیلمش ایسه‌ده، نهایت میلادك ۱۴۸۱ تاریخنده بسبتون فرانسه‌یه التحاق ایتمش، وبر قضا مرکزلکنه قدر اینمشدر.

«تش اوزرنده‌کی آرله» (Arles sur Tèche) نامیله فرانسه‌نك «شرقی آلب» ایالتنده دخی ناحیه مرکزی بر کوچك قصبه واردر، که (قانیغو) طاغنك جنوبی اتکنده واقع اولوب، ۲۰۴۰ اهالیسی واردر.

آرلی { (Arly) فرانسه‌نك جنوب شرقی جهتنده «اوست ساووآ» و(ساووآ) ایالتلرنده جریان ایدر بر نهردر، که آلب طاغلرینك اك یوکسکی اولان (مونت بلانق) ك قارشیسنده بولنان و۲۵۳۰ متره ارتفاعی اولان (ژولی) طاغندن نبعانله، (آلبرت ویل) دن بکه‌رك، بو شهرك آلتنده (ایزره) نهریله برلشیر. مجراسنك طولی یالکز ۴۰ کیلومتره ایسه‌ده، صویی چوقدر.

آرلینغتون { (Arlington) ممالك مجتمعه‌ده بر چوق کوچك قصبه وقریه‌لرك اسمی اولوب، بیوجکلری ایکیدر: بری ممالك مذکوره‌نك شرق طرفنده‌کی جمهوریتلرندن (ویرجنیا) جمهوریتنك (آلکساندریا) قضاسنده و واشینغتونك قارشیسنده، (پوتومان) نهرینك ساحل یميننده واقع اولوب، ۱۳۷۰ اهالیسی واردر. — دیکری ممالك مذکوره‌نك شرق شمالی طرفنده‌کی (ورمونت) جمهوریتنك (بنینغتون) قضاسنده و(بنینغتون) شهرینك ۲۶ کیلومتره شمال شرقیسنده وبر کوچك نهرك اوزرنده واقع اولوب، ۱۶۴۰ اهالیسی وجوارنده بر معدن صویله سماکی مرمرلری واردر.

آرلینغتون قونتی { Henri Bennet comte) (d'Arlington) انکلتره‌نك وکلا واعیانندن اولوب، میلادك ۱۶۱۸ تاریخنده طوغمش، و ۱۶۸۵ ده وفات ایتمشدر. قرال برنجی شارله اولان منسوبیت وطرفدارلغیله مشهور اولوب، ارباب اختلاله قارشی محاربه ایتمش؛ وبونلرك غالبیتی

اوزرینه برنجی شارل ایله برابر انکلتره‌دن هجرت، ومؤخراً ایکنجی شارل ایله عودت ایده‌رك، ۱۶۷۰ ده (قبال) اسمیله تشکل ایدن هیئت وکلایه داخل اولمش؛ ودها صکره ماین لوردی مسندینه ترفیع اولنمشدر.

آرلینقورت ویقونتی (ویقتور) Victor vicomte d'Arlincourt) فرانسه‌نك حکایه‌نویس ادباسندن اولوب، میلادك ۱۷۸۹ تاریخنده ورسایل قربنده طوغمش، و۱۸۵٦ده وفات ایتمشدر. پدری بیوك اختلال مصیبت زدکانندن اولوب، کندیسی اختلالدن صکره تشکل ایدن قراللق وایمپراطورلق زماننده شورای دولتده ملازم بولنمش؛ وابتدا شعره وهاله وفاجعه تحریرینه اوزنمش ایسه‌ده، بو قبیلدن اولان آثاری رغبت عمومیه‌یه مظهر اوله‌مدیغندن، احکایه‌نویسلکه باشلایوب، حسیاتك تعریف وتصویرنده‌کی مبالغه‌سیله وعباره‌سنك کلفتیله برابر، یازدیغی حکایه‌لر زماننده خیلی شهرت قزانمش ایسه‌ده، پك چابق اونودلمشدر.

آرما (Santiago de Arma) [«سانتیاغو» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آرماتولوس (Armatoles, Ἀρματωλοί) یانیه ولایتی طرفلرنده لزومی حالنده دولته عسکر ویرمك شرطیله، بعض امتیازاتی وسلاح طاشیمق حقنی محافظه ایتمش اولان آرناؤد خرستیانلردن مرکب عسکر صنفلرینه ویریلن اسمدر، که رومجه «مسلح» دیمکدر. الك اول یاوز سلطان سلیم حضرتلری رومللرك اختلاللرینه قارشی بونلردن منتظم بر فرقه تشکیل ایتمشیدی. تپه‌دلنلی علی پاشا دخی بر آرما تولوس فرقه‌سی ترتیب ایتمش ایسه‌ده، هر نصلسه علی پاشانك وفاتندن صکره، بونلر سلاحلرینی دولته قارشی چویروب، یونانك استقلالنی منتج اولان عصیانی چیقارمشلردر.

آرماداله (Armadale) اسقوچیانك (لینلیتغوو) قضاسنده، (باتغات) ناحیه‌سنده و(باتغات) شهرینك ۳ کیلومتره غربنده بر کوچك قصبه اولوب، ۲۷۱۰ اهالیسی واردر.

آرماده (Armada) اسپانیولجه «دونما» دیمك اولوب، اسپانیا قراللرندن ایکنجی فلیپك میلادك ۱۵۸۸ تاریخنده انکلتره قرالیچه‌سی (ایزابلا)یه قارشی تجهیز ایتمش اولدیغی مشهور دونمایه علم اولمشدر. بودونما ۱۳۵ سفینه‌دن مرکب اولوب، (اینونچیبله آرماده) یعنی «مغلوب اولماز دونما» تسمیه اولنمش ایکن، ابتدا فرطنه‌دن، وبعده آمیرال (دراق) لك قوماندەسی آلتنده بولنان انکلیز دونماسی طرفندن آز مدت ظرفنده امحا ایدلمشدر.

آرمار (Armar) هندستانك شمال غربیسنده کائن پنجاب قطعه‌سنك (جلاندار) ایالتنده، هوشیارپور قضاسنده بر شهر اولوب، ۹۶۳۲ اهالیسی واردر.

آرماسائو (Armaçao) آمریقای جنوبیده برازیلیانك (سنت‌قترینه) آطه‌سنده بر کوچك قصبه‌در، که ۲۷° ۳۰′ عرض جنوبی ایله ۵۱° طول غربیده واقع اولوب، بالنیه آوجیلرینك بر موقفی حکمنده‌در.

آرماغ (Armagh) ایرلانده‌نك شرق طرفنده (اولستر) ایالتنده بر قضا اولوب، ۱۳۲۹ مربع کیلومتره‌دن عبارت اولان سطحی طاغلق بر یردر. (اوربان) و(بلاواتر) اسمنده ایکی نهری اولوب، ایکیسی‌ده (تیغ) کولنه دوکیلور، وبوکولك شمال ساحلنده بحر محیط آطلاسی‌یه منصب بر آیاغی واردر. اهالیسی ۲۳۲ ۳۹۲ کشی اولوب، مرکزی (آرماغ) شهریدر.

آرماغ (Armagh) ایرلانده‌ده آنفاً بیان اولنان قضانك مرکزی بر شهردر، که (بلاق واتر) نهرینه دوکیلن (قالان) چایی کنارنده وبر تپه‌نك اتکنده ودوبلینك ۱۳۰ کیلومتره شمال غربیسنده واقع اولوب، ۱۲٦۵٤ اهالیسی واردر. ایرلانده‌قتولیکلرینك مرکز روحانیسی اولوب، اعصار سالفه‌ده اوروپانك ترقی معارفله شهرت بولان قصبه‌لرینك الك برنجیلرندن ایدی؛ لکن دفعاتله یانمش وتخریب ایدلمش اولدیغندن، اسکی ترقیسنی غائب ایدوب، یالکز بر مکمل کتبخانه‌سیله رصدخانه‌سی باقیدر، که ۱۳″ ۲۱′ ۵٤° عرض شمالی ایله ۵۲″ ۳۸′ ٦° طول غربیده واقعدر.

آرمامار (Armamar) پورتکیزك (بیرا-آلتا) ایالتده (ویزئو) قضاسنده، (لامغد) شهرینك ۱۰ کیلومتره شرقنده وآز دها آشاغیده صول ساحلندن (دویرو) ایرماغنه دوکیلن بر دره‌نك بوغازنده واقع ناحیه مرکزی بر قصبه اولوب، ۲۱۷۳ اهالیسی واردر.

آرمانتیره { (Armentières) فرانسه‌نك « شمال ایالتنده » (لیل) قضاسنده و(لیل) شهرینك ١٨ کیلومتره شمال غربیسنده، (اسقو) نهرینه دوکیلن (لیس) چایی اوزرنده و بلچیقه حدودی قربنده ناحیه مرکزی بر شهر اولوب، ١٩٦٠٠ اهالیسی، صنایعه مخصوص بر جمعیتی، مکمل بر مکتبی، کتبخانه‌سی، تیمارخانه‌سی، کتن وپاموقدن انواع بزلر وپیکه‌لر فابریقه‌لری، دباغخانه‌لری، دمیرخانه ودوکمخانه‌لری، وپك ایشلك پازارلری واردر. ناحیه‌سنك اهالیسی ٣٢ ٨٠٠ در.

آرمانسون { (Armançon) فرانسه‌نك (سینه) حوضه‌سنده بر نهردر، که (قوت‌دور) ایالتنده (شاتلنو) شهری قربنده نبعانله، جنوب شرقیدن شمال غربی‌یه آقه‌رق، و(برن) نهریله دخی قاریشه‌رق، (یونه) ایالتنه کیرر، واوراده بر قاچ کوچك چایك صولرینی دخی طوپلایه‌رق، وبرقاچ قصبه‌لرك ایچندن ویا یانندن کچه‌رك، ٢٠٠ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، صاغ طرفدن (یونه) نهرینه دوکیلور. پارسدن لیونه کیدن دمیر یولی خطی خیلی یرلرده بو نهرك کناری بویجه کیدر.

آرمانسه { (Armance) فرانسه‌نك (سینه) حوضه‌سنده بر نهردر، که (اوب) ایالتنك (شاتورسه) شهری قربنده نبعان، وتا منبعندن صویی چوق اولمغله، بر چوق دکرمن وماکینه‌لر چویره‌رك، جنوب غربی‌یه طوغری جریانله، (یون) ایالتنه کیردکدن صکره، صاغ ساحلندن (آرمانسون) نهرینه دوکیلور. مجراسی قرق اللی کیلومتره اولوب، اوست طرفلرنده کسیلن اودون وکراسته‌نك صالله ایندیرلمسنه مدار اولور.

آرمانیاق { (Armagnac) فرانسه‌نك جنوب شرقی جهتنده‌کی (غاسقونیه) مملکتنك بر قطعه‌سیدر، که تقسیمات قدیمه‌ده بو ولایتك بر سنجاغی اولوب، شمالاً (قوندوموآ) و(آژنه) شمال شرقی طرفندن (کرسی)، شرقاً (لانکدوق)، جنوباً (بیغوره) و(قومینژه)، غرباً (بثارنه)، (مارسان) و(غاباره) قطعه‌لریله محدود ومحاط ایدی. ایکی دائره‌یه منقسم ایدی؛ « اوست آرمانیاق » ك مرکزی (اوش) شهری اولوب، درت قضاسی وار ایدی؛ « آلت آرمانیاق » ك مرکزی (نوغارو) شهری اولوب، ایکی قضاسی وارایدی. بو مملکتك اراضیسی منبت اولوب، خیلی حبوبات، شراب وقونیاق محصولاتی واردر. تقسیمات جدیده‌ده بونك اکثر اراضیسی (ژرس) ایالتنی تشکیل ایدوب، قالان طرفلری دخی « لوت وغارونه »، « تارنه وغارونه » و« اوست غارونه » ایالتلرینه الحاق اولنمشدر. آرمانیاق قطعه‌سی ابتدا (آکتین)ه ملحق اولوب، بعده (غاسقونیه)یه الحاق، ومیلادك ٩٦٠ تاریخنده وراثت امتیازیله آیریجه بر قونتلغه تحویل اولنمشیدی. میلادك ١٦٤٥ تاریخنده قرال اون دردنجی لویی (آرمانیاق) قونتلغی عنوانتی (لورنه) لی هنری‌یه ویرمش، وبو عنوان ١٧٨٩ تاریخنه‌دك مرقومك نسلنده قالمشیدی. تاریخ مذکورده فرانسه ایالات جدیده‌یه تقسیم اولنمغله، بو اسم دخی سائرلری کبی متروك قالمشدر.

آرمانیاق قونتلری { فرانسه‌نك آنف الذکر آرمانیاق ایالتی دره‌بکلرینك عنوانی اولوب، بو خاندانندن یدنجی برنار اون بشنجی عصر میلادی اوائلنده فرانسه‌یی تخریب ایتمکده بولنان (بورغونیه) و (اورلیان) دوقه‌لری بیننده‌کی مخاصماته قاریشه‌رق، اوغلنه قیزینی آلمش؛ اولدیغی (اورلیان) دوقه‌سنك طرفنی آلمش؛ وبو دوقه‌نك قتلندن صکره، (اورلیان) دوقه‌لغی طرفکیرلرینك باشنه کچوب، بورغونیه دوقه‌سنی مغلوب، وکلیتلی بر عسکرله پارسه دخول ایده‌رك، قرالیچه (ایزابو) یی کندیسنی ابتدا باش مابینجی وبعده باش وکیل تعیین ایتمکه مجبور ایتمش ایسه ده، ارتکاب ایتدیکی مظالم اوزرینه، قرالیچه بورغونیه خاندانه التجایه مجبور اولمغله، میلادك ١٤١٨ تاریخنده بورغونیه‌لیلر پارسه کیرنجه، بتون اهالی دخی اونلره التحاق ایده‌رك، کندیسنی وطرفدارلرینی قتل ایتمشلردر. — بونك طورونی بشنجی ژان قرال یدنجی شارل زماننده انکلیزلرله مخابرات خفیه‌ده بولنمق تهمتیله اتهام اولنه‌رق، املاکی بالمصادره نفی اولنمش ایسه‌ده، اون برنجی لوینك جلوسنده عفو واملاکنك بر مقداری اعاده اولنمش؛ وآنجق کندیسی فرانسه قراللغی علیهنده تشکل ایتمش اولان « منفعت عمومیه اتفاقی » نام هیئته داخل اوله‌رق، قرالك برادری طرفنی التزام، وفرانسه سواحلنی انکلیزلره آراغونلیلره تسلیم ایتدیکندن، یکیدن نفی ومصادره ایله محکوم اولنجه، سلاحه صاریلوب، خیلی وقت تحصن ومقاومت ایتمش؛

ونهایت ١٤٧٣ ده قرالك عسکری خیانتله قلعه‌یه ادخال اولنه‌رق، کندیسنی قتل ایتمشلردر. بو قونت همشیره‌سی ایزابلا ایله مناسبات غیر مشروعه‌ده بولنه‌رق، پاپانك پروتستولریله برابر، همشیره‌سنی علناً ورسماً تزوج ایتمشیدی. — ینه قونت برنارك ایکنجی اوغلندن طوغونی اولان (ژاق) دخی اون برنجی لویی‌دن پك چوق نعمتلر کورمش، وقرالك عمیجه‌سنك قیزینی تزوجله، (نمروس) دوقه‌لغنه تعیین اولنمش ایکن، مذکور جمعیت فسادیه‌یه وسائر دسایسه قاریشدیغندن، برقاچ دفعه عفو اولندقدن صکره، توقیف اولنه‌رق، بر دمیر صندیق ایچنه قپادلمش، ومیلادك ١٤٧٧ تاریخنده اعدام اولنه‌رق، روایته کوره، کوچك یاشده بولنان چوجقلری دخی اعدامنده حاضر بولنمغه، وحتی پدرلرینك قانی اوستلرینه دوکیله‌جك بر محلده طورمغه اجبار ایدلمشلردر. — بونك اوغلی (لویی) پدرینك اعدامنده بش یاشنده اولوب، اون برنجی لویی صاغ اولدقجه محبوس قالدقدن صکره، سکزنجی شارل طرفندن عفو واملاکنك بر مقداری اعاده اولنمش؛ وکندیسی ایتالیا سفرنده قرالك معیتنده بولنوب، ابراز خدمت ایتمش اولدیغندن، ناپولی خدیویتنه نصب اولنمش ایسه ده، موفق اوله‌میوب، نهایت ١٥٠٣ ده اسپانیوللرله واقع اولان بر محاربه‌ده قتل اولنمش؛ وبونك قتلیله آرمانیاق قونتلری خاندانی دخی منقرض اولمشدر.

آرمبرغ (Aremberg) آلمانیانك جهت شرقیه‌سنده واقع بر اوفق مملکتدر، که وقتیله مستقل بر دوقه‌لق اولوب، بعده هانووره‌یه، ونهایت پروسیه‌یه الحاق اولنمشدر. مرکزی اولان آرنبرغ آنجق ٣٠٠ اهالیی شامل بر کوچك قریه اولوب، بر استحکامی واردر. بوکون (آرمبرغ‌میپ) اسمیله برقضا اولوب، (امس) نهری مجراسنك وسطلرنده ١٩٢٧ مربع کیلومتره اراضی و ٦٠٠٠٠ اهالیی جامعدر. اراضیسی قوملق وغیر منبتدر. آرمبرغ پرنسلری خاندانی (بروکسل) ده اقامت ایدیور ایسه‌ده، چوجقلری. پرنسلك عنوانی غائب ایتمدمك ایچون، آلمانیا طوپراغنده طوغمق مجبوریتنده درلر.

آرمبرغ پرنسی ماری رایموند (Marie-Raymond prince d'Aremberg) میلادك ١٧٥٣ تاریخنده بروکسلده طوغمش، و ١٨٣٣ ده وفات ایتمشدر. فرانسه‌نك خدمت عسکریه‌سنه کیروب، ١٧٨٠ دن ١٧٨٢ یه قدر میرالایلقله آمریقا محاربه‌سنده بولنمش؛ وعودتنده (فلاندره) نك فرانسه‌نك النده بولنان قسمندن مجلس عمومی اعضالغنه انتخاب اولنه‌رق، خطیب مشهور (میرابو) ایله فوق‌العاده بر محبت ودوستلق حاصل ایده‌رك، افکار جدیده اصحابنك طرفکیری اولمش ایسه‌ده، مؤخراً ینه قرال طرفداری اولوب، (میرابو) یی دخی بو طرفه جلب ایتمکه موفق اولمشیدی. میلادك ١٧٩٣ تاریخنده آوستریایه کیدوب، جنراللق رتبه‌سنی احراز ایتمشدر. میرابو حقنده بعض خاطره‌لری جامع پك معتبر برکتاب یازمشدر.

آرمبرغ دوقه‌سی لئوپولد (Leopold duc d'Aremberg) آوستریا جنراللرندن اولوب، میلادك ١٦٩٠ تاریخنده طوغمش، و ١٧٥٤ ده وفات ایتمشدر. مجارستان وبلغراد محاربه‌لرنده، وبعده مشیریت رتبه‌سنی احرازله (فلاندره) محاربه‌سنده بولنمش، وبو محاربه‌ده مجروح اولمشدر. علوم ومعارف محبی اولوب، فرانسه‌دن نفی اولنمش اولان شاعر (روسو) یی حسن قبول ایتمش؛ و (وولتر) له مخابره‌ده بولنمشدر.

آرمسترونغ (Armstrong) ممالك مجتمعه‌نك جماهیر شرقیه‌سندن (پانسیلوانه) جمهوریتنك غرب طرفنده و (آلغانی) نهرینك ایکی طرفنده واقع بر قضادر، که سطحی ٢١٦٠ مربع کیلومتره‌دن عبارت اولوب، ٤٣٣٨٠ اهالیی جامعدر. کمور معدنلری چوقدر. مرکزی (کیتانینغ) قصبه‌سیدر. — بو اسمله جمهوریت مذکوره‌ده برقاچ قریه دخی واردر.

آرمسترونغ جون (J. Armstrong) اسقوچیا اطبا وشعراسندن اولوب، میلادك ١٧٠٩ تاریخنده (ادیمبورغ) ك جوارنده (قارستلون) قصبه‌سنده طوغمش، و ١٧٧٩ ده وفات ایتمشدر. طب وحفظ صحت حقنده برقاچ کتابله برابر، متطببلرك علیهنده «طبك طریق اختصاری» عنوانلی برهجویه‌سی، «عشقك تصرفی» عنوانلی بر منظومه‌سی وسائر آثاری واردر.

آرمسترونغ جورج (G. Armstrong) انکلتره‌نك مشهور ماکینه فابریقه‌جیلرندن اولوب، میلادك ١٨١٠ تاریخنده

طوغمشدر. ایجاد ایتمش اولدیغی برنوع طوپله مشهور در، که کندی اسمیله یاد اولنور. آرمسترونغ طوپی خفیفلکی، صاغلاملغی وکوزل نشان آلمسی سببیله ایجادنده شهرت بولوب، بتون دولتلر طرفندن قبول ومبایعه اولنمشیدی. مؤخراً آلمانیالی (قروب) بونك اسمنی باصدیرمشدر.

آرملی (Armley) انکلتره‌نك (یورق) ایالتنده، (لیدس) شهرندن ٥ کیلومتره‌لك مسافه‌ده وبو شهردن (لیورپول)ه قدر آچلش اولان برقنالك اوزرنده واقع بربیوك قریه اولوب، ٩٢٢٤ اهالیسی ویوك منسوجاتی فابریقه‌لری واردر.

آرمنتو (Armento) ایتالیای جنوبینك (باسیلیقاته) ایالتنده، پوتنچه قضاسنده وپوتنچه شهرینك ٥٢ کیلومتره جنوب شرقیسنده، طاغلرله محاط صارب برقیانك اوستنده‌واقع برقصبه اولوب، ٢٩٦٠ اهالیسی وبعض اسکی استحکامات خرابه‌لری واردر. جوارنده پك غریب بعض مغاره‌لر بولنیور.

آرمنیا (Arménie) [«ارمنیه»و«ارمنستان» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

آرموری (Armory) هندستانك‌وسطلرنده (چانده) قضاسنك برقصبه‌سیدر، که (پایین‌کنك) نهرینك ساحل یسارنده و (نکپور) شهرینك ١٢٠ کیلومتره شرق جنوبیسنده واقع اولوب، ٥٦٧١ اهالیسی وخیلی ایشلك تجارتی واردر.

آرموریقه (Armorique) بو کلمه اسکی کلت لساننده «دکیز» دیمك اولمغله، فرانسه‌نك (سینه) نهری منصبندن (لوآر)ك منصبنه قدر (مانش) دکیزنده وبحر محیط آطلاسیده اولان سواحلنه علم اولمشدر. میلادك ٤٠٨ تاریخنده بو سواحلده بولنان قصبه‌لر اهالیسی بینلرنده براتفاق تشکیل ایده‌رك، رومالیلره قارشی عصیان ایتمشلردی.

آرمی برونی (Capo delle Armi) ایتالیانك منتهای جنوبنده «سینه بوغازی» قربنده بربروندر.

آرمیرو (Armiro) [«ارمیه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آرمینیوس Arminius,) یاخود هرمان (Hermann) جرمانیا یعنی اسکی آلمانیا اقواممندن (کروسق)لرك رؤساسندن اولوب، میلادك ٩ تاریخنده روما سردارلرندن (واروس)ك تکمیل بر اردوسنی باتیرمش؛ و(جرمانیقوس)ك قوماندهسی آلتنده کوندریلن کلیتلی روما عسکرینه بر چوق وقت مردانه مقاومتله، نهایت جرمانیایی ترك ایدوب کیتمکه مجبور ایتمشدر. بو موفقیتلری اوزرینه حکمدارلق عنواننی آلمق ایستدیککندن، میلادك ١٩ تاریخنده، ٣٧ یاشنده اولدیغی حالده، رفقاسندن بری طرفندن قتل اولنمشدر. کندیسی رومادن تربیه اولنوب، آوغستوس وواروس ایله کسب الفت ایتمشیدی. روایته کوره، جرمانیالیلر بونك وفاتندن صکره، (ارمینسول) نامیله آلهه‌لری زمره‌سنه ادخال ایتمشلردی. آلمانلر ١٨٧٥ تاریخنده (دتمولد) شهرنده آرمینیوسك نامنه برهیکل رکز ایتمشلردر.

آرمینیوس ژاق (J. Arminius) — یاخود هارمنسن (Harmen-sen) ١٥٦ تاریخنده فلنكك (اودوارتر) قصبه‌سنده طوغمش و١٦٠٠ ده وفات ایتمش بر پروتستان روحانیدر، که آمستردام و(لید) شهرلرنده عقاید معلمی بولنمش؛ وقدری انکار ایله ندامتك هرکناهی عفو ایتدیردیکنی التزام ایده‌رك، بریکی مذهب ایجاد، وبتون خرستیانلری بر مذهبه جمع ایتمکه جهد ایتمش؛ ومعاصرلریله برچوق منازعه‌لر ومباحثه‌لر ایده‌رك، امور مذهبیه‌یه متعلق برقاچ کتاب دخی یازمشدر. فکر ومذهبنی قبول ایدنلر برآره‌لق تکفیر وتضییق اولنمشلر ایسه‌ده، مؤخراً سربست براقیلوب، الآن فلنکده آرمینیوسك مذهبنه تابع آدملر بولنقده‌در.

آرمینیوسبورغ (Arminiusburg) پروسیه‌نك غرب طرفنده کائن (وستفالیه) قطعه‌سنده و(توتوبورغ) اورمانلری اورته‌سنده بر طاغدر، که برنجی عصر میلادی ابتدالرنده آرمینیوس نام جرمانیالی قوماندانك رومانك بر اردوسنی محو وپریشان ایتدیکی محلدر. مؤخراً دخی شارلمان ایله ساقسونیالیلر آره‌سنده بو طاغده بر بیوك محاربه اولمشدر. بر اسکی استحکامك خرابه‌لری موجوددر.

آرنا (Arena) ایتالیای جنوبینك (قلابریا) قطعه‌سنده (مونتلیونه) قضاسنده و(مونتلیونه) شهرینك ٢٣ کیلومتره جنوب شرقیسنده بر بیوك قریه اولوب، ٢٤٤٠ اهالیسی واردر. دفعاتله یاپیلوب حرکت ارضدن منهدم اولمش بر قلعه‌سی ده واردر.

آرنا { ژوزف — (Joseph Aréna) قورسيقه جزيره‌سنده بوناپارت فامیلیاسنك دشمنی اولان بر فامليايه منسوب اولوب، ١٧٧٠ تاريخ ميلاديسنده طوغمش؛ وژاندارمه عسكری خدمتنده ايكن، ١٧٩٧ ده قورسيقه طرفندن مبعوث انتخاب اولنه‌رق، او وقت قونسول بولنان بوناپارته قارشی بر اتفاق خفی ترتيب ايتمش ايسه‌ده، مقصدلری اجرا اولنه‌جغی وقت اوپراده توقيف اولنه‌رق، ١٨٠١ ده اعدام اولنمشدر. — برادری بارتلمی آرنا دخی، روايته كوره، بوناپارته بيچاقله قصد ايدوب، (ليوورنو) يه فرار، و١٨٢٩ ده اوراده وفات ايتمشدر.

آرناپو { (Arena-Po) ايتاليای شماليده لومبارديا قطعه‌سنك (پاويا) ايالتنده، (ووكرا) قضاسنده و(ووكرا) شهرينك ٣٣ كيلومتره شمال شرقيسنده، (پو) ايرماغنك ساحل يميننده واقع بر كوچك قصبه اولوب، جواريله برابر ٣٦٧٥ اهاليسی، بر اسكی قلعه‌سی ومتعدد كوشكلری واردر.

آرناره { (Arnara) ايتاليانك روما ايالتنده (فروسينونه) قضاسنده وفروسينونه شهرينك ٩ كيلومتره شمال غربيسنده، (غاريليانو) نهرينه دوكيلن (ساقو) چاينك قربنده واقع بر بيوك قريه اولوب، ٢٠٢٠ اهاليسی واردر. قربنده بر منطق بركانی، لنكيت معدنی، واراضئ رابعه حيواناث جسيمه‌سنك مستحاثاتی بولنيور.

آرناس { (Arenas) اسپانياده برقاچ كوچك قصبه وقريه‌نك اسميدر. بونلرك بری (آرناس ده سان پدرو) قصبه‌سيدر، كه اسكی قشتاله قطعه‌سنك (آويلا) ايالتنده وآويلا شهرينك ٥٦ كيلومتره جنوب غربيسنده واقع اولوب، قضا مركزيدر. ٢٣٠٠ اهاليسی واپك كارخانه‌لری واردر. — بری (آرناس ده الحما) قريه‌سيدر، كه غرناطه ايالتنده وغرناطه شهرينك ٢٤ كيلومتره جنوب غربيسنده واقع اولوب، ١٠٦٥ اهاليسی ومعدن صولری واردر. — بری‌ده (آرناس ده ولز) قريه‌سيدر، كه (ملاغه) ايالتنده وملاغه شهرينك ٢٤ كيلومتره شمال شرقيسنده واقع اولوب، ١٤٠٠ اهاليسی واردر. — (آرناس غورناس) اسمنده دخی قومدن بر صيرت واردر، كه اسپانيانك جنوبنده (هوئلوا) ايالتنده واقع اولوب، (وادی الكبير) منصبنك شمال غربيسنده و(قاديس) كورفزيله بو نهرك واديسی آره‌سنده ممتد اولور.

آرنالس { (Arenales) آمريقای جنوبيده آرجنتين جمهوريتنك (بونس آيرس) ايالتنده ومركز جمهوريت اولان (بونس آيرس) شهرينك ٣٥٠ كيلومتره جنوب غربيسنده واقع بر ناحيه اولوب، ٣٢٥٠ اهاليسی واردر، وپك چوق حيواناث يتيشديريليور.

آرناؤد { ممالك عثمانيه‌دن روم ايلينك يعنی بلقان شبه جزيره‌سنك غرب طرفلرنده ساكن بر قومدر. «آرناؤد» كلمه‌سنك روجه «آروانيت» كلمه‌سندن تحريف ايدلمش، وبونك‌ده آرناؤدلر عندنده مستعمل اولان «آربان» كلمه‌سندن آلنمش اولديغی بيان ايتدی ايدك [«آربان» و «آربانيا» ماده‌لرينه مراجعت بيوريله.]

بو قوم تاريخك ضبط ايده‌مديكی پك اسكی بر زماندن بری بالقان شبه جزيره‌سنده ساكن اولوب، دفعاتله كنديني كوسترمش، واسكی يونان وروما ايله مناسباتده بولنمش ايسه‌ده، دائما متفرق ياشامش، وسائر اقوام وامله قاريشيق صورتده ظهور ايدوب، هيچ بر وقت اتحاد ولسان مليسنی كوستره‌بيله‌جك بر صورتده كورنمه‌مش اولديغندن، يقين وقتلره قدر مجهول بر حالده قالمشيدی. اوروپا مورخلرينك كيمی بونلرك يقين وقتده قافقاسيه‌ده‌كی (آلبانيا) يعنی داغستاندن كلمش اولدقلرينه، كيمی اسلاو اقوامی جمله‌سندن بولندقلرينه، كيمی يونانيلرك حالت وحشيهٔ اصليه‌سنده قالمش بر شعبه‌سی اولدقلرينه ذاهب اوله‌رق، هر بری حقيقتدن پك اوزاق بر ملاحظه‌ده بولنمش؛ وبعض مورخلرك بعضيسی‌ده كنديلرينی عربستاندن كلمش بر عرب قبيله‌سی فرض ايتمشلر دی. واقعا، لسانلرنده اسكی يونان ولاتين واسلاو لسانلريله مشابه ويامشترك كلمه‌لر بولنديغی بيليرلردی، لكن بو كلمه‌لری او لسانلردن مأخوذ ظن ايدرلر دی. نهايت بعض اوروپا محققلری آرناؤد لسانه واقف اولنجه، بو لسانك اسكی يونان، لاتين، اسلاو، غوط، فارسی وسانسكری لسانلريله نه درجه‌لرده مناسبتی اولديغی آكلايه‌رق، ولسانی اساس اتخاذ ايدوب، تاريخلری دخی قاريشديره‌رق، آرناؤد قومنك اصلنی ونره‌دن كلوب، نه اولديغی آكلامشلر در. عصرلرجه بر معما حالنده

قالمش اولان بو مسئله آرتق تماميله حل اولنوب، آر-
ناؤد قومنك (آريا) دنيلن آسيا واوروپا امى زمره-
سنك اك قديم شعباتندن برشعبه اولديغى تحقق ايتمشدر.
بر طرفدن اسكى يونان، لاتين، اسلاو، وجرمن
لسانلريله وبناءً عليه بو لسانلردن منشعب اولان بتون
اوروپا السنهٔ جديده‌سيله وبر طرفدن دخى فارسى
وزند وسانسكرى لسانلريله مناسبت ومشابهتى اولان
آرناؤدجه كلمه‌لرى صايمق اقتضا ايتسه، بحث پك
اوزار، واكثر قارئلرمز ايچون، ايكى مجهولى مقايسه
ديمك اوله‌جغندن، ملالى موجب اولور. ديه‌بيليرزكه
آرناؤد لسانك اشتقاقاتى حاوى برلغات كتابى ياپلسه،
بو صايديغمز لسانلرك برى ويا بر قاچيله مناسبتى ظاهر
اوليه‌جق كلمه‌لر پك آز قالير؛ حالبوكه بو كلمه‌لرك بشقه
بر لساندن مأخوذ اولدقلرينه حكم اولنه‌ماز؛ بالعكس
پك چوق كلمه‌لر واردر، كه آرناؤدجه‌ده اولان صو-
رتلرى اصل واسكى يونان ويا لاتين لسانده‌كى
صورتلرى ايسه فرع اولديغى تبين ايتمشدر، كه بوده
آرناؤد لسانك اسكى يونان ولاتين لسانلرندن دها
اسكى، وآرناؤد قومنك دخى پك قديم اولديغنى كوستر-
يور. بعض كلمه‌لرده آرناؤدجه‌نك اوروپانك سائر
السنهٔ آريانيه‌سنك جمله‌سندن زياده فارسى وزند
وسانسكرى لسانلريله مناسبت ومشابهتى اولمسى آرناؤد
لسانك لاتين، يونان ويا اسلاو شعبه‌لرى كبى برشعبه‌يه
منسوب اوليوب، طوغريدن طوغرى‌يه اسكى آريا
السنه‌سى زمره‌سنه منسوب اولديغنى، وبو قومك،
سائر اقوام قديمهٔ آريانيه كبى رأساً آسياى وسطيدن
اوروپايه كلمش اولديغنى اثبات ايدر دلائلدندر.

اوروپاده بولنان امم پك اسكى برزمانلرده، اقواى
احتماله كوره، آسياى وسطينك بلخ وهرات طرفلرندن
انفكاكله، بر طاقى ماوراء النهر وروسيه، بر طاقى
ايران وآناطولى وبر طاقى دخى قافقاسيه وقره دكيز
سواحلى طريقلريله كروه كروه غربه طوغرى هجرت
ايتمش، واوروپانك هر طرفنه ياييلمشلر در. آنجق بو
هجرتلر بروقتده وقوع بولميوب، آره‌لرنده پك اوزون
فاصله‌لر واردر. اوروپاى غربيده منتشر بولنمش اولان
كلت قومنك اك اول كلن قافله‌لردن اولديغى معلومدر.
ايشته آرناؤدلرك دخى او زمانلرده يعنى كلتلردن آز
اول ويا صكره كلمش اوللرى ملحوظدر. ذاتاً بينلرنده
لسانجه وسائر بعض خصوصجه دخى مشابهتلرى دركار
اولان بو ايكى قوم بردن وياخود بربرينى متعاقب
كلوب، كلتلر اوروپاى غربيده، وآرناؤدلر آوروپاى
شرقيده توطن ايتمش؛ واوروپاى شماليه‌يه دخى مؤخراً
توتونلر واسلاولر كلوب يرلشمشلر در. آرناؤدلرك
او وقت اسم مليسى (پلاسج) ويا (پلاسغ) ايدى، وبر
روايته كوره، بو اسم آرناؤدجه «اختيار» و «قديم»
ديمك اولان (پلاق) كلمه‌سندن محرف اولوب، متأخرين
طرفندن متقدمينه ويرلمشدر. هر حالده بو قوم او
وقتلرده بلقان شبه جزيره‌سنك هر طرفيله آناطولينك
قسم غربيسنى احاطه ايدوب، مؤخراً كلن هلنلر
موره شبه جزيره‌سيله يونانك بر قسمنى پلاسجلرك
اللرندن چيقارمشلر ايسه‌ده، بوكا بدل پلاسجلرك بر
چوغى ايتاليايه كچوب، احتماله كوره، اوراده بو-
لدقلرى وياخود صكره كلن ديكر برقومله قاريشه‌رق،
لاتين قومنى تشكيل ايتمشلر در؛ يوناندن دخى پلاسجلر
بسبتون چكلميوب، طاغلرده واوليا وآقارنانيا كبى
كوشه وكنارلرده خالص وآرى ياشار بعض پلاسج
كروهلرى قالدقدن بشقه، هلنلرله دخى قاريشوب
امتزاج ايدنلر پك چوقدر.

پلاسجلر يعنى اسكى آرناؤدلر وجه آتى اوزره
باشليجه درت قسمه منقسم ايديلر: ١، ايليريانلر، كه
يونان قديمك حدودندن آدرياتيق كورفزينك منتهاى
شمالنه قدر، يعنى شمديكى آرناؤدلقله بوسنه وهرسك
ودالماچيا قطعه‌لرنده منتشر ايديلر؛ ٢، ماكدونياليلر
كه (پيندوس) وشارطاغلرندن ردوب‌طاغنه وقره‌صويه
وآطه دكيزينه قدر ممتد اولان ماكدونيا قطعه‌سنده
يعنى سلانيك، مناستر، اسكوب وسيروز طرفلرنده
ساكن ايديلر؛ ٣، تراكيليلر كه حدود شماليه‌لرى
معين اوليه‌رق ادرنه ولايتيله بلغارستان طرفلرنده
ساكن وبلكه طونه‌نك ساحل يميننه قدر منتشر ايديلر؛
٤، فريجياليلر، كه آناطولى سواحلندن آنقره وسيواسه
قدر اولان قطعه‌ده بولنورلردى. بو صايديغمز درت
قومك پلاسج امتى شعباتندن اولدقلرى دلائل قويه
وبراهين تاريخيه ايله مثبت اولوب، آنجق بر طرفدن
ايليريانلرله ماكدونياليلر، وبرطرفدن دخى تراكيليلرله
فريجياليلر بربرلرينه كرك لسانجه وكرك اخلاق وعا-
داتجه دها قريب ايديلر؛ حله ايليريانلرله ماكدونيا-
ليلرك لسانى بركبى ايدى. بو درت قوم بيننده‌كى
قرابت او قدر قوى ايدى، كه بتون يونان حكمدار

وقهرمانلری طوپلانوب، فریجیالیلردن معدود اولان (تروآ) حکمداری اوزرینه هجوم ایتدکلری وقت، ماکدونیا وتراکیدن کیمسه یونانیلره اشتراك ایتمك شویله طورسون، بوقطعه‌لردن تروآلیلره پك چوق امداد کیتمش اولدیغی تاریخله مثبتدر. ماکدونیا وتراکی وفریجیا اهالیٔ قدیمه‌سنك لسانلرندن تاریخلرده حفظ اولنمش اولان بعض اسملرك الیوم مستعمل اولان آرناؤدجه کلمه‌لرله مشابهتی کوریلور. ازآن جمله ابوالمورخین هرودوت بالمناسبه فریجیا لساننده اکمکه (بوقس) دنیلدیکنی بیان ایدیور، که بونك آخرندن هرودوت طرفندن ضم اولنمش بر ادات یونانی اولان (س) طی اولنجه، شمدیکی آرناؤدجه‌ده دخی اکمك دیمك اولان کلمه‌نك عینی اولدیغی تبین ایدر. ایلیریانلرله ماکدونیالیلرك برقوم واحد وبرلسانله متکلم اولدقلرینی میلادك برنجی عصرنده یاشامش اولان استرابون دخی صراحةً بیان ایده‌رك: «اپیر وایلیریا وماکدونیا اهالیسی بر لسانله متکلمدرلر، صاچلرینی بر صورتده کسرلر، واخلاق وعادتلری دخی بردر»؛ ودیکر بر محلده «بونلر (پلاغونیا) دیدکلری اختیار مجلسلری معرفتیله اداره اولنورلر، واختیاره (پلایس)، اختیار قادینه دخی (پلایه) دیرلر» دیور. ایمدی «پلاقونیا» و «پلاق» کلمه‌لری الیوم آرناؤدجه‌ده بو معنالرله مستعمل اولدقلری کبی، عادات قدیمه‌یی محافظه ایتمش اولان آرناؤد مالیسورلری حالا بینلرنده‌کی اختلافاتی (پلاقونیا) تعبیر ایتدکلری اختیار مجلسلری معرفتیله فصل ایدیورلر.

بوقاریده صایدیغمز درت قومك پلاسج اقوامندن اولدقلری متفق علیه اولدیغی کبی، بونلردن ایلیریانلرك شمدیکی آرناؤدلرك اجدادی اولدقلرنده دخی شبهه یوقدر؛ ایکی بیك سنه‌دن بری جریان ایدن وقوعات اساساً مضبوط اولمغله، بو زمانده خارجدن آرناؤدلق قطعه‌سنه بر قوم کلوب اسکان ایتدیکی مخطر اولنمیور. بوندن ماعدا عمومیت اوزره اسکی پلاسجلرك شمدیکی آرناؤدلرله همجنس وهملسان بولنمش اولدقلرینی اثبات ایده‌جك دها پك چوق دلیللر اولوب، ازجمله اسکی یونان وروما دین واعتقادلرینك اسکی پلاسجلردن مأخوذ اولدیغی بتون یونان قدیم مورخلری اعتراف ایدیورلر؛ یونان قدیم وروما الهلری اسملرینك ایسه آرناؤدجه اولدقلری درکار اولدیغندن، پلاسج دیمك «اسکی آرناؤد» دیمك اولدیغی تبین ایدیور.

بو حالده، تاریخ طرفندن تکذیب اولنمقدن احتراز ایتمکسزین، وجنسیجه منسوب بولندیغم برقوم اولمغله، بیوتمك آرزوسنده بولندیغمه حمل اولنمیه‌جغندن امین اوله‌رق، دیه بیلیرم که: آرناؤد قومی وقتیله تریسته‌دن سیواسه قدر آوروپا وآسیانك ایکی بیوك قطعه‌سنده ساکن بر بیوك قوم ایدی. آناطولیده وقتیله ایران، یونان، روما وسائر بیوك دولتلر ومتمدن امتلر آره‌سنده ومختلف اجناسه منسوب فاتحلرك ید ضبطنده قاله‌رق، پلاسجلر چوقدن منقرض ونایاب اولدقلری کبی، تراکیدن وماکدونیانك شرق جنوبی طرفندن وایلیریانك جهت شمالیه‌سندن یعنی بوسنه وهرسکدن دخی قرون وسطاده سیل بلا کبی آقوب هجوم ایدن بلغار واسلاولر طرفندن اخراج اولنه‌رق، ماکدونیانك غرب جنوبی قسمیله ایلیریانك قسم جنوبیسنه یعنی شمدیکی آرناؤدلغه صیقیشدیرلمشلردر.

آرناؤدلر ایلیریان وپلاسج دنیلدکلری زماندن بری اساساً اخلاق وعاداتلرینی دکیشدیرمیوب، دائما اقوام متمدنه‌دن آیری ومنفرد وکوچك کوچك وبربرلرینه خصم قبیله‌لره منقسم بولنمش، واسترابونك تعریفنه باقیلیرسه، او وقتلرده دخی شمدیکی دبره واشقودره مالیسورلرینك سوردکلری عمری سورمکده بولنمشلردر. بونك ایچون هیچ بر وقت بر یره جمع اولوب، بر هیئت ودولت تشکیل ایتمك، ویا کندی لسانلرینی یازوب، بر ادبیات ملیه اویاندیرمق فکرنده بولنمامشلردر. ایچلرندن یتیشن بیوك آدملر دخی بر بشقه لسانله تحصیله واو لسانله معاملات دولیه‌ده بولنمغه مجبور اولور، وبو وجهله منسوب بولندقلری قومك شهرت وشانه پك آز خدمت ایده‌بیلیرلردی. بو صورتله یشایشلری کرك لسانلرینی وکرك اخلاق وعاداتلرینی اسکی حاللرنده محافظه ایدوب، بر کونه تبدله اوغرامامه‌لرینه سبب اولمشدر.

آرناؤدلر اسکیدن بری قبیله قبیله کندی رؤسالریله اختیار مجلسلری معرفتیله اداره اولندقلرندن، مضبوط تاریخلری اولمیوب، معروف اوله‌رق یالکز اوچ دولت تشکل ایتمشیدی، که بونلرك بری اشقودره طرفلرنده، بری اپیرده یعنی یانیه طرفنده وبری‌ده ماکدونیانك یکیجهٔ واردار قربنده بولنمش اولان (پلا)

شهر قدیمنده ایدی. بو اوچنجی دولت ماکدونیا دو-
لتیله معروف اولوب، تاریخی تماميله مضبوطدر. [«ما-
کدونیا» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.] بو دولت
فلیپك اوغلی اسکندر ذو القرنینك خروجی وتاهنده
قدر او وقت معلوم ومعروف اولان اقطار عالمك
همان کافه‌سنی فتح ایتمسی کبی خارق‌عاده دنیله‌بیله‌جك
بر بیوك وقوعاتله کندینی بتون عالمه طانیتدیرمشدر؛
آنجق آرناؤدلرك احوال مبسوطه‌سندن طولایی،
اسکندر دخی لسان یونانی ایله تربیه اولنوب، هرنه
قدر فتوحاتی ایدن عسکرینك جمله‌سی ماکدونیالی
اولدیغی کبی، کندیسی دخی اصلا ونسباً ولساناً ما-
کدونیالی‌اولوب، یونانیلرك پك‌محبی بیله اولمدیغی معلوم
ایسه‌ده، اکثر خلق‌عندنده یونانی ظن اولنمشدر. اپیر
ده‌کی دولتك اك بیوك ومشهور حکمداری (پیروس)
در، که رومالیلری ایکی دفعه مغلوب، ویونان ومصره
قدر توسیع غالبیت ایتمش ایسه‌ده، فتح ممالکدن زیاده
غالبیته نائل اولمغی سودیکندن، وفاتنده خلفلرینه
پدرندن بولدیغی ملکدن زیاده برشی براقامشدر. ایلیریا
حکمدارلرندن دخی اك زیاده رومالیلرله محاربه ایدن
(توتا) نام ملکه ایلك (گنچو) اسمنده‌کی حکمدار
کسب شهرت ایتمشلردر.

آرناؤدلر بیوك اسکندرك معیتنده عالمی فتح ایتد-
کدن صکره، رومالیلره کردنداده° اطاعت اولمغی قو-
لای قبول ایده‌میه‌رك، او قدر معنداته مقاومت ایتمشلر
دی، که اك نهایت قوتنك کثرتیله بونلری مغلوب
ایدن (پول امیل)، اخذ انتقام ایچون، سکسان بش
قصبه‌لرینی خاکله یکسان، وبر قاچ یوز بیك آدملرینی
اسیر ایدوب، زنجیر بند اوله‌رق رومایه سوق
ایتمشدر. ایشته او وقتدن بوقومك نکبتی باشلایه‌رق،
بر طرفدن رومالیلرك اطاعتی آلتنده بولنمق، وبرطرفدن
دخی مؤخراً شمالدن هجوم ایدن هونلر، آوارلر وسا-
ئر سرسری وخونخوار اقوام وحشیه‌دن پایمال اولمه-
مق ایچون، طاغلره ومتین محللره چکیله‌رك، دوز
ومنبت یرلرینی بوش براقمغه؛ وبر طاقی ده بسبتون ترك
وطنله، یونان وموره جزایر وسواحلنه وتا اورته
طرفلرینه ومرمره آطه‌سنه قدر قاچمغه مجبور اولمشلر
در. ایشته یونان وموره‌ده وعلی‌الخصوص یونان
جزایرنده اهالینك نصفنه قریب بر مقدار ونسبتده
بولنان آرناؤدلر ومرمره آطه‌سنده‌کیلر او وقتلردن
کلوب قالمشلردر. آرناؤدلقده قالانلر ایسه طبیعی
مستحکم یرلره چکیلوب، دائمی صورتده سلاح بد-
ست یاشادقلرندن، کرك رومالیلره وکرك مؤخراً
قسطنطنیه قیصرلرینه اسماً تابع اولوب، حقیقتده کما
فی‌السابق کندی رؤسالری طرفندن مستقلاً اداره
اولنقده ایدیلر؛ وبو رؤسا یواش یواش پرنسلك
وقراللق سوسنی آلمشلردی. آرناؤدلغك دکیزه قریب
وآلچق یرلرنده ایسه فرانسه‌نك نورماندیا ایالتندن
بعض پرنسلر کله‌رك، حکم سورمکه باشلامشلر-
دیسه‌ده، اونلرده مرور زمانله آرناؤدلشمشلردی.
حتی‌الی یومنا هذا اشقودره ویاقوه مالیسورلری عند-
نده مرعی اولان قانون محلی‌یی وضع ایدن (دوقه کین)
(le duc Jean) بونلرك بری ایدی. آدریاتیق سوا-
حلنده‌کی بعض قصبه وقلعه‌لریده وندیکلیلرك الینه
چکمشیدی.

ایشته، سلاطین عثمانیه وغزاة مسلمین روم‌ایلی
قطعه‌سنه آیاق‌باصدقلری وقت آرناؤدلر بوحالده‌ایدیلر.
پرنسلرینك بعضیسی آز چوق مقاومت ایتمشلر ایسه‌ده،
اکثریسی عثمانلیلرك قوت وجلادتنی آکلادقلرندن بلا
محاربه تسلیم اولمش؛ وبو مناسبتله همان پرنسلرینك
جمله‌سی یرلرنده قالوب، بعض حقوق وامتیازاتله
دولت عثمانیه‌یه تابع اولمشلردی. آنجق‌مؤخراً اسکندر
بك بو پرنسلرك جمله‌سنی طوپلایوب، کندینی جمله‌سی
اوزرینه رئیس وقوماندان طانیتدیرمش؛ وکندیسی
فوق‌العاده جسور، مدبر وحرب آزما برآدم اولمغله،
پاپا وبتون آوروپا خرستیان حکمدارلری کندیسنی،
عثمانلیلره قارشی برسپرمقامنده قوللانمق نیتیله، تشجیع
وتشویق، وکندیلری دخی آرقه‌سی صره کله‌جکلرینی
وعد ایتدکلرندن، عثمانلیلرله محاربه‌یه طوتیشمش؛
وموقعلرینك‌دخی متانتی یاردمیله قرق سنه همان متمادیاً
حرب ایده‌رك، واوروپا حکمدارلریله پاپانك کندیسنی
آتشه صوقیله‌جق بر آلت کبی قوللانمق ایستدکلرینی
کوردیکی حالده، ینه وعدلرینه آلدانه‌رق، آرناؤدلغی
یاریم عصر پیاپی آتش وقان ایچنده بولندیرمشدر.
نهایت اسکندر بکك وفاتی اوزرینه، بتون آرناؤدلق
تماميله دولت علیهٔ عثمانیه‌نك ید ضبطنه کیرمش؛ واو
وقت دخی برقاچ‌یوزبیك آرناؤد ایتالیانك قلابریا وسیجیلیا
طرفلرینه هجرت ایتمش، وبرطاقی دخی وندیك، جنوه،
مارسلیا واسپانیایه قدر طاغیلوب پریشان اولمشلردر.

يالكز قلابريا وسيجليايه هجرت ايدنلر مستقل قريه
وناحيه‌لر تشكيل ايتدكلرندن، لسانلرينى، جنسيتلرينى
ومذهبلرينى الى‌الآن محافظه ايتمكده‌درلر، كه بونلرك
مقدارى ايكيوز اللى بيك راده‌لرنده تخمين اولنمقده‌در.

آرناودلر بو وجهله تابعيت عثمانيه دائره‌سنه داخل
اولدقدن صكره، هدايت ربانيه‌ايله همان بتون بكلرى
وايلرى كلنلرى بردن دين مبين اسلامى قبول ايتدكلرى
كبى، سائرلرى دخى تدريجى تدريجى اهتدا ايده‌رك،
آز وقت ايچنده اهالينك ثلثانى مسلمان اولمش؛ وقالان
ثلثى دخى همان نصفيت اوزره قتوليك واورتودوقس
مذهبلرينه منقسم بولنمشدر. روماليلره، بيزانس دولتنه
وحتى كنديلرينك همجنسلرى اولان بيوك اسكندره
بيله تماميله مطيع اولمامش اولان آرناودلر كلمهٔ جامعهٔ
توحيد قوتيله عثمانليلرله يكدل ويكوجود اولوب،
دولت عثمانيه‌نك اعلاى شان وشوكتنه وفتوحات
عثمانيه واسلاميه‌نك توسيعنه پك‌چوق همت وياردملرى
بكمشدر. تا عساكر منتظمه‌نك تشكيلى زماننه قدر
عموم آرناودلر دولتك دائمى صورتده سلاح آلتنده
بولنور بر اردوسى حكمنده اولوب، بونلر امر آلدقلرى
آنده، سلاح بدست اوله‌رق، سودان چوللرينه قدر
قوشمغه مهيا ايديلر. دولت دخى بونلرك خدمات
وصداقتلرينى تقدير ايده‌رك، اك بيوك مسندلره قدر
چيقارمشدر. يالكز صدارت مسندينى احراز ايدن
آرناود پاشالر يكرمى كشى قدر اولوب، هله بونلرك
ايچندن سلطان سليم اول وسلطان سليمان حضرتلرينك
دوزلرنده بش دفعه مسند صدارتى احراز، وعثمانلى
سنجاغنى يمن وعمانه واو وقته قدر اسمى بيله طويلامش
اولان آچينه وسوماتره‌يه قدر ايصال ايدن سنان پاشا
ايله، دولتى بر بيوك ورطه‌دن قورتاروب، معاذ الله
تعالى غروبه ياقلاشمش اولان نجم اقبال عثمانى‌يى يكيدن
اسكى پارلاقلغيله پارلاته‌رق، عثمانلى سنجاغنى وياننه
سورى خارجنده تموج ايتديرمكه موفق اولان كوپريلى
محمد پاشا ايله اونك اولاد واحفادى وفرهاد پاشا
وامثالى بو جسور وصادق قومك افرادندن ايديلر.

آرناودلر عموميت اوزره اوزون بويلى، ايرى كميكلى
وسينيرلى آدملر اولوب، على الخصوص قفالرينك
بيوكلكى وناصيه‌لرينك كنيشلكى ايله فرق اولنه‌بيليرلر،
كه بوده ذكاوت فطريه‌لرينك كثرتنه دلالت ايدر.
حقيقةً تحصيل وتربيه‌يه سوق اولنان آرناود چو-
جقلرى، كنديلرينجه مجهول لسانلرده تدريس اولندقلرى
حالده، پك آز وقت ظرفنده ترقى ايتدكلرى كورلمش؛
وبو قومك افرادندن پك چوق عالم آدملر يتيشمش
ايسه‌ده، اكثريسى اوقويوب يازدقلرى لسانك صاحبى
اولان اقوامك افرادندن ظن اولنمقده درلر. اخيراً
ارتحال ايدن ياقوه‌لى على افندى وخواجه تحسين كبى
بين العلما علم وذكاوتلريله تميز ايتمش پك چوق آرناودلر
كلمش اولديغى كبى، آتنه وروما دار الفنونلرينك آب
رويى اولان نيجه عالم آدملر دخى بو جنسيته منسوبدرلر.
يونان وايتاليا‌ده بولنان خرستيان آرناودلر دخى
استعدادلرينى اثبات ايده‌رك، يونانه استقلالى قزانديران
رؤسا وقپودانلرك وبو اغورده هر فدا كارلغى كوزه
آلان خلقك اكثريسى وعلى الخصوص بوچارى، چاولا،
قنارى، بولغاريس، بوبولينه كبى اك مشهورلرى آرناود
اولدقلرى كبى، غاريبالدينك يوزينى آغارتان وايتاليا-
نك توحيدينه سبب اولان دخى باشليجه ايتاليا‌ده‌كى
آرناودلردر. يونانى حالا بوكون اداره ايدن وعلى-
الخصوص دونمانسى قوللانان باشليجه اوراده‌كى آر-
ناودلر اولدقلرى كبى، ايتاليا‌ده‌كى آرناودلردن دخى
پك چوق عالم، شاعر ومصنف آدملر يتيشوب، بو
قومك افرادندن برى (يعنى اون برنجى قليان) پاپالق
مسندينه قدر واصل اولمش اولديغى، وبوكونكى
كونده ايتاليايى اداره ايدن موسيو قريسپينك بوقومك
افرادندن بولنديغى ذكر ايتمك كافيدر، ظن ايدرم.

آرناودلر اجدادلرينك اخلاق وعاداتنى وبرده نا-
موس وحيثيتلرينى محافظه‌ده و«بسا» تعبير ايتدكلرى
عهده وفا خصوصنده پك متيندرلر. جنسيتلرينى، قبيله-
لرينى، عائله‌لرينى وحتى مجرد بر سوزلرينى مدافعه
ايچون، قانلرينى دوكمكه هر وقت حاضردرلر؛ آنجق
استخفاف حياتده بر آز مبالغه ايتدكلرى ايچون، چوق
دفعه اهميتسز بر شى ايچون بينلرنده اوريشورلر.
هزل وخفتى سوميوب، جديته مائلدرلر. يوريمه‌ده
غايت خفيف وسريع اولوب، لوندانه طور وحر-
كتلرى وقهرمانانه وضعيتلرى وار در. قادينلرى
اولدقجه كوزل واوزون بويلى اولوب، آنجق ايريجه
وجودلى وبر آز اركك سيماليدرلر؛ مستوريتده پك
مبالاتلرى يوغيسه‌ده، ناموسلرينى محافظه‌ده زياده‌سيله
تعصبلرى اولوب، جزئى پرده‌ٔ ناموسدن ديشارى
چيقان قيز ويا قادين اك يقين اقرباسى طرفندن غدارانه

اعدام اولنور. آرناؤد قادینلری غایت چالیشقان وخمارات اولوب، اوك ایچنده حاکم ومستقل وار ککلر مسافر کبیدر. اصالته زیاده‌سیله دقت و اعتبار ایتدکلرندن، هرکس قیزینی ویرمك ایچون کندی درجه‌سنده آدم آرایه‌رق، بعض دفعه پك اوزاغه ویررلر؛ وقیزلرینه مال موروثدن حصه ویرمك عادتلری اولمیوب، کلینلك اثوابلری بیله قوجه‌لری طرفندن یاپدیریلیر. صلابت دینیه‌لری پك قوی ایسه‌ده، عملده زیاده مبالات وتعصبلری اولمیوب، مسلمانلرده خرستیانلقدن وکرك خرستیان کرك مسلمانلرده اسکی دیندن قالمه بعض عادات وآیینلر دخی الآن موجود ومرعیدر؛ وادیان مختلفه‌یه منسوب افرادلری بیننده وفاق ومحبت برکمالدر.

لسانجه کیغه وطوسقه اوله‌رق باشلیجه ایکی بیوك قسمه منقسم ایسه‌لرده، بو ایکی قسمك هیچ بری کندینی بو اسمله تفریق ایتمیوب، جمله‌سی (اشکیپتار) یعنی آرناؤد عنوانیله افتخار ایدرلر. کیغه‌لر آرناؤدلغك شمالنده وطوسقه‌لر جنوبنده ساکن اولوب، ایلبصاندن کچن (اشقومبی) نهری خط فارق مقامنده‌در. کیغه وطوسقه لسانلری یالکز شیوه وتلفظجه وبعض تعبیرات وتصریفاتجه فرقلی اولوب، اساساً لسان بر در؛ وبربرلرینك لسانني پك اعلا آکلارلر. بو لسانده درت وبشیوز سنه اول یازلمش قتولیك مذهبنه متعلق منثور ومنظوم بر قاچ کتابله بش اون عصردن بری حفظ اولنمقده اولان بعض ملی شرقیلر موجوددر، که شمدیکی لساندن فرقلری یالکز — او وقت مستعمل بولنوب، شمدی یرلرینه مسلمانلر طرفندن عربی وخرستیانلر طرفندن رومجه تعبیرات قوللانلقده اولان — بعض کلماتك بولنمسندن عبارتدر. اسلامیتدن صکره دخی آرناؤدلقده پك چوق شاعرلر یتیشوب، مولد شریف منقبه‌سی وسیر نبی ومرثیهٔ وقعهٔ دلسوز کربلا کبی امور دینیه‌یه ووعظ ونصیحته متعلق منظومه‌لر ودیوانلر نظم وترتیب ایتمشلردر. بونلرك مجموعی عادتا برادبیات دیمك ایسه‌ده، مسلمانلر عربی، اورتودوقسلر روم وقتولیکلر لاتین حروفیله یازدقلرندن، واثرلری کلمات وتعبیرات اجنبیه ایله مملو وسائر ملتلرك ادبیاتی طرزینه تابع بولندیغندن، آرناؤدلرك ادبیات ملیه‌لری یرینه کچه‌مه‌مش، ویالکز درت بش عصر اول یازلمش ویا او وقتلردن قالوب مؤخراً طوپلانمش اولان آثار واشعار بوموقعی احراز ایده بیلمشدر. طوسقه‌لرك خرستیانلری اولان اورتودوقسلر اوته‌دن بری روملاشمق هوسنده بولنه‌رق، یونان علم وتربیه‌سیله تربیه اولنمغه سعی ایده کلمشلر، وروم جمعیتلرینك دخی بوکا یاردمیله بر طاقمی لسان مادرزادلرینی اونوتمق درجه‌سنه کلمشلر ایسه‌ده، اخیراً ترتیب اولنان آرناؤد حروفیله کتب تدریسیه نشر، وطوسقه‌لقده آرناؤدجه تدریسنه مخصوص بعض مکتبلر کشاد اولنمغله، بونلر دخی کندی جنسیتلرینی محافظه، وبونك عکسنه تشویقاتدن کری طورمیان یوناندن تبعد وتنفر ایتمکه باشلامشلردر. اشبو عصر معارف حصر حضرت عبدالحمید خان ثانیده آرناؤدلرك دخی لسانی یازلمغه وادبیاتلری میدانه کلوب، ترقی ایتمکه باشلامشدر.

ممالك عثمانیه‌ده‌کی آرناؤدلر ایکی ملیون قدر اولوب، بونلرك ثلثانی اسلامدر. یونان وایتالیاده بولنان آرناؤدلر دخی بشیوز بیك نفوسی متجاوزدر. آرناؤدلر ذاتاً طاغلق وغیر منبت یرلرده دها جمعیتلی بولندقلرندن، مملکتلری کندیلرینی بسلیه‌میوب، چوغی صنعت وتجارتله، صاتیجیلقله ویاخود معاشلی عسکر ویا ژاندارمه وقولجی وسائر خدمتله ممالك عثمانیه‌نك هر طرفنه وحتی مصر وسودان ویمنه قدر غربتی اختیار ایده‌رك، زوجه‌لرندن اوزاق بولندقلرندن، وکچ اولنمك عادتلری اولدیغی کبی، بر طاقمی‌ده بشقه یرلرده اولنوب، قالدقلرندن ومحاربه‌لرده وبربرلریله اولان قان دعوالرنده چوق قیرلدقلرندن، نفوسلری تکثر ایتمك شویله طورسون، اوته‌دن بری آزالمقده بولنمشدر.

آرناؤدلرك جنسیتنی واصل ونسبلریله لسانلرینی اوروپایه طانیتدیران باشلیجه آوستریا دولتی طرفندن طول مدت یانیه واشقودره‌ده قونسلوس بولنمش اولان دوقتور (هان) ایله مشاهیر لسانیوندن (پوپ)، وکندیسی آرناؤد اولوب رومانیاده پرنسلك ایتمش اولان (کیغه) خاندانه منسوب پرنسس (دورادیستریا) ایله ایتالیاده‌کی آرناؤدلردن (دورسا)، مونسیور (قریسپی)، (قارده)، (ده‌راده) وسائرلریدر، که هر بری بو بابده آلمانجه وایتالیانجه لسانلرنده متعدد اثرلر یازمشلردر.

آرناؤد (Arnaud) [«آرنود» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آرناؤدکویی { بو نامله روم ایلی واناطولیده بر قاچ کوی بولنوب، اك مشهورلری بوغاز ایچنده‌کی آرناؤدکویدر. بو قریه بوغاز ایچنك روم ایلی طرفنده، قورو چشمه ایله بك آره‌سنده واقع اولوب، اصل قریه بر دره‌نك ایچنده اولمغله، هواسی پك ایی دکلسه‌ده، غرب جنوبی طرفنده تپه‌لرده بولنان بعض کوشکلر ویالیلرك هواسی معتدل؛ وآقندی برونندن یوقاری اوله‌رق شرق شمالی طرفنده‌کی یالیلر ایسه بسبتون پویراسه قارشی اولمغله، هوالری سرتدر. آرناؤد کوینك اولدقجه چارشیسی وهر اصنافدن دکانلری ومغازه‌لری، کوزلجه بر جامع شریف ایله ٤ روم کلیساسی و ۳ صبیان مکتبی وبر بیوك قره قولی واردر. آقندیسی غایت شدتلی اولوب، آقندی برونندن یوقاری بکه قدر منتظم بر ریحتمی وریحتمك اوزرنده بر چوق قهوه وقازینولری بولنمغله، یازین بر تفرجکاهدر. بو ریحتمك اوزرنده بر اسکی سرایك خرابه‌لری وبر سلطان ساحلخانه‌سی بولنیور. آرناؤد کوینك اکثر اهالیسی روم اولوب، خیلی اسلام وارمنی دخی بولنور. اوچ سنه مقدم قریه‌نك بر بیوك قسمی محترق اولوب، الآن ابنیه‌سی یاپیله‌مامشدر. بوقریه‌نك خانه‌لری ۲۵۰۰ واهالیسی ۷۵۰۰ قدردر. جوارینك چیلکی مشهوردر. — دیکر آرناؤد کویلرندن بری بکقوزدن درت ساعت ایچریده مرتفع بر محلده واقع برقریه‌در، که بر ایکی یوزخانه‌یی شاملدر. — بری‌ده ادرنه ولایتنده دده آغاج سنجاغنك اینوز قضاسنده واینوز شهرینك ۲۵ کیلومتره قدر شرقنده ومریجك اینوز کورفزینه منصب اولان شعبه‌سنه دوکیلن بر اوفق دره‌نك ساحل یسارنده واقعدر.

آرناؤدلق { (Albanie) بلقان شبه جزیره‌سنك یعنی روم‌ایلی دنیلن اوروپای عثمانینك غرب طرفنده وآدریاتیق دکیزینك ساحل شرقیسنده برقطعه‌در، که طولاً نارده کورفزندن وحدودیونانیه‌دن قره طاغك حدود سابقه‌سیله بوسنه وصربیه حدودینه، وعرضاً آدریاتیق ویونان دکیزلری سواحل شرقیه‌سندن بلغارستان حدودینه، واردار نهرینك آشاغیکی مجراسنه ویونان حدود جدیده‌سنه قدر ممتد اولیور. هر نه قدر که اکثر اوروپا خریطه وجغرافیالرنده (آلبانیا) اسمیله تسمیه اولنان قطعه بو قدر کنیش کوسترلیوب، شرقاً حدودی (پیندوس)، (غراموس) و(شار) سلسلهٔ جبالیله محدود کوستریلیور ایسه‌ده، غراموس وشارك شرق طرفنده قالان کسریه، مناستر، پرلپه، قالقاندلن، اسکوب، پرشتنه وحتی اخیراً صربیه‌یه ترك اولنان (ایورانیه)، (لسقواچ) و (قورشونلی) طرفلری دخی خالص آرناؤدلق اولدیغندن، حدود مذکوره‌یه صحیح نظر ایله باقیله‌ماز. آرناؤدلغك جنوب طرفی طاراولوب، پروزه برونندن باشلایه‌رق، شماله طوغری چیقلدقجه توسع ایتدیکندن، اك شمالنده یعنی اواکوندن بلغارستان حدودینه قدر اولان اکی همان بویی قدر واردر، که بو وجهله بو قطعه غیر منتظم بر مثلث شکلی آلوب، رأسی جنوبده واساسی شمالده‌در. بو قطعه هیچ بر وقت آیریجه برادارهٔ واحده آلتنده بولنمدیغندن، حدودینك تعیینیچون، اهالیسنك لساننـدن بشقه بر شیئه رعایت اولنمامق اقتضا ایدر؛ چونکه تاریخه رعایت ایتمك لازم کلسه، هیچ اولماز ایسه، ماکدونیانك تمامیله آرناؤدلق عد اولنمسی ایجاب ایده‌جکدر. ۳۹° ایله ٤۳° عرض شمالی و ۱۷° ایله ۲۰° طول شرقی آره‌سنده واقع اولوب، اك اوزون بویی بش درجه یعنی ۱۲۵۰، واك کنیش اکی دخی، ۱۰۰۰ کیلو متره اولوب، بتون سطحی تقریباً ٦۲۵۰۰۰ مربع کیلومتره‌در. بو قطعه غرباً آدریاتیق دکیزیله، غرب جنوبی طرفندن تارنته بوغازی ویونان دکیزیله، جنوباً نارده کورفزیله، جنوب شرق طرفندن یونان حدودیله وتسالیا ایله، شرقاً اصل روم ایلی یعنی ماکدونیا وبلغارستانله، شمالاً دخی صربیه، بوسنه وقره‌طاغ حدودیله محدود ومحاطدر.

آرناؤدلق عمومیت اوزره طاغلق ومرتفع بر یر اولوب. یالکز آدریاتیق سواحلی بویجه بربرندن بر طاغله آیرلمش بر صره اووه‌لر واردر، که بونلرك اك بیوکی آولونیه‌دن باشلایه‌رق، تا (قوایه)یه قدر تخمیناً ۲٤۰ کیلومتره‌لك ساحلده اوزانان واکی دخی ۱٥۰ کیلومتره‌دن آشاغی اولمیان (موزاکه) و(قره طوپراق) اووه‌سیدر. بو اووه آنجق تپه‌لری دخی حاوی اولوب، غایت منبت ایسه‌ده، ایچنده آقان نهرلر قیشین طغیان ایدوب، اکثر طرفلرینی کول وبطاقلق خالنه قودقلرندن، واهالیسی‌ده پك آز اولدیغندن، اکثر طرفلری خالی وغیر معموردر. دراچك شمالنده دخی واسعجه بر اووه بولندیغی کبی، تیرانه شهرندن دکیز

قیسنه وساحل بوینجه اولکونه واشقودره‌یه قدر اولان یرلر دخی دوز ومنبت اووه‌لردن عبارتدر. چاملق دنیلن جنوب غربی سواحلی ایسه آلچق تپه‌لردن عبارت اوله‌رق، هواسنك ملایمتیله وزیتون، پورتقال، لیمون آغاجلریله جنت آسا بر یر اولوب، کوزل قیشله‌لری دخی حاویدر. ایچ طرفلرنده دخی طاغلرك آره‌لرنده پك کوزل وادیلر، بایرلر ومرتفع اووه‌لر واردر، که یانیه، کوریجه، پرسپه، مناستر اووه‌لری بو قبیلدندر. آرناوٗدلغك شمالنده ایسه غایت کنیش ومحصولدار بر مرتفع اووه بولنیور، که قوصوه اووه‌سی نامیله معروفدر. لکن بو اووه‌لر طاغلرینه نسبةً جزئی اولوب، (آلب) سلسله‌سندن منشعب اولان طاغلرینك باشلیجه سلسله‌سی (شار) طاغیدر، که شمالدن جنوبه طوغری اوزانه‌رق، آرناوٗدلغك اورته‌سنده خیلی آلچقلنوب، کسیلیر کبی اولورسه‌ده، بر آز دها آشاغیده (غراموس) وبعده (پیندوس) نامیله تکرار یوکسله‌رك، یونانك ایچنه قدر اوزانیر. بو سلسله آرناوٗدلق قطعه‌سنك اك مرتفع محلندن عبارت اولوب، بر تقسیم میاه خطی تشکیل ایدیور، که بر طرفنك صولری آدریاتیق ویونان دکیزلرینه، ودیکر طرفنده‌کیلر دخی آطه‌لر دکیزینه وسلانیك کورفزینه دوکیلور. شارك اك مرتفع ذروه‌سی (قوراب) طاغی اولوب، ٢٥٠٠ متره ارتفاعی واردر. بو سلسله‌دن صکره اشقودره ایالتنده قره طاغ حدودینه قریب اولان اشقودره طاغلری کلیر، که اتکلری غرباً اشقودره شهرینه وکولنه، شرقاً یاقوه وایپك وپرزرینه، جنوباً درین نهرینك ساحلنه وشمالاً دخی قره طاغك ایچ طرفلرینه قدر ممتد اولور، وایپکده بر بوغاز تشکیل ایتدکدن صکره، سلسله قوصوه اووه‌سنك جهت شمالیه‌سنی طولاشه‌رق وآرناوٗدلقله یکیپازاری آیره‌رق، (وولچترین) ه منتهی اولور. بو سلسله‌نك ارتفاعی شارك ارتفاعندن دها آزدر. بوایکی سلسله‌دن بشقه، شار ایله آدریاتیق سواحلی آره‌سنده ارتفاع وامتدادلری مختلف دها بر چوق طاغلر بولنیور، که بونلرك اك یوکلری شونلردر: میردیته‌نك غرب طرفنده اولان (پولغه) طاغی، که اك یوکسك ذروه‌سی ١٢٦٠ متره ارتفاعنده‌در؛ ایلبصان ایله تیرانه آره‌سنده ممتد اولان (غرابه) طاغی، که آنجق ٦٤٦ متره ارتفاعی واردر؛ ایلبصانك جنوب شرقیسنده شمالدن جنوبه ممتد اولان (سوپوت) طاغی، که اك مرتفع محلی اولان (پولیس)ك ١٧٦٠ متره ارتفاعی واردر؛ براتك شرق طرفنده واقع (تومور) طاغی، که اك یوکسك ذروه‌سی ٢٤١٣ متره ارتفاعنده اولوب، پك دیك اولمغله، اوستنه چیقلمق مشکل اولدیغی کبی، ارتفاعی حسبیله اوستنده تنفس دخی کوجلشدیکندن، واك یوقاریسنده ازمنهٔ قدیمه‌دن قالمه بر معبد خرابه‌لری بولندیغندن، اورانك اهالیسی بو خرابه‌یی امام علی رضانك تربه‌سنی ظن ایده‌رك، بو طاغه بر قدسیت نظریله باقرلر، وآره صره عجایب طبیعتدن اوله‌رق طاغدن طوپ سسنه مشابه چیقان سسدن احکام چیقاریرلر؛ خیماره قضاسنده بولنان دیکر (سوپوت) طاغی که اك یوکسك یری ٢٠٢٥ متره ارتفاعنده اولوب، ساحل بوینجه اوزانیر، ومرتفع قیالردن عبارت بر ساحل تشکیل ایدر. اسکی یونانیلر بوکا (آقروکراونیا) دیرلردی، که «یلدیرم طاغی» دیمکدر. ایکنجی درجه‌ده دخی پرمدی قصبه‌سنك غربنده ممتد اولان (نمرچقه)، یانیه شهرینك شرقنده وکولك کنارنده اولان (میچکل) وچاملق قطعه‌سنك شرقنده بولنان (سولی) طاغلریدر. (پیندوس) سلسله‌سنك شعبه‌لرندن اوله‌رق قونیچه شهرینك جنوب شرقیسنده واقع (لازاری) و(پاپافینغو) طاغلریله (شار) سلسله‌سنك شعباتندن اوله‌رق اوخری کولنك شرق طرفنده ممتد اولان (پریستری) ایله مناسترك غرب جنوبیسنده کائن (نووچقه) طاغی، وبرده شار طاغنك مابعدی کبی اولوب، وارداردك اوته‌سنده صربیه حدودینه قدر اوزانان وکندیسیله شار آره‌سنده مشهور (قچانیك) بوغازینی تشکیل ایدن (قره طاغ) ذکره شایاندر.

آرناوٗدلغك نهرلری دخی چوق اولوب، اك بیوکلری (درین) ایله (واردار) ایرماقلریدر. درین ایرماغی ایکی نهرك تلاقیسندن حاصل اولوب، بونلرك برینه قره درین (درین ایزی)، ودیکرینه آق درین (درین ایبارده) دینور. قره درین آرناوٗدلغك وسطنده بولنان اوخری کولندن چیقوب، جنوبدن شماله، وآق درین دخی ایپك طاغلرندن نبعانله، شمالدن جنوبه وبعده جنوب غربی‌یه طوغری آقه‌رق، (لومه) ده ایکیسی برلشدکدن صکره غربه طوغری دونه‌رك، و(لش) قصبه‌سنك کنارندن یکچه‌رك، (شنکین) لیماننك

جنوبنده آدریاتیق دکیزینه دوکیلور. (واردار) ایر-
ماغی (شار)ك شرق طرفنده‌کی اتکلرندن نبعانله، صاغ
وصولدن بر چوق چایلر ودره‌لر اخذ ایله، جنوب
شرقی‌یه طوغری آقه‌رق، سلانیك کورفزینه دوکیلور.
ایکنجی درجه‌ده‌کی نهرلری دخی ایکی اولوب، بری
(پیندوس) طاغندن نبعانله شمال غربی‌یه طوغری آقه‌رق
آولونیه‌نك اوست طرفنده آدریاتیق دکیزینه دوکیلن
(ویوسه)؛ ودیکری (غراموس) طاغندن نبعان ایدن
(برات) نهریله ینه بوطاغك شمالی اتکلرندن نبعان ایدن
(داوول) نهرینك اجتماعندن حاصل اولوب، (موزاکه)
اووه‌سنك ایچندن چکه‌رك، ینه بحر مذکوره دوکیلن
(سمانی) ونام دیکرله (ارکند) نهریدر. اوچنجی در-
جه‌ده‌کی انهار دخی، جنوبدن شماله طوغری صا-
یلدیغی حالده، نارده، لوروس، ووو، قلامه، پاوله،
اشقومبی، آرسند، ایشمی، ماط، کیر، بویانه نهر-
لریدر. [بوکلمه‌لره مراجعت بیوریله.]

آرناؤدلقده اوچ بیوك کول بولنیور، که بری
اشقودره‌نك شمالندن قره‌طاغك ایچنه قدر ممتد اولان
وآیاغی اولان (بویانه) واسطه‌سیله صولری دکیزه
دوکیلن اشقودره کولی؛ ایکنجیسی اوخری شهرینك
جنوبنده اولوب، قره درین آیاغی حکمنده اولان او-
خری کولی؛ اوچنجیسی‌ده اوخری کولنك جنوب
شرقیسنده اولوب، طار بر بوغازله ایکی‌یه آیرلمش
اولان (پرسپه) کولیدر. ایکنجی درجه‌ده‌کیلرده
باشلیجه (مالك)، کسریه، اوستروه ویانیه کوللریله
موزاکه‌ده‌کی (تربوف) کولیدر. موزاکه اووه-
سنك ایچنده وساحل بوینده دخی برچوق کوللر وار
ایسه‌ده، بونلر کولدن زیاده بطاقلق دنیله بیله‌جکندن،
بو عدده ادخال اولنمدی. دراچ شهرینك شمالنده
دخی بیوجك بر کول واردر، که وقتیله لیمان اولوب،
آغزینك قپادلمسیله، متعفن وصیتمه‌یی موجب بر کول
حالنده قالمشدر.

آرناؤدلق ساحلی نارده کورفزی ایچندن اولکونه
قدر ٥٠٠ کیلومتره‌دن زیاده اولوب، حیلی کیرنتی
وچیقینتیلری وکورفزلریله طبیعی لیمانلری وار ایسه‌ده،
صنعی اولمدرق، مکمل ومحفوظ وبیوك سفائنك یناشه-
بیلسنه مساعد بر لیمانی یوق کبیدر. پروزه‌نك بر ایکی
مکمل لیمانی وار ایسه‌ده، کورفزك مدخلی صیغ وقیا-
لیدر. (ووترینتو) اسمنده قورفه شهرینك تاقارشیسنده
اسکیدن بر شهر وکوزل بر لیمان بولنمش ایسه‌ده، لیما-
نك آغزی قپانوب، طالیان کبی قوللانلقده‌در، وشهر
خراب اولمشدر. دراچك مکمل وواسع لیمانی دخی
اعصار سالفه‌ده، وندیکلیلرك یولی قپانسون دیو،
سد اولنه‌رق، بر بطاقلق حالنه قونمشدر. بو کونکی
کونده موجود اولان لیمانلرینك اك ایلری قورفه
آطه‌سنك منتهای جنوبی قارشیسنده کائن (مورتو)
لیمانیله آولونیه اسکله‌سنك جنوبنده کائن (پاشا لیمانی)
در. (سراندوس)، آولونیه، دراچ و (شنکین)ه
دخی واپور یناشیورسه‌ده، لیمانلری یوق کبیدر. پار-
غه، صیاده وپالرمو اسکله‌لرینه دخی خیلی کوچك
یلکن کمیلری آمد وشد ایدر. آرناؤدلردن کمیجیلك
ایدنلر باشلیجه اولکونلیلر اولوب، بونلر ماهر قپو-
دانلر اولدقلری کبی، بیوك سفینه‌لری دخی بولنغله،
آق دکیزك هر طرفنه ایشلدکدن بشقه، بحر محیط آطلا-
سی‌یه بیله چیقوب، انکلتره‌یه قدر کیدرلر؛ یوزه
قریب سفینه‌لری واردر. (برغودتیت) ونام دیکرله
(خیاره) سواحلی اهالیسی دخی کمیجی اولوب، بعض
کوچك کمیلری واردر. پارغه‌ده دخی برایلرك مالی
اوله‌رق بر قاچ کمی بولنور.

آرناؤدلغك برنجی درجه‌ده اولان شهرلری
اشقودره، پرزرین، مناستر ویانیه در، که هر برینك
اهالیسی ٣٠٠٠٠ دن زیاده‌در؛ ایکنجی درجه‌ده-
کیلر ایپك، یاقوه، پرشتینه، اسکوب، قالقاندلن،
دبره، تیرانه، ایلبصان، برات، اوخری، کوریجه،
کسریه، ارکری وپروزه شهرلریدر، که هر برینك اها-
لیسی ١٠٠٠٠ ایله ٢٠٠٠٠ آره‌سنده‌در؛ اوچنجی
درجه‌ده‌کیلرك باشلیجه‌لری‌ده لش، غوسینه، پلاوه،
متروویچه، قومانو، غوستیوار، کوپریلی، پرلپه،
رسنه، آقچه حصار، دراچ، قواپه، آولونیه، تپه
دلن، پرمدی، دلوینه، قونیچه، مجوه، فیلات، آیدو-
نات، مارغلیچ وپارغه قصبه‌لریدر، که هر برینك
٣٠٠٠ دن زیاده اهالیسی واردر.

آرناؤدلق قطعه‌سی، طبیعت اراضی واهالیجه،
ایکی قسمه منقسم اولوب، (اشقومبی) نهرینك شمالنده-
کینه کیغه‌لق، وبو نهرك جنوبنده کینه‌ده طوسقه‌لق
دینور. کیغدلق قطعه‌سی اشقودره، یاقوه وایپك،
پرزرین ولومه، دبره‌ٔ زیر ودبره‌ٔ بالا مالیسیالریله

دوقه‌کين، ميرديته وماطى دخى جامعدر. [«ماليسيا» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.] طوسقه‌لق قطعه‌سى دخى ساحلده اولان موزاکه، لاپلق وچاملق ايله نفس طوسقه‌لق، ملاقستره، تيموريچه، اسقراپار، دشنيچه، دانغلى (كه صحيحى طاغليدر)، اوپار، قولونيه، داوول، ناسليچ، زاغور، قورنده، سولى وسرەيى جامعدر. [بو كلمه‌لره مراجعت بيوريله.]

آرناۋدلق قطعه‌سى، دولت علية عثمانيه‌نك الينه بچه‌لى، هيچ بر وقت بر اداره واحده‌يه جمع اولنميوب، اوته‌دن برى بر قاچ پاشالق ويا ايالته منقسم بولنمش اولديغى كبى، ولايات تشكيلندن برى دخى مناستر وپرزرين بر قاچ دفعه ولايتدن سنجاغه، وسنجاقدن ولايته تحويل اولنمشدر. شمديكى حالده بوقطعه درت ولايته منقسمدر، كه بونلرده : يانيه، مناستر، قوصوه واشقودره ولايتلريدر. تقسيماتى وجه‌آتى اوزره‌در :

ولايت	سنجاق	قضا	ناحيه
يانيه	يانيه	يانيه	
		آيدونات	
		فيلات	صياده
		مچوه	زاغور
	اركرى	اركرى	
		دلوينه	سراندوس
		تپه دلن	
		خيماره	
		قورولش	
	برات	برات	موزاكه، ملاقستره
		آولونيه	
		اسقراپار	
		تيموريچه	
	لسقويك	لسقويك	
		پرمدى	فراشر
		پوغون	
		قونيچه	
	پروزه	پروزه	پارغه، غومنيچه، مورطو
		لوروس	
		مارغليچ	
مناستر	مناستر	مناستر	
		پرلپه	رسنه
		اوخرى	مورنجوره
		قرچوه	پرسپه
		فلورينه	رودونيك، اتروغه، ايزوغلاوه
	كوريجه	كوريجه	
		كسريه	بهلشته، خوروپشته
		استاروه	اوپار
		قولونيه	
	دبره	دبرهٔ بالا	
		دبرهٔ زير	
		ايلبصان	
		ماط	
		رقه ترويشته	
	پرزرين	پرزرين	راحوفچه
		لومه	قاليس
		قالقان دلن	غوستوار
قوصوه	پرشتنه	پرشتنه	
		پره‌شوه	
		كيلان	
		ولچترين	
		متروبچه	
	يكيپازار	سنيچه	
		يكيپازار	مويقواج
		آقوه	ويرانش
		قولاشين	
	اسكوب	اسكوب	قچانيك، پيانچه
		اشتب	مالشى
		پلنقه	
		قوچانه	
		قومانوه	بركتلى
		رادويشته	
		قره‌طوه	
	ايپك	ايپك	
		ياقوه	
		ترغويشه	
		برانه	
		غوسينه	
اشقودره	اشقودره	اشقودره	اشقرل، خوط، قلمند، كول كنارى، قصطرات، قوبليق، شاله شوش .
		پوقه	پوسترپيا، رجمع لوها، ريول، غروده شلاق، تماله، ساحاله، فروجه، زادريما، قرانيه .
		آقچه حصار	
		لش	
		مرديتا	قته‌لا، طاغ كنارى.
	دراج	دراج	
		پكين	ايندرونيك
		تيرانه	
		شياق	ايشم
		قوايه	

آرناۋدلغك ساحله قريب وآلچق يرلرينك هواسى معتدل، و، بطاقلقلرى جهتيله هوالرى مختل اولان بر قاچ ير استثنا اولنديغى حالده، هواسى عموميت اوزره غايت كوزلدر. يوكسك يرلرى وطاغلرى ايسه خيلى صوۋوق اولوب، سنه‌ده آلتى آى قار آلتنده بولنور. اووه‌لريله باير و واديلرى غايت منبت ومحصولدار ايسه‌ده، طاغلرينك اكثريسى قورو وطاشلق اولوب، همان هيچ بر محصولات ويرمزلر. اك منبت يرى (موزاكه) اووه‌سى، واك لطيف يرلرى دخى جنوب غربيسنده واقع چاملق قطعه‌سيله شمال شرقيسنده واقع قوصوه اووه‌سى واونك جوارلرى يعنى پرزرين وقالقان دلن طرفلريدر. چاملق قطعه‌سنده ليمون، پورتقال، زيتون، آغاج قاۋونى وساٸر اقاليم معتدله‌يه مخصوص ميوه‌لر؛ وقوصوه ايله جوارلرنده دخى الما، آرمود، اريك، كراز وساٸر صوۋوق هوالره مخصوص

ميوه‌لرك اك اعلالرى حاصل اولور. مناستر، رسنه كوريجه وكسريه طرفلرى دخى مرتفع اوه‌لرى حاوى اولوب، خيلى منبت ومحصولداردر. هر نه قدركه طاغلق محللرك محصولات محليه‌سى اهاليسنى بسلمكه كافى دكل ايسه‌ده، اووه‌لرده وآلچق يرلرده حاصل اولان بغداى، آرپه، مصر وسائره آرناؤدلغك هر طرفنه كفايت ايتدكدن صكره، خيلى مقدارى دخى آرتوب، ايتاليا وتريسته‌يه اخراج اولنور؛ ويالكز قوراقلق سنه‌لرنده خارجدن آرناؤدلغه ذخيره ادخالنه لزوم كورينور. طاغلرك اكثريسى چبلاق ايسه‌ده، اورمانلرى وعلى‌الخصوص ميشه وچام آغاجلرى پك چوق اولوب، سفائن وابنيه ايچون فرانسه‌يه واوروپانك سائر طرفلرينه برچوق كراسته كيتمكده ايدى؛ آنجق شمدى آزالمش، ويوللرك فقدانندن اخراج اولنه‌مامغه باشلامشدر. اهالينك باشليجه معيشتى مصر بغدايندن وحيوانات محصولاتندندر. طاغلرده كليتلى قويونلر وكچيلر بولنوب، بونلرك بر مقدارى موزاكه اووه‌سيله چاملقده وسلانيك اووه‌سنده قيشلامقده ايسه‌لرده، اكثريسى حدودى كچه‌رك، اسكى قيشلاقلرى اولان تساليا اووه‌لرينه اينمك مجبوريتنده درلر. قويونلرك يوكى پك ايى دكلسه‌ده، اتلرى غايت لذيذدر. صيغيرلرينك جثه‌لرى كوچك ايسه‌ده، قوتلى وطيانيقلى درلر. موزاكه اووه‌سنده برجنس كوچك آت واستر دخى يتيشديريلير. طاغلرنده كيك وقراجه انواعيله، طوموز، آيى، تيلكى طاوشان وسائر آو حيواناتى پك چوقدر. معدنلرك بعض انواعى دخى آرناؤدلق طاغلرنده موجود ايسه‌ده، هيچ برى اخراج اولنامقده‌در. چاملق، برات، پرلپه وپرزرين طرفلرنده خيلى توتون حاصل اولور. وچاملقده غايت مشهور بر نوع انفيه ياپيلير. يانيه‌ده وسائر بعض طرفلرده خيلى ايپك دخى چيقار. لكن اخراجاتك اك كليتلى قسمى حيوانات دريلرندن عبارتدر.

آرناؤدلقده اسكيدن قالمه بعض صنعتلر الآن موجوددر: يانيه وپرزرين واشقودرده متعدد دباغخانه‌لر بولنوب، سختيان اعمال اولنور؛ شياق وعبا آرناؤدلغك هر طرفنده وعلى‌الخصوص كيغه‌لقده قادينلر طرفندن اعمال اولنوب، هله ماليسورلر مجرد كندى قويونلرينك يوكندن كندى قاريلرى طرفندن ياپيلان منسوجاتله كيندرك، امتعهٔ اجنبيه‌يه اصلا احتياجلرى يوقدر. پرزرين ويا قوه‌ده دمير معمولاتى غايت مهارتله ايشلنوب، پك كوزل اسلحه، مقاص، قلمتراش وسائره وحتى يكى سيستم اوزره تفنكلر دخى ياپيلير. طاغليلر باروتى دخى كنديلرى اعمال ايدرلر. يانيه وپرزرين واشقودره آرناؤدلغك اك صنعتلى قصبه‌لرى اولوب، بونلرده آرناؤدلرك كيدكلرى البسه‌نك تهيئه‌سنه متعلق وسراجلق وسيمكشلك كبى صنعتلر پك ايلرى وارمش ايدى ايسه‌ده، بو صوك وقتلرده اهاليدن ايلرى كلنلرك واغنيانك آلافرانغه كيمه‌لرى واوروپادن چوروك دوكوك حاضر اثوابلر كلمسى بو صنعتلرى دخى كوندن كونه ابطال ايتمكده‌در.

يوللرى صورت مطلوبه‌ده اولميوب، قوصوه‌يى سلانيك اسكله‌سنه ربط ايدن دمير يولندن بشقه عربه ايشليه‌بيله‌جك يالكز برشوسه واردر، كه اوده سلانيكدن وغراچقودن مناستره ومناستردن‌ده كوريجه طريقيله يانيه‌يه قدر تمديد ايدلمش اولان شوسه‌در. روماليلر دراچ اسكله‌سندن سلانيكه قدر بر كاروان جاده‌سى ياپمشلردى، كه آرناؤدجه «اوزون» ديمك اولان (اكاته) دن غلط اوله‌رق (ايكناديوس) تسميه ايدرلردى. قالديرملرينك بعض محللرى الآن باقى، لكن يول معطلدر.

عموم آرناؤدلغك اهاليسى تخميناً ٢٥٠٠٠٠٠ قدر اولوب، بونلرك ٢٠٠٠٠٠٠ ى آرناؤد، و ٥٠٠٠٠٠ ى دخى اولاخ، بلغار، روم وچنكانه‌در. روملر پك آز اولوب، جنوب شرقى طرفنده يعنى يونان حدودى جوارلرنده ساكندرلر، كه بونلرك ده چوغى مكتب قوتيله روملاشمش آرناؤد واولاخلردن عبارتدر. اولاخلر (پيندوس) سلسلهٔ جبالنده كليتلى اولوب، صرف اولاخجه ايله متكلمدرلر؛ آرناؤدلغك سائر طرفلرنده وعلى‌الخصوص برات وموزاكه جهتلرنده دخى چوق ايسه‌لرده، آرناؤدلرله قاريشيق بر حالده ياشايوب، جمله‌سى آرناؤدجه بيليرلر، وبعضيسى اولاخجه‌يى بسبتون اونوده‌رق آرناؤدلاشمشلردر. بلغارلر مناستر واسكوب طرفلرنده ينه آرناؤدلرله قاريشيق بولنمقده، واكثريسى بلغارجه وآرناؤدجه تكلم ايتمكده درلر. چنكانه‌لرك دخى كويلرده وقصبه‌لرده ساكن اولانلرى آرناؤدلاشوب، آرناؤدجه‌دن بشقه لسان بيلمه‌مكده، ويالكز كوچبه حالنده ياشايان پك آزلرى جنسيتلرينى محافظه ايتمكده درلر.

آرناؤد محمد پاشا { مش پاشا وساٸره [اسم ذاتیلرینه مراجعت بیوریله.]

آرناؤلد { وآرناؤلت. [«آرنولد» و«آرنولت» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

آرنای { (Arnay) فرانسه‌نك «آلتون ساحل» (Côte d'Or) ایالتنده، (بونه) شهرینك ۳۲ کیلومتره شمال غربیسنده، و(لوآر) ایرماغنه دوکیلن (آرو) چایی اوزرنده واقع بر کوچك قصبه اولوب، ۲۵۷۵ اهالیسی، مکتبی، کتبخانه‌سی، منسوجات وکاغد فابریقه‌لری، دباغخانه‌سی واولدقجه تجارتی واردر. بو اسمله دیکر بعض قریه‌لر دخی بولندیغندن (له دوق le Duc) صفتیله تفریق اولنور.

آرناو { (Arnau) ونام دیکرله رایسنستاد (Riesenstade) آوستریا ومجارستان دولتنك (بوهمیا) قطعه‌سنده، (کیچیم) ایالتنده، و(کیچیم) شهرینك ۳۰ کیلومتره شمال شرقیسنده قضا مرکزی بر کوچك قصبه‌در، که (البه) نهرینك ساحل یسارنده واقع اولوب، ۲۲۶۰ اهالیسی، بر قلعه‌سی فقیرخانه‌سی ومنسوجات وکاغد فابریقه‌سی واردر.

آرنبود { آرنبودلق وساٸره [«آرناؤد» وساٸره ماده‌لرینه مراجعت.]

آرنبورغ { (Arneburg) پروسیه‌نك وسطلرنده (ساقسه) ایالتنك (استندال) قضاسنده و(استندال) شهرینك ۱۳ کیلومتره شمال شرقیسنده، (البه) ایرماغنك ساحل یسارنده برقصبه اولوب، ۲۰٤۰ اهالیسی، شکر فابریقه‌سی وبر اسکی قلعه خرابه‌لری واردر.

آرنپریور { (Arnprior) آمریقای شمالینك (دومینیون) مملکتنده (رنفرو) سنجاغنك بر قصبه‌سیدر، که (ماداواسقه) نهری اوزرنده وبو نهرك (اوتاوه) ایرماغنه دوکلدیکی محلك ٦٤ کیلومتره یوقاریسنده واقع اولوب، ۲۰۰۰ اهالیسی واردر. بوقصبه ۱۸۵۵ تاریخ میلادیسنده تأسیس اولنوب، اهالیسنك نصفی قناده فرانسزلرندندر.

آرنج { (J. Arends) فلمنك رساملرندن اولوب، مواقعك تصویری شعبه‌سنده مهارت وشهرتی واردر.

آرنچنیوس { (J. Arntzenius) ژان — فلمنك علماسندن اولوب، میلادك ۱۷۰۲ تاریخنده (وسل) شهرنده طوغمش، و۱۷۵۹ده وفات ایتمشدر. مؤلفات قدیمه‌دن بعض کتابلر نشر، وبرقاچ کتاب دخی تألیف ایتمشدر، که بونلرك بری «قرك مسکونیتی» عنوانلی اثریدر. — بونك برادری (اوتون آرنچنیوس) ایله اوغلی (هنری آرنچنیوس) دخی آثار قدیمه‌دن بعض کتب معتبره نشر ایتمشلردر.

آرند { (J. Arnd) پروتستان رؤسای روحانیه‌سندن اولوب، آلمانیای شمالیده‌کی (آنهالت) دوقه‌لغنك (بالنستار) شهرنده ۱۵۵۵ تاریخ میلادیسنده طوغمش، و۱٦۲۱ تاریخنده وفات ایتمشدر. آلمانیه لساننده عقاید واخلاقه متعلق متصوفانه بعض اثرلر یازمش اولمغله، آلمانیانك فنلونی لقبنی قزانمشدر.

آرند { (Arndt) آلمانیا شعرا وعلماسندن اولوب، میلادك ۱۷٦۹ تاریخنده (روکن) آطه‌سنك (شوریخ) شهرنده طوغمش، و۱۸٦۰ تاریخنده وفات ایتمشدر. تاریخه متعلق برقاچ آثار معتبره‌سی دخی وار ایسه‌ده، اصل بادی شهرتی اولان آثاری حمیت وحب وطن حقنده یازدیغی اشعاردر، که ۱۸۱۲ تاریخنده آلمانیالیلری فرانسه‌یه قارشی تهییج ایتمکه سبب اولمشدر. ۱۸۱٤دن صکره، حریت طرفدارلغیله اتهام اولنه‌رق، معلمکدن عزل ونفی ایدلمش؛ و۱۸٤۸ده فرانقفورتده اجتماع ایدن مجلس مبعوثانه رین ایالاتی طرفندن مبعوث انتخاب اولنمش؛ و۱۸۵۵ده بر دیوان اشعارینی نشر ایتمشدر.

آرندال { (Arendal) نوروجیانك ایالات جنوبیه‌سندن (قریستیانستاد) ایالتنده و(قریستیانستاد) شهرینك ۷۲ کیلومتره شمال شرقیسنده قضا مرکزی بر شهر واسکله اولوب، (نید) نهرینك منصبنده و″۲۰ ′۲٦ °۵۸ عرض شمالی ایله ′۲٦ °٦ ″۱۷ طول شرقیده واقع و۵۸۰۰ اهالیی جامعدر. شهر دکیزك ایچنده اوزانمش ایکی قیانك واطرافده‌کی تپه‌لرك اوزرنده مؤسس اولوب، غایت کوزل بر منظره‌سی واردر. لیمانی شهرك قارشیسنده بولنان ایکی آطه ایله محفوظ اولوب، سفائن انشاسنه مخصوص دستکاهلری واهالیسنك مالی اوله‌رق ۲۰۰ قدر سفائنی واردر. تجارت وثروتی پك ایلریدر.

آرندسه (Arendsee) پروسیه‌نك (ساقسه) مملكتنده (ماغدبورغ) ایالتنك (اوستربورغ) قضاسنده و(اوستربورغ) شهرینك ٢٠ كیلومتره شمال غربیسنده، ینه بو اسمله تسمیه اولنان بر كولك كنارنده واقع بر قصبه اولوب، ٢١٤٠ اهالیسی وخیلی صید ماهیسی واردر. — (آرندسه) كولی، روایته كوره، ٨١٥ تاریخ میلادیسنده وقوع بولان بر حركت ارضك اوزرینه ظهور، و١٦٨٥ ده دیكر بر حركت ارضله توسع ایتمشدر. نادراً طونار، وایچندن تحجر ایتمش موادله كهربا چیقار. ایاغی مقامنده اولان (بیحه) چایی (البه) ایرماغنه دوكیلور.

آرندو (Arnedo) اسپانیاده اسكی قشتاله مملكتنك (لوغرونیو) ایالتنده و(لوغرونیو) شهرینك ٨٥ كیلومتره غرب جنوبیسنده، (ابرو) ایرماغنه دوكیلن (چیداقوس) چاینك ساحل یسارنده واقع بر قصبه اولوب، ٤٠٠٠ اهالیسی واردر. قربنده‌كی طاغلرده وقتیله انسانلر مسكنی بولنمش اولدقلری آكلاشیلان برچوق مغاره‌لر بولنیور. جوارنده‌كی اراضی منبت واشجار مثمره ایله مستوردر.

آرندونق (Arendonck) بلچیقه‌ده (آنور) ایالتنك (تورنهول) قضاسنده و(تورنهول) شهرینك ١٠ كیلومتره شرقنده، فلنك حدودینه قریب بر بیوك قریه اولوب، ٣٦٠٠ اهالیسی ومشهور اورمه معمولات فابریقه‌سی واردر.

آرنزانو (Arenzano) ایتالیانك شمالیده (جنوه) ایالت وقضاسنده وجنوه شهرینك ٢٣ كیلومتره غربنده، آق دكیز ساحلنده وجنوه‌دن مارسلیایه كیدن دمیر یولی خطی اوزرنده واقع بر قصبه اولوب، ٣٨٠٠ اهالیسی، یوك وپاموق ایپلیكخانه‌سی وجوارلرنده كوزل كوشكلری واردر.

آرنس (Arnäs) اسوجك اورته‌لرنده (غربی نورلاند) ایالتنده، (بوتنی) كورفزینك منتهاسنده‌كی (آرنسفیورله) قربنده بر بیوك قریه اولوب ٣٣٠٠ اهالیسی واردر.

آرنسبرغ (Arensberg یاخود Arnsberg) پروسیه‌نك غرب طرفنده (وستفالیه) ایالتنك مركب بولندیغی اوچ سنجاقدن برینك مركزی اولان بر شهردر، كه وقتیله كندی اسمیله مسمی بر قونتلغك و(وستفالیه) دوقه‌لغنك مركزی بولنمشدر. (قولونیه) شهرینك ٩٤ كیلومتره شمال شرقیسنده، (رین) ایرماغنك تابعلرندن (رور) چایی اوزرنده واقع اولوب، ٥١٢٥ اهالیسی، لوقوموتیف وبیرا فابریقه‌لری، ایپلیكخانه‌سی، مكتب اعدادیسی، تاریخ محلی‌یه مخصوص جمعیت علمیه‌سی، زراعت جمعیتی ومحكمهٔ استینافی واردر. اسكی بر شهر اولوب، اطرافنده برطاقم آثار عتیقه دخی بولنمقده ایسه‌ده، اهمیتی تنزل ایتمكده‌در. — سنجاغنك سطحی ٧٦٩٧ مربع كیلومتره، واهالیسی ٨٦٥ ٨١٥ كشیدر.

آرنسبورغ (Arensbourg) روسیه‌نك بحر بالطیقده كائن (اوسل) آطه‌سنده قضا مركزی برقصبه‌در، كه ٥٨° ١٥' ١٠" عرض شمالی ایله ٤٠° ٣٧' طول شرقیده واقع اولوب، ٣٢٩٠ اهالیسی واردر. لیمانی آطه‌نك ساحل جنوبیسنده واقع اولوب، پك درین وصاغلام اولمغله، بحر بالطیقك ایشلك تجارتكاهلرندندر. — آرنسبرغ قضاسی (لیوونیا) ایالتنه ملحق و(اوسل) ایله (مون) و(رونو) آطه‌لرندن مركب اولوب، ٣٥٠٠٠ اهالیسی واردر، كه قسم اعظمی (اوسل) آطه‌سنده‌در.

آرنستاد (Arnstadt) آلمانیاده (اشوارچبورغ سوندر هاوزن) پرنسلكنك سنجاقلرندن برینك مركزی اولان بر شهردر، كه (البه) تابعلرندن (ساله) نهرینه منصب اولان (اونستروت) چایی كنارنده، و(رودولستاد) شهرینك ٣٠ كیلومتره غرب شمالیسنده واقع اولوب، ٨٦٠٠ اهالیسی، دمیر خانه‌لری، یوك معمولاتی فابریقه‌لری، بر ایكی جمعیت علمیه‌سی، تاریخ طبیعی وآثار عتیقه موزه‌خانه‌سی وبر كوزل تیاتروسی واردر. وقتیله (سوندرهاوزن) پرنسلرینك مقری اولوب، ایكی سرایی‌ده واردر. — سنجاغنك ١٥٥٠٠ اهالیسی واردر.

آرنستاین (Arnstein) باویره‌نك «آشاغیكی فرانقونیا» ایالتنده (قارلستاد) قضاسنده وقارلستاد شهرینك ١٥ كیلومتره شرقنده ناحیه مركزی برقصبه اولوب، صاغدن (ماین) نهرینه دوكیلن (ورن) چاینك ساحل یمیننده واقع و١٥٩٧ اهالیلی جامعدر. ناحیه‌سنك ١٢٥٠٠ اهالیسی واردر.

آرنسوالد { (Arnswalde) پروسیه‌نك وسطلرنده (براندبورغ) ایالتنده، (اودر) ك اوستنده‌كی (فرانقفورت) سنجاغنده ومذكور فرانقفورت شهرینك ١٨٠ كیلومتره شمال شرقیسنده، اوچ كولك اورته‌سنده واقع قضا مركزی بر قصبه اولوب، ٦٥٢٠ اهالیسی، دمیرخانه‌لری، یوك وپاموق منسوجاتی فابریقه‌لری وار در. — قضاسنك سطحی ١٢٦٤ مربع كیلومتره، واهالیسی ٤٢٣٣٠ كشیدر.

آرنل { (Arnell یاخود Arnalla) هند دكیزنده هندستانك ساحل غربیسنك ٢ كیلومتره آچیغنده وبمبایك ٥٦ كیلومتره شمالنده واقع بر آطه‌در.

آرنه‌مویدن { (Arnemuiden) فلمنك (زلانده) ایالتنه ملحق (والشرن) آطه‌سنده، (میدلبورغ) شهرینك ٥ كیلومتره شرقنده واقع بر كوچك قصبه اولوب، ١٧٠٠ اهالیسی و بر چوق آثار عتیقه‌سی وار در. بو شهر وقتیله پك اهمیتلی اولوب، اسقو نهری منصبنده تجارتكاه بر لیمانی وار ایدی. شمدی ایسه لیمان قورویوب، شهر ایله نهر آره‌سنده بر قنال كشاد اولنمشدر.

آرننبرغ { (Arenenberg) اسویچره‌نك (تورغوویا) ناحیه‌سنده بر قلعه‌در. [«ارماتینكن» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آرنو { (Arno) ایتالیانك طوسقانه مملكتنده جریان ایدر بر نهریدر، كه صوینك كثرتنجه ایتالیا انهارینك دردنجیسی اولوب، (فالترونه) طاغنك ١٣٥٦ متره ارتفاعی اولان بر محلندن نبعانله، ابتدا (قاسنتینو) وادیسی اورته‌سندن جنوبه طوغری آقه‌رق، بعده غربه طوغری دونوب، (آرچو) اووه‌سنك ایچندن كچر، صكره غرب شمالی وشماله طوغری دونوب، (پونتسیاوه) شهرینه قدر بر قوس تشكیل ایدر، واوراده (سیاوه) چایینی دخی صاغدن اخذ ایله، غربه طوغری دونه‌رك، فلورانسه‌نك ایچندن كچدكدن صكره، (غولفولینه) بوغازندن مرورله، برچوق چایلرك صولرینی دخی اخذ ایده‌رك، (پیزه) اووه‌سنه دوشر، و (پیزه) شهرینك دخی ایچندن كچه‌رك، جنوه كورفزینه دوكیلور. پیزه شهری رومالیلرك زماننده دكیزدن آنجق ٣ كیلومتره اوزاق بولنمش ایكن، بونهرك دوكدیكی چامور وقومدن ساحلك اوزانمسیله، شمدیكی حالده دكیزدن مسافه‌سی ١٠ كیلومتره‌دن زیاده‌در. (آرنو) نك وادیسی ٢٢٠ كیلومتره قدر اولوب، (كانه) قنالی ونهری واسطه‌سیله رومادن كچن تیبر نهریله اختلاطی اولدیغی كبی، (پیزه) دن (لیورنو) یه قدر دخی بر قنال آچلمشدر.

آرنوب { یاخود آرنوبیوس (Arnobe, Arnobius) رومالیلرك اوچنجی عصر میلادی علماسندن اولوب، (ماوریتانیا) یعنی مغربك (سیقه) شهر قدیمنده طوغمش؛ وابتدا مشركینك فلسفه وادبیاتنی تدریس ایدوب، بعده حرستیانلغی قبول ایله، مشركلره قارشی بر كتاب یازمشدر، كه حالا موجود ومطبوعدر. — بشنجی عصر میلادیده مارسلیاده یاشامش اولان دیكر بر (آرنوب) دخی زبوره بر تفسیر یازمشدر.

آرنود { یاخود آرناؤد (Arnaud) اون ایكنجی عصر میلادیده (تروبادور) عنوانیله اوروپاده بولنمش اولان شعرادن بر قاچنك اسمیدر، كه بونلرك اك مشهوری ١١٨٩ تاریخ میلادیسنده وفات ایدن (دانیال آرنود) اولوب، (پترارق) و (دانت) طرفندن دخی مدح اولنمشدر. بونك بعض اشعاری پارس ملی كتبخانه‌سنده موجود در.

آرنود { (Arnaud) خرستیانلقده بر مذهب مخصوص ایجاد واتخاذ ایدن مشاهیردن اولوب، میلادك ١١٠٠ تاریخنده ایتالیانك (برشا) شهرنده طوغمش؛ وكنج ایكن فرانسه‌یه كیدوب، برمدت (آبلار) ك درسنه مداومتدن صكره، ایتالیایه عودتله، راهب اولمش؛ ورهبانیتی تنسیق واصلاح ایله، حواریونك زماننده‌كی حرستیانلغی احیا ایتمكه قالقیشوب، طائفهٔ رهبانه املاك واموالك حرام اولدیغنی التزام ایتدیكندن، كندیسنه تابع اولان بر چوق خلق طائفهٔ رهبانه قارشی سلاحه صارلمغله، بعض شهرلرده بیوك غاوغار وقوعنه سبب اولمشیدی. پاپا ایكنجی (اینوسان) ایله (لاتران) مجلس روحانیسی طرفندن محكوم اولوب، ١١٣٧ ده اسویچره‌یه چكلمكه مجبور اولمش ایسه‌ده، یدی سنه صكره، طرفدارلرینك تكثرینی كورنجه، رومایه دونوب، بربرینی متعاقب ایكنجی (لوچیوس) ایله اوچنجی (اوجن) نام پاپالری طرد، وامور سیاسیه‌یی دخی امور دینیه ایله مزج ایده‌رك، جمهوریتی احیا ایله،

بر مجلس اعیان تشکیل، واون سنه متمادیاً رومایی اداره ایتمش ایسه‌ده، مؤخراً پاپا دردنجی (آدریان) رومایه دخوله موفق اولنجه، (آرنود) طوسقانه‌یه قاچمغه مجبور اولمش؛ واوراده پاپا طرفندن امداده دعوت اولنان ایمپراطور (فردریق باربروس) معرفتیله اخذ وگرفت، وروما شهر امینه تسلیم ایله، بونك طرفندن ۱۱۵۵ تاریخنده، بر روایته کوره رأسی قطع، ودیگر بر روایته کوره حیاً احراق بالنار او-لنمشدر.

آرنود { (Arnaud) اون اوچنجی عصر میلادی علماسندن اولوب، ۱۲۳۸ تاریخنده فرانسه‌نك (لانکدوق) قطعه‌سنده‌کی (ویله نوه) شهرنده طوغمشدر. طب، کیمیا، علم نجوم وعقایدده ید طولی صاحبی اولوب، امور دینیه‌ده کندینه مخصوص بر مذهبی اولدیغندن، پارس مجلس معارفی طرفندن رفضله اتهام اولندیغندن، سیچلیایه فرارله، آراغونلی (فردریق)ه التجا ایتمش؛ و ۱۳۱٤ تاریخ میلادیسنده، خسته بولنان پاپا بشنجی (قلمان) ه باقمغه کیدرکن، یولده وفات ایتمشدر. کیمیاده بعض حامضلرله بعض کئولك استخراجنی کشف ایتمش اولدیغی مروی ایسه‌ده، بونلری عرب علماسنك آثارندن آلمش اولمسی مظنوندر.

آرنود آماریق { (Arnaud - Amalric) [« آماریق » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آرنود باکولار { (Arnaud - Bacular) فرانسه ادباسندن او-لوب، ۱۷۱۸ ده پارسده طوغمش؛ وایلك نشر ایتدیکی اثرلر وولترك وپروسیه قرالی فردریقك نظر تحسیننه مظهر اولمش ایسه‌ده، صکره‌کی اثرلری پك‌ده مقبول اولمیوب، ۱۸۰۵ تاریخنده سفالتده جان ویرمشدر.

آرنول { (Arnoul) بیوك شارلمانك نسلندن باویره قرالی قارلومانك ولدغیر مشروعی اولوب، ابتدا (قارنتیا) دوقه‌سی ایکن، میلادك ۸۸۷ تاریخنده، (شیشمان شارل)ك وفاتی اوزرینه، جرمانیا قراللغنه انتخاب اولنمش؛ ومؤخراً پاویه‌ده کندینی ایتالیا قرالی طانیتدیردقدن صکره، رومایه کیدوب، پاپا (فورموسد) یدیله ۸۹۶ ده ایمپراطورلق تاجنی کیمش؛ و (نورمان) لرله (موراوه) لیلری مغلوب ایتدکدن صکره، ۸۹۹ ده وفات ایتمشدر. اوغلی دردنجی لویی، که «چوجق» لقبیله مشهوردر، جرمانیاده حکومت سورن قارلوینجیانلرك اخیریدر.

آرنول { (Arnoul) «کوتو» لقبیله ملقب اولوب، دردنجی لوینك وفاتنده باویره دوقه‌لغنه انتخاب اولنه‌رق، میلادك ۹۱۲ تاریخندن ۹۳۷ تاریخنه دك حکومت سورمش؛ و «چوجق» لوینك وفاتنده جرمانیا ایمپراطوری اولمغه چالیشمش ایسه‌ده، موفق اوله‌مامشدر. بیوك اوغلی پدرینك ملك موروثنی محافظه ایده‌مه‌مشدر. — ایکنجی اوغلی ینه (آرنول) اسمیله مسمی اولوب، (رین) قونتی بولنمغله، (ویتلسباخ) خاندانك جداکبری اولمشدر، که بو خاندان ۱۱۸۰ ده باویره صندالیٔ حکومتنه چکمشدر.

آرنول { (Arnoul) فرانسه قرالی (لوتر)ك ولد غیر مشروعی اولوب، قرال (هوغ قاپت) طرفندن (ریمس) باش پسقپوسلغنه تعیین اولنمش ایسه‌ده، بو قرالك علیهنده بولنوب، آشاغیکی (لورن) دوقه‌سی (شارل) ی قرال‌طانیه‌رق، تتویج ایتدیکندن، مسندندن عزل؛ ومؤخراً قرال روبرت طرفندن یکیدن نصب اولنمش؛ و ۱۱۱۸ ده وفات ایتمشدر.

آرنول { (S[t] Arnoul) قتولیکلرك اعزه‌دن عد ایتدکلری زمره‌دن اولوب، بیوك بر خاندانه منسوب بولنمغله، (اوستراسیا) قرا-للغنده بعض معتنا مأموریتلرده بولندقدن، واو وقتکی قراللر انتریغه‌لرینه آلت اولدقدن صکره، قاریسنك وفاتی اوزرینه، راهب اولوب، برمدت مچ پسقپوسی بولنمش، وبعده (ووسژ) طاغلرنده انزوایه چکلمشیدی. آغستوس افرنجینك ۱۶ سنده یورطیسی اجرا اولنور.

آرنولت { (Arnault) یاخود آرناؤلت فرا-نسه ادباسندن اولوب، ۱۷۶۶ تاریخ میلادیسنده پارسده طوغمش، و ۱۸۳٤ ده وفات ایتمشدر. بیوك اختلالك ابتدالرنده جمهوریت فکریله یازدیغی هاتلرله شهرت بولمش ایسه‌ده، ینه ارباب اختلالك هدف تعرضی اولوب، فرانسه‌دن هجرته مجبور اولمش؛ وبعده بیوك بوناپارته انتساب

ایده‌رك، برابرنده مصره كیتمش؛ وعودتنده جزایر
سبعه والیلكنه، بعده دارالفنون مجلسی اعضالغنه
تعیین، ومجلس مبعوثانه مبعوث انتخاب اولنمشیدی.
۱۸۱۶ تاریخنده بوربون خاندانی طرفندن مجلس
معارف اعضالغندن عزل ایله، فرانسه‌دن نفی اولنمش؛
و۱۸۱۹ ده فرانسه‌یه عودت ایدوب، ۱۸۲۹ ده
یكیدن مجلس معارف اعضالغنه، ودرت سنه صكره
مجلس مذكورك كتابت دائمه‌سنه نصب اولنمشدر.
هاله‌لرله اشعاردن وبعض منظوم حكایه‌لردن عبارت
اولان آثاری سكز جلد اوزرینه نشر اولنمشدر.
بوناپارتك ترجمهٔ حالنه دائر بركوزل اثریله پك اهمیتلی
بعض خاطره‌لری دخی واردر. — اوغلی (لوسیان
امیل) میلادك ۱۷۸۷ تاریخنده طوغوب، ۱۸۶۳
ده وفات ایتمش، وبو دخی برچوق هاله‌لر یاز-
مشدر.

آرنولد { یاخود آرناوُلد (Ant. Arnauld)
فرانسه‌ده اون آلتنجی عصر میلا-
دیده یاشامش مشهور برآووقاتدر، كه فصاحت وطلا-
قتیله مشهور اولوب، فرانسه مجلس معارفی لهنده
وجزویتلرك علیهنده برقاچ نطق ایراد ایتمشدر، كه
مشهور ومقبول اولوب، دفعاتله طبع اولنمشلردر.
میلادك ۱۵۶۰ تاریخنده پارسده طوغمش، و۱۶۱۹
ده وفات ایتمشدر. دردنجی هنرینك التفاتنه نائل
اولوب، شورای دولت اعضالغنه دخی نصب او-
لنمشیدی. ۲۲ اولادی اولوب، ایچلرندن بعضیسی
كسب شهرت ایتمشلردر.

آرنولد { (Robert Arnauld) آنف‌الترجمه
آنتوآن آرنولدك اوغلی اولوب،
۱۵۸۹ ده پارسده طوغمش، و۱۶۷۴ ده وفات
ایتمشدر. دنیادن ال چكوب، (پورت روآیال) ه
چكیلدرك، تألیفله وباغچه‌سنه باقمغله امرار عمر ایتمشدر.
برچوق اشعاریله دیندارانه بعض منظومه‌لر وتراجم
احوال كتابلری وكندی ترجمهٔ حالیله بعض مخابراتنی
نشر ایتمشدر.

آرنولد { (Ant. Arnauld) آنف‌الترجمه رو-
برت آرنولدك برادری وآنتوآن آر-
نولدك یكرمنجی اوغلی اولوب، میلادك ۱۶۱۲ تا-
ریخنده پارسده طوغمش، و۱۶۹۴ ده وفات ایتمشدر.
عقاید وعلوم سائره‌ده ید طولی صاحبی اولوب،
منازعات دینیه ایله ادبیات، تاریخ، اخلاق، منطق
وعلوم ریاضیه‌یه متعلق ۱۳۵ جلد كتاب یازمشدر.
عقایدده (یانسنیوس) ك مذهبنی التزام ایتمكله، اكثر
عمرینی بو مذهبی مدافعه ایله چكیرمش؛ وبوندنطولایی
دارالفنونده عقاید معلملكندن عزل اولنمغله، (پورت
روآیال) ه چكیلوب، اوراده بعض رفیقلریله برابر
تألیفاتله اوغراشمشدر. رؤسای روحانیه وحكومتك
خصومتنی ازاله ایچون، پروتستانلره قارشی دخی
برقاچ كتاب یازمش ایسه‌ده، پارسه عودتنده اون
دردنجی لویی طرفندن توقیفیچون امر ویرلدیكنی
خبر آلنجه، اختفا، ومؤخراً بروكسله فرار ایده‌رك،
اوراده تألیفاته اشتغاله دوام ایتمشدر. رفیقی (نیقوله)
بر آز استراحتی تكلیف ایتدیكنده، «وفاتدن صكره
الی‌الابد ایده‌جكمز استراحت كافی دكلیدر؟» دیدیكی
مشهوردر. — بونك همشیره‌سی (آنجلیقه آرنولد)
پدری طرفندن تأسیس ایدلمش اولان (پورت روآیال)
مناسترنده باش راهبه اولوب، برادری كبی، یانسنیو-
سك مذهبنی التزام ایتمكله، بعض فلاكتلره اوغرا-
مشدر. كندیسنه خلف اولان همشیره‌سی (آنیسه)
ایله خفیده‌سی دیكر (آنجلیقه) علوم دینیه وادبیاتدن
بهره‌مند اولوب، بعض مكتوبلری جمع ونشر اولنمشدر.

آرنولد { (Arnold) آمریقاده‌كی ممالك مجتمعه
جنراللرندن اولوب، ممالك مذكوره-
نك استقلالنی منتج اولان محارباتده ابراز شجاعت
ایتمسی اوزرینه، فیلادلفیا قوماندانلغنه تعیین اولنمش؛
ومؤخراً نویورق قربنده‌كی (وست پوآنت) موقع
مهمنك مدافعه‌سنه مأمور ایكن، مستحق اولدیغی بر
جزادن طولایی دلكیر اوله‌رق، ۱۷۸۰ تاریخ میلا-
دیسنده، موقعی انكلیزلره تسلیم ایتمك اوزره ایكن،
خبر آلنه‌رق، دشمن طرفنه فرار والتجایه مجبور
اولمش؛ وانكلیزلرله برابر وطنی علیهنه استعمال سلاح
ایتمشدر.

آرنولد { (Sophie Arnould) — صوفیا
پارس اوپراسنك مشهوره برآقتر-
یسیدر، كه تصویر حسیاتده‌كی مهارتیله وسسنك غایت
مؤثر اولمسیله شهرت بولمش؛ وظریف نكته‌لر صرفنده
دخی مهارتی اولمغله، نكته‌لری «آرنولدیانه» عنوا-
نیله جمع ونشر اولنمشدر. میلادك ۱۷۴۰ تاریخنده
پارسده طوغمش، و۱۸۰۳ ده وفات ایتمشدر.

آرنولد { (Arnold) انكلترهنك (نوتينغهام) ايالتنده و(نوتينغهام) شهرينك ٦ كيلومتره شمال شرقيسنده بر قصبه اولوب، ٤٦٣٥ اهاليسی، چوراب ودانتله فابريقه‌لری وحيواناته مخصوص بر بازاری واردر.

آرنولفو { (Arnolfo) ايتاليانك اون اوچنجی عصر ميلادی مشاهير معمارلرندن بابا اوغل ايكی ذاتك اسميدر. اوغلی معمارلقده پدرندن دها ماهر اولديغی كبی، هيكلتراشلقده دخی اوسته اولوب، فلورانسه‌ده‌كی (سانته ماريا) كليساسی جملهٔ آثار معماريه‌سندندر.

آرنون { (Arnon) فرانسه‌ده (لوآر) ايرماغنك حوضه‌سی داخلنده (شر) نهرينه تابع بر چايدر، كه (فروزه) ايالتنده‌كی آلچق طاغلردن نبعان، (آليه) ايالتك ايچندن كچدكدن صكره، (شر) ايالتنه كيروب، (شر) نهريله متوازياً آقه‌رق، وبر قاچ دره وكوچك چايرلرك صولرينی دخی اخذ ايله، جنوبدن شمال غربی‌يه طوغری ١٥٠ كيلومتره‌لك مسافه قطع ايده‌رك، (ويارزون) شهرينك آلت طرفنده (شر) نهرينه دوكيلور.

آرنويه { (Arnoya) اسپانيانك شمال غربی طرفنده كائن (غاليچه) مملكتنده بر نهردر، كه (سان مامد) طاغندن نبعان، (بانيوس‌ده‌مولغاس) و(آلاريز) شهرلرينك ايچندن كچه‌رك، پورتكيز حدودی قربنده صول ساحلندن (مينيو) ايرماغنه دوكيلور.

آرنه { (Arne) انكلتره مشاهير موسيقی‌شناسلرندن اولوب، ميلادك ١٧٠٨ تاريخنده لوندره‌ده طوغمش، و ١٧٧٨ ده وفات ايتمشدر. برچوق مشهور اوپرالرك بسته‌لرينی ياپمش؛ وبری (رول) يعنی «سلطنت»، ديكری (بريتانيا) يعنی «انكلتره» ناميله ايكی ملی شرق ترتيب ايتمشدر.

آرنهايم { (Arnheim) فلنكده (رين) ايرماغنك ساحل يميننده واقع (كلدره) ايالتنك مركزی اولان برشهردر، كه آمستردامك ٩٨ كيلومتره شرق جنوبيسنده، ٥١° ٥٨′ ٤٧″ عرض شمالی ايله ٣° ٣٤′ ٣٠″ طول شرقيده واقع اولوب، ٢٩٠٠٠ اهاليسی: دردی پروتستانلره وايكيسی قتوليكلره مخصوص اولدرق: آلتی كليساسی، درت خسته‌خانه‌سی، ايكی يتيمخانه‌سی، بر قاچ مكتبی، بر جمعيت عليه‌سی، تاريخ طبيعی‌يه مخصوص ديكر بر جمعيتی، غايت كوزل باغچه‌لری، تفرجكاهلری وكوشكلری واردر. باشليجه تجارتی حبوباته متعلق ايسه‌ده، بز، باصمه، چينی، صابون وساٸره فابريقه‌لری دخی واردر.

آرنهايم { ياخود آرنيم (Arnheim, Arnim) آلمانيانك عن اصل فلنكلی بر خاندانيدر، كه مبدئی ميلادك اوننجی عصرنده اولوب، اعضاسنك الك مشهوری (ژان ژورژ) در. بو ذات ١٥٨١ تاريخ ميلاديسنده (اوكرمارق) شهرنده طوغوب، ١٦٤١ ده (درست)ده وفات ايتمش، و«اوتوز سنه‌لك محاربه» ناميله مشهور اولان محاربه‌ده اجرای نفوذ ايدوب، ساقسونياليلرله اسوجليلر آره‌سنده بعض انتريغه‌لرده دخی بولنمشدر.

آرنهايم ارضی { (Terre d'Arnheim) آوستراليا سواحل شماليه‌سندن بر قطعه‌در، كه (قارپنتاريا) كورفزيله (تيمور) دكيزی آره‌سنده واقع اولوب، «شمالی آوستراليا» اداره‌سنه ملحقدر. [«آوستراليا» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

آرنه مانيوسن { (Arne Magnussen) ايسلانده‌لی بر عالم اولوب، ميلادك ١٦٦٣ تاريخنده طوغمش، و ١٧٣٠ ده وفات ايتمشدر. دانيمارقه‌نك پايتختی اولان (قوپنهاغ) دار الفنونده معلم وكتبخانه مديری اولوب، ايسلانده تاريخنی يازمق اوزره، بر چوق معلومات وآثار طوپلامش ايسه‌ده، وقوع بولان بر حريقده بونلری فوت ايتديكندن، بو تاريخك تحريرينه موفق اوله‌ميوب، يالكز دانيمارقه‌نك تاريخنی يازمش؛ ووفاتنده قوپنهاغ دارالفنونی كتبخانه‌سنه ال يازيسی ايله محرر ١٨٠٠ جلد كتاب براقشدر.

آرنی { (Arni) هندستانك جنوب شرقی ساحلنده مدارس اداره‌سنه ملحق جنوبی (آركوت) ايالتنده وآركوت شهرينك ٢٧ كيلومتره جنوبنده، صاغدن (پلار) نهرينه دوكيلن بر چايك اوزرنده، ١٦° ٤٠′ عرض شمالی ايله، ٧٧° ١′ طول شرقيده واقع بر قصبه‌در. وقتيله پك اهميتلی ومتين بولنمش اولان قلعه‌سی هدم اولنه‌رق، يرينه انكليز عسكرينه مخصوص بر قشله ياپلمشدر.

آرنيس { (Arenys) اسپانيانك شمال شرقی طرفنده كائن (قتالونيه) مملكتنك

(بارسلونه) ایالتنده وبارسلونه شهرینك ۴۲ کیلومتره شمال شرقیسنده، آق دکیز ساحلنده واشجارله مستور بر طاقم تپه‌لرك آلتنده واقع قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ۵۰۰۰ اهالیسی واردر. بر تپه‌سنك اوستنده (آرنیس دل مونت) یعنی «طاغ آرنیسی» اسمیله اسکی بر قریه بولندیغندن، بو قصبه‌یه تفریق ایچون (آرنیس ده‌مار) یعنی «دکیز آرنیسی» دخی دیرلر. لیماننده انشای سفائن ایچون برقاچ دستکاهی، وشهرده بر بحریه مکتبی واردر. جوارنده باغلری وکوشکلری چوقدر. قربنده «تیتوسك حامی» نامیله مشهور بر ایلیجه واردر، که صویی ۳۸ درجه صیجاق اولوب، امراض جلدیه واعصابیه‌یه نافعدر.

آرنیم (Arnim) آلمانیا ادبا وشعراسندن اولوب، میلادك ۱۷۸۱ تاریخنده برلینده طوغمش؛ و ۱۸۳۱ ده وفات ایتمشدر. (رومانتیق) تعبیر اولنان حکایه نویسان صنفنه منسوب اولوب، یازدیغی حکایه‌لرك اکثریسی دهشت انکیز وغریب وقوعاتك تصویریله مملودر. حکایه‌لرینك اك مشهوری «قونتسه دولورس» عنوانلیسیدر. آلمانیاده بین العوام مستعمل اولان شرقیلرله مصاللری جمع ایده‌رك، آیری آیری ایکی مجموعه وبر چوق حکایه کتابلریله بعض اشعار نشر ایتمشدر. — بونك زوجه‌سی مادام آرنیم دخی مشهور محرره‌لردن اولوب، حکیم مشهور (کوته) ایله مخابره‌ده بولنمش، وبر قاچ کتاب، وحتی ایکی جلد اوزرینه بر علم ثروت کتابی دخی یازمشدر. بو قادین (بتینه) اسمیله مشهوره اولوب، میلادك ۱۷۸۵ تاریخنده (ماین) ده‌کی (فرانقفورت) شهرنده طوغمش، و ۱۸۵۹ ده برلینده وفات ایتمشدر.

آرو (Arou) بحر محیط کبیرده آوسترالیا ایله «یکی کینه» آره‌سنده واقع (آرافوره) دکیزنده بر طاقم آطه‌لردر، که، بربرلرینه پك یقین اولدقلرندن، قناللرله یارلمش واطرافی قیالرله محاط بر بیوك آطه کبی کورینورلر. ۵° ۲۲′ ایله ۷° عرض جنوبی و ۱۳۲° ایله ۱۳۲° ۳۰′ طول شرقی آره‌سنده واقع اولوب، هرطرفلری وعلی الخصوص شرق جهتی مرجان قیا وصیغلریله محاط اولدیغندن، سفائنك یناشمه‌سی پك تهلکه‌لی، وبعض طرفلردن محالدر. بونلرك اك بیوکلری: قوبرور، وورقای، قره، تراته ومایقور آطه‌لریدر. بو آطه‌لرك ساحللرنده پك چوق اینجی، صدف ودکیز قپلومباغه‌سی چیقوب، بونلرك تجارتی‌ده اهالی ایله بو بابده بر مقاوله عقد ایتمش اولان فلمنك دولتنه منحصردر. بو آطه‌لرك نباتات واشجاری پك چوق وقوتلی اولوب، ایچندن چکلمه‌سی محال اورمانلری واردر. شرق طرفنده‌کیلرك اهالیسی (پاپو) جنسندن (آلفورا) قومنه منسوبدرلر، که رنکلری قوروم سیاهلغنده، برونلری یوکسك واوزون، صاچلری چوق وقبادر. بونلر ساکن آدملر اولوب، بر نوع پتاتس ایله قباق، پرنج وشکر قامشی زرعیله مشغول اولورلر. چپلاق کزوب، یالکز ستر عورت ایچون، بللرینه بر پشتمال باغلارلر. غرب طرفنده‌کیلرك اهالیسی ایسه ملایی جنسندن اولوب، اکثریسی اهل اسلامدر، وبر جزئی مقدارلری خرستیانلغی قبول ایتمشلردر. بو آطه‌لر فلمنکه تابع ایسه‌لرده، فلمنکلیلر باشلیجه تجارتی تحت انحصارلرنده طوتوب، آطه‌لرده جزئی معاشله یالکز درت معلم بولندیریورلر، که بو معلملر حکومت وکیللکی ومیسیونرلك وظائفنی دخی اجرا ایدرلر. اهالینك مقداری بر روایته کوره ۸۰۰۰۰ ودیکر بر روایته کوره یالکز سکز اون بیك کشیدن عبارتدر.

آرو (Arrou) فرانسه‌نك «اوره مع لوآر» ایالتنده (شاتودوم) قضاسنك (قولیس) ناحیه‌سنده و (قولیس) قصبه‌سنك ۱۴ کیلومتره شمال غربیسنده بر بیوك قریه اولوب، ۲۸۵۰ اهالیسی وبر اسکی کلیساسی واردر.

آرو (Arreau) فرانسه‌نك «اوست پیرنه» ایالتنده (بانیرس) قضاسنده و (بانیرس) شهرینك ۳۶ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقع ناحیه مرکزی بر کوچك قصبه اولوب، ۱۳۴۵ اهالیسی ومرمر وآرتوآز اوجاقلری واردر.

آرو (Arrou) چینك جنوب غربیسنده کائن (یونان) مملکت اسلامیه‌سیله (تیبت) آره‌سنده (لوچه‌کانغ) نهری وادیلرنده ساکن وحشی بر قومدر.

آرو (Arroux) فرانسه‌نك «آلتون ساحل» ایالتنده بر چایدر، که (کولتره) جوارنده (پلوتون) کولندن چیقوب، آرنای، اوتون وکونیون شهرلرینك ایچندن کچه‌رك، وبر چوق دره‌لر اخذ

ایدەرك، « ساۆن مع لوآر » ایالتنده (لوآر) نهرینه دوكیلور. مجراسی ۱۲۰ كیلومتره اولوب، (كو-نیون) شهرندن آشاغی اولان ۲۰ كیلومترەلك یری سیر سفائنه صالحدر.

آروآ (Aroa) آمریقای جنوبیده (وزونلا) جهوریتنك (فور) ایالتنده بر كوچك قصبەدر، كه ینه بو اسمله مسمی اولان بر نهرك غایت منبت وادیسنده و ۱۰° ۳۰′ عرض جنوبیده واقعدر. قصبەنك جنوب غربیسنده اولان (آروآ) طاغنده پك چوق باقیر معدنی بولنور.

آروآ (Arroas) بحر محیط هندیده (ملاقه) بوغازنده، (سوماتره) جزیرەسی ساحلندن ۵۰، وملاقه شبه جزیرەسی ساحلندن ۹۰ كیلومترەلك مسافەده واقع بر طاقم آطه وقیالردر، كه اك بیوكلری «اوزون آروآ»، «مدور آروآ» و«غربی آروآ» آطەلریدر. اك بیوكلری اولان برنجیسنك طولی ۲ كیلومترەدر. بو آطەلر خالی اولوب، آنجق ملایلر ذكیز قپلومباغەسی آولامغه كیدرلر.

آرواقو (Aruacos) آمریقای جنوبیده (قولومبیا) جاهیر متفقەسندن (ماغدالنه) جهوریتنده (سیرانواده) طاغلرنده ساكن وحشی بر قومدر، كه نباتات كوكلریله وبو كوكلرك بعضیسندن كندیلری چیقاردقلری بر نوع شكرله بسلنیرلر. بونلر جزئی مقدارده اولوب، آنجق (وزونلا) دەكی (آراواق) قومیله بر اولدقلری مظنوندر.

آروال (Arval, Arwal) هندستانك (بهار) ایالتنده (سونه) نهرینك ساحل یسارنده بر كوچك قصبه اولوب، چوید محصولاتی وكاغد اعمالیله مشهوردر.

آروده (Arruda) پورتكیزك (لیسبونه) ایالتنده، (ویلافرانقه دە اكسیرا) قضاسنده ناحیه مركزی بر قصبه اولوب، ۲۰۱۲. وناحیەسیله برابر ۹۳۸۷ اهالیسی واردر.

آرودی (Arudy) فرانسەنك «آلت پیرنه» ایالتنده، (اولورن) قضاسنده و(اولورن) شهرینك ۱۸ كیلومتره جنوب شرقیسنده (غاوه) نهرینك ساحل یسارنده ناحیه مركزی بر بیوك قریه اولوب، ۲۰۰۰ اهالیسی، پازاری واولدقجه تجارتی واردر. — ناحیەسنك اهالیسی ۹۹۸۰ كشیدر.

آرورنه (Arvernes) فرانسەنك غال جنسیتنه منسوب اولان اسكی اهالیسی اقوامندن بری اولوب، شمدیكی (اوورنه) قطعەسنده ساكن ایدیلر. مركزلری ابتدا (جرغوویا) شهری اولوب، بو شهرك روما سرداری قیصر طرفندن تخریبی اوزرینه، (آوغوستونمتوم) شهرینی مركز اتخاذ ایتمشلردی، كه بو كون (قلرمونت فوراند) دنیلن شهردر. كندیلرینه مخصوص حكمدار معرفتیله اداره اولنوب، بونلرك اك مشهورلری رومالیلره قارشی (آلوبروج) لره امداد ایتمش اولان (بیتوییت) ایله (چلتیل) و(غال) قومنك اك صكره كی مدافعی اولان اوغلی (ورچنجتوریكس) در.

آروزه (Arosa یاخود Arouza) اسپانیانك شمال غربیسنده كائن غالیچه مملكتنك (فورینه) و(پونتوادره) ایالتلرنده قرەنك ایچنه كیرمش طار بر كورفزدر، كه اك درین محلی (اولا) نهرینك آغزندن عبارتدر. قطعۀ مذكورەده چوق بولنان بو قبیلدن كورفزلرك اك بیوكی اولوب، ساحللری پك كیرنتیلی چیقنتیلی اولمغله، بر قاچ لیمانی، وبرقاچ دە آطەسی واردر، كه بو آطەلرك اك بیوكی (آروزه) آطەسیدر. بو كورفزده وقتیله پك چوق بالیق وعلی الخصوص صاردلیه بالیغی چیقوب، خیلی تجارت اولولور ایدیسەده، بالیقجیلر بالیقلری بیتیردكلرندن، تجارت دخی منقرض اولمشدر.

آروس (Arros) فرانسەنك جنوبنده «اوست پیرنه» ایله (ژرس) ایالتلرنده بر چایدر، كه (پنه) طاغنك اتكندن نبعانله، شمال شرقیه طوغری آقەرق، (پلزانسه) اووەلرینی اروا ایله، ۱۰۰ كیلومترەلك مسافه قطع ایتدكدن صكره، (آدور) ایرماغنه دوكیلور.

آروستوق (Aroostook) آمریقای شمالیده ممالك مجتمعەنك شمال شرقی جهتنده بولنان جاهیرندن (من) جهوریتنده بر نهردر، كه (بیسقاتانی) سنجاغنده نبعانله، غایت واسع اورمانلرك ایچندن یچەرك، ۲۰۰ كیلومترەلك مسافه قطع ایتدكدن صكره، (دومینیون) ك «یكی برونسویق» ایالتنده (آروستوق) شهرینك آلتنده (سنت ژان) ایرماغنه دوكیلور.

آروستوق (Aroostook) ممالك مجتمعه‌نك شمال شرقیسنده كائن (من) جمهوریتنك بر قونتلغی یعنی قضا ویا سنجاغی اولوب، بو اسمله مسمی اولان نهرك ایکی طرفنده واقع، وغرباً «آلت قناده» سنجاغیله، شمالاً وشرقاً دخی دومینیونك «یکی برونسویق» ایالتیله محدود اوله‌رق، مساحۀ سطحیه‌سی ١٤٢٥٦ مربع کیلومتره ایسه‌ده، اکثر طرفلری کوللر، قیالقلر و واسع اورمانلرله مستور اولدیغندن، آنجق ٢٠٧٠٠ اهالیسی واردر.

آروستوق (Aroostook) آمریقای شمالیده (دومینیون) مملکتنك «یکی برونسویق» ایالتنده، (ویقتوریا) قضاسنده، بو اسمله مسمی نهرك اوزرنده بر قصبه اولوب، جوارلرینه اسوجلیلر هجرت واسکان ایتمشلردر.

آروشه (Aroche) اسپانیانك جنوبنده واقع (آندالوسیا) یعنی نفس اندلس مملکتنده، (هونلوه) ایالتنده و(هونلوه) شهرینك ٨٠ کیلومتره شمالنده برقصبه‌در، که صولدن (وادی یانه) ایرماغنه منصب اولان (سانزه) نهرینك ساحل یسارنده وکوزل بر وادیده واقع اولوب، ٣١٢٠ اهالیسی واردر.

آروقاس (Arucas) اسپانیانك النده اولان قناریه آطه‌لرندن (پالمه) جزیره‌سنك ساحل غربیسنده واقع بر کوچك قصبه اولوب، ١٢٣٥ اهالیسی واردر.

آروق سالاس (Arok-Szallas) مجارستانك وسطلرنده (هاوس) ایالتنك (یازیغ) قضاسنده بربیوك قریه اولوب، ١٠٤٠٠ اهالیسی، پك چوق باغلری، زراعتی وحیواناتی واردر، وسنه‌ده ایکی دفعه پنایر قورولور.

آروقه (Arouca) پورتکیزك (دورو) ایالتنده (آویرو) قضاسنده و(دورو) ایرماغنه دوکیلن برچایك اوزرنده واقع ناحیه مرکزی بر قصبه اولوب، ٥٠٠٠ اهالیسی واردر.

آرولسن (Arolsen) آلمانیانك (والدك) پرنسلکنده کوزل بر کوچك قصبه‌در، که پرنسك اکثریت اوزره اقامت ایتدیکی بر اولمغله، بو پرنسلکك مرکزی عد اولنور. فرانقفورتك ١٤٢ کیلومتره شمال شرقیسنده و(وسر)ك تابعلرندن (دیمل) نهرینه دوکیلن (تویسته) چایی اوزرنده واقع اولوب، ٢٣٨٠ اهالیسی، کوزل کلیسالری و واسع بر سرایی واردر. بو سرایك ال یازیسیله یازلمش کتب نادره‌یی حاوی بیوك برکتبخانه‌سی، رسم ولوحه‌لرله مملو بر صاله‌سی، تاریخ طبیعی ومدالیه‌لره مخصوص برموزه خانه‌سی واردر. بو قصبه آلمانیانك اك مشهور هیکلتراشی اولان (راوخ) ایله شاکردی (ریجلس)ك و(قاولباش) نام رسامك وطنیدر.

آرون (Aron) فرانسه‌ده، (لوآر) ایرماغی حوضه‌سی داخلنده، (نیاوره) ایالتنده بر چایدر، که ینه بو اسمله معروف اولان بر کولدن چیقوب، بر چوق دره‌لر دخی اخذ ایله، ٧٥ کیلومتره‌لك بر مسافه قطع ایتدکدن صکره، صاغدن (لوآر) ایرماغنه دوکیلور.

آرون (Arun) انکلتره‌ده بر نهردر، که (سوسکس) قونتلغنك شمالی حدودندن نبعان ایله، ابتدا غربه وبعده جنوبه طوغری آقه‌رق، (روتر) چایینی دخی اخذ ایله، (آروندل) شهرینك ایچندن کچدکدن، و٥٧ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدکدن صکره، (لیتله هامپتون) شهرینك یاننده (مانش) دکیزینه دوکیلور.

آروندل (Arundel) انکلتره‌نك (سوسکس) سنجاغنده، (آرون) نهری اوزرنده ودکیزدن ٧ کیلومتره ایچریده بر قصبه اولوب، ٢٩٥٦ اهالیسی واسکی قونتلره مخصوص کوزل بر سرایی واردر. لیمانی ٢٥٠ طونیلاته‌لغه قدر سفائنه متحمل اولوب، وقتیله بیوك بر تجارتکاه ایدی.

آروندل قونتی (Th. Howard comte d'Arundel) — هؤارد بر نجی ژاق ایله بر نجی شارلك زمانلرنده انکلتره مشیرلرندن اولوب، ١٥٨٠ تاریخ میلادیسنده طوغمش، و١٦٤٢ده وقوع بولان محاربات داخلیه‌ده وطنی ترکه مجبور اولوب، ایتالیانك (پادوه) شهرینه هجرتله، درت سنه صکره اوراده وفات ایتمشدر. صنایع نفیسه مراقلیسی اولمغله، انکلتره موزه‌خانه‌لرینه بر چوق آثار عتیقه قزاندیرمشدر.

آرونس (Aruns) اسکی روما حکمدارلرندن (تارکین سوپرب)ك برادری اولوب، حکمدار (سرویوس تولیوس)ك قیزی (تولیا) یی ازدواج ایتمش؛ وبو قادینك، حکمدار قاریسی اولمق آرزوسیله، کندیسنه تکلیف ایتدیکی جنایتی قبول

ايتديكندن، فاريسى طرفندن قتل ايتديرلمشدر. (توليا) بونك قتلى اوزرينه قاينى تاركينه وارمشدر. — مذكور تاركينك بو اسمده بر اوغلى دخى وار ايدى، كه عائله‌سيله برابر رومادن طرد واخراج اولنمش؛ وبر محاربه‌ده (بروتوس) ايله چارپيشوب، ايكيسى بربرينى اولديرمشلردر.

آرونشس (Arronches) پورتكيزك (استرمادوره) ايالتنده (پورتالغره) قضاسنده ناحيه مركزى برقصبه‌در، كه (وادى يانه) يه منصب اولان (قايه) نهرى اوزرنده واسپانيا حدودندن ١٢ كيلومتره‌لك مسافه‌ده واقع اولوب، ١٧٠٠ اهاليسى واردر.

آرونقه (Arunca) پورتكيزك (استرمادوره) ايالتنده برچايدر، كه (ليريا) قضاسنده نبعانله، بحر محيط آطلاسى‌يه منصب اولان (موندغو) نهرينه دوكيلور.

آرونه (Arona) ايتاليانك شمال غربيسنده كائن (پيامونته) مملكتنده (نوواره) ايالت وقضاسنده و(نوواره) شهرينك ٣٧ كيلومتره شمالنده برقصبه اولوب، (مايور) كولنك ساحل جنوبيسنده وميلان ايله جنوه دمير يوللرينك منتهاسنده واقع و ٣٣٠٠ اهاليى جامعدر. بو قصبه‌ده كولك ايچنده واپورله ايتاليا ايله اسويچره آره‌سنده خيلى تجارت اجرا اولنور. قصبه كوزل اولوب، وطنى بولنديغى (سنت شارل بوروميا) نك جسيم بر هيكلى دخى تپه‌لرندن برينى تزيين ايديور.

آرووسمايت (Arrowsmith) انكلتره مشاهير جغرافيونندن اولوب، ميلادك ١٧٥٠ تاريخنده لوندره‌ده طوغمش، و١٨٢٣ده وفات ايتمشدر. خريطه ترتيب وتنظيمنده مهارت كامله‌سى اولوب، قرالك دكيز خريطه‌جيسى عنواننه نائل اولمشيدى. «يكى آطلاس عمومى» ناميله ١٨١٧ ده نشر ايتمش اولديغى بر آطلاس ايله (مرقاتور) ترتيبى اوزره نشر ايتديكى كرهٔ مسطحه خريطه‌لرى پك مقبولدر.

آرو لاق (Arrow Lake) يعنى «اوق كولى». آمريقاى شماليده دومينيون مملكتنده بربيوك كولدر، كه اصل (قولومبيا) ايرماغنك توسعندن عبارت اولوب، جنوبدن شماله طوغرى بويى ١٥٠ كيلومتره‌دن زياده اولديغى حالده، پك اكسزدر. بو كولك شرق طرفنده ٢٠٠٠ دن ٢٨٠٠ متره‌يه قدر ارتفاعى اولان (سلكيرك) طاغلرى، وغرب طرفنده دخى ٦٠٠ دن ١٥٠٠ متره‌يه قدر ارتفاعى اولان «آلتون طاغلرى» (Gold Range) بولنيور. عرض شماليسنك ٥٠ درجه‌سى خطى كولك تام اورته‌سندن چكوب، بوكولى جنوبى وشمالى اوله‌رق ايكى قسمه آييرر.

آرووولوغ (Arrow-Lough) ايرلانده‌نك (فوناخت) ايالتنده، (اسليغو) قضاسنده بركول اولوب، بويى ٦ ½ واكى ٣ كيلومتره‌در. — ينه بو اسمله مسمى بر نهر بو كولدن چيقوب، شمال غربى‌يه طوغرى آقه‌رق، (اسليغو) كورفزينه دوكيلور.

آروه (Arve) فرانسه‌نك (ساووآ) ايالتنده برنهردر، كه (بالمه) بوغازندن نبعانله، شمال شرقيدن جنوب غربى‌يه طوغرى (شامونى) واديسنك اورته‌سندن چكدكدن صكره، شمال غربى‌يه طوغرى دونوب، (سالانشه) واديسنك ايچندن چكه‌رك، (جنو) شهرينك آلتنده (رون) ايرماغنه دوكيلور. مجراسى ١٠٠ كيلومتره‌دن زياده اولوب، صاغ وصولدن برچوق دره‌لرك صولرينى دخى آلير؛ وجريانى غايت خيزلى اولديغى كبى، قارلرك اريمه‌سى موسملرنده صويى دخى پك چوق اولوب، ياتلش اولان متعدد سدلرله برابر اطرافى باصر. يازين ثانيه‌ده ٣٥، وفيضانى موسمنده ١٢٠٠ مكعب متره صو دوكر.

آروه (Arva) مجارستانك شمال طرفلرنده‌كى (قوميتاته) يعنى سنجاقلرندن اولوب، شرقاً، شمالاً وشمال غربى طرفندن (غاليچيا) قطعه‌سيله، غرباً (ترنشين) وجنوباً (توروس) و(ليپتان) سنجاقلريله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحيه‌سى ١٩٠٠ مربع كيلومتره اولوب، اراضيسى طاغلق وآز محصولداردر. اهاليسى ٨٢٣٦٤ اولوب، همان جمله‌سى (اسلوواق) جنسيتنه منسوبدرلر. — (واغ) نهرينه دوكيلن (آروه) چايى بوسنجاقده نبعانله، شمال شرقيدن جنوب غربى‌يه طوغرى اورته‌سندن چكر. مركز لوا (آلسوقوبين) شهريدر.

آروى (Arvî) هندستانك وسطرنده بولنان (نكپور) ايالتنك (ورده) سنجاغنده و(ورده) شهرينك ٣٤ كيلومتره شمال غربيسنده

واقع قضا مركزی بر شهر اولوب، ٨٢٥٦ اهالیسی وپك بیوك پاموق تجارتی واردر. — قضاسنك مساحهٔ سطحیه‌سی ٢٢٥٨ مربع كیلومتره، واهالیسی ١١٨٥٩٥ كشیدر.

آرویقه { (Arvika) اسوجك اورته‌لرنده بولنان (قارلستاد) ایالتنده وقارلستاد شهرینك ٦٠ كیلومتره شمال غربیسنده بر كوچك قصبه‌در، كه (ونرن) كولنه دوكیلن (قلاره الف) نهرینك تشكیل ایتدیكی بر كوچك كولك شرق ساحلنده ونوروج حدودی قربنده اوله‌رق، (قرستیانیا) دن (استوقهولم)ه كیدن دمیر یولی خطی اوزرنده واقع وپالكز ٦٠٠ اهالیی جامعدر.

آرویو { (Laurent d'Arvieux) السنهٔ شرقیه‌یه آشنا بر فرانسز سیاح اولوب، میلادك ١٦٣٥ تاریخنده مارسلیاده طوغمش، و١٧٠٢ ده وفات ایتمشدر. مدت مدیده شرقده وعلی‌الخصوص سوریه، فلسطین وجزیرة العربده سیاحت ایدوب، السنهٔ شرقیه‌ده‌كی معلوماتنی توسیع ایتدكدن صكره، فرانسه‌یه‌عودتنده، مأموریت مخصوصه ایله استانبوله اعزام اولنمش؛ وبعده تونسه كوندریلوب، فرانسه ایله تونس بكی آره‌سنده بر معاهده عقد ایله، مؤخراً جزایره قونسلوس تعیین اولنمشدر. خاطره‌لری ٦ جلد اوزرینه نشر اولنمشدر. بوندن بشقه عربلرك اخلاق وعاداتنه دائر مفصل بر كتابیله سیاحتنامه‌لری دخی مطبوعدر.

آرویو دل پوئرقو { (Arroyo del Puerco) یعنی «طوموز دره‌سی». اسپانیانك غرب طرفنده كائن (استرامادوره) قطعه‌سنده، (قاچرس) ایالتنده و(قاچرس) شهرینك ٢٠ كیلومتره غربنده صولدن تاج نهرینه دوكیلن (سالور) چایی اوزرنده واقع بر قصبه اولوب، ٧٠٠٠ اهالیسی وپك چوق طوموزلری واردر.

آرویو مولینوس { (Arroyo Molinos) اسپانیانك (استرمادوره) قطعه‌سنده، (قاچرس) ایالتنده وقاچرس شهرینك ٤٣ كیلومتره جنوب شرقیسنده، (مونتانشس) طاغنك اتكنده واقع قضا مركزی بر قصبه اولوب، ٣٢٨٠ اهالیسی واردر.

آروئه { (Arröe) دانیمارقه‌ده (فیونیه) جزیرهٔ كبیره‌سنك جنوبنده و«كوچك بلت» بوغازی جنوبی مدخلنك صاغنده بر آطه اولوب، آطه‌لردن مركب اولان (اودنسیا) ایالتنه ملحقدر. طولی تقریباً ٢٥، وعرضی ٨ كیلومتره اولوب، طاغلق بر یر ایسه‌ده، پك منبتدر، و١١٤٢٠ اهالیسی واردر. مركزی ساحل شرقیسنده‌واقع و١٧٠٠ اهالیی جامع اولان (آرونسك بوینغ) قریه‌سی‌اولوب، لیمانی اولدقجه ایشلك بر تجارتگاهدر.

آره { (رأس آره) جزیرة العربك جنوب غربی ساحلنده، باب المندبك ٥٢ كیلومتره شرقنده ″٣٠ ′٣٧ °١٢ عرض شمالی ایله ″٣٠ ′٤١ °٤١ طول شرقیده واقع بر برون اولوب، جزیرة العربك اك جنوبی نقطه‌سیدر.

آره { (Arrah) هندستانك بنگاله اداره‌سنه ملحق (بهار) ایالتنك (شاه‌آباد) سنجاغنده (سونه) نهرینك ساحل یسارنده وبو نهرك كنك ایرماغنه دوكلدیكی محله قریب بر قصبه اولوب، (دیناپور)ك ٤١ كیلومتره غربنده ′٣١ °٢٥ عرض شمالی ایله ′٢٣ °٨٢ طول شرقیده واقعدر. بهار ایالتنك اك مهم تجارت مركزلرندن اولوب، بوصوك وقتلرده اهالیسی خیلی تكثرله، ٤٠٠٠ كشی‌یه بالغ اولمشدر.

آریا { (Aria) یاخود (Arya) بو اسم یونان قدیم جغرافیونی طرفندن هرات شهرینه وخراسانك قسم شرقیسیله سیستانه ویرلمش، وبعض دفعه تاهند حدودینه قدر بتون افغانستان وبلوجستانه دخی تعمیم ایدلمش ایسه‌ده، اصل بلخ ایله هرات طرفلرینك اسم قدیمی اولدیغی مظنون اولوب، انساب امم والسنه ایله توغل ایدن متأخرین علما طرفندن پك اسكی بر زمانده اورالرده ساكن بولنمش واورادن هند وایران وبتون اوروپایه شعبه‌لر صالمش اولان بر قوم قدیمه دخی ویرلمشدر.

آریا مملكت قدیمه‌سی نوع بشرك بشیكی دكلسه‌ده، مدنیات بشریه‌نك اك اول ظهور ایتدیكی یر عد اولنه‌بیلیر. اقلیم وموقعی اقتضاسنجه اهالیسی نوع بشرك سائر كافهٔ اقسامندن زیاده‌تناسب اعضا وذكاوته مالك اولوب، جمله‌سندن اول اویانمش؛ واو وقتلرده اكثر انسانلر چوبانلق وآوجیلقله یاشایوب، كوچبه حالنده طولاشدقلری حالده، اك اول بونلر كویلرده اسكان ایدوب، زراعتله اوغراشمغه باشلامشلردی. زراعت

آوجیلق وچوبانلق کبی تهلکه واجل قضایی موجب اولیوب، بریرده اقامتی دخی مستلزم اولمغله، نفوسك تکثرینی موجب اولدیغندن، بونلر مرور زمانله چوغالوب، آسیای وسطینك مرکزی دیمك اولان مذکور مملکتده صیغه‌مامغه باشلاینجه، زراع ایده‌جك اراضی تحریسیله اطرافه طاغلمغه مجبور اولمشلردی. ایشته بو وجهله آریاامتندن وقت وقت‌بر قوم وقبیله آیریلوب، زرعه صالح اراضی بولنجه‌یه قدر کیدر؛ واورالرده بولدیغی آوجی وکوچبه اقواملە غوغا ایده‌رك، غالبیته نائل اولنجه، یرلشیر؛ ومغلوب اولدیغی تقدیرده دها ایلری‌یه سورردی. لکن بو اقوام بر وقتده تفرق ایتمیوب، مختلف زمانلرده طاغلمش، وبو صورتله آیریلان قافله‌لرك هجرتلری آره‌سنده عصرلر کچمشدر. بوندن ماعدا، بونلر اوزاق یرلره کیتمزدن اول، آسیای وسطی وایرانك هرطرفنه یاییلوب، جیحوندن دجله و فرات مجرالرینه‌قدر اولان‌یرلری قاپلامش اولدقلرندن، وبربرلرندن اوزاق دوشدکجه، مرور زمانله لسانجه دخی بینلرنده بر درجه‌یه قدر تخلف ظهور ایتمش اولدیغندن، بعده اوزاق محلره هجرت ایدن قافله‌لرك هر بری بومملکت واسعه‌نك بشقه برطرفندن‌چیقمشدر. بووجهله بینلرنده زمان ومکانجه بر اوزاقلق بولنوب، لسانلری دخی تا او وقتدن بسبتون متحد دکیلدی. شوراسنی‌ده اونوتمیه‌لم که: بو وجهله هجرت ایدن آریا اقوامندن تا اوروپانك منتهای غرب ویا شماله قدر کیدن قوملر بو اوزون سفری یکدن وقصداً اختیار ایتمیوب، ابتدا یقین محلره یایلمش، واورالردن بشقه اقوام طرفندن صیقیشدیرلدقجه، دها ایلری‌یه کیتمکه مجبور اولمشلر، وبو اوزون سفرلرینك هر برمنزلده عصرلرجه طورمشلر در. مثلا (کلت) قومنك بقیه‌سی بوکون آنجق اوروپانك منتهای غربنده بولندقلری حالده، ایکی بیك وایکی بیك بشیوز سنه‌اول طونه وقره دکیز ساحللرنده دخی بولنمش اولدیغی تاریخله مثبت اولدیغی کبی، قافقاسیه‌ده دخی بونلرك بر وقت ساکن بولنمش اولدقلرینه دلالت ایدر آثار واردر. حالبوکه بو قومك قافقاسیه‌دن انکلتره‌یه قدر اولان قطعه‌یی احاطه ایتمسی ممکن اولمیوب، بلکه بو یولده کچرکن هر منزلده عصرلرجه طورمش، واحتماله کوره منزللرك بعضیسنده بعض افرادی قالمشیدی.

احتماله کوره، آریا امتندن اك اول ایکی شعبه آیریلوب، بری‌غرب‌جنوبی‌یه طوغری یایله‌رق، ایرانی قاپلامش، و (آریا) کلمه‌سیله مناسبت ومشابهتی درکار اولان (ایران) اسمیله تسمیه اولنمش؛ ودیکری جنوب شرقی‌یه طوغری‌اینه‌رك، هنده دخول ایتمش، واوراده پك‌چوق وقت (آریا) اسمنی محافظه ایتمشدر. هندده اولدن بولنان اهالی زنجی‌یه قریب سیاه وزراعتدن بیخبر بولندقلرندن، آریالر اراضی‌یی اللرینه کچیرمش، و مملکتك صاحبلری اولوب، یرلی اولان وحشی وسیاه آدملرله قاریشمغه تنزل ایتمدکلرندن، آیریجه بر صنف حالنده یاشامشلردر. بونك ایچون اسکی (سانسکری) لساننده (آریا) کلمه‌سی هم «صاحب‌اراضی» وهمده «اصیل، حر، چلبی» معنالرینی بیان ایدر. علمای لسانیونك بعضیسی (آریا) اسمنك اصل معناسی بو اولدیغنی ادعا ایتمشلر ایسه‌ده، بو معنا آریالرك هندده آلدقلری صفتدن حاصل اولمش برمعنای مجازی اولوب، اصل (آریا) اسمی، «آربانیا» ماده‌سنده دخی بیان ایتدیکمز اوزره، «تارله» دیمك اولان (آر) کلمه‌سندن مشتقدر. بوکلمه، (آر)، (ار) ویا (ایر) صورتنده اوله‌رق، آریا اقوامندن اکثریسنك اسملری ترکیبنده کورلمکده‌در.

ایران طرفلرینه یایلمش اولان آریا اقوامندن ایکی قوم، اقوای احتماله کوره، مازندران وطبرستان طرفلرندن آیریلوب، بربرینی متعاقب، قافقاسیه وبحر سیاه سواحلی طریقیله تدریجی آوروپایه صوقلمشلردر. بوایکی قومك بری(کلت) ودیکری (پلاسج) قومیدر. کلتلر یا پلاسجلردن ویاخود سائر اقوام طرفندن سوریله‌رك، اوروپانك غرب طرفلرینه چکلمش، وپلاسجلر دخی اوروپانك شرق جنوبی طرفلریله آناطولینك بر قطعه‌سنده یرلشمشلردی.

دیکر ایکی قوم دخی جیحون وسیحونی تجاوزله، برچوق وقت ماوراء النهر وخوارزم طرفلرنده اسکاندن صکره، غرب شمالی‌یه طوغری ایلریلمکه مجبور اولوب، بونلردن (توتون)لر یعنی اسکی جرمنلر اوروپانك شمال غربیسنه قدر ایلریلمشلر؛ و(اسکیت)لر یعنی اسلاولر دخی اوروپانك شرق شمالیسنده قالمشلردر.

ایشته اوروپایه کلن بیوك آریا قوملری بو درت قومدن عبارت اولوب، آنجق بونلردن اول بعض کوچك قافله‌لر کلمش اولدقلری کبی، بونلردن صکره

دخی بویله بعض کوچك قافله‌لر کلمشلردر، که بونلرك الك مهملری یونانیلرله لاتینلر اولوب، پلاسج اقوامیله‌ده قاریشمشلردر.

آریا قوم قدیمندن منشعب اولان امه «امم آریه» ویا «آریانیه» دنیلدیکی کبی، بونلرك ازمنهٔ مختلفه‌ده سویلش اولدقلری لسانلره دخی «السنهٔ آریه» ویا «آریانیه» دنیلیر. بوکونکی کونده موجود اولان امم آریه وجه آتی اوزره منقسمدرلر:

هند شعبه‌سی	هندلیلر، چنکانه‌لر	
ایران شعبه‌سی	ایرانیلر، افغانیلر، کردلر، ارمنیلر	
کلت شعبه‌سی	کومریلر	غال کلتلری، برتانیا »
	غاللر	اسقوچیا »، ایرلانده »، مان آطه‌سی »
لاتین شعبه‌سی	ایتالیانلر، اسپانیوللر، پورتکیزلیلر، فرانسزلر، غریزونلر، رومانیالیلر	
یونان شعبه‌سی	روملر	
پلاسج شعبه‌سی	آرناؤدلر	
اسکیت شعبه‌سی	لتلر	لیتوآنلر، لیوونلر
	اسلاولر	روسلر، لهلیلر، چهلیلر، اسلوواقلر، صربلیلر، خرواتلر واسلاوونلر
توتون شعبه‌سی	غوتلر	آلمانلر، انکلیزلر، فلمنکلیلر، فریسونلر
	اسقاندیناولر	دانیمارقه‌لیلر، اسوجلیلر، نوروجلیلر، اسلانده‌لیلر

بو وجهله بوکونکی اوروپاده بولنان اقوامدن یالکز ترکلر، بلغارلر، مجارلر، فنیوآلر، وباسقلر اقوام آریه‌دن اولمیوب، بونلردن پیرنه طاغلرینك اتکلرنده بولنان باسقلرك اوروپانك اقوام آریه‌کلزدن اول‌کی اهالئ قدیمه‌سی جنسندن اولدقلری ملحوظ، ولسانلری مجهول ومنقرض بر زمره‌یه منسوبدر. دیکرلری ایسه اقوام تورانیه‌دن اولوب، آنجق بلغارلر کندی لسانلرینی ترکله، اسلاوجه سویلکه آلیشمش اولدقلرندن، نسلاً دکلسه‌ده، لساناً اسلاولره التحاق ایتمشلردر.

السنهٔ آریه دخی وجه آتی اوزره منقسمدر:

شعبه	طاقم	السنهٔ قدیمه	السنهٔ جدیده
هند		اسکی سانسکری، یکی سانسکری، پالی، پرکری	هندوستانی (اردو)، بنکالی، کجراتی، نپالی، کشمیری، ملتانی، سندی، چنکانه‌جه
ایران		زند، فرسئ قدیم، پهلوی	فارسی، پختی (افغان لسانی)، کردجه، ارمنیجه، اوسیجه
کلت	کومری		غالجه، برتانیجه، قورنیك
	غال		اسقوچیا لسانی، ایرلانده »، مان آطه‌سی »
پلاسج		ایلریا لسانی، ماکدونیا »، تراکی »، فریجیا »	آرناؤدجه
یونان		یونیا لسانی، دوریا »، ائولیا »	رومجه
ایتالیا		لاتینجه، اوسقجه، اومبرجه	ایتالیانجه، اسپانیولجه، پورتکیزجه، فرانسزجه، پرووانسیجه، غریزونجه، رومانجه
توتون	آلمان	غوتجه	آلمانجه، فلمنکجه، انکلیزجه
	اسقاندیناو	نوردجه	اسوججه، نوروججه، دانیمارقجه، اسلاندجه

اسکیت	اسلاو	مشترك اسلاوجه: روسجه، روتنجه، لهجه، چهجه، اسلوواقجه، اسلاوونجه، صربجه وخرواتجه، بلغارجه
	لت	لیتوآنجه، لتجه، اسکی پروسجه

بونلردن ماعدا ایتالیانك شمال طرفلرینك لسان قدیمی اولان (اتروسکجه) ایله رومانیانك لسان قدیمی اولان (داچجه) نك دخی آریا لسانلرندن اولدقلری متفق علیه ایسه‌ده، بونلرك خانگی قسم وشعبه‌یه ملحق اولدقلری الآن آکلاشیله‌مامشدر.

یوقاریکی جدولدن آکلاشلدیغی اوزره، دنیانك اك مهم لسانلرینك اکثریسی آریا زمره‌سنه منسوب اولوب، اوروپا امتك همان جمله‌سی دخی آریا امت قدیمه‌سندن منشعب بولندقلرندن، بوحقیقتك کشفندن بری اوروپا علما وتحقیقی برفن مخصوص اتخاذ ایده‌رك، توسیع وتعمیقیله اوغراشمقده‌درلر. السنۀ آریه بیننده‌کی مناسباته دائر یازیلان آثارك اك مشهوری موسیو (پوپ)ك یازدیغی «مقایسه‌لی صرف» کتابیدر. جنوه علماسندن بش سنه اول وفات ایدن موسیو (پیقته) آریا قوم قدیمك احوالیله اقوام آریه‌نك هجرتلری حقنده مکمل ومفصل بر کتاب یازمش؛ وبو کتابده کافۀ السنۀ آریه‌نك اصلی اولان آریا لسانی دخی، اوندن متولد اولان السنه‌نك یاردیمیله، کشف واحیایه اوغراشمشدر. (*Origines indo-européennes* par A. Pictet.)

آریا (Aria) آسیای وسطیده‌کی هرات شهرینه اسکی یونان جغرافیونی طرفندن ویریلان اسم اولوب، (هرات) اسمنك بوندن متولد اولمسی ملحوظدر. [«هرات» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آریا (Arie) اسکندرك استیلاسندن صکره کلن یونان جغرافیونی طرفندن تعیین اولنان تقسیماته کوره، ایران قدیمك بربیوك ولایتی اولوب، شمالاً (بختریانه)، جنوباً (درانجیانه)، شرقاً (پاروپامیسیا) وغرباً (پارتیا) ولایتلریله [بو کلمه‌لره مراجعت] محدود ومحاط ایدی، که خراسانك جنوب شرقی قسمیله سیستاندن عبارت اولوب، مرکزی (آریا) یعنی هرات شهری ایدی. بو قطعه بوکونکی آفغانستاندن معدود ایسه‌ده، هرات خانلغی نامیله مستقلاً اداره اولنمقده‌در. [«هرات» و «آفغانستان» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

آریاتور (Arriatour) هندستانك جنوب طرفنده مدارس اداره‌سنه ملحق (تریچینوپلی) ایالتنده (تنجوره) نك ٣٨ کیلومتره شمالنده و ′٨ °١١ عرض شمالی ایله ′٤٨ °٧٦ طول شرقیده واقع بر قصبه‌در.

آریاته (Arriate) اسپانیای جنوبیده آندالوسیانك (ملاقه) ایالتنده (رونده) قضاسنده و(رونده) شهرینك ٦ کیلومتره شمال شرقیسنده (غوآدیاره) یعنی وادیٔ آره اوزرنده واقع بر قصبه اولوب، ٢٩٥٠ اهالیسی واردر.

آریارات (Ariarathe) قیصریه وسیواس طرفلرینه مصادف اولان (قپادوکیا) مملکت قدیمه‌سنده اجرای حکومت ایتمش اون حکمدارك اسمیدر، که بونلرك، تخته نائل اولمق ایچون بربرلرینی اولدیرمکدن بشقه، ذکره شایان بر ایشلری اولمیوب، صکره کلنلری روماليلرله عقد اتفاق ایتمشلر دیسه‌ده، نهایت رومالیلر مملکتلرینی ضبط ایتمشلردر.

آریاژه (Ariége) فرانسه‌نك جنوب طرفنده بر نهردر، که پیرنه طاغلرینك اسپانیایه عائد اولان بر محلنده نبعانله، شماله طوغری آقه‌رق، فرانسه طوپراغنه کیرر، وبونك اسمیله تسمیه اولنان ایالتك اورته‌سندن جریانله، (آقس) و(فوآ) وسائر شهرلرك ایچندن کچدکدن، وفرانسه‌نك اك منبت اووه‌لرندن اولان (پامیار) اووه‌سنی اروا ایتدکدن صکره، «اوست غارونه» ایالتنه کیرر؛ واوراده (ارس) نهریله دخی قاریشه‌رق، و(اوتریوه) وسائر قصبه‌لرك ایچندن کچه‌رك، (تولوزه) نك ٨ کیلومتره یوقاریسنده (غارونه) ایرماغنه دوکیلور. مجراسی ١٥٠ کیلومتره‌دن زیاده اولوب، خیلی اینیشلی اولدیغندن، سیر سفائنه صالح دکلدر.

آریاژه (Ariége) فرانسه‌نك ایالات جنوبیه‌سندن برایالت اولوب، جنوباً پیرنه سلسلۀ جبالنك صیرتیله اسپانیادن آیرلمش، غرباً وشمالاً دخی «اوست غارونه»، شمال شرقی طرفندن وشرقاً (اوده)، شرق جنوبی طرفندن دخی «شرقی

پیرنه » ایالتلریله احاطه وتحدید اولنمشدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ٤٨٩٤ مربع کیلومتره‌در. بو ایالتك قسم جنوبیسی پیرنه طاغلرینك اتکلرندن واونلرك آره‌لرنده بولنان بعض دره وبایرلردن عبارت اولوب، طاشلق وغیر منبت ویالکز بعض مرعالر واورمانلرله مستور در؛ قسم شمالیسی ایسه دوز اووه‌لردن عبارت اولوب، غایتله منبت اولمغله، حبوبات، اوزوم وزیتون محصولاتی چوقدر. اوچ نهر پیرنه طاغلرندن اینوب، بو ایالتك ایچندن چکرلر، که بونلرده ایالتك اورته‌سندن چکن (آریاژه) نهریله شرق طرفنده آقان (ارس) وغرب طرفنده جریان ایدن (سالات) نهرلریدر، که اوچیده بو ایالتدن چیقدقدن صکره برلشوب، (غارونه) ایرماغنه دوکیلورلر. بونهرلره دوکلك اوزره داخل ایالتده دها بر قاچ چای نبعان ایدر. بر چوق مغاره‌لری دخی واردر، که ایچلرنده مواد کلیسیه‌یی حاوی صولر آقوب تحجر ایدر. هواسی قیشین پك صوئوق اولوب، یوکسك یرلری برقاچ متره‌لك قارله مستور اولدیغی کبی، یازین دخی پك صیجاق ویالکز صوك بهارده معتدل وکوزلدر. دمیر معدنلری پك چوق اولوب، ایالتك باشلیجه منبع ثروتی حکمنده‌در. قورشون، باقیر وسائر معدنلر دخی اخراج اولنیورسه‌ده، رومالیلرك زماننده اخراج ایدلکده بولنمش اولان کومشلی قورشون ترك اولنمشدر. نهرلرده آلتون توزی بولندیغندن، بو معدنك دخی مملکتده موجود اوله‌جغی آکلاشیلیورسه‌ده، الآن بولنه‌مامشدر. معدن صولری وقاپلیجه‌لری حسابسز اولوب، اك مشهورلری (آقس) و(اوسات) شهرلری قربنده کیلردر. بو ایالتده چیقان دمیر هم اك برنجی جنسدن وهم پك کلیتلی اولدیغندن، ایالتك برنجی صنعتی‌ده دمیرجیلك اولوب، ٥٠ دن زیاده دمیرخانه ودوکمخانه‌لری واردر. چوقه، فانله، پورسلن، جام، کاغد فابریقه‌لری ودباغخانه‌لری وتخته ومرمر بیچقیخانه‌لری دخی چوقدر.

بو ایالت وجه آتی اوزره اوچ قضایه تقسیم اولنوب، ٢٠ ناحیه و٣٣٦ دوائر بلدیه‌یی حاویدر. اهالیسنك قسم کلیسی قتولیك اولوب، یالکز ٧٠٠٠ نفوسی پروتستاندر.

قضا	ناحیه	دوائر بلدیه	نفوس
فوآ	٨	١٣٩	٨٣ ٦٣٦
پارمیا	٦	١١٤	٧٧ ٦٩٢
سنت ژیرون	٦	٨٣	٨٤ ٩٧٠
جمعا	٢٠	٣٣٦	٢٤٦ ٢٩٨

بو ایالتك هیچ بر بیوك شهری اولمیوب، حاوی اولدیغی یکرمی قدر قصبه‌نك اك بیوکی اولان (پامیار)ك آنجق ٩٠٠٠، ومرکز ایالت اولان (فوآ) نك ده ٦٧٠٠ اهالیسی واردر. فرانسه‌نك شمال ایالتلرنده‌کی مدنیت وجولان بوایالتده مفقود اولوب، یالکز بازار کونلری قصبه‌لرده برآز حرکت کورینور. اهالی وعلی الخصوص کویلیلر وطاغلیلر اسکی اصول وعادات وقیافتلرینی محافظه ایدوب، ایچلرنده اوقویوب یازمه بیلنلر دخی پك آز در. فرانسزجه‌نك قبا بر نوعیله متکلمدرلر. رومالیلرك یاپدقلری بیوك جاده‌لرك هیچ بری بو ایالتدن چکمیوردیسه‌ده، معدنلرینك وقاپلیجه‌لرینك کثرتی مناسبتیله، بو قومی جلب ایتمش اوللی ایدی، که هر طرفنده رومالیلردن قالمه پك چوق آثار بولنیور. اندلسی ضبط ایدن غزاة مسلمین پیرنه طاغلرینی آشه‌رق، بو مملکتی دخی ضبط وخیلی وقت محافظه ایتمشلردی. مؤخراً بر طاقم قونتلقلر تشکل ایتمشیدی.

آریاس (le père Arias) اسپانیا رهبان ومحررلرندن اولوب، میلادك ١٥٣٣ تاریخنده اشبیلیه‌ده طوغمش، و١٦٠٥ ده وفات ایتمشدر. ابتدا علم عقاید معلمی اولوب، بعده معلملکی ترکله، محبوسینك خدمتنه حصر وجود ایتمش، واخلاق ودیانته متعلق بعض اثرلر یازمشدر.

آریاس فرناندز (Arias - Fernandez) اسپانیانك اون یدنجی عصر میلادی رساملرندن اولوب، رنك ویرمه‌ده‌کی مهارتیله مشهوردر.

آریاس مونتانوس (Arias Montanus) اسپانیا علماسندن اولوب، میلادك ١٥٢٧ تاریخنده اشبیلیه جوارنده طوغمش، و١٥٩٨ ده وفات ایتمشدر. اسپانیا قرالی ایکنجی فلیب کندیسنی راهبی بولندیغی مناستردن چیقاروب، کندی باش راهبلکنه تعیین، وبرقاچ لسان اوزرینه کتب مقدسه‌نك نشرینه مأمور ایتمشیدی، که بو کتابلر (آنور) شهرنده ٨ جلد اوزرینه طبع اولنمشدر.

آریانز (Arianez) فلنکك اون آلتنجی عصر میلادی رساملرندن اولوب، مواقع تصویرنده‌کی مهارتیله مشهوردر.

آريانزو { (Arienzo) ايتاليای جنوبيده (ترادى لابوره) ايالتنك (قازرته) قضاسنده ونابولى شهرينك ٢٩ كيلومترو شمال شر-
قيسنده واقع بر قصبه اولوب، ٣٧٦٠ اهاليسى
واردر.

آريانو { (Ariano) ايتالياده بو اسمله ايكى قصبه بولنيور. برنجيسى ملغا ناپولى
قراللغنده (پرنچيپاتو) ايالتنده، ناپوليدن فوجه‌يه كيدن
دمير يولى خطى كذركاهنده، (آپن) سلسلهٔ جبالنك
براتكنده وآدرياتيق دكيزينه دوكيلن (قراپلا) نهرينه
منصب بر دره‌نك اوزرنده واقع اولوب، قضا مر-
كزيدر، و ١٤٥٠٠ اهاليسى، بر بيوك سورك
خرابه‌لرى، بر اسكى قلعه‌سى وجوارنده كوكورد
معدنيله مرمر اوجاقلرى واردر. بوكا تفريق ايچون
(آريانو دى پوليا) ديرلر. — ديكرى ونديك قطعه-
سنك (رويغو) ايالتنده ورويغو شهرينك ٤٠ كيلومترو
شرق جنوبيسنده، (پو) ايرماغنك ساحل يسارنده
واقع اولوب، ٤٠٣٠ اهاليسى وبر اسكى قلعه‌سى
واردر. تفريق ايچون (آريانو دل ونتو) دنيلير.

آريانوس { (Arrien, Ἀρριανός) يونان قديم مورخلرندن اولوب، ميلادك
١٠٥ تاريخنده (نيقوميديا) يعنى ازميد شهرنده طوغش،
و (اكسنوفون) ه پيرو اوله‌رق، هم فيلسوف هم
قوماندان وهم‌ده ادارهٔ دولت مأمورى اولمشيدى.
فلسفه‌يى (اپيقتيت) دن تعليم ايتدكدن صكره، (آدر-
يان)ك معيتنه حربه كيدوب، ابراز شجاعت ايتمكله،
روما شهريسى عنوانى احراز ايله برابر، ١٣٤ تا-
ريخنده آناطوليده‌كى (قپادوكيا) واليلكنه تعيين
اولنمشيدى. اوراده دخى (آلان) لرك واقع اولان
مهاجاتنه غالبانه قارشى طورمغله، قونسلوسلق
مسندينه ترفيع اولنمشدى. كنديسى اك محقق محررلردن
اولوب، اسكندرك آسيايه واقع مشهور سفرينى
غايت بيطرفانه ومدققانه يازمش اولديغى كبى، بر «بحر
سياه سياحتنامه‌سى»، بر «تعبية الجيش كتابى»،
«آلانلره قارشى اولان محاربه‌نك اصولى» ناميله بر
كتاب، بر «آو رساله‌سى»، «اشارات» اسميله براثر
ومعلمك افكار ومسلكنى مبين «اپيقتيتك مكالمه‌لرى»
ناميله برتأليف براقشدر. ديكر بر چوق كتابلر دها
يازمش ايسه‌ده، نسخه‌لرى بولنه‌مامشدر. آثار مو-
جوده‌سى وعلى الخصوص اسكندرك سفرنامه‌سى
دفعاتله طبع، واوروپا لسانلرينه ترجمه اولنمشدر.

آريانه { (Ariane, Ariadne) ياخود آريادنه يونان قديم اساطيرينه كوره كريد
واضع قوانينى (مينوس) ك قيزى اولوب، (مينوتاو-
روس) اسمنده‌كى مشهور ديوى اولديرمك اوزره،
كريده كيتمش اولان (تيساوس) ه تعشق ايتمكله،
كنديسنى الينه ويرديكى براپليك يوماغى واسطه‌سيله
(لابيرنت) دنيلن مشهور بر طولاشيقلى كردابدن
قورتارمش؛ ومعشوقى كنديسنى قاچيرمش ايسه‌ده،
بعده (ناقسوس) آطه‌سنده ترك ايتمش. عشرت الهى
(باقكوس) بونك حالنه آجيه‌رق، كنديسنى تزوج
ايتمش، وبر مجوهراتلى تاج ويرمش، كه بو تاج
كنديسنك وفاتنده سمايه چيقوب بر برج اولمش.

آريانه { (Ariane) قسطنطنيه روم ايمپرا- طورلرندن برنجى (لئون) ك قيزى
اولوب، ميلادك ٤٧٤ تاريخنده تخته چيقان (زنون) ه
وارمش؛ وبو حكمدارك كثرت عشرت وسوء اخلا-
قندن بيزار اولمغله، كنديسنى، مست لايعقل ايكن، حياً
دفن ايتديروب، تخته اجلاس ايتديكى (آناسطاس) ه
وارمش؛ و ٥١٥ تاريخنده وفات ايتمشدر.

آريانه { (Ariane) ايران قديمك ولاياتندن برينك اسميدر. [«آريا» ماده‌سنه
مراجعت بيوريله.]

آريبرت { (Aribert, ياخود ايكنجى قاريبرت (Caribert II فرانسه حكمدارلرندن
ايكنجى قلوترك اوغلى وبرنجى داغوبرتك برادرى
اولوب، (آكيتانه) قراللغى حصه‌سنه دوشمكله، ميلا-
دك ٦٢٨ تاريخنده (توكوزه) ده تتوج ايتمش ايسه‌ده،
ايكى سنه صكره وفات ايتمش، ووارثى اولان بر تك
اوغلى دخى چوق ياشامامشدر.

آريبرت { (Aribert) لومباردلر حكمدار- لرندن ايكى كشينك اسمى اولوب،
برنجيسى ميلادك ٦٥٣ تاريخنده (رودوآلد) ه خلف
اولمش؛ وملكنى ايكى اوغلى (برتاريت) ايله (غوند-
برت) ه تقسيم ايتدكدن صكره ٦٦١ ده وفات ايتمشدر.
— ايكنجيسى (تورينو) دوقه‌سى ايكن تختى غصب
ايتمش اولان (راجيبرت) ك اوغلى اولوب، ميلادك
٧٠١ تاريخنده تخته چيقمش، وپدرينك تختدن محروم

ایتمش اولدیغی (لویتپرت)ی ومتفق اولان (روتاریس)ی قتل ایتمشدر. کندیسی ۷۱۲ تاریخنده (آنسپراند) طرفندن خلع اولنمشدر.

آریپو (Aripo) سرندیب آطه‌سنك شمال غربی ساحلنده (منار) کورفزینك ایچنده و (آریپو) نهرینك منصبنده، ۴۷′ ۸° عرض شمالی ایله ۳۵′ ۷۷° طول شرقیده واقع بر شهر اولوب، جوارلرنده کلیتلو بولنان اینجی وصدف آوجیلرینك مرکزیدر.

آریپو (Aripo) سرندیب آطه‌سنده بر نهردر، که آطه‌نك جنوب طرفنده بولنان یوکسك طاغلرك شمالی اتکلرندن نبعانله، شمال غربی‌یه طوغری آقه‌رق، ۱۲۰ کیلومترولك مسافه قطع ایتدکدن صکره، (آریپو) شهرینك یاننده (منار) کورفزینه دوکیلور. مجراسنك اوسط طرفلرنده (مالواته اویه) تسمیه اولنور.

آریجا (Aridja وانکلیزجه Aredjaw) هندستانك شمال غربیسنده سند مملکتنده وسند نهرینك آغزنده کائن غایت منبت بر آطه‌نك اوزرنده، ۲۴′ ۲۷° عرض شمالی ایله ۴۰′ ۶۵° طول شرقیده واقع بر قصبه‌در.

آریداوس (Arrhidée, Ἀρριδαῖος) ماکدونیا حکمداری مشهور فلیپك ولد غیر مشروعی وبیوك اسکندرك برادری ایدی. روایته کوره اسکندرك والده‌سی (اولمپیاس) بونك کندی اوغلنه ترجیحی قورقوسیله کندیسنی طول مدت حبس ایتمش اولدیغندن، آبدال اولمشیدی. بونکله برابر اسکندرك وفاتنده، اسکندرك براوغلیله مشترکاً حکم سورمك اوزره، میلاددن ۳۲۳ سنه اول ماکدونیا تختنه اجلاس اولنمش ایسه‌ده، بونك یالکز اسمی اولوب، اصل حکومت ایدن (پردیقاس) ایدی. ۶ سنه صکره (اولیمپیاس) طرفندن قتل ایتدیرلمشدر.

آریزونه (Arizona) آمریقای شمالیده ممالك مجتمعه‌نك جماهیر غربیه‌سندن اولوب، غرباً (قالیفورنیا)، شمالاً (نواده) و(اوتاه)، شرقاً «یکی مکسیقه» جمهوریتلریله وجنوباً (مکسیقه) حدودیله محدود ومحاطدر. حدود شمالیه وشرقیه‌سی مستقیم خطلردن عبارت اولوب، حدود شمالیه‌سنی تعیین ایدن خط ۳۷° عرض شمالی خطنه؛ وحدود شرقیه‌سنی تعیین ایدن خط دخی ۳۰′ ۱۰۵° طول غربی‌یه مصادفدر. حدود غربیه‌سی ایسه (قولورادو) نهرینك مجراسیله معیندر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۲۹۵۰۴۲ مربع کیلومتره اولوب، فرانسه‌نك نصفندن دها بیوك اولدیغی حالده، ۱۸۷۰ تاریخ میلادیسنده واقع اولان تحریرده آنجق ۹۶۵۸ اهالیسی وار ایدی. اراضیسی خیلی مرتفع اولوب، «قیالی طاغلر» سلسله‌سنه مربوط بر طاقم طاغلر تشعب ایدیور. وضعیت عمومیه‌سی غربه یعنی (قولورادو) وادیسنه طوغری مائلدر. اکثر طرفلری قورو وصوسز اولوب، زراعته غیر قابل ایسه‌ده، آلتون، کومش، باقیر، قورشون وسائر معدنلری پك چوقدر؛ آنجق محصولات زرعیه وصناعیه ایله یوللرك فقداننده وبرده اورالرده طولاشان (آپاش) اقوام وحشیه‌سنك تعرضاتندن طولایی، بومعدنلرك هیچ بری لایقیله اخراج اولنمیور. حیوانات یتیشدیرمکه وحتی زراعته بیله صالح بعض یرلری ده واردر. مسکون اولان یرلری یالکز (قولورادو) نهریله اوکا منصب اولان چایلرك وادیلرندن عبارتدر. (آریزونه) حدودینك خارجنده (قالیفورنیا) کورفزینه دوکیلن (قولورادو) دن بشقه ایکی بیوك نهر دها واردر، که بونلردن (جیلا) جنوب طرفلرینی، و(لیما) شمال طرفلرینی اروا ایده‌رك، قولورادویه دوکیلورلر. قابل زرع واسکان اولان یرلر بو نهرلرك وادیلرندن عبارت اولوب، بونلرك آره‌لرنده پایانسز خالی وغیر منبت یرلر واردر. هواسی صاغلام ایسه‌ده، غایت صیجاقدر، وبعض یرلرنده یاغمور بسبتون مجهولدر. مرکزی جنوب طرفنده (جیلا) نهرینك برتابعی اوزرنده واقع اولان (توسقون) قصبه‌سیدر.

بو مملکتده اك اول اون یدنجی عصر میلادیده مکسیقه‌دن کیدن بر طاقم جزویت پاپاسلر قرق قدر قریه تأسیس ویرلیلرك برطاقمنی تأنیس ایتمشلر ایسه‌ده، بونلره تحمیل اولنان تکالیف پك آغر اولدیغندن، مؤخراً عصیان ایده‌رك، اسپانیول قریه‌لرینی تخریب ایتمشلردی. اووقتدن اهمال اولنه‌رق، بسبتون اونودلمش ایکن، ۱۸۵٤ تاریخ میلادیسنده مکسیقه حکومتی طرفندن اون ملیون دولار مقابلنده ممالك مجتمعه‌یه صاتیله‌رق، ابتدا یکی مکسیقه جمهوریتنه الحاق ایدلمش، و۱۸۶۳ ده مستقلاً بر جمهوریت حالنه قونمشدر.

او وقتدن بری اهالیسی چوغالمقده‌در. لکن آمریقانك اقوام اصلیهٔ وحشیه‌سندن دخی خیلی اهالیسی اولوب، بونلر ۳۰۰۰۰ قدر تخمین اولنمقده درلر، که بر طاقمی کوچك قریه‌لرده ساکن، وبر طاقمی دخی کوچبه حالنده سیاردرلر. بعضیسی حکومتی طانیوب، ویرکی دخی ویررلرسه‌ده، بر طاقمی وعلی‌الخصوص (آپاش) لر اوروپالیلرك خصم جانی اولوب، بروجهله بونلرله اویوشمق ایستمزلر، وآره صره قریه‌لره هجومله، یغما وغارت ایدرلر. آریزونه‌ده ساکن بولنان اوروپالیلرك اکثریسی اسپانیول ایسه‌ده، انکلیزلر یعنی یانکه‌لر کوندن کونه چوغالمقده‌درلر.

آریزونه سیتی { (Arizona-City) ممالك مجتمعه‌نك جماهیر غربیه‌سندن (آریزونه) جمهوریتنك (یوما) قضاسنده بر کوچك قصبه‌در، که (جیلا) نهرینك (قولورادو) ایرماغنه دوکلدیکی محلك بر آز آشاغیسنده واقعدر. جوارلرنده کلیتلی آلتون، کومش وقلای معدنلری بولنیور.

آریزه { (Arize) فرانسه‌نك جنوبنده (آریاژه) ایالتنده بر نهردر، که (پیرنه) سلسلهٔ جبالنك مربوطاتندن اولان (فوندراده) طاغندن نبعانله، شماله طوغری آقه‌رق، ۷۵ کیلومتره‌نك مسافه قطع ایتدکدن، و(آریازه) ایالتندن چیقوب، «اوست غارونه» ایالتنه کیردکدن صکره، (غارونه) ایرماغنه دوکیلور.

آریس { (Arys) پروسیه‌نك شرق شمالی طرفنده (غومبین) ایالتنك (یوهانیسبورغ) قضاسنده ویوهانیسبورغ شهرینك ۲٤ کیلومتره شمال شرقیسنده برکوچك قصبه‌در، که ینه بو اسمله مسمی بر کولك کنارنده واقع اولوب، ۱۲۵۰ اهالیسی واردر.

آریسپه { (Arispe) آمریقای شمالیده مکسیقه‌نك ایالات شمالیه‌سندن (سونوره) ایالتنده و(سونوره) نهری وادیسنك اوست طرفنده برقصبه‌در، که وقتیله ۷۰۰۰دن زیاده نفوسی حاوی اولوب، ایالت مرکزی بولنمش ایکن، شمدی قضا مرکزی اولوب، یالکز ۱۵۰۰ اهالیسی واردر.

آریستاغوراس { وسائره [«آرستاغوراس» وسائره ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

آریستیزابله { (Aristizable) آمریقای شمالیده (دومینیون) مملکتنك

ساحل غربیسی قارشیسنده بولنان جزایرك بری اولوب، ۵۲° ایله ۵۳° عرض شمالی آره‌سنده واقعدر. بویی ٤۰ واکی ۸ کیلومتره قدردر.

آریشات { (Arichat) آمریقای شمالیده (دومینیون) مملکتنك منتهای شرقنده کائن «یکی اسقوچیا» ایالتنده و(مادامه) جزیره‌سنده (بیشموند) قضاسنك مرکزی اولان بر کوچك قصبه اولوب، ۱۱۰۰ اهالیسی، بیوك وصاغلام بر لیمانی، پك چوق صید ماهیسی وقربنده بر قورشون معدنی واردر.

آریقاره { (Aricaras) ممالك مجتمعه‌نك جماهیر وسطیه‌سندن (داقوته) جمهوریتنده و(میسوری) نهرینك ساحل یمیننده بولنان اهالئ اصلیه‌دن (پاونی) قومنه منسوب بر قبیله‌در، که صوك وقتلرده اسکان ایدوب، بعض قریه‌لرده یاشامقده‌درلر.

آریقو { (Arico) قناریه آطه‌لرندن (تنریف) جزیره‌سنك ایج طرفنده واقع بر قصبه اولوب، ۳۲۰۰ اهالیسی واردر.

آریقه { (Arica) آمریقای جنوبینك (پرو) جمهوریتنده (ماکغوآ) ایالتنك مرکزی اولان بر شهردر، که بحر محیط کبیر ساحلنده، (آرکیپا) نك ۲۸۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده و(تاقنه) نك ٦٥ کیلومتره جنوب غربیسنده، ۱۸° ۲۸′ ۵۵″ عرض جنوبی ایله ۷۲° ٤٤′ ۹″ طول غربیده واقع اولوب، ۳۰۰۰۰ اهالیسی، بیوك وتجارتکاه بر لیمانی و(تاقنه) شهرینه قدر بر دمیر یولی واردر. شمال طرفنده برطاقم واسع بطاقلقلری بولندیغندن، ودکیز اوتلرینك تعفنندن هواسی آغردر. بو شهر میلادك ۱٦۰۵ تاریخنده بر حرکت ارضدن کاملاً خراب اولدیغی کبی، ۱۸٦۸ ده دخی شدتلی بر فرطونه طرفندن اولرینك اکثریسی تملدن سوپورلمش، وبیوك کمیلر ساحلدن یاریم ساعت ایچری‌یه قدر آتلمشیدی. جوارینك اراضیسی پك منبت اولوب، صو آلتنده دخی بولندیغندن، کلیتلی مصر بغدایی، بوبجه وسائر حبوبات حاصل اولور. باشلیجه محصولاتی آلتون. کومش وباقیر معدنلریله (آلپاقه) و(ویغونیه) دنیلن آمریقا حیوانلرینك پاغندن عبارتدر. شمال غربیسنده اوزانان ساحلده (هوآقه) تعبیر اولنان برطاقم ابنیهٔ

قدیمه بولنیور، که مومیالرله وسائر آثار عتیقه ایله مملودر.

آریکی (Arighi de Casanova) ده قازه‌نوه بوناپارته مناسبتی اولان قورسیقه‌لی بر عائله‌یه منسوب اولوب، میلادك ۱۷۷۸ تاریخنده طوغمش، و ۱۸۵۳ ده وفات ایتمشدر. بوناپارتك معیتنده مصر سفرنده وسائر محاربه‌لرده بولنوب، کوستردیکی جسارت اوزرینه، پك چابق قطع مراتب ایده‌رك، ۳۱ یاشنده ایکن فریق و (پادوه) دوقه‌سی اولمش؛ ۱۸۱۲ ده بتون فرانسه سواحلنك محافظه‌سنه مأمور اولوب، ۶۷ عساکر ملیه طابورلری تشکیلیله تعرض ایدن انکلیزلری دفعه موفق اولمشیدی. ۱۸۱۵ ده نفی اولنه‌رق، بش سنه صکره فرانسه‌یه عودت ایده بیلمش؛ واو وقتدن معزول قالوب، ۱۸۴۹ ده قورسیقه طرفندن مبعوث انتخاب، و ۱۸۵۲ ده سناتو اعضالغنه ومتقاعدین مدیریتنه تعیین اولنمشیدی.

آریکیا (Aricie, 'Αρικία) اساطیر یونانیه‌یه کوره، (تیساوس) طرفندن سلطنتدن اسقاط ایدلمش اولان (پالانتی) خاندانه منسوب آتنه‌لی بر قیز اولوب، (ایپولیت) ك معشوقه‌سی اولمغله، طب الهی اسقولاب طرفندن یکیدن حیاته کتیریلن بوعاشقنه وارمش، وبونکله برابر کویا (لاتریوم)ك براورمانده صاقلانمش اولمغله، بواورمان وبر کوچك قصبه بونك اسمیله تسمیه اولنمشیدی. [ماده آتیه‌یه مراجعت بیوریله.]

آریکیا (Aricie, 'Αρικία) (لاتریوم مملکتنده، رومانك ۱۵ کیلومتره جنوبنده بر قصبه ایدی، که بوکون (ریچیا) دنیلیر. بو قصبه‌ده قردن کنایه اولان (دیانه) نك برمعبدی وار ایدی، که راهبی بر فراری اسیر اولمق شرط ایدی. فرارایدن بر اسیر کیدوب بو معبدده‌کی راهبی اولدیرنجه، کندیسی یرینه قائم اولور، ودیکر بر فراری اسیر طرفندن اولدیرلنجه‌یه قدر بومقامده قالیردی. روایته کوره، بو معبد آریکیا ایله عاشق (ایپولیت) طرفندن تأسیس اولنمشدر. چشمه‌لر حامیه‌سی زعم اولنان (اجریا) نام پری کویا آریکیا اورمانده اقامت، وبو اورمانده رومانك اسکی حکمداری (نوما) یه عرض دیدار ایدردی.

آریلیه (Arilje) صربیه‌نك (اوشیجه) سنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ۱۰۰۰ اهالیسی وبیوجك بر کلیساسی واردر. وقتیله پسقپوسلق مرکزی ایدی. — قضاسنك اهالیسی ۱۱ ۵۶۶ کشیدر.

آریماتیه (Arimathie) قدس شریف سنجاغنك (یافه) قضاسنده واقع (رمله) شهرینك اسم قدیمیدر. حضرت عیسانك شاکردانندن اولوب، خرستیانلرك اعتقادنجه نبی مشارالیهك جنازه‌سنی دفن ایدن (یوسف) ك مسقط رأسیدر.

آریماسب (Arimaspes) اسکی یونان مصاللرنده کویا بحر حزرك شرق جنوبی ساحلنده بولندیغی روایت اولنان بر قوم موهومدر، که افرادینك آلنلرنده برر تك کوز بولنوب، (آریماسپوس) نهرنده‌کی آلتونی طوپلامق ایچون، دائمی صورتده برنوع عنقا قوشلریله محاربه ایتدکلری مرویدر.

آرینتود (Arinthod) فرانسه‌نك (جورا) ایالتنده، (لون لسولینه) قضاسنده و (لون‌لسولینه) شهرینك ۳۵ کیلومتره جنوبنده کائن ناحیه مرکزی بربیوك قریه اولوب، ۱۲۵۵ اهالیسی واردر. اسکی غولوآلرك حرب الهی (مارس) ه مخصوص اولان بر معبدلرینك خرابه‌لری اوزرینه مؤسسدر.

آرینوس (Arinos) آمریقای جنوبیده برازیلیانك (ماتوغروسو) ایالتنده بر نهردر، که (آمازون) ایرماغنه جنوبدن دوکیلن انهاردن (تاپایوس) نهرینی ترکیب ایدن ایکی باشلیجه شعبه‌نك بریدر. آرینوس نهری عرض جنوبینك ۱۴ ایله ۱۵ درجه‌لری آره‌سنده واقع (سراپارکسیس) سلسلهٔ جبالندن نبعانله، شماله طوغری آقه‌رق، وعرض جنوبینك $۹\frac{۱}{۲}$ درجه‌سنده، (یوروئنه) نهریله برلشه‌رك، (تاپایوس) نهرینی تشکیل ایدر. بو نهرك، (یوروئنه) ایله برلشدکدن صکره دخی، تا (آمازون) ایرماغنه دوکلنجه‌یه قدر، اصل اسمی (آرینوس) اولوب، (تاپایوس) اسمی ایسه ساحللرنده بولنان بر قومك اسمی اولدیغی حالده، بونهره دخی اطلاق اولنمشدر.

آرینیو (Ariño) اسپانیاده آراغون مملکتنك (توروئل) ایالتنده، (هیار) قضاسنده و (هیار) شهرینك ۱۵ کیلومتره جنوب غربیسنده،

صاغدن (ابرو) ایرماغنه دوکیلن (مارتین) نهری او-زرنده واقع بر کوچك قصبه اولوب، ۱۴۳۰ اهالیسی واردر.

آریوبارزان { (Ariobarzane) آناطولینك قیصریه وسیواس ومرعش طرفلرینه مصادف اولان (قپادوکیا) مملکت قدیمه‌سی حکمدارلرندن اوچ کشینك اسمیدر، که قبل‌المیلاد ۹۲ تاریخندن ۳۴ تاریخنه‌دك حکم سورمشلردر.

آریوپاغ { (Aréopage, Ἄρεως πάγος) آتنه‌نك قدیم بر محکمهٔ جنائیه‌سیدر، که ابتدا حرب الهی اولان (آرس) ك تپه‌سی نامیله معروف بر محلده انعقاد ایتمکله، یونان قدیم لساننده «آرس تپه‌سی» دیمك اولان بو اسمله تسمیه اولنمشدر. روایته کوره، اك اول والده‌سنی قتل ایدن (اورست)ك محاکه‌سیچون تشکیل اولنه‌رق، میلاددن ۵۹۴ سنه اول واضع قانون (سولون) طرفندن یکیدن تشکیل اولنمشیدی. جمهوریت ریاستدن چیقاریلان آرخونتلر بو محکمه‌ده اعضالق ایدرلردی. انعقادی کیجه اولوب، بونده حاکملرك تأثرینی موجب اوله‌جق بلیغ نطقلر ایرادی ممنوع ایدی. (پریقلیس) زماننده بو محکمه‌نك وظیفه‌سی یالکز قتل جنایتنك تحقیقاتندن عبارت براقلمغله، اسکی اهمیتی غائب ایتمشیدی.

آریوس { (Arius) خرستیانلقده بر مذهب مخصوص صاحبی اولانلرك اك مشهورلرندن اولوب، میلادك ۲۷۰ تاریخنده، بر روایته کوره بنغازیده، ودیکر بر روایته نظراً اسکندریه‌ده طوغمش، وخیلی مسن اولدیغی حالده، رهبان طائفه‌سنه التحاقله، ۳۱۲ تاریخنده اسکندریه‌ده بر یکی مذهب تدریسنه باشلایه‌رق، مذهبی پك چابق انتشار وتعمم ایتمشیدی. بو ذات تثلیثی شدیداً رد وجرح ایله، حضرت عیسانك عدمدن وجوده کتیرلمش بر مخلوق اولدیغنی التزام ایتدیکیچون، مذهبی هم طوغری هم مقبول ایدیسه‌ده، تثلیث فکر سقیمی ووحدانیت ادعاسیله شرك محض خرستیانلر بیننده تعمم ایتمش اولدیغندن، هر نه قدر که خلق بونك مذهبنی قبولده پك تشنه کورنمش ایسه‌ده، رؤسای روحانیه طرفندن شدیداً مخالفت کوستریلوب، علی‌الخصوص اسکندریه پسقپوسلری (آلکساندر) و (آطناس) بونك علیهنده تحریك تعصبله، بر قاچ مجلس روحانی طرفندن رفضله اتهام، ونهایت ۳۲۵ تاریخ میلادیسنده ازنیقده اجتماع ایدن بیوك مجلس روحانی طرفندن لعنتله ونفی ایله محکوم اوله‌رق، بر قاچ سنه منفاده یاشادقدن‌صکره، مذهبنك طرفداری اولان ازمید پسقپوسی (اوسبیوس)ك توسطیله ایمپراطور قسطنطین طرفندن عفو اولنمش؛ وبو حکمدار دخی مذهبنی قبولله، کندیسنی قسطنطینیه‌یه جلب ایتمشیدی. او وقت اسکندریه پطریقی مرقوم (آلکساندر) ك مخالفتیله برابر، غلبه چالمق اوزره ایکن، ۳۳۶ تاریخنده شدتلی بر وجعدن آکسزین وفات ایتمشدر. طرفدارلری تسمیم اولندیغنی، ومخالفلری غضب الهی‌یه اوغرادیغنی التزام ایتدیلر. کندیسنك وفاتندن صکره دخی مذهبی خیلی انتشار وتعمم ایده‌رك، ایمپراطور (قونستانس) ایله خلفلری رسماً قبول وحمایه ایتمشلردی. ایمپراطور (تئودوسیوس) بومذهبی ممالکنده منع ایتمش ایسه‌ده، سائر مذاهب خرستیانیه‌دن دها معقول اولدیغندن، اوروپاده یکیدن تنصر ایدن غوتلر، واندالر وبورکیغونلر طرفندن قبول اولنه‌رق، ۶۶۰ تاریخ میلادیسنه‌قدر باقی قالمشیدی. صکره‌لری دخی بشقهناملرله وبعض تعدیلاتله بو مذهب دفعاتله تجدد وظهور ایتمشدر.

آریوستو { (Arioste, Ariosto) ایتالیانك اك مشهور شعراسندن اولوب، میلادك ۱۴۷۴ تاریخنده (رجیو) شهرنده طوغمش، واورا والیسنك اوغلی اولوب، تا چوجقلغندن شعره میل ایده‌رك، اشعارینك کوزللکیله (فراره) دوقه‌لرینك تحسین وتوجهنه مظهریتله، سرایلرینه جلب اولنمشیدی. عمرینی شعر سویلکله وبعض مأموریتلر اجراسیله کچیروب، ۱۵۱۲ ده دوقه (آلفونس) طرفندن مأموریت مخصوصه ایله پاپا ایکنجی (یولیوس) ك نزدینه کوندرلمش؛ و ۱۵۲۱ ده بر ایالتده ظهور ایتمش اولان خیدودلرك تنکیلنه مأموراولوب، بونلرك الینه دوشمش ایسه‌ده، خیدودلر کیم اولدیغنی آکلاینجه، کمال تعظیمله سبیلنی تخلیه ایتمشلردی. اك مشهور اثری (رولاندو فوریوزو) یعنی «مهور رولاند» نام منظومه‌سیدر، که (بویاردو) نام شاعرك «عاشق رولاند» نام منظومه‌سنك ذیلی حکمنده در. بو منظومه‌یی کندیسی، ایلك دفعه اوله‌رق، ۱۵۱۶ ده ۴۰ فصل اوزرینه نشر ایتمش ایسه‌ده، بعده

خیلی تصحیح وتوسیع ایده‌رك، ١٥٣٢ ده ٤٦ فصلدن عبارت بر ایکنجی طبعنی نشر ایتمشدر. بو منظومه فصاحت وبلاغت وسلاستیله مشهور اولوب، مبنی علیهی اهل صلیب ایله اهل اسلام بیننده وقوع بولان محاربانه متعلق بعض وقعه‌لرك تصویرندن عبارتدر. بوندن بشقه بعض غزلیاتله بر طاقم هزلیات ومضحکه‌لری واردر. مؤخراً (رینالدو آردیتو) یعنی «جراتلی رینالدو» عنوانیله دیکر برمنظومه‌سی دخی بولنه‌رق، ١٨٤٦ تاریخنده فلورانسه‌ده نشر اولنمشدر. (آریوستو) نك آثاری دفعاتله طبع، وعلی الخصوص «مشهور رولاند» اوروپانك هرلسانته ترجمه اولنمشدر.

آریون (Arion) یونان قدیم شعرا وموسیقی شناسانندن اولوب، میلاددن ٦٢٠ سنه اول (لسبوس) یعنی مدللی جزیره‌سنك (متیمنه) شهرنده طوغمش؛ و (قورنته) حکمداری (پریاندر) ه انتسابله، بر چوق وقت بونك سراینده امرار عمر ایتمش، وبرابرنده ایتالیایه سیاحت ایده‌رك، بر بیوك ثروت طوپلامشیدی. روایته کوره، بو سفردن عودتنده، رفقاسنك کندیسنی، صویمق اوزره، اولدیرمکه قرار ویردکلرینی آکلاینجه، اولمزدن اول برکره دها عود چالمغه مساعده ایستمش؛ واو اثناده کندینی دکیزه آتمغله، کویا چالغیسنك کمینك یاننه جلب ایتمش اولدیغی بریونس بالیغی کندیسنی آرقه‌سنه آلوب، (لاقونیا) نك (تناره) بورننه چیقارمش. دلفین برجنك شاعری تخلیص ایتمش اولان بو یونس بالیغندن عبارت اولدیغی زعم اولنوردی. (آریون)ك آثارندن اولدیغی مظنون اولان دکیز الهی (نپتون) نامنه برقصیده موجود ومطبوعدر.

آریونه (Arjona) اسپانیانك جنوبنده آندالوسیا (یعنی نفس اندلس) خطه‌سنده (یائن) ایالتنده و(یائن) شهرینك ٣٥ کیلومتره شمال غربیسنده (غوآدالکویر) یعنی (الوادی الکبیر) ایرماغنه صولدن دوکیلن برکوچك چایك اوزرنده واقع بر قصبه اولوب، ٥٠٠٠ اهالیسی واردر.

آریویست (Arioviste) اسکی رومالیلرك (سوآو) تعبیر ایتدکلری جرمان اقوامنك حکمداری اولوب، فرانسه‌نك اقوام قدیمه‌سندن (سقوآن) لرله (ادوآن) لر بیننده وقوع بولان محاصمه اوزرینه (سقوآن) لر طرفندن امداده دعوت اولنه‌رق، میلاددن ٦٣ سنه اول (ادوآن) لری (آماکتوبریا) موقعنده مغلوب ایتدکدن صکره، متفقلرینی دخی تحت تحکمنه آله‌رق، رومالیلرده قارشی طورمق ایستمش ایسه‌ده، قیصر طرفندن مغلوب اولوب، روایته کوره، (تاوتوس) طاغلرینه چکلمش ایدی.

آریه (Arrie) اسکی روماده جسارتیله شهرت بولمش برقادیندر. زوجی (چچینا پتوس) اعدامله محکوم اولدیغندن، (آریه) کندیسنی انتحاره تشویق ایتمش، وزوجنك عدم جسارتنی کورنجه، خنجری الندن آله‌رق، و: «باق هیچ آجیماز» دیه‌رك، کندی کوکسنه صاپلادقدن صکره، قوجه‌سنه ویرمش. — بونك قیزی دخی (آریه) تسمیه اولنوب، زوجی (تراسیاس پتوس) ك اعدامله محکوم اولمسی اوزرینه، قوجه‌سنك اعدامنی کورمه‌مك اوزره، کندی طمارلرینی یاروب، قاننی آقیتمغله انتحاره تشبث ایتمش ایسه‌ده، قوجه‌سی، اولادینه باقق اوزره، یاشامسنی رجا ایتمسی اوزرینه، تشبثندن واز چکمشدر.

آزاج بغداد جوارنده خراسان طریقی اوزرنده واقع بر قریه اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

آزاد جانب رسول الله (صلعم) دن صنعا والیسی بولنان شهر بن باذانك زوجه‌سی اولوب، ادعای نبوتله صنعایی ضبط ایتمش اولان اسود عنسی طرفندن زوجی قتل، وکندیسی جبراً تزوج اولنمشیدی. فخر کائنات افندمزك اواخر عمر شریفلرنده اعدامنه مأمور اولان قیس بن عبدیغوث ایله رفقاسی اسودی اله کچیرمکدن عاجز قالنجه، بوقادین کندیلرینی خفیاً اوینه آلوب، کندیسنی قتل ایتدیرمشدر.

آزاد (حافظ غلام محمد —) هندستانده لاهور مضافاتندن (سودهره) شهری شعراسندن اولوب، (شاهجهان آباد) ده تحصیل علم وکمال ایتدکدن صکره، دهلی‌یه کیده‌رك، میر شمس الدین قصیر وسائر اساتذهٔ عصردن فارسی نظم ونثرینی، ومحمد عارف یاقوت وسائر مشاهیر خطاطیندن نسخ ونستعلیق خطنی اوکرنمش؛ وخان فیروز جنك ثانی وعمار الملك رفاقتنده امرار ایام ایده‌رك، ١٢٠٩ تاریخ هجریسنده رحمت حقه نائل اولمشدر. شوقطعه جمله اشعارندندر:

ای صرف نثارت بگلستان زرگلها
خاشاك سركوی توتاج سرگلها
بلبل نشود بند چمن خاطر آزاد
ما وره صحرا وتو ومنظر گلها

آزاد { (احمد مقیم —) خطهٔ کشمیر شعراسندن وسالم کشمیری شاگردانندن اولوب، سید امیر خان ناظمك رفاقتنده هندستانده‌كی (اكبرآباد) . گیده‌رك، ۱۱۵۰ تاریخ هجریسنده شهر مذکورده وفات ایتمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر :

ظلم بر ساغر وبیداد بمینا نکنم
نکنم موسم گل توبهٔ بیجا نکنم

آزاد { امیر غلام علی ملگرامینك مخلصیدر. هجرت نبویه‌نك ۱۱۶۵ تاریخنده وفات ایدن پدری سید نوح مشهور امیر عبدالجلیل بلگرامینك اوغلی ایدی. آزاد هندستانك فصحای شعراسندن اولوب، فارسی لساننده « قصاید غری »، « سبحة المرجان »، « خزانهٔ عامره » و« تذکرهٔ سرو آزاد » عنوانلریله درت تألیفی واردر. هجرتك ۱۲۰۰ تاریخنده وفات ایتمشدر.

آزاد { هندستانده (الوار) راجه‌سی یعنی حکمداری خدمتنده بولنمش اولان انکلیز یوزباشی (آلکساندر هایدرلی)نك مخلصیدر. کندیسی شاعر اولوب، اردو لساننده مکمل بر دیوانی واردر. ۱۲۷۷ تاریخ هجریسنده (آلوار)ده وفات ایتمشدر.

آزادان { یاقوت حموینك روایتنه کوره، ایرانده ایکی قریه‌نك اسمیدر، که بری هرات جوارنده اولوب، شیخ ابو الولید احمد بن ابی رجانك قبری اونده‌در. — دیگری اصفهان جوارنده اولوب، ابو عبد الرحمن قتیبه بن مهران مقریٔ آزادانینك مسقط رأسیدر.

آزاد خان { عن‌اصل افغانلی اولوب، کشمیر حاکمی ایدی. پدری حاجی کریم داد احمد شاه ابدالینك مقربیندن اولوب، کشمیر حاکم سابق طرفندن ایقاع اولنان عصیانی باصدیرمغه موفق اولدیغندن، احمد شاهك وفاتنده، خلفی تیمور شاه طرفندن کشمیر حاکملکنه نصب اولنمشیدی. هجرتك ۱۱۹۷ تاریخنده، پدرینك وفاتی اوزرینه، صاحب ترجه آزاد خان ۱۸ یاشنده اولدیغی حالده مسند حکومته اوتورمشدر. ظلم واعتسافیله مشهوردر.

آزاد مَرد آباد { همدان نواحیسنده متین بر قلعه ایدی.

آزادوار { نیسابور مضافاتندن (جوین) قصبه‌سی جوارنده بر قریه اولوب، ابو موسی ابراهیم بن عبد الرحمن بن سهل آزادوارینك مسقط رأسیدر.

آزاره { (Don J.N. chevalier d'Azara) اسپانیا دیپلوماتلرندن اولوب، میلادك ۱۷۳۱ تاریخنده آراغونده طوغمش، و۱۸۰٤ ده وفات ایتمشدر. روما وپارسده سفیرلك ایتمش؛ ومعارف محبی برآدم اولمغله، اسپانیولجه‌یه بعض کتابلر ترجه ونشر ایتمشدر. — برادری فلیکس آزاره‌دخی آمریقای جنوبیده ایتدیکی سیاحتلرینی پك مکمل صورتده تحریر ونشر ایتمشدر.

آزاریا { (Azarias) یهود ملوکندن اولوب، قبل المیلاد ۸۰۳ تاریخندن ۷۵۲ تاریخنه‌دك حکم سورمش؛ وفلسطینیلرله عربلره غلبه چالمش ایسه‌ده، نهایت کهانتی دخی ضبط ایتمك ایستدیکندن، یهودیلرك اعتقادنجه، مجازاة الهیه اولمق‌اوزره، برص علتنه مبتلااولوب، وفات ایتمشدر.

آزاغره { (Azagra) اسپانیانك شمالنده ناواره ایالتنك (تافاله) قضاسنده و(تافاله) شهرینك ۲۸ کیلومتره جنوب غربیسنده، (ابرو) ایرماغنك ساحل یسارنده واقع بر کوچك قصبه اولوب، ۱۷۰۰ اهالیسی واردر.

آزاق { یاخود آزوف (Azof) روسیه‌نك جنوب طرفنده (یقترینوسلاو) ایالتنده بر شهردر، که (دون) یاخود (تن) نهرینك ساحل یسارنده وبو نهرك منصبندن ۱۰ کیلومتره یوقاریده مرتفع بر محلده وآزاق دکیزینك منتهای شرق شمالیسنده واقع اولوب، کندیسندن ۲۵ کیلومتره یوقاری اولان (روستوف) شهرینه تابع، وروستوف قضاسیله برابر دون قزاقلری مملکتیله محاط اولدیغی حالده، قارشیسنده اولان (یقترینوسلاو) ایالتنه ملحقدر. بو شهر وقتیله بیوك بر اهمیتی حائز بولنمش، وبو مناسبتله دکیز دخی بونك اسمیله تسمیه اولنمش ایسه‌ده، شمدی اهمیتنی غائب ایتمشدر. مع هذا ۱۱۰۰۰ اهالیسی واردر. بو شهر یونان قدیم مورخلری طرفندن (تنایس)تسمیه اولنان شهر قدیمك عینی ظن‌اولنمش ایسه‌ده، اخیراً (دون) نهرینك ساحل یميننده و(آزاق) شهرینك ۱۵ کیلومتره قدر شمالنده شهر قدیم مذکورك خرابه‌

لری بولنمش اولدیغندن، بو فکر تصحیح اولنمشدر. شرق شمالیدن هجوم ایدن اقوام وحشیه‌دن (هون)لر میلادك اون برنجی عصرنده شهر قدیم مذکوری تخریب ایتدکدن صکره، (قومان) ویا (پولونج) دنیلن قومك (آزوف) ویا (آزاق) اسمنده اولان رئیسلری حزرلر طرفندن تأسیس ایدلمش اولان بو شهر جدیدی مقر اتخاذ ایده‌رك، کندی اسمیله تسمیه ایتمشدر. جنویزلر میلادك اون اوچنجی عصرنده (دون) ایرماغنك منصبی اطرافنی ضبط ایده‌رك، بو جواره اسکی (تانا-یس)دن محرف اوله‌رق، (تانه) اسمنی ویرمشلردر، که عثمانلی مورخ وجغرافیونك (دون) نهرینه (تن) اسمنی ویرملری‌ده بوندن نشأت ایتمشدر. اون‌دردنجی عصر میلادیده قپچاق خانی توقتمش خان طرفندن جنویزلرك الندن چیقارلمش؛ و ٧٩٥ تاریخ هجریسنده تیمورلنك طرفندن ضبط وتخریب، و ٨٧٦ تاریخنده ابوالفتح سلطان محمد خان ثانی حضرتلری طرفندن فتح اولنمش؛ وبعده برایکی دفعه قزاقلر آلمشلر ایسه‌ده، درعقب استرداد اولنه‌رق، ١٨٠٣ تاریخنده استحکاماتله تقویه اولنمشیدی. بیوك پترو بر آره‌لق ضبط ایتمشیدیسه‌ده، ١١٢٣ تاریخ هجریسنده عقد اولنان پروت معاهده‌سیله اعاده‌یه مجبور اولمشیدی. نهایت ١١٨٨ تاریخ هجریسنده عقد اولنان کوچك قینارجه معاهده‌سی اوزرینه روسیه‌یه ترك اولنمشدر. روسلر بونی ابتدا ایالت مرکزی اتخاذ ایدوب، بعده یقترینوسلاو ایالتنه ملحق بر قضا مرکزی حکمنده براقشلر، ونهایت قضا مرکزیتنی‌ده غائب ایتدیروب، (روستوف) شهرینی مرکز قضا اتخاذ ایتمشلردر.

آزاق دکیزی (Mer d'Azof) بحر سیاهك شمالنده‌بر کوچك دکیز، ودها طوغریسی بحر سیاهك قپالی برکورفزیدر. بو دکیز بحر سیاهله یالکز برطار بوغازله اختلاط ایدیور، که بو بوغاز دخی قریم شبه‌جزیره‌سنك شرقه طوغری ممتد اولان (کرچ) برونیله (آبازه) مملکتنك منتهای شمال غربیسنده اولان (طمان) شبه جزیره‌سی آره‌سنده واقعدر. (پره‌قوپ) برزخندن دون نهرینك آغزینه قدر غرب جنوبیدن شرق شمالی‌یه اولان بویی ٤٤٥، وکرچ بوغازندن قارشیسنده‌کی ساحله قدر جنوبدن شماله اولان اکی ١٥٠ کیلومتره اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ٣٥٠٠٠ مربع کیلومتره‌در. هر طرفی روس ممالکیله محاط اولوب، غرب جنوبی وغرب طرفندن قریم شبه جزیره‌سیله، شمالاً توریده، یقترینوسلاو ودون قزاقلری ایالتلریله، شرق جنوبی طرفی دخی (قوبان) مملکتیله محدوددر.

آزاق دکیزینك سواحلی عمومیت اوزره آلچق وبطاقلق اولوب، علی‌الخصوص شرق شمالی ساحلی (دون) ایرماغنك اغزی اطرافنده طیغان قویی دنیلن بر واسع بطاقلقدن عبارت اولدیغی کبی، ساحل غربیسنده یعنی قریمك شرق طرفنده دخی کنیش بر بطاقلق واردر، که (آرابات) دنیلن اینجه بر دیل ایله دکیزدن آیرلمش برکول حالنده اولوب، یالکز بو دیلك منتهای شمالنده دکیزله اختلاط ایدر، وشرق روزکاری اسدیکی وقت دکیز صوییله طولوب، بعده تعفنه باشلادیغندن، روسلر بو بطاقاغه بحق (سیواش) یعنی « متعفن » نامنی ویرمشلردر. آزاق دکیزینك اك درین محلنده آنجق ١٥ ونهایت ١٦ متره عمق اولوب، اکثر طرفلری بش آلتی متره‌دن زیاده درین دکلدر، وبعض طرفلرنده اك کوچك کمیلر بیله ایشلیه‌مز. صویی آجی وصاریدر. فرطونه‌لری پك شدتلی اولور. قیشین درت بش آی منجمد حالنده بولندیغندن، کمیلر کیره‌مزلر. عجائب طبیعتدن اوله‌رق، بو دکیزك صویی موسمه کوره تخلف ایدوب، یاغمورلر موسمنده عمق آرتار، وحذاسی بحر سیاه حذاسندن ١ متره ایله ٤٥ سانتیمتره دها یوکسك بولنور. بو دکیزه (دون) ایرماغندن بشقه شمالدن مولوچنه، برده، قالمیوس، میوس، وشرقدن موقروی، قاغالنیق، ییا، چلباس، قوچتی وسائر کوچك نهرلر ودره‌لر دوکیلور. قوبان نهری ایسه آشاغی طرفده ایکی شعبه‌یه آیریلوب، بیوکی طوغریدن طوغری‌یه قره دکیزه منصب اولور ایسه‌ده، کوچك شعبه‌سی (پروتقه) اسمیله آزاق دکیزینه دوکیلور؛ وبونهرك بویله چتاللانمسی (طمان) شبه جزیره‌سنه برجزیره صورتنی ویریور. بو دکیزده مرسین بالیغی پك کلیتلی اولوب، قیشین بوزك اوستندن دلیکلر کشادیله طوتارلر، وطوزلیوب، روسیه‌نك هر طرفنه کوندریرلر. میلادك ١٧٩٩ تاریخنده آزاق دکیزنده بیوك برصدادن صکره آتشین برآطه ظهور ایدوب، ابتدا چامور، بعده دومان وآتش دخی پوسکورتمکه باشلامش ایسه‌ده، برسنه صکره ینه نابدید اولمشدر. طمان شبه جزیره‌سنده ذاتاً برقاچ چامور برکانی واردر.

آزاقی (مولی محمد —) دشت قپچاقك آزاق شهرندن نشأت ایدوب، وطننده ابتدای تحصیل ایتدکدن صکره، استانبوله کلەرك، بروجه معتاد دور مدارس ایله، نهایت ابو السعود افندینك حلقهٔ تدریسنه داخل اولەرق، اکتساب فیوضات علیه ایتمش؛ وغایت ذکی وفطین اولمغله، آز وقت ظرفنده علوم شرعیەده ید طولی صاحبی اولوب، بر وقت مدرسلك ایتدکدن صکره، ١٠٠٥ تاریخ هجریسنده غازی سلطان محمدخان ثالث حضرتلرینك (اکری) سفرنده رکب سلطانی‌یه ملازمت ایدوب، پك چوق خدمتی کورلمکله، عودتنده سنان پاشا مدرسه‌سی مدرسلکنه، ومتعاقباً کفه مفتیلکنه نصب اولنمشیدی. ١٠١٢ تاریخنده ایکنجی دفعه اولەرق کفه مفتیلکنه نصب اولنوب، ١٠١٧ تاریخنده رحمت حقه نائل اولمشدر. کفه مفتیسی ایکن، غازی کرای ایله برادری فتح کرای بیننده منازعه وقوع بولوب، تاتارلر ایکی طرف اولمش، وغازی کرای با فرمان عالی قریم خانی اولدیغی کبی، فتح کرایك آدملری دخی رکاب همایونه عرضحال تقدیمیله، فرمان همایون استحصال ایتمش اولدقلرندن، وقاضیٔ بلده دخی مؤخر اولان فرمان همایونك مقدمی فسخ ایتدیکنی التزام ایدەرك، فتح کرایه حق ویرمکله، منازعەنك اشتدادینه سبب اولدیغندن، آزاقی افندی غازی کرای فرماننك صورت رسمیەده صدور ایتمش اولدیغی بالالتزام بونك لهنه فتوا ویرەرك، منازعەیه ختام ویرمکه موفق اولمشیدی.

آزامبویه (Azambuja) پورتکیزك لیسبونه ایالتنده ولیسبونه شهرینك ٤٥ کیلومتره شمال شرقیسنده، تاج نهرینك ساحل یمیننه قریب و(پورتو) دن (بادایوز) ەکیدن دمیر یولی خطی اوزرنده واقع ناحیه مرکزی بر کوچك قصبه اولوب، ١٩٨٠ اهالیسی واردر.

آزانغارو (Azangaro) آمریقای جنوبیده (پرو) جمهوریتنك (پونو) ایالتنده و(پونو) شهرینك ١٥٦ کیلومتره شمالنده قضا مرکزی بر قصبەدر، که ینه بو نامله یاد اولنان و٢٥٠ کیلومترەدن زیاده طولی اولوب، (پوٓرقه) ایله برلشدکدن صکره، (رامیز) نامیله (تیتیقاقه) کولنه دوکیلن نهرك ساحل یمیننده واقع و ٢٠٠٠ اهالیی جامعدر.

بو قصبەده اهالیٔ قدیمەدن قالمه برقله ایله غایت کوزل رسملرله‌مزین برخراب کلیسا واردر. عوام اهالی بیننده دوران ایدن برتواتره کوره، اسپانیوللرك ورودنده اهالیٔ قدیمه طرفندن بوقصبەده برچوق دفینەلر حفر واملا اولنمش ایمش. اهالینك باشلیجه کسب وکاری حیوانات یتیشدیرمکدن عبارتدر. قصبەنك جنوب شرقیسنده بیوك بر کول بولنیور.

آزانو (Azzano) ایتالیانك وندیك خطه‌سنده، (اودینه) ایالتنك (پوردنونه) قضاسنده و(پوردنونه) شهرینك ١٣ کیلومتره جنوب شرقیسنده، (لیونچا) نهرینك تابعلرندن (سیله) نك اوزرنده واقع بر قصبه اولوب، ٤٣٢٠ اهالیسی واردر.— بو نامله لومباردیاده برقریه دخی بولندیغندن، تفریق ایچون بوکا (آزانو دچیمو) دیرلر.

آزانیا (Azania) آفریقای شرقیده سومالی یعنی سفالةالذهب قطعه‌سنك ساحلنه بطلیوس وسائر قدمای جغرافیون طرفندن ویریلن اسمدر، که موخراً (آیان) ویا (آجان) صورتنی آلمش ایدی.

آزپیتیا (Azpeitia) اسپانیای شمالینك (کیپوزغوآ) ایالتنده قضا مرکزی بر قصبه‌در، که (اوروله) نهرینك ساحل یسارنده وغایت کوزل برواديده واقع اولوب، ٢٤٠٠ اهالیسی واردر. بوقضانك وبتون ایالتك اهالیسی (باسق) جنسیتنه منسوبدر. بوقصبەدن ٢ کیلومتره یوقاریده (لویوله) مناستری بولنیور، که غایت جسیم ودهشتانکیز اولوب، جزویت طریقنك موجدی اولان (اینیاس ده لویوله) نك طوغمش اولدیغی خانەیی دخی حاویدر. بو خانه (سانته قازه) یعنی «بیت مقدس» تسمیه اولنوب، بر قله ایچنه آلنمشدر.

آزتك (Aztecs) آمریقانك کشفنده مکسیقه‌نك اکثر طرفلرنده منتشر اولوب، مرکزی مکسیقو شهری بولنمش اولان اصل آمریقالی بر قومدر، که لسانی الآن مکسیقەنك بر بیوك قسمنده سویلنمکدەدر. بونلر میلادك ١٣٢٥ تاریخنده (تنوشتیتلان) تسمیه ایتدکلری مکسیقو شهرینی تأسیس، و(تولتك) قومیله دخی بالاتفاق، ممالکرینی توسیع ایدەرك، اون بشنجی واون آلتنجی عصر میلادیده بیوك بر قوت وثروت کسب ایتمشلردی؛ وآمریقانك کشفیله

اسپانیوللرك ورودنده، (مونتزوما) نام حكمدارلرینك تخت اداره‌سنده بولنوب، رفاه ومعموریتلری پك مكمل ایدی. بونلر (تاتوتل) اسمنده بر بیوك الله ایله كندی قوملرینك حامیسی عد ایتدكلری (هوییتزیلو-پوشتلی) اسمنده دیگر بر الهه عبادت ایدر، وبو ایكنجیسنه انساندن قربان كسرلردی. [«مكسیقه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آزر { حضرت ابراهیم علیه السلامك پدری اولوب، (تارح) اسمیله دخی معروفدر. نسبنی شو وجهله حضرت نوحه چیقاریرلر: آزر بن ناحور بن صاروغ بن رعو بن قالغ بن عابر بن شالح بن آرفخشذ بن سام بن نوح. آزر بتپرست وبتتراش اولوب، هر نه قدر اوغلی حضرت ابراهیم طرفندن ایمانه دعوت اولنمشسه‌ده، اجابت ایتمیوب، كفر وضلالتده وفات ایتمشدر.

آزربایجان { آذری وسائره [«آذربایجان» وسائره ماده‌لرینه مراجعت.]

آزرغ { (Azergues) فرانسه‌نك (رون) ایالتنده بر نهردر، كه (بوژوله) طاغنك اك مرتفع محلندن نبعانله، جنوبه طوغری آقه‌رق، (موره) و(شاتیون) قصبه‌لرینك ایچندن كچدكدنصكره، (براونه) نهریله برلشوب، شماله طوغری دونر، و(آلنسه) قصبه‌سنك ایچندن دخی بالمرور، صاغ ساحلندن (ساون) ایرماغنه دوكیلور. طولی ۷۰ كیلومتره اولوب، سیر سفائنه صالح دكلدر.

آزرمی دُخت { ملوك ساسانیه‌دن پرویزك قیزی اولوب، زمان سعادتده (چشینده) نك سقوطندن صكره ایران تختنه اوتورمشدر. حسن وذكاوتیله مشهوره اولوب، ملكنی حسن اداره ایتمش، وحتی وزیر قوللانمیوب، بالذات رؤیت امور ومصالح ایتدیكی مرویدر. خراسان والیسی وایران كبراسنك اك نفوذلیسی بولنمش اولان فرخ بن هرمز اوغلی رستمی وكیل براقه‌رق، ملكه‌یه عرض عبودیت ایتمكه كیتدیكی صره‌ده، آزرمی دخته عاشق اولوب، تزوج ایتمك ایستمش ایسه‌ده، آزرمی دخت بر ملكه بر زوجك تحت حكمنه كیرمز، لكن مقصدی وصال ایسه، فلان كیجه كلسین دیه خبر كوندرمش؛ وفرخ اینانه‌رق، كیتدیكنده، امیر حرس یعنی مابین ضابطی معرفتیله قتل ایتدیرمشدر. فرخك اوغلی رستم، پدرینك انتقامی دعواسیله، خراساندن مداینه عسكر سوق ایدوب، شهری ضبط وآزرمی دختی عقوبات شدیده ایله قتل ایتمشدر. بوندنصكره كسری بن حیس اجلاس اولنمشدر. مؤخراً سعد ابن وقاص حضرتلرینك عسكرینه قارشی حرب ایدن ایران عسكرینك قوماندانی بولنمش اولان رستم آزرمی دختك قاتلی اولان بو رستم بن فرخدر. — بعض تاریخلرده (ارزمی دخت) دیه محرردر.

آزروا { مغربده برطاغ اولدیغنی، وبو طاغه طلحه بن یحیی بن محلینك چیقمش اولدیغنی ابن خلدون ذكر ایدیور.

آزغار { مغربده بر بلده اولدیغنی ابن خلدون ذكر ایدیور.

آزقوییتیا { (Azcoitia) اسپانیانك شمالنده باسق قومیله مسكون اولان (كیپوزقوآ) ایالتنده (سان سباستیانو) شهرینك ۳۸ كیلومتره جنوب غربیسنده و(اوروله) نهرینك ساحل یسارنده واقع بر قصبه اولوب، ۱۵۰۰ اهالیسی واردر. قصبه‌نك ایكی كیلومتره جنوبنده مشهور (لویوله) مناستری وبر كوكوردلی ایلیجه بولنیور.

آزلیو { (Azeglio) ایتالیانك شمال غربیسنده (پیامونته) خطه‌سنده (تورینو) ایالتنده، (ایوریا) شهرینك ۱۰ كیلومتره شرق جنوبیسنده، كوزل بر تپه‌نك اوزرنده واقع بر بیوك قریه اولوب، ۲۳۰۰ اهالیسی واردر. تپه‌نك اتكلرنده‌كی باغلرك اوزومندن (كاراتو) اسمیله مشهور كوزل بر شراب یاپیلیر. قریه‌نك جنوب شرقیسنده (آزلیو) كولی بولنیور، كه وقتیله خیلی بیوك اولوب، شمدی ده دائره‌سی ۱۰ كیلومتره طولنده‌در.

آزلیو شوالیه‌سی { تاپارلی (Taparelli) (chev. d'Azeglio) ایتالیا رجال سیاسیون ومحررلرندن اولوب، میلادك ۱۸۰۱ تاریخنده تورینوده طوغمش، و۱۸٦٦ ده وفات ایتمشدر. مشهور (مانچونی) نك دامادی ایدی. ابتدا رساملقده شهرت بولوب، پك مقبول بعض رسملر وعلی‌الخصوص مواقع رسملری براقمشدر. بعده تاریخه مستند بر طاقم حكایه كتابلری نشر ایتمش؛ وایتالیا اتحادینك اك خواهشلی طرفدارلرندن اولوب، میرالای رتبه‌سیله بو اوغورده (شارل آلبرت) ك ار-

دوسنده حرب ایتمشدر. ۱۸٤۹ ده ویقتور امانوئیلك قراللغی آلتنده ایلك تشکل ایدن هیئت وکلانك رئیسی، و(قاوور) قابنتوسی زماننده هیئت اعیان اعضاسندن وبعده میلان والیسی اولمشیدی.

آزمریکنج (Azmerigandj) وانکلیزجه (Azmerigunge) هندستانك شمال شرقیسنده بنکاله قطعه‌سنك (دکه) ایالتنده، کلکته‌نك ۳٦۰ کیلومتره شمالشرقیسنده، (براهماپور) نهرینه دوکیلن (سورمه) چایی اوزرنده، ۲٤°۳۱′ عرض شمالی ایله ۸۸°۵۱′ طول شرقیده واقع بر قصبه اولوب، یرلی کیلر انشاسنه مخصوص دستکاهی واردر.

آزمور (Azemmour) مغرب اقصاده یعنی مراکش دولتنك ساحل غربیسنده بر قصبه‌در، که (ام الربیعه) نهری منصبنك صول ساحلنده برتپه‌نك اوزرنده و ۳۳°۱۷′۳۰″ عرض شمالی ایله ۱۲°٥٦′٥٥″ طول غربیده واقع اولوب، ۱٥۰۰ قدر اهالیسی واردر. (ام الربیعه) نهرینك دوکدیکی قومدن حاصل اولان سد سفائنك لیمانه دخولنی کوجلشدیریور.

آزنار (Aznar) فرانسه‌ده غاسقونیا قونتی اولوب، میلادك ۸۲٤ تاریخنده (آکتیان) قرالی (پپین) طرفندن اسپانیاده‌کی (ناواره) قطعه‌سنی ضبطه مأمور اولمش، وبو قطعه‌یی ضبطه موفق اولمش ایسه‌ده، بونی کندی ایچون صاقلایوب، ۸۳۱ ده (ناواره) قونتی عنوانی آلمش، ومؤخراً قونتلق عنوانی قراللغه تحویل ایله، ناواره قراللغنك بانیسی اولمشدر. وفاتی ۸۳۷ ده‌در.

آزنالقازار (Aznalcazar,) وآزنالقولار (Aznalcollar) اسپانیاده ایکی قصبه اولوب، اصللری (حصن القصر) و (حصن الکلار) در [«حصن القصر» وساره ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

آزوا (Azua) آمریقای وسطیده‌کی (آنتیل) جزایرینك اك بیوکلرندن اولان (هایتی) آطه‌سنك برقصبه‌سیدر، که (یا) نهرینك ساحل یسارنده وبونهرك (اوقوآ) قوینه دوکلدیکی محلدن ٥ کیلومتره یوقاریده واقع اولوب، ۲۰۰۰ قدر اهالیسی وکوکوردلی معدن صولری واردر. جوارنده‌کی واسع چایرلرده مشهور بر جنس آت یتیشدیریلیر.

قصبه ابتدا ۱٥۰٤ تاریخ میلادیسنده (دیاغو قولومب) طرفندن (قومپوستله) نامیله تأسیس اولنوب، ۱۷٥۱ ده بر حرکت ارضدن کلیاً منهدم اولمش؛ وبعده بو نامله یکیدن بنا اولنمشدر.

آزوآره (Azuara) اسپانیانك آراغون مملکتنده، (سراغوسه) ایالتنك (بلشیته) قضاسنده و (بلشیته) شهرینك ۱٥ کیلومتره جنوب غربیسنده، (ابرو) ایرماغنك تابعلرندن (آغواس) نهرینه دوکیلن (المناسید) چاینك کنارنده بر قصبه اولوب، ۲۳۲۰ اهالیسی واردر.

آزوآغه (Azuaga) اسپانیانك غرب طرفنده کائن (باداپوز) ایالتنك بر شهریدر، که (سیرا مورنا) طاغنك شمالنده و (الوادی الکبیر) ایرماغنه دوکیلن (بمبزار) نهری حوضه‌سنك اوسط طرفنده واقع اولوب، ٦٥۰۰ اهالیسی واردر.

آزوئل (Azuel) اسپانیانك وسطلرنده بر نهر اولوب، (قامپوده مونتیل) دن کله‌رك، (مانشه) اووه‌سنه کیرر، و (منزانارس) ایله (دمیال) قصبه‌لرینك ایچندن یچدکدن صکره، صول ساحلندن (وادی‌یانه) یه دوکیلور. مجراسی جنوب شرقیدن شمال غربی‌یه طوغری اوله‌رق ۱۲۰ کیلومتره طولنده‌در.

آزوئله (Azuela) آمریقای جنوبیده (اقوآدور) جمهوریتنده بربیوك نهردر، که خط استوانك آلتنده (آند) سلسلهٔ جبالندن نبعانله، شرقه وبعده شرق جنوبی‌یه طوغری آقه‌رق، ۳۰۰ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدکدن صکره، (آهوآریقو) نامیله، (آمازون) ایرماغنك تابعلرندن (ناپو) نهرینه دوکیلور.

آزوت (Azoth) فلسطینك ساحل بحرده بولنمش بر اسکی شهریدر، که اهالیسی (داغون) اسمنده بر بته عبادت ایدرلردی.

آزوراره (Azurara) پورتکیزك «دورو ومینهو آره‌سی» دنیلن ایالتنده (پورقو) قضاسنده و (پورقو) شهرینك ۲٤ کیلومتره شمالنده، بر اسکله‌در، که (آوه) نهرینك منصبنده و (ویلا ده قونده) شهرینك قارشیسنده واقع اولوب، بو شهرك بر محله‌سی حکمنده‌در.

آزوغوس (Azogues) آمریقای جنوبیده (اقوآدور) جمهوریتنك (قونقه)

ایالتنده و (قوئنقه) شهرینك ۲۴ کیلومتره شمال شرقیسنده، ′۲ °۴۲ عرض جنوبیده واقع بر شهردر، که بوندن اول خیلی اهمیتی اولوب، بو صوك وقتلرده تدنی ایتمشدر. قربنده کومش وجیوه معدنلری واردر؛ یاقوت طاشلری دخی بولنور.

آزوف وآزوف دکیزی [«آزاق» و«آزاق دکیزی» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

آزول (Azul) آمریقای جنوبیده (آرجنتینه) جمهوریتنك (بونس آیرس) ایالتنده قضا مرکزی بر شهر اولوب، (آزول) طاغنك شمالی اتکنده وینه بو نامله شماله طوغری آقان بر نهرك کنارنده واقع و ۷۰۰۰ اهالیی جامعدر. او جوارلرده اصل آمریقا اقوامیله اجرا اولنان بیوك بر تجارتك مرکزیدر. قضاسنك اهالیسی ۲۵۰۰۰ کشیدن عبارت اولوب، بونلرك بر قسمی باسق وایتالیان جنسیتلرینه منسوبدر.

آزون (Azun) فرانسه‌نك «اوست پیرنه» ایالتنده بر کوزل وادیدر، که (آرژلس) وادیسنك غربنده و (آرژلس) شهرندن ۴ کیلومتره‌لك مسافه‌ده واقع اولوب، لطافتی حسبیله «پیرنه‌نك جنتی» عنوانی حائز اولمشدر. — (غاوه) نهرینك بو وادیدن ایتن بر شعبه‌سنه «آزوت غاوه‌سی» دنیلیر. [«غاوه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آزه (Azais) فرانسه حکماسندن اولوب، میلادك ۱۷۶۶ تاریخنده (سورزه) شهرنده طوغمش، و ۱۸۴۵ ده وفات ایتمشدر. بر موسیقی استادینك اوغلی اولوب، (نانس) شهرنده ارغنون استادلغی ومعلملك ایتمش، وشهر مذکور کتبخانه‌سنك حافظ کتبی بولنمشدر. طبیعیات واخلاق قاریشدیره‌رق، بر چوق کتابلر یازمشدر؛ وکتابلرنده التزام ایتدیکی فلسفه‌یی ویردیکی عمومی درسلرده دخی افاده ایدر ایدی. باشلیجه طالع بشرك فنالقله ایلکلك بربریله قاریشمسندن حاصل اولان براعتدالدن عبارت اولدیغی، ودنیاده بری تضییق قوتندن ودیکری توسع استعدادندن عبارت اولمق اوزره، ایکی خاصهٔ متباینه‌نك هر شیده ظهورینی التزام ایدر ایدی. اثرلری بر قاچ جلد اولوب، ایلك نشر اولندقلری وقت، خیلی شهرت بولمشلر دیسه‌ده، اساساً هیچ بر حقیقتی حاوی اولمدقلرندن، شهرتلری چابق زائل اولمشدر.

آزی (Azay) فرانسه‌ده بو نامله بر قاچ بیوك قریه بولنیور، که اك مهملری «ایندره مع لوآر» ایالتنده (تور) شهرینك جوارنده بولنان ایکی قریه اولوب، بونلرك بری شهر مذکورك ۱۵ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقع و ۲۰۰۰ اهالیی جامعدر. — دیکری (تور) ك ۲۲ کیلومتره جنوب غربیسنده واقع اولوب، ۲۱۰۰ اهالیسی واردر. بوکا تفریق ایچون (آزی لوریدو Azay-le-Rideau) دیرلر.

آزیتائو (Azeïtao) پورتکیزك (استرمادوره) ایالتنده لیسبونه قضاسنده ولیسبونه شهرینك ۲۵ کیلومتره جنوب شرقیسنده بر قصبه اولوب، ۱۸۴۰، وبر محله‌سی حکمنده اولان (ویلافرسقه) ایله برابر ۳۸۰۰ اهالیسی واردر.

آژان (Agen) فرانسه‌نك جنوب غربیسنده اسکی (آژنه) قطعه‌سنك مقری وشمدیکی «لوت مع غارونه» ایالتنك مرکزی بر شهردر، که پارسك ۶۵۱ کیلومتره جنوب غربیسنده وغارونه نهرینك ساحل یمیننده واقع اولوب، بو شهرك یاننده بری پارسدن پیرنه‌یه ودیکری بوردودن (سته) یه کیدن ایکی دمیر یولی خطی تقاطع ایدیور، وبر صو جدولی ۲۳ کرلی بر صو یولی واسطه‌سیله غارونه‌نك اوستندن کچیور. شهر ″۲۷ ′۱۳ °۴۴ عرض شمالی ایله ″۶ ′۴۳ °۱ طول غربیده واقع اولوب، ۱۸۰۰۰ اهالیسی، برنجی درجه‌ده محکمه‌سی، محکمهٔ استیناق ومحکمهٔ تجارتی، مکتب اعدادیسی، ۲۰۰۰۰ جلدی حاوی کتبخانه‌سی، بانقه شعبه‌سی، فنون وصنایع وزراعته مخصوص آیری آیری جمعیتلری، دباغخانه‌لری وبویا فابریقه‌لری، پك سمیز قاز وطوموزلره حبوبات، شراب وزیتین یاغی تجارتی واردر. شهرك تقسیماتی وسوقاقلری پك ایی دکلسه‌ده، کوزل تفرجکاهلری وبعض مصنع ابنیه‌لری واردر. اسکی اسمی (آجینیوم) اولوب، قرون وسطاده قتولیکلك تعصبنك جلهٔ مراکزندن بولنمش، وبر انکیزیسیون محکمهٔ مدهشه‌سنك مقری اولوب، بونده ۳۰۰ دن زیاده پروتستان بردن حیاً احراق بالنار اولنمشدر. — قضاسی ۹ ناحیه‌دن عبارت اولوب، ۷۷۸۲۲ اهالیسی واردر.

آژنه یاخود آژنوا (Agenais, Agenois) فرانسه‌نك جنوب غربیسنده کائن (کو-

يانه) مملكت قديمه‌سنك بر كوچك قطعه‌سى ايدى، كه مركزى (آژان) شهرى اولوب، اسكى كلت اقواميدن (نيتيوبريغ) قومنك وطنى ايدى. ابتدا كندى قونتلرى معرفتيله اداره اولونورديسه‌ده، ٩٧٦ تاريخ ميلاديسنده (كويانه) دوقه‌لرينك، بعده (بوآتير وتولوزه) قونتلرينك ونهايت انكليزلرك الينه چكمشيدى. منبت ومحصولدار بر ير اولوب، حبوبات، شراب، توتون محصولاتى وانواع ميوه‌لرى واردر، على الخصوص اريكلرى مشهوردر. تقسيمات جديده‌ده بو قطعه‌نك قسم اعظمى «لوت مع غارونه» ايالتنى تشكيل ايدوب، مركزى اولان (آژان) شهرى دخى بو ايالتك مركزى اولمشدر. بر قسملرى دخى «تارن مع غارونه» و (ژيرونده) ايالتلرينه الحاق اولنمشدر.

آژيله { (Agylée) فرانسه‌نك مشاهير قانون شناسانندن اولوب، ميلادك ١٥٣٣ تاريخنده (بوآلدوق) شهرنده طوغمش، و ١٥٩٥ ده وفات ايتمشدر. قانون وحقوقه متعلق بر قاچ كتاب يازمشدر.

آساپور { (Assapour) هندستانك وسطلرنده (هولكار) خطه‌سنك بر شهريدر، كه (وندياس) طاغنك جنوبى اتكنده و(نرباده) نهرينك ساحل يميندن ١٣ كيلومتره مسافه‌ده، ′١٨ °٢٢ عرض شمالى ايله ′١٩ °٧٣ طول شرقيده واقعدر.

آسا { (Asa) يهود ملوكندندر. [«اسا» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

آساراقوس { (Assaracus) قلعهٔ سلطانيه خارجنده خرابه‌لرينه اليوم (اسكى استانبول) دينيلن (تروآ) شهر شهيرينك حكمدارلرندن (تروس) ك ايكنجى اوغلى اولوب، تروآ محاربه‌سى افسانه‌لرنده مشهور اولان (انياس) ك پدرى (آنخيس) ك پدريدر.

آسارحدون { [«آصرحدون» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

آسارو { (Assaro ياخود Asaro) سيجيليا آطه‌سنك ايچ طرفنده، (قتانيا) ايالتنه ملحق ونيقوسيا شهرينك ١٨ كيلومتره شمالنده واقع بر قصبه اولوب. ٣٢٧٠ اهاليسى واردر.

آساف { ياخود آصف (St Asaph) خرستيانلرك اعزه‌سندن معدود اولان بر راهبدر، كه ميلادك ٥٠٠ تاريخلرنده انكلتره‌نك (غال) ياخود (والس) مملكتنده بولنوب، مؤخراً (لان الوى) مناستيرينه باش راهب اولمش اولمغله، مذكور مناستر واوراده تأسس ايدن شهر بونك اسميله تسميه اولنمشدر. [«سنت آساف» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.] يوم مخصوصى مايس افرنجينك برنجى كونيدر.

آساكه { (Assaké) روسيه‌نك النده بولنان تركستانده، خوقندك ″٨ ′٩ °٥ شرقنده و″٥ ′٣٨ °٤٠ عرض شماليده واقع بر كوچك قصبه‌در.

آسام { (Assam) هندك شمال شرقيسنده بر خطه اولوب، غرباً نفس بنكاله، شمالاً (بوتان)، شمال شرقى طرفندن تبت، جنوب شرقى طرفندن برما، جنوباً مانيپور، چكار، وجنتيه خطه‌لريله محاط ومحدود ايسه‌ده، بوصوك اوچ خطه دخى آسامه ملحقدر. تقريباً ′٣٠ °٢٥ ايله ′١٥ °٢٨ عرض شمالى و′٢٠ °٨٨ ايله ′٤٠ °٩٤ طول شرقى آره‌سنده واقع اولوب، اك اوزون بويى (براهماپور) نهرى واديسنجه غربدن شرقه ٦٧٥ كيلومتره، واك ٨٠ ايله ١١٠ كيلومتره آره‌سنده‌در. مساحهٔ سطحيه‌سى انكليزلرك رسمى استاتستيقلرنده ٧١٠٠٠ مربع كيلومتره كوستريليور ايسه‌ده، حدودى تماميله معين اولمديغندن، بو مقدار بر آز مبالغه‌لى كورينيور. بو مملكت براهماپور نهر كبيرينك واديسندن عبارت اولوب، بو نهرك شمالنده هيمالايه جبالنك بر اتكى اوزانير؛ وجنوبنده دخى بنكاله اووه‌سندن وكلكته‌نك شمالندن باشلايه‌رق، شرقه طوغرى اوزاندقجه يوكسله‌رك، نهايت ٤٠٠٠ متره‌دن زياده ارتفاعى اولان ودائمى صورتده قارله مستور بولنان برسلسله‌يه ختام بولان برصره طاغلر بولنور. بوايكى سلسله‌دن بر چوق نهرلر آقوب، جمله‌سى براهماپور ايرماغنه دوكيلور. بو مملكتك هواسى بنكاله‌نك هواسنه بكزيورسه‌ده، خيلى دها معتدل اولوب، يازين سانتيغراد درجهٔ حرارت °٢٧، وقيشين °١٤ راده‌لرنده بولنور. ياغمور موسمى نيسانك ابتداسندن باشلايوب، تشرين اولك نهايتنه قدر دوام ايدر. اك زياده اسن شمال شرقى روزكاريدر. حركت ارض پك صيق وقوع بولور. اراضيسى خيلى منبت ايسه‌ده، اهاليسى پك چاليشقان دكلدر. باشليجه محصولاتى

پرنجدن عبارت اولوب، حبوبات سائره پك آز مقدارده زرع اولنور؛ خشخاش، آفیون، توتون، پاموق، شکر قامشی، چای محصولاتی دخی چوقدر. انکلیزلرك ورودندن اول چای آغاجلری خدایی نابت اولوب، اورمانلر تشکیل ایدیوردی؛ شمدی انکلیزلرك دلالتیله مخصوصاً یتیشدیرلمکده، وکوندن کونه چوغالمقده‌در. پك چوق ضمغلی آغاجلری دخی واردر. معادنه متعلق دمیر ومعدن کوموری پك کلیتلی اولوب، نهرلرده بعضاً آلتون ریزه‌لری دخی بولنور. حیوانات وحشیه‌سی وعلی الخصوص فیل، کرکدان وقپلانلری پك چوق اولوب، سنوی ٥٠٠ دن زیاده فیل طوتلدیغی حالده، مقدارلری آزالمامقده‌در؛ آیی، تیلکی وسائر آو حیوانلری دخی چوقدر؛ ونهرلر بالیقله طولو ایسه‌ده، براهماپور ایرماغنده تمساحلر دخی بولنور. تجارتی باشلیجه محصولات زرعیه‌سندن وعلی الخصوص چای وفیل دیشندن عبارت اولوب، صنایع محلیه ایسه فقرای اهالینك احتیاجاتنه مقابله ایده‌جك صورتده بعض پاموق، کتن وایپك منسوجاتیله دمیر وباقردن معمول بعض آلات وادواته منحصردر. اهالیسی ١٦٩٢٧٠٠ کشی اولوب، همان جمله‌سی براهما دیننه تابعدرلر. بونلر بر چوق اقوامه منقسم اولوب، سیما ولسانجه بر طاقی تیبت تاتارلرینه، بر طاقی برما اهالیسنه وبر طاقی‌ده بنکاله هندولرینه مشابه وقریبدرلر. هندولره قریب اولانلرك سائرلری اوزرینه تفوقلری واردر.

آسام خطه‌سی بنکاله دائره‌سنی ترکیب ایدن بش ایالتك بری اولوب، ٩ قضا و ١٦ ناحیه‌یه منقسمدر. قضالرك اسامی ومرکزلری وجه آتی اوزره‌در:

	قضا	مرکز
١	کامپور	کوهاتی
٢	خاسیه مع جونتیه	چراپونجی
٣	دارنك	تزپور
٤	نوکنك	نوکنك
٥	لکیمپور	لکیمپور
٦	سیبساکار	سیبساکار
٧	نکاهیل	سماکوتنك
٨	کوالپاره	—
٩	کروهیل	—

بو خطه‌ده‌کی شهرلرك اکثریسی ضرهسز ونظامسز بر طاقم کلبه‌لردن عبارت اولوب، اك بیوکلری ١٠٠٠٠ اهالیسی اولان (کوهاتی) شهریدر. (کیرکنك) شهری دخی کارکیر خانه‌لی بیوك بر شهردر. دیکر قصبه‌لرك اك مشهورلری (سیبپور) و (جورات) در. بو مملکت میلادك ١٨٢٦ تاریخنده انکلتره‌نك تحت تابعیتنه کچوب، ابتدا انکلیزلر بونی کندیلرینه عرض اطاعت ایتمش اولان بر راجه معرفتیله اداره ایتمشلر ایسه‌ده، ١٢ سنه صکره راجه‌نك وجودی قالقوب، طوغریدن طوغری‌یه انکلیز حکومتی طرفندن اداره اولنمغه باشلامشدر.

آسامه یامه (Asama - Yama) جاپونیانك (نیپون) آطه‌سی وسطنده الیوم یانمقده بولنان بر برکان اولوب، (سنیانو) ایالتنده و (یدو) شهرینك ١٣٥ کیلومتره شمال غربیسنده واقعدر.

آسان یاخود آسون (Asân, Asun) هندستانك وسطرنده (جنه) ایرماغنك حوضه‌سی داخلنده (کاوری) نهرینه منصب اولور بر چایدر. — هیمالایه جبالنك غربی اتکلرنده واقع (کروال) قطعه‌سنده دخی بو نامله معروف بر نهر واردر.

آسان (Asan) آسانیلر دنیلن بلغار حکمدارلری سلاله‌سنك مؤسسیدر. بوذات برادری پترو ایله برابر بلغارلری شرقی رومه ایمپراطورلغنه قارشی عصیان ایتدیره‌رك، میلادك ١١٨٦ تاریخنده غالبیته نائل اولمغله، مقری (ودین) شهری اولمق اوزره، بر بلغار حکمدارلغی تأسیس، و ١١٩٥ تاریخنده مقتولاً وفات ایتمشدر. — اوغلی (یوان آسان) میلادك ١٢١٥ تاریخندن ١٢٤٢ تاریخنه قدر حکومت سورمشدر. — بونك طورونی اولان دیکر بر آسان ایمپراطور ایکنجی (بودونین) ه قارشی محاربه ایدوب، غالب کلمش ایسه‌ده، حکمدارلقدن اوصانج کتیره‌رك، ١٢٨٠ تاریخنده بعد الفراغه، قسطنطنیه‌یه چکیلوب، عادی آدم کبی یاشامشدر.

آسانسیون (Ascension) یعنی «عروج». بحر محیط آطلاسینك جنوب جهتنك اورته‌سنده بر جزیره‌در، که آفریقای غربی سواحلندن (کینه)ده واقع (پالماس) برونك ١٥٦٠

کیلومتره جنوب غربیسنده، (برازیلیا) ساحلنده کائن (سان روق) برونك ۲۳۳۵ کیلومتره شرقنده، و(سنت هلنه) آطه‌سنك ۱۳۳۵ کیلومتره شمال غربیسنده اوله‌رق، "۳۰ '۵٤ °۷ ایله °۸ عرض جنوبی و'۳۷ °۱٦ ایله "۵۰ '۵٤ °۱٦ طول غربی آره‌سنده واقعدر. شکلی بیضوی اولوب، شرقدن غربه اولان بویی ۱٤ کیلومتره قدردر. بو آطه اراضیٔ برکانیه‌دن عبارت اولوب، اسکی برکانلرینك آغزلری ولاولرینك جریانی الآن مشهوددر. شرق طرفنده «یشیل طاغلر» دینلن بر طاقم طاغلری واردر، که اك یوکسك ذروه‌سنك ۸۰۰ متره ارتفاعی واردر. هواسی معتدل وغایت صاغلام اولوب، حرارت آلچق یرلرنده سانتیغراد °۲۹ وطاغلرده ازتفاعه کوره آنجق °۲۳ و°۱٦ یه قدر چیقار. ذکره شایان نباتات مخصوصه‌سی اولمیوب، اوروپادن نقل اولنانلری یتیشدیریلیور. دکیز قابلومبغه‌لری پك چوق وپك بیوك اولوب، ۵۰۰ کیلوغرام اتی اولانلری واردر. بو آطه ۱۵۰۳ تاریخ میلادیسنده پورتکیزلیلر طرفندن کشف اولنمش ایسه‌ده، اسکان اولنمیوب، یالکز سفائن ایچون بر منزل وملجأ اتخاذ اولنمشیدی. ۱۷۰۱ تاریخنده انکلیز سیاحلرندن قپودان (دامپیر)، سوار اولدیغی کیسی باتمغله، بو آطه‌یه دوشوب، صوسزلقدن هلاك اولمق درجه‌سنه کلمشیکن، کوردیکی بر طاقم یبانی کچیلرك آرقه‌سنه دوشمکی دوشونه‌رك، بو حیوانلرك دلالتیله «یشیل طاغلر» ده بر صو منبعنه واصل اولمش؛ واوچ هفته صکره آطه‌یه اوغرایان بر انکلیز کیسی طرفندن قورتارلمشدر. بو وقوعات انکلتره‌نك آطه‌یی تملکنه سببیت ویرمکله، مؤخراً (سنت هلنه) آطه‌سنده منفی بولنان بیوك بوناپارتك اورادن قاچیرلمامسیچون، بو آطه انکلیز حکومتی طرفندن بر قره قول حکمنه قونیله‌رق، بر مقدار عسکرله بر حرب کیسی دخی براقلشیدی. بو عسکرك اقامت ایتدیکی بر (جورج توون) اسمنی آلوب الیوم یالکز ۲۷ نفوذی واردر. مؤخراً انکلتره حکومتی، آفریقا سواحلنده‌کی عسکرینه مخصوص اولمق اوزره، «یشیل طاغلر» ك اشجارله مستور بر تپه‌سنده و۶۰۰ متره ارتفاعنده بر خسته‌خانه وخسته‌خانه‌نك موقعندن (جورج توون) ه قدر ۲ کیلومتره طولنده بر صو یولی یاپدیرمشدر. — پورتکیزلیلر الیوم (تریندار) دینلن آطه‌یه‌ده (آسانسیون مینور) یعنی «کوچك آسانسیون» نامنی ویرمشلردی. — قارولینه آطه‌لرینك اك بیوکی اولان (بوناپی) جزیره‌سنه دخی بعض خریطه‌لرده (آسانسیون) نامی ویرلش ایسه‌ده طوغری دکلدر.

آسانغارو (Asangaro) آمریقای جنوبیده (پرو) جمهوریتنك (پونو) ایالتنده و(پونو) شهرینك ۱۰۰ کیلومتره شمالنده، (تیتقاقه) کولنه دوکیلن بر کوچك نهرك وادیسنده و۴۰۰۰ متره ارتفاعنده بر قصبه‌در.

آسانیه (Asanja) صربیه‌نك (سمندره) ایالتنده (یوسانیچه) قضاسنده بر قصبه اولوب، ۳۱٤۰ اهالیسی واردر.

آساواد (Asavâd یاخود Assâouad) طوغریسی (السواد) اولسه کرکدر. [«سواد» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آساهان یاخود آسارهان (Asahan, Asarhan) سوماتره جزیره‌سنك شمال غربی جهتنده بر شهر اولوب، (باته) قومنك مقر حکومتیدر. بو شهر (ملاقه) بوغازینه دوکیلن بر نهرك کنارنده ونهرك منصبندن ۳۰ کیلومتره یوقاریده واقع اولوب، بیوك بر تجارتك مرکزیدر، وکوچك کیلر نهر طریقیله شهره قدر چیقارلر. اهالی باته وملایی جنسلرندن مرکب اولوب، دین مبین اسلامله متدیندرلر. حکمدارلری فلنك دولتنه تابعدر.

آسپا یاخود آسپادانه (Aspa, Aspadana) اسکی یونان جغرافیونك اصفهانه ویردکلری اسمدر. بوشهر اسکندرك زماننده پك کوچك اولوب، مؤخراً کسب اهمیت وتوسع ایتمشدر. [«اصفهان» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آسپار (Aspar) روما شرق ایمپراطورلغنك جنراللرندن اولوب، عن اصل (غوت) یعنی آلمانیالی ایدی. ایمپراطور (والنتینیان) طرفندن عصیان ایتمش اولان (ژان) ه قارشی ایتالیایه کوندریلوب، میلادك ٤۳۵ تاریخنده عاصیٔ مرقومی اطاعته کتیرمش ایسه‌ده، آلتی سنه صکره (واندال) لر حکمداری (جنسریق) طرفندن مغلوب اولمشیدی. ٤۵۷ تاریخنده، ایمپراطور (مارکیانوس) ك وفاتنده، آسپار تراکیلی (لئون) ی تخته اوتورتمش؛ وبو حکمدار جدیدی کندی اوغلی (آردابوریوس) ه قیصر عنوانی ویرمکه مجبور ایتمکله‌ده قناعت ایتمیه‌رك، ایمپرا-

طوری اولدورتمك تشبثنده ایكن، ٤٧١ تاریخنده
ایمپراطور طرفندن اوغلیله برابر اعدام اولنمشدر.

آسپاسیا (Aspasie) یونان قدیمك حسن وعقلیله مشهوره برقادینی اولوب،
(میلت) شهرنده طوغمش، وآتنه‌یه نقل ایده‌رك، علم
بلاغت تدریسیله اشتغال ایتمكه باشلامشیدی. آتنه‌ده
خانه‌سی مجمع علما وحكما اولوب، اوراده وقوعبولان
اجتماعلرده حكمت، ادبیات وسیاسیاته متعلق اك عالی
مسئله‌لر موقع تذكره قونیلوردی. حكیم مشهور سقراط
ایله پریقلس وآلكیبیاد آسپاسیانك خانه‌سنه اك زیاده
دوام ایدنلردن اولوب، بونلردن پریقلس بو قادینه
بردرجه‌ده علاقه ایتمش، كه كندیسـنی تزوج ایتمك
اوزره، قاریسنی بوشامشیدی. آسپاسیانك پریقلس
عندنده نفوذ واقتداری بر درجه‌یه وارمشیدی، كه
جمهوریتك اموری آسپاسیانك ارادتنه منحصر كبی
قالمشیدی. سیسام ومغاره وموره محاربه‌لرینك مجرد
آسپاسیانك رأی وارادتیله وقوع بولدیغی مرویدر.
آسپاسیا پریقلسك دشمنلری طرفندن دینسزلكله اتهام
اولنه‌رق، تحت محاكمه‌یه آلنمش؛ وپریقلس بونی مدا-
فعه‌ده اوقدر جهد ایتمشیدی، كه حاكملری قاندیرمق
ایچـون، (آریوپاغ) محكمه‌سی حضـورنده بر چوق
كوز یاشی دوكمشیدی. پریقلسك وفاتندن صكره،
آسپاسیا (لیسیقلس) اسمنده مجهول الاحوال بر دلیقانلی-
یه وارمش ایسه‌ده، كندی نفوذ واقتداریله بونی‌ده
جمهوریتك اك عالی مساندینه قدر ترفیعه موفق اولمش
ایدی. آسپاسیا علوم ومعارف صنایعك زیاده‌سـیله
محبه‌سی اولوب، علی‌الخصوص صنایع نفیسه‌نك آتنه-
لیلر عندنده قدر واعتبارینی آرتیرمغه وبو صـنایعك
خیلیدن خیلی ترقیسنه سبب اولمشـدر. — ایران
حكمداری آردشیرك برادری (كیروس)، آسپاسیانك
شهرتنی ایشیتمش اولمغله، معشـوقه‌سی اولان (میرتو)
اسمنده‌كی قادینه (آسپاسیا) نامنی ویرمشیدی. كیرو-
سك قتلندن صكره، بو قادینی برادری آردشیر سو-
مشیدی.

آسپت (Aspet) فرانسه‌نك ایالات جنو-بیه‌سـندن «اوست غارونه» ایا-
لتنده، (سنت غودن) قضاسـنده و (سنت غودن)
شهرینك ١٢ كیلومتره جنوب شرقیسنده واقع ناحیه
مركزی بر بیـوك قریه اولوب، ٢٥٦٥ اهالیسی
واردر. بو قریه‌ده شمشیر آغاجندن طراق وساره
یاپیلیر. — ناحیه‌سی ٢٢ دوائر بلدیه‌دن مركب
اولوب، ١٦٧٥٠ اهالیسی واردر.

آسپرتینو (Aspertino) فلنكلی بر رسام اولوب، میلادك ١٤٧٤ تاریخنده
طوغمش، و١٥٥٢ ده وفات ایتمشدر. حیوانات تر-
سیمنده‌كی مهارتیله مشهوردر.

آسپرغ (Asperg, Asberg) یاخود آسبرغ آلمانیاده (وورتمبرغ) قراللغنك
(نقار) ایالتنده، (لودویغسبورغ) قضاسـنده ولود-
ویغسـبورغ شهرینك ٤ كیلومتره شمال غربیسـنده
واقع بر بیوك قریه اولوب، ٢٠٤٠ اهالیسی وآلچی
اوجاقلری واردر. — بو قریه‌نك جوارنده اولان
(هوهه آسپرغ) طاغنده بر قلعه واردر، كه اسـكی
دره‌بكلرینك مقری اولوب، شمدی پولتیقه متهملرینه
مخصوص محبس اتخاذ اولنمشدر.

آسپرن (Asperen) فلنكك «جنوبی هو-لانده» ایالتنده، (غورقوم) قضا-
سنده و (دورترخت) شهرینك ٣٣ كیلومتره شرق
شمالیسنده و (لینژه) نهرینك ساحل یسارنده واقع بر
كوچك قصبه اولوب، ١٤٤٧ اهالیسی، وبر چوق
آثار مصنعه‌یی حاوی بر كلیسـاسی واردر. بو قصبه
وقتیله مستحكم اولوب، ١٥٢٧ تاریخ میلادیسـنده
مشهور بر محاصره‌یه طیانمشدر.

آسپرن (Aspern) آوسـتریانك (اونتر-مانسهار سبرغ) سنجاغنده ووییانه‌نك
٩ كیلومتره شرقنـده، طونه‌نك ساحل یسـارنده بر
قریه‌در، كه آنجق ٧٩٠ اهـالیسی وار ایسـه‌ده،
١٨٠٩ تاریخنده بیوك بوناپارت ایله آوستریا عسكری
آره‌سنده وقوعبولان محاربه ایله مشهوردر. بو نامله
دیكر بعض قریه‌لر دخی بولندیغنـدن، بوكا (غروس
آسپرن) یعنی «بیوك آسپرن» دیرلر.

آسپروپوتامو (Aspropotamo) روجه «آق ایرماق» دیمكدر.
یونانك اك بیوك نهرلرندن اولوب، (پیندوس) سلسلهٔ
جبالنك حدود عثمانیه‌یی آیران طرفلرنده نبعانله،
صاغ وصولدن بر چوق دره‌لرك صولرینی طوپلایه-
رق، جنوبه طوغری جریان ایدر، ویونانك حدود
قدیمه‌سنی یكدكدن صكره، صاغدن برایكی دره وصولدن
(آغرافه) و(مكدووه) نهرلرینی دخی اخذ ایله، شمدی

بر ایالت تشکیل ایدن (آقارنانیا) یی (اتولیا) دن آیره‌رق، پاتره کورفزینك خارجنده (قورزولاری) آطه‌لرینك قارشیسنده دکیزه منصب اولور. اسم قدیمی (آکلولوئوس) در.

آسپرومونته { (Aspromonte) ایتالیانك جنوبنده (قلابریا) قطعه‌سنده } بر طاغدر، که اورمان وچالیلق ومرعالرله مستور اولوب، اك یوکسك ذروه‌سی اولان (مونته آلتو)نك یعنی «یوکسك طاغ»ك ١٩٤٧ متره ارتفاعی واردر. بوطاغده غاریبالدی یاره‌لنوب، ویقتور امانوئلك عسکری طرفندن اسیر طوتلمشدر.

آسپریره { (Asprières) فرانسه‌نك (آویرون) ایالتنده، (ویله فرانشه) قضاسنده } و (ویله فرانشه) شهرینك ٢٨ کیلومتره شمال شرقیسنده برکوچك قصبه اولوب، ١٨٦٠ اهالیسی وقربنده کوکوردلی چینقو ایله قورشون معدنلری واردر.

آسپندوس { (Aspendus) منتشا سنجاغنه مصادف اولان (قاریا) مملکت } قدیمه‌سنده بولنمش بر شهر قدیمدر.

آسپوتوغان { (Aspotogan) آمریقای شمالینك (دومینیون) مملکتنده «یکی } اسقوچیا» ایالتنك (لونبورغ) قضاسنده بحر محیط اطلاسی ساحلنده بر اسکله‌در.

آسپوزی { معمورة العزیز ولایتنك ملاطیه سنجاغنده مرکز لوا بر شهردر، } که ملاطیه‌نك ٤ کیلومتره قدر غرب جنوبیسنده وفراتك غرب جنوبی طرفنده کائن واسع بر اووه‌نك کنارنده، طاغ اتکنده وفرات تابعلرندن (طاشمه صو) نهرینه دوکیلن بر چایك اوزرنده واقع اولوب، موقعی غایت کوزل ومفرح اولدیغی کبی، سوقاقلری دخی منتظم وتمیزدر. آسپوزی مقدما ملاطیه‌نك صیفیه‌سی حکمنده اولوب، اهالینك اوراده کوشکلری وار ایدی، ویالکز یازین کیدوب، قیشین ملاطیه‌یه عودت ایدرلردی. آنجق ١٢٥٥ تاریخنده (نزیب) محاربه‌سی اثناسنده شهره کلیتلی عسکر کلمش اولدیغندن، اهالی صیفیه‌لرندن عودت ایده‌میوب، اوراده قیشلامغه مجبور اولمش، واو وقتدن قیشین دخی اوراده قالمغه آلیشمش اولملریله، ملاطیه خالی قالوب، خراب اولمش؛ وآسپوزی مرکز لوا اتخاذ اولنه‌رق، معموریتی تزاید ایتمشدر. آقار صولری چوق وباغچه‌لری غایت کوزلدر. یازیلی الملری مشهوردر، که بوده المانك قیزاره‌جغی وقت اوستنه اویمه یازیلرله یازلمش کاغد یاپیشدیرلغله، کونش کورن یازی محللری قیزاروب، سائر طرفلرینك صاری قالمسندن حاصل اولور. آسپوزی مشاهیر متصوفین کرامدن نیازی حضرتلرینك مسقط رأسی اولوب، نیازی کویی نامیله شهرك جوارنده برقریه دخی واردر. اهالیسی ٦٠٠٠ کشی راده‌سنده‌در. رطوبتی زیاده‌جه‌در.

آسپول { (Aspull) انکلتره‌نك (لانقاستر) قونتلغنده، (ویغان) ناحیه‌سنده } و (ویغان) شهرینك ٥ کیلومتره شمال شرقیسنده بر کوچك قصبه اولوب، ١٣٩٠ اهالیسی وکومور معدنی واردر.

آسپه { (Aspe) فرانسه‌نك «آلت پیرنه» ایالتنده، (اولورون) قضاسنده بروادی } اولوب، یوکسك طاغلر اورته‌سنده واقع وبرچوق قریه‌لری جامعدر.

آسپه { (Aspe) اسپانیانك شرق طرفنده کائن (بلنسیه) قطعه‌سنك (آلیقانت) ایالتنده } و (آلیقانت) شهرینك ٣٤ کیلومتره غربنده و (نیالوپه) نهرینك قربنده واقع بر قصبه اولوب، ٧١٨٥ اهالیسی وقربنده مرمر اوجاقلری واردر.

آسپی { (Aspy) آمریقای شمالیده (دومینیون) قطعه‌سنك «یکی اسقوچیا» ایالتنه } ملحق (قاب برتون) آطه‌سنك شمالنده واقع برقویدر، که یکی اسقوچیادن (ترنوو) آطه‌سنه کیدن وآمریقانك اوروپا ایله واسطهٔ مخابره‌سی اولان تحت البحر تلغراف بو قویدن تمدید اولنمشدر.

آسپیس { (Aspis, Clypea) یاخود قلیپیا برنجیسی یونان قدیم وایکنجیسی } لاتین لساننده «قالقان» دیمکدر. تونسك جنوب قسمنه مصادف اولان (بیزاچنه) مملکت قدیمه‌سنك اسکی بر شهریدر. که الیوم (اقلیب) دنیلیر.

آسپینوال { (Aspinwall) [«قولون» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.] }

آست { (Ast) آلمانیا علما ومعلمیندن اولوب، میلادك ١٧٧٨ تاریخنده (غوته) } شهرنده طوغمش، و ١٨٤١ ده وفات ایتمشدر. فلسفه

وتاریخ فلسفه‌یه متعلق بعض اثرلر یازمش؛ وافلاتو-
نك تألیفاتنی لاتینجه شرح وحاشیه‌لرله برابر ۱۱ جلد
اوزرینه نشر ایتمشدر. فیلسوف مذكورك ترجمهٔ
حالیله آثاری حقنده آلمانجه بركتابله ینه افلاتونك
آثارنده بولنان لغاتی حاوی بر قاموس دخی تألیف
ایتمشدر. محاكاتنده پك جرئتلی اولوب افلاطونك
آثاری آره‌سنده بولنان بعض رساله‌لرك فیلسوف
مشارالیهك قلمندن چیقمه اولمدقلرینی ادعا ایدیور.

آستابنه { (Astabène) ایران قدیمك جرجان طرفلرنده بر كوچك خطه‌یه یونان
قدیم جغرافیونی طرفندن ویریلن اسمدر.

آستابوراس { (Astaboras) حبشستاندن كلوب نیله دوكیلن (آتباره)
نهرینه یونان قدیم جغرافیونی طرفندن ویریلن اسمدر.

آستاپوس { (Astapus) نیلی تشكیل ایدن ایكی نهردن (بحر ارزق)ه اسكی
یونان جغرافیونی طرفندن ویریلن اسمدر.

آستاپه { (Astapa) اسپانیانك غرناطه ایالتنه مصادف اولان (بتیقه) مملكت قدیمه-
سنده بر شهر ایدی، كه ایكنجی آفریقا محاربه‌سنده
روماليلر طرفندن محاصره اولندقده، اهالیسنك تسلیم
عارینی قبول ایتمكدن ایسه، كندی كندیلرینی احراق
ایتمش اولملریله مشهوردر. شمدی (استپاله ویاغه)
دنیلیور.

آستاراق { (Astarac) فرانسه‌نك (آرما-نیاق) مملكت قدیمه‌سنك بر قطعه-
سی ایدی، كه الیوم (ژرس) ایالتنه ملحقدر. اك
بیوك شهرلری (ماسوبه)، میرانده، دوربان وسائره‌در.

آستارته { (Astarté) اسكی سریانیلرله فنیكه-لیلرك بر الهی ایدی، كه سما ونجو-
مك تجسمندن كنایه اولوب، باشلیجه معبدی (سیدون)
یعنی صیدا شهرنده ایدی. توراتده (آستاروط) تسمیه
اولنمشدر.

آستاروط { (Astaroth) [مادهٔ آنقه‌یه مراجعت بیوریله.]

آستاروط { (Astaroth) بو نامله فلسطینك (مناسی) خطه‌سنده واردن
نهرینك شرق طرفنده ایكی شهر وار ایدی، كه بونلرك
بری حضرت ایوبك وطنی، ودیكری (بسان) حكمدا-
ری (اوج) ك مقری ایدی.

آستاره { (Astara) قافقاسیه‌ده (باكو) ایا-لتنك (لنكوران) قضاسنده ولنكو-
ران شهرینك ۳۷ كیلومتره جنوبنده، بحر حزرك
ساحل غربیسنده وروسیه ایله ایران حدودینی آیران
(آستاره) نهرینك منصبنده بر كوچك قصبه اولوب،
۲۰′ ۳۸° عرض شمالیده واقعدر. وقتیله بیوك بر
تجارتگاه اولوب، الیوم دخی شراب ومیوه اخرا-
جاتی واردر.

آستافورت { (Astaffort) فرانسه‌نك «لوت مع غارونه» ایالتنده، (آژان)
قضاسنده و (آژان) شهرینك ۱۹ كیلومتره جنوب
شرقیسنده واقع ناحیه مركزی بر كوچك قصبه
اولوب، ۲۱۵۰ اهالیسی ودباغخانه‌لری واردر.

آستاقوس { (Astacos) یونانك «آقارنانیا معاتولیا» ایالتنده یونان دكیزینك
بر كوچك قوینده واقع بر قصبه واسكله اولوب،
۴۰۰۰ اهالیسی واردر. اسكله‌نك اوزرنده واقع
بر تپه‌ده اسكی شهرك خرابه‌لری موجوددر.

آستاقوس { (Astacus) مرمره دكیزینك ازمید كورفزنده وازمیدك آز
غربنده بولنمش بر اسكی شهردر. (لیسیماخوس)
طرفندن تخریب اولنمشدر.

آستروپالیه { یاخود اوستروپالیه (Astropa-lia) جزایر بحر سفید ولایتنك
جنوبده بولنان آطه‌لرندن اولوب، ساقز سنجاغنك
(قالیمنوس) قضاسنه ملحق بر ناحیه‌در. بو جزیره
استانكوی آطه‌سنك غربی ساحلندن ۳۰ كیلومتره
جنوب غربیده واقع اولوب، اك اوزون بویی شرقدن
غربه ۲۵ كیلومتره‌در. آطه بر برزخله مربوط ایكی
پارچه‌دن عبارت اولوب، اراضیسی طاغلق ایسه‌ده،
پك منبتدر، آنجق صویی آزدر. اهالیسی روم
اولوب، ۱۶۰۰ نفوسدن عبارتدر؛ اون كلیساسی
وبر پسقپوسخانه‌سی واردر. اهالیسی بالیقچیلق
وقایقچیلقله چكینیر. بو آطه‌نك اسمی بعض اسكی
عثمانلی خریطه‌لرنده (استانپولیه)دیه محرردر. آسترو-
پالیا آطه‌سنك اطرافنده وآستروپالیه ناحیه‌سنه ملحق
۱۱ كوچك وایصسز آطه واردر، كه اسملری
وجه‌آتی اوزره‌در: قوچومیتی، آیاكریاكی، قوندورن،
ایكی قرنداش، سیرنیا، پلاكیدی، قونوپه، لئونیس،
راتوناس، قوكنیس، پونديقوس.

آستورلاب { (Golfe d'Astrolabe) [«اسطرلاب كورفزى» مادەسنە مراجعت بيوريله.]

آستروق { (Astruc) فرانسه اطباسندن اولوب، ۱٦۸٤ تاريخنده (سوده) شهرنده طوغمش، و ۱۷٦٦ ده وفات ايتمشدر. پاريسك بر ايكى مكتبنده معلم اولمغله برابر، اون بشنجى لوئينك باش طبيبى ايدى. طبه متعلق بعض كتابلرله برابر حكمته وتكوين عالمه دائر دخى ايكى اثر براقمشدر.

آسترونى { (Astroni) ايتالياده ناپولى شهرينك ۷ كيلومتره شمال غربيسنده سونمش بر اسكى بركاندر، كه اغزينك غايت كوزل بر منظرەسى اولمغله، اون بشنجى عصر ميلاديده كوزل بر دوحەيه تحويل اولنمشدر.

آستريا { (Astrée) يونان قديم اساطيرينه كوره، حقانيت الهەسى اولوب، آلتون دورنده بر يوزنده بولنمش ايسەده، باقير ودمير دورلرنده انسانلرك حقسزلقلرينى كورەرك، سمايه چيقمش، واوراده (سنبله) برجنى تشكيل ايتمشدر. بر روايته كوره (تميس) نام الهەنك قيزى، وديكر بر روايته نظراً (تميس) ك كنديسى زعم اولنوردى.

آستريوس { (Astère, Ἀστέριος) دردنجى عصر ميلادى پسقپوسلرندن اولوب، آماسيه پسقپوسى ايدى. خرستيانلق مذهب وعقائدينه متعلق بعض اثرلرى واردر. —— بو ناملە اعزەدن معدود ديكر بر پسقپوس دخى واردر، كه ميلادك ۳٦۰ تاريخلرنده (پترا) پسقپوسى ايدى. حزيران افرنجينك ۱۰ نده يوم مخصوصى اجرا اولنور.

آستلى { (Astley) ياخود آست ليغ East Leigh يعنى «شرقى ليغ». انكلترەنك (لانقاستر) سنجاغنك (ليغ) ناحيەسنده و (ليغ) قصبەسنك ٥ كيلومتره شرقنده بر بيوك قريه اولوب، ۲۰۳۰ اهاليسى واردر.

آستلى { (Astley) انكلترەده (لانقاستر) سنجاغنك (بولستون) ناحيەسنده ليورپولدن مانشستره كيدن دمير يولى خطى اوزرنده بر بيوك قريه اولوب، ٤٦۰۰ اهاليسى واردر. بوكا تفريق ايچون (آستلى بريغ) ديرلر.

آستن { (Asten) فلنكك (نورد برابانت) ايالتنده، (آيندوفن) قضاسنده و (آيندوفن) شهرينك ۲۰ كيلومتره شرق جنوبيسنده، (آ) نهرى قربنده واقع بيوك بر قريه اولوب، ۳۲۰۰ اهاليسى وكوزل بر اسكى سرايى واردر.

آستنبرغ { (Astenberg) آلمانيانك (وستفاليا) خطەسنده برطاغدر، كه اورانك اك مرتفع محلى اولوب، (رين) ايله (وسر) ايرماقلرينك حوضەلرينى تفريق ايدر. ۸۷۱ متره ارتفاعى واردر.

آستنوآ { (Astenois) فرانسەنك (شامپانيه) خطەسنده بر كوچك قطعەنك اسكى اسميدر، كه اليوم (مارنه) ايالتنه ملحقدر. مركزى (منهولد) شهرى ايدى.

آستوديلو { (Astudillo) اسپانيانك (پالنسيه) ايالتنده و (پالنسيه) شهرينك ۳۰ كيلومتره شمال شرقيسنده، (دويرو) ايرماغنك صاغ تابعلرندن (بيسوئرغه) نهرينه دوكيلن بر چايله اروا اولنان بر واديده واقع بر قصبه اولوب، ٤٥۰۰ اهاليسى واردر.

آستور { (Astor) عن اصل آلمانيالى بر آمريقەلى تاجردر، كه ۱۷۸٤ تاريخ ميلاديسنده آمريقايه هجرت ايتديكنده، پك فقير اولديغى حالده، كورك تجارتندن پك چابق زنكين اولوب، ۱۸۰۹ ده بر كورك تجارت شركتى تشكيل، و ۱۸۱۱ تاريخنده (قولومبيا) نهرينك ساحل يميننده كندى اسمنه نسبتله (آستوريا) اسميله بر شركت ادارەخانەسى تأسيس ايتمشيدى، كه مؤخراً بر شهر اولمشدر. وفاتنده يوز مليون دولارلق بر ثروت براقش، و (نويورق) ده بر بيوك كتبخانه تأسيسنى وصيت ايتمشدر، كه (آستور ليبرارى) ناميله معروف اولان كتبخانەدر.

آستور { ياخود آستار (Astor, Astar) هيمالايه طاغلرينك غرب طرفنده كشمير حكومتنه تابع بر قطعەدر، كه سند نهرينك صول طرفنده واقع اولوب، جنوبدن شماله متوجه ويوكسك طاغلرله محاط غايت مرتفع بر واديدن عبارتدر. بو وادينك ايچندن كچن نهر (سند) ايرماغنه دوكيلور. مركزى (آستور) ونام ديكرله (هازو) ياخود (هزارو) شهريدر، كه بربيوك قريه شكلنده اولوب، ۳۵° ۲۱′ عرض شمالى ايله ۳۵′ ۷۲° طول شرقيده واقعدر.

آستور { (Astures) اسپانيا اقوام قديمەسنك برى اولوب، اسكى (لئون) قراللغنك شمال طرفنده ساكن ايديلر. مركزلرى

(آستوريقه آوغوستـه) شهری ايدی. زومالیلرك اسپانیاده اك صكره رام ايده‌بيلدكلری قومدر.

آستورغه (Astorga) اسپانیای شمالیده (لئون) ایالتنده و(لئون) شهرینك ٦٠ كيلومتره جنوب غربیسنده (تورتو) نهری اوزرنده واقع قضا مركزی بر شهر اولوب، ٤٨١٠ اهالیسی واردر. شهر بر تپه‌نك اوزرنده واقع وبراسكی سورله محاط اولوب، براسكی سرای خرابه‌لری وبعض آثار عتیقه‌سی واردر. اسكی (آستوریا)نك پایتختی اولوب، رومالیلر عندنده (آستوریقه آوغوسته) نامیله معروف ایدی.

آستوره (Astora) رومانك ٦٠ كيلومتره جنوبنده، ینه بونامله تسمیه اولنان بر نهرك آغزنده برقصبه ایدی، كه باشلیجه روما كبراسنك صیفیه‌لرندن عبارت ایدی. مشهور چیچرونك دخی اوراده بر كوشكی اولوب، بو كوشكك جوارنده قتل اولنمشدر.

آستوریا (Asturie) اسپانیانك شمال غربیسنده بر مملكت قدیمه ایدی، كه اسپانیانك سواحل شمالیه‌سی بوینجه ممتد اولوب، جنوباً لئون قراللغیله، غرباً غالیچه قطعه‌سیله، شرقاً دخی (مونتانیاس ده‌سانتاندر) خطه‌سیله محدود ایدی. شرقی وغربی اوله‌رق ایكی‌یه منقسم اولوب، غربیسنه (اوویادو) آستوریاسی، وشرقیسنه‌ده (سانتیلانه) آستوریاسی دنیلیردی. اسپانیانك ١٨٢٣ ده واقع اولان تقسیمات جدیده‌سنده برنجیسی (اوویادو) ایالتی نامیله بر ایالت تشكیل ایتمش، وایكنجیسی (سانتاندر) ایالتنه الحاق اولنمشدر. بو مملكت پیرنه طاغلرینك غربه طوغری اوزانمسندن عبارت اولان (قنتابریق) طاغلرینك شمالی اتكارندن عبارت اولوب، كاملاً طاغلقدر. مذكور طاغلرك صیرتی همان دائما قارله مستور اولوب، اك یوكسك ذروه‌لری ٢٠٠٠ و ٢٥٠٠ متره‌یه قدر مرتفعدر. بو طاغلردن شمالاً بحر محیط آطلاسی‌یه وجنوباً (مینهو) و(دورو) ایرماقلرینه دوكیلور بر چوق چایلر ودره‌لر آقوب، بحر محیط آطلاسی‌یه دوكیلنلری آستوریانك ایچندن چكرلر، كه بونلرك‌ده اك بیوكلری: دوا، نالون، سلا، ناویه واتو نهرلریدر. طاغلر كوزل مرعالرله مستور اولوب: پك چوق اغنام وصیغیر وسائر حیواناتی واردر. حبوباتی آز ایسه‌ده، میوه‌لری پك چوقدر، وكتن وكنویر دخی حاصل اولور. آتلری پك قوتلی اولمغله مشهوردر. معدن صولری چوق اولدیغی كبی، انواع معدنیاتی دخی وار ایسه‌ده، یالكز بر طاقی بعض انكلیز قومپانیه‌لری طرفندن ایشلنوب، اكثرسی ایشلنمه‌مكدر. اهالیسی وقتیله ٣٥٠٠٠٠ كشی كوسترلمش ایسه‌ده، شمدیكی حالده بو مقدارك ایكی مثلنه قریبدر. آستوریانك مواقعی پك متین اولدیغی كبی، اهالیسی دخی غایت جسور اولمغله، اسكی وقتلرده قارتاجلیلرله رومالیلره قارشی طورمش اولدقلری كبی، مؤخراً دخی اندلس عربلری بونلری تمامیله تحت انقیاده كتیرمكه موفق اوله‌مامشلردی.

آستوریا (Astoria) ممالك مجتمعه‌نك جماهیر شرقیه‌سندن (نیویورق) جمهوریتنك (كدن) قضاسنده و(لونغ ایسلاند) آطه‌سنده برقصبه اولوب، ٥٢٠٠ اهالیسی واردر. نیویورق شهرینك بر محله‌سی حكمنده اولوب، كونده برقاچ دفعه واپور ایشلر. مشهور تاجر (آستور)ك اسمنه نسبتله تسمیه اولنمشدر. بچه، محصولات كیمیویه وكوتاپرقه فابریقه‌لری واردر.

آستوریا (Astoria) ممالك مجتمعه‌نك جماهیر غربیه‌سندن (اورغون) جمهوریتنك منتهای غرب شمالیسنده (قولومبیا) نهرینك ساحل یسارنده وبو نهرك بحر محیط كبیرده اولان منصبندن ١٦ كيلومتره یوقاریده بر قصبه‌در، كه (قلاتسوب) قضاسنك مركزی اولوب، ١٥٠٠ اهالیسی واردر. میلادك ١٨١١ تاریخنده مشهور كورك تاجری (آستور) طرفندن تأسیس اولنوب، كورك تجارتنك اك بیوك مركزی ایدی. شمدی حبوبات تجارتی ترقی ایتمكده‌در.

آستوریا (Astoria) ممالك مجتمعه‌نك جماهیر وسطیه‌سندن (ایلینوئس) جمهوریتنك (فولتون) قضاسنده بر بیوك قریه اولوب، ٢١٢٠ اهالیسی واردر.

آستوریقه (Asturica Augusta) آوغوسته اسپانیانك شمال غربیسنده كائن آستوریا مملكتنك اسكی پایتختیدر. الیوم (آستورغه) دنیلیر. [بو كلمه‌یه مراجعت بیوریله.]

آستولف (Astolphe) لومباردلرك حكمدارلرندن اولوب، میلادك ٧٤٩

تاریخندن ٧٥٦ تاریخنه‌دك حکم سورمشدر. ٧٥٢ تاریخنده (راونه) یی ضبط ایدوب، پاپانك اداره‌سنده بولنان ممالکی دخی ضبط ایتمك اوزره ایکن، او وقت پاپا بولنان ایکنجی استفان فرانقلر حکمدارندن استمداد ایتمکله، (پپین) بوکا قارشی عسکر سوق ایده‌رك، غلبه چالمش، و(راونه) یی استرداد ایدوب، پاپایه ترك ایتمشدی.

آستون { (Aston) انکلتره وممالك مجتمعه‌ده بر قاچ قصبه وقریه‌نك اسمیدر، که اك مهملری (آستون مانور) قصبه‌سیدر. بو قصبه انکلتره‌نك (وارویق) سنجاغنده، (بیرمینغهام) شهرینك ½ ٣ کیلومتره شمال شرقیسنده واقع اولوب، شهر مذکورك بر محله‌سی حکمنده‌در. ١٨٠١ تاریخنده ٧٠١ نفوسی حاوی بر قریه ایکن، بوکون ٣٣٩٤٨ اهالیی جامع بر شهردر.

آسته { (Asta) اسکی رومالیلرك بو نامله ایکی قصبه‌لری اولوب، بری (آسته پومپیا — Pompeia) نامیله (لیغوریا) ده، ودیکری (آسته رجیا Regia —) نامیله اسپانیانك طرطوشه آطه‌سنده ایدی.

آسته { (Asta) تیرول آلب طاغلرینك بر ذروه‌سیدر، که غرانیتدن عبارت اولوب، ٢٦٧٣ متره ارتفاعی واردر.

آستی { (Asti) ایتالیانك شمال غربیسنده کائن (پیامونته) مملکتك (آلکساندریا) ایالتنده و (آلکساندریا) شهرینك ٣٣ کیلومتره غربنده (تورینو) طریقنده و (پو) ایرماغی تابعلرندن (تنارو) نهرینه دوکیلن (بوربو) چایی اوزرنده واقع قضا مرکزی بر شهر اولوب، ٣١٠٠٠ اهالیسی وار ایسه‌ده، بونلرك ثلثانه قریب مقداری یبانجیدر. خراب بر سورله محاط اولوب، باشلیجه تجارت وصنعتی ایپك معمولاتندن عبارتدر. جوارلرینك شرابی پك مقبولدر. ١٨٠٣ ده وفات ایدن شاعر مشهور (آلفیاری) نك وطنیدر. رومالیلرك زماننده استحکاماتیله مشهور اولوب، قرون وسطاده بر آره‌لق مستقل بر جمهوریت اولمشیدی.

آستیاغ { (Astyage) یونان مورخلرینك روایتنه کوره (میدیه) حکمدارلرینك اخیری و (کی آشار) ك اوغلی اولوب، قبل‌المیلاد ٥٩٥ تاریخندن ٥٦٠ تاریخنه‌دك سلطنت سورمش؛ و، (هرودوت) ك روایتنه کوره، قیزی (مندانه) ایله فارس حکمداری (قامبیس) دن متولد تورونی (کیروس) طرفندن خلع، وملکی ضبط اولنمشدر. (اکسنوفون) ایسه (کیروس)ك آستیاغك وفاتندن صکره میدیه تختنه اوتوردیغنی بیان ایدیور. — (کیروس) دنیلن حکمدارك (کیخسرو) اولدیغی فرض اولنسه، (آستیاغ) ك ده (افراسیاب) اولمسی لازم کلیر، که او حالده شاهنامه‌ده توران دنیلن مملکتك دخی (میدیه) یعنی عراق عجمی وآذربایجاندن عبارت اولمسی اقتضا ایدر. آنجق کیروسك (کیکاوس) دن، ومیدیه‌نك دخی (مازندران) دن عبارت اولمسی‌ده محتملدر. هر حالده ایرانك ایرانیلر ویونانیلر عندنده مروی اولان تاریخلرینك تطبیق مشکل اولدیغی کبی، کیخسروك زمانی میلاددن یالکز بش آلتی عصر اول، وکیخسرودن مؤخر اولان (زردشت) ك ظهوری میلاددن اون آلتی عصر مقدم کوسترن اوروپا مورخلرینك تحقیقاتی‌ده باعث تعجبدر.

آستیاناقس { (Astyanax) تروآ حکمداری مشهور (پریام)ك اوغلی(هکتور) ایله (آندروماخه) نك اوغلی اولوب، برروایته کوره، (اولیس) طرفندن تروآ سوروندن آشاغی آتلمش؛ ودیکر بر روایته نظراً، تروآنك تخریبندن صکره، والده‌سیله برابر (اپیر)ه یعنی یانیه طرفلرینه قاچمشیدی.

آستیدامیه { (Astydamie) غلوس جهتنه مصادف اولان (پولقوس) مملکت قدیمه‌سی حکمداری (آقاست)ك زوجه‌سی اولوب، قوجه‌سی نزدینه التجا ایتمش اولان (پلئوس) ه علاقه ایتمش، ومعشوق بو عشقده مقابله ایتمدیکندن، بونی بر افترا ایله قوجه‌سنه آصدیرمش ایسه‌ده، (پلئوس) قورتلوب، آقاستی وزوجه‌سنی قتل، وممکلتلرینی ضبط ایتمش.

آستیر { (Aster) ماکدونیا سواحلنده بولنان یونان مستعمراتندن (آمفیپولیس) شهر قدیمنده مشهور بر کمانکش ایدی، که شهر مذکوری ضبط ایتمکه چالیشان اسکندرك پدری فلیپه بر اوقله اورمش، واوقك اوزرینه «آستیر طرفندن فلیپك صاغ کوزینه» عباره‌سنی یازمشیدی. بو اوق حقیقةً فلیپك صاغ کوزینه اصابت ایدوب، کندیسنی بر کوزدن کور ایتمکله، فلیپ دخی بر اوقك اوزرینه

» شهر آلنيرسه، آستير آصيله‌جقدر » عبارەسنى يازديروب، آنديرمش؛ وفى الحقيقه شهرى ضبط ايدنجه، آستيرى آصديرمشدر.

آسدروبال (Asdrubal) [« اسدروبعل » مادەسنه مراجعت بيوريله.]

آسر (Aser) حضرت يعقوبك اون ايكى اوغلندن برى اولوب، اسباط بنى اسرائيلدن برينك جد اكبريدر، كه بوسبطك مملكتى غرباً آق دكيزله، شمالاً فنيكه ايله، شرقاً نفتاليا سبطى مملكتيله، جنوباً دخى (زابلون) سبطى مملكتيله محدود ومحاط ايدى.

آسر (Aser) فلسطينك بر اسكى شهرى اولوب، مناسى سبطى مملكتنه ملحق ايدى.

آسر (Asser) بنى اسرائيل مشاهير علماسندن اولوب، ميلادك ٣٥٣ تاريخنده بابلده طوغمش، و٤٢٧ ده وفات ايتمشدر. يهوديلرك تاريخ مقدسلريله احكام ونقليات دينيه‌لرينى مبين (تلمود) اسمنده بركتاب يازمشدر، كه بين اليهود دستور العمل طوتيلوب، شرح وحاشيه‌لريله معاً ١٢ جلد تشكيل ايديور.

آسفالتيته (Asphaltite) بحر لوطه ويريلن اسمدر. [« لوط » مادەسنه مراجعت بيوريله.]

آسفره (Asferah) آسياى وسطيده تركستان قطعه‌سنك (زرافشان) سلسلهٔ جبالنده برطاغدر. [« بخارا » مادەسنه مراجعت بيوريله.]

آسفلد (Asfeld) فرانسەنك (آردنه) ايالتنده، (رتل) قضاسنده و(رتل) شهرينك ٢٠ كيلومتره جنوب غربيسنده واقع ناحيه مركزى بربيوك قريه اولوب، ١١٠٠ اهاليسى واردر. وقتيله (اكرى) تسميه اولندرق، غايت كوزل برسرايله وروماده‌كى (سنت پير) كليساسى اورنكنده ياپلمش اولان كليساسيله مشهور ايدى. سراى هدم اولنمشدر. دكرمنلرى چوقدر. — ناحيه‌سنك ٩ دائرهٔ بلديه‌سى و٨٦٤٥ اهاليسى واردر.

آسفلد بارونى (Fr. baron d'Asfeld) عن اصل اسوجلى برفرانسز مارشالى اولوب، ميلادك ١٦٦٧ تاريخنده طوغمش و١٧٤٣ ده وفات ايتمشدر. مواقع مستحكمه‌نك مدافعه وضبطنده مهارت تامه‌سى اولوب، اسپانياده طرطوشه، آليقانت ومايورقه‌نك فتحنده پك چوق ياردىمى كورلمشيدى.

آسق (Ascq) فرانسەنك « شمال ايالتى » داخلنده (ليل) قضاسنك (لانوآى) ناحيه‌سنده و(لانوآى) قصبه‌سنك ٦ كيلومتره جنوب غربيسنده واقع بيوك بر قريه اولوب، ٢٣٠٠ اهاليسى وشكر واسپيرتو فابريقه‌لرى واردر.

آسقانيا (Askania) آناطوليده (بيتنيا) مملكت قديمه‌سنك برقطعه‌سى ايدى، كه ازنيق جهتنه مصادف اولوب، مدانيه‌يه قدر ممتد ايدى.

آسقانيوس (Ascagne, Ascanius) تروا حكمدارلرندن مشهور (انياس)ك اوغلى اولوب، پدرى طرفندن ايتاليايه كوتورلمشيدى. پدرينك وفاتنده، حكمدار اولوب، ٣٨ سنه حكم سورمشدر.

آسقره (Ascra) يونان قديمك (بيوتيا) خطه‌سنده برقريه اولوب، اك اسكى شعرادن (هسيود)ك وطنى ايدى.

آسقلپياد (Asclépiade) يونان قديمك ميلاددن آلتى عصر اول ياشامش اسكى برشاعرى اولوب، بعض غزليات يازمش، وكندى اسمنه نسبتله ياد اولنان بروزن مخصوص ايجاد ايتمشدر.

آسقلپياد (Asclépiade) يونانلى بر طبيب اولوب، ميلاددن ايكى عصر اول بروسه شهرنده طوغمش، وروما يه نقل ايتمش اولمغله، اوراده تداويلريله كسب شهرت ايدەرك، ميلاددن ٩٠ سنه اول وفات ايتمشدر. طبى خيلى ساده‌لشديرمش، وصوتوق صو ايله پرهيزك فائده‌لرينى كشف ايتمشدر. « اصوليون » دنيلن اطبا زمره‌سنك رئيسى اولان (تميسون) بونك شاكرديدر. كنديسنك آثارندن يالكز بعض پراكنده فقره‌لر بولنوب، اخيراً نشر اولنمشدر.

آسقلپياد (Asclépiades) [« اسقليبوسيون » مادەسنه مراجعت بيوريله.]

آسقليپيوس (Asclépius, 'Ασκληπιός) طب الهى (اسكولاب)ك يونانيلر عندنده معروف اسميدر. عرب علماسى بونى انسان ظن ايدەرك، طبك موجدى عد، و(اسقليبيوس) تسميه ايتمشلردر. [« اسكولاب » مادەسنه مراجعت بيوريله.]

آسقو { (Askö) دانيمارقه‌ده (لالاند) آطه‌سنك ساحل شماليسنده كائن بيوك بر قويك ايچنده كوچك بر آطه‌در، كه "١٧ ′٥٤ °٥٤ عرض شماليده واقع اولوب، ١٥٠ اهاليسى واردر. — نوروج ساحلنك قارشيسنده ′٢٧ °٦٠ عرض شماليده دخى بو ناملو بر آطه بولنوب، ٢٤٠٠ اهاليسى واردر.

آسقوپه { (Ascope) آمريقاى جنوبيده (پرو) جمهوريتنك شمال جهتنده، بحر محيط كبير ساحلنده كائن (ملابريغو) قوينك شرقنده بر قصبه اولوب، پرنج تارله‌لريله وشكر قامشى مزروعاتيله محاطدر.

آسقولوم { (Asculum) ايتالياده ايكى اسكى شهرك اسميدر. [آتيده‌كى ايكى ماده‌يه مراجعت بيوريله.]

آسقولى پيچنو { (Ascoli Piceno) ايتالياى وسطيده ملغا پاپا حكومتى دائره‌سنده ايالت وقضا مركزى برشهردر، كه (آنقونه) نك يوز قدر كيلومتره جنوبنده و(سان بندتو) شهرينك ٢٠ كيلومتره جنوب غربيسنده، آنقونه‌دن ناپولى‌يه كيدن دمير يولى خطى اوزرنده واقعدر. شهر بر تپه‌نك اوزرنده اولوب، بو تپه‌نك اتكنده (قاستلانو) چايى (ترونتو) نهريله برلشه‌رك، اورادن ٣١ كيلومتره آشاغيده آدرياتيق دكيزينه دوكيلور. شهر پك قديم وغايت كوزل اولوب، صنايع وتجارتى دخى پك ايلريدر. ايچنده بولنان بر اسكى سراى، بر تياترو ايله بر كتبخانه وبرده موزه‌خانه‌يى جامعدر. اهاليسى ٢٢٩٣٥ كشى اولوب، بونلرك ١٣٠٠٠ ى عمله وسائره طاقندن بياجيدر.

آسقولى دى‌سانترى‌يانو { (Ascoli di Santriano) ايتالياى جنوبينك (قاپيتاناته) ايالتنده، (بووينه) قضاسنده بر قصبه‌در، كه (فوجه)دن دمير يولى خطنجه ٤٠ كيلومتره مسافه‌ده، وآدرياتيق دكيزندن ٥٠ كيلومتره ايچريده، (قاراپله) واديسى اوزرنده بولنان بر تپه ده واقع اولوب، ٦٢٧٥ اهاليسى واطرافنده پك چوق باغلرى وميوه وحبوبات محصولاتى واردر. شهر روماليلر زماننده (آسقولوم آپولوم) دنيلن ونورمانلرك هجومنده برنجى (روجر) طرفندن تخريب ايدلمش اولان اسكى بر قصبه‌نك خرابه‌لرى اوزرنده بنا اولنمشدر.

آسقونيوس پديانوس { (Asconius Pedianus) روما ادباسندن اولوب، ميلادك برنجى عصرنده برخيات ايدى. شاعر مشهور (ويرجيل)ك محبى ومورخ مشهور (تيت ليو) ايله (كينتيليان) ك معلمى اولوب، (نرون)ك زمان حكومتنده ٨٥ ياشنده وفات ايتمشدر. (چيچرون)ك نطقلرينه يازمش اولديغى بعض شرح وحاشيه‌لر ميلادك ١٤١٦ تاريخنده بولنوب، دفعاتله طبع اولنمشدر.

آسقه { (Asseca) پورتكيزده (آلغاروه) يعنى (الغرب) ايالتنك (فارو) قضاسنده مجراسى قيصه بر نهردر، كه (تاويره) شهرينك ايچندن كچدكدن صكره، بحر محيط آطلاسى‌يه دوكيلور.

آسَك { ايرانك غرب شمالى طرفنده اهواز خطه‌سنك برقصبه‌سيدر، كه (ارجان) شهرينك قربنده دماوند طاغنك بر اتكنده وهراز نهرينك ساحل يميننده واقع اولوب، صولرى وآغاجلرى چوقدر. جوارنده‌كى مرتفع بر اووه‌نك اورته‌سنده نوشروانك پدرى قباد طرفندن بنا اولنمش بر يوكسك كوشكك خرابه‌لرى وكرالره متعلق برطاقم آثار عتيقه بولنيور. جوارنده ايرانك اثناى فتحنده شهيد دوشمش برچوق صحابه وتابعينك مراقد شريفه‌لرى بولنيور. شهرك ١٥٠٠ قدر خانه‌لرى واردر.

آسكرسوند { (Askersund) اسوجك جنوب طرفنده، (اوربرو) ايالتنده و(اوربرو) شهرينك ٤٨ كيلومتره جنوب غربيسنده، (وتر) كولنك منتهاى شمالنده بر قصبه اولوب، ١٤٠٠ اهاليسى، كوزل بر ليمانى وحبوباتله چيوى تجارتى واردر.

آسكوت { (Askôt) هندستانك شمالنده (كامئون) ايالتنده بر قصبه‌در، كه (كنك) ايرماغى حوضه‌سنده واقع اولان وانكليزك النده بولنان ممالكى (نپالى) مملكتندن آيران (كالى) نهرينك غرب طرفنده واقعدر.

آسكياتون { (Askeaton) ايرلانده‌نك (ليمريك) سنجاغنده وليمريك شهرينك ٢٥ كيلومتره جنوب غربيسنده (ديل) نهرى اوزرنده وبو نهرك منصبندن ٥ كيلومتره يوقاريده واقع بر كوچك قصبه اولوب، ١٣٥٥ اهاليسى واردر. ٦٠ طونيلاته‌لغه قدر كميلر نهردن قصبه‌نك كوپريسنه قدر

چيقه‌بيليرلر. اسكى بر قصبه اولوب، بعض اسكى ابنيه وآثارى‌ده واردر.

آسله (Asele) اسوجك شمال طرفنده، (وستربوتن) ياخود «غربى بوتنيا» ايالتنده برموقع اولوب، (آنكرمان الف) نهرى اوزرنده و(اومئا) نك ١٧٠ كيلومتره غربنده واقع اولوب، (آسله لاپمارق) قضاسنك مركزيدر. اسوج حكومتى بو موقعده لاپونلر ايچون ادبيات وصنايع وزراعته مخصوص بر مكتب تأسيس ايتمشدر.

آسله لاپمارق (Asele-Lappmark) اسوجك شمال طرفنده (وستربوتن) يعنى «غربى بوتنيا» ايالتنده بر قصبه‌در، كه اسوجك النده بولنان (لاپونيا)نك اك جنوبى قسمى اولوب، سطحى يوكسك طاغلرله، بطاقلقلرله وبر چوق كوللرله مستور اولمغله، زراعته صالح اراضيسى پك آزدر، ومساحهٔ سطحيه‌سى ٦٣٢٥ مربع كيلومتره اولديغى حالده، اهاليسى آنجق ٣٠٠٠ كشى راده‌سنده اولوب، بونلرده (رن) دنيلن مأنوس برجنس كيك چوبانلغيله وكوللرده باليقچيلقله چكنيرلر، وآنجق يقين وقتلرده برمقدار پتاتس زرعنه آليشمشلردر. نهرلرينك اك بيوكى (آنكرمان الف) اولوب، كرك بونهر وكرك تابعلرى مجرالرنده توسع ايده‌رك، برچوق كوللر تشكيل ايدرلر. هيچ برشهرى اولميوب، مركزى اولان (آسله) موقعندن بشقه بر قاچ بيوك كويى دها واردر.

آسلى (Gaspard Aselli) — غاسپارد ايتاليانك تشريح علماسى مشاهيرندن اولوب، ميلادك ١٥٨٠ تاريخنده (قره‌مونه) شهرنده طوغمش، و (پادوه) دارالفنوننده تشريح معلمى ايكن، ١٦٢٦ تاريخنده وفات ايتمشدر. تشريحده اوعيهٔ لبنيه واوعيهٔ كيلوسيه‌نك كشفنه موفق اولمشدر، كه اك بيوك كشفيات فنيه‌دندر.

آسلين (J. Asselyn) فلنك رساملرندن اولوب، ميلادك ١٦١٠ تاريخنده (آنور) شهرنده طوغمش، وروماية برسياحت ايتدكدن صكره، آمستردامده توطن ايده‌رك، برچوق محاربه‌لر ووقايع تاريخيه ايله مواقع بريه وبحريه تصوير وترسيم ايده‌رك، شهرتنى موجب اولان بعض آثار مقبوله براقمشدر. وفاتى ١٦٦٠ تاريخ ميلاديسنده‌در.

آسمانى (Joseph-Simon) — يوسف سيمون (Assemani) السنهٔ شرقيه ايله توغل ايدن مشاهير علمادن وسوريه مارونيلرندن اولوب، ميلادك ١٦٨٧ تاريخنده طوغمش، و١٧٦٨ ده وفات ايتمشدر. رومادە واتيقانك كتبخانه‌سى مديرى اولوب، كتبخانهٔ مذكورك السنهٔ شرقيه اوزرينه حاوى اولديغى كتبه دائر درت جلددن مركب بركتاب يازمش اولديغى كبى، لاتينجه، يونانجه وسريانيجه بعض آثار دخى نشر ايتمشدر. — بونك يكنى (اوود آسمانى) كنديسنك وفاتنده مذكور كتبخانه مديرى اولمش، و١٧٤٢ تاريخ ميلاديسنده فلورانسه ده‌كى (مديچيس) كتبخانه‌سنك حاوى اولديغى عربى كتبك بر دفترينى ٢ جلد اوزرينه نشر ايتمشدر. — ينه بوعائله‌يه منسوب (سيمون آسمانى) ميلادك ١٧٥٢ تاريخنده سوريه‌ده طوغمش، و١٨٢١ ده وفات ايتمش، و(قونت دو نانى) نك كتبخانه‌سنده‌كى كتب شرقيه‌نك بر دفترينى تنظيم ايدوب، پادووه‌ده طبع ايتديرمش؛ وعربلرك قبل الاسلامكى احوالنه دائر بر كتاب دخى يازمشدر.

آسموديا (Asmodée) يهوديلرك بر جنه ويردكلرى اسمدر، كه بونى زنايه موكل عد ايديورلر.

آسن (Assen) فلنكك (درنتـٰه) ايالتنده، (غرونينغ) شهرينك ٣٠ كيلومتره جنوبنده وآمستردامك ٢٠٠ كيلومتره شمال شرقيسنده بر قصبه‌در، كه (هورن ديپ) نهرى و(اسميلدر) قنالى اوزرنده واقع اولوب، ٦٨٣٥ اهاليسى، اولدقجه تجارتى وسنه‌ده بركره قوريلور بر حيوانات بازارى واردر.

آسنتيز (Assentiz) پورتكيزك استرامادوره قطعه‌سنده، (سانتارم) ايالتنك (تورس نوواس) قضاسنده بر قصبه‌در، كه (تاج) ايرماغنه دوكيلن (ززره) نهرى تابعلرندن بركوچك چايك وليسبونه‌دن پورتوبه كيدن دمير يولى خطنك اوزرنده واقع اولوب، ٢٢٠٠ اهاليسى واردر.

آسنده (Assenède) بلچيقه‌نك «شرق فلاندره» ايالتنده، (اقلو) شهرينك ١٥ كيلومتره شمال شرقيسنده وفلنك حدودى قربنده ناحيه مركزى بر قصبه اولوب، ٤٢٠٠ اهاليسى واردر.

آسنس (Assens) دانيمارقه‌ده (فيونيا) آطه‌سنك ساحل غربيسنده، (بلت) بوغازينك طار بر محلنده و(اودنسه) نك ٣٨ كيلومتره غرب جنوبيسنده واقع بر قصبه واسكله اولوب، ٣٨٥٠ اهاليسى وايشلك تجارتى واردر.

آسنن (Asnen) اسوجك جنوب طرفنده (قرونوبرغ) ايالتنده بر كولدر، كه طول اعظمى ٣٢ وعرض اعظمى ٢٤ كيلومتره اولوب، جنوب جهتده آياغى حكمنده اولان (موروموس آن) نهرى واسطه‌سيله بالطبع دكيزينه دوكيلور. ايچنده واپور ايشليور.

آسنهايم (Assenheim) آلمانيانك (هس دارمشتاد) بيوك دوقه‌لغنده، (اوبرهسن) ايالتنك (فريدبرغ) قضاسنده و(فريدبرغ) شهرينك ٧ كيلومتره جنوب شرقيسنده، (ماين) نهرينه دوكيلن (نيدر) ايله (نيدا) چايلرينك محل تلاقيسنده واقع كوچك بر قصبه اولوب، ٩٥٠ اهاليسى وبر اسكى قونت سرايى واردر.

آسنير (Asnières) فرانسه‌ده بو نامله بر چوق قريه‌لر اولوب، اك بيوكارى (سينه) ايالتنك (سنت دنيس) قضاسنده و(سينه) نهرى كنارنده بولنانيدر، كه (ورسائل)، (سنت ژرمن) و(آرژانتوى) دمير يول خطلرينك محل التصاقنده واقع اولوب، ٦٢٣٠ اهاليسى، اسكى بر سرايى وبو سرايك تفرجگاه عمومى اتخاذ اولنان بر واسع باغچه واورمانى وبر چوق كوشكلرى واردر.

آسو (Aso) جاپونياده (كوسيو) جزيره‌سنك شرق طرفنده قضا مركزى بر قصبه اولوب، ١٣٠٠ متره ارتفاعى اولان (آسويامه) بركانك قربنده واقعدر.

آسواى (Asuay) آمريقاى جنوبيه‌ده (اقوادور) جمهوريتنده (آند) سلسلهٔ جبالنده بر بركان اولوب، (كيتو) شهرينك ٣٠٠ كيلومتره جنوبنده و ٢°٢١′ عرض جنوبيده واقعدر. — (اقوآدور) جمهوريتنك ايالات جنوبيه‌سندن برى بو نامله مسمى اولوب، غرباً (غوآيكيل) ايالتيله، شرقاً (اوريانته) ايالتيله وجنوباً (پرو) جمهوريتيله محدود ومحاطدر. بو ايالت ايكى سنجاغه منقسم اولوب، ٢٥٠٠٠٠ اهاليى جامعدر. بونده چيقان قينه‌قينه قبوغى اك ايى جنسيدر.

آسوئروس (Assuérus) ايران ملوكندن برى اولمق اوزره، توراتده مذكور اولوب، (استر) اسمنده بر يهودى قيزينى تزوج ايتمش، واونك رجاسى اوزرينه يهوديلره نافع بر فرمان ويرمش اولديغى ذكر اولنيور. بونك آردشيربهمن درازدست ودها طوغريسى يونانيلرك (اكسركسس) ديدكلرى و(شيرويه) اولمسى ملحوظ اولان ديكر بر حكمدارك عينى اولديغى مظنوندر. (شيرويه) اسميله مشابهتى دركار اولديغى كبى، يونانيلرك ساسانيادن اولان (شيرويه)يه دخى (اكسركسس) ديملرى ده بو اوچ اسمك بر اولديغنه دلالت ايدر.

آسوپوس (Asopus) يونانك (بئوتيا) خطه‌سنده جريان ايدوب، اغريپوزك قارشيسنده دكيزه منصب اولان (اوروپو) نهرينك اسم قديميدر. [«اوروپو» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

آسوپوس (Asopos) يونانك موره شبه جزيره‌سنده‌كى (لاقونيا) ايالتنك (اپيداوروس) قضاسنده و(ماراتونيى) كورفزينك شرق طرفنده‌كى (اكسيلى) شبه جزيره‌سنده بر ناحيه اولوب، ٤٨٠٠ اهاليسى واردر. اسكى (آسوپوس) شهرينك خرابه‌لرى بو ناحيه‌نك بر ساحلنده‌در.

آسوپيوس (Asopios) روم علماسندن اولوب، ميلادك ١٧٩١ تاريخنده يانيه جوارنده بر كويده طوغمشيدى. يونانك استقلالندن اول، يونانيلرك چوقدن سونمش اولان حسيات مليه‌لرينى اويانديران «عطارد ادبى» نام رسالهٔ موقوته‌نك جملهٔ محررينندن بولنمش؛ ومؤخراً قورفه وآتنه دارالفنونلرنده معلملك ايتمش؛ ويونانك لسان وادبيات وتاريخنه دائر برچوق كتابلر وعلى الخصوص غايت مفصل بر نحو كتابى يازمشدر.

آسودى (Assoudi) صحراى كبيرده فزان ايله (حوضه) آره‌سنده واقع (آير) داخلنده بر قصبه‌در، كه (چركه) طاغنك قربنده اولوب، كاروانلرك معتنا بر منزلى اولمغله، خيلى تجارتگاهدر.

آسور (Açoures) بحر محيط آطلاسيده جبل طارق بوغازينك ٣٢٠ ميل بحرى غربنده وبراز شماله مائل بر طاقم آطه‌لردر، كه آفريقادن زياده آوروپايه قريبتلرى اولديغى حالده، مادره، قناريه، ويشيل برون آطه‌لريله برابر آفريقا

قطعه‌سی منسوباتندن عد اولنمشلردر. بو آطه‌لر پورتكیز دولتنك تحت ضبطنده بولنیورلر. بو آطه‌لر شرق جنوبیدن غرب شمالیه طوغری ١٠٠ میل بحری مسافه‌سنده ممتد اولوب، ٣٦° ٥٠′ ایله ٣٩° ٤٥′ عرض شمالی و ٢٧° ایله ٣٣° ٤٠′ طول غربی آره‌سنده واقع، واوچ طاقه منقسم ٩ بیوك جزیره ایله برچوق‌ده كوچك جزایردن مركبدرلر. شرق جنوبی طرفنده (سانته ماریه) ایله (سان میكل) و(فورمیغاس) یعنی « قرینجه‌لر » دنیلن بر چوق كوچوجك آطه‌لر؛ اورته‌ده (ترچیرا)، (سان جورجی)، (پیقو)، (فایال) و(غراچیوزه)؛ غرب شمالیده دخی (فلورس) و(قلوروو) آطه‌لری بولنیور. مركزلری (ترچیرا) آطه‌سنده كی (آنغره) شهریدر. بوجزایرك اراضیسی كاملاً اراضئ بركانیه‌دن، وطاغلری سونمش بركان آغزلرندن عبارت اولوب، بناءً علیه معدن صولری وقاپلیجه‌لری دخی چوقدر. اكثریسی طاغـلق اولوب، طاغلری غریب الشكل وساحللری‌ده قیالقدر، بناءً علیه طبیعی لیمانلری پك‌آزدر. هوالری اسپانیانك جنوب طرفلری هواسنه مشابه اولوب، ملایم وصاغلام ایسه‌ده، تحولاتی پك‌سریع اولوب، قرارسزدر، وعلی‌الخصوص قیشین بوره وفرطونه‌لری پك چوقدر. آطه‌لرك آره‌لری درین وصاغلامدر. بو آطه‌لرده اوروپانك كافهٔ محصولاتیله برابر ممالك حاره‌یه مخصوص بعض محصولات دخی یتیشـیور ایسـه‌ده، اك مبـذول واك ایی محصوللری پورتقالدر. حیوانات وحشیه‌لری پك آز، وهله زهرلی حیوانلری بسبتون مفقوددر. مركبلری ایری وغایت چوق اولدیغی كبی، اغناملری وعلی‌الخصوص كچیلری وطموزلری دخی پك كلیتلیدر. زراعت اراضی وهوانك مساعده‌سی نسبتنده ترقی ایتمیوب، اهالیلری اوقدر چالیشقان دكلدر. بو آطه‌لرك اهالیسی باشلیجه پورتكیزلیلردن عبارت ایسه‌ده، بر طرفدن فلنكدن بر چوق مهاجر وبر طرفدن دخی آفریقادن بر چوق عمله كلوب، قاریشدقلرندن، بونلرك سیمالری پورتكیزلیلرككندن دها آچیق وذها كوزلدر. كنـدیلری ساكن ومهمان‌نوازاولوب، قاریلری‌ده اكثریت اوزره اون اون بشر چوجق طوغوردقلرندن، برازیلیایه اولان كلیتلی هجرتلریله برابر، كوندن كونه چوغالمقده درلر. یكرمی بش سنه اول كی تحریره كوره، بو جزایرك اهالیسی ٢٥١٨٩٤ نفوسدن عبارت اولوب، تقریباً وجه آتی اوزره منقسم ایدیلر :

سان میكل	آطه‌سنده	١١٤٠٠٠	نفوس
ترچیرا	»	٤٠٠٠٠	»
پیقو	»	٣٠٠٠٠	»
فایال	»	٢٤٠٠٠	»
سان جورجی	»	١٥٠٠٠	»
غراچیوزه	»	١٢٠٠٠	»
فلورس	»	١٠٠٠٠	»
سانته ماریه	»	٥٠٠٠	»
قورووو	»	١٥٠٠	»

آنجق او وقتدن بری دها خیلی چوغالمش اولملری ملحوظدر. لسانلری پورتكیزجه اولوب، كندیلرینه مخصوص بر شیوهٔ تلفظلری واردر.

آسـور جزایری، موقعلری حسبیله اسكیدن بری آز چوق ومشوش بر صورتده معلوم ایدیسه‌ده، خالی اولـوب، اون بشنجی عصر میـلادیده پورتكیزلیلر طرفندن ضبط واسكان اولنمشلردر. [جزایرك هربری ایچون اسم مخصوصنه مراجعت بیوریله.]

آسوس (Assos) آناطولینك سواحل غربیه‌سندن ادرمید كورفزی داخلنده بیرام قلعه‌سی قریه‌سنك قربنده بولنمش بر اسكی شهردر، كه یونانیلرك مستعمراتنـدن اولـوب، (ائولیا) قطعه‌سـندن معدود ایدی. ویرانه‌لری وبعض معبدلرینك خرابه‌لری الآن موجوددر.

آسوسی (D'Assoucy) فرانسـه‌نك اسكی شاعرلرندن اولـوب، میـلادك ١٦٠٤ تاریخنده پارسـده طوغمش، و١٦٧٩ ده وفات ایتمشدر. چوجق ایكن پدرینك اوندن قاچوب، دودوك چالمغله بر طاقم چالغیجیلره التحاق ایتمش، وبر آره‌لق ساووآ خانداننه انتساب ایدوب، بعده اون اوچنجی لوینك سراینه تقربله، او وقت چوجق بولنان اون دردنجی لوی‌یه مصاحب اولمش؛ صكره تكرار سیاحته باشـلایوب، ایتالیاده بر پاپاسی هجو ایتدیكیچون، انكیزیسیونك الینه دوشـه‌رك، حبس اولنمش؛ وقورتلدقدنصكره، فرانسه‌یه عودت ایده‌رك، سوء اخلاقدن طولایی بر دها حبسخانه‌یی كورمش. هزل آمیز بعض شعرلری واردر، كه زماننده شهرت بولوب، اوقونیانلر بولنوردی.

آسولو (Asolo) ایتالیانك شمال شرقیسنده، وندیك قطعه‌سنك (ترویسه) ایالتنده

و(ترویسه) شهرینك ٣٠ کیلومتره شمال غربیسنده، وندیك کورفزینه دوکیلن (موسونه) نهری اوزرنده واقع قضا مرکزی برقصبه اولوب، ٥٤٤٠ اهالیسی وپك چوق طود آغاجلری واردر.

آسومپسیون { (Assomption) حضرت مریمك سمایه عروجنه ویریلن اسم اولوب، بعض مواقع جغرافیه‌یه علم اولمشدر :

اولا، بحر محیط هندیده آفریقا ایله مداغسقار جزیره‌سنك آره‌سنده‌کی (موزامبیق) بوغازینك شمالی مدخلنده بر آطه‌در، که ٩° ٤٦′ عرض جنوبی ایله ٤٤° ١٤′ طول شرقیده واقعدر.

ثانیا، بحر محیط کبیرك (میقرونسیا) قسمنده (ماریانه) جزایرینك شمالده بولنانلرندن بری اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ٨ مربع کیلومتره وارتفاعی ٦٣٩ متره اولان بر برکاندن عبارتدر، که بسبتون سونمه‌مش اولدیغی مظنوندر. آطه‌نك ساحل غربیسنده اشجار ونباتاتله مستور بر اووه وارایسه‌ده، عمومیت اوزره اراضیسی غیر منبتدر.

ثالثا، آمریقای شمالینك (دومینیون) مملکتنده (قناده) قطعه‌سنك (کبك) ایالتنده بر نهردر، که قیالر، اورمانلر وکوللرله مستور برمحلدن نبعانله، (جولیته) و(آسومپسیون) قصبه‌لرینك ایچندن کچدکدن، وبونلرك قضالرینی اروا ایتدکدن صکره، (اوتاوه) نهرینه دوکیلور. مجراسی ٢٠٠ کیلومتره‌دن زیاده اولوب، صویی دخی چوق اولدیغندن، پك چوق ماکینه‌لر چویره‌بیلیر.

رابعا، ینه قناده‌نك (کبك) ایالتنده بر قصبه‌در، که (سنت لوران) ایرماغنك شمالنده واقع اولوب، غربا (تره‌بونه)، شرقا جولیته، شمالا دخی (مونقالم) قضالریله محدوددر. (سنت لوران) ایرماغیله (اوتاوه) نهری بونك کنارندن کچدکلری کبی، (آسومپسیون) نهری دخی اورته‌سندن کچر. مساحهٔ سطحیه‌سی ٦٤٠ مربع کیلومتره اولوب، ١٥٤٧٣ اهالیسی واردر، که قسم کلیسی قناده فرانسزلرندندر. بو قضانك مرکزی (آسومپسیون) نهرینك برشبه جزیره‌سی اوزرنده (مونترآل) شهرینك ٤٠ کیلومتره شمالنده واقع اولان (آسومپسیون) قصبه‌سیدر.

خامسا، آمریقای جنوبیده پاراغوآی جمهوریتنك مرکزی اولان بر شهردر، که (پاراغوآی) نهرینك صول طرفنده وکوزل بر بایرده ٢٥° ١٦′ ١٩″ عرض جنوبی ایله ٥٩° ٥٧′ ٢٧″ طول غربیده واقع اولوب، ٤٨٠٠٠ اهالیسی واردر. سوقاقلری دوز وکنیش واولری واسع وکوزل اولوب، اورته‌سنده‌کی بازاری، بر تیاترویی، دمیر یول موقفی، جمهوریت اداره‌خانه‌سی وبرقاچ کلیساسی اك کوزل ابنیه‌سندندر. بو شهر ١٥٣٦ تاریخ میلادیسنده (جوان ده آیوله) طرفندن تأسیس اولنوب، اسپانیا طرفندن بتون (لاپلاته) مستعمراتنك مرکزی اتخاذ اولنمشیدی. پاراغوآیك استقلالندن صکره شهر همان کاملاً تجدید ویکیدن تأسیس اولنمشدر. — مرکزی بولندیغی (آسومپسیون) ایالتنك اهالیسی پك چوق اولوب، ١٨٥٧ تاریخنده ٣٩٨٦٢٨ کشی‌یه بالغ اولیور، یعنی بتون جمهوریت اهالیسنك بر ربعندن زیاده بولنیوردیسه‌ده، مؤخراً وقوع بولان محاربه‌لرده خیلی تلفاته اوغرامشلردر.

سادساً، آمریقانك (آنتیل) آطه‌لرندن (ونزوئلا) جمهوریتنك النده بولنان (مارکریته) آطه‌سنك وسطنده بر قصبه‌در، که آطه‌نك مرکزی اولوب، اسکله‌سی اولان (پامپاتار) قصبه‌سنك ١٠ کیلومتره غربنده کوزل بر وادیده واقع و٣٠٠٠ اهالیبی جامعدر. بوکا (نوئوه اسپارطه) یعنی «یکی اسپارطه» دخی دیرلر.

بونلردن اسپانیا ایله مناسبتی اولانلره بوکلمه‌نك اسپانیولجه‌سی اولان (آسونسیون) اسمی دخی ویریلیر.

آسون { (Asson) فرانسه‌نك جنوبنده «آلت پیرنه» ایالتنك (پو) قضاسنده، (نای) ناحیه‌سنده و(نای) قصبه‌سنك بش کیلومتره جنوبنده بر بیوك قریه‌در، که (آسون) چاینك صولدن (غاوه) نهرینه دوکلدیکی محله قریب اولوب، ٢٤٠٠ اهالیسی وقربنده طاش اوجاقلریله دمیر معدنی واردر.

آسون { (Ason) اسپانیانك «اسکی قشتاله» قطعه‌سنده (سانتاندر) ایالتنده بر نهردر، که بر مغاره‌نك ایچندن چیقوب، ١٠ متره ارتفاعدن دوشر، وبر آز دها آشاغیده غایت کوزل بر موقعده ١٥ متره ارتفاعی اولان شایان تماشا بر شلاله تشکیل ایتدکدن صکره، بش آلتیوز متره‌لك محلده ینه یر آلتندن کچر، وبعده چیقوب، کوزل بر وادی اروا ایله، (مارون) کورفزینه دوکیلور. مجراسنك قیصه‌لغنه نسبةً صویی پك چوقدر.

آسونسیون { (Asuncion) [«آسومپسیون» مادەسنه مراجعت بیوریله.]

آسه { (Ases) اسکی اسقاندیناو اساطیرنده (اودین) تسمیه ایتدکلری الهك تابعلری حکمنده زعم اولنان بر گروه آلهۀ مفروضـه ایدی، که اون دردی ارکك و اون سکزی دیشی اولمق اوزره، اوتوز ایکی عددنده ایدیلر. بونلر ابتدا (تانایس) یعنی (دون) نهری کنـارلرنده بولنوب، (اودین) له برابر اقطار شمالیەنك فتحنه کیتمشلر؛ وبعده اودینله برابر کوکه چیقوب، عالمك مرکزی فرض اولنان (آسغارد) اسمنده بر شهرده اقامت ایتمشلر. — (آسه) کلمەسی اسکی اسقاندیناوجه «اله» دیمك اولوب، سائر بعض السنۀ آریەدەدخی بومعناده بوکا مشابه کلملر بولنیور. ارمنیجەده لفظ جلال اولان (آسواس) کلمەسی دخی بو قبیلدندر.

آسه { (Asse) فرانسـەنك جنوب شرقیسنده کائن «آلت آلپ» ایالتنده بر نهردر، که (سنز) ناحیەسنك طاغلرندن اینن وقیشین پك چوق صو ایندیرن بر طاقم درەلردن تشکل ایدوب، (سنز) قصبەسـنك اوکندن کچدکدن، و ٨٠ کیلومترەلك مسافه قطع ایتدکدن صکره، (دورانسه) نهرینه دو - کیلور. یازین بعض دفعه بسبتون قوروموق درجەسنه کلدیکی حالده، قیشین صـویی پك چوق وجریانی پك خیرلیدر.

آسیا { (Asie) کرۀ ارضك اسـکیدن معلوم اولان قسمنك جهت شرقیەسی والیوم کرۀ ارضك منقسم بولندیغی قطعات خمسەنك اك بیو- کیدر، که آفریقا قطعەسندن سویش قنالیله آیریلوب، اوروپا قطعەسی ایسه حقیقتده بونك بر شبه جزیره- سـندن عبارتدر. اك اول یونانیلر طرفندن بو قطعۀ جسیمیه، ودهـا طوغریسی بونك او وقت یونانیلر عندنده معلوم اولان قسم غربیسنه آسیا نامی ویریلوب، بو نام امم شرقیه عندنده وآسـیا لسـانلرنده مجهول بولنمش، ویالکز بو صوك وقتلرده اوروپا لسانلرندن اخذ اولندرق، استعمال اولنمغه باشلامشدر.

موقع وحدود ومسـاحەسی. — آسیا قطعەسی یالکز غرب طرفندن اوروپا قطعەسـنه ملاصق او- لوب، اطراف سـائرەسی دکیزله محاط غیر منتظم بر شکل مربع کوستریور، که شمال طرفی باصیق، آنجق ومنجمد بطـاقلقلرله مسـتور اولدیغی حالده، ٧٢° عرض شمالی خط مفروضنك کاه آلتنده وکاه اوستنده شرقدن غربه ممتد اولەرق، بحر محیط شمالینك بوزلریله محدوددر؛ شرق طرفی، شرقدن غربه مائل اولەرق، شمال منطقەسندن خط استوایه قدر ممتد اولمغله، شرق شمالی اوجی طول شرقینك ١٨٠ درجەسـنی تجاوز ایتـدیکی حالده، شرق جنوبی اوجی طول شرقینك آنجق ١٠٢ درجەسنه واصل اولور؛ جنوب طرفی مدار سرطاندن خط استوایه قدر ممتد اولان بر طاقم واسع شـبه جزیرەلردن عبارت اولوب، بحر محیط هندی ایله محـاط، وبو قطعەنك اك صیجاق یرلرینی جامعدر؛ غرب جنوبی طرفی، مقدما طار بر برزخله آفریقایه مربوط ایکن، سویش قنالنك آچلسی اوزرینه، آیریلوب، قرەلر اورتەسنه کیرمش بر طاقم دکیزلرله محدوددر، که بونلرده بحر احمر، آق دکیز، آطەلر دکیزی، مرمره، قره دکیز وبحر حززدن عبارتدر؛ غرب طرفی براً اوروپایه مربوط ایسـەده، قافقاس و (اورال) کبی ایکی بیوك سـلسلۀ جباله و (اورال) طاغنك جنوب طرفنده (اولغا) وشمال طرفنده (قره) نهرلریله تفریق اولنمشدر.

آسـیا قطعەسـنك اك زیاده اوزانمش نقطەلری واونلرك موقع وعرض وطوللری وجهآتی اوزرەدر.

شمالده بحر منجمد شمالیده (چلوسـکین) برونی: عرض شمالی ٣٠′ ٧٧°، طول شرقی ٣٠′ ١٠٢° (تقریباً)؛

شمال شرقیده بهرنك بوغازنده «شرق برونی»: عرض شمالی ١٠″ ٣٠′ ٦٦°، طول شرقی ١٨٧° ٥٦′ ٥٥″؛

جنوب شرقیده ملاقه شبه جزیرەسـنك اوجنده اولان (رومانیه) برونی: عرض شمالی ٣٠″ ٢٢′ ١°، طول شرقی ٢٢′ ١٠٢°؛

جنوبده هندك منتهای جنوبی اولان (قومورین) برونی: عرض شمالی ٥′ ٨°، طول شرقی ٥١″ ١٠′ ٧٥°؛

جنوب غربیده باب المندب برونی: عرض شمـالی ٢٠″ ٤٢′ ١٢°، طول شرقی ١٢′ ٣١°؛

غربده آناطولینك سـاحل غربیسـنده بابا برونی: عرض شمالی ٢٩′ ٣٩°، طول شرقی ٤٤′ ٢٣°؛

شمال غربیده (قره) نهرینك منصبی: عرض شمـالی ٦٩°، طول شرقی ٤٠′ ٦٢°.

. آسیا قطعه‌سنك اڭ اوزون بویی آناطولینك ساحل غربیسندن بهرنك بوغازینه قدر اولوب، بو ایکی نقطه‌نك آره‌سی دوز واینیشسز یوقشسز فرضیله ۱۱۰۰۰ کیلومتره‌لك برمسافه، یعنی ۲۵۰۰ ساعتلق بر یولدر. اڭ کنیش اکی دخی چلوسکین بروندن (قوموړین) برونه قدراولوب، ۸۰۰۰ کیلومتره‌لك برمسافه‌در. مساحهٔ سطحیه‌سی ایسه ۴۵۰۰۰۰۰۰ مربع کیلو متره اولوب، اوروپا قطعه‌سنك درت بچق مثلی بیوکلکنده‌در.

شکل ووضعیتی، جبال وانهاری. — آسیا قطعه‌سنك هر بر حالی بیوك مقیاس اوزره اولوب، او قوجه قطعه باشلیجه اوچ واسع مائله‌یه منقسمدر: برنجیسی شمال مائله‌سیدر، که حس اولنه‌میه‌جق بر میل ایله آلتون طاغلرندن بحر منجمد شمالی سواحلنه قدر ممتد اوله‌رق، جنوبدن شماله آقان (اوبی)، یکیسی، لنا، ایندیکیرقه وقولیما ایرماقلرینك صولرینی بحر محیط شمالی‌یه دوکر؛ ایکنجیسی شرق مائله‌سیدر، که (آمور) ایرماغیله چینك (هوآنغ‌هو) و (یانغ چه کانغ) دنیلن ایکی بیوك نهرینك صولرینی بحر محیط کبیره دوکر؛ اوچنجیسی جنوب مائله‌سیدر، که مقونغ، منام، سالوآین، ایراوادی، براهماپور، کنك، سند نهرلریله فرات ودجله وساره‌دن مرکب اولان شط نهرینی بحر محیط هندی‌یه دوکر. بو اوچ مائله‌دن بشقه آسیانك اورته‌سنده مخرجسز ایکی واسع‌حوضه واردر، که صولری هیچ بر بحر محیطه دوکلمیه‌رك، ایچلرنده قالیر. بونلرك بری کردستان، ایران، افغانستان وترکستان قطعه‌لرینی جامع اولوب، صولری یعنی جیحون، سیحون وآراس ایرماقلریله سائر نهرلر برر کول حکمنده اولان خوارزم وحزر دکیزلرینه دوکیلورلر؛ اوروپادن معدود اولان روسیه‌نك بر بیوك قسمی دخی بو حوضه‌نك داخلنده بولنوب، اورال واولغه ایرماقلرینی بحر حزره دوکر. دیکری ایسه (غوبی) دنیلن مغولستان چولندن عبارتدر، که غایت یوکسك طاغلرله محاط مرتفع وقورو بر چول اولوب، هیچ بر بیوك نهری یوقدر، ویوکسك طاغلر قارلرینك اریمسندن حاصل اولان بعض چایلر مجرالرنده قورور. غرب طرفنده ایکی شبه‌جزیره حکمنده اولان آناطولی وعربستان دخی بو تقسیماتدن خارج قالوب، جزیرة العرب طاغلرله محاط مخرجسز بر چولدر؛ آناطولی ایسه شمال، غرب وجنوب مائله‌لرینه منقسم ایسه‌ده، بو اوچ مائله‌نك دوکدکلری صولر یا طوغریدن طوغری‌یه ویاخود قره دکیز وآطه‌لر دکیزی واسطه‌سیله آق دکیزه دوکلدیکندن، بر مائله عد اولنه بیلیر.

آسیا قطعه‌سنك اڭ مرتفع نقطه‌سی تیبت ایله هندستان آره‌سنده‌کی موقع اولوب، اورادن برچوق جبال مرتفعه آیریله‌رق، آسیانك هر طرفنه طوغری اوزانیرلر. بو طاغلرك اڭ بیوکی (هیمالایه) سلسله‌سیدر، که تیبت ایله کشمیرك آره‌سندن باشلایوب، شرق جنوبی‌یه طوغری اوزانیور، وهند ایله چینك آره‌سنی تفریق ایتدکدن صکره، شمال وجنوبه طوغری چین وهندچینی ایچنده برچوق شعبه‌لر صالیور. بو سلسله‌نك اڭ مرتفع ذروه‌سی (چامولاری) طاغی اولوب، ۸۱۷۶ متره‌ارتفاعی اولان (دوالات کیری) طاغندن دها یوکسکدر. (هیمالایه) سلسله‌سنك منتهای غرب شمالیسندن (کوه‌بلور) نامیله بر شعبه آیریلوب، شماله طوغری اوزانیر، وبوندن‌ده (کوئن لون) و(تیان شان) دنیلن ایکی سلسله آیریلوب، چین ممالکی ایچنده شرقه طوغری ممتد اولورلر. (آلتون طاغ) سلسله‌سی‌ایسه (کوه‌بلور)ك منتهای‌شمالنه مربوط اولدیغی حالده، شرق شمالی‌یه طوغری ممتد اولوب، سیبریا ایله چینك آره‌سنی تفریق ایله، شماله طوغری برچاق طال صاله‌رق، وبعده سیبریانك ایچنه کیره‌رك، بهرنك بوغازینه منتهی اولدیغی کبی، غرب طرفندن دخی کیتدکجه آلچقلانه‌رق، قیرقیزلرك وطنی اولان وارتفاعی آنجق فرق اولنه بیلن دوز بر صحرت تشکیل ایله، اورال کولنك شمالندن کچدکدن صکره، ینه کسب ارتفاع ایده‌رك، وشماله طوغری دونه‌رك، (اورال) طاغنی تشکیل ایدر، که آسیا ایله آوروپانك آره‌سنی تفریق ایده‌رك، بحر منجمد شمالی ساحلنه‌قدر ممتد اولور. (کوه‌بلور) دن (هندوکوه) نامیله دیکر برسلسله دخی آیریلیور، که غربه طوغری متوجهاً، افغانستانك اورته‌سندن، ایران وکردستانك شمالندن وآناطولینك ایچندن کچه‌رك، تاآطه‌لر دکیزی ساحلنه قدر کلیر، وبتون آناطولی، کردستان وعراق طاغلری دخی بوندن تشعب ایدر؛ قافقاس ولبنان طاغلری دخی بوکا مربوط عد اولنه بیلیر. یالکز هندستانك جنوبنده‌کی طاغلرله جزیرة العربك طاغلری بسبتون آیری ومنفرددر.

كوللر. — دكيز عد اولنان وحقيقتده بيوك بر كول حكمنده اولان بحر حزز وآرالدن بشقه آسيانك بر چوق كوللرى واردر، كه اك بيوكلرى سيبريانك جنوبنده وآلتون طاغك شمالنده اولان (بايقال) و (بالقاش) كوللريله مغولستانده بولنان (لوب نور) (قوقونور) و(تكرى نور) كوللرى، تبتك جنوبنده كى (پلته) كولى، ايرانك وسطنده بولنان (هامون) كولى، كردستانده كى (اورميه) و(وان) كوللرى وبرده فلسطينده كى بحر لوطدر. بحر حززك سطحى بحر محيطك سطحندن ۲۲، وبحر لوطك سطحى ده حذاى بحردن ۳۹٤ متره آلچقدر.

سواحل، كورفزلر، شبه جزيره‌لر، جزاير. — آسيانك سواحلى خيلى كيرنتيلى چيقنتيلى اولمغله، بر چوق شبه جزيره‌لرى واردر، وبونلرك آره‌سنده بر چوق كورفزلر تشكل ايديور، كه بونلرك بر طاقى، وسعتلرى حسبيله، دكيز عنوانـنه سزادر.

اك بيوك شبه جزيره‌لرى شونلردر: شمال شرق طرفنده (بهرنك) دكيزيله (اوخوچق) دكيزى آره‌سنده‌كى (قامچاتقه)، شرقده جاپون دكيزيله بحر اصفر آره‌سنده‌كى (قوره)، جنوبده بحر چين ايله بحر محيط هندى آره‌سنده‌كى (ملاقه). بو اوچ شبه جزيره‌دن بشقه جنوبده هندچينى، هندستان وجزيرة العرب قطعه‌لرى برر جسيم شبه جزيره اولدقلرى كبى، غربده دخى آناطولى قطعه‌سى آق دكيزله قره دكيز آرسنده اوزانمش بر بيوك شبه جزيره‌دن بشقه برشى دكلدر.

آسيانك اك زياده اوزانمش نقطه‌لرينى ذكر ايتديكمز صره‌ده چلوكسين، رومانيه، قومورين وباب المندب برونلرينى صايدى ايدك؛ بونلره علاوةً قامچاتقه شبه جزيره‌سنك منتهاى جنوبيسنده اولان (لوپاتقه)، قوشنشينك منتهاى جنوبيسنده اولان (قامبوجه)، بغوده‌كى (نغرايس) وجزيرة العربك جنوب شرقيسنده‌كى (رأس الحاد) برونلرى‌ده ذكره شاياندر.

كورفز اوله‌رق، آسيانك سواحل شماليه‌سنده يالكز (قره) كورفزى ذكره شايان اولوب، بو اسمله مسمى اولان نهرك منصبنده واقع وشمال شرق طرفندن «يكى زمبله» آطه‌سيله محفوظدر. شرق طرفنده ايسه بحر محيط كبيره آچيلير برصره كورفزلر واردر، كه جمله‌سى برر صره آطه‌لرله بحر محيطدن آيرلمشدر؛ بونلر (بهرنك)، (اوخوچق) وجاپون دكيزلريله بحر اصفر وتونكين ايله سيسام كورفزلرينى حاوى اولان بحر چيندر. جنوب طرفنده بنكاله كورفزيله بحر عمان وبحر عماندن آيريلان بصره كورفزيله بحر احمر برر جسيم كورفزدرلر. غرب طرفنده ده آق دكيزك قسم شرقيسى اولان بحر شام، آطه‌لر دكزى، مرمره وقره دكيز برر كورفز عد اولنه بيليرلر.

آسيانك اك مهم بوغازلرى بوقطعه ايله آمريقا آره‌سنده اولان (بهرنك)، ملاقه شبه جزيره‌سيله سوماتره آطه‌سى آره‌سنده اولان (ملاقه)، جزيرة العربله آفريقا آره‌سنده اولان (باب المندب) وآسيا ايله آوروپا آره‌سنده اولان قسطنطينيه وقلعهٔ سلطانيه بوغازلريدر. جزيرة العربله ايران ساحلى آره‌سنده اولان (هرمز) وهندستانله سرنديب آطه‌سى آره‌سنده‌كى (پالك) بوغازلرى، وچين وسيبريا ساحللريله جاپونيا وسائر آطه‌لر آره‌سنده بولنان بر چوق بوغازلر دخى درجهٔ ثانيه‌ده اهميتى حائز درلر.

آسيا قطعه‌سنك سواحلى قارشيسنده وعلى الخصوص شرق طرفنده برچوق آطه‌لر واردر، كه بونلرك بعضيسى مستقل دولتلر تشكيل ايده‌جك قدر بيوكدر. شمالده يالكز «يكى سيبريا» ايله (ورانكل) آطه‌لرى ذكره شاياندر؛ شرق طرفنده (اوخوچق) دكيزينى بحر محيط كبيردن آيران (قوريله) آطه‌لرى، (سخالين) جزيره‌سى، جاپونيا دولتنى تشكيل ايدن يسو، نيپون، (سيقوق) و (كوسيو) جزاير كبيره‌سى، چين سواحلى قارشيسنده بولنان لوچو، ليوكيو، فورموزه وهانيان آطه‌لرى؛ جنوب طرفنده دخى (نيقوبار)، آندامان، مالديب ولاكديب تسميه اولنان درت طاقم كوچك آطه‌لرله سرنديب جزيره‌سى بولنيور. آسيانك جنوب شرقيسنده برقاچ جسيم آطه‌لرله برچوق جزاير صغيره واردر، كه كرك اراضى واحوال طبيعيه‌لرى وكرك اهاليلرينك جنس ولسان ومذهبلرى جهتيله آسيا قطعه‌سنه منسوب اولوب، بحق آسيا جزايرى (Archipel Asiatique) تسميه اولنمشلرسه‌ده، هر نصلسه جغرافيون بالاتفاق بونلرى (اوكيانيا) قطعه‌سنه ربط وجزاير بحر محيطدن عد ايتمشلردر. آسيانك غربنده دخى بحر سفيدده قبريس جزيره‌سيله (جزاير بحر سفيد) دنيلن ردوس، ساقز، مدللى، سيسام، استانكوى وسائر بر چوق كوچك آطه‌لر بولنيور.

احوال طبيعيه. — آسيا قطعه‌سى غربدن شرقه

متوازیاً اوزانان اوچ منطقه‌یه تقسیم اولنه بیلیر: برنجیسی شمال منطقه‌سیدر، که آلتون طاغ سلسله‌سندن بحر منجمد شمالی سواحلنه قدر ممتد اولان سیبریادن عبارت اولوب، میلی غایت آز ودوز بر واسع اووه‌دن عبارتدر. بو قطعه اقالیم بارده‌دن اولمغله، هواسی زیاده‌سیله صوئوق واهالیسی آز اولوب، اکثریسی خیمه نشیندر، وچوللرده کزدیردکلری سوریلرله چکینیرلر؛ اك شمالده کیلرده بالیقله بسلنیرلر. ایکنجی منطقه آلتون طاغیله هیمالایه سلسله‌لری وبو ایکی سلسله‌نك حذاسنجه غربه طوغری اوزان طاغلر آره‌سنده اولوب، غرب طرفی اورال دکیزی حوضه‌سندن عبارت اولان ترکستان غربی، وشرق طرفی ترکستان شرقی ایله مغولستان ومانچوریادن عبارتدر، که آره‌لری کوه‌بلورله تفریق اولنمشدر. بو قطعه‌نك هواسی یازین غایت صیجاق وقیشین زیاده‌سیله صوئوق، وهمان هر طرفی قورو ویاغمورسز اولوب، خوارزم، بخارا، کاشغار کبی اسکیدن بری معمور بعض بلادی وارایسه‌ده، اکثر طرفلری کوجبه تاتار ومغول قبیله‌لرینه جولانکاه اولوب، اهالیسی پك آزدر. اوچنجی منطقه هیمالایه سلسله‌سیله بو سلسله‌نك حذاسی جنوبنده بولنان یرلردر، که آسیانك اك ایی هوالی، اك محصولدار، اك جمعیتلی واك متمدن ممالکنی جامعدر. بو ممالکدن اکثریسنك هواسی معتدل وبعضلرینك زیاده‌جه صیجاقدر.

تقسیمات. — آسیا قطعه‌سی وسعتجه آوروپانك درت بچق، وکثرت اهالیجه‌ده ایکی بچق مثلی قدر بیوك اولدیغی حالده یالکز ١٧ دولته منقسمدر. آنجق دولتلرك حدود وتقسیماتی زمانله تبدل ایتدیکندن، تقسیمات جغرافیه دینلن وممالکك احوال طبیعه‌سیله اهالیلرینك جنسیتنه کوره تقرر ایتمش اولان دیکر بر تقسیماته دخی رعایتله، ایکیسنی برابر ذکر ایتمك اقتضا ایدر. بو تقسیمه رعایةً آسیا قطعه‌سی ٢٠ مملکته منقسمدر.

	تقسیمات طبیعیه		تقسیمات سیاسیه
١	سیبریا		(روسیه تابع)
٢	قانچاتقه		
٣	آمورحوضه‌سی		(روسیه تابع)
		١	جاپون
		٢	قوره
٤	چین	٣	چین دولتی
٥	مانچوریا		
٦	مغولستان		
٧	تبت		
٨	ترکستان	٤	ترکستان مستقل (ختن، یارقند)
		—	ترکستان غربی (روسیه‌یه تابع)
		٥	بخارا خانلغی
		٦	خیوه خانلغی
		—	ترکمنلر مملکتی (روسیه‌یه تابع)
٩	قافقاسیا: کورجستان، داغستان، چرکستان، آبازه، منکرلیا	—	(روسیه‌یه تابع)
١٠	آناطولی	٧	دولت علیهٔ عثمانیه
١١	سوریه		
١٢	جزیره		
١٣	عراق عربی		
١٤	عربستان	—	حجاز (دولت علیه‌یه تابع)
		—	یمن کذا
		٨	عمان
		٩	نجد
١٥	ایران	١٠	ایران
١٦	افغانستان	١١	افغانستان
١٧	بلوجستان	١٢	بلوجستان
١٨	هند	١٣	ممالك مستقله
		—	انکلتره‌یه تابع ممالك
١٩	هند چینی: برما	١٣	مستقل برما
		—	انکلتره‌یه تابع برما
	سیام	١٥	شیام
	قامبوج	١٦	قامبوج
	قوشنشین	—	(فرانسه‌یه تابع)
	آنام	١٧	آنام
	تونکین	—	(فرانسه‌یه تابع)

هوا، محصولات وحیوانات. — آسیا قطعه‌سی، وسعتی وارتفاعنك تخلفی جهتیله، کرهٔ ارضك هر هواسنی وهمان هر نوع محصولات وحیواناتنی جامعدر. جنوب طرفنده سوریه وعراقله عربستانده وایرانك برقسمنده وهندستانله هند چینیده هوا زیاده‌سیله صیجاق اولدیغی حالده، شمال وشمال شرقیده،

سیبریا ایله آمور حوضه‌سنده برودت صوك درجه‌یه قدر واصل اولور؛ آسیانك وسطنده‌كی طاغلرله مرتفع اووه‌لرك هواسی غایت سرت وبعض طرفلرنده پك قورودر؛ چین، تركستان، هندك بر قسمی، افغانستان، ایرانك شمال وشرق طرفی، آناطولی وسائر آسیای عثمانینك شمال قسمی ایسه ممالك معتدله‌دن اولوب، هوالری كوزلدر. جنوب طرفلرنده اهالینك باشلیجه تعیشی پرنجدن اولوب، بغدای ومصر بغدایی ینلر دخی واردر؛ شمال طرفنده‌كیلر ایسه باشلیجه آرپه وطاری ایله بسلنیرلر. جنوب طرفلرنده غایت لذیذ میوه‌لر وبعض طرفلرده یاقیجی بهارات انواعی حاصل اولور؛ شمال طرفنده ایسه اوروپانك شمالنده‌كی آغاجلر دخی مفقوددر. سیبریانك شمال شرقیسنده (رن) دنیلن كیك نوعی سائر كافهٔ حیوانات اهلیه‌نك یرینی طوتار؛ براز دها جنوبده تاتارلر، مغوللر وایرانیلرك برقسمی كلیتلی آتلر یتشدیررلر، كه بو حیوانك كثرتی كندیلرینی خیمه نشین اولوب كزمكه مجبور ایتمش، وكندیلرینه جنكاورلك وجهانكیرلك هوسنی ویرمشدر؛ آسیانك غرب طرفنده ینه آتلر یتیشدیریلیور-سه‌ده، او قدر كثرتلی اولمیوب، دوه جنسی ممالك واقوام آره‌سنده بر واسطهٔ تجارتدر؛ جنوب طرفنده یعنی هند وهند چینیده ایسه فیل زراعت وتجارته بیوك خدمتلر ایتمكده‌در، ووقتیله بیوك محاربه‌لرده دخی فائده‌سی كورلمشدر؛ چین قطعهٔ واسعه‌سنك اكثر طرفلری بو حیوانلردن محروم ایسه‌ده، نهرلرنده طولاشان كلیتلی قایقلر واوفق كیلر نقلیاتی تسهیل ایدیور. آسیانك مرتفع اووه‌لرنده وشمالنده وجزیرة‌العربده آغاجلرك فقدانی اهالیی سوریلرینك محصولی اولان دری ویا كچه‌دن چركه یاپوب آلتنده یاتمغه مجبور ایتمش، وبو مسكنك خفیفلكی وقابلیت نقلی كوجبه حالنده یاشاملرینی تسهیل ایلمشدر. جنوب طرفلرنده دخی آغاجلرك كثرتی اهالیه اخشابدن اولر یاپمق فكرینی ویرمشدر. مع هذا هندستان وهند چینیده طاشدن بعض جسیم معبدلر وسرایلر بولنیور. آسیای غربیده ایسه اسكیدن بری ابنیه‌ده طاش قوللانلقده‌در.

اهالی، ادیان. — آسیا قطعه‌سنك اهالیسی تقریباً ۸۰۰ ملیون اولدیغی حالده، بو قطعه‌نك هر طرفنه متساویاً تقسیم اولنمیوب. قسم كلیسی جنوب شرق طرفنه بریكمشدر. آسیانك ثلثانی وسعتنده اولان آسیای شمالی وآسیای وسطی یعنی سیبریا، مغولستان واورال حوضه‌سی آنجق ۲۰ ملیون، وآسیای غربی یعنی آسیای عثمانی، عربستان، ایران، افغانستان وبلوجستان قطعه‌لری نهایت ۴۰ ملیون اهالیی جامع اولدقلری حالده، نفس چینده (یعنی چین ممالكنك جنوب شرقیسنده)، جاپونیاده، هندستانده وهند چینیده ۷۵۰ ملیونه قریب اهالی بولنمقده‌در.

آسیا اهالیسی رنك وسیماجه ایكی بیوك قسمه منقسم اولوب، نباله كورفزندن بحر سیاهه قدر بر خط مستقیم مفروض چكدیكمز حالده، بو خطك شمال شرقیسنده قالان یرلرك اهالیسی مغول جنسنه، وبو خطك جنوب غربیسنده قالان یرلرك سكانی ده قافقاس جنسنه منسوبدرلر. لسانجه ونسبجه بو ایكی جنسك هر بری ایكی شعبه‌یه منقسمدر: مغول جنسنه منسوب اولانلردن شمال طرفنده بولنانلر یعنی بتون سیبریا، تركستان، مغولستان ومانچوریا اهالیسی اقوام تورانیه‌دن اولوب، السنهٔ تورانیه ایله متكلمدرلر؛ جنوب طرفنده بولنانلر یعنی تیبت، چین وهند چینی اهالیسی ایسه السنهٔ بسیطه ایله متكلم اقوام ابتدائیه‌دندر. جاپونیانك شمالنده‌كی آطه‌لرده اغلب احتماله كوره بحر محیط كبیر جزایرندن كلمه (آینو) اسمنده بر قوم بولنیور، كه آسیانك سائر اقواميله هیچ بر مناسبتلری یوقدر. جاپونیالیلر دخی بونلردن ایسه‌لرده، چینلیلرك اخلاق ومدنیتنه تابع اولمشلردر. قافقاس جنسنه منسوب اولان جنوب غربی اهالیسنك ده برشعبه‌سی یعنی هند، افغانستان، بلوجستان، ایران، كردستان اهالیسی اقوام آریه‌دن اولوب، السنهٔ آریه ایله متكلم ولسان ونسبجه اوروپا اهالیسیله متحددرلر؛ جزیرة العرب وعراق وسوریه‌ده كیلر ایسه اقوام سامیه‌دن اولوب، السنهٔ سامیه‌دن اولان لسان عربی ایله متكلمدرلر. آناطولی قطعه‌سنده‌كی عثمانلیلر ایسه اقوام تورانیه ایله اقوام آریه‌نك امتزاج واختلاطندن متولد ملز بر جنس اولوب، سیماجه اقوام آریه‌یه مناسبتلری زیاده ایسه‌ده، لسانلری السنهٔ تورانیه‌دندر، كه بوده ام آریه‌دن اولان اقوام قدیمهٔ محكومه‌نك كثرت نفوسجه، وقوم حاكم تورانینك قوت ونفوذجه غلبه چالدیغنه دلالت ایدر.

آسیا قطعه‌سی كافهٔ ادیانك محل ظهوری اولمغله،

اهالیسی بر چوق دینلره منقسم ایسه‌ده، اك زیاده منتشر اولانلری اوچ دیندر: بونلرك برنجیسی دین اسلامدر، كه بتون آسیای غربی ایله هندستانك اكثر طرفلرنده وهند چینی سواحلیله چینك جنوب غربی وشمال شرقی طرفلرنده منتشر اولوب، بر كون بتون آسیانك دین مجردی اوله‌جغی، هر كونكی ترقیاتی دلالتیله، مأمولدر. آسیای غربیده مسلمانلرك آره‌سنده پك جزئی مقدارده خرستیان ویهودیلر بولنیور. ایكنجی دین براهما دینیدر، كه دین اسلامله قاریشیق اوله‌رق هندستانده بولنور. اوچنجیسی (بودا) دینیدر، كه تیبت، مغولستان، مانچوریا، چین وهند چینی ایله جاپونده منتشر اولوب، آسیانك اكثر طرفلرینی قاپلامش واكثر اهالیسنی كندینه تابع ایتمشدر. سیبریانك شمالی طرفلریله هند چینینك بعض طاغلرنده دخی محللرینه مخصوص بعض ادیان غیر مشهوره واردر، كه اكثریسی حیوانات وجاداته عبادتدن عبارتدر.

تاریخ. — آسیا اهالیسنك بر وجه مذكور منقسم بولندقلری درت شعبه‌دن شرق جنوبیده بولنانلر یعنی چینلیلرله هند چینی اهالیسی اسكیدن بری آیری یاشایوب، كندیلرینه مخصوص بر مدنیتلری وار ایدیسه‌ده، بعدیتلری وعدم اختلاطلری حسبیله، یقین وقتلره قدر بونلرك مدنیتندن ودها اول وجودلرندن بیله كیمسه‌نك خبری اولمامشیدی. آسیانك شمالنده‌كی اقوام تورانیه‌دن ایسه اسكیدن بری بعض عشیرتلر خیمه‌لرینی قالدیروب، خركله‌رینی اوكلرینه قاته‌رق، آسیانك غرب جنوبی واوروپانك شرق جهتلرینی غارت ایتمك اوزره، وقت وقت هجوم ایده كلمش اولدقلرندن، بونلر (اسكیت)، (تورانی)، (ترك) و (تاتار)ناملریله اسكیدن معلوم ایسه‌لرده، مملكتلری معلوم اولان ام قافقاس جنسنه منسوب اولان ام آریه ایله ام سامیه وبونلرك اوطانی اولان عربستان، سوریه، آناطولی، عراق، ایران وهند ممالكی ایدی. «آریا» ماده‌سنده تفصیلاً بیان ایتدیكمز اوزره، بو ممالكك شمال شرقیسندن بر طاقم اقوام پك اسكی بر زمانلرده جنوب وغربه طوغری یاییلمش، واوروپایی دخی قاپلامشلر ایسه‌ده، او وقتلرده بونلرك وطن اصلیلرندن كیتدكاری یرلره كوتوردكاری مدنیت زراعتدن وبرده جسیم طاشلرله قبا بر نوع مسكن یاپمق صنعتندن عبارت ایدی. مؤخراً بو اقوامدن هند وایرانده توطن ایدنلرله اسكیدن عراق وسوریه‌ده بولنان ام سامیه ومصرك اهالئ قدیمه‌سی تدریجی تدریجی اولدقجه بر مدنیته نائل اولمشلردی، كه بو مدنیتكده اك اول هندده‌كی آریا قومنده ظهور ایدوب، بصره كورفزی وبحر احمر طریقلریله بابلستان ومصره سرایت ایتمش اولدیغی مظنوندر. ایران قطعه‌سی بابلستان ایله هند آره‌سنده بولنمق حسبیله بو مدنیتدن بهره‌مند اولدیغی كبی، جزیرة العربك جنوب طرفلرندن سوریه سواحلنه كله‌رك، صیدا وصور شهرلرنده تمكن ایتمش اولان فنیكه‌لیلر دخی تجارت وكمیجیلكله آسیانك مدنیتنی بحر سفیدك اكثر سواحل وجزایرینه نشر، واسكی یونان اهالیسنی‌ده ایقاظ ایتمشلردی. ام سامیه ایله هندیلره نسبةً مدنیتده كری وآنجق سطوت ودراتده هپسندن ایلری اولان ایرانیلرك بتون آسیای غربی اوزرینه غلبه‌لری آسیا ومصر مدنیتنی منخسف ایتمكه باشلامش اولدیغی حالده، یونانده فنیكه‌لیلرك اكش اولدقلری مدنیت تخمی ام آریه‌یه مخصوص اولان قابلیت واستعدادله برلشه‌رك، آسیا مدنیتلرینی فرسخ فرسخ كچمش، وبو وجهله مدنیت آسیادن اوروپایه انتقالله، یونان بتون عالمك مركز مدنیتی حكمنی آلمشیدی. ماكدونیا حكمداری اسكندرك همان بتون آسیای غربیی ضبط ایتمسی؛ واسكندردن صكره سلفكیلرله بطلیوسیلرك حكومتی یونان مدنیتندن آزچوق آسیایی وعلی الخصوص مصری حصه‌مند ایتمكه، وآسیای غربینك احوال جغرافیه‌سی حقنده اسكی یونانیلرك معلوماتنی توسیع ایلمكه سبب اولمشیدی. اووقتلرده جغرافیا كتابلرنده چیندن دخی بحث اولنمغه باشلامش ایسه‌ده، بو مملكت واسعه‌نك همان یالكز اسمی معلوم اولوب، احوالی مجهول ایدی. مؤخراً روماليلر آسیای غربینك برقسمنی ضبط ایتمكله، اونلر دخی آسیا حقنده بر درجه‌یه‌قدر توسیع معلوماته خدمت ایتمشلردی. نهایت شمس منیر اسلامك طلوعی آسیا قطعه‌سنی یكیدن انوار مدنیتله تنویره باشلایوب، هجرت نبویه‌دن یاریم عصر كچر كچمز، انوار اسلامیه آسیا قطعه‌سنك او وقته قدر معلوم اولان اقطارینی كچوب، چین وسیبریا حدودینه طیاندی؛ وبر طرفدن غزاة مسلمین وبر طرفدن دخی تجار ومسافرین براً وبحراً آسیا حقنده‌كی معلوماتك توسعنه خدمت ایتمكله،

جغرافیون اسلامك آثارنده آسیایه دائر ویریلان معلو-
مات معلومات یونانیه‌یی جامع اولان بطلیوس جغرا-
فیاسنك ویردیکی معلوماتدن نسبت قبول ایتمز درجه‌ده
زیاده‌در. مدنیت اسلامیه ایچون بر مصیبت عظمی
اولان چنکیزك ظهوری وآسیانك همان کاملاً خونخوار
مغوللرك ادارهٔ وحشیانه‌سنه یکمسی دخی مصیبتدن
بیله استفاده‌یه چالیشان علمای اسلامك آسیا حقنده
توسیع معلومات ایتملرینه خدمت ایده‌رك، مغول
حکمدارلری معیت وخدمتلرنده چین ومغولستانه کیدن
علمای اسلام اورالرك احوالی حقنده‌کی معلوماتی تو-
سیعله، جغرافیا فننه یکیدن بیوك خدمتلر ایتمشلردر.
اوروپالیلر او وقت برطرفدن اهل صلیب محاربه‌لریله
وبر طرفدن‌ده اهل اسلامه قارشی اتفاقلرینی آرزو
ایتدکاری مغول حکمدارلرینه کوندردکاری هیئت
سفارتلر معرفتیله آسیا حقنده برطاقم مشوش وخارق
عاده مصالله ممزوج معلومات کسب ایتمشلر دیسه‌ده،
علمای اسلامك معلومات جغرافیه‌سنی حاوی اولان
ابن حوقل، مسعودی، ادریسی وابو الفدا کبی اعاظم
جغرافیونك آثارینی آکلایه‌بیله‌جك ویا لسانلرینه ترجمه
ایده‌بیله‌جك درجه‌یه دها ایرمه‌مشلردی. نهایت (مار-
قوپولو) اسمنده بر وندیکلینك آسیانك اکثر طرفلرینه
وتا تبت وچینه قدر اولان سیاحتلری، ومؤخراً
(واسقو ده غامه) نام پورتکیزلی قپودانك، امید برو-
نی طولاشه‌رق، هندستان وهندچینی سواحلنی بحراً
طولاشمسی، ومتعاقباً پورتکیزلیلرك، اسپانیوللرك،
فلنکلیلرك وانکلیزلرك بحرمحیط کبیر جزایر وسواحلنده
مستعمرات ایدنملریله، کرك بونلردن وکرك فرانسز
وروسیه‌لی بر چوق سیاحلرك وسفارت هیئتلرینك
چینك ایچنه وآسیانك هر طرفنه دخوللری، انکلتره
ایله روسیه‌نك آسیاده‌کی فتوحاتی وبرطرفدن‌ده جغرا-
فیا وتاریخه متعلق اولان آثار اسلامیه‌نك اوروپا
لسانلرینه ترجمه اولنمسی آسیا قطعه‌سی حقنده‌کی معلو-
ماتی اکمال ایتمش وایتمکده‌در.

محضاً آسیانك احوال جغرافیه وتاریخیه‌سیله آسیا
امملك السنه وادبیاتی حقنده توسیع معلومات ایتمك
مقصدیله بر عصردن بری پارسده، لوندره‌ده، بر-
لینده، ویانه‌ده، پترسبورغده، نویورقده، کلکته‌ده،
بمبایده، واوروپانك سائر مرکز معارف اولان بعض
شهرلرنده مخصوص جمعیتلر تأسیس اولنمشدر؛ وبو
جمعیتلری تشکیل ایدن علما طرفندن بوقبیلدن معلوماتی
حاوی موقوت رساله‌لر ومخصوص کتابلر نشر، وبر
چوق آثار شرقیه عیناً طبع واوروپا لسانلرینه ترجمه
اولنمقده‌در. بو مساعیٔ مشکوره سایه‌سنده آسیاده
الآن موجود اولان امم والسنه حقنده آوروپالیلرك،
معلوماتی پك زیاده ایلریلمش اولدقدن بشقه، آثوریلر
بابلیلر، فنیکه‌لیلر کبی امم منقرضه‌نك دخی، بعض آثار
باقیه‌لرینه استناداً، تاریخ ولسانلری احیا اونمشدر.
ازان جمله آثور وفنیکه وزند لسانلری بسبتون اونو-
دیلوب، غائب اولمشیکن، بومساعیٔ طاقتفرسا قوتیله
میدانه کتیرلمشلردر.

آسیاغو { (Asiago) ایتالیانك شمال شرقیسنده وندیك خطه‌سنك (ویچنچه) ایالتنده
و (ورونه) شهرینك ٦٥ کیلومتره شمال شرقیسنده
واقع بر قصبه اولوب، ٥٤٣٣ اهالیسیله حصیر
شاپقه فابریقه‌لری واردر. اهالیسی آلماندر.

آسیاق { (Asiaks, Asyaks) سیبریانك (اوبی) ایرماغی جوارنده ساکن بر
قومدر، که (اوستیاق) دخی دینور.

آسیانتوس { (Asiantos) مکسیقه‌نك (آغوآس قالیانتس) ایالتنده
قضا مرکزی بر قصبه‌در، که ٢٤١٤ متره ارتفاعی
اولان (آلتامیرا) نام منفرد طاغك اتکنده و ٢١٥٢
متره ارتفاعنده واقع اولوب، ایکی اوچ بیك اهالیسی
وکومش وباقیر معدنلری واردر.

آسیای صغیر { (Asie Mineure) آناطولی شبه جزیره‌سنه ویریلن
اسمدر. «آسیای صغری» تعبیری غلط فاحشدر.
[«آناطولی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آسیای عثمانی { (Asie Turque) هر نه قدر که بو اسمك دولت
عثمانیه‌نك آسیا قطعه‌سنده‌کی ممالکنك کافه‌سنی جامع
اولمسی لازم کلیرسه‌ده، حجاز ویمن ونجد قطعه‌لری
بربرلرندن آیری بولنوب، ذاتاً بونلر جغرافیاجه
(جزیرة العرب) ویا (عربستان) نامیله معروف اولان
قطعه‌نك اقسام طبیعیه‌سندن بولنمغله، آسیای عثمانی
نامی اکثریا جزیرة العربك خارجنده اولان ممالك عثما-
نیه‌یه اطلاق اولنور.

آسیای عثمانی شمالاً روسیه‌نك الندە بولنان قافقا-
سیه، قره دکیز ومرمره دکیزیله؛ غرباً آطه‌لر دکیزی

وآق دکیزله؛ جنوباً آق دکیز، جزیرةالعرب وبصره
کورفزیله؛ شرقاً دخی ایران دولتیله محدود ومحاط
اولوب، آناطولی، سوریه، جزیره، عراق وکر-
دستان قطعه‌لرندن مرکبدر. آسیای عثمانینك مساحهٔ
سطحیه‌سی تقریباً ۱۲۵۰۰۰۰ مربع کیلومتره،
واهالیسی ۱۶ ملیوندر. بونلرك قسم اعظمی یعنی
آناطولی قطعه‌سنك هر طرفیله، سوریه وجزیره
وکردستانك شمال شرق طرفلرنده بولنانلری ترك،
وسوریه ایله جزیره وعراقك اهالیسی اکثریت اوز-
ره عرب، وکردستان اهالیسی اکثریت اوزره کرد
جنسیتلرینه منسوبدر. بو تقسیم عمومی خارجنده اوله-
رق تا بغداده قدر ترکلر بولنوب، بغداد شهرینك
لسان محلیسی بیله ترکجه اولدیغی کبی، کردلر دخی سوریه
ده وآناطولینك شرق طرفلرنده‌ده بولنورلر. ارمنیلر
ایسه باشلیجه کردستانك جهت شمالیه‌سنده، وان
وبتلیس ولایتلرنده‌بولنوب، متفرق اوله‌رق آناطولینك
هر طرفنده وباشلیجه قصبه‌لرده، وروملر ایسه یالکز
آناطولینك سواحل غربیه‌سنده بولنیورلر. آنجق آ-
ناطولیده ساکن بولنان ارمنی وروملر دخی لسان
ملیلرینی غائب ایدوب، ترکجه لسان مادرزادلری حکمنه
کچمش اولدیغندن، یالکز مذهبجه آناطولینك ترکلرندن
فرقلی قالمشلردر.

آسیای عثمانی‌یی ترکیب ایدن قطعه‌لردن هر بری
حقنده، صره‌سی کلنجه، معلومات کافیه ویریله‌جکی
کبی، تقسیمات ملکیه‌سندن دخی ممالك عثمانیه ماده-
سنده بحث اولنه‌جغندن، شوراجقده یالکز آسیای
عثمانینك، وعلی‌الخصوص آناطولی ایله سوریه وجزیره-
نك دنیانك اك کوزل یرلرندن اولدیغی، وهله آسیا
قطعه‌سنده هواجه، محصولاتجه، منابع ثروتجه وهر
جهتجه مثلی اولمدیغی، وازمنهٔ قدیمه‌ده مدنیته نائل
اولمش اولان بونجه امم ودولك وطنلرینی حاوی بو-
لندیغی بیانله اکتفا ایدرز. [«عثمانیه» ماده‌سنه
مراجعت.]

آسیای وسطی { (Asie Centrale) [«اوسط»ك مونثی
اوله‌رق واو مضمومه والف مقصوره ایله وسطی
قرائتی غلط فاحشدر.] اسمندن دخی آکلاشلدیغی
اوزره، آسیانك اورته‌سنده بولنان بر قطعهٔ واسعه
در، که جنوباً ایران وهند ایله، شرق جنوبی طرفندن
چینله، شرق شمالی طرفندن روسیه‌نك آمور قطعه-
سیله، شمالاً سیبریا ایله وغرباً بحر حزرله محدود
ومحاط اولوب، ایرانیلر وهندلیلر طرفندن اسکیدن
بری (توران) اسمیله تسمیه اولنه کلمشدر. بو قطعهٔ
واسعه‌نك عرضی ۲۸° عرض شمالیدن ۵۵° عرض
شمالی‌یه قدر ۲۸ درجه، وطولی ۵۰° طول شرقیدن
۱۳۲° طول شرقی‌یه قدر ۸۲ درجه، یعنی عرض
اعظمی ۲۲۰۰، وطول اعظمی ۶۲۰۰ کیلومتره‌دردر.
بو قطعه دنیانك اك یوکسك واك آلچق موقعلرینی
حاوی اولوب، وسطی ۸۰۰۰ متره‌یه قدر ارتفاعی
اولان غایت یوکسك طاغلرله بو طاغلرك اتکلرنده
وآره‌لرنده بولنان مرتفع وادیلردن وسدلردن عبارتدر؛
شرق جنوبی طرفنده ینه اوچ درت بیك متره ارتفا-
عنده بر صره طاغلر بولنوب، بو ایکی مرتفع موقعك
آره‌سنده اك آلچق یرلری حذای بحردن ۱۰۰۰ متره
مرتفع اولان (غوبی) صحرای کبیری بولنیور؛ غرب
طرق ایسه صولری اورال کولیله بحر حزره دوکیلن
بر آلچق حوضه‌در، که بونك اك آلچق محلی اولان
بحر مذکورك سطحی حذای بحردن ۲۶ متره دها
آلچقدر.

بو قطعه‌نك وسطنده اولان مرتفع بیابانلرله مرعا-
لق بایرلرده اسکیدن بری مغول قبیله‌لری خیمه‌لرینی
قوروب، خرکله وسوریلرینی اوتلاتمقده‌درلر. شرق
طرفی اسکانه دها الویریشلی اولمغله، اهالیسی اولان
(مانچو) قومی جنسیتجه برادرلری حکمنده اولان
مغوللرك بولندقلری بدویتدن بر درجه‌یه قدر قورتلوب،
وطن ومسکن اتخاذ، وقصبه‌لر تأسیس ایتمشلر ایسه‌ده،
ینه مانچو قومنك بر شعبه‌سی اولان (تونغوز) قومی
شماله طوغری یاییلوب، سیبریاده بسبتون وحشی بر
حالده یاشامقده، وآوجیلق وبالقجیلقله تعیش ایتمکده‌در.

آسیای وسطینك اورته طرفنك جنوب جهتنده
هیمالایه طاغلرینك اك مرتفع بایر ودره‌لرنده دخی
تبتلیلر ساکن بولنیورلر، که اسکیدن بری کندیلرینه
مخصوص بر نوع حضریتده یاشامقده‌درلر. بو قطعه‌نك
غرب طرفی ایسه (کوه‌بلور)له شرقی ترکستان وغربی
ترکستانه منقسم اولوب، کرك مذکور طاغك اتکلری
وکرك بحر حزره قدر ممتد اولان آلچق یرلر اسکیدن
بری ترك اقوامیله مسکوندر. آسیای وسطینك اها-
لیسی اولان بو درت قومدن یالکز تبتلیلرك چینلیلرله
مناسبت وقرابت جنسیه‌لری واردر؛ ترکلرله مغوللر

ومانچولر ایسه اقوام تورانیه‌دن اولوب، بینلرنده سیماجه، لسانجه واطوار واخلاقجه پك چوق مشابهتلری واردر، وتاتار اسم مشترکیله دخی تسمیه اولنه‌گلشلردر. ترکلرك وعلی‌الخصوص ترکمنلرك، امم آریه ایله اولان قربیت واختلاطلرندن طولایی، سیمالری بر آز دکیشوب، ایچلرندن بعضیسی عادتا اقوام آریه افرادینه مشابه ایسه‌لرده، لسانلری مغوللر وسائر تاتارلرله اولان اشتراك نسبیلرینی کوستریور. دولت چنکیزیه‌نك فتوحات واداره‌سی زماننده مغوللرك بر طرفدن ترکلرله وبر طرفدن دخی مانچولرله پك چوق قاریشمش اولدقلری، وازآن جمله قریم وقبچاق تاتارلرینك باشلیجه مغول جنسندن اولدقلری قابل انکار دکلدر.

بو قطعه هیچ بر وقت مدنیت ومعارف منبعی اولمامش ایسه‌ده، اوته‌دن بری اك مشهور حرب رجالنی یتیشدیروب، عالمه بر چوق جهانکیرلر ویرمشدر. اك اسکی زمانلرده بیله اقوام تورانیه ایکیده برده ایران وآثوریه وتا مصره قدر هجوم‌ایله ضبط ممالك وغارت ویغما ایده‌گلش اولدقلری امم قدیمهٔ مذکوره‌نك تواریخیله مثبت اولدیغی کبی، اوروپا طرفلرینه هجوم وتجاوزلری دخی ملحوظدر. بعدالاسلام غزنویلر وسلجوقیلر کبی بیوك دولتلرك مؤسسلری توران ترکلرندن بولندقلری کبی، چنکیز وتیمورلنكك او چوللردن چیقوب، عالمی زیر وزبر ایتدکلری دخی خاطرلرده‌در. آسیای وسطینك یالکز غرب جنوبی جهتی یعنی بخارا، سمرقند وخوارزم جهتلری مدنیت اسلامیه‌نك دور ترقیسی زمانلرنده انوار معارفله تنویر اولنمش، ونیجه علما وادبانك وطنی بولنمشدر.

بو کونکی کونده بو قطعه‌نك قسم اعظمی چینك النده بولندیغی کبی، قالان قسمی دخی همان کاملاً روسیه‌نك ید ضبطنه کچمش، وبر طرفدن دخی هندستانده تقرر ایدن انکلتره جنوبدن بو قطعه‌یه اولاشمش اولدیغندن، روسیه ایله انکلتره‌نك اوراجه همحدود اولدقلرینی متعاقب بینلرنده تحدث ایده‌جك مناسبات مسئله‌سی بو قطعه‌یه بر اهمیت مخصوصه قزاندیریور.

بعض جغرافیون، وعلی‌الخصوص روسیه‌لیلر، آسیای وسطی اسمنی تبت ومغولستانه قدر توسیع ایتمیوب، بو اسمله یالکز ترکستان قطعه‌سنی تسمیه ایتمکده‌درلر. [«ترکستان، تبت، مغولستان، مانچوریا» وسائره ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

آسیرکار } (Acirgarh وانکلیزجه Aseer-gurh) هندستانك وسطلرنده (نیمار) ایالتنده و (خندوه) شهرینك ٤٧ کیلومتره جنوب غربیسنده استحکاماتیله مشهور بر قصبه‌در، که (صدپوره) سلسلهٔ جبالنده منفرد بر طاغك ذروه‌سنده، و ۲۱° ۲٦′ عرض شمالی ایله ۷٤° طول شرقیده واقع اولوب، ۲۷۳۱ اهالیسی واردر. هندستان تاریخنده بیوك بر اهمیتی واردر.

آسیسی } یاخود آسیسه (Assisi, Assise) ایتالیای وسیطه‌ده ملغا پاپا حکومت جسمانیه‌سی دائره‌سنده، (اومبریا) ایالتنك (فولینیو) قضاسنده و (پروسه) شهرینك ۱٦ کیلومتره شرق جنوبیسنده بر قصبه‌در، که (تیبر) نهری تابعلرندن (کاشو) چایی اوزرنده وغایت کوزل بر موقعده واقع اولوب، ۳۳۰۰ اهالیسی واردر، وپسقپوسلق مرکزیدر. بو قصبه (فرانسسکن) تعبیر اولنان رهبان طریقتنك پیری ومؤسسی اولان (سنت فرانسوآ) نك مسقط رأسی اولوب، مزاری دخی قصبه‌نك ایچنده بولنان مصنع بر کلیسانك ایچنده بولنمغله، هر سنه تموز افرنجینك اواخرنده بر چوق زوار طوپلانیر، وبر بیوك پنایر دخی قوریلور. اسکی (اتروسق) قومندن قالمه بر صو یولی وعقل الهه‌سی (میزوه)یه مخصوص بر معبدك خرابه‌لری موجوددر. جوارنده کلیتلی بر معدن صویی واردر.

آسیلیانو } (Asigliano) ایتالیانك شمال غربیسنده (پیاموته) خطه‌سنك (نوواره) ایالتنده (ورچایل) قضاسنده و (ورچایل) شهرندن ۱۱ کیلومتره‌لك مسافه‌ده واقع بر قصبه اولوب، ۳٤۰۰ اهالیسی وپرنج محصولاتیله حیوانات تجارتی واردر.

آسیناروس } (Asinarus) سیجلیانك جنوب شرقی طرفنده الیوم (نوتو) دینلن برکوچك نهرك اسم قدیمیدر، که زمان‌قدیمده آتنه‌لیلرك بو نهرك کنارنده وقوع بولمش مغلوبیتلریله مشهوردر.

آسیناره } (Asinara) ساردنیانك شمال غربی ساحلی قارشیسنده بر کوچك آطه

دز، كه اك وسعتلى محلنك بويى ۲۰ واكى ۱۰ كيلومتره اولوب، اسكى روماليلر زماننده وتا (پيسه) وجنوه محاربه‌لرينه قدر خيلى اهالى ايله مسكون بولنمش ايكن، بوكون اوستنده يالكز بر ايكى چفتلك ايله ۲۷۰ اهالى واردر. — قارشيسنده ساردنيا ساحلنده بولنان بركوچك كورفزه‌ده (آسيناره كورفزى) دينور. جوارنده پك چوق باليق بولنور، وبعضاً مرجان دخى چيقاريلير.

آسينت (Assynt) اسقوچيانك (سوترلاند) سنجاغنده بر ناحيه‌در، كه (اوراچيليس) قوييله (آسينت) كولى آره‌سنده بر شبه جزيره شكلنده اولوب، اسقوچيانك اك وحشى يرلرندندر، وطاغلرى دكير قيبسندن ديكنه يوكسلوب، ايچلرندن برى ۹۰۰ متره ارتفاعنده‌در. بو طاغلردن آقان صولرله كوللر وعلى‌الخصوص طولى ۱۱ وعرضى ۱ ½ كيلومتره اولان (آسينت) كولى بوناحيه‌يه شايان تماشا برمنظره قزانديريور. منبت اراضيسى اولميوب، اهاليسى چوبانلق وباليقجيلقله تعيش ايدرلر. بر قاچ قريه‌دن عبارت اولوب، ۳۰۰۰ اهاليسى، اسكى كلتلردن قالمه بعض آثارى وبراسكى سراى خرابه‌لرى واردر.

آسينى (Assini) آفريقاى غربيده (كينه) مملكتنده بيوك بر نهردر، كه «آلتون ساحل» ايله «ديش ساحلى» آره‌سنده جريان ايدر، ومجراسى برطاقم قيالر وسرعتلى اينيشلرله سيرسفائنه مسدوددر. فرانسه دولتى ۱۸۴۳ تاريخ ميلاديسنده بو نهرك منصبنى ضبط ايدوب، بر طاقم ابنيه تأسيس ايتمشدر.

آسينيبوآن (Assiniboine) آمريقاى شماليده دومينيون مملكتنك «غربى قناده» و (مونتيابه) ايالتلرنده بر نهردر، كه بر طاقم آلچق تپه‌لردن نبعانله، ابتدا شمالدن جنوبه آقار، بعده شرقه طوغرى دونوب، (آسينيبوآن) اقوام وحشيه‌سنك چايرلرندن وصكره برطاقم قوملق يرلردن كچدكدن صكره، «يانمش اودون» اقواميله وقناده‌ليلرله مسكون منبت يرلرى اروا ايده‌رك، صول ساحلندن «شمالى قزيل ايرماغه» دوكيلور. بو نهره (استونى ريور) يعنى «طاشلى چاى» دخى ديرلر. مجراسى پك طولاشيقلى وخيلى اوزون ايسه‌ده، صويى نسبةً آز اولوب، سير سفائنه صالح دكلدر.

آسينيبوآن (Assiniboines) آمريقاى شمالينك اهالئ قديمهٔ اصليه‌سندن اولان (سيو) قومنك شعباتندن بر قومدر، كه (دومينيون) مملكتنك غربى قناده و (هودسون) قويى طرفلرنده بولنورلر. كنديلرنجه قوملرينك اسمى (پوآتاق) اولوب، «طاغ پوآتاقلرى» معناسيله (آسينى پوآتاق) دخى تسميه اولنورلر، كه بونى فرانسز سياحلرى (آسينيبوآن) صورتنده تحريف ايتمشلردر. بونلردن طاغلرده واورمانلرده طولاشانلرى پك وحشى ايسه‌لرده او قدر مضر دكلدر، وكنديلرى غايت ضعيف ومسكين آدملردر. اووه‌لرده وچايرلرده بولنانلرى ايسه تندرست وقوى اولوب، غايت خونخوار ويغماكردرلر. بونلر سائر اقوام وحشيه ايله دائماً مقاتله‌ده بولندقلرى كبى، حدودلرنده بولندقلرى ممالك مجتمعه‌دن (مونتانه) و (داقوته) جمهوريتلرينه دخى كيروب، يغماكرلك ايدرلر. بو قوم پك قليل‌المقدار اولوب، بر ايكى بيكدن زياده نفوسلرى اولمديغى مظنوندر.

آسينيه (Assinie) آفريقاى غربيده (كينه) ساحلنده (آسينى) نهرينك منصبى جوارلرينه ويريلن اسمدر.

آسيون غابر (Asion-Gaber) جزيرة العربده حجازك شمالنده (عقبه) كورفزينك ساحل شرقيسنده بولنمش بر اسكى شهردر.

آسيه حضرت موسايى نيلدن آلوب، بيوتن وحمايه ومحافظه ايدن قادينك اسميدر، كه تواريخ اسلاميه‌يه كوره فرعونك زوجه‌سى ايدى؛ آنجق توراتده بو قادينك فرعونك زوجه‌سى اولديغى مذكور دكلدر.

آش (Asch) آوستريا ومجارستان دولتنك بوهميا يعنى چهستان قطعه‌سنده (اكر) شهرينك ۲۴ كيلومتره شمال غربيسنده، (البه) ايرماغنك حوضه‌سنده (ساله) نهرينك تابعلرندن (السنر) چاينك اوستنده بر شهردر، كه قضا مركزى اولوب، ۹۴۰۵ اهاليسى، خيلى صنايع وتجارتى وعلى‌الخصوص چوخه وبز معمولاتى واردر.

آش (Asch) فلنكك ۱۶ نجى عصر ميلادى رساملرندن بابا اوغل ايكى كشيدر، كه مواقع تصويرنده‌كى مهارتلريله مشهوردرلر.

آش (Ash) انكلتره‌ده وممالك مجتمعه‌ده بو اسمله بر قاچ بيوك قريه واردر، كه اك بيوكلرى انكلتره‌نك جنوبنده (كنت) سنجاغنده و (ساندويچ) شهرينك ٥ كيلومتره شمالنده بولنانى اولوب، ٢١٠٦ اهاليسى وقربنده (رونوبيوم) شهر قديمنك روماليلر زماننده‌ن قالمه بعض آثار عتيقه‌سى بولنيور.

آشئا (Ascea) ايتاليای جنوبيده (پرنچيپاتو چيتريوره) ايالتنك (والو دلا لوقانيا) قضاسنده وبو اسمله مسمى اولان شهرك ١٨ كيلومتره جنوب غربيسنده آق دكيز ساحلندن ٢ كيلومتره ايچريده واقع بر بيوك قريه اولوب، ٢١٧٠ اهاليسى واردر.

آشاخ (Aschach) آوستريا ومجارستان دولتنك «يوقارى آوستريا» ايالتنده، (افرديتغ) قضاسنده وافرديتغ شهرينك ٨ كيلومتره شمال شرقيسنده، طونه‌نك ساحل يميننده بر بيوك قريه‌در، كه آوستريا وپروسيه دولتلرينه پك چوق رجال يتيشديرمش اولان (هاراخ) قونتلرى خاندانه مخصوص برسرايله بر بيوك باغچه واورمانى و١٤٦٠ اهاليسى واردر. — باويره‌ده دخى بونامله بر قريه وبر ناحيه واردر.

آشارد (Fr. Char. — فردريق شارل — Achard) آلمانيا مشاهير كيمياييوننده‌ن اولوب، ميلادك ١٧٤٥ تاريخنده برلينده طوغمش، و ١٨٢١ ده وفات ايتمشدر. (مارغراف) ك ١٧٤٧ ده كشف ايتمش اولديغى پنجار شكرينك استخراجنى برنجى دفعه اوله‌رق ١٧٩٦ ده آشارد تجربه ايده‌رك، اجراسنى تعميم ايتمشدر. عن اصل فرانسز ايدى.

آشارد (Amédée Achard — آمده) فرانسه حكايه نويسانندن اولوب، ميلادك ١٨١٤ تاريخنده مارسلياده طوغمش، و ١٨٧٥ ده وفات ايتمشدر. بعض اكلنجه غزته‌لرينه محررلك ايتمش، وبر طاقم حكايه كتابلرى يازمشدر.

آشاس (Achas) اسپانيانك شمال غربيسنده كائن غاليچه مملكتنك (پونتاودره) ايالتنده وپونتاودره شهرندن ٢٥ كيلومتره‌لك مسافه‌ده بر قصبه اولوب، ١٤٨٨ اهاليسى واردر.

آشافنبورغ (Aschaffenbourg) باويره‌نك شمال غربيسنده «آشاغى فرانقونيا» ايالتنده قضا مركزى بر شهردر، كه (ماينه) نهرينك ساحل يميننده و (وورچبورغ) ك ٩٣ كيلومتره شمال غربيسنده، ″٢٨ ′٥٨ °٤٩ عرض شمالى ايله ″٢٦ ′٤٨ °٦ طول شرقيده واقع اولوب، ٩٢١٢ اهاليسى، بر اورمان مكتبيله ديكر بر چوق مكتبلرى، بر مكمل كتبخانه ايله بعض مواد فنيه‌يى جامع بر سراىى، دباغخانه‌لرى وكاغد وسائره فابريقه‌لرى واردر. (ماينه) نهرى واسطه‌سيله ايديريلن مواد تجاريه ايله كراسته‌لرك بر مخزنى حكمنده اولوب، جوارلرنده‌ده خيلى توتون واوزوم يتيشديريلير. اسكى بر شهر اولوب، روماليلر زماننده (آسقافه) ناميله شهرتى وار ايدى، وروماليلرك ممالكنى غير مطيع اولان جرمان اقواممندن محافظه ايچون چكلمش اولان ديوار بو شهره منتهى اولور ايدى. — قضاسى ٤٧١٩ مربع كيلومتره‌دن عبارت اولوب، ايكى ناحيه‌يه منقسم و ٤٠ دائرهٔ بلديه‌يى جامع اوله‌رق ١٥٠ ٣١ اهاليسى واردر.

آشام (Ascham) انكلتره علماسندن اولوب، ميلادك ١٥١٥ تاريخنده (يورقشير) شهرنده طوغمش، و ١٥٦٨ ده وفات ايتمشدر. ابتدا (قامبريج) دار الفنوننده رياضيه ولسان يونانى معلمى اولوب، بعده سكزنجى لوييك قيزى (اليسابته) نك مربيسى، وبربرينى متعاقب (ادوآرد) ك، قراليچه (ماريه) نك و (اليسابته) نك لاتينجه كاتبى اولمشيدى. لاتينجه بعض اشعار وآثاريله انكليزجه بر ايكى تأليفى واردر.

آشانتى (Achanti) آفريقاى غربيده (كينه) نك جنوبه متوجه اولان (آلتون ساحل) ك ايچ طرفلرنده بر قوم وبر مملكت اولوب، اكثر طرفلرى (فانتى) مملكتيله ساحلدن آيرلمشدر؛ چونكه هر نه قدر كه (فانتى) مملكتى دخى آشانتيدن معدود ايسه‌ده، بونى آشانتيلره قارشى انكلتره دولتى تحت حمايه‌سنه آلمشدر. بو مملكتك ايچ طرفلرى همان مجهول ايسه‌ده، شرقدن غربه (وولته) نهرندن (آسينى) نهرينه قدر، يعنى طول غربينك ٢ ايله ٦ درجه‌لرى آره‌سنده ممتد اولديغى متفق عليه، وشمالاً يعنى سودان طرفندن ايسه حدودى غير معيندر. مركزى اولان (قوماسى) شهرى، بعض سياحلرك روايتنه كوره، ″٥٠ ′٣٤ °٦ عرض شمالى ايله °٤

۲۰″ ۳۱′ طول غربیده، وساحلك اك قریب محلندن تقریباً ۱۸۰ كیلومترهلك مسافهده واقعدر. معلوم اولان طرفلری اورمانلق، صولی، منبت وكوزل یرلر اولوب، خدایی نابت بر چوق محصولاتلری اولدیغی كبی، ممالك حارهیه مخصوص هر نوع محصولاته دخی استعدادلری واردر. ایكی حدودنده بولنان مذكور (وولته) ایله (آسینی) دن بشقه (پرا) واونك تابعی اولان (داه) نهرلریله منصبنده پورتكیزلیلر طرفندن (آنقوبره) تسمیه اولنان (تندا) كبی بیوك وبر چوق ده كوچك نهرلری واردر. مركزی اولان (قوماسی) سودانك اك بیوك شهرلرندن اولوب، اون بش یكرمی بیك اهالیی جامع بر تجارتكاه اولدیغی كبی، ایكنجی درجهده برچوق قصبهلری دهواردر. اصل (آشانتی) دنیلن ملت حاكه یقین وقتلرده سودانك ایچندن كلوب مملكتی ضبط ایتمش جنكاور بر قومدر، كه رئیسلری حكمدار اولمش، وآرقداشلرینك احفادی دخی بر نوع نجابت وزادكانلق امتیازینی محافظه ایتمشلردر. حكمدارك ارادتی بونلرك وعسكر ضابطلرینك رأیی انضمامیله مشروطدر. دین اسلام سودانك ایچندن كلوب، آشانتی مملكتنه داخل اولمش وكوندن كونه ترقی ایتمكده بولنمش ایسهده، اهالینك بعض اعتقادات غریبهٔ قدیمهلرینی الآن امحا ایدهمهمشدر. مع هذا بو عادات مكروههنك ازالهسنه جهد ایدر بعض منلالری ده واردر. آشانتی اهالیسی بر ملیون قدر تخمین اولنوب، سلاح طاشیهبیلهجك اركككرینك جملهسی عسكر صایلدیغندن، ایكیوز بیك قدر عسكر چیقارهبیلیرلر، وجنكاور آدملر اولدقلرندن، ساحلده بعض مستعمراتی بولنان انكلترهیی دفعاتله اشغال ایتمشلردر. — بو مملكت حقنده بر قاچ سیاحتنامه یازلمش ایسهده، اك ایسی انكلتره طرفندن (قوماسی)یه كوندرلمش اولان بر هیئت سفارتك رئیسی موسیو (بوودیچ) طرفندن یازیلان سیاحتنامهدر، كه فرانسزجهیهده ترجمه اولنمشدر.

آشانغو (Achango) آفریقای غربیده خط استوا آلتنده بر قبیلهدر، كه پورتكیزلیلرك (فرنانو واز) تسمیه ایتدكلری (اوغومه) نهری منصبنك ۴۰۰ كیلومتره شرقنده و(غابون) دنیلن فرانسه مستعمراتنك جنوب شرقیسنده، ۲° عرض جنوبیده واقع خطهده ساكندرلر.

آشانكی (Achanghi وانكلیزجه Ashangee) حبشستانك شرق طرفلرنده (نكره) ایالتنده بر كولدر، كه حبشستانك حدود شرقیهسنی تشكیل ایدن یوكسك طاغلرك اورتهسنده و ۲۵۰۰ متره ارتفاعنده، ۳۵′ ۱۲° عرض شمالی ایله ۱۷′ ۳۷° طول شرقیده واقع اولوب، بویی تقریباً ۷ واكی ٤ كیلومترهدر.

آشَب ایرانك شمال طرفنده (ری) خطهسنك (طالقان) جوارنده برناحیه اولوب، هواسی غایت صوئوق اولدیغنی یاقوت حموی ذكر ایدیور.

آشِب كردستانده حكاری جوارلرنده بیوك ومتین بر قلعه ایدی، كه عمادالدین زنكی بن آق سنقر طرفندن هدم وتخریب اولنهرق، اونك یرینه (عمادیه) شهری بنا اولنمشدر. [«عمادیه» مادهسنه مراجعت بیوریله.]

آشبرغ (Ascheberg) پروسیهنك غرب طرفنده كائن (وستفالیا) ایالتنده، (مویستر) سنجاغنك (لورینغهاوزن) قضاسنده وبو اسمله مسمی شهرك ۱۲ كیلومتره شرقنده، صولدن (امس) ه دوكیلن (امر) چایی اوزرنده واقع بر بیوك قریه اولوب، ۲۹۷۵ اهالیسی واردر. — پروسیهنك شمال طرفنده كائن (اشلسویغ هولستاین) ایالتنده، (كیل) سنجاغنك (پلون) قضاسنده دخی بو ناملهِ بر قریه واردر، كه مركز قضانك ٦ كیلومتره جنوب غربیسنده و(پلون) كولنك غربی ساحلنده واقع اولوب، ۱۷۵۰ اهالیسی واردر.

آشبورتون (Ashburton) انكلترهنك (دوون) سنجاغنده، (دارت) نهری ساحل یسارندن ۱½ كیلومترهلك مسافهده و(اكستر) شهرینك ۲۸ كیلومتره جنوب غربیسنده كائن بر قصبه اولوب، ۲۹۵۰ اهالیسی واردر. وقتیله مشهور عبا فابریقهلری وار ایدیسهده، شمدی اكثریسی بطالدر.

آشبورنه (Ashbourne) انكلترهنك (دربی) سنجاغنده و(دربی) شهرینك ۱۱ كیلومتره شمال غربیسنده (همووه) نهرینك كوزل بر وادیسنده و(مانچستر) ك ۶۲ كیلومتره جنوب شرقیسنده واقع بر قصبه اولوب، ۲۰۸۳ اهالیسی، دانتله، باصمه، بز، دمیر فابریقهلری وپینیر محصولاتی واردر.

آشبورنهام (Ashburnham) آوستراليانك شرق طرفنده كائن «جنوبی یکی والس» خطه‌سنك بر سنجاغیدر، كه جنوباً (مورای) ایرماغنه دوكیلن (لاشلان) نهریله محدود اولوب، ٦٥٠٠ مربع كیلومتره وسعتنده اولان اراضیسی پك چوق سوریلر بسلر مرعالرله مستوردر.

آشبورنهام (Ashburnham) آمریقای شمالیده (دومینیون) قطعهٔ واسعه‌سنك (قناده) خطه‌سنده، (اونتاریو) ایالتنك (پتربوروغ) قضاسنده و(پتربوروغ) شهرینك قارشیسنده اوله‌رق، (اوتونابه) نهری كنارنده واقع بر قصبه‌در.

آشبورنهام (Ashburnham) ممالك مجتمعه‌نك شمال شرقیده بولنان جماهیردن (مساچوست) جمهوریتنك (وورچستر) سنجاغنده و(بوستون) شهرینك ٨٨ كیلومتره شمال شرقیسنده واقع بر بیوك قریه اولوب، ٢١٧٠ اهالیسی وقوندره وكبریت فابریقه‌لری واردر.

آشبی دلا زوچ (Ashby de-la-Zouch) انكلتره‌نك (لیچستر) سنجاغنده و(لیچستر) شهرینك ٢٧ كیلومتره شمال غربیسنده (ترنت) ایرماغنه دوكیلن (جیلوبستاو) نهری اوزرنده وكمور معدننی حاوی بر موقعده واقع بر شهر اولوب، ٧٣٠٢ اهالیسی وتاقیه وچوراب كبی اورمه شیلرله شاپقه فابریقه‌لری واردر. قربنده مشهور بر ایلیجه، وجنوب طرفنده مشهور بر قلعه‌نك خرابه‌لری بولنیور، كه بو قلعه‌ده قرالیچه (الیسابته) (ماریه استوآرت) ی حبس ایتمشیدی. قلعه ١٦٤٨ تاریخ میلادیسنده هدم اولنمشدر.

آشتابوله (Ashtabula) ممالك مجتمعه‌نك جماهیر شرقیه‌سندن (اوهیو) جمهوریتنده بر قونتلق یعنی قضا ویا سنجاقدر، كه بوجمهوریتك شمال شرقیسنده اولان كوشه‌سندن عبارت اولوب، شمالاً (اریه) كولیله وشرقاً (پانسلوانیا) جمهوریتیله محدوددر. مساحهٔ سطحیه‌سی ٣٠٠٠ مربع كیلومتره‌دن عبارت اولوب، اكثر طرفلری واسع چایرلرله مستور، و٣٢٥٢٠ اهالیی جامعدر. مركزی ٨٩٠ اهالیی جامع اولان (جفرسون) قریه‌سی ایسه‌ده، اك مهم محلی (آشتابوله) اسكله‌سیدر.

آشتابوله (Ashtabula) ممالك مجتمعه‌ده (اوهیو) جمهوریتنك (آشتابوله) قضاسنده بر قصبه‌در، كه ینه بو نامله مسمی بر نهرك ساحل یسارنده ونهر مذكورك (اریه) كولنده اولان منصبندن ٥ كیلومتره یوقاریده واقع اولوب، تجارتگاه بر قصبه‌در، واسكله‌سنه كولدن واپورلر آمدشد ایدرلر.

آشتكرم (Achtagram) هندستانك جنوب طرفنده‌كی (میسور) خطه‌سنك مركب بولندیغی اوچ ایالتك بری اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ١٩٢١٢ مربع كیلومتره، واهالیسی ١٦١١٦٠٤ نفوسدر.

آشتوله (Achtola) ونام دیگرله (سنكدیب) بحر عمانده مكران ساحلنك تقریباً ٢٤ كیلومتره آچیغنده، ٢٥° ٥′ عرض شمالی ایله ٦١° ٢٢′ طول شرقیده واقع بر ایصسز آطه‌در، كه بر نوع قپلومباغه ایله مملو اولمغله، عربلر كیلرله یناشه‌رق، بو قپلومباغه‌لرك قبوقلرینی اخذله، سرندیب وچینه قدر كوتوروب صاتارلر.

آشتون (Ashton) انكلتره‌ده اوچ شهرله بر چوق قریه‌لرك اسمیدر. شهرلرك اك بیوكی (آستون اوندرلینه under Lyne —) دنیلن شهردر، كه (لانقاستر) سنجاغنده، (تامه) نهرینك ساحل یسارنده و(مانچستر) ك ٨ كیلومتره شرقنده واقع اولوب، ٣١٩٨٤ اهالیسی واردر. كوزل بر شهر اولوب، بر طاقم اسكی ابنیه وآثاری وپاموق معمولاتنه متعلق پك چوق فابریقه‌لری واردر. میلادك ١٨٠١ تاریخنده آنجق آلتی یدی بیك اهالیسی وار ایكن، ١٨٦١ ده اهالیسی اوتوز بش بیكه بالغ اولمش ایسه‌ده، او وقتدنبری ینه تدنیه باشلامشدر. — ایكنجیسی (آشتون این ماكرفیلد in Mackerfield—) دنیلن قصبه‌در، كه ینه (لانقاستر) سنجاغنده و(نیوتون) شهرینك ٣ كیلومتره شمال غربیسنده واقع اولوب، ٧٤٦٥ اهالیسی وپاموق معمولاتنه مخصوص فابریقه‌لریله كمور معدنلری واردر. — اوچنجیسی (آشتون اوپون مرسی upon Mersye —) دنیلن قصبه‌در، كه (چستر) سنجاغنده، (مرسی) نهریله (بریجواتر) قنالنك محل تلاقیسی قربنده و(آلتینغهام) شهرینك ٥ كیلومتره شمالنده واقع اولوب، ٢٣٦٠ اهالیسی واردر.

آشته (Ashta وانكلیزجه Achta) هندستانك جهت غربیه‌سنده كائن (مالوه)

خطه‌سنده، (پریانی) نهرینك ساحل یميننده و (اوجین) شهرینك ٥٩ كیلومتره شرق جنوبیسنده، ٢٢° عرض شمالی ایله ٢١′ ٧٤° طول شرقیده واقع بر قصبه وقلعه‌در. — هندستانده بو اسمله دها بر قاچ قصبه واردر، كه بری (ستاره) ایالتنده (میراج) شهرندن ٣٦ كیلومتره‌لك مسافه‌ده، ٥٧′ ١٦° عرض شماليده؛ — بری بمبای دائره‌سنك (شلاپور) ایالتنده نظام‌الملك الكاسی حدودینك قربنده و (پونه) شهرینك ١٨٠ كیلومتره جنوب شرقیسنده، ٥٠′ ١٧° عرض شماليده؛ — بری‌ده نظام‌الملك الكاسنده حيدرآبادك ٣٠٥ كیلومتره شمال غربیسنده، ٢٢′ ١٩° عرض شماليده واقعدر.

آشتی (Achti) هندستانك وسطرنده (كوندوانه) خطه‌سنك (ورده) ایالتنده و (ورده) شهرینك ٨٣ كیلومتره شمال غربیسنده، (صدپور) جبالنك جنوبی اتكنده قدیم بر شهر اولوب، ٥٢٢٤ اهالیسی وبر چوق ابنیه وآثار عتیقه‌سی واردر.

آشجی محمد پاشا سلطان احمد خان ثالث حضرتلرینك دور سلطنتلرنده، ١١١٤ تاریخنده، عبدالفتاح پاشانك وفاتی اوزرینه، قپودان دریا اولوب، ینه او سنه عزل، و ١١٢٥ ده ثانیاً نصب اولنه‌رق، سنهٔ مذكوره‌ده قپودانلقدن عزله، مصر والیلكنه تعیین اولنمش؛ و ١١٢٧ ده مصرده وفات ایتمشدر.

آشدالاغ (Achdalagh) قافقاسیه‌ده اریوانك ٥٦ كیلومتره شمال غربیسنده (الاكز) طاغنك جنوبی اتكنده واقع بیوك وكوزل بر ارمنی قریه‌سیدر.

آشرسلبن (Ashersleben) پروسیه‌ده (ساقسه) ایالتنك (ماغدبورغ) سنجاغنده قضا مركزی بر قصبه‌در، كه (البه) ایرماغنك حوضه‌سنده (ساله) نهرینه دوكیلن (وبیر) چاینك تابعلرندن (آینه) نك اوزرنده وماغدبورغك ٥٢ كیلومتره جنوب غربیسنده واقع اولوب، ١٦٧١٠ اهالیسی، معدن صولری وقابلیجه‌لری، دباغخانه‌لری، ایپلیكخانه‌لری، ماكینه وچینی فابریقه‌لری واطرافنده بر طاقم قلعه‌لری واسكی سرایلری واردر.

آشفورد (Ashford) انكلتره‌نك (كنت) سنجاغنده، (استور) نهرینك ساحل یسارنده، (مدستونه) شهرینك ٢٥ كیلومتره شرق جنوبیسنده ولوندره‌دن ٨٥ كیلومتره‌لك مسافه‌ده واقع بر شهر اولوب، ٨٤٥٨ اهالیسی واردر. — بو اسمله انكلتره‌ده بر قاچ بیوك قریه دخی بولنیور.

آشقر علی پاشا [هر نه قدر اصل املاسی بو اولمق لازم كلیرایسه‌ده، (ع) ایله یازیله كلدیكندن، «عشقر» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آشقوپه (Aschkuppe) آلمانیاده (وو. كلسكبیركه) طاغیله (وستفالیا) طاغلری آره‌سنده ممتد اولان بر صره طاغلرك اك یوكسك ذروه‌سی اولوب، ٦٩٨ متره ارتفاعی واردر.

آشلاند (Ashland) ممالك مجتمعه‌نك جاهیر شرقیه‌سندن (پانسلوانیا) جمهوریتنك (شویلكیل) سنجاغنده، بر قاچ دمیر یول خطنك نقطهٔ تقاطع والتصاقنده و (پوچویل) ك ١٩ كیلومتره شمال غربیسنده واقع بر قصبه اولوب، ٥٧١٠ اهالیسی، وكمور معدنلرینك كثرتی مناسبتیله، بر بیوك تجارتی واردر.

آشلاند (Ashland) ممالك مجتمعه‌نك (اوهیو) جمهوریتنده، (موسكینغوم) نهری وادیسنك یوقاری طرفنده قضا مركزی برقصبه اولوب، ٢٦٠٠ اهالیسی واردر. — ینه بو اسمله مسمی اولان قضاسنك مساحهٔ سطحیه‌سی ١١٢٥ مربع كیلومتره اولوب، ٢١٩٣٠ اهالیسی وپك چوق اوت محصولاتی واردر.

آشلاند (Ashland) ممالك مجتمعه‌نك شمال شرق طرفنده‌كی جاهیرندن (ویسونسن) جمهوریتنك بر قضاسیدر، كه «یوكسك كول» ك جنوبی ساحلنده واقع اراضیسی قیالر، اورمانلر وكوللرله مستور اولوب، الآن ایشلنمه‌مش اولمغله، یالكز ٢٢٠ اهالیی جامعدر. دمیر معدنلری چوقدر. — ممالك مجتمعه‌ده بو نامله بر چوق قریه‌لر وموقعلر دها بولنیور.

آشلی (Ashley) ممالك مجتمعه‌نك جاهیر جنوبیه‌سندن (آرقانساس) جمهوریتنك بر قضاسیدر، كه (لویزیانه) جمهوریتنك حدودنده واقع

اولوب، غرب طرفنده (سالینه) وشرق طرفنده (بار-
تولومرو) نهرلری آقیور، وبوایکنجی نهرده واپورلر
ایشلر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۲۵۰۵ مربع کیلومتره‌دن
عبارت اولوب، اهالیسی ۱۸۷۰ تاریخنده ۸۰۴۰
کشیدن عبارت ایدی، که بونلرکده نصفی زنجیدر.
توتون محصولاتی چوقدر.

آشمول { (Ashmole) انکلتره‌نك آثار عتیقه ایله توغل ایدن علماسندن اولوب، میلادك ۱۶۱۷ تاریخنده (لیچفلد) شهرنده طوغمش، و۱۶۹۲ ده وفات ایتمشدر. برنجی شارل زماننده عسکرلك ایتمش، وبعض مأموریتلرده‌ده بولنمش، وبر طاقم اثرلر دخی یازمش ایسه‌ده، اصل شهرتنی موجب اولان شی (اوقسفورد) موزه‌خانه‌سنه براقش اولدیغی آثار عتیقه‌در، که کندیسنك اسمنه نسبتله آیریجه بر قسم تشکیل ایتمشدر.

آشِنا { هند شاعرلرندن ایکی ذاتك مخلصیدر، که بری نواب ظفرخان احسانك اوغلی میرزا محمد طاهر اولوب، عنایت‌خان اسمیله معروفدر. هجرت نبویه‌نك ۱۰۷۷ تاریخنده وفات ایتمشدر. اشعاری «کلیات آشنا» عنوانیله جمع اولنه‌رق شاه جهان وداراشکوه نام حکمدارلرك مدحنه دائر برطاقم قصیده‌لری‌ده جامعدر. — دیکرینك اسمی غیاث‌الدین اولوب، ۱۰۷۳ سنهٔ هجریه‌سنده ارتحال ایتمشدر.

آشنو { (Acheneau) فرانسه‌نك «آشاغی لوآر» ایالتنده برکوچك نهردر، که (غران لیو) کولنك آیاغی حکمنده اولوب، لوآر نهرینه دوکیلور. مجراسی ۲۱ کیلومتره اولوب، سیرسفائنه صالحدر.

آشوآپموشوآن { (Ashuapmoushouan) آمریقای شمالیده (دومینیون) مملکتنك (کبك) خطه‌سنده بربیوك نهر اولوب، (ساکنای) ایرماغنك باشلیجه شعبه‌سیدر. [«شاموشوآن» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آشوب { مازندران شعراسندن ملا حسین اسمنده برذاتك مخلصیدر، که هندستانه رحلت ایدوب، ظفرخانله عقد رابطهٔ دوستی ایتمشیدی. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

سبزه ازمژکان من سامان شادابی کرفت
نرکس ازچشم ترم تعلیم بیخوابی کرفت
نقد اشکمرا بزور از مردم چشمم ربود
کرد او کردم که باج از مردم آبی کرفت

آشوب { همدانلی برشاعرخوشطبع وخوشبیاندر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

هر داغ زیر پنبه شهیدیست درکفن
صحرای محشرست سراپای سینه ام

آشوب { هندستانك اوده خطه‌سنده شجاع الدوله واوغلی آصف‌الدوله زمانلرنده یاشامش برشاعردر، که اسمی محمد بخش اولوب، هندستانده متداول دیوانی واردر.

آشوبی { هندستان شعراسندن ومشاهیر خطاطیندن برذات اولوب، نستعلیق خطنده ید طولی صاحبی ایدی. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

ابرست وهوا معتدل از شبنم صبحست
امروز هوا نیست‌که تا شب دم صبحست

آشودی { سیواس ولایت وسنجاغنك دارنده قضاسنده برناحیه‌در. تفصیلات احوالنه دسترس اولنه‌مدی.

آشول { (Ashwell) انکلتره‌نك (هرتفورد) قضاسنده، (بالدوم) شهرینك ۵ کیلومتره شمال شرقیسنده، (قام) نهرینه دوکیلن (ره) چاینك منابعی قربنده بربیوك قریه اولوب، ۱۵۷۵ اهالیسی وقربنده رومالیلرك زماندن قالمه آثار عتیقه‌سی واردر.

آشوور { (Ashover) انکلتره‌نك (دربی) سنجاغنده و(دربی) شهرینك ۲۵ کیلومتره شمالنده، (دروانت) نهرینه دوکیلن (آمبر) چایی اوزرنده برقصبه اولوب، ۲۱۷۰ اهالیسی ودانتله وچوراب کبی معمولات فابریقه‌لری واردر.

آشویله { (Ashville) ممالك مجتمعه‌نك جاهیر جنوبیه‌سندن (آلابامه) جمهوریتنك برقصبه‌سیدر، که (سنت قلر) قضاسنك مرکزی اولوب، (آلابامه) نهرینه منصب اولان (قوسه) نهری تابعلرندن بری اوزرنده و(مونتغومری) شهرینك ۱۹۳ کیلومتره شمالنده واقع و۹۲۰ اهالیی جامعدر. قربنده کمور معدنی واردر.

آشه { (Ashe) ممالك مجتمعه‌نك جاهیر شرقیه‌سندن «شمالی قارولینه» جمهوریتنك برقضاسیدر، که جمهوریتك شمال غربی کوشه‌سنده واقع اولوب، شمالاً (ویرجنیا) وغرباً (تنسه) جمهوریتیله محدوددر. (آلغانی) سلسلهٔ جبالنك غربی ما-

ثاده‌سنده و(نوریور) نهری وادیسنك یوقاری طرفنده اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ١٧٢٨ مربع کیلومتره واهالیسی ٩٥٧٠ نفوسدر. مرکزی یالکز ١٥٠ اهالیسی اولان (جفرسون) قریه‌سیدر.

آشی { حضرت داود نبینك پدری اولمق اوزره قاموسده ذکر اولنمش ایسه‌ده، اصلی (یسی)در. [بو ماده‌یه مراجعت بیوریله.]

آشیانو { (Asciano) ایتالیای وسطیده طوسقانه خطه‌سنك (سیانه) ایالتنده و(سیانه) شهرینك ٣٦ کیلومتره جنوب شرقیسنده، بر تپه‌نك اتکنده و(اومبرونه) نهری کنارنده بر قصبه اولوب، ٧٣٠٠ اهالیسی واردر. قصبه‌نك قربنده طوزلی وقاربونلی بر معدن صویی نبعان ایدر.

آشید { آطنه ولایتنده قوزان سنجاغنك قارص قضاسنده بر قریه اولوب، جسیم بر قلعهٔ قدیمه‌نك خرابه‌لری اوزرنده مؤسسدر.

آشیده { یاخود عشیده (Achida) موصل جوارنده جبل طورده بولنور بر بیوك کرد عشیرتی اولدیغی سیاحیندن (موسیو) (اشلفلی) ذکر، وبو عشیرتك منقسم بولندیغی ١٧ قبیله‌یی تعداد ایتمشدر.

آشیر { یاخود آشر. حضرت یعقوبك اولادینك سکزنجیسیدر، که (لئا) نام زوجه‌سندن طوغمشدر.

آشیراس { (Achiras) آمریقای جنوبیده آرجنتینه جمهوریتنك (ریو قوارتو) ایالتنده، (قرطبه) سنجاغنده بر قصبه وقلعه‌در، که (سیرا ده قوردووه) سلسلهٔ جبالنك منتهای جنوبنده بولنان بر وادیده و(ریو قوراتو)دن (سان‌لویی)یه کیدن دمیر یول خطی قربنده ٨٤٥ متره ارتفاعی اولان بر محلده واقعدر.

آشیره { یاخود عشیره (Achîra) آفریقای غربینك خط استوا آلتنده (اوغوبای) نهرینك جنوبنده بولنان اقوام زنجیه‌دن بر قومدر.

آشیغان { (Achigan) آمریقای شمالیده (دومینیون) مملکتنك (کبك) خطه‌سنده بر نهردر، که پك واسع ایسه‌ده، درین اولمدیغی کبی، مجراسی‌ده پك مائل وجریانی سرعتلی اولدیغندن، سیر سفائنه صالح دکلدر. (تربونه) و(آسومپسیون) قضالرینك صولرینی طوپلایه‌رق، ٦٠ کیلومتره‌لك مسافه جریاندن صکره، (اوتاوه) نهرینك تابعلرندن (آسومپسیون) چاینه دوکیلور.

آشیل { (Achille) آخیلاوس اسم یونانیسنك فرانسزلر عندنده‌کی صورت تلفظیدر. [«آخیلاوس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آصرحدون { (Assar-Haddon) آثوریه حکمدارلرندن اولوب، پدری سنحاریبدن صکره قبل المیلاد ٦٧٦ تاریخندن ٦٦٨ تاریخنه قدر نینوه‌ده حکومت سورمش؛ وبابلی دخی ضبط ایدوب، آثوریه‌نك بر ایالتی حکمنه قویمش ایسه‌ده، والی نصب ایتدیکی (سئوسدوخیوس) میلاددن ٦٦٨ سنه اول اعلان استقلال ایتمشیدی. آصرحدون بعده سوریه‌یی دخی ضبطله، یهودا حاکمی مناسی‌یی اسیر ایتمش، وسامریه‌یه بر طاقم آثوریلر سوق واسکان ایلمشیدی. سامریلرك آثوریلرله اولان قرابت جنسیه‌لری بوندن طولاییدر. آصرحدون آثور حکمدارلرینك اك بیوکلرندن اولوب، فتوحاتندن بشقه، نینوه وبابلده اخیراً آثار باقیه‌لری کشف اولنان بر چوق ابنیهٔ جسیمه دخی بنا ایتدیرمشدر.

آصف { بو نامله بنی اسرائیل تاریخنده بر قاچ ذات بولنیورسه‌ده، اك مشهوری تواریخ اسلامیه‌ده حضرت سلیمانك وزیری ومدبر ملکی کبی کوستریلن، وبناءً علیه حسن تدبیر وحکیمانه ادارهٔ ملك ودولت خصوصنده ضرب مثل حکمنه کچن، ویهود تاریخلرنده حضرت داودك اصحابندن موسیقی‌شناسلق ونغمه‌پردازلقله مشهور اولان ذاتدر. زبورك مقاماتنه بسته‌لری ترتیب وصورت تغنیسی تعلیم ایدن بو ذات اولمغله، کندیسندن صکره دخی بو وظیفه کندی نسلنه ارثاً انتقال ایتمشیدی.

آصف افندی { (السید محمد امین —) هجرت نبویه‌نك ١٢٣٦ تاریخنده (آمد) شهرنده طوغوب، طفولیتنده پدریله برابر شامه هجرت، واوراده پدرندن وسائر استاذه‌دن عربی وفارسی ادبیاتنی تحصیل ایله، ١٢٦٢ تاریخنده درسعادته ورود ایتمشدر. نحیف وادیب بر شاعر اولوب، خیلی قصاید وغزلیات سویلمش ایسه‌ده، دفتر اشعاری غائب اولمشدر. فطین تذکره‌سنده کوریلن بر غزل تا تمامی لطافت اشعارینه نمونه ایسه، حقنده پك‌ده ایی بر فکر حاصل ایتدیره‌میور.

آصف الدوله { هندستان نوابلرندن اولوب، نواب شجاع الدوله‌نك اوغلی در. جود وکرم وکثرت خیرات ومبراتله مشهور محب علما بر ذات ایدی. هجرت نبویه‌نك ١١٨٨ تاریخنده فیض‌آبادده مسند امارته اوتوروب، بعده (لکهنو) شهرینی مقر امارت اتخاذ ایتمش، و٢٣ سنه امارت سوردکدن صکره، ١٢١٢ تاریخنده وفات ایدوب، (لکهنو) شهرنده (امام باره) نامیله تأسیس ایتمش اولدیغی بقعهٔ مبارکه‌ده دفن اولنمشدر. تاریخ وفاتیچون شو بیت سویلنمش، وسنك مزارینه یازلمشدر:

نقشبند کاف ونون بر تربت آصف نوشت
هاهنا روح وریحان وجنات النعیم

کندیسنك طبیعت شعریه‌سی اولوب، اردو وفارسی لساننده بعض اشعاری واردر. شو بیت زادهٔ طبعیدر:

کشتهٔ چشم توهر زخمی‌که بر اندام داشت
هم‌کفن هم کور وهم تابوت چون بادام داشت

آصف بك { (محمد امین —) هجرت نبویه‌نك ١٢١٢ تاریخنده درسعادتده طوغوب، طریق علمیه انتسابله، مدانیه، قاز طاغی، بیله‌جك، خاصکوی وسائر قضالر نیابتلرنده بولندقدن صکره، ١٢٤٨ تاریخنده مولویتله اسکداره حاکم، و١٢٥٦ تاریخنده اوقاف همایون مفتشی نصب اولنمش؛ و١٢٥٩ده ارتحال ایتمشدر. ترسانه امینی زاده دینمکله معروفدر. طبیعت شعریه‌سی دخی اولوب، اشعاری لطیف ومعنیداردر. شو ایکی بیت بر غزلندن مأخوذدر:

بعدازین جمعیت خاطر بکا امر محال
کیم اسیر دام کیسوی پریشان اولدم آه
سخ جوری جانمه کار ایلدی آصف بنم
نار عشق یار ایله سوزان وبریان اولدم آه

آصف جاه { [« نظام الملك » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آصف خان { هندستان حکمدارلرندن جهانکیر پادشاهك وزیری ایدی. عن اصل اصفهانلی اولوب، میرغیاث‌الدین اصفهانینك برادرزاده‌سیدر، وپدرینك اسمی میرزا رفیع‌الزمان بن آقاملادر. کنج ایکن هندستانه رحلتله، عمی آنف الذکر غیاث‌الدینك وساطتیله اکبر شاهك حضورینه چیقوب، مشارالیهك توجهنی قزانمش، وجهانکیر پادشاهك زماننده قطع مراتبله، مسند وزارته دخی نائل اولدقدن صکره، هجرت نبویه‌نك ١٠٢١ تاریخنده وفات ایتمشدر. طبیعت شعریه‌سی دخی اولوب، خسرو وشیرین حکایهٔ مشهوره‌سنی پك لطیف صورتده نظم ایتمشدر.

آصفی { مشاهیر شعرادن اولوب، پدری خواجه نعمة‌الله سلالهٔ تیموریه‌دن سلطان ابو سعیدك وزیر اعظمی بولنمغله، کندیسی سلطان مشارالیهك مقربلرندن اولمش؛ ومؤخراً سلطان حسین بایقرانك خدمتنه دخی واصل اولمشیدی. اشعاری بغایت لطیف ومعنیدار اولوب، مکمل دیوانی وبعض مثنویلری واردر. علی شیرنوائی تذکره‌سنده بوذاتك، اکثر شعراده عادت اولدیغی اوزره، احوال خصوصیه‌سنك غیر مطرد وپریشان اولدیغندن شکایت ایدیور. هجرت نبویه‌نك ٩٢٠ ویا ٩٢٦ تاریخنده هراتده وفات ایتمشدر. شو بر ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

بسی خودرا درآب دیده چون ماهی وطن دیدم
که تا قلاب زلفشرا بکام خویشتن دیدم

—

نریخت دردی و محتسب زدیر گذشت
رسیده بود بلایی ولی بخیر گذشت

—

من طور تجلی چه کنم بر لب بام آی
کوی تو مرا طور وجمال تو تجلیست

روایته کوره آلت دوداغی یاریق ایدی. شو بیتی‌ده بوکا دلالت ایدیور:

تیغیست آبدار زبان تو آصفی
چاك لبت زتیزیٔ زبان توست

آصفی { سلطان سلیمان خان دوری شعراسندن وخاقان مشارالیهك بنده وبنده‌زاده‌لرندندر. ذوق وعشرته مبتلا بر مرد قلندر مشرب ایدی. حلب شهرنده ارتحال ایتمشدر. لسان وافکاری آکلاشلق اوزره، شو ایکی بیتی ایراد اولندی:

کر بکا تخت سلیمانی ده ویرسه‌ك آصفی
بن کدای کوی یار اولدوغمی ویرمن سکا

—

برلواء اژدها پیکر چکوب هربار زلف
عسکر خال وخطه اولمشدر سردار زلف

آصفیه { یاخود اسفیه (Assafia) جزایرده نفس جزایر ایالتنده (وادئ جدی) ه دوکیلن بر دره‌نك اوستنده واقع بر واحدر.

آصمق دره‌سی { شرق روم ايلی ولايت ممتازه‌سنده بر نهردر، كه اسامیه‌نك شمالنده شرقه طوغری اوزانان بالقان شعبه‌سنك شرق طرفنده‌كی اتكندن نبعانله، ابتدا شماله بعده شرق وشرق جنوبی‌يه طوغری آقه‌رق، (قرين آباد) قصبه‌سندن غرباً ياريم ساعتلق مسافه‌يه قدر كلدكدن صكره، جنوبه وبعده غربه طوغری دونه‌رك، ومجراسنده صاغ وصولدن بر چوق دره‌لر دخی اخذ ايده‌رك، (يانبولی) شهرينك اوست طرفنده (طونجه) نهرينه دوكيلور. مجراسی تخميناً ٥٠ كيلومتره قدردر.

آصمه آلتی { استانبولده مصر چارشوسی قپوسندن تحت القلعه‌يه قدر ممتد اولان بر چارشيدر، كه بعض محللرينك اوستی آصمه ايله مستور اولديغندن، بو اسمله تسميه اولنمشدر. باشليجه كريد تجارتنك محلی اولوب، صابون، پرنج، زيتين ياغی كبی شيلرك صاتلديغی چارشيدر. بر قاچ خان دخی واردر.

آصمه‌لی مسجد { بك اوغلنده درت يول اغزينی تشكيل ايدن درت سوقاغك بريدر، كه تپه باشنك بر آز آلت طرفنه اينر. بو سوقاغه بو نامی قزانديران مسجددن وآصمه‌سندن نشان يوقدر.

آصيل { طالوتك ذريتندن بر آدم اولديغی بنی اسرائيل كتب مقدسه‌سنده مذكوردر.

آطال { آطالا وسائره. [«آتال» وسائره ماده‌لرينه مراجعت بيوريله.]

آطاله { (Attala) ممالك مجتمعه‌نك جماهير شرقيه‌سندن (ميسيسيپی) جمهوريتنك بر قضاسيدر، كه جمهوريتك وسطنده و(ميسيسيپی) ايرماغنه دوكيلن (بيغ بلاق) نهری كنارلرنده واقع اولوب، مساحهٔ سطحيه‌سی ١٨١٤ مربع كيلومتره، واهاليسی ١٤٤٨٠ كشيدر، كه اكثريسی بياض وبر طاقی زنجيدر. مركزی ٥٨٠ اهاليلی جامع اولان (قوشيوسقو) قريه‌سيدر. — فرانسه مشاهير اوباسندن شاتوبريانك «آطاله» اسميله تحرير ايتمش اولديغی مشهور بر حكايه‌نك محل وقوع وجرياني اولمق اوزره، تصور ايدلمش اولديغندن، بو نامله تسميه اولنمشدر. بو حكايه عصرمزك شرافرازان اوباسندن اكرم بك افندی طرفندن لساننمزه ترجمه اولنمشدر.

آطاليه { [«آنطاليه» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

آطرانوس { خداوندكار ولايتنده بروسه سنجاغنه ملحق بر قضادر، كه كشيش طاغنك جنوبنده واقع اولوب، (ادرناس) ويا (آطرانوس) نهری واديسنك آلت طرفندن عبارت، وشمالاً نفس بروسه، شرقاً خرمنجق، جنوباً سنجان، غرباً دخی كرماستی قضالريله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحيه‌سی ٦٣٠٠ مربع كيلومتره، واهاليسی ٢٢٠٣٧ نفوس اولوب، همان جمله‌سی اهل اسلامدر. قضاسی ١٠٧ قريه‌دن مركب اولوب، ١٠١ جامع و ١٠٨ مكتبی دخی واردر. مركز ولايتدن مركز قضايه قدر ايكی طريق اولوب، طاغ طريقيله ١٠ ساعتده كيديلير ايسه‌ده، يول صرپ اولوب، يالكز استرله كيديله‌بيلير؛ دره بويندن كيدن طريقله ايسه ١٢ ساعتده واريلير، وآنجق بونكده (قپوقيا) دنيلن بر بچق ساعتلق قدر محلی صرپ وصعب المروردر. قضانك اكثر محللری طاغلق ايسه‌ده، دره وبايرلرده خيلی منبت يرلری دخی اولوب، حبوبات متنوعه، آفيون، اوزوم، پلاموت وپاموق كبی محصولاتی واريك والما كبی ميوه‌لری واردر. قضانك شرق طرفلرنده تخميناً ٩٠٠٢٠٠ دونم وسعتنده اورمانلر بولنوب، چام، كوركن وميشه آغاجلری چوق اولمغله، اهالينك باشليجه صنعتی كراسته‌جيلك اولوب، اكثريا نهر واسطه‌سيله مرمره‌يه قدر كراسته ايندير‌رلر، وداخل قضاده بولنان بش خزارده تخته ياروب، بروسه‌يه، ومرمره ساحلنده‌كی روم ايلی قصبه‌لريله استانبوله نقل وفروخت ايدرلر. قضانك سائر طرفلرنده دخی اورمانلر چوقدر. اهالی كندی احتياجلرينه كوره ال دستكاهلريله شياق وعبا دخی نسج ايدرلر. قضانك شمال شرقی طرفنده ايكی محلده كليتلی قروم معدنی بولنوب، بر مقداری صاحب امتياز طرفندن نقل واخراج اولنقده‌در. كوكوردلی معدن صولری ونافع ايليجه‌لری دخی واردر. مركزی نهرك ساحل يسارنده بولنان (بكجه) قصبه‌سيدر. (اورخان كبير) و (مظلوملر) قريه‌لرنده برر مدرسه بولنديغی كبی، (قران ايشقلر) قريه‌سی جوارنده شاهين بابانك، دده قريه‌سنده شيخ سلام الدين بابانك و (سمرجی) قريه‌سی

جوارنده اوركيدن بابانك زيارتكاه انام اولان مرقد شريفلرى بولنيور.

آطرانوس { آنف البيان قضانك ايچندن كچن نهردر. [«ادرناس» مادهسنه مراجعت بيوريله.]

آطلاس { (Atlas) يونان قديم اساطيرينه كوره، (ماوريتانيا) يعنى مغرب حكمدارى اولوب، ابوالآلهه مشترى ايله (قليمنه) نك ازدواجندن تولد ايتمشيدى. وديكر بر روايته كوره (يافث) ك اوغلى ايدى. كنديسى (تيتان) لرك يعنى جنلرك مشترينك عليهنده واقع اولان عصيانلرنده ذى مدخل اولديغيچون، مشترى طرفندن طاغه تحويل اولنهرق، سماواتى اوموزلرى اوستنه طوتمغله مكلف اولمش. بو اعتقاد اسكى يونانيلرك آفريقادهكى آطلاس سلسلهٔ جبالنه دنيانك اك يوكسك طاغلرى نظريله باقهلرندن نشأت ايتمشدر. (آطلانتيده) يعنى «آطلاسيات» ناميله مسمى و (هسپريده) يعنى «غربيات»، (هياده) يعنى «مطريات» و(پليااده) يعنى «ثريا» زمرهلرينه منقسم بر طاقم پريلركده باباسى زعم اولنور ايدى.

آطلاس { (Atlas) آفريقانك شمال غربيسنده مغرب ناميله معروف اولان ممالك واسعهده بر سلسلهٔ جبالدر. بو سلسله باشليجه ايكى قسمدن عبارت اولوب، غرب طرفنده اولان قسمى مغرب اقصاده يعنى فاس ومراكش دولتنده بحر محيط آطلاسى ساحلنده اولان (رأس نون) دن باشلايهرق، وغرب جنوبيدن شرق شماليه طوغرى اوزانهرق، جزاير حدودى قربنه قدر واصل اولور، واورادن غرب شماليه طوغرى سبته بوغازينه وطانجه اسكلهسنه قدر ممتد اولان بر قول صالار. بو قسم تماميله بر سلسله دينمكه شايان اولوب، صيرتى بر تقسيم مياه خطى تشكيل ايديور. ايكنجى قسم ايسه جزاير حدودندن ودها طوغريسى فاسك شرق طرفندن باشلايوب، آزيجق شماله ميل ايله شرقه طوغرى اوزاندرق، تونسك اقصاى شرق شماليسى اولان (بون) برونه يعنى (رأس الدار) ه منتهى اولور. بو قسم بلكه بر سلسله دينمكه شايان دكلدر؛ چونكه بر صيرت تشكيل ايتميوب، ١٥٠ كيلومتره وسعتنده مرتفع بر محل تشكيل ايديور. كه بو ارتفاع شمالاً (تل) دنيلن وساحله قدر اوزانان غايت كوزل ومنبت بر طاقم بايرلرله، وجنوباً صرپ اوچورومل ويا قورو وغير منبت بايرلرله تدريجاً تدنى ايديور. آطلاس سلسلهسنك بر اوجدن بر اوجه طولى تقريباً ٢٣٠٠ كيلومتره اولوب، بونك ١١٠٠ كيلومترهلكى فاس ومراكش دولتنده، ٩٠٠ كيلومترهلكى جزايرده و ٣٠٠ كيلومترهلكى دخى تونسدهدر. علم الارض نقطهٔ نظرندن باقيليرسه، بو سلسلهٔ تحت البحر سيچليا طاغلريله ومسينه بوغازندن ايتاليانك (آپنينه) سلسلهسيله مربوط اولوب، (آلپ) طاغلرينه منسوبدر. آفريقانك شمال غربى طرفنه يعنى فاس، جزاير وتونسه اوروپانك اقطار جنوبيهسى هوا ومحصولاتنى قزانديرهرق، ممالك مذكورهيى آفريقانك سائر طرفلرندن هر وجهله تفريق ايدن آطلاس جباليدر.

آطلاس سلسلهسنك اك مرتفع محللرى فاس ومراكش ممالكنده كائن وسط وغرب طرفلرنده اولوب، اورالرده دائمى صورتده قارله مستور اولان بعض ذروهلرى ٣٥٠٠ وبلكه ٤٠٠٠ متره ارتفاعنده تخمين اولنمقدهدر. جزايردهكى ذروهلرينك اك يوكسكى اولان (شليه) ذروهسى ايسه آنجق ٢٣٢٨ متره ارتفاعندهدر. بو سلسله صيرتنك ساحلدن اك زياده تبعد ايتديكى محل دخى فاس مملكتيدر. بو سلسلهٔ جبالدن شماله طوغرى آقان نهرلردن وادئ سوسه، تنسفت، ام الربيعه، ابو رقرق و (سبو) نهرلرى بحر محيط اطلاسىيه، وملويه، تفنه، صبره، شليف، ايسر، ساحل، وادئ كبير، سيبوسه ومجرده نهرلرى دخى آق دكيزه دوكيلور؛ جنوبه طوغرى آقانلردن ايسه يالكز وادئ نون ايله ذرعه نهرلرى بحر محيط آطلاسىيه قدر واصل اوله بيلوب، ديكرلرى چوللرك قوملرنده قورور، وياخود بر طاقم طوزلى كوللرهمنتهى اولورلر، كه بونلرك اك بيوكلرى مراكشده (وادئ زير)، (كيراو)، (صعوره)، وجزايرده (وادئ جدى) در.

آطلاس اسمى اسكى يونانيلر عندنده مستعمل اولوب، يرليلر بو اسمى بيلميورلر، وكرك بوكون ممالك مغربيهٔ مذكورهده وكرك قرون سالفهده يازلمش جغرافيون عرب آثارنده بو سلسله (درن) ياخود (درنه) اسميله معروفدر. بربر لساننده (درن) و(ادرار)ياخود

(اضرار) کلمه‌سی طاغ دیمك اولدیغندن، احتمال که اسکی یونانیلر بو کلمه‌یی تحریفله (آطلاس) صورتنه قومشلردر. بطلیوس بو سلسله‌یی «بیوك آطلاس» و «کوچك آطلاس» نامریله ایکی‌یه تقسیم ایتمك ایستمش ایسه‌ده، او وقته قدر مغرب ممالکی لایقیله کشف و تحقیق ایدلمه‌مش اولدیغندن، بو تقسیمده اصابت ایده‌مه‌مشدر. آوروپا جغرافیونی دخی بو سلسله‌نك جزایرده‌کی قسمنی شمالی و جنوبی‌یه تقسیم ایدوب، شمالی شعبه‌سنه «بیوك» و جنوبیسنه‌ده «کوچك» دیمك ایستمشلر ایسه‌ده، بو ایکی شعبه مرتفع بر دوزلکله مربوط اولدقلرندن، بو تقسیمه هیچ محل یوقدر.

آطلاس سلسله‌سنك فاس و مراکشده اولان قسمنك اکثر طرفلری یاز وقیش قارله مستور بولنغله، اتکلری و بو سلسله‌نك شمال غربیسنده قالان قطعه دنیانك اك کوزل هواسیله ممتازدر. جزایرده‌کی قسمنك ذروه‌لری ایسه یالکز قیشین قارله مستوردر. بو سلسله‌نك اتکلری اورمانلر و مرعالرله مستور اولوب، میشه، چام، فیستیق، کستانه، زیتون وسائره آغاجلری چوقدر و علی الخصوص کستانه آغاجلری پك بویوك اولور. اهالیسی اولان قبائل بربریه کلیتلی قیونلر بسلرلر. اورمانلرده آرسلان، صرتلان، قپلان، میمونلرك انواعی، طوموز و آیی حیوانلری دخی بولنور.

آطلاسی { بحر محیط — Océan Atlanti-(que) } کرهٔ ارضك قسم اعظمنی احاطه ایدن و «بحر محیط» تعبیر اولنان واسع دکیزلرك بریدر، که یکی دنیا ایله اسکی دنیا آره‌سنده، یعنی آوروپا و آفریقا سواحل غربیه‌سیله آمریقانك سواحل شرقیه‌سی ماییننده واقع اولوب، بحر محیط شمالیدن بحر محیط جنوبی‌یه قدر ممتد اولور. بو اسم اسکی یونانیلر طرفندن، (اطلاس) طاغنه، ودها طوغریسی بو نامله اعتقاد ایتدکلری بر جن ایله اونك قیزلری زعم اولنان (اطلانتیده) یعنی «آطلاسیات» نام پریلره نسبتله، بو بحر محیط ودها طوغریسی اوو قتلرده معلوملری اولان سبته بوغازی خارجنده‌کی قسمنه ویرلمشیدی. بو بحر محیطی اك اول کشف و بر چوق طرفلرینی سیر ایتمش اولان فنیکه‌لیلرك بوکا نه نام ویردکلری معلوممز دکلسه‌ده، مؤخراً بو بحر محیطك سواحلنه قدر توسیع ممالك و نشر کلمة الله ایدن اهل اسلام و علمای عرب طرفندن (بحر الظلمات) تسمیه اولندیغنی بیلیرز. بو اسمله وجه تسمیه‌سی‌ده رنکنك قویو یشیل و طالغه و فرطونه‌لرینك مظلم اولمسندن، و بلکه‌ده شماله طوغری واقع اولان سیاحتلرنده کیتدکجه کوندوزلرك قیصالوب کیجه‌لرك اوزامسیله ظلماتك تزایدینی کورملرندن ایلری کلمشدر. هر حالده، بو اسم بو کونکی معلومات مکتسبهٔ جغرافیه ایله توافق ایده‌میه جکندن، (بحر محیط آطلاسی) تسمیه‌سی موافق حالدر.

حدود شمالیه و جنوبیه‌سی تماملیه معین اولمیوب، هر نه قدر که عمومیت اوزره منطقهٔ شمالیه‌دن منطقهٔ جنوبیه‌یه قدر ممتد اولدیغی سویلنه بیلیر سه‌ده، حقیقتده شمالاً منطقهٔ شمالیه‌یی چکوب، غروئنلاندە ونوروجیا سواحلنجه بحر منجمد شمالینك بوزلرینه قدر واصل اولدیغی حالده، جنوباً آمریقانك منتهای جنوبنده‌کی (هورن) برونیله آفریقانك اقصای جنوبنده اولان امید برونی آره‌سنه تمدید اولنان بر قوس موهومله محدود اولوب، بو خط موهومك جنوبنده قالان پارچه بحر محیط کبیردن معدوددر. بو وجهله بحر محیط آطلاسی ۵۰° عرض جنوبیدن ۶۶° ۳۲′ عرض شمالیده واقع منطقهٔ شمالیه‌یه و بلکه ۷۰° عرض شمالی‌یه قدر ممتد اولوب، شمالدن جنوبه اولان بویی ۱۲۰ درجه یعنی ۱۳۳۳۵ کیلومتره‌در؛ شرقدن غربه اولان اکی ایسه غیر مساوی اولوب، اك وسعتلی محلی ۲۰° عرض شمالیده آفریقانك (سنغال) ساحلیله مکسیقه کورفزی آره‌سنده اوله‌رق، ۹۰۰۰ کیلومتره؛ واك طار محلی دخی ایسلانده آطه‌سنك اوستنده نوروج ایله غروئنلاند آره‌سنده اولوب، یالکز ۱۴۴۵ کیلومتره وسعتنده‌در؛ (هورن) برونیله امید برونی آره‌سنده اکی ۷۲۲۵، کینه کورفزیله برازیلیانك (سانو روق) برونی آره‌سنده ۳۱۰۰، اسپانیانك قادیس اسکله‌سیله ممالك مجتمعه آره‌سنده ۷۲۲۵، (برست) ایله (نویورق) آره‌سنده ۵۵۵۰، نویورق ایله (لیورپول) آره‌سنده ۵۶۰۵ کیلومتره‌در.

خط استوا، ودها طوغریسی خط استوایی منحرفاً قطع ایتمك اوزره، شمالی کینه‌نك منتهای غربندن برازیلیانك (سانو روق) برونه قدر ممتد بر خط موهوم بو بحر محیطی «شمالی» و «جنوبی» اوله‌رق

ایکی قسمه آیریور، که بو تقسیم مجرد اعتباری اولمیوب، طبیعیدر؛ چونکه بو ایکی قسم شکل وهیئتجه وبرچوق احوال طبیعیه‌جه بربرلرندن فرقلیدر. شمالی قسمنك کرك شرقاً وکرك غرباً برچوق کیرنتی وچیقنتیلری، وبناء علیه بر طاقم شبه جزیره، جزیره، بوغاز، کورفز ودکیزلری واردر. شبه جزیره‌لرینك باشلیجه‌لری آمریقاده لابرادور، یکی اسقوچیا، فلو-ریده، یوقاتان؛ اوروپاده اسقاندیناویا (یعنی اسوج ونوروج)، دانیمارقه، ایبریا (یعنی اسپانیا وپورتکیز) شبه جزیره‌لریدر. آطه‌لرینك باشلیجه‌لری انکلتره، ایر-لانده، ایسلانده، غروئنلاند، ترنو، آنتیل جزایری وآفریقا سواحلی قارشیسنده‌کی ماده‌ره ایله آسور، قناریه ویشیل بورون آطه‌لریدر. بحر محیط آطلاسینك قسم شمالیسندن آیریلان دکیز وکورفزلرك دخی باشلیجه-لری بر طرفدن هودسون دکیزی، سنت لورن کور-فزی، مکسیقه کورفزی، آنتیل آطه‌لری دکیزی؛ ودیکر طرفدن شمال دکیزی، بالطیق دکیزی وبوندن آیریلان بوتنیا وفینلانده کورفزلری، مانش دکیزی، غاسقونیه کورفزی، بحر سفید وبونك شعباتندن اولان آدریا-تیق (یعنی وندیك کورفزی)، آطه‌لر دکیزی، مرمره، بحر سیاه، آزاق دکیزی. بحر محیط آطلاسینك جنو-بی قسمی ایسه آفریقا وآمریقای جنوبینك دوز سا-حللریله محاط اولوب، ذکره شایان شبه جزیره ودکیز وکورفزلری یوقدر؛ کینه کورفزی کورفز دنیله‌میه-جك قدر واسع وآچیقدر، وجزایری بو کورفزده بولنان بر طاقم کوچك آطه‌لرله (سنت هلنه) کبی بحر محیطك اورته‌لرنده بولنان برقاچ پراکنده قیالردن عبارتدر. بحر محیط مذکورك شمالی قسمنه آفریقادن نیل، آوروپادن دون، طونه، پو، رون، تاج، لوآر، سینه، رین، البه، ویستوله، تامیسه؛ وآمریقادن میسیسیپی، اوره‌نوق، آمازون کبی بیوك نهرلر؛ وجنوبی قسمنه آفریقادن نیجر وقونغو، وآمریقادن سان فرانجسقو ایله لاپلاته نهرلری دوکیلور. بحر محیط آطلاسی جنوب طرفندن آچیق اولمغله، بحر منجمد جنوبی وبحر محیط کبیر ایله وبونك بر پارچه-سی حکمنده اولان بحر محیط هندی ایله اختلاط ایتدیکی کبی، شمال طرفندن دخی ایکی طریق واسطه-سیله بحر محیط شمالی ایله اختلاط ایدیور، که بو طریقلرك بری غروئنلاند ایله آمریقا آره‌سنده اولان (دا-ویس) بوغازیله (بافن) دکیزندن و(اسمایت) بوغازندن، ودیکری غروئنلاند ایله نوروج آره‌سندن کچر. بو ایکی بوغازك برندن کیریلوب بهرنك بوغازندن چیقیله‌رق، بحر محیط آطلاسی ایله بحر محیط کبیر آره‌سنده شمالدن بر طریق آچلسی ایچون جهد اولنمش ایسه‌ده، بحر محیط شمالینك همان دائمی صورتده منجمد بولنمسندن طولایی، بو طریقك کشادی ممکن اوله‌مامشدر.

بحر محیط آطلاسی، آوروپایه قریبتی مناسبتیله، بیوکلکنه نسبةً، پك ایی معاینه وتحقیق اولنه‌رق، اکثر طرفلرینك عمق وقعرینك حال وصورتی تعین ایتمشدر. درینلکی پك زیاده اولوب، جنوبی قسمنك بعض محللرنده ١٤٠٨٢ متره‌لك عمق اولچلمش ایسه ده، بو اولچی طوغری اولدیغی حالده، براوچورومه مصادف اوله‌جغی آکلاشیلیور؛ چونکه دکیزك دیبی دخی مکشوف قره‌لر کبی طاغلرله بایرلر واووه‌لر واو-چورومه‌لردن عبارتدر؛ علی‌الخصوص آوروپا ایله آمریقا آره‌سنده ٥٠° عرض شمالینك آلت واوستنده مرتفع بر صیرت بولندیغی تحقق ایتمشدر، که بو صیرت هرنه‌قدر ینه ایکی اوچ بیك متره درینلکنده صو ایله مستور ایسه‌ده، سائر طرفلرك درینلکیله مقایسه اولنجه، بر مرتفع طاغ حالنده اولدیغی تبین ایدر. بو طاغ شمالدن جنوبه طوغری ممتد اوله‌رق، بحر محیط مذکورك قعرینی ایکی حوضه‌یه تقسیم ایدر. اجرا اولنان اسقاندیلردن آکلاشلدیغنه کوره، اکثر محللرینك عمق ٤٠٠٠ ایله ١٠٠٠٠ متره آره‌سنده‌در.

مدوجزردن حاصل اولوب، دکیزلرك یالکز سوا-حله قریب محللرنده حس وفرق اولنان جزئی آقندیلر-دن بشقه بحر محیطلرده بر نوع کلی آقندی واردر، که دائمی الجریان اولوب، کمیجیلکده فوق العاده اهمیتی اولدیغی کبی، سواحلك وعلی‌العموم قره‌لرك هواسنه حکم ومدخلی اولدیغندن، جغرافیاجه اهمیتلری درکاردر؛ چونکه بو آقندیلر قطبلردن ویا خط استوادن کلدکلرینه کوره صوئوق ویاصیجاق اولوب، کچدکلری یرلری دخی آکا کوره تبرید ویا تسخین ایدر-لر. بو آقندیلرك بر طاقی شمالدن جنوبه ویا جنوبدن شماله، وبر طاقی خط استوایه متوازیاً شرقدن غربه وغربدن شرقه کیدرلر. بحر محیط آطلاسیده بر قاچ آقندی اولوب، بری بحر منجمد شمالینك مدخلی حکمنده اولان (بافن) دکیزنده تشکله، (دوایس) بو-

غازندن چیقدقدن صکره، ایکی‌یه آیریله‌رق، بری لابرادور وممالك مجتمعه‌نك سواحل غربیه‌سنك یانندن چکه‌رك مکسیقه کورفزینه منتهی اولور؛ ودیکری غرونلاند سواحلنی طولاشه‌رق ینه شماله طوغری چیقار. ایشته آمریقای شمالی سواحل شرقیه‌سیله غرونلانده هوانك، اقلیملرینك اقتضاسندن زیاده، صوئوق اولمسی بو صوئوق آقندینك تأثیراتندندر. ایکنجی آقندی مکسیقه کورفزندن چیقوب، شمال شرقی‌یه طوغری کیدر؛ واوروپا سواحلی قارشیسنه کلنجه، ایکی قوله آیریلوب، بر قولی انکلتره وایرلانده ایله نوروج سواحلی بوینجه تا (اسپیچبرغ) ویکی (زمبله)یه قدر چیقار؛ ودیکر قولی پورتکیز وآفریقانك سواحل غربیه‌سنه طوقنه‌رق، خط استوانك اوستندن غربه طوغری رجعتله ینه مکسیقه کورفزینه دونر. بو آقندی (غولف استریم) نامیله معروفدر. اوچنجی آقندی ایکی صوئوق آقندیدن مرکبدر، که بونلرك بری جنوب غربیدن کلوب، (هورن) بورننی طولاشه‌رق، بحر محیط آطلاسی‌یه کیرر، ودیکری بحر منجمد جنوبیدن کلیر؛ بونلرك برلشمه‌سندن حاصل اولان صوئوق آقندی شمال شرقی‌یه طوغری آقه‌رق، امید بورننه واصل اولور، واورادن شرقه طوغری بر قول صالدقدن صکره، آفریقای جنوبینك سواحل غربیه‌سی بوینجه کینه کورفزینه قدر چیقار، واورادن خط استوا بوینجه غربه طوغری کیده‌رك، وصوئوقدن صیجاغه تحول ایده‌رك، برازیلیانك (سانٔو روق) بورننه تقرب ایدنجه، مکسیقه کورفزینه بر قول صالدقدن صکره، جنوبه طوغری دونر، وآفریقای جنوبی سواحلی بوینجه (هورن) بورننه طوغری بر قول دها صالدقدن صکره، قسم کلیسی شرقه طوغری دونه‌رك، بحر محیط آطلاسینك قسم جنوبیسنده بر دور دائم اجرا ایدر.

بحر محیط آطلاسینك ذکره شایان غریب بر حالی دها واردر، که اوده (غولف استریم) آقندیسنك پورتکیز وآفریقا سواحلنه قدر کیدوب‌ده تکرار مکسیقه کورفزینه کلمسیله حاصل اولان بر دائرهٔ واسعه‌نك بر طاقم نباتات بحریه ایله مستور اولمسیدر. پورتکیزلیلرك «اوت دکیزی» معناسیله (سارغاسو) تسمیه ایتمش اولدقلری وبزم (بحر الحشیش) تسمیه ایده‌بیله‌جکمز بو ایکی آفریقا وپورتکیز سواحلنك قارشیسنده‌کی (آسور) آطه‌لرندن آمریقانك (آنتیل) آطه‌لری قربنه، یعنی طول غربینك ۲۳ درجه‌سندن ۷۳ درجه‌سنه، وعرض شمالینك ۲۷ درجه‌سندن ۳۸ درجه‌سنه قدر ممتد اولور. آمریقانك کشفنه کیدن (قریستوف قولومب)ك آرقه‌داشلرینی دهشته دوچار ایدن بو اوتلر ارباب فنی دخی سبب وحقیقتلرینك کشفندن عاجز براقشدر. طبیعیونك کیمی بو اوتلرك آقندیلر واسطه‌سیله آقندی وحرکتدن مصون اولان بو محله کتیریلوب بریکدیکنی، وکیمی قعر بحردن قوپوب چیقدقلرینی التزام ایتمش ایسه‌ده، سطح بحرده تحصل ایدوب صویك اوستنده نشو ونما بولملری احتمالی دها قویدر؛ چونکه بو اوتلر قورو اولمیوب، دائما تازه‌در.

اسکی فنیکه‌لیلر سبته بوغازینی چکه‌رك، بحر محیط آطلاسی‌یه چیقمش، وشمالاً انکلتره ودانیمارقه‌یه واسلانده اولمسی محتمل اولان (توله) جزیره‌سنه، وجنوباً دخی کینه کورفزینه قدر کیتمکه، وحتی امید بورننی دخی طولاشه‌رق آفریقانك دورینه، والحاصل بحر محیط مذکورك کافهٔ سواحل شرقیه‌سنی کورمکه موفق اولمشلر ایسه‌ده، زمان قدیمك انکلیزلری دنیله‌بیلن بو قوم غیورك انقراضندن صکره، اسکی یونانلیلرله رومالیلر آنجق فنیکه‌لیلردن ایشیتدکلری نقصان ویلان یاکلیش بر طاقم روایاتی قید ایدوب، کندیلری بو بابده بر کشف وتجربه یوللرینه کیتمه‌مشلردر. عربلر ایسه (اشبونه) یعنی لیسبونه اسکله‌سنده سفائن تجهیزیله بحر ظلماته طالوب اجرای کشفیاته تصدی ایتمشلر ایسه‌ده، تشبثلری مثمر اوله‌مامش، وبو بحر حقنده‌کی معلومات قدیمه‌یه پك آز شیلر علاوه ایتمشلردی. نهایت اون بشنجی عصر میلادی اواخرنده قریستوف قولومبك آمریقایی کشف ایتمسیله، اسپانیوللرك آمریقایه واقع سفرلری، و(واسقو دی غاما)نك یکیدن امید بورننی کشفی اوزرینه پورتکیزلیلرك او طریقله کیدوب کلملری بحر محیط آطلاسی‌یی تمامیله معلوم بر حاله قویمش؛ وبو کون ایسه بو بحر محیطك هر طرفنه منتظم صورتده واپورلر آمد شد ایتمکه باشلامش؛ وتحت البحر تلغرافلر تمدید اولنمشدر.

آطلاسیات } یاخود آطلانتیده‌لر (Atlanti-des) یونان قدیم اساطیرینه کوره، کویا سماواتی طوتان (آطلاس)ك قیزلری اولمق اوزره، بر طاقم مفروض پریلر ایدی.

آطلاسيون { ياخود آطلانتلر (Atlantes) اسكى يونانيلر بو ناملە آطلاس طاغلرندە يعنى مغربدە بر قوم بولنمش اولديغنە، وبو قومك، بر بيوك قوت ومدنيت كسب ايتمش ايكن، (تروغلوديت) لر طرفندن مغلوب اولوب، منقرض اولدقلرينە معتقد ايديلر.

آطلاسيه { ياخود آطلانتيده (Atlantide) افلاطونك نقل ايتديكى بر اعتقاد قديمه كورە، كويا سبتە بوغازينك خارجندە واسع برقطعە ويا بيوك برآطە ايدى، كە كويا حركت ارض ايلە طوفاندن باتوب، اهاليسى اوروپا وآفريقايە هجوملە، برچوق يرلر ضبط ايتمشلردى. بونك قناريە آطەلرندن وياخود آمريقا قطعەسندن عبارت اولديغى ظن اولنمش ايسەدە، اساطيرك ايجادى اولەرق موهوم بر ير اولمسى احتمالە دها قريبدر.

آطلانته { (Atlanta) ممالك مجتمعەنك جنوب شرقى طرفندە بولنان جماهيرندن (كورجيه) جمهوريتنك مركزى اولان برشهردر، كە (آپالاشيقولە) ناميلە مكسيقە كورفزينە دوكيلن (چاهوچى) نهرينك ١٢ كيلومترە قدر شرقندە مرتفع وهوادار براووەدە واقع اولوب، پك منتظم وتميز واهميت تجاريەيى حائزدر. بو شهر ١٨٤٥ دە تأسيس اولنوب، ١٨٧٠ تاريخندە ١٧٠٠٠ اهاليسى وار ايدى. — ممالك مجتمعەنك وسطلرندە (ايلينوآ) جمهوريتنك (لوغان) قضاسندە دخى بو ناملە بر بيوك قريە واردر، كە (شيقاغو)دن (سنت لويى) يە كيدن دمير يول خطى اوزرندە واقع اولوب، حيوانات وحبوبات تجارتنك مركزى حكمندەدر، و ٢٢٤٠ اهاليسى واردر.

آطلانتيق { آطلانتيدە، آطلانت [« آطلاسى، آطلاسيون، آطلاسيات وآطلاسيە » مادەلرينە مراجعت بيوريلە.]

آطلانتيق { (Atlantic) ممالك مجتمعەنك شمال شرقى طرفندەكى جمهوريتلرندن (نوجرسى) جمهوريتنك بر قضاسيدر، كە بحر محيط آطلاسى كنارندە (غرت بە) ايلە (غرت اغ هاربور) كورفزلرى آرەسندە واقع اولمغلە بو اسملە تسميە اولنمشدر. مساحۀ سطحيەسى ١٧٨٥ مربع كيلومترە اولوب، اهاليسى ١٨٧٠ دە ١٤٥٩٠ كشى ايدى. مركزى (ميس لانديغ) قريەسيدر. — بو اسملە ممالك مجتمعەدە برقاچ بيوجك قريە دخى واردر.

آطلانتيق { (Atlantique) [« آطلاسى » مادەسنە مراجعت بيوريلە.]

آطله { (Adala) آيدين ولايتنك صاروخان سنجاغنە تابع صالحلى قضاسندە ناحيە مركزى بر قصبە اولوب، كديز چاينك ساحل يميننده وصالحلينك ٢٠ كيلومترە قدر شرق شماليسندە بر اووەنك كنارندە واقعدر. جوارندە اسكى ليدياليلردن قالمە بعض سراى وتياترو خرابەلرى بولنيور.

آطمه { معمورة العزيز ولايت وسنجاغنك عربكر قضاسندە بولنان بركوچك عشيرتدر، كە آنجق ٦٠ قدر نفوسدن عبارتدر.

آطناس { (St Athanase) خرستيانلرك اك بيوك اعزەسندن اولوب، ميلادك ٢٩٦ تاريخلرندە اسكندريەدە طوغمش، و ٣٢٥ تاريخندە ازنيقدە اجتماع ايدن مجلس عمومئ روحانيدە معلوماتيلە كسب شهرت ايدوب، ٣٢٦ دە اسكندريە بطريقى اولمشيدى. (آريوس) ك مذهبنە شديداً مخالفت ايتديكندن، مذهب مذكورە تابع اولانلرك خصومتنە اوغرايوب، ٣٣٥ تاريخندە صوردە اجتماع ايدن مجلس روحانى طرفندن بطريقلقدن عزل اولنمش ايسەدە، درت سنە صكرە اجتماع ايدن روما مجلس روحانيسى طرفندن يكيدن نصب، وقسطنطنيە روم ايمپراطورلرى طرفندن دفعاتلە نفى ويكيدن اطلاق وبطريقلغە تعيين اولنەرق، نهايت ٣٧٣ دە اسكندريەدە وفات ايتمشدر. كتب مقدسەيە بر تفسيرى ايلە (آريوس) ك مذهبى عليهندە بعض عقائد كتابلرى وسائر تأليفات مذهبيەسى واردر. مايس اوننجينك ٢ سندە يورطيسى اجرا اولنور.

آطنه { (Adana) آناطولى قطعەسنك جنوب شرقى طرفندە همنامى اولان ولايتك مركزى بر شهر اولوب، (سيحان) نهرينك ساحل يميننده، ساحل بحردن ٥٠ كيلومترە ايچريدە و(طرسوس) شهرينك ٣٨ كيلومترە شرقندە ٣٦° ٥٨′ ٨″ عرض شمالى ايلە ٣٢° ٤٧′ ٥٠″ طول شرقيدە واقعدر. تقريباً ٢٠٠٠٠ اهاليسى اولوب، آناطولينك اك ايشلك تجارتكاهلرندندر. اهاليسنك اكثريتى اسلام اولوب، ارمنيلرى دخى چوقدر، بر مقدار روم اهاليسىدە واردر. شهر برايكى ساعتلق مسافەدە

باغ وباغچه‌لرله محاط، وسیحان نهری بویجه شمالدن جنوبه طوغری اوزانمش بر مستطیل شکلنده‌در. سیحان نهری اوزرنده ٢١ کوزلی و ٣٠٠ متره‌یه قریب اوزون کوزل برطاش کوپریسی واردر. اون جامع شریفی اولوب، اك بیوکلری رمضان اوغللرینك بنا ایتمش اولدقلری جامع کبیر ایله ینه اونلر طرفندن کلیسادن مع علاوه جامع شریفه تحویل ایدلمش اولان جامع عتیقدر. بر مکتب اعدادیسیله بر رشدیه‌سی و ١٥ قدر مدرسه‌سی، ٢ کتبخانه‌سی، بر اسکی ومتین بزستانی وبر قاچ اون وپاموق فابریقه‌سی واردر. شعرای عصرمزدن ضیا پاشا مرحومك مرقدی جامع کبیرك جوارنده‌در. شهرك ایچنده مذاهب مختلفه‌یه مخصوص ٨ کلیسا ایله بر قاچ ارمنی و پروتستان وجزویت مکتبلری‌ده واردر. روماليلر زماندن قالمه بر صو یولیله سائر بعض خرابه‌لر بولنیور. شهر چقور اووه دینلن باصیق بر محلده بولنغله، یازین زیاده‌جه صیجاق اولوب، اهالینك اغنیاسی یایلالره کیتمکه مجبور اولورلرسه‌ده، قیشین هواسی معتدل وصاغلامدر. اسکی املاسی (آدنه) اولوب، اوراق رسمیه‌ده (ادرنه) ایله التباس وقوع بولدیغندن، رسماً (آطنه) املاسی قبول اولنمشدر.

آطنه { ولایتی. آطنه ولایتی آناطولی قطعه‌سنك سواحل جنوبیه‌سنك نصفنی یعنی شرق قسمنی حاوی اوله‌رق، جهت شرقیه‌سنده شماله طوغری خیلی امتدادله اناطولینك وسطلرینه‌قدر واصل اولور. بوولایت شرقاً حلب، شمالاً سیواس، انقره وقونیه، غرباً ینه قونیه ولایتلریله وجنوباً بحر سفیدله محدود ومحاط اولوب، قبریس جزیره‌سنك قارشیسنده بولنیور. مساحهٔ سطحیه‌سی تقریباً ٥٠٠٠٠ مربع کیلومتره اولوب، اهالیسی ٣٥٠٠٠٠ نفوس راده‌لرنده‌در، که بونلرك آنجق بر خمسی ارمنی وملل سائره‌یه منسوب اولوب، اکثریتی اهل اسلام وترکدر. مرکزك ولایت جوارلرنده بر مقدار نصیری عرب وجبل برکتك شرق طرفلرنده کرد عشیرتلری بولنیور. ولایت آطنه، ایچ ایل، قوزان وجبل برکت نامیله درت سنجاغه منقسم اولوب، مرکزلرله برابر ١٩ قضایی حاویدر. ولایتك قسم غربیسندن عبارت اولان ایچ ایل سنجاغی طاغلق بریر اولدیغی کبی، ولایتك قسم شمالیسندن عبارت اولان قوزان سنجاغی دخی طاغلق اولوب، ایچ ایل وقوزان طاغلری مشهوردر. اورته‌ده قالان آطنه سنجاغی قونیه ولایتندن حدودینی آیران بلغار طاغنك اتکلریله چقور اووه‌دن، وجبل برکت لواسی دخی بین العوام (کاور طاغی) دینلن وشمالدن جنوبه طوغری سنجاغنك اورته‌سندن کچن جبل برکتله اونك اتکلرندن عبارتدر. بو وجهله ولایتك اکثر طرفلری طاغلق اولوب، چقور اووه ایسه اطراف ثلثه‌سی بو طاغلرله محاط ویالکز جنوب طرفی دکیزه قدر آچیق واسع براووه‌در، که (سیحان) و (جیحان) کبی شمالدن کلن ایکی بیوك نهر بو اووه‌نك ایچندن کچرلر. چقور اووه دنیانك اك کوزل اراضیسندن معدود اولوب، غایت منبت ایسه‌ده، چه فائده که یالکز لدوس روزکارینه آچیق اولوب، زیاده صیجاق اولدیغندن، ونهرلرك طاشمه‌سیله حاصل اولان بطاقلقلردن یازین هواسی پك صیتمه‌لی اولدیغندن، اهالی وعمله طیانه‌میور، وبناءً علیه اکثر طرفلری بطال قالیور. بونکله برابر آطنه ولایتی آناطولینك اك حاصلاتلی ولایاتندن اولوب، کلیتلی بغدای، آرپه، پاموق، پرنج، سوسام، کتن تخمی، شکر قامشی، توتون وسائره حاصلاتی ویرر. هر نوع میوه‌لری دخی چوق اولوب، اوزومندن شراب حاصلاتی دخی واردر. طاغلرنده اورمانلر چوق اولوب، چام، آردیج، میشه، شمشاد کبی آغاجلری چوقدر، وکسیلن کراسته‌دن خیلی اخراجات اولدیغی کبی، قطران ولدین دخی چیقاریلیر. ایچ ایل طاغلرنده وجبل برکتك بعض طرفلرنده کلیتلی یبان زیتون آغاجلری بولنیور. معدنلری دخی چوق ایسه‌ده، هیچ بری ایشلنه‌مکده‌در. معدن صولری‌ده چوقدر. ذکر اولنان سیحان وجیحان نهرلرندن بشقه ایچ ایل سنجاغندن اینن کوك صو دخی خیلی بیوك بر ایرماقدر. بو اوچ ایرماغه ویا طوغریدن طوغری‌یه دکیزه دوکیلن ایکنجی درجه‌ده‌کی نهرلری دخی پك چوق اولوب، بونلرك اك بیوکلری بردان، کورسون صو، قزیل ایرماق، قره صو وسائره‌در. طاغلرك ومرتفع محللرك هواسی سرین وغایت صاغلامدر. اورمانلرده کلیتلی کیك وسائر آو حیوانلریله قپلان دخی بولنور. اهالینك اغنام وصیغیر ودوه واستر کبی حیوانات بیتیه‌لری چوقدر. صنایع محلیه پك

كرى اولوب، باشليجه كليم وچول كبى منسوجاتله بعض كومش معمولاتندن وسختيانندن عبارتدر. بر نوع قالين بز دخى ياپيلير. قونيه وقيصريه وسائر آناطولى طرفلريله ايشليان يوللرى، بلغار طاغنده‌كى (كولك) بوغازندن كچديكيچون، صعب‌المرور ايديسه ده، اخيراً تسويه اولنوب، مكمل بر شوسه ياپلمشدر. برنجى اسكله‌سى اولان (مرسين) دن (طرسوس) شهرندن كچه‌رك، مركز ولايته قدر والئ اسبق عابدين پاشا حضرتلرينك همتيله بو صوك سنه‌لرده بر دمير يول دخى ياپيلوب، ايشلمكده‌در.

بو ولايتك حاوى اولديغى قطعه حدود طبيعيه ايله آيرلمش اولديغندن، اسكيدن برى بر قطعه عد واعتبار اولنه‌رق، زمان قديمده (كيليكيا) اسميله معروف واكثريسنك خرابه‌لرى بولنان برچوق قديم شهر وقصبه‌لرى حاوى ايدى. يونانيلر ساحللرنده بعض قصبه‌لر تأسيس ايدوب، يرلشمشلر ديسه‌ده، ايچ طرفلرى وسواحلك‌ده اكثريسى اهالئ اصليه‌نك النده ايدى. اسكى كيليكياليلر سريانى امتك شعباتندن بر قوم اولوب، اقليم اقتضاسنجه سوريه سريانيلرندن دها بياض اولدقلرندن، يونانيلر بونلره «بياض سر-يانيلر» دخى ديرلردى. كيخسروك خروجنده كيليكيا ايرانك ضبطنه كچمش، بعده بيوك اسكندر طرفندن فتح اولنوب، بونك وفاتنده (سلفقوس) سلاله‌سنك حصه‌سنه دوشمش، وبرآره‌لق مصر بطالسه‌سنك الينه كچمش، وصكره بر طاقم قورصانلرك ملجئ اولمغله، روماليلر بونلرك تنكيلى وسيله‌سيله مملكتى دخى ضبط ايتمشلردى. حضرت عمر فاروق زماننده اصحاب كرامدن ابو عبيده بن الجراح وابو موسى الاشعرى قومانده‌سيله بر سريه كوندريلوب، بو مملكت فتح اولنمش ايسه‌ده، بعده اهمال اولنه‌رق، نهايت ۱۴۰ تاريخ هجريسنده خلفاى عباسيه‌دن منصور بو طرفده‌كى فتوحاتى يكيدن احيا، وهارون الرشيد ايله مأمون توسيع ايتمشلردى. بعده حلبده تشكل ايتمش اولان ملوك حمدانيه‌نك ونهايت قونيه سلجوقيلرينك الينه كچمشيدى. ارطغرل غازى آسياى وسطيدن آناطوليه كلديكنده، رفقاسى طرف طرف يرلشديرلدكلرى صره‌ده، (بوزاوقلى) خانك قبيله‌سى دخى آطنه طاغلرنده يرلشديريلوب، شمديكى اهالئ جبال اونلرك نسلندن اولدقلرى كبى، ايچ ايل طرفنه دخى كلينلى تركمان قبائلى توطين اولنمشيدى. دولت سلجو-قيه‌نك انقراضنده مذكور (بوزاوقلى) خانك اولادندن (يوره‌كير) ك اوغلى رمضان بك دخى سائر رؤسا مثللو آطنه طرفلرنده اعلان استقلال ايله، ۷۸۰ دن ۹۷۰ تاريخنه قدر ۱۹۰ سنه حكومت سورن (رمضان اوغللرى) فاملياسنك مؤسسى اولمشدر. بونلر ايكيده برده مصر چراكسه‌سيله محاربه ومقاتله‌دن خالى اولمدقلرندن، ياوز سلطان سليم حضرتلرينك مصر اوزرينه اولان سفرنده مملكتى پادشاه مشاراليه تسليم ايتمشلرسه‌ده، سلاطين عثمانيه حضراتى اكثريا ينه كنديلرندن والى تعيين ايده‌رك، ادارهٔ مملكت ايتديرمشلرى. آنجق عشايرك دره بكلرى كيف مايشا حركت ايتدكلرندن، ۱۲۸۰ ده بونلرك اداره‌سنه ختام ويريله‌رك، چقور اووه واطرافنده‌كى طاغلر تحت اطاعته آلنمش، و ۱۲۸۴ ده آطنه وقوزان وجبل بركت ملحق بولندقلرى حلب ولايتندن وايچ ايل سنجاغى دخى قونيه ولايتندن آيريلوب، بر-لشديريله‌رك، آطنه ولايتى تشكيل اولنمشدر.

آطنه } سنجاغى. همنامى اولان ولايتك مركز لواسى بولنان بو سنجاق آطنه ولايتك اك منبت، اك كوزل واك قابل اعمار قسمندن عبارت اولوب، ولايتك اورته‌سنده بولنمغله، جهت جنو-بيه‌سى ينه آق دكيزله محدود اولديغى حالده، شرقاً جبل بركت، شمالاً قوزان، شمال غربى طرفندن قونيه ولايتنه ملحق اولان نيكده وقونيه، غرب جنوبى طرفندن دخى ايچ ايل سنجاقلريله محاطدر. مساحهٔ سطحيه‌سى تقريباً ۱۵۰۰۰ مربع كيلومتره اولوب، غرب شمالى جهتى بلغار طاغى سلسله‌سنك اتكلرندن وجنوب شرقى قسمى دخى چقور اووه‌دن عبارتدر. سيحان وجيحان ايرماقلريله بلغار طاغى اتكلرندن آقان متعدد نهرلر بو سنجاغى اروا ايديور. بو سنجاق ٤ قضادن مركب اولوب، نفس آطنه قضاسى سنجاغك شرق جنوبى طرفندن عبارت، قره عيسالى قضاسى بونك شمال طرفنده، طرسوس قضاسى جهت غربيه‌سنده ومرسين قضاسى‌ده طر-سوس قضاسنك غرب جنوبى جهتنده‌در. بو درت قضا من حيث المجموع ۱۸ ناحيه‌يى جامعدرلر.

آطنه } قضاسى. اطنه ولايت وسنجاغنك مركز قضاسى اولوب، سنجاغك شرق

جنوبی قسمندن عبارت اولمغله، جنوباً بحر سفیدله، شرقاً جبل برکت سنجاغیله، شمالاً عبسالو قضاسیله، غرباً دخی طرسوس قضاسیله محدود ومحاط، وبر وجه آتی ٨ ناحیه‌یی جامعدر: مهاجرین، قره طاش، مسیس، سرقنطی، قارصندی، یوره کیر، جانب شهر، قره حاجیلو. بونلردن صوك اوچی قریبلری جهتیله مرکزدن اداره اولنوب، دیکر بشنك مدیرلری واردر. بو قضانك اراضیسی کاملاً چقور اووه‌ده واقع اولوب، آطنه ولایتنك اك منبت محلیدر. آطنه قضاسنك، ١٠٧٠٠ ی مسلم و ١٢٢٥ ی خرستیان اهالی‌یه مخصوص اوله‌رق، جمعاً ١١٩٢٥ خانه‌سی، تقریباً ٥٠٠٠٠ نفوسی، ١٨ جامع شریفی، ٣٨ مسجدی، بر رشدیه مکتبی، ٢٥ صبیان مکتبی، ٣٥ مدرسه‌سی، ٨ تکیه‌سی، ٥ کلیساسی، ٤ حمامی، ٥٥ دکیرمنی، ١ دباغخانه‌سی، ٥ بویا باصمه خانه‌سی و ٧ فابریقه‌سی واردر.

آطه { ادرنه ولایتده مرکز ولایته ملحق وادرنه شهرینك جهت جنوبیه‌سنده واقع بر کوچك ناحیه‌در، که بر قاچ نهرك آره‌سنده بولندیغی ایچون آطه دنیلمشدر.

آطه { بیوك — ونام دیکرله بك آطه‌سی. [«بك آطه‌سی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آطه { آمیرال — سی، قوش — سی، بوزجه — وساره. [ترکیبلرینك ایلك جزئی ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

آطه اووه‌سی { ادرنه ولایتده ادرنه شهرینك جنوب غربیسنده مریچ نهرینك صاغ طرفنده واسع بر اووه‌در، که اطرافنده بر طاقم کوزل اورمانلر بولنور. بو اووه‌ده‌کی کویلر مرکز ولایته ملحق بر ناحیه تشکیل ایدیورلر.

آطه پازاری { شهر امانتنه ملحق ازمید سنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه‌در، که ازمیدك ٤٨ کیلومتره شرقنده وصقاریه نهرینك ساحل یسارنده ونهر مذکورك قره دکیزه اولان منصبندن ٦٥ کیلومتره قدر یوقاریده واقع اولوب، ٤٠٠٠ قدر اهالیسی واردر. — آطه پازاری قضاسی ازمید سنجاغنك شرق شمالی قسمندن عبارت اولوب، شمالاً قره دکیزله شرقاً قسطمونی ولایتنك بولی سنجاغیله، غرباً قاندره ونفس ازمید قضالریله، جنوباً دخی کیوه قضاسیله محدود ومحاطدر. بو قضا خندق، آب صافی، صاری چایر وصبانجه ناحیه‌لرینی جامعدر. صبانجه ناحیه‌سنك شمالنده آطه پازارینك ١٠ کیلومتره قدر غرب جنوبیسنده ینه صبانجه نامیله بیوك بر کول بولندیغی کبی، قضانك شرق طرفنده دخی خندق ناحیه‌سیله بولی سنجاغی آره‌سنده (افنتی) اسمیله بر کول واردر، که صویی لذیذ وبالیغی چوق اولوب، اطرافی آغاجلق وسازلقدر. صقاریه نهری جنوبدن شماله طوغری بو قضانك ایچندن کچوب، صاغدن بر قاچ دره دها اخذ ایتدیکی کبی، بو قضا ایله بولی سنجاغنك حدودینی آیران (میلان) نهری دخی جنوبدن شماله طوغری آقه‌رق، قره دکیزه دوکیلور.

آطه قلعه‌سی { ودین سنجاغنده فتح الاسلام جوارنده متین بر قلعه‌در. اداره عثمانیه زماننده مرکز لوایه ملحق بر ناحیه مرکزی ایدی. ١٢٣٠ تاریخنده صربستان اختلالی صره‌سنده بو قلعه‌نك محافظی رجب اغا اعدام قلنمش اولمغله، برادرلری قلعه‌نك ایچنه قپانه‌رق، وفتح الاسلام وجوارلرینی دخی ضبط ایده‌رك، اعلان عصیان ایتمشلر؛ ومؤخراً صربیه‌یه کیدن تپه دلنلی علی پاشانك اوغلی ولی الدین پاشانك توسطیله استیمان ایتمشلردی.

آطه کویی { دوبریجه قطعه‌سنده طونه‌نك ساحل یمیننده وسلستره‌نك ١٠ کیلومتره قدر شرقنده بر بیوك قریه اولوب، (اوستروو) دخی دنیلیر.

آطه‌لر { قضاسی. شهر امانتنه ملحق بر قضا اولوب، مرمره‌ده درسعادته وآناطولی ساحلنه قریب یعنی ازمید کورفزی مدخلنك غرب شمالیسنده واقع طقوز آطه‌دن مرکبدر. بو آطه‌لرك ایکیسی بیوك، اوچی اورتانجه ودردی دخی کوچك اولوب، اصل ترکجه اسملری (قزیل آطه‌لر) در. بونلرك اك بیوکلری اولان (بیوك آطه) ونام دیکرله (بك آطه سی) ایله (هکبه‌لی آطه) واورتانجه‌لردن (قینه‌لی آطه) ایله (بورغاس) وصدف آطه‌لری مسکون اولوب، علی الخصوص بیوك آطه پك معموردر، وکوندن کونه ترقی ایتمکده‌در؛ هکبه‌لی آطه‌ده دولتك بحریه مکتبی ایله روملرك بری تجارته ودیکری پاپاس یتیشدیرمك اوزره، علوم دینیه‌یه

مخصوص ایکی مکتبلری واردر. خیرسز، یاص، طاوشانلی وپنبه آطه‌لری ایسه ایصسز اولوب، یالکز برنده مصر خدیوینه مخصوص بر کوشك و باغچه واردر. بو آطه‌لرك مسکون اولانلریله درسعادت آره‌سنده صباح اقشام بر قاچ دفعه واپور ایشلر. بو آطه‌لرك هواسی معتدل وغایت صاغلام ولطیف اولوب، علی الخصوص ضعیف البنیه اولانلره پك ایی کلیر.

آطه‌لر دکیزی (Archipel) بحر سفیدك فروعاتندن اوله‌رق، شرقاً آناطولینك سواحل غربیه‌سیله، شمالاً روم ایلینك سواحل جنوبیه‌سیله، غرباً یونانك سواحل شرقیه‌سیله، جنوباً دخی کرید آطه‌سیله محدوددر. جنوب غربی طرفندن کرید آطه‌سیله موره‌نك (مالیا) برونی آره‌سنده‌کی مسافه آطه‌لر دکیزیله بحر سفید آره‌سنده بر قپو حکمنده اولدیغی کبی، کریدك منتهای شرق شمالیسیله آناطولینك غرب جنوبی ساحلی آره‌سنده دخی قاشوط، کرید وردوس آطه‌لری، آره‌لرنده برر مدخل براقه‌رق، بو ایکی دکیز آره‌سنده بر خط فاصل تشکیل ایدرلر. شمال شرق طرفندن آطه‌لر دکیزی قلعهٔ سلطانیه بوغازی واسطه‌سیله مرمره ایله اختلاط ایدر. شمالدن جنوبه اولان بویی ۵ ½ درجه یعنی ۶۱۰ کیلومتره، وشرقدن غربه اولان اکنك حد اوسطی تقریباً ۲۵۰ کیلومتره‌در؛ مالیا بروندن کرید، کرپه وردوس طریقیله آناطولینك ساحلنه قدر حدود جنوبیه‌سنی مشعر اولان قوس موهوم ایسه ۵۵۰ کیلومتره طولنده‌در. آطه‌لر دکیزی ۳۰′ ۳۵° ایله ۴۱° عرض شمالی و ۲۱° ایله ۴۳′ ۲۵° طول شرقی آره‌سنده ممتد اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۶۴۷۰۰ مربع کیلومتره‌در. اسکی یونانیلر بو دکیزه (اکئون پلاغوس) یعنی (اکه) دکیزی دیرلردی؛ مؤخراً (آرخیپلاغوس) یعنی «باش دکیز» دیمشلردر، که اوروپالیلر بونی (آرشیپل) صورتنده تحریف ایتمشلردر. بو دکیز آطه‌لرله مملو اولدیغیچون، (آرشیپل) لفظنك معنای اصلیسنه اعتبار اولنمقسزین، بو اسم کرهٔ ارضك اوزرنده صورت مجتمعه‌ده بولنان بر چوق آطه‌لرك هیئت مجموعه‌سنه دخی ویرلمشدر. [«جزایر مجتمعه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بو دکیز بیوك وکوچك بر چوق آطه‌لرله مملو اولدقدن بشقه، سواحلی دخی بر چوق شبه جزیره وکورفزلری وبوغاز ولیمانلری حاوی اولدیغندن، سواحلنده وآطه‌لرنده ساکن بولنان اقوامی اسکیدن بری کمیجیلکه میل ورغبته مجبور ایتمشدر. کورفزلرینك باشلیجه‌لری آناطولی ساحلنده: سومبکی، استانکوی، مندلی، قوش آطه‌سی، صیغه‌جق، ازمیر، چاندرلی، مردلج وادرمید؛ روم ایلی ساحلنده: ساروس، رندنه، آینوروز (ونام دیکرله طاوّق کورفزی)، کسندره، سلانیك؛ یونان ساحلنده دخی: غلوس، ازدین، اکینه وآناپولی کورفزلریدر. بو سواحلده ازمیر، سلانیك وآتنه کبی اوچ جسیم ومهم شهر بولنیور. بو دکیزك قعری خیلی درین اولوب، ایچنده‌کی آطه‌لر قعر دریادن دیکنه یوکسلن برطاق طاغلرك ذروه‌لرندن عبارتدر، که بو تحت البحر طاغلر یونان ایله آناطولی جبالنك واسطهٔ ارتباطی مقامنده‌در. سیسام آطه‌سنك غرب شمالی جهتنده درینلکی ۱۲۰۰ متره اولدیغی محققدر. بو دکیزده‌کی آطه‌لرك بیوجکلری ۴۸ اولوب، اك بیوکلری کرید وآغریبوز؛ ایکنجی درجه‌ده ردوس، مدللی، ساقز، سیسام؛ اوچنجی درجه‌ده لمنی، بوزجه آطه، استانکوی، آندره، نقشه، شیره وسائره‌در. بو آطه‌لرك آسیا قطعه‌سنه منسوب اولانلری کاملاً دولت عثمانیه‌یه عائد اولدقلری کبی، آوروپادن معدود اولانلردن دخی روم ایلیه قریب اولان طاشوز، ایمروز، سمدرك ولمنی آطه‌لریله کرید جزیره‌سی دولت مشار الیهایه عائد اولوب، دیکرلری یعنی (کیقلاده) وشمالی اسپوراده آطه‌لری دخی یونانه تابعدر. کریددن ماعدا دولت عثمانیه‌یه تابع اولان آطه‌لرك مجموع اهالیسی ۱۵۰۰۰۰، ویونانه تابع اولانلرك کیلر ۱۲۳۰۰۰ که جمعاً ۲۷۳۰۰۰ نفوس راده‌لرنده اولوب، اکثریسی رومدر؛ یالکز ردوس ومدللیده خیلی ترك اهالی وساقز وکریدده دخی خیلی اهالیٔ مسلمه بولندیغی کبی، یونان آطه‌لرندن بر چوغنده دخی مستقلاً ویاخود روملرله قاریشیق خیلی خرستیان آرناوٗدلر بولنمقده‌در. آطه‌لر اهالیسنك اکثریسی کمیجی وسونکرجی اولوب، بیوك ومنبت آطه‌لرده زراعتله مشغول اولانلری دخی واردر. آطه‌لرك اکثریسی اراضیٔ برکانیه‌دن اولوب، حتی یونانه تابع اولان

(صانتورون) آطه‌سنده‌کی برکان الآن آتش افشاندر. هوالری غایت لطیف، معتدل وصاغلام اولوب، آطه‌لرك بعضیسی وعلی‌الخصوص کوچکلری طاشلق ایسه‌ده، منبت اراضیلری دخی واردر، وپك چوق اوزوم، زیتون، پورتقال، لیمون وسائره حاصل اولوب، کوزل شرابلر یاپیلیر. آطه‌لر دکیزینك فرطونه‌لری وعلی‌الخصوص لدوسده طالغه‌لری خیلی شدتلیدر، ودکیزك سطحنه قریب کثرت اوزره بولنان قیالر سیر سفائن حقنده مخاطره‌دن خالی دکلدر. آطه‌لردن هربری حقنده کندی اسمی صره‌سنده معلومات کافیه ویریله‌جکدر.

آطه‌لی { یاخود آطوی (مصطفی بن حمزه —) اون برنجی عصر هجریده یاشامش متأخرین نحویوندن اولوب، برکوینك «اظهار الاسرار» عنوانلی نحو رساله‌سنه «نتائج الافکار» نامیله عربی العباره بر شرح یازمشدر، که بر طاقم مطالعات دورادورانه‌یی حاوی ایسه‌ده، اکثر تفصیلاتی متنك مبنی علیهی اولان علم نحوه تعلق ایتمدیکندن، تدریس وتدرسی اضاعهٔ وقتی موجبدر.

آطه‌ویران { انقره ولایت وسنجاغنك بکپازاری قضاسنده برقاچ قریه‌دن عبارت بریردر. [«بکپازاری» ماده‌سنه مراجعت.]

آطیس { سیواس ولایت وسنجاغنك یلدیزایلی قضاسنده بر ناحیه‌در.

آغا ابراهیم پاشا { (حلمی ابراهیم پاشا دخی دیرلر) سلطان سلیم خان ثالث حضرتلرینك اواخر سلطنتلرنده مسند صدارتی احراز ایتمش وزرای عظامدن اولوب، یکیچری طائفه‌سندن اوجاق بیت المالجیسی محمد آغا اسمنده بر شخصك اوغلیدر، واسکدارده والدهٔ عتیق جامعی قربنده قاسم آغا محله‌سنده ۱۱۶۰ سنه‌سنده طوغمشدر. پدرینك مسلکنه سلوکله، زمرهٔ بکتاشیانه دخول ایدوب، قندیه وطربزون کبی بعض محللرده آغالق ایتدکدن‌صکره، درسعادته عودتله، یکیچری اوجاغنده قطع مراتب ایده‌رك، یکیچری آغالغنه واصل اولمش؛ ودرایت واقتداری مسلم اولمغله، اسماعیل پاشانك عزلی اوزرینه، ۱۲۲۱ تاریخنده مسند صدارتی احراز ایتمشدر. او صره‌ده روسیه محاربه‌سی ظهور ایتمکله، بالذات باش قوماندانلغی درعهده ایده‌رك، طونه ساحلنه عسکر سوقیله، اوراده بولندیغی اثناده، سلطان سلیم حضرتلرینك فراغتنی منتج اولان وقعهٔ معلومه ظهور ایتمکله، اورته‌لق هرج ومرج اولدیغی صره‌ده، طونه ساحلنده دخی بر طاقم خذله دائرهٔ اطاعتدن چیقوب، پاشای مشارالیهك حیاتنه قصد ایتدکلرندن، علمدار مصطفی پاشانك چفتلکنه چکلمکه مجبور اولمشیدی. بوخبر سلطان مصطفی حضرتلرینه واصل اولنجه، دفع فتنه ایچون، سردارلغه چلبی مصطفی پاشا نصبله، صاحب‌ترجمه‌دخی بوسنه والیلکنه نصب بیوریله‌رق، بش آلتی‌سنه بو والیلکده‌بولنمشدر.

آغا احمد عالی { عن‌اصل ایرانلی وآغا شیعهٔ علینك اوغلی اولوب، هندستانده امرار عمر ایتمش بر شاعردر، که «مؤید برهان» عنوانیله علم لغته و «رسالهٔ اشتقاق» نامیله صرفه دائر ایکی اثری و«رسالهٔ ترانه» و«هفت آسمان» وسائر بعض تألیفاتی واردر. ۱۲۹۰ تاریخ هجریسنده مدراسده وفات ایتمشدر.

آغاپت { (St Agapet) میلادك ۵۳۵ تاریخندن ۵۳۶ تاریخنه دك پاپالق ایتمش بر پاپادر، که غوتلرك حکمداری (تئودات) له ایمپراطور (جوستنیان) آره‌سنده مصالحه‌یه توسط ایتمك ایچون، قسطنطینیه‌یه دخی کلمشیدی. قتولیکلر بونی اعزه صره‌سنه چکیروب، ایلول افرنجینك ۲۰ سنده یورطیسنی اجرا ایدرلر.

آغاپت { (Agapet) قسطنطینیه‌لی بر راهب ایدی، که ایمپراطور جوستینیانك تخته جلوسنده نصایحی حاوی یازوب ویرمش اولدیغی لاتینجه بر کتابله شهرت بولمشدر. بو کتابی فرانسه قراللرندن اون اوچنجی لویی کنجلکنده فرانسزجه‌یه ترجمه ایتمشدر.

آغاتارخید { (Agatharchide) منتشا سنجاغنه مصادف اولان (قاریا) مملکت قدیمه‌سنده نشأت ایتمش یونان قدیم جغرافیونندن اولوب، میلاددن ۱۵۰ سنه اول طوغمشدر. بر بحر احمر سیاحتنامه‌سیله بر ایران تاریخی یازمش ایسه‌ده، ایکیسندن‌ده یالکز بعض فقره‌لر بولنه‌بیلمشدر.

آغاتارخوس { (Agatharque) میلاددن بش عصر اول سیسام جزیره‌سنده ظهور ایتمش بر ماهر رسامدر، که او وقتکی تیاترولرك نقش وتصویرنده ابراز مهارت ایتمشدر.

— پریقلس دورنده بو ناملە آتنەدە دخی بر مشهور هیکلتراش وار ایدی.

آغاتمر (Agathémère) میلادك اوچنجی عصری یونان مؤلفیندن اولوب، بطلیوسك جغرافیاسنی اختصار ایتمشدر.

آغاتوقلیس (Agathocle) سیچلیا حکمداری اولوب، میلاددن ٣٦١ سنه اول جزیرهٔ مذکورەنك (ترن) شهرنده طوغمش؛ وپدری کرمیتجی ایکن، کندیسی عسکر یازیلوب، قوماندانلق رتبەسنه نائل اولمش؛ وقبل‌المیلاد ٣١٧ تاریخنده بر حیله ایله سیراقوسه شهرینی ضبط ایله دیونی لغو ومنع ایدەرك، اراضی‌یی اهالی‌یه مساوات اوزره تقسیم ایتمش؛ وسیچلیانك اکثر طرفلرینی ضبط ایتمش اولان قارتاجلیلره اعلان حرب ایدوب، کندیلرینی جزیرەدن اخراجه وبتون سیچلیایی کندی ادارەسنه آلمغه موفق اولدقدن صکره، آفریقایه دخی یکوب، قارتاجلیلرله محاربه ایتمش ایسەده، مؤخراً تبعەسی ظلمی چکەمیوب اختلال ایتدکلرندن، قارتاجلیلردن استمداده مجبور اولوب، مقابلةً سیچلیادەکی مستملکات قدیمەلرینی اعاده ایتمکه مجبور اولمش؛ و او صرەده تورونی (آرخاغات) طرفندن بالتسمیم، قبل المیلاد ٢٨٩ تاریخنده ٧٢ یاشنده وفات ایتمشدر. قارتاجلیلره قارشی آفریقایه سوق عسکر ایتدیکی وقت، عسکردن عودت امیدینی رفع ایله، غالبیته تحریص ایچون، کمیلرینی یاقش اولدیغی مرویدر. طارق بن زیاد دخی اندلسه یچدیکی وقت بویله یاپمشدر. (وولتر) (آغاتوقلیس) ی مبنی علیه اتخاذ ایدەرك بر تیاترو کتابی یازمشدر، که بوقبیلدن اولەرق، صوك اثریدر.

آغاتون (Agathon) یونان قدیم شعراسندن اولوب، شاعر مشهور (اورپید) ك معاصری ورقیبی ایدی. میلاددن ٤٠٠ سنه اول وفات ایتمشدر. یازدیغی کتابلرینك مبنی علیهی، وقتنك شعراسی عادتنه مغایر اولەرق، دائما تاریخ واساطیردن آلمیوب، بعض مفروض وکنایەلی اشخاص ایجاد ایدردی. بعض مضحکەلر دخی یازمشدر. آثاری محو اولوب، یالکز بعض پارچەلری بولنه‌بیلمشدر.

آغاتون (St Agathon) میلادك ٦٧٨ تاریخندن ٦٨٢ تاریخنەدك مسند نشین اولمش بر پاپادر، که عن اصل سیچلیانك پالرمو شهرندن ایدی. پاپالرك پاپالق مسندینه اوتوردقلری وقت ایمپراطوره مخصوص بر ویرکی ویرمك عادتنی بو پاپا قالدیرمشدر. اعزه صرەسنه چکوب، کانون ثانیٔ افرنجینك ١٠ نده یورطیسی اجرا اولنور.

آغاته (Agathe) سیچلیانك پالرمو شهرنده بر قیز ایدی، که میلادك ٢٥١ تاریخنده سیچلیا والیسی (کینتیا نوس) طرفندن اشکنجه ایله قتل ایدلمش اولمغله، اعزه صرەسنه چکوب، علی‌الخصوص سیچلیالیلرك بوکا زیادەسیله اعتقادلری واردر، وشباط افرنجینك بشنده یورطیسنی اجرا ایدرلر.

آغاته (Agatha) فرانسەنك (آغده) شهرینك اسم قدیمیدر. [«آغده» مادەسنه مراجعت بیوریله.]

آغاتیاس (Agathias) میلادك آلتنجی عصری روم مورخلرندن اولوب، ایمپراطور (جوستنیان) ك بر تاریخنی، ویونان قدیم مشاهیر مؤلفیننك آثاردن بعض فقرات منتخبەیی جامع بر منتخبات تألیف ایتمشدر.

آغاتیرسه (Agathyrses) آوروپانك شمال شرق طرفلرنده ساکن بولنمش اولان اقوام قدیمەنك بریدر، که (هرودوت) ك قولنجه (قارپات) طاغلرنده، (پلین) ك قولنجه آوروپا (اسکیتیا) سنده یعنی روسیه طرفلرنده بولنورلردی. روما مورخلرندن اولوب میلادك دردنجی عصری اواخرنده یازان (آمیان) بو قومك او وقت دخی موجود، و (اولغا) طرفلرنده ساکن بولندیغنی بیان ایدیور. مشهور (آتیلا) بونلری مغلوب ورام ایدوب، کندی اوغللرندن برینی اوسترینه حکمدار نصب ایتمشیدی.

آغاج قره —، دده —، قرق —، اویمەلی — وسائره. [بو ترکیبلرك ایلك جزئلری مادەلرینه مراجعت بیوریله.]

آغاج دکیزی ازمید سنجاغنك شمال قسمنده واسع بر طاقم اورمانلردر، که اسمندن دخی آکلاشلدیغی کبی، بربرلرینه ملاصق وپك صیق آغاجلری اولوب، ایچلرنده خیلی کراسنه واودون کسیلیر.

آغاجلی ازمید سنجاغنك قاندره قضاسنه تابع بر ناحیەدر، که قضانك جهت

غربیه‌سنده وازمیدك شمالنده واقع اولوب، اورمانلری چوق اولمغله، بو اسمله تسمیه اولنمشدر.

آغاجی { (میرزا ابو الحسن —) آل سامان دولتی رجالندن وبخارا فصحای شعراسندن وعصرینك فضلاسندن اولوب، قار یاغیشنی مصور اولان بو قطعه جمله اشعارندندر:

بهوا در نکرکه لشکر برف
چون کنند اندرو همی پرواز
راست همچون کبوتران سفید
راه کم کردکان زهیبت باز

آغا حسین پاشا { یکیچری اوجاغندن یتیشه‌رك، سلحدار علی پاشانك سوقیله، یکیچری آغالغنه قدر ترقی ایتمش، ومؤخراً وزارتله بوغاز محافظلغنه نصب اولنمشیدی. یکیچری اوجاغنك لغو ورفعی وقعه‌سنده پك چوق خدمتی کورلمکله، ۱۲٤۱ تاریخنده سرعسکرلك مسندی ایجاد اولندیغنده، برنجی اوله‌رق سرعسکر اولمش؛ و۱۲٤۳ده سرعسکرلکدن عزل، ویرینه خسرو پاشا نصب اولنه‌رق، کندیسی ادرنه والیلکنه تعیین اولنمشیدی. ۱۲٤۷ تاریخنده، مصر وقعه‌سنك ظهوری اوزرینه، سردار اکرم اولوب، حلب اوکنده انهزامی وقوع بولمغله، یرینه رشید پاشا تعیین اولنه‌رق، انفصال ایتمشدر. مؤخراً بر قاچ دفعه ودین والیلکنه تعیین اولنوب، اون سنه قدر ودین ایالتنی اداره ایتمش؛ و۱۲٦٥ تاریخنده ودین والیسی ایکن ارتحال داربقا ایدوب، شهر مذکورده دفن اولنمشدر. هر نه قدر امی ایدیسه‌ده، کار آزموده وشجیع بر آدم اولوب، علی الخصوص یکیچری وقعه‌سنده‌کی خدمتی حسبیله، عمومك حرمتنه نائل اولمشیدی. عمرینك صوك سنه‌لرنده کوزلرینه عمی طاری اولمش ایدوکی مرویدر.

آغا حسین حسنی پاشا { یکیچری اوجاغندن یتیشوب، سلطان مصطفی خان ثالث حضرتلرینك دور سلطنتلرنده، آغا محمد پاشانك عزلی اوزرینه، میر میرانلقله قپودان پاشا اولمش، و ۱۱۸۲ تاریخندن ۱۱۸٦ تاریخنه دك بش سنه بو مسندده بولنه‌رق، رتبۀ وزارته دخی نائل اولمش، وقندیه‌ده ارتحال ایتمشدر.

آغا حسین خوانساری { ایرانك متأخرین حکماسندن اولوب، هجرت نبویه‌نك اون برنجی عصری اواسطنده طهران ایله کاشان آره‌سنده واقع خوانسار قصبه‌سنده طوغمشدر.

آغادس { (Agadès) آفریقاده صحرای کبیرك اورته‌سنده بولنان (آیر) نام واسع واحك جنوب طرفنده وفزاندن (حوصه) نك (سقوطه) شهرینه کیدن کاروان طریق اوزرنده واقع بر شهر اولوب، (غاط) شهرینك ۲٤ کون جنوبنده‌در. بو شهر وقتیله بیوك بر تجارتکاه اولوب، شمدی اسکی اهمیتی تنزل ایتمش ایسه‌ده، ینه اون بش یکرمی بیك نفوسی واردر. آغادس شهرینك سکز عصر اول تأسیس ایدلمش اولدیغی مظنون اولوب، هر نه قدر که اهالئ قدیمه‌سی بربر جنسنه منسوب بولنمشلرسه‌ده، شمدیکی حالده شهرده (طمبوقتو) نك لسانی اولان (سونغایی) لسانی سویلنمکده‌در. او جوارلر حاکمنك مقری اولوب، تقریباً °۱۷ عرض شمالی و°٥ طول شرقیده واقعدر.

آغادم { (Aghadèm) صحرای کبیرده سوداندەکی چاد کولنك ۱۱ کون شمالنده واقع (تبو) مملکتنده بر کوچك واحدر.

آغازاده { (مولی محمد) اونبجی عصر هجری موالیسندن اولوب، منسوب بولندیغی بعض ذواتك التماسی اوزرینه، ابو السعود افندینك حلقۀ تدریسنه دخی داخل اولمش، وبعض مهم مدرسلکلرده وقضالرده دخی بولنمش ایسه‌ده، جهلیله شهرت بولمشیدی. ۹۹۳ تاریخنده وفات ایتمشدر.

آغاسیاس { (Agasias) میلاددن ایکی عصر اول (افس) یعنی آیا صلوغ شهر قدیمنده نشأت ایتمش بر هیکلتراشدر.

آغاسیز { (Agassiz) اسویچره‌نك مشاهیر طبیعیوننندن اولوب، میلادك ۱۸۰۷ تاریخنده (وود) ناحیه‌سنك (اوربه) شهرنده طوغمش، و ۱۸۷۳ ده ممالك مجتمعه‌نك بوستون شهرینك قربنده (قامبریج) قصبه‌سنده وفات ایتمشدر. مستحاثه حالنده بولنان بالیقلر، طاتلی صو بالیقلری، مستحاثه حالنده بولنان حیوانات ناعمه، بوز یغینلری، علم حیواناته متعلق کتابلر حقنده وسائر مواد طبیعیه‌یه متعلق بر چوق کتابلر یازمشدر، که ارباب فن عندنده پك معتبردر. علوم طبیعیه‌ده ائمه‌دن معدود اولوب، تحریات فنیه اجراسیچون آمریقای شمالی

وجنوبیه برقاچ دفعه سیاحت ایتمش؛ وممالك مجتمعه ده پك چوق شهرت واعتبار قزانوب، بر مکتب دخی تأسیس ایتمش؛ واغنیای تجاردن بری طرفندن بیوك بر مکافاتٔ نقدیه یه نائل اولمشیدی. فرانسه آقادمیاسی طرفندن دخی «مخبر» عنواننه نائل اولمشیدی.

آغا محمد پاشا { یکیچری اوجاغنده یتیشوب، رتبهٔ وزارته نائل اولمش؛ وسلطان مصطفی خان ثالث حضرتلرینك زمان سلطنتلرنده ۱۱۸۲ تاریخنده، ملك محمد پاشانك ایکنجی دفعه‌کی عزلی اوزرینه، قپودان دریا اولوب، بر سنه صکره عزل اولمشدر. صکره‌کی احوالنه دسترس اولنه‌مامشدر.

آغا محمد خان قجار { [«آقا محمد خان قجار» ماده‌سنه مراجعت.]

آغاملا { هندستان پادشاهلرندن مشهور اکبر شاه ایله خلفی جهانکیرك زمان سلطنتلرنده (آصف خان) نامیله وزارت ایتمش اوچ ذاتك جدی اولوب، دواتدار لقبیله معروفدر.

آغا ممنون { میلاددن اون بر اون ایکی عصر اول موره شبه جزیره‌سنده آرغوس شهرینك حکمداری اولوب، عموم یونان حکمدارلری (تروآ) سفرینه کیتدکلری وقت، بونی رئیس وباش قوماندان انتخاب ایتمشلردی. آغریبوزك قارشیسنده یونان سفائننك محل ملاقاتی اولان (آولیس) شهری اوکنده دونما بر مخالف روزکاره تصادف ایتمکله، آغا ممنونك کندی قیزی (افیجیا) یی قربان ایتمش اولدیغی مرویدر. تروآ شهری اوکنده اثنای محاربه‌ده آخیلاوسك اسیرا یتمش اولدیغی (بریزایس) اسمنده بر قیزی آغاممنون ضبط ایتمکله، بوندن طولایی حاصل اولان نفاق ینه آغاممنونك مذکوره‌یی آخیلاوسه اعاده ایتمسیله ختام بولمشیدی. آغاممنون وطننه عودتنده، (اجیست) اسمنده بر یینی سومش اولان قاریسی (قلیتمسترة) طرفندن قتل اولنمش؛ ومؤخراً اوغلی (اورست) والده‌سنك دوستنی اولدیرمکله پدرینك انتقامنی آلمش. بو وقعه یونان قدیم مشاهیر شعراسندن (اسکیل) طرفندن فاجعه صورتنده نظم اولنمش، واوروپا شعراسنك برچوغی دخی بونی فاجعه‌لرینه مبنی علیه اتخاذ ایتمشلردر.

آغامه { (Agamé) حبشستانك (تکره) خطه‌سنده بر ایالت اولوب، مرکزی (آدیکرات) شهریدر.

آغامید { (Agamède) یونان قدیمك مشاهیر معمارانندن اولوب، برادری (تروفونیوس) ایله برابر مشهور (دلف) معبدینی بنا ایتمش اولدقلری مرویدر. [«تروفونیوس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آغامیر { (معتمد الدوله) هندستانك اوده خطه‌سی حکمداری غازی الدین حیدرك وزیری اولوب، ۱۲٤۲ تاریخ هجریسنده عزل اولنمغله، کانپور شهرینه چکیلوب، ۱۲٤۷ ده اوراده وفات ایتمشدر.

آغانکئو { (Angangueo) مکسیقه‌نك (میشوآقان) ایالتنده متعدد معدنلر چیقاریلان بر محلده واقع کوچك بر قصبه اولوب، ۲۰۰۰ اهالیسی واردر.

آغانه { (Agana) بحر محیط کبیرك (مقرونیسیا) قطعه‌سنده واقع (ماریانه) آطه‌لرینك اك بیوکی اولان (غوآم) آطه‌سنده بر شهردر، که آطه‌نك ساحل غربیسنده (آپره) لیماننك ۱۸ کیلومتره شمال شرقیسنده ′۳۰ °۱۳ عرض شمالی ایله ′۳۸ °۱٤۲ طول شرقیده واقع اولوب، اسپانیوللر طرفندن تأسیس اولنمشدر. سوقاقلری دوز وکنیش ایسه‌ده، اولری اخشابدن ویردن اوچ قدم یوقاری اوله‌رق، قازیقلر اوزرینه مؤسس وخرما طاللریله مستوردر. یالکز حکومت قوناغی، اوچ مناستر ومکتب، بر کلیسا وبر مخزن طوغله‌دندر. اهالیسی ۳۰۰۰ دن زیاده‌در.

آغانیپه { (Aganippe) یونان قدیمك (هلیقون) طاغنده بر منبع ایدی، که علوم وصنایع حامیه‌لری زعم اولنان (موسه) نام پریلره مخصوص عد اولنوردی.

آغاوه { (Agavé) یونانه مدنیتی ادخال ایدن فنیکه‌لی (قادموس)ك قیزی و(پنتیوس)ك والده‌سی ایدی. [«پنتیوس» ماده‌سنه مراجعت.]

آغجه طاغ { معمورة العزیز ولایتنك ملاطیه سنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ملاطیه ایله حصنمنصور آره‌سنده وملاطیه‌نك ٤۰ کیلومتره قدر جنوبنده واقعدر. — قضاسی طاغلق محللردن عبارت اولوب، (کورنه) و(حکیم خانی) ناحیه‌لرینی ده جامعدر. (زینانلی) نام کرد عشیرتی دخی بو قضانك طاغلرنده ساکندر. قضانك

مجموع اهالیسی تقریباً ٢٥٠٠٠ کشی اولوب، یالکز ٤٠٠ ی ارمنی وقصوری مسلم واکثریسی کرددر. بو قضا داخلنده (شغول) اسمیله معروف بر بوغاز واردر، که اطرافنده بولنان طاغلرده قیالك ایچنه اویولمش بیك بشیوزدن زیاده مغاره واردر. بو مغاره‌لرك پك اسکی بر زمانده مسکن بشر اولملری ملحوظ بولندیغندن، احواللری شایان تحقیقدر.

آغده (Agde) فرانسه‌نك (هرولت) ایالتنده، (هرولت) نهری اوزرنده وبو نهرك منصبندن ٤ کیلومتره یوقاریده ناحیه مرکزی بر شهر واسکله اولوب، ٨٢٣٠ اهالیسی، تجارت محکمه‌سی، بحریه مکتبی، معدن کوری، سفائن انشاسنه مخصوص دستکاهلری، یلکن بزی، چوخه، اسپارماچت وسائره فابریقه‌لری ولیماننده اوچ فناری واردر. بوشهر اسکی اولوب، میلاددن ١٦٣ سنه اول مارسلیاده یرلشمش اولان یونانیلر طرفندن تأسیس، و(آغاته تیخی) یعنی «فال خیر» تسمیه اولنمشیدی.

آغراته (Agrata) ایتالیانك شمالینك (لومبارديا) خطه‌سنده میلان ایالتنك (مونزه) قضاسنده و(مونزه) شهرینك ٥ کیلومتره شرقنده (آدا) نهرینه دوکیلن (مولغوره) چایی اوزرنده واقع بر بیوك قریه اولوب، ٣٥٠٠ اهالیسی واردر. — بو اسمله دیکر بر قریه دها بولندیغندن، بوکا تفریق ایچون، (آغراته بریانچه — Brianza) دیرلر.

آغرافه (Agrapha) یونانك (اڭوایا) قطعه‌سنده بر طاغدر، که (پیندوس) سلسله‌سنك شعباتندن اولوب، (آسپروپوتامو) نهرینه دوکیلن (مکدووه) چاینك غرب طرفنده اوله‌رق، شمالدن جنوبه ممتد اولور. بو طاغك قسم اعظمی بوندن مقدم ممالك عثمانیه‌دن معدود اولوب، ترخاله سنجاغنك (قاردیچه) قضاسنه ملحق بر ناحیه ایدی، که اکثریا اشقیاو خیدودلرك ملجئ اولوردی. — بو ناحیه‌نك اورته‌سندن (آغرافاتیقو) یعنی آغرافه چایی نامیله شمالدن جنوبه بر چای آقوب، (آسپروپوتامو) یه دوکیلور.

آغرام (Agram) واسلاوجه زاغراب (Zagrab) آوستریا ومجارستان دولتنك خرواتستان قطعه‌سنده قطعۀ مذکوره‌نك مرکزی اولان بر شهر اولوب، (صاوه) نهرینك یاریم ساعت قدر شمالنده، ویانه‌نك ٣٨٠ کیلومتره جنوبنده وتریسته‌نك ٢٨٠ کیلومتره شرقنده واقع و٢٠٠٠٠ اهالیی جامعدر. شهر «زیر» و«بالا» اسملریله ایکی‌یه منقسم اولوب، بالاسی (مدرد) یعنی «آپی» دینلن برتپه اوزرنده مؤسس وکبار واغنیایه مخصوص اولمغله، اولری کوزل وسوقاقلری واسع وتمیز وآغاجلر وباغچه‌لرله مزیندر؛ آشاغی محله‌سی ایسه پیس وسوقاقلری طاردر. اك کوزل ابنیه‌سی حکومت قوناغیله بلدیه دائره‌سی وپسقپوسخانه ایله مجلس معارف دائره‌سیدر. مکتبلری وسائر مؤسسات علمیه‌سی پك چوق ومکمل اولوب، پراغه شهری آوستریانك شمالی اسلاولرینك مرکزی اولدیغی کبی، بوده جنوبی اسلاولرینك مرکزیدر. خروات جنسنك تاریخ وادبیاتنه مخصوص بر قاچ جمعیت علمیه‌سی اولدیغی کبی، برزراعت جمعیتی ومکمل بر کتبخانه‌سی دخی واردر. (فیومه) دن صکره آوستریاده اك چوق فابریقه‌لی شهر اولوب، سنه‌ده ٦ دفعه پنایر دخی قورلدیغندن، بربیوك تجارت مرکزیدر. — مرکزی بولندیغی قومیتاته یعنی سنجاق خرواتستانك مرکب بولندیغی اوچ سنجاغك بری اولوب، مساحۀ سطحیه‌سی ٤٥٨٢ مربع کیلومتره، واهالیسی ١٦١٠٠٠ کشیدر.

آغردا (Agrèda) اسپانیانك شمال طرفنده (سوریا) ایالتنده و(سوریا) شهرینك ٤٤ کیلومتره شمال شرقیسنده قضا مرکزی بر قصبه‌در، که (مونقایو) طاغنك اتکنده و(ابره) نهری تابعلرندن (کیلس) چاینك ایکی کنارنده واقع اولوب، ٣٠٠٠ دن زیاده اهالیسی ومذکور چایك اوزرنده کوزل بر طاش کوپریسی واردر. بر قاچ طریقك محل تقاطع والتصاقنده واقع اولمغله، اولدقجه تجارتکاهدر. اسکی برشهر اولوب، اسم قدیمی (ایلورچی) ودها صکره (غرافورچی) ایدی. — آمریقانك (اقوآدور) جمهوریتنده دخی بو اسمده بر کوچك قصبه واردر، که (نوئوه مالاغه) یعنی «یکی ملاقه» دخی دنیلوب، (پوپایان) ك ١٤٠ کیلومتره جنوب غربیسنده واقعدر.

آغروس قونیه ولایتنك حمید سنجاق وقضاسنده بر ناحیه‌در، که ١٢٦٤ خانه و٣٧٠٠ اهالیی جامع اولوب، چکیبورلی نا

حیه‌سیله برلشدیریله‌رك، بر ناحیه تشکیل اولنمشدر.

آغریانس (Agrianes) مریج نهری تابعلرندن (ارکنه) چاینك اسم قدیمیدر. [« ارکنه » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آغریبوز (Eubée) آطه‌لر دکیزینك کریددن صکره اك بیوك آطه‌سی اولوب، الیوم شمال شرقیسنده‌کی کوچك آطه‌لرله برابر یونانك بر ایالتیدر. بو آطه‌نك اصل اسمی (اویبا) اولوب، مرکزی اوکنده‌کی بوغازك اسمی ده (اوریپوس) در، که بونك تحریفیله آغریبوز اسمی حاصل اولمش، و مرکزندن آطه‌یه دخی تعمیم اولنمشدر. بو آطه یونانك ساحل شرقیسی قارشیسنده شمال غربیدن جنوب شرقیه طوغری ممتد اولور اوزون وغیر منتظم بر شکلده اولوب، قره ایله بو آطه‌نك آره‌سنده‌کی بوغاز ایکی‌یه منقسم اوله‌رق، شمالده‌کینه (تالاندی بوغازی) جنوبده‌کینه‌ده (آغریبوز بوغازی) دینور؛ وبو ایکی بوغازك محل اختلاطنده آطه‌نك ساحلی قره‌یه اوقدر تقرب ایدیور، که آنجق ٦٥ متره وسعتده بر بکید قالوب، مرکزی اولان آغریبوز شهری دخی بو نقطه‌ده واقع اولمغله، شهر قره ایله بر کوپری واسطه‌سیله اختلاط ایدیور. بوغازك سائر طرفلری اون اون ایکی کیلومتره وسعتده‌در. آطه‌نك منتهای شمالنده اولان (لیتاده) برونیله منتهای جنوبنده اولان (مانتیلو) برونی آره‌سنده اولان طول اعظمی ١٩٥ کیلومتره، واك طار محلنده ٥، واك کنیش محلنده‌ده ٥٢ کیلومتره‌در. شمالنده‌کی (تریکری) بوغازی بو آطه‌یی یونانك (افتیوتیده) یعنی ازدین سنجاغندن وغلوس کورفزی آغزنده‌کی (بابابجه) شبه جزیره‌سندن، وجنوباً دخی (اورو) بوغازی (آندرو) آطه‌سندن آیرمشدر. بو آطه‌نك اراضیسی عمومیت اوزره طاغلق ایسه‌ده، طاغلرك آره‌سنده غایت منبت دره‌لری وکوچك اووه‌لری دخی واردر. شمال غربیسنده واقع اولان (لیتنیا) طاغی ٩٤٥، وسطلرنده اولان (دیپسو) و(قندیل) طاغلری ١٢٠٥ و ١٣٤٠ وجمله‌سنك اك یوکسکی اولان (دلفی) طاغی دخی ١٩٠٨ متره ارتفاعنده‌در. اك بیوك اووه‌سی دخی مرکزك جوارنده اولان (للانته) اووه‌سی اولوب، ایلیجه‌لریله مشهوردر. زمان قدیمده بو آطه‌ده غایت کوزل سماکی مرمرلر چیقاردی. یونانك هیچ بر طرفی بو آطه قدر منبت ومحصولدار اولمیوب، علی‌الخصوص شمالی طرفنده طاغلری میشه، چام، چنار وسائر آغاجلری حاوی اورمانلرله وکوزل مرعالرله مستور اولدقلری کبی، زیتون آغاجلریله باغلری دخی چوق وحبوبات وسائر محصولاتی بولدر؛ آنجق اهالیسی پك چالیشقان اولمدقلری کبی، یوللری دخی غیر منتظم اولدیغندن، تجارت وثروتی استعدادی درجه‌سنده ترقی ایتمه‌مشدر. (اویبا) اسمی « صیغیری بول » ویا « صیغیری ایی » دیمك اولوب، زمان قدیمده بو آطه‌نك صیغیرلری مشهور ایدیسه‌ده، شمدی نه کثرتجه ونه جنسجه شایان ذکر صیغیرلری یوقدر. مرکزینك (خالکیس) تسمیه‌سی یونان لساننده (خالقوس) دنیلن باقیرك کثرتندن ایلری کلوب، اسکی زمانده باقیر ودمیر معدنلری چوق ایدی، وایی ایشلنیردی. بوکون اك زیاده چیقاریلان معدنی مغنزیا اولوب، سنوی اللی آلتمش بیك قنطار انکلتره‌یه نقل اولنور. بو آطه‌نك باشلیجه اوچ قصبه‌سی واردر، که برنجیسی (خالکیس) دخی دنیلن ومرکزی اولان آغریبوز شهری ایکنجیسی جنوب طرفنده (آیوس ایلیاس) طاغنك اتکنده اولان (قاریستو) یعنی قزل حصار، واوچنجیسی دخی شمالده‌کی (اکسروخوری) قصبه‌لریدر. بو آطه ازمنهٔ قدیمه‌ده برقاچ جمهوریته منقسم اولوب، اك مشهورلری (خالکیس) و(ارتریا) جمهوریتلری ایدی، که تجارتلری قوتیله ماکدونیا، سیجیلیا وایتالیا سواحلنده برطاقم مستملکات دخی پیدا ایتمشلردی. بعده آتنه جمهوریتنك ید ضبطنه کچمش، ومؤخراً ماکدونیا حکمدارلری، ومتعاقباً روماليلر طرفندن ضبط اولنمش، ونهایت ٨٧٥ تاریخ هجریسنده ابو الفتح سلطان محمد خان ثانی حضرتلرینك ید جلادتلریله ممالك عثمانیه‌یه الحاق اولنه‌رق، ١٨٢٩ تاریخ میلادیسنده واقع یونان استقلالی زماننده بو دولته ترك اولنمشدر. آطه اوچ قضایه منقسم اولوب، مرکز ایالتدن بشقه قضالردن برینك مرکزی قاریستو، ودیکرینك دخی اکسروخوری قصبه‌سیدر. کوچك آطه‌لردن عبارت اوله‌رق بو ایالته ملحق بر دردنجی قضا بولندیغی کبی، اسکیرو آطه‌سی دخی قاریستو قضاسنه ملحقدر. آطه تقریباً ٢٤٠ قریه‌یی جامع اولوب، بتون ایالتك اهالیسی ٨٢٥٤٠ کشیدر، که بونلرك بر مقداری آرناود جنسنه منسوبدر، ومرکزده بولنانلرینك برآزی مسلماندر.

آغريبوز { ياخود خالكيس (Chalcis, Eu-ripo) يونان جزايرينك اك بيوكى اولان آغريبوز آطه‌سنك مركزى اولوب، ايالت وقضا مركزى بر شهردر، كه همنامى اولان طار بر بوغازك كنارنده وبركوچك شبه جزيره‌نك اوزرنده واقع اولوب، يونانك قره‌سيله بر كوپرى ايله مربوطدر. شهرك ٦٥٠٠ اهاليسى اولوب، ليمانى شبه جزيره‌نك شمال طرفنده‌در، وكوپرينك باشنده بر اسكى قلعه‌سى واردر. اسكى شهردن يالكز اهميتسز برطاقم ويرانه‌لر قالمشدر. بوشهرده الآن برطاقم اهالئ اسلاميه بولنقده‌در. ادارهٔ عثمانيه زماننده آغريبوزدن خيلى رجال يتيشمشدر، كه اخيراً ارتحال ايدن مرحوم سامى پاشا واوغلى صبحى پاشا بو جمله‌دندرلر.

آغريپا { ويپسانيوس — (Vipsanius A-grippa) روما جنراللرندن اولوب، آوغستوسك توجهنى قزانمش، وكنديسى بر عادى عائله‌يه منسوب اولديغى حالده، مجرد درايتيله اك عالى مسانده قدر چيقمشيدى. ميلاددن ٦٤ سنه اول طوغمش؛ وآوغستوسك قيزى (يوليا) يى تزوج ايتمكله، ولى‌عهدى طانيمش ايسه‌ده، قبل الميلاد ١٢ تاريخنده آوغستوسدن اول وفات ايتمشدر. آغريپا آوغستوسه ايمپراطورلقدن فراغت ايدوب، جمهوريتنى اعاده ايتمسنى توصيه ايتمش ايسه‌ده، بو نصيحتى دكلمه‌مشيدى. رومانك مشهور (پانتئون) نام معبديله بر قاچ صو يولى آغريپا طرفندن تأسيس اولنمشدر. اوچ اركك اولادله برقيز براقوب، اوغللرى برموت فجيعله فوت اولمش، وقيزى (آغريپينه) (جرمانيقوس) ه وارمشيدى.

آغريپا دو نتسهايم { (Agrippa de Ne-tesheim) ميلادك ١٤٨٦ تاريخنده قولونيه‌ده طوغمش بر فيلسوف اولوب، زماننده متداول اولان علوم وفنونى تحصيل ايتمش؛ ولوندره، قولونيه، پارس، تورينو، مع وفريبورغ شهرلرنده برر وقت تدريسيله اوغراشدقدن صكره، فرانسه قرالى برنجى فرانسوانك والده‌سى ساووآلى (لوييزه)نك ومؤخراً سائر بعض اكابرك سر طبيبى اولمش؛ ونهايت ١٥٣٥ تاريخنده (غرنوبله) خسته‌خانه‌سنده وفات ايتمشدر. زمانك فلسفه‌سنى رد ايتمش ايسه‌ده، التزام ايتديكى فلسفه دخى مقبول اولميوب، كيمياى باطل وسحره دخى معتقد ايدى. كليات آثارى مطبوع اولوب، اك مشهورلرى فنونك عدم صحتى وطائفهٔ نسانك تقدم ورجحانى حقنده اولان ايكى كتابيدر.

آغريپينه { (Agrippine) آغريپانك قيزى وآوغستوسك كريمه‌زاده‌سى اولوب، حسن وجماليله وناموس واخلاق حميده‌سيله مشهور ايدى. زوجى جرمانيقوس ايله برابر سوريه‌يه كيتمش؛ وآنسزين وفات ايدن قوجه‌سنك رماديني رومايه كتيروب، (پيسون) طرفندن تسميم اولنديغى دعوى ايتمكله، پيسون مجازات كورمه‌مك ايچون انتحار ايتمشيدى. ايمپراطور (تيبر) آغريپينه‌نك صيت وشهرتنى چكه‌ميدرك، (پانداتاريه) آطه‌سنه نفى ايتمش، واورادہ ميلادك ٣٣ تاريخنده آجلقدن تلف ايتديرمشدر. بو قادينك ايكى اوغلى اولوب، برى (قاليغولا) وديكرى (نرون)ك والده‌سى اولان (آغريپينه)در.

آغريپينه { (Agrippine) روما سردارلرندن جرمانيقوس ايله آنفةالترجه آغريپينه‌نك قيزى اولوب، (دومينيوس آهنوباربوس) ه وارمش، ومؤخراً ايمپراطور اولان ظالم مشهور (نرون)ى دنيايه كتيرمشدر. ايلك قوجه‌سنك وفاتندن صكره عمى ايمپراطور (قلاوديوس) ه واروب، امور حكومتى بسبتون الينه آلمش؛ وايمپراطورك قيزى اوقتاوياىى دخى اوغلى (نرون) ه تزويج ايتمكله، كندى اوغلنى ولى‌عهد طانيتديرمق ايچون، ايمپراطورك اوغلى (بريتانيقوس) ى تبعيده موفق اولدقدن صكره، مؤخراً تبديل افكار ايدر قورقوسيله قوجه‌سنى تسميم ايتمشدر. اوغلى نرون ايمپراطور اولنجه، والده‌سنك مداخلاتنى چكه‌مديكيچون، كنديسنى بركى‌يه بينديروب، انكنده باتيرمق امرينى ويرمش؛ وآغريپينه بو تهلكه‌دن قورتلمش ايسه‌ده، متعاقباً يعنى ٥٩ تاريخ ميلاديسنده، بر ضابط معرفتيله قتل ايتديرلمشدر. زياده‌سيله حسنى وغايت دساسه وظالمه بر قادين ايدى.

آغريجنته { (Agrigente) سيچيليانك ساحل جنوبيسنده اسكى وبيوك بر شهر ايدى، كه اليوم خرابه‌لرى وخرابه‌لرينك يانده (جيرجنته) دنيلن بركوچك قصبه بولنيور. بو شهرك معابدى چوق وجسيم اولوب، مصنع هيكللرله وتز-

بینات معماریه ایله مزین ایدی. قبل المیلاد ۵۸۲ تاریخلرنده تأسیس اولنوب، برچوق وقت جمهوریتله اداره اولنـدقدن صکره، بر طاقم ظـالم حکمدارلرك الینه دوشمش، وبعده سیراقوسه‌لیلرك ضبطنه کچمش ایدی. قبل المیلاد ٤۰٦ تاریخنده قارتاجلیلر طرفندن ضـبط وتخریب اولنمش ایسـه‌ده، متعاقباً قورتلمش؛ و ۲۱۰ تاریخنـده رومالیلرك یده ضـبطنه کچوب، سیجلیـا ایله برابر رومالیلردن صکره عربلرك الینـه کچه‌رك، خیلی وقت ممالك اسلامیه دائره‌سی داخلنده بولنمش، وبعده نورمانلر، فرانسزلر، آراغونیـالیلر وناپولی حکومتی اداره‌سنه کچمشدر.

آغری طاغ { آناطولیده بایزید سنجاغنده یوکسك بر طاغدر، که (آرارات) اسمیـله شهرت بولمش اولدیغنـدن، او صره‌ده بیان اولنمشـدر. [«آرارات» ماده‌سـنه مراجعت بیوریله.]

آغریقوله { (Agricola) روما سردارلرندن اولوب، مورخ مشـهور (تا-سیت) ك قائن پدری ایدی. میلاددن ٤۰ سنه اول (فرایوس) شهرنده طوغمشیدی. (وسپاسـیان) طر-فندن بیوك برتانیانك فتحنه مأمور اولوب، اهالینك معندانه مقاومتیله برابر، فتحنه موفق اولمش؛ وبرنجی اوله‌رق بو مملکتك آطه اولدیغنی کشف ایتمشیدی. ضبط ایتدیکی یرلرك اداره‌سـنه مأمور اولوب، کمال عدالتله اداره ایتمش، واهـالی‌یی دائرهٔ مدنیته ادخاله چالیشمش ایسه‌ده، او صره‌ده ایمپراطور اولان (دو-میناتوس) بونك فتوحات وموفقیـاتنی چکه‌میه‌رك، کندیسنی ۸۵ تاریخ میلادیسنده رومایه جلبله، کوشهٔ نکبته آتمشیدی. بقیهٔ عمرینی انزواده کچیروب، ٥٦ یاشنده اولدیغی حالده، ظن اولندیغنه کوره، ایمپرا-طور طرفنـدن مسموماً وفات ایتمشـدر. (تاسیت) بونك ترجمهٔ حالنی یازمشدر.

آغریقوله { رودولف — (Rodolphe Agricola) آلمانیانك هایدلبرغ شهرنده فلسفه معلمی اولوب، میلادك ۱٤٤۳ تاریخنده (غرونینکه) شهرنده طـوغمش، و ۱٤۸٥ ده وفات ایتمشـدر. اوروپاده اسکی اصول تدریسی رد ایله، فنـون وعلوم جدیده‌نك احیاسـنه اك زیاده جهد ایدنلردن اولوب، صاغر ودیلسز طـوغان آدملرك تعلیمی لزومنی اك اول بیان ایدن کندیسیدر. آثاری جمع ونشر اولنمشدر.

آغریقوله { ژان — (Jean Agricola) آلمانیانك (ساقسه) خطه‌سـنده میلادك ۱٤۹۲ تاریخنده طوغمش و ۱٥٦٦ تاریخنده وفات ایتمش برروحانی اولوب، پروتستانلغك موجدی اولان (لوتر) ك رفقاسـندن بولنمش؛ ومذهبه متعلق بعض کتابلر یازدیغی کبی، آلمان لساننك ضروب امثا-لنی دخی جمع وشرح ایتمشدر.

آغزون { بخارا جوارنده بر قریه اولوب، (ابو عبـدالله تمیمی آغزونی) نك مسقط رأسیدر.

آغستوس { روجه (نیاتوسته) وآرناوودجه (نغوشت) دنیلیر. سـلانیك ولایت وسنجاغنك قره فریه قضاسنده ناحیه مرکزی بر قصـبه اولوب، قره فریه شهرینك ۲۰ کیلومتره قدر شمالنده، (طورله) طاغنك شرقی اتکنده وغایت منبت بر اووه‌نك کنارنده واقعدر. قصبه‌نك ایچندن کچن (عربسا) چایی باغچه وبوستانلرینی اروا ایله بر طـاقم دکرمن وفابریقـه‌لر دخی چویره‌رك، شرقه طـوغری آقوب، قره فریه قضاسی داخلنده‌کی (نیشی) کولنـه منصب اولور. قصـبه‌نك ۱۰۰۰ خانه‌سی و ٥۰۰۰ اهالیسی، ۱ جامع شریفی، ٦ کلیسا-سی، ۳ طوغله وکرمید فابریقه‌سی، صو ایله دونر ۱ ایپلیکخانه‌سیله ۳ بطانی، ۱ اسلام و ۲ روم مکتب ابتـدائیسی وجوارلرنده غایت کـوزل مسیره‌لری واردر. باغلری چوق اولوب، غایت کوزل وپك مشهور بر شراب یاپیلیر، که کلیتله اخراجاتی اولور. حبوباتدن بشقه سوسـام، بال وایپك دخی یتیشیر. خیلی شیاق دخی یاپیلوب، جوارلره اخراج اولنور.

آغلائوفون { (Aglaophon) میـلاددن ٥ عصر اول طاشوس آطه‌سنده ظهور ایتمش بر رسامدر.

آغلائیه { (Aglaé) یونان قدیم اساطیرنده (خاریتس Χάριτες) ولاتینلر طرفندن (غراتیس Gratix, Grâces) یعنی «لطافت» ویا «طرب» تسمیه اولنـان اوچ پرینك بریدر. دیکر-لرینك اسملری (تالیه) و (اوفروسینی) ایدی. بونلر بر روایتده کویا فشترینك، ودیکر بر روایتده شمس ایله زهره‌نك قیزلری اولوب، عشق وعلاقه الهه‌سی

اولان زهره‌نك معيتنده بولنور، وذوق وصفاواكلنجه‌يه موكل زعم اولنـورلردى. كاه برر اوزون انتارى ايله وكاه چپلاق وبربرلرينه صارلمش صورتده تصوير وترسيم ايدرلردى.

آغلاسون { قونيه ولايتنك بوردور سنجاق وقضاسـنده ناحيه مركزى بر بيوك قريه‌در، كه بوردور قصبه‌سنك ٣٠ كيلومتره قدر شرقنده واسپارطه‌نك ١٠ كيلومتره قدر جنوبنده، واسـپارطه ايله بونك آره‌سـنه حائل اولان (دوراس) طاغنك جنوبى اتكنده و (آق صـو) نهرينه دوكيلن بركوچك چايك ساحل يسارنده واقع اولوب، ٣٢٩ خانه‌سى و، جمله‌سى مسلم اولمق اوزره، ١٧٠٠ اهاليسى واردر. — آغلاسـون ناحيه‌سى ٢٢ قريه‌دن عبارت اولوب، قضـانك شرق جنوبيسـنده واقع اولمغله، شرق شمـالى طرفندن حميد، وشرق جنوبى طرفندن دخى تكه سنجاقلريله همحدوددر. اهاليسى ٧٧٠٠ كشى قدر اولوب، جمله‌سى مسلمدر. درون ناحيه‌ده موجود ٢٥ صبيان مكتبنده ٨٥١ ذكور و ٤٥٧ اناث شاكردان دوام ايديور. ١٨ جامع شريفى، ٨ مسجـدى و ٢١ دكرمنى دخى واردر.

آغلى { (Agly) فرانسـه‌نك جنوبنده « شرق پيرنه » ايالتنده بر نهردر، كه (قوربيره) طاغندن نبعانله، شرقه طوغرى جريان ايده‌رك، ٨٠ كيلومتره‌لك مسـافه قطع، وآچلش اولان بر چوق جدوللر واسطه‌سيله مجراسنك اطرافنده‌كى اراضى‌يى سق ايتدكدن صكره، (بارقارس) اسـكله‌سى قربنده آق دكيزه دوكيلور.

آغنصوص { ارضروم ولايتـنك بايبـورد سنجاق وقضاسنده برناحيه‌در. [« بايبورد » ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

آغنوت { ارضروم ولايت وسنجاغنك تورتوم قضاسنده برناحيه‌در. [« تورتوم » ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

آغوا { (Agua) آمريقاى وسطينك (غوآتمالا) قطعه‌سـنده يوكسـك بر بركاندر، كه (غوآتمالا) شهرينك ٢٥ كيلومتره جنوب غربيسنده، ″٤٨ ′٢٦ °١٤ عرض شمـالى ايله ″١٧ ′٥ °٩٣ طول غربيده واقع اولوب، حذاى بحردن ٣٧٥٣ متره ارتفاعى واردر. بو طاغ اهالئ اصليهٔ قديمه لسانده « صو فيشقيرتان طاغ » معناسـيله (اوهاتزمالها) ديلكله، اسپانيوللر بو اسمك تحريفيله مملكته (غوآتمالا) ديمشلردر. ميلادك ١٥٤١ تاريخنده بو بركانك اغزنده طوپلمش اولان صولر ايچريدن تضييق اولنه‌رق، طيشـارى‌يه دوكلمش، وبوندن بر طوفان حاصل اولوب، غوآتمالا شهرينى صو باصمشيدى.

آغوآدو { (Aguado) اسـپانيانك بر يهودى عائله‌سنه منسوب اولوب، ميلادك ١٧٨٤ تاريخنده طوغمش و ١٨٤٢ تاريخنده وفات ايتمش غايت زنكين بر بانكردر. كنجلكنده فرانسه عسكرينه داخل اولوب، جنرال (سولت) ك ياورى اولمشـيدى. بعده عسكرلكدن چيقوب، صرافلغه سلوك ايتمكله، اسپانيا ايچون اوروپاده برقاچ استقراض عقدينه موفق اولديغيچون، يدنجى فرديناندو طرفندن (ماركى) عنوانيله تلطيف اونمشيدى. پارسده توطن ايدوب، كندى مصرفيله (ريس) كوپريسنى ياپديرمش، وبر چوق كوزل رسملر طوپلامغه موفق اولمشيدى.

آغوآده پائو { (Agua de Pau) پورتكيزك النده بولنان آسور جزايرندن (سان ميكل) آطه‌سنك ساحل جنوبيسـنده مستحكم بر قصبه اولوب، ٣٢١٠ اهاليسى واردر.

آغوآديلا { (Aguadilla) آمريقاى وسطيده (آنتيل) جزايرندن اسـپانيانك تصرفنده بولنان (پورتوريقو) آطه‌سـنك شمال غربى كوشه‌سـنده بركوچك قصبه اولوب، ٢٥٠٠ اهاليسى واردر.

آغوآريقو { (Aguarico) آمريقاى وسطينك (اقوآدور) جمهوريتنده بر نهر اولوب، (ناپو) ايرماغنـه دوكيلور. مجراسى ٥٠٠ كيلومتره‌در. چوق آلتـون توزى دوكديكيچون، اسـپانيولجه « زنكين صـو » ديمك اولان بو اسمله تسميه اولنـديغى كبى « آلتون ايرماق » ديمك اولان (ريو دل اورو) اسميله دخى معروفدر.

آغواس { (Aguas) اسپانيانك شرق طرفنده (آراغون) قطعه‌سنك (سراغوسه) و (تروئل) ايالتلرنده جريان ايدر بر نهردر، كه (قوقالون) طاغندن نبعانله، (سان پدرو دل سالز) قربنده بر طاغك قيالرى آلتنه كيروب نابديد اولدقدنصكره، آشاغيده، (البئر) اسم غريبسندن غلط اوله‌رق، (آلبيار) اسميله چيقوب، ياغور موسمنده (المناسد) نهرينى دخى

اخذ ایله، ۱۰۰ کیلومترهلك مسافه قطع ایتدکدن صکره، صاغ ساحلندن (ابره) ایرماغنه دوکیلور.

آغوآس قالیانتس { (Aguas Calientes) یعنی «صیجاق صولر». مکسیقهنك وسطلرنده بر ایالت اولوب، شمال وغرب طرفندن (زاقاتقاس)، جنوباً (غوآدلایاره) ودها طوغریسی (وادی الحجاره)، غرب جنوبی طرفندن (غوآنا یوآتو)، شرقاً دخی (سان لویی پوتوسی) ایالتلریله محدود ومحاط، و ۲۱° ۳۴' ایله ۲۲° ۲۰' عرض شمالی، ومکسیقو شهرندن اعتباراً ۲° ۵۰' ایله ۴° طول غربی آرهسنده واقعدر. ینه بو اسمله مسمی اولان مرکزی مکسیقو شهرینك ۱۵۰ کیلومتره شمال غربیسندهدر. بو ایالت (سیرافریا) یعنی «صوئوق طاغ» دنیلن سلسلهنك غربی مائلهسنده واقع اولمغله، شرق طرفی طاغلق ویوکسك اولوب، غرب جهتنده دوز ومنبت اووهلری واردر. جبال مذکورهنك اك یوکسك ذروهسی اولان (چرو ده لورل) ك ۳۰۹۱ متره ارتفاعی واردر. (ریو ده سان پترو) ونام دیکرله (آغوآس قالیانتس) نهری شمالدن جنوبه طوغری ایالتك اورتهسندن بچهرك، کوزل بر وادی تشکیل ایدیور. اقالیم معتدلهیه مخصوص اولان انواع حبوباتله بعض طرفلرنده شکر قامشی حاصل اولور. طاغلری اورمانلرله مستور اولدیغی کبی، ذی قیمت معدنلری، طاش، مرمر ولیطوغرافیا طاشی اوجاقلری وایالته بو اسمی قزاندیران ایلیجهلری چوقدر. ایالت درت قضایه منقسم اولوب، مرکز ایالت ایله دیکر اوچ قضانك مرکزلری اولان (قالویلو)، (رینقون ده روموس) و (آسیانتوس) قصبهلرندن بشقه شهر وقصبهسی یوقدر. اهالیسی ۱۴۰۰۰۰ کشی اولوب، بر خیلی قدر اهالیٔ قدیمهدن وقصوری اهالیٔ اصلیه ایله اسپانیولدن ملزدر، که بونلر اسپانیولجه لسانیله متکلمدرلر.

آغوآس قالیانتس { (Aguas Calientes) مکسیقهده همنامی اولان آنف البیان ایالتك مرکزی بر شهر اولوب، غایت کوزل بر اووهده واقع وسوقاقلری منتظم ایسهده، ابنیهسی پك عادیدر. اطرافی کوزل باغچهلرله محاط اولوب، جوارندهکی کویلردن برنده بر ایلیجه بولنیور، که اسمی بو مناسبتله وضع اولنمشدر. شهر ۲۱° ۵۱' ۵۰" عرض شمالی ایله مکسیقو شهرندن اعتباراً ۳° ۴' ۲۶" طول غربیده و ۱۹۰۸ ارتفاعنده اولوب، ۲۰۰۰۰ اهالیسی واردر.

آغوآشاپه { (Aguachapa) آمریقای وسطیده (غوآتمالا قطعهسنك (سان سالوادور) جمهوریتنده ینه بو اسمله مسمی بر کولك ۳ کیلومتره جنوبنده وبحر محیط کبیر ساحلندن ۵۰ کیلومترهلك مسافهده بر قصبه اولوب، شکر فابریقهلری وخیلی تجارتی واردر.

آغوآ کنته { (Aguaquente) یعنی «صیجاق صو». برازیلیانك (غویاز) ایالتنده وغویاز شهرینك ۲۸۰ کیلومتره شمال شرقیسنده واقع بر قصبه اولوب، جوارلرنده آلتون معدنلری واردر. بو قصبه میلادك ۱۷۳۲ تاریخنده تأسیس اولنمشدر.

آغوا { ازمید کورفزیله قره دکز آرهسنده اولان شبه جزیرهنك اورتهسنده بر کوچك طاغ وبو طاغدن نبعانله شماله طوغری آقهرق شیلهنك شرق طرفنده بحر سیاهه منصب اولان بر درهنك اسم مشترکیدر.

آغوئدا { (Agueda) اسپانیا وپورتکیزك بر نهریدر، که (سالامانقه) خطهسنده وپورتکیز حدودی قربنده (غاته) طاغنك شمالی اتکندن نبعانله، شماله طوغری جریان، و(چوداد رودریغو) شهرینك ایچندن مرور ایدهرك، و(باربه ده پورقو) دن آشاغی اسپانیا ایله پورتکیز حدودینی آیرهرق، ۱۳۰ کیلومترهلك مسافه قطع ایتدکدن صکره، (بارقه دالوه) قربنده صولدن (دورو) ایرماغنه دوکیلور. مجراسی درین اولدیغندن، زراعتجه فائدهسی اولمیورسهده، وادیسنك اکثر محللری شایان تماشا اولوب، اسپانیا شعراسنك بر چوق اشعارینه مبنی علیه اولمشدر.

آغوئدا { (Agueda) پورتکیزده (دورو) ایالتنك (آویرو) قضاسنده و (آویرو) شهرینك ۲۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده ناحیه مرکزی بر قصبهدر، که (ووغه) نهری تابعلرندن بر درهنك اوزرنده و(قارامولو) طاغنك غربی اتکنده واقع اولوب، ۳۵۶۱ اهالیسی واردر. — ناحیهسنك اهالیسی ۱۷۹۵۲ کشیدر.

آغوانس { سیواس ولایتنده قره حصار شرقی سنجاغنك صو شهری قضاسنده بر ناحیه‌در. [«صو شهری» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آغوئیلار { (Aguilar) اسپانیانك جنوب طرفنده قرطبه ایالتنده وقرطبه شهرینك ٤٩ کیلومتره جنوبنده غایت کوزل منظره‌لی درت تپه اوزرنده واقع بر شهر اولوب، ۱۲۰۰۰ اهالیسی، فوق‌العاده کوزل هواسی وجوارنده پك چوق زیتون آغاجلریله باغلری واردر، و(مونتیلا) نامیله مشهور وپك مقبول بر شراب یاپیلیر. تپه‌لرك آلتندن کچن (قابره) چایی وادیٔ کبیرك تابعلرندن (جنیل) نهرینه دوکیلور. شهرك جنوب طرفنده ویاریم ساعتلق مسافه‌ده (زونار) و(رینقون) اسملریله بالیقلری چوق ایکی کول وبعض طوزلی معدن صولری بولنیور. — بو اسمده اسپانیاده ایکی بیوك قریه دخی بولندیغندن، تفریق ایچون، بوکا (آغوئیلار دلا فرونترا (Ag. de la Frontera دیرلر.

آغوئیلاس { (Aguilas) اسپانیانك جنوب شرقیسنده (مرسیه) ایالتنده و(مرسیه) شهرینك ۹۵ کیلومتره جنوب غربیسنده وساحل بحرده واقع بر قصبه اولوب، ۵۰۰۰ اهالیسی، ایکی لیمانی، بر قلعه‌سی وجوارنده قورشون وباقر معدنلری واردر. بوکا (سان جوان دلاس آغوئیلاس (San Juan de las Ag. دخی دیرلر.

آغوئیمس { (Aguimes) قناریه آطه‌لرندن (غران قناریه) یعنی «بیوك قناریه» نام آطه‌ده (غوآیادق) طاغنك اتکنده و ۳۳۵ متره‌لك ارتفاعده واقع بر قصبه اولوب، ۳۰۰۰ اهالیسی واردر.

آغوبارد { (Agobard) اسپانیالی بر راهب اولوب، میلادك ۷۷۹ تاریخنده طوغمش و ۸٤۰ ده وفات ایتمشدر. فرانسه‌ده (لیون) پسقپوسی ایکن، قرال (لویی دبونر)ه قارشی (لوتر) طرفندن قورلمش اولان اختلاله قاریشمش؛ وسحرك علیهنده وبعض مسائل دینیه حقنده بعض کتابلر یازمشدر.

آغوت { (Agoût) فرانسه‌نك (غارونه) حوضه‌سنده بر نهردر، که (هرولت) ایالتنده واقع (اسپینوسه) طاغندن نبعانله، غربه طوغری جریان ایده‌رك، (تارن) ایالتنه کیرر، وبو ایالتك جنوب طرفنی اروا ایله، (قاستر)، (لاوور) وسائر قصبه‌لرك ایچندن کچه‌رك، صول ساحلندن (تارن) نهرینه دوکیلور. مجراسی ۱۸۰ کیلومتره اولوب، یالکز آشاغی طرفی سیر سفائنه صالح اوله‌بیلیر.

آغور { یاخود (اجور). بنی اسرائیل حکماسندن اولوب، کتب مقدسه‌ده مذکوردر.

آغور { یاخود آکور (Aghor) بلوجستانك شرق طرفنده بر نهر اولوب، °۶۳ ′۶ طول شرقیده دکیزه دوکیلور. بلوجستانك یازین دخی قورومیان قلیل‌المقدار نهرلرندندر. منصبندن ۳۰ قدر کیلومتره یوقاریده ساحل یمیننه قریب (هنکلار) اسمیله بر مغاره واردر، که هندستانك غرب طرفنده‌کی هندولرك اك مشهور زیارتکاهلرندندر.

آغوستو { (Agosto) سیچیلیانك ساحل شرقیسنده، ایکی کورفزك آره‌سنده اوزانان بر دیلك برزخنده واقع بر شهر اولوب، ۹۷۳۵ اهالیسی واردر. بو شهر دها بیوك ایدیسه‌ده، ۱۶۹۳ تاریخ میلادیسنده وقوع بولان بر حرکت ارضدن خراب اولوب، اهالیسنك بر ثلثندن زیاده‌سی انقاض آلتنده قالمشیدی. بو وقعه‌دن صکره، شهر بر منتظم صورتده یاپیلوب، حرکت ارض قورقوسندن اولری آلچق یاپلشدر. لیمانی پك ایی اولوب، شراب، زیتون یاغی، کتن، طوز، سارده وسائره‌یه متعلق بیوك بر تجارتی واردر. جوارنده مغاره‌لرینك کثرتیله مشهور اولان (تیمپا) موقعی بولنیور.

آغوسته { (Agosta) سیچیلیانك ساحل شرقیسنده و(سیراقوسه)نك ۲۷ کیلومتره شمالنده، بر کوچك شبه جزیره‌نك اوجنده واقع بر شهر اولوب، ۱۲۰۰۰ اهالیسی واستحکاماتی واردر. لیمانی واسع ایسه‌ده، محافظه‌لی دکلدر.

آغوستینی { (Agostini) اون آلتنجی عصر میلادیده یاشامش وندیکلی بر شاعر اولوب، (بوناردو) نام شاعرك «عاشق رولاندو» عنوانلی منظومه‌سنك آلت طرفنی یازمش ایسه‌ده، پك مقبول دکلدر.

آغولاس { قاب ده لاس — Cap de las (Agulhas) یعنی ایکنه‌لر برونی. [«ایکنه برونی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آغون (Agon) فرانسه‌نك (مانش) دكيزى ساحلنده بر كوچك اسكله اولوب، ١٦٠٠ اهاليسى واردر. آمريقانك (ترنو) آطه‌سى جوارلرينه صيده كيدن كيلر بو اسكله‌ده تجهيز اولنور.

آغونيه (Agogna) ايتالياى شماليده بر نهردر، كه (بورغومانرو)، (نوواره) و(مورتاره) قصبه‌لرينك ايچندن كچدكدن صكره، (سسيا) ايله (تردوپيو) آره‌سنده (پو) ايرماغنه دوكيلور. بيوك ناپوليون زماننده بو نهرك مجراسى جوارلرنده اولان يرلر بو اسمله بر ايالت اتخاذ اولنمشيدى.

آغين معمورة العزيز ولايت وسنجاغنده اكين قضاسنك بر ناحيه‌سيدر، كه دوز ومنبت بر اووه‌دن عبارت اولوب، ٥٢ قريه‌يى وبر چوق باغ وباغچه‌لرى جامعدر.

آف (Aff) فرانسه‌نك آشاغى برتانيا خطه‌سنده بر چايدر، كه «ايل مع ويلن» ايالتيله (موربيهان) ايالتى آره‌سنده آقوب، بو ايكى ايالتك حدودينى آيردقدن، و ٧٥ كيلومتره‌لك مسافه قطع ايتدكدن صكره، (ويلن) ايرماغى تابعلرندن (اوست) نهرينه دوكيلور.

آفاده (Afade) آفريقاى وسطيده سودانك (قوقوتو) خطه‌سنده و(برنوح) حدودى اوزرنده، (چاد) كولنك ٤٨ كيلومتره جنوبنده بر شهر اولوب، خيلى واسع وبر سورله محاط ايسه‌ده، تدنيده بولنديغى مرويدر.

آفار ياخود عفار (Afar) آفريقاى شرقيده باب المندبك شمال وجنوبنده ممتد اولان سواحل واراضيده ساكن بر قومدر، كه اصل كنديلرنجه اسملرى (آفار) اولوب، عربلر بونلره (دنقالى)نك جمعى اولمق اوزره، (دناقيل)، وحبشليلر دخى (عدل) ودها طوغريسى (عدايل) ديرلر. بونلرك مملكتى ′٣٠ °١٠ ايله °١٥ عرض شمالى و°٣٨ ايله °٤١ طول شرقى آره‌سنده اولوب، جنوب وجنوب غربى طرفندن (غالا) اقواميله همحدوددرلر، وغرباً مملكتلرى حبشستانك طاغلرينه قدر ممتد اولور. بو مملكت عرب جغرافيونى آثارنده (بربره) ناميله معروف اولديغندن، مملكت حقنده‌كى معلومات لازمه‌يى بو ماده‌يه تعليق ايده‌رك، بوراده يالكز آفار قومنه حصر كلام ايده‌جكز. بو قوم (غالا) و(سومالى) اقوامى زمره‌سنه منسوب اولوب، بر چوق قبيله‌لره منقسمدر، كه هر برى آيريجه اداره اولنوب، يالكز بيوك قبيله‌لرينك رئيسلرى سلطان عنواننى آلدقلرى حالده، كوچكلرينك كيلر رئيس عنوانيله اكتفا ايديورلر. بونلرك اثوابلرى ستر عورت ايده‌جك بر كوچك پشتمال ايله اوموزلرينه آتدقلرى ديكر بر پشتمالدن عبارت اولوب، سلاحلرى دخى بر مزراقله صيغير درپيسندن بر قالقاندن عبارتدر. هر نه قدر رنكلرى خيلى سياه ايسه‌ده، سيمالرى تماميله قافقاس جنسنه منسوب اولدقلرينى كوستريور؛ آلنلرى واسع، بورونلرى دوز، آغزلرى وديشلرى پك كوزلدر. كنديلرى جست وچالاك وجسور اولوب، مسلمان اولدقلرى جهتله، اوته‌دن برى حبش خرستيانلريله محاربه‌ده بولنه‌كلمشلردر. باشليجه شهرلرى مصوع وتاجوره‌در. [«بربره» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

آفتاب هندستانده دهلى شهرنده تخت نشين اولان حكمداران اسلامك اخيرى شاه عالم ابو المظفر مروج الدينك مخلصيدر، كه انكليزلره ويردكلرى تخصيصاته طمعاً بنكاله ملكنى بونلرك الينه تسليم ايتمشدر. رجالندن غلام قادرخان اسمنده برى رفع لواى عصيان ايده‌رك، كنديسنى الله كچيرمكله، ايكى كوزينه ميل چكمشيدى. برمدت اعمى ياشادقدن صكره ١٢٢١ تاريخنده ترك دغدغهٔ حيات ايتمشدر. طبيعت شعريه‌سى اولوب، خيلى اشعارى وازان جمله غلام قادرخانك چيقارديغى فتنه‌يى مصور «شهر آشوب» عنوانيله بر منظومه‌سى واردر. شو بر قاچ بيت بو منظومه‌سندندر:

صرصر حادثه بر خاست پى خوارىٔ ما
داد بر باد سر وبرك جهاندارىٔ ما
آفتاب فلك رفعت شاهى بوديم
برد در شام زوال آه سيه‌كارىٔ ما
چشم از جور فلك‌كنده چو شد بهتر شد
تا نه بينم كه كند غير جهاندارىٔ ما
داد افغان بچهٔ شوكت شاهى برباد
كيست جز ذات مبرا كه كند يارىٔ ما

[احوال سياسيه‌سيچون «شاه عالم» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

آفتابى ابو الفتح سلطان محمد ثانى حضرتلرينك دور سلطنتلرى شعراسندن اولوب، اماسيه مضافاتندن مرزيفون شهرنده طوغمش، وطريق

علی‌یه سلوکله، علوم متداوله‌یی تحصیل ایتدکدن صکره، صوفیون طریقته انتسابله، علم تصوفله مشغول اولمش؛ وکوشهٔ انزوایه چکیلوب، یالکز وعظ ونصیحت ایچون زاویه‌سندن چیقار ایمش. روایته کوره، سلطان بایزید حضرتلرینك آماسیه والیلکی زماننده شهزادهٔ مشارالیهك توجه ومحبتنه مظهر اولوب، مقربلرندن اولمشیکن، مؤخراً بعض حسودلرك تزویراتی اوزرینه التفاتدن دور دوشمش ایسه‌ده، اولبابده سویلدیکی مصنع برقصیده تقدیمیله، ینه مظهر التفات اولمشیدی.

اشعاری ضررسز اولوب، مرتب دیوانی واردر. شو قطعه زادهٔ طبعیدر:

چکدی چاك ایلدی تن جبه‌سنی عشق هنوز
دوستك دست غمندن یقه سن قورترمز
آفتابی طوغه دولت کونشی بر کون اوله
حق تعالی قولنی قهرله دائم قرمز

شو مطلعی دخی مشهوردر:

ینه دیش یاره‌سی وار سیب زنخدانده
ینه شفتالو یمشلر کبی بستانده

آفتابی { اسمی حسن اولوب، درسعادتده طوغمش، وپایتختده نشو ونما بولمش بر شاعردر. ابتدا طریق علمیه سلوکله، علوم متداوله‌یی تحصیل ایتدکدن صکره، خطوط متنوعه تحریرنده‌کی مهارت خطاطیه‌سی حسبیله، دیوان کاتبی اولمشیدی. ۹۸۱ تاریخنده ارتحال ایتمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

بولمعهٔ حسن ایله که سن نور بصرسك
یوزویرمه ایکی زلفکه کیم نوری بصرسك

آفتابی { ایران شعراسندن اولوب، ساوه شهرنده طوغمش اولدیغی معلوم ایسه‌ده، تفصیل احوالی معلوم دکلدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

بیماریٔ من چون سبب پرسش اوشد
میمیرم ازین غم که چرا بهترم امروز

آفتی { تون شهرنده طوغوب، اوراده نشو ونما بولمش، وکوشهٔ قناعت وانزواده یاشامش بر شاعردر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

دیوار ستم بر سر عاشق اکر افتد
بر دامن او کرد شکایت ننشیند

آفر { (Afer) اسکی روما خطیبلرندن اولوب، میلاددن ۱٦ سنه اول (نیم) شهرنده طوغمش، ومیلادك ٥٠ تاریخنده وفات ایتمشدر. فصاحت وبلاغتیله شهرت بولمش ایسه‌ده، روما ایمپراطورلرندن (تیبر)، (قالیغوله) و(قلاودیوس)ه ایتدیکی مداهنه ایله نامنی لکه‌دار ایتمشدر.

آفر { (Affre) پارس بش پسقپوسلرندن اولوب، میلادك ۱۷۹۳ تاریخنده طوغمش، و۱۸٤۸ وقعه‌سنده مقتولاً وفات ایتمشدر. پاپا وپسقپوسلرك ادارهٔ جسمانیه‌لری حقنده بعض کتابلرله، خرستیانلغی مدافعه یوللی وحکمت ایله خرستیانلغی مزج ایتمکه چالیشه‌رق، بعض اثرلر یازمشدر.

آفراغوله { (Afragola) ایتالیای جنوبیده ناپولی ایالتنده وناپولی شهرینك ۹ کیلومتره شمال شرقیسنده واقع بر قصبه اولوب، ۱۷۹۰۰ اهالیسی واردر.

آفرانیوس { (Afranius) اسکی لاتین شعراسندن اولوب، میلاددن تقریباً ۱۰۰ سنه اول نشأت ایتمشدر. عصرینك اخلاقنی مصور اولمق اوزره هزل آمیز بر طاقم اشعار یازمش ایسه‌ده، یالکز بعض پارچه‌لری بولنه‌بیلمشدر.

آفرانیوس { (Afranius) روما سردارلرندن (پومپیوس)ك ضابطلرندن اولوب، میلاددن ٦۰ سنه اول قونسلوسلق مسندینه ترفیع اولنمش؛ وتسالیاده بعض محاربه‌لر ایتدکدن صکره، (پومپیوس)ك رقیبی اولان قیصرك امریله، ودیکر بر روایته کوره، کندی عسکری طرفندن قتل اولنمشدر.

آفرودیتی { (Afroditi, Ἀφροδίτη) یونان قدیم اساطیرنده حسن وعشق الهه‌سی زعم اولنان زهره‌نك اسمیدر، که لاتینجه‌سی (ونوس) در. [«ونوس» و«زهره» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

آفریدی { (Afridî) آفغانستانك شرق طرفلرنده (پیشاور)ك غرب وجنوبنده ساکن جنکاور بر قومدر، که (خیبر) و(کوهات) بوغازلرینك جوارلرنده بولنغله، اسکیدن بری کاروانلره مسلط اولمقده‌درلر.

آفریقا { (Afrique) کرهٔ ارضك قطعات خمسه‌سندن بری اولوب، جسامتجه، آسیا وآمریقادن کوچك اولمغله، قطعات مذکوره‌نك اوچنجیسیدر. اسکی یونانیلر بو قطعه‌نك یالکز شمال

قسمنی بیلوب، الک اول (لیبیا) اسمیله یاد ایتدکلری
حالده، بعده (آفریق) تسمیه ایتمشلردر، که بو اسم
لسان یونانیده «صوغوقسز» یعنی صیجاق مملکت
دیمکدر. دیکر براحتماله کوره‌ده، (لیبیا) کلمه‌سی بربر
اقوامندن (لواتا) قومنک اسمندن مأخوذ اولدیغی
کبی، آفریقا کلمه‌سی‌ده تونس طرفلرنده ساکن بو-
لنمش اولان بربرلردن (آوریقا) قومنک اسمندن مأ-
خوذدر. روماليلر بو اسمی باشلیجه محاربلری اولان
قارتاجلیلرک ساکن بولندقلری تونس طرفلرینه ویر-
مش اولدقلرندن، عربلر دخی (افریقیه) نامنی او
طرفلره حصر ایتمشلردی. بناءً علیه اسکی عرب
وسائر اسلام جغرافیونی آثارنده، بتون قطعه‌یه دلا-
لت ایتمك اوزره، آفریقا اسمی موجود اولمیوب،
اخیراً آوروپا لسانلرندن اخذ اولنمشدر.

موقع وحدود ومساحه‌سی. — آفریقا قطعه‌سی
اسکیدن معلوم اولان سطح ارضك جنوب غربیسنده
واقع اولوب، ١٤٥ کیلومترەلك بر برزخله آسیا
قطعه‌سنه مربوط ایدی، که اخیراً سویس قنالنك
کشادیله بو مربوطیت دخی زائل اولمشدر. بو قطعۀ
جسیمه غیر منتظم بر مثلث شکلنده اولوب، رأسی
جنوبنده‌کی «ایکنه برونی» واساسی شمالنده‌کی سوا-
حل بحر سفیددر. هر طرفی دکیزله محاط اولوب،
شمالاً بحر سفیدله، غرباً بحر محیط آطلاسی ایله، شر-
قاً بحر محیط هندی وبحر احمر ایله محدوددر. بو
دکیزلر آفریقانك سواحلنده باشلیجه ایکی کورفز
تشکیل ایدیورلر، که بونلرك بری بحر محیط آطلاسیده
اولان کینه کورفزی، ودیکری بحر سفیدده بنغازی
ایله تونس آره‌سنده وطرابلس غربك شمالنده اولان
سرت کورفزیدر. شرق وغرب وشمال وجنوب سا-
حللرنده وهمان بربرینك تماميله قارشیسنده بولنان
درت برون بو قطعه‌نك جهات اربعۀ مزکوره‌یه
طوغری الک اوزانمش نقطه‌لریدر: شرق طرفنده‌کی
آوروپالیلرك (غوآردافوي) دیدکلری (رأس عسیر)
در، که ٤٨° ٥٤′ ٦″ طول شرقیده واقعدر؛
غربده‌کی (یشیل برون)در، که ١٩° ٥٣′ ٧″ طول
غربیده واقعدر؛ شمالده‌کی (آق برون) در، که تو-
نسده و ٣٧° ١٩′ ٤٠″ عرض شمالیده واقعدر؛
جنوبده‌کی دخی (ایکنه برونی) در، که امید برونی
قطعه‌سنده و ٣٤° ٥١′ ١٥″ عرض جنوبیده وا-
قعدر. آق بروندن ایکنه برونه قدر شمالدن جنو-
به اولان بویی ٧٢ درجه، یعنی ٨٠٠٠ کیلومتره؛
رأس عسیردن یشیل برونه قدر شرقدن غربه اولان
انی دخی تقریباً ٦٩ درجه، یعنی ٧٥٠٠ کیلومتره
در. مساحۀ سطحیه‌سی تقریباً وتخميناً ٣٠٠٠٠٠٠٠
مربع کیلومتره اولوب، آوروپا قطعه‌سنك اوچ
مثلی قریبدر. خط استوا بو قطعه‌نك همان اورته-
سندن کچدیکیچون، اکثر اراضیسی منطقۀ حاره
داخلنده بولنوب، بومنطقه‌نك خارجنده بولنان یر-
لری بتوننك آنجق بر خمسی نسبتنده‌در. خط استوا-
نك شمالنده اولان قسمی پك واسع اولوب، جنوبنده
قالان قسمی ایسه نسبةً طاردر، وکیتدکجه طارلشه-
رق، بر مثلث تشکیل ایدیور؛ بناءً علیه شمالده‌کی
ممالك معتدله‌سی جنوبده‌کی ممالك معتدله‌سندن چوق
دها زیاده اولوب، بونلره دخی نسبةً ممالك معتدله
دنیله‌بیلیر، یوقسه عمومیت اوزره هر طرفی غایت
صیجاقدر.

شکل عمومیسی، جبال وانهاری. — آفریقا
قطعه‌سنك شمال غربی طرفی آطلاس ویا (درن) جبالنك او-
زاندقلری محل اولوب، بویر مرتفع، معتدل هوالی، انهار
متعدده ایله اروا اولنور وحیلی محصولدار ومسکوندر.
[«آطلاس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.] بونك جنوب
وجنوب شرقیسنده بحر محیط آطلاسینك سواحلندن
سرت کورفزینه و وادیٔ نیله قدر قوملق وصوسز
بر چول ممتد اولیور، که صحرای کبیر تعبیر اولنوب،
اکثر یرلری بسبتون ناقابل سکنی دوز بر قوملق
اووه‌دن ویا قیالق اوفق طاغلرله قوم تپه‌لرندن عبا-
رت اوله‌رق، یالکز اوته‌بریسنده مسکون بعض واحلر
واردر، که بونلر چولك آطه‌لری حکمنده اولوب،
برآز صویی وقابل زراعت اراضی ایله بعض خرما
آغاجلرینی وسائر اشجاری حاویدرلر. صحرای کبیرك
شمال طرفی یعنی مراکش، جزایر، تونس، طرابلس
غرب وعلی‌الخصوص برقه یعنی بنغازی خطه‌لرینه مر-
بوط اولان یرلری نسبةً دها مسکون اولوب، آره
صره یاغمور کورور وزرع اولنور ایسه‌ده، جنوبه
طوغری ایلریلدکجه، چول دها دهشتلی برحال وصورت
آلوب، بوقوم دکیزینك کیلری حکمنده اولان هجینلرله
کاروان دوه‌لری طرفندن پك چوق مشقتله شق
اولنور. صحرای کبیرك غربدن شرقه اولان بویی

همان آفریقا قطعه‌سنک اکنجه اولوب، ٤٥٠٠، وشمالدن جنوبه اولان اکی دخی ١٨٠٠ کیلومتره‌در.

صحرای کبیرک جنوبنده شرقدن غربه یعنی نیل وادیسندن بحر محیط آطلاسی سواحلی قربنه قدر سودان ممالکی ممتد اولوب، بونک شمالدن جنوبه اولان اکی سکز اون درجه‌در. صحرای کبیر نه قدر قورو وصوسز ایسه، سودان او قدر صولری چوق ومنبتدر. صحرای کبیر سوداندن دها مرتفع اولوب، اکثر یرلرینک ارتفاعی ٤٠٠ و ٤٥٠، واک یوکسکلری دخی ٩٠٠ متره‌یه قدر اولدیغی حالده، سودانک (چاد) کولنده ارتفاعی آنجق ٢٦٠، ونیل وادیسنک حرطومده‌کی ارتفاعی دخی ٣٦٠ متره‌در. سودانک مرکزی (چاد) کولی وبونک حوضه‌شی اولوب، اورادن اعتباراً شرقی وغربی اوله‌رق ایکی‌یه منقسم اولیور، که شرقی سودان نیل نهر عظیمله اوکا منصب اولان بر چوق نهرلرک وادیلرینی جامع اولوب، شرقاً نوبه وحبشه وجنوباً خط استوایه قریب اولان جبال قمر قدر ممتد اولور؛ غربی سودان دخی بیوکلکده نیلدن پك کری قالمیان (نیجر) ونام دیکرله (دیولیبه) نهر عظیمی ایله تابعلرینک وادیلرینی جامع اوله‌رق، غرباً (سنغامبیا) طاغلرینه، وجنوباً کینه‌یی آیران (قونغ) جبالنه قدر امتداد، وکینه کورفزینه تقرب ایدر.

صحرای کبیر ایله سودانک حالی بحر احمره قدر ممتد اولوب، نوبه‌نك وصعیدك صحرای کبیردن فرقلری آنجق نیلك مجراسنک ایکی طرفنده اروا واعمار ایتدیکی محللردن عبارت اولدیغی کبی، حبشك دخی سوداندن فرقی آنجق ارتفاعنده‌در. بونکله برابر وادی نیل آیریجه بر قطعه اعتبار اوله‌رق، جنوبده غایت مرتفع وقیالق اولان حبش جبالنی، وسطنده نوبه وصعیدك چوللرینی، ومنتهای شمالنده‌ده نیلك احیا ودنیانك اك معمور واك منبت مملکتی حالنه وضع ایتدیکی مصر اسفلی جامعدر.

سودان غربینك غرب وجنوب طرفنده ایسه بر چوق طاغلر ممتد اولیور، که بو طاغلر بحر محیط آطلاسینك سواحلنی سوداندن آیره‌رق، سنغامبیا وکینه ناملریله سنغال نهرینك منصبندن کینه کورفزینك ایچنه قدر ممتد اولان بر طاقم ممالکی جامعدر، که بو ممالك طاغ اتکلرندن وساحللردن عبارت اولوب، برچوق نهرلرله دخی اروا اولنقلرندن، آفریقانك اك کوزل یرلرندن ایسه‌ده، اهالیلرینك وحشیلکی حسبیله، اکثر طرفلری الآن مجهولدر.

سودانك جنوبنده آفریقانك خط استوانك آلتنده بولنان یرلری ممتد اولیور، که الآن تماميله کشف اولنمیوب، یالکز بر ایکی سیاح پچمکه موفق اوله‌بیلمشلردر. بو محل آفریقانك اك یوکسك یری اولوب، عربلرك (جبل القمر) دیدکلری (کیلی مانجارو) طاغنك ٦٠٠٠ متره ارتفاعی واردر. آنجق بو ارتفاع اورته‌سنده اولوب، شرق شمالی طرفی عدن کورفزینك آلتنده تا رأس عسیره قدر ممتد اولان سومالی وغالا چوللرندن، وغرب جنوبی طرفی دخی ایلریده بر اوروپا دولتی اوله‌جغی ملحوظ اولان قونغو وادیسندن عبارتدر.

خط استوانك جنوب طرفنده واقع وآفریقای جنوبی نامیله معروف اولان قطعه‌یه کلنجه، بو یرلر کرك شرق وکرك غرب طرفلرندن مردیون صورتنده بربرینی متعاقب وبربرندن یوکسك بر طاقم طاغلر سلسله‌لریله محاط اولوب، عمومیت اوزره ارتفاعی ١٠٠٠ و ١٢٠٠ متره‌دن آشاغی دکلدر. بو یرلر دوز اولوب، بعض تپه ودره‌لری دخی وار ایسه‌ده، یوکسك طاغلری یوقدر. نیازه، نیاسه وتانغانیقه کبی غایت واسع کوللری وزامبز، اورانژ وقونغو اسملریله اوچ جسیم نهری واردر. هر نه قدر که بو قطعه‌نك دخی هر طرفی معلوم دکلسه‌ده، اکثر طرفلری نشو ونمالری چوق نباتاتله مستور ومنبت یرلر اولدیغی، ویالکز منتهای جنوبنده اولان امید برونی طرفلری جنوباً ٣٠٠٠ متره ارتفاعنده اولان (نیوفلد) طاغلریله مسدود اولوب، نسبةً قورو ونباتاتی آز بولندیغی معلومدر؛ واورانژ نهرینك شمالنده (قالاهاری) اسمیله واسع بر چول ممتد اولور.

آفریقا قطعه‌سنك باشلیجه ٧ سلسلهٔ جبالی واردر، که شونلردر: ١، شمال غربی طرفنده‌کی آطلاس یعنی (درن) سلسله‌سی؛ ٢، غرب طرفنده کینه سواحلیله نیجر نهرینك وادیسی آره‌سنده اولان (قونغ) سلسله‌سی؛ ٣، شرق طرفنده حبش طاغلری؛ ٤، وسطنده اولوب، الآن تماميله کشف اولنمامش اولان جبال قمر سلسله‌سی؛ ٥، شرق جنوبی طرفنده آفریقای جنوبینك ارتفاع داخلیسنك شرق مائله‌سندن

عبارت اولان (لوپاته) سلسلەسی؛ ٦، جنوب طرفنده سواحل بوینجه شرقدن غربه ممتد اولان (نیوفلد) سلسلەسی؛ ٧، غرب جنوبی طرفنده الآن تماميله کشف اولنمامش اولان (قونغو) و (آنغوله) سلسلەسی.

قطعهٔ مذکوره باشليجه يدی حوضه اولوب، دردی شمال واوچی دخی جنوب قسمندەدر؛ شمال قسمندەکیلر نیل، نیجر وسنغال نهرلرینك حوضەلریله، چاد کولنك مخرجسز اولان حوضهٔ داخلیەسندن؛ وجنوب قسمندەکیلر دخی قونغو، زامبز واورانژ نهرلرینك حوضەلرندن عبارتدر. جنوب طرفنك ارتفاعی ساحله قریب محله قدر دوز کیدوب، اورادن بردن بره ایندیکندن، نهرلری دخی برچوق شلاله‌لر وخیرلی جریانلرله دوکیلوب، سیر سفائنه مانعدرلر.

خط استوانك ایکی طرفنده، مدار جدی ایله مدار سرطان آرەسنده ٧ بیوك کول بولنیور، که بونلردن سودانك وسطنده اولان (چاد) ایله حبشستاندەکی (چانه) کوللری خط استوانك شمالنده، (نیاسه) ایله اونك غربنده اولان (آلبر نیازه) همان خط استوانك آلتنده، و (تانغانیقه) ایله (نیازه) و (نغامی) کوللری دخی جنوب قسمنده واقعدرلر.

بو قطعهٔ واسعه طبیعی اولەرق ١٤ قطعەیه تقسیم اولنه بیلیر: آطلاس سلسلهٔ جبالنك تشکیل ایتدیکی مغرب قطعەسی، صحرای کبیر، سودان غربی، سودان شرقی، سنغامبیا، کینه، نیل وادیسی یعنی مصر ونوبه، حبش، سومالی قطعەسی، آفریقای وسطی قطعهٔ مجهولەسی، قونغو وادیسی، زنکبار وسائر سواحل شرقیه ماله‌سی، امید برونی وناتال قطعەسی، ایلریده برقاچ قطعەیه تقسیم اولنەبیلەجك اولان آفریقای جنوبینك داخلی وغربی اقطاری.

جزایر. — بو قطعەیه منسوب برقاچ طاقم کوچك آطەلرله برجسیم جزیره واردر. کوچك آطەلر طاقلری: شمال غربی طرفنده بحر محیط آطلاسیده بولنان آسور، مادر، قناریه ویشیل برون آطەلریله کینه کورفزندەکی (فرناندو پو) و (سنت توما) کبی برطاقم کوچك آطەلردن وبحر محیط آطلاسینك جنوب قسمنده متفرق بولنان (سنت هلنه) و (آسانسیون) کبی بعض آطەلردن وبحر محیط هندیده مادغسقار جزیرهٔ کبیرەسنك اطرافنده بولنان فرانسه آطەسی، اتحاد آطەسی، ترسانه آطەلری، سیکه وقوموزین آطەلرندن عبارتدر. بیوکی ایسه مذکور مداغسقار جزیرهٔ کبیرەسیدر، که آیریجه بر قطعەدر.

اقلیم وهواسی. — آفریقا قطعەسنك خط استوانك آلتنده بولنان یرلری، که ١٥ درجه وسعتنده بر منطقەدن عبارتدر، بالطبع زیادەسیله صیجاق اولوب، حرارتی آنجق ارتفاعیله بعض طرفلرده کسب اعتدال ایدیور، وسنەده طقوز اون آی متمادیاً غایت شدتلی شمشکار ویلدیرملرله مترافق یاغمورلر آلتنده بولنیور. بو منطقەنك شمالنده ١٧ وجنوبنده ٢٠ درجه وسعتنده ایکی منطقه بولنیور، که بونلرده آلتیشر آی یاز موسملرنده، یعنی شمالی منطقەده نیساندن تشرین اوله، وجنوبی منطقەده دخی تشرین اولدن نیسانه قدر هرکون موسم یاغمورلری یاغار. بو یاغمورلر آفریقانك هرطرفنه آقوب اکثر یرلرینی اروا واحیا ایدن جسیم نهرلری تولید ایدیورلر. بو ایکی منطقەنك شمال وجنوبنده ایسه اقالیم معتدله‌یه مخصوص اولان قیش یاغمورلری یاغارسەده، شمالده صحرای کبیرك کونشدن ایصینوب بر فرون اسجی حالنی آلان قوملری خط استوا طرفلرندن کلن بلوطلری تبخیر ایتدیرەرك، یاغمور یاغدیرماز. آطلاس طاغلریله حبش طاغلرینك اك مرتفع محللرینه ایسه قار دخی یاغوب، بو طاغلرك اتکلرنده وشمالی ساحللرنده آوروپای جنوبی هواسنه مشابه بر هوا حاصل اولیور. آفریقانك اك قورو وناقابل اسکان یرلری شمالدەکی صحرای کبیر ایله جنوبدەکی (قالاهاری) صحراسیدر، واك معتدل وکوزل یرلری دخی آطلاس سلسلهٔ جبالنك اتکلریله قونغ طاغلرینك مرتفع محللری وقونغو وادیسیله امید برونی اطرافی وسواحل شرقیەنك بعضیسی وعلی‌الخصوص آفریقای جنوبینك مرتفع ومحصولدار اولان ایچ طرفی ایسەده، حیفا که بو یرلر بر طاقم وحشیلرك النده اولوب، اعمار کورەمەمکدەدر. نهرلردن بعضیسنك وعلی‌الخصوص (زامبز) و(نیجر) یاغمور موسملرنده طاشوب، آلچق یرلری باصمغله، بر طاقم بطاقلقلر تحصل ایدیور، که منصبلری اطرافنك واکثر سواحل وآلچق یرلرك هواسنی زیادەسیله اخلال ایدەرك، مهلك حالنه قویيور.

محصولات طبیعیەسی، نباتاتی. — آفریقانك وسعتی وهوا واقلیملرینك تخالفی حسبیله، نباتات ومحصو-

لات طبیعیه‌سی دخی مختلف ومتنوع اولوب، سواحل شمالیه‌سنده وآطلاس سلسلهٔ جبالنك شمالی اتكلرنده آوروپای جنوبی‌یه مخصوص اولان نباتات ومحصولات اقالیم حاره‌یه مخصوص نباتات ومحصولاتله برابر اوله‌رق یتیشـیور؛ وكلیتلی حبوباتله برابر زیتون، نار، پورتقـال، لیمون، خرما، اوزوم حاصل اولیـور؛ وآطلاس طـاغلرنده پك چوق اوتلرله میشـه وچام آغاجلرینك انواعیله كستانه آغاجلری، ومصرده كلیتلی پاموق، پرنج، شكر قامشی وساٸره دخی یتیشـیور. بو منطقه‌نك جنوبنده صحرای كبیرك عمومیت اوزره نباتات ومحصولاتی اولمیوب، یالكز بعض اكری بوكری آغاج ودیكنلرله آز چوق صـولری اولان واحلرده بعض نباتات وعلی‌الخصوص حیواناتی بسلمكه یارایان بر قبا اوت اولیور؛ علی‌الخصـوص یاغمور یاغدیغی وقت بو واحلر زمرد كبی اولـوب، صحرای كبیرك یانمش قوملری اورته‌سـنده منظره‌لری پك لطیفدر. بو واحلرك اك بیوكی واك چوق نباتات یتیشـدیرنی (آشبن) واحیدر، كه برطاغك اتك ووادیلرندن عبارت اولوب، چولك اورته‌سنده آفریقانك براسو بحره‌سی حكمنده‌در. آفریقانك اقالیم حاره‌سنده‌كی نباتات واشجار ومحصـولات تمامیله معلوم اولمیوب، یالكز سواحله قریب اولان محلرده كوریلن انواعنه قیاسله آكلاشلقده، وبو جهتجه هندسـتانه مشابهتی اولدیغی تخمین اولنمقده‌در. بو نباتاتك اكثریسنه لسانمزده اسم بوله‌میه‌جغمزدن، تعدادندن صرف نظرله، یالكز دنیاده آغاجلرك اك قالینی اولان (بائوباب) ایله هندستان جوزی قبیلندن مغدی بیوك میوه‌لر ویرن و «اكمك آغاجی» تعبیر اولنان اشجـارك بر قاچ نوعی، وبرده ایج قبوغی تره یاغی لذتنده اولان «تره یاغی آغاجی» وسومالی قطعه‌سنده قوقولی وصمغلی آغاجلر بولندیغنی بیانله اكتفا ایدرز. بیوك نهرلر مجرالرینك اكثر طرفلریله منصبلری بر نوع یوكسـك قامشـلرله مسـتوردر. آفریقای جنوبینك سواحل شرقیه وغربیه‌سی مشابه اولوب، درجه درجه كسب ارتفاع ایدن طاغلرنده ممالك حاره ومعتدله‌یه مخصوص انواع نباتات واشجار بولندیغی كبی، ایج طرفلرنده دخی پاموق وقهوه ایله شـكر قامشی خدایی نابت اولـوب، پك قوتلی واپی اولدیغندن، بو قطعهٔ واسـعه بر كون چالیشقان بر اهالی الینه كچه‌جك اولسـه، دنیانك اك زنكین یری اوله‌جغنده شبهه یوقدر. امید برونی طرفلرینك ایسه نباتات واشجاری اورایه مخصـوص بر طاقم انواعه منسـوبدر، وآوروپادن نقل اولنان بعض محصولات واشجار دخی یتیشمكده‌در.

حیواناتی. — حیواناتجه آفریقـا كرهٔ ارضك اك زنكین قطعه‌سی اولوب، علی‌الخصوص آفریقای وسطی وجنوبیده اكثریسی بو قطعه‌یه مخصـوص اولان انواع حیوانات وطیور وحشرات بولنیور. اوكوزلری عمومیت اوزره جسیم واكثریسی بر ویا ایكی هوركوچلی اولوب، بوینوزلری دخی غایت قالین واوزوندر؛ كیك وغزلك آت قدر بیوكندن طاوشـان قدر كوچكنـه واریجه انواعی اولوب، اكثریسی بیكلرجه اوله‌رق، سوری سوری كزرلر. یبانی مانده‌لر هرطرفنده وعلی‌الخصوص آفریقای جنوبیده پك چوق وپك قوتلی و وحشـیدرلر، واتلرنده بر نوع مسك قوقوسی واردر. بر وایكی بوینوزلی كركدانلر وفیللر غایت جسیم اولوب، آفریقا فیللری آسیا فیللرندن فرقلی ودها بیوك اولمغله برابر، تأنیسه مستعد دكللردر. صو آتی دنیلن حیوان جسیم آفریقایه مخصوص اولوب، بیوك نهرلرده وكوللرده بولنور. آرسـلان، قپلان، صـیرتلان، تلكی، چقـال كبی حیوانلری پك چوقـدر. زرافه دنیلن غریب الشكل حیوانله یبانی استرلرك انواعی دخی دوه قوشلریله برابر سـوری سوری كزرلر. متنوع قیون وكچیلری دخی چوق ایسه ده، یوكلری فنا اولوب، یالكز آطلاس طـاغلرنده اسـپانیوللرك (مرینوس) دیدكلری غایت كوزل یوكلی بر نوع قویون بولنیور، كه اسپانیایه دخی عربلر واسطه‌سـیله اورادن سوق وادخال اولنمشدر. امید برونده انكلیزلر بو صوك وقتلرده آنقره كچیلرینی یتیشدیرمكه موفق اولمشلردر. دوه آفریقانك یالكز شمال طرفلرنده بولنوب، بعد الاسلام عربلر طرفندن آسـیادن آفریقـایه ادخال ایدلمش اولدیغی مظنوندر. میمونك انواعیله، شمپانزه وغوریله دنیلن وحیـواناتك اك ذكیلری اولوب شكل وهیأتجه دخی انسانه او قدر قریب بولنان ایكی نوع نسناس دخی آفریقانك غرب وجنوب طرفلرنده بولنیورلر. ییلان، عقرب وسائر حشرات مضره‌نك انواعی بولندیغی كبی، نهر وكوللرك همان كافه‌سنده تمساح بالیقلری، واكثر طرفلرده سیوری سینكك پك بیوكلری وحیوا-

ناتی صوقار صوقاز درحال تلف ایدن و(چچه) تعبیر
اولنان بر نوع سینك بولنیور. قوشلرك آفریقایه
مخصوص پك چوق نوعلری وعلی‌الخصوص غایت
کوزل تویلی بعض نوعلری واردر. یوك وبینك حیوا-
نی اولمق اوزره، شمالده دوه، آت ومرکب وجنو-
بده ایسه اوکوز واینك قوللانیلور.

معادنی. — دمیر وباقیر معدنلری آفریقانك هر
طرفنده بولنوب، علی‌الخصوص دمیری آفریقانك
اك بدوی اقوامی دخی چیقارمق وایشلك علمنی
بیلدکلری کبی، آلتون معدنی دخی چوق ایسه‌ده،
الآن چیقاریله‌میوب، یالکز بعض نهرلرك کنارلرنده
وقوملرك ایچنده اهالی طرفندن طوپلانمقده‌در. امید
برونی طرفلرنده کلیتلی ذی‌قیمت طاشلر وعلی‌الخصوص
الماس بولنوب، انکلیزلر طرفندن چیقارلمقده‌در.
معدن طوزی دخی بولنوب، سودان طرفلرینك
باشلیجه تجارتلرندندر.

اهالیسی، جنسیت وادیانلری. — آفریقا قطعه‌-
سنك اکثر طرفلری پك آز بیلنوب، بعض جهتلری
الآن بسبتون مجهول بولندیغندن، اهالیسنك مقدا-
رندن بحث اولنه‌مازسه‌ده، تخمینی وتقریبی اوله‌رق،
جغرافیونك اکثریسی بو قطعه‌نك ٢٠٠ ملیون اها-
لیسی اولدیغنی قبول ایتمشلردر. بو قطعه‌نك اهالیسی
قدیماً ایکی جنسه منسوب بولنمشدر، که بونك بری
شمال طرفنده بولنان بربرلر ودیکری دخی جنوب طر-
فنده بولنان زنجیلردن عبارتدر؛ آنجق مؤخراً دها
بر چوق اقوام وامم خارجدن کلوب، یرلشمش
اولدقلری کبی، بونلرله اهالی قدیمه‌نك امتزاجندن
دخی بعض ملز جنسلر حاصل اولمشدر. شمدیکی حالده
آفریقانك اهالیسی باشلیجه بش جنسه تقسیم اولنه‌-
بیلیر، که شونلردر:

اولا، بربرلر، که وقتیله بو قطعه‌نك یالکز شمال
غربیسنده دکل، بلکه مصر وحبش وبربره وسومالی‌یه
وسودانك حدودینه قدر بتون آفریقای شمالیده
ساکن، واسکی مصرلیلر یعنی قبطیلر دخی بربر اقوا-
مندن بولنمش اولدقلری کبی، الیوم آفریقای شرقیده
ساکن اولان غالا وسومالی اقوامی دخی بربر اقوا-
مندن معدوددرلر. بعد الاسلام آفریقانك شمالنی
ضبطله تا سودانه وبحر محیط آطلاسی‌یه قدر حلول
ایدن عربلر بربرلری طاغلره وچوللره طوغری پوسکور-
تمه‌رك، یرلرینی ضبط ایتمش اولدقلری کبی، قالان بر-
برلر دخی بونلرله قاریشوب، عرباشمش اولدقلرندن،
بو کونکی کونده خالص بربر اوله‌رق، یالکز آطلاس
سلسلهٔ جبالنك مرتفع محللرنده وصحرای کبیرك غربی
قسمنده ساکن بولنان قبیله‌لردر، که توارقلر وسائر
قبیله‌لر دخی بونلرك جمله‌سندندر؛ آنجق بونلر دخی
اکثر یرلرده عربلرله مختلط اوله‌رق یاشامقده وهم
بربرجه هم عربجه سویلکده‌درلر.

ثانیاً، عربلر، که میلاد عیسادن خیلی وقت اول
تا زنکبار وسفالة‌الذهبه قدر آفریقانك سواحل
شرقیه‌سنه یایلمش اولدقلری کبی، زمان سعادتدن آز
وقت اول دخی یمنك حمیری عربلرندن بر طاقم قبیله‌لر
بحر احمرك اوته یاقه‌سنه کچوب، تا سودانك ایچلرینه
قدر صوقیله‌رق، یرلشمش؛ وفتوحات اسلامیه زما-
ننده آفریقانك بتون شمال طرفنی استیلا ایله، بوفتو-
حاتی تعقیب ایدن مدنیت اسلامیه اعصارنده کروه
کروه هجرت، وبرطرفدن شمالاً آفریقانك وسطلرینه
قدر دخول، بر طرفدن دخی شرقاً بتون سواحلده
توطن ایتمشلردر. بووجهله عرب جنسی بعض یرلرده
خالص وبعض یرلرده بربر وزنجیلرله ممزوج اوله‌رق
بتون آفریقای شمالی وشرقیده، یعنی بوقطعه‌نك نصفنه
معادل بر وسعتده موجود اولوب، بو یرلرده لسان
عربی لسان محلی حکمنه کچمش ویاخود اکثر اهالی
طرفندن سویلنمکده بولنمشدر. علی‌الخصوص وادیٔ
نیل ایله آفریقانك شمال وشمال غربی طرفلری بسبتون
عربستان اولمشدر.

ثالثاً، زنجیلر، که سودان ایله سنغامبیا وکینه
قطعه‌لرنده وقونغو نهرینك حوضه‌سیله مجهول‌الاحوال
اولان آفریقای وسطیده، والحاصل کینه کورفزینك
اطرافنده واسع بردائره‌ده ساکن بولنوب، مملکتلری
شرقاً بحر محیط هندی ساحلنه قدر ممتد اولیورسه-
ده، بو ساحلك خالص زنجی اقوامنه مخصوص یر-
لری پك آزدر. بونلر کرك لسان وجنسیتجه وکرك
سیما واحوال طبیعیه‌لرنجه بربرلرندن بسبتون فرقلی
بر چوق اقوامه منقسم ایسه‌لرده، الآن احواللری
تمامیله معلوم اولمدیغندن، جمله‌سی زنجی اسم مشتر-
کیله یاد اولنمقده‌درلر.

رابعاً، هوتنتوتلر، که آفریقای جنوبینك غرب
طرفنده بولنوب، فلنکلیلرك و بعده انکلیزلرك

اورالری ضبط ایتملری اوزرینه، ایچری‌یه طوغری پوسکوردیله‌رك، کوندن کونه عددلری آزالمقده‌در. بونلر ذکاوتجه نوع بشرك الك ادنی باصمغنده اولوب، حیوانه قریب بر حالده‌درلر، وقادینلرینك اوکلرنده قارندن آشاغی اوکلك صورتنده صارقار بر لحم زائدلری اولدیغی کبی، صاغریلری دخی زیاده‌سیله چیقندیلیدر.

خامساً، آفریقای جنوبینك سواحل شرقیه‌سنده اولوب، تا ایچ طرفلرینه وسواحل غربیه‌سنك بعض محللرینه قدر منتشر بولنان (باسوتو) لردر، که زولو وکافر وساحلیون وبوشسمان قوملری دخی بونلردن معدود اولوب، رنکلری زیتونی وسیمالری دخی زنجیلردن فرقلی اوله‌رق، یرلی زنجیلرله بحر محیط هندیدن کلمش اولمسی ملحوظ بر قومك امتزاجندن متولد ملز بر جنس اولدقلری مظنوندر.

سادساً، سودانك شرق وشمال شرقیسیله حبش ونوبه طرفلرنده بولنان وتا بحر محیط آطلاسی سواحلنه قدر دخی منتشر اولان غالا وفوله وسائر اقوامدر، که بربر وعرب وسائر بیاض جنسلرله زنجیردن متولد ملز بر جنسه منسوبدرلر.

بو آلتی جنسدن بشقه، آفریقانك بعض طرفلرنده ممالك ومستملکاتی بولنان آوروپالی وسائر اقوامه منسوب بر مقدار اهالی دخی بولنیور. ممالك عثمانیه‌دن معدود اولان مصر، بنغازی، طرابلس وتونسده وجزایرده اولاد ترکدن وچرکس وآرناوٴد کبی خیلی نفوس بولندیغی کبی، بر خیلی روم، فرنك ویهودی اهالی دخی واردر. جزایر وتونس وسنغامیاده فرانسزلر؛ وکینه سواحلنده دخی فرانسز، انکلیز وپورتکیزلیلر؛ امید برونی طرفلرنده دخی انکلیزلر وفلنکلیلر بولنمقده‌در. آفریقانك منتهای جنوبنده وقتیله یرلشمش، وانکلیزلرك کلمسی اوزرینه ایچ طرفه طوغری چکلمکه مجبور اولمش اولان فلنکلیلر بسبتون یرلشمش ویرلیلرله دخی قاریشه‌رق، (بویر) اسمیله آیریجه برقوم تشکیل ایتمشلردر. امید برونی طرفلرنده وجنوب شرقی سواحلنك بعض جهتلرنده جاوه وسائر او طرفلرده‌کی آطه‌لردن کلمه بر خیلی ملایلر دخی بولنیور. مداغسقار جزیرهٴ کبیره‌سیله اونك اطرافنده‌کی آطه‌لرك اهالیسی دخی ملایی جنسنه منسوبدر. بحر محیط آطلاسیده‌کی آفریقا آطه‌لرینك اهالیسی ایسه باشلیجه پورتکیز واسپانیول اولوب، بعض آفریقالیلرله دخی قاریشمشلردر.

اخلاق وادیان. — آفریقا اهالیسنك الك ذکی، الك مستعد والك متمدن اهالیسی شمال طرفلرنده‌کیلر اولوب، جنوبه طوغری کیدلدکجه بر تدنی حس اولنمقده‌در. آفریقانك شمالنده اسکی وقتلرده ساکن بولنمش اولان بربر وقبط اقوامی مدنیتده خیلی ایلریلمش اولدقلری کبی، بو کونکی کونده بو طرفلرك اهالیسی اولان عربلر وبربرلر دخی آفریقانك الك ذکی والك مدنی اهالیسی اولوب، بونلرك جنوبنده بولنان غالا وفوله کبی ملز قوملر بونلردن کری، دها آشاغیده بولنان زنجیلر دها کری والك جنوبده بولنان هوتنتوتلر دخی بسبتون کری وتمدن استعدادندن تمامیله محرومدرلر. بربرلر وعربلرله غالا وفوله وسومالی کبی ملز قوملرك کافه‌سی وسودان شرقی وغربی اهالیسیله سائر زنجیلرك بر چوغی وسواحل شرقیه اهالیسنك برمقداری اهل اسلامدن اولوب، بو قطعهٔ واسعه‌نك بتون شمال قسمیله شرق طرفلرینی احاطه ایتمش اولان دین مبین اسلام کوندن کونه جنوبه طوغری ایلریلمکده‌در؛ وبو صوك سنه‌لرده سودان غربیدن کینه سواحلنه وقونغو وادیسنك ایچ طرفلرینه قدر نفوذ، وسواحل شرقیه‌دن دخی آفریقای جنوبینك وسطلرینه طوغری توسع ایتمشدر. سواحل جنوبیه‌ده ومداغسقار آطه‌سنده‌کی ملایلرك دخی قسم اعظمی اهل اسلامدر. زنجیلر بو قدر عصردن بری مسلمان بولندقلری حالده، زمان جاهلیتدن قالمه بعض عادات واعتقادات باطله‌دن واز کچه‌میورلر، ویالکز برنوح کبی عرب اهالی دخی بولنان وعمالری اولان بعض مرکزلرده آداب اسلامیه‌یه تابع اولمشلردر. هر حالده بو قطعه‌نك قالان قسمی یعنی غرب جنوبی سواحلیله آفریقای وسطی وجنوبی دخی پك یقین بر وقتده تمامیله عالم اسلام دائره‌سنه داخل اوله‌جغنده شبهه یوقدر. الآن دین اسلامی قبول ایتمه‌مش اولان زنجیلرله آفریقای جنوبی اهالیسی معروف بر دینه تابع اولمیوب، جمادات وحیواناته وبر طاقم قبا صنملره عبادت ایدرلر، وکندیلرینه مخصوص غریب غریب عادتلری واردر. آفریقای وسطینك الآن تمامیله معلوم اولمیان طرفلرنده‌کی نیامنیام اقوامی کرك شکل وسیماجه وکرك ذکاوت واستعدادجه سائر زنجیلردن

چوق دها ایلری بولندقلری، وبلکه رنکلری سیاه اولدیغی حالده، قافقاس جنسنه منسوب اولدقلری حالده، انسان اتی یمك عادت مکروههسنه تابعدرلر. کینه وقونغو طرفلرنده دخی بعض یرلرده بو عادت مکروهه جاری اولوب، دین اسلامك ترقیاتیله ازاله اولنهجنی مأمولدر. خرستیانلق یالکز سواحلدهکی آوروپا مستعملکاتنده بولنان جزئی آوروپالیلره وحبشلیلر له آمریقادن کلمش اولان لیبریا زنجیلرینه مخصوصدر، وسواحل شمالیهده بر قاچ بیكده یهودی بولنیور.

صنایع وتجارت ومدنیت. — آفریقانك اك متمدن یری مصر اولوب، ایکنجی درجهده امید برونیله جزایر وتونس واوچنجی درجهده بنغازی وطرابلس غربله فاس ومراکش وزنکبار کبی ممالك اسلامیهدر. بویرلردهکی صنایع بعض احتیاجات محلیهیه تقابل ایدهجك یوك منسوجاتی، سختیان، دمیر وباقیر معمولاتی، حصیر وسائرهدن عبارت اولوب، سختیان احضاری وسختیان وکاوسالهدن انواع شیلر اعمالی سودانك ایچلرینه قدر، ودمیر وآلتون وسائر معادنك ایشلنمسی آفریقانك هر طرفنده معلوم اولوب، اك کری بولنان اقوام دخی مزراق وبالطه وسائر اسلحه وادواتلرینی وکومش وآلتوندن اولان تزییناتلرینی کندیلری یاپارلر، وهرقریهده بیله بردمیرجی بولنوب، بو صنعتجیلره زنجیلر بر نوع سحارلق دخی اسناد ایدرلر. آفریقانك تجارتی اخراجات اولهرق، مصرك چیقاردیغی پاموق وپرنج وسائرهدن بشقه، باشلیجه دوه قوشی تویله فیلدیشی وآلتون توزی کبی مواد، وادخالاته متعلق دخی لاجوردی آمریقانله بعض اوفق تفك آوروپا امتعهسندن عبارتدر. بو تجارتی نقل ایدن کاروانلر سواحلك اك بیوك اسکلهلرندن آفریقانك کوبکنه قدر آمدشد ایدهرك، باشلیجه قپولری شمالدن اسکندریه، بنغازی، طرابلس غرب، تونس، جزایر وطانجه؛ غربده فرانسهنك النده بولنان (سنت لویی) ایله کینه وآنغوله سواحلندهکی آوروپا مستعملکاتی؛ جنوبده امید برونی؛ شرقده دخی سوفاله، زنکبار، بربره، مصوع وسواکن اسکلهلریدر. آنجق سودانك اك قیصه واك طبیعی اسکلهسی طرابلس غرب اولدیغی کبی، آفریقای جنوبینك دخی زنکباردر. بوایکی اسکلهنك توسیع واعمارینه وایچریلره طوغری یوللرك تأمین واصلاحنه همت اولنسه، آفریقانك اك بیوك تجارتی بو ایکی یوله حصر اولنهجغنده شبهه یوقدر.

تقسیماتی. — آفریقاده مستقل ومعروف دولتلر پك آز اولوب، اکثر طرفلری آوروپا دولتلرینك الندە بولنیور، وایچ طرفلرینك بعض یرلرنده هرقوم وقبیلهنك کندی رئیسی واردر، وبعض طرفلرده دخی بر طاقم دولتلر تشکل ایدهرك، بعضاً حدودلرینی خیلی توسیع ایدرلرسهده، اکثریا بقا ودوام ایدهمیوب، کندیلرینی طانیتدیرهمیورلر. بو قبیلدن اولهرق سودان شرقی ووسطیده برنوح وسائره کبی برقاچ دول اسلامیه بولندیغی کبی، سودان غربیده دخی غالا وفوله قوملری اولدقجه بیوك دولتلر تشکیل، وبو دولتلر غرب وجنوبه طوغری نشر اسلام ایچون غزا ایتمکدهدرلر. بونلر جغرافیاجه معلوم اولمدقلرندن، اورالرك تقسیمات طبیعیه وجغرافیهسنه رعایت ایتمکه مجبورز. سواحله قریب اولوب معروف بولنان آفریقا دول مستقلهسی بش اولوب، بونلرك ایکیسی اسلام واوچی خرستیان دولتلریدر. اك بیوکلری فاس ومراکش دولتیدر، که آفریقانك شمال غربیسنده واقع اولوب، یدی سکز ملیون اهالیلی جامع پك کوزل بر قطعه ایسهده، حیفاکه اداره ومحفظ اولنهمیوب، آوروپا دولتلرینك تیر طمعلرینه هدف اولمقدهدر؛ ایکنجیسی زنکبار دولتیدر، که آفریقانك ساحل شرقیسنده وخط استوانك آلتنده اولوب، آفریقای وسطی وجنوبیه طوغری پك قولای توسع وترقی ایدهبیلهجك بر حال وموقعده ایکن، اوده استفاده ایدهمیوب، ینه اویله بر حال تزلزلده بولنیور، وبر طرفدن انکلتره وبر طرفدنده آلمانیا طرفندن تهدید اولنیور؛ اوچنجیسی حبش دولتیدر، که هر نه قدر بر دولت اعتبار اولنیورسهده، آیری آیری اداره اولنور بر قاچ قومدن مرکب اولوب، آفریقانك قره طاغی حکمندهدر؛ دردنجیسی وقتیله امید برونك صاحبلری بولنمش، وانکلیزلرك ورودی اوزرینه شماله طوغری چکلمش اولان (بویر) تعبیر اولنان فلنکلیلرك تشکیل ایتمش اولدقلری (اورانژ) اسمندهکی حکومتدر؛ بشنجیسی بعض اسرانك آمریقاده حریته نائل اولدقدن صکره وطن اصلیلرینه عودتله، کینهٔ غربینك منتهای غربنده (لیبریا) نامیله تشکیل ایتمش اولدقلری جمهوریتدر.

بونلردن بشقه بلچیقه قرالنك تحت نظارتنده اوله‌رق «قونغو سربست حکومتی» نامیله یکی بر حکومت مختلطه دخی تشکیل اولنمشدر.

آفریقاده ممالك ویا مستملکاتی اولان آوروپا دولتلری باشلیجه بش اولوب، اڭ زیاده ممالکه حکمفرما اولان دولت دولت علیهٔ عثمانیه‌در؛ ایکنجی درجه‌ده انکلتره، صکره فرانسه، صکره پورتکیز وصکره اسپانیا دولتیدر. آلمانیا دخی بوصوڭ سنه‌لرده زنکبار طرفلرنده برطاقم یرلر اله کچیرمش، وایتالیا بحراحمر سواحلنه صوقلمشدر، که بونلرله برابر آفریقاده حکم سورن آوروپا دولتلرینك عددی یدی‌یه بالغ اولور. دولت علیه‌نك آفریقاده‌کی ممالکی «آفریقای عثمانی» ماده‌سنده تصریح اولنه‌جقدر. انکلتره‌نك ممالکی آفریقانك جنوبنده امید بورنیله ناتال وترانسوال ممالکندن وآفریقای جنوبینك بعض سواحل غربیه‌سیله کینهٔ غربیده فانتی ساحلیله سنغامبیانك بعض ساحللرندن وبرده مداغسقارك شرق وشمالنده بولنان برقاچ آطه‌لرله سقطره جزیره‌سندن عبارتدر. فرانسه‌نك ممالکی جزایر ایله سنغامبیانك بعض طرفلرندن وکینهٔ جنوبیده‌کی (غابون) ساحلیله مداغسقارك بعض طرفلرندن واو جوارلرده بولنان اتحاد آطه‌سندن وبحر احمر ساحلنده‌کی (عبوق) اسکله‌سندن عبارتدر؛ فضولاً تونسه دخی تجاوز ایتمشدر. پورتکیز دولتی مادر وآسور ویشیل بورن آطه‌لریله کینه کورفزنده‌کی برایکی کوچك آطه‌یه وآفریقای جنوبینك سواحل غربیه‌سندن آنغوله ساحل وسیعنه وقطعهٔ مذکوره‌نك سواحل شرقیه‌سندن دخی سفالة الذهب وموزامبیق طرفلرینه وسنغامبیانك دخی بعض نقطه‌لرینه حکم ایدیور. اسپانیانك آفریقاده‌کی مستملکاتی قناریه آطه‌لریله فاس دولتنك ساحل شمالیسنده‌کی سبته وملیله کبی برایکی اسکله‌یه وبرده کینه کورفزینك اڭ درین محلنده اولان (فرناندو پو) آطه‌سیله اونك قارشیسنده (قرون) ساحل صغیرینه وینه او جوارده‌کی برایکی کوچك آطه ایله دیکر بر پارچه ساحله منحصردر.

ادارهٔ سیاسیه‌دن صرف نظر اولندیغی حالده، آفریقا قطعه‌سنك جغرافیاجه تقسیماتی وجه آتی اوزره‌در:

آفریقای شمالی

١ مغرب
- فاس
- مراکش
- صنهاجه
- سوس

٢ جزایر

٣ تونس (افریقیه)

٤ طرابلس غرب
- طرابلس غرب
- فزان
- بنغازی

٥ مصر
- مصر اسفل
- صعید
- نوبه

٦ صحرای کبیر
- صحرای غربی
  - تبریس
  - اضراد
  - سواد وسائره
- صحرای وسطی
  - مشاق
  - توارق
  - سونقای
  - آیر
  - تبو وسائره
- صحرای شرقی (لیبیا صحراسی)

آفریقای وسطی

٧ سنغامبیا
- فوته یولوف
- فوته دیالوو وسائره

٨ لیبریا

٩ کینهٔ علیا
- آلتون ساحل
- فانتی
- آشانتی
- داهومی
- یوروب
- نیجر منصبی

١٠ سودان
- سودان غربی
  - کرته
  - ماسینه
  - تومبو
  - موسی
  - غورمه
  - غاندو
  - سوقوطو
- سودان وسطی
  - حوضه
  - برنوح
  - غانم
  - باکیرمی
  - قومبینه
  - سکودو
  - داربانده
  - دارروتغه
  - سلامات
  - قوقه
  - ودای
- سودان شرقی
  - دارفور
  - کوردفان
  - سنهار
  - شلوك
  - دنیکه
  - بورغو
  - دارفرتیت

۱۱ حبش { تکره، امهاره، شوآ }

۱۲ نیام نیام ممالکی وسائر اقطار مجهوله

۱۳ قونغو سربست حکومتی

آفریقای شرقی

۱۴ آجان { دناقل، عدائل، آفار، بربره، حرار، سومالی، غالا }

۱۵ زنکبار

۱۶ موزامبیق

۱۷ سفالةالذهب (سوفالد)

آفریقای جنوبی

۱۸ انکلترهمستملکاتی { امید برونی، ناتال، غریق مملکتی، ترانسوال }

۱۹ اورانژ حکومت مستقله‌سی

۲۰ کافرستان وزولو ممالکی

۲۱ { آفریقای جنوبی وسطی وغربی } { قالاهاری صحراسی، بچوانه ممالکی، ماتیله، باماغواتو، باقوبه، ماروچه، ناماقه، داماره، قاوقو، اووامیو، لونده، روآ }

۲۲ کینهٔ سفلی { اوقیل، بنکله، آنغوله، قونغو سواحلی }

تاریخی. — آفریقا قطعه‌سنك ازمنهٔ قدیمه‌ده اك اول اویانوب تمدن ایدن یری یالکز مصراولوب، مصریلیلر میلاد عیسادن درت بیك سنه اول اولدقجه مدنی بر قوم حالنده کیرمش اولدقلرندن، اونلرك آفریقانك مصره قریب اولان محلرینه ووادئ نیله متعلق بعض معلوماتلری وار ایدی، که بو معلومات ابو المورخین (هرودوت) طرفندن ضبط اولنمشدر. فنیکه‌لیلر قارتاج تسمیه ایتدکاری تونس طرفلرنده یرلشدکلرندن، کرك او طرفلره متعلق وکرك آفریقانك اطرافنده کمیجیلکله ایتدکاری سیاحتلردن بو قطعه‌نك سواحلی حقنده خیلی معلومات استحصال ایتمشلردی، که بو معلوماتك بر مقداری‌ده یونان قدیم مورخ وجغرافیونی طرفندن ضبط اولنمشدر. اسکندردن صکره مصرده حکم سورن بطالسه زماننده آفریقایه متعلق اولان معلومات دها خیلی توسع ایتمکله، بطلیوسك جغرافیاسنده ویریلن تفصیلات دهامکملدر. متعاقباً رومالیلرك مغرب اقصادن مصره قدر بتون آفریقانك جهت شمالیه‌سنی ضبط ایتملری بو معلوماتك برقات دها توسعنی موجب اولمغله، (پلین)ك ویردیکی تفصیلات استرابون وبطلیوسك جغرافیالرنده‌کی معلوماتدن دها مکملدر. آنجق بو معلومات سواحل شمالیه ایله بحر احمر ووادئ نیله منحصر ایدی.

نهایت شمس منیر اسلامك طلوعیله انوار اسلامیه آفاقه شعشه‌پاش اولمغه باشلاینجه، اك اول بو انوار مدنیتدن حصه‌دار اولان قطعه‌لرك بری دخی آفریقا اولوب، آز مدت ظرفنده بو قطعهٔ واسعه‌نك بتون نصف شمالیسی ممالك اسلامیه دائره‌سنه داخل اولدقدن بشقه، اکثر یرلرینك لسانی دخی لسان عربی‌یه تحول ایتمکله، ودین اسلام ولسان عربی آفریقانك سواحل شرقیه‌سی (بوینجه) (زامبز) نهری منصبنك آلت طرفنه قدر ایلریلدکله، بین الاسلام حصولی طبیعی اولان بر اختلاط ومواردده حاصل اوله‌رق، آفریقانك اکثر طرفلری علمای اسلامك معلومی اولمشیدی. بناءً علیه عرب جغرافیون ومورخلرندن ابن حوقل، ابن ابی یعقوب، مسعودی، بکری، ادریسی، ابو الفدا، ابن خلدون، ابن بطوطه کبی دهاتك آفریقانك سواحل شمالیه وشرقیه‌سیله صحرای کبیر وسودان ووادئ نیل حقنده ویردکلری معلومات مفصله اسکی یونان وروما آثارنده‌کی معلوماتله نسبت قبول ایتمیه‌جك درجه‌ده مکملدر. یالکز سوداندن آشاغی اولان آفریقای وسطی ایله آفریقای جنوبینك ایچی وسواحل غربیه وجنوبیه‌سی عربلرك مجهولی قالمشیدی.

قرون اخیره‌نك ابتدالرنده پورتکیزلیلرك آفریقا سواحلنده‌کی کشفیاتی وامید برونی طولاشمغه موفقیتلری بو قطعه‌نك سواحلی حقنده‌کی معلوماتی اکمال ایتمش ایسه‌ده، ایچ طرفلری ینه مجهول قالمشیدی.

نهايت بو صوك زمانلرده اوروپانك بعض طرفلرنده ومصرده تشكل ايدن جمعيات مخصوصه طرفندن كوندريلن مشهور سياحلر بيك درلو مشقات ومهالكى كوزه آلەرق، آفريقانك ايچريلرينى وچوللرينى طولاشمش وبو طريقله بو قطعەنك ايچ طرفلرينك دخى اكثريسى معلوم اولمش ايسەده، الآن مجهول يرلرى چوقدر؛ وبعض يرلر حقندەكى معلومات مستحصله دخى محتاج تدقيق وايضاحدر.

آفريقان { لئون — (Léon l'Africain) يعنى آفريقالى لئون. مشاهير جغرافيون اسلامدن (حسن ابن محمد الفاسى)نك تنصرعارينى ارتكاب ايتدكدن صكره، آلمش اولديغى اسمدر. [«لئون» مادەسنه مراجعت بيوريله.]

آفريقانوس { يوليوس — (Julius Africanus) اوچنجى عصر ميلادى يونان مورخلرندن اولوب، فلسطينده ياشامش؛ وتنصر ايدەرك، بعض پارچەلرى بولنان مكمل بر تاريخ يازمشدر. او وقتلرده يازلمش اولان بر نوع قاموس العلومك دخى مؤلفى بوذات اولديغى مظنوندر.

آفريقاى عثمانى { دولت عليهٔ عثمانيەنك آفريقا قطعەسندەكى ممالكندن عبارت اولوب، وقتيله سويشدن مغرب اقصا يعنى فاس حدودينه قدر ممتد اولمغله، همان كافهٔ سواحل شماليەسنى وصحراى كبيره قدر شمال قسمنى حاوى ايدى. او وقت مصر طوغريدن طوغريه ادارهٔ عثمانيه آلتنده، وطرابلس ايله تونس وجزاير دخى مغرب اوجاقلرى دينيلن وينه دولت عثمانيەيه تابع بولنان بكلرك تحت ادارەسنده بولنوردى. بعده مصره امتياز ويرلمش؛ بالعكس طرابلس غرب بنغازى وفزانله برابر دولت عثمانيەنك طوغريدن طوغريه ادارەسى آلتنه كيرمش؛ جزايرى بر وسيله ايله فرانسه استيلا ايتمش؛ وتونس اسكى حالنده قالمشيكن، بو صوك سنەلرده فرانسه جمهوريتى اوراسنى دخى تحت حمايەسنه آلمق ادعاسيله تسلطنى اورايه قدر توسيع ايتمشدر. معهذا تونس ممالك عثمانيەدن معدود اولوب، آفريقاى عثمانيه داخل بولنديغى كبى، دولت عليه جزايردەكى حقوقندن دخى واز كچمەمش، وفرانسەنك بو قطعەدە حقوق حاكميتنى طانيمامشدر. بويله بر حال تذبذبه دوشن بو ايكى قطعەيه بدل حكومت خديويەنك همتيله مماك مصريهٔ عثمانيه وادئ نيل بوينجه بو نهرك منبعلرينه وسودانك مركزينه قدر، و بحر احمر بوينجه دخى عدن كورفزينك آلتنه قدر توسيع اولنمش ايسەده، بو صوك سنەلرده سودانده ظهور ايدن حال اغتشاش اوزرينه، اوراری مصرك ادارەسندن چيقمش كبيدر، وبحر احمرك بعض سواحلنه فرانسزلر وايتاليانلر مسلط اولمشلردر. هر حالده، اليوم آفريقاى عثمانى برى طوغريدن طوغريه ادارهٔ عثمانيەده بولنان وبرىده امتيازله دولت مشار اليهايه تابع اولان ايكى قسمدن مركب اولوب، طوغريدن طوغريه دولت عثمانيەيه تابع اولان قسمى فزان خطەسنى دخى جامع اولان طرابلس غرب ولايتيله برقه خطەسندن متشكل اولان بنغازى مستقل سنجاغيدر. مماك ممتازه دخى مصر وتونسدن عبارتدر. بو مملكتلرك هر برى حقنده اسمى صرەسنده معلومات مفصله ويريلەجكندن، شوراجقده بو قطعەنك بر طرفى بحر سفيد سواحلى بوينجه اوزانەرق، اوروپانك تا قارشيسنده، بر طرفى بحر احمره ناظر اولوب، آسيا وآفريقانك بحر محيط هنديدەكى سواحليله اختلاط تجاريده، اوبر طرفلرى دخى نيل مجراسى وايشلك كاروان جادەلرى واسطەسيله آفريقاى وسطى وسودانله ارتباط تامده بولنمغله، تجارت وسياست نقطهٔ نظرندن پك بيوك اهميتى اولديغى، وبتون آفريقانك بر سدسى رادەسنده بر قطعهٔ واسعه اولوب، همان كاملاً عرب امت نجيبەسيله واهالئ اسلاميەايله مسكون بولنديغى ذكر ايتمكله اكتفا ايدرز.

آفريقيه { [«افريقيه» مادەسنه مراجعت بيوريله.]

آفرين { اصفهان متأخرين شعراسندن اولوب، اسمى زين العابديندر. خوش طبع وشيرين زبان بر شاعر اولوب، بر چوق اشعار سويلمش ايسەده، افاغنەنك اصفهانى ضبط ايتدكلرى زمان غائب اولوب، پك آز اشعارى معلوم قالمشدر. ١١٢٥ تاريخ هجريسنده ارتحال ايتمشدر. شو بيت جملهٔ اشعارندندر.

زكشتيم خبرى نيست اين قدر دانم
كه تخته پارهٔ چندى بساحل افتادست

آفرين { هندستانده لاهور شهرى مجوسيلرينك بيوكلرندن اولوب، شرف اسلامله

مشرف اولمش اولان شاه فقیر اللهك مخلصیدر. فارسیده مرتب دیوانی وبعض منظومه‌لری واردر. هجرت نبویه‌نك ۱۱۴۳ ویا ۱۱۵۴ تاریخنده ارتحال ایتمشدر.

آفرین { هندستانك (شهارانپور) شهرنده نشأت ایتمش اولان شیخ قلندر بخشك مخلصیدر، كه «تحفة الصنایع» عنوانیله برمنظومه‌سی واردر.

آفرین { هندستانده (كایتهه) قومی رؤساسندن اولوب، الهآباد ده ساكن بولنمش برشاعردر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر.

مبارك باد مرغان چمنرا
نوا سنجان رنكین انجمنرا
كه عهد نو بهار آمد طرب جوش
نوی كل كرد دوران كهنرا

آفزلیوس { آدام — (A. Afzélius) اسوچك علم نباتات مشاهیر علماسندن اولوب، میلادك ۱۷۵۰ تاریخنده طوغمش، و۱۸۳۷ ده وفات ایتمشدر. آفریقای غربینك كینهٔ علیا قطعه‌سنده واقع (سیرا لئونه) خطه‌سنه فنی برسیاحت ایتمش، واورانك نباتاتی حقنده مكمل بركتاب یازمش؛ وعلم نباتات ائمه‌سندن (لینه) نك كندی یازمش اولدیغی ترجمهٔ حالنی نشر ایتمشدر.

آفشار { اسكی ترك اولوسلرندن بری اولوب، الیوم ایرانك عراق عجمی خطه‌سنده بو نامله بر بیوك تركن عشیرتی بولندیغی كبی، آناطولیده دخی برقاچ عشیرت واردر، كه بونلرك بری آنقره ولایتنك یوزغاد سنجاغنده بولنیور. ایرانده‌كی آفشار تركنلری جعیتلی وقوتلی اولوب، بو صوك عصرلر امور سیاسیهٔ ایرانیه‌سنده خیلی مدخللری اولمش؛ وایرانك برآره‌لق حدودینی لاهور وبخارایه قدر توسیع ایدن نادرشاه بو جسور عشیرت افرادندن بولنمشدر. دولت حاضرهٔ ایرانیه‌نك بانیسی اولان آقا محمد قاچار، حكومتده مستقل اوله‌بیلمك ایچون، آفشار عشیرتنك رئیسی اولان علی خانی بیك درلو وعدلرله طرفنه جلبله، بعده بردسیسه ایله قتل ایتمكه مجبور اولمشدر.

آفشار { قونیه ولایتنك حمید سنجاغنه ملحق قره آغاج قضاسنده برناحیه‌در، كه قضانك شمال شرقیسنده (حوریان) كولنك ساحل شرقیسنده ویالواج قضاسنك جنوبنده واقع اولوب، ۱۷ قریه‌دن عبارت و ۱۶۰۰ خانه ایله ۷۰۰۰ نفوسی جامعدر. اهالیسی كاملاً اسلامدر. بوناحیه‌ده لوله طاشی معدنی بولنور. — مركز ناحیه اولان آفشار قریه‌سنك ۱۷۰ خانه‌سی و ۶۵۰ اهالیسی واردر.

آفشار { سیواس ولایتنده قره حصار شرقی سنجاغنك صو شهری قضاسنده وقضانك جهت غربیه‌سنده برناحیه‌در.

آفغان { یاخود افغان (Afghans) آسیای وسطینك آفغانستان دنیلن قطعه‌سنده وهندستانك اقطار شمالیه‌سندن بعض نقطه‌لرده بولنان برقومدر، كه اسكیدن بری زابلستان وكابلستان دنیلن كابل وغزنه ایله هندوكوه آره‌سنده وهندوكوه ایله كوه‌بابا وغور جبالنده ساكن بولنوب، غایت جنكاور وشجیع آدملر ایدیسه‌ده، عالم سیاسیده اسملری معروف اولمیوب، مملكتلری دخی ایران ممالكندن معدود ایدی، وكندیلری طاغلرنده سربست یاشامغله قناعت ایتمشلردی. دولت سامانیه زماننده اتراكدن آلب تكین اسمنده بر ذات رفع لوای استقلال ایله، اوغلی وولی عهدی سلطان محمود سبكتكین همان یالكز افغانلردن مركب اولمق اوزره جمع ایتدیكی عسكرله هندستانك ایچلرینه وایرانك هرطرفنه قدر توسیع حدود ایده‌رك، مشهور غزنویلر دولتنی تأسیس ایتمش ایسه‌ده، آفغانلرك ادبیات مخصوصه‌لری اولمامغله، ینه لسان رسمی واد‌یلری فارسی اولدیغندن، بوده دول ایرانیه‌دن صاییلوب، آفغان اسمی ینه مجهول قالمشیدی. بو سلاله مؤخراً پایتخت اتخاذ ایتمش اولدیغی لاهور شهرنده مرور زمانله منقرض اولنجه، غور آفغانلرندن شهاب الدین محمد غوری برآفغان دولتی تأسیس ایتمش؛ وهند طرفندن حدودینی محافظه ایچون شجعان آفغانی هندوكوهدن ایندیره‌رك، پیشاوردن سند نهری مجراسنه قدر اولان طاغلرده اسكان ایتمشدر. شهاب الدینك وفاتنده بو دولت بتكرار منقرض اولوب، آفغانستان خوارزم مشاهلرك واوندن صكره چنكیز وتیمورك ید ضبطنه كچمش ایسه‌ده، شهاب الدین آفغان قومنك مسكن قدیمندن چیقوب اطرافه یاییلمسنه سبب اولمشدر. بوآره‌لقده آفغان رؤساسی برطرفدن كندی

قوم وقبیلهلرنجه بر نوع استقلال وامتیاز محافظه‌سنه چالیشمش؛ وبر طرفدن دخی بر چوق افرادلری هندستانده مناصب عالیه‌یه وحتی حكمدارلق مسندینه قدر چیقمغه موفق اولمشلردر. مؤخراً آفغانستانك غرب طرفلرینه قدر انتشار ایتمش اولان آفغان قبائلندن برینك رئیسی بولنان میر اویس قندهارده اعلان استقلال ایله، اوغلی محمود ایراندن دولت صفویه‌یی ییقه‌رق، آفغانیلر ایرانك اكثر طرفلرینی استیلا ایتمشلرسه‌ده، متعاقباً نادرشاه ظهور ایده‌رك، ایرانی استخلاص ایتدكدن صكره، آفغانستانی دخی ضبط ایتمش؛ وآنجق بو جهانگیرك وفاتنده، امراسندن وآفغان قبائلندن (ابدالی) قبیله‌سنك رؤساسندن بولنان احمد خان قندهارده اعلان استقلال ایتمش، وخلفلری پایتختی كابله نقل ایتمشلردر. ایشته اووقتدن یعنی ١١٦٠ تاریخ هجریسندن بری آفغانلر بر قوم مستقل وآفغانستان آیریجه بر دولت حكمنه كچمشدر.

مع هذا آفغان قومی پك قدیم اولوب، سویلدكلری پختی لسانی السنهٔ آریه زمره‌سنه منسوبدر، وفارسی وسانسكری لسانلریله چوق مناسبت ومشابهتی واردر. بونلر كندیلرینه (پختی) ویا (پختوان) نامنی ویردكلری كبی، هندستانده دخی (پتان) نامیله معروف ایسه‌لرده، ایرانیلر طرفندن كندیلرینه ویریلوب اسم عمومیلری حكمنه كچمش اولان (افغان) اسمی دخی یكی ومحدث برشی اولمیوب، میلاد عیسادن درت بچق عصر اول یازمش اولان ابوالمورخین (هرودوت)، اسفندیار طرفندن او طرفلره سیاحته مأمور اولمش اولان (اسكیلاقس) نام یونانلی سیاحدن نقلاً، هندوكوهك اهالیسندن بحث ایتدیكی صره‌ده، آفغان اسمنی جزئی بر تحریفله ذكر ایدیور. بو اسمك سانسكری لسانده «سواری» دیمك اولان (آسواغان) كلمه‌سندن غلط اولدیغی مظنوندر.

آفغانیلر كندی لسانلرینی سویلیوب، بو لسانده بعض اشعار ومنظومه‌لری دخی وار ایسه‌ده، اصل لسان ادیبلری ومحافل سیاسیه وادبیه‌لرنده قوللاندقلری لسان فارسیدر.

آفغانستان { یاخود افغانستان (Afghanistan) آسیای وسطینك بر بیوك قطعه‌سیدر، كه وقتیله اكثر طرفلری ایران وبعض جهتلری هند ممالكندن معدود ایكن، مؤخراً شمدیكندن خیلی دها واسع بر مملكت مستقله صورتنی آلمش، وبو صوك وقتلرده ایسه بلوجستان آیرلمش اولدیغی كبی، شرق طرفندن بر خیلی یرلری هندستانه الحاق اولنمش، وبعض اطراف شمالیه‌سی دخی روسیه‌نك ید ضبطنه كچمشدر.

حدود ومساحه وتقسیماتی. — آفغانستان ایرانك شرق طرفنده وآسیاده‌كی انكلتره وروسیه ممالكی آره‌سنده واقع اولوب، ٢٩° ایله ٣٦° عرض شمالی و ٥٨° ایله ٦٩° طول شرقی آره‌سنده ممتد اوله‌رق، شمالدن جنوبه اولان اكی ٦٢٢ ، وشرقدن غربه اولان بویی دخی ٨٩٠ كیلومتره قدردر. شرقاً سند وادیسنك غربنجه پیشاوره قدر ممتد اولان (سلیمان كوه) سلسله‌سیله هندستاندن، شمالاً هندوكوه سلسله‌سیله ومرو چولیله تركستان خانلقلرندن وخوارزمدن آیرلمشدر، غرباً ایرانك خراسان وكوهستان خطه‌لریله، جنوباً دخی بلوجستانله محدوددر. بو قطعهٔ واسعه شمال شرقی طرفنده زابلستان وكابلستان دخی دینیلن نفس آفغانستانی، اونك جنوبنده، اولان سیوستان وسائر احوالی مجهول اقطاری، وسطده و (هامون) كولنه منصب اولان (هلمند) نهری وادیلرنده‌كی قندهار وغزنه خطه‌سنی، جنوب غربیده‌كی سیستانی، غرب شمالیده خراسان شرقیی یعنی هرات خانلغنی، وشمالده‌كی قوندوز وبلخ خطه‌لرینی جامعدر. بو اقطارك جمله‌سی آفغانلرله مسكون اولمیوب، اصل آفغانلرك وطنی كابل نهرینك وادیسندن یعنی زابلستاندن عبارتدر؛ قندهار، سیستان وهرات طرفلری ایسه اكثریت اوزره آفغانلرك (تاجیك) تسمیه ایتدكلری ایرانیلرله، واقطار شمالیه دخی ینه ایرانیلر وتركلرله مسكوندر. بالعكس آفغانستانك خارجنده هنده الحاق اولنمش اولان سند وادیسیله پیشاور طرفلرینك اكثریت اهالیسی آفغاندر.

هیئت عمومیه‌سی، جبال وانهاری. — آفغانستان خیلی یوكسك بر یر اولوب، ایرانله برابر آسیای وسطینك غربی قسمی اولان بر طبلهٔ مرتفعه تشكیل ایدیور. بو طبله شرق شمالی طرفندن (هندوكوه) وغرب طرفنه طوغری ممتد اولان (كوه‌بابا) و(غور) طاغلرینه مربوطدر؛ شرقاً بالتدریج اینه‌رك، شمالدن جنوبه ممتد اولان (سلیمان كوه) ه كسب ارتباط ایدر؛ جنوباً ساحل بحره قدر بر سطح مائل تشكیل ایدر؛

كه بلوجستان بو سطح مائلدن عبارتدر؛ غرب طرفنده كيتدكجه آلچاقلانه‌رق، هامون كولى اطرافنده داخلى بر حوضه وجنوب غربى جهتده بر چول تشكيل ايتدكدن صكره، سيستان وخراسان طاغلرينه طوغرى كسب ارتفاع ايدر؛ غرب شمالى جهتنده ايسه تدريجاً مرو چولنه وجيحون حوضه‌سنه طوغرى اينر. هيمالايه طاغلرينه مربوط اولان هندوكوهك ذروه‌لرى دائمى صورتده قار ايله مستور اولوب، ٦٠٠٠ متره‌دن زياده ارتفاعلرى واردر؛ پچيد ويرن بوغازلرينك بيله ارتفاعى ٤٠٠٠ متره‌دن آشاغى دكلدر. كابل نهرى واديسنك جنوبنده اولوب، شمال شرقيه طوغرى ممتد اولان (سفيد كوه) ك دخى جلال آباد شهرى قربنده‌كى ذروه‌لرى ٤٣٨٠ متره ارتفاعنده‌در. غور سلسله‌سيله هندوكوه سلسله‌سنك محل التصاقنده واقع اولان (كوه بابا) نك دائمى صورتده قارله مستور اولان ذروه‌لرينك ده ٤٩٠٠ متره ارتفاعى واردر. بو طاغلر آره‌لرنده غايت صرپ ودهشتلى بر طاقم بوغازلر ودره‌لر تشكيل ايديورلر، كه آفغان قوم جنكاورينك وطن اصليسيدر. سليمان كوهك اك يوكسك ذروه‌سى اولان (تخت سليمان) طاغنك ارتفاعى ٣٩١٠ وسائر طرفلرينك ارتفاعى دخى ٣٠٠٠ متره راده‌لرنده‌در. آفغانستانك سائر طرفلرينك دخى ارتفاعى آكلاشلمق ايچون، (هلمند) نهرى واديسنك يوقارى طرفلرنده واقع اولان غزنه شهرينك حذاى بحردن ٢٣٥٤، كابلك ١٩٥٠، قندهارك، غزنه‌دن آنجق ٧٧ ساعت جنوب غربيده اولديغى حالده، يالكز ١٠٥٩ متره ارتفاعنده بولنديغى ذكر ايتمك اقتضا ايدر.

آفغانستانده آقان صولر آز اولوب، اكثر طرفلرى قورودر. موجود اولان نهرلرى باشليجه ايكى حوضه تشكيل ايديور، كه بونلرك برى واك بيوكى (زراه) كولنك حوضه‌سى، وديكرى كابل نهرينك حوضه‌سيدر. زراه كولى آفغانستانك حدود غربيه‌سى قربنده اولديغى حالده، مملكتك تا شرق وشمال طرفلرندن آقان صولر اورايه جمع اولور، وبو وجهله واسع بر داخلى حوضه تشكل ايدر. بو كولك سطحى حذاى بحردن آنجق ٣٩٠ متره ارتفاعنده اولوب، اطرافنك ارتفاعنه نسبتله پك چقور بر يره‌در. بوكا دوكيلن نهرلرك باشليجه‌سى (هلمند) نهريدر، كه كابلك غرب طرفنده كوه بابانك اتكندن نبعانله، غرب جنوبيه طوغرى آقه‌رق، وصاغدن (سياب هند) و(كاش رود) نهرلرينى، صولدن دخى قندهاردن كلن و(طرناق)، (اوركسان) و(دورى) چايلريله دخى برلشن (اركندآب) نهريله جنوب شرقيدن كلن (لوره) نهرينى دخى اخذ ايده‌رك، افغانستانى بر ياندن بر يانه شق ايتدكدن صكره، مذكور كولك ساحل شرقيسنه واصل اولور. شمال طرفندن دخى (فراحرود) نهريله بر قاچ كوچك چاى دوكيلور. بو قدر صولرله برابر كولك عمق پك آز اولوب، چوق دفعه كنارلرى واورته يرى پچيد ويره‌جك درجه‌ده قورور. صويى طوزلى دكلسه‌ده، سياه وآجيدر. بو كوله آوروپاليلر (هامون) ديورلرسه‌ده، اسلام جغرافيونى آثارنده (زراه) ناميله معروفدر، كه زند لساننده «كول» ديمكدر؛ يرليلر ايسه (مكلهٔ سيستان) و (مكلهٔ رستم) ديرلر. آفغانستانك ايكنجى حوضه‌سى شرق شمالى طرفنده اولوب، (هندوكوه) ايله سفيد كوه آره‌سنده كابل نهرى حوضه‌سندن عبارتدر، كه سند نهرى واديسنه اينر؛ ديكر بعض نهرلر دخى سليمان كوهك بوغازلرندن پچه‌رك سند نهرينه دوكيلور. غزنه‌نك ايچندن پچن بر كوچك نهر دخى ديكر بر طاقم چايلرله برابر بر كوچك كوله دوكيله‌رك، آيريجه بر كوچك حوضه تشكيل ايدر. شمالدن جيحون حوضه‌سنك ايسه آفغانستانه عائد يرلرى پك آزدر.

هواسى، محصولات وحيواناتى. — آفغانستان سوريه ومصر اقليمنده اولديغى حالده، محلنك ارتفاعى حسبيله هواسى پك مختلفدر: زابلستان وغورجستان يعنى كابل وغزنه طرفلرنده قيشين هوا زياده‌سيله صوئوق، ويازين خيلى صيجاقدر؛ غرب جنوبيه طوغرى اينلدكجه، ارتفاع آزالديغندن، هوا دها صيجاق اولور. هوانى عموميت اوزره يابسدر. اراضيسنك بشده دردى طاغلق وطاشلق اولوب، اورمانلرى پك آزدر، واكثر طرفلرنده آنجق سيرك بر طاقم اوتلر بولنورسه‌ده، اغنام سوريلرى پك چوقدر. آلچق يرلرده ونهرلرك كنارلرنده منبت ومحصولدار بعض دره‌لر واووه‌لر دخى واردر، كه بو يرلرده ميوه‌لرك انواعى وپك لذيذلرى بولنديغى كبى، بغداى، مصر، پرنج، پاموق، توتون وشكر

قاشی باشلیجه محصولاتندندر. باغلری دخی چوق اولوب، خدایی نابت اشجار مثمره وآصمه‌لری دخی واردر. بویا نباتاتیله نباتات طبیه‌سی دخی چوقدر. حیوانات بیتیه‌دن کچی وقویونلری چوق اولوب، صیغیر ودوه‌لری دخی واردر؛ آتلری یالکز هرات طرفلرنده ایی اولوب، سائر طرفلرده کیلرک جنسی عادیدر. طاغلرده آرسلان، قپلان، صیرتلان، آیی، قورد، تیلکی، میمون وسائر حیوانات وحشیه بولنور. وان کدیسی دنیلن اوزون تویلی کدیلرک اصلی یری آفغانستاندر.

معادنی، صنایع وتجارتی. — آفغانستان قطعه‌سی معدنجه پک زنکین اولوب، آلتون معدنی اکثر طرفلرنده بولندیغی بعض نهرلرینک وعلی الخصوص کابل نهرینک دوکدیکی آلتون ریزه‌لرندن آکلاشیلیور؛ هندوکوهده، کومش، قورشون، باقیر، آنتیمون، چنقو، کوکورد وسائره بولندیغی کبی، دمیر وباقیر سائر اکثر طرفلرده دخی مبذولدر؛ قیا طوزیله معدن کوری ونفت دخی بولنور. آنجق بونلرک پک آزی چیقاریلوب، اکثریسی طوپراق آلتنده قالمقده‌در. قویون وکچیلرینک یوکی غایت ایی اولمغله، کابل وقندهارده وسائر طرفلرده کشمیر شاللرینه قریب کوزل شاللر یاپیلورسه‌ده، یالکز داخلده صرف اولنوب، اخراج اولنه‌جق مقدارده یاپیله‌میور. قبا عبا وکچه‌لر قادینلر طرفندن یاپیلوب، کویلیلر کاملاً بومعمولاته کیینیرلر. سائر صنعتلری باشلیجه اسلحهٔ جارحه وناریه ایله آت طاقلری اعمالندن وسائر احتیاجات محلیه‌یه مقابله ایده‌جک اوفق تفک معمولاتدن عبارتدر. هر نه قدر یوللری غیر منتظم وامنیتسز اولوب، حکومت دخی هیچ بر تسهیلات وتشویقات کوسترمیورسه‌ده، آفغانستانده اولدقجه تجارت اجرا اولنوب، بری خیبر بوغازندن هنده، بری بلخ واسطه‌سیله ترکستانه، بری هرات واسطه‌سیله خراسانه، وبری‌ده قندهاردن یزد واسطه‌سیله فارسه کیدر درت بیوک تجارت طریقلری واردر. برسیاحک روایتنه کوره یالکز هندستاندن برسنه ظرفنده کیرن مواد تجاریه بشیوز بیک انکلیز لیراسی قیمتنده بولنمشدر. بو ادخالاته قارشی آفغانستانک باشلیجه یوک، بویا وادویهٔ طبیه، قورو وتازه میوه‌لر، توتون، ایپک، قورشون، کوکورد، آت، دوه وسائره اخراجاتی واردر.

اهالیسی، جنسیت وادیانی. — آفغانستانک اهالیسی ٥ جنسیته منقسم اولوب، برنجیسی آفغانلردر، که مملکتک حاکملری اولدقلری حالده، اکثر افرادلری چوبانلقله مشغول وخیمه نشیندر؛ ایکنجیسی تاجیک ویا پارسوان دنیلن ایرانی جنسیدر، که لسان مادرزادلری فارسی اولوب، اصل زراع وتجار وصنعتکار صنفلری بونلردندر؛ اوچنجیسی (هندکی) تعبیر اولنان هندلیلردر، که اردو لسانیله متکلم اولوب، شرق طرفلرنده کثرت اوزره بولنیورلر؛ دردنجیسی (هزاره) جنسیدر، که قندهار وهرات طرفلرنده بولنوب، سیماجه تاتار اولدقلری حالده، فارسی لسانیله متکلمدرلر؛ بشنجیسی قزلباش طائفه‌سیدر، که ایران ترکمنلرندن اولوب، نادرشاه زماننده کابل طرفلرینه هجرت ایتمشلردر. آفغانستانک عموم اهالیسی بش بچق ملیون قدر تخمین اولنمقده اولوب، بونلرک ایکی ملیونی تاجیک، هزاره، قزلباش وهندکی، واوچ بچق ملیونی قدرده آفغاندر. اهالینک برقسمی لسان فارسی ایله متکلم اولوب، آفغان وسائرلرینک دخی کبراسی بو لسانی قوللانمقده اولدقلری، وایرانک ادبیات واخلاق وعاداتنه تابع بولندقلری حالده، کندیلری سنی المذهب اولدقلرندن ایرانیلره پک بیوک بر بغض وخصومتلری واردر.

حکومتی، وارداتی، عسکری. — افغانستانده هر خیل یعنی قبیله کندی رئیسی طرفندن اداره اولنوب، آنجق رئیسلر حکمداره تابعدرلر. هر قبیله کندی حریتنی محافظه‌ده فوق‌العاده غیرت ایدر. قان دعوالری بینلرنده مرعیدر. اهالی جنکاور وغایت ناموسلیدرلر. اصول اداره وحکومتلری شریعت غرایه تابعدر. واردات نقدیه یاریم ملیون عثمانلی لیراسی راده‌لرنده تخمین اولنمش ایسه‌ده، اکثر ویرکیلری عیناً آلندیغیچون، واردات عینیه‌سی بوندن چوق زیاده اولسه کرکدر. دوست محمد خانک زماننده ١٣٠٠٠ سواری و٢٥٠٠٠ پیاده عسکری وار ایدی، انکلتره ایله اولان محاربهٔ اخیره‌سنده ١٦٠٠٠ قدر عسکر چیقارمشدر. داخل مملکتده سلاح طاشیمغه مقتدر هر آفغانلی عسکر صاییلیر. [احوال تاریخیه‌سیچون «آفغان» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آفنو (Afnoû) سودان غربینک (حوضه) قطعه‌سنه قومشولری اولان (برنوح)

اهالیسی وسائر سودانیلر طرفندن ویریلن اسمدر.
[« حوضه » مادەسنه مراجعت بیوریله.]

آفوری { (Affori) ایتالیای شمالیده لومبار- دیانك میلان ایالت وقضاسنده
ومیلان شهرینك ٥ کیلومتره شمالنده برقصبه اولوب، ٦٥٠٠ اهالیسی واردر.

آفی { هندستان امراسندن احمد یار خانك شعرده قوللاندیغی مخلصدر. کندیسی
١٢٦٥ تاریخ هجریسنده لسان فارسیده « مثنوی گلزار خیال » عنوانیله شاهزاده وگدا حکایه‌سنی نظمه چکمشدر.

آفیون قره حصاری { قره حصار صا- حبك بين العوام
مستعمل اسمیدر. [« قره حصار صاحب » مادەسنه مراجعت بیوریله.]

آقا { (Akka) آفریقای وسطیده ٣° عرض شمالیده و (غوندوقورو) مملکتنك غرب
طرفنده ساکن بولنان بر قومدر، که افرادینك جوجەلکیله مشهوردر. بونلرك اك اوزون بویلیسی ایکی آرشیندن زیاده دکلدر. ساکن بولندقلری بر الآن تماميله کشف اولنمامش اقطار آفریقیەدن اولمغله، یالکز ایکی سیاح بونلری کوره بیلمشدر، که بونلرك برنجیسی (اشواینفورت) نام مشهور آلمانیالی سیاح، وایکنجیسی (میانی) نام ایتالیاندر. اشواینفورت بونلرك قیصه بویلی، کوچك اللی، کوچك آیاقلی وغایت جست وچالاك اولوب، اوق ومزراغی پك ایی قوللاندقلرینی، واکثریا کندی جسملریله غیر متناسب بر ایشده بولندرق، فیل آوجیلغیله مشغول اولدقلرینی بیان ایدیور. مومی‌الیه اوروپایه کتیرمك اوزره، برینی آلمش ایسەده، نوبه‌یه قدر کتیروب، اوراده وفات ایتدیکنی یازیور. ماریانی ایسه بونلردن ایکی کشی آلوب، ایتالیایه قدر کتیر- مکه موفق اولمش ایسەده، بونلرده چوق یاشایەما- مشلردر. بونلرك بیوکی اون درت یاشنده اولدیغی حالده ١ متره ایله ١١ سانتیمتره بویی وار ایدی. حبشك جنوب طرفنده دخی (دوقو) اسمیله بویله جوجه بر قوم وار ایسەده، بونلرله برمناسبتلری اولوب اولمدیغی معلوم دکلدر. اسکی یونان مور- خلری آفریقانك ایچ طرفلرنده (پیغمه) یاخود (پوغمه)

اسمیله بویله بر جوجه قوم بولندیغنی یازیورلر، که شبهه‌سز بو آقا قومی اوله‌جقدر. او وقت مصر کاروانلری سودانك ایچ طرفلرینه قدر کیتدکلرندن، کاروانلر واسطه‌سیله بو قومك وجودی خبری آلنه‌ بیلمش اولملی ایدی.

آقا { (Aka) آسیای جنوبیده آسام مملکتنك طاغلرنده بولنور بر قومدر. — نپال
مملکتنده دخی بو اسمله مسمی برقوم واردر. بونلرك اسمنی (آنقا) صورتنده یازانلرده واردر.

آق آباد { شهر امانتنه ملحق ازمید سنجاغنك شمال طرفنده یعنی قره دکیز سا-
حلنده بولنان قاندره قضاسنك شرق طرفنده بر ناحیه‌ذر، که مرکزی قضا مرکزندن ٤، وازمیددن ٨ ساعت مسافه‌ده واقع اولوب، ٣٢ قریه‌یی، وجمله‌سی اسلام اولمق اوزره ٦٠٠٠ قدر اهالیی جامعدر. مرکزنده هر جمعه کونی پازار قوریلوب، اطرافدن خیلی خلق طوپلانیر.

آقاپولقو { (Akapulco) مکسیقەنك بحر محیط کبیر ساحلنده برلیمانیدر، که
(غوررزو) ایالتنده وبو ایالتك مرکزی اولان (تیکستلا) شهرینك ١٨٢ کیلومتره جنوب غربیسنده ومکسیقو- نك ٣٦٤ کیلومتره جنوبنده، ″٢٩ ′٥٠ °١٦ عرض شمالی ایله ′٦ °١٠٢ طول غربیده واقع او- لوب، لیمان پك صاغلام ایسەده، شهر کوچك وهوا- سی پك صیجاق اولوب، اسپانیانك النده ایکن حائز بولنمش اولدیغی اهمیت تجاریه‌سنی دخی غائب ایتمشدر؛ چونکه مکسیقەنك شمدی او جهتده اك تجارتکاه اسکله‌سی (سان بلاس) در. اهالیسی ٣٠٠٠ کشیدر. لیمانك مدخلنده (سان دیاغو) قلعه‌سی بولنیور.

آقاپونتا { (Akaponeta) مکسیقەنك (یالیسقو) ایالتنده، (بایونه) نهری اوزرنده
و (غوآدالایاره) یعنی (وادی الحجاره) نك ٤٨٠ کیلومتره شمال غربیسنده واقع برکوچك قصبه‌در.

آقاتپك { (Acatepec) مکسیقەنك (پوبلا) ایالتنده و (پوبلا) شهرینك ١٨
کیلومتره جنوب غربیسنده واقع بر قصبه‌در.

آقاتقی { اصفهان شعراسندن اولوب، جهانکیر پادشاه زماننده هندستانه کیدەرك،
شهزاده پرویزك خدمتنده بولنمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

آن خون دل فشاند واين خون دل بخورد
فرق اين قدر بود زلب خم تا لبم

آقاتلان (Acatlan) مكسيقه‌نك (پوبلا) ايالتنده و (پوبلا) شهرينك ١٣٢ كيلومتره جنوبنده واقع بر كوچك قصبه‌در.

آقاتنانغو (Acatenango) آمريقاى وسطيده (غوآتمالا) مملكتنده، (غوآقالاته) نهرينك ساحل يسارنده و (غوآتمالا) شهرينك ٢٠ كيلومتره جنوب غربيسنده بر قصبه‌در، كه (آغوآ) ايله (فوئغو) بركانلرينك اورته‌سنده واقع و ٣٠٠٠ اهاليى جامعدر. — (فوئغو) بركانك شمالنده بولنان (آقاتنانغو) بركانك ٤١٥٠ ارتفاعى اولوب، ذروه‌سنده اولان آغزى منهدم ايسه‌ده، يوقاريدن آشاغى آچلش اولان بر ياريقدن الآن دومان وكوكوردلى صيجاق صو چيقيور.

آقاچيوس (Acacius) خرستيانلق مذاهب قديمه‌سندن آريوس مذهبى شعباتندن «آقاچيوس مذهبى» ناميله معروف بر مذهبك رئيسى اولوب، «يكچشم» لقبيله مشهوردر. ميلادك ٣٤٠ تاريخنده قيصريه پسقپوسى اولمش؛ وايمپراطور (قونستانس) ك توجه واعتمادينى قزانمش اولديغندن، سنت (كيريل) ى عزل، وپاپا (ليبر) ى نفى ايتديرمكه موفق اولمشيدى.

آقاچيوس (Acacius) قسطنطينيه تياترو سنده آيى اويناتير بر جانباز ايكن، قيزى (تئودوره) ايمپراطور زاده يوستنيانوسى حسن وآنه اسير ايتمكله، زوجه‌سى اولمش؛ وميلادك ٥٢٧ تاريخنده قوجه‌سيله برابر تخته اوتورمشدر.

آقاحسين خوانسارى ايرانك خوانسار شهرندن عالم وفاضل وشاعر بر ذات اولوب، شاه سليمان صفوى زماننده ايران فضلاسنك سرآمدى ايدى. علوم متداوله‌يه متعلق برقاچ تأليفى اولوب، ايران طلبه‌سى بيننده پك مقبولدر. شو رباعى جملهٔ اشعارندندر:

اى باد صبا طرب فزا مى آيى
از طوف كدامى كف پا مى آيى
ازكوى كه برخاسته‌راست بكوى
اى كرد بچشمم آشنا مى آيى

آقاديميا (Académie) افلاطونك آتنه‌ده آچمش اولديغى مدرسه‌نك اسميدر، كه، (آقادموس) اسمنده برينك تارله‌سنده تأسيس اولنمغله، بو اسمله تسميه اولنمشدر. افلاطوندنصكره آتنه‌ده دها ايكى وبر روايتده دها درت آقاديميا كشاد اولنه‌رق، افلاطونه نسبت ايتدكارى بر طاقم فلسفه درسلرى ويريليردى.

مؤخراً اوروپاده بو اسم «انجمن معارف» مقامنده قوللانلغه باشلايه‌رق، ايلك دفعه ميلادك ٧٨٥ تاريخنده (شارلمان) كندى سراينده بو ناميله بويله بر انجمن تشكيل ايتمشيدى، كه بو مناسبتله (آقاديميا پالاتينه) يعنى «سراى آقادمياسى» تسميه اولنمشيدى. بعده فرانسه‌نك تولوز وساٸر شهرلرنده بر قاچ آقاديميا تأسيس اولنديغى كبى، ايتاليانك فلورانسه شهرنده ١٥٨٢ تاريخنده (آقادميا دلا قروسقه) يعنى «غربال انجمن معارفى» عنوانيله تنقيدات ادبيه‌يه مخصوص برانجمن تأسيس اولنمشدر، كه ايتاليانجه لسانك مكمل بر لغات كتابى‌ده جمع وتأليف ايتمشدر. — ينه فلورانسه‌ده ١٦١٢ تاريخ ميلاديسنده قاردينال (دى مديچيس) طرفندن (آقادميا دل چمنتو) ناميله بر فنون انجمنى تشكيل اولنمشيدى، كه باشليجه حكمت طبيعيه تجاربيله اوغراشمشدر. — روماده ١٦٩٠ تاريخ ميلاديسنده «آرقادلر آقادمياسى» ناميله بر انجمن ادبى تشكل ايتمشيدى، كه اعضاسنك هر برى اسكى آرقاديا چوبانلرندن برينك اسميله تسميه اولنوردى. — بولونياده دخى ١٦٩٠ تاريخنده «فنون وصنايع انجمنى» ناميله بر آقادميا تأسيس اولنمشيدى. — تورينونك فنون آقادمياسى ٢٧٥٩، وناپولينك آقادمياسى دخى ١٧٧٩ ده تشكل ايتمشدر.

فرانسه‌ده «فرانسز آقادمياسى» ١٦٣٥ تاريخنده تشكل ايدوب، قرق اعضادن مركب اولديغى حالده، لسانك تصفيه واصلاحيله مشغول اوله‌رق، فرانسز لسانك بر مكمل لغات كتابى ياپمشدر، كه ايلك طبعه‌سى ١٦٩٤ ويدنجيسى ١٨٧٨ده نشر اولنمشدر. — ١٦٦٣ ده «تاريخ واديات آقادمياسى» ناميله بر ايكنجى انجمن تشكل ايتمشدر، كه او وقتدن برى پك قيمتدار بر طاقم معلوماتى حاوى مجموعه‌لر نشر ايتمكده‌در. — ١٦٦٩ ده (قلوبرت) طرفندن تأسيس اولنان «فنون آقادمياسى» دخى معلومات مهمه‌يى حاوى بر مجموعهٔ فنيه نشرينه دوام ايديور. — ينه او تاريخلرده برى رسم ونقر، برى موسيقى وبرى

ده فن معمارییه مخصوص اوچ آقادمیا تأسیس اولنمشدر. بو آقادمیالرك جلسهسی ۱۷۹۳ اختلال عظیمنده اختیار تعطیل ایتمشلر دیسهده، ۱۷۹۵ ده یکیدن احیاء و «فرانسه انجمن معارفی» نامیله بر دائرهیه جمع اولنمشدر. بو انجمن تاریخ وادبیات، فنون، صنایع نفیسه، علوم اخلاقیه وسیاسیه شعبهلرینه منقسمدر، که بو شعبهلرك هر بری آیریجه بر آقادمیادر. — فرانسهنك اکثر ایالاتنده دخی آقادمیالر تأسیس اولنمشدر.

انکلترهده باشلیجه اوچ آقادمیا واردر، که بونلرك برنجیسی ۱۶٤٥ ده اوقسفورد شهرنده تأسیس اولنوب، ۱٦٦۰ ده لوندرهیه نقل اولنمشدر. — بری ۱۷۳۱ ده ایرلاندهنك ادیمبورغ شهرنده، واوچنجیسی دخی جغرافیایه مخصوص اولهرق ینه لوندرهده تشکل ایتمشدر. اوچیده مجموعهٔ موقوتهلر نشر ایتمکدهدرلر.

آلمانیاده ابتدا ۱٦٥۲ ده «عجائب طبیعت آقادمیاسی» نامیله لیپسیقده بر آقادمیا تشکل ایدوب، بعده آلمانیانك سائر بعض شهرلرنده اجتماع ایتمش، و۱٦۷۷ ده ایمپراطور لئوپولد طرفندن تحت حمایهیه آلنمغله برابر ویانهیه نقل اولنمش، واو وقتدن بری «لئوپولد آقادمیاسی» نامنی آلمشدر. برلینده ۱۷۷۰ تاریخنده برنجی فردریق طرفندن بر «فنون آقادمیاسی» تأسیس اولنوب، ابتدا لاتینجه صکره فرانسزجه ونهایت آلمانجه مجموعهٔ فنیهلر نشر ایتمکدهدر. بو آقادمیانك ایلك مدیری حکیم مشهور (لیپنیچ) اولمشدر.

اسوجده ۱۷۱۰ تاریخنده (اوپسال) شهرنده السنهٔ شمالیهیه مخصوص بر آقادمیا تشکیل اولندیغی کبی، استوقهولمده دخی ۱۷٥۹ ده بر «فنون آقادمیاسی» تشکل ایدوب، او وقتدن بری بر مجموعهٔ فنیه نشر ایتمکدهدر.

اسپانیاده ۱۷۱۳ ده اسپانیولجه لسانك ترقیسی وظیفهسیله (اسقالونه) دوقهسی طرفندن بر آقادمیا تشکیل اولنهرق، مادریده اجتماع ایتمکدهدر.

روسیهده پترسبورغ «فنون آقادمیاسی» ۱۷۲٤ ده بیوك پترو طرفندن تأسیس، و۱۷۲٥ ده قاترینه طرفندن توسیع اولندرق، او وقتدن بری باشلیجه فرانسزجه ولاتینجه لسانلرنده مجموعهلر نشر ایتمکدهدر.

آمریقانك ممالك مجتمعهسنده بوستون آقادمیاسی ۱٥٨۰ ده، وفیلادلفیادهکی «علوم فلسفیه آقادمیاسی» دخی ۱۷٦۹ ده تأسیس اولنمشدر.

آقادیا (Acadie) آمریقای شمالینك انکلترهنك الندهٔ بولنان و(دومینیون) دنیلن مملکت واسعهسنده برقطعهنك اسم قدیمیدر. بوکون «یکی اسقوچیا» دنیلور. [«یکی اسقوچیا» مادهسنه مراجعت بیوریله.]

آقادیا (Accadia) ایتالیای جنوبیده ملغا ناپولی قراللغنده (آولینو) ایالتنك (آریانو) قضاسنده و(آریانو) شهرینك ۲۲ کیلومتره شرقنده بر قصبه اولوب، ٤۳٥۰ اهالیسی واردر.

آقادیا مینس (Acadia Mines) یعنی «آقادیا معدنلری» آمریقای شمالیده دومینیون مملکتنك یکی اسقوچیا قطعهسنده، (فولچستر) قضاسنك (قوبکید) طاغنده پك واسع ومهم بر دمیر معدنی اولوب، (هالیفاقس) شهرینك ۱۳٤ کیلومتره شمالنده واقعدر.

آقار خداوندکار ولایتنك قره حصار صاحب سنجاغنده برچایدر، که سلطان طاغنك غرب جنوبی مائلهسندن نبعانله، صندقلی وبولیوادین قضالری آرهسنده شماله طوغری جریان ایدز، وصندقلیدن کلن دیکر برچای دخی اخذ ایله، سلطان طاغنك شمالی اتکلرینی طولاشهرق، قره حصار چاییله دخی برلشدکدن صکره، شرقه طوغری دونوب، (ابهر) کولنه منصب اولور. مجراسی ٦۰ کیلومتره قدردر. — بو چایك صاغ طرفندهٔ وسلطان طاغنك شمال غربی اتکنده بو نامله بیوجك بر قریه دخی واردر.

آقاراپی (Acarapi) برازیلیانك شمال غربیسنده (ریو نغرو) نهری حوضهسنده بولنان آمریقانك اقوام اصلیهسندن برقومدر.

آقارضی ایران شعراسندن اولوب، هندستانه سیاحت ایتمش، و۱۰۲٤ تاریخ هجریسنده وفات ایتمشدر.

آقارفیورد (Akarfiord) اسلانده آطهسنك شمال شرقی ساحلنده بر کورفزدر، که (یوقولسه آقارفیروبی) نهری اورایه منصب اولور.

آقارنانیا (Akarnanie) یونانك شمال غربیسنده بر قطعهدر، که شرق طر-

فنده يونان (اتوليا)ايله برلشديريله‌رك بر ايالت تشكيل ايتمشدر. بو قطعه شمالاً نارده كورفزيله و(اپير) قطعه‌سندن معدود اولوب اخيراً يونانه ترك اولنان (جومرقه) ناحيه‌سيله، شرقاً وجنوباً (آسپروپوتامو) مجراسيله، غرباً دخی يونان دكيزيله محدود ومحاط اوله‌رق، غير منتظم برمثلث شكلنده‌در. بو قطعه ايكی‌يه منقسم اولوب، شمال شرقی طرفنه (والتوس)، وجنوب غربی قسمنه دخی (اكسرومروس) ديرلر. بو ايكی قسمك هر بری بر قضا اعتبار اولنه‌رق، مركزلری نارده كورفزينك سواحل جنوبيه‌سنده اولان (كاروانسرای) ايله (وونيچه) قصبه‌لريدر. آقارنانيانك اراضيسی طاغلق اولوب، غايت صرپ يرلر واوچوروملرله وپك صيق اورمانلرله مستوردر. مع هذا قابل زراعت وپك منبت يرلری دخی واردر؛ آلچق يرلرنده پورتقال وليمون آغاجلری يتيشير، وزيتون آغاجلری ايسه يبانی حالنده پك واسع يرلری اورتوب، غايت ده يوكسك اولور؛ باغلرنده‌ده پك كوزل اوزوم اولور؛ اورمانلرينك كراسته‌لك آغاجلری دخی چوقدر؛ آنجق اهاليسی نيم وحشی حالنده اولوب، يالكز جزئی بر مقدار بغدای ومصر زرعيله وطاغلرده پلاموط طوپلايوب صاتمغله اكتفا ايدرلر، واكثريا بينلرنده اورشمغله وخيدودلقله عمرلرينی كچيررلر. (توكيديدی)نك تاريخندن آكلاشلديغنه كوره، بو قطعه ازمنهٔ قديمه‌ده دخی يونان مدنيتندن بهره‌مند اولميوب، دائما يوصيلر وخيدودلر يری بولنمشدر. اكسرومروسك ايكی اووه‌سی‌ده واردر، كه بری مركزی اولان وونيچه‌نك اطرافنده، وديكری‌ده آسپروپوتامونك منصبی جوارلرنده‌در. بو ايكنجيسی بطاقلقلرله مستور اولوب، آچلغه محتاجدر. (ريوس) و (اوزروس) ناملريله ايكی بيوك وبر قاچ ده كوچك كولی واردر. اتوليا ايله برابر ايالتك اهاليسی ١٢١٦٩٣ كشی اولوب، مركزی اتوليانك ساحل جنوبيسنده‌كی (مسولونكی) شهريدر. [« اتوليا » ماده‌سنه مراجعت.]

آقاروا { (Akaroa) بحر محيط كبيرك (پولينسيا) قطعه‌سنده « يكی زلانده »نك مركب اولديغی ايكی جزيره‌دن جنوبيسنك ساحل شرقيسنده كائن (بانق) شبه جزيره‌سنده بر قويدر، كه ٤٣° ٥٤′ عرض جنوبی ايله ١٧٠° ٤١′ طول شرقيده واقعدر. ١٨٤٠ ده فرانسه بو قويی ضبط ايتمش ايسه‌ده، حفظ ايده‌ميوب، بوكون يكی زلانده‌نك هر طرفی كبی انكلتره‌نك تحت تصرفنده‌در.

آقاره { (Acara) برازيليانك (پارا) ايالتنده بر نهردر، كه (پارا) شهرينك ٤ ساعت جنوبنده، ١° ٤٠′ عرض جنوبيده (پارا) ايرماغنه دوكيلور. مجراسی ٢٠٠ كيلومتره‌دن زياده‌در.

آقاری { (Acari) پرو جمهوريتنك (آركيپا) ايالتنده برشهردر، كه بحر محيط كبير ساحلندن ٥٠ كيلومتره ايچريده، (سنت جوان) نهری اوزرنده و(آركيپا) شهرينك ٣٦٠ كيلومتره غرب جنوبيسنده، تقريباً ١٥° عرض جنوبيده واقع اولوب، بش آلتی بيك اهاليسی واردر. اسكله‌سی (پوآنت لياس) دنيلن آچيق بر ليماندر.

آقاست { (Acaste) غلوس جوارلرنده بولنمش اولان (پولقوس) شهر قديمنك حكمداری وآستيداميه‌نك زوجی اولوب، قاريسنك معشوقی يونان (پلئوس) طرفندن قتل اولنمشدر. [« آستيداميه » ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

آقاشاهكی { اصفهانه مضاف ماربين قراسندن (دنان) قريه‌لی بر شاعردر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

عشق داريم وسينه سوزانی
دردی داريم وديده حيرانی
عشق وچه‌عشق عشق عالمسوزی
دردی وچه درد درد بيدرمانی

آقاكيا { (Akakia) فرانسه دار الفنونی معلملرندن وقرال برنجی فرانسوآنك اطباسندن اولوب، (شالون) شهرنده طوغمش، وميلادك ١٥٥١ تاريخنده وفات ايتمشدر. جالينوسك كتابلرينی فرانسزجه‌يه ترجمه ايتمش، وطبه متعلق بعض اثرلر دخی يازمشدر. — بو عائله‌يه منسوب بر قاچ طبيب دها يتيشوب، فرانسه قراللرينك اطباسی بولنمشلردر.

آقا محمد خان قاچار { الحالة هذه ايرانده حكومت سورن سلاله‌نك بانيسيدر. ايرانك شمال طرفلرنده يرلشمش اولان تركمن عشيرتلرندن (قاچار) عشيرتنه منسوب اولوب، پدری محمد حسن خان استراباده بو عشيرتك رئيسی ايدی. سلالهٔ صفويه‌نك انقراضنده ايران تختنی ضبط وايران حدودينی تا هندستان وبخارايه

قدر توسیع ایتمش اولان مشهور نادر شاهك یكنی
وخلفی عادل شاه مومی الیه محمد حسن خانك ایكی
اوغلنی اله كچیروب، بونلرك بیوكی اولان صاحب
ترجمه آقا محمد خانی، ٨ یاشنده اولدیغی حالده، خادم
ایتمشیدی. آقا محمد خان سرای پادشاهیده بیویوب،
ایرانك نادر شاهك وفاتندن صكره كسب ایتمش اولدیغی
حال اغتشاشی كوره‌رك، تا چوجقلغنده ذهننجه ایران
حكمدارلغنی قورمشیدی. عادل شاهك وفاتنده آقا
محمد آزاد اولوب، باباسی یاننه عودت ایتمشیدی.
بر قاچ سنه صكره پدری نادر شاه سلاله‌سندن صكره
تختی ضبط ایتمش اولان كریم خان طرفندن قتل او-
لنه‌رق، كندیسی دخی او آرالق پایتخت بولنان
شیرازه آلنمش؛ وهر نه قدر كه كریم خانك سراینده
معزز طوتیلوب، خان كندیسیله استشاره دخی ایدر
دیسه‌ده، شیرازدن دیشاری چیقمسنه مساعده او-
لنمیوب، یالكز آره صره آوه كیتمكه مساعده‌سی وار
ایدی. چوجقلغندن بری قورمش اولدیغی فكر
پدرینك قاتللری اولان (زند) خاندانی حقنده كسب
ایتمش اولدیغی خصومتدن برقات دها قوت بوله‌رق،
آقا محمد خان، اصلا رنك ویرمكسزین، بر فرصته
منتظر ایدی. نهایت ١١٩٣ تاریخ هجریسنده كریم
خانك خسته‌لندیغنی كوروب، اوله‌جكنی آكلامغله،
ایرانده بر وقتدن بری هر حكمدارك وفاتنده وقوعی
معتاد حكمنه كچمش اولان قاریشیقلقلردن استفاده
امیدیله، آوه كیتمكی بهانه ایده‌رك، معیتنده بولنان
اون یدی سواری ایله شیرازدن چیقوب، بر قاچ
كون ظرفنده مازندرانه واصل اولمش؛ وابتدا كندی
عشیرتنی وسائر تركمن عشیرتلرینی بر صورتله كندینه
جلب ایتدكدن صكره، استراباد ایرانك پك كنارنده
بولندیغندن، وكیلان طرفلرنده دخی كووندیكی بر
طاقم تركمن عشیرتلری بولندیغندن، طهرانه كیدوب،
بو شهری مركز اتخاذ ایتمش؛ وچابوجاجق مازندران
كیلان وآذربایجان طرفلرینی دائرهٔ تصرفنه آلدرق،
عراق عجم وفارسه طوغری توسیع ممالكه حاضر-
لنیوردی. زند عائله‌سنه منسوب اولان كریم خان
نه قدر عادل ومرحتلی بر حكمدار ایدیسه، اوغلی
لطف علی خان دخی او قدر جسور ودكرلی بر كنج
ایدیسه‌ده، پدرینك تختنه اوتورور اوتورماز، مربیسی
ووزیری اولان حاجی ابراهیمی چكه‌میوب، بینلرنده
منافرت پیدا اولمش، وهر بری دیكرینك مزارینی
قازمغه چالیشمقده بولنمشیدی. آقا محمد خان عراق
عجمدن آشاغی تجاوز ایدنجه، لطف علی خان همان
بالذات عسكر سوق ایده‌رك، آقا محمد خانك عسكرینی
تار ومار ایتمش ایسه‌ده، حاجی ابراهیم شیرازده
تحصن ایدوب، كنج حكمداری پایتخته قبول
ایتمدیكندن، كرمانه واورادن‌ده خراسانه قاچمغه
مجبور اولمش؛ وبر وقت صكره، كرمانه عودتله،
اوراده تحصن ایده‌رك، آقا محمدله محاربه‌یه طوتیشمش
ایسه‌ده، آقا محمدك عسكری پك چوق اولدیغندن،
شهری ضبط ایتمش؛ ولطف علی خان كوچ حال ایله
فرار ایتمكه موفق اولمشیدی. آقا محمد لطف علی
خانی قاچیردیغنه حدت ایده‌رك، سائر شهرلره دخی
رقیبنی قبول ایتمك تهلكه‌سنی كوستروب، عبرت
اولمق اوزره، ایلك دفعه اوله‌رق، ظلم واعتسافنی
اظهارله، كرمان شهرینی عسكرینه یغما ایتدیرمش،
وبتون نسوان واطفالی اسیر ایدوب، عسكرینه طا-
غیتمشدر. نادر شاهك منسوب بولندیغی آفشار
عشیرتی پك قوتلی اولدیغندن، آقا محمد خان بونلره
قارشی قوت استعمال ایتمیه‌رك، حیله ایله رئیسلرینی
جلب، وبر مدت صكره قتل ایتمش. شیرازده مستقل
قالمش اولان حاجی ابراهیم دخی كندیسنه التجا ایتمكله،
وزیرلكنه نصب ایتمش؛ وبو وجهله خراساندن
ماعدا بتون ایرانی اله كچیرمشدر. كورجستان
پرنسی (هراقلیوس) مقدما ایرانه جزیه ویرركن،
بو اغتشاشدن استفاده ایله، روسیه‌یه جزیه كذار
اولمش اولدیغندن، آقا محمد خان او طرفه‌ده عسكر
سوق ایده‌رك، مظفر اولمش، وعودتنده ١٢١٠
تاریخنده باشنه تاج قویوب، ایران حكمدارلغنی
اعلان ایتمشدر. قرداشلرندن اوچی كندیسنه
امنیت ایده‌میه‌رك، ایرانك خارجنه قاچمشلردی.
یانده قالمش، وخیلی معاونت بیله ایتمش اولان جعفر
قولی‌یی قتل ایتدیرمش؛ ویكنی باباخانی ولی‌عهد ایتمش
ایدی. شاه اسماعیل صفوینك اعلان ایتمش اولدیغی
مذهب شیعی‌یی نادر شاه تعدیل ایده‌رك، مذهب
جعفری نامیله سنیلكی اعاده ایتمشیكن، آقا محمد شیعیلرك
محبتنی قزانمق ایچون، سلالهٔ صفویه‌نك جد اعلاسی
اولان شیخ صفی الدینك تربه‌سنده قلیج قوشانوب،
مشهد امام رضانك زیارت وسیله‌سیله خراسانه عزیمتله

اوراسنى دخى تحت اطاعته آلدى. او سنه تكرار كورجستان سفرينه حاضرلنوب، يولده كيدركن، جزئى برقباحت ايچون اعدامله محكوم ايتمش اولديغى ايكى خدمتجيسى طرفندن قتل اولنمشدر.

آقا محمد خان قيصه بويلى، ضعيف، وخادم اولمق مناسبتيله، آق آغا كبى كوسه وبروشق چهره‌لى اولوب، غايتله چركين، وآنجق فوق العاده بر عقل وذكاوته مالك وحيله ودسيسه‌ده پك ماهر ايدى. ايتديكى ظلملرى ابدى حدتندن ايتميوب، محضا ايشنى يوروتمك ايچون بالمجبوريه ايدردى. حب جاه وحستى فوق العاده ايدى. وفاتنده ٦٣ ياشنده اولوب، هر نه قدر عمرينك صوكنده تتوج ايتمش ايسه‌ده، فعلاً ٢٠ سنه حكمدارلق ايتمشدر. وفاتنده يكنى بابا خان تخته اوتوروب، نادر شاهدن صكره كيمسه‌نك جسارت ايتديكى شاهلق عنوانتى آلەرق، فتح على شاه تسميه اولنمشدر. فتح على شاهدن صكره محمد شاه، ومحمد شاهدن صكره شمديكى شاه ايران ناصر الدين شاه حضرتلرى تخته چيقمشدر.

آقا مهدى { ملوك صفويه زماننده اصفهانده طوغوب. اوراده تحصيل علم وكمالاته، شاه طهماسب ثانينك منجم باشيسى اولمش؛ ودولت صفويه‌نك انقراضندن صكره، كيلانه چكيلوب زراعتله مشغول اولور ايدى. غايتله خوشطبع واخلاق حسنه ايله متصف بر ذات اولوب، طبيعت شعريه‌سى دخى وار ايدى. ٧٦ ياشنده اولديغى حالده كيلانده ارتحال ايتمشدر. شو رباعى جملهٔ اشعارندندر:

با حكم قضا ستيزه نتوان كردن
بادست علاج نيزه نتوان كردن
تدبير كجا علاج تقدير كند
آهن باموم ريزه نتوان كردن

آقانته { ياخود آقانتوس (Acanthe, Acanthus) ازمنهٔ قديمه‌ده بو اسمله اوچ قصبه وار ايدى: برنجيسى ماكدونيا شبه جزيره‌سنده (آينوروز) برزخى قربنده وساحل بحرده ايدى، كه شمدى برنده (چريسو) قريه‌سى بولنيور. — ايكنجيسى آناطولينك غرب جنوبى ساحلنده كائن اسكى قاريا يعنى منتشا ساحلنده استانكويك جنوبنده اوزانان شبه جزيره‌ده ايدى. — اوچنجيسى‌ده مصرده نيلك ساحل يسارنده و(منف) شهرينك ٤ كيلومتره بوقاريسنده ايدى.

آق اوشاغى { معمورة العزيز ولايتى عشايرندن برعشيرتدر، كه يازين عربكر ايله ديوريكى آره‌سنده واقع صارى چيچك نام غايت هوادار ولطيف بر يره كيدوب، خيمه قورارلر، وقيشين كويلرينه عودت ايدرلر.

آق اوغلان { قافقاسياده، روسيه‌نك النده بولنان قره باغ مملكتنده، (شوشه) شهرينك ٣٥ كيلومتره شرق جنوبيسنده و(آراس) ايرماغنه دوكيلن بر چايك اوزرنده واقع بر قصبه‌در. بوقصبه‌نك آلت طرفنده (الاكوز) طاغلرى ختام بولوب، بحر حزره قدر ممتد اولان واسع اووه‌يه كيريلير.

آق اووه { قسطمونى ولايت وسنجاغنك طاشكپرى قضاسنده برقاچ كويى حاوى بر اووه‌در.

آقايوتله { (Acajutla) آمريقاى جنوبيده سالوادور جمهوريتنك اك تجارتكاه اسكله‌سى اولوب، بحر محيط آطلاسى ساحلنده، ١٣° ٣٧′ عرض جنوبيده واقع و ١٠٠٠ نفوسى حاويدر.

آقايوقام { (Acayucam) مكسيقه‌نك (وراقروز) خطه‌سنده همنامى اولان سنجاغك مركزى بر قصبه‌در.

آقائى { همدان اكابرندن خوشطبع وشيرين زبان بر شاعر اولوب، اك زياده رباعياتده مهارتى واردر. شو رباعى جملهٔ اشعارندندر:

بى پا وسران دشت خون آشامى
مردند بحسرت وغم ناكامى
محنت زدكان وادىٔ عشق ترا
هجران كشد واجل كشد بدنامى

آق بابا { قوزغنجقدن ايكى ساعت ايچريده بيوك بر قريه‌در، كه موقعنك لطافتى وميوه وصوينك لذتيله مشهور اولوب، مظنهٔ كرامدن آق بابا اسمنده بر ذاتك تكيه وتربه‌سى دخى اوراده بولنغله پايتختدن تنزه وزيارت ايچون كيديلير.

آق بابا { قارص جوارنده بر ناحيه‌در، كه (آرپه چايى) نك منابعنده واقع اولوب، ادارهٔ عثمانيه زماننده قارص سنجاغنك (زاروشاد) قضاسنه تابع، و٢٨ قريه و ٣٠٠٠ نفوسى حاوى ايدى. اهاليسنك جمله‌سى اسلامدر.

آق برون { (رأس ابيض Cap Blanc
وپورتكيزجه (Cabo Branco

آفريقا قطعه‌سنده صحرای کبيرك ساحل غربيسنده، بحر محيط آطلاسيده بر بروندر، كه (جبل ابيض) نام طاغك غرب جنوبه طوغرى دكيزك ايچنه او-زانمسندن حاصل اولوب، ″٥٥ ′٤٦ °٢٠ عرض شمالى ايله ″٣٠ ′١٨ °١٩ طول غربيده واقعدر. ٤٠ كيلومتره قدر اوزون، ٤ ويا ٥ كنيش و ٢٥ متره قدر مرتفع بر شبه جزيره‌نك اوجيدر، كه بو شبه جزيره شرق طرفنده سفائن حقنده پك امين وقوملق اراضى ايله محاط بر قوى تشكيل ايديور. بوقويك بر آزجنوبنده (اركين)اسمنده براسكله وليمان واردر. كرك شبه جزيره وبرون وكرك ايچرى‌يه طوغرى اوزانان طاغ بياض قومدن عبارت اولديغى ايچون، بو اسمله تسميه اونمشدر.

آق برون { (رأس ابيض Cap Blanc)
تونسك شمالنده (بزرته) قربنده

بر بروندر، كه آفريقانك شماله طوغرى اك زياده او-زانمش نقطه‌سى اولوب، ″٤٠ ′١٩ °٣٧ عرض شماليده واقعدر. بو بروندن آچيق هواده ساردنيا آطه‌سى كوزيكور.

آق بيكار { ادرنه ولايتنده، كوملجنه سنجا-
غنك (اكريدره) قضاسنده

ومركز قضانك شرق طرفنده بر ناحيه وناحيه‌نك مركزى اولان بيوجك بر قريه‌در. ناحيه جنوباً معدن طاغيله شرقاً الا طاغله وشمالاً دخى آرده نهريله محاط اولوب، طاغلق بر محلدن عبارتدر. — چتالجه سنجاق وقضاسنده دخى بو نامله بر قريه واردر، كه چتالجه شهرينك ايكى بچق ساعت شرق شماليسنده وكوچك چكمجه‌يه دوكيلن بر چايك او-زرنده واقعدر.

آق بيكار { قونيه ولايت وسنجاغنده اسبكشان
قضاسنك قوچحصارى ناحيه‌سنده

وصولدن قزيل ايرماغه دوكيلن بر چايك اوزرنده واقع بيوك بر قريه‌در.

آق بييق { سلطان مراد خان ثانى حضرتلرينك
دور سلطنتلرنده ظهور ايدن مشا-

هير اولياء اللهدن اولوب، فاتح سلطان محمد خان ثانى حضرتلرينك دورنده دخى برحيات ايدى؛ حتى استانبول فتحنده دخى آق شمس الدين حضرتلريله برابر معيت پادشاهيده بولنوب، پايتختك معلوم اولان بر محله‌سى تبركاً اسم شريفلريله تسميه اولنمشدر. مشاراليه حاجى بيرام ولى حضرتلرينك خلفاسندن ايكن، خلوت اثناسنده مال وثروت آرزوسنى بروجهله فكر وكوكلدن چيقاره‌مديغندن، هر نه قدر شيخى ترك دنيايه تشويق ايديورديسه‌ده، «الدنيا مزرعة الآخره» حديث شريفنه تمسك ايده‌رك، مال وثروته اولان محبتدن واز چكمديكيچون، شيخك صومعه‌سندن طرد اولنمشيدى. ديشارى‌يه چيقاركن تابى قپويه ايليشوب باشندن دوشديكيچون، بونى شيخك كرا-متنه حمل ايده‌رك، فيمابعد باشنه بر شئ كيميوب، باش آچيق كزمش، وصاچنى اوزاتمشيدى. مجزوب وابدال اولديغى حالده، بحكمة‌الله تعالى مال وثروتى كيتدكجه آرته‌رق، بروسه‌ده واسع بر بنا انشاسيله، كلوب كچن مسافرين وفقرايه طعام يديرر، وآقچه وساره ويرردى. بو حاليله برابر مولى علاءالدين على‌العربينك درسنه مداومت ايدوب تحصيل علم ايدردى. ارتحا-لنه قدرعمرينى بوصورتله چكيره‌رك، ٨٦٠ تاريخلرنده ارتحال ايتمشدر. بروسه شهرنده الآن موجود آثار خيريه‌شى وتكيه‌سى اولوب، تكيه‌نك جوارنده‌كى تربه‌ده مدفوندر.

آق بييق { درسعادتده سلطان احمد جوا-
رنده وسلطان احمد جامع شريفنك

شرق جنوبيسنده بر محله اولوب، قبا صقال ايله آخور قپو محله‌لرى آره‌سنده واقعدر. استانبول فتحنده فاتح حضرتلرينك معيتلرنده بولنمش اولان مشاهير اولياء اللهدن آق بييق حضرتلرينك اسم شريفلريله تسميه اولنمشدر.

آق بييق { خداوندكار ولايتنده بروسه
سنجاغنك بيله‌جك قضاسنده

وبيله‌جك قصبه‌سنك اوچ ساعت قدر غرب طرفنده واقع بيوجك بر قريه‌در.

آق پلانقه { بلغارستانك شمال غربيسنده
طونه ساحلنده وودينك اوچ

ساعت قدر جنوب شرقيسنده (آرزر) نهرينك منصبنده واقع بركوچك قصبه‌در. ادارهٔ عثمانيه زما-ننده طونه ولايتنك ودين سنجاق وقضاسنه ملحق ايدى. بلغارجه اسمى (آرزر پلانقه) در.

آق پولاق { بايزيد جهتنده روسيه حدودينى
تعيين ايدن چنكل طاغنك بردر-

وه‌سیدر. [« چنكل طاغی » ماده‌سنه مراجعت.]

آقتئون { (Actéon) یونان قدیم اساطیرینه کوره، (تیبه) حکمدارى (آرستیوس) ك اوغلى اولوب، آوجیلقده‌كی مهارتیله مشهور اولمغله، اثنای صید وشکارده، قردن کنایه اولان دیانه‌یی یقانیرکن چبلاق کوروب، شهوت آمیز برنظرله باقدیغندن، بوالهه طرفندن کیکه تحویل اولنمش، ودرحال کندی کوپکلری طرفندن پیرتیلوب تلف اولمش.

آقتواریوس { (Actuarius) بیزانس یعنی قسطنطنیه اطباسندن اولوب، میلادك اون ایکنجی ویا اون دردنجی عصرنده یاشامش، وطبه متعلق بعض اثرلر یازمشدر. من وسنامکی‌یی مسهل کبی ایلك قوللانان بودر دیه ادعا اولنیورسه‌ده، عرب اطباسی بو ایکی علاجی بوندن اول بیلیر، واستعمال ایدرلردی.

آقتوبه { (Aktouba) وولغا یعنی آتیل نهرینك منصبنه قریب آیرلدیغی شعباتك بریدر. [« وولغا » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آقتوپان { (Actopan) مکسیقه‌ده مکسیقو شهرینك ١٠٠ قدر کیلومتره شمال شرقیسنده کوچك بر قصبه اولوب، قربنده ٣٠٠٠ متره ارتفاعی اولان (مامانهوته) طاغی بولنور.

آقتون { (Acton) آمریقای شمالینك ممالك مجتمعه ودومینیون مملکتلرنده بر قاچ بیوك قریه وکوچك قصبه‌نك اسمیدر.

آقتون { (Acton) عن‌اصل ایرلانده‌لی اولوب، میلادك ١٧٣٧ تاریخنده فرانسه‌نك بزانسون شهرنده طوغمش؛ وبر مدت فرانسه بحریه عسکرنده خدمت ایتدکدن صکره، ناپولی‌یه کیده‌رك، قرالیچه‌یه چاتمغله، باش وکالته قدر چیقمش؛ وبر چوق انتریغه‌لرَ چویردکدن صکره، ١٨٠٣ ده فرانسه‌نك طلبی اوزرینه عزل اولنه‌رق، سیچیلیایه چکلمش، وایکی سنه صکره اوراده وفات ایتمشدر.

آقتیوم { (Actium) یونانك آقارنانیا خطه‌سنك منتهای شمال غربیسنده اولان برونك اسم قدیمیدر. الیوم، (پونتا دلا چیوولا) اسمندن مخفف اوله‌رق، (پونده) دنیلیر، ونارده کورفزینك مدخلنده وپروزه‌نك قارشیسنده اولوب، اخیراً یونانه ترك اولنمشدر. بوموقعده میلاددن ٣١ سنه اول روما سردارلرندن (اوقتاویوس) (آنتوآن)ى مغلوب ایتمکله، روما جمهوریتنه ختام ویرن بو مظفریت نامنه پروزه‌نك آرقه‌سنده خرابه‌لری الآن موجود اولان (نیقوپولیس) شهرینی بنا، وآقتیوم موقعنك حامیسی عد اولنان دکیز الهی (آپولون) ك معبدینی یکیدن تأسیس ایتمشیدی.

آق چای { (Rivière Blanche) بو اسمله آمریقای شمالینك (دومینیون) مملکتنده اوچ نهر واردر. — برنجیسی قناده خطه‌سنده (اونتاریو) ایالتنك (آلغومه) قضاسنده اولوب، « آق کول » دن چیقار، و ٣٠ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، « یوقاری کول » ه منصب اولور. — ایکنجیسی ینه (اونتاریو) ایالتنده اولوب، شمالدن جنوبه جریانله، ١٥٠ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدکدن صکره، (تمیسقامینغ) کولنه دوکیلور، واورمانلرله مستور واسع بر اراضی‌یی اروا ایدر. — اوچنجیسی (مانیتوبه) خطه‌سنده جریان ایدوب، پك منبت بر طاقم اراضی‌یی سقی ایتدکدن صکره، (مانیتوبه) کولنه منصب اولور.

آقچه { سیواس ولایتنده قره حصار شرق سنجاغنك قویلحصار قضاسنه تابع وقضانك شرق طرفنده واقع بر ناحیه‌در.

آقچه آباد { طربزون ولایت وسنجاغنده مرکزه ملحق وطربزونك جهت غربیه‌سنده واقع بر ناحیه اولوب، ٩٩ قریه‌دن مرکب اولدیغی حالده، تقریباً ٢٥٥٠٠ نفوسی حاویدر، که بونلرك ١٣٠٠٠ ى اسلام، ٥٠٠٠ ى روم وایکی بیك بشیوزی دخی ارمنیدر. ناحیه‌نك ٦٧٥٠ خانه‌سی، ٤ مدرسه‌سی، ١٩ اسلام و ٨ خرستیان مکتب ابتدائیسی واردر. اراضیسی اولدقجه محصولدار اولوب، علی الخصوص توتون محصولاتی پك چوقدر. بو ناحیه‌نك مرکزی (پولتخانه) لیمانیدر، که اسمی (پولادخانه) دن غلطدر.

آقچه حصار { اشقودره ولایت وسنجاغنده قضا مرکزی بر شهر اولوب، یوکسك بر طاغه طیانمش غایت صرب وطبیعی اوله‌رق مستحکم بر تپه‌نك اوزرنده، و ونديك کورفزی ساحلندن ٢٠ قدر کیلومتره‌لك مسافه‌ده‌در. آقار صولری وچشمه‌لری پك چوق اولمغله، اصل اسمی

آرناوودجه «چشمه» دیمك اولان (قرويا) در. حذاى بحردن ٦٠٤ متره ارتفاعنده اولوب، دوز بر اووه‌نك اوستنده بولنمغله، منظره‌سى غايت كوزل اولوب، اطرافنده پك واسع يرلر كورينور. قبل‌الفتح آرناوودلقده حكم سورمكده بولنمش اولان پرنسلردن (يان قاستريوتى) نك مقرى اولوب، پك متين استحكاماتله مستحكم ايدى، كه مؤخراً مومى اليهك اوغلى اسكندر بك قرق سنه امتداد ايدن محارباتنده دفعاتله بوقلعه‌نك ايچنه تحصن ايتمشيدى. قلعه ١٢٤٨ تاريخ هجريسنده رشيد پاشانك امريله هدم اولنه‌رق، خرابه‌لرى ايچنده ٨٠ خانه ايله ايكى جامع شريف بولنيور. شهرك سائر خانه‌لرى تپه‌نك اوستنده‌كى طاغك اتكنده طاغنيق بر حالده اولوب، اهاليسى كافةً مسلمان اولمق اوزره ٧٥٠٠ كشيدر.

آقچه شهر { قسطمونى ولايتنده بولى سنجاغنك دوزجه قضاسنه ملحق ناحيه مركزى بر كوچك قصبه‌در، كه قره دكيز ساحلنده اولوب، اركلينك ٤٥ كيلومتره قدر غرب جنوبيسنده و (ميلان) چايى منصبنك ٢٠ قدر كيلومتره شرقنده واقعدر. قصبه يوقارى وآشاغى ناملريله بربرندن آيرى ايكى محله‌دن عبارت اولوب، ايكيسى دخى اسكله ايسه‌ده، ليمانى اولمديغندن، يالكز هوا مساعد اولدقجه كيلر يناشه‌بيلير. مع هذا او جوارلرك اسكله‌سى اولوب، اولدقجه تجارتى وبرقاچ مغازه‌سى واردر.

آقچه شهر { قونيه ولايت وسنجاغنك قرمان قضاسنده وقرمان شهرينك ٦٠ كيلومتره قدر شمال شرقيسنده كوك صو نهرى كنارنده بر كوچك قصبه‌در.

آقچه صو { خداوندكار ولايتنده كشيش طاغنك شرق اتكلرندن اينوب، دليجه نهرينه دوكيلور بر كوچك چايدر.

آقچه طاغ { [«آغچه طاغ» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

آقچه قيونلى { آطنه ولايتنك طاغلرنده طولاشير برعشيرتدر.

آقحصار { آيدين ولايتنك صاروخان سنجاغنده قضا مركزى بر شهر اولوب، مركز لوا اولان مغنيسا شهرينك ٥٠، ومركز ولايت اولان ازميرك ٨٠ كيلومتره شمال شرقيسنده وكديز چايى تابعلرندن قوم چاينه صاغدن دوكيلن بردره‌نك صول ساحلنده يعنى شرقنده واقع و ٨٠٠٠ نفوسى جامعدر. پك اسكى بر شهر اولوب، اسم قديمى (تياتيره) در. مركز لوا ايله بر شوسه طريقيله واورادن مركز ولايتله دخى دمير يوليله مربوطدر. — قضاسى جنوب شرقيسنده بولنان مرمره‌جك ناحيه‌سيله برابر ٢٥٧٥٢ نفوسى شامل اولوب، بونلرك يالكز ٣٧٧٦ سى روم، ٣٢٥ ى ارمنى ١٣٣ ى يهودى وقصورى كاملاً اسلامدر. مرمره‌جك ناحيه‌سنده ينه (مرمره‌جك) ناميله واسعجه بركول بولنيور، كه بر آياق واسطه‌سيله كديز نهرينه دوكيلور. آق حصار قضاسنك اراضيسى غايت منبت اولوب، حبوبات متنوعه ايله برابر كليتلى پاموق وخشخاش يتيشير، وباغلرى‌ده چوق اولوب، كوزل بر جنس شراب ياپيلير. هواسى يازين آغرجه‌در.

آقحصار { شهر امانتنه ملحق ازميد سنجاغنك كيوه قضاسنده ناحيه مركزى بر قصبه‌در، قضانك شرق جنوبى جهتنده وسقاريه نهرينك ساحل يسارنده يعنى غرب طرفنده واقعدر.

آقحصارى { (المولى محمد منشى —) [«منشى» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

— (المولى نصوح نوالى —) [«نوالى» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

آق خرابه { حلب ولايتنك اورفه سنجاغنده بر قريه‌در.

آق دره { معمورة العزيز ولايتنك بهسنى قضاسنده بر كوچك چايدر، كه (بوبجلر) قريه‌سى اوكندن نبعان ايدوب، بش پكيد نام محلده كوك صو نهرينه دوكيلور. بو چايك اوزرنده (چلبوغاز) ناميله بركوپرى واردر.

آق درين { آرناوودلقده (درين) ايرماغنى تشكيل ايدن ايكى نهردن برينك يعنى ياقوه وايپك طرفلرندن كلوب، (لومه) ده قره درين ايله برلشن نهرك اسميدر. [«درين» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

آق دكيز { ياخود بحر سفيد، (Méditerranée) وروميجه (Μεσόγειος) كرك روم وكرك اوروپا لسانلرنده «قره‌لر آره‌سى» معناسنى افاده ايدن اسملرله مسمى اولوب، عربلر دخى اكثريا (بحر الروم) ويا (بحر الشام) ديرلرسه‌ده،

معنای مذکورله (بحر متوسط) دخی دیرلر. بو واسع دکیز کرهٔ ارضك اوچ قطعه‌سی آره‌سنده واقع اولوب، شمالاً آوروپا، جنوباً آفریقا وشرقاً آسیا قطعه‌سیله محدوددر. بحر محیط آطلاسی‌یه تابع ایسه‌ده، بو بحرله آنجق سبته بوغازیله اختلاط ایدیور. بحر احمر واسطه‌سیله بحر محیط هندی‌یه دخی صنعی اوله‌رق سویش قنالندن کسب مربوطیت ایتمشدر. بو دکیز دنیاده اك کوزل هوالی واك منبت یرلرله محاط اولوب، اطرافنده سیر سفائنی وبو طریقله ثروت ومدنیتی تسهیل ایدن کورفز ولیمان وجزیره وشبه جزیره‌لری پك چوق اولدیغندن، اوته‌دن بری امم واقوام متمدنه‌نك جولانکاهی بولنه کلمشدر. بناءً علیه هر جهتجه اهمیتی فوق العاده‌در.

مرمره، قره دکیز وآزاق دکیزی دخی آق دکیزك تابعلرندن ایسه‌ده، اونلر آنجق بر طار بوغازله آق دکیزه مربوط اولدقلرندن، آق دکیزدن معدود دکلدر. بو حالده آق دکیز سبته بوغازندن سوریه سواحلنه قدر ممتد اولوب، شمال طرفی آناطولی، روم ایلی، یونان آوستریا سواحلی، ایتالیا، فرانسه واسپانیا ایله محدوددر. بو حدودك ایچنده تفصیلات احوالنی آیریجه بیان ایده‌جکمز (آدریاتیق) و (آطه‌لر دکیزی) دخی بولنیورسه‌ده، بونلر ینه آق دکیزدن معدوددرلر. غربدن شرقه اولان بویی ۳۷۵۰ کیلومتره‌در؛ شمالدن جنوبه اولان اکی ایسه پك مختلف اولوب، لیون کورفزیله جزایر ساحلی آره‌سنده ۷۴۲، جنوه کورفزیله تونس ساحلی آره‌سنده ۸۰۰، یونانك (ماتاپه) برونیله بنغازی ساحلی آره‌سنده ۴۰۰، آناطولی ساحلیله مصر ساحلی آره‌سنده ۵۵۰، وسیچیلیا ایله تونس آره‌سنده دخی یالکز ۱۳۸ کیلومتره‌در. مساحهٔ سطحیه‌سی ایسه بر کشفه کوره ۲ ۶۰۸ ۵۹۸، ودیکر بر کشفه کوره ۲ ۸۸۵ ۵۲۲ مربع کیلومتره، وعمق حد وسطی ایله ۱۳۳۹ متره‌در.

ایتالیا وسیچیلیانك شمالدن جنوبه اوزانمسیله سیچیلیا ایله تونس آره‌سنده حاصل اولان واسع بوغاز آق دکیزی غربی وشرقی ایکی قسمه آیریور: غربی قسمی جنوباً آفریقانك تونس، جزایر وفاس ممالکیله، شمالاً فرانسه، شمال غربی طرفندن اسپانیا، شرق وشرق شمالی طرفندن دخی ایتالیا ایله محدود ومحاطدر. شرق قسمی ایسه جنوباً آفریقانك طرابلس، بنغازی ومصر قطعه‌لریله؛ شرقاً سوریه سواحلیله؛ شمالاً آناطولی، یونان، ایتالیا وبو قسمدن آیریلان آطه‌لر دکیزی و وندیك کورفزیله؛ غرباً دخی سیچیلیا وتونسله محاطدر. آق دکیزك غربی قسمنك سواحلی نسبةً دوز اولوب، یالکز شمال طرفنده برینه (لیون کورفزی)، ودیکرینه (جنوه کورفزی) ویا (لیغوریا دکیزی) دنیلن ایکی آچیق کورفزی واردر؛ وایتالیا شبه جزیره‌سیله سیچیلیا، ساردنیا وقورسیقه آطه‌لری آره‌سنده اولان محلی دخی (تیرنیا دکیزی) نامیله آیریجه اعتبار اولنیور. بو قسمده آطه اوله‌رق یالکز ساردنیا وقورسیقه ایله اسپانیا ساحلی قربنده اولان میورقه، مینورقه ودیکر بر ایکی کوچك آطه بولنیور. شرق قسمی ایسه چوق دها کیرینتلی چیقنتیلی اولوب، ابتدا شمال طرفنده ایتالیا وبالقان شبه جزیره‌لریله یونان وموره‌نك اوزانمسندن آدریاتیق دکیزیله آطه‌لر دکیزی تحصل ایدیور. آدریاتیق دکیزینك خارجنده یونان ایله ایتالیای جنوبی وسیچیلیا آره‌سنده (یونیا) ویا (یونان دکیزی) دنیلن بر دکیز بولنیور، که بونك‌ده غرب طرفنده (اوترانته) کورفزی وشرق طرفنده نارده، (پاتراس) و (قورنته) کورفزلری واردر، که بو صکره‌کینی آطه‌لر دکیزندن آیران (قورنته) برزخنك آچلقده اولمسیله قریباً یونان دکیزیله آطه‌لر دکیزی آره‌سنده اختلاط حاصل اوله‌جقدر. آطه‌لر دکیزی ایسه بر چوق کورفزلر تشکیل ایتدکدن بشقه، بر برینك آرقه‌سنده مرمره، قره دکیز وآزاق دکیزی دخی بوکا مربوطدرلر. شرق بحر سفیدك جنوبنده یعنی آفریقا ساحلنده دخی تونس ایله بنغازی آره‌سنده (سرت) کورفزی بولنیور. بو دکیزده قبریس، کرید ومالطه آطه‌لری بولندیغی کبی، یونان دکیزنده دخی قورفه وسائر جزایر سبعه بولنیور؛ آطه‌لر دکیزینك جزایری ایسه بوراده تعداد اولنه‌میه‌جق قدر چوقدر. [«آطه‌لر دکیزی» ماده‌سنه مراجعت.] سیچیلیا جزیره‌سی ایسه آق دکیزك شرق وغربی قسمی آره‌سنده واقع اولوب، حدود یرینی طوتیور.

آق دکیزك مائه‌لری یعنی اطرافنده بولنوب صولری آق دکیزه دوکیلن یرلر تخمیناً ۶ ۸۷۰ ۰۰۰

مربع کیلومتره وسعتنده اولوب، وجه آتی اوزره منقسمدر:

آوروپا قطعه‌سنده‌کی مائله		١٧٧٠٠٠٠	مربع کیلومتره	
آفریقا	»	٤٥٠٠٠٠٠	»	»
آسیا	»	٦٠٠٠٠٠	»	»
جمعاً		٦٨٧٠٠٠٠	»	»

غرب قسمنه دوکیلن نهرلرك اك بیوکلری: اسپانیادن (ابرو)، فرانسه‌دن (رون)، ایتالیادن (آرنو) و (تیبر)، آفریقادن دخی (مجرده)، (شلیف) و (مولویه) نهرلریدر. شرق قسمنه ایسه: ایتالیادن (پو) و (آدیج)؛ روم ایلندن (درین)، واردار، قره صو ومریچ؛ آناطولیدن کدیز، مندرز، جیحان وسیحان؛ سوریه‌دن عاصی نهری؛ آفریقادن دخی جمله‌نك اك بیوکی اولان نیل نهری دوکیلور.

آق دکیز ساحللرندن کرك پك آلچق وبطاقلق حالنده بولنانلری وکرك پك یوکسك وقیالق اولانلری آز اولوب، اکثر طرفلری سفائنك یناشمه‌سنه مساعد اوله‌جق صورتده‌در. علم الارض عجائبندن اوله‌رق، بحر مذکور سواحلندن تونس، سیچلیا، آفریقای جنوبی وآطه‌لر دکیزی سواحلی کیتدکجه یوکسلمکده اولوب، ازمنهٔ قدیمه‌ده ساحل بحرده بولنمش اولان نیجه شهرلر شمدی ساحلدن خیلی ایچریده بولنقده، ومنفرد بولنمش اولان نیجه آطه‌لر بربرلریله ویا قره ایله کسب التصاق ایتمش؛ ونیجه لیمان وکورفزلر کول حالنه کیرمشلردر. بالعکس، مصر وآدریاتیقك سواحل شمالیه‌سیله فرانسه سواحلنك بر قسمی کیتدکجه آلچلمقده اولوب، ساحلده بولنمش اولان بعض اسکی شهرلر صویك آلتنده کورلمکده‌در. جنوه وونديك کورفزلرینك سواحل شمالیه وشرقیه‌سنده حذای بحردن بر قاچ یوز متره آشاغیده بر آلتندن نهرلر آقوب، دکیزه دوکلدکاری کبی، اسپانیانك (مینورقه) ویونانك (کفالونیا) آطه‌لرنده دخی ایکی مغاره واردر، که دکیز صویی شدتلی بر جریانله کیروب نابدید اولور. سیچلیا ایله ایتالیای جنوبیده واو جوارده بولنان کوچك آطه‌لرده ویونانك بعض آطه‌لرنده برکانلر بولندیغی کبی، دکیز آلتنده دخی بر قاچ برکان بولنوب، آره صره آنسزین بر جزیره ظهور ایدر، وبر مدت صکره بتکرار غائب اولور.

آق دکیزده اکثریا وعلی الخصوص یازین شمالی روزکاری اسوب، بعض دفعه سفائن حقنده مخاطره‌لیدر. قیش موسمنده لدوسدن حاصل اولان فرطونه‌لری دخی چوقدر. بعضاده غرب جنوبی روزکاری اسر. سیچلیا ایله تونس آره‌سنده قعر دریا پك مرتفع اولوب، آق دکیزك شرق وغرب قسملری آره‌سنده صویك آلتده برسد کبی اوزاندیغندن، عمومی آقندیلر حصولنه مانع اولیور. سبته بوغازینك اورته‌سنده بحر محیط آطلاسیدن کلیر بر آقندی وار ایسه‌ده، مذکور بوغازك ایکی کناریله درین محلنده دخی آناغور حاصل اولوب، بو وجهله کیرن وچیقان صو آره‌سنده موازنه حاصل اولیور.

آق دکیزك قعری اولدقجه درین اولوب، اك بیوك درینلکی سیچلیا ویونانله بنغازی آره‌سنده ٣٩٦٨ متره‌یه واریر. ایکنجی درجه‌ده اوله‌رق ساردنیا جزیره‌سنك اطرافی اولوب، جزیرهٔ مذکوره‌نك غرب طرفنده ٣٠٠٠ دن زیاده، وشرق طرفنده ٣٧٣٠ متره درینلك اولچلمشدر. کرید جزیره‌سیله مصر آره‌سنده‌کی محلی دخی ٣٣٤٥ متره درینلکنده‌در. بو دکیزك سطحی ٢٠٠ متره آشاغی اینه‌جك اولسه، ایتالیا سیچلیا ایله وسیچلیاده تونسله کسب ارتباط ایدوب، آق دکیز ایکی‌یه بولنمش اولور. بوسطحك ١٠٠٠ متره آشاغی اینمسی فرض اولنسه، آدریاتیق دکیزیله آطه‌لر دکیزی وقره دکیز بسبتون قوروبوب، ویاخود بعض یرلری اوفق کوللر حالنده قالوب، اسپانیا ایله فاسك دخی برلشمه‌سی لازم کلیر. سطحك ٣٠٠٠ متره آشاغی اینمسی آق دکیزی بربرلرندن آیری اوچ کول حالنه قویه بیلیر، که ذکر ایتدیکمز اك درین محللردر. آق دکیزك سطحی بحر محیط حذاسندن بر متره قدر دها آشاغی اولوب، بو فرق سبته بوغازندن اوزاقلاشدقجه دها زیاده فرق اولنیور؛ حتی سویش قنالنده مد حالنده بو فرق ظاهر اولوب، بحر احمرك سویشده‌کی صویی پورت سعید صویندن بر متره یوکسك بولنور. آق دکیزك صویی بحر محیط آطلاسینك صویندن یوزده $1\frac{3}{4}$ درجه دها طوزلی اولوب، (سرت) کورفزنده قبله روزکارندن طولایی تبخر زیاده اولدیغندن، او طرفده بو فرق یوزده ایکی درجه‌یی دخی کچیور، وبناءً علیه اوق نسبتده دها آغردر. آق دکیزك تبخراتدن سطحی

سنوى ۲ متره آلچالمق لازم كلوب، بونك بر مترهسى ياغوردن ودوكيلن نهرلردن تلافى اولنغله، ديكر بر مترهسى بحر محيط آطلاسـيدن كلير؛ بناءً عليه سبته بوغازنده حاصل اولان آقندى خيلى شدتلى اولوب، تا سيجيليانك سواحلنده بيله حس اولنور؛ بحر محيطك مدى حالنـده بو آقندى دهـا زياده حس اولنوب، جذرى حالنده ايسـه موقتاً آق دكيزدن بحر محيطه چيقـان آنافور زياده كورينـور. آق دكيزده مد وجذر وقوع بولديغى ادعا اولنمش ايسهده، آغريبوز بوغازنده اسـكيدن برى مد وجذر فرق اولنمقـده بولنديغى كبى، سـائر طرفلرده دخى آز چوق حس اولنوب، اسكندريهده ۱ ، سرت سـواحلنده ۲ وتونسك شرق جنوبى سـواحلنده ۲ ½ مترهيه قدر فرق كورلديكى محققدر. بحر محيط آطلاسينك رنكى قويو يشيل اولديغى حالده، آق دكيزك رنكى غايت كوزل صـورتده مائيدر. آق دكيز طالغهلرينك بحر محيط طالغهلرى قدر يوكسلهمسى طبيعى ايسهده، آق دكيز طالغهلرى دخى اكثريا اوچ درت وبعضاً بش آلتى وحتى طقوز مترهيه قدر ارتفاع كسب ايتدكلرى كورلمشـدر. بتون آق دكيز سـواحلنده سـنوى ۱ ٦۰۰ ۰۰۰ طونيلاته طوز چيقاريلير.

آق دكيز اسكلهلرينك اك بيوكلرى: مارسـليا، جنوه، ناپولى، پالرمو، بريندیسى، ونديك، تريسته، قورفه، پيره، سـلانيك، ازمير، اسـكندرون، بيروت، اسـكندريه، تونس وجزايردر. آق دكيز اسكلهلرينه مخصـوص اولهرق، ۳۵۰۰۰ كمى بولنوب، مجموعنك اسـتيعابى ۳ مليون طـونيلاتهلق اولمغله، عددجه كرهٔ ارض اوزرنده بولنان سفائنك بر ربعى دائمك اولديغى حالده، استيعابجه اونده برى نسبتندهدر؛ چونكه سـفائنك اكثريسى كوچكدر. جبلطارق، مالطه وقبريسى استنادكاه اتخاذ ايدهرك طولاشان انكليز سفائنى وسائر خارجدن كلن سفينهلر بو حسـابه داخل دكلدر. آق دكيزك شرق قسمى سـواحلنك قسم كليسى دولت عليهٔ عثمانيهنك النده بوانـديغى حالده، بو دكيزده ايشلين سـفائنك پك جزئى مقدارى عثمـانلى مالى اولديغى مع التأسف كوريليور. آق دكيزده ۱۱۰۰ فنـار بولنيور، وهر طرفنـده تحت البحر تلغرافلر تمديد اولنمش، ومنتظم پوسته واپورلرى ايشلكدهدر. چكن ۱۸۸۵ سـنهٔ ميلاديهسى ظرفنده آق دكيز اسكلهلرنده ۱۰۰ مليونه قريب اهالى بيننده اجرا اولنان تجارت ۱۲ مليار فرانغه قريب قيمتده اولوب، وجه آتى اوزره منقسم بولنمشدر:

	ايشلين سفائن يلكن كميسى	ايشلين سفائن واپور	مجموع استيعابلرى طونيلاته	مواد تجاريه طونيلاته	قيمتى فرانق
اسپانيا	۲ ٥۰۰	۱۰۰	۳٥ ۰۰۰۰	٦ ۰۰۰ ۰۰۰	۹۰۰ ۰۰۰ ۰۰۰
فرانسه	۲ ۰۰۰	۲٥۰	۳٥۰ ۰۰۰	۸ ۰۰۰ ۰۰۰	۳ ۰۰۰ ۰۰۰ ۰۰۰
ايتاليا	۱۱ ۰۰۰	۱٥۰	۱ ۰۸۰ ۰۰۰	۲۸ ۰۰۰ ۰۰۰	۲ ٥۰۰ ۰۰۰ ۰۰۰
آوستريا	۸ ٥۰۰	۱۱۰	۳٥۰ ۰۰۰	۱۲ ۰۰۰ ۰۰۰	۱ ۰۰۰ ۰۰۰ ۰۰۰
يونان	٥ ۱۰۰	۲۰	۲٥۰ ۰۰۰	۱۰ ۰۰۰ ۰۰۰	۳۰۰ ۰۰۰ ۰۰۰
دولت عثمانيه	۲ ۲۰۰	۱۰	۲۱۰ ۰۰۰	۲٥ ۰۰۰ ۰۰۰	٦۰۰ ۰۰۰ ۰۰۰
رومانيا	۱۰۰	؟	۱۰ ۰۰۰	۱ ۷۰۰ ۰۰۰	۳۰۰ ۰۰۰ ۰۰۰
روسيه	۲ ۱۰۰	۱۰۰	۲۰۰ ۰۰۰	۲ ٥۰۰ ۰۰۰	۱ ۰۰۰ ۰۰۰ ۰۰۰
مصر	۱۰۰	٥٦	؟	۱۲ ۰۰۰ ۰۰۰	٥۰۰ ۰۰۰ ۰۰۰
قبريس مالطه وجبلطارق	؟	۰	؟	۱۲ ۰۰۰ ۰۰۰	۱ ۰۰۰ ۰۰۰ ۰۰۰
جزاير وتونس	٤٥۰	۰	۲٥ ۰۰۰	۱٤ ۰۰۰ ۰۰۰	٤٥۰ ۰۰۰ ۰۰۰
طرابلس بنغازى وفاس	۲۰۰	۰	٥ ۰۰۰	۱ ۰۰۰ ۰۰۰	۱٥۰ ۰۰۰ ۰۰۰
جمعاً	۳٥ ۲٥۰	۷۹٦	۲ ۸۳۰ ۰۰۰	۱۳۲ ۲۰۰ ۰۰۰	۱۱ ۷۰۰ ۰۰۰ ۰۰۰

آق دكيز اك اول فنيكهليلرك جولانكاهى اولوب، كميجيلكده برنجى اولان بو قوم قديم آق دكيزك هر طرفنده اجراى تجارت ايتمش؛ وفنيكه ومصر مدنيتنك يونانه وآق دكيزك سائر آوروپا، آسيا وآفريقا سواحلنه سرايت وانتشار ايتمسنه سبب اولمشلردر. فنيكهليلردن صكره نوبت يونانيلره كلوب، بونلر دخى بو دكيز سـواحلنك هر طرفنده مستملكات پيدا ايتمش، وبتون ساحلارينك تجارتنى الده آلمشلردى. بعده روماليلر دكيزك دائراً مادار اطرافنده بولنان ممالكى ضبط ايتمكله، بو دكيز اونلرك ملكى اولمش، وبحق عربلر طرفندن (بحر روم) تسميه اولنمشيدى. خلافت امويه وعباسيه زمانلرنده عربلر بو دكيزك بتون شرق وغرب

وجنوب طرفلرینی وباشلیجه جزایرینی ضبط ایدوب، سواحل شمالیه‌ده دخی کندیلریله رقابته کیریشه‌بیله‌جك هیچ بر قوم متمدن بولنمدیغندن، بر قاچ عصر اهل اسلامك نفوذی آلتنده وعربلرك تجارتنه مخصوص قالمشیدی. بعده جنوه وونديك جمهوریتلری اویانوب، سواحل وجزایرك اك مهملرینی الده ایتمکله، آق دکیز تجارتی بونلره انتقال ایتمشیکن، بر آره‌لق خیرالدین ومراد رئیسلر کبی دکیز فاتحلرینك قوتیله اکثر طرفلری عثمانلیلرك حکم ونفوذی آلتنه کیرمش؛ واو صره‌ده ممالك عثمانیه آق دکیز سواحلنك نصفندن زیاده‌سی اوزرینه یایلمش ایسه‌ده، بعده عثمانلیلرده تجارتجه حاصل اولان رهاوت اوزرینه، آق دکیز تجارتی ایتالیانلره، روملره، فرانسزلره وبو دکیزه موقعاً اشتراکاری اولمیان انکلیزلره پچمشدر.

آق دکیز { شمالی — یاخود بحر سفید شمالی (Mer Blanche) وروسیجه Bié-loé Moré) بحر محیط شمالینك روسیه‌نك ساحل شمالیسنده تشکیل ایتدیکی واسع بر کورفزدر، که هر طرفی (آرخانکل) ایالتنك ملحقاتیله محاطدر. (قانین) شبه جزیره‌سنك غرب شمالیسنده اولان (قانین) برونندن (قوله) شبه جزیره‌سنده‌کی (اسویاتوی نوس) برونه قدر ممتد بر خط موهوم بو دکیزك حدود شمالیه‌سنی تعیین ایده‌بیلیر. خط مذکور ٦٨° ٤٠′ عرض شمالیه تصادف ایتمکله، دکیزك منتهای جنوبی اولان (اونغا) کورفزینك دیبی دخی ٦٣° ٤٧′ عرض شمالیده بولندیغندن، بویی ٥٥٠، واك کنیش اکی ایسه، ٢٥٠ کیلومتره اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ١٢٢٥٠٠، ودیکر برروایته کوره یالکز ٩٥٠٠٠ مربع کیلومتره‌در. بو دکیز ١٦٥ کیلومتره اوزون واللی آلتمش کیلومتره کنیش بر بوغاز واسطه‌سیله، شمالی وجنوبی اوله‌رق، ایکی قسمه منقسم اولوب، قسم شمالیسی آچیقدر، وجنوب شرقیسنده (مزن) کورفزی نامیله بر کورفزی واردر، که (مزن) نهری اورایه دوکیلور؛ قسم جنوبیسی ایسه قپالی اولوب، بری شمال غربیه، وایکیسی جنوب شرقیه طوغری اوزانان اوچ کورفزی واردر، ودها طوغریسی بو اوچ کورفزدن عبارتدر؛ جنوب شرقی طرفنده اولان ایکی کورفز ایچلرینه دوکیلن ایکی ایرماغك اسملریله (دوینه) و(اونغا) کورفزلری، وشمال غربیده کی کورفز دخی (قاندالاقسقه) تسمیه اولنور. بوغازك و(قاندالاقسقه) کورفزینك شمالی ساحللری ٣٠٠ متره‌یه قدر مرتفع بر قیادن عبارت اولوب، جنوب ساحللری ایسه دوز، قوملق وبعض طرفلرده اورمانله مستوردر. (مزن) نهری منصبندن یوقاری ساحل ینه کسب ارتفاع ایتمکه باشلایوب، قانین برونده ١٦ متره ارتفاعی اولان بر قیایه منتهی اولور. کورفزلرك ایچنده وعلی‌الخصوص نهرلرك منصبلرنده بر چوق کوچك آطه‌لر وار ایسه‌ده، انکنیده یوقدر. بونلرك اك بیوکی (اونغا) کورفزینك مدخلنده بولنان (سولووچکی) آطه‌سیدر، که طولی ٢٧ وعرضی ١٦ کیلومتره‌در. بو دکیزه (مزن)، (دوینه) و(اونغا) دنیلن اوچ بیوك ایرماقدن بشقه، (مزن) کورفزینه (سمیا) و(سوبانه) نهرلری دخی دوکیلور؛ وروسیه‌نك النده بولنان (لاپونیا) قطعه‌سندن دخی (کم)، (وارسوشه) و(پونویی) نهرلری ایندر. بو دکیزك صولری براق وآز طوزلی اولوب، درینلکی ٢٠٠ دن ٢٥٠ متره‌یه قدردر؛ ومدخلی برآز صیغ ایسه‌ده، اوراده دخی ٥٠ و٦٠ متره درینلکده پچیدلر بولنور. بناءً علیه سیر سفائنه پك الویریشلی ایسه ده، یالکز مایسك اواخرندن آغستوسك اواسطنه قدر سربست اولوب، سائر وقتلرده منجمد بولنور. شمال غربی سواحلندن قار ابدی زائل اولماز. روسلر بو دکیزده خیلی بالیق آولیوب، طوزلر، ودری وياغلری ایشه یارایان (فوق) کبی بر طاقم حیوانات بحریه ایله اقطار شمالیه‌یه مخصوص دکیز قوشلری اورورلر. شمالی آق دکیزك درت اسکله‌سی واردر، که آرخانکل، اونغا، سومسکی وکم قصبه‌لریدر. [بو کلمه‌لره مراجعت بیوریله.]

آق دکیز { حلب ولایتی داخلنده آنطاکیه جوارنده کائن عمیق کولنه ویریلن اسمدر. بو کوله (بحیرهٔ آنطاکیه) و(بحیرهٔ یغرا) دخی دیرلر. [«عمیق» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آقروپول { (Acropole) «شهرك تپه‌سی» دیمك اولوب، اسکی یونانیلر عندنده هر شهرك اورته‌سنده اولان باش محله‌سنه ویا ایچ قلعه‌سنه اطلاق اولنوردیسه‌ده، باشلیجه اسکی آتنه‌نك بر محله‌سنه علم اولمشیدی، که پارتنون وسائر مصنع معبدلر وصنایع نفیسه اثرلری اوراده ایدی.

آقروپولیت (Acropolite) میلادك ١٢٢٠ تاریخنده قسطنطینیه ده طوغمش، و١٢٨٢ ده وفات ایتمشدر. (تئودور لاسقاریس) و(میخائل پالئولوغوس) نام ایمپراطورلرك زماننده بیوك لغوتت اولوب، روم وقتولیك مذهبلرینك توحیدینه چالیشمش؛ وقسطنطینیه روم ایمپراطورلغنك ١٢٠٤ دن ١٢٦١ تاریخ میلادیسنه قدر اولان وقایعنی ضبطله بر تاریخ یازمشدر.

آقروتیری (Akrotiri) روجه (برون) دیمك اولوب، کرید جزیره سنك شمال غربی قسمنده خانیه کورفزیله سوده لیمانی آره سنده واقع اولان شبه جزیره یه علم اولمشدر. بونك برزخنك دیش طرفنده خانیه شهری بولنیور. — یونان آطه لرندن صانتورون (یاخود سانتورینی) آطه سنك ساحلنده دخی بو نامله بیوك وزنکین بر کوی واردر.

آقروکراونیا (Monts Acrocérauniens) یانیه ولایتی ساحلنده آولونیه ایله سراندوز اسکله سی آره سنده بولنان (خیماره) ونام دیکرله (برغودتیت) طاغلرینه اسکی یونانیلر طرفندن ویریلن اسمدر، که «یلدیرم ذروه لری» دیمکدر.

آقرون (Acron) ایتالیا طرفلرنده بولنمش اولان (سمینی)لرك حکمداری اولوب، یکی تأسس ایتمش اولان رومایه اعلان حرب ایتمکله، شهر مذکورك بانیسی اولان (روملوس) طرفندن قتل اولنمشدر.

آقرون (Akron) ممالك مجتمعه نك شمال شرقی طرفلرنده بولنان جمهوریتلرندن (اوهیو) جمهوریتنك مرکزی اولان برشهردر، که (اریه) کولنك جنوبی ساحلنده واقع اولوب، ١٠٠٠٠ اهالیسی، خیلی تجارت وصنایعی وحبوبات مخزنلری واردر.

آقره (Akra) آفریقای غربی ساحلنده کینهٔ علیا مملکتنك (آلتون ساحل) خطه سنده بر شهر وناحیه در، که برکوچك نهرك منصبنده و(وولته) نهری منصبنك تقریباً ١٠٠ کیلومتره غربنده، ٥° ٣١′ ٥٠″ عرض شمالی ایله ٢° ٣١′ ٥٠″ طول غربیده واقع اولوب، (قوست قاستل) دن صکره اورانك اك جمعیتلی یریدر. بری فرانسزلر، بری دانیمارقه لیلر وبری ده انکلیزلر طرفندن اوله رق، اوجوارده اوچ قلعه یاپلش ایسه ده، فرانسه وقتیله ترك ایتمش اولدیغی کبی، دانیمارقه دخی اخیراً انکلتره یه تسلیم ایتمکله، او جوار کاملاً انکلتره یه کچمشدر. اهالیسی ١٠٠٠٠ قدر زنجی اولوب، ایچلرنده ١٠٠ کشی قدرده آوروپالی واردر. جوارلری درت بش ساعتلق وسعتده اولوب، اهالیسی (غا) ویا (کا) دنیلن بر قوم مخصوصه منسوبدرلر، که بو قومك کافهٔ افرادی ٤٠٠٠٠ کشیدن زیاده دکلدر.

آقری (Acri) ایتالیای جنوبیده بر نهردر، که (باسیلیقاته) ایالتنی غربدن شرقه شق ایده رك، (ساپوناره) و(آنغلونه) قصبه لرینك ایچندن کچدکدن صکره، (تارنته) کورفزینه منصب اولور.

آقری (Acri) ایتالیای جنوبیده (قلابره)نك (قوسنچه) قضاسنده و(قوسنچه) شهرینك ٢٧ کیلومتره شمال شرقیسنده بر شهردر، که (تارنته) کورفزینه دوکیلن (قراتی) نهرینك تابعلرندن بری اوزرنده واقع اولوب، ١٠٧٠٠ اهالیسی واردر.

آقریانو (Akrianu) شرقی روم ایلیده برغوس کورفزینك منتهای جنوب شرقیسندن باشلایه رق یدی سکز کیلومتره قدر غربه طوغری ممتد اولان برکولدر، که فقیه دره، خواجه لر وماندره دره لری بو کوله دوکیلوب، بر آیاق واسطه سیله برغوس کورفزینه منصب اولورلر. بو کولك اك کنیش اکی اوچ درت کیلومتره دن زیاده دکلدر.

آقریسیوس (Acrisius) یونانك آرغوس نام شهر قدیمنك حکمداری و(دانائوس) لك حفیدی اولوب، کندیسنی حفیدی (پرسئوس) بیلمیه رك اولدیرمشدر.

آقسرای قونیه ولایتنك نیکده سنجاغنده قضا مرکزی بر شهر اولوب، نیکده نك ١٦ ساعت شمال غربیسنده وقونیه نك ٣٦ ساعت شرق شمالیسنده، طوز کولنه منصب اولان (بیاض صو) نهرینه دوکیلن بر چایك ساحل یسارنده ومذکور (بیاض صو) مجراسنك یاریم ساعت قدر شرقنده وطوز کولنك ٥ ساعت قدر جنوب شرقیسنده و(حسن طاغی) نك شمالنده واقعدر. صویی

وباغ وبوستانی چوق لطیف بر قصبه اولوب، ١١٤٦ خانه‌سی، ٤٢٥٠ اسلام و ٤١٠ ارمنی که جمعاً ٤٦٦٠ اهالیسی، بر بدستانی، بر بیوك جامع شریفی، برمکتب رشدیه‌سی، برقاچ صبیان مکتبیله مدرسه‌سی واورته‌سنده عزالدین قلیج آرسلان طرفندن بنا ایدلمش بر قلعه‌سی واردر. سلطان بایزید اول حضرتلری طرفندن فتح اولنمشدر. — آقسرای قضاسی طاغ، صو اوستی، اکه‌جك، حاجی احدلی، شرفلی، قورتلی وسلاری نامریله یدی ناحیه‌یی حاوی اولوب، قونیه ولایتنك اك بیوك قضاسیدر. نیکده سنجاغنك شمالنده بر یاندن بر یانه اوزانوب، بو سنجاغك مرکز وبور ونوشهر قضالریله همحدود اولدیغی کبی، غرباً قونیه سنجاغنك قره بیكار واسبکشان قضالریله وشرقاً دخی آنقره ولایتنه تابع قیر شهری سنجاغیله همحدوددر. مع نواحی قضانك ٢٢٢ قریه‌سی، ٨٨٦٢ خانه‌سی و ٤٧٥٥٠ اهالیسی اولوب، بونلرك ٢٥٠٠ قدری روم، ٢٥٠ سی ارمنی وقصوری کاملاً اسلامدر. نواحی اهالیسنك برمقداری‌ده کرد وسائر عشیرت خلقندن عبارتدر. روم وارمنیلری دخی ترکجه لسانله متکلم اولوب، روملر یالکز مرکز قضاده، وارمنیلر یالکز اکه‌جك ناحیه‌سنده بولنیورلر. مع مرکز درون قضاده ١٢١ مکتب ابتدائی، ١٨١ مسجد، ٧٠ مدرسه، ٢ تکیه، ٧ کلیسا، بیاض صو نهری اوزرنده بر طاش کوپری، ٧ کهرجله اوجاغی، ١ ایلیجه وبر اکشی صو بولنیور. حبوبات ومیوه وسائره محصولاتی قونیه ولایتنك سائر قضالرندن زیاده‌در. صنایعه متعلق کوزل کلیم وسجاده‌لر یاپیلیر.

آقسرای { استانبولك اوچنجی دائره بلدیه‌سنه ملحق بر بیوك محله‌در. که کرك شرق طرفنده بولنان سلطان بایزید ولاله‌لیدن، کرك شهزاده باشندن وکرك غرب طرفنده بولنان یوکسك قالدیرمدن آشاغی اینمکله وارلدیغندن، خیلی چقورده‌در. بو محله‌نك ذکره شایان ابنیه‌سی خاقان مغفور سلطان عبد العزیز حضرتلرینك والده‌لری طرفندن طرز جدید اوزره بنا ایدلمش اولان غایت ظریف ومصنع بر جامع شریف ایله، جامعك قارشیسنده مشار الیهانك تربه‌سی وبر موقتخانه‌سیدر. بر بیوك قره‌قول دخی واردر.

آقسرایی { (شیخ جمال الدین محمد —) غازی خداوندکار حضرتلرینك دور سلطنتلرنده یتیشن اعاظم علمای رومدن اولوب، روایته کوره، امام فخر الدین رازینك نسلندندر، یعنی امام مشارالیه صاحب ترجمه‌نك پدرینك جدیدر. علوم عربیه وشرعیه وعقلیه‌ده کامل وفاضل وتقی بر ذات اولوب، حلقهٔ تدریسنه علما وفضلادن بر جم غفیر طوپلانیردی. قونیه ولایتنده‌کی آقسرای شهرنده (مدرسهٔ سلسله) نامیله مشهور مدرسه‌نك مدرسی ایدی. بو مدرسه‌نك بانیسی مدرسلکه تعیین اولنه‌جق ذاتك صحاح جوهری‌یی ازبردن بیلسنی شرط قویمش اولدیغندن، صاحب ترجمه‌نك علم لغتده بومدرسلکه کسب استحقاق ایده‌جك قدر ید طولاسی اولدیغی آکلاشیلیور. طلبه‌سنی اوچ صنفه تقسیم ایدوب، بر صنفنه مدرسه‌یه کیدرکن، بر صنفنه مدرسه‌نك خارجنده، ودیکرینه‌ده داخل مدرسه‌ده درس کوستریر، وقدمای حکمای یونانه تقلیداً برنجی صنفه (مشائیون) وایکنجیسنه (رواقیون) نامنی ویرر ایدی. علامهٔ مشهور فناری دخی او وقت کنج اولوب، صاحب ترجمه‌نك رواقیون طلبه‌سی زمره‌سنه داخل ایدی. تقریر وافاده‌سی فوق العاده صورتده ایدی. تفسیر (کشاف) ه حاشیه‌لر یازمش اولدیغی کبی، علم معانیده (ایضاح) عنوانلی کتابی وطبه متعلق اولان (انموذج) نام اثری دخی شرح ایتمشدر. روایته کوره سید شریف جرجانی شیخ جمال الدین آقسرایینك صیت وشهرتنی ایشیدنجه، ملاقاتی آرزوسیله دیار رومه عزیمت ایتمش، وآنجق ایضاح شرحنی کورنجه، کتاب مذکورك متنی مفصل اولوب شرحه محتاج اولمدیغندن، ومتن سرخه‌له یازیلوب، سیاهله یازلمش اولان شرح عباره‌لری متندن دها آز اولدیغندن، سید شریف بو شرحی لطیفه طریقیله صیغیر اتنه قونمش سینکه تشبیه ایتمش. وشارحك افاده‌سنی تألیفندن ابی اولدیغی ایشیدنجه، کوریشمك اوزره آقسرایه کیتمش ایسه‌ده، بو شهره دخولی شیخ جمال الدینك جنازه‌سنك دفنی کوننه تصادف ایتمش؛ ویالکز فناری ایله کوریشوب، بعده برابر مصره کیتمشلردر.

آقسرایی { [« خرم جالی » و « قره‌جی سعدی » ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

آقسکی { قونیه ولایتنك تکه سنجاغنده بر قضا اولوب، مرکز لوانك شرقنده واقعدر. مرکزی (ماروله) قصبه‌سی اولوب، قونیه شهرینك ٣٢ ساعت غرب جنوبیسنده ومرکز لوا اولان آنطالیه‌نك ٣٠ ساعت شرقنده اوله‌رق، (منوغات) نهری تابعلرندن برچایك کنارنده واقعدر. بو قضا (ابرادی) و (دوشنبه) ناملریله ایکی ناحیه‌یی حاوی اولدیغی حالده، ١١٦ قریه‌دن مرکب اولوب، جمعاً ٧٩٤٥ خانه وتقریباً ٣٥٠٠٠ اهالیسی واردر، که جمله‌سی اسلامدر. درون قضاده ٨٢ جامع، ٤٤ مسجد، ٢٢ مدرسه، ١ کتبخانه بولنیور. قضانك اراضیسی بر آز طاشلق ایسه‌ده، منبت یرلری دخی اولوب، حبوبات متنوعه وآفیون وسائره حاصل اولور.

آقسنقر { (قسیم الدوله ابو سعید حاجب — بن عبدالله) موصل ملوك اتابکیه‌سی دولتنك مؤسسی اولان عماد الدین زنکینك پدریدر. ملوك سلچوقیه‌دن ملکشاه بن آلب آرسلانك کوله‌سی اولوب، ٤٧٨ تاریخ هجریسنده حلبی ضبط ایدن تاج الدوله تتش بن آلب آرسلان طرفندن حلب والیلکنه تعیین اولنمش؛ و ٤٨٥ تاریخنده حمص شهرینی اهل صلیبدن تخلیصه مأمور اولوب، موفق اولمش ایسه‌ده، شامی دخی ضبط ایله، متبوعنه قارشی اعلان عصیان ایتدیکندن، تاج الدوله طرفندن سوق اولنان عسکرله حلب جوارنده وقوع بولان محاربه‌ده ٤٨٧ تاریخنده اسیر دوشوب، اعدام اولنمشدر. بر روایته کوره برکیارق دخی امیر (کربغا) نك قومانده‌سیله آق سنقره امداد کوندرمش ایسه‌ده، عسکرینك اکثریسی کندیسنی ترکله، پادشاه طرفنه دوندکلرندن، مغلوب اولمشدر. حلب جوارنده بر یرده مدفون ایکن، اوغلی عماد الدین زنکی سلطنته نائل اولنجه، کمیکلرینی چیقاروب، حلب شهرنده‌کی (زجاجیه) مدرسه‌سی جوارینه دفن ایتمش، وبعده تربه‌سنه بر طاقم وقفلر باغلانمشیدی. — آق سنقر ویا آق سنغر ترکجه‌ده طوغان انواعندن بر قوشك آدی اولوب، ملوك سلچوقیه وسائره‌یه منسوب بر طاقم امرایه دخی عنوان اولمشدر، آقسنقر احمریلی، آقسنقر ارمنی وآقسنقر ناصری کبی.

آقسنقر برسقی { (قسیم الدوله سیف الدین ابو سعید —) ملوك سلچوقیه امراسندن اولوب، سلطان محمد بن ملکشاه طرفندن ٤٩٨ تاریخ هجریسندن بری بغداد شحنه‌سی ایکن، ٥٠٧ تاریخنده موصل وشام والیسی اسباسلار مودودك طائفهٔ باطنیه طرفندن جامعده قتل اولنمسی اوزرینه، موصل وسائر اوحوالی والیلکنه نصب اولنمشدر. بوندن مقدم ٤٩٩ تاریخنده طائفهٔ باطنیه‌دن (کیقباد بن هزار اسب دیلمی) ید ضبطنده بولنان (تکریت) قلعه‌سنك محاصره وفتحنه مأمور اولوب، بر سنه محاصره‌دن صکره کیقباد استیمانه مجبور اولمش، وبرابرنده کیدرکن یولده وفات ایتمش ایدی. موصل والیسی اولدقدن صکره، شام طرفلرینه مسلط اولمش اولان اهل صلیبك اخراجنه مأمور اولوب، حلب وجوارلرینی استردداده موفق اولمش؛ وموصله عودتله، ٥٢٠ تاریخنه قدر امور مأموره‌سیله مشغول اوله‌رق، تاریخ مذکورده صوفیه قیافتنه کیرمش اولان طائفهٔ باطنیه‌دن بر جماعت طرفندن جامع شریفك مقصوره‌سی ایچنده قتل اولنمشدر. دولت سلچوقیه امراسنك اك مشهورلرندن اولوب، شجیع وعادل بر ذات ایدی. قتلندن صکره یرینه اوغلی عزالدین مسعود تعیین اولنمش ایسه‌ده، یالکز بر سنه یاشایه بیلوب، بعده آنف الترجمه آق سنقرك اوغلی عماد الدین موصل والیسی اولمش، ومرور زمانله والیلکی سلطنته تحویل ایده‌رك، موصلده اتابکیان دولتنی تأسیس ایتمشدر.

آق شمس الدین { (شیخ — محمد بن حمزه) (ابو الفتح سلطان محمد خان ثانی حضرتلری دور سلطنتلرینك علما ومشایخندن اولوب، کبار اولیاء اللهدن معدوددر. دمشقده تولد ایدوب، صبی ایکن پدریله برابر دیار رومه کله‌رك، تحصیل علمه قویلمش؛ وذکاوت واستعداد فوق العاده‌سی یاردمیله آز مدت ظرفنده اکمال علوم متداوله ایده‌رك، وحتی علم طبی دخی اوکرنه‌رك، عثمانجق قصبه‌سنده مدرس اولمشیدی. بووجهله علوم ظاهریه‌یی اکمال ایتدکدن صکره، علوم باطنیه هوسنه دوشوب، طریقت صوفیه‌یه مائل اولمغله، بعض ذوات اودورك کبار مشایخندن حاجی بیرام ولی حضرتلرینه انتسابی توصیه ایتمشلر ایسه‌ده، ولی مشار الیه محتاجین ومدیونلره توزیع ایتمك اوزره پاره دیلنمکی وفقرا ومحبوسینك ایشلری ایچون اوته بری‌یه

قوشوب خدمت ایتمکی اعتیاد ایتمش بر مرد درویش مشرب اولدیغندن، آق شمس الدین حضرتلری بو طور وحالنی اوته دنبری بکنمیور، وعلوم ظاهریه ومدرسلك پایه سنك ویردیکی غرور بویله بر درویشك خدمتنه تنزله مانع اولیوردی. بناءً علیه حلبده کسب اشتهار ایدن شیخ زین الدین خافی یه انتساب ایتمك اوزره، او طرفه عزیمت ایتمش ایسه ده، حلبه وصولنده رؤیاسنده بوینده بر زنجیر اولدیغنی وبو زنجیرك اوجنی حاجی بیرام ولی طوتوب چکدیکنی کورنجه، اویانیر اویانماز، همان دیار رومه عودت ایتمك اوزره، یوله چیقه رق، آنقره یه وصولنده، حاجی بیرام حضرتلرینی مریدلریله برابر اوراق بیچمکله مشغول بولوب، شیخ کندیسنه اصلا التفات ایتمدیکندن، بوده مریدلره قاتیله رق، اوراق بیچمکه باشلامش؛ وایشدن فارغ اولنجه، شیخ یمك حاضرلیوب، کوپکلره ده آیریجه یمك ویرمش، وآق شمس الدینی یمکه چاغرمینجه، بوده شیخ حقنده کی اسکی سوء ظننك جزاسی اولدیغنی آکلامغله، کوپکلره یناشه رق، اونلرله یمکه باشلامش؛ شیخ بیرام بو حالی کورنجه، یانه چاغروب، مریدلکه قبول ایتمش. آق شمس الدین بوذاتك ارشاد ودلالتیله تصفیهٔ درون ایده رك، سلوکده آز مدت ایچنده درجات عالیه یه واصل اولمش، وکمالات علمیه سی دخی اونسبتده اولدیغندن، وعلی الخصوص اجرای طبابتده کی مهارتی بر کمال بولندیغندن، کسب اشتهار ایدوب، ادرنه یه عزیمتنده مظهر التفات حضرت پادشاهی اولمش؛ وحتی استانبول فتحنده دخی فاتحك معیتنده بولنه رق، پادشاه بونك نصایحندن وکمالات علمیه ومعنویه سندن استفاده ایله، اوصره ده بعض کراماتی ظاهر اولمغله، وعلی الخصوص پادشاهك امریله حضرت ابی ایوب انصارینك مرقد شریفلرینی مکاشفه ایله بولوب، تعیین ایتمکله، پادشاهك محبتی ایکی قات اولوب، مریدلری صره سنه کیرمك وخلوت ایتمك استدعاسنده دخی بولنمشلرسه ده، شیخ حضرتلری پادشاهلره لازم اولان شی عدالتدر، خلوت سلطنته منافیدر دیه رك منع ایتمشلردی. فاتح حضرتلری حضرت ابی ایوب انصارینك مرقد مکشوفی جوارنده بنا ایتدکاری جامع شریفك جوارنده، شیخه مخصوص اولمق اوزره، زاویه لر تأسیس ایتمشلرسه ده، کندیسی طورمق ایستمیوب، وطن اتخاذ ایتمش اولدیغی (کوینك) یعنی طوربه لی قصبه سنه عودتله، وفاتلرینه قدر اوراده ذکر وعبادتله وتشفیهٔ مرضا ایله مشغول اولمشدر. ٨٦٤ تاریخنده ارتحال ایدوب، قصبهٔ مذکوره ده دفن اولنمشدر. تربه سی الی یومنا هذا زیارتکاهدر. ١٢ اولادی اولوب، الك کوچکلری اولان (نورالهدی) مجذوب وابدال اولمغله، طرف پادشاهیدن نامنه وقفلر تعیین اولنمشیدی. حضرت شیخك تصوفه متعلق «رسالة النور» عنوانیله پك مقبول بر تألیفی، مطاعن صوفیه یه قارشی دیکر بر رساله سی، وطبه متعلق مجرباتیله مصدق اولان ادویهٔ نافعه یی مبین بر بر کتابی واردر.

آق شهر {قونیه ولایت وسنجاغنده قضا مرکزی بر شهر اولوب، قونیه نك ٢٤ ساعت غرب شمالیسنده، سلطان طاغی اتکلرینك آلتنده شرقه طوغری ممتد اولان واسع بر اووه نك کنارنده، وبرساعت قدر شمال شرقیسنده آق شهر کولی نامیله معروف اولان کوله دوکیلن بر چایك ساحل یمیننده واقعدر. باغ وباغچه لری چوق ومنظره سی کوزل بر شهر اولوب، ١٢٥٦ خانه سی، یالکز ٢٠٠٠ قدری ارمنی اولمق اوزره، تقریباً ٨٥٠٠ نفوسی، مکمل بر حکومت قوناغی، بر رشدیه مکتبی، سلطان بایزید اول حضرتلری طرفندن بنا اولنمش غایت کوزل بر جامع شریفیله دیکر برقاچ جامع ومدرسه سی و ٢ کلیساسی واردر. خواجه نصرالدینك مرقد شریفی بوقصبه ده در. اسکی بر شهر اولوب، وقتیله خیلی بیوك بولنمشدر. اسم قدیمی حقنده اختلاف واقع اولوب، برروایته کوره «پیسیدیا آنطاکیه سی» دیکر برروایته کوره (سوریوم)، وبر اوچنجی روایتده دخی استرابونك ذکر ایتدیکی (فیلوملیون) شهر قدیمنك عینیدر. — قضاسی جهانیکلی وطوغانحصاری ناحیه لرینی دخی جامع اوله رق، ولایتك شمال غربی کوشه سنده واقع وشمالاً قره حصار صاحب، شرقاً ایلواج، جنوباً ایلغین قضالریله همحدود اولوب، شرق طرفنده طوز چولی دنیلن واراضیسی طوزلی اولان خالی بر صحرای واسعه ممتد اولور. قضانك ٨٢ قریه وقصبه سی وتقریباً ٣٠٠٠٠ اهالیسی اولوب، بونلردن مرکز قضاده بولنان ٢٠٠٠ قدری قرمان رومی، وبعض قراده بولنان ٥٠٠ مقداری دخی ارمنی وقصوری کافةً اسلامدر. مع مرکز داخل قضاده ٦٥ جامع، ١١ مدرسه و ١٣ مسجد بولنیور. حبوبات متنوعه ایله آفیون، توتون،

جیری محصولاتی وانواع میوه‌لری واردر. صنعته متعلق باشلیجه کتن بزی ایله سختیان یاپیلیر. — قضا داخلنده بولنان آقشهر کولی ٧٠ قدر مربع کیلومتره وسعتنده اولوب، داخل قضاده سلطان طاغندن انین ایکی چای بوکوله دوکلدیکی کبی، قره حصار صاحب سنجاغنده‌کی ابهر کولنک آیاغی دخی اسحقلی چایی‌له برلشه‌رك، شمالدن کلوب، مذکور کوله منصب اولور. کولك ایچنده بر قاچ نوع بالیق بولنیورسه‌ده، رغبت اولنمدیغندن، صیادی یوقدر.

آقشهری { آنفاً بیان اولنان آقشهرده نشأت ایتمش ویاخود وطن اصلیلری کثرت علم وعلما ایله مشهور اولان شهر مذکور بولنمش علما ومشایخدن بر قاچ ذاته اطلاق اولنورسه‌ده، اسم ویا مخلصلریله شهرتلری اعم اولدیغندن، اوصره‌لرده ذکر اولنه‌جقلردر.

آق شیخ { هجرت نبویه‌نك اوننجی عصری علماسندن اولوب، ادرنه‌ده شیخی چلبی مدرسه‌سنده وسائر بعض مدرسه‌لرده مدرسلك ایتمش؛ وطربزون وسینوب مولویتلرنده دخی بولنه‌رق، ١٠٠٣ تاریخنده ارتحال ایتمشدر.

آق صاچلی { قسطمونی ولایتنك کنغری سنجاغنده بر عشیرتدر.

آقصو { قونیه ولایتنك تکه سنجاغنده بر نهردر، که سنجاغك حدود شمالیه‌سنده دوراس طاغنك ایکی مائله‌سندن نبعانله بری اسپارطه ودیکری آغلاسونك ایچندن کچن ایکی چایله شمالدن کلن دیکر بر چایك اجتماعندن حاصل اولوب، طاغلر آره‌سنده جنوبه طوغری اینه‌رك، وصولدن یعنی شرقدن درت چای دها اخذ ایده‌رك، آنطالیه اووه‌سنه دوشر، وآنطالیه قصبه‌سنك ایکی ساعت قدر شرقنده دکیزه دوکیلور. مجراسی ١٨٠ کیلومتره قدردر.

آقصو { حلب ولایتنك مرعش سنجاغنده بر نهردر، که معمورة العزیز ولایتنه تابع بهسنی قضاسنك شمال طرفنده‌کی طاغلردن نبعانله، غربه طوغری آقه‌رق، اثنای جریاننده بالتوسع معدن کولنی تشکیل ایتدکدن صکره، غرب جنوبی استقامتنی آله‌رق، کرد طاغنك شمالی اتکلرینك آلتنه واصل اولنجه، شمال شرقیه طوغری دونوب، مرعش شهرینك یاریم ساعت قدر جنوبندن کچر، واوراده مرعشك کنارندن کچن بر چایی دخی اخذ ایده‌رك، شرقه طوغری دونر، وبر ساعت قدر آشاغیده جیحان ایرماغنه دوکیلور. مجراسی تخمیناً ١٥٠ کیلومتره طولنده‌در.

آقصو { آیدین ولایتنك دکیزلی سنجاغنده بر چایدر، که منتشا سنجاغی حدودنده بوز طاغله بالطه طاغی اتکلرندن نبعانله، شمال غربیه طوغری آقدرق، وصاغ وصولدن برچوق دره‌لر اخذ ایله، بوزطغان وآرپاس قصبه‌لری یانندن کچه‌رك، صولدن (مندرس) ایرماغنه دوکیلور. مجراسی ٩٠ کیلومتره قدردر. بوکا (آرپاس چایی) دخی دیرلر.

آقصو { خداوندکار ولایتنده بروسه شهرینك اوچ ساعت قدر شرق جنوبیسنده کشیش طاغنك اتکنده وکوکصو نهرینك اوزرنده واقع کوچك بر قصبه اولوب، بعض دفعه ناحیه مرکزی اتخاذ اولنمشدر.

آقصو { معمورة العزیز ولایتنك بهسنی قضاسنده بر کوچك نهردر، که (بولام) (وکاخته) نهرلریله دخی برلشه‌رك، شمالدن جنوبه اینوب، فرات نهرینه دوکیلور.

آقصو { داغستانده بر نهردر، که قافقاس طاغندن نبعانله، شمالدن جنوبه آقه‌رق وشیروان اووه‌سنده بر بطاقلق تشکیل ایده‌رك، (کور) ایرماغنه دوکیلور. — بو اسمله بو نهرك اوزرنده وطاغ اتکنده بر کوچك قصبه دخی واردر.

آقصو { چینه تابع اولان ترکستان شرقیده (یارقند) حکومتنك منتهای شرقنده بر شهردر، که بو نامله (نیان‌شان) جبالندن آقوب (تاریم) نهرینه دوکیلن بر چایك اوزرنده واقع اولوب، کاشغرك ٤٥٠ کیلومتره شرق شمالیسنده واقعدر. غرب وغرب شمالی طریقلریله کیدن کاروانلرك محل ملاقاتی اولمغله، خیلی اهمیت تجاریه‌یی حائزدر.

آقطاش { قسطمونی ولایت وسنجاغنده زعفرانبولی قضاسنك بر ناحیه‌سی، وبو ناحیه‌نك مرکزی اولان بر کوچك قصبه‌در، که مرکز قضانك جنوب شرقیسنده و ٥ ساعت قدر مسافه‌ده اوله‌رق، (صوغانلی) نهرینك جهت جنوبیه‌سنده‌در. [زعفرانبولی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آقطاغ { آناطولیده آنقره ولایتنك یوزغاد سنجاغیله سیواس ولایتنك مرکز سنجاغنده جنوب غربیدن شمال شرقیه ممتد بر طاغدر، که طولی ١٥٠ کیلومتره وارتفاعی ١٥٠٠

متره قدردر. یوزغاد وسیواس ایله آنقره شهرلری بوطاغی اورته یه آلەرق، برصاج آیاغی تشکیل ایتدکلری کبی، آق طاغ دخی غربندەکی چیچك طاغی وجنوبندەکی ارجیاس طاغیله بر صاج آیاغی تشکیل ایدوب، قزیل ایرماق بونلرك ایکیسنی جریانندە تشکیل ایتدیکی نصف محیط دائرەنك ایچنه آلیر، وارجیاسی دیشاریده براقیر. آق طاغك اتکلرندن بر طاقم چایلر نبعان ایدر، که جملەسی برلشنجه، آق طاغ ایله چیچك طاغی آرەسنده جریان ایدن دلیجه ایرماغی تشکیل ایدرلر. آق طاغ تمامیله قره دکیز مائلەسنده واقع اولوب، ارجیاس ایسه تقسیم میاه خطنده واقعدر. آق طاغك اطرافی درەلر واووەلرله محاط اولوب، همان منفرد بر طاغ کبی کورینورسەده، شمال شرقی طرفندن قرهحصار وارضرومه طوغری تا قافقاس سلسلەسنه قدر اوزانان طاغلر صرەلریله ارتباطی واردر. بو طاغك خیلی اورمانلری وکراستەلك اشجاری واردر.

آق طاغ { خداوندکار ولایتنده بو اسمله ایکی طاغ بولنوب، بری کوتاهیه سنجاغنده (مراد) طاغنك شمالنده؛ ودیکری قرهحصار صاحب سنجاغنك صندیقلی قضاسندەدر.

آق طاغ { [« مونت پلانق » مادەسنه مراجعت بیوریله.]

آق طاغ معدنی { آنقره ولایتنك یوزغاد سنجاغنده قضا مرکزی بر کوچك قصبه اولوب، آق طاغك شمالی اتکنده واقعدر. — قضاسنك بر قسمی مذکور طاغدن وبر قسمی متعدد صولرله سقی اولنور دوز ومنبت اراضیدن عبارت اولمغله، طاغدەکی کویلرك اهالیسی باشلیجه کراسته واودون کسوب وکوریاوب یوزغاد وسیواس وقیصریەیه قدر کوتورمکله کچنیرلر؛ ودوز یرلرندەکی اهالی دخی چفتجیلکله مشغولدرلر.

آق قشله { سیواس ولایت وسنجاغنك عزیزیه قضاسنده بر ناحیەدر.

آق قلعه { حلب ولایتنده مرعش سنجاغنك اندرین قضاسنده اسکی وخراب بر قلعەدر.

آق قوی { (Baie Blanche) وانکلیزجه (White Bay) آمریقای شمالیده انکلترەنك النده بولنان (ترنو) آطەسنك شمالنده بر قویدر، که بو آطەنك شماله طوغری اوزانان بیوك شبه جزیرەسنك شرق طرفنده وبحر محیط آطلاسیده واقعدر.

آق قیا { قسطمونی ولایت وسنجاغنده مرکز ولایته ملحق بر ناحیه وبو ناحیەنك مرکزی اولان بر کوچك قصبه اولوب، مرکز ولایتك ایکی ساعت قدر شرق طرفندەدر. — ولایت مذکورەده سینوب سنجاغنك استفان قضاسنده دخی بو نامله بر ناحیه واردر، که (چکل) ناحیەسیله برلشدیریلەرك، برلکده اداره اولنمقدەدر. — قسطمونی وسیواس ولایتلریله آناطولینك سائر طرفلرنده بو اسمله بر قاچ بیوك قریه دها واردر.

آق قیونلی { یدی سکز عصراول ترکستاندن ایران وعراق وآناطولی طرفلرینه هجرت ایدن ترکمان اولوسلرندندر. بونلر قره قیونلی دنیلن برعشیرتله برابر آرغونخان زماننده ترکستاندن آذربایجانه هجرت ایتمش، واورادن دخی قرەقیونلیلر ارزنجان وسیواس، وآق قیونلیلر دخی دیار بکر طرفلرینه کلەرك، اورالرینك حکومتنی ضبط ایتمشلردی. آق قیونلیلرك اك اول حکم سورن رئیسلری علاءالدین ترکمانی نامیله معروف اولان طور علیبکدر، که آمد وموصل طرفلرنده کسب استقلال ایتمشیدی. وفاتنده اوغلی فخرالدین قتلغ بك، واوندن صکره بونك اوغلی قرەایلدك عثمان حکم سورمش، وبوعثمان بك غایت شجیع برآدم اولمغله، تاریخلرده مذکور خیلی وقوعاتی اولمشدر. بونك قتلندن صکره ظلم وفسادله متخلق اولان اوغلی حمزەبك حکم سوروب، ٨٤٨ تاریخ هجریسنده وفاتیله، برادر زادەسی جهانکیربن علی مسند نشین حکمرانی اولوب، بونك زماننده برادری مشهور (اوزون حسن) ظهور ایتمشدر. [« اوزون حسن » مادەسنه مراجعت.] جهانکیردن صکره اوزون حسنك اوغلی یعقوب، و ٨٩٦ ده بونك برادری مسیح بك جلوس ایتمش، وامرا بیننده اختلاف ونفاق ظهور ایدوب، نهایت اوزون حسنك تورونی وخلیل بکك اوغلی علی بك اجلاس اولنمش ایسەده، نفاق بر طرف اولەمیوب، نهایت اوزون حسنك تورونی ویعقوب بکك اوغلی (بای سنقر) اجلاس اولنەرق، بو ذات صبی اولدیغندن، امرا بیننده ظهور ایدن محارباتی برطرف ایدەمیوب، عاقبت کندیسیده، بر بچق سنه حکم

سوردكدن صكره، بو محارباتك برنده قتل اولنمش؛
وينه اوزون حسنك تورونلرندن رستم ميرزا بن
مقصود رأس حكومته چكمشدر. آنجق بو ذات
سفاهته منهمك اولديغندن، امور اداره بسبتون مختل
اولمغله، عمجه‌سى يعقوبك زماننده پدرينك قتلى او-
زرينه رومه قاچوب، سلطان بايزيد اول حضرتلرينك
حمايه‌سنه التجا ايتمش اولان احمد ميرزا دعوت او-
لنمش، وكيدوب، رستمى قتل ايتدكدن صكره، مسند
نشين حكومت اولمش ايسه‌ده، امرايى ممنون ايده-
ميه‌جك بر طاقم اجراآته قالقيشديغيچون، حكومتدن
اسقاط اولنه‌رق، يرينه يعقوب بكك اوغلى مراد بك
كلمش، واحمد ميرزايى قتل ايتمش ايسه‌ده، بوده طور-
ديرلميوب، اوزون حسنك اولادندن يوسفك اوغلى
(الوند ميرزا) كتيرلمش؛ وبو ذات مراد بكى حبس
ايتدكدن صكره، تبريزى مقر اتخاذ ايده‌رك، حكومت
سورمكه باشلامش ايسه‌ده، برادرى محمد بك
ظهور ايدوب، كنديسنى قتل ايله، يرينه چكمش؛
آنجق امرا بونى قبول ايتميوب، مراد بكى محبسدن
چيقارمشلر؛ ومراد بك ايكنجى دفعه اوله‌رق،
حكمفرما اولنجه، ابتدا سلمنى محمدله مقاتله ايده‌رك،
كنديسنى قتل ايتدكدن صكره، دياربكره واروب،
بو شهرى عمجه‌لرينك يد ضبطندن قورتارمش؛
واو صره‌ده شاه اسماعيل صفوى ظهور ايدوب،
بغداده تجاوز ايتديكندن، مراد بك بوكا قارشى طو-
ره‌ميوب، ٩٠٨ تاريخ هجريسنده دولت عليهٔ عثما-
نيه‌يه التجا ايتمش ايسه‌ده، امداده نائل اوله‌مديغندن،
علاء الدوله بن ذى الغادردن استمداد ايتمش؛ وشاه
اسماعيل او صره‌ده بشقه محاربه‌لرله مشغول اولديغندن،
ملكنى استرداد ايده‌بلمش ايسه‌ده، متعاقباً شاه اسماعيل
هجوم ايدوب، مراد بكى منهزم ايتمش، وبغداد وسائر
ممالكنى ضبطله، آق قيونلى دولتنه ختام ويرمشدر.

آق كرمان { (Akkerman) روسجه «آق شهر» معناسنه اوله‌رق، (بيالو
غورودوق Biélogorodoc) دينلير، واسم قديمى
(آلبا يوليا Alba Julia) در. روسيه‌نك جنوب
غربيسنده قره دكيز ساحلنده، (بسارابيا) قطعه‌سنده
قضا مركزى بر شهر اولوب، (دنيستر) نهرينك منصب
اولديغى (بيوك ليمان) نام كورفزك ساحل غربيسنده،
نهر مذكورك منصبندن ١٤ كيلومتره‌لك مسافه‌ده،
بسارابيانك مركزى اولان (كشنف) شهرينك ١٧٥
كيلومتره جنوب شرقيسنده وهوجه بكك ٤٥ كيلو-
متره جنوب غربيسنده واقعدر. شهر خندقله محاط
اولوب، مستحكم بر قلعه‌سى واردر. اهاليسى
٤٥٥٩٨ نفوسدن عبارت اولوب، روس، روم
ارمنى ويهوديدن مركبدر. بيوك بر تجارتكاه اولوب،
صنايع محليه‌سى خيلى ايلرلمشدر، وپيشكاهنده چوق
باليق صيد اولنور. بو شهر ٨٨٩ تاريخ هجريسنده
سلطان بايزيد ثانى حضرتلرى طرفندن فتح اولنوب،
خيلى وقت ممالك عثمانيه دائره‌سى داخلنده بولنمشدر.
١٨٢٦ تاريخ ميلاديسنده بو شهرده دولت عثمانيه‌ايله
روسيه آره‌سنده بر معاهده عقد اولنه‌رق، روسيه‌يه
قره دكيزده سفائن بولنديرمق حقنى قزانديرمشيدى.

آق كوپرى { آناطوليده بو نامله ايكى كو-
چك ناحيه اولوب، برى
قسطمونى ولايتنده بولى سنجاغنك كرده قضاسنده،
وديكرى آنقره ولايت وسنجاغنك ميخالجيق قضا-
سنده‌در. — قونيه ولايتنك اركلى قضاسنده كولك
بوغازى طريقنده دخى بو نامله بر محل واردر.

آق كول { قونيه ولايت وسنجاغنك اركلى
قضاسنده واركلى شهرينك ايكى
ساعت قدر غربنده بر كول اولوب، شرقدن غربه
تقريباً ١٢ كيلومتره طولى وشمالدن جنوبه دخى ٥
كيلومتره عرضى واردر. بو كوله شمالدن نيكده
شهرندن كچن قزيلجه ايرماق، وجنوبدن دخى قر-
ماندن جريان ايدن كوكصو نهرى كلوب، منصب
اولور. بو كوله (اركلى كولى) دخى ديرلر.

آق كوى { طربزون ولايت وسنجاغنك
(كيره‌سون) قضاسنده بر ناحيه
اولوب، ١٩ قريه‌دن عبارت اوله‌رق، ١٧٩٣
خانه و ١١٠٠٠ قدر اهاليسى واردر، كه بونلرك
١٢٠٠ قدرى لاز رومى و ٤٠ قدرى ارمنى او-
لوب، قصورى مسلمدر. درون ناحيه‌ده ٢٩ جامع
ومسجد، ٤ مدرسه، ٣٠ اسلام صبيان مكتبى،
٤ كليسا بولنيور. ناحيه‌نك حبوبات متنوعه ايله
كليتلى فندق محصولاتى واردر.

آق كوى طاغى { خداوندكار ولايتنده
مداينك جهت جنو-
بيه‌سنده بر اوفق طاغ اولوب، مذكور اسكله ايله
بروسه اووه‌سى آره‌سنده‌در.

آقلانسق (Aklansk) سيبريانك شرق جهتنده (ايرقوچق) ايالتنده بر قصبه‌در، كه (پنجينه) قوينه دوكيلن همنامى اولان بر چايك اوزرنده واقع اولوب، روسلرك او جوارلر اهاليسيله ايتدكلرى تجارتك مركزيدر. ٢٠٠٠ اهاليسى واردر.

آق لوم بلغارستانك طونه‌يه منصب اولور (لوم) ناميله ايكى نهرى اولوب، روسچقده منصب اولانه (قره لوم) دنيلديكى كبى، لوم پلانقه‌ده منصب اولانه ده (آق لوم) وياخود ساده‌جه لوم دينور. [« لوم » ماده‌سنه مراجعت.]

آق ليمان قره دكيز ساحلنده قسطمونى ولايتنك سينوب سنجاغنده وسينوب شهرينك ايكى ساعت قدر غربنده بر ليمان وبر كوچك قصبه‌در، كه شمال غربى جهتى (اينجه برون) ك اوجنده بولنديغى بر شبه جزيره ايله محفوظدر.

آقلين (Acklin) آمريقاى وسطيده‌كى (آنتيل) جزايرندن ٢٢° ايله ٢٣° عرض شمالى آره‌سنده بولنان (لوقايه) نام كوچك آطه‌لرك بريدر.

آق محمد پاشا سلطان محمد خان رابع حضرتلرينك دور سلطنتلرى وزراسندن اولوب، ١٠٦١ ده شام واليلكنده وسائر بعض واليلكلرده بولنمشدر.

آق محمد تيمور خراسان طرفلرنده حكومت سورمش اولان (سربداران) سلاله‌سنك اوچنجى حكمدارى اولوب، سلفى خواجه وجيه‌الدينك قتلى اوزرينه، ٧٤٤ تاريخ هجريسنده جلوس ايتمش، وايكى سنه ايله ايكى آى حكومتدن صكره، ٧٤٧ تاريخنده خواجه على شمس‌الدين طرفندن قتل، وحكومتى ضبط اولنمشدر.

آق محمود پاشا سلطان محمد خان رابع دورى وزراسندن اولوب، ١٠٦٥ ده بغداد واليسى بولنمشدر.

آق مسجد قريم شبه جزيره‌سنك مركزى اولوب، روسلرك (سيمفروپول) تسميه ايتمش اولدقلرى شهرك اسم اصليسيدر. بو شهر قريم تاتارلرى خانلغنك زماننده تأسيس اولنه‌رق، آق مسجد تسميه اولنمشيدى. ١٧٨٦ تاريخ ميلاديسنده روسيه‌نك الينه چكمكله، خيلى توسيع اولنه‌رق، آوروپاجه بريكى محله يابلمش، واسكى قصبه حال اصليسنه قالوب، بلكه تدنى‌ده ايتمشدر. اهاليسى ٢٩٠٢٨ كشيدر.

آقواپندنته (Acquapendente) ايتاليانك وسطلرنده (ويتربه) ايالتنده و (ويتربه) شهرينك ٥٠ كيلومتره شمال غربيسنده بر شهر اولوب، ٦٠٠٠ اهاليسى واردر. (تيبر) نهرينك تابعلرندن اولوب، كوزل شلاله‌لرى اولان (پاليا) چاينك قربنده برتپه‌نك اوزرنده واقع اولوب، علم تشريح مشاهير علماسندن (جروم فابريس) ك وطنيدر.

آقوآنغرا (Acquanegra) يعنى « قره صو » . ايتاليانك (لومبارديا) قطعه‌سنده، (قانتو) ايالتنده وقانتو شهرينك ٩ كيلومتره شرقنده واقع بر بيوك قريه اولوب، ٤٠٠٠ اهاليسى واردر.

آقوآويوا (Acquaviva) يعنى « صوئوق صو » . ايتاليانك (بارى) ايالتنده و (بارى) شهرينك ٣٢ كيلومتره جنوبنده بر شهر اولوب، ٧٠٠٠ اهاليسى واردر. — بو اسمله ايتالياده بر چوق قريه‌لر دخى واردر.

آقواپيم (Akouapim) آفريقانك سواحل غربيه‌سندن كينهٔ علياده‌كى آلتون ساحل جوارنده بر كوچك ير اولوب، اقوام زنجيه‌دن بريله مسكوندر.

آقوئى (Acqui) يعنى « صولر » . ايتاليانك (پيامونته) قطعه‌سنده آلكساندريا ايالتنده، (پو) ايرماغى تابعلرندن (تانارو) نهرينه دوكيلن (بورميدا) چايى قربنده بر شهر اولوب، ١٠٠٠٠ اهاليسى واردر. قديم بر شهر اولوب، قاپليجه‌لرى اسكى وقتدن برى مشهوردر.

آقوئيلا (Aquila) ايتاليانك وسطلرنده (آبروچه) ايالتنده قضا مركزى بر شهر اولوب، (پسقاره) نهرينك يوقارى واديسنده واقع و ١٥٧٣٠ اهاليى جامعدر. خراب حالده بر اسكى قلعه‌سى، بر چوق كليسالرى، بر تياتروسى، بر انجمن معارفى وخيلى صنايع وتجارتى واردر. جوارلرنده چوق صفران حاصل اولور. بو شهر ١٢٤٠ تاريخ ميلاديسنده ايكنجى فردريق طرفندن (آقوئيترنوم) شهر قديمنك خرابه‌لرى جوارنده تأ-

سیس اولنوب، بر قاچ دفعه حرکت ارضدن خراب اولمشدر.

آقوئیلا (Aquila) روماليلرك زماننده سینوبده ظهور ایتمش بر معمار اولوب، (آدریانوس) طرفندن قدسی یکیدن تأسیسه مأمور اولمغله، اوراده یهودیلرك دینی حقنده اجرای تحقیقات ایدەرك، نهایت بو دینی قبول ایتمش، ومؤخراً خرستیان اولمش ایسەده، یهود دیننه رجوع ایتمشیدی. توراتی لسان یونانیه ترجمه ایتمشدر، که بو ترجمه بر چوق وقت معتبر طوتیلوب، سبعین ترجمه‌سنه بیله ترجیح اولنوردی.

آقوئیلیوس (مانیوس — Manius Aquilius) اسکی روماقونسلوسلرندن اولوب، میلاددن ۱۲۰ سنه اول بو مسنده ترفیع اولنمشیدی. پرغامه حکمدارلغی ادعاسنده بولنان (آرستونیق) ه قارشی (پرینا) طرفندن باشلانمش اولان محاربه‌یی بونك وفاتندن صکره اکماله مأمور اولوب، مرقوم آرستونیق اخذ وروما‌یه سوق ایتمشیدی.

آقوئیلیوس نپوس (Aquilius Nepos) روما سردارلرندن اولوب، میلاددن ۱۰۱ سنه اول ماریوس ایله برابر قونسلوس اولمش؛ وسیچلیاده اسرانك چیقارمش اولدقلری اختلالی باصدیردقدن صکره، آناطولیده مهرداد طرفندن اسقاط ایدلمش اولان (بیتنیا) و(قپادوکیا) حکمدارلرینی موقعلرینه اعاده ایتمکه مأمور اولوب، بر قاچ محاربه قزاندقدن صکره، مغلوب اولمغله، مهردادك الینه دوشمش؛ ومهرداد کندیسنی بر مرکبه بیندیروب، گزدیردکدن صکره، آغزینه اریمش آلتون دوکەرك، اولدیرمشدر.

آقوئیله (Aquileia) آوستریانك ملغا (غوریچه) ایالتنده، تریسته‌نك ۳۸ کیلومتره شمال غربیسنده واقع بر قصبه‌در، که روماليلرك زماننده پك بیوك ومشهور بر شهر اولدیغی حالده، (آتیلا) طرفندن تخریب اولنوب، اهالیسی وندیك شهرینك بولندیغی موقعه هجرتله، شهر مذکوری بنا واسکان ایتمشلردر. آقوئیلا قصبه‌سنك شمدی آنجق ۲۰۰۰ اهالیسی اولوب، اطرافی ویرانه‌لرله مملودر.

آقوئینقوم (Aquincum) مجارستانده (بوده) شهرینك اسم قدیمیدر.

آقوئینو (Aquino) ایتالیای وسطیده (ترادی لابوره) ایالتنده بر قصبه‌در، که بوگون آنجق ۲۰۰۰ اهالیسی وار ایسەده، اسکی روماليلر زماننده (آقوئینوم) نامیله بیوك بر شهر ایدی. لومباردلر طرفندن تخریب اولنمشدر.

آقوبامبه (Acobamba) آمریقای جنوبیده (پرو) جمهوریتنك، (هوآنقاولیقه) ایالتنده (آنغارائس) سنجاغنك مرکزی بر قصبه‌در، که مرکز ایالتك ۷۵ کیلومتره شرقنده واقع اولوب، جوارنده کثرتله بولنان گومش معدنلریله مشهوردر.

آقورسو (Accurse واصلی اولان ایتالیانجه‌سی Accorso) میلادك ۱۱۸۲ تاریخنده فلورانسه‌ده طوغوب ۱۲۶۰ تاریخنده وفات ایتمش بر عالمدر، که حقوق وقوانین حقنده‌کی معلومات واسعه‌سیله شهرت بولوب، روما حقوقی حقنده ۶ جلد اوزرینه پك مکمل بر کتاب تألیف ایتمشدر.

آقوره (Acora) پرو جمهوریتنك جنوب طرفنده‌کی (پونو) ایالتنده و(تیتیقاقا) گولنك کنارنده بر قصبه اولوب، ۴۰۰۰ متره‌لك ارتفاعده واقعدر.

آقوره (Akora) قافقاسیه‌نك قره‌باغ خطه‌سنده بر نهردر، که شمال غربیدن جنوب شرقیه طوغری آقەرق، صاغ وصولدن بر چوق دره‌لر اخذ ایله، (برگوشت) نهریله دخی برلشدکدن صکره، ایران حدودنده (آراس) نهرینه دوکیلور. طاغلر آره‌سنده اولان مجراسی ۸۵ کیلومتره قدردر.

آقوسته (Joseph Acosta) اسپانیالی بر جزویت پاپاسیدر، که ۱۵۳۹ تاریخ میلادیسنده (مدینه دل قامپو) ده طوغوب، ۱۶۰۰ ده وفات ایتمشدر. میسیونرلکله پرویه گیدوب، آمریقانك تاریخنه وتاریخ طبیعیسنه دائر بر ایکی کتابله امور مذهبیه‌یه متعلق بعض اثرلر یازمشدر.

آقوسته (اوریل — Uriel Acosta) پورتکیزلی بر یهودی اولوب، اون آلتنجی عصر میلادی اواخرنده طوغمش، وقتولیکلیکی قبول ایدوب، بر آره‌لق پك متعصب بر قتولیك اولمشیکن، بعده ینه یهودی، ونهایت دینسز اولمش؛

و«انسان عمرینك برنمونه‌سی» عنوانیله كندی ترجمهٔ حالنی یازمشدر.

آقوسیلائوس (Acusilaüs) یونانك ایران ایله یونان بیننده وقوع بولمش اولان مشهور محاربه‌لردن اول یاشامش بر مورخی اولوب، یازمش اولدیغی تاریخك آرغوس حكمدارلری حقنده اولان بر پارچه‌سی موجوددر.

آقوقوا (Acoquas) آمریقای جنوبیده (غویانه) نك فرانسه‌نك النده بولنان جهتنده بر قوم اصلیٌ قدیمدر.

آقول (Acul) آمریقای وسطیده‌كی (آنتیل) آطه‌لرندن (هایتی) جزیره‌سنك ساحل شمالیسنده ینه بو نامله تسمیه اولنان بركورفزك دیبنده بركوچك لیماندر. قریستوف قولومب بوراسنی كشف ایتدیكنده، (سنت طوما) نامنی ویرمشیدی. — مذكور آطه‌ده بو نامله بر نهر دخی واردر.

آقولتی (Accolti) ایتالیانك طوسقانه مملكتنده مشهور بر عائله‌در، كه افرادندن برقاچ مشهور آدم كلوب، اك مشهورلری: حقوق وتاریخده ید طولی صاحبی اولوب، اهل صلیبك ایلك سفرلری حقنده بر تاریخ یازمش اولان (بنوا آقولتی) ایله شعر وحاضر جوابلقده شهرت بولان (برنارد آقولتی) در.

آقولقو (Aculco) آمریقای جنوبیده (شیلی) جمهوریتنك (سانتیاغو) ایالتنده و(سانتیاغو) شهرینك ٦٠ كیلومتره جنوب غربیسنده بركول اولوب، طولی ١٥ وعرضی ٥ كیلومتره‌در. جوارلرینك منظره‌سی غایت كوزل وشایان تماشادر.

آقولهوآقان (Acolhuacans) آمریقانك كشفنده مكسیقه‌ده حكم سورمكده بولنان آزتك قومندن اول اورالرده حاكم بولنمش بر قومدر.

آقوم (Accum) آلمانیالی بركیمیاكر اولوب، میلادك ١٧٦٩ تاریخنده (وستفالیا)نك (بوقبورغ) شهرنده طوغمش، و١٨٣٨ ده وفات ایتمشدر. برلین ولوندره‌ده كیمیا معلملكی ایتمش؛ وبرنجی اوله‌رق مولدالماء غازینی شهرلرك تنویرنده قوللانمغی دوشونمشدر.

آقوماق (Accomack) ممالك مجتمعه‌نك (ویرجنیا) جمهوریتنده بر قضا اولوب، بحر محیط آطلاسی ساحلنده بولنان شبه‌جزیره‌نك بر قسمندن عبارتدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ١٣٨٤ مربع كیلومتره، واهالیسی ٢٠٤١٠ كشی اولوب، بونلرك ٨٠٠٠ ی زنجیدر. — بو اسم اصل اورالرك اهالیسی بولنمش اولان برقومك اسمیدر، كه افرادی بسبتون منقرض اولمشدر.

آقومایو (Acomayo) پرو جمهوریتنك (قوزقو) ایالتنده همنامی اولان سنجاغك مركزی بر شهر اولوب، قوزقونك ٥٠ كیلومتره جنوب شرقیسنده و٢٩٢١ متره‌لك ارتفاعده اوله‌رق، (آپوریماق) نهری تابعلرندن بری اوزرنده واقعدر.

آقومولی (Accumoli) ایتالیانك ملغا ناپولی قراللغنده (آقویلا) شهرینك ٤٤ كیلومتره شمال غربیسنده بر قصبه اولوب، ٢٢٤٠ اهالیسی واردر.

آقونقاغوآ (Aconcagua) آمریقای جنوبینك بوینه ممتد اولان (آند) جبالنك (شیلی) جمهوریتی داخلنده برذروه‌سیدر، كه ٦٨٣٤ متره ارتفاعی اولوب، شیلیده‌كی طاغلرك وبلكه بتون (آند) سلسله‌سنك اك یوكسك ذروه‌سیدر. (والپاریزو) شهرینك ١٦٠ كیلومتره شرق شمالیسنده و ٤١′ ٣٢° عرض جنوبی ایله ٢٠′ ٧٢° ٤٠″ طول غربیده واقعدر. — شیلینك مركب بولندیغی ١٥ ایالتك بری‌ده، بو طاغك اتكنده بولنغله، بو اسمله مسمی اولوب، مركزی اولان (سان فلیپ) شهری (والپاریزو) ایله طاغك اورته‌سنده‌در. بو ایالتك مساحهٔ سطحیه‌سی ١٦١٢٦ مربع كیلومتره، واهالیسی ١٤٤١٢٥ كشیدر.

آقونكیا (Aconquija) آمریقای جنوبیده (آرجنتین) جمهوریتنده بر طاغ سلسله‌سیدر.

آقونها (Acunha) پورتكیزلی بر زادكان عائله‌سیدر، كه ١٣٩٧ تاریخ میلادیسنده اسپانیانك قشتاله قطعه‌سنده توطن ایتمش اولان بر شعبه‌سی كرك اسپانیا وكرك پورتكیزده بر چوق مشهور آدملر یتیشدیرمشدر. بونلرك اك مشهورلری شونلردر:

برنجیسی (دون آلفونس آقونها) كه تولده باش پسقپوسی ایكن، قشتاله قرالی دردنجی هنرینك باش

وكيلى اولمش؛ وآراغون حكمدارندن رشوت آلمش اولمق تهمتيله قرالك نظرندن دوشنجه، سلاحه صاريلوب، اعلان عصيان ايتمش؛ و ۱۴۶۷ تاريخ ميلاديسنده (مدينه دل قامپو) شهرى خارجنده بر غالبيته نائل اولمش؛ وهنزينك همشيره‌سى ايزابلاينى تخته اجلاسه سبب اولوب، بو قرالچه زماننده بيوك بر حكم ونفوذ قزانمش ايكن، قاردينال (مندوزه) نك اقبالنى چكه‌ميه‌رك، يكيدن عصيان ايتمش؛ و ۱۴۷۸ ده تسليم اولمغه مجبور اولوب، اله كچيرمش اولديغى قلعه‌لرى تسليم ايتمش؛ وكنديسى بر مناستره چكيلوب ۱۴۸۲ ده اوراده وفات ايتمشدر.

ايكنجيسى (تريستان آقونها) در، كه پورتكيز قپودانلرندن اولوب، ۱۵۰۶ تاريخ ميلاديسنده قرال (امانوئل) طرفندن هند طرفلرينه كوندريلوب، مداغسقار جزيره‌سنه اوغرامش، وكندى اسميله تسميه اولنان آطه‌لرى كشف ايتمشدر. ۱۵۰۸ ده دخى پورتكيز طرفندن هند خديويتنه تعيين اولنان (آلبوكرك) ى هندستانه كوتورمش، واوراده جسارتيله شهرت بولمشيدى. بعده روما سفارتنده‌ده بولنمشدر.

اوچنجيسى دون (اوزوريو آقونها) در، كه قتوليك فرديناندك زماننده (راموره) پسقپوسى اولوب، بعده (شارل كينت) دن قراللغى اخذله مجنونه (جانه) يه ويرمك اوزره «اتفاق مقدس» ناميله تشكل ايتمش اولان هيئته داخل اوله‌رق، پاپاسلردن مركب بر آلاى تشكيل ايله، وحشيانه محاربه ايتمش ايسه‌ده، ۱۵۲۲ تاريخ ميلاديسنده، هيئت اتفاقيه رئيسى (جوان پاديلا) نك مغلوبيتى اوزرينه، شارل كينت طرفندن طوتيلوب، اعدام اولنمشدر.

دردنجيسى (فرناند آقونها) در، كه مادريدده طوغوب، ۱۵۸۰ تاريخ ميلاديسنده وفات ايتمشدر؛ وشارل كينتك خدمت عسكريه‌سنده بولنوب، شعر سويله‌مه‌كى مهارتيله شهرت بولمشدر.

بشنجيسى (قريستوف آقونها) در، كه جزويت پاپاسلرندن اولوب، آمريقانك پرو وشيلى طرفلرنده طول مدت سياحت ايتمش؛ و ۱۶۴۱ ده اسپانيايه عودتنده مكمل بر سياحتنامه نشر ايتمشدر.

آلتنجيسى (دون رودريغو آقونها) در، كه لسبونه پسقپوسى ايكن، پورتكيزى اسپانيادن آيرمق اوزره تشكل ايدن هيئته داخل اولوب، ۱۴۸۰ تاريخنده (براغانسه) دوقه‌سنى پورتكيز تختنه اوتورتمش، واك اول كنديسى بيعت ايدوب، بر آره‌لق باش وكيللك دخى ايتمشدر.

آقونها آطه‌لرى (Iles d'Acunha) بحر محيط آطلاسيده برطاقم كوچك آطه‌لردر، كه ۵′ ۳۷° عرض جنوبى ايله ۴′ ۱۳° طول غربيده واقع اولوب، ۱۵۰۶ تاريخ ميلاديسنده پورتكيز قپودانلرندن (تريستان آقونها) طرفندن كشف اولنمشلردر. بونلرك اك بيوكلرى اولان (تريستان آقونها) جزيره‌سنك محيط دائره‌سى ۴۰ كيلومتره‌در. بو آطه‌ده ۱۸۱۶ تاريخنده بر مقدار انكليزلر اسكان اولنمشدر.

آقوه ودها طوغريسى آق اووه، اسلاوجه‌سى (بيالوپوليه Bjélopolié). قوصوه ولايتنك يكيپازار سنجاغنده قضا مركزى برقصبه‌در، كه مركز لوانك ۸ ساعت غربنده ومركز ولايت اولان پرشتنه‌نك ۲۴ ساعت غرب شماليسنده و (ليم) نهرينك ساحل يسارنده واقع اولوب، (فتحيه) ناميله كليسادن مبدل اسكى بر جامع شريفيله بر مدرسه‌سى، بر مكتب رشديه‌سى، بر قيشله‌سى و ۴۰۰۰ اهاليسى واردر. — قضاسى ۴۰۲۵ خانه وتقريباً ۲۰۰۰۰ اهاليى جامع اولوب، بونلرك آنجق بر ربعى خرستياندر. درون قضاده ۱۳ جامع، ۱۶ مكاتب صبيانيه و ۴ كليسا واردر. لسان محلى آرناودجه وبوشناقجه‌در. قضا غرباً قره طاغله همحدوددر.

آق ويران سيواس ولايتنك آماسيه سنجاق وقضاسنده مركز قضادن اداره اولنور بركوچك ناحيه‌در.

آقيازى شهر امانتنه ملحق ازميد سنجاغنك خندق قضاسنده بر ناحيه‌در.

آقيم (Akim) آفريقاى غربيده كينهٔ علياده‌كى آلتون ساحلده آقره ايله آشانتى آره‌سنده بركوچك يراولوب، اقوام زنجيه‌دن بر قومله مسكوندر.

آكاه هندستان شعراسندن مولوى محمد باقرك مخلصيدر، كه ۱۱۵۸ تاريخ هجريسنده طوغوب، ۱۲۲۰ ده وفات ايتمشدر. مرتب ديوانى واردر.

آكاه افندى (محمد —) استانبوللى بر شاعردر، كه سليمانيه جامع

شريفى روزنامچه‌جيسى ايكن، ۱۱۵۸ تاريخنده وفات ايتمشدر.

آكاه پاشا { (عبدالعزيز —) جنتمكان سلطان عبد المجيد خان } حضرتلرينك دور سلطنتلرى وزراسندن اولوب، شام، حجاز، بروسه واياليكنده وسائر بعض واليلكلرده بولنمش، و ۱۲۷۲ تاريخنده اشقودره واليسى ايكن ارتحال ايتمشدر.

آكربلاد { (Akerblade) اسوجلى السنهٔ شرقيه ايله توغل ايدن علما- } سندن اولوب، ميلادك ۱۸۱۹ تاريخنده وفات ايتمشدر. درسعادت سفارتنده دخى بر مدت آتشه بولنمش، ومصر حقنده بعض كتابلر يازمشدر.

آكسو { (Aguesseau) فرانسه‌ده دفعاتله عدليه ناظرلغى ايتمش وكرك امور } عدليه‌ده اجرا ايتديكى اصلاحاتله كرك فصاحت وبلاغت فوق العاده‌سيله شهرت بولمشدر. ميلادك ۱٦٦۸ تاريخنده طوغوب، ۱۷۵۱ ده وفات ايتمشدر. فلسفه ايله دخى توغل ايدوب، حكيم مشهور (دقارت)ك مذهبنه تابع اولمش، وبو يولده‌ده بعض اثرلر يازمشدر. كليات آثارى اون اون بش جلد اوزرينه جمع اولنمشدر. — بونك تورونى دخى بو يولده شهرت بولوب، مورخ مشهور قونت (سكور)ك قائم پدرى ايدى.

آكرون { وآكروسيا وسائره. [«آخرون» وسائره ماده‌لرينه مراجعت بيو- } ريله.]

آكلكوت { (Akalkôt) وانكليزجه A-kulkote هندستانك غرب } طرفلرنده، بمباى اداره‌سنه تابع اولمق اوزره، بر مهراجه وكيلى معرفتيله اداره اولنور بر كوچك برك مركزى اولان بر قصبه اولوب، بمبايك ٤۰۰ كيلومتره جنوب شرقيسنده و ۳۰′ ۱۷° عرض شمالى ايله ۱۲′ ۷۹° طول شرقيده واقعدر.

آكمپيس { (A-kempis) آلمانياده (قولونيه) مضافاتندن (كمپيس) شهرنده } ۱۳۸۰ تاريخ ميلاديسنده طوغمش و ۱٤۷۱ ده وفات ايتمش بر روحانى اولوب، امور مذهبيه واخلاقيه متعلق بعض اثرلر يازمش، وحسن خطيله شهرت بولمشدر. «امتثال عيسى» (Imitation de J. C.) ناميله آوروپاده مشهور اولان بر اثرك بونك اليله يازلمش وامضاسيله ممضى بر نسخه‌سى بولنديغندن، بو اثرك مؤلفى اولديغى دخى مظنون ايسه‌ده، بو امضانك مستنسخ صفتيله قونمش اولمسى‌ده ملحوظدر.

آكن { (Aken) آلمانيانك (ساقسه) قطعه‌سنده (ماغدبورغ) ايالتنك (قالبه) } قضاسنده و (قالبه) شهرينك ۱۹ كيلومتره شرق جنوبيسنده بر قصبه اولوب، (البه) نهرينك ساحل يسارنده واقع و ۵۲۷۰ اهاليى جامعدر. (البه) واسطه‌سيله تجارت بحريه‌سى وچوخه، شكر وسائره فابريقه‌لرى واردر.

آكنسيد { (Akenside) انكلتره اطبا وشعراسندن اولوب، ميلادك } ۱۷۲۱ تاريخنده (نوقاستل) شهرنده طوغمش، و ۱۷۷۰ تاريخنده وفات ايتمشدر. بر چوق آثار منظومه‌سى واردر، كه اك مشهورى «لذائذ خيال» عنوانلى اثريدر.

آكهى { سلانيك ولايتنده‌كى واردار يكيجه‌سندن اولوب، تحصيل كمالات ايله } طريق علمايه داخل اولمش، وبعض قضالرده بولندقدن صكره، ۹۸۵ تاريخنده درسعادتده ارتحال ايتمشدر. طبيعت شعريه‌سى اولوب، غايت معنالى وكوزل بعض اشعارى واردر. شو بر ايكى بيت زادهٔ طبعيدر:

آيردى بن غبارى ره كوى ياردن
چوقدر بزم شكايتيز روزكاردن

—

چكدروب فرقتيكى بزدن اراغ اولدك سن
بحر فرقتده نيجه فرتنه‌لر چكدم بن

آكهى { ايرانك يزد شهرندن بر شاعر اولوب، ترزيلكله عمرينى كچيرمش، } وهراته قدرده بر سياحت ايتمشدر. شو قطعه جمله اشعارندندر:

درجهان ده چيز دشوارست نزد آكهى
كز تصور كردن آن ميشود بس بيحضور
ناز عاشق زهد فاسق بذل ممسك هزل زن
عشوهٔ محبوب بد شكل ونظر بازى كور
لحن صوت بى اصولان بحث علم ابلهان
ميهمان كشتن بتقليد وكدا كشتن بزور

آكى { (Aki) جاپونيايى تركيب ايدن آطه‌لردن (نيپون) آطه‌سنك غرب طرفنده }

بر ایالت اولوب، ٨ قضادن مرکبدر، ومرکزی (سووو) شهریدر. بو ایالتك ایچ طرفلری طاغلق ایسه‌ده، ساحل بونجه پرنج زرعنه الویریشلی اووه‌لری وساحلده بحیره‌لری واردر. ساحلك جوارلرنده سونکر دخی چیقار.

آکیاب (Akyab) هند چینك انکلتره‌نك النده بولنان (آراقان) خطه‌سنده بر شهر واسکله‌در، که همنامی اولان ایالتك مرکزی اولوب، آراقان نهرینك منصب اولدیغی خلیجك مدخلنده، ″١٢ ′٨ °٢٠ عرض شمالی ایله °٩٠ ″٥١ ′٣٥ طول شرقیده واقع و ١٥٢٨١ اهالیی جامعدر. میلادك ١٨٢٧ تاریخنده، مملکت انکلیزلرك الینه کچدیکی وقت، بو موقعده یالکز بر قاچ بالیقجی قلبه‌سی وار ایدی. شمدی اورانك اك بیوك شهری واك صاغلام لیمانی اولمشدر. اولری اورانك اصولی اوزره اخشاب اولوب، نهرك کناری بوینجه ٤ کیلومتره‌لك یری ضبط ایتمشدر. — ایالتك مساحهٔ سطحیه‌سی ١٠٥٨ مربع کیلومتره‌دن عبارت اولوب، ١٣٦١٥٢ اهالیسی واردر.

آکیبا (Akiba) میلادك برنجی عصرنده فلسطینده یتیشمش یهود علماسندن اولوب، (مشنه) عنوانیله ترتیب اولنمش اولان مجموعه‌نك بر قسمیله خلقت حقنده بر کتاب یازمشدر. رومالیلره قارشی تشکل ایدن یهودی عصیانه قاریشدیغیچون، ١٣٥ تاریخ میلادیسنده اله کچوب، روایته کوره ١٢٠ یاشنده اولدیغی حالده، حیاً احراق بالنار اولنمشدر.

آکیشی (Akichi) جاپونیایی ترکیب ایدن آطه‌لرك اك شمالیسی اولان (ماچمای) جزیره‌سنك ساحل شرقیسنده برکوزل لیمان اولوب، °٤٣ عرض شمالیده واقعدر.

آکیلا وآکیلیا [«آقوئیلا» وسائره ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

آکیلونده (Akilonda یاخود Aquilonda) آفریقای جنوبینك غرب طرفنده (آنغوله) مملکتنك شرقنده بر بیوك کولدر، که منتهای شمالندن بر نهر چیقوب، (قونغو) ایرماغنه دوکلدیکی مظنون ایسه‌ده، الآن مجراسی کشف اولنمامشدر. بو کولده کورن سیاحلر پك آزدر.

آکیلینی (A. Achilini) — آلکساندر ایتالیانك فیلسوفلرندن وعلم تشریح مشاهیر علماسندن اولوب، میلادك ١٤٦٣ تاریخنده (بولونیه) ده طوغمش، و ١٥١٢ ده وفات ایتمشدر. بولونیا و (پادوه) ده تدریسیله او قدر شهرت بولمشیدی، که «ایکنجی آرسطو» عنوانه مظهر اولمشیدی. فلسفه‌ده ابن الرشدك افکار ومسلکنه تابع ایدی. اك اول اوروپاده جسم بشری تشریح ایدن بو ذاتدر. فلسفه وتشریحه متعلق لاتین لساننده برقاچ تألیفی واردر. — بونك برادری (جوانی آکیلینی) واخفادندن (قلود آکیلینی) اسمنده بری شعرلریله شهرت بولمشلردر.

آکینو [«آقوئینو» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آل (Aal) نوروجك (بوسکرود) ایالتنده، (اوستدال) نهری اوزرنده بر قصبه اولوب، ٤٥٠٠ اهالیسی واردر.

آلا (Ala) آوستریاده تیرول خطه‌سنك منتهای جنوبنده آدیج نهرینك ساحل یسارنده وونه‌دیکدن ١٠ کیلومتره‌لك مسافه‌ده برقصبه اولوب، ٤٥٠٠ اهالیسی وایپك معمولاتی صنعتی واردر.

آلا یاخود علا — (Ala) سودان وسطیده برنوح مملکتنده وچاد کولنك جنوبنده برشهر اولوب، سورله محاطدر. سوقاقلری کنیش، دوز وایکی طرفلری آغاجلی ایسه‌ده، اولری اورانك اصولی اوزره بر طاقم قلبه‌لردن عبارتدر. اورالرك اك معتنا شهرلرندن اولوب، اطرافی منبت بر اووه ایله محاطدر.

آلابات (Alabat) فلپین آطه‌لرندن بوجزایرك اك بیوکی ومرکزی اولان (لوسون) جزیره‌سنك شرق طرفنده بر کوچك آطه اولوب، °١٤ عرض شمالی ایله ′٣٥ °١٩٩ طول شرقیده واقعدر. بویی ١٥، واکی اك کنیش یرنده ٧ کیلومتره‌در.

آلابامه (Alabama) آمریقای شمالیده ممالك مجتمعه‌یی ترکیب ایدن جمهوریتلرك بری اولوب، هیئت مجتمعه‌یه قبولی صره‌سنجه ٢٢ نجی. واهالیسنك کثرتنجه شمدیکی حالده ١٢ نجی جمهوریتدر. ایچندن جریان ایدن نهرك اسمیله تسمیه او-

لنه‌رق، شمالاً صاغ وصولنده بولنان جمهوریتلرله برابر ۳۵° عرض شمالی خط موهومیله، شرقاً (کورجستان) وغرباً میسیسیپی جمهوریتلریله، جنوباً دخی قسم اعظمی فلوریده جمهوریتیله محدود اولوب، یالکز جنوب غربی طرفنده همنامی اولان نهرك منصبی اطرافنده مکسیقه کورفزنده بر آز ساحلی واردر. غیر منتظم بر مستطیل شکلنده اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۳۵۳۲۲ مربع کیلومتره، واهالیسی ۱۲۶۲۵۰۵ کشیدر. (آلغانی) سلسلهٔ جبالنك بر شعبه‌سی شمال شرقیدن آلابامه‌یه کیروب، غربه طوغری اوزاندقجه آلچاقلانه‌رق، دوز اووه‌لره منتهی اولور. وسط طرفلرینك دخی غرب جهتنده بر طاقم تپه‌لر بولنوب، سائر جهتلری اووه، وساحله قریب اولان یرلری‌ده پك آلچق وبطاقلقدر. ثروت طبیعیه‌سی زراعته منحصر اولوب، باشلیجه محصولاتی پاموق ایسه‌ده، حبوبات متنوعه ایله پرنج، شکر قامشی، توتون وسائره محصولاتی دخی چوقدر. دمیر وکومور معدنلری چوق ایسه‌ده، پك آزی چیقارلمقده در. صنایعی کری اولوب، آنجق دمیر یوللری وسیر سفائنه صالح نهرلری وجدوللری چوق اولدیغندن، تجارتی پك ایلریدر. اهالیٔ قدیمه‌سی (آلیبامه) دنیلن جنکاور برقوم ایدی، که آوروپالیلره قارشی پك مردانه محاربه ومقاومت ایتمشلرسه‌ده، الك نهایت مغلوب اولوب، محو وپریشان اولمشلردر. ۱۷۰۲ تاریخنده فرانسزلر آلابامه وسائر اوجهتلرك ساحللرینی اله کچیرمشلرسه‌ده، مؤخراً ترکه مجبور اولمشلردر. ۱۸۱۷ تاریخنده بوقطعه ممالك مجتمعه‌یه کچوب، حدودی بالتعیین اصول اداره‌سی تنظیم اولنمش، و۱۸۱۹ده برجمهوریت صورتنه قونیله‌رق، ممالك مجتمعه هیئتنه داخل اولمشدر. ۵۱ قضایه منقسم اولوب، مرکزی (مونتقوموری) واك تجارتکاه محلی (موبیله) شهریدر.

آلابامه (Alabama) ممالك مجتمعه‌ده بر نهردر، که همنامی اولان جمهوریتك داخلنده تبعان ایدن (قوسه) و(تالاپوسه) نهرلرینك (مونتقوموری) شهرینك ۱۰ کیلومتره قدر یوقاریسنده واقع اولان اجتماعندن حاصل اولوب، شمال شرقیدن جنوب غربی‌یه طوغری آقار؛ ومنصبنه قریب محلده (تومبیکبی) نهرینی اخذ ایتدکدن صکره، (موبیله ریور) اسمنی آله‌رق، مکسیقه کورفزینك شمالنده (موبیله) خلیجنه دوکیلور. مجراسی (قوسه) نهریله برابر ۱۳۰۰ ویا ۱۴۰۰ کیلومتره اولوب، سیر سفائنه صالح اولان قسم اسفلی‌ده ۷۰۰ کیلومتره‌دن زیاده در. یانلرندن ویا ایچلرندن کچدیکی شهرلرك باشلیجه‌لری (مونتقوموری) ایله (سلما) در. ایچنده خیلی بیوك کیلر دخی ایشلیوب، پاموق وسائر محصولات محلیه‌یی اخراج ایدرلر. بونهرك حوضه‌سی ۱۰۰۰۰۰ مربع کیلومتره‌دن زیاده اولوب، ثانیه‌ده دکیزه دوکدیکی صو ۱۳۰۰ مکعب متره‌دن آشاغی دکلدر. حوضه‌سنده چوق یاغمور یاغوب، سنوی ۱۲۵۰، وبعض محللرده ۱۵۷۵ میلیمتره یاغدیغی تحقیق اولنمشدر.

آلاپاتی یاخود آلاپوتی — Allapatti) وانکلیزجه Allaputty) هندستانك جنوب شرقیسنده سرندیب جزیره‌سنك ساحل شمالیسی قارشیسنده برکوچك آطه اولوب، خرما آغاجلری چوقدر؛ و۱۸۰۰ کشیدن عبارت اولان اهالیسی ملیبار جنسنه منسوب اولوب، پك ماهر کمیجیدرلر.

آلاپایفسك (Alapaïefsk) روسیه‌نك شرق طرفنده (پرم) ایالتنك (ورخونوریه) قضاسنده، وقضا مرکزینك ۸۰ کیلومتره جنوبنده برقصبه‌در، که ۱۷۰۴ تاریخنده دمیر معدننك اذابه واعمالیچون بر قاچ فابریقه ایله برابر تأسیس اولنوب، الیوم ۵۴۵۰ اهالیسی واردر.

آلاتری (Alatri) ایتالیانك روما ایالتنده، (قوسه) نهرینك وادیسی اوزرنده بولنان بر تپه‌ده واقع پسقپوسلق مرکزی بر شهر اولوب، ۱۵۷۰۰ اهالیسی واردر. جوارنده پك اسکی زماندن قالمه جسیم طاشلرله یاپلمش بر طاقم دیوارلر بولنیور.

آلاتیر (Alatyr) روسیه‌نك شرق جهتنده، (سیمبیرسك) ایالتنده ومرکز ایالتك ۱۶۵ کیلومتره شمال غربیسنده، (وولغا) ایرماغی تابعلرندن اولان (آلاتیر) ایله (سوره) نهرلرینك محل تلاقیسنده واقع بر شهر اولوب، ۸۰۸۰ اهالیسی واردر. ابنیه‌سی اخشابدر. ذخایر تجارتی پك ایشلکدر.

آلاتیر (Alatyr) روسیه‌نك شرق جهتنده برنهردر، که (پنزا) طاغندن نبعانله، (نووغورود) ایالتی داخلنده شرقه طوغری جریان

ایدەرك، ۲۰۰ كیلومترەلك مسافه قطع ایتدكدن صكره، همنامی اولان شهردە (وولغا) ایرماغی تا. بعلردن (سور) نهرینه دوكیلور.

آلاتیوس (Allatius) وایتالیاسجه Allac-ci) اون یدنجی عصر میلادینك ایتالیا علماسندن اولوب، عن اصل ساقزلی بر روم اولدیغی حالدە. رومایه هجرتله، قتولیك مذهبنی قبول ایتمش: وواتیقان كتبخانەسنك حافظ كتبی اولمشیدی. ادبیات یونانیه یه وقتولیك ایله اورتودوقس مذهبلرینك بعض احوال تاریخیەسنه دائر برقاچ كتاب یازمشدر.

آلاجار (Alajar) [«الحجاره» دن غلط اولسه كركدر] اسپانیانك جنوب جهتندە، آندالوسیا (یعنی نفس اندلس) خطەسندە (نوئوا هوئولا) ایالتندە بر قصبه اولوب، مركز ایالتدن ۷۰ كیلومتره مسافەدە واقع و ۲۰۰۰ اهالیی جامعدر.

آلاجوئله (Alajuela) آمریقای وسطیدە (قوسته ریقا) جمهوریتندە ایالت مركزی برشهردر، كه ۱۰° عرض شمالیدە، (وولوس) بركانك جنوبی اتكندە و ۱۰۷۱ مترە ارتفاعندە واقع اولوب، ۶۰۰۰ اهالیسی وكلیتلی قهوه وشكر قامشی محصولاتیله حیواناتی واردر.

آلاجه آنقره ولایتك یوزغاد سنجاق وقضاسندە ویوزغاد شهرینك ۴۰ كیلومترە قدر شمالندە بركوچك قصبه اولوب، جوارلرندە پك چوق آثار عتیقه، وعلی الخصوص قصبەنك بر بچق ساعت شمالندە غایت مصنع وپك اسكی بر مزار بولنیور.

آلاجه حصار صربیەنك (قروشواج) شهرینه ادارۀ عثمانیه زماننده تركجەدە ویریلن اسمدر. [«قروشواج» مادەسنه مراجعت بیوریله.]

آلاجه خان سیواس ولایت وسنجاغندە مركز قضاسندە ناحیه مركزی بركوچك قصبه اولوب، ولایتك شرق جنوبی جهتندە وملاطیه سنجاغنك حدودی قربندە قورو چایك ساحل یسارندە واقعدر. سیواسك ۱۰۰ كیلومترە قدر شرق جنوبیسندە، دوریكینك ۶۰ كیلومترە غرب جنوبیسندە وملاطیەنك ۷۵ كیلومترە شمال غربیسندەدر.

آلاچاطی (یاخود آلاچطی) آیدین ولایتك ازمیر سنجاغندە چشمه قضاسنه ملحق ناحیه مركزی بر كوچك قصبه اولوب، چشمەنك بر بچق ساعت شرقندە وبر خلیجك غرب جهتندە واقعدر.

آلاچام طرابزون ولایتك جانیك سنجاغندە بافره قضاسنه تابع بر ناحیه اولوب، ۲۲۷۸ خانه و ۱۲۰۰۰ نفوسی جامعدر، كه بونلرك یالكز ۲۳۰۰ قدری روم اولوب، قصوری اسلامدر، ورومیلری دخی تركجه ایله متكلمدرلر. بوناحیه قضانك غرب جهتندە وولایتك منتهای غرب شمالیسندە اولوب، طربزون ولایتك سینوب سنجاغیله همحدوددر.

آلادە (Allada) آفریقای غربی سواحلندەكی كینۀ علیانك (داهومی) مملكتندە برشهر اولوب، (آوون) و(دنهام) كوللری آرەسندە بر تپەنك اوزرندە، و(آپولی) شهرینك ۱۲۰ كیلومترە جنوب شرقیسندە واقع، و ۱۰۰۰۰ قدر نفوسی جامعدر.

آلارقون (Alarcon) اسپانیانك اون آلتنجی عصر میلادی قپودانلرندن اولوب، آمریقای شمالینك بعض سواحل غربیەسنی كشف ایتمشدر.

آلارقون ای مندوزه (Alarcon y Mendoza) اسپانیا شعراسندن اولوب، اون آلتنجی عصر میلادی اواخرندە مكسیقەنك (تاسقو) شهرندە طوغمش، وبرقاچ كوزل تیاترو كتابی یازدقدن صكره، ۱۶۲۲ تاریخندە اسپانیادە وفات ایتمشدر.

آلارو (Alaro) اسپانیانك مایورقه جزیرەسندە، آطەنك ایچ طرفندە و(پالمه)نك ۱۹ كیلومترە شمال شرقیسندە واقع بر قصبه اولوب، ۴۰۰۷ اهالیسی واردر.

آلاریق (Alaric I) اول) ویزیقوتلرك حكمداری اولوب، میلادك ۳۸۲ تاریخندن ۴۱۰ تاریخنه دك حكومت سورمشدر. ابتدا، (هون)لره قارشی طورمق ایچون، رومالیلرله عقد اتفاق ایتمش؛ بعده بیوك (تئودوس)ك وفاتی اوزرینه، شرق ایمپراطورلغی اوزرینه هجوم ایدەرك، طونەنك جنوبندەكی ایالاتی غارت ایتدكدن صكره، قسطنطینیەیی دخی تهدید ایتمكدە ایكن، (استلیقون)

طرفندن مغلوب اولەرق، رجعتە مجبور اولمش ایسە دە، غرب ایمپراطورلغی اوزرینـە هجوم ایدەرك، ایمپراطور (هونوریوس)ك کوشکلکندن بالاستفادە، اسپانیایی وفرانسەنك برقسمنی آلمش؛ وبونکلەدە قناعت ایتمیوب، ایتالیایە تجاوزلە، اوچ دفعە رومایی محاصرە ایتمش؛ و۴۰۸ ایلە ۴۰۹ سنەلرندە وقوع بولان ایلك ایکی محاصرەدن بر طاقم آغر ویرکیلر اخذایلە چکلمش ایسەدە، ۴۱۰ سنەسندە واقع اولان اوچنجی محاصرەدە شهری هجوملە ضبط ویغما ایتمشدر. سیجلیانك اوزرینە دخی یوریمکدە ایکن، (قوسنچە) شهرندە وفات ایتمشدر.

آلاریق ثانی (Alaric II) اسپانیادە یرلشمش اولان ویزیغوتلرك حکمداری اولوب، میلادك ۴۸۴ تاریخندن ۵۰۷ تاریخنەدك حکم سورمشدر. اسپانیادن بشقە فرانسەنك (رون) نهریلە پیرنە طاغلری آرەسندە اولان قطعەسنە دخی مالك اولمغلە (تولوسە) شهرینی پایتخت اتخاذ ایتمشیدی. فرانق حکمدارلرندن (قلوویس) بوکا اعلان حرب ایدەرك، کندی الیلە قتل ایتمشدر. آلاریق ثانی تبعەسنە باشلیجە روما قوانیننەدن مأخوذ بر قانون وضع ایتمشیدی.

آلازون (Alazon) کورجستاندە (کور) ایرماغی تابعلرندن بر چایدر.

آلاس (Allas) جزایر بحر محیطدە (سوندە) آطەلرندن (لومبوق) ایلە (سومباوە) جزیرەلری آرەسندە بر بوغاز اولوب، طولی ۸۰ و وسعتی اك طار محلندە ۱۲ کیلومترەدن زیادە اولمغلە، سفائنك مرورینە پك الویرشلیدر.

آلاسقە (Alaska) آمریقانك منتهای شمال غربیسندە بر بیوك شبە جزیرەدر، کە ′۲۰ °۱۴۲ طول غربی خط موهومندن بهرنك بوغازینە یعنی °۱۷۰ طول غربیە قدر ممتد اولور؛ وشمالاً بحر منجمد شمالی ایلە، جنوباً دخی بحر محیط کبیر ایلە محدوددر. غیر منتظم بر شکل مربع صورتندە اولوب، کرك طول وکرك عرضی ۱۲۰۰ ایلە ۱۳۰۰ کیلومترە آرەسندەدر. بهرنك بوغازندە بر قاچ آطەسی وغرب جنوبی کوشەسندن دکیزك ایچنە خیلی اوزانان (آلاسقە) شبە جزیرەسنك اوتەسنە طوغری ممتد اولەرق، (آلئوت) جزایری دنیلن بر صرە آطەلری اولدیغی کبی، جنوب شرق کوشەسندە دخی (دومینیون)ك غرب جهتندە ساحل بوینجە جنوب شرقیە طوغری ممتد طار بر قطعە اراضیسی وبو اراضینك قارشیسندە بر طاقم آطەلری واردر. آلاسقە اسمی هم بو قطعەنك بتونە هم جنوب غربی جهتندەکی مذکور طار واوزون شبە جزیرەسنە اطلاق اولنور. بو قطعەنك مساحۀ سطحیەسی تقریباً ۱ ۳۷۶ ۲۹۲ مربع کیلومترە اولوب، فرانسەنك ایکی بچغی بیوکلکندە اولدیغی حالدە، اکثر طرفلرینك دائمی صورتدە قار وبوز آلتندە بولنمسندن طولایی، اهالیسی آنجق ۳۳ ۴۲۶ کشی اولوب، بونلرك ۱۰ ۰۰۰ ی آوروپالیدر، کە ساحللرندە یرلشدرك، بالیقجیلقلە تعیش ایدیورلر. بو قطعە روسیە دولتنە عائد ایکن، ۱۸۶۷ تاریخ میلادیسندە ۷ ۲۰۰ ۰۰۰ دولارە مقابل ممالك مجتمعەیە صاتلمشدر.

بوقطعەیی (یوقون) دنیلن بر بیوك ایرماق شرقدن غربە شق ایدیور. بوایرماق دومینیون اراضیسندە ایکی کولدن چیقان ایکی نهرك آلاسقە اراضیسی داخلندە واقع اجتماعندن حاصل اولوب، ابتدا غرب شمالیە وبعدە جنوب وجنوب غربییە طوغری آقەرق، بر قاچ قولە آیرلدقدن صکرە، بهرنك دکیزینە دوکیلور. مجراسی ۳۰۰۰ کیلومترەدن زیادە اولوب، بعض محللرندە کنیشلکیدە ۲ کیلومترەدر. قسم اعظمی سیر سفائنە صالح ایسەدە، یالکز حزیرانك ابتداسندن ایلولك نهایتنە قدر سربست اولوب، سائر موسملردە منجمد حالندەدر. بهرنك دکیزینك انجمادی ایسە، دها چوق سوروب، بوزلری آنجق حزیرانك صوکندە چوزیلیر. بوندن بشقە بهرنك بوغاز ودکیزینە وبحر منجمد شمالی ایلە بحر محیط کبیرە منصب اولور درت بش نهری دها واردر. آمریقای شمالینك بوینجە اوزانان قیالی طاغلر سلسلەسی، آلاسقە حدودینە کلنجە، شمال غربییە طوغری اولان استقامتنی دکیشدیرەرك، واو استقامتدە یالکز کوچك بر قول اوزاتەرق، غرب جنوبییە طوغری دونر، وتا آلاسقە شبە جزیرەسنك اوجنە، وبلکەدە تحت البحر آلئوت جزایرینە قدر ممتد اولور. قیالی طاغلرك دیکر بر شعبەسی ایسە، آلاسقە حدودینك شمال جهتنە واصل اولنجە، ساحل بوینجە غربە طوغری امتداد ایدەرك، (باروو) بروننە منتهی اولور. بو طاغلرك اکثر طرفلری آلتی یدی یوز مترە

دن زیاده مرتفع اولیوب، یالکز جنوب شرقی طرفنده حدودده بولنان (سنت الیاس) ذروه‌سنك درت بیك متره‌دن زیاده واو طرفده‌کی بعض برکانلرك دخی بوکا قریب ارتفاعلری واردر.

آلاسقه‌نك سواحلی حیلی کیرنتیلی چیقنتیلی اولوب، بر چوق برونلری، شبه جزیره‌لری، کورفزلری، خلیجلری، آطه‌لری وبوغازلری واردر. شمال طرفنده (باروو) برونی اك شمالی نقطه‌سی اولوب، ٧١° ٢٣′ ٣١″ عرض شمالی ایله ١٥٨° ٤١′ ٤٠″ طول غربیده واقعدر. بونك غرب جهتنده اولان (آیسی کپ) یعنی منجمد برون ایسه مشهور قپودان (قوق)ك صوك سیاحتنده واصل اوله‌بیلدیکی محل اولمغله شهرت بولمشدر. غرب طرفنده (پرنس دوغال) برونی او جهتدن آلاسقه‌نك وبتون آمریقانك اك ممتد نقطه‌سی اولوب، ١٧٠° ١٩′ ٢٠″ طول غربی ایله ٦٥° ٣٥′ ٣٠″ عرض شمالیده واقعدر، وبهرنك بوغازینك اك طار محلنی تشکیل ایدیور. اك بیوك کورفزلری بهرنك بوغازینك شمال طرفنده اولان (قوچبو) وجنوب طرفنده‌کی (نورتون) کورفزلریدر. غرب جنوبی طرفنده آلاسقه شبه جزیره‌سنك شمالنده (بریستول) خلیجی بولنیور، که اسکیمولر طرفندن (قویچاق) دنیلیر؛ جنوب سواحلنده دخی (کنای) شبه جزیره‌سنك ایکی طرفنده (قوق) و(پرنس ویلیام) خلیجلری واردر. جنوبه طوغری ممتد اولان ساحلده دخی (قروس سوند) یعنی «خاچ خلیجی» و(سیتقه) خلیجی ایله دیکر بر قاچ کوچك خلیج بولنیور. بو ساحلك قارشیسنده (آلکساندر) جزایری واردر، که ٦ بیوك وبر چوق کوچك آطه‌لردن مرکب اولوب، بیوکلردن برنده (سیتقه) شهری بولنیور، که آلاسقه‌نك یکتا شهری اولوب، صوڭغی نسبةً آز اولمغله، بو قطعه‌نك مقر اداره‌سی اتخاذ اولنمشدر. بو آطه‌لردن و(آلئوتی) طاقندن بشقه پراکنده بر طاقم آطه‌لر دها واردر، که اك بیوکلری: آلاسقه شبه جزیره‌سنك جنوب شرقیسنده کائن وبو شبه جزیره‌دن (شلیقوف) بوغازیله آیرلمش اولان (قادیاق) آطه‌سیله بهرنك دکیزنده‌کی (نونیواق)، (سنت لوران)، (سنت ماتیو) آطه‌لری و(پیرسلوف) طاقیدر. بهرنك بوغازینك اورته‌سنده دخی (دیومید) طاقی بولنیور. آلاسقه‌نك اك بیوك کولی آلاسقه شبه جزیره‌سنك ایچ طرفنده‌کی (ایلیامنه) کولیدر. آلاسقه‌نك بعض جهتلرنده آلتون وکمور معدنی وکهربا بولنور. اهالیسنك برقسمی اقطار شمالیه اهالیسندن اولان اسکیمولردن وبر قسمی‌ده سائر آمریقای شمالی اقوامندن اولوب، مختلف لسانلرله متکلمدر، واکثریسی مستقل اولوب، بعضیسی حکومته مطیعدرلر. آوروپالیلرك قسم اعظمی روس اولوب، ممالك مجتمعه انکلیزلری دخی کیتدکجه چوغالمقده‌در.

روسلر اون یدنجی عصر میلادیده سیبریانك سواحل شرقیه‌سنه قدر واصل اولمشلردیسه‌ده، آسیا قطعه‌سنك شمال شرقی جهتندن آمریقا ایله ملاصق اولوب اولمدیغی مجهول قالمشیدی. بیوك پترو او طرفلرك کشف وتحقیقنه خیلی اهمیت ویرمشیدیسه‌ده، زماننده بر نتیجه حاصل اوله‌میوب، زوجه‌سی ووارثه‌سی اولان ایمپراطوریچه (قترینه) ١٧٢٨ تاریخ میلادیسنده مشهور (بهرنك) و(چریقوف) نام قپودانلرك قوماندەسیله او طرفه ایکی سفینه کوندرمش؛ وبونلر سیبریانك سواحلنی طولاشه‌رق، آسیا قطعه‌سنك آمریقایه ملاصق اولمدیغنی کشف ایتمشلرسه‌ده، آمریقانك او جهتده‌کی سواحلی حقنده برکونه معلومات استحصال ایده‌مه‌مشلردی. مؤخراً ١٧٤١ تاریخنده ینه مومی‌الیهما سیبریانك قارشیسنده‌کی آمریقا طرفنك کشفنه مأمور اولوب، آلاسقه‌نك سواحل جنوبیه‌سنی کشف ایتمشلر؛ وقپودان (چریقوف) عودت ایدوب، (بهرنك) اوراده هلاك اولمشدر. ١٧٧٨ ده سیاح مشهور انکلیز قپودان (قوق) بهرنك بوغازندن کیره‌رك، آلاسقه‌نك سواحل شمالیه‌سی بوینجه تا «منجمد برون» ه قدر چیقه بیلمشدر. بو قطعه‌نك کشفی اوزرینه، محضا قره ودکیز حیوانلرینك صیدیله کورك تجارتی ایتمك اوزره، بر طاقم روسلر کیدوب، سواحلده ونهرلرك کنارلرنده یرلشمش، وبر طاقم شرکتلر تشکل ایتمشیدی. ١٧٩٩ ده روسیه دولتی بو شرکتلری تحت اداره‌سنه آله‌رق، رسمی بر شرکت عمومیه تشکیل ایتمش؛ وبو شرکت مرور زمانله بر حکومته تحول ایده‌رك، (سیتقه) جزیره‌سنده «یکی آرخانکل» شهری بنا ومرکز اتخاذیله، آلاسقه قطعه‌سی روسیه‌نك بر ایالتی حکمنه کچمشدر. ممالك مجتمعه جمهوریتی بو قطعه‌یه تجارتدن زیاده سیاسی بر مقصدله محتاج اولدیغنی آکلا-

يه‌رق، ۱۸۶۷ ده روسیه دولتندن اشترا ایتمشدر.

آلاسیا { یاخود لاسیا (Alaseïa, Laseïa) سیبریانك شرق شمالی طرفنده بر نهردر، كه (یاقوتسق) دن اینه‌رك، بحر منجمد شمالیه دوكیلور. منصبی ۷۰° ۵۰′ عرض شمالی ایله ۱۵۱° ۳۰′ طول شرقیده واقعدر.

آلاسیو { (Alassio) ایتالیانك جنوه ایالتنده بر قصبه واسكله اولوب، ۴۷۲۰ مقدارنده اولان اهالیسی پك ماهر كمیجیدرلر.

آلاشوا { (Alachua) ممالك مجتمعه‌نك (فلوریده) جمهوریتنده بر قضادر، كه كوللری چوق بر واسع اووه‌دن عبارت اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۲۸۸۰ مربع كیلومتره، واهالیسی ۱۷۳۳۰ اولوب، اوچ ربعی زنجیدر.

آلاشهر { آیدین ولایتنك صاروخان سنجاغنده قضا مركزی بر شهر اولوب، ازمیرك ۱۳۰ كیلومتره شرقنده، بوز طاغك شمال شرقی اتكنده، و (كدیز) نهری تابعلرندن (آلاشهر چاینك یاریم ساعت قدر جنوب غربیسنده واقعدر. اورمانله مستور بر تپه‌نك آلتنده پك كوزل بر موقعده بولنغله، منظره‌سی غایت دلنشیندر. اهالیسی ۸۰۰۰ دن زیاده اولوب، ۱۵۰۰ قدری روم وپك جزئی مقداری ارمنی ویهودی، وقصوری مسلمدر. بر قاچ جامع شریف ومدرسه‌سیله بیوك بر روم كلیساسی دخی واردر. اسكی بر شهر اولوب، اسم قدیمی (فیلادلفیا) در، كه برغمه حكمدارلرندن (فیلادلف) لقبیله ملقب ایكنجی (آتال) طرفندن میلاددن ۱۵۰ سنه اول بنا ایدلمش اولدیغندن، بو اسمله تسمیه اولنمشیدی. قسطنطینیه روم ایمپراطورلری زماننده بنا ایدلمش اولان سوری الآن باقیدر. ایچنده وجوارلرنده پك چوق آثار عتیقه واردر. — قضاسی، اینه كول ناحیه‌سنی دخی شامل اولدیغی حالده، صاروخان سنجاغنك جنوب شرق قسمندن وآلاشهر چاینك یوقاری حوضه‌سندن عبارت اولوب، جنوب جهتنده اولان طاغلری میشه‌لك اورمانلرله مستوردر؛ ونهر مذكورك وادیسی دوز اولوب، صاغ وصولدن نهره دوكیلن بر چوق دره‌لرله دخی اروا اولنغله منبت ومحصولدار اولوب، حبوباتك انواعی حاصل اولور. قضانك اهالیسی تقریباً ۲۸۰۰۰ كشی اولوب، بونلردن یالكز ۲۵۰۰ قدری روم وپك جزئی مقداری مركزده‌كی ارمنی ویهودیلردن عبارت اولوب، قصوری كافةً مسلمدر.

آلاشهر چایی { (ونام دیكرله قوزو چایی) آیدین ولایتنك صاروخان سنجاغنده بر چایدر، كه سنجاغك جنوب شرقیسنده آلاشهر قضاسنك اینه كول ناحیه‌سی داخلنده بوز طاغك اتكلرندن نبعانله، شمال غربی‌یه طوغری جریان، وصاغ وصولدن بر چوق دره‌لر اخذ ایده‌رك، صالحلی قضاسنده وصالحلی قصبه‌سنك ۷ كیلومتره قدر شمال غربیسنده (كدیز) نهرینه دوكیلور. مجراسی تقریباً ۱۰۰ كیلومتره اولوب، اسم قدیمی (قوغاموس) در.

آلاصو { آنقره ولایت وسنجاغنده بر چایدر، كه آلاطاغ ایله ایشق طاغنك محل التصاقندن نبعان ایده‌رك، غرب جنوبی‌یه طوغری جریانله، صاغ وصولدن بر قاچ دره اخذ ایتدكدن صكره، بكپازاری ایله نعللو خان قضالری آره‌سنده سقاریه نهرینه منصب اولور. مجراسی ۹۵ كیلومتره قدردر.

آلاصونیه { سرفیجه مستقل سنجاغنده قضا مركزی بر قصبه اولوب، سرفیجه‌نك ۳۵ كیلومتره جنوب شرقیسنده، (اولیمبوس)ك شعباتندن (قوقولی) طاغنك غربی اتكنده واقع اوله‌رق، حدود یونانیه‌نك ۱۰ كیلومتره شمالنده‌در. (كوستم) نهرینه دوكیلن (قیناق صویی) چاینك تابعلرندن بر دره قصبه‌نك ایچندن كچر. ۴ جامع شریفی، ۳ مسجدی، ۱ مدرسه‌سی، ۱ صبیان مكتبی، ۱ عمارتی، خیلی باغ وبوستانی و ۴۰۰۰ قدر اهالیسی اولوب، اكثری مسلم وقصوری رومدر. بو قصبه‌نك شاعر قدیم اومیروسك (اولوسون) اسمیله ذكر ایتدیكی شهرك عینی اولدیغی مظنوندر. — قضاسی ۶۶ قریه‌دن مركب اولوب، ۴۵۲۳ خانه وتقریباً ۱۹۰۰۰ اهالیی جامعدر، كه بونلرك همان نصفی مسلم ودیكر نصفی رومدر. درون قضاده ۱۵ جامع ومسجد، ۲ مدرسه وعمارت، ۱۲ مكاتب صبیانیه، ۱ تكیه، ۱۱۴ كلیسا ومناستر و ۱۶ كوپری موجوددر. حاصلاتی حبوبات متنوعه ایله برابر، پاموق، توتون، سوسام، ایپك وسائره‌دن عبارت اولوب، دكرمنلری دخی چوق اولمغله،

حبوبات محلنده اوکوتدیریله‌رك، جوار محلره دقیق اخراج اولنور. پاموقدن کوزل بر طاقم آلاجه‌لر ویوکدن کلیملر یاپیلیر. بر ایکی نوع پنیر دخی یاپیلوب، خیلی مقداری اخراج اولنور.

آلا طاغ { بو نامله آناطولیده اوچ طاغ واردر: برنجیسی قسطمونی ولایتنده بولی سنجاغنك جنوب غربی کوشه‌سنده مدرلی ایله بولی قصبه‌لری آره‌سنده باشلیوب، شرق شمالی‌یه طوغری ممتد اوله‌رق، صرتی بولی سنجاغیله آنقره ولایتنك حدودینی تعیین؛ وجنوبده براقدیغی سقاریه حوضه‌سنی شمالده‌کی فلیاس حوضه‌سندن تفریق ایده‌رك، کنغری سنجاغی حدودینه قدر واصل اولور، واوراده ایشق طاغیله کسب ارتباط ایدر. بو طاغك طولی ۱۰۰ کیلومتره قدر اولوب، شمالی مائله‌سندن بولی وصوغانلی چایلری نبعان ایتدکاری کبی، جنوبی مائله‌سندن دخی سقاریه تابعلرندن آلا صو ایله دیکر بر قاچ دره آقار. — ایکنجیسی قونیه ولایتیله آطنه ولایتنك ایچ ایل سنجاغی آره‌سنده ارتفاع ایده‌رك، زبانزدی (بلغار طاغی) اولان بوغا طاغنك مابعدی حکمنده اولغله، جنوب غربی‌یه طوغری ممتد اوله‌رق، آنطالیه سنجاغی حدودینه قدر واصل اولور، واورادن شمال غربی وجنوب شرقی‌یه طوغری بر طاقم قوللر صالار. بو صره بشقه بشقه نامله سیواس ولایتنك ایچندن کچه‌رك، ارضروم وطربزون ولایتلری آره‌سندن بالمرور قاوقاس طاغلرینه واصل اولور، که زمان قدیمده (طاوروس) سلسله‌سی اسمیله معروف ایدی. بو اسمك ترجمه‌سی دیمك اولان (بوغا طاغی) ایسه بونك یالکز بر قسمنه علم اولمشدر. — اوچنجیسی وان کولنك شمالنده بایزید سنجاغنده اولوب، جنوب شرقیدن شمال غربی‌یه طوغری ٤۰ کیلومتره‌لك مسافه‌ده ممتد اولور. فرات ایرماغنك اك باشلیجه قولی اولان مراد نهری بو طاغك اطرافندن نبعان ایدر.

آلا طاغ { سیبریانك حدود جنوبیه‌سنده بو اسمله اوچ طاغ بولنیور: برنجیسی سیبریا ایله چین آره‌سنده خط حدودی تعیین ایدن (آلتون طاغ) سلسله‌سندن بر قول کبی آیریله‌رق، (اوبی) ایرماغی تابعلرندن (توم) نهری وادیسیله (ینیسی) ایرماغی وادیسی آره‌سنده شمال غربی‌یه طوغری ممتد اولور. بو طاغده قوملك ایچنده کلیتلی آلتون ریزه‌لری بولنوب، صوده ییقامغله چیقاریلیر. — ایکنجیسی، بوندن دها بیوك ودها یوکسك اولدیغی حالده، روس (چونغاریا) سیله چین (چونغاریاسی) آره‌سنده شماله طوغری ممتد اوله‌رق، غربی مائله‌سندن (بالقاش) کولنك شرق شمالیسنه دوکیلن بر طاقم چایلر آقار. — اوچنجیسی (ایصی کول) دنیلن کولك شمال جهتنده ٤۳° ایله ٤٤° عرض شمالی آره‌سنده شرقدن غربه طوغری ممتد اولور. اوچنجیسی هپسندن یوکسك اولوب، ۲٦۰۰ متره ارتفاعی اولدیغی مرویدر.

آلا طاغ { قونیه ولایت وسنجاغنك قرمان قضاسنده برناحیه‌در، که قضانك جنوب شرق طرفنده واقع اولوب، ۳٦ قریه‌دن مرکب اولدیغی حالده، ۱۵۱۷ خانه‌یی، وکافه‌سی مسلم اولمق اوزره، ۳۵۰۰۰ قدر اهالیی جامعدر. اراضیسی طاغلقدر. مرکزی (بادملی) قریه‌سی اولوب، ۱۱۰ خانه و ٤۱۰ اهالیسی واردر.

آلاغوآ { (Alagoa) آسور جزایرندن (سان میکل) آطه‌سنده برقصبه واسکله‌در.

آلاغوآس { (Alagoas) برازیلیانك ایالات شرقیه‌سندن واك کوچکلرندن بر ایالتدر، که جنوب شرقی جهتندن بحر محیط آطلاسی ایله، جنوب غربی طرفندن (سان فرانچسقو) نهریله آیرلمش اولان (سرکیپه) ایالتیله، شمال غربی طرفندن ینه بر طاقم چایلرك مجراسیله آیرلمش اولان (پرنامبوقو) ایالتیله محدود ومحاط اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۵۸ ٤۹۱ مربع کیلومتره، وبحر محیط آطلاسیده‌کی سواحلی ۲۲۰ کیلومتره‌در. اراضیسی طاغلق اولوب، باشلیجه اخراجاتی کراسته ایله اقالیم حاره‌یه مخصوص ذخایردن ومشهور بر نوع توتوندن عبارتدر. ۹ قضایه منقسم اولوب، مرکزی (ماچیو) شهریدر. اهالیسی ۳۹۷ ۳۷۹ کشیدر.

آلاغوآس { (Alagoas) برازیلیانك شرقی طرفنده بو اسمله مسمی ایالتك اسکی مرکزی اولوب، شمدیکی حالده قضا مرکزی بر شهردر، که ساحله قریب اوله‌رق (مانغوآبه) نام کوچك کولك کنارنده و ٤۵′ ۹° عرض جنوبی ایله

۱۸′ ۳۸° طول غربیده واقع، و ۱۵۰۰۰ نفوسی جامعدر.

آلاغون (Alagon) اسپانیانك غرب طرفنده (استرمادوره) خطه‌سنك (قاچرس) ایالتنده بر نهردر، که (سالامانقه) نك ۳۰ کیلومتره قدر جنوبنده نبعان ایله، جنوب غربی‌یه طوغری آقه‌رق، وصاغ وصولدن بر طاقم چایلر اخذ ایده‌رك، ۱۸۰ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدکدن صکره، پورتکیز حدودی قربنده (القنطره) شهرینك اوست طرفنده صاغدن (تاج) نهرینه دوکیلور. منصبنه قریب (سالتو دل قبالو) اسمیله بر شلاله تشکیل ایدر. مجراسنك چوغی طار بوغازلر آره‌سنده‌در. — بو اسمله اسپانیانك (سراغوسه) ایالتنده بر قاچ دمیر یولك محل التصاق وتقاطعنده بربیوك قریه دخی اولوب، ۲۸۰۰ اهالیسی واردر.

آلاغیر قونیه ولایتنده تکه سنجاغنك الماللو قضاسنده بر کوچك نهردر، که شمالدن جنوبه طوغری ۵۰ کیلومتره قدر جریان ایله، آق دکیزه منصب اولور.

آلاك [« صمق آلاك »، « چاقر آلاك » و « اولق آلاکی » ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

آلاکوز روسیه‌نك قافقاسیه قطعه‌سنده حدود عثمانیه وایرانیه‌یه قریب واریوان ایله قارص آره‌سنده مرتفع بر طاغدر، که چوقدن سونمش بر برکان اولدیغی مظنون اولوب، ۴۰۰۰ متره ارتفاعی واردر. شمال وشرق طرفلرینه طوغری بر طاقم قوللر دخی اوزاتیور. آرپه چایی غرب وآراس ایرماغی دخی جنوب طرفندن بو طاغك اتکلرینی چویریور.

آلاکول سیبریانك جنوب جهتنده روسیه‌نك النده بولنان (جونغاریا) خطه‌سنده، آلتون طاغك منتهای شمالنده و (بالقاش) کولنك قربنده بر کول اولوب، مرکزی ۴۶ عرض شمالی ایله ۲۰′ ۷۰° طول شرقیده واقعدر.

آلامان (Alaman) مکسیقه رجال ومورخیندن اولوب، ۱۷۷۵ ده طوغمش، و ۱۸۵۵ ده وفات ایتمشدر. مکسیقه‌یی بعض مشکل وقتلرده اداره‌یه موفق اولمش، وبو مملکتك احوال تاریخیه‌سنه دائر بر قاچ کتاب یازمشدر.

آلامانی (Alamani) ایتالیا شعراسندن اولوب، میلادك ۱۴۹۰ تاریخنده فلورانسه‌ده طوغمش، و ۱۵۵۶ ده وفات ایتمشدر. او وقت فلورانسه‌یی اداره ایدن ومؤخراً یدنجی قلمان نامیله پاپا اولان قاردینال (یولیو دی مدیچیس)ك علیهنده بولندیغندن، فلورانسه‌یی ترکله، فرانسه قرالی برنجی فرانسوا یه التجا ایتمکه مجبور اولمش؛ وبو قرال طرفندن مأموریت مخصوصه ایله شارل کینتك نزدینه کوندرلمشیدی. اشعاری سلیس ولطیف اولوب، بر قاچ منظومه‌سی واردر.

آلامدا (Alameda) ممالك مجتمعه‌نك جماهیر غربیه‌سندن (قالیفورنیا) جمهوریتنده (سان فرانجسقو) خلیجینك ساحل شرقیسنده و(سان فرنجسقو) شهرینك قارشیسنده بر قصبه‌در، که اطرافی کوزل باغچه‌لر وکوشکلرله محاط اولوب، سان فرانجسقو اهالیسنك صیفیه‌سی مقامنده‌در. — بو اسمله ینه اوراده بر قضا دخی واردر، که مساحهٔ سطحیه‌سی ۲۳۰۰ مربع کیلومتره، واهالیسی ۲۴۳۰۳ کشیدر.

آلاموس (Alamos) مکسیقه‌نك شمال غربیسنده‌کی (سونوره) ایالتنده بر شهردر، که (قالیفورنیا) کورفزینك شرقنده (مایو) و(فوئرته) نهرلری آره‌سنده واقع اولوب، ۶۰۰۰ اهالیسی واردر. — بو اسمله مکسیقه‌ده بر چوق محللر دها واردر.

آلان (Alan) چینك شمالنده‌کی جونغاریا مملکتنده مغول اقوامندن بر قوم اولوب، قرون وسطاده او طرفلره سیاحت ایتمش اولان (مارقوپولو) نك روایتنه کوره، بونلر بر آره‌لق چینك جنوب طرفلرینه قدر یاییلارق، اورالری ضبط ایتمشلردی.

آلان (Alains, Alani) آسیای وسطیدن کلوب، میلادك ایلك عصرلرنده روسیه‌نك شرق جنوبی طرفلرنده یرلشمش بر قوم ایدی، که (هون) لر طرفندن مغلوب وپریشان اولوب، بر طاقی میلادك ۳۷۵ تاریخنده اونلرله برابر غربه طوغری فتح ممالکه کیتمش؛ بر طاقی (واندال) لره التحاق ایتمش؛ وبر طاقی ده قافقاسیه‌یه چکیلوب، او وقتدن (اوست) اسمیله اوراده یاشامقده بولنمشلردر. غربه طوغری کیدنلر بعده (سوآو) لرله برلشه‌

رك، فرانسه طرفلرینه تجاوز: واورادن اسپانیایه دخول ایتمشلرسه‌ده، ٤١٨ تاریخ میلادیسنده ویزیغوتلر حکمداری (والیان) طرفندن مغلوب اولوب، پریشان اولمشلردر. بو قومله مادهٔ سابقه‌ده بیان اولنان مغول قومنك بر اولدیغی ادعا اولنمش ایسه‌ده، تحقیق ایتمه‌مشدر.

آلان { ایسله‌لی — Alain d'Isle, Alauus) (de Insulis) فرانسه‌نك اسکی حکما‌سندن اولوب، میلادك ١١١٤ تاریخنده طوغمش، و١٢٠٣ ده وفات ایتمشدر. پارس دارالفنونده فلسفه وعقائد درسی ویروب، فلسفه ایله شعری مزج ایتمکه چالیشمش؛ وفیلسوفانه بعض منظومه‌لر یازمشدر. «خواجهٔ عالم» (*Docteur Universel*) عنوانیله مظهر اولمشیدی.

آلان { (Allan) اسقوچیالی بر رسام اولوب، میلادك ١٧٤٤ تاریخنده طوغمش، و١٧٩٦ ده وفات ایتمشدر. ادیمبورغ آقادمیاسنك رئیسی ایدی.

آلاند { واسوجلیلرك تلفظنه کوره اولاند (Aland) بالطیق دکیزینك منتهای شمالنده (بوتنیا) کورفزینك مدخلنده بر طاقم آطه‌لر در، که ٤٠′ ٥٩° ایله ٣٠′ ٦٠° عرض شمالی و١٧° ایله ٣٠′ ١٩° طول شرقی آره‌سنده واقع اولوب، ینه بو اسمله مسمی بر بیوك آطه ایله برچوق کوچك آطه‌لردن عبارتدر. بو آطه‌لرك عددی ٣٠٠ اولوب، ٨٠ ی مسکوندر. بو آطه‌لرك اهالیسی ١٦٠٠٠ ویا ١٧٠٠٠ کشیدن عبارت اولوب، جمله‌سی اسوجلی اولدقلری حالده، آطه‌لر ١٨٠٩ تاریخندنبری روسیه طرفندن ضبط اولنه‌رق، فینلانده ایالتنه الحاق اولنمشلردر. اهالینك باشلیجه مدار معیشتی بالیقجیلق اولوب، زراعت وحیواناتله دخی اوغراشیرلر. بو آطه‌لرك بیوکی اولان آلاند جزیره‌سنك کوزل بر لیمانی واردر، که روسیه سفائن حربیه‌سنك باشلیجه مرکزلرندندر. بالطیق دکیزیله (بوتنیا) کورفزی بیننده بو آطه‌لرك آره‌سنده بولنان درت بوغاز واسطه‌سیله اختلاط اولنیور.

آلان قاردك { (Allan-Kardec) فرانسه مؤلفیندن اولوب، میلادك ١٨٠٢ تاریخنده طوغمش، و١٨٦٩ ده وفات ایتمشدر. فرانسه‌ده روحانیاته اعتقادی ایجاد ایدنلردن اولوب، متصوفانه بعض اثرلر یازمشدر.

آلانو { (Alanno) ایتالیانك (آبروچی) ایالتنده، آدریاتیق دکیزینه دوکیلن (پسقاره) نهری ساحل یسارینك قربنده بر بیوك قریه اولوب، ٣٤٠٠ اهالیسی واردر.

آلانیون { (Alagnon) فرانسه‌ده (لوآر) ایرماغنك یوقاری حوضه‌سنده برچایدر، که (قانتال) ایالتنده قانتال طاغلرندن نبعانله (مورات) شهرینك آلتندن کچدکدن صکره، شمال شرقیه طوغری آقه‌رق، «یوقاری لوآر» ایالتنه کیرر، وبو ایالتك بر کوشه‌سنی یاره‌رق، (پوی دودام) ایالتنه دخولله، اوراده (لوآر) تابعلرندن (آلیه) نهرینه دوکیلور. مجراسی ٨٠ کیلومتره‌در.

آلاوه { (Alava) اسپانیاده (باسق) قومنه منسوب اهالی ایله مسکون اولان اوچ ایالتك بری اولوب، (ابرو) نهریله پیرنه طاغلرینك جنوبی مائله‌سی آره‌سنده واقعدر. مرکزی قورودلمش وقریه وقصبه‌لرله معمور اولمش بر اسکی کولك موقعندن عبارت اولوب، ٤٣° عرض شمالی خط موهومی حدود شمالیه‌سنك برآز ایچندن کچر، ومرکزی ٥٤″ ٠′ ٥° طول غربیده بولنیور. مساحهٔ سطحیه‌سی ٣٠٤٤ مربع کیلومتره اولوب، ٣ قضایه منقسمدر. مرکزی (ویتوریا) شهری اولوب، دیکر ایکی قضاسنك مرکزلری (سالواتیاره) و(غوآردیا) قصبه‌لریدر. بو ایالتك اکثر طرفلری طاغلق اولوب، شمال جهتنده‌کی پیرنه سلسله‌سندن بشقه غرب طرفنده دخی بو سلسله‌دن آیریلوب جنوبه طوغری اوزانان بر یوکسك طاغ بولنیور؛ یالکز جنوب جهتی برآز دوزدر؛ وطاغلردن اینن متعدد دره‌لرك اجتماعندن حاصل اولان (رادورا) نهری او جهتده آقوب، وادیسی غایت کوزل اولمغله، ایکی طرفی کوشکلر وباغچه‌لرله مزین اوله‌رق، غیر منقطع برقصبه کبیدر. شمال وغرب جهتنده‌کی طاغلری صرب اولوب، کچیله‌بیله‌جك یالکز بر بوغازی واردر، که (پورتا ده آلوان) نامیله معروف اولوب، جاده ودمیر یول اورادن کچر. محصولاتی آز اولوب، باشلیجه کتن وکنویردن عبارتدر، که محلنده احتیاجات اهالیه کوره بعض منسوجات اعمالنه یاریور. طاغلرك اورمانلری اتلاف

اونمش ایسه‌ده، کوزل مرمرلری، دمیر، باقیر وکوور معدنلری، معدن صولری وایلیجه‌لری پك چوقدر. اهالیسی کوندن کونه تزایدده اولوب، ١٨٨٥ ده ٧١ ٠٠٠ نفوسدن عبارت بولنمش ایکن، ١٨٧٢ ده ٩٨ ٤٧٠ کشی‌یه بالغ اولمشدر. اهالینك اکثریسی (باسق) قومنه منسوب اولوب، سیما واخلاقلری بوکا دلالت ایدیورسه‌ده، یالکز طاغلرده لسان ملیلریله متکلم اولوب، قصبه‌لرده اسپانیولجه سویلنمکده‌در. موقعلری اقتضاسنجه، بونلر اسکیدن بری کندی استقلاللرینی محافظه ایده‌رك، حکومت اسلامیه زماننده بر نوع امتیازات محافظه ایتمش اولدقلری کبی، بعده تشکل ایدن اسپانیا خرستیان دولتلرینه دخی تمامیله مطیع اولمیوب، تا اسپانیانك مشروطیتنی تأمین ایدن قانون اساسی اعلان اولنجه‌یه قدر، امتیازله اداره اولنمشلردر.

آلایور (Alayor) اسپانیانك (مینورقه) آطه‌سنده بر قصبه‌در، که آطه‌نك وسطلرنده و(ماهون) شهرینك ١٢ کیلومتره غرب شمالیسنده اولوب، ٤٥٠٠ اهالیسی واردر.

آلاؤسی (Alausi) آمریقای جنوبینك (اقوآدور) جمهوریتنده، (آند) سلسلهٔ جبالنده و ٢٤٣٠ متره ارتفاعنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، ٦٠٠٠ اهالیسی وجوارنده ایلیجه‌لری واردر.

آلب اسکی ترکجه‌ده «شجیع» دیمك اولمغله، آلب آرسلان کبی بعض مشاهیره علم اولمشدر. [مرکبلرینه مراجعت بیوریله.]

آلب (Alb) رین ایرماغی تابعلرندن باویره‌ده جریان ایدر ایکی نهردر، که بری «بالا» ودیکری «زیر» صفتیله تفریق اولنور. برنجیسی «قره اورمان» ك اك یوکسك ذروه‌سی اولان (فلدبرغ) دن نبعانله، جنوب شرقی‌یه طوغری آقه‌رق. (باد) مملکتنك جنوب شرقی کوشه‌سنی طولاشدقدن و ٧٢ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، (هاینشتاین) قصبه‌سی یاننده (رین) ه دوکیلور. — ایکنجیسی وورتمبرغك منتهای غربنده‌کی (تایفلسبول) طاغندن نبعانله، غریب الشکل طاغلر وبوغازلر آره‌سندن کچدکدن صکره، اووه‌یه اینوب، اطرافی سق ایده‌رك، و(قارلسروهه) شهرینك یانندن کچه‌رك ٥٠ کیلومتره‌لك مسافه قطعیله، صاغدن (رین) ه منصب اولور.

آلبا (Alba) ایتالیانك پیامونته خطه‌سنده (قونی) ایالتنده قضا مرکزی برقصبه‌در، که (پو) ایرماغی تابعلرندن (تانارو) نهری اوزرنده واقع اولوب، ١٠٣٠٠ اهالیسی وکوزل شرابی واردر.

آلبا ده تورمس (Alba de Tormes) اسپانیانك غرب طرفلرنده، (سالامانقه) ایالتنده ومرکز ایالتك ٢٠ کیلومتره جنوب شرقیسنده قضا مرکزی بر قصبه‌در، که (دویرو) ایرماغی تابعلرندن (تورمس) نهرینك اوزرنده واقع اولوب، ٢٤٠٠ اهالیسی ونهر مذکورك اوزرنده ٢٥ کوزلی برکوزل کوپریسی واردر. قصبه‌نك جنوبنده‌کی تپه‌نك اوزرنده مشهور آلبا دوقه‌سنك سرایی الآن موجوددر.

آلبا (Alba) اسکی رومالیلر بو اسمله برچوق قصبه‌لر تسمیه ایدوب، تفریق ایچون، هربرینه برصفت علاوه ایتمشلردی. بونلرك اك مشهورلری (آلبا پومپیا) ایله (آلبا فوچنتیا) در، که برنجیسی پیامونته‌نك ذکری سبقت ایدن (آلبا) قصبه‌سی اولوب، الآن موجوددر؛ ایکنجیسی ایسه اسکی زمانده پولتیقه متهملرینه محبس اولمغله مشهور اولوب، ینه (آلبا) نامیله آبروچی خطه‌سنده برکوچك قصبه‌در. سائرلرینك اسملری دکیشمش اولدیغندن، اسم جدیدلری صره‌سنده ذکر اولنه‌جقدر. بونلردن (آلبا یولیا) روسیه‌ده‌کی آق کرماندر.

آلب آرسلان (محمد — بن داود بن میکائل بن سلچوق) ملوك سلچوقینك ایکنجیسی وبو سلاله‌نك اك بیوکی، اك جسور، اك عادل پادشاهی اولوب، کنج وفات ایتمش وآز سلطنت سورمش اولدیغی حالده، دور سلطنتی غزوات وفتح ممالك وقوعاتیله مملودر. پدری چغری بك دیمکله مشهور داود بن میکائل برادری طغرل بکك زمان سلطنتنده خراسان والیسی اولوب، ٤٥٣ تاریخنده وفات ایتمکله، آلب آرسلان پدری یرینه خراسان والیسی اولمشیدی. ایکی سنه صکره یعنی ٤٥٥ سنه‌سی رمضاننده طغرل بك وفات ایدوب، اولادی اولمامغله، وصیتی اوزره، آلب آرسلان تخت پادشاهی‌یه جلوس ایتمشدر. ابتدا عمی (بیغو بن میکائل) هراتده، وبعده سلچوقك تورونلرندن (قطلمش) ریده عصیان ایتمشلرسه‌ده، آلب آرسلان اقرباسی حقنده پك مرحمتلی اولمغله بونلرك اوزرینه

موق عسکر ایدوب. مغلوب ایتدیکی حالده، یغویه عفو ایله معامله ایتدیکی کبی، قطلشه دخی بویله معامله ایتدی. ایکن، موسی‌الیه قورقودن ویا دیکر بر سببله اولو بولنمش، و کندیسی عالم وفاضل وعلی‌الخصوص علم هیئتده ماهر بر ذات اولمغله، آلب آرسلان زیاده‌سیله تأسف ایدوب. بو وقت دنبرو اجرا ایتمشیدی. ۴۵۷ تاریخنده آلب آرسلان سیحونی مرقدینی زیارت نیتیله جیحونی کچوب. بخارا وخوارزم جهتلرینی دخی تحت اطاعته آلمش؛ وبر سنه صکره کورجستان وسائر قافقاسیه طرفلرینی فتحله (شرف الدوله مسلم) ك النده بولنان موصل وانبار وتکریت طرفلرینی، و۴۶۳ ده دیاربکر وحلب جهتلرینی دخی ضبط ایتمش؛ واورادن رومه یعنی آناطولی قطعه‌سنه تجاوزله قیصریه وسیواس طرفلرنده بعض غلبه‌لره نائل اولمشیدی. او صره‌ده قسطنطینیه روم ایمپراطورلغی تحتنده (اودوکیا) اسمنده بر قادین بولنمغله، بونلکدلره قارشی عدم اقتدارینی آکلایه‌رق، مشترکاً سلطنت سورمك اوزره، (دیوژن رومان) اسمنده جسور برذاتی تخته اجلاس ایتمشیدی. بوذات کلیتلی بر عسکر ترتیب ایده‌رك، آلب آرسلانك اوزرینه هجوم ایتمش ایسه‌ده، ملازکرد جوارنده واقع اولان محاربه‌ده آلب آرسلان قرق بیك سواری دلاوریله روم عسکرینی احاطه ایدوب، پك قانلی بر محاربه‌دن صکره، ایمپراطورك بر قاچ یوز بیکدن عبارت اولان عساکروفیره‌سنی مغلوب وپریشان ایتمش، وایمپراطورایله رؤسادن برقاچ ذاتی اسیرطوتمشدر. محاربه‌دن اول آلب آرسلان قان دوکلمك مقصد انسانیت‌پرورانه‌سیله صلحی تکلیف ایتدیکی حالده، ایمپراطورکال کبر ونخوتله بو تکلیفی رد ایتمشیدی؛ بویله ایکن آلب آرسلان کندیسنه فوق العاده اکرام وتلطیفله معامله ایده‌رك، مؤخراً برطاقم فدیه وجزیه‌لر مقابلنده معززاً مملکتنه اعاده ایتمشدر. آنجق قسطنطینیه تختی بو آرالقده بشقه‌سنك الینه کچمش اولدیغندن، (رومان) آماسیه وطنده‌ده ایمپراطور جدیدك عسکریله محاربه‌یه مجبور اولوب، مغلوب اولمش، وحیاتنه طوقنلمامق شرطیله تسلیم اولمشیکن، قسطنطینیه‌دن ویریلن امر اوزرینه، کوزلری چیقاریله‌رق، متأثراً وفات ایتمش؛ وبو صورتله آلب آرسلانه اولان وعد وتعهدلرینی اجرایه موفق اولهمامشدر. آلب آرسلان بو مظفریتی

متعاقب ینه جیحون یاقه‌سنه شتاب ایده‌رك، (قریر) دنیلن برکوچك قصبه‌ده کندرنده‌کی حصنت محافظی یوسف خوارزمی‌یی، سبقت ایتمش بر قباحتدن طولایی، مجازات امر ایتدیکی صره‌ده، مرقوم خنجریله هجوم ایدوب، یاره‌لامش اولمغله، بو یاره‌نك تأثیرندن ۳۴ کون صکره ۴۶۵ سنه‌سی ربیع الآخرینك اونیجی کونی وفات ایتمشدر. وفاتنده ۴۰ یاشنده اولوب، ۹ سنه سلطنت سورمشدر. هر بیوك پادشاهك بر بیوك وزیری اولمق مقرر اولدیغندن، آلب آرسلانك دخی بغدادك دار الفنونی مقامنده اولان مشهور مدرسهٔ نظامیه‌نك بانیسی (نظام الملك) کبی بر وزیری وار ایدی، که بتون مدت سلطنتنده وزارت ایتدیکی کبی، اوغلی ملکشاهك جلوسندن صکره دخی مسندنده ابقا اولنمشیدی.

آلب آرغون { (شمس الدین ——) بیوك لرستانده حکم سورن اتابکیانك دردنجیسی اولوب، مغول حکمدارلرینك تحت اطاعتنده بولنمغله، برادری تکله بغدادك ضبطندن صکره هلاکونك امریله قتل اولنه‌رق، کندیسی لرستان حکمدارلغنه تعیین اولنمش؛ ومغول فتنه‌سنده خراسان اهالیسی پریشان اولمش اولدقلرندن، کندیسی حسن تدبیریله جمع وترفیه اهالی‌یه موفق اوله‌رق، ۱۵ سنه حکومت ایتدکدن صکره، وفات ایتمشدر.

آلباتره { (Albatera) اسپانیانك شرق طرفنده (مرسیه) خطه‌سنك (آلیقنت) ایالتنده قضا مرکزی بر قصبه‌در، که آلیقنتك ۴۰ کیلومتره جنوب غربیسنده و (سغوره) نهرینك صول طرفنده واقع اولوب، ۳۰۰۰ اهالیسی واردر. بو قصبه عربلرك بنا کرده‌سی اولوب، حکومت اسلامیه زماننده دها بیوك ایدی.

آلباتنی { Albategni,) یاخود آلباتنیوس (Albatenius) مشاهیر حکمای اسلامدن (محمد بن جابر بن سنان البتانی) یه آوروپالیلر طرفندن ویریلن اسمدر، که (البتانی) اسمنك غلطیدر. [«بتانی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آلبادیا { (Albadia) اسپانیانك شرق طرفنده بلنسیه ایالتنده قضا مرکزی بر قصبه‌در، که غایت منبت براووه‌ده واقع اولوب، ۳۲۰۰ اهالیسی واردر. اسمنك عربی الاصل اولدیغی در-

كار اولوب، «البـاديه» وياخود «البـديعه» دن غلط اولمسی ملحوظدر.

آلباراسین (Albarracin) «مدينة ابن الرزين» دن غلطدر. اسپانیانك شمال جهتنده آراغون خطه‌سنك (ترونل) شهرينك ٣٠ كيلومتره غربنده برقصبه اولوب، ٣٢٠٠ اهاليسی واردر. قصبه ١١٢٠ متره مرتفع منفرد بر تپه‌نك اوزرنده واقع اولوب، خراب بر سورله محاطدر. بشنجی عصر هجريده قرطبه حكومت اسلاميه‌سی زماننده امرای عربدن (ابن الرزين) اسمنده بری بوقصبه‌ده تحصنله اعلان عصيان ايتمش اولديغندن، بو اسمله تسميه اولنمشدر. — (سيرا آلباراسين) يعنی «جبل ابن الرزين» دخی بو قصبه‌نك شمالنده اوزانان برطاغدر، كه اك يوكسك ذروه‌سی ١٨٣٧ متره ارتفاعنده اولوب، وادی كبير وتاج نهرلری بوندن نبعان ايدر.

آلبارتو (Albareto) ايتاليانك شمال طرفنده (پارن) ايالتنك (بورغوتارو) قضاسنده بر قصبه‌در، كه (پو) ايرماغی تابعلرندن (تارو) نهری واديسنده واقع اولوب، ٣٦٠٠ اهاليسی واردر.

آلباردو (Albaredo) ايتاليانك ونديك خطه‌سنده (ورونه) ايالت وقضاسنده (آديج) نهرينك ساحل يسارنده بر قصبه اولوب، ٣٧٤٠ اهاليسی واردر.

آلباسته (Albacete) «البسيطه» اسم عربيسندن غلطدر. اسپانيانك جنوب شرقی جهتنده، مادريدك ٢٧٨ كيلومتره جنوب شرقيسنده ومرسيه‌نك ٧٥ كيلومتره شمال غربيسنده، ٦٦٥ متره ارتفاعی اولان دوز بر اووه‌ده واقع ايالت مركزی بر شهر اولوب، ١٧١٢٥ اهاليسی واردر. عربلرك زماننده بو اسم اووه‌يه ويريلوب، شمديكی شهرك بولنديغی موقعك اوسـتنده دخی متين بر قلعه وار ايدی، كه خرابه‌لری الآن موجوددر. شهر ايسه اون بشنجی عصر ميلاديده تأسيس اولنمشدر. بغدای وشراب محصولاتی واردر، وكوزل بيچاق وقا ياپيلير. — آلباسته ياخود البسيطه ايالتنك مساحهٔ سطحيه‌سی ١٤٨٦٣ مربع كيلومتره اولوب، ٢٢٠٨١٢ اهاليسی واردر. شمالاً (قونقا)، شرقاً (بلنسيه) و (آليقنت)، جنوباً (مرسيه)، غرباً (چودار رئال) و (جونْ) ايالتلريله محدود ومحاط اولوب، بروجه آتی ٨ قضايه منقسمدر: الباسته، القراض، المنسا، قازاس ايبانز، شنشيله، هلين، روضه، جانْ. اراضيسی اكثريت اوزره طاغلقدر. باشليجه نهرلری (جوقار) و (سغوره) در.

آلباق حكاری سنجاغنك شمال جهتنده بر قضادر، كه شرقاً حدود ايرانيه ايله وشمال غربی طرفندن وان سنجاغيله محدود اولوب، مركزی حكاری سنجاغنك دخی مركزی اولان (باش قلعه) در، كه بر قلعه ايله بر قريه‌دن عبارتدر. (آرتوش) و (شكاك) عشيرتلری بو قضايه ملحق اولوب، ناحيه صورتنده بر آغا ايله اداره اولندقلری كبی، (قطور) ناحيه‌سی دخی بو قضايه ملحق ايكن، برلين معاهده‌سی عقيبنده ايرانه ترك اولنمشدر. ناحيهٔ مذكوره ايله برابر قضا ٢٦٠ قريه‌دن مركب اولوب، ٧٨٠٠ خانه‌سی و، ٣٢٠٠٠ ی اسلام و ١٤٠٠٠ ی خرستيان اولمق اوزره، ٤٦٠٠٠ اهاليسی وار ايدی. قطور ناحيه‌سنك حاوی اولديغی ٣٨ قريه ايرانه ترك اولنغله، شمدی قالان ٢٢٢ قريه‌سنده تخميناً ٣٨٠٠٠ اهاليسی واردر. قضانك اراضيسی شمال شرقيدن جنوب غربيه طوغری ممتد اولان آلباق طاغيله بونك قارشيسنده ايران حدودنده ارتفاع ايدن (سروان) طاغندن وبو ايكی طاغك آره‌سنده واقع (زاب) نهرينك يوقاری واديسندن عبارتدر. بو قضا وقتيله اوجاقلق صفتيله محلی كرد بكلری طرفندن اداره اولنقده ايكن، بونلرك اساتلری اوزرينه، ١٢٦٠ تاريخنده طوغريدن طوغری‌يه دولتك اداره‌سنه آلنه‌رق، ارضروم ولايتنه ملحق وان سنجاغنه الحاق اولنمش؛ بعده تشكل ايدن حكاری ولايتی داخلنده بر سنجاق اتخاذ اولنوب، اخيراً حكارينك سنجاغه ارجاعيله، ينه قضا اعتبار اولنه‌رق وان ولايتنه اعاده اولنمشدر. اهالیٔ اسلاميه‌سی كرد وخرستيانلری ارمنيدر. درون قضاده ١٢ جامع ومسجد، ١٠ كليسا، ١ رشديه مكتبی و ٢ ارمنی مكتبی واردر.

آلباق (Albak) مجارستانك ترانسلوانيا يعنی اردل قطعه‌سنده (آلسوفهروال) ايالتنده بر بيوك قريه اولوب، ٤٥٨٠ اهاليسی واردر.

آلبالات (Albalat) «البلاط» اسم عربیسندن غلطدر. اسپانیانك شرق طرفنده بلنسیه قطعه‌سنده (قاستلون) ایالتنده وآق دکیز ساحلنده بر قصبه اولوب، رومالیلرك زمانندن قالمه صهرنجلری، بر اسکی قلعه‌سی، دکیز حاملری وغایت کوزل وملایم هواسی واردر.

آلبالاته (Albalata) «البلاطه» اسم عربیسندن غلطدر. اسپانیانك شمال طرفنده (آراغون) خطه‌سنك (تروئل) ایالتنده و (حجار) شهرینك ١٠ کیلومتره جنوب غربیسنده و (ابرو) ایرماغنه دوکیلن (مارتین) چاینك ساحل یسارنده بر قصبه اولوب، ٤٥٠٠ اهالیسی واردر. بو قصبه‌نك ایکی ساعت غربنده مشهور (آرقوس) قاپلیجه‌لری بولنیور. — بو اسمله اسپانیاده بر چوق کوچك قصبه‌لر دها واردر.

آلبان (St. Alban) انکلیزلرك اك اسکی عزیزلری اولوب، (دیوقلتیان) ك عسکرنده نفر ایکن، خرستیانلغی قبول ایله، وطننه عودتنده، میلادك ٢٨٦ تاریخنده اعدام اولنمشدر. بعده بونك نامنه انکلتره‌ده (سنت آلبان) اسمیله بر مناستر بنا اولنه‌رق، مرور زمانله بر شهر اولمشدر. [«سنت آلبان» ماده‌سنه مراجعت.] یورطیسی حزیران افرنجینك ٢٢ سنده اجرا اولنور.

آلبانو (Albain, Albano) اسکی رومانك ٢٠ کیلومتره شرق جنوبیسنده و (لاتیوم) قطعه‌سنده بر طاغ ایدی، که روما جمهوریتنك قونسلوسلری سنه‌ده بر کره اورایه کیده‌رك، لاتین هیئت متفقه‌سنی تشکیل ایدن ٤٧ شهرك نامنه مشتری‌یه قربانلر کسرلردی. الیوم (مونته قاوو) دنیلیر. اك یوکسك ذروه‌سی ٩٥١ متره ارتفاعنده اولوب، اوزرنده مشتری‌یه مخصوص بر معبد وار ایدی.

آلبانو (Albano) ایتالیاده روما ایالت وسنجاغنده ورومانك ٢٢ کیلومتره جنوب شرقیسنده، همنامی اولان کولك قربنده بر قصبه اولوب، ٦٢٩٧ اهالیسی واردر. غایت کوزل بر موقعده بولنغله، هواسی لطیف، منظره‌سی فراحفزا وتفرجکاهلری چوقدر. رومالیلرك زمانندن قالمه بك چوق آثاری واسکیدن بری مشهور شرابی واردر.

آلبانو کولی (Lac d'Albano) ماده‌ٔ سابقه‌ده بیان اولنان قصبه‌نك قربنده برکول اولوب، دائراً مادار محیطی ٧ کیلومتره، درینلکی ١١٢ وسطح بحردن ارتفاعی ٣٠٥ متره‌در. سونمش بر برکان آغزی اولدیغی نمایان اولوب، صولرینك آقمسی ایچون، رومالیلر زماننده قازلمش ٢٣٣٠ متره طولنده بر قنالی واردر.

آلبانی (Albani) آرناؤدلغك عثمانلیلر طرفندن فتحی زماننده ایتالیایه هجرتله (برغامه) و (اوربین) شهرلرنده یرلشمش بر آرناؤد خاندانیدر، که افرادندن روما اداره‌ٔ روحانیه‌سنجه کسب اشتهار ایدن بر چوق ذوات یتیشمشدر. بونلرك اك مشهوری (جوان فرانسوا آلبانی)در، که ١٧٠٠ تاریخ میلادیسنده (اون برنجی قلمان) نامیله پاپا اولمشدر. بونك برقاچ یکنی دخی وار ایدی، که جمله‌سی قردینال اولوب، زمانلرینك امور سیاسیه‌سنده خیلی مدخللری اولمشدر. — (اوربین) پسقپوسی اولان (آنیبال آلبانی) ایله بونك برادری اولوب، یاپدیرمش اولدیغی باغچه واورایه جمع ایتمش اولدیغی حیوانات ونباتات نمونه‌لری وسائر شایان تماشا آثار ایله کسب اشتهار ایدن (آلکساندر آلبانی) دخی ذکره شایاندر. — ١٧٥٠ ده وفات ایتمش اولان (یوسف آلبانی) دخی واتیقان طرفندن ویانه‌ده سفیر وبولونیه‌ده وکیل بولنه‌رق، بولونیاده ظهور ایدن اختلالی باصدیرمغه دخی موفق اولمشیدی.

آلبانی (Fr. Albani) — فرانسوا ایتالیانك اك مشهور رسساملرندن اولوب، میلادك ١٥٧٨ تاریخنده بولونیاده طوغمش و ١٦٦٠ تاریخنده ٨٢ یاشنده وفات ایتمشدر. باشلیجه مهارتی کوزل قادینلر وپری وملك رسملرنده اولوب، بو قبیلدن اولان بر چوق آثاری آوروپا موزه‌خانه‌لرینی تزیین ایتمکده‌در. غایت حسنی بر قاریسی اولوب، هر بری حسن وجمال وتناسب اعضاده برنمونه اتخاذ اولنه بیله‌جك ١٢ اولادی اولمغله، یاپدیغی رسملرك نمونه‌لرینی کندی عائله‌سی ایچنده بولیور دیه شهرت بولمشیدی.

آلبانی (Albany) اسقوچیانك اسکی اسمی اولوب، بعده بو مملکتك یالکز شمال قسمندن تشکیل اولنمش بر دوقه‌لغه تخصیص اولنمش

ایدی. اسقوچیا حکمدارلرینک ایکنجی اوغللری «آلبانی ذوقه‌سی» عنوانی آلیرلردی.

آلبانی { (Albany) انکلترهنك آفریقاده‌کی مستملکاتندن امید برونی قطعه‌سنک «شرق قسمی» ایالتنده بر قضادر، که ایالتك مرکز قضاسی اولوب. شمالاً (غرت فیش ریور) یعنی «بیوك بالیق چایی» دنیلن نهرله وجنوباً بو قضا ایله ساحل آره‌سنه کیرمش اولان (باتورست) قضاسیله محدوددر. مساحهٔ سطحیه‌سی ٥٢٧٥ مربع کیلو-متره اولوب، ١٦٢٦٤ اهالیسی واردر، که بونلرك یالکز ٦٠٠٠ ی آفریقالی وقصوری انکلیزدر. هواسی معتدل واراضیسی منبت اولوب، پاموق، پورتقال وسائره یتیشیر. مرعالری چوق اولوب، ٣٠٠٠٠٠ قویونی؛ ٨٠٠٠٠ کچیسی، ٤٦٠٠٠ صیغیری و ٣٠٠٠ آتی واردر. مرکزی ایالتك دخی مرکزی اولان (غراهمستوون) شهریدر.

آلبانی { (Albany) ممالك مجتمعه‌نك (نویورق) جمهوریتنك مرکزی اولان بر شهردر، که (هودسون) نهرینك ساحل غربیسنده ونویورقك ٢٥٣ کیلومتره شمالنده، ″٥٠ ′٣٩ °٤٢ عرض شمالی ایله ″٢ ′٥ °٧٦ طول غربیده واقع اولوب، ٩٠٧٥٨ اهالیسی واردر. بو شهر میلادك ١٦٢٣ تاریخنده فلنکلیلر طرفندن (فورت اورازا) نامیله تأ-سیس اولنوب، ١٦٦٤ ده انکلتره‌یه کچمشیدی. ابنیهٔ رسمیه‌سی بر صره‌ده وبر میدانك قارشیسنده او-لوب، غایت مصنع صورتده یاپلشدر. معارفه مخصوص ابنیه وموسساتی آمریقانك هرشهرندن زیاده اولوب، بر دارالفنونی، بر رصدخانه‌سی، بر طبیه مکتبی، متعدد مکاتب اعدادیه‌سی، کتبخانه‌لری، موزه‌خانه‌لری، تاریخ طبیعی وعلم الارض نمونه‌خانه‌لری واردر. شهر بر چوق دمیر یوللریله قناللرك محل التصاق وتقاطعنده واقع اولمغله، تجارتی پك ایلری اولوب، بیوك وا-پورلر دخی (هودسون) نهریله شهره قدر چیقارلر. باشلیجه صنایعی ماکینه‌جیلیکه متعلق اولوب، انواع ماکینه‌لر ولقوموتیفلر فابریقه‌لری ودوکمخانه‌لری واردر. مرانقوزلغه متعلق معمولاتله پیانولری دخی مشهوردر. اطرافنده‌کی کویلرك دخی هر بری آیریجه بر قصبه حکمنده‌در. — ممالك مجتمعه‌ده بو اسمله بر قاچ کوچك قصبه وقضالر دخی واردر.

آلبانی { (Albany) آوسترالیانك غرب جنوبیسنده کائن (وست آوسترالیا) یعنی «غربی آوسترالیا» قطعه‌سنده لیمانی غایت کوزل بر قصبه‌در، که قرال جورج قوینده و °٣٥ عرض شمالیده واقع اولوب، ابتدا او جهته‌کی مستملکاتك مرکزی اتخاذ اولنمشیکن، بعده مرکز (برت) شهرینه نقل اولنمغله، اهمیتدن دوشمش ایسه‌ده، موقعنك مساعده‌سی ولیماننك کوزللکی حسبیله، بر کون بیوك بر شهر اوله‌جغی شبهه‌سزدر. — بو اسمله آوسترالیا-نك شمال شرقی کوشه‌سی قارشیسنده دخی برآطه وبو آطه‌ده بر لیمان واردر، که اخیراً بر طاقم انکلیزلر یرلشوب، بر کوچك قصبه حالنه قومشلردر.

آلبانی { (Albany) آمریقای شمالینك (دومینیون) قطعه‌سنده، (هودسون) کورفزینك غرب طرفنده بر نهردر، که (وینیپغ) نام بیوك کولك شرق جهتنده اولان بر چوق کوللرك آ-یاقلری مثابه‌سنده اولان بر قاچ چایك اجتماعندن حا-صل اوله‌رق، شمال شرقیه طوغری جریانله (هود-سون) کورفزینك منتهای جنوبنده اولان (جمس) قو-ینه دوکیلور. منصبنده اولان بر کوچك آطه‌نك او-زرنده ینه (آلبانی) اسمیله بر قلعه واردر. نهرك مجراسی ٦٠٠ کیلومتره اولوب، پك واسع اولمغله، آشاغی طرفی سیر سفائنه صالحدر.

آلبانی دوقه‌سی { (Duc d'Albany) اسقوچیا قراللرینك ایکنجی اوغللرینه ویریلن بو عنوانله الك زیاده شهرت بولانلر شونلردر: اسقوچیا قرالی ایکنجی روبرتك ایکنجی اوغلی «کنج» (روبرت استوآرت) که برادری او-چنجی روبرتك وفاتندن صکره میلادك ١٤٠٦ تا-ریخنده نائب حکومت اولوب، ١٤٢٠ ده وفات ایتمشدر. بونك نسلندن کلن آلبانی دوقه‌لری سلاله-سی ١٥٣٩ تاریخنده (هنری استوآرت) ك وفاتیله منقرض اولمشدر. — دیکر بر آلبانی دوقه‌لری سلا-له‌سنك جد اعلاسی اسقوچیا قراللرندن ایکنجی (جاق) ك اوغلی (آلکساندر استوآرت) در، که برا-دری اوچنجی (جاق) طرفندن نفی اولنه‌رق، ١٤٨٥ ده فرانسه‌ده اولمشدر. — بونك اوغلی (جون استو-آرت) فرانسه قراللرندن ایکنجی لوییه انتساب ایده‌رك، برابرنده جنوه‌یه دخی کیتمش؛ وبعده ١٥١٦

ده اسقوچیایه دعوت اولنه‌رق، باش وکالته تعیین اولنمش ایسه‌ده، بو مسندی براقوب، فرانسه‌یه عودتله، برنجی فرانسوآنك معیتنده ایتالیا محاربه‌سنه کیتمش؛ وعودتنده فرانسه‌ده یرلشوب، ١٥٣٦ ده وفات ایتمشدر.

آلبانی قونتسه‌سی { (Comtesse d'Albany) (استولبرغ) خاندانه منسوب بر قیز اولوب، ١٧٧٢ تاریخ میلادیسنده انکلتره قرالغی ادعاسنده بولنان استوآرته وارمش؛ و ١٧٨٠ ده بو پرنسدن مفارقت ایدوب، کندیسنه تعشق ایتمش اولان ایتالیا شاعر مشهوری (آلفیری) ایله عقد مناسبت ایتمش؛ وپرنسك وفاتندن صکره، شاعرله خفیاً ازدواج ایده‌رك، بونك دخی ١٨٠٣ ده وقوع بولان وفاتنده، رسام (فاور) ایله عقد الفت ایتمشیدی. ١٨٢٤ ده وفات ایتمشدر. حسن وذکاسیله شهرت بولمش بر قادیندر.

آلبانی قونتی { (Comte d'Albany) اسقوچیا قراللری نسلندن اولوب، انکلتره تختنه ادعای استحقاق ایدن (استوآرت) لك آلمش اولدیغی عنواندر. [«استوآرت» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آلبانیا { (Albanie) زمان قدیمده یونان وروما جغرافیونی طرفندن ابتدا قافقاسیه‌نك داغستان وشیروان طرفلرینه ویریلن اسمدر. بعده اك اول بطلیوس طرفندن آرناؤدلغه دخی بو اسم ویرلمشدر. اسقوچیانك اسم قدیمی دخی (آلبانی) یاخود (آلبانیا) اولدیغندن، بربرندن بو قدر اوزاق اولان بو اوچ مملکتك بویله براسم مشترکله تسمیه‌لری جغرافیون ومورخینی حیرتده براقغله، کیمی آرناؤدلك واسقوچیالیلرك قافقاسیانك او جهتندن کلمش اولدقلرینه، وکیمی دخی بو اوچ مملکتك اوچی‌ده طاغلق اولمق مناسبتیله کلت لساننده «طاغ» دیمك اولان (آلب) کلمه‌سندن مأخوذ اوله‌رق آلبانیا تسمیه اولندقلرینه ذاهب اولمشدر. بز (آربانیا) و(آرناؤدلق) ماده‌لرنده آرناؤدلغه ویریلن (آلبانیا) اسمنك آرناؤدجه (آربانیا) کلمه‌سندن غلط اولدیغنی، وبونك «چفتجی» دیمك اولان (آربان) کلمه‌سندن مشتق اولوب، الیوم آرناؤدلر بیننده بوصورتله مستعمل اولدیغنی اثبات ایتدیکمز ایچون، بو اسمك آرناؤدلغه وضعی جهتنجه «طاغلق» معناسیله کلتجه‌دن مأخوذ اولدیغنی قبول ایده‌میز. کلت قومی ایسه آرناؤدلرك اجدادی اولان ایلیریانلرله بر اصلدن منشعب اولوب، لسانلری دخی بربرلرینه قریب اولدیغندن، احتمال که اونلر دخی «چفتجی» معناسیله بویله براسمله کندیلرینی وکندیلرینه نسبتله وطنلری اولان اسقوچیایی تسمیه ایتمشلردر. داغستان وشیروانك بو اسمله تسمیه‌سی ایسه اقوام آریه‌نك، آسیای وسطیدن آوروپایه کچرکن، اوراده بر خیلی مدت مکث ویا افرادلرندن بر طاقمی اورایه ترك ایتمش اولملرندن ایلری کلمش اولمق محتملدر. [«آرناؤدلق»، «داغستان» و«شیروان» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

آلبای { (Albay) فلیبین آطه‌لرینك اك بیوکی ومرکزلری اولان (لوسون) جزیره‌سنك جنوب طرفنده وساحلدن ٣ کیلومتره ایچریده ایالت مرکزی بر شهر اولوب، ١٣١١٥ اهالیسی وکوزل توتون وشرابی واردر. — ساحلده ینه (آلبای) اسمیله کوزل بر لیمان بولنیور، که شهرك اسکله‌سی دخی اوراده‌در. — آلبای ایالتی شمالاً (قامارینس) وسائر طرفلردن دکیزله محاط اولوب، ٣٤٠٠٠٠ اهالیسی واردر.

آلبایده { (Albayda) «البیضا» اسم عربیسندن غلطدر. اسپانیانك شرق طرفنده بلنسیه ایالتنده وبلنسیه شهرینك ٥٠ کیلومتره جنوب غربیسنده بر کوچك قصبه اولوب، ٣٠٠٠ اهالیسی، حبوبات، زیتون وشراب محصولاتی واسکی البیضا مارکیلرینه مخصوص برقدیم سرایی واردر. تموزده بیوك پازار قوریلور.

آلب تکین { آل سبکتکین سلطنتنك مؤسسی اولان سبکتکینك افندیسی اولوب، امرای اتراکدن وملوك سامانیه رجالندن ایدی. سعید منصور بن نوح سامانی طرفندن خراسان والیسی ایکن، ٣٦٥ تاریخنده وفات ایتمکله، بر روایته کوره اولادی قالمدیغندن، پادشاه مشارالیهك امریله یرینه کوله‌سی سبکتکین تعیین اولنه‌رق، آلب تکینك قیزینی دخی تزوج ایتمکله، بو ازدواجدن مشهور سلطان محمود سبکتکین طوغمشدر. دیکر بر روایته کوره، آلب تکینك وفاتنده اوغلی ابواسحق ویا ابو حسن یرینه قائم او-

لوب، بعده غزنه محافظلغنه تعیین اولنمش؛ وبوکا سبکتکین خلف اولوب، سامانیلرك انقراضنده اعلان استقلالله، آل سبکتکین سلطنتنی تأسیس ایتمشدر. هر حالده آلب تکین بو سلالەنك مبدأ فیض واقبالیدر. تواریخ عربیەده (البتکن) یاخود (التیکن) صورتنده مضبوطدر.

آلب تکین { آل بویه زماننده ظهور ایدن امرای اتراکدن اولوب، بغداد امارتنده بولنان عز الدوله بختیارك معیتنده اولدیغی حالده، ینه امرای اتراکدن سبکتکین ایله برابر بر طاقم حرکات سرکشانەده بولنەرق، خلیفه طایع لامرالله ایله پدر مخلوعی مطیع لامر اللهی دخی برابر آلوب، واسطه کیدرکن، اوراده بولنان بختیارله محاربه‌یه طوتیشوب، مغلوب اولمغله، شام طرفلرینه قاچشیدی. او اثناده مصرده حکومت سورمکده اولان فاطمیون طرفندن شامده (ریان) اسمنده بر خادم والی بولنوب، اهالی ظلم وفتنەدن بیزار اولمغله، آلب تکینی شامی ضبط واداره ایتمکه دعوت ایدنجه، آلب تکین دخی ریانی اورادن اخراجله، خلیفهٔ عباسی نامنه خطبه اوقوتمش، وقرامطەنك النده بولنان سوریه سواحلنك اکثر طرفلرینی ضبط ایدەرك، عادتا بر دولت تشکیل ایتمشدر. مصردەکی فاطمیونه دخی مدارا ایتمکله، او صرەده معز لدین اللهك وفاتی اوزرینه تخته اوتورمش اولان عزیز کندیسنی مصره دعوت ایتمش ایسەده، آلب تکین امنیت ایدەمیەرك، امتناع ایتدیکندن، عزیز بونك اوزرینه عسکر کوندرمش؛ وآلب تکین قرامطه ایله عقد وفاق ایدەرك، مصردن جوهر اسمنده بر ذاتك قوماندەسیله کلمش اولان مغربیلری مغلوب وعسقلانده محاصره ایتمکله، جوهرك امان دیلسی اوزرینه، مصره عودت ایتمك اوزره، مساعده ایتمشدر. بونك اوزرینه عزیز کلیتلی بر عسکرله بالذات شامه عزیمت ایدوب، وقوع بولان محاربەلرده آلب تکینك جسارتنی تقدیر ایتمکله، صلحی تکلیف ایتمش ایسەده، آلب تکین رد ایله جواب ویرمش؛ ومحاربەنك دوامیله، نهایت فاطمیون غالب کلوب، آلب تکین اسیر دوشمش. عزیز بوکا ینه فوق العاده حرمت ورعایت ایدەرك، مصره کوتورمش؛ واوراده مقربینی صرەسنه چکیرمش ایسەده، وزیری یعقوب بن کلسی بونی چکەمیەرك، ۳٦٤ تاریخنده تسمیم ایتدیرمشدر. عرب تاریخلرنده (الفتکین) صورتنده مضبوطدر.

آلبرت { برنجی — (Albert I) آوستریا دوقەسی وبعده آلمانیا ایمپراطوری اولوب، ۱۲٤۸ تاریخ میلادیسنده طوغمشدر. (هابسبورغ) خانداننه منسوب رودولفك اوغلی ایدی. ایمپراطورلق دعواسنده (آدولف دو ناسو) رقیبی اولمغله، ۱۲۹۸ ده (کولهایم) محاربەسنده بونی قتل ایدەرك، کندینی ایمپراطور طانیتدیرمق ایچون پاپا سکزنجی (بونیفاس) ایله دخی خیلی اوغراشمشدر. کبر وظلمیله تبعەسنك نفرتنی قزانوب، زماننده اسویچره والیسی بولنان (کسلیر) ك ارتکاب ایتدیکی مظالم اوزرینه، مشهور (کویوم تل) چیقوب، اسویچره‌یه استقلالی قزاندیرمشدر. میلادك ۱۳۰۸ تاریخنده میراثدن محروم براقش اولدیغی بریکنتك ریاستی تحتنده تشکل ایتمش اولان بر هیئت خفیه طرفندن، (روس) بوغازندن کچرکن، قتل اولنمشدر.

آلبرت { ایکنجی — (Albert II) آوستریا دوقەسی اولوب، «حکیم» لقبیله مشهوردر. برنجی آلبرتك دردنجی اوغلی اولوب، میلادك ۱۳۳۰ تاریخنده، برادری «کوزل» فردریقك وفاتی اوزرینه، تخته جلوس ایدوب، ایمپراطورلق عنوانی ادعاسنه قالقیشمامش؛ واسویچره‌یی استرداده چالیشمش ایسەده، موفق اولەمیوب، ۱۳۵۸ ده وفات ایتمشدر.

آلبرت { اوچنجی — (Albert III) آوستریا دوقەسی اولوب، ایکنجی آلبرتك اوغلیدر. پدرینك وفاتنده تخته چیقوب، علوم وفنونی حمایه ایتمش؛ و ۱۳۹۵ ده فوت اولمشدر.

آلبرت { دردنجی — (Albert IV) آوستریا دوقەسی واوچنجی آلبرتك اوغلی اولوب، تخته جلوسندن صکره، قدس زیارتنه کیتمش، وعودتنده زهد وتقوایه قویلوب، بر مناستره چکلمش؛ و ۱٤۰٦ ده، ۲۷ یاشنده اولدیغی حالده، وفات ایتمشدر. «زاهد» لقبیله مشهوردر.

آلبرت { بشنجی — (Albert V) آوستریا دوقەسی اولوب، ایکنجی آلبرت

نامیه آلمانیا ایمپراطوری عنواننی دخی آلمشدر. در-
دنجی آلبرتك اوغلی اولوب، ابتدا آوستریا دوقه‌سی
صفتیله پدرینك ملکنه وارث اولمش؛ و ۱۴۲۲ ده
ایمپراطور (سیجیسموند) ك قیزی (الیزابته) یی تزوج
ایتمکله، بر برینی متعاقب چهستان ومجارستان قرالی
ونهایت ۱۴۳۸ ده آلمانیا ایمپراطوری اولمشدر.
پاپانك نفوذینی تحدید ایدن (بال) مجلسی مقرراتنی
(ماینسه) ده جمع ایتدیکی بر مجلس عمومی منتخبه تصدیق
ایتدیرمش؛ وهر طرفده آسایشی محافظه‌یه مقتدر
اولمش ایسه‌ده، مجارستانی ضبط ایتمش اولان سلطان
مراد ثانی حضرتلرینه قارشی سوق عسکره جسارت
ایدوب، دوچار اولدیغی انهزام ومغلوبیتی نتیجه‌سی
اولمق اوزره ۱۴۳۹ ده وفات ایتمشدر.

آلبرت { آلتنجی — (Albert VI) آوستریا باش دوقه‌لرندن (آرشیدوقلرندن)
اولوب، ایمپراطور ایکنجی مکسیمیلیانك آلتنجی
اوغلیدر. ابتدا طریق روحانی‌یه کیروب، قار-
دینال‌لق رتبه‌سنه نائل اولمشیکن، بعده بو طریقی ترکله،
اسپانیا قرالی ایکنجی فلیپك قیزینی تزوج ایتمش؛
وقاین پدری طرفندن بلچیقه وفلنك طرفلرینك وا-
لیلکنه تعیین اولنه‌رق، او صره‌ده کسب استقلال
ایتمش اولان فلنکی استردادە چالیشمش ایسه‌ده،
موفق اوله‌میوب، یالکز بلچیقه طرفلرنده سلطنتك
ظلیله وقوعه کلمش اولان اویغونسزلقلره ختام ویره-
بیلمش؛ و ۱۶۲۱ ده وفات ایتمشدر.

آلبرت { آیی — (Albert l'ours) آلمانیانك (ساقسه) یه تابع اولان (براندبورغ)
بکی اولوب، میلادك ۱۱۰۶ تاریخنده طوغمش،
و ۱۱۷۰ ده وفات ایتمشدر. ایمپراطور (قونراد) ه
ایتمش اولدیغی یاردیم وخدمته مقابل ابتدا (ساقسه)
دخی کندیسنه ویرلمش ایسه‌ده، بعده یالکز کندی
ملك قدیمنك (ساقسه) دن آیرلمسیله طوغریدن
طوغری‌یه ایمپراطوره تابع اولمسی امتیازینه نائل
اولمش؛ وملکنی اعمار ایله، واردات واهالیسنی تکثیر،
و (برلین) و (اودر) نهری اوزرنده‌کی (فرانقفورت)
شهرلری کبی بر چوق شهر دخی بنا ایتمشدر.

آلبرت { (Albert) (هوهنزولرن) خاندانه منسوب اولوب. ۱۴۷۱ دن ۱۴۸۴
تاریخنه قدر (براندبورغ) بکی بولنمش؛ و (پومرانیا) یه
قارشی برادری ایکنجی فردریق طرفندن باشلانمش
اولان محاربه‌یه دوام‌له، عاقبت بو مملکتی ضبط
ایتمش؛ وخاندانك بیومسنه سبب اولمشدر.

آلبرت { (Albert) آلمانیاده براندبورغ بکی اولوب، میلادك ۱۴۹۰ تاریخنده
طوغمش، و ۱۵۶۸ ده وفات ایتمشدر. لهستان
قرالی (سیجیسموند) ك تابعیتنی قبول ایتدیکیچون،
مکافاةً کندیسنه آشاغی پروسیه ترك اولنمش،
و «پروسیه دوقه‌سی» عنوانی ویرلمشیدی. کندیسی
پروتستانلغی قبول ایله، ۱۵۴۳ ده (قونیقسبرغ)
دار الفنوننی تأسیس ایتمشدر. پروسیه قراللغنك
مبدئی بونك پروسیه دوقه‌لغیدر.

آلبرت { مکلنبورغلی — (Albert de Mec-klembourg) ۱۳۶۳ تاریخ میلا-
دیسنده اسوج قراللغنه انتخاب اولنمش ایسه‌ده،
مملکتك کبراسنی دلکیر ایتمش اولدیغندن، بونلر
دانیمارقه قرالیچه‌سی (مارکریته) دن استمدادله، بش
سنه قراللقدن صکره، اسقاط ایتمشلردر. سقوطدن
صکره مکلنبورغه عودتله، ۱۴۱۲ ده وفات ایتمشدر.

آلبرت { جنکاور — (Albert le belli-queux) آلمانیاده (براندبورغ)
مارکیسی اولوب، میلادك ۱۵۲۲ تاریخنده طوغمش،
و ۱۵۵۸ ده وفات ایتمشدر. ابتدا فرانسه‌یه قارشی
(شارل کینت) ك خدمتنده بولنوب، بعده (شارل
کینت) ه قارشی فرانسه ایله برلشمش؛ وبو صورتله
بر قاچ دفعه طرف دکیشدیرمش اولمغله، عمومك
نفرتنی قزانوب، مقتولاً وفات ایتمشدر.

آلبرت { سنت — (St. Albert) حسن الاخلاقله متصف اولوب، اون
ایکنجی عصر میلادی اواخرنده (لیژ) شهری پسقپو-
سلغنه تعیین اولنمش ایسه‌ده، ایمپراطور آلتنجی هنری
بشقه‌سنك تعیینی التماس ایتمش اولدیغندن، بونك
علیهنده بولنمغله، فرار ایدوب، (ریمس) باش پسقپوسنه
التجا ایتدیکی حالده، ایمپراطور طرفندن ۱۱۹۵ ده
قتل ایتدیرلمشدر. تشرین ثانی افرنجینك ۲۱ نده
یورطیسی اجرا اولنور. — اون اوچنجی عصر
میلادیده دخی بو اسمله بر روحانی بولنوب، سیجلیاده
بر چوق یهودیلری خرستیان ایتمش اولدیغندن،
قتولیکلر اغستوس افرنجینك ۸ نده یورطیسنی اجرا
ایدرلر.

آلبرت { براندبورغلی — (Albert de Brandebourg) براندبورغ بکی (ژان) ك اوغلی اولوب، قاردیناللق رتبهٔ روحانیه‌سنی حائز اولمغله، ۱۵۱۳ تاریخنده (مکدبورغ) باش پسقپوسلغنه و (ماینسه) بکلکنه تعیین اولنمش؛ وجزویتلری حسن قبولله، دائره‌سنده نشر مذهب ایدن (لوتر) ه قارشی طورمغه چالیشمش ایسه‌ده، بونك طرفدارلرینك تکثرینی کورنجه، پروتستانلق آیننی دخی سربست براقغه مجبور اولمشیدی. فرانقفورت دار الفنوننك مؤسسیدر.

آلبرت { اکسلی — (Albert d'Aix) اون ایکنجی عصر میلادیده یاشامش بر پاپاس اولوب، ایلك اهل صلیب سفرینك تاریخنی یازمشدر.

آلبرت { بیوك — (Albert le Grand) میلادك ۱۱۹۳ ویا ۱۲۰۵ تاریخنده آلمانیانك (لاوینکن) شهرنده طوغوب، ایتالیانك (پادووه) شهرنده تحصیل ایده‌رك، عربیدن لاتین لسانه ترجمه ایدلمش اولان علمای اسلامك آثارینی تتبع ایتمشیدی. ابتدا پارسده وبعده قولونیه‌ده فلسفه وعقاید درسلرینی ویرمش، وبر آره‌لق پسقپوس اولمشیدیسه‌ده، متعاقباً استعفا، وقولونیه‌ده اختیار انزوا ایله، تدریس وتألیفه حصر اوقات ایتمشیدی. اوروپاده اك اول احیای علومه چالیشانلردن اولوب، علمای اسلامه تقلیداً آرسطونك آثارینی شرح وایضاح یولنده بعض اثرلر یازمشدر. آثاری ۲۱ جلد اوزرینه طبع اولنمشدر. ۱۲۸۰ تاریخ میلادیسنده قولونیه‌ده وفات ایدوب، قتولیکلر تشرین ثانینك ۱۵ نده یورطیسنی اجرا ایدرلر.

آلبرت { پرنس — (Prince Albert) (ساقسه قوبورغ) دوقه‌سی (آرنست)ك اوغلی اولوب، میلادك ۱۸۱۹ تاریخنده طوغمش، و۱۸٦۱ده وفات ایتمشدر. آلمانیاده تحصیل ایدوب، کسب کمالات ایتدکدن صکره، ۱۸۴۰ تاریخنده انکلتره قرالیچه‌سی ویقتوریا ایله عقد ازدواج ایده‌رك، مشار الیهادن ۸ اولادی اولمشدر. انکلیز ملیتنی قبول ایله مشیرلك رتبه‌سنه و «مشاور خاص» عنوانیله مظهر اولمش؛ وامور سیاسیه‌یه اصلا قاریشمیوب، مجرد علوم ومعارف وصنایع نفیسه‌یی حمایه ایتمکله وحسن سیرت واخلاق حمیده‌سیله انکلیزلرك محبتنی قزانمشیدی.

آلبرت { (Albert) فرانسه‌نك (سومه) ایالتنده ناحیه مرکزی بر قصبه‌در، که (آنقره) نهری کنارنده واقع اولوب، ۴۲٦۰ اهالیسی واردر. اسکی اسمی (آنقره) در.

آلبرت { (Albert) انکلتره مستملکاتندن بری آمریقانك (دومینیون) قطعه‌سنده، ودیکری آفریقانك امید بورنی خطه‌سنده ایکی قضادر.

آلبرت { یاخود لابرت (Albret, Labrit) فرانسه‌نك جنوبنده (غاسقونیا) قطعه‌سنده بر کوچك ناحیه‌در، که دره بکلکلری زماننده قونتلق ودوقه‌لق بولنمشدر. قوملق واورمانلق بر یر اولوب، طاوشانلری چوق اولدیغندن، اصل اسمی «طاوشانلق» معناسیله (لبرت) در.

آلبرت { خاندانی (Maison d'Albret) فرانسه‌نك اك بیوك دره بکلرندن بر خاندر، که افرادندن بر قاچی فرانسه خاندان حکمداریسیله صهریت ایتمش، وبیوك مسندلره واصل اولمشلردر. بو خاندانك مؤسسی (آمانژوسیر آلبرت) اولوب، افرادندن (شارل) فرانسه‌نك سرداری اولوب، ۱۴۱۵ تاریخ میلادیسنده واقع (آژینقور) محاربه‌سنده منهزم ومقتول اولمشدر؛ (ژان) (ناواره) حکومتنك وارثه‌سنی تزوج ایتمکله، اورانك قرالی اولمشدر؛ بونك اوغلی هنری وحفیده‌سی (ژانه) دخی ناواره‌ده حکومت سوروب، بوقادین بیوك (هنری)نك والده‌سیدر؛ (سزار فبوس) فرانسه‌ده مشیر اولمش، ووفاتنده یالکز بر قیز براقغله، ۱٦۷٦ده بو خاندان منقرض اولمشدر.

آلبرت ریور { (Albert-River) یعنی «آلبرت نهری». آوسترالیانك شمالنده برنهر اولوب، (قارپنتاره) کورفزینك اك درین محلنه، و ۱۷° ۵۰′ عرض جنوبی ایله ۱۳۷° ۴۰′ طول شرقیده منصب اولور.

آلبرتس { (Alberts) فلمنك اون سکزنجی عصر میلادی رساملرندن اولوب، آدم رسمی تصویرنده مهارتی واردر.

آلبرت نیانزه { (Albert-Nyanza) آفریقای وسطیده نیلك منبعلرنده بیوك

بر كولدر، كه نيلك باشليجه قولى اولان (بحر ابيض) بو كولدن چيقار. بونك ٢٠٠ كيلومتره جنوب شرقيسنده بولنان (ويقتوريا نيازه) كولنك صويى دخى آياغى مثابه‌سنده اولان (كارى) اسمنده بر نهر واسطه‌سيله بو كوله دوكيلور. اصل محلنجه اسمى (موونه نزيكه M'vouta Nzighé) اولوب، الك اول بو كولك وجودينى خبر آلان انكليز سياح (اسپك) قراليچه‌نك زوجى اسميله (آلبرت نيازه) تسميه ايتمشدر. آنجق بو سياح كولى كورمكه موفق اوله‌ميوب، مسموعات اوزره تعريف ايتمش؛ و ١٨ آى صكره ١٨٦٤ تاريخ ميلاديسنده سياح (سامونل باكر) كورمكه موفق اولمشدر. لكن بوده يالكز ساحل غربيسنك ′١٤ °١ ايله ′١٦ °٢ عرض شمالى آره‌سنده‌كى قسمنى كزوب، سائر طرفلرينى كوره‌مه‌مش، ويالكز كنارلرينك قيالق وغايت درين اولديغنى تحقيق ايتمشدر.

آلبرتويل { (Albertville) فرانسه‌نك (ساووآ) ايالتنده قضا مركزى بر قصبه‌در، كه (آرلى) نهرى اوزرنده وبو نهرك (ايزرى) نهريله اولان نقطهٔ تلاقيسى قربنده واقع اولوب، ٤٤٠٠ اهاليسى، مربيه يتيشديرمكه مخصوص مكتبى، زراعت اوطه‌سى، كومشلى قورشون ودمير معدنلريله مرمر اوجاقلرى واردر. — قضاسنك مساحهٔ سطحيه‌سى ٦٧٦ مربع كيلومتره اولوب، ٤ ناحيه و ٤٢ دائرهٔ بلديه‌يه منقسم، و ٣٥٨٤٠ اهاليى جامعدر.

آلبرتى { (Alberti) فلورانسه‌نك الك اسكى خاندانلرندن برخاندان‌در، كه اصنافدن يتيشمش اولمغله، برچوق وقت (مديچيس) و(آلبيچى) خاندانلريله رقابت ومخاصمه‌ده بولنمش؛ ومساوات وجمهوريت مفرطه طرفدارلغيله شهرت بولمشدر. بو خاندانه منسوب (بندتو آلبرتى) ١٣٧٨ تاريخنده (آلبيچى) خاندانى موقع اقتداردن دوشورمكه موفق اولوب، ١٣٨١ ه قدر او موقعده بولنمش ايسه‌ده، تاريخ مذكورده (آلبيچى) خاندانى طرفندن موقع اقتداردن اسقاط، ونفى اولنه‌رق، منفاده وفات ايتمشدر. ١٤٣٥ تاريخنده موقع اقتدارده بولنان (مديچيس) خاندانى آلبرتى خاندانى نفيدن تخليصله فلورانسه‌يه جلب ايتمشدر.

آلبرتى { (Léon-Baptiste — لئون باپتيست Alberti) آنفاً ذكر اولنان آلبرتى خاندانه منسوب فلورانسه‌لى مشهور بر معمار اولوب، ١٣٩٨ ده طوغمش، و ١٤٨٤ ده وفات ايتمشدر. رسم ونقرده فوق العاده مهارتى اولديغى كبى، فنون وادبياتده دخى بينظير ايدى. فلورانسه وروما وايتاليانك سائر بر قاچ شهرينى آثار معماريه ونقريه‌سيله تزيين ايتمش اولديغى كبى، فن معمارى ورسم ونقره متعلق غايت مقبول ومفصل بر قاچ اثر دخى يازمشدر.

آلبرتى { (Salomon Al- — سالومون berti) علم تشريح مشاهير علماسندن اولوب، ميلادك ١٥٤٠ تاريخنده طوغمش و ١٦٠٠ ده وفات ايتمشدر.

آلبرتى { (Léandre Alberti) — لئاندر ١٤٧٩ تاريخنده طوغوب ١٥٥٢ ده وفات ايتمش بر راهبدر، كه (بولونيا) نك بر مكمل تاريخيله ايتاليانك احوال جغرافيه‌سنى مبين بر كتاب ومنسوب بولنديغى رهبان طريقتنك تاريخنى يازمشدر.

آلبرتى { (Garrits Alberti) — غاريج فلنكك مشهور رسامليرندن اولوب، ١٧٥٥ ده وفات ايتمشدر.

آلبرتى { Alberti di Villa-) دى ويلانووه nova) ايتاليا علماسندن اولوب، ١٧٣٧ ده (نيسه) ده طوغمش، و ١٨٠١ ده وفات ايتمشدر. ايتاليانجه بر مكمل ومفصل لغت كتابنى وايتاليانجه‌دن فرانسزجه‌يه وفرانسزجه‌دن ايتاليانجه‌يه دخى بر لغت كتابى يازمشدر.

آلبرتينلى { (Albertinelli) ايتاليانك فلورانسه مكتبنه منسوب مشهور رساملرندن اولوب، ١٤٦٧ ده طوغمش، و ١٥١٢ ده وفات ايتمشدر. (فرا بارتولمئو) نك شاكردى اولوب، بعض آثارى آوروپا موزه‌خانه وسرايلرينى تزيين ايتمكده‌در.

آلبرتينى { (Albertini) ايتاليانك اطباى مشهوره‌سندن اولوب، ١٦٦٢ ده طوغمش، و ١٧٣٨ ده وفات ايتمشدر. طبه متعلق اولان تأليفاتى جمع اولنه‌رق، برلينده طبع ونشر اولنمشدر.

آلبردا (Albreda) آمریقای شمالینك (دومینیون) قطعه‌سنده طاغ اوستنده بر کول اولوب، بونك آیاغی حکمنده اوله‌رق ینه بو اسمله مسمی برنهر پك‌قیصه اولدیغی حالده، طاغلرده قارلرك اریمه‌سندن طولایی، چوق صو ایندیروب، (تومپسون) نهرینه دوکیلور.

آلبردا (Albreda) آفریقای غربی ساحلنده غامبیا مملکتنده آوروپالیلره مخصوص کوچك بر محلدر، که فرانسه طرفندن تأسیس اولنوب، مؤخراً انکلتره‌یه ترك اولنمشدر.

آلبرس (Alberes) فرانسه ایله اسپانیا آره‌سنده‌کی (پیرنه) سلسلهٔ جبالنك شرق جهتنده‌کی قسمنه ویریلن اسمدر. بو قسمك اك یوکسك محلی (نولوس) ذروه‌سی اولوب، ۱۲۵۷ متره ارتفاعی واردر.

آلبرشه یاخود آلبرکه (Alberche) «البرکه» اسم عربیسندن غلط اولمسی ملحوظدر. اسپانیانك وسطلرنده برنهردر، که اسکی قشتاله‌نك (پیدرا هیتا) طاغندن نبعانله، (غردوس) طاغنك اتکلرنجه غربدن شرقه آقوب، بعده بردن بره استقامتنی تبدیله، جنوب غربی‌یه طوغری دونه‌رك، یکی قشتاله‌یه کیرر، و۱۷۵ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، صاغدن (تاج) ایرماغنه دوکیلور.

آلبرقه (Alberca) «البرکه» اسم عربیسندن غلط اوله‌رق، بو اسمله اسپانیاده بر قاچ بیوك قریه بولنیور.

آلبرنی (Alberni) آمریقای شمالیده (دومینیون) قطعه‌سنك منتهای غرب جنوبیسنده وبحر محیط کبیرده بولنان (وانقوور) آطه‌سیله ساحل آره‌سنده بر بوغاز وبو بوغازك شمالی مدخلنده براسکله‌در. آلبرنی بوغازی پك درین وهر روزکاردن محافظه‌لی اولوب، سفائن حقنده پك‌امین اولدیغی کبی، اطراف دخی اورمانلق تپه‌لر وقارلی طاغلرله محاط اولوب، کوزل بر منظره‌سی واردر. آلبرنی اسکله‌سی ایسه شمدیلك پك‌کوچك واهمیتسز برقصبه ایسه‌ده، موقعنك استعدادی حسبیله، بر کون اورانك اك مهم شهرلرندن اوله‌جغی مأمولدر.

آلبروبلو (Alberobello) ایتالیانك (باری) ایالتنده برقصبه اولوب، ٤٤۰۰ اهالیسی واردر.

آلبرونه (Alberona) ایتالیانك (قاپیتاناته) ایالتنده، (فوجه) قضاسنده وفوجه شهرینك ۳٤ کیلومتره غربنده بر قصبه اولوب، ۳٤۰۰ اهالیسی واردر.

آلبرونی (Alberoni) ایتالیالی بر قاردینال اولوب، ۱٦٦٤ ده طوغمش، و۱۷۵۲ ده ۸۲ یاشنده وفات ایتمشدر. ایتالیا محاربه‌سی اثناسنده (وندوم) دوقه‌سنك محبتنی قزانوب، معیتنده فرانسه واسپانیایه کیتمش؛ واسپانیا قرالی بشنجی فلیپه دخی انتسابله، پارمه دوقه‌سی طرفندن مادرید سفیری اولنجه، مذکور دوقه‌نك حفیده‌سی (الیزابته) یی بشنجی فلیپه تزویجله، اسپانیاده بیوك بر نفوذ قزانمش، وکندیسنده‌ده پك چوق ایالك ایتمش اولان پرنسس (اورسین)ی تبعیده موفق اولمشیدی. یکی قرالیچه کندیسنی اسپانیانك باش وکالتنه قدر چیقارمغله، آلبرونی اسپانیا حقنده بر طاقم بیوك تشبثاته کیریشوب، بشنجی فلیپی فرانسه تختنه اوتورتمق ایستمش ایسه‌ده، فرانسه‌ده نائب حکومت بولنان (اورلیان) دوقه‌سی انکلتره وآوستریا ایله بالاتفاق، اسپانیایه اعلان حرب ایتمش، وغالبیته نائل اولمغله، قاردینال آلبرونینك اسپانیادن طردی شرطیله صلحی قبول ایتمشدر. آلبرونی اسپانیادن چیقارلدقدن صکره، برمدت شهردن شهره کزوب، بعده رومایه کیتدیکنده، پاپا طرفندن تحت‌محاکمه‌یه آلنه‌رق، درت سنه برمناستره حبس اولنمش ایسه‌ده، ۱۷۲۳ ده قاردینااللق کندیسنه اعاده اولنه‌رق، وفاتنه قدر روماده پاپالق ایشلرنده اجرای نفوذ ایتمشدر.

آلبریك برنجی — (Alberic I) لومباردیا دره‌بکلرندن اولوب، ایتالیا قرالی برنجی (برنجر) طرفندن (قامرینو) مارکیسی، وبعده (اسپولته) دوقه‌سی اولمش؛ و۹۰٦ تاریخنده (سنت آنجلو) قلعه‌سنه متصرفه ورومایه حاکمه بولنان (ماروزیه) یی تزوج ایتمکله، ایتالیای وسطینك بر بیوك قسمنی اله چکیرمشیدی. او صره‌ده ایتالیایه تجاوز ایتمش اولان عرب غزاة اسلامنه مقاومت ایده‌بیلمش ایسه‌ده، پاپا اوننجی (ژان) ه قارشی مجارلری جلبه مجبور اولمش؛ ومجارلرك عودتندن صکره، ۹۲۵ تاریخ میلادیسنده رومالیلر طرفندن قتل اولنمشدر.

آلبریك ایکنجی — (Alberic II) برنجی آلبریکك اوغلی اولوب، رومانك

باش بارونی عنوانی آلمشیکن، ۹۳۲ تاریخ میلادیسنده والده‌سنك اوچنجی قوجه‌سی اولان ایتالیا قرالی پرووانسلی (هوغ)ی طرده، رومانك حاکم مستقلی قالەرق، (قونسلوس) عنوانیله ۲۳ سنه حکم سورمشدر. او وقت پاپا بولنان اون برنجی (ژان) کندیسنك برادری اولدیغی کبی، اوغلی (اوقتاویان آلبریك) دخی اون ایکنجی (ژان) اسمیله عمجه‌سنه خلف اولمشدر.

آلبریك (Alberic) اون اوچنجی عصر میلادی رهبانندن اولوب، ابتدای خلقتدن ۱۲۴۱ تاریخ میلادیسنه دك بر تاریخ عمومی یازمشدر.

آلبریك (Alberic یاخود Alberique) اسپانیانك (بلنسیه) ایالتنده وبلنسیه شهرینك ٤٥ کیلومتره جنوب غربیسنده قضا مرکزی بربیوك قریه اولوب، غایت کوزل ومنبت برموقعده ایسه‌ده، اطرافنده‌کی بطاقلقلر حسبیله، هواسی آغیر در. ٤۰۰۰ اهالیسی واردر. اسمی کوچك کول معناسنه اولەرق «البریك» اسم عربیسندن غلط اولسه کرکدر.

آلب صوفی صحیحی (آب صافی) در. [«آب صافی» ماده‌سنه مراجعت.]

آلب کندی ارضروم ولایتنك ارزنجان سنجاغنده رفاهیه قضاسنه ملحق بر ناحیه‌در.

آلبمارله (Albemarle) ممالك مجتمعه‌نك (ویرجنیا) جمهوریتنده بر قضا اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۲۰۱٦ مربع کیلومتره‌در. اهالیسی ۱۸۷۰ ده ۲۷٥٤۰ کشی ایدی. ممالك مذکوره‌نك (قارولینه) جمهوریتنده دخی بواسمله بر خلیج بولنیور، که ۱۱۰ کیلومتره طولنده قریه کیرمش اولوب، اکی ۲۰ کیلومتره قدردر. بو خلیجه بر قاچ نهر دوکیلوب، بحر محیط آطلاسی ایله اولان محل اختلاطی دخی قوملق برسدله مسدود اولدیغندن، صویی همان طاتلیدر: وکیلرك کیروب چیقمسی پك مخاطره‌لیدر.

آلبمارله (Albemarle) (غالاپاغوس) آطه‌لرینك الك بیوکیدر. [«غالاپاغوس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آلبنغا (Albenga) ایتالیانك جنوه ایالتنده وجنوه شهرینك ۸٥ کیلومتره جنوب غربیسنده (چننه) نهرینك آغزنده واقع بر کوچك قصبه اولوب، ٤۰۰۰ اهالیسی وروماللیلر زماندن قالمه بعض آثار عتیقه‌سی واردر.

آلبوآن (Alboin) لومباردلرك حکمداری اولوب، میلادك ٥٦۱ تاریخندن ٥۷۳ تاریخنه‌دك حکم سورمشدر. ابتدا آوستریانك (نوریق) و(پانونیا) دنیلن مملکتلرینه متصرف ایکن، بعده آلب طاغلرینی تجاوزله، ایتالیانك شمال قسمنی بلا محاربه ضبط، و(پاویا) شهرینی پایتخت اتخاذ ایتمشیدی. زوجه‌سی اولان (روسموند) بونك اوجله مغلوب وقتل ایتمش اولدیغی (جبید)لر حکمداری (قونیموند)ك قیزی اولمغله، آلبوآن سرخوشلق اثناسنده بونی پدرینك قفاکیکیله شراب ایچمکه اجبار ایتدیکندن، زوجه‌سی کندیسنی قتل ایتدیرمشدر.

آلبوخ (Aalbuch) آلمانیانك (وورتمبرغ)ك (سوآب) خطه‌سنده (آلب) ویا (جورا) سلسله‌سی شعباتندن بر طاغك اسمیدر، که الك مرتفع ذروه‌سی ۲۰۰۰ قدم ارتفاعنده‌در.

آلبوران (یاخود البوران (Alboran) اسپانیانك جنوبنده (المریه)نك ۱۰٥ کیلومتره جنوب غربیسنده وسبته بوغازی مدخلنك ۱٦٦ کیلومتره شرقنده بر کوچك آطه اولوب، تقریباً ٤ کیلومتره اوزون و $1\frac{1}{2}$ کیلومتره کنیشدر. دوز، آلچق وغیر مسکوندر.

آلبورغ (Aalborg) دانیمارقه‌نك یوتلاند قطعه‌سنده، بو قطعه‌نك منتهای شمالنده اولان بر ایالتك مرکزی بر شهردر، که ٥۷° ۲′ ٤٦″ عرض شمالی ایله ۱٦″ ۳٥′ ۷° طول شرقیده واقعدر. شهرك ۱۱۷۲۱ اهالیسی وخیلی تجارتی واردر. ایالتی (آلبورغ)، (هیورینغ) و(تیستد) قضالرندن مرکبدر.

آلبورنوس (Albornos) اون دردنجی عصر میلادیده تولده باش پسقپوسی اولوب، قشتاله قرالی اون برنجی آلفونسك نظر توجه ومحبتنی قزانمش ایکن، بونك خلفی طرفندن طرد اولنەرق، پاپا آلتنجی قلمانه التجا ایتمش، وبونك طرفندن قاردینال اولمشیدی. او وقت پاپا رومادن اخراج اولنوب، (آوینیون)ده بولندیغندن، بونك خلفی اولان آلتنجی (اینوسان) طرفندن رومانی استردادە مأمور اولوب، بومشکل مأموریتده موفق

اولمش، وبونك خلفى بشنجى (اوربان) ى رومايه اعاده ايتمشيدى.

آلبوفرا (Albufera) «البحيرة» اسم عربيسندن غلطدر. اسپانيانك شرق طرفنده (بلنسيه) ايالتنده بر بيوك كول اولوب، منتهاى شماليسى بلنسيه شهرينك ١٦ كيلومتره جنوبنده واقعدر. شمالدن جنوبه اولان بويى ٢٠ كيلومتره اولوب، دكيزدن قوملق بر سدله مسدود بر طار بوغازله آيرلمشدر. درينلكى پك آز اولوب، باليقلرى وصو قوشلرى پك چوقدر. وقتيله چوق دها بيوك اولوب، برخيلى اراضيسى قورومش وپك منبت پرنج تارلەلرى حكمنه كچمشدر. كولك جوارلرنده هوا غايت آغير ووخيمەليدر. — عربيده دكيزجك ديمك اولمغله، اسپانيانك سائر طرفلرنده دخى بو اسمله بر چوق كوللر واردر، كه بعضيسنك اسملرينى تلفظ اصلىٔ عربيه دخى قريب اولەرق، «آلبوهرا» صورتنده تلفظ ايدرلر.

آلبوفيرا (Albufeira) «البحيره» اسم عربيسندن غلطدر. پورتكيزك آلغارو (يعنى «الغرب») ايالتنده، بحر محيط اطلاسى ساحلنده و(فارو) شهرينك ٣٥ كيلومتره شمال غربيسنده ناحيه مركزى برقصبه اولوب، ٣٠٠٠ اهاليسى واردر.

آلبوقاسيس (Albucasis) اندلس مشاهير اطباى اسلاميەسندن (ابو القاسم بن عباس زهراوى) يه آوروپاليلر طرفندن ويريلن اسمدر، كه «ابو القاشم» دن غلطدر. [«ابو القاسم» مادەسنه مراجعت بيوريله.]

آلبوكرق (Albuquerque) بو اسمك عربيدن غلط اولديغى ظاهر ايسەده اصلنه موفق اولنەمامشدر. پورتكيزك اك مشهور قپودانلرندن اولوب، اسكى پورتكيز حكمدارلرندن متسلسل بر خاندانه منسوب اولەرق. ميلادك ١٤٥٣ تاريخنده (ليسبونه) قربنده طوغمشدر. ابتدا ١٥٠٣ ده زنكبار آطەسنى كشف، ١٥٠٧ ده جزيرة العربك (مسكت) شهرينى و١٥٠٨ ده هرمز بوغازينى ضبط ايتمكله، ١٥٠٩ ده اوطرفلرده كى پورتكيز مستملكاتنك خديوى اولوب، مليبار ساحلنده (غوآ) ياخود (كوا) شهرينى ضبط ومركز اتخاذيله، بتون مليبارى، سرنديب آطەسنى وملاقه شبه جزيرەسنى ضبط ايتمشدر. شرق وغربده بيوك برشهرت بولمش، و١٥١٥ ده هندستانك مذكور (غوآ) شهرنده وفات ايتمشدر. اوغلى (بلز آلفونس آلبوكرق) پدرينك ترجمهٔ حالنى يازمشدر. — بو خاندانه منسوب ينه (آلبوكرق) اسميله دها بر قاچ آدم ظهور ايتمشدر، كه اك مشهورلرى: ميلادك ١٣٥٠ تاريخنده قشتاله قرالى «غدار» (پدرو) نك وزيرى ايكن، نظردن دوشمكله عصيان ايتمش اولان (جوان آلفونس آلبوكرق) ايله فلنكلره قارشى برازيليايى محافظەيه كوندرلمش وعودتنده ١٦٢٨ تاريخنده پورتكيزده ظهور ايدن اختلالك باشليجه فاعللرندن بولنمش اولان (ماتياس آلبوكرق) در.

آلبوكرق (Albuquerque) اسپانيانك غرب طرفنده پورتكيز حدودى قربنده و(بادايوز) ايالتنده قضا مركزى بر قصبه اولوب، ٨٠٠٠ اهاليسى وخراب بر سورى واردر. — بو اسمله ممالك مجتمعەنك «يكى مكسيقه» جمهوريتنده وقتيله خيلى اهميتلى بولنمش اولان بركوچك قصبه بولنديغى كبى، برازيلياك (ميرانده) ايالتنده دخى بر كوچك قصبه واردر. — (آنتيل) جزايرينك غرب طرفنده وآمريقاى وسطينك (نيقاراغوآ) مملكتى ساحل شرقيسنه قريب دخى بو اسمله بر طاقم كوچك آطەلر بولنيور.

آلبوله (Albula) آلپ سلسلهٔ جبالنه مربوط بر طاغدر، كه اسويچرەنك (غريزون) ناحيەسنده واقع اولوب، ٣٤١٥ متره ارتفاعى واردر. — بوطاغك قربنده (آلبوله) بوغازى اسميله ٢٣١٣ متره ارتفاعنده بربوغاز واردر، كه اسكى روماليلر زماننده بر بيوك جادەنك ممرى بولنمش اولديغى كبى، شمدى دخى آرابه كچەبيلەجك مكمل بر شوسەسى واردر. — (آلبوله) نهرى اسميله بر نهر دخى واردر، كه بو طاغدن نبعان ايدەرك، بر قاچ دره دخى اخذ ايتدكدن صكره، (رين) ايرماغنه دوكيلور. — (آلبوله) قضاسى ٢٦ دائرهٔ بلديەدن مركب اولوب، ٦٤٦٠ اهاليسى واردر.

آلبومازار (Albumazar) مشاهير علماى اسلامدن علم هيئتده يد طولى صاحبى اولان (ابو معشر) ه آوروپاليلر طرفندن ويريلن اسمدر. [«ابو معشر» مادەسنه مراجعت بيوريله.]

آلبونی (Alboni) بولونیانك ١٨ نجی عصر میلادی رسساملرندن اولوب، فلنك رسساملرینك اصولنه پیرو اولمشدر.

آلبوهرا (Albuhera) یاخود البحیره [« آلبوفرا » مادەسنه مراجعت.]

آلبی (Albi یاخود Alby) فرانسەنك (تارن) ایالتنك مرکزی اولان بر شهردر، كه (تارن) نهرینك ساحل یسارنده و کوزل بر اوەده، پارسك ٧٧٩ کیلومترە جنوبنده واقع اولوب، ١٧٤٧٠ اهالیسی، مکمل مکتبلری، ١٤٠٠٠ جلدی حاوی کتبخانەسی، موزەخانەسی، تجارت، زراعت وصنایع جمعیتلری، دوکوملخانەلری، ایپلیکخانەلری، بز وسائر انواع منسوجات واسپارماچت فابریقەلری وحبوبات، شراب، زیتین وسائره تجارتی واردر. شهر طرز قدیم اوزره اولوب، حزن‌انکیز بر منظرەسی وآنجق کوزل بر تفرجکاهی ومصنع کلیسالری واردر. اسکی بر شهر اولوب، اسم قدیمی (آلبیغا)در. هجرت نبویەنك ١١٢ تاریخنده اندلسك فاتحلری اولان غزاة مسلمینك الینه کچوب، بعده (آلبیژوآ) قونتلغنك مرکزی اولمشیدی.

آلبیچی (Albizzi) فلورانسەنك پك نفوذلی بر خاندانی اولوب، اوندردنجی واون بشنجی عصر میلادیده زادکان طرفنی التزام ایتمش، ومدیچیس وآلبرتی خاندانلریله مخاصمەده بولنمشدر. بو خاندانك مؤسسی اولان (پیرآلبیچی) ١٣٧٢دن ١٣٧٨ە قدر ادارهٔ حکومته قاریشمش، ورقیبلرینی بسبتون مغلوب ایتمك اوزره ایکن، اونلر طرفندن قتل اولنمشدر. —— بونك یکنی (توماسو آلبیچی) خاندانی رأس ادارەیه اعاده ایله، عمیجەسنك انتقامنی آلمش، و١٣٨٢ دن ١٤١٧ تاریخنه قدر ادارهٔ حکومت ایتمشدر. —— بونك اوغلی (رنالدو آلبیچی) ١٤٢٩ ده رأس حکومتده کچوب، فلورانسه حکومتنی بر طاقم تشبثات غیر معقولەیه سوق ایتدیکیچون، ١٤٣٤ ده مدیچیس خاندانك رأس حکومته عودتیله، نفی اولنمش، وخاندانك غروب اقبالنه سبب اولمشدر.

آلبیچی (B. Albizzi) اون دردنجی عصر میلادی اواخرنده یاشامش بر راهبدر، كه منسوب بولندیغی طریقت رئیسنی حضرت عیسی ایله مقایسه ایدر بر کتاب یازمش اولدیغیچون، بین النصارا بیوك قیل وقاله سبب اولمش، وپروتستانلغك موجدی اولان (لوتر) ك دخی تعریضاتنه اوغرامشیدی.

آلبیژوآ (Albigeois) فرانسەنك (تارن) ایالتیله او جوارده دها بعض حوالی‌یی حاوی اولمق اوزره اسکی بر ایالتدر، كه (لانکدوق) خطەسندن معدود اولدیغی حالده، اوتەدن بری کندی قونتلریله اداره اولنه کلمش، وهجرت نبویەنك ١١٢ تاریخندن ١١٤ تاریخنەدك ایکی سنه اندلس حکومت اسلامیەسنك ید تصرفنده بولندقدن صکره، فرانسه قراللغی طرفندن استرداد اولنەرق، مؤخراً ینه بر قونتلق اولمش، ونهایت دره بکلکلرینك لغونده، قسم اعظمی (تارن) اسمیله بر ایالت اتخاذ اولنەرق، مرکز قدیمی اولان (آلبی) شهری دخی مرکز ایالت اولمشدر. بو ایالتك اکثر اهالیسی پروتستانلغی قبول ایتمش اولدقلرندن، مدت مدیده محاربات شدیدهٔ مذهبیه میدانی اولوب، پك وحشیانه ومتعصبانه دوکلمش قانلرله لکەدار اولمشدر.

آلبیس (Albis) اسویچرەنك (زوریخ) ناحیەسنده بر طاغدر، كه زوریخ کولیله متوازیاً و (سیهل) نهرینك ساحل یساری بوینجه شماله طوغری اوزانوب، طولی ½٢٠ کیلومترە، واك یوکسك ذروەسی اولان (هوتلیبرغ) تپەسنك ارتفاعی ٨٧٣ مترەدر.

آلبینوس قلودیوس سپتیمیوس —— (Clodius Septimius Albinus) (مارق اورل) و (قومود) زمانلرنده روما سردارلرندن اولوب، میلادك ١٩٣ تاریخنده (پرتیناقس) ك وقوع قتلنده (برتانیا) ده بولنان عسکرك قوماندانی بولنمغله، بر طرفدن رومادە (سپتیم سور) ایمپراطور اولدیغی حالده، برطرفدنده کندیسی برتانیاده ایمپراطورلغنی اعلان ایتمش؛ و (سپتیم سور) ابتدا بوکا مدارا کوسترەرك، ممالکی مقاسمه ایتمش ایسەده، بعده کندیسنه اعلان حرب ایله، مغلوب واسیر ایدوب، ١٩٧ ده قتل ایتمشدر.

آلبینوس (Albinus) اون سکزنجی عصر میلادیده آلمانیاده بر قاچ مشهور طبیب یتیشدیرمش بر عائلەدر.

آلبینووانوس (Albinovanus) اسکی رومانك آوغستوس زماننده یتیشمش برشاعردر، که برقاچ قصیده‌سی موجوددر.

آلبینی (Albini) ایتالیا رساملرندن اولوب، میلادك ١٥٦٨ تاریخنده طوغمش، و ١٦٤٦ ده وفات ایتمشدر.

آلبیوچی (Albioeci) فرانسه‌نك جنوب شرقیسنده (ریز) جوارلرنده بولنمش بر اسکی قومدر. بوکون اورالرده (آلبیوسق) اسمیله بر بیوك قریه واردر.

آلبیون (Albion) انکلتره‌نك وعلی‌الخصوص جنوب و شرق طرفلرینك اسم قدیمیدر. — بو اسم ایله ممالك مجتمعه‌ده دخی برقاچ کوچك قصبه بولنیور.

آلبیون (Nouvelle Albion) — یکی وقتیله آمریقای شمالینك بتون سواحل غربیه‌سنه، ومؤخراً یالکز قالیفورنیانك شمال طرفنه ویریلن اسم اولوب، بوکون متروکدر.

آلپ (Alpes) اوروپا قطعه‌سنك اك یوکسك طاغلری اولوب، بو قطعه‌نك اك مرتفع محلنی تشکیل ایدیورلر. بو طاغلر نصف دائره شکلنده بربیوك سلسله‌دن عبارتدر، که ایتالیانك شمال طرفنی احاطه، وفرانسه، اسویچره وآلمانیادن تفریق ایدیور. بو سلسله‌نك صرتی جنوه کورفزی جانب غربیسنده (نیسه) شهرینك اوستندن باشلایه‌رق، ونديك کورفزینك اك درین محلنده اولان (قارنرو) خلیجنه منتهی اولور، وبرقوللی‌ده شرقه طوغری اوزانه‌رق، تاویانه شهرینه قدر واصل اولور. بو صرتك ایکی کنارندن جنوبه طوغری ایکی اوزون شعبه اوزانیور، که بری ایتالیانك بر اوجندن او بر اوجنه قدر ممتد اولان (آپنین) سلسله‌سیدر؛ ودیکری دخی بلقان شبه جزیره‌سنه کیروب، و بر طرفدن شار و پندوس نامیله تا موره شبه جزیره‌سنك اوجنه ودیکر طرفدن دخی (بلقان) نامیله قره دکیزه قدر ممتد اولیور. بو شعبه‌لردن صرف نظر اولندیغی حالده، اصل آلپ جبالی شرقدن غربه قوش اوچومیله ١١٠٠ کیلومتره‌لك محلده ممتد اولوب، جنوبدن شماله اولان وسعتی دخی بوندن آشاغی دکلدر. بو طاغلر ایتالیا، فرانسه، اسویچره، آلمانیا وآوستریا دولتلری آره‌سنده وبو وجهله آوروپانك وسطینك تا اورته‌سنده واقعدر.

آلپ طاغلری آسیا وآمریقا طاغلری قدر یوکسك وجسیم دکل ایسه‌ده، اوروپا قطعه‌سنه کوره پك او اهمیتی حائز اولوب، کرك اهالینك لسان وملیتجه وکرك اراضینك احوال طبیعیه‌سنجه اوروپانك اورته‌سنده برحد فاصل یرینی طوتیور. مائله‌لری اوروپانك درت طرفنه طوغری ممتد اولوب، اتکلرندن نبعان ایدن نهرلردن (پو) و (آدیج) وندیك کورفزینه (رون) غربی آق دکیزه، (رین) بحر شمالی‌یه و(طونه) قره دکیزه دوکیلور. آلپ طاغلرینك جنوب طرفی دیك وصرب اولوب، لومباردیا اووه‌سنك شمالنده بوینه اوزانیر یوکسك بر دیوار صورتنده‌در. شمال طرفی ایسه بر سطح مائل صورتنده اولوب، شماله طوغری متوازیاً ممتد اولان شعبه‌لری آره‌لرنده برطاقم کوزل وادیلر وبایرلر تشکیل ایدیورلر، که اسویچره‌نك بتونیله باویره‌نك جنوب قسمی بو سطح مائلك اوزرنده واقعدر. بو طاغلرك اورته‌سی مرتفع ودائمی صورتده قارله مستور برطاقم صرتلردن عبارتدر، که بونلرك نقطهٔ التصاقنده اك یوکسکلری اولان (سنت غوتارد) طاغی بولنیور؛ ویوقاریده ذکر اولنان درت ایرماق بونك یانلرندن نبعان ایدیور. (سنت غوتارد) آلپ طاغلرینك اك یوکسکی اولدیغی حالده، آلپ طاغلرینك اك مرتفع ذروه‌لری بونده اولمیوب، بوندن آلچق اولان دیکر بعض طاغلرده بولنان (مونت بلانق) و (مونت روز) ذروه‌لریدر. سنت غوتاردك اك یوکسك محلی ٣٢٠٠ متره ارتفاعنده اولدیغی حالده، (مونت بلانق) ك ارتفاعی ٤٨١٠ متره‌در. اسویچره‌دن ایتالیایه چکید ویرن سنت غوتارد بوغازی دخی ٢١١٤ متره ارتفاعنده‌در.

آلپ طاغلرینك بر خاصه‌سی واردر، که اووه منتظم ودوز صرتلر وصره‌لر تشکیل ایتمیوب، یلدیز شکلنده هر طرفه شعاعلر صالمسی، وکرك مرکزنده کرك بو شعاعلرده هر طرفدن سیوری وغریب الشکل ذروه‌لر یوکسلمسیدر. بو ذروه‌لرك دائمی صورتده قار وبوزله مستور اولمسی، اك یوکسك محللرندن وقت وقت قار وبوز یغینلرینك قوپوب، یووارلنمسی، وعلی‌الخصوص بو طاغلرك آلتلرنده کرك اسویچره‌ده

وکرك فرانسه، ایتالیا وآوستریاده بولنان متعدد کوللرك منظرهٔ میناقامی آلپ طاغلرینه شایان تماشا وجالب حیرت بر حال قزاندیریور.

آلپ سلسله‌سنك مبدئی یعنی آلپ ایله آپن سلسله‌لرینك محل التصاقی حقنده اختلاف واقع اولوب، اکثریا (سان برناردو) بوغازی مبدأ اتخاذ اولنیور، که محل مذکورده سلسلتینك ارتفاعی ١٠٠٦ متره‌یه قدر تنزل ایدیور. اورادن باشلایه‌رق شرق طرفنده‌کی منتهاسنه قدر آلپ طاغلری ٨ سلسله‌یه منقسم اولور، که بو سلسله‌لردن هر برینك طولی وهر برنده بولنان ذروه وبوغازلرك ارتفاعی بر وجه زیر بیان اولنور:

١. ساحلی آلب سلسله‌سی (Alpes Mariti-mes) ایتالیا ایله فرانسه آره‌سنده جنوبدن شماله ممتد اولوب، (سان برناردو) بوغازندن (ویزو) طاغنه‌قدر ١٩٠ کیلومتره‌در.

(تنده بوغازی) ١٧٩٥ متره.
(آنشاسترای) طاغی ٢٩٧١ متره.
(آرژانتیره) بوغازی ٢٠٣١ متره.
(آنیلو) بوغازی ٣٢٤٥ متره.
(ویزو) طاغی ٣٨٤٠ متره.

٢. قوتیان آلب سلسله‌سی (A. Cottiens) ینه ایتالیا ایله فرانسه آره‌سنده جنوبدن شماله ممتد اولوب، (ویزو) طاغندن (مونت سنیس) ه قدر ١٦٠ کیلومتره‌در.

(ژنوره) طاغنك بوغازی ١٨٦٥ متره.
(مونت سنیس) ده ناپولیون طریقنك اك مرتفع محلی ٢٠٦٦ متره.
دمیر یول تونلی ١٣٥٥ متره.

٣. غره آلب سلسله‌سی (A. Grées)، ینه ایتالیا ایله فرانسه آره‌سنده جنوبدن شماله ممتد اولوب، مونت سنیسدن (مونت بلانق) ه قدر ١٠٠ کیلومتره‌در.

(لاوانه) ذروه‌سی ٣٧٠ متره.
«بیوك قاصه» ذروه‌سی ٣٨٨٣ متره.
«کوچك سنت برنارد» بچیدی ٢١٧٧ متره.

ا٤ بو کسکلری اولان آلپ سلسله‌لری

٤. پنین آلب سلسله‌سی (A. Pennines) ایتالیا ایله اسویچره آره‌سنده غرب جنوبیدن شرق شمالی‌یه ممتد اولوب، مونت بلانقدن (سنت غوتارد) طاغنه قدر ١٦٠ کیلومتره‌در.

(مونت بلانق) یعنی «آق طاغ» ٤٨١٠ متره.
بیوك (سنت برنارد) بچیدی ٢٤٧٢ متره.
بیوك (قومبن) طاغی ٤٣١٧ متره.
(سرون) طاغی ٤٤٨٢ متره.
سرون بوغازی متره ٤٤١٠.
(مونت روز) یعنی «پنبه طاغ» ٤٦٣٦ متره.
(سمپلون) بوغازی ٢٠٢٠ متره.

٥. لپونتیان آلب سلسله‌سی (A. Léponti-ennes) ینه ایتالیا ایله اسویچره آره‌سنده غرب شمالیدن شرق جنوبی‌یه ممتد اولوب، سنت غوتارد طاغندن (برنینا) طاغنه قدر ١٦٠ کیلومتره‌در.

(سنت غوتارد) طاغنك ذروه‌سی ٣٢٠٠ متره.
(فینستراورن) ذروه‌سی ٤٣٦٢ متره.
(فورقه) بوغازی ٢٤٥٩ متره.
(آدوله) طاغی ٣٣١٥ متره.
(لوقمانیه) بوغازی ١٩١٧ متره.
(برناردینو) بچیدی ٢٠٦٣ متره.
(اسپلوکن) ذروه‌سی ٢٨٥٠ متره.
(اسپلوکن) بوغازی ٢١١٧ متره.
(مالویه) بوغازی ١٨١١ متره.
(برنینا) ذروه‌سی ٤٠٥٢ متره.
(برنینا) بوغازی ٢٣٣٤ متره.

٦. رتیق آلب سلسله‌سی (A. Rhétiques)، ابتدا ایتالیا ایله اسویچره آره‌سنده وبعده آوستریانك تیرول خطه‌سی ایچنده غربدن شرقه ممتد اولوب، برنینا طاغندن (درایهر نسپیچ) طاغنه قدر ٣٣٠ کیلومتره‌در.

(اورتلرسپیچ) طاغی ٣٩٠٧ متره.
(آداملو) طاغی ٣٥٥٦ متره.
(رخن) بوغازی ١٤٤٥ متره.
(برنر) بوغازی ١٤٢٠ متره.
(درایهر نسپیچ) طاغی ٣٥٨٥ متره.

٧. قارنیق آلب سلسله‌سی (A.Carniques) آوستریا ایله ایتالیانك وندیك خطه‌سی آره‌سنده غربدن شرقه ممتد اولوب، درایهر-نسپیچ طاغندن (ترغلو) طاغنه قدر ١٨٠ کیلومتره‌در.

(توبلاخ) بوغازی ١٢٢٤ متره.
(تارویس) بوغازی ٨١٤ متره.
(ترغلو) طاغی ٢٨٦١ متره.

(نوریق) آلب شعبه‌سنده (غروس غلوقز) طاغی ۳۷۹۵ متره.
شعبهٔ مذکوره‌ده (سه‌رینغ) بوغازی ۸۸۱ متره.

۸. یولیا آلب سلسله‌سی (A. Juliennes) آوستریانك (قارنیوله) ایله (استریا) خطه‌لری آره‌سنده شمال غربیدن جنوب شرقی‌یه ممتد اولوب، ترغلو طاغندن (بیتواری) طاغنه قدر ۳۶۰ کیلومتره‌در.

(اشنبرغ) طاغی ۱۸۳۱ متره.
(پردیل) بوغازی ۱۱۶۸ متره.
(آدلشبرغ) بوغازی ۵۲۰ متره.

بو جدولدن آکلاشلدیغی اوزره، ایتالیا ایله سائر اوروپا آره‌سنده بر سد سدید حکمنده اولان وآلمانیا ایله آق دکیز آره‌سنه حائل اولان آلپ سلسله‌سی بر دوزی‌یه کیتمیوب، بر چوق یرلرنده بر طاقم بوغازلر وکچیدلر تشکیل ایدیورسه‌ده، بونلرك‌ده حال طبیعیلری مرور وعبوره پك مساعد اولمیوب، دهشتلی اوچوروملری واردر، وآنجق بر قاچی انسان ایله آرابه ایله کچیله بیله‌جك حاله قونلمشدر. دمیر یوللرك اختلاطنه دخی مانع اوله‌میوب، بر قاچ یرندن شمندوفر خطی اوستندن وایکی یرده دخی آلتلرندن کچیور، که بونلرده (مونت سنیس) ایله (سنت غوتارد) تونللری اولوب، مدنیت حاضره‌نك موفقیات خارقه‌سندن معدوددرلر.

آلپ طاغلرینك حاوی اولدقلری اراضی ارتفاع وهوا ومحصولاتجه اوچ صره‌یه تقسیم اولنه بیلیر: برنجی صره باغك یتیشه‌مدیکی ارتفاعدن یعنی جنوب طرفنده ۷۰۰ و ۷۵۰ وشمال طرفنده ۵۰۰ و ۵۵۰ متره‌لك ارتفاعدن باشلایه‌رق، ۱۳۰۰ ونهایت ۱۵۰۰ متره‌لك ارتفاعه قدر ممتد اولان آلچق طاغلر وطاغ اتکلریله بایر ودره‌لردر، که غایت کوزل ودلنشین یرلر اولوب، بو صره‌ده حبوبات متنوعه ایله اشجار مثمره واورمان آغاجلرینك انواعی یتیشیر؛ وجسیم شهرلر یوغیسه‌ده، غایت کوزل کوچك قصبه‌لر وقریه‌لر وپك مفرح کوشکلر وصیفیه‌لر بولنیور. ایکنجی صره برنجی صره‌نك بیتدیکی یردن باشلایه‌رق، ۲۷۰۰ متره‌لك ارتفاعه قدر چیقار، واقالیم بارده‌یه مخصوص چام کبی بعض آغاجلری دخی وار ایسه‌ده، باشلیجه مرعالرله مستوردر. بو مرعالرك اوتی هر نه قدر قیصه وسیرك ایسه‌ده، حیوانات حقنده غایت نافع اولوب، اورالرده اوتلایان حیوانانك ات وسوتیله سوتدن حاصل اولان پینیر ویاغ کبی محصوللری بینظیردر. بو صره‌نك آشاغی طرفلری صیغیره ویوقاریلری یالکز قویونه مخصوص اوله‌رق، کلیتلی حیوانات بسلنیور؛ وشهر وقریه بولنمیوب یالکز چوبان قلبه‌لری بولنیور. اوچنجی صره ایکنجی صره‌نك بیتدیکی یردن باشلایه‌رق الك یوکسك ذروه‌لره قدر قارله مستور اولان محللری حاویدر، که بونده حیوان ونبات بولنمیوب، آنجق یاز قیش اکسیك اولمیان قارلر تولید ایتدکلری متعدد نهرلرله اوروپانك اکثر طرفلرینی سقی واحیا ایدیور.

آلپ { فرانسه‌ده بو نامله اوچ ایالت بولنوب، برینه «ساحلی آلپ» (Alpes Maritimes)، برینه «آشاغی آلپ» (Basses Alpes)، برینده «یوقاری آلپ» (Hautes Alpes) دیرلر، که اوچی‌ده آلپ طاغلرینك غربی اتکلرنده واقعدر.

آلپ { ساحلی — (Alpes Maritimes) فرانسه‌نك منتهای جنوب شرقیسنده واقع بر ایالتی اولوب، ۱۸۶۰ ده فرانسه‌یه کچمش اولان (نیسه) قونتلغیله (وار) ایالتندن آیریلان (غراس) قضاسندن عبارت، وفرانسه‌یی ایتالیادن آیران ساحلی آلپ سلسله‌سنك غربی اتکنده واقعدر. بو ایالت ۴۴° ۳۰′ ایله ۴۳° ۳′ عرض شمالی و ۴° ۲۰′ ایله ۵° ۲۰′ طول شرقی آره‌سنده واقع اولوب، شرقاً وشمالاً آلپ سلسله‌سنك صرتیله ایتالیادن آیرلمشدر. غرباً (وار) و (آشاغی آلپ) ایالتلریله، جنوباً دخی آق دکیزله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۳۹۲۶ مربع کیلومتره، واهالیسی ۲۳۸٫۰۵۷ کشیدر، که هر کیلومتره باشنه ۶۰ کشی دوشیور. مرکزی آق دکیز ساحلنده اولوب هواسنك لطافت وملایمتیله مشهور اولان (نیسه) شهریدر. اراضیسی عمومیت اوزره طاغلق ایسه‌ده، طاغلری اورمانلر ومرعالرله مستور وغایت کوزل اولدیغی کبی (نیسه) و (غراس) جهتلرنده غایت منبت اووه‌لری دخی واردر. سواحلی بر قاچ کورفز ولیمانی حاویدر. آلپ سلسله‌سندن اوچ شعبه آیریلوب، بو ایالتك ایچنده شمالدن جنوبه طوغری ممتد اولورلر، وآره‌لرنده بر طاقم کوزل وادیلر تشکیل ایدرلر. ایا-

لنك ايچنده آقان صولر باشليجه (وار) اسميله بر نهره جمع اولنه‌رق، (نيسه) شهرينك غرب طرفنده دكيزه منصب اولورلر. بو نهرك صول طرفنده نيسه‌نك ايچندن كچن (پايون)، وصاغ طرفنده دخی (سياتيه) و (لوپ) اسملريله اوچ كوچك نهر دخی آقيور. بو ايالتك هواسی طاغلرده يابس وسريع التحول ايسه‌ده، آلچق طرفلری وساحللری شمال وشمال شرقی روزكارلرندن محافظه‌لی اولمغله، علی الخصوص قيشين پك معتدل وملايم بر هوا ايله ممتازدرلر. (نيسه) و (قان) شهرلری فرانسه‌نك وبلكه بتون اوروپانك قيش ايچون تبديل هوا محللريدر. محصولاتی حبوبات متنوعه ايله اوزوم، پورتقال، ليمون، زيتون، دود، توتون وسائره‌دن عبارتدر. عطريات استحصالی ايچون پك چوق چيچك دخی يتيشديريلير. شوسه وجاده‌لری وسائر طرق مكمل اولوب، مارسليادن ايتاليايه كيدن دمير يول خطی دخی جنوب جهتنده سواحل بوينجه كچر. صنايع وتجارتی باشليجه چيچك صويی وانواع عطرياتله ايپك، بال، صابون، زيتون ياغی، شراب، ميوه وسائره‌يه منحصردر. ايالت اوچ قضادن مركب اولوب، مركزلری (نيسه)، (غراس) و (پوژه‌تنيه) شهرلريدر. بو اوچ قضا ٢٥ ناحيه و ١٥٠ دائرهٔ بلديه‌يی حاويدر. اهاليسی همان كاملاً قتوليك اولوب، بر قسمی ايتاليالیدر.

آلپ { آشاغی — (Basses Alpes) فرانسه‌نك جنوب شرقی جهتنده‌كی ايالاتندن بر ايالت اولوب، شرقاً «ساحلی آلپ» سلسله‌سيله ايتاليادن، وبو سلسله‌نك بر شعبه‌سيله «ساحلی آلپ» ايالتندن آيرلمشدر؛ جنوباً (وار)، غرباً (ووقلوز)، شمالاً دخی (درومه) و«يوقاری آلپ» ايالتلريله محدود ومحاطدر. جنوب غربيدن شمال شرقيه اولان طول اعظمی ١٧٥ كيلومتره اولوب، عرض اعظمی ايسه بونك نصفی راده‌لرنده‌در. مساحهٔ سطحيه‌سی ٦٩٥٤ مربع كيلومتره اولوب، ١٣٩ ٤٩٤ اهاليسی واردر؛ كه هر مربع كيلومتره باشنه ١٨ كشی دوشيور. ايالتك حدود شرقيه‌سنده آلپ سلسله‌سی صرتندن بر چوق شعبه‌لر آيريلوب، غربه طوغری ايالتك اوبر اوجنه ممتد اولمغله، بو شعبه‌لرك بعضيسی ٣٠٠٠ متره‌دن زياده يوكسك وصرب اولديغندن، عموميت اوزره ايالتك اراضيسی طاغلق اولوب، بو طاغلرك آره‌سنده طار ودرين بر طاقم واديلر بولنيور. بو طاغلرك اكثريسی طاشلق وچپلاق اولوب، يوكسك محللری دخی قارله مستور بولنديغندن، قارلر اريديكی وياغمور ياغديغی وقت پك خيرلی ودهشتلی سيللر آقار؛ والحاصل اكثر محللری پك‌ده قابل سكنی دكلدر. (رون) ايرماغنك تابعلرندن (دورانسه) نهری آلپ سلسله‌سندن نبعانله، ايالتك حدود شماليه‌سنی طولاشدقدن صكره، ايالتك غربی قسمنك اورته‌سندن كچه‌رك، بر چوق نهرلر دخی اخذ ايدر، كه بونلرك اك بيوكلری جنوب طرفنده‌كی (وردون) واورته‌ده‌كی (آسه) و(بلئونه) نهرلريدر. ايالتك ايچنده صنايع هيچ مثابه‌سنده اولوب، زراعته دخی اراضينك عدم مساعده‌سيله، يالكز آلچق محللرده وبعض واديلرده حبوبات متنوعه ايله كنوير، وجنوب طرفنده زيتون وبادم آغاجلری زرع وغرس اولنيور. بو ايالتك باشليجه ثروتی اغنامدن اولوب، يازين ٤٠٠ ٠٠٠ قدر اغنام طاغلره سوق اولنور. معادنی ومرمر اوجاقلريله معدن صولری چوق ايسه‌ده، معدنلرينك اكثريسی الآن اخراج اولنمامقده‌در. ايالت وجه‌آتی اوزره منقسمدر:

قضا	ناحيه	دائرهٔ بلديه
بارسلونته	٤	٢٠
قاستلانه	٦	٤٨
دينيه	٩	٨٤
فورقالكيه	٦	٥٠
سيسترون	٥	٤٩

كرك مركز ايالت اولان (دينيه) وكرك (بارسلونته) و (سيسترون) كبی قضا مركزلری كوچك قصبه‌لردن عبارت اولوب، ايالتك بيوك شهرلری يوقدر. يوللری نسبةً آز اولوب، يالكز بر دمير يول خطی ايچندن كچيور، واوندن برايكی كوچك شعبه‌آيريليور.

آلپ { يوقاری — (Hautes Alpes) فرانسه‌نك شرق جنوبی جهتنده‌كی ايالاتندن اولوب، قسم اعظمی اسكی (دوفينه) ايالتندن عبارتدر، وبركوچك قسمی دخی (پرووانسه) خطه‌سندن مأخوذدر. بو ايالت ′١١ °٤٤ ايله ′٨ °٤٥ عرض شمالی و ′١٦ °٣ ايله ″٤٥ ′٤٢ °٤ طول شرقی آره‌سنده واقع اولوب، شرقاً آلپ سلسله‌سنك صرتيله ايتاليادن آيرلمشدر؛ وشمالاً (ساووآ)، شمال

غربی طرفندن (ایزره)، غرباً (درومه)، جنوباً دخی «آشاغی آلپ) ایالتلریله محدوددر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۵۵۸۹ مربع کیلومتره اولوب، ۱۲۲۹۲۴ اهالیسی واردر، که هر مربع کیلومتره باشنه ۲۲ کشی دوشر. بو ایالتك اراضیسی، فرانسه‌نك اخیراً التحاق ایتمش اولدیغی ساووآدن صکره، بو دولتك اك مرتفع محلی اولوب، آلپ سلسله‌سنك غربه طوغری اوزانان بر طاقم شعبه‌لرندن عبارتدر، که بونلرك اك بیوکلری ایالتك شمال طرفنده اولان (پلوو) و(تابور) ایله جنوب جهتنده‌کی (پارپیون) ووسطده اولان (اسکی قایوت) طاغلریدر. (پلوو) طاغنك اك مرتفع ذروه‌سی ۴۱۰۳ متره ارتفاعنده اولوب، دیگرلری دخی ۳۵۰۰ متره‌دن آشاغی دکلدر. بو طاغلرك ذروه‌لری وشاهقه‌لری دائمی صورتده قارله مستور اولوب، اتکلرینك بعضیسی اورمانله وآلچق طرفلری باغ واشجار مثمره ایله مستور ایسه‌ده، اکثر جهتلری وعلی الخصوص جنوب طرفلری طاشلق وقورو اولوب، آقان سیللردن پك دهشتلی بر منظره ارائه ایدیور. بو ایالتك اراضیسی (رون) ایرماغی حوضه‌سنه تابع اولوب، اکثر طرفلرینك صولری بو ایرماغك تابعلرندن (دورانسه) نهرینه دوکیلور. بو نهر مجراسنك ۱۱۰ کیلومتره‌لك یری ومنبعی بو ایالتك ایچنده اولوب، (کیزان)، (ژیرونده)، (کیل)، (اوبای) چایلرینی دخی اخذ ایدر. شمال غربی طرفنده دخی (دراق) چایی (رومانش) و(سوارس) چایلریله دخی برلشه‌رك، ینه (رون) ایرماغی تابعلرندن (ایزره) نهرینه دوکیلور. ایالتك منتهای غربنده آقان ایکی کوچك چای ایسه ینه (رون) ایرماغی تابعلرندن (ایغ) نهرینه منصب اولور. یوکسك محللرینك هواسی پك صوغوق اولوب، قیشی یدی آی شدتله حکمنی سورر ایسه‌ده، آلچق یرلرنده ونهرلرك وادیلرنده هوا دها ملایم اولوب، زیتون آغاجی دخی یتیشیر. بو ایالت ثروت وزراعتجه فرانسه ایالتلرینك اك کریسنده اولوب، هر نه قدر اراضینك باغ وپاتاته یتیشدیرمکه استعدادی وار ایسه‌ده، باغلری فیلوکسرادن خراب واورمانلری دخی تلف اولمش اولدیغندن، هر نوع مزروعاتی کریدر، واپك چیقارمغه مخصوص اولان دود آغاجلری دخی اکسلمکده‌در. چکیلری چوق اولوب، بر نوع پینیر یاپیلیر، ویپاغیسی کوزل بر

نوع مرینوس قویونلری واردر. طاغلرنده آو حیوانلرینك انواعی بولنور. یوللری آز وغیر کافی اولوب، تجارتی پك کوشکدر، وصنایع محلیه آز مقدارده ایپك اخراجیله یوکدن بعض قبا منسوجاته منحصردر. یوقاری آلپ ایالتی اوچ قضادن مرکب اولوب، مرکز ایالت (غاپ) شهری، ودیگر ایکی قضانك مرکزلری (بریانسون) و(آمبرون) قصبه‌لریدر. بو اوچ قضا ۲۴ ناحیه و ۱۸۹ دائرهٔ بلدیه‌یی حاویدر. مرکز ایالتده بر مکتب اعدادی، بر دار المعلمین وبر دار المعلمات وبتون ایالتده ۶۱۷ مکاتب ابتدائیه موجوددر. اهالیسی فرانسزجه‌دن زیاده ایتالیانجه‌یه قریب بر طاقم لسانلرله متکلم ایسه‌ده، مکتبلر سایه‌سنده فرانسزجه کوندن کونه ترقی ایتمکده، ولسان محلی اونودلمقده‌در.

آلپاوت { معمورة العزیز ولایتنده خرپوت سنجاق وقضاسنه ملحق ناحیه مرکزی بیوجك بر قریه‌در.

آلپسپیچ { (Alpspitz) آلپ سلسله‌سنك باویره‌ده‌کی شعبه‌سنك بر ذروه‌سیدر، که ۸۴۳۰ قدم ارتفاعنده اولوب، اتکلرندن نبعان ایله طونه‌یه دوکیلن بر قاچ چای بو ذروه‌یی شعبه‌نك سائر طرفلرندن آیره‌رق، منفرد بر طاغ حالنده براقشدر.

آلپن { (Alpin) ایتالیا اطبا وعلمای نباتیوننـدن اولوب، میلادك ۱۵۵۳ تاریخنده طوغمش، و۱۶۱۷ تاریخنده وفات ایتمشدر. کندیسی بر طبیب اوغلی اولدیغی حالده، علم نباتاته زیاده‌ده‌سیله میل ومحبتی اولوب، محضا تحریات نباتیه اجراسیچون، مصره عزیمتله، اوراده بر قاچ سنه اقامت ایده‌رك، نباتات محلیه حقنده بر طاقم تحریات نافعه‌یه موفق اولدقدن صکره، ایتالیایه عودتله، مشهور (آندریا دوریا) دونغاسی سر طبابتنه تعیین اولنمش؛ وبعده (پادوه) دار الفنوننده علم نباتات معلمی اولمشیدی. مصرك نباتات وتاریخ طبیعیسنه دائر مکمل بر اثری ونباتات وطبه متعلق دیگر بر قاچ تألیفاتی واردر.

آلپوجاراس { (Alpujarras) اسپانیانك جنوب جهتنده غرناطه ایالتنده بر قضادر، که طاغلق اراضیدن عبارت اولوب،

ساحله متوازیاً (مرتله) دن (المریه) یه قدر غربدن شرقه ١٠٠ کیلومترهلك مسافه‌ده ممتد اولور. عرضی ایسه ٤٥٠ کیلومتره‌در. مرکزی (اوجیجار) قصبه‌سیدر. مرعالری چوق بر محل اولوب، خیلی معدنلری دخی واردر. بعض اوروپا جغرافیونی بو قطعه‌نك عربلرك (البشارات) دیدکلری محل اولوب اسمنك دخی بو اسم عربیدن غلط اولدیغنی التزام ایتمشلر ایسه‌ده، عرب جغرافیونك تعریفندن آکلاشلدیغنه کوره، (بشارات) قطعه‌سی بونك شمال طرفنده واقع اولوب، مرکزی الیوم (جائن) دنیلن (جیان) قصبه‌سیدر؛ و (آلپوجاراس) ك یرینه (البجایه) قطعه‌سی بولنیور، که مرکزی الیوم (برجا) دنیلن (برجه) قصبه‌سی ایدی. ذاتاً (آلبوجاراس) اسمنك (البجایه) اسمندن غلط اولمسی احتماله دها قریبدر. اندلس اهل اسلامی غرناطه‌یی دخی فوت ایتدکدن صکره بو قطعه‌نك طاغلرینه چکیلوب، خیلی وقت مستقل بر حالده یاشامش؛ و ١٠١٩ تاریخ هجریسنده اجدادلرینك ملکنی استرداده قیام ایله، اوچنجی فلیپك عسکریله مدت مدیده مردانه وجانسپارانه جنك ایده‌رك، جمله‌سی تلف اولنجه‌یه قدر مقاومت ایتمشلردر.

آلتاغراجیا (Altagracia) بو اسمله آمریقای جنوبیده اوچ قصبه اولوب، بری (آرجنتین) جمهوریتنك قوردووه (یاخود قرطبه) ایالتنده، ودیکر ایکیسی (ونزوئلا) جمهوریتنك (آنغوستره) و (ماراقایبو) ایالتلرنده واقعدر.

آلتاماها (Altamaha) ممالك مجتمعه‌نك «کورجستان» جمهوریتنده بر نهردر، که (اوقونی) و(اوقولجی) چایلرینك برلشمسندن حاصل اولور. بو ایکی چای جمهوریتك شمالنده‌کی طاغلردن نبعان، وجنوب شرقیه طوغری متوازیاً جریانله، ٥٠٠ کیلومتره قطع ایتدکدن صکره، (آلتاماها) نامیله برلشیرلر. (آلتاماها) نهری ینه او استقامتده دوامله، غیر منبت وچام آغاجلرینی حاوی قوملق بر اووه‌نك ایچنده ٢٢٠ کیلومترهلك جریاندن صکره، (داریان) شهرینك ١٩ کیلومتره آشاغیسنده بر قاچ قوله آیریله‌رق؛ بحر محیط آطلانتی‌یه منصب اولور. کرك کندیسی وکرك تابعلری سیر سفائنه صالحدر.

آلتاموره (Altamura) ایتالیانك (باری) ایالتنده وباری شهرینك ٤٨ کیلومتره جنوب غربیسنده قضا مرکزی بر شهردر، که منبت اراضی اورته‌سنده بر کوزل تپه‌نك اوزرنده واقع اولوب، ١٨٠٠٠ اهالیسی واردر.

آلتامیرا (Altamira) اسپانیاده (تاج) ایله (وادی‌یانه) نهرلرینك حوضه‌لری آره‌سنده بر طاغ سلسله‌سیدر، که شرق طرفندن تولده (یعنی طلیطله) طاغلریله وغرب جهتندن (وادی لوب) طاغلریله کسب ارتباط ایدیور. — بو اسمله مکسیقه‌ده دخی بر کوچك قصبه بولنیور، که ساحل شرقیه قریب اولوب، بطاقلق وهواسی وخیم بر محله‌در.

آلتاویلا (Altavilla) ایتالیانك (پرنچیپاته اولتریور) ایالتده بر قصبه اولوب، ٣٣٠٠ اهالیسی ومعدن صولری واردر. بو اسمله ایتالیاده دها بر قاچ قصبه وبیوك قریه بولندیغندن بوکا (آلتاویلا ایرپینا) دیرلر. — (پرنچیپاته چیتریور) ایالتنده بو اسمله بولنان و ٣١١٠ اهالیسی اولان دیکر بر قصبه‌یه (آلتاویلا سیلنتینا) دیرلر. — سیجیلیانك پالرمو ایالتنده دخی (آلتاویلا میلیچیا) اسمیله ساحلده بر ناحیه واردر.

آلتای (Altaï) اسم اصلیسی اولان (آلتون طاغ) دن غلطدر. [«آلتون طاغ» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آلتایی (Altaïque) آلتون طاغه نسبتله امم والسنهٔ تورانیه‌یه ویریلن اسمدر. [«تورانی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آلتدورف (Altdorf) آلمانجه «اسکی کوی» دیمك اولمغله، آلمانیاده بو اسمله بر قاچ قریه بولندیغی کبی، باویره‌نك «وسطی فرانقونیا» ایالتنده بر قصبه دخی واردر. که (نورنبرغ) قضاسنده ونورنبرغ شهرینك ٢٢ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقع اولوب، ٣١٦٠ اهالیسی ومعدن‌کوریله غریب بر مغاره‌سی واردر، که اوستندن صو طاملیوب، اشکال مختلفده تحجر ایدر.

آلتدورف (Altdorf) اسویچره هیئت متفقه‌سنی تشکیل ایدن نواحیدن (اوری) نك مرکزی اولان بر قریه‌در، که (برنه) شهرینك ١٦٠ کیلومتره شرق جنوبیسنده و(زوریخ)ك

۷۰ کیلومتره جنوبنـده و ٤٤٧ مترهلك ارتفاعده واقع اولوب، ۲۲۲٤ اهالیسی واردر. بو قریه اسویچره‌یه حریتی قزاندیرمش اولان (کویوم تل) ك ماجرای مشهورینك محل وقوعی اولمغله، شهرت بولـوب، قهرمان مذکورك بو قریه‌ده بر هیکلی دخی رکز اولنمشدر.

آلترینغهام (Altringham) انکلتره‌نك (چستر) قضاسنده وچستر شهرینك ٤٥ کیلومتره شمال شرقیسنده و (مانچستر) ك ۱۳ کیلومتره جنوب غربیسنده واقع برقصبه اولوب، ۸٤۷۸ اهالیسی وحیوانات بازاری واردر.

آلتستاتن (Altstætten) اسویچره‌نك (سنت غال) ناحیه‌سنده بر قصبه‌در، که (اوبرهاینتال) قضاسنك مرکزی اولوب، (آلپستاین) طاغنك باغلرله واشجار مثمره ایله مستور بر وادیسنده واقع و ۷٥۷٥ اهالیی جامعدر. کوکوزدلی معدن صولری، ایپك پاموق وبویوك اقشه فابریقه‌لری، کوزل برکتبخانه‌سی، هفته‌ده برکره اجتماع ایدر بازاری وسنه‌ده اوچ دفعه پنایری واردر. قضاسنك اهالیسی ۱٦۳۲۷ کشیدر.

آلتکیرخ (Altkirch) آلساس ولورن قطعه‌سنده برکوچك قصبه‌در، که فرانسه‌نك اداره‌سنده ایکن «یوقاری رین» ایالتنك بر قضاسنك مرکزی ایدی. ۲۹٥٥ اهالیسی واردر.

آلتمارق (Altmark) پروسیه‌ده (ساقسه) ایالتنك قسم شمالیسی اولوب، وقتیله آیریجه بر ایالت اعتبار اولنوردی. پروسیه قراللغی اك اول یعنی ۹۲۸ تاریخ میلادیسنده بو کوچك پرده تشکل ایدوب، مرور زمانله توسع، ونهایت بتون آلمانیایی استیلا ایتمشدر.

آلتمول (Altmühl) باویره‌نك فرانقونیا ایالتنده بر نهردر، که ابتدا جنوب شرقیه وبعده شرقه طوغری آقه‌رق، ۱٦۰ کیلومتره قطع ایتدکدن صکره، صولدن طونه‌یه منصب اولور. اخیراً بو نهردن (رین) ایرماغنه قدر بر قنال کشاد اولنه‌رق، رین ایله طونه وبونلرك واسطه‌سیله قره دکیزله شمال دکیزی بیننده اختلاط حاصل اولمشدر. بو قنالك کشادی اك اول بیوك شارلمان طرفندن نیت اولنمشیدی.

آلتن (Alten) نوروجك وسطلرنده (فینمارکن) ایالتنده برکوچك قصبه‌در، که (آلتن) نهرینك منصبنده و ′٥٥ °٦۹ عرض شمالی ایله ″۲۱ ′٤٤ °۲۰ طول شرقیسنده واقع اولوب، جوارلرنده آرپه وپتاته حاصل اولور، وکرهٔ ارضك مقنن صوزنده حاصلات ویرر یرلرك اك شمالیسیدر.

آلتن (J. Althen) ژان — عن‌اصل ایرانلی اولوب، ولایات ایرانیه‌دن برینك والیسنك اوغلی ایکن، باباسنك طهماسب قولی خان طرفندن قتلی اوزرینه، کندیسی دخی اسیر طوتلمش؛ وبر تقریبله فرار ایدوب، فرانسه‌یه قاچمش؛ وتنصر ایدوب، فرانسه‌نك بعض ایالتلرینه کوك بویا زرعنی وایپكك اصلاحی اصولنی اوکرتمکله، بیوك بر ثروت حصولنه سبب اولدیغندن، (آوینیون) ایالتنده ۱۸٤٦ سنه‌سنده کندیسنه بر هیکل رکز اولنمشدر. میلادك ۱۷۱۰ تاریخنده طوغـوب، ۱۷۷٤ ده وفات ایتمشدر.

آلتنا (Altena) پروسیه‌نك غرب طرفنده (وستفالیا) ایالتنده بر نهردر، که (رین) ایرماغی حوضه‌سنده (لیپه) نهرینه دوکیلن (آلمه) چاینه منصب اولور. ۳۸ کیلومتره طولنده اولان مجراسنده درت دفعه یرك آلتنه غائب اولوب، برآز آشاغیده ینه میدانه چیقمسی غرائبدندر. (آلمه) ایله برلشدکدن صکره دخی برکره بویله غائب اولوب، برآز آشاغیده ینه ظهور ایدر.

آلتنا (Altena) پروسیه‌نك غرب طرفنده (وستفالیا) ایالتنده قضا مرکزی برقصبه‌در، که (نته) ایله (لنه) نهرلرینك نقطهٔ تلاقیسی قربنده و (آرنسبرغ) ك ۳۰ کیلومتره غرب جنوبیسنده واقع اولـوب، ۷۱۲۰ اهالیسی ومعادن مختلفه‌نك ایشلنمه‌سنه مخصوص پك چوق فابریقه‌لری واردر. اسکی آلتنا قونتلرینك سرایی شمدی مناستر اولوب، ایچنـده ۳۰۰ متره درینلکنده بر قیو واردر. — قضاسنك اهالیسی ٥٤۹٦۰ کشیدر.

آلتنبرغ (Altenberg) آلمانیاده بو اسمله بر قاچ بیوك قریه بولنیور.

آلتنبورغ (Altenbourg) آلمانیاده (ساقسه آلتنبورغ) دوقه‌لغنك مرکزی اولان کوزل بر شهردر، که (البه) ایرماغی تابعلرندن (السترا)ه دوکیلن (پلایسه) نهری اوزرنده و(لیپسیغ)ك

٤٠ كیلومتره جنوبنده واقع اولوب، ٢٩١١٠ اهالیسی واردر. صنایعی پك ایلری اولوب، ٥٠ قدر فابریقه‌سی، چوخه وغانت معمولاتی، حیوانات پازاری وپك چوق مؤسسات خیریه‌سی واردر. مكتبلری مكمل اولوب، بر آقادمیاسی، كتبخانه‌سی، جمعیت علمیه‌سی، آثار عتیقه وتاریخ طبیعیه مخصوص جمعیتلری، موزه‌خانه‌سی، زراعت مكتبی وسائر مؤسساتی واردر. — آوستریاده طونه كنارنده وویانه‌نك برقاچ كیلومتره شرقنده دخی بو اسمله بر كوچك قصبه بولنیور.

آلتنستاین بارونی (Baron d'Alten-stin) پروسیه‌ده باش وكیللك ایتمش، و(تیلسیت) مصالحه‌سندن صكره دولت مشارالیهانك اجرای اصلاحات ایتمسیله، ١٨٠٩ تاریخنده برلین دار الفنوننك تأسیسنه سبب اولمشدر.

آلتو (Alto) آمریقای جنوبیده (آرجنتین) جمهوریتنك (قتامارقه) ایالتنده سنجاق مركزی برقصبه‌در، كه (آلتو) سلسلهٔ جبالنك شرقه طوغری اوزانان بر شعبه‌سنده واقع اولوب، ٣٠٠٠ اهالیسی واردر. — آلتو سنجاغی همنامی اولان سلسلهٔ جبالك اطرافنی حاوی بولنوب، مرعالر واورمانلرله مستور ١١٠٠٠ كیلومترهلك اراضیسی وتقریباً ١٠٠٠٠ اهالیسی واردر. — پروده دخی بو اسمله بر كوچك قصبه بولنوب، جوارنده كلیتلی كومش معدنلری بولنور.

آلتواتر (Altvater) آوستریاده موراویا ایله سیلزیا آره‌سنده‌كی (سودته) سلسلهٔ جبالنك اك یوكسك ذروه‌سی اولوب، ١٩٨٧ متره ارتفاعی واردر.

آلتومونته (Altomonte) ایتالیانك قلابریا خطه‌سنده، (قوسترو ویلاری) قضاسنده برقصبه اولوب، ٥٠٠٠ اهالیسی واردر.

آلتون (Alton) انكلتره‌نك (سوتمپتون) قضاسنده (تامیسه) نهری تابعلرندن (وی) چایی اوزرنده، (وینچستر) شهرینك ٢٦ كیلومتره شمال شرقیسنده ولوندره‌نك ٧٤ كیلومتره جنوب غربیسنده واقع بر قصبه اولوب، ٣٧٧٠ اهالیسی، بیره وكاغد فابریقه‌لری وایپلیكخانه‌لری واردر.

آلتون (Alton) ممالك مجتمعه‌نك جماهیر شمالیه‌سندن (ایلینویس) جمهوریتنك (مادیسون) قضاسنده بر قصبه‌در، كه (میسیسیپی) ایرماغنك صول طرفنده اولان بر تپه‌نك اوزرنده وبو ایرماغك (میسوری) ایله نقطهٔ تلاقیسندن ٥ كیلومتره یوقاریده واقع اولوب، ١٨١٨ تاریخ میلادیسنده تأسیس اولندیغی حالده، بوندن اون سنه اول ٨٧٠٠ اهالیسی وار ایدی. برقاچ دمیر یولك نقطهٔ تقاطعنده واقع اولمغله، اهالی ومعموریتی كوندن كونه آرتمقده‌در.

آلتون ساحل (Côte d'Or) یاخود آلتون ساحلی یاخود (Côte de l'Or) آفریقای غربیده كینهٔ علیا ساحلنك بر قسمیدر، كه «دیش ساحلی» ایله (داهومی) مملكتنك ساحلندن عبارت اولان «اسرا ساحلی» آره‌سنده واقع اولوب، كینهٔ علیانك اورته‌سنده وجنوبه ناظر بولنیور. حدود غربیه‌سی (آسینی) نهرینك منصبیله محدود اولوب، حدود شرقیه‌سی دخی (وولته) نهرینك مجراسیله معین ایسه‌ده، بو مملكتك صاحبی بولنان انكلتره دولتی استیلاكاتنی شرقه طوغری دها خیلی ایلریلتدیكیچون، یكی ضبط ایتدیكی یرلری دخی بو اسمله تسمیه ایده‌رك، حدودی شرقه طوغری توسیع ایتمشدر. (لاغوس) ساحلی دخی بوكا ملحق ایسه‌ده، آره‌لرنده (داهومی) دولت زنجیه‌سنه عائد بر پارچه ساحل بولندیغیچون، آیریجه ذكری، و«آلتون ساحل» حدود شرقیه‌سنك ٢٠′ ٠° طول غربی خط موهومیله محدود اعتبار اولنمسی لازم كلیر. حدود شمالیه‌سی ایسه (آشانتی) و(داهومی) نام زنجی دولتلرینك حدودیله محدوددر. انكلتره دولتی بو قطعه‌نك یالكز ساحلنی طوغریدن طوغری‌یه تحت تصرفنه آلوب، ایچ طرفلرینی ایسه یالكز حمایه ایتمكله قناعت ایتمشدر. كثرتله تبر یعنی آلتون توزی چیقدیغیچون، بو یری اك اول كشف ایدن پورتكیزلیلر بو قطعه‌یه آلتون ساحلی نامنی ویرمشلردر. او وقتدن بری بو محصول خیلی آزالمش ایسه‌ده، ینه بولنیور.

یوقاریده ذكر اولنان (آسینی) ایله (وولته) دن بشقه دها بر چوق نهرلری واردر، كه اك بیوكلری (تاندو) ونام دیكرله (آنقوبره) ایله (پراه) ونام دیكرله (اورانز) نهرلریدر. (پراه) ایرماغی (اوفیم) و(داه) نهرلرینك اجتماعندن حاصل اولوب، بونلرك ایكنجیسی آشانتی دولتنك مركزی اولان (قوماسی) شهرینك

ایچندن کچر. بو نهرلرك جملهسی وعلی الخصوص الك بیوکلری اولان (وولته) دکیزه پك چوق صو دوکوب، تموز وآغستوسده فیضانلری وقوع بولور. آنجق منصبلرینه قریب محللری قیالرله مسدود اولدیغندن، ایچلرنده سیر سفائن ممکن دکلدر. بو قطعهنك سواحلی یوکسك بر سد صورتنده اولوب، سفائنك یناشمهسنه مساعد یرلری پك آزدر، واولانلرده تهلکهدن سالم دکلدر. بوسدك اوتهسی دوز وپایانسز بر اووه صورتنده ایسهده، ایچندن کچلمسی محال اورمانلر وکرفت چالیلرله مستور اولدیغندن، اهالیء مملکت اولان زنجیلر کندیلرینه مخصوص بر نوع قایقلرله باشلیجه نهرلر وجدوللر طریقیله بینلرنده اختلاط ایدرلر. بو اووهنك ایلریسی ینه اورمانلرله وکثرتلی نباتاتله مستور طاغلردن عبارت اولوب، غایت کوزل مملکتلر اولدیغی آکلاشیلیورسهده، یوللرك مشکلاتندن واهالینك وحشیلکندن الآن کشف وتحقیق اولنهمامشدر. آوروپالیلرك یرلشمش اولدقلری ساحل بوینجه دخی قصبه دنیلهجك قدر جسیم زنجی کویلری پك صیق بولنیور، که بونلرك اهالیسی آوروپالیلرله اختلاطلرندن بر درجهیه قدر انسیت کسب ایتمشلردر.

آلتون ساحلك ایکی یاغمور موسمی اولوب، بری تشرین ثانینك ابتداسندن کانون اولك اواسطنه، ودیکری نیسانك ابتداسندن حزیرانك نهایتنه قدر دوام ایدر. علی الخصوص بو ایکنجی موسمده یاغمورلر پك شدتلی بوره وفرطونهلرله یاغار. کانونلرده چوللردن کلن شمال شرقی روزکارلری اسوب، درجهٔ حرارت، سانتیغراد اولهرق، کولکهده ٣٢ وکونشده ٦٦ یه قدر چیقار؛ وبو موسمده مهلك صیتمهلر اکسیك دکلدر. الك سرین والك صاغلام هواسی تموزك ابتداسندن تشرین اولك نهایتنه قدر اولوب، بو موسمده درجهٔ حرارت کولکهده ٢٥ ه اینر.

باوباب دنیلن جسیم آغاجله خرمایه مشابه آغاجلرك انواعی وسائر اقالیم حارهیه مخصوص اشجار مثمره وغیر مثمره بولندیغی کبی، پورتقال، لیمون، هندستان جویزی، موس، آناناس وسائره دخی پك بولدر. پرنج محصولی دخی چوقدر. بر فستیغی تجارت محلیهنك باشلیجه سرمایهسیدر؛ بونك دانهلری جویز دانهسندن بیوك اولوب، قابوغندن بر یاغ چیقار، که پك چوق ایشلرده قوللانلدیغیچون، آوروپالیلر چوق رغبت ایدرلر. ویرلیلر کلیتله طوپلایوب، صاتارلر. پاموق وچوید دخی خدایی نابت یتیشیورسهده، یرلیلر الآن یتیشدیرمکی اوکرنهمشلردر.

فیل، آرسلان وسائر حیوانات وحشیهنك انواعیله بر چوق جنس میمونلر و (شمپانزه) دنیلن نسناس نوعی کلیتلی بولندیغی کبی یلان وسائر حشرات سمیهبه دخی پك چوقدر. دکیزده اون اون ایکی متره طولنده بر نوع بالنه بولنیور، که او قدر جسامتیله برابر پك سریع الحرکهدر.

آلتون ساحلك اهالیسی باشلیجه اوچ قومه منقسم اولوب، بونلرده (آهانته)، (فانتی) و (آشانتی) قوملریدر. بونلرك هر بری بر چوق قبیلهلره آیریلوب، جملهسی بر جنسیته منسوب اولدقلری حالده، اکثریا مقاتلهده بولنورلر. بونلر سائر زنجیلردن چوق دها زیاده تناسب اعضا وحسن وجماله مالك اولوب، رنکلری بسبتون سیاه اولدیغی حالده، بورونلری دوز، دوداقلری اینجه، آغزلری وقولاقلری کوچك، دیشلری بیاض وکوزل، وعمومیت اوزره تندرست آدملردر. آنجق تنبللکده واخلاقجه اولان نواقصده سائر زنجیلرله مشترکدرلر. شوراسیده ذکره شایاندر که سودانك هر طرفنده حکمفرما اولان دین مبین اسلام کوندن کونه جنوبه طوغری ایلریلیکده اولمغله، آشانتیلرله سائر کینه اقوام زنجیهسی ایچنده افراد مسلمه خیلی چوغالمش، وبو اقوامك دخی انوار اسلامیه سایهسنده بولندقلری وحشیلك حالندن بسبتون قورتلملری وقتی یاقلاشمشدر.

آلتون ساحل مستملکاتنك مرکزی (آقره) شهری اولوب، ١٢ قضاسی واردر، که غربدن باشلایهرق بروجه آتی ذکر اولنور: آپولونیا، آقسیم، دیکسقووه، بوتری، سقوندی، چامه، المینا، کپقوآست، قومانتین، آقره، فریدنسبورغ، آدا. داهومی ساحلنده اولان (ویلیام) قلعهسیله آلتون ساحلدن منقطع اولان (لاغوس) دخی بر قضا صورتیله بوکا ملحقدرلر. بو اون درت قضانك اراضیسی ٤٥٠٠٠ مربع کیلومتره اولوب، ٥٥٨٠٠٠ اهالیسی واردر.

آلتون طاش { خداوندکار ولایتنك کوتاهیه سنجاق وقضاسنده بر ناحیه اولوب، کوتاهیهنك جنوب شرقیسنده واقع اولمغله،

غرباً كركى واطراف شهر ناحيه‌لريله، جنوباً ينه كركى ناحيه‌سى وعشاق قضاسنه ملحق (بناز) ناحيه‌سيله، شرقاً قره حصار صاحب سنجاغيله؛ شمالاً دخى اطراف شهر ناحيه‌سيله محدود ومحاطدر. ناحيه ٣٧ قريه‌دن عبارت اولمغله، ١٥٦٩ خانه و ٨٤٧٠ نفوسى حاوى اولوب، اهاليسى كافةً اهل اسلامدر. اراضيسى اووه اولوب، هواسى معتدلجه وبغداى وآفيون محصولاتى چوقدر. درون ناحيه‌ده ٤٠ جامع ومسجد و ١٨ مكاتب ابتدائيه واردر. —— مركز ناحيه اولان آلتون طاش قريه‌سى كوتاهيه‌نك ٤٥ كيلومتره قدر جنوب غربيسنده وسقاريه تابعلرندن (پورسق) نهرينه دوكيلن بر چايك كنارنده واقعدر.

آلتون كوپرى ياخود آلتون كوپرى. موصل ولايتنك شهر زور سنجاق وقضاسنده ناحيه مركزى بر قصبه‌در، كه بغداددن موصله كيدن جاده‌نك اوزرنده، (زاب اسفل) ونام ديگرله (كوپرى صويى) نهرينك اورته‌سنده بولنان بر آطه‌نك اوزرنده، كركوكك ٤٢ كيلومتره قدر شمال غربيسنده وموصلك تقريباً ١٠٥ كيلومتره جنوب شرقيسنده واقعدر. شهرك ايكى طرفندن آقان نهرك جنوبى قولى اوزرنده بركرلى كوزل بر كوپرى واردر؛ شمالى قولنك كوپريسى ايسه يوز سنه اول يقيلوب، ياپديريله‌مامشدر. بو ايكى قولك ده خارجنده يوز قدر خانه‌لى ايكى محله بولنيور. شهرك تقريباً ١٠٠٠٠ نفوسى اولوب، باشليجه تركجه لسانله متكلمدرلر، عربى وكردجه دخى سويلنيلير. جاده‌نك اوزرنده بولنمغله، كردستان طاغلرندن اينن محصولات وسائره اورايه قدر حيوانله كلوب، اورادن كلكله دجله‌يه اينديريله‌رك، بغداده كوتورلديكندن، خيلى تجارتى واردر. صاغ وصولدن كلن ايكى چاى دخى قصبه‌نك جوارنده زاب اسفله دوكيلور.

آلتون كول ومغولجه (آلتون نور). سيبريانك (تومسق) ايالتنده و (تومسق) شهرينك ٧٢٠ كيلومتره جنوب شرقيسنده بيوك بر كولدر، كه شمالدن جنوبه اولان طولى ١٢٠ وعرضى يالكز ١٢ كيلومتره اولوب، (آلتون طاغ) سلسله‌سنك شعبه‌لرندن عبارت اولان بر طاقم طاغلرك اورته‌سنده واقعدر. (اوبى) ايرماغنك باشليجه قولى بو كولدن چيقيور.

آلتونه (Altona) پروسيه‌نك شمال طرفلرنده‌كى (هولستاين) خطه‌سنده قضا مركزى بر شهردر، كه (البه) ايرماغنك ساحل يميننده و (آلستر) نهرينك بو ايرماغه دوكلديكى محل قربنده، برلينك ٢٩٢ كيلومتره شمال غربيسنده و (كيل) ك ١٠٥ كيلومتره جنوبنده واقع اولوب، (هامبورغ) شهرينك غربنده وبر شهر صاييله بيله‌جك قدر قرينده‌در. سوقاقلرى كنيش ودوز اولوب، غايت كوزل بر شهردر، و (البه) ايرماغنك كنارلرى شهره بيوك بر لطافت قزانديريور. ليمانى اولمديغندن، اكثر مواد تجاريه‌سى سربست ومستقل اولان هامبورغ شهرى سفائنيله نقل اولنور. مكمل مكتبلرى، رصدخانه‌سى، بر بيوك يتيمخانه‌سى وبر قاچ جمعيت علميه‌سى واردر. يتمش سكسان سنه اول كوچك بر قصبه واوندن اول بر باليقچى كويى ايكن، كوندن كونه ترقى ايدوب، بوكون ١٠٤٧١٧ اهاليسى، شكر، توتون، صابون، باليق ياغى كارخانه‌لرى وباصمه وسائره فابريقه‌لرى واردر.

آلتونه (Altoona) ممالك مجتمعه‌نك (پانسلوانيا) جمهوريتنده، (بلر) قضاسنده بر قصبه‌در، كه (فيلادلفيا) نك ٣٩١ كيلومتره غربنده، (آلغانى) سلسلهٔ جبالنك شرق اتكنده واقع اولوب، ١٠٦١٠ اهاليسى، ودمير يول آرابه وماكينه‌لرينك اعمالنه مخصوص فابريقه‌لرى واردر.

آلتيا (Altea) اسپانيانك شرق جنوبى طرفنده (مرسيه) ايالتنده بر قصبه‌در، كه (آليقنت) ك ٤٥ كيلومتره شمال شرقيسنده همنامى اولان بر قويك ايچنده و (آلغار) نهرينك منصبنده واقع اولوب، اولدقجه ايشلك بر اسكله‌در؛ وبو اسكله ايله جزاير آره‌سنده منتظم صورتده واپورلر ايشليور. اهاليسى ٦٠٠٠ كشيدر.

آلتيا (Althée) اساطير يونانيه‌يه كوره (اتوليا) نك (قاليدون) شهرى حكمدارى (اونه) نك زوجه‌سى و (ملئاغر) ك والده‌سى اولوب، اوغلنك حياتى مربوط بولنان براودونى آتشه آتمغله، اوغلى وفات، وكنديسى مأيوسيتندن انتحار ايتمش.

آلتى شهر چينك يد ضبطنده بولنان تركستان شرقيده يعنى كاشغروختن طرفلرنده بر مملكتدر، كه آلتى شهرى حاوى بولنمغله، بو اسمله تسميه اولنمشدر. [«تركستان شرقى» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

آلتی کسک سیواس ولایت وسنجاغنك عزیزیه قضاسنده مرکز قضادن اداره اولنور بر کوچك ناحیه‌در. [«عزیزیه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آلجر وآلجریا (Alger, Algerie) «الجزایر» دن غلطدر. [«جزایر» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آلجزیراس (Algeziras) «الجزیره» دن غلطدر. اسپانیانك جنوبنده (قادیس) ایالتنده وقادیس شهرینك ۸۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده، سبته بوغازینك تشکیل ایتدیکی واسع بر قویك ساحل غربیسنده وبو قویك ساحل شرقیسنده بولنان (جبل طارق) شهرینك قارشیسنده واقع قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ۱٤۰۰۰ اهالیسی وبعض فابریقه‌لری واردر. شهر اسکله‌نك اوستنده مرتفع بر محله‌در؛ واسکله‌نك قارشیسنده (ایسلا ورده) یعنی «یشیل آطه» اسمیله بر کوچك جزیره بولنیور، که بو مناسبتله اندلس عربلری بو شهره (الجزیرة الخضرا) اسمنی ویرمشلردی.

آلجمسی (Algemesi) اسپانیانك شرق طرفنده (بلنسیه) ایالتنده وبلنسیه شهرینك ۳۲ کیلومتره جنوب غربیسنده بر قصبه‌در، که (جوقار) نهرینك ساحل یسارنده و (آلسیرا) قصبه‌سنك قارشیسنده، غایت منبت بر وادینك ایچنده واقع اولوب، ۵۵۰۰ اهالیسی واردر.

آلچ (Aletsch) اسویچره‌ده (واله) ناحیه‌سنده‌کی آلپ سلسله‌سنك اك بیوك بوز دره‌سی اولوب، ۲۳ کیلومتره طولی و ۲ کیلومتره قدر عرضی واردر. اوست طرفنك ارتفاعی ۲۹۹۳ وآلت طرفنك ارتفاعی دخی ۱۵۰۰ متره قدر اولوب، (یونغ فراتو) ذروه‌سنك جنوبی اتککندن آشاغی اینر، و (رون) ایرماغنك باشلیجه قوللرندن (ماسه) نهری بوندن تولد ایدر. — بوکا نسبتله (آلچ هورن) دینلن ذروه‌نك ٤۱۹۸ متره ارتفاعی واردر.

آلچ (Alletz) فرانسه علماسندن اولوب، میلادك ۱۷۰۳ تاریخنده طوغمش، و ۱٦۸۵ ده وفات ایتمشدر. تاریخ وادبیات وتراجم احواله متعلق بر قاچ کتاب یازمشدر. — بونك طورونی (ادوآرد آلچ) ۱۷۹۸ ده طوغوب، ۱۸۵۰ تاریخنده وفات ایتمش، وفلسفه ایله مذهبی توحید ایتمك غیرتیله بر قاچ کتاب یازمشدر.

آلچسته آلچیباد، آلچید، آلچیداموس وساره [«آلکسته» وساره ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

آلچیات (Alciate) ایتالیانك مشاهیر قانون شناساندن اولوب، میلادك ۱٤۹۲ تاریخنده (میلان) جوارنده طوغمش، و ۱۵۵۰ ده وفات ایتمشدر. (آوینیون) ومیلانده حقوق معلملکی ایدوب، سائر معلملرك حسددن متولد افترالری اوزرینه، فرانسه قرالی برنجی فرانسوایه التجا ایتمش؛ وبعده ینه ایتالیایه جلبله، پاویه، بولونیه وفراره‌ده تدریس وتألیفله اوغراشمشدر. باشلیجه حقوقه متعلق اولان آثاری پك مقبول اولوب، بش آلتی جلد اوزرینه دفعاتله طبع، واوروپانك اکثر السنه‌سنه ترجمه اولنمشدر.

آلدابره (Aldabra) «الدبره» اسم عربیسندن غلطدر. بحر محیط هندیده (موزامبیق) بوغازینك مدخل شمالیسنده اوچ کوچك آطه‌در، که منتهای شمال شرقیلری ۲۳′ ۹° عرض جنوبی ایله ۳۰′ ٤۳° طول شرقیده واقعدر.

آلدان (Aldan) سیبریانك شرق طرفنده بر نهردر، که ۵٦° عرض شمالیده (یابلونوی) طاغلرینك شمالی اتکلرندن نبعانله، شمال غربی‌یه طوغری آقه‌رق، ۱۳۰۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، (یاقوتسق) شهرینك ۱۲۰ کیلومتره آشاغیسنده صاغدن (لنا) ایرماغنه دوکیلور.

آلدان (Aldan) سیبریانك شرق طرفنده بر طاغدر، که (استاوونوی) سلسله‌سندن آیریلوب، ۲۰′ ٦۱° عرض شمالیدن ٦۷° ۳۹′ عرض شمالی‌یه قدر، جنوبدن شماله طوغری ۱٤۰۰ کیلومتره‌لك مسافه‌ده اوزانیر. اك یوکسك محلی اولان (قپودان) ذروه‌سنك ۱۳۰۰ کیلومتره ارتفاعی واردر.

آلدانسق (Aldansk) سیبریانك شرق طرفنده (یاقوتسق) ایالتنده آلدان نهرینك صول طرفنده بر قضا وبو قضانك مرکزی اولان بر کوچك قصبه اولوب، (یاقوتسق) شهرینك ۳۵۰ کیلومتره شرقنده و (تونغوز) قومیله مسکون بلکنده واقعدر.

آلدرت (Alderete) اسپانیانك ۱۵ نجی عصر میلادی مؤلفلرندن اولوب، ۹۰ سنه یاشامش وبعض آثار قدیمهٔ یونانیه‌یی پك مقبول اوله‌جق صورتده ترجمه ایتمشدر.

آلدرواند (Aldrovande) ایتالیانك علمای طبیعیوننـدن اولوب، میلادك ۱۵۲۷ تاریخنده طوغمش، و ۱۶۰۵ تاریخنده وفات ایتمش؛ وبتـون عمر وثروتنی بر مکمل تاریخ طبیعی تحریریچون اقتضا ایدن موادك جمعنه صرف ایدوب، ۱۳ بیوك جلد اوزرینه بر اثر یازمشدر. جمع ایتمش اولدیغی نمونه‌لر ایسه مؤخراً پاریس موزه‌خانه‌سنه نقل اولنمشدر.

آلدغراو (Aldegraves) آلمانیا رسام وهیکلتراشلرندن اولوب، میلادك ۱۵۰۲ تاریخنده طوغمش، و ۱۵۶۲ ده وفات ایتمشدر.

آلدوبراندینی (Aldobrandini) ایتالیا حقوق علماسندن اولوب، میلادك ۱۵۰۰ تاریخنده فلورانسه‌ده طوغمش، و ۱۵۵۸ ده وفات ایتمشدر. مدیچیس خاندانی علیهنده بولندیغیچون، فلورانسه‌یی ترکله (پیسه) یه کیدوب، علم حقوق تدریسیله مشغول اولمشدر. — بونك اوغلی (هیپولیت) سکزنجی قلمان اسمیله پاپا اولمش اولدیغی کبی، دیکر اوغلی (توماس) دخی قدمای یونانیوندن (دیوجن لائرت)ك آثارینی مکمل صورتده ترجمه ایتمشدر.

آلدیا (Aldeia) تارله وچفتلك دیمك اولان « الضیعه » اسم عربیسندن غلطدر. پورتکیزك (ستوبال) ایالتنده و(لیسبونه) نك ۱۲ کیلومتره شرقنده (تاج) نهرینك منصبنده‌کی کورفزك منتهاسنده بر قصبه اولوب، ۴۰۰۰ اهالیسی واردر. — بو اسمله پورتکیز واسپانیاده بر قاچ بیوك قریه دخی واردر.

آلر (Aller) آلمانیانك شمال طرفنده بر نهردر، که پروسیه‌نك (ساقسه) ایالتنده (مکدبورغ)ك ۳۰ کیلومتره غربنده نبعانله شمال غربی‌یه طوغری آقدرق، (هانووره) قطعه‌سنه کیرر، واستقامت مذکوره‌ده دواملە، (سله) قصبه‌سندن آشاغی سیر سفائنه صالح اوله‌رق، (وردن) قصبه‌سنك بر آز آشاغیسنده (وسر) ایرماغنه دوکیلور. مجراسی تقریباً ۲۰۰ کیلومتره اولوب، صاغ وصولدن برچوق چایلر آلیر، وبر قاچ قصبه‌نك ایچندن کچر.

آلروئه (Alröe) دانیمارقه‌ده (یوتلاند) قطعه‌سنك ساحل شرقیسی قارشیسنده بر کوچك آطه‌در، که ساحلدن بر بوغازله آیرلمش اولدیغی حالده، ۵ کیلومتره طول و ۳ کیلومتره عرضی واوزرنده یالکز بر قریه‌سی واردر.

آلزی (Alzey یاخود Alzei) آلمانیاده (هس دارمستاد) بیوك دوقه‌لغنده، (رین) ایرماغنه دوکیلن (سلج) نهری اوزرنده قضا مرکزی بر قصبه‌در، که (ماینسه) نك ۳۰ کیلومتره جنوب غربیسنده واقع اولوب، ۵۳۶۰ اهالیسی واسکی رومالیلر زمانندن قالمه بعض آثار عتیقه‌سی واردر.

آلس یاخود آلیس (Alys) آناطولیده‌کی (قزیل ایرماغ) ك اسم قدیمی اولوب، معجم البلدانده وسائر عرب جغرافیا وتاریخ کتابلرنده دخی بو اسمله یاد اولنور. [« قزیل ایرماق » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آل ساز بایزید سنجاغنده بر نهردر، که آغری طاغ (یعنی آرارات) فرعلرندن (سینك طاغ)ك اتکنده بولنان (بالقلی کول) دن چیقه‌رق، شمال شرقی‌یه طوغری جریانله، روسیه الکاسنه کیردکدن صکره، (آراس) نهرینه دوکیلور.

آلساس (Alsace) آلمانیانك اخیراً یعنی ۱۸۷۱ تاریخ میلادیسنده فرانسه‌دن ضبط ایتمش اولدیغی ایکی ایالتك بری اولوب، (لورن) ایله برابر طوغریدن طوغری‌یه آلمانیا دولتنه تابع بر ایالت ممتازه حکمنه قونمشدر. آلمانیا دولتنك منتهای جنوب غربیسنده و(ووسژه) سلسلهٔ جبالی ایله (رین) ایرماغی آره‌سنده واقع اولوب، شرقاً (باده) بیوك دوقه‌لغیله، شمالاً (پالاتینه) ایله یعنی رین باویره‌سیله، شمال غربی طرفندن (لورن) له، غرباً فرانسه ایله، جنوباً دخی اسویچره ایله محدود ومحاطدر. جنوبدن (جورا) سلسله‌سی اسویچره‌دن آیردیغی کبی، شمال غربی طرفندن دخی بونکله (لورن) آره‌سنده (ووسژه) سلسله‌سنك بر فرعی اوزاندیغندن، اطراف اربعه‌سی حدود طبیعیه ایله محدود دیمکدر. جنوبدن شماله اولان طولی ۲۰۰، وشرقدن غربه اولان عرضی حد وسطی ایله ۴۰ ویا ۴۵ کیلومتره‌در. بو قطعه‌نك غرب جهتی (ووسژه) سلسله‌سنك اتکلرندن عبارت اولمغله، طاغلق، وشرق جهتی ایسه دوز اولوب، (رین) ایرماغندن بشقه (جورا) طاغلرندن نبعانله همان (رین) ه متوازیاً جنوبدن شماله طوغری آقان (ایل) یاخود (ال) نهری بواووه‌نك اورته‌سندن کچدرك، و(ووسژه) سلسله‌سندن اینن برچوق چایلری

دخی اخذ ایده‌رك، استراسبورغ شهرینك ایچندن بچدکدن صکره، صولدن (رین) ه منصب اولور. اراضیسی منبت ومحصولداردر. بو قطعه فرانسه‌لك النده ایکن آشاغی ویوقاری رین نامریله ایکی ایالته منقسم اولوب، یوقاری رین ایالتنك بر پارچه‌سی یعنی (بلفور) قضاسی ینه فرانسه حدودی داخلنده قالمشدر. آلمانیانك ضبطنه بچدکدن صکره لورنله برابر بر ایالت اتخاذ ایدلمش اولمغله، بو ایالت اوچ قضا ویا سنجاغه منقسم اولوب، آلساس آشاغی ویوقاری آلساس نامریله ینه ایکی‌یه بالتقسیم ایکی قضا، ولورن دخی بر قضا اعتبار اونمشدر. استراسبورغ شهری ایالتك وآشاغی آلساس قضاسنك، (قولمار) شهری یوقاری آلساسك، (مچ) شهری دخی لورنك مرکزیدر. آلساسك مساحهٔ سطحیه‌سی ٨٢٨٦ مربع کیلومتره اولوب، ١ ٠٧٤ ٦٢٦ اهالیسی واردر، که بونلرك قسم اعظمی آلمان وبرقسمی‌ده فرانسز اولوب، اکثر اهالی ایکی لسانله دخی متکلمدرلر. اسکی زمانلرده دخی بو مملکت (توتون) یعنی اسکی آلمان و(کلت) قوملریله مسکون اولوب، رومالیلرك ید ضبطنه بچمشیدی. رومالیلردن صکره فرانقلره انتقال ایدوب، اوندن صکره گاه آلمانیا وگاه فرانسه‌یه تابع اولمش، وبروقتلر دخی مستقل قونتلرك ید اداره‌سنده بولنمشدر. آلساس ایله لورنك آلمانیا طرفندن ضبطی فرانسزلر ایچون اونودلمی مشکل بر یاره اولمغله، بو ایکی قطعه‌نك استردادینی خیاللرندن دور ایده‌مه‌مکده‌درلر.

آلساندریا { یاخود آلکساندریا (Alessandria, Alexandrie) ایتالیانك شمال طرفنده‌کی (پیامونته) قطعه‌سنده ایالت مرکزی بر شهردر، که (تانارو) نهری اوزرنده و(تورینو) نك ٨٠ کیلومتره شرقنده واقع اولوب، ٥٧٠٨٠ اهالیسی، کوزل استحکاماتی، حین حاجتده صو ایله طولدیریله‌بیلیر خندقلری ومنسوجات متنوعه فابریقه‌لری واردر. بر چوق دمیر یوللرك محل تلاقی وتقاطعنده بولنمغله، تجارتی خیلی ایشلکدر.

آلستدیوس { (Alstedius) آلمانیا علماسندن اولوب، میلادك ١٥٨٨ تاریخنده طوغمش، و ١٦٣٨ ده وفات ایتمشدر. فلسفه وعقائده متعلق بر قاچ کتاب تألیف ایتمش، وکافهٔ فنونك اساسلری کتب سماویه‌ده بولندیغنی اثبات ایتمك ادعاسیله دخی بر اثر یازمشدر.

آلستر { (Alster) آلمانیانك شمالنده سیر سفائنه صالح بر کوچك نهردر، که (هامبورغ) شهرنده (البه) ایرماغنه دوکیلور.

آلستروم { (Alstroemer) اسوج ارباب صنایعندن اولوب، میلادك ١٦٨٥ تاریخنده (آلینغسوئس) قصبه‌سنده طوغمش، و ١٧٦١ ده وفات ایتمشدر. بر چوق ایپلیکخانه‌لرله سائر فابریقه‌لر تأسیس ایده‌رك، اسوجده صنایعك ترقیسنه پك بیوك خدمتلر ایتمش، وحکمدار (فردریق آدولف) طرفندن مکافاةً زادکان صنفنه ادخال اولنمشدر.

آلستنو { (Alstenœ) نوروجك (نورلاند) ایالتی ساحلی قارشیسنده و °٦٦ عرض شمالیده بر آطه‌اولوب، اوزرنده ١٣٣٠ متره ارتفاعنده بر طاغ واردر، که یدی ذروه‌سی اولوب، «یدی همشیره‌لر» نامیله معروفدر.

آلستون { (Alston) انکلتره‌نك (قومبرلاند) قونتلغنده یعنی قضا ویا سنجاغنده بر قصبه‌در، که (قارلیسله) شهرینك ٢٤ کیلومتره شرق جنوبیسنده واقع اولوب، ناحیه‌سیله برابر ٥٦٨٠ اهالیسی وکومش وباقیرله قاریشیق قورشون معدنلری واردر.

آلسفلد { (Alsfeld) آلمانیانك (هس دارمستاد) بیوك دوقه‌لغنده (اوبرهسن) قضاسنده ناحیه مرکزی بر قصبه اولوب، (اشوالم) نهری کنارنده واقع و ٣٦١٢ اهالیی جامعدر. بو قصبه‌ده «لوتر قلعه‌سی» نامیله بر قلعه واردر، که پروتستانلغك موجدی اولان مشهور (لوتر) ١٥٢١ تاریخ میلادیسنده اورادن خلقه اجرای وعظ ونصیحت ایتمشدر.

آلسلوت { (Alsloot) فلمنكك ١٦ نجی عصر میلادی رسامرندن اولوب، مواقع تصویرنده‌کی مهارتیله مشهوردر.

آلسن { (Alsen) پروسیه‌نك شمالنده‌کی (اشلسویغ) دوقه‌لغنه ملحق اوله‌رق، بحر بالطیقده بر بیوك آطه اولوب، قره‌دن بر طار بوغازله آیرلمشدر. اراضیسی غایت منبت اولوب، فوق العاده بر دقت واهمیتله ایشلنمشدر. طولی ٣٠ وعرضی ½٧ کیلومتره اولوب، همان جمله‌سی دانیمارقه‌لی اولمق اوزره، ٢٢٥٠٠ اهالیسی واردر. غرب طرفنده برقاچ قوی ولیمانی، وبوغازده مرکزی اولان

(سوندربورغ) شهری بولنیور. دانیمارقه‌نك ایکن، ١٨٦٤ ده پروسیه طرفندن ضبط اولنمشدر.

آلسنو { (Alseno) ایتالیانك شمالنده (پلزانسه) ایالتنده و (پلزانسه) شهرینك ٢٨ کیلومتره شرق جنوبیسنده واقع بر قصبه اولوب، ٤١٧٥ اهالیسی واردر.

آلسو { (Also) مجارجه «آلت» و «آشاغی» دیمك اولمغله، مجارستانده بر چوق قصبه وقریه اسملرینك ترکیبنده بولنور.

آلسو آپسه { (Also-Apsa) مجارستانك (مارماروس) قومیتاته یعنی سنجاغنده بر بیوك قریه اولوب، ٣٤٢٠ اهالیسی واردر.

آلسو فهر وار { (Also-Feher-Var) مجارستانك ترانسلوانیا یعنی اردل قطعه‌سنده بر قومیتاته یعنی سنجاق اولوب، بر قاچ شهر وقصبه‌یی و ٢٢٧ ٢٠٠ اهالیی جامعدر. — مرکزی اولان (قارلسبورغ) ك دخی اسکی اسمیدر.

آلسوند { (Aalesund) نوروجك جنوب طرفنده بر کوچك آطه‌نك اوزرنده واقع بر قصبه اولوب، ٣٦٠٠ اهالیسی واردر. غایت کوزل بر موقعده بولنغله، ونوروج مشاهیر بحریوندن (هرولف) ك وطنی اولمغله مشهوردر.

آلسیرا { (Alcira) «الجزیره» اسم عربیسندن غلطدر. اسپانیانك شرق طرفنده (بلنسیه) ایالتنده قضا مرکزی بر قصبه‌در، که (جوقار) نهری ایچنده وبو نهرك آق دکزده اولان منصبندن ٤ ساعت یوقاریده واقع بر آطه‌نك اوزرنده اولوب، ١٢٠٠٠ اهالیسی واردر. بو قصبه قارتاجلیلر طرفندن تأسیس اولنوب، روماليلر زماننده دخی خیلی اهمیتی اولمش ایسه‌ده، اسپانیانك اهل اسلام النده بولندیغی مدتده عربلر سدلر وجدوللر انشاسیله واسع اووه‌سنی اسقا ایتدکلرندن، او وقتدن بری اسپانیانك اك بیوك ذخایر انباری حکمنه کچمشدر.

آلسیو { (Alessio) اشقودره ولایتنده‌کی (لش) قصبه‌سنه اوروپالیلر طرفندن ویریلن اسمدر. [«لش» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آلسیون { یاخود آلکیون (Alcyon) بحر محیط کبیرك (میقرونیسیا) قطعه‌سنده، (مارشال) جزایرینك شمالنده، تقریباً ٢٠° عرض شمالیده واقع بر آطه‌در.

آلشکرد { ارضروم ولایتنك بایزید سنجاغنده بر قضادر، که سنجاغك غرب شمالی جهتنده واقع اولوب، شمالاً کوسه طاغله روسیه ممالکندن آیرلمشدر، غرباً ارضروم سنجاغنك پاسین قضاسیله، جنوباً عنتاب وشرقاً قره کلیسا قضالریله محدوددر. مراد نهری تابعلرندن (شریان صو) نهری قضایی غربدن شرقه شق ایده‌رك، صاغ وصولدن بر قاچ چای دخی اخذ ایدر. اراضیسی طاغلق اولوب، مذکور نهر وچایلرك مجرالری اطرافنده بر آز اووه‌سی ومنبت دره‌لری دخی واردر. مرکزی اولان (طپراق قلعه) قصبه‌سی مذکور (شریان صو) یه صولدن یعنی شمالدن کلن بر چایك اوزرنده وکوسه طاغك جنوبی اتکنده واقع اولوب، اوکنده جنوب غربی‌یه طوغری ممتد بر اووه واردر. مرکز قضا بایزددن ٢٤ ساعت مسافه‌ده‌در. قضا آماد، اسکان، طاهر، قره صو وملا سلیمان ناملریله بش ناحیه‌یی حاوی اولوب، ١١٥ قریه، ٢٦٣٧ خانه و ١٦٦١٠ اهالیسی واردر، که بونلرك يالكز ٣٨٢٥ ی ارمنی وقصوری کاملاً اسلامدر. درون قضاده ٣ جامع، ١ رشدیه مکتبی، ٨ اسلام و ١٠ خرستیان مکتب ابتدائیسی، ٣ مدرسه، و ١١ کلیسا موجوددر. محصولاتی حبوبات متنوعه ایله سبزه‌دن، ومعمولات محلیه‌سی کلیم، کچه وچوراب، کبی شیلردن عبارتدر. قضانك اورمانلری آز ایسه‌ده مرعالری ضررسز اولوب، اهالینك خیلی اغنامی واردر.

آلشکی { (Aleschki) روسیه‌نك جنوب طرفنده (توریده) ولایتنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، (دنیپر) ایرماغنك ساحل یسارینه قریب ومنصبندن ٣٣ کیلومتره یوقاریده، (پرقوپ) شهرینك ٩٢ کیلومتره شمال غربیسنده واقع و ٨٥٠٠ اهالیی جامعدر.

آل عبا { حضرت فخر کائنات علیه افضل التحیات افندمزك مبارك عبالریله اورتمش اولدیغی اهل بیت نبویلرینه یعنی حضرت نبی ذیشانله حضرت علی، حضرت فاطمه، امام حسن وامام حسین افندیلریمزه ویریلن اسمدر. محبت آل‌عبا هر بر مؤمن موحده فرضدر. [مشارالیهمك اسامی شریفه‌لرینه مراجعت بیوریله.]

آلغابه { (Algaba) «اورمان» معناسنه اولان (الغابه) اسم عربیسندن غلطدر. اسپانیانك جنوبنده (سویل) یعنی اشبیلیه ایالتنده

واشبیلیه‌دن ٥ کیلومتره‌لك مسافه‌ده بر کوچك قصبه‌در.

آلغار (Algar) اسپانیانك شرق طرفنده (آلیقنت) ایالتنده بر کوچك نهردر، که ساحله قریب طاغلردن نبعانله، (انسنیاده) قوینده آق دکیزه منصب اولور.

آلغارد (Algarde) ایتالیانك اك مشهور معمار وهیکلتراشلرندن اولوب، میلادك ١٥٨٣ تاریخنده (بولونیه)ده طوغمش، و ١٦٥٨ ده وفات ایتمشدر. همصنفی اولان (آلبان)ك محب صادقی بولنمشدر. آثاری پك مقبول ومشهور اولوب، بعض موزه‌خانه‌لری تزیین ایتمکده‌در.

آلغارو (Algarve) «الغرب» اسم عربیسندن غلطدر. پورتکیزك جنوب جهتنده بر ایالتی اولوب، غرب وجنوب طرفلرندن بحر محیط آطلاسی ایله، شمالاً (آلنتیو) ایالتیله، شرقاً دخی اسپانیا ایله محدوددر. شرقدن غربه ایالتك اورته‌سندن (مونشیقونه) و (غالدیرانو) اسملریله معروف بر سلسلهٔ جبال ممتد اولمغله، اکثر اراضیسی طاغلق اولوب، یالکز ساحله قریب محللری دوزدر. مرکزی (فارو) شهری اولوب، دیکر بیوك قصبه‌لری (لاغوس) ایله (تاویره‌دن) عبارتدر، که اوچی‌ده ساحل جنوبیسنده کائن اسکله‌لردر. مساحهٔ سطحیه‌سی ٤٨٤٩ مربع کیلومتره اولوب ٢٠٤٠٣٧ اهالیسی واردر. محصولاتی پورتقال، لیمون، نار، انجیر، خرما، قرمز، شراب ایله حبوبات متنوعه‌دن عبارت اولوب، هواسی معتدل وبرآزده صیجاقدر.

آلغاروتی (Algarotti) ایتالیا مشاهیر مؤلفیندن اولوب، میلادك ١٧١٢ تاریخنده وندیکده طوغمش، و ١٧٦٤ ده (پیسه) ده وفات ایتمشدر. کرك فنون وکرك ادبیاته متعلق پك مقبول تألیفاتی اولوب، کلیات آثاری ١٧ جلد اوزرینه نشر، وسائر لسانلره ترجمه اولنمشدر. عصرینك اك بیوك آدملریله مناسباتده بولنوب، پروسیه قرالنك مابینجیسی ولهستان قرالی اوچنجی (آوغوست)ك مشاور خاصی دخی اولمشیدی.

آلغارینیو (Algarinejo) اسپانیانك جنوبنده (غرناطه) ایالتنده وغرناطه شهرینك ٤١ کیلومتره غربنده بر کوزل قصبه اولوب، ٤٨٠٠ اهالیسی وصابون، اسپرتو وسائره فابریقه‌لری واردر.

آلغازل (Al-Gazel) امام غزالی‌یه آوروپالیلر طرفندن ویریلان اسمدر. [«غزالی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آلغاس (Algas) اسپانیاده بر نهردر، که (قارو) طاغندن نبعانله، (طرکونه) وسرقسطه (یعنی سراغوسه) ایالتلرنده جریان ایده‌رك، (ابره) نهرینه دوکیلور.

آلغان (Allegan) ممالك مجتمعه‌نك (میشیغان) جمهوریتنده قضا مرکزی بر قصبه‌در، که (قالامازو) نهرینك ایکی کنارنده واقع اولوب، ٣٠٠٠ دن زیاده اهالیسی واردر. نهر مذکورده سیر ایدن واپورلر بو قصبه‌یه قدر چیقه‌بیلورلر. — همنامی اولان قضاسنك مساحهٔ سطحیه‌سی ٢٤١٩ مربع کیلومتره اولوب، اهالیسی ١٨٧٠ ده ٣٢١٠٠ کشیدن عبارت ایدی.

آلغانی (Allegany) آمریقای شمالیده ممالك مجتمعه‌نك شرق طرفنده شمال شرقیدن جنوب غربی‌یه طوغری اوزانیر بر سلسلهٔ جبالدر، که (میسیسیپی) ایرماغنك وادیسیله بحر محیط آطلاسی آره‌سنده واقع اولوب، شمالی قسمی ساحلدن آنجق ١٦٠ کیلومتره‌لك مسافه‌ده ایسه‌ده، جنوبه طوغری اوزاندقجه، ساحلدن تبعد ایده‌رك، بو مسافه ٥٠٠ کیلومتره‌یه قدر بالغ اولور. سلسله‌نك شمال طرفی یعنی «یکی انکلتره» و (نویورق) جمهوریتلرنده‌کی قسمی متفرق طاغلردن عبارت ایسه‌ده، جنوبه طوغری اوزاندقجه، غیر منقطع بر صرت صورتنی آلوب، اصل سلسله‌یه متوازیاً بر قاچ صره طاغلر دخی ممتد اولور. بو سلسله‌نك کچدیکی یرلرك هر برنده آیری آیری اسملری اولوب، اصل (آلغانی) اسمی (پانسلوانیا)، (ماریلاند) و (ویرجینا) جمهوریتلرنده‌کی قسمنه اطلاق اولنور، وشمالده‌کی «آق» و «یشیل» طاغلرله (آدیروندآق) طاغلری بو سلسله‌نك شعبه‌لری عد اولنور؛ سلسله‌نك جنوب قسمی ایسه (آپالاش) نامیله معروفدر. فرعلری داخل حساب اولنمیه‌رق، اصل سلسله‌نك بویی ٢٠٠٠ کیلومتره‌دن زیاده اولوب، پانسلوانیاده یعنی همان وسطنده اولان عرض اعظمی ١٦٠ کیلومتره‌در. اك یوکسك ذروه‌لری ٢٠٠٠ متره‌یی تجاوز ایتمز. بو سلسله‌نك علم الارض نقطهٔ نظرندن ترکیباتی پك مختلف ومتنوع اولوب،

هر نوع اراضی واحجار ومعادنك اوته‌لرینی ابراز ایدیور. اکثر طرفلری دوز وباصیلیر صورتده اولوب، بر قاچ دمیر یول خطی اوسـتندن وبر آزی تونلله آلتندن چیوور.

آلغانی (Allegany) آمریقـای شمالیده (میسیسیپی) ایرماغنك تابعلرندن (اوهیو) نهر عظیمی ترکیب ایدن ایکی نهردن بریدر، که مجراسـنك پك آز مقداری (نیویورق) وقصوری کاملاً (پانسلوانیا) جمهوریتنده اولوب، آلغانی سلسله‌سنك شمالی وشمال غربی اتکلرینی طولاشه‌رق، وطاغ وصـولدن بر طاقم چایلر اخذ ایده‌رك، ٤٨٠ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، (پیچبورغ) شهرنده (مونونغاهلا) نهریله برلشه‌رك، (اوهیو) نهرینی تشکیل ایدر. (پیچبورغ) دن ٤٢٠٫٨ کیلومتره یوقاریده ونیویورق جمهوریتی داخلنـده اولان (هامیلتون) شهرینه قدر سیر سفاینه صالحدر.

آلغانی (Allegany) ممالك مجتمعه‌نك (نیویورق)، (پانسیلوانیا)، (ماریلاند)، (ویرجینیا) و(قارولینه) جمهوریتلرنده برر، که جمعاً بش قضانك اسمی اولوب، آلغانی طاغلرینك اتکلرنده بولنمق مناسبتیله بو اسمله تسمیه اولنمشلردر. ممالك مذکوره‌ده بو اسمله بر چوق قریه وکوچك قصبه‌لر دخی واردر.

آلغانی سیتی (Allegany-City) ممالك مجتمعه‌نك (پانسلوانیا) جمهوریتنده وآلغانی نهری اوزرنده بولنان (پیچبورغ) شهرینك نام دیکریدر. [«پیچبورغ» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آلغاو (Allgau یاخود Algau) آلمانیـانك جنوبنـده «یوقاری سـوآب» ده (قونستانسه) کولنك شمال شرقی وجنوب شرقیسنده بر قطعـه‌در، که بر قسمی (وورتمبرغ) ه، بر قسمی (باویره) یه، بر قسمی ده آوسـتریانك (وورارلبرغ) ایالتنه الحاق اولنمشدر.

آلغاو آلپلری Alpes d'Allgau وآلمانجه (Allgaüer Alpen) (رتیق) دینلن آلپ سلسـله‌سنك صـوك فرعلری اولوب، (وورارلبرغ) دن وشمالی (تیرول) دن (وورتمبرغ) ك جنوب شرقی و(باویره) نك جنوب غربی جهتنه قدر ممتد اولورلر. بو طاغلر شرقاً طونه تابعلرندن (لخ) نهری مجراسیله، غرباً (رین) مجراسیله و(قونستانسه) کولیله، جنوباً ینه طونه تابعلرندن (این) نهری وادیسنك اوست طرفی اولان درین بر دره ایله محدود اولوب، شمال طرفندن دخی «یوقاری سـوآب» طاغلریله کسب ارتباط ایدرلر. (تیرول) و(وورارلبرغ) ده بو سلسـله ایکی‌یه آیریلوب، اك یوکسك ذروه‌لری دخی بو قسمده بولنه‌رق، بونلرك اك مرتفعی ٨٥٠٠ متره ارتفاعی اولان (نبلهورن) ذروه‌سیدر.

آلغرانزه (Allegranza) قناریه آطه‌لرینك اك شمالیسیدر. [«قناریه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آلغوآ (Algoa) آفریقـانك منتهـای جنوبی ساحلنده بر بیوك قویدر، که امید بورونك ٦٨٧ کیلومتره شرقنده واقع اولوب، جنوب غربیسنده‌کی (رسیف) بورونی ایله شمال غربی جهتنده‌کی (وودی) بورونی آره‌سنده ٤٦ کیلومتره‌لك محلده ممتد اولور. بو قویك اورته‌سی ٣٣° ٥٣′ عرض جنوبی ایله ٢٣° ٢٥′ طول شرقیده واقعدر. بو قویه درت نهر دوکیلوب، اك بیوکلری (ماپوته) ایله (مانیسنه) در. قویك غرب جنوبی طرفنده (الیزابت) لیمانی او قطعه‌نك اك کوزل لیمانی اولوب، اك تجارتکاه شهرلرندندر.

آلغوز (Algoz) «الکوز» یاخود «الجوز» (اسم عربیسندن غلط اولسه کرکدر) پورتکیزك (آلغاروه) ایالتنده (فارو) قضاسنده بر کوچك نهر اولوب، (ویلانووه) شهرینك شرق طرفنده بحر محیط اطلانتیکه منصب اولور.

آلغوما (Algoma) آمریقای شمالیده (دومینیون) قطعه‌سنك (اونتاریو) ایالتنده بر قضادر، که ایالت مذکوره‌نك شرق طرفنده اراضی واسـعه‌دن عبارت اولوب، آنجق هواسی غایت صوغوق اولدیغندن، یالکز (هوران) کولیله (سنته‌ماریا) نهرینك کنارلری قابل زراعتدر. اهـالیسی آنجق ٥٠٠٠ کشی اولوب، بونلرك ٢٠٠٠ ی یرلی وحشیلردن وقصـوری فرانسز، انکلیز وسائر اوروپالیلردندر.

آلغونکین (Algonquins) آمریقـای شمالینك اهالی اصلیه‌سـندن بر بیوك قومدر، که (سنت لوران) نهریله قناده کوللرینك

اطرافنده ساكن اولوب، ممالك مجتمعه‌نك شمال طرفلرینه و (دومینیون) لـ منتهای شمال غربیسنه قدر دخی منتشر بولنیورلر. مذكور كوللرك اطرافنده بولنانلری زراعتله مشغول اولوب، شمال طرفلرنده‌كیلر آوجیلقله یاشایورلر. بونلر وقتیله پك كثرتلی اولوب، شمدیكی حالده دخی خیلی جمعیتلیدرلر.

آلفارو } (Alfaro) «الفار» اسم عربیسندن غلطدر. اسپانیانك وسطلرنده اسكی قشتاله قطعه‌سنك (لوغرونیو) ایالتنده قضا مركزی برقصبه‌در، كه (ابره) ایرماغنك صاغ جهتنده (الحما) نهری اوزرنده واقع اولوب، الیوم یالكز ٥٠٠٠ اهالیسی وار ایسه‌ده، وقتیله خیلی بیوك ایدی، ومتانتیله مشهور بر قلعه‌سی وار ایدی. كرك قلعه‌سی وكرك شهرك بر قسمی خراب حالنده‌در.

آلفارو } (J. d'Alfaro) اسپانیانك مشهور رساملرندن اولوب، میلادك ١٦٤٠ تاریخنده (قرطبه) ده طوغمش، و ١٦٨٠ ده مادریدده وفات ایتمشدر. وقایع تاریخیه‌یی مصور بر چوق رسملر براقمشدر.

آلفاقوئس } (Puerto de los Alfa- ques) لیمانی اسپانیانك (قطالونه) خطه‌سنده (طرطوشه) ایالتنده و (ابره) ایرماغی منصبنك برآز جنوبنده واقع بر قصبه‌در، كه همنامی اولان بر قوی ولیمانك ایچنده اولوب، ٤٠٠٠ اهالیسی واردر.

آلفامبرا } (Alfambra) «الحمرا» اسم عربیسندن غلطدر. اسپانیانك شمال جهتنده (آراغون) قطعه‌سنك (تروئل) ایالتنده بر نهردر، كه (كودار) طاغندن نبعانله، ابتدا شماله طوغری آقار، بعده بردن بره جنوبه طوغری دونوب، (آلفامبرا) یعنی (الحمرا) قصبه‌سی ایچندن كچدكدن صكره، (تروئل) شهری قربنده (غوآدالاویار) یعنی (وادی‌الآر) ایرماغنه دوكیلور. — آلفامبرا قصبه‌سی (تروئل) لـ ١٥ كیلومتره شمالنده اولوب، ١٢٠٠ اهالیسی واردر.

آلفانی } (Alfani) ایتالیا رساملرندن اولوب، میلادك ١٥١٠ تاریخنده طوغمش، و ١٥٨٣ ده وفات ایتمشدر.

آلفرد } (Alfred le Grand) — بیوك آنغلو ساقسون قومنك آلتنجی حكمداری و(اتلرد) لـ اوغلی اولوب، میلادك ٨٤٩ تاریخنده طوغمش، و ٩٠٠ ده وفات ایتمشدر. زماننده‌كی تربیهٔ عمومیه‌نك مافوقنده بر تربیه آلوب، ٢٣ یاشنده ایكن، ٨٧١ تاریخنده تخته چیقمش؛ ودانیمارقه‌لیلرله محاربه‌یه طوتیشوب، ابتدا غالب گلمش ایسه‌ده، بعده مغلوب وفراره مجبور اولمش؛ وبروقت صاقلی طوردقدن صكره، راهب قیافتیله دانیمارقه‌لیلرك عسكری ایچنه كیروب، احوال وقوتلرینی ایجه آكلامغله، مؤخراً اوزرلرینه هجوم ایده‌رك، غالبیته نائل اولمش، واووقت دانیمارقه‌لیلرك النده بولنان (لوندره) شهرینی ضبط ایتمشدر. ممالك موروثه‌سنی استرداد ایتدكدن صكره، علوم ومعارفك نشریله صنایع وتجارتك ترقیسنه صرف مساعی ایده‌رك، پك چوق مكتبلر وسائر مؤسسات خیریه تأسیس، وانكلتره قوهٔ بحریه‌سنك اساسنی وضع ایتمشدر. بالذات بر چوق كتابلر دخی یازوب، كلیات آثاری مؤخراً طبع ونشر اولنمشدر.

آلفلد } (Alfeld) پروسیه‌نك غرب جهتنده (هانووره) ایالتنده، (هیلدسهایم) قضاسنده و(هیلدسهایم) شهرینك ١٩ كیلومتره جنوب غربیسنده ناحیه مركزی بر قصبه اولوب، ٢٨٠٠ اهالیسی، باصمه وكاغد فابریقه‌لری ودمیر خانه‌لری واردر.

آلفورا } یاخود آرافورا (Alfouras, Ara- fouras) بحر محیط كبیرك (ملوك) جزایرنده بولنان نیم وحشی بر قومه آوروپالیلر طرفندن ویریلن اسم اولوب، پورتكیز لساننده «حر» و «مستقل» دیمكدر. بو قومی جزایر بحر محیطك زنجیلری زمره‌سندن عد ایتمشلر ایسه‌ده، كندیلرینی كورن سیاحلر بونلرك سیاه اولمیوب، ملایلرك رنكنده بولندقلرینی نقل ایدیورلر.

آلفولد } (Alfœld) مجارستانده بر بیوك اووه‌در، كه طونه ایله (تیسا) نهرلری بونك اورته‌سندن جریان ایدیورلر. مساحهٔ سطحیه‌سی تقریباً ١٠٠٠٠٠ مربع كیلومتره اولوب، وقتیله داخلی بر دكیزك قعری بولنمش اولدیغی علماء الارض نقطهٔ نظرجه مثبتدر.

آلفونس } (Alphonse) بو اسمله اوروپا دول مختلفه‌سنده متعدد حكمدارلر كلمشدر، كه بروجه زیر آیری آیری ذكر اولنور:

١ آستوریه، لیون وقشتاله حکمدارلری :

برنجی آلفونس — « قتولیك » مخلصیله معروف اولوب، میلادك ٦٩٣ تاریخنده طوغمش، وقاین پدری (پلاج) ك وفاتندن ایکی سنه صکره، ٧٣٩ تاریخنده (فاویلا) یه خلف اولەرق، اسپانیانك شمالنده‌کی (آستوریه) تختنه جلوس ایتمشدر. اندلس حکومت اسلامیه‌سیله برچوق محاربه‌لر ایدوب، ٣٠ قصبه ضبط ایتدکدن صکره، ٧٥٧ده وفات ایتمشدر.

ایکنجی آلفونس — « عفیف » لقبیله ملقبدر. میلادك ٧٨٣ تاریخنده آستوریه تختنه جلوس ایدوب، ینه اوسنه حکومتدن اسقاط اولنمش، و ٧٩١ ده یکیدن تختی ضبطله، اندلس حکومت اسلامیه‌سنه قارشی برچوق محاربه‌لردن صکره، مقر حکومتنی (اوویدو) شهرینه نقل ایله (لیسبونه) شهرینی دخی استیلا، وبعده فراغ ایله، ٨٤٢ ده وفات ایتمشدر.

اوچنجی آلفونس — « بیوك » لقبیله ملقبدر. میلادك ٨٤٨ تاریخنده طوغوب، ٨٦٦ ده پدری (اوردونیو) یه خلف اولمش، واندلس حکومت اسلامیه‌سیله برچوق محاربه‌لر ایده‌رك، (لیون) خطه‌سنی واسپانیانك سائر بعض جهتلرینی ضبط ایتمش ایسه‌ده، ملکنده ظهور ایدن اختلاللرله اوغراشمش، ونهایت کندی اوغلی طرفندن مغلوب اولوب، ٩١٠ تاریخنده فراغتله، تخت موروثنی اوغلنه براقمغه مجبور اولمش؛ وایکی سنه صکره وفات ایتمشدر.

دردنجی آلفونس — « کشیش » لقبیله ملقبدر. اوچنجی آلفونسك تورونی اولوب، میلادك ٩٢٤ تاریخندن ٩٢٧ تاریخنه‌دك لیون وآستوریه حکمدارلغنی ایتمش، وبرادری (رامیر) طرفندن کوزلری چیقارلمغله، لیونك قربنده برمناستره حبس اولنه‌رق، ٩٣٢ ده وفات ایتمشدر.

بشنجی آلفونس — لیون وقشتاله حکمداری اولوب، میلادك ٩٩٥ تاریخنده طوغمش، و٩٩٩دن ١٠٢٧ یه قدر حکم سوره‌رك، اندلس اهل اسلامی بیننده‌کی نفاق وتفرقه‌دن بالاستفاده، حکومت اسلامیه‌یه اعلان حرب ایتمش ایسه‌ده، (ویسو) شهرینك محاصره‌سنده قتل اولنمشدر.

آلتنجی آلفونس — غالیچه، لیون وقشتاله حکمداری اولوب، میلادك ١٠٦٥ تاریخندن ١١٠٩ تاریخنه‌دك حکم سورمشدر. برنجی فردینانده‌ك اوغلی اولمغله، فردیناند وفاتنده ملکنی اوچ اوغلی بیننده تقسیم ایتدیکنده، کندیسنه (لیون) حکمدارلغی دوشمشیدی. ١٠٦٨ تاریخنده برادری قشتاله حکمداری (سانشه) طرفندن ملکندن اخراج اولنمش ایسه‌ده، ١٠٧٢ تاریخنده بونك وقوع قتلی اوزرینه، ملك موروثنی استرداد ایتدکدن بشقه، برادرینك حصه‌سی اولان قشتاله‌یی دخی ضبط، وحکومت اسلامیه ایله ایتدیکی محاربه‌لرده غالب کلمکله، (طلیطله) شهرینی استیلا وپایتخت اتخاذ ایتمشیدی. مؤخراً مرابطینه قارشی قرطبه دولت اسلامیه‌سیله اتفاق ایده‌رك، بر قاچ محاربه‌ده مغلوب اولمش؛ وبو محاربه‌لرك برنده یکتا اوغلی اورلمغله، کدرندن فوت اولمشدر.

یدنجی آلفونس — آراغون حکمداری ایکن، (اوراقه) یی تزوج ایتمکله، ١١٠٩ تاریخ میلادیسنده قشتاله‌نك دخی حکمداری اولمشیدی. [آراغون حکمدارلری صره‌سنده ذکر اولنه‌جقدر.]

سکزنجی آلفونس — قشتاله، لیون وغالیچه حکمداری اولوب، میلادك ١١٢٧ تاریخندن ١١٥٧ تاریخنه‌دك حکم سورمشدر. برمدت والده‌سی (اوراقه) ایله مشترکاً حکم سوروب، والده‌سنك وفاتندن صکره، بو قادینك سوء اداره‌سی نتائجندن اولان فنالقلرك اوکنی آلمش؛ واوکی پدری آراغونلی آلفونسك ضبط ایتمش اولدیغی بعض یرلری استرداد ایله، اندلس حکومت اسلامیه‌سنه قارشی بعض غالبیتلره نائل اوله‌رق، (قلاتراوه) و (المریه) یی ضبط ایتمش، و «اسپانیا ایمپراطوری» عنوانی آلمق ادعاسنده قالقیشمشیدی. بونك قیزی (قونستانسه) فرانسه قراللرندن یدنجی (لویی) یه وارمشیدی.

طقوزنجی آلفونس — «اصیل» لقبیله ملقبدر. میلادك ١١٥٨ تاریخندن ١٢١٤ تاریخنه‌دك قشتاله حکمداری اولوب، پدرینك وفاتنده اوچ یاشنده بولنمغله، صباوتی زماننده مملکتك بر قسمی بعض دره بکلرینك ید غصبنه کچمش ایسه‌ده، سن رشده بلوغندن صکره، ممالك مغصوبه‌سنی استرداد ایله برابر، توسیع ممالکه دخی مقتدر اولمش؛ و ١١٩٥ تاریخنده اهل اسلامله ایتدیکی بر محاربه‌ده بر بیوك مغلوبیته دوچار اولوب، بعده (ناواره) و (آراغون)

حكمدارلرينك امداديله ينه غالبيته نائل اولمشيدي.

— بونك عمجهزاده‌سی اولان ديكر بر طقوزنجی آلفونس دخی ميلادك ١١٨٧ تاريخندن ١٢٣٠ تاريخنه‌دك يالكز ليون حكمداری اولوب، اندلس اهل اسلاميله برچوق محاربه‌لر ايتمشدر.

اوننجی آلفونس — «منجم» و«حكيم» لقبلريله ملقبدر. ميلادك ١٢٥٢ تاريخنده پدری اوچنجی فرديناندك وفاتنده ليون وقشتاله حكمداری اولوب، بش سنه صكره آلمانيا پرنسلرينك برطاقمندن جلب اولنه‌رق، آلمانيا ايمپراطوری انتخاب اولنمش ايسه‌ده، ايمپراطورلق تختنه اوتورمق ايچون، رقيبی اولان (ريشار قورنوآی) ايله محاربه ايتمكده ايكن، اندلس مسلمانلری اسپانياده‌كی ملكنك قسم اعظمنی استرداد ايتدكلری كبی، اوغلی (سانشه) دخی اعلان عصيانله، ١٢٨٢ تاريخنده تخته جلوس ايتمشيدی. آلفونس ملكنی استرداد ايچون مغرب اهل اسلامنه التجا ايده‌رك، نهايت ١٢٨٤ ده اشبيليه‌ده مأيوساً وفات ايتمشدر. بو ذات عرب تربيه‌سنی آلمش اولمغله، او وقتكی خرستيانلرك اك عالمی اولوب، بين النصارا علوم ومعارف اسلاميه‌نك نشرينه خدمت ايتمش، و«ازياج آلفونسيه» (*Tables Alphonsines*) ذيلن برطاقم زيجلر ترتيب، و(سلامانقه) ده اندلس مسلمانلرينك مؤسسات علميه‌سی طرزنده بر دارالفنون تأسيس ايتمشيدی. بعض تأليفاتی وازان جمله براسپانيا تاريخی دخی واردر.

اون برنجی آلفونس — «منتقم» لقبيله ملقبدر. ليون وقشتاله حكمداری اولوب، دردنجی (فرديناند) ك اوغليدر. ١٣١٠ تاريخنده طوغوب، ١٣١٢ ده پدرينك ملكنه وارث اولمش؛ و١٧٤٠ ده پورتكيز حكمداری دردنجی آلفونسله بالاتفاق، اندلس اهل اسلامنی مغلوب ايتمش ايسه‌ده، ١٣٥٠ ده جبل طارقده محصن ايتمش اولان اهل اسلامی محاصره ايتمكده ايكن، وبادن هلاك اولمشدر.

٢ آراغون حكمدارلری :

برنجی آلفونس — «جنكاور» لقبيله ملقبدر. آراغون وناواره حكمداری اولوب. ميلادك ١١٠٤ تاريخندن ١١٣٤ تاريخنه‌دك حكم سورمشدر. قشتاله حكمداری آلتنجی آلفونسك قيزی و وارثه‌سی (اوراقه) يی تزوج ايتمكله، قاين پدرينك وفاتنده قشتاله‌يی دخی ممالكنه الحاق ايتمكه چاليشمش، وحتی قشتاله‌لیلرك برطاقمی طرفندن حكمدارلغه قبول اولنمش ايسه‌ده، زوجه‌سی اوراقه اهاليك ديكر برطاقيله مخالفت ايدوب، يدی سنه محاربه‌دن صكره، قشتاله‌نك ضبطندن واز كچيرمكه موفق اولمش، وكنديسندن بوشانمشيدی. آلفونس اووقت اندلس اهل اسلاميله اوغراشمغه باشلايوب، ابتدا غالب كلمش، ومركز حكومت اتخاذ ايتديكی سراغوسه (يعنی سرقسطه) شهرينی ضبط ايتمش ايسه‌ده، بعده (افراغه) ده بيوك بر انهزامه دوچار اولوب، كدرندن وفات ايتمشدر.

ايكنجی آلفونس — آراغون حكمداری اولوب، ميلادك ١١٦٢ تاريخندن ١١٩٦ تاريخنه‌دك حكم سورمش؛ وفرانسه‌ده (طولوز) قونتلريله مدت مديده غوغا ايدوب، بعض يرلر ضبط ايتمشدر. بوده اندلس علمای اسلامنه تقليداً معارفك ترقيسنه خدمت ايتمش، وكنديسی بعض اشعار سويلمشدر.

اوچنجی آلفونس — اوچنجی پدرونك برنجی اوغلی اولوب، ميلادك ١٢٨٥ تاريخندن ١٢٩١ تاريخنه‌دك آراغونده حكم سورمش؛ وفرانسه، قشتاله وناپولی حكمدارلرينك تشكيل ايتمش اولدقلری اتفاقه قارشی محاربه ايدوب، ١٢٨٨ ده (مينورقه) آطه‌سنی دخی اهل اسلامك الندن آلمشدر.

دردنجی آلفونس — ميلادك ١٣٢٧ تاريخندن ١٣٣٦ تاريخنه‌دك آراغونده حكم سوروب، كوچك بر حكمدار اولمغله، عصيان ايتمش اولان اوغليله اوغراشمش، ومع هذا جنويزلردن (ساردنيا) آطه‌سنی ضبط ايتمكه مقتدر اولمشيدی.

بشنجی آلفونس — آراغون وسيچيليا حكمداری اولوب، ميلادك ١٣١٦ تاريخنده طوغمش، وپدری «عادل» فرديناند طرفندن كندی حياتنده سيچيليا حاكمی بولنديغندن، ١٤١٦ تاريخنده پدرينك وفاتی اوزرينه، آراغون دخی كنديسنه قالديغی كبی، ناپولی قراليچه‌سی (يوآنه) دخی كنديسنی وارث براقمش ايسه‌ده، ناپولی‌يی اله كچيرمك ايچون، پك چوق اوغراشمش، وضبط ايدنجه پايتختنی اورايه نقل ايتمش؛ وكنديسی عالم برآدم اولمغله، قسطنطينيه‌دن هجرت ايدن علمايی تحت حمايه‌سنه آلمشيدی. آنجق سفاهته زياده‌جه منهمك اولديغی مرويدر.

٣ ناپولی حکمدارلری :

برنجی آلفونس — آراغون حکمداری صفتیله بشنجی آلفونس عد اولنان شخصک عینیدر.

ایکنجی آلفونس — برنجی فردینادک اوغلی، وبشنجی آلفونسک تورونی اولوب، میلادک ١٤٩٤ تاریخنده ناپولی تختنه اوتورمش ایسه‌ده، او سنه فرانسه قرالی سکزنجی شارل ممالکنه تجاوزله، متفقلری وکندی تبعه‌سی دخی کندیسنی ترک ایتدکلرندن، تختی اوغلی ایکنجی فردیناده ترکله، فرانسزلرک ناپولی‌یه دخولندن اول، سیجلیایه فرار ایدوب، او سنه اوراده وفات ایتمشدر.

٤ پورتکیز حکمدارلری :

برنجی آلفونس هنریکز — «فاتح» لقبیله ملقب اولوب، پورتکیزک برنجی حکمداریدر. پورتکیز قونتی بورغونیه‌لی هنرینک اوغلی اولوب، میلادک ١١٠٩ تاریخنده طوغمش، وپدرینک وفاتنده اوچ یاشنده اولمغله، کندیسی دخی ابتدا قونت عنوانینی حائز اولوب، بعده اندلس اهل اسلامنک اللرندن بر چوق یرلر ضبط ایتمکله، ممالکنی توسیع ایدنجه، حکمدارلغنی اعلان ایتمشیدی. میلادک ١١٤٧ تاریخنده لیسبونه (یعنی اشبونیه) شهرینی دخی عربلردن ضبط وپایتخت اتخاذ ایتدکدن صکره، قشتاله‌دن دخی بعض یرلر ضبط ایتمش ایسه‌ده، نهایت مغلوب واسیر اولوب. ضبط ایتدیکی یرلری اعاده ایتمک شرطیله خلاص بولمشیدی. پورتکیز دولتنک مؤسسی عد اولنور. ١١٨٥ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ایکنجی آلفونس — «شیشمان» لقبیله ملقبدر. میلادک ١٢١١ تاریخندن ١٢٢٣ تاریخنده‌ک پورتکیز تختنده حکومت سوروب، اندلس اهل اسلامیله بر چوق محاربه‌لر ایتمش، واهل صلیبدن بر فرقه معاونتیله بعض غالبیتلره نائل اولمشیدی. پورتکیز دولتیچون بر قانون وضع ایتمشدر.

اوچنجی آلفونس — ١٢٤٨ تاریخندن ١٢٧٠ تاریخنه‌دک پورتکیز حکمداری اولوب. ایکنجی آلفونسک ایکنجی اوغلی اولمغله، برادری ایکنجی (سانشه) نک وفاتنده تخته اوتورمش، وآلغارو (یعنی غرب) خطه‌سنی اندلس اهل اسلامنک اللرندن آلوب، ممالکنده تجارت وصنایعک ترقیسنه چالیشمشدر. پاپا ایله اولان بعض اختلافاتی اوزرینه واتیقانک لعنتله‌سنه مظهر اولمشیدی.

دردنجی آلفونس — «یکیت» لقبیله ملقبدر. میلادک ١٣٢٥ تاریخندن ١٣٥٧ تاریخنده‌ک پورتکیز حکمداری اولوب، اوچنجی آلفونسک تورونی اولان (دنیس) ک اوغلی ایدی. پدرینک حیاتنده بر قاچ دفعه عصیانله والدینک بادئ موتی اولدیغی کبی، تخته جلوسندن صکره برادری (آلفونس سانشه) یی دخی نفی وطرد، واوغلنک خفیاً تزوج ایتمش اولدیغی (اینس) اسمنده بر قیزینی قتل ایتمشیدی. قشتاله حکمدارلریله دخی بر چوق وقت محاربه ایتدکدن صکره، مغرب اهل اسلامنه قارشی بونلرله عقد اتفاقه مجبور اولمش ایدی.

بشنجی آلفونس — «آفریقالی» لقبیله ملقبدر. ١٤٣٨ دن ١٤٨١ ه قدر پورتکیز حکمداری اولوب، ٦ یاشنده ایکن تخته اوتورمش، وسن رشده واصل اولنجه. عمجه‌سی ووصیسی اولان دون پدرویی کندی الیله اولدیردکدن صکره، آفریقایه کچوب، اهل اسلامله متعصبانه حرب ایده‌رک، طنجه وسائر بعض قصبه‌لری ضبط ایتمش؛ وقشتاله حکمدارلری فردیناند وایزابلا ایله دخی خیلی اوغراشمشدر. بونک زماننده پورتکیزلیلر آفریقانک غربی سواحلندن کینه‌یی کشف ایتمشلردر.

آلتنجی آلفونس — دردنجی ژانک اوغلی ووارثی اولوب، پدرینک وفاتنده ١٦٥٦ تاریخنده، ١٣ یاشنده اولدیغی حالده. والده‌سنک وصیلکیله تخته چیقمش ایسه‌ده، سفاهتی حسبیله، ١٦٦٧ ده حکومتدن اسقاط اولندرق، برادری دون پدرو وکیل تعیین اولنمشیدی.

آلفونس { اون ایکنجی (XII) — Alphones) اسپانیانک سابق قرالی اولوب، اسبق قرالیچه ایکنجی ایزابلا ایله زوجی (فرانسوا داسیس) ک اوغلی ایدی. میلادک ١٨٥٧ تاریخنده تولد ایدوب، والده‌سنک حکومتی زماننده آستوریه پرنسی عنوانینی حائز ایکن، ١٨٦٨ اختلالی اوزرینه، والده‌سیله برابر اسپانیایی ترکله، پارسه قاچمشلردی. دون آلفونس ابتدا ویانه‌نک (ترزیانوم) مکتبنه کیروب، آنجق بر قاچ آی صکره والده‌سی

قراللق حقوقنی کندیسنه ترك ایتمکله، پارسه عودت ایده‌رك، بعده پارس ولوندره‌ده تحصیلنه دوام ایتمش؛ وبو آرالقده اسپانیا جمهوریتدن قراللغه وقراللقدن جمهوریته تحول ایده‌رك، برکونه قرار واستراحت بوله‌مامغله، ۱۸۷٤ سنهٔ میلادیه‌سی اواخرنده سر. کارده بولنانلر دون آلفونسك اون ایکنجی آلفونس عنوانیله قراللغنی اعلان ایده‌رك، ۱۸۷۵ سنه‌سی اوائلنده کندیسنی اسپانیایه جلب ایتمشلردر. آنجق اسپانیا او وقت هرج ومرج اولوب، بر طرفدن جمهوریت وبر طرفدن دخی دون قارلوس طرفدارلری اعلان عصیان ایتمش اولدقلرندن، کنج قرال بر سنه‌دن زیاده ارباب اختلاله اوغراشمش، واکثر محاربه‌لرده بالذات عسکره قوماندە ایده‌رك، نهایت ۱۸۷٦ سنه‌سنك مارت آینده دون قارلوسك منهزم اولوب فرانسه‌یه قاچمسی اوزرینه، طرفدارلری دخی طاغلمش، وقرال عفو عمومی‌یی اعلان ایتمش اولمغله، اختلال کاملاً برطرف اولمش؛ واون ایکنجی آلفونس اسپانیا قراللغنده تقرر ایتمشدی. یالکز اسکی امتیاز. لرینك لغوندن طولایی آیاغه قالقمش اولان ناواره ایالتنك و آمریقاده‌کی قوبه آطه‌سنك اختلاللری ۱۸۷۸ سنه‌سنه‌قدر دوام ایتمشدر. بومسئله‌لر دخی ختام بولنجه، کنج قرال (مونپنسیه) دوقه‌سنك قیزی (ماریا مرسدس) ایله عقد ازدواج ایتمش؛ وبرقاچ آی صکره کنج قرالیچه وفات ایتمکله، قرال آلفونس خیلی مدت رفیقه‌سنك نار فرقتیله یانوب، اونك یرینه هیچ برمخلوقی قائم ایتمکه راضی اولمق ایستمه‌مش ایسه‌ده، نهایت ۱۸۷۹ سنه‌سی تشرین ثانیسنده آوستریا ومجارستان خاندان حکمداریسنه منسوب پرنسس (ماریا قریستینه) ایله عقد ازدواج ایتمش؛ و ۱۸۸۵ سنه‌سی تشرین ثانیسنده، ۲۸ یاشنده اولدیغی حالده، زوجه‌سنی حامله براقه‌رق، وفات ایتمشدر. زوجه‌سی نائبهٔ حکومت اولوب، آلتی آی صکره تولد ایدن اون اوچنجی آلفونس قرال اعلان اولنمشدر. صاحب ترجمه ممدوح الخصال برحکمدار اولوب، تبعه‌سنه اولان محبتی وجسارتی بردرجه‌ده، ایدی، که اسپانیانك بعض طرفلرنده قولره ظهورنده وارثی اولمامق مناسبتیله، خسته‌لق محلنه کیتمه‌سی مجلس وکلاجه تحت قراره آلنمش ایکن، خفیاً مادریددن چیقوب، علت ساریه‌نك کمال شدتله حکم سورمکده اولدیغی محلره عزیمتله، خسته خانه‌لری کزمش، وفقرا ومصابینه اجرای تسلیت ومعاونت ایتمشدر.

آلفونس { ژان — (J. Alphonse) فرانسه‌نك اون آلتنجی عصر میلادی } قپودانلرندن اولوب، ایتمش اولدیغی بعض غریب سیاحتلر جمع ونشر اولنمشدر.

آلفونس { آطه‌لری (Iles Alphonse) بحر محیط هندیده ایکی ایصسز آطه } در، که بیوکی اولان شمالیسنك منتهای شمالیسی ۶° ۵۹′ ۳۰″ عرض جنوبی ایله ۵۰° ۲۱′ طول شرقیده واقعدر. بینلرنده برطاقم قیالرله مربوط اولوب، بو قیالرك آره‌سنده سفائن حقنده پك مخاطره‌لی بر ایکی کچید واردر.

آلفونسینه { (Alfonsine) ایتالیانك شمال جهتنده (راونه) ایالت وقضا } سنده بر قصبه اولوب، ۶۸۰۰ اهالیسی واردر.

آلفیا { (Alphée) یونانك موره شبه جزیره سنده، آرقادیا ایالتنك جهت شمالیه } سنده آقدرق یونان دکیزینه دوکیلن (روفیا) نهرینك اسم قدیمیدر. [«روفیا» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.] اسکی یونانیلر اساطیرلرنده بو نهرك وقتیله بردلیقانلی اولوب، (آرتوسه) اسمنده بر پری‌یه عاشق اولدیغنه، وپری بونك تعقیبندن قورتلق ایچون، سیچلیانك سراقوسه شهری قربنده بر چشمه‌یه تحول ایدنجه، آلفیانك دخی نهره تحول ایتمش اولدیغنه اینانیرلردی.

آلفیا { (St Alphée) فلسطینده‌کی قیساریه شهری کلیساسنده مستخدم بر راهب } ایکن، ایمپراطور (دیوقلتیان) ك عیسویلره قارشی اولان مظالمی صره‌سنده قتل ایدلمش اولمغله، بین النصارا اعزه صره‌سنه کچوب، تشرین ثانی افرنجینك ۱۸ نده یورطیسی اجرا اولنور.

آلفیاری { یاخود آلفیری (Le conte Vic-tor Alfieri) ایتالیانك الڭ مشهور } هائله نویس شعراسندن اولوب، میلادك ۱۷٤۹ تاریخنده پیامونته‌نك (آستی) شهرنده طوغمش، واسکی بر خاندانه منسوب اولوب، مشاهیر معماریندن آلفیا. رینك یکنی ایدی. پك کوچك یاشده ایکن، پدری وفات ایتمکله، تربیه‌سنه اعتنا اولنمیه‌رق، ایام شبابنی خوواره‌لق وسرسریلکله کچیردکدن صکره، (استو.

آرت) خاندانك اخيرى اولان آلبانى قونتنك زوجه‌سى بولنان وكرك نسب وحيثيتجه كرك عقل وذكاجه پك عالى بر موقعده بولنان آلبانى قونتسه‌سنه تعشق ايتمكله، بو قادينه چاتمغه وسيله اوله بيلك اوزره، شعر سويلمكه اوزنمش؛ وكرك شعرده كرك هاثله‌لرك صورت ترتيبنده يكى بر چيغر آچه‌رق، ٧ سنه ظرفنده ١٤ هاثله ميدانه قويمشدر، كه بونلرك بعضيسى عمومك فوق‌العاده رغبت وتحسيننه مظهر اولمشيدى. بر قاچ منظومه ايله بر طاقم منثور كتابلر دخى يازمش، وبتون تأليفاتنده حريت وجمهوريت فكرينه خدمت ايتمشدر. او صره‌ده استوآرتك وفاتيله طول قالان معشوقه‌سى آلبانى قونتسه‌سيله خفياً عقد ازدواج ايده‌رك، «حريت مملكتى» تسميه ايتديكى فرانسه‌يه نقل وطن ايتمش ايسه‌ده، ١٧٩٢ اختلالنده ظهور ايدن حالات مدهشه‌دن نفرت ايده‌رك، فلورانسه‌يه قاچمغله؛ ارباب اختلال كنديسنه مهاجر نظريله باقه‌رق، فرانسه‌ده‌كى اموال واملاكنى ضبط ايتمشلردى. او وقتدن صكره آلفيارى فرانسه حقنده‌كى حسن ظننى وجمهوريته اولان محبتنى غائب ايده‌رك، موخراً يازديغى اثرلرده كرك فرانسه وكرك جمهوريت حقنده‌كى خصومتنى كوسترمشدر. آثار يونانيه‌نك متلرينى آكلامق هوسيله، عمرينك اواخرنده لسان يونانى‌يى تحصيل ايله، شعراى يونانك بر طاقم هاثله‌لرينى ترجمه وتقليد ايتمشدر. ٥٤ ياشنده اولديغى حالده، كثرت مشغوليتدن وفات ايدوب، آلبانى قونتسه‌سى كنديسنك كليات آثارينى ٣٥ جلد اوزرنه نشر ايتمشدر. كرك هاثله‌لرى وكرك آثار منثوره‌سى پك مقبول اولوب، اكثر السنه‌يه ترجمه اولنمشدر.

آلفيارى { قونت — (C. Innocent Alfieri) ايتاليانك مشهور معمارلرندن اولوب، ميلادك ١٧٠٠ تاريخنده رومادە طوغمش، و ١٧٦٧ ده وفات ايتمشدر. تورينوده‌كى اوپرا تياترو وسيله دها برچوق ابنيهٔ مشهوره كنديسنك آثار معماريه‌سندندر. آنف الترجمه شاعر آلفيارينك عمجه‌سى ايدى.

آلقامو { (Alcamo) «الكم» اسم عربيسندن غلط اولسه كركدر. سيجليا آطه‌سنك جهت غربيه‌سنده، (ترايانى) ايالتنده ومركز ايالتنك ٤٤ كيلومتره شرقنده و (قستماره) كورفزينك ٤ كيلومتره ايچريسنده واقع قضا مركزى بر شهر اولوب، ١٩٥٠٠ اهاليسى واردر. بو شهر ايكنجى عصر هجرى ابتدالرنده جزيره‌نك صاحبلرى بولنان عرب اهل اسلامى طرفندن بنا اولنمش؛ وهر نه قدر كه اهل اسلام زماننده تپه‌نك اوزرنده بولنوب، شمديكى شهر ايسه آشاغيده بولنيورسه‌ده، ينه عرب طرزنده اولديغى مشاهده اولنيور. جوارنده (سجسته) شهر قديمنك ويرانه‌لرى بولنيور.

آلقبريشله { (Alcabrichelle) پورتكيزده ليسبونه ايالتنده بر نهردر، كه (جونتو) طاغندن نبعان ايله، (قاريرو) برونك ٢٠ كيلومتره جنوبنده بحر محيط آطلاسى‌يه منصب اولور.

آلقترازس { (Alcatrazes) برازيليانك جنوب جهتى سواحل شرقيه‌سنك ٣٠ كيلومتره قدر آچيغنده، و (سانوسباستيانو) نك ٥٠ كيلومتره جنوب غربيسنده، ٢٤° ٦' عرض جنوبى ايله ٤٧° طول غربيده واقع بر طاقم كوچك آطه‌لردر، كه اطرافلرى قيالرله محاط اولديغندن، سفائنك يناشمه‌سنه مانعدرلر. — آفريقانك ساحل غربيسى قارشيسنده، (رينونوز) نهرى منصبنك قارشيسنده، ١٠° ٣٧' عرض شماليده دخى بو اسمله بر طاقم قيالر بولنيور.

آلقراز { ياخود القراض (Alcaraz) اسپانيانك جنوب جهتنده (البسيطه) اووه‌سنك جنوب غربيسنده بر طاغ سلسله‌سى اولوب، اك يوكسك ذروه‌سى اولان (المناره) نك ١٨٠٠ متره ارتفاعى واردر. (وادى‌يانه) نهريله (وادى الكبير) ك باشليجه قولى اولان (وادى العمار) و (شقوره) نهرى تابعلرندن (موندو) بو طاغدن نبعان ايدرلر. — بو اسمله ينه بو طاغك شمالى اتكنده (البسيطه) ايالتنده قضا مركزى بر قريه دخى واردر.

آلقريه { (Alcarria) ادريسينك (قوريه) تسميه ايتديكى مملكتك عينى اولمسى محتملدر. اسپانيانك (وادى الحجاره) و (قونقه) جهتلرنده بر خطه‌در، كه اراضيسى طاغلق، اورمان ومرعالرى چوق اولوب، حيواناتى وبال، شراب وزيتون ياغى محصولاتى دخى واردر.

آلقازار { (Alcazar) «القصر» اسم عربيسندن غلطدر. اسپانيا وپور-

تكيزده بو اسمله بر قاچ قصبه بولنيور. اك بيوكلرى اسپانيانك وسـطلرنده (چوداد رئال) ايالتنده بولنان (سان جوان آلقازارى) در، كه مادريدك دمير يول طريقيـله ١٤٨ كيلومتره جنوب شرقيسـنده واقع اولوب، قضا مركزيدر، و ٧٨٠٠ اهاليسى واردر. بو شهر اهل اسلامك اللرندن چيقدقدن صكره (سنت جوان) شواليه‌لرينك مركزى اولمشيدى. چوقولاته، صابون وسائره فابريقه‌لرى واردر. — (آلقازار دو سال) يعنى «طوز آلقازارى» اسميله پورتكيزك (استرمادور) خطه‌سـنده دخى بر قصـبه بولنوب، ٢٦٠٠ اهـاليسى وطوز معـدنلرى واردر. — [مغربده (القزار الكوير) اسميله معروف اولان شهر ايچون «قصر كبير» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

آلقلا { (Alcala) «القلعه» اسم عربيسـندن غلطدر. بو اسمله اسپانيا وپورتكيزده بر چوق قصبه‌لر بولنوب، اك اهميتليلرى بروجه زير ذكر اولنور: — آلقلا ده شيورت (A. de Chivert) اسـپانيانك شرق طرفنده بلنسـيه خطه‌سنده (قاستلون دلا پلانه) ايالتنده ومركز ايالتك ٤٥ كيلومتره شمال شرقيسنده بر قصبه‌در، كه بحر سفيد ساحلندن بر صره طاغلرله آيرلمش اولوب، بلنسـيه‌دن برشـلونه‌يه كيدن طريقك اوزرنده واقع و ٦٠٠٠ اهاليى جامعدر. توتون واسپيرتو فابريقه‌لرى واردر. — آلقلا ده غوآدايره (A. de Guadaira) سويله يعنى اشبيليه ايالتنده واشبيليه شهرينك ١٦ كيلومتره جنوب شرقيسـنده واقع قضا مركزى بر بيوك قريه اولوب، ٨٠٠٠ اهاليسى واردر. اطرافى غايت كوزل وموقع ومنظره‌سى بينظير اولديغى كبى، هواسى‌ده فـوق‌العاده صاغلام وملايمدر. زيتـونلرى مشهوردر. — آلقلا ده هنـارس (A. de Hénarès) اسـپانيانك قشتاله خطه‌سـنده مادريد ايالتنده ومادريدك ٣٣ كيلومتره شرق شماليسنده، واسع بر اووه‌ده وتاج نهرى تابعلرندن (هنارس) چاينك ساحل يميننده واقع بر شهردر، كه وقتيله پك بيوك اولوب، على الخصوص اسپانيانك اك بيوك دارالفنونى بوشهرده بولنمش اولمغله، مكتب ومطبعه‌لرى دخى تكثر ايتمش ايديسه‌ده، مؤخراً دارالفنونك مادريده نقلى اوزرينه، خراب بر حالده قالـوب، برعصر اول يكرمى بيك نفوسى وار ايكن، شمدى اهاليسى ٥٠٠٠ مقدارينى تجاوز ايتمكده‌در. قلعه وقله‌لرى وكليسا وسائر ابنيه جسيمه‌سى چوق وسـوقاقلرى كنيش ايسه‌ده، آدمسزلقدن بر بيوك ويرانه صورتنى آلمشدر. اسپانيا شاعر مشهورى سروانتس ايله سائر مشاهير مؤلفينك وطنيدر. حكومت اسلاميه زماننده اسمى (قلعةالنهر) ايدى. — آلقلا دلوس قازولس (A. de los Cazules) اسپانيانك جنوبنده (قاديس) ايالتنده ومركز ايالتك ٥٥ كيلومتره شرقنده بر طاغك اوستنده واقع بر قصبه اولوب، ٦٠٠٠ اهاليسى وجوارنده بعض آثار عتيقه‌سى واردر. — آلقلا دل ريو (A. del Rio) اسپانيانك سويله يعنى اشبيليه ايالتنده واشبيليه‌نك ١٠ كيلـومتره شمالنده و وادئ كبيرك سـاحل يميننده كائن برتپه‌نك اوزرنده واقع برقصبه اولوب، ٢٤٠٠ اهاليسى وروماليلرله عربلر زماننده قالمه آثار عتيقـه‌سى واردر. — آلقلا لارئال (A. la Real) اسـپانيانك جنوب طرفنـده (جيان) ايالتنده و(جيان) شهرينك ٦٤ كيلومتره جنوب غربيسـنده مرتفع بر محلده واقع قضا مركزى بر قصبه اولوب، ٦٧٠٠ اهـاليسى واردر. — آلقلا دل واله (A. del Valle) اسـپانيانك جنوبنده (قاديس) ايالتنده و(قاديس) شهرينك ١١٠ كيلومتره شمال شرقيسنده بر قصـبه اولوب، ٢٥٠٠ اهـاليسى واردر. — آلقـلا دل جـوقار (A. del Jucar) اسـپانيانك (البسيطه) ايالتنده، (جوقار) نهرينك ساحل يسارنده بر قصـبه اولوب، ١٦٠٠ اهاليسى وعربلردن قالمه بر قلعه‌نك خرابه‌لرى واردر.

آلقنادره { (Alcanadre) اسـپانيانك شمال طرفنده آراغون خطه‌سنده بر نهردر، كه احتماله كوره يرك آلتنـه غائب اولان (آرا) چاينك يكيدن ظهورندن حاصل اولوب، هوئسـقه (يعنى وشقه) ايالتنده شمـالدن جنـوبه وبعده جنوب غربى‌يه طوغرى جريانله، (والووار) قربنده (سكره) تابعلرندن (سـينقه) نهرينه منصب اولـور. مجراسى ١٢٥ كيلومتره‌در. — بواسمله اسكى قشتاله خطه‌سنك (لوغرونيو) ايالتنده دخى (ابره) ايرماغنك ساحل يمينى قربنده بر كوچك قصبه اولوب، ١٣٠٠ اهاليسى واردر.

آلقنتاره { (Alcantara) «القنـطره» اسم عربيسـندن غلطدر. اسپانيانك

غرب جهتنده (استرمادور) خطه‌سنك (قاسرس) ايالتنده قضا مركزى بر قصبه‌در، كه پورتكيز حدودندن ۱۰ كيلومتره‌لك مسافه‌ده و(تاج) نهرينك ساحل يسارنده بولنان بر بيوك قيانك اوزرنده واقع اولوب، ۵۰۰٤ اهاليسى وبر چوق كليسا ومناسترلرى واردر. بوشهرك يانده تاج نهرى اوزرنده روماليلر زماننده (ترايان) طرفندن تأسيس اولنمش پك مكمل بر كوپرى واردر، كه آلتى كمردن مركب اولوب، ۱۸۸ متره طولى وصويك حداسندن ٤٨ متره ارتفاعى واردر. — برازيليانك شمال طرفنده (مارانهاو) ايالتنده‌دخى بواسمله برشهر واردر، كه (سانومارقوس) قوينك مدخلى ساحل غربيسنده، ۲° ۲۳′ ۳۳″ عرض جنوبى ايله ٤٦° ٤۳′ ۹″ طول غربيده واقع اولوب، ۵۵۰۰ اهاليسى واردر. وقتيله ايالتك مركزى اولوب، مؤخراً اهميتى زائل اولمشدر.

آلقمار { (Alkmaar) فلنكك (نورد هولانده) ايالتنده، شمالى بيوك قنالك اوزرنده اسكى وتجارتكاه برشهر اولوب، آمستردامك ٤ كيلومتره شمال غربيسنده وبحر شمالى ساحلندن ۹ كيلومتره ايچريده واقع و ۱۰۰۰۰ اهاليى جامعدر. خسته خانه وسائر مؤسسات خيريه‌سيله كتبخانه ونباتات باغچه‌سى كبى معارفه مخصوص دوائرى چوقدر. شهر پك منتظم صورتده بنا اولنوب، ايكى طرفى آغاجلرله مزين خندقلرى واردر. جوارلرنده كليتلى پنير ياپيلوب، بوشهردن اوروپا وآمريقانك هر طرفنه كوندريلور. متقن بازارلرى وسنوى پنايرلرى وچيچكدن وباغچه تزييناتنه مخصوص انواع اغاجلردن دخى كليتلى تجارتى واردر.

آلقمار { (N. d'Alkmaar) فلنكك اون بشنجى عصر ميلادى شعراسندن اولوب، ابتدا پرنس وپسقوپوس اولان (اوترخت) ك مشاورى بولنمش، وبعده (لورن) دوقه‌سى (رنه) نك خدمتنه كيرمشيدى. هزل آميز بعض اشعار وهجويه‌لرى واردر.

آلقمان { (Alcman) يونان قديم شعراسندن اولوب، ميلاددن ۶۷۰ سنه اول (ليديا) نك (ساردس) شهرنده بولنوردى. بعده اسپارطه‌يه كيدوب، اسپارطه‌لى عنواننه مظهر اولمشيدى. برطاقم غزليات نظم ايتمشيدى، كه متقدمين عندنده پك مقبول اولوب، آنجق يالكز بر جزئى مقدارى حفظ اولنه بيلمشدر.

آلقمئون { (Alcméon) يونانك اساطيرله مخلوط اولان تاريخ قديمنه كوره (آمفيارائوس) ك اوغلى اولوب. (تبه) محاصره‌سنده قتل اولنان پدرينك انتقامنى آلمق اوزره، والده‌سى (اريفيله) يى قتل ايتمش؛ وبونك اوزرينه تجنن ايدوب، (آرقاديا) حكمدارى (فجيا) طرفندن تشفيه اولنمش، وبونك قيزى (آمفيسبيا) يى تزوج ايتمش ايكن، مؤخراً بونى تركله، (آخلوئوس) ك قيزى (قاليروئه) يى تزوج ايتديككندن، ايلك زوجه‌سنك برادرلرى طرفندن قتل اولنمش.

آلقمئون { (Alcméon) يونان قديمك آتنه شهرنده اجراى حكم ونفوذ ايتمش اولان (آلقمئونيلر) ك جد اعلاسيدر.

آلقمئون { (Alcméon) آلقمئونيلر خاندانه منسوب اولوب، آتنه‌ده آرخونت عنوانيله وقيدحيات شرطيله اجراى حكومت ايدنلرك اون اوچنجيسى واك اخيرى ايدى. قبل الميلاد ۷۵٤ تاريخندن ۷۵۳ تاريخنه‌دك اجراى رياست ايدوب كنديسندن صكره آرخونتلر اون سنه مدتله انتخاب اولنمشلردر.

آلقمئون { (Alcméon) يونان قديمك فيثاغورسك مذهبنه تابع حكماسندن و (آرخوطاس) ك شاكردانندن اولوب، قبل الميلاد ۵۰۰ تاريخلرنده (قروتون) شهرنده طوغمشدر. طبيعت، روح وطب حقنده بعض اثرلر يازمش، وبرنجى اوله‌رق اجسام حيواناتى تشريح ايتمشدر.

آلقمئونيلر { (Alcméonides) موره شبه جزيره‌سنك هركليلر طرفندن ضبطى اوزرينه، وطنى اولان (پيلوس) شهرندن طرد اولنه‌رق (آتنه) يه كلمش اولان (نستور) ك تورونى (آلقمئون) اسمنده بر آدمك نسلندن متسلسل بر خانداندر، كه اعضاسى آتنه‌ده بيوك بر قوت ونفوذ قزانوب، اجراى حكم ورياست ايتمكده ايكن، بونلردن (مغاقليس) ك (كيلون) ى قتل ايتمسى اوزرينه، قبل الميلاد ۶۱۲ تاريخنده آتنه‌دن اخراج اولنمش؛ و مؤخراً عودتله، رياستى غصب ايتمش اولان (پيسيستراتس) ه قارشى طورمشلر ايسه‌ده، بعده

كنديسيله عقد اتفاق ايتمشلردى. مشاهيردن پريقلس وآلكبياد بوخاندانه منسوب ايديلر.

آلقمينه (Alcmène) يونان قديم اساطيرنه كوره، (تيرينته) حكمدارى (آمفيتريون)ك زوجه‌سى و(آرغوس) حكمدارى (الكتريون)ك قيزى اولوب، حسن وجماليله مشهوره ايدى. ابو الآلهه مشترى بوقادينه عاشق اولوب، زوجى صورتنه كيرمكله، كنديسنى حامله براقوب، بو حملدن اسكى يونانيلرك رستم زالى حكمنده اولان مشهور (هركل) ياخود (ايراقليس) تولد ايتمش.

آلقنتاره ياخود قنتاره (Alcantara, Cantara) «القنطره» ياخود «قنطره» اسم عربيسندن غلطدر. سيجليا آطه‌سنده بر نهردر، كه (اتنا) بركانك شمالى اتكلرينى طولاشه‌رق، يونان دكيزينه دوكيلور.

آلقنتاريلا (Alcantarilla) اسپانيانك (مرسيه) ايالتنده ومرسيه شهرينك ٨ كيلومتره شمال غربيسنده وشهر مذكورى احاطه ايدن خرما ودود آغاجلرى اورمانك مدخلنده واقع بر قصبه اولوب، ٣٨٠٠ اهاليسى واردر.

آلقنيز (Alcaniz) «الكنز» اسم عربيسندن غلطدر. اسپانيانك آراغون خطه‌سنده (ترونل) ايالتنده ومركز ايالتك ١٣٥ كيلومتره شمال شرقيسنده، سراغوسه (يعنى سرقسطه) نك ١٠٠ كيلومتره جنوب شرقيسنده، (ابره) ايرماغى تابعلرندن (وادى لب) ك اوزرنده بر شهر اولوب، ٨٠٠٠ اهاليسى، بر مكتب وخسته خانه‌سى واردر.

آلقوباسه (Alcobaça) «الكباسه» اسم عربيسندن غلطدر. پورتكيزك (لياره) قضاسنده وليسبونه‌نك ١١٧ كيلومتره شمالنده، بحر محيط آطلاسى‌يه دوكيلن بر كوچك نهرك كنارنده وغايت كوزل بر واديده واقع بر كوچك قصبه اولوب، ١٥٠٠ اهاليسى، صناعت معماريه‌سيله مشهور بر مناسترى وقربنده عربلرك بنا كرده‌سى اولان برخراب قلعه‌سى واردر. — ناحيه‌سنك اهاليسى ٢٦ ٣٩٦ كشيدر. — برازيليانك ساحل شرقيسنده دخى بواسمله بر كوچك قصبه بولنوب، (قراولاس) شهرينك برقاج كيلومتره شمالنده و(پورتو سغورو) نك ١٤٠ كيلومتره جنوبنده واقعدر.

آلقوديا (Alcudia) اسپانيانك (ميورقه) آطه‌سنده وآطه‌نك شمال شرقى ساحلنده، همنامى اولان بر قويك ايچنده ودكيزدن ٢ كيلومتره ايچريده بر قصبه‌در، كه وقتيله جزيره‌نك اك بيوك واك تجارتكاه شهرى ايكن، مؤخراً اهميتدن دوشمش، وياكز ١٥٠٠ اهاليسى قالمشدر. جوارنده مرجان آولنير، واطرافنده پاغيسى غايت كوزل بر نوع قويون بولنور. قربنده‌كى بطاقلقلر برانكليز قومپانيه‌سى طرفندن قوروديله‌رق، خيلى اراضئ منبته ميدانه چيقمشدر. — بو اسمله اسپانيانك (بلنسيه) ايالتنده و(بلنسيه) شهرينك ٣٢ كيلومتره جنوب غربيسنده دخى بر كوچك قصبه بولنوب، ١٧٠٠ اهاليسى واردر. — (آلقوديا واديسى — Valle de la) ناميله دخى اسپانياى وسطيده (چوداد رئال) ايالتنده جنوباً (المعدن) سلسله‌سيله وشمالاً بوسلسله‌يه متوازياً اوزانان بر طاقم طاغلرله محدود واسع بر وادى بولنيور، كه (وادئ كبير) و(وادى يانه)‌يه دوكيلن برچوق براق وصوتوق صولرله اروا اولنه‌رق جنت آسا بريردر، وپاغيلرينك كوزللكيله مشهور كليتلى قويونلرك مرعاسيدر.

آلقوره (Alcora) «الكوره» اسم عربيسندن غلطدر. اسپانيانك بلنسيه قطعه‌سنده (قسطلون) ايالتنده بربيوك سيلك اوزرنده واقع بر قصبه اولوب، ٥٠٠٠ اهاليسى وبز وپورسلن فابريقه‌لرى واردر.

آلقوسر (Alcocer) «سرايجق» معناسنه اوله‌رق، (القصير) اسم عربيسندن غلطدر. اسپانيانك قشتاله خطه‌سنده (وادى الحجاره) ايالتنده بر قصبه اولوب، ١٥٠٠ اهاليسى وعربلر زماننده قالمه بعض استحكامات خرابه‌لرى واردر. — بو اسمله اسپانياده دها بر طاقم كوچك قصبه وبيوك قريه‌لر بولنيور.

آلقوشته (Alcochete) پورتكيزك (ستوبال) قضاسنده ناحيه مركزى بر قصبه اولوب، (تاج) نهرينك دوكلديكى خليجك جنوبى ساحلنده وليسبونه‌نك ١٥ كيلومتره شرق شماليسنده واقع و٣٨٧٥ اهاليى جامعدر. جوارلرنده واسع طوزله‌لر واردر.

آلقوليا (Alcoléa) «قلعه‌جق» معناسنه اوله‌رق (القليعه) اسم عربيسندن

غلطدر. بو اسمله اسپانیاده بر قاچ کوچك قصبه وبیوك قریه بولنوب، الك مشهورلری (اشبیلیه) ایالتنده ووادی کبیرك ساحل یمیننده واقع اولانیدر، که ۱۸۰۰ اهالیسی ووادی کبیرك اوزرنده ۱۹ کرلی وسیاه مرمردن معمول کوزل بر کوپریسی واردر. بو قصبه‌ده ۱۸۶۸ده وقوع بولان بر محاربه قرالیچه ایکنجی ایزابلانك سقوطنی انتاج ایتمشدر.

آلقونتار (Alcontar) اسپانیانك (استرمادور) خطه‌سنده (قانرس) ایالتنده ومرکز ایالتك ٤۲ کیلومتره شمالنده تاج ایله (آلونته) نهرلرینك نقطهٔ تلاقیسنده واقع کوچك بر قصبه اولوب، ۲۳۵۵ اهالیسی واردر. بو قصبه حکومت اسلامیه زماننده خیلی بیوك ومعمور اولوب، بعده اهل اسلام ایله خرستیانلر بیننده وقوع بولان محاربات صره‌سنده تخریب اولنمشدر.

آلقووز (Alcovez) اسپانیانك قطالونه خطه‌سنده تاراغونه (یعنی طرکونه) ایالتنده برکوچك قصبه اولوب، ۳۰۰۰ اهالیسی واردر.

آلقوی (Alcoy) اسپانیانك شرق طرفنده (آلیقنت) ایالتنده وآلیقنت شهرینك ۵۱ کیلومتره شمالنده قضا مرکزی بر شهر اولوب، ۲۵۰۰۰ اهالیسی وبیوك منسوجاتیله کاغد فابریقه‌لری واردر. شهر (آلقوی) نهرینی تشکیل ایدن (ریکر) و (مولینار) چایلری آره‌سنده واقع اولوب، بو ایکی نهرك کنارلری فابریقه‌لرله وکوزل کوشك وباغچه‌لرله مزیندر.

آلقوی (ونام دیکرله سرپیس (Alcoy, Ser-pis) اسپانیانك شرق طرفنده بر نهردر، که آلیقنت وبلنسیه ایالتلری ایچندن وآلقوی شهرینك یانندن یچه‌رك، بحر سفیده دوکیلور.

آلکتو (Alecto) یونان قدیم اساطیرنده (برجن ایدی، که اللرنده یلانلر وآتش قونداقلریله قیرباجلر بولندیغی وباشی یلانلرله صارلمش اولدیغی حالده تصویر اولنوردی.

آلکتوس (Allectus) برتانیالی بر سرسری اولوب، برتانیاده تفرد ایتمش اولان روما سردارلرندن (قراوسیوس) ك امراسندن اولدیغی حالده، میلادك ۲۹۲ تاریخنده مومی الیهی قتل ایله یرینی ضبط ایتمش ایسه‌ده، روما سردارلرندن (قونستانس قلور) طرفندن مغلوب وقتل اولنمشدر.

آلکرو (Alghero) ساردنیا آطه‌سنك (سیساری) ایالتنده ومرکز ایالتك ۳۲ کیلومتره جنوب غربیسنده ساحل بحرده قضا مرکزی برقصبه اولوب، ۸۵۰۰ اهالیسی وجوارنده کوزل باغلری ومنبت اراضیسی واردر. لیمانی طاردر. اهالیسی اسپانیانك قطالونه خطه‌سندن هجرت ایتمش اولمغله، اسپانیولجه ایله قاریشیق بر نوع ایتالیانجه سویلیورلر.

آلکری (Allegri) ایتالیانك ۱٦نجی عصر میلادی شعراسندن اولوب، اشعاری خالص فلورانسه لسانه بر نمونه کبی اتخاذ اولنمشدر. — بو اسمله ایتالیالی بر رسام دخی واردر، که (قورجه) مخلصیله شهرت بولمشدر. [«قورجه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آلکساندر (یاخود آلکساندروس (A-lexandre, Ἀλέξανδρος) بیوك اسکندرك اسم اصلیسی اولوب، لسان قدیم یونانیده «ارککلری دفع ایدیجی» دیمك اولمغله، فارسیده «پادمرد» تعبیریله ترجمه اولنه بیلیر، که «پادشاه» دیمك کیدر. عربلر وایرانیلر بو اسمی (اسکندر) صورتنه تحویل ایتمشلردر. [«اسکندر» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.] — بیوك اسکندر اوچنجی اولوب، ماکدونیانك (آلکساندر) نامیله دها بر قاچ حکمداری اولدیغی کبی، مشاهیردن بو اسمله بر چوق آدملر دخی کلمش اولدیغندن، صنفلره تقسیمی ایجاب ایدیور.

۱ حکمدارلر:

برنجی آلکساندر — برنجی (آمینتاس) ك اوغلی اولوب، قبل المیلاد ٤۹٦ تاریخندن ٤٥٤ تاریخنه قدر حکم سورمشدر.

ایکنجی آلکساندر — اوچنجی (آمینتاس) ك اوغلی اولوب، قبل المیلاد ۳۷۰ تاریخندن ۳٦۹ تاریخنه‌دك ماکدونیا حکمدارلغی ایتمشدر.

دردنجی آلکساندر — بیوك اسکندرك ایرانده تزوج ایتمش اولدیغی (رخسانه) دن متولد اوغلی اولوب، پدرینك وفاتندن صکره دنیایه کلمش؛

و(اغوس) لقبيله ملقب اولوب، بروقت (آريدئوس)ك وصايتيله ماكدونياده حكمدارلق ايتدكدن صكره، قبل الميلاد ٣١١ تاريخنده (قساندر) طرفندن قتل ايتديرلمشدر.

بشنجی آلکساندر — قساندرك اوغلی اولوب، برادری (آنتيپاتر) ايله مشترکاً قبل الميلاد ٢٩٨ تاريخندن ٢٩٤ تاريخنه‌دك حكم سوردكدن صكره، برادريله بوزيشوب، بينلرنده وقوع بولان محاربه‌ده قتل اولنمشدر.

آلکساندر { (Alexandre) بو اسمله (اپير) ده يعنی آرناؤدلغك

جنوبی قسمنده دخی ايكی حكمدار كلوب، برنجيسی روماليلرله محاربه ايتمش، وميلاددن ٣٢٨ سنه اول فوت اولمشدر؛ ايكنجيسی قبل الميلاد ٢٧٢ تاريخندن ٢٤٢ تاريخنه‌دك حكم سوروب، غونيلی آلکساندر ايله محاربه ايتمش؛ وتعبية الجيش حقنده بركتاب يازمشدر.

آلکساندر { تساليا‌ده (فرس) شهر قديمنك يعنی چتالجه‌نك حكمداری او-

لوب، ميلاددن ٣٦٩ سنه اول تخته جلوس ايتمش، وظلم واعتسافيله شهرت بولوب، نهايت زوجه‌سی (تيبه) طرفندن قتل اولنمشدر.

آلکساندر { (بالا) لقبيله ملقب اولوب، ردوسلی اولديغی حالده،

(آنتيوخس اپيفان) ك اوغلی اولمق ادعاسنه قالقيشه‌رق، مصر حكمداری (بطليوس فيلوميتور)ك ياردميله (دمتريوس سوتير) ی اسقاطله، ميلاددن ١٤٩ سنه اول سوريه حكمدارلغنی ضبط ايتمش ايسه‌ده، بش سنه صكره (دمتريوس نيقاتور) طرفندن اسقاط اولنمشدر.

آلکساندر { (زبينا) لقبيله ملقب اولوب، اسكندريه‌لی براسكيجينك

اوغلی اولديغی حالده، (آلکساندر بالا) نك اوغلی اولمق ادعاسنه قالقيشه‌رق، مصر حكمداری (بطليوس فيسقون)ك ياردميله، (دمتريوس نيقاتور) ی اسقاط ايله، ميلاددن ٢٥ سنه اول سوريه حكمدارلغنی ضبط ايتمش ايسه‌ده، درت سنه صكره نيقاتورك اوغلی (آنتيوخس غريپوس) طرفندن قتل اولنمشدر.

آلکساندر { (يوحنا) لقبيله ملقب اولوب، يهود ملوكندندر. ميلاددن

١٠٦ سنه اول پدری (آرستوبول) ه وارث اولوب، سوريه حكمدارلرينه قارشی اولان محاربه‌لرنده موفق اولمش ايسه‌ده، ظلم واعتسافيله تبعه‌سنك نفرتنه مظهر اولوب، حكومتدن اسقاط اولنمش؛ وآلتی سنه‌لك معندانه محاربه‌دن صكره، قدسه كيرمكله، اخذ انتقام ضمننده پك چوق ظلم اجرا ايتمش؛ وميلاددن ٧٩ سنه اول وفات ايدوب، زوجه‌سی (آلکساندره) يی وارثه براقشدر. — بونك تورونی ينه آلکساندر اسميله مسمی اولوب، پومپيوس طرفندن اسير اوله‌رق رومايه سوق اولنمش ايكن، فرار ايده‌رك، برمدت دها روماليلره قارشی حرب ايتدكدن صكره، (متلوس اسكيپيون) طرفندن اخذ وقتل اولنمشدر.

آلکساندر { (اورليوس — سوروس) روما ايمپراطورلرندن اولوب،

ميلادك ٢٠٩ تاريخنده فنيكه‌نك (عكا) شهرنده طوغمش، و ١٤ ياشنده ايكن ايمپراطور اولوب، پك چوق اصلاحات اجرا وعلوم ومعارف وصنايعی حمايه ايتمشدر. ايران حكمداری آردشيره اعلان حرب ايتمش ايسه‌ده، بوندن بر نتيجه استحصال ايده‌مدمش؛ وجرمانلری تحت اطاعته آلمغه تصدی ايتمش ايسه‌ده، بو تشبثدن اول عسكرينی تربيه واصلاحه قالقيشديغندن، ميلادك ٢٣٥ تاريخنده (ماقسيمين)ك اغساديله كندی عسكری طرفندن قتل اولنه‌رق، يرينه مرقوم (ماقسيمين) ايمپراطور اولمشدر. آلکساندر خرستيانلری اجرای آيننده سربست براقش، وحتی بت‌پرستلرك اصنامی صره‌سنه حضرت ابراهيم وحضرت عيسانك تصويرلرينی دخی قبول وادخال ايتمشيدی.

آلکساندر { شرق يعنی قسطنطينيه ايمپراطورلرندندر، كه ماكدونيالی

واسيلك اوغلی و(فيلسوف لئون) ك برادری اولوب، بونك وفاتنده ٩١١ تاريخ ميلاديسنده تخته چيقمش، ويالكز بر سنه سورن مدت حكومتنده انواع فسق وفجورله نامنی لكه‌دار ايتمشدر.

آلکساندر { بو اسمله اسقوچياده اوچ حكمدار كلوب، برنجيسی

«وحشی» لقبيله ملقب اولديغی حالده، ميلادك ١١٠٧ تاريخندن ١١٢٤ تاريخنه‌دك حكم ايتمش؛

وممالكتنك شمال طرفنده ظهور ايتمش اولان عصيانى باصديروب، رؤساسنى اتلاف ايتمشيدى.

ايكنجى آلكساندر — (كويوم ليون)ك اوغلى اولوب، ميلادك ١٢١٤ تاريخندن ١٢٤٩ تاريخنه‌دك حكومت سورمش؛ وانكليزلره قارشى محاربه ايتمك ايچون، فرانسه قرالى (لويى) ايله عقد اتفاق ايتمشيدى.

اوچنجى آلكساندر — ايكنجى آلكساندرك اوغلى اولوب، ٨ ياشنده اولديغى حالده تخته چيقمش؛ وميلادك ١٢٤٩ تاريخندن ١٢٤٦ تاريخنه‌دك حكومت سوروب، اسقوچيانك بعض طرفلرينى استيلا ايتمش اولان نوروجليلرله محاربه ايتمش؛ وبعده قيرينى مؤخراً نوروج قرالى اولان (اريق)ه ويرمشيدى.

آلكساندر { نوسكى (A. Newsky) روسيه بيوك دوقه‌لرندن اولوب، ايكنجى (ياروسلاو)ك اوغليدر. ميلادك ١٢١٨ تاريخنده طوغوب، ابتدا (نووغورود) ايالتنك واليسى ايدى. بعده بيوك دوقه عنوانيله (كيف) و(ولاديمير) طرفلرنده حكومت سوروب، ١٢٤٠ تاريخنده متفق بولنان اسوجليلرله دانيمارقه‌ليلرى وآلمانيا شواليه‌لرينى (نوا) نهرى كنارلرنده مغلوب ايتمكله، (نوسكى) لقبنى آلمش؛ وروسيه‌يى تاتار خانلرينك جذيه كذارلغندن قورتارەرق، غايت حكيمانه اداره ملك ايتديكيچون، روسلر كنديني زياده‌سيله سووب، حتى اعضالرى صره‌سنه بيله كچيرمشلر؛ وبيوك پترو بونك نامنه برنشان ايجاد ايتمشدر.

آلكساندر { برنجى — پاولوويچ (A. I, Paulowitz) روسيه ايمپراطورلرندن اولوب، برنجى (پاولو)نك اوغلى وايكنجى قترينه‌نك تورونيدر. ميلادك ١٧٧٧ تاريخنده طوغوب، پدرينك، هنوز تخته يكى چيقمش ايكن، هلاكنى موجب اولان وقعه اوزرينه، ١٨٠١ تاريخنده تخته چيقمش؛ وكنديسى حريت اساسى اوزرينه بر تربيه آلمش اولديغندن، جلوسيله برابر، منفيلرك كافه‌سنى عفو ايله، مطبوعاتى سربست براقش، ومصادره واشكنجه‌يى لغو ايله، ويركيلرى تنزيل، ونشر معارف ايچون روسيه‌نك هر طرفنده بر چوق دار الفنونلر ومكتبلر تأسيس ايله، علوم وصنايعك ترقيسنه خدمت ايتمشدر. ١٨٠٥ تاريخنده فرانسه‌يه قارشى انكلتره ايله بر اتفاق عقد ايدوب. بو اتفاقه مؤخراً آوستريا، پروسيه واسوج دخى داخل اولمغله، دول مذكوره عسكرلرينك باشنه كچوب، بيوك بوناپارته ايتديكى بر محاربه‌ده مغلوب اولديغندن، (تيامن) ده بوناپارته كوريشوب، (تيلسيت) معاهده‌سنك قبول وامضاسنه مجبور اولمشيدى. بو مصالحه‌دن بالاستفاده اسوجدن (فينلانده) يى ضبط ايتديكى كبى، قافقاس جهتندن دخى ممالكنك حدودينى خيلى توسيع ايتدكدن صكره، فرانسه ايله اولان معاهده‌سنك بعض ماده‌لرينى روسيه حقنده پك آغير كوروب، اجرا ايتمك ايسته‌مه‌يكندن، بوناپارت سوق عسكرله، مشهور (اسمولنسك) وموسقوه غالبيتلرينه نائل اولمش ايسه‌ده، فرانسزلرك صوغوقدن وارزاق فقداندن عودته مجبور اولملرى اوزرينه، آلكساندر (وارشويا) دن بتون دولتلره بر مخطره يازوب، ١٨١٣ده انكلتره، آوستريا، پروسيه واسوجله يكيدن بر اتفاق عقدينه موفق اولمش؛ وابتدا برقاچ محاربه‌ده متفقلر مغلوب اولمشلر ايسه‌ده، (ليپسيغ) مظفريتى اوزرينه، پارسه دخول ايدوب، (بوربون) خاندانى فرانسه تخته اعاده، واون سكزنجى لويى ايله ١٨١٤ سنه‌سى مايسنده بر معاهده عقد ايله، عودت ايتمشيدى. بوناپارتك بتكرار فرانسه‌يه عودتى اوزرينه، ينه پارسك اوزرينه يورييش ايسه‌ده، (واترلو) محاربه‌سندن وبوناپارتك سقوطندن صكره واصل اولمش؛ وبو دفعه فرانسه‌يى يالكز تسكين ايله قناعت ايتميوب، اتخاذ اولنان تدابير شديده‌يه اشتراك ايتمش ايسه‌ده، ينه فرانسه‌نك مقاسمه‌سنه وبعض اثرلرينك المحاسنه مانع اولمشدر. بو دفعه پارسده ايكن آلكساندر آوستريا وپروسيه ايله اقوامك استحصال حريتنه قارشى «اتفاق مقدس» ناميله معروف اولان اتفاق عقد ايتمشيدى. روسيه‌يه عودتنده، لهستانه بعض امتيازات اعطاسيله تبعه‌سنك بر قسمنى تيمار اسارتندن قورتارمش، وجزويتلرى ملكندن طرد ايتمش ايسه‌ده، مؤخراً افكار حريتپرورانه‌سنى غائب ايده‌رك، لهستانك امتيازاتنى تحديد ايتمش، ومطبوعاتى تضييق آلتنه آلمشيدى. ١٨٢٠ و١٨٢٢ تاريخلرنده (لايباخ) و(رونه) ده عقد اولنان قونغره‌لرده (پيامونته) وناپولى واسپانياده ظهور ايتمش اولان حركات اختلاليه‌يى باصديرمغه اتفاق مقدسى امضا ايتمش اولان سائر دولتلرك حكمدارلريله برابر چاليشمشدر. ١٨٢٥ تاريخنده ممالكنى دور ايتمكده ايكن، (طغانروغ)

شهرنده بو شهرك وخامت هواسندن، وبر احتماله كورەدە مسموماً، وفات ایتمشدر. فعال، جسور وعالم بر حكمدار ایدی. ١٦ یاشنده ایكن (بادنبادن) پرنسسلرندن عقد ازدواج ایتمش، واركاك اولادی اولمامشیدی.

آلكساندر { ایكنجی — نیقولایویچ (A. II Nicolaievitch) } روسیه ایمپراطورلرندن اولوب، ایمپراطور اسبق (نیقوله)نك اوغلی وشمدیكی ایمپراطور اوچنجی آلكساندرك پدریدر. والدەسی پروسیەنك سابق قرالی دردنجی فردریق كویومك همشیرەسی ایدی. میلادك ١٨١٨ تاریخنده طوغوب، ابتدا والدەسیله آلمانیالی جنرال موردر طرفندن تربیه اولنمش، وبعده اكمال تربیەسی روس شعراسندن (یوقوفسكی) یه احاله اولنمشیدی؛ آنجق اصل خواجەسی پدری اولوب، تاچوجقلغندن كندیسنی عسكر ایتمش، وتربیهٔ عسكریەسنده پك چوق شدت كوسترمكه باشلامشیدی. اون آلتی یاشنه باصنجه، رشدی اعلان اولنەرق، بر چوق آلای وبلوكلرده فخری ضابط تعیین اولنمغله، صباحدن اقشامه قدر تعلیملرده وچكید رسملرنده امرار اوقات ایدەرك، بووظائف عسكریەسنك شدتندن صحتی مختل اولوب، بر نوع حزنه طالدیغیچون، آلمانیاده بر سیاحت ایتمسنه اذن ویرلمشیدی. اثنای سیاحتنده (هس دارمستاد) بیوك دوقەسی ایكنجی لوینك سراینده بر خیلی وقت اكلنمش، وبونك قیزی پرنسس (ماریا) ایله ١٨٤١ تاریخنده عقد ازدواج ایتمشیدی. تاچوجقلغندن پدری طرفندن فینلانده دار الفنوننك نظارتنه تعیین اولنمش اولمغله، تأهلندن صكره اورایه كیدوب، (فینوآ) لسان وادبیاتنك تعلیمیچون، معلملر تعیین ایتمكله، وفینلاندەلیلرك كندی لسان وادبیاتلرینك ترقیسیچون تأسیس ایتمش اولدقلری جمعیت علمیەیی تحت حمایەسنه آلمغله، بوقومی روسیەیه ایصیندیردیغی كبی، عموم مكاتب عسكریه نظارتنه تعیین اولنەرق، بوایشده دخی خیلی خدمته موفق اولمشیدی. ١٨٥٠ ده روسیەنك جنوب طرفلرینی وقافقاسیەیی زیارت ایتدیكی اثناده، چركسلره قارشی ایتدیكی براوفق محاربەده ابراز بسالت ایتدیكیچون، (سنت جورج) نشانیله تلطیف اولنمشیدی. مؤخراً دولت عثمانیەیه قارشی محاربه آچلسیله بتون آوروپانك روسیەنك علیهنه جلبنی كورنجه، پدرینك بوحركتنی تقدیر ایتدیكی مرویدر.

١٨٥٥ سنەسی مارتنك ٢ سنده، قریم محاربەسی ختام بولمازدن، پدری وفات ایتمكله، كندیسی تخته چیقوب، بومحاربەیه دوامه مجبور اولدیسەدە، قارصك ضبطنی روسیه ناموس عسكریسنی یرینه كتیرمكه كافی عد ایدەرك، صلحك شرائطنی قبول ایله، پارسه مرخصلر ارسال، واصلاحات داخلیەیه حصر مساعی ایدەجكنی اعلان ایتدی. ابتدا پدرینك وكلاسنی ابقا ایتمش ایسەدە، مصالحەدن صكره قونت (نسلرود)ك استعفاسنی قبول ایله، یرینه (غورچاقوف) ی تعیین ایتدی. الك اول ایكی نوع اصلاحاته مباشرت ایدوب، بر طرفدن مأمورینك ارتكاب وسوء اخلاقنك اوكنی آلمغه، وبر طرفدن دخی معارفك نشر وتعمیمنه صرف همت ایلدی. ضابطانی مكاتب معلملكلرندن چیقاروب، مخصوص معلملر تعیین ایتدیكی كبی، دارالفنونلره قبول اولنەجق شاكردانك عددینی دخی معینلكدن قورتاردی؛ وپترسبورغده السنهٔ شرقیەیه مخصوص بر مكتب تأسیس ایله، كافهٔ مكاتبی بالذات كندی نظارتی آلتنه آلدی. لكن ایكنجی آلكساندرك روسیەیه ایتدیكی الك بیوك ایلك چفتجیلرك اصحاب اراضینك اسارتندن تخلیصیله، بونلره برر مقدار اراضی ترك وایشلدكده اولدقلری اراضیی مبایعه ایله متصرف اولەبیلك حقنی قزاندیرمسیدر؛ چونكه اوندن اول روسیەدە چفتجیلر چفتلكك حیواناتی كبی اصحاب اراضینك مالی صایلیر، وبر شیئه مالك اولمیوب، چفتلكله برابر بیع وشرا اولنورلردی.

بو اصلاحات وترقیات ایله برابر، تحت تابعیتنده اولان كافهٔ اقوامك تدریجاً روسلاشدیرلمسی مسلكندن آیرلمیوب، كرك قافقاسیه اقوامی وعلی الخصوص چركسلر وكرك لهلیلر حقنده پك مرحمتلی كورنمەمشدر. ابتدا لهلیلره بر شورای دولت وهر ایالتده برر منتخب مجلس تشكیل ولسان ملیلرینی تحصیل واستعماله مساعده ایتمش ایسەدە، لهلیلر بو مساعداتله اكتفا ایتمیوب، ١٨٦١ ده اختلال چیقارمشلر؛ وبو اختلال ایكی اوچ سنه سوروب، بتون آوروپانك هیجانی وروسیەیه قارشی افكار عمومیەنك غلیانی موجب اولمش ایسەدە، اوروپا دولتلرینك تكلیفات وتوسطی كاركر تأثیر اولەمیوب، ایكنجی

آلکساندر عفو عمومی‌یی اعلان ایتمکله برابر، لهلیلرك مصادره اولنمش املاکنی کندیلرینه اعاده ایده‌جك یرده روسلره ویرمش، ولهستانده اراضی صاتین آلان روسلره زادکانلق عنوانی ویره‌رك، لهستانك روسلاشدیرلمسی پولتیقه‌سنی پك ایلری‌یه کوتورمش؛ وبربرینی متعاقب فرمانلرله لهستانك شورای دولتنی ومجالس منتخبه‌سنی لغو، حکومت محلیه‌ده لهجه لسانك استعمالنی، وحتی لهلیلره مخصوص اثواب کیمکی بیله منع ایتمشدر. سیبریایه طولدیریلان لهلیلر اوراده دخی اختلال چیقارمشلر ایسه‌ده، بلا ترحم تأدیب اولنمشلردر. چرکسلر وداغستانلیلر یوز سنه‌لك قانلی مدافعه‌دن صکره عاقبت شیخ شاملك اسیر دوشمه‌سی اوزرینه، روسلاشمق مخاطره‌سنی قبول ایله برابر اسارت آلتنده یاشامقدن ایسه، ترك وطنله هجرت ایتمکی اختیار ایده‌رك، پریشان اولمشلردر.

پروسیه ایله آوستریا بیننده واقع اولان ١٨٦٦ محاربه‌سی اثناسنده ایکنجی آلکساندر عسکرینی سفر برحالنه قویمغله آوروپانك دقتنی جلب ایتمش ایسه‌ده، اوروپا ایشلرینه قاریشمیوب، آسیاده توسیع ممالکه دوامله، بخارا خانیله بربچوق سنه محاربه‌دن صکره، سمرقندی ضبط ایتمشدر. برسنه صکره آمریقای شمالیده‌کی آلاسقه‌یی روسیه ایچون لزومسز عد ایده‌رك، ممالك مجتمعه‌یه صاتمشدر. ١٨٦٧ ده کریده ظهور ایدن اختلالی وسیله اتخاذ ایده‌رك، یونانه اظهار توجه ایتمش، وکریدك یونانه ترکیچون اوروپا دولتلرینه تبلیغات اجرا ایتمش ایسه‌ده، برنتیجه حاصل ایده‌مه‌مشدر. ١٨٦٦ سنه‌سی مارتنده روسیه‌ده کندیسنه سوء قصد اولندیغی کبی، سنهٔ مذکوره ایلولنده دخی سرکیٔ عمومی‌یی تماشا ایچون، پارسده بولندیغی حالده، برلهلی طرفندن سوء قصد اولنمش ایسه‌ده، هیچ بری اصابت ایتمه‌مشدر.

فرانسه ایله پروسیه محاربه‌سنده ایکنجی آلکساندر بیطرف طورمش ایسه‌ده، اوجه پروسیه‌نك محبتنی وبالکه‌ده وعدینی قزانمش اولدیغندن، فرانسه‌نك مغلوبیتندن وانکلتره‌نك یالکز قالمسندن بالاستفاده، پارس معاهده‌سنك بعض بندلرینی فسخ ایتمکه قالقیشمش، ولوندره‌ده انعقاد ایدن قونفرانسده ایستدیکنه نائل اولمشدر. اوندن صکره ینه دقتنی آسیا طرفنه چویروب، ١٨٧٣ ده خیوه، وایکی سنه صکره خوقند خانلغنی ضبط ایتمشدر. بر طرفدن دخی آلمانیا ایمپراطوریله صیقجه ملاقات وتأکید مناسبات ایده‌رك، ملاقاتلرنده پرنس غورچاقوف وپرنس بیسمارق دخی بولندیرمغله، صرف شخصی اولمیان بو مناسباته متعاقباً آوستریا ایمپراطورینی دخی تشریك ایده‌رك، کیزلیجه بر ترتیب قورلمش؛ وهرکس بونك کشفیله اوغراشمقده ایکن، ینه مسئلهٔ شرقیه اویاندیریله‌رق، هرسك اختلالی ظهور ایتمشدر. کرك هرسك اختلالنده وکرك اونی تعقیب ایدن بلغارستان اختلالیله صربیه وقره طاغ محاربه‌لرنده روسیه‌نك مداخلات مادیه ومعنویه‌سی قابل انکار اولمدیغی کبی، بو اثناده اوچ ایمپراطورلر بیننده ملاقاتلر وقوعی دخی اکسیك دکلیدی. ایکنجی آلکساندر بو ملاقاتلر اثناسنده قوهٔ عسکریه‌سنی تزیید وهر نوع تدارکاتی اکمال ایتمکله، دولت عثمانیه‌نك صرب وقره طاغ عسکرلرینی مغلوب، واختلالات داخلیه‌یی تسکین ایتمکه موفقیتیله، وسلطان عبدالحمید ثانی حضرتلرینك جلوس همایونلرینی متعاقب عموم ممالك عثمانیه ایچون اعلان اولنان اصلاحاتك خرستیان تبعه ایچون برکونه مدعیاته محل براقامسیله برابر، ینه اعلان حرب ایده‌رك، وبو دفعه هر نصلسه آوروپایی دخی کندی طرفنه جلبه موفق اوله‌رق، ١٢٩٢ سنهٔ هجریه‌سنده روسیه عسکرینك قوماندهٔسنی بالذات درعهده ایده‌رك، طونه‌یی تجاوز ایتمش؛ ودولت عثمانیه‌نك بویله بر محاربه ایچون حاضر بولنمامسیله برابر، ابتدا مغلوب اولمش ایسه‌ده، رومانیانك امدادیله وبعده کثیر دیکی کلیتلی عسکر قوتیله غالب کله‌رك، کندیسنك غالبیتندن زیاده شانلی اولان عثمانلی عسکرینك مغلوبیتندن واوروپانك بیطرف وسیرجی قالمسندن بالاستفاده، آیاستفانوس معاهده‌سنی امضا ایتدیرمش ایسه‌ده، انکلتره بو معاهده‌یی قبول ایتمدیکی کبی، آوستریا دخی اتفاق مثلثدن آیریلوب، بو معاهده‌نك علیهنده بولندیغندن، ایکنجی آلکساندر بونك یرینه دیکر بر معاهده عقد ایتمك اوزره، برلین قونغره‌سنك اجتماعنه رضا ویرمش؛ وبو وجهله مسئله‌یه ختام ویرن برلین معاهده‌سی عقد اولنه‌رق، روسیه‌نك مقاصد تجاوزیه‌سنه بریکی سد چکلمشدر.

ایکنجی آلکساندر ممالکنده مکاتبك تکثیری،

معارفك ترقيسی، تلغراف ودمیر یول خطلرینك تز-
یبدی کبی پك چوق اصلاحات اجرا ایتمش ایسه‌ده،
اقوام تابعه‌سنك روسلاشدیرلمسی یولنده وحریت
مطبوعات ایله افکار جدیده علیهنده او قدر شدت
کوسترمشدر، که روس اولمیان تبعه‌سندن بشقه،
روسلردن دخی حریت افکاره مالك اولانلری کندیندن
وحکومتندن دلگیر ایده‌رك، (نیهیلیست) لر جمعیت
فسادیه‌سی طرفندن وقوع بولان سوء قصدلرك برنده
١٨٨١ تاریخ میلادیسی مارت رومیسنك برنجی کونی
قتل اولنمش؛ ویرینه اوغلی شمدیکی ایمپراطور اوچنجی
آلکساندر جلوس ایتمشدر.

آلکساندر { یاکلون (A. Iagellon) لیتو-
آنیا بیوك دوقه‌لرندن اولوب،
میلادك ١٥٠١ تاریخنده لهستان قراللغنه انتخاب او-
لنه‌رق، لیتوآنیا ایله لهستانی توحید ایتمش؛ وطبیعتی
پك کوشك اولمغله، ادارهٔ امور حکومتی مقربیننده
(غلینسکی) اسمنده برینك الینه براقشیدی. ١٥٠٦
تاریخنده وفات ایتمشدر.

٢ پاپالر :

آلکساندر { بو اسمله سکز پاپا کلمشدر، که
بر وجه زیر ذکر اولنور :

برنجی آلکساندر. — رومالی اولوب، میلادك
١٠٩ تاریخنده انتخاب اولنمش؛ و١١٩ ده مقتولاً
وفات ایتمکله، بین‌النصارا کندیسنه بعض کرامات
اسناد اولنه‌رق، اعزه صره‌سنه چکیلمشدر.

ایکنجی آلکساندر. — اصل اسمی (آنسلم ده
باجو) اولوب میلانلی ایدی. میلادك ١٠٦١ تاریخنده
پاپا انتخاب اولنه‌رق، پاپالغك علیهنده بولنان ایکنجی
(هونوره) ایله خیلی وقت اوغراشمش؛ ولومباردلرك
ضبط ایتمش اولدقلری اراضی‌یی استرداد ایله، خرستیانلرك
یهودیلر حقنده اجرا ایتدکلری مظالمی منع ایدوب،
١٠٧٣ ده وفات ایتمشدر.

اوچنجی آلکساندر. — اصل اسمی (رولاند
رنوچه باندینلی) اولوب، سیانه‌لی ایدی. میلادك
١١٥٩ تاریخنده انتخاب اولنمش؛ وایمپراطور فرد-
ریقك التزام ایتدیکی (جیبلین) طرفنه قارشی (کلف)
طرفنی التزام ایتمکله، «ایتالیا حریتنك حامیسی»
عنواننی آلمشیدی. ایمپراطور بوکا پاپالقده رقابت
ایده‌جك بر قاچ کشی انتخاب ایتدیرمش ایسه‌ده،
نهایت ١١٧٧ ده ونديكده ملاقات ایدوب، کندیسیله
باریشمشیدی. (لاتران) شهرنده براوچنجی مجلس رو-
حانی تشکیل ایده‌رك، پاپا انتخابی حقنی قاردینالره
حصر، وامور مذهبیه‌جه بعض اصلاحات اجرا ایله،
اسارتی لغو ایتمشدر. ١١٨١ تاریخنده رومادە فوت
اولمشدر. ایتالیانك (آلساندریا) یاخود (آلکساندریا)
شهری بونك اسمنه نسبتله تسمیه اولنمشدر.

دردنجی آلکساندر. — اصل اسمی (رینالدی)
اولوب، طقوزنجی (غره غوآر)ك یکنی ایدی. میلادك
١٢٥٤ تاریخنده انتخاب اولنمش، و١٢٦١ ده وفات
ایتمشدر. (جیبلین) طرفنك محوینه چالیشمش ایسه‌ده،
بعض تفرقه‌لردن رومایی بر مدت ایچون ترکه مجبور
اولمشیدی. مداهنلره قاپیله‌رق، پك چوق اسرافات
ایتمش، ونابجل بول بول رتب وامتیازات ویرمشدر.
دیانجیلکدن راهب وبعده پسقپوس اولوب، (بیسه)
مجلس روحانیسنده محضا ایکی نامزدك آره‌سنده‌کی رقا-
بته ختام ویرمك ایچون، پاپالق مسندینه چیقارلمش
ایسه‌ده، رقابت دها زیاده آرتمشیدی.

آلتنجی آلکساندر. — اصل اسمی (رودریق
بورجیا) اولوب، ١٤٣١ تاریخ میلادیسنده اسپانیاده
بلنسیه خطه‌سنك (اقساتیوه) شهرنده طوغمش؛ وپاپا
اوچنجی (قالیکست)ك یکنی اولمغله، اونك طرفندن
١٤٥٦ ده قاردینال اولمش؛ و١٤٩٢ ده پاپا انتخاب
اولنمشدر. کندیسی غایت سفیه واخلاقسز بر آدم
اولوب، کندی ولادتی غیر مشروع اولدیغی کبی،
غیر مشروع ازدواجلردن (لوقرسه بورجیا) اسمنده
مشهوره برقیز ایله برقاچ اوغلی وار ایدی، که بونلرك
اك مشهوری قاردینال وبعده (والنتینوآ) دوقه‌سی
اولمش اولان (چزار بورجیا)در. کندی قیزی او-
لان مرقومه (لوقرسه بورجیا) ایله کندیسنك مناسبت
زوجیه‌سی اولوب، بو قادین عادتا علناً دوستی
اولدیغی کبی، اوغللری دخی بو قادینك یعنی همشیره-
لرینك دوستلری عدادینه داخل ایدیلر، که بو حال
دنیاده بلکه هیچ مثلی کورلمه‌مش بر سفاهت وجنایت
مدهشه‌در. مقام رسمیده بیله قیزیله علناً اجرای
سفاهت ایدردی. دساسلغی وغدارلغی دخی بر درجه
ده ایدی، که انواع حیل ودسایسله هلاك ایتمش
اولدیغی آدملرك حد وحسابی یوقدر؛ حتی زهرلرك

انواعنی ترتیب وتهیئه‌ده کندینه مخصوص بر علم ومهارتی اولوب، کندیندن بشقه کیمسه‌نك بیلدیکی بر طاقم سملرله پك چوق آدملر تسمیم ایتمشدر. ابتدا فرانسه قرالی سکزنجی شارل ایله محاربه ایتمش ایسه‌ده، بعده اون ایکنجی لویی ایله عقد اتفاق ایتمش؛ وبو اتفاق یاردمیله بر چوق پرنسلرك ملکلرینی ضبط، وبر طاقم پرنسلکره دخی کندی اولاد غیر مشروعه‌سنی نصب ایتمش؛ والحاصل سیاست عالمنی دخی دسایسیله آلت اوست ایتمشیدی. سلطان جم بوکا التجا ایتمش ایدی. فرانسه قرالی سلطان مشارالیهك کندیسنه تسلیم اولنمسی شرطیله صلحی قبول ایتدیکی حالده، آلکساندر بورجیا بر طرفدن سلطان جمی تسلیم ایتمکه مجبور اولوب، بر طرفدن‌ده سلطان بایزید حضرتلری طرفندن سلطان جمی فرانسه قرالنه تسلیم ایتمدمك ایچون کلی بر مبلغ آلمش اولدیغندن، سمیات مخزنه مراجعتله، سلطان مشارالیهه ایکی کون صکره تأثیری اوله‌جق بر سم قاتل ایچردکدن صکره، فرانسه قرالنه کوندرمش؛ وبو وجهله سلطان جم، فرانسه اردوسنه وصول بولمازدن، متأثراً وفات ایتمشدر. الجزاء من جنس العمل حکمنجه، آلکساندر بورجیا بعض قاردینااللری تسمیم ایچون حاضرلمش اولدیغی سملی شرابدن یاکلیشلقله کندیسی ایچوب، میلادك ۱۵۰۳ تاریخنده بر موت مدهشله هلاك اولمشدر.

یدنجی آلکساندر — اصل اسمی (فابیو کیکی) اولوب، میلادك ۱۵۹۹ تاریخنده (سیانه) شهرنده طوغمش، ۱۶۵۵ده انتخاب اولنمش، و ۱۶۶۷ده وفات ایتمشدر. عالم وحسن اخلاق صاحبی بر آدم اولوب، واتیقانجه بعض اصلاحات اجرا، وروما شهرینی تزیین ایله، معارف وصنایعی حمایه ایتمشدر.

سکزنجی آلکساندر — اصل اسمی (پیر اوتوبونی) اولوب، میلادك ۱۶۱۰ تاریخنده وندیکده طوغمش، و۱۶۸۹ده وفات ایتمشدر. متعصب بر آدم اولوب، فرانسه‌ده پروتستانلرك سربست اجرای آیین ایتمسنه اذن ویرن فرانسه مجلس روحانیسنك قرارینی رد ایله، بو قراری ویرن روحانیلری طرد ایتمش؛ وعثمانلیلره قارشی محاربه ایتمك ایچون برنجی لئوپولد ایله وندیکلیلره کلیتلی مبالغ ویرمشیدی.

۳ عزیزلر :

آلکساندر { سنت — (St. A.) قدس پسقپوسی اولوب، روما } ایمپراطورلرندن (آلکساندر سوریوس) طرفندن فلسطینك (قیساریه) شهرنده حبس اولنمغله، اوراده میلادك ۲۴۹ تاریخنده وفات ایتمشدر. مارت افرنجینك ۱۸ نده یورطیسی اجرا اولنور.

سنت آلکساندر. — اسکندریه‌ده پطریق اولوب. آریوسك ایجاد ایتدیکی مذهبه قارشی طورمش، اسکندریه‌ده اجتماع ایدن مجلس روحانی اعضاسندن بولنمش وازنیق مجلس کبیرینك اجتماعنه سبب اولمشدر. شباط افرنجینك ۲۶ سنده یورطیسی اجرا اولنور.

سنت آلکساندر نوسکی. — [حکمدارلر صره‌سنده ذکری یچمشدر.]

آلکساندر { بولی‌ایستور (A. Polyhistor) یعنی (علامه اسکندر) یونان } قدیم مؤلفلرندن اولوب، آناطولیده‌کی (میلت) شهر قدیمنده طوغمش؛ ومیلاددن ۸۵ سنه اول مهرداده قارشی اولان محاربه‌لرك برنده روماليلرك اسارتنه دوشوب، (قورنليوس لنتولوس) ك کوله‌سی اولمش ایسه‌ده، بونك طرفندن اعتاق اولنه‌رق، اوغللرینك تربیه‌سنه مأمور اولمش؛ وقبل‌المیلاد ۷۵ تاریخنده وفات ایتمشدر. متعدد تألیفاتندن یالکز امم شرقیه تاریخیله یهودیلر تاریخنك بعض فقره‌لری بولنه‌بیلمشدر.

آلکساندر { آفرودیسیوس (A. d'Aphro-disie) } [«اسکندر افرودیسی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آلکساندر { تاراللی (A. de Tralles) } [«اسکندر طرالینوس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آلکساندر { برنلی (A. de Bernay) فرانسه‌نك اون ایکنجی عصر } میلادی شعراسندن اولوب، نورماندیانك (برنی) شهرنده طوغمش؛ و(لامبرت لیقورس) ك باشلامش اولدیغی «آلکساندر» یاخود «اسکندر» نام منظومه‌یی اکمال ایتمکله برابر دیکر بعض منظوم حکایه‌لر یازمش؛ ویکی بر وزن ایجاد ایتمشدر، که (آلکساندرینه) یعنی «اسکندری» نامیله معروفدر.

آلكساندر { ويلەديولى (A. de Villedi-eu) فرانسەنك اون اوچنجى عصر ميلادى نحاة وشعراسندن اولوب، (نورمانديا) نك (ويلەديو) شهرنده طوغمش؛ ومدت مديده متداول بولنمش اولان منظوم برلاتينجه صرف ايله ينه منظوم بعض رسائل فنيه تأليف ايتمشدر.

آلكساندر { هاللى (A. de Hales) انكليز فيلسوفلرندن اولوب، فلسفه وعقائده دائر بعض كتابلر يازمش؛ و ۱۲٤٥ ده وفات ايتمشدر.

آلكساندر { نوئل (A. Noël) ميلادك ۱٦۳۹ تاريخنده فرانسەنك (روئن) شهرنده طوغمش و ۱۷۲٤ ده پارسده وفات ايتمش بر راهبدر، كه بعض تأليفات واز جمله قتوليك امور مذهبيەسى حقنده ۲٤ جلد اوزرينه مفصل بر تاريخ يازمشدر.

آلكساندر { شارل — (Charles —) فرانسه آقادمياسى اعضاسندن يونان قديم لساننه آشنا بر عالم اولوب، آثار قديمهٔ يونانيه حقنده بعض كتابلرله لسان يونانينك بر لغت كتابنى يازمشدر. ميلادك ۱۷۹۷ تاريخنده طوغوب ۱۸۷۰ ده وفات ايتمشدر.

آلكساندر { هومبولد (A. Humboldt) [«هومبولد» مادەسنه مراجعت بيوريله.]

آلكساندر { بو اسمله ممالك (Alexander) مجتمعەنك (قاروليـنه) و(ايليو-نيس) جمهوريتلرنده برر قضا و(نويورق) جمهوريتنده بر كوچك قصبه واردر.

آلكساندر آطەلرى { Alexander Is-lands) آمريقاى شمالينك ساحل غربيسى قارشيسنده ′٤٠ °٥٤ ايله ′۲٥ °٥٨ عرض شمالى آرەسنده واقع بر طاقم آطه-لردر، كه جنوباً (ديكسون) بوغازيله انكلترەنك النده بولنان (شارلوته) آطەسندن، وشمالاً دخى (غروس سوند) يعنى «بيوك بوغاز» له قرەدن آيرلمشلردر. بو آطەلر ۱۱۰۰ عددنده اولوب، بديسى خيلى بيوكدر. اك بيوكلرى جملەسنك اك جنوبيسى اولان (پرنس دوغال) آطەسى ايسەده، اك اهميتليلرى (سيتقا) ونام ديكرله (بارانوف) جزيرەسيدر. كه روسيەنك ادارەسى زماننده جزاير مذكوره ايله بتون آلاسقەنك مركزى بولنمش اولان «يكى آرخانكل» قصبەسنى حاويدر. بو آطەلر آلاسقه قطعەسيله برابر ۱۸٦۷ تاريخ ميلاديسنده روسيه طرفندن ممالك مجتمعەيه صاتلمش اولمغله، يكى متصرفلرى طرفندن روسيه ايمپراطورينه حرمةً بو اسمله تسميه اولنمشلردر. بو آطه-لردەكى طاغلر دائمى صورتده قارله مستور ايسەده، آلچق جهتلرى وساحللرى جنوبدن كلن بر صيجاق آقندى سايەسنده اوقدر صوئوق دكلدر. اهالئ اصليەلرى آمريقانك شمال غربى طرفلرنده بولنان (تلنكيت) قومنه منسوب اولوب، روسلر طرفندن (قولوش) تسميه اولنمش، وبو اسمله شهرت بولمشلردر.

آلكساندرته { (Alexandrette) اسكندرونك آوروپاليلر عندنده معروف اسميدر. [«اسكندرون» مادەسنه مراجعت.]

آلكساندرسخاته { Alexandrescha-la, Ἀλεξανδρία Ἐσχάτη يعنى «اسكندرية القصوى» خجند شهرينك يونانيلر عندنده معروف اسم قديميدر. [«خجند» مادەسنه مراجعت بيوريله.]

آلكساندروپول { (Alexandropol) قافقاسيەنك (اريوان) ايالتنده وآرپه چاينك ساحل يسارنده قضا مركزى بر مستحكم شهر اولوب، ۲۲٦۷۰ اهاليسى واردر. روسيەنك الينه چكمزدن اول (قرى) اسميله معروف كوچك بر قصبه وبر قلعەدن عبارت ايدى. يكى شهر اسكيسندن ياريم ساعتلق مسافەده بنا واستحكامات جديده ايله تحكيم اولنمشدر.

آلكساندروف { (Alexandrov) روسيەنك وسطلرنده واقع (ولادمير) ايالتنده قضا مركزى بر شهر اولوب، ٦۷۲٤ اهاليسى واردر. — قضاسنك اهاليسى ۱۰۰٥۲٥ كشيدر. — بو اسمله برى لهستانده وديكرى قافقاسيەده اولمق اوزره، ايكى كوچك قصبه دها واردر.

آلكساندروفسق { (Alexandrovsk) روسيەنك جنوب جهتنده واقع (يقاترينوسلاو) ايالتنده ومركز ايالتك ۸۳ كيلومتره جنوبنده و (دنيپر) نهرينك ساحل يسارنده ومنصبندن ۲۷۷ كيلومتره يوقاريده قضا

مركزی بر قصبه اولوب، ٦٧٠٧ اهالیسی واردر. — قضاسنك اهالیسی ٢٠٥٠٩٩ كشیدر. — بو اسمله روسیه‌نك بر قاچ كوچك قصبه‌سی دها واردر، كه بری سیبریانك منتهای شرق جنوبیسنده اولان (آموز) ایالتنده‌در.

آلكساندره (Alexandra) تروآ حكمداری مشهور (پرتام)ك قیزی اولوب، (قساندره) اسمیله دخی معروفدر. [«قساندره» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آلكساندره (Alexandra) فلسطین حكمداری آلكساندر یوحنانك زوجه‌سی اولوب، زوجنك وفاتندن صكره، قبل المیلاد ٧٩ تاریخندن ٧٠ تاریخنده‌دك اوغلی ایكنجی (هرقان)ك وصیه‌سی صفتیله حكم سورمشدر. — دیكر بر آلكساندره دخی مرقوم ایكنجی هرقانك قیزی اولوب، ایكنجی آرستوبولك اوغلی آلكساندره وارمش، وكندیسندن (آرستوبول) ایله (مریمنه) طوغمشیدی. بو قادین میلاددن ٢٩ سنه اول (هرود) طرفندن قتل اولنمشدر.

آلكساندره لاند (Alexandra Land) آوسترالیانك داخلنده بر قطعه‌در، كه جنوبی آوسترالیایه تابع اولوب، ١٦° ایله ٢٦° عرض جنوبی آره‌سنده واقعدر، ویالكز بر كوشه‌سی (قارپنتاریا) كورفزینك ساحل غربیسنه واصل اولور. مساحهٔ سطحیه‌سی تقریباً ٥٠٠٠٠٠ مربع كیلومتره اولوب، اراضیسی بر قاچ نهرله اروا اولندیغی كبی، خیلی اورمان ومرعالری دخی وار ایسه‌ده، الآن اسكان اولنمیوب، یالكز یرلی وحشیلردن بر طاقم كروهلر ایچنده كشت وكذار ایدیورلر. نهرلرینك اك بیوكی اولان (ویقتوریا) نك بر قسمی سیر سفائنه صالحدر. آوسترالیانك بر طرفندن بر طرفنه ممتد اولان تلغراف خطی بو قطعه‌نك اورته‌سندن كچیور.

آلكساندریا (Alexandrie) اسكندریه‌نك اجنبیلر عندنده مستعمل اسمیدر. [«اسكندریه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.] — بو اسمله آسیا قطعه‌سنده اسكندر طرفندن بنا ایدلمش، ویاخود دیكر بر سببله اونك اسمنه نسبتله تسمیه اولنمش بر چوق شهرلر دها وار ایدی، كه مؤخراً اسملری دكیشمشدر. قندهار، هرات، مشهد علی، اسكندرون بو جمله‌دندر. [بو اسمله مراجعت.] — هندستانده دخی بو اسمله بر شهر وار ایدی، كه مؤخراً (شهر یونان) تسمیه اولنوب، بعده خراب اولمشدر. خرابه‌لری اخیراً كشف اولنمشدر.

آلكساندریا (Alexandria) بو اسمله ممالك مجتمعه ایله (دومینیون) قطعه‌سنده بر چوق قصبه‌لر وقضالر واردر، كه اك بیوكلری (ویرجینیا) جمهوریتنده (پوتوماق) نهرینك صاغ طرفنده وواشینغتونك ١١ كیلومتره جنوبنده واقع اولوب، همنامی اولان بر قضانك مركزیدر. ١٨٧٠ده اهالیسی ١٣٠٠٠ كشیدن عبارت ایدی. واشینغتوندن بو قصبه‌یه قدر نهر مذكورده منتظم صورتده واپورلر ایشلر، ودمیر یولی دخی واردر. قصبه‌نك اوكنده نهرك ١٠٠٠ متره وسعتی اولوب، كوزل وواسع بر لیمان تشكیل ایدیور. — ایكنجیسی (نوپرشی) جمهوریتنده ونویورقك جنوب غربیسنده واقع اولوب، مقدما ٤٢٥٠ اهالیسی وار ایدی. — اوچنجیسی (نویورق) جمهوریتنده و(سنت لوران) نهرینك ساحل یمیننده واقع اولوب، ٣٥٠٠ اهالیسی واردر. — اسقوچیاده دخی بو اسمله بر قصبه واردر، كه (دومبارتون) قضاسنده و(دومبارتون) شهرینك یاریم كیلومتره شمالنده (لون) نهری اوزرنده واقع اولوب، ٤٦٥٠ اهالیسی واردر. — امید برونده دخی بو اسمله بر قصبه وقضا واردر، كه (ویقتوریا) ایله (آلبانی) قضالری آره‌سنده واقعدر.

آلكساندریا (Alexandrie) [«آلكساندریا» ماده‌سنه مراجعت.]

آلكساندرینه (Alexanprina) آوسترالیانك ساحل جنوبیسنده، (آدلایده) نك جنوب شرقیسنده و(مورای) نهرینك منصبنده بر قویدر، كه طار بر بوغازله دكیزله اختلاط ایدیور.

آلكسته (Alceste) اساطیر یونانیه‌یه كوره، تسالیا حكمداری (آدمت)ك زوجه‌سی اولوب، زوجنه اولان وفرت محبت وصداقتیله ضرب مثل حكمنه كچمشدر. كویا زوجی خسته‌لنمغله، كاهنلره مراجعتنده اوله‌جكنی، وآنجق اونك یرینه بر بشقه‌سی اولورسه قورتله‌جغنی آكلامغله،

کندینی زوجی اغورینه فدا واتلاف ایتمش؛ وقهرمان مشهور (هرکول) وقتیله بو حکمداره التجا ایتمش اولدیغندن، مکافاةً اخرته کیدوب، اخرت مؤکلی اولان (پلوتون) ك ممانعتیله برابر، آلکستهیی آلوب، حیاته اعاده وزوجنه تسلیم ایتمش. بو حکایه یونان قدیم شعراسندن (اوریپید) طرفندن نظمه چکیلوب، برهانه صورتده قونلش اولدیغی کبی، آوروپانك بعض شعراسندن دخی مبنی علیه اتخاذ اولنمشدر.

آلکسیس { (Alexis) یونان قدیم شعرا- سندن اولوب، (توریوم) شهرنده طوغمش، وقبل‌المیلاد ۳۶۰ تاریخلرنده آتنه‌ده تدریسله مشغول بولنمشدر. ۲۴۵ مضحکه نظم ایتمش ایسه‌ده، یالکز بعض فقره‌لری بولنه بیلمشدر.

آلکسیس { سنت (St. Alexis) میلادك ۳۵۰ تاریخلرنده طوغمش بر رومالیدر، که زفاف کیجه‌سی زوجه‌سنی ترکله، کشیشلکه دخول ایده‌رك، کویا خسته‌لری ابی ایتمك کرامته صاحب اولمغله، بین‌النصارا اعزه صره‌سنه چکوب، تموز افرنجینك ۱۷ سنده یورطیسی اجرا اولنور. — بشنجی عصر میلادیده یاشامش دیکر بر سنت آلکسیس دها واردر، که یورطیسی کانون ثانی افرنجینك ۱۵ نده‌در.

آلکسیس { یاخود آلکسی (Alexis) بو اسمله بیزانس دولتنده یعنی قسطنطینیه روم ایمپراطورلری بیننده بش حکمدار کلمشدر، که بروجه زیر ذکر اولنور:

برنجی آلکسیس قومینوس. — (A. I Comène) میلادك ۱۰۴۸ تاریخنده قسطنطینیه‌ده طوغوب، ۱۱۸۰ ده وفات ایتمشدر. (یانی قومینوس) ك اوغلی و (ایساق قومینوس) ك برادری اولوب، ۱۰۸۱ تاریخنده حکومتی (نیکفور بوتانیات)ك الندن ضبطله سلجوقیلرله ایتدیکی برمحاربه‌ده غالب کلمش ایسه‌ده، (روبرت کیسقار) ك قوماندهسی آلتنده بولنان (نورمان) لر طرفندن مغلوب اولمشدر. کندی جلب ایتمش اولدیغی اهل صلیبی الکاسنك ایچندن چکیرمش ایسه‌ده، کندیلریله ایتمش اولدیغی معاهده‌ده طورمیوب، یانلرینه قاتمش اولدیغی عسکری کری آلدیغندن، مؤخراً اهل صلیب اسیرلرینك فدیهٔ نجاتنی ویرمکه، وکندیلرینی قسطنطینیه‌ده مطنطن صورتده استقباله مجبور اولمشیدی. اهل صلیبك یاردیمیله (ازنیق) شهرینی واناطولینك جهت غربیه‌سنی سلجوقیلردن ضبط ایتمشیدی. بونك قیزی (آنه قومینی) پدرینك زمان حکومتی تاریخنی یازمشدر.

ایکنجی آلکسیس قومینوس. — مانوئل قومینوسك اوغلی اولوب، پدرینك وفاتنده، ۱۲ یاشنده اولدیغی حالده، والده‌سنك وصایتیله تخته چیقمش؛ ووالده‌سنك سوء حرکاتی برعصیانه سببیت ویردیکندن، وصایتی قان پدری (آندرونیق قومینوس) آلمش، ومؤخراً یعنی ۱۱۸۳ ده کندیسنی بوغدیرمشدر.

اوچنجی آلکسیس آنکلوس. — (A. III l'Ange) ایمپراطور ایساق آنکلوسك برادری اولوب، بوکا قارشی عصیانله ۱۱۹۵ ده تختی ضبط ایده‌رك، برادرینك کوزلرینی چیقارتمش؛ وبر طرفدن سلجوقیلردن، بر طرفدن دخی بلغارلردن مغلوب اولدقدن صکره، یکنی کنج آلکسیس ایله بونك یاردیمه جلب ایتمش اولدیغی اهل صلیب طرفندن ۱۲۰۳ ده اسقاط اولنه‌رق، قسطنطینیه‌دن فرارله، بر مدت شهردن شهره کزدکدن‌صکره، ۱۲۱۰ ده دامادی (لاسقاریس) طرفندن آناطولیده توقیف اولنوب، برمناستره حبس اولنمغله، وفاتنه قدر اوراده قالمشدر.

دردنجی آلکسیس — «کنج» لقبیله ملقب اولوب، ایساق آنکلوسك اوغلی ایدی. مادهٔ سالفه‌ده بیان اولندیغی اوزره، اهل صلیبك امدادیله، عمیجه‌سنی اسقاط ایده‌رك، ۱۲۰۳ ده تخته چیقمش، وپدرینی زنداندن چیقاروب، حکومته کندینه تشریك ایتمشدر. اهل صلیبه یاردیملرینه مکافاةً کلیتلی مبالغ ویرمك مجبوریتنده بولندیغندن، تبعه‌سی ویرکیلرك اغرلغنه تحمل ایده‌میه‌رك، عصیان ایتمکله، آلتی آی حکومتدن صکره (دوقاس مورزوفلیس) طرفندن اسقاط واختناق اولنمشدر.

بشنجی آلکسیس دوقاس — (مورزوفلیس) لقبیله ملقب اولوب، دردنجی آلکسیسی اسقاطله، ۱۲۰۴ تاریخنده تخته چیقمش ایسه‌ده، اهل صلیبه اعلان حرب ایتمش اولدیغندن، بونلر ایکنجی دفعه اوله‌رق، قسطنطینیه‌یی ضبطله، بر قاچ آیلق حکومتدن صکره کندیسنی اسقاط ایتمشلردر. اهل صلیبك رئیسی (فلاندره) قونتی (بودوئن) کندینی ایمپراطور انتخاب ایتدیرمش، وبشنجی آلکسیسی حکمداریی قتل

اتمش اولمق تهمتيله متهم ايده‌رك، بر يوكسك ستوندن
آشاغي آتوب اتلاف ايتمشدر.

آلكسيس { قومينوس (Alexis Comène) بو اسمله طربزون روم ايمپرا-
طورلغنده درت حكمدار كلمشدر. بونلرك برنجيسى
قسطنطينيه ايمپراطورى ايكنجى ايساق زماننده بتون
عائله‌سى خلقنك قتلى اثناسنده فرار ايدوب، ١٢٠٤
تاريخ ميلاديسنده طربزونده تفرد ايتمش، وقره دكيز
ساحل جنوبيسنده بر دولت تشكيل ايتمشيدى. ازنيق
ايمپراطورى (لاسقاريس) ايله وسلچوقيلرله بر چوق
محاربه‌لر ايتدكدن صكره ١٢٢٢ده وفات ايتمشدر. —
ايكنجيسى ميلادك ١٢٩٧ تاريخندن ١٣٣٠ تاريخنه
دك حكومت سوروب، يكيظهور ايتمش اولان دولت
عثمانيه ايله وجنويزلرله برچوق محاربه‌لر ايتمشدر. —
اوچنجيسى ١٣٤٩دن ١٣٩٠ه دك، — ودردنجيسى
١٤١٢ دن ١٤٤٥ تاريخنه‌دك حكم سوره‌رك،
بونلر دخى عثمانليلر وجنويزليلرله اوغراشمشلردر.

آلكسيس { (Alexis) بو اسمله روسيه خاندان ايمپراطوريسنه منسوب
بر ذات كلمشدر.

آلكسيس ميخايلوويچ { (A. Michaelo-vitch) ١٦٤٥
تاريخ ميلاديسنده پدرى (ميخائل) ه خلف اولوب،
بعض اصلاحات اجراسيله برابر توسيع ممالكه مقتدر
اولمش ايسه‌ده، زمان حكومتى داخلى اختلاللردن
وخارجى محاربه‌لردن بوش قالمامشدر. بر قاچ دفعه
عصيان ايتمش اولان قزاقلرى تحت اطاعته آلمش؛
ولهليلرى مغلوب ايدوب، (اسمولنسك)، (كيف)
و (اوكرانيه) يى ضبط ايتمش ايسه‌ده، اسوجليلر
طرفندن مغلوب اولمشدر. لهستان قرالى (ميخائل قو-
ريبوت) ك وفاتنده لهستان تختنه دخى وارث اولمغه
چالشمش ايسه‌ده، اوندن اول اوله‌رق، ١٦٧٦ ده
وفات ايتمشدر. مشهور برنجى پترونك پدريدر.

آلكسيس پتروويچ { (A. Pétrovitch) ايمپراطور بيوك
پترونك اوغلى اولوب، ميلادك ١٦٩٠ تاريخنده
موسقوه‌ده طوغمش؛ وپدرينك روسيه‌يه مدنيتى ادخال
ايتمك اوزره اولان مقاصدينه مخالفت ايتديكندن،
سرايدن طرد اولنمش ايدى. مؤخراً پدرى عليهنده
بعض نيات فساديه‌سى اولديغى آكلاشيله‌رق، ١٧١٨
ده اعداميله محكوم اولدقدن صكره، عفو اولنه‌رق،
حبسيله قناعت اولنمش، ومتعاقباً زندانده وفات ايتمكله،
تسميم اولنديغى ظن اولنمشدر. بونك اوغلى ايكنجى
پترو ناميله ايمپراطور اولمشدر.

آلكسيس { دل آرقو (A. del Arco) اسپانيانك مشهور رساملرندن
اولوب، ميلادك ١٦٢٥ تاريخنده طوغمش، و ١٧٠٠
ده وفات ايتمشدر. آنادن طوغمه صاغر وديلسز ايدى.

آلكسين { (Alexin) روسيه‌نك اورته‌لرنده (توله) ايالتنده و (وولغا) ايرماغى
تابعلرندن (اوقا) نهرينك ساحل يميننده واقع قضا
مركزى برقصبه اولوب، ٥٤٢٦ اهاليسى واردر. —
قضاسنك مساحهٔ سطحيه‌سى ٢٤٤١ مربع ورست
اولوب، ١٣١٩٤٧ اهاليسى واردر.

آلكسيناچ { (Alexinatz) صربستانك جنوب جهتنده قضا مركزى
بر قصبه اولوب، بلغرادك ٢١٥ كيلومتره جنوب
شرقيسنده ونيشك ٣٨ كيلومتره شمال غربيسنده
و (موراوه) نهرينك ساحل يميننده واقع و ٣٠٠٠
اهالى يى جامعدر. صوك محاربه‌ده احمد ايوب پاشا
حضرتلرينك قوماندسى آلتنده بولنان عساكر عثمانيه
طرفندن فتح وضبط اولنمشيدى.

آلكوئن { (Alcuin) سكزنجى عصر ميلادى علماسندن اولوب، ميلادك ٧٣٥
تاريخنده انكلتره‌نك (يورقشير) شهرنده طوغمش؛
ولاتين وعبرانى لسانلرينه آشنا وزمانك كافهٔ علومنه
واقف ايدى. كنديسى برعادى راهب اولديغى حالده،
شارلمان بونك علمى خبر آلمغله، يانينه جلب ايده‌رك،
كندى سراينده آچمش اولديغى مكتب ومجلس معارف
وكتبخانه‌نك مديريتنه نصب ايتمش؛ وكنديسنه
پارسده، تورده، اكس لاشاپلده وسائر شهرلرده بر
چوق مكتبلر آچديرمشيدى. آلكوئنك يازمش اولديغى
كتابلر مؤخراً جمع وطبع اولنمشدر. (تور) ده شارلما-
نك توجيه ايتمش اولديغى بر مناسترده وفات ايتمشدر.

آلكيباد { (Alcibiade, Ἀλκιβιάδης) يونان قديمده آتنه جمهوريتنك
اك مشهور رجالندن وسردارلرندن اولوب، ميلاددن
٤٥٠ سنه اول طوغمشدر، (وقلينياس) ك اوغلى

و(پريقلس)ك يكنى ايدى. تا چوجقلغندن عمجه‌سنك يرينى طوتمق سوداسنه دوشوب، بوكا موفق اولمق ايچون، وطنداشلرينى مهالكه سوق ايتدى. پلوپونس محاربه‌لرنده آتنه‌ليلرى سيچيليانك ضبطنه تحريض ايده‌رك، باشلرينه برچوق فلاكتلر كتيرمكه سبب اولدى. سيچيليايه عزيمت ايتديكى صباح آتنه‌ده (عطارد) الهنك هيكللرى قيرلمش بولنديغندن، بو تهمت كنديسنه اسناد اولنه‌رق، اموال واملاكى مصادره اولنغله، كنديسى دخى، جزادن قورتلمق ايچون، ابتدا اسپارطه‌يه وبعده ايرانه قاچوب، وطننك عليهنده بولندى. قبل‌الميلاد ٤٠٧ تاريخنده، آتنه‌ليلر دوچار اولدقلرى مغلوبيت اوزرينه، كنديسنى جلب ودعوت ايتمكله، آلكيبياد اسپارطه‌ليلرك دونماسنى مغلوب ايتدكدن صكره، كمال مظفريتله كيرمش ايسه‌ده، متعاقباً قوماندانلرندن برينك مغلوبيتى اوزرينه، ينه آتنه‌ليلرك غضبنه اوغرايوب، ابتدا (تراكى) وبعده (فريجيا) يه قاچه‌رق، ايران طرفندن اورانك واليسى بولنان (فرناباز) ه التجا ايتديكى حالده، بو ذات اسپارطه ليلرك تشويقيله، اوتورديغى اوه آتش ويره‌رك، قبل‌الميلاد ٤٠٤ تاريخنده كنديسنى اتلاف ايتمشدر. آلكيبياد اك عالى فضائل اخلاقله اك خسيس دنائتلرى جامع خارق‌العاده بر آدم ايدى.

آلكيداماس (Alcidamas) يونان قديم خطيبلرندن اولوب، (ائوليا) نك (ايليا) شهرنده طوغمشيدى. قبل الميلاد ٤٢٤ تاريخلرنده برحيات اولوب، (غورجياس)ك شاكردى ايدى. يالكز بر ايكى خطبه‌سى بولنه بيلشدر.

آلكيداميداس (Alcidamidas) يونان قديمده مسينه‌ليلرك سردارلرندن اولوب، اسپارطه‌ليلرك بوملكته غلبه‌لرى اوزرينه، ميلاددن ٧٢٣ سنه اول مسينه‌ليلرك بر طاقمنى ايتاليانك (رجيوم) شهر قديمنه نقل واسكان ايتمشيدى.

آلكيفرون (Alcifron) يونانك اوچنجى ويا دردنجى عصر ميلادى مؤلفلرندن اولوب، كنهكارلر، مداهنلر، طالقاوقلر وسائره طرفندن يازلمش كبى بر طاقم مكتوبلر ترتيب ايتمشدر، كه كرك فصاحت وبلاغتيله وكرك او وقتك يونان اخلاق وعاداتنى مصور اولملريله مشهور اولوب، دفعاتله طبع، وبعض اوروپا لسانلرينه ترجمه اولنمشدر.

آلكيم (Alcime) يهوديلرك بيوك كاهنلرندن اولوب، سوريه حكمدارى آنطيوخس اوپاتورك ياردميله بو موقعى ميلاددن ١٦٣ سنه اول غصب ايتمش؛ وفلسطينى برطاقم مصائبه دوشوره‌رك، ٣ سنه حكم سوردكدن صكره، وفات ايتمشدر.

آلكينسكى (Alghinski) آرال كوليله بحرخزرك حوضه‌لرى آره‌سنده اولوب، قيرغيزلرله مسكون بولنان مرتفع بر چوله روسلر طرفندن ويريلن اسمدر. بونك اك يوكسك محلى اهالئ محليه طرفندن (مهاجر طاغى) دنيلن جبلدر.

آلكينوئوس (Alcinoüs) زمان قديمده قورفه جزيره‌سنك برقسمنده حكمدار اولوب، مالك اولديغى باغچه‌لرك كوزللكيله و (ناوسيقائه) اسمنده غايت حسنى بر قيزى اولمغله مشهور ايدى. اوليس تروا محاصره‌سندن عودتنده كنديسنه مسافر اولمشيدى. شاعر مشهور اوميروس (اوديسيا) عنوانلى منظومه‌سنده بونك باغچه‌لرينى توصيف ايتمشدر.

آلكينوئوس (Alcinoüs) ايكنجى عصر ميلادى حكماى يونانيه‌سندن اولوب، افلاطونك اصول حكمته تابع بولنمش، و «حكمت افلاطونيه‌نك مدخلى» عنوانيله بر كتاب يازمشدر، كه موجود ومطبوع اولوب، اكثر اوروپا لسانلرينه دخى ترجمه اولنمشدر.

آلكيوس (Alcée, 'Αλκαιος) يونانك اساطيرله ممزوج اولان تاريخ قديمنه كوره، ميلاددن ١٤ عصر اول (تيرينته) حكمدارى اولوب، (پرسئوس)ك اوغلى، وآلقمينه‌نك زوجى اولان (آمفيتريون) ك پدرى ايدى. مشهور قهرمان (هركول) ياخود (ابراقليس) بونك تورونى ايدى. —— بو اسمله هركولك دخى بر اوغلى اولمشدر، كه بوقهرمانك آناطوليده (ليديا) حاكمه‌سيله وياخود حاكمه‌نك معيتنده بولنان بر قيزله اولان ازدواجندن متولد اولوب، ليديا حكمدارلرى ايكنجى سلاله‌سنك جد اكبريدر.

آلكيوس (Alcée, 'Αλκαιος) يونان قديم شعراسندن اولوب، ميلاددن ٦٠٤ سنه اول مدلليده طوغمش؛ وشاعرهٔ مشهوره

(سافو) نك معاصری اولوب، بو قادینه علاقه‌سی دخی بولنمش اولدیغی مرویدر. هجویات وهزلیاتی کندیسنی مدللی حکمدارینك غضبنه اوغراتمغله، نفی اولنه‌رق، بر مدت اوته‌ده بریده کزمش، ومصره قدر دخی بر سیاحت ایتمش؛ وبعده بر عفو عمومی صره‌سنده وطننه عودتله، اوراده وفات ایتمشدر. آتش‌زبان بر شاعر اولوب، هر صنفدن شعر سویلمش ایسه‌ده، آثاری نابود اولوب، یالکز بعض فقره‌لری بولنه‌بیلمشدر. کندی اسمنه نسبتله یاد اولنور بر وزن دخی ایجاد ایتمشدر.

آلکیون (Alcyon) [«آلسیون» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آلکیونه (Alcyone) یونان قدیم اساطیرینه کوره، (انول) ایله (ایالی)نك قیزی و(کیکس) ك زوجه‌سی اولوب، قوجه‌سنك دکیزده فرطونه‌یه طوتیلوب غرق اولمسی اوزرینه، کدرندن کندینی دکیزه آتمش؛ وایکیسی‌ده مارطی قوشنه تحول ایتمشلر.

آلکیونیوس (Alcyonius) وندیك علماسندن اولوب، میلادك ١٤٨٧ تاریخنده طوغمش، و١٥٢٧ ده وفات ایتمشدر. لسان یونانی‌یه واقف اولوب، فلورانسه‌ده لسان مذکور معلمی بولنمش؛ وآثار یونانیه‌دن بر قاچ کتاب ترجمه ایتمشدر.

آلمادن (Almaden) «المعدن» اسم عربیسندن غلطدر. اسپانیاده بو اسمله ایکی قصبه بولنوب، برنجیسی (جوداد رئال) ایالتنده ومرکز ایالتك ١٠٠ کیلومتره جنوب غربیسنده واقع قضا مرکزی برقصبه‌در، که ٨٦٠٠ اهالیسی وقربنده کلیتلی جیوه معدنی واردر. — ایکنجیسی (سویله) یعنی اشبیلیه ایالتنده واشبیلیه‌نك ٥٠ کیلومتره شمال غربیسنده واقع اولوب، ١٢٠٠ اهالیسی واردر. جوارنده اوچ کومش معدنی بولنوب. عربلرك زماننده ایشلنمش ایسه‌ده، الیوم متروکدر.

آلماده (Almada) پورتکیزك پایتختی اولان لیسبوندنك قارشیسنده وتاج نهرینك ساحل یسارنده کوزل بر قصبه اولوب، ٦٠٠٠ اهالیسی واردر. موقع ومنظره ولطافتجه لیسبونه‌یی استانبوله وبو قصبه‌یی اسکداره تشبیه ایتمشلردر.

آلمازارون (Almazarron) اسپانیانك مرسیه ایالتنده ومرسیه شهرینك ٤٥ کیلومتره جنوب غربیسنده وآق دکیز ساحلی قربنده بر قصبه اولوب، ٦٨١٤ اهالیسی وایشلك اسکله‌سی واردر.

آلمازان (Almazan) «المخزن» اسم عربیسندن غلط اولسه کرکدر. اسپانیانك (سوریا) ایالتنده وسوریا شهرینك ٣٣ کیلومتره جنوبنده (دویره) ایرماغنك ساحل یسارنده بر کوچك قصبه اولوب، ٢٥٠٠ اهالیسی، کوزل بر کوپریسی واسکی استحکامات خرابه‌لری واردر.

آلماس (Almas) بو اسمله مجارستانده بر قاچ قریه واردر، که اك بیوکلری (باقس) سنجاغنده طوز ایله تیسا نهرلری آره‌سنده‌کی اووه‌ده واقع اولانی اولوب، ٨٢٠٠ اهالیسی واردر.

آلماغرو دیاغو — یاخود دالماغرو — (Diégo d'Almagro) آمریقایی فتح ایدن اسپانیوللردن اولوب، میلادك ١٤٦٣ تاریخنده اسپانیانك آلماغرو شهرنده طوغمش؛ وکندیسی سوقاقده بولنمش بر بیچ اولدیغی حالده، آمریقایه کیدوب، (پیزاره) یه معاونتله، پرونك فتحنی تسهیل ایتمش ایسه‌ده، پرونك حکمداری اینقه (آتاهوآلپه)یی بلاسبب قتل ایتمش اولمغله اتهام اولنمشیدی. برنجی اوله‌رق، شیلی‌یه کیردیکندن، مملکت مذکوره‌یی فتح ایتمزدن اول ١٥٣٤ ده والیلکنه تعیین اولنمشیدی. مؤخراً کندیسیله پیزاره‌نك آره‌سنده منافرت وخصومت ظهور ایتمکله، (قوزقو) شهرینك خارجنده غوغایه طوتیشوب، آلماغرو مغلوب اولمش، واله کچیریلوب اعدامله محکوم اولمش؛ وزندانده اختناق اولنمش ایسه‌ده، ینه جثه‌سنك باشنی علی ملاء الناس کسلمشدر. پك جسور ایدیسه‌ده، غایت عجول وخونخوار بر آدم ایدی. — بونك اوغلی دخی دیاغو آلماغرو تسمیه اولنوب، طرفدارلری جانبندن شیلی والیلکنه انتخاب اولنمش؛ وپیزاره‌یی قتل ایله، پدرینك انتقامنی آلمش ایسه‌ده، مؤخراً (واقه دی قاسترو) طرفندن طوتیلوب، باباسنك باشی کسلدیکی یرده اعدام اولنمشدر.

آلماغرو (Almagro) اسپانیانك (جوداد رئال) ایالتنده ومرکز ایالتك ٢٢ کیلومتره شرق جنوبیسنده قضا مرکزی کوزل بر شهر

اولوب، ١٥٠٠٠ اهالیسی واردر. اسکی بر شهر اولوب، اسم قدیمی (ماریانه) در. بو اسمك ابتدا عربلر وبعده اسپانیوللر طرفندن تغییرندن شمدیکی اسمی تولد ایتمشدر.

آلماکر (Almaguer) آمریقای جنوبیده (قولومبیا) ونام دیکرله یکی غرناطه ممالك مجتمعه‌سندن (قاوق) جمهوریتنك بر قصبه‌سیدر، که ٢٢٦٦ متره‌لك ارتفاعده واقع اولوب، ٥٥٣٠ اهالیسی واردر. جوارنده وقتیله چیقارلمقده بولنمش کومش وآلتون معدنلری وقینه قینه قبوغی تجارتی واردر.

آلمان (Aleman) اسپانیانك مشاهیر ادباسندن اولوب، اون آلتنجی عصر میلادی اواسطنده (سویله) یعنی اشبیلیه شهرنده طوغمش، و١٦٢٠ تاریخلرنده وفات ایتمشدر. ایکنجی فلیپ زماننده مالیه نظارتنجه بعض بیوك مأموریتلرده بولنمش؛ ومکسیقه‌یه بر سیاحت ایتدکدن صکره، مأموریتدن استعفا ایده‌رك، منحصراً ادبیاتله اوغراشمغه باشلامشیدی. «کوسمان (یاخود عثمان) الفراش» عنوانیله پك مشهور بر حکایه کتابی تألیف ایتمشدر، که دفعاتله طبع، وآوروپانك اکثر السنه‌سنه ترجمه اولنمشدر.

آلمانزوره (Almanzora) «وادی المنصوره» اسم عربیسندن غلطدر. اسپانیانك المریه ایالتنده بر نهردر، که المریه ایله قرطاجنه آره‌سنده (توره ده ویلاریقوس) شهری قربنده آق دکیزه دوکیلور.

آلمانسه (Almansa) «المنصا» اسم عربیسندن غلطدر. اسپانیانك مرسیه ایالتنده ومرسیه شهرینك ١٤٠ کیلومتره شمالنده بر قصبه اولوب، ٨٠٠٠ اهالیسی واردر.

آلمان (Allemand) آوروپانك بیوك واك متمدن امتدن اولوب. تقریباً ٥٠ ملیون نفوسی جامعدر. آلمانلر امم آریه جمله‌سندن اولوب، اسکی (توتون) لرك احفادیدرلر؛ واسقاندیناویلیلرله جنسیت ولسانجه قرابتلری پك یقین اولدیغی کبی، لسانلرینك فارسی وسانسکری لسانیله مناسبتلری دخی سائر السنهٔ آریه‌دن دها واضحدر. بونلرك کندیلرنجه اسم ملیلری (توتون) اسم قدیمیله مناسبتی ظاهر اولان (دایچه) اولوب. ایتالیانلر طرفندن (تودسق) تسمیه اولنور. اسکی یونانیلرله روماليلر کندیلرینه (جرمان) ویا (کرمان) اسمنی ویرمشلردی، که بو اسم الآن انکلیزجه وسائر بعض لسانلرده مستعملدر. (آلمان) اسمی «بتون انسانلر» مفهومنی بیان ایدر ینه آلمانجه بر تعبیردر، که ابتدا روماليلر زماننده بعض اقوام جرمانیه بیننده تشکل ایتمش اولان بر هیئت اتفاقیه‌نك اسمی ایدی. بونلر روماليلرله بر چوق محاربه‌لر ایتدکدن صکره، قسماً روما دولتنه مطیع اوله‌رق اسویچره وآلساس ایله باویره طرفلرنده اسکان ایتمشلردی. بو اسم رفته رفته بتون جرمان امتنه تعمیم اولنمشدر. نفس آلمانیا وپروسیه‌دن بشقه، اسویچره‌نك قسم اعظمیله آوستریانك غرب جهتی اهالیسی آلمان اولدقلری کبی، آوستریا ومجارستانك سائر طرفلرنده وروسیه‌نك شمال غربی طرفنده دخی خیلی آلمانلر بولنیور. فلنکلیلرله بلچیقه‌نك (فلامان) لری دخی آلمان امتنك شعباتندن معدوددر. پروسیه وقتیله اسلاولرك وطن ومرکزی بولنمش ایکن، مرور زمانله آلمانلرك الینه چکمشدر. اکثر اهالیسی اسلاو اولان بوهمیا (یعنی چهستان) ایله موراویا آلمان ممالکی ایچنه بر بورون کبی کیرمه‌مش اوله ایدی، آلمانلرله مسکون اولان یرلر غیر منتظم بر مربع شکلنی ابراز ایده‌جکدی.

آلمانیا (Allemagne) یاخود جرمانیا (Germanie) وآلمانجه (Deutschland) دایچلاند. آوروپای وسطینك قسم وسطی وشمالیسنده بر بیوك قطعه‌در، که وقتیله صرف جنسیت ولسان اساسنه مستند اولوب، تقسیمات سیاسیه‌دن معدود دکلیکن، اخیراً تشکل ایدن آلمانیا ایمپراطورلغی آلمانلرله مسکون اولان یرلرك اکثریسنی جمع واحاطه ایتمکله، تقسیمات سیاسیه دائره‌سنه کیرمش ایسه‌ده، جنسیتجه آلمانیادن معدود اولوب ده، سیاستجه بو ایمپراطورلغك خارجنده بولنان یرلرینه آز دکلدر. بو یرلرك قسم اعظمی آوستریاده بولنیور. بوراده تقسیمات سیاسیه‌یه رعایت ایدوب، آلمانیا دولتنی تعریفله اکتفا ایده‌جکز. سائر آلمان یرلرینك ایسه تابع بولندقلری دولتلر صره‌سنده ذکری طبیعیدر.

حدود ومساحه‌سی.— آلمانیا شمالاً بالطیق وشمال دکیزلریله ودانیمارقه ایله، شرقاً روسیه ایله، جنوباً آوستریا واسویچره، غرباً دخی فرانسه، بلچیقه وفلنکله محدود ومحاط اولوب، آوروپای وسطینك سواحل

شمالیه‌سندن آلپ طاغلرینه و (ویستوله) نك بری طرفندن (رین) ك اوته طرفنه قدر ممتد اولور. مساحهٔ سطحیه‌سی ۵۴۰ ۵۹۶ مربع کیلومتره‌در.

هیئت عمومیه‌سی، جبال وانهاری. — آلمانیا عمومیت اوزره آلپ طاغلرینك شماله طوغری اولان اتکلرندن وبو اتکلرك نهایتندن سواحل شمالیه‌یه قدر ممتد اولان واسع اووه‌لردن عبارت اولوب، همان بتون صولری جنوبدن شماله آقار، ویالکز بر قسم جزئیسی شرقه طوغری آقان طونه حوضه‌سی داخلنده بولنور. آلمانیا آوروپانك اك صولی چوق یرلرندن اولوب، جنوب شرقی کوشه‌سنده غربدن شرقه آقان طونه ایرماغیله اوکا دوکیلن بر چوق نهردن بشقه، شماله طوغری آقان بش بیوك ایرماغی واردر، که، غربدن شرقه صایلدیغی حالده، رین، وسر، البه، اودر وویستوله ایرماقلریدر. روسیه‌دن کلن (نیامن) نهرینك دخی منصبی ومجرای اسفلی آلمانیانك داخلنده‌در. بو ایرماقلرك هر برینه صاغ وصولدن بر چوق نهرلر دوکیلوب، آلمانیا اراضیسنی اروا واحیا ایدرلر. آلپ سلسله‌سندن ماعدا وبو سلسله‌نك شمالنده وبوکا همان متوازی اوله‌رق غربدن شرقه اوزانیر بر آلچق سلسله دها واردر، که ۳۰۰ ونهایت ۴۰۰ متره‌دن زیاده مرتفع اولمدیغی واکثر یرلری اورمانلرله مستور اولدیغی حالده، آلمانیانك ایچنده رین حوضه‌سنی طونه حوضه‌سندن آییرر؛ وآوستریا حدودینه واصل اولنجه، جنوبه طوغری دخی بر قول اوزاته‌رق، چهستانی کرك غرباً وکرك شمالاً آلمانیادن تفریق ایدر. بو سلسله‌نك هر محلی آیری بر اسمله تسمیه اولنه‌رق، اك معروف اسملری (ارزه کبیرکه) و (ریسه کبیرکه) وجنوبه طوغری اوزانان قولنك دخی (باهمه والد) در. آلمانیانك جنوب غربیسنده دخی آلپ سلسله‌سنه همان عموداً واقع بر طاغ بولنیور، که (اسوارچ والد) یعنی «قره اورمان» نامیله (رین) مجراسنه متوازیاً جنوبدن شماله طوغری ممتد اولور.

آلمانیا اراضیسی احوال طبیعیه‌سیله اقلیم وهواجه اوچ منطقه‌یه تقسیم اولنه بیلیر: برنجیسی وسطی طاغلرندن سواحل شمالیه‌یه قدر ممتد اولان اووه‌لردر، که آنجق بر طاقم یرلر اولوب، اکثر طرفلری قومله، بطاقلقله ویا چالی ایله مستور اوله‌رق، زرعه صالح دکل ایسه‌ده، کوزل مرعالری اولوب، کلیتلی حیوانات بسلنیر، وکوزل بر جنس آت یتیشدیریلیر. بو منطقه چول کبی اولوب منظره‌سی حزن انکیزدر. ایکنجی منطقه آلمانیا وسطنده‌کی طاغلرله اونلرك اتکلری اولوب، ۲۰۰ کیلومتره‌لك وسعتده غایت کوزل تپه‌لر، وادیلر، دره‌لر وبایرلردن عبارت اوله‌رق، غایت کوزل اورمانلر ومرعالرله مستور ومزین وهر طرفی آقر صولرله احیا اولنمش اولدیغی حالده، آلمانیانك وبلکه بتون اوروپانك اك متمدن اهالیسیله مسکون ومعمور شهر وقصبه‌لر مملودر. — اوچنجی منطقه ایکنجی منطقه ایله آلپ سلسلهٔ جبالنك آره‌سنده واقع اولوب، باشلیجه طونه‌نك یوقاریکی حوضه‌سندن عبارتدر. بونك غرب طرفی طاغلق اولوب، قره اورمانله مستوردر، وشرق طرفی دوز وواسع بر وادی صورتنده‌در. بو منطقه‌نك جنوبنده آلپ طاغلرینك مرتفع ذروه‌لری بولنیورسه‌ده، بو سلسله آلمانیانك خارجنده اوله‌رق، اسویچره وآوستریا داخلنده بولنیور.

عمومیت اوزره آلمانیا «یوقاری» و «آشاغی» ناملریله ایکی‌یه آیریلوب، یوقاری آلمانیا طاغلق ومرتفع اولان جنوب جهتندن، وآشاغی آلمانیا دخی دوز وآلچق اولان شمال قسمندن عبارتدر. بو تقسیم صرف موقعجه اولمیوب، جنسیت، لسان، مدنیت، اخلاق وسائر هر جهتجه یوقاری آلمانیا ایله آشاغی آلمانیا آره‌سنده بر بیوك فرق واردر. بو ایکی قسمه شمالی وجنوبی آلمانیا دخی دیرلر.

تقسیمات سیاسیه‌سی، مساحه واهالیلری. — آلمانیا ایمپراطورلغی هر بری بر نام وعنوانله وکندینه مخصوص بر صورتله اداره اولنور ۲۶ اداره‌یه منقسمدر، که مساحهٔ سطحیه‌لریله واهالیلرینك مقداریله برابر بروجه زیر ذکر اولنور:

		مساحهٔ سطحیه‌سی	اهالیسی
پروسیه	قراللغی	۳۴۸ ۳۴۷	۲۸ ۳۱۸ ۴۷۰
باویره	«	۷۵ ۸۵۹	۵ ۴۲۰ ۱۹۹
ساقسه	«	۱۴ ۹۹۲	۳ ۱۸۲ ۰۰۸
وورتمبرغ	«	۱۹ ۵۰۳	۱ ۹۹۵ ۱۸۵
باده بیوك	دوقه‌لغی	۱۵ ۰۸۱	۱ ۶۰۱ ۲۵۵
هس	«	۷ ۶۸۱	۹۵۶ ۶۱۱
مکلنبورغ اشولن	«	۱۳ ۳۰۳	۵۷۵ ۱۵۶
مکلنبورغ استرلیچ	«	۲ ۹۲۹	۹۸ ۳۷۱
ساقسه وایمار	«	۳ ۵۹۴	۳۱۳ ۹۴۶
اولدنبورغ	«	۶ ۴۲۲	۳۴۱ ۵۲۵

برونسویق	«	٣ ٦٩٠	٣٧٢ ٤٥٧
ساقسه ماینکن	«	٢ ٤٦٨	٢١٤ ٨٨٤
ساقسه التنبورغ	«	١ ٣٢٣	١٦٤ ٤٦٠
ساقسه‌قوبورغ‌وغوته	«	١ ٩٥٦	١٩٨ ٨٢٩
آنهالت	«	٢ ٣٤٧	٢٨٤ ١٦٦
اشوارچبورغ سوند‌- سهاوزن	پرنسلکی	٨٦٢	٧٣ ٦٠٦
اشوارچبورغ‌ - رودلستاد	«	٩٤٠	٨٣ ٨٣٦
والدك	«	١ ١٢١	٥٦ ٥٧٥
رایس اکبر	«	٣١٦	٥٥ ٩٠٤
« اصغر	«	٨٢٥	١١٠ ٥٩٨
شومبورغ لیپه	«	٣٣٩	٣٧ ٢٠٤
لیپه	«	١ ٢١٥	١٢٣ ٢١٢
لوبك مستقل	شهری	٢٩٧	٦٧ ٦٥٨
برمه «	«	٢٥٥	١٦٥ ٦٢٨
هامبورغ «	«	٤٠٩	٥١٨ ٦٢٠
آلساس ولورن		١٤ ٥٠٩	١ ٥٦٤ ٣٥٥
جمعاً		٥٤٠ ٥٩٦	٤٦ ٨٥٥ ٧٠٤

بو قطعه‌لردن هر بری امور داخلیه‌سنده مستقل اولمغله، جمله‌سی آلمانیا ایمپراطورلغی آلتنده بر هیئت اتفاقیه وبر قوهٔ مجتمعه تشکیل ایدیورلر. هر برینك اسمی صره‌سنده احوال مخصوصه‌سی آریجه ذکر اولنه‌جقدر.

آلمانیانك اکثر اهالیسی پروتستان اولوب، یالکز باویره وسائر جنوب طرفلرنده قتولیکلر اکثریت اوزره بولنیورلر.

احوال تاریخیه‌سی. — روماليلر انقراضلرندن بش عصر اول آلمانیانك جنوب جهتنی یعنی اسویچره قطعه‌سیله رین وطونه منبعلری آره‌سنده‌کی پارچه‌سنی ضبط ایتمشلر دیسه‌ده، هر نصلسه دها ایلری‌یه کیتمکه رغبت ایتمیوب، او وقت اقوام وحشیه حالنده یاشایان جرمانلردن تحفظ ایچون، برطاقم قلعه‌لر انشاسیله اکتفا ایتمشلردی. روماليلرك انقراضندن صکره آلمانیانك جنوب غربی طرفنده‌کی جرمان قوملری، خارجدن کلوب کچن اقوام مختلفه‌نك تعرضندن مصون اولمق اوزره، بینلرنده بالاجتماع، ایکی هیئت تشکیل ایتمشلردی، که الغرب طرفنده‌کی هیئت «سربست» و«مستقل» معناسیله (فرانق)، وشرق طرفنده‌کی هیئت دخی «بتون آدملر» یعنی «هیئت مجتمعه» معناسیله (آلهمانی) اسملرینی آلمشلردی. فرانقلر مرور زمانله (غول) یاخود (غالیا) یعنی اسکی فرانسه‌یی استیلا ایتمکله، کندی اسملرندن مشتق اولان (فرانسز) اسمی اسکی غولوآلرله بونلرك امتزاجندن تولد ایدن دیکر بر قومه کچمش؛ و(آلهمانی) هیئتی محلنده قالمغله، اسملری بتون جرمان قومنه تعمیم واطلاق اولنمشدر. خرستیانلغك آوروپایه دخولندن خیلی وقت صکره رومادن انکلتره وایرلانده‌یه برچوق میسیونرلر کوندریلوب، اورالرده خرستیانلق نشر اولندقدن صکره، برطاقم ایرلانده‌لی وانکلتره‌لی راهبلر آلمانیایه کچوب، آلمانلری دخی بو یکی دینه دعوت ایتمکه باشلامشلردی. او وقتلرده آلمانیانك همان هر ناحیه‌سی کندی دره‌بکلری طرفندن اداره اولنوب، بونلر بولندقلری حالت وحشیتده آغاجلرك کولکه‌سی آلتنده دیوان قوره‌رق، حکم ایدرلردی.

نهایت فرانقلرك فرانسه‌ده تشکیل ایتمش اولدقلری دولت اوراده رومالیلرك آثار مدنیتندن براز بهره‌مند اولوب، حکمدارلرندن مشهور (شارلمان) تزید قوت ومکنت ایده‌رك، ساقسونلری قهر وتدمیرله، بتون آلمانیایی ید ضبط واداره‌سنده کچیرمش، واهالیسنی جبراً خرستیان ایتمشیدی. شارلمانك وفاتنده آلمانیا ودها طوغریسی او وقت بو اسمله معروف اولان آلمانیانك جنوب غربی قسمی اوغلی (لویی)نك حصه‌سنه دوشوب، او وقتدن بر مستقل آلمانیا دولتی تشکل ایتمشیدی. بونك اولاد واحفادی حکمدار ویا ایمپراطور عنوانیله اوننجی عصر میلادی‌یه قدر حکم سوزوب، عصر مذکورده سلاله‌لری منقرض اولمغله، آلمانیا پرنسلری اجتماع ایله، ساقسونیا پرنسلرندن برینی بالانتخاب آلمانیا ایمپراطورلغنه نصب ایتمشلر؛ واو وقتدن آلمانیا ایمپراطورلرینك انتخابله تعیینی عادت اولمشیدی.

اوصره‌لرده اهل صلیب محاربه‌لری ظهور ایتمکله، حسب التعصب آلمانلر دخی بو محاربات وحشیانه‌یه حصه‌مند اولوب، کروه کروه ممالك اسلامیه‌یه اولان سفرلرندن عودتلرنده، وطنلرینه مدنیت اسلامیه‌نك آثار صناعیه‌سندن بعض نمونه کتیردکلرندن، ایستمیه‌رك، اخلاقلری کسب ملایمت وحضریت ایتمکله، آوروپانك سائر هر طرفنده اولدیغی کبی، آلمانیاده دخی مدنیت اسلامیه‌دن مقتبس برمدنیت آثار فعلیه‌سی کورلمکه، وصنایع وتجارت دخی ترقی ایتمکه باشلامشیدی. مؤخراً آلمانیانك جنوب غربیسنده برطاقم سیار شاعرلر ظهور ایدوب، آلمان لساننده شعر سویلمشلر، وآلمان

لسانی یازلمغه باشلایه‌رق؛ آلمان ادبیاتنك ایلك تمل طاشی قونمشدر.

آنجق آلمانیا حکومات صغیره‌سی بیننده نفاق ومحاربه‌لر اکسیك اولمیوب؛ هر نه قدرکه ایمپراطورلك انتخابله تعیینی وبوخصوصده بینلرنده منازعه اولماسی دفعاتله معاهده آلتنه آلنمش ایسه‌ده، ینه بو محاربات داخلیه‌نك اوکی آلنامشیدی. نهایت میلادك ۱۲۷۳ تاریخنده اسویچره‌نك (هابسبورغ) اسمنده برخاندانه منسوب (رودولف) اسمنده بر آدم ایمپراطورلغه انتخاب اولنغله، آسایشی اعاده، کندینی طانیمق ایستمینلری رام، وآوستریا، استریا، قارنیوله وسائر او طرفلری جهستاندن ضبط ایده‌رك، کسب قوت ایتمکله، ایمپراطورلغی کندی خاندانـه حصر ایتمش؛ وقیز طرفندن اولان سلاله‌سی بوکونه قدر بقا بولوب، آوستریا خاندان حکمداریسندن عبارت بولنمشدر. بو وجهله آلمانیا ایمپراطورلغی آوستریا حکمدارلرینه عائد ایکن، اون سکزنجی عصر میلادی ابتدالرنده پروسیه آیریجه برقراللق حالنه کیروب، آوستریایه ابراز رقابت ایتمکه باشلامش؛ و ۱۸٦٦ ده پروسیه ایله آوستریا آره‌سنده وقوع بولان محاربه‌ده پروسیه‌نك غالبیتی اوزرینه، آلمانیا حکومات مستقله‌سندن برقاچی پروسیه‌یه الحاق، وآوستریا حکمدارلرندن آلمانیا ایمپراطورلغی سلب اولنه‌رق، آوستریا ایمپراطورلغیله آلمانیا حکوماتی آره‌سنده هیچ بر علاقه ومناسبت قالمامش؛ ونهایت ۱۸۷۰ ده پروسیه‌نك فرانسه‌یه غلبه‌سی اوزرینه، آلساس ایله لورن پروسیه‌یه الحاق اولندقدن بشقه، پروسیه قرالی آلمانیا ایمپراطوری عنوانینی دخی آله‌رق، عموم آلمانیا حکوماتی پروسیه قرالنی ایمپراطور طانیمش؛ وبو وجهله بریکی آلمانیا دولتی تشکل ایتمشدر.

مدنیت، معارف، تجارت وصنایعی. — آلمانیا وعلی‌الخصوص یوقاریده تعریف اولنان اوچ منطقه‌سندن وسطی منطقه‌سنده‌کی جهتلری آوروپانك اك متمدن یرلرندن اولوب، هر نه‌قدر بعض خصوصلرده فرانسه وانکلتره‌دن کری ایسه‌ده؛ برچوق خصوصلرده دخی اونلردن فرسخ فرسخ ایلریدر. معارف هر یردن زیاده منتشر بولنوب، فرانسه وانکلتره‌ده اوقویوب یازمق بیلمین افراد اهالی خیلی مقدارده اولدقلری حالده آلمانیاده هیچ یوق کبیدر. معارفك حکمت وفلسفه، تاریخ. ادبیات وعلی‌الخصوص السنه‌نك اشتقاقاتیله بینلرنده‌کی مناسباتدن بحث ایدن علم اللسان قسملری وهیئت ونجوم، طب وسائر علوم وفنون آوروپانك هر طرفندن زیاده آلمانیاده ترقی ایتمش؛ وقوپرنیق، کپلر، انکه، قانت، هکل، لیپنیچ، شلینغ، لسینغ، لیپسیوس، شیلر، غوته، بوپ، آلکساندر هومبولد کبی نیجه دهات یتیشمشدر.

صنایع هر نه قدر انکلتره وفرانسه‌دن پك کری قالمیورسه‌ده، صنایعی بسلیه‌جك شی تجارت اولوب، حالبوکه آلمانیانك نه انکلتره کبی محصولات صناعیه‌سنی دوکه‌جك مستملکات بعیده‌سی، ونه‌ده فرانسه کبی محصولات تجاریه‌سنك ظرافت ونفاستنده شهرتی اولمدیغندن، والحاصل تجارتی خیلی کری بولندیغندن، وهیئت حاضرهٔ سیاسیه‌یه کیردکدن صکره بسلیکه مجبور اولدیغی قوهٔ کلیهٔ عسکریه ایله عسکرلك وظائف طاقت‌فرساسی قوای فعالیه‌سیله ثروت عمومیه‌سنك بر قسم عظیمنی ضبط ایتدیکندن، ثروت عمومیه‌جه فرانسه وانکلتره‌دن پك کری بولنمقده‌در. بونك ایچون آلمانیا دولتی بوکونکی کونده وار قوتنی آلمانیایه هر صورتله تجارت یوللری آچمق اسبابنك استحصالنه صرف ایتمکده‌در. برطرفدن دخی آلمانلر، نفوسلری آرتدقجه، آوروپاده بسلنه‌میوب، کرهٔ ارضك سائر قطعات وسیعه‌سنه کروه کروه هجرت ایتمکده اولدقلری حالده، کیتدکلری یرلرده بر آلمان مملکتی بولمامق جهتیله، جنسیتلرینی تبدیل ایله، لسانلرینی اونوتمقده اولدقلرندن، وبو وجهله آلمان جنسیتی هر سنه یوز بیکه قریب نفوس غائب ایتدیکندن، آلمانیا دولتی بوصوك سنه‌لرده آفریقا وآوسترالیاده مستملکات ایدنمکده چالیشمقده‌در. دنیله‌بیلیرکه قرون وسطانك آوروپانك سائر طرفلرنده چوقدن ختام بولمش اولان دره‌بکلکلری تقسیماتی آلمانیاده بوکونه قدر دوام ایتمشدر. وهر نه قدرکه بوکون دخی آلمانیاده بو تقسیمات موجود ایسه‌ده، بو دفعه پروسیه قراللغنك همتیله تشکل ایدن آلمانیا ایمپراطورلغی اویله لفظی مراد برهیئت اولمیوب، آوروپانك اك قوتلی بردولتی اولدیغندن، آلمانیانك بوندن بویله دها چوق ترقی ایده‌جکی، ومکمل بردونغمایه مالك اولوب، کرهٔ ارضك هر طرفنده مستملکات دخی ایدینه‌رك، تجارتنی ایلریه کوتورمکله، ثروت عمومیه‌سنك‌ده تزاید ایلیه‌جکی شبهه‌سزدر.

واردات ومصارفی، قوهٔ بریه و بحریه‌سی، سفائن تجاریه‌سی، دمیریوللری. — آلمانیا دولتنك وارداتی ٧٤٥ ٢٠٧ ٤٣٦ مارق یعنی تقریباً ٣٧ ½ مایون انکلیز لیراسندن عبارت اولوب، مصارفی دخی او نسبتده‌در. آنجق حکومات صغیره‌نك کندی الکلری داخلنده اخذ وصرف ایتدکلری مبالغ بو حسابه داخل اولمدیغی کبی، دمیریوللریله پوسته وتلغراف کبی دوائرك دخی واردات صافیه‌سی حساب اولنمشدر.

آلمانیانك حضری قوهٔ عسکریه‌سی ٨٨٤ طابور پیاده، ٤٦٥ بلوك سواری، ٣٦٥ بطاریه، و ١٥٠٠ طوپدن عبارت اولوب، من حیث المجموع ١٩.٢٦٢ امرا وضابطان، ٤٦٨.٤٠٩ نفر، و ٨٤.٠٧٧ بیکیری جامعدر. وقت سفرده ایکی ملیون عسکر چیقارمق اوزره ترتیباتی مهیادر. قوهٔ بحریه‌سی ١٠١ سفائن مختلفه‌دن مرکبدر، که بونلرك مجموعی ١٨٢.١٠٢ طونیلاته استیعابنده و ١٦٧.٨٠٥ بیکیر قوتنده اولوب، ٥١٩ طوپی و ١٦.٥٨١ افرادی جامعدر.

سفائن تجاریه‌سی ٤.١٣٥ قطعه اولوب، بونلرك ٦٦٤ ی واپور وقصوری یلکن کمیسیدر. سفائن مذکوره‌نك مجموعی ١.٢٨٢.٤٤٩ طونیلاته استیعابنده اولوب، ایچلرنده ٣٨.٩٣١ طائفه بولنور.

آلمانیانك عموم دمیریوللری ٣٨.٧١٦ کیلومتره طولنده اولوب، بو مجموعدن ٣٣.٧٨٢ کیلومتره‌لکی دولتك مالیدر؛ ٢٩٠ کیلومتره‌لکی شرکت مالی اولوب، دولتك ید اداره‌سنده‌در؛ و ٤.٦٤٤ کیلومتره‌لکی دخی شرکت مالی اولوب، شرکتلر طرفندن اداره اولنمقده‌در. — عموم تلغرافلری دخی ٢٠٥١٠٢٩٤ کیلومتره طولنده‌در.

آلمانیا دولتنك حکمدار ویا ایمپراطورلریله مدت حکومتلری ومنسوب بولندقلری خاندان وسلاله‌لری بروجه زیر ذکر اولنور:

قارلوونجیان سلاله‌سی

		میلادی		
شارلمان	من	٨٠٠	الی	٨١٤
لویی دبونر	»	٨١٤	»	٨٤٠
برنجی لوتر	»	٨٤٠	»	٨٥٥
ایکنجی لویی	»	٨٥٥	»	٨٧٦
طاس باشلی شارل	»	٨٧٦	»	٨٧٧
قارلومان	»	٨٧٦	»	٨٨٠
اوچنجی لویی	»	٨٧٦	»	٨٨٢
شیشمان شارل	»	٨٨٢	»	٨٨٧
پیچ آرنولد	»	٨٨٧	»	٨٩٩
دردنجی لویی	»	٨٩٩	»	٩١١

فرانقونیا خاندانی

برنجی قونراد	»	٩١٢	»	٩١٨

ساقسه خاندانی

برنجی هنری	»	٩١٩	»	٩٣٦
برنجی اوتون	»	٩٣٦	»	٩٧٣
ایکنجی اوتون	»	٩٧٣	»	٩٨٣
اوچنجی اوتون	»	٩٨٣	»	١٠٠٢
سنت هنری	»	١٠٠٢	»	١٠٢٤

فرانقونیا خاندانی

ایکنجی قونراد	»	١٠٢٤	»	١٠٣٩
اوچنجی هنری	»	١٠٣٩	»	١٠٥٦
دردنجی هنری	»	١٠٥٦	»	١١٠٦
دردنجی هنری	»	١١٠٦	»	١١٢٥

ساقسه خاندانی

ایکنجی لوتر	»	١١٢٥	»	١١٣٧

سوآب خاندانی

اوچنجی قونراد	»	١١٣٨	»	١١٥٢
برنجی فردریق باربروس	»	١١٥٢	»	١١٩٠
آلتنجی هنری	»	١١٩٠	»	١١٩٧
فلیپ	»	١١٩٨	»	١٢٠٨
دردنجی اوتون	»	١٢٠٩	»	١٢١٨
ایکنجی فردریق	»	١٢١٨	»	١٢٥٠
دردنجی قونراد	»	١٢٥٠	»	١٢٥٤

فترت

(فلمنکلی کوییوم)	»	١٢٤٧	»	١٢٥٦
(قورنوآیلی ریشارد)	»	١٢٥٧	»	١٢٧٢
(قشتاله‌لی آلفونس)	»	١٢٥٧	»	١٢٧٣

هابسبورغ یعنی آوستریا خاندانی

برنجی رودولف	»	١٢٧٣	»	١٢٩١
آدولف	»	١٢٩٢	»	١٢٩٨
برنجی آلبرت	»	١٢٩٨	»	١٣٠٨

باویره خاندانی

یدنجی هنری	»	١٣٠٨	»	١٣١٣
بشنجی لویی	»	١٣١٤	»	١٣٤٧
دردنجی شارل	»	١٣٤٧	»	١٣٧٨
ونچسلاس	»	١٣٧٨	»	١٤٠٠
روبرت	»	١٤٠٠	»	١٤١٠
یوسه	»	١٤١٠	»	١٤١١
سیغیسموند	»	١٤١١	»	١٤٣٧

ینه آوستریا خاندانی

ایکنجی آلبرت	« ۱٤۳۸	« ۱٤۳۹
اوچنجی فردریق	« ۱٤٤۰	« ۱٤۹۳
برنجی مکسیملیان	« ۱٤۹۳	« ۱٥۱۹
شارل کینت (بشنجی)	« ۱٥۱۹	« ۱٥٥٦
برنجی فردیناند	« ۱٥٥٦	« ۱٥٦٤
ایکنجی مکسیملیان	« ۱٥٦٤	« ۱٥۷٦
ایکنجی رودولف	« ۱٥۷٦	« ۱٦۱۲
ماتیاس	« ۱٦۱۲	« ۱٦۱۹
ایکنجی فردیناند	« ۱٦۱۹	« ۱٦۳۷
اوچنجی فردیناند	« ۱٦۳۷	« ۱٦٥۷
برنجی لئوپولد	« ۱٦٥۸	« ۱۷۰٥
برنجی یوسف	« ۱۷۰٥	« ۱۷۱۱
آلتنجی شارل	« ۱۷۱۱	« ۱۷٤۰

ینه باویره خاندانی

یدنجی شارل	۱۷٤۲	« ۱۷٤٥

آوستریا لورن خاندانی

ماریه ترزه‌نك زوجی برنجی فرانسوا	« ۱۷٤٥	« ۱۷٦٥
ایکنجی یوسف	« ۱۷٦٥	« ۱۷۹۰
ایکنجی لئوپولد	« ۱۷۹۰	« ۱۷۹۲
ایکنجی فرانسوا	۱۷۹۲	« ۱۸۰٦

پروسیه خاندانی

فردریق کویوم (بعدالفتره)	« ۱۸۷۱	« ۱۸۸۸
فردریق شارل (شمدیکی ایمپراطور)		

آلمبرت { یاخود دالمبرت (D' Alembert) فرانسه‌نك (آنسیقلوپدیست) یعنی «اصحاب مجموعهٔ فنون» تعبیر اولنان حکماسندن اولوب، میلادك ۱۷۱۷ تاریخنده پارسده طوغمش: والده‌سی طرفندن سوقاغه آتیلوب، پولیس طرفندن آلندرق، (روسو) اسمنده فقیر بر جامجینك قاریسنه تسلیم اولنمشیدی. بیوکدکدن صکره، پدر ووالده‌سی کیملر اولدیغنی آکلامش ایسه‌ده، والده‌سی کندیسنی کسب شهرت واعتبار ایدنجه‌یه قدر طانیمق ایستمدیکی حالده، جامجینك قاریسی کندیسنی اولاد کبی بیوتمش اولدیغندن، بو قادینه دائما والده‌سی نظریله باقیشدر. (سنت ژان لروند) کلیساسی قپوسنده بولندیغندن، اسمنی دخی (ژان لروند) قومشلردی: مؤخراً (آلمبرت) ویا (دالمبرت) اسمنی اخذ ایتمشدر. تا چوجقلغندن علوم ریاضیه‌یه فوق العاده میل واستعدادی اولمغله، ۲۲ یاشنده ایکن، علوم مذکوره‌یه دائر نشر ایتدیکی بعض مطالعاتله کسب شهرت ایده‌رك، ۱۷٤۱ ده فنون آقادمیاسی اعضالغنه تعیین اولنمشیدی. متعاقباً جر اثقاله متعلق بعض اثرلر نشر ایتمکله، زماننك برنجی ریاضیونی صره‌سنه چکمش؛ و ۱۷٤٦ ده برلین آقادمیاسنك روزکارلرك سبب عمومیسی کشفنه مقابل وعد ایتمش اولدیغی مکافاته نائل اولوب، اولبابده تنظیم ایتمش اولدیغی لایحه برلین آقادمیاسی هیئتك او قدر تحسین وتقدیرینه مظهر اولمش، که کندیسنی کمال تفخرله آقادمیالرینك اعضالغنه قبول ایتمشلردر. ۱۷٥۰ تاریخنده حکیم (دیدرو) ایله بالاشتراك مشهور (آنسیقلوپدی) یعنی «مجموعهٔ فنون»ك نشرینه باشلامش، وبو مجموعه‌یه علوم ریاضیه‌نك اك عالی مسائلنه دائر بندلر ویردکدن ماعدا بعض ادبی بندلر دخی ویرمش، ومجموعه‌نك مقدمه‌سنی تنظیم ایتمشدر، که بو آثار ادیبانه‌سی دخی بین الادبا شهرتنی، ومؤخراً فرانسه‌نك عمومی آقادمیاسی اعضالغنه تعیینی موجب اولمش؛ و ۱۷۷۲ ده آقادمیانك دائمی کاتبی عنوانی آلمشدر. ۱۷۸۳ ده ٦۷ یاشنده اولدیغی حالده، مثانه‌سنده طاش حصولندن وفات ایتمشدر. علوم وفنونده یدطولاسی اولمغله برابر، بر حکیمه یاقیشیر اخلاقله دخی متخلق، خیرخواه وقناعتکار بر ذات اولوب، فرانسه طرفندن سائر حکما ایله برابر تضییق وتعقیب اولندیغی حالده، پروسیه قرالی بیوك فردریقك کندیسنی برلین آقادمیاسی ریاستنه تعیین ایتمك اوزره واقع اولان دعوتنی قبول ایتمدمش؛ وروسیه ایمپراطوریچه‌سی ایکنجی قترینه‌نك اوغلی مربیلکنه نصب ایتمك اوزره اولان تکلیفنی رد ایتمشیدی. وولترحقنده فوق العاده محبت وحسن ظنی اولوب، بینلرنده تعاطی ایتمش اولدقلری مکتوبلر بر بیوك کتاب صورتنده نشر اولنمشدر. خرستیانلغك علیهنده وولترله همفکر وهممسلك ایدی. آثار فنیه وادبیه‌سی پك مقبول اولوب، برکره ۱۸ ومؤخراً ٥ بیوك جلد اوزرینه نشر اولنمشدر. مشهور (قوندورسه) دالمبرتك مدحیه‌سنی یازمشدر.

آلمبرغ { (Almberg) جهستان طاغلرینك جنوبی قسمنده و (باویرا) طوپراغنده بر طاغ اولوب، ۳۷۰۰ قدم ارتفاعی واردر.

آلمتیو { (Alemtejo) «ماوراء تاج» دیمك اولوب، نهر مذکورك صول طرفنده پورتکیز دولتنك بر اسکی ایالتیدر، که پورتکیزك اك بیوك ایالتلرندن اولوب، شرقاً اسپانیا ایله، شمالاً (بیرا) ایالتنك بر کوشه‌سیله، غرباً (استرمادور) ایالتیله

وبحر محيط آطلاسی ایله، جنوباً دخی (آلغارو) یعنی «الغرب» ایالتیله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۲۴۳۹۰ مربع کیلومتره اولدیغی حالده آنجق ۳۶۷۱۶۹ اهالیسی واردر، که بهر کیلومتره باشنه یالکز ۱۵ کشی دوشیور. بناءً علیه پورتکیزك اك اهالیسی آز ممالکندندر. مرکزی (اووره) شهری ایدی. تقسیمات اخیره صره‌سنده بو قطعه اوچ ایالته تقسیم اولنه‌رق، بونلر دخی (پورتالکره)، (اوورا) و (بیا) ایالتلریدر. [بو کلمه‌لره مراجعت بیوریله.]

آلمجاره (Almijara) اسپانیانك جنوبنده ساحله قریب و (مرتله) شهرینك شمالنده اوزانیر بر طاغ سلسله‌سیدر.

آلمریه (Almeria) «المریه» اسم عربیسندن غلطدر. اسپانیانك جنوبنده، آندلوسیا (یعنی نفس اندلس) قطعه‌سنك جنوب شرقیسنده آق دکیز ساحلنده وبرواسع قویك ایچنده ایالت مرکزی بر شهر اولوب، غرناطه‌نك ۱۴۲ کیلومتره شرق جنوبیسنده، ″۳۰ ′۵۲ °۳۶ عرض شمالی ایله ″۴۲ ′۵۱ °٤ طول غربیده واقعدر. ۳۸۳۷۸ اهالیسی واردر. بو شهر اندلس حکومت اسلامیه‌سی زماننده خیلی بیوك ومعمور اولوب، پك‌چوق تجارتی وعلی‌الخصوص مشهور ایپك معمولاتی وار ایدی. میلادك ۱۱٤۷ تاریخنده اسپانیوللرك الینه چکمکله، اهمیتی زائل اولوب، تدنی ایتمشدر. شهرك اوستنده‌کی تپه‌ده عربلردن قالمه برقلعه واردر، که الآن (القصبه) اسمیله معروفدر. دیکر بعض استحکاماتی دخی واردر. لیمانی پك ایی ایسه‌ده، عربلرك یاپمش اولدقلری ریختم خراب اولوب، یکیدن انشا اولنمامشدر. تجارتی خیلی ایشلك اولوب، جزایرك (اوران) یعنی (وهران) اسکله‌سیله المریه اسکله‌سی آره‌سنده هفته‌ده بر کره منتظم صورتده واپور ایشلیور. سوقاقلری طار واکثریسی قالدیرمسزدر. قرطبه حکومت اسلامیه‌سنك سقوطندن صکره، تشکل ایدن برکوچك دولت اسلامیه‌نك مرکزی اولمش، و ۵۳۲ تاریخ هجریسنده مرابطیندن موحدینك ضبطنه کچمشیدی.

آلمریه (Almeria) اسپانیانك جنوب شرقیسنده بر ایالتدر، که اندلس قطعه‌سنك قسم شرقیسندن عبارت اولوب، مرکزینك اسمیله تسمیه اولنمشدر. آق دکیز ساحلیله (سیرا نواده) سلسلهٔ جبالنك آره‌سنده واقع طاغلق برمحل اولوب، غرب شمالی طرفندن غرناطه، وشرق شمالی طرفندن مرسیه ایالتلریله، وشرق وجنوب طرفلرندن دخی آق دکیزله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۸۷۰۳ مربع کیلومتره، واهالیسی ۳۵۷٤۳۰ کشیدر، که بهر مربع کیلومتره باشنه ٤۰ کشی دوشر. ایالت ۱۰۳ ناحیه‌دن مرکب اولوب، ۹ قضایه منقسمدر، که شونلردر: المریه، برجه، قنجایار، جرغال، هوورقال، اوورا، پورشنا (یاخود برشان)، سورباس، ولزرو بیو، ورا. هواسی عمومیت اوزره معتدل اولوب، سواحلنده حرارت، طاغلرك اوستنده برودت غالبدر. سیرا نواده‌نك ذروه‌لری اکثریا قارله مستوردر. بو سلسله‌دن سواحله طوغری اوزانان فرعلر واتکلرك کثرتی مناسبتیله اکثر اراضیسی طاغلق ایسه‌ده، طوپراغی غایت منبت اولوب، سلسلهٔ مذکوره‌دن اینن برچوق نهرلرله اسقا اولنور. مذکور طاغلرك اك بیوکلری (آدره) نهریله (المریه) نهری آره‌سنده اوزانان (غادور) والمریه نهریله المنصوره نهری آره‌سنده ممتد اولان (لوس‌فیلابرس)، والمنصوره نهرینك شمالنده اولان (استانچاس) و (ماریه) طاغلریدر، که بو صکره‌کیلردن برینك ارتفاعی ۱۳۹۰، ودیکرینك ارتفاعی دخی ۱۵۸۹ متره‌در. مذکور اوچ نهرك واونلره دوکیلن کوچك چایلرك کنارلری غایت کوزل اووه‌لر اولوب، میوه‌دار آغاجلر وکوزل شراب ویرر باغلرله مستوردر. دود آغاجلری دخی چوق اولوب، اهالی ایپك بوجکی یتیشدیررلر. محصولاتی حبوبات متنوعه ایله، زیتون یاغی، ایپك، شراب وسائره‌دن عبارت اولوب، طاغلرنده‌کی قورشون، باقیر وکومش معدنلریله مرمر ویشیم اوجاقلری دخی ثروت محلیه‌نك باشلیجه منبعلرندندر.

آلمریه نهری (Rio de Almeria) اسپانیانك جنوب شرقیسنده المریه ایالتنده بر نهردر، که همنامی اولان طاغدن نبعانله، بو طاغله (نواده) سلسله‌سی آره‌سنده شمالدن جنوبه آقه‌رق، ویولی اوزرنده‌کی اراضیی سقی ایده‌رك، المریه شهرینك شرقندن وپك یقیندن بالمرور، المریه کورفزینه دوکیلور.

آلمغره (Almagrera) اسپانیانك آلمریه ایالتنده المنصوره نهرینك صول

طرفنده بر طاغدر، كه كثرتلی كومشلی قورشون معدنيله مشهوردر. بو معدنك تا رومالیلرك زماندن بری وبلكه قرتاجليلر زماننده بيله چيقارلمقده بولنمش اولديغی قويولريله مثبتدر. شمديكی حالده بو معدنده ٢٠٠ دن زياده قيـو ايشلمكده اولوب، سـنوی ٨٠٠٠٠٠ فرانق قيمتنده قورشـون و ١٠ مليون فرانق قيمتنده كومش چيقارلمقده‌در.

آلمكر (Alemquer) پورتكيزك ليسبونه ايالتنده تاج نهرينه دوكيلن بر چايك اوزرنده وبر تپه‌نك اتكنده واقع بر قصبه اولوب، عربلردن قالمه برسـورله محاطدر. ٣٠٠٠ اهاليسی اولوب، مياه جاريه‌سنك كثرت ولطافتيله مشهوردر.

آلملو (Almelo) فلنكك شرق طرفنـده (اووريسل) ايالتنده بر قصبه اولوب، ٣٧٠٠ اهاليسی وخيلی محصولات صناعيه‌سی واردر.

آلمنار (Almenar) «المنار» اسم عربيسندن غلطدر. اسپانيانك قطالونه قطعه‌سنده (لريده) ايالتنده ومركز ايالتك ١٨ كيلومتره شمالنده بر قريه اولوب، اوسـتنده بولنان مرتفع بر تپـه‌نك اوزرنده (قاستيلودلموروس) يعنی «عربك قلعه‌سی» ناميله خراب برقلعه واردر. — بو اسمله ويا (آلمناره) اسميله اسپانيا وپورتكيزده دها بر چوق قريه‌لر بولنوب، اكثرينك يانلنده بويله قلعه وقله‌لر بولنديغندن، عربلرك زماننـده بو قلعه‌لر تلغراف مقامنـده آتش وسائر علامتله اشارت چكمكه مخصـوص بولنمش اولدقلری، وبو مناسبتله (منار) ياخود (مناره) تسميه اولندقلری آكلاشيليور.

آلمناره (Almenara) «المناره» اسم عربيسندن غلطدر. اسـپانيانك شرق طرفنده واقع (آلقراز) طاغنك بر ذروه‌سـيدر، كه سلسلهٔ مذكوره‌نك اك يوكسك محلی اولوب، ١٨٠١ متره ارتفاعی واردر.

آلمندراليو (Almendralejo) اسـپانيانك غرب طرفنده كائن (استرمادور) قطعه‌سنك (باداخوز) ايالتنده ومركز ايالتك ٤٤ كيلو- متره شرق جنوبيسنده واقع كوزل بر قصبه اولوب، ٥٨٠٠ اهاليسی واردر.

آلموجيا (Almogia) اسـپانيانك جنوبنده (ملاقه) ايالتنده وملاقه‌نك ٢٥ كيلو- متره شمال غربيسنده بر قصبه اولوب، ٦٠٠٠ اها- ليسی واردر.

آلمودووار (Almodovar) «المدور» اسم عربيسندن غلطدر. اسپانيانك (جوداد رئال) ايالتنـده ومركز ايالتك ٣٠ كيلومتره غرب جنوبيسـنده قضـا مركزی بر قصبه اولوب، ٤٨٠٠ اهـاليسی واردر. — قرطبه ايالتنده وقر- طبه‌نك ٢٣ كيلـومتره جنوب شرقيسـنده و وادئ كبيرك ساحل يميننده دخی بو اسمله بر قصبه بولنيور، كه بو كون يالكز ١٣٠٠ اهاليسی وار ايسه‌ده، عربلرك زماننده اك متين مواقع مستحكمه‌دن اولوب، مدور شـكلنده بر قلعه‌سی اولمغله بو اسمله تسميه او- لنمشيدی. — پورتكيزك (آلنتيو) قطعه‌سـنده (بيا) ايالتنده و(ليسـبونه)نك ٢١٥ كيلومتره جنوب شر- قيسنده دخی بو اسمله بر قصبه بولنوب، ٢٥٠٠ اها- ليسی واردر. پورتكيزك السنهٔ شرقيه‌يه آشنا علماسندن اولوب، ميلادك ١٨٤٥ تاريخنده وفات ايدن (مو- را) بو قصبه‌دن ايدی. — بو اسمده اسپانياده ديكر بعض كوچك قصبه وقريه‌لر دخی واردر.

آلموراويد (Almoravides) اندلسده حكو- مت سورن (مرابطين) سلاله‌سنه آوروپاليلر طرفندن ويريلن اسمدر، كه «المرابطين» دن غلطدر.

آلموره (Almora) هندستانك شمالنده هيما- لايا طاغلرينك غربی اتكلرنده وكنك ايرماغنك منبعلرنده واقع وانكلتره حكومتنه تابع (كما- ئون) خطه‌سنك مركزی اولان برقصبه‌در، كه دهلينك ٣٠٠ كيلومتره شرق شماليسـنده، "٣٠ ′٣٥ °٢٩ عرض شمـالی ايله "٢٨ ′١٨ °٧٧ طول شرقيده و ١٦٢٧ متره‌لك ارتفـاعده واقع اولوب، ٦١٥١ اهاليسی واردر. بو قصـبه‌نك جوارلرينه انكليز مأ- مورلری يازين تبديل هوايه كيدرلر.

آلمولويان (Almoloyan) مكسيقه‌نك (قو- ليما) ايالتنـده وقوليما شهرينك ٥ كيلومتره شمـال غربيسـنده قضا مركزی بر قصبه او- لوب، ٥٠٠٠ اهاليسی واردر.

آلمون (Almon) انكلتره‌نك معتبرتی طرفنه منسوب سياسی محررلرندن اولوب، امور سياسـيه وتراجم احوال وسائره‌يه دائر بر قاچ كتاب تأليف ايتمش؛ وصـنعتی كتابجيلق اولمغله، بر

چوق كتب معتبره دخی نشر ایلمشدر. میلادك ١٧٣٨ تاریخنده لیورپولده طوغوب، ١٨٠٥ ده وفات ایتمشدر.

آلموناسید { یاخود المناسید (Almonacid) «المناكد» اسم عربیسندن غلطدر. اسپانیانك آراغون قطعه‌سنده برچایدر، كه (تروئل) ایالتنده (قوقالون) طاغندن نبعان ایله، سراغوسه (یعنی سرقسطه) ایالتنه كیروب، بر آز مسافه‌ده یر آلتنده غائب اولدقدن صكره، ینه ظهور ایله، (ابره) ایرماغی تابعلرندن (آغوآس) نهرینه دوكیلور. آنجق قوراقلق موسملرنده یولده قورویوب، نهر مذكوره واصل اوله‌ماز. — اسپانیاده بو اسمله بر قاچ كوچك قصبه وبیوك قریه‌لر دها بولنوب، اك مشهورلری بلنسیه‌نك ٤٠ كیلومتره شمال غربیسنده واقع اولانیدر، كه مركزی بولندیغی ناحیه ایله برابر عرب اهالیٔ مسلمه‌سیله مسكون اوله‌رق، اسپانیانك خرستیانلر طرفندن ضبطندن صكره، اهالیسی قیام ایدوب، اسپانیا حكومت نصرانیه‌سنی خیلی وقت مشغول ایتمشلردر.

آلمونته { (Almonte) اسپانیانك استرمادوره قطعه‌سنده (قاچرس) ایالتنده بر چایدر، كه (وادی‌لب) طاغلرندن نبعان ایله، شمال غربی‌یه طوغری آقه‌رق، ١٢٠ كیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدكدن صكره، صول ساحلدن (تاج) ایرماغنه دوكیلور.

آلمونته { (Almonte) اسپانیانك جنوبنده (هوئلوه) ایالتنده ومركز ایالتك ٣٨ كیلومتره شرقنده بر قصبه اولوب، ٥٠٠٠ اهالیسی وخیلی تجارتی واردر.

آلمونته { (Almonte) آمریقای شمالیده دومینیون قطعه‌سنده (اونتاریو) ایالتنده بر قصبه اولوب، ٢٥٠٠ اهالیسی واردر. جوارنده (اوتاوه) نهری تابعلرندن (میسیسیپی) دینلن چای خیلی ارتفاعدن دوشمكله، بونك صویله چویریلیر برچوق فابریقه‌لر یاپلمشدر، كه بو فابریقه‌لر مذكور قصبه‌یه بر اهمیت تجاریه قزاندیریور.

آلموندبوری { (Almondbury) انكلتره‌ده (یورق) سنجاغنك (وست ریدینغ) قضاسنده ناحیه مركزی بر قصبه اولوب، ١١٦٧٠ اهالیسی واردر. ناحیه‌سنك اهالیسی ٦٤٣٠٠ كشی اولوب، همان جمله‌سی فابریقه‌لرده ایپلك بوكمك صنعتیله مشغولدرلر. قصبه پك اسكی اولوب، وقتیله ساقسون حكمدارلرینك پایتختی ایدی.

آلمونقار { (Almunecar) «المنكر» دن غلط اولمسی محتملدر. اسپانیانك (غرناطه) ایالتنده وغرناطه‌نك ٦٢ كیلومتره جنوبنده، (مرتله) قضاسنده و(مرتله)نك ١٨ كیلومتره غربنده بر قصبه واسكله اولوب، ٤٠٠٠ اهالیسی وشكر وپاموق محصولاتی واردر؛ وخیلی ایشلك براسكله‌در.

آلموهاد { (Almohades) اندلسده حكومت سورن موحدین سلاله‌سنه آوروپالیلر طرفندن ویریلن اسمدر.

آلمه { (Alma) قریم شبه‌جزیره‌سنده بر نهردر، كه چادیر طاغندن نبعان ایله، كوزل بر وادی اسقا ایده‌رك، سیواستوپولك ٢٨ كیلومتره شمالنده قره‌دكیزه دوكیلور. فرانسز وانكلیز عسكری ١٨٥٤ تاریخ میلادیسنده بو نهرك كنارنده روس عسكریله محاربه ایدوب، بر بیوك مظفریته نائل اولمشلردر. — نهر مذكورك كنارنده بو اسمله بیوجك بر قریه دخی واردر. — فرانسزلر بو مظفریتك نامنه اوله‌رق، جزایرده جزایر ایله قسطنطینیه آره‌سنده تأسیس ایتمش اولدقلری بر كوچك شهره (آلمه) نامنی ویرمشلردر.

آلمیدا { (Almeida) برزیلیانك (اسپیریتو سانتو) ایالتنده، (ریس‌ماغوس) نهری منصبنك جوارنده دكیزه ناظر كوزل بر تپه‌نك اوزرنده و(ویقتوریا) شهرینك ٣٠ كیلومتره شمالنده واقع بر قصبه اولوب، ٤٠٠٠ اهالیسی واردر.

آلمیدا { (Almeida) پورتكیزك (بیرا) خطه‌سنده (غوآرده) قضاسنده واسپانیا حدودی قربنده، لیسبوننك ٢٧٠ كیلومتره شمال شرقیسنده مستحكم بر قصبه اولوب، ٦٠٠٠ اهالیسی واردر.

آلمیدا { دون‌فرانسوا — یاخود المیداد (Don-François d'Almeida) پورتكیزك مشهور آمیراللرندن اولوب، میلادك ١٥٠٥ تاریخنده هند شرقی خدیویتنه نصب اولنمش؛ واورالرده برطاقم فتوحاته نائل اولوب، ١٥٠٨ ده مصر حاكمی علامات چراكسه‌دن قانصو الغورینك دونانمه‌سنی منهزم ایتمش ایسه‌ده، ینه غضبه اوغرایوب، عزل اولنمش؛

و پورتكيزه عودت ايدركن، امينده بروني قربنده آفريقايه چيقمغله، (كافر) قومي طرفندن قتل اولنمشدر. — بونك اوغلي (لوران آلميدا) دخي پدرينك معيتنده بولنوب، واقع اولان محاربه‌لرده ابراز جسارت ايتمش، وبو محاربه‌لرك برنده پدرندن اول قتل اولنمشدر.

آلميريم { (Almeirim) پورتكيزك (استرماده‌وره) خطه‌سنده (سانتارم) قضاسنده وتاج نهرينك ساحل يساري قربنده ناحيه مركزي بر قصبه اولوب، ۳۲۰۰ اهاليسي واردر. بو قصبه وقتيله پورتكيز حكمدارلرينك ياز موسمنه مخصوص پايتختلري ايدي.

آلن { (Aalen) آلمانيانك (وورتمبرغ) خطه‌سنده (ياغست) سنجاغنده بر قصبه‌در. كه سوآب آلپ طاغنك بر كوزل واديسنده و(رين) نهري تابعلرندن (نقار) نهرينه دوكيلن قوشر چايي قربنده واقع اولوب، ۵۵۵۲ اهاليسي ومنسوجات وقورده فابريقه‌لريله دباغخانه وبوياخانه‌لري واردر.

آلن { (Allain, Alle) ياخود آله جورا سلسله‌سي جبالندن نبعانله، اسويچره‌نك (برنه) ناحيه‌سنده برمقدار جرياندن صكره، فرانسه‌يه دخول ايدن بر نهردر، كه شمال شرقيدن جنوب غربي‌يه طوغري آقه‌رق، (بلفور) ايالتني شق ايله، (دويس) ايالتنه كيروب، اوراده (دويس) نهرينه دوكيلور. مجراسي ٦٥ كيلومتره‌در.

آلن { (Allen) ممالك مجتمعه‌ده بو اسمله برقاچ قضا بولنديغي كبي، ايرلانده‌ده دخي ۸۰ كيلومتره طول و ٤۰ كيلومتره عرضي اولان بر بيوك بطاقلغك وبر چوق كوچك نهر وكوللرك اسميدر.

آلنبورغ { (Allenburg) بو اسمله آلمانياده اوچ قصبه واردر: برنجيسي پروسيه‌نك وسطنده‌كي (هسه) خطه‌سنده، (قاسل) ايالتك (ويچنهاوزن) سنجاغنده، و(ورا) نهري اوزرنده اولوب، ۳۰٦۰ اهاليسي واردر. — ايكنجيسي شرقي پروسيه خطه‌سنده (قونيغسبرغ) ايالتك (فهلاتو) سنجاغنده ومركز لوانك ۱۵ كيلومتره جنوبنده واقع اولوب، ۲٤۲۰ اهاليسي واردر. — اوچنجيسي رين پروسيه‌سي خطه‌سنده (دوسلدورف) ايالتك (اسن) سنجاغنده اولوب، ۲۳۳۳ اهاليسي واردر.

آلنت { (Allent) ميلادك ۱۷۷۲ تاريخنده فرانسه‌نك (سنت اومار) قصبه‌سنده طوغوب، ۱۸۳۷ تاريخنده وفات ايتمشدر. ابتدا ضابط اولوب، قائمقاملق رتبه‌سنه قدر چيقمش، وبعده شوراي دولت وهيئت اعيان اعضالغنه تعيين اولنمشيدي. فنون حربيه‌يه متعلق بر چوق اثرلر يازمشدر، كه اك مشهورلري «فرانسه‌ده فنون حربيه ومؤسسات عسكريه‌نك تاريخي» عنوانلي تأليفيدر.

آلنتوون { (Allentown) ممالك مجتمعه‌نك (پانسلوانيا) جمهوريتنده (لهيك) قونتالغنك، يعني سنجاق ويا قضاسنك مركزي اولان بر شهردر، كه (لهيك) نهرينك صاغ طرفنده بر تپه‌نك اوزرنده و(فيلادلفيا)نك ۸۰ كيلومتره شمال غربيسنده واقعدر. ميلادك ۱٦۷۲ تاريخنده تأسيس اولنديغي حالده، ۱۸٦۹ ده، اكثري آلمان اولمق اوزره، ۱۸۰۰۰ اهاليسي وار ايدي.

آلندورف { (Allendorf) آلمانياده بو اسمله بر چوق قريه وكوچك قصبه‌لر بولنوب، اك مهملري «پروسيه غربي» خطه‌سنده (قاسل) ايالتك (ويچنهاوزن) سنجاغنده بولنانيدر، كه قضا مركزي اولوب، (ورا) نهري اوزرنده واقع و ٤۰٤۰ اهاليي جامعدر.

آلنده { (Allende) مكسيقه‌نك وسطلرنده (غوآناپوآتو) ايالتنده ومركز ايالتك ۸۰ كيلومتره شرق جنوبيسنده، (لايه) نهري اوزرنده واقع بر شهر اولوب، ۱۲۰۰۰ اهاليسي وقربنده قاپليجه‌لري واردر.

آلنستاين { (Allenstein) پروسيه‌نك شرق طرفنده (قونيغسبرغ) ايالتنده وقونيغسبرغ شهرينك ۱۲٦ كيلومتره جنوبنده سنجاق مركزي بر قصبه اولوب، (آله) نهري اوزرنده واقع و ۵۵۰۰ اهاليي جامعدر.

آلنسون { (Alençon) فرانسه‌نك شمال غربي جهتنده كائن (اورن) ايالتك مركزي اولان برشهردر، كه ايالتك حدود جنوبيه‌سنده و(سارته) نهرينك ساحل يميننده، وپاريسك ۱۹۱ كيلومتره غربنده واقع اولوب، ۱٦۰٤۰ اهاليسي، صنايع، زراعت وسائره جمعيتلري، مكتب اعدادي ودار المعلمين، ۱٤۰۰۰ جلدي حاوي بر كتبخانه‌سي، رصدخانه‌سي، تاريخ طبيعي نمونه‌خانه‌سي، موزه‌خانه‌سي، دانتله وبز فابريقه‌لري، حيوانات تجارتي واردر. شهرك بر نهرلي بيوك واسكي ابنيه‌سي او-

لوب، سوقاقلری دخی منتظم ایسه‌ده، حزن‌انکیز بر منظره‌سی واردر.

آلنسون قونت ودوقه‌لری (Contes et ducs d'Alençon) فرانسه قراللرندن اوچنجی فلیپك ایکنجی اوغلی (شارل دو والوآ) نك نسلندن متسلسل بر دره بکی خاندانیدر، که تیار اصولنك مرعیتی زمانلرنده فرانسه امور سیاسیه‌سنده بعض نفوذ وتأثیرلری اولمشدر. آلنسون شهرنده سرایلرینك خرابه‌لری موجوددر.

آلنو (Alnö) اسوجك سواحل شرقیه‌سی قربنده و (بوتنیا) کورفزی ایچنده بر کوچك آطه‌در، که ٢٥ ´ ٦٢° عرض شمالی ایله ١٥ طول شرقیده واقع اولوب، ٦٠٠ اهالیسی، دمیر معدنی وصید ماهیسی واردر.

آلنوال (Allainval) میلادك ١٧٠٠ تاریخنده فرانسه‌نك شارتره خطه‌سنده طوغوب ١٧٥٣ ده پارسده وفات ایتمش بر آبه اولوب، بر طاقم فاجعه‌لر یازمشدر.

آلنویق (Alnwick) انکلتره‌نك شمال طرفنده (نورتومبرلاند) قونتلغنك بر قصبه‌سیدر، که شمال دکیزندن ٧ کیلومتره‌لك مسافه‌ده و (نوقاستل)ك ٥٧ کیلومتره شمالنده واقع اولوب، ٧٠٠٠ اهالیسی، بیره، مشین وطوغله فابریقه‌لری واردر. جوارنده آلنویق سرایی بولنیور، که وقتیله (نورتومبرلاند) دوقه‌لرینك اقامتکاهی ایدی.

آلوآ (Alloa) اسقوچیانك شرق طرفنده (قلاقانان) قونتلغنده بر قصبه‌در، که (دوون) نهرینك منصبنده وادینبورغك ٤٠ کیلومتره شمال غربیسنده واقع اولوب، ٨٤٢٨ و(نوسوچی) قریه‌سیله برابر ٩٣٦٢ اهالیسی ومشهور بیره فابریقه‌لریله کور معدنلری واردر. شهرك ایچنده ١٣ نجی عصر میلادیده یاپلش کوزل ومرتفع بر قله بولنیور. بو شهر اسقوچیه‌نك مشهور رسامرندن (داوید آلان)ك وطنیدر.

آلوار (Alvar وانکلیزجه Ulwar) هندستانك شمال غربیسنده انکلتره دولتنك حمایه‌سی آلتنده بولنور بر کوچك حکومتله بونك مرکزی اولان بر شهردر. شهر دهلینك ١٥٦ کیلومتره جنوب غربیسنده و ٣٠ ´ ٢٧° عرض شمالی ایله ٧٤° ٤٠ ´ طول شرقیده واقع اولوب، اون بش بیکرمی بیك اهالیسی واردر. بو شهر کوزل بر سور ایچنده وهر طرفی اورمانلر وباغچه‌لرله محاط اولوب، غایت کوزل بر منظره‌سی واردر. — آلوار پرنسلکی دهلینك جنوبنده، (بهارتپور) ایله (جایپور) پرنسلکلری وانکلیزلرك النده بولنان (کورکاون) ایالتی آره‌سنده اولوب، شمالدن جنوبه اولان طول وسطیسی ١٠٠ ویا ١١٠ وعرض وسطیسی ٦٥ کیلومتره‌در. مساحهٔ سطحیه‌سی ٩٢٥ مربع کیلومتره اولوب، تقریباً ٤٠٠٠٠٠ اهالیسی واردر. اراضیسی کوزل اولوب، مرکزی اولان (آلوار) دن بشقه راجکر، تیجاره، یانکر، کویندکر وماچری قصبه‌لری واردر، که بونلرك اخیری مقدما راجه‌نك مقری ایدی. وارداتی اون ملیون فرانق قیمتنده اولوب، راجه انکلتره حکومتنه جزئی بر ویرکی ویریور.

آلوارادو (Alvarado) مکسیقه‌نك جنوبنده (وراقروز) ایالتنده بر قصبه‌در، که همنامی اولان بر کولی مکسیقه کورفزندن آیران طار بر دیلك اوزرنده واقع اولوب، هواسی آغیر وصیجقه‌لیدر.

آلوارادو (پدرو — یاخود دالوارادو) (Pierre d'Alvarado) آمریقایی ضبط ایدن اسپانیول رؤساسندن (قورتز)ك رفقاسندن اولوب، میلادك ١٥١٨ تاریخنده مکسیقه‌نك ضبطنده ابراز شجاعت ایتمکله، (غواتمالا) والیلکنه تعیین اولنمش؛ و ١٥٤١ ده آمریقالیلرله ایتدیکی محاربه‌لرك برنده مقتولاً وفات ایتمشدر.

آلوارادو (آلفونس — یاخود دالوارادو) (Alphonse d'Alvarado) ینه آمریقایی ضبط ایدن اسپانیول رؤساسندن اولوب، پرونك فتحنده (پیزاره) نك معیتنده بولنمش؛ وپرونك باش قوماندانلغنه تعیین اولنوب، آلماغرویه قارشی پیزاره‌یی التزام ایتمشیدی. میلادك ١٥٥٣ تاریخنده تنکیلنه مأمور اولدیغی اشقیا طرفندن مغلوب اولمغله کدرندن وفات ایتمشدر.

آلوارد (Allevard) فرانسه‌نك شرق طرفنده‌کی ایالاتندن (ایزره) ایالتنده مرکز ایالت اولان (غرنوبله) شهرینك ٤٦ کیلومتره شمال شرقیسنده ناحیه مرکزی بر کوچك قصبه او-

لوب، ٣٠٣٠ اهالیسی وقربنده بر قاچ معدن ایله قاپلیجه‌لری واردر.

آلوارز (Alvarez) پورتكیزك (بیرا) خطه‌سنده (قوئیمبره) ایالتنده (غوئش) قضاسنك (آرغانیل) ناحیه‌سنده بر قصبه‌در، كه مركز قضانك ١٥ كیلومتره قدر جنوبنده واقع اولوب، ٣١٣٦ اهالیسی واردر.

آلوارز (Fr. Alvarez) فرانسوا — پورتكیز قرالی امانوئیلك باش پاپاسی اولوب، میلادك ١٥١٥ تاریخنده كاتب صفتیله حبشستانه كوندریلن بر هیئت سفارتك معیتنه كیتمش اولمغله، عودتنده مملكت مذكوره حقنده مكمل بر كتاب نشر ایتمشدر، كه دفعاتله طبع، وآوروپانك اكثر السنه‌سنه ترجمه اولنمشدر.

آلوئوس (Aloéus) یونان قدیم اساطیرینه كوره (تیتان) نام جن ایله ارضدن متولد بر جن ایدی.

آلوئیسی (Aloisi) بولونیا رساملرندن اولوب، میلادك ١٥٧٨ تاریخنده طوغمش، و١٦٣٨ ده وفات ایتمشدر.

آلوبروج یاخود آلوبروژ (Allobroges) اسكی رومالیلرك زماننده فرانسه‌نك شرق جنوبی طرفلرنده ساكن بولنمش بر قومدر، كه كلت امتنك قبائلندن بولنمش اولدجغی ملحوظدر. بونلر مشهور آنیبال ایله خیلی وقت اوغراشمشلر؛ وقبل المیلاد ١٢٠ تاریخلرنده رومالیلر طرفندن ضبط اولنمشلردی. فرانسه دولتی ١٧٩٢ تاریخ میلادیسنده بو مملكتی فتح ایتمسی اوزرینه، یرلیلردن تشكیل ایتدیكی برآلایه «آلوبروجلر آلایی» نامنی ویرمشیدی.

آلوته یاخود آلت ویا اولت (Aluta, Alt, Olt) آوستریا ومجارستان دولتنك ترانسلوانیا یعنی اردل خطه‌سیله رومانیانك بر نهریدر، كه ترانسلوانیا ایله بغدان آره‌سنده اولان (قارپات) طاغلرندن نبعانله، ابتدا جنوبه طوغری آقوب، (ایلیا قالوه) شهرینه واصل اولنجه، بردنبره شماله وبعده شرقه ونهایت ینه جنوبه طوغری دوندرك، (روتنتورم) یعنی «قزیل قله» موقعنده قارپات سلسله‌سنی شق ایله، رومانیایه بالدخول افلاقك منبت اووه‌لرینی اسقا، وصاغ وصولدن بر چوق چایلر اخذ ایتدكدنصكره، (نیكبولی) شهرینك قارشیسنده صولدن طونه ایرماغنه دوكیلور. ترانسلوانیاده (فوغاراس) شهرینك ایچندن یكوب، اوراده (قرونستاد) ایله (هرمانستاد) نهرلرینی اخذ ایتدیكی كبی، افلاقده دخی (ریمنیق وولچیا) ایله (اسلاتینه) قصبه‌لرینك ایچندن كچر. مجراسی تقریباً ٤٢٠ كیلومتره طولنده اولوب، جریانی پك خیرلی اولدیغندن، سیر سفائنه صالح دكلدر. صولرنده بعض آلتون ریزه‌لری بولنیور.

آلوجلی معمورة العزیز ولایتنك مركز قضاسنده بولنان بر عشیرتدر، كه ٢٠٠٠ قدر نفوسی جامعدر.

آلور (Allour) وانكلیزجه (Alloor) بو اسمله هندستانده ایكی قصبه واردر، كه بری دكان قطعه‌سنك نظام الكاسنده وحیدرآبادك ٤٦ كیلومتره غربنده، ١٧° ٢٠′ عرض شمالی ایله ٧٥° ٤٨′ طول شرقیده؛ — ودیكری (نكپور) ایالتنده ونكپور شهرینك ٢٧٢ كیلومتره جنوب شرقیسنده، ١٩° ٤٩′ عرض شمالی ایله ٧٩° طول شرقیده واقعدر.

آلور (Alor) هندستانك سند قطعه‌سنده بكار شهرینك ٦ كیلومتره جنوب شرقیسنده وسند نهرینك ساحل یساری قربنده، ٢٧° ٤٠′ عرض شمالیده قدیم بر شهر ایدی، كه الیوم خرابه‌لری موجوددر. بو خرابه‌لر یاننده اسكی زماندن قالمه اوچ كمرلی بر كوپری وبر كوچك كوی بولنیور.

آلوره (Alora) اسپانیانك ملاقه ایالتنده وملاقه شهرینك ٣٧ كیلومتره شمال غربیسنده قضا مركزی برقصبه‌در، كه قرطبه‌دن ملاقه‌یه كیدن دمیر یولك اوزرنده، (وادی الحورسه) نهری كنارنده واقع اولوب، ٧٠٠٠ اهالیسی واردر.

آلوری آلكساندر — (Al. Allori) فلورانسه‌نك مشهور رساملرندن اولوب، (برونزینو) لقبیله مشهوردر. میلادك ١٥٥٥ تاریخنده طوغوب، ١٦٠٧ ده وفات ایتمشدر. ابتدا عمجه‌سی (آنجلو آلوری) دن وبعده رسام مشهور (میكل آنجلو) دن تعلم هنر ایدوب، آوروپا موزه‌خانه وسرایلرینی تزیین ایدن بر چوق مشهور تصویرلر وجوده كتیرمشدر. بونلرك اك مشهورلری حضرت ابراهیمك اوغلنی قربان ایتمكه حاضرلندیغنی مصور

اولان تصویر ایله حضرت عیسانك الیله توبه‌كار اولان بر زانیه‌نك رسمیدر، كه ایكیسی ده فلورانسه كلیسالرنده محفوظدر. كندیسنك علم تشریحده دخی مهارتی اولدیغندن، رسملری پك طبیعیدر. — اوغلی (قریستوف آلوری) دخی مشهور رسام اولوب، رسملرك تلوینتنده پدرینی كچمشدر. میلادك ١٥٧٧ تاریخنده طوغوب، ١٦٢١ ده وفات ایتمشدر.

آلوزاینه (Alozayna) «الاذینه» دن غلط اولمسی ملحوظدر. اسپانیانك ملاقه ایالتنده وملاقه شهرینك ٤١ كیلومتره شمال غربیسنده بر كوچك قصبه اولوب، ٣٠٠٠ اهالیسی واردر.

آلوست (Alost, Alst) وفلمنكجه آلست بلچیقه‌نك شرقی (فلاندره) خطه‌سنده قضا مركزی بر شهردر، كه (اسقو) نهری تابعلرندن (دندره) چاینك اوزرنده وبروكسلك ٣١ كیلومتره غرب شمالیسنده واقع اولوب، ٢٢٨٩١ اهالیسی، دانتله، تول، خاولی وساڑه فابریقه‌لری واردر. اسكی برشهر اولوب، كوزل برطاقم ابنیهٔ عتیقه‌سی واردر. بر آره‌لق مستقل بر قونتلغك مركزی اولمشیدی.

آلوشته (Alouchta) قریمك ساحل جنوبیسنده بالیقلی اووه‌نك بحراً ١٠٠ كیلومتره شرق شمالیسنده، وآق مسجدك ٣٣ كیلومتره شرق جنوبیسنده بر كوچك قصبه اولوب، تاتار اهالیٔ مسلمه‌سیله مسكوندر. قدیم بر موقع اولوب، بعض آثار عتیقه‌سی واردر.

آلومبره (Alumbre) آرجنتین جمهوریتنك (جوجوی) و(سالته) ایالتلرنده بر طاغ سلسله‌سیدر، كه (ورمیو) ایرماغنك اك بیوك تابعلرندن اولان (سان فرانسسقو) نهری وادیسنك شرق طرفنده اوزانیر. ارتفاعی حذای بحردن ٢٥٠٠ واطرافنده‌كی اووه‌لرك حذاسندن ١٢٠٠ متره اولوب، (شاقو) دنیلن صحرای واسعه ناظر اولان طرفی آغاجلرله مستور اولمغله، اورادن برچوق نهرلر نبعان ایدیورسه‌ده، هیچ بری (ورمیو) ایرماغنه قدر واصل اولمیوب، هپسی یولده قورورلر.

آلومپرا (Alompra) هند چینینك (برمان) خطه‌سنده حكومت سورن دولتك مؤسسی اولوب، بر عادی عائله‌یه منسوب اولدیغی حالده، ذكاوت وجسارت فوق العاده‌سی قوتیله وطنی (پكوآن) لرك بیوندروغندن قورتاره‌رق. انكلیزلره بر معاهده عقد ایتمش؛ واونلرك دخی یاردمیله میلادك ١٧٥٥ تاریخنده حكمدارلغنی اعلان ایدوب، اطرافنده بر خیلی مملكتلر ضبط، وپایتخت اتخاذ ایتدیكی (رانكون) شهرینی بنا ایتمشدر.

آلونو (Aluno) ایتالیانك اون بشنجی عصر میلادی رسساملرندن اولوب، بعض مشهور رسملری فرانسه‌نك (لووره) سراینده محفوظدر.

آلونی (Aloni, Alonia) یاخود آلونیا مرمره دكیزنده مرمره آطه‌سنك جنوبنده واقع (پاشا لیمانی) آطه‌سنك رومجه اسمیدر. [«پاشا لیمانی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آلوه (Alva) پورتكیزك (غوآرده) و(قویمبره) ایالتلرنده بر نهردر، كه (سیرا دسترلا) طاغندن نبعانله (موندغو) ده صاغدن (رانو) نهرینه دوكیلور.

آلویانو (Alviano) وندیك سردارلرندن اولوب، میلادك ١٤٥٥ تاریخنده طوغمش، وكرك امور حربیه وعسكریه‌ده، كرك ادبیات وشعرده بیوك بر مهارت كوسترمشدر. آلمانیا ایمپراطوری مكسیملیانه غالب كله‌رك، غوریچه، تریسته وفیومه‌یی ضبط ایتمش ایسه‌ده، مؤخراً فرانسه قرالی اون ایكنجی لویی طرفندن ١٥٠٩ تاریخ میلادیسنده مغلوب اولوب، اسیر طوتلمش؛ واوندن صكره فرانسه‌نك خدمتنه كیرمشدر.

آله (Alle) پروسیه‌نك شرق طرفنده بر كوچك نهردر، كه (قونیغسبرغ) ایالتنك جنوبنده كائن بر كوچك كولدن چیقوب، شماله طوغری جریانله، آلنشتاین، هایلسبرغ، فریدلاند وآلنبورغ قصبه‌لرندن كچه‌رك، ١٨٠ كیلومتره‌لك مسافه قطعندن صكره، قونیغسبرغك ٤٣ كیلومتره شرقنده (پرگل) نهرینه دوكیلور.

آله (Alais) فرانسه‌نك (غارد) ایالتنده، (نیم) شهرینك ٥٠ كیلومتره شمال غربیسنده وپاریسك دمیر یول خطیله ٦٧٤ كیلومتره جنوب شرقیسنده واقع قضا مركزی بر شهر اولوب، ١٩٢٣٠ اهالیسی، اولدقجه مكمل مكتبلری، ٥٠٠٠ جلدی حاوی كتبخانه‌سی، زراعت وصنایعه مخصوص آیری آیری جمعیتلری، كلیتلی معدنلریله معدن كورلری واردر. تجارتی پك ایشلك اولوب، باشجه مصنوعات

معدنیه‌یه متعلق ایسه‌ده، ایپك، شراب، زیتون‌یاغی وسائر محصولات ارضیه تجارتی دخی واردر.

آلهاما { (Alhama) «الحام» اسم عربیسندن غلطدر. اسپانیانك وسطلرنده بر نهردر، که (سوریا) ایالتنده (مونقایو) سلسله‌سنه مربوط بر طاغدن نبعانله، شمال شرقی‌یه طوغری آقه‌رق، (لوغرونیو) و (ناواره) ایالتلرینك ایچندن بالمرور، بر طاقم چایلر دخی اخذ، وبر چوق اراضی سق ایتدکدن صکره ابره ایرماغنه دوکیلور. مجراسنده بعض میاه حارهٔ طبیعیه بولنمق مناسبتیله اندلس عربلری طرفندن (وادی الحام) تسمیه اولنمشدر.

آلهاما { (Alhama) کذلك «الحام» اسم عربیسندن غلطدر. بو اسمله اسپانیاده ایکی قصبه ایله بر چوق قریه‌لر واردر، که ایلیجه‌لری بولنمق حسبیله بو یله تسمیه اولنمشلردر. — قصبه‌لرك بری غرناطه ایالتنده غرناطه شهرینك ۵۰ کیلومتره جنوب غربیسنده، مرتفع بر محلده و درین بر بوغازك اوستنده واقع اولوب، ۷۵۰۰ اهالیسی وجوارنده نقریس وسائر امراضه پك ایی کلن قاپلیجه‌لری واردر. بو قاپلیجه‌لرك ابنیه‌سی رومالیلرك زماندن قالمه اولوب، اوزادن آقان بر چای دخی (آلهاما) یعنی (نهر الحام) تسمیه اولنور. اندلس اهل اسلامی بو قصبه‌یی فوق العاده تزیین واعمار وتوسیع ایتمشلردی، وابنیه‌سی الآن عرب طرزنده‌در. موقعك دخی لطافتی حسبیله بو قصبه‌نك اهل اسلامك اللرندن چیقمسی عرب شعراسنك بر چوق مرثیه‌لرینه واسپانیا شاعر ومورخلرینك بعض فخریه‌لرینه مبنی علیه اولمشدر. بو قصبه‌نك یاننده اولوب، ۲۰۰۰ متره ارتفاعی اولان بر طاغ دخی (آلهاما) ودها طوغریسی (الحام) طاغی تسمیه اولنور، ودیکر بر اسمی ده (نجدا) در. — ایکنجیسی (مرسیه) ایالتنده ومرسیه شهرینك ۲۹ کیلومتره جنوب غربیسنده، مرتفع طاغلرله محاط بر اووه‌نك اورته‌سنده وبر قلعه ایله مستحکم بر قیانك آلتنده واقع اولوب، ۶۹۰۰ اهالیسی ومشهور قاپلیجه ومعدن صولری واردر. قاپلیجه‌لرینك ابنیه‌سی رومالیلرك زماندن قالمه‌در. — کویلرك اك بیوکی (المریه) ایالتنده ومرکز ایالتك ۱۹ کیلومتره شمال غربیسنده اولوب، ۲۳۰۰ اهالیسی واردر. — سراغوسه (یعنی سرقسطه) ایالتنده کینك ایسه یالکز ۶۰۰ اهالیسی وار ایسه‌ده، قاپلیجه ومعدن صولری مشهور اولوب، رومالیلرك زماننده (آقوئه بیلبیلیتاناروم Aquæ Bilbilitanarum) اسمیله معروف ایدی.

آلهامبرا { (Alhambra) «الحمراء» اسم عربیسندن غلطدر. غرناطه‌ده اندلس اهل اسلامنك بنا کرده‌سی اولان مشهور بر سرای، واسپانیانك (جوداد رئال) ایالتنده بر قریه‌در، که عربلرك زماننده بیوك ومزین بر شهر ایدی. [«الحمراء» ماده‌سنه مراجعت.]

آلهامیله { (Alhamilla) «الحامله» یاخود «الجمیل» اسم عربیسندن غلط اولمسی ملحوظدر. اسپانیانك (المریه) ایالتنده ۶۰۰ متره ارتفاعی اولان بر طاغله بو طاغك جنوبی اتکنده بولنان بر کویدر، که المریه‌دن ۱۲ کیلومتره‌لك مسافه‌ده اولوب، نقریس واعصاب امراضنه پك ایی کلن ایلیجه‌لری وار ایسه‌ده، ابنیه‌لری غیر منتظم، سائر اسباب استراحت مفقوددر.

آلهاورین { (Alhaurin) [بر اسم عربیدن غلط اولدیغی ظاهر ایسه‌ده، اصلنه دسترس اولنه‌مامشدر.] اسپانیانك ملاقه ایالتنده وملاقه‌نك ۳۲ کیلومتره غربنده، ۱۱۴۳ متره ارتفاعی اولان (میجاس) طاغنك اتکنده واقع بر قصبه اولوب، ۶۰۰۰ اهالیسی، کوکوردلی قاپلیجه‌لری ومرمر اوجاقلری واردر. — اوجوارده بو اسمله ۲۷۰۰ اهالیلی جامع بیوك بر قریه دخی بولندیغندن، لاجل التفریق قصبه‌نك اسمنه (الغرانده) یعنی «بیوك» صفتی دخی ضم اولنور.

آلهندین { (Alhendin) [اصل عربیسنه دسترس اولنه‌مامشدر.] اسپانیانك غرناطه ایالتنده وغرناطه شهرینك ۱۰ کیلومتره جنوبنده، (سیرانواده) سلسله‌سنك اتکنده وغرناطه‌نك ایچندن کچن (جنیل) نهری تابعلرندن بری اوزرنده واقع بر کوچك قصبه اولوب، ۲۳۰۰ اهالیسی واردر. جوارنده درین بر مغاره بولنوب، ایچندن ۱۸ درجه صیجاق بر بخار چیقار، که اعصاب امراضنه فائده‌سی مرویدر.

آلی { یاخود آئولی (Aleï, Aouleï) سیبریانك غرب جهتنده بر نهردر، که (آلتون طاغ) دن نبعانله، شماله طوغری آقه‌رق، (تومسق) ایالتنده

(بارنائول) قصبه‌سنك ۳۰ كیلومتره جنوب غربیسنده صولدن (اوبی) ایرماغنه دوكیلور.

آلیا { (Alia) سیجیلیا آطه‌سنك (پالرمو) ایالتنده بر قصبه اولوب، ۴۵۰۰ اهالیسی واردر. — اسپانیانك (قاسرسر) ایالتنده دخی بو اسمده بر كوچك قصبه بولنوب، ایكیسنك‌ده «علیه» اسم عربیسندن غلط اولملری ملحوظدر.

آلیا { (Alea) یونانده موره شبه جزیره‌سنك آرقادیا خطه‌سنده بر شهر قدیمدر، كه عقل الهه‌سی (مینروه) ایله عشرت الهی باقكوس وقردن كنایه اولان دیانه‌یه مخصوص معبدلرینك یوكلیكیله مشهور ایدی.

آلیات { (Alyatte) بو اسمله صاروخان وآیدین طرفلرینه مصادف لیدیا مملكت قدیمه‌سنده ایكی حكمدار كلوب، برنجیسی «هركلیلر» سلاله‌سنه منسوب اوله‌رق، قبل المیلاد ۷۶۱ تاریخندن ۷۴۷ تاریخنه‌دك حكم سورمشدر. — ایكنجی آلیات «مرمنیلر» سلاله‌سنه منسوب اولوب، (سادیات)ك اوغلی وكثرت ثروتله قارون كبی مشهور اولان (قریسوس)ك پدری ایدی. قبل المیلاد ۶۱۰ تاریخندن ۵۵۹ تاریخنه‌دك حكم سورمشدر. میدیا حكمداری (كی‌اخسار) ایله محاربه‌یه طوتیشمقده ایكن، حكیم مشهور (تالیس)ك وقوع بوله‌جغنی اولدن خبر ویرمش اولدیغی بر كسوف واقع اولمغله، ایكی طرفك عسكری دهشته دوچار اولوب، محاربه‌دن ظرف نظر ایتمش اولدقلری مشهوردر.

آلیاسقه { (Aliaska) [«آلاسقه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آلیاندرو { (Aléandro) وندیكلی بر قاردینال اولوب، میلادك ۱۴۸۰ تاریخنده طوغمش؛ و ۱۷ یاشنده ایكن تدریس علومه باشلایوب، علیله شهرت بولمغله، اون ایكنجی لوئی طرفندن فرانسه‌یه جلب اولنه‌رق، پارس دارالفنونی مدیرلكنه تعیین اولنمش؛ وبعده پاپا اونجی لئون طرفندن رومایه جلبله پاپالق كتابتنه وواتیقان كتبخانه‌سنك حافظ كتبلكنه تعیین اولنمش؛ ومؤخراً پاپانك وكیلی صفتیله آلمانیایه كوندریلوب، اوراده پروتستانلغك موجدی اولان (لوتر)ه قارشی فصاحتنی صرف ایتمشیدی. بعده پاپا طرفندن فرانسه‌یه وكیل كوندریلوب، برنجی فرانسوا ایله برابر ایتالیایه سفر ایتمش، وپاوده محاربه‌سنده بو قرالله برابر اسیر دوشوب، فدیۀ نجاتله قورتله بیلمش؛ و ۱۵۴۲ ده رومادە وفات ایتمشدر. یونانجه‌دن لاتینجه‌یه بر لغات كتابیله دیكر بر قاچ اثر یازمشدر. — بونك یكننك اوغلی اولان دیكر بر آلیاندرو دخی شعر وادبیات وحقوقده شهرت بولوب، میلادك ۱۶۲۹ تاریخنده رومادە وفات ایتمشدر.

آلیانسه { (Alliance) ممالك مجتمعه‌نك (اوهیو) جمهوریتنده (قلاولاند) شهرینك ۹۹ كیلومتره جنوب شرقیسنده، كوزل وواسع چایرلر اورته‌سنده وبر قاچ دمیر یول خطنك محل التصاقنده واقع بر قصبه اولوب، ۴۰۶۰ اهالیسی واردر.

آلیبراندی { (Alibrandi) ایتالیا رساملرندن اولوب، میلادك ۱۴۷۰ تاریخنده طوغمش، و ۱۵۲۴ ده وفات ایتمشدر.

آلیبرت { (Alibert) فرانسه مشاهیر اطباسندن اولوب، میلادك ۱۷۶۶ تاریخنده (ویله‌فرانشه)ده طوغمش، و ۱۸۳۷ ده وفات ایتمشدر. باشلیجه جلد امراضنه اختصاصی اولوب، كرك امراض مذكوره‌یه وكرك طبك سایر مسائلنه دائر بر قاچ كتاب یازمشدر.

آلیپو { (Alipo) آناطولینك غرب جنوبی ساحلنده رودوس ایله سومبكی آطه‌لری آره‌سنده اوزانان بر بروندر، كه آیدین ولایتنده منتشا سنجاغنك مرمریس قضاسی داخلنده اولوب، تقریباً ۳۶° ۲۵′ عرض شمالی ایله ۲۵° ۴۵′ طول شرقیده واقعدر.

آلیسه { (Alisse) فرانسه‌نك (قوت دور) ایالتنده (سمور)ك ۱۲ كیلومتره شمال شرقیسنده واقع بر قریه‌در؛ معدن صولریله واسكی (آلسیا) شهرینك یرنده اولمغله مشهوردر. میلادك ۲۵۱ تاریخنده (ریته) اسمنده بر قیز بو قریه‌ده قتل اولنه‌رق، بین النصارا عزیزه‌لر صره‌سنه چكمش؛ وبو مناسبتله قریه «سنته ریته آلیسدس» تسمیه اولنمشدر.

آلیفرس { (Alipheres) یونان قدیمك آرقادیا قطعه‌سنده بر شهر قدیم ایدی، كه عقل الهه‌سی اولان (مینروه)نك معبدیله مشهور ایدی.

آلیفه { (Alife) ایتالیانك (ترادی لابوره) ایالتنده، (قاپووه) شهرینك ۳۵ كیلو-

متره شمال شرقیسنده واقع بر کوچك قصبه اولوب، ٣٣٠٠ اهالیسی واردر.

آلیقاته (Alicata) [« لیقاته » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آلیقنت (Alicante) اسپانیانك جنوب شرقیسنده مرسیه خطه‌سنده ایالت مرکزی بر شهردر، که آق دکیز ساحلنده، ٣٨° ٢٠′ ٤٠″ عرض شمالی ایله ٢° ٤٦′ ٢٢″ طول غربیده واقع اولوب، ٣٤٩٤١ اهالیسی واردر. شهر بر قویك ایچنده و بر کوچك اووه‌ده اولوب، اطرافی طاغلرله محاطدر. شهرك بر جهتنده ٢٠٠ متره ارتفاعی اولان دیك بر طاغ بولنوب، اوزرنده بر قلعه بولنیور. ریختم بویجه بیواك وکوزل بر طاقم ابنیه‌سی وار ایسه‌ده، ایچ طرفلرنده سوقاقلرك اکثریسی طار واکری بوکریدر. هواسی غایت لطیف اولوب، قیشین درجه ٦ دن آشاغی نادراً اینر، ویازین دخی ٣٠ دن یوقاری چیقماز. تجارتی خیلی ایشلك اولوب، صنایع مختلفه‌یه مخصوص کارخانه‌لری وبیوك بر توتون فابریقه‌سی واردر. سدلر وبندلرله اروا اولنان اووه‌لرینك محصولاتندن ومشهور برنوع شرابدن کلیتلی اخراجات اولور. بو شهر اسکی رومالیلرك (لیقانتوم) دیدکلری شهرك عینی اولوب، هجرت نبویه‌نك ٩٧ تاریخنده غزاة مسلمیندن عبد العزیز بن موسی طرفندن فتح اولنمش، وحکومت اسلامیه زماننده خیلی توسع وترقی ایده‌رك، اندلسك مشهور شهرلری صره‌سنه کچمشیدی. مشاهیر فضلا وشعرای اسلامدن محمد بن عبدالحمیدك وطنیدر، که اشعار لطیفه‌سیله ویازمش اولدیغی مکمل بر آندلس تاریخیله شهرت بولمشدر.

آلیقنت (Alicante) اسپانیانك شرق جنوبی طرفنده ساحل بحرده بر ایالتدر، که (بلنسیه) خطه‌سنك قسم جنوبیسی اولدیغی حالده، ١٨٢٢ سنه‌سی تشکیلاتنده، مرکزی همنامی اولان شهر اولمق اوزره، بر ایالت اتخاذ اولنمشدر. شمالاً بلنسیه، شمال غربی طرفندن البسیطه، غرب جنوبی طرفندن مرسیه، شرقاً دخی آق دکیزله محدود ومحاط اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ٥٦٥٩ مربع کیلومتره، واهالیسی ٤٢٣١٢٤ نفوسدن عبارتدر، که هر مربع کیلومتره باشنه ٧٢ کشی دوشر. ایالت بر وجه زیر ١٤ قضایه منقسمدر: آلیقنت، آلکوی، قالوسه ده انصاریه، قونسنتاینه، دنیا، دولورس، الکه، جیجونه، مونووار، نوولده، اورمیبوئله، پغو، ویلاجویوزه، ویلنه.

ایالتك اراضیسی طاغلق اولوب، طاغلرك آره‌سنده وساحل بویجه کوزل اووه‌لر وبایرلری دخی واردر. بیوك نهرلری یوغیسه‌ده، اکثر اراضیسنی اسقا ایدر کوچك چایلری پك چوقدر. مع هذا یاغمورلر سیرکجه یاغدیغندن، وسدلر درجهٔ کفایه‌ده بولنمدیغندن، چوق دفعه قوراقلقدن قحط وقوع بولور. اهالیسی فوق العاده چالیشقان اولدیغندن اراضینك قوملق وقورولغیله برابر، بو ایالت اسپانیانك زراعتجه اك ایلری بولنان یرلرندندر. حبوبات متنوعه‌دن بشقه، یاغلری دخی پك چوق اولوب، خیلی ایپك چیقاریلیر. هواسی طاغلرده صوغوق وسواحلده زیاده‌جه صیجاق ایسه‌ده، عمومیت اوزره صاغلامدر. اهالیسی اسپانولجه‌نك قطالونه وبلنسیه‌یه مخصوص بر نوعیله متکلم واکثریسی مملکتنه مخصوص بر قیافتده اولوب، فعال وچالیشقان وبونکله برابر ذوق واکلنجه‌یه دخی میال آدملردر. یوللری الآن پك آز اولوب، ایالتك ایچندن یالکز آلیقنت شهرینه منتهی اولان بر دمیر یول خطی ممتد اولور؛ معارف عمومیه پك کریدر.

آلیقودی (Alicudi) سیچلیانك شمالنده واقع (لیپاری) آطه‌لرینك بری واك غربیسی اولوب، ٣٨° ٣٢′ ٤٢″ عرض شمالی ایله ١١° ٥١′ ٢٣″ طول شرقیده واقعدر. بو آطه ٦٠٠ متره ارتفاعی اولان سونمش بر برکاندن عبارت اولوب، بیضوی الشکل اولمغله، هیچ بر لیمانی یوقدر؛ ویالکز ٣٠٠ اهالیسی واردر. اسم قدیمی (اریقوسه) در.

آلیکان کرید جزیره‌سنده خانیه سنجاغنه ملحق بر قضا اولوب، مرکز ایالتك غرب جنوبیسنده واقعدر. مرکز قضا خانیه‌دن ایکی بچق ساعت مسافه‌ده‌در.

آلیکر (Aligre) اعضاسی فرانسه‌ده اون آلتنجی عصر میلادیدن اون طقوزنجی عصرك اوائلنه قدر اك بیوك مسندلری احراز ایتمش بر خانداندر، که مؤسسی اولان (اتیان آلیکر)

اون اوچنجی لوینك، واوغلی دیکر (اتیان آلیکر) دخی اون دردنجی لوینك زماننده باش وکیل اولمشدر.

آلیکس { شامپانیەلی — (Alix de Champagne) فرانسه قرالیچەسی اولوب، شامپانیا قونتی دردنجی (تیبو) نك قیزی اولدیغی حالده، میلادك ١١٦٠ تاریخنده قرال یدنجی لوی‌یه وارمش؛ وزوجی اهل صلیب عسکریله قدسه عزیمتنده کندیسنی وکیله براقشیدی. مملکتی حسن اداره ایدوب، ١٢٠٦ ده وفات ایتمشدر.

آلیکیری { (Alighieri) ایتالیا شاعر مشهوری (دانت) ك مخلصیدر.

[«دانت» مادەسنه مراجعت بیوریله.]

آلیکیری { (Alighiri) هندستانك جنوبنده (کات) سلسلهٔ جبالنه منسوب بر طاغدر، که اك یوکسك ذروەلری ١٥٠٠ متره ارتفاعنده اولوب، زراعته پك الویریشلی بعض دره وبایرلری واردر. اخیراً بو یرلرده قهوه یتیشدیرمکه باشلانلمشدر.

آلیمنا { (Alimena) سیچلیانك (پالرمو) ایالتنده بر قصبه اولوب، ٤٤٠٠ اهالیسی واردر.

آلیه { (Allier) فرانسەنك وسطلرنده بریوك نهردر، که (لوزره) ایالتی طاغلرندن نبعانله، جنوبدن شماله طوغری آقەرق، لوزره، یوقاری لوآر، پوی دو دوم، آلیه، نیادره، وشر ایالتلرینك ایچندن یچدکدن صکره، (لوآر) ایرماغنه دوکیلور. مجراسی ٣٧٥ کیلومتره اولوب، قسم اعظمی سیر سفائنه صالحدر. صاغدن باشلیجه (دوره) وصولدن (آلانیون)، (فوزه) و(سیوله) چایلرینی وبرچوق درەلر اخذ ایدەرك، یوقاری طرفلرده مجراسی درین ایسەده، لوآر ایرماغنه دوکلزدن اول (لیمانیه) اووەسنه دوشوب، ٢٠٠ و ٥٠٠ مترەیه قدر توسع ایدر؛ وبو اووەیی اسقا ایدەرك، قوهٔ انباتیەسنی فوق‌العاده تزیید ایدر. قوراقلق موسمنده لوآر ایرماغنه ثانیەده ٢٥، وفیضاننده ٦٠٠٠ مکعب متره صو دوکر. ایچلرندن ویا یانلرندن یچدیکی شهر وقصبەلرك باشلیجەلری: بریوده، ویشی و(مولن) در.

آلیه { (Allier) فرانسەنك وسطلرنده بولنان ایالتلردن اولوب، اورتەسندن یچن نهرك اسمیله تسمیه اولنمشدر، که باشلیجه اسکی (بوربونه) خطەسندن عبارت اولوب، شمال شرقی طرفندن (نیاوره)، غرباً (قروزه)، جنوباً (پوی‌دودوم)، جنوب شرقی طرفندن (لوآر)، شرقاً دخی «ساوٴن مع لوآر» ایالتلریله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیەسی ٧٣٠٨ مربع کیلومتره، واهالیسی ٤٢٤٥٨٢ نفوسدن عبارت اولوب، بهر مربع کیلومتره باشنه ٥٨ کشی دوشیور. ایالت بروجه زیر درت قضایه منقسمدر:

قضا	ناحیه	دوائر بلدیه	اهالی
مولن	٩	٨٤	١٢٦٤٣٨
غانات	٥	٦٦	٧٠٧٠٢
پالیسه	٦	٧٥	٩٢٠٠٧
مونتلوسون	٨	٩٢	١٣٥٤٣٥
			٤٢٤٥٨٢

ایالتك اراضیسی عمومیت اوزره دوز وآلچق تپەلرله طالغەلنمش اراضیدن عبارت اولوب، یالکز جنوب غربی جهتنده بعض یرلری اورمانلرله مستوردر، وبعض یرلرنده قورو وقیالق طاغلر واردر. اراضیسی جنوبدن شماله طوغری مائل اولوب، بو استقامتده اوچ نهر آقیور، که بو نهرلرك بری حدود شرقیەسنده جریان ایدن لوآر ایرماغی، ایکنجیسی اورتەسندن یچن (آلیه)، واوچنجیسی دخی غرب جهتنده آقان (شر) نهریدر. (لوآر) ایرماغنه دوکیلن (بیره) نهریله، (آلیه) یه دوکیلن (سیوله) نهری دخی خیلی بیوکدرلر. ایالتك جنوب غربی جهتی یعنی (آلیه) ایله (شر) نهرلرینك آشاغی مجرالری آرەسنده اولان یرلر غایت منبت اولوب، جسیم قواق آغاجلریله محدود تارلەلردن عبارتدر. شرق طرفی ایسه یچی چوبانلغیله یچینیر، وبرر مقدار چاودار اکەرك صمانله اورتیلی قلبەلرده اوتورور پك فقیر اهالی ایله مسکوندر. مملکتك اطرافی آچیق اولدیغندن، پك شدتلی روزکارلر اسوب، صیق صیق بوره ظهور ایتمکله، هواسی پك متلون اولوب، قیشین برودت سانتیغراد حسابیله صفردن ١٥ درجه آشاغی ایندیکی حالده، یازین حرارت چوق دفعه ٣٥ درجەدن یوقاری چیقار. نهرلرك طغیانیده بعض دفعه اراضی‌یی باصوب، کلی خساری موجب اولور.

آليه ايالتنك زراعتـه صالح اراضيسى پك آز اولوب، باشليجه محصولاتى چاوداردن عبارتدر. آرپه، بغداى وپتاته دخى حاصل اولور. صنايعده مستعمل محصولاتى باشليجه كتنويردن عبارتدر. اغنامى زياده‌جه‌در. شرابلرى وقتيله مشهور ايديسه‌ده، جنسيجه تدنى ايتمشدر. اورمانلرندن خيلى كراسته واودون كسيلوب، نهرلرى طريقيله ايندريليلر. كور معدنى پك كليتلى اولوب، ايالتك بر قاچ يرنده چيقارلمقده اولديغى كبى، دمير، باقير، قورشون، آنتيمون وسائر معدنلر دخى بولنيور. مرمر وياپى طاشى اوجاقلرى دخى چوقدر. ايالت داخلنده بولنان (ويشى)، (بوربون) و(نريس) معدن صولرى مشهور اولوب، دنيانك هر طرفنه كليتله اخراج اولنور. معادنك ايشلنمسنه وعلى‌الخصوص دميرجيلكه متعلق صنايعى پك ايلرى اولوب، همان هر قصبه‌سنده متعدد دمير خانه‌لر بولنديغى كبى، جام وآينه فابريقه‌لرى دخى متعدددر. معارف فرانسه‌نك سائر طرفلرينه نسبةً كرى اولوب، تعميم ايده‌مه‌مشدر.

آماپاله (Amapala) آمريقاى وسطينك (هوندوراس) كورفزنده بر قصبه واسكله‌در، كه "٣٠ '١٧ °١٣ عرض شمالى ايله "٥٢ '٥٤ °٨٩ طول غربيده و٧٥٠ متره ارتفاعى اولان (تيكره) بركانك آلتنده اوله‌رق، بحر محيط كبير ساحلنده واقع اولوب، ١٠٠٠ اهاليسى واردر. واسع وصاغلام اولان ليمانى سربست ليمان اتخاذ اولنمشدر. مذكور بركانك اتكلرنده شكر قامشى حاصل اولور.

آماتريچه (Amatrice) ايتاليانك جنوبنده (آبروچى اولتريوره) ايالتنك (چيتادوقاله) قضاسنده ومركز قضانك ٤٥ كيلومتره شمال شرقيسنده بر قصبه‌در، كه (آپن) سلسله‌سى اوزرنده وآدرياتيقه دوكيلن (ترونتو) نهرى كنارنده واقع اولوب، ٥٨٠٠ اهاليسى واردر.

آماتريچه (Nic. del Amatrice) نيقوله دل — ايتاليا رساملرندن اولوب، ميلادك ١٥٣٠ تاريخلرنده قلابرياده ياشايوردى.

آماتو (Amato) فلورانسه‌نك ١٦ نجى عصر ميلادى رساملرندندر.

آماتونته (Amathonte) قبريس جزيره‌سنك ساحل جنوبيسنده قديم بر شهر ايدى، كه خرابه‌لرى اليوم (ليماسون) قصبه‌سى قربنده مشهوددر. بو شهر فنيكه‌ليلرك بنا كرده‌سى اولوب، اهاليسنك عشق الهه‌سى زهره‌يه ايتدكلرى عبادت واجرا ايتدكلرى آيينلرله مشهور ايدى.

آماته (Amatha) سوريه‌ده‌كى (حما) ياخود (حماة) شهرينك اسم قديميدر.

آماتيتلان (Amatitlan,) ياخود آماتيتان (Amatitan) آمريقاى وسطينك غوآتماله قطعه‌سنده و(غوآتماله) شهرينك ٣٠ كيلومتره جنوبنده بر شهردر، كه همنامى اولان بر ايالتك مركزى اولوب، "٣٩ '٢٨ °١٤ عرض شمالى ايله '٥٨ °٩٢ طول غربيده واقعدر. ١٢٠٠٠ مقدارنده اولان اهاليسى زنجيلرله قاريشمش اصل يرلى اهاليدن عبارتدر. شهر همنامى اولان كولدن چيقان (ميشانويه) نهرى كنارنده وكولك قربنده‌در. — آماتيتلان كولنك طولى ١٢ وعرضى ٤ كيلومتره‌در. كنارلرينك بر قاچ يرندن قاينار صولر فيشقيروب، كولك صويني ايليقلاشديررلر. صويك رنكى صاريمتراق اولوب، ايچنده بر قاچ نوع باليق بولنور. كولك جنوبنده ٢٥٥٠ متره ارتفاعى اولان (پاقايه) بركانى بولنيور، كه درت آغزندن برى الآن آتش افشاندر. — آتيتلان ايالتنده كليتلى قرمز چيقوب، سنوى ٣١٠٠٠٠ كيلو اخراج اولنور، كه قيمتى ايكى مليون فرانغه بالغ اولور. هواسى غايت آغير وبانجيلر ايچون مهلكدر. اهاليسنك همان جمله‌سنده كردان اورى واردر.

آماتيغ (Amatigue) آمريقاى وسطينك (غوآتماله) قطعه‌سنده (هوندوراس) كورفزينك ديبنده بولنان همنامى اولان بر قويك ايچنده واقع بر قصبه واسكله‌در.

آماد ارضروم ولايتنده بايزيد سنجاغنك آلشكرد قضاسنده بر ناحيه‌در.

آمادوچى (Amaduzzi) رومالى عالم بر آبه اولوب، ميلادك ١٧٤٠ تاريخنده طوغمش؛ ١٧٩٢ ده وفات ايتمش؛ واديات وتاريخ وسائره‌يه متعلق لاتين لساننده بر قاچ كتاب يازمشدر.

آمادور (Amador) ممالك مجتمعه‌نك جماهير غربيه‌سندن (قاليفورنيا) جمهو-

ريتنك بر قضاسيدر، كه مساحهٔ سطحيه‌سى ٢٨٨٠ مربع كيلومتره اولوب، آلتون وباقير معدنلرينك كثرتيله مشهوردر.

آماديس (Amadis) كويا غاليا يعنى اسكى فرانسه قرالى (پريون) ك اوغلى بر قهرماندر، كه اسپانيوللر عندنده احوال قهرمانانه‌سى پك مشهور ومتواتردر. بونك اصلى اولوب اولمديغى مجهول اولوب، ١٤ نجى عصر ميلاديده اسپانيول لساننده يازلمش حكايه قبيلندن مشهور بر كتاب ادبينك مبنى عليهيدر.

آمار (Amar) فرانسه اختلال كبيرنده (قونوانسيونل) يعنى «اتفاق ملى طرفدارلرى» ناميله ظهور ايدن كروهدن اولوب، (غرنوبله) شهرنده دعوى وكيلى ايكن، «سلامت عموميه» عنوانيله اجتماع ايدن قوميته‌يه داخل اولمش؛ واتفاق مذكورك عليهنده بولنانلردن برچوق آدملر قتل ايتمش اولديغى حالده، مجازاتدن قورتلغه موفق اولوب، بقيهٔ عمرينى انزواده كچيرمشدر. ميلادك ١٧٥٠ تاريخنده طوغوب، ١٨١٦ ده وفات ايتمشدر.

آماراپوره (Amarapoura) هند چينينك (برما) ونام ديكرله (بيرمانيا) قطعه‌سنده بر شهردر، كه مملكت مذكوره‌ده الآن حكومت سورمكده اولان دولتك بانيسى (آلومپرا)نك دردنجى اوغلى (منتاراكى) طرفندن ميلادك ١٧٨٢ تاريخنده تأسيس اولندرق، پايتخت اتخاذ اولنمش؛ بعده پايتخت بر آره‌لق ينه (آوه) شهرينه اعاده اولندرق، مؤخراً بر ايكنجى دفعه دها پايتخت اولمش؛ ونهايت ١٨٥٧ ده پايتخت (ماندلاى) شهرينه نقل ايله، شهر مذكور ترك اولنمشدر. پايتخت ايكن، ٢٥٠٠٠ قدر خانه و ١٧٥٠٠٠ اهاليى جامع بولنمش اولديغى بعض اسكى سياحلرك روايتندن آكلاشيلور ايسه‌ده، مركزيتدن چيقدقدن صكره، اهاليسى يكى پايتخته هجرت ايدوب، پك آز اولرى مسكون قالمشدر. بو شهر دخى (آوه) شهرى كبى (ايراوادى) نهرينك ساحل يسارنده يعنى شرق طرفنده واقع اولوب، (آوه) دن ايكى اوچ ساعت يوقاريدر.

آماراقنتاقه (Amarakantaka) هندستانك وسطرنده مرتفع بر محلدر، كه ١٠٠٠ ونهايت ١١٠٠ متره ارتفاعى اولوب، (نربده) ايله (سونه) نهرلرى اورادن نبعان ايدر. اكثر طرفلرى صيق اورمانلرله مستوردر. هند برهمنيلرى بو محله مقدس نظريله باقرلر.

آماريه كريد جزيره‌سنده رسمو سنجاغنك بر قضاسيدر، كه سنجاغك جنوب طرفنده واقع اولوب، مركز قضا (مرونه) قريه‌سيدر.

آمازوق (Amazoc) مكسيقه‌نك وسطرنده (پوئبلا) ايالتنده بر قصبه‌در، كه ايكى جاده‌نك محل تقاطعنده واقع اولوب، خيلى اهميت تجاريه‌سى واردر.

آمازون (Amazone) ياخود آمازونلر ايرماغى (Fleuve des Amazones) آمريقاى جنوبينك عظيم بر نهريدر، كه طوبجه آمريقا قطعه‌سنك ايكنجى، وكثرت مياهجه بتون كرهٔ ارضك برنجى نهريدر. بو ايرماق برچوق فرعلردن تركب ايديور، كه بو فرعلرك هر بريده آيريجه جسيم بر نهردر. آمريقاى جنوبينك سواحل غربيه‌سى بويجه اوزانان (آند) سلسلهٔ جبالندن وبحر محيط كبيره پك يقين بر محلدن نبعانله، ابتدا شماله طوغرى آقار، بعده شرقه طوغرى دونوب، خط استوانك آز جنوبنده وخطه متوازياً جريان ايده‌رك، بتون آمريقاى جنوبيى شق ايله، بحر محيط آطلاسى‌يه منصب اولور. منصبى ٥٠ كيلومتره وسعتنده خيلى درين بر خليج صورتنده‌در. مجراسنك انحنالرى حساب اولنمقسزين، منبعندن منصبنه‌قدر اولان مسافه ٤٩٠٠ كيلومتره طولنده‌در. فرعلريله تشكيل ايتديكى حوضه آند سلسلهٔ جبالندن بحر محيط آطلاسى‌يه قدر يعنى همان بتون آمريقاى جنوبى وسعتنجه ٣° عرض شماليدن ١٨° ٣٠′ عرض جنوبى‌يه قدر ممتد اولور. منبعلرى ٢٠٠٠ ايله ٤٣٠٠ متره ارتفاعلرى آره‌سنده ايسه‌ده آند سلسلهٔ جبالندن پك مائل مجرالر وشلاله‌لرله چابق اينه‌رك، (لانوس) دنيلن واسع اووه‌لره دوشنجه، مجراسنك ٢٠٠ متره‌دن زياده ارتفاعى اولميوب، پك دوز بر يتاقده جريان ايدر. بو پايانسز صحرانك دوزلكى حسبيله ايرماغك فيضانى زماننده مجراسى فوق العاده توسع ايدوب، بر طاقم كوللر وبطاقلقلر حاصل اولور؛ وفرعلرندن بعضيسى منبعلرينه طوغرى آقارلر. على الخصوص (ميشلنا) اسميله آمازونك تابعلرندن (ريو

نغرو) يه دوكيلن بر نهر چوق دفعه ترسنه آقدرق
(اورنوق) ايرماغنه دوكيلور، وبو ايكي عظيم ايرماق
آره‌سنده طبيعي بر قنال تشكيل ايدر.

آمازونك كنيشلكي دخي طوليله متناسب اولوب، منصبندن ٣٠٠٠ كيلومتره يوقاريده بيله ٢٥٠٠ متره وسعتي واردر؛ (ماديرا) نهرينك محل تلاقيسنده وسعتي ٥ كيلومتره، ومنصبندن ٥٠٠ كيلومتره يوقاريده (سانتارم) ك آلتنده ١٦ كيلومتره‌در. بعض نهرلرك محل تلاقيسنده بر كناردن او بر كنار كوريله‌ميوب، انسان كنديني بر دكيز ساحلنده ظن ايدر. درينلكي مختلف اولوب، منصبنده ١٨٥ متره ويوقاريلرده ٧٥ ايله ١٠٠ متره آره‌سنده‌در. ثانيه‌ده بحر محيط آطلاسي‌يه دوكديكي صو حد وسطي ايله ١٠٠٠٠٠ مكعب متره‌در. بو ايرماغك ايچنده عادتا دكيز طالغه‌لري كبي طالغه‌لر حاصل اولوب، بعض دفعه پك شدتلي فرطونه‌لر وقوع بولور. دكيزك مدي نهرك ١٠٠٠ كيلومتره‌لك يوقاريسنه قدر تأثير ايدوب، هله آغزنده نهر صولرينك جريانيله دكيز صولرينك هجوملرندن اورا اهالىء اصليه‌سنك (پوروروقه) ديدكلري پك دهشتلي بر غليان ظهوره كلير. بو ايرماغه دوكيلن بتون نهرلرك صولري سياهمتراق اولديغي حالده، كنديسنك صويي كول رنكنه مائل بياض اولوب، اوته‌كي نهرلر صولريله پك كج قاريشديغي كبي، دكيزه دوكلدكدن صكره دخي بر خيلي مسافه‌ده بياض بر طاتلي صو آقنديسي صورتنده فرق اولنور.

بويله عظيم نهرلرك اصللريني فرعلرندن آيرمق مشكل اولديغندن، اكثري حقنده وقوع بولديغي كبي، بونك‌ده اصلي پرونك شمالنده نبعان ايدن (مارانيون) نهري ظن اولنمش ايسه‌ده، كرك طولنه وكرك صوينك كثرتنه باقيليرسه، پرونك جنوب طرفلرنده نبعانله شماله طوغري آقان (اوقايالي) نهري تابعي اولان (آپوريماق) چايله برابر آمازونك اصلي و(مارانيون) نهري ايسه بونك بر تابعيدر. (مارانيون) اسمي بعض دفعه (آمازون) ك (ريو نغرو) ايله برلشديكي نقطه‌يه قدر اولان قسمنه دخي ويرلمش ايسه‌ده، اصل (مارانيون) اسمي (اوقايالي) ايله برلشنجه‌يه قدر اولان قسمنه مخصوص اولوب، بعده نهر يوقاري آمازون، وريو نغرو ايله برلشدكدن صكره دخي آمازون تسميه اولنور.

مارانيون نهري شرقه طوغري آقغه باشلار باشلامز صولدن (اقوآدور) مملكتندن كلن (پوته) و(مارونه) نهرلريني، وبراز دها آشاغيده صاغدن (هوآلاغه) يي، دها آشاغيده پرويي جنوبدن شماله شق ايدن سالف‌الذكر (اوقايالي) يي، وبعده صولدن ينه (اقوآدور) دن اينن (ناپو) نهريني اخذ ايدر؛ بعده پرو طوپراغندن خروجله برازيليايه كيردكدن صكره ينه صولدن (اقوآدور) دن كلن (ايسا) يي، دها آشاغيده صاغدن پرونك حدودندن كلن (پروآ) يي، و صولدن ينه (اقوآدور) دن كلن (ياپوره) يي آلير؛ وبر خيلي جرياندن صكره صاغدن (پوروس) له، ومتعاقباً صولدن (قولومبيا) و(ونزوئلا) قطعه‌لرندن كلن (ريونغرو) يعني (قره‌چاي) ايله برلشير؛ براز دها آشاغيده صاغدن (بوليويا) يي سقي ايدن برقاچ چايك اجتماعندن حاصل اولان وجمله‌سنك اك بيوكي اولان (ماديرا) نهريني اخذ ايدر؛ بعده ينه خيلي جرياندن صكره صولدن (غويانه) طاغلرندن اينن (ترومبتاس)ي، ومتعاقباً صاغدن (تاپايوس) نهريني آلير. شمالدن وينه غويانه طاغلرندن اينن (ياري) ايله جنوبدن كلن (اكسينغو) نهرلري ايسه ايرماغك منصبنده تشكيل ايتديكي خليجه دوكيلورلر. [بو نهرلرك هر بريچون اسم مخصوصنه مراجعت بيوريله.] بونلردن بشقه آمازونه برچوق كوچك نهرلر وچايلر دها دوكيلور، كه تعدادي تطويل مقالي موجب اولور.

آمازون ايرماغنك بر غريب حالي واردر، كه كنديسي يعني غربدن كلن خط اصليسي ايلك بهارده فيضانه كلديكي حالده، شمالدن كلن تابعلري يازين وصوك بهارده، وجنوبدن كلن تابعلري دخي قيشين طاشيرلر. بو وجهله ايرماغك صولري دائما چوق اولوب، مع هذا كرك مواسم مختلفه‌ده ياغان ياغمورلرك وكرك فيضاني كتيرن نهرلرك مقداري بر اولمديغندن، عموميت اوزره ايكي فيضان موسمي واردر، كه بري مارتك ابتدالرندن حزيرانك اواخرينه، وديكري تشرين اولك اواخرندن كانون ثانينك اواسطنه‌دك دوام ايدر. برنجي فيضانده ايرماغك صويي ١٤، وايكنجي فيضانده يالكز ٥ متره قدر يوكسلير. فيضانلرينك بو وجهله اطرادي، مدوجزرك وقوعي، نهرك اوزرنده ملتم روزكارلرينك اكسيك اولماسي وعلى الخصوص ايرماغك هرطرفنده طبيعي ليمانلر وقويلر بولنمسي سبب

سفائنی فوق‌العاده تسهیل ایده‌جك اسبابدن اولمغله، بو ایرماقده یالکز واپورلر دکل، یلکن‌کمیلری دخی سربست ایشلیه بیلیرلر. نهر مجراسنك دوکدیکی روزکار اطرافنك هواسنی دخی تعدیل ایدیور. اطرافنده‌کی اراضینك قوهٔ انباتیه‌سی ایله همان هر طرفی ستر ایتمش اولان آغاج ونباتات متنوعه‌نك نفع وفائده‌سی ایسه تعریف اولنه‌ماز. حال بویله ایکن، نهرك کنارلرنده‌کی قصبه وقریه‌لر پك سیرك وپك اهمیتسز اولوب، برازیلیایه تابع اولان حوضه‌سنك بتوننده آنجق ٢٥٠٠٠٠ اهالی واردر؛ پروده وعلی‌الخصوص بولیویاده‌کی حوضه‌لرینك اهالیسی نسبةً زیاده‌در. بوده آوروپالیلرك بویله خط استوایه قریب اقالیم حاره‌نك هواسیله عدم امتزاجندن ایلری کلوب، او قدر منابع ثروتدن استفاده اولنه‌مامقده‌در. موجود اولان خلق اهالئ اصلیه ایله آوروپالیلردن وآفریقادن نقل اولنان زنجیلردن ممزوج ملز آدملردر. اهالئ اصلیه باشلیجه (توپی) ونام دیکرله (غوآرانی)، (اوماغوآ) و(پانو) قوملرینه منسوب قبائل مختلفه‌دن عبارتدر، که بو قبیله‌لرك همان هر بری کندینه مخصوص بر لسانله متکلم اولمغله، حسابسز لسانلر سویلنمکده‌در. بو نهرك (آمازون) تسمیه اولنمسنك سببی شودر، که اسپانیوللرله پورتکیزلیلر نهرك مجراسنی کشف ایتدکلری وقت کندیلرینه مسلح بر طاقم قادینلر مقاومت ایتمشلردی. [مادهٔ آتیه‌یه مراجعت بیوریله.]

آمازون (Amazones) یونان قدیم تواریخنده کویا بو اسمله قره دکیزك شرق جنوبی طرفلرنده یعنی لازستان جوارلرنده صرف قادینلردن عبارت بر قوم بولندیغی بیان اولنیور. خرافات قبیلندن اولان بو روایته کوره، بو قادینلر یالکز ذریتلرینك دوامیچون موقتاً قومشولری اولان اقوام سائره ارککلریله برلشیر، وارکك اولادلرینی آتوب، یالکز قیزلرینی بیوتورلردی. بونلر جنکاور قادینلر اولدقلرندن، سلاح استعمالنه مانع اولمسون دیه، کویا صاغ ممه‌لرینی یاقه‌رق امحا ایتمك عادتلری ایمش. (هرکول) وسائر یونان قهرمانلرینك آمازونلرله واقع محاربه‌لری یونان قدیم مورخ وشاعر ورسام‌لرینه توکنمز بر سرمایه اولمشیدی. کویا بو قادینلر برآره‌لق دولتلرینی شرقاً آتوریه‌یه وغرباً آطه‌لر دکیزینه قدر توسیع ایتمکله، ازمیر، مغنیسا وافس (یعنی آیاصلوغ) شهرلرینی دخی اونلر بنا وتأسیس ایتمشلردی. آمازون ملکه‌لرندن بعضیلرینك اسملری دخی کتب قدیمهٔ یونانیه‌ده محرر اولوب، بونلرك بری یونانیلره قارشی تروآلیلره یاردیمه کلمش و(آخیلائوس) طرفندن محاربه‌ده قتل ایدلمش اولان (پنتسیلید)، وبری‌ده اسکندر ذو القرنینله کوریشن (تالستریس) در. — آسیاده اولان بو آمازونلردن بشقه کویا آفریقاده دخی بویله آمازونلر بولنوب، بونلرك بر آره‌لق آفریقای شمالینك هر طرفنی ضبطله آسیای صغیره دخی کچمش، واوراده یونان قهرمانی (هرکول) طرفندن مغلوب وپریشان ایدلمش اولدقلری خرافات یونانیه جمله‌سندندر.

بو مصالره سببیت ویرمك اوزره، آسیانك ذکر اولنان طرفنده وقتیله قادینلری جنکاور وحکمدارلری دخی قادین بر قوم بولنمش اولمسی وصرف قادینلردن مرکب بر اردویه تصادف ایدلمش اولمسی دخی محتملدر. حتی میلادك سکزنجی عصرنده دخی چهستانده (لیبوسه) ایله (ولاسته) اسمنده ایکی قادینك تحت ریاستنده وصرف قادینلردن مرکب بر عسکر ظهور ایدوب، اطرافی یغما وغارت ایتمکه باشلامشلردی، که چهستان قرالی (پرزمیسلاو) بونلری دفع ایدنجه‌یه قدر پك چوق زحمت چکمشدر.

آمازوناس (Amazonas) برازیلیانك ایچ طرفلرنده واسع بر ایالتدر، که (آمازون) ایرماغنك کنارلرنده واقع اولمق مناسبتیله بو اسمله تسمیه اولنمشدر. مساحهٔ سطحیه‌سی تخمیناً ١٩٥٠٠٠٠ مربع کیلومتره اولوب، فرانسه‌نك اوچ بچق مثلی بیوکلکنده اولدیغی حالده، اکثر طرفلری الآن غیرمکشوفدر. شمال وغرب ایله غرب جنوبی طرفلرندن برازیلیانك منتهای حدودینه قدر ممتد اولوب، انکلتره‌نك النده بولنان غویانه ایله‌ونزوئلا، قولومبیا، اقوآدو، پرو وبولیویا مملکتلریله محدوددر؛ شرقاً آمازونك تابعلرندن (مادیره) نهریله برازیلیانك (ماتوغروسو) و(غرانوپارا) ایالتلرندن آیرلمشدر؛ شمال شرقی طرفندن دخی ینه (غرانوپاره) ولایتیله محدوددر. بو قطعهٔ واسعه ١٨٥٠ تاریخ میلادیسنده‌دك (غرانوپاره) ایالتنك برقضاسی اولوب، تاریخ مذکورده مستقل بر ایالت اتخاذ اولنمشدر. او قدر وسعتیله برابر یالکز ٥٥٠٠٠ اهالیسی او-

لـوب، اكثر طرفلری بالطه كورمه‌مش يبانی اور-
مانلرله مستوردر، وبعض طرفلرنده وحشی برطاقم
قوملر كشت وكذار ايدرلر. مركزی (ماناووس)
قصبه‌سيدر، كه (نغرو) نهری كنارنده وبو نهرك (آ-
مازون) ايرماغنه دوكلديكی محل قربنده واقعدر.

آمازوناس (Amazonas) پرونك بر ايا-
لتيدر، كه آمازون ايرماغنك
كنارلرنده بولنمق مناسبتيله بو اسمله تسميه اولنمشدر.
جنوباً (ليبرتار) وغرباً (قپامارقه) ايالتلريله، شمالاً
(اقوآدور) جمهوريتيله، شرقاً دخی برازيليانك (آما-
زوناس) ايالتيله محدود ومحاطدر. اكثر طرفلری
بالطه كورمه‌مش يبانی اورمانلرله مستور اولوب،
همان خالی ايسه‌ده، منابع طبيعيهٔ ثروتك مكمليتی
حسبيله بر كون دنيانك اك معمور يری اوله‌جغنده
شبهه يوقدر. اهاليسی بر قاچ سنه اول ٢٨٠٠٠
قدر تخمين اولنمشيدی. مركزی (شاشاپوياس) قصبه-
سی اولوب. ايالت غرب طرفنده‌كی (مانياس)، وشرق
طرفنده‌كی (شاشاپوياس) قضا ويا سنجاقلرينه منقسمدر.

آماسيس (Amasis) مصر قديم حكمدار-
لرندن اولوب، قبل الميلاد ٥٦٩
تاريخندن ٥٢٦ تاريخنه‌دك حكم سورمشدر. ابتدای
امرده عادی بر نفر ايكن، حكمدار (آپريس) ك
توجهنی قزانه‌رق، وزيری اولمش؛ وبعده حكمدار
مذكوری قتل ايله، تختنی ضبط ايتمشيدی. اجرا
ايتديكی عدالتله وعقل وجسارتيله بو حركتنی وفرو-
مايه‌لكنی اونوتديره‌رق، فنيكه‌ليلردن قبريسی ضبط
ايتمش؛ ويونان تجار وعلماسنه مصرك قپوسنی آچمش
ايدی. ايران حكمداری مشهور جهانكير كيروس
(كيخسرو ؟) ه عرض اطاعت ايتمش ايسه‌ده، بونك
اوغلنه اعطای جزيه‌ده ممانعت ايتديكيچون، مصر
ايران حكمداری طرفندن ضبط اولنمش ايسه‌ده،
كنديسی بو وقوعاتدن اول وفات ايتمشدی.

آماسيوی آماسی، ويا آماسيه‌لی. آماسيه
شهرنده نشأت ايتمش علما ومشايخ
كرامدن بر قاچ ذاتك مخلصيدر. [اسم اصليلرينه
مراجعت بيوريله.]

آماسيه سيواس ولايتنده وسيواس شهرينك
١٧٥ كيلومتره غرب شماليسنده
وقره دكيزده اسكله‌سی اولان صامسونك ١٣٠
كيلومتره جنوب غربيسنده واقع لوا مركزی بر شهر
در، كه يشيل ايرماغك تابعلرندن طوزانلی نهرينك
ساحل يميننده و (ترس آقان صو) چاينك بو نهرله
اولان محل تلاقيسنك اوست طرفنده، "٥ '٣٩ °٤٣
عرض شمالی ايله "١٥ '٢٤ °٣٣ طول شرقيسنده
و ٤٠٠ متره‌لك ارتفاعده واقع اولوب، ٢٥٠٠٠
اهاليسی واردر. اهاليسندن يالكز ٧٠٠ قدری
ارمنی و ١٠٠ قدری روم اولوب، قصوری كاملاً
اسلام وتركدر. شهرك اوستنده يوكسلن ديك وصرب
بر طاغك اوستنده زمان قديمدن قالمه بر قلعه واردر،
كه شهره ناظر اولان ديوارنده زمان قديمده حكمدارلرك
دفننه مخصوص بولنمش بعض مزارلر بولنيور.
شهرك ايچنده فاتحی بولنان سلطان بايزيد اول
حضرتلرينك بنا كرده‌سی اولان بيوك ومصنع بر جامع
شريف ايله بر مدرسه ونهرك اوزرنده ايكی كوزل
كوپری واردر. پك اسكی بر شهر اولوب، يونان
قديم مشاهير جغرافيونندن (استرابون) ك وطنيدر.
اطرافنده خيلی آثار عتيقه بولنديغی كبی، شهرك ٨
كيلومتره جنوب شرقيسنده صرب ومرتفع بر قيانك
اوزرنده غريب بر طاقم آثار عتيقه بولنوب، بو
قيانك اورته‌سنده واقع بر دليكدن طاغك ايچنده
بولنان بر واسع مغاره‌يه كيريلبر ديسه‌ده، اورايه
سوق ايدن مرديونك ١٣٥ باصمغی موجود اولوب،
اوست طرفی يقلمش اولديغندن، شمدی چيقيله‌ما-
مقده‌در. شهرك جوارنده اراضی غايت منبت اولوب،
كليتلی سبزه يتيشديكی كبی، اشجار مثمره‌سی دخی پك
چوق اولوب، كليتلی واعلا ميوه‌لر حاصل اولور،
وخارجه اخراج اولنور. آماسيه شهری ياوز سلطان
سليم حضرتلرينك مسقط رأسی اولديغی كبی، چلبی
سلطان محمدله سلطان بايزيد ثانی حضرتلرينك دخی
شهزاده‌لكلرنده دار التحصيلری بولنمش اولمق حسبيله،
تاريخ عثمانيده اهميت مخصوصه‌يی حائزدر. سلالهٔ
جليلهٔ عثمانيه شهزادكانندن بر قاچ ذاتله سلالهٔ سلجو-
قيه‌دن قلج آرسلان اول، وزرای سلاجقه‌دن معين
الدين پروانه، آق شمس الدينك پدری شيخ حمزه،
كمال پاشا زاده ديمكله مشهور مفتی الثقلين احمد
شمس الدينك پدری كمال پاشا ودها نيجه علما ومشايخ
كرام آماسيه شهری داخلنده وجوارنده مدفوندرلر.
«مخزن الفقه» كتابنك مؤلفی قاضی القضاة مصلح

الدینك ودها نیجه علما وشعرانك دخی مسقط رأسیدر.

آماسیه { سنجاغی. سیواس ولایتی ترکیب ایدن درت سنجاغك بری اولوب، ولایتك غرب شمالی قسمندن عبارت اولمغله، شرق وجنوب جهتندن توقاد سنجاغیله، غرب جنوبیدن آنقره ولایتك یوزغاد سنجاغیله، غرب شمالیدن قسطمونی ولایتك قسطمونی وسینوب سنجاقلریله، شمال شرق طرفندن دخی طربزون ولایتك جانیك سنجاغیله محدود ومحاطدر. اراضیسی عمومیت اوزره طاغلق ایسه‌ده، کوزل ومنبت اووه وبایرلری دخی چوقدر. طوزانلی نهری یوزغاد سنجاغندن کلوب، غرب جنوبیدن شرق شمالی‌یه طوغری جریانله، لوایی بریاندن بریانه شق ایتدکدن، ومرکز لوا اولان آماسیه شهرینك ایچندن کچدکدن صکره، سنجاغك خارجنده یشیل ایرماغه منصب اولور. بونهره صاغ وصولدن دوکیلن متعدد چایلر لوانك اراضیسنی اروا ایده‌رك، پك منبت وادیلر تشکیل ایتمکله، کایتلی بغدای، آرپه، پرنج وسائر حبوباتله انفس میوه‌لرك انواعی حاصل اولور. قزیل ایرماق دخی سنجاغك غرب جهتنی سقی، وخیلی مسافه‌ده بو سنجاقله قسطمونی، سینوب وجانیك سنجاقلری آره‌سنده خط حدودی تشکیل ایدر. بوکا منصب اولمق اوزره دخی بر قاچ چای سنجاغك قسم شمالیسنی سقی ایدر. لوا بروجه آتی سکز قضایه منقسمدر: نفس آماسیه، مرزیفون، کوپری، مجید اوزی، عثمانجق، لادیق، حوضه، کوش حاجی کویی.

آماسیه { قضاسی. آماسیه سنجاغنك مرکز قضاسی اولوب، لوانك شرق جنوبی قسمنده واقع وطوزانلی نهریله محاط طاغلق بر محلدن عبارتدر. مرکز لوا اولان آماسیه شهریله مرکزدن اداره اولنان نواحیٔ آتیه‌دن مرکبدر: حقله، آرسلان، اولوس، طوزسز، قزل قشله‌جق، ظغله، مجادلر، ایمیر، کرته، بوغه، آق ویران، ابه‌ی، هنکی، اذینه. بوقضا باشلیجه میوه وسبزه‌لرینك کثرت ونفاستیله مشهوردر.

آماصره { یاخود آماصری ویا آمصره. قسطمونی ولایتنده بولی سنجاغنك بارطین قضاسنده وبارطینك ٣٠ قدر کیلومتره شرق شمالیسنده قره دکیز ساحلنده ناحیه مرکزی بر قصبه اولوب، ″٢٥ ′٤٥ °٤١ عرض شمالی ایله ′١ °٣٠ ″٤٩ طول شرقیده واقعدر. بوکونکی کونده یالکز ٢٥٠٠ اهالیی حاوی کوچك برقصبه ایسه‌ده، زمان قدیمده خیلی بیوك ومعمور بولنوب، اسم قدیمی (آماستری) در، که ایران حکمداری دارانك برادری (اوقسیاتر) ویا (هوشیار)ك همشیره‌سی اولوب ارکلی پرنسلرندن برینه وارمش اولان (آماستری) ویا (همشیره) طرفندن بنا اولنمشیدی. دها اسکی زمانده او موقعده دکیزك ایچنه اوزانمش اولان بر شبه جزیره‌نك بوغازنده (سساموس) اسمنده بر قصبه وار ایدی، که یونانك مشهور شاعر قدیمی (اومیروس) طرفندن ذکر اولنمشدر. بوقصبه‌نك بوغازك هر ایکی طرفنده بر لیمانی وار ایدیسه‌ده، بوکون بو ایکی لیماندن برینك شمال طرفنده‌کی سدی بوزلمش اولدیغندن، متروك اولوب، یالکز بری مستعملدر. قصبه‌نك ایچنده وجوارلرنده پك چوق آثار عتیقه بولنوب، هنوز کیمسه طرفندن تحری وتحقیق اولنمامشلردر. لیمانی اولدقجه ایشلك اولوب، اوجوارلرك اسکله‌سیدر. بوقصبه هجرت نبویه‌نك ٨٦٤ تاریخنده ابو الفتح سلطان محمد ثانی حضرتلری طرفندن فتح وممالك عثمانیه‌یه الحاق اولنمشدر.

آماق { (Amak) [«آماکر» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آماقسیکی { (Amaxiki) یونانك جزایر سبعه‌سندن (آیاماوره) آطه‌سنده وبو آطه‌نك شمال غربی اوجنده بر قصبه واسکله‌در، که جزیرهٔ مذکوره‌نك مرکز اداره‌سی اولوب، آیاماوره قلعه‌سنك قارشیسنده بطاقلق بر محلده واقع اولمغله، هواسی آغیردر. پس بر قصبه اولوب، یالکز ٤٠٠٠ اهالیسی واردر، ولیمانی آنجق کوچك کیلرك دخولنه مساعددر.

آماقوسه { (Amakousa) ژاپونیانك جنوب غربی جهتنده کائن بر آطه‌سیدر، که (کیوسیو) جزیرهٔ کبیره‌سنك غربنده و(ناغاساکی) جزیره‌سنك جنوب شرقیسنده اوله‌رق، (سیماره) کورفزینك مدخلنده، ′٢٠ °٣٢ عرض شمالیده واقعدر. منبت وپك مسکون بر آطه اولوب، (هیوغو) ایالتنه ملحق بر قضا تشکیل ایدیور.

آماقوسه { (Amakoça) آفریقای جنوبینك جهت شرقیه‌سنده ساکن بولنان

و (کافر) اسمیله شهرت بولمش اولان قومك بر شعبه‌سیدر.

آماکر (Amager) ویاخود آماق (Amak) دانیمارقه‌نك (سلاند) جزیره‌سی ساحل شرقیسنك قارشیسنده کائن بر کوچك آطه‌در، که دانیمارقه‌نك پایتختی اولان قوپنهاغك بر پارچه‌سی بونك اوزرنده‌در. آطه‌نك طولی ۱۵ کیلومتره قدر اولوب، قوپنهاغك محله‌سی داخل حساب اولیه‌رق، ۷۰۰۰ قدر اهالیسی واردر، که اوچ عصر اول اورایه هجرت ایتمش اولان ۲۴ فلنکلی فاملیادن متولد اولوب، الآن فلمنکجه سویله‌کده‌درلر. اهالیسنك معیشتی باشلیجه بالیقجیلق اولوب، کیرج وصابون دخی اعمال ایدرلر. بو آطه‌نك قارشیسنده (سالتولم) اسمنده دها کوچك بر آطه بولنوب، آره‌لرنده ۸۶۰ متره وسعتده بر قنال واردر.

آماکیریما (Amakirima) جاپونیانك جنوب غربیسنده کائن (لوچو) جزیره‌سنك جنوب غربی ساحلندن ۲۵ کیلومتره‌لك مسافه‌ده بر طاقم کوچك آطه‌لردر، که سطح بحرك آلتنده بولنان بر واسع قیانك اوستنده اوله‌رق، ۸ °۲۶ ایله ۱۴′ °۲۶ عرض شمالی آره‌سنده واقع اولوب، منبت وپك مسکوندرلر. چینلیلر بو آطه‌لره (قومی شام)، وجاپونیالیلر (قومیامه) دیرلر؛ بعض خریطه‌لرده دخی (کراما) اسمیله مذکوردرلر.

آمال (Amales) اسکی غوتلرك بر خاندانی ایدی، که عندلرنده پك معزز اولوب، بشنجی وآلتنجی عصر میلادیده اوستروغوتلره حکم ایدن حکمدارلرله تئودوریق، آمالاسونته وآمالاریق بو خاندانه منسوب ایدیلر.

آمالاریق (Amalaric) اسپانیاده حکومت ایدن ویزیغوتلرك حکمدارلرندن اولوب، میلادك ۵۱۱ تاریخندن ۵۳۱ تاریخنه قدر حکم سورمش؛ وایتالیاده حکومت سورن اوستروغوتلرك حکمداری وبیوك پدری اولان تئودوریقك تحت وصایتنده اوله‌رق تخته چیقمشیدی. الکاسنه آریانوسك مذهبنی ادخال وتصاحب ایتمکله، قتولیکلکدن واز کچمك ایستمین زوجه‌سی وفرانسه قرالی قلوویسك قیزی (قلوتیلده) یی زجر ایتدیکی ایچون، قلوویسك برادری (شیلدبرت) ایله محاربه‌یه طوتیشوب، اثنای محاربه‌ده کندی تبعه‌سندن بری طرفندن قتل اولنمشدر.

آمالاسونته (Amalasonte) اوستروغوتلرك حکمداری بیوك تئودوریقك قیزی اولوب، حکمدار مومی‌الیهك ولیعهدی اولان (اوتریق) ه وارمش؛ واوتریق تئودوریقك حیاتنده وفات ایتمکله، آمالاسونته‌دن دنیایه کلمش اولان اوغلی (آتالاریق) ولیعهد قالوب، تئودوریقك وفاتنده والده‌سنك وصایتی آلتنده اوله‌رق حکمدار اولمش ایسه‌ده، بو کنج حکمدار میلادك ۵۳٤ تاریخنده وفات ایدنجه، آمالاسونته حکومتده (تئودات) ی تشریك ایتمش؛ بو ایسه بر سنه صکره کندیسنی احناق ایتمشدر. (بلزار) ك ایتالیایه هجومی بو جنایتك انتقامنی آلمق ایچون ایدی. آمالاسونته تبعه‌سنك ترقی وتمدننی مراد ایدوب، زمانك اعلی اولان (قاسیودور) ی کندینه وزیر ایتمشیدی.

آمالتیا (Amalthéa) اساطیر یونانیه‌یه کوره کرید حکمداری (ملیسوس) ك قیزی اولوب، کویا طفل بولنان ابو الآلهه (زوس) یاخود (ژوپیتر) ی یعنی مشتری‌یی کچی سودیله بسلمش؛ وبو کچینك بر بوینوزی «برکت بوینوزی» نامیله کوکه چیقارلمش. بومصال کریدك منبتلکیله برکتندن کنایه‌در.

آمالتیا (Amalthéa) اسکی روما خرافاتنه کوره، زمان قدیمده رومایه کیتمش، وشهر مذکورك بانیسی اولان (روملوس) ه رومانك احوال مستقبله‌سنی حاوی بر قاچ کتاب ویرمش اولان بر کاهنه‌در. بونك کبی کاهنه‌لره (سبیله) نامی ویرلدیکندن، بوکتابلره «کتب سبیلیه» دیرلردی. بو کتابلر مؤخراً روما (قاپیتول) ینك بر حریقنده یانمشیدی.

آمالتیا (Amalthée) وندیك طرفلرنده (فریول) شهرینك ۱۵ نجی و۱٦ نجی عصرلرنده شهرت بولمش برخاندانی اولوب، اعضاسی میاننده جروم، جوان، باتیست وقورنیل کبی شعر وادبیاتده اشتهار ایتمش بعض آدملر کلمشدر.

آمالتیو (Amalteo) وندیك رساملرندن اولوب، میلادك ۱۵۰۵ تاریخنده طوغمش. و۱۵۸۸ ده وفات ایتمشدر. برادری

(جروم)، قيزى (كينتيليا) ويكنى (آنطونيـو) كبى رساملقده ماهر شاكردلر يتيشديرمشدر.

آمالريق (Amalric) اون اوچنجى عصر ميلادى رهبانندن اولوب، پاپا اوچنجى (اينوسان) طرفندن فرانسه‌نك (آلبيژوآ) طرفلرنده‌كى پروتستانلر عليهنده بر اهل صليب محاربه‌سى ايتمكه مأمور اولانلرك جمله‌سندن اولمغله، ايكيوز بيك اهل صليب عسكرى جمع ايله، فرانسه‌نك جنوب طرفلرينى تخريب وپك چوق سفك دما ايتمش اولديغندن، پاپانك غضبنه اوغرامش ايسه‌ده، مؤخراً عفـو اولنه‌رق، پسقپوسـلغه دخى ترفيع اولنمش؛ وبر قاچ سـنه صكره تعصب وخونخوارلغى سوقيله، اهل اسلامله محاربه ايتمك اوزره، اسپانيايه كيدوب، عودتنـده بو سـفرينك تاريخنى يازمش؛ وميـلادك ١٢٢٥ تاريخنده فوت اولمشدر.

آمالفى (Amalfi) ايتاليانك جنوبنده (پرنجيپاتوچيتريوره) ايالتنده (سالرنه) قضاسنده وسالرنه شهرينك ١٤ كيلومتره غربنده وناپولينك ٤٥ كيلومتره جنوب شرقيسنده، سالرنه كورفزينه ناظر بركوزل واديك ايچنده برقصبه اولوب، ٦٥٠٠ اهاليسى واردر. ايچندن كچن بركوچك چاى اراضيسنى اسقا ايديور. مقرنه وشهريه ايله كاغد وبز فابريقه‌لرى واردر. اسـكى بر شهر اولوب، وقتيله اهميت تجاريه‌سى پك بيوك ايدى. اهل صليب محاربه‌لرى زماننده بو شهر دخى خرسـتيانلرك تداركات سـفريه‌لرى جملهٔ مراكزندن ايدى. مؤخراً برآره‌لق مستقل برجمهوريت تشكيل ايتمش؛ وخيلى وقت بعض امتيازاتله اداره اولنمشيدى.

آمالفى (Amalfi) آمريقاى جنـوبينك يكى غرناطه جماهير متفقه‌سندن (آنتيوكيا) جمهوريتنك برقصبه‌سيدر، كه (مدلينه) شهرينك ١٠٠ كيلومتره شمال شرقيسنده و ١٧٤٥ متره‌لك ارتفاعده واقع اولـوب، ٢٧٣٨ اهاليسى، غايت صـاغلام هواسى وجوارلرنده كوزل مرعالريله معدنلرى واردر.

آمامباهى (Amambahi) آمريقـاى جنوبيده برازيليانك (ماتوغروسـو) ايالتنده برطاغ سلسله‌سيدر، كه (غالانو) سلسله‌سندن آيريله‌رق، جنوبه طوغرى ٣٠٠ كيلومتره‌لك مسافه ده اوزانوب، (پاراغوآى)ه داخل اولور. (پارانه) ايله (پاراغوآى) ايرماقلرينك حوضه‌لرى آره‌سـنده تقسيم مياه خطنى تشـكيل ايديور. — بو طاغدن نبعانله، ١٥٠ كيلومتره‌لك جريادن صكره (پاراغوآى) ايرماغنه دوكيلن بر نهر دخى بو اسمله مسمادر.

آمان (Amman) اون آلتنجى عصر ميلاديده ياشامش آلمانيالى بر رسامدر. — بو اسمله اون يدنجى عصر ميلاديده فلنكده بر طبيب دخى وار ايدى، كه باشلبجـه آنادن طـوغمه ديلسز وصاغر آدملرك احواليله اوغراشمش، وبونلره متعلق بعض كتابلر يازمشدر.

آمانتيا (Amantea) ايتالياى جنوبيده (قلابريا) قطعه‌سنده، (پاوله) قضاسـنده ومركز قضانك ٢٢ كيلومتره جنوبنده (تيرنيا) دكيزى سـاحلنده واقع بر قصبه اولوب، ٤٤٨٠ اهاليسى وقديم بر قلعه‌سى واردر.

آماندوله (Amandola) ايتالياى جنوبيده (آسقولى پيچنو) ايالت وقضاسنده ومركز ايالتك ٢٥ كيلومتره شمال غربيسنده بر قصبه در، كه (آپنين) سلسلهٔ جبالنك شرق اتكنده و(تنا) نهرى تابعلرندن برى اوزرنده واقع اولوب، ٤٨٠٠ اهاليسى واردر.

آمانوس (Amanus) حلب ولايتنده‌كى الما طاغنك اسم قديميدر. [«الماطاغى» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

آماورى (Amaury) اهل صليب محارباتى اثناسنده قدسى ضبط ايتمش اولان ملوك نصرانيه‌دن اولوب، برادرى اوچنجى (بودوآن)ه خلف اوله‌رق، ميـلادك ١١٦٢ تاريخنـدن ١١٧٣ تاريخنه‌دك حكومت سورمش؛ ومصرده حكم سورمكده اولان دولت ايوبيه ايله منعقد عهد وصلحى نقض ايله مصره تجاوز ايده‌رك، نورالدين وصلاح الدين ايوبى ايله محاربه‌يه طوتيشمش ايسه‌ده، مغلوباً رجعته اجبار اولنمش؛ وآوروپادن يكيـدن بر اهل صليب اردوسى جلبنه چاليشمش ايسه‌ده، موفق اوله‌مامشـيدى. — ايكنجى آماورى اسميله ديكر بريسى دخى واردر، كه (لوسينيان) خاندانننه منسوب اوله‌رق، ميلادك ١١٩٤ تاريخندن اعتباراً قبريس حكمدارى ايكن، ١١٩٧ ده قدس حكمدارى هنرينك وفاتى اوزرينه، زوجه‌سـنى تزوج ايتمكله، اسماً قدس

حکمداری ذخی اولمش ایسه‌ده، اهل صلیبك امدادیله برابر قدسه دخول ایتمکه موفق اوله‌میوب، ١٢٠٥ تاریخنده وفات ایتمشدر.

آماوری { شارتره‌لی — یاخود آموری (A-maury de Chartres) اون ایکنجی عصر میلادی حکماسندن اولوب، فرانسه‌نك شارتره خطه‌سنده طوغمشیدی. بر نوع تصوف درسلری ویره‌رك، خیلی شاکردان وپیرولر پیدا ایتمش؛ وفکر واعتقادینك عقائد نصرانیه‌یه عدم توافقندن طولایی، پاپا اوچنجی (اینوسان) طرفندن مجازاته اوغرادلمشیدی.

آماهای { یاخود آماهوی (Amahaï, A-mahoy) آسیانك جنوبنده‌کی جزائر بحر محیطك (ملوك آطه‌لری) طاقمنه منسوب (سرام) آطه‌سنك ساحل جنوبیسنده برکوچك قصبه ونیمانادر، که ٣° ٢٦′ عرض جنوبی ایله ١٢٦° ٥٠′ طول شرقیده واقع اولوب، فلنکلیلرك تحت تصرفنده‌در.

آمایواقه { (Amajuacas) پرونك (اوقایالی) خطه‌سنده آمریقانك اهالئ اصلیهٔ قدیمه‌سندن بر قومدر.

آمباتو { (Ambato) آمریقای جنوبینك (اقوادور) جمهوریتنده (لیون) ایالتنده بر قصبه‌در، که (آند) سلسلهٔ جبالنك بر اتکنده، (آمازون) ایرماغنه دوکیلن (پاستازه) نهری تابعلرندن بری اوزرنده و(کیتو) شهرینك ١٤٠ کیلومتره جنوبنده واقع اولوب، ١٠٠٠٠ اهالیسی واردر.

آمباتو { سلسله‌سی (Sierra d'Ambato) آمریقای جنوبیده آرجنتین جمهوریتنك (قتامارقه) ایالتنده بر طاغدر، که (آقونکیا) سلسله‌سندن آیریله‌رق، جنوبه طوغری اوزانیر. اك مرتفع محللری ٤٠٠٠ متره ارتفاعنده اولوب، شعبه‌لری آره‌سنده پك صرب بعض وادیلر بولنیور.

آمباسی { (Ambassi) آفریقای غربیده قونغو مملکتنك مرکزی اولان بر شهر اولوب، قونغو ایرماغی مجراسنك صول طرفنده یعنی جنوبنده وبو ایرماغك منصبندن تخمیناً ٢٥٠ کیلومتره یوقاریده واقعدر. پورتکیزلیلر بوکا (سان سالوادور) و(بونده قونغوس) یعنی «قونغو شهری» نامنی ویرمشلردر.

آمباقه { (Ambaca) آفریقانك سواحل غربیه‌سنده واقع اولوب پورتکیزلیلرك النده بولنان (آنغوله) مملکتنده بر قصبه‌در، که مملکت مذکوره‌نك مرکزی اولان (لوآنده) شهرینك ٢٢٥ کیلومتره جنوب شرقیسنده و(لوتوله) نهری ساحل یمینك قربنده مرتفع وغایت کوزل بر موقعده واقعدر. بوقصبه پورتکیزلیلره تابع و ٤٠٠٠٠ قدر اهالیی جامع بر قضانك مرکزی اولوب، محصولات زرعیه‌سنك کثرتیله مشهوردر.

آمبالا { (Ambala) هندستانك شمال غربیسنده پنجاب قطعه‌سنده ایالت مرکزی بر شهردر، که هیمالایه طاغنك اتکنده ودهلی شهرینك دمیر یول طریقیله ٢٧٢ کیلومتره شمالنده، ٣٠° ٢١′ ٢٥″ عرض شمالی ایله ٧٤° ٢٨′ ٣٩″ طول شرقیده واقع اولوب، ٤٠٠٠٠ اهالیسی واردر. — آمبالا ایالتی پنجاب اداره‌سنه ملحق اولوب، آمبالا، سیملا ولودیانه قضالریله انکلتره‌نك حمایه‌سی آلتنده بولنان (ساتلج) حکومات صغیره‌سنی حاویدر. طوغریدن طوغری‌یه انکلتره‌نك اداره‌سنده بولنان مذکور اوچ قضانك مساحهٔ سطحیه‌سی ١٠٣٦٠ مربع کیلومتره اولوب، ١٦٥٢٦٣٠ اهالیسی واردر. اهالیسی (جات) جنسنه منسوب اولوب، عموماً اهل اسلامدر. ایالتك غرب جهتی آلچق وقوملق ایسه‌ده، شرق جهتی هیمالایه طاغلرینك اتکلرنده اولوب، پك منبتدر.

آمبالغه { (Ambalega) جاوه آطه‌سنك جوارنده بولنان (مادوره) آطه‌سنك ایچنده بر قصبه اولوب، ٤٠٠٠ اهالیسی واردر. فلنکك تحت تصرفنده‌در.

آمبالما { (Ambalema) آمریقای جنوبینك یکی غرناطه قطعه‌سنده (تولیما) جمهوریتنك بر قصبه‌سیدر، که (ماغدالنه) نهرینك ساحل یسارنده و(رچیو) نهرینك منصبی قربنده واقع اولوب، ١٠٠٠٠ قدر اهالیسی واردر. جوارلرنده کلیتله حاصل اولان توتونیله مشهوردر. هواسی آغیر وصیتمه‌لیدر.

آمبر { (Amber) هندستانك غرب جهتنده (راجپوتانه) قطعه‌سنده، بو قطعه‌نك شمدیکی مرکزی اولان (جایپور) شهرینك ٦ کیلومتره شمال شرقیسنده و(اکره) شهرینك ٢٣٠ کیلومتره غربنده واقع خراب برشهردر. بوشهر وقتیله راجپوتانه قطعه‌سنك مرکزی وپایتختی اولوب، حیرت‌افزا

برموقعده واقع اولمغله برابر بك چوق معابد، سرايلر، استحکامات وسائر ابنیه وآثار مصنعه‌سی وار ایکن، میلادك ١٧٢٨ تاریخنده پایتخت جاپوره نقل اولنمغله، خالی قالوب، خراب اولمش؛ وابنیهٔ مشهوره‌سنك ویرانه‌لری سیاحینك زیارتکاهی حکمنه کچمشدر. اصل اسمی هندولر طرفندن کائناتك والده‌سی زعم اولنان بر الهٔ کاذبه‌نك اسمنه نسبتله (آمبا) اولوب، (آمبر) اسمی بونك غلطیدر.

آمبراکیا (Ambracie) آرناؤدلغك جهت جنوبیه‌سنده واقع اولوب، اخیراً یونانه ترك اولنان نارده شهرینك اسم قدیمیدر. زمان قدیمده یونانیلر طرفندن تأسیس اولنه‌رق، قورنته‌لیلرك مستملکاتندن ایدی. روماليلرك الینه کچدکدن صکره، آوغوستوس طرفندن خیلی توسیع اولنمش ایسه‌ده، پروزه قربنده (نیقوپولیس) شهرینك تأسیسندن صکره اهمیتنی غائب ایتمشیدی. [«نارده» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.] — نارده کورفزینك دخی اسم قدیمی آمبراکیا کورفزی (Golfe Ambracique) در.

آمبرت (Ambert) فرانسه‌نك (پوی دو دوم) ایالتنده قضا مرکزی بر قصبه در، که (آلیه) نهری تابعلرندن (دوره) نك اوزرنده واقع اولوب، ٧٦٣٠ اهالیسی، مکتب اعدادیسی، زراعت، تجارت وصنایع اوطه‌لری، کاغد، دانتله وسائره فابریقه‌لری واردر. پنیری مشهوردر. — قضاسی ٨ ناحیه‌دن مرکب اولوب، ٥٤ دوائر بلدیه‌یی جامعدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ١٢٢٠ مربع کیلومتره اولوب، ٨١٣١٨ اهالیسی واردر.

آمبرغ (Amberg) باویره‌نك (اوبرپفالج) ایالتنده قضا مرکزی بر شهردر، که طونه تابعلرندن (ناب) نهرینه دوکیلن (ویلس) چایی اوزرنده و (راتیسبونه) شهرینك ٦٧ کیلومتره شمال غربیسنده واقع اولوب، ١١٦٩٠ اهالیسی، متعدد ومتنوع مکتبلری، کتبخانه‌سی، ٦ خسته‌خانه‌سی، بر بیمارخانه‌سی، بر اسلحه فابریقه‌سی، بر قاچ توتون، باصمه، پورسلن واویون کاغدی فابریقه‌لری وبر چوق ابنیهٔ مصنعه‌سی واردر. شهر بر سورله وبر طاقم برجلرله محاط اولوب، سوقاقلری کنیش ومنتظمدر. مذکور (ناب) و (ویلس) نهرلری واسطه‌سیله اوفق کیلر طونه‌دن بو شهره قدر چیقوب، تجارتنی تسهیل ایدیورلر. جوارنده‌کی طاغلرده دمیر وکور معدنلریله پورسلن طوپراغی بولنیور. — قضاسی ٢ ناحیه‌دن مرکب اولوب، ٥٩ دائرهٔ بلدیه‌یی جامعدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ٧١٢ مربع کیلومتره اولوب، ٢٥٢٠٠ اهالیسی واردر.

آمبرغریس ایسلاند (Ambergris Island) آمریقای وسطیده (هوندوراس) کورفزنده برآطه‌در، که انکلتره‌نك مستملکاتندن اولوب، منتهای شرقنده اولان (ریف) برونی ٦′ ١٨° عرض شمالیده واقعدر. طولی تقریباً ٣٢ وعرضی ٥ کیلومتره‌در.

آمبرواز (St. Ambroise — سنت) [«آمبروسیوس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آمبروسیوس (Ambrosius سنت — St. Ambroise,) قتولیکلرك اك اسکی رؤسای روحانیه‌سندن اولوب، میلادك ٣٤٠ تاریخلرنده طوغمشدر. کندیسی (غالیا) والیسنك اوغلی اولوب، (لیغوریا) قائممقامی اولدیغی حالده، حسن اخلاق وحقانیتی جهتیله میلان اهالیسی طرفندن پسقپوس انتخاب اولنمشیدی. امور مذهبیه‌ده خیلی شدت کوستره‌رك، ایمپراطور تئودوسیوسی، سلانیکده ایقاع ایتمش اولدیغی قتل عامدن طولایی، کلیسادن طرد ایتمش؛ ومدت مدیده توبه واستغفار ایتدکجه قبول ایتمه‌مشیدی. بر چوق کتابلر یازوب، اك مشهورلری رؤسای روحانیه‌نك وظائفنه دائر اولان تألیفیدر. عبادات نصرانیه‌ده کندینه مخصوص بر اصول اتخاذ ایتمشیدی، که الآن میلانده باقیدر. یورطیسی کانون اول افرنجینك ٧ سنده اجرا اولنور. — آمبروسیوس کتبخانه‌سی (Bibliothèque Ambrosienne) نامیله میلانده بك واسع ومکمل بر کتبخانه واردر، که میلادك اون یدنجی عصرنده قاردینال فردریق بوروميا طرفندن تأسیس اولنوب، میلان شهرینك حامئ روحانیسی عد اولنان (سنت آمبروسیوس) ك نامنه نسبتله بو اسمله تسمیه اولنمشدر.

آمبریز (Ambriz) آفریقانك سواحل غربیه‌سنده واقع قونغو قطعه‌سنده

وآنغوله قطعه‌سی حدودنده بر قصبه واسکله‌در، که تقریباً ٥٠′ ٧° عرض جنوبیده و (لوجه) نهرینك منصبنده واقع اولوب، او سواحلك اك ایشلك اسکله‌لرندن، وبیوك واپورلرك دخی اوغرادقلری محللرندندر. بو قصبه‌نك صاحبلری اولان پورتکیزلیلر شهری محافظه ایچون بعض استحکاملر وبر کمرك دائره‌سی بنا ایتمشلردر. — آمبریز حکومتی نامیله دخی بو اسکله‌نك جوارنده اون یدی قدر قریه‌دن مرکب بر کوچك زنجی قبیله‌سی واردر. حکمدار عنوانیله تفخر ایدن رئیسلری (کیبازه) قریه‌سنده اقامت ایدر.

آمبریم { (Ambrym) بحر محیط کبیرك (ملانیسیا) قطعه‌سنده واقع (یکی هبرید) آطه‌لرینك بریدر، که ١٤′ ١٦° عرض شمالیده و (مانیقولو) آطه‌سنك ٦٠ کیلومتره شرقنده واقع اولوب، محیط دائره‌سی ٨٠ کیلومتره‌در. بو آطه خیلی مسکون اولوب، اراضیسی مزروعدر.

آمبلا { (Ambla, Amblau) یاخود آمبلاو آسیانك جنوبنده‌کی جزایر بحر محیطدن ملوك آطه‌لرینك بری اولوب، (بورو) آطه‌سنك ١٩ کیلومتره جنوب شرقیسنده و (آمبون) آطه‌سنك ٧٢ کیلومتره جنوب غربیسنده واقعدر. شمال شرق کوشه‌سی ٤٩′ ٣° عرض جنوبی ایله ٥٠′ ١٢٤° طول شرقیده‌در. فلمنکیلرك النده اولوب، طاغلق وآز منبت بر آطه اولمغله، یالکز ٢٠٠٠ قدر اهالیسی واردر.

آمبلاکیا { (Ambelakia) روجه «باغجقلر» دیمك اولوب، ترکجه استعمالی (امبلك) در. تسالیانك یکیجه قضاسنده وسالامبریا یعنی کوستم نهرینك صاغ طرفنده بیوك بر قریه اولوب، یکیشهرك ٢٤ کیلومتره شمال شرقیسنده واقعدر. وقتیله خیلی بیوك واهمیتلی اولوب، ایپك محصولاتیله مشهور ایدیسه‌ده، یونان اختلاللری زماننده خراب اولوب، یالکز ٣٠٠٠ قدر اهالیسی قالمشیدی. اخیراً یونانه ترك اولنان اراضی داخلنده‌در.

آمبلان { (Amblan) بحر محیط کبیرده واقع (فلبین) آطه‌لرندن (نغروس) جزیره‌سنك جنوب غربی ساحلنده بر قصبه واسکله اولوب، همنامی اولان بر کوچك نهرك منصبنده واقع و ٣٢٦٠ اهالیی جامعدر.

آمبلاوه { (Amblève) بلچیقه‌نك بر نهریدر، که (آمل) اسمیله پروسیه‌نك (رین) ایالتنده (ایفل) طاغندن نبعانله، غربه طوغری آقه‌رق، یکرمی بش اوتوز کیلومتره‌لك جریاندن صکره، بلچیقه‌نك (لیاژه) ایالتنه کیرر؛ و (وارژه)، (سالم) و (لیانه) چایلرینی دخی اخذ ایله، یکرمی متره‌لك ارتفاعدن دوشن (بیوك قو) شلاله‌سنی تشکیل ایتدکدن صکره، صاغدن (موزه) ایرماغی تابعلرندن (اورته) نهرینه دوکیلور. مجراسی ٨٥ کیلومتره طولنده اولوب، پك طولاشیقلی ودرین ایسه‌ده، کنارلری شایان تماشا بر صورتده‌در. مجراسنك یالکز ٩ کیلومتره‌سی سیر سفائنه صالحدر.

آمبواز { (Amboise) فرانسه‌نك (ایندره) مع (لوآر) ایالتنده (تور)ك ٢٤ کیلومتره شرقنده ناحیه مرکزی بر قصبه‌در، که (لوآر) ایرماغنك ساحل یسارنده وپارسدن بوردویه کیدن دمیر یول خطی اوزرنده واقع اولوب، ٤٢٠٠ اهالیسی، تواریخده مشهور اسکی بر قلعه‌سی واکه وسائر چلیك معمولاتی فابریقه‌لری واردر. قلعه‌سی پولتیقه متهملریچون محبس اتخاذ اولندرق، جزایرلی عبدالقادر دخی اوراده بش سنه اقامت ایتمشدر.

آمبور { (Ambour) هندستانك جنوب طرفنده مدراس اداره‌سنه ملحق (آرکوت) ایالتنده وآرکوت شهرینك ٦٦ ومدراسك ١٩٢ کیلومتره غربنده واقع بر قصبه اولوب، ٦٠٠٠ اهالیسی واردر. کوزل وتجارتکاه بر قصبه اولوب، اوستنده‌کی مرتفع بر قیانك اوزرنده متانتیله مشهور بر قلعه‌سی واردر.

آمبون { (Amboine, Am-bun) یاخود آمبوآن بحر محیط کبیر جزایرندن اولان (ملوك) آطه‌لرینك بری اولوب، (سرام) آطه‌سنك جنوبنده و (بورو) آطه‌سنك شرقنده واقعدر. طولی ٤٦ واك کنیش عرضی ١٦ کیلومتره ومساحهٔ سطحیه‌سی ٥٣٠ مربع کیلومتره اولوب، ٥٨٠٠٠ اهالیسی واردر. (ملوك) جزایرینك اك کوچکلرندن ایسه‌ده، اهمیتی زیاده اولوب،

فلمنكليلر طرفندن مركز اتخاذ اولنمشدر. — بو آطهنك مركزی اولان شهر دخی بو اسمله مسمی اولوب، (ليتيمار) شبه جزيرەسنك اوزرنده وهمنامی اولان بر كوزل قويك شرق جنوبيسنده، ″١٧ ′٤ °٣ عرض جنوبی ايله ′٥٠ °١٢٥ طول شرقيده واقع و ١٣٠٠٠ اهاليی جامعدر. بو شهر ملوك جزايرينك مركز ادارەسيدر.

آمبيوريكس (Ambiorix) غالبا يعنی اسكی فرانسه اقوامندن (ابورون) لرك حكمداری اولوب، مملكت مذكورەيی فتح ايتمكه چاليشان روما جنراللرندن برقاچنی مغلوب ايتدكدن صكره، ميلاددن ٥٧ سنه اول ٦٠٠٠٠ تلفات ويرديكی بر بيوك محاربەده مغلوب اولوب، فرار ايدەرك ناپديد اولمشيدی.

آمپاته Ampata, Ompa-ta) ياخود اومپاته (هندستانك شمال شرقيسنده بنكاله قطعەسنك (هوكلی) ايالتنده وكلكتەنك ٤٠ كيلومتره غربنده وكنك ايرماغنه دوكيلن (هوكلی) نهری اوزرنده واقع تجارتكاه بر قصبەدر. نهر مذكور قصبەيه قدر سير سفائنه صالحدر.

آمپارو (Amparo) آمريقای جنوبينك (ونزوئلا) جمهوريتنده (اورنوق) ايرماغنه دوكيلن (آرائوقه) نهرينك ساحل يسارنده ويكی غرناطەنك آرائوقه شهری قارشيسنده واقع بر قصبەدر.

آمپانام (Ampanam) جاوه جوارندەكی (سونده) آطەلرندن (لومبوق) آطەسنده و(لومبوق) بوغازنده، ′٣٠ °٨ عرض جنوبی ايله ′٤٠ °١١٤ طول شرقيده واقع تجارتكاه بر اسكلەدر.

آمپچو (Ampezzo) آوستريانك تيرول قطعەسنده بر قاچ قريەيی حاوی بر واديدر، كه مواقعنك كوزللكيله ومعدن صولريله مشهوردر. اهاليسی ٦٠٠٠ كشی اولوب، جملەسی ايتاليالیدر.

آمپر (Ampère) فرانسەنك مشاهير علماسندن اولوب، ميلادك ١٧٧٥ تاريخنده (ليون) قربنده (پوليمو) قصبەسنده طوغمش، و ١٨٣٦ دەوفات ايتمشدر. علوم رياضيه وطبيعيەده وعلی الخصوص حكمت طبيعيه وكيمياده يد طولی صاحبی اولوب، ليون وپارسك بر چوق مكتبلرنده معلملك ايتمش، وانجمن فنون اعضالغنه ودار الفنون مفتشلكنه تعيين اولنمش؛ والكتريق ومقناطيسه متعلق بر طاقم كشفيات نافعەيه موفق اولوب، حتی الكتريقك مخابراتده استعمال اولنه بيلەجكنی بيانله تلغرافك اختراعنه دخی خدمت ايتمشدر. فنون مذكورەيه متعلق بر خيلی آثاری اولديغی كبی «فنونك فلسفەسی» عنوانيله دخی پك معتبر بر تأليفی واردر. علامهٔ مشهور (آراغو) صاحب ترجمه حقنده بر مدحيه قلمه آلمشدر. — بونك اوغلی (ژان ژاق آمپر) دخی ادبياتده كسب شهرت ايدوب، تنقيدات ادبيه وتاريخه متعلق بعض آثار معتبره يازمش؛ وفرانسه آقادمياسی اعضاسندن بولنمشدر. ميلادك ١٨٠٠ تاريخنده ليونده طوغوب، ١٨٦٤ دە وفات ايتمشدر.

آمپساغاس (Ampsagas) جزايرده قسطنطينه شهری ايچندن كچن (وادیٔ كبير) لك اسم قديميدر.

آمپل (Ampel) روسيەنك ايالات غربيەسندن (استونيا) ايالتنده (وايسنستاين) قضاسنده ومركز قضانك ٣٦ كيلومتره شمال شرقيسنده واقع بر قصبه اولوب، ٧٠٠٠ اهاليسی واردر.

آمپلوپی (Amplepuis) فرانسەنك (رون) ايالتنده (تيزی) ناحيەسنده و(ويلفرانشه) نك ٧٥ كيلومتره غربنده صنايع وتجارتی چوق بر قصبه اولوب، ٦٤٤٥ اهاليسی واردر.

آمپوردان (Ampurdan) اسپانيانك قطالونيه خطەسنده بر يردر، كه ١٢ كوچك قصبه و ١١٢ قدر قريەيی جامعدر.

آمپورياس (Ampurias) اسپانيانك منتهای شرق شماليسنده بر بيوك ومهم شهر ايدی. شمدی آنجق اوتوز خانەيی جامع بر كوچك قريه حالنه كيرمشدر.

آمتی (Amethi) هندستانك اوده خطەسنده (لكهنو) ايالت وقضاسنده، ′٨ °٢٦ عرض شمالی ايله ′٤٢ °٧٩ طول شرقيده واقع بر قصبه اولوب، ٧١٢٨ اهاليسی واردر.

آمجهرا (Amdjherra) هندستانك (ملوا) خطه‌سنده انكلتره حكومتنه تابع بر كوچك پرنسلك اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ١٥٠٠ مربع كیلومتره واهالیسی ٦٠٠٠٠ كشیدن عبارتدر. بو مملكتده پك مشهور بر نوع آفیون حاصل اولور. — مركزی اولان قصبه دخی بو اسمله مسمی اولوب، ٣٢° ٢٢′ عرض شمالی ایله ٧٢° ٤٠′ طول شرقیده واقع وایكی اوچ بیك اهالیی جامعدر.

آمِد الجزیره‌نك جهت شمالیه‌سنده واقع دیاربكر شهرینك اسم قدیمیدر. [« دیاربكر » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آمِدی (ابو الفضائل علی بن ابی المظفر یوسف بن احمد بن عبیدالله بن حسین بن احمد بن جعفر) فقهای شافعیه‌دن اولوب، اصلی (آمد) یعنی دیاربكردن اولدیغی حالده، واسط شهرنده طوغوب، تربیه اولنمشدر. بغداده كیدوب، بر خیلی وقت اوراده اقامتله فقه وحدیث تحصیلندن صكره، ٦٠٤ سنهٔ هجریه‌سنده واسط قاضیلغنه تعیین اولنمشیدی. فقه وحدیثده ید طولی صاحبی اولدیغی كبی، علم حسابده دخی ماهر ایدی. ولادتی هجرت نبویه‌نك ٥٥٩ سنه‌سی ذی الحجه‌سنك ٢٥ نده اولوب ٦٠٨ سنه‌سی ربیع الاولنك اوچنجی كونی واسطده ارتحال ایتمشدر. طبیعت شعریه‌سی دخی اولوب، كوزل بعض اشعاری روایت اولنمش ایسه‌ده، شاعر اولان آمدینك صاحب ترجمه‌نك غیری اولمسی دخی محتملدر.

آمِدی سیف الدین — (ابو الحسن علی بن ابی علی محمد بن سالم التغلبی) مشاهیر علمای اسلامدن اولوب، هجرت نبویه‌نك ٥٥١ تاریخنده آمد یعنی دیاربكرده دنیایه كلمش؛ وبغداده انتقال ایله ابتدا حنبلی مذهبنجه ابن المنی ابو الفتح نصر بن فتیاندن تحصیل فقه ایتدكدن صكره، مذهب شافعیه انتساب ایله، شیخ ابو القاسم بن فضلانك درسنه مداومتله، علم خلافده كسب تمیز ایتمش؛ وبعده شامه كیدوب، علوم عقلیه‌نك تعلم وتدرسنه باشلامش، وعلوم مذكوره‌ده زمانینك فریدی اولمشیدی. مؤخراً مصره انتقال ایله، مدرسهٔ مجاوره وجامع ظافریده تدریس علوم وفنونه باشلامش، ومصر اهالیسی كندیسندن پك چوق استفاده ایتمشیكن، مؤخراً بعض فقها حسدلرندن كندیسنی فساد عقیده ومذهب فلسفی ایله اتهامه قالقیشوب، علیهنده بر محضر ترتیب ایتمشلر. حتی مشهوردر كه اصحاب فطانتدن بر ذات، لاجل الامضا، بو محضر تقدیم اولندیغنده، امضاسنك اوستنده شو بیتی یازمش:

حسدوا الفتى اذ لم ینالوا سعیه
فالقوم اعداء له وخصوم

سیف الدین آمدی بو محضرك ترتیبندن خبر آلنجه، خفیاً چیقوب، شامه عودتله، حماده اختیار اقامت، وبر مدت صكره دمشقه عزیمت ایده‌رك، (مدرسهٔ عزیزیه) مدرسلكنه تعیین اولنمش ایسه‌ده، ینه فساد عقیده بهتانیله اتهام اولنه‌رق، عزل اولندقده، بر كوشه‌یه چكیلوب، ٦٣١ سنه‌سی صفرینك اوچنجی كونی ارتحال ایتمشدر. اصول دین وفقه ومنطق وحكمت وفنون سائره‌یه دائر یكرمی‌قدر تألیفی اولوب، اك مشهورلری: علم كلامده « ابكار الافكار »، « منائح القرائح »، « رموز الكنوز »؛ علم اصولده « دقائق الحقائق »، « لباب الالباب »، « منتهى السول فی الاصول »؛ علم خلافده « طریقه » و « مختصر » نام اثرلریدر.

آمدی (شیخ سلیمان —) دیاربكرده آمد شهرنده دنیایه كلوب، تحصیل علوم وفنون ایتدكدن صكره، طریقت خلوتیه‌یه سلوك ایتمش؛ ودرسعادته كلوب، سلطان سلیم ثانی حضرتلرینك شیخی ومرشدی اولمشیدی. عالم وعارف ومتقی بر ذات اولوب، ٩٨٢ تاریخ هجریسنده ارتحال دار بقا ایتمكله، كوچك قرمان قربنده بر كیجی مسجدی حرمنده دفن اولنمشدر.

آمدی (مولی قاسم —) مشاهیر خطاطیندن اولوب، غباری مخلصیله مشهوردر. [« غباری » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اخطار. — آمد شهرینه نسبتله آمدی دنیلیر دها برچوق علما ومشاهیر واردر، كه اسم اصلیلری مره‌سنده ذكر اولنه‌جقدر.

آمر یاخود آمبر (Ammer, Amber) باویره‌نك اك بیوك نهری اولوب، آوستریا حدودی قربنده نبعانله، جنوبدن شماله طوغری آقه‌رق، مواقعنك كوزللكیله مشهور اولان (آمرغاو) وادیسنی شق ایتدكدن، ویكرمی بش اوتوز كیلومتره‌لك جریاندن صكره، (هولبه آمبر) نهریله برلشه‌رك،

و(آمبر) نامنی آلدرق، و ١٥ کیلومتره طولی اولان (آمر) کولنك ایچندن یچدرك، ١٧٥ کیلومتره قطع ایتدکدن صکره. طونه تابعلرندن (ایسار) نهرینه منصب اولور.

آمر (Ammer) آلمانیانك وورتمبرغ قطعه‌سنده بر کوچك نهر اولوب، قره اورمانده (هرنبرغ) شهرینك قربنده نبعانله، جنوب غربیدن شمال شرقیه طوغری ٢٨ کیلومترهلك جریاندن صکره، ایکی قوله آیرلمش اولدیغی حالده، (نقار) نهرینه دوکیلور. بوایکی قولك بری (توبینکن) شهرینه ایچیله‌جك صو سوقیچون آچلمش بر قنال اولوب، شهر مذکورك بر تپه اوزرنده اولان بر محله‌سی آلتندن تونلله یچیرلمشدر.

آمرآباد یاخود عمرآباد (Amrabad) هندستانك جنوب جهتنده‌کی دکان قطعه‌سنده، نظام حکومتنده، حیدرآبادك ١٣٠ کیلومتره جنوبنده بر شهر اولوب، ١٦° ٢٣′ عرض شمالی ایله ٧٦° ٣٥′ طول شرقیده واقعدر.

آمراواتی (Amravati) هندستانده دکان قطعه‌سنك شمال طرفنده کائن شرق (برار) ایالتنده، نکپورك ١٧٠ کیلومتره غرب جنوبیسنده وبمبایدن نکپوره کیدن دمیر یولك اوزرنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ٢٠° ٥٤′ عرض شمالی ایله ٧٥° ٣٧′ طول شرقیده واقع و ٢٣٤١٠ اهالیی جامعدر. هندستانده اجرا اولنان پاموق تجارتنك اك اهمیتلی مرکزلرندن اولوب، پاموغنك جنسی مشهوردر. — قضاسی ٦٨٤٤ مربع کیلومتره وسعتنده اولوب، ٣ ناحیه‌یه منقسمدر، و ٤٠٧٢٧٥ اهالیسی واردر. — بو اسمله هندستانده دها برقاچ قصبه واردر، که اك مهملری مدراس اداره‌سنده (کیستنا) ایالتنده و(کیستنا) نهری کنارنده بولنانی اولوب، بو قصبه بر عصر اول تأسیس اولنمش ایسه ده، خیلی بیوکدر. جوارنده اسکی شهرك خرابه‌لری بولنوب، آثار عتیقه مراقلیلرینك زیارتگاهیدر.

آمر باحکام الله (ابو علی منصور) مصرده حکومت سورن فاطمیوندن اولوب، ٤٩٥ تاریخ هجریسنده پدری مستعلی احمدك وفاتی اوزرینه، بش یاشنده اولدیغی حالده، تخته جلوس ایدوب، اداره‌ٔ امور دولت پدرینك وزیری افضل شاهنشاه ابن امیر الجیوشك یدینه تسلیم اولنمش ایدی. آمر سن رشده وصولنده مذکور افضلی قتل ایله، مأمون ابوعبدالله بن ابی شجاعی وزارتنه تعیین ایتمش ایسه‌ده، بو ذات بسبتون امور اداره‌یی الینه آلوب، بعض حرکات نامرضیه‌ده بولندیغندن، ٥١٩ سنه‌سی رمضاننك دردنده اموالی مصادره اولنه‌رق، کندیسی بش قرداشیله برابر شهرك خارجنده صلب اولنمشدر. بونك زماننده فرنك اهل صلیبی عکا وطرابلس شامی ضبط ایتمشلردی. قدس حکمداری (بردویل) دخی مصره تجاوزله، (فرما) شهرینی ضبط واحراق ایتمش ایسه‌ده، اوراده خسته‌لنوب، عودتنده یولده وفات ایتمشدر. مهدی محمد بن تومرت دخی بونك زماننده مصردن خروجله مغربه کیتمشدر. آمر باحکام الله فطین وعاقل وعالم بر آدم اولوب، طبیعت شعریه‌سی وحسن خطی دخی وار ایدیسه‌ده، اسمنك مدلوله مغایر اوله‌رق، ظالم وبدخوی اولدیغندن، تبعه‌سی کندیسندن خشنود اولمیوب، نهایت ٥٢٤ تاریخنده باغچه‌سنه کیتمك اوزره بر کوپریدن یچرکن، اوراده پوصی طوتمش برقاچ آدم طرفندن یاره‌لنوب، برقاچ ساعت صکره متأثراً وفات ایتمشدر. شو قطعه جمله‌ٔ اشعارندندر:

اصبحت لا ارجو ولا اتقی
الا الهی وله الفضل
جدی نبی وامامی ابی
ومذهبی التوحید والعدل

آمرباخ (Amerbach) اون بشنجی عصر میلادینك اك مشهور طباعلرندن اولوب. فن طباعتك ترقیاتنه خدمت ایتمش، و ١٥١٥ تاریخنده (باله) شهرنده وفات ایتمشدر.

آمرتسیر (Amritsir) هندستانك شمال غربی جهتنده‌کی پنجاب خطه‌سنده همنامی اولان بر ایالتك مرکزی بر بیوك ومهم شهر اولوب، لاهورك ٥٤ کیلومتره شرقنده ودهلینك ٥٢٨ کیلومتره شمال غربیسنده، ٣١° ٤٠′ عرض شمالی ایله ٧٢° ٣٦′ طول شرقیده واقعدر. اهالیسی ١٣٥٨١٣ کشی اولوب، بونلردن ١٠٠٠٠ ی (سیخ) جماعتنه منسوبدر، وقصوری براهمانی واهل اسلامدن مرکبدر. بو شهرده شال وسائر تفتیك واپك معمولاتی یاپیلیر. پك اسکی برشهر اولوب، اسم قدیمی (ساقاله) در. — ایالتی ١٣٧١٠ مربع کیلو-

متره وسعتده اولوب، ٢٧٤٤٧٨٠ اهالیسی واردر.

آمرغاير آلپن (Am-mergauer Alpen) ياخود آمرغاو آلپلری آلپ سلسلهٔ جبالنك باويره‌ده اولان بر شعبه‌سی اولوب، ارتفاع وسطيسی ١٥٠٠ ايله ١٦٠٠ متره آره‌سنده در.

آمركوت (Amerkôt) هندستانك شمال غربيسنده كائن سند خطه‌سنده، (تار) صحراسنك جهت غربيه‌سنده وحيدرآبادك ١٣٠ كيلومتره شرقنده بر شهردر، كه ′٢٢ °٢٥ عرض شمالی ايله ′٢٧ °٦٧ طول شرقيده واقع اولوب، مشهور اكبر شاهك مسقط رأسی اولمغله شهرت بولمشدر.

آمروم (Amrum) پروسيه‌نك اخيراً دانيمارقه‌دن ضبط ايتمش اولديغی هولستاين واشلويغ ايالتنك ساحل غربيسی قارشيسنده بر آطه‌در. كه طولی ١١ وعرضی يالكز ٣ كيلومتره اولوب، اراضيسی قوملق تپه‌لردن وبطاقلقلردن عبارتدر. اهاليسی يالكز ٦٥٠ كشيدن عبارت اولوب، استريديه صيديله چكينيرلر.

آمروهه (Amroha) هندستانك شمال غربيسنده واقع (روهيكند) ايالتنك برشهريدر، كه مراد آباد قضاسنه تابع ومركز قضانك ٣٢ كيلومتره شمال غربيسنده واقع اولوب، ٣٢٣٢٤ اهاليسی واردر.

آمريق (Améric Vespuce) وسپوس ياخود آمريغوس وسپوسی ياخود (Amerigo Vespucci) فلورانسه‌لی بر كميجی اولوب، ميلادك ١٣٣٦ تاريخنده طوغمش؛ وبو دخی قريستوف قولومب كبی ميلادك ١٤٩٠ تاريخنده لاجل التجاره اسپانيايه انتقال ايله، اوراده بر خيلی وقت كشفياته كيدن سفائنك تجهيزينه مأمور اولوب، قريستوف قولومبك موفقياتنی كورنجه، بو شرفدن بهره‌دار اولمق هوسنه دوشه‌رك، ١٤٩٧ ويا ١٤٩٩ تاريخنده قريستوف قولومبك آرقداشلرندن (آلونزو دويدا) نك قوماندهسی آلتنده سوق اولنمقده اولان بر كوچك فيلونك بر كميسنه بينوب، كنديسی پك ماهر كميجی اولمغله وعلم هيئتدن دخی معلوماتی بولنمغله، آمريقای جنوبينك سواحل شماليه‌سنی كشف ايدن بو دونماده خيلی خدمتی كورلمشيدی. بعده پورتكيز دولتنك خدمتنه كيروب، ١٥٠١ تاريخنده قرال امانوئلك امريله واقع اولان برسياحتنده مقدمجه (آلوارز قابرال) ك كشف ايتمش اولديغی برازيليانك بتون سواحلنی طولاشمش ايدی. قريستوف قولومبك وفاتندن صكره اسپانيايه جلب اولنه‌رق، ١٥٠٧ ده يكيدن كشفيات اجراسيچون آمريقايه كوندرلمش؛ وبر روايته كوره ١٥١٢ ده سويله (يعنی اشبيليه) ده، وديكر بر روايته كوره‌ده ١٥١٦ ده (ترسيره) آطه‌سنده وفات ايتمشدر. ايلك سياحتلرنده‌كی مشهودات وكشفياتنی ايتاليانجه تحرير ايدوب، او اثناده نشر اولنان بوسياحتنامه‌سی آوروپانك سائر لسانلرينه دخی ترجمه اولنمغله، كنديسی اوقدر شهرت كسب ايتمشيدی، كه قريستوف قولومب طرفندن كشف اولنان ومحقق قولومبيا تسميه اولنمسی لازم كلن يكی دنيا بونك اسمنه نسبتله آمريقا تسميه اولنمشدر. كنديسنك بعض مكاتباتی دخی جمع اولنه‌رق، ترجمهٔ حاليله برابر نشر اولنمشدر. بعض مورخين اصل آمريقانك كاشفی صاحب ترجمه اولديغنی ادعا ايتمشلر، وهرنه‌قدر كه بونك دخی قطعهٔ مذكوره‌نك كشفنده خدمتی كورلمش ايسه ده، هر حالده كاشف حقيقی قريستوف قولومب اولديغی قابل انكار دكلدر.

آمريقا (Amérique) ونام ديكرله يكی دنيا (Nouveau Monde) كرهٔ ارضك قطعات خمسه‌سنك بری اولوب، بحر محيط كبيرله برابر كرهٔ ارضك نصفنی ضبط ايتمشدر؛ نصف ديكرنده ايسه اسكی دنيا يعنی آوروپا، آسيا، آفريقا وآوستراليا قطعه‌لری بولنيور. بو قطعهٔ واسعه‌نك هر طرفی دكيزله محاط اولوب، شرقاً بونی آوروپا وآفريقادن آيران بحر محيط آطلاسی ايله، غرباً آسيا وآوستراليادن آيران بحر محيط كبيرله، شمالاً دخی بحر محيط شمالی ايله محاطدر. جنوب ووسط جهتلری قطعات سائره‌دن خيلی اوزاق ايسه‌ده، شماله طوغری چيقلدقجه، ايكی طرفدن دخی خيلی تقرب اولنه‌رق، علی‌الخصوص بهرنك بوغازنده آمريقا ايله آسيا تماس ايتمك درجه‌سنه قدر قريبدرلر.

موقع ووضعيت ومساحه‌سی. — آمريقا قطعه‌سی شمال غربيدن جنوب شرقيه طوغری ممتد طولانی بر قطعه اولوب، منتهای شمال غربيسنده بهرنك بوم

غازنده‌كى (پرنس دوغال) برونى "۳۰ ′۳۳ °۶۵ عرض شمالى ايله "۲۰ ′۱۹ °۱۷۰ طول غربيده، ومنتهاى جنوب شرقيسنده‌كى (هورن) برونى ايسه "۴۰ ′۵۸ °۵۵ عرض جنوبى ايله "۲۴ ′۳۶ °۶۹ طول غربيده واقعدر. بو ايكى برون آره‌سنده بتون قطعه‌نك سواحل غربيه‌سى بوينجه اوزانان سلسلهٔ جبال خطى ۱۸۰۰۰ كيلومتره طولنده اولوب، آمريقانك طول اعظمنى تشكيل ايديور. بو قطعه بينلرنده بر طار برزخله مربوط ايكى بيوك شبه جزيره‌دن مركبدر، كه موقعلرى اقتضاسنجه، برينه آمريقاى شمالى وديكرينه آمريقاى جنوبى دينور. بو ايكى قطعه‌يى ربط ايدن برزخ خيلى اوزون ايسه‌ده، بعض يرلرى پك كنيش اولوب، اصل برزخ جهت جنوبيه‌ده يعنى آمريقاى جنوبى‌يه قريب محلنده‌كى (پنامه) برزخى اولمغله، بونك شمالنده قالان پارچه آمريقاى شماليدن معدوددر، وبعض دفعه آمريقاى وسطى اسم مخصوصيله ياد اولنور. پنامه بوغازى يارلمقده اولديغندن، قريباً آمريقانك ايكى قطعه‌سى بسبتون بربرندن آيرى ايكى قطعه حكمنه كيره‌جكدر. ايكى قطعه‌نك محل التصاق اولان مذكور پنامه برزخى ۴۵ كيلومتره وسعتنده اولوب، تقريباً °۹ عرض شمالى و °۸۲ طول شرقيده واقعدر.

آمريقاى شمالينك هيئتى غير منتظم بر صورتده اولوب، شرق طرفندن بحر محيط آطلاسى دكيز دنيلكه مستحق اوله‌جق قدر واسع اوچ كورفز تشكيل ايديور، كه بونلرك ايكيسى يعنى (بافن) و (هودسون) كورفزلرى قطعه‌نك شمال طرفنده، و (آنتيل) دكيزى دخى جنوبنده واقعدر. همنامى اولان ايرماغك دوكلديكى (سنت لوران) كورفزى دخى خيلى واسع اولوب، قطعه‌نك شرق طرفنده بولنور. غرب طرفندن بحر محيط كبير يالكز بر كورفز تشكيل ايديور، كه اوده جنوبدن شماله مكسيقه‌نك ايچنه درين صوقيلان قاليفورنيا كورفزيدر. بحر محيط شماليده‌كى سواحل شماليه‌سى °۷۰ عرض شمالى خط موهومك اوست وآلتندن اوزانه‌رق، قارشيسنده بر چوق آطه‌لر بولنيور. غرونلاند قطعه‌سى ايسه آيريجه بر قطعه اولوب، جهت شماليه‌سى سرمدى قارلر وبوزلرله مستور اولديغندن، الآن او جهتدن نه‌يه قدر ممتد اولديغى كشف اولنامشدر. بحر محيط آطلاسيده (ترنو) جزيره‌سيله آمريقاى شمالى وآمريقاى جنوبى آره‌سنده وآمريقاى وسطينك قارشيسنده بر جسيم اوونك شكلنده اوزانان آنتيل آطه‌لرى و (باهام) جزايرى بولنديغى كبى، غرب جهتنده بحر محيط كبيرده دخى ساحله قريب اولان (وانقوور) جزيره‌سيله قراليچه شارلوته وپرنس دوغال آطه‌لرى وبهرنك دكزينك آلتنده آمريقا ايله آسيا آره‌سنده بر كردانلق ديزيسى صورتنده اوزانان (آلئوتى) جزايرى بولنيور.

آمريقاى جنوبى °۱۲ عرض شماليدن °۵۶ عرض جنوبى‌يه قدر ممتد اولوب، سواحلى دها دوز ومنتظمدر. شكل عموميسى برمثلث صورتنده اولوب، اساسى شمال شرق ورأس زاويه‌سى جنوب جهتنده در. نه سواحل شماليه‌سنى ايصلاتان آنتيل دكيزى، نه شرق شمالى وشرق جنوبى اطرافنى احاطه ايدن بحر محيط آطلاسى ونه‌ده سواحل غربيه‌سى بوينجه اوزانان بحر محيط كبير ذكره شايان كورفزلر ويا دكيزلر تشكيل ايتمدكلرى كبى، سواحلك قارشيسنده آطه‌لر دخى مفقود اولوب، بو جهتلرجه وكرك كرهٔ ارضك جنوب قسمنده‌كى موقعيله بو قطعه آفريقا قطعه‌سنه مشابهدر. يالكز منتهاى جنوبنده «آتش ارضى» دنيلن آطه ايله (مالوينه) ونام ديكرله (مالقلاند) آطه‌لرى و(شيلوئه) جزايرى بولنيور. شوراسى‌ده اونودلماملیدر، كه آمريقانك منتهاى جنوبيسى عد اولنان (هورن) برونى اصل آمريقا قطعه‌سنه مربوط اولميوب، «كشيش آطه‌سى» دنيلن بركوچك آطه‌ده واقعدر.

آمريقانك برونلريله سائر اك چيقنديلى محللرينك عرض وطولى بر وجه زير ذكر اولنور:

منتهاى شمال غربيسنده اوله‌رق بهرنك بوغازنده‌كى پرنس دوغال برونى "۳۰ ′۳۳ °۶۵ عرض شمالى ايله "۲۰ ′۱۹ °۱۷۰ طول غربيده؛

بحر محيط شماليده اولوب آمريقانك اك شمالى نقطه‌سى عد اولنان (باروو) برونى "۳۱ ′۲۳ °۷۱ عرض شمالى ايله "۵۴ ′۴۱ °۱۵۸ طول غربيده؛

(ترنو) آطه‌سنك جنوب شرقيسنده اولوب، آمريقاى شمالينك اك شرق نقطه‌سى اولان (راسه) برونى "۲۵ ′۳۹ °۴۶ عرض شمالى ايله ′۲۲ °۵۵ طول غربيده؛

آنتیل دکیزنده اولوب، آمریقای جنوبینك اك شمالی نقطه‌سی اولان (غالیناس) برونی ١٢° ٣٤′ عرض شمالی ایله ٧٤° طول غربیده؛

آمریقای جنوبینك شمال شرقی کوشه‌سنی تشکیل ایدوب، بتون آمریقا قطعه‌سنك اك شرقی نقطه‌سی اولان (سانروق) برونی ٥° ٢٤′ ١٧″ عرض جنوبی ایله ٣٧° ٣٧′ ٢٦″ طول غربیده؛

ماجلاند بوغازنده اولوب، آطه‌لر مستثنا اوله‌رق، آمریقا قطعه‌سنك اك جنوبی نقطه‌سی اولان (فوروارد) برونی ٥٣° ٥٣′ ٤٣″ عرض جنوبی ایله ٧٣° ٣٨′ ٣٩″ طول غربیده؛

کشیش آطه‌سنده اولوب، بتون آمریقانك اك جنوبی نقطه‌سی اولان (هورن) برونی ٥٥° ٥٨′ ٤٠″ عرض جنوبی ایله ٦٩° ٢٦′ ٢٤″ طول غربیده.

آمریقا قطعه‌سنك مساحهٔ سطحیه‌سنه کلنجه، قطب شمالی دائره‌سی داخلنده بولنان اراضی وجزایر داخل اولدیغی حالده، وجه آتی اوزره‌در:

آمریقای شمالی	٢٠ ٧٥٠ ٠٠٠	مربع کیلومتره
» جنوبی	١٧ ٨٥٠ ٠٠٠	مربع کیلومتره
جمعاً	٣٨ ٦٠٠ ٠٠٠	

شکل طبیعیسیله جبالی. — آمریقا قطعه‌سی شمالدن جنوبه ودها طوغریسی شمال غربیدن جنوب شرقیه طوغری بر اوجندن بر اوجنه قدر اوزانان بر سلسلهٔ جبال ایله بو سلسله‌نك غرب طرفندن دیك وقیصه وشرق طرفندن دوز و واسع اووه‌لرله پك اوزاغه قدر ممتد اولان اتکلردن عبارتدر. بو سلسلهٔ جبال آلئوتی جزایری حذاسندن آلاسقه شبه جزیره‌سندن باشلایه‌رق، بتون آمریقای شمالی و وسطی وجنوبیی شق ایله ماجلاند بوغازینه منتهی اولور. آمریقای شمالیده بو سلسله ایکی متوازی قوله آیریلوب، آره‌لرنده واسع بر حوضهٔ مرتفعه تشکیل ایدیور، وکرك داخلی کرك خارجی یوزلری صرب وطاشلق اولدیغندن، «قیالی طاغلر» نامیله معروفدرلر. مکسیقه‌ده بو ایکی قول تفریق اولنه‌میه‌جق قدر برلشه‌رك، بتون مملکتی احاطه ایده‌جك قدر واسع ومرتفع بر طاغ صورتنی آلیور، و(مادره) سلسله‌سی نامیله یاد اولنیور. آمریقای وسطیده بو سلسله خیلی آنچقلانه‌رق، بعض یرلرنده آلچق بر صرتدن عبارت قالیورسه‌ده، جابجا آتش پوسکورمده اولان برکانلری بر بیوك سلسله‌یه منسوبیتنه شاهددر. آمریقای جنوبیده ایسه تمامیله بر سلسله صورتنی آله‌رق، بحر محیط کبیر سواحلی بوینجه اوزانیر؛ و(آند) اسم اصلیسیله یاد اولنه‌رق، غایت مرتفع وجابجا برکانلرله مزین اولان خط اصلینك صاغ وصولنده اتکلری مقامنده اولان بر طاقم طاغلر مردیون کبی بر برندن آلچق اوله‌رق متوازیاً ممتد اولورلر. (آند) سلسلهٔ جبالنه بعض دفعه اسپانیولجه سلسله دیمك اولان (قوردیلره) اسمی دخی ویریلیر.

بو بیوك سلسله‌دن بشقه آمریقاده ایکنجی درجه‌ده اوله‌رق اوچ سلسله دها واردر، که بونلرك بری آمریقای شمالیده، وایکیسی‌ده آمریقای جنوبیده‌در. آمریقای شمالیده‌کی سلسله ممالك مجتمعه‌نك جهت شرقیه‌سنده ممتد اولوب ذکری سبقت ایدن (آلغانی) سلسله‌سیدر. آمریقای جنوبیده‌کیلرك بری (اورنوق) ایله (آمازون) ایرماقلرینك حوضه‌لری آره‌سنده‌کی (پارانیم) سلسله‌سی، ودیکری‌ده (آمازون) ایله (پارانا) حوضه‌لری آره‌سنده‌کی برازیلیا جبالیدر.

آمریقا قطعه‌سنك اك یوکسك محلی آمریقای جنوبینك آند سلسله‌سنه منسوب اوله‌رق شیلیده بولنان (آقونقاغوآ) برکانی اولوب، ٦٨٣٤ متره ارتفاعی واردر. خط استوایه قریب اولوب ٦٥٣٠ متره ارتفاعی اولان (شیمبورازو) ذروه‌سی بر چوق وقت آمریقانك وبتون کرهٔ ارضك اك یوکسك طاغی ظن اولنمش ایسه‌ده، مؤخراً مذکور آقونقاغوآنك بوندن یوکسك اولدیغی تبین ایتدیکی کبی، کرهٔ ارضك اك یوکسك طاغی دخی آمریقاده اولمیوب، آسیانك (هیمالایه) سلسله‌سنده بولندیغی تحقق ایتمشدر. شیلی، پرو، بولیویا واقوادورده ٥٥٠٠ متره‌دن زیاده مرتفع متعدد ذروه‌لر واردر. آمریقای شمالینك ایسه اك مرتفع طاغی آلاسقه حدودنده بولنان (سنت ایلیا) طاغی اولوب، ٥٤٤٣ متره ارتفاعی واردر.

بو طاغلر آمریقا قطعه‌سنك بر ربعندن آز یرینی ضبط ایدوب، قصوری کاملاً واسع اووه‌لردن عبارتدر. بو اووه‌لرك صورتی اقلیمه کوره مختلف اولوب، اقصای شمالدن ممالك مجتمعه حدودینه قدر طول وعرضی تقریباً ٢٥٠٠ کیلومتره اولان واسع بر اووه چبلاق، صووُق، رطوبتلی وکوللرله مملودر. بونك جنوبنده اولوب، ینه او وسعتده اولمق اوزره،

مکسیقه کورفزینه قدر ممتد اولان دیکر براووه ایسه (میسیسیپی) ایرماغیله اونك تابعلری طرفندن ارواولنور پایانسز برچایر حکمنده‌در، که ممالك مجتمعه جهوریتلرینـك اهالیسی چوغالدقجه، اعمار اولنه‌رق، محصـولدار تارلهلر حالنه قونمقده‌در. آمریقای جنوبینك شمال طرفنده دخی (اورنوق) ایرماغنك حوضه‌سنی تشـکیل ایدن و(لانو) یاد اولنان واسع بر اووه کذلك کاملاً چایرلق ایسه‌ده، حرارتك شدتی حسبیله اوتلری چابق قـورور. بونك جنوبنـده (آمازون) ایرماغنك حوضهٔ واسعه‌سنی تشکیل ایدن پایانسز بر اووه (سلوا) دنیلن بالطه کورمه‌مش یبانی اورمانلرله مسـتوردر. بونك جنوبنده (پارانا) ایرماغندن پتاغونیانك منتهای جنوبنه‌دك دخی (پامپه) دنیلن آغاجسز وبعض یرلری چایرلق بعض یرلری قوملق اولان واسع اووه‌لر ممتد اولور.

ماڭه‌لری، نهرلریله کوللری. — آمریقایی بر یاندن بریانه شق ایدن سلسلهٔ جبال بحر محیط کبیرك سواحلی قربنده اوزاندیغندن، بحر محیط آطلاسی‌یه دوکیلان نهرلری پك قیصـه واهمیتسز اولوب، یالکز آمریقای شمالیده‌کی قیالی طاغلردن نبعان ایدن (فراسر) و(قولومبیا) ایله (قولورادو) نهرلری بیوجکدر. بحر محیط شمالی‌یه دخی یالکز (ماکنزیا) ایرماغیله برقاچ کوچك نهر دوکیلوب، سائر بتون قطعه‌نك صولری وبیوك نهرلری کاملاً بحر محیط آطلاسی‌یه دوکیلور. بناءً علیه آمریقا قطعه‌سی آرقه‌سـنی بحر محیط کبیره ویوزینی بحر محیط آطلاسی‌یه چویرمش بر قطعـه‌در دنیله‌بیلیر. آمریقای شمالیده‌کی (میسـیسیپی) ایله آمریقای جنوبیده‌کی (آمازون) ایرماقلری کرهٔ ارضك اك بیوك نهرلرندن اولوب، (سنت لوران) نهری دخی مجراسنك قیصه‌لغیله برابر دوکدیکی صویك کثرتی حسبیله انهار عظیمه‌دن معدوددر. مکسیقه‌ده‌کی (ریونورته) ایله (ونزوئلا) ده‌کی (اورنوق) نهرلری، میسـیسیپی وآمازون ایرماقلرینه نسـبةً دره دنیله‌بیله‌جك قدر کوچك اولدقلری حالده، طونه نهریله مساویدرلر. منصبنده (ریو ده‌لاپلاته) یعنی «کومش صویی» نامنی آلان (پارانا) نهری ایسـه طـولاً اورنوقك ایکیسی قدردر. آمریقای شمالینـك قسم شمالیسنده یعنی دومینیون قطعه‌سنده برچوق کوللر بولنیور، که اکثریسی بر طاقم نهرلر واسطه‌سیله بینلرنده ودکیزله دخی اختلاط ایدرلر. بوکـوللرك اك بیوکلری «اسیرلر کولی ایله» ایله (آسـینیبوئه) و (اوینیغ) کوللری اولوب، اطرافلرنده برچوق کوچکلری دخی واردر. ممالك مجتمعه ایله دومنیون آره‌سـنده دخی بربرلرندن یوکسك و (نیاغاره) کبی بیوك شلاله‌لر تشکیلیله بربرینه دوکیله‌رك (سنت لوران) ایرماغنی تشکیل ایدن درت بیوك کول واردر، که میشیغان، هورون، اریه واونتاریو اسملریله معروفدرلر. آمریقای جنوبیـده دائمی بیوك کوللر آز ایسه‌ده یاغمورلر موسمنده واسع اووه‌لرده جسیم کوللر تشکل ایدر.

آمریقا ماڭه‌لرینك وسعتی بروجه زیر ذکر اولنور:

(آمریقای شمالیده)

۱ — بحر محیط شمالی ایله هودسون دکیزی ماڭه‌سی:

	مربع کیلومتره
ماکنزیا حوضه‌سی	٤٠٠٠
ساسقاچاوان »	٣٥٠٠

۲ — بحر محیط کبیر ماڭه‌سی:

آلاسـقه‌ده‌کی یوقون حوضـه‌سی	٣٥٠٠
انکلیز قولومبیاسنده‌کی فراسر حوضه‌سی	١٢٥٠
اورغـونده‌کی قولومبیا حوضه‌سی	٢٥٠٠
قولورادو نهری حوضه‌سی	٢٥٠٠

۳ — بحر محیط آطلاسی ماڭه‌سی:

سنت لوران حوضه‌سی	٣٥٠٠
میسـیسیپی »	٧٥٠٠
ریو نورته »	٣٥٠٠

(آمریقای جنوبیده)

ماغدالنا حوضه‌سی	١٦٠٠
اورنوق »	٢٤٠٠
آمازون »	٥٥٠٠
سائو فرانسـسقو حوضه‌سی	٢٩٠٠
پارانا حوضه‌سی	٥٠٠٠

هواسی. — آمریقا قطعه‌سی قطب شمالیدن قطب جنوبی دائره‌سـنه قدر ممتد اولوب، خط استوانك آلتندن کچدیکیچون، اقطار مختلفه‌سنده هوالرك جمله‌سی موجود اولمق طبیعی ایسه‌ده، عمومیت اوزره هر یری اقلیمك اقتضاسنه نسبتله صوئوقدر. مثلا منطقهٔ حاره‌ده‌کی ممالکی آسـیا وآفریقا ممالك حاره‌سی قدر صیجاق اولمدیغی کبی، آوروپا وآسیاده اقالیم معتدله‌دن معدود اولان درجهٔ عرضده دخی پك صوئوق هوالی یرلر بولنیـور. بوده قطب شمالی وقطب جنـوبی‌یه ناظر اولان یوزلری آچیق اولـوب، بوزلردن کلن صـوئوق روزکارلره سپر اوله‌جق قطبلره متوازی

طاغلری اولمامسندن؛ منطقهٔ حاره‌نك بر قسمنده‌كی قره‌سی پك طار اولوب، قسم جنوبیسنده‌كی اراضیسی دخی پك چوق نهرلرله سق اولنه‌رق، اورمانلرله مستور اولمسندن؛ قطبلردن كلن صوغوق آقندیلرك ایكی طرفده‌كی ساحللر بوینجه خط استوایه قدر جریاندن؛ وبرده مرتفع وسرمدی قارلرله مستور طاغلر هواسنك آلچق یرلرك دخی هواسنی تعدیل ایتمسندن ایلری كلیور.

كرك آمریقای شمالی وكرك آمریقای جنوبیده اقالیم معتدله یوق حكمنده اولوب، اسكیمولر ممالكی ودومینیون صحرالریله پاتاغونیانك صوك درجه‌ده اولان صوغوقندن بردن بره ممالك مجتمعه ایله لاپلاته وبرازیلیانك صیجاقلرینه كچیلیر. صوغوق موسمله صیجاق موسم آره‌سنده‌كی تبدل دخی بویله بردن بره اولور، كه بو حال آمریقا هواسیچون بر بیوك محذوردر. اقلیمه تابع اولان بو هوا تقسیماتندن بشقه، ارتفاعه تابع برهوا تغیری واردر، كه باشلیجه آمریقای جنوبی ووسطیده حكمی جاریدر. آند سلسلهٔ جبالیله آمریقای وسطی طاغلرینك اك مرتفع ذروه‌لری دائمی صورتده قارله مستور اولوب، خط استوانك آلتنده بیله ارتفاعدن حاصل بر قطب هواسی بولنغله، طاغلرك اتكلرینه طوغری اینلدكجه، هوا كسب اعتدال ایده‌رك، نهایت دكیز ساحللرنده غایت صیجاق وصاری صیتمه تخمنی حاوی متعفن بر هوایه تصادف اولنور. بو وجهله مكسیقه ایله آمریقای وسطیده وقولومبیا، اقوآدور، پرو وبولیویاده ارتفاعه تابع صیجاق، معتدل وصوغوق هوالی یرلر بولنوب، اكثر قصبه‌لر معتدل هوالی اولان بر قاچ بیك متره‌لك ارتفاعلرده بولنیور.

آمریقای شمالیده یاغمورلر موسمه تابع اولمدیغی حالده، آمریقای جنوبیده یاغمور موسمی تشرین ثانیدن مایسه قدر دوام ایدر؛ وبو یاغمورلر آند سلسلهٔ جبالنك شرق طرفنده‌كی اراضئ واسعه‌یه مخصوص اولوب، سلسلهٔ مذكوره‌نك غربنده وبحر محیط كبیره ناظر اولان اتكلرده واووه‌لرده دائمی صورتده برقوراقلق حكم سورر؛ وبو طرفك اراضیسی یالكز سلسلهٔ جبالدن سیل حالنده آقان قیصه نهرلرله اسقا اولنه‌رق، اكثر یرلری قوملق وغیر منبتدر.

محصولاتی، نباتات ومعادنی. — آمریقانك اراضیسی عمومیت اوزره منبت ومحصولدار اولوب، الآن آنجق بر قسم جزئیسی ایشلندیكی حالده، كلیتلی حبوباتله برابر، توتون، شكر قامشی، پاموق، چوید، قاقائو، وانیله، قهوه، پتاته، قینه‌قینه، ضمغ، رچینه، هندستان جویزی وسائر بهاراتله اجزای طبیه‌نك انواعی حاصل اولـور. آمریقای شمالینك دومینیون اراضئ واسعه‌سنده ۱۰۰ متره قدر ارتفاعی اولان دوم دوز برنوع چام یتیشدیكی كبی، ممالك مجتمعه‌نك بعض طرفلرنده دخی ۱۲ و۱۶ متره محیط دائره‌سی بولنان چنار وسائره آغاجلری واردر. برازیلیا ایله آمریقای جنوبینك سائر بعض طرفلرنده مائون وآقاژو كبی نیجه ذی‌قیمت اشجارله برابر انواع كراسته آغاجلری بالطه كورمه‌مش پایانسز اورمانلر تشكیل ایدیورلر. آلتون وكومش معدنلری آمریقانك اكثر طرفلرنده، وعلی‌الخصوص پرو، شیلی، مكسیقه وقالیفورنیاده پك كلیتلی اولوب، حتی بعض یرلرده یر یوزنده آچیقده بیله تصادف اولنور. ممالك مجتمعه‌ده كلیتلی دمیر وكور معدنلریله توكنمز غاز یعنی طاش یاغی، وممالك مذكوره‌نك جهت غربیه‌سنده باقیر معدنلری وپروده باقیر معدنیله برابر كلیتلی جیوه چیقار. برازیلیاده كثرتله الماس وسائر ذی‌قیمت طاشلر بولنور. آمریقای شمالینك قیالی طاغلریله مكسیقه‌نك بعض جهتلری قورو وطاشلق اولوب، دنیانك هیچ بر طرفنده بكزمز غریب بر شكلده كورینور، وبو محللرده فرنك انجیری آغاجی قبیلندن یاپراقسز وساده كوتوك صورتنده قیصه داللری بولنان عجیب بر طاقم آغاجلر یتیشیر.

حیواناتی. — آمریقانك كندینه مخصوص حیواناتی اولوب، اقطار شمالیه‌ده بولنان بیاض آییلرله تیلكی وفوق دنیلن حیوان بحری ایله (رن) تعبیر اولنان مأنوس بر نوع كیكدن بشقه آمریقانك اسكی دنیا ایله مشترك هیچ بر حیوانی یوقدر دنیله‌بیلیر. حیوانات مخصوصه‌سنك بر طاقمی بزم بیلدیكمز حیواناتك بعض جنسلرینه بكزیورسه‌ده، نوعلری او جنسدن اولدقلرینه ایناندیره‌میه‌جق قدر مختلفدر. آمریقای شمالی صحرالرینك قسم شمالیسنده (بیزون) دنیلن بر نوع صیغرله بر نوع مسك آهوسی یبانی حالنده سوریلرله كزدكلری كبی، آمریقای شمالینك جهت جنوبیه‌سیله آمریقای وسطیده وآمریقای جنوبینك قسم شمالیسنده دخی آرسلان وقپلانه مشابه (قوغار) و(یا-

غوآر) نامیله ایکی جنس ییرتیجی حیوان بولنور. طوموزه مشابه (بقاری) و(پاتیرا) اسملریله دخی ایکی جنس حیوان واردر. آکل‌النمل حیوانات مختلفه‌سی دخی چوقدر. آمریقانك كندینه مخصوص حیوانات مأنوسه‌سی (لامه) و(ویغون) دنیلن ایکی جنس حیواندن عبارتدر، که بونلر یوك ایچون قوللانلدقلری کبی، یپاغیلری دخی آلنیر. آنجق آوروپالیلر آمریقاده یرلشدکدن صکره آوروپانك كافهٔ حیوانات مأنوسه‌سی اورایه نقل اولنه‌رق، بو كون هر طرفنده كلیتله بولنقده‌در.

تقسیمات سیاسیه‌سی. — آمریقانك كشفنده اهالیسی پك آز اولوب، اونلرك دخی اكثریسی بر حال وحشیتده یاشار واكثریسی آوجیلقله چكینیر بر حالده بولنمش؛ وچوبانلقله اوغراشانلر هیچ اولمیوب، حیوانات مأنوسه‌لری اصلا اولمدیغی کبی، زراعتله توغل ایدنلری دخی پك آز ایدی. بناءً علیه او وقت آمریقا قطعه‌سنك تقسیمات سیاسیه‌سی اولمیوب، یالکز مکسیقه ایله پروده بولنان اهالیٔ قدیمه‌نك نوعما حضریتلری وار ایدی، واورالرده بربرینی متعاقب بعض دولتلر تشکل ایتمشیدی. بو جماعتلری دخی اوروپا فاتحلری محو وپریشان ایدوب، اهالیٔ اصلیه‌نك قسم کلیسنی غدارانه قلیجدن كچیرمکله، قالانلری دخی طاغلره، واسع صحرالرك ایچ طرفلرینه وبالطه كورمه‌مش اورمانلرك ایچنه چکلمکه مجبور اولمغله، آمریقا اراضیسی کاملاً اوروپا مهاجرلرینك الینه كچمشیدی. بو وجهله آمریقانك هر طرفی اوراسنی ضبط واسکان ایدن قومه كوره، آوروپا دولتلرندن برینك مستملکاتی حکمنده، واكثریسی اسپانیا ایله پورتكیز وانكلتره‌نك، بعضیسی دخی فلنك، فرانسه ودانیمارقه‌نك الینه كچمشیدی.

آمریقانك بویله چفتلك کبی اوروپا دولتلرینك تحت تصرفنده بولندیغی بو استملاك دوری بر قاچ عصر سوردکدن صکره، نهایت مستملکاتده اوروپالیلرله اهالیٔ قدیمه‌دن وآفریقادن منقول اسرادن مركب وممزوج اولان اهالی قیام ایله، سلاحه صاریله‌رق، بربرلرینی متعاقب کسب استقلال ایتمکله، یالكز آمریقای شمالینك اقصای شمالنده‌کی (دومینیون) قطعه‌سیله، آمریقای جنوبیده‌کی (غویانه) قطعه‌سی و (آنتیل) جزایری الآن اوروپا مستملکاتی حالنده قالوب، سائر طرفلرك كافه‌سی مستقل آمریقا دولتلری صورتنه كیرمشلردر. بو دولتلرك بعضیسی طریق ترقیده قطع مراحل ایده‌رك، اوروپا دولتلرینی بیله كچمش، وبعضیسی كوندن كونه ترقی ایده‌رك، اوروپا دول متمدنه‌سنك حالنه تقرب ایتمکه باشلامش ایسه‌ده، بعضیسی دخی الآن محاربات ومناقشات داخلیه آلتنده بولنوب، لایق وجهله ترقی ایده‌مه‌مشلردر. اك متمدنلری ممالك مجتمعه اولوب، ایکنجی درجه‌ده برازیلیا ایمپراطورلغیله آرجنتین جمهوریتیدر.

آمریقانك تقسیمات سیاسیه‌سیله مساحه ونفوسلری بروجه زیر ذكر اولنور:

(آمریقای شمالی)

	ممالك	مربع کیلومتره	اهالی
۱	انكلتره‌نك النده‌کی دومینیون	۸۸۲۲۵۸۳	٤۳۲٤۸۱۰
۲	ممالك مجتمعه مع آلاسقه	۹۲۱۲۲۷۰	۵۰٤٤۵۳۳٦
۳	مکسیقه	۱۹٤٦۲۹۲	۱۰٤٤۷۹۷٤
٤ آمریقای وسطی جمعاً مربع ٤٤۵۹۰۰ اهالی ۲۷۸۸۸۷۳	۱ غوآتماله	۱۲۱۱٤۰	۱۳۵۷۹۰۰
	۲ سالوادور	۱۸۷۲۰	٦۳٤۱۲۰
	۳ نیقاراغوآ	۱۳۳۸۰۰	۲۵۹۷۹٤
	٤ هوندوراس	۱۲۰٤۸۰	۳۲۳۲۷٤
	۵ قوسته‌ریقه	۵۱۷٦۰	۲۱۳۷۸۵
۵	آنتیل جزایری	۲٤۱۰۰۰	٤۲۰۲۰۰۰
	جمعاً آمریقای شمالی	۲۰٦٦۸۰٤۵	۷۲۱۹۸۹۹۳

(آمریقای جنوبی)

	ممالك	مربع کیلومتره	اهالی
٦	قولومبیا (یکی غرناطه)	۸۲۰۷۰۰	۳۰۰۰۰۰۰
۷	ونزوئلا	۱٦۳۹۳۹۸	۲۱۹۸۳۲۰
۸	اقوآدور	٦۵۰۹۳۸	۱۰۰٤٦۵۱
۹	پرو	۱۰٤۹۲۷۰	۲۹۷۱۹۲٤
۱	بولیویا	۱۱۳۹۲۵۰	۲۳۰۳۰۰۰
۱۱	شیلی	۷۵۳۲۱٦	۲۵۲٦۹٦۹
۱۲	آرجنتین	۲۸۳۵۹۷۰	۲۹٤۲۰۰۰
۱۳	اوروغوآی	۱۸٦۹۲۰	۵۸۲۸۵۸
۱٤	پاراغوآی	۲۳۸۲۹۰	٤۳۰۰۰۰
۱۵	برازیلیا	۸۳۳۷۲۱۸	۱۲۹۳۳۳۷۵
۱٦ غویانه جمعاً مربع ٤٦۱۹۷۷ اهالی ۳۷۰٦۷٦	فرانسه‌نك النده‌کی	۱۲۱٤۱۳	۲٦۵۰۲
	فلمنك «	۱۱۹۳۲۱	۷٤۱۳۲
	انكلتره‌نك «	۲۲۱۲٤۳	۲۷۰۰٤۲
	جمعاً آمریقای جنوبی	۱۸۱۲۳۱٤۷	۳۱۲٦۳۷۷۳
	بروجه بالا آمریقای شمالی	۲۰٦٦۸۰٤۵	۷۲۱۹۸۹۹۳
	جمعاً آمریقا قطعه‌سی	۳۸۷۹۱۱۹۲	۱۰۳٤٦٦۲۷٦٦

اهالینك جنسیت وادیانی. — بو اهالینك ایچنده آنجق اوچ درت ملیون اصل یرلی واوكا قریب بر

مقدار دخی یرلی ایله آوروپالیدن مرکب اولوب، قصوری کاملاً اوروپالی ایله بونلر معرفتیله آفریقادن کتیرلمش زنجیلردن عبارتدر. برازیلیا قطعه‌سنك اهالیسی پورتکیزلی اولوب، سائر بتون آفریقای جنوبی اهالیسی عمومیت اوزره اسپانیولدر. آمریقای شمالیدن ایسه آمریقای وسطی ایله مکسیقه وآنتیل جزایرینك اکثریت اهالیسی ینه اسپانیول اولوب، ممالك مجتمعه ایله دومینیون قطعه‌سنك اهالیسی دخی انکلیز ویالکز قناده طرفلرنده کیلر فرانسزدر. آنجق اکثریت وعمومیت اوزره آمریقایی ضبط ایتمش اولان بو اوچ جنسیته یعنی اسپانیول پورتکیزلی وانکلیزلره آوروپانك هر طرفندن کل یوم هجرت ایتمکده اولان آلمان، ایتالیان، فرانسز، اسوجلی، روس وسائر اقوام مختلفه افرادی قاریشمقده‌در. معَ هذا هر مملکته هجرت ایدنلر اوراده اوچه بولشوب اکثریت قزانمش اولان جنسیتك لسانی قبول ایده‌رك، یواش یواش کندی جنسیتلرینی غائب ایدرلر.

انکلیزلر، اخلاق وعادات ملیه‌لری اقتضاسنجه نه اصل یرلیلرله ونه‌ده آفریقا زنجیلریله قاریشمیه‌رق، آیریجه یاشامقده وبلکه اهالئ قدیمه‌یی همان کاملاً امحا ایتدکاری کبی، زنجیلرك دخی وجودینی قالدیرمغه چالیشمقده اولدقلری حالده، اسپانیوللرله پورتکیزلیلر بالعکس کرك یرلیلرله وکرك زنجیلرله قاریشدقلرندن، بونلرك بولندقلری یرلرده خالص اسپانیول ویا پورتکیزلی پك آز قالوب، بو اوچ مختلف جنسدن متولد ملز بر جنس اهالی حاصل اولمشدر. علی الخصوص مکسیقه‌ده اهالئ قدیمه‌دن کلیتلی افراد بولندقلری کبی، سائر اهالینك‌ده اکثریسی بو ملز جنسیته منسوبدرلر، وبونلرك‌ده بر طاقی السنهٔ قدیمه‌لرینی محافظه ایتمشلردر.

آمریقا اهالیسنك اسپانیول، پورتکیز وفرانسز جنسیتنه منسوب اولانلری قتولیك، وانکلیز، آلمان، دانیمارقه‌لی وفلمنکلی جنسیتلرینه منسوب اولانلری دخی پروتستاندر. بناءً علیه، آمریقای شمالیده اکثریت پروتستانلرده، وآمریقای جنوبیده قتولیکلرده‌در. زنجیلر حضرتیله کیرمش اولان اصل یرلیلر دخی اوروپالیلرك دین ولساننه تابع اولمشلردر. حال وحشیتده یاشایان یرلیلر ایسه کندی لسانلریله متکلم اولدقلری کبی، ادیان غریبهٔ قدیمه‌لرنده دخی ثابت قدمدرلر.

آمریقا قطعه‌سی پك بیوك واقالیم مختلفه‌یی حاوی اولدیغندن، اوزرنده ساکن بولنان اهالئ اصلیهٔ قدیمه‌سنك شکل وسیما ورنکجه متحد اولملری ممکن اولمیوب، لسانلری بسبتون مختلف ومتعدد اولدیغی کبی، شکل وسیمالری دخی اقلیمه کوره مختلف ومتنوع ایسه‌ده، اقطار شمالیه‌ده بوزلرده ساکن بولنان ومغول جنسنه قریبتلری اولان اسکیمولردن ماعدا بتون آمریقا اهالئ اصلیه‌سی آره‌سنده مشترك بعض علامتلر وباخصوص باقیر ویا دارچین رنکنه مشابه بر رنك بولنیور. آمریقا اهالئ اصلیه‌سنی اسکی دنیاده‌کی اجناس بشرك هیچ برینه بکزمیوب، کندیلرینه مخصوص بر جنس تشکیل ایدیورلر، که رنکی حسبیله «قرمزی آدملر» تعبیریله تفریق اولنمشدر. بو جنسی ترکیب ایدن اقوامك افرادی کیتدکجه آزالمقده ولسانلری یواش یواش محو اولمقده اولوب، الیوم موجود اولانلرینك باشلیجه‌لری بروجه زیر تعداد اولنور:

آمریقای شمالیده

١ کنای اقوامی	سنقه
کنیا	اونیدا
قوتا	قایوغه
قولوش وسائره	توسقاووره
٢ آتاپاسقه اقوامی	٥ داقوته اقوامی
٣ آلغونکین اقوامی	٦ آپالاش اقوامی
قری	ناچز
اوتاوه	موسقوکی
اوییبوای	شوقتاو
میکماق وسائره	شرمه‌کی
٤ ایروقوآ اقوامی	٧ آراپاهو اقوامی
اونوداغه	

آمریقای وسطیده

٨ آزتك اقوامی	١٢ تاراسق قومی
٩ تولتك »	١٣ اوتومی »
١٠ میکستك »	١٤ مایه »
١١ زاپوتك »	١٥ کیشه »

آمریقای جنوبیده

١٦ غوآرانی اقوامی	٢٠ غوآیقورو اقوامی
قرائب وسائره	٢١ اوراثوقان »
١٧ توپی اقوامی	٢٢ پوئلشه »
١٨ کیبریری »	٢٣ تهوئل »
١٩ کیشوآ آیماره اقوامی	

احوال تاریخیه‌سی. — درتیوز سنه اول بو

قطعهٔ جسیمه‌نك وجودندن اسكی دنیاده‌كی آدملرك اصلا خبر ومعلوماتی اولمیوب، اسپانیا وپورتكیزك عرب اهل اسلامی الندہ بولندقلری زمانلرده بحر محیط آطلاسی سواحلنه قدر توسیع ملك ایتمش اولان مجاهدین اسلام بو بحر مظلك ایچنده واوته‌سنده نه وار مراقیله، وتعبیر آخرله آمریقانك كشفی مقصدیله (اشبونه) یعنی لیسبونه اسكله‌سندن كیلرله تحریاته كیریشمشلر دیسه‌ده، سیاحت بحریه‌لرنده دوامه موفق اوله‌مامشلردی. آز مدت صكره ینه اهل اسلامك اسپانیاده براقدیغی معارف تخملرینك ثمره‌سی اولمق اوزره، میلادك ١٤٩٢ تاریخنده (قریستوف قو-لومب) اسمنده بر جنوه‌لی، ارضك كرویتنه استناداً، غرب طریقیله هنده كیتمك مقصدیله، اوچ كمی ایله اسپانیادن حركتله، ابتدا (لوقای) جزایرینك برینی، بعده (قوبه) ایله (اسپانیوله) یعنی (سنت دومینغ) آطه‌لرینی، وبر سنه صكره اجرا ایتدیكی بر ایكنجی سیاحتده آنتیل آطه‌لرینك دیكر بر قاچنی كشف ایتمش ایدی. ١٤٩٨ ده قریستوف قولومب آمریقای جنوبینك (اورنوق) منصبی جوارلرنده‌كی سواحلنی كشف ایتدیكی كبی، بر سنه اول انكلتره‌دن تحریه كوندرلمش اولان قپودان (قابوت) دخی (ترنو) جزیره‌سیله آمریقای شمالینك بعض سواحلنی كشف ایتمشیدی.

بو كشفیاتك اوزرینه بونك جسیم بر قطعه او-له‌جغی آكلاشیله‌رق، ذاتاً پورتكیز قپودانلرندن (پدرو آلوارز قابرال) دخی غرب طریقیله هنده كیتمك نیتیله سیاحت ایدركن، تصادفاً برازیلیا ساحلنه اوغرامش اولدیغندن، بر طرفدن اسپانیا وپورتكیز طرفندن آمریقای جنوبی ووسطی ایله مكسیقه وقالیفو-رنیا طرفلرینه، وبر طرفدن دخی انكلتره دولتی طرفندن آسیانك شمالندن هند وچین دكیزلرینه بحری بر طریق آچمق فكریله آمریقای شمالیه كوندریلن فیلولر وعسكرلر تدریجی تدریجی آمریقا اقطارینی كشف وضبط ایتمشلردر. آلتون وكموش ایله ذی قیمت طاشلرك كثرتی حقنده شیوع بولان مبالغه‌لی روایتلر اوروپاده وعلی الخصوص اسپانیا وپورتكیزده عوام ناسك اعصاب طمعنی تحریك ایده‌رك، فوج فوج سرسریلر او طرفه شتاب ایتمكله، بیچاره اهالیٔ اصلیه حقنده انواع مظالمی ارتكاب ایده‌رك، بر قاچ بیك كشی او قوجه قطعه‌نك صاحب مستقلری حكمنه كچمشلردی. بو وجهله تدریجی تدریجی بتون آمریقا آوروپا دولتلرینك وعلی الخصوص اسپانیا، پورتكیز وانكلتره‌نك مستملكاتی حالنه كیروب، بونلر اللرینه كچن اراضیٔ واسعه‌یی ایشلتمك ایچون، آفریقادن كیلر طولوسیله زنجی اسراسی كتیره‌رك، بیچاره‌لری آیاقلرنده زنجیر اولدیغی حالده، وباشلری اوزرندن قیرباج اكسیك اولمقسزین، یوركلر طیانمیه-جق صورتده بر عذارلقله چالیشدیرمغه باشلامشلردی.

نهایت بو مستملكاتده ساكن اولان اوروپالیلر كندی وطن اصلیلرینی طانمیوب، استقلال هوسنه دوشمكله، بر طاقم اختلالات ومحاربات خونریزانه‌دن صكره، بربرلرینی متعاقب كسب استقلال ایده‌رك، مستقل جمهوریتلر وهیئات متفقه تشكیل ایتمشلردر. زنجیلرك اسارتده طوتیلوب طوتلماسی دخی آمریقا دولتلرنجه بر بیوك مسئله اولوب، ممالك مجتمعه‌ده بونك ایچون بیوك بر محاربهٔ داخلیه وقوعندن صكره، اسارت لغو ایدلمش اولدیغی كبی، آمریقای جنوبینك اكثر طرفلرنده دخی اسارت ملغا اولوب، بو دفعه برازیلیاده دخی لغو اولنمشدر. مع هذا بیچاره زنجیلر هر طرفده وهر طرفدن زیاده حریتده بتون عالمه سبقت ایدن ممالك مجتمعه‌ده اسارتك بر بشقه درلوسی اولان بر نوع ذلت وحقارتده یاشامغله محكومدرلر. حتی بونلرك برطاقمی بو حالی تحمل ایده-میه‌رك، وطن اصلیلرینه عودتله، آفریقانك ساحل غربیسنده (لیبریا) اسمیله معروف بر جمهوریت تشكیل ایتمشلردر.

آمریقان ریور (American River) یعنی «آمریقا نهری»

ممالك مجتمعه‌نك جاهیر غربیه‌سندن (قالیفورنیا) جمهو-ریتنده بر نهردر، كه (نورت فورق) ایله (سوت فورق) اسمنده ایكی نهرك اجتماعندن حاصل اولوب، جنوب غربی‌یه طوغری جریانله، (ساقرامنتو) شهری قربنده (ساقرامنتو) ایرماغنه دوكیلور. ایكی تابعلرندن (نورت فورق) (سیرانواده) طاغندن نبعانله، غرب جنوبی‌یه طوغری آقه‌رق، ١٦٠ كیلومترہ‌لك مجراسی واردر. دیكری اولان (سوت فورق) ایسه (الدورادو) قونتلغنده‌كی (بونپلاند) كولندن چیقه‌رق، معادنی چوق اولان او حوالینك اراضیٔ منبته‌سنی سقی ایدر.

آمریقای جنوبی { آمریقای شمالی وآمریقای وسطی [« آمریقا » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آمریقوس { (Americus) ممالك مجتمعه‌نك شرق جنوبی جهتنده‌کی جماهیرندن « کورجستان » جمهوریتنده بر قصبه‌در، که (سومتر) قضاسنك مرکز اداره‌سی اولوب، (موقالی) نهرینك ساحل یسارنده و (ماقون) شهرینك ۱۱۲ کیلومتره جنوب غربیسنده، پاموق محصولاتی چوق اولان بر محلده واقع، و ۳۲۶۰ اهالیبی جامعدر.

آمریقه قویی { (Baie América) روسیه‌نك النده بولنان (مانچوریا) نك جنوب جهتنده وجاپونیا دکیزنده بر قوی اولوب، ۴۵َ ۴۲ْ عرض شمالی ایله ۳۵َ ۱۳۰ْ طول شرقیده واقعدر.

آمریلی { (Amrîli) هندستانك غرب جهتنده‌کی (کتیوار) شبه‌جزیره‌سنك وسطلرنده کائن (کیکوار) امارتنده واحدآبادك ۲۱۰ کیلومتره جنوب غربیسنده بر شهر اولوب، ملحقاتیله برابر ۳۲۰۰۰ اهالیسی واردر.

آمسبوری { (Amesbury) ممالك مجتمعه‌نك شرق شمالی جهتنده‌کی جماهیرندن (ماساچوست) جمهوریتنك (اسکس) قضاسنده، (مریماق) نهرینك ساحل یسارنده وبوستون شهرینك ۶۴ کیلومتره شمالنده واقع برقصبه اولوب، ۵۵۸۰ اهالیسی وفانله ومنسوجات سائره فابریقه‌لری واردر. — بو اسمله انکلتره‌نك (ویلت) قضاسنده دخی بر قریه واردر.

آمستردام { (Amsterdam) فلنك دولتنك پایتختی و(نورد هولانده) یعنی « شمالی فلنك » ایالتنك مرکزی اولان بیوك برشهردر، که دنیانك اك بیوك تجارتکاهلرندن اولوب، (زویدرزه) کورفزینك جنوب غربیسنده بولنان (ای) خلیجنك جنوبی ساحلنده، ۳۰ً ۲۲َ ۵۲ْ عرض شمالی ایله ۵۴ً ۳۴َ ۲ْ طول شرقیده واقعدر. ۳۷۸۶۸۶ اهالیسی اولوب، بونلرك ایچنده ۳۰۰۰۰ دن زیاده‌سی یهودیدر. شهر ساحل بحرده بر نصف دائره صورتنده اولوب، (آمستل) نهری جنوب جهتندن دخول ایله، شهرك ایچندن کچدرك، مذکور خلیجه دوکیلور. بونهر ایله دکیز آره‌سنده برچوق جدوللر آچلمش اولدیغندن، شهر بینلرنده ۳۰۰ کوپری ایله اختلاط ایدر ۹۰ دن زیاده آطه‌یه منقسمدر. سوقاقلرك اکثریسی بوجدوللرك کنارلرنده اولوب، غایت کوزل دوشنمش وپك منتظم وکنیشدر. اولری قازیقلر اوزرینه مبنی اولوب، طوغله‌دن واقطار شمالیه‌یه مخصوص بر طرزده اولمغله، چاتیلری دیك ویوکسکدر، واکثریسنك اوکنده مرمردن آچیق مردیونلری واردر. قره جهتنده شهرك اطرافنده بر سور وبرخندق وار ایسه‌ده، سورك اوستی آغاجلرله تزیین اولنه‌رق، مسیره اتخاذ اولنمش، وبرجلری اوزرنده یل دکرمنلری یاپلشدر. آمستردامك پك مشهور ابنیه‌سی اولمیوب، اك کوزللری قرالك سراییله، بلدیه دائره‌سی، عدلیه دائره‌سی، بورسه دائره‌سی وایکی کلیساسیدر. (ای)خلیجنده ریحتملرك قارشیسنده یاپلش اولان ایکی سد، ترسانه فابریقه‌لری، نباتات وحیوانات باغچه‌لرینی دخی حاوی اولان بیوك بر دوحه‌سی (Parc)، موزه‌خانه ایله اونك یانده‌کی رسام مکتبی، دیکر بر قاچ نمونه‌خانه‌سی، اوچ تیاتروسی وسائر مؤسسات عمومیه‌سی شایان تماشا آثار صنعیه‌دندر. علوم، فنون، صنایع واعانه وخیرات جمعیتلری پك چوقدر. انجمن معارفی میلادك ۱۸۰۸ وصنایع نفیسه انجمنی دخی ۱۸۱۷ ده تأسیس اولنمشدر. تربیهٔ عمومیه‌نك ترقیسیله احوال فقرانك اصلاحی وظیفه‌سیله موظف اولان بر جمعیت دخی ۱۷۸۴ تاریخندن بری موجوددر. شهر ۳۶ اعضادن مرکب برمجلس بلدی ایله ۱۲ بلدیه مدیری طرفندن اداره وعساکر ملیه طرفندن محافظه اولنور. بلدیه قومیسرلریله پولیسلری دخی پك منتظمدر.

هر نه قدرکه شهرك اصل مشغولیتی تجارت اولوب، صنایعی اودرجه‌ده چوق دکل ایسه‌ده، کتن وایپك منسوجات متنوعه‌سیله قطیفه، باصمه، پورسلین، شکر، توتون ومواد کیمیویه ایله انواع ماکینه‌لر فابریقه‌لری ودمیرخانه‌لری دخی چوقدر. الماس وسائر ذی قیمت طاشلرك یونتلمسی صنعتی ایسه بوشهره مخصوص دینیله‌جك درجه‌ده ترقی وتوسع ایتمشدر. آمستردام بتون آوروپانك بریوك مخزنی حکمنده اولوب، پك بیوك بر تجارتی واردر. متعدد دمیریوللرله وقناللرله فلنكك هر طرفیله مربوط اولوب، (زویدرزه) کور-

فرندن بشقه، بری شماله طوغری (هلدر) برونه ودیکری غربه طوغری بحر شمالی‌یه منتهی اولان ایکی قنالی واردر، که تجارت بحریه‌سنی فوق العاده تسهیل ایدرلر. لیمانه سنوی ۲۵۰۰ دن زیاده سفائن کیرر. بهر سنه ایلول آینده کشاد اولنوب اوچ هفته دوام ایدن بازارنده کلیتلی تجارت اجرا اولنور.

آمستردام یکی برشهر اولوب، اون ایکنجی عصر میلادیده بر دره‌بکی قلعه‌سندن عبارت ایدی. اون بشنجی عصرده شهر حالنه کیروب، سورله احاطه اولنمش، واو وقتدن بری بیومکده دوام ایدوب، عصر حاضرك ابتداسنده پایتخت اتخاذ اولنمشدر. آنجق پایتختلغی دخی فخری بر عنواندن عبارت اولوب، اصل قرالك اقامتکاهی وحکومت مرکزیه‌نك مقریله مجلس مبعوثانك محل اجتماعی (های) شهریدر.

آمستردام (Amsterdam) ممالك مجتمعه‌نك نویورق جمهوریتنده، (مونتغومری) قضاسنده بر قصبه‌در، که (آلبانی) شهرینك ۵۵ کیلومتره شمال غربیسنده و(موهاوق) نهرینك ساحل یسارنده واقع اولوب، ۵۴۳۰ اهالیسی، خیلی فابریقه‌لری و(موهاوق) نهری اوزرنده بر کوزل کوپریسی واردر.

آمستردام (Amsterdam) فلنکك جزایر بحر محیطده وغویانه‌ده‌کی مستملکاتنده برچوق کوچك قصبه‌لرله قریه‌لرك اسمیدر.

آمستردام (Amsterdam) ونام دیکرله قارتیوو (Karetivô) سرندیب جزیره‌سنك شمال غربی کوشه‌سی قارشیسنده، ۹° ۴۵′ عرض شمالیده واقع بر کوچك آطه‌در، که سرندیبدن طار بر بوغازله آیرلمشدر.

آمستردام (Amsterdam) بحر محیط شمالیده (اسپیچبرغ) جزیره‌سنك ساحل غربیسی قارشیسنده و ۳۰′ ۷۹° عرض شمالیده واقع بر کوچك آطه‌در.

آمستردام یکی — [« یکی آمستردام » و « نو آمستردام » ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

آمستل (Amstel) فلنکك « جنوبی فلنك » ایالتنده بر کوچك نهردر، که (آلفن) شهرینك قارشیسنده (رین) ایرماغنك « اسکی رین » دینلن شعبه‌سندن آیریلوب، شمال وشمال شرقی‌یه طوغری جریانله، آمستردام شهرینك ایچندن کچه‌رك، (زویدرزه) کورفزیله (ای) خلیجی آره‌سنده‌کی بوغازه دوکیلور. بو نهرك مجراسی آچیلوب، سیر سفائنه صالح برقنال حالنه قونمشدر. منبعنه قریب اسمی (آر) اولوب، دها آشاغیده (درخت) وصکره (آمستل) اسمنی آلیور. آمستردام شهرینك اسمی بو نهرك اوچنجی اسمندن مشتقدر.

آمغا (Amgâ) سیبریانك شرق طرفنده بر نهردر، که (یابلونوی کربت) طاغلرندن نبعانله، شمال شرقی‌یه طوغری آقه‌رق، ۷۵۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره صولدن (لنا) ایرماغی تابعلرندن (آلدان) نهرینه دوکیلور.

آمغان (Amgan یاخود Amegan) روسیه‌نك النده بولنان (مانچوریا) ده بر نهردر، که (آمور) ایرماغی تابعلرندن اولوب، بو ایرماغك منصبنه قریب بر محلده دوکیلور. (کینغان) و(اومغون) اسملریله دخی یاد اولنور. حوضه‌سنده (تونغوز) قبائلی ساکن بولنور.

آمفیارائوس (Amphiaraüs) یونانك اساطیر وخرافاتله ممزوج اولان تاریخ قدیمنه کوره، آلهه ایله مناسبتی اولان کاهنلردن اولوب، (آرغوس) حکمدارلغی ادعاسنه قالقیشدیغنده، شهر مذکورك حکمداری بولنان (آدراست) ایله مشترکاً حکم سورمك اوزره، مرقومك همشیره‌سی (اریفیله) یی تزوج ایتمش؛ ومؤخراً آدراست (تیبه) لیلره اعلان حرب ایتدیکی وقت، آمفیارائوس، بو محاربه‌یه کیتدیکی حالده، اوریله‌جغنی آلهه‌دن خبر آلمغله، اختفا ایتمش ایسه‌ده، زوجه‌سی آدراستك دامادی (پولینیکی) نك ویردیکی بر کردانلغه طمعاً محل اختفاسنی کوسترمش. آمفیارائوس حربه کیتمکه مجبور اولمغله، اوغلی (آلقمئون) ه والده‌سنی اولدیره‌رك انتقامنی آلمسنی وصیت ایتمش. وموقع حربدن قاچه‌جغه تشبث ایتدیکنده، یرك ایچنه باتوب ناپدید اولمش. بعده یونانیلر او محلده بر معبد بنا ایده‌رك، کندیسنی تقدیس ایتمشلر.

آمفیپولیس (Amphipolis) ماکدونیانك اسکی برشهریدر، که استرومجه نهرینك منصبنه قریب اوله‌رق صول طرفنده واقع ایدی. خرابه‌لری الیوم مشهوردر. (کیمون) زماننده آتنه‌لیلرك الینه کچمشیدیسه‌ده، اسکندرك پدری فلیپ

میلاددن ٣٥٨ سنه اول استرداد ایدوب، ماکدونیا-
نك اك مستحکم مواقعی حالنه قومشیدی.

آمفیتریته { (Amphitrite) یونان قدیم اسا-
طیرنده دکیز الٰهه‌لرندن اولوب،
(نریا) یاخود (اوقیانوس) ایله (دوریس) ك قیزی
ودکیز الٰهی (نپتون) ك زوجه‌سی ایدی. استریدیه
قبوغی شکلنده بر آرابه‌ده اوتورمش وآرابه‌سنه یو-
نس بالیقلری قوشمش اولدیغی، و(تریتون) ایله (نئریده)
دنیلن پریلر دخی یاننده بولندیغی حالده، دکیز اوز-
رنده کزر صورتنده تصویر ایدرلردی.

آمفیتریته { آطه‌لری. (Iles Amphitrite)
چین دکیزینك شمال طرفنده واقع
(پاراسلسه) آطه‌لرینه منسوب بر طاقم کوچك آطه‌لر
در، که (هایان) جزیره‌سنك جنوب شرقیسنده و
١٦° ٥٠′ عرض شمالی ایله ١١٠° طول شرقیده
واقعدرلر.

آمفیتریون { (Amphitryon) یونان قدیمك
(آرغولیده) قطعه‌سنده واقع
(تیرینته) شهرینك حکمداری اولوب، آلکیوسك
اوغلی وپرسئوسك تورونی ایدی. مسینه حکمداری
(الکتریون) ك اوغللرینی قتل ایدن (تلبوئن) آطه‌لری
قورصانلرینی تنکیل ایتمکله، مکافاةً حکمدار مذکورك
قیزی (آلقمینه)یی تزوج ایتمش؛ وبرمنازعه‌ده خطاءً
قائن پدرینی اولدیرمکله، (تیبه) یه چکلمش ایدی.
برچوق محاربه‌لرده تیبه‌لیلره قوماندانلق ایتمش؛ وبو
سفرلرك بری اثناسنده کویا ابو الآلهه مشتری کندیسنك
قیافتنه کیره‌رك، زوجه‌سیله یاتمقله، زوجه‌سی ایکی
ایکیز چوجق طوغورمش. که بونلردن مشهور (هر-
کل) یاخود (ایراقلیس) مشترینك و(ایفکلیس) آمفیتریو-
نك اوغلی ایدی.

آمفیسا { (Amphissa) یونان قدیمك
(لوقریده) خطه‌سنده برشهرایدی،
که (دلفی) معبدینك غرب شمالیسنده واقع اولوب،
اهالیسی معبد مذکوری یغما ایتمش اولدقلرندن،
(آمفیکتیونیا) جمعیتی کندیلرینه اعلان حرب ایتمشدی.
ماکدونیالی فلیپ بو شهری ضبط وتخریب، ومؤخراً
آوغستوس یکیدن تأسیس ایتمشدر. الیوم (سالونه)
دنیلن قصبه‌در. [« سالونه » ماده‌سنه مراجعت.]

آمفیکتیون { (Amphictyon) یونان قدیم
تاریخنده حضرت نوح کبی
طوفان صاحبی زعم اولنان (دوقالیون) ایله زوجه‌سی
(پیرا)نك ایکی اوغلندن بری اولوب، برادری (هلن)
ایله پدرینك ملکنی بالتقسیم، شرق طرفی کندیسنك
حصه‌سنه دوشمکله، میلاددن اون آلتی عصر اول (تر-
موپیل)ده حکم سورمش، وترموپیله‌ده‌کی (آمفیکتیو-
نیا) یی تأسیس ایتمشیدی. (قرانائوس) ك دامادی او-
لوب مرقومدن صکره (آتیقه) حکمداری اولمش او-
لان (آمفیکتیون)ك بعینه اولدیغی مرویدر.

آمفیکتیونیا { (Amphictyonie) بو اسمله
یونان قدیمده بر طاقم جمعیتلر
وار ایدی، که بلاد مختلفه‌دن انتخاب اولنمش وکیللر-
دن مرکب اولوب، بعض مشهور معبدلرده انعقاد،
ومعبده هر طرفدن کلن زوار بیننده برکونه اختلاف
وقوعنده دعوالرینی فصل ایله، آسایشی محافظه ایدر-
لردی. (دلفی) و(ترموپیله) معبدلرینك آمفیکتیونیالری
مؤخراً برلشه‌رك، ووظیفه‌لرینی توسیع ایده‌رك،
سنه‌ده ایکی دفعه، یعنی ایلك بهارده دلفیده، وصوك
بهارده (ترموپیله) ده بالاجتماع، یونان جمهوریتلری
آره‌سنده معلق بولنان مسائل واختلافاتی حل وفصل
ایله محاربه‌نك اوکنی آلیردی؛ وحکمنه رضا ویرمین
طرفك علیهنه بتون یونان جمهوریتلرینك عسکرینی
سوق ایدردی. بو قبیلدن اوله‌رق، آمفیکتیونیا بر
چوق محاربه‌لر ایتدیرمشیدی، که بونلرك برنده ما-
کدونیالی فلیپ دخی قاریشمغه فرصت بوله‌رق، یونا-
نیلره مخصوص اولان بو جمعیته داخل اولمشیدی.

آمفیلوخوس { (Amphiloque) یونان
قدیمك (آرغوس) شهرنده
پدری (آمفیارائوس) کبی کاهن اولوب، مشهور
تروا محاربه‌سنده دخی کیتمشدی.

آمفیون { (Amphion) یونان قدیمك (تیبه)
شهری حکمداری (لیقوس) ك زو-
جه‌سی (آنتیوپه) نك مشتری ایله ویاخود (سیکیون)
حکمداری (اپوپئوس) ایله واقع زناسندن متولد
اوغلی اولوب، برادری (زتوس) ایله برابر (کیترون)
طاغنده آتلغله، چوبانلر طرفندن بیودلمش؛ وبیوینجه
ایکیسی برابر، والده‌لرینك چکمش اولدیغی ازا وجفانك
انتقامنی آلمق اوزره، لیقوسی قتل ایله، مشترکاً
حکم سورمشلر؛ وزمانلرنده تیبه شهری صنایع ومعمو-
ریتده چوق ترقی ایتمشیدی. اساطیر یونانیه‌یه کوره
کویا آمفیون پك ماهر موسیقی شناس اولوب، صنایع

نفیسه وادیات الهی آپولون کندیسنه بر آلتون عود ویرمش اولمغله، بو عودی چالدیغی وقت، طاشلر کندیلکلرندن کلوب بربری اوزرینه چیقدقلرندن، تپه شهرینی بو صورتله بنا ایتمش. (نیوبیا) ایله عقد ازدواج ایدرك، ١٤ اوغلی اولمش ایسه‌ده، والده‌لرینك غرورینه بر مجازات اولمق اوزره، جمله‌سی (آپولون) ایله (دیانه) طرفندن اتلاف اولندیغندن، آمفیون دخی مأیوسیتندن اتلاف نفس ایتمش.

آمکینسك (Amginsk) سیبریانك شرق طرفنده (یاقوتسق) ایالتنده و (آمغا) نهرینك ساحل یسارنده روسلر طرفندن بنا واسکان اولنمش بر یر اولوب، ٦١° عرض شمالی ایله ١٣٠° طول شرقیده واقعدر. آمغا نهرینك بر کیلومتره کنیشلکی واردر.

آمل ایرانك شمال طرفنده مازندران خطه‌سنده برشهردر، که پك اسکی اولوب، وقتیله طبرستانك مرکزی ایدی. بلفروخ شهرینك ٧ ویا ٨ ساعت غربنده، بحر خزرك ساحل جنوبیسندن ٦ مسافه‌ده وطهرانك تقریباً ١٢٥ کیلومتره شمال شرقیسنده (هراز) ویا (هروز) نهری اوزرنده واقعدر. شمدیکی حالده شهرك یالکز ١١٠٠ خانه‌سی و ١٠٠٠٠ قدر اهالیسی اولوب، اولری اسکی شهرك خرابه‌لرندن آلنمش طوغله‌لردن معمول اوله‌رق، پك سیرك وواسع باغچه‌لر ایچنده‌در. بونکله برابر شهرك اطرافنده خیلی مسافه‌ده خرابه‌لر بولندیغندن، وقتیله پك بیوك بولنمش اولدیغی آکلاشیلیور. نهر مذکور اوزرنده ١١ کزلی برکوپریسی، شاه عباس طرفندن بنا اولنمش بر قلعه‌سی، مجوسیلر زماننده آتشکده بولنمش اولان ٣ قلعه‌سی و ٤ کاروانسرایی واردر. نواحیسنده، پاموق وپرنج حاصل اولدیغی کبی، جوارنده‌کی طاغلرده خیلی دمیر معدنلری بولنیور. شهرده دمیر ایشلندیکی کبی، یاقوت حموی زماننده مشهور سجاده وخالیلر دخی اعمال اولنوردی. بو شهر پك چوق علمانك وطن ومنشئی اولوب، زیرده ذکر اولنه‌جق دیکر آمل علماسندن تفریق ایچون، بونلر اکثریا «طبری» نسبتیله شهرت بولمشلردر.

آمل خراساده جیحونك ساحل یسارنده، بخارانك ١١٠ کیلومتره جنوب غربیسنده مرودن بخارایه کیدن جاده اوزرنده واقع برشهردر، که طبرستانده‌کی آملدن فرق اولنمق ایچون، آمل زم، آمل جیحون، آمل شط وآمل مفازه اسملریله دخی یاد اولنور. صوك اسمنك سببی آمل ایله مرو آره‌سنده صعب المرور بر قوم صحراسی بولنمسیدر. بوکا (آمو) دخی دیرلر. وقتیله بیوك وتجارتکاه برشهر ایکن، مغوللرك استیلاسنده خراب اولمشیدی. فیروز آبادی زماننده بو شهرك بسبتون خراب اولوب، اصلا خانه واهالیسی قالمامش اولدیغنی بیان ایدیورسه‌ده، مشاهیر جغرافیوندن (مالت برون) ١٧٣٩ تاریخ میلادیسنده او طرفه سیاحت ایدن (هنوای) ك شهری معمور بولمش اولدیغنی وجوارلرنده چیقان دمیر معدننك ایشلندیکنی روایت ایدیور. بو شهرده تولد ونشأت ایدوب، «آملی» نسبتیله مشهور علمای اسلام پك چوق اولوب، اسم ذاتلری صره‌سنده ذکر اولنه‌جقدر.

آملاند (Ameland) فلنکك شمالنده، (فریسه) ایالتی ساحلنك قارشیسنده وایالت مذکوره‌یه ملحق برآطه‌در، که غربدن شرقه اولان طولی ٢٠ کیلومتره قدر اولوب، ساحلدن ١٠ کیلومتره قدر اوزاقدر. ساحل ایله بو آطه آره‌سنده اولان بوغازك صولری پك صیغ اولمغله، فلنك اصول وعادتی اوزره طولدیروب اراضی مزروعه حالنه قومغه تشبث ایتمشلر ایسه‌ده، فرطونه‌دن عملیات دفعاتله منقطع اولمشدر. آطه‌نك اراضیسی پك آلچق اولوب، چوق دفعه صو آلتنده قالیر. اوچ قریه‌یی و ٢٣٠٠ اهالیی حاوی اولوب، آت وسائر حیوانات یتیشدیریر.

آملو دلا هوسای (Amelot de la Houssaye) فرانسه علماسندن اولوب، میلادك ١٦٣٤ تاریخنده اورلیانه‌ده طوغمش، و ١٧٠٦ تاریخنده پاریسده وفات ایتمشدر. برآره‌لق وندیك سفارتی کتابتنه تعیین اولنمش؛ ولاتین وایتالیان لسانلرندن بر چوق کتابلر وازان جمله (تاسیت) ك تاریخنی وماکیاولك «پرنس» عنوانلی کتابنی فرانسزجه‌یه ترجمه ایتمش، وسائر بعض اثرلر دخی یازمشدر.

آملیا (Amelia) ممالك مجتمعه‌نك جنوب شرقیسنده‌کی (فلوریده) شبه جزیره‌سنك ساحل شرقیسی قارشیسنده و (سنته ماریا) نهری منصبنده بر آطه اولوب، ٣٠° ٤٢′ عرض شمالیده

واقعدر. (ناسو) قضاسنه ملحق اولوب، مركز قضا اولان (فرناندينه) قصبه‌سی دخی بو آطه‌نك اوزرنده‌در. شمالدن جنوبه اولان طولی ۲۳ وشرقدن غربه اولان عرضی ٦ كيلومتره اولوب، اراضیسی دوز ومنبتدر. — بو اسمله ممالك مجتمعه‌نك (ويرجنيا) جمهوريتنده دخی برقضا واردر، كه (آپوماتو) نهری مجراسنك اطرافنده اولوب، ۸٦٤ مربع كيلومتره مساحه‌سی و ۹۸۸۰ اهاليسی واردر.

آمليا (Amelia, Ameria) ياخود آمريا ايتاليانك وسطنده (اومبريا) ايالتنده (ترنی) قضاسنده وترنی شهرينك ۲۰ كيلومتره غربنده برقصبه اولوب، ۷۰۰۰ اهاليسی واردر. جوارلرينك اوزومی مشهوردر.

آمليوس (Amelius) اوچنجی عصر ميلاديدی فيلسوفلردن اولوب، ايتاليايه دنيايه كلمش، وافلاطونك مذهب فلسفيسنه تابع اولمش ايدی. آثاری بولنه‌مامشدر.

آمليه حماملری (Amélie-les-Bains) فرانسه‌نك «شرقی پيرنه» ايالتنده ناحيه مركزی بركوچك قصبه‌در، كه كوكوردلی قاپليجه‌لريله وهواسنك ملايمتيله مشهور اولوب، قاپليجه‌لرينه هر طرفدن پك چوق آدملر كيدر.

آمندوله (Amendola) ميلادك ۱٦٦٤ تاريخنده طوغوب ۱۷۲٤ تاريخنده وفات ايتمش ناپوليلی برسامدر، كه وقوعات تاريخيه‌نك تصويرنده‌كی مهارتيله مشهوردر.

آمنوفيس (Aménophis) ودها طوغريسی آمنهوتپ (Amenhotep) مصر قديمك (تيبه) شهرنده حكومت سورن اون سكزنجی سلاله‌سنه منسوب برقاچ حكمدارك اسميدر، كه بونلرك ايكيسی كشف اولنان آثار عتيقه ايله دخی تصديق اولنمشدر. بونلرك بری برنجی آمنوفيسدر، كه (هكسوس)لری مصردن اخراج ايدن (توتموسيس)ك اوغلی وسلالهٔ مذكوره‌نك مؤسسی اولوب، قبل الميلاد ۱۷۰۰ تاريخلرنده حكومت سورمش، وهكسوسلردن مصرده قالانلری افرادی طرد واخراجله اوغراشمشدر. — ديكری يونان قديم مورخلرينك (متون) ديدكاری اوچنجی آمنوفيسدر، كه قبل الميلاد ۱۵۰۰ تاريخلرنده حكم سوروب، مصر ممالكنی خيلی توسيع، وبرچوق آبده‌لر تأسيس ايتمشدر. بوآبده‌لرك بری‌ده شفقده كونشك تأثيريله برآهنك چيقاران مشهور برهيكل ايدی. — مشهور (سزوستريس)ك پدری (منفتاح)ه دخی بعض مورخلر بو اسمی ويرمشلردر.

آمنه رسول الله صلی الله عليه وسلم افندمز حضرتلرينك والدهٔ محترمه‌لری اولوب، وهب (بن عبد مناف بن زهره بن كلاب بن مره بن كعب بن لوی بن غالب)ك قيزی اولمغله، سلسلهٔ نسبی اوچ بطن يوقاريده سلسلهٔ مباركهٔ پيغمبری ايله برلشير. والده‌لری (بره) دخی عبدالعزی (بن عثمان بن عبدالدار بن قصی بن كلاب)ك قيزی اولمغله، بوجهتدن دخی سلسلهٔ نسبی درت بطنده نسب پيغمبری ايله برلشير. حسن واديله بين القريش امثالسز اولمغله، حضرت عبدالمطلب كنديسنی اوغلی حضرت عبدالله‌ه تزويج ايتمكله، حضرت آمنه اون درت ياشنده اولديغی حالده، حامله قالوب، برروايته كوره ايكی، ديكر برروايته كوره سكز آيلق حامله ايكن، زوج محترملری حضرت عبدالله ارتحال ايتمشدر. حضرت آمنه فخر كائنات افندمزك آلتی ياشنه وصوللرينه قدر برحيات اولوب. عبدالمطلبك مدينهٔ منوره‌ده بولنان دايیلری بنی عدی بن النجارك زيارتنه كيده‌رك، حضرت محمد عليه الصلاة والسلام افندمز دخی برابرلرنده اولدقلری حالده، عودتنده مكه ايله مدينه آره‌سنده (ابواء) نام موقعده ارتحال ايتمكله، اوراده دفن اولنمشدر؛ وديكر برروايته كوره مكهٔ مكرمه‌ده ارتحال ايدوب اوراده مدفوندر. حضرت عبداللهك محل ارتحال ودفنی دخی مختلف فيه اولوب، برروايته كوره پدرلرينك دايیلرينی زيارت ايچون مكه‌يه كيتمش، وياخود لاجل التجاره شامه كيدوب، عودتنده مكه‌يه اوغرامش اولديغی حالده، اوراده دايیلرينك خانه‌سنده ارتحال ايدوب، (دارنابغه)ده، وديكر برروايته كوره دخی مكه‌دن مدينه‌يه كليركن مذكور (ابواء)ده ارتحال ايتمكله، اوراده دفن اولنمشدر. هر حالده ابوين رسول الله (صلی الله عليه وسلم)دن برينك مدفنی ابواءده اولديغی مرويدر. حضرت آمنه ايله حضرت عبداللهك ايمانلری حقنده بين الفقها پك چوق اختلافات وقوع بولمش ايسه‌ده، هر حالده حضرت رسول الله افندمزه حرمةً ابوينی حقنده حسن ظنده بولنمق واسملرينی حرمت مخصوصه

ايله ياد ايتمك هر مؤمن ايچون فرضدر. حضرت عبدالله حضرت آمنه‌دن بشقه هيچ بر قادينله تزوج ومقارنت ايتمه‌مش اولديغى كبى، حضرت آمنه دخى مشاراليهدن بشقه كيمسه‌يه وارمامش، وحضرت نبى ذيشاندن بشقه اولادلرى دخى اولمامشيدى. حضرت پيغمبرك نور نبوتى حضرت عبداللهك ناصيه‌سنده لمعه پاش اولوب، كنديسى فوق‌العاده حسن وجماله دخى مالك اولديغندن، بتون قريش قيزلرى كنديسنه وارمغه خواهشكر اولوب، بعضلرى دخى وصاللرينى تكليف ايتمش اولدقلرى حالده، كمال عفتندن هيچ برينه التفات ايتميوب، قدرت ازليه اوشرفى حضرت آمنه‌يه ميسر ايتمشدر. حتى زفاف كيجه‌سى حضرت عبداللهك ناصيه‌لرنده‌كى نورك حضرت آمنه‌نك ناصيه‌لرينه انتقال ايتديكى، وبوحالك بتون نساء قريشى غبطه وحسده دوشورديكى مرويدر.

آمنه { ياخود اميمه. قدماى شعراى عربدن ابن الدمينه‌نك زوجه‌سى اولوب، شعر وفصاحتده مشهوره بر قادينيدر. ابتدا بينلرنده معاشقه وقوع بولوب، ابن دمينه دخى زوجه‌سى (حماء) يى دوستيله برابر قتل ايتمش اولديغندن، صاحبة الترجمه ايله عقد ازدواج ايتمش ايسه‌ده، آز مدت برابر ياشايوب، ابن دمينه قتل ايتديكى آدمك اقرباسى طرفندن قتل اولنمشدر. آمنه‌نك جملهٔ اشعارندن اولەرق، ابن الدمينه‌يه عرض محبت واشتكا مقامنده سويلمش اولديغى شو بر قاچ بيت اثبات اولنور:

وانت الذى اخلفتنى ما وعدتنى
واشمت بى من كان فيك يلوم
وابرزتنى للناس ثم تركتنى
لهم غرضاً ارمى وانت سليم
فلوان قولاً يكلم الجسم قديداً
بجسمى من قول الوشاة كلوم

ابن‌الدمينه دخى شو بيتلرله جواب ويرمشدر:

وانت التى قطعت قلبى حرارةً
ومزقت قرح القلب فهو كليم
وانت التى كلفتنى دلج السرى
وجون القطا بالجلهتين جثوم
وانت التى احفظت قومى فكلهم
بعيد الرضى دانى الصدود كظيم

آمنه { بو اسمله مشاهير نساء اسلامدن بر قاچ خاتون بولنوب، آمنه بنت الارقم، آمنه بنت خلف‌الاسلميه، آمنه بنت رقيش، آمنه بنت سعد، آمنه بنت ابى الصلت، آمنه بنت عفان وآمنه بنت قيس صحابيه‌لرندندر. ائمهٔ اثنا عشردن محمد باقر حضرتلريله موسى كاظم حضرتلرينك كريمه‌لرى دخى بو اسمله مسمى اولوب، مدفنلرى مصرده‌در.

آمنة الرمليه { قدس نواحيسنده‌كى رمله شهرنده نشأت ايتمش اوليا اللهدن مستجابة‌الدعوه بر خاتون اولوب، ايكنجى عصر هجرى اواخرنده برحيات ايدى. علمله وزهد وعبادتيله كسب شهرت ايدوب، بشر بن حارث حضرتلرى دائما زيارتنه كيدردى. حتى مشهوردر، كه بر كون بشر بن حارث خسته اولمغله، صاحبة الترجمه رمله‌دن زيارتنه كيتمش اولديغى حالده، امام احمد بن حنبل حضرتلرى دخى بشر بن حارثك زيارتنه كيدوب، مشاراليهانك كيم اولديغنى صورمش، وآمنة الرمليه اولديغنى آكلاينجه، دعاسنه اظهار احتياج ايتمش ايدى.

آمنى { (Ameni) بحر هندده ملبار ساحلى قارشيسنده كائن (لاكديو) آطه‌لرينك برى اولوب جزاير مذكوره‌نك وسطنده واقعدر. دائروى‌الشكل اولوب، قطرى ٢ كيلومتره‌در.

آمو { مرو ايله بخارا آره‌سنده واقع واسع بر قوم صحراسنك اسميدر، كه صعب‌المرور بر چول اولمغله مشهوردر. شاعر مشهور رودكينك ملوكدن نصر بن احمدى اقامتكاهنى مرودن بخارايه نقل ايتمكه تشويق بولنده سويلمش اولديغى قصيده‌نك شو بيتى دخى بوكا شاهددر:

ريك آمو ودرشتيهاى او
زير پا چون پرنيان آيد همى

او جوارده‌كى آمل شهرينه دخى بعضاً آمو دينلديكندن، صحرانك اسمى اوندن مأخوذ اولسه كركدر. [«آمل» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

آموتاپه { (Amotapa) آمريقاى جنوبيده پرونك (پائيته) ايالتنده قضا مركزى بر قصبه‌در، كه همنامى اولان بر طاغك اتكنده واقع اولوب، جوارنده‌كى (بيتوم) معدنيله مشهوردر.

آموخته { (Amouchta) آسيا ايله آمريقا (يعنى سيبريا ايله آلاسقه) آره‌سنده واقع آلئوتى آطه‌لرندن «تيلكى آطه‌لرى» طاقمنه منسوب بر آطه‌در، كه سونمش بر بركانى حاوى اولوب، مركزى ′٣٣ °٥٥ عرض شمالى ايله تقريباً °١٧٥ طول شرقيده واقعدر.

آمو دریا { (Amou-Daria) ماوراءالنهر ایله خراسان آره‌سنده آقان مشهور جیحون نهرینه شمدیکی اهالی طرفندن ویریلان اسم اولوب، آوروپاجه دخی تعمیم ایتمشدر. کتب قدیمهٔ یونانیه‌ده (اوقسوس) وکتب اسلامیه‌ده جیحون نامیله معروفدر. بونکله متوازیاً ماوراءالنهرک شمالنده آقان سیحون نهرینک دخی اسم قدیم یونانیسی (یاقسارتیس) وشمدی بین‌الاهالی مستعمل اسمی (سیردریا) در. بزم اوراق حوادث محرر ومترجملری (آمودریا) اسمنی آوروپا لسانلرنده کوروب، «ام دریا» تعبیرندن غلط ظن ایتمکله، بویله بر تعبیر سقیمله ترجمه ایتمکه آلیشمشلردر، که غلط فاحشدر. [«جیحون» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آمور { (Amour) آسیانک شرق طرفنده بر بیوک ایرماق اولوب، ایکی بیوک نهردن مرکبدر، که بونلرک بری (آرغون) یاخود (اورخون) ودیکری (شیلقه) نهرلری اولوب، ایکیسیده (قنتای) طاغلرندن نبعانله، (داوریه) اووه‌سنی سقی ایتدکدن صکره، "٤٥ ′١٩ °٥٣ عرض شمالی ایله "٤٥ ′٢٩ °١١٩ طول شرقیده، بالاجتماع، ١٢٨ کیلومترهلک محلده شرقه طوغری اولان جریاننده دوام ایدر؛ بعده جسیم بر قوس چیزمك اوزره شرق جنوبی‌یه طوغری میلانله، °٥٣ عرض شمالیدن °٤٨ عرض شمالی‌یه قدر ایندکدن صکره، ساحله تقرب ایتدکجه، ینه شرق شمالی‌یه طوغری چیقه‌رق، تقریباً °٥٣ عرض شمالی ایله °١٣٩ طول شرقیده (اوخوچق) دکیزینه منصب اولور. آرغون ایله شیلقه‌نک محل تلاقیسندن آشاغی اولان (آمور) مجراسی ٢٨٤٠ کیلومتره طولنده اولوب، کاملاً سیر سفائنه صالحدر. آرغون وشیلقه‌نک منبعندن حساب اولندیغی حالده، بتون مجراسی ٤٠٠٠ کیلومتره‌دن زیاده، یعنی طونه‌نک ایکی مثلی اوزونلغنده‌در. آمور نهری مجراسنده صاغ وصولدن بر چوق نهرلر وچایلر اخذ ایدر، که بونلرک بعضیسی خیلی بیوکدر. شمالدن آلدیغی نهرلرک اك بیوکلری روسیه‌نک اخیراً ضبط ایتدیکی آمور قطعه‌سنی سقی ایدن (زیا)، (بوریا) و(آمغان) نهرلریدر. جنوبدن آلدیغی نهرلرك اك بیوکلری دخی (سونغاری) ایله (اوسوری) نهرلریدر. علی الخصوص (سونغاری) نهری بتون مانچوریانک صولرینی جمع ایتمکله، بر بیوك ایرماق صورتنی آلوب، محل تلاقیسنده صویی (آمور) ك صویندن زیاده کورینور. بو نهرك وادیلری مانچوریانك اك مسکون یرلری اولوب، الیوم چینده حکومت سورن خاندان حکمداری دخی اورادن نشأت ایتمشدر. ابتدا (آرغون) بعده (آمور) ونهایت (اوسوری) نهرلرینك مجرالری روسیه ایله چین آره‌سنده خط حدود یرینی طوتیور. آمور نهرینك صویی سیاهمتراق اولدیغندن، مانچو لساننده (سخالین اولا) ومغولجه‌ده (قره موران) تسمیه اولنمشدر، که ایکیسیده «قره ایرماق» دیمکدر. اوروپالیلرجه تعمیم ایدن (آمور) اسمی ایسه «ایرماق» دیمك اولان (موران) اسم مغولیسندن غلطدر. سونغارینك صویی ایسه بیاضمتراق اولدیغندن، مانچو لساننده «سوت ایرماغی» دیمك اولان (سونغاری اولا) دینلمشدر.

آمور { (Amour) ماده‌ٔ آنفه‌ده بیان اولنان (آمور) ایرماغنك شمال طرفنده واقع بیوك بر قطعه‌در، که ١٨٥٠ تاریخ میلادیسنه‌دك اسماً چینك النده ایکن، تاریخ مذکورده روسیه‌نك ید ضبطنه کچوب، سیبریایه الحاق اولنمشدر.

آمور نهرینك حوضه‌سی تقریباً ١٩٤٠٠٠٠ مربع کیلومتره اولوب، فرانسه‌نك اوچ بچق مثلی نسبتنده اولدیغی حالده، روسیه‌نك الینه کچن آمور قطعه‌سی بونك نصفی نسبتنده، یعنی تقریباً ٩٧٠٠٠٠ مربع کیلومتره وسعتنده اولوب، °٤٣ ایله °٥٦ عرض شمالی و °١٢٠ ایله ′٣٠ °١٣٩ طول شرقی آره‌لرنده ممتد اولور. بوکا ملحق اولان (سخالین) آطه‌سی بو حسابه داخل دکلدر. شمالاً «شرق سیبریا» ایله وشمال غربی طرفندن (داوریه) ونام دیکرله «ماوراء بایقال» قطعه‌سیله محدوددر. جنوب وغرب جنوبی طرفندن، یوقاریده ذکر اولندیغی کبی، آرغون، آمور واوسوری نهرلریله چینك النده اولان مانچوریادن آیرلمش؛ وشرق جهتنده مذکور آسوری مجراسی بوینجه جنوبه طوغری اوزانه‌رق، (قوریا)نك حدودینه منتهی اولمشدر. شرق وشرق شمالی طرفی ایسه جاپون و(اوخوچق) دکیزلریله محاط اولوب، کیرنتی وچیقنتیلری حساب اولنمقسزین، تقریباً ٢٠٠٠ کیلومترهلك سواحلی واردر.

آمور قطعه‌سی عمومیت اوزره طاغلق بر محل

اولوب، حتی ایرماغك كنارلرنده بیله دوز یرلری پك آزدر. همان هر طرفی یبانی وبالطه كورمه‌مش اورمانلرله مستور اولوب، شمال طرفی یالكز اقالیم بارده‌یه مخصوص اولان چام وسائره آغاجلرینی ویالكز آمور نهرینك جنوبه طوغری تشكیل ایتدیكی قوسك ایچی اقالیم معتدله‌یه مخصوص آغاجلر انواعنی وحتی یبانی حالنده غایت بیوك آصمه‌لرله جویز آغاجلرینی وسائر اشجار مثمره‌یی حاویدر. یالكز بو طرفك پك آز یرلرنده جزئی بر زراعت اجرا اولنوب، سائر طرفلرده اهالی یازین بالیقجیلق وقیشین آوجیلقله كچینیر. باشلیجه طاغلری ایكی سلسله‌یه منسوب اولوب، بونلرك بری قطعه‌نك جهت شمالیه‌سنده غربدن شرقه ممتد اولان (استاوونوی) سلسله‌سیدر، كه بحر محیط شمالی مانه‌سنی (اوخوچق) دكیزی مانه‌سندن یعنی سیبریایی آمور حوضه‌سندن آییریور. دیكری ایسه قوریادن كلوب، جنوبدن شماله طوغری امتدادله، او سوری وادیسنی جاپون دكیزندن آییران (سیهانه آلین) سلسله‌سیدر. وسطلرنده دخی (آلتون تغان) اسمیله بر طاغ واردر، كه آمور ایرماغی بونك اورته‌سنده واقع غایت كوزل وشایان تماشا بر بوغازدن كچیور. آمور قطعه‌سنك ساحل شرقیسنده شمالدن جنوبه طوغری طار واوزون بر جزیره اوزانیور، كه (سخالین) اسمیله معروف اولوب، بو آطه ایله ساحل آره‌سنده‌كی بوغازه دخی «تاتارستان بوغازی» دیرلر.

هواسی جنوب طرفلرنده برآز دها معتدل ایسه‌ده، عمومیت اوزره صوقوق اولوب، یدی آیدن زیاده سورن قیش موسمنده مقیاس حرارت صفردن آشاغی ۳۵ درجه‌یه قدر اینر، وكرك ایرماق كرك دكیز طوكنار. اهالیسی پك جزئی اولوب، هر نه قدر مملكتك حال حاضریله منتظم بر تحریر نفوس ممكن اوله‌مامش ایسه‌ده، بتون اهالیسنك یوز بیك نفوسی متجاوز اولمدیغی تخمین اولنمشدر. بونلرك دخی نصفی روس اولوب، دیكر نصفی بالیقجی وچوبان قبیله‌لرندن عبارت اولملق اوزره، اوچ جنسیته منسوبدرلر. قسم اعظمی تاتار جنسیتی شعباتندن اولان (تونغوز) قومنه منسوب اولوب، یالكز جنوبه طوغری ممتد اولان سلسلهٔ جبالك غرب طرفنده یعنی اوسوری نهری وادیسنده ینه اقوام تاتاریه‌دن (مانچو) قومنه منسوب بر قبیله، وسلسلهٔ مذكوره‌نك دكیز طرفنده اولان مانه‌سنده دخی جاپون وقوریا اهالیسیله قرابت جنسیه‌سی بولنان دیكر بر قبیله ساكن بولنیور. روسلر بو قطعه‌یی ایكی اداره‌یه تقسیم ایدوب، اصل (آمور) نامیله یاد ایتدكلری قسم غربیسنه یكیدن تأسیس ایتدكلری (بلاغووچنسك) قصبه‌سنی مركز اتخاذ ایتمشلردر. قسم شرقیسنی ایسه «ساحل» نامیله تفریق ایده‌رك، ایكی قضایه آییرمشلردر، كه بونلردن برینك مركزی (نیقولایفسك) ودیكرینككی دخی (صوفیسق) قصبه‌لریدر. روسلر دها بر طاقم قصبه‌لرك رسملرینی چیزوب، اساسلرینی قورمشلر، واسكانلرینه خیلی غیرت ایتمكده بولنمشلر ایسه‌ده، الآن او واسع مملكت خالی حكمنده‌در.

آمورغو (Amorgo) آطه‌لر دكیزنده یونانك كیقلاده تعبیر اولنان جزایرندن بر آطه‌در، كه جزایر مذكوره‌نك جنوب شرقیسنده وجزایر عثمانیه‌نك قربنده واقع اولوب، نقشه یاخود (ناقسوس) ایله آستوپالیه آره‌سنده واقعدر. اسكی تركجه كتابلرده (یامروغی) اسمیله مذكوردر. شمال شرقیدن جنوب غربی‌یه ممتد اولوب، طولی ۲۵ واك كنیش عرضی ۸ كیلومتره‌در. مركزی °۳۶ ′۵۰ عرض شمالی ایله ′۳۵ °۲۳ طول شرقیده واقعدر. اراضیسی طاغلق وقیالق ایسه‌ده، منبت وادیلری دخی اولوب، اوزوم وزیتون محصولاتی چوقدر. مركزی ینه (آمورغو) اسمنده بر كوچك قصبه اولوب، آطه‌نك اورته‌سنده واقعدر. جزیره‌نك اهالیسی تقریباً ۳۰۰۰ كشیدر. بو آطه‌نك جنوبنده (آمورغوپلو) نامیله بر كوچك وایصسز آطه دها واردر.

آموریوم (Amorium) آناطولیده انقره ولایتنك سیفریحصار جهتنده وسقاریه‌نك كنارنده بولنمش بر اسكی شهر ایدی، كه جغرافیون اسلام بیننده (عموریه) اسمیله شهرت بولشدر. [«عموریه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آموقو (Amucu) آمریقای جنوبیده برازیلیا ایله انكلتره‌نك النده بولنان غویانه آره‌سنده منازع فیه اولان (پاریمه) قطعه‌سنده بر كولدر. [«پاریمه» ماده‌سنه مراجعت.]

آمولیوس (Amulius) رومانك اساطیرله ممزوج تاریخ قدیمنه كوره، (آلبه) حكمداری (پروقاس) ك اوغلی و (نومیتور) ك

برادری اولوب، میلاددن ٧٩٦ سنه اول برادرینی تختدن ایندیره‌رك، اونك قیزی (ریاسیلویا) یی دخی راهبه اولمغه مجبور ایتمش ایسه‌ده، مرقومه حرب الهی (مارس)له الفت ایده‌رك، (روملوس) و(رموس) اسملرنده ایکی اوغلی دنیایه کلمش، که بونلر بیودکلرنده، آمولیوسی قتل ایله، بیوك پدرلری نومیتوری تختنه اعاده ایتمشلردر.

آمون {یاخود عمون — (Ammon, Amoun) کونشدن کنایه اوله‌رق لیبیا (یعنی مصرك غرب طرفلری) اهالیٔ قدیمه‌سنك اك بیوك معبودلری ایدی. (سیوه) شهری قربنده بو معبوده مخصوص بر بیوك معبد وار ایدی، که یونانیلرله رومالیلر عندنده دخی مقدس عد اولنه‌رق، بو الهه (یوپیتر آمون) نامنی ویررلردی. حتی بیوك اسکندر دخی زیارتنه کیتمشیدی. بو معبدك خرابه‌لری الیوم (ام بیضاء) اسمیله معروفدر.

آمون (Ammon و Amon) [«عمون» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آمونتون (Amontons) فرانسه‌نك مشاهیر علمای طبیعیوندن اولوب، میلادك ١٦٦٣ تاریخنده پارسده طوغمش، و ١٧٠٥ تاریخنده وفات ایتمشدر. حکمت طبیعیه‌ده ید طولی صاحبی اولوب، بو فنك غوامضنه دائر بر قاچ کتاب یازمش؛ ومقیاس حرارت، مقیاس هوا ومقیاس رطوبت کبی بر قاچ آلت ایجاد ایتمشدر. بخار ماکینه‌لریله هوا تلغرافنك ایجادی فکری دخی اك اول بو ذات طرفندن درمیان اولنمشدر. ١٦٩٩ ده فرانسه‌نك فنون انجمنی اعضالغنه قبول اولنمشیدی.

آمونیوس (Ammonius) اسکندریه‌نك اوچنجی عصر میلادی حکماسندن اولوب، (ساقاس) یعنی «حمال» لقبیله معروفدر. پك فقیر اولدیغندن، ابتدای حالنده حماللق ایده‌رك چنمکه مجبور اولمش ایسه‌ده، مؤخراً پك بیوك بر هوس وآرزو ایله فلسفه تحصیلنه قویولوب، افلاطون وارسطونك آثارینی تتبع ایتمش؛ وحکمای قدیمه‌نك هر برندن بر فکر آله‌رق، منتخب بر فلسفه تشکیلنی ایجاد ایلشدر، که «فلسفهٔ انتخابیه» نامیله معروفدر. کندیسی تألیفاتله اوغراشمامش ایسه‌ده، یتیشدیردیکی تلامذه‌سی ایچنده لونجن، اوریجن وپلوتن کبی حکما بولنمشدر. پلوتن استادینك فکر ومسلك فلسفیسنی یازمشدر.

آمونیوس (Ammonius) بشنجی عصر میلادی فلاسفه‌سندن وانتخابیون زمره‌سندن اولوب، فیلسوف (پروقلس) ك اوغلی ایدی. ارسطو وپورفیرك آثاری اوزرینه بعض شرحلر وحاشیه‌لر یازمشدر.

آمونیوس (Ammonius) اسکندریه یونان نحویونندن اولوب، دردنجی عصر میلادیده یاشامشدر. یونان لساننده بولنان الفاظ مترادفه حقنده الیوم موجود ومعتبر بر اثرك مؤلفیدر.

آموی (Amoy یاخود Amoï) چینك ساحل جنوبیسنده (فوکین) ایالتنده، ″٢٠ ′٢٨ °٢٤ عرض شمالی ایله ″١٣ ′٤٢ °١١٥ طول شرقیده واقع بر شهر واسکله‌در، که بر طاقم آطه‌لرله محفوظ وامین بر قویك ایچنده (هیامن) اسمنده بر آطه‌نك اوزرنده کائندر. شهرك تقریباً ٣٠٠٠٠٠، ومحیط دائره‌سی ٣ کیلومتره‌دن عبارت اولان مذکور آطه‌نك ٤٠٠٠٠٠ اهالیسی واردر. آطه ایله ساحل آره‌سنده اولان بوغاز ٣ کیلومتره کنیشلکنده‌در. لیمانی واسع وصاغلام اولوب، چینك اك کوزل لیمانیدر، وآوروپالیلرك اسکیدن بری او جوارلرده ترجیح ایتدکلری محلدر. جوارلرینك اهالیسی پك چوق اولوب، متمادیاً ممالك اجنبیه‌یه وعلی الخصوص هندچینی ایله جاوه وسائر آطه‌لره هجرت ایتمکده‌درلر.

آمه (یاخود آمده (Amé, Amédée) ساووآ خاندانته منسوب بر قاچ پرنسك اسمیدر. [«ساووآ» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آمهاره (Amhara) حبشك مرکب بولندیغی اوچ قطعه‌نك بریدر. [«امهاره» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آمهرست (Amherst) ممالك مجتمعه‌نك (مساچوست) جمهوریتنده (هامپشیر) قضاسنده و(بوستون) شهرینك ١٣٢ کیلومتره غربنده واقع بر قصبه اولوب، ٤٠٣٥ اهالیسی. بیوك بر دارالفنونیله بر تاریخ طبیعی نمونه‌خانه‌سی وبر قاچ فابریقه‌سی واردر. — (ویرجینیا) جمهوریتنده بو اسمله بر قضا بولندیغی کبی، ممالك مجتمعه‌نك سائر طرفلرنده دخی برچوق کوچك قصبه‌لر

واردر. — دومینیون قطعه‌سنك « یکی اسقوچیا » ایالتنده دخی بو اسمله بر کوچك قصبه بولنیور. — کذلك هندچینینك (برما) یاخود (بیرمان) قطعه‌سنده، تناسریم ایالتنده بو اسمله انکلیزلر طرفندن تأسیس اولنمش بر قصبه وبر قضا واردر.

آمهرست (Lord Amherst) — لورد — انکلتره جنراللرندن اولوب، بر بیوك فاملیایه منسوب اولدیغی حالده، میلادك ۱۷۲۷ تاریخنده (کنت) شهرنده طوغمش، و۱۷۹۷ ده وفات ایتمشدر. آمریقاده مدت مدیده انکلیز عسکرینك قوماندانی بولنمش، وقناده‌یی فتح ایتمش اولمغله، مشیرلك رتبه‌سنه ترفیع اولنمشیدی. — بونك یکنی (قونت پیت آمهرست) ۱۷۷۳ ده طوغوب، ۱۸۵۷ ده وفات ایتمشدر. سفارتله چینه کوندرلمش ایسه‌ده، چین حکمداری‌نك حضورینه چیقمق ایچون اجراسی لازم کلن مراسم محقرانه‌یه تنزل ایتمدیکندن، کری دونمکه مجبور اولمشیدی. بعده هندشرقی والیلکنه تعیین اولنه‌رق، (آنام) حکومتنه اعلان حرب ایتمشیدی.

آمهرست آطه‌لری (Iles Amherst) آسیانك ساحل شرقیسنده (قوریا) شبه جزیره‌سنك منتهای جنوبیسنك ۹۰ کیلومتره غربنده و ′۲۵ °۳۴ عرض شمالیده واقع بر طاقم آطه‌لردر.

آمهرست ایسلاند (Amherst Island) یعنی « آمهرست آطه‌سی ». بو اسمله آمریقای شمالینك (دومینیون) قطعه‌سنده ایکی آطه واردر، که بری (اونتاریو) ایالتنده و(اونتاریو) کولنك ایچنده واقع اولوب، ۷۰ کیلومتره مساحهٔ سطحیه‌سی و ۱۲۰۰ اهالیسی واردر. — دیکری (کبك) خطه‌سنده واقع (مادلین) آطه‌لری جمله‌سندندر. [« مادلین » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.] — هندچینینك برما قطعه‌سنده (آراقان) ساحلیله (چدوبه) جزیره‌سی آره‌سنده دخی بو اسمله بر کوچك آطه بولنیور.

آمی (Amî) هندستانك جهت شمالیه‌سنده کنك ایرماغی تابعلرندن (راپتی) نهرینه منصب اولور بر چایدر. منبعندن ۱۱۰ کیلومتره آشاغیده برکول تشکیل ایدر، که اورته‌سنده بولنان بر آطه‌نك اوزرنده (مکوهار) شهری بولنیور.

آمیان (Amiens) فرانسه‌نك شمالنده (سومه) ایالتنك مرکزی اولان بیوك ومعمور بر شهردر، که پاریسك دمیر یول طریقیله ۱۳۳ کیلومتره شمالنده و (سومه) نهری اوزرنده واقعدر. نهر مذکور بو شهرده (آوره) و (سله) چایلرینی اخذ ایتدکدن ماعدا اون بر جدوله دخی تقسیم اولندیغندن، شهری بر چوق آطه‌لره تقسیم ایدیور. آمیان شهری ″۴۳ ′۵۳ °۴۹ عرض شمالی ایله ″۴ ′۲ °۰ طول غربیده واقع اولوب، ۸۰۲۸۸ اهالیسی، استحکاماتی، ۱۵۰۰۰ جلدی حاوی بر کتبخانه‌یه مالك بر مناستری، مکتب اعدادیسی، موزه‌خانه‌سی، بیوك بر کتبخانهٔ عمومیسی، بر چوق جمعیات علمیه وصناعیه‌سیله بعض اعانه جمعیتلری، یوك وایپك اقمشهٔ مختلفه فابریقه‌لریله ایپلیکخانه‌لری وسائر فابریقه‌لری واردر. اك کوزل ابنیه‌سی بر بیوك کلیساسیله بلدیه دائره‌سی وحبوبات بازاریدر. کوزل بر تفرجکاهی دخی واردر. خرستیانلری اهل اسلامه قارشی تشویقله اهل صلیب محاربه‌لرینی اویاندیران مشهور (پیرارمیت) بو شهردن اولمغله، شهرك ایچنده بر بیوك هیکلی رکز اولنمشدر. — آمیان قضاسی ۱۳ ناحیه‌دن مرکب اولوب، ۱۸٤۰ مربع کیلومتره مساحه‌سی و ۱۸۹۷٤۶ اهالیسی واردر.

آمیان مارچلین (Ammien Marcellin) رومامورخلرندن اولوب، میلادك ۳۲۰ تاریخنده آنطاکیه‌ده طوغمش، و ۳۹۰ ده روماده وفات ایتمشدر. رومالیلرك غالیا وجرمانیاده‌کی محاربه‌لرنده بولنمش، وایمپراطور یولیانوس معیتنده ایرانه دخی کیتمشیدی. بعده عسکرلکی ترکله، روماده اختیار اقامت ایده‌رك میلادك ۹۶ تاریخندن ۳۷۸ تاریخنه‌دك جریان ایتمش اولان وقایعی جامع مکمل بر تاریخ یازمشدر. بو تاریخك باش طرفی غائب اولوب، یالکز کندی زماننك احوالنی مبین اولان آلت طرفی موجود و، بیطرفلغی حسبیله، پك مقبولدر. یونان مورخ وخطیبلری حقنده یونان لساننده دخی بر کتاب یازمش ایسه‌ده، نسخه‌سی بولنه‌مامشدر.

آمیانوا (Amiénois) فرانسه‌نك شمالنده (پیقاردیا) خطه‌سنك اورته‌سنده بر یردر، که مرکزی آمیان شهری اولوب، آمیان و(دو-

لن) قضالریله (بووه) و(غورنی) قضالرینك برقسمندن عبارتدر.

آمیترنوم (Amiternum) ایتالیانك اسکی برشهریدر، كه رومانك شمال شرقیسنده ایدی. الیوم (سان ویتورینو) دنیلیر. مشهور (سالوست) ك وطنیدر.

آمیراتو (Amirato) ایتالیا مورخلرندن اولوب، میلادك ١٥٣١ تاریخنده ناپولی حکومتنك (لیچه) شهرنده طوغمش، و ١٦٠١ ده فلورانسه‌ده وفات ایتمشدر. فلورانسه‌نك بر مکمل ومفصل تاریخنی یازمشدر. — کنج آمیراتو اسمنده بر یکنی دیکر بعض آثارینی نشر ایتمشدر.

آمیرال آطه‌سی (Ile de l'Amiral) [«آدمیرال ایسلاند» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آمیرال آطه‌لری (Iles de l'Amiral) [ماده آتیه‌یه مراجعت.]

آمیرانته (Amirantes) یاخود آمیرال آطه‌لری. بحر محیط هندیده، مداغسقار جزیره‌سنك تقریباً ٦٧٠ کیلومتره شمال غربیسنده، ٥° ایله ٧° عرض جنوبی و ٥١° ٤٠' ایله ٥٣° ٤٠' طول شرقی آره‌سنده واقع برطاقم کوچك آطه‌لردر، كه اون ایکی قدر اولوب، ٢٠٠ کیلومتره‌لك برمحلده شمالدن جنوبه طوغری اوزانمشلردر. جمله‌سی اورمانلرله مستور ایسه‌ده، اهالیلری پك آز واراضیلری غیر معموردر. میلادك ١٥٠٢ تاریخنده مشهور آمیرال (واسقو دی غاما) طرفندن کشف اولنمشدر. بعده سائر آطه‌لردن بعض فرانسزلر کیدوب، یرلیلرله قاریشدقلرندن، جزئی مقدارده اولان اهالیلری برنوع غلط فرانسزجه ایله متکلمدرلر. ١٨١٤ تاریخندن بری انکلتره‌نك تحت تصرفنده بولنیورلر. ساحللرنده چوق بالیق بولنیور، وصو وتازه ات آلمق اوزره، چوق کیلر اوغرایور.

آمیسوس (Amisus) صامسون شهرینك اسم قدیمیدر. [«صامسون» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آمیکله (Amyclæ) یونان قدیمك (لاقونیا) خطه‌سنده، اسپارطه‌نك ٤ کیلومتره جنوبنده برقصبه ایدی، كه ایچنده بولنمش اولان (آپولون) یعنی شمسك معبدیله مشهور ایدی. الیوم (اسقلاووخوری) دنیلیر. — ایتالیاده دخی (قایته) ایله تراچینه آره‌سنده بواسمله برقصبه وار ایدی، كه یونانده همنامی اولان قصبه‌نك مهاجرلری طرفندن بنا اولنمشیدی. فیثاغوراسك شاکردانی بو قصبه‌ده تکثر ایدوب، سکوتی التزام ایتدکلرندن «دیلسز» معناسیله (تاچیتیس) صفتیله تفریق اولنوردی. الیوم (اسپرلونغه) دنیلیر.

آمیلقار (Amilcar) قرتاجلیلرك رومالیلرله واقع اولان محاربات مشهوره‌سنده ابراز شجاعت ایتمش برقاچ قرتاجلی سردارك اسمیدر. بونلرك اك مشهوری بیوك (آنیبال) ك پدری اولان (آمیلقار بارقه) در، كه طول مدت سیچیلیاده رومالیلره مقاومت ایتمش ایسه‌ده، نهایت میلاددن ٢٤١ سنه اول (اغاته) آطه‌لری اوکنده واقع اولان بر محاربهٔ بحریه‌ده روما سردارلرندن (لوتاتیوس قاتولوس) طرفندن مغلوب اولمش، وبو مغلوبیتله محاربه ختام بولمشدر. قرتاجه عودتنده، اوراده ظهور ایتمش اولان بر اختلالی باصدیرمش؛ وبعده اسپانیایه کچوب، اورانك اك محارب اقوامنی رام ایده‌رك، کندی خاندانك اسمنه نسبتله (بارچینو) تسمیه ایتدیکی وبو کون (بارچلونه) دنیلن شهری بنا ایتمش؛ وتکرار رومالیلرك اوزرینه یوریمکه حاضرلنقده ایکن، قبل المیلاد ٢٢٩ تاریخنده (وتون) قومیله واقع بر محاربه‌ده مقتولاً وفات ایتمشدر. او وقت طقوز یاشنده بولنان اوغلی آنیباله، رومالیلرك کین وخصومتنی ابدی قلبندن چیقارمامق اوزره، یمین ایتدیرمش اولدیغی مرویدر.

آمینتاس (Amyntas) ماکدونیا حکمدارلرندن سکز کشینك اسمی اولوب، اك مشهورلری بیوك فلیپك پدری اولان اوچنجی آمینتاسدر، كه قبل المیلاد ٣٩٦ تاریخندن ٣٧٠ تاریخنده‌ك حکم سوره‌رك، ماکدونیا دولتنك اعلای شوکتنه باشلایان بودر.

آمیوت (Amyot) فرانسه‌نك اون آلتنجی عصر میلادی مشاهیر علماسندن اولوب، ١٥١٣ تاریخنده (ملون) ده فقیر ابویندن تولد، و١٥٩٣ ده پارسده وفات ایتمشدر. بعض زنکین شاکردانه خدمت ایده‌رك پارسك (ناواره) مکتبنده تحصیل علوم ایتدکدن صکره، اون سنه قدر (لورژه) دارالفنونده لسان یونانی معلملکی ایتمش؛

وبعض آثار قديمهٔ يونانيه ترجمه‌سنه مباشرت ايدوب، علی الخصوص مشهور بلوتارقك تأليفاتنی ترجمه ايتمكله كسب اشتهار ايتمشيدی. مؤخراً قرال ايكنجی هنرينك اوغللرينی تربيه‌يه مأمور اولوب، شاكردلری اولان طقوزنجی شارل ايله اوچنجی هنری تخته چيقدقلرنده، كنديسنه پك چوق انعام واحسان ايده‌رك، پسقپوسلق رتبه‌سنه‌قدر چيقارمشلردی. سيچيليالی ديوذورك دخی تاريخنی ترجمه ايتمشدر. آثاری دفعاتله طبع اولنه‌رق، او عصرك فرانسزجه‌سنه بر نمونه حكمنده‌در. وطنی اولان (ملون) شهرنده ۱۸٦۰ تاريخنده بر هيكلی اعمال وركز اولنمشدر.

آميوت (Amiot) ميسيونرلكله چينه سياحت ايدن جزويت پاپاسلرندن و مشاهير علمادن اولوب، چين، مانچو ومغول لسانلرنده آشنا بولنمق واوطرفلرك احوالی حقنده معلومات تامه‌سی اولمق مناسبتيله، تاتار ومانچو ايله چين لسانلرينك فرانسوی العباره مكمل صرفلرينی والسنهٔ مذكوره‌دن فرانسزجه‌يه بر لغات كتابی تأليف ايتمش؛ وچينه متعلق ديكر بعض اثرلر دخی يازمشدر. ميلادك ۱۷۱۸ تاريخنده فرانسه‌نك (قولون) شهرنده طوغمش، و ۱۷۹٤ ده وفات ايتمشدر.

آنا (Anaa) بحر محيط كبيرك (پولينيسيا) قسمنده واقع (توآموتو) جزايرينك شمال غربی قسمنی تشكيل ايدر برطاقم كوچك آطه‌لردر، كه اك بيوكلری اولان (چاين اسلاند) ك ۱۹ كيلومتره طولی و ۱۱ كيلومتره عرضی اولوب، اهاليسی ۵۰۰۰ كشيدن عبارت اولدقلری حالده. جمله‌سی اخيراً خرستيانلغی قبول ايتمشلردر.

آناباره (Anabara) سيبريانك شمالنده بر نهر اولوب. (ايكيسيسك) ايله (ياقوتسق) ايالتلرينك حدودينی تفريق ايده‌رك، ٦۰۰ كيلومتره‌لك جرياندن صكره ۱۰۲ ويا ۱۰۳ طول شرقيده بحر منجمد شماليه دوكيلور.

آنابرغ (Annaberg) آلمانياده (ساقسه) قراللغنك (ازويقاو) ايالتنده قضا مركزی بر شهردر، كه (ارزكبيركه) طاغنك شمالی اتكنده ومركز ايالتك ٥٤ كيلومتره جنوب شرقيسنده واقع اولوب، ۱۱۷۰۰ اهاليسی، دانتله فابريقه‌لری وجوارلرنده كومش، قلای، بيسموت وقوبالت معدنلری واردر. — بو اسمله آلمانيا وآوسترياده بر قاچ بيوجك قريه دخی واردر.

آنابولی موره‌شبه‌جزيره‌سنك شرق جهتنده همنامی اولان كورفزك ايچنده واقع (ناوپليا) شهرينه ادارهٔ عثمانيه زماننده ويريلن اسمدر. [«ناوپليا» مادسنه مراجعت بيوريله.]

آناپو (Anapo) سيچيليا جزيره‌سنده سيراقوسه شهرينك جنوبنده (تئوقريت) قوينه دوكيلور برنهردر. اسم قديمی (آناپوس)در.

آناپوليس (Annapolis) ممالك مجتمعه‌نك جماهير شرقيه‌سندن (ماريلاند) جمهوريتنده، (واشينغتون)ك ٦۰ كيلومتره شرق شماليسنده و(سورن) نهرينك ساحل غربيسنده واقع قضا مركزی بر قصبه اولوب، ٦۰۰۰ اهاليسی واردر. ممالك مجتمعه‌نك اك اسكی قصبه‌لرندن اولوب، ابتدا (پروويدانسه) تسميه اولنمشيدی. سوقاقلری پك منتظمدر؛ ومكمل بر بحريه مكتبی واردر.

آناپوليس (Annapolis) آمريقای شماليده (دومينيون) قطعه‌سنك «يكی اسقوچيا» خطه‌سنده بر نهردر، كه (فوندی) كورفزينك ساحليله متوازياً ۱۲۰ كيلومتره‌لك مسافه‌ده جريان ايده‌رك، همنامی اولان شهرك اوكندن كچدكدن صكره، درين بر خليج تشكيليله، (فوندی) كورفزينه منصب اولور.

آناپوليس (Annapolis) دومينيونك «يكی اسقوچيا» قطعه‌سنده قضا مركزی بر قصبه واسكله‌در، كه همنامی اولان نهرك اوزرنده و(هاليفاقس) ك ۲۰۸ كيلومتره غربنده واقع اولوب، ۲۰۰۰ اهاليسی واردر. ابتدا فرانسزلر طرفندن بنا اولنده‌رق، (پورت روآيال) تسميه، و (آقاديا) اسميله ياد اولنان يكی اسقوچيايه مركز اتخاذ اولنمشيدی. ميلادك ۱۷۱۰ تاريخنده انكلتره‌يه كچمكله اسمی دكيشديرلمش؛ وهاليفاقسك تأسيسی اوزرينه، اسكی اهميتی غائب ايتمشدر. — قضاسنك مساحهٔ سطحيه‌سی ۳۳۰۰ مربع كيلومتره واهاليسی ۱۸۱۲۱ كشی اولوب، يكی اسقوچيانك وبلكه بتون دومينيونك اك منبت واك كوزل يريدر. اورمانلرندن پك چوق كراسته كسيلوب، سفائن اعمال اولنور.

آناپه (Anapa) بحر سیاهك شرق شمالی ساحلنده چرکستانك منتهای شمال غربیسنده مستحکم بر قصبه‌در، که وندیکلیلر زماننده (ناپه) اسمیله موجود بولنمشیدیسه‌ده، مؤخراً خراب اولمش اولدیغی حالده، ۱۱۹۹ تاریخ هجریسنده عثمانلیلر طرفندن یکیدن تأسیس اولنه‌رق، آناپه تسمیه، وروسلره قارشی تحکیم اولنمشیدی. مؤخراً دفعاتله روسیه طرفندن ضبط ویکیدن استرداد اولنمش، ونهایت ادرنه معاهده‌سیله روسیه‌یه ترك اولنمشدر. یالکز ۲۵۰۰ اهالیسی اولوب، لیمانی دخی اولمدیغندن، اهمیت تجاریه‌سی یوقدر. قافقاس سلسلهٔ جبالنك مبدئی بو قصبه‌نك اوستنده‌در.

آناتول (St. Anatole) یاخود آناطول میلادك اوچنجی عصرنده سوریه‌ده (لاذقیه) پسقپوسی اولوب، اوندن اول وطنی اولان اسکندریه‌ده فلسفه درسلری ویرمش، وعلوم ریاضیه‌یه دائر بعض کتابلر یازمشدر. خرستیانلر کندیسنی اعزه صره‌سنه چکیروب، تموز افرنجینك ۳ نده یورطیسنی اجرا ایدرلر.

آناتوم (Annatom) بحر محیط کبیرك (ملانسیا) قسمنده واقع «یکی هبریده» آطه‌لرینك اك جنوبیسیدر، که، ۲۰° ۱۱′ عرض جنوبی ایله ۱۶۷° ۲۲′ طول شرقیده واقع اولوب. شرقدن غربه اولان طولی ۱۷. وشمالدن جنوبه اولان عرضی دخی ۱۴ کیلومتره‌در. اهالیسی ۱۸۰۰ کشی اولوب، ۵۰۰ قدری خرستیاندر.

آناتیلی (Anatili) اسکی غالیا اقوامندن اولوب، (رون) ایرماغنك منصبی جوارلرنده ساکن ایدیلر.

آناخارسیس (Anacharsis) زمان قدیمده آوروپانك شمال شرقیسنده ساکن بولنمش اولان (اسکیت) قومنده وبو قومك خاندان حکمدارییسنه منسوب بر فیلسوفدر. که قبل المیلاد ۵۹۲ تاریخلرنده آتنه‌یه کلوب، معلومات واسعه‌سیله شهرت بولمش؛ واو زمانك اك بیوك آدملریله وعلی الخصوص حکیم (سولون) ایله عقدالفت ایده‌رك، برچوق مدت آتنه‌ده اقامتدن صکره، وطننه عودتنده سولونك قانوننی اجرا ایتمك ایستدیکندن، قبل المیلاد ۵۴۸ تاریخنده کندی برادری طرفندن قتل اولنمشدر. آناخارسیسك بعض اقوال حکیمانه‌سی مشهوردر. ازآن جمله قوانینی اوروبجك آغنه بکزتیورمش، که سینکلری طوتوب قوشلری ضبط ایده‌مز.

آناخورت آطه‌لری (Iles Anachorètes) بحر محیط کبیر جزایرندن (ملانسیا) ده واقع بر طاقم آطه‌لردر، که (یکی کینه) نك ۴۵۰ کیلومتره شمال شرقیسنده واقع اولوب، مرکزلری ۰° ۵۰′ عرض جنوبی ایله ۱۴۵° ۳۰′ طول شرقیده‌در. میلادك ۱۷۶۸ تاریخنده (بوکنویل) طرفندن کشف اولنه‌رق، الآن احواللری مجهولدر.

آنادیا (Anadia) بری پورتکیزده وایکیسی برازیلیاده اولمق اوزره، اوچ کوچك قصبه‌نك اسمیدر.

آنادیر (Anadir یاخود Anadyr) سیبریانك منتهای شمال شرقیسنده (چوقچی) اقوامنك ساکن بولندقلری مملکتده بر نهردر، که (ایواشقه) ونام دیکرله (یونقو) دنیلن بربیوك کولدن چیقه‌رق، بهرنك بوغازینك جنوب غربیسنده کائن (آنادیر) کورفزینك ایچنده (اونمون) کورفزینه دوکیلور. بو نهر خیلی کنیش ایسه‌ده، درینلکی پك آز اولوب، مجراسی آطه‌لرله مملودر، ویالکز قارلرك اریمسی موسمنده درینلکی آرتار.

آنادیر کورفزی (Golfe d'Anadir) آسیانك منتهای شمال شرقیسنده وبهرنك بوغازینك جنوبنده بر کورفزدر، که بربرندن ۳۰۰ کیلومتره اوزاق اولان (چوقوچقوی) و (سنت تادوس) بورنلری آره‌سنده واقع اولوب، ایچنده (سنت قروآ) و (آنمون) خلیجلری بولنور.

آناراجاپوره (Anaradjapoura) یاخود آنوراداپوره (Anouradhapoura) سرندیب آطه‌سنك مرکزی بولنمش اسکی بر شهردر، که میلاددن درت بش عصر اول تأسیس اولنه‌رق، قبل المیلاد ۲۶۷ تاریخنده (بودا) نك بعض اشیای متروکه‌سی اورایه نقل اولنمغله، بودایه تابع اولان مشرکینك محل مقدسی حکمنه کچه‌رك، آز زمان ظرفنده معبد ومناسترلری پك چوق تکثر ایتمش؛ وشهر زیاده‌سیله بیویوب، اطرافنه تقریباً ۱۰۰ کیلومتره محیط دائره‌سی اولان بر سور بنا اولنمشیدی. میلادك ۷۶۹ تاریخنده مرکزیتدن چیقوب، سرندیبك پایتختی (پولوناارووه) شهری اتخاذ اولنمش

ایسه‌ده، آناراجاپوره ینه بر مقدس شهر حالنده قالوب، اهالی وزوار ایله مملو ایدی. نهایت ۱۳ نجی عصر میلادی اوائلنده (تامول) قومنه منسوب بر فاتح سرندیبك قسم شمالیسنی ضبط ایتمکله، معابدینی تخریب ایتدیکندن، اهالی طاغیلوب، یالکز خرابه‌لری باقی قالمشدر. بو شهر هر نه قدر خیلی بیوك ایدیسه‌ده، ینه ظن اولندیغی کبی سورینك وسعتنه کوره اولمیوب، داخل سورده تارله‌لر، اورمانلر وکوللر دخی بولنیور. بوشهر اسکیدن معلوم اولوب، بطلیوسك جغرافیاسنده (آنوروغرامون رجیا) اسمیله مذکوردر.

آناربور (Ann Arbor) ممالك مجتمعه‌نك جماهیر شمالیه‌سندن (میشیغان) جمهوریتنده قضا مرکزی بر قصبه‌در، که (اریه) کولنه دوکیلن (هورون) نهرینك ساحل یميننده واقع اولوب، ۸۷۰ اهالیسی واردر. بو قصبه‌ده جمهوریت مذکوره‌نك اك بیوك دارالفنونی وبر مکمل کتبخانه ایله بررصدخانه واردر. هواسی غایت کوزل اولدیغی کبی، جوارلری دخی پك منبت ونهرك کنارلری فابریقه‌لرله مملودر.

آنارقالی (Anarkali) هندستانك شمالنده پنجاب خطه‌سنده و پنجابك طوغریدن طوغری‌یه انکلیز حکومتنه تابع اولان قطعه‌سنك مرکزی اولان برشهردر، که لاهورك جوارنده واقع اولوب، ۸۰۰۰ اهالیسی واردر.

آنازاربه (Anazarbe) آناطولیده آطنه ولایتنك قوزان سنجاغنده سیس قضاسی داخلنده واقع (آناوارزه) قصبه‌سنك اسم قدیمیدر. میلاددن ۱۹ سنه اول آوغستوس طرفندن (قیصریه) تسمیه اولنمشیدی. روما ایمپراطورلری زماننده بیوك ومعمور بر شهر اولوب، میلادك بشنجی عصرنده بتون (کیلکیا) نك یعنی آطنه ولایتنك مرکزی اولمشیدی. میلادك ۱۰۹۵ تاریخندن ۱۱۸۲ تاریخنددك سیسده تشکل ایتمش اولان برکوچك ارمنی حکومتنك مرکزی بولنمشدر. بعده متعدد حرکت ارضلردن خراب اولوب، الیوم موجود اولان کوچك قصبه ایله قلعه‌نك اطرافنده خرابه‌لری کورینیور.

آناستاس (Anastase) یاخود آناسطاس بو اسمله قسطنطینیه روم ایمپراطورلرندن ایکی کشی کلمشدر. برنجیسی میلادك ۴۳۰ تاریخلرنده (دیراخیوم) یعنی آرناوودلقده‌کی دراج شهرنده عادی بر عائله‌دن طوغوب، ۴۹۰ تاریخلرنده تخته جلوس ایتمشیدی. سرای ضابطاندن اولدیغی حالده، (زنون) ك وفاتی اوزرینه، طول قالان زوجه‌سی (آریانه) کندیسنه وارمغله، تخته چیقوب، ابتدای امرده حقانیت وعدالتله شهرت بولمش ایسه‌ده، بعده طرفدارلغی حسبیله محبت عمومیه‌یی غائب ایتمش؛ وکندیسی پایتختده ظهور ایدن مناقشات مذهبیه ایله مشغول ایکن، بر طرفدن ایرانیلر وبر طرفدن دخی بلغارلر خیلی یرلرینی ضبط ایتمش اولدقلرندن، بونلرله عقد مصالحه ایتمك ایچون مبالغ کلیه تأدیه‌سنه مجبور اولمشیدی. قسطنطینیه‌یی ۳ ارتفاعنده برسورله احاطه، وانسانلرك ییرتیجی حیوانلرله کولشمسنی منع ایتمشدر. میلادك ۵۱۸ تاریخنده ۸۸ یاشنده فجئةً، وبر روایته کوره صاعقه‌یه مصاب اوله‌رق، وفات ایتمشدر. — ایکنجی آناستاس میلادك ۷۱۳ تاریخندن ۷۱۵ تاریخنه‌دك حکم سورمشدر. ایمپراطور (فلیپین باردان) ك کاتبی اولدیغی حالده، اقتداری وبعض اوصاف ممدوحه‌سی حسبیله، تخته چیقاریلوب، عسکرینی تنظیم ایتمکله، خلفای امویه‌دن سلیمان بن عبدالملك طرفندن قسطنطینیه‌نك فتحنه کوندرلمش اولان برادری مسلمه بن عبدالملکی رجعته مجبور ایتمش ایسه‌ده، ۷۱۵ تاریخنده اوچنجی (تئودوسیوس) طرفندن تختندن اسقاط، وطریق رهبانه کیرمکه اجبار اولنمش؛ ومؤخراً (لئون ایسویان) ك ایمپراطورلغی زماننده تختنی استردادە تشبث ایتمکله، خیانةً ایمپراطور موی‌الیهه تسلیم اولنه‌رق، ۷۱۹ ده بیونی اورلمشدر.

آناستاس (Anastase) بو اسمله رومادە درت پاپا کلمشدر: برنجیسی میلادك ۳۹۸ تاریخندن ۴۰۱ تاریخنه قدر پاپالق ایتمش، وروما کلیساسیله شرق کلیساسی آره‌سنده‌کی اختلافاتی فصل ایتمشدر. اعزه صره‌سنه چکوب، کانون اول افرنجینك ۲۷ سنده یورطیسی اجرا اولنور. — ایکنجیسی ۴۹۶ تاریخندن ۴۹۸ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب، آریانیلر طرفندن تعقیب اولنان قتولیکلره استمداد ایچون، شرق ایمپراطوری برنجی آناستاسه بر مکتوب یازمش؛ وخرستیانلغی قبول ایدن فرانسه قرالی (قلوویس) ی تبریك ایتمشدر. —

اوچنجیسی ۹۱۱ دن ۹۱۳ تاریخنه‌دك پاپالق ایتمشدر. — دردنجیسی ۱۱۵۳ دن ۱۱۵٤ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب، زماننده ظهور ایدن قحط وغلاده فقرایه واقع اعانه وخدمتیله شهرت بولمشدر.

آناستاس { سنت (St Anastase) عن‌اصل ایرانلی اولوب، (مکونداد) اسمیله کسرانك عسکری نفراتندن اولدیغی حالده، نصرانیتی قبول ایله، آثوریه یعنی کردستان طرفلرنده بو دینی نشر ایتمکه چالیشیرکن، میلادك ٦۲۸ تاریخنده قتل اولنمشدر. کانون ثانی افرنجینك ۲۲ سنده یورطیسی اجرا اولنور. — دیکر بر سنت آناستاس دخی میلادك ٥٦۳ تاریخلرنده آنطاکیه پطریق بولنمش، و ٥۹۹ ده وفات ایتمشدر. یورطیسی نیسان افرنجینك ۲۱ نده اجرا اولنور.

آناستاس { (Anastase) «حافظ کتب» لقبیله معروف اولوب، واتیقان کتبخانه‌سنك مدیری ایکن، میلادك ۸٦۹ تاریخنده قسطنطینیه‌ده اجتماع ایدن مجلس عمومی روحانیه مبعوث کوندرلمش؛ وانجیلك «اعمال حواریون» عنوانلی قسمنی لاتینجه‌یه ترجمه ایتدیکی کبی، پاپالرك وامور مذهبیه‌نك دخی بر تاریخنی یازمشدر.

آناستاسیه { (Ste Anastasie) روما سناتورلرندن بر مشرکك قیزی اولوب، والده‌سیله برابر خرستیانلغی قبول ایتمش اولمغله، بتلره عبادت ایتمك ایستمدیکندن، (پالماریه) آطه‌سنه نفی، وبعده رومایه جلبله، میلادك ۳۰٤ تاریخنده حیاً احراق اولنمشدر. کانون اول افرنجینك ۲٥ نده یورطیسی اجرا اولنور.

آناطولی { (Anatolie) آسیانك منتهای غربنده واقع بر بیوك شبه جزیره اولوب، ممالك عثمانیه‌نك اك معتنا قسمیدر. اسکی یونانیلرله رومالیلر بوکا آسیای صغیر (Asie Mineure) (Μικρὰ Ἀσία)، واسکی جغرافیون اسلام (روم) دیرلردی. آناطولی کلمه‌سی ایسه روم لساننده (شرق) دیمك اولوب، یونانه نسبةً اولان موقعی حسبیله بویله تسمیه اولنمش، وزمانمزده بو اسم تعمم ایتمشدر.

موقع ووضعیتی، حدودی، مساحه‌سی. — آناطولی قطعه‌سی اسکیدن معلوم ومتمدن اولان اقطارك تا وسطنده واقع اولوب، اطراف ثلثه‌سی دکیزله محاط، ویالکز شرق طرفندن قره‌یه مربوطدر. شمالاً قره دکیز ومرمره دکیزلریله محدود اولوب، استانبول وچناق قلعه بوغازلریله آوروپادن آیرلمشدر؛ غرباً آطه‌لر دکیزیله وجنوباً دخی آق دکیزله محدوددر. شرق طرفندن یعنی قره‌دن اولان حدودی تمامیله معین دکلسه‌ده، عمومیت اوزره قافقاسدن اسکندرون کورفزینك جنوبنده‌کی (رأس‌الخنزیر)ه قدر تسلسل ایدن جبال ایله وبعض محللرده فرات مجراسیله آیریلوب، شرق جنوبی طرفندن کردستان، جزیره وسوریه ایله محدوددر. آناطولینك کیرنتی چیقنتیلری حساب اولنمقسزین، ٤۰۰۰ کیلومتره‌لك سواحلی اولوب، بونك ۱۳۰۰ کیلومتره‌لکی قره دکیزده، ٥۰۰ کیلومتره‌لکی مرمره ایله بوغازلرده، ۱۱۰۰ کیلومتره‌لکی آطه‌لر دکیزنده واونك بر مثلی دخی آق دکیزده‌در. قره‌دن اولان خط حدودی دخی تقریباً ۱۳۰۰ کیلومتره طولنده‌در. بو سواحلك هر طرفی وعلی‌الخصوص سواحل غربیه‌سی بر چوق کورفزلر وخلیج ولیمانلری حاویدر. آطه‌لر دکیزی ساحلندن فرات مجراسنه قدر اولان طول اعظمی ۱۲۰۰ کیلومتره، و ۳۱° طول شرقیده واقع عرض اعظمی ۷۰۰، واك طار محلنده دخی ٥۰۰ کیلومتره‌در. مساحهٔ سطحیه‌سی، آناطولی‌یه مربوط اولان جزایر بحر سفید دخی داخل اولدیغی حالده، ٥٤۷۰۰۰ مربع کیلومتره‌در، که بو حسابجه فرانسه‌دن دها بیوکدر. آناطولی قطعه‌سی اسپانیا، ایتالیا ویونانه براقلیمده‌در. الشمالی نقطه‌سی اولان سینوب شهری رومانك حذاسنده، واك جنوبی نقطه‌سی اولان (آنامور) برونی (قادیس) حذاسنك برآز جنوبنده‌در. الغربی نقطه‌سی ′۴٤°۲۳ طول شرقیده واقع (بابا برونی)، واك شرق نقطه‌سی دخی طربزون ولایتنك ′۳۰°۳۹ طول شرقیده واقع منتهای شرقیسیدر.

هیئت طبیعیه‌سی. — آناطولینك اورته‌سی واسع بر اووه‌در، که اوته‌سنده بریسنده بعض منفرد طاغلر وتپه‌لر بولندیغی حالده، اطراف اربعه‌سی یوکسك طاغلرله محاطدر. بو طاغلر پك واسع اولوب، کرك سواحله وکرك ایچ طرفلره طوغری امتدادایدر اتکلری، بایرلری وآره‌لرنده کوزل اووه‌لری واردر. ذکر اولنان داخلی اووه قونیه، قیصریه، توقاد آنقره وقره‌حصار صاحب آره‌لرنده اولوب، اطرافنده‌کی طاغلرك اك مرتفعی

ایج ایلنده باشلایوب بر خیلی مسافه‌ده دکیز قییسی حذاسنجه شرقه وبعده شرق شمالی‌یه طوغری ممتد اولان طاغدر، که اسکی یونان جغرافیونی طرفندن. شکل وصورتی حسبیله، (طاوروس) یعنی «بوغا» تسمیه اولنوب، ترکجه‌ده دخی (بوغا طاغی) تسمیه اولنمشیکن، الیوم بونك غلطی اولان (بلغار طاغی) اسمیله معروفدر. شمال جهتنده‌کی طاغلر ایسه مرمره دکیزینك سواحل جنوبیه‌سندن باشلایه‌رق قره دکیز سواحلی بوینجه تا قافقاسه قدر ممتد اولان درت بش صره‌دن مرکب بر سلسله‌در، که بر چوق یرلرده منقطع اولدیغندن، براسم مشترکی اولمیوب، هریرده براسم مخصوصله معروفدر. بوطاغلردن اك آلچقلرینك ارتفاعی سکز طقوز یوز متره‌دن آشاغی دکلدر؛ اك یوکسکلرینك ارتفاعی ایسه ایکی بیك متره راده‌لرنده در. جنوب وشرق جنوبی طرفلرینی احاطه ایدن سلسله دخی بویله برچوق طاغلردن وبرقاچ صره‌دن مرکب اولوب، اك مرتفع محلی قونیه ایله آطنه ولایتلری آره‌سنده اولان بلغار (ودها طوغریسی بوغا) طاغیدر، که حذای بحردن ۲۵۰۰ متره ارتفاعی واردر. بو ایکی سلسله غربه طوغری اوزانه‌رق، آناطولینك قسم غربیسنی ضبط ایدن وبینلرنده آزچوق ارتباطلری اولان برچوق طاغلر تشکیل ایدیورلر، که بونلرك اکثریسی شرقدن غربه ممتد اوله‌رق، سواحل غربیه‌یه قدر اوزانیرلر، وآره‌لرنده برچوق وادیلر حاصل اولور. اطراف اربعه‌سی بو وجهله طاغلرله محاط اولان وسطی اووه دخی پك آلچق اولمیوب، حذای بحردن ۹۰۰، واك آلچق یری اولان (طوز کولی) سطحنك بیله ۸۰۰ متره ارتفاعی واردر. غریبی شودر، که آناطولینك اك مرتفع نقطه‌سی مذکور سلسله‌لرده اولمیوب، بو اووه‌نك ایچنده منفرداً یوکسلن (ارجیاس) طاغنك ذروه‌سیدر، که ۳۸۰۰ متره ارتفاعی واردر. کرك مذکور سلسله‌لر وکرك وسطی اووه‌نك اراضیسی اراضئ کلسیه‌دن اولوب، وقتیله قعر بحرده تشکل ایتمش، واك مرتفع محللرنده بیله مستحاثات حالنده پك چوق حیوانات بحریه بولندیغی مشاهده اولنمشدر. بو اراضئ کلسیه آره‌سنده کرك سلاسل جبالده وکرك مذکور مرتفع اووه‌نك اوته بریسنده بولنان منفرد طاغلرده بعضاً اراضئ برکانیه‌یه تصادف اولنوب، هر نقدر که ازمنهٔ تاریخیه‌دن بری بوبرکانلرك آتش پوسکوردکلری تخطر اولنمیورسه‌ده، منفسلری ولاولرینك آقنتیلری هیئت اصلیه‌لرنده کورلمکده‌در. حتی ارجیاس طاغی دخی وقتیله سونمش بر برکاندن بشقه بر شی دکلدر. الحاصل آناطولی وقتیله اطرافنده بر آتش دائره‌سی تشکیل ایدر برصره برکانلرله محاط بولنمش، وازمنهٔ تاریخیه‌ده دخی وقت وقت وقوع بولوب، نیجه شهرلرینی خراب ایدن زلزله‌لرك کثرتی‌ده بو طبیعت برکانیه‌سنه دلیلدر. وسطنده‌کی اووه‌ده قیاطوزلرینك کثرتی واکثر کوللریله بعض انهاری صولرینك طوزلی اولمسی دخی، یوقاریده دیدیکمز کبی، اراضیسنك وقتیله تحت‌البحر تشکل ایتمش اولدیغنه دیکر بر دلیلدر.

انهاری. — آناطولی قطعه‌سی صولری چوق بر یر اولوب، اطراف ثلثه‌سنده‌کی دکیزلره دوکیلور برچوق ایرماق، چای ودره‌لری واردر. ایرماقلرینك اك بیوکی قزیل ایرماقدر، که سیواس ولایتنك حدود شرقیه‌سنده فرات وادیسنی یعنی بصره کورفزی مائله‌سنی قره دکیز مائله‌سندن آیران سلسلهٔ جبالدن نبعانله، غرب جنوبی‌یه طوغری آقه‌رق، آنقره ولایتنك قیصریه سنجاغنه داخل اولور، وقونیه ولایتنك حدودینه واصل اولنجه، غرب شمالی‌یه طوغری دونه‌رك، آنقره ایله قونیه حدودینی بعد التفریق، شماله طوغری جریانله، قسطمونی ولایتی حدودینه واصل اولنجه، شرق شمالی‌یه دونه‌رك، بو ولایتله آنقره وسیواس ولایتلری آره‌سندن بالمرور، طربزون ولایتنك جانیك سنجاغنه دخول ایله قره دکیزه منصب اولور. بو ایرماق آناطولینك اك بیوك ایرماغی اولوب، واسع بر حوضه تشکیل، وصاغ وصولدن برچوق نهرلرك صولرینی اخذ وجمع ایدیور. ایکنجیسی (یشیل ایرماق) در، که قزیل ایرماق حوضه‌سنك داخلنده یعنی شمال طرفنده وسیواس ولایتنده کوچك بر حوضه تشکیل ایده‌رك، شرقدن غربه جریان ایدن (کلکیت) چایله (طوزانلی) چاینك تلاقیسندن حاصل اولوب، بعده شماله طوغری دونمکله، ینه جانیك سنجاغی ایچندن کچه‌رك، قره دکیزه دوکیلور. قره دکیزه منصب اولان بیوك نهرلرك اوچنجیسی (سقاریه) ایرماغی اولوب، خداوندکار وآنقره ولایتلری داخلنده واسع بر نصف دائره تشکیل، وصاغدن (آنقره)، صولدن (پورساق)

چایلرینی اخذ ایله، کملیك کورفزینه طوغری جریان ایتدیکی حالده، کشیش طاغنك بر شعبه‌سنه بالتصادف بردن بره یولنی تبدیل ایله، شمال شرقیه طوغری دونه‌رك، وقوجه ایلی ایچندن کچه‌رك، قره دکیزه منصب اولور. بو اوچ ایرماغك حسابسز تابعلرندن بشقه طوغریدن طوغری‌یه قره دکیزه دوکیلور بر چوق نهرلر دخی واردر.

مرمره دکیزینه دوکیلن نهرلرك اك بیوکی (سیماو) نهریدر، که خداوندکار ولایتنك أکثر صولرینی جمع ایدر. آطه‌لر دکیزینه دوکیلن نهرلرك اك بیوکلری (کدیز) ایله (بیوك مندرس) نهرلریدر، که خداوندکار ولایتنك کوتاهیه وقره حصار صاحب سنجاقلرنده نبعانله، غربه طوغری جریان، وآیدین ولایتنی شرقدن غربه شق ایدرلر. جنوبدن آق دکیزه دوکیلن نهرلر دخی چوق ایسه‌ده، مجرالرینك قیصه‌لغی حسبیله، یالکز ایچ ایلدن اینن (کوکصو) ایله آطنه اووه‌سندن اینن (سیحان) و (جیحان) ذکره شایاندر. بونلردن جیحانك مجراسی دها اوزون اولوب، مرعش سنجاغنك بتون صولرینی جمع ایتدکدن صکره آطنه ولایتنه کیرر؛ سیحان ایسه قوزان ایله آطنه سنجاقلرینك صولرینی جمع ایدر.

بو تعریفاتدن آکلاشلدیغی اوزره، آناطولی قطعه‌سنك نصفندن زیاده‌سی قره دکیز مائله‌سنه تابع اولوب، نصف دیکری ایسه درت مائله‌یه منقسمدر، که بونلرك اوچی ذکر اولنان مرمره، آطه‌لر دکیزی وآق دکیز مائله‌لری اولوب، دردنجیسی دخی دکیزه مخرجی اولمیان مائلهٔ داخلیه‌در، که قونیه ولایتنك قسم اعظمیله آنقره وقره حصار صاحب سنجاقلرینك برر قسمندن عبارت اولوب، بونك ذاتاً آز اولان صولری یوقاریده ذکر اولنان مرتفع اووه‌نك ایچنده بولنان متعدد کوللره دوکیلور. فرات حوضه‌سنه یعنی بصره کورفزی مائله‌سنه تابع اولان ارزنجان، ارضروم وخرپوت طرفلرینك جهت شرقیه‌سی تقسیمات جغرافیه‌جه آناطولیدن معدود دکل ایسه‌ده، اهالینك لسان واخلاقنجه وهر جهتجه آناطولی‌یه تابع بولندیغندن، بوراسی دخی حساب اولنور ایسه، بر بشنجی مائله عد اولنمق اقتضا ایدر.

کوللری. — آناطولینك باشلیجه کوللری مائلهٔ داخلیه‌سیله مرمره مائله‌سنده اولوب، داخلی مائله‌ده آناطولینك اك بیوك کولی اولان (طوزلی کول) ایله حوران یاخود اکردیر، یکیشهر، بوردور، آقشهر وابر کوللریدر، که همان جمله‌سنك صولری آز چوق طوزلیدر. مرمره مائله‌سنده‌کی کوللر دخی باشلیجه ازنیق، آپولونیه ومیخالیچ کوللرندن عبارتدر.

سواحلیله آطه‌لری. — آناطولینك قره دکیزده‌کی سواحلی دوزاولوب، اصل کورفزدنیله بیله‌جك سینوب ایله صامسون کورفزلریدر، که آره‌لری قزیل ایرماق منصبنك تشکیل ایتدیکی بیوك بر برون ایله آیرلشدر. بو سواحلك قارشیسنده هیچ بر آطه یوقدر. مرمره دکیزنده ایکی درین کورفز واردر، که بری ازمید ودیکری کملیك کورفزیدر. مرمره آطه‌سنك قارشیسنده اوزانان شبه جزیره دخی شرق طرفنده باندیرمه وغرب طرفنده اردك کورفزلرینی تشکیل ایدیور. استانبولك جوارنده اولان بك آطه‌لریله ایمرالی (امیرعلی)، مرمره، پاشا لیمانی وآفسیا آطه‌لری دخی آناطولی‌یه مربوطدر.

آناطولینك اك ایی سواحلی غرب طرفنده یعنی آطه‌لر دکیزنده اولوب، سواحل مذکوره‌نك دکیزك ایچنه اوزانمش بر چوق شبه جزیره‌لری بر طاقم درین کورفز وخلیجلر تشکیل ایدیورلر، که بونلرك ایچنده پك چوق قویلر ولیمانلر دخی واردر. بو کورفزلرك باشلیجه‌لری ادرمید، چاندارلی، ازمیر، قوش آطه‌سی، مندلیا، استانکوی وسومبکی کورفزلریدر. بو ساحلك قارشیسنده بر چوق آطه‌لر بولنیور، که بونلرك بعضیسی خیلی بیوك ومهمدر. جزایر بحر سفید نامیله آیریجه بر ولایت تشکیل ایدن بو آطه‌لرك باشلیجه‌لری لیمنی، بوزجه آطه، مدللی، ساقز، سیسام، نیقاریه، فورنی، باطنوس، لریوس، قالمنوس، استانکوی، آستروپالیا، سومبکی، ردوس، کرپه وقاشوت (چوبان آطه‌سی) اولوب، بونلرك اك بیوکلری مدللی، ساقز، سیسام ورودسدر. سواحل جنوبیه‌سنه کلنجه، جنوبه طوغری اوزانمش ایکی بیوك چیقنتی حالنده اولان ایچ ایلی ایله تکه ومنتشانك برر پارچه‌سی ایکی بیوك کورفز تشکیل ایدیورلر، که بری آنطالیه ودیکری مرسین کورفزیدر. سواحل مذکوره‌نك منتهای شرقیسنده دخی آناطولینك سوریه ایله محل التصاقنده بر درین کورفز واردر، که اسکندرون کورفزیدر. کرك بو اوچ کورفزك

ایچنده وکرك ساحلك سائر طرفلرنده بر چوق لیمانلر واسکله‌لر واردر. بو ساحلك قارشیسنده آناطولی‌یه منسوب آطه‌لرك اك بیوکی وآق دکیزده‌کی آطه‌لرك جسامتجه اوچنجیسی اولان قبریس جزیره‌سی بولنیور.

هواسی — آناطولی قطعه‌سنك هواسی عمومیت اوزره معتدل وغایت کوزل اولوب، علی الخصوص آیدین وخداوندکار ولایتلرندن عبارت اولان قسم غربیسی دنیانك اك کوزل هوالی یرلرندندر. منتهای شمال شرقیسنده واقع اولان ارضروم طرفلریله فرات وقره دکیز مائله‌لری آره‌سنده‌کی صرتی تشکیل ایدن محال مرتفعه‌ده قیشلر پك صوغوق واوزون اولوب، غربه طوغری کیدلدکجه، هوا کسب ملایمت ایده‌رك، سیواس، قسطمونی وآنقره ولایتلرینك محال مرتفعه‌سنده قیشلر ینه خیلی صوغوق ایسه‌ده، امتدادلری پك آزدر. قره دکیز سواحلیله جبال مرتفعهٔ مذکوره‌نك جنوبنده‌کی اتکلرنده هوا معتدل وپك کوزلدر. جنوب جهتنه کلنجه، سواحل وعلی الخصوص کورفزلرك ایچی شمال روزکارندن جبال مرتفعه ایله محفوظ اولوب، لدوسه متوجه بولندقلرندن، یازین هوالری خیلی صیجاق ایسه‌ده، حرارتلری سوریه ومصر سواحلنه مقیس اوله‌جق درجه‌ده دکلدر. داخلی مائله‌یی ترکیب ایدن ایچ طرفلره کلنجه، بونلردن طوزلی اووه وحیمانه جهتلری اورماندن خالی وقورو اولدیغندن، یازین خیلی صیجاق اولدیغی کبی، ارتفاعی حسبیله قیشین دخی چوق صوغوق اولور. مائلهٔ مذکوره‌نك غرب جنوبی جهتنی تشکیل ایدن قره‌مان وحمید سنجاقلرنده ایسه اورمانلر زیاده اولمغله، هوا دخی معتدلدر.

نباتات ومحصولات وزراعتی. — آناطولینك یالکز طوزلی اووه طرفلرنده‌کی قسم داخلیسی زراعته غیر صالح وهمان چول حالنده اولوب، سائر هرطرفنك هر نوع اعمار وزراعته فوق العاده استعدادی واردر. کوتاهیه جهتی آناطولینك اك کوزل، اك منبت واك محصولدار یری اولوب، بوکا جوار اولان بروسه، قره‌سی، صاروخان وآیدین جهتلری دخی دنیانك اك محصولدار یرلرندندر. بو محللرده بغدای، آرپه وسائر حبوبات کلیتله یتیشدیکی کبی، اوزوم، قاون، قارپوز، نار، جویز، الما، آرمود، کستانه واقالیم معتدله‌یه مخصوص سائر انواع میوه‌لری پك کثرتلیدر. مرمره وآطه‌لر دکیزی سواحلی جوارلرنده زیتون آغاجلری دخی چوقدر. بروسه جوارلری ایپك چیقاران محللرك مرکزی اولوب، کلیتلی دود آغاجلری واردر. آیدینده پاموق، قره‌حصار صاحبده وسائر بعض طرفلرده دخی آفیون محصولاتی چوقدر. قره دکیز سواحلنك شرق قسمنده یعنی سینوبله طربزون آره‌سنده دخی زیتون آغاجلری چوق اولوب، سواحل مذکوره‌نك ایچ طرفلرنده وعلی الخصوص آماسیه جهتنده دخی انواع میوه‌لرك اك نفیسلری کلیتله حاصل اولور. قره دکیز مائله‌سنك غربی قسمی ایسه دها مرتفع ودها صوغوق اولمغله، هر نوع محصولاته مساعد دکلسه‌ده، بوطرفده دخی حبوبات متنوعه ایله میوه‌لرك انواعی یتیشیور. مائلهٔ جنوبیه‌یه کلنجه، بونك قسم غربیسی اولان منتشا، تکه وایچ ایلی ایله مائلهٔ داخلیه‌نك قسم جنوبیٔ غربیسی اولان قره‌مان وحمید جهتلرینك آیدین طرفلرندن آز فرقی اولوب، حبوبات متنوعه ایله کلیتلی میوه‌لری وصفران، کوك بویه وسائره محصولاتی واردر. مائلهٔ مذکوره‌نك قسم شرقیسی اولان آطنه جهتی ایسه آناطولینك برکوچك مصری دنیله بیله‌جك درجه‌ده منبت ومحصولدار اراضی‌یی حاوی ایسه‌ده، هواسنك آغرلغی واهالیسنك فقدانی جهتیله، طبیعتك بو نعمتندن بحق استفاده اولنمیور؛ مع هذا کلیتلی ذخایر وپموق حاصل اولیور. سواحل جنوبیه‌نك دخی همان هر طرفنده زیتون یتیشیر. فرات حوضه‌سنه منسوبیت وقربیتی اولان یرلرك بعضیسی طاغلق وصرب ایسه‌ده، خرپوت کبی هواسی معتدل وغایت محصولدار بعض یرلری دخی واردر. آطه‌لرده محصولات عادیه ایله برابر زیتون، پورتقال، لیمون وآیریجه ساقز آطه‌سنده کلیتلی ساقز حاصل اولور. الحاصل حبوبات متنوعه آناطولینك هرطرفنده حاصل اولدیغی کبی، میوه‌لرك جمله‌سی دخی همان آناطولی‌یه مخصوصدر دنیلسه جائزدر. حقیقةً آناطولینك هر طرفنده انواع میوه‌لر هم کلیتلی هم جنسلری غایت ایودر. طاغلرینك اکثریسی اورمانلرله مستور اولوب، اورمان وتارله اولمیان یرلرینك اکثریسی دخی مرعالق اولمغله، بو مبارك قطعه‌نك نوع بشر ایچون استفاده‌یی موجب اولمیه‌جق یرلری همان هیچ یوق کبیدر. اورمانلری اك کثرتلی محللری قسطمونی وتکه ایله آیدین خداوندکارك بعض طرفلریدر.

طبیعتك بو مبذولیتیله برابر، اهالینك استعداد اراضی‌یه نسبةً آزلغندن، طرق ومعابرك عدم کفایه‌سندن. زراعتك الآن اصول قدیمه‌ده دوامندن، بعض طرفلری اهالیسنك نقصان سعیندن وسائر اسباب متعدده‌دن طولایی، بو قطعه‌نك ثروت ومعموریت عمومیه‌سی پك کری واستعداد طبیعیسنك پك مادونده قالمشدر.

معادنی. — آناطولینك اسکیدن بری کثرت معادنله شهرتی اولان جهتی شمال شرقی طرفی اولوب، کومشخانه‌ده وطربزون ایله توقاد طرفلرنده خیلی کومش، قورشون، دمیر وباقیر معدنلری بولندیغی کبی، سائر طرفلرنده دخی انواع معدنلر بولنیور ایسه‌ده، همان هیچ بر طرفنده چیقاریله‌مامقده‌در. کومر معدنی یالکز ارکلیده چیقارلمقده ایسه‌ده، سائر طرفلرده دخی تحری اولنسه بولنه‌جغی شبهه‌سزدر. قیاطوزی آنقره وقونیه ولایتلرینك ایچ طرفلرنده وسائر داخلی جهتلرده کلیتلی بولندیغی کبی، دکیز قییلرنده وکوللرده دخی مملحه‌لری چوقدر.

حیواناتی. — آناطولینك اورته‌سنده بولنان مرتفع اووه‌نك اطرافنده‌کی طاغلرك مستور بولندقلری صیق وواسع اورمانلرك ایچنده قورد، آیی، تیلکی، چقال، طوموز، قپلان، صیرتلان وسائر حیوانات وحشیه کثرت اوزره بولنیور. آرسلان دخی وقتیله چوق بولنوب، شمدی ندرت اوزره تصادف اولنیور. آنجق بو حیوانات مفترسه‌نك اکثریسی همان ذکر اولنان اورمانلره منحصر اولوب، سائر طرفلرده حیوانات مأنوسه سوریلرینك تکثرینه مانع اوله‌میورلر. ازمنهٔ قدیمه‌ده قسطمونی ایله منتشا وآطنه جهتلرینك آتلری مشهور اولوب، الیوم دخی جنسلری بسبتون منقرض اولمامشدر. استر دخی آناطولینك هر طرفنده منتشر اولوب، جنسی پك ایدر. صیغرلری عمومیت اوزره کوچکدر. قویونلری کاملاً قرمان تعبیر اولنان قالین قویروقلی جنسدن اولوب، کثرت اوزره‌در، وسوریلرك اکثریسی کوچبه حالنده طولاشان ترکمان ویوروك عشیرتلرینك مالیدر. عادی کچیدن ماعدا تفتیك کچیلری دخی خیلی چوق اولوب، آنقره ایله اورایه قریبتی اولان قسطمونی وخداوندکار ولایتنك بعض طرفلرنده بولنیور. آریلر پك چوق اولوب، بال وبال مومی آناطولینك اك مهم اخراجاتندندر.

تقسیماتی. — آناطولی قطعه‌سی ۱۱ ولایتله ۳ لوا وبعض قضالری جامع اولوب، ولایات والویهٔ مذکوره‌نك تقسیمات اداره‌سی بروجه آتیدر:

ولایت	لوا	قضا
خداوندکار	بروسه	بروسه
		بیله‌جك
		کملیك
		مدانیه
		میخالیج
		کرماستی
		آطره‌نوس
	کوتاهیه	کوتاهیه
		عشاق
		اسکیشهر
		سماو
		کدوس
	قره حصار	قره حصار
		صندقلی
		بولوادین
		عزیزیه
	ارطغرل	یکیشهر
		اینه‌کول
		سکود
	قره‌سی	بالیکسری
		آیوالق
		ادرمید
		صندرغی
		بیغادیچ
		کمر ادرمید
		اردك
		باندرمه
آیدین	ازمیر	ازمیر
		قوش آطه‌سی
		بیرون آباد
		چشمه
		تیره
		اوده‌مش
		اورله
		فوجتین
		بایندر
		منمن
		برغمه
		سفریحصار
	صاروخان	مغنیسا
		طورغودلی
		آلاشهر
		قوله
		آق حصار
		صالحلو
		کوردوس
		تیمورجی
		اشمه
		قرق آغاج
		صومه

ولايت	لوا	قضا
آيدين	آيدين	آيدين
		نازللو
		بوزطغان
		سوكه
		چينه
	منتشا	مغله
		ميلاس
		مكرى
		بودروم
		كويجكز
		مرمريس
	دكزلى	دكزلى
		طواس
		چال
		بولدان
		سراى كوى
قونيه	قونيه	قونيه
		آقشهر
		قرمان
		ايلغين
		سيدى شهرى
		اركلى
		اسبكشان
		بوزقير
		بكشهرى
		خادم
		قره بيكار
	حميد	اسپارطه
		يلواج
		قره آغاج
		اكدير
		اولوبورلى
	بوردور	بوردور
		عاصى قره آغاج
		تفنى
	تكه	آنطاليه
		علائيه
		المالو
		آقسكى
		قاش
	نيكده	نيكده
		نوشهر
		اركوب
		آقسراى
		بور
		عربسون
		معدن
آنقره	آنقره	آنقره
		اياش
		بكبازارى
		سفريحصار
		نعللو خان
		حيمانه
		بالا
		زير
		چبق آباد
		يبان آباد
		ميخاليججق
	قير شهرى	قير شهرى
		كسكين
		مجيديه

ولايت	لوا	قضا
آنقره	قيصريه	قيصريه
		دوه‌لر
		اينجه صو
	بوزغاد	بوزغاد
		چورم
		سنغورلى
		معدن
		بوغازليان
قسطمونى	قسطمونى	قسطمونى
		اينه‌بولى
		زغفرانبولى
		طوسيه
		طاشكپرى
		اسكلب
		جيده
		طاطاى
		آراج
	بولى	بولى
		بارطين
		اركلى
		كوينك
		كرده
		دوزجه
	سينوب	سينوب
		استفان
		بوى آباد
	كنغرى	كنغرى
		چركش
		قلعه‌جق
طربزون	طربزون	طربزون
		كيره‌سون
		اردو
		تيره‌بولى
		وقف كبير
		سورمنه
		كوره‌له
	جانيك	صامسون
		بافره
		اونيه
		چهارشنبه
		ترمه
		فاتسه
	لازستان	ريزه
		خوبه
		آتنه
		اوف
	كمشخانه	كمشخانه
		طرول
سيواس	سيواس	سيواس
		عزيزيه
		قوچكيرى
		ديوريكى
		دارنده
		كرون
		تنوس
		حافيك
		يلديز ايلى
	آماسيه	آماسيه
		مرزيفون
		كوپرى
		مجيد اوزى
		عثمانجق
		لاديق

ولايت	لوا	قضا
سیواس	آماسیه	حوصه
		کموش حاجی کویی
	قره‌حصار شرقی	قره حصار شرقی
		صو شهری
		حمیدیه
		قویلحصار
		الوجره
	توقاد	توقاد
		ذیله
		اربعه
		نیکسار
آطنه	آطنه	آطنه
		طرسوس
		مرسین
		قره عیسالو
	ایچ ایل	سلفکه
		کلنار
		آنامور
		ارمناك
		موط
	قوزان	سیس
		حاجین
		قکه
		قارص
	جبل برکت	یارپوز
		پیاس
		عثمانیه
		بولانق
		اصلاحیه
		حصه
معمورة العزیز	معمورة العزیز	خرپوت
		عربکیر
		کبان
		اکین
	ملاطیه	ملاطیه
		حصنمنصور
		بهسنی
		آقچه طاغ
		کاخته
ارضروم	ارضروم	ارضروم
		پاسینلر
		ترجان
		کیغی
		خنس
		طورطوم
		اواقراسی
		کسکیم
	ارزنجان	ارزنجان
		کماخ
		قوریچای
		رفاهیه
	بایبورد	بایبورد
		اسپر
		کلکیت
		شیران
حلب ولایتنه ملحق مرعش سنجاغی		مرعش
		البستان
		اندرین
		بازارجق
		زیتون
		البوکال

ولايت	لوا	قضا
شهر امانتنه ملحق ازمید سنجاغی یعنی قوجه ایلی		ازمید
		قره مرسل
		آطه بازاری
		کیوه
		قندره
کذا شهر امانتنه ملحق قضالر		اسکدار مع قاضی کویی
		آطه‌لر
		قرتال
		ککبوزه
		شیله
		بکقوز
مستقل بیغا سنجاغی		قلعهٔ سلطانیه
		بیغا
		آذینه
		لاپسکی
		آیواجق
جزایر بحر سفید	ساقز	ساقز
		استانکوی
		قلیوس
		قاریوط
		لریوس
		ایبصاره
	مدللو	مدللو
		مولوه
		بیلمار
		بونده
	ردوس	ردوس
		سومبکی
		کرپه
		میس
		قاشوط
	لمنی	لمنی
		امروز
		بوزجه آطه
	قبریس	(موقتاً انکلتره اداره‌سنده‌در.)

بو تقسیمات اداره‌دن بشقه آناطولینك بعض تقسیمات جغرافیه‌سی دخی وارایسه ده، عمومی اولمیوب، باشلیجه شرق وجنوب طرفلرینه مخصوصدر. قوجه ایلی، خداوندکار، قره‌سی، صاروخان، منتشا، تکه، قرمان، ایچ‌ایلی، قوزان اسملری بو تقسیمات جغرافیه اسامیسندندر، که دولت علیهٔ عثمانیه‌نك ابتدای تشکلنده وضع اولنمش اسملردر.

تقسیمات قدیمه‌سی. — آناطولی قطعه‌سی زمان قدیمده (آسیای صغیر) تسمیه اولنه‌رق، ینه شمدیکی اقطاری جامع وشرقاً سوریه ومسوپوتامیا (یعنی جزیره) وآرمنیا ایله محدود ایدی. بوقطعه روماليلرك الینه کچنجه‌یه قدر هیچ بر وقت بر هیئت متحده تشکیل ایتمیوب، بروجه زیر خطه‌لره منقسم ایدی:

۱ — بیتنیا، که خداوندکار ولایتنك بروسه. وارطغرل سنجاقلریله قوجه ایلندن؛

٢ – میسیا، كه قره‌سی و بیغا سنجاقلرندن؛
٣ – لیدیا، كه صاروخان وآیدین جهتلرندن؛
٤ – قاریا، كه منتشا خطه‌سنك قسم شمال غربیسندن؛
٥ – لیكیا، كه منتشانك قسم جنوب شرقیسیله تكه خطه‌سنك جنوب غربی قسمندن؛
٦ – پیسیدیا، كه حمید وبوردور سنجاقلرندن؛
٧ – پامفیلیا، كه تكه سنجاغنك قسم شرقیسندن یعنی آنطالیه وعلائیه طرفلرندن؛
٨ – ایساوریا، كه خادم وقرمان ایله ایچ ایلندن؛
٩ – كیلیكیا، كه آطنه جهتندن؛
١٠ – قاپادوكیا، كه نیكده، قیصریه ومرعش سنجاقلریله سیواس ولایتندن؛
١١ – لیقائونیا، كه قونیه وقرمان جهتلریله طوزلی اووه‌دن؛
١٢ – فریجیا، كه كوتاهیه وقره‌حصار صاحب سنجاقلرندن؛
١٣ – غلاتیا، كه آنقره ویوزغادله آماسیه سنجاقلرندن؛
١٤ – پافلاغونیا، كه قسطمونی ولایتندن؛
١٥ – پونت، كه طربزون ولایتندن عبارت ایدی.

بواون بش قطعه‌دن بشقه آناطولینك سواحل غربیه‌سیله سواحل مذكوره‌نك قارشیسنده بولنان آطه‌لر دخی اوچ قطعه‌یه منقسم ایدی: شمال قسمی یعنی بیغا، قره‌سی وصاروخان سواحلیله مدللو آطه‌سی (ائولیده)، اورته‌ده‌كی قسمی یعنی ازمیر وآیدین سواحلیله ساقز وسیسام جزیره‌لری (یونیا)، منتشا سواحلیله استانكوی وردوس وجزایر سائرهٔ صغیره دخی (دوریده) تسمیه اولنوردی.

بو اوچ قطعه ایله مرمره وقره‌دكیز سواحلنده بعض قصبه‌لر اسكیدن بری یونان مستملكاتی اولوب، یونانیلر اوره‌لره هجرت وتوطن ایتمشلردی. سائر قطعه‌لرك اهالئ قدیمه‌سنه كلنجه، بونلرك هر بری كندی باشنه برقوم اولوب، آناطولینك شمال وغرب طرفلرنده‌كیلر (اقوام آریه) دن ایدیلر وروم ایلنده ساكن بولنمش اولان تراكیلیلر وایلیریانلرله مناسبت وقرابت جنسیه‌لری وار ایدی. بونلرك اك بیوك واك مشهورلری فریجیالیلر اولوب، حتی بعض دفعه مرمره مانئه‌سنده اولان قره‌سی وبروسه وقوجه ایلنه (كوچك فریجیا)، ومنتشا سواحلندن طربزون حدودینه قدر اولان ایچ طرفنه دخی (بیوك فریجیا) دیرلردی. بوحدود داخلنده اولان اقوام سائره‌نك ایسه فریجیان قومنك شعبه‌لرندن اولملری ملحوظدر. آناطولینك جنوب وشرق جهتلرنده ساكن بولنمش اولان اقوام قدیمه‌نك ایسه امم سامیه‌دن بولندقلری دلائل متعدده ایله مثبت اولوب، حتی اسكی یونانیلر بونلره (لوقوسیریی) یعنی «آق سریانیلر» دیرلردی. (غلاتیا) دنیلن آنقره ویوزغاد جهتلرینه دخی (غالیا) یعنی اسكی فرانسه‌دن بر قوم كلوب، مملكتی ضبط واوراده توطن ایتمشلردی؛ بو قطعه‌نك غلاتیا اسمیله وجه تسمیه‌سی دخی بواولوب، عن اصل فریجیادن معدود ایدی.

اهالیسی. — آناطولینك اهالیسی سكز ملیونی متجاوز اولوب، یاریم ملیون راده‌لرنده بر مقداری خرستیان وپك جزئی مقداری یهودی، وقصوری كاملاً اسلامدر. جنسیتلرینه كلنجه یالكز آطه‌لرده وازمیر كبی تجارتگاه بعض اسكله‌لرده ساكن بولنان خرستیانلری روم اولوب، قصوری اقوام قدیمهٔ محلیه ایله سلچوقیلر وعثمانلیلرك دور فتوحاتنده آسیانك شمال طرفلرندن كلمش اولان ترك وتركمنلرك اختلاط وامتزاجندن حاصل اولمش بر جنسدر، كه لسانجه فاتحلردن وسیماجه اقوام مغلوبه‌دن اولان اجدادلرینه بكزیوب، السنهٔ تورانیه‌دن اولان تركجه لسانیله متكلم اولدقلری حالده، علائم بدنیه‌جه قافقاس جنسنه منسوبدرلر. ایشته، تركستان وتاتارستان تركلرندن تفریق ایچون، غرب تركلری دنیلن و(عثمانلی) نام جلیلیله مفتخر بولنان قوم نجیب بو قومدر، كه وطن اصلیسی آناطولی اولوب، بو كوزل قطعه صرف تركلردن مسكوندر؛ زیرا عن اصل روم اولدقلری یوقاریده ذكر اولنان آطه‌لر وبعض اسكله‌لر خرستیانلری استثنا اولندقلری حالده، آناطولیده ساكن بولنان خرستیانلرك وطنداشلری اولان مسلمانلردن فرقی یالكز مذهبجه اولوب، لسان وجنسیتجه مسلمانلردن هیچ بر فرقلری یوقدر؛ بناءً علیه بونلره دخی «خرستیان ترك» دنیله‌بیلیر. جای تأسفدر، كه بونلرك بر طاقی ارمنی وبر طاقی دخی روم كلیساسنه تابع بولنمغله، اجدادلرینك روم وارمنیلرله وعلی‌الخصوص روملرله هیچ بر مناسبتی اولمدیغی اونوده‌رق، روملق وار-

منيلك دعواسنه قالقيشمغه قاندير يله‌رق، اسكيدن برى لسان مادرزادلرى اولان تركجه‌يى بر طاقى روم وبر طاقى ارمنى حرفلريله يازمقده بولنمش؛ وبوصوك سنه‌لرده بر طاقم «جمعيات عليه» نك تشويق واجباريله لسان رسمئ دولت اولان زبان مادرزادلرينى ترك ايدوب، رومجه وارمنيجه اوكرنمكه باشلامشلردر. غرائبدن اوله‌رق مثلا بروسه ويا قونيه‌ده بركله رومجه بيلمز بر پدرك بر كلهٔ تركجه آكلاماز اوغلنه تصادف اولنور !

هر حالده بونلرك ذاتاً مقدارى جزئى اولمغله برابر، بزجه ينه ترك عد اولنه‌بيله‌جكلرندن، بوقاريده استثنا ايتديكمز آطه‌لر وبعض اسكله‌لر روملرندن بشقه، ترك اولميه‌رق يالكز آناطولينك منتهاى شرق شماليسنده يعنى طربزون ولايتك لازستان سنجاغنده اقوام قافقاسيه‌دن معدود اولان جزئى بر مقدار لازاهالى بولنيور. آنجق كرك بونلر وكرك اخيراً هجرت ايدوب آناطولينك ايچنده طاغنيق بولنان چركسلر دخى كوندن كونه تركلشمكده اولوب، لسان مادرزادلرينى اونوتمقده‌درلر. پك جزئى مقدارده اولوب بعض بيوك قصبه‌لرده ساكن بولنان يهوديلره كلنجه، بونلر اسپانيادن مطرود اولمغله، جمله‌سى تركجه بيلدكلرى حالده، اسپانيولجه‌يى دخى الآن اونوتمامشلردر.

الحاصل آناطولى صرف ترك مملكتى اولوب، اهاليسى عموميت اوزره تركدر، وقسم اعظمى اسلام اولديغى كبى خرستيانلرينك قسم اعظمى دخى ينه ترك جنسنه منسوبدرلر. آنجق عثمانلى تركلر يالكز آناطولى شبه جزيره‌سنه منحصر اولميوب، فرات ودجله واديلرنجه تا حدود ايرانيه قدر اولان ممالك واسعهٔ عثمانيه‌ده منتشر بولنمقده، وآناطوليدن معدود اوليان اورفه، دياربكر، بايزيد وحتى آسياى عثمانينك منتهاى جنوب شرقيسنده بولنان بغداد شهر شهيرنده بيله، لسان محلى وعمومى اولمق اوزره، تركجه سويلنمكده‌در.

آناطولينك اهاليسى عموميت اوزره ذكى، چاليشقان ومطيع اولوب، اكثريسى زراعتله، ويالكز عشيرت حالنده ياشايان تركمان ويوروكلر رعى اغنامله اشتغال ايتمكده‌در. دولت عليهٔ عثمانيه وارداتنك قسم اعظمى آناطوليدن چيقوب، آيدين كبى بعض ولايتلرينك بر مليون ليرادن زياده واردات سنويه‌لرى اولديغى كبى، دولت مشار اليهانك هر دفعه‌ده يوزينى آغرتمش ودكرينى دشمنلرينه بيله تسليم ايتديرمش اولان عساكر عثمانيه‌نك دخى قسم اعظمى بو قطعه‌نك مطيع وجسور اهاليسندندر.

طرق ومعابرى. — روماليلر، هر ضبط ايتدكلرى يرده ياپدقلرى كبى، آناطوليده دخى بر چوق بيوك جاده‌لر انشا ايتمشلردى، كه بونلرك اك بيوك واك ايشلكلرى اوچ ايدى. برى مرمره‌دن آنقره، طرسوس وآنطاكيه طريقيله سوريه‌يه كيديوردى، كه بونك بر شعبه‌سى ده قيصريه طريقيله اورفه‌يه طوغرى اوزانيردى؛ ايكنجيسى بيزانسدن (يعنى اسكى قسطنطينيه‌دن) ازميده، واورادن قسطمونى وطربزون سواحلنجه فرات واديسنه، وبعده نهر مذكور مجراسنجه عراقه اينردى؛ اوچنجيسى دخى ادرميد وازمير ايله بودرومه اوغرايه‌رق سواحل غربيه بوينجه ممتد اولوردى. بو جاده‌لرك بعض قالديرملرى وكوپريلرى الآن موجوددر. دولت عثمانيه دورنده ياپيلان جاده‌لرك اك بيوك واك متينى فاتح ثانئ بغداد سلطان مراد رابع طرفندن قاضى كويندن بغداده قدر ياپيلان جاده‌در، كه قالديرملرى وكوپريلرى اليوم موجوددر.

زمانمزده ازميردن باشلايه‌رق، اوچ شعبه‌يه آيرلمق اوزره، بر دمير يول ياپلمشدر، كه بر شعبه‌سى صاروخان سنجاغنده اوزانوب، مغنيسا وصالحليدن كچه‌رك، آلاشهره قدر ممتد اولمشدر. بونك مدانيه‌يه منتهى اولمق اوزره، بر شعبه‌سنه دخى مباشرت اولنمق اوزره‌در. بر شعبه‌سى دخى آيدينه واورادن قونيه‌يه طوغرى سراى كوينه قدر اوزانه‌رق، بونكده بر شعبه‌سى بر طرفدن تيره‌يه وبر طرفدن دخى اوده‌مشه قدر وارمشدر. استانبولدن بغداده قدر تمديده آناطولينك خط اصلئ كبيرى اولمق اوزره بر دمير يول انشاسى دخى متصور ايسه‌ده، يالكز ازميده قدر ياپيلوب، اوته طرفى تصورده قالمشدر. بوصوك سنه‌لرده ولايتلرجه پك چوق همت وغيرت اولنه‌رق، آناطوليده بر چوق شوسه‌لر ياپلمشدر، كه بونلرك اك مهملرندن برى مدانيه وكمليكدن باشلايه‌رق، بروسه، كوتاهيه، آقشهر، قونيه، قرمان، سلفكه، طرسوس وآطنه طريقيله اسكندرون كورفزينه واصل اوليور. بونك بر شعبه‌سى دخى قونيه‌دن آيريله‌رق، اسپارطه وبوردور طريقيله آنطاليه‌يه اينيور. برى ده

ازمیددن باشلایوب، آنقره، قیرشهر ونیکده‌یه اوغرا‌یه‌رق، طرسوسده برنجیسیله اختلاط ایدیور. بونك بر شعبه‌سی دخی قیصریه‌یه واورادن سیواسه کیده‌رك، ولایات شمالیه‌نك همتیله قره‌دکیزك کافهٔ اسکله‌لرندن کلن شوسه‌لرله برلشیر، وبرطرفدن بایزیده وبر طرفدن دخی بغداده منتهی اولان متعدد شوسه‌لرله کسب ارتباط ایدیور. بو شوسه‌لرك قسم اعظمی اکمال اولنوب ایشلمکده، وبعض طرفلرینك اکمالنه دخی سعی اولنمقده‌در. سوریه‌نك متعدد اسکله‌لرندن شام وحلبه کیدن شوسه‌لرك دخی عراق وآناطولی شوسه‌لریله برلشدیرلمسنه چالیشیلمقده‌در.

بیوك شهرلری، معموریتی، صنایع ومعمولاتی. — آناطولینك بیوك ومعمور شهر وقصبه‌لری چوق اولوب، ولایت وسنجاق مرکزلرینك همان جمله‌سیله قضا مرکزلرندن بعضیسی دخی کرك تجارت وکثرت نفوسجه وکرك تاریخجه بیوك اهمیتی حائزدر. اسکدارایله قاضی کویی پایتختدن معدود اولوب داخل حساب اولمدقلری حالده، آناطولینك اك بیوك واك معمور قصبه‌سی ازمیر اولوب، بتون غربی آناطولینك اسکله‌سی اولمغله، بیوك وپك ایشلك برتجارتی واردر. دمیریوللرینك اکمالندن صکره بو اهمیت تجاریه‌سنك قات‌قات آرته‌جغی شبهه‌سزدر. قره دکیز ساحلنده طربزون، صامسون وسینوب، وسواحل جنوبیه‌ده دخی آنطالیه ومرسین آناطولینك اك بیوك اسکله‌لرندن اولوب، خیلی اهمیت تجاریه‌یی حائز ایسه‌لرده، کرك بونلرك وکرك دها کوچك اسکله‌لرك لیمانلری اولماسی ودمیر یوللرینك فقدانی بو اهمیتك تزایدینه مانع اولمقده‌در. داخلی شهرلرك اك بیوك ومهملری بروسه، بالیکسری، کوتاهیه، مغنیسا، قونیه، آطنه، قیصریه، یوزغاد، آنقره، قسطمونی، آماسیه، سیواس، قره حصار، خرپوت، مرعش، ارزنجان وارضرومدر. بو شهرلردن اکثریسنك بیوك چارشو وبازارلری اولوب، ولایاتك برچوق محللرنده معین بازار وپنایرلر دخی قورولمغله، محصولات ارضیه ومعمولات محلیه‌دن اولدقجه برتجارت اجرا اولنور. آناطولی محصولات زرعیه‌سندن وتفتیك، ایپك وبالموم کبی حاصلاتدن ممالك اجنبیه‌یه خیلی اخراجات اولیورسه‌ده، محصولات صناعیه‌دن خارجه کیدن معمولات باشلیجه خالیدن عبارتدر. معهذا آناطولی اهالیسنك الندە خیلی

صنعتلر بولنوب، شهر وقصبه‌لرده احتیاجات ضروریه‌نك ایجاب ایتدیردکلری صنایع عادیه‌دن بشقه، آیدین ولایتیله عشاق طرفلرنده غایت مقبول خالیلر یاپیلیر، که کلیتله اوروپایه اخراج اولنور. بروسه‌ده ایپکدن نفیس قاشلر وکلیتله خاولیلر یاپیلوب، استانبوله وممالك عثمانیه‌نك سائر طرفلرینه کیدر. قونیه وطربزون وآناطولینك سائر اکثر طرفلرنده دخی کوزل کلیملر وآلاجه وبزکبی منسوجات یاپیلیر. آنقره طرفلرنده تفتیکدن غایت کوزل شالیلر یاپیلوب، ممالك عثمانیه‌نك هر طرفنه کوتوریلور. کوتاهیه‌ده اسکی معدندن پك آز فرقی اولان نفیس بر نوع چینیلر وکاشیلر اعمال اولنور. الحاصل آناطولینك هر طرفنده بر صنعت مخصوصه بولنوب، معمولات محلیه‌نك تعاطی ومبادله‌سی امتعه واشیای اجنبیه‌یه احتیاج براقیه‌جق صورت ومقدارده ایسه‌ده، چه فائده که رغبت اولنمدیغی کبی، برکونه تشویقات وتسهیلات دخی وقوع بولمدیغندن، ترقی یرینه کوندن کونه تدنی ایتمکده‌در. اکر یوللر ولیمانلر تکثیر ومعمولات محلیه‌یه رغبتله برابر صنایع موجوده‌نك اصلاح وترقیسیچون ایجاب ایدن اسبابه بالتوسل، اصحاب صنایع تشویق اولنه‌جق، ومملکتك ثروت طبیعیه‌سی اوروپانك چوروك وساخته امتعه‌سنه صرف اولنمیه‌رق، بهرسنه اخراجاتك ایکی مثلی نسبتنده ادخالات وقوع بولمیه‌جق اولسه، آز مدت ظرفنده آناطولی قطعه‌سی دنیانك اك معمور واك زنکین یری اولور؛ ومملکت اهالیٔ حاضره‌سنك بش مثلی بسلمکه کافی اولدیغندن، معموریت ورفاهك نتائج طبیعیه‌سندن اولان تکثر نفوس وقوعیله، هر طرفی ایشلنوب اعمار وحیواناتی تکثیر اولنه‌رق، رفاه ومعموریتك درجهٔ اعلاسنه واصل اولور.

احوال تاریخیه‌سی. — آناطولی قطعه‌سنك پك اسکی بر وقتده قسماً مصر فراعنه‌سندن بیوك سیزوستریسك ید استیلاسنه چکمش اولدیغی بعض اسکی تاریخلرك روایتیله وآناطولینك بعض طرفلرنده بولنان مصر قدیم آثاریله مثبت ایسه‌ده، اصل ازمنهٔ تاریخیه‌نك ابتدالرنده یعنی (تروا) محاربه‌سی زمانلرنده آناطولی کاملاً (آثوریه) دولتنك النده ایدی. بعده یونان مهاجرلری سواحل وجزایرده بر طاقم کوچك جمهوریتلر تشکیل ایتمش اولدقلری کبی، ایچ طرفلرده دخی بر طاقم مستقل حکومتلر تشکل ایتمشیدی، که

بونلرك اك مشهور واك بيوكى (ليديا) دولتى ايدى. ليديا دولتى اساساً صاروخان وآيدين طرفلرندن عبارت بولنمشيكن، يواش يواش كسب توسع ايدەرك، كثرت ثروتيله مشهور اولان (قرسوس) ك زماننده ليديا دولتنك حدودى او وقت (آليس) دنيلن قزيل ايرماق واديسنه قدر واروب، آناطولينك بتون قسم غربيسنى جامع ايدى. او صرەده فارس جهانكير مشهورى (كيروس) ظهور ايدوب، ميديا وآثوريه دولتلرينى رفع ايتدكدن صكره، قرسوسك ملكنى دخى ضبطله، تشكيل ايتديكى بيوك ايران دولتنك غرباً حدودينى آطەلر دكيزينه قدر توسيع ايدەرك، يونان مهاجرلرينك جهوريتلرينى دخى تحت اطاعتنه آلمشيدى. يونانيلرك ايرانيلرله اولان مشهور محاربەلرى آناطولى سواحلندەكى ممالك يونانيەيى دولت ايرانيەنك استيلاسندن قورتارە ميوب، تا بيوك اسكندرك ظهورينەدك بتون آناطولى ايران دولتنك بر جزئى حالنده قالمشيدى.

بيوك اسكندر ايرانك اوزرينەسوق عسكر ايدنجه، اك اول يولى اوزرنده بولنان آناطولىيى ضبط ايتمش ايدى. بو جهانكيرك وفاتيله ممالك واسعەسنك تقسيمى صرەسنده، آناطولى سوريه ومصر ايله ماكدونيا حكمدارلرى بيننده تقسيم اولنمش ايسەده؛ بو حكومتلرك غير مقرر اولان تصرف سطحيلرى آلتنده هر خطەده وبلكه هر شهر وقصبەده همان مستقلاً اداره اولنور برطاقم حكومتلر پيدا اولمشيدى، كه بونلرك اك مشهورلرى پرغمه وپونت حكومتلرى ايدى. بعده روماليلر آسياده ضبط ممالكه باشلادقلرنده، بو حكومتلرك بعضيسى طوعاً تابع اولەرق؛ وبعضيسى دخى بر چوق وقت مقاومتدن صكره، مغلوباً فتح اولنەرق؛ تدريجاً بتون آناطولى روماليلرك ممالكنه ضم اولنمش؛ وروما ايمپراطورلغنك ايكىيه تقسيمنده شرق ايمپراطورلغنك يعنى قسطنطينيه قيصرلرينك حصەسنه دوشمشيدى. انوار اسلاميەنك ظهوريله غزاة مسلمين بر طرفدن تا ماوراء النهر وهندستانه وبر طرفدن‌ده بحر محيط آطلاسى وپيرنەيه قدر اولان ممالك وسيعەيى فتح ايتدكلرى اثناده، بحكمة الله تعالى فتوحات اسلاميه طاوروس سلسلهٔ جبالنك برى طرفنه چكەميوب، آناطوليدن يالكز آطنه جهتى موقتاً فتح اولنه بيلمشيدى؛ وهر نه قدركه هارون الرشيدك عسكرى آناطولىيى اورتەسندن يارەرق اسكداره قدر ايلريلمش ايسەده، ينه آناطولينك هيچ بر يرينى تحت تصرفنده طوتەمامشيدى.

مؤخراً سلجوقيلر آناطولينك قسم اعظمنى فتح ايدەرك، بو قطعەنك تا وسطنده اولان قونيه شهر شهيرنده بر قاچ عصر دوام ايدن بر بيوك دولت تشكيل ايتمشلرديسەده، آناطولينك بر چوق يرلرى ينه روم ايمپراطورلغنك تحت تابعيتنده وبعض حكومات صغيرهٔ نصرانيەنك النده قالمشيدى. آناطولىيى كاملاً فتح ايله بو قطعهٔ واسعەيى تماميله ممالك اسلاميەيه بالالحاق صرف ترك مملكتى حالنه قويمق شرفى من طرف الله سلالهٔ مطهرهٔ عثمانيەيه نصيب ايمش.

زمان قديمده آناطولينك سواحلنده بر چوق يونان مهاجرلرى توطن ايتمش اولديغى كبى، اسكندرك فتحندن صكرەدخى برطاقم ماكدونياليلر ويونانيلر وبعده بر چوقده روماليلر آناطولينك هر طرفنده اهالئ اصليه‌يه قاريشمشيدى. مؤخراً، خرستيانلغك ظهور وانتشارى اوزرينه، يونانلى ورومالى اولميان اهالى دخى يونان ولاتين لسانلرينى لسان ادبى اتخاذ ايدەرك، اقوام مختلفەدن مركب بر جماعت نصرانيه پيدا اولمشيدى. سلجوقيلرك فتوحاتى اوزرينه كليتلى تركلر كلوب، اهالئ قديمەدن اهتدا ايدنلرله بالاختلاط آيريجه بر قوم مسلم ظهور ايتمش؛ وعثمانليلرك دور فتوحاتنده تركستان وماوراء النهردن يكيدن بر چوق ترك وتركمن عشيرتلرى كلوب، توطن ايتدكلرى كبى، اهالئ اصليه دخى فوجافوج دين مبين اسلامى قبول ايتمكله، السنهٔ قديمه بسبتون اونوديلەرق، اهالى كاملاً تركلشمش، وشمديكى آناطولى اهاليسى حاصل اولمشدر.

آناطولى حصارى { قره دكيز بوغازينك اك طار محلنده آناطولى ساحلنده اسكى بر حصاردر، كه قسطنطينيەنك محاصره وضبطنى تسهيل مقصديله ۷۹۸ تاريخ هجريسنده يلديرم سلطان بايزيد حضرتلرى طرفندن بنا اولنمشدر. اصل اسمى (كوزلجه حصار) در. بو وجهله اليوم استانبولك محلاتندن معدود اولان آناطولى حصارى استانبولدن ۵۹ سنه اول فتح اولنمش ديمكدر. بعده سلطان محمد ثانى حضرتلرى بوحصارك قارشيسنده يعنى روم ايلى ساحلنده روميلى

حصارینی بنا ایده‌رك، قره دکز بوغازینی مراکب اعدایه بسبتون سد وبند بیورمشلردر. آناطولی حصاری کوك صو منصبنك صاغ طرفنده وکوچك صو چایرینك قارشیسنده غایت کوزل بر موقعده اولوب، حصار الیوم خراب ومتروك ایسه‌ده، اطرافنده کرك کوك صو ساحلنجه وکرك ساحل بحر بوینجه برچوق یالیلر، واوستنده‌کی زمرد آسا تپه‌لرده برطاقم مفرح کوشکلر بولنمغله، بوغاز ایچنك صیفیه اتخاذ اولنان قراسنك اك کوزللرندندر؛ وهواسی سرت اولیوب معتدلدر. اسکداره ملحق قاضیلیجه دائرهٔ بلدیه‌سنه تابعدر.

آناطولیقو (Anatolico) یونانك غرب شمالی جهتنده‌کی (آقارنانیا) مع (اتولیا) ایالتنده، مرکز ایالت اولان (مسولونکی) قضاسنده ومسولونکینك شمال غربیسنده‌کی کورفزك ایچنده بر کوچك آطه‌نك اوزرنده بر قصبه‌در، که مسولونکیدن کوچك ایسه‌ده، اوندن بر آز دها منتظمدر.

آناطولی قواغی قره دکیز بوغازینك مدخلنده یعنی طارلاشمغه باشلادیغی محلده آناطولی ساحلنده بر قریه‌در، که استانبولدن ١٥ میل مسافه‌سنده بولنمغله، صیفیه اتخاذ اولنان یالیلری وبعض کویلی خانه‌لرینی جامع اولوب، روم ایلی قواغنك قارشیسنده‌در. قره دکیز بوغازینی محافظه ایدن استحکامات آناطولی وروم ایلی قواغنده اولوب، بحر سیاه بوغازی محافظنك اقامتگاهی آناطولی قواغنده‌در. اداره‌جه بکقوز قائمقاملغنه تابعدر.

آناغ (Annagh) بواسمله ایرلانده‌نك ساحل غربیسی قارشیسنده ایکی کوچك آطه، وساحل مذکورك ایچ طرفنده برکول ایله ایکی ناحیه بولنیور.

آناغنی (Anagni) یاخود آنانی ایتالیانك وسطنده (فروسینونه) ایالتنده ومرکز ایالتك ٢١ کیلومتره شمال غربیسنده واقع برقصبه اولوب، ٨٢٢٠ اهالیسی واردر.

آنافی (Anaphi) یاخود آنافیه یونانه تابع (کیقلاده) آطه‌لرندن بری اولوب، جزایر مذکوره‌نك اك جنوب شرقیسنده بولنانیدر. (صانتورون) آطه‌سنك ٢٢ کیلومتره شرقنده واقع اولوب، مرکزی ٢٢′ ٣٦° عرض شمالی ایله ٢٣° ٢٧′ طول شرقیده دوشر. شرقدن غربه اولان طول اعظمی ١٠ کیلومتره قدردر. قیالق وچیلاق بر یر اولوب، یالکز برکویی واردر، که ١٠٠٠ کشی قدر اولان اهالیسی باشلیجه صوغان یتیشدیرمکله کچینیرلر. بالی مشهوردر.

آناقتوریوم (Anactorium) نارده‌کورفزینك ساحل جنوبیسنده واقع (وونیچه) قصبه‌سنك اسم قدیمیدر. [« وونیچه » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آناقرئون (Anacréon) یونان قدیم شعراسندن اولوب، میلاددن ٥٦٠ سنه اول (یونیا) نك (یعنی ازمیر سواحلنك) اورله قربنده بولنمش اولان (تئوس) شهر قدیمنده طوغمشدر. سیسام حکمداری (پولیقرات) ك یانته جلب وبزم عشرتنه تشریك اولنه‌رق، عمرینی عشرت وعشقبازلقله کچیرمش، وبرچوق لطیف غزلیات سویلمشدر. غزلیاتنك پك آز مقداری بولنمش ایسه‌ده، کندیسنه اسناد اولنان بر مجموعهٔ اشعار مشهور ومتداولدر.

آناقسارخوس (Anaxarque) یونان قدیم حکماسندن اولوب، قواله جوارنده بولنمش اولان (آبدره) شهر قدیمنده طوغمش، و (مترودور) ك شاکردی اولمشیدی. بیوك اسکندرك معیتنده آسیا سفرینه کیتمشیدی. بعده قبریس حکمداری (نیقوقرئون) طرفندن اعدام اولنمشدر.

آناقساغوراس (Anaxagore) یونان قدیم حکماسندن و «اصحاب قیاس» دینلن فلاسفه‌دن اولوب، قبل المیلاد ٥٠٠ تاریخلرنده (اورله) قصبه‌سی موقعنده بولنمش اولان (قلازومن) شهر قدیمنده طوغمش؛ و (آناقسیمانس) ایله (هرموتیم) دن تحصیل فلسفه ایتدکدن صکره، توسیع معلومات ایچون، مصره بر سیاحت ایدوب، ٤٧٥ تاریخنده عودتله، آتنه‌ده اختیار اقامت ایتمش، و (اوریپد) ایله (پریقلس) ك وبلکه سقراطك دخی استادی اولمشیدی. یونانیلرك بعض اعتقادات باطله‌لرینی جرح ایتدیکیچون، دینسزلکله اتهام اولنه‌رق، اعدامنه حکم اولنمشیکن، پریقلسك شفاعتیله جزاسی نفییه تحویل اولنمغله، (لاپسکی) شهرینه کیدوب،

اختيار اقامت ايتمش؛ وقبل الميلاد ٤٢٨ تاريخنده وفات ايتمشدر. ماديت وجسمانيتدن مبرا صرف روحانى ومعنوى بر الهك وجودينى تصور ايدن حكماى يونانك برنجيسيدر. علم هيئت ونجومه دخى خيلى خدمت ايدوب. خسوف وكسوف حقنده بر چوق حقيقتلر كشفنه موفق اولمشيدى. آثارينك يالكز بعض پارچه‌لرى بولنه‌بيلشدر. عربلر عندنده (انكساغورس) اسميله معروفدر.

آناق سونكى (Anak-Soungbi) سوماتره جزيره‌سنك ساحل غربيسنده بركوچك ملايى اسلام حكومتى اولوب، مركزى (موقوموقو) شهريدر.

آناقسيلاس (Anaxilas) ايتاليانك جنوبنده بولنمش اولان (رجيوم) شهير قديمنده حكومت سورمش ايكى حكمدارك اسميدر، كه عن اصل موره‌نك (مسينيا) خطه‌سندن اولمغله، برنجيسى ميلاددن ٦٢٥ سنه اول لاكدمونيالیلرك تحت اطاعتنه كيرمك ايستمين مسينياليلرى كندى انكاسنه جلب ايتمشيدى. — ايكنجيسى قبل الميلاد ٤٩٤ تاريخلرنده حكومت سوروب، سيجيليانك (زانقله) شهرندن شهر مذكورى ضبط ايتمش اولان سياملیلرى دفع ايله، مسينيادن مهاجرلر كتيروب، شهر مذكورى اسكان، و (مسينه) اسميله تسميه ايتمشدر.

آناقسيماندر (Anaximandre) يونان قديم حكماسندن اولوب، قبل الميلاد ٦١٠ تاريخلرنده يونياده (يعنى آيدين سواحلنده) كى (ميلت) شهر قديمنده طوغمش، و ٥٤٧ ده وفات ايتمشدر. كافهٔ موجوداتك مبدئى « نامتناهى » تسميه ايتديكى شى اولديغنى التزام، وقمرك نورى شمسدن مستعار اولديغنى وارضك كرويتى كشف، وبر كره تنظيميله خريطه اصولنى دخى ايجاد ايتمشدر. بسيطه‌نك دخى كشفى بوكا اسناد اولنمشدر.

آناقسيمانس (Anaximène) — ميلتلى يعنى ميلت شهرندن وآنف الترجمه آناقسيماندرك شاكردانندن اولوب، قبل الميلاد ٥٥٠ تاريخلرنده كسب اشتهار و ٥٠٠ تاريخنده وفات ايتمشدر. بو ذات هوايه كافهٔ موجوداتك مبدأ و اساسى نظريله باقردى، وكرهٔ كونشك كرهٔ ارضى صفحوى الشكل زعم ايدرك، هوا اوزرنده طوردقلرينه قائل ايدى. عربلر عندنده (انكسيمانس) اسميله معروفدر.

آناقسيمانس (Anaximène) — لاپسكيلى بيوك اسكندرك مربيلرندن اولوب، اسكندرله برابر آسيايه كيتمش؛ ووطنى اولان لاپسكى شهرى دارانك طرفنى آلمشيكن، جزادن عفو ايتديرمكه موفق اولمشيدى. اسكندرك بر تاريخنى يازمش ايسه‌ده، يالكز بعض فقره‌لرى بولنه‌بيلشدر.

آناقليت (St. Anaclet) خرستيانلرك اوچنجى پاپالرى اولوب، ميلادك ٧٨ تاريخندن ٩١ تاريخنه‌دك پاپالق ايتمش، وروايته كوره قتل اولنمشدر. حواريوندن (پطرس) ك شاكردى اولمغله، اعزه صره‌سنه چكوب، نيسان افرنجينك ٢٦ سنده يورطيسى اجرا اولنور.

آناقليت (Anaclet) ميلادك ١١٣٠ تاريخنده قاردينالرك بعضيسى طرفندن پاپالغه انتخاب اولندرق، ايتاليا قرالى (روجر) طرفندن دخى التزام اولنمغله، سائر قاردينالر طرفندن انتخاب اولنمش اولان ايكنجى (اينوسان) ى روما وايتاليادن قوومش ايسه‌ده، (پيسه) مجلس روحانيسى طرفندن كليسادن مطرود عد اولنمش، و ١١٣٨ ده وفات ايتمشدر.

آنالابو (Analabou) سوماتره جزيره‌سنده‌كى آچين حكومت اسلاميه‌سنك جزيره‌نك ساحل غربيسنده واقع بر قصبه واسكله‌سيدر.

آنام (Annam) هند چينى شبه جزيره‌سنك شرقى طرفندن عبارت اولوب (تونكين) و (قوشنشين) قطعه‌لرينى حاوى اولان مملكته ويريلن اسمدر. بو اسم چينجه « صلح جنوبى » ديمك اولوب، مقدما بو مملكتى ضبط ايتمش اولان چينليلر طرفندن ويريلدرك، استعمالى تعمم ايتمشدر. قوشنشينك بر قسمى فرانسه‌نك يد ضبطنده بولنديغى كبى، ديكر قسميله تونكين يعنى همان آنامك جمله‌سى دخى فرانسه‌نك حمايه‌سى آلتنه كيرمشدر. [« تونكين، قوشنشين وقامبوج » ماده‌لرينه مراجعت بيوريله.]

آنامابو (Anamahou) آفريقانك سواحل غربيه‌سندن يوقارى كينه‌نك (فانتى)

مملکتنده انکلتره‌نك النده بولنور بر قصبه واسکله‌در، که ″٢٦ ′١٠ °٥ عرض شمالی ایله ′٢٥ °٣ ″٥٤ طول شرقیده واقع اولوب، ٣.٠٠٠ اهالیسی واردر.

آنامبه (Anambas) چین دکیزینك جهت جنوبیه‌سنده (بورنئو) جزیره‌سیله (ملاقه) شبه جزیره‌سی آره‌سنده برطاقم آطه‌لردر، که ′٢٠ °٢ ایله ′٣٠ °٣ عرض شمالی و ′٢ °١٠٣ ایله ′٩ °١٠٤ طول شرقی آره‌لرنده واقع اولوب، اك بیوکلری (شانتام) جزیره‌سیدر. اهالیلری ١٥٠٠ کشی قدر اولوب جمله‌سی (ملایی) جنسنه منسوب اهل اسلامدن ومشهور کمیجیلردندر.

آنامور آطنه ولایتنك ایچ ایل سنجاغنه تابع بر قضادر، که لوانك جنوب غربیسنده واقع اولوب، آنامور و (سلنتی) ناحیه‌لرندن عبارتدر. مرکزی (چوران) اسمنده برقریه اولوب، بو قریه‌دن بر ساعتلق مسافه‌ده وساحل بحرده (معموریه) نامیله بر قلعه ودرونده خراب بر جامع شریفله بر حمام وحسین غازی اسمنده برذاتك مزاری بولنیور. قریهٔ مذکوره‌نك جوارنده بر قاچ قلعه خرابه‌لریله بر اسکی قصبه ویرانه‌لری واردر، که بو قصبه زمان قدیمده (آنموریوم) اسمیله معروف اولوب، آنامور اسمی بوندن تولد ایتمشدر. بو قضانك اراضیسی شمال غربیدن جنوب شرقیه طوغری ممتد اولان بر طاغك اتکلرندن عبارت اولمغله، بو طاغدن بر چوق نهرلر آقوب، دکیزه دوکیلور. اراضیسنك آلچق یرلری مسکون، وطاغلری اورمانلقدر. بو اورمانلرده چام، قطران، آردج، میشه ولادین آغاجلری بولنوب، اهالیسنك بر قسمی زراعتله، وبر قسمی دخی اورمانلردن کراسته کسوب ایندیرمکله اشتغال ایدرلر. سلنتی ناحیه‌سنده نافع بر قاپلیجه واردر. قضا ٤٨٤٥ خانه و ٢٠٧٦٢ اهالیئی جامع اولوب، بونلرك یالکز ٢٢٠ سی خرستیان وقصوری کاملاً اسلامدر. درون قضاده بر جامع، برمسجد، بر تکه وبر صبیان مکتبی واردر.

آنامور برونی (Cap Anémour) آنف البیان آنامور قضاسی ساحلنده اولوب، معموریه قلعه‌سنك جوارنده بولنان بربروندر، که آناطولی قطعه‌سنك اك جنوبی نقطه‌سی اولوب، ″٥٠ ′٠ °٣٦ عرض شمالی ایله ′٣٠ °٣٠ ″٥٠ طول شرقیده واقعدر.

آناموقه (Anamouka) بحر محیط کبیرك (پولینسیا) قسمنده کائن (تونغه) آطه‌لرینك بری اولوب، جزایر مذکوره‌نك وسطنده بولنیور. ′١٥ °٢٠ عرض جنوبی ایله ′٢٢ °١٧٧ طول غربیده واقع اولوب، محیط دائره‌سی ٣٠ کیلومتره‌در. ٢٠٠٠ قدر اهالیسی اولوب، انکلیز میسیونرلری معرفتیله خرستیان اولمشلردر. بو آطه ١٦٤٣ تاریخ میلادیسنده (تاسمان) نام انکلیز قپودانی طرفندن کشف اولنه‌رق، (روتردام) تسمیه اولنمشیدی.

آناندپور (Auandpour) هندستانك شمالنده پنجاب خطه‌سنك منتهای جنوب شرقیسنده واقع وانکلیز حکومتنه تابع (جلاندر) ایالتنك (هوشیارپور) قضاسنده، مرکز قضانك ٧٥ کیلومتره جنوب شرقیسنده ولاهورك ٢٤٠ کیلومتره شرق جنوبیسنده بر قصبه اولوب، ٦٨٦٠ اهالیسی واردر. — بو اسمله هندستانك سائر طرفلرنده دخی بعض کوچك قصبه‌لر بولنیور.

آنانیف (Ananief) روسیه‌نك ایالات جنوبیه‌سندن (کرسون) ایالتنده وقره دکیزه دوکیلن (تیلیغول) نهری اوزرنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ١١٤٠٠ اهالیسی واردر.

آناهواق (Anahuak) آمریقانك کشفندن اول مکسیقه‌یه اهالئ اصلیه‌سی طرفندن ویریلن اسمدر. الآن مکسیقه‌نك وسطی قسمنه بعض دفعه بو اسم ویرلمکده‌در.

آناهید (Anahid, Anaï-tis) یاخود آنائیتیس اسکی ایرانیلرله ارمنیلرك وآناطولیده لیدیالیلرك عبادت ایتدکلری الهه‌لردن اولوب، زهره‌دن کنایه ایدی. بونك اصل اسمی فارسیده «زهره» دیمك اولان (ناهید) اولوب، یونانیلر بو صورته تحویل ایتمشلردر. بومعبوده‌نك هیکلی هر آلتی آیده برکره آلای ایله دیشاری‌یه چیقاروب، اجرای آیینلری صره‌سنده انواع فحشیاته طالارلردی.

آنت (Antes) آلتنجی عصر میلادیده روسیه‌نك قره دکیز ساحلنده ساکن بولنمش اقوام اسلاویه‌دن بر قوم ایدی، که غوت

وهون قوملرینه تابع اولمش، وافرادی قسطنطنیه قیصرلرینك خدمت عسکریه‌سنده بولنمشیدی. مؤخراً (آوار)لرله بلغارلر طرفندن مغلوب وپریشان اولوب. اثرلری قالمامشدر.

آنتا (Anta) پرونك (قوزقو) ایالتنده همنامی اولان سنجاغك مرکزی برقصبه اولوب، (قوزقو) شهرینك ٣٠ کیلومتره غرب شمالیسنده‌در. شمال جهتنده واسع بر بطاقلق واردر، که (لیما) دن قوزقویه کیدن جاده بونك اورته‌سندن، و ١½ متره یوکسك، ١٠ کیلومتره اوزون بر سدك اوستندن کچر. — آرجنتین جمهوریتنده دخی بو اسمله لوا مرکزی بر قصبه واردر.

آنتارادوس (Antaradus) سوریه ساحلنده طرابلس شامله لاذقیه آره‌سنده کائن طرطوس قصبه‌سنك اسم قدیمیدر، که اسکی زمانده (آرادوس) تسمیه اولنان (ارواد) آطه‌سنك قارشیسنده بولندیغیچون «آرادوسك مقابلی» دیمك اولان بو اسمله تسمیه اولنمشدر. [«طرطوس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آنتالکیداس (Antalcidas) اسکی اسپارطه‌لیلرك برقوماندانیدر. که اسپارطه‌یی بتون یونانه حاکم ایتمك فکریله، قبل المیلاد ٣٨٧ تاریخنده ایران شاهی آردشیرله بر معاهده عقد ایده‌رك، اسپارطه‌یی ایرانك اتفاق وحمایه‌سی آلتنه صوقمش، وآناطولینك سواحل وجزایرنده‌کی مستملکات یونانیه‌یی ایرانه تسلیم ایتمشیدی. بو سببله یونانیلرك کین وخصومتنه مظهر اولوب، آردشیره التجا ایتمش ایسه‌ده، اورادن دخی قوولدرق، کندینی آج براقلغله اتلاف نفسه مجبور اولمشدر.

آنتالوت (Antalôts, Antanôs) یاخود آنتانو مداغسقار جزیره‌سنك شمال غربیسنده ساکن حبشی اللون بر قومدر، که جزیرة العربدن کیتمش عربلرله آفریقا زنجیلرینك اختلاطندن متولد اولدقلری مظنوندر.

آنتانغ (Antang) جاوه جزیره‌سنك منتهای شرقنده قضامرکزی برقصبه اولوب، جوارنده براهمنیلره مخصوص بر چوق آثار عتیقه بولنیور. قضاسی طاغلر واورمانلرله محاط اولوب، نباتات منبت یردر، وکلیتلی قهوه وپرنج محصولاتی ویرر. قضانك اهالیسی، کافهٔ مسلم اولمق اوزره، ١٠٠٠٠ کشی قدر اولوب، فلنك دولتنه تابعدرلر.

آنتریم (Antrim) ایرلانده‌نك شرق طرفنده واقع بر قونتلق یعنی قضا ویا سنجاقدر، که (دوون) و(لوندوندری) قونتلقلری آره‌سنده اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ٣٠٨٢ مربع کیلومتره، واهالیسی ٣٧٨ ٦٠٠ کشیدر. بو سنجاق ایرلانده‌نك اك مسکون سنجاغی اولوب، سواحلنده بر چوق خلیج وشبه جزیره‌لری وداخلنده برچوق کوللری واردر. دکیزك ایچنه ممتد اولان برونلرندن برنده طبیعی بر طاقم ستونلر وجسیم طاشلر بولنوب، «جنلرك قالدیرمی» تسمیه اولنمشدر، که شایان تماشا عجایب طبیعتدندر. مرکزی اولان (بلفاست) شهرینك ١٢٢ ٢٠٨ اهالیسی واردر.

آنتریم (Antrim) ایرلانده‌نك بو اسمله مسمی اولان قونتلغی داخلنده وبلفاستك ٣٥ کیلومتره شمال غربیسنده بر کوچك قصبه اولوب، ٢٢٠٠ اهالیسی واردر.

آنتریم (Antrim) ممالك مجتمعه‌نك پانسلوانیا جمهوریتنده برقصبه واسکله اولوب، ٣٧٦٠ اهالیسی واردر. — ممالك مجتمعه‌نك سائر جمهوریتلرنده دخی بو اسمله بر قاچ قصبه و(میشیغان) جمهوریتنده بر قضا واردر.

آنتکرا (Antequera) اسپانیانك جهت جنوبیه‌سنده، ملاقه ایالتنده قضا مرکزی بر شهردر، که قرطبه‌دن ملاقه‌یه کیدن دمیر یولك اوزرنده وقرطبه‌نك ١٣٨ کیلومتره جنوبنده واقع اولوب، ٢٧٠٠٠ اهالیسی واردر. قدیم بر شهر اولوب، روماليلر طرفندن (آنتیقوآریا) وعربلر طرفندن (انتقیره) تسمیه اولنوردی. جوارنده رومالیلرك زمانندن قالمه بعض آثار عتیقه‌سیله عربلرك بناکرده‌سی اولان بر سور وقلعه‌نك خرابه‌لری موجوددر. بو شهرده نفیس بعض یوك منسوجاتی اعمال اولنور، وجوارنده‌کی اراضیده کلیتلی حاصل اولان حبوباتله شراب وزیتون یاغی ملاقه طریقیله اخراج اولنور.

آنتلا (Anthela) تسالیانك ازدین کورفزنده واقع بر اسکی قصبه‌سی ایدی، که ایچنده حبوبات الهه‌سی زعم اولنان (سرس) ه

مخصوص بر بيوك معبد وار ايدى، وبو معبدده (آمفيكتيونيا) تعبير اولنان بر مجلس مختلط اجتماع ايدردى.

آنتميوس { (Anthémius) رومانك غرب ايمپراطورلرندن اولوب، ايمپراطور آرقاديوسك وزيرى بولنمش اولان ديكر بر آنتميوسك اوغلى ايدى. غوتلره وهونلره قارشى فوق العاده جسارت وبسالت ابراز ايتمكله، ايمپراطورلق تختنه چيقاريلوب، ميلادك ٤٦٧ تاريخندن ٤٧٢ تاريخنه‌دك حكم سوردكدن صكره، كندى دامادى (ريچيمر) طرفندن اسقاط اولنمش، و(اوليبريوس) كنديسنه خلف اولمشدر.

آنتميوس { (Anthémius) آياصوفيه‌يى بنا ايتمش اولان معماردر، كه فن معماريده‌كى مهارتيله برابر، صنعت نقرده دخى ماهر وعلوم رياضيه‌ده يد طولى صاحبى ايدى. (ليديا) يعنى آيدينك اليوم سلطان حصارى دنيلن (تراله) شهرنده تولد ايدوب، ايمپراطور (يوستنيانوس) زماننده كسب شهرت ايتمشدر. علوم رياضيه وفن معمارى‌يه دائر بعض اثرلرى وار ايسه‌ده، يالكز بر قاچ فقره‌لرى بولنه‌بيلمشدر.

آنتنور { (Anténor) تروا شهر قديمى پرنسلرندن وحكمدار (پريام)ك اقرباسندن اولوب، مشهور تروا محاربه‌سنده اوليسى درون شهرده كوروب طانيديغى حالده، خبر ويرمديكيچون، ويونانيلرك تخته‌دن ياپمش واچنده آدملر كيرلمش اولدقلرى آت هيكلنى شهرك اچنه آلمغى توصيه ايتديكيچون، وطننه قارشى خيانتله اتهام اولنه‌رق، كندى عائله و توابعيله برابر ايتاليايه هجرت ايتمكه مجبور اولمش؛ ونديك جهتنده ابتدا كندى اسميله ياد اولنه‌رق بعده (پادووه) دنيلن شهرى بنا ايتمشيدى.

آنتوآن { وآنتونيوس [«آنطوآن» و«آنطونيوس» ماده‌لرينه مراجعت.]

آنتور { (Antour) هندستانك جهت جنوبيه‌سنده (دكان) قطعه‌سنده نظام حكومتنه تابع بر قصبه اولوب، دولت‌آباد شهرينك ٦٠ كيلومتره شمالنده‌در.

آنتوفاغاسته { (Antofagasta) آمريقاى جنوبيده بوليويانك (آتاقامه) ايالتنده وبحر محيط كبير ساحلنده (مورنا) كورفزى داخلنده بر كوچك قصبه واسكله‌در، كه بوليويانك ايچ طرفلرينه قدر تمديد وبلكه برازيليا وآرجنتين دميريوللريله دخى ربط اولنمسى متصور اولان بر دمير يول خطنك منتهاسى اولمغله، ايلريده پك بيوك بر اهميت كسب ايده‌جكى شبهه‌سزدر. — بو اسمله بوليويانك آرجنتين حدودنده و ٤٠٠٠ متره‌لك ارتفاعده دخى بر كوچك قصبه بولنيور.

آنتوقو { (Antuco) آمريقاى جنوبيده شيلى دولتنك (آراوقو) ايالتنده (لايه) نهرى كنارنده و ′٥٠ °٣٦ عرض جنوبى ايله °٧٣ طول غربيده واقع بر قصبه‌در. — قصبهٔ مذكوره‌نك ٣٠ كيلومتره شرقنده اولوب، ٢٧٣٥ متره ارتفاعى اولان كوزل بر بركان دخى بو اسمله تسميه اولنمشدر. بو بركانك غرب طرفنده كوزللكيله ومنبتلكيله مشهور اولان طولاشيقلى بر وادى واردر، كه اورته‌سنده (لايه) نهرينك تشكيل ايتديكى بر كول بولنيور.

آنتوماركى { (Antomarchi) قورسيقه‌لى بر طبيب اولوب، ميلادك ١٧٨٠ تاريخنده طوغمش، و ١٨٣٨ ده وفات ايتمشدر. ابتدا فلورانسه طبيه مكتبنده تشريح معلمى ايكن، بيوك ناپوليونك خدمتنه كيروب، مشاراليهله برابر (سنت هلن) منفاسنه كيتمش، وصوك نفسنه قدر يانده بولنوب، عودتنده «ناپوليونك صوك نفسى» عنوانيله بر كتاب نشر ايتمشدر.

آنتونژيل { (Antongil) مداغسقار جزيره‌سنك ساحل شرقيسنده بر قويدر، كه جنوبه متوجه اولان آغزى °١٦ عرض جنوبيده واقعدر.

آنتونلى { آنتونينوس، آنتونينه وسائره [«آنطونلى» وسائره ماده‌لرينه مراجعت بيوريله.]

آنتى { (Anti) لسان يونانيده «قارشى» و «مقابل» ديمك اولوب، برچوق اسماء خاصه‌نك تركيبنه داخل اولور. مثلا جبل لبنانك قارشيسنده بولنان جبل شيخه (آنتى ليبان)، طاوروس سلسله‌سى قارشيسنده بولنان (بيك بوغا)، (حنزير) و(قره‌بل) طاغلرى سلسله‌سنه دخى (آنتى طاوروس) ديرلر. [اليوم مستعمل اولان اسملرينه مراجعت.]

آنتی (Antis) آمریقای جنوبینك پرو وبو-لیویا قطعه‌لرنده، (آند) سلسله‌سنك شرق جهتنده‌کی اتکلرنده آمریقانك اهالیٔ قدیمه‌سندن بر قومدر، که برچوق قبیله‌لره منقسم اولوب، ١٥٠٠٠ قدر افرادی جامعدر. بونلرك سیمالری خالص آمریقانی سیماسی اولوب، جلدسی غاغا رونلی. اوزون چهره‌لی وبادم کوزلیدرلر. بعض قبیله‌لری بسبتون وحشی حالده یاشامقده‌درلر.

آنتیب (Antibes) فرانسه‌نك جنوب شرقیسنده واقع «ساحلی آلپ» ایالتنده، (غراسه) قضاسنده ومرکز قضانك ٢٣ کیلومتره شمال شرقیسنده وساحل بحرده ناحیه مرکزی بر قصبه اولوب، ٦٨٣٠ اهالیسی واردر. لیمانی کوزل اولوب، خیلی تجارتی، زیتون، پورتقال، لیمون وتوتون محصولاتی واردر. کلیتلی چیچك‌صویی دخی چیقاریلیر. بیوك بر فناری واردر. قدیم بر شهر اولوب، مارسلیانك اهالیٔ قدیمه‌سی اولان یونانیلر طرفندن (نیسه) نك قارشیسنده تأسیس ایدلمش اولدیغندن، «شهرك قارشیسی» معناسیله (آنتیپولیس) تسمیه اولنمشیدی. الآن اهالیٔ مملکت طرفندن (آنتیبول) تسمیه اولنور.

آنتیپاتر (Antipater) بیوك اسکندرك جنراللرندن اولوب، اسکندر آسیا سفرینه کیتدیکنده، کندیسنی یونان والیلکنده براقش، وکندیسی مملکتی حسن اداره ایتمش ایسه‌ده، اسکندرك والده‌سی (اولیمپیا) نك انتریغەلریله متعاقباً عزل اولنمشیدی. اسکندرك وفاتنده، بنه مملکتك اداره‌سنی یدینه آلوب، استحصال استقلال مقصدیله سلاحه صارلمش اولان یونانیلرله غوغا ایده‌رك، بو اختلالی باصدیرمش؛ ومؤخراً اسکندرك چوجقلرینه وصی تعیین اولنمش ایسه‌ده، متعاقباً قبل‌المیلاد ٣٢٠ تاریخنده وفات ایتمشدر. اسکندری زهرلتمش اولدیغی مروی ایسه‌ده، صحیح دکلدر. بونك اوغلی (قساندر) پدرینك وفاتندن صکره ماکدونیایی اداره ایتمشدر. — قساندرك اوغلی ونیسماخوسك دامادی اولان دیکر بر (آنتیپاتر) برادری آلکساندر ایله معاً ماکدونیاده قبل‌المیلاد ٢٩٨ دن ٢٩٥ تاریخنده‌ك حکم سورمش، وبرادریله اوغراشمشدر.

آنتیپاتر یاخود آنتیپاس (Antipater, Antipas) فلسطین حکمدارلرندن

ایکنجی هرقانك وزیری اولوب، اداره‌ٔ امور مملکتی بسبتون الینه آلمش، واوغلی (هرود) ك حکمدارلغه صعودی اسبابنی حاضرلمشیدی. اسکندریه‌نك فتحنی تسهیل ایچون، قیصره امداد ایتمش، ومکافاةً «فلسطین مدبر اموری» عنوانی آلمشیدی. میلاددن ٤٣ سنه اول مسموماً وفات ایتمشدر.

آنتیپاتریس (Antipatris) فلسطینده قدس ایله قیساریه آره‌سنده واقع (کفرسبا) قصبه‌سنه (هرود) طرفندن پدری (آنتیپاتر)ك نامنه نسبتله ویرلمش براسمدر. [«کفرسبا» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آنتیپارو یاخود آنتیپاره (Antiparo) آطه‌لر دکیزنده یونانه تابع کیقلاده جزایرندن اولوب، (پارو) یاخود (پاره) جزیره‌سنك غرب جنوبی ساحلی قارشیسنده واقعدر، وجزیره‌ٔ مذکوره‌دن ایکی اوچ کیلومتره کنیش بر بوغازله آیرلمشدر. طولانی بر آطه اولوب، محیط دائره‌سی ٢٥ کیلومتره‌قدردر. اك جنوبی نقطه‌سی ′٥٦ °٣٦ عرض شمالی ایله ″٥٠ ′٤٤ °٢٢ طول شرقیده واقعدر. اراضیسی دوز ومنبت اولوب، ١٠٠ قدر خانه‌یی جامع یالکز بر قریه‌سی واردر. آطه‌نك ایچنده واسع بر مغاره واردر، که قبه‌سندن آقان صولر کلسی حاوی اولمغله، اشکال غریبه‌ده تحجر ایدر.

آنتیپاس (Antipas) [«آنتیپاتر» ماده‌سنه مراجعت.] — هرود آنتیپاس [«هرود» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آنتیپاقسوس (Antipaxus) یونانك جزایر سبعه طاقمنه ملحق وقورفه جزیره‌سنك جنوبنده کائن (پاقسوس) آطه‌سنك جنوب شرقی ساحلی قارشیسنده بولنان قیالق بر کوچك آطه‌در.

آنتیپود آطه‌لری (Antipodes) بحر محیط کبیرك جهت جنوبیه‌سنده وبحر منجمد جنوبی حدودنده ایصسز، صوسز وقیالق بر طاقم کوچك آطه‌لردر، که یکی زلانده منتهای جنوبیسنك ٧٤٠ کیلومتره جنوب شرقیسنده و ′٢٢ °٤٩ عرض جنوبی ایله ″٥١ ′٢٢ °١٧٦ طول شرقیده واقعدرلر. بوآطه‌لر ١٨٠٠ تاریخ

میلادیسنده قپودان (واترهوس) طرفندن کشف اولنه‌رق، انکلتره‌نك همان مقابلنده بولنمغله، بو اسمله تسمیه اولنمشلردر.

آنتیتام (Antietam) ممالك مجتمعه‌نك (ماریلاند) جمهوریتنده (پوتوماق) نهری تابعلرندن برکوچك چایدر، که کنارنده ۱۸۶۲ تاریخ میلادیسنده واقع محاربهٔ داخلیه اثناسنده طرفیندن یوز بیك عسکر بیننده بر جنك خونریزانه وقوعیله کسب شهرت ایتمشدر.

آنتیسانه (Antisana) آمریقای جنوبینك (اقوآدور) مملکتنده بر برکاندر، که (کیتو) شهرینك ۷۵ کیلومتره شرق جنوبیسنده و ۳۰ ′ ۰ ° عرض جنوبی ایله ۴۴ ′ ۸۰ ° طول غربیده واقع اولوب، ۵۸۰۰ متره ارتفاعی واردر. — بو برکانك اتکنده اولان (آنتیسانه) قریه‌سی ۴۰۹۰ متره‌لك ارتفاعنده بولنمغله، پروده‌کی (تاقوره) وبولیویاده‌کی (قالامارقه) قریه‌لرندن صکره کرهٔ ارضك مسکون مواقعنك اك یوکسکیدر.

آنتیستن (Antisthène) یونان قدیم حکماسندن اولوب، «کلبیون» طریقنك مؤسسیدر. قبل المیلاد ۴۲۴ تاریخنده آتنه‌ده طوغمش، و ۷۲ یاشنده وفات ایتمشدر. ابتدا سفسطیوندن (غورجیاس) ك درسنه دواملە، فن بلاغته دائر درس ویرمکه باشلامشیدیسه‌ده، مؤخراً برکون سقراطك درسنده بولنمغله، تدریسدن واز کچوب. حکیم مشارالیهك شاکردانی صره‌سنه کچه‌رك، حکمت وفلسفه‌یه حصر همت ایتمشیدی. بو فیلسوف فضائل اخلاقه او قدر اهمیت ویریوردی، که دنیاده حسن اخلاقدن بیوك نعمت وسوء اخلاقدن بیوك فضیحه یوقدر اعتقادنده ایدی. حتی عادات ومراسمك چوغنه دخی قبایح نظریله باقردی. سقراط بونك حسن اخلاق خصوصنده‌کی افراط شدتیله اکلنیردی. آنتیستن خیلی تألیفات یازمش ایسه‌ده، محو اولوب، یالکز بعض فقره‌لری بولنه بیلمشدر. عربلر عندنده (انطسثانس) اسمیله معروفدر.

آنتیغوا (Antigua) آمریقاده‌کی (آنتیل) آطه‌لرینك انکلتره‌نك النده بولنانلرندن اولوب، (باربوده) نك ۵۰ کیلومتره جنوبنده و (غوآدلوپ) ك ۶۰ کیلومتره شمال غربیسنده، ۱۷ ° عرض شمالی ایله ″۱۷ ′ ۵ ° ۶۴ طول غربیده واقعدر. بیضوی الشکل اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۲۸۰ مربع کیلومتره‌در. اراضیسی آلچق وصوسز اولوب، اهالیسی یغمور صولرینی صهریجلره طوپلامق مجبوریتنده‌درلر. سواحلنده بر چوق قویلری اولوب، ساحل جنوبیسنده اولان (انکلیش هاربور) لیمانی آنتیل جزایرینك اك امین لیمانیدر. مرکزی اولان (سنت جون) قصبه‌سی انکلتره‌نك النده بولنان شرق آنتیل جزایرینك دخی مرکز عمومیسیدر. باشلیجه محصولاتی شکر قامشندن عبارت اولوب، سنوی تجارتی ۱۲ ملیون فرانق راده‌لرنده‌در. اهالیسی ۴۰۰۰۰ کشی قدر اولوب، یالکز ۲۵۰۰ ی بیاض وقصوری زنجیدر. آمریقاده اك اول بو آطه‌نك اهالیسی اسارتی لغو ایتمشلردر. جزیره لوندره‌دن نصب اولنان بر متصرف ایله بر مجلس اداره وبر مجلس منتخب طرفندن اداره اولنور. بو آطه قریستوف قولومب طرفندن کشف، و ۱۶۳۲ تاریخ میلادیسنده انکلیزلر طرفندن ضبط واسکان اولنمشدر.

آنتیغون (Antigone) بیوك اسکندرك جنراللرندن اولوب، بو جهانکیرك وفاتنده ملکنی مقاسمه ایدن طوائف ملوکندر. بونك حصه‌سنه پامفیلیا، لیکیا ایله یوقاری فریجیا یعنی تکه، منتشا، کوتاهیه وآنقره طرفلری دوشمش ایسه‌ده، بو حصه‌سیله قناعت ایتمیه‌رك، اوغلی (دمتریوس پولیورکیت) ایله برابر (پردیقاس) ك علیهنده تشکل ایتمش اولان اتفاقه داخل اولمش؛ و (اومن) ی قتل ایله، بونك حصه‌سی اولان بافلاغونیا وقپادوکیایی یعنی قسطمونی وسیواس طرفلرینی، ومتعاقباً بتون آناطولی ایله سوریه‌یی ضبط ایتمش؛ وبطلیوس، سلفقوس، لیسیماخوس وقساندری مغلوب ایده‌رك، قبل المیلاد ۳۰۷ تاریخنده آسیا حکمداری عنواننی آلمشیدی. مصری دخی ضبط ایتمکه حاضرلنمقده ایکن، بطلیوس، سلفقوس، لیسیماخوس وقساندر طرفندن کندیسنه متفقاً اعلان اولنان محاربه‌ده مغلوب اولوب، قبل المیلاد ۳۰۱ تاریخنده، ۸۴ یاشنده اولدیغی حالده، مقتولاً وفات ایتمشدر. (کیقلوب) مخلصیله مشهور اولوب، تواریخ عربیه‌ده (انطیغن) اسمیله مذکوردر.

آنتيغون { قوناتاس (Antigone Conatas) دمتريوس پوليورکيتك اوغلی وآنف الترجمه آنتيغونك تورونيدر. تسالياك (غونی) شهرنده طوغوب، قبل الميلاد ٢٧٨ تاريخنده ماكدونيايی ضبطله، حكمدارلغنی اعلان؛ وماكدونيايه كلمش اولان غاليالیلری مغلوب وطرد ايتمشيدی. (اپير) يعنی طوسقه‌لق حكمداری مشهور (پيروس) قارتاجيلره قارشی كنديسندن امداد ايستديكی حالده، ويرمديكندن، پيروس ماكدونيايه سوق عسكرله مملكتی ضبط، وكنديسنی ٢٧٤ تاريخنده طرد ايتمش ايسه‌ده، پيروسك وفاتنده يعنی ايكی سنه صكره ماكدونيايه عودت؛ وبعده آتنه‌يی ضبط ايتمش‌سه‌ده، حكومت مخصوصه‌سنی ابقا ايتمشدر. ٣٦ سنه حكومتدن صكره، قبل الميلاد ٢٤٢ تاريخنده وفات ايتمشدر.

آنتيغون { دوسون (Antigone Doson) ماكدونيا حكمدارلرندن اولوب، دمتريوس پوليورکيتك تورونيدر. يكنی فليپك وصيسی ايكن، قبل الميلاد ٢٣٢ تاريخنده حكمدارلغی غصبله، بر سنه صكره اسپارطه حكمداری (قلئومن)ه اعلان حرب ايتمش؛ وكنديسنی مغلوب ومصره فراره مجبور ايده‌رك، اسپارطه‌يی ضبط، ومشهور (ليقورغوس) قوانيننی لغو ايلشدر. ميلاددن ٢٢١ سنه اول وفات ايتمشدر.

آنتيغون { (Antigone) فلسطين حكمدارلرندن اولوب، ايكنجی آرسطوبولك اوغلی ايدی. فلسطينك ضبطنده پومپيوس طرفندن اخذ وتحت اسارتده رومايه سوق اولنمش ايدی. ميلاددن ٤٠ سنه اول ايران حكمدارينك امداديله ملك موروثنی استرداد ايده بيلمش ايسه‌ده، اوچ سنه صكره هرود طرفندن طرد اولنمش، وبو دشمنك الينه دوشوب، طياق آلتنده وفات ايتمشدر.

آنتيغون { قاريستەلی — (Antigone de Caryste) ميلاددن اوچ عصر اول ياشامش يونان علماسندن اولوب، بعض مشاهير رجالك تراجم احوالنی وبر حيوانات كتابی يازمش ايسه‌ده، بو اثرلری محو اولوب، يالكز «حكايات غريبه مجموعه‌سی» عنوانلی ديكر براثرندن بعض فقره‌لر بولنه بيلشدر.

آنتيغونه { (Antigone, Ἀντιγόνη) يونان قديمده تيبه حكمداری (اوديب)ك قيزی اولوب، وطنندن نفی اولنمش وايكی كوزندن كور قالمش اولان پدريله برابر نفيه كيده‌رك، كنديسنی الندن طوته‌رق كزديرديكيچون، پدرينه اولان محبتيله ضرب مثل حكمنه چكمشدر. برادری (پولينيكی) نك وفاتنده دشمنی (قرئون) دفننی منع ايتديكيچون، (آنتيغونه) برادرينك صوك خدمتنی ايفا ايتمك اوزره، تيبه‌يه عودت ايتمش؛ وبونك اوزرينه حياً احراقله محكوم اولمش ايسه‌ده، اولجه كنديسنی بوغه‌رق اتلاف نفس ايتمش. مشاهير شعرای يونانيه‌دن (سوفوقل) بو وقعه‌يی بر هائله صورتنده نظم ايتمشدر.

آنتيغونيا { (Antigonia) زمان قديمده بو اسمله برقاچ شهر وقصبه بولنوب، اك مشهورلری سوريه‌ده عاصی نهری اوزرنده واقع اولانی ايدی، كه فلسطين حكمداری برنجی آنتيغون طرفندن تأسيس، ومؤخراً (سلفقوس) طرفندن تخريب، واهاليسی مداينك قارشيسنده مجدداً بنا ايتديكی (سلفقيه) شهرينه نقل اولنمشيدی.

آنتيغونيش { (Antigonish) آمريقای شماليده دومينيونك «يكی اسقوچيا» خطه‌سنده قضا مركزی برقصبه‌در، كه (سنت لوران) كورفزينك (سنت جورج) خليجنه منصب بر كوچك نهرك اوزرنده و (هاليفاقس) ك ٢٢٥ كيلومتره شرق شماليسنده واقع اولوب، ٣٣٠٠ اهاليسی و (ترنو) ايله پك ايشلك بر حيوانات واغنام تجارتی واردر. — قضاسنك مساحهٔ سطحيه‌سی ١٤٢٠ مربع كيلومتره واهاليسی ٢٠٠٠٠ راده‌لرنده‌در. زراعت وحيواناتی چوق برقضا اولوب، (ترنو) جزيره‌سنه كليتلی اغنام وساده ياغ اخراج ايدر.

آنتيفان { (Antiphane) يونان قديمك مضحكه نويس شعراسندن درت كشينك آديدر، كه بونلرك اك مشهوری ميلاددن درت عصر اول آتنه‌ده ياشامش، و ٢٥٠ مضحكه يازمش‌سه‌ده، يالكز بعض پارچه‌لری بولنه بيلشدر.

آنتيفر { (Antifer) فرانسه‌نك شمالنده (مانش) دكيزی ساحلنده بر بروندر، كه (سينه) نهری منصبنك ٣٠ كيلومتره شمال غربيسنده

و ′٤١ °٤٩ عرض شمالی ایله ″١٥ ′٩ °٢ طول غربیده واقع اولوب، ١١٠ متره ارتفاعنده بر قیادن عبارتدر.

آنتیفون (Antiphon) یونان قدیمك اصحاب سفسطه‌دن معدود حكماسندن اولوب، میلاددن ٤٧٩ سنه اول آتیقه‌نك (رامنونته) شهرنده طوغمش؛ وآتنه‌ده اختیار اقامت ایله، مورخ مشهور (توكیدید) ك معلمی بولنمشدر. درتیوز كشیدن مركب هیئت ادارهٔ حكومتك تأسیسنه سبب اولمش، وبو حكومتك سقوطنده قبل المیلاد ٤١١ ده اعدام اولنمشدر. ایراد ایتمش اولدیغی نطقلردن اون بشی موجود اولوب، طبع، وبعض اوروپا لسانلرینه ترجمه اولنمشدر.

آنتیقوستی (Anticosti) آمریقای شمالیده (سنت لوران) نهرینك منصبنده (لابرادور) ساحلی قارشیسنده بر بیوك آطه‌در، كه ′٣٠ °٤٩ عرض شمالیده واقع اولوب، جنوب شرقیدن شمال غربی‌یه طوغری طول اعظمی ٢٠٠ وعرض اعظمی ٥٠ كیلومتره‌در. مساحهٔ سطحیه‌سی ٦٤٠٠ مربع كیلومتره اولوب، كبك ایالتنك (ساكنی) قضاسنه ملحقدر. قیشین بوزلرك اورته‌سنده قالدیغندن، چوق اهالئ دائمه‌سی اولمیوب؛ یازین بیكرله بالیقجیلر كیدر، وموقت بر قصبه تشكیل ایدرلر. یازین اراضیسی یونجه وچیچكلرله اورتیلوب، بر باغچه صورتنی آلیر. بو آطه‌دن چیقان بالیق پك كلیتلیدر.

آنتیكیر (Anticyre) یونان قدیمك (فوكیده) خطه‌سنده (قریسا) كورفزنده بر قصبه ایدی، كه چوپله دنیلن نبات طبینك حصولیله مشهور ایدی. ماكدونیالی فلیپ طرفندن تخریب اولنمشیدی. دها اسكی اسمی (كیپارسه) اولوب، بوكون (آسپرا اسپیتیا) تسمیه اولنور. — تسالیاده دخی بو اسمله بر قصبه وآطه‌لر دكیزنده بر آطه وار ایدی.

آنتیل (Antilles) بحر محیط آطلاسیده آمریقای شمالی ایله آمریقای جنوبی آره‌سنده بیوك وكوچك برچوق آطه‌لر اولوب، آمریقای شمالیدن عد واعتبار اولنورلر.

موقع و وسعتلری. — آنتیل آطه‌لری آمریقای شمالینك (فلوریده) شبه‌جزیره‌سنك اوكندن وآمریقای وسطینك (یوقاتان) شبه‌جزیره‌سی قارشیسندن باشلایوب، شرق جنوبی‌یه وبعده جنوبه طوغری امتدادله، آمریقای جنوبینك (اورنوق) منصبی قارشیسنده منتهی اولورلر واوونك صورتنده اولدرق، آمریقانك ایكی جسیم قطعه‌سی آره‌سنده بر زنجیر تشكیل ایدرلر. آمریقای وسطی‌یی تشكیل ایدن برزخله بو آطه‌لر زنجیری آره‌سنده بحر سفیده مشابه وهمان بحر سفید بیوكلكنده بر دكیز بولنیور، كه اوده بحر سفید كبی ایكی‌یه منقسم اولوب، شمال طرفی (مكسیقه كورفزی) وجنوب جهتی دخی (آنتیل دكیزی) نامیله معروفدر.

اصل آنتیل آطه‌لری شمالده بولنان بیوك آطه‌لرله جنوبده‌كی كوچك آطه‌لردن مركب اولوب، آنجق شمالده بیوك آطه‌لرك خارجنده بولنان (لوقای) ونام دیكرله (باهامه) جزایر صغیره‌سیله جنوبده ونزوئلا ساحلی قارشیسنده كائن «روزكار آلتی» آطه‌لری دخی آنتیل جزایری جمله‌سندن معدوددر. بوآطه‌لرك جمله‌سی °١٠ ایله °٢٧ عرض شمالی و °٦٢ ایله ′٢٠ °٨٧ طول غربی آره‌سنده واقع اولوب، بومسافه‌نك طولی ٣٤٥٠ كیلومتره‌دن زیاده‌در. بیوك آطه‌لر درت اولوب، بونلردن (قوبه) ایله (هایتی) پك بیوك و(جامایقه) ایله (پورتو ریقو) دخی ایكنجی درجه‌ده‌در. سائرلری كاملاً كوچكدر.

تقسیم وتعدادلری. — آنتیل آطه‌لری باشلیجه اوروپا دولتلرندن برقاچنك تحت تصرفنده بولندقلرندن، ابتدا موقع ووضعیتلری وثانیا تابعیتلری اعتباریله تعدادلری لازم كلوب، بروجه آتی ایكی جدول تنظیمی اقتضا ایدیور:

١ — بیوك آنتیل جزایری

قوبه جزیره‌سی
ایسلا ده پینوس
بیوك قایمان
كوچك قایمان
قایمان براق
جامایقه
هایتی ونام دیكرله (سنت دومینغ)
غوناوه
تورتوغه
پورتو ریقو یاخود پوئرتو ریقو

٢ — كوچك آنتیل یاخود قرائب جزایری

بكر آطه‌لری
بیاك یاخود قراب آطه‌لری

قولبرا
ساوانه
سنت توماس
سنت ژان
تورتوله
ويرجين غورده
آنغاده
سانتا قروز
سومبررو
«كوچك آطه‌سى»
آنغوئيلته
آنغوئيلا
اسقروب
سنت مارتن
سنت بارتلمى
باربوده
سابه
سنت اوستاش
سنت قريستوف
نويس
آنتيغوآ
مونجرات
غوآدلوپ
دزيراته
«كوچك ير»
«عزيزه‌لر»
ماريه‌غلانته
دومينيق
مارتينيق
سانته لوسيه
سنت وينسان
غرنادينه
بكيا
قانوآن
قارياقو
غريزون
غرناده
بارباده
توباغو
ترينيداد (يعنى «اقانيم ثلثه آطه‌سى»)

٣ — «روزكار آلتى» آطه‌لرى

تستيغوس
لوس قرايلس
مارغريته
تورتوغه
اوركيلا
لوس روقوئس (قيالر)
ايسلاس ده آوس (قوش آطه‌لرى)
بوئن آيره
قوراسائو
اوروبه

٤ — لوقاى ونام ديكرله باهامه آطه‌لرى :

بيوك باهامه
بيوك آباقه
موسه
برى آطه‌لرى
بميم آطه‌لرى
آندروس
اسپيريتو سانتو
نو پروويدنسه
الوترا
كت ايسلاند
كوچك سان سالواتور
واتلينغ
روم كى
لونغ ايسلاند
غرت اكزومه
غرت غوآناكى
قروكد ايسلاند
آقلين
پلاناس
سامانه
مارينيانه

قايقوس آطه‌لرى:
بيوك قايقوس
شرق قايقوس
پرووبدانسيال
غربى قايقوس
آمبرغرى (عنبر آطه‌سى)

ترك آطه‌لرى
ايناغوآ
كوچك ايناغوآ

مساحهٔ سطحيه

جزاير	كيلومتره	اهالى
١ — اسپانيا دولتنه تابع — (بيوك آطه‌لر)		
قوبه	١١٨ ٨٣٣	١ ٥٢١ ٦٨٤
ايسلا ده پينوس	٢ ٣٣٠	٣٠٠
پورتو ريقو	٩ ٣١٥	٧٥٤ ٣١٣
	١٣٠ ٤٧٨	٢ ٢٧٦ ٢٩٧
٢ — فرانسه دولتنه تابع — (كوچك آطه‌لر)		
سنت مارتن (قسم جنوبيسى)	٥٢	٢ ٨٣٠
غوآدلوپ	١ ٦٠٣	١٧٨ ٠٠٠
دزيراته	٢٧	١ ٥٠٠
عزيزه‌لر	١٤	١ ٥٠٠
ماريه غلانته	١٤٩	١٣ ٠٠٠
مارتينيق	٩٨٨	١٦٩ ٣٣٢
	٢ ٨٣٣	٣٦٦ ٠٦٢
٣ — انكلتره‌يه تابع		
(بيوك آطه‌لرده)		
جامايقه	١٠ ٨٥٩	٥٩٦ ٣٨٥
قايمان آطه‌لرى	٥٨٤	٢ ٤٠٠
(كوچك آطه‌لرده)		
بكر آطه‌لرى	١٦٥	٥ ٢٨٧

سنت قریستوف	١٧٦	٢٩ ١٣٧
آنکیلا	٩١	٣ ٢١٩
آنتیغوآ وباربوده	٤٤٠	٣٤ ٣٢١
نویس وردونده	١١٨	١١ ٨٦٤
مانچرات	٨٣	١١ ٠٩٧
دومینیق	٧٥٤	٢٨ ٨٤٠
سانته لوسیه	٦١٤	٤١ ٣٨١
سنت وینسان	٣٨١	٤٣ ٠٣٩
غرناده وغرنادینه‌لر	٤٣٠	٤٦ ٤٢٤
توپاغو	٢٩٥	١٩ ٣٦٣
ترینیداد	٤ ٥٤٤	١٧١ ٩١٤
(لوقای آطه‌لرنده)		
باهامه آطه‌لری	١٣ ٩٦٠	٤٣ ٥٣١
ترك وقایقوس آطه‌لری	٥٧٥	٤ ٧٧٨
	٣٤ ٠٦٩	١ ٠٩٢ ٩٧٠

٤ — دانیمارقه دولتنه تابع — (کوچك آطه‌لرده)

سنت توماس	٨٦	
سنت ژان	٥٥	٣٧ ٨٢١
سانته قروز	٢١٨	
	٣٥٩	٣٧ ٨٢١

٥ — اسوج دولتنه تابع — (کوچك آطه‌لرده)

سنت بارتلمی	٢١	٢ ٩٠٠

٦ — فلمنك دولتنه تابع

(کوچك آطه‌لرده)

سنت مارتن (قسم جنوبیسی)	٤٧	٢ ٨٢٠
سنت اوستاش	٢٠	٥ ٥٤٣
سابه	١٣	١ ٨٨٣
(روزکار آلتی آطه‌لرنده)		
بوئن آیره	٣٣٥	٣ ٨٧٠
قوراسائو	٥٥٠	٣١ ٣١٩
اوروبه	١٦٥	٤ ١٨٥
	١ ١٣٠	٣٩ ٦٢٩

٧ — هایتی جزیرهٔ مستقله‌سی (بیوك آطه‌لرده)

هایتی جمهوریتی	٢٣ ٩١١	٨٠٠ ٠٠٠
دومینیکن جمهوریتی	٥٣ ٣٤٣	٢٠٠ ٠٠٠
	٧٧ ٢٥٤	١ ٠٠٠ ٠٠٠

اجمال

اسپانیایه تابع جزایر	١٣٠ ٤٧٨	٣ ٢٧٦ ٢٩٧
فرانسه‌یه » »	٢ ٨٨٣	٣٦٦ ٠٦٣
انکلتره‌یه » »	٣٤ ٠٦٩	١ ٠٩٢ ٩٧٠
دانیمارقه‌یه » »	٣٥٩	٣٧ ٨٢١
اسوجه » »	٢١	٢ ٩٠٠
فلمنکه » »	١ ١٣٠	٣٩ ٦٢٩
جزیرهٔ مستقله	٧٧ ٢٥٤	١ ٠٠٠ ٠٠٠
جمعاً	٢٤٦ ١٩٤	٤ ٨١٥ ٦٧٩

طبیعت اراضیسیله هواسی. — آنتیل جزایری طبیعت اراضیجه اوچه منقسم اولوب، جنوب جهتنده بولنان کوچك آطه‌لرك اراضیسی اراضئ برکانیه‌دندر. وخیلی یوکسك طاغلری، نهرلری وسواحلده قوی ولیمانلری واردر. شمال جهتنده‌کیلرله (باهامه) آطه‌لرینك اراضیسی ایسه اراضئ کلسیه‌دن اولوب، نسبةً دها آلچق وصوسز اولدقلری کبی، قوی ولیمانلری دخی اولمیوب، ساحللری چتین وکیلرك یناشمه‌سنه مخاطره‌لیدر. بیوك آطه‌لرك اراضیسی ایسه اساساً غرانیتدن عبارت اولوب، غرانیت طبقه‌سی اوزرینه کلس وشیست طبقه‌لری بولنیور. آنتیل جزایری عمومیت اوزره طاغلق اولوب، طاغلرینك بعضیسی چپلاق وصرب وبعضیسی مدور واورمانلرله مستوردر. اراضئ برکانیه‌دن عبارت اولان آطه‌لرده دخی شمدی آتش افشان هیچ بر برکان یوغیسه‌ده، بعضلرنده دومان وچامور افرازاتی کوریلیور، وقاپلیجه‌لرله معدن صولری چوق اولدیغی کبی، حرکت ارض دخی بتون آنتیل جزایرنده پك کثیر الوقوع اولوب، بو داهیهٔ طبیعیه‌دن مصاب اولمامش هیچ بر آطه یوق کبیدر.

آنتیل آطه‌لری اقالیم حاره‌دن معدود اولمغله، هوالرینك صیجاق اولمسی طبیعی ایسه‌ده، ینه حرارتلری درجهٔ عرضلرینك اقتضاسندن دوندر. بو آطه‌لرده ایکی موسم اولوب، بری تشرین اولدن مارته قدر دوام ایدن قوراقلق موسمی ودیکری دخی نیساندن ایلوله قدر سورن یاغمورلر موسمیدر. قوراقلق موسمنده وعلی الخصوص کانونلرله شباطده درجهٔ حرارت، سانتیغراد اوله‌رق، یکرمی ایکی یکرمی اوچه قدر اینر، واو موسمده هوا براق وصاغلام اولور. آنجق اراضی قوراقلقدن چاتلار ونباتات قورور. مارت ونیسانده مقنن یاغمورلر یاغمغه باشلایوب، بردن بره اراضی تازه‌لنیر ونباتات کثیره ایله اورتیلیر. یاز موسمی ایلریلدکجه یاغمورلر چوغالوب، درجهٔ حرارت دخی ٣٦ راده‌لرینه قدر چیقدیغندن، رطوبتله حرارتك امتزاجندن کرك انسان وحیوانات وکرك نباتات حقنده مهلك بر طاقم علل وامراض ظهور ایدر، وکلیتلی حشرات مضره جانلانیر. بو یاغمورلر شدتلی ودهشتلی بوره‌لر، فرطونه‌لر، قاصیرغه‌لر وچوق دفعه حرکت ارضله دخی مترافق اولوب، علی الخصوص سفائن حقنده

يك تهلكه‌ليدر. عموميت اوزره آنتيل جزايرينك هواسنى تعديل ايدن ملتم روزكارلريدر. اكثريا كوندوزين بحر محيط آطلاسيدن كلن شرق روزكارى وكيجه دخى قره‌دن غرب روزكارى اسوب، ايكيسى‌ده سرين اولدقلرندن، هوا كسب اعتدال ايدر. معهذا كيجه آچيق هواده ياتمق ويا چاليشمق مهلكدر.

نباتات ومحصولاتى. — هوانك حرارت ورطوبتى حسبيله، آنتيل جزايرينك نباتاتى دنيانك هر طرفندن زياده اولوب، ذاتاً ياپراقلر دوكلمه‌دن تازه‌لرى آچلغله، دائمى صورتده اورته‌لق زمرد كبيدر. وعلى الخصوص اورمانلرى بربرينه صارلمش صيق آغاجلرله مملودر. بو آغاجلرك اكثريسى تمرهندى كبى غايت سرت اولوب، بزجه مجهول بر چوق انواع مخصوصه‌سى واردر. بونجه وسائر اوتلرله كل، ياسمين وقرنفيل كبى چيچكلر خدايى نابت حالنده وكثرت اوزره بولنور. اوروپادن نقل وغرس اولنان اشجار ونباتاتك چوغى هواسيله امتزاج ايده‌مه‌مش ايسه‌ده، هندستاندن وآفريقادن نقل اولنانلرك جمله‌سى هواسيله امتزاج ايتمش، وبو درلو نباتات ومحصولات زياده‌سيله تكثر ايدوب، شكر، قهوه، چويد، پاموق، توتون كبى محصولات كثرتله يتيشديكى كبى، قاوون، قارپوز، موس، هندستان جويزى، آناناس وسائر بزجه اسملرى بيله مجهول انواع ميوه‌لر حاصل اولور.

حيواناتى. — آنتيل جزايرينك طيورى هر يردن زياده اولوب، غايت كوزل بعض جنسلرى واردر. سيورى سينك، قاريجه، اوروميجك، وسائر حشرات مضره هم پك چوق وهمده پك بيوك وزهرليدر. آريلر چوق وباللرى غايت لذيذدر. محلى حيوانات اهليه اوليوب، اوروپادن نقل اولنانلرى دخى اقليم وهوا ايله پك ايى امتزاج ايده‌مه‌مشدر. دكيزلرنده كرك بزجه معروف وكرك اورايه مخصوص بر چوق نوع باليقله حيوانات نباتيه وعلى الخصوص قره مرجانله آق مرجان كثرت اوزره بولنبور. (سنت دومينغ) جزيره‌سى نهرلرنده (قايمان) دنيلن بر نوع تمساح دخى واردر.

اهاليسى. — آنتيل جزايرينك قريستوف قولومب طرفندن اثناى كشفنده قوبه وسائر بيوك آطه‌لرله لوقاى آطه‌لرينك اهاليسى ساكن وملايم بر قوم اولوب، زواللیلر اون سنه ظرفنده اسپانيا وحشيلرى طرفندن كاملاً محو واتلاف اولنمشلردر. كوچك آطه‌لرله ونزوئلا ساحلى قارشيسنده‌كى جزايرك اهاليسى ايسه (قرائب) دنيلن جنكاور ومردمخوار بر قومه منسوب ايديلر. اسپانيوللرك اووقت آمريقاده آرادقلرى يالكز آلتون اولوب، بوجزايرده ايسه ذاتاً آلتون بولنديغندن، بونلره چوق اوغراشمامشلرسه‌ده، متعاقباً انكليز، فرانسز، فلمنكلى وسائر اوروپالى سرسريلر كلوب، اونلردن دخى آز مدت ظرفنده اثر براقمامش؛ وآنجق او صيجاق هواده كنديلرى دخى چاليشه‌مدقلرندن، آفريقادن كيلر طولوسيله زنجى اسيرلر كتيروب، آطه‌لره طولديرمغه مجبور اولمشلردى. اليوم بتون آنتيل جزايرى اهاليسنك اوچ ربعى زنجى اولوب، اسارتدن قورتلمشلردر. ديكر ربعى اوروپالى وملز اهاليدن عبارتدر. آنجق يوقاريده‌كى جدولدن دخى آكلاشلديغى اوزره، اهالى وسعت اراضى‌يه كوره اولميوب، بهر مربع كيلومتره باشنه يالكز ١٧ نفوس دوشيور.

آنتيل دكيزى (Mer des Antilles) ونام ديكرله قرائب دكيزى (Mer des Caraïbes) كوچك وبيوك آنتيل جزايرله آمريقانك ايكى قطعه‌سنى ربط ايدن برزخ وآمريقاى جنوبينك سواحل شماليه‌سى آره‌سنده بولنان بر دكيزدر، كه عرض شماليك ٩° درجه‌سندن ٢٢° درجه‌سنه وطول غربينك ٦٣° درجه‌سندن ٩٠° ٣٠′ درجه‌سنه‌دك ممتد اولوب، شرقدن غربه اولان بويى ٢٧٧٥ كيلومتره، وشمالدن جنوبه اولان اكى دخى اك طار محلنده ٨٩٠ واك كنيش يرنده ١٣٣٠ كيلومتره‌در. بودكيز كنديسنك بر شعبه‌سى حكمنده اولان مكسيقه كورفزيله ٢٨٣ كيلومتره وسعتنده بربوغازله اختلاط ايديور، كه بو بوغاز (يوقاتان) شبه جزيره‌سيله (قوبه) آطه‌سى آره‌سنده واقع اولوب، (يوقاتان بوغازى) ناميله معروفدر. بحر محيط آطلاسى ايله ايسه قوبه‌دن ترينيداد جزيره‌سنه قدر آطه‌لرك آره‌سنده اولان اون درت اون بش باشليجه بوغازلر واسطه‌سيله اختلاط ايديور. قريباً پانامه قنالى واسطه‌سيله بحر محيط كبيرله دخى اختلاط ايده‌جكدر. بو دكيزك درين دكيزلردن اولوب، بعض محللرى ٤٢٠٠ متره‌دن زياده

دربندر. بو دکیزی بحر محیط اطلاسیدن آیران آطه‌لرك آره‌سنی یوکسك اولوب، تحت البحر بر سلسلهٔ جبال حکمنده‌در، که ذروه‌لری صویك خارجنه چیقوب، مذکور آطه‌لری تشکیل ایدیورلر.

آنتیماخوس (Antimaque) یونان قدیمك منظومه‌نویس شعراسندن اولوب، یونانیلرك ایرانیلرله ایتدکلری محاربه‌لر اثناسنده یونانك (قلاروس) شهرنده طوغمش، و(قولوفون) شهرنده یاشامشدر. (تبایده) عنوانیله یازمش اولدیغی منظومه‌نك بعض پارچه‌لری بولنه‌بیلمشدر. (قلاروس) شهری الیوم آیدین‌ولایتنده (زیله) دینیلن قصبه اولوب، (قولوفون) شهر قدیمی دخی اونك جوارنده ایدی.

آنتینوئوس (Antinoüs) (ایتاکی) جزیره‌سی اهالیسندن ومشهور اولیسك زوجه‌سی (پنلوپه) نك عاشقلرندن اولوب، آرقداشلرینی تلاق اتلافه تشویق ایتمش؛ واولیس دیلنجی قیافتیله قپوسنه کیتدیکی وقت، کندیسنه غدارانه معامله ایلشیدی.

آنتینوئوس (Antinoüs) بیتنیا یعنی بروسه طرفلری اهالئ قدیمه‌سندن حسن وجمالیله مشهور بر دلیقانلی اولوب، روما ایمپراطورلرندن آدریانوسك کوله‌سی ومنظوری ایدی. میلاددن ۱۳۲ سنه اول افندیسیله برابر مصرده بولندیغی اثناده نیلده بوغلمغله، ایمپراطور زیاده‌سیله متأثر اولوب، بو دلیقانلینك نامنه بر معبد بنا، وتأسیس ایتدیکی بر چوق قصبه‌لری بونك اسمیله تسمیه ایتدیکی کبی، بر چوق هیکللرینی دخی اعمال ایتدیروب، مواقع مختلفه‌ده رکز ایتمش، ورسمنی حاوی بر طاقم مدالیه‌لر یاپدیرمشدی، که بونلرك بعضیسی بولنوب، الیوم موزه‌خانه‌لرده محفوظدر.

آنتینوئه یاخود آنتینوئوپولیس Antinoé, (Antinoopolis) مصر قدیمك بر قصبه‌سی ایدی، که روما ایمپراطوری (آندریانوس) طرفندن آنف الترجمه (آنتینوئوس) ك غرق اولدیغی محلده ونیلك کنارنده تأسیس اولنه‌رق، ایچنده مذکور دلیقانلینك نامنه بر بیوك معبد دخی بنا اولنمش ایدی. الیوم (شیخ عباده) دینیلن قصبه‌نك محلنده ایدی. — بو اسمله مصرده دها بر قاچ کوچك قصبه وار ایدی.

آنتیواری (Antivari) آرناودلغك شمال غربیسنده و ونديك کورفزی ساحلنده واقع اولوب، اخیراً قره طاغه ترك اولنان (بار) شهرینك اوروپاجه معروف اسمیدر. ایتالیاده‌کی (باری) شهرینك قارشیسنده بولندیغیچون لسان یونانیده «بارینك قارشیسی» دیمك اولان بو اسمله تسمیه اولنمشدر. [«بار» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آنتیوپولیس (Antæopolis) مصر علیاده یعنی صعیدده نیلك ساحل یمیننده بر اسکی شهر ایدی، که الیوم (کوالکبیر) دینیلن قصبه‌در.

آنتیوپه (Antiope) اساطیر یونانیه‌یه کوره (تبه) حکمداری (نیکته) نك قیزی اولوب، ساتیر تعبیر اولنان یاری کچی ویاری انسان غریب بر حیوان موهوم صورتنه کیرمش اولان ابو الآلهه مشتری طرفندن اغفال اولنمغله، بوندن (زتوس) و (آمفیون) اسملریله ایکی اوغلی دنیایه کلمش اولدیغندن، عمجه‌سی (لیقوس) لاجل المجازاة کندیسنی قاریسی (دیرکه) یه تسلیم ایتمش، واوده حبس ایدوب اشکنجه‌یه قویمش ایسه‌ده، آنتیوپه قاچوب، اوغللرینه وارمش؛ وبونلر لیقوس ایله دیرکه‌یی اولدیره‌رك، والده‌لرینك انتقامنی آلمشلر. — دیکر بر (آنتیوپه) دخی کویا آمازونلرك ملکه‌سی اولوب، هرکل طرفندن مغلوب اولمش، و (تیسه‌ئوس) ه واره‌رق، (هیپولیت) ی دنیایه کتیرمش.

آنتیوخوس (Antiochus) [«آنطیوخس» ماده‌سنه مراجعت.]

آنتیوخیا یاخود آنطیوخیا (Antiochia) زمان قدیمده بو اسمله بر چوق قصبه‌لر وار ایدی، که آنطیوخس تسمیه اولنان طوائف ملوکدن بعض حکمدارلرك اسمنه نسبتله تسمیه اولنه‌رق، اك مشهورلری شونلردر: ۱، سوریه‌ده (حلب ولایتنده) اولوب، الیوم (آنطاکیه) دینیلن شهر؛ — ۲، آناطولیده قونیه‌نك ۱۴۰ کیلومتره قدر جنوبنده اولوب، (آنطیوخیا آد قراغوم) دینیلن شهر؛ — ۳. سوریه‌نك شمال جهتنده اولوب، او زمان (آنطیوخیا آد طاوروم) وشمدی (عینتاب) دینیلن شهر؛ — ٤، آناطولینك (پیسیدیا) خطهٔ قدیمه‌سنده واقع اولوب، او زمان (آنطیوخیا آد پیسیدیام) ویا قیصریه وشمدی (آق

شهر) دنیلن قصبه؛ — ٥، جزیره‌ده واقع اولوب، او زمان (آنطیوخیا نیسیبیس) والیوم (نصیبین) دنیلن قصبه؛ — ٦، خراسانك شمال شرقی طرفنده اولوب، یونان قدیم جغرافیونك (مرجانه) تسمیه ایتدكلری مرو حوالیسنده و (مرو رود) نهری كنارنده بولنمش برشهردر، كه (آنطیوخیا مرجانه) دنیلیر ایدی. مرو شهرینك عینی اولمسی محتملدر. [«آنطاكیه، عینتاب، نصیبین» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

آنتیوس (Antæus) یونان قدیم اساطیرینه كوره دكیز الهی اولان (نپتون) ایله ارضك اوغلی اولمق اوزره، بر عفریت ایمش، كه (لیبیا) یعنی برقه بادیه‌سنك (ایراسه) نام محلنده ساكن اولوب، نپتونه انسان قفالری كیكندن بر معبد تأسیس ایتمكی وعد ایتمش اولدیغندن، اوراده‌ن مرور وعبور ایدنلری اولدیررمش. كویا هركول بونی دفعاتله اولدیرمش ایسه‌ده، طوپراغه تماس ایدنجه، والده‌سی اولان ارض كندیسنی ینه احیا ایتدیكندن، قهرمان مذكور كندیسنی هوایه قالدیرمش؛ واوراده قوجاغنده صیقه‌رق اتلاف ایتمش.

آنتیوكیا (Antioquia) آنطیوخیا یعنی آنطاكیه اسمندن مأخوذ اوله‌رق، آمریقای جنوبیده (قولومبیا) ونام دیكرله (یكی غرناطه) جمهوریتنك برایالتی واونك مركزی اولان برشهردر. آنتیوكیا شهری (قاوقه) نهری ساحل یسارندن ٥ كیلومتره‌لك مسافه‌ده و(مدلین) شهرینك ٦٠ كیلومتره شمال غربیسنده واقع اولوب، كرك شهر مذكورله وكرك (قاوق) نهرینك ساحل یسارنده‌كی اراضئ مزروعه ایله اختلاطی تسهیل ایچون نهر مذكورك اوزرنده دوبه‌لر اوستنده بر كوپریسی و ٨٦٤٠ اهالیسی واردر. — آنتیوكیا ایالتی مقدما، یعنی ممالك جماهیر متفقه صورتنده اداره اولنوركن، بر جمهوریت اولوب، ١٨٨٥ تاریخ میلادیسنده قولومبیا بر جمهوریت متحده حالنه قونلمغله، بو خطه دخی بر ایالت حالنه ارجاع اولنمشدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ٥٧٨٠٠ مربع كیلومتره واهالیسی ٣٦٥٩٧٤ كشیدن عبارت، واراضیسی طاغلقدر. اثنای كشفنده ٥٠٠٠٠٠ اهالئ اصلیه‌سی بولنمش اولدیغی مروی اولوب، بو بیچاره‌لردن هیچ بر فرد قالمامشدر. آوروپادن منتقل اولان اهالئ جدیده‌سی بیننده خیلی یهودیلر دخی بولنیور.

آنتیوم (Antium) ایتالیانك ساحل غربیسنده رومانك ٤٠ كیلومتره جنوب غربیسنده واقع بر شهر قدیم ایدی، كه اسكولاب، نپتون و «طالع» الهلری نامنه مؤسس اولان بیوك معبدلریله مشهور ایدی. الیوم خرابه‌لرك یاننده (پورتو آنجیو) اسمنده بركوچك قصبه واسكله بولنیور.

آنجرا (Angera) ایتالیانك شمال جهتنده، لومباردیا خطه‌سنك (قومه) ایالتنده و(وارزه) قضاسنده، (ماجور) كولنك كنارنده ومیلانك ٦٥ كیلومتره شمال غربیسنده واقع كوچك لكن غایت كوزل برقصبه اولوب، ٢٤٨٠ اهالیسی واردر.

آنجل دلا غوآردیا (Angel de la Guardia) مكسیقه‌نك شمال غربیسنده، قالیفورنیا كورفزی داخلنده وقالیفورنیا شبه جزیره‌سنك ساحل شرقیسی قارشیسنده واقع بر آطه اولوب، شمال غربیدن جنوب شرقیه اولان بویی ٧٥ كیلومتره‌در.

آنجلس (Los Angeles) — لوس یعنی «ملكلر». ممالك مجتمعه‌نك جنوب غربی جهتنده‌كی جماهیردن (قالیفورنیا) جمهوریتنده برشهردر، كه همنامی اولان برقضانك مركزی اولوب، ینه همنامی اولان بر چایك اوستنده وبحر محیط كبیر ساحلندن ٢٠ كیلومتره‌لك مسافه‌ده، °٣٤ عرض شمالی خط موهومنك بر آز شمالنده واقع و ٥٧٥٠ اهالیی جامعدر. هواسی غایت كوزل وصاغلام ایسه‌ده، قصبه غیرمنتظم واولری كیرپیچدندر. ٣٥ كیلومتره جنوبنده اولان (سان پدرو) اسكله‌سنه بر دمیر یولله مربوطدر. جوارنده‌كی اراضی پك منبت اولوب، كلیتلی پاموق، كتن، توتون، حبوبات، پورتقال، شكر وانواع میوه‌لر حاصل اولور. اسكیدن ایشلنمكده بولنمش اولان آلتون معدنلری متروكدر. شهرك ١٠ كیلومتره شمال غربیسنده كلیتلی بریتومی حاوی بر صو آقار. — آنجلس قضاسی بحر محیط كبیر ساحلنده واقع اولوب، شرق وشمال طرفلری یوكسك طاغلرله محاطدر. بو طاغلردن بر قاچ نهر

آقار. داخل قضاده پك چوق آلتون، كومش، جیوه وباقر معدنلری بولنور. اهالیسی ١٥٠٠٠ كشیدن زیاده‌در. — بو اسمله (شیلی) جمهوریتنده دخی بر قصبه واردر، كه (آراوقو) ایالتنده (لایه) سنجاغنك مركزی اولوب، ٤٠٠٠ اهالیسی واردر.

آنجلو (Angélo) بر فامیلیایه منسوب اولمق اوزره، بر قاچ ایتالیالی رسامك اسمیدر.

آنجلی (Angeli) ایتالیانك اون آلتنجی عصر میلادی شعراسندن اولوب، (پیسه) دارالفنونده معلم بولنمش، ولاتین لساننده بعض منظومه‌لر ترتیب ایتمشدر. — بو اسمله وندیكلی بر رسام دخی واردر.

آنجلینه (Angelina) ممالك مجتمعه‌نك (تكساس) جمهوریتنده بر قضادر، كه همنامی اولان بر نهرك جنوب غربیسنده واقع اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ٢٢٨٠ مربع كیلومتره، واهالیسی ٤٠٠٠ كشی راده‌لرنده‌در.

آنجیاناقه (Antsianaka) مداغسقار جزیره‌سنك ایچ طرفنده بر سلسلهٔ جبال وبو سلسله‌نك شرق طرفنده بر بیوك خطه‌در، كه غرباً (آمبو هیمیانغارو) سلسله‌سیله محاط ومحدوددر. بو خطه (هووه) دنیلن قومك تحت حكمنده اولوب، پاموق محصولاتی واغنامی پك چوق ایسه‌ده، هواسی آغرجه‌در. اورته‌سنده (فوسیووله) اسمیله بر كول، وبو كولك ایچنده‌كی آطه‌نك اوزرنده (راهینادرو) نامیله بیوك بر قریه واردر، كه خطه‌نك مركزیدر. آنجیاناقه سلسلهٔ جبالی ایسه جزیره‌نك ساحل شمالیسنده‌كی «عنبر برونه» قدر ممتد اولور.

آنجیو (Anzio) ایتالیانك ساحل غربیسنده و (والری) شهرینك ٣٠ كیلومتره جنوبنده همنامی اولان بر برونك جوارنده بر قصبه واسكله‌در. اطرافنده (آنتیوم) شهر قدیمنك خرابه‌لری كورینور.

آند (Andes) پنامه برزخندن تاپاتاغونیانك منتهای جنوبنه‌دك شمالدن جنوبه وآمریقای جنوبینك جهت غربیه‌سنده وبحر محیط كبیر سواحلیله متوازیاً اوزانان بیوك بر سلسلهٔ جبالدر، كه آمریقای شمالی و وسطییی دخی بر یاندن بر یانه شق ایله بو قطعهٔ جسیمه‌نك منتهای شمال غربیسندن منتهای جنوبنه‌دك ممتد اولان بیوك سلسله‌نك نصف جنوبیسی حكمنده‌در.

آند سلسله‌سی آمریقای جنوبینك منتهای جنوبندن باشلایوب، پاتاغونیانك صووقوق وحزین سواحلی بوینجه بر تك صیرت صورتنده اوزانه‌رق، ٤٤° عرض جنوبیده شیلی‌یه دخول ایله، كیتدكجه یوكسلمكه باشلایه‌رق، ٣٢° ٤١′ عرض جنوبیده بتون سلسله‌نك الڭ مرتفع ذروه‌سی اولان (آقونقاغوآ) شاهقه‌سنی تشكیل ایدر. ٢٣° عرض جنوبیده بولیویا حدودینه كیرنجه، جنوبدن شماله اولان استقامتنی برآز تبدیل ایله، شمال غربی‌یه طوغری دونمكله برابر، ایكی صره‌یه آیریله‌رق، بو ایكی صره‌نك بیننده (دزاغوآدرو) نامیله معروف مرتفع بر حوضه تحصل ایدر. بو حوضه یكی دنیانك بر تیبتی حكمنده اولوب، فرانسه‌نك اوچ ربعی وسعتنده اولدیغی حالده، حذای بحردن ارتفاعی ٤٠٠٠ متره‌دن آشاغی دكلدر. بو واسع حوضه‌نك اقصای شمالنده ارتفاعجه دنیانك ایكنجی موقع مسكونی اولان (پوتوسی) قصبه‌سی وبر اوجنده دخی اسكی (اینقا) لرك پایتختی اولان (قوزقو) شهری، وبو ایكی شهرك آره‌سنده‌ده آمریقای جنوبی كوللرینك الڭ بیوكی اولان (تیتیقاقه) كولی بولنیور، كه دنیانك الڭ مرتفع كولیدر. آند سلسله‌سنك ایكی صره‌سی بو حوضه‌یی دائراً مادار احاطه ایدوب، اطرافنده (ساهامه)، (سوراته)، (ایلیمانی) شاهقه‌لرینی تشكیل ایدر. ١٠° ٣٠′ عرض جنوبیده واقع اولان (پاسقو) كومش معدنی جوارنده آند سلسله‌سندن دها بر صره آیریله‌رق، اوچ صره‌سی متوازیاً (اقوآدور) حدودینه طوغری اوزانیرلر. آنجق ارتفاعلری برآز تناقص ایدر. اقوآدور حدودنده ینه ایكی صره‌یه منحصر قالیرسه‌ده، ارتفاعی آرتوب، تام خط استوانك آلتنده (شیمبوراچو) و(قوتوپاقسی) دنیلن ایكی جسیم وغایت مرتفع بركانك اطرافنده برچوق بركانلر، وبو بركانلر دائره‌سنك اورته‌سنده مشهور (كیتو) وادیسی بولنیور. اقوآدورك شمال طرفنده ایكی صره برلشوب، جسیم وغایت مرتفع بر تك صره حاصل اولور، وبو حالده قولومبیا حدودینه كیررسه‌ده، اوراده ینه اوچ صره‌یه آیریلوب، یلپازه صورتنده آچیلیر. بو اوچ شعبه‌دن شرق طرفنده بولنانی (ماندلنه) نهرینك

شرقنده اولوب، اورنوق ایرماغنـه بر چوق نهرلر دوکر، و °١٠ عرض شمالیده قاراقه طاغلرینه منتهی اولور. (ماندلنـه) ایله (قاوقه) نهرلری آره‌سـنده اولان وسطی شعبه‌نك اك مرتفع محلی (تولیما) برکانیـدر، که خط استوانك شمالنـده‌کی ذروه‌لرك اك یوکسـکی اولوب، ٥٦١٦ متره ارتفـاعی واردر. بو شعبه کیتدکجه اینه‌رك آنتیل دکیزی سواحلنه قدر ممتد اولور. قاوقه نهریله بحر محیط کبیر ساحلی آره‌سنده اولان غربی شعبه‌سی ایسه (داریان) برزخندن آمریقای وسطی‌یه داخل اوله‌رق، آمریقـای شمالی سلسله‌سیله کسب ارتباط ایدر.

°٥٣ عرض جنوبیـده واقع ماجلان بوغازندن °٨ عرض شمالیده واقع داریان برزخنه قدر (آند) سلسله‌سـنك طولی ٧٢٠٠ کیلومتره‌در؛ اك کنیش محلنـده عرضی ٣٠٠ کیلومتره‌یه قریب، واك طار محلنـده دخی ٩٠ کیلومتره‌در. صرتنك بحر محیط کبیر سـاحلندن اك زیاده تبعد ایتدیکی محل شـیلیده °٣٥ ایله °٤٠ عرض جنوبی آره‌سـنده اولوب، اوراده ساحلدن ٢٦٠ کیلومتره اوزاقدر. اك زیاده تقرب ایتدیکی محل دخی °١٨ عرض جنوبیـده اولوب، اوراده صرتی ساحلدن آنجق ٣٠ کیلومتره‌لك مسـافه‌ده‌در. بو اوزون سلسـله‌نك اقسامی چکدیکی مملکتلرك اسملرینه اضـافتله تفریق اولنـه‌رق، اك مرتفع ذروه‌لرینك ارتفاعی بر وجه زیردر:

شیلی و آرژنتین (آند) سلسله‌سی

آقونقاغوآ	ذروه‌سی	٦٨٩٤	متره
توپونغاتو	»	٦٧١٩	»

بولیویا (آند) سلسله‌سی

ساهامه	»	٦٨١٢	»
پارنیاقوته	»	٦٦١٤	»
پوماراپه	»	٦٦١٣	»
نوادوده سوراته	»	٦٤٩٠	»
نوادوده ایلیمانی	»	٦٤٥٦	»

پرو، اقوآدور، قولومبیا وونزوئلا (آند) سلسله‌لری

شیمبورازو	ذروه‌سی	٦٥٣٠	متره
میستی ده آرکیپا	»	٦١٩٠	»
شیپیقانی	»	٦٠١٨	»
قایامبه اورقو	»	٥٩٥٤	»
آنتیسانه	»	٥٨٣٣	»
قوتوپاقسی	»	٥٧٥٢	»
پیشوپیشو	»	٥٦٧٠	»
تولیما	»	٥٥١٥	»
ایلینیسا	»	٥٣١٤	»
اینشوقایو	»	٥٢٤٠	»
پوراسه	»	٥١٩٢	»
پیشینشا	»	٤٨٥٣	»
نوادوده قورازون	»	٤٨١٤	»
نوادو ده مریدا	»	٤٥٨٠	»

(آند) سلسله‌سـنك خط اسـتوایه قریب اولان محللرنده ٤٨٠٠ متره‌دن یوکسك اولان یرلری دائمی صـورتده قارله مسـتور اولوب، جنوبه طوغری کیدلدکجه دائمی قارلرك حدودی آشاغی اینه‌رك، شیلیده ٢٥٠٠ متره‌دن یوکسك اولان یرلری دائمی قارلرله مسـتوردر. عمومیت اوزره سلسله‌نك شرق جهتنده قارلر دها چوق اولوب، دها آشاغی‌یه قدر اینر. خط اسـتوایه قریب اولان محللرنده دخی هوا ارتفاعله کسب اعتدال ایدیورسه‌ده، الکتریق زیاده اولوب، اکثریا کیجه‌لری مدهش بوره‌لر ظهور ایدر، وبعض یرلرده کثرتله طولو یاغار. سلسـله‌نك مرتفع محللرنده کیجه‌لر غایت کوزل اولوب، علی‌الخصـوص خط استوا جوارلرنده کوك یوزی زیاده‌سـیله مائی ویلدیزلر پك پارلاق کورینور.

آند سلسله‌سنك اساسی غرانیتدن عبارت اولوب، باشلیجه سـواحلده چپلاق حالنده کوریلن بو طبقهٔ ابتدائیه‌نك اوسـتنده کلس، شیست، میقا شیست، پورفیر وبازالت طبقه‌لری دخی تشکل ایتمشدر. پورفیر وبازالت اراضیسی بعض محللرده ستونلر ودیوارلر صورتنده کوزیلوب، طاغلره جسیم سرایلر خرابه‌لری شکلنی ویرر. مستحاثاتی نسبةً آز ایسه‌ده، ینه آمریقایه مخصوص برچوق حیوانات مستحاثه، وعلی‌الخصوص ٢٣٠٠ و ٢٨٧٥ ارتفاعلرنده (ماموت) دن چوق فرقلی بر نوع جسیم فیل مستحاثه‌لری بولنمشدر. معادنی ایسه پك چوق اولوب، آمریقا طاغلری دنیانك اك چوق معادنی حاوی اراضیسی دیمك اولمغله، آند سلسله‌سنك هر طرفنده وعلی‌الخصوص پرو وبولیویاده پك چوق معادن بولنمقده‌در. بو سلسله‌نك اك کثرتلی معدنلری کومش وباقیر اولوب، بعض طرفلرده کرك یر آلتنده وکرك ریزه حالنده اوله‌رق نهرلرك صولرنده آلتون بولندیغی کبی، جیوه وسائر معدنلر دخی بولنور.

آند سلسله‌سنده ٥٠ قدر برکان بولنوب، بونلرك ٢٠ سی اقـوآدورك مرکزی اولان (کیتو) شهرینك

اطرافنده‌در، که بونلرك ٣ ی الآن آتش‌افشان، ٥ ی سکونتده و ١٢ سی سونمش حالده‌در. پرونك جنوب طرفیله بولیویاده وعلی‌الخصوص (تیتیقاقه) کولنك غرب طرفنده دخی ١٦ برکان بولنیور. شیلینك شمال وجنوب طرفنده دخی ایکی صره برکانلر واردر.

آند سلسله‌سنك مرتفع ذروه‌لری آره‌لرنده برچوق بوغازلر وگچیدلر وار ایسه‌ده، بونلرك ارتفاعلری ٣٠٠٠ متره‌دن زیاده اولمغله، شدت برودت طبیعی اولدیغی کبی، اکثریسنك یوللری دخی کچی یولندن عبارت اولوب، صرب واوچوروم محللردن کچلدیکیچون، اکثریا بو یوللره آلیشمش اولان یرلیلر بینك حیوانی خدمتنی ایفا ایدرلر. معهذا آند سلسله‌سنك مرتفع محللرنده جابجا دمیر یوللر یاپلقده اولدیغندن، کیدنکجه انسان آرقه‌سنده سیاحت ایتمك احتیاجی دها آز کورلمکده‌در. ایکی دمیر یول خطی دخی آند سلسله‌سنی قطع ایده‌رك، بحر محیط آطلاسی سواحلنی بحر محیط کبیر سواحلیله ربط ایتمك اوزره‌در. دردست انشا اولان بو ایکی خطدن بری قولومبیاده ودیکری دخی شیلی ایله آرجنتین آره‌سنده واقعدر.

آند سلسله‌سنك سرمدی قارلرله مستور اولان مرتفع محللرینك آلتی یعنی موقتاً قارله مستور اولان یرلری نباتاتدن خالی اولوب، صرب قیالرله قورو بایرلردن عبارتدر. دها آشاغیده بر طاقم قبا اوتلر بیتیشیر، که بو یرلر آمریقانك (غوآناقو) و(ویغونیه) دنیلن وکچی ایله دوه آره‌سنده اولان حیوانات مخصوصه‌سنك مرعالری اولوب، اسپانیوللر بیننده (پارامو) اسمیله معروفدرلر. بو اراضینك آلت طرفنده یعنی ٤٠٠٠ ایله ٣٠٠٠ متره ارتفاعلری آلتنده یالکز پتتس بیتیشیور. دها آشاغیده آرپه، صکره بغدای، صکره مصر حاصل اولور. اك قابل سکنی یرلری ١٠٠٠ ایله ٢٠٠٠ متره ارتفاع آره‌سنده بولنانلر اولوب، بو محللرده قهوه، شکر قامشی، پاموق وانواع میوه‌لر بیتیشیر. بیك متره‌دن آشاغی اولان یرلرك محصولاتی پك چوق اولوب، آمریقایه مخصوص اولان آناناس ومانیوقه ایله موس، قاقائو، پورتقال وسائر انواع میوه‌لر حاصل اولور. آند سلسله‌سنك آشاغی محللرنده خرما آغاجلرینك انواعی بولنوب، دها یوقاریده قینه قینه آغاجلری پك کثرتلیدر. دها یوقاریده جسیم میشه آغاجلری وسائر اشجار بولنوب، ارتفاع ٣٠٠٠ متره‌یی تجاوز ایدنجه، اشجار سیرك بولنوب، یالکز بعض چالیلر بولنور، ونهایت اونلر دخی کسب ندرت ایده‌رك، یوقاریده ذکر اولنان (پارامو) لره کیریلیر. ٣٧° عرض جنوبیدن یوقاری اولان یرلرده (آند) سلسله‌سنك اتکلری وآلچق تپه‌لری صیق اورمانلرله مستور اولوب، بو اورمانلرك آره‌لرنده کوزل کوللر وبحر محیط آطلاسی‌یه دوکیلور نهرلر چوقدر. آمریقانك اسویچره‌سی دینیله بیلن بو محلده یازین هوا سرین وقیشین دخی معتدلدر.

آند سلسله‌سنك ١٠٠٠ متره‌دن آشاغی اولان اتکلرنده تمساح بالیقلریله بوآ دنیلن جسیم ییلانلر، زهرلی بیوك اوروبجکلر، آمریقایه مخصوص آرسلان وقپلان نوعلری، بر نوع کوچك کیك، انواع میمونلر وپاپاغانلرله سائر کوزل قوشلر کثرت اوزره‌در. بیك ایله ایکی بیك متره‌لك ارتفاع آره‌سنده ییلان وتمساح بالیغیله آرسلان وقپلان نوعلری مفقود اولوب، (تاپیر) دنیلان حیوانله آمریقایه مخصوص دیکر بعض حیوانلر بولندیغی کبی، (شیق) دنیلن بر نوع سیوری سینك دخی انسانلری وحیواناتی پك راحتسز ایدر. ایکی بیکله درت بیك متره آره‌سنده اولان ارتفاعلرده آمریقایه مخصوص بر نوع بیوك کیکله بر نوع سیاه آیی وسائر بعض حیوانات کثرتله بولنور. درت بیکله بشبیك متره آره‌سنده اولان ارتفاعلرده آمریقانك اغنام وصیغر ودوه‌لری حکمنده اولان (غوآناقو)، (ویغونیه) و (آلپاق) دنیلن حیوانلر بیوك سوریلر حالنده کزرلر؛ (لامه) دنیلن دیکر بر نوع حیوان ایسه یالکز مأنوس حالده بولنمقده‌در. دها یوقاریکی محللرده حیوانات ونباتات بولنمیوب، یالکز قره‌قوش دائمی صورتده قارلرله مستور اولان ٦٥٠٠ متره‌لك ارتفاعلره قدر چیقار.

آندالغالا (Andalgala) آمریقای جنوبیده آرجنتین جمهوریتنك (قتامارقه) ایالتنده سنجاق مرکزی بر قصبه‌در، که قتامارقه شهرینك ١٢٠ کیلومتره شمالنده و ١٠٢٥ متره‌لك ارتفاعده واقع اولوب، ٣٠٧٣ اهالیسی، وجوارنده‌کی معدنلر حسبیله خیلی اهمیتی واردر. —— سنجاغنك مساحهٔ سطحیه‌سی ٢٠٨٣٦ مربع کیلومتره اولوب، یکرمی سنه اول یالکز ٧٠٣٥ اهالیسی وار ایدی.

آندالوسیا { (Andalousie) واسپانیولجه (Andalucia) اسپانیانك جهت جنوبیه‌سنده بر بیوك خطه‌در، كه وقتیله اسپانیایی فتح ایله بر آز زمان تحت اداره‌لرنده طوتمش اولان (واندال) قومنك اسمندن مشتق اولوب، عربلر بو اسمی (اندلس) صورتنه تحویل ایله بتون اسپانیایه تعمیم ایتمشلردر. [«اندلس» ماده‌سنه مراجعت.]

موقع وحدود ومساحه‌سی. — آندالوسیا خطه‌سی اسپانیانك قسم جنوبیسندن عبارت اولوب، (سیرا مورنا) سلسلهٔ جبالیله آق دكیز وبحر محیط كبیر آره‌سنده واقع، و قرطبه، اشبیلیه، غرناطه وجیان مملكتلرینی جامعدر. شمالاً (استرمادور) و(مانشه) خطه‌لریله محدود اولوب، اكثر محللرده (سیرامورنا) صرتیله بو ایكی خطه‌دن آیرلمشدر؛ شرقاً (مرسیه) خطه‌سیله؛ جنوباً آق دكیز، سبته بوغازی وبحر محیط آطلاسی ایله؛ غرباً دخی پورتكیزك (آلغارو) ویاخود (الغرب) و (آلنتیو) ایالتلریله محدود اولوب، اكثر محللرنده (وادیٔ یانه) ایله پورتكیز طوپراغندن آیرلمشدر. عرض شمالینك ٣٦° درجه‌سندن ٣٨° ٤٢′ درجه‌سنه، وطول غربینك ٤° ٢′ ١٥″ درجه‌سندن ٩° ٣٧′ درجه‌سنه قدر ممتد اولوب، شرق شمالیدن غرب جنوبی‌یه طوغری اولان طول اعظمی قوش اوچشی حسابیله ٣٦٠ وعرض اعظمی ١٨٠ كیلومتره‌در.

هیئت عمومیه‌سی، جبال وانهاری. — آندالوسیا خطه‌سی باشلیجه (وادیٔ كبیر)ك حوضه‌سندن عبارت اولوب، بو حوضه شمالاً (سیرا مورنا) یعنی «قره طاغ»، وجنوباً دخی (سیرا نواده) یعنی «قارلی طاغ» سلسله‌لریله محاطدر؛ شرق طرفندن بو ایكی سلسله (ساغره) اسمنده بر طاغله مربوطدر، كه بو طاغك غربی اتكلرندن وادیٔ كبیر وشرق اتكلرندن دخی (شقوره) نهری نبعان ایدیور. غرب جنوبی جهتی ایسه آچیق اولوب، حوضه‌نك صولری اورادن بحر محیط آطلاسی‌یه دوكیلور. (سیرا نواده) سلسله‌سنك جنوبی اتكلری آق دكیز سواحلنه‌دك ممتد اولوب، ساحل بوینجه طار بر مائله تشكیل ایدرلر. مورنا سلسله‌سنك اك مرتفع محلی ١٦٧٦ متره‌دن زیاده دكل ایسه‌ده، سیرا نواده بوندن چوق دها یوكسك اولوب، اك مرتفع ذروه‌سی اولان (مولحسن) ودها طوغریسی (مولی حسن) طاغنك ارتفاعی ٣٥٥٤ متره، یعنی پیرنه سلسله‌سنك اك مرتفع ذروه‌سندن ١٥٠ متره زیاده‌در. وادیٔ كبیر كرك سیرا مورنا وكرك سیرا نواده‌دن بر چوق نهرلرك صولرینی طوپلایه‌رق، شرق شمالیدن غرب جنوبی‌یه طوغری جریانله، قرطبه واشبیلیه‌نك ایچندن كچدكدنصكره، قادیس قربنده بحر محیط آطلاسی‌یه منصب اولور. تابعلرینك اك بیوك واك مشهوری غرناطه‌نك ایچندن كچن (شنیل) نهریدر. بحر محیط كبیره دیكر بر قاچ نهر دخی دوكلدیكی كبی، آق دكیزه‌ده سیرا نواده‌دن اینن بعض چایلر دوكیلور.

هواسی، محصولاتی. — آندالوسیانك یوكسك طاغلری صووق وعلی‌الخصوص سیرا نواده‌نك شاهقه‌لری یاز قیش قارله مستور اولوب، پك آلچق یرلری وعلی‌الخصوص سواحلی دخی پك صیجاق ایسه ده، طاغلرك اتكلری ونهرلرك وادیلری دنیانك اك كوزل هواسیله ممتاز اولوب، یازین پك صیجاق اولمدیغی كبی، قیشین دخی نادراً قار یاغوب، هوا معتدل وغایت كوزلدر. غرناطه اووه‌سی وشنیل وادیسی دنیانك اك كوزل یری عد اولندیغی كبی، اشبیلیه وقرطبه اووه‌لریله وادیٔ كبیر وادیسنك سائر طرفلری دخی كوزللكده اوندن كری قالماز. بو خطه‌نك بغدای وسائر حبوباتی اهالیٔ مملكته كفایت ایده‌جك مقدارك ایكی مثلندن زیاده اولدیغی كبی، زیتون، پورتقال، لیمون، اوزوم، پاموق، ایپك وسائره محصولاتی دخی پك چوق اولوب، زیتون یاغیسی وشرابی دخی مشهوردر. هرنه‌قدر كه كرك زراعتی وكرك صنایعی عربلرك خروجندن صكره كلی تدنی ایدوب، اهالیٔ حاضره‌سی پك چالیشقان اولمدیغندن، كرك محصولات زرعیه وكرك ایپك وسائره اراضینك درجهٔ استعدادندن پك دون بر مقدارده یتیشدیرلمكده ایسه‌ده، هوا وطوپراغك كوزللكی حسبیله ینه احتیاجات محلیه‌دن چوق دها زیاده محصولات آلنمقده‌در. بو خطه‌نك آتلری دخی اسكیدن بری مشهوردر.

تقسیماتی. — حكومت اسلامیه‌نك اواخرنده، اسپانیانك هر طرفنده اولدیغی كبی، بو خطه‌ده دخی بر طاقم كوچك ومستقل امارات اسلامیه تشكل ایدوب، خرستیانلرك استیلاسندن صكره بتون اسپانیا بر حكومت تشكیل ایتدیكی حالده دخی، بو امارتلرك

اسملری باقی قالوب، آندالوسیا قرطبه، جیان، غرناطه واشبیلیه حکومتلری نامیله درده تقسیم اولنمشیدی. مؤخراً اسپانیانك تقسیمات جدیده‌سی صره‌سنده قرطبه وجیان حکومتلری ینه حدود قدیمه‌لریله بر ایالت اتخاذ اولنمشلرسه‌ده، غرناطه واشبیلیه حکومتلری پك بیوك اولدقلرندن، اوچر ایالته تقسیم اولنمغله، الیوم جمعاً بروجه زیر سکز ایالته منقسمدر :

تقسیمات قدیمه	تقسیمات جدیده	مربع کیلومتره	اهالی
اشبیلیه	اشبیلیه	١٤ ٠٦٢	٥٢٣ ٢٢٧
	هوئوله	١٠ ١٣٧	٢٢٣ ٩٨٩
	قادیس	٧ ٣٤٢	٤٣١ ٧٦٣
قرطبه	قرطبه	١٣ ٧٢٦	٤٠١ ٦٦٠
جیان	جیان	١٣ ٤٨٠	٤٣٢ ٦٣٤
غرناطه	غرناطه	١٢ ٧٦٨	٤٧٨ ٨٤٦
	المریه	٨ ٧٠٣	٣٥٧ ٤٣٠
	ملاقه	٧ ٣٤٨	٥١٨ ١١٤
جمعاً آندالوسیا خطه‌سی		٨٧ ٥٦٦	٣ ٣٦٧ ٦٦٣

بو خطه‌نك شمدیکی حالده اك بیوك شهری ملاقه واك معمور وتجارتگاه شهری دخی (قادیس) ایسه‌ده، قرطبه، غرناطه واشبیلیه شهرلری حکومت اسلامیه زماننده‌کی بیوکلکلری وحاوی اولدقلری ابنیه وسائر آثار عتیقه حسبیله اسپانیانك برنجی شهرلرندن عد اولنمقده‌درلر. المریه اسکله‌سنك حکومت اسلامیه زماننده حائز بولنمش اولدیغی اهمیت تجاریه خیلی تدنی ایتمشدر.

احوال تاریخیه‌سی. — بو خطه پك اسکی بر زماندن بری کسب تمدن ومعموریت ایدوب، استرابون وسائر بعض اسکی جغرافیون ومورخینك روایتنه کوره، یوناندن اول مدنیته نائل اولمشیدی. اك اول فنیکه‌لیلر او وقت (توردتان) ویا (توردله) تسمیه اولنان بو خطه‌یه یناشوب، تجارت ایتمکه باشلامش، وحتی سواحلنده کندیلرینه مخصوص بعض قصبه‌لر دخی تأسیس ایتمشلردی. بعده فنیکه‌نك بر شعبه‌سی اولان قرتاج اورایه دها یقین بولنمغله، قرتاجلیلر بو نقطه‌یی کاملاً ضبط ایتمشلردی. میلاددن ایکی عصر اول رومالیلر، توسیع ممالك ایتدکلری صره‌ده، بر چوق محاربه‌لردن صکره، بو قطعه‌یی دخی ضبط ایتمش: و وادئ کبیره (بتیس) وبو نهره نسبتله بو قطعه‌یه دخی (بتیا) اسمنی ویرمشلر ایدی. رومالیلردن صکره اسپانیانك سائر طرفلریله برابر بو خطه دخی شمالدن هجوم ایدن اقوام وحشیه‌نك الینه کچوب، اوصره‌ده سکز اون سنه دخی (واندال) دنیلن قومك الینه کچمش؛ وبعده (غوت) لر طرفندن ضبط اولنه‌رق، فتوحات اسلامیه دورینه دکین اوچ عصر اونلرك النده قالمشیدی.

هر نه قدر آندالوسیا ویا اندلس اسمنك بوقومك اسمنه نسبتله (واندالوسیا) دن غلط اولدیغی مظنون ایسه‌ده، واندالرك اوراده پك آز وقت طوردقلرینه، واونلرك فتحندن فتوحات اسلامیه دورینه دکین مرور ایدن اوچ عصرده یازلمش اولان تواریخ وسائر آثارك هیچ برنده بو اسمه تصادف اولنمدیغنه باقیلیرسه، بو اسمك اك اول عربلر طرفندن استعمال اولندیغی آکلاشیلیر؛ آنجق عربی بر اسم اولمدیغی دخی ظاهر اولدیغندن، و واندالر اسپانیادن مغرب وسائر بربر ممالکنه تجاوز ایتدکلرندن، بربرلرك «واندالر مملکتی» معناسیله اسپانیایه واندالوسیا ویا آندالوسیا اسمنی ویرمش، وعربلرك بو اسمی بربرلردن آلمش اولملری ملحوظدر. اوحالده الیوم اسپانیوللر عندنده مستعمل اولان آندالوسیا اسمنك (اندلس) اسم عربیسندن مأخوذ اولمسی اقتضا ایدر. عربلر بو اسمی بتون اسپانیایه ویردکلری حالده، اسپانیوللرك بونی شبه جزیره‌نك یالکز قسم جنوبیسنه حصر وتخصیص ایتملرینه کلنجه، بونك سببی شودرکه: عربلر اسپانیانك شمال طرفلرینی فوت ایتدکدن صکره، قرطبه واشبیلیه ده وعلی الخصوص غرناطه‌ده دها خیلی وقت حکومت سوردکلرندن، اسپانیایه ویردکلری اندلس اسمی دخی قلمرولرینك حدودیله برابر کری‌یه چکیله چکیله یالکز بو خطه‌یه منحصر قالمشدر. بو ملاحظه‌یه مبنی بو کتابك متننده (آندالوسیا) اسمنك «نفس اندلس» تعبیریله ترجمه‌سی مناسب کورلمشدر.

هر حالده، بو قطعه حکومت اسلامیه زماننده دارالملك اتخاذ اولنان قرطبه وغرناطه شهرلرینی حاوی اولوب، هواسی وقوهٔ انباتیه‌سی دخی صورت مطلوبه‌ده بولندیغندن، واك اول ضبط اولنوب اك صکره الدن چیقان بر خطه اولدیغندن، عربلر اك زیاده بو خطه‌یه اهمیت ویرمش، وبونك عمران وتزیيننه محیر عقول اوله‌جق بر همت صرف ایتمشلردی. بو خطه‌ده رومالیلرك آثاری حکمسز بر حالده قالوب، آثار اسلامیه هر برقاریش طوپراقده رونما اولمقده‌در.

قرطبه، غرناطه، اشبیلیه، المریه، ملاقه وسائر شهرلرده عربلرك ایشی اولان نیجه ابنیهٔ مشهوره بولندیغی کبی، اساساً عربلر طرفندن بنا ایدلمش نیجه شهر وقصبه وقلعه‌لرك خرابه‌لری دخی هر طرفده کورلمکده، وحالا بو کون بتون بو خطه بر مملکت اسلامیه طرز وصورتنی ابراز ایتمکده‌در. یوقاریده صایلان شهرلردن بعضیسنك حکومت اسلامیه زماننده برر ملیوندن زیاده اهالیسی اولوب، مملکت کثیرالنفوس شهر وقصبه وقریه‌لرله مملو بولنمش اولدیغی حالده، خرستیانلرك استیلاسی اوزرینه، اکثری اسلام وعرب اولان اهالئ قدیمه انواع مظالمله محو واتلاف ویا طرد وتبعید اولندقلرندن، شهر وقصبه‌لرك اهالیدن خالی قالملری طبیعی ایدی. علم ومعرفت وهنر وصنعت وزراعت ایسه اهل اسلامك النده بولندیغندن، بونلرك محو وپریشان اولمسی اوزرینه، مملکت بر ویرانه حالنده قالوب، اقلیم وهوا واراضیسنك کوزللکیله غیر متناسب بر تدنی حاصل اولمش، که الی یومناهذا دوام ایدوب کیتمکده‌در. [«اندلس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آندالوسیا { یکی — (Nouvelle Andalousie) [«قومانه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آندامارقه { (Andamarca) پرونك (جونن) ایالتنده و(لیما)نك ۳۰۰ کیلومتره شرقنده آمازون حوضه‌سی داخلنده بر قصبه اولوب، ۳۰۰۰ اهالیسی واردر. — بولیویانك (اورورو) ایالتنده دخی بو اسمله بر قصبه واردر.

آندامان { (Andaman) بنکاله کورفزینك آچیقلرنده وشرق طرفنده بر طاقم آطه‌لردر. که درت بیوك وبرچوق کوچك آطه‌لردن مرکب اولوب، ۳۰′ ۹۰° طول شرقیده و۱۰° ۲۵′ ایله ۳۴′ ۱۳° عرض شمالی آره‌سنده واقعدرلر. بونلرك اك اهمیتلیلری شمال طرفنده‌کی (بیوك آندامان) ایله (کوچك آندامان) جزیره‌لریدر. برنجیسی ۲۳۰ کیلومتره طولنده اولوب، طار بوغازلرله آیرلمش اوچ آطه‌دن مرکبدر، که شمالی وسطی وجنوبی اسملریله تفریق اولنورلر. بونلرك اکلری ۲۸ کیلومتره‌دن زیاده دکلدر. کوچك آندامان ایسه جنوبی آندامانك جنوبنده اولوب، بویی ۴۸ واکی ۲۵ ونهایت ۲۸ کیلومتره‌در. بو درت جزیره‌نك اطرافنده بولنان کوچك آطه‌لرك باشلیجه‌لری: شمالی آندامان ایله (نغرایده) برونی آره‌سنده ویاری یولده واقع اولان (پرپاریس)؛ بو آطه ایله بیوك آندامان آره‌سنده اولان «قوقه آطه‌لری»؛ بیوك آندامانك اطرافنده اولان (لاندفال)، اینترویف، «بیوك قره قول» وسائره؛ جنوبی آطه‌نك ساحل جنوبیسی قارشیسنده بولنان (بوتلاند)؛ (دوتقان) بوغازنده اولان «بش آطه‌لر»، «همشیره‌لر»، «قرداشلر» و«کوچك قره‌قول» آطه‌لریدر. بوجزایرك اطرافنده دها چوق قیالر وصیغلر واردر، که سفائنك تقربی حقنده پك تهلکه‌لیدر. بتون بو جزایرك مساحهٔ سطحیه‌سی ۶۶۰۰ مربع کیلومتره قدر تخمین اولنمشدر.

بو آطه‌لرك آراضیسی عمومیت اوزره طاغلق اولوب، شرق طرفلری دیکجه وصرب وغرب طرفلری سطح مائل صورتنده‌در. بو طاغلرك اك یوکسکی بیوك آندامانك شمالی آطه‌سنده اولان (سدله مونتن) یعنی «طوز طاغی» اولوب، ۷۵۰ متره ارتفاعی واردر. نباتاتلری سوماتره جزیره‌سیله (ملاقه) شبه جزیره‌سی نباتاتنه مشابه اولوب، طاغلرك اکثریسی صیق اورمانلرله مستوردر. حیواناتلری ایسه آز اولوب، محلنه مخصوص یالکز بر جنس کوچك کوپك واردر. میمونلرله صیچانلر، ییلانلر وعقربلر پك کثرتلیدر. سواحلك اطرافنده برچوق قوی ولیمانلر بولنوب، اك مهملری شمالی آطه‌ده‌کی (قورنوالیس) وجنوبی آطه‌ده‌کی (قامپل) و(شاتام) لیمانلریدر.

بو آطه‌لرك اهالئ اصلیه‌سی آنجق ۱۰۰۰ کشی قدر اولوب، غایت قیصه بویلی (نغریتو) دینیلن بر نوع زنجیلردن معدوددرلر. عقل وذکاوتجه واصول تعیشجه انسانلرك اك کریده بولنانلرندن اولوب، حیواندن پك آز فرقلری اوله‌جق درجه‌ده بر حال وحشتده یاشامقده‌درلر. معیشتلری دکیز قییلرنده طوپلادقلری میدیه واستریدیه قبیلندن حشرات بحریه‌دن عبارت اولوب، ساحلرده کزرلر، وموقت برر قبا قلبه یاپارلر. بونلر (مینقوپی) اسمیله معروف اولوب، اسکیدن بری مردمخوار اولدقلری شهرت بولمش ایسه‌ده، اخیراً اولنان تحقیقاتدن شمدیکی حالده مردمخوار اولمدقلری، وآنجق اجنبیلره بیوك بر کین

وخصوصتلری اولوب، اللرینه دوشنلر حقنده مرحمتسز- جه معامله‌ده بولندقلری، واوق استعمالنده ماهر وجسور اولدقلری آکلاشلمشدر.

اك اول بو آطه‌لر اوچنجی عصر هجریده عرب بحریونی طرفندن کشف اولنه‌رق، بعض کتب رحلتده ذکر، واهالیسنك زنجی ومردمخوار اولوب، حیوانه قریب بر حال وحشیتده یاشادقلری بیان اولنمشدر. آوروپانك بر چوق وقت معلوماتی کتب عربیه‌دن مأخوذ اولان بو تفصیلاتدن عبارت قالوب، نهایت بر عصر اول انکلتره‌نك هند حکومتی بونلری ضبط ایتمش؛ واو وقتدن بری احوال جغرافیه وطبیعیه- لرینه دائر خیلی کتابلر یازلمش وتمامیله کشف اولنمشلر در. الیوم بو آطه‌لرك اوزرنده ۱۰۰۰۰ کشی‌یه قریب انکلیز وسائر اجنبی اهالی بولنمقده‌در.

آنداهوآیلاس (Andahuaylas) پرونك جنوب طرفنده (آیاقوشو) ایالتنده همنامی اولان سنجاغك مرکزی بر قصبه‌در، که (لیما)نك ۶۲۵ کیلومتره جنوب غربیسنده، (قوز- قو) شهرینه کیدن جاده‌نك اوزرنده وینه (آنداهوآ- یلاس) تسمیه اولنان برنهرك یکدیکی بر اووه‌نك اور- ته‌سنده واقعدر. بو قصبه‌دن ۲۸ کیلومتره‌لك مسا- فه‌ده اسکی آمریقالیلره مخصوص اوله‌رق (قورومبه) اسمیله معروف بر معبد واردر، که کیتدکجه طارلاشمق اوزره، بربری اوزرینه موضوع درت سددن عبا- رت اولوب، اك آلتده‌کی طوپراقدن، ودیکرلری طاشدندر. اك اوستده‌کی خراب اولمشدر.

آندجان ترکستانك مقدما خوقند خوانلغی تشکیل ایدن والیوم روسیه‌نك آسیا ممالکندن معدود اولان (فرغانه) ده بر قصبه در، که خوقندك ۴۰ کیلومتره شرقنده وسیحونه دوکیلن برنهرك ساحل یسارنده واقع اولوب، وقتیله فرغانه‌نك مرکزی بولنمش، وعمر شیخ میرزا بن بابر طرفندن بر آره‌لق پایتخت اتخاذ اولنمشیدی. اطرافی باغ وباغچه‌لری چوق قریه‌لرله محاط اولوب، میوه‌لری مشهوردر. خیلی ایپك دخی چیقار، واها- لیسی بعض پاموق منسوجاتی یاپارلر.

آندخوی ترکستانك جنوب طرفنده، صول ساحلندن جیحونه منصب اولان بر نهرك اوزرنده بر قصبه‌در، که بلخك تقریباً ۱۶۰ کیلومتره غربنده واوزبکلرله مسکون براووه‌نك اورته‌سنده واقعدر.

آندرا (Andéra) هندستانك ساحل غر- بیسی قارشیسنده کائن (مالدیب) آطه- لرندن بری وساحله اك قریب بولنانی اولوب، ساحلدن بعدی ۲۵۰ کیلومتره‌در.

آندرادا (Andrada) پورتکیزلی برجزویت پاپاسی اولوب، میلادك ۱۵۸۰ تاریخنده طوغمش، و ۱۶۳۴ ده وفات ایتمشدر. اوروپالیلرك ایچنده برنجی اوله‌رق، تیبته بر سیاحت ایدوب، مکمل برسیاحتنامه یازمشدر، که متنی لیسبونده باصلمش، واکثر السنه‌یه ترجمه اولنمشدر.

آندرادائه سیلوا (Andrada e Sylva) برازیلیالی بر عالم او- لوب، میلادك ۱۷۶۵ تاریخنده طوغمش، و ۱۸۳۸ تاریخنده وفات ایتمشدر. پورتکیزه کلش اولمغله، لیسبونه دار الفنوننده معدنیات معلمی وانجمن معارف کاتبی اولمش ایدی. بعده برازیلیایه عودتله، کسب استقلال ایچون وقوع بولان قیامه قاریشمش؛ وشمدیکی ایمپراطور دون پدرونك تربیه‌سنه مأمور اولمشیدی.

آندراغاتیوس (Andragathius) روما ایمپراطورلرندن (غرا- تیان) ك جنراللرندن ایکن، ارباب خروجدن (ماقسیم) ایله برلشه‌رك، افندیسنه اهانت، وفرار ایتمکده ایکن، میلادك ۳۸۲ تاریخنده یتیشوب کندیسنی قتل ایتمشدر. ماقسیمك تئودوسیوس طرفندن مغلوب اولمسی اوزرینه، ۳۸۸ ده اتلاف نفس ایتمشدر.

آندرال (Andral) فرانسه‌نك مشاهیر اطباسندن اولوب، میلادك ۱۷۸۷ تاریخنده پارسده طوغمش، و ۱۸۷۶ ده وفات ایتمشدر. پارس طبیه مکتبنده معلم بولنمش، وباشلیجه علم الامراضده کسب شهرت ایده‌رك، کرك بو علمه وکرك علوم سائرهٔ طبیه‌یه دائر بر قاچ کتاب یاز- مشدر. — بونك اوغلی (پول آندرال) آووقاتلقده شهرت بولمش، و ۱۸۷۲ دن ۱۸۷۹ سنه‌سنه‌دك فرانسه شورای دولتی رئیس ثانیسی بولنمشدر.

آندراوه (Andrava) مداغسقار جزیره- سنك شمال شرقی ساحلنده وعنبر

برونك تقريباً ٩٠ كيلومتره جنوب شرقيسنده، ١٢° ٤٨″ ٥٦′ عرض جنوبى ايله ٣٦′ ٤٧° طول شرقيده بر قويدر، كه آغزنده بولنان بر آطه ايكى طرفدن كيلره برر طار كچيد براقيور. بو قويك ايچنده محفوظ بر ليمان واردر.

آندرسن (Andersen) دانيمارقه‌نك اك مشهور شعرا وحكايه نويسانندن اولوب، ميلادك ١٨٠٥ تاريخنده (اودنسه) ده طوغمش، و ١٨٧٥ ده وفات ايتمشدر. عمله‌دن بر فقير آدمك اوغلى اولوب، ايش بولمق اوزره، قوپنهاغه كيتمش، وبر وقت تياترونك برنده آقتور اولوب، او صره‌ده سويلش اولديغى بعض اشعار قرالك مسموعى اولمغله، اجرتى قرال طرفندن ويرلمك اوزره، بر داخلى مكتبه كيروب، ٢٣ ياشنده اولديغى حالده، تحصيل علم ومعرفته باشلامش؛ وايكى سنه صكره شمالك اك مشهور شاعرى صفتيله ظهور ايدوب، اشعار وحكايه‌لرى كسب اشتهار ايتمش؛ وبر مدت فرانسه، آلمانيا، اسويچره، ايتاليا وشرقه سياحت ايده‌رك، كوزل بعض سياحتنامه‌لر يازمشدر. اشعار وحكايه‌لرينك بعضيسى پك مشهور اولوب، اوروپانك اكثر لسانلرينه دخى ترجمه اولنمشدر. كندى ترجمهٔ حالنى ده يازمشدر.

آندرسون (Anderson) ممالك مجتمعه‌ده بر قاچ قضا ايله بر كوچك قصبه وبر نهر وبرونك اسميدر.

آندرلخت (Anderlecht) بلجيقه‌نك (برابانت) ايالتنده وبروكسل قضاسنده بر قصبه اولوب، ١٢٠٠٠ اهاليسى واپليك وباصمه فابريقه‌لرى واردر.

آندرلينى (Andrelini) ازمنهٔ اخيره‌ده لاتينجه يازمش شعرادن اولوب، ميلادك ١٤٥٠ تاريخنده (قورلى) شهرنده طوغمش، و ١٥١٨ ده وفات ايتمشدر. اشعارى بعض غزليات وقصايددن عبارتدر.

آندرناخ (Andernach) پروسيه‌نك غرب طرفنده، (رين) نهرينك ساحل يسارنده (قوبلانس) نك ١٧ كيلومتره شمال غربيسنده بر قصبه اولوب، ٤٤٨٠ اهاليسى، درى تجارتى وجوارنده معدن صولريله قابلجه‌لرى واردر. اسكى بر قصبه اولوب، روماليلرك زماندن قالمه بعض آثار عتيقه‌سى واردر.

آندرو (Andro) ياخود آندره يونانك آطه‌لر دكيزنده واقع (كيقلاده) جزايرندن وجزاير مذكوره‌نك اك بيوكلرندن واك شماليسى اولوب، آغريبوزك جنوب شرقيسنده واقعدر، وآغريبوز آطه‌سندن ١٠ كيلومتره وسعتنده اولان (اورو) بوغازيله آيرلمشدر. شمال غربيدن جنوب شرقيه طوغرى اولان طولى ٤٠، وعرض وسطيسى ١٠ كيلومتره‌در. اراضيسى طاغلق اولوب، باغلرى واشجار مثمره‌سى چوقدر. دودلرى دخى چوق اولوب، چيقاريلان ايپك آطه‌نك باشليجه وارداتندندر. اهاليسى اون آلتى ايله اون سكز بيك آره‌سنده اولوب، اكثريسى كسب وكار ايله آتنه‌ده واستانبولده بولنورلر. بو آطه‌نك (تينو) يعنى (استندل) آطه‌سنك قارشيسنده اولان منتهاى جنوبيسى ٤١′ ٣٧° عرض شمالى ايله ٣٨′ ٢٢° طول شرقيده واقعدر. — مركزى اولان (آندرو) قصبه‌سى جزيره‌نك ساحل شرقيسنده واقع اولوب، ٥٠٠٠ اهاليسى واردر.

آندروئه (Androuet) فرانسه‌نك اك مشهور معمارلرندن اولوب، اون آلتنجى عصر ميلاديده اوچنجى ودردنجى هنريلر زماننده پاريسى تزيين ايدن بر چوق ابنيهٔ عموميه بنا ايتمش؛ وفن معمارى‌يه دائر بعض كتابلر يازمشدر.

آندروجيوس (Androgée) خرافات يونانيه‌يه كوره كريدك حكمدارى و واضع قانونى (مينوس) ك اوغلى اولوب، آتنه‌ده اجرا اولنان مسابقت اويونلرنده تفوق ايتديكيچون، آتنه ومغاره شهرلرينك كنجلرى طرفندن قتل اولنمغله، مينوس بو ايكى شهرى ضبط ايده‌رك، كريدده بولنان (مينوتاوروس) نام جانوره يديرملك اوزره، هر سنه يدى اوغلانله يدى قيز كوندرمكه اجبار ايتمش؛ ونهايت (تيسئوس) نام قهرمان وطنداشلرينى بو مدهش ويركيدن قورتارمش ايمش.

آندروسقوجن (Androscoggin) ممالك مجتمعه‌ده بر نهردر، كه قناده حدودى قربنده (مارغلاواى) كولندن نبعانله، (من) جمهوريتنه دخول ايده‌رك، دكيزدن ٣٢ كيلو-

متره یوقاریده (کنیك) نهرینه دوکیلور. پك مائل وخیرلی اولان جریانی بر چوق ماکینه‌لر چویریور. — بو نهرك جوارلرنده‌کی اراضی ینه بو اسمله بر قضا اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۴۴۰ مربع کیلومتره واهالیسی ۳۵۸۷۰ کشیدر.

آندروسوف { یاخود آندروسووه (And-russof, Androssova) } روسیه‌نك (اسمولنسك) ایالتنده و (قراستونه) نك ۳۲ کیلومتره جنوب شرقیسنده بر بیوك قریه‌در، که میلادك ۱۶۶۷ تاریخنده روسیه ایله لهستان آره‌سنده اوراده امضالنمش بر معاهده سببیله مشهوردر. آندروسوف معاهده‌سی نامیله معروف اولان بو معاهده ایله لهستان (اسمولنسك) ایله (سوریه) یی روسیه‌یه ترك، ودولت عثمانیه‌یه قارشی روسیه ایله اتفاق ایتمشیدی.

آندروقلس { (Androclès) اسکی روما اسراسندن اولوب، افند- } یسندن فرار ایتمش اولدیغیچون، آرسلانه آتلدیغی حالده، کویا وقتیله آفریقا صحراسنده او آرسلانك بر یاره‌سنی ایی ایتمش اولدیغندن، آرسلان کندیسنی طانیوب، ایلیشمه‌مش، دیه مشهوردر.

آندروماخس { (Andromaque, 'Ανδρο-μάχος) عن اصل کریدلی } اولوب، روما ایمپراطورلرندن ظالم مشهور (نرون) ك طبیبی ایدی. تریاقك موجدی اولدیغی مشهوردر. وبودوانك تأثیری حقنده بر منظومه‌سی دخی واردر.

آندروماخه { (Andromaque, 'Ανδρο-μάχη) تروآ حکمداری } پریامك کلینی و (هکتور) ك زوجه‌سی اولوب، (کیلیکیا) حکمداری (اتیون) ك قیزی ایدی. زوجنه فوق العاده محبتیله مشهوره اولوب، یونانیلر هکتوری قتل ایتدکدن صکره، بر تك اوغلنی دخی قلعه‌نك بر یوکسك برجندن آته‌رق تلف ایتمشلردی. کندیسی دخی (پیروس) اسیره ایدوب، (اپیر) ه سوق، واوراده تزوج ایتمش؛ وبر وقت صکره بوشایوب، پریامك اوغللرندن (هلنوس) ه ترویج ایتمشدی. اومیروس وویرجیل بو قادینك فضائلنی تصویر ایتمشلردر. قدمای شعرای یونانیدن (اوریپید) وفرانسه شعراسندن (راسین) بو قادینك فضائل ومصائبنی مبنی علیه اتخاذ ایده‌رك، بر فاجعه یازمشلردر.

آندرومیده { (Andromède) اساطیر یونانیه‌یه کوره کویا (اتیوپیا) } یعنی حبش حکمداری (سفیوس) ك قیزی اولوب، (یونون) ایله ودکیز الهی (نپتون) ك قیزلری اولان (نره‌ئیده) نام پریلرله کوزللکده مسابقه‌یه کیریشدیکی ایچون، نپتون دکیزدن بر مدهش حیوان چیقاروب، حبشی تخریب ایتمکه باشلامش؛ ومملکتی بو آفتدن قورتارمق ایچون، آندرومیده‌نك او حیوان مدهشه تسلیمی لازم کلمش ایسه‌ده، تام حیوان قیزی یوته‌جغی وقت (پرسئوس) نام قهرمان چیقوب، حیوانی اتلاف وآندرومیده‌یی تزوج ایتمشدر. آندرومیده وفاتنده کویا کوکه چیقوب، سمانك بو اسمله مسمی بر برجنی تشکیل ایتمشدر.

آندرونیق { (Andronic) قسطنطینیه روم ایمپراطورلرندن درت کشینك } اسمیدر: برنجیسی (قومنینوس) مخلصیله معروف اولوب، (آلکسیس) ك تورونی ایدی. میلادك ۱۱۱۰ تاریخنده طوغوب، (مانوئل قومنینوس) ك وفاتنده ۱۱۸۰ تاریخنده بو حکمدارك اوغلی ایکنجی آلکسیسك وصیسی اولمش؛ واوچ سنه صکره صبی مرقومی احناق ایده‌رك، کندیسی تختنه اوتورمش ایسه‌ده، انواع مظالمله لکه‌دار اولان قیصه بر سلطنتدن صکره، (ایساق آنکلو) طرفندن اسقاط، و ۱۱۸۵ ده اهالی طرفندن صلب اولنمشدر. (قومنینوس) مخلصیله قسطنطینیه‌ده حکم سورمش ایمپراطورلرك اخیریدر.

ایکنجیسی (پالئولغوس) مخلصیله و «اختیار» لقبیله معروف اولوب، میلادك ۱۲۵۸ تاریخنده طوغمش، و۱۲۸۲ ده تخته چیقمشدر. مدت سلطنتی عثمانلیلر طرفندن دوچار اولدیغی مغلوبیتلرله چکوب، لاجل المصالحه ویرمکه مجبور اولدیغی تضمیناتك تحصیلیچون تبعه‌سنی آغر ویرکیلرله ازمش؛ وزماننده تجارت وثروت عمومیه تدنی ایدوب، روم ایله لاتین مذهبلرینك اتحادینه‌ده مانع اولمشیدی. ۱۳۲۸ ده تورونی اوچنجی آندرونیق طرفندن اسقاط اولنه‌رق، درت سنه صکره بر مناسترده وفات ایتمشدر.

اوچنجیسی ینه (پالئولغوس) مخلصیله و «کنج» لقبیله معروف اولوب، ایکنجی آندرونیقك تورونی

وکنج یاشنده وفات ایدن (میخال پالئولغوس)ك اوغلی ایدی. ١٣٢٥ تاریخ میلادیسندن اعتباراً بیوك پدریله مشترکاً سلطنت سورمکده ایکن، ١٣٢٨ ده اختیاری سراینده محبوس حالنده طوتوب، یالکز حکم سورمکه باشلامش؛ واپیری (یعنی طوسقه‌لق جهتنی) دخی ممالکنه ضم ایده‌رك، عثمانلیلردن استرداد ممالکه قالقیشمش ایسه‌ده، موفق اوله‌مامش؛ وآنجق ویرکیلری تنزیل ایتدیکیچون، تبعه‌سنك محبتنی قزانوب، ١٣٣٢ ده وفات ایتمشدر.

دردنجیسی ینه پالئولغوس مخلصیله معروف اولوب، بشنجی (یوآن)ك بیوك اوغلی ایدی. ١٣٥٥ تاریخ میلادیسنده حکمدارلغه تشریك اولنمشیدیسه‌ده، مؤخراً پدرینی اسقاط ایتمك تشبثنده بولندیغیچون، ١٣٧٢ ده مجازاةً کوزلری چیقارلمش، وسلطنت حقوقنی برادری امانوئله ترك ایتمکه اجبار ایدلمشیدی. مع هذا برآزه‌لق جنویزلرك امدادیله تختی اله کچیروب، ١٣٧٧ ده ایمپراطور اولمش ایسه‌ده، متعاقباً اسقاط اولنه‌رق، بقیهٔ عمرینی منفاده کچیرمشدر.

آندرونیقوس { (Andronicus) لاتین قدمای شعراسندن اولوب، میلاددن ٢٢٠ سنه اول کسب اشتهار ایتمشدر. کندیسی عن اصل تارنته‌لی بر یونانی اولوب، (لیویوس سالنیاتور) طرفندن اسیر، ومؤخراً آزاد اولنمشیدی. لاتین لساننده اك اول منتظم مضحکه‌لر یازان بو ذات اولوب، حتی مضحکه‌لرینك اجراسنده تیاتروده اك مهم رولی کندیسی درعهده ایدرمش. اومیروسك (اودیسیا) نام منظومه‌سنی دخی لاتینجه‌یه ترجمه ایتمشیدی. آثاری محو اولوب، یالکز بعض فقره‌لری بولنه بیلمشدر.

آندرونیقوس { (Andronicus) میلاددن بر عصر اول کلمش حکمای مشائیوندن اولوب، ردوسلی ایدی. اوصره‌ده آرسطو وتئوفراستك آثارینك نسخ اصلیه وصحیحه‌لری بولنمش اولدیغندن، بو ایکی حکیمك تألیفاتنی تصحیح ونشره (سیلا) طرفندن مأمور اولمشیدی.

آندره { [«آندرو» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آندره { یاخود آندریا (André) فرانسه علماسندن اولوب، میلادك ١٦٧٥ تاریخنده برتانیانك (شاتولن) قصبه‌سنده طوغمش، و ١٧٥٤ ده وفات ایتمشدر. جزویت طریقنه منسوب اولدیغی حالده، فلسفه تدریسنه باشلایوب، دقارت ومالبرانشك افکار ومسلکنی ترویج ایتدیکی ایچون، فلسفه تدریسندن منع، وعلوم ریاضیه تدریسنه مأمور اولمشیدی. برقاچ کتاب یازوب آثاری بش آلتی جلد اوزرینه جمع ونشر اولنمشدر.

آندریا { (André) بو اسمله مجارستانده اوچ قرال کلمشدر: برنجیسی میلادك ١٠٤٧ تاریخندن ١٠٦١ تاریخنه‌دك حکم سورمشدر. آلمانیالی بیر ایله حکمدارلق حقنده مدت مدیده مجادله‌دن صکره، مرقومك وفاتنده تخته اوتورمش، ودین اصلیسنی ترکله، خرستیانلغی قبول ایتمشیدی. برادری (بلا) یی حق وراثتدن محروم ایتمك ایستدیکندن، اونك طرفندن مغلوب وتختدن اسقاط اولنه‌رق، متعاقباً وفات ایتمشدر.

ایکنجیسی میلادك ١٢٠٤ تاریخندن ١٢٢٥ تاریخنه‌دك حکومت سورمش، واهل صلیب رفاقتنده قدسه کیدوب، عودتنده ممالکنی هرج ومرج بولمش ایسه‌ده، بعض قوانین وضعیله ضبط وربطه مقتدر اولمشیدی. مجارستان زادکانك حائز بولندقلری حقوق وامتیازاتی ویرن بو قرالدر.

اوچنجیسی ایکنجینك تورونی اولوب، میلادك ١٢٩٨ تاریخندن ١٣٠٢ تاریخنه‌دك حکم سوره‌رك، مدت سلطنتنده مجارستان حکمدارلغی ادعاسنی ایدن ناپولی قرالی ایکنجی شارلك اوغلی شارل مارتل ایله اوغراشمش؛ وآوستریا ایله محاربه ایدوب، غالب کلمشیدی.

آندریا { مجارلی — (André de Hongrie) مجارستان قرالی (شاروبر)ك اوغلی اولوب، میلادك ١٣٤٣ تاریخنده ناپولی پرنسسی (یوآنه)یی تزوج ایتمکله، ناپولی قرالی اولمشیدیسه‌ده، ایکی سنه صکره زوجه‌سی کندیسنی دوستی تارنته‌لی لوییجی معرفتیله اخناق ایتمشدر. برادری مجارستان قرالی (لویی) کندیسنك انتقامنی آلمشدر.

آندریا { سنت — (St. André) حضرت عیسانك اون ایکی تلمیذی اولان حواریوندن اولوب، ینه حواریوندن بطرسك برادری وبوده اونك کبی بالیقجی‌ایدی. ترجمهٔ حالی مجهول

اولـوب، (پاتره) ده قتل ایدلمش اولدیغی مرویدر. اسـقوچیانك حامیسی عد اولنـور، وتشرین ثانئ افرنجینك ۳۰ نده یورطیسی اجرا اولنور. روایته کوره X شکلنده بر چارمیخه کرلمش اولدیغندن، بو شکلده اولان خاچه سنت آندریا خاچی دیرلر. — روسـیه دولتنك (سنت آندریا) نامیله بر نشانی وار در، که بیوك پترو طرفندن ایجاد اولنوب، برطرفنده سنت آندریانك رسمی واردر، وفوق العاده برخدمته مقابل ویریلیر.

آندریا (Andrea) پروتستانلرك علم عقاید علماسندناولوب، تصوفی خرستیانلغه تطبیق ایتمکه چالیشـانلرك بریدر. وورتمبرغـك (هرنبرغ) شهرنده ۱۵۸۶ تاریخ میلادیسنده طوغمش، و ۱٦٥٤ ده وفات ایتمشدر. «پنبه خاچ» عنوانیله معروف اولان طریق روحانینك مؤسس ویا مجددیدر. امور مذهبیه وتصوفه دائر بعض کتابلری وبر طاقم اشعاری واردر.

آندریا دل سـارتو (Andrea del Sar-to) یعنی «ترزینـك آندریاسی» ایتالیانك اك مشهور رسـاملرندن اولوب، میـلادك ۱٤۷۸ تاریخنـده میلانده طوغمش؛ وکنـدیسی بر ترزینك اوغلی اولوب، ابتـدا قیوجی چراغی ایکن، بعده عادی بر رسامك چراغی اولمش؛ ومجرد کندی سعی وغیرت وذکاوتیله رسـاملقده کسب مهـارت وشهرت ایتمکله، ۱۵۱۸ تاریخنده فرانسـه قرالی برنجی فرانسـوآ طرفندن پارسـه جلب اولنه‌رق، کندیسنه بعض مهم ایشلر حواله اولنمش ایسـه‌ده، اسکی هیکللر ورسملر مبایعه‌سیچون کندیسنه ویرلمش اولان کلی بر مبـلغی یمش اولدیغندن، مشـار الیهك نظرندن دوشوب، بر وقت سفالتله سرسریانه یاشا-دقدن صکره، ۱۵۳۰ تاریخنده فلورانسه‌ده وبادن وفات ایتمشدر. رسملری چوق وپك مشهور اولوب، اوروپانك بعض سرای وموزه‌خانه‌لرینی تزیین ایتمکده‌در. — آندریا اسمیـله اون آلتنجی عصر میـلادی رساملرندن میلانلی بر رسام دها واردر.

آندریا (Andria) ایتالیانك جنوب جهتنده (باری) ایالتنك (بارلته) قضـاسنده وباری‌نك ٥۸ کیلومتره شمال غربیسنده واقع بر شهر اولوب، ۳٤۰۰۰ اهالیسی واردر. بو شهر میلادك ۱۰٤٦ تاریخنده (ترانی) قونتلری طرفندن تأسیس اولنـه‌رق، ایمپراطور ایکنجی فردریقك اك زیاده سـودیکی اقامتگاهی ایدی. شهرك قربنده بر تپه‌نك اوزرنده ایمپراطور سراینك ویرانه‌لری الآن موجود در. بو شهرك جوارلرنده بیوك چفتلکلر واردر.

آندریا (Andria) جنـوه‌نك اون بشنجی عصر میلادی رساملرندن اولوب، (لووره) سراینده بعض رسملری واردر.

آندریاسبرغ (Andreasberg) آلمانیاده (هانووره) نك (هیلد سهایم) ایالتنده و(زلرفلد) قضاسنده برقصبه‌در، که (زلرفلد) شهرینك ۱۷ کیلومتره جنوب شرقیسـنده اولوب، ٤٥۰۰ اهـالیسی وجوارنده کومش، باقر، دمیر، قورشون وسائر معدنلری واردر.

آندریسقوس (Andriscus) ادرمیدلی بر سرسری اولـوب، ماکدونیانك صوك حکمداری پرسئوسك اوغلی اولدیغی ادعا ایله، برمقدار عسکر طوپلایه‌رق، ملك موروثی عد ایتدیکی مملکت مذکوره‌نك استردادیچون، بروقت روماليلرله اوغراشدقدن صکره، میلاددن ۱٤۸ سنه اول (چچیلیوس متلوس) طرفندن مغلوب، وتحت اسارتده رومایه سوق اولنمشیدی.

آندرینوپل (Andrinople) ادرنه‌شهرینك اسمیدر. اصل اسم قدیمی (اورستیاس) اولوب، بیزانس ایمپراطورلرندن آدریانوس طرفنـدن تجدید وتوسیع ایدلمش اولمغله، اونك اسمنه نسـبتله (آدریانوپولیس) یعنی «مدینهٔ آدریانوس» تسمیه اولنمشیدی. ادرنه اسمی بوندن تولد ایتمشدر. [«ادرنه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آندریو (Andrieux) فرانسه ادباسـندن اولوب، میلادك ۱۷٥۹ تاریخنده استراسبورغده طوغمش، و۱۸۳۳ ده پارسده وفات ایتمشـدر. بر چوق مکتبلرده ادبیات معلمی بولنمش؛ وانجمن معارف اعضالغنه قبول اولنه‌رق، بعده انجمن مذکورك کاتب دائمیسی اولمشیدی. برطاقم مضحکه‌لرله بعض منظوم حکایه‌لر یازمشدر.

آندله (Andelle) فرانسه‌نك «آشاغی سینه» ایالتنده بر چایدر، که شمالدن جنوبه طوغری ٦۰ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایله، (فلوری)،

(روميلی) و(پونت سنت پیر) قصبه‌لرینك ایچندن
یچه‌رك، کوزل بر وادینك ایچنده برچوق ایپلیك ما-
کینه‌لرینی چویردکدن صکره، صاغ ساحلندن (سئینه)
ایرماغنه دوکیلور. صویی براق وپك صوئوقدر.

آندلی { (Andelys) فرانسه‌نك (اوره) ایا-
لتنده قضا مرکزی بر قصبه‌در، که
٢٤″ ١٣′ ٤٠° عرض شمالی ایله ١٣″ ٥١′ ٠°
طول شرقیده واقع اولوب، ٥٣٨٠ اهالیسی وچو-
خه وفانله فابریقه‌لری واردر. بیوك وکوچك آندلی
اسملریله بربرندن آیری ایکی محله‌دن مرکبدر.

آندنه { (Andenne) بلچیقه‌نك (نامور) ایا-
لتنده ونامور شهرینك ٢٠ کیلومتره
شرقنده (موزه) ایرماغنه دوکیلن بر چایك اوزرنده
واقع بر قصبه اولوب، ٦٦٠٠ اهالیسی، خیلی
ایشلك تجارتی، ایپلیك، کاغد، پورسلان ومواد
کیمویه فابریقه‌لری واردر.

آندوجار { (Andujar) اسپانیانك جنوب
جهتنده (جیان) ایالتنده وجیان
شهرینك ٣٤ کیلومتره شمال غربیسنده، وادئ کبیرك
ساحل یسارندن بر کیلومتره‌لك مسافه‌ده، اطرافی
تپه‌لرله محاط بر اووه‌ده واقع قضا مرکزی بر قصبه
اولوب، ١٤٠٠٠ اهالیسی واردر. آندالوسیا
یعنی‌نفس‌اندلسك‌اڭ‌بیوك جاده‌سی‌اورادن چکدیکیچون،
بو قصبه‌نك جوارنده وادئ کبیرك اوزرنده ١٥
کرلی بر اسکی کوپری بولنیور. بو قصبه‌ده عربیدن
مأخوذ اوله‌رق (الکرازه) تعبیر اولنان بر نوع مسا-
ماتلی دستیلر یاپیلیر. اسم قدیمی (ایلیتورجیس) او-
لوب، عربلر طرفندن تغییر اولنمشدر؛ آنجق شهر
قدیم شمدیکندن ٤ کیلومتره‌لك مسافه‌ده اولوب،
خرابه‌لری موجوددر.

آندوره { وادیسی (Val d'Andorre) فرانسه
ایله اسپانیانك آره‌سنده مستقل بر
کوچك یردر، که (پیرنه) سلسلهٔ جبالنك اسپانیایه
ناظر اولان مائله‌سنده واقع اولوب، شمالاً سلسلهٔ
جبالك صرتیله فرانسه‌نك (آریاژه) ایالتندن آیرلمش،
وجنوباً اسپانیانك قطالونیه خطه‌سنده واقع (سر-
دانیه) ایالتیله محدوددر. شمالدن جنوبه اولان بویی
٣٠ کیلومتره قدر اولوب، اکی بوندن آزجه‌در.
٢٦′ ٤٢° ایله ٣٩′ ٤٢° عرض شمالی آره‌سنده
اولوب، وسطی ٤٦′ ٠° طول غربیده واقعدر.
مساحهٔ سطحیه‌سی ٦٠٠ مربع کیلومتره، واهالیسی
اون اون ایکی بیك کشی قدردر. اراضیسی طاغلق،
صوئوق وآز منبت اولوب، اطرافی یوکسك شاهقه-
لرله محاطدر، ویالکز جنوب طرفندن (بالیره) نهرینك
جریاننه یول ویرن بر بوغازی واردر، که قپوسی
حکمنده‌در. مرکزی (آندوره ویایا) یعنی «اسکی
آندوره» اسمنده بر قریه‌در. بر دمیر معدنیله بر
قاپلیجه‌سی دخی واردر. اهالیسی قتولیك اولوب،
قطالونیه‌یه مخصوص بر نوع اسپانیولجه ایله متکلمدرلر.
بو وادینك اهالیسی بر طرفدن فرانسه‌نك حمایه‌سنی
وبر طرفدن دخی اسپانیانك (اورجل) شهری پسقپو-
سنك ریاستنی طانیوب، فرانسه‌یه سنوی ٩٦٠،
ومرقوم پسقپوسه ٤٢٥ فرانق ویرکی ویررلر.
کندیلری منتخب بر مجلس وایکی محکمه معرفتیله ادارهٔ
مملکت ایدرلر. بو وادینك بو صورتله استقلالی بش
آلتی عصردن بری مرعیدر.

آندوزه { (Anduze) فرانسه‌نك (غارد)
ایالتنده، (آله) شهرینك ١١ کیلو-
متره جنوب غربیسنده و(سونه) طاغلرینك اتکنده
ناحیه مرکزی بر قصبه اولوب، ٥٣٠٠ اهالیسی
واردر. جوارنده بعض غریب مغاره‌لر بولنیور.

آندوکید { (Andocide) یونان قدیم قائد
وخطیبلرندن اولوب، میلاددن
٤٤١ سنه اول آتنده طوغمش؛ وزماننده جریان
ایدن وقوعاته قاریشوب، درتیوزلر واوتوزلر
حکومتی طرفندن نفی اولنمشیدی. ایراد ایتمش اولدیغی
نطقلرك دردی بولنوب، نشر اونمشدر.

آندوور { (Andover) انکلتره‌نك جنوب
جهتنده (سوتمپتون) قونتلغنده،
(وینچستر) شهرینك ١٩ کیلومتره شمال غربیسنده
ولوندره‌نك ١٠١ کیلومتره غرب جنوبیسنده،
(سالیسبوری) جاده‌سنده واقع بر قصبه اولوب،
٥٥٠٠ اهالیسی، حبوبات بازاری، ایپك فابریقه‌لری
وکراسته تجارتی واردر. — ممالك مجتمعه‌نك (مسا-
چوست) جمهوریتنده و(بوستون) ك ٣٤ کیلومتره
شمالنده دخی بو اسمله بر قصبه بولنوب، ٤٨٧٠
اهالیسی، خیلی فابریقه‌لری، بر مکمل مکتبی و ٤٢٠٠٠
جلدی حاوی بر کتبخانه‌سی واردر. — دومینیون

قطعه‌سنده «یکی برونسویق» ایالتنك ویقتوریا قضاسنده دخی بو اسمله بر کوچك قصبه واردر.

آندیپارو { وآندیپاقسوس [«آنتیپارو» وسائره ماده‌لرینه مراجعت.]

آندیمیلو { (Andimilo) یونانك آطه‌لر دکیزنده واقع کیقلاده جزایرندن (میلو) جزیره‌سنك ١١ کیلومتره شمال غربیسنده واقع بر کوچك آطه‌در.

آنزرسکوی { (Anzerskoï) روسیه‌نك شمالنده‌کی آق دکیزده اونغا کورفزی آغزنده (سولووچکوی) آطه‌سنك شرق طرفنده بر آطه اولوب، اوزرنده کومش وباقیر معدنلری واردر.

آنزن { (Anzin) فرانسه‌نك «شمال» ایالتنده و (والنسیانه) شهرینك ٢ کیلومتره شمال غربیسنده بیوك ومهم بر قریه اولوب، ٨٠٠٠ اهالیسی، قربنده فرانسه‌نك اك بیوك کومور معدنلری وخیلی فابریقه‌لری واردر.

آنژ { یاخود آنکلو (Ange) قسطنطینیه روم ایمپراطورلرندن بر قاچنك منسوب بولندقلری بر عائله‌در.

آنژر { (Angers) فرانسه‌نك غرب جهتنده (من) مع (لوآر) ایالتنك مرکزی اولان بر شهردر، که (من) ایله (لوآر) نهرلرینك نقطهٔ تلاقیسندن ٩ کیلومتره یوقاریده و (من) نهرینك ایکی ساحلنده وپاریسك ٣٠٨ کیلومتره جنوب غربیسنده، یعنی ٤٨° ٢٨′ ١٧″ عرض شمالی ایله ٢° ٥٣′ ٣٤″ طول غربیده واقع اولوب، ٥٨٤٦٤ اهالیسی واردر. شهر (من) نهریله ایکی‌یه بولنمش اولوب، ساحل یسارنده اولان بیوك قسمی (سیته)، وساحل یمیننده‌کی قسمی دخی (دوتره) تسمیه اولنور. بینلرنده اوچ کوپری ایله اختلاط اولنور. سیته بر بایرده واقع اولمغله، بعض سوقاقلری پك دیکدر؛ آلچاق طرفلرینی ایسه چوق دفعه صو باصار. بر قاچ کلیساسیله بر قلعه‌سی وسائر ابنیهٔ مشهوره‌سی، فنون وادبیاته مخصوص بر مکتبیله، بر مکتب اعدادیسی، بر مکتب صنایعی، بر اجزاجی مکتبی، بر رسم مکتبی وسائر مکاتبی، صاغر ودیلسزلره مخصوص بر دائره‌سی، فقراخانه‌سی، مکمل بر کتبخانه‌سی، موزه‌خانه‌سی، علوم وفنون وزراعت وصنایعه مخصوص بر قاچ جمعیتی واردر. خیلی فابریقه‌لری دخی بولنوب، باشلیجه صنایعی ماکینه انواعیله سائر دمیر معمولاتندن، تول، ایپ، سختیان ومواد کیمیویه‌دن عبارتدر. — آنژر قضاسی ٩ ناحیه و ٨٩ دوائر بلدیه‌یی جامع اولوب، ١٦٢٨٠٤ اهالیسی واردر.

آنژر { یاخود آنجر (Anjer) جاوه جزیره‌سنك منتهای غربنده و (سونده) بوغازنده بر قصبه‌در، که ٦° ٣′ ١٢″ عرض شمالی ایله ١٠٣° ٣٧′ طول شرقیده واقع اولوب، ٥٠٠٠ اهالیسی واردر. اولدقجه تجارتکاه بر اسکله اولوب، هند وچین دکیزلرنده طولاشان واپورلرك اکثریسی بو اسکله‌یه اوغرارلر.

آنژربورغ { (Angerburg) پروسیه‌نك شمال شرقیسنده نفس پروسیه ایالتنك (کومبین) قضاسنده ومرکز قضانك ٥٠ کیلومتره جنوب غربیسنده ناحیه مرکزی بر قصبه اولوب، ٤٠٠٠ اهالیسی، پروتستان لهلیلره وصاغر ودیلسزلره مخصوص آیری آیری مکتبلری وجوارنده‌کی کوللرده کلیتلی بالیغی واردر.

آنژرمان { (Angerman) اسوجك شمال طرفنده بیوجك بر نهر اولوب، (هرنوساند) قصبه‌سی قربنده (بوتنیا) کورفزینه دوکیلور. — بو نهرك حوضه‌سی وقتیله (آنژرمانیا) نامیله بر ایالت اتخاذ اولنمشیدی. الیوم حوضه‌نك آلت طرفی (آنژرمانلاند) ایالتنی تشکیل ایدیور.

آنژو { (Anjou) فرانسه‌نك غرب جهتنده واقع بر خطه‌سیدر، که تقسیمات قدیمه‌ده بر ولایت اعتبار اولنوردی. شمالاً (من) نهریله، شرقاً (تورن)، جنوباً (پوآتو)، غرباً دخی (برتانیا) خطه‌لریله محدود ومحاطدر. بو خطه‌نك اهالی قدیمه‌سی (کلت) اقوامندن (آند) یاخود (آندقاو) دنیلن بر قوم اولوب، قیصرك قوماندانلرندن (فابیوس) طرفندن مغلوب اولمغله، مملکتلری ضبط اولنمشیدی. (آنژر) شهری بو خطه‌نك مرکزنده بنا اولنوب، قرون وسطاده، فرانسه‌نك سائر طرفلری کبی، نیم مستقل بر دره بکی حکومتی حالنده بولنمشدر. تقسیمات جدیده صره‌سنده قسم اعظمی (من) مع (لوآر) ایالتنی تشکیل ایتمش، وغرب شمالی

كوشه‌سنده‌كی قسمی (مانيه) ايالتنه الحاق اولنمشدر.
[«من مع لوآر» و «مانيه» ماده‌لرينه مراجعت.]

آنژوآن (Aujouan) ونام ديكرله يوحنا (Iohanna) بحر محيط هنديده مداغسقار جزيره‌سنك ساحل شماليسيله آفريقاى جنوبينك ساحل شرقيسى آره‌سنده واقع (قومور) آطه‌لرينك برى وجسامتجه ايكنجيسى اولوب، بويى ٤٠ واكى ٣٠ كيلومتره‌در. اراضيسى ١٠٠٠ متره‌دن زياده مرتفع واورمانلرله مستور طاغلرله بو طاغلرك آلتنده غايت منبت اووه‌لردن عبارتدر. اهاليسى ٢٠٠٠٠ كشى قدر اولوب، جزيرة العربدن كيتمش عربلرله آفريقادن كچمش زنجيلردن مركب اولدرق، جمله‌سى اهل اسلامدر. مركزى اولان (آنژوآن) قصبه‌سى آطه‌نك ساحل شرقيسنده واقع بر قويك ايچنده اولوب، جزيره‌نك عرب جنسندن اولان حاكمنك مركزيدر، و ٢٠٠٠ اهاليسى واردر. بو جزيره‌ده حبوبات، آروروت، شكر وسائره‌دن خيلى تجارت اوليور. (مخادو) اسكله‌سى دخى تجارتكاه بر ير اولوب، ٣٠٠٠ اهاليسى واردر.

آنژو دوقه‌سى فرانسوا (Fr. duc d'Anjou) فرانسه قرالى ايكنجى هنرى ايله (قاترينه دى مديچيس) ك دردنجى اوغلى واوچنجى هنرينك برادرى ايدى. ميلادك ١٥٥٤ تاريخنده طوغوب، ١٥٨٤ تاريخنده وفات ايتمشدر. ايكنجى فليپه قارشى اختلال ايتمش اولان فلمنكليلرك باشنه كچوب، ١٥٨٢ ده (برابان) دوقه‌سى عنوانيله فلمنك حكمدارى اولمش ايسه‌ده، فلمنكليلرك حقوق حريتنى غصب ايتمك ايستديكيچون، طرد اولنمش؛ وبعده انكلتره قراليچه‌سى (اليزابت) ى تزوج ايتمك اوزره ايكن، قراليچه‌نك جايسيله، موفق اوله‌مامشدر.

آنژيلبرت (St. Angilbert) شارلمانك مقربلرندن اولوب، كنديسنه خفياً كندى قيزى (برته) يى تزويج ايتمشيدى. بعده طريق رهبانه سلوك ايدوب، شارلمانله برابر روما سفرينه كيتمش، وايتاليا قرالى (پپين) ك باش وكيلى اولمشيدى. طبيعت شعريه‌سى اولوب، خيلى اشعار وآثارى واردر. ميلادك ٨١٤ تاريخنده وفات ايتمشدر. خرستيانلر كنديسنى اعزه صره‌سنه كچيروب، شباطك ١٨ نده يورطيسنى اجرا ايدرلر.

آنسباخ (Ansbach) باويره‌ده «وسطى فرانقونيا» ايالتنك مركزى اولان برشهردر، كه مونيخك ٢٠٠ كيلومتره شمال غربيسنده كوزل برموقعده واقع اولوب، ١٢٦٤٠ اهاليسى، كوزل برسرايى، بر قاچ بيوك كليساسى، بر كتبخانه‌سى، متعدد مكتبلرى، علوم وفنون وصنايعه مخصوص جمعيتلرى، منسوجات فابريقه‌لرى، دميرخانه‌لرى ودباغخانه‌لرى وار ايسه‌ده، تجارتى پك ايشلك دكلدر. تفرجگاهلرينك كثرت وكوزللكيله مشهوردر.

آنسپراند (Ansprand) ميلادك ٧١٢ تاريخنده لومباردلرك حكمدارى اولوب، عن اصل باويره‌لى ايدى. اوچ آى حكومتدن صكره (تورينو) دوقه‌سى (راجيبرت) طرفندن مغلوب اولوب، باويره‌يه چكلمكه مجبور اولمش ايسه‌ده، بعده ينه حكومتى اله كچيروب، وفاتنده اوغلى (لويتپراند) وارثى اولمشدر.

آنستروتر (Anstruther) اسقوچيانك ساحل شرقيسنده (فيفه) قونتلغنده بركوچك قصبه اولوب، ٤٣١٠ اهاليسى واردر، كه همان جمله‌سى باليقچيلقله مشغولدرلر.

آنسلم (St. Anselme) اون برنجى عصر ميلادى حكماسندن اولوب، حكمت وعقائدله اوغراشمش، وفرانسه وانكلتره‌ده پسقپوسلق ايدوب، پاپانك حقوقنى مدافعه‌يه چاليشمشدر. اخلاق خصوصنده پك سرت اولوب، خرستيانلغى حكمته تطبيق وتوفيق ايتمكه دخى غيرت ايدنلردندر. خيلى اثرلرى اولوب، جمع ونشر اولنمشدر. عندالنصارا اعزه‌دن معدود اولوب، نيسانك ٢١ نده يورطيسى اجرا اولنور. — بونك شاكردلرندن ديكر بر آنسلم دخى فلسفه‌ده ويرديكى درسلرله و (آبلار) ك معلمى اولمغله مشهوردر.

آنسلو (Ancelot) فرانسه ادباسندن اولوب، ميلادك ١٧٩٤ تاريخنده (هاوره) ده طوغمش، و ١٨٥٤ ده وفات ايتمشدر. ابتدا طقوزنجى لويى وقعه‌سنى بر هائله صورتنده نظم ايتمكله، اون سكزنجى لوينك توجهنى قزانه‌رق، كنديسنه بر معاش تخصيصيله (مودون) كتبخانه‌سى حافظ كتبلكنه تعيين اولنمش؛ وتموز اختلالنده معاش

ومأموريتندن محروم قالمغله، كاه يالكز وكاه بعض آر-
قداشلرله تياترو اويونلرى نظم وترتيب ايده‌رك،
قلمنك محصوليله ياشامشدر. آثارينك بعضيسى زياده‌سيله
حسن قبوله مظهر اولمشيدى.

آنسلو { مادام — (Mme. Ancelot) آنف
النرجه آنسلونك زوجه‌سى اولوب،
فرانسه ادبياتنده مشهوره برقادیندر. ميلادك ١٧٩٢
تاريخنده (ديژون) ده طوغوب، ١٨١٨ ده اديب
مشاراليه وارمش، و١٨٧٥ ده وفات ايتمشدر.
بعض فاجعه ومضحكه‌لرك ترتيبنده قوجه‌سنه معاونت
ايتدكدن بشقه، آيريجه دخى برقاچ تياترو اويونى،
واواخر عمرنده بر طاقم حكايه كتابلرى يازمشدر.
آثارى خيلى حسن قبوله مظهر اولمشدر.

آنسنى { (Ancenis) فرانسه‌نك «آشاغى
لوآر» ايالتنده قضا مركزى برقصبه
در، كه (لوآر) نهرى كنارنده و(نانت) شهرينك ٣٨
كيلومتره شمال شرقيسنده واقع اولوب، ٤٤٠٠
اهاليسى، كور معدنى، دميرخانه‌سى ومكتب اعدا-
ديسى واردر.

آنسون { (Anson) انكلتره آميراللرندن
اولوب، ١٦٩٧ ده طوغمش،
و١٧٦٢ ده وفات ايتمشدر. آمريقاى جنوبيده‌كى
اسپانيا مستملكاتنه قارشى دونما سوق ايدوب، تماميله
موفق اولمغله، عودتنده قرال جورجك فوق العاده
التفاتنه نائل اولمشيدى. ١٧٤٧ ده فرانسه دونما-
سنى مغلوب ايتمكله. فونتر آميرال يعنى بحريه فريق
رتبه‌سنه نائل اولمش؛ ونهايت ١٧٦١ ده آميرال
يعنى مشير اولمشدر. كرهٔ ارضك اطرافنده اجرا
ايتديكى سياحتى انكليز لساننده نشر، وسائر بعض
آوروپا لسانلرينه دخى ترجمه اولنمشدر.

آنسون { (Anson) ممالك مجتمعه‌نك شمالى قا-
رولينه جمهوريتنده برقضا اولوب،
مساحهٔ سطحيه‌سى ١٨٧٢ مربع كيلومتره، واهاليسى
١٨٧٠ تاريخنده ١٢٤٣٠ كشى ايدى.

آنسون بى { (Anson Bay) يعنى «آنسون
قويى» . آوستراليانك شمال
غربى ساحلنده برقويدر، كه جنوباً (فورد) وشمالاً
(بلازه) برونلريله محدود اولوب، تقريباً ′٤٠ °١٣
عرض جنوبيده واقعدر. ١٥ كيلومتره قدر واسع
اولوب، (پرون) آطه‌لرينى حاويدر. (دالى) نهرى بو
قويه دوكيلور. — بو اسمله ديكر ايكى قوى دها وار-
در، كه برى (قوريا) شبه‌جزيره‌سنك ساحل غربيسنده
′٢٥ °٣٩ عرض شماليده، وديكرى (ماريانه) جزا-
يرندن (تينيان) آطه‌سنده ′٥٨ °١٤ عرض شماليده
واقعدر.

آنسى { (Annecy) فرانسه‌نك جنوب شر-
قيسنده واقع (يوقارى ساووآ) ايا-
لتنك مركزى اولان برشهر اولوب، همنامى اولان
كولك منتهاى شمالنده، ″٥٩ ′٥٣ °٤٥ عرض شمالى
ايله ″٣٣ ′٤٧ °٣ طول شرقيده واقع و١١٦٠٠
اهاليى جامعدر. مكتب اعداديسيله ١٢٠٠٠ جلدى
حاوى اسكى بركتبخانه‌سى، بر موزه‌خانه‌سى وبر زرا-
عت اوطه‌سى واردر. صنايعى خيلى ايلريلمش اولوب،
ايپك وپاموقدن انواع منسوجات وكاغد فابريقه‌لريله،
دميرخانه ودباغخانه‌لرى واردر. شهرك برقسمى كولك
آياغى حكمنده اولوب، اوچ قول اوزره منقسم بولنان
(تيو) نهرينك تشكيل ايتديكى برقاچ آطه اوزرنده،
وبراسكى قلعه‌نك خرابه‌لرى آلتنده مؤسس اولوب،
براسكى كليسا ومناسترى دخى واردر، كه برطريق
روحانينك مؤسسى اولان سنت (فرانسوآ) اوراده
ياشامشدر، وجوارنده مدفوندر. — قضاسى ٨
ناحيه و٩٨ دائرهٔ بلديه‌يى جامع اولوب، مساحهٔ
سطحيه‌سى ١٢١٩ مربع كيلومتره واهاليسى ٨٦٨٨٠
كشيدر.

آنسى { (Lac d'Annecy) كولى فرانسه‌نك
يوقارى ساووآ ايالتنده همنامى اولان
شهرك جنوبنده واقع اولوب، بويى ١٤ واكى يالكز
٣ كيلومتره‌در. سطحى ٤٤٣ متره‌لك ارتفاعده
اولديغى حالده، عمق ٣٠ ايله ٥٠ متره آره‌سنده‌در.
جنوبدن (اومورته) اسمنده بر نهر كوله دوكيلوب،
شمالدن دخى (تيو) اسميله اوچ قولدن عبارت بر
آياغى واردر، كه برلشدكدن صكره (فير) اسمنى آله-
رق، (رون) ايرماغنه دوكيلور. كولك ايچنده خيلى
باليق وازمنهٔ تاريخيه‌دن اول انسانلرك مسكنلرى
بولنمش اولان قازيق اوزرينه مبنى اخشاب خانه‌لردن
بعض اثرلر بولنيور. كولك جوارلرى لطيف وشايان
تماشادر.

آنسیلون (Ancillon) مشاهیر مورخیندن اولوب، میلادك ۱۶۵۹ تا-
ریخنده میجه ده طوغمش، وبر پروتستان رئیس روحا-
نیسنك اوغلی اولمغله، پروتستانلرك فرانسه دن
اخراجلری صره ده، پدریله برابر، آلمانیایه قاچوب،
برلینده حسن قبوله مظهر اولمش؛ وقرالك مشاور
خاصی ووقعه نویسی اولوب، دیکر بعض مهم ایشلرده
دخی استخدام اولنمشیدی. تاریخ وادبیاته متعلق برقاچ
تألیف اولوب، قانونی سلطان سلیمان حضرتلرینك دخی
تاریخنی یازمشدر. ۱۷۱۵ تاریخنده برلینده وفات
ایتمشدر. — بونك تورونی (فردریق آنسیلون)
دخی فلسفه، تاریخ وادبیاتده شهرت بولمش؛ وبرلین
انجمن معارفی اعضالغنه قبول اولنه رق، اوچنجی فر-
دریق کوییوم طرفندن ولیعهدك مربیلکنه تعیین
اولنمشیدی. بعده امور سیاسیه یه دخی قاریشدیریلوب،
بعض مهم مسئلرده بولنمش، وصلح عمومینك محافظه-
سی یولنده صرف همت ایتمشدر. میلادك ۱۷۶۶
تاریخنده برلینده طوغوب، ۱۸۳۷ ده ینه شهر
مذکورده وفات ایتمشدر.

آنطاکیه (Antioche) سوریه نك جهت شمالیه سنده، حلب ولایت وسنجا-
غنده قضا مرکزی برشهردر، که نهر عاصینك ساحل
یساری قربنده، دکیزدن نهر عاصی وادیسنجه ۲۵
کیلومتره لك مسافه ده وحلبك ۹۵ کیلومتره غربنده،
۱۲′ ۳۶° عرض شمالی ایله ۴۸′ ۳۳° طول شر-
قیده واقعدر. بو شهر بیوك اسکندرك رجالندن
وملکنی بینلرنده تقسیم ایدن طوائف ملوکدن
سلفقوس طرفندن قبل المیلاد ۳۰۱ سنه سنده پدری
آنطیوخسك نامنه اولدرق تأسیس اولنوب، زمان
قدیمده پك بیوك بر شهر ایدی. شهر قدیمی احاطه
ایدن سور شمدیکی قصبه نك اطرافنده بولنان بر طاقم
واسع باغچه ومزرعه لری دخی محیط اولمغله، اسکی
بیوکلکنه بر دلیلدر. سلفکیانك پایتختی بولنمش، وسلا-
له مذکوره حکمدارلری طرفندن برچوق ابنیهٔ مشهو-
ره ایله تزیین وتوسیع اولنمشیدی. رومالیلر سوریه یی
فتح ایتدکلرنده، آنطاکیه شهرینه بر ادارهٔ مختاره
ویروب، امور داخلیه سنه قاریشمامشلردی.
خرستیانلغك ظهورندن صکره دخی بو شهر اهمیت
فوق العاده یی حائز اولوب، حواریوندن بطروسك
تأسیس ایتدیکی بر پطریقلق مقامنك مرکزی، وبرقاچ
مجلس روحانینك محل اجتماعی اولمشیدی. برآره لق
کسری نوشروانك ید ضبطنه کچوب، بعده ینه
قسطنطینیه روم ایمپراطورلغی طرفندن استرداد او-
لنمشیدی. هجرت نبویه نك اون آلتنجی سنه سنده
وحضرت عمر فاروقك زمان خلافتنده حضرت ابو
عبیده نك همتیله فتح اولنه رق، ضمیمهٔ ممالك اسلامیه
اولمشدر. ۳۵۷ تاریخ هجریسنده رومارك الینه کچه-
رك، یوز سنه دن زیاده ایادیٔ نصاراده قالمش ایسه
ده، ۴۷۷ ده سلاطین سلچوقیه دن سلیمان بن قتلمش
استخلاص ایتمش؛ و۴۹۱ ده اهل صلیب ضبط ایتمکله،
۶۶۸ تاریخنه دك بونلرك الینده قالدقدن صکره، تا-
ریخ مذکورده ملك ظاهر بیبرس فتح ایتمشدر. ۹۲۱
تاریخنده یاوز سلطان سلیم خان حضرتلرینك ید
جلادتلریله فتح اولنه رق، ضمیمهٔ ممالك عثمانیه اولمشدر.

آنجق آنطاکیه شهری بر طرفدن بربرینی متعاقب
دوچار اولدیغی شدتلی زلزله لردن وبر طرفدن دخی
وقوع بولان استیلالردن دفعاتله تخریب اولنه رق، اسکی
معموریت وجسامتنی غائب ایتمشدر. سرای، تیاترو،
معبد، صویولی کبی ابنیهٔ جسیمهٔ قدیمه سندن بعضیسنك
خرابه لری الیوم مشهوددر. شمدیکی حالده شهر اسکی
موقعنك یالکز بر طرفنی ضبط ایدوب، آنجق
۱۶۸۱۶ اهالیسی واردر، که بونلرك یالکز اوچ
بیکه قریب مقداری خرستیان ویهودی اولوب،
قصوری کاملاً اسلامدر. موقعی غایت لطیف او-
لوب، شمال جهتنده عاصی نهری آقیور. جنوبنده
لطیف بر طاغ واردر، دیکر ایکی طرفی دخی لیمون
وپورتقال وسائر اشجار مثمره یی حاوی باغچه لرله مزین
اووه دن عبارتدر. شهرك ایچنده ۱۴ جامع شریف
ایله متعدد مدرسه لر، بر رشدیه مکتبی وبرقاچ حمام
واردر.

آنطاکیه قضاسی سنجاغك غرب جهتنده
اولوب، شمالاً اسکندرون قضاسیله وجنوباً
لاذقیه سنجاغیله محدوددر. اراضیسنك قسم اعظمی
طاغلق اولوب، منبت اووه لری دخی واردر. لیمون،
پورتقال، زیتون ودود آغاجلری پك چوق اولوب،
خیلی ایپك وزیتون یاغی چیقاریلیر، وپاموق دخی
یتیشدیریلیر. اووه لرینك بعضیسی کرد وترکمان عشیره-
تلرینك قیشلاقلریدر. قضاده ایکدن کوملکلك بز

وچارشف وطرابلس قوشاغی ومشلح یاپلدیغی کبی، سندیان آغاجندن چیغاره‌لق ویازی طاقی مثللو بعض شیلر یاپیلیر. قیوجیلق ودمیرجیلك صنعتی دخی خیلی ایلرلشدر. صابون دخی اعمال واخراج اولنور. درون قضاده ۱۰ مدرسه، ۱ مکتب رشدیه و ۲۱ مکاتب ابتدائیه بولنیور.

آنطالیه { (Attalic) آناطولینك ساحل جنوبیسنده واقع آنطالیه کورفزینك ایچنده بر شهر واسکله اولوب، قونیه ولایتنه ملحق تکه سنجاغنك مرکزیدر. "۱۵ '۵۲ °۳٦ عرض شمالی ایله '۲۵ °۲۸ طول شرقیده، قونیه‌نك ۷۲ ساعت غرب جنوبیسنده واسپارطه‌نك ۳۱ ساعت جنوبنده واقعدر. قصبه شمال جهتنده کسب ارتفاع ایدن بر طاغك اتکنده اولوب، دکیزه ناظر بولنغله، اوزاقدن منظره‌سی پك کوزل ایسه‌ده، سوقاقلری غیر منتظم واولری اخشابدر. شمالنده‌کی طاغ پویرازه مانع اولمغله، یازین هواسی پك صیجاق وآغر اولدیغندن، اهالینك اکثریسی یایلاره کیتمکه مجبوردرلر. قصبه‌نك اوست طرفنده‌کی کوشك وباغچه‌لرك هواسی معتدلجه‌در. قصبه‌نك شمالنده‌کی طاغدن قصبه‌دن بر ساعتلق مسافه‌ده یردن بردن بره چیقان بر صویك یاریسی قصبه‌یه آقدیریله‌رق، باغچه وبوستانلری اسقا ایتمکده‌در. آنطالیه‌نك ۲۱۲۱ خانه‌سی وتقریباً ۱۳۰۰۰ نفوسی اولوب، ۲۵۰۰ قدری خرستیان وقصوری کاملاً اسلام وجمله‌سی ترکجه ایله متکلمدرلر. قصبه‌نك ایچنده بر رشدیه وبر قز مکتبی واردر. لیمانی ایکی ریختمله محفوظ اولوب، بو ریختملردن هر برینك اوجنده بر قله خرابه‌سی واردر. ازمیردن مرسین واسکندرونه کیدن انکلیز واپورلری منتظم صورتده آنطالیه اسکله‌سنه اوغرادقلری کبی، بر چوق یلکن کیلری دخی طاغلردن اسکله‌یه ایندیریلن اودون وکراسته‌لری یوکلنوب، اسکندریه‌یه وسائر طرفلره کوتوررلر. بو شهر میلاددن بر ایچق عصر اول (پرغامه) حکمداری (ایکنجی آتال فیلادلف) طرفندن بنا اولنمشدر. شهرك ایچنده واطرافنده بولنان آثار عتیقه او زمانلردن قالمه‌در. قصبه‌نك ٦۵ کیلومتره شرقنده اولوب، یرلیلر طرفندن (اسکی آنطالیه) تعبیر اولنان خرابه‌لر ایسه زمان قدیمده (سیده) تسمیه اولنان شهرك خرابه‌لریدر.

آنطالیه قضاسی تکه سنجاغنك مرکزنده اولوب، اطراف شهر، استانوس، قزلقیا، بوجاق، سریك، بشقوناق اسملریله آلتی ناحیه‌دن مرکبدر، و ۱۹۵ قریه وجمعاً ۱۳۳۷۳ خانه‌یی جامع اولوب، اهالیسی تقریباً ٦٦۰۰۰ کشیدر، که نفس آنطالیه‌ده بولنان جزئی مقدار خرستیاندن بشقه کافه‌سی مسلمدر. درون قضاده ٦۱ جامع شریف، ٤۸ مسجد، ۳۲ مدرسه واردر. قضانك حاصلاتی بغدای، آرپه، مصر، سیسام، بورجق، بوکرجه وسائر حبوباتله زیتون لیمون، پورتقال، کتره، تورنج، اوزوم، جویز، الما، آرمود وسائر میوه‌لردن وپاموق، میان کوکی، توتون وسائره‌دن عبارتدر. اغنامی دخی چوق اولوب، کوزل یاغ چیقار. محصولات صناعیه‌سی باشلیجه ایپکلی وعادی کوملك بزیله کلیم، سجاده وسختیاندن عبارتدر. قضانك اورمانلری چوق اولوب، باشلیجه اسکندریه‌یه اخراج اولنمق اوزره، کسیلوب اسکله‌یه ایندیریلن اودون وکراسته آنطالیه‌نك اك بیوك تجارتیدر. [سنجاق ایچون «تکه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آنطوان { مارق — (Marc Antoine) روما خطیبلرندن اولوب، قبل المیلاد ۹۹ تاریخنده قونسلوسلق مسندینه چکمش، وبعض محاربه‌لرده دخی ابراز شجاعت ایتمشیدی. سیلا ایله ماریوس آره‌سنده واقع اولان نزاعده، سیلانك طرفنی التزام ایتدیکیچون، ماریوسك امریله ۸۷ تاریخنده قتل اولنه‌رق، سر مقطوعی کرسیٔ خطابتك اوزرینه دیکلمشیدی. چیچرونك روایتنه کوره پك فصیح ونطوق بر آدم اولوب، ارتجالاً نطق ایراد ایدر، وهیچ بر وقت نطقلرینی اولدن حاضرلامز، ویازماز ایمش.

آنطوان { مارق — (Marc Antoine) آنف الترجمه خطیبك تورونی اولوب، قبل المیلاد ۸٦ تاریخنده طوغمش؛ وکنجلکنده فلسطین محاربه‌لرنده ابراز ایتدیکی شجاعتیله کسب شهرت ایده‌رك، ۵۰ تاریخنده اهالینك حقوقنی مدافعه ایتمك وظیفه‌سندن عبارت اولان (تریبون) مأموریتنه نصب اولنمشیدی. بعده یولیوس قیصره انتساب ایده‌رك، بو ذاتی ایمپراطورلغی اعلانه تشویق، وحتی بر یوم رسمیده علی ملأ الناس کندیسنه بر

تاج تقدیم ایتمشیدی. بو حرکتی قیصرك (٤٤ تا-ریخنده) قتلنی تسریعه سبب اولوب، آنطوآن قیصرك جنازه‌سنی اوزرینـه بر نطق بلیغ ایراد ایله، قاتللرینه اعلان خصـومت ایده‌رك، بونلردن (دچیموس برو-توس) ی (موده‌نه) شهرنده محاصره ایتمش ایسـه‌ده، سـناتو طرفندن عصـیانه حکم اولنه‌رق، علیهنه عسکر سوق اولنغله، آنطوآن یالکز مقاومت ایده-میه‌جکنی آکلایه‌رق، (لپید) و (اوقتاو) ایله برلشمش ایدی. «ایکنجی هیئت مثلثه» اسمیله مشهور اولان بو هیئت متفقه برطاقم اجراآت خونریزانه‌یه کیریشه-رك، انواع مظـالم اجرا ایتمشـدر. حتی خطیب مشهور چیچرونی دخی، کندیسی علیهنده اداره‌ٔ لسان ایتمش اولدیغیچون، اعدام ایتدیرمشـدر. آنطوآن اوقتـاوله برابر قبل المیلاد ٤٢ تاریخنـده بروتوس وقاسـیوسی کلیاً مغلوب ایده‌رك، رومانك جمهوریت طرفنی بسـبتون امحا ایتدکدن صکره، روما دولتنی اوقتاوله مقاسمه ایده‌رك، کندیسـنه یونان وآسـیا ممـالکی دوشمش. اوقتـاوله اولان مناسـباتنی تزیید ایچون، قاریسی مشهوره (فولویا) نك وفاتنده، اوقتا-وك همشیره‌سی (اوقتاویا) یی تزوج ایتمش ایسـه‌ده، متعاقباً بطالسهٔ مصردن (قلئوپاتره) یه تعشق ایتمکله، اوقتاویایی بوشامش؛ وعشق وعلاقه‌سنه تابع اوله‌رق، روما ممالکندن قبریس وسوریه طرفلرینی بو ملکه‌یه ترك ایتمشـدر. اوقتاو بونی فرصت اتخاذ ایده‌رك، اوزرینه سـوق عسکرله، قبل المیلاد ٣١ تاریخنده پروزه بوغازی خارجنـده واقع محاربهٔ بحریه‌ده آنطوآن مغلوب اولوب، قلئوپاتره ایله‌برابر اسکندریه-یه قاچمش؛ واوراده دخی خصمنك الینه دوشه‌جکنی آکلایجه، ٣٠ تاریخنـده اتلاف نفس ایتمشـدر. آنطوآن پك ماهر برقوماندان ایدیسه‌ده، کرك اجرای ظلم واعتسافه وکرك سفاهته پك منهمك ایدی.

آنطوآن { لوچیـوس — (Lucius An-toine) آنف الترجـه آنطوآنك برادری اولوب، اونك رضاسی اولمقسزین، قاریسی (فولویا) ایله بالاتفـاق، (اوقتـاو) ه اعلان حرب ایتمش؛ وقبل المیلاد ٤٠ تاریخنده (پروسیا) شهرنده محاصره اولندرق، شهر مذکورك اهالیسنی اوقتاوك ید انتقامنه تسلیم ایتمك شرطیله امان بولمشدر.

آنطوآن { (St. Antoine) خرستیانلقده اك اول انزوا وریاضتی اعتیاد ایدنلر-دن اولوب، میلادك ٢٥١ تاریخنده مصر علیـانك (قومه) دنیلن بر قریه‌سنده طوغمش، و ٢٠ یاشـنده ایکن اموال موروثه‌سنی ترکله، فیوم طرفلرنده بیابانه چکیله‌رك، پك صیق بر ریاضتله یاشامغه باشلامشیدی. مؤخراً صیت وشهرتی تعمم ایدنجه، برچوق شاکردان طوپلانوب، کندیسنك ریاستی آلتنده ریاضته قویلشلر ایدی. میلادك ٣٥٦ تاریخنده ١٠٥ یاشنده وفات ایتمشدر. خرستیانلر بو عزیزلرینك برو‌بیانده یکرمی سنه ابلیس طرفندن تعقیب اولندیغنی، وهر نه سببه مبنی ایسـه، بر طوموزك کندیسنه رفاقت ایتدیکنی روایت ایدیورلر. یورطیسی کانون ثانینك ١٧ سنده اجرا اولنور. مذهبـه متعلق بعض مکتوبلریله بر طاقم دعالری واردر.

آنطوآن { (St. Antoine) خرستیانلرك دیکر بر عزیزیدر، که میـلادك ١١٩٥ تاریخنده لیسبونه‌ده طوغوب، ١٢٣١ ده (پادوه)ده وفات ایتمش اولمغـله، «پادوه‌لی» لقبیـله مشهور-در. کندیسی آفریقا اهالیسنی خرسـتیانلغه دعوت داعیه‌سـیله، بحراً او طرفـه عزیمت ایتمش ایکن، فرطونه سوار بولندیغی کمی‌یی ایتالیا ساحلنه آتمغله، اورایه چیقوب، اجرای وعظ ونصیحته باشلامش، وکویا بعض کرامتلر دخی کوسترمشـدر. حزیرانك ١٣ نده یورطیسی اجرا اولنور.

آنطوآن { لبریسـه‌لی — (Antoine de Lebrixa) اسپانیا ادباسندن او-لوب، میـلادك ١٤٤٤ تاریخنده لبریسـه شهرنده طوغمش، و ١٥٢٢ ده وفات ایتمشـدر. اسـپانیا دار الفنـونلرنده معلملك ایتمش؛ وبرنجی اوله‌رق، اسپانیا لسـانك قواعد صرفیـه‌سنی تنظیمله، لاتینجه واسپانیولجه بر لغت کتابی وسـائر بعض کتب ادبیه دخی تألیف ایلمشدر.

آنطوآن { بوربونلی — (Antoine de Bour-bon) ناواره قرالی اولوب، واندومه دوقه‌سی بوربونلی شـارلك اوغلی ایدی. میـلادك ١٥١٨ تاریخنـده طوغـوب، ١٥٤٨ ده (یوآنه آلبرت) ی تزوج ایتمکله، ناواره قرالی اولمش؛ وبو ازدواجدن دردنجی هنری دنیایه کلمشدر. ایکنجی فرانسوآنك وفاتنده فرانسه قراللغنك وکیل عمومیسی اولمش؛ وقتولیـك عسکرینك باشـنه چکوب، پرو-

آسنانلرك باشنده بولنان برادری (قونده) ایله محاربه ایدەرك، (بلوآ)، (مور) و (روئن) ی پروتستانلرك الندن آلمش ایســەده، روئنك محاصرەسنده آلدیغی بریارەنك تأثیرندن ١٥٦١ دە وفات ایتمشدر. کندیسی پروتستان طوغمش اولدیغی حالده، مؤخراً بو مذهبی ترك ایتدیکی ایچون، پروتستانلرك خصومتنه مظهر اولمش، وکوشـك بر آدم اولمغـله، قتولیکلرك دخی محبتنی قزانهمامشیدی.

آنطوآن (Antoine) مالطه شوالیەلرندن اولوب، پورتکیز خاندان حکمداریسنه منسـوب دون لوینك ولد نامشروعی ایدی. میلادك ١٥٧٨ تاریخنده فاسـده واقع قصر کبیرك محاصرەسنه کیدوب، عربلرك الینه اسیر دوشمشیکن، برتقریبله قاچەرق، پورتکیزه کیتمش؛ ودون لوینك کندیسنك والدەسیله خفیاً عقد نکاح ایتمش اولدیغنی بیانله، پورتکیز تختنه ادعای وراثت ایتمش ایسەده، او صرەده پورتکیزی ضـبط ایتمك ایچون، ایکنجی فلیپ طرفنـدن کوندرلمش اولان اسپانیا عسـکریله ایتدیکی محاربەده مغلوب اولوب، پورتکیزی ترکله، بر مدت تخت وتاج خلیاسـیله سرسریانه کزدکدن صکره، ١٥٩٥ دە پارسده وفات ایتمشدر.

آنطوآن (Clément-Théodore Antoine) — قلـانت تئودور ساقسـه قراللرندن اولوب، میلادك ١٧٥٥ تاریخنده طوغمش، و١٨٣٦ دە وفات ایتمشدر. ١٨٢٧ دە تخته چیقوب، مدت حکومتنده امور داخلیه ایله مشغول اولمشدر.

آنطوآن (Jacques-Denis Antoine) — ژاق دنیس فرانسەنك اك مشهور معمارلرندن اولوب، میلادك ١٧٣٣ تاریخنده پارسده طوغمش، و١٨٠١ دە وفات ایتمشدر. سـائر ابنیهٔ کبیره ایله برابر پارسك ضربخانەسنی بنا وعدلیه دائرەسنی اکمال ایتمشدر.

آنطونلو (Antonello) مسینەنك ١٥ نجی عصر میلادی رساملرندن اولوب، ایتالیـاده یاغلی بویه ایله رسم یاپانلرك برنجیسـیدر. رسملری رونقسز ایسەده، پك نادر بولنوب، زیادە مقبولدر.

آنطونلی (Marquis d'Antonelli) — مارکی فرانسـه اختلال کبیری اربابندن اولوب، میلادك ١٧٤٧ تاریخنده (آرله) شهرنده طوغمش، و١٨١٧ دە وفات ایتمشدر. ماریا آنطوآنته ایله (ژیروندن) لرك مجازاتنه سبب اولمش؛ ومؤخراً کندیسی دخی اتهام اولنەرق، نفی اولنمغله، ایتالیایه چکلمشیدی.

آنطونلی (Le cardinal Antonelli) — قاردینال پاپاحکومتنك وکلاسندن اولوب، میلادك ١٨٠٦ تاریخنده ایتالیانك (سـونینو) شهرنده طوغمش، و١٨٧٦ دە وفات ایتمشدر. پاپا اون آلتنجی (غرغوآر) زماننده بعض سفارتلرده بولنمش، ومالیه ناظری دخی اولمشیدی. سـابق پاپا طقوزنجی (پی) نك پاپالق مسندینه قعودیله برابر قاردیناللق رتبەسنه ترفیع اولنەرق، پاپانك تمامیله امنیت واعتمـادینی قزانمش، ووفاتنه قدر واتیقـانك امور سیاسیەسنی اداره ایدوب، آوروپا احوال سیاسیەسنه خیلی مدخلی اولمشیدی.

آنطونینو (St. Antonin) فلورانسه باش پسقپوسی اولوب، میلادك ١٣٨٩ تاریخنده شهر مذکورده طوغمش، و ١٤٥٩ دە وفات ایتمشدر. فقرا ومحتاجینه خدمت ایتمك وظیفەسـیله موظف اولمق اوزره، (سنت مارتن) طریق رهبانیسنی ایجاد ایتمشدر. عند النصارا اعزەدن معدود اولوب، مایسك اونجی کونی یورطیسی اجرا اولنور.

آنطونینوس (Antonin le Pieux, Antoninus Pius) پیوس روما ایمپراطورلرندن اولوب، میلادك ٨٦ تاریخنده (لانوویوم) شهرنده طوغمش، وایمپراطور (آدریان) طرفنـدن اولادلغه قبول اولنەرق، ١٣٨ تاریخنده ارثاً تخته چکمشدر. تبعەسـنك رفاهنه صرف همت ایدوب، سبقت ایتمش محاربەلردن خراب اولمش اولان شهرلری تعمیر ایتمش، والیلرك حرکات اعتسافکارانەسنه برحد قویمش، وخرستیانلره قارشی اولان مظالمی دخی منع ایتمشـیدی. صلحپرور اولدیغی حالده، مغربیلرله، جرمانلرله وداچلرله ایتمکه مجبور اولدیغی محاربەلرده غالب کلمشیدی. بو حرکاتیله کندینی تبعەسنه سـودیروب، وفاتنده کندیسنك یادینه رومادە بر مسله رکز ایتمشلردر، که (قولونه آنطونینه) اسمیله الآن قائمدر. (مارق آئورل) ی ولیعهدلکه انتخاب ایتمشیدی. بو ایمپراطورك نامنه منسـوب اولەرق، «رهنمای ایالات» عنوانیله جغرافیای قدیم ایچون

پك قيمتدار بركتاب بولنمشدر، كه كنديسنك تحرير كرده‌سى اولديغى مروى ايسه‌ده، امريله بشقه‌لرى طرفندن ترتيب ايدلمش اولمسى دها محتملدر.

آنطونينوس (مارق آوْرلى [«آوْرلى» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

آنطونينوس (ليبراليس (Antoninus Liberalis) يونانى علماسندن اولوب، ميلادك ١٥٠ تاريخلرنده آنطونينوسك زماننده ياشامش اولديغى مظنوندر. تناسخ حقنده اليوم موجود بركتابى واردر.

آنطونينه (Antonina) برازيليانك (پارانا) ايالتنده و (پاراناغوآ) كورفزينك غرب جهتنده بركوزل موقعده واقع برقصبه اولوب، ٦١٠٠ اهاليسى وخيلى تجارتى واردر.

آنطونيو (نيقولاس — (Nicolas Antonio) اسپانيا علماسندن اولوب؛ ميلادك ١٦١٧ تاريخنده (سويل) يعنى (اشبيليه) ده طوغمش، و ١٦٨٤ ده مادريدده وفات ايتمشدر. اسپانيا لساننده بولنان كتابلرك «كشف الظنون» طرزنده اساميسنى مبين ايكيشر جلددن عبارت ايكى كتابى واردر.

آنطونيوس (مارقوس و لوچيوس — [«آنطوآن» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

آنطونيوس (موسا (Antonius Musa) يونان قديم اطباسندن اولوب. آوغستوسك طبيبى ايدى. آوغستوسى بر خسته‌لقدن ابى ايتمكله، پك چوق حرمت وانعامه مظهر اولمش ايدى. علم نباتاته وطبه متعلق ايكى كتابى واردر.

آنطيوخس (Antiochus) اسكندرك وفاتنده ملكنك مقاسمه‌سندن حاصل اولان طوائف ملوكدن سوريه جهتنه حكم سورن سلفكيان سلاله‌سنه منسوب اون اوچ حكمدارك اسميدر:

برنجيسى (سوتير) مخلصيله معروف اولوب، سلاله‌نك بانيسى اولان سلفقوس نيقاتورك اوغليدر. ميلاددن ٢٧٩ سنه اول پدرينك يرينه جانشين اولوب، پدرينك قاتلى اولان بطليوس كراونوسله عقد اتفاق ايتمش؛ وبيتنيا، ماكدونيا وغالاتيا اهاليسيله ايتديكى محاربه‌لرده غالب كلمش ايسه‌ده، مصر حكمدارى بطليوس فيلادلفه وپرغمه حكمدارى (فيلتر) ه قارشى اعلان ايتديكى محاربه‌لرده موفق اوله‌مامش؛ وفيلترك خلفى (اومن) طرفندن (ساردس) يعنى صالحلى جوارنده مغلوب، و (افس) يعنى آياصلوغ جوارنده قبل‌الميلاد ٢٦١ تاريخنده مقتول اولمشدر.

ايكنجيسى (تئوس) لقبيله ملقب اولوب، قبل‌الميلاد ٢٦١ تاريخنده پدرينه وارث اولمش؛ ومصر حكمدارى بطليوس فيلادلفه قارشى اعلان حرب ايتمش ايسه‌ده، مغلوب اولوب، زوجه‌سى (لائوذيكه) يى تركله، بطليوسك قيزى (برنيكه) يى تزوج ايتمكه اجبار اولنمشدى. (لائوذيكه)، اخذ ثار ايچون، كنديسنى قبل‌الميلاد ٢٤٦ تاريخنده تسميم ايتمشدر.

اوچنجيسى «بيوك» عنوانيله معروف اولوب، قبل‌الميلاد ٢٢٢ تاريخنده برادرى سلفقوس كراونوسه وارث اولمش؛ وتفرد ايتمش اولان بعض واليلرينى تحت انقياده آلدقدن صكره، سلفقوس قالينيقوس زماننده مصر حكمدارى طرفندن ضبط ايدلمش اولان سوريه‌نك بر قسمنى استردادە چاليشمش ايسه‌ده، بطليوس فيلوپاتر طرفندن مغلوب اولوب، ضبط ايتديكى يرلرى اعاده‌يه مجبور اولمش ايدى. بر مدت صكره قوتلى برعسكر تجهيزيله سوريه‌نك قسم مذكورينى بطالسه‌دن آلدقدن صكره، عراق وايرانى دخى ضبطله، حدودينى هنده قدر توسيع، وآناطولى‌يى دخى استيلا ايله، روماليلره قارشى يونانك امدادينه كيتمش ايسه‌ده، قبل‌الميلاد ١٩١ و ١٩٠ ده روماليلر طرفندن (ترموپيل) ده وماغنيساده مغلوب اولوب، پك آغير شرطلرله مصالحه قبولنه مجبور اولمش؛ و ١٨٧ ده، روماليلره ويره‌جكى تضميناتى تداركايچون، سيستانده (ناهيد) ه مخصوص اولان بر معبدى يغما ايتمكده ايكن، اهالى طرفندن قتل اولنمشدر. قرتاجلى مشهور آنيبال بوكا التجا، وكنديسنى روماليلره قارشى تشويق ايتمشيدى.

دردنجيسى اوچنجينك اوغلى اولوب، (اپيفان) لقبيله ملقبدر. قبل‌الميلاد ١٧٥ تاريخنده برادرى دردنجى سلفقوسه وارث اولوب، مصر سفلايى ضبط وبطليوس اپيفانى اسير ايتمش ايسه‌ده، روماليلر طرفندن مصرى ترك ايدوب كرى دونمكه اجبار اولنمشيدى. يهوديلرى اصنامه عبادت ايتمكه اجبار ايتديكيچون، بونلر عصيانه مجبور اولمشلر، وآنطيو-

خس امر تنکیلرنده پك چوق شدت کوستروب، برایکنجی اختلاله اجبار ایتمش، وبو دفعه تأدیبلرینه بالذات کیتمك عزمنده ایکن، ایراندن عودتنده آتندن دوشه‌رك، قبل‌المیلاد ۱٦٤ تاریخنده وفات ایتمشدر.

بشنجیسی (اوپاتور) لقبیله ملقب اولوب، دردنجینك اوغلیدر. پدرینك وفاتنده ۹ یاشنده اولدیغی حالده، وارث سلطنت اولمش ایسه‌ده، ۱۸ آی اسماً سلطنت سوردکدن صکره، عمیجه‌زاده‌سی (دمتریوس سوتیر) طرفندن ملکی ضبط، وکندیسی قتل اولنمشدر.

آلتنجیسی (دیونیسیوس) یاخود (باقخوس) لقبیله ملقب اولوب، جباره‌دن (آلکساندر بالا) نك اوغلی اولدیغی حالده، آنطیوخس تئوسك نسلندن اولدیغنی ادعا ایدیوردی. (تریفون) طرفندن، (دمتریوس نیقاتور)ه قارشی برسپر اولمق اوزره، قبل‌المیلاد ۱٤۳ تاریخنده رسماً تخته اجلاس اولنمشدر، وآنجق حقیقتده مرقوم (تریفون) سلطنت سوروب، برسنه صکره کندیسنی قتل ایتمشدر.

یدنجیسی (سیدتیس) لقبیله ملقب اولوب، دمتریوس سوتیرك اوغلیدر. قبل المیلاد ۱۳۹ تاریخنده تخته چیقوب، جباره‌دن (تریفون) ی طردله، یهودیلرك وخراسان اهالیسنك اختلاللرینی تسکین ایتمش ایسه‌ده، ۱۳۰ تاریخنده دمتریوس نیقاتور طرفندن مغلوب اولوب، ملکی ضبط اولنمشدر.

سکزنجیسی (قریپوس) لقبیله ملقب اولوب، دمتریوس نیقاتور ایله قلئوپاتره‌نك اوغلیدر. قبل‌المیلاد ۱۲۳ تاریخنده جباره‌دن (زبینا) یی طردله، تخته چیقمش؛ ومصر حکمدارینك قیزینی تزوجله، کندیسیله عقد اتفاق ایده‌رك، والده‌سی طرفندن برادری اولان کیزیقلی آنطیوخسله محاربه ایتمش؛ و۱۱٤ ده ملکنك برقسمنی بوکا ویرمکه مجبور اولوب، ۹۷ تاریخنده وفات ایتمشدر.

طقوزنجیسی (فیلاپاتور) یاخود (کیزیقلی) لقبیله معروف اولوب، آنطیوخس سیدتیس ایله قلئوپاتره‌نك اوغلی ووالده‌سی طرفندن (آنطیوخس قریپوس) ك برادری ایدی. برادرینی سوریه‌نك برقسمنی کندیسنه ترك ایتمکه اجبار ایتدکدن صکره، قبل‌المیلاد ۹۷ تاریخنده برادرینك وفاتی اوزرینه، بتون سوریه‌یی ضبط ایتمش ایسه‌ده، اوچ سنه سلطنت سوردکدن صکره، برادرینك اوغللرندن آلتنجی سلفقوس کندیسنی مغلوب واتلاف نفسه مجبور ایده‌رك، ملکنی ضبط ایتمشدر.

اوننجیسی (اوسبیوس) لقبیله ملقب اولوب، کیزیقلی آنطیوخسك اوغلیدر. قبل‌المیلاد ۹٤ تاریخنده ملك موروثنی آنطیوخس قریپوسك اوغلی آلتنجی سلفقوسدن ضبط ایتمش ایسه‌ده، ایکی سنه صکره مرقوم آنطیوخس قریپوسك دیکر ایکی اوغلی طرفندن مغلوب اولوب، روایته کوره قبل‌المیلاد ۷۵ تاریخنده وفات ایتمشدر.

اون برنجیسی (فیلادلف) لقبیله معروف اولوب، آنطیوخس قریپوسك اوغلیدر. بیوك برادرلری آلتنجی سلفقوسك وفاتندن صکره، قبل‌المیلاد ۹۳ تاریخنده دیکر برادری فلیپله مشترکاً حکمدارلق ایتمشدر. برادرلرینك حیاً احراق ایدلمش اولدیغی (موپسوئسته) یعنی (سیس) شهری اهالیسنی اخذ ثار ایچون قتل عام ایتمشلردر. متعاقباً ینه اوننجی آنطیوخس طرفندن قتل اولنمشلردر. اون برنجی آنطیوخس اثنای فرارنده قبل‌المیلاد ۹۰ تاریخنده مقتولاً وفات ایتمشدر.

اون ایکنجیسی (دیونیسیوس) یاخود (باقخوس) لقبیله ملقب اولوب، آنطیوخس قریپوسك بشنجی اوغلیدر. برادری اوچنجی دمتریوسك خراسانلیلرك النه اسیر دوشدیکنی خبر آلدیغنده، قبل‌المیلاد ۸۳ تاریخنده تخته جلوس ایتمش ایسه‌ده، ینه او سنه عربلرله ایتدیکی بر محاربه‌ده مقتولاً وفات ایتمشدر.

اون اوچنجیسی «آسیالی» لقبیله ملقب اولوب، اوننجی آنطیوخسك اوغلیدر. کندیسی آسیانك ایچ طرفلرنده بیویوب، اجدادینك ملکی (دیقران) ك ید ضبطنه کچمش ایکن، قبل المیلاد ٦۹ تاریخنده روما سردارلرندن (لوقولوس) طرفندن تخت موروثنه اجلاس اولنمش ایسه‌ده، ٦٤ تاریخنده (پومپیوس) سوریه‌یی ضبطله، روما ممالکنه الحاق ایتمشدر.

آنطیوخس { عسقلانی (Antiochus d'As-calon) یونان قدیم حکماسندن اولوب. (فیلون) ك شاکردی وچیچرون، بروتوس ولیقولوسك محبی ایدی. مذاهب فلسفیه بیننده‌کی اختلافك تعبیراتده اولوب، اساساً جمله‌سنك بر اولدیغنی التزامله، مذاهب مذکوره‌نك توحیدینه چالیشمش؛ وقبل‌المیلاد ٦۹ تاریخنده وفات ایتمشدر.

آنطوخیا { (Antioche) [«آنتیوخیا وآنطاکیه» ماده‌لرینه مراجعت.]

آنغاده { (Anegada) آنتیل جزایرندن «بکر آطه‌لری» طاقمنه منسوب بر آطه‌در، که منتهای شرقیسی ′٤٤ °١٨ عرض شمالی ایله °٦٦ ′٣٦ طول غربیده واقعدر. دوز وآلچق بر آطه اولوب، شرقدن غربه اولان طولی ١٧ وعرضی ٤ کیلومتره‌در. مد حالنده آطه‌نك بر قسمی صو آلتنده بولنور. سواحلی اطرافنده‌کی صیغلر سفائن حقنده پك تهلکه‌لیدر. منسوب بولندیغی طاقله برابر انکلتره‌نك تحت تصرفنده بولنیور.

آنغره { (Angara) سیبریانك وسطلرنده کائن ایکی نهرك اسمیدر، که بری «یوقاری» ودیکری «آشاغی» صفتیله تفریق اولنور. یوقاری آنغره شمال شرقیدن جنوب غربی‌یه طوغری آقه‌رق، طاغلق بر محلك اورته‌سندن بر طاقم شلاله‌لر تشکیلیله ٣٥٠ کیلومتره‌لك جریاندن صکره (بایقال) کولنك منتهای شمالیسنه منصب اولور. آشاغی آنغره (بایقال) کولنك آیاغی حکمنده اولوب، واسع، درین وصویی براق بر بیوك نهردر، که ابتدا شمال غربی‌یه طوغری طاغلق بر محلك اورته‌سندن سرعتله جریان ایده‌رك، ٧٢ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدکدن صکره، (ایرقوتسق) شهرینه واصل اولور؛ واورادن شماله طوغری دونوب، ینه طاغلق وشایان تماشا بر طاقم اراضینك ایچندن جریانله، صولدن (اوقه) نهرینی دخی اخذ، وبر آز دها آشاغیده (شامانسق) شلاله‌ٔ مشهوره‌سنی تشکیل ایتدکدن‌صکره، (تونغوز) مملکتنه دخول ایله (تونغوسقه) نامیله (یکیسی) ایرماغنه دوکیلور. بو نهر مذکور ایرماغك بر تابعی عد اولنیور سه‌ده، کرك صوینك کثرتی وکرك مجراسنك طولی جهتیله ایرماغك اصلی عد اولنمغه شایاندر.

آنغره { (Angra) اسپانیول لساننده «قوی» و«کورفز» دیمك اولمغله، بعض قویلره عنوان اولمشدر. بونلرك بری آفریقانك ساحل غربیسنده (سنت ژان) و(استریاس) برونلری آره‌سنده واقع اولوب، آغزنده کائن (قوریسقو) آطه‌سی ″٣٠ ′٥٤ °٠ عرض شمالیده واقعدر.

آنغره پکنیا { (Angra Pequena) یعنی «کوچك قوی». آفریقانك ساحل غربیسنده (ناماقه) مملکتی قیسنده، ′٢٦ °٢٦ عرض جنوبی ایله ′٥٤ °١٢ طول شرقیده بر قوی اولوب، (اورانژ) نهری منصبنك ٢٤٠ کیلومتره شمال غربیسنده واقعدر. ایچنده بر قاچ کوچك آطه ایله امین بر لیمان واردر. اطرافی صوسز وقوملق بر چول حالنده ایسه‌ده، آوروپا سفائنی خیلی وقتدن بری بو قویه اوغرایوب، توتون، باروت، تفنك وقوناق کبی آوروپا متاعلرینی او جوار اهالیسنك کثیر دکاری حیواناتله ودوه قوشی تویی کبی محصولات محلیه ایله مبادله ایدرلر.

آنغره دوس ریس { (Angra dos Reis) برازیلیانك (ریو ده ژانیرو) ایالتنده برقوی وبو قویك ایچنده قضا مرکزی بر قصبه واسکله اولوب، (ایلا غرانده) آطه‌سنك قارشیسنده و(ریو ده ژانیرو) نك ١٥٠ کیلومتره غربنده، ′٤ °٢٣ عرض جنوبی ایله ′٤٨ °٤٦ طول غربیده واقع و ٣٠٠٠ اهالیی جامعدر. تجارتکاه براسکله اولوب، قاقائو، شکر، قهوه وکراسته وبویا آغاجلرندن خیلی اخراجاتی واردر.

آنغره دو هرویسمو { (Angra do Heroismo) یعنی «قهرمانلق قویی» آسور آطه‌لرندن ترچیرا جزیره‌سنك ساحل جنوبیسنده بر شهر واسکله اولوب، جزایر مذکوره اداره‌ٔ ملکیه وعسکریه‌سنك مرکزیدر. ١٢٢٨٠ اهالیسی وحبوبات. شراب ومیوه اخراجاتندن بیوك بر تجارتی واردر.

آنغره فریا { (Angra-Fria) یعنی «صوغوق قوی». آفریقانك ساحل غربیسنده، (فریو) برونك اوست طرفنده °١٨ عرض جنوبیده بحر محیط آطلاسی‌یه منصب اولور بر نهردر.

آنغری { (Angri) ایتالیای جنوبیده (پرنچیپاتو چیتریوره) ایالتنك (سالرنه) قضاسنده وسالرنه شهرینك ٢٠ کیلومتره شمال غربیسنده، (سارنو) نهری وادیسنده واقع بر قصبه اولوب، ١٠٣٢٢ اهالیسی وخیلی صنایع وتجارتی واردر.

آنغل { (Angles) آلمانیای شمالیده (البه) ایرماغی منصبنك جوارلرنده یعنی (هولستاین) خطه‌سنك جهت شرقیه‌سیله اشلسویغ خطه‌

سنك بر قسمنده ساكن بولنمش بر قومدر، كه آلتنجى عصر ميلاديده (برتانيا) آطه‌سنه كچوب، اوراده توطنله، اوچ حكومت تشكيل ايتمشلردى. بو حكومتلرك برنجيسى (برنيكيا) ياخود (نورتومبرلاند)، ايكنجيسى (استانغليا)، اوچنجيسى دخى (وستانغليا) ناميله معروفدر. بتون برتانيا آطه‌سنه دخى بو قومه نسبتله (آنغلتره) ياخود (انكلتره) يعنى «آنغل مملكتى» اسمى ويرلمشدر.

آنغلسى (Anglesey) ايرلانده دكيزنده، انكلتره‌نك غرب طرفنده و (غال) ياخود (والس) مملكتنك غرب شمالى ساحلنك قارشيسنده واقع بربيوك آطه‌در، كه مملكت مذكوره‌دن (منات) بوغازيله آيرلمش اولوب، اونك بر قضاسى حكمنده‌در. اك وسعتلى جهتى ٣٠ كيلومتره قدر اولوب، غرب جهتنده‌كى (هوليهد) آطه‌سيله برابر مساحهٔ سطحيه‌سى ٧٨٢ مربع كيلومتره‌در. شمال وشمال غربى سواحلى قيالق ايسه‌ده، غرب وغرب جنوبى ايله شرق سواحلى قوملق وآلچقدر. (منات) بوغازينك طولى ١٩ كيلومتره، وعرضى ٥٠٠ ايله ٨٠٠ متره آره‌سنده‌در. جذر حالنده بعض يرلرده كچيد ويريور. بو بوغازك ايكى محلنده ايكى كوپرى ياپلمشدر، كه برى (بانغور) شهرينك ٣ كيلومتره جنوبنده اولوب، دكيزك مد حالنده‌كى سطحندن ٣٠ متره يوكسكدر. جنوبه طوغرى بر بچق كيلومتره دها آشاغيده دميريول خطنه مخصوص ديكر بر كوپرى دها واردر، كه طولى ٢٧٤ متره اولوب، اورته‌سنده بولنان بر قيايه طيانمغله، ايكى‌يه منقسمدر. بو آطه‌نك يوكسك طاغلرى اولمديغندن، نهرلرى چوق ايسه‌ده، هپسى كوچك دره‌لر حكمنده‌در. مركزى (بومارى) قصبه‌سيدر. جزيره‌نك اهاليسى ٥١٠٣٠ كشى اولوب، تعيشلرى باشليجه محصولات زرعيه‌دن عبارتدر.

آنغلو آمريقان (Anglo-Américains) عن اصل انكليز اولوب، ممالك مجتمعه‌ده وآمريقاى شماليه‌نك سائر بعض طرفلرنده يرلشمش اولان اهالى‌يه ويريلن اسمدر. بونلر (يانكه) اسميله دخى تعيين اولنه‌رق، انكليز لسانيله متكلم ايسه‌لرده، ياشادقلرى اقليم وهوا اقتضاسنجه، كرك سيمالرى وكرك اخلاق وعاداتلرى خيلى دكيشوب، كندى باشنه بر قوم حكمنه كچمشلردر. [«ممالك مجتمعه» و «دومينيون» ماده‌لرينه مراجعت بيوريله.]

آنغلو ساقسون (Anglo-Saxons) آلتنجى عصر ميلاديده آلمانيانك شمال طرفلرندن هجومله، انكلتره‌يى ضبط ايتمش اولان آنغل، يوت وساقسون قوملرينه ويريلن اسمدر. انكلتره‌نك اوندن اولكى اهاليسى كلت دنيلن امت قديمه‌يه منسوب اقوامدن اولوب، كندى باشلرينه اداره اولنمقده ايكن، (توتون) يعنى جرمان امتنه منسوب اولان اقوام ثلثهٔ مذكوره برتانيايى ضبطله، (هپتارخيا) يعنى «يديلر حكومتى» ناميله بر دولت تشكيل ايده‌رك، ميلادك ١٠٦٦ تاريخنه‌دك آلتى عصر حكم سورمشلردر. اقوام مذكوره اوقدر جمعيتلى هجوم وهجرت ايتمشلردى، كه مرور زمانله كنديلرينك لسانى برتانيانك لسان عموميسى حكمنه كچوب، اهالئ اصليه‌سى اولان زواللى كلتلر ايسه يالكز اسقوچيا، ايرلانده، ووالس مملكتلرينك بعض طرفلرنده وجزاير صغيره‌ده قوميت ولسانلرينى محافظه ايده‌بيلمشلردر؛ آنجق بونلر دخى كيتدكجه لسان عموميى اوكرنوب، كندى لسانلرينى ترك وفراموش ايتمكده درلر. ميلادك ١٠٦٦ تاريخنده عن اصل اسقانديناولى يعنى دانيمارقه، اسوج ونوروج اهاليسندن اولوب، قورصانلقله فرانسه‌نك شمال غربى كوشه‌سنى ضبط ايتمش، وكنديلرى «شمال آدملرى» معناسيله (نورماند) ودها طوغريسى (نورتمان) تسميه اولندقلرى كبى، مملكت مذكوره‌نك دخى (نورمانديا) دنيلسنه سبب اولمش اولان نورماندلرك رئيسى برنجى (كويوم) انكلتره‌يه هجومله، مملكتى كاملاً ضبط، واراضيى تيمار صورتيله آرقداشلرينه تقسيم وتوزيع ايده‌رك، آنغلو ساقسونلرى دخى سلفلرى اولان كلتلر كبى محكوم حالنه قويمشدر. نورماندلر فرانسه‌يه هجرت ايده‌لى كندى لسان اصليلرى اولان اسقانديناوجه‌يى اونوده‌رق، فرانسزجه لسان مادرزادلرى حكمنه كچمش اولديغندن، مرقوم كويوم وخلفلرى انكلتره اهاليسنى فرانسزجه سويلكه اجبار ايدرلردى. اساسى توتون يعنى جرمان لساندن عبارت اولوب، بر چوق كلتجه كلماتى دخى بالقبول، مرور زمانله خيلى تبدلاته دخى اوغرامش اولان آنغلو ساقسونلرك لسانى بو دفعه مملكتك لسان رسميسى حكمنه كچن فرانسز-

جه‌دن دخی برچوق كلمات وتعبيرات اخذ ايده‌رك، بويله بر خليطه‌دن عبارت اولان لسان مرور زمانله دها بر طاقم تبدلاته اوغرايه‌رق، وصانكه بو جسيم آطه‌يی قاپلايان سيسلی ورطوبتلی هوانك ايجابندن اولان بوغوق وكسيك بر تلفظه دخی تابع اوله‌رق، شمديكی انكليزجه حالنه كيرمشدر. بووجهله انكليزلر نسلاً ونسباً كلت ايله توتون ولساناً باشليجه توتون امته منسوب اولوب، اقوام جرمانيه‌دن معدود اولدقلری حالده، تركجه‌ده برچوق كلمات وتعبيرات عربيه بولنديغی كبی، بونلرك لساننده دخی فرانسزجه‌دن مأخوذ ولاتينجه‌يه منسوب برچوق اصطلاحات وتعبيرات بولنيور. [«انكليز» ماده‌سنه مراجعت.]

آنغو { (Ango) برنجی فرانسوآنك زماننده فرانسه‌نك (ديپ) شهرنده كنديسنه مخصوص بر دونتما تشكيليله بعض دولتلرله دخی قوهٔ بحريه‌ده رقابت ومسابقته كيريشه‌بيلن بر فرانسزدر. ميلادك ١٥٣٠ تاريخنده پورتكيزليلر بونك بر كميسنی ضبط ايتمش اولدقلرندن، دونتماسيله كيدوب، ليسبونه ليماننی آپلوقه، وپورتكيز دونتماسنی تاهند دكيزينه قدر تعقيب ايتمش؛ وپورتكيز دولتی فرانسه‌يه مراجعتله، طلب صلح ايتمسيله، بونك الندن قورتله‌مامشيدی. قرال برنجی فرانسوآيی ديپه‌ده‌كی كوشكنه فوق‌العاده بر طنطنه ايله قبول ايتمش، وطرفندن ديپ واليسی نصب اولنمشيدی. مؤخراً كميلرينك اكثريسی قضازده اولوب، كلی ضرر وزيانه اوغرامغله، ١٥٦٦ ده كدرندن وفات ايتمشدر.

آنغوره { (Angora) اسم قديمی (آنكوره) ياخود (آنقيره) اولان (آنقره) شهرينه آوروپا لسانلرنده ويريلن اسمدر. شهر مذكورله جوارلرينه مخصوص اولان كدی جنسيله تفتيك كچيلری دخی آوروپاده بو اسمله معروفدرلر. [«آنقره» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

آنغوستوره { (Angostura) ونام ديكرله چوداد بوليوار (Ciudad Bolivar) ونزوئلا جمهوريتنده (اورينوقو) ايالتنك مركزی اولان بر قصبه‌در، كه (اورنوق) ايرماغنك ساحل يميننده، دكيزدن ٤٣٠ كيلومتره‌لك مسافه‌ده، ٨° ٨′ ١١″ عرض شمالی ايله ٦٦° ١٥′ ٢١″ طول غربيده واقع اولوب، ٨٠٠٠ اهاليسی، حيوان ودری‌يه متعلق بيوك تجارتی وبرقاچ مكتبی واردر. بو شهرك اوكنده اورنوق نهری طارلاشوب، سائر طرفلرده ٤ كيلومتره قدر وسعتی وار ايكن، بوراده وسعتی آنجق ٧٤٠ متره‌دن عبارت اولديغندن، شهر «بوغاز» و«مضيق» ديمك اولان بو اسمله تسميه اولنمشدر. بو بوغازك اورته‌سنده بر قيا بولنيور، كه نهرك درجهٔ فيضاننی اولچمكه بر آلتدر.

آنغولم { (Angoulême) فرانسه‌نك غرب طرفنده كائن (شارنته) ايالتنك مركزی اولان بر شهردر، كه وقتيله (آنغوموآ) ولايتنك مقر حكومتی ايدی. (شارنته) نهرينك ساحل يسارنده وبو نهرك (تووره) نهريله محل تلاقيسنده، پاريسك ٤٤٥ كيلومتره جنوب غربيسنده وبوردونك ١٣٨ كيلومتره شمال شرقيسنده، ٤٥° ٣٩′ عرض شمالی ايله ٢° ١١′ ١٨″ طول غربيده واقع اولوب، ٣٤٦٤٧ اهاليسی واردر. شهر بر تپه‌نك اوزرنده واتكنده واقع اولوب، هواسی صاغلام اولديغی كبی، منظره‌سی دخی پك كوزلدر، وبعض موقعلرندن آلتنده طبق كبی واسع وغايت كوزل ايشلنمش بر اووه كورينور، كه اورته‌سندن جريان ايدن نهر دخی كوزللكنی تزييد ايدر. شهرك برقاچ مصنع كليساسی، بعض استحكاماتی، مكمل مكتبلری، بر كتبخانه‌سی وجوارنده متعدد كاغد فابريقه‌لری واردر. اسم قديمی (ايقولسمه) و(آنقولسمه) اولوب، ادريسينك جغرافياسنده دخی (انكولسمه) اسميله مذكوردر. — قضاسی ١٠ ناحيه و١٣٦ دائرهٔ بلديه‌يی جامع اولوب، ١٤٤١٠٦ اهاليسی واردر.

آنغوله { (Angola) آفريقای جنوبينك ساحل غربيسنده بر مملكتدر، كه اصل آنغوله ايله قونغو، بنكله وموسامدس نام پورتكيز مستملكاتنی جامعدر. اصل آنغوله شمالاً (قونغو) ايله جنوباً (بنكله) وغرباً بحر محيط آطلاسی ايله شرقاً (مولوه) مملكتلری آره‌سنده واقعدر. ٨° ٢٠′ ايله ٩° ٥٠′ عرض جنوبی آره‌سنده اولوب، شمالدن جنوبه (دانده) ايله (قوآنزه) نهرلرينك مجرالری آره‌سنده ممتد اولور. بو ايكی نهرك آره‌سنده‌كی ساحل ١٣٥ كيلومتره اولوب، شرقدن غربه اولان وسعتی ايسه ٦٠٠ كيلومتره‌يه قريبدر. پورتكيزك ايكی مثلندن زياده اولان بو مملكت واسعه‌نك سواحليله

ساحله قریب محللرنده هوا غایت صیجاق وصیتمه‌لی ایسه‌ده، ایچری‌یه طوغری کیدیلوب، درجه درجه یوکسلن طاغلره چیقلدقجه، هوا کسب اعتدال ایدر. اقالیم حاره‌یه مخصوص نباتاتی وذی‌قیمت اشجاری پك چوق اولدیغی کبی، اراضیسی دخی پك منبت اولمغله، محصولات وارداتی پك چوق اولمق لازم کلیرسه‌ده، اهالیسنك قسم اعظمی بسبتون مستقل اولوب، سائرلری دخی یالکز اسماً ورسماً پورتکیز حکومتنی طانیدقلرندن، وپورتکیزلیلر کندیلری پك آز مقدارده بولندقلرندن، بوراسی دخی پورتکیزك سائر مستملکاتی کبی، مهمل ومعطل بر حالده بولنوب، هیچ بر نوع ترقی ومعموریت حصولپذیر اوله‌مامشدر. ویرکیلری پك آغر ایسه‌ده، ثروت مملکتله غیر متناسب اولدقلرندن، تحصیل اولنه‌میه‌رق، واردات موجوده‌سی بیوك قصبه‌لرله قلعه‌لرده بولندیریلان عسکری ولیمانلرده طوردیریلان بر قاچ حرب کیسنی آنجق اداره ایدوب، امور نافعه‌یه صرف اولنمق اوزره بر شی آرتمیور. اهالی سائر زنجیلره نسبةً چالیشقان ایسه‌لرده، نیم وحشی حالنده یاشادقلرندن، سعیلرندن محق استفاده اولنه‌میور. پورتکیز دولتی وقتیله اورادن چیقان اسرانك بهر رأسندن کلیتلی بر ویرکی آلدیغندن، او وقتلرده وارداتی چوق ایدیسه‌ده، نهایت اسارتی لغو ومنع ایتمکه مجبور اولمغله، بو انسانیت شکن ویرکیدن محروم قالمشدر. اهالیسنك تعیشی باشلیجه پرنج، مصر، داری ومانیوقه دینلن بر کوك اوندن عبارتدر. کرك دکیزدن وکرك دکیزه منصب اولان متعدد نهرلردن کلیتلی بالیق دخی چیقاریرلر. بو بالیقلرك بر نوعندن بریاغ چیقوب، کندیلری استهلاك ایتدکلری مقداردن بشقه، خیلیسی دخی آوروپایه اخراج اولنور. اهالیسی تخمیناً ۳۰۰۰۰۰ کشی قدر اولوب، ایچلرندن یالکز ۱۵۰۰ قدری پورتکیزلی، ۳۲۰۰۰ قدری ملز وقصوری کاملاً زنجیدر. زنجیلرك چوغی پورتکیزلیلر طرفندن پرنس، دوقه، مارکی وقونت عنوانلریله یاد اولنور، وآنجق کندی بینلرنده (سووه) اسم عمومیسیله معروف اولان بر طاقم رؤسا معرفتیله اداره اولنورلر. پورتکیز دولتی بو مملکتی ١٤ قضایه تقسیم ایدوب، بونلردن آلتیسنك مرکزلرنده برر قلعه ایله بررمقدار عسکر بولندیغندن، برنجی صنف، ودیکر سکزی ایکنجی صنف قضالردن معدوددر. قضالر شونلردر:

برنجی صنف:
موقسیما
مسانغانو
قامبامبه
پدرو آندونغو
آمبافه
سان یوسه

ایکنجی صنف:
بارا ده دانده
باره ده بنغو
بارا ده قالومبو
ایقولو مع بنغو
زنزا مع کیلنغوئس
قولونغو
دانده
دومیوس

مرکزی (لوآنده) شهری اولوب، مملکت لیسبونه‌دن تعیین وارسال اولنان بر والی معرفتیله اداره اولنور؛ واوراده بولنان پورتکیزلیلر میاننده ایکی مبعوث انتخاب اولنه‌رق، لیسبونه مجلس مبعوثانه کوندریلور. مرکزده بر قتولیك پسقپوسی دخی اقامت ایدر، وبر محکمهٔ استیناف ایله بر مکتب دخی بولنور. [«قونغو» ماده‌سنه دخی مراجعت بیوریله.]

آنغوموا (Angoumois) فرانسه‌نك ولایات قدیمه‌سندن بری اولوب، شمالاً (پوآتو)، غرباً (سنتونژه)، جنوب شرقی طرفندن (پریغورد)، شرقاً (لیموسین)، شمال شرقی طرفندن دخی (مارشه) ایالتلریله محدود ومحاط ایدی. مرکزی (آنغولم) شهری ایدی. وقتیله کندی دره‌بکلریله اداره اولنور نیم مستقل بر ولایت حالنده بولنمشدی. فرانسه‌نك ایالاته اثنای تقسیمنده بو ولایتك قسم اعظمی (شارنته) ایالتنی تشکیل ایدوب، بر قسمی دخی (دوردونیه) ایالتنه الحاق اولنمشدر. [«شارنته» و«دوردونیه» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

آنقاره (Ankara) مداغسقار جزیرهٔ کبیره‌سنك قسم شمالیسنده بر خطه‌در، که عنبر بروندن (سامبرانو) نهرینه قدر ممتد اولوب، یوکسك طاغلری وبرقاچ نهرله اروا اولنور منبت اراضیی حاوی اولمغله، اهالیسی زراعتله وحیوانات یتیشدیرمکله مشغول اولوب، سنوی ۳۵۰۰۰ صیغیر اخراج ایدرلر. سواحلنده برچوق قویلری وطبیعی لیمانلری دخی واردر. اهالینك دینی انواع جمادات وحیواناته عبادت ایتمکدن عبارت اولوب، تعدد ازواج عندلرنده مجاز ومرعیدر.

آنقروی { (شیخ اسمعیل —) کبار مشایخ مولویه‌دن اولوب، اوننجی عصر هجریده آنقره‌ده دنیایه گلمش؛ وعلوم ظاهریه‌یی تکمیل ایدوب، استحصال فضل وکمال ایتدکدن صکره، طریق مولویه سلوك ایله، طریقت وتصوفده فرید عصر اولمشیدی. غلطه‌ده واقع اسکندر پاشا زاویه‌سنده مثنوی خوان اولوب، نیجه طالبان راه حقیقت درس وصحبت وارشادلرندن مستفید اولدقلری کبی، مثنویٔ شریفه یازمش اولدقلری مکمل برشرحله دخی رموز مثنویه وحقایق مولویه‌یه آگاه اولمق آرزوسنده بولنان ارباب استعداده الی‌یومنا هذا رهنما اولمقده‌درلر. یدی بیوك جلددن مرکب اولان بو شرح حقیقةً کتب تصوفك اك برگزیده‌لرندندر. وفاتی ١٠٤١ تاریخنده‌در.

آنقروی { (شیخ حسام‌الدین —) اوننجی عصر هجری مشایخندن اولوب. آنقره شهرنده دنیایه گلمش؛ وشهر مذکورده اکمال تحصیل ایله، مشایخدن احمد شاربانه انتساب ایتمش؛ ومشارالیهك وفاتنده یرینه چکوب، سجاده نشین‌ارشاد اولمشیدی. جذبه‌سی غالب اولمغله، بعض موالاة شرعیه‌ده ظاهراً نقصانی کوریلوب، مقام فتوادن ویریلن امر اوزرینه، ٩٦٤ تاریخنده آنقره قلعه‌سنده حبس اولنمغله، ایرتسی کون میت بولنوب، آنقره حوالیسنده زاویه‌سی ساحه‌سنده دفن اولنمشدر.

آنقروی { (شیخ احمد چلبی) اوننجی عصر هجری مشایخندن اولوب، آنقره شهرنده دنیایه گلمش، وابتدا تدریس وتعلیمله مشغول ایکن، بعده طریق تصوفه سلوکله، طریقت خلوتیه‌یه انتساب ایتمش؛ وگنجلکده دوربلاد ایده‌رك، خلقه وعظ ونصیحت ایتمکله امرار ایام ایدوب، اختیارلغنده آنقره‌ده اختیار عزلت ایتمش؛ و ٩٥٠ تاریخندن صکره جه رحمت حقه نائل اولمشدر. وعظی غایت مؤثر اولوب، مستمعینی کندیسنه جلب ایتدیکی مشهوردر.

آنقروی { (محمد افندی) سلطان محمد رابع حضرتلرینك دور سلطنتلرنده شیخ‌الاسلام اولمش علمادن اولوب، ١٠٢٨ تاریخنده آنقره شهرنده دنیایه گلمش؛ وتکمیل تحصیل ایله، علی‌الاصول بر مدت مدرسلك ایتدکدن صکره، طریق علمیه‌ده قطع مراحل ایده‌رك، بروسه ومصر قضالرندن صکره، ١٠٨٢ ده استانبول قاضیسی، وبر سنه صکره آناطولی قاضی عسکری اولمش؛ و ١٠٨٧ ده عزل، و ١٠٩٦ ده یکیدن مسند مذکوره نصب اولندقدن بر سنه صکره مسند جلیل مشیخت اسلامیه‌یه ترفیع اولنمشدر. «عالم الفقه محمد وعلیه الفتوی» عباره‌سی تاریخ نصبیدر. مسند فتوایی رؤیت وعدالت تامه ایله اداره ایتمکده ایکن، ١٠٩٨ سنه‌سی ذی‌الحجه‌سنده وفات ایدوب، سلطان سلیم قربنده قوغه‌جی دده تربه‌سی پیشگاهنده دفن اولنمشدر. «تنویر» کتابنه بر حاشیه‌سی وخیراتدن اوله‌رق بر مدرسه‌سی واردر.

آنقره { (Angora) آناطولینك اك بیوك واك معمور شهرلرندن بری وهمنامی اولان ولایتك مرکزی اولوب، استانبولك ٤٥٠ کیلومتره شرق جنوبیسنده، ″٢٣ ′٦ °٣٩ عرض شمالی ایله ″٣٦ ′٢٤ °٣٠ طول شرقیسنده واقعدر. (آنقره چایی) نامیله شهرك آلتندن یعنی شمال طرفندن آقان چایك برمقداری جدولله شهره آقیتدیریله‌رق، کثرتلی اولان باغچه وبوستانلرینی اروا ایدر. شهرك جنوب جهتنده‌کی تپه‌لرده اسکی بعض استحکامات، وجوارلرنده بعض آثار صولر، باغچه‌لر وکوشکلر واردر. شهرك ٧٠٠٠٠ قدر اهالیسی اولوب، ٧٠٠٠ قدری خرستیان ویهودی وقصوری کاملاً اسلامدر. بوشهر زمان قدیمده یعنی فریجیا حکمدارلریله غالاتلرك زماننده (آنقیره) یاخود (آنکوره) اسمیله کوچك بر قصبه ایکن، رومالیلرك الینه کچدکدن صکره، کسب اهمیت ایده‌رك، آوغستوسك وصیتنامه‌سی مرمر اوزرینه حك ایله رکز ایدیلن شهرلرك بری اولمشدر. مذکور وصیتنامه‌یی لاتین ویونان لسانلریله حاوی اولان مسله الیوم شهرك ایچنده قائمدر. مع هذا رومالیلر زماننده دخی شمدی‌کی قدر بیوك اولمیوب، اصل دولت عثمانیه‌نك الینه کچدکدن صکره، اهمیتی آرته‌رق، کوندن کونه بیومکده‌در. شهرك خارجنده مکمل ایکی قشله ودرون شهرده دوائر متفرعه‌یی دخی حاوی بر بیوك حکومت قوناغی ایله ٢٣ جامع شریف، ١٩ مدرسه، ١ رشدیه مکتبی، ١٨ ی اسلام و ٦ سی خرستیانلره مخصوص اوله‌رق ٢٤ صبیان مکتبی، ٤ تکیه، ٢٧ خان و ٤ حمام واردر. خیلی تجارتگاه بر محل اولوب، علی‌الخصوص درون ولایتده کاینله

بولنان تفتیك تجارتنك مركزیدر. تفتیكدن اعلا شالی
وصوفلەشال، الدیون وساٸرە اعمال واخراج اولنور.
آنقرەدە حاجی بیرام ولی حضرتلرینك تربۀ شریفەلری
زیارتكاه انام وتربەلری یانندەكی تكیەسی دخی معمور
اولدیغی كبی، تاج الدین ولینك تربەسی وشیخ حسین
بقاءالدین نقشبندینك دركاهی، وقرقلر مقامی دنیلن
محلەدە دخی مشاهیردن احمد نجم الدین وقاضی حلبینك
وشهر خارجندە دخی خطیب احمد اصفهانینك وساٸر
ذوات كرامك تربەلری موجوددر. شهرك جانب
غربیسندن آقان (اینجە صو) نهری برچوق باغچە
وبوستانلری ودرت بیك حیوان ادارەسنە كافی واسع
چایرلری اروا ایدر. شهرك جوارلرندەكی باغچەلردە
آرمود، الما، اوزوم وساٸر میوەلرك اعلاسی ویالكز
آرمودك ٣٨ نوعی یتیشیور. شهرك صولری غایت
لذیذ وخوشكواردر. تویلری اوزون ویومشاق
كوزل بر نوع كدی وطاوشانی واردر.

آنقرە شهری هارون الرشید ومعتصم خلیفەلر
طرفندن فتح اولنمش ایدیسەدە، محافظە اولنەمیوب،
ینە قسطنطینیە روم ایمپراطورلری طرفندن استرداد،
ومؤخراً سلجوقیلر طرفندن ضبط اولنمشیدی. بعدە
(اخیلر) نامیلە ظهور ایدن طاٸفەنك الینە كچوب،
بو زمرەدن اخی شرف الدین واخی حسین درون
شهردە بنا ایتمش اولدقلری جامعلرك جوارندە مد-
فوندرلر. نهایت ٧٦٢ تاریخ هجریسندە خداوندكار
غازی حضرتلرینك ید جلادتیلە فتح اولنەرق، ضمیمۀ
ممالك عثمانیە اولمشدر. تیمورلنك ایلە سلطان بایزید
اول حضرتلری میاننده وقوع بولوب، سلطان
مشارالیهك اسارتنی منتج اولان محاربۀ مشهورە آنقرە
صحراسندە اولمشدر.

آنقرە } ولایتی. آناطولینك اك جسیم ولایا-
تندن اولوب. بوقطعەنك همان اور-
تەسندە واقعدر. شرقدن غربە اولان طولی قوش
اوچشی حسابیلە تقریباً ٤٠٠، وشمالدن جنوبە اولان
عرضی حد وسطی اوزرە ٢٠٠، وغرب شمالیدن
شرق جنوبیە طوغری اولان طول اعظمی دخی
٤٣٠ كیلومترە اولوب، مساحۀ سطحیەسی تقریباً
٧٠٠٠٠ مربع كیلومترە، واهالیسی ٨٥٠٠٠٠
رادەلرندەدر، كە بونلرك ٧٨٠٠٠٠ اسلام
و٧٠٠٠٠ ی روم، ارمنی، قتولیك وپروتستان
مذهبلرندە خرستیان اولوب، جملەسی لسان تركی ایلە
متكلمدرلر. ٤٠٠ قدر یهودی و، بعضیسی اسلام
وبعضیسی خرستیان اولمق اوزرە، ٢٢٠٠ قدر
چنكانە دخی بولنیور. آنقرە ولایتی غرباً خداوندكار،
شمالاً قسطمونی، شرقاً سیواس، جنوباً قونیە ولا-
یتلریلە محدود ومحاط اولوب، شرق جنوبی كوشە-
سندە آز محلدە آطنە ولایتیلە دخی هممحدوددر.

اراضیسی كاملاً مرتفع اولوب، مثلا مركز ولایت
اولان آنقرە شهرینك سطح بحردن ارتفاعی ١٠٨٠
مترەدر. شمال غربی جهتندە یعنی نفس آنقرە سنجا-
غنك شمالندە (آلا طاغ) ایلە (ایشیق طاغی) كسب
ارتفاع ایدوب، صیرتلری لواء مذكور ایلە قسطمونی
ولایتنك حدودینی تعیین ایدرلر. لواء مذكورك قسم
جنوبیسی حیمانە اووەسندن عبارت اولوب، بو اووەنك
جنوبندە (قراجە طاغ) ایلە (پاشا طاغی) ناملریلە ایكی
كوچك طاغ بولنیور. دیكر طاغلرینك اك بیوكلری
ولایتك منتهای جنوب شرقیسندە وقیصریە شهرینك
جنوبندە واقع اولوب، بتون آناطولی قطعەسی
طاغلرینك اك مرتفعی اولان (ارجیاس) ایلە ولایتك
شرق طرفندە اولان (آق طاغ) ویوزغاد ایلە قیرشهری
سنجاقلری حدودینی آیران (چیچك طاغی) ایلە ولایتك
شمال شرقی طرفندە چوروم قصبەسنك غرب شمالی
جهتندە واقع (قرق دیلیم) طاغیدر.

بو ولایتك اراضیسی كاملاً قرەدكیز مائلەسندە واقع
اولوب، قسم غربیسی یعنی آنقرە سنجاغنك قسم اعظمی
سقاریە ایرماغی حوضەسی داخلندەدر. بو ایرماق
خداوندكار ولایتندن كلوب، آنقرە سنجاغندە بر
نصف داٸرە تشكیلیلە، ینە ولایت مذكورەدن كلن
(پورسق) نهرینی وایشیق طاغندن اینن (آنقرە) چا-
یلە اونك تابعلری اولان (چبوق صو) و(مراد صو-
یی) ودها آشاغیدە (قیرمزی صو) نهرینی اخذ
ایتدكدن صكرە، ینە غربە طوغری دونەرك، خدا-
وندكار ایلە قسطمونی ولایتلرینك آرەسندن بالمرور
قوجە ایلنە دخول ایلە، قرە دكیزە دوكیلور. ولایتك
ساٸر طرفلری باشلیجە قزیل ایرماق حوضەسی دا-
خلندە اولوب، یالكز منتهای شمال شرقیدە اولان
چوروم قضاسنك صولری آماسیە سنجاغنە دخول
ایلە یشیل ایرماغە دوكیلور. قزیل ایرماق سیواس
ولایتندن كلوب، قیصریە سنجاغندە برچوق كوچك

چایلرك اجتماعندن حاصل اولان (قره صو) نهرینی اخذ ایله، قونیه ولایتی حدودینی آیردقدن، وبعده قیر شهری ایله آنقره سنجاقلرینك آره‌سندن کچه‌رك، دها آشاغیده قسطمونی ولایتی حدودینی دخی تفریق ایتدکدن صکره، قره دکیزه دوکلك اوزره، آماسیه واورادن جانیك سنجاقلرینه کیرر. بو وجهله ولایتك ایچنده بیوك بر دائره تشکیل ایدن ومجراسنك قسم اعظمی بو ولایته منسوب اولان بو جسیم ایرماغه قیر شهری ویوزغاد سنجاقلرنده بر چوق چایلر دوکیلور، که بونلرك اك بیوکی (دلیجه ایرماق) اولوب، بو نهر یوزغاد سنجاغنك بتون صولرینی جمع، و(قوناق صوبی) چاینی دخی اخذ ایلر.

بو وجهله آنقره ولایتك میاه جاریه‌سی چوق ایسه‌ده، اطرافنده بولنان مرتفع طاغلر بلوطلرك سربست کچمسنه مانع اولدیغندن، یاغموری آز اولمغله، قوراقلق سنه‌لرنده قونیه ولایتیله برابر آناطولینك اك زیاده قحط وغلایه مصاب اولان یرلرندندر؛ و چکرکه دخی چوق دفعه مستولی اولور. دکیرزدن اوزاق اولمسی دخی قحط وغلا شدتنی آرتیرر ایسه‌ده، قریباً انشاسی متصور اولان آناطولی دمیر یولی بو ولایتك اورته‌سندن کچه‌جکندن، ایلریده خدانکرده اویله بر آفت آسمانینك ظهورنده او قدر زحمت چکلمیه‌جکی شبهه‌سزدر. مع هذا اراضیسی منبت اولوب، یاغمورلی سنه‌لرده کلیتلی برکت حاصل اولور. علی‌الخصوص حیمانه اووه‌سی غایت منبت اولوب، بحق زرع واعمار اولنه‌جق اولسه، بر قاچ یوز بیك اهالی اعاشه‌سنه کافیدر. مرعالری دخی چوق اولوب، اغنام وسائر حیواناتی کثرتلیدر؛ وآره‌صره قحط آفتیله تلف اولمیه ایدی، پك چوق اوله‌جقدی. علی‌الخصوص تفتیك کچیلری بو ولایت ایچون توکنمز بر سرمایه‌در. حبوبات متنوعه‌دن بشقه کوك بویا وصفران ومیوه‌لرك انواعی یتیشیر.

اهالینك باشلیجه مشغولیتی زراعت اولوب، صرف اغنام وخرکله ایله کچینیر وکوجبه حالنده یاشار عشایری دخی چوقدر. صنایع محلیه‌نك اك مهمی خالی، کلیم وسجاده اعمالی اولوب، نفس آنقره‌ده تفتیکدن کوزل صوف وشالی ایله شال والدیون کبی سائر بعض شیلر دخی یاپیلیر. قیصریه‌نك باصدیرمه‌سی دخی مشهور اولوب، استانبوله وسائر طرفلره کلیتله اخراج اولنور. داخل ولایتده پك چوق معدنلر بولنیورسه‌ده، همان هیچ بری چیقارلمامقده‌در. قیا طوزی معدنلری پك چوق اولوب، کلیتله چیقاریله‌رق، درون ولایتده وجوارلرده استعمال اولنور. کلیتله کیل دخی چیقار.

آنقره ولایتی غیر مساوی درت سنجاغه منقسم اولوب، قزیل‌ایرماق ولایتی اورته‌سندن همان مساوی ایکی قسمه تقسیم ایتدیکی حالده، قسم غربیسی یالکز آنقره سنجاغنی تشکیل ایدیور؛ وقسم شرقیسی ینه غیر مساوی اوچ سنجاغه آیریلوب، شرق شمالی جهتنده اولان قسم اعظمی یوزغاد، قسم جنوبیسی قیصریه وقسم غربیسی دخی قیر شهری سنجاقلرندن عبارتدر. سنجاقلرك قضا وناحیه‌لره صورت تقسیمی آکلاشلمق ایچون، جدول آتی‌یه احتیاج کورلدی:

سنجاق	قضا	ناحیه
آنقره	آنقره	استانوس، کودل، طبانلی
	ایاش	
	بالا	
	زیر	
	بکبازاری	سمز اوزی، کالقره، آطه ویرن، قره شار، قزل سرای، یکرزل
	چبق آباد	
	حیمانه	طوباقلی، شیخ بزنلی
	سفریحصار	کون یوزی
	میخالجیق	دینك، قیون آغیلی، چقور ویران، قوروجی، قوریء همایون (آق کوپری)
	نعللو خان	
	بیان آباد	شوبار
یوزغاد	یوزغاد (بوزاوق)	حسین آباد، قزل قوجه، صورقون
	بوغازلیان	آق طاغ
	چورم	
	سنقورلی (بوداق اوزی)	سلمانلو
	معدن	قره حصار بهرام
قیر شهری	قیر شهری	حاجی بکتاش
	مجیدیه (چیچك طاغی)	قوکر
	کسکین	مجور
قیصریه	قیصریه	
	اینجه صو	قره حصار
	دوه‌لو	کوستره

آنقره { سنجاغی. آنقره ولایتنك همان نصفنه قریب اولان قسم غربیسندن عبارت
اولوب، شمال وجنوب وغرب طرفندن ولایتك حدو-
دیله محدوددر، وشرقاً قزیل‌ایرماق مجراسیله‌قیر شهری
سنجاغندن آیرلمشدر. قسم اعظمی سقاریه ایرماغی
حوضه‌سی داخلنده اولوب، یالکز شرق طرفنده بر
مقدار یرینك صولری قزیل ایرماغه دوکیلور. شرقدن
غربه اولان طولی قوش اوچشی حسابیله تقریباً ۲۰۰
وشمالدن جنوبه اولان عرضی ینه او حسابله تقریباً
۱۷۵ کیلومتره اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی تخمیناً
۳۰۰۰۰ مربع کیلومتره‌در. سنجاغك شمال قسمی
طاغلق اولوب، قسم جنوبیسی حیمانه اووه‌سندن
عبارتدر. مادهٔ آنقره‌ده‌کی جدولدن آکلاشلدیغی
اوزره، بو سنجاق ۱۱ قضا و ۱۸ ناحیه‌یه منقسم
اولوب، اهالیسی تقریباً ۲۱۰۰۰۰ نفوسدن عبا-
رتدر، که بونلرك ۱۰۰۰۰ قدری خرستیان ویهودی
وقصوری کاملاً اسلامدر. سنجاق داخلنده ۵۱۶
جامع شریف، ۲۷۹ مسجد، ۵۷ مدرسه، ۳ رشدیه
مکتبی، ۴۱۹ اسلام و ۸ خرستیان صبیان مکتبی
واردر. بو سنجاق وسعتجه ولایتك نصفنه قریب
اولدیغی حالده، نفوسجه بر ربعی نسبتنده اولوب،
بوده جنوب جهتنده اولان حیمانه اووه‌سنك همان
غیرمسکون بر حالده بولنمسندن ایلری کلیور. [سائر
تفصیلات ایچون مادهٔ آنقره‌یه مراجعت بیوریله.]

آنقره { قضاسی. آنقره ولایت وسنجاغنك مرکز قضاسی اولوب، آنقره شهریله
جوارلرندن واستانوس ناحیه‌سندن عبارتدر. مرکز
ولایت اولان آنقره شهرندن بشقه بو قضانك حاوی
اولدیغی قرانك تقریباً ۶۰۰۰ اهالیسی واردر. بو
قضانك اکثر اراضیسی صو آلتنده بولنغله، باغ
وبوستان وچایرلری ومیوه وسبزه محصولاتی چوقدر.

آنقره { نهری. آنقره ولایتنده بر نهردرکه، آنقره شهرینك شرق جنوبی جهتنده
واقع الما طاغندن نبعانله، شهر مذکورك یانندن
کچدکدن صکره، صاغدن (چبوق صویی) ایله (مراد
صویی) چایلرینی وسائر بر چوق دره‌لر اخذ ایله،
غربه طوغری آقه‌رق، تقریباً ۱۳۰ کیلومتره‌لك طو-
لاشیقله بر جریاندن صکره، (یازاویوك) قریه‌سی
آلتنده سقاریه ایرماغنه منصب اولور. بو نهرك بر
مقدار صویی آنقره شهرینك اوستندن جدولله آیریله-
رق، شهرك ایچندن کچیرلمکله، اهالینك صوجه
اولان احتیاجلرینی دفعله برابر، باغچه‌لرینی‌ده سقی
ایدر.

آنقلام { (Anklam) پروسیه‌نك شمالنده وا-قع (پومرانیا) خطه‌سنك، (استتین)
ایالتنده قضا مرکزی بر قصبه‌درکه، مرکز ایالتك
۸۴ کیلومتره شمال غربیسنده، آلچق بر اووه‌ده و(پنه)
نهرینك (اودر) ایرماغنه دوکلدیکی محلده اوله‌رق،
مذکور ایرماغك منصبندن ۸ کیلومتره یوقاریده واقع
اولوب، ۱۱۴۰۰ اهالیسی، تجارت بحریه‌سی
وجوارلرنده خیلی محصولاتی واردر. بو قصبه ۱۲۳۰
تاریخ میلادیسنده تأسیس اولنوب، دانیمارقه‌لیلر
طرفندن تخریب ایدلمش اولان (غروسمین) شهر قدیمی
خرابه‌لری اوزرینه مؤسسدر.

آنقود { (Ancud) ونام‌دیکرله سان قارلوس (San Carlos) .. شیلی جمهوریتنه
تابع (شیلوئه) جزیره وایالتنك مرکزی اولان بر
قصبه‌درکه، بر قویك ایچنده واقع اولوب، ۴۸۵۰
اهالیسی واردر. لیمانی محفوظ وامین اولوب،
جنوب دکیزلرنده بالنه صیدینه کیدن کمیلرك بر موقف
حکمنده‌در. یاغمورلری پك چوقدر.

آنقوس { مارتیوس — (Martius An-cus) روما شهرینك دردنجی
حکمداری اولوب، قبل المیلاد ۶۴۰ تاریخندن ۶۱۵
تاریخنه‌دك حکم سورمش؛ و (نوما) نك تورونی او-
لوب، (تولوس) دن صکره تخته چیقمشدر. جنکاور
بر حکمدار اولمغله، لاتینلرله وسائر اقوام متجاوره
ایله محاربه ایدوب، اولکاسنی توسیع؛ وروماپی
بیوته‌رك، (سوبلیچیوس) کوپریسنی واسمنه نسبتله
(مارتیا) دنیلن صو بندلرینی انشا ایتمشدر.

آنقونه { (Ancona) ایتالیانك وسطلرنده (مارشه) خطه‌سی ایالتلرندن برینك
مرکزی اولان برشهر واسکله‌درکه، آدریاتیق دکیزی
ایچنده اوزانمش بربورونك اوزرنده، و ۴۳° ۳۷′ ۲۹″
عرض شمالی ایله ۱۱° ۹′ ۵۳″ طول شرقیده واقع
اولوب، ۳۱۲۷۷ اهالیسی واردر. شهر بر نصف
دائره شکلنده اولوب، براوجنده برقلعه‌سی ودیکرنده
اك بیوك کلیساسی بولنیور. شهرك سوقاقلری طار،

پیس وغیر منتظم ایسه‌ده، خیلی تجارتی واردر، ولیمانی کوچك اولمغله برابر، پك چوق کیلر آمد شد ایدرلر. آنقونه برطرفدن شمالی ایتالیا ایله، برطرفدن بریندیسی وبر طرفدن دخی روما ایله دمیر یولله مربوطدر. اون کلیساسیله بر چوق مناسترلری، ایکی خسته خانه‌سی، بر قاچ مکتبی وسائر ابنیهٔ عمومیه‌سی و، بری (ترایان)ه دیکری اون دردنجی (بنوآ)یه مخصوص اولمق اوزره، ایکی طاق ظفری واردر.

آنقووه یاخود آنخووه (Ankova, Ankhova) مداغسقار جزیرهٔ کبیره‌سنك وسطنده بر خطهٔ واسعه‌در، که (هووه) دنیلن قومك وطنی اولوب، بونلرك مرکزی اولان (تاناناریوه) شهری دخی بونده بولنور. بو خطه سواحلدن بیك متره قدر مرتفع اولوب، هواسی معتدل اولدیغی کبی، اراضیسی دخی پك منبت ومحصولداردر.

آنکاری (Anghiari) ایتالیانك طوسقانه خطه‌سنده (آرچو) ایالت وقضاسنده ومرکز ایالتك ١٨ کیلومتره شمال شرقیسنده، (سوواره) نهری کنارنده بر تپه‌نك اتکنده واقع بر قصبه اولوب، ٧٠٠٠ اهالیسی واردر.

آنکتیل (Anquetil) فرانسه مورخلرندن اولوب، میلادك ١٧٢٣ تاریخنده پارسده طوغمش، و١٨٠٨ده وفات ایتمشدر. ١٤ جلد اوزرینه یازمش اولدیغی فرانسه تاریخی خیلی وقت مرعی ومعتبر طوتلمش ایسه‌ده، ازمنهٔ قدیمه حقنده‌کی روایاتك غیر معقول اولمسیله، بعده ترك اولنمشدر.

آنکتیل دوپرون (Anquetil - Duperron) آنفالترجه مورخك برادری اولوب، میلادك ١٧٣١ تاریخنده طوغمش، و١٨٠٥ده وفات ایتمشدر. السنهٔ شرقیه‌یه آشنا علادن اولوب، عبرانی، عربی وفارسی لسانلرینی مکمل صورتده تحصیل ایتمش؛ وعملیات اجراسیچون، عسکر یازیلوب، هندستانه کیتمش؛ وعسکردن چیقدقدن صکره دخی، اورالرده قالوب، هندستان لسانلرینی اوکرنمش ایدی. فرانسه‌یه عودتنده انجمن معارف اعضالغنه والسنهٔ شرقیه مترجملکنه تعیین اولنمش ایسه‌ده، سربست یاشامق ایچون، متعاقباً استعفا ایدوب، اختیار عزلت ایتمش؛ وهر نه قدر پك فقیر ایدیسه‌ده، کندیسنه تخصیص اولنان معاشی قبول ایتمیوب، قناعتکارانه بر عمر سورمشدر. مکمل بر هندستان سیاحتنامه‌سیله «هندستان حقنده تحقیقات جغرافیه وتاریخیه» عنوانلی بر اثری و«قوانین شرقیه» عنوانیله بر کتابی اولدیغی کبی، (زند آوستا) کتابنی وهند براهمنلرینك (ودا) یعنی (بید) نام مقدس کتابلرینك فارسیده بولنان بر مختصر ترجمه‌سنی فرانسزجه‌یه ترجمه ایتمش، وینه شرقه متعلق دها بر چوق اثرلر یازمشدر. برادری اولان مورخ آنکتیل بونك ترجمهٔ حالنی یازمشدر.

آنکلن (Angeln) پروسیه‌نك جهت شمالیه‌سنده اشلسویغ وهولستاین ایالتنك برقضاسیدر، که ساحل شرقیه قریب اوله‌رق، (اشلای) نهریله (فلنبورغ) کورفزی آره‌سنده واقع و٣٨٠٠٠ اهالیی جامعدر. انکلتره‌یه هجرت ایدوب، انکلیز قومنی تولید ایتمش اولان (آنغل)لرك وطن اصلیسی اولوب، اسمی دخی قوم مذکورك اسمندن مأخوذدر. شمدیکی اهالیسی دانیمارقه لسانیله متکلمدرلر.

آنکیستری (Ankistri) یونانك (اکینه) کورفزنده اکینه جزیره‌سنك غرب جهتنده بر کوچك آطه اولوب، ٤٢٠ اهالیسی واردر.

آنکی کونغ (Angey - Kyoung) بنکاله کورفزنده (آراقان) ساحلنك قارشیسنده و(آراقان) نهرینك منصبی مقابلنده برآطه‌در، که طولی ٣٠ وعرضی درت بش کیلومتره اولوب، طاغلق اولان اراضیسی اورمانلرله مستور واهالیدن خالیدر.

آنمور (Anémour) [«آنامور» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آنوبون (Annobon) آفریقانك ساحل غربیسی قارشیسنده کینه کورفزینك داخلنده اسپانیا مستملکاتندن بر کوچك آطه‌در، که (پرنس) آطه‌سنك ١٨٥ کیلومتره جنوب غربیسنده و(غابون) منصبنك ٤٧٥ کیلومتره غرب جنوبیسنده، ١° ٢٤′ ٧″ ایله ١° ٢٧′ ٥٠″ عرض جنوبی و٣° ١٥′ ٢٥″ ایله ٣° ١٧′ ٤٧″ طول شرقی آره‌لرنده

واقع اولوب، شمالدن جنوبه اولان طولی ٦ کیلو-
مترهدر. آطه برطاغدن عبارت اولهرق، بونك اوچ
ذروه‌سندن بری (پیق دو فوغو) یعنی «آتش ذروه-
سی» نامیله معروف اولوب، غریب برصورتده هرمی
الشکل وحذای بحردن ١٠٠٠ متره یوکسکدر. آطه-
نك اکثر طرفلری اورمانلرله مستور اولوب، اهالیسی
٣٠٠٠ قدر زنجیدن عبارتدر. بو آطه ١٤٧١
تاریخ میلادیسنده پورتکیزلیلر طرفندن کشف وضبط
اولنوب، ١٧٧٨ ده (فرناندو پو) جزیره‌سیله برابر
اسپانیایه ترك اولنمشدر.

آنوبیس { یاخود آنبو (Anubis, Anébo) اسکی مصریلر آلههٔ کاذبه‌سندن
اولوب، کونش ونیلدن کنایه اولان ابوالآلهه (او-
زیریس) ایله (نفته) نك اوغلی زعم، وانسان بدنلی
کوپك باشلی تصویر اولنوردی. جهنم موکللرندن عد
اولنه‌رق، کوندوزك کیجه‌یه تحولنه وموته نظارت،
وکویا ارواح امواتی آخرته سوق ایدردی.

آنوده { (Anouda) بحر محیط کبیرده منفرد بر کوچك آطه‌در، که (وانیقورو)
جزیره‌سنك ٣٣٥ کیلومتره شرقنده، ′٣٧ °١١
عرض جنوبی ایله ′٢٧ °١٦٧ طول شرقیده واقع،
و(پولینسیا) جنسنه منسوب ٢٠٠ قدر اهالیبی جا-
معدر. بو آطه ١٧٩١ تاریخ میلادیسنده قپودان
(ادوارد) طرفندن کشف اولنه‌رق، ابتدا (شری)
تسمیه اولنمشیدی.

آنور { (Anvers) بلچیقه‌نك اك بیوك شهر- لرندن ایالت مرکزی بر شهر اولوب،
(اسقو) ایرماغنك ساحل یمیننده، ساحل بحرك ٨٥
کیلومتره شرقنده وبروکسلك ٤٤ کیلومتره شمالنده،
″١٥ ′١٣ °٥١ عرض شمالی ایله ″٥٥ ′٨ °٢ طول
شرقیده واقعدر. شهرك طولی نهر بوینجه ٢½ وعرضی
١½ کیلومتره اولوب، ٢٠٤ ٤٩٨ اهالیسی واردر.
کوزل بر شهر اولوب، ابنیه‌سی مزین وباشلیجه سو-
قاقلری کنیش ومنتظمدر. اك مشهور ابنیه‌سی کلیسا-
لریله بلدیه دائره‌سی، قراله مخصوص بر سرایی،
تیاتروسی وموزه‌خانه‌سیدر. کلیسالرینك اك بیوکی
اولان (نوتر دام) ك بر قله‌سی ١٢٣ متره یوکسکدر،
واوکنده کنیش برمیدان بولنوب، اورته‌سنده رسام
مشهور (روبنس)ك جسیم بر هیکلی مرکوزدر. آنو-
رك عسکریجه براً وبحراً بیوك اهمیتی اولدیغی کبی،
تجارت وصنایعجه دخی اهمیتی پك بیوکدر. بلچیقه‌نك
اك مستحکم محلی اولوب، اطرافنده متعدد ومکمل
استحکاماتی وایستدلیکی وقت نهردن درحال صو ایله
طولدیریله‌بیلیر بر خندقی بولندیغی کبی، سفائن حربیه
وتجاریه‌یه مخصوص اکثریسی بیوك بوناپارت طرفندن
یاپلمش متعدد حوض ولیمانلری دخی واردر. (اسقو)
ایرماغنك شهرك اوکنده ٤٥٠ متره قدر عرضی
وجذر حالنده ٧ ایله ١٥ متره آره‌سنده عمق اولوب،
سنوی اون بیك قدر کمی آمدشد ایدرلر. صنایعی پك
ایلری اولوب، ذی قیمت طاشلر یونتمه‌سیله قیوجیلق
اسکیدن بری بو شهرده زیاده‌سیله ترقی ایتمش اولدیغی
کبی، ایپك قاشلریله دانتللری دخی پك مشهور، وشکر،
صابون، انواع مسکرات، خالی، چوخه، فانله،
باصمه، تول وسائره فابریقه‌لری ودباغخانه‌لری پك
چوقدر. حوضلرنده خیلی کیلر وواپورلر انشا او-
لنور، وبوفابریقه‌لرك جمله‌سنده نیجه بیك عمله ایشلر.
بری فنونه ودیکری صنایع نفیسه‌یه مخصوص ایکی
آقادمیاسی، بر بحریه وبر جراح مکتبی وسائر متعدد
مکتبلریله مؤسسات خیریه‌سی واردر.

آنور { ایالتی (Province d'Anvers) بلچیقه- نك اك کوچك لکن اك اهمیتلی ایالا-
تندن اولوب، شمال وشمال شرقی طرفندن فلنكك
(برابان) ایالتیله وجهات سائره‌دن بلچیقه‌نك سائر ایا-
لتلریله یعنی غرباً (شرقی فلاندره)، جنوباً (برابان)
وشرقاً (لیمبورغ) ایالتلریله محدود ومحاطدر. حدود
غربیه‌سی (اسقو) ایرماغی مجراسیله آیرلمشدر. شرقدن
غربه اولان طول اعظمی تقریباً ٦٥ وعرضی ٤٥
کیلومتره اولوب، ٢٨٣١ مربع کیلومتره مساحهٔ
سطحیه‌سی و٦٥٢ ٠٦١ اهالیسی واردر، که هر
مربع کیلومتره باشنه ٢٥١ کشی دوشمکله، دنیانك
اك زیاده مسکون یرلرندندر. بو ایالت ٣ قضا، ٢٢
ناحیه و١٤٩ دائرهٔ بلدیه‌یه منقسم اولوب، قضا-
لرینك مرکزلری آنور، مالینه وتورنهوت قصبه‌لریدر.
ایالتك اراضیسی دوز وآلچق اولوب، قوملق وبعض
یرلری چالیلق اولدیغی کبی، (اسقو) ایرماغی طغیانندن
دائماً تهدید آلتنده بولنه‌جق صورتده ایسه‌ده، اهالینك
فوق‌العاده اولان سعی وغیرتیله ایرماغه مکمل سدلر
یاپلیق، وهرطرفه جدوللر آچیلوب، اراضی کوزلجه

سق وارووا اونمق قوتيله پك منبت ومحصولدار بر مملكت حكمنه گچمشدر. باشليجه محصولاتی كتان، كنوير، توتون، پتاته وبزورات زيتيه‌نك انواعندن وحيوانات بسلمكه يارايان نباتات متنوعه‌دن عبارت اولوب، آتلری وصيغيرلری دخی پك مشهوردر. آنجق اهالينك باشليجه معيشتی زراعتدن اولميوب، صنايعدن اولمغله، فابريقه‌لرك انواعی پك چوقدر.

آنوناى (Annonay) فرانسه‌نك (آردش) ايالتنده (تورنون) قضاسنده و (تورنون) شهرينك ٢٨ كيلومتره جنوب غربيسنده واقع ناحيه مركزی بر شهر اولوب، ١٧٠٠٠ اهاليسی، بر مكتب اعداديسی، ١٣٠٠٠ جلدی حاوی بر كتبخانه‌سی، بر صنايع وتجارت اوطه‌سی، وسائر مؤسسات خيريه‌سی واردر. بر تپه‌نك اتكنده وايكی كوچك چايك آره‌سنده واقع اولوب، منظره‌سی غايت كوزلدر. وقتيله بر حرب موقعی اولوب، علی الخصوص قتوليكلرله پروتستانلر بيننده وقوع بولان محاربه‌لرده دفعاتله تخريب اولنمش ايسه‌ده، اهاليسنك سعی وغيرتيله يكيدن اعمار اولنمشدر. كاغد فابريقه‌لری پك مشهور اولديغی كبی، چوخه، غانت، ايپ، ايپلك وسائره فابريقه‌لری دخی واردر. ايالتك اك بيوك واك مهم شهری اولديغی حالده، كنارده بولنمق حسبيله، مركز اتخاذ اولنه‌مامشدر. بالونی ايجاد ايدن (مونتغولفيه) نك مسقط رأسی اولوب، بديعهٔ مذكوره‌نك ايلك تجربه‌سی ١٧٨٣ تاريخ ميلاديسنده بو شهرده اجرا اولنمش؛ وموجدی نامنه شهرك ايچنده بر مسله (يعنی اوبليسق) ركز اولنمشدر.

آنويل (J. B. d'Anville) فرانسه‌نك اك مشهور جغرافيونندن اولوب، ميلادك ١٦٩٧ تاريخنده پارسده طوغمش، و ١٧٨٢ ده وفات ايتمشدر. ٢٢ ياشنده وارمه‌دن قرالك رئيس جغرافيونی عنواننه مظهر اولوب، آثار عتيقه آقادمياس اعضالغنه، ومؤخراً فنون آقادمياسنك جغرافيا مأموريتنه نصب اولنمشيدی. محال مختلفه‌ده تعيين ايتديكی عرض وطول درجه‌لريله وتنظيم ايتديكی مكمل خريطه‌لرله جغرافيانك ترقياتنه پك چوق خدمتلر؛ وعلی الخصوص ايتاليا، يونان ومصر خريطه‌لرينی تصحيح ايتمشدر. آثارينك اك مقبوللری: اوچ جلد اوزرينه مرتب اولان «جغرافيای قديم»، «تاريخ قديمده روما تاريخی خريطه‌لری»، «اسكی وينكی مقياسلر كتابی»، «اوروپاده غرب ايمپراطورلغندن صكره تشكل ايدن دولتلر»، «چين وتيبت وتاتارستان آطلاسی»، «مصرك احوال قديمه وجديده‌سی» عنوانلی اثرلريدر. كليات آثاری ٦ بيوك جلد اوزرينه نشر اولنمشدر.

آنه (Anne) [«حنا» ماده‌سنه مراجعت بيورليه.]

آنه (Anne Comnène) قومنينی قسطنطينيه روم ايمپراطورلرندن آلكسيس قومنينوسك قيزی اولوب، ميلادك ١٠٨٣ تاريخنده طوغمش، و ١١٤٨ ده وفات ايتمشدر. پدرينك وفاتندن صكره، برادری (يان قومنينوس) ی اسقاطله، زوجی (نيكفور) ی اجلاسه چاليشمش ايسه‌ده، موفق اوله‌ميوب، بر مناستره چكلمش، وعلوم وادبياته حصر مساعی ايدوب، پدرينك تاريخنی يازمشدر، كه اليوم موجوددر.

آنه (Anne de France) — فرانسه‌لی فرانسه قرالی اون برنجی لويينك قيزی وسكزنجی شارلك همشيره‌سی اولوب، ميلادك ١٤٦٢ تاريخنده طوغمش، و ١٥٢٢ تاريخنده وفات ايتمشدر. بوربون دوقه‌سی ايكنجی (پير) ه وارمش اولديغی حالده، برادرينك صباوتی هنگامنده نائبهٔ حكومت صفتيله فرانسه‌يی حسن اداره ايتمش؛ و (اورليان) دوقه‌سنك رياستی آلتنده عصيان ايتمش اولان بعض زادگانه قارشی حرب ايدوب، مرقوم دوقه‌يی اسير طوتمش، وايكی سنه حبسده بولنديرمشدر.

آنه (Anne de Bretagne) — برتانيالی برتانيه دوقه‌سی ايكنجی فرانسوانك قيزی ووارثه‌سی اولوب، ميلادك ١٤٧٦ تاريخنده طوغمش، و ١٥١٤ ده وفات ايتمشدر. فرانسه قرالی سكزنجی شارله وارمغله، برتانيه‌نك فرانسه‌يه التحاقنه سبب اولمش؛ وزوجنك ايتاليايه وقوع بولان سفرنده وكيله قالوب، فرانسه‌يی حسن اداره ايتمشدر. شارلك وفاتنده اون ايكنجی لويی‌يه وارمشدر.

آنه (Anne de Hongrie) — مجارلی آلتنجی لاديسلاسك قيزی اولوب، ١٥٢٧ تاريخ ميلاديسنده مجارستان وجهستان تاجنی قوجه‌سی آوستريالی فردينانده قزانديرمش؛ ووويانه‌نك (اردل) ووبووده‌سی (زاپولسكی) طرفندن محاصره‌سی وقعه‌سنده بيوك بر جسارت كوسترمشدر. ميلادك ١٥٤٧ تاريخنده پراغه‌ده وفات ايتمشدر.

آنه { آوستريالى — (Anne d'Antriche) فرانسه قرالیچه‌سى اولوب، اسپانيا قرالى اوچنجى فليپك قيزى ايدى. ميلادك ١٦٠٢ تاريخنده طوغوب، ١٦١٥ ده فرانسه قرالى سكزنجى لوى‌يه وارمش، وطقوزنجى لوينك والده‌سى اولمشيدى. قوجه‌سنك صاغلغنده (ريشليو) نك حسدينه هدف اوله‌رق، بر اختلاله مدخلى اولمق تهمتيله (وال دوغراش) ده حبس اولنمشيدى. قوجه‌سنك وفاتنده اوغلنك وصيه‌سى صفتيله نائبهٔ حكومت اولوب، رتق وفتق امورى (قاردينال مازارن) اسمنده براجنبينك الينه تسليم ايتديكچون، براختلاله سبب اولمش ايسه‌ده، بو اختلالى باصديرمغه موفق اولمش؛ و ١٦٦٦ ده وفات ايتمشدر.

آنه { (Anne) انكلتره قرالیچه‌سى. انكلتره قرالى ايكنجى (ژاق) ك قيزى اولوب، ميلادك ١٦٦٤ تاريخنده طوغمش، و ١٧١٤ ده وفات ايتمشدر. دانيمارقه قرالنك برادرى پرنس جورجه وارمش ايدى. بيوك همشيره‌سى ماريانك قوجه‌سى اوچنجى كويومك وفاتنده انكليزلر طرفندن دعوت اولنه‌رق، ١٧٠٢ تاريخنده انكلتره تختنه چيقمشدر. مقربيندن وجنرال‌لرندن (مارلبروغ) ك قزانديغى مظفريتلر بو قرالیچه‌نك سلطنتنه فوق‌العاده بر رونق ويرمكله، ١٧١٣ ده واقع (اوترخت) معاهده‌سنده بتون اوروپا دولتلرينه حكمنى انفاذ ايتمشدر. برادرى اوچنجى ژاقى ولى‌عهد ايتمكه چاليشمش ايسه‌ده موفق اوله‌مامشدر. بو قرالیچه‌نك اك بيوك اثرلرندن برى‌ده انكلتره ايله اسقوچيا ايچون برتك پارلمنتو آچوب، اسقوچيايى انكلتره ايله تماميله توحيد ايتمسيدر. انكليز ادبياتى بونك زماننده فوق‌العاده ترقى ايتمشدر.

آنه { ايوانووه (Anne Ivanova) روسيه ايمپراطوريچه‌سى اولوب، برنجى پتروك برادرى ايوانك قيزى ايدى. ميلادك ١٦٩٣ تاريخنده طوغوب، ١٧٤٠ ده وفات ايتمشدر. قورلانده دوقه‌سنه وارمش اولديغى حالده، ١٧٣٠ ده، ايكنجى پترونك وفاتى اوزرينه، روسيه تختنه اوتورمشدر. ادارهٔ امور دولتى مقربيندن (ژان دوبيرن) ك الينه تسليم ايدوب، كنديسى بك مرحمتلى بر قادين اولديغى حالده، مرقوم بونك نامنه انواع مظالم اجرا ايتمشدر.

آنهالت { (Anhalt) آلمانيانك كوچك حكومتندن بر دوقه‌لق اولوب، (البه) ايرماغنك ايكى طرفنده واقع وهر طرفى پروسيه طوپراغيله محاطدر. بو حكومتك الكاسى ايكى غير مساوى پارچه‌دن عبارت اولوب، آره‌لرنده ٧ كيلومتره وسعتنده پروسيه اراضيسى كيرمشدر. مساحهٔ سطحيه‌سى ٢٣٤٧ مربع كيلومتره اولوب، ٢٤٨١٦٦ اهاليسى واردر. بو قطعه‌نك هيئت مجموعه‌سى ٥١° ′٤٠ ايله ′٧ ٥٢° عرض شمالى و ′٣٥ ٨° ايله ′١٦ ١٠° طول شرقى آره‌لرنده واقع اولوب، ٥ قضايه منقسمدر، كه بونلرك دردى (يعنى زبست، دسان، كوتن، برنبورغ قضالرى) شرق جهتنده‌كى پارچه‌ده، وبشنجيسى (يعنى بالنستد قضاسى) غرب جهتنده‌كى پارچه‌ده واقعدر. دوقه‌لغك مركزى (دسان) شهريدر. (البه) ايرماغى دوقه‌لغك قسم شرقيسنى شرقدن غربه طوغرى شق ايدوب، اوراده (مولده) نهرينى دخى اخذ ايدر. ينه مذكور ايرماغك تابعلرندن اولان (ساله) نهرى ايسه دوقه‌لغك قسم غربيسنى سقى ايتدكدن صكره، دوقه‌لغك خارجنده (البه) يه دوكيلور. اراضيسى عموميت اوزره آلچق وقوملق اولوب، بعض جهتلرى كوچك كوللرله وبعض يرلرى‌ده چاليلرله مستوردر. يالكز غرب جهتنده بعض كوچك طاغلر واورمانلر بولنوب، اراضيسى دها منبتدر. معهذا اهاليسنك سعى وغيرتى سايه‌سنده حبوبات، كتان، كنوير، توتون وسائره حاصل اولور، وخيلى مقدار قويون يتيشديريلير. واردات ومصارفى ١٨ ½ مليون مارق راده‌لرنده‌در. آلمانيا دولتنه بر آلاى پياده عسكرى ويرر. — آنهالت پرنس ودوقه‌لرينك عائله‌سى اسكى برخاندان اولوب، روسيه ايمپراطوريچه‌سى ايكنجى قاترينه ايله اوروپا خاندان حكمداريلرينه قاريشمش بر چوق پرنسسلر دخى بو خاندانه منسوب بولنمشلردر.

آنهاندوهى { (Anhanduhy) بو اسمله برازيليانك (ماتوغروسو) ايالت واسعه‌سنده ايكى نهر واردر، كه برى «بيوك» وديكرى «كوچك» صفتيله تفريق اولنه‌رق، ايكيسى (سراغالانو) طاغندن نبعانله، بربرلرندن ١٠٠ كيلومترهلك مسافه‌ده (ورملو) نهرينه دوكيلورلر.

آنهاى { (Anhai) چينك جنوب جهتنده (فوكن) ايالتنده (آموى) ك شرق

شمالیسنده بر شهر اولوب، ۶۰۰۰۰ اهالیسی واردر.

آنهیم { (Anhim) هند چینیده سیام مملکتنك بر قصبه واسکله‌سیدر، که سیام کورفزینك شرق طرفنده، ۱۳° ۲۱′ عرض شمالی ایله ۹۸° ۳۵′ طول شرقیده واقع اولوب، صید ماهیسی وپرنج محصولاتی چوقدر؛ وهواسی کوزل اولمغله، او جوارلرده‌کی اوروپالیلر طرفندن تبدیل هوا محلی اتخاذ اولنمشدر.

آنی { اونتجی عصر هجری عثمانلی شعراسندن وزمرهٔ قضاتدن اولوب، زیرك زاده دیمکله مشهور ایدی. کندیسی علوم شتایه واقف وشعرده ماهر ایدیسه‌ده، آفیونه ابتلاسی وبعض اطوار مجنونانه‌سی وار ایدی. ثروت وسامانی دخی یرنده اولمغله، سموردن مندر، یاصدیق ویتاق قوللاندیغی، وبیك ناز ونیازله دعوت ایتدیکی احبابه جزئی برشی ایچون کوجنوب سوء معامله ایتدیکی مشهوردر. ۹۷۷ تاریخ هجریسنده وفات ایتمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

میانندن خبر صوراسه‌ك اقلیم ملاحتده
اوته‌سی کوه بلوره آشار بر اینجه یلدر بو

آنی { ینه شعرای عثمانیه‌دن تیره‌لی بر نوجوان اولوب، تاریخ ولادت و وفاتنه دسترس اولنه‌مامشدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

یازلش صانمکوز لوح جبینم اوزره ابرودر
بنم بخت سیاهم بلدرر بر قاره یازودر
کوکل شولدکلو مایلدر قد موزون خوبانه
کوریجك پاینه هر سرو رعنانك آقر صودر.

آنی { (Ani) اسکی ارمنستان حکمدارلرندن (بکراتی) لرك پایتختی بولنمش اولان اسکی بر شهر ایدی، که قارصك ۲۴ کیلومتره جنوب شرقیسنده و(الاکوز) طاغنك شرق جنوبیسنده اوله‌رق، آرپه چایك کنارنده واقع ایدی. میلادك ۱۰۴۵ تاریخنده روم ایمپراطورلغنك یدضبطنه کچوب، ۱۹ سنه صکره یعنی ۴۵۷ تاریخ هجریسنده آلب ارسلان طرفندن فتح اولنمش؛ وبعده ایران، ارمنی، کورجی وتاتار حکمدارلرینك الینه کچوب، نهایت ۷۱۹ تاریخ هجریسنده وقوع بولان شدتلی بر حرکت ارضدن منهدم وخراب اولمغله، الیوم ویرانه‌لری مشهوددر.

آنیان { (Détroit d'Anian) بوغازی اون آلتنجی واون یدنجی عصر میلادیده شمالده آسیا ایله آمریقا آره‌سنده تصور اولنان بر بوغازه ویریلن اسمدر، که بهرنك بوغازی اولمسی محتملدر.

آنیانو { کولی (Lac d'Aguano) ایتالیاده ناپولی شهرینك ۶ کیلومتره غربنده بر کوچك کولدر، که بر کان آغزندن مبدل اولوب، اخیراً قورودلمشدر. بو کولك کنارنده مشهور «کوپك مغاره‌سی» بولنور.

آنیبال { ودها طوغریسی آن بعل (Annibal) قرتاجلیلرك اك مشهور سردارلری اولوب، آمیلقارك اوغلی ایدی. قبل المیلاد ۲۴۷ تاریخنده طوغوب، دها چوجق ایکن، رومالیلره قارشی اجرای خصومته پدری طرفندن تحلیف اولنمشیدی. انیشته‌سی آسدروبال (ویا اسدربعل) ك قومانده‌سی آلتنده اسپانیاده اوچ سنه محاربه‌ده بولندقدن صکره، مومی الیهك وفاتی اوزرینه، ۲۵ یاشنده اولدیغی حالده، بتون قرتاج عسکرینك سردارلغنه انتخاب اولنجه، رومالیلرله اولان عهودی نقض ایله، رومانك حمایه‌سی آلتنده بولنان (ساغونته) شهرینی قبل المیلاد ۲۱۹ تاریخنده ضبط وتخریب ایتمکله برابر، روماليلری رومانك ایچنده مغلوب ایتمك دها قولایدر ظنیله، یوز بیك عسکرله اسپانیادن چیقوب، فرانسه‌نك ایچندن کچه‌رك، وآلپ طاغلرینی آشه‌رق، ایتالیایه دخول، وبربرینی متعاقب (تسین)، (تربیا) و(تراسیمنه) محاربه‌لرینی قزانوب، اوچ قونسلوس مغلوب ایتمشدی. (فابیوس) تدابیر حکیمانه‌سیله بر آز وقت کندیسنی طوردیرمغه موفق اولمش ایسه‌ده، ایکی سنه سورن بو محاربه‌لرله ایتالیانك اورته‌سنه قدر ایلریلمش، وقبل المیلاد ۲۱۶ تاریخنده (قانه) محاربه‌سنده روماليلری کلیاً مغلوب، و ۵۰۰۰۰ عسکرلرینی اتلاف ایتمشدر. او وقت رومانك اوزرینه یوریمش اولسه ایدی، روما دولتنی بسبتون استیصال ایتمش اوله‌جقدیسه‌ده، امداد آلمه‌دن رومایه کیرمکه جسارت ایده‌مدیکندن، وبر طرفدن روماليلر وقت بولوب، قوتلرینی تجدید ایتمش، بر طرفدن‌ده کندی عسکری ایتالیانك ذوق وصفالرینه طالمش اولدقلری کبی، اسپانیادن امداد کتیرن برادری (آسدروبال) دخی وصول بوله‌مدن، قبل المیلاد ۲۰۷ تاریخنده (متاوره) ده منهزم ومقتول اولدیغندن، وقرتاجدن

دخی نقود وامداد پك كچ وكوچ كلديكنـدن، آنيبال (نوله) شهری پيشكاهنده ايكی دفعه (مارسلوس) طرفندن انهزامه اوغرادلمش؛ ومع هذا ينه ثبات ومقاومت ايدوب. ايتاليادە طورمش؛ وبالكز روما سردارلرندن (اسـكيپيون) ك آفريقايه سـوق عسـكر ايتديكنی ايشيدنجه، وطنی مدافعه ايچون، ايتاليايی ترك ايتمكه مجبور اولمشدر. آفريقايه وصول بولور بولماز، قبل الميلاد ٢٠٢ تاريخنده (زامه) اووه‌سنده روما عسكريله محاربه‌يه طوتيشوب، مغلوب اولمغله، ترك وطنه مجبور اولوب، سوريه حكمداری آنطيوخسـه التجا، وبو حكمداری روماليلره اعلان حربه تشويق ايتدكدن صكره، اوراده دخی طوره‌ميوب، (بيتنيا) يعنی خداوندكار جهتی حكمداری (پروسياس)ه التجا ايتمشدر. پروسياس كنديسنی روماليلرك الينه تسليم ايتمكی بونلره وعد ايتمش اولديغنـدن، آنيبال خصم جانلرينك الينه دوشممك ايچـون، زهر ايچـوب، قبل الميلاد ١٨٢ تاريخنده، ٦٤ ياشنده اولديغی حالده، اتلاف نفس ايتمشـدر. (قورنليوس نپوس) آنيبالك ترجمهٔ حالنی يازمشدر.

آنيباليان (Annibalien) شرق ايمپراطورلرندن بيوك قسطنطينك يكنی اولوب، بونك طرفندن پونت (يعنی طربزون) وقپادوكيا (يعنی سيواس وقيصريه طرفلری) ايله ارمنستان حكمدارلغنه نصب اولنمش ايسه‌ده، قسطنطينك وفاتنده عمجه زاده‌سی (قونستانس)ك تشويق اوزرينه، كندی عسكری عصـيان ايدوب، ميلادك ٣٢٨ تاريخنده كنديسنی قتل ايتمشلردر.

آنيتوس (Anytus) آتنه‌نك ادبيات معلملرندن اولوب، حكيم مشهور سقراطك برنجی دشمنی ايدی. (مليتوس) ايله بالاتفـاق، سقراطی اتهامله، اعدامنه سبب اولدقدن صـكره، بو حكيمك برائتی تبين ايدنجـه، آتنـه‌يی ترك ايتمكه اجبار اولنه‌رق، قره‌دكيز اركليسنه قاچمش؛ واوراده روايته كوره رجم اولنمشدر.

آنيجت (St. Anicet) سريانی الاصل اولوب، ميلادك ١٥٧ تاريخنـدن ١٦٨ تاريخنه‌دك پاپالق ايتمش؛ و(مارق اورل) زماننده اعدام اولنمشـدر. عندالنصارا اعزه‌دن معدود اولوب، نيسانك ١٧ سنده يورطيسی اجرا اولنور.

آنيس (Ste. Agnès) سيجيلياده‌كی پالرمو شهرنده بر قيز ايدی، كه (ديوقلتس) زماننده واقع خرستيانلرك تعقيباتی صره‌سنده، ١٣ ياشنده اولديغی حالده، رومادە اعدام ايدلمش اولمغله، عندالنصارا اعزه صره‌سنه چكوب، بعض شاعرلر بونك حالنی نظمه چكمش، وبر طاقم هيكلتراشلر مصنع صورتده هيكلنی اعمال ايتمشلردر.

آنيس آكيتانه‌لی — (Agnès d'Aquitaine) فرانسه‌دە آكيتانه دوقه‌سی بشنجی كويومك قيزی اولوب، ١٠٤٣ ده آلمانيا ايمپراطوری اوچنجی هنزی‌يه وارمش؛ وقوجه‌سنك وفاتنده ٦ ياشـنده بولنـان اوغلی دردنجی هنزينك نامنه نائبهٔ حكومت صفتيله ١٠٦٢ تاريخنه قدر حكم سوروب، بعده رومايه چكيلەرك، ١٠٧٧ده وفات ايتمشدر.

آنيس فرانسه‌لی—(Agnès de France) فرانسه قرالی «كنچ» لوينك قيزی اولوب، ١١٨٠ تاريخ ميلاديسـنده، ٩ ياشـنده اولديغی حالده، قسـطنطينيه ايمپراطوری «كنچ» آلكسيس قومنينوسه وارمش؛ وايكی سنه صكره قوجه‌سنی اسـقاط وقتل ايله تختنی ضبط ايتمش اولان آندرونيق قومنينوسه وارمق مجبوريتنده بولنمشدر.

آنيس مرانيالی—(Agnès de Méranie) مرانيا دوقه‌سی برتولدك قيزی اولوب، ١١٩٦ تاريخ ميلاديسـنده ايلك قاريسی (اينزلبورژه) يی تطليق ايتمش اولان فرانسه قرالی (فليپ اوكوست) ه وارمش؛ وبو حكمداردن بر قاچ اولادی دنيايه كلدكدن صكره، فليپ رؤسای روحانيه طرفندن تكرار ايلك قاريسنی آلمغه اجبار اولنديغندن، آنيس تطليق اولنه‌رق، (بوآسی)يه چكيلوب، ١٢٠١ تاريخنده كدرندن وفات ايتمشـدر. بونك حالی بعض شعرا طرفندن فاجعه صورتنده يازلمشدر.

آنيس آوستريالی—(Agnès d'Autriche) آوستريا ايمپراطوری برنجی آلبرتك قيزی اولوب، ١٢٨٠ تاريخ ميلاديسنده طوغمش؛ ومقتولاً وفات ايدن پدرينك انتقامنی آلمق ايچون، ١٠٠٠ كشی اعدام ايتـدكدن صكره، مجارسـتان قرالی اوچنجی آندريايه وارمش ايسه‌ده، بر سـنه صكره طول قالمغله، بر مناسـتر بنا ايدوب، ايچنده

راهبه صفتیله قپانمش؛ و ١٣٦٤ ده وفات ایتمشدر.

آنیس { سورله (Agnès Sorelle) حسن وجمالیله وعقل وذکاوتیله مشهوره بر قادین اولوب، فرانسه زادکاندن بر عائله‌یه منسوب اوله‌رق، میلادك ١٤١٠ تاریخنده طوغمش؛ و١٤٣١ تاریخنده (آنژو) دوشه‌سنك معیتنده فرانسه قرالی سکزنجی شارلك سراینه کیتدیککنده، قرال کندیسنه تعشق ایدوب، قرالیچه‌نك معیتنه آلمش؛ ومتعاقباً دوست اتخاذ ایتمشیدی. بو قادین قرالك نزدنده حائز بولندیغی نفوذ و تأثیری حسن استعمالی ایله، قرالی طالمش اولدیغی بطائت وکوشکلکندن قورتاره‌رق، ممالکنی ضبط ایتمکده اولان انکلیزلری فرانسه‌دن اخراجه تشویق ایتمشدر. مؤخراً قرالك اوغلی اون برنجی شارل ایله کچنمدیکندن، سرایی ترکله، قرال طرفندن کندیسنه احسان اولنمش اولان بر کوشکه چکلمش؛ و ١٤٥٠ تاریخنده قرال ایله کوریشمکه کیتدیکی حالده، ظن اولندیغنه کوره، مرقوم شارل طرفندن مسموماً وفات ایتمشدر.

آنیست { بورژوآ (Anicet Bourgeois) فرانسه‌نك فاجعه‌نویس محررلرندن اولوب، میلادك ١٨٠٦ تاریخنده پارسده طوغمش؛ و ١٨٧١ ده وفات ایتمشدر. یازدیغی فاجعه‌لرك بعضیسی اولدقجه مقبولدر.

آنیسون { (Anisson) اون یدنجی عصر میلادیده فرانسه‌نك لیون شهرنده مشهور بر مطبعه‌جی اولوب، نشر ایتدیکی بعض مهم اثرلرله کسب شهرت ایتمش؛ واوغلی پارس «مطبعهٔ عامره» سنك مدیریتنه نصب اولنه‌رق، مطبعهٔ مذکوره‌نك اداره‌سی طول مدت بو عائله‌یه منحصر قالمغله، ترقیاتنه پك چوق خدمت ایتمشلردر.

آنیسی { (Agnesi) علوم ریاضیه‌ده‌کی وقوف ومهارتیله مشهوره ایتالیالی بر قادین اولوب، میلادك ١٧١٨ تاریخنده میلانده طوغمش، و١٧٩٩ ده وفات ایتمشدر. پدری (بولونیا) دار الفنوننده ریاضیه معلمی بولنمغله، وفاتنده، پاپا طرفندن ویریلن مأذونیت اوزرینه، پدرینك یرینه ریاضیه درسی ویرمکه باشلامش؛ وعلوم ریاضیه‌یه دائر مقبول ومعتبر بر قاچ اثر یازمشدر.

آنیسیس { ویا آنوسیس (Anysis) فراعنهٔ مصردن اولوب، قبل المیلاد یدنجی عصر ابتدالرنده حکومت سورمش، وایکی کوزندن کور اولدیغی حالده، طائفهٔ رهبان طرفندن تخته اجلاس ایتدیریله‌رك، حبش حکمداری (سباقون) طرفندن اسقاط وطرد اولنمشدر. بو اسم (انوش) اسمنك یونان لسانی شیوه‌سنه تطبیقندن حاصل اولمش غلطی کبی کورینیور. دیکر بعض علامانه کوره‌ده، (بوکخوریس) دینلن حکمدارك عینی اولمسی مظنوندر.

آنیش { (Aniche) فرانسه‌نك (شمال) ایالتنده (دوئه) قصبه‌سنك ١٣ کیلومتره شرق جنوبیسنده واقع و ٥٠٠٠ اهالیی جامع بر بیوك قریه اولوب، کور معدننك کثرتیله وجام وشکر فابریقه‌لریله مشهوردر.

آنیقال { (Anikal) هندستانك جنوب جهتنده (میسور) خطه‌سنك (نانديدروغ) ایالتنده، (بنکالور) قضاسنه تابع وبنکالور شهرینك ٣٢ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقع بر قصبه اولوب، ٦٦١٢ اهالیسی واردر.

آنیکریس { (Annicéris) (آرستیپ) ك شاکردانندن بر حکیم اولوب، میلاددن ٤ عصر اول اسکندریه‌ده بولنوردی. — بو اسمله دیکر بر حکیم دها واردر، که افلاطونك احباسندن اولوب، حکمدار ظالم (دنیس) طرفندن کوله کبی صاتلمش اولان حکیم مشارالیهی صاتین آلوب آزاد ایتمکله اسارتدن قورتارمشدر.

آنیمادی { (Aneïmadi) هندستانك جنوب جهتنده‌کی (نیلکری) جبالنك اك یوکسك ذروه‌سی اولوب، ٢٦٩٣ متره ارتفاعی اولمغله، هند جنوبینك اك مرتفع نقطه‌سیدر.

آنیمالیا { (Animallé, Animalaya) که سانسکری لساننده «فیل طاغی» دیمکدر. هندستانك جهت جنوبیه‌سنده، (غات) سلسلهٔ جبالنه منسوب اوله‌رق، (نیلیکری) سلسله‌سنك ١٠٠ کیلومتره جنوبنده واقع بر طاغدر، که غربدن شرقه طولی ٨٠ وعرضی ٥٠ کیلومتره اولوب، ارتفاعی ١٠٠٠ ایله ٢٠٠٠ متره آره‌سنده‌در. اورمانلری چوق اولوب، ذی‌قیمت آغاجلری وانواع ادویه وبهارات نباتاتی حاویدر. فیل قپلان وسائر حیواناتی دخی چوقدر. اورمانلرینك مرکز اداره‌سی

اولان (آنیالیا) قریه‌سی بو طاغك اورته‌سنده اولوب، ١٠° ٣٥′ عرض شمالی ایله ٧٤° ٣٥′ طول شرقیده واقعدر.

آنیولو { (Agnolo) ایتالیانك اك مشهور معمار وهیکلتراشلرندن اولوب، میلادك ١٤٦٠ تاریخنده فلورانسه‌ده طوغمش، و١٥٤٣ ده وفات ایتمشدر. فلورانسه‌یی تزیین ایدن برچوق ابنیهٔ مشهوره ومتینه بونك جملهٔ آثارندندر. — اوچ اوغلی دخی هیکلتراشلقده کسب شهرت ایتمشلردر.

آنیونه { (Agnone) ایتالیانك جنوب جهتنده، ملغا ناپولی قراللغنك (مولیزه) ایالتنده، (ایزنیا) قضاسنده ومرکز قضانك ٣٦ کیلومتره شمال شرقیسنده بر قصبه‌در، که آدریاتیق دکیزینه دوکیلن (ترینیو) نهری مجراسنك یوقاری طرفنده واقع اولوب، ١٠٢٣٠ اهالیسی وباقیر فابریقه‌لری واردر.

آواجی { (Avadsi) جاپونیانك آطه‌لرندن اولوب، نیپون جزیره‌سنی (سیقوق) و(کیوسیو) آطه‌لرندن آیران بوغازك منتهای شرقنده واقعدر. قابل زراعت کوزل تپه‌لری حاوی اولان بو آطه‌نك شمالدن جنوبه اولان طول اعظمی ٥٠ کیلومتره اولوب، (اوساق)، (هیوغو) و(ساقایی) اسملریله اوچ مشهور لیمانی حاوی اولان بر کوزل قویك ساحل غربیسنی تشکیل ایدیور. (سیقوق) ایالتنه ملحق بر مملکت ممتازه اولوب، مرکزی اولان (آواجی) ونام دیکرله (سوموتو) قصبه‌سی جزیره‌نك ساحل شرقیسنده و ٣٤° ٢١′ عرض شمالی ایله ١٣٢° ٢٦′ طول شرقیده واقعدر.

آواچه { (Avatcha) سیبریانك منتهای شرقنده کائن (قامچاتقه) شبه جزیره‌سنك ساحل شرقیسنده بر قویدر، که مدخلی ٣ کیلومتره کنیش و ٦ ½ کیلومتره اوزون بر بوغازدن عبارت اولوب، ٥٢° ٥١′ عرض شمالی ایله ١٥٦° ٢٨′ طول شرقیده واقعدر، وساحل یمیننده بر فناری واردر. اطرافی مرتفع ودائمی صورتده قارله مستور ودرت برکانی دخی حاوی طاغلرله محاط اولوب، صولری درین وغایت ساکن اولمغله، بر بیوك دونما استیعابنه الویریشلیدر. ایچنده برقاچ لیمانی اولوب، اك مشهوری (پتروپاولوسق) اسکله‌سیدر. بو کوچك قصبه ینه (آواچه) نامیله قامچاتقه طاغلرندن اینن بر کوچك نهرك منصبنده و(آواچیتسقایه) دنیلن کوزل بر برکانك اتکنده واقعدر.

آوار { یاخود آبار (Avares, Abares) تاتارستان اقوامندن اولوب، (آلتون طاغ) جوارلرنده متوطن ایکن، آلتنجی عصر میلادیده چینلیلر هجومله، مملکتلرینی ضبط ایتدکلرندن، قلیجدن قورتلانلری میلادك ٥٥٧ تاریخنده وولغه و(دون) نهرلرینی تجاوزله، طونه سواحلنه کلوب، یرلشدیلر. ٥٨٢ ده قسطنطینیه روم ایمپراطورلریله محاربه ایده‌رك، (داکیا) و(پانونیا) یی یعنی رومانیا ومجارستانی ضبط ایله، اورادن جرمانیانك ایچ طرفلرینه وایتالیایه قدر یایلدیلر. میلادك ٦٢٦ تاریخنده کسری ایله بالاتفاق قسطنطینیه اوزرینه هجوم ایندیلرسه‌ده، رئیسلری اولان (بایان) شهر مذکورك سوری خارجنده ایمپراطور (هراقلیوس) طرفندن مغلوب ومنهزم اولدی. ٧٩١ دن ٧٩٩ تاریخنه‌دك شارلمانله محاربه ایده‌رك، بو حکمدار طرفندن تماميله رام ایدلمکله، خرستیانلق دینینی دخی قبوله مجبور اولدیلر. آوارلر اوزون بویلی جسور وجنکاور آدملر اولوب، حیله وخدعه‌ده دخی ماهر ایدیلر. خیمه‌نشین اولوب، اردو ایله کزدکلری یرلرده چرکه‌لرینی بر بیوك دائره هیئتنده قورارلردی. رئیسلری «خان» و«خاقان» عنوانیله یاد اولنوردی. آوارلرك تشکیل ایتمش اولدقلری دولت میلادك ٥٩٠ تاریخندن ٦٣٠ تاریخنه‌دك خیلی بیوك اولوب، طونه‌نك شمالنده آلمانیانك اورته‌لرنده بولنان (لوساچه) خطهٔ قدیمه‌سندن روسیه‌نك (دون) نهرینه قدر ممتد اولوردی. بعده بو قطعه‌نك غرب جهتنی لهلیلرله چهلیلر ضبط ایتدکلری کبی، شرق جهتنی دخی (خازار)لر ضبط ایتمکله، یالکز وسطی جهتلری آوارلرك النده قالمشیدی. شارلمان بونلری مغلوب ایتدیکنده، الکارینك یالکز غرب قسمنی (آواریا) نامیله بر ولایت صورتنه قویوب، شرق قسمنی ایسه او صره‌ده ینه تاتارستاندن کلمش اولان مجارلر استیلا ایتمشلردی.

آوار { (Avar) داغستانده (کوك‌صو) نهرینك اطرافنده ساکن بر قومدر، که افرادی کاملاً اسلام وسنی اولوب، بر خان معرفتیله اداره اولنورلردی. استقلاللرینی محافظه ایچون، روسلره

قارشی مـدت مدیده مردانه مقاومت، ودفعاتله استقلالرینی استرداد ایتمشلرسـه‌ده، نهایت مغلوب اولوب، (آواریا) یاخود (آوارستان) دنیلن مملکتلری الیوم داغستان ایالتنك برقضاسی حکمنده‌در. بوقضا-نك مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۵۲۰ مربع کیلومتره او-لوب، ۳۰۰۰۰دن زیاده اهالیسی واردر. آوارلر (لزکی) قومنك شعوباتندن معدود اولوب، لزکی لسا-نه مشابه برلسانله متکلمدرلر. مادهٔ سابقده‌ده بیان اولنان (آوار) قومنك بربقیه‌سی اولملری دخی ملحوظدر.

آوارین [«ناوارین» ماده‌سـنه مراجعت بیوریله.]

آواساره (Avasara) روسیه‌نك النده بو-لنان (لاپونیا) نك برطاغیدر، که ′۳۲ °۶۶ عرض شمالیده واقع اولوب، یالکز ۲۲۶ متره ارتفاعی وار ایسـه‌ده، افقنك وسعتی حسبیله، ۱۷۳۶ تاریخ میلادیسـنده پارس انجمن فنونی طر-فندن، کرهٔ ارضك قطبلرده‌کی باصیقلغی تعیین ایچون، عملیات رصدیه اجراسنه انتخاب اولندیغندن طولایی شهرت بولمشدر.

آوالوس (Ferdinand François d'A-valos) مشهور شارل کنتك اك بیوك سردارلرندن اولوب، فرانسه‌یه قارشی اولان محاربه‌لرده ابراز شجاعت ایتمش؛ و۱۵۱۲ تاریخ میلادیسنده واقع (راونه) محاربه‌سنده اسیر دوشوب، زندانده ایکن، حسن وجمال وعقل وفراستیله مشهوره اولان زوجه‌سی (ویتوریا قولونه)نك نامنه «عشق مکا-لمه‌سی» نامیله برکتاب یازمشیدی. زنداندن چیقدقدن صکره، ینه فرانسه‌یه قارشی محاربه ایدوب، (میلان) جهتنك اسپانیانك الینه کچمسنه سبب اولمشدر. ۱۵۲۵ تاریخ میلادیسنده (پاویه) مظفریتی اوزرینه سردار اکرم اولوب، او سنه میلانده وفات ایتمشدر. — بونك یکنی (آلفونس آوالوس) دخی شـارل کنت عسـکرینك سرداری بولنمش؛ و۱۵۴۲ تاریخ میلا-دیسـنده قانونی سـلطان سلیمان حضرتلرینه قارشی آوسـتریایه یاردیم ایتمش؛ وایمپراطورله برابر تونسه دخی کیتمشـیدی. ۱۵۴۳ ده میلان والیلکنه تعیین اولندرق، (نیسه) شهرینی (انکیان) قونتیله خیرالدین بارباروسك محاصره‌سندن قورتارمش ایسه‌ده، برسنه صکره مومی‌الیه انکیان قونتی طرفندن (چریزوله) ده مغلوب اولمش؛ وایکی سنه صکره وفات ایتمشدر.

آوالون (Avalon) فرانسه‌نك (یونه) ایا-لتنده قضا مرکزی برقصبه‌در، که (کوره) نهرینه دوکیلن (قوسین) چایی کنارنده و(لیون) دمیریولی اوزرنده، ″۱۲ ′۲۹ °۴۷ عرض شمالی ایله ″۱۷ ′۳۴ °۱ طول شرقیده واقع اولوب؛ ۵۸۰۰ اهالیسی، مکتب اعدادیسی، ۴۰۰۰ جلدی حاوی کتبخانه‌سی، زراعت اوطه‌سی، دباغخانه‌لری، چوخه واپلیك فابریقه‌لری، حیوانات، یوك وشراب تجارتی وکوزل تفرجکاهلری واردر. اسکی برقصبه اولـوب، رومالیلر زماننده (آبالو) اسمیـله معروف ایدی. — قضـاسی ۵ ناحیه و۷۲ دائرهٔ بلدیه‌یی حاوی اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۹۶۷ مربع کیلو-متره واهالیسی ۴۴۰۱۶ کشیدر.

آوالون (Avalon) آمریقای شمالیده (ترنو) جزیره‌سـنك شرق جهتنده برشبه جزیره‌در، که جزیرهٔ مذکوره‌یه طار بربرزخله مر-بوط اولوب، درت شبه‌جزیره‌دن عبارتدر. مرکزی اولان (سنت جون) قصبه‌سی بو شبه جزیره‌لرك شمال شرقیه طوغری ممتد اولانیدر. جنوب شرقیه ممتد اولان شبه جزیره‌سنك اوجی(راسه) برونه منتهی اولور، که اوزرنده برفنار واردر. آوالون شـبه جزیره‌سـنك اراضیسی غیر منبت برطـاقم تپه‌لردن عبارتدر.

آوالیت (Avalites) آفریقانك باب‌المندب جوارنده‌کی سواحلنده ساکن بو-لنمش برقومه اسکی یونان جغرافیونی طرفندن ویریلن اسمدر. مرکزلری اولان (زیلع) شهرینه دخی بواسمی ویرمشلردر.

آوانزی (Avanzi) ایتالیا رسامرندن ایکی کشـینك آدیدر، که بری (ژاق) اسمیله اون دردنجی، ودیکری (سیمون) اسمیله اون آلتنجی عصر میلادیده یاشامشلردر. ایکیسنك‌ده اثر-لری مقبولدر.

آوانسه (Avance) فرانسه‌نك (لوت) مع (غارونه) ایالتنـده برنهردر، که مجراسی یالکز ۶۰ کیلومتره ایسـه‌ده، صویی چوق اولمغله، برچوق ماکینه‌لر چویردکدن صکره، صول ساحلدن (غارونه) ایرماغنه دوکیلور.

آوانوس آنقره ولایتنك قیرشهری سنجا-غنده وسنجاغك منتهای جنوبنده

بيوجك بر قريه‌در، كه قزيل ايرماق ساحلنده واقع اولوب، وقتيله ناحيه مركزى ايكن، شمدى حاجى بكتاش ناحيه‌سنه ملحقدر.

آوانى (محمد —) شيخ محى الدين عبدالقادر حضرتلرينك اصحابندن اولوب، ابن القائد ديمكله مشهوردر. كبار مشايخدن زاهد ومتورع بر ذات ايدى.

آوبغ (Awbeg) ايرلانده‌ده بو اسمله ايكى نهر بولنوب، برى (ليمريق) قونتلغنده (آناغ) قربنده نبعانله، ٤٨ كيلومتره‌لك جريانندن صكره، صول ساحلندن (بلاق واتر) ايرماغنه منصب اولور. — ديكرى (قورق) قضاسنده (بلارنى) قربنده نبعان ايدوب، ١٨ كيلومتره‌لك جريانندن صكره، (قورق) شهرى قربنده (لى) نهرينه دوكيلور.

آوتاريات (Autariates) دالماچيانك شمال جهتنده ساكن بولنمش اسكى بر قومدر. مركزلرى (سالونه) شهرى ايدى.

آوتاريس (Autharis) لومباردلرك حكمدارلرندن اولوب، ميلادك ٥٨٤ تاريخندن ٥٩١ تاريخنه‌دك حكم سورمش؛ واستريايى ضبط ايتدكدن صكره (راونه) و (روما) يه قدر چاپوجيلق ايتمش؛ وايمپراطور (ماوريس) ك امدادينه كلمش اولان (آوستراسيا) حكمدارى ايكنجى شيلدبرتى مغلوب ايتمشدر. آريوس مذهبنك اك خواهشلى طرفدارانندن اولوب، خونخوار بر حكمدار ايدى.

آوتلان (Autlan) مكسيقه‌نك (ياليسقو) ايالتنده (غوآداليانه) نك ٢٣٠ كيلومتره جنوب غربيسنده قضا مركزى بر قصبه اولوب، ٤٠٠٠ اهاليسى، وقامش شكريله قرمزى، قاقائو وطوزدن عبارت بيوك بر تجارتى واردر.

آوتوليقوس (Autolycus) يونان قديم علماسندن اولوب، قبل الميلاد ٣٦٠ تاريخنده (ائوليا) ده طوغمش؛ وهندسه وهيئته متعلق اليوم موجود ايكى كتاب يازمشدر.

آوتوميدون (Automédon) اوميروسك روايتنه كوره اسكى قهرمانلردن آخيلاوس ايله پيروسك عربه‌لرينى سورن بر مشهور عربه‌جى اولوب، اسمى عربه‌جيلق مهارتنده ضرب مثل حكمنه كچمشدر.

آوجياس (Augias) اساطيرله مخلوط اولان يونانك تاريخ قديمنه كوره، (اليده) حكمدارى اولوب، ٣٠٠٠ صيغيرى حاوى جسيم بر آخورى اولمغله، بو آخور ٣٠ سنه‌دن برى سوپورلمه‌مش اولديغندن، صيغيرلرينك نصفنى ويرمك شرطيله تطهيرينى قهرمان هركوله حواله ايتمش؛ وبو قهرمان بر نهرك صوينى چويروب، آخورك ايچندن كچيرمكله، تطهيره موفق اولدقده، حكمدار وعدنده طورمديغندن، هركول شهرى يغما وآوجياسى قتل ايله، اوغلى (فيليا) يى تخته اجلاس ايتمش.

آوچانو (Avezzano) ايتاليانك (آبروچه اولتريوره) ايالتنده، (آكيله) شهرينك ٣٥ كيلومتره جنوب شرقيسنده وهمان كاملاً قورودلمش اولان (فوچينو) كولى كنارنده قضا مركزى بر قصبه اولوب، ٥١٢٠ اهاليسى واردر. — قضاسى ٨ ناحيه‌دن مركب اولوب، ١٧٠٧ مربع كيلومتره مساحهٔ سطحيه‌سى و ٩٠٠٠٠ اهاليسى واردر.

آودله (Avdela) يانيه ولايت وسنجاغنك كربنه قضاسنه تابع (صماربنه) ناحيه‌سنده بيوك بر قريه‌در، كه (پيندوس) طاغنك شرق جهتنده‌كى اتكنده، (واسيليچه) ذروه‌سنك آلتنده واينيجه قره صو تابعلرندن بر دره‌نك اوزرنده واقع اولوب، كربنه‌نك ٨ ساعت غربنده وصماربنه‌نك ٤ ساعت جنوبنده‌در. اهاليسى كاملاً اولاخ جنسنه منسوب اولوب، باشليجه رعى اغناملہ مشغول بولندقلرندن، وقريه‌نك موقعى پك يوكسك وهواسى صوئوق اولديغندن، يازين ١٧٠٠٠ قدر اهاليسى اولديغى حالده، قيشين، چاملق وسائر جهتلرده‌كى قيشلاقلره كيتدكلرندن، يالكز ١٠٠٠ قدر اهاليسى قالير. او جهتك سائر محللرنده اولديغى كبى، بو قريه‌ده دخى قادينلر معرفتيله يوكدن (ونچه) تعبير اولنان قبا فانله وكليم انواعيله چوراب وسائره ياپيلير.

آور (Aur) بحر محيط كبيرده (مارشال) جزايرى ايچنده ٣٢ كوچك آطه‌دن مركب بر طاقدر، كه اورته‌لرنده اولوب اك بيوكلرى اولان وينه بو اسمله تسميه اولنانى ٤٠″ ١٨′ ٨° عرض شماليده واقع اولوب، اوچ درتيوز اهاليسى واردر.

آؤر (Aor) بحر محیط هندیده (ملاقه) شبه جزیره‌سنك شرقنده و (آنامبه) آطه‌لرینك جنوب غربیسنده واقع بر كوچك آطه‌در.

آورانشه (Avranches) فرانسه‌نك (مانشه) ایالتنده‌قضا مركزی بر قصبه‌در، كه (سنت لویی) شهرینك ٥٥ كیلومتره جنوب غربیسنده وپاریسك ٣٠٨ كیلومتره غربنده و (سه) نهرینك كنارنده واقع اولوب، ٨١٤٠ اهالیسی، مكتب اعدادیسی، مربیه یتیشدیرمكه مخصوص مكتبی، ١٢٠٠٠ جلدی حاوی كتبخانه‌سی، نباتات باغچه‌سی، موزه خانه‌سی، زراعت وعلوم وفنونه مخصوص آیری آیری جمعیتلری، خسته خانه‌سی، اسپارماچت، دانتله، واقمشهٔ مختلفه فابریقه‌لری واردر. اسكی بر شهر اولوب، اسم قدیمی (اینجنه) و(آبرنقاتویی) در، بعض ابنیهٔ قدیمه‌سی‌ده واردر. — آورانشه قضاسی ٩ ناحیه و١٢٤ دائرهٔ بلدیه‌یی‌حاوی اولوب، ٩٧٣ مربع كیلومتره‌مساحه‌سی و ١٠٦٨٤٠ اهالیسی‌واردر.

آورباخ (Auerbach) آلمانیاده (ساقسه) حكومتك جنوب غربی جهتنده‌كی (وویغتلاند) خطه‌سنده، (ازویقاؤ) ایالتك (پلاون) قضاسنده ومركز قضانك ٢٩ كیلومتره شرقنده واقع ناحیه مركزی بر قصبه اولوب، ٤٦٢٥ اهالیسی واردر. — ینه ایالت مذكوره‌نك (خمنیچ) قضاسنده و (استولبرغ) ناحیه‌سنده بو اسمله دیگر بر قصبه اولوب، ٤٣٥٠ اهالیسی واردر. — بو اسمله آلمانیاده بر قاچ قریه دخی واردر.

آوربرغ (Auerberg) باویره طاغلرینك (له) ایله (ورتاخ) آره‌سنده واقع بر ذروه‌سی اولوب، ١٠١٤ متره ارتفاعی واردر. — پروسیه‌نك (ساقسه) ایالتنده‌كی (اونترهارچ) طاغنك دخی بو اسمله بر ذروه‌سی اولوب، ٦٢٤ متره ارتفاعی واردر.

آورسبرغ (Auersberg) ساقسه قراللغیله چهستان آره‌سنده‌كی (ارزكبیركه) سلسلهٔ جبالنك اك مرتفع ذروه‌لرندن اولوب، ١٠٤٩ متره ارتفاعی واردر.

آورسه (Aversa) ایتالیانك جنوب جهتنده (ترادی لابوره) ایالتنك (قابرته) قضاسنده ناپولینك ١٢ كیلومتره شمالنده واقع برشهر اولوب، ٢١٠٠٠ اهالیسی واردر. غایت منبت بر كوزل اووه‌ده واقع وچایرلرله محاط مفرح بر شهر اولوب، كوزل ابنیه‌سی واردر. ایچنده جسیم ومكمل بر بیمارخانه واردر، كه مجانینی بعض ایشلر وصنعتلرله مشغول ایده‌رك، تداوی ایدرلر.

آورلیانوس (Aurélien) روما ایمپراطورلرندن اولوب، میلادك ٢١٢ تاریخنده (پانونیا) نك (سیرمیوم) ایالتنده‌كویلی ابویندن طوغمش؛ وعسكره كیروب، مراتب عسكریه‌ده قطع مراحل ایتدكدن صكره، ٢٥٨ ده (والریان) طرفندن قونسلوسلغه ترفیع اولنمش؛ و ٢٧٠ ده ایكنجی (قلاودیوس)ك وفاتنده، وصیتی اوزرینه، ایمپراطور اولمشدر. غوتلری، سارماتلری، مارقومانلری وواندالری‌دفع ایتدیكی كبی، ٢٧٣ده تدمور ملكه‌سی (زنوبیا) یی، و ٢٧٤ ده (غالیا) یی یعنی فرانسه طرفلرینی ضبط ایتمش اولان (تتریقوس) ی مغلوب ومنهزم ایده‌رك، رومایه عودتنده بیوك فاتحلره مخصوص شانلی بر استقباله نائل اولمشدر. غوائل حربیه‌دن آزاده قالنجه، رومانك تزیینیله اوغراشمش، وویركیلری ایندیروب، بر طاقم نظامات وضع ایتمشدر. مجازاتده شدتی غالب اولوب، اواخر سلطنتنده خرستیانلر حقنده غیر مساعد حركتده بولنمشدر. ٢٧٥ ده آزاد كوله‌لرندن (منستیوس) طرفندن قتل ایتدیرلمشدر.

آورلیوس (مارقوس — یاخود مارق اورل Marc Aurèle, Marcus Aurelius) روما ایمپراطورلرندن اولوب، میلادك ١٢١ تاریخنده رومادە طوغمشیدی. نفوذ واعتبار صاحبی بر خاندانه منسوب اولوب، بیوك پدری (آنیوس وروس) ك نظارتی آلتنده تربیه اولنمشیدی. ایمپراطور آدریان كندیسنی كنج ایكن روما شهر امینلكنه تعیین، وخلفی آنطونینوسه بونی آخرت اولادلغنه قبول ایله ولی عهد ایتمسنی وصیت ایتمشدی. بووجهله صاحب ترجمه ١٦١ تاریخنده آنطونینوسه خلف اولوب، روما تختنه جلوس ایتمشدر. جلوسنی متعاقب تیبر وپو ایرماقلرینك طغیانی، قحط وغلا وقوعی، وباعلتنك ظهوری، برتانیاده اختلال وقوعی، (قات) و (غاد) قوملرینك آلمانیایه هجومی، ایرانیلرك تجاوزی كبی برچوق مصیبتلرك ایچنده بولنمش ایسه‌ده، برتانیاده‌كی اختلالی سردارلری معرفتیله باصدیردیغی

كبى، ايرانك اوزرينه دخى آخرت قرداشى (لوچيوس وروس)ى كوندرمش، قحط وغلانك اوكنى آلمق ايچون عمومى انبارلر ياپمش، ومرقوم (وروس) ك ايراندن مظفراً عودتنده كنديسنى استصحابله، بالذات آلمانيادن هجوم ايتمش اولان اقوام وحشيه‌نك اوزرينه يورييمشدر. (وروس) بو محاربه‌ده وفات ايتمش ايسه‌ده، آورليوس مظفر اولوب، سوريه واليسى (آويديوس قاسيوس) ك اختلالنى خبر آلنجه‌يه قدر تعقيبلرنده دوام ايتمشدر. مومى اليهك تربيه‌سى مقصديله سوريه‌يه عزيمت ايتمش ايسه‌ده، وصولیله برابر، كنديسنه (آويديوس قاسيوس) ك سرمقطوعى تقديم اولنديغندن، حربه حاجت قالميوب، محتاج اصلاح اولان آسيا ممالكنده اجراى اصلاحاته اوغراشمش؛ و١٧٧ ده رومايه عودتنده فاتح ومظفر صفتيله استقبال اولنمش؛ وبعده ينه جرمانيايه عزيمتله بر مدت دها تشكيل اشقيا ايله اوغراشدقدن صكره، مسقط رأسى اولان (سيرميوم) ده وفات ايتمشدر. حكيم، عادل وجسور بر حكمدار اولوب، تبعه‌سنك استحصال سعادتيچون چالیشمش؛ و «كنديمه» عنوانيله يونان قديم لساننده ١٢ فصلدن مركب بر كتاب يازمشدر، كه اليوم باقى اولوب، طبع وآوروپا لسانلرينه ترجمه اولنمشدر. خرستيانلر بونك زماننده دخى بعض تضييقاته دوچار اولمشلردر.

آورليوس (St. Aurèle) ميلادك ٣٨٨ تاريخندن ٤٢٣ تاريخنه‌دك قارتاج باش پسقپوسى اولوب، عندالنصارا اعزه‌دن معدود اولمغله، تموزك ٢٠ سنده يورطيسى اجرا اولنور.

آورناكو (Avernakö) دانيمارقه‌نك كوچك (بلت) بوغازنده و (فيونيا) جزيره‌سنك ساحل جنوبيسى قارشيسنده واقع بر كوچك آطه‌در، كه ينه بو ناملى و ٣٥٠ نفوسى حاوى يالكز بر قريه‌يى شاملدر.

آورنو (Averno) ايتاليانك جنوبنده، (قامپانيا) خطه‌سنده، ساحل بحره قريب وناپولينك ١٣ كيلومتره غربنده واقع بر كوچك كولدر، كه محيط دائره‌سى ١٦٠٠ وعمق ٥٠ متره اولوب، سونمش بر بركان آغزى اولديغى آكلاشيليور. وقتيله بو كولدن فنا قوقولى بر طاقم بخارلر چيقديغندن، متقدمين جهنمك بر قپوسى نظريله باقرلردى. اطرافنده‌كى بطاقلقلر قورودیلوب، كوزل باغلر حالنه قونمشدر.

آوروئس (Averroës) حكيم مشهور ابن الرشدك آوروپاليلر عندنده متعارف اسمى اولوب، (ابن الرشد) اسمندن غلطدر. [«ابن الرشد» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

آورويه (Averüe) نوروجك ساحل غربيسى قارشيسنده و(استاونوسفيوردن) خليجنك مدخلنده واقع بر بيوك آطه اولوب، اورته‌سى ٦٢° ٥٧' عرض شماليده‌در.

آوروپا ياخود اوروپه (Europe) اساطير يونانيه‌يه كوره، فنيكه حكمدارى (آجنور) ك قيزى ومشهور (قادموس) ك همشيره‌سى اولوب، كويا ابو الآلهه مشترى كنديسنه عاشق اولمغله، بر بوغا صورتنه تبديل ايدوب، كرهٔ ارضك الى يومناهذا بو اسمله ياد اولنان قطعه‌سنه كوتورمش؛ وازدواجلرندن (مينوس) ايله (اياق) و (رادامانته) طوغمش.

آوروپا (Europe) كرهٔ ارضك قطعات خمسه‌سندن برى اولوب، آوسترالیادن بشقه اك كوچكى وحقيقتده آسيانك بر شبه جزيره‌سى اولديغى حالده، هوا واراضيسنك كوزللكى، وعلى الخصوص اهاليسنك مدنيتيله او مدنيت سايه‌سنده نائل اولديغى معموريت حسبيله، قطعات خمسه‌نك برنجيسى حكمنه كچمشدر. اسكى يونانيلر بو اسمى اساطيردن مأخوذ عد ايدوب، مشتريك او طرفه قاچيرمش اولديغى (اوروپا) نام قيزك اسميله تسميه ايدلمش اولديغى فكرنده ايديلر. ديكر بر ظنه كوره، «واسع» ديمك اولان (اورى) كلمهٔ يونانيه‌سندن مشتق اولوب، ابتدا واسع اووه‌لرى حاوى اولان (تراكى) يعنى ادرنه ولايتنه ويرلمش، وبعده بتون اوروپايه تعميم اولنمشدر. بر روايته كوره‌ده «مغرب» معناسيله فنيكه لساننده بر كلمه اولوب، اك اول او طرفلره كيدن فنيكه بحريونى طرفندن وضع اولنمشدر.

موقعى، حدود ومساحه‌سى. — سواحلنك پك كيرنتيلى چيقنتيلى اولمسيله برابر، بو قطعه‌نك شكل عموميسى بر مثلث صورتنده اولوب، رأسى

غرب جنوبی جهتنده سبته بوغازنده، واساسی شرق شمالی طرفنده (اورال) سلسلهٔ جبالندهدر. بو وجهله قافقاس سلسلهسنه طیانان شرق جنوبی جهتندن بشقه هر طرفی صو ایله محاط اولوب، شمالاً بحر منجمد شمالی ایله، غرباً شمال دکیزی وبحر محیط آطلاسی ایله، جنوباً آق دکیز، مرمره، قرهدکیز وقافقاسله، شرقاً دخی اورال سلسلهٔ جبالیله، (اورال) نهریله وبحر خزرله محدوددر. شمال جهتندهکی آز یرندن ماعداسی کاملاً اقالیم معتدلهدندر. الك جنوبی نقطهسی اولان سبته بوغازندهکی (طریف) موقعی ٣٥° ٥٩′ ٥٣″، والك شمالی نقطهسی اولان لاپونیادهکی «شمال برونی» ٧١° ١٠′ عرض شمالیده واقع اولوب، آوروپایه منسوب آطهلر دخی حساب اولنورسه، الك جنوبیسی اولان کرید ٣٥°، والك شمالیسی اولان (یکی زمبله) ٧٦° ٣٠′ عرض شمالیده؛ الك غربی نقطهسی اولان لیسبونه قربندهکی (بوقه) برونی ١١° ٥٠′ طول غربیده؛ والك شرق جهتی دخی ٦٤° طول شرقیده واقعدر. شرق شمالیدن غرب جنوبیه طوغری اولان طول اعظمی ٥٠٠٠، وموره‌نك منتهای جنوبندن شمال برونه قدر جنوبدن شماله اولان طول اعظمی دخی ٤٠٠٠ کیلومترهدر. مساحهٔ سطحیهسی تقریباً ٩٩٠٠٠٠٠ مربع کیلومتره، واهالیسی تقریباً ٣٤٠ ملیوندر.

احوال طبیعیهسی، اسباب تمدنی. — آوروپا قطعهسی قومشولری اولان آسیا، آفریقا وآمریقادن چوق دها کوچك اولوب، عادتا آسیانك بر شبه جزیرهسی، وروسیه ایله اسوج ونوروج استثنا اولنسه، بتون آوروپا آسیا قطعهسنك بر کوچك خطهسی حکمنده اولدیغی کبی، نه نیل، یانغچه وآمازون کبی بر بیوك نهری، نه آند وهیمالایه کبی بر جسیم طاغی، نه کندینه مخصوص نباتات وحیواناتی، نه کثرتلی آلتون، کومش وسائره معدنلری، نه ذیقیمت طاشلری، هیچ بویله بر ثروت طبیعیهسی یوقدر. طبیعت بو قطعهیه فوق‌العاده اولهرق، هیچ بر نعمت ویرمهمشدر، وهرشیسی کوچك مقیاسدهدر. حال بویله ایکن، آسیا ویا آمریقاده اولسه آنجق بر دولت تشکیل ایدهبیلهجك ویا بر دولتك اهمیتسز بر استملاکی اولهبیلهجك قدر کوچك اولان بو قطعهده بوکونکی کونده قوت وشوکتلریله دنیایی دترتن، وکرهٔ ارضك او جسیم قطعهلرینی استملاك وتصرف ایدن بو قدر بیوك دولتلر تشکل ایتمشدر. اهالیسنك معارفی، صنایعی، اختراعات وکشفیاتی، محیرالعقول اولان جسیم جسیم تشبثاتی بر درجهیه وارمشدر، که بو قطعه کرهٔ ارضك مرکزی، خلاصهسی، الك منتخب یری حکمنه کچمشدر. واقعا بوکون آمریقانك بعض طرفلری همان آوروپا ایله رقابت ایدهبیلهجك درجهیه کلمش ایسهده، او یرلریده بو درجهٔ مدنیته ایصال ایدن، ودها طوغریسی او اوزاق یرلرده دخی تمدن ایدن ینه آوروپالیلردر. او مدنیتلر آوروپا باغ مدنیتنك اورالرده یکی دیکلمش تازه فدانلریدر.

مدنیت الك اول آوروپاده ظهور ایتمیوب، بو قطعهدن اول هندوچین، ایران، وادیٔ فرات، سوریه ومصرده بولنمش ایکن، اورالرده ثبات ایدهمیوبده، آوروپاده بو قدر ترقی ایتمسنك، وبوکون آوروپا قطعهسنك کرهٔ ارضك هر طرفندن زیاده معمور اولمسنك اسبابنی محققین بو قطعهنك احوال طبیعیه وجغرافیهسنده ارامشلردر. اوت، یوقاریده دیدیکمز کبی، آوروپا قطعهسنك کوزه چارپهجق بر ثروت طبیعیهسی یوقدر، لکن شکل ووضعیتی، اقلیم وهواسی وسائر احوال طبیعیهسی استحصال ثروتله کسب معموریت ایتمسنه پك مساعددر. حقیقةً آوروپانك هواسی کرهٔ ارضك هر یرندن کوزل اولوب، نه یازین طیانیلهمیهجق قدر صیجاق، نه قیشین تحمل اولنهمیهجق قدر صوغوق اولور؛ قار ویاغمور معتدل صورتده ولزومی قدر یاغار؛ چوللری واسباب متعدده ایله غیر قابل سکنی یرلری یوقدر؛ هرطرفی دکیزله محاط اولدقدن بشقه، ساحللری او قدر کیرنتیلی چیقنتیلی وکورفز وخلیجلری اوقدر چوقدر، که هر طرفندن دکیز تا مرکزینه قریب محللرینه قدر کیروب، دکیزدن پك اوزاق یرلری یوقدر. دکیزك ایسه اسکیدن بری انسانلرك اختلاطلرینه وتعاطیٔ افکار واستحصال ثروت ایتملرینه نه قدر الویریشلی اولدیغی معلومدر. نهرلری، قطعات سائره انهارینه نسبةً کوچك ایسهده، اونلرك اکثریسی کبی مجرالرنده شلالهلر وسرعتلی اینیشلر، ومنصبلرنده قیا وقوم سدلری تشکیل ایتمیوب، اکثریسی سیر سفائنه صالح اولمغله، دکیزك محسناتنی تاقرهلرك اورتهلرینه قدر تعمیم ایدرلر. یاغمورلرك یاز قیش اکسیك اولمامسیله صولرك

كثرتی مرعا وچایرلرینك چوقلغنی موجب اولوب، بوده ثروت بشریه‌نك اك مهم ارکانندن اولان حیوانات اهلیه‌نك چوغالمسنی موجب اولور.

ایشته، بو اسبابك جمله‌سی مدنیتك ترقی وتوسع ایتمسنی موجب اولمغله، آسیا وآفریقادن کلمش اولان مدنیت آوروپا قطعه‌سنه دخول ایدنجه، شرق جنوبیدن غرب شمالیه طوغری توسع ایتمکه باشلامش؛ واهالی مدنیتدن جزئی حصه‌مند اولنجه، موقعلرینك ابراز ایتدیکی تسهیلاتدن بالاستفاده، کوندن کونه اسباب معموریتی تکثیره چالیشه‌رق، بو کونکی کونده کوردیکمز حاله کلمشلردر.

دکیزلر، بوغازلری. — آوروپایی احاطه ایدن دکیزلر قره‌لرك ایچنه کیروب، ایکنجی درجه‌ده برطاقم دکیزلرله بعض واسع کورفزلر تشکیل ایدیورلر. بو قبیلدن اوله‌رق، بحر منجمد شمالی آوروپانك منتهای شمالنده (قره) کورفزیله (شمالی آق دکیز) ی تشکیل ایدیور. بحر محیط آطلاسی انکلتره ایله بلچیقه، فلنك، آلمانیا، دانیمارقه ونوروج آره‌سنده (بحر شمالی) یی؛ وبو دکیز دخی (قاتغا) بوغازندن صوقیله‌رق، دانیمارقه، آلمانیا، روسیه واسوج آره‌سنده (بالطیق) دکیزینی تولید ایدیور، که بوندن دخی (بوتنیا) و(فینلانده) کورفزلری نامیله ایکی کورفز آیریلوب، برنجیسی اسوج ایله روسیه آره‌سنده تا (لاپونیا) یه قدر، وایکنجیسی دخی روسیه طوپراغنده تاپترسبورغك قربنه‌دك ممتد اولور. دها آشاغیده ینه بحر محیط آطلاسیدن انکلتره ایله ایرلانده آره‌سنده (ایرلانده دکیزی)، انکلتره ایله فرانسه آره‌سنده (مانشه دکیزی)، فرانسه ایله اسپانیا آره‌سنده دخی (غاسقونیه) کورفزی آیریلیور. آوروپانك جنوبنده ایسه بحر محیط آطلاسی سبته بوغازی دینلن طار برکچیددن صوقیله‌رق، (آق دکیز) کبی بیوك بر بحر تشکیل ایدیور. سواحلی اسکیدن بری مدنیت بشریه‌نك بشیکی حکمنده بولنمش، وآسیا وآفریقا ایله آوروپا آره‌سنده دائما تعاطی افکار وتجارته واسطه اولمش اولان بو دکیزك شمال جهتنده آیریجه دکیز دنیله‌بیله‌جك قدر بیوك برطاقم کورفزلر بولنیور، که بونلرده ایتالیانك اطرافنده بولنان (تیرنیا)، (یونان) و(آدریاتیق) دکیزلریله ممالك عثمانیه‌نك آره‌سنده بولنان (آطه‌لر دکیزی)، (مرمره) و(قره‌دکیز) دن وبرده روسیه طوپراغی ایچنه کیرن (آزاق) دکیزندن عبارتدر. [«آق دکیز» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بو دکیزلرك اکثریسی بربرلریله بر طاقم بوغازلرله اختلاط ایدیور، که بونلر دخی تاریخ وسیاست نقطهٔ نظرندن خیلی اهمیتی حائزدرلر. (اسقاکراق) بوغازی بحر شمالی ایله (قاتغات) دکیزی، و(سوند) بوغازی دخی قاتغات دکیزیله بالطیق دکیزی آره‌سنده واسطهٔ اختلاطدر. بحر شمالیدن (مانشه) دکیزینه (پادوقاله) بوغازندن کچیلیور. (سبته) بوغازی بحر محیط آطلاسی ایله آق‌دکیز، (مسینه) بوغازی (تیرنیا) دکیزیله (یونان) دکیزی، (اوترانته) بوغازی آدریاتیق ایله یونان دکیزلری، (قلعهٔ سلطانیه) بوغازی آطه‌لر دکیزیله مرمره، (استانبول) بوغازی مرمره ایله قره دکیز، (یکی قلعه) بوغازی دخی قره دکیزله آزاق دکیزی آره‌سنده واسطهٔ اختلاطدر.

سواحلیله شبه جزیره‌لری. — کرهٔ ارضك اوزرنده آوروپا قطعه‌سی قدر سواحلی کیرنتیلی چیقنتیلی وشبه جزیره وکورفزلری چوق هیچ بر یر یوقدر. شمالده‌کی شبه جزیره‌لری باشلیجه (اسقاندیناو) یعنی اسوج ونوروج شبه جزیره‌سیله (یوتلاند) یعنی دانیمارقه شبه‌جزیره‌سندن عبارتدر. جنوب جهتنده کیلر ایسه دها چوق اولوب، غرب جهتنده اسپانیا وپورتکیزی شامل اولان (ایبریا)، اورته‌ده (ایتالیا)، شرقده دخی روم ایلی ایله حکومات صغیرهٔ بالقانیه‌یی ویونانی شامل اولان (بالقان) شبه جزیره‌لری، وبالقان شبه‌جزیره‌سنك منتهای جنوبنده بولنان (موره) شبه جزیره‌سی، قره‌دکیزك ایچنده دخی (قریم) شبه‌جزیره‌سی بولنیور. بوشبه‌جزیره‌لرله سائر کیرنتی وچیقنتیلر آوروپا سواحلنك چوغالمسنی موجب اولمغله، بو سواحلك مجموعی ۲۷ ۰۰۰ کیلومتره‌دن آشاغی اولمیوب، آوروپانك اوچ مثلی جسامتنده اولان آفریقا سواحلندن ۵۰۰۰ کیلومتره دها زیاده‌در.

آطه‌لری. — آوروپانك اطرافنده برچوق آطه‌لر بولنیور، که ایچلرندن بعضیسی خیلی بیوکدر، وچوغنك جسامت طبیعیه‌لرندن زیاده اهمیت تاریخیه وسیاسیه‌لری واردر. برنجی درجه‌ده (برتانیا) آطه‌لریدر، که ایکی بیوك ایله برچوق کوچك آطه‌لردن مرکبدر. بیوکلرینك اك بیوکی نفس انکلتره ایله والس واسقوچیایی شامل اولان انکلتره، ایکنجیسی

 آور

ایرلانده آطه‌سیدر. وایت، سورلینغ، آنغلسی، مان، هبریده، اورقاده وشتلاند طاقلری دخی انکلتره آطه‌سنك اطرافنده بولنیورلر. اوروپانك شمال غربیسنده و (غروئنلاند) لك قربنده بولنان (ایسلانده) جزیرۀ کبیره‌سیله اونك بریسنده بولنان (فرایر) آطه‌لری ومنتهای شمالده‌کی (اسپیچبرغ) ایله (یکی زمله) و(فرانسوا یوسف) آطه‌لری دخی اوروپادن معدود ایسه‌لرده، بونلر هر جهتجه آوروپادن زیاده قطب شمالی اقطارینه منسوب عد اولنمق اقتضا ایدر. بحر محیط آطلاسی جزایرندن اوله‌رق، نوروج سواحلنده (لوفودن) آطه‌لری وبالطیق دکیزنده آلاند، غوتلاند، داغو، اوسل، اولاند، بورنهولم، روکن آطه‌لری ودانیمارقه جزایرینك باشلیجه‌لری اولان سلاند، فیونیا ویوتلاند آطه‌لری بولنیور. فرانسه‌نك سواحلنده یالکز نورماندیا آطه‌لریله (ره) و(اولرون) جزیره‌لری واردر. آق دکیزده‌کی آطه‌لرك تعدادی مشکل اولوب، شمان جمله‌سنك اهمیت تاریخیه‌لری وار ایسه‌ده، یالکز باشلیجه‌لری بروجه آتی تعداد اولنور: غربی آق دکیزده میورقه ومینورقه‌یی شامل اولان (بالیار) طاقیله قورسیقه، ساردنیا و(البه) آطه‌لری؛ آق دکیزك ایکی قسمنك محل التصاقنده سیچلیا جزیرۀ کبیره‌سیله اونك اطرافنده بولنان وبرکانلریله مشهور اولان (لیپاری) آطه‌لری وسیچلیانك جنوبنده‌کی مالطه آطه‌سی؛ یونان دکیزنده جزایر سبعه وعلی الخصوص قورفه ایله کفالونیا؛ آدریاتیق دکیزنده دالماچیا آطه‌لری؛ آطه‌لر دکیزنده کرید، آغریبوز وسائر یونان آطه‌لریله (طاشو) وسمدرك جزیره‌لری بولنیور.

طاغلری، اووه‌لری، مائله‌لری. — آوروپا قطعه‌سی ایکی بیوك مائله‌یه منقسمدر، که بری شمال غربی‌یه طوغری ناظر اولوب، صولرینی بحر منجمد شمالی‌یه، بالطیق دکیزینه، بحر شمالی‌یه وبحر محیط آطلاسی‌یه دوکر؛ دیکری ایسه جنوب شرقی‌یه ناظر اولوب، صولرینی آق دکیزه، قره دکیزه وبحر حزره دوکر. آنجق بو ایکی مائله‌یی تفریق ایتمك اوزره، بو قطعه‌نك بر یانندن بر یانه قدر بر صره جبال متسلسله اوزانمیوب، جبل طارقدن سیبریا حدودینه قدر تقسیم میاه خطی مختلف صورتلرده کوریلور: وغایت طولاشیقلی اولوب، بعض یرلرده جسیم طاغلردن، بعض محللرده دخی ارتفاعی حس اولنمیه‌جق قدر آلچق اووه‌لردن عبارت بولنیور. بو خطك اوزرنده پیرنه، آلپ، قارپات واورال کبی آوروپانك اك بیوك سلسله‌لرندن بعضیسنه تصادف اولنیورسه‌ده، خط تقسیم میاه بو سلسله‌لرك صیرتلرنجه کیتمیوب، کرك جبال مذکوره‌نك قسم اعظمی وکرك سائر بیوك طاغلر سلسله‌لری خط تقسیم میاهك خارجنده بولنیورلر.

آوروپانك اك بیوك طاغلری بروجه زیر ١٤ طاقه تقسیم اولنه‌بیلیر:

١"، ایبریا طاقی، که اسپانیا ایله پورتکیز طاغلرینی جامع اولوب، بونلرك اك یوکسکی (سیرا نواده) سلسله‌سیدر، که اك مرتفع ذروه‌سی اولان (مولی حسن) طاغنك ٣٥٥٤ متره ارتفاعی واردر. (سیرا مورنا) ایله (سیرا غوادارما) ودها طوغریسی (وادی الرمال) و(سیرا غردوس) دخی بو طاقك جمله جبالندن اولوب، آشاغی یوقاری ٢٥٠٠ متره ارتفاعلری واردر.

٢"، پیرنه طاقی، که اسپانیایی فرانسه‌دن آیردقدن صکره، (آستوریا) و(غالیچه) طاغلری نامریله اسپانیانك منتهای غرب شمالیسنده اولان (فنیستره) بورننه قدر ممتد اولور. بو طاقك یعنی پیرنه سلسله‌سنك اسپانیا حدودی داخلنده اك مرتفع ذروه‌سی (مالدته) طاغنك (نتون) نام ذروه‌سی اولوب، ٣٤٤٠ متره؛ وفرانسه حدودی داخلنده دخی (وینیمال) ذروه‌سی اولوب، ٣٢٩٨ متره ارتفاعلری واردر.

٣"، سوانه طاقی، که فرانسه‌نك قسم جنوبیسنده اولوب، شمال شرقی‌یه طوغری (ووسژ) سلسله‌سنه قدر ممتد اولور. بونلرك اك مرتفعی (پویی دوشانسی) طاغی اولوب، ١٨٨٦ متره ارتفاعی واردر.

٤"، ووسژ طاقی، که فرانسه‌نك شرق شمالیسنده حدود بوینجه ممتد اولوب، بعده آلمانیایه داخل اولان ووسژ سلسله‌سیله بونك قارشیسنده اولوب (رین) ایرماغنك مجراسیله آیرلمش اولان (قره اورمان) سلسله‌سندن و(آردنه) طاغلرندن عبارتدر.

٥"، جورا طاقی، که فرانسه ایله اسویچره حدودی اطرافنده اوزانان متوازی بعض طاغلرله (رین) مجراسنك بریسنده آلمانیانك (سوآب) و(فرانقونیا) مملکتلرنده ممتد اولان بعض سلسله‌لری جامعدر. بونلرك اك مرتفعی «قار صیرتی» نام طاغ اولوب، ١٧٢٣ متره ارتفاعی واردر.

٦"، آلپ طاغی، كه مركزى (سنت غوتار) طاغى اولوب، دائمى صورتده قارله مستور اولان بوطاغك اتكلرندن (رون). (رين) و(پو) ايرماقلرى نبعانله، هربرى بر جهته طوغرى آقار. بو طاغك ذروه‌سى اولان (مونت بلانق) ٤٨١٠ متره ارتفاعنده اولوب، قافقاس سلسله‌سى آسيايه منسوب عد اولنديغى تقديرده، آوروپانك اك مرتفع نقطه‌سيدر. آلپ طاغلرى اسويچره‌نك قسم اعظميله فرانسه‌نك شرق جنوبى قسمنى، ايتاليانك منتهاى شمالنى، آلمانيانك بر آز يرينى وآوستريانك بر بيوجك پارچه‌سنى ضبط ايتمشلردر.

٧"، آپنن طاغى، كه بحرى آلپ سلسله‌سندن باشلايه‌رق، ايتاليانك بوينجه اوزانان وحتى مسينه بوغازنده كسلدكدن صكره سيجيلياده يكيدن كسب ارتفاع ايدن بر اوزون سلسله ايله اونك تفرعاتندن عبارت اولوب، اك يوكسك محلى ٢٩٠٢ متره ارتفاعى اولان (غران ساسو) ذروه‌سيدر.

٨"، بالقان طاغى، كه آوروپاى عثمانيده طونه مجراسنك آشاغى طرفيله آطه‌لر دكيزى آره‌سنده اوله‌رق، تا قره‌دكيزك ساحل غربيسنه قدر ممتد اولور. بوسلسله‌نك برشعبه‌سى (ردوب) ويا (دسپوت طاغى) ناميله آطه‌لر دكيزينه قدر؛ وديكر دها بيوك بر شعبه‌سى دخى يكيپازاردن آيريلوب، (شار) و(پيندوس) ناملريله آرناؤدلق ويونانك ايچندن مرورله موره شبه جزيره‌سنك منتهاى جنوبنه قدر اوزانير. بو طاقم بوسنه وهرسك طاغلرى واسطه‌سيله آلپ طاقنه كسب ارتباط ايديور. اك يوكسك محلى ردوبك (ريلو طاغى) نام ذروه‌سى اولوب، ٣٠٠٠ متره ارتفاعى واردر.

٩"، قارپات طاقى، كه مجارستان واردلى همان دائرآ مادار احاطه ايدوب، شمالاً موراويا وسيليزيادن، شرقاً غاليچيا وبوقووينه دن، شرق جنوبى جهتندن دخى رومانيادن آيريور. بو سلسله‌نك اك يوكسك محلى شمالده‌كى (تاتره) طاغى اولوب، ٢٦٥٩ متره ارتفاعى واردر.

١٠"، جهستان طاغلرى طاقى، كه خطهٔ مذكوره‌يى احاطه ايدن (فيختلكبيركه)، (ريسنكبيركه) وسائر طاغلرى شامل اولوب، اك يوكسكى اولان (اشنقوپ) طاغناك ١٦٠١ متره ارتفاعى واردر.

١١"، اورال طاقى، كه روسيه‌نك شرق جهتنده شمالدن جنوبه ممتد اولان وآوروپا ايله آسيا حدودينى آيران بر سلسله‌دن عبارت اولوب، اك يوكسك ذروه‌سى اولان (تولپوسيس) طاغنك ١٦٨٩ متره ارتفاعى واردر.

١٢"، قافقاس طاقى، كه يالكز شمالى مائله‌سى آوروپايه عائد اولوب، اك يوكسكى اولان (البرز) طاغنك ارتفاعى ٥٦٦٠ متره‌دردر.

١٣"، اسقانديناو طاقى، كه شبه‌جزيره‌نك اوره‌سنده شمالدن جنوبه ممتد اوله‌رق، نوروج جهتنده‌كى اتكلرى، ديك وقيالق اولدقلرى حالده، ساحله قدر اينوب، بر طاقم چتين برون وخليجلر تشكيل ايدرلر؛ اسوج جهتنده‌كى اتكلرى ايسه آزميلانلى ودوزدر. بو سلسله‌نك اك يوكسك محلى (ايسفيلد) طاغى اولوب، ٢٦٠٤ متره ارتفاعى واردر.

١٤"، برتانيا طاقى، كه اسقوچيايى وانكلتره‌نك غرب جهتنى احاطه ايدن طاغلرى شامل اولوب، اك يوكسكلرى اولان اسقوچياده‌كى (بن نويس) ك ١٣٤٣ متره ارتفاعى واردر.

آوروپانك طاغلرى باشليجه جنوب غربى قسمنده اولوب، بو قطعه‌نك نصف شرقيسى ديمك اولان روسيه كاملاً دوز بر اووه‌دن عبارتدر؛ وبو اووه شمال جهتنده غربه طوغرى ممتد اوله‌رق، (رين) ايرماغنك منصبنه قدر واصل اولور. بربرى اوستنه حساب اولنورسه، اوروپانك ارتفاع وسطيسى ٤٠٠ متره‌يه قريبدر. فرضا دكز ٣٠٠ متره ارتفاع كسب ايده‌جك اولسه، بتون روسيه، لهستان، پروسيه، دانيمارقه ايله آلمانيانك شمال قسمى وفلنك وبلچيقه‌ايله‌فرانسه‌نك ثلثانى‌صو آلتنده قاليركه؛ واسوج ايله نوروج بر آطه حالنى كسب ايدر.

بركانلرى. — آوروپانك اك مشهور بركانلرى (وزووو) ايله (اتنا) در، كه ايكيسى‌ده ايتالياده واقع اولوب، برنجيسنك ١٢٥٠، وايكنجيسنك ٣٣٦٩ متره ارتفاعى واردر. سيجيليانك شمالنده‌كى كوچك آطه‌لرك برنده اولان (استرومبولى) ايله يونان جزايرندن برنده بولنان (سانتورين) بركانلرى ايكنجى درجه‌ده‌در. ايسلانده جزيره‌سى آوروپادن عد اولنديغى حالده، اونده دخى متعدد بركانلر واردر.

انهارى. — آوروپانك نهرلرى طقوز حوضه

تشكيل ايدوب، بونلرك دردی شمال مائله‌سنده وبشی‌ده جنوب مائله‌سنده واقعدرلر. جدول آتی مذكور حوضه‌لره هر حوضه‌ده‌كی نهرلری وبحرالرينك طولنی مبيندر:

شمال مائله‌سی

١ — بحر منجمد شمالی حوضه‌سی

	انهار	كيلومتره
روسيه‌نك شمال شرقيسنده	پچوره	٢٠٠٠
	مزن	٦٠٠
	دوينا	١٥٠٠
	اونغا	٧٠٠

٢ — بالطيق دكيزی حوضه‌سی

اسوجده	تورنيا	٤٠٠
	لوليا	٣٠٠
	پيتيا	٣٠٠
	اوميا	٤٠٠
روسيه‌ده	نوا	٧٠٠
	دونه	٩٦٠
	نيامن	٧٠٠
روسيه وآلمانياده	ويستوله	٩٠٠
آلمانياده	اودر	٩٣٠

٣ — بحر شمالی حوضه‌سی

نوروجده	غلومن	٥٧٠
اسوچره، فرانسه، آلمانيا، فلنك وبلچيقه‌ده	البه	١٠٠٠
	وسر	٧٠٠
	رين	١٣٢٠
	موزه	٨٩٣
	اسقو	٤٠٠
انكلتره‌ده	تاميسه	٣٠٠

٤ — بحر محيط اطلاسی حوضه‌سی

برتانيا آطه‌لرنده	سورن	٢٨٦
	شانون	٣٣٣
فرانسه‌ده	سينه	٧٧٦
	لوآر	١٠٠٠
	ژيرونده	٦٥٠
اسپانيا وپورتكيزده	مينيو	٣٠٥
	دورو	٨٥٠
	تاج	٩٠٠
	وادی يانه	٩٠٠
اسپانياده	وادئ كبير	٥٦٠

جنوب مائله‌سی (آق دكيز حوضه‌سی)

٥ — غربی آق دكيز حوضه‌سی

اسپانياده	ابره	٧٥٠
	شقوره	٣٥٠
	جوقار	٥١١
	وادئ الآبار	٣٠٠
فرانسه‌ده	رون	١٠٢٥
ايتالياده	آرنو	٢٠٠
	تيبر	٤٢٠

٦ — آدرياتيق حوضه‌سی

ايتالياده	پو	٦٧٠
	آديج	٣٩٥
آرناؤدلقده	درين	٣٥٠

٧ — آطه‌لر دكيزی حوضه‌سی

روم ايلنده	واردار	٣٠٠
	مريچ	٣٧٠

٨ — قره دكيز وآزاق دكيزی حوضه‌سی

آلمانيا، آوستريا، مجارستان، صربيه، رومانيا وبلغارستانده	طونه	٢٨٠٠
روسيه‌ده	دنيستر	١٢٠٠
	دنيپر	١٩٥٠
	دون	٢١٠٠
	قوبان	٦٠٠

٩ — بحر خزر حوضه‌سی

روسيه‌ده	ترك	٤٥٠
	وولغا (آتيل)	٣٨٠٠
	اورال	١٥٠٠

كوللری. — آوروپانك بعض جهتلری بيوك وكوچك بر چوق كوللری حاوی بولنيورلر. بو جهتلرك برنجيسی روسيه‌نك شمال غربی جهتی اولوب، آوروپانك اك بيوك كوللری اوراده بولنيور. بونلرك اك بيوكلری لادوغه (١٨ ٢٢٠ مربع كيلومتره)، اونغا (٩٧٥٠ م. ك.)، پيپوس (٣٥١٠ م. ك.) كوللريدر. فينلانده خطه‌سنده‌كی كوللر دخی پك چوق اولوب، مجموعنك مساحهٔ سطحيه‌سی ٤١ ٦٧٠ مربع كيلومتره‌در. جهات مذكوره‌نك ايكنجيسی اسقانديناويا اولوب، بو شبه جزيره‌ده‌كی كوللرك اك بيوكلری ونر (٥٥٦٨ مربع كيلومتره)، وتر (١٩٠٠ م.ك.)، ملار (١١٦٠ م.ك.) كوللريدر. بو خطه‌ده‌كی كوللر مساحهٔ سطحيه‌سنك مجموعی ١٦ ٠٠٠ مربع كيلومتره‌يه قريبدر. بالطيق دكيزينك جهت جنوبيه‌سنده دخی بر چوق كوللر بولنوب، مكلنبورغ وپومرانيا ايله شرقی پروسيه‌ده‌كی كوچك كوللرك عددی ٤٠٠ ی متجاوزدر.

آلپ طاغلرينك جنوبی مائله‌سنده (وربانو) ونام

دیکرله مایور (٢١١ مربع کیلومتره)، (لوغانو) ونام دیکرله چریزو (٥٠ م. ك.)، لاریو (١٥٦ م. ك.)، بناقو (٣٠٠ م. ك.)، سبینو (٦٠ م. ك.) ودیکر دها کوچك بعض کوللر بولنوب، جملەسنك مساحهٔ سطحیەسی ١٦٠٠ مربع کیلومترەدر. شمالی مائلەسندەکی کوللر ایسە ذها چوق اولوب، اك بیوکلری اوچرنه (١١٣ مربع کیلومتره)، تون (٤٨ م. ك.)، بریانز (٣٠ م. ك.)، نوشاتل (٢٤٠ م. ك.)، بیانه (٤٢ م. ك.)، مورات (٢٧ م. ك.)، زوغ (٣٨ م. ك.)، زوریخ (٨٩ م. ك.)، والنستاد (٢٨ م. ك.) وساٸرە کوللریله ٥٣٩ مربع کیلومتره سطحی بولنان (قونستانسه) کولیدر. یوقاری سوآبده بش آلتی وباویرەده اون ایکی قدر کول بولندیغی کبی، آوستریاده دخی (آتر)، (آخن)، (هالستاد) وساٸرە کوللری واردر، که مجموعنك مساحهٔ سطحیەسی ٣٥٠٠ مربع کیلومتره قدردر. آلپ طاغلرینك غربی مائلەسندە یالکز (لمان) ونام دیکرله جنو کولی (٥٧٧ مربع کیلومتره)، بورکت (٤١ م. ك.) وآنسی (٢٧ م. ك.) ایله دیکر بر قاچ کوچك کول بولنیور.

ایتالیا شبه جزیرەسندە یالکز درت بش کول بولنیور، که آپنن سلسلەسنك وسطنده واقع اولوب، اخیراً قورودلمش اولان (فوچینو) کولنك ١٥٨ مربع کیلومتره مساحەسی وار ایدی؛ (تراسیمنه) کولنك ١٢٠ وبرکان آغزندن محول اولان (بولسنا) نك ٥٨ مربع کیلومتره مساحەسی واردر. — مجارستانده‌کی (فرتو) ونام دیکرله (نایسیدل) کولی پك آز درین اولدیغی حالده، مساحهٔ سطحیەسی، یاغمورلرك قلت وکثرتنه کوره، ٣٠ دن ٤٠٠ مربع کیلومترەیه قدر تخلف ایدیور. ینه مجارستانده بولنان (بالاتون) کولنك دخی ٦٩٠ مربع کیلومتره مساحهٔ سطحیەسی واردر. — آوروپای غربیده یعنی فرانسه، اسپانیا، پورتکیز وانکلترەده ذکره شایان کوللر اولمیوب، یالکز ایرلاندەده کثرت اوزرەدر. جزیرهٔ مذکورەده نیغ (٣٩٧ مربع کیلومتره)، قوریب (١٧٦ م. ك.)، درغ (١٢٩ م. ك.)، ارند (١١٣ م. ك.)، ری (١٠٦ م. ك.)، ماسق (٩٠ م. ك.) کوللریله، بطاقلقلر حساب اولنمقسزین، جزیرەنك اوتوزده برقسمنی ضبط ایدن برچوق کوچك کوللر واردر. — بالقان شبه جزیرەسنك اك بیوك کوللری آرناؤدلقده‌کی اشقودره، اوخری، کسریه ویانیه کوللریدر.

هواسی. — آوروپا قطعەسی هواجه کرهٔ ارضك اك ممتاز قطعەسی اولوب، بونی منتج اولمق اوزره، برچوق سببلر واردر. هرنه قدر حرارت وبرودتك برنجی سببی کونشك تأثیری اولوب، اقلیمك درجهٔ عرضی نەقدر زیاده اولورسه، اوقدر زیاده صوئوق اولمق اقتضا ایدرسه‌ده، برمملکتك هواسنه کلی مدخلی اولان دها برچوق سببلر واردر. جنوبدن کلن روزکارلرك صیجاق، شمالدن کلنلرك صوئوق، ودکیزدن کلن روزکارلرك رطیب، قرەدن کلنلرك یابس اولملری طبیعیدر. بو حالده بو روزکارلرك برینه مانع اوله‌جق یوکسك برطاغك وجودی او طاغك آرقەسنده بولنان مملکتك هواسنه بیوك بر تأثیری موجب اولدیغی کبی، دکیز آقنتیلرینك دخی تأثیری غیر منکردر.

آوروپا قطعەسنك عمومیت اوزره هواسی ینه اوعرضده بولنان آمریقا وآسیا اقطارندن یازین چوق دها معتدل وقیشین چوق دها صیجاقدر. آنجق بو امتیازدن آوروپانك هر طرفی متساویاً حصەمند اولمیوب، جنوب وغرب جهتی بوحالدن تماميله مستفید اولدیغی حالده، شمال شرق جهتی بر درجەیه قدر آسیانك هواسنه تابع اولوب، قیشلری پك سرت ویازلری پك صیجاق ودائمی صورتده هواسی یابسدر. بوایسه آوروپانك غرب وجنوب جهتنداکثریت اوزره جنوب غربی روزکارینك اسمسیله، مکسیقه کورفزندن کلن صیجاق آقنتینك بتون سواحل غربیه‌یی یالالیه‌رق، تا نوروجك شمالنه قدر چیقمسندن، وبو صیجاق ورطیب هوا ایله آقنتینك تأثیرینه مانع اوله‌جق سد حالنده برطاغ سلسلەسنه تصادف اولنمامسندن ایلری کلیور. حقیقةً، آوروپاده‌کی طاغلر جنوب غربیدن اسن روزکارك استقامتنه مانع اوله‌جق وضعیتده اولمیوب، بو روزکاره یول ویره‌جك بر استقامتده درلر. مع هذا موجود طاغلرك غرب وجنوبه ناظر اولان یوزلری شرق وشماله ناظر اولان یوزلرندن چوق دها صیجاقدر.

شرق شمالیدن اسن صوئوق ویا یابس روزکارك تماميله تأثیری آلتنده بولنان مملکت روسیه اولوب،

لهستان ایله پروسیه وشمالی آلمانیا دخی بو تأثیردن حصه‌منددرلر. قره‌دکیزك سواحل غربیه‌سنده بولنان یرلرده وازان جمله استانبولده وحتی یونانده بیله بو تأثیر حس اولنیورسه‌ده، جنوب غربی روزکارینك واقلیمك تأثیریله کسب اعتدال ایدیور. مجارستان خیلی شمالده بولندیغی حالده، مجرد (قارپات) سلسله‌سی بو روزکاره قارشی بر سپر اولدیغیچون، هواسی اولدقجه صیجاقدر؛ دالماچیا سواحلیله ایتالیا وفرانسه‌نك جنوبی واسپانیا وپورتکیز ایسه آلپ وپیرنه جبال متسلسله‌سیله بو روزکارك تأثیرندن تماميله محفوظ، وبناءً علیه هوالری خیلی صیجاقدر. آنجق اسپانیانك غرب جهتده بولنان طاغلر بحر محیط آطلاسیدن کلن روزکارك رطوبتنی بلع ایتدکلرندن، بو قطعه‌نك اورته‌لری قورو ونباتسز اولوب، بعض یرلری آوروپادن زیاده آفریقایه مشابهدر.

آوروپانك غرب جنوبیه یعنی بحر محیط آطلاسی‌یه ناظر اولان یرلرنده سنه‌نك هر موسمنده یاغمور یاغوب، قوراقلق پك نادر اولدیغی حالده، جنوبه یعنی آق دکیزه ناظر اولان یرلرنده یازین پك آز یاغمور یاغر؛ ویاغمورك چوغی قیشین یاغوب، ایلك بهار ایله صوك بهار امتدادلی وغایت کوزل اولور. شمال شرقی روزکارینه آچیق اولان یرلرده ایسه یاغمور دها سیرك ودها آز اولوب، یاغدیغی وقت دخی بردن یاغه‌رق، بعده قوراقلق حکم سورر؛ وهمان قیشدن یازه ویازدن قیشه چکیلوب، ایلك وصوك بهارك لطافتی آکلاشلدیغی کبی، کرك یازین وکرك قیشین شمال شرقی ویا جنوب غربی روزکاری اسدیکنه کوره، بردن‌بره هوا تحول ایدر.

بو فرقلرله برابر، آوروپانك عمومیت اوزره هواسی معتدل وصاغلام اولوب، بعض جهتلرنده بر بطاقلق بولنمسندن ویا دیکر طبیعی ویا عارضی بر حالدن تولد ایدن بعض آغر وصیتمه‌لی هوالر دخی خصوصی اولوب، مضرتلری اطرافه چوق منتشر اولمیور.

نباتاتی. — آوروپانك نباتات ومحصولاتی هواسنه تابع اولوب، آمریقاده °٥٢ عرض شمالیدن یوقاری چیقمیان آرپه وبولاف آوروپانك غرب جهتنده نوروجك °٧٠ عرض شمالیسنه قدر حاصل اولور. چام وچیرا وآق کورکن آغاجلری لهستانده °٥٠ درجه عرض شمالیدن یوقاری چیقمدقلری حالده نوروجده °٦٠ درجه‌دن یوقاریده بو آغاجلرك غایت یوکسکلرینه تصادف اولنور. سکود آغاجلری ایسه منتهای شماله قدر منتهی اولوب، سرمدی قارلرك کنارلرنده بیله بو آغاجلره تصادف اولنور؛ شو قدر وار که شماله طوغری کیدلدکجه بویلری اوفالوب، الك نهایت بر قاچ قدم ارتفاعنده بر اوت حالنده بولنورلر. روسیه‌نك شمال و وسطی سیبریانك هواسنه تابع اولمغله، نوروج، دانیمارقه، آلمانیاده وحتی فینلانده ولاپونیاده بیله کثرتله بولنان بر چوق آغاجلره روسیه‌نك آنجق جنوب غربی قسمنده تصادف اولنه بیلیور. روسیه‌نك جنوب شرقی جهتی ایسه خوارزم وماوراء النهر هواسنه تابع اولوب، اورانك طوپراغی‌ده قوملق اولدیغندن، اوراده بر طاقم کوچك آغاجلر وچالیلر یتیشیور. اوروپانك جنوب جهتنده‌کی شبه‌جزیره‌لر وآطه‌لر، وعلی‌الخصوص سیچلیا جزیره‌سیله آندالوسیا خطه‌سی آفریقانك هواسنه تابع اولمغله، نباتاتلری پك چوق وپارلاق اولوب، زیتون، انجیر، پورتقال، لیمون، نار آغاجلری وباسمین، مرسین، دفنه کبی نیجه آغاجلرله چیچکلرك انواعی بولنور. روم ایلی ایله یونان جهتلری ایسه آسیانك هواسنه تابع اولوب، بورالرده بولنان اشجار مثمره وغیر مثمره‌نك جمله‌سی آناطولی وقافقاس اقلیملرینه مخصوص انواعه منسوبدرلر.

حبوباتك جمله‌سی اوروپاده یتیشوب، بغدای عرض شمالینك ٦٠ درجه‌سنه قدر اولیورسه‌ده، ٥٠ درجه‌دن آشاغی اولان یرلرده دها زیاده محصول ویرر. چافدار فینلانده‌ده °٦٤ عرض شمالیده دخی یتیشیور. مصر °٥٠، وپرنج °٤٢ عرض شمالیه قدر حاصل اولور. اوزوم °٤٠ عرض شمالیه قدر اوروپانك هر طرفنده یتیشوب، ساحل بحرده وشمال روزکارندن محفوظ یرلرده °٥٠ عرض شمالیه قدر چیقار. شراب اعمالنه یارایان بو میوه‌نك یتیشه‌مدیکی شمالی یرلرده آرپه صوبی اعمالنه یارایان شربتجی اوتی کثرتله حاصل اولوب، بیرا شرابك یرینی طوتار. یر الماسی وپتاته اوروپانك هر طرفنده حاصل اولور، وبغدای یتیشدیرمکه مساعد اولمیان ممالك شمالیده اونك یرینی طوتار. میوه‌لردن اریك ایله کراز نوروج وفینلانده‌یه وروسیه‌ده °٦٠

عرض شمالی‌یه قدر هر طرفده یتیشدیکی کبی، الما وآرمود دخی عمومیدر. شفتالی، زردالی وسائر میوه‌لرك اکثریسی اوروپایه آسیادن یعنی آناطولی وایراندن نقل اولنه‌رق، اقلیمك مساعد اولدیغی طرفلره تعمیم اولنمشلردر. زیتون، پورتقال، لیمون، نار وسائر صیجاق هوالره مخصوص میوه‌لر دخی جهات جنوبیه‌یه مخصوصدر. شکر قامشی یالکز اسپانیانك جنوبیله سیچلیاده یتیشه بیلیور.

صنایعده مستعمل محصولاتدن کتان وکنویر اوروپانك هر طرفنده کلیتله حاصل اولدیغی کبی، جهات جنوبیه‌ده پاموق دخی حاصل اولیور، واپك چیقاریلیورسه‌ده، پاموق محصولاتی هند وآمریقانك کی ایله قیاس قبول ایتمدیکی کبی، ایپك دخی نسبةً جزئی عد اولنه بیلیر.

حیواناتی. — اوروپا قطعه‌سنك کندینه مخصوص حیواناتی آزدر. بالطیق دکیزینه وروسیه‌نك اورته‌سنه قدر اولان جهت شمالیه‌ده آق آیلرله مائی تیلکیلر قارلرك اوزرنده طولاشوب، بحر منجمد شمالینك طونمش ساحللرینه قدر اینرلر. (رن) دنیلن مونس کیك اسقاندیناوده ۶۱° وروسیه‌ده ۶۸° عرض شمالی‌یه قدر اینر. صیغین دنیلن حیوان ایسه جنوبده بولنوب، لیتوآنیا وپروسیاده دخی تصادف اولنور. بو اقطار بعیده‌یه مخصوص بر نوع قویون دخی واردر، که یپاغیسنك سرتلکیله ودیشیلرینك دخی بوینوزلی اولمسیله تفریق اولنور. بحر حزرله آزاق دکیزی اطرافنده‌کی قوملق وطوزلی اووه‌لرده آسیادن کلمش اولان بلخ دوه‌سیله قویروغی اوزون چرکس قویونی وتاتار آتیله چقاللر کثرت اوزره‌در. روسیه‌نك وسطلریله بغداندن تا دانیمارقه‌یه وفلاندره‌یه قدر اوزانان زمرد آسا ومنبت اووه‌لرده ایری وقوتلی بر جنس قویون وصیغیر بولنور، که بو قطعه‌نك حیوانات اصلیهٔ قدیمه‌سندن اولوب، حتی (لیتوآنیا) نك (بیالوویچه) اورماننده بو صیغیرك الیوم وحشی حالنده یاشار افرادی بولنه‌رق، «اوروش» اسمیله معروفدرلر. اشك آوروپای وسطینك حیوانات اصلیه‌سندن اولمیوب، صکره‌دن کتیرلمش وجنسی بوزلمشدر. آلپ ایله سوانه وپیرنه سلسلهٔ جبالنده محللرینه مخصوص اوچ جنس طاغ کچیسیله، طاغ صیچانی دنیلن بر نوع حیوان بولنور. آوروپانك جهات جنوبیه‌سنده صیغیرلر دها کوچك ودها ضعیف ایسه‌لرده، ینه اوروپای وسطیده‌کی جنسدندرلر. عرب آتی اسپانیانك جنوبنه وایتالیا ایله ممالك عثمانیه‌یه عربستاندن، بیوك مرکب جنسی سوریه‌دن، مانده دخی آناطولیدن کتیرلمشدر. اسپانیادن انکلتره وفرانسه ایله اوروپانك سائر طرفلرینه دخی سوق اولنمش اولان مرینوس قویونلری دخی عربلر طرفندن آفریقادن اندلسه ادخال اولنمشدر.

تقسیماتی. — اوروپا قطعه‌سنك بعض جهتلرنده وعلی الخصوص غرب طرفنده تقسیمات سیاسیه جنسیت اهالی‌یه مطابق ایسه‌ده، شرق جهتنده تقسیمات حاضرهٔ سیاسیه جنسیت اهالی وطبیعت اراضی‌یه توفیقاً تقسیمی پك مشکل برحاله کتیرمش اولدیغندن، یالکز تقسیمات سیاسیه‌دن بحث ایده‌جکز. اوروپا قطعه‌سنده ایمپراطورلق، قراللق، جمهوریت، پرنسلك، دوقه‌لق وسائره عنوانلریله ۵۰ یی متجاوز حکومتلر موجود ایسه‌ده بونلرك بر طاقی برر دولته تابع بولندقلرندن، بو قطعه ۲۳ مستقل حکومته منقسمدر. بو دولتلری اولا مساحهٔ سطحیه‌لرینك بیوکلکی، وثانیاً اهالیلرینك کثرتی اعتباریله بروجه آتی ایکی جدولده تعداد ایدیورز:

	دولتلر	مربع کیلومتره
۱	روسیه	۵ ۴۱۸ ۵۲۶
۲	اسوج ونوروج	۷۶۱ ۰۱۰
۳	آوستریا ومجارستان	۶۲۲ ۴۴۱
۴	آلمانیا	۵۳۹ ۸۲۹
۵	فرانسه	۵۲۸ ۵۷۲
۶	اسپانیا	۵۰۰ ۴۴۳
۷	دولت عثمانیه (روم ایلنده)	۳۳۷ ۱۶۸
۸	بیوك برتانیا وایرلانده	۳۱۴ ۹۵۱
۹	ایتالیا	۲۹۶ ۳۲۳
۱۰	رومانیا	۱۲۷ ۵۸۴
۱۱	پورتکیز	۸۹ ۶۲۵
۱۲	یونان	۵۰ ۱۲۳
۱۳	صربیه	۴۸ ۶۵۷
۱۴	اسویچره	۴۱ ۹۱۹
۱۵	دانیمارقه	۳۸ ۲۳۷
۱۶	فلمنك	۳۲ ۹۷۲
۱۷	بلچیقه	۲۹ ۴۵۵
۱۸	قره طاغ	۹ ۴۳۳
۱۹	لوکسنبورغ	۵ ۵۸۷
۲۰	آندوره	۳۸۵
۲۱	لیختنستاین	۱۷۸
۲۲	سان مارینو	۶۲
۲۳	موناقو	۱۵
	جمعاً آوروپا	۹ ۷۹۳ ۴۹۵

	دولتلر	اهالى
١	روسيه	٨٨ ٣٥٦ ٥٧٢
٢	آلمانيا	٤٦ ٨٥٥ ٧٠٤
٣	فرانسه	٣٨ ٢١٨ ٩٠٣
٤	آوستريا ومجارستان	٣٧ ٨٨٢ ٧١٢
٥	بيوك برتانيا وايرلانده	٣٥ ٢٤١ ٤٨٢
٦	ايتاليا	٢٩ ٩٤٣ ٦٥٧
٧	اسپانيا	١٦ ٩١٨ ٥١١
٨	دولت عثمانيه	٨ ٩٨٧ ٠٠٠
٩	اسوج ونوروج	٦ ٥٢٤ ٠٨٩
١٠	بلچيقه	٥ ٩٠٩ ٩٧٥
١١	رومانيا	٥ ٣٧٦ ٠٠٠
١٢	فلمنك	٤ ٣٩٠ ٨٥٧
١٣	پورتكيز	٤ ٣٠٦ ٥٤٤
١٤	اسويچره	٢ ٨٤٦ ١٠٢
١٥	يونان	١ ٩٧٩ ٥٦١
١٦	دانيمارقه	١ ٩٧٢ ٠٣٩
١٧	صربيه	١ ٩٧٠ ٠٣٢
١٨	قره طاغ	٢٣٦ ٠٠٠
١٩	لوكسنبورغ	٢١٣ ٢٨٣
٢٠	موناقو	١٢ ٥٤٨
٢١	آندوره	١٢ ٠٠٠
٢٢	ليختنستاين	٩ ١٢٤
٢٣	سان مارينو	٧ ٨٤٠
	جمعاً آوروپا	٣٣٨ ١٧٠ ٥٣٥

بو صايلان ٢٣ دولتدن يديسى، يعنى روسيه، آلمانيا، انكلتره، فرانسه، آوستريا، ايتاليا ودولت عثمانيه دول معظمه‌دن معدوددر. دولت عثمانيه‌نك بوجدوللرده كرك مساحهٔ سطحيه‌سى وكرك اهاليسى آز كورينيورسه‌ده، ممالك وتبعه‌سنك چوغى آسيا وآفريقاده اولوب، بتون ممالكنك مساحهٔ سطحيه‌سى ٤٢٧١٠٠٠ مربع كيلومتره‌يه، وبتون تبعه‌سى ٣٢٩٧٨١٠٠ نفوسه بالغ اولور، كه بوندن ٣٠٨٨٤٠٠ مربع كيلومتره‌لك ير ايله ٢١٦٣٣٠٠٠ اهالى طوغريدن طوغرى‌يه تحت اداره‌سنده، و ١١٨٢٦٠٠ مربع كيلومتره‌لك ير ايله ١١٣٤٥١٠٠ اهالى ادارهٔ ممتازه ايله تحت تابعيتنده‌در. بو يدى دولتدن صكره اسپانيا كلير، كه وسعت اراضيجه واهميت تاريخيه‌جه دول معظمه‌دن كرى قالمديغى حالده، اهاليسى آز ومدنيتجه براز كرى بولنمق حسبيله، دول معظمه دائره‌سنك خارجنده قالمش ايسه‌ده، او دائره‌يه ادخال وقبولى زمانى تقرب ايتمشدر. ديكر طقوز دولت دخى آوروپانك دول صغيره‌سندن معدوددرلر، كه بونلرده: پورتكيز، بلچيقه، فلمنك، دانيمارقه، اسوج ونوروج، اسويچره، رومانيا، صربيه ويونان‌در. بونلردن بعضيسى بعضيسندن اراضى ونفوسجه چوق فرقلى ايسه‌لرده، اهميت سياسيه‌جه بينلرنده آز فرقلرى اولوب، دول صغيره‌دن معدوددرلر. حتى مثلا دانيمارقه‌نك كرك اراضى وكرك اهاليسى رومانيادن پك آشاغى اولديغى حالده، دانيمارقه رومانيادن كوچك عد اولنيور؛ بلكه قدر واعتبارجه دها عالى بر مقامده بيله بولنيور. قالان ديكر آلتى هيئت، يعنى قره‌طاغ، لوكسنبوغ، آندوره، سان مارينو، موناقو وليختنستاين حكومتلرى دولت تسميه اولنه‌ميه‌جق قدر كوچك اولدقلرى حالده، مجرد سائر دولتلره تابع اوليوب، مستقل بولندقلرندن، بو تعداده ادخال اولندى.

آوروپا دولتلرندن يالكز روسيه صورت مستبدانه‌ده اداره اولنوب، ايمپراطور وياخود (چار) عنواننى حائز اولان حكمدارى امور دنيويه ومذهبيه‌نك رئيسيدر. دولت عثمانيه ايله آوستريا وآلمانيا مشروطاً اداره اولنوب، برنجيسنك حكمدار ذيشانى عثمانليلرك پادشاهى وكافهٔ مسلمينك خليفه‌سى، آوستريا حكمدارى مجارستان قرالى وآوستريا ايمپراطورى، آلمانيانك كى دخى پروسيه قرالى وآلمانيا ايمپراطورى عنواننى حائزدرلر. انكلتره، ايتاليا، اسپانيا، پورتكيز، بلچيقه، فلمنك، دانيمارقه، اسوج نوروج، رومانيا، صربيه ويونان دولتلرى مشروطاً اداره اولنوب، حكمدارلرى قرال عنواننى حائزدرلر. فرانسه، اسويچره، آندوره وسان مارينو جمهوريتله اداره اولنوب، منتخب رئيس جمهورلرى واردر. قره‌طاغ ايله موناقو وليختنستاين بر پرنسك تحت اداره‌سنده‌درلر. لوكسنبورغ ايسه مستقل بر دوقه‌لق اولديغى حالده، فلمنك قرالنى حكمدار طانيور.

آوروپا دولتلرندن بعضيسنده نيم مستقل بعض اداره‌لر ويا حكومتلر بولنيور، كه بونلرك بر طاقى آيريجه مجلس مبعوثان وهيئت وكلالرى اولديغى حالده، داخل بولندقلرى دولتك حكمدارينى طانيمقده، وبعضيلرى دخى داخل بولندقلرى دولتك حكمدارينه تابع بر قرال، پرنس، ويا دوقه معرفتيله اداره اولنمقده‌درلر. بو قبيلدن اوله‌رق، برنجى درجه‌ده نوروج ايله مجارستانى ذكر ايتمك اقتضا ايدر، كه ايكيسى‌ده هر جهتجه همان مستقل اولوب، يالكز برنجيسى اسوجله وايكنجيسى آوستريا ايله بر حكمدارك تحت تابعيتنده بولنيورلر، وخارجى پولتيقه‌لرى متحددر. دولت

عثمانیه‌ده بلغارستان اداره‌ٔ داخلیه‌سنده مستقل اولوب، دولت مشارالیهایه تابع بر پرنس معرفتیله ومشروطیت اصولیله اداره اولنور، ودولت متبوعه‌سنه مقطوع بر ویرکی ویرر. روسیه‌ده (فینلانده) ایله لهستان دخی بو قبیلدن عد واعتبار اولنمشلر سه‌ده، بو ایکی مملکت ینه پترسبورغدن تعیین اولنان والیلر معرفتیله اداره اولنوب، بر کونه امتیازلری واداره‌ٔ داخلیه‌لرنده استقلاللری اولمدیغندن، روسیه‌نك ایالاته منقسم ایکی بیوك ولایتی عد اولنسه دها بجادر. بونلر اولسه اولسه آوستریانك چهستان وغالیچیا کبی ولایاته مقیس اوله‌بیلیر. آلمانیاده ایسه ایمپراطورلغه تابع بر چوق حکومتلر واردر، که کندی قراللری، پرنسلری ویا دوقه‌لری معرفتیله اداره اولنوب، عادتاً کندی باشلرنده برر دولت اولدقلری حالده، یالکز امور عسکریه‌لریله خارجی پولتیقه‌لری برلین قابنتوسنك ید اختیارنده‌در. بونلرك اك بیوکلری باویره، وورتمبرغ، باد، ساقسه ومکلنبورغدر. [« آلمانیا » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آوروپا دولتلری میانده اراضینك وسعتنه نسبةً اهالیسی اك زیاده اولان بر بلچیقه اولوب، اوراده هر مربع کیلومتره باشنه ۲۰۰ کشی دوشر. دول سائره بو خصوصده ترتیب آتی اوزره‌درلر: فلمنك، انکلتره، ایتالیا، آلمانیا، فرانسه، اسویچره، آوستریا ومجارستان، دانیمارقه، پورتکیز، رومانیا، صربیه، اسپانیا، قره‌طاغ، یونان، دولت عثمانیه، روسیه، اسوج ونوروج. بوجهتجه اك کری بولنانی نوروج اولوب، اوراده هر مربع کیلومتره باشنه ٥ کشیدن آز زیاده دوشر.

بیوك شهرلری. — آوروپاده کره‌ٔ ارضك قطعات سائره‌سنده امثالی نادر بولنور بر چوق جسیم شهرلر واردر، که جسامتلریله، اهالیلرینك کثرتیله، صنایع وتجارت ومعارفلرینك ترقیاتیله، احوال تاریخیه‌لریله وسائر بر چوق جهتلرله مشهوردرلر. بینلرنده متعدد دمیریوللر وتلغرافلرله دائمی صورتده مخابرات ومناسباتده بولنان بو شهرلر جسامتلرینه کوره بروجه زیر برجدولده ترتیب اولنه‌رق، قارشیلرنده اك صوك تحریره کوره مقدار نفوسلری دخی ذکر اولنیور؛ وپایتخت اولانلری (*) اشارتیله تفریق اولندیغی کبی، بر بیوك قطعه‌نك مرکزی بولنانلرینه دخی (») اشارتی وضع اولنمشدر:

شهر	بولندیغی مملکت	اهالیسی
* لوندره	انکلتره‌ده	٣ ٨١٦ ٤٨٣
* پارس	فرانسه‌ده	٢ ٣٤٤ ٥٥٠
* برلین	آلمانیاده	١ ٣١٥ ٢٨٧
* ویانه	آوستریاده	١ ١٠٣ ٨٧٥
* پترسبورغ	روسیه‌ده	٩٢٩ ٠٩٣
* استانبول	دولت عثمانیه‌ده	٨٧٣ ٥٦٥
موسقوه	روسیه‌ده	٧٥٣ ٤٦٩
غلاسقوو	اسقوچیاده	٦٧٤ ٠٩٥
لیورپول	انکلتره‌ده	٥٥٢ ٥٠٨
مانچستر	انکلتره‌د	٥١٧ ٦٤٩
ناپولی	ایتالیاده	٤٦٣ ١٧٢
» وارشووه	لهستانده	٤٣١ ٨٦٤
لیون	فرانسه‌ده	٤٠١ ٤٣٠
بیرمنغهام	انکلتره‌ده	٤٠٠ ٧٧٤
* مادرید	اسپانیاده	٣٨٧ ٠٨٠
* آمستردام	فلمنکده	٣٧٨ ٦٨٦
مارسلیا	فرانسه‌ده	٣٧٦ ١٤٣
» بوده پشته	مجارستانده	٣٦٠ ٥٥١
لیدس	انکلتره‌ده	٣٠٩ ١١٩
هامبورغ	آلمانیاده	٣٠٥ ٦٩٠
برسلاؤ	آلمانیاده	٢٩٦ ٦٤٠
میلان	ایتالیاده	٢٩٥ ٥٤٣
شفیلد	انکلتره‌ده	٢٨٤ ٥٠٨
* روما	ایتالیاده	٢٧٣ ٢٦٨
» مونیخ	باویره‌ده	٢٦١ ٩٨١
» دوبلن	ایرلانده‌ده	٢٤٩ ٦٠٢
درسد	ساقسه‌ده	٢٤٦ ٠٨٦
برسلونه	اسپانیاده	٢٤٣ ٠٧٧
* لیسبونه	پورتکیزده	٢٤٣ ٠١٠
بوردو	فرانسه‌ده	٢٤٠ ٥٨٢
» ادیمبورغ	اسقوچیاده	٢٣٦ ٠٠٢
* قوپنهاغ	دانیمارقه‌ده	٢٣٤ ٨٥٠
تورینو	ایتالیاده	٢٣٠ ١٨٣
* استوقهولم	اسوجده	٢٢٣ ٠٦٣
* بکرش	رومانیاده	٢٢١ ٠٠٠
بلفاست	ایرلانده‌ده	٢٠٨ ١٢٢
بریستول	انکلتره‌ده	٢٠٦ ٨٧٤
» پالرمو	سیچلیاده	٢٠٥ ٧١٢
آنور	بلچیقه‌ده	٢٠٤ ٤٩٨
روتردام	فلمنکده	١٩٠ ٥٤٥
لیل	فرانسه‌ده	١٨٨ ٢٧٢
قوتنغهام	انکلتره‌ده	١٨٦ ٥٧٥
* بروکسل	بلچیقه‌ده	١٧٤ ٦٨٦
برادفورد	»	١٨٣ ٠٣٢
لیپسیغ	ساقسه‌ده	١٧٠ ٣٤٠
ریغا	روسیه‌ده	١٦٩ ٣٢٩
خارقوف	»	١٦٦ ٩٢١
» پراغه	چهستانده	١٦٢ ٣٢٣
قولونیه	آلمانیاده	١٦١ ٤٠١
فرانقفورت	آلمانیاده	١٥٤ ٥١٣
هوجه بك (اودسه)	روسیه‌ده	١٥٤ ٢٤٠
هول	انکلتره‌ده	١٥٤ ٢٤٠
قونیغسبرغ	آلمانیاده	١٥١ ١٥١

شهر	بولندیغی مملکت	اهالیسی
تولوز	فرانسه‌ده	١٤٧ ٦١٧
غاند	بلچیقه‌ده	١٤٥ ٤٢٤
نوقاستل	انکلتره‌ده	١٤٥ ٣٥٩
های	فلمنکده	١٤٣ ٦٢٦
قزان	روسیه‌ده	١٤٠ ٧٢٦
بلنسیه	اسپانیاده	١٤٠ ٢٨٢
دونده	اسقوچیاده	١٤٠ ٢٣٩
هانووره	آلمانیاده	١٣٩ ٧٣١
جنوه	ایتالیاده	١٣٨ ٠٨١
لیاژه	بلچیقه‌ده	١٣٧ ٥٥٩
فلورانسه	ایتالیاده	١٣٤ ٩٩٢
اشبیلیه (سویله)	اسپانیاده	١٣١ ٢٠٩
کیشنف	روسیه‌ده	١٣٠ ٠٠٠
وندیك	ایتالیاده	١٢٩ ٤٤٥
وستهام	انکلتره‌ده	١٢٨ ٩٥٣
قرستیانیا	نوروجده	١٢٨ ٣٠٢
پورچموت	انکلتره‌ده	١٢٧ ٩٨٩
نانت	فرانسه‌ده	١٢٧ ٤٨٢
کیف	روسیه‌ده	١٢٧ ٢٥١
استوتغارد	آلمانیاده	١٢٥ ٩٠١
لیچستر	انکلتره‌ده	١٢٢ ٣٧٦
برم	آلمانیاده	١١٨ ٣٩٥
سنت اتیان	فرانسه‌ده	١١٧ ٨٧٥
سوندرلاند	انکلتره‌ده	١١٦ ٥٤٨
دروسلدفورد	آلمانیاده	١١٥ ١٩٠
نورمبرغ	«	١١٤ ٨٩١
دانسیغ	«	١١٤ ٨٠٥
ماغدبورغ	«	١١٤ ٢٩١
لوج	روسیه‌ده	١١٣ ١٤٦
ساراتوف	«	١١٢ ٤٢٨
هاوره	فرانسه‌ده	١١٢ ٠٧٤
استراسبورغ	آلمانیاده	١١١ ٩٨٧
اولدام	انکلتره‌ده	١١١ ٣٤٣
شمنیچ	آلمانیاده	١١٠ ٨١٧
ملاغه	اسپانیاده	١١٠ ٤٧٨
لمبرغ	آوستریاده	١٠٩ ٧٤٦
بریغتون	انکلتره‌ده	١٠٧ ٥٤٦
روئن	فرانسه‌ده	١٠٧ ١٦٣
البرفلد	آلمانیاده	١٠٦ ٤٩٩
پورتو	پورتکیزده	١٠٥ ٨٣٨
بولتون	انکلتره‌ده	١٠٥ ٤١٤
آلتونه	آلمانیاده	١٠٤ ٧١٧
آبردین	اسقوچیاده	١٠٤ ٠١٤
بولونیه	ایتالیاده	١٠٣ ٩٩٨
بارمن	آلمانیاده	١٠٣ ٠٦٨
روبه	فرانسه‌ده	١٠٠ ٢٩٩

اهالیسنك جنسیت ولسانلری. — آوروپا قطعه‌سنده بولنان اهالی برچوق ام واقوامه منقسم اولوب، آنجق ازمنهٔ قدیمه‌دن بری وعلی‌الخصوص قرون وسطاده بوقطعه‌نك اهالیسی اوقدر قاریشمش، وخارجدن جهانکیر ویا چاپولجی صفتیله اوقدر قوملر کلوب اهالئ اصلیه ایله اختلاط ایتمشلردر، که لسان فرقی اولمیه ایدی، بونلری تفریقله بربرندن آیری اقوامه تقسیم ایتمك ممکن اوله‌میه‌جقدی. حقیقةً، اکثر یرلرده وعلی‌الخصوص آوروپاده اقوام بیننده نسل ونسب آرامق عبثدر؛ هیچ برفرد اجدادینك کندی قوم وجنسیتنه منسوب بولنمش اولدقلرینی ادعا ایده‌مز. بونك ایچون ام واقوامك تفریق وتقسیمنده اساس لسان اتخاذ اولنمق اقتضا ایدیور.

لسانی اساس اتخاذ ایتدیکمز حالده، آوروپا اقوامنك باشلیجه اوچ بیوك طاقه منقسم بولندقلری وهلةً کوزمزه چارپار، که بونلرده لاتین، تاوتون واسلاو اقوامی طاقلریدر. لاتینلر آوروپانك جنوب غربیسنده، تاوتونلر شمال غربیسنده، اسلاولر دخی شرق وشرق جنوبیسنده بولنیورلر. بو طاقلرك اوچی دخی ام آریه‌دن، یعنی عناصل آسیای وسطیدن کلوب، ایرانیلر وهندیلرله مناسبتی اولان امدندر. [«آریا» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آوروپا قطعه‌سنی بینلرنده اوچ بیوك قسمه تقسیم ایتمش اولان بو بیوك اقوام طاقلری آره‌سنده منفرد ویا متفرق برقاچ قوم وامت دها بولنیور. بواقوام متفرقه‌نك اوچی، یعنی یونانیلر، آرناودلر وکلتلر ینه ام آریه‌دن اولوب، ازمنهٔ قدیمه‌ده خیلی اهمیتی حائز بولنمش ام آریه‌نك بقیة السیوفی حکمنده‌درلر. دیکر اوچی، یعنی فینوآلر، مجارلر وترکلر ام تورانیه‌دندر. بلغارلر دخی نسباً بونلردن ایسه‌ده، لساناً اسلاو طاقنه التحاق ایتمشلردر. اقوام متفرقه‌نك بری‌ده (باسق) قومیدر، که هیچ بر طاقه منسوب اولمیوب، ظن اولندیغنه کوره، ام آریه‌نك آوروپایه هجرتندن اول بو قطعه‌ده ساکن بولنمش اولان اقوام وحشیه‌دن برینك بقیةالسیوفی حکمنده‌درلر. اقوام آریه‌دن اولمق اوزره، آوروپانك هرطرفنده طاغنیق برحالده یاشار ویا قونوب کوچر برقوم دها واردر، که هریرده بشقه براسمله یاد اولنه‌رق، بزجه چنکانه اسمیله معروفدر. یهودیلره کلنجه، بونلر ام سامیه‌دن وبنی اسرائیل اولادندن اولوب، آوروپانك هر طرفنده منتشر بولندقلری حالده، دینلرینك مباینتی سایه‌سنده نسل ونسبلرینی محافظه ایتمشلرسه‌ده، لسانلرینی غائب ایتمش اولدقلرندن، اتخاذ ایتدیکمز قاعده‌یه کوره، آیریجه برقوم عد اونمالری لازم کلیور.

لاتین طاقمی بش بیوك قوملہ بونلرہ تابع برطاقم اقوام صغیرہ‌دن مرکبدر. بیوکلری: ایتالیان، فرانسز، اسپانیول، پورتکیز وروماندن (یعنی اولاخ) قوملریدر. بونلردن رومانلر سائرلرندن آیری واوزاق اولوب، آوروپانك شرق جنوبیسندہ، قارپات طاغلرینك اتکلریلہ طونہ منصبنك صول طرفندہ وبر شعبہ‌لری دخی ماکدونیا وآرناؤدلقلہ یونانك شمال جهتندہ بولنیور. لاتین لساندن متولد اولوب، بوکونکی کوندہ ادبیاتلری مکمل اولان بو بش لساندن بشقہ، فرانسہ‌نك جنوبندہ سویلنیلن (پرووانسال)، اسپانیانك شمال شرقیسندہ تکلم اولنان (قطالون)، اسویچرہ وتیرولدہ استعمال اولنان (رومانش) و(لادین) لسانلری کبی دها بر قاچ السنۂ لاتینیہ واردر، کہ تحریر اولنمیوب، قباعد اولندقلرندن، کیتدکجہ ترك وفراموش اولنمقدہ، وصاحبلری ایتالیان، فرانسز واسپانیول جنسیتلرینہ انتساب ایتمکدہ‌درلر.

تاوتون طاقمی جرمان، اسقاندیناو وآنغلوساقسون زمرہ‌لرینہ منقسمدر. جرمانلر آلمانلرلہ فلامان (یعنی فلنکیلر) دن عبارت اولوب، سویلدکلری لسان باشلیجہ ایکی‌یہ تقسیم اولنور: یوقاری آلمانیا یعنی آلمانیای جنوبی لسانی، کہ باویرہ، اسویچرہ، سوآب وآلساس ایلہ آوستریادہ تکلم اولنور؛ وآشاغی آلمانیا یعنی آلمانیای شمالی لسانی، کہ بلچیقہ‌نك ایچندن پروسیہ‌نك شرق طرفنہ قدر اولان آلچق یرلردہ استعمال اولنور. آشاغی آلمانیا لسانك منقسم بولندیغی شعبہ‌لردن یالکز فلمنکجہ تحریری وادبیاتہ مالك بر لسان اولوب، سائرلری عوامہ مخصوص وقباعد اولنمقدہ‌در. بربرندن خیلی فرقلری اولان آشاغی ویوقاری آلمانیا لسانلری آرہ‌سندہ یعنی ساقسہ وفرانقونیا ایلہ سائر اقطار متوسطہ‌دہ کلمات وتعبیراتجہ یوقاری آلمانیا وشیوہ وتلفظجہ آشاغی آلمانیا لسانہ مشابہ بر آلمانجہ سویلنیور، کہ تحریری وادبی آلمانجہ لسانیدہ بودر. — اسقاندیناو زمرہ‌سی اسوج، نوروج، دانیمارقہ وایسلاندہ اهالیسندن مرکب اولوب، بو درت قومك هربری کندینہ مخصوص بر لسانلہ متکلم ایسہ‌لردہ، بینلرندہ مشابهت وقرابت تامہ بولنوب، اسلاندہ لسانی جملہ‌نك اك قدیم واك فصیحی اولدیغی حالدہ، دانیمارقہ لسانك ادبیاتی ایلری اولوب، اسوجلیلر کندی لسانلرینی یازوب اوقویورلرسہ‌دہ، نوروجلیلر دانیمارقہ لسانی لسان تحریری وادبی اتخاذ ایتمشلردر. — آنغلوساقسون زمرہ‌سی ایسہ انکلیز قومندن عبارتدر، کہ بونلرك سویلدکلری لسانك شامل اولدیغی کلماتك نصفی لاتین لسانہ منسوب ایسہ‌دہ، اساسی آشاغی آلمانیا لسانی شعبہ‌لرندن بری اولوب، دانیمارقہ لساندن دخی بر چوق تعبیرات اخذ ایتمش اولدیغندن، انکلیزلر دخی ام تاوتونیہ‌دن معدوددرلر.

اسلاو طاقمی دخی اوچ زمرہ‌دن مرکب اولوب، شرق اسلاولری عناصل تاتار اولوب اسلاولرلہ قاریشہ‌رق اسلاولاشمش اولان روسلردن عبارتدر؛ جنوب اسلاولری ینہ تاتاردن اسلاولاشمش اولان بلغارلرلہ صربلیلر، خرواتلر، واسلاوونلردر؛ شمال اسلاولری دخی لهلیلرلہ چهلیلردن ومجارستاندہ‌کی اسلوواقلرلہ پروسیہ‌دہ‌کی سورابلردن عبارتدر. وقتیلہ بالطیق دکیزینہ قدر منتشر بولنمش اولان شمال اسلاولرندن (پولاب) و(پروچ) قوملری بسبتون منقرض اولوب، یرلرینی جرمانلر ضبط ایتمشدر؛ حتی پروسیہ اسمی دخی (پروچ) قومندن قالمشدر. لهستانك شمال شرقیسندہ اولوب بالطیق دکیزی سواحلنہ قدر ممتد اولان (لیتوآنیا) و(لیوونیا) خطہ‌لرندہ دخی شمال اسلاولرندن اسکی (لت) قومنك بقیہ‌سی بولنیور.

یونانیلر یعنی روملر یونان دولتیلہ آطہ‌لر دکیزی جزایر وسواحلندہ بولنوب، لساناً اسکی یونانیلرہ بکزیورلرسہ‌دہ، نسل ونسبلری پك قاریشیقدر. — آرناؤدلر اسکی ایلیریانلرك احفادی اولوب، آرناؤدلقدہ ساکندرلر؛ یونانك بعض جهتلریلہ قالابرہ وسیچلیادہ دخی بولنیورلر. کلتلر وقتیلہ آوروپانك بتون غرب جنوبی جهتنی استیلا، وشرقاً طونہ‌یہ قدر انتشار ایتمش اولان کلت امت عظیمہ‌سنك بقیۃ السیوفی اولوب، (غال) و(قومبر) یاخود (چمبر) اسملریلہ ایکی شعبہ‌یہ منقسم اولدقلری حالدہ، فرانسہ‌نك غرب شمالی کوشہ‌سندہ‌کی (برتانیا) خطہ‌سندہ وانکلترہ‌نك (والس) یاخود (غال) مملکتیلہ (مان) جزیرہ‌سندہ واسقوچیا طاغلریلہ ایرلاندہ‌دہ بولنیورلر. آنجق بونلر کندی لسانلرینی یازوب اوقومدقلرندن، کوندن کونہ لسانلرینی اونوتمقدہ‌درلر؛ وبرکون جنسیتلری بسبتون دکیشمش اولہ‌جقدر.

اقوام تورانیہ‌دن اولان (فینوآ) لر وقتیلہ آسیانك شمال طرفلرندن یعنی آلتون طاغ اتکلرندن کلوب، روسیہ‌نك هرطرفنہ یرلشمشلردی. بونلرك برشعبہ‌سی‌دخی (چود) یاخود (اسقود) تسمیہ اولندیغندن،

اسکی یونانیلرك آوروپانك شرق طرفلری اهالیٔ قدیمه‌سنه ویردکلری (اسکیت) ودها طوغریسی (اسقوت) اسمی بوندن مأخوذ اولدیغی، واسکی اسکیتلرك شمدیکی (فینوآ)لرك اجدادندن وتاتار اقوامندن عبارت بولنمش اولدقلری ملحوظدر. بوکونکی کونده ایسه بوقوم یالکز بالطیق دکیزینك شمال شرقیسنده، بوتنیا ایله فینلانده کورفزلری آره‌سنده واقع فینلانده خطه‌سنه منحصر اولوب، بو خطه‌نك شمالنده بولنان (لاپون)لر دخی. جنسیتجه قطب شمالی اقطارینك اهالیٔ مخصوصه‌سی اولان اسکیمو وساموید اجناسندن اولدقلری حالده، فینوآ لسانیله متکلمدرلر. فینوآلر روسیه‌یه تابع ایسه‌لرده، بر نوع مختاریت اداره محافظه‌سنه موفق اولوب، لسانلرینی دخی اوقویوب یازمقده وادبیاتلرینی ایلریلتمکده‌درلر. — مجارلر دخی آلتون طاغ طرفلرندن آوروپایه کلوب، قارپات طاغلرینك اورته‌سنده یرلشمش، وآوروپا امی صره‌سنه کچوب، لسان وادبیاتلرینی خیلی ایلری‌یه کوتورمشلردر. اقوام آریه ایله اختلاطلرندن سیمالری خیلی دکیشمش ایسه‌ده، لسانلرینی محافظه ایتمشلردر. — ترکلر عثمانلیلرك فتوحاتی صره‌سنده آناطولیدن کچوب، بلغارستانله ماکدونیاده واستانبول ایله ادرنه ولایتنده بولنیورلر. بوراده ترکدن مقصد لسان مادرزادلری ترکجه اولانلر اولوب، مسلمانلغی قبول ایتمش اولان پوماق، آرناود، بوشناق وکریدلی کبی اهالی بونلردن معدود دکلدر.

اشبو اقوام مذکوره طاقملرینك تقریباً مقدارلری بروجه آتیدر :

ایتالیان (ولادین وورومانش)	٣٢٠٠٠٠٠٠		
فرانسز (وپرووونسال)	٤٣٥٠٠٠٠٠	لاتینلر	
اسپانیول (وقطالان وسائره)	١٧٠٠٠٠٠٠		١٠٥ ٠٠٠ ٠٠٠
پورتکیز	٤٥٠٠٠٠٠		
رومان (واولاخ)	٨٠٠٠٠٠٠		
آلمانیا آلمانلری	٤٠٤٠٠٠٠٠		
آوستریا »	٨٥٠٠٠٠٠		
اسویچره »	١٨٥٠٠٠٠		
روسیه »	١٠٠٠٠٠٠		
فلمنکلیلر	٣٦٠٠٠٠٠		
بلچیقه فلامانلری	٢٦٥٠٠٠٠		
جمعاً جرمانلر	٥٨٠٠٠٠٠٠	تاوتونلر	
			٩٨ ٧٨٥ ٠٠٠
اسوجلیلر	٤٧٢٠٠٠٠		
نوروجلیلر	١٩٨٠٠٠٠		
دانیمارقه‌لیلر	٢٠٠٠٠٠٠		
ایسلانده‌لیلر	٨٥٠٠٠		
جمعاً اسقاندیناولیلر	٨٧٨٥٠٠٠		
انکلیزلر	٣٢٠٠٠٠٠٠		
روسلر	٧٨٠٠٠٠٠٠		
روسیه لهلیلری	٤٨٠٠٠٠٠		
پروسیه »	٢٠٠٠٠٠٠		
آوستریا »	٣٦٠٠٠٠٠		
اسلوواقلر	٢٢٠٠٠٠٠	اسلاولر	١١٢ ٨٠٠ ٠٠٠
چهلیلر	٥٧٠٠٠٠٠		
روتنلر	٢٠٠٠٠٠٠		
صربلیلرله خرواتلر	١٠٥٠٠٠٠٠		
بلغارلر	٤٠٠٠٠٠٠		
برتانیا کلتلری	١٢٥٠٠٠٠		
غال »	١٠٥٠٠٠٠		
اسقوچیا »	٣٢٠٠٠٠		
ایرلانده »	٨٦٨٠٠٠		
مان آطه‌سی »	١٢٠٠٠	اقوام متفرقه	
جمعاً کلتلر	٣٥٠٠٠٠٠		٨ ٥٨٥ ٠٠٠
روملر	٢٥٠٠٠٠٠		
آرناودلر	٢٠٠٠٠٠٠		
باسقلر	٥٨٥٠٠٠		
مجارلر	٦٥٠٠٠٠٠		
عثمانلی ترکلر	١٠٠٠٠٠٠	اقوام توارینه	
قریم ونوغای تاتارلری	٣٥٠٠٠٠٠		١٣ ٠٠٠ ٠٠٠
فینوآلر	٢٠٠٠٠٠٠		
جمعاً اوروپا اهالیسی			٣٣٨ ١٧٠ ٠٠٠

ادیانی. — آوروپانك باشلیجه دینی خرستیانلق اولوب، بودینك اوچ بیوك مذهبی آوروپا قطعه‌سنی اوچه تقسیم ایتمشلردر. جنوب غربی قسمی قتولیك، شمال غربی قسمی پروتستان وشرق وشرق جنوبی قسمی اورتودوقس یعنی روم مذهبنه دوشمشدر. تعبیر آخرله لاتین اقوامنك اکثریسی قتولیك، تاوتون اقوامنك قسم اعظمی پروتستان. اسلاولرك‌ده چوغی اورتودوقسدر. اوروپانك شرق جنوبی قسمنده یدی ملیونه قریب مسلمانلر، وآوروپانك هر طرفنده طاغنیق حالده بر مقدار یهودیلر بولنیور. قتولیکلر ١٤٥ ملیون قدر اولوب، اسپانیا، پورتکیز وایتالیانك کافهٔ اهالیسیله فرانسه اهالیسنك اونده طقوزی ایرلانده‌لیلرك اوچ ربعی، بلچیقه‌لیلرك همان جمله‌سیله فلمنکلیلرك وآلمانلرك بر ثلثی، آوستریالیلرك اونده طقوزی. مجارستان اهالیسنك نصفی، اسویچره‌لیلرك ایکی خمسی، عموم لهلیلرك اوچ ربعی، انکلیزلردن بر ملیوندن زیاده خلق وروسیه ایله دولت عثمانیه اهالیسنك بر مقدارلری قتولیکدر. پروتستانلر بر چوق شعبه‌لره منقسم اولدقلری حالده ٩٥ ملیون قدر اولوب، اسوج، نوروج، دانیمارقه، پروسیه، اهالیسنك کافه‌سیله آلمان وفلمنکلیلرك ثلثانی، آوستریالیلرله فرانسزلرك بر عشری، مجارلرك همان نصفی، اسویچره‌لیلرك اوچ خمسی، انکلیزلرك همان جمله‌سی، ایرلانده‌لیلرك بر ثلثی وروسیه‌نك بالطیق

سواحلنده‌كی اهالیسی پروتستاندر. اورتودوقسلر تقریباً ٨٥ ملیون اولوب، روسلرك همان جمله‌سیله آوستریا اسلاو ورومانلرندن ٣ ½ ملیون اهالی ورومانیا، صربیه، قره طاغ، بلغارستان، وسائر ممالك عثمانیه ویونان خرستیانلری همان كاملاً اورتوقسدر. مسلمانلر آوروپاده ٧ ملیون اولوب، بونلرك، بر ملیوندن زیاده‌سی آرناود، بر ملیونه قریب مقداری بوشناق وپوماق وبر ملیونی دخی ترك اولمق اوزره، اوچ ملیونی بالقان شبه جزیره‌سنده؛ درت ملیونه قریب مقداری قریم ونوغای تاتارلرندن عبارت اولمق اوزره، روسیه‌ده، وآلتی یدی‌یوزی دخی لهستانده بولنیورلر. یهودیلر نوروج ولاپونیادن بشقه اوروپانك هر طرفنده منتشر اولوب، روسیه، لهستان، آوستریا، رومانیا، ممالك عثمانیه وآلمانیاده كثرت اوزره بولنیورلر. جمله‌سی تقریباً ٥ ملیونه بالغ اولورلر. لاپونیا وسائر اقطار شمالیه‌ده‌كی بتپرستلرله هیچ بر دینه متدین اولمیانلرك مقداری دخی تقریباً بر ملیونه بالغ اولور.

احوال تاریخیه‌سی. — اوروپا قطعه‌سنك پك اسكی بر زمانلرده كندینه مخصوص بر قاچ جنس اهالیسی بولنمش اولدیغی علم الارضك زیر زمیندن چیقاردیغی آثار بدنیه‌لریله مثبتدر. پیرنه جبالی اتكلرنده‌كی باسقلرك‌ده بوجنسلردن برینك بقیة السیوفی اولملری محتملدر. بعده ینه تاریخك ضبط ایده‌مدیكی پك اسكی بر زمانلرده آسیای وسطیدن طرق مختلفه ایله كروه كروه آریا اقوامی هجرت ایدوب، اوروپانك هر طرفنه یرلشمشلردر. آنجق بو قوملر اوروپانك اورمانلرنده، مغاره‌لرنده وكوللرنده همان وحشی بر حالده یاشایوب، مدنیتدن بیخبر ایدیلر. مؤخراً سوریه ومصر سواحلندن بر مدنیت نوری پارلمغه باشلادیغی وقت، آوروپانك یالكز منتهای جنوب غربیسنده واقع یونان شبه جزیره‌سیله اونك اطرافنده‌كی آطه‌لر بو مدنیتدن مستفید اوله بیلوب؛ بر چوق وقت صكره بر طرفدن یونانیلرك وبرطرفدن دخی فنیكه‌لیلرك آق دكیزك بعض سواحل وجزایرنده ایدنمش اولدقلری مستملكاتده دخی مدنیت آثاری كورنمكه باشلامش؛ وعلی الخصوص ایتالیای جنوبی ایله سیجیلیا مدنیت یونانیه دائره‌سنه كیرمشیدی. او وقتلرده اوروپانك سائر طرفلری وحتی یونانك حدودی اتصالنده بولنان بالقان شبه جزیره‌سیله ایتالیانك قسم شمالیسی بسبتون مجهول ایدی. فنیكه‌لیلر سبته بوغازینی طولاشوب، انكلتره ودانیمارقه‌یه قدر دخی كیتمشلر دیسه‌ده، او اقطار بعیده‌یه صوثوق ومنجمد بر طاقم وحشی یرلرك سواحلی نظریله باقوب، احواللرینی تفتیش وتحقیقه پك‌ده تنزل ایتمه‌مشلردی. مؤخراً روماليلر دولتلرینك حدودینی توسیع ایله، آوروپانك هر طرفنه عسكر سوق ایتدكدن صكره بیله، یالكز طونه ورین نهرلرینه قدر اولان یرلری اوكرنوب، بتون روسیه وآلمانیا ولهستان واسقاندیناویا مجهول قالمشلردی. او وقتلرده یعنی ایكی بیك سنه اول آوروپانك نصف جنوبیسی روما دولتنك الكاسی اولوب، نصف شمالیسی ایسه برطاقم اقوام وحشیه‌نك جولانكاهی ایدی. روما دولتنك ایكی‌یه انقسامیله ضعفه دوچار اولمسی اوزرینه، اواقطار شمالیه اقوام وحشیه‌سی متمدن ومعمور اولان روما ممالكی یعنی آوروپای جنوبی اوزرینه هجوم ایده‌رك، هر طرفی یاقوب ییقمغله، یغما وخونخوارلقله ممزوج بر دور تخریب ظهور ایتمشیدی. بو دور تخریب آوروپای جنوبی حقنده نه قدر مضر بولنمش ایسه، آوروپای شمالی حقنده او قدر فائده‌یی منتج اولمشدر. غالبلرك وحشیلكی مغلوبلرك ممالكنی نصل استیلا ایتمش ایسه، مغلوبلرك او وقته‌كوره حائز بولندقلری مدنیت دخی غالبلرك ممالكنه حس اولنیه‌جق بر صورتله دخول ایدوب، بو اختلاطدن آوروپانك هر طرفی مكشوف ومعلوم حالنه كچمش؛ وخرستیانلق هر طرفنه انتشار ایدوب، بتون آوروپاده متحد ومساوی بر حال حاصل اولمشیدی.

لكن بو حال ینه مدنیت حالی دكلیدی وحشیانه بر سپاهیلك اصولی هر طرفده حكمفرما ایدی وبر طاقم دره بكلری بیننده‌كی نزاع ومحاربه‌لر وبونلرك ضعفای اهالی‌یه روا كوردكلری مظالم هر كون آوروپا طوپراغنی قانلره بویامقده ایدی. ایشته آوروپا بویله بر حالده بولندیغی بر زمانده ایدی، كه غزاة مسلمین آفریقانك بتون شمال قسمنی فتح ایتدكدن صكره، سبته بوغازینی تجاوزله اسپانیایی فتح، وتا فرانسه‌نك اورته‌سنه قدر دخول ایتدیلر. عربلرك اندلسده نائل اولدقلری معارف ومدنیت بر درجهٔ علیایه واصل اولوب، وقتیله یونان مدنیتی آوروپانك شرق

جنوبی کوشه‌سنده نصل پارلامش ایسه، مدنیت اسلامیه دخی غرب جنوبی کوشه‌سنده بش آلتی عصر پاپی اویله لمعه‌پاش اولمش ایسه‌ده، اوروپاده او وقت حکم سورن خرستیانلق تعصبی اوروپالیلرك بو مدنیتدن اقتباس ایتملرینه مانع اولمشیدی. مؤخراً بو تعصب بتون آوروپا اقوامنك اهل صلیب نامیله اردولر حالنه کیره‌رك، عالم اسلامك اوزرینه هجوملرینی موجب اولمغله، بر چوق وقت دوام ایدن بو محاربه‌لردن وسوریه ومصرده اقامتلرندن آوروپالیلر چوق مستفید اولوب، مدنیت اسلامیه آثار علمیه وصناعیه‌سی آوروپاده انتشار ایتمش؛ وابن‌سینا، ابن رشد کبی علمای اسلامك آثار علمیه وفنیه‌سی لاتینجه‌یه ترجمه اولنوب، آوروپا مکتبلرنده اوقونمغه باشلامشیدی. هارون الرشیدك معاصری اولوب، فرانسه وآلمانیا ایله ایتالیانك قسم جنوبیسنده یعنی بتون آوروپای وسطیده حکمفرما بولنمش اولان (شارلمان) دخی آوروپاده ابتدائی بر مدنیت اساسی قومشیدی.

عثمانلیلرك آوروپایه چکملریله استانبولك قرون وسطایه ختام ویره‌رك، آوروپا قطعه‌سیچون بر یکی دور آچمش؛ واو وقتدن بری آوروپا دولتلری تشکل ایتمشدر. بر وقت اوروپا دولتلرندن وندیك وجنوه جمهوریتلری ومؤخراً اسپانیا، پورتکیز، فلنك دولتلری بحراً بر بیوك قوت حاصل ایتمشلردی. مؤخراً بو قوت انکلتره وایکنجی درجه‌ده فرانسه دولتنه انتقال ایتمش؛ وبو صوك زمانلرده ایتالیا ممالکی بالاتحاد دول معظمه‌دن معدود بر بیوك دولت اولمش، وپروسیه آلمانیا حکومات صغیره‌سنی جمعله بر بیوك آلمانیا ایمپراطورلغی تشکیل ایتمش، وروسیه خیلی توسع ایتمشدر. بالقان شبه جزیره‌سنده دخی یونان، رومانیا وصربیه قراللقلریله قره طاغ وبلغارستان پرنسلکلری وجود بولمشلردر.

تقسیمات قدیمه‌سی. — آوروپا قطعه‌سنك تقسیمات قدیمه‌سی وهر برینك مصادف اولدیغی ممالك جدیده بروجه آتیدر:

١ غراچیا (یعنی یونان.)

٢ ایلیریا (یعنی آرناوودلق، بوسنه، هرسك ودالماچیا). آرناوودلغك جنوب قسمنه (اپیر دخی دیرلردی.

٣ ماکدونیا (یعنی سلانیك ومناستر ولایتلری.)

٤ تراکی (یعنی ادرنه ولایتیله بلغارستانك جنوب شرقی قسمی.)

٥ موسیا (یعنی صربیه ایله بلغارستانك شمال غربی قسمی.) بونك جنوب غربی طرفنه یعنی اسکوب جهتنه (داردانیا) دخی دیرلردی.

٦ پانونیا (یعنی آوستریانك غرب جنوبی قسمی اولان خرواتستان وسائره ایله مجارستانك قسم غربیسی.)

٧ داکیا یاخود داچیا (یعنی رومانیا ایله مجارستانك قسم شرقیسی.)

٨ ایتالیا.

٩ ایبریا (یعنی اسپانیا وپورتکیز.)

١٠ برتانیا (یعنی انکلتره واسقوچیا ایله ایرلانده.)

١١ غالیا (یعنی فرانسه وبلچیقه.)

١٢ جرمانیا (یعنی آلمانیا، فلنك واسویچره.)

١٣ اسکیتیا یاخود اسقوتیا (یعنی روسیه‌نك جنوب جهتی.)

١٤ سارماتیا (یعنی روسیه‌نك شمال طرفی ایله لهستان وپروسیه جهتلری.)

الك صکره‌کی اوچ مملکت یعنی جرمانیا، اسکیتیا وسارماتیا ممالك مجهوله‌دن اولوب، حدود واحواللری معلوم دکلیدی.

آوروپای جنوبی (Europe Méridionale) اسپانیا وپورتکیزله ایتالیایه وبالقان شبه جزیره‌سنه اطلاق اولنور.

آوروپای شرقی (Europe Orientale) باشلیجه روسیه ایله ممالك عثمانیه‌یه اطلاق اولنوب، آوستریا وپروسیه دخی بعض دفعه بو تعبیرك مسماسنه داخل اولورلر.

آوروپای شمالی (Europe Septentrionale) باشلیجه اسوج ونوروجله دانیمارقه‌یه مخصوص اولوب، بعضاً روسیه وانکلتره‌یه وحتی آلمانیا وآوستریایه بیله اطلاق اولنور.

آوروپای عثمانی (Turquie d'Europe) آوروپا قطعه‌سنده‌کی ممالك عثمانیه‌یه اطلاق اولنوب، بالقان شبه جزیره‌سنك بتوننی یعنی رومانیا، صربیه ویونانی دخی جامع

ایدیسه‌ده، بو مملکتلرك کسب استقلال ایتملری اوزرینه، مسماسی بالقان شبه جزیره‌سنك بعض جهتلرینه منحصر قالمغله، بونك یرینه (بالقان شبه جزیره‌سی) تعبیرینك استعمالی دها عمومی اولمشدر. [«بالقان شبه جزیره‌سی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آوروپای غربی { Europe Occiden-) (tale باشلیجه انکلتره، فلنك، بلچیقه وفرانسه‌یه اطلاق اولنوب، اسپانیا وپورتکیز دخی بعضاً بوزمره‌یه داخل اولور.

آوروپای وسطی { (Europe Centrale) باشلیجه آلمانیا ایله اسویچره وآوستریایه ویریلن اسم اولوب، بعضاً فرانسه‌یه دخی تعمیم اولنور.

آورورە { (Aurore) یاخود اورورە اسکی یونان وروما اساطیرینه کوره، کردونهٔ شمسه سما قپولرینی آچمغه مأمور بر الهه اولوب، (تیتان هیپریون) ایله ارضك قیزی، وشفقدن کنایه ایدی. کویا (تیتون) اسمنده کوزل بر دلیقانلی‌یه تعشق ایتمکله، کندیسنی کوکه چیقاروب، تزوج ایتمش؛ و (کفال) ایله (اوریون) ی دخی سومش. اینجه بر توللە اورتیلی ودرت بیاض آت قوشلش پنبه بر آرابه‌یه بینمش صورتنده تصویر ایدرلردی. اسکی یونان شعراسی بونك پارمقلری پنبه اولدیغنی بیان ایدیور، وشبنم بونك کوز یاشلری نظریله باقیورلر. آورورە لاتینجه اسمی اولوب، لسان یونانیده (آوکی) دنیلیردی.

آورورە { آطه‌لری وشهری. [«اورورە» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آورونزو { (Auronzo) ایتالیانك وندیك خطه‌سنده، (بلونه) ایالتنده ومرکز ایالتك ٧٥ کیلومتره شمال شرقیسنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ٣٩٤٠ اهالیسی وقورشون وچینقو معدنلری واردر.

آورە { (Avre) بو اسمله فرانسه‌ده ایکی نهر واردر: بری (اوآزە) ایالتنده (آورینقورت) جوارنده نبعانله، متعاقباً (سومه) ایالتنه کیروب، جنوب شرقیدن شمال غربی‌یه طوغری جریان، و (رویه)، (لوچه) و (نویه) چایلرینی اخذ ایدەرك، (آمیان) ك اوست طرفنده صولدن (سومه) نهرینه دوکیلور. منصبندن یوقاری ٣٠ کیلومترەلك محلی سیر سفائنه صالحدر. — دیکری (نورماندیا) خطه‌سنده اولوب، (اورنه) ایالتنده نبعانله، بعده (اورە) ایالتنه کیرەرك، بر خیلی مسافه‌ده بر آلتندن کچدکدن صکره، بر قاچ چای دخی اخذ ایله، (سینه) تابعلرندن (اورە) نهرینه دوکیلور. مجراسی ٧٥ کیلومتره طولنده اولوب، صویی پك براقدر، وبر چوق چایرلر اسقا ایتدیکی کبی، بر چوق ماکینه‌لر دخی چویریور.

آوریخ { (Aurich) پروسیه‌نك (هانوورە) ایالتنده وهانوورە شهرینك ٢٣٠ کیلومتره شمال غربیسنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ٤٢٦٥ اهالیسی، منتظم مکتبلری، کاغد وسائره فابریقه‌لری، حیوانات وحبوبات بازارلری وکوزل تفرجکاهلری واردر. اسکی بر شهر اولوب، وقتیله مقر حکومت بولنمشدر.

آوریني { (Avrigny) جزویت پاپاسلرندن عالم بر آدم اولوب، تاریخه متعلق معتبر برایکی اثر یازمشدر. میلادك ١٦٧٥ تاریخنده طوغوب، ١٧١٩ ده وفات ایتمشدر. — بو اسمله آمریقانك (مارتینیق) آطه‌سنده ١٧٦٠ ده طوغمش و ١٨٣٢ ده وفات ایتمش بر فرانسز شاعر دها واردر، که (ژانه دارق) ی مبنی علیه اتخاذ ایدەرك یازمش اولدیغی بر هاله‌سی پك مقبولدر.

آورئولوس { (Aureolus) روما سردارلرندن اولوب، داکیاده طوغمش، وایمپراطور (والریان) ایله (غالیان) ك خدمتلرنده بولندقدن صکره، میلادك ٢٦٧ تاریخنده ایمپراطورلغنی اعلان ایتمش ایسه‌ده، ابتدا (غالیان) وبعده ایکنجی (قلاودیوس) طرفندن مغلوب اولوب، ٢٦٨ ده میلان شهرینك سوری خارجنده مقتولاً وفات ایتمشدر.

آوس { (Aves) یاخود آوس ایسلاس (Aves Islas) که اسپانیولجه «قوش آطه‌لری» دیمکدر. آمریقاده آنتیل آطه‌لرینك جنوب جهتنده بر طاقم کوچك وایصسز آطه‌لر اولوب، الك بیوکلرینك طولی ٦ کیلومتره‌در. بو آطه‌لرك اوزرنده دکیز قوشلری پك چوق اولوب، عصرلرجه تراکم ایتمش اولان کوبره‌لرندن حاصل اولان (غانو) تعبیر اولنان ماده کلیتله چیقارلمقده‌در. بو آطه‌لر (ونزوئلا) ساحلنك ١٦٥ کیلومتره شمالنده، (بون‌آیر)

و (زوقونس) آطه‌لری آره‌سنده، ′٥٩ °١١ عرض شمالی ایله ٧٠ طول غربیده واقعدرلر. — ینه آنتیل جزایرینك شرق طرفنده، (دومینیق) آطه‌سنك ١٠٠ کیلومتره شمال غربیسنده دخی بو اسمله بر کوچك وایصسز آطه واردر. — (ترنو) جزیره‌سنك ساحل شرقیسی قربنده، ′٥ °٥٠ عرض شمالیده دخی بر کوچك آطه بو اسمله معروفدر.

آؤس (Aoüs) آرناؤدلقده اولوب الیوم (ویوسه) دنیلن نهرك اسم قدیمیدر. [«ویوسه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آوستراسیا (Austrasia) آلمانجه «شرق دولتی» دیمك اولان (اوستریخ) کلمه‌سندن مأخوذدر. قرون وسطاده آوروپاده (فرانق) اسمیله ظهور ایتمش اولان قومك تشکیل ایتمش اولدقلری دولتلردن اولوب، اسکی (مج) قراللغی (یعنی لورن) ایله شامپانیانك بر قسمنی، اسکی توریغ قراللغی (یعنی فرانقونیایی)، آلمانیا دوقه‌لغی (یعنی آلساس، باده و وورتمبرغی) وباویره ایله فریزه دوقه‌لقلرینی جامع ایدی. حکمدارلرینك فتوحاتنه کوره بو حدود توسع دخی ایتمشیدی. بو دولت میلادك ٥١١ تاریخنده عموم فرانقلر حکمداری قلوویسك وفاتی اوزرینه، ملکنك درت اوغلی بیننده مقاسمه اولنمسندن ظهور ایدوب، مرقومودن (تیری) نك حصه‌سنه اصابت ایتمش، ومج شهری پایتخت اتخاذ اولنمشیدی. بونك نسلندن اون حکمدار کلوب، وجه آتی اوزره حکومت سورمشلردر:

تیری	من	٥١١	الی	٥٣٤	میلادی
برنجی تئودبرت	»	٥٣٤	»	٥٤٨	»
تئودبالد	»	٥٤٨	»	٥٥٥	»
برنجی سیجبرت	»	٥٦١	»	٥٧٥	»
برنجی شیلدبرت	»	٥٧٥	»	٥٩٦	»
ایکنجی تئودبرت	»	٥٩٦	»	٦١٣	»
ایکنجی تیری	»	٦١٢	»	٦١٣	»
ایکنجی قلوتر	»	٦١٣	»	٦٢٢	»
برنجی داغوبرت	»	٦٢٢	»	٦٣٨	»
ایکنجی سیجبرت	»	٦٣٨	»	٦٥٦	»
ایکنجی شیلدبرت	»	٦٥٦	»	٦٧٣	»

بو آره‌لقده آوستراسیا ایکی دفعه فرانسه دولتنه الحاق اولنمشدر. برنجی الحاق برنجی قلوترك زماننده اولوب، ٥٥٥ دن ٥٦١ تاریخ میلادیسنه‌دك سورمشدر. ایکنجی الحاق دخی ایکنجی قلوتر ایله داغوبرتك زمانلرنده اولوب، ٦١٢ دن ٦٣٨ تاریخنه‌دك دوام ایتمشدر. ٦٧٩ تاریخنده ایکنجی داغوبرتك وفاتنده بروقتدن بری ینه فرانسه‌یه الحاق ایدلمش اولان آوستراسیا اهالیسی اختلال ایدوب، هریستاللی (پپین)ی والی انتخاب ایتمشلردر. بونك اوغلی (شارل مارتل) ٧١٤ تاریخ میلادیسنده پدرینه وارث اولوب، آوستراسیایی نوستراسیا حکمدارلرینه قارشی مدافعه ایتمش؛ واسماً حکمدارلق ایدن دردنجی تیری زماننده بتون فرانقلر دولتنك صاحب مستقلی اولمشدر. شارل مارتلك وفاتنده آوستراسیا (قصیر پپین) ك برادری (قارلومان)ك حصه‌سنه دوشمش ایسه‌ده، مرقوم راهب اولمغله، ملکنی برادرینه ترك ایتمش؛ وبووجهله مرقوم پپین ٧٥٢ تاریخ میلادیسنده بتون فرانقلرك حکمداری اولوب، اووقتدن بری آوستراسیا اسمی رفع اولنمشدر.

آوسترالیا (Australie) کرهٔ ارضك اك بیوك جزیره‌سی اولوب، قطعات خمسه‌دن معدود اولان (اوقیانیا) یعنی جزایر بحر محیطك باشلیجه قسمیدر. وقتیله فلمنك جدید (Nouvelle Hollande) تسمیه اولنوردی.

موقع وجسامتی. — بو قطعه بحر محیط کبیر ایله بحر محیط هندی بیننده وکرهٔ ارضك نصف جنوبیسنده واقع اولوب، جسامتجه آوروپا قطعه‌سنك درت خمسنه قریبدر. °١١ ایله °٣٩ عرض جنوبی و °١١١ ایله °١٥٢ طول شرقی آره‌سنده واقع اولوب، شمالاً (تورس) بوغازیله (یکی کینه)، وجنوباً (باس) بوغازیله (تاسمانیا) آطه‌لرندن آیرلمشدر. شمال غربی جهتنده (سونده) جزایری، وسواحل شرقیه‌سی قارشیسنده اوزاقدن (یکی قالدونیا) ایله (یکی زلانده) آطه‌لری بولنیور. سواحلنك طولی تخمیناً ١٤٠٠٠ کیلومتره اولوب، شرقدن غربه اولان طول اعظمی قوش اوچشی حسابیله تقریباً ٤٠٠٠، وشمالدن جنوبه یعنی (تورس) بوغازندن (باس) بوغازینه قدر اولان عرضی دخی ینه او حسابله ٣٠٠٠ کیلومتره ایسه‌ده، دیکر بعض طرفلرده عرضی ٢٠٠٠ کیلومتره‌دن زیاده دکلدر. مساحهٔ سطحیه‌سی تقریباً ٧٦٣٠٠٠٠ مربع کیلومتره‌در.

شکل وهیئت طبیعیه‌سی، سواحلی. — آوسترالیانك شکل عمومیسی درت بش کونلك قمره مشابه اولوب، جنوبه طوغری متوجه اولان ایکی اوجنك

بری ذکری سبقت ایدن (باس) بوغازنده واقع (ویلسون) برونیدر، که بو قطعه‌نك اڭ جنوبی نقطه‌سیدر؛ دیگر اوجی منتهای غرب جنوبیده واقع (لووین) برونیدر. بو ایکی برون آره‌سنده (آوسترالیا کورفزی) نامیله بیوك وآچیق بر کورفز ممتد اولوب، (اسپنسر) و(سنت وینسان) کورفزلری بونك قسم شرقیسی سواحلنده‌در. شمال طرفنده اڭ زیاده اوزانمش نقطه‌سی (تورس) بوغازنده واقع (یورق) برونی اولوب، بو برونله بونك غرب جهتنده واقع (آرنهم) برونی آره‌سنده (قارپنتاریا) کورفزی نامیله قره‌لرك ایچنه خیلی کیرمش بر بیوك کورفز بولنیور. بو کورفزك غرب طرفنده سواحل خیلی کیرنتیلی چیقنتیلی اولوب، برچوق برونلر، شبه‌جزیره‌لر وکوچك کورفزلر وخلیجلر واردر، که اڭ مهملری (قوبور) شبه‌جزیره‌سیله بونك آلتنده و(ملویل) آطه‌سنك قارشیسنده (دیمن) کورفزیدر. شمال غربی جهتنده اڭ زیاده چیقمش نقطه (لوندوندری) برونی اولوب، (نورت وست) یعنی «شمال غربی» و(کوویه) برونلری‌ده ساحل غربیسنده واقعدرلر. سواحل شرقیه‌سنك کیرنتی وچیقنتیلری غایت کوچك اولوب، اوطرفدن ذکره شایان هیچ بر کورفز یوقدر، واڭ شرق نقطه‌سی اولان (بایرون) برونی دخی آنجق برون دنیله‌بیله‌جك بر شکلده‌در. بو قطعه‌نك اطرافنده برچوق آطه‌لر بولنوب، باشلیجه‌لری شونلردر: شمال جهتنده: یورق برونی جوارنده (پرنس دوغال) آطه‌سی، قارپانتریا کورفزی ایچنده (ولسلی) و(غروت) آطه‌لری، دیمن کورفزی قارشیسنده (ملویل) و(باتورست) آطه‌لری؛ غرب جهتنده: (دامپیر)، (باروو) و(دیغ‌هارتوغ) طاقلری؛ جنوب جهتنده: (رشرش) و(اینوستیغاتور) طاقلریله (قانغورو) آطه‌سی؛ شرق جهتنده دخی: (استرادبروق)، (مورتون) و(ساندی) آطه‌لریله (نورتومبرلاند) و(قومبرلاند) طاقلری. شرق شمالی سواحلنك قارشیسنده بر چوق قیالق آطه‌لر بولنیور، که بینلرنده وساحلله برطاقم صیغلرله مربوط اولوب، سیر سفائنی بیوك مخاطره‌لر ایچنده بولندیریورلر.

جنوبده‌کی بیوك کورفزك سواحلیله سواحل غربیه‌نك اکثر طرفلری بعض یرلرده قوملق وآلچق وبعض یرلرده دخی ۱۰۰ و ۲۰۰ متره ارتفاعنده قیالقدن عبارت اولوب، بو قیالرك آلتی دخی دکیز طالغه‌لرندن اویولمش اولمغله، کیلرك یناشمه‌سنه مساعد اولمدقدن بشقه، جنوبدن کلن بر آقنتی دخی سفائنی ساحله چارپدیردیغندن، بحریون بو سواحله تقربدن احتراز ایدرلر. سواحل غربیه‌ده یالکز نهرلرك منصبلری سفائن ایچون تقربه مساعددر. شرق جنوبی سواحلنده ایسه خیلی قویلر ولیمانلر بولندیغی کبی، دکیزدن کوریلن یرلر دخی اورمانلر ومرعالرله مستور اولوب، زمرد آسا نباتاتك اورته‌لرنده مائی رنکنده بعض قورو طاغلر دخی کوریلور؛ وشماله طوغری چیقلدقجه، نباتات دها بیوك ودها چوق اولوب، آنجق قارپانتاریا کورفزینك سواحل غربیه‌سنده قورو وچپلاق اراضی‌یه تصادف اولنور.

اراضیسیله طاغلری. — آوسترالیانك اکثر طرفلری الآن مجهول اولوب، هر طرفنك اراضیسی واحوال طبیعیهٔ داخلیه‌سی حقنده مکمل ومفصل معلومات ویرمك ممکن دکل ایسه‌ده، هر حالده شرق طرفی معلوم اولوب، قسم غربیسی ایچنده دخی بعض سیاحتلر وقوع بولمش اولدیغندن، هیئت عمومیه‌سی آز چوق مضبوطدر. شرق جهتنده (ویلون) برونندن (یورق) شبه جزیره‌سنه قدر ساحل بوینجه برصره طاغلر اوزانوب، «مائی طاغلر» و«آوسترالیا آلپلری» اسملریله معروف اولان بو سلسله آوسترالیاده بر بیوك تقسیم میاه خطی تشکیل ایده‌رك، شرق طرفنده‌کی مائله‌سی دها دیك ودها طار اولدیغی حالده، صولرینی بحر محیط کبیره دوکر، وبو طرفدن آقان نهرلرك میلی بهر کیلومتره‌ده اون متره نسبتنده‌در؛ غرب جهتنده‌کی مائله‌سی ایسه پك واسع وآز میلانلی اولوب، صولرینی داخلی چوللرله بعض کوللره وجنوبده‌کی (وینسان) له شمالده‌کی (قارپانتاریا) کورفزلرینه دوکر، وبوطرفده‌کی نهرلرك میلی بهر کیلومتره‌ده بر متره نسبتنده‌در. بو سلسله‌نك جنوبدن (کنسلاند) ك وسطلرینه قدر اولان قسمی دیك بر صرت تشکیل ایدیور، که اوزاقدن غیر منقطع بر سد کبی کورینیورسه‌ده، بر چوق بوغازلری، پکیدلری ومنفرد تپه‌لرله شعبه‌لری واردر. اتکلری اورمانلرله، غایت کوزل مرعالرله ومنبت اراضی ایله مستوردر. (کنسلاند) ك شمالی قسمیله (یورق) شبه جزیره‌سنده ایسه سلسلهٔ مذکوره بریرلرندن

آیری بر طاقم تپه‌لر دیزیسی صورتنی آلیور. بو سلسله‌نك اك مرتفع یرلری جنوبده اولوب، اورالرده ارتفاعی ۲۰۰۰ ایله ۲۵۰۰ متره آره‌سنده‌در. بوندن بشقه آوسترالیاده جبال متسلسله بیلنمیوب، آنجق (اسپنسر) کورفزینك شمالنده (فلیندر) طاغیله بوقطعه‌یی جنوبدن شماله‌تا وسطندن شق ایدن تلغراف خطنك ممری اوزرنده وخط مذکور ایله سواحل غربیه آره‌سنده بر چوق منفرد طاغلر بولنیور، که بونلردن اکثریسنك ارتفاعی ۱۰۰۰ متره‌دن آشاغی اولوب، یالکز مذکور تلغراف خطنك غرب جهتنده ومدار جدی خط موهومی آلتنده بولنان (جیل) طاغنك ۱۳۰۰، واونك جوارنده‌کی (لیبیغ) طاغنك ۱۲۲۰، وغرب شمالی جهتنده‌کی (پروسه) طاغنك دخی ۱۱۵۰ متره ارتفاعلری اولدیغی مرویدر.

آوسترالیانك شمال وغرب سواحلی بر طاغ وتپه‌لر صره‌لری آلتنده بولنمغله، بو ارتفاعلردن دکیزه بر چوق نهرلر آقدیغندن، سواحل مذکوره‌نك اراضیسی دخی همان سواحل شرقیه‌یه قریب بر حالده اولوب، اورمان ومرعالری ومنبت اراضیلری واردر؛ وکوندن کونه آوروپا مهاجرلری طرفندن اسکان واعمارلرینه رغبت اولنمقده‌در. یالکز سواحل جنوبیه‌نك قسم غربیسیله سواحل غربیه‌نك برقسمی غیرقابل عمراندر. بو قطعه‌نك ایچ طرفی ایسه طبیعت اراضیجه اوچ منطقه‌یه تقسیم اولنه‌بیلیر: جنوبده‌کی بیوك کورفز ساحلندن °۲۷ عرض جنوبی خط موهومنه قدر اولان برنجی منطقه‌نك اراضیسی طوزلی ودوز اووه‌لردن عبارت اولوب، بواووه‌لرك اوته‌بریسنده یردن بعض صولر فیشقیریور، که بو صولر کلس، طوز وسوده‌یی حاوی اولمغله، ترسباتدن منبعلرینك اطرافنده بر تپه حاصل اولور. بو منطقه‌نك طوپراغی زراعته غیر صالح واکثر طرفلری قوملق ایسه‌ده، مرعالری قویونلره پك ایی کلمکله، اورالرده کلیتلی قویونلر یتیشدیرمك اوزره تشبثاته بدأ اولنمشدر. ایکنجی منطقه °۲۷ عرض جنوبیدن °۱۷ عرض جنوبی‌یه قدر ممتد اولوب، آوسترالیانك ایچ طرفنك قسم اعظمنی ضبط ایدن بو منطقه دوز چوللردن وبش آلتیوز متره ارتفاعنده تپه‌لردن عبارت اولوب، اراضیسنده یالکز بعض اکری بوکری چالیلرله برطاقم دیکنلر وقبا اوتلر بیتر ایسه‌ده، بواوتلر دخی حیوانات بسلمکه الویریشلیدر؛ بعض وادیلرك ایچنده دها ایجه مرعالر وصمغ آغاجلری دخی بولنور. بو منطقه‌نك دائمی صورتده آقار نهری یوق حکمنده اولوب، اکثریسی طورغون ومتعفن صولر وکول وبطاقلقلر صورتنی آلیرلر. بعض وقتلرده قوراقلق وصوسزلق صوك درجه‌یه واردیغی حالده، بعض وقتلرده دخی یاغمورلرك کثرتندن اکثر یرلری صو باصار. نهایت °۱۷ عرض جنوبیدن سواحل شمالیه‌یه قدر ممتد اولان اوچنجی منطقه بالچیقدن عبارت بر طاقم منبت اووه‌لرله طوپراغی قره بر طاقم کوزل حوضه‌لردن عبارت اولوب، بوجهتك انهاری دخی چوق اولمغله، غایت صیق وجسیم نباتاتی واقالیم حارّه‌یه مخصوص هرنوع محصولاتی پك‌بولدر. قطعه‌نك قسم غربیسی، واقع اولان بعض سیاحتلرله برابر، الآن مجهول حکمنده ایسه‌ده، اوجهتده ذکرایتدیکمز قسم داخلینك احوال عمومیه‌سنه تابع اوله‌جغی ملحوظدر.

انهاری. — آوسترالیانك بیوك طاغلری اولمامق مناسبتیله، بیوك ایرماقلری دخی اولمیوب، اك زیاده انهاری بولنان جهتی‌قسم شرقیسیدر، که مائی‌طاغلردن آقان نهرلرله اسقا اولنور. بو قطعه‌نك اك بیوك نهری جنوب شرق جهتنده‌کی (مورای) ایرماغی اولوب، مائی طاغلرك غربی مائله‌سندن اینن بر چوق نهرلری جمع ایله، (وینسان) کورفزینك شرق طرفنده‌کی بر خلیجه منصب اولور. بو نامله جمع اولنان نهرلرك اك بیوکی (دارلینغ) نهریدر، که واراغو، قوندامین، باروان، ناموی وسائر بر چوق نهرلرك اجتماعندن حاصل اولوب، (لاچلان) و (مورومبیج) نهرلرینی اولجه اخذ ایتمش اولان (مورای) له برلشیر. مذکور مائی طاغلرك شمال قسمنك جهت غربیه‌سندن دخی (پاروو) و (بولوو) کبی بر طاقم بیوك نهرلر بر خیلی مسافه‌ده جریاندن صکره، تبخرله وچکدکلری یرلرك قورو طوپراغندن ایچیله‌رك، یولده قورورلر. (ویقتوریا) ایله (توموسون) نهرلرینك تلاقیسندن حاصل اولان (قوپر) ایرماغی ایسه، اثنای جریانده بر چوق قوللره آیریله‌رق، بر طاقم کوللر وبطاقلقلر دخی تشکیل ایتدکدن صکره، آوسترالیای جنوبینك وسطلرنده واقع (ایره) نام بیوك کوله دوکیلور. بو کوله شمالدن دخی (ویلس) یاخود (دیامانتینه) اسمیله بیوك بر نهر کلیر، که منبعی شمالده‌کی قار-

پاتاریا کورفزینه قریب اولان (هربرت) نهری ده بونك تابعلرندندر. مذکور کوله شمال غربیدن کلن بر قاچ بیوك نهر دها منصب اولور. بو کوله دوکیلن نهرلرك مجموعی واسع بر حوضهٔ داخلیه تشکیل ایدیور. نهرلرك بیوکلکی ایسه طوللرنده اولوب، صولرینك کثرتنده دکلدر؛ چونکه صیجاقدن حاصل اولان تبخراتله طوپراغك قوراقلغندن صولرینك قسم کلیسی یولده محو اولور.

مانی طاغلرك شرقه ناظر مائله سندن بحر محیط کبیره بر چوق نهرلر دوکلدیکی کبی، شمال وغرب ساحللرینه قریب اولان ارتفاعلردن دخی بر چوق نهرلر آقار. سواحل شرقیه یه اینن نهرلرك اکثریسی قیصه ایسه ده صولری بول اولوب، چوغی سیر سفائنه ده صالحدر. بونلرك اك بیوکلری شمال جهتنده کی (فیجروی) ایرماغیدر، که (ماکنزیا) ایله (داوسون) نهرلرینك تلاقیسندن حاصل اولور. ایکنجیسی (بوردکین) ایرماغی اولوب، برنجینك شمالنده واقعدر. جنوبه طوغری اینرکن بو ایکی ایرماقدن صکره (کنسلاند) ك مرکزی اولان (بریسبان) شهرینك ایچندن آقان (بریسبان) نهرینه، وبعده قلارانسه، مافلی، هونتر، هاوکسبوری، شولهاون نهرلرینه تصادف اولنور.

قارپانتاریا کورفزینه یورق شبه جزیره سی طاغلرندن یعنی شرق جنوبیدن میچل، جیلبرت، مورمان، فلیندر نهرلری، وغربدن (روپر) نهری منصب اولورلر. سواحل شمالیه یه اینن دیکر نهرلرك باشلیجه لری: «قرالیچه خلیجنه» دوکیلن (ویقتوریا)، «قرال کورفزینه» دوکیلن (فیتی روی)، وقطعه نك منتهای شمال غربیسنده کی غری، قورنسقو وآشبورتان نهرلریدر. بونلردن اکثریسنك یالکز منصبلری معلوم ومکشوفدر. سواحل غربیه دن بحر محیط هندی یه دوکیلن نهرلرده باشلیجه لری شمالدن باشلایه رق: اوسقوین، موردیسون، غرینووغ و (اسوان ریور) نهرلریدر.

کوللری. — آوسترالیانك نصف غربیسنده یالکز شمال وغرب ساحللرینه اینن قیصه نهرلر بولنوب، ایچ طرفلرنده وسواحل جنوبیه سنده هیچ بر نهر یوقدر. بوکا بدل جنوب غربی جهتنده بیوك کوچك بر چوق کوللر بولنیور، که اکثریسی طاقم طاقم اولوب، درینلکلری پك آز، ووسعتلری یاغمورلرك کثرت ویا قلتنه تابعدر. قطعه نك وسطلرنده دخی (آمودنس) اسمیله طار واوزون بر کول واردر. اك بیوك کوللری ایسه (اسپنسر) کورفزینك شمال طرفنده کی ایره، تورنس، کردنر، غرغوری، بلانج کوللریدر. بونلرکده اك بیوکی (ایره) کولی اولوب، ایچنه یوقاریده ذکر اولنان بر چوق نهرلر دوکیلور.

هواسی. — آوسترالیانك هواسی عمومیت اوزره پك قرارسز وسریع التحولدر. ایچ طرفلرنده یاغمورلر بر قاعده وموسمه تابع اولمیوب، بعض سنه لرده اصلا یاغمور یاغمامغله، درجهٔ حرارت قرقدن یوقاری چیقوب، هوانك یبوستی دخی منضم اوله رق، آفریقانك صحرای کبیرندن بتر اولور. بعض سنه لرده یاغمورلر غایت کثرتلی وهمان متمادیاً یاغمغله، چوللرك اکثر طرفلری کول حالنه کیرر؛ واورته لق پك چابق بیور نباتات متنوعه ایله اورتیلور. ساحللرده اکثریا قطعه نك ایچ طرفلرندن کلن روزکار اسدیکی ایچون، اورالرینك هواسی دخی ایچ طرفلرك قوراق ویا یاغمورلی هواسنه تابعدر. قوراقلق زمانلرنده جنوب شرقی جهتنده کی (ویقتوریا) و «جنوبی یکی والس» ده غرب شمالیدن فورونك اغزندن چیقمش کبی صیجاق ویابس بر روزکار اسر، وبتون نباتاتی قوروتور؛ ایچ طرفلرده یاغمور یاغنجه، درحال روزکار سرین ورطیب اوله رق اسمکه باشلار، ودرحال نباتات نشو ونما بولور. آوسترالیانك اك معتدل هوالی وآوروپالیلرك اقامتنه اك مساعد اولان شرق جنوبی سواحلی ایسه، مانی طاغلرك سپر اولمسیله، بو روزکارلردن محافظه ده بولندقلرندن، اورالرده فصول اربعه تماميله حکملرینی اجرا ایدر؛ وقیشین مقیاس الحرارهنك سانتیغراد اوله رق صفردن آشاغی اوچه ایندیکی، ویازین صفردن یوقاری قرق بر قدر چیقدیغی وار ایسه ده، حد وسطیسی صفردن یوقاری یازین ۲۲ وقیشین ۱۲ درجه در. اورانك قیشی بزم یاز موسممزده یعنی حزیران، تموز وآغستوسده. وقیشی کانونلرله شباطده اولدیغی، وایلك بهارلری بزم صوك بهاره، صوك بهارلری دخی بزم ایلك بهاره مصادف بولندیغی دخی اونودلمامليدر.

قطعه نك شمال طرفلری ایسه اقالیم حاره دن معدود اولوب. اورالرده یاز وقیش یعنی صیجاق

وصـوثوق موسمى آرانه ميـه‌جغندن، يالكز ياغمور وقوراقلق موسملرى واردر. بزم يازمزه تصادف ايدن قيش موسمنـده دائما جنـوب شرق روزكارى يعنى قره‌دن كلن روزكار اسمكله، اكثريا قوراقلق حكم سوروب، نادراً ياغمور ياغار. بزم قيشمزه تصادف ايدن ياز موسمنده ايسه بحر محيط هنديدن كلن شمال غربى روزكارى اسديكندن، متمادياً موسم ياغمورلرى ياغار. بناءً عليه اورالرك هواسى منطقهٔ حاره‌ده بولنان كافهٔ ممالك هواسى كبيدر.

اراضيسى، نباتات وحيواناتى. — آوستراليانك اراضيجه سائر قطعات ارضدن بر فرقى اولميوب، اك اسكى طبقاتدن اولان غرانيت وقوارسدن اك يكيلرى اولان ترسبات نهريه وتراكمات مادربوريه‌يه واريجه‌يه قدر اراضينك كافهٔ اجناسى موجوددر، وآلتـون، كومش، قورشـون، باقر، دمير وكومور معدنلرى بر چوق طرفلرنده بولنمش وچيقارلمشـدر. نباتات وحيواناتى ايسه همان بسبتون بشقه وكندينه مخصوص بر صورتده‌در. انسانك معيشتنه يارايه‌جق محصولاتى آز اولوب، نباتاتنك چوغى باغچه تزيينه يارايه‌جق ياپراق وچيچكلرى غايت كوزل انواع آغاجلرله كراسته اشجارى پك چوقدر. اوقاليپتوس آغاجى آوسترالياية مخصوص اولوب، اوراده ١٢٠ و ١٢٥ متره‌يه قدر اوزونلرى دخى بولنيـور، كه كوتوكلرينك اويوغى ايچنده حيوانه بينمش درت كشى طوروب سربست حركت ايده بيليرلر. انكليزلرك (ردسدار) ديدكلرى بر نوع آغاجدن دخى قيرمزى تراق غايت سرت، غايت طيانيقـلى وغايت خفيف تخته‌لر ياپيلير. شمـال جهتنده خرما نوعندن بعض اشجـار مثمره ايله لذتلى بعض ميوه‌لر ويرر بعض اشجار مثمره بولنيور. ايچ طرفلرك بطاقلق محللرنده دخى بر نوع ميوه ويرر بر طاقم كوچك آغاجلر بولنيور، كه بو ميوه اوراره سـياحت ايدنلرك مدار تسليسيدر. ضمغ آغاجلرى‌ده چوقدر.

حيوانات موجوده‌سى ميانده بولنان ١٥٠ قدر ذوات الثديه انواعندن كرهٔ ارضك سائر قطعاتيله مشترك اولانلرى پك آز اولوب، اكثريسى آوسترالياية مخصوصدر. بونلرده قسم كليسى قارنلرنده ياوريلرينى قومغه مخصوص زاردن جبلرى بولنان ويا‌سـه قبيلندن اوله‌رق زاردن قنادلرى اولان حيواناتدندر. آغزلرى اوردك آغزينه مشابه ونوعما غاغالى بعض ذوات الثديه حيوانلرى دخى واردر. جبلى حيوانلرينك اك بيوكى واك چوق بولنانى (قونغورو) تعبير اولنان حيواندر، كه كوپك بيوكلكنده اولوب، اوك آياقلرى پك قيصه‌در، واتى اهالينك باشليجه مدار معيشتلرندندر. (دينغو) تعبير اولنور بر نوع يبانى كوپك دخى واردر، كه قويونلره زياده‌سيله مسلط اولور. بو قطعه‌نك اغنام، صيغير، كيك، آت، فيل وكركدان كبى حيواناتى اصلا يوقدر. آنجق اوروپادن نقل اولنان قويونلر وسائر حيوانات اهليه كوزل مرعالر بولوب، اقليم وهواسـيله دخى امتزاج ايتمكله فوق العاده چوغالمشـدر. طيورى چـوق اولوب، پاپاغانلرك انواعى وسائر تويلرى غايت كوزل قوشلر بولنديغى كبى، كوللرك كنـارنده قاشقجى قوشى نوعندن بر طاقم قوشلر، و واسـع چوللرده دوه قوشنه مشابه (امو) تعبير اولنور جسيم بر قوش واردر، كه اوچمغـه بدل فوق العاده بر سرعتله يورور.

تقسيماتى. — آوستراليا ابتدا فلنك جديد تسميه اولنوب، بر خيلى وقت ايچ طرفلرى بسبتون مجهول اولمغله، ساحللرى كاشفلرينك اسملريله تسميه اولنوردى. بو قبيلدن اوله‌رق، سـواحل شماليه‌ده: قارپنتاريا، آرنهم، وايت مملكتلرى؛ سواحل غربيه‌ده اندراخت، ادل، لوون مملكتلرى؛ سواحل جنوبيه‌ده (نويت) و (ناپوليون) مملكتلرى؛ ساحل شرقيده دخى مشهور قپـودان (قوق) طرفندن كشف ايدلمش اولان «يكى جنوبى والس» مملكتى وار ايدى. قطعهٔ مذكوره كاملاً انكلتره‌نك الينه كچوب‌ده، ايچ طرفلرى دخى آز چوق كشف اولندقدن، وانكليز مهاجرلرى هر طرفنه كيدوب يرلشـدكدن صكره ايسه، آوستراليا مختاريتله اداره اولنور بش، وبوكا ملحق عد اولنان تاسمانيا آطه‌سيله برابر آلتى دائره‌يه تقسيم اولنمشدر، كه شونلردر: ١ — ويقتوريا، كه قطعه‌نك منتهاى جنوب شرقيسـنده‌در، مركزى (ملبورن)؛ ٢ — يكى جنوبى والس، كه ويقتوريانك شمالنده وقطعه‌نك جهت شرقيه‌سـنده‌در، مركزى (سيدنى)؛ ٣ — كوئنسلاند، كه يكى جنوبى والسك شمالنده وقطعه‌نك شرق شمالى جهتنده‌در، مركزى (بريسبان)؛ ٤ — آوستراليای جنوبى، كه مذكور اوچ دائره‌نك غرب

جهتنده وقطعه‌نك اورته‌سنده اوله‌رق ساحل جنوبیدن آوسترالیای شمالی‌یه وقارپنتاریا کورفزینه قدر ممتد اولور، ووسطه‌کی (آلکساندره لاند) ایله آوسترالیای شمالیی دخی شاملدر، مرکزی (آدلاییده)؛

٥ — آوسترالیای غربی، که قطعه‌نك بتون قسم غربیسندن عبارت اولوب، مرکزی (پرته) شهریدر.

بو دائره‌لرك هر بری حقنده محلنده معلومات مفصله ویریله‌جکندن، شوراجقده یالکز مساحهٔ سطحیه‌لریله اهالیلرینك مقدارینی بیان ایده‌جکز:

	مربع کیلومتره	اهالی
ویقتوریا	٢٢٧ ٦١٠	١ ٠٣٣ ٥٥٢
یکی جنوبی والس	٨٠٠ ٧٣٠	١ ٠٣٠ ٧٦٢
کنسلاند	١ ٧٣٠ ٦٣٠	٣٤٣ ٧٦٨
آوسترالیای جنوبی	٢ ٣٤١ ٦٠٩	٣١٢ ٤٣٩
آوسترالیای غربی	٢ ٥٢٧ ٥٣٠	٤٠ ٠٨٤
جمعاً آوسترالیا	٧ ٦٢٨ ١٠٩	٢ ٧٦٠ ١٠٥

بو وجهله آوروپانك درت خمسی جسامتنده اولان او قوجه قطعه‌ده یاشایان اهالینك مقداری اوچ ملیونه بیله بالغ اوله‌میوب، بونلرك ده قسم کلیسی انکلیز وسائر اوروپا مهاجرلرندندر. ذاتاً آز مقدارده بولنمش اولان اهالئ اصلیه ایسه حامئ انسانیت اولمق ادعاسنده بولنان آوروپا متمدنلری طرفندن آو حیواناتی کبی اتلاف اولنه اولنه بسبتون منقرض اولمق راده‌سنه کلمشلردر؛ واونلرك مقداری آزالدقجه آوروپالیلرك یعنی باشلیجه انکلیزلرك عددی سنه‌دن سنه‌یه تزاید ایتمکده‌در. اهالئ مذکوره‌نك نصفندن زیاده‌سی یعنی بر بچق ملیونی پروتستان، یاریم ملیون قدری قتولیك، ٩٠٠٠ ی یهودی اوله‌رق، ایکی ملیوندن زیاده‌سی اوروپالی، ٣٠ ٠٠٠ قدری مسلمان وقصوری یرلی وادیان مختلفهٔ مخصوصه ایله متدین، وبعضلری‌ده دین فکرندن بسبتون محرومدرلر.

آوسترالیانك اك بیوك شهرلری (ملبورن) و(سیدنی) اولوب، برنجیسنك ٣٢٢ ٦٩٠، وایکنجیسنك ٢٢٤ ٢١٠ اهالیسی واردر. (آدلاییده) شهرینك اهالیسی ٦٧ ٩٤٥، و(بریسبان)ك ٣٦ ١٦٩ نفوسدن عبارتدر. بو شهرلر وبونلردن کوچك بر چوق شهر وقصبه‌لر غایت منتظم صورتده یاپیلوب، اکثریسی بیوك تجارتکاهلر اولمغله، معمور ومزین اوله‌رق، کوندن کونه‌ده بیومکده‌درلر.

ثروت عمومیه‌سی، زراعتی، تجارت وصنایعی، طرق ومعابری. — آوسترالیانك باشلیجه ثروتی حیواناتدن اولوب، میلادك ١٧٧٦ تاریخنده امید برونندن بش اون مرینوس قویونی سوقله، بونلرك اقلیم وهوا ایله امتزاجلری کورلدکجه، متوالیا تکثیرینه سعی وغیرت اولنه‌رق، بوندن اون بش سنه اول آوسترالیاده موجود قویونلرك مقداری اللی بر ملیونی متجاوز ایدی؛ وسنه‌ده بر ملیون تزاید ایتدیکندن، شمدی‌یه قدر آلتمش آلتی ملیونه بالغ اولمشدر. تاریخ مذکورده آوسترالیاده اوچ ملیون صیغیرله آلتیوز سکسان بیك آت وآلتیوز بیك جانوار وار ایدی. قویونلردن سنوی یوز ملیون کیلویه قریب یپاغی آلنوب، تقریباً بشیوز ملیون فرانق قیمتنده‌در. دری وایچ یاغندن دخی بیوك بر تجارت حاصل اولور. آمریقادن دخی (لامه) و (آلپاق) دنیلن حیواناتدن سوق وتأنیس اولنمشدر. قوراقلق سنه‌لرنده «اسقوتر» تعبیر اولنان بیوك سوریلر صاحبلری، قویونلرینك تلف اوله‌جغنی آکلاینجه، بیکلرله اغنامی کسوب، دریلرینی آلدقدن صکره، اتلرینی بیوك قزانلره آتوب قاینانه‌رق، یاغلرینی استحصال ایدرلر.

آوسترالیانك اراضئ مزروعه‌سی بر بچق ملیون یکی دونم قدر اولوب، حبوباتدن اك زیاده زرع اولنانی بغدای، ایکنجی درجه‌ده یولاف واوچنجی درجه‌ده دخی آرپه‌در. مصر ایسه همان یکی جنوبی والسه مخصوصدر. باغلری کوندن کونه چوغالمقده اولوب، توتون، پاموق، وشکر قامشی دخی یتیشیور. اك ایی محصولی بغدایله شرابی اولدیغندن، بو ایکی محصولك ایلریده چوق ترقی ایده‌جکی ملحوظدر.

اهالئ موجوده اراضئ واسعه‌یی ایشلکه ویکی جنوبی والس ایله ویقتوریا دائره‌لرنده کلیتله بولنان آلتون معدنلرینی وکور، باقیر، دمیر کبی سائر بعض معادنی چیقارمغله مشغول بولندقلرندن، صنایعله اشتغال ایده‌جك آدملر آزدر. مع هذا اهالی چوغالدقجه آوسترالیانك هر طرفنده وعلی الخصوص بیوك شهرلرنده مختلف فابریقه‌لر کشاد اولنمقده، وکیتدکجه صنایع محلیه ترقی ایده‌رك، اوروپا امتعه‌سنك ادخالنه احتیاج براقامقده‌در.

آوسترالیانك آز زمان ایچنده ثروت عمومیه وتما-

ربجه فوق العاده ترقی ایتمسنی تسهیل ایدن اسبابك برنجیسی طرق ومعابر وسائر امور نافعه‌سنك مكملیتیدر. سواحلده بر چوق لیمانلر انشا اولنه‌رق؛ نهرلرك چوغنی‌ده سیر سفائنه صالح اوله‌جق برحاله كتیرلمش، وبر چوق قناللر آچلمشدر. داخلی شهر وقصبه‌لرك ومنبع ثروت اولان یرلرك جمله‌سی بینلرنده واسكله‌لرله متعدد دمیر یوللرله ونهرلر وقناللرله اختلاط اوزره بولنیورلر. آوستراليا قطعه‌سنده موجود دمیر یول خطلرینك مجموع طولی اون ایكی بیك كیلومترویه قریب اولوب، برطرفدن‌ده هركون یكی خطلر انشاسنه مباشرت اولنمقده‌در. تلغرافلری دخی پك چوق اولوب، حتی قطعه‌نك ساحل جنوبیسنده بولنان آدلایده‌دن منتهای شمالده‌كی (داروِن) لیمانه قدر تمدید اولنان تلغراف خطی بتون آوسترالیایی اورته‌سندن شق ایده‌رك، هندستانه واوروپایه كیدن تحت البحر تلغراف خط كبیریله برلشیور.

اصول اداره‌سی. — بتون آوسترالیانك صاحبی بولنان انكلتره دولتی بو قطعه‌نك منقسم بولندیغی بش دائره‌نك هربرنه اداره‌ٔ مختاره ویروب، ایجابی تقدیرنده، بردائره‌نك ایكی‌یه تقسیمی ویا اراضیٔ مجهوله وخالیه‌ده یكی دائره‌لر تشكیلی حق وصلاحیتنی دخی بونلرك ید اختیارینه براقمشدر. لوندره قابنتوسی بو دائره‌لرك یالكز رئیسلرینی تعیین ایدوب، بونلرك دردی متصرف، ویالكز یكی جنوبی والسك‌كی والی عنوانی حائز ایسه‌لرده، اداره‌ده جمله‌سی مستقلدرلر. هر دائره‌نك كندینه مخصوص مجلس مبعوثانی اولوب، مبعوثانك انتخابی سربستدر. مملكت كوچك بلدیه دائره‌لرینه وطرق ومعابر ونافعه دائره‌لرینه تقسیم اولنور. بو ایكی نوع دائره‌نك مدیرلری مجلس مبعوثان طرفندن انتخاب اولنور، وایكیسیده اهالیدن منتخب بر مجلس دائمی وسنده بر كره اجتماع ایدر بر مجلس عمومی استشاره‌سیله تمشیتٔ امور ایدرلر. الحاصل اداره‌ٔ مملكت تماميله اهالینك یدینه تودیع اولنمشدر.

معارف عمومیه واردانك بیوجك برقسمی تخصیص اولندیغندن، مكتبلر پك چوق اولوب، بری ملبورنده ودیكری سیدنیده اولمق اوزره ایكی مكمل دارالفنون واردر. عمله‌یه مخصوص اولمق اوزره یالكز بازار كونلری آچیلیر بر نوع مكتبلر دخی ایجاد اولنمشدر، كه بونلردن یالكز یكی جنوبی والسده ۱۰۰۰ مكتب بولنیور. ملبورنده بر بیوك انجمن معارف واردر، كه ۱۸۵۹ تاریخنده تأسیس اولنوب، او وقتدن بری آوسترالیانك تاریخ طبیعیسنه وسائر احوالنه دائر واقع اولان نشریات مفیده‌سیله فنه بیوك خدمتلر ایتمشدر؛ و(اوسترالاسیانه) عنوانیله متقن صورتده بر مجموعهٔ فنون نشر ایتمكده‌در.

اهالئ اصلیه‌سی. — آوسترالیانك اهالئ اصلیه‌سی برچوق اقوام وقبائله منقسم ایسه‌ده، اصل آوسترالیالی اولانلر بیننده كرك سیما ورنكجه وكرك لسانجه مشابهت تامه واردر. بونلرك باشلری كوچك، آلنلری طار، برونلری غایت كنیش، چكه‌لری پك قیصه وایلری‌یه طوغری اوزانمش، آغزلری پك بیوك، دیشلری بیاض، كوزلری دخی پك بیوك وكوزل، قاشلری صیق وكوزلری چیقورده‌در. شمال جهتنده كیلرك بویی ۱ متره ۷۰ سانتیمتره ایله ۲ متره، وجنوبده كیلرك بویی‌ده بر بچق متره ایله ۱ متره ۷۰ سانتیمتره آره‌سنده‌در. بونلرك آره‌سنده (پاپو) و(پولینسیا) جنسلرینه منسوب آدملر دخی بولنیور. [بو ایكی كلمه‌یه مراجعت بیوریله.] آوسترالیالیلری سیاحینك بعضیسی كوزل، وبعضیسیده چركین بر صورتده تصویر ایتمشلرسه‌ده، عمومیت اوزره كوزلدن زیاده چركین عد اولنه‌بیلیرلر. رنكلری مختلف اولوب، بعض قبیله‌لری قوروم كبی سیاه ایسه‌ده، بعضلرینك رنكی‌ده آزبچق باقیر رنكنه مائل اوله‌رق اسمردر. صاچلری سیاه ودوز اولوب، آنجق كندیلری اكثریا بلوك بلوك تقسیم ایله قیوریق حالنه قورلر، وبعضاً بر طاقم كیرچلی طوپراقلرله صارارتیرلر. وجودلرنده وعلی الخصوص كوكسلرنده واوموزلرنده قیللری چوق وصقاللری صیقدر. كنج قیزلری میاننده بعض لطیف وشیرین چهره‌لره تصادف اولنورسه‌ده، پك كوچك یاشده معاملات زوجیه‌یه قویلدقلری وبیوك حیوانی كبی قوللانیلوب پك مشقتلی برعمر سوردكلری آززمان ظرفنده او لطافتی محو ایده‌رك، آوسترالیالی قاری‌یی پك چركین برصورته قور؛ علی الخصوص اختیارلری قورقونج اوله‌جق درجه‌ده چركیندرلر.

آوسترالیانك اهالئ اصلیه‌سی بولندقلری محلك حالنه كوره یاشایوب، محصولات طبیعیه‌سی اولمیان یرلرده بولنانلری بسبتون چپلاق واوست وباشلری كیر

وتوز طوپراق ایچنده وباشلری بیله طولو اولدیغی
حالده، حیوان کبی طولاشوب، پرده بوله‌بیلدکلری
قورد وبوجك کبی انواع حشراتله وبعض آغاجلرك
میوه‌لریله بسلنیرلر، ولاشه‌لره دخی کمال تهالکله قو-
شیشوب، اللرینه کچن شیلری یرلر. بونلرك اکثریا
قارنلری شیش وبجاقلری دکنك کبیدر. اولری
وکویلری دخی اولمیوب، میدانده ویاخود دلیکلرده
ومغاره‌لرده یاشارلر. محصولات طبیعیه‌سی اولان
یرلرده بولنانلرك ایسه حالی برآز دها ایی اولوب،
ستر عورت ایچون قبا بر لباسلری واردر،
وآوجیلق ویا بالیقجیلقله مشغول اولوب، قبیله‌لره
منقسمدرلر؛ وقبا بعض قلبه‌لر یاپوب قریه‌لر تشکیل
ایدرلر. بونلر دها تندرست وقارغی وصوپه وقلقان
کبی کندیلرینه مخصوص بعض اسلحه استعمالنه مقتدر
اولوب، قبیله‌لر بیننده محاربه ایدرلر؛ وحرب وصلحه
مخصوص بعض عادت وآیینلری دخی واردر.

آوسترالیا اهالیٔ اصلیه‌سی دین ومذهب فکرندن
بسبتون محروم اولوب، یالکز جنلردن وارواح
امواتدن قورقارلر، ورؤسای روحانیه مقامنده طبیبلك
وسحارلق ادعاسنده بولنور بعض آدملری واردر.
اولولرینی بعض یرلرده اوتورمش کبی بروضعیتده قو-
یوب، طاشلرله اورترلر؛ بعض یرلرده کونشده قو-
رودوب، بعده برآغاجك اویوغی ایچنه قورلر، ویا
برآغاج دالنه آصارلر؛ بعض یرلرده یاقوب، کوللرینی
حفظ، وقفا کمیکلرینی دخی اخذ ایله، قاب مقامنده
استعمال ایدرلر؛ بعض طرفلرده دخی میتی پاره‌لیوب،
اقرباسی بیننده بالتقسیم، اکل ایدرلر. غدا مقامنده
انسان اتی یمك عادتلری دکل ایسه‌ده، پك آج
اولدقلری وقت بوفعل مکروهی ارتکاب ایتدکلری
کبی، اولمش بر آدمك اخلاق وفضائلنه مالك اولمق
ویا اونك روحنی کندی روحلرینه قاتمق فکر باطلیله،
اوردقلری دشمنلرك ویا اولان اقربالرك چوق دفعه
اتلرینی یرلر.

بونلر معادن اخراج واستعمالندن بیخبر اولوب،
اصلا آلات وادواتلری دخی یوقدر. سلاحلری آغاج
وکمیکدن معمول اولوب، بر اوزون قارغی ایله بر
صوپه‌دن وبرده آتدرق قوللاندقلری قلیچ شکلنده
کسکین بر تخته‌دن عبارتدر؛ لکن بونلرك استعمالنده
خیلی مهارتلری واردر.

بووجهله بوقطعه‌نك اهالیٔ اصلیه‌سی، نوع بشرك
همان اك کریده قالمشلرندن اولدقلری حالده، ذکاوت
واستعداددن بسبتون محروم دکللردر. توحشدن قور-
تلوب‌ده انکلیزلرله برابر یاشایان وبونلرك یاننده عمله-
لك ویا حماللق کبی ایشلرده قوللانیلان بعض افراد-
لری پك کوزل انکلیزجه اوکرنمش، وبرچوق ایشلر
ده بیوك براستعداد کوسترمشلردر. قطعه‌نك وسعتی
مناسبتیله برچوق لسانلرله متکلم اولوب، اقوام
مختلفه بربرلرینك لسانلرینی آکلامیورلرسه‌ده، علم
اللسان نقطهٔ نظرندن باقیلورسه، بولسانلرك جمله‌سی
بر زمره‌یه منسوب وبراصلدن متفرعدرلر.

بونلر آوروپالیلرك کلوب اك کوزل یرلرینی ضبط،
وکندیلرینی اتلاف ویا بروبیانلره طرد ایتدکلرینی کو-
رنجه، بالطبع بو انسانیتسز اجنبیلر حقنده بیوك بر
بغض وکین حاصل ایتمشلردر. انکلیزلری اضرار
ایچون، فرصت اللرینه کچنجه، برقاچ ساعتك ایچنده
بتون بر سوری‌یی اتلاف، وچوبانلری انواع عقو-
باتله قتل ایتدکلرندن، وبعض تنها ومنفرد محللرده
توطن ایتمکه جسارت ایدن آوروپالیلر حقنده هرنوع
غدارلغی روا کوردکلرندن، انکلیزلر دخی طبیعتك
بو قوجامان یارامز چوجقلرینه قارشی مقابله بالمثل
ایده‌رك، بیچاره‌لری حیوانات وحشیه کبی بولدقلری
یرده اوروب اولدیریورلر. بر طرفدن دخی آوروپا
مدنیتنك کندیلرینه هدیه ایتدیکی اسپیرتولی مشرو-
باتله فرنکی وسائر علتلردن، وآو حیوانلرینك آ-
زالمسیله قابل سکنی اراضینك آوروپالیلرك اللرینه
کچوب، تارله ویا مرعی اولملرندن کوندن کونه عدد-
لری آزالوب، محو ومضمحل اولمقده‌درلر.

احوال تاریخیه‌سی یعنی صورت کشفی. — بو
قطعهٔ جسیمه‌نك کشفی فلنکلیره عطف واسناد او-
لنمقده ایسه‌ده، فلنکلیلرك کشفیاتی اون یدنجی عصر
میلادینك اوائلنده باشلادیغی حالده، بو قطعه‌نك
وجودی اون آلتنجی عصر میلادی اواسطنده یزلمش
اثرلرده مذکوردر. حقیقی شودر، که قطعهٔ مذ-
کوره‌نك بعض ساحللری اون آلتنجی عصر میلادیده
پورتکیز وبعض فرانسز بحریونی طرفندن کورلمش؛
ویکی کینه‌نك جنوبنده پك بیوك اولمسی ملحوظ اولان
برقطعه‌نك سواحلی کورلدیکی ذکر اولنمشیدی. پور-
تکیزلیلر بو بابده‌کی معلوماتی برآز دها ایلری‌یه سور-

مكه‌ده موفق اولمشلردی. آنجق اووقتك جغرافیونی «اراضی واسعهٔ جنوبیه» تسمیه ایتدكلری بو قطعهٔ مجهوله‌یی بتون كرهٔ ارضك جهت جنوبیه‌سنی احاطه ایتمش صورتنده تصور وتخیل ایتمشلردی. حتی (مرقاتور) ك آطلاسندن مأخوذ اولان كاتب چلبینك «جهاننما» سی خریطه‌لرنده دخی بو صورتله كوسترلمشدر.

جغرافیونك بو یاكلش ذهابندن طولایی جغرافیا فنی بو بابده پورتكیزلیلرك كشفیاتندن بحق استفاده ایده‌میوب، بو قطعه‌یی فنه طانیتدیران فلمنكلیلرك اون یدنجی عصر میلادی ابتدالرندن باشلایان تحریات وكشفیاتیدر. بونلر بحر محیط هندیده برچوق جزایر وسواحله مالك بولندقلرندن. بو قطعه‌نك كشفیچون دخی مخصوص كمیلر كوندروب، اكثر ساحللرینی كشف ایتمشلردر. بو كشفیاته مأمور اولوب اسملری آوسترالیانك مواقع مختلفه‌سنك تسمیه‌سنه سرمایه اولان قپودانلرك الك مشهوری (تاسمان) در. كه قطعهٔ مذكوره‌نك برچوق سواحلی كشف ایتدیكی كبی، آوسترالیانك جنوب غربیسنده بولنان وكندیسی طرفندن (وان دیامن) تسمیه اولنوب الیوم بحق كندیسنك اسمنه نسبتله (تاسمانیا) دنیلن جزیرهٔ كبیره‌یی دخی بولمشدر. آنجق تاسمان بر طرفدن بو جزیره‌نك آوسترالیادن وبر طرفدن دخی آوسترالیانك یكی كینه‌دن برر بوغازله آیرلمش اولدیغندن امین دكلیدی. هر نه قدر كه برچوق وقت اول (تورس) اسمنده بر اسپانیول قپودانی یكی كینه ایله آوسترالیانك آره‌سنده‌كی بوغازدن كچمش، ومرورینی مبین برلایحه براقش ایسه‌ده، بو قپودانك كچدیكی بوغازك جنوبنده، بویله جسیم برقطعه‌نك بولندیغندن بیخبر اولمغله برابر، بو بوغازدن مرورینی مبین جرنالی‌ده بر عصر مجهول قالوب، بعده بولنمش، ومذكور بوغازك كندیسنك اسمیله تسمیه‌سنه سبب اولمشدر.

الحاصل، فلمنكلیلر بو قطعه‌نك اویله كرهٔ ارضك بتون قسم جنوبیسنی احاطه ایده‌جك بر جسامت موجوده اولمیوب كوچك برقطعه وجسیم بر آطه اولدیغنی كشفله، بوكا بحق (فلمنك جدید) نامنی ویرمشلردر، كه انكلیزلرك النه كچنجه‌یه قدر بو نامله معروف قالمشدر. آنجق فلنك بحریونی، موانع مختلفه‌دن طولایی، بوقطعه‌نك سواحل شرقیه‌سنی زیارت ایده‌مدكلری كبی، سائر ساحللر حقنده دخی بر معلومات عمومیه ومجمله حاصل ایدوب، تفصیلات احواله واقف اوله‌مامشلردی.

تاسمانك كشفیاتندن صكره ۱۲۰ سنه طرفنده او جهتده اهمیتی حائز اوله‌جق هیچ بر كشفیات وقوع بولمدیغی حالده، ۱۷۷۰ تاریخ میلادیسنده انكلیز بحریوننده مشهور قپودان (قوق) انواع مشكلات ومخاطراتی كوزه آله‌رق، محیر عقول اوله‌جق بر ثبات وغیرتله بو قطعهٔ جسیمه‌نك سواحل شرقیه‌سنی كشف، وبو سواحلك جنوب جهتنی «یكی جنوبی والس» اسمیله تسمیه ایده‌رك، اورایه انكلیز بایراغنی ركز ایتمشدر. انكلتره دولتی آلتی سنه صكره، آمریقاده‌كی مستملكاتی فوت ایتمسی اوزرینه، قپودان قوقك كندیسنه قزاندیرمش اولدیغی بو محال بعیده‌دن استفاده ایتمكی دوشونه‌رك، یكی جنوبی والسی اسكان ایتمك اوزره (سیدنی) سفینه‌سیله بر طاقم اهالی كوندرمشدر.

آوسترالیاده برنجی اوله‌رق اسكان ایدن آوروپالیلر بونلر اولوب، قره‌یه آیاق باصار باصماز، سفینه‌نك اسمیله (سیدنی) تسمیه ایتدكلری شهرك اساسنی وضع ایتمشلردر، كه بو شهر بو كون آوسترالیانك الك بیوك شهری ومركز عمومیسی حكمنده‌در. انكلتره دولتی اوراده یرلشنجه بر طرفدن كمیلرله سواحلنی وبر طرفدن دخی قره‌دن ایچ طرفلرینی تحری وكشفه دوام ایدوب، كیتدكجه مستملكاتنی توسیع، ومناسب یرلرده شهر وقصبه‌لر تأسیسیله انكلتره‌دن اورایه نفی اولنان جانیلره واختیارلریله هجرت ایدن اهالی ایله عسكری ضابطان وافرادی متقاعدلرینه بر طاقم شرائطله اراضی توزیع ایده‌رك، واوروپادن قویونلر نقل ایله اوراده‌كی انكلیزلره بیوك بیوك سوریلر پیدا ایتدیره‌رك، بوقطعه‌یی شمدیكی حاله كتیرمشدر. عصر حاضر ابتدالرنده فرانسه دخی بر طاقم كمیلر ارسال ایله، بوقطعه‌نك بعض طرفلرینی وعلی‌الخصوص سواحل جنوبیه‌سنی كشف ایتدیرمش، وحتی فرانسز بحریونی بو ساحله (ارض ناپولیون) نامنی ویرمشلردیسه‌ده، انكلیزلرك الینه كچنجه بو اسم دخی امحا ایدلمشدر.

بو كونكی كونده آوسترالیا سواحلنك همان هر

طرفی مکشوف اولوب، مکمل بحریه خریطه‌لری یاپلش اولدیغی کبی، شرق جنوبی قسمنك ایچ طرفی دخی تماميله مکشوف ایسه‌ده، ایچ طرفنك سائر جهتلرندن یالکز سیاحلرك چکمش اولدقلری یوللرك اوستنده‌کی یرلر معلوم وسائر طرفلری مجهولدر. الحاصل، بو قطعهٔ جسیمه‌نك یالکز بر ربعی معلوم ومکشوف اولوب، اوچ ربعی الآن مجهول اولمغله، خریطه‌لرده بیاض کوسترلمکده‌در.

آوسترالیای جنوبی { آوسترالیای شمالی وآوسترالیای غربی.

[مادهٔ آنفه‌ده بیان اولندیغی کبی آوسترالیانك تقسیماتندن اولوب، (سوت آوسترالیا)، (نورت آوسترالیا) و(وست آوسترالیا) انکلیزجه اسملریله معروف بولندقلرندن، بو اسملره مراجعت بیوریله.]

آوسترلیچ { (Austerlitz) آوستریا ومجارستان دولتنك (موراویا) خطه‌سنده، (برون) قضاسنده ومرکز قضانك ٢٠ کیلومتره شرقنده بر قصبه‌در، که طونه‌یه منصب اولان (ازویتا) نهری تابعلرندن (لیتاوه) چایی اوزرنده واقع اولوب، ٣٤٥٠ اهالیسی واردر. ١٨٥٥ تاریخ میلادیسنده بیوك ناپولیون بو قصبه‌ده بالذات ایمپراطور برنجی فرانسوا ایله چار آلکساندرك قوماندەسی آلتنده بولنان آوستریا وروسیه عسکرلرینه غلبه چالوب، شانلی برمظفریته نائل اولمغله، آوسترلیچ اسمنك فرانسه تاریخ عسکریسنده براهمیت مخصوصه‌سی واردر.

آوستریا { دولتی یاخود آوستریا ومجارستان (Autriche, Austro-Hongrie)

آوروپای وسطی‌یی ترکیب ایدن دولتلردن اولوب، دول معظمهٔ سبعه‌نك بریدر، که بر طاقم ادارات مختلفه‌یی دخی جامع اولان نفس آوستریا ایمپراطورلغیله مجارستان قراللغندن مرکبدر.

موقعی، حدود ومساحه‌سی. — اوستریا ومجارستان دولتی، بری (تیرول) نامیله غربه ودیکری (دالماچیا) نامیله جنوبه طوغری اوزانان ایکی چیقنتیدن صرف نظر اولندیغی حالده، بیوك بر مستطیل شکلنی ابراز ایدیور، که طولی غربدن شرقه ممتد اولدرق، 10° ایله 24° طول شرقی آره‌سنده، وعرضی جنوبدن شماله اوله‌رق، 45° ایله 51° عرض شمالی بیننده‌در. لکن تیرول خطه‌سی حدود غربیه‌سنی $7^\circ\ 12'$ طول شرقیه ودالماچیا دخی حدود جنوبیه‌سنی $42^\circ\ 10'$ عرض شمالی‌یه قدر ایصال ایدیور. بو دولتك غربدن شرقه اولان طول اعظمی ١٣٠٠ اولوب، دالماچیانك منتهای جنوبندن چهستانك حدود شمالیه‌سنه قدر اولان عرض اعظمی دخی ١١٠٠ کیلومتره ایسه‌ده، عرض وسطیسی ٦٠٠ کیلومتره‌دن زیاده دکلدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ٦٢٤ ٠٤٥ مربع کیلومتره‌در.

آوستریا دولتی شرق شمالی جهتندن روسیه ایله؛ شمالاً پروسیه ایله؛ شمال غربی جهتندن آلمانیا (یعنی ساقسه وباویره قراللقلریله)؛ غرب جنوبی طرفندن اسویچره وایتالیا ایله؛ جنوباً قره‌طاغ، دولت عثمانیه (یعنی بوسنه وهرسك) وصربیه ایله؛ جنوب شرق طرفندن دخی رومانیا ایله محدود ومحاطدر. حدودینك اکثریسی طبیعی اولوب، شمالاً پروسیه وآلمانیادن چهستان طاغلریله، غرباً اسویچره وایتالیادن تیرول طاغلریله، جنوباً دولت عثمانیه‌دن دالماچیا طاغلریله و(صاوه) نهریله، صربیه‌دن ینه صاوه وطونه نهرلریله، رومانیادن (قارپات) سلسلهٔ جبالیله آیرلمش؛ ویالکز شرقاً روسیه‌دن حدود طبیعیه ایله تفریق اولنمامشدر.

شکل طبیعیسی، طاغلری. — آوستریانی احاطه ایله حدودینی آیران قارپات، ارزکیبرکه، وهمنوالد (یعنی چهستان طاغلری) وآلپ جباللرندن بشقه، مختلف استقامتلرده مملکتی شق ایدر برچوق طاغلر دها واردر. عمومیت اوزره آوستریانك اوچ ربعی طاغلق یرلردن عبارت اولوب، اك زیاده طاغلق جهتلری: تیرول، نفس آوستریانك یعنی آوستریا دوقه‌لغنك قسم جنوبیسی، سالسبورغ، استیریا، قارنیوله، قارینتیا، خرواتستان، دالماچیا، ترانسلوانیا (یعنی اردل) ومجارستانك قسم شمالیسیدر. بو طاغلر باشلیجه ایکی طاقه یعنی آلپ وقارپات طاقلرینه منسوب اولوب، آلپ طاقنك نصفی وقارپات طاقنك همان بتونی آوستریا طوپراغی داخلنده بولنیور. آلپ سلسله‌سی آوستریانك غرب جهتنده هر طرفه بر طاقم قوللر صالیور؛ وقارپات سلسله‌سی بر بیوك نصف دائره صورتنده اوله‌رق، شرق جهتنی احاطه ایدیور. سیلسیا وچهستان طاغلری ایسه ایکنجی درجه‌ده‌در.

آوستريا طوپراغنده‌كی آلپ طاغلرينك اك يوكسكلری (اورتلر) ايله (غلـوقنز) طـاغلريدر، كه برنجيسی تيرونده (آدا) ايله (آديج) نهرلرينك منبعلری قربنده اولوب، ٣٩٠٦ متره ارتفـاعی واردر؛ ايكنجيسی تيرول ايله سالسبورغ وقارينتيا حدودنده و(دراوه) نهری منبعنك قربنـده اولوب، ٣٧٩٦ متره ارتفاعنده‌در. قارپات سلسله‌سنك اك بيوك طاغی (تاتره) دنيلن طاغ اولوب، بونك (كرلسدورف) تسميه او- اولنان ذروه‌سی ٢٦٤٧ متره ارتفاعنده‌در. چهستان طاغلرينك ايسـه اك مرتفعی (سودته) سلسله‌سـنه منسوب وچهستانله موراويا وسيلسيا حدودنده واقع (اشـنقوپه) طاغی اولوب، يالكز ١٦٠١ متره ار- تفاعی واردر.

بو طاغلرك آره‌لرنده غايت كوزل بر طاقم واديلر وبايرلر بولنيور، كه لطافتلريله مشهور اولوب، آو- روپاده امثالی نادردر. اصل اووه‌لری ايسه آوستريا- نك بر ربعی وسـعتنده اولوب، اوچـه منقسمدر: برنجيسی آشاغی مجارسـتان اووه‌سيدر، كه قارپات سلسله‌سنك جنوبنده اولوب، بو سلسله‌نك اتكريله آلپ طاغلرينك اك شرق اتكلری آره‌سنده واقع واسع بر اووه اولوب، اكثر طرفلری منبت ومحصولدار ايسـه‌ده، سطحی پك آلچق اولديغنـدن، بر چوق بطـاقلقلری وزرعه غير صـالح جهتلری‌ده واردر، وطغيان مياه وقوعنـده بعض طرفلری صـو آلتنده قالير. ايكنجيسی غاليچيا اووه‌سـيدر، كه قارپات طاغلرينك شرق شمالی جهتنده اولوب، روسـيه‌دن حدود مفروضه ايله آيرلمش اولمغله، هر جهتجه روسيه اووه‌لرينه مشابهدر. اوچنجيسی چهسـتان وموراويا اووه‌لريدر، كه سطحلری خيلی مرتفعدر.

نهرلريله كوللری. — آوستريا طوپراغندن آقان صولر درت حوضه‌يه منقسم اولوب، برطاقمی بالطيق دكيزينه، بر طاقمی بحر شمالی‌يه، بر طـاقمی آدرياتيقه وبر طاقمی دخی قره دكيزه منصب اوليورسه‌ده، بو تقسيم مساوات اوزره اولميوب، مملكتك قسم كليسی قره دكيز حوضه‌سی داخلنده بولنديغی حالده، يالكز كوشـه وكنارلرينك صولری ذكر اولنان ديكر اوچ حوضه‌يه تابعدر. بالطيق دكيزينه دوكيلن صولری غاليچيانك جهت غربيه‌سنده نبعان ايدن (ويسـتوله) ايرماغيله اوكا منصب اولان (سان)، (ويسـلوقه) و(دونايك) نهرلرندن عبارتدر. بحر شمالی‌يه دوكيلن صولری چهستاندن نبعان ايدن (البه) ايرماغيله اوكا منصب اولان (زاسـاوه)، (مولداو) و (براون) نهرلری و (قونستانسه) كولی واسطه‌سيله رينه دو- كيلن بر ايكی كوچك نهردن عبارتدر. آدرياتيق دكيزينه دوكيلن صـولری دخی تيرولدن نبعان ايدن آديج ايرماغيله ايسـتريا، خرواتستان ودالماچيـانك مذكور دكيزه ناظر اولان طـار مائله‌لرندن آقان بر طاقم كوچك نهرلردر. آوسـتريا طوپراغنك لااقل بش سدسی ايسـه قره دكيزه منصب اولان طونه‌نك حوضه‌سـنه تابع اولوب، بو بيوك ايرماغه آوستريا ومجارستانك هرطرفندن كلن برچوق نهرلر دوكيلور، كه بونلرك اك بيوكلری: شمالدن يعنی صول طرفندن موراويادن اينن (موراوه) ايله مجارستاندن اينن (واغ)، (غران) و (تيسا)؛ وجنوبدن يعنی صاغ ساحلندن دخی طونه‌نك اصل رأسی اولان (اين) دن بشـقه آوستريا دوقه‌لغندن اينن (انس)، نفس آوستريايی آيران (ليتا) ودها آشاغيده (راب)، (دراوه) و(صاوه) نهرلريدر. طونه ايرماغی آوستريانك منتهای غربندن شرقه‌طوغری جريانله، ويانه‌نك يانندن پچه‌رك، مجارسـتانه دخول ايله، بر خيلی مسـافه‌ده بو استقامتی محافظه ايتدكدن صكره، جنوبه طوغری دونوب، پشته‌نك اورته‌سندن مرور ايله، صربيه حدودينه واصل اولنجه، ينه شر- قه طوغری دونه‌رك، ابتدا آوستريا ايله صربيه، بعده رومانيـا ايله صربيه وبلغارستان آره‌سـندن آقوب، قره‌دكيزه منصب اولور.

آوسـتريانك اك بيوك كوللری مجارسـتانك غرب جهتنده اولان (نايسيدل) ايله (بالاتون) كولريدر، كه برنجيسی ويانه‌نك قربنده اولوب، قسم كليسی قورو- دلمشـدر؛ ايكنجيسی ايسه جنوبه طوغری اولوب، خيلی دها واسعدر. بو كوللر پك بيوك ايسـه‌لرده، تيرول ايله سالسبورغ ويوقاری آوستريا‌ده‌كی كوچك كوللر قدر درين، براق وكوزل دكلردر.

سواحلی، جزايری، كورفز وليمانلری. — آوستريانك ساحلی پك آز اولوب، آدرياتيق دكيزنده ايتاليا حدودندن قره‌طاغ حدودينه قدر اولان ايستر- يا، خرواتسـتان ودالماچيا سـواحلندن عبارتدر. ايسـتريا خطه‌سی بر شبه جزيره صورتنده آدرياتيق دكيزينك منتهای شمالنده (قارنرو) ايله (تريسته) كور-

فزلری آره‌سنده واقعدر. بو سواحلده آوستریانك اك بیوك واك مهم اسكله‌سی تریسته اولوب، (پوله) دخی دونانمه‌سنك مركزی اولمغله، ترسانه‌سی اوراده‌در. قنارو، راغوزه وزاره اسكله‌لری دخی برنجی درجه‌ده مواقع مستحكمه‌سندندر. دالماچیا ساحلنك قارشیسنده بیوك وكوچك بر چوق آطه‌لر بولنیور، كه باشلیجه‌لری: ولیا، كرسو، پاغو، لونغه، براچه، لسینا، قورزوله وملدا آطه‌لریدر.

هواسی. — آوستریا ممالكی خیلی واسع اولوب، مختلف عرضلرده بولندیغندن، هواسنك دخی اوكا كوره اختلافی طبیعیدر. هواجه آوستریا ممالكی عمومیت اوزره اوچ منطقه‌یه منقسم اولوب، برنجی منطقه ٤٢° ایله ٤٦° عرض شمالی آره‌سنده اولان جنوب جهتیدر، كه آدریاتیق دكیزی ساحلنجه قنارودن تریسته‌یه قدر ممتد اولوب، دالماچیا، ایستریا، اسقلاوونیا، خرواتستانك قسم جنوبیسی وتیرولك اهالیسی ایتالیان اولان جنوب جهتی ممالكنی جامعدر. بو منطقه‌ده قیش قیصه ومعتدل اولوب، حبوبات متنوعه ایله زیتون، دود، اوزوم، انجیر، پرنج، مصر وسائر بعض جنوب محصولاتی حاصل اولور. درجهٔ حرارتك حد وسطیسی محلنه كوره ١٢ ایله ١٥ آره‌سنده‌در. — ایكنجی منطقه ٤٦° ایله ٥٠° عرض شمالی آره‌سنده اوله‌رق، آدریاتیق دكیزینك منتهای شمالندن قارپات طاغلرینك شمالی صرتنه قدر ممتد اولوب، قارنیوله، قارینتیا، استیریا، تیرولك اهالیسی آلمان اولان قسم شمالیسی، سالسبورغ، نفس آوستریا، مجارستان، ترانسلوانیا، بوقووینه، غالیچیانك قسم اعظمی، موراویا، سیلسیانك بر قسمی وچهستانك نصفی بو منطقه‌یه داخلدر. بو منطقه‌ده قیشلر دها اوزون ودها شدتلی اولوب، بغدای وسائر حبوباتله مصر وتوتون حاصل اولور، وبعض طرفلرنده انواع میوه‌لرله غایت كوزل باغلر بولنور. درجهٔ حرارتك حد وسطیسی ٩ ایله ١٢ آره‌سنده‌در. — اوچنجی منطقه ٥٠° عرض شمالیدن یوقاری اولان اقطار شمالیه‌یی یعنی چهستانك نصفیله سیلسیا وغالیچیانك قسم شمالیلرینی شامل اولوب، اورالرده قیش زیاده‌سیله اوزون وشدتلی اولور، وحبوبات پك سیرك اولوب، اصل محصولاتلری كتن وكنویرله اقالیم شمالیه‌یه مخصوص بعض میوه‌لردن عبارتدر؛ اوزوم یتیشیر یرلری پك آزدر. درجهٔ حرارتك حد وسطیسی ٧ ایله ٩ آره‌سنده‌در. آنجق بو منطقه‌لردن هر برینك هواسی محلنك ارتفاعنه كوره تحول ایدوب، یوكسك محللرده قیشلر دها اوزون ومحصولات دها آز، وآلچق یرلرده هوا دها معتدل ومحصولات دها چوق ودها متنوع اولور. اكثر طرفلری اورمانلری دخی حاوی اولوب، یالكز دالماچیا واستریا طرفلریله مجارستان اووه‌سی اورماندن خالی وچپلاقدر.

محصولات وحیوانات ومنابع ثروتی. — آوستریا ومجارستان دولتی یوقاریده صاییلان محصولات متنوعه‌یی ویره‌بیلیر اراضیٔ واسعه‌یی، غایت كوزل مرعالری وپك چوق اورمانلری حاوی بولنمغله، حیوانات ومحصولاتجه كندینی اداره ایتدكدن صكره، طیشاری‌یه دخی اخراج ایتمسی طبیعیدر. آنجق بو مملكتك منابع طبیعیهٔ ثروتندن بو وجهله استفاده‌سی یكرمی یكرمی بش سنه‌دن بری اولوب، اوندن اول كندی اداره‌سیچون باشلیجه ممالك عثمانیه‌دن كلیتلی حبوبات وحیوانات آلیر، وروسیه‌نك آتلرینه دخی اظهار احتیاج ایدردی. لكن بو صوك سنه‌لرده زراعته، حیوانات یتیشدیرمسنه، معادنك اخراجنه، اورمانلرك حسن اداره‌سیله كراسته قطعنه اوقدر سعی وغیرت اولنمشدر، كه مملكت ادارهٔ داخلیه‌سیچون بو كبی شیلره متعلق پك آز ادخالاته محتاج اولدیغی كبی، پك چوق حیوانات وكراسته وسائره دخی اخراج ایدر. ١٨٦٩ تاریخنده بتون آوستریا ممالكنده ٣½ ملیون آت، ١٤ ملیون صیغیر و١٥ ملیون اغنام وار ایدی. اووقتدن بری بو عددلرك تضاعف ایتمش اوله‌جغی شبهه‌سزدر. آتلرینك اك كوزللری غالیچیا ایله ترانسلوانیاده یتیشنلر اولوب، اك قوتلیلری وسواری عسكریچون قوللانیلانلری دخی نفس آوستریانك كیلردر. صیغیر وقویونلرینك جنسی دخی پك ایودر. اك زیاده آری یتیشدیریلوب بال چیقاریلان مملكت (قارینتیا)، واك زیاده دود آغاجی یتیشدیریلوب ایپك چیقاریلان محللر دخی تیرولك جهت جنوبیه‌سیله آدریاتیق سواحلیدر. نهرلره كوللرده وآدریاتیق سواحلنده پك چوق بالیق چیقار، وطاغ واورمانلرنده كیك، قره‌جه، طاغ كچیسی، آیی، طوموز، تیلكی وسائر انواع حیوانات صیدیه بولنور. مجارستان شرابندن كلیتلی مقدار اخراج اولنور.

آوستریا ومجارستانك تا اورته‌سندن یكن طونه نهریله مملكتك هر طرفنه تمدید ایدلمش اولان دمیریوللر تجارتنی تسهیل، وزراعت وثروتنـك تزایدینی انتاج ایتمكده‌در.

آوستریا معادننك اك باشلیجه‌سی دمیر اولوب، بو دولتك همان هر مملكتنده بولنقده‌در. اك مشهورلری استریا، قارینتیا، چهستان، موراویا، مجارستان وترانسلوانیاده‌در. دمیردن صكره اك چوق چیقان معدنلری طوزله كمور اولوب، دكیز طوزی باشلیجه استریاده چیقاریلیر، وغالیچیا ایله مجارستان وترانسلوانیاده دخی كلیتلی قیا طوزی بولنور. كمور معدنلرینك باشلیجه‌لری چهستانله موراویا، استریا، قارنیوله وغالیچیاده ونفس آوستریانك یوقاری جهتنده بولنور. مجارستانله ترانسلوانیاده آلتون وكومش وچهستانده یالكز كومش معـدنلری واردر. ترانسـلوانیاده ییقامغله اخراج اولنور آلتون توزی دخی بولنور. ینه مجارستانله ترانسلوانیاده باقیر، قارینتیا وچهستانده قورشـون، قارنیوله‌ده جیوه، غالیچیاده كوكورد، واكثر طرفلرده مرمر وسائر یاپی طاشلریله وساقسونیه وسائره اعمالنه مخصوص طوپراقلر واردر.

اهالیسی، جنسیت ولسانلری. — تبعه‌سی بیننده اك چوق اجناس مختلفه‌یی جامع اولان بردولت وار ایسه اوده آوستریا ومجارستان دولتی اولوب، بو دولتك مملكتنده، روایته كوره، یكرمی لسان سویلنمكده‌در. اهالینك قسم اعظمی اسلاو، آلمان ومجار اوله‌رق اوچه منقسم اولوب، بونلردن اسلاولر برچوق شعبه‌لره منشعب بولندقلری كبی، لاتین زمره‌سنه ویا سائر زمره‌لره منسوب برچوق متفرق قوملر دخی بولنیور. بو دولتك مجموع اهالیسی ٣٧٨٨٣٠٠٠ كشی اولوب، بونلرك ٢٢١٤٢٠٠٠ ی آوستریاده، و١٥٧٤٠٠٠٠ ی دخی مجارستانده بولنیور. جنسیتجه اكثریت اسلاولرده اولوب، اون یدی بچق ملیوندن زیاده‌سی یعنی مجموعنك نصفنه قریب مقداری اسلاو، اون ملیونه قریب مقداری آلمان، آلتی ملیوندن زیاده‌سی مجار، اوچ ملیونه قریب مقداری رومان وبر ملیوندن زیاده‌سی دخی اقوام مختلفه‌دن مركبدر. بو وجهله آلمانلرله مجارلرك مجموعی اسلاولرك مقدارینه مساوی اولمدیغی حالده، برنجی درجه‌ده ملت حاكمه آلمانلر وایكنجی درجه‌ده دخی مجارلر اولوب، اسلاولر ایسه ملت محكومه حالنده بولنیورلر.

اهالیٔ مذكوره‌نك مفرداتی وجه آتی اوزره‌در:

٩ ٨٩١ ٢٣٥	آلمانلر	
٦ ٢١٦ ٧٥٩	مجارلر	
	٦ ٩٨٠ ٤٧١	چهلیلر
	٣ ٢٣٨ ٥٣٤	لهلیلر
	٣ ٢٣٧ ٨٥٤	روتنلر
	٢ ٩٨٩ ٣٦٢	صربلی وخرواتلر
	١ ٢٢٣ ٤٥٤	اسلوونلر
١٧ ٦٦٩ ٦٧٥	جمعاً اسلاولر	
٢ ٨١٢ ٦٣٧	رومانلر	
٦٦٨ ٦٣٣	ایتالیان ولادینلر	
٦٢٤ ٠٠٠	چنكانه، ارمنی، آرناؤد، اولاخ وسائره	
٣٧ ٨٨٢ ٩٣٩	جمعاً آوستریا ومجارستان اهالیسی	

آلمانلر آوستریانك غرب جهتنده یعنی نفس آوستریا دوقه‌لغیله استیریا وقارینتیاده وتیرولك قسم شمالیسیله چهستانك آلمانیا ایله همحدود اولان شمـال وغرب طرفلرنده مجتمع صـورتده بولنوب، مجارستان، ترانسلوانیا، موراویا، وخرواتستانده دخی طاغنیق صورتده آلمان اهالی‌یه تصادف اولنور. مجارلر مجارستانده بولنوب، آنجق ایچلرینه بر چوق آلمان، رومان وصربلی اهالی دخی قاریشمشـدر. اسلاولر ایكی‌یه یعنی شمال اسلاولریله جنوب اسلاولرینه منقسم اولوب، آلمانلرله مجارلر ورومانلر اسلاو زمره‌سنك بو ایكی طاقی آره‌سنده حائل اولمقده‌در. شمال اسلاولری اون ایكی بچق ملیون قدر اولـوب، چهلیلرله لهلیلردن وروسلرله قرابت جنسیه‌لری اولان روتنلردن عبارتدرلر. جنوب اسلاولری ایسه درت بچق ملیون قدر اولوب، صربلی، خروات واسلوونلردن عبـارتدرلر. رومانلر ترانسـلوانیا یعنی اردلده بولنوب، قارپات سلسلهٔ جبالنك صیرتلریله همجنسلری اولان افلاق وبغدان رومانلرندن آیرلمشدرلر؛ بینلرنده خیلی مجـار وآلمان اهـالی دخی بولنیـور. ایتالیانلر وایتالیانجه‌یه قریب (لادین) دنیلن لسـان كبی بعض لسـانلرله متكلم اولان اهالی دخی تیرولك قسم جنوبیسیله ایستریانك قسم غربیسـنده یعنی تریسته جوارلرنده بولنیورلر. آرناؤدلر دالماچیانك شمالنده (زاره) جوارلرنده، ارمنیلر غالیچیا وترانسلوانیاده، چنكانه‌لر دخی ترانسلوانیا ومجارستانده بولنیورلر.

دینجه آوستریا ومجارستان اهالیسـنك قسم كلیسی

یعنی یكرمی طقوز بچق ملیونی قتولیك، اوچ ملیونه قریب مقداری اورتودوقس یعنی روم مذهبنده، اوچ بچق ملیوندن زیاده مقداری پروتستان، بربچق ملیوندن زیاده مقداری‌ده یهودیدر.

تقسیماتی. — آوستریا ومجارستان دولتی ١٨ خطه‌یه منقسمدر، كه بونلرك بعضیسی حدود طبیعیه ایله، بعضیسی اهالینك جنسیتیله وبعضیلری دخی احوال تاریخیه‌لریله تعین ایتمشلردر. بو خطه‌لرك مساحهٔ سطحیه‌لریله اهالیلری وجه آتی اوزره‌در.

خطه	مربع كیلومتره	اهالی	مركزی
(آوستریا ایمپراطورلغی)			
آشاغی آوستریا	١٩٨٢٣	٢٣٣٠٦٢١	ویانه
یوقاری آوستریا	١١٩٨٥	٧٥٩٦٢٠	لینچ
استیریا	٢٢٤٢٧	١٢١٣٥٩٧	غراچ
قارینتیا	١٠٣٢٧	٣٤٨٧٣٠	قلاكنفورت
قارنیوله	٩٩٥٥	٤٨١٢٤٣	لایباخ
سالسبورغ	٧١٥٢	١٦٣٥٧٠	سالسبورغ
تیرول ایله وورالبرغ	٢٩٢٨٧	٩١٢٥٤٩	اینسپروق
ایستریا	٧٩٨٩	٦٤٧٩٣٤	تریسته
دالماچیا	١٢٨٣٢	٤٧٦١٠١	زاره
چهستان	٥١٩٤٨	٥٥٦٠٨١٩	پراغه
موراویا	٢٢٢٢١	٢١٥٣٤٠٧	برون
سیلسیا	٥١٤٦	٥٦٥٤٧٥	تروپاؤ
غالیچیا	٧٨٤٩٦	٥٩٥٨٩٠٧	لمبرغ
بوقووینه	١٠٤٥١	٥٧١٦٧١	اكزرنوویچ
جمعاً آوستریا	٣٠٠٠٢٤	٢٢١٤٤٢٤٤	
(مجار قراللغی)			
مجارستان	٢٢٤٨٠١	١١٦١٣٨٨٣	پشته
ترانسلوانیا (اردل)	٥٤٩٤٨	٢١١٥٠٢٤	قلاوسنبورغ
خرواتستان } اسقلاوونیا }	٢٣٢٧٧	١١٩٤٤١٥	آغرام اسك
حدود عسكریه	١٩٢٣٨	٦٩٨٠٨٤	
جمعاً مجار قراللغی	٣٢٢٢٨٥	١٥٧٣٨٤٦٨	
بر وجه بالا آوستریا	٣٠٠٠٢٤	٢٢١٤٤٢٤٤	
جمعاً آوستریا ومجارستان	٦٢٢٣٠٩	٣٧٨٨٢٧١٢	

حدود عسكریه دیدیكمز یرلر دالماچیادن ترانسلوانیایه قدر دولت عثمانیه وصربیه حدودی بویىنجه‌اوزانوب، بسبتون ادارهٔ عسكریه آلتنده بولنیورلر. بو اصوله دولت عثمانیه‌نك دور استیلاسنده لزوم كورلمش، واخیراً لغوینه قرار ویرلمش ایسه‌ده، بو قرار هنوز اجرا اولنمامشدر.

شهر وقصبه‌لری. — آوستریا ومجارستان دولتی داخلنده ٨٤٧ شهر وقصبه، ٢٠٩٩ چارشولی بیوك قریه و ٦٥ ٧٥٦ كوی موجود اولوب، اللی بیكدن زیاده اهالیسی اولان شهرلری بروجه آتیدر:

ویانه	(پایتخت)	١ ١٠٣ ٨٥٧
پشته	(مجارستانك مركزی)	٣٦٠ ٥٥١
پراغه	(چهستانك «)	١٦٢ ٣٢٣
لمبرغ	(غالیچیانك «)	١٠٩ ٧٤٦
غراچ	(استیریانك «)	٩٧ ٧٩١
برون	(موراویانك «)	٨٢ ٦٦٠
تریسته	(ایستریانك «)	٧٤ ٥٤٤
سكدین	(مجارستانده)	٧٣ ٦٧٥
قراقوویا	(غالیچیاده)	٦٦ ٠٩٥
ماریا ترزیوپول	(مجارستانده)	٦١ ٣٦٧
دبرسین	(كذا)	٥١ ١٢٢
هولدمزوواسارلی	(كذا)	٥٠ ٩٦٦

معارف ومكاتبی. — آوستریا دولتی یقین وقتلره كلنجه‌یه قدر معارف وفنونده پك كری قالمشیدیسه‌ده، بوصوك زمانلرده ترقیٔ معارفه زیاده‌سیله سعی وغیرت ایدوب، علی‌الخصوص نفس آوستریا ایله چهستان وموراویاده معارف خیلی ترقی ایتمشدر. میلادك ١٨٦٨ تاریخنده یعنی بوندن یكرمی سنه اول آوستریا ومجارستانده ٣٢ ٠٠٠ مكتب بولنوب، ٢½ ملیون شاكردان بو مكتبلره دوام ایدیوردی. بومكتبلرك ٢٢٠ سی مكاتب اعدادیه‌دن اولوب، ٥٥ ٠٠٠ شاكردانی جامع ایدیلر. ویانه، پراغه، قراقوویا، پشته، غراچ واكزرنوویچ دار الفنونلرنده علوم وفنونك كافهٔ شعباتنه مخصوص دائره‌لر بولندیغی كبی، لمبرغ واینسبورغ دارالفنونلرنده دخی فنونك اكثریسی تدریس اولنور. ویانه، پراغه، برون وسائر بعض شهرلرده دخی مكتب صنایعلر واردر. ویانه‌ده بش عدد آقادمیا یعنی انجمن معارف ایله السنهٔ شرقیه‌یه مخصوص بر جمعیت وبر جغرافیا جمعیتی ایله متعدد جمعیات وسائر مؤسسات علمیه واردر.

صنایع وتجارتی. — آوستریا دولتنده صنایع متنوعه خیلی ترقی ایتمش اولوب، اك زیاده ایشلنیلن شیلر مواد آتیه‌دن عبارتدر: اولاً، دمیرك اذابه واستحصالیله دمیردن معمول انواع ماكینه‌لر وآلات وادوات، كه باشلیجه استیریا وقارینتیا ایله نفس آوستریا وچهستان وموراویاده اعمال اولنور؛ ثانیاً، جامدن معمول انواع شیلر، كه اك ایلری واك چوقلری چهستانده یاپیلیر؛ ثالثاً، یوكدن معمول چوقه وقازمیر وفاستور كبی انواع اقمشه، كه باشلیجه

فابریقه‌لری چهستانله موراویا وسیلسیاده‌در؛ رابعاً، کتن وکنوپر بزلری، که باشلیجه شمال طرفلرنده یعنی چهستان، موراویا وسیلسیاده کرك ال ایله وکرك ماکینه ایله یاپیلوب، غالیجیا ایله بوقووینه‌ده ومجارستانك بعض جهتلرنده دخی کتن وکنوپر ایپلیکلری بوکیلور؛ خامساً، پاموق ایپلیکله پاموقدن معمول بزلر وسائره، که باشلیجه چهستان، موراویا وسیلسیا ایله وورالبرغده یاپیلوب، بو صنعت کوندن کونه ترقی ایتمکده‌در؛ سادساً، بخار شکری، که باشلیجه چهستان، موراویا، سیلسیا ومجارستانده چیقاریلیر. ذکر اولنان آلتی نوع معمولاتدن بشقه پورسلین، اجزای کیمویه، کبریت، بیره، مسکرات، توتون وچیغاره، کاغد فابریقه‌لریله دباغخانه‌لر وسائر فابریقه‌لر پك چوقدر. علی الخصوص کبریتلری همان دنیانك هر طرفنه اخراج اولنور. کاغدلری دخی کوندن کونه ترقی ایتمکده اولوب، باشلیجه فابریقه‌لری چهستان وآشاغی آوستریا ایله استیریاده وفیومه شهرنده‌در.

آوستریا ومجارستان دولتنك بیوك شهرلرنده پك ایشلك بر تجارت اجرا اولندیغی کبی، تریسته وفیومه قصبه‌لری دخی بیوك بر تجارت بحریه مرکزلریدر. ممالك اجنبیه ایله اولان معاملات تجاریه‌سی اوچ طریقله اجرا اولنوب، بونلرك برنجیسی تریسته وسائر آدریاتیق اسکله‌لری، ایکنجیسی آلمانیایه کیدن دمیر یوللر، اوچنجیسی ده‌طونه‌طریقیدر. بودفعه شرق‌دمیر یوللرینك التصاق ختام بولمغله، سلانیك واستانبوله طوغری بر دردنجی طریق تجارت دخی آچلمشدر. اخراجاتنك باشلیجه‌لری دمیردن معمول مواد متنوعه، یوکدن‌معمول چوخه‌وقازمیرکبی‌قاشلر، کتن‌وپاموقدن بزلر، آغاجدن معمول شیلر، کراسته، یاغی، کاغد وجامدن معمول شیلردر. ادخالاتی باشلیجه اقالیم حاره دن کلن محصولات‌متنوعه، آوروپانك جنوبنه مخصوص میوه‌لر، زیتون‌یاغی، چوید، پاموق وایپکدر. اخراجاتی یدیوز، وادخالاتی آلتیوز ملیون فلورین قیمتنده در. اخراجاتك بو وجهله ادخالاتدن یوز ملیون فلورین زیاده اولمسی مملکت ایچون بر منبع ثروتدر. آلتون وکومش کبی ذی‌قیمت معدنلر بو حسابه داخل دکلدر.

آوستریا دولتنك سفائن تجاریه‌سی ۳۹۳ی اوزون سفرلر ایدر جسیم، ۱۸۰۲ سی کوچك و۷۱۷۳ی ده بالیقجی کیسی وماعونه‌دن عبارت اولمق اوزره، جمعاً ۹۳۶۸ قطعه اولوب، بونلرك ۱۴۳ ی واپور، و۹۲۲۵ ی ده یلکن کیسیدر. مجموعی ۲۱۱ ۹۸۷ طونیلاته استیعابنده اولوب، ۲۸۸۲۹ طائفه‌یی جامعدرلر.

طرق ومعابری. — آوستریا ومجارستان دولتی، اکثر اسباب مدنیتجه اولدیغی کبی، طرق ومعابرك مکملیتجه دخی ایکی‌یه منقسم اولوب، غرب جهتی دها مکمل، وشرق طرفی نسبةً کریدر. هر حالده شوسه‌لر اوچ صنفه منقسم اولوب، برنجی صنفی بتون ممالك دولته عائد جاده‌لر، ایکنجیسی ایالاته عائد عمومی یوللر، اوچنجیسی‌ده بعض قصبه وقریه‌لره مخصوص یوللردر. دمیر یوللری دخی چوق اولوب، ویانه شهری مرکز اولمق اوزره، هر طرفه وعلی‌الخصوص غرب شمالی یعنی چهستان جهتنه بر چوق شعبه‌لر اوزانیور. آلمانیا دمیریوللریله کرك باویره‌دن وکرك ساقسه وسیلسیادن اختلاط ایدر بر چوق خطلر بولندیغی کبی، ایتالیا ایله دخی بری تیرولدن ودیکری تریسته‌دن اختلاط ایدر ایکی خط واردر؛ روسیه دمیر یوللریله دخی ایکی خط اختلاط ایدوب، بری‌اکزنوویچدن کچیور، ودیکری لمبرغدن تشعب ایدیور؛ صربیه، بلغارستان وممالك عثمانیه ایله دخی بودفعه ختام بولان ودرسعادته قدر واصل اولان بیوك بر خطله اختلاط ایتدیکی کبی، بوسنه وهرسکك ایچندن تمدید ایدلمش اولان خطلر دخی قریباً بو خطله التصاق کسب ایده‌جکلردر. آوستریا ومجارستان‌طوپراغنده‌کی دمیریوللرك‌مجموعی ۲۲۹۷۰ کیلومتره طولنده اولوب، ۱۳۶۱۸ کیلومتره‌لکی آوستریاده، و۹۳۶۸ کیلومتره‌لکی مجارستانده‌در. مجموعنك ۷۸۳۹ کیلومتره‌لکی دولتك مالی اولوب، دولت طرفندن اداره اولنمقده‌در؛ ۸۴ کیلومتره‌لکی ینه دولتك مالی اولوب، اداره‌سی شرکتلره احاله اولنمشدر؛ ۱۹۹۲ کیلومتره‌لکی شرکتلر مالی اولوب، دولت طرفندن اداره اولنیور؛ ۱۳۰۵۵ کیلومتره‌لکی دخی شرکتلر مالی اولوب، ینه شرکتلر طرفندن اداره اولنمقده‌در.

طونه نهری آوستریا ومجارستانك اورته‌سندن کچمکله داخلی بر طریق بحری اولدیغی کبی، صربیه، رومانیا، بلغارستان وقره دکیزله دخی واسع بر

طریق اختلاط وتجارتدر. طونه‌نك تابعلرندن اولان تیسا، صاوه ودراوه نهرلری دخی بوینه سیر سفائنه صالح اولدقلرندن بو طریقك تشعب وتوسعنه مدار اولیورلر. البه، اولتاوه، اودر و ویستوله نهرلرینك دخی باشلری آوستریا حدودینك داخلنده بولنغله، سیر سفائنه صالح اولان بو نهرلر آوستریانك آلمانیا ایله اولان طرق اختلاط وتجارتنی تکثیر ایدیورلر.

اصول اداره‌سی. — بو دولت ایکی هیئتدن مرکب بر حکومت متفقه‌دن عبارت اولوب، بو هیئتلرك هر بری‌ده مختاریتله اداره اولنور بر طاقم ممالکدن مرکبدر. بو ایکی هیئتك بری آوستریا ودیکری مجارستاندر. حکومتلری حکومت مشروطه اولوب، بر حکمدارك زیر جناحنده بولنیورلر، که (هابسبورغ) خاندانه منسوب اولوب، آوستریایه نسبةً ایمپراطور ومجارستانه نسبةً قرال عنوانی حائزدر. ایالات مختاره‌دن هر برینك کندینه مخصوص (دیته) تعبیر اولنور بر مجلس منتخبی اولدیغی کبی، آوستریانك ویانه‌ده ومجارستانك پشته‌ده برر عمومی مجلس مبعوثانلری واعضالغی ارثاً انتقال ایدر برر مجلس اعیانلری واردر. امور حربیه ومالیه‌نك مذاکره‌سیچون بو ایکی مجلس مبعوثاندن اوتوزر اعضا تفریق اولنه‌رق، مناوبةً ویانه وپشته‌ده «مرخصلر مجلسی» نامیله بر مجلس انعقاد ایدر. بو ایکی هیئتك اداره‌ٔ داخلیه‌لری بسبتون آیری اولوب، یالکز امور خارجیه وعسکریه ومالیه‌لری مشترك اولمغله، ایمپراطورك شخصندن صکره دولتك هیئت مجتمعه‌سنی تشکیل ایدن وکلا خارجیه وحربیه ومالیه ناظرلرندن عبارتدر.

قوهٔ بریه وبحریه‌سی. — آوستریا ومجارستان دولتنك قوهٔ بریه‌سی وقت حضرده ٢٧١ ٧٦١ نفر، ١٨ ٨٤٥ ضابط، ٢٠٠ بطاریه طوب، ٥٠ ٣٦٢ آتدن عبارت اولوب، ٤٥٠ طابور، ١٨٧ مستقل بلوك و ٣٢٣ سواری بلوکی تشکیل ایدیورلر. وقت سفرده قوهٔ بریه‌سی ١ ٥٣٣ ٢٩٦ نفر، ٤٣ ٧٧٤ ضابط، ٢١٥ بطاریه طوب و ٢١٧ ٠٣٤ آتدن عبارت اولوب، ١٠١٨ طابور، ١٤٩ مستقل بلوك و ٥٠٤ سواری بلوکی تشکیل ایدر. آوستریا ومجارستان عسکری عساکر نظامیه ایله (لاندوهر) یعنی ردیف و (لاندستورن) یعنی مستحفظ عسکرینه منقسمدر.

قوهٔ بحریه‌سی ١٠٦ سفائن حربیه‌دن عبارت اولوب، بونلرك یالکز اونی یلکن کیسی وقصوری واپوردر. مجموعی ١٢٤ ٤٣٠ طونیلاته استیعابنده و ٢٣ ٨١١ بیکیر قوتنده اولوب، ٢٩٥ طوپ و ١١ ٠٢٦ طائفه‌یی حاملدرلر. بحریه ضابطانی ٣ فریق (ویس آمیرال)، ٨ لوا (قونتر آمیرال)، ٢٠ میرالای (کمی قپودانی)، ٢٤ قائممقام (فرقتین قپودانی)، ٢١ بیکباشی (قوروته قپودانی) وسائره‌دن عبارت اولوب، میرآلایدن آشاغی اولان ضابطانك عددی وقت سفرده همان بر مثلی نسبتنده تزیید اولنور.

احوال تاریخیه‌سی. — آوستریا ومجارستان ممالکی ازمنهٔ قدیمه‌ده همان بسبتون مجهول اولوب، غرب جهتی یعنی نفس آوستریا ایله مجارستانك قسم غربیسی (پانونیا)، ومجارستانك قسم شرقیسی دخی (داکیا) یه داخل عد اولنوردی. رومالیلر میلادك ٣٣ تاریخنده و (تیبر) ك زمان حکومتنده آوستریانك (نوریق) تسمیه ایتدکلری غرب جنوبی قسمنی ضبط ایتمشلردی. بعده بتون آوستریا ومجارستان ممالکی هون، اوستروغوت، بویان، واندال، لونغوبارد ناملریله شمال شرقیدن هجوم ایدن اقوام وحشیه‌نك الینه کچه‌رك، بر خیلی وقت بونلرك تخریباتنه میدان اولدقدن صکره، اقوام تورانیه‌دن (آوار) دینلن بر قوم وحشینك الینه کچمش، وبر مقداری‌ده باویره جرمانلری طرفندن ضبط اولنمشیدی. شارلمانك زماننه قدر بو حالده قالدقدن صکره، میلادك ٧٩٩ تاریخنده شارلمان آوارلری شرقه طوغری پوسکورته‌رك، آوستریانك غرب جهتنی ضبط و (استریخ) یاخود (آوستریا) یعنی «شرق دولتی» نامیله بر حکومت تابعه صورتنه قومشیدی. متعاقباً شرقدن مجارلر هجوم ایدوب، آوستریانك شرق جهتنی ضبط ایتدکلرندن، ٩٢٨ تاریخ میلادیسنده فرانقلر حکمداری، مجارلرك توسعنه مانع اولمق ایچون، آوستریایی نیم مستقل بر اداره حالنه قومش؛ و ٩٨٢ ده حکمدار ایکنجی (اوتون) بونك مارکیلکنی (بانبرغ) خاندانه منسوب (لئوپولد) ه تفویض ایتمشیدی.

بونك نسلی آوستریاده ابتدا مارکیلك، و ١١٥٦ تاریخندن اعتباراً دوقه‌لق عنوانیله حکومت سوردکدن صکره، ١٢٤٦ تاریخ میلادیسنده بو خاندان منقرض اولمغله، آوستریا ابتدا ایکنجی فردریقك، وبعده ١٢٥١ ده چهستان حکمداری (اوتوقار) ه، وبوندن صکره‌ده آلمانیا ایمپراطوری (هابسبورغ) خاندانه منسوب رودولفك ضبطنه کچمکله، بو دخی ١٢٨٢ ده اوغلی (آلبرت) ه بخش ایتمشدر. آلبرتك نسلی ١٤٥٣ تاریخنه‌دك آوستریاده دوقه‌لق عنوانیله حکم سوردکدن صکره، تاریخ مذکورده (آرشیدوق) یعنی «باش دوقه» عنوانی آلمشلردر. هابسبورغ خاندانی افرادندن بر قاچ کشی آلمانیا ایمپراطورلغنه انتخاب اولنمش اولدقلری کبی؛ ١٤٣٨ تاریخنده ایکنجی آلبرتك جلوسندن اعتباراً آلمانیا ایمپراطورلغی بسبتون بو خاندانه انتقال ایتمشدر. او وقت آوستریا خیلی توسع ایدوب، استیریا ایله قارنیوله‌یی وهابسبورغ خاندانك رئیسی اولان رودولفدن میراث قالمش اولان آلساس وسوآب ایله اسویچره‌یی دخی جامع ایدی. بعده ١٥٠٧ ده اسویچره کسب استقلال ایدوب، آیرلمشدر. ماقسیملیانك بورغونیه‌لی ماریه ایله ازدواجی اوزرینه، فلنك ایله بورغونیه‌نك بر قسمی آوستریایه التحاق ایتدیکی کبی، شارل کنیتك تخته جلوسنده دخی اسپانیا ایله اسپانیانك آمریقاده‌کی مستملکات واسعه‌سی آوستریا ایله برلشمشیدی. ١٥٢١ ده شارل کینت ایله برادری باش دوقه فردینانذك آیرلمسی اوزرینه، فلنك ایله بورغونیه اسپانیا ایله برابر شارل کینتك، وآوستریا فردینانذك حصه‌سنه دوشمکله، مرقوم چهستانی، مجارستانی، موراویایی، سیلسیایی ولوساسی دخی ضبط وآوستریایه الحاق ایتمش ایسه‌ده، ١٦٤٨ ده واقع وستفالیه معاهده‌سی (لوساس) وآلساسی آوستریادن آیرمش؛ وبو ایکی خطه‌یه مقابل آوستریا متعاقباً ترانسلوانیا یعنی اردل ایله خرواتستانی التحاق ایتمشدر. ١٧١٣ و ١٧١٤ ده واقع اولان (وترخت) و (راستاد) معاهده‌لریله آوستریا اسپانیا حکمداری ایکنجی شارلك میراثی صورتیله بورغونیه ایله مانتو دوقه‌لغنی وناپولی ایله ساردنیه‌یی آلمش، ومتعاقباً ساردنیه‌یی سیجلیا ایله مبادله ایتمشدر. ١٧٣٥ ده سیجلیتینی یعنی سیجلیا ایله ناپولی‌یی دون قارلوسه ویروب، مقابلنده پارمه، پلزانسه وغاستاله‌یی آلمشدر. ١٧٤٠ ده آوستریا خاندانده ارککك وارث اولمامغله، صوك ایمپراطورك قیزی (ماریا ترزه) وارث سلطنت قالمش؛ وبونك زوجی لورنلی فرانسوا، برچوق اختلافاتدن صکره، برنجی فرانسوا نامیله ١٧٤٥ ده حکمدار طانیلوب، آوستریا ولورن خاندانك مؤسسی اولمشدر. بعده پروسیه ایله واقع اولان یدی سنه‌لك محاربه‌ده (١٧٥٦ دن ١٧٦٣ ه قدر) آوستریا سیلسیایی فوت ایتمش ایسه‌ده، ١٧٧٢ دن ١٧٩٥ تاریخنه‌دك اجرا اولنان لهستان مقاسمه‌سنده تلافیٔ مافات ایتمشدر. بو مقاسمه‌ده غالیچیا ایله لودومیریایی ومؤخراً قراقوویایی دخی التحاق ایتمشدر. ١٧٩١ تاریخندن صکره آوستریا فرانسه‌یه قارشی تشکل ایدن اتفاقه داخل اولمغله، بوندن زیاده‌سیله متضرر اولوب، حتی ویانه دخی فرانسزلرك الینه کچدکدن صکره، ایمپراطور ایکنجی فرانسوا آلمانیا ایمپراطورلغندن صرف نظرله، آوستریا ایمپراطورلغی عنوانیله اکتفا ایتمشدر. بیوك بوناپارت آوستریانك آلمانیاده‌کی ممالکنك اکثریسیله بتون ایتالیاده‌کی ممالکنك کافه‌سنی ضبط ایتمش؛ وبوناپارتك مغلوبیتی اوزرینه، ممالك مذکوره آوستریایه اعاده اولنوب، یالکز بورغونیه یرینه ایتالیادن ونديك ولومبارديا خطه‌لری ویرلمشدر. ١٨٤٨ ده آوستریانك هر طرفی آتش اختلال آلتنده قالوب؛ بر طرفدن مجارلر وبر طرفدن دخی ایتالیانلر عصیان ایتمکله، آوستریا ایتالیانلرك حقندن کله بیلمش ایسه‌ده، مجارلرله خیلی وقت اوغراشوب، نهایت روسیه‌نك امدادیله بونلری رام ایده بیلمشدر. او وقتدن بری دلکیر قالان مجارلری ممنون ایدوب، کندینه ایصندیرمق ایچون، آوستریا ١٨٦١ ده مجارستانه بر ادارۀ مختاره ویروب، درت سنه صکره امتیازلرینی توسیع ایله مجارستانی شمدیکی حاله کتیرمشدر. ١٨٥٩ ده ساردنیه دولتی طرفندن آوستریانك ایتالیاده‌کی ممالکنه تجاوز وتعرض اولنمغله، آوستریا بونلری پوسکورتمکه مقتدر اوله بیلمش ایسه‌ده، فرانسه‌ایله متفق اولان پیامونته حکومتی طرفندن مغلوب اولوب، (ویلافرانقه) معاهده‌سیله، لومبارديايی ترکه مجبور اولمشدر. ١٨٦٦ ده بر طرفدن پروسیه وبر طرفدن دخی ایتالیا ایله محاربه‌یه کیریشوب، ایتالیانلری کرك براً وکرك بحراً مغلوب ایده بیلمش ایسه‌ده، صادووه

محاربه‌سنده پروسیه‌لیلر طرفندن مغلوب اولوب، پراغه معاهده‌سیله ونديكی ايتاليايه ترك ايتمكه وآلمانيا حكومتی اوزرينه اولان حق رياستدن واز كچمكه مجبور اولمشدر. ماريه ترزه‌نك زوجی اولان مرقوم برنجی فرانسوادن صكره ١٨٣٥ ده برنجی فرديناند آوستريا ايمپراطورلغی تختنه اوتورمش؛ و ١٨٤٨ ده فراغت ايدوب، شمديكی ايمپراطور فرانسوا يوسف تختنشين اولمشدر.

آوستريا { باش دوقه‌لغی (Archiduché d'Autriche) ياخود نفس آوستريا (Autriche propre) آوستريا ومجارستان دولتنك بر خطه‌سی اولوب، بو دولت معظمه‌نك مركز ومنشئی بولنمش، وبناءً عليه مركزيت حقنی قزانوب، بتون دولت دخی بونك اسميله تسميه اولنمشدر. نفس آوستريا شمالاً چهستان وموراويا ايله، شرقاً مجارستان ايله، جنوباً استيريا وسالسبورغ ايله، غرباً دخی باويره ايله محدود ومحاط اولوب، تقريباً °٤٧ '٣٠ ايله °٤٩ عرض شمالی و '٢٥ °١٠ ايله °١٤ '٤٠ طول شرقی آره‌سنده واقعدر. طاغلق بر ير اولوب، پك منبت بعض واديلری، كوزل مرعالری وشايان تماشا موقعلری حاويدر. طاغلرندن برچوق نهرلر وچايلر آقوب، جمله‌سی مملكتی غربدن شرقه وسطندن شق ايدن طونه ايرماغنه منصب اولورلر. طونه‌نك نفس آوستريا‌ده‌كی مجراسی تقريباً ٣٣٠ كيلومتره طولنده‌در. طونه‌يه منصب اولان نهرلرك چوغی جنوبدن اينوب، بونلرك باشليجه‌لری: برخيلی مسافه‌ده آوستريايی باويره‌دن آيران (اين) ايله تراون، انس، ايپس، ارلاف، بيلاخ، ترايزن ونفس آوستريايی مجارستاندن آيران (ليتا) نهرلريدر. شمالدن اينن نهرلر دخی چوق ايسه‌ده، اكثريسی پك كوچك چايلردن عبارت اولوب، يالكز موراويادن اينن وبرخيلی مسافه‌ده نفس آوستريايی مجارستاندن آيران (موراوه) نهری بيوك وذكره شاياندر. آوستريا باش دوقه‌لغنك شرقدن غربه اولان طولی ٣٠٠ كيلومتره، وشمالدن جنوبه اولان عرض وسطيسی دخی ١١٠ ايله ١٢٠ كيلومتره آره‌سنده اولوب، مساحهٔ سطحيه‌سی ٣١ ٨٠٨ مربع كيلومتره، واهاليسی ٣ ٠٩٠ ٢٤١ نفوسدر، كه هر مربع كيلومتره باشنه ٩٤ كسور كشی دوشيور. باشليجه پايتخت اولان ويانه‌ده بولنان ٣٠٠ ٠٠٠ اسلاو استثنا اولندیغی حالده، بتون آوستريا باش دوقه‌لغنك اهاليسی آلمان ولسانی آلمانجه‌در. بو خطه ايكی ايالته منقسم اولوب، غرب جهتنده‌كينه يوقاری، وشرق جهتنده‌كينه‌ده آشاغی آوستريا نامی ويرلمشدر.

يوقاری آوستريا. — بو ايالت شمالاً چهستان ايله، شرقاً آشاغی آوستريا ايله، جنوباً استيريا ايله، غرباً دخی سالسبورغ وباويره ايله محدود ومحاط اولوب، مساحهٔ سطحيه‌سی ١١ ٩٨٥ مربع كيلومتره، واهاليسی ٧٥٩ ٦٢٠ كشيدر، كه هر مربع كيلومتره باشنه ٦٣ كشی دوشيور. اهاليسی كاملاً آلمان وقتوليك اولوب، يالكز ١٦ ٠٠٠ پروتستان واردر. ايالت ١٥ شهر وقصبه‌يی، ٩١ چارشيلی بيوك قريه‌يی و٦٤٠٢ عادی قريه‌يی جامعدر. اراضيسی طاغلق اولوب، جنوب جهتنده آلپ سلسله‌سنك وشمال جهتنده دخی چهستان طاغلرينك اتكلری اوزانمقله، دوز يرلری هيچ يوق كبيدر. مركز ايالت اولان (لينچ) شهرينك جوارنده بولنان برتك اووه‌سی دخی شوره‌زار حالنده اولوب، آنجق غايت دقتلی برسعی وغيرت سايه‌سنده براز محصولات ويره‌بيليور. الك يوكسك طاغی بو ايالتله استيريا وسالسبورغ حدودينك محل التصاقنده واقع (داخستاين) طاغی اولوب، ١٦٢١ متره ارتفاعی واردر. ديكر طاغلرينك باشليجه‌لری (تودس كبيركه) ايله (غروس پريل) و(بورغاس) طاغلريدر، كه ايالتك حدود جنوبيه‌سنده اولوب، اتكلرندن (تراون) و(انس) نهرلرينه منصب اولور برچوق چايلر آقار. (هاوسروقوال) طاغی دخی (تراون) ايله (اين) نهرلرينك مجرالری آره‌سنده واقع اولوب، اورمانلرله مستوردر. اراضيسنك بر ثلثی مزروع اولوب، باشليجه بغدای ايله چاودار حاصل اولور؛ بر ثلثی اورمانلرله مستور اولوب، ديكر ثلثنك‌ده قسم اعظمی مرعادن عبارت ويالكز بر عشری خاليدر. اغنام وسائر حيواناتی پك چوقدر. ميوه‌لری باشليجه الما وآرموددن عبارت اولوب، المالرندن بر نوع اكشی شراب استحصال اولنور. طوز وكمور معدنلری دخی چوقدر. هر طرفنده كوزل وشايان تماشا موقعلری دخی واردر. صنايع خيلی ايلرلمش اولوب، استيريادن ايندريلن دميردن زراعت آلاتيله بيچاق وسائره ياپلديغی كبی،

چوخه، قازمیر، بز، کاغد، بیره وسائره فابریقه‌لری چوقدر، وکیندجه چوغالمقده‌در. مکتبلریله سائر معارفه متعلق مؤسساتی دخی مکملدر. طونه ایله اوکا منصب اولان بیوك وکوچك نهرلرك همان جمله‌سی سیر سفائنه صالح اوله‌جق بر حاله کتیرلمش اولمغله، بو طریقلرله بر بیوك تجارت اجرا اولندیغی کبی، سائر طرق ومعابری دخی چوقدر، ومونیخدن ویانه‌یه کیدن دمیریول خطی بو ایالتی بریاندن بر یانه شق ایتدکدن بشقه، چهستانه وسائر طرفلره دخی برقاچ شعبه‌سی آیریلیور. بوایالت مقدما درت سنجاغه منقسم ایدی، که هر بری بر نهرك حوضه‌سندن عبارت اولوب، حدود طبیعیه ایله معین ایدی. شمدیکی حالده ۱۴ قضایه منقسمدر. مرکزی (لینچ) شهریدر، که طونه‌نك ساحل یمیننده واقع اولوب، ۳۸۹۱۵ اهالیسی واردر.

آشاغی آوستریا. — بو ایالت غرباً یوقاری آوستریا ایالتیله، شمال غربی طرفندن چهستانله، شمالاً موراویا ایله، شرقاً مجارستانله، جنوباً دخی استیریا ایله محدود ومحاط اولوب، مساحۀ سطحیه‌سی ۱۹۸۲۳ مربع کیلومتره، واهالیسی ۲۳۳۰۶۲۱ کشیدر، که بهر مربع کیلومتره باشنه ۱۱۷ کشی دو-شیور. بوایالتك تجارت وصنایعی یوقاری آوستریانك کندن دهاایلری ایسه‌ده، زراعتی دهاآزاولدیغندن، ثروت طبیعیه واسباب عمرانلری برکیبدر. بو ایالت اراضیسنك اوچ ربعی طاغلق اولوب، استیریا ایله نفس آوستریایی آیران آلپ سلسله‌سی تا ویانه‌یه قدر بر طاقم آلچق تپه‌لر صورتنده اتکلرینی تمدید ایدیور. یالکز ویانه‌نك آلت طرفنده یعنی شرق جهتنده طونه‌نك ایکی طرفنده اولدقجه واسع بر اووه واردر، که ویانه اووه‌سی نامیله معروفدر. ایالتی بر یاندن بر یانه شق ایدن طونه ایرماغنه داخل ایالتده برچوق نهرلر دوکیلیور، که اك بیوکلری شمالدن اینن (قامت) نهریدر. سیر سفائنه صالح اولانلری یالکز حدود غر-بیه‌سنده اولان (انس) ایله حدود شرقیه‌سنده‌کی (مارخ) نهرلری اولوب، دیکرلری‌ده طاغلردن کراسته ایندیرمکه وبرچوق ماکینه‌لر چویرمکه یارایورلر. اراضیسنك یوزده ۴۰ ی مزروع، یوزده ۳۴ ی اور-مان، یوزده ۱۴ ی چایر وباغچه، ویالکز یوزده ۱۰ ی خالی وغیرمنبتدر. محصولات زرعیه‌سی همان یوقاری آوستریانك کیلر کبی اولوب، یالکز آشاغی آوستریاده اوزوم دخی یتیشیور. دمیر، قورشون، کمور، کرچ طاشی، بنا طاشی ودیکرمن طاشلری وسائر معدنلری دخی واردر. صنایعی پك ایلری او-لوب، بو ایالت پایتخت سلطنتی دخی حاوی اولمغله، آوستریا ومجارستانك اك معمور واك متمدن یریدر. ایپك، یوك وکتندن معمول غایت نفیس اقمشۀ مختلفه ایله انواع آلات وادوات وماکینه‌لر اعمالی ومطبعه-جیلق صنعتی پك ایلریلمشدر. کاغد، جام، آینه، شکر، کاغد وبیره فابریقه‌لریله دمیرخانه‌لری مشهوردر. ویانه یالکز آوستریا ایچون دکل، بلکه بتون عالم ایچون بر صنایع وتجارت مرکزیدر. ایچندن کچن طونه نهریله هرطرفه تشعب ایدن دمیریول خطلری تجارتنی تسهیل ایدیورلر. بو ایالت دخی وقتیله ۳ سنجاغه منقسم بولنمش ایکن، الیوم ۲۱ قضایه تقسیم اولنمشدر. بوقضالرك اوچی ویانه ایله بونك جوارلرندن عبارت اولمغله، ایالتك مجموع اهالیسنك نصفنی حاویدرلر. مرکزی پایتخت سلطنت اولان ویانه شهری اولوب، ۱۱۰۳۸۵۷ اهالیسی واردر.

آوسته (Aoste) ایتالیانك شمال غربیسنده‌کی پیامونته خطه‌سنك (تورینو) ایالتنده قضا مرکزی بر قصبه‌در، که آوسته اووه‌سی دنیلن کوزل براووه‌ده و (پو) ایرماغنه دوکیلن (دوآر بالته) نهری اوزرنده، تورینودن ۱۲۰ کیلومتره‌لك مسا-فه‌ده واقع اولوب، ۷۸۰۰ اهالیسی واردر. اسکی برشهر اولوب، مشهور آوغستوس طرفندن تأسیس، و (آوغوسته) تسمیه اولنمشیدی. رومالیلرك زماننده قالمه برطاق ظفریله سائر بعض آثار عتیقه‌سی واردر. اووه‌سنده بعض معدن صولری بولنیور.

آوسنه (Avesnes) فرانسه‌نك «شمال ایا-لتنده»، لیل شهرینك ۹۴ کیلومتره جنوب شرقیسنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ۴۶۳۶ اهالیسی، مکتب اعدادیسی، ۲۴۰۰ جلدی حاوی کتبخانه‌سی، زراعت وصنایعه مخصوص جمعیتلری واولدقجه تجارتی واردر. — قضاسی ۱۰ ناحیه و۱۵۳ دائرهٔ بلدیه‌یی حاوی اولوب، ۱۳۹۷ مربع کیلومتره‌لك مساحه‌سی و۱۷۲۳۳۵ اهالیسی واردر. — بواسمله فرانسه‌ده برچوق قریه‌لر دخی بولنیور.

آوسون (Ausones) ایتالیانك ساحل غربیسنده ساكن بولنمش بر اسكی قومدر.

آوسونیا (Ausonie) ایتالیانك ساحل غربیسنده اولوب اسكی آوسون قومنك وطنی بولنمش اولان بر خطه‌نك اسم قدیمیدر. — بو كون او جهتده (ترادی لابوره) ایالتنده بر قصبه واردر، كه (غائته) نك ١٨ كیلومتره شرقنده واقع اولوب، ٢٩٥٠ اهالیسی واردر. اسكی بر قصبه‌در.

آوسونیوس (Ausone, Ausonius) لاتین شعراسندن اولوب، میلادك ٣٠٩ تاریخنده (بوردیغاله) یعنی بوردو شهرنده طوغمش، و ٣٩٤ ده وفات ایتمشدر. ابتدا وطننده ادبیات معلمی اولوب، بعده مؤخراً ایمپراطور اولان (غراتیانوس)ك مربیلكنه، ودها صكره بربرینی متعاقب ایتالیا، غالیا، آفریقا وآسیا والیلكنه تعیین اولنمشیدی. اختیارلغنده وطننده برچفتلكه چكیلوب، نظم آثار ایله توغل ایتمشدر. آثاری موجود اولوب، بر طاقم قصائد وسائر اشعاردن عبارتدر.

آوسیغ (Aussig) آوستریا ومجارستان دولتنك چهستان خطه‌سنده (لاتیمریج) قضاسنده ومركز قضانك ٢٤ كیلومتره شمال غربیسنده ناحیه مركزی بر قصبه اولوب، (البه) ایرماغنك ساحل یسارنده ودمیر یول خطی اوزرنده واقع، و ١٠٩٤٠ اهالیی جامعدر. كمور معدنی، باغلری، كاغد فابریقه‌لری، ایپلیكخانه‌لری وبغدای واودون تجارتی واردر. — ناحیه‌سی تقریباً ٥٠٠٠٠ اهالیی جامعدر.

آوغسبورغ (Augsbourg) باویره‌ده (سوآبه) خطه‌سنك مركزی اولان بیوك ومهم برشهردر، كه مونیخك ٦٣ كیلومتره غرب شمالیسنده ویوقاری باویره‌نك واسع ومنبت اووه‌سنده و(له) نهرینك ساحل یسارنده، ′٢١ °٤٨ و ″٤٤ عرض شمالی ایله ″٥٣ ′٣٣ °٨ طول شرقیده واقع اولوب، ٦٥٩٠٥ اهالیسی واردر. اهمیتیله برابر، سوقاقلری اسكی زماندن قالمه اولوب، طار واكریدر. یالكز برقاچ جاده‌سی توسیع اولنه‌بیلمشدر. شهرك ایچنده برچوق چشمه‌لرله برقاچ میدان واردر. بلدیه دائره‌سی آلمانیانك اك كوزل واك متین ابنیه‌سندندر. وقتیله پسقپوسخانه اولوب بو كون حكومت قوناغی اولان بناسی دخی پك اسكیدر. دیكر ابنیهٔ مشهوره‌سی باشلیجه برقاچ كلیسا ایله برسلاحخانه وبر تیاترو ایله برچارشودن عبارتدر. شهر اسكی برسورله وواسع برخندقله محاط اولوب، رومالیلرك زماندن قالمه بعض آثار عتیقه‌سی دخی واردر. متعدد مكاتب اعدادیه وسائره‌سیله، بر مكتب صنایعی، بر زراعت مكتبی، بر ماكینه مكتبی، بیوك بر كتبخانه‌سی، رسمله، آثار عتیقه‌یه وتاریخ طبیعی‌یه مخصوص آیری آیری موزه‌خانه‌لری، رصدخانه‌سی، نباتات باغچه‌سی، متعدد خسته‌خانه وسائر خیراته متعلق مؤسساتی واردر. صنایعی برآز تدنی ایتمش ایسه‌ده، تجارتی الآن خیلی ایشلكدر. قیومجیلغی مشهوردر. امور صرافیه‌سی پك ایلریدر. بو شهر پك اسكی اولوب، میلاددن ١٥ سنه اول آوغستوس طرفندن تأسیس اولنمش، وقرون وسطاده پك بیوك بر اهمیت تجاریه‌یی حائز اولوب، آوروپای جنوبی ایله آوروپای شمالی آره‌سنده بر تجارت انباری حكمنی آلمشیدی. هونلر طرفندن كاملاً تخریب ایدلمش اولدیغی كبی، شارلمانه قارشی طورمغله دخی خیلی خرابیته اوغرامش ایسه‌ده، یكیدن تعمیر واحیا اولنمش؛ واهالیسی شهری صاتین آله‌رق، برچوق وقت مستقل برجمهوریت صورتنده یاشادقدن صكره، ١٨٠٦ ده شهر باویره‌یه الحاق ایتمشدر. اهالیسنك ثلثانی قتولیك وبر ثلثی پروتستاندر. مشهور «آوغسبورغ غزته‌سی» بو شهرده نشر اولنور.

آوغستوس (Auguste, Augustus) روماایمپراطورلرینك برنجیسی اولوب، اصل اسمی (اوقتاویوس) در. سناتورلردن اوقتاویوسك اوغلی ویولیوس قیصرك همشیره‌زاده‌سی ایدی. میلاددن ٦٣ سنه اول رومادە طوغوب، كوچك یاشده ایكن پدری وفات ایتمكله، دایسی قیصر طرفندن آخرت اولادلغنه قبول اولنمشدی. قیصرك وفاتنده ١٨ یاشنده اولوب، یونانده تحصیل ایله مشغول اولدیغی حالده، دایسنك وفاتی خبرینی آلنجه، میراثنه قونمق اوزره، قبل المیلاد ٤٤ تاریخنده رومایه شتاب ایتمش؛ ومیراثنك بر قسمنی ضبط ایتمش اولان آنطونیوس ایله محاربه‌یه طوتیشمش

ایسه‌ده، روما قونسلوسلرینك بونلری بر برینك علیهنه تشویقله ایکیسنی محو ایتمك فکر واملنده بولندقلرینی آکلاینجه، آنطونیوس ایله عقد اتفاق ایده‌رك، (لپیدوس) ایله برابر بر هیئت مثلثه حکومتی تشکیل ایتمشلردی. جمهوریت طرفدارلرینه اعلان حرب وخصومت ایده‌رك، او طرفك رئیسلری اولان بروتوس ایله قاسیوسی دخی قبل المیلاد ٤٢ تاریخنده مغلوب ایتمکله، روما حکومتنی تماميله اللرینه کچیردکدن صکره، لپیدوسی اتفاقدن اخراجله، روما ممالك واسعه‌سنی اوقتاویوس ایله آنطونیوس بینلرنده مقاسمه ایتمشلردر. اوقتاویوسك حصه‌سنه غرب ممالکی وآنطونیوسه ممالك شرقیه دوشوب، بینلرنده‌کی منازعاته ختام ویرمك اوزره، اوقتاویوس همشیره‌سی اوقتاویایی دخی آنطونیوسه تزویج ایتمش ایسه‌ده، آنطونیوس مؤخراً مصر ملکه‌سی بطالسه‌دن قلئوپاتره‌یی سومکله، اوقتاویایی تطلیق ایتدیکندن، اوقتاویوس آنطونیوسه اعلان حرب ایده‌رك، آقتیوم یعنی پروزه قربنده کلیاً منهزم، ومصره تعقیب ایده‌رك، کندیسنی وقلئوپاتره‌یی انتحاره مجبور ایتدکدن صکره، ممالك شرقیه‌یی ومصری دخی کندی الکاسنه ضم والحاقله، رومایه مظفرانه عودتنده، «ایمپراطور» عنوانی وآوغستوس اسمنی آله‌رق، نه جمهوریت صورت کاذبه‌سی آلتنده بر حکومت مستبده تشکیل ایتمشدر. آوغستوس زیاده‌سیله حریص جاه واقبال اولمغله، ایمپراطورلغه واصل اولمق ایچون، هر نوع غدارلق وخونخوارلغی ارتکاب ایتمش ایسه‌ده، بو مقامه نائل اولدقدن صکره، قوت ونفوذینی کوزل قانونلر وضعیله ممالکنده صلح واسایشی محافظه وتأمین یولنه صرف ایتمش؛ وکندی الیله دخی بعض اثرلر یازمشدر، که مؤخراً محو اولوب، یالکز بعض فقره‌لری بولنه‌بیلشدر. روایته کوره کندیسی پك جسور اولمیوب، باشلیجه فتوحات وموفقیاتنی سردارلرندن (آغریپا) ایله (مچناس) ك جسارتلری سایه‌سنده قزانمش؛ ودائما بونلرك استشاره‌سیله ایش کوروب، مکافاةً آغریپانك اوغللرینی آخرت اولادلغنه قبول ایتمش ایسه‌ده، بونلر کندیندن اول وفات ایتمشلر، وقیزی (یولیا)نك حرکات سفیهانه‌سی ناموسنی لکه‌دار ایتمکله، عائله‌جه بدبخت بولنمشدر. وفاتنده ایمپراطورلغی ایستیمیرك ایکنجی قاریسی (لیویا) دن اولان ایکنجی اوغلی (تیبر) ه براقشدر. آوغستوس علوم ومعارف محبی اولوب، ویرجیل، هوراس، تیت‌لیو، پولیون کبی شعرا وعلمایی نزدینه جلب، وعلوم وفنونك ترقیسنی التزام ایتمشدر. میلادك ١٤ تاریخنده، ٧٦ یاشنده اولدیغی حالده، وفات ایتمشدر. — آوغستوس اسمی مؤخراً بر عنوان کبی قوللانیلوب (دیوقلتیان) زماننده علی العموم روما ایمپراطورلرینه آوغستوس، و ولیعهدلرینه قیصر عنوانك ویرلسی تحت‌قراره آلنمشیدی. ایکنجی (اوتون) دن اعتباراً آلمانیا ایمپراطورلری دخی (آوغستوس) ویا اختصارله (آوغوست) عنوانی آلمشلردی.

آوغستولوس (Augustule, Augustulus) روما غرب ایمپراطورلرینك اخیری اولوب، غالیاده‌کی روما عسکرینك سرداری (اورست) ك اوغلی ایدی. میلادك ٤٧٥ تاریخنده پدری طرفندن تخته اجلاس اولنه‌رق، (راونه) ده ایمپراطورلغی اعلان اولنمش ایسه‌ده، ایرتسی سنه (هرول) لر حکمداری (اودوآقر) طرفندن اسقاط و (قامپانیا) یه نفی اولنه‌رق، سنوی ٦٠٠٠ آلتون واردات تخصیص اولنمشیدی.

آوغستووه (Augustowo) روسیه‌یه تابع اولان لهستانك شمال جهتنده کائن (سووالکی) ایالتنده ومرکز ایالتك ٢٥ کیلومتره جنوبنده وهمنامی اولان بر کولك کنارنده واقع قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ١٠٣٢٦ اهالیسی واردر. جوارلری بطاقلق واورلی اخشابدر. خیلی ایشلك حیوانات بازاری واردر.

آوغسته (Augusta) آوروپانك بعض طرفلرنده اوقتاویوس آوغستوس وخلفلری زماننده تأسیس اولنوب اسملرینه نسبتله بویله تسمیه اولنمش بر چوق اسکی قصبه‌لر وار ایدی، که الآن موجود بولنانلری بشقه اسملرله تسمیه اولنه‌رق، اك مشهورلری باویره‌ده‌کی (آوغسبورغ)، اسپانیاده‌کی سراغوسه (یعنی سرقسطه)، و (آستورغه)، فرانسه‌ده‌کی (اوسن)، پورتکیزده‌کی (مریدا)، ایتالیاده‌کی (تورینو)، انکلتره‌ده‌کی (لوندره) وسائره‌در. — [آمریقاده بو اسمله بولنان قصبه‌لر ایچون (اوکوسته) ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آوغستینوس { St. Augustin, Au-) (gustinus } فتوليكلرك اك
بيوك عزيزلرندن وقرون وسطى علماسندن اولوب، ميلادك ٣٥٤ تاريخنده مغربك (تاغاسته) شهر قديمنده طوغمشدر. پدرى عبدهٔ اوثاندن ووالدهسى خرستيان ايدى. تكميل تحصيل ايتدكدن صكره، ابتدا وطننده وبعده قرتاج ونهايت ميلان شهرنده ادبيات ومنطق علملرينى تدريس ايله اوغراشمش؛ وميلانده ايكن، سنت آمبروآز ايله والدهسنك تشويقيله، ٣٢ ياشنده اولديغى حالده، خرستيانلغى قبول ايله، وطنه عودت ايدوب، مال وملكنى فقرايه تصدق ايتدكدن صكره، نماز واوروجه قويلمش؛ و ٣٩١ تاريخنده پاپاس اولوب، ٣٩٥ ده تونسده كى (بونه) شهرينك پسقپوسى اولمشدر. معيتنده كى پاپاسلرله برلكده ياشايوب، مناستر اصولنك ايجادينه سبب اولمش؛ وكرك وعظ ونصيحتلريله كرك يازديغى اثرلرله بعض طرق دينيه وفلسفيه يى جرح ايتمكله اوغراشوب، برطاقم كرامتلر ادعاسنده دخى بولنمشدر. بونه شهرينك وانداللر طرفندن محاصرهسى اثناسنده يعنى ٤٣٠ تاريخ ميلاديسنده شهر مذكورده وفات ايدوب، آغستوسك ٢٨ نده يورطيسى اجرا اولنور. فلسفه وعقايده متعلق متعدد تأليفاتى اولوب، كليات آثارى دفعاتله طبع اولنمشدر. — [«اوكوستين» مادهسنده مراجعت بيوريله.]

آوغوست { (Auguste) بو اسمله آلمانيانك ساقسه خطهسنده دزت دوقه
كلمشدر: برنجيسى (ماورس) ك برادرى اولوب، ميلادك ١٥٥٣ تاريخندن ١٥٨٦ تاريخندك حكم سورمش؛ وپروتستانلرك اتحادينه چاليشوب، تقويم افرنجينك قبولنه مانع اولمشدر. «زاهد» لقبيله معروفدر.

ايكنجيسى فردريق آوغوست ناميله معروف اواوب، ميلادك ١٦٩٥ تاريخنده، برادرينك وفاتى اوزرينه ساقسه دوقهسى اولمش؛ وآلمانيا ايمپراطورينك فرانسزلرله وعثمانليلرله اولان محاربهلرنده ابراز شجاعت ايتمكله، ١٦٩٧ ده، (سوبيسكى) نك وفاتى اوزرينه، لهستان حكمدارلغنه انتخاب اولنمشدى. اسوج حكمدارى اون ايكنجى شارله قارشى بيوك پترو ايله اتفاق ايتمكله، مرقوم شارل طرفندن مغلوب اولوب، ١٧٠٤ ده وارشووه مجلس مبعوثانى طرفندن حكمدارلقدن اسقاط، ويرينه (استانيسلاس لزكينسكى) انتخاب اولنمش؛ وآز مدت صكره رقيبنى طرد ايله لهستان تختنى استرداده موفق اولمش ايسهده، اسوج قرالنك يكيدن قزانديغى مظفريت اوزرينه، ١٧٠٦ ده فراغته مجبور اولمش؛ ونهايت اون ايكنجى شارلك ١٧٠٩ ده پولتاوهده كلياً مغلوب اولمسى اوزرينه، لهليلر طرفندن يكيدن جلبله، ١٧٣٣ تاريخنده واقع وفاتنه دكين لهستان تختنده بقا بولمشدر.

اوچنجيسى ينه فردريق آوغوست ناميله معروف اولوب، ايكنجى فردريق آوغوستك اوغلى وهم ساقسه دوقهسى هم لهستان قرالى ايدى. ١٧٣٣ ده پدرينك وفاتى اوزرينه، لهليلرك بر طاقى طرفندن قرال انتخاب اولنوب، عموم طرفندن آنجق اوچ سنه صكره قبول وتصديق اولنمشدر. پروسيه قرالى ايكنجى فردريقه قارشى آوستريا ايله عقد اتفاق ايدهرك، ايكى دفعه مرقوم فردريق طرفندن ضبط ايدلمش اولان ساقسهيى استخلاص ايتمش؛ ووارشووهدن زياده درستده اقامت ايدهرك، بطالتله امرار عمر ايتمش اولديغندن، كرك ساقسهليلرك وكرك لهليلرك نفرتنه مظهر اولمشيدى. ١٧٦٣ ده وفات ايتمشدر.

دردنجيسى ينه فردريق آوغوست ناميله معروف اولوب، اوچنجى آوغوستك اوغلى ايدى. ١٧٦٣ تاريخنده پدرينك وفاتى اوزرينه، ساقسه دوقهسى اولوب، ١٧٩١ ده لهستان قراللغى دخى كنديسنه تكليف اولنمش ايسهده، قبول ايتميوب، لهليلرك اختلالات داخليهسنه قاريشمامش ايدى. ١٨٠٦ ده ساقسه دوقهلغى بيوك بوناپارت طرفندن قراللغه تحويل اولنمغله، كنديسى برنجى آوغوست فردريق ناميله ساقسه قرالى طانيلوب، وارشوه بيوك دوقهلغى دخى كنديسنه الحاق اولنمشيدى؛ پروسيه وروسيهيه قارشى اولان محاربانده بوناپارته امداد ايتديكيچون، ١٨١٣ ده دول متفقه طرفندن كنديسنه اسير حرب معاملهسى اولنمش؛ و وارشووه بيوك دوقهلغيله ممالك موروثهسنك بر بيوك قسمنى غائب ايدوب، تختنى ده كوچ حال ايله قورتاره بيلمشيدى. تبعهسنك محبتنى قزانمش اولديغى حالده، ١٨٢٧ ده وفات ايتمشدر.

بشنجيسى قراللق صفتيله ايكنجى فردريق آوغوست

نامیله معروف اولوب، دردنجی فردریق آوغوستك یكنی ایدی. ١٨٣٦ ده عمیجه‌سنه وارث اولوب، ذاتاً اولدن دخی امور حكومته قاریشدیغیچون ١٨٣١ ده اعلان ایدلمش اولان قانون اساسینك حریتپرورانه اولمسنه غیرتی سبقت ایتمشیدی. ١٨٤٨ ده ظهور ایدن اختلالی اهالی‌یه یكیدن ویردیكی بر طاقم امتیازاتله باصدیروب، صلح وسكونتله امرار ایام ایده‌رك، تدقیقات علمیه ایله وعلی الخصوص علم نباتاتله اوغراشمش؛ و ١٨٥٤ ده وفات ایدوب، برادری یوآن وارثی اولمشدر، كه شمدیكی قرالك پدری ایدی.

آولا (Avella) ایتالیانك (پرنچیپاتو اولتریوره) ایالتنده (آولینو) قضاسنده ومركز قضانك ١٨ كیلومترو شمال غربیسنده واقع بر قصبه اولوب، ٥٢٠٠ اهالیسی واردر؛ واوستنده بولندیغی تپه‌دن دكیز وناپولی شهری كوزیكور.

آولاغاس (Aullagas) آمریقای جنوبیده بولیویانك (شایاته) ایالتنده ٥٠٠٠ متره‌لك ارتفاعده وسرمدی قارلرك قربنده واقع برقصبه اولوب، ارتفاعی سببیله ایچنده تنفس پك صعوبتلیدر؛ وكدیلر یاشایه‌میوب، بر قاچ ساعتده تلف اولورلر. جوارنده‌كی آلتون معدنلرندن اسپانیولر كلیتلی ثروتلر استحصال ایتمشلرسه‌ده، مؤخراً معدن قویولری صو ایله طولوب، تطهیرلرینه مقتدر اوله‌مامشلردر. — بو اسمله بولیویاده بركول دخی واردر، كه (تیتیقاقه) دنیلن بیوك كولك آیاغی منبعه‌سنده اولان (دساغوآدرو) نهری اوكا منصب اولور.

آولوس جلیوس (Aulu-Gelle, Aulus Gellius) لاتین محررلرندن اولوب، میلادك ١٣٠ تاریخلرنده رومادە یاشایوردی. یونانه سیاحت ایدوب، «آتیقه كیجه‌لری» عنوانیله ادبیاته متعلق بركتاب یازمشدر، كه ایچنه نسخه‌لری الیوم نابود اولان بر چوق آثار یونانیه‌دن فقره‌لر درج ایتمش اولدیغندن، اهمیتی دركار ایسه‌ده، بوكتاب دخی ناتمام بولنوب، برقسمی غائب اولمشدر.

آولونی (Avelloni) ایتالیانك فاجعه نویس شعراسندن اولوب، میلادك ١٧٥٦ تاریخنده طوغمش، و ١٨٣٧ ده وفات ایتمشدر. متعدد اولان آثارینك اك مشهوری «قاتل جولیو» عنوانلی فاجعه‌سیدر.

آولونیه فرانسزجه وروجه‌ده آولونه (Avlona, Αὐλών) ایتالیانجه‌ده والونه (Valona) واصل آرناؤدجه‌ده ولوره (Vlore) دنیلیر. یانیه ولایتنك برات سنجاغنده قضا مركزی بر قصبه‌در، كه براتك ٦٠ كیلومتره غرب جنوبیسنده ویانیه‌نك ١٣٠ كیلومتره غرب شمالیسنده ساحل بحردن ٢٠ دقیقه ایچریده واقع اولوب، آدریاتیق دكیزنده اولان اسكله‌سی خیلی ایشلك اولمغله، قصبه آرناؤدلغك اك تجارتكاه محللرندندر. اهالیسی تقریباً ٦٥٠٠ كشیدن عبارت اولوب، قسم اعظمی اسلامدر. درون شهرده اوچ درت جامع شریفله بر رشدیه مكتبی و، دردی اهالیٔ مسلمه‌یه ایكیسی‌ده خرستیانلره مخصوص اولمق اوزره، آلتی مكتب ابتدائی، ١٦٠ دكان و ٩ خان موجوددر. (موزاكه) اووه‌سنك منتهای جنوبنده بولنمغله، شمال جهتی آچیق اولوب، جنوب جهتنده لاپلق طاغلری كسب ارتفاع ایدیور. اطرافنده باغ وبوستانلر وكلیتلی زیتون آغاجلری بولنوب، آنجق بر طاقم طورغون صولر وبطاقلقلر بولنمغله برابر قصبه‌نك موقعی دخی چقورجه اولدیغندن، یازین هواسی آغر وصیتمه‌لیدر. بطاقلقلر قورودیلوب، قصبه دخی ساحله طوغری توسیع اولنه‌جق اولسه، اهمیت موقعیه وتجاریه‌سی حسبیله، آز زمان ظرفنده ممالك عثمانیه‌نك آدریاتیق ساحلنده برنجی شهری حكمنه كچه‌جكنده شبهه یوقدر؛ چونكه اسكله‌سنك وعلی الخصوص اسكله‌نك جنوب جهتنده بولنان (اوبی فتوهنته) یعنی «صوئوق صو» نام محلك هواسی غایت لطیف وصویی بینظیردر. حتی بعض اغنیانك اوراده یالی وكوشكلری واردر. آولونیه اسكله‌سنك جنوب جهتنده (پاشا لیمانی) نامیله پك واسع وغایت امین بر قوی واردر، كه بر دونغا استیعابنه كافیدر. تجارتنك اخراجات قسمی ایتالیا وتریسته ایله یونانه اخراج اولنان زیتون یاغیله مصر وسائر حبوباتدن وساده یاغ وپلاموطدن، وادخالات قسمی دخی باشلیجه تریسته‌دن كلوب وسطی آرناؤدلغه نقل اولنان قهوه، شكر وسائر آوروپا امتعه‌سندن عبارتدر. آولونیه قضاسنده حاصل اولان زیتون

یاغی سنوی بر ملیون اوقه‌یه بالغ اولور. اسکله‌یه آمد شد ایدن یلکن‌کیلری ٢٦٠ قطعه‌یی متجاوز اولوب، لوید قومپانیه‌سنك بر کوچك واپوری دخی هفته‌ده ایکی دفعه ایشلر. شهرك جوارنده بولنان طوزله‌دن سنوی بر بچق ملیون اوقه طوز آلینیر. آولونیه قصبه‌سی شمال شرقیسنده بولنان (آپولونیا) ونام دیکرله (پویان) شهر قدیمنك خرابیتندن صکره، اونك یرینی طوتمق اوزره، تأسیس اولنمش خیلی اسکی بر شهر اولوب، قرون وسطاده اهل صلیب طرفندن دفعاتله مرکز ومبدأ هجوم اتخاذ اولنمش؛ وبعده موزاکه‌ده حکم سورن (بالاخیت) پرنسلرینك الینه کچوب، بونلر میلادك ١٤٦٠ تاریخنده سطوت عثمانیه‌یه مقاومت ایده‌مه‌مکله، شهری وندیکلیلره صاتمش؛ وابو الفتح سلطان محمد خان ثانی حضرتلری زماننده خلیل پاشا معرفتیله فتح اولنه‌رق، ضمیمهٔ ممالك عثمانیه اولمشدر. آولونیه قضاسنك رکنی حکمنده اولوب عن اصل قاینه‌لی اولان سنان پاشا زاده‌لر خاندانی طرفندن کرك درون شهرده وکرك قضاده اخیراً خیلی اعمارات اجرا اولنمشدر.

آولونیه قضاسی نفس آولونیه قصبه‌سیله ٦٤ قریه‌یی جامع اولوب، تخمیناً ٣٠٠٠٠ اهالیسی واردر. قضانك اطراف اربعه‌سی ٤٣ ساعت اولوب، غرباً بر طرفدن آدریاتیق وبر طرفدن یونان دکیزیله، جنوباً ارکری سنجاغنك (قورولش) قضاسیله، شرقاً ینه ارکری سنجاغنك تپه‌دلن قضاسیله، شمالاً دخی برات قضاسیله محدود ومحاطدر. اراضیسی طاغلق اولوب، اك بیوك طاغی (لونغاره) دنیلن طاغدر، که آولونیه‌نك اوستندن جنوب غربی‌یه طوغری اوزانیر. بو طاغ ایله بونك شرق جهتندن قارشیسنده بولنان (غریوا) طاغندن بر چوق چایلر آقوب، بو ایکی طاغك آره‌سنده (شوشیچه) نهرینی تشکیل ایدرلر، که شماله طوغری جریانله، (ویوسه) ایرماغنه دوکیلور. لونغاره ایله بونك غرب جهتندن قارشیسنده بولنان (چیقه) طاغی آره‌سنده دخی (دوقات) چایی آقوب، پاشا لیمانه دوکیلور. مذکور چیقه طاغی ساحل بحر بوینجه شمال غربی‌یه طوغری اوزانه‌رق، پاشا لیمانی قپامق اوزره، (لینکته) برونی تشکیل ایدر؛ وبو برونك منتهاسی قارشیسنده (سزان) اسمیله کوزل مرعالری، صوتوق صولری واوچ مناستری حاوی اولان بر آطه بولنیور، که اوزرنده بر فنار دخی رکز اولنمشدر. آولونیه قضاسنك وادیلرنده بر مقدار بغدای وآرپه و(ویوسه) نهرینه طوغری اولان اووه‌ده مصر حاصل اولیورسه‌ده، اراضیسی باشلیجه مرعالر، زیتونلقلر واورمانلرله مستوردر. بعض محللرنده باغلری دخی واردر. اورمانلرینك آغاجلری باشلیجه میشه‌دن عبارتدر. مرعالرنده کلیتلی قویون وکچی بولنوب، اهالیسی اولان لاپلرك باشلیجه معیشتلری چوبانلقدندر، وساده یاغدن خیلی اخراجات اولیور. اك بیوك قریه‌لری (قاینه)، (دوقات) و(قودس) اولوب، هر برینك بیکدن زیاده نفوسی واردر. (سلنیچه) قریه‌سنك جوارنده زفت معدنی بولنوب چیقارلمقده‌در. بوقضانك وجوارلرینك اهالیسی اولان لاپلر غایت ذکی وجسور بر قوم اولوب، قادینلری بیله اکثریا مسلح کزرلر. شرقیلری باشلیجه وقوعات حربیه‌یه متعلق اولوب، جمع اولنه‌جق اولسه، مکمل بر تاریخ اولور. قادینلرك اولوره آغلامه‌لری دخی ارتجالاً سویلدکلری موزون ومقفی ومعنیدار مرثیه‌لر ترنمندن عبارتدر. پاشامه‌لری پك ساده وپك ابتدائی بر حالده اولوب، جمله‌سی مسلم اولدقلری حالده، قادینلرجه مستوریت مرعی دکلدر.

آوله (Aulla) ایتالیانك شمالنده‌کی (لیغوریا) خطه‌سنك (ماسه مع قراره) ایالت وقضاسنده و(سارزانه) شهرینك ١٨ کیلومتره شمالنده، (ماغره) نهرینك ساحل یسارنده واقع بر قصبه اولوب، ٤٦١٠ اهالیسی ولنکیت معدنی واردر.

آولیس (Aulis) یونانك (بیوتیا) خطهٔ قدیمه‌سنده آغریبوز شهرینك قارشیسنده بولنمش اسکی بر قصبه واسکله‌در، که الیوم موجود اولوب، (میقرووات) تسمیه اولنور، واداره‌ٔ عثمانیه زماننده (حضردده) نامیله معروف ایدی. یونانیلر تروآ محاربه‌سنه کیتمك اوزره، بو اسکله‌یه طوپلانوب، اورادن حرکت ایتمشلر، و(ایفیجنیا) اوراده ذبح اولنمشدر.

آولینو (Avellino) ایتالیانك جهت جنوبیه‌سنده (پرنجیپاتو اولتریوره) ایالتنك مرکزی اولان بر شهردر، که ناپولینك ٤٨ کیلومتره شمالنده، (ورجینه) طاغنك اتکنده و(سا-

باتو) نهرينك كنارنده واقع اولوب، ٢٠٤٩٠ اهاليسى، مكمل بر مكتبى، اورته‌سنده بر مسله بولنور كوزل بر ميدانى، خيلى تجارت وصنايعى ومنبت اراضيسى وار ايسه‌ده، هواسى آغردر. — قضاسنك اراضيسى ١١٩٠ مربع كيلومترو واهاليسى ١٦١٠٠٠ در.

آوليه آتا (Avlié-Ata) روسيه‌نك النده بولنان (سيردريا) يعنى سيحون ايالتنده قضا مركزى بر قصبه‌در، كه (جوى) نهرينه دوكيلن (طلاس) چايى اوزرنده و(قره‌طاغ) ك شرق طرفنده اوله‌رق، طاشكندك ٣١٠ كيلومترو شمال شرقيسنده، "٤٤ '٥٣ °٤٢ عرض شمالى ايله °٦٩ "٤ '٣ طول شرقيده واقع اولوب، قضاسيله برابر قيرقيز وقره قرقيزله تاجيك قبائلندن ٥٢٠٠ اهاليى جامعدر.

آوم (Aôm) چينك شمال شرقيسنده واقع (مانچوريا) خطه‌سنده بر نهردر، كه (خوچكوى) طاغندن نبعانله، غربه طوغرى ٢٠٠ كيلومترو‌لك محلده جريانندن صكره، '٣٠ °٤٧ عرض شماليده صاغ ساحلندن (اوسورى) نهرينه دوكيلور.

آون (Aven) بو اسمله انكلتره‌ده درت كوچك نهر واردر: برنجيسى نفس انكلتره‌نك (دوون) قضاسنده شمالدن جنوبه آقه‌رق، ٣٥ كيلومترو‌لك جريانندن صكره، (مانشه) دكيزينه دوكيلور. — ايكنجيسى اسقوچيانك (بانف) قضاسنده (لوچ آون) كولندن چيقوب، (اسپى) نهرينه دوكيلور. — اوچنجيسى اسقوچيانك (كينقاردينه) قضاسنده جريان ايده‌رك، (دى) نهرينه دوكيلور. — دردنجيسى ينه اسقوچيانك (استيرلينغ) و(لينليثغوو) قضالرنده جريانله ٣٩ كيلومترو‌لك محل قطع ايتدكدن صكره، (فورت) خليجنه دوكيلور. — فرانسه‌نك (برتانيا) خطه‌سنده (فنيستره) ايالتنده دخى بو اسمله بر نهر واردر، كه بحر محيط آطلاسى‌يه دوكيلوب، دكيزك مدى حالنده بر خيلى مسافه‌ده سيرسفائنه صالحدر.

آون‌پاسه (Avenpace) مشاهير فلاسفهٔ اسلامدن (ابن باجه) يه آوروپاليلر طرفندن ويريلن اسمدر. [«ابن باجه» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

آون‌زوآر (Avenzoar) عرب مشاهير فلاسفه واطباسندن اولوب، ابن الرشدك معلمى بولنمش اولان (ابن الزهر) ه آوروپاليلر طرفندن ويريلن اسمدر. [«ابن الزهر» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

آونشه (Avenches) وآلمانجه (Viflis-burg) اسويچره‌نك (وود) ناحيه‌سنده بر قصبه‌در، كه بو كون ١٨٤٠ اهاليسى وار ايسه‌ده، روماليلر زماننده اسويچره‌نك مركزى اولوب، خيلى اهميتى حائز ايدى. روماليلر زمانندن قالمه بعض قلعه خرابه‌لريله سائر آثارى واردر.

آونله (Aônla, Aônla-gandj) ياخود آونله‌كنج هندستانك شمال غربيسنده، (رحيلكند) ايالتنك (باريلى) قضاسنده ومركز قضانك ٣٣ كيلومترو جنوب غربيسنده واقع بر قصبه اولوب، ٩٩٥٠ اهاليسى واردر.

آونيره (Avénières) فرانسه‌نك (ايزره) ايالتنده، (لاتوردوپن) قضاسنك (مورستل) ناحيه‌سنده ومركز ناحيه‌نك ١١ كيلومترو جنوب شرقيسنده، (رون) ايرماغى ساحل يسارينك قربنده واقع بر قصبه اولوب، ٤٠٠٠ اهاليسى، حبوبات تجارتى وطوغله فابريقه‌لرى واردر.

آووقات ليمانى [«آدووقات هاربور» ماده‌سنه مراجعت.]

آووله (Avola) سيجليانك ساحل شرقيسنده (سيراقوسه) ايالتنده وسيراقوسه‌نك ٢٤ كيلومترو جنوب غربيسنده، (نوتو) قضاسنده ناحيه مركزى بر قصبه‌در، كه دكيزدن بر كيلومترو ايچريده اسكى قصبه‌نك محلى اولان قيالق بر تپه‌نك آلتنده واقع اولوب، جوارلريله برابر ١١٩١٠ اهاليسى واردر. باغلرى چوق اولوب، سيراقوسه شرابى ناميله مشهور بر نوع ايى شراب بورادن چيقديغى كبى، شكر قامشى دخى يتيشوب، كوزل بر روم اعمالنه صرف اولنور.

آوون (Avon) اسكى كلت لساننده «صو» ديمك اولمغله انكلتره‌ده بو اسمله سكز نهر بولنيور: برنجيسى (وست آوون) يعنى «غربى آوون» اسميله نفس انكلتره‌نك (غلوچستر) قضاسنده نبعانله، (بريستول) شهرينك يانندن كچه‌رك (سورن) خليجنه دوكيلور. — ايكنجيسى بك كوچك اولوب، (ميدله آوون) ناميله ينه او قضاده جريانله مذكور خليجه دوكيلور. — اوچنجيسى (اوپر آوون) يعنى

«يوقارى آوون» ناميله (نورتامپتون) قضاسنده نبعانله، (وارويق)، (وورچستر) و (غلوچستر) قضالرندن كچەرك، ١٥٥ كيلومترەلك جرياندن صكره، (سورن) نهرينه دوكيلور. — دردنجيسى (لويد آوون) ناميله (مونموت) قضاسندن كلوب، (اوسق) نهريله برلشدكدن صكره (سورن) خليجنك شمال طرفنه دوكيلور. — بشنجيسى (است آوون) يعنى «شرق آوون» ناميله (ويلچ) و (هامپشير) قضالرينى شق ايله، مانشه دكيزينه منصب اولور. — آلتنجيسى (دوونشير) قضاسنده جريانله (پليموت) ك شرق طرفنده مانشه دكيزينك (بيغبورى) قوينه دوكيلور. — يدنجيسى (والس) خطەسنك (غلامورغان) قضاسنده جريانله، ٢٦ كيلومتره قطع ايتدكدن صكره (اسوانسيا) قوينه دوكيلور. — سكزنجيسى ينه (والس) خطەسنك (مريونت) قضاسنده جريان ايدەرك، (قارديغان)قوينه منصب اولور.

آوون { (Avon) آوستراليانك ساحل شرقيسيله يكى قالدونيا آرەسنده، ١٩° ٣١′ عرض جنوبى ايله ″٢٠ ′٥٠ °١٥٥ طول شرقيده واقع ايكى آلچق آطەدر، كه ميلادك ١٨٢٣ تاريخنده (آوون) نام انكليز كميسنك سواريسى قپودان (سومر) طرفندن كشف اولنمشلردر.

آووندالە { (Avondale) اسقوچيانك (لانارق) قضاسنده ولانارق شهرينك ٩ كيلومتره غربنده واقع بر قصبه اولوب، جوارلريله برابر ٥٤٦٠ اهاليسى وپاموقدن منسوجات فابريقەلرى واردر.

آوه { (Ava) هند چينيده واقع (برما) ويا (بيرمانيا) دولتنك اسكى پايتختى اولان بر شهردر، كه (ايراوادى) نهرينك ساحل يسارنده يعنى شرق طرفنده و′٥١ °٢٥ عرض شمالى ايله ′٤٠ °٩٣ طول شرقيده واقع اولوب، ميلادك ١٣٦٤ تاريخنده تأسيس وپايتخت اتخاذ اولنەرق، ١٧٨٣ تاريخنەدك ٤٢٠ سنه معموريتدن صكره، تاريخ مذكورده مركز حكومت ينه نهر مذكورك بر قاچ ساعت يوقاريسنده مجدداً تأسيس اولنان (آماراپوره) شهرينه نقل اولنغله، (آوه) شهرى تدنى يه يوز طوتوب، مؤخراً بر آرەلق يكيدن پايتخت اتخاذ واعمار اولنمش ايسەده، ١٨٣٧ده ينه (آماراپوره)، و١٨٥٧ ده، اونك دخى تركيله، مجدداً تأسيس اولنان (مندالاى) شهرى پايتخت اتخاذ اولنەرق، او وقتدن برى (آوه) شهرى بسبتون ترك اولنوب، خراب اولمش، وموقعنى بر طاقم يبانى نباتات اورتمشدر. بو شهر معمور ايكن حكمدارك سرايله معبدلرى، ابنيهٔ ميريەيى وايلرى كلنلرك خانەلرينى حاوى اولان بر ايچ قلعه ايله نهر بوينجه اوزانان مستطيل شكلنده بر شهردن عبارت ايدى. اطرافى ٥ متره يوكسك و٣ متره قالين بر سورله وسورك خارجنده بر خندقله محاط ايدى. سورك محيط دائرەسى ١٠، وايچ قلعەنككى ٤ كيلومتره ايدى. يالكز معبدلر وسراى طوغلەدن معمول ومزين اولوب، اغنيانك خانەلرى اخشاب وسائر خلقك مسكنلرى دخى خرما نوعندن آغاج دال وياپراقلرندن معمول قلبەلردن عبارت ايدى. بو اصول هندچينيده عمومى اولوب، شهر وقصبەلرك پك قولاى تأسيس وپك چابق تخريب اولنمسنى تسهيل ايديور. — بوشهرك مركزى بولنديغى مملكت ودولته دخى بعضاً (آوه دولتى) نامى ويريليردى. [«برما» مادەسنه مراجعت بيوريله.]

آوه { (Ave) پورتكيزك شمال جهتنده بر نهردر، كه (قابريره) طاغندن نبعانله، (آويسله) و(استه) چايلرينى دخى اخذ ايتدكدن و ٨٠ كيلومترەلك جرياندن صكره، ويلا دو قونده) خليجنه منصب اولور.

آوه { (Awe) اسقوچيانك غرب جهتنده (آرچيل) قضاسنده بيوك بر كول اولوب، جنوب غربيدن شمال شرقيه طوغرى اولان طولى ١٢، وعرضى جنوب جهتنده ٣ وشمال جهتنده ٥ كيلومترەدر. بو كوله دوكيلن چايلرك اك بيوكى اورچى چاييدر، كه شمال شرقى ساحلندن دوكيلور. بونك آياغى دخى (آوه) اسميله معروف اولوب، (اتيوه) كولنه منصب اولور. آوه كولنك صولرى پك درين اولديغى حالده، ايچنده ٢٤ كوچك آطه بولنور. اطرافى اراضئ منبته ايله محاطدر.

آويانو { (Aviano) ايتاليادە وندك خطەسنك (اودينه) ايالتنده و (اودينه) شهرينك ٦١ كيلومتره غربنده قضا مركزى بر قصبەدر، كه (قاوالو) طاغنك اتكنده وآدرياتيق دكيزينه دوكيلن (ليونچه) نهرينك كنارنده باغ وبوستان ودودلغى چوق بر اووەده واقع اولوب، ٦٢٤٠ اهاليسى واردر.

آویانوس (Avienus یاخود Avianus) لاتین شعراسندن اولوب، میلادك دردنجی عصری اواخرنده برحیات ایدی. یونان قدیمك جغرافیا وسیاحته متعلق بعض آثارینی نظماً لاتینجه‌یه ترجمه ایتمشدر. آثارینك موجود اولانلری طبع، واكثر آوروپا لسانلرینه ترجمه اولنمشدر.

آویانی (Aviani) ایتالیانك اون سكزنجی عصر میلادی رسساملرندن اولوب، مواقع بریه ودكیز منظره‌لری تصویرنده‌كی مهارتیله مشهوردر.

آویتوس (Avitus) روما ایمپراطورلرندن اولوب، ابتدا هونلره قارشی ابراز شجاعت ایتمش اولدیغندن، مكافاة ایمپراطور (تئودوریق) طرفندن (غالیا) یعنی فرانسه والیلكنه تعیین اولنمش؛ وماقسیمك وفاتنده، میلادك ٤٥٥ تاریخنده (تولوز) ده كندینی ایمپراطور اعلان ایتمش ایسه‌ده، متعاقباً (ریچیمر) طرفندن اسقاط اولنه‌رق، (پلزانسه) قربنده مغلوب اولمغله، آنجق طریق رهبانه سلوك ایتمكله حیاتنی قورتاره بیلمشدر. متعاقباً (پلزانسه) پسقپوسی اولمش ایسه‌ده، كندینی امنیتده كوره‌میوب، (اوورنه) یه قاچمقده ایكن، ٤٥٦ تاریخنده یولده وفات ایتمشدر.

آویدوس قاسیوس. [«قاسیوس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آویرو (Aveiro) پورتكیزك شمال جهتنده (لیسبونه)نك ٢٢٧ كیلومتره شمالنده قضا مركزی بر قصبه‌در، كه كندی اسمیله یاد اولنان برخلیجك كنارنده اولوب، ٦٥٠٠ اهالیسی واردر. بو قصبه وندیك كبی دكیز جدوللریله بر قاچ قسمه منقسم اولدیغی حالده، ایكی اوچ عصر اول خیلی تجارتكاه ایدی، واهالیسی برچوق سفائنه مالك اولوب، آمریقاده‌كی (ترنو) صید ماهیسنه كیدرلردی. او وقتدن بری چوق تدنی ایتمشدر. — برازیلیاده (پاره) ایالتنده دخی بو اسمده بر قصبه واردر، كه (آمازون) ایرماغنه دوكیلن (تاپایوس) نهری كنارنده وپك چوق قاقائو وسائر محصولاتی ویرن بر براوونك اورته‌سنده واقع اولوب، اهالیسنك قسم اعظمی آمریقا اهالی اصلیه‌سندندر.

آویرو دوقه‌سی (Duc d'Aveiro) پورتكیز دره بكلرندن اولوب، قرال بشنجی یوآنك زماننده بیوك بر نفوذ قزانمش؛ وبرنجی یوسفك علیهنده بر اتفاق خفی تشكیل ایتمش ایسه‌ده، خبر آلنوب، میلادك ١٧٥٩ تاریخنده حیاً احراق اولنمشدر.

آویرون (Aveyron) فرانسه‌نك غارونه حوضه‌سی داخلنده بر نهری اولوب، (توردوسرمیه) نام طاغك اتكندن نبعانله ابتدا شرقدن غربه طوغری جریان ایده‌رك، كندی اسمیله تسمیه اولنان ایالتی عرضاً شق ایتدكدن صكره، جنوبه طوغری دونوب، (ویائور) چاینی دخی اخذ ایله، ینه غربه طوغری دونه‌رك، بر وقت (تارن) ایله (تارن مع غارونه) ایالتلرینك حدودینی آیردقدن صكره، بو صكره‌كی ایالته كیره‌رك، (تارن) نهرینه منصب اولور. مجراسی درین وپك طولاشیقلی اولوب، كنارلرنده قیالق تپه‌لر واوچوروملر بولنور. جریاننده (رودز) و(ویلفرانشه) قصبه‌لرینك یانندن كچیور. صویی سیاهمتراقدر. مجراسی ٢٤٠ كیلومتره طولنده اولوب، طولنه نسبةً صویی آزدر.

آویرون (Aveyron) فرانسه‌نك قسم وسطیسنك جنوب جهتنده واقع بر ایالتی اولوب، اورته‌سندن جریان ایدن نهرك اسمیله تسمیه اولنمشدر. شرقاً (لوزرنه) و(غارد) ایالتلریله، جنوب شرقی طرفندن آق دكیز ساحلنه قدر ممتد اولان (هرولت) ایالتیله، جنوب غربی طرفندن (تارن) ایالتیله، غرباً تارن مع غارونه و(لوت) ایالتلریله، شمالاً دخی (قانتال) ایالتیله محدود ومحاطدر. طولاً پارسك حذاسنده اولوب، عرضاً ٤٤° ایله ٤٥° درجه‌لری آره‌سنده بولنیور. مركزی اولان (رودز) شهری پارسك ٦٠٤ كیلومتره جنوبنده واقعدر. فرانسه‌نك اك بیوك ایالتلرندن اولوب، شمالدن جنوبه اولان بویی قوش اوچشی حسابیله ١٥٠، وشرقدن غربه اولان اكی دخی ١١٠ كیلومتره، ومساحهٔ سطحیه‌سی ٨٧٤٣ مربع كیلومتره‌در.

بو ایالتك اراضیسی كاملا طاغلق اولوب، طاغلری دخی پك صرب وقورو اولمغله، بر طاقم دهشتلی اوچوروملری ودیك قیالری دخی حاویدر. عمومیت اوزره شرق طرفی دها یوكسك اولوب، غرب جهتنه طوغری ارتفاعی آزالیر، وصولری دخی او جهته طوغری آقار. شرقدن غربه جریان ایدن

(تارن)، (آويرون) و(لوت) نهرلرى ايالتك اراضيسنى اوچ موازى حوضه‌يه تفريق ايديور. ايالتك جنوبنده (لارزاق) اسميله بر صره طاغلر واردر، كه صيرتلرى بو ايالتك حدود جنوبيه‌سنى آيردقدن صكره، (هرولت) ايالتى ايچنده غرب جنوبى‌يه طوغرى اوزانيرلر. بو طاغلر غايت قورو وصرپ اولوب، اوستلرنده نه بر آغاج ونه بر آثار صو كورينور. بناءً عليه قريه واهاليلرى دخى اولميوب، يالكز قورو اوتلريله ديكنلرى قيونلره پك ياراديغندن، يازين بعض قويون سوريلرينه، وبعض درين واديلرنده بر طاقم مسكين قلبه‌لرله اطرافلرنده بر ايكيشر چاودار ويولاف تارله‌سنه تصادف اولنور. (تارن) واديسنى تحديدكدن صكره، بو طاغلرك قارشيسنده يعنى شمال جهتنده (لوازون) طاغلرى بولنيور، كه (آويرون) واديسنى دخى حاوى اولوب، ايالتك شمال جهتنده‌كى (لوت) واديسنه قدر ممتد اولورلر. بو طاغلر دخى قورو وصرپ اولوب، (لازراق) طاغلرندن پك آز فرقلرى واردر. لوت واديسنك شمالنده ايسه (اوبراق) طاغلرى بولنيور، كه بونلر دخى صرپلقده وقورولقده اوته‌كيلردن فرقلى دكل ايسه‌لرده، اونلر كبى كلسدن عبارت وبياض طاشلى اولميوب، غرانيتدن عبارت و بر طاقم اراضىٔ بركانيه‌يى وسونمش بركان آغزلريله بازالت وساره صحره‌لرينى حاويدرلر. غربه طوغرى ايلرولدكجه، اراضينك طبيعتى دخى او وحشت انكيز منظره‌يى غائب ايدوب، براز ملايمت ولطافت كسب ايتمكه باشلار. (لارزاق) سلسله‌سنك اك مرتفع محلى ٩٢١، و(اوبراق) سلسله‌سنك اك يوكسك ذروه‌سى ١٤٧١ متره ارتفاعنده‌در.

بو ايالتك نهرلرى ذكر اولنان تارن، لوت، وآويرون ايله بونلره دوكيلن برطاقم چايلردن عبارت اولوب، تارن ايله لوت دها بيوك ايسه‌لرده، بونلرك ايكيسى‌ده (لوزره) ايالتندن كلوب، آويرون ايالتنى شق ايتدكدن صكره، اسملريله تسميه اولنان ديكر بر ايالتده خيلى جريان ايتدكلرندن، و(آويرون) ايسه بو ايالتده نبعان ايدوب، مجراسنك قسم كليسى‌ده بونده اولديغندن، ايالت بونك اسميله تسميه اولنمشدر. آويرون نهرينه باشليجه (وياؤر) چايى دوكيلور، كه اوده (ويولو)، (ژيقو)، (سئور) كبى بعض چايلرك صولرينى اخذ ايدر. (تارن) نهرينه درون ايالتده (ژونته)، (دوربى)، (سرنون)، (دوردو) و(موزه) چايلرى منصب اولور. (لوت) نهرى دخى خيلى بيوك اولان (تروپره) ايله ينه (دوردو) تسميه اولنان ديكر بر چاى اخذ ايدر. بو نهرلردن يالكز (لوت) ك بر قسمى سير سفائنه صالحدر.

ايالتك شرق جهتنده هوا پك صوق اولوب، يوكسك طاغلر سنه‌نك بر بيوك قسمنده قارله مستور بولنور، وقيشلر اوزون اولوب، موسملرك تبدلى دخى بردن بره وقوع بولور. غرب جهتنك هواسى نسبةً دها ملايمدر، واوقدر سريع التحول دكلدر. بو جهتك بعض محللرنده وعلى الخصوص مركز ايالتك جوارلرنده اوزوم دخى يتيشير، وكوزل بر نوع شراب ياپيلير. آلچق ودوز يرلرده بغداى، آرپه، چاودار، يولاف ومصركبى بعض حبوبات حاصل اولورسه‌ده، احتياجات محليه‌يه كفايت ايتميوب، پك چوق زحمتله يتيشديريلن پتاته ايله دفع احتياج اولنور. ايالتك بعض طرفلرنده وعلى الخصوص (اوبراق) طاغلرنده بعض واسع اورمانلر دخى بولنوب، باشليجه آغاجلرى ميشه، چام وكوركندن عبارتدر. كستانه آغاجلرى دخى بولنوب، ميوه‌لرى طاغ اهاليسنك مدار تعيشى اولور. اكثر اراضيسى مرعالردن عبارت اولوب، على الخصوص (اوبراق) طاغلرينك مرعالرى پك ايى اولديغندن، يازين همجوار ايالتلردن دخى كليتلى قويونلر اورالره سوق اولنور. (لازراق) طاغلرينك مرعالرى دخى كرك قويونلرك ات وسوتنه لذت ويرمك وكرك يپاغيلرينى اصلاح ايتمك خاصه‌لرينى حائز بولنغله، اورالرده كليتلى قويونلرك سوتندن (لاكول) تعبير اولنان جنسدن پك چوق پينير استحصال اولنديغى كبى، (روقفور) اسميله آوروپاده مشهور وپك مقبول اولان بر نوع قيمتلى پينير دخى چيقار.

آويرون ايالتك معدنلرى پك چوق اولوب، وقتيله كومش وآلتون معدنلرى مشهور ايديسه‌ده، آمريقانك كشفندن صكره بونلر ترك اولنوب، اخراج اولنمامقده‌در. (تارن) نهرينك صولرنده بعض آلتون ريزه‌لرى بولنور. كور معدنى دخى پك چوق اولوب، يالكز ايالتك شمال غربى جهتنده‌كى (اوبن) ناحيه‌سنده چيقارلمقده اولديغى حالده، سنوى يدى مليون قنطاردن زياده آلنور. دمير، باقير، قورشون.

آنتیمون، چنقو، جیوه وسائر معدنلری دخی چوق اولدیغی کبی، هرطرفده متعدد ومتنوع معدن صویی دخی بولنیورسه‌ده، شهرت بولانلری یوقدر. اراضیسنك طبیعتی اقتضاسنجه، درون ایالتده شایان تماشا وجالب حیرت برچوق مغاره‌لر، شلاله‌لر، اوچورومل، وبویله دهشت انگیز منظره‌لر آره‌سنده غایت لطیف موقعلر دخی واردر.

یاریم عصر اوله کلنجه‌یه قدر بو ایالتك ثروت عمومیه‌سی زراعت وحیوانات محصولاتندن عبارت اولوب، اهالی دخی سائر طرفلرله آز اختلاط ایتدکلرندن اسکی حاللرینی محافظه ایله، معارف وصنایعده هیچ برترقی ایتمه‌مشلردی. آنجق بوصوك وقتلرده محلك معدنلرندن وکورندن بالاستفاده پك چوق فابریقه‌لر یاپیلوب، برطرفدن چیقان معدنلر تطهیر وتهیئه، وبر طرفدن دمیردن، باقردن وسائر معدنلردن پك چوق آلات وادوات اعمال اولنمقده‌در. یوك وپاموقدن دخی انواع منسوجات اعمال ایدر برچوق فابریقه‌لرله، دباغخانه‌لر وسائره آچلمش، وکیتدکجه چوغالمقده بولنمشدر. حیوانات محصولاتی دها ایلری‌یه کوتوریلوب، یالکز (لاکول) ایله (روقفور) پینیرلری سنوی بر بچق ملیون فرانغه قریب تجارت براقیور. اراضینك طبیعتی طرق ومعابرك وعلی‌الخصوص دمیر یوللرك تکثیر وتوسیعنه مانع اولمغله، تجارت لایقیله ترقی ایده‌مه‌مش ایسه‌ده، هرحالده ایالتك اورته‌سندن چکمك اوزره بر دمیر یول خطی تمدید اولنمش، وبر چوق شوسه‌لر دخی یاپلمش اولدیغی کبی، فابریقه‌لرك تکثری دخی تجارتی خیلی توسیع ایتمشدر.

آویرون ایالتی بروجه آتی ٥ قضا، ٤٢ ناحیه و ٢٨٩ دائرهٔ بلدیه‌یه منقسمدر:

قضا	ناحیه	دائرهٔ بلدیه	اهالی
اسپالیون	٩	٤٨	٦٣ ٨٥٢
میلهو	٩	٥٠	٦٦ ٥١٥
رودز	١١	٧٦	١٠٨ ٨٨٥
سنت آفریقه	٦	٥٤	٥٩ ٣٦٦
ویلفرانشه	٧	٦١	١٠٣ ٨٥٦
جمعاً ایالتك اهالیسی			٤٠٢ ٤٧٤

اهالینك بو مقداری ١٨٧٢ سنه‌سی تحریرینه کوره اولوب، او زماندن بری ٤١٥ ٨٢٦ نفوسه

بالغ اولمشدر، که هر مربع کیلومتره باشنه ٤٧ کشی دوشیور. بونلرك یالکز ٣٠٠٠ قدری پروتستان وقصوری کاملاً قتولیکدر.

آویرون ایالتنده ابنیه وسوقاقلرینك کوزللکنجه ذکره شایان هیچ بر قصبه‌سی اولمیوب، اکثریسنك سوقاقلری طار وطولاشیق وابنیه‌لری پك نظامسزدر. مرکزی اولان (رودز)ك یالکز ١٢٠٠٠، (میلهو)نك ١٥٠٠٠ وویلفرانشه‌نك ٩٣٠٠ اهالیسی واردر. سنت آفریقه قصبه‌سی سائرلرندن زیاده تجارتکاه ایسه‌ده، یالکز ٧٥٠٠ اهالیسی واردر. بونك جوارنده پینیریله مشهور اولان (روقفور) قریه‌سی بولنیور.

آویز { یاخود آویس (Aviz, Avis) پورتکیزك وسطنده (آلمتیو) خطه‌سنك (پورتالغره) ایالتنده ناحیه مرکزی بر قصبه‌در، که همنامی اولان برکوچك نهرك اوزرنده واقع اولوب، وقتیله خیلی اهمیتی حائز بولنمش ایکن، الیوم یالکز ١٢٦٠ اهالیسی واردر. «آویز شوالیه‌لری» دینلن برصنف شوالیه‌لرك مرکزی اولوب، بوصنف اندلس مسلمانلرینه قارشی انواع مظالمی ارتکابله عربلری اندلسدن اخراج ایتمك مقصدیله ١١٦٢ تاریخ میلادیسنده برنجی آلفونس طرفندن تشکیل، و (آویز) قصبه‌سی کندیلرینه ترك اولنمشیدی. — پورتکیز حکمدارلرینك میلادك ١٣٨٥ تاریخندن ١٥٨٠ تاریخنه‌دك حکم سورن ایکنجی سلاله‌سنك بانیسی بوصنفه منسوب بولنمش اولدیغندن، بوسلاله‌یه دخی (آویز سلاله‌سی) نامی ویرلمشدر.

آویس { (Avis) [مادهٔ آنفه‌یه مراجعت بیوریله.]

آویسن { (Avicenne) حکیم مشهور ابن سینایه آوروپالیلر طرفندن ویریلن اسمدر. [«ابن سینا» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آویلا { (Avila) اسپانیانك وسطنده اسکی قشتاله خطه‌سنده ایالت مرکزی بر قصبه‌در، که مادریدك ١٢١ کیلومتره غرب شمالیسنده، (دویرو) ایرماغی تابعلرندن (آدایا) نهرینك یوقاری وادیسنده و١١٣٢ متره‌لك ارتفاعده واقع اولوب، ٩٠٤٠ اهالیسی واردر. هواسی غایت صووق وسرت اولوب، اطرافی ١٣ متره یوکسك

و ٤ متره قالین بر سورله محاط اولوب، ١٠ قپوسی و ٨٦ قله‌سی واردر. قرون وسطاده استحکاماتیله مشهور ایدی. بر قاچ بیوك کلیسا ومناستری واردر.

آویلا { (Avila) ایالتی اسپانیانك وسطلرنده واسکی قشتاله خطه‌سنده بولنان ایالتندن اولوب، مرکزی اولان آویلا شهرینك اسمیله تسمیه اولنمشدر. شمالاً (والادولیده)، شرقاً (سغوویا) (یعنی شقوبیه) ومادرید، جنوباً تولده (یعنی طلیطله) و(قاسرس)، غرباً دخی سالامانقه (یعنی شلمنکه) ایالتلریله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ٧٨٨٢ مربع کیلومتره واهالیسی ١٩٠٨٣٤ کشی اولوب، ٦ قضا و ٢٧٠ دائرهٔ بلدیه‌یه منقسمدر. قضالری: آویلا، آرناس ده سان‌پدرو، آروالو، بارقو ده آویلا، سبرروس، پیدراهیتا در. بو ایالتك جنوب جهتی طاغلق اولوب، (سیرا ده غردوس) و(پارامرا ده آویلا) طاغلری شرقدن غربه طوغری ممتد اوله‌رق، بر طاقم کوزل وادیلر تشکیل ایدیورلر، وصولری بر طرفدن (البرکه) و(تیتار) نهرلری واسطه‌سیله (تاج) ایرماغنه، وبر طرفدنده (آدایا) و(تورمس) واسطه‌سیله (دویرو) ایرماغنه دوکیلور. شمال جهتی ایسه دوز قورو وطاشلق اولوب، مع هذا بعض طرفلرنده پك ایی بر نوع بغدایله پك مقبول بر نوع کنویر یتیشیور. شمال جهتنك ارتفاع وسطیسی ٨٠٠، وجنوب جهتنك ارتفاع وسطیسی ١٢٠٠ متره اولمغله، هواسی پك صوتوق اولوب، قیشی پك اوزون وایلك بهاری یوق حکمنده ایسه‌ده، یاز وکوز موسملری پك کوزلدر. باشلیجه ثروت طبیعیه‌سی صیغیر، قویون وطوموز سوریلرندن عبارتدر. طاغلرنده متعدد کومش، قورشون وباقیر معدنلریله مرمر اوجاقلری بولنیورسه‌ده، پك آزلری اخراج اولنمقده‌در. اسپانیانك شماله طوغری کیدن آنا دمیر یول خطی بو ایالتك شرق قسمنی شق ایده‌رك، آویلا ایله آروالو قصبه‌لرینك ایچندن کچرك بشقه طرق ومعابری یوق کیبیدر.

آویلا { (Avila) آمریقای جنوبیده (اقواتور) جمهوریتنك (اورینته) ایالتنده بر قصبه‌در، که (سونو) نهرینك سق ایتدیکی براووه ده و(کینو) نك ١٥٠ کیلومتره شرق جنوبیسنده اولوب، وقتیله خیلی بیوك ومهم ایکن، شمدی یالکز بر طاقم اهالیٔ اصلیه‌نك مسکنی اولمشدر.

آویلا طاغلری { بری سیرا ده آویلا (Sierra de Avila) ودیکری پارامرا ده آویلا (Paramera de Avila) نامیله اسپانیانك آویلا ایالتنده ایکی طاغ سلسله‌سیدر. برنجیسی (آدایا) نهری وادیسنك شمال طرفنده اولوب، صولری مذکور (آدایا) ایله (زاپاردیل)، (ترابانقوس) و(تورمس) نهرلری واسطه‌سیله (دویرو) ایرماغنه دوکیلور. بونك اك مرتفع ذروه‌سی اولان (سرو ده غوریا) نك ١٣٨٣ متره ارتفاعی واردر. — ایکنجیسی مذکور (آدایا) ایله (آلبرکه) نهرلرینك وادیلری آره‌سنده اولوب، بر مائله‌سی (دویرو) ودیکری (تاج) ایرماغی حوضه‌سنه تابعدر. اك مرتفع ذروه‌سی اولان (سرو زاپاترو) نك ٢١٠٤ متره ارتفاعی واردر. بو طاغ (غوآدارامه) ودها طوغریسی (وادی الرمل) سلسله‌سنه منسوب اولوب، (سرا ده آویلا) ایله دخی (سروته) اسمنده و ٢١٧٦ متره ارتفاعنده اولان بر طاغ واسطه‌سیله کسب التصاق ایدیور.

آویلالی { دون لویی، یوان وقونزالس (Don Louis, Jean et Couzales d'Avila) بو اوچ ذات اسپانیانك آویلا شهرنده نشأت ایله، برنجیسی میلادك ١٥٠٠ تاریخنده طوغوب، بشنجی شارل طرفندن پاپانك نزدنده سفیر بولنمش؛ و ١٥٤٦ ده پروتستانلره قارشی اولان محاربه‌ده شارل کینتك معیتنده آلمانیایه کیدوب، بو محاربه‌نك تاریخنی قلمه آلمشدر. بو تاریخی پك معتبر اولوب، لاتینجه وفرانسزجه‌یه دخی ترجمه اولنمشدر. — ایکنجیسی میلادك ١٥٠٢ تاریخنده طوغوب، ١٥٦٩ ده وفات ایتمش، وعقائد وتصوف واخلاقه دائر بر قاچ کتاب یازمشدر. — اوچنجیسی میلادك ١٥٥٩ تاریخنده طوغوب، ١٦٥٨ ده وفات ایتمش، وآویلا ایالتیله اسپانیانك او جهتلرینك احوال تاریخیه‌سنه دائر بر قاچ کتاب یازمشدر.

آویلس { (Aviles) اسپانیانك شمالنده‌کی (آستوریا) خطه‌سنك (اوویادو) ایالتنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، غاسقونیه کورفزینك (ریاده آویلس) قوینده واقع و ٣٣٠٠ اهالیی

جامعدر. اسپانیانك مذكور كورفزده كى اسكله‌لرینك اڭ ایشلكی اولوب، متقن صورتده واپور دخی اوغرار.

آویلیانو { (Avigliano) ایتالیانك جنوبنده (بازیلیقاته) ایالتنك (پوتنچه) قضاسنده وپوتنچه شهرینك ١٥ كیلومتره شمال غربیسنده ناحیه مركزی بر قصبه‌در، كه (سله) نهری تابعلرندن (بیانقو) چاینك كنارنده بولنان بر تپه‌نك اوزرنده واقع اولوب، ١٦٠٠٠ اهالیسی وكوزل مرمر اوجاقلری واردر.

آویلیانه { (Avigliana) ایتالیانك شمال غربیسنده كى (پیاموته) خطه‌سنده (تورینو) ایالتنده (سوسه) قضاسنده وسوسه‌نك ٣٠ كیلومتره شرقنده ناحیه مركزی برقصبه‌در، كه (پو) ایرماغی تابعلرندن (دوره ریپاره) چاینك ساحل یسارنده وتورینودن لیونه‌كیدن دمیریول خطی اوزرنده واقع اولوب، ٣٣٠٠ اهالیسی واردر. جوارنده بالیقلری چوق ایكی كول ایله براسكی قلعه خرابه‌لری بولنیور.

آوینیون { (Avignon) فرانسه‌نك جنوب شرقیسنده واقع (ووقلوزه) ایالتنك مركزی اولان بر شهردر، كه (رون) ایرماغنك ساحل یسارنده ولیوندن مارسلیایه كیدن دمیریول خطی اوزرنده، "١٣ '٥٧ °٤٣ عرض شمالی ایله "١٥ '٢٨ °٢ طول شرقیده واقع اولوب، ٤١٠٠٠ اهالیسی، بر آقادمیاسی، بر مكتب اعدادیسی، بیوك بركتبخانه‌سی، واسع موزه‌خانه‌سی، زراعت، تجارت وصنایعه مخصوص آیری آیری جمعیتلری، اوچ خسته خانه‌سی، بانقه شعبه‌سی وزراعت صندیغی، كوزل بر تیاترو، بیوك بر پروتستان كلیساسیله بر خاوره‌سی وسائر مؤسساتی واردر. (رون) ایرماغنده ایشلین سفائنك مركز اداره‌سی دخی بو شهرده‌در. موقع غایت كوزل اولوب، اطرافی باغ وبوستان وتود وزیتون آغاجلریله زمرد آسا واسع بر اووه ایله محاطدر. شمال جهتنده یوكسك بر قیا واردر، كه اوزرنده برعمومی باغچه یاپلشدر. رون نهری اوزرنده كوزل بر آصمه كوپریسی واردر. سور واستحكاماتی دخی پك متین وكوزل اولوب، اطرافی تفرجكاهلرله احاطه اولنمشدر. ابنیه‌سی وعلی‌الخصوص معبدلریله دوائر رسمیه‌سی پك كوزل ایسه‌ده، سوقاقلرك اكثریسی طار وطولاشیقلیدر. صنایع وتجارتی پك ایلری اولوب، جوارلرنده یتیشن ایپك وكوك بویانك تهیئه واعمالنه مخصوص فابریقه‌لرله دوكومخانه‌لری وزراعت ماكینه‌لریله، صوبه، بیلاردو، آرابه، صندالیه وسائر آغاجه متعلق اثاث بیتیه، كاغد، بویا، مقرنه وشهریه، كبریت، اجزای كیمیویه، سپت، باصمه، ایپك قاشلر وسائره فابریقه‌لری ودباغخانه‌لری چوقدر. بوفابریقه‌لرك محصولات صناعیه‌سیله اون، شراب، قونیاق، زیتون یاغی، ایپك، ایپك بوجكی تخمی، كراسته، سبزه، میوه، بال وسائره‌دن بیوك برتجارت اجرا اولنور. اسكی بر شهر اولوب، رومالیلرك زماننده (آوینو قاواروم) تسمیه اولنوردی. قرون وسطاده طائفهٔ رهبانك اڭ بیوك مركزلرندن اولوب، نفوذلری آلتنده بولنوردی، وكلیسا ومناسترلرله طولمشیدی، كه بونلر بوكون دوائر رسمیه وعمومیه‌یه تحویل اولنمشلردر. ایراندن فرانسه‌یه التجا وتنصرله بو ایالت خلقنه كوك بویانك زرعنی اوكرتن (ژان آلتن) ك بر هیكلنی یاپوب، شهرك شمالنده كی قیانك اوزرینه ركز ایتمشلردر.

آهانته { (Ahanta) آفریقانك غرب جهتنده كینهٔ علیا ساحلنده بركوچك مملكت اولوب، مركزی (بوسوه) قصبه‌سیدر.

آهر { ایرانك شمال غربی جهتنده آذربایجانده بر چایدر، كه تبریزك شمالنده واقع (آقطاش) و(اولوچاملو) طاغلرینك اتكلرندن نبعانله شرقه طوغری آقه‌رق، وصاغ وصولنده كی طاغلردن بر چوق چایلر دخی اخذ ایده‌رك، همنامی اولان قصبه‌نك یانندن كچدكدن صكره، (سوالان) طاغنك شمالنده (قره صو) نهرینه دوكیلور، كه اوده شماله طوغری آقه‌رق، (آراس) ایرماغنه منصب اولور. مجراسی تقریباً ١٠٠ كیلومتره‌در.

آهر { ایرانك شمال غربیسنده آذربایجان قطعه‌سنده، تبریزك ١١٥ كیلومتره شمال غربیسنده وهمنامی اولان آنف‌الذكر نهرك ساحل یسارنده واقع بر قصبه اولوب، تقریباً ٣٥٠٠ اهالیسی واردر.

آهر { هندستانك شمالنده (بلندشهر) قضاسنده وبلندشهرك ٥٣ كیلومتره شرق شما-

لیسـنده، کنك نهرینك ساحل یمیننده بر قصبه‌در. — بو اسمله هندستانك غرب جهتنده دخی بر اسکی قصبه وار ایدی، که الیوم خراب اولوب، یالکز (اودیپور) راجه‌لرینك قبرستانی اتخاذ اولنغله، کوزل تربه‌لری حاویدر.

آهر { یاخود آر (Ahr) پروسـیه‌نك (رین) ایرماغی جهتنده بر چایدر، که (ایفل) طاغندن نبعانله، (قوبلنچ) ایالتده جنـوب غربیدن شمال شرقی‌یه طوغری آقه‌رق، ٥٠ کیلـومتره‌لك جریاندن صکره، صول ساحلندن (رین) ایرماغنه دوکیلور. وادیسی غایت کوزل اولـوب، کنارلرنده کوزل باغ وبوستانلر واردر.

آهروایلر { (Ahrweiler) پروسیه‌نك (رین) ایرماغی جهتنده‌کی (قوبلنچ) ایالتنده قضا مرکزی بر قصبه‌در، که (قولونیه)نك ٤٧ کیلو متره شمال غربیسنده وآنف البیان (آهر) نهرینك کنارنده واقع اولوب، ٣٨٠٠ اهـالیسی، دمیر معدنیـله معدن صولری، مشهور شرابلری و بر قاچ فابریقه‌سی واردر.

آهسه { (Ahse) پروسیه‌نك غرب طرفنده‌کی (وستفالیـا) خطه‌سـنده بر کوچك نهردر، که (سوستریورده) اسمیـله معروف بر طاقم کوزل مرعالری سق ایله (لیپه) نهرینه دوکیلور.

آهو { فقهای خنفیه‌دن بر ذات اولوب، فتاویه متعلق بر کتابی واردر، که فتاوی تاتارخانیه صاحبی بوکتـابدن خیلی شیلر نقـل ایتمشدر. ترجمهٔ حالنـه دسترس اولنه‌میوب، یالـکز قاضی خاندن مؤخر، یعنی ٦٠٠ سنهٔ هجریه‌سـندن صکره اولدیغی فتاوی تاتارخانیه صاحبنك افاده‌سندن آکلاشیلیور.

آهواشاپام { (Ahouachapam) آمریقـای وسطینك (سـالوادور) جمهوریتنده (سونسوناته) ایالتنه تابع ومرکز ایالتـك ٣٠ کیلومتره شمال غربیسنده واقع بر قصبه‌در، که ٧٥٨ متره ارتفاعی اولان پك منبت بر اووه‌نك اورته‌سنده اولوب، قسم کلیسی آمریقا اهالی اصلیه‌سندن اولمق اوزره، ٨٠٠٠ اهالیسی واردر. اطرافنده‌کی اووه‌ده کلیتلی شکر قامشی وقهوه حاصـل اولور، وجوارنده بر قاچ کوکوردلی معدن صویی واردر.

آهود { (Aod یاخود Ahod) بنی اسرائیـل حکامندن اولوب، قبل‌المیلاد ١٤٩٦ تاریخندن ١٤١٦ تاریخنه‌دك حکم سورمشدر. بنی اسرائیل رجالندن بو اسمده دیکر بر قاچ ذات دها کلمشدر.

آهی { یاوز سلطان سلیم دوری شعراسـندن اولوب، اسکی عثمـانلی شاعرلرینك اك ممتازلرندندر. روم ایلنـده‌کی نیکبولیـدن اولوب، پدری سیدی خواجه نامیله زنکین بر تاجر اولدیغی حالده، کندیسی پدرینـك وفاتنده، اکمال تحصیل مقصدیله اسـتانبوله کله‌رك، طریق علمی‌یه ملازمتـه باشلامش، وبر چوق وقت صکره «شیرین وپرویز» نامیله ترتیب ایتمش اولدیغی منظومه منظور حضرت پادشاهی اولدقده، سن ورتبه‌سنی سؤال بیوروب، قرق یاشنده وهنـوز ملازمتده اولدیغی خبر آلنجه، ترقی ایتدیرلمسی فرمان بیوریلوب، بونك اوزرینـه آناطولی قاضی عسکری بولنان کمال پاشا زاده بروسه ده‌کی بایزید پاشا مدرسلکنی عرض ایتمش ایسـه‌ده، آهی روم ایلی قاضی عسکری زیرك زاده‌نك اغفالیله بو مأموریتی رد ایتدیکندن، خاطر پادشاهی رنجیده اولوب، بسبتون ابواب تفیضی مسدود قالمش؛ وآنجق بر خیلی زمان صکره قره‌فریه مدرسه‌سـنه تعیین اولنه‌رق، بو مناسبتله مناسترده ینه شعرادن خاورینك همشیره‌سیله تزوج ایتمش؛ وبر مدت صـکره اوراده رحمت حقه نائل اولمشدر. شو بر قاچ بیت «شیرین وپرویز» منظومه‌سندندر:

مکر بر صبح دم بو زال کردون
سپهرك دامنن قلمشـدی پر خون
مکر کیم وضع حمل ایتمشـدی ناهید
آنکچون قان ایچنده طوغدی خورشید
طـوغردی صبح دم بانوی دوران
بر آلتون باشلوصرمه صاچلو اوغلان

زمانك اکثر شعراسی کبی تشبیهاتده مبالغه ایدوب صدددن چیقدیغی بو بیتلرندن دخی آکلاشیلیور. «حسن دل» عنوانیله دیکر بر منظومهٔ مشهوره‌سی وار ایسه‌ده، اکمالنه وحتی تبییضنه بیله اجل مساعده ایتدیکندن، ناتمام وپریشـان بر حالده قالمشدر. شو بر قاچ بیت بو منظومه‌دندر:

جاهلك فخری جاه و مالله در
عارفـك عزتی کمالـه در

عشق وشوق اهلی وجدوحال ایستر
نه کال ایستر ونه مال ایستر
بزی کورکیم نه حالمز واردر
نه کال ونه مالمز واردر.

غزلیات وسائر اشعاری دخی سلیس ومعنیدار اولوب، بر قاچ بیتنك ایرادی مناسب کورلدی:

نه مصاحب بولنور درد وغم یارکبی
نه فراغت یری وار کوشهٔ خمار کبی
کوتووب نقطه‌کبی اورته‌یه آتدی بنی چرخ
بشلدی کندی قیمی چزمکه پرکار کبی
اول قیامتی بنی فردایه صالوب آهی ینه
یارنه قالدی ایشم وعدهٔ دیدار کبی

آهی { چغتائی. چغتای امراسندن اولوب، آل تیموردن سلطان حسین بایقرانك اوغلی غریب میرزانك خدمتنده بولنمش بر شاعردر. اشعاری پك عاشقانه‌در. ابتدا مخلصی نرکسی اولوب، بعده آهی مخلصنی اختیار ایتمشدر. مشارالیه غریب میرزا نامنه مرتب دیوانی واردر. ۹۲۷ تاریخ هجریسنده ارتحال ایتمشدر. شو بر قاچ بیت جملهٔ اشعارندندر:

روز هجرت کفت بنمایم غم جانسوزرا
دارم امیدی که ننماید خدا آن روز را
——
خسته بودم آمدی وز لطف پرسیدی مرا
کر نمیدیدی مرا دیکر نمیدیدی مرا

آهیر { هندستانك شمال جهتنده ساکن بر قومدر، که اسکی سانسکری کتابلرنده (آبهیر) نامیله یاد اولنان قومك عینی اولدیغی مظنوندر.

آی { نوبه‌ده‌کی دنقله شهری ملوکندن اولوب، سکزنجی عصر هجری اوائلنده حکم سورمش، و ۷۱٦ ده وفات ایتمشدر. قلاوون طرفندن دنقله‌یه مصر عسکری کوندرلدیکی وقت بونك سلفی (سمامون) حکم سوریوردی.

آی { بصره جهتنده‌کی (کرخ) خطه‌سنك قصبه‌لرندن اولوب، آلب آرسلان سلجوقی طرفندن فتح اولنمش ایسه‌ده، کرخ حکمدارینك جزیه اعطاسنه رضا ویرمسی اوزرینه، ینه ترك اولنمشیدی.

آی { (Aï) روسیه‌نك (اورنبورغ) ایالتنده بر نهردر، که اورال سلسلهٔ جبالنك غرب جهتندن نبعانله، شمال غربی‌یه طوغری آقه‌رق، ۲۷۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، وولغا ایرماغنك تابعلرندن (اوقه) نهرینه دوکیلور.

آی { (Ay) فرانسه‌نك (مارنه) ایالتنده (ریمس) شهرینك ۲۷ کیلومتره جنوب شرقیسنده ناحیه مرکزی بر قصبه اولوب، ٤۱۸۰ اهالیسی وپك کوزل شرابی واردر.

آی { (Ay) آسیانك جنوبنده‌کی جزایردن (بانده) طاقمنه منسوب کوچك لکن غایت کوزل بر آطه اولوب، ′۳۰ °٤ عرض جنوبی ایله ′۳٦ °۱۵۷ طول شرقیده واقعدر.

آی { آیا وآیو روم لساننده «عزیز» دیمك اولمغله، روم ایلی وآناطولیده روم ایمپراطورلغی زماننده خرستیانلرك کندی عزیزلری نامیله تسمیه ایتمش اولدقلری بر چوق محللر اسملرینك باشنده بولنور.

آیاثلوغ { ویاخود آیاصلوغ [«آیاسلوغ» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آیاچو { (Ajaccio) قورسیقه آطه‌سنك مرکزی اولان مستحکم بر شهردر، که جزیره‌نك ساحل غربیسنده همنامی اولان بر کورفزك ایچنده و ″۱ ′۵۵ °٤۱ عرض شمالی ایله ″۱۸ ′۲٤ °٦ طول شرقیده واقع اولوب، ۱٦ ۵۵۰ اهالیسی، مکتب اعدادیسی، ۲۷ ۰۰۰ جلدی حاوی کتبخانه‌سی، مکمل موزه‌خانه‌سی، زراعت وفنون وصنایع جمعیتلری، مقارنه وچیغاره فابریقه‌لری وحبوبات، شراب، بال، دری، یاغ، کراسنه، پورتقال، لیمون وسائره‌دن عبارت ایشلك بر تجارتی واردر. بربرون اوزرنده مؤسس اولوب، سوقاقلری واسع وابنیه‌سی کوزلدر. شهرك ایچنده بر قاچ میدان اولوب، برینك اوکنده بوناپارتك طوغدیغی خانه موجوددر، واو میدانده مشارالیهك بر هیکلی رکز اولنمشدر. استحکاماتی پك متین اولدیغی کبی، لیمانی دخی واسع وامیندر. اطرافنده کوزل باغچه‌لری وتفرجکاهلری واردر. آیاچو رومالیلرك زماننده دخی (اورچینوم) نامیله موجود ایدیسه‌ده. نیمنك شمال جهتنده ایدی. شمدیکی شهر ایسه یکی اولوب، بو آطه فرانسه‌نك الینه کچدکدن صکره، واك زیاده بوناپارتك وطنی اولمق حسبیله، بیویوب، قورسیقه ایالتنك مرکزی اتخاذ اولنمشدر.

آیاچو { (Aiazzo) [«آیاس» مادەسنە مراجعت بیوریلە.]

آیاربانکیس { (Ayarbanghis) سوماترە آطەسنك ساحل غربیسندە بر قصبە واسکلەدر، کە ١١′ ٠° عرض شمالیدە واقع اولوب، او جوارلردە کلیتلە حاصل اولان قهوە محصولاتنك مخرجیدر.

آیازمند { آیدین ولایتنك ازمیر سنجاغندە وبرغمە قضاسندە ناحیە مرکزی بر کوچك قصبەدر، کە ساحل بحر قربندە ومدللی آطەسنك قارشیسندە اولەرق، برغمەنك ٤ کیلومترە شرقندە وآیوالغك ٢ کیلومترە جنوبندە واقعدر. ناحیەسی ولایتك منتهای شمال غربیسندە واقع اولوب، جنوباً (دیکیلی) وشرقاً (قوزاق) ناحیەلریلە محدود، وشمالاً خداوندکار ولایتنك قرەسی سنجاغنە ملحق آیوالق قضاسیلە همحدوددر.

آیازمە { روملرك مقدس عد ایتدکلری بعض چشمەلرە ویریلن اسم اولمغلە، استانبولدە وروم ایلی وآناطولیدە بر چوق محللرە علم اولمشدر. آیدین ولایتندەکی (آیازمند) دخی آیازمەدن غلطدر. [«آیازمند» مادەسنە مراجعت بیوریلە.] — آیازمە قپوسی استانبول سورینك خلیج طرفندە اولان قپولرندن اولوب، اودون قپوسیلە اون قپانی آرەسندە واقعدر.

آیاس { آطنە ولایتنك جبل برکت سنجاغنە تابع پیاس قضاسندە یورطەلق ناحیەسنك مرکزی اولان بر کوچك قصبەدر، کە اسکندرون کورفزینك غرب جهتندە اولان یورطەلق لیماننك مدخلندە وشرق شمالی ساحلندە واقع اولوب، اسکندرون وپیاس اسکلەلرینك قارشیسندە واسکندرونك ٤٥ کیلومترە غربندە بولنیور. مذکور یورطەلق لیمانی هر روزکاردن محافظەلی صاغلام وواسع اولوب، یالکز آناطولینك دکل، بلکە بتون آق دکیز سواحلنك اك کوزل لیمانی اولمق مناسبتیلە، آیاس ازمنۀ قدیمەدە بحق بیوك بر اهمیت تجاریە وسیاسیە کسب ایدوب، ایسوس (Issus) نامیلە جسیم بر شهر ایدی. بو شهر قدیمك خرابەلری الآن موجود اولوب، هلە قلعەلریلە صو یوللرینك وکوپری وحمام وسائر ابنیۀ جسیمەسنك ویرانەلری حیرت افزادر. قلعەنك جوارندە زیر زمیندە طاشدن اویولمش اوچیوز قدر اوطە کوزیلیور، کە هربرینك ٨ آرشون وسعت و ٣ آرشون ارتفاعی اولوب، احتمال کە کورەفیتلرك وضعنە مخصوص ایمشلردر. بو قصبەنك جوارلری اوچ وقوعات مهمۀ تاریخیەنك محل اجراسی بولنمشدر، کە بونلرك برنجیسی میلاددن ٣٣٣ سنە اول بیوك اسکندرك دارایی مغلوب ایتمسی؛ ایکنجیسی میلادك ١٩٤ تاریخندە رومالیلردن (سپتیم سەور) ك (پسچینوس نیجر) ە غلبە چالمسی؛ اوچنجیسیدە ٦٢٢ تاریخ میلادیسندە قسطنطینیە روم ایمپراطورلرندن (هراقلیوس)ك کسرایی انهزامە دوچار ایتمسیدر. قرون وسطادە وندیك وجنوە بحریونی عندندە (آیاچو) نامیلە معروف اولوب، ینە خیلی اهمیتی حائز ایدی. بوکونکی کوندە آیاس قصبەسی پك کوچك اولوب، هر اهمیتدن عاری ایسەدە، مذکور لیمانك کرك تجارت وکرك حرب ایچون اولان استعداد طبیعیسنە بناءً، آناطولی دمیر یوللرینك بر اوجیدە اورایە منتهی اولمسی ضروری اولوب، او حالدە ینە اسکی اهمیت ومعموریتنی کسب ایدەجکی مأمولدر.

آیاس پاشا { یاوز سلطان سلیم حضرتلرینك رجالندن اولوب، دور سلطان سلیمانیدە مسند صدارتە نائل اولمشدر. کندیسی آرناود اولوب، حرم همایوندن آغالقلە طشرەیە چیقەرق، یکیچری آغاسی اولمش؛ ومصر سفرندە سلطان سلیم حضرتلرینك معیتندە بولنەرق، ابراز شجاعت ودرایتلە برابر، بعض اخطارات نافعەنك عرضنە دخی موفق اولمغلە، پادشاه مشار الیهك توجهلرینە نائل اولمشیدی. سلطان سلیمانك جلوسندن صکرە آناطولی بکلر بکیسی اولوب، شام والیسی چرکس جانبردی غزالینك عصیان وقتلی اوزرینە شام والیلکنە دخی نصب اولنمش؛ وردوسك فتحندە معیت پادشاهیدە بولنوب، پك چوق خدمتی کورلمش؛ واوصرەدە بر آرەلق غضب پادشاهی‌یە اوغرایەرق، رتبەسی رفع وکندیسی حبس اولنمش ایسەدە، متعاقباً عفو، ورتبە ومأموریتی اعادە اولنمشدی. بغدان سفرندە وبارباروس خیرالدین پاشا ایلە برابر قورفەنك محاصرەسندە دخی بولنوب، خدمات مبرورەسی کورلمکلە، ٩٤٢ تاریخندە وزیر ثانی اولدیغی حالدە،

ابراهیم پاشانك یرینه صدراعظم اولوب، درت سنه سورن مدت صدارتنده کمال عدل وحقانیتله ادارهٔ امور دولته موفق اولدیغی کبی. کیسه‌یی‌ده زنگین ایتدیکی مشهوردر. ٩٤٦ تاریخنده ظهور ایدن وبا علتنه دوچار اولوب، صدر اعظم ایکن وفات ایتمشدر. تواریخده زندوستلغندن بشقه بر عیبی ذکر اولنمیور. ازواج ومفروشه‌لری چوق اولوب، وفاتنده یکرمیدن زیاده اولاد براقمشدر. مسقط رأسی آرناودلغك نره‌سی اولدیغنه دائر بر معلوماته دسترس اولنه‌مدیسه‌ده، برادرلرینك علادن اولوب آولونیه‌ده مقیم بولنمش اولدقلری بعض تاریخلرده ذکر اولندیغنه نظراً او طرفلردن نشأت ایتمش اولمسی ملحوظدر.

آیاس پاشا { بودخی آرناود اولوب، فاتح یمن مشهور صدراعظم سنان پاشانك برادریدر. سلطان سلیمان زماننده ارضروم بکلربکیلکنه تعیین اولنوب، آناطولیده اعلان عصیان ایدن شهزاده بایزید خانك ایرانه فرارینی تسهیل ایتدیکیچون، ٩٦٦ تاریخنده سلطان سلیم ثانی طرفندن ارضرومده اعدام اولنمشدر. اوغلی مصطفی پاشا عمجه‌سی سنان پاشانك معیتنده افلاق محاربه‌سنده بولنمشدر.

آیاستفانوس { San-Stéfano, "Αγιος Στέφανος) روم ایلنده درسعادت جوارنده اولوب، شهر امانتنه ملحق چتالجه سنجاغنك کوچك چکمجه قضاسنه تابع بر قریه‌در، که روم ایلی دمیر یولی خطنك جنوبنده ومرمره دکیزی ساحلنده اوله‌رق، استانبولك (یعنی یدی قله قپوسنك) ٩ کیلومتره غربنده واقعدر. اطرافی آچیق وهواسی لطیف اولوب، اغنیا صیفیه‌لری اولمق اوزره، برطاقم کوزل کوشك ویالیلری وبر قاچ مسافرخانه وقازینو ودکان وسائره ایله یوز قدر خانه‌یی جامعدر. اهالیسی همان کاملاً خرستیاندر. قریهٔ مذکوره ایله استانبول آره‌سنده واقع (مقری کویی) بو صوك سنه‌لرده خیلی توسع ایدوب، کسب معموریت ایتدیکی حالده، آیاستفانوس بالعکس تدنی ایتمشدر. ١٢٩٤ تاریخ هجریسنده واقع محاربه‌ده روس عسکری بعدالمتارکه بو قریه‌یه قدر کلوب، اوراده دولتین بیننده «آیاستفانوس معاهده‌سی» نامیله شهرت بولان بر معاهده امضا اولنمش ایسه‌ده، برلین قونغره‌سی طرفندن فسخ اولنه‌رق، برلین معاهده‌سی اونك یرینی طوتمشدر.

آیاستفانوس { ادرنه ولایتنك قرق کلیسا سنجاغنده اخته‌بولی قضاسنه ملحق ناحیه مرکزی کوچك بر قصبه اولوب، قره‌دکیز ساحلندن ٢ کیلومتره ایچریده، اخته‌بولینك ١٦ کیلومتره جنوبنده وصماقونك ٢٤ کیلومتره شرق شمالیسنده واقعدر.

آیاسراندی { یاخود سراندوس (Santa-Quaranta, "Αγιοι Σαράντα) آرناودلغك ساحل غربیسنده یانیه ولایتنك ارکری سنجاغنه تابع دلوینه قضاسی داخلنده بر اسکله‌در، که بعض دفعه ناحیه مرکزی دخی اتخاذ اولنمشدر. (اونخیسموس) شهر قدیمنك خرابه‌لری کنارنده واقع اولوب، برکروك وقرنتینه دائره‌سیله لوید واپورلری آجنته‌سنك اداره‌خانه‌سنی وبر خان ایله بر قاچ مغازه‌یی حاویدر. قورفه جزیره‌سنك منتهای شمالیسی قارشیسنده اولوب، بتون ارکری سنجاغنك اسکله‌سی ویانیه‌نك اسکله‌لرندن بری اولمغله، تجارتکاه بر بر اولوب، خیلی کمیلر وهفته‌ده ایکی دفعه لوید قومپانیه‌سنك برکوچك واپوری اوغرار. لیمانی پك محافظه‌لی دکل ایسه‌ده، یاپلسی قولایدر. هواسی ملایم وغایت صاغلام اولوب، آنجق طاتلی صویی یوقدر. اسکی شهر اسکله‌نك شمال جهتنده اولوب، قلعه‌سی واکثر خانه‌لرینك دیوارلری وصهرنجلری الآن قائمدر. بوشهر پك اسکی اولوب، میلادك آلتنجی عصرینه دك معمور اولدیغی حالده، ٥٥٠ تاریخ میلادیسنده او طرفلره براً وبحراً هجوم ایدن (غوت)لر تخریب ایتمشلردر. اسکله‌نك جنوب شرقیسنده بر تپه‌نك اتکنده وبولك اوزرنده برمناستر ایله بر آلتنده قرق کوچك اوطه بولنیور، که اسکی زمانده هر برنده بر کشیش اختیار انزوا ایتدیکندن، موقع «قرق عزیزلر» دیمك اولان (آیا سراندی) ودها طوغریسی (آیی سارانده) تسمیه اولنمشدر.

آیاسفید { ونام دیکری کلیزمان. آیدین ولایتنك ازمیر سنجاغنه ملحق اورله قضاسنده وازمیر کورفزینك جنوب جهتنده، ازمیردن اورله وچشمه‌یه کیدن جاده‌نك اوزرنده برکوچك قصبه‌در،

که ازمیرك ١٩ کیلومتره غربنده واورله‌نك ١٣ کیلومتره شرقنده وساحل بحرده واقع اولوب، بعض دفعه ناحیه مرکزی اتخاذ اولنمشدر.

آیاسلوغ { آیدین ولایتنك ازمیر سنجاغنه تابع قوش آطه‌سی قضاسنده ناحیه مرکزی بر کوچك قصبه‌در، که ازمیرك ٦٥ کیلومتره جنوب شرقیسنده وقوش آطه‌سنك ١٠ کیلومتره شمال شرقیسنده، قوش آطه‌سی کورفزینك ایچ طرفنده وساحل بحردن ٥ کیلومتره‌لك مسافه‌ده، کوچك مندرس ایرماغنك صول یعنی جنوب جهتنده وازمیردن آیدینه کیدن دمیر یول خطی اوزرنده واقع اولوب، موقفی بولنمغله، قوش آطه‌سی اسکله‌سیله بر شوسه ایله مربوطدر. بوقصبه شمدیکی حالده بیوجك برقریه دنیله‌جك حالده ایسه‌ده، ازمنهٔ قدیمه شهرلرینك اك بیوك واك مشهورلرندن اولان (افس) یاخود افسوس (Ephèse) شهرینك خرابه‌لری اوزرنده واقع اولمغله، اهمیت تاریخیه‌سی پك بیوکدر. شهر قدیم شمدیکینك غرب جهتنده اولوب، همان ساحله قدر ممتد اولوردی. ویرانه‌لری الیوم مشهوددر. افس شهری پك اسکی بر زمانده آیدین ومنتشا سنجاقلرینك اهالئ قدیمه‌سی اولان قاریالیلر طرفندن تأسیس اولنوب، مؤخراً اسکی یونانیلرك (یونیان) دنیلن شعبه‌سندن بر طاقم مهاجرلر کلوب، شهری ضبط ایتمشلردی. بونلرك زماننده شهر زیاده‌سیله بیویوب، بیوك بر شهرت ومعموریته نائل اولمش، وابنیه‌سی پك مصنع اولوب، علی‌الخصوص قمردن کنایه اولان (دیانه) الهه‌سنه مخصوص اولان بر معبدی دنیانك عجایب سبعه‌سی عدادینه کچمشیدی. بو معبد بیوك اسکندرك یوم ولادتنده یعنی قبل‌المیلاد ٣٥٦ تاریخنده (اروستراتس) نام شخص طرفندن محضا ابقای نام مقصدیله احراق اولنمش ایسه‌ده، متعاقباً دها مکمل صورتده بنا اولنمش؛ وبعدالمیلاد ٢٠٣ تاریخنده بعض اقوام شمالیه طرفندن یغما ایدیلوب، قسطنطین زماننده بسبتون هدم اولنمشدر. حواریوندن (پولیس) بوشهرده اجرای وعظ ونصیحت ایدوب، مؤخراً تلامذه‌سندن (تیموتیوس) شهرك ایلك پسقپوسی اولمش؛ وایلك تأسیس اولنان خرستیان معبدینك رئیس روحانیسی بین‌النصارا (آیوس تئولغوس) یعنی «عزیز متکلم» لقبیله مشهور اولان حواریوندن یوحنا بولنمش اولمغله، بو مناسبتله مذکور معبده وبالآخره بتون قصبه‌یه بو اسم ویرلمشیدی، که الیوم مستعمل اولان اسمنك بوندن غلط اولدیغی آشکاردر. خرستیانلغك اوائل ظهورنده بو شهرده ایکی دفعه بیوك مجلس روحانی انعقاد ایتمشدر. یونانیلر زماننده بوشهرده مشاهیر علما وارباب هنردن برقاچ ذات ظهور ایتمشدر، که اك مشهورلری فیلسوف (هراقلیوس)، شاعر (ایپوناقس) ورسام (آپل) و(پاراسیوس) در.

آیاش { آنقره ولایت وسنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه‌در، که مرکز ولایتك ٤٥ کیلومتره غربنده، ازمیددن انقره‌یه کیدن جاده‌نك اوزرنده و(قیرمزی چای) له برلشه‌رك سقاریه‌یه دوکیلن بر کوچك چایك کنارنده و بر طاغ اتکنده واقع اولوب، ٥٠٠٠ قدر اهالیسی واردر. قصبه‌نك ایچنده حاجی بیرام ولی مریدلرندن شیخ مصطفی بنیامینك تربه‌لری بولنوب، زیارتکاهدر. بر رشدیه مکتبی وامراض جلدیه‌یه نافع بر قاپلیجه‌سی واردر. — قضاسی (کودل) ناحیه‌سنی دخی حاوی اولوب؛ شرقاً نفس آنقره قضاسیله غرباً بکبازاری ومیخالججق قضالری آره‌سنده واقعدر. قضانك اهالیسی تقریباً ٣٥٠٠٠ کشی اولوب، جمله‌سی اهل اسلامدر. درون قضاده ٤٣ جامع شریف، ١٨ مسجد ٧ مدرسه، بر رشدیه مکتبی، ٤٣ صبیان مکتبی، ٧٧١ خانه و ١٩٠ دکان بولنیور.

آیاش { آطنه ولایتنك ایچ ایل سنجاغنده مرکز لوا اولان سلفکه قضاسنه ملحق بر ناحیه‌در، که قضانك شرق شمالی جهتنده واقع اولوب، مرکزی (لیموس) نهری منصبنك صاغ طرفنده بولنان (لیموس) قریه‌سیدر. ساحل بوینجه ممتد اولان اراضئ بسیطه‌سنده ناحیه اهالیسنی اداره ایده‌بیله‌جك مقدارده حبوبات یتیشوب، ایچ طرفلری طاغلق اولمغله، اورالرینك اهالیسی چوبانلقله اشتغال وقویونلرینك یوکندن کلیم وچوال کبی بعض شیلر نسج ایدرلر. مرکز ناحیه‌نك جنوب جهتنده بولنان (آیاش) قلعه‌سنك اطرافنده وناحیه‌نك سائر طرفلرنده برطاقم آثار عتیقه بولنیور.

آیاصلوغ { ویاخود آیاثلوغ. [«آیاسلوغ» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آياصو { جزاير بحر سفيد ولايتنك مدللى سنجاق وقضاسنده ومدللى آطه‌سنك
جنوب شرقى جهتنده ناحيه مركزى بر بيوك قريه او-
لوب، جزيرهٔ مذكوره‌نك اك يوكسك طاغى اولان
(الياس) ونام ديكرله (اوليمبوس) طاغنك شمال شرقى
اتكنده واقعدر. — آياصو ناحيه‌سى جبل مذكورك
اتكلرندن عبارت اولوب، آطه‌نك (يره) كورفزينك
غرب جنوبيسنده واقع قسمندن عبارتدر. [تفصيلات
احواليچون «مدللى» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

آياصوفيه { (Sainte Sophie, Ἁγία Σο-φία) استانبولده طوپ قپو-
سراى همايونى خارجنده جسيم بر جامع شريف او-
لوب، شرق جهتندن قارشيسنده عدليه نظارتى
دائره‌سى بولنيور. ميلادك ٣٢٥ تاريخنده روما
ايمپراطورلرندن اك اول تنصر ايتمش اولان بيوك قسطنطين
طرفندن، اخشاب اوله‌رق، كليسا صورتنده بنا او-
لنوب، صفات اللهدن اولان «حكمت مقدسه» يه
دلالت ايتمك اوزره (آياصوفيا) تسميه اولنمشدر.
بعده آرقاديوسك زماننده يانوب، بونك اوغلى (تئو-
دوسيوس) طرفندن مجدداً ودها مكمل صورتده ياپلش
ايسه‌ده، (يوستينيانوس) زماننده ظهور ايدن بر
بيوك اختلال صره‌سنده وقوع بولان يانغينده يكيدن
يانمش؛ واو وقت (يوستينيانوس)، اختلالدن ضرر
ديده ومأيوس اولان اهاليه مدار تسليت اولمق
اوزره، مبالغ كليه صرفيله، بو معبدى كارگير او-
له‌رق شمديكى صورتده بنا ايتمشدر. معمارلرى او
زمانلرك مشاهير رياضيوننندن (ترالله) لى (آنتميوس)
ايله ميلتلى (ايسيدور) ايدى. آنتميوس بو معبدى معابد
قديمه طرزنده بنا ايدرك، قبه‌سنى نصف كره شكلنده
دائروى ياپمغله برابر، بو قبه‌يى درت كرك اوزرينه
طورديروب، بو درت كرك هر برى خارجنده ربع
كره شكلنده‌بر نصف قبه دخى ياپمغله، او وقت بين-
النصارا عادت اولديغى اوزره، معبده بر چليپا
شكلى ويرمكه اوزنمشدر. مرقوم يوستينيانوسك زما-
نده وقوع بولان شدتلى بر حركت ارض صره‌سنده
معبدك قبه‌سى ييقلمغله، ذكرى سبقت ايدن ايسيدورك
يكنى اولان ديكر بر معمار ايسيدور معرفتيله يكيدن
بنا اولنمشدر، كه الآن باقى اولان قبه‌در. ايسيدور
قبه‌يى دائروى ياپميوب، بيضوى شكلنده ياپمش، ومتانت
ويرمك ايچون، بونى بهرى ٤٥ قدم ارتفاعنده
غرانيتدن ٨ ستون اوزرينه طيايوب، بو ستونلرى
بينلرنده بربركرله ربط ايتمش؛ وبو كرلرك اوزرنده،
قادينلره مخصوص اولمق اوزره، دائراً مادار واسع
بر طبقه ياپمشدر. بو طبقه‌نك اوزرينه ايكى
طرفدن آلتيشر اولمق اوزره، آلتده‌كيلردن كوچك
اوله‌رق ١٢ ستون ركز ايدوب، بونلره اوست
طبقه‌نك قبه‌لرينى طيامشدر، كه بوده سمانك اون
ايكى بر جنى تقليد فكرينه مبنيدر. داخل معبدده
بيوك قبه‌يى وآلت طبقه‌يى طوتمق اوزره ٤٠ بيوك
ستون بولنوب، بونلرك اوستنده‌كيلر دخى ٦٠
عددنده‌در. بونلرك آره‌سنده روماده شمسك عبا-
دتنه مخصوص بولنمش اولان بر بيوك معبددن مأخوذ
قيرمزى سماكيدن ٨ ستونله (افس) يعنى آياسلوغ
شهر قديمنده قرك عبادتنه مخصوص بولنمش اولان معبد
مشهوردن آلنمش يشيل يشمدن ٦ وغايت بياض مر-
مردن ٤ ستون بولنيور. ديكر ستونلر دخى (تروآ)،
آتنه وسائر محللرك معبدلرندن آلنمشدر. بو صورتله
معبد ميلادك ٥٤٨ تاريخنده ختام بولوب، ديوار-
لرينك ايچ طرفى اويمه وتصوير اوله‌رق پك چوق
زينتلرله مزين بولنمش ايسه‌ده، بو زينتلرك جمله‌سى
بت وصنم قبيلندن اوله‌رق ملائكه وعزيزلر رسملرندن
عبارت بولنمغله، معبدك جامع شريفه تحويلنده رفع
ويا ستر اولنمش؛ وشمديكى ساده‌لكى بنايه بشقه بر
لطافت ويرمشدر. ايمپراطور يوستينيانوس بو معبدى
(صوفيا) اسمنده روماده ظهور ايتمش اولان بر عزيزه-
نك اسمنه حرمةً ينه (آياصوفيه) تسميه ايتمشدر.
معبدك شرقدن غربه اولان طولى ٢٦٩، شمالدن
جنوبه اولان عرضى ٢٤٣، ويردن بيوك قبه‌نك اور-
ته‌سنه قدر اولان ارتفاعى دخى ١٨٨ قدمدر. اون
اوچ بچق عصردنبرى قائم اولان بو معبد دفعاتله
زده‌لنوب، ابتدا (ماكدونيالى واسيل) نام ايمپرا-
طورك زماننده بيوك قبه‌يى طوتان كرلرك برى زلزله-
دن سقطلنه‌رق، دشمك درجه‌سنه كلمش ايكن، كمال
مهارتله تعمير اولنمش؛ وايمپراطور (رومان) زماننده
دخى بوكرلرك ديكر برى خراب اولوب، تجديد او-
لنمشدر. «بلغارلر قاتلى» لقبيله ملقب اولان ديكر
(واسيل)ك زماننده حركت ارضدن قبه‌نك بر پار-
چه‌سى ييقيلوب، تعمير اولندقدن صكره، اختيار

(آندرونیق) زماننده قبه‌نك بر طرفی مشرف خراب اولدیغی حالده، مرقوم زوجه‌سندن قالمش اولان کلیتلی بر مبلغی صرفله، خارجاً الیوم موجود اولان بر طاقم دیرسککلر بنا ایتدیره‌رك، ییقلمه‌سنك اوکنی آلمشدر. صکره‌کی ایمپراطورلر دخی داخلی وخارجی بعض تعمیرات وتزیینات اجرا ایتمشلردر.

هجرت نبویه‌نك ٨٥٧ تاریخنده ابو المغازی سلطان محمد خان ثانی حضرتلری استانبولی فتح ایدنجه، معبد مذکوری جامع شریفه تحویل ایتمکله، او وقتدنبری سجده‌گاه مؤمنین اولمشدر. فاتح مشارالیه آیاصوفیه‌یه بر طوغله مناره ایله بر مدرسه علاوه ایدوب، بعض اوقاف دخی تعیین بیورمشلردی. سلطان بایزید ولی حضرتلری باب همایون کوشه‌سنده برمناره دها علاوه ایله برابر، مدرسه‌یی توسیع، واوقافنه ضم ایتمشلردر. دیکر ایکی مناره سلطان سلیم ثانی، ودرون جامعده‌کی مرمر کوپلرله درت مرمر محفل سلطان مراد ثالثك، طاش کرسی سلطان مراد رابعك، طبقهٔ اولاده‌کی محفل همایون ایله، جامعك اتصالنده‌کی کتبخانه وشادروان ومکتب وعمارت سلطان محمود اولك همت شاهانه‌لریله علاوه اولنمشدر. لوحه‌لرك جلی خطی تکنه‌جی زاده خطاط ابراهیم افندینکدر. بیوك قبه‌یه آصیلی اولان طوپ قندیل سلطان احمد خان ثالثك اواخر سلطنتنده وضع اولنوب، اصلنده اونك یرنده بیوك بر آلتون طوپ وار ایدی.

آیاصوفیه جامع شریفی جوارنده بش تربه واردر: بری سلطان سلیم ثانی‌یه مخصوص اولوب، درونده حرمی نوربانو سلطان ایله کریمه وشهزاده‌لری وسلطان مراد ثالثك کریمه وشهزاده‌لرندن ٤٢ کشی مدفوندر. ایکنجیسی سلطان مراد خان ثالثك تربه‌سی اولوب، درونده متعلقاتندن ٥٣ ذات مدفوندر. اوچنجیسی سلطان محمد خان ثالثك تربه‌سی اولوب، درونده متعلقاتندن ٢٥ وخارجنده دخی ٤ ذات مدفوندر. دردنجیسی سلطان مصطفی خان اول ایله سلطان ابراهیمك تربه‌سی درونده متعلقاتلرندن ١٣ ذات دها مدفوندر. بشنجیسی سلطان مراد خان ثالثك درت شهزاده‌لریله بر کریمه‌سنك مرقدلرینی حاویدر.

کوچك آیاصوفیه نامیله دیکر بر جامع شریف دها بولندیغندن، بوکا (آیاصوفیای کبیر) دخی دیرلر.

بو جامع شریفك جوارلرنده‌کی محله‌یه دخی (آیاصوفیه محله‌سی) دینور.

آیاصوفیه { (کوچك —). استانبولده چاتلادی قپو جوارنده وجندی (جنجی) میدانی آلتنده واقع برجامع شریف اولوب، کلیسادن محولدر. بو معبد کلیسا ایکن، (سرجیوس) و(باقوس) کلیساسی، ودها اول (اورمزداس) ویا (هرمزد) مناستری نامیله معروف اولوب، ایمپراطور (یوستینیانوس) طرفندن بنا اولنمشدر. کوچکلکیله برابر بر بیوك معبد رسمنده اولوب، شکلی دائروی اولمغله، اورته‌ده‌کی بیوك قبه‌سنك اطرافنده سکز کوچك قبه بولنیور؛ وبونلرك کرلری آره‌سنده (یونیا) اصول معماریه‌سنده ایکی صره ستون بولنوب، برنجی صره‌یی ترکیب ایدن ١٦ ستونك آلتیسی یشیلدر، واونك بیاض لکه‌لری واردر. ایکنجی صره ١٨ ستوندن عبارت اولوب، سکزی یشیل واونی بیاض وقیرمزی لکه‌لیدر. کلیسا ایکن پك مزین اولوب، طاشلری بیله آلتونله مجلی بولنمش اولدیغی قبل الفتح یازلمش بعض تاریخلردن آکلاشیلیور. استانبولك فتحندن صکره، سلطان بایزید ثانی زماننده مقتولاً وفات ایدن قزلر اغاسی حسین اغا طرفندن جامع شریفه تحویل اولنه‌رق، وقف باغلانمشیدی. آغای موی الیهك تربه‌سی دخی جامعك جوارنده‌در. پیشگاهنده بر تکیه‌سی دخی واردر. شادروان ومکتبی ١١٥٣ تاریخ هجریسنده صدراعظم احمد پاشا، ومناره‌سی دخی صدراعظم مصطفی پاشا طرفندن بنا اولنمشدر. مناره جامعك بناسنه متصل اولمیوب، آیریدر. قربنده آمنه خاتون طرفندن بر دارالحدیث دخی بنا اولنمشدر.

آیا قپوسی { (یاخود آیه قپوسی) استانبول سورینك خلیج جهتنده‌کی قپولرندن اولوب، جبالی قپوسیله یکی قپو آره‌سنده واقعدر. بو قپونك ایچ طرفنده (آیا تئودوسیا) یه منسوب براسکی کلیسا بولندیغندن، «عزیزه‌نك قپوسی» معناسیله (پیلی تیس آیاس (Πύλη τῆς Ἁγίας) تسمیه اولنمشیدی، که (آیا قپوسی) اسمی بوندن مأخوذدر. مذکور کلیسا جامع شریفه نقل اولنه‌رق، (کل جامعی) نامیله معروفدر.

آیاقس { (Ajax) تروا محاربه‌سنده کیتمش اولان یونان حکمدارلرندن اولوب،

(سالامینه) یعنی (اکینه) آطه‌سنك حکمداری و(تلا-
مون)ك اوغلی ایدی. (آخیلاوس) دن صکره بو محا-
ربه‌ده بولنان یونان قهرمانلرینك اك جسوری اولوب،
آخیلاوسك سلاحلریچون (اولیس) له منازعه ایتمش
ایسه‌ده، باشه چیقه‌مامغله، حدتندن قویونلری آدم
ظن ایده‌رك، بر سوری اتلاف ایتمش؛ ونه یاپدیغنی
آکلاینجه، اوتاندیغندن کندینی اولدیرمش. مشاهیر
شعرای یوناندن (سوفوقل) بو فسانه‌یی «مشهور آیا-
قس» عنوانیله سلك نظمه چکمشدر. — دیکر بر
آیاقس دخی لوقریده‌لیلرك حکمداری اولوب، ٤٠ کمی
ایله تروآ محاربه‌سنه کیتمش، وشهرك فتحندن صکره،
عقل الهه‌سی (مینروه)نك معبدی ایچنده (قساندره)نك
عرضنه طوقندیغندن، کویا الهه طاریلوب، عودتنده
کمیلرینی باتیرمش؛ وکندیسی قورتلوب، برقیانك او-
زرینه چیقه‌بیلمش ایسه‌ده، اورادن دخی آلهه‌یه قار-
شی کفر ایتدیکندن، دکیز الهی نپتون قیایی پاره-
لیوب، کندیسنی تلف ایتمش.

آیاقوشو { (Ayacucho) آمریقای جنوبیه‌ده پرو دولتنك بر ایالتی اولوب، آند
سلسله‌سنك غرب طرفنده‌کی صره‌سنك ایکی جهتندن
عبارت، وشمالاً (یونین)، شرقاً (قوزقو)، جنوباً
(آرکیپا)، غرباً دخی بحر محیط کبیر سواحلنده اولان
(ایقا) و(هوآنقه‌ولیقا) ایالتلریله محدود ومحاطدر.
یدی سنجاغه منقسم اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی
٦٢٬٧١١ مربع کیلومتره واهالیسی ٢١٠٠٠٠
کشیدر. بونلرك نصفنه قریب مقداری آمریقانك
اهالیٔ اصلیه‌سندن اولان (کیشوآ) قومنه منسوبدرلر.
مرکزی آیاقوشو شهریدر.

آیاقوشو { (Ayacucho) پروده ینه بو اسمله تسمیه اولنان ایالتك مرکزی اولان
بر شهردر، که ایالت مذکوره‌نك منقسم بولندیغی
سنجاقلردن (هوآمانغه) سنجاغنك مرکزی اولوب،
(آند) سلسلهٔ جبالنك غربی صره‌سنك شرق طرفنه
ناظر مائله‌سنده، لیمادن قوزقویه کیدن طریقك او-
زرنده ولیمانك ٤٧٥ کیلومتره شرق جنوبیسنده واقع
و ٢٠٠٠٠ اهالیی جامعدر. بو قصبه‌نك ایچندن
برقاچ دره آقوب، (آپوریماق) نهرینه دوکیلن (سانته
آند) چاینه منصب اولورلر. بو شهر ١٥٣٩ تاریخ
میلادیسنده لسان محلیده «شاهین قیاسی» دیمك اولان
(هوآمانغه) نامیله تأسیس اولنوب، بعده اسمی
دکیشدیرلمشدر. سوقاقلری منتظم وابنیه‌سی کوزلدر.
اهالینك تمدننه خیلی خدمت ایتمش اولان برآقادمیاسی
یعنی انجمن معارفی دخی واردر. اطرافی مزروع وپك
منبتدر.

آیاله { لوپز ده (Lopez d'Ayala) اسپانیالی بر جنرال اولوب، میلادك ١٣٣٢ تا-
ریخنده مرسیه‌ده طوغمش، و١٤٠٧ده وفات ایتمشدر.
قشتاله قراللرینك وکلاسندن اولوب، لاتینجه‌دن
اسپانیولجه‌یه بعض آثار مقبوله ترجمه ایتمش، بر طاقم
اشعار نظمیه، قشتاله‌نك تاریخنه دائر بعض کتابلر
یازمشدر. — (پرز ده‌آیاله) اسمنده دیکر براسپانیول
ایکنجی فلیپك کاتبی اولوب، تاریخه متعلق بعض
اثرلر براقمشدر.

آیا ماوره { (Sainte Maure, ‘Αγ.Μαύρα) ونام دیکری لوقاده (Leucade)
یونانك جزایر سبعه‌سندن اولوب، پروزه بوغازینك
خارجنده (آقارنانیا) ایالتنك ساحل غربیسی قارشیسنده
واقع، وقورفه ایالتنه تابع اوله‌رق، بر قضا تشکیل
ایدیور. شمال شرقی کوشه‌سی قره‌یه پك قریب او-
لوب، بینلرنده‌کی بوغاز ١٢٠ متره کنیش ویالکز
برایکی متره دریندر. جنوب جهتندن اون کیلومتره
عرضنده بر بوغازله (ایتاکی) وکفالونیه آطه‌لرندن
آیرلمشدر. آیاماوره آطه‌سنك شرق طرفنده وآطه ایله
قره آره‌سنده (مغانیسی) و(قالامو) آطه‌لریله بونلرك
اطرافنده بر طاقم جزایر صغیره بولنیور. آطه-
نك شمال شرقیسنده‌کی (زوآنه) بروندن جنوب غر-
بیسنده‌کی (دوقاتو) برونه قدر اولان طول اعظمی
٣٥، وشرقدن غربه اولان عرض اعظمی ١٣ کیلو-
متره اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ٢٨٥، وجزایر
صغیرهٔ ملحقه‌سیله برابر ٣٤٤ مربع کیلومتره‌در.
اراضیسی طاغلق اولوب، شمال جهتنده اراضیٔ
کلسیه‌دن (مغانوروس) و(نومالی) اسمنده ایکی طاغ
واردر، که برنجیسنك ١٠٣٦ وایکنجیسنك ١١٤٣
متره ارتفاعی واردر. جنوب وشرق جهتنده‌کی
اراضی ایسه دها دوز اولوب، باغ وزیتونلقلری
چوقدر. بو آطه‌نك منتهای شمال شرقیسنده واقع بر
اوزون دیلك اوزرنده قرون وسطاده فرنك بکلرندن
بری طرفندن انشا اولنمش اولان (آیا ماوره) قلعه‌سی

بولنیور، كه بو قلعه مؤخراً وندیكلیلر وعثمانلیلرك ادارهسنده ایكن توسیع وتجدید اولنه‌رق، اسمی بتون آطه‌یه اطلاق اولنمشدر. عثمانلیلر قره‌دن یعنی آقارنانیا ساحلندن بو قلعه‌یه قدر ٢٦٠ كز اوزرنده بر صویولی وبر كوپری یاپدیرمش اولدقلری حالده، بو جسیم اثر معماری مؤخراً یعنی ١٨٢٥ تاریخ میلادیسنده حركت ارضدن خراب اولمشدر. بوقلعه ایله بونك جنوبدن قارشیسنده بولنان وآطه‌نك مركزی اولان (آماقسیكی) قصبه‌سی آره‌سنده دیكر بر كوپری یاپلشیدی، كه الیوم خراب حالنده موجوددر. جزیره‌نك مركزی اولان قصبهٔ مذكوره ایسه اسكی قلعه‌نك جوارنده اولوب، آنجق ٢٠٦٥ اهالی‌یی حاوی بر قریه‌در. آطه‌نك منتهای جنوب غربیسنده واقع (دوقاتو) برونی ٦٠ متره ارتفاعنده اوله‌رق دكیزك اوزرینه چیقمش دیك برقیادن عبارت اولمغله، زمان قدیمده اورادن اعدامله محكوم مجرمینی دكیزه آتارلردی؛ وبدبخت عاشقلر كندیلرینی اورادن آ. توب، تلف اولورلردی؛ وقورتلدقلری حالده دردعشقدن اییٔ اولمق اعتقادی مشهورایدی. ملحقاتیله برابر اهالیسی ٢٣٠٨٥ كشیدن عبارتدر. بوآطه ١٤٧٩ تاریخ میلادیسنده سلطان محمد ثانی حضرتلری طرفندن وندیكلیلردن ضبط اولنه‌رق، ١٦٨٤ ده وندیكلیلر طرفندن استرداد اولنمش؛ واوندن صكره جزایر سبعه‌یی تشكیل ایدن سائر آطه‌لرله برابر فرانسه‌نك الینه چكوب، بعده دولت عثمانیه ایله روسیه طرفندن ضبط اولنه‌رق، بو ایكی دولتك حمایه‌سی آلتنده بر جمهوریت حالنه قونمش؛ ومؤخراً انكلیزك الینه چكوب. نهایت ١٨٦٣ ده یونانه ترك اونمشدر.

آیامونته { (Ayamonte) اسپانیانك جنوبنده (هوئلوا) ایالتنده ومركز ایالتك ٦٠ كیلومتره غربنده قضا مركزی بر قصبه‌در، كه (وادیٔ یانه) نهرینك ساحل یسارنده، بونهرك منصبندن یاریم ساعت یوقاریده وپورتكیزك (ویلارئال) قصبه‌سی قارشیسنده واقع اولوب، ٥٩٧٠ اهالیسی وبعض اسكی استحكاماتی واردر. اهالیسنك قسم اعظمی قایقجی وبالیقجیدر.

آیان { (Aïan) سیبریانك منتهای شرقنده واقع (اوخوچق) دكیزی ایچنده كوزل بر لیمان اولوب، اوخوچق اسكله‌سنك ٤٠٠ كیلو-

متره جنوب غربیسنده، ″٤٧ ′٢٧ °٥٦ عرض شمالی ایله ″٧ ′٥٥ °١٣٥ طول غربیده واقعدر. آلاسقه روسیه‌نك النده ایكن بو لیمان بیوك بر اهمیت آلمشدیسه‌ده، هواسنك شدت برودتندن طولایی ٣٠٠ كشیدن زیاده اهالیسی اولهمامشدر.

آیانجق { قسطمونی ولایتنك سینوب سنجاغنه ملحق استفان قضاسی داخلنده واستفان قصبه‌سنك جنوب شرقیسنده واقع بیوجك برقریه‌در، كه بعض وقتلرده ناحیه مركزی بولنمشدر.

آیاندون { قسطمونی ولایتنك سینوب سنجاغنه ملحق استفان قضاسنده واستفان قصبه‌سنك ١٥ كیلومتره غربنده بحر سیاه ساحلنده وبر كوچك چایك منصب اولدیغی بر قویك ایچنده واقع كوچك بر قصبه اولوب، بعض وقتلرده ناحیه مركزی بولنمشدر.

آیانیقوله { ودها طوغریسی (آی نیقوله) كرید جزیره‌سنك لاشید سنجاغنه ملحق میرابلا قضاسنك مركزی اولان بر كوچك قصبه واسكله‌در، كه لوای مذكورك شمال جهتنده واقع (میرابلا) كورفزینك نهایتنده واقع اولوب، كوزل بر لیمانی واردر.

آیاواقه { (Ayavaca) آمریقای جنوبیده پرو حكومتنك (پیوره) ایالتنده ومركز ایالتك ١٤٥ كیلومتره شمال شرقیسنده لوا مركزی برقصبه اولوب، ٢٧٤٢ متره‌لك ارتفاعده واقعدر. جوارنده الآن لایقیله اخراج اولنمامش كومش معدنلری واردر.

آیبار { (Aïbar) اسپانیانك شمالنده‌كی (ناواره) خطه‌سنده بر وادی اولوب، ٢٠ قدر قریه ایله ٤٥٠٠ اهالی‌یی جامعدر.

آیت مؤید { سلطان سنجرك مملوكلرندن اولوب، مشارالیهك تخت پادشاهیدن سقوطندن صكره عسكرینی جمع ایله، ٥٤٨ تاریخ هجریسنده نیسابور، طوس، نسا، ابیورد، دامغان. شهرستان ایله او جوارلری ضبط ایده‌رك، سنجره غلبه ایله نیسابور شهرنده انواع مظالم اجرا ایتمش اولان (غزه) قومنی شهر مذكوردن دفع واخراج ایتمش؛ وسلطان شاه ایله والده‌سی كندیسیله ملاقات ایدوب، اظهار مدارا ایله، كندیسیله برابر خوارزمه متوجه اولمشلر ایسه‌ده، مملكت مذكوره‌یه تقربنده

سلطـان شاهك برادری (تكش) اوزرینـه هجوم ایدوب، آیتی منهزم واسیر ایده‌رك، قتل ایتمشدر.

آیتی { بو اسمله ایران شعراسی بیننده ایكی ذات بولنوب، بری آیتیٔ اصفهانی ودیكری آیتیٔ یزدیدر. ترجمهٔ حاللرینه وتاریخ وفاتلرینه دسترس اولنـه‌میوب، آنجق آیتیٔ اصـفهانینك مكتب معلمی بولنمش ونستعلیق خطنی كوزل یازمش اولدیغی بعض تذكره‌لرده مرویدر.

آیتیس { (Aétès) یونان قدیمك اساطیرله مخلوط اولان تاریخ قدیمنـه كوره، (قولخیده) حكمداری اولوب، كونشك (پرسه)نام قادینله اختلاطندن طوغمش، و(میده) ایله (آبسیرت)ك پدری اولوب، (پونت اوقسین) ایله (آرغوناوت)لر بیننده وقوع بولان محاربه‌ده قتل اولنمش.

آیدس { (Aédes) «خادملر» دیمك اولوب، اسكی یونانیلر طرفندن پك اسكی بر زمانده (تراكی) یعنی ادرنه ولایتی طرفنـدن یونانه كیدن وسویلدكلری اشعاری كثاره ویاعودله او- قویان شعرایه ویریلن اسمدر. بونلر ابوالشعرا او- میروس طرفندن كمال حرمتله تعداد اولنمشدر. اك مشهورلری (اورفیوس)در.

آیدسیوس { (Aedesius) دردنجی عصر میلادی حكماسندن اولوب، آناطولینك (قپادوكیا) مملكت قدیمه‌سنده دنیایه كلمش، وفیلسوف (یامبلیقوس) دن تحصیل علم وفلسفه ایدوب، برغمده بر مدرسه آچمشیدی. كندیسی آلهه ایله مناسباتده بولنمق ادعاسنده ایدی.

آیدنجق { (یاخود ایدنجك) خداوندكار ولا- یتنك قره‌سی سنجاغنه ملحق باندر- مه قضاسی داخلنده ناحیه مركزی بر قصـبه‌در، كه مرمره ساحلندن بر چاریك مسافه‌ده اولوب، قپو طاغی شبه جزیره‌سنك مدخلنده وباندرمه‌نك ۱۲ كیلومتره غربنده واردك ۱۵ كیلومتره جنوب شر- قیسنده واقعدر. قصبه‌نك یاریم ساعت قدر شمالنده (كیزیق) شهر قدیمنك خرابه‌لری مشهوددر. قصبه‌نك جوارلری زیتون ودود آغاجلریله مستور اولوب، قصبه داخلنده كلیتلی ایپك بوجـكی یتیشـدیریلیر. آیدنجق قصبه‌سنك ۵۰۰۰ قدر اهالیسی وبر رشدیه مكتبی واردر. بو قصـبه ۷۳۵ تاریخنده سلطـان اورخان غازی حضرتلری طرفنـدن فتح اولنـه‌رق، غازیٔ مشارالیهك اوغلی سلیمان پاشا اورادن روم ایلی‌یه چكمش اولمغله، تاریخ عثمانیده اهمیت مخصوصه‌سی واردر. — ناحیه‌سی نفس قصبه ایله ۲۲ قریه‌دن مركب اولوب، ۱۵٦۵ خانه و ۷۱۰۰ اهـالیسی واردر، كه بونلردن یالكز ۸۰۰ ی ارمنی، ۲٤۰ ی روم، ۱۰۰ قزاق و قصـوری كاملاً اسـلامدر. درون ناحیه‌ده ۵ جامع، ۲۸ مسجد، ۲ كلیسا بو- لنیور. اراضیسی تپه دنیـله‌بیله‌جك برطـاقم كوچك طاغلرله دوز یرلردن عبـارت اولوب، آقان بر ایكی كوچك نهری جنوبه طوغری جریانله، میخالیج كولنه دوكیلورلر. محصـولاتی حبوبات متنوعه ایله اوزوم وسائر میوه‌لردن وسبزه‌دن عبـارتدر. زیتون وقو- زه قصبه‌نك اطرافنه مخصوصدر.

آیدوس { روم ایلیٔ شرقی ولایتنـك اسلیـه سنجاغنده وقوجه بالقانك جنـوبی اتكنده قضـا مركزی بر قصبه اولوب، برغوسـك ۳۰ واسـتانبولك ۳۰۰ كیلومتره شمال غربیسـنده اسلیمیه‌نك ٦۰ كیلومتره شرقنده اوله‌رق، برغوس كورفزینه دوكیلن بركوچك چایك كنارنده واقعدر. قصبه‌نك ٤۰۰۰ قدر اهالیسی اولوب، ثلثانی اسلام وبر ثلثی بلغـاردر. اطرافنده استحكام یرینی طوتمق اوزره برطاقم تپه‌لر یاپلشدر. — قضـاسی طوغریدن طـوغری‌یه ادارهٔ عثمـانیه‌ده ایكـن، ۷۷ قریه و ۲۰۸۰۰ اهـالیبی جامـع اولـوب، بونلرك ۱۷۰۰۰ ی اسـلام ایدی. دوون قضـاده بر قاچ ایلیجه بولنیور.

آیدونات { ونام دیكرله پارامیتی (-Paramy thia) یانیه ولایت وسنجـاغنده وآرناوْدلغك قسم جنوب شرقیسندن عبـارت اولان چاملق قطعه‌سنده قضا مركزی بر قصبه‌در، كه یانیه- نك تقریباً ٤۰ كیلومتره غرب جنوبیسـنده وموزتو لیانك ۱۸ كیلومتره شرقنده، بر طاغـك اتكنده و(وووو Vouvo) نهرینـك صول طرفنده یعنی شر- قنده واقع اولوب، موقعی مرتفعجه اولمغله، هواسی پك كوزل واطرافی باغ وبوستانله محاطدر. اهالیسی ۲۵۰۰ كشی قدر اولوب، همـان جمله‌سی اسـلام وآرناوْددر. قلعه‌سی آیوس ذوناتوس (-Ἅγιος Δο νάτος) اسمیـله مسمی اولوب، محلیجـه (پارامیتی)

اسمیله معروف اولان قصبه‌نك لسان رسمیده مستعمل (آیدونات) اسمی دخی بوندن مأخوذدر. جوارنده (اوریا) شهر قدیمنك خرابه‌لری بولنیور. خیلی تجارتکاه بر قصبه اولوب، هر سنه ایلولك اوننده بر بیوك پنایر قوریلور، وبش کون دوام ایدر. یانیه انفیه‌سی نامیله مشهور اولان اعلا بر نوع انفیه بو قصبه ایله قضاسنك بعض محللرنده ینه اوراده یتیشدیریلن توتوندن یاپیلیر. — قضاسی نفس قصبه ایله ٦٤ قریه‌دن عبارت اولوب، بونلرك ٤٠ ی مرکز قضانك شمالنده و ٢٤ ی جهت جنوبیه‌سنده‌در. اهالیسنك شجاعتیله وتپه دلنلی علی پاشایه قارشی مقاومتلریله مشهور اولان (سولی) ناحیه‌سی بو قضانك جنوب شرقیسنده واقعدر. اراضیسی طاغلق اولوب، کوزل بعض وادیلری ودوز یرلری دخی واردر. طوپراغی منبت اولوب، حبوبات متنوعه ایله توتون وساره یتیشور. اهالیسی تقریباً ١٦٠٠٠ کشی اولوب، قسم اعظمی آرناود ونصفنه قریب مقداری اسلامدر. درون قضاده ٢٢ جامع ومسجد، ٥١ رشدیه مکتبی، ١ مدرسه ٤ صبیان مکتبی، ٣ دباغخانه و ١٣ کوپری موجوددر. قضانك اطرافی ٢٣ ساعتده طولاشیلیر.

آیدین { ونام دیکرله (کوزل حصار) آیدین ولایتنده آیدین سنجاغنك مرکزی اولان بر شهردر، که (بیوك مندرس) ایرماغنك بر ساعت صاغنده یعنی شمالنده ومذکور ایرماغه دوکیلن برچایك اوزرنده واقع اولوب، ازمیرك دمیر یول طریقیله ١١٥ کیلومتره جنوب شرقیسنده، ٣٧° ٤١′ ٥٠″ عرض شمالی ایله ٢٣° ٣١′ ١٠″ طول شرقیده‌در. بیوك وتجارتکاه بر شهر اولوب، همان جمله‌سی مسلم اولمق اوزره، ٤٠٠٠٠ اهالیسی واردر. ازمیرله دمیریولله مربوط اولوب، بو دمیریول آناطولینك ایچ طرفلرینه طوغری خیلی تمدید اولنمش، وکیتدکجه اولنمقده‌در. موقعی غایت کوزل، هواسی صاغلام وصولری ایی وچوق اولوب، اولرینك اکثریسی باغچه‌لرله محاطدر؛ آنجق سوقاقلری طار وطولاشیقلیدر. شهرك براز یوقاریسنده وینه او وادیده (ترالّه) شهر قدیمنك خرابه‌لری کورینیور. شهرك ایچنده بخارله تحریك اولنور ماکینه‌لری حاوی درت باب میان کوکی وپاموق فابریقه‌سی ودمیر وکوردلی نافع درت قاپیجه واردر. بو شهر ٧٩٢ تاریخ هجریسنده یلدیرم سلطان بایزید حضرتلری طرفندن فتح اولنه‌رق، ممالك عثمانیه‌یه ضم اولنمشدر. — آیدین قضاسی مندرس ایرماغی وادیسنك بر قسمندن عبارت اولوب، شمالاً جمعه وجویز طاغلری سلسله‌سیله ازمیر سنجاغنك قوش آطه‌سی تیره واوده‌مش قضالرندن آیرلمش، غرباً آیدین سنجاغنك سوکه قضاسیله، جنوباً چینه، شرقاً دخی نازللی قضالریله محدود ومحاط اولوب، شرقدن غربه اولان طولی تقریباً ٦٠ وشمالدن جنوبه اولان عرض وسطیسی دخی قرق کیلومتره اولمغله، مساحهٔ سطحیه‌سی تخمیناً ٢٤٠٠ مربع کیلومتره، واهالیسی ٦٠٥٥٤ کشیدر، که هر کیلومتره باشنه ٢٥ کشی دوشیور. اهالیسنك یالکز ٧٣٣٧ سی روم، ارمنی ویهودی اولوب، بونلر دخی نفس آیدین قضاسنده ساکن ولسان ترکی ایله متکلمدرلر؛ قصور اهالیسی کاملاً اسلامدر. قضانك اراضیسی شمال جهتنده طاغ اتکلرندن و بو طاغلردن ایندن دره‌لرك کوزل وادیلرندن وجنوب جهتنده دخی مندرس مجراسنك بوینجه ایکی طرفده وعلی‌الخصوص شمال ساحلنده اوزانان اووه‌دن عبارتدر. اورمانلری ولایتك سائر طرفلرینه نسبةً آز ایسه‌ده، ینه خیلی پالاموط وجویز آغاجی واردر. محصولاتی حبوبات متنوعه ایله پاموق، آفیون، میان کوکی، زیتون، اوزوم وسائره‌دن عبارتدر.

آیدین { ولایتی. هرنه‌قدر شمدیکی حالده مرکزی ازمیر شهری ایسه‌ده، وقتیله آیدین شهری ولایتك مرکزی، واك مهم شهری بولنمش اولدیغندن، ولایت بو نامله یاد اولنمقده‌در. آناطولیده‌کی ولایات عثمانیه‌نك اك بیوك واك مهملرندن اولوب، قطعهٔ جسیمهٔ مذکوره‌نك همان بتون سواحل غربیه‌سنجه اوزانیر وشرقه طوغری تا آناطولینك ایچ طرفلرینه ممتد اولور. مدللی آطه‌سنك قارشیسنده ٣٩° ١٠′ عرض شمالیدن یعنی مادراس طاغندن باشلایه‌رق، سواحل غربیه‌نك منتهای جنوبیسنه یعنی ٣٦° ٥′ عرض شمالی‌یه قدر اوزانوب شمال غربیدن جنوب شرقی‌یه اولان طول اعظمی قوش اوچشی حسابیله ٤٠٠ کیلومتره، وساقزك قارشیسنده‌کی چشمه‌دن حدود شرقیه‌یه قدر غربدن شرقه اولان عرض

اعظمی دخی ینه قوش اوچشی حسابیله ۲٤٥ کیلو-
متره، ومساحهٔ سطحیه‌سی تخمیناً وتقریباً ۵۰۰۰۰
مربع کیلومتره‌در. اهالیسی ۱۲۵۱۶۲۹ کشیدن
عبارت اولمغله، بهر مربع کیلومتره باشنه ۲۵ کشی
دوشیور. مذکورالمقدار اهالیٔ ولایتدن تقریباً
۱۱۰۰۰۰۰ ی اسلام وتقریباً ۱۵۰۰۰۰ ی
خرستیان ویهودی اولوب، نفس ازمیر قصبه‌سیله
دیگر بعض شهرلرده‌کی روملردن بشقه جمله‌سی لسان
ترکی ایله متکلمدرلر. آیدین ولایتی شمالاً خداوندکار
ولایتنك قره‌سی سنجاغیله، شرقاً ینه ولایت مذکو-
ره‌نك کوتاهیه وقره حصار صاحب وقونیه ولایتنك
حمید وتکه سنجاقلریله محدود، جنوب وغرب
جهتلرندن دخی آطه‌لر دکیزیله محاطدر.

بو ولایت کرك موقعجه وکرك اراضی وثروت
طبیعیه‌جه آناطولینك اك کوزل یرلرینی جامع اولوب،
سواحلی برچوق کورفز، قوی، شبه جزیره‌ولیمانلری
حاویدر. بوسواحل ازمنهٔ قدیمه‌ده دنیانك اك معمور
واك مدنی یری‌اولوب، ازمیر، افس، میلت، آلیقار-
ناسوکبی نیجه جسیم شهرلری وار ایدی، که هر برنده
شهرتی عالمگیر اولمش نیجه حکما وارباب فن وهنر
ظهور ایتمشدر. بوکونکی کونده سواحلك بتون
اهمیتی مرکز ولایت اولان ازمیر شهرینه حصر او-
لنه‌رق، علی‌الخصوص دمیر یوللری آناطولینك ایچ
طرفلرینه طوغری ایلریلدکجه، بو اهمیت تضاعف
ایده‌رك، بو شهر کیتدکجه کسب وسعت و معموریت
ایتمکده‌در. لکن دمیر یوللری تشعب ایتدکجه دیگر
اسکله‌لرك دخی کسب معموریت ایده‌جکلرنده شبهه
یوقدر. اراضیسی طاغلق ایسه‌ده، بو طاغلرك
اکثریسی اورمانلر ومرعالرله مستور اولوب، کوزل
ومنبت بایر ودره‌لری شامل اولدقلرندن بشقه،
طاغلرك آره‌لرنده وعلی‌الخصوص چای وایرماقلرینك
مجرالری اطرافنده واسع وغایت منبت اووه‌لری دخی
واردر. طاغلری باشلیجه شرقدن غربه طوغری ممتد
اولوب، بعضلری شماله وبعضلری‌ده جنوبه طوغری
براز مائل بولنورلر. بونلرك اك بیوکی (بوز طاغ)
دنیلن سلسله‌در، که بیوك مندرس ایله (کدیز) ایر-
ماقلرینك مجرالری آره‌سنده واقع اولوب، غربه
طوغری اوزاتدیغی ایکی قولدن شمال جهتنده‌کی اصل
بوز طاغ نامیله ازمیرك اوستنه قدر واصل اولور،
واورادن شمال شرقیه طوغری دونه‌رك مغنیسا
شهرینك اوستنده منتهی اولیور، وصیرتی ازمیر سنجا-
غنی صاروخان سنجاغندن آیریور. جنوب جهتنده‌کی
شعبه‌سی ایسه آق طاغ، عجم طاغی، قوچاق طاغی،
جویز طاغی وجمعه طاغی نامیله ازمیر ایله آیدین
سنجاقلری آراسنده ممتد اوله‌رق، سیسام آطه‌سی
قارشیسنده بر برون صورتنده دکیزك ایچنه اوزانیر.
ولایتك حدود شمالیه‌سنی آیران برطاقم طاغلر دها
واردر، که مادراس، اوزونجه یایلا ودمیرجی طاغی
نامیله ساحلدن حدود بوینجه عشاقه قدر ممتد او-
لور، و ولایتین آره‌سنده برتقسیم میاه خطی تشکیل
ایدرلر. دکیزلی سنجاغنده ودکیزلی شهرینك اوستنده
(بابا طاغی) نامیله منفرد ومرتفع برطاغ واردر. ینه
(بوزطاغ) نامیله دیگر بر بیوك طاغ دخی دکیزلی
سنجاغنك جنوب شرقی جهتندن باشلایوب، منتشا
سنجاغنك اورته‌سندن‌کچه‌رك، ردوس ایله استانکوی
آطه‌لری آره‌سنده دکیزك ایچنه خیلی کیرن بر اوزون
شبه جزیره تشکیل ایدیور. (آق‌طاغ) اسمنده دیگر
بر جبل دخی شمالدن جنوبه طوغری اوزانه‌رق،
منتشا ایله تکه سنجاقلرینك حدودینی یعنی آیدین ولا-
یتنك اك جنوبده‌کی حدود شرقیه‌سنی آیریور.

ولایتك صولری شمال ویا جنوبه آز میلانله عمو-
میت اوزره شرقدن غربه آقه‌رق، آطه‌لر دکیزینه
منصب اولورلر. اك بیوك نهرلری (مندرس) ایله
(کدیز) ایرماقلری اولوب، بونلرك ایکیسی دخی
خداوندکار ولایتنك کوتاهیه وقره حصار صاحب
سنجاقلرنده نبعانله، ولایت مذکوره‌ده خیلی جریاندن
صکره آیدین ولایتنه کیررلر. مندرس دکیزلی وبعده
آیدین سنجاقلرینك ایچندن بالمرور، صولدن (چورك
صو)، (آق‌صو) و(چینه‌چایی) نام‌نهرلرله برچوق دره‌لری
وصاغدن دخی (باناز) چاییله (کوبل) چاینی و بر
طاقم دره‌لری اخذ ایده‌رك، آیدین سنجاغنك کوزل
ومنبت اووه‌سنی شق ایله، آطه‌لر دکیزینه منصب
اولور. کدیز ایسه صاروخان سنجاغنده ابتدا طاغلرك
آره‌سنده وبعده واسع براووه‌ده آقوب، صاغدن
(سلندی) و(تیمورجی) چایلریله (قوم‌چاینی) وصولدن
(آلاشهر) و(نیف) چایلرینی وایکی طرفدن‌ده برچوق
دره‌لری اخذ ایله، ازمیر سنجاغنه کیروب، منمن
قصبه‌سنك یانندن کچه‌رك، ازمیرکورفزینك آچیقلرینه

دوکیلور. ولایتك ایکنجی درجه‌ده‌کی ایرماقلرینك برنجیسی (کوچك مندرس) دنیلن نهردر، که حوضه‌سی تمامیله داخل ولایتده وازمیر سنجاغی ایچنده اولوب، یوقاریده تعریف اولنان بوزطاغنك ایکی شعبه‌سی آره‌سنده واقعدر؛ بو ایرماق بو ایکی طاغك آره‌سندکی کوزل اووه‌لرك ایچندن آقوب، صاغ وصولدن برچوق دره‌لر اخذ ایله، بایندر وآیاسلوغ قصبه‌لرینك یانندن بالمرور، قوش‌آطه‌سی کورفزینه دوکیلور. (باقرچای) ولایتك جهت شماليه‌سنده آقوب، چاندارلی کورفزینه؛ (تخته‌لی چای) ازمیر سنجاغنده آقوب، قوش‌آطه‌سی کورفزینك شمال طرفنه؛ (صاری‌چای) میلاس قضاسنده آقوب، مندلیا کورفزینه؛ (طله‌مان) چایله (اشن) چایی دخی منتشا سنجاغنك شرق جهتنده شمالدن جنوبه طوغری آقه‌رق، آق دکیزه دوکیلورلر. بو صوك ایکی نهردن بشقه ولایتك بتون صولری آطه‌لر دکیزینه دوکیلوب، آناطولینك آطه‌لر دکیزی مائله‌سی همان بو ولایت اراضیسندن عبارتدر. یالکز ایوالق قضاسیله بیغا سنجاغنك بو مائله‌یه تابع اولان بر آزیرلری ولایتك خارجنده‌در، وبرده بو مائله‌نك اصل رأسی خداوندکار ولایتنك کوتاهیه وقره‌حصار صاحب سنجاقلرنده‌در؛ چونکه تقسیم میاه خطنی تعیینله سقاریه حوضه‌سنی کدیز ومندرس حوضه‌لرندن آیران صیرت مذکور ایکی سنجاغك ایچنده واقعدر.

ولایتك اکثر طرفلری وعلی‌الخصوص منتشا وازمیر ایله دکیزلی سنجاقلرینك طاغلری وصاروخان ایله آیدین سنجاقلرینك دخی بعض جهتلری اورمانلرله مستور اولوب، بو ولایت اورمانجه آناطولینك اك زنکین ولایتندندر. مرتفع طاغلرده آق چام ایله قطران چامی وآردیچ؛ ارتفاعلری اورته اولان طاغلرده قزل چام ایله میشه؛ آلچق طاغلرله یوکسك طاغلرك اتکلرنده دخی قزل چام ایله فستق، پلاموط میشه‌سی، زیتون آغاجلری وسائر اشجار متنوعه؛ چای کنارلرنده دخی چنار، قزل، قواق وکونلك آغاجلری بولنور. علی‌العموم ولایت اورمانلرنده‌کی آغاجلرك اونده یدیسی قزل چام یعنی حلب چامی اولوب، بونلرك کراسته‌سی ابنیه ایچون استعمال اولندیغی کبی، قبوغی دخی دباغخانه‌لر ایچون ایشه یارادیغندن، طوپلانوب، اولدقجه بر تجارت تشکیل ایدیور. علی‌الخصوص منتشا سنجاغنك کویجکز قضاسنده اولوب اك یوکسك ذروه‌سی ٣٠٠٠ متره ارتفاعنده اولان (ماه‌دراز) طاغنك اتکلری بو نوع آغاجله مستوردر. بو آغاجلرك کراسته‌لری چایلرك صوییله ایندیریله‌رك، مصر وسوریه‌یه وقبوقلری دخی آوروپایه نقل اولنور. مذکور سنجاقده آشیسز بر چوق خرنوب، کتره وزیتون آغاجلری بولنوب، اورمانلر تشکیل ایدیورلرسه‌ده، آشیلیلری آزدر. صاروخان سنجاغی اورمانلرندن کلیتلی پلاموط، مموزه وصوماق یاپراغی طوپلانوب، اوروپایه نقل اولنور. داخل ولایتده بو قدر اورمانلر وآغاجلر وار ایکن بیوك خزارلر بولنمیوب، ال ایله یاریلان کوچك تخته‌لر دخی آنجق ایچ طرفلرك وکویلرك ابنیه‌سنه الویریشلی اولمغله، ازمیره کراسته‌نك خارجدن کلمسی، وبرده اورمانلرك لایقیله محافظه اولنه‌میوب، چوبانلر طرفندن آره صره اتلافات وضایعات ظهوری جای تأسفدر. داخل ولایتده بولنان اورمانلر من حیث‌المجموع تقریباً ١٧٠٠٠٠٠ دونمدر. کسیلن اودون وکراسته‌دن آلنان رسومك حاصلات سنویه‌سی تقریباً برملیون غروش، واورمانلر ایچون اولنان مصارف بو مقدارك بشده بری نسبتنده‌در.

آیدین ولایتنك کرك طبیعت اراضیسی وکرك اقلیم وهواسی وصولرینك چوقلغی انواع محصولات یتیشدیرمکه مساعد اولوب، زراعتك الآن اسکی اصولده بولنمسی وترقیٔ زراعته پك آز همت وخدمت اولنمسی ایله برابر، بو ولایتده پك چوق محصولات یتیشوب، ممالك عثمانیه‌نك اك زنکین واك محصولدار ولایتیدر. اك برنجی محصولی پاموق اولوب، منتشا سنجاغندن بشقه ولایتك هر طرفنده کلیتلی پاموق یتیشدیرلمکده‌در. جنوب طرفنده‌کی یرلرك یعنی آیدین ودکیزلینك پاموغی دها بیاض ودها پارلاق ایسه‌ده، شمال جهتلرینك یعنی صاروخان وازمیر سنجاقلرینك پاموقلری قدر یموشاق دکلدر. درون ولایتده سنوی حاصل اولان پاموق اوچ ملیون یکی قیه یعنی کیلوغرامدن زیاده اولوب، بونك آنجق اونده بری محلنده صرف، وقصوری آوروپایه وباشلیجه فرانسه‌یه اخراج ولنور. چکردکلرینك دخی بر قسمی، یاغ چیقارمق اوزره، آوروپایه کیدوب، قصوری محلنده حیواناته یدیریلیر. آیدین ولایتنك ایکنجی محصولی

اوزوم اولوب، علی‌الخصوص ازمیر، اورله، چشمه، تیره، آیدین، چال، قوش آطه‌سی قضالرنده چکردکسز ورزاقی وسیاه اوله‌رق کلیتلی اوزوم حاصل اوله‌رق، قسم کلیسی قورودلمقده‌در؛ ویاش وقورو اوله‌رق بتون ولایتك سنوی اوزوم محصولاتی برملیون یکی قنطاردن زیاده‌در، که بونك جزئی بر مقداری محلنده صرف اولنوب، قسم کلیسی آوروپایه اخراج اولنمقده، ومجموعنك قیمتی بر بچق ملیون لیرایه تقرب ایتمکده‌در. انجیری دخی چوق اولوب، بوده قورو اوله‌رق اخراج اولنمقده. ومحصولات سنویه‌سی اون درت ملیون یکی قیه‌یه بالغ اولمقده‌در. زیتون آغاچلرینه چوق اهمیت ویرلیوب، آشیسز زیتون آغاچلرندن عبارت اورمانلر حال اصلیلرنده براقلش اولدقلری حالده، ینه سنوی اوچیوز بیك لیرا قیمتنده زیتون محصولاتی آلنیور. ولایتك اك مهم محصولاتندن بری‌ده آفیون اولوب، صاروخان ایله آیدین ودکیزلی سنجاقلرنده خیلی آفیون وخشخاش یاغی چیقارلمقده‌در. حبوباته کلنجه، وقتیله بوولایتدن آوروپای جنوبی‌یه خیلی بغدای اخراج اولنمقده بولنمشیکن، اخیراً فن زراعته اعتنا اولنمامسندن، وبرده اوزوم وانجیر محصولاتنه دهازده اهمیت ویرلمسندن طولایی، شمدیکی حالده ولایتك بغدای محصولاتی آنجق احتیاجات محلیه‌یه تقابل ایده‌جك مقدارده، یعنی سنوی آشاغی یوقاری بر بچق ملیون یکی کیله مقدارنده‌در. آرپه محصولاتی دها زیاده اولوب، ایکی ملیون کیله‌یه بالغ اولمقده، وعلی‌الخصوص دیکیلی ناحیه‌سیله منمن قضاسنده حاصل اولان جنسنه تجارتده زیاده اعتبار اولنمقده‌در. آرپه‌نك قسم اعظمی آوروپایه اخراج اولنیور. سیسام وآق داری دخی ولایتك اکثر طرفلرنده وعلی‌الخصوص منتشا سنجاغنده کلیتله حاصل اولوب، دیکیلی ناحیه‌سنده حاصل اولان آق داری زیاده شهرت بولمشدر. بونلرك دخی قسم کلیسی آوروپایه اخراج اولنوب، سیسامدن محلنده یاغ وطحین دخی چیقارلمقده‌در. مصر داریسی وبورچاق محصولاتی دخی خیلی چوق اولوب، علف وچاودار نسبةً آزدر. اك زیاده حبوبات یتیشدیرن طرفلری ازمیر وصاروخان سنجاقلریدر.

محصولات صناعیه باشلیجه خالی وسجاده‌دن عبارت اولوب، ولایتك بعض طرفلرنده آوروپاجه زیاده‌سیله مقبول اولان خالی وسجاده وکلیملر یاپیله‌رق، بوندن ولایته سنوی کلی مقدار آقچه کیرمکده‌در. اغنام، صیغیر، آت، دوه وسائر حیواناتی دخی چوقدر. مرکز تجارتی ازمیر شهری اولوب، اورادن اوچ شعبه اوزرینه تمدید اولنان دمیر یول خطلرینك بری آیدیندن بچه‌رك، سرای کوینه؛ بری اوندن آیریلوب، تیره واوده‌مشه؛ وبری‌ده مغنیسادن بچه‌رك، آلا شهره قدر ممتد اولور. بو یوللر تجارتی خیلی تسهیل ایدوب، زراعت وثروت ولایتك تزییدینه خدمت ایتمکده ایسه‌ده، الآن دها ایلری‌یه واره‌مدقلرندن، ودمیر یول موقفلرندن تشعب ایده‌جك شوسه‌لرك فقدان ویا نقصانندن طولایی بحق استفاده اولنه‌مامقده‌در.

آیدین ولایتی بش سنجاقدن عبارت اولوب، مرکز ولایتدن اداره اولنان ازمیر سنجاغی سواحلك قسم شمالیسنی یعنی قوش آطه‌سی کورفزینك جهت جنوبیه‌سنده‌کی برونذن یوقاری اولان سواحل ایله کوچك مندرس حوضه‌سنی ونیف چایی حوضه‌سنك یوقاری قسمنی حاویدر؛ صاروخان سنجاغی کدیز ایرماغی حوضه‌سندن عبارت اولوب، ساحلدن ماعدا ولایتك قسم شمالیسندن عبارتدر، ومرکزی مغنیسا شهریدر؛ دکیزلی سنجاغی ولایتك قسم وسطیسنك شرق جهتنده اولوب، بیوك مندرس واوکا منصب اولان آق صو حوضه‌لرینك یوقاری قسمندن وینه بیوك مندرس تابعلرندن چوروك صو حوضه‌سندن عبارتدر، ومرکزی همنامی اولان شهردر؛ آیدین سنجاغی بیوك مندرس حوضه‌سنك قسم اعظمندن عبارت اولوب. نهر مذکورك مجراسنجه دکیزه قدر ممتد اولورسه‌ده، ساحلی آزدر، مرکزی همنامی اولان شهردر؛ منتشا سنجاغی ولایتك قسم جنوبیسندن عبارت اولوب، سواحلی وکورفز وشبه جزیره‌لری چوقدر، ومرکزی مغله شهریدر. [بو سنجاقلرك هرایچون اسم مخصوصنه مراجعت بیوریله.]

بو سنجاقلرك قضا وناحیه‌لره صورت تقسیمی وجه آتی اوزره‌در:

سنجاق	قضا	ناحیه
ازمیر	ازمیر	بیرون آباد
		سیدی کویی
		نیف
		قره برون
		تریانده
	منمن	

سنجاق	قضا	ناحیه
ازمیر	برغمه	نواحیٔ برغمه
		ایلیجهٔ برغمه
		دیکیلی
		آیازمند
		قوزان
		چاندارلی
		کلیسا
	قوچتین	فوچهٔ جدید
	اورله	
	چشمه	آلاچطی
		بیوك چفتلك (یکی ناحیه)
	سفریحصار	صیغه‌جق
	قوش آطه‌سی	آیاسلوغ
	تیره	
	اوده‌مش	بالیانبولی
		برکی
	بایندر	
صاروخان	مغنیسا	پلاموط
	قصبه	ایلیجه
		طاغ مرمره‌سی
	صالحلی	آطله
	آلا شهر	اینه‌کول
	اشمه	
	قوله	سلندی
	تیمورجی	
	کوردوس	بورلو
	آقحصار	مرمره‌جك
	صومه	
	قرق آغاج	کلنبه
دکزلی	دکزلی	خوناز
	چال	بقلان
	بولدان	کونای
	سرای کوی	قاضی ناحیه‌سی
	طواس	
آیدین	آیدین	صویجه
		کوشك
		قره‌حیط
		اینه آباد
		قره بیکار
		کرمنجك
	نازللی	قره‌جه صو
		قیوجق صو
		سلطان حصار
		آتجه
	بوز طغان	یکی پازار
	چینه	
	سوکه	
منتشا	مغله	اورکه
		بوز اویوق
	میلاس	
	بودروم	
	مرمریس	دادیه
	کویجکز	
	مکری	اشن

مرکز ولایتده بر اعدادیهٔ ملکیه مکتبیله بر دارالمعلمین و «ترقی» نامیله خصوصی بر مکتب ایله بر اناث مکتبی و ۹ مکاتب ابتدائیه بولندیغی کبی، سنجاق مرکزلرینك جمله‌سیله قضا مرکزلرینك اکثریسنده و بعض ناحیه مرکزلرنده رشدیه مکتبلری کشاد اولنوب، درون ولایتده موجود مکاتب رشدیه‌نك عددی ۲۵ دن زیاده‌در. قوش آطه‌سنده بر اناث مکتبی واردر. قصبه‌لرده متعدد صبیان مکتبلری بولندیغی کبی، بعض قریه‌لرده دخی بولنیورسه‌ده، حاللری پك منتظم دکلدر. سنجاق وقضا مرکزلرینك اکثریسنده معارف ونافعه قومیسیونلری وزراعت وتجارت اوطه‌لری تشکیل اولنمش ایسه‌ده، نه درجه‌یه قدر خدمتلری کورلدیکی مجهولمزدر. درون ولایتده موجود جوامع ومساجد ومدارس وسائر مؤسساتك مقدارینه دسترس اولنه‌مدی.

زمان قدیمده بو ولایتك قسم شمالیسی یعنی ازمیر وصاروخان سنجاقلری (لیدیا)، وقسم جنوبیسی یعنی آیدین، دکزلی ومنتشا سنجاقلری (قاریا) اسملریله معروف ایدی. آنجق منتهای شمالیسی یعنی برغمه جهتی بوندن خارج اولوب، یغا جهتندن عبارت اولان (میسیا) مملکت قدیمه‌سنه داخل بولنمش اولدیغی کبی، منتهای جنوبیسی اولان مکری قضاسی دخی تکه‌یه مصادف اولان (لیکیا) یه ملحق ایدی. لیدیانك مرکزی صالحلی‌یه قریب بولنمش اولان (ساردس) شهر قدیمی ایدی، که کثرت مال وثروتله ضرب مثل حکمنه کچمش اولان قرسوسك پایتختی ایدی. ازمیر شهری دخی او وقتدن بیوك ومشهور ایدیسه‌ده، اك بیوك شهری افس (یعنی آیاسلوغ) ایدی. آلا شهر دخی (فیلادلفیا) نامیله موجود ایدی. قاریانك اك بیوك شهری بیوك مندرسك منصبنده بولنمش اولان (میلت) شهری ایدی؛ میلاس شهری او وقتدن (میلاسه)، وبودروم شهری (آلیقارناس) اسمیله موجود ومعمور بولنمش اولدقلری کبی، طلمان چاینك کنارنده ومنصبنه قریب دخی (اقسانتوس) اسمیله بر شهر وار ایدی. بو اقطار قدیمه‌نك اهالیسی اقوام آریه‌دن

اولوب، ایرانیلرله مناسبتلری وار ایدی؛ آنجق سواحلده ودکیز قییسنده بولنان بیوك شهرلرده اسکیدن بری یونان مهاجرلری کلوب یرلشمشلردی. بعده ایرانیلرك الینه چکوب، بیوك اسکندر طرفندن فتح اولندقدن صکره، بو جهانکیرك وفاتنده اورالرده بر طاقم کوچك حکومتلر تشکل ایتمشیدی، که اك مشهورلری برغمه‌ده حکم سورمش اولان (آتال) لر حکومتیدر. بعده رومالیلرك الینه چکوب، روما ایمپراطورلغنك تقسیمنده، شرق ایمپراطورلغی حصه‌سنه دوشمش؛ وسلچوقیلر اکثر اطرافنی ضبط ایتمشلر دیسه‌ده، بعض سواحلی وندیکلیلرك النده وبعض جهتلری دخی نیم مستقل خرستیان پرنسلرك ضبطنده قالمشیدی. دولت سلجوقیه‌نك انقراضنده اورالرده (آیدین اوغللری)، (منتشا اوغللری) و(ازمیر اوغللری) نامیله بر طاقم امرا تفرد ایتمشلر دیسه‌ده، یلدیرم سلطان بایزید دورنده بعض جهتلری فتح اولنوب، نهایت سلطان مراد ثانی حضرتلری ۸۲۹ و ۸۳۰ تاریخلرنده بو ولایتی کاملاً فتح و ممالك عثمانیه‌یه ضم ایتمشدر.

آیدین { سنجاغی . آیدین ولایتی ترکیب ایدن الویهٔ خمسه‌نك بری اولوب، شمالاً جمعه طاغی سلسله‌سیله ازمیر سنجاغندن وصاروخان سنجاغنك بر کوشه‌سندن آیرلمشدر. شرقاً دکزلی وجنوباً منتشا سنجاقلریله محدود وغرباً آطه‌لر دکیزیله محاطدر. بیوك مندرس ایرماغی حوضه‌سنك آشاغی طرفندن عبارت اولمغله، شمال وجنوب جهتلری طاغلق واورته‌سی اووه‌در. طاغلرنده اورمانلر همان بتون مفقود ایسه‌ده، زیتون آغاجلریله باغلری چوقدر. ثروت طبیعیه‌جه ازمیر ومغنیسا سنجاقلرندن کری اولوب، مع هذا کلیتلی پاموق، اوزوم، انجیر، آفیون وحبوبات متنوعه محصولاتی واردر. مادهٔ سالفه‌ده‌کی جدولدن آکلاشلدیغی اوزره، ٥ قضا و ۱۱ ناحیه‌دن مرکب اولوب، ۱۹٤۱۰۳ اهالیسی واردر، که بونلرك ۱۷۳۱۱۳ ی اسلام، وقصوری خرستیان ویهودی اولوب، جمله‌سی لسان ترکی ایله متکلمدرلر. سرای کوینه قدر کیدن آیدین دمیر یولی بوسنجاغی طولاً بر یاندن بر یانه شق وازمیرله ربط ایدیور. بوسنجاقده دولت سلجوقیه‌نك انقراضنده علاء الدین سلجوقینك امراسندن آیدین بك تفرد ایدوب، وفاتنده اوغلی محمد بك، وبعده اونك اوغلی عیسی بك حکم سورمش، وبو مناسبتله مملکت (آیدین ایلی) وحاکملری (آیدین اوغللری) تسمیه اولنمشدی. عیسی بك ۷۹۲ تاریخ هجریسنده آیدین ایلنی یلدیرم سلطان بایزید حضرتلرینه تسلیم ایتمکله، کندیسی ازمیر ولایتنه نصب، وآیدین ایلنه شهزاده ارطغرل تعیین اولنمشیدی. ایشته بو سنجاغه وسنجاقدن بتون ولایته ویریلن آیدین اسمی امرای سلجوقیه‌دن اولان مرقوم آیدین بکك اسمندن مأخوذدر.

آیدین اوغللری { آنی الترجمه آیدین بکك نسلندن اولوب، آیدین ایلنده مستقلاً حکم سورمش اولان بکاره ویریلن اسمدر.

آیدین ایلی { آیدین سنجاغنه ویریلن اسمدر.

آیدین بك { روم یعنی قونیه‌ده‌کی دولت سلجوقیه امراسندن اولوب، علاء الدین کیقباد وفاتنده والی بولندیغی آیدین سنجاغی جهتنده اعلان تفرد له، آیاسلوغی مرکز اتخاذ ایتمش، والکاسی آیدین ایلی تسمیه اولندیغی کبی، بو اسم بعده کوزل حصار شهرینه دخی ویرلمشدر. وفاتنده اوغلی محمد بك واونكده وفاتنده عیسی بك وارث اولمش؛ وبو عیسی بك ۷۹۲ تاریخنده او طرفه سفر ایدن یلدیرم سلطان بایزید خانك استقبالنه چیقوب، مملکتی تسلیم ایتمکله، مجدداً فتح اولنمش اولان ازمیر والیلکنه تعیین اولنمشدی.

آیدین پاشا { دور سلطان مراد رابع رجالندن اولوب، ۱۰۳۸ تاریخندن ۱۰٤۰ تاریخنه‌دك ایکی سنه «حبش بکلر بکی وجده بکی» عنوانیله حجاز والیلکی ایتمشدر.

آیدینی { سلاطین عظام عثمانیه زمانلرنده آیدین شهر ویا ایالتندن نشأت ایتمش بعض علما مملکتلرینه نسبتله آیدینی مخلصیله تفریق اولنمشلرسه‌ده، شهرتلری اسم ذاتیلریله اولدیغندن، اسم ذاتیلری صره‌سنده ذکر اولنملری مناسب کورلدی.

آیر { یاخود آهیر (Aïr, Ahir) آفریقاده‌کی صحرای کبیرك اورته‌سنده وفزان ایله سودانك خوصه مملکتی آره‌سنده واقع بر خطهٔ واسعه‌در، که ۲۰° ایله ۱٦° عرض شمالی آره‌سنده

اولوب، شمالدن جنوبه اولان بويى ٤٥٠ كيلومتره، وشرقدن غربه اولان اكى دخى خيلى واسعدر. بو خطه صحرای كبيرك يانمش وقورو قوملرى آره‌سنده بر باغچه كبى اولوب، آفريقانك اسويچره‌سى ديمكه شاياندر؛ ودرت بش بيك متره ارتفاعنده طاغلرى اولوب، بو طاغلردن آقان بر طاقم نهرلر وطاغ واورمانلرك جلب ايتديكى ياغمورلر اكثر طرفلرينى دائمى صورتده زمرد حالنده بولنديريور؛ ويالكز طاغلرك يوكسك جهتلرى قيالق وقورو بولنيور. اهاليسى بربر اقوامندن اولوب، زنجيه جاريه‌لر استفراشى عندلرنده مرعى بولنمق سببيله، رنكلرى زياده‌جه اسمردر. بونلر يرلى ايسه‌لرده، زراعتله اشتغال ايتميوب، ينه خيمه نشينلركبى باشليجه حيواناتله مشغول اولورلر، وكويلرك اطرافنده كليتلى دوه وايكى اوركوجلى صيغير سوريلرى كوريلور. باشليجه غدالرى اولان دارى‌يى سوداندن آليرلر، ومقابلنده (تيبو) مملكتندن آلدقلرى طوزى كوتوروب صاتارلر. مركزلرى (آغادس) شهريدر، كه حاكملرينك مقريدر. بو شهر مقدما آفريقاى وسطيجه بيوك بر تجارتكاه اولوب، شمدى خيلى تدنى ايتمش ايسه‌ده، ينه اون بش بيكدن زياده نفوسى واردر. طرابلس غربله جزاير وفاسدن سودانه كيدن كاروانلرك اكثريسى بو قطعه‌نك ايچندن كچرلر. سودانيلر بوكا (آسبن) اسمنى ويريورلرسه‌ده، بو اسم اصل مملكتك اوليوب، طاغلرندن برينك اسميدر. (آير) اسمى علماى عربك جغرافيا وسياحت كتابلرندن آلنه‌رق، آوروپا خريطه‌لرنده اسكيدن موجود ايديسه‌ده، مملكتك احوالى مجهول قالمشيدى. نهايت بوندن ٣٨ سنه اول (دوقتور بارت) اسمنده بر انكليز سياح آفريقاى شمالى ووسطيده ايتديكى سياحت اوزرينه يازديغى سياحتنامه‌ده احوالنى تفصيلاً بيان ايتمشدر.

آير { (Ayr) اسقوچيانك جنوب غربيسنده (غلاسقوو) ك ٤٨ كيلومتره غرب جنوبيسنده وهمنامى اولان نهرك منصبنده وصول ساحلنده واقع قضا مركزى برقصبه اولوب، ٩٦٠٠ اهاليسى واردر. قارشيسنده‌بولنان(نوتونآير) و(سنت‌كيوور) محله‌لريله برابر اهاليسى ١٨٠٠٠ كشى‌يه بالغ اولور. اهاليسى باشليجه باليقجيلق وكميجيلكله مشغول اولوب، ايرلانده ايله تجارت ايدرلر. — قضاسى (قليد) كورفزى اطرافنده‌كى سواحل بوينجه ١٢٠ كيلومتره‌لك مسافه‌ده ممتد اولوب، مذكور كورفزك حوضه‌سندن عبارتدر، وهمجوارلرى اولان قضالرله تقسيم مياه خطيله تفريق اولنمشدر. كورفزه دوكيلور بر قاچ نهرى واردر. مساحهٔ سطحيه‌سى ٢٩٧٦ مربع كيلومتره واهاليسى ٢٠٠٨١٠ كشيدر. جنوب جهتى باشليجه زراعت يرى اولوب، وسط وشمال طرفلرنده ايسه دمير، كور، باقير، آنتيمون وساره معدنلرى وصنايع وفابريقه‌لر چوقدر. درون قضاده يكرمى قدر قصبه واردر.

آيرر { (Ayrer) آلمانيانك اون آلتنجى عصر ميلادى شاعرلرندن اولوب، (نورمبرغ) شهرنده ياشامشدر.

آيره { (Ayre) اسپانيانك شرق طرفنده‌كى مينورقه جزيره‌سنك جنوب شرقى ساحلى قارشيسنده واقع كوچك بر آطه‌در.

آيرى { مغربده بر قلعه اولديغى واسماعيل بن عبد الملكك صندله قارشى بو قلعه‌ده تحصن ايتمش اولديغى تواريخ عربيده مسطوردر.

آى طوغدى { بانئ دولت اولان سلطان عثمان غازى حضرتلرينك برادرى كوندز آلپك اوغلى اولوب، پادشاه مشار اليهك معيتلرنده بولنغله، ٧٠١ تاريخ هجريسنده قيون حصار محاربه‌سنده شهيد اولوب، قلعه‌نك جوارنده مدفوندر. مرقدلرى يولك اوزرنده واقع اولوب، الآن موجوددر، وآتلرك بعض خسته‌لقلرينى ابى ايتمك خاصهٔ معنويه‌سنى حائز اولديغى مشهور ومتواتردر.

آيغون { (Aïgoun) چينك النده بولنان مانچوريانك بر قصبه‌سى اولوب، (آمور) نهرينك كنارنده واقعدر، وخانه‌لرى سيرك سيرك اولوب، آغاجدن بر سورله محاطدر.

آيقوته { (Aïkota) هندستانك منتهاى جنوبنده كائن (قوچين) حكومتنك بر قصبه‌سيدر، كه بر قاچ نهرك بالاجتماع دكيزه دوكلمزدن اول تشكيل ايتدكلرى بر كول ويا خليجك ايچنده واقع بر آطه‌نك جنوبنده، و ١٠° ١٠′ عرض شمالى ايله ٧٣° ٥′ طول شرقيده واقعدر. سنت توماسك هندستانده، خرستيانلغى نشرايچون، بو اسكله‌يه چيقمش اولديغى مرويدر. اون سكزنجى عصر ميلا-

دیده بو شهرده بر طاقم فلنك مهاجرلری یرلشمشلردی.

آی کویی { شرق روم‌ایلیده قلبه سنجاغنده بر کوچك قصبه ویا بیوك قریه‌در.

آیِل { مکهٔ مکرمه طریقنده (نقره) ناحیه‌سنده بر طاغ اولدیغی «معجم البلدان» ده مذکوردر.

آیلساقرغ { (Aïlsa-Craig) اسقوچیانك (قلیده) کورفزنده بر کوچك آطه اولوب، ۳۳۵ متره ارتفاعنده بر مخروطدن عبارت اولمسیله مشهوردر. تپه‌سنده بر اسکی قله واردر. — بو اسمله آمریقای شمالینك (دومینیون) قطعه‌سنده (اونتاریو) خطه‌سنده دخی بر قصبه واردر، که حیواناته مخصوص پازارلریله مشهوردر.

آیلسبوری { (Aylesbury) انکلتره‌نك (نورکینهام) قونتلغنده بر شهردر، که بو قونتلغك اك بیوك شهری ومرکز اداره‌سی اولوب، لوندره‌نك ٦٩ کیلومتره شمال غربیسنده و(تامیسه) نهرینه دوکیلن بر چایله اروا اولنور کوزل بر اووه‌ده واقعدر. ٦٩٦٠ اهالیسی وطانوق وسائر طیور تجارتی واردر. جوارنده اون سکزنجی لوینك مدت نفینده اقامت ایتمش اولدیغی (هارتول) سرایی بولنیور.

آیلمر { (Aylmer) قناده‌ده (کبك) ایالتنده کوزل برکول اولوب، (سنت‌لوران) ایرماغنه دوکیلن (سنت فرانسوآ) نهری بو کولك ایچندن کچر. — اوجوارلرده بواسمله ایکی کوچك قصبه دخی واردر.

آیمار ورنای { (Aymar-Vernay) اون یدنجی عصر میلادیده فرانسه‌ده بر دکنك واسطه‌سیله بر آلتده‌کی صولر ومعدنلری ودیکر بعض خفایایی کشف واخبار ادعاسیله ظهور ایتمش بر کویلیدر، که ابتدا خیلی خلق اغفال ایتمش؛ وحتی ارباب فنی دخی دکنکنك قوت وخاصه‌سنی کشف ایتمك غائله‌سنه دوشورمش ایسه‌ده، بعده توقیف واستنطاق اولندقده، یلانی میدانه چیقمشیدی.

آیماره { (Aymaras) آمریقای جنوبینك اهالیٔ اصلیه‌سندن برقوم اولوب، (پرو) و(بولیویا) قطعه‌لرنده آند سلسلهٔ جبالنك °١٥ ایله °٢٠ عرض جنوبی آره‌سنده‌کی قسمنده ساکن بو-لنیورلر. بولندقلری محللر ٢٠٠٠ ایله ٤٨٠٠ متره ارتفاعلری آره‌سنده اولوب، جوارلرنده (کیشوآ) قومنك سائر شعبه‌لری اقامت ایدیور. بونلر شمدیکی حالده ٥٠٠٠٠٠ نفوس قدر اولوب، اسپانیوللرله اولان اختلاطلرندن طوغمش ملزلری دخی ١٠٠٠٠٠ قدر در. آنجق آند سلسله‌سنك اتکلرنده وعلی‌الخصوص (تیتیقاقه) کولنك کنارلرنده کوریلن قصبه وقریه خرابه‌لرندن وقتیله پك کثرتلی بولنمش اولدقلری استدلال اولنور. بونلر قیصه بویلی، تندرست، کوزلری کوچك، برونلری غاغا شکلنده ولونلری باقیر رنکنه مائل اوله‌رق اسمردر.

آیموره { (Aïmores) برازیلیانك اقوام اصلیه‌سندن وحشی برقومدر، که پورتکیزلیلر طرفندن (بوتوقودو) تسمیه اولنه‌رق، بو اسمله شهرت بولمشدر.

آیمون { (Aymon) عن‌اصل ساقسونیه‌لی اولوب، بیوك شارلمان طرفندن (آلبی) دوقه‌لغنه تعیین اولنمشیدی. بونك درت اوغلی اسکی حکایه نویسانك بر طاقم فسانه‌لر تحریرینه مبنی علیه اولمشلردر.

آیمون { ژان — (Jean Aymon) اون سکزنجی عصر میلادی اوائلنده بر قتولیك پاپاسی ایدی، که پروتستانلغی قبول ایله، وطنی اولان فرانسه‌دن فنمکه قاچوب، اوراده قتولیکلکك بعض سرائر وعیوبنی نشر ایتمش؛ وپاپایه قارشی برقاچ کتاب یازمشدر.

آینو { (Aïnos) آسیانك سواحل شرقیه‌سی قارشیسنده جاپونیانك شمالنده‌کی آطه‌لرده ساکن بر قومدر، که نیم وحشی حالنده اولوب، سیاسةً هیچ براهمیتلری یوغیسه‌ده، چینلیلر، مغوللر ومانچولرله هیچ بر مناسبتلری اولمیوب، آیریجه بر جنسیت تشکیل ایتدکلرندن، علم‌البشر وعلم‌اللسان نقطهٔ نظرنجه بیوك اهمیتلری واردر. بونلر شمدیکی حالده یالکز جاپونیایی ترکیب ایدن بیوك آطه‌لرك اك شمالیسی اولان (یزو) جزیره‌سیله اونك شمالنده‌کی (قوریله) آطه‌لرنده وروسیه‌نك النده بولنان (سخالین) جزیره‌سنك نصف جنوبیسنده ساکن بولنیورلرسه‌ده، وقتیله بتون جاپونیانك و(فورموزه) آطه‌سیله سائر جزایر صغیره‌نك وحتی هند چینینك سواحل شرقیه-

سنك دخی اهالیسی بونلردن عبارت بولنمش اولدیغی دلائل عدیده ایله مثبتدر. بویرلرده‌کی اهالیٔ حاضره‌نك دخی بونلرله اقوام سائره‌نك، وهله جاپونیالیلرك بونلرله چینلیلرك اختلاطندن تولد ایتمش اولدقلری سیمالرندن نمایاندر. کندیلری شمدیکی حالده قبیله‌قبیله یاشایوب، ایچلرندناك اختیار ویاالڭ زنکینلرینی رئیس اتخاذ ایدرلر؛ وقامشدن قلبه‌لر یاپوب، صیجاق طرفلرده یاپراقله، وشمال جهتلرنده طوپراقله اورترلر. تعیشلری باشلیجه طوتدقلری بالیق ویا آو اتندن عبارت اولوب، جاپونیالیلردن پرنج دخی آلیرلر. یازیلری ومسکوکاتلری اولمیوب، خاطرده طوتمق ایستدکلری شیلر ایچون آغاجلرده برر کرتك یاپارلر، وتجارتلری مبادلهٔ عینیه‌دن عبارتدر. کونش، آی، یلدیز وسائر شیلره عبادت ایدرلر، وبونلره قربان کسرلر. طوتدقلری بالیقلرك باشلرینی، دکیز الهٔنه قربان اولمق اوزره، ساحلده یاقارلر. اثوابلری یازین بر نوع آغاج قبوغندن قادینلری معرفتیله یاپیلان قیصه بر جاکتدن، وقیشین حیوان دریسندن عبارتدر. کرك قادینلر وکرك ارککلری صاچلرینی اوزاتیرلر، وقولاقلرینه کوپه‌لر وحلقه‌لر طاقارلر. بویلری اورته، چهره‌لری مدورجه، کوزلری پارلاق، برونلری قیصه وقالینجه، دوداقلری آز قالین، سائر اعضای بدنلری ایری ومحجم، صاچلری چوق واوزون واکثریا سیاه وبعضاً کستانه رنکنده، بدنلری وعلی‌الخصوص کوکس واوموزلری قیللی ورنکلری اسمرجه‌در؛ والحاصل هیئت عمومیه‌لری چرکیندن زیاده کوزل دینیله‌جك بر صورتده‌در؛ ومغول وسائر اجناس بشردن زیاده قافقاس جنسنه مشابهتلری واردر. تعدد ازواج عندلرنده مرعی اولمیوب، طائفهٔ نسایه حرمتلری واردر؛ وزوجه‌لرینی اکثریا اقربالری بیننده انتخاب ایدیورلرسه‌ده، پك‌یقین اقربا بیننده ازدواجی جائز کورمزلر. ناموسلی وطوغری آدملر اولدقلریچون، جاپونیالیلر بونلری استخدام ایتمکه مائلدرلر. کندیلری اکثریا آوله مشغول اولوب، کوچکلکلرندن دخی جناستیقله وانواع تجربه‌لرله بدنلرینی آلیشدیردقلری مناسبتیله، قوتلی وتندرست ایسه‌لرده، غایت قورقاق ومطیعدرلر. سیما وهیئت بدنیه‌جه بشقه هیچ بر قومه بکزمدکلری کبی، لسانلری دخی بسبتون آیری اولوب، دنیاده هیچ بر لسانله مناسبت ومشابهتی یوقدر.

آینوروز } (یاخود آینه‌روز) رومجه آیون‌اوروز (Ἄγιον Ὄρος) یعنی «جبل مقدس» اسمندن مأخوذ اولوب، اصل اسمی آتوس (Athos, Ἄθος) در. سلانیكك شرق جنوبیسنده واقع وزمان قدیمده (خالکیدیق) اسمیله معروف اولان شبه جزیره‌نك منتهای جنوبنده اوزانان اوچ طار دیلك شرق جهتنده بولنانیدر، که شمال غربیدن جنوب شرقی‌یه طوغری اولوب، ٥٠ کیلومتره طولی واردر. بو دیل اصل آینوروز ویا (آتوس) دینیلن بر طاغدن عبارتدر، که بونك اك مرتفع محلی منتهای جنوبنده اولوب، ١٩٣٥ متره ارتفاعی واردر. موقع مذکورده بیاض‌براق کلسدن عبارت جسیم بر مخروط شکلنده کورینن بو طاغك جنوبی اتکی ساحل بحرده ینه (آینوروز برونی) نامیله معروف بر برون تشکیل ایدیور. آینوروز دیلی غرب جنوبی طرفندن آینوروز کورفزیله وجنوب وشرق وشرق شمالی طرفندن دخی آطه‌لر دکیزیله محاط اولوب، شمال غربی طرفندن ٢٢٨٥ متره کنیش و١٥ متره یوکسك بر برزخله قره‌یه مربوطدر. اسکی یونان مورخلرینك روایتنه کوره، یونان اوزرینه سوق عسکر ایتمش اولان ایران قدیم شاهلرندن اکسرسیس (شیرویه ؟) طرفندن بو برزخ یاریلوب، قنال حکمنه قونلمش ایمش. حقیقةً وقتیله آچلش اولدیغنه دلالت ایده‌جك بعض اثرلر واردر، وآینوروز برونك آچیقلرنده فرطونه‌نك اکسیك اولماسی بو عملیاته احتیاج کوسترمش اولسه کرکدر. مذکور برزخ آینوروز قضاسیله کسندیره قضاسی بیننده حدود یرینی طوتیور.

آینوروز کوچکلکیله برابر بر قضا اتخاذ اولنوب، سلانیك ولایت وسنجاغنه ملحقدر، ومرکز قضا همان اورته‌سنده بولنان (قریس) قریه‌سیدر. آنجق بو قضاده مناستر وصومعه‌لرله بونلره عائد (متوخ) تعبیر اولنور بعض کوچك چفتلکلردن بشقه بر شی بولنمدیغندن، وبو مناسترلر تکالیف میریه‌دن معاف اولوب، یالکز سنوی مقطوع اوله‌رق ٧٢٠٠٠ غروش مناسترلر طرفندن وکیل مخصوصلری معرفتیله طوغریدن مالیه خزینه‌سنه کوندرلدیکندن، بو قضا مستثنا بر حالده بولنیور. قضا قائممقامی مذکور قریه‌ده اقامت ایدوب، مناسترلر طرفندن هر سنه انتخاب اولنان بر وکیلار مجلسیله ادارهٔ امور

ایدر. مناسترلر اوچ صنفه منقسم اولوب، اصل مناستر دنیلن بیوکلری ۲۰، (اسکیت) دنیلن و ۲۰۰ قدر زاهبك چله خانه‌لری حکمنده اولانلری ۹، و (کیلی) دنیلوب ٦۰ قدر راهبك چله خانه‌لری حکمنده اولانلری ۱۰۰، که جمعاً ۱۲۹ در. بونلرده بولنان راهبلرله خدمه وسائره اوله‌رق بتون قضانك اهالیسی، یالکز ذکوردن عبارت اولمق اوزره، ۲۰۰۰۰ کشی قدردر؛ چونکه قادین دخول واقامتی ممنوع اولوب، مناسترله دیشی حیوان بیله آلنماز. درون قضاده بولنان متوخلرك عددی ٦٥ اولوب، عمومنك اراضیسی ۱۰۰۰۰۰ دونم قدردر. هر بر متوخده جسامته کوره قرق آلتمش اوکوز واون اون بش مانده بولندیغی کبی، بیوك متوخلرله اکثر مناسترلرك بیك وبیك بشر یوز اغناملری واستر وبیکیر وسائر حیواناتلری دخی واردر. متوخلرده باشلیجه بغدای، آرپه، یولاف وبورچاق زرع اولنوب، مناسترله مربوط باغلر وزیتونلقلر دخی بولنیور. بو محصولات آنجق مناسترلری اداره ایدوب، یالکز فندیق محصولاتی چوق اولدیغندن بو محصولدن خیلی اخراجات وقوعبولیور. اورمانلردن کسیلن اودون وکراسته‌دن دخی اخراجات اولور. مرکز قضاده ۲۰۰ قدر دکان بولنوب، باشلیجه راهبلرك تخته‌دن یاپدقلری قاشیق، خاچ، قالپاق کبی شیلر صاتیلور. سنه‌ده برکره اغستوسك ۱۵ نده بر پنایر قوریلوب، اوچ کون دوام ایدر، وهر جمعه ایرتسی کونی دخی پازار قوریلوب، مناسترلر راهبلریله زوار بیننده آلیش وریش وقوع بولور. راهبلر آغاجدن بعض عزیز رسملری وتسبیح وسائر امور مذهبیه‌یه متعلق شیلر یاپوب، باشلیجه روس زوارلرینه صاتارلر. هر مناسترده ینه راهبلردن ترزی وپاپوچجی کبی اصناف بولنور. مناسترلردن بعضیسنك راهبلری روم وبعضیسنککیلر روس اولدیغندن، همذهب اولان بو ایکی قوم آره‌سنده رقابت ومحاسده اکسیك دکلدر. سنوی آینوروزه ٤۰۰۰ قدر روس و ۲۰۰۰ قدر روم زواری کیدوب، آیلرجه مناسترلرده اقامت ایدرلر. اکثر مناسترلرك یاننده برر کتبخانه بولنوب، ایچلرنده امور مذهبیه‌یه متعلق اسکی کتابلر وبعض ذی قیمت آنتیقه‌لر بولنور. ازمنهٔ ماضیه‌ده قورصانلرك قوسندن مناسترلرك چوغی متین سورلر ایچنه آلنوب، عادتا تحکیم اولنمشلردر. قضا طاغلق اولمغله، اکثر طرفلری صرب واوچوروملی اولوب، یوللری دخی پك فنادر. اورمانلرینك آغاجلری باشلیجه چامدن عبارت اولوب، میشه وکستانه آغاجلری دخی واردر.

آینه آباد (آینه‌جك، آینه کول وسائره [مدسز اوله‌رق «اینه آباد» وسائره ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

آینه‌روز [«آینوروز» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آیو (Aïou) بحر محیط کبیرده یکی کینه‌نك ۳۰ میل بحری قدر شمال‌غربیسنده واقع ۲۰ قدر کوچك آطه‌دن عبارت بر جزایر مجتمعه هیئیدر، که بر طاقم صیغلرله محاط اولوب، منتهای شمالیسی ′۳۸ °۰ عرض شمالی ایله ′٤۸ °۱۲۸ طول شرقیده واقعدر.

آیواجق الیوم مستقلا اداره اولنقده اولان بیغا سنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، (مندرس) نهرینه دوکیلن بر چایك کنارنده وبر طاغك اتکنده واقعدر. کوچك بر قصبه اولوب، ۲۵۰۰ قدر اهالیسی، ۲ جامع شریفی وبررشدیه مکتبی واردر. اطرافی باغ‌وبوستانلرله محاطدر. — آیواجق قضاسی سنجاغك جنوب غربیسنده ومدللی آطه‌سنك قارشیسنده واقع اولوب، ایکی طرفی دکیزله محاطدر. بو قضا مرکزی اولان آیواجق قصبه‌سیله ۷٦ قریه‌دن مرکب اولوب، ٤۲۲۰ خانه و ۱۷۵۷۹ نفوسی جامعدر، که بونلرك یالکز ۱۵۰۰ قدری روم وقصوری کاملاً مسلم وترکدر. اراضیسی منبت اولوب، باشلیجه محصولاتی بغدای، آرپه وسائر حبوباتله پلاموط زیتون واوزومدن عبارتدر. باغ وزیتونلقلری چوقدر. مرکز قضاده کومش قبضه‌لی بیچاق چتال طاقملری وقضانك بعض بیوجك قریه‌لرنده کلیتلی صابون اعمال اولنور. صیغیر قریه‌سنك جوارنده بر قاپلیجه دخی واردر. درون‌قضاده ۷۲ جامع ومسجد، ۷٤ مکتب، ۳ تکیه، ۳ کلیسا، ۳۳ دکرمن‌واردر.

آیواس پاشا (ویاخود الیاس پاشا) چلبی سلطان محمدك وزراسندن اولوب، صو باشی ایکن، بروسه شهرینك قرمان

اوغللرینه قارشی مدافعه‌سنده ابراز ایتمش اولدیغی خدمت اوزرینه، رتبهٔ وزارته نائل اولمشیدی.

آیواسیل { (یاخود آیواصیل) سلانیك ولایتنك سلانیك قضاسی داخلنده (لنغظه) ناحیه‌سنده وسلانیك شهرینك ١٠ كیلومتره شرق شمالیسنده واقع بر كولدر، كه اطرافدن طوپلانان بر قاچ دره‌دن تحصل ایدوب، بر آیاق واسطه‌سیله شرق طرفنده بولنان (بشیك) كولنه، واورادن دیكر بر آیاق واسطه‌سیله آطه‌لر دكیزنده‌كی (رندینه) كورفزینه دوكیلور. آیواسیل كولنك غربدن شرقه اولان بویی ١٠ وشمالدن جنوبه اولان اكی دخی ٦ كیلومتره اولوب، شرق جهتنده آیاغنه طوغری كیتدكجه طارلاشیر. بو كولده سازان، پركی، چرونو، شرقه، طورنه ولیپاری بالیقلری صید اولنور. [«آیوواسیل» ماده‌سنه دخی مراجعت.]

آیوالق { روجه اسمی ینه «آیوالق» دیمك اولان كیدونیا (Κιδονία) واسم قدیمی (هراقلیه) در. خداوندكار ولایتنك قره‌سی سنجاغنده قضا مركزی بر شهردر، كه آناطولی سواحل غربیه‌سنك اك ایشلك تجارتكاهلرندن اولوب، ادرمید كورفزی مدخلنك جنوبنده ومدللی جزیره‌سنك قارشیسنده، هر طرفی قپالی واوكی (یوند) آطه‌سیله محفوظ بر قویك ایچنده واقعدر. مركز لوا اولان بالیكسرینك ١٠٠ ومركز ولایت اولان بروسه‌نك ٢٢٥ كیلومتره غرب جنوبیسنده اولوب، آیدین ولایتنك حدودی قربنده بولنیور. اهالیسی ١٨٨٤٢ كشیدن عبارت اولوب، همان جمله‌سی رومدر. شهر داخلنده ١٠ كلیسا، ٦ مناستر، ٣ قره‌غولخانه وبر حكومت قوناغی واردر. تجارتی شراب وراق ایله زیتون یاغندن ومحلنده یاپیلان صابون وسختیاندن عبارتدر. بیچاق كبی بعض شیلر دخی اعمال اولنور. — قضا نفس ایوالق شهریله ١٠٠٠ قدر نفوسی حاوی بر قریه‌دن عبارت اولوب، شامل اولدیغی اراضیده باغ وزیتونلقلر چوقدر. حاصل اولان حبوباتنك باشلیجه‌سی بغدایدر. قیونلرینه نسبةً كچیلری چوقدر.

آیوالی دره { دیاربكر ولایتنك ارغنی معدنی سنجاغنده بر محلدر، كه بعض وقتلرده آیریجه بر ناحیه اتخاذ اولنمشدر.

آیوایله { (Aywaille) بلچیقه‌نك (لیاژه) ایالت وقضاسنده بر كوچك قصبه اولوب، ٣٣٠٠ اهالیسی وطوغله كارخانه‌لریله خزارلری وسائر فابریقه‌لری واردر.

آیوپایه { (Ayopaya) آمریقای جنوبیده بولیویانك (قوشابامبه) ایالتنده بر سنجاقدر، كه (آند) سلسله‌سنك شرق جهتنده‌كی صره‌سنك شمالی اتكندن عبارت اولوب، همنامی اولان بر چایك حوضه‌سنی شاملدر. مركزی (ایندپندنسیا) اسمنده بر قریه‌در. وادیلری غایت منبت وآلتون معدنلری چوق ایسه‌ده، اهالیسی آز اولوب، آنجق ٣٠٠٠٠ نفوسه بالغ اولیور.

آیوره { (Ayora) اسپانیانك (بلنسیه) ایالتنده، (شقره) نهری تابعلرندن بری اوزرنده واقع قضا مركزی برقصبه اولوب، ٤٨٢٥ اهالیسی واردر.

آیو واسیل { (یاخود آی واسیل) كرید جزیره‌سنده اسفاكیه سنجاغنك بر قضاسیدر.

آیو واسیل { (یاخود آیواسیل) طربزون ولایت وسنجاغنك كیره‌سون قضاسنده وكیره‌سون قصبه‌سنك ٢٠ كیلومتره قدر غربنده، قره دكیز ساحلنده بیوجك بر قریه‌در، كه بعض وقتلرده ناحیه مركزی اتخاذ اولنمشدر.

آیی { اونجی عصر هجری علماسندن منتشالی سیدینك لقبیدر. بوذات اكثر علومده وعلی الخصوص علوم عقلیه‌ده ید طولی صاحبی اولوب، اخلاق حمیده ایله متصف ایدی. كوتاهیه‌ده وبروسه‌ده سلطان بایزید مدرسه‌سنده ونهایت چورلیده مدرس اولوب، اوراده ٩٣٣ ده ارتحال ایتمشدر.

آی یانی { كرید جزیره‌سنده اسفاكیه سنجاق وقضاسنده بر ناحیه‌در.

باب الهمزه — فصل الباء

اِب { يمن ولايتنك تعز سنجاغنده قضا مركزى بر قصبه اولوب، محادن صنعايه كيدن جاده‌نك اوزرنده، يعنى محانك تقريباً ١٢٠ كيلومتره شرق شماليسنده، صنعانك تقريباً ١٨٠ كيلومتره جنوب غربيسنده وتعزك ٥٥ كيلومتره شمالنده طاغلق ومرتفع بر محلده واقعدر. مشاهيردن (ابو محمد عبدالله بن الحسن ابن الفياض الهاشمى) نك مسقط رأسيدر. — قضاسى خيلى واسع اولوب، شمال غربى جهتدن حديده سنجاغنك (زبيد) و (جبل ريمه) قضالريله، شمال غربى طرفندن صنعا سنجاغنك (يريم) قضاسيله، شرقاً تعز سنجاغنك (قعطبه) قضاسيله، جنوباً دخى لواء مذكورك (حجريه) و (عدين) قضالريله محدود ومحاطدر. اراضيسى طاغلق ايسه‌ده، اشجارى چوق اولوب، قهوه، بغداى، آرپه، دوره، پاموق وسائره حاصل اولور. محلك ارتفاعى حسبيله هواسى معتدلدر. بو قضادن جريان ايدن (سهول) نهرى جنوب شرقيه طوغرى آقوب، ياغمورلرك كثرتى موسملرنده (وادئ كبير) ويا (وادئ طحين) ايرماغنه قاريشه‌رق، عدن كورفزينه واصل اولور. بحر احره دوكيلن ديكر بر ايكى نهرك دخى منبعلرى بو قضانك كنارلرنده‌در.

اَبا { كنيه‌لرك تركيبنده بولنان (ابو) كلمه‌سنك حالت نصبى اولوب، تركجه‌ده بعض دفعه بو صورتده دخى استعمال اولنه‌رق، مثلا ابا بكر، ابا مسلم وسائره دنيلير. [«ابو» كلمه‌سنك مركباتنه مراجعت بيوريله.]

آبا { بصره طرفلرنده بو اسمله ايكى نهر بولنديغى وبرينك بصره ايله واسط آره‌سنده (بطيحه) دنيلن بطاقلق محلده، ديكرينك ده كوفه ايله (قصر ابن هبيره) آره‌سنده اولديغى ياقوت حموى «معجم البلدان» نده بيان ايديور.

آبا { تونسده (كف) شهرينك جنوبنده طاغلق بر محلده واقع بر قريه‌در، كه زمان قديمده مشهور اولوب، اسكى مورخيندن (پوليب) بونى (آبا) و (تيت ليو) (اوبا) صورتنده ضبط ايتمشدر.

اَباتر { نجد قطعه‌سنده بعض واديلره ويريلن اسمدر.

اِباحيه { متصوفيندن بر فرقه‌در، كه اوامر ونواهى‌يه رعايت قدرت بشريه‌نك ما فوقنده اولديغى زعم ايله، انسانك بر يوزنده بر شيئه مالك اولديغى غير جائز كوره‌رك، آمريقاده‌كى مورمونلر كبى، اشتراكيون زمره‌سنه التحاق ايتمشلردر. بو فرقهٔ ضاله تكثير اخوانه مقتدر اولمقسزين، امثالى كبى محو ونابديد اولمشدر.

اَبار { يمنده بر موضع وينه جزيرة العربده بنى اسعد بلادينك اوته‌سنده بر ير اولديغى «معجم البلدان» ده مذكوردر.

اَبارِق { (برقه) كلمه‌سنك جمعى اولوب، اراضيسى طاش وقوم وبالچيقدن مركب محللره دنيلكله، ديكر بعض كلمه‌لرله مركب اوله‌رق، بلاد عربك بعض محللرينه علم اولمشدر. آثار شعراده تصادف اولنان هضب الابارق، ابارق بسيان، ابارق الثمدين، ابارق بينه، ابارق حقيل، ابارق طلخام، ابارق قنا، ابارق اللكاك، ابارق النسر تركيبلرى بو قبيلدن اولوب، تركيبلرينك جزء آخرى صره‌سنده ذكر اولنه‌جقلردر. — يالكز (ابارق) دخى كرمانده بر موضعدر.

اُباض { جزيرة العربده (عرض يمامه) ده بر قريه‌در، كه حضرت خالد بن وليد ايله مسيلمة الكذاب بيننده‌كى وقعه‌نك محل صدورى بولنمغله مشهوردر. بو وقعه‌يه «يوم اباض» دخى ديرلر.

اِباض { خوارج فرق ضاله‌سندن اوچنجى فرقه‌نك مؤسسى اولان عبدالله المرينك پدرى ايدى. بو مناسبتله مذكور فرقه (اباضيه) اسميله شهرت بولمشدر.

اِباضيه { خارجيلرك اوچنجى فرقه‌سى اولوب، طرابلس غرب بربرلرندن (عبدالله بن اباض المرى) طرفندن تأسيس اولنمشدر. بونلر ١٥٣ تاريخ هجريسنده افريقه‌يى اله چكيروب، اوراده خليفهٔ بغداد طرفندن عامل بولنان ذاتى قتل ايتمشلردر. ابوحاتم، ابوعاد وابوقره اسملرنده اوچ رئيسلرى اولوب، بونلردن ابوحاتمك ٨٠٠٠٠ وابو قره‌نك ٤٠٠٠٠ سوارى‌سى وار ايدى. ابو قره غلبه‌دن صكره خلافت ادعاسنده بولنمشدر.

اُباغ { (عين —) انبارك شمال طرفنده فرات ايله برالشام آره‌سنده واقع بر وادى اولوب، شعراى عربك اشعارنده چوق ذكر اولنور.

اپال { باب مندبك جنوب غربيسنده واقع (زيلع) شهرينك وجوارنده اولان خطه‌نك اسم قديميدر.

اَباخ { (رقه) شهرينك ياننده آقه‌رق فراته منصب اولان وشهر مذكورك باغچه وبوستانلريني سق ايدن بر نهردر.

اَبان { كرمان خطه‌سنك (روذان) ناحيه‌سنده بر كوچك قصبه اولديغني ياقوت حموى «معجم البلدان» نده بيان ايديور.

اَبانان { جزيرة العربده ايكى طاغدر، كه اشعار عربده كثرتله مذكور اولوب، بر روايته كوره برينه (ابان ابيض) وديكرينه (ابان اسود) ديرلر، وبرنجيسنده صو وخرما آغاجلرى چوق اولوب، (اكره) اسميله دخى معروفدر، واطرافنده (بنى فرازه) و(بنى عبس) قبيله‌لرى ساكندر؛ وايكنجيسى ايسه يالكز (بنى فرازه) قبيله‌سنك مسكنيدر. ايكيسى بينده‌كى مسافه ايكى ميل اولوب، آره‌لرنده (وادى الرمه) كچيور؛ وايكيسنك دخى ذروه‌لرى سيوريدر. ديكر بر روايته كوره، بو طاغلردن يالكز برينك اسمى ابان وديكرينك (شرورى) اولوب، قران وعمران دنيلديكى كبى، بونلركده ايكيسنه ابانان دنيلمشدر. ديكر بر روايته كوره‌ده بو اسم تثنيه اوله‌رق وضع اولنوب، مفردى غير مستعملدر. بعضلرى ده بو طاغلرك بحرينده بولنديغنى ذكر ايتمشلردر.

اَبان بن اسحق { رجال حديثدن اولوب، مدينهٔ منوره‌ده نشئت ايتمشدر. كنديسى صباح بن محمددن روايت ايدوب، كنديسندن دخى يعلى بن عبيد روايت احاديث نبويه ايتمشدر. احاديث مجروحه حقنده بيوك بر تأليفى واردر.

اَبان بن تَغلِب { رجال حديثدن اولوب، كوفه‌ده نشئت ايتمشدر. كنديسى شيعى ايسه‌ده، روايت احاديث شريفه‌ده فوق العاده صادق اولوب، حتى صدقنى احمد بن حنبل حضرتلرى دخى تصديق ايتمشدر. شيعيلكى ده شيخين حقنده اطالهٔ لسانه جرأت ايده‌جك صورتده اولميوب، آنجق حضرت عليك فضل ورجحانه قائل ايدى.

اَبان بن جَبَله { بو دخى كوفه‌لى ورجال حديثدن اولوب، كنيه‌سى (ابو عبدالرحمن) در. بخارى بونك نقلنه اعتبار ايتمه‌مشدر.

ابان بن حاتم { بو دخى روايتنه اعتماد اولنميان رواة احاديثدندر.

ابان بن سعيد { (ابن العاص بن اميه) صحابه‌دن اولوب، پدرى طرفندن نسبى عبدمنافده يعنى بشنجى بطنده نسب رسول الله (صلعم) ايله برلشير. والده‌سى خالد بن وليدك خاله‌سى هند ويا صفيه بنت مغيره ايدى. برادرلرى خالد وعمرودن صكره شرف اسلامله مشرف اولوب، اقواى روايته كوره ٦ سنهٔ هجريه‌سنده وقوع بولان (حديبه) غزاسيله ٧ سنه‌سنده واقع اولان (خيبر) غزوه‌سى آره‌سنده اسلامه كلمش؛ وخيبر سفرندن اول جانب رسول اللهدن بر سريهٔ مخصوصه ايله نجد طرفلرينه اعزام بيورلمش؛ وعودتنده حضرت فخر كائنات افندمزى خيبرده بولوب، قلعهٔ مذكوره فتح اولنمشيدى. بعده (علا بن الحضرمى)نك عزلى اوزرينه، بحرين واليلكنه تعيين بيوريله‌رق، حضرت نبى ذى شانك ارتحاللرينه دكين اوراده بولنمش؛ وصكره مدينه‌يه عودت ايدوب، حضرت ابوبكر كنديلريني استخدام ايتمك ايستمشلرسه‌ده، حضرت رسول اللهدن صكره كيمسه‌يه خدمت ايتمك ايستمم ديه‌رك قبول ايتمه‌مش؛ وبر روايته كوره يمنك بر جهتنه والى اولمش ايدى. حضرت عمر فاروقك زمان خلافتلرنده شام سفرنده شهيد اولدقلرى متفق عليه اولوب، شهادتنك (اجنادين)، (يرموك) و(مرج) محاربه‌لرندن خانغيسنده واقع اولديغى مختلف فيهدر. روايته كوره (اجنادين) وقعه‌سى اثناسنده عزاده‌سيله ازدواج ايتمش؛ وبو نوعروس شاعره وجسوره برقادين اولمغله، زوجنى مقتول كورنجه، كنديسندن صكره كيمسه‌يه وارميه‌جغنى، واخذ ثارى يولنده فداى نفس ايده‌جكنى وعد ايله، قوجه‌سنك سلاحلرينى آلوب، ميدان حربه آتيله‌رق، رتبهٔ شهادته نائل اولنجه‌يه قدر اركك‌لرده مثلى نادر كوريلور بر شجاعت كوسترمش. ابان حضرتلرى محل شهادتنده دفن اولنه‌رق، جنازه نمازينى بالذات حضرت خالد بن وليد ادا بيورمشلردر. ذكر اولنان ايكى برادرندن بشقه شرف اسلامله مشرف اولمش ايكى برادرى اولديغى كبى، بدر وقعه‌سنده كافر اولدقلرى حالده، برى حضرت على وديكرى حضرت زبير طرفندن قتل اولنمش (عاصى) و(عبيده) اسمنده ديكر ايكى قرداشى

دخی وار ایدی. بو یدی قرداشدن یالکز مذکور عاصینك ذریتی قالوب، معاویه طرفندن بر آره‌لق مدینه والیلکنه تعیین ایدلمش اولان سعید بن عاصی بن سعید بونك اوغلیدر.

ابان بن سفیان { عن‌اصل بصره‌لی اولوب، موصلده‌اقامت‌ایتدیکندن، (موصلی) اسمیله شهرت بولمشدر. جزیره‌یه نسبتله (جزری) دخی دنیلیر. رجال حدیثدن اولوب، (ابو القاسم عبدالعزیز بن حیان بن جابر بن حریث الازدی الموصلی)کندیسندن روایت احادیث شریفه ایتمشدر. (مقدسی) لقبیله دخی شهرتی اولوب، بعضلری بونك بشقه برشخص اولدیغنه ذاهب اولمشلردر.

ابان بن صمعه { بصره‌لی اولوب، رجال حدیثدن صدوق بر ذات اولمغله، روایت ایتدیکی احادیث شریفه‌نك صحتنه امام احمد بن حنبل حضرتلری شهادت ایتمشدر. اواخر عمرنده شعورینه خلل کلمش ایسه‌ده، او وقت پك اختیار اولوب، روایتدن کف ید ایتمش ایدی. هجرت نبویه‌نك ۱۵۳ سنه‌سنده ارتحال ایتمشدر.

ابان بن طارق { بوده رجال حدیثدن او- لوب، روایاتنده بعض محدثین طرفندن شبهه اولنمشدر.

ابان بن عبدالحمید { خلفای عباسیه‌دن هارون الرشید دوری عرب شعراسندن‌اولوب، برمکیلره منسوب بولنمغله، پك چوق‌عطیه واحسانلرینه نائل اولمش؛ و(کلیله ودمنه) حکایاتنی بونلرك‌نامنه‌نظمه‌چکمش؛ ومبدأ عالم‌واحوال‌عا- لم‌وعلم منطقه‌متعلق مشهور برقصیده دخی‌سویلمشدر. بعضلری‌ده بو قصیده‌نك (ابن العتاهیه) نك اولدیغنه قائل اولمشلردر. یحیی بن خالد برمکی ابو نواسی ابانله مشاعره ایتدیرمك ایستدیکی حالده، ابو نواس کندی قدر ومرتبه‌سنی دها عالی عد ایده‌رك، ابانله مسابقته راضی اولمدیغندن، بینلرنده رقابت حاصل اولوب، بر بری علیهنده پك چوق هجویه‌لر سویلمشلردر. ابان یحیای برمکیدن‌اشعارینك خلیفه‌یه عرض‌اولنمسنی رجا ایتدیکنده، یحیی خلیفه‌یی ممنون ایتمك ایچون آل ابی طالب علیهنده بر قصیده نظم ایتملیسك دیمش، وابان بوتکلیفی قبول ایتمك ایستممش ایسه‌ده، یحیانك اصراری اوزرینه، شو برقاچ بیتله باشلایان برقصیده نظم ایتمشدی :

نشدت بحق الله من كان مسلما
اعم بما قد قلته العجم والعرب
اعم رسول الله اقرب زلفة
لديه ام ابن العم فى رتبة النسب
و ايهما اولى به و بعهده
ومن ذا له حق التراث بما وجب
فان كان عباس احق بتلكم
وكان على بعد ذاك على سبب
فابناء عباس هم یر ثونه
كالعم لابن العم فى الارث قد حجب

بو قصیده هارون‌الرشیده عرض اولندقده، زیاده‌سیله حظ ایدوب، شاعره یکرمی بیك درهم ویرمش؛ وبو مناسبتله ابان هارون‌الرشیده انتساب ایتمش. مدحیه وهجویه‌لری وسائر قصیده‌لری چوقدر. «کلیله ودمنه» منظومه‌سنی شو ایکی بیتله باشلامشدر :

هذا كتاب ادب ومحنه
وهو الذى يدعى كليله ودمنه
فيه احتيالات وفيه رشد
وهو كتاب وضعته الهند

ابان بن عبدالله { (ابان بن ابی حاذم البجلی الکوفی) دخی دنیلیر. رجال حدیثدن اولوب، صحت روایتنه احمد بن حنبل حضرتلری شهادت ایتمشدر. — (ابان بن عبدالله الشامی) دخی رجال حدیثدندر.

ابان بن عثمان { (بن عفان) خلفای راشده‌یندن حضرت ذی‌النورینك اوغلی اولوب، مدینهٔ منوره فقهاسندن بولنمغله، ۷۶ تاریخنده خلفای امویه‌دن عبدالملك بن مروان طرفندن مدینه والیلکنه تعیین اولنه‌رق، ۸۳ تاریخنه قدر بو مقامده طورمش، و۸۶ تاریخنده واقع اولان عبدالملك بن مروانك وفاتندن اول وفات ایتمشدر. عزلندن صکره یرینه هشام بن اسماعیل‌المخزومی تعیین‌اولنمشیدی.

ابان بن عثمان { رجال حدیثدن اولوب، ابان بن تغلبدن روایت ایتمشدر.

ابان بن عثمان اللخمی { اندلسده واقع (شذونه) شهرندن نشئت ایتمش علمای اسلامدن اولوب، محمد بن عبدالملك وسعید بن جابردن وسائر زمانی علماسندن تحصیل علم ایله، نحو ولغت علملرنده ید طولی صاحبی اولمشیدی. طبیعت شعریه‌سی دخی اولوب، خیلی اشعار وقصایدی واردر. ابن میسره‌نك اعتقادینه

منسـوب ایدی. ٣٧٧ تاریخ هجریسـنده قرطبه‌ده وفات ایتمشدر.

ابان بن عقبه { عبدالملك بن مروان زماننده حمص والیسی اولوب، (قر-قیسـیا) ده زفر بن حرثله محاربه‌یه مأمور اولمغله، بو محاربه‌ده مغلوب ومقتول اولمشدر.

ابان بن فیروز { (ابان بن عیاش) اسمیله دخی معروفدر. کنیه‌سی (ابو اسمعیل) در، وکندیسی بصره‌لیدر. بین‌المحدثین روایتنه اعتماد اولنماز.

ابان بن المحبر { بوده رجال حدیثدن او-لوب، روایاتنـه ضعیف نظریله باقیلیر.

ابان بن نهشل { بو دخی روایتنه تماميله اعتماد اولنه‌میان روات حدیثدندر.

ابان بن هذیل { بصره کورفزنده (لار) جزیره‌سـندن و علمای حدیثدن اولوب، ابو حفص عمر بن عبد الباقیدن روایت ایتمش؛ وکندیسندن دخی ابو القاسم هبة الله بن عبدالوارث الشیرازی نقل ایتمشدر.

ابان بن یزید { کنیه‌سی(ابو یزید) اولوب، (عطار) لقبیله مشهوردر. بصره‌لی اولوب، رجال حدیثك موثوقلرندندر. هر نه قدر علامه ابو الفرج ابن الجوزی ضعفا صره‌سنده ذکر ایتمش ایسـه‌ده، احمد بن حنبـل ایله ابن معین ونسائی صدقته شهادت ایتمشلردر.

ابان المحاربی { (العبدی) عبدالقیس قبیله-سـندن اولـوب، حضرت رسـول‌اللهه دخالت ودین اسلامی قبول ایتمش اولان طـائفه‌دن اولمغله، زمرهٔ صحابه‌یه داخل اولمشدر. بعض محدثین (ابان محـاربی) و(ابان عبدی) یی آیری ذاتلر ظن ایتمشلرسـه‌ده، بو ایکی صفتك برذاته عائد بولندیغی محققدر.

ابانه { [علاوه‌ده «آبانه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابتر { شامده برموضع اولدیغی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

ابجدی { هندستانك جنوب شرقیسـنده کی (کرنتیك) مملکتنك حاکمی (نواب عمدة الامرا) نك وصیسی بولنمش اولان میر محمد اسماعیل خانك شعرده قوللاندیغی مخلصدر. صاحب‌ترجمه، (نواب انور خان) ك فتـوحاتنی مبین اولمق اوزره، «انورنامه» عنـوانیله بر منظومه یازوب، ١١٧٤ تاریخ هجریسنده اکمال ایتمش اولمغله، «ملك الشعرا» عنواننه نائل اولمشیدی.

ابجَر { اسمی عبیـد الله ویاخود محمد بن قاسم بن ضبیه وکنیه‌سی ابو طالبدر. کنانه وبنی بکر وبر روایتـه کوره‌ده بنی لیث آزادلیلرندن اولوب، خلفای امویه‌دن ولید بن هشامك زماننده مکهٔ مکرمه‌ده بولنیوردی. صـورت وسیرتی غایت کوزل اولدیغی کبی سسی دخی فوق العاده کوزل اولوب، مغنیلکده زمانتك فریدی بولنمغله، ولید بن هشام حجه کیتدیکنده، سسنه عادتا تعشق ایتمکله، برابرنده آلوب، شامه کوتورمش؛ و ولیدك قتلنه دکین معیتنده بولنمشدر.

ابجر { [«آبغار» ماده‌سـنه مراجعت بیـو-ریله.]

ابجر مزنی { صحابه‌دن اولـوب، ابن ابجر دخی دنیلیر. [«ابن ابجر» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اَبَخ { اسمی حسن بن محمد اولوب، خراسانك (طوس) شهرندن اولمغله (طوسی تمیمی) دخی دنیلیر. ایکنجی عصر هجری ریاضیوننندن او-لوب، علوم ریاضیه وهیئت ونجومده ید طولی‌صاحبی ایدی. بغدادده امرار اوقات‌ایدوب، هارون‌الرشیدك منجملرندن ایدی.

ابخ بن مره { عربستـانك (هذیله) خطه-سنده نشئت ایتمش برشـاعر اولمغله، (هذلی) نسبتیله معروفدر.

اَبخاز { یاقـوت حموی «معجم البلدان» نده (قبق) یعنی قافقاسیه طاغلرنده برناحیه وبر قلعه اولدیغنی، واهالیسی خرسـتیان وکرجی بو-لندیغنی، وابخاز کرجیلرینك ٥١٥ تاریخ هجریسنده تفلیسی ضبط ایتملریله، ٦٢١ ده خوارزمشاه جلال الدین طرفندن تفلیسـدن اخراج اولنه‌رق، ابخازه عودت ایتمش اولدقلرینی بیان ایدیور. بزه قالیرسه بو ابخاز محلنده بیان اولنان (آبخازه) دن بشـقه بر شی دکلدر. [«آبخازه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابدال { شعرای ایران زمیندن اولوب، اصفهانلیدر. اوائل حالنده عطارلق ایتدیکی حالده، بر نوجوانه تعشق ایتمکله، دکاننی یاقه‌رق، ابدالغه اورمش؛ واقرباسی نصح وپند ایله یوله کلدمیه‌جکنی آکلاینجه، تیمارخانه‌یه قومشلرسه ده، بو تدبیر دخی کارکر تأثیر اوله‌مدیغندن، ینه سربست براقیله‌رق، اوچ سنه اصفهانده باش آچیق ویالین آیاق کزمش؛ بعده تبریزه عزیمتله اوراده دخی بش سنه ارمنیلرك میخانه‌لرنده دوشوب قالمش؛ وبو قطعه ایله او وقتکی حالنی تصویر ایتمشدر:

کبران همه کرد من چو خویشان
من کبر نوم میان ایشان
والله که ندیدم از مسلمان
این طور که دیده ام از ایشان
دارند دلی خوش و ندارند
طبع بد وخاطر پریشان

شو بیت دخی حال پریشانیسنه دلالت ایدیور:

از برای جرعهٔ می خادم میخانه‌ام
خدمت رندان کنم تا پرشود پیمانه‌ام

بعده توبه واستغفار ایدوب، اون ایکی سنه سجاده نشین عبادت اولمشدر. اشعاری غایت لطیف وسوزشلیدر. شو ایکی مطلع دخی جملهٔ اشعارندندر:

ای شمع بزم دوش چرا میکریستی
پروانه عاشقت تو سرکرم کیستی

ابدال وش بکویت شبها که سر نهادم
خشتم بزیر سر بود خارم بزیر پهلو

ابدال { (الف —) بلخ شعراسندندر. [«الف» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابدال خان { دور سلطان ابراهیمده بتلیس حاکمی اولوب، رفع لوای عصیان ایتمش اولمغله، ملك احمد پاشا طرفندن مغلوب اولوب، درسعادته کتیرلمش؛ وبرمدت صکره، اوضاع نامرضیه‌سنه بناءً، قتل واعدام اولنمشدر.

ابدال مراد { سلطان اورخان غازینك معیتلرنده بروسه فتحنده بولنمش اعزه‌دن بر ذات اولوب، اوراده ارتحال ایتمش اولمغله، تربه‌سی بروسه شهری اوزرنده مرتفع بر محلده واقع اولوب، الی یومنا هذا زیارتکاهدر.

ابدال موسی { بو دخی سلطان اورخان غازی حضرتلرینك معیتنده بروسه فتحنده حاضر بولنمش اولیاء کرامدن اولوب، تربه‌سی بروسه شهری ایچنده زیارتکاه انامدر. وتربه‌سنك اطرافی مسیره اتخاذ اولنمشدر.

ابدالی { آفغانستان اقواممندن بر قومك اسمی اولوب، ١١٦٠ تاریخ هجریسنده بو قومك افرادندن احمد خان پادشاهلغه نائل اولمغله، بتون آفغانستانه حاکم اولوب، هندستانك دخی بعض جهتلرینی فتح ایتدیکی مناسبتیله، ابدالی قومی آفغانستانك الك نفوذلی والك معتبر اهالیسی حکمنه کچوب، حکمدار مشارالیه (در دوران) عنوانی آلمش اولدیغندن، قومی دخی او وقتدن اعتباراً ابدالی اسمنی براقه‌رق، (درانی) تسمیه اولنمشدر. اشبو ابدالی ویا درانی قومنك افرادی ٨٠٠ ٠٠٠ قدر تخمین اولنیور. بونلر قندهار جوارلرنده وایران حدودی قربنده، یعنی رستم زالك وطنی وملکی اولان (سیستان) جهتنده ساکن اولوب، سائر آفغانلیلره نسبةً دها مدنی ونازکدرلر؛ ووطنلرینه اوقدر محبتلری واردر، که نادراً دیار غربته کیدوب، وطنلرینك خارجنده وفات ایدنلرك دخی جنازه‌لرینی قندهاره نقل ایتمك عادتلریدر.

ابدالی { (احمد خان —) [«احمد خان» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اُبَدَه { (یاخود ابدة العرب) اندلسده (جیان) ایالتنده بر شهر اولوب، اندلس ملوك امویه‌سندن عبدالرحمن بن حکم طرفندن تأسیس، واوغلی محمد بن عبدالرحمن طرفندن اتمام اولنمشدر. الیوم اسپانیوللر طرفندن (اوبده) تسمیه اولنه‌رق، جیانك ٤٠ کیلومتره شرق شمالیسنده و(وادی کبیر)ك صاغ طرفنده یعنی شمال غربیسنده واقع اولوب، ١٤ ٠٠٠ اهالیسی واردر. (ابو العباس احمد الیبنی الابدی) بو شهردن نشئت ایدن علمای اسلام جمله‌سندندر. ٦٣٣ تاریخ هجریسنده اهل اسلامك الندن چیقوب، اسپانیوللرك ضبطنه کچمشدر.

اَبدیر { بغداد ولایتنك حله سنجاغنه تابع دیوانیه قضاسنده بر ناحیه‌در.

ابرادی { قونیه ولایتنك تکه سنجاغنه ملحق آقسکی قضاسنده ناحیه مرکزی بیوجك بر قریه اولوب، مرکز قضا اولان مارولیه قصبه‌سنك غرب شمالیسنده و (منوغات) نهرینك غرب جهتنده ونهر مذکوره دوکیلن بر درەنك اوسـتنده واقعدر. — ناحیه‌سی قضاء مذکورك منوغات

نهرينك صاغ طرفنده‌كی قسمندن وطاغلق بر يردن عبارت اولوب، ١٤ قريه‌يی جامعدر، و ٨٨٧٤ اهاليسی واردر.

ابراس { ابقراط حكيمك اون ايكی تلميذندن بری اولديغی «طبقات الاطبا» ده مذكور ايسه‌ده، اصل اسم يونانيسی نه اولديغی، يعنی بو اسمك خانغی اسم يونانيدن غلط اولديغی آكلاشيله‌مامشدر.

اَبراق { نجده بنی نصر قبيله‌سنك ساكن بولنديغی محلده واقع بر طاغدر.

ابرامان { «مروج الذهب» صاحبی مسعودينك روايتنه كوره (مركيد) و (لاوری) دكيزلری آره‌سنده بولنان جزايردن بر طاقم جزيره‌لردر، كه اهاليسی سياه اولوب، آطه‌لرك اطرافنده قيريلان كميلردن ساحلرينه دوشن غريقلری يرلر ايمش. بو آطه‌لرك بحر محيط كبيرده بولنان جزاير مجتمعه طاقلرندن اوله‌جقلرنده شبهه يوغيسه‌ده، او وقتلرده بو آطه‌لرك بر طاقلرينی كشف ايتمش عرب بحريونی كرك دكيزلره وكرك آطه‌لره بشقه اسملر ويروب، مؤخراً يكيدن كشف ايدن وعربلرك كشفياتندن بيخبر اولان آوروپاليلر بونلری بشقه اسملرله تسميه ايتمش اولدقلرندن، كرك بو آطه‌لرك وكرك (مركيد) و (لاوری) دكيزلرينك بوكون بيلديكمز جزيره ودكيزلرك خانغيلرندن عبارت اولديغی كسديرمك مشكلدر.

ابراهيم { (خليل الله، عليه السلام) انبياء عظامدن اولوب، احوال واوصافی قرآن كريمده مصرحدر. بنی اسرائيل ايله عرب مستعربه‌نك جداعلاسی اولمغله، كنديلرندن صكره كلن كافهٔ انبياء بنی اسرائيل ايله حضرت فخر كائنات افندمزك جد اعلاريدر. كلدانيلرك مملكتی اولان بابلستانك شرق جهتنده ودجله ايله فرات نهرلری ماييننده دنيايه كلوب، پدری (تارخ) وياخود (آزر) ناميله بت تراش بر مشرك ايدی. او وقت بابلده نمرود بن كوش حكم سورمكده اولوب، روايته كوره، منجملری كنديسنه فلان محلده وفلان شهر وكونده طوغه‌جق بر چوجغك بيوينجه اصنامی قيره‌رق، دينلرندن آيريله‌جغنی خبرويرمش اولدقلرندن، نمرود محل مذكورده بولنان كبه قادينلری طوپلايوب، حبس ايتمش ايسه‌ده، حضرت ابراهيمك والده‌سنده هيچ بر كبه‌لك علامتی اولميوب، كنديسی دخی حملندن بيخبر اولمغله، بو حبسدن قورتلمش؛ ووضع حملی وقتی كلديكنده بر مغاره‌يه كيدوب، اوراده طوغورمش؛ وچوجغی بر چوق وقت اوراده كيزلی طوتمشيدی. روايته كوره، حضرت ابراهيم مغاره‌دن چيقديغنده، الك اول نظر دقتنی جلب ايدن شيلره رب نظريله باقمش ايسه‌ده، درعقب مثلا كونشك وسياراتك غروبنی وسائر شيلرك بويله عيب ونقصانلرينی كورنجه، بونلرده الوهيت اولميه‌جغنی اكلايه‌رق، قومنك عبادت ايتديكی اصناميله دخی اكلنمكه باشلامش؛ وحتی پدرينك ياپوب صاتمق ايچون كنديسنه ويرديكی صنملری «نفع وضرری كيمسه‌يه طوقنميان شو صنملری آلان يوقی» ديه‌رك كزديرمش؛ بو حركاتی قومنك نظر دقتنی جلب ايتمش ايسه‌ده، نمروده واصل اولمامشيدی. نهايت بركون معبدلرينه كيدوب، صنملرك كوچكلرينی تماميله قيرمش، وصوپه‌يی الك بيوكلرينك الينه ويرمش. بو وقعه نمروده قدر واصل اولوب، كنديلرينه صوردقلرنده، «بيوكلری، كنديسی طورور كن، كوچكلرينه عبادت اولنمسنی تجويز ايتمديكيچون، اوقيرمشدر، اينانمازسه‌كز، كنديلرينه صورك» ديمش؛ وبوكا جواباً صنملرك لقردی سويلدكلرينی سويلينجه، «يا لقردی سويلمز وكنديلرينی محافظه ايده‌من اولان جاداته نيچون عبادت ايديورسكز؟» ديه‌رك، قومنی عبادت اصنامدن واز كچيرمكه چاليشمش ايسه‌ده، فائده ايتميوب، نمرود اول حضرتك كافهٔ دلائلنه جواب رد اعطاسيله، آتشه آتلمسنی امر ايتمش. حضرت ابراهيم آتشه آتلديغی حالده، بحكمة الله تعالی يانميوب، قورتلمش؛ وبو معجزه اوزرينه برادرزاده‌سی لوط ايله عمجه‌سی (هاران) ك قيزی ومؤخراً زوجه‌سی اولان (ساره) وديكر بر جماعت ايمانه كلوب، جمله‌سی حضرت ابراهيمله برابر ارض بابلی تركله، غربه طوغری كيده‌رك، برچوق وقت حوران طرفلرنده طولاشمش، وقحط وغلا سببيله مصره دخی وارمشيدی. مصرده حكم سورمكده اولان فرعون ساره‌نك حسن وجمالنی كورنجه، حضرت ابراهيمه كيم اولديغنی صورمش؛ وحضرت ابراهيم قرداشمدر ديديكيچون، كنديسنه ويرلمسنی امر ايتمش؛ وحضرت

براهیم دخی ممانعت ایده‌مه‌مش ایسه‌ده. ظهور ایدن معجزه‌اوزرینه، فرعون ساره‌یی، یانه (هاجر) اسمنده برجاریه دخی قاته‌رق، حضرت ابراهیمه اعاده ایتمش. حضرت ابراهیم آرتق مصرده امنیتده اوله‌میه‌جغنی آکلایه‌رق، فلسطینه عودتله، ارض کنعانی عمزاده‌سی لوطله مقاسمه ایده‌رك، اوراده اختیار اقامت ایتمشلر در. ساره‌نك اولادی اولمدیغندن، هاجری حضرت ابراهیمه تنکیح ایتمش. وهاجردن حضرت اسماعیل تولد ایدوب، بعده ساره‌دن دخی حضرت اسحاق دنیایه کلنجه، بینلرنده رقابت حاصل‌اولوب، حضرت ابراهیم هاجری حضرت اسماعیل ایله برابر حجازه کوندرمش؛ وآره صره کندیسی دخی زیارتلرینه کیدوب، حضرت اسماعیل ایله برابر کعبهٔ مکرمه‌نك بنا. سنه دخی من طرف الله مأمور اولمشلردی. بو وجهله حضرت ابراهیمك ایکی اوغلندن حضرت اسماعیل عرب مستعربه‌نك. وحضرت اسحق بنی اسرائیلك جدی اولمشدر. لاجل‌التجربه اوغلی اسماعیلی (ودیکر بر روایته کوره اسحقی) ذبح ایتمکه مأمور اولدیغی، وبوکا تصدی ایتدیکی حالده، من طرف الله بر قوچ اینوب، اوغلنك قورتارلدیغی مشهوردر. روایته کوره، حضرت ابراهیم ١٧٥ یاشنده اولدیغی حالده، ارتحال ایدوب، اوغللری اسماعیل واسحق طرفندن الیوم خلیل‌الرحمن دنیلن (حبرون) شهر قدیمی جوا. رنده دفن اولنمشدر.

ابراهیم اسمی لسان عبرانیده پدر دیمك اولان (اب) وجمهور دیمك اولان (رهام) کلمه‌لرندن مرکب اولوب، «ابو الجمهور» دیمکدر. بو اسمی ترکیب ایدن کلمه‌لرك ایکیسی دخی حرکات ویا تلفظلرینك جزئی برتغیرایله وینه بو معنالرله عربیده موجود او. لوب، عبرانیله عربلرك قرابتنه دلالت ایدرلر.

ابراهیم { حضرت فخر کائنات (صلعم) افند. مزك ماریهٔ قبطیه‌دن متولد اوغلی اولوب، هجرت سنیه‌نك سکزنجی سنه‌سی ذی‌الحجه. سنده دنیایه کلمشدر. قابله‌سی حضرت رسول‌اللهك آزادلیلرندن سلمی اولوب، بونك زوجی ابو رافع جناب نبی محترمی تبشیر ایتمش، واول حضرت بو چوجغك دنیایه کلمسنه زیاده‌سیله مسرور اولمشلردی؛ زیرا حضرت خدیجه‌دن دنیایه کلمش اولان اوچ ویا درت ارکك اولادی کوچك یاشنده ارتحال ایتمش، ودیکر زوجاتنك هیچ بریندن اولادی اولمامشیدی. حتی سائر ازواج مطهره‌نك ماریه‌یه غبطه وحسد ایتدکلری مرویدر. حضرت ابراهیم لاجل الترضیع مدینهٔ منوره‌ده قین ابوسیفك زوجه‌سی (ام سیف)ه، ودیکر بر روایته کوره براء بن اوسك زوجه‌سی (ام برده)یه تسلیم اولنه‌رق، موی‌الیهادن بری سودنینه. سی اولمشدر. ابراهیم بر روایته کوره ١٦ آی ایله ٨ کون وبرروایته کوره ١٨ آی یاشایوب، هجرت نبویه‌نك اوننجی سنه‌سی ارتحال ایتمش؛ وحضرت پیغمبر بالذات جنازه نمازینی قیلوب، (بقیع) ده دفن بیورمشلردر. حضرت ابراهیمك وفاتی کونی کسوف وقوع بولمغله، خلق بو وقعهٔ سماویه‌یی ابن رسول اللهك وفاتنه حمل ایتمك ایستمشلرسه‌ده، حضرت نبی ذی‌شان «شمس وقمر آیات اللهدن ایکی آیتدر، نه کیمسه‌نك موتیچون ونه‌ده کیمسه‌نك حیاتیچون منکسف ومنخسف اولمازلر» مآلنده‌کی حدیث شریفله اهل ایمانی بویله براعتقاد باطلدن منع بیورمشلردر.

ابراهیم { حضرت فخر کائنات افندمزك آزاد. لیلرندن اولوب، کنیه‌سی ابورا. فعدر. [«ابورافع» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم { خلفای امویه‌نك اون اوچنجیسی اولوب، ولید بن عبدالملك بن مر. وانك اوغلی واون ایکنجی خلیفه اولان یزیدك برا. دریدر. ١٢٦ سنهٔ هجریه‌سی آخرنده، یزیدك وفاتی اوزرینه، مسندنشین خلافت اولمش ایسه‌ده، محمد بن مروان بن حکمك اوغلی مروان ابراهیمك ضعف وکو. شکلکندن بالاستفاده، اعلان عصیان ایله، خلقی کندیسنه بیعته دعوت ایده‌رك، بر چوق طرفدارلر پیدا ایتمکله، حکمدار سابق یزیدك اوغللری حکم وعثمانی طلب ایتدیکندن، ابراهیم بونلری قتل ایتدیر. مش؛ وبعض محاربادن صکره، ابراهیم استیمانه مجبور اولمش؛ وبو وجهله اوچ آی سلطنت سوردکدن صکره، نوبت سلطنت مروانه چکمش؛ وابراهیم بونك معیتنده قالوب، مؤخراً ابومسلمك ظهوری او. زرینه. بنی امیه‌نك سلطنتنه ختام ویرن وقوعات آره‌سنده، ١٣٢ تاریخنده موصله قریب (زاب)نهری جوارنده واقع اولان مغلوبیتده مروانك معیتنده بو. لنغله، معاً فرار ایدرکن، نهرده غرق اولمشدر.

ابراهیم { (امام —) محمد بن علی بن عبدالله بن عباس (رضی الله عنهما) نك اوغلی اولوب. هجرت نبویه‌نك ۸۲ تاریخنده شامك شرق طرفنده واقع (حمیمه) قریه‌سنده طوغمش؛ وپدری ابو مسلم خراسانینك احباسندن بولنغله. صاحب خروج مشارالیه کندیسنی مقام خلافته ترفیع ایتمکی قرارلشدیروب، خراسانده نامنه خطبه اوقوتمش ایسه‌ده، بو خبر مروانه واصل اولدقده. بلقاده‌کی والیسنه امام ابراهیمی اخذ وگرفت وشامه اعزام ایتمسنی امر ایتمکله. والئ مومی‌الیه ابراهیمی طوتوب تحت‌الحفظ کوندرمش. ومروان کندیسنی ۱۲۹ تاریخنده حرانده زندانه القا ایده‌رك، بر مدت صکره، برروایته کوره حرانده ظهور ایدن وبادن متأثراً، ودیکر برروایته کوره‌ده کندیسنه سوده ایچیریلن زهردن مسموماً زندانده وفات ایتمشدر.

ابراهیم { خلفای عباسیه‌نك یکرمی برنجیسی اولوب، متقی‌بالله لقبیله مشهوردر. [«متقی‌بالله» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم { افریقیه‌ده حکومت سورن بنی اغلب حکمدارلرینك سکزنجیسی اولوب. احمد بن ابی ابراهیم بن ابی‌العباس بن ابراهیم بن اغلبك اوغلی وسلفی ابو محمد عبداللهك برادریدر. ۲۶۱ تاریخ هجریسنده، برادرینك وفاتی اوزرینه. مسند امارته چکوب. رقاده شهرینی بنا ومرکز حکومت اتخاذ ایتمش؛ وصقلیه یعنی سیچیلیا جزیرهٔ کبیره‌سنی کاملاً فتح ایله. ۲۵ سنه مظفریتله حکومت سوردکدن صکره، ۲۸۰ تاریخنده جزیرهٔ مذکوره‌ده ارتحال ایتمشدر.

ابراهیم { آفریقای وسطیده نیلك منبعلرنده بولنان کوللرك بری اولوب، (اوکراوه) ونام دیکرله (ویقتوریا نیازه) کولیله (موتان) ونام دیکرله (آلبرت نیازه) کولی آره‌سنده واقعدر. شمال غربیدن جنوب شرقیه طوغری اولان طول اعظمی اللی آلتمش وعرض اعظمی یکرمی یکرمی بش کیلومتره‌در. نیل نهری غرب شمالی طرفندن بو کوله داخل اولوب. منتهای شمالیسندن خروج ایدر. بو کول ۱۲۹۱ تاریخ هجریسنده میرالای (شایه‌لونغ) طرفندن کشف. ومصرلی ابراهیم پاشانك نامنه حرمةً بو اسمله تسمیه اولنمشدر.

ابراهیم { (سلطان —) سلاطین عظام عثمانیه‌نك اون سکزنجیسی واون دردنجی پادشاه اولان سلطان احمد اولك اوغلی اولوب، ۱۰۴۹ سنهٔ هجریه‌سی شوالنك ۹ نده برادری سلطان مراد رابع حضرتلرینك وفاتی اوزرینه، جلوس ایتمشدر. هجرت نبویه‌نك ۱۰۲٤ تاریخنده تولد ایتمش اولمغله، جلوسلرنده ۲۵ یاشنده اولوب، سکز سنه طقوز آی سلطنت سورمشلردر. زمان سلطنتلرنده مکمل دونمای همایون ایله کریده هجوم اولندرق. بر قاچ سنه سورن محاربات بحریه وبریه ایله جزیرهٔ مذکوره ابتدا یوسف پاشا وبعده دلی حسین پاشا یدیله کاملاً ونديكليلرك الندن ضبط، وممالك عثمانیه‌یه الحاق اولنمشدر. یالکز قندیه قلعه‌سی قالوب، سلطان محمد خان رابع زماننده فتح اولنمشدر. اووقت بودین ومجارستانك اکثر طرفلری دولتك النده بولندیغی کبی، اردل یعنی ترانسلوانیا قرالی دخی جزیه کذار ایدی. آزاق محاصره‌سی دخی دور سلطنتلرینك جملهٔ وقوعات مهمه‌سندندر. ابتدای جلوسلرنده ادرنه‌یی تشریفله، بر قاچ کون اقامت ایتمشلردی. قد وقامتی موزون وسیماسی کوزل اولوب، سماحت وعلوجناب صاحبی بر پادشاه ایدی. آنجق زیاده‌سیله تیزمشرب وصبرسز اولدیغی کبی، برادری سلطان مراد رابع حضرتلرینك زماننده دخی طول مدت حبس وتضییق آلتنده یاشامش؛ وجلوسندن صکره، اکا بر دولت هر طرفدن جاریه‌لر تقدیمیله سفاهته سوق وترغیب ایتدکلرندن. ومقربلری ایچنده عقللی وراستکو بر ناصح بولنمدیغندن، اواخر سلطنتلرنده طائفهٔ نسوان زیاده‌سیله نفوذ واقتداره مالك اولوب، رتق وفتق امور چیغرندن چیقمش ایدی. بو سنه حدودینده دخی تجاوز اعدا وقوع بولدیغندن، واك صکره‌کی صدر اعظمی احمد پاشانك بعض اطوار غیر لایقه‌سندن طولایی. یکیچری آغالریله طائفهٔ علما جمع اولندرق، صدراعظمك عزل وقتلنی طلب ایتمشلر؛ واحمد پاشا صدارتدن عزل اولنوب. یرینه صوفی محمد پاشا نصب اولنمش. وآنجق داماد بولنمق حسبیله قتلنه طرف پادشاهیدن رضا ویرلمه‌مش ایسه‌ده. احمد پاشا اله کچیریلوب، پاره‌لندقدن بشقه، طائفهٔ باغیه بونکله‌ده

قناعت ایتمیه‌رك، سلطان ابراهیمك یرینه یدی
یاشنده بولنان اوغلی سلطان محمد رابعك اجلاسنه
جرأت ایتمشلردر. ١٠٥٨ سنهٔ هجریه‌سی رجبنك
١٦ سنده فراغی وقوع بولوب، اوچ کون صکره
شهیداً ارتحال ایتمشدر. جلوسلرنده آرناؤد قره
مصطفی پاشانك صدارتده ابقا ایده‌رك. بعده زمان
سلطنتلرنده سلطان زاده محمد پاشا، بوسنه‌لی صالح
پاشا وهزار پاره احمد پاشا صدر اعظم اولمش،
وسقوطندن بر کون اول. ارباب طغیانك اصراری
اوزرینه. مهر وزارتی صوفی محمد پاشایه تسلیم
ایتمشلردی. جلوسلرنده شیخ الاسلام بولنمش اولان
معید احمد افندی دخی ابقا اولنمش. وبعده عبدالرحیم
افندی تعیین اولنه‌رق، آخر سلطنتنه قدر مقام فتوا-
ده قالمشدر. زمانلرنده دلی حسین پاشا، سیاوش پاشا،
اوزون پیاله پاشا. ابوبکر پاشا. یوسف پاشا. موسی
پاشا فضلی پاشا وعمارزاده محمد پاشا قپودان دریا
مسندنده بولنمشلردر.

ابراهیم { (مرزا —) آل تیموردن مرزا علاء الدوله بن بایسنغر بن شاهرخك
اوغلیدر. خراسانده عمزاده‌سی مرزا شاه محموده غلبه
ایده‌رك، استراباده طوغری کیدرکن، آذربایجان
عسکریله خراسانك ضبطنه کیتمکده اولان مرزا جهان
شاه بن قره یوسف ترکمانیه راست کلوب، بینلرنده
واقع اولان محاربه‌ده عسکری قیرلمش؛ وکندیسی
فرارایدوب، ٨٦٣ تاریخنده فوت اولمشدر. هراتده
مدفوندر.

ابراهیم { (ابو اسحاق —) شعرای عربدن ابن لنککك اوغلی اولوب، کندیسی
دخی شعرادن ایسه‌ده، اشعارینك شهرتی یوقدر.
«یتیمة الدهر» ده کوریلن برقاچ قطعه‌سندن شونك
ایرادیله اکتفا اولنور:

ولیلة ارقنی طولها
فبتها فی حیرة الذاهل
کانما شققت لافراطها
فی طولها من امل الجاهل

ابراهیم { (مولی السید —) پدری ایران ساداتندن واولیاء اللهدن بر ذات او-
لوب، آماسیه جوارنده برقریه‌یه انتقال ایتمش. وحتی
سلطان بایزید ثانی حضرتلری شهزاده‌لکنده کندیسنك
صحبت وکراماتندن مستفید اولمشلردی. صاحب ترجمه
ابتدا پدرینك زاویه‌سنده تربیه اولنوب، بعده تحصیل
علم ایچون بروسه‌یه کله‌رك، شیخ سنان الدین وحسن
سامیسونی وخواجه‌زاده کبی زمانك مشاهیر علماسندن
تحصیل علوم ایتمش؛ بعده برمدت قرمانی وزیر محمد
پاشا طرفندن جلب اولنه‌رق، اوغلنك تعلیم وتربیه-
سنه تعیین اولنمش؛ ومؤخراً سلطان محمد خان حضر-
تلرینك حیاتنده سلطان بایزیدك اوغلی شهزاده قور-
قودك تعلیمنه مأمور اولمش؛ صکره مرزیفون، قره
حصار وسائر بعض بلاد مدرسلکنه وآماسیه‌ده‌کی
سلطان بایزید مدرسه‌سنه وآماسیه قاضیلغنه تعیین او-
لنمش؛ ونهایت تدریس وقضادن دخی ال چکوب،
سلطان بایزید حضرتلرینك اواخر سلطنتلرنده تعیین
ایتمش اولدقلری تقاعدیه ایله قناعت ایتمش؛ ویاوز
سلطان سلیم حضرتلری ابا ایوب انصاری جوارنده
کندیسنه بر خانه اشترا واحسان ایتمشیدی. بقیهٔ
عمرینی بوخانه‌ده کچیروب، وفاتنده ابا ایوب مدرسه‌سی
مدرسلکنه مخصوص اولمق اوزره، وقف ایتمشدر.
طقسان یاشنی متجاوز اولدیغی حالده، ٩٣٥ تاریخنده
رحمت حقه نائل اولمشدر. عالم وزاهد وحلم وحسن
اخلاقیله متصف بر ذات حمیدالصفات ایمش؛ حتی
ابدی کیمسه کندیسنی یاتمش کورمیوب، دائما دیز
اوستنه اوتوردیغی، وچوق دفعه بو وضعیتده اویو-
دیغی، وهیچ بروقت کیمسه‌یه خدمت بیورمیوب،
ذاتنه مخصوص هر بر خدمتی کندیسی کوردیکی
مشهوردر. تأهل دخی ایتمیوب، عمرینی علم وعبادته
حصر ایتمشیدی.

ابراهیم { (مولی تاج الدین —) ابن الاستاذ اسمیله مشهوردر. [«ابن الاستاذ»
ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم { (مولی تاج الدین —) اوتنجی عصر هجری علماسندن اولوب،
٩٠٠ تاریخلرنده حمید ایلنده دنیایه کلمش، وتحصیل
علم ایچون، وطنندن مفارقتله، زمانك علماسندن اخذ
وقرائت ایتدکدن صکره، کرك درسعادتده وکرك
طشره‌لرده بربرینی متعاقب برقاچ مدرسه‌ده مدرسلك
ایتمشدر. علوم عقلیه ونقلیه‌ده وعلی الخصوص علم
فقهده ید طولی صاحبی اولمغله، شریفك «شرح
المفتاح» نه و«تجرید» ه حاشیه‌لر وعلم صرفده

«مراح» ه بر شرح یازمشدر. شرح مفتاحه یازدیغی حاشیه‌لرده ابن کمال پاشایه پك چوق اعتراض ایتمش؛ وبو حاشیه‌نك بر نسخه‌سی منسوب بولندیغی صوفی محمد پاشایه، بریندە وزیر اعظم رستم پاشایه کوندرمش؛ ومشارالیه ایسه علامه ابن کمال پاشادن درس آلمش اولدیغندن، بو تجاوزاته جانی صیقیله‌رق، فصل دعوایی مفتیٔ زمان ابوالسعود افندی‌یه حواله ایتمش؛ وصاحب ترجمه حقنده خصومت پیدا ایدوب، تفیضنه مانع اولمشیدی. ٩٧٣ تاریخنده ارتحال ایتمشدر.

ابراهیم { (مولی تاج‌الدین —) بودخی اونجی عصر هجری علماسندن اولوب، علم فقهده وسائر بعض علومده ید طولاسی وار ایدی. زمانك علماسندن تحصیل علم ایتدکدن صکره، علامه کمال پاشازاده‌نك درسنه دخی ملازمت ایتمش؛ وبروسه وآطنه وسائر بعض بلادده مدرسلك ایتدکدن صکره، سلطان سلیمانك شامده تأسیس ایتمش اولدقلری مدرسه‌نك مدرسلکنه تعیین، وشام قاضیلغی دخی کندیسنه احاله اولنمش، وآخر عمرینه قدر اوراده قالوب، ٩٩٤ تاریخنده ارتحال ایتمشدر.

ابراهیم آباد { هندستانك شمال غربیسنده (اوده) خطه‌سنك (برانیکی) قضاسنده و(کنك) ایرماغنه دوکیلن (کومتی) نهری اوزرنده بر قصبه اولوب، ٣٠٩٥ اهالیسی وحبوباته مخصوص بیوك بازاری واردر.

ابراهیم آجری { [«آجری» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم آذری { [«آذری» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم آغا { عصر سلطان ابراهیمده صدر اعظم بولنان هزار پاره احمد پاشانك برادری وکتخداسی اولوب، مصاحبه خوبیار قادینك دخی زوجی ایدی. کندیسی عیش وعشرته مبتلا اولوب، بو واديده حد اعتدالی تجاوز ایتدیکندن، برادری کندیسنی کتخدالقدن عزل وتأدیبله، بر مدت ایوبده برخانه‌ده حبس ایتدکدن صکره، عفو ایده‌رك، ١٠٥٨ تاریخنده سمیز موسی پاشانك یرینه بغداد والیلکنه نصب ایتمشدیسه‌ده، اوسنه سلطان ابراهیمك سقوطی وهزار پاره احمد پاشانك قتلی اوزرینه، بو دخی بغداده واصل اولمزدن عزل اولنمشدر.

ابراهیم آغا { سلطان احمد ثالث حضرتلرینك زمان سلطنتنده صدر اعظم بولنان داماد شهید علی پاشانك کتخداسی اولوب، غایت مکار وغماز بر آدم اولمغله، صدر مشارالیهی اغفال، وبتون وکلا ورجال دولتی دلکیر ایتدیکندن، ١١٢٨ تاریخنده بلغراد قلعه‌سی خارجنده اعدام اولنمشدر.

ابراهیم آغا { اندرون همایون آغالرندن اولوب، ارباب علم وفضلدن اولمغله، خدمهٔ خاصه خواجه‌لکنه تعیین اولنمش؛ ومؤخراً شام شریفه چکیلوب، جامع بنی امیه متولیسی اولمش؛ وجامع شریف مذکوره متعلق ابنیه‌ده خیلی اعماراته موفق اولدقدن صکره، ١٠٢١ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابراهیم احسائی { (شیخ —) اون برنجی عصر هجری علماسندن اولوب، فقها ونحویوندن معدود واکثر علومده واقف ایدی. بحرینده‌کی احساء مملکتندن اولوب، وطننك علماسندن قرائت ایتدکدن صکره، مکهٔ مکرمه‌یه رحلتله، مکه مفتیسی عبدالرحمن مرشدیدن اجازت آلمش؛ وبعده احسایه عودتنده عارف بالله شیخ تاج الدین هندی‌یه انتسابله، طریقته داخل اولمش؛ واحساء حاکمی علی پاشازاده امیر یحیی جملهٔ مریداندن اولوب، کندیسنك بعض اقوال حکیمانه واحوال عجیبه‌سنی نقل ایتمشدر. صاحب ترجمه‌نك علوم متنوعه‌یه دائر بعض کتابلری واردر. (عمریطی) نك «نظم الاجرومیه» سنه بر شرحی و«دفع الاسی فی اذکار الصبح والمسا» عنوانلی تصوفه متعلق بر رساله‌سیله بونك شرحی جملهٔ آثاریندندر. طبیعت شعریه‌سی دخی اولوب، شو قطعه جملهٔ شعارندندر:

ولاتك فی الدنیا مضافاً وکن بها
مضافاً الیه ان قدرت علیه
فکل مضاف للعو امل عرضة
وقد خص بالخفض المضاف الیه

١٠٤٨ سنه‌سی شوالنك یدنجی کونی احساده ارتحال ایتمشدر.

ابراهیم ارموی { (شیخ —) یدنجی عصر هجری مشایخندن اولوب، ٦١٥ تاریخ هجریسنده (جبل قاسیون) ده طوغمش، و ٦٩٢ ده ارتحال ایتمشدر. شیخ عبدالله

ارمويـنك اوغلى اولوب، زاهد واديب وشاعر بر ذات ايدى. شو بيت جملهٔ اشعارندندر :

انا عبـد حبك لا احول عن الهوى
يوما وان لام العـذول و اكثرا

ابراهيم استرابادى { استراباد علماسندن اولوب، ابوالفتوح رضى مكينك « حسنيه » عنوانلى كتابنى عربيدن فار- سى يه ترجمه ايلمش؛ و ٩٥٨ ده وفات ايتمشدر.

ابراهيم اسفراينى { [«ابو اسحاق اسفرا- يينى» مادهسـنه مرا- جعت بيوريله .]

ابراهيم اطاسى { (برهان الدين —) فقهاء حنفيه دن اولوب، حصلى على بن حسين اطاسينك اوغليـدر. ١١٢٢ سـنهٔ هجريه سنده تولد ايدوب، تحصيل علم ايچون، مصره رحلت ايله، جامع ازهرده اكمال تحصيـل ايدهرك، تدريس وافتايه مأذون اولدقدن صكره، وطنى اولان حمص شهرينه عودتله، افتا وتدريسله مشغول اولمش؛ ومؤخراً طلبهسنك كثرتى انديشهيى موجب اولمغله، حلبه واورادن درسعادته قالديريلهرق، بعده طرابلس شام مفتيلكنه نصب اولنمش، وآخر عمرينه قدر او- راده قالوب، ١١٩٦ ده ارتحال ايتمشدر.

ابراهيم اطروش { قدماى اولياءاللهدندر. كراماتى مشهور ايسه- ده، ترجمهٔ حالنه دسترس اولنهمدى.

ابراهيم افندى { سلطان مراد رابع حضر- تلرينك زمان سلطنتلرنده دفتردار يعنى ماليه ناظرى اولوب، عن اصل موستارلى ايدى. كنديسى ارباب ناموس ودرايتـدن اولوب، او اثناده ظهور ايدن روان سفرنده ارضرومده اقا- متله، ارزاق ومهمات عسكريهنك تدارك وايصالنه فوق العاده غيرت ايتمكده ايكن، صدراعظم بولنان طبانى ياصى محمد پاشا بونك صدارته كوزى اولديغنه ذاهب اولهرق، عاجز براقق ايچون، كنديسـندن قرضاً آقچه ايستمش؛ وابراهيم افندى بوندن عاجز قالـوب، اردوى همايونك ملازمهسـنى دخى تدارك ايتمكى درعهده ايتمك شرطيله، صدارتك كنديسـنه احالهسنى اسـتدعا ايتمش. پادشـاه بونك استدعاسنى صدراعظمه كوندرمكله، ١٠٤٥ سنهسى ربيع الاولنك يكرمى اوچنجى كونى ابراهيم افندى اوتاغه دعوت اولنهرق، قتل اولنمشدر.

ابراهيم افندى { (روزنامچهجى —) بو دخى عن اصل موستارلى اولـوب، حرم همايونده خزينهٔ خاصـهده پرورده اولمش؛ وبعده بلوكه چيقوب، سلحدار كاتبى وخوتين سفرنده سـپاهيلر كاتبى، ومؤخراً مقـابلهجى ونهايت روزنامچهجى اولمشيدى. عاقل ومدبر برذات اولمغله، سـلطان مراد رابع حضرتلرينك فوق العاده توجه وحسن ظننه مظهر اولهرق، هر بر معروضاتى طرف پادشـاهيدن قبول بيورلديغى شهرت بولمغله، قپوسى ارباب حاجتك مرجع وموردى اولمشيدى. مهام امور دولتده بيله رأى وتدبيرينه مراجعت اولنهرق، عادتا پادشاهك مشاور خاصى حكمنه گچمش ايكن، صاحب قناعت بر ذات اولديغندن، روزنامچهجيلكله اكتفا ايدوب، دها بيوك بر مسـند احرازينه رغبت ايتمه- مشيدى. موقع واعتبارينى آخر عمرينه قدر محافظه ايدوب، بغداد سـفرنده موصل قربنده (جراحلى) منزلنده وفات ايتمشدر.

ابراهيم افندى { اون ايكنجى عصر هجرى اوائلنده دفعاتله مسـند فتوايى احراز ايتمش اولان ابو سـعيد زاده فيض الله افنديـنك اوغلى اولوب، علم وفضل وحسن اخلاق صاحبى برذات اولمغله، سلطان مصطفى خان ثانى حضر- تلرى طرفندن شهزاده سلطان محمود خان اولك معلمكنه تعيين بيوريلهرق، اصول تعليمده فوق العـاده بر مهارت ودرايت كوسـترمش؛ و ١١١٤ تاريخنـده روم ايلى قاضيعسكرلكنه ترفيع اولنمشيدى.

ابراهيم افندى { عن اصل اوركوبلى او- لوب، زمرهٔ سپاهياندن ازدين ويوودهسى على آغانك اوغلى اولمغله، استانبو- لده بولنان همشيرهلرينى كورمكه كلهرك، ١١٠٠ تاريخنده تبرداران زمرهسنه داخل اولمش؛ ومتعاقباً سراى عتيق اوقاف كتابتنه تعيين اولنهرق، آززمان ايچنـده يازيجى خليفهسى اولمش؛ واو وقت شهزاده بولنان سلطان احمد خان ثالث حضرتلرينك خدمتنه اختصاص ايله، خدمهٔ خاص الخاصنك اقدمى اولمشيدى. مشار اليه حضرتلرينك جلوسلرنده، دار السعاده آغا- لغى كتابتنه تعيين اولنهرق، صداقت وعبوديتى مجرب

اولمغله، حقنده توجه شاهانه کوندن کونه فزون اولوب، اك محرم اسرار واك مقبل مقربیندن اولدیغی حالده، آلتی سنه بو مأموریتده قالوب. کندیسنه تکلیف اولنان مساند علیه‌یی قبول ایتمه‌مش؛ ونهایت نائل اولدیغی توجه وتقربك دخی حسودلره کران کلدیکنی کورمکله، حرمین محاسبه‌جیلکیله سرایدن چیقمسنی استرحام ایتمش؛ وبرمدت صکره کوشهٔ عزلته چکلمش ایسه‌ده، مؤخراً موقوفاتجیلك مأموریتنه نصب اولنه‌رق، بو مأموریته عائد اولمیان نیجه مهام اموره دخی مأمور اولمش؛ وموره وواراdین سفرلرنده دخی حاضر بولنوب، بو صکره‌کی سفرده اردوی همایونك دوچار اولدیغی هزیمتی پادشاهه عرض ایتمکه مأمور اولمش؛ وبو مناسبتله یکیدن سرای همایونه آلنه‌رق، روزنامچه‌جیلك مأموریتنه تعیین، ومیراخور اول عنوانی دخی کندیسنه تفویض؛ و۱۱۲۸ تاریخنده صدراعظم خلیل پاشانك کتخدالغنه نصب اولنمشیدی. مؤخراً وزارت توجیهیله رکاب همایون قائمقاملغنه ترفیع اولنمش، وداماد شهریاری اولمق شرفنه نائل اولمشیدی. [بقیهٔ احوالیچون «ابراهیم پاشا» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم افندی { (قره حصاری —) سلطان عبدالحمید اول

حضرتلرینك دور سلطنتلری شیخ الاسلاملرندندر. قضاتدن عثمان افندینك اوغلی اولوب، ۱۱۱۳ تاریخنده قره‌حصار شرقی قضاسنده تولد ایتمش؛ و۱۱۲۷ تاریخنده استانبوله کلوب، مکرراً روم‌ایلی قاضیعسکری اولمش اولان عمیجه‌سی زین العابدین افندینك یانده بولنه‌رق، ۱۱۳۰ تاریخنده ملازم اولمشیدی. مشارالیه زین‌العابدین افندی‌یه داماد اولوب، ۱۱۳۷ تاریخنده برابرنده مکهٔ مکرمه‌یه کیتمش؛ وعودتندن صکره ۴۳ سنه‌سنده مدرس، ۶۸ ده سلانیك قاضیسی، ۷٤ ده شام ملاسی اولمش؛ وشامده ایکن مکه پایه‌سنی آلمش ایدی. ۸۲ ده استانبول قاضیسی، و۸۳ ده نقیب‌الاشراف وآناطولی پایه‌سیله ثانیاً استانبول قاضیسی، ۸٤ ده آناطولی قاضیعسکری، ۸۷ ده ثانیا نقیب‌الاشراف، ۹۰ ایله ۹۳ تاریخلرنده دخی مکرراً روم‌ایلی قاضیعسکری ورئیس العلما اولمشیدی. ۱۱۹۶ سنه‌سی شوالنده مشیخت اسلامیه مسندینه ترفیع اونمش؛ وسنی طقسانه قریب اولدیغی حالده، ۸ آی احراز مسند فتوادن صکره، ۱۱۹۷ سنه‌سی جماذی‌الآخره‌سنك ۱۷ سنده استسقاء بطندن ارتحال ایتمشدر. سلطان سلیم جوارنده (بکجکز) محله‌سنده واقع خطیرهٔ مخصوصه‌سنده دفن اولنمشدر. علمده شهرتی اولمیوب، کار آشنا بر ذات اولدیغی مرویدر.

ابراهیم افندی { (داغستانی خواجه —) عن‌اصل داغستانلی او-

لوب، درسعادته کله‌رك. فاتح جامع شریفنده تدریس علومله اشتغال، وطریق علمیده قطع مراتب ایله، حلب، شام ومکهٔ مکرمه قاضیلغنی وسائر بعض قضالری احراز ایتدکدن صکره، اون اوچنجی عصر هجری‌اوائلنده آناطولی پایه‌سنی احرازایتمش؛ و۱۲۰۸ سنه‌سنده، محضا اختیارلغنده ضرورت چکمه‌مك ایچون، منحل بولنان قیصریه آرپه‌لغی توجیه اولنمش ایسه‌ده، آناطولی قاضیعسکرلکنه ادعای استحقاق ایتدیکندن، روم ایلی پایه‌سیله تلطیف اولنمش؛ و۱۲۱۰ سنه‌سی جمادی‌الآخره‌سنده، عزلت کزین اولدیغی حالده، ارتحال ایتمشدر.

ابراهیم افندی { (شهر امینی —) سلطان محمود ثانی حضرتلرینك

اوائل سلطنتلری رجالندن اولوب، پادشاه مشارالیهك فوق‌العاده توجه واعتمادلرینه مظهر بولنغله، صوڭرا شهر امینی اولدیغی حالده، حقیقتده مشاور خاص شهریاری ایدی. حتی مشهور حالت افندی‌یی دخی قرب پادشاهی‌یه سوق وتوصیه ایدن وترقیسنه سبب اولان ابراهیم افندیدر؛ وابراهیم افندینك وفاتنده مشاور خاص صفتیله اولان نفوذ واقتداری تماميله حالت افندی‌یه انتقال ایتمشیدی. صاحب ترجمه ادرنه‌لی اولوب، ادرنه‌ده برآز علم تحصیلندن صکره، ضیق معاش اجباریله، استانبوله کله‌رك. او وقتك خطاطلری مشهورلرندن اولان اسماعیل زهدی افندیدن حسن خط اوکرنمشیدی. بعده شهر امینی جاوید احمد بکه انتساب ایده‌رك، کندیسی مقدم ومستقیم برذات اولمغله، جاوید بك کندیسنی اندرون همایونه دائر تعمیرات ایشلرنده استخدام ایدردی. بو مناسبتله ابراهیم افندی اندرونجه حسن اعتماد قزانوب، سلطان مصطفی خان رابعك جلوسنده باش محاسبه‌جی اولمش، وآره‌صره صحبت خاصهٔ شهریاری ایله دخی مشرف اولور ایمش. سلطان سلیم ثالث

وقعه‌سنده شان عبودیته یاقیشیر صورتده حرکتده بولنوب، بعض خوندنك تكلیفات جنایتكارانه‌سنه مماشات ایتمه‌یكیچون، سلطان محمود ثانی حضرتلرینك توجه ومحبتی قزانمشیدی. شهر امینی ایكن. ۱۲۲۸ سنه‌سی جمادی‌الاخره‌سنك بشنجی كونی وفات ایتمشدر.

ابراهیم افندی (تاتار شیخ —) طقوزنجی عصر هجری علماسندن ومشایخ خلوتیه‌دن اولوب، قریمده ظهور ایتمش؛ واورانك علماسندن تحصیل علم ایتدكدن صكره، درسعادته كلوب، نورالدین زاده‌دن انابت، ومجاهده قوتیله تكمیل طریقت ایلمشیدی. كوچك آیاصوفیه‌ده‌كی زاویه‌سنده ارشاد، وجوامع سلاطینده اجرای وعظ ایله وتفسیر وحدیث تدریسیله مشغول ایكن، ۱۰۰۱ تاریخنده رحمت حقه نائل اولمشدر. ظاهر وباطنی مكمل عالم وزاهد وعارف ربانی برذات ایدی. ازبردن حدیث درسی ویردیكی مشهوردر. سلطان مراد خان ثالثك امریله سورهٔ نوردن بعض آیات كریمه‌یی تفسیر ایتمشدر.

ابراهیم افندی (ازنیق —) اونبرنجی عصر هجری اوائلی قضاتندن اولوب، ایكی دفعه شام ملاسی اولمش؛ وایكنجی دفعه‌سنده یعنی ۱۰۱۵ تاریخلرنده ظهور ایدن جانپولاد وقعه‌سنده، مرقوم ایله شام عسكری آره‌سنده اعادهٔ صلح ایله، تسكین فتنه‌یه موفق اولمش؛ و ۱۰۱۷ تاریخنده شامدن انفصال ایله، مملكتنه عودت ایدوب، ۱۰۲۸ ده وفات ایتمشدر.

ابراهیم افندی ابن خطیب نامیله مشهوردر. [«ابن خطیب» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم افندی (جراح پاشا شیخی —) اونبرنجی عصر هجری اوائلی مشایخ وعلماسندن اولوب، عن اصل بولیلی اولدیغی حالده، درسعادته كله‌رك، دور مدارسله، اكمال تحصیل ایتدكدن صكره، اشتیبلی مشهور شیخ امیر واعظ حضرتلرینه انتسابله، طریقته سلوك، واكتساب كمالات ظاهریه وباطنیه ایتمش ایدی. پیاله پاشا جامعنده امام وخطیب وزاویه‌سنده شیخ اولوب. جراح پاشا جامع شریفنده دخی وعظ ایتدیكیچون، «جراح پاشا شیخی» اسمیله شهرت بولمشیدی. سلطان عثمان ثانی حضرتلرینك معیتلرنده خوتن سفرینه دخی كیتمشیدی. ۱۰۴۲ سنه‌سی شواللنده، یتمش یاشلرنده اولدیغی حالده، رحمت حقه نائل اولوب، قاسم پاشا مقارنده مدفوندر. اكثر علومده وعلی‌الخصوص فقهده ید طولی صاحبی اولوب، مستحضراتی چوق ایدی؛ وقوهٔ حافظه‌سی بر درجه‌ده ایدی، كه كندیسنه یوز مسئله صورلسه، هر برینك جوابنی ویردكدن صكره، بو جوابلردن هر برینك خانكی كتابك خانكی فصل وبابنده بولندیغنی بیان ایتمك عادتی ایدی. بو حال ایله برابر عاشق مشرب ولاابالی اولوب، عشق وشوق بر درجه‌ده ایمش، كه كمال طلاقتله وعظ ایدر ایكن، چوق دفعه جذبه‌سی غالب كلمكله، بیهوش اولوب، كرسیدن دوشرمش. بر تعبیرنامه‌سی، جنازه مسائلنی جامع بر كتابی واسماعیل افندینك «حجة‌السماع» نام كتابنی رد یولنده بر رساله‌سی واردر. اواخر عمرنده ظهور ایتمش اولان شیخ قاضی زاده ایله مسائل علمیه ومذهبیه‌ده مناقشه‌لری اولمشدر.

ابراهیم افندی (حسام زاده —) اونبرنجی عصر هجری اوائلی علماسندن اولوب، كرمیانی حسام افندینك اوغلیدر. ۹۸۰ تاریخنده دنیایه كلوب، پدرندن مبادیٔ علومی اوقودقدن صكره، خواجه سعدالدین افندی‌یه انتساب ایده‌رك، ۹۹۷ ده تدریسه مأذون اولمغله. ملازمته باشلامش؛ وكرماستی، كستل، محمد آغا. خارجی وفتحیه مدرسه‌لرنده افاده ایله امرار اوقات ایده‌رك، ۱۰۱۶ ذی‌القعده‌سنده كنج یاشنده ارتحال ایدوب، شریفه خاتون مسجدی ساحه‌سنده دفن اولنمشدر. فضائل وكمالات ایله متصف بر ذات اولوب، كمال پاشا زاده‌نك «مفتاح» نام اثرینه بر تكمله‌سی واردر، و «فقه اكبر» ایله «شافیه»یی نظم وشرح ایتمشدر. طبیعت شعریه‌سی دخی اولوب، شایان قبول بعض اشعاری واردر. «شریفی» تخلص ایدردی.

ابراهیم افندی (صره امینی زاده) اسمیله مشهوردر. [«صره امینی زاده» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم افندی (مجارلی —) [«ابراهیم متفرقه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهيم اكرمى { دمشق ادبا وشعراسندن اولوب، محمد دمشقينك

اوغليدر. ابو المعالى طالوى وعبدالحق حجازيدن تحصيل ايتمش؛ وآباؤاجدادى كبى شيخ اكبر حضر- تلرينك تربه دارى بولنمشيدى. اشعارى چوق وغايت لطيف اولوب، « مقام ابراهيم » عنوانيله مرتب ديوانى واردر. ١٠٤٧ تاريخ هجريسنده ارتحال ايتمشدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر :

سقى الله ليلاتى على السفح باللوى
وعهدالصبا ماكان احلاه من عهد
فوا هـا له بل آه مما تصرمت
ولـو ان آهى بعدهـا ابداً تجدى
زمان لنـا با لصـالحية كله
ربيـع وايام لنـا فيـه كالورد

ابراهيم اينال { سلجـوقيلردن برنجى اوله- رق پادشاه عنواننى آلان

طغرل بكك والده سى طرفندن برادرى اولوب، هجرت نبويه نك ٤٥٠ تاريخلرنده برطاقم عونه جمعيله همدان نواحيسنده اعلان عصيان ايتمشيدى. طغرل بك بونك اوزرينه عسكر سوق ايده رك، كنديسنى قتل، وجما- عتنى پريشان ايتمشدر.

ابراهيم بترونى { جبل لبنانده كى (بترون) بلده سنه منسوب اولوب،

جدى حلبـه رحلت ايتمش اولمغـله، اونبجى عصر هجريده حلبده طـوغمش؛ واوراده تحصـيل علم ايله طريق علميه سلوك ايده رك، برچوق قضاره وازان جمله حما قاضـيلغنه نصب اولنمش، وبعده پدريـنك كنديسـنه براقديغى بعض جهتلرله اكتفا ايده رك، عزلتنشين اولمش؛ و١٠٥٣ تاريخ هجريسـنده ار- تحال ايتمشدر. عالم وفاضل وشاعر بر ذات اولوب، اشـعارى مقبول فصحاى عربدر. شـو قطعه جملهٔ اشعارندندر :

بينى وبينـك مدة فاذا انقضت
كنت الجدير بان تعزى فى الورى
رفقـاً بقلب انت فيه سـاكن
ان الحيوة اذا قضى لا تشترى
فاردد على طرق المنام لعـله
يلقى خيالاً منك فى سنة الكرى
واسـأل عيونـاً لا تمل من البكا
عن حالق ينبيك دمعى ماجرى

ابراهيم بخشى { اون برنجى عصر هجريده يتيشن حلب علماسندن او-

لوب، محمد بن احمد بخشـينك اوغليـدر. مملكتنك علماسـندن ابتداى تحصيل ايتدكدن صـكره، پدريله برابر حج شريفه كيده رك، مكهٔ مكرمه ده بر قاچ سنه مجاور اولوب، مكه ومدينه علماسـندن اخذ علوم، وپدرندن ادبيـات عربيه وحديث فنلرينى تحصـيل ايتدكدن صكره، پدرينك وفاتى اوزرينه، حلبه عو- دتله اورانك علماسـندن دخى تحصيله دوام، وبعده دمشقه كيده رك، اكمال تحصيل ايله، وطننه عودتنده، مدرسهٔ مقدميه ده تدريسه شروع ايدوب، ارتحالنه دك تعليم وافاده ايله مشـغول اولمش؛ وعلم حديثده مشاراليه بالبنان اوله جق درجه ده شهرت بولمشيدى. علوم سائره ده دخى يد طولى صاحبى اولوب، علم فقهده مذهب حنفى اوزرينه اوچ جلددن مركب بيوك برتأليفى واردر، كه اربابى عندنده مقبول ومستحسندر. اواخر عمرنده حصـاة (يعنى مثانه طاشى) علتنه مبتلا اولـوب، عمليات اجراسى صره ده ١١٣٦ تاريخنده وفات ايتمشـدر. حلبك (بكغالون) قريه سنه نسبتله (بكغالونى) اسميله دخى معروفدر.

ابراهيم بريدشاه { هندستانده احمد آباد ملوكندن اولـوب،

٩٧٠ تاريخنده وفات ايدن پدرى على بريدشاهه وارث اولمش؛ و٩٧٧ ده وفات ايدوب، برادرى قاسم بريد ثانى كنديسنه خلف اولمشدر.

ابراهيم بك { (حسـين پاشا زاده —) و(اخسخه لى —) اسملريله

ايكى ذات سلحدار حضرت پادشاهى بولنمش ايسه ده، ايكيسـنه ده مؤخراً وزارت ويرلمش اولـديغندن، [« ابراهيم پاشا » ماده لرينه مراجعت بيوريله.]

ابراهيم بك { (عـوض پاشا زاده —) (سلطان عبدالمجيد خان اولك

دور سلطنتلرنده ايكى دفعه شيخ الاسلام اولمشـدر. پدرى عوض محمد پاشا سلطان محمود خان اول وزرا- سـندن اولوب، (فاتح بلغراد)له بنامدر. ١١٢٧ تاريخنده درسعادتده تولد ايدوب، ١١٤٦ ده طريق تدريسـه دخول ايله، ٥٢ ده يكيشهر فنار، ٥٩ ده بروسه، ٦٢ ده مدينهٔ منوره و٦٥ ده شام قضالرينى احراز ايتمش؛ و١١٧٣ تاريخنده آناطولى پايه سـيله استانبول قاضيسى، ٧٥ ده بالفعل آناطولى قاضيعسكرى و٨٠ و٨٥ ده مكرراً روم ايلى قاضيعسكرى اولدقدن

صکره، ١١٨٨ سنه‌سنده مقام مشیخته کتورلمشیدی. اون آی مسند فتواده طوردقدن صکره، حدت مزاجی اولمق حسبیله، طوله باغچه‌ده دونمای همایون خروجنده ویریلن ضیافتده صدراعظم عزت پاشا ایله واقع اولان برمعارضه اوزرینه، کمال تهورله قالقوب کیتمسی اغبرار پادشاهی‌یی موجب اولمغله، ٨٩ ده عزل اولنمشیدی. ١١٩٩ ده، خلیل حمید پاشا ایله دربزاده عطاء الله افندینک عزلی وقعه‌سنده الی اولمق ملابسه‌سیله، دفعهٔ ثانیه اوله‌رق، شیخ الاسلام اولمش ایسه‌ده، اطواری موافق طبع پادشاهی اولمدیغندن، اوچ آیه قریب مدتدن صکره، ینه سنهٔ مذکوره داخلنده عزل وآنقره‌یه نفی اولنمشیدی. مؤخراً کندی استدعاسی اوزرینه منفاسی بروسه‌یه تحویل اولنمش؛ وسلطان سلیم ثالث حضرتلرینک جلوسلرنده اعلان اولنان عفو عمومی صره‌سنده، استانبوله کلوب، خانه‌سنده عزلت نشین ایکن، ١٢١٢ سنه‌سی ذی القعده‌سنده ارتحال ایدوب، سلطان بایزید جامع شریفی خطیره‌سنده دفن اولنمشدر. علم وعرفاندن عاری حدید ومتهور وحریص وشکم‌پرور برشخص اولدیغی بعض تاریخلرده مسطوردر.

ابراهیم بك { رمضان اوغللری والیلرندن وترکمن بکلرندن اولوب، پدری پیری بکك وفاتی اوزرینه ٩٧٠ تاریخ هجریسنده آطنه والیسی اولمشیدی.

ابراهیم بك { مصرده‌کی ممالیك چراکسه بکلرندن اولوب، ١١٥٠ تاریخلرنده چرکستانده طوغمش؛ ومصره کلوب، ١١٩٠ تاریخنده مراد بکله بالاتفاق مصرك اداره‌سنی ضبطله، ابتدا مرقوم مراد بکله برابر، وبعده بالاستقلال ممالیکه آمر اولمشیدی. بیوك بوناپارتك مصره هجومنده مقاومته مقتدر اوله‌میوب، عریشده مغلوب اولمغله، سوریه‌یه فرار ایتمشدی. ١٢٢٠ تاریخنده محمد علی پاشا مصردن ممالیکك حکم ونفوذینی امحا ایتدکدن صکره، ١٢٢٦ ده مرقوملرك قتل عامنده ابراهیم بك قورتلوب، نوبه‌یه فرار ایتمش؛ و١٢٣٣ ده دنقله‌ده وفات ایتمشدر.

ابراهیم بن ابان { رجال حدیثدن اولوب، پدری واسطه‌سیله عمرو بن عثماندن روایت ایتمشدر. بصره‌لی ایدی. دارقطنی بونك روایاتنی ضعفله اتهام ایتمشدر.

ابراهیم بن ابراهیم مهران { [«ابو اسحاق اسفراینی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن ابی بکر { [«ابراهیم دنابی» ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم بن ابی بکر اصفهانی { حکیم فخرالدین رازی حضرتلرینك تلامذه‌سندن اولوب، حکیم مشارالیه هراتده خسته‌لنه‌رق، وفاتنك تقربنی حس ایتدیکنده، وصیتنی بو ذاته یازدیرمشیدی.

ابراهیم بن ابی حسن { [«ابو سالم» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن ابی سفیان قیسرانی

فلسطینده‌کی قیساریه شهری علما ومحدثیندن اولوب، ٢٧٨ تاریخ هجریسنده وفات ایتمش؛ وائمهٔ محدثیندن ابو القاسم حافظ سلیمان طبرانی بو ذاتدن اخذ وروایت ایتمشدر.

ابراهیم بن ابی السنه { [«ابن ابی السنه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن ابی طالب { نیسابوری اولوب، اوچنجی عصر هجریده خراسانده حفظ قرآنده شهرت بولمش؛ و٢٩٥ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابراهیم بن ابی الفتح { [«ابن خفاجه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن ابی الفضل { [«ابن صدقه» ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم بن ابی محمد { [«ابو اسحاق یزیدی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن ابی یحیی { [«ابو اسحق بن ابی یحیی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن احمد { سلاطین عظام عثمانیه‌دن سلطان ابراهیم ایله ملوك بنی اغلبدن ابراهیمك ترجمهٔ حاللری «ابرا-

هیم » ماده‌لرنده ذکر اولندی. [« ابو اسحاق » ماده‌لریله « ابو تمام همدانی، ابو طاهر مستملی، سراج، اهلی، عیشانی » ماده‌لرینه دخی مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن احمد بن مروان { رجال حدیثدن اولوب، هدبه وجباره بن مغلسدن نقل احادیث شریفه ایتمش؛ و ۲۹۰ سنه‌سندن اول وفات ایتمشدر.

ابراهیم بن احمد حرانی { رجال حدیثدن اولوب، عبد العظیم بن حبیبدن روایت ایتمشدر. ابراهیم بن ابی حید اسمیله دخی شهرتی واردر. احادیث موضوعه روایت ایتدیکی مرویدر.

ابراهیم بن احمد رقی { رقه مشایخندن وکبار اولیاء اللهدن علم وفضل وتصوفله متصف بر ذات خجسته صفات ایدی. ینه رقه مشایخندن ابراهیم قصارله وسائر کبار مشایخله صحبت ایتمشدر. ارتحالی ۳۴۲ تاریخنده واقع اولمشدر. حقیقت وتصوف واخلاقه متعلق پك چوق کلام وموعظه‌لری مرویدر.

ابراهیم بن احمد عجلی { رجال حدیثدن اولوب، یحیی بن ابی طالبدن روایت ایتمش؛ ومرویاتنده احادیث موضوعه بولندیغی آکلاشلمشدر.

ابراهیم بن ادهم { اوچنجی عصر هجری اولیاء کرامندن اولوب، پدری بلخده ملوکدن ایکن، کندیسی بر کون آو آرقه‌سنده طولاشیرکن، هاتفدن « بونك ایچونمی یارادلدك؟ » سسنی قولاغنه کلمکله، ودیکر برروایته کوره ترك دنیایی مشعر بر رؤیا کورمکله، پدرینك خانه‌سنی ترکله، پشمینه پوش اوله‌رق، برمدت طاغلرده ومغاره‌لرده ریاضت وعبادتله مشغول اولدقدن صکره، مکهٔ مکرمه‌یه رحلتله، برمدت مجاور اولمش، وائمه واولیاء اللهدن بعض ذواتله صحبت ایتدکدن صکره، شامه کیتمش؛ وآخر عمرینه قدر اوراده بولنه‌رق، ۲۶۱ تاریخنده رحمت حقه نائل اولمشدر. حقنده پك چوق روایات اولوب، ایچلرندن صحیحنی تمییز ایتمك مشکل اولدیغندن، بو قدرله اکتفا اولندی. هر حالده دنیایه میل ایتمدکده ضرب مثل حکمنه کچمش اعزه‌دندر.

ابراهیم بن اسحاق { [« ابراهیم حربی، ابراهیم تکستانی، ابراهیم صینی، ابراهیم عبدی، ابن ابی الدرداء وتونی » ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن اسحاق { واسطی، عینی ودیکر درت ابراهیم بن اسحاق دخی رجال حدیثدن اولوب، جمله‌سنك مروياتی صحتنده شبهه اولنمشدر.

ابراهیم بن اسماعیل { [« ابراهیم قاری، ابن الاجدابی، ابو اسحاق بابسکی، ابن معقب، محبوبی، ابو اسماعیل اشهلی » ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.] — ابراهیم بن اسماعیل بن بشیر، ابراهیم بن اسماعیل مکی، ابراهیم بن اسماعیل بن یحیی، ابراهیم بن اسماعیل بشکری ودیکر بر ابراهیم بن اسماعیل دخی رجال حدیثدندر. بونلردن بشکری شیوخدن معدود اولوب، ابن ماجه شیخلرندن بری واسطه‌سیله بوندن نقل احادیث شریفه ایتمشدر. — ابراهیم بن اسماعیل بن علبه دخی رجال حدیثدن اولوب، خلق قرآنه قائل ایدی، وبو بابده مناظره ایدردی. ۲۱۸ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابراهیم بن اسماعیل خواص { [« ابراهیم خواص » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن اشتر { وقعهٔ دلسوز کربلاده ذی‌مدخل اولان ظلمه‌دن اخذ ثار ایتمك مقصدیله خروج ایتمش اولان مشهور مختار بن عبیداللهك عونه‌سندن اولوب، مومی‌الیه مختار طرفندن موصلك ضبطندن صکره ۶۷ تاریخ هجریسنده عسکرینه قاعد نصب اولنمغله، عبید الله بن زیادی رفقاسیله برابر اخذ وقتل، وجثه‌لرینی احراق ایده‌رك، رأس مقطوعلرینی مختاره ارسال ایتمش؛ واولجه دخی بعض غالبیتلره نائل اولمشیدی. بعده مصعب بن زبیر مختاری قتل ایتمکله، ابراهیم بن اشتر دخی مصعبله برلشمشدی.

ابراهیم بن اشعث { محدثیندن اولوب، ابو صالح خنامتی وابوالفضل مهدی طارابی وسائر محدثین کندیسندن نقل احادیث شریفه ایتمشلردر.

ابراهیم بن اشنق { [« ابن اشنق » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهيم بن اعين { برى (شيبانى) لقبيله بصره‌لى. وديكرى كو-
فه‌لى اولمق اوزره. رجال حديثدن ايكى ذات اولوب.
برنجيسندن ابو همام سكونى وابراهيم بن محمد فربى
نقل احاديث شريفه ايتمشلرسه‌ده، ابو حاتم رازى
روايتنى ضعفله اتهام ايتمشدر. هشام بن عمارك شيخى
اولديغى دخى مظنون اولوب، بر روايتنه كوره‌ده
مشاراليهك شيخى اولان ابراهيم بن اعين بشقه‌در.
ايكنجيسى ايسه ابو سعيد اشجك شيخى اولوب، بو
ذات شيخنك خيارالناسدن اولديغى روايت ايديور.

ابراهيم بن اغلب { ايكنجى عصر هجريده افريقيه‌ده تأسس
ايتمش وبر چوق فتوحاته موفق اولمش اولان بنى
اغلب دولتنك بانيسيدر. سالم بن اغلبك اوغلى او-
لوب، بونك پدرى اغلب بن سالم ابو مسلم خراسا-
نينك رفقاسندن اولمغله، خلفاى عباسيه طرفندن
زاب واليلكنه نصب واعزام اولنمشيدى. بعده
افريقيه‌ده يعنى تونس وطرابلسده اباضه وساٸر بربر
فرقه‌لرى ظهور ايتمكله. اغلب بن سالم قتل اولنمش؛
وافريقيه واليلكنه بشقه‌لرى تعيين اولنوب، نهايت
هارون الرشيدك زمان خلافتنده نوبت ولايت محمد بن
مقاتله كلمشيدى؛ واو صره‌ده صاحب ترجمه‌نك زاب
ناحيه‌سنك رأس اداره‌سنده بولنيوردى. مرقوم
محمد بن مقاتل ظالم وبد خصال بر آدم اولديغندن،
عسكر واهالى كنديسندن دلكير اولوب، (تمام بن
تميم تميمى) اسمنده بر شخص خروجله، قيروانى ضبط
ايده‌رك، محمد بن مقاتلى اخراج وطرد ايتمش ايسه‌ده،
ابراهيم بن اغلب زابدن عسكر سوق ايدوب، قير-
وانى استخلاص، ومحمد بن مقاتلى طرابلسدن اعاده
ايله. تمام بن تميمى وطرفدارلرينى تنكيل ايده‌رك، ١٨٣
تاريخنده اعادۀ صلح واسايشه موفق اولمشدى. بونك
اوزرينه اهالى وعسكر طوپلانه‌رق، كنديسنه دخا-
لتله، افريقيه واليلكنى مقام خلافتدن طلب ايتمكه
تشويق واجبار ايتمشلر؛ وبونك اوزرينه ابراهيم بن
اغلب مصر اموالندن افريقيه‌يه سنوى ويرلمكده او-
لان يوز بيك دينارى ترك، وبالعكس هر سنه افريقيه-
دن قرق بيك دينار اعطا ايتمك شرطيله، افريقيه
واليلكنك كنديسنه احاله‌سنى هارون الرشيددن طلب
ايتمكله، ١٨٤ تاريخنده ولايت مذكوره كنديسنه
احاله اولنمشدر. ابراهيم بن اغلب ضبط وربط واساي-
شى بر درجه دها تأمين ايله، قيروانك قربنده (عبا-
سيه) شهرينى بنا ومقر اتخاذ ايتديكى كبى. قيروانك
قارشيسنده اوله‌رق، مؤخراً خلفلرينك مركز اتخاذ
ايتدكلرى (قصر قيروان) قصبه‌سنى دخى تأسيس
ايتمشدر. تونسده ظهور ايدن (حمديس)ى قهر
وتنكيل ايتديكى كبى، مغرب اقصاده علويلك دعوا-
سيله ظهور ايتمش وهارون الرشيدى خيلى انديشه‌يه
دوشورمش اولان ادريسيلرله‌ده اوغراشمش؛ و ١٨٩
ده عصيان ايله والى بولنان سفيان بن مهاجرى طرد
ايتمش اولان طرابلس غرب اهاليسنى دخى اطاعته
ارجاعه موفق اولمشدر. ١٩٥ ده تونسده عمران بن
مخالد عصيان ايده‌رك، قيروانى ضبط، وابراهيم بن
اغلبى عباسيه‌ده محاصره ايتمكله، بر سنه محاربه‌دن
صكره، ابراهيمه مركز خلافتدن نقداً امداد كلمكله،
عطيه واحسانله خصمنك عسكرينى دخى جلب ايده‌رك،
فتنه‌يى يكيدن تسكين ايتمش؛ وطرابلسده يكيدن ظهور
ايتمش اولان عصيانى باصديرمغله مشغول ايكن، ١٩٦
تاريخنده وفات ايدوب، اوغلى ابو العباس عبدالله بن
ابراهيم يرينه كچمشدر. — [بو دولتك احوال عمو-
ميه‌سيچون «اغلب» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابراهيم بن ايوب ابرش { ابراهيم بن ابرش دخى
ديليلر. خلفاى عباسيه‌دن (معتز بالله) ك باش طبيبى
اولوب، على الخصوص خليفۀ مشاراليهك والده‌سى
قبيحه‌يه انتساب تامى وار ايدى. حذاق اطباى اسلا-
ميه‌دن اولوب، خليفه عندنده قدر واعتبارى پك
بيوك ايدى. پدرى ايوب ابرش دخى مشاهير اطبادن
اولوب، لسان يونانيدن عربى وسريانى لسانلرينه خيلى
كتب فنيه ترجمه ايتمشدر.

ابراهيم بن ايوب حورانى { محدثيندن واصحاب
زهد وتقوادن صالح بر ذات اولوب، وليد بن مسلم
ومضاء بن عيسى وساٸر رجالدن نقل احاديث
شريفه ايتمش؛ و ٢٣٨ تاريخنده وطنى اولان حورانده
ارتحال ايتمشدر.

ابراهيم بن ايوب فرسانى { كنيه‌سى ا[illegible] اسحا-
قدر. اصفهان قربنده واقع فرسان قريه‌سندن او-

لوب، محدثيندن متقى وصالح بر ذات ايدى. ثورى وقايد اعمشدن روايت احاديث شريفه ايتمشدر.

ابراهيم بن بدر [«ابو اسحاق بنارى» مادهسنه مراجعت.]

ابراهيم بن بديع [«ابو اسحاق برسخورى» مادهسنه مراجعت بيوريله.]

ابراهيم بن براء رواة حديثدن اولوب، احاديث موضوعه نقل ايتمهده شهرتى اولديغندن، اعتماده شايان دكلدر.

ابراهيم بن بشار [«ابو اسحاق آملى» مادهسنه مراجعت بيوريله.] — برى (روادى) وديكرى (خراسانى) لقبيله رجال حديثدن دخى بو اسمله ايكى ذات واردر.

ابراهيم بن بشر قدماى شعراى عربدن اولوب، مرج راهط وقعهسنده وفات ايدن شاعر مشهور نعمان بن بشر انصارينك برادريدر. هجرت نبويهنك ٦٠ سنهسنده وفات ايتمشدر. اشعارى مشهوردر.

ابراهيم بن بشر ازدى رجال حديثدن اولوب، يحيي بن معيندن روايت ايتديكى كبى، كنديسندن دخى حسان بن حسان آيدرى روايت ايتمشدر.

ابراهيم بن بكر شيبانى بو دخى رجال حديثدن اولوب، بر روايته كوره كوفهلى، وديكر بر روايته كوره واسطلى ايدى، وبغدادده امرار اوقات ايدردى.

ابراهيم بن بكس [«ابو اسحاق» مادهسنه مراجعت.]

ابراهيم بن بنان خلفاى عباسيهدن معتصم باللهك رئيس الاطباسى بولنمش اولان طبيب مشهور (سلويه بن بنان)ك برادرى اولوب، ايكيسى دخى خرستيان اولدقلرى حالده، خليفهنك فوق العاده امين ومعتمدلرى ايديلر؛ حتى ابراهيم بن بنانك عهدهسنه بيت المال خزينهسنى تفويض، ومهرينى دخى امانت ايتمشيدى.

ابراهيم بن بيطار خوارزمى قضاة ومحدثيندن اولوب، عاصم احولدن روايت ايتمشدر.

ابراهيم بن پيرى [«پيرى زاده» مادهسنه مراجعت.]

ابراهيم بن ثابت اوچنجى عصر هجرى علما ومحدثيندن اولوب، واسط جوارنده واقع (جيذا) قريهسنده ساكن بولنمغله، (جيذانى) ديمكله معروفدر. هجرت نبويهنك ٢٣٣ سنهسنده وفات ايتمشدر.

ابراهيم بن جريج، ابراهيم بن جرير،

ابراهيم بن جعد رجال حديثدن اولوب، روايتلرينك صحتى شبههليدر.

ابراهيم بن جعفر بابى دربند يعنى شروان جهتندهكى باب الابوابدن اولوب، مصرده تدريس وافاده ايله مشغول اولمش، وكرك كنديسى كرك اوغلى حسن بن ابراهيم بابى محدثيندن بولنمشلردر.

ابراهيم بن جعمان اون برنجى عصر هجرى فقهاى شافعيهسندن اولوب، زبيد شهرنده مفتى ايدى. علم حديث وعلوم سائرهده دخى يد طولى صاحبى اولوب، عمرينى افتا وتدريسله كچيرمش، وزمانك عمدهسى حكمنه كچهرك، حل مشكلات ايچون هرطرفدن كنديسنه مراجعت اولنوردى. ابوبكر بن ابى قاسم اهدلى جملهٔ تلامذهسندن ايدى. هجرتك ١٠٣٤ تاريخنده وفات ايدوب، باب سهام مقبرهسنده دفن اولنمشدر.

ابراهيم بن جعمان آنف الترجمه ابراهيم بن جعمانك تورونى اولوب، بو دخى فقهاء شافعيهدن واكثر علومه واقف فضلادن ايدى. بيت فقيهده افتا وتدريسله مشغول اولمش؛ و«آية الحائز من احرف الدوائر» عنوانيله عروضه دائر منظوم بر رسالهايله بعض فتوالر يازمشدر. طبيعت شعريهسى دخى اولوب، شو بر قاچ بيت جملهٔ اشعارندندر:

قصدى رضاك بكل وجه امكنا
فامنن على بذاك من قبل الفنا
فلئن رضيت فذاك غاية مطلبى
والقصد كل القصد بل كل المنى الخ

طلبهسنه فوق العاده محبتى اولوب، لطف واحسانله معامله ايتديكى مشهوردر. ١٠٨٣ تاريخ هجريسنده ارتحال ايتمشدر.

ابراهيم بن حارث تيمى { صحابه‌دن وقريشدن اولوب، پدريله برابر معيت رسول الله (صلعم) ده مكهٔ مكرمه‌دن مدينهٔ منوره‌يه هجرت ايتمشيدى. پدرندن نقلاً بعض احاديث شريفه روايت ايتمشدر.

ابراهيم بن حُبيش { خلفاى عباسيه‌دن ابو جعفر منصورك امراسندن اولوب، بغداد شهرينك تأسيسنده بعض خدماتده بولنمشدر.

ابراهيم بن حجاج { حكومت اسلاميه زماننده اندلسك اشبيليه شهرنده اعلان تفردله بنى حجاج امارتنى تأسيس ايدن عبدالله بن حجاجك برادرى اولوب، برادرى مرقوم عبداللهك قتل اولنمسى اوزرينه، يرينه چكمش، وعصيان ايدن بنى خلدون وبنى حجاجك اولادينى رهن صورتيله توقيف ايدرك، قتل ايله تهديد ايتديكندن، مرقوملر عرض اطاعت ايتمشلرسه‌ده، اولادلرينى تخليص ايتدكدن صكره، بكيدن اعلان عصيانله كنديسنه قارشى محاربه‌يه كيريشدكلرندن، ابراهيم كندى اهل وعيالنى كنديسى قتل ومملكتنى احراقله، صوك نفسنه قدر مقاومت ايدوب، نهايت قتل اولنمشدر.

ابراهيم بن حجاج { رجال حديثدن اولوب، كنديسى عبد الرزاقدن، وكنديسندن دخى محمود بن غيلان روايت ايتمشدر.

ابراهيم بن حجاج موصلى { موصل قدماى علما ومحدثيننده اولوب، ابو القاسم مقرئ رصافى كنديسندن روايت احاديث شريفه ايتمشدر.

ابراهيم بن حريرى { هندك مشاهير مورخيننده اولوب، بابر شاهك زمان سلطنتنده «تاريخ ابراهيمى» عنوانيله هندستانك برتاريخ عموميسى يازه‌رق، ٩٣٤ سنه‌سنده اكمال ايتمشدر.

ابراهيم بن حسين عطار { [«ابراهيم عطار» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابراهيم بن حفص عسكرى { محدثيندن اولوب، ابو الحسين ملطى كنديسندن نقل احاديث شريفه ايتمشدر.

ابراهيم بن حكم { بن ابان وابراهيم بن حكم ظهير. ايكيسى دخى رجال حديثدن اولوب، ايكيسنكده روايتلرينك صحتنده شبهه اولنمشدر. ايكنجيسى كوفه‌لى وشيعيدر.

ابراهيم بن حمزه { [«ابن حمزه» و«ابو اسحاق خدابادى» ماده‌لرينه مراجعت بيوريله.]

ابراهيم بن حمزه { (شيخ تاج الدين —) اونجى عصر هجرى علما ومشايخندن اولوب، علوم ظاهره‌يى اكمال ايتدكدن صكره، طريقته سلوك ايتمش؛ وظاهرى وباطنى كسب كمالات ايتدكدن صكره، ادرنه‌ده واقع نقطه‌جى جامعنده واعظ ومذكر اولمشيدى؛ وتفسير وحديثدن درس ويرردى. «جامع الانوار» اسميله برتفسير شريف يازمشدر. ارتحالى ٩٧٠ تاريخلرنده‌در.

ابراهيم بن خالد { [«ابو اسحاق البيرى، ابو اسحاق جرميهى وابو ثور» ماده‌لرينه مراجعت بيوريله.]

ابراهيم بن خشاب { [«ابن خشاب» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابراهيم بن خضر صايغ { محدثيندن اولوب، ابو حسين ملاطيدن روايت ايتمش، و ٤٠٤ تاريخ هجريسنده وفات ايلمشدر.

ابراهيم بن خفاجه { [«ابن خفاجه» ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهيم بن خلاد { صحابه‌دن اولوب، كوچك ايكن حضرت نبى ذى‌شانك حضورينه كتيريله‌رك، ايمانه كلمشيدى. بعض احاديث شريفه نقل ايتمشدر. منسوب بولنديغى قبيله حقنده اختلاف واقع اولوب، مورخينك بعضيسى (اشهلى) وبعضيسى (خزرجى) در ديمشلردر.

ابراهيم بن خلاد { اندلسك (البيره) شهرى علما ومحدثيننده اولوب، هجرتك ٢٧٠ تاريخنده ارتحال ايتمشدر.

ابراهیم بن خلف [«ابو اسحاق سنهوری» و «ابو اسحاق شاوی» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن داود قصار {کنیه‌سی ابو اسحاقدر. شام‌ك کبار مشایخندن وجنید بغدادی ایله ابن جلا کبی اولیاءاللهك اقرانندن اولوب، چوق وقت معمر اولمش؛ وزمانك اکثر مشایخیله صحبت ایتمشیدی. فقری اختیار ایتمش رجالدن ایدی. ۳۲۶ ده ارتحال ایتمشدر.

ابراهیم بن خلف سامری {مشاهیر اطبای اسلامدن (رضی‌الدین رحبی) نك تلامذه‌سندن وآلتنجی عصر هجری اطبای حاذقه‌سندن ایدی. کندیسی مذهبجه عیسوی اولوب، حکیم مشار الیه تلامذه‌سی ایچنده غیر مسلم اولەرق، یالکز بو ذاتله عمران اسرائیلی بولندیغنی بیان ایدر ایمش.

ابراهیم بن دُحیم {اوچنجی عصر هجری اواخریله دردنجی عصر اوائلی علما ومحدثیندن اولوب، مصر ودمشقده افاده وتدریسله مشغول بولنمشدر.

ابراهیم بن دینار {کنیه‌سی (ابو حکیم) اولوب، نهروانی وبغدادی لقبلریله دخی ملقبدر. مشاهیر علمادن اولوب، فقه حنبلیده وحدیث وسائر علومده ید طولی صاحبی وصالح ومتقی برذات ایدی. (باب الازج) ده برمدت اقامت ایدوب، اوراده کندی نامنه منسوب اولەرق بر مدرسه دخی بنا ایتمشیدی. علم فقهی ابوالخطاب محفوظ بن احمد کلواذانیدن اخذ وقرائت ایتمشدی. حسن افاده‌سی وحاضراتی اولوب، حلقهٔ تدریسنه بر چوق طلبه اجتماع واستفاده ایدرلردی. کندیسی بعض مشاهیر محدثیندن روایت ایتدیکی کبی، کندیسندن دخی ابو الفرج ابن جوزی کبی کبار محدثین روایت ایتمشلردر. هجرتك ٤٨٠ تاریخنده دنیایه کلوب، ٥٥٦ سنه‌سی جماذی الآخره‌سنده ارتحال ایتمشدر.

ابراهیم بن ذکریا [«ابو اسحاق عجلی» ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم بن ذکوان حَرّانی {خلفای عباسیه‌دن جعفر بن منصورك آزادلیلرندن اولوب، هادی بن مهدینك وزیری اولمشیدی. بونك فضل اسمنده بر برادری دخی مروان حمارك آزادلیلرندن ایدی.

ابراهیم بن زهرون حرانی {کنیه‌سی ابو اسحاقدر. مشاهیر اطبای اسلامدن اولوب. فن طبده عالم وماهر بر ذات ایدی. ۳۰۹ تاریخ هجریسنده بغدادده وفات ایتمشدر. اوغلی ابوالحسن ثابت دخی مشاهیر اطبادندر.

ابراهیم بن زیاد {یمن ملوکندن اولوب، پدرینك فوتندن صکره حکم سورمش، و وفاتنده اوغلی زیاد خلفی اولمشدر. بو نلرك سلاله‌سی ۲۰۳ تاریخ هجریسنده باشلیوب، بر بجیلری خلفای عباسیه‌دن مأمور طرفندن یمن والیلکنه نصب اولنمشیدی.

ابراهیم بن زیاد {بری (قرشی) و بری‌ده (عجلی) اولمق اوزره، رجال حدیثدن اوچ ذاتك اسمیدر.

ابراهیم بن زید [«ابو اسحاق خشاغری» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن زید اسلمی {تفلیسلی اولوب، محدثیندن ایسه‌ده، اخبارینك صحتی مشکوکدر.

ابراهیم بن سالم نیسابوری {محدثیندن اولوب، کندیسندن احمد بن حفص بن عبدالله روایت ایتمشدر.

ابراهیم بن سعد {محدثینك موثوق ومعتمدلرندن اولوب، فقهده دخی ید طولی صاحبی اولمغله، مدینهٔ منوره قاضیسی اولمشیدی. احکامه متعلق اون یدی بیك حدیث شریف بیلدیکی مرویدر. اصحاب ترددن اولوب. ۱۸۳ تاریخنده، ۷۵ یاشنده اولدیغی حالده. وفات ایتمشدر. — بو اسمده رجال حدیثدن دیکر بر ذات دها وار ایسه‌ده، روایاتنك صحتی مشکوکدر.

ابراهیم بن سعد الدین جباوی

پیر طریقت سعد الدین جباوی حضرتلرینك اولادندن اولوب، بنی سعد الدین طائفه‌سنك شیخی

ایدی. شافعی المذهب وسعدی الطریقه اولوب، درکاهی دمشقك (قبیبات) محله‌سنده اولمغله. (دمشقی) و (قبیباتی) لقبلریله دخی معروفدر. (شاغور) محله‌سنده‌كی زاویه‌سنه نسبتله (شاغوری) دخی دنیلیر. اصحاب ورع وتقوادن واهل حالدن بر ذات اولوب. وافر مال وثروته دخی مالك اولمغله، انفاق فقرا ومحتاجین وتأسیس خیرات یولنده صرف همت ایتمش؛ وخدم وحشمی چوق اولوب، نفوذ واعتباری درجهٔ علیایه واصل اولمشیدی. صیت وشهرتی عالمگیر اولوب، پك اوزاق یرلردن زیارتنه كلنلر اولوردی. اكثر علومده وعلی الخصوص تصوفده ید طولی صاحبی ایدی. ١١٣٥ تاریخنده رحمت حقه نائل اولمشدر.

ابراهیم بن سعد الدین شیبانی { كنیه‌سی (ابو الوفا) در. بو دخی سعد الدین جباوی حضرتلرینك سلاله‌سندن اولوب، اون ایكنجی عصر هجریده دمشق شامده سلالهٔ مذكوره‌نك (شاغور) محله‌سنده‌كی زاویه‌سنده سجاده نشین اولمغله، اسلافی كبی، (شاغوری) لقبیله دخی معروفدر. ارباب زهد وتقوادن وكروه مجذوبیندن اولوب، كرك شامده وكرك درسعادتده پك چوق مریدلری وار ایدی. سلاطین عظام عثمانیه‌نك دخی كندیسنه اعتبار واعتقادلری اولوب. استانبولده كندیسنه مخصوص بر زاویه بنا ایتمشلر. وروس دخی ویرمشلر ایدی. احیانا استانبوله ومصره دخی كیدردی. لاابالی وقلندر مشرب بر ذات اولوب. چارشو وبازارده چوجقلرك وعوامك كندیسیله اكلنمه‌سندن حظ ایدرمش.

ابراهیم بن سعد زهری {[«ابو اسحاق زهری» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن سعد علوی { بغدادك قدمای مشایخندن ونسبلری حضرت امام حسنه واصل اولان شرفادن اولوب. كنیه‌سی ابو اسحاقدر. ابو الحارث اولاسینك شیخی ومرشدیدر. بعده شامده رحلت ایده‌رك. اوراده متوطن اولمشیدی. ظاهر الكرامات اولیاء كرامدن ایدی.

ابراهیم بن سعید {[«ابو اسحاق حبال» و «ابو اسحاق دستوائی» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن سعید جوهری { كبار محدثیندن اولوب. بخاریدن بشقه ائمهٔ حدیث كندیسندن اخذ واستماع ایتمشلردر. اوچنجی عصر هجریده بغدادده تدریسله مشغول اولوب، ٢٤٧ تاریخنده ارتحال ایتمشدر. حدیثه دائر بعض تألیفاتی واردر.

ابراهیم بن سفر {[«ابن سفر» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن سفیان { اوچنجی عصر هجری فقهاسندن ومسلك اصحابندن اولوب. ٣٠٨ سنه‌سنده وفات ایتمشدر.

ابراهیم بن سكمان قطبی {[«ظهیر الدین قطبی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن سلیمان جینینی {[«ابراهیم جینینی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن سلیمان { مقدسی وبلخی لقبلریله رجال حدیثدن ایكی ذات اولوب، روایتلری ضعیفدر. — رجال حدیثدن (ابو اسماعیل مودب) كنیه‌سیله مشهور دیكر بر ابراهیم بن سلیمان موثوق رواتدندر.

ابراهیم بن سلیمان شامی { بنی امیه آزادلیلرندن اولوب، اندلس ملوك امویه‌سندن حكم بن هشامك زماننده شرقدن اندلسه كیتمش؛ وهشامك اوغلی عبدالرحمن ایله اونك اوغلی محمدك زماننده نفقه‌یه نائل اولمشیدی. شرقده ابو نواس وابو العتاهیه كبی كبار محدثیندن اوقومش ایدی. بعض اشعاری دخی واردر.

ابراهیم بن سنان {[«ابو اسحاق» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن سوید { بری (مدنی) ودیكری (اصیرفی كوفی) لقبلریله ملقب رجال حدیثدن ایكی ذات اولوب، برنجیسی موثوق. وایكنجیسنك روایتی ضعیفدر.

ابراهیم بن سهل اندلسی {[«ابن سهل اندلسی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن سیابه { بنی هاشم آزادلیلرندن وخلفای عباسیه‌نك

الك پارلاق زمانی شعراسندن اولوب، بعض اشعاری وبرچوق نوادر واخباری کتب نوادرده مذکوردر. مشاهیر مغنییندن ابراهیم موصلی ایله اوغلی اسحاق بونك احباسندن اولمغله، اشعارینی خلفا ووزرا حضورنده اوقویه‌رق، قدرینی ترفیع ایتمشلردی. کندیسی بر جاریهٔ زنجیه‌یه علاقه ایتمکله، بو نامحمل عشقنه اعتراض ایدنلره جواباً شوقطعه‌یی سویلمشدر:

یکون الخال فی وجه قبیح
فیکسوه الملاحة والجمالا
فکیف یلام مشغوف علی من
یراها کلها فی العین خالا

ابراهیم بن سیما { موسی بن بغانك امرا- سندن اولوب، طائفهٔ

زنجله اولان محاربات اثناسنده اهواز والیسی اولمش؛ ومرقوم موسی بن بغا اورالردن چکلنجه‌یه قدر بو مقامده قالوب، ۲۷۳ تاریخ هجریسنده معتمد ایله مُتوفق آره‌سنده واقع اولان محاربه‌ده (زغفرانیه)ده قتل اولنمشدر.

ابراهیم بن سیمجور { [«ابن سیمجور» ماده‌سنه مرا-

جعت بیوریله.]

ابراهیم بن شاذ جبلی { کنیه‌سی (ابو اسحاق) در.

هرات جوارنده‌کی جبل فضه‌دن اولوب، هراتده تحصیل علم ایتدکدن صکره، بغداده ورودله علم حدیثده تدریسله اشتغال، ومحمد بن عبدالرحمن سامی هروی ایله سائر ذواتدن نقل احادیث شریفه ایتمشدر.

ابراهیم بن شاکر { [«ابو اسحاق لحام» ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم بن شرکب { اوچنجی عصر هجری اواسطنده مرو شهر-

یله نواحیسنی ونیشابوری اله کچیروب اعلان تفرد ایتمش اولان شرکب حمالك بیوك اوغلی اولوب، یعقوب صفار بن لیثك نزدنده بولندیغی حالده، احمد جحستانینك حسد وحیله‌سیله مشارالیهك یانندن تبعید اولنمشدی.

ابراهیم بن شعیب { اوچنجی عصر هجری اواسطنده اندلسك

(البیده) بلده‌سنده ظهور ایتمش اولان یدی محدثینك بریدر، که بونلرك یدیسی‌ده (سحنون) دن روایت ایتمشلردر. دیکر آلتیسی احمد بن سلیمان بن ابی الربیع، سلیمان بن نصر، ابراهیم بن خالد، ابراهیم بن خلاد، عمر بن موسی الکنانی وسعید بن نمر غافیدر. —— (مدنی) لقبیله رجال حدیثدن دیکر برابراهیم بن شعیب دها واردر، که ابن وهب کندیسندن روایت ایتمش ایسه‌ده، ابن معین شایان اعتماد اولمدیغنی بیان ایتمشدر.

ابراهیم بن شماس { سمرقندك قدمای اولیا- سندندر.

ابراهیم بن شهید { بنی حفص دولتی زما- ننده وسکزنجی عصر

هجری اواسطنده برآره‌لق تونسی استیلا ایله مستقلا حکم سورمش امرادندر. پدری ابو بکر بن ابی الخطاب سلطان ابو عصیده‌نك قتلنده والی نصب اولنمش، ومتعاقباً سلطان ابو البقاء طرفندن قتل ایدلمش اولمغله، شهید لقبیله شهرت بولمشیدی.

ابراهیم بن شیبان قرمیسینی { دردنجی عصر

هجریده ظهور ایدن کبار اولیاءاللهدن اولوب، جبل شیخی ایدی. معاصرینندن ابراهیم خواص وابو عبدالله مغربی ایله صحبت ایتمشدر. ورع وتقواده ومدعیلره قارشی کتاب وسنته وطریقت مشایخ وائمه‌یه تمسکله مدافعه‌ده شهرت کامله‌سی وار ایدی. اعتقاد وتصوفه متعلق بر چوق کلماتی وبعض حاللری مشهور ومتواتردر.

ابراهیم بن شیرکوه { طوائف ملوکدن حمص صاحبی شیر-

کوه بن محمد بن شیرکوهك اوغلی اولوب، ٦٣٦ تاریخنده، پدرینك وفاتی اوزرینه، مسند امارته چکمش؛ و٦٣٨ سنه‌سنده سوریه طرفلرینه تجاوزله اطرافی نهب وغارت ایتمکده اولان خوارزمیلر طائفه‌سیله محاربه‌یه طوتیشوب، حلب عسکری دخی کندیسنه معین اولدیغی حالده، بونلری فراتك اوته طرفنه قدر تعقیب، ومغلوب ایده‌رك، حرانی ضبط ایتمش؛ وموصل صاحبی لؤلؤ دخی بونلره اعانةً خوارزمیلره اوروب، یدلرنده بولنان اسرایی، وازان جمله حلب عسکریله اولان محاربه‌ده اسیر ایتمش اولدقلری ناصر صلاح الدینك اوغلی ملك معظم تورانشاهی استخلاص، وحلب عسکرینه ارسال ایتمشیدی. بو غالبیتده حلب

عسکری رقه، رها وسروجی، وابراهیم دخی حا-
بوری ضبط ایتمشیدی. ٦٤٠ تاریخنده خوارزمیلر
میافارقین صاحبی مظفر غازی ایله متفق اولدقلری
حالده، تعرض ایتمکله، ابراهیم بن شیرکوه ینه حلب
عسکریله برابر قارشی طورەرق، غالب کلمش ایسەده،
٦٤٢ده خوارزمیلر مصر حکمداری صالح ایوب
طرفندن عمیجەسی دمشق صاحبی صالح اسماعیله قار-
شی دعوت اولنمغله، غزەیی استیلا ایتمش اولدقلرندن،
صالح اسماعیل طرفندن دمشق عسکریله ابراهیم بن
شیرکوه مأمور اولەرق، عکادەکی فرنکلرله دخی،
غالبیتلری تقدیرنده مصردن بعض یرلر ویرمك شر-
طیله، اتفاق ایتدیکی حالده، مغلوب اولمش؛ ومصر
عسکری سوریەنك سواحلیله قدسی ضبط ایتدکدن
صکره، صالح اسماعیل ایله ابراهیم بن شیرکوهی
دمشقده محاصره ایتمشلر؛ وبعده بعض شرائطله
چکلمشلردی. ٦٤٤ تاریخنده ابراهیم بن شیرکوه
مصر صاحبی صالح ایوبله بالاتفاق، خوارزمیلری
بسبتون محو ومضمحل ایتمکله، بونلرك شرندن اندیشناك
بولنان صالح ایوبی زیادەسیله ممنون ایتدیکندن، مصره
دعوت اولنمش ایسەده، متهیء عزیمت ایکن، دمشقده
وفات ایدوب، جنازەسی حصه اعاده، واوراده
دفن اولنەرق، اوغلی مظفرالدین موسی جانشینی
اولمشدر.

ابراهیم بن صاری حیدر { شامك اون برنجی عصر
هجری علماسندن اولوب، فضائل وصلاح حالیله
مشهور ایدی. فارسی وترکی لسانلرینه آشنا وحسن
خطه مالك اولدیغندن، دمشق اعیانی اولادینه مذ-
کور ایکی لسانله حسن خط تعلیم ایتمکله اشتغال ایدر
دی. هجرتك ١٠٥٢ تاریخنده طوغوب، ١١٠٣
سنەسنده ارتحال ایتمشدر.

ابراهیم بن صالح { (بن علی بن عبدالله بن عباس) خلفای
عباسیەنك اقربا وولاتندن اولوب، خلیفه مهدی
طرفندن، سالم بن سوادەدن صکره، مصر والیسی
تعیین اولنەرق، ١٦٥ سنەسی محرمنده مصره دخول
ایتمشدی. بونك زمان ولایتنده صعیدده ملوك امویەدن
عبدالعزیز بن مروانك نسلندن (دحیه بن مصعب)
ظهور ایدەرك، صاحب ترجمەنك کوشکلکندن
بالاستفاده، بتون صعیدی ضبطله، خلافت ادعاسنه
قالقیشمش اولدیغندن، ١٦٧ سنەسی ذی الحجەسنده
مهدی طرفندن غضبه آلنەرق، عزل اولنمش ایسەده،
والیٔ لاحق داود بن یزیدك معیتنده قالوب، بعض
خدماتده بولندیغندن، مؤخراً ١٧٦ تاریخنده هارون
الرشید طرفندن، دفعهٔ ثانیه اولەرق، مصر والیلکنه
نصب اولنمش؛ واوچ آیه قریب زمان مصری اداره
ایتدکدن صکره، سنهٔ مذکوره شعبانده وفات ایتمشدر.

ابراهیم بن صالح آدمی { اوچنجی عصر هجری علمای
محدثیننددر.

ابراهیم بن صالح بن منصور { هارون الرشیدك
عمیجەسنك اوغلی اولوب، خلیفهٔ مشارالیهك همشیره-
سی عباسەنك ایکنجی زوجی اولمشیدی.

ابراهیم بن صبیح { وابراهیم بن صرمه. رجال حدیثدن او-
لوب، روایتلری ضعیفدر.

ابراهیم بن صراف { طقوزنجی عصر هجری مشایخ کرا-
مندن واولیاء اللهدن بر ذاتدر. سیواسده تولد
ایدوب، قونیەده مولانا صاری یعقوبدن تحصیل علم
ایتمش؛ وخواجەسنك وفاتندن صکره، قیصریەده
خواند خاتون مدرسەسنده تدریس علومله مشغول
اولمشدر. شافعی المذهب ایدی. «کلذار» عنوانیله ترکی-
العباره برکتابی دخی واردر. بعده مدرسك حنفی المذهب
اولمسی مدرسهٔ مذکورەنك وقفی شرائطندن اولدیغی
آکلاشلمغله، مدرسەیی ترك ایدوب، بر کوشەیه
چکلمش؛ وبو عزلتی اثناسنده کندینده غریب بر
حال ظهور ایتمش، که قرآن کریم قرائتنی ویا بر کوزل
سس ایشیتسه، آغلار ودوشوب بایلیرمش. الحاصل
قلبنده بر عشق وشوق حس ایتمکله، برای استرشاد
اردبیله عزیمت نیتنده ایکن، آق شمس الدین حضرتلرینك
صیتنی ایشیدەرك، بك بازارینه وارمش؛ وحضرت
شیخك طبابتدن دخی بهرەسی اولمغله، امراض بدنیه-
لرینك تشفیەسیچون بر چوق خلق طوپلانەرق، هر
بری دردینی آکلاتمقده اولدیغنی کوروب، کندیسنه
صره کلنجه، بنم کوکلم خستەدر دیمش؛ وبو وجهله
آق شمس الدین حضرتلرینه انتسابله، سلك طریقته

سلوك ايده‌رك، برمدت خلوتدن صكره، اذن آله‌رق، قيصريه‌يه عودتله، ارباب ارادتی ارشادله مشغول اولمش؛ و ٨٨٧ سنه‌سنده ارتحال ايتمشدر. تربه‌سی قيصريه‌ده زيارتگاه انامدر. تنورله مجاهده‌يی بو ذات ايجاد ايتمشدر. بناءً عليه (ابراهيم تنوری) اسميله دخی معروفدر.

ابراهيم بن صلت { خلفای عباسيه‌نك اوائل خلافتنده لسان يونا- نيدن كتب طبيه وسائره‌نك لسان عربي‌يه ترجمه‌سنه همت ايدنلردن اولوب، ترجمه‌لری اوسط عد واعتبار اولنور.

ابراهيم بن طباخ { شامك اونجی عصر هجری علماسندن او- لوب، پدری عن اصل خليل بلده‌سندن اولديغی حالده، كنديسی دمشقده طوغمش؛ واوراده اكمال تحصيل ايتدكدن صكره، قاضی القضاة سيد محمد بن معلولك نزدينه ملازمتله، بعض نيابتلره تعيين اولنمش؛ وبعده درسعادته كله‌رك، وظيفه‌يه نائل اولدقدن صكره، ٩٩٤ تاريخنده دمشقه عودتله، صالحيه‌ده‌كی سليميه مدرسه‌سنده تدريس علومه باشلامش؛ وسنان پاشانك زماننده وظيفه واعتباری تزييد اولنمشيدی. ارباب ورع وتقوادن اولوب، جامع امويه‌يه دوام ايدر، وعلمای معاصرينله مباحثه وجدلدن خالی قالميوب، قاضی محب‌الدين واحد غيثاوی ايله مناظره يولنده بر رساله رديه يازمشلردر. ١٠٠٦ سنه‌سی شعبانده ارتحال ايدوب، وصيتی اوزره مقابر صوفيه‌ده دفن اولنمشدر.

ابراهيم بن طرخان { [«ابن طرخان» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابراهيم بن طوقان { طوقان صالح پاشانك اوغلی اولوب، حسن مغربيدن قرآن كريمی وعبدالله شرابيدن فقهی اوقو- دقدن صكره، جد واجتهادله علوم متنوعه‌ده كسب كمال ايده‌رك، نابلس قضاسنی احراز ايتمش، وعفت وعدالتی سببيله عمومك محبتنی قزانمشيدی. نحو وادبياتده وكلام فصحاء عربده وقوف تامی وار ايدی. بعض اشعاری دخی واردر. وفاتنه شعرادن محمد سفارينی شو تاريخی سويلشدر:

زهد الدنا وجداً فعف نزولها
ونما الی الفردوس احسن منزل

ابراهيم بن طهمان { كنيه‌سی ابو سعيد او- لوب، خراسانك هرات جوارنده‌كی (باشان) قريه‌سندن اولمغله، (خراسانی) دخی دنيلير. كبار محدثيندن اولوب، عمرو بن دينار كبی تابعيندن نيجه ذواته ملاقی اولمش؛ و ١٦٣ تاريخنده مكهٔ مكرمه‌ده ارتحال ايتمشدر. ابن قيصهٔ نيسابوری ديمكله معروف طاهر بن يحيی صاحب ترجمه‌نك حديثه متعلق مصنفاتنی اختصار ايتمشدر.

ابراهيم بن عباد انصاری { صحابه‌دن اولوب، غزوهٔ احدده حاضر بولنمشدر.

ابراهيم بن عباس صولی { شعرای عربك قدماسندن او- لوب، كنيه‌سی ابو اسحاقدر. جدی محمدك پدری اولان (صول) برادری فيروزله برابر جرجان رؤسای اتراكندن اولوب، بعده مجوسی اولمشلردی. مؤخراً صول، يزيد بن مهلبك جرجانه وصولنده، مشار اليهك تكليفيله دين اسلامی قبول ايتمش، وعقر محاربه‌سنده قتل اولنجه‌يه قدر يانده بولنمشيدی. صاحب ترجمه ايسه اديب وكاتب وشاعر بر ذات اولوب، خلفای عبا- سيه طرفندن بعض بيوك مسانده قدر ترفيع اولنمشيدی. روايته كوره سويلديكی اشعاردن ابتدا دون كور- ديكی بيتلری بعده اوسطلرينی طی ايده‌رك، چوق دفعه بر مفصل قصيده‌دن يالكز بر بيت براقيرمش. بو وجهله اشعاری غايت منتخب ومقبولدر. مع هذا ارتجالاً سويلديكی اشعاری دخی پك سليسدر. وزرادن محمد بن عبدالملك زيات ابتدا احبا واصدقا- سندن ايكن، بعده بينلرنده برودت حاصل اولمغله، صاحب ترجمه‌نك بونك ذمی حقنده خيلی هجويه‌لری واردر. خليفه متوكلك مدحی حقنده دخی بر چوق قصيده‌لری اولوب، مشار اليهك خيلی احسانلرينه نائل اولمشيدی. وفاتی ٢٤٣ سنه‌سی شعبانده و (سر من رأی) ده واقع اولمشدر. جملهٔ اشعارندن محبوبه‌سنك كيجيكمسی حقنده سويلش اولديغی شو قطعه‌نك ايراديله اكتفا اولنور:

الم ترنا يوما اذا نأت
فلم تأت من بين اترا بها

وقد غمرتنا دواعي السرور
با شغا لهـا و با لهـا بهـا
ومدت علينـا سمـاء النعيم
وكل المنى تحت اطنـا بهـا
ونحن فتـور الى ان بدت
وبدر الدجى بين اثوابهـا
فلمـا نأت كيف كنا لهـا
ولمـا دنت كيف صرنا بهـا

ابراهيم بن عبدالرحمن تنسى { مغرب اقصانك

(تنس) بلده‌سندن اولوب، اندلسه رحلت ايله، (الزهرا) شهرنده اختيار اقامت ايده‌رك، ابو وهب بن مسرة الحجازى وابو على القالى وسائر علمادن اخذ وقرائت ايتدكدن صكره، شهر مذكور جامعنده افتا وتدريسله اشتغال ايدوب، ٣٠٧ سنه‌سى شوالنده ارتحال ايتمشدر.

ابراهيم بن عبدالرحمن زهرى { عشرهٔ مبشره.

دن عبدالرحمن بن عوف حضرتلرينك اوغلى اولوب، پدرى واسطه‌سيله حضرت عمر بن خطابدن احاديث شريفه روايت ايتمشدر. ابراهيم بن منذر بو ذاتك ٧٥ تاريخ هجريسنده وفات ايتديكنى، ووفاتنده ٧٦ ياشنده اولديغنى بيان ايتمكله، هجرت نبويه‌دن بر سنه‌اول طوغمش اولديغنى ايما ايديور. حالبوكه انساب واسماء صحابه كتابلرينك روايتنه كوره، صاحب تر-جمه‌نك والده‌سى ام كلثوم بنت عقبه حضرت پيغمبرك قريش كفاريله مصالحه عقد بيوردقلرى زمانه قدر مكه‌ده قالوب، هجرتك ٧ سنه‌سنده مدينهٔ منوره‌يه هجرت ايتمش؛ وقريشدن ايكى برادرى كلوب، كنديسنى آلمق ايستمشلرسه‌ده، « يا ايها النبى اذاجاءك مؤمنات مهاجرات . . . » آيت كريمه‌سى نازل اولمغله، فخر كائنات افندمز ام كلثومى تسليم ايتمه‌مش، واو وقت ام كلثوم زيد بن حارثه‌يه وارمش؛ وهجرتك ٨ سنه‌سنده موحى‌اليه شهيد اولمغله، زبير بن عوامه واروب، بوندن زينب اسمنده بر قيزى دنيايه كلمش؛ وبعده بوندن بوشانه‌رق، عبدالرحمن بن عوف حضر-تلرينه وارمشيدى. بوتقديرده، صاحب ترجمه حضرت پيغمبرك زمان سعادتلرنده دنيايه كلمش ايسه، ارتحالندن آز وقت اول كلمش اوله‌جغنده شبهه قالماز.

ابراهيم بن عبدالرحمن سؤالاتى

شام علماسندن وفقهاى حنفيه‌دن اولوب، علم فقهده يد طولى صاحبى ايدى، وعلى‌الخصوص كتب فقهيه‌نك تتبعيله كمال سهولتله فتوى چيقارمقده بيوك بر مهارتى وار ايدى. درسعادته دخى كلوب، پايتخت علماسيله مصاحبه ومناظره ايتمشيدى. جمع كتبده بيوك بر مراق اولمغله، بيوك بر كتبخانه تشكيل ايتمشيدى، كه وفاتنده قيزى نامنه وقف ايتمشيدى. طبيعت شعريه‌سى دخى وارايديسه‌ده، باشليجه مشغوليتى فقهله اولديغندن، اشعارى تكلفدن خالى دكلدر. ١٠٩٥ سنه‌سى ربيع الاولنده ارتحال ايتمشدر. شو بر ايكى بيت جملهٔ اشعارندندر :

ان الغزل الذى فى طرفه حور
فى مرشفيه سلاف الراح والحبب
حارت لرؤيته الابصار حين بدا
غصن الجمال حلاه اللطف والادب

ابراهيم بن عبدالرزاق { [«ابو يحيى الانطاكى»

ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابراهيم بن عبدالصمد { كنيه‌سى ابواسحاق اولوب، هاشمى

وعباسى نامليله دخى معروفدر. اميرالحج اولوب، ابو مصعب موطادن روايت احاديث ايتمشدر. ٣٢٥ سنه‌سنده وفات ايتمكله، ابو مصعبدن روايت ايدن رواتك اخيريدر.

ابراهيم بن عبدالعزيز { كنيه‌سى (ابو عوانه) اولوب،

موصل قدماى محدثيننده عبدالعزيز بن حيانك اوغليدر. اوچنجى عصر هجرى محدثيننده اولوب، پدرندن روايت احاديث شريفه ايتمشدر.

ابراهيم بن عبدالله بادرانى { [«ابو اسحاق

بادرانى» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابراهيم بن عبدالله بصرى { [«ابو اسحاق

بصرى» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابراهيم بن عبدالله بن حرث { وقت سعا-

دتده حبشه‌ده هجرت ايتمش اولان حرث بن معمرك حفيدى حرث بن حاطبك تورونى اولوب، رجال حديثندندر، وروايتى موثوقدر.

ابراهیم بن عبدالله بن خالد { رجال حدیثدن او- لوب، روایت ایتدیکی حدیثلری موثوق ذواته اسناد ایتمش ایسه‌ده، روایتنده کاذب اولدیغی تحقق ایتمشدر.

ابراهیم بن عبدالله بن قیس { صحابه‌دندر. ابو موسی الاشعرینك اوغلی اولوب، عهد نبی (صلعم) ده طوغمش، وروایته کوره، پدری حضور حضرت پیغمبره کتیروب، رسالتپناه افندمز اسمنی ابراهیم قومش، ویمن وبرکتیچون دعا ایتمشلردی.

ابراهیم بن عبدالله خارجی { [«ابراهیم خارجی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن عبدالله رطبی { [«ابراهیم رطبی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن عبدالله سعدی { نیشابور علمای محدثیننددن اولوب، روایاتنده صادق وموثوقدر.

ابراهیم بن عبدالله طنزی { [«ابراهیم طنزی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن عبدالله علوی { امام حسنك اولادندن (نفس ذکیه) لقبیله معروف محمد مهدی بن عبداللهك برادریدر. خلفای عباسیه‌دن منصورك زماننده بو ایکی برادر صیق صیق آرانلقده اولدقلری حالده، صاحب ترجمه فارس، کرمان، شام، حجاز ویمن نواحیلرنده طولاشوب، کمال مهارتله اختفا ایتمش؛ وحتی برکره موصلده منصورك سفره‌سنده یمك یدیکی حالده، کندینی طانیتدیرمامش، وبرکره‌ده بغداده داخل اولوب، سفیان بن حیانك اوینه دخیل اولمغله، بو ذات کندیسنی قاچیرمه‌نك یولنی دوشونورکن، ابراهیم کندیسنه برتدبیر اوکرتمشدی. شویله‌که مرقوم سفیان ابراهیمك تحریسیچون عسکر یازوب کزمکی تکلیف ایتمکله، مساعده اولندقده، یازدیغی نفرات صره‌سنده ابراهیمی‌ده دیکر بر ناملله یازوب، بصره‌یه کیتدیکنده، نفراتك هر برینی آیری برطرفه کوندرمش؛ وبو صره‌ده ابراهیم دخی بر طرفه کوندریله‌رك، اختفا ایتمکه فرصت بولمشیدی. بعده ١٤٥ تاریخنده بصره‌یه دونه‌رك، برادری مهدی نامنه خلق بیعته دعوت ایتمش؛ وآز زمان ایچنده طرفدارلری چوغالوب، بصره والیسی بولنان سفیان بن معاویه، سالماً قاچوق اوزره، امان ایستمش؛ وبغداددن کلن عسکره دخی غلبه چالدقدن صکره، اهواز، فارس، واسط وسائر جهتلری دخی تحت اطاعته آلمش؛ واو صره‌ده برادری مهدینك مدینه‌ده قتل اولندیغی خبری واصل اولمش ایسه‌ده، بو وقعه طرفدارلرینه فتور کتیره‌جك یرده، بالعکس علویلری عباسیلره قارشی تهییج ایتمکله، دها بیوك بر قوت وشدتله حربه دوام ایتدکلرندن، منصور هر طرفدن عسکر جمع ایله، ابراهیمك وجودینی قالدیرمغه زیاده‌سیله جهد وغیرت ایده‌رك، عیسی بن موسانی اون بش بیك عسکرله کوندرمش؛ وابراهیم ایسه یوز بیك عسکرله چیقوب، کوفه‌دن اون آلتی فرسخ اوزاق بر محلده واقع اولان محاربه‌ده، ابتدا عیسی بن موسانك مقدمة الجیشی قوماندەسنده بولنان حمید بن قحطبه مغلوب وفراره مجبور اولمش ایسه‌ده، عیسی اولومنی کوزینه آله‌رق، قالان عسکریله ثبات ایتمش؛ واو صره‌ده ابراهیمك عونه‌سندن بعضیسی منهزم اولوب، فراره یوز طوتمش اولدقلرندن، ابراهیم درت بش بیك کشی ایله مردانه مقاومت ایتمش ایسه‌ده، کندیسی مجروح اولوب، آتندن دوشمکله، همان باشی کسیلوب، عیسی بن موسایه کوتورلمش؛ واونك طرفندن دخی منصوره کوندرلمشدر. ١٤٥ سنه‌سی ذی القعده‌سنك ٢٥ نده وقوع بولان بو وقعه صاحب ترجمه ابراهیمك خروج وماجراسنه ختام ویرمشدر.

ابراهیم بن عبدالله غافقی { کنیه‌سی (ابو اسحاق) در. عن‌اصل اندلسلی اولوب، شامه کلمش؛ واورانك علماسیله بغداد، مصر، رمله وطرابلس علماسندن اخذ واستفاده ایده‌رك، نهایت دمشقده اختیار اقامت ایتمشیدی. مالکی المذهب اولوب، بعض احادیث شریفه نقل وروایت ایتمشدر.

ابراهیم بن عبدالله کجی { [«ابو مسلم کجی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن عبدالله بجیرمی { [«ابو اسحاق بجیرمی» مادەسنە مراجعت بیوریلە.]

ابراهیم بن عبید { بن رفاعة الانصاری. صحابەدن اولوب، حضرت رسول‌الله (صلعم) ایلە برابر اصحابدن ابو سعید خدری طرفندن ضیافتە مدعو اولدیغی حالدە، اوروجلی اولدیغنی بیان ایدوبدە، صاحب خانەیی محزون ایتمەمك ایچون، طرف رسالتپناهیدن اوروجی بوزمغلە مأمور اولان ذات بو اولدیغی مرویدر.

ابراهیم بن عثمان غزی { کنیەسی ابو اسحاق او- اولوب، (اشهبی) لقبیلە دخی معروفدر. عرب شعراسندن اولوب، ٤٤١ تاریخندە فلسطین ساحلندەکی غزە شهرندە طوغمش، و ٥٢٤ سنەسندە وفات ایتمشدر. شو ایکی بیت ترکلرك مدحی حقندە شویلش اولدیغی بر قصیدەسندندر:

فی فتیة من جیوش الترك ماترکت
الرعد کراتهم صوتاً ولا صیتا
قوم اذا قوبلوا کانوا ملایکة
حسنا وان قوتلوا کانوا عفاریتا

ابراهیم بن عجیب زیادی { اندلسدەکی (وشقە) قصبەسندن اولمغلە، وشقی اسمیلە دخی معروفدر. فقهدە ید طولی صاحبی اولوب، مملکتندە (یونس بن عبد الاعلی) دن قرائت ایتمشدر. «مدونە» نام کتابی اختصار، وبر سیاحت اجرا ایتمشدر. وفاتی هجرتك ٢٧٥ تاریخندە واقعدر.

ابراهیم بن العربی { ملوك امویە زماندە یمامە والیسی اولوب، نسلی آل ابراهیم بن العربی نامیلە خیلی زمان دیار مذکورەدە حکم وریاست ایتمشلردر. نوادردە ذکری چکوب، زمانك شعراسیلە بعض مناسبتلری اولمشدر.

ابراهیم بن عطیە { ابو اسحاق مقری کنیەسیلە دخی معروف اولوب، بصرەنك آلتنجی عصر هجری علما و محدثیننندر.

ابراهیم بن عقیل { ابو اسحاق کبری کنیەسیلە وقرشی نسبتیلە دخی معروف اولوب، علمای نحویوندندر. هجرت نبویەنك ٤٧٤ تاریخندە وفات ایتمشدر.

ابراهیم بن علی { [«ابو اسحاق قبانی» و«ابو اسحاق شیرازی» مادەلرینە مراجعت بیوریلە.]

ابراهیم بن عمر { [«ابو اسحاق برمکی» و «ابو الحجاج» مادەلرینە مراجعت بیوریلە.]

ابراهیم بن عیسی { اوچنجی قرن هجری مشاهیر اطباسندن اولوب، بغدادە یوحنا بن ماسویهدن تحصیل طب ایتمش، واونك اصحابندن اولمشیدی. مؤخراً احمد بن طولونە انتسابلە، بونك معیتندە مصرە کیدەرك، رئیس الاطباسی اولمش؛ و ٢٦٠ تاریخندە مصردە وفات ایتمشدر.

ابراهیم بن فزارون { مشاهیر اطبای اسلامیەدن اولوب، غسان بن عبادك طبیبی ایدی، ومشار الیهك معیتندە هندوسندە سیاحت ایتمشدر.

ابراهیم بن قاسم حلبی { اونجی عصر هجری علماسندن اولوب، عن اصل حلبلی اولدیغی حالدە، درسعادتە کلەرك، ابو السعود افندینك درسنە ملازمتدن صکرە، بعض مدرسەلرك مدرسلکنە ومؤخراً بعض قضالرە تعیین اولنەرق، ٩٧٨ دە ازمیر قاضیسی ایکن، فوت اولمشدر. بابا افندینك قصیدە عربیەسنە شرحی وبعض رسائلی واردر.

ابراهیم بن قریش عقیلی { بنی عقیلدن قریش بن بدرانك اوغلی اولوب، موصل جهتلرندە حکمفرما اولان برادری مسلك زمانندە طول مدت زنداندە باغلی اولدیغی حالدە، مسلك وفاتندە بنی عقیل کندیسنی زنداندن اخراجلە، ٤٧٧ تاریخندە موصل تختنە اجلاس ایتمشلردر. ابراهیم ٤٨٢ تاریخنەدك حکومت سوردکدن صکرە، تاریخ مذکوردە ملکشاه سلجوقی طرفندن جلب، وبر قلعەیە حبس اولنەرق، مملکتی ملکشاه طرفندن کوندریلن فخرالدولە بن جهیر طرفندن ضبط اولنمشیدی. ملکشاهك وفاتندە مسلك اوغللری بیننده منازعە وقوع بولوب، بعدە ملکشاهك یرینە چکن زوجەسی ترکان خاتون ابراهیمی قلعە بندلکدن تخلیصلە موصلە اعادە ایتمشدر. شام صاحبی بولنان ملکشاهك برادری (تتش) عراق

ضبط ایتمك هوسنه دوشمكله، ابراهیمدن بغداد یولنی آچسنی طلب ایتدیكی حالده، ابراهیم ممانعت ایتدیكندن، تتش حلب صاحبی آقسنغرله برابر ابراهیمك اوزرینه هجوم ایدوب، بونك معیتنده بولنان اوتوز بیك كشیلك عسكری منهزم، وابراهیمی اسیر طوتەرق قتل ایتمشدر، كه بوده ٤٨٦ تاریخنده وقوع بولمشدر.

ابراهیم بن قیس { بن معدی كرب الكندی. اشعث بن قیسك برادری اولوب، صحابەدن اولدیغی مرویدر.

ابراهیم بن كاسوحه {[«ابن كاسوحه» مادەسنه مراجعت.]

ابراهیم بن كسبانی { شام علماسندن اولوب، فقه وحدیث وقرائتده ید طولاسی وار ایدی. جامع امیەده وعادلیەده درس ویرر، ودمشقك خارجنده (سیبائی) جامعنده وعظ ایدردی. ادبیاتده مهارتی اولوب، بعض اشعار دخی سویلمش ایسەده، اشعارینك اشعار قدیمەنك برآز تغییرندن حاصل اولدیغی و بناءً علیه وزنلری دخی بوزوق بولندیغی آكلاشلمشدر. ٩٥٤ تاریخنده طوغوب، ١٠٠٨ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابراهیم بن كیغلغ { شعرای عربدندر. ترجمهٔ حالنه دسترس اولنەمیوب، اشعارندن شو قطعەنك ایرادیله اكتفا اولنور:

باللّٰه مما هجرتنی قل لی
وانت مما جنیت فی حل
من لی بیوم اراك فیه وقد
قررت عینی بزورة من لی

ابراهیم بن لقمان {[«ابو اسحاق سوادی» مادەسنه مراجعت.]

ابراهیم بن لنكك { قدمای شعرای عربدندر. بركون بصرەده اشعارینه اعتراض اولنمغله، جواباً شو قطعەیی سویلمشدر:

وعصبة لما توسطتهم
ضاقت علی الارض كالخاتم
كانهم من بعد افهامهم
لم یخرجوا بعد الی العالم
یضحك ابلیس سرور ابهم
لانهم عار علی آدم
كأننی بینهم جالس
من سوء ماشاهدت فی ماتم

ابراهیم بن مالك اشتر {[«ابراهیم بن اشتر» مادەسنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن محاسن {[«ابو اسحاق قصر قضاعی» مادەسنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن محمد {[«ابو اسحاق اسفراینی، ابو اسحاق حضرمی، ابو اسحاق انصاری، ابو اسحاق قیسی، ابو اسحاق اصفهانی، ابو اسحاق قطیعی، ابو اسحاق سروی، ابو اسحاق نوقدی، ابو اسحاق قرشی، ابو طاهر جزری، ابو الجاهیر كفرسوسی، ابو القاسم افلیلی، ابو طاهر علوی، عزالدین سویدی» مادەلرینه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن محمد اصیلی { اندلسك (اصیله) شهرندن برادیب وشاعردر. فاس شهرینك مدحی حقنده سویلمش اولدیغی شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

یا عدوة القرویین التی كرمت
لازال جانبك المحبوب ممطورا
ولاسری الله عنها ثوب نعمته
ارض تجنبت الآثام والزورا

بونك اوغلی ابو محمد عبدالله بن ابراهیم اندلسك مشهور فقهاسندندر.

ابراهیم بن محمد بن دانشمند { ملاطیه امراسندن وآل دانشمنددن اولوب، برادری باغی آرسلانك وفاتی اوزرینه، هجرتك ٥٦٠ تاریخنده ملاطیه امارتنه چكمشدر.

ابراهیم بن محمد بن عرفه {[«نفطویه» مادەسنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن مدبر {[«ابن مدبر» مادەسنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن مرزبان { دردنجی عصر هجری اوائلنده آذربایجان امیری بولنمش اولان دیلم امراسندن سالار مرزبانك اوغلی اولوب، پدرینك وفاتنده برادرلری ناصر وجستان ایله منازعەیه كیریشدكلرندن، عمجەلری وهسودان بونلرك تفرقەلرندن بالاستفاده،

آذربایجانی اله کچیرمش؛ وصاحب ترجمه ابراهیمی یانه جلبله عزت واکرامله طوتدیغی حالده، برادر- لرندن ناصری دخی برادری جستانه قارشی اغوا ایده‌رك، بینلرنده اتفاقك اوکنی آلمق ایستمش ایسه- ده، مومی‌الیهما بونك حیله‌سنی آکلایه‌رق، بینلرنده صلح ایدنجه، مرقوم وهسودان بر طاقم وعدلرله کندیلرینی والده‌لریله برابر یانلرینه جلب ایده‌رك، بعده حبسه قومش؛ وابراهیم برادرلرینه اولنان معامله‌یی کورنجه، عمیجه‌سنك یاندن قاچوب، با- شنه طوپلادیغی بر طاقم عونه ایله عصیان ایتمش ایسه‌ده، مغلوب اولوب، ۳۴۹ تاریخ هجریسنده ارمنستانه قاچشیدی. بقیهٔ احوالی مجهولدر.

ابراهیم بن مسعود { ظهیرالدوله. ملوك غزنویه‌نك طقو- زنجیسی اولوب، اوچنجی پادشاه اولان سلطان مسعودك اوغلی ودولت مذکوره‌نك مؤسسی اولان سلطان محمود بن سبکتکینك تورونیدر. ٤٥٠ تا- ریخنده، برادری فرخزادك وفاتی اوزرینه، جلوس ایدوب، برادری زماننده سلچوقیلرله محاربه آچلش ایکن، سلطان ابراهیم بونلرله صلح ایده‌رك، وحتی ملکشاه سلچوقینك قیزینی کندی اوغلی مسعوده آله- رق، او طرفدن کسب امنیت ایتدکدن صکره، هند- ستانه سوق‌عسکرله، بیوك پدری سلطان محمودك ضبط ایده‌مه‌مش اولدیغی نیجه قلاع وممالکی ضبط، واها- لیسنی دین اسلامه دعوت ایله، هندستانده انوار اسلامیه‌نك نشر وتعممنه پك بیوك خدمتلر ایتمشدر. بر روایته کوره ٤٨١ ودیکر بر روایته کوره ٤٩٢ تاریخنده وفات ایدوب، ۳۱ ویا ٤۲ سنه سلطنت سورمشدر. غایت متدین ومتقی وعادل وصالح بر پادشاه ایدی. اوچ آیلرده متمادیاً اوروج طوتار، وحسن خطی دخی اولمغله، هرسنه بر مصحف‌شریف یازه‌رق، بر سنه مکهٔ مکرمه وبر سنه مدینهٔ منوره‌یه کوندرردی. بو مصاحف شریفه‌دن بر قاچی الآن حرمینده‌موجوداولدیغی مرویدر. ۳۶ ارکك و٤۰ قیز که جمعاً ۷٦ اولادی اولوب، قیزلرینی‌حیاتنده‌سادات کرام وعلمایه تزویج ایتمشیدی. امام یوسف سجاوندی ایله شاعر ابوالفرج معاصرلری اولوب، ایکیسنه دخی توجه ومحبتی وار ایدی.

ابراهیم بن مسلم شکانی { کنیه‌سی ابو- اسحاق او- لوب، بخارا جوارنده‌کی شکان قریه‌سندن ایدی. فقهادن عالم وفاضل بر ذات اولوب، امام ابو بکر بن فضلدن تحصیل فقه، وابو عبدالله رازی ایله ابو محمد مزنی وسائر محدثیندن روایت احادیث شریفه ایتمشدر. بخاراده علم حدیث تدریسیله مشغول او- لوب، ۳۲٤ تاریخنده ارتحال ایتمشدر.

ابراهیم بن مسلم صمادی { (شیخ —) شامك اون برنجی عصر هجری سادات صوفیه‌سندن اولوب، علم وعرفان وزهد وتقوی ایله متصف بر ذات ایدی. ابتدا فقه شافعی ایله مشغول اولوب، بعده برادری شیخ عیسانك ارتحالی اوزرینه، سجاده نشین ذکر وارشاد اولمش؛ ودفعاتله درسعادته کلوب، اعیان دولتك حرمت وانعامنه نائل اولمشیدی. درت اوغلی اولوب، هر برینی مذاهب اربعه‌دن برینه انتساب ایتدیرمشیدی. بعض احوال غریبه‌سی متواتردر. ۹۹۸ تاریخنده طوغوب، ۱۰۷۳ تاریخنده ارتحال ایتمش، وباب الصغیر مقبره‌سنده دفن اولنمشدر.

ابراهیم بن مصطفی { [« ابراهیم حلبی » ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم بن معقل { [«ابو اسحاق سانجنی» ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم بن مقدم { [« عزالدین بن‌مقدم » ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم بن منبه { [« ابوامیه » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن منذر { [« ابن منذر خزامی » ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم بن موسی { ابراهیم بن رئیس اسمیله دخی معروفدر. مشاهیر اطبای اسلامدن اولوب، مصرده نشأت ایتمش، وملك کامل محمد بن ابی بکر بن ایوبك رئیس الاطباسی اولمشیدی. قاهره‌ده‌کی بیمارستانه دخی دوام واوراده‌کی مرضایی تداوی ایدردی. ٦۳۲ سنه- سندن صکره وفات ایتمشدر. «عیون الانباء فی طبقات الاطبا» صاحبی (ابن ابی اصیبعه) صاحب ترجمه ایله اطباسندن بولندیغی مذکور بیمارستانده کورشمش اولدیغنی، وکندیسنی نحیف‌الجسم، طویل القامه، لطیف الکلام وصنعت طبده پك ماهر بولمش اولدیغنی بیان ایدیور.

ابراهیم بن موسی { اندلسـك جیان ایا. لتنده‌کی (تدمـیر)
قصبه‌سندن اولمغله تدمیری نسبتیله معروفدر. بنی امیه آزادلیلرندن اولوب، عراقه سیاحت ایده‌رك، ابن ابی خیثمه وسائر مشاهیر علما ایله کوریشمش؛ وبعده مصره کیدوب، وفاتنه قدر اوراده قاله‌رق، ۳۰۰ تاریخنده ارتحال ایتمشدر. اکثر علومه واقف متفنن بر ذات ایدی.

ابراهیم بن مهدی { خلفای عباسـیه‌دن مهدینـك اوغـلی
وهارون الرشیدك برادریدر. فن موسیقیده وخوانده‌لکده بینظیر وزیاده‌سیله مجلس آرا ورند مشرب بر ذات ایدی. والده‌سی (شکله) زنجیه اولدیغندن، لونی زیاده‌سیله اسمر ایدی. علم وفضل وعلی‌الخصوص ادبیاتده ید طولاسی وفوق‌العاده فصاحت لسانی وطبیعت شعریه‌سی دخی وار ایدی. ۲۰۱ تاریخنده مأمون خلیفه خراسانده اولدیغی حالده، سلالهٔ امام حسیندن علی بن موسی رضایی ولی‌عهد اتخاذ ایدوب، بنی عباسك علامت مخصوصه‌سی اولان سیاه اثوابك دخی یشـیله تحویلـنی امر ایتدیکندن، بنی عبـاس کندیسـندن دلکیر اولمغـله، مطلب بن عبداللهك سوق ودلالتیله بغدادده صاحب ترجـمه ابراهیم بن مهدی‌یه بیعت اولنمش؛ ومأمون خراسانده اولدیغی حالـده، ابراهیم بن مهـدی ایکی سـنه‌یه قریب خـلافت ایتمش؛ وکوفه ومداین و سـائر جهاتی دخی تحت اطاعتنه آلمش ایسـه‌ده، مأمونك مرودن بغداده عزیمتی خبر آلنجه، مطلب تمارض ایده‌رك، ابراهیمك یانندن انفکاکله، بغداده عودت ایدوب، خلقی مأمونك بیعتنه دعوت ایتمکه باشـلامش؛ وهر کس ابراهیمدن روکردان اولمغله، بیچاره ابراهیم دخی تخت وتاجی ترکله، بغدادده اختفایه مجبور اولمش. ابراهیم بن مهدینـك بو اختفـاسی غرائب احوالدن اولوب، ۲۰۳ سنه‌سی ذی‌الحجه‌سندن ۲۱۰ سنه‌نی ربیع الآخرینه‌دك، طقوز سنه‌یی متجاوز زمانده بغدادك ایچنده مختفی قالمش؛ ونهایت سنهٔ مذکوره‌ده قادین قیافتنده ودیکر ایکی قادینك رفاقتنده اولدیغی حالده، طوتیلوب مأمونه کوتورلمش ایسـه‌ده، مأمون کندیسـنی عفو ایتمشـدر. ابراهیم بن مهدی ۱۶۲ سـنه‌سی ذی‌القعده‌سـنده طوغمش؛ و ۲۲۴ سـنه‌سی رمضانـنده، آلتمش ایکی یاشـنده اولدیغی حالده، وفات ایتمشـدر. حقنده وعلی‌الخصوص ایام اختفاسنده‌کی احوالنه دائر پك چوق نوادر و حکایات غریبـه منقولـدر. علی‌الخصوص ذوق وطرب مجلسلرنده‌کی احوالی ومطرب ومغنیه‌لرله اولان مناسبـات ومشـاعره‌لری مشهوردر. کنـدیسی خلق قرآنه قائل ایدی.

ابراهیم بن میاس { [«ابو اسحاق قشیری» ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم بن ناصر { [«ابو ثعلب صمدانی» ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم بن نجار { [«ابن‌النجار» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن نسفی { نسف قاضی وحافظی اولوب، هجرت نبویه‌نك ۲۹۵ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابراهیم بن نصر { [«ابو اسحاق سلامی» و«ابو اسحاق سورینی»
ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن نعیم { ابن نهام عدوی. صحابه‌دن اولـوب، (حره)
غزوه‌سنده شهید اولمشدر. «کتاب الآحاد والمثانی» صاحبی ابوبکر بن ابی عاصم صاحب ترجمه‌نك حضرت عمر فاروقـك قیزی رقیه ایله عقـد ازدواج ایتمش اولدیغنی روایت ایدیور.

ابراهیم بن واسطی { یدنجی عصر هجری ائمه‌سـندن قدوة
العلما بر ذات اولوب، ۶۹۲ تاریخنده، ۹۰ یاشنده اولدیغی حالده، وفات ایتمشدر.

ابراهیم بن وثیق { [«ابو اسحاق اشبیلی» ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم بن ولید { [«ابراهیم» ماده‌لرینك دردنجیسنده ذکری
سبقت ایتدی.]

ابراهیم بن هارون { [«ابو اسحاق اشبونی» ماده‌سنه مرا-
جعت بیوریله]

ابراهیم بن هارون حرانی { مشاهیر اطبای اسلا-
مدن اولوب، ۲۰۹ سنه‌سنده وفات ایتمشدر.

ابراهیم بن هانی { نیسابور محدثیندن او- لوب، کنیه‌سی ابو اسحاقدر. ابدال کروهندن معدود اولوب، احمد بن حنبل وسائر مشاهیرله صحبت ایتمشدر. ١٧٥ده طو- غوب، ٢٦٥ سنه‌سنده وفات ایتمدر.

ابراهیم بن هزمه { [«ابن هزمه» ماده- سنه مراجعت.]

ابراهیم بن هلال { [«ابو اسحاق صابی» و «ابو اسحاق بوز- نجردی» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن همشك { آلتنجی عصر هجری اواسطنده و دولت لمتونه‌نك اواخر سلطنتنده اندلسده ظهور ایدن ابن مردنیشك عونه‌سندن وقائدلرندن اولوب، ابتدا قر- طبه‌یی ضبط ایتمش ایسه‌ده، بعده اورادن چیقاریلوب، ابن مردنیشله برابر غرناطه‌یی موحدینك الندن آلمش؛ ومؤخراً عبدالمؤمن بونلرك اوزرینه کلوب، بونلر امداده دعوت ایتدکلری بعض ملوك نصارا عسکر- لریله برابر مقاومت ایده‌رك، غرناطه پیشکاهنده بینلرنده بیوك بر محاربه وقوع بولدقدن صکره، عبد المؤمن غالب کله‌رك، کندیلرینی محو ومضمحل ایتمشدر.

ابراهیم بن یحیی { کنیه‌سی ابواسحاقدر. افریقیه‌وتونسده حکو- مت سورن بنی حفص ملوکنك آلتنجیسی اولوب، برادری مستنصر بالله ابو عبدالله محمدك وفاتی اوزرینه جلوس ایدن اوغلی ابو ذکریا یحیای ثانی زماننده امیر مجاهد لقبیله امور حکومتی الینه آلدرق، یکنی مذکور یحیایه یالکز حکمدارلق عنوانی براقشیدی. نهایت ٦٧٨ تاریخ هجریسنده حکمدارلق عنوانینی دخی آلمش؛ واوغلی، پدرلرینك ملکنه وارث قالمق ایچون، مومی الیه یحیایی وایکی اوغلنی قتل ایتمشلردی. مؤخراً بجایه‌لی احمد بن مرزوق اسمنده برشخص، آنف الذکر یحیانك اوغلی فضله اولان مشابهتندن بالاستفاده، صا- حب ترجمه قارشی خروجله، باشنه برچوق خلق طوپلایه‌رق، سلطنتی ضبط ایتمش؛ واوچ سنه صکره، ابراهیم یکنی عمر ابو حفص ثانی ایله برلشه‌رك، مر- قومی تونسدن اخراج ایتمشلر ایسه‌ده، بو دفعه سلطنت مذکور عمر ابو حفصه دوشمشدر.

ابراهیم بن یزید خوزی { عمر بن عبد العزیزك آ- زادیلرندن ورجال حدیثدن اولوب، عمرو بن دینار وابو زبیردن روایت ایتمشدر. کنیه‌سی ابواسماعیلدر. ١٥١ تاریخ هجریسنده وفات ایتمشدر.

ابراهیم بن یزید نخعی { قدمای اولیاء اللهدن اولوب، حقیقت وتصوفه دائر پك چوق حکمت آمیز کلاملری واردر. هجرت نبویه‌نك ٩٥ تاریخنده ارتحال ایتمشدر.

ابراهیم بن یوسف باهلی { کنیه‌سی ابو اسحاقدر. مشاهیر فقهاء حنفیه‌دن اولوب، بلخ شهرینك شیخی ورئیس العلماسی ایدی. امام ابو حنیفه‌نك اصحابندن ابو یوسفدن استفاده ایتمش، وسفیان بن عیینه ایله اسماعیل بن علیه وسائر محدثیندن نقل احادیث شریفه ایلمشدر. وفاتی ٢٤١ ویا ٢٣٩ ده واقع اولمشدر.

ابراهیم بن یوسف بن خالد { [«ابو اسحاق هسنجانی» ما- ده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم بن یوسف زجاجی { کنیه‌سی ابو اسحا- قدر. کبار اولیاء اللهدن اولوب، ابو حفصك اصحا- بندن وابو عمرو زجاجینك پدریدر. ملامت طریقنده وخلاف نفسده صاحب مذهبدر.

ابراهیم بهنسی { عبدالحی بن عبد الحق. مصر اسفلك (بهنس) قصبه‌سنه نسبتله اسلافی کبی بهنسی دیمکله معروف اولوب، ١٠٨٠ تاریخنده دمشق شامده طوغمش، وعبدالغنی نابلسی وشیخ محمد حبال کبی زماننك علما- سندن تحصیل علم ومعرفت ایده‌رك، علی الخصوص هیئت وفلکیات علمنده ید طولی صاحبی اولمشیدی. ١١٤٨ ده ارتحال ایتمشدر.

ابراهیم پاشا { چلبی سلطان محمد خان حضر- تلرینك جلوسلرنده یعنی ٨١٥ تاریخ هجریسنده مسند صدارتی احراز ایده‌رك، پادشاه مشارالیهك یکتا صدراعظمی بولنمش، وسلطان مراد ثانی حضرتلری طرفندن دخی ابقا اولنه‌رق، ٨٣١ تاریخنده واقع اولان وفاتنه دکین مسندآرای صدارت اولمشدر. پدری علی پاشا حضرت خدا- وندکار ویلدیرم سلطان بایزید زمانلرنده ٢٥ سنه پاپی صدراعظم بولنمش اولدیغی کبی، بیوك پدری خیرالدین پاشا ونام دیکرله چاندرلی قره خلیل دخی

خداوندكار زماننده ١٨ سنه پايۀ مسند صدارتى احراز ايتمشيدى. كنديسندن صكره دخى اوغلى خليل پاشا سلطان مرادثانى وسلطان محمدثانى حضرتلرى زمانلرنده ٢٦ سنه متماديًا صدارتى اداره ايتمشدر. بو وجهله مسند صدارت ٨٤ سنه بو سلاله ده بولنمشدر؛ و بونلردن اول شهزاده علاءالدين وسليمان پاشالر حضراتى صدراعظم بولنمش اولـدقلرندن، دولت عثمانيه ده، خاندان حكمرانى يه منسوب اولميه رق، اك اول مسند صدارته ترفيع اولنانلر بونلردر. جدى قره خليل مشاهير علمادن وقضاتدن ايكن، حضرت خداوندكار طرفندن صدارته تعيين ايدلمش اولديغى كبى، صاحب ترجمه كنديسى دخى زمرۀ مدرسين كرامدن ايكن، يلديرم سلطان بايزيد حضرتلرى زمان سلطنتلرنده غزا وسفره دخى كيده رك، سيفى قلمه ترفيق ايتمشيدى. تيمور وقعه سندن صكره، ٨١٤ ده چلبى موسى ادرنه ده امير سليمانه غالب كله رك تقرر ايتديكنده، صاحب ترجمه اركان دولتدن بولنمغله، بيزانس ايمپراطورندن تحصيل ماله مأمور اولـوب، بو وظيفه يى بعدالايفا، بروسـه يه عزيمتله، چلبى سلطان محمد حضرتلرينه عرض عبوديت ايدنجه، مسند صدارتله اعزاز اولنمش؛ وپادشاه مشاراليهك ارتحالنه دكين صدارت عظمايى كمال درايت وحقانيتله اداره ايتـديكى كبى، سلطـان مراد ثانى حضرتلرى زماننده دخى يدى سنه صدارت ايتدكدن صـكره، ٨٣١ تاريخنده ادرنه ده وفات ايتمشـدر. عالم وعاقل ومدبر وعادل بر وزير ايدى.

ابراهيم پاشا { آنف الترجمه ابراهيم پاشانك توروني وصدراعظم خليل پاشانك اوغليدر. سلطان بايزيد ثانى حضرتلرينـك زمان سلطنتلرنده ٩٠٣ تاريخندن ٩٠٥ تاريخنه دك ايكى سنه مسـند صدارتى احراز ايتمشـدر. پدرى خليل پاشا استانبولك فتحى صره لرنده صـدر اعظم ايكن، خيانتـله اتهام اولنـه رق، اعدام اولنمغـله، كنديسى دخى بالطبع پدرينـك نكبتندن حصـه مند اوله رق، طريق علمى يه رجـوع ايتـديكى حالده، مدرسلكه دخى نائل اوله ميوب، بروسـه ده يلديرم بايزيد حضرتلرينك اوقافنه متولى اولمشيديسه ده، اورانك قاضيسى عدم استحقاقله اتهام ايده رك، عزل ايتمشيدى. بونك اوزرينه ادنى بر احتسـاب خدمتنه تنزل ايتديكى حالده، خصماسى جنونله كنديسنى اتهام ايده‌رك، بروسه تيمارخانه سنه آتمشلردى. مؤخراً بو بلادن قورتلوب، مشايخ زينيه دن حاجى خليفه نك اشارت وارشاديله، عتبۀ پادشاهى يه عرضحال تقديم ايده رك، آماسيه قضاسنى اسـتدعا ايتمش؛ ومسـتدعاسى قبول اولنه رق، قاضيلقـله آماسيه يه كيتمشـيدى. اوراده شهزاده سلطان بايزيد حضرتلرينـك توجه والتفاتنه مظهر اولمش؛ و ٨٨٦ ده شهزادۀ مشاراليه تخت سلطنته جلوس ايدنجه، روم ايلى قاضيعسكرلكيـله درسعادته جلب بيورلمشيدى. ٩٠٣ ده هرسك زاده احمد پاشا يرينـه مسـند صـدارته تعيين اولنمش؛ و ٩٠٥ ده اينه بختى سفرينه كيدركن وفات ايتمشدر. غايتـله عالم وفاضـل وفقراپرور بر وزير ايدى. هر كون آلتيوز فقير مطبخندن اعاشـه اولنوردى. وفاتنده سكز بيك آقچه دن بشقه بر شيسى چيقمامشدر. كين وغرضدن بر درجه ده سالم ايدى، كه كنديسنى متوليلكدن عزل ايله نيجه فلاكتلره اوغراتمش اولان بروسه قاضيسى مولانا كرماسـتى، براى تهنيه، قوناغنه كيتديكنده، فوق العاده اكرام والتفاته مظهر اولمشيدى. استانبولده اوزون چارشينك آلت باشنده كندى ناميله ياد اولنور برجامع شريفله اتصالنده بر مدرسـه، بر مكتب، وبر چشمه، وسراجخانه قربده بر حمام بنا ايتمشدر، كه الآن موجوددر.

ابراهيم پاشا { قانونى سلطـان سليمان حضرتلرينك دور سلطنتلرى صدراعظملرندن اولوب، ٩٢٩ تاريخنـدن ٩٤٢ تاريخنه دك ١٧ سنه صدارت ايتمشدر. عن اصل جنوه لى اولوب، كنج ايكن غزاة اسلاميـه دن برى طرفندن اسير ايدليه رك، سراى همايونه اتحاف اولنمغله، خدمت پادشاهـيده بولنـه رق، كنـديسى غايت فطين وحسن اخلاق صاحبى اولديغندن، زياده سـيله نظر توجهلرينى قزانوب، خاص اوطه باشيلق خـدمتنه تعيين، وبعده ايچ شاهينجيلر آغالغى ده كنديسنه علاوه اولنمشـيدى. ٩٢٩ تاريخنـده، پيرى پاشانك عزليله، ابراهيم پاشا وزارت رتبه سـيله صدراعظم اولمش، وروم ايلى ايالتى دخى مأموريتنه ضم اولنمشدى. ٩٣٠ تاريخنده مصر ايشلرينى نظامنـه رجاعه مأمور اولوب، بحراً اوطرفه عزيمت ايتمش ايسه ده، هوالرك عـدم مساعده سـيله، دكيزدن كيتمك ميسر اوله ميـوب، ردوسدن منتشا ساحلنه چكه رك، آنا-

طولی وسوریه طریقیله مصره کیتمش؛ وکچدیکی یر-
لرده بر چوق اصلاحات ومنع تعدیات ایتدیکی کبی،
مصر ایشلرینی دخی یولیله تسویه‌یه موفق اولمشدی.
٩٣١ ذی‌القعده‌سنده درسعادته عودت ایدوب، بو
موفقیتدن طولایی حقنده التفات پادشاهی تضاعف
ایتمشدی. ٩٣٣ تاریخنده حاجی بکتاش ولی حضر-
تلرینك آستانه‌سنده جانشین اولان قلندرك احداث
ایتدیکی شورشك تسکینیچون آق سرای جهته کیده-
رك، بعدالموفقیه عودت ایتمشدر. بو دین، ویانه
وعراق سفرلرنده دخی سلطان سلیمان حضرتلرینك
معیتلرنده بولنه‌رق، پك چوق خدمتلری کورلمشدر.
٩٣٥ سنه‌سی رجبنده مسند صدارته ضمیمةً سرعسکر-
لك دخی ویریله‌رك، کندیسنك کافهٔ امور دولتده
دستور مکرم اولدیغی مشعر فرمان همایون صدور
ایتمشدر. بو درجه التفات پادشاهی‌یه نائلیتی وهر
مأمور اولدیغی ایشده، نفوذ پادشاهی سایه‌سنده،
موفقیتی غرور ونخوتنی موجب اولوب، علی‌الخصوص
بغداد سفرینه قرار ویریلوب‌ده، تدارکات سفریه‌نك
اکمال وتهیه‌سیچون اولجه کوندریله‌رك، عراق وسو-
ریه جهتلرینه کیندیکنده، بعض مداهنلرك اغفال
وترغیبیله، بر طاقم خام خیالره دوشوب، کندینه
«سلطان» عنوانی یاقیشدیره‌رق، سرعسکر سلطان
نامنی آلمغه وسائر بعض اطوار ناهمواره جرأت
ایتمشدی. سلطان سلیمان حضرتلری بغداد سفرنده
بو حاللرینی کوروب، بکنمه‌مشلر، وعلی‌الخصوص در-
سعادتدن عزیمتده طرف پادشاهیدن کندیسنه توصیه
ایدلمش اولان دفتردار اسکندرچلبی‌یی اعدام ایتمسندن
طولایی دلکیر اولمشلر ایسه‌ده، اثنای سفرده خشنود-
سزلغنی اظهار بیورمیه‌رق، درسعادته عودت او-
لندقدن صکره، ٩٤٢ سنه‌سی رمضاننده اعدامنی
امر بیورمشلردر. سرای همایونده کندیسنه مخصوص
اولان حجره‌ده اعدام اولندرق، غلطه‌ده جانفزا
تکیه‌سی خطیره‌سنده دفن اولنمشدر. بوکا (مقتول
ابراهیم پاشا) دخی دیرلر. غایت عاقل ومدبر وسخا-
وت وکرمی چوق بر وزیر ایدی. استانبولده امثالی
نادر وتماشایه شایان برقوناغی وار ایدی. ٩٣٠ سنه-
سی رجبنده صدراعظم ایکن اجرا اولنان دوکونی
فوق‌العاده مکمل ومطنطن اولوب، حتی سلطان
سلیمان حضرتلری دخی دوکون محلی اولان آت‌میدانی
تشریف بیوره‌رق، مزین تخت قورلمشیدی. سلطان
سلیمان حضرتلرینك ابراهیم پاشانك اعدامندن صکره
کندیسنه پك آجیدیغی، وحتی زیرده‌کی قطعه‌یی
سویلیوب آغلادیغی مشهوردر:

قلبیمی آرز آذر ابراهیم
یاقدك اماکه اضطراری دکل
بنی بر آتشه یاقدك کیم
نار نمرود آنك شراری دکل

صاحب ترجمه قوم قپو قربنده اسمیله یاد اولنور
بر جامع بنا ایتمشدر.

ابراهیم پاشا { (داماد —) سلطان مراد ثالث حضرتلرینك رجالندن
وفوق‌العاده منظور ولطفدیده‌لرندن‌اولوب، سلطان
محمد ثالث حضرتلری زماننده اوچ کره صدراعظم
اولمشدر. عن اصل بوسنه‌لی اولوب، حرم هما-
یونده سلحدار شهریاری ایکن، ٩٨٧ تاریخنده
یکیچریلر آغالغنه، و ٩٨٩ ده روم ایلی میرمیرانلغنه
تعیین، و ٩٩٠ ده رتبهٔ وزارتله تبجیل اولنمشیدی.
٩٩١ ده مصر والیسی اولوب، مصرده بعض اصلا-
حات اجراسیله برابر، اسایشی تأمین ایتمشدر. او
صره‌ده بعض اویغونسز حرکاتده بولنان درزیلرك
تنکیل وتربیه‌سنه مأمور اولوب، بو ایشه‌ده موفق
اولدقدن صکره، ٩٩٢ ده درسعادته عودت
ایتدیکنده، سلطان مراد ثالث حضرتلرینك کریمه-
سی عایشه سلطانله عقد ازدواج ایده‌رك، داماد
شهریاری اولمغله برابر وزارت ثانیه ایله بکام
اولمشدر. ٩٩٥ تاریخنده قلیچ علی پاشانك وفاتی
اوزرینه؛ قپودان دریا اولوب، بر سنه قپودانلق
ایتمشدر. سلطان محمد ثالثك جلوسنی متعاقب
١٠٠٣ ده قائممقام رکاب همایون اولوب، ١٠٠٤
سنه‌سی شعبانده صدراعظم اولمش؛ واکری سفرنده
معیت حضرت پادشاهیده بولنه‌رق، فتح وظفردن
صکره، چغاله زاده سنان پاشا صدراعظم اولمش
ایسه‌ده، قرق کون صکره، یعنی سفر مذکور عو-
دتنده خرمنلی منزلده تکرار مسند صدارته اعاده
اولنمشدر. ١٠٠٦ سنه‌سی ربیع الاولنده، تاتار
خانك ماجراسی اوزرینه، عزل اولنوب، ١٠٠٧
سنه‌سی ربیع الآخرنده، اوچنجی دفعه اولدرق،
صدارته کچمش؛ وسنهٔ مزبوره شوالنده سرعسکر-

لك انضماميله مجارستانه سوق عسكر ايده‌رك، بودين
جوارنده اردو قورمش، واوسنه اطراف واكنافى
تأمين وتقويه ايله اكتفا ايدوب، قيشى كچيرمك
اوزره، بلغراده عودت ايتمشيدى. ١٠٠٩ ده ينه
مجارستانه كچوب (لوفچه) نام قلعه‌يى و(قانيژه) حصن
استوارينى فتح ايله، ينه بلغراده عودت، و ١٠١٠
سنه‌سى محرمنده يكيدن سفره حاضرلنمقده ايكن،
وفات ايتمشدر. نعشى استانبوله كتيريله‌رك، شهزاده
جامع شريفى، اتصالنده تربهٔ مخصوصه‌سنه دفن
اولنمشدر. اوچ دفعه‌ده اولان مدت صدارتى بش
سنه قدردر. عاقل وعادل ومدبر بر وزير ايديسه‌
ده، كنديسندن احوال وافعال معتاده‌سنه بكزمز
بعض امور صدور ايتمش، وبعض ايشلرده بيقيدانه حركتى
دخى مشهود اولمشدر. اثناى سفرده بر نفره بر با-
شاق قوپارتماق واجرتسز حبهٔ واحده آلديرماماق
خصوصنده زياده دقت واهتمام ايتديكى مشهوردر.
رقت ومرحمتى بر درجه‌ده غالب ايدى، كه برينك
آغلاديغنى كورسه، درحال كوزلرى ياشله طولار-
مش؛ مع هذا اطوار متضاده‌سندن اولمق اوزره،
كنديسندن بعض خونخوارلقلر دخى ظهور ايتمشدر.

ابراهيم پاشا { (قره —) سلطان محمد خان رابعك اواخر سلطنتنده ٢
سنه صدراعظم اولمشدر. عن اصل بايبوردلى اولوب،
١٠٣٠ تاريخنده طوغمش، وابتدا فرارى مصطفى پاشانك
ايچ اوغلانى اولمغله، مشاراليه مصر واليسى
اولدقده، اوراده قپوجيلر كتخداسى اولمشيدى.
مؤخراً مصطفى پاشا عزل اولنوب، فرار ايتمكله،
كنديسى مقابله‌جيلر زمره‌سنه داخل اوله‌رق، كپرلى
احمد پاشايه، بعده سلستره بكلربكيسى مصطفى پاشايه
كتخدا اولمش؛ و ١٠٧٣ ده افنديسى ركاب همايون
قائممقامى اولنجه، صاحب ترجمه دخى (قره كتخدا)
ناميله شهرت بولمشيدى. ١٠٨٣ ده ابتدا كو-
چك ومتعاقباً بيوك ميراخور، و ١٠٨٧ سنه‌سى
رمضاننده ركاب همايون قائممقامى اولوب، ١٠٨٨
ده قپودانلق مسندى دخى عهده‌سنه علاوه او-
لنمشدى. ١٠٩٥ سنه‌سى محرمنده مسند صدارتى
احراز ايدوب، او صره‌ده مجارستان سفرى آچلمش
اولمغله، او طرفده‌كى عساكر عثمانيه‌نك سردارى
وزير مكرم ابراهيم پاشايه ارزاق و مهمات يتيشدير-
مكه جهد ايتمش ايسه‌ده، كنديسى بالذات سفره
كيتمك امرينى آلمش اولديغى حالده، دشمنى قوتلى
كورديكندن، مغلوبيت قورقوسيله، كيتمكدن
امتناع وتمارض ايده‌رك، ادرنه‌ده قالمش اولديغندن،
صدارت بر مدت وكالةً سليمان پاشا طرفندن اداره
اولنمش، و ١٠٩٧ سنه‌سى محرمنده سليمان پاشا
اصالةً صدراعظم اولوب، ابراهيم پاشا عزل او-
لنمشدر. ابتدا عزليله اكتفا اولنه‌رق، استدعاسى او-
زرينه، ايفاى حج شريف ايتمك اوزره، حجازه
كيتمسنه مساعده اولنمش ايسه‌ده، ايام اقبالنده آزرده
ايتمش اولديغى بعض رجال دولتك القاآتيله، اموالى
مصادره، وكنديسى ردوس جزيره‌سنه نفى اولنه‌رق،
١٠٩٨ ده اوراده مخنوقاً وفات ايتمشدر. هر نه
قدر عاقل وفطين ايديسه‌ده، حريص ومتكبر بر
شخص اولوب، دولت بونك يوزندن بر فائده كو-
رمه‌مشدر.

ابراهيم پاشا { (خواجه —) سلطان احمد خان ثالث زماننده ٢١ كون
صدارت ايتمشدر. عن اصل بحر سفيد ساحلنده كى
(اورله) قصبه‌سندن اولوب، (پهلوان زاده) ديمكله
معروف وجسور بر آدم ايدى. ابتدا خاص بوستا-
نجيلر اوجاغنه دخول ايدوب، واقع اولان بر
تهمتى اوزرينه، جزائره فرار ايتمش؛ و بر مدت
صكره تكرار استانبوله كله‌رك، قاليونجيلق وقا-
يقجيلقله كچنمكه باشلامشيدى. سلطان احمد خان
حضرتلرى تبديل قيافتله كزدكلرى صره‌ده تصادفاً برايكى
كره قايغنه بينمكله، حضرت پادشاهه كسب اختصاص
ايتمشيدى. قنديه محافظى بولنان قلايلى احمد پا-
شانك خفياً مسند صدارته دعوتى ايجاب ايتديكنده،
خط همايونك صاحب ترجمه يديله ايصالنه ارادهٔ
پادشاهى تعلق ايتمكله، كنديسى بو خدمتى حسن
ايفا ايتديكندن، مكافاةً اقصاى آمالى اولان قاليون
قپودانلغنه نائل اولمش؛ واو وقتدن (خواجه ابرا-
هيم) ناميله شهرت بولوب، قپودانلقده‌كى مهارت
وجسارتى حسبيله، آز زمان ايچنده ميرميرانلق
رتبه‌سيله دريا قپودانى اولمشيدى. وقوع بولان
بعض محاربات بحريه‌ده‌كى موفقيتى اوزرينه، بيوك
بر نام قزانه‌رق، ١١٢٤ سنه‌سى ربيع الاولنده
ادرنه‌يه دعوتله، دفعةً مسند صدارته ترفيع اولنمش

ایسه‌ده، فضیلتی جسارتدن عبارت اولوب، امور دولتدن بیخبر، ساده‌دل وناپخته بر آدم اولدیغندن، ادارهٔ امور دولته مقتدر اوله‌مدقدن بشقه، داماد شهریاری علی پاشایی ضیافته دعوتله خانه‌سنده قتل ایتمکی قورمش اولدیغندن، بو مقصددن خبردار اولان بعض ذوات علی پاشایه کیفیتی اخطار ایتمکله، دعوته اجابت ایتمه‌مش، و بو سره واقف بعض ذوات کیفیتی خاکپای شاهانه‌یه عرض ایتمکله، اندرون همایونه جلب واعدام اولنمشدر. وفاتنده تخمیناً آلتمش یاشنده ایدی.

ابراهیم پاشا (داماد —) سلطان احمد ثالث حضرتلرینک فوق‌العاده نظر التفات ومحبتلرینی جلب ایتمش رجالندن اولوب، صهریت شرفنه نائل اولمش، وپادشاه مشارالیهک اواخر سلطنتنده اون اوچ سنه‌یه قریب مدت مسند صدارتده بولنمشدر. اوائل احوالی (ابراهیم افندی) ماده‌لرینک اوچنجیسنده ذکر اولنمشدر. ۱۱۳۰ تاریخنده رکاب همایون قائمقاملغندن صدارته ترفیع اولنه‌رق، کندیسی عاقل ومدبر بر وزیر ایدیسه‌ده، حربدن متنفر و ذوق وصفایه مائل اولمغله، زمان صدارتنده استانبولده سفاهت درجهٔ اعتدالی زیاده‌سیله کچمشیدی. ابراهیم پاشانک بشکطاشده یاپدیرمش اولدیغی چراغان یالیسی امثالسز وشایان تماشا بر بنای معلا اولوب، حتی آره صره اورایه حضرت پادشاهی دخی دعوت ایدرمش؛ کاغدخانه‌ده وسائر مسیره‌لرده دخی کندیسی وسائر وکلا مکمل کوشکلر وباغچه‌لر یاپدیره‌رق، ذوق واکلنجه‌یی هر شیئه ترجیح ایتمکده ایدیلر. الحاصل کندیسی پک پارلاق بر زمان کچیره‌رک، انعام واحسانی دخی پک بول ایدیسه‌ده، عثمانلیلرک اسکی ساده احوالنک تبدیلیله سفاهته دوکلمرینه سبب اولوب، بونک زماننده روسیه دخی فرصت بوله‌رق، اسکی معاهده‌یی نقض، ولهستانه تجاوز ایتمشیدی. نهایت ۱۱۴۳ سنه‌سی ربیع الآخرنده سلطان محمود اولک جلوسلرینی انتاج ایدن وقعه‌ده قتل اولنه‌رق، جثه‌سی اشقیانک ید انتقامنه تسلیم اولنمغله، پاره‌لنمش؛ و یالکز بر قاچ پارچه‌سی خفیاً طوپلانه بیلوب، شهزاده جامعی قربنده انشا ایتمش اولدیغی سبیل اتصالنده واقع خطیره‌ده دفن اولنمشدر. کندیسنک طبیعت شعریه‌سی دخی اولوب، حضرت پادشاهی دعوت معرضنده سویلمش اولدیغی شو قطعه جملهٔ اشعارندر :

نکاه التفاتک مایه‌دار عز وشان اولدی
خطاب مستطابک روحبخش جسم وجان اولدی
عجبمی قیلسه‌ک احیا مقدم لطفکله خنکارم
قولک بر ذره‌یم ذاتک بکا مهر جهان اولدی

صاحب ترجمه‌نک شهزاده باشنده دارالحدیث، جامع، کتبخانه، چشمه وسبیلی، کاغدخانه‌ده جامعی و وطن اصلیسنده وسائر محللرده بر چوق خیراتی واردر.

ابراهیم پاشا (قبا قولاق —) سلطان محمود اول حضرتلری زماننده سکز آی صدارت ایتمشدر. کندیسی قره حصارلی اولوب، درسعادته ورودنده یاقیشیقلیجه وذکی بر کنج اولمغله، بعض ذواته انتسابدن صکره، کوپریلی زاده شهید مصطفی پاشانک اندرون چوقداری اولمش؛ ومشارالیهک شهادتنده داماد علی پاشایه خزینه کاتبی اولوب، معیتنده ارضرومه کیده‌رک، بونک دخی وفاتنده استانبوله کلمش؛ وداماد محمد پاشانک توسطیله صدراعظم چورلیلی علی پاشا طرفندن دفعةً باش مقاطعه‌جیلق رتبه‌سیله توقیر اولنمش؛ وپایتخته بعض مأموریتلرده بولندقدن صکره، شهید علی پاشانک صدارتنده میرمیرانلقله بوسنه والیسی اولمش؛ و بر مدت صکره میرمیرانلغی رفعله، ولی‌نعمت زاده‌سی نعمان پاشایه کتخدا اولمش؛ و بونک وفاتندن صکره بر آز مدت ازمیرده اقامتله، مؤخراً کوپریلی زاده عبدالله پاشایه و سائر بعض وزرایه وصدر اسبق محمد پاشایه کتخدالق ایتمشیدی. محمد پاشانک وفاتندن صکره، سلطان احمد خان ثالث حضرتلرینک سلطنتنه ختام ویرن فتنهٔ عظیمه صره‌سنده استانبوله کلدرک، مکر وحیله‌لرندن غافل بعض ذوات طرفندن، خدمت همایونه شایسته کورلمکله، یکی جلوس ایتمش اولان سلطان محمود اول حضرتلرینه زیاده‌سیله مدح وثنا اولندیغندن، قپوجیلر کتخدالغنه نصب اولنمش؛ واو سنه یعنی ۱۱۴۳ سنه‌سی رجبنده، سلحدار محمد پاشانک عزلی اوزرینه، مسند صدارته ترفیع اولنمشدر. بو مقامه واصل اولور اولماز، جبلیتنده مرکوز اولان غدر وکینه‌یی اظهارله، عمرنده کندیسنی ولو جزئی

اینجیتمش اولان نیجه اعیان وکبار رجالی قتل واعدام ایتدیکی صره‌ده، بادئ دولتی اولان داماد محمد پا-شانك اوغلی‌شق اول دفترداری عزت علی بکی دخی محل بعیده نفی ایتمك، واوراده قتل‌ایتدیرمك اوزره، بر چکدیرمه تهیئه ایتمش اولدیغی حالده، کیفیت سمع همایونه واصل اولمغله، درحال عزل ومحافظلقله آغریبوزه تبعید اولنمق اوزره، تهیئه ایتمش اولدیغی چکدیرمه‌یه کندیسی ارکاب اولنمشدر. مدت صدا-رتی ١١٤٣ رجبندن ١١٤٤ ربیع الاولنه‌دك سکز آیدر. مؤخراً آغریبوزدن رسمویه نقل ایله، اوراده اون سنه والیلك ایتدکدن صکره، ١١٥٥ سنه‌سی اواخرنده قتل اولنمشدر. عاقل وذکی ایدیسه‌ده، غرضکار، غدار وبد خصال بر شخص ایدی. حتی زمان صدارتنده تفرد هوسنه دوشوب، پایتخت سلطنت سنیه‌یی جزایر کبی بر اوجاقلق صورتنه افراغ ایتمك فکر فاسدنده بولندیغی مرویدر.

ابراهیم پاشا (آغا — یاخود حلبی —) [«آغا ابراهیم پاشا» ماده-سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم پاشا (مصرلی‌زاده —) سلطان محمد خان رابع وسلطان سلیمان خان ثانی زمانلرنده ایکی دفعه قپودان پاشا اولمشدر. عن‌اصل طرابلس غرب اوجاغی دایلرندن اولوب، استانبوله کله‌رك، ترسانه‌یه یازلمش؛ وبر مدت صکره قالیون قپودانی اولوب، فن ملاحتده‌کی مهارتی سببیله شهرت بوله‌رق، ١٠٩٧ تاریخنده، مصاحب مصطفی پاشانك عزلی اوزرینه، قپودان پاشا اولمش، وبرنجی اوله‌رق ترسانه‌ده سفینه انشاسنه همت ایتمشدر. ایکی سنه قپودانلقده قالدقدن صکره، ١٠٩٩ ده عزل وآغریبوز محافظلغنه نصب اولنمش ایسه‌ده، سلطان سلیمان خان ثانی دورنده ١١٠١ تاریخنده، دفعهٔ ثانیه اوله‌رق، قپودان پاشا اولوب، ینه ایکی سنه بو مسندی احراز ایتدکدن صکره، یکیدن آغریبوز محافظلغنه اعاده، ومؤخراً آناطولی والیلکنه وساقز سرعسکرلکنه نصب اولنمش؛ وساقز وقعه‌سنده فوق العاده جسارت ومهارت آثاری کوسترمشیدی. سلطان مصطفی خان ثانی دورنده ١١٠٩ تاریخنده آچیلان نیجه محاربه‌سنده شهید اولمشدر.

ابراهیم پاشا (کتخدا —) بو دخی سلطان مصطفی خان ثانی وسلطان احمد خان ثالث دورلرنده ایکی دفعه قپو-دان پاشا اولمشدر. عن اصل موره‌لی اولوب، طریپولیچه‌قصبه‌سنده طوغمشدر. صدراعظم چورلیلی علی پاشانك کتخداسی ایکن، ١١١٨ تاریخنده، ولی پاشانك عزلی اوزرینه، قپودان دریا اولوب، اوچ سنه قپودانلق ایتدکدن صکره، ١١٢١ ده عزل او-لنه‌رق، مصر ایالتی والیلکنه نصب، واورادن حلب وقدس والیلکلرینه نقل اولنه‌رق، بر آره‌لق امیرالحج دخی اولمش؛ وبعده قندیه والیلکنه تعیین اولنمشیدی. ١١٢٩ ده، جانم خواجه محمد پاشانك اولکی عزلی اوزرینه، ثانیاً مسند قپودانی‌یه اعاده اولنمش؛ وبر سنه مأموریتدن صکره، دونتما ایله قندیه‌یه واردیغنده، اوراده وفات ایتمشدر.

ابراهیم پاشا (اورصه پوجه — ونام دیکرله ابراهیم خواجه) سلطان احمد خان ثالث دورنده بر سنه ایله ایکی آی مسند قپودانیده بولنمش؛ ومؤخراً مسند صدارتی احرازایتمشدر. [«ابراهیم پاشا (خواجه —)» ما-ده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم پاشا (آغریبوزلی —) سلطان مصطفی خان ثالث دورنده ١١٨٦ تاریخنده مسند قپودانی‌یه کلوب، آز مدت صکره عزل اولنمغله، مسقط رأسی اولان آغریبوزه چکیله‌رك، اوراده وفات ایتمشدر.

ابراهیم پاشا خطهٔ مصریه‌یی صورت ممتا-زه‌ده اداره ایتمکده اولان خاندان افرادینك ایکنجیسی واداره‌ٔ مذکوره‌یی تأ-سیسده مصرك مجددی اولان محمد علی پاشانك شریك ورفیقیدر. مشارالیه محمد علی پاشانك بیوك اوغلی ایدی، وبر روایته کوره‌ده عمجه‌سی طوسون بکك اوغلی اولوب، محمد علی طرفندن آخرت اولادلغنه قبول اولنمشیدی. محمد علینك پدری برادری طوسون بکله برابر قان دعواسندن طولایی آرناوٗدلقدن قواله‌یه هجرت ایتدکلری وقت، محمد علی کوچك اولوب، ابراهیم ایسه قواله‌ده ١٢٠٤ سنه‌سنده طوغمشدر. کوچك ایکن پدریله برابر مصره کیدوب، هنوز ١٦ یاشنده اولدیغی حالده، پدری طرفندن صعیدده عربانك

تأديبله اسايشك اعادەسنه مأمور اولوب، سوق عسكر
ايدەرك، موفق اولمشيدى. مؤخراً جانب قبلى حاكمى
ايكن، محمد على پاشايه احاله ايدلمش اولان وهاـ
بيلرك دفع وتنكيلى مأموريتيله وجده واليسى صفتيله
جزيرة العربده بولنان محمد على پاشازاده طوسون
پاشانك وقوع وفاتى اوزرينه، ابراهيم پاشا رتبهٔ وزاـ
رتله جده واليسى اولوب، وهابيلرك تنكيلى دخى كنديسنه
احاله اولنمش؛ وابراهيم پاشا عسكرينى فوق العاده
صيق بر نظام وانتظام آلتنه آلدقدن صكره، وادئ
قسيمده وقوع بولان محاربەده وهابيلرك رئيسى اولان
عبدالله بن سعودى كاملاً منهزم واقربا ورؤساسندن
بر چوغنى قتل ايله، وهابيلرك مركزى اولان
درعيەيه چكلمكه مجبور ايتمش؛ ودرعيەيى دخى
محاصره ايدەرك، ١٢٣٣ سنەسى اواخرنده ضبط
ايتمش؛ ومرقوم عبدالله ايله عبدالوهابك اولادينى
وسائر رؤساى وهابيانى اله چكيرمشدر. بو وجهله
عربستانى وهابيلرك شرندن تطهير، وحرمين شريفينى
تأمين ايتدكدن صكره، مصره عودت ايدەرك، محمد
على پاشا طرفندن نوبه وسودانه طوغرى توسيع مماـ
لكه مأمور اولمغله، سنار وكردفان ايله اوحوالىيى
دخى ضبطله، حدود مصريەيى خيليدن خيلى توسيع
ايتمشدر. كنديسى مصره عودتندن صكره سودانده
برادرى اسماعيل پاشا سودانيلر طرفندن اوتورديغى
قوناغك طوتيشديرلمسيله احراق اولنمشدر. او صرەده
موره اختلالى ظهور ايدوب، كوندن كونه توسع
ايتمكده اولديغندن، ابراهيم پاشايه موره واليلكى
توجيه بيوريلەرق، عساكر مصريه وعثمانيه ايله اختلاـ
لى باصديرمغه مأمور اولمغله، مصردن مكمل بر اردو
ودونانما ايله مورەيه عزيمت، وابتدا ارباب عصيانى
رفق وملايمتله دائرهٔ اطاعته كتيرمكه چاليشمش
ايسەده، ممانعت وتمردلرينى كورنجه، استعمال قوت
وشدت ايدەرك، آز زمان ايچنده موره ويونانده
عصيان اثرى براقامش، وكريدده ظهور ايتمش اولان
اختلالى دخى باصديرمش ايسەده، انكلتره وفرانسه
ايله روسيه دولتلرى متفقاً دونانما كوندرەرك، ناواـ
رينده بولنان عثمانلى ومصر دونانماسنى احراق، وابراـ
هيم پاشايى مصره عودته اجبار ايتمشلردر. بو صرەده
محمد على پاشا مصرده عساكر منتظمه ترتيبيله مشغول
اولوب، ابراهيم پاشانك دخى معاونتيله آز زمان ايچنده
مصر عسكرى تنظيم ودونانماسى يكيدن انشا واكمال اوـ
لنمشدر. بو وقته قدر محمد على وابراهيم پاشالرك
دولته اولان بيوك بيوك خدمتلرى ميدانده ايكن، بو
دفعه مصرك قوهٔ بريه وبحريەسنى تنظيم وتوسيعده
كى همتلرى خسرو پاشا طرفندن سلطان محمود
حضرتلرينه بشقه يولده وبشقه مقصدده مبنى تصوير
اولنەرق، طرفيندن امنيتك رفعنه سبب اولمغله،
محمد على پاشا موقع واستقبالنى تأمين ايچون، سوريه
قطعەسنك دخى كنديسنك ادارەسنه احالەسنى طلب
ايتمش؛ وبوكا مساعده اولنماسى اوزرينه، عكا واـ
ليسى عبدالله پاشا ايله اولان بر اختلافى وسيله اتخاذ
ايدەرك، ١٢٤٧ سنەسنده ابراهيم پاشا عكايى
محاصره، وغزه، يافه وحيفايى ضبط ايدەرك، پدرندن
آلديغى امر اوزرينه، بتون سوريەنك استيلاسنه
تصدى ايدنجه، طرف دولتدن عصيانه حكم اولنەـ
رق، قارشيسنه عسكر كوندرلمش ايسەده، او وقت
دولتك احوال عسكريەسى صورت مطلوبەده
اولميوب، يونان اختلاليله سائر وقوعات مؤلمه دخى
قواى ماليه وحربيهٔ دولته سكته كتيرمش
اولديغندن، ابراهيم پاشا ١٢٤٨ سنەسنده
دمشق شام اوكنده حسين پاشانك عسكرينه غلبه
چالمغله، شامى اله چكيردكدن صكره، حلبى دخى ضبطله،
حسين پاشايى ديكر ايكى دفعه دها مغلوب ايدەرك،
آناطولى قطعەسنه دخول ايدنجه، قارشيسنه رشيد
پاشانك قوماندەسيله ٦٠٠٠٠ عسكر كوندريلەرك،
قونيه صحراسنده واقع اولان بر بيوك محاربەده،
رشيد پاشانك اسير دوشمسى اوزرينه، ابراهيم پاشا
كوتاهيەيه قدر ايلريلش ايسەده، آوروپا دولتك
مداخلەسى اوزرينه، اوراده توقفه مجبور اولوب،
١٢٤٨ سنەسى ذى الحجەسنده عقد اولنان كوتاهيه
معاهدەسيله سوريه قطعەسى وآطنه ولايتى دخى
مصره ترك اولنەرق، شام وآطنه واليلكى مشاراليه
ابراهيم پاشايه تفويض اولنمشيدى. آلتى سنه صكره
محاربه تجدد ايدەرك، ابراهيم پاشا (نزيب) محاربەـ
سنى قزانمش ايسەده، اوروپا دولى مداخله ايدوب،
انكلتره دونانماسى عكا وبيروتى طوپه طوتمش،
واسكندريەيى دخى تهديده باشلامش اولديغندن،
ابراهيم پاشا سوريه وآطنەيى ينه طوغريدن طوغرىيه
دولت عليەنك ادارەسنه تركله، مصره چكلمكه مجبور

اولمشدر. بو دفعه محمد علی پاشایه خلف اولمسی تقرر ایدوب، آنجق مشاق سفریه‌دن صحتی مختل اولدیغندن، لاجل التداوی، آوروپایه بر سیاحت ایدوب، ایتالیا، فرانسه و انکلتره‌یی کزمش، وعلی‌الخصوص پارسده لویی فلیپ طرفندن فوق‌العاده بر صورتده استقبال اولنمشدر. مصره عودتنده پدری ضعف وهرم وعته مبتلا اولمغله، ۱۲۶۲ تاریخنده ادارهٔ اموری کندیسنه براقمش؛ و ۱۲۶۵ ده درسعادته کلوب، رسماً مصر والیلکی عهدهٔ استیهالنه تفویض اولنمش ایسه‌ده، مصره عودتنی متعاقب وپدرینك وفاتندن بر قاچ آی اول ارتحال ایتمشدر.

ابراهیم پاشا فن حرب وسوق الجیش نقطهٔ نظرندن دنیانك اك بیوك آدملرندن معدود اولوب، محمد علی پاشانك موفقیتنه پك چوق یاردیمی اولمشدر. عسکرك ضبط وربطنه فوق‌العاده دقتلی اولوب، بو بابده زیاده شدت کوستردیکی کبی، او شدتدن کندی نفسنی دخی استثنا ایتمیه‌رك، سفرده ییوب ایچمه‌ده ویاتوب قالقمه‌ده عادی نفرلردن بر فرقی یوغیدی، واك بیوك تهلکه‌لره القای نفس ایتمکدن چکنمزدی. جسارتی، متانتی وعلوعزمی امثالسز ایدی. ضبط وربطك محافظه‌سیله ادارهٔ مملکتده‌کی مهارت واقتدارینی سوریه‌ده اثبات ایتمشدر. طنطنه ودبدبه‌یی سومیوب، بتون دقتی معموریت بلاد وعلی‌الخصوص ترقیٔ زراعته منعطف ایدی. الحاصل جسور، عاقل، مدبر وعادل بر وزیر ایدی. اوچ اوغلی اولوب، بیوکی اولان احمد پاشا وزارت رتبه‌سنی احراز ایتدکدن صکره، مغروقاً وفات ایتمشدر. ایکنجیسی خدیو سابق اسماعیل پاشا حضرتلری؛ واوچنجیسی‌ده دولت علیه وکلای فخامندن اولوب، درسعادتده ارتحال ایتمش اولان مصطفی فاضل پاشادر.

ابراهیم پاشا (حاجی —) سلطان محمد خان ثالث دوری وزراسندن اولوب، ابتدا قضاتدن ایکن، یانق سفرنده دفتردار، وبعده میرمیرانلقله حلب والیسی اولدقدن صکره، وزارته نائل اولوب، وزیر سادس ایکن، ۱۰۰۹ تاریخنده چوروم‌ده رفع لوای عصیان ایتمش اولان جلالی قره یازیجی‌یه قارشی سردار تعیین اولنه‌رق، قیصریه صحراسنده واقع محاربه‌ده سوء تدبیری ثمره‌سیله مغلوب ومنهزم اولوب، قلعه‌یه قپانمش، وعسکرینك قسم کلیسی تلف اولمش اولدیغندن، عزل اولنه‌رق، قونیه‌ده متقاعد قالمشیدی. ۱۰۱۲ تاریخنده یاوز علی پاشانك زمان صدارتنده، مصر ویرکیسنی قونیه‌دن درسعادته کتیرمکله، مصر والیلکنه نصب اولنه‌رق، اون آی والیلك ایتدکدن صکره، مصر قوللری طرفندن شهید اولمشدر. درایت واقتداری معتدل بر آدم ایدی.

ابراهیم پاشا (سرخوش —) بوسنه‌لی صدراعظم لالا محمد پاشانك همشیره‌زاده‌سی وقنیژه بکلربکیسی اولوب، ۱۰۱۳ تاریخنده صدر مشارالیه سردارلقله مجارستانده ایکن، صاحب ترجه اردوی همایونه التحاق ایتمش اولان اردل امراسندن پوچقایی ایله برابر و ۲۵۰۰۰ تاتار، بوسنه‌لی ومجار عسکری معیتیله خرواتستانه دخوله مأمور اولوب، نمچه‌نك کلیتلی عسکرلرینی مغلوب، وپاپانك تحت تصرفنده بولنان (صونیورهل) و(قرمند) قلعه‌لرینی فتح ایله، ویانه جوارلرنده وآلمانیا داخلنده برچوق غنایم واسرا اله کچیره‌رك، عودت ایتمشیدی. تواریخك روایتنه کوره، دور سلطان سلیمان قانونیدن بری عساکر عثمانیه‌نك الینه هیچ بر وقت بو قدر غنایم کچمه‌مشیدی.

ابراهیم پاشا سلطان ابراهیم خان زماننده بوسنه بکلربکیسی اولوب، آلدیغی امر اوزرینه، بوسنه عسکریله دالماچیایه کچه‌رك، ساحلده بولنان ونديكليلرك النده اولان برچوق قلعه‌لری ضبط، وبونلردن یالکز (نوغراد) قلعه‌سنی تحکیم ایدوب، ایچنه عسکر اقامه، وقصورینی تخریب ایتمشدی.

ابراهیم پاشا سلطان محمد خان رابع دوری وزراسندن اولوب، دیاربکر بکلربکیسی ایکن، ۱۰۹۵ تاریخنده درسعادته جلبله، رتبهٔ وزارتله بدون قلعه‌سی محافظلغنه مأمور اولمش؛ وقره محمد پاشانك شهادتندن صکره، سردارلق کندیسنه توجیه اولنمغله، نمچه عسکرینه قارشی فوق‌العاده جسارت ودرایت وحسن تدبیر کوستره‌رك، بدون اوکنده نمچه‌نك عساکر وفیره‌سنی درت آی مشغول ایده‌رك، تحت محاصره‌ده اولدیغی حالده، مدون

قلعه‌سنی محافظه ومدافعه‌ده امثالی نامسبوق بر غیرت کوسترمش ایسه‌ده، دشمن مدونك ضبطندن صرف نظرله چکلدکدن صکره، ابراهیم پاشا استرغون قلعه‌سنی فتح ایتمك اوزره هجوم ایدوب، منهزماً رجعته مجبور اولمش؛ وبو صره‌ده دشمن اوسك واروشنی باصوب تخریب ایتمشدر. او وقت ابراهیم پاشا شرائط حسنه ایله صلحك ممکن اولوب اوله‌میه‌جغنی آکلامق، وممکن ایسه، باب دولته یازمق اوزره، نیجه عسکرینك باشقوماندانیله مخابره‌یه کیریشدیکندن، بدخواهلری کندیسنك خفیاً دشمنله مخابره‌ده اولدیغنی پادشاهه عرض ایتمکله، تفتیش احوالنه کوندریلن عجمزاده حسین افندی دخی بو مدعایی تأکید ایدنجه، صوك مغلوبیتی دخی بو مخابرهٔ خفیه‌نك مقتضیاتندن اولمق اوزره، اختیاری بر شی عد اولنه‌رق، قتلی ایچون فرمان همایون صادر اولمغله، قپوجیلر کتخداسی عبدی زاده محمد آغا کوندریله‌رك، ١٠٩٦ سنه‌سی ذی‌الحجه‌سنده مشتا اتخاذ ایتدیکی بلغراد شهرنده اعدام ایتمشدر.

ابراهیم پاشا (خادم ونام دیکرله طواشی —) سلطان سلیمان قانونی حضرتلرینك دور سلطنتلرنده اندرون همایوندن اوچ طوغله چراغ اولوب، ٩٥٨ ده سلوری قپوسی قربنده کندی اسمیله یاد اولنان جامع شریفی وبر مکتب، بر چشمه وبر چفته حمام بنا ایتدیکی کبی، داود پاشا جامعی جوارنده دخی مناستر مسجدی دنیلن بر مسجد یاپدیرمشدر. خیرات صاحبی بر ذات اولوب، جامعی جوارنده مدفوندر.

ابراهیم پاشا (دلی —) سلطان مراد خان رابع دوری رجالندن اولوب، دیاربکر بکلربکیسی ایکن، ظلم واعتسافندن شکایت اولندیغندن، ومال میریدن اختلاسی وقوع بولدیغندن، عزل اولنه‌رق، استانبوله جلبله، یدی قله‌ده حبس اولنمش؛ وسلطان محمد خان ثالثك جلوسندن صکره، ١٠٠٣ تاریخنده بوغدیریلوب، میتی دکیزه آتلمشدر. اووقت حرم همایونده کتخدا بولنان جان فدی خاتونك برادری ایدی. روایته کوره عن اصل ارمنی اولوب، همشیره‌سی وبر برادریله برابر اهتدا ایتمشیدی.

ابراهیم پاشا (قوانوز —) سلطان ابراهیم خان زماننده آناطولیده عسکر سورمکه مأمور اولوب، او طرفلرده بعض حرکات اعتسافکارانه‌ده بولندیغندن، سلطان محمد خان رابعك جلوس ایتدکلری سنه، یعنی ١٠٥٨ تاریخنده صدراعظمك امریله استانبوله کتیریله‌رك، یدی‌قله‌یه حبس اولنمش؛ وکافهٔ اموالی مصادره اولندقدن صکره، جثه‌سی یدی‌قله‌دن سرای قپوسنه قدر آیاغندن سورنمك فرمان اولندیغندن، اولوجهله سیاست چشمه‌سنه قدر کتیرلمش؛ واوراده تعفن ایدنجه‌یه قدر اون کون قالمشیدی.

ابراهیم پاشا (دفتردار —) اون برنجی عصر هجری اوائلی رجالندن اولوب، عن‌اصل بروسه‌لی اولدیغی حالده، ١٠١٢ ده دمشق شامه کیتمش؛ واورادن حج شریفه کیده‌رك، ١٠٢١ ده ینه دمشقه عودتله، دفتر کتخداسی، و١٠٢٥ ده دفتردار اولمشیدی. شامده توطن ایده‌رك، ١٠٤١ ده امیر الحج اولمش؛ وعودتنده ینه دفتردارلقده قالمشیدی. مؤخراً دشمنی اولان مراد پاشانك خصومت ونفسانیتیله شام والیسی کوچك احمد پاشا تفتیش احوالنه مأمور اولوب، ینه مرقوم مراد پاشانك تزویراتیله اختلاسنه حکم اولنه‌رق، اموالی مصادره، وکندیسی حبس، و١٠٤٢ ده محبسده خفیاً قتل اولنمشدر. عالم وفاضل بر ذات اولوب، جامع امویده جماعتله نمازه وعلما ایله مباحثاته دوام ایدردی. فقه وحدیثده دخی ید طولی صاحبی ایدی. شامده بعض اوقاف وخیرات براقمشدر.

ابراهیم پاشا (خزینه‌دار —) سلطان ابراهیم خان دوری صدر اعظملرندن بوسنه‌لی صالح پاشانك خزینه‌داری ایکن، افندیسنك صدارتنده بغداد والیلکنه نصب اولنمشیدی. ١٠٥٧ تاریخنده افندیسنك قتلی خبرینی آلنجه، بقاسندن امیدینی کسمکله، تفرد واستقلال خیال خامنه دوشمشیدی. او آره‌لق صدارت عظمی امیدیله استانبوله کلمش اولان قپودان موسی پاشا بغداد والیسی اولوب، آنجق کیتمك ایستمدیکندن، تمارض ایده‌رك، یرینه بر متسلم نصب واعزام ایتمشیدی. ابراهیم پاشا بغداد کوله‌منلرینی واهالینك بر طاقنی کندی طرفنه جلب ایتمش اولدیغندن، موسی پاشانك متسلمنی بغداده قبول ایتمه‌مشلرسه‌ده، بغدادده بولنان ینکیچریلر ابراهیم پاشایه اویمیوب، دولته صادق

قالدقلرندن، قلعه‌یی وشهری محافظه ایده‌رك، پاشا ایله کوله‌منلر طیشاریدن ویکیچریلر ایچریدن محاربه‌یه طوتیشمشلردی. نهایت یکیچریلر ابراهیم پاشانك ساده‌دللکندن بالاستفاده، کندیسنه عرض اطاعت ایده‌جکلرینی بیانله، کندیسنی ایچری‌یه آلدقدن صکره، براوطه‌یه حبس ایتمشلردر. کوله‌منلر خارجدن محاربه‌یه دوام ایتمشلرسه‌ده، بر شیئه موفق اوله‌میوب، وقوعات باب دولته عکس ایتمکله، ابراهیم پاشانك اعدامیچون فرمان همایون صادر اولوب، میرآخور ثانی یدیله کوندرلمش؛ وبغداد والیلکنه مقتول صالح پاشانك برادری بودیندن معزول مرتضی پاشا تعیین واعزام اولنمش ایسه‌ده، بونك ده اعدامیچون خط همایون چیقوب، عقبنده بغداد والیلکنه موسی پاشا تعیین اولنمشیدی. بووجهله ۱۰۵۷ تاریخنده مرتضی پاشا دیاربکرده وابراهیم پاشا ایله عونه‌سی بغدادده اعدام اولنه‌رق، سر مقطوعلری استانبوله کوندرلمشدر.

ابراهیم پاشا { (قاضی زاده —) سلطان محمد خان رابع دورنده رئیس الکتاب بولنان واصحاب نفوذ واقتداردن اولان شامی زاده افندینك تربیه کرده‌سی ودامادی اولوب، قائن پدری کندیسنی وزارت رتبه‌سنه ترفیع ایتمش اولدیغی کبی، مسند صدارته تعیینیچون دخی بعض وسائط خفیه ایله چالیشمقده اولدیغی صدراعظم بولنان کوپریلی‌زاده فاضل احمد پاشانك معلومی اولدقده، کیفیتی جانب پادشاهی‌یه عرضله، ایکیسنك‌ده قتلنه فرمان همایون تعلق ایده‌رك، قائن پدریله برابر اعدام اولنمشدر.

ابراهیم پاشا { (کورجی —) بوده سلطان محمد خان رابع دوری رجالندن اولوب، ۱۰۷٦ تاریخنده ارضروم والیسی تعیین اولنمش ایکن، محل مأموریتنه وصول بولمازدن، وفات ایتمشدر.

ابراهیم پاشا { سلطان مصطفی خان ثانی دوری وزراسندن اولوب، ۱۱۰۹ تاریخنده اردوی همایونك بولندیغی فلبه صحراسنه دعوتله، شهید اولان بالطه‌زاده محمود پاشا یرینه یکیچری آغاسی اولمش ایسه‌ده، رخاوتندن طولایی، ینه او سنه عزل اولنه‌رق، وان محافظلغیله تبعید اولنمش، واورادن موصل وبعده دیاربکر والیلکرینه دخی نصب اولنمشیدی. بغداد سفرینه مأمور اولان سردار مصطفی پاشانك رأیی اوزره حرکت ایتمك امرینی آلمش ایکن، عدم اطاعت ومخالفت ایتمش، ووزیر مشارالیه دیاربکردن کچرکن، استقبال ایتمیوب، بارد بر معامله ایتمش اولدیغندن، مصطفی پاشا صدراعظم اولنجه، رکاب همایونه بر طاقم افترالر عرض ایده‌رك، قتلی فرمانی استحصال ایله، ۱۱۱٤ ده دیاربکرده اعدام ایتدیرمشدر.

ابراهیم پاشا { (ایلچی —) سلطان مصطفی خان ثالث دوری رجالندن اولوب، ابتدا صدراعظم قره کتخدا ابراهیم پاشانك خزینه‌داری، بعده صدراعظم علی پاشانك کتخداسی بولنمش؛ ومؤخراً امرای بحریه صره‌سنه چکوب، ۱۱۱۱ تاریخنده مأموریت مخصوصه ایله نمچه قرالی نزدینه کیتمش؛ وعودتنده، نمچه دولتی طمشوار ولایتنك تحدید حدودینی طلب ایدوب، طمشوار والیسی بولنان احمد پاشا بویله مکالمات ومناسبات سیاسیه‌یه مقتدر اوله‌مدیغندن، صاحب ترجمه تحدید حدود مکالماتنه مأموریت انضمامیله طمشوار والیلکنه نصب، واحمد پاشا محافظ صفتیله ابقا اولنمشیدی.

ابراهیم پاشا { کوپریلی زاده صدراعظم نعمان پاشانك کتخداسی اولوب، سلطان محمود خان اولك دورنده بوسنه والیلکنه نصب اولنمش ایسه‌ده، اهالینك شکایتی اوزرینه، ۱۱٤٥ ده رتبه‌سی رفعله، کریدده اقامته مأمور اولنمشیدی.

ابراهیم پاشا { (کرد —) سلطان مصطفی خان ثانی دورنده قول کتخداسی ایکن، ۱۱۰۹ تاریخنده وزیر ابراهیم پاشانك عزلی اوزرینه، یکیچری آغاسی اولمش؛ وبعده میرمیرانلقله شهرزور بکلربکیلکنه تعیین اولنمش ایکن، وقوع بولان التماس اوزرینه، مأموریتی قبریسه تحویل اولنمش؛ ومؤخراً قبریسدن مرعشه تحویل مأموریت ایده‌رك، بر خیلی وقت مرعش بکلربکیسی بولنمش؛ وبغداد والیسی احمد پاشانك ایرانله واقع اولان محارباتی صره‌سنده تخریب ایدلمش اولان بغداد سور وقلاعنی تعمیر وترمیمه مأمور اولمشیدی. بعده وزارت رتبه‌سیله دیاربکر والیسی اولوب، ۱۱٤۱ تاریخنده احمد پاشانك اردوسنه امداداً مکمل بر فرقه

ایله تبریزه کیتمشیدی. مدت مدیده دیاربکر والیسی قالوب، وزیر مکرم عنوانیله مباهی اولدیغی حالده، سلطان محمود اول حضرتلرینک زمان سلطنتلرنده ١١٦٣ تاریخنده طربزون والیلکنه نقل اولنمش ایدی. تاریخ ومحل وفاتنه دسترس اولنه‌مدی.

ابراهیم پاشا { (سلحدار —) سلحدار حسین پاشانک اوغلی اولوب، خزینه کتخداسی ایکن، سلطان احمد خان ثالث حضرتلرینک جلوسندن صکره، ١١١٦ تاریخنده سلحدار حضرت پادشاهی اولمش، واطوار لاابالیانه‌سندن طولایی، ینه او سنه عزل اولنمش ایسه‌ده، متعاقباً وزارتله تبجیل اولنه‌رق، شهرزور والیلکنه نصب، و ١١٣١ ده ارضروم والیلکنه نقل اولنمشیدی. او صره‌ده آچیق بولنان ایران سفرنده قافقاس جهتنه سرعسکر اولوب، تفلیسی بلا حرب ضبط ایتمش ایسه‌ده، بو موفقیته خدمت ایتمش اولان ایران کبراسندن محمد قلیخان کنجه وروان ودیکر بعض ایالات ایرانیه‌نک دخی بلاحرب تسلیمنی تعهد ایتمش ایکن، صاحب ترجمه خان مومی‌الیهه قدر وحیثیتنه کوره حرمت واعتبار ایتمیوب، تحقیر ایتمش، وتفلیسک اداره‌سنی قرق بیک غروش مقطوع مقابلنده ظاهراً شرف اسلامله مشرف اولان وابراهیم تسمیه اولنان واختانک اوغلی شهنوازه اوجاقلق صورتیله احاله ایده‌رک، کندیسی مجرد مال وثروت طوپلامغه حصر دقت ایتمش، وتفلیس چارشوسنده بولنان ایران تجارینی بغیرحق طاغیته‌رق، ماللرینی یغما ایتدیرمش اولدیغندن؛ وباکونک ضبطی دولتجه زیاده‌سیله ملتزم، ومعیتنده‌کی عسکر بوکا کافی اولدیغی حالده، کندیسی اختیار رخاوتله روسیه‌لی‌یه باکویی ضبطه فرصت ویردیکندن، ١١٣٥ تاریخنده سرعسکرلکدن عزل اولنه‌رق، یرینه دیاربکر والیسی وزیر عارفی احمد پاشا نصب اولنمشیدی. عزلی خبرینی آلمازدن کنجه‌یه هجوم‌ایله شهری ضبط ایتمش؛ وخلقی شهر مذکوری آنف‌البیان محمد قلیخانک اداره‌سنه احاله ایلمشدر. اورادن ارضرومه عودت ایتمش ایسه‌ده، ارضرومده اردویه ارزاق ومهمات یتیشدیره‌جک غیور وفعال بر والی بولنمق اقتضا ایتدیکندن، ١١٣٦ ده موصل والیسی وزیر حاجی مصطفی پاشا ارضروم والیسی اولمش؛ وصاحب ترجمه ایچ ایل سنجاغنه کوندرلمشدر. بقیهٔ احوالنه دسترس اولنه‌مدی.

ابراهیم پاشا { (سلحدار —) آخیخه متعینلرندن اولوب، سلطان مصطفی خان ثالثک جلوسلری سنه‌سنده یعنی ١١٧١ تاریخنده سلحدار حضرت پادشاهی ایکن، عزل وسرای همایوندن اخراج اولنه‌رق، مؤخراً مملکتنه نفی اولنمش؛ و ١١٨٠ تاریخنده، کورجستانجه اصحاب نفوذ وحیثیتدن اولمق ملابسه‌سیله، اوراسنی تسکینله نظام وانتظام آلتنه آلمق اوزره، آناطولی ایالتی الحاقیله چلدر والیلکنه نصب اولنمشیدی.

ابراهیم پاشا { (آولونیه‌لی —) آرناودلقده‌کی آولونیه قصبه‌سی خاندانلرندن اولوب، آولونیه متصرفی وزیر قورد پاشانک دامادی ایکن، قورد پاشانک وفاتندن صکره رتبهٔ وزارتله آولونیه متصرفی اولمشیدی. تپه‌دلنلی علی پاشا مشارالیه قورد پاشانک بلوک باشیسی ایکن، جسارت ودرایت فوق‌العاده‌سیله کورمش اولدیغی بعض خدمتلره مکافاةً، قورد پاشا کندیسنه قیزینی ویره‌جکنی وعد ایدیکی حالده، مؤخراً تبدیل افکارله، صاحب ترجمه ابراهیم پاشایی داماد ایتدیکندن، علی پاشا ابراهیم پاشا حقنده فوق‌العاده بر کین وخصومت حاصل ایتمکله، یانیه والیسی اولدقدن صکره، هم بونک انتقامنی آلمق وهم‌ده آولونیه سنجاغنی دخی کندینه ربطله، بتون طوسقه‌لغی ید تصرفنه کچیرمک مقصدیله، ابراهیم پاشایی محو ایتمک اوزره فرصته منتظر ایدی. معهذا ابراهیم پاشانک اوچ قیزلرندن بیوکنی ایکنجی اوغلی وزیر ولی پاشایه، ایکنجیسنی بیوک اوغلی مختار پاشایه واوچنجیسنی‌ده همشیره‌زاده‌سی آدم بکه آلمشیدی. ١٢٢٤ تاریخنده مصرده محمد علی پاشانک معیتندن انفکاکله وطننه عودت ایدن ویریونلی عمر پاشا، مصره کیتمزدن اول صاحب ترجمه ابراهیم پاشا طرفندن براتدن طرد ایدلمش اولمغله، اخذ ثاره مهیا اولدیغی کبی، علی پاشا دخی بونک آرزوسندن بالاستفاده، کندیسنی ابراهیم پاشایه مخالفت ایتمک اوزره، براته کوندرمشیدی. ابراهیم پاشا ویریونلی عمر پاشانک تشویقیله آیاغه قالقان مخالفین کروهنه مقاومت ایده‌میوب، مرکز لوا اولان برات قلعه‌سنه قپانمش؛ وتپه‌دلنلی کویا قرابت صهریه غیرتیله کندیسنی اورادن قورتاروب، وطنی اولان آولونیه‌یه کتیرمش؛ وبراتک اداره‌سی وکالةً عمر پاشایه

احاله اولنمشیدی. آنجق علی پاشانك انتریغه‌لریله عمر پاشانك حركات مخالفكارانه‌سنه ابراهیم پاشا آولونیه ده دخی مقاومت ایده‌میه‌رك، دوقات ناحیه‌سنه فراره مجبور اولمش؛ وتپه‌دلنلی بونی فرصت اتخاذ ایده‌رك، ینه ابراهیم پاشایی صحابت بهانه‌سیله، كندیسنی طوتوب یانیه‌یه كتیرمش؛ وآولونیه سنجاغنك موره متصرفلغندن معزول اوغلی ولی پاشایه تفویضنی عرض وانها ایتمشدر. باب عالیدن بوكا مساعده اولنمامش، وسلطان محمود ثانی حضرتلری طرفندن مفصل وشدید المآل بر خط همایون صادر اوله‌رق، تحقیق احواله بر مأمور مخصوص دخی كوندرلمش ایسه‌ده، تپه‌دلنلی اصرار ایتمش؛ وحتی ابراهیم پاشانك آناطولیده بر متصرفلغه نصبی اراده اولندیغی حالده، علی پاشا مشارالیهی كیتدكجه دها زیاده تضییق ایده‌رك، اوغلی سلیمان بكله برابر یانیه قلعه‌سنك قرانلق ودرین بر بودرومنه قپامش؛ وقورد پاشا طرفندن ابتدا كندیسته وعد اولنمش اولان حرمنی كندیسی تحت نكاحنه آلمشیدی. بیچاره ابراهیم پاشا، حرمی وقیزلری علی پاشانك سراینده ناز ونعمت ایچنده بولندقلری حالده، كندیسیله اوغلی اولنجه‌یه قدر سنه‌لرجه اصلا ضیا كورمز بر بودرومده قالوب، دهشت انكیز بر فاجعه‌یه مبنی علیه اوله‌جق براختیارلق عمری سورمشدر. تپه‌دلنلی‌یی غضب پادشاهی‌یه دوشورن اصل بو وقعه اولوب، او وقت مسائل مهمه ایله اشتغال اولندیغی جهتله، تأدیبی وقت مرهونه تأخیر اولنمشیدی.

ابراهیم پاشا { (سیروزلی —) سلطان محمود خان ثانی دوری رجالندن اولوب، پادشاه مشارالیه حضرتلرینك زمان سلطنتلرنده ۱۲۴۷ ده بوسنه والیسی، و۴۸ ده سیروز محافظی اولمشیدی. سلطان عبدالمجید خان حضرتلرینك دور سلطنتلرنده دخی ۱۲۵۷ ده سلانیك والیسی اولوب، بعده قونیه والیلكنه، و۵۹ ده ینه سلانیك والیلكنه تعیین اولنمش؛ وسنهٔ مذكوره ذی‌الحجه‌سنده اوراده وفات ایتمشدر.

ابراهیم پاشا { (شهلا —) دور سلطان محمود ثانی رجالندن اولوب، آطنه متصرفی ایكن، ۱۲۴۸ سنه‌سنده وزارتله قونیه والیلكنه نصب اولنمشیدی.

ابراهیم پاشا { (قره‌جهنم —) یكیچری وقعهٔ مشهوره‌سنده آت میداننده یكیچریلر قشله‌سنه طوب آته‌رق، دولتك موفقیتنه خدمت ایتمكله، مؤخراً میرمیرانلقله تلطیف اوله‌رق، طول مدت بیغا متصرفی بولنمشیدی. ۱۲۶۹ تاریخنده استانبولده وفات ایتمشدر.

ابراهیم پاشا { سرعسكر اسبق رضا پاشانك اوغلی اولوب، مكتب فنون حربیه‌ده برمدت دوامدن صكره، ضابط چیقه‌رق، وقطع مراتب عسكریه‌یه باشلایه‌رق، نهایت فریقلك رتبه‌سیله دار شورای عسكری اعضالغنه نصب اولنمش ایدی. ۱۲۷۷ تاریخنده مصرلی عباس پاشازاده الهامی پاشادن طول قالمش اولان كریمهٔ حضرت عبدالمجید خانی منیره سلطان ایله عقد ازدواج ایده‌رك، مصاهرت شهریاری شرفنه نائل اولمشدر. دور سلطان عبدالعزیز خانیده بر آره‌لق رتبه‌سی روم‌ایلی بكلربكیلكنه تحویل ایله، شورای دولت اعضالغنده بولنمش؛ وبعده ینه رتبهٔ عسكریه‌سی اعاده اوله‌رق، دار شورای عسكری اعضالغنه تعیین اولنمش؛ و ۱۲۹۴ ده دار شورای مذكورك رئیس وكیلی ایكن، دردنجی اردوی همایونه مأمور اولوب، ارضرومه كیتمش، وبرقاچ آی مرورنده تبدیل هوا مقصدیله درسعادته عودت ایتمكده ایكن، طربزونده وفات ایتمشدر.

ابراهیم پاشا { (یكیشهرلی —) تسالیاده‌كی یكیشهر خاندانلرندن اولوب، درسعادتجه بعض مجالس اعضالغنده وسائر مأموریتلرده استخدام اولنمش؛ وسلطان عبدالعزیز خان حضرتلرینك اواخر سلطنتلرنده رتبهٔ وزارتله تبجیل بیوریله‌رق، بر آره‌لق سلانیك والیسی بولنمش؛ ودرسعادته عودتندن صكره وفات ایتمشدر.

ابراهیم تدمیری { [«ابراهیم بن موسی» ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم تسولی { [«ابو اسحاق تسولی» ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم تشیلی { فلسطینده‌كی رمله‌دن اولوب، اون برنجی عصر هجری فقهاء حنفیه‌سنك اخیارندن ایدی. علی الخصوص علم فرائضده ید طولاسی واكثر فنوندن وقوفی وار ایدی. رمله‌ده ابتداء تحصیل ایتدكدن

صکره، مصره هجرتله، وقتنك فقهاء حنفیه‌سی رئیسلر‌ندن وسائر مشاهیر علمادن قرائت ایده‌رك، اکمال تحصیل ایتمش؛ وبعده وطننه عودتله، وفاتنه قدر تدریسله مشغول اولمش، وپك‌چوق علما علمندن مستفید اولمشلردر. ۱۰۴۹ تاریخنده رمله‌ده وفات ایتمشدر.

ابراهیم تکین { ترکستان ملوکندن او‌لوب، بقراخانك اوغلیدر.

بقراخان بیوك اوغلی جعفر تکینی ولی عهد ایتمش اولدیغندن، صاحب ترجمه‌نك والده‌سی حسد ایده‌رك، بقراخانی تسمیم، وبرادری آرسلانی محبسنده تخنیق ایله، ۴۳۹ تاریخ هجریسنده اوغلی ابراهیم تکینی اجلاس ایتمشیدی. بو ذات (برسخان) شهرینی ضبط ایتمکه‌کیتدیکی حالده، شهر مذکورك حاکمی نیال تکین کندیسنی منهزم وقتل ایتمشدر.

ابراهیم تمیمی { (کمال‌الدین بن احمد بن فا‌رس —) مشایخ قراءدن اولوب، ۶۷۶ تاریخنده شامده وفات ایتمشدر.

ابراهیم تنسی { [«ابراهیم بن عبدالرحمن تنسی» ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم تنوری { قیصریه‌ده مدفون ابرا‌هیم بن صرافدر، که تنورله مجاهده‌یی ایجاد ایتدیکندن، (تنوری) لقبیله دخی معروفدر. [«ابراهیم بن صراف» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم تونی { خراسانك بشنجی عصر هجری علما ومحدثلرندندر.

ابراهیم تیمی { برنجی عصر هجری اولیاء اللهندن اولوب، زهد وتقوی وصلاح حال ایله مشهور برذات مبارك ایدی. بعض موعظه‌لری وحکمت‌آمیز کلاملری واردر. ۹۲ تاریخنده حجاج ظالمك محبسنده وفات ایتمشدر. حجاج ابراهیم نخعی‌یی آرادیغی حالده، سهواً صاحب ترجمه‌یی طوتوب، کوتورمشلر؛ وحجاجدن «سن ابراهیم دکلمیسك؟» دیه وارد اولان سؤاله «اوت بنم» جوابنی ویردیکندن، زندانه آتلمشیدی. زندانده وفات ایتدیکی کیجه حجاج رؤیاسنده «بوکون سنك زندا‌نکده اهل جنتدن بر ذات وفات ایتدی» عتابنی ایشیتمش ایسه‌ده، یینه متنبه اولمیوب، او مرد خدانك مزبله‌ده دفننی امر ایتمشدر.

ابراهیم جاجرمی { کنیه‌سی ابواسحاقدر. نیشابور فقها وزهاسندن اولوب، ۵۴۴ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابراهیم جبلی { [«ابراهیم بن شاذ جبلی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم جرمیهنی { [«ابو اسحاق جر‌میهنی» ماده‌سنه مرا‌جعت بیوریله.]

ابراهیم جزری { [«ابو طاهر جزری» ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم جعبری { شعرای عربدن اولوب، شیخ حرم خلیل‌الله ایدی. لطیف الکلام بر ذات اولوب، اشعاری سلیسدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

لما بدا یوسف الحسن الذی تلفت
فی حبه مهجتی اسحیت لواحیه
فقلت للنسوة اللاتی شففن به
فذ لکن الذی لمتننی فیه

ابراهیم جعبری { یدنجی عصر هجری صلحاسندن اولوب، بعض احوال غریبه ومکاشفات عجیبه‌سی منقولدر. اغلامقده اولان بر جاعتی کولدیرمك وکولمکده اولان بر مجلسی اغلاتمق قوهٔ فصاحتکارانه‌سنه مالك اولدیغی مرویدر. ۶۸۷ تاریخنده ۸۸ یاشنده وفات ایتمشدر.

ابراهیم جمل { دمشق شامك اون برنجی قرن هجری علماسندن او‌لوب، طبده وفقهده ید طولاسی وار ایدی. حتی بر آره‌لق رئیس‌الاطبا، وبعده محکمه نائبی اولمشیدی. پدری عن‌اصل نخجواندن اولوب، شامه هجرت ایتمشیدی. صاحب ترجمه ایله (قاق) لقبیله ملقب قاضی محمد بن حسین صالحی آره‌سنده مخاصمه ومهاجاة وقوع بولدیغندن، شعرادن ابراهیم اکرمی حقلرنده شو قطعه‌یی سویلشدر:

انظر الی حال الزما‌
ن وما اعتراه من الخلل
القاق مد جناحه
شرکا لیصطاد الجمل

صاحب ترجمه ۱۰۰۵ تاریخنده طوغمش، واوا‌خر عمرنده شعورینه خلل کلدکدن صکره، ۱۰۵۸ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابراهیم جوزجانی [«ابواسحاق سعدی» مادەسنه مراجعت.]

ابراهیم جوهری [«ابراهیم بن سعید جوهری» مادەسنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم جیذانی [«ابراهیم بن ثابت» مادەسنه مراجعت.]

ابراهیم جیلی کیل مملکتندن نشأت ایتمش کبار مشایخدندر. روایتنه کوره، کنجلکنده عمیجه‌سنك قیزینه عاشق اولوب، کندیسیله عقد ازدواج ایتمش؛ وزوجه‌سنه اولان ابتلاسی الله ایله اشتغالنه مانع اولدیغندن، برکون بو ابتلادن قورتلمسنی جناب حقدن تضرع ایتمکله، درعقب زوجه‌سی وفات ایدوب، بونك اوزرینه کندیسی باش آچیق یالین آیاق عزم بادیه ایتمش؛ وفیمابعد دنیایه التفات ایتمیوب، قلندرانه بر عمر سورمش.

ابراهیم جینینی اون برنجی عصر هجری علماسندن اولوب، سوریه‌نك (جینین) قریه‌سنده ١٠٤٠ تاریخلرنده طوغمش؛ ورمله‌یه کیدوب، اوراده مذهب حنفی اوزره مفتی بولنان خیرالدیندن تحصیل فقه ایله، یاننده بولنوب، اسئلۀ فقهیه‌یی یازمغله مشغول اولمش؛ ومفتیٔ موی‌الیهك وفاتنده فتاویسنی جمع وتدوین ایتمشیدی. بعده دمشق شامه هجرت، ومصره دخی برسیاحت ایدوب، اکمال تحصیل ایتمشدر. تاریخده واسامیٔ کتب ومؤلفین ووفیات وانسابده پك واسع معلوماتی وار ایدی. (ابن خرم)ك تاریخنی اکمال وسائر بعض رسائل تاریخیه تألیف، وخط دستیله برچوق کتابلر استنساخ ایتمشدر. ١١٠٨ تاریخنده دمشقده ارتحال ایتمشدر.

ابراهیم حافظ شامك اون ایکنجی قرن هجری علماسندن ومشاهیر قراءدن ایدی. پدری عباس بن علی عن اصل ملاطیه‌لی ایدی. صاحب ترجمه ١١١٠ تاریخنده طوغوب، ١١٨٦ ده مدرسۀ مرادیه‌ده وفات ایتمشدر. طبیعت شعریه‌سی دخی وار ایدی. شو قطعه بر رساله حقنده سویلدیکی تقریظدن اولوب، جملۀ اشعارندندر:

لله درهمام قد اجاد بما
صاغت انامله سبکا لمعتل
رسالة قدکساها الله تکرمة
ثوب الجمال بسامی فضله الثمل

ابراهیم حاقلانی مارونی علماسندن اولوب، آوروپاجه (آبراهام اکسلنسیس) اسمیله معروف اولمغله، بو اسم صره‌سنده ذکری سبقت ایتمشدر.

ابراهیم حائك ابراهیم عمار وابراهیم حجار دخی دینیلیر. شعرای عربدن اولوب، نویریٔ مصرینك کوله‌سی ایدی. کندیسی امی اولدیغی حالده، لطائف ومضحکاته دائر پك چوق وغایت لطیف اشعاری واردر. شو قطعه‌سنك ایرادیله اکتفا اولنور:

یاقلب صبراً علی الفراق ولو
روعت ممن تحب بالبین
وانت یادمع ان ظهرت بما
یخفیه قلبی سقطت من عینی

ابراهیم حبال [«ابو اسحاق حبال» مادەسنه مراجعت.]

ابراهیم حرامی (ابن مندر) اسمیله دخی معروف اولوب، اوچنجی قرن هجری علمای محدثیندندر. بغدادده مدرسۀ منوره‌ده تدریسله مشغول ایکن، ٣٣٦ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابراهیم حرانی (عین بصل) لقبیله دخی معروفدر. امی اولان شعرای عربك مشاهیرندن اولوب، مشاهیر مورخیندن ابن خلکانك معاصری ایدی، ومورخ مشارالیه مخصوص کیدوب کندیسیله کورشمشیدی. اشعاری غایت لطیف اولوب، شو برقاچ بیتنك ایرادیله اکتفا اولنور:

جسمی بسقم جفونه قد اسقما
ریم بسهم لحاظه قلبی رمی
کالریح معتدل القوام مهفهف
مرالجفا لکنه حلواللمی
رشا احل دمی الحرام وقدرأی
فی شرعه وصلی الحلال محرما

ابراهیم حرانی [«ابراهیم بن هارون حرانی» و «ابراهیم بن احمد حرانی» مادەلرینه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم حربی کنیه‌سی ابو اسحاقدر. اسحاق بن ابراهیمك اوغلی ایدی. ائمۀ اعلام وفقهای عظامك بری اولوب،

١٩٨ تاریخ هجریسنده طوغمشدر. امام احمد بن حنبلدن فقه شریق اوقویوب، امام مشارالیهك اصحابی زمرهسنه داخل اولمشدی. كرك علم فقه وحدیثده ومسائل متنوعهٔ شرعیهنك حل وفصلنده وكرك لغت حفظنده ونحو وادبیاتده ید طولی صاحبی اولدیغی كبی، ورع وتقوی وادبده دخی نوادر عصردن معدود ایدی. روایته كوره، عن اصل مرودن اولوب، بغداده هجرتله، علوم ادبیهیی ابو العباس ثعلبدن اخذ وقرائت ایتمشدر. فقه وحدیث وعلوم سائرهیه دائر بر قاچ مؤلفاتی اولوب، اك مشهورلری: «غریب الحدیث»، «سجود القرآن»، «مناسك الحج»، «الهدایا والسنه»، «الحمام وآدابه»، «مسند ابی بكر»، «مسند عمر»، «مسند عثمان»، «مسند علی»، «مسند الزبیر»، «مسند طلحه»، «مسند سعد بن ابی وقاص» وسائرهدر. (عالم بغداد) و (محدث بغداد) عنوانلریله شهرت بولمشیدی. ٢٨٥ سنهسی ذی‌الحجهسنك یدیسنده ارتحال ایتمشدر. طبیعت شعریهسی دخی اولوب، شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

دب فیّ السقام سفلاً وعلوا
وارانی اذوب عضوا فعضوا
بلیت حدتی بطاعة نفسی
وتذكرت طاعة الله نضوا

ابراهیم حصری { [«ابواسحاق حصری» مادهسنه مراجعت.]

ابراهیم حصكفی { ابن منلا لقبیله دخی معروفدر. اون برنجی قرن هجری علماسندن اولوب، حلبده دنیایه كلمش؛ وپدری احمد حصكفی «مغنی‌اللبیب» ك شارحی اولوب، اعاظم علمادن اولمغله، صاحب ترجمه پدرندن وسائر زمانی علماسندن اخذ وقرائت ایدوب، علی الخصوص علوم ادبیهده پدرینی دخی كچمش؛ و٩٩٥ ده دمشقده قاضی محب الدیندن اجازت آلدرق، ١٠٠٠ تاریخنده ایفای حج شریفله، حلبه عودتنده، اختیار عزلت ایدهرك، مطالعهٔ كتب وعبادتله اوقات كذار اولمشدی. وفاتی ١٠٣٠ سنهسندن آز صكره در. فقه حنفیده «الدرر والغرر» عنوانلی منظوم بر اثری واردر. حصكفی اسمی دیاربكرده میافارقین ایله جزیرهٔ ابن عمر آرهسنده واقع (حصن كیفا) یه

نسبت بیان ایدیور. صاحب ترجمهنك پدرینك جدی منلا حاجی اسمیله معروف اولوب، تبریز قاضی‌القضاتی ومتعدد تألیفات صاحبی ایدی. صاحب ترجمهنك طبیعت شعریهسی دخی اولوب، شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

ولما انطوت بالقرب شقة بیننا
وغابت وشاة دوننا وعیون
بسطت لها والوجد یعبث بالحشا
شجون حدیث والحدیث شجون

ابراهیم حضرمی { كنیهسی ابواسحاقدر. اندلسده اشبیلیه جوارنده كائن (شرف) قصبهسندن نشأت ایتمش فقیه وادیب بر ذات اولوب، قرطبه جامع كبیرنده خطیب ایدی. علم حدیثده دخی ید طولی صاحبی اولوب، بعض مشاهیر محدثیندن روایت ایتمشدر. وفاتی ٣٩٦ سنهسی شعبانده واقع اولمشدر.

ابراهیم حفظی پاشا { بغداد ولایتی مستشاری اولوب، بعده قارص اردوسنك نظارتنه تعیین اولنمش؛ ومؤخراً صدراعظم كتخداسی اولدقدنصكره، ١١٩١ سنهسی اواخرنده رتبهٔ وزارتله ارضروم والیسی اولمش، و ١١٩٤ رمضاننده وفات ایتمشدر.

ابراهیم حقی { اون ایكنجی قرن هجری مشایخ كرامندن اولوب، ارضروم سنجاغنك حسن قلعه قصبهسنده دنیایه كلمش؛ وعلوم ظاهرهیی بعدالتحصیل سعرد قضاسنك (تلو) قریهسنده واقع قادریه تكیهسنده سجاده نشین بولنان شیخ اسماعیل افندی‌یه انتسابله، طریقته سلوك، وتصوف وعلوم باطنیه ایله تنویر قلب وتصفیهٔ درون ایدهرك، شیخنك وفاتنده برینه خلیفه اولمشیدی. عالم وكامل وعارف بالله بر ذات اولوب، حقیقت وتصوفه دائر وعشق الهی‌یی متضمن اشعاری حاوی تركجه مرتب دیوانی و «معرفتنامه» عنوانیله علوم متنوعهدن باحث بر كتابی واردر. ایكیسی ده مطبوع واپادی‌ٔ ناسده متداولدر. ١١٨٦ تاریخنده ارتحال ایدوب، زاویهسی خطیرهسنده مدفوندر.

ابراهیم حكیم { ابن حكیم دیمكله دخی معروفدر. شام علما وشعراسندن اولوب، ١١١٣ تاریخنده دمشقده طوغمش، وعلامه عبدالغنی نابلسیدن اخذ وقرائت ایدهرك،

مشارالیهك اقرب اصحابی اولمش، وتألیفاتنی استنساخ
ایتمشیدی. بعده صالحیه محکمه‌سنده رئیس الکتاب
اولوب، بر چوق وقت بو خدمتده بولنمشدر. اواخر
عمرنده دنیادن چکیلوب، بر قریه‌ده زراعتله اشتغال
ایتمشدر. وفاتی ۱۱۹۲ ده واقع اولمشدر. علوم
ادبیه‌ده پك ماهر اولوب، حسن خطه دخی مالك
اولمغله، خط دستیله پك چوق کتابلر یازمشدر.
طبیعت شعریه‌سی دخی اولوب، شو ایکی بیت جملهٔ
اشعارندندر:

وبغیر کف الوهم حقاً
لیس یمکن حل عقدك
انا ثابت لا انثنی
بل لاحل وثیق عهدك

ابراهیم حلبی { اعاظم فقهاء حنفیه‌دن مشهور «ملتقی الابحر» ك
مؤلفی اولان ذاتدر، که طقوزنجی قرن هجری اوا-
سطنده حلبده دنیایه کلوب، دمشقده ومصرده تکمیل
تحصیل، وعلی‌الخصوص علم فقهده توسع ایتدکدن
صکره، درسعادته کله‌رك، قانونی سلطان سلیمان
حضرتلری زماننده پایتخت علماسنی درسلریله مستفید
ایتمش؛ و۹۵٦ تاریخنده، ۹۰ یاشنده اولدیغی حالده،
ارتحال ایتمشدر. یوقاریده ذکر اولنان تألیفی قدوری،
مختار، کنز ووقایه کبی تألیفات معتبره‌نك خلاصه‌سی
مقامنده اولوب، کافهٔ قواعد فقهیه‌یی سهل وسلیس
بر عباره ایله جامع اولمغله، الیوم ممالك عثمانیه‌نك هر
طرفنده درس کتابی اتخاذ اولنه‌رق، ایادیٔ طلابده
متداول اولدیغی کبی، «منیة المصلی» شرحی اولوب،
مؤلفنك اسمیله مشهور اولان دیکر بر اثری دخی
اعتقاداتده دستور العمل حکمنده‌در. بوندن بشقه
فقهاء حنفیه‌نك تراجم احوالنی جامع «طبقات الفقها»
نامیله دیکر بر اثری دخی واردر، که کرك تاریخ
وکرك فقه نقطهٔ نظرندن اهمیتی میدانده‌در. بو
جسیم جسیم اثرلر صاحب ترجمه‌نك علم وفضلنه وعالم
اسلامه اولان خدمتنه بر شاهد عادل بولندقلرندن،
زیاده مدح وتوصیفنه لزوم کورمیورز. — «سیر
حلبی» مؤلفی اولان (برهان‌الدین علی حلبی) بشقه‌در.

ابراهیم حلبی { (ابراهیم بن مصطفی بن ابرا-
هیم الحنفی الحلبی المداری)
اون ایکنجی قرن هجرینك اعلم علماسی اولوب، علم
وفضیلتله بتون عالم اسلامده شهر تشعار اولمشیدی.
قرن مذکور اوائلنده حلبده دنیایه کلوب، ابتدا
بر صنعتله مشغول ایکن، کوردیکی بر رؤیانك شیخ
صالح مواهبی طرفندن واقع تعبیری اوزرینه،
تحصیل علم ایچون، مصره کیده‌رك، علوم عقلیه‌یی
تعلم ایله، یدی سنه صکره مملکتنه عودتنده، علوم
نقلیه‌نك دخی لزوم واحتیاجنی حس ایتمکله، دمشقه
کیدوب، عبدالغنی نابلسی کبی کبار علما ومشایخدن
فقه وحدیث وتفسیر وتصوف کبی علوم شرعیه‌یی
تحصیل ایتدکدن صکره، ایفای حج شریف ایچون،
حجازه عزیمتله، مکهٔ مکرمه‌ده دخی تحصیله دوام
ایتمش؛ وبعده ینه مصره عودت ایده‌رك، سید علی
ضریردن علوم عقلیه ونقلیه‌یی استکمال ایله برابر،
مشارالیهك تدریسده معاونی اولوب، خیلی استفاده
ایتدیکی کبی، سائر علمادن دخی قرائتله، نهایت مأ-
ذون اولوب، «درر مختار» و «هدایت» تدریسنه
باشلامش؛ وذکاوت وطلاقت فوق‌العاده‌سی حسبیله،
آز زمانده مصرده مشارالیه بالبنان اولوب، هر
طرفدن طلبهٔ علوم هجومله، حلقهٔ تدریسنه بر جم
غفیر طوپلانمغه باشلامشیدی. اوصره‌ده امرای مصر-
یه‌دن یوسف کتخدانك امامی اولمش؛ وبونك وفا-
تندن صکره امیر عثمان کبیره انتساب ایده‌رك، خیلی
وظائف وجهاته مالك اولمشیدی. بعض وقوعات
اوزرینه اهالیٔ مصریه طرفندن بالوکاله درسعادته
ورودنده، صدراعظم بولنان قوجه راغب پاشا
ایله کورشمش؛ وصدر مشارالیه بو ذاتك علم وفضلنه
مفتون اولوب، کندینه خواجه ایده‌رك، یاننده
آلیقومشیدی. راغب پاشا حلبیدن خیلی علوم وفنون
تعلم ایده‌رك، استفاده ایتدکدن صکره، مصر ملالغیله
کندیسنی اعاده ایتمك ایستمش ایسه‌ده، اشیاسنی دخی
کمی‌یه قومش ایکن، حسب القدر کری دونوب،
استانبولده قالمش؛ وشیخ الاسلام وسائر علماء زمانیله
کسب مناسبت ایده‌رك، تدریس علومه باشلامش؛
وموصلهٔ سلیمانیه پایه‌سنی احراز ایتمشیدی. او وقت
پك اختیار وضعیف البنیه اولدیغی حالده، کیجه
وکوندوز مطالعه وتصنیفله اوغراشه‌رق، سلطان
سلیم وآیاصوفیه‌ده تدریس ایدردی؛ وحلقهٔ تدریسنه
بتون پایتخت علماسی طوپلانه‌رق، استفاده ایدرلر-
دی. ۱۱۹۰ سنه‌سی ربیع‌الآخرنده رحمت حقه
نائل اوله‌رق، ابا ایوب انصاری حضرتلرینك جوا-

رنده دفن اولنمشدر. «درر مختار» ه بر حاشیه‌سی، «شرح جواهر الکلام»، «نظم السیره»، «شرح لغز البهاء العاملی» عنوانلی تألیفلری، وعروض، وفق، معما وسائر علومه متعلق متعدد رساله‌لری دخی واردر.

ابراهیم حلبی { [«ابراهیم بن قاسم حلبی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم حمادی { [«ابراهیم بن مسلم حما- دی» ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم حورانی { [«ابراهیم بن ایوب» ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم خان { (سلطان —) [«ابراهیم» ماده‌لرینك طقوزنجیسنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم خارجی { [«ابراهیم بن عبدالله علوی» ماده‌سنه مرا- جعت بیوریله.]

ابراهیم خان { هندستانده امیرالامرا علی مردان خانك اوغلی اولوب، اون برنجی قرن هجریده عالمکیر شاهك زمان سلطنتنده کشمیر، لاهور، بهار، بنکاله وسائر ممالکده والیلك ایتمش، وبهادر شاهك زمان سلطنتنده وفات ایتمشدر.

ابراهیم خان ترکمانی { (ونام دیکرله — تواجی) سلطان مراد ثالث حضرتلری زماننده، ایرانله اولنان محاربات صره‌سنده، سفارتله درسعادته کوندرلمش اولان ذاتدر، که ایران ترکمانلرینك اك نفوذلی رؤساسندن اولوب، ابتدا استانبولده خیلی حرمت وتعظیمه نائل اولمش ایسه‌ده، مؤخراً ظهور ایدن وقوعات اوزرینه، حبسنه لزوم کورلمش؛ وبعده سبیلی تخلیه اولندرق، برچوق وقت استانبولده قالمش؛ ومعیتی افرادی وبادن تلف اولمش ایدی.

ابراهیم خان سور { هندستان ملوکندن سلطان محمد شاه عا- دلك انیشته‌سی اولوب، پادشاه مشارالیهك امرا ووزراسنی کندی طرفنه جلبله، ٩٦٢ تاریخ هجر- یسنده دهلی‌یی ضبط ایده‌رك، تخت سلطنته جلوس ایتمش ایسه‌ده، اسکندر شاه دهلی واکره‌یی ضبط ایتمکله، صاحب ترجه (اوریسه) خطه‌سنه قاچوب، ٩٧٥ تاریخنده اورانك حاکمی سلیمان طرفندن قتل اولنمشدر.

ابراهیم خدابادی { [«ابو اسحاق خدابادی» ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم خراسانی { [«ابراهیم بن طهمان» ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم خزامی { [«ابن منذر» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم خشاوری { [«ابراهیمك» ما- ده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم خلوتی { دمشق شام علما ومشا- یخندن شافعی المذهب بر ذات اولوب، پدرندن تحصیل علم واخذ طریقت ایده‌رك، سجاده نشین مشیخت اولمش، وحافظیه مدرسه‌سنده تدریسله اشتغال ایتمشدر. وقور ومحترم وعالم بر شیخ اولوب، اواخر عمرنده مشیختی برادری ابو السعوده ترکله، کوشهٔ انزوایه چکلمش، و ١١١٥ تاریخنده ارتحال ایتمشدر.

ابراهیم خلیجی { بنی طولون حکمدارلرینك قاعدلرندن اولوب، ٢٩٢ تاریخنده خلفای عباسیه طرفندن مصر وا- لیلکنه تعیین اولنان عیسی بن محمد نوشری‌یه مخالفت وعصیان ایتمکله، نوشری مغلوب اولوب، اسکندر- یه‌یه قاچمش؛ وخلیفه مکتفی بالله (فاتك) نام ذاتك قومانده‌سیله صاحب ترجه‌نك اوزرینه عسکر کوندرمش؛ وابراهیم خلیجی بونلری دخی ٢٩٣ ده عریشده مغلوب ایتمش ایسه‌ده، بعده خلیفه‌نك عسکری تزیید اولنه‌رق، واقع اولان محاربه‌لرده صاحب ترجه‌نك آرقداشلری منهزم اولمغله، نهایت کندیسی دخی طوتیلوب، سنهٔ مذکوره‌ده بغداده کوندرلمش؛ واوراده حبسه آتیله‌رق، وفاتنه قدر محبسده قالمشدر.

ابراهیم خلیل { [«ابراهیم» ماده‌لرینك برنجیسنه مراجعت.]

ابراهیم خلیل افندی { [«فندق زاده» ماده‌سنه مرا- جعت بیوریله.]

ابراهیم خواجه { [«ابراهیم پاشا» (خوا- جه —) ماده‌سنه مرا- جعت بیوریله.]

ابراهیم خواص { کنیه‌سی ابو اسحاقدر. کبار مشایخ صوفیه‌دن

واولياء اللهدن بر ذات شريفدر. جنيد بغدادى ونورى كبى كبار اولياء اللهك اقران واصحابندن ايدى. مقامات وكراماتى وتصوف وحقيقته دائر كلاملرى مشهوردر. ٢٩١ تاريخ هجريسنده بطن علتندن جامع ريده وفات ايتمشدر.

ابراهيم خوزى { [«ابراهيم بن يزيد خوزى» ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهيم خيارى { مدينهٔ منوره‌نك اون برنجى قرن هجرى علما-
سندن وفقهاى شافعيه‌دندر. ١٠٣٧ شوالنده تولد ايدوب، ابتدا پدرندن، بعده سيد ميرماه بخارى وعيسى بن محمد مغربى وسائر مشاهير علما ومشايخدن اخذ وقرائت ايده‌رك، اكثر علومده وعلى الخصوص تاريخده يد طولى صاحبى اولمشيدى. محفوظات ومحا-ضراتى چوق اولوب، فصاحت لسان وطبيعت شعريه‌سى دخى وار ايدى. پدرينك وفاتندن صكره مدينهٔ منوره مدارسندن برنده تدريسله اشتغال ايتمش؛ و ١٠٧٩ تاريخنده درسعادته كلوب، ١٠٨٠ ده دمشق شامه كيتمش؛ ومتعاقباً ينه در-سعادته كله‌رك، او وقت صدراعظم بولنان مر-زيفونى مصطفى پاشا طرفندن پك چوق حرمت واكرامه نائل اولمش، ومصر خزينه‌سندن تأديه او-لنمق اوزره، كنديسنه مستوفى معاش تخصيص او-لنمشيدى. استانبولده عصرك قدوة العلماسى اولان ابو السعود افندى ايله دخى ملاقات ومصاحبت ايتدكدن صكره، ينه شامه عودتله، دمشق، قدس، رمله وسائر محللر علماسيله مباحثه ايده‌رك، مصره كيتمش؛ واورادن مدينهٔ منوره‌يه عودتله، ١٠٨٣ سنه‌سى رجبنده فجأةً وفات ايتمشدر. مولد شريف حقنده «خلاصة الابحاث والنقول فى الكلام على قوله تعالى لقد جاء كم رسول» عنوانلى بر تأليفى واردر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

وكنت اسائل الركبان عمن
اقام بمهجتى ونأت ربوعه
فلما ذر شارقه منيراً
بافق الطرف عاوده رجوعه

ابراهيم دانشمند { [«ابراهيم بن محمد دا-نشمند» ماده‌سنه مرا-جعت بيوريله.]

ابراهيم دانى { [«ابو اسحاق دانى» ماده-سنه مراجعت بيوريله.]

ابراهيم دربندى { (شيخ —) شروان ملوكندن اولوب،
روايته كوره كنديسى نوشروان نسلندن اولديغى حالده، شروان قريه‌لرندن بر قريه‌ده زراعتله مشغول ايكن، اهل شروان بر رئيسه محتاج اولنجه، بونى رئيس اتخاذ ايتمكه قرار ويرمشلر؛ وكنديسى كويده خرمننك يانندە ياتوب اويومقده ايكن، اوستنه سلطنت اوتاغنى قورمشلر؛ واويانجه جمله‌سى بيعت ايدوب، تخته اوتورتمشلر. صاحب ترجمه توسيع ملك واجراى عدالت ايتمكه باشلامش. اوصره‌ده تيمورلنك او جهتلرى تخويف ايتمكه باشلامغله، شر-وانليلر مقاومت ايتمك ايستمشلرسه‌ده، شيخ ابراهيم اويله بر جهانكيره مقاومت كار عاقل اولمديغنى آكلا-يه‌رق، درحال تيمور نامنه خطبه اوقوتمش، وسكه ضرب ايتمش، وهدايا ايله اوكنه چيقه‌رق، موقعنى وشروانى تخريبدن قورتارمشدر. ٨٢١ تاريخنده وفات ايدوب، اوغلى خليل يرينه كچمشدر.

ابراهيم دسوقى { اجلهٔ مشايخ صوفيه‌دن كرامات ومقامات صاحبى
بر ذات اولوب، اهل طريق بيننده مشهور پك چوق اقوال حكميه ومواعظى واردر. ٦٧٦ تاريخنده، ٤٣ ياشنده اولديغى حالده، وفات ايتمشدر.

ابراهيم دكدكجى { شامك اون ايكنجى عصر هجرى علماسندن
اولوب، آبا واجدادى عن اصل تركمان اولدقلرى حالده، ١١٠٤ تاريخنده دمشقده طوغمش، وپدريله سائر علماى عصردن اخذ وقرائت ايله، علوم وفنونده وشعر وادبياتده كسب مهارت ايتمشيدى. ١١٣٢ تاريخنده وبادن وفات ايتمشدر. شو برايكى بيت جملهٔ اشعارندندر:

اترع الكأس يانديم وهاته
ثم نهت كرى جفون سقاته
واجتل البشر من وجوه التهانى
فصفاء الزمان من مسعداته

ابراهيم دمشقى { (بن عبدالرحمن بن عبد الملك بن مروان) شامك
علماى محدثيندن اولوب، ابو عبيد محمد حسان بسرىٔ حسانيدن وسائر رجال حديثدن روايت ايتمشدر.

وفاتی ۳۱۹ تاریخنده واقع اولمشدر. — [« ابن طباخ » ماده‌سنه دخی مراجعت بیوریله.]

ابراهیم دنابی { (— ابن ابی بکر بن اسماعیل) نسلی عشرهٔ مبشره‌دن عبدالرحمن بن عوف حضرتلرینه منتهی اولدیغندن، عوفی نسبتیله دخی معروفدر. عن‌اصل شاملی اولوب، مصرده طوغمش، واوراده یاشامش ووفات ایتمشدر. حنبلی المذهب اولوب، حدیث وفقهده متبحریندن اولدیغی کبی، حساب وفرائضده دخی ید طولی اصحابندن ایدی. فقه حنبلیه دائر برقاچ جلددن عبارت اولان « منتهی‌الارادات شرحی »، ایکی جلد اوزرینه « مناسك الحج » وفرائض وحسابه دائر برقاچ رساله‌سی واردر. حسن اخلاق وکرم وسخاوت صاحبی اولوب، عقل‌وتدبیر وتجربه‌سی دخی اولمغله، کندیسنه هر طرفدن مراجعت اولنوردی. ۱۰۳۰ تاریخنده طوغوب، ۱۰۹٤ تاریخنده فجأةً وفات ایتمشدر.

ابراهیم دهستانی { خراسان کبار مشایخندن واولیاء اللهدن بر ذات اولوب، شیخ محمد قصاب وسائر اکابر مشایخله صحبت ایتمشدر. تصوف وموعظه‌یه دائر بعض اقوال حکمیه‌سی واردر.

ابراهیم راعی { (— بن مراد بن ابراهیم) شام علما و شعراسندن اولوب، ۱۱۰۰ تاریخنده عبدالغنی نابلسینك معیتنده بقاع‌وبعلبکه، و ۱۱۰۱ ده قدسه سیاحت ایتمش، وشیخ مشارالیهك توجه ومحبتنی قزانمشیدی. ادیب وبلیغ بر ذات اولوب، ۱۱۳۸ تاریخنده وفات ایتمشدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

بدیع جمال اخجل الغصن قده
اقد تاه فی ذاك الجمال وعربدا
لئن ضل قلبی فی‌ادجی لیل شعره
فمن وجهه قدلاح نور لنا هدی

ابراهیم رباطی { هرات کبار مشایخندن وابراهیم ستنبه‌نك مریدلرندن اولوب، شیخ مشارالیه ایله بر وقت سیاحت ایتمشدر. بو دخی شیخی کبی طریق توکل رجالندندر.

ابراهیم رُطبی { ابن رطبی اسمیله دخی معروفدر. عراقك آلتنجی قرن هجری علما وفقهاسندن اولوب، قاضی القضاة روح بن احمد حدیثی و سائر مشاهیر فقهایه نیابةً

اجرای احکام شرعیه ایتمش؛ و ٥۲۷ ده وفات ایتمشدر. (کرخ جدان) دن اولمغله، کرخی دخی دنیلیر.

ابراهیم رقی { [« ابراهیم بن احمد رقی » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم رود { ایرانك کرمان‌خطه سنده بر نهردر، که بلوجستان حدودندن نبعانله، هرمز جزیره‌سنك قارشیسنده بحر فارسه منصب اولور. مجراسی ٤٥۰ کیلو متره قدردر. بو نهره (کرمان) و (سرجان) دخی دیرلر.

ابراهیم رومی { (— بن علی) آرابه‌جیلر اوجاغنك رئیسی اولوب، عالم وفاضل بر ذات ایدی. ۱۱۸۹ تاریخنده، حجه کیدرکن، یولده وفات ایتمشدر. اسماء کتب حقنده کاتب چلبینك « کشف الظنون » عنوانلی اثر قیمتدارینه بر ذیل یازمش، وصدرالشریعه کتابنی ترجمه ایتمشدر. بو ایکی اثر علم وفضلنه برهاندر.

ابراهیم رومی { (— بن محمد ملطی) عن اصل ملاطیه‌لی اولوب، درسعادته ورودله، شیخ الاسلام فیض‌الله حسینی افندینك خدمتنده بولنمش؛ و علی المعتاد دور مدارسله، اسکدارده قاضی اولدقدن صکره، ۱۱۹۱ تاریخنده شام، وبعده مدینهٔ منوره ملاسی اولمش؛ ومؤخراً ینه شامه تحویل مأموریتله، بعده درسعادته عودتنده ۱۱۹۷ ده وفات ایتمشدر.

ابراهیم زبال { شامك اون ایکنجی قرن هجری مشایخندن وارباب جذب واستغراقدن اولوب، تاریخ ولادت ووفاتی معلوم اوله‌مامشدر.

ابراهیم زبدانی { ابن احدب اسمیله دخی معروفدر. علماء شافعیه‌دن ومحدثیندن عالم وفاضل بر ذات ایدی. دمشقده توطن ایله، حساب وفرائضی صالحیه‌ده‌کی عمریه مدرسه‌سنك مدرسی محمد بن ابراهیم مجدیدن، وحدیثی بدرغزی وابن طولون حنفی وسائر محدثیندن اخذ وقرائت ایتدکدن صکره، مدرسهٔ مذکوره‌نك قارشیسنده‌کی صبیان مکتبنه معلم اولمش؛ وبعده سلیمیه مدرسه‌سنده تدریس فنونه باشلامش، وطلبه‌سی میاننده مؤخراً کسب شهرت ایدن بعض علما دخی بو-

لنمشدر. ٩٢١ تاریخنده طوغوب، ١٠١٠ ویا ١٠١٢ تاریخنده وفات ایتمکله، چوق یشامش، وچوق سیاحتلر ایتمشدر. شامك (زبدان) ناحیه‌سندن اولمغله زبدانی نسبتیله معروفدر.

ابراهیم زجاج { [«زجاج» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم زجاجی { [«ابراهیم بن یوسف زجاجی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم زهری { [«ابراهیم بن عبدالرحمن زهری» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم زیادی { (ابو اسحاق ابراهیم بن سفیان زیادی) قدمای نحویوندن اولوب، زیاد بن سلمه‌نك اولادندر. کندیسی اصمعیدن وسائر مشاهیر علمادن اخذ وقرائت ایده‌رك، کندیسندن دخی مشاهیر نحویوندن مبرد وسائر نحویون قرائت ایتمشلردر. سیبویه‌نك نحوه دائر اولان کتاب مشهورینك بعض محللرینه اعتراضلری وبو کتاب حقنده بعض نکته‌لری، امثال حقنده بر کتابی و «کتاب النقط و الشکل» ایله «کتاب تنمیق الاخبار» عنوانلی دیکر ایکی اثری واردر. تاریخ ولادت و وفاتنه دسترس اولنه‌مدیسه‌ده، هر حالده اصمعی ومبردله معاصر اولدیغی آکلاشیلیور.

ابراهیم زیادی { [«ابراهیم بن عجیب زیادی» ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم سامری { شمس الحکماء لقبیله معروف اولوب، مشاهیر حکما واطبای عربدندر. صلاح الدین ایوبی حضرتلرینك اطباسندن ورجالندن ایدی. طبده شهرت شایعه صاحبی اولان مهذب الدین یوسف بن ابی سعید بن خلف سامری فن طبی صاحب ترجمه‌دن اخذ وتعلم ایتمشدر.

ابراهیم سامری { [«ابراهیم بن خلف سامری» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم ستنبه { کنیه‌سی ابو اسحاقدر. کبار اولیاء اللهدن اولوب، ابراهیم بن ادهم وبایزید بسطامی کبی کبار مشایخله صحبت ایتمش؛ ومشارالیه ابراهیم بن ادهمك ارشاد ودلالتیله بر وقت کسب وکارله مشغول اولوب، قزاندیغی کافةً فقرایه تصدق ایدردی. بعده ینه او حضرتك دلالتیله ترك ماسوی ایده‌رك، یالین آیاق بادیه پیما اولمش، وبو حالده ایفای حج شریف ایتمشیدی. عن اصل کرماندن اولوب، هراتده اقامت ایتدیکیچون، (هروی) نسبتیله معروفدر. قبری قزوینده زیارتکاه انامدر. تصوف وحقیقته متعلق اقوال ومقاماتی چوقدر.

ابراهیم سعدی { [«ابراهیم بن عبدالله سعدی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم سفرجلانی { شامك اون برنجی قرن هجری ادبا وشعراسندن اولوب، ١٠٥٥ تاریخنده دمشقده طوغمش؛ وعلوم ریاضیه‌ده کسب مهارت ایتدکدن صکره، ادبیاته اختیار اختصاصله، اشعار بلیغه‌سیله شهرت بولمشدر. ١١١٢ تاریخنده وفات ایتمشدر. تجارتله مشغول اولدیغی حالده، بو صنعتله علوم ریاضیه وشعر کبی اضداددن معدود اوچ شیئی کندینده جمع ایتمشیدی. مرتب دیوانی واردر. شو قطعه جمله اشعارندندر:

لما غدت وجناته مرقومة
بعذاره وازداد وجد محبه
نادى الشقيق بها زبرجد صدغه
يا صاحبي هذا العقيق فقف به

ابراهیم سقا { ابتدای حالنده دمشق قلعه‌سنده صو صاتمغله مشغول بولندیغندن، بو اسمله شهرت بولمشدر. بعده درسعادته کله‌رك، تحصیل علمه قویلمش؛ وعلی الخصوص قرائت قرآن کریم وتجویدده فوق العاده مهارت پیدا ایتمکله، حضرت ابا ایوب انصاری جامع شریفنده امام اولمشیدی. قرق سنه قدر استانبولده قالدقدن صکره، شامده‌کی مدرسهٔ جوزیه مدرسلکنی آله‌رق، دمشقه عودت ایتمش؛ وبعده کوزلری وال وآیاقلری سقط اولمش ایسه‌ده، ینه جامع امیه‌ده وعظ وتدریسله اشتغالدن ال چکمه‌مشیدی. عمومك حرمت ورعایته مظهر اولوب، درس و وعظنه پك چوق خلق طوپلانیردی. ١٠٧٩ تاریخنده ارتحال ایتمشدر.

ابراهیم سوادی { [«ابو اسحاق سوادی» ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم سؤالاتی { [« ابراهیم بن عبدالرحمن سؤالاتی » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم سوسی { مغرب اقصی علماسندن مالکی المذهب بر ذات اولوب، علوم ریاضیه وهیئت ونجوم ووفق وسائر فنونده ید طولی صاحبی ایدی. وطنی اولان (سوسه)ده بر مدت تدریسله اشتغالدن صکره، مراکشه کیده‌رك، شهر مذکور مفتیسی محمد بن سعید وسائر علمادن اخذ وقرائت؛ وبعده فاسه کیدوب، اورانك علماسندن دخی استفاده واکمال تحصیل ایله، ارض دلاده‌کی زاویه‌ده احتیار اقامت ایتمشیدی. مغربده ایکن علم وفقه دائر رساله مرجانی‌یی نظمه چکمش؛ واستفاده ایتدیکی علمادن اسملری محمد اولان یتمش ذاتك ترجمهٔ حاللرینی جامع بر کتاب تألیف ایتمشیدی. ١٠٧٥ تاریخنده مصره کله‌رك، اوراده دخی کبار علمادن بعدالاستفاده، مکهٔ مکرمه‌یه رحلتله، وفاتنه‌دك اوراده قالوب، ١٠٧٧ ده ارتحال ایتمشدر. طبیعت شعریه‌سی دخی اولوب، شو بر ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

یامن رمانی بسهم اللحظ فی مضی
اوحشتنی وحشوت القلب نار غضا
کسرت جفنی بتکسیر الجفون کما
نصبت حالی لاسهام الجفا غرضا

ابراهیم شاه { کشمیری فتح ایله، اوچ دفعه سلطنته نائل اولمش اولان محمد شاهك اوغلیدر. ٩٣١ تاریخ هجریسنده کشمیرك صاحب قدیمی اولان (ملك کاجی‌جك) شاه محمدك حامیسی اولان دهلی حاکمی شاه ابراهیم لودینك مغلوبیتندن بالاستفاده، محمد شاهی حبس ایله اوغلی صاحب ترجمه ابراهیم شاهی تخته اجلاس ایتمکله، ابراهیم شاه دخی مرقومی وزیر مستقل اتخاذ ایتمشیدی. مرقوم ملك (کاجی‌جك) ك کشمیردن طرد ایتمش اولدیغی ابدال ماکری تیمور سلاله‌سندن اولان بابرشاهه التجا، وکشمیری فتح ایچون کندیسنده عسکر ترفیقنی استدعا ایتمکله، مستوفی بر عسکرله هجوم ایدوب، ملك کاجی‌جکی ابراهیم شاهدن آیرلمغه دعوت ایتمش ایسه‌ده، مرقوم موافقت ایتمدیکندن، محاربه واقع اولوب، ملکك عسکری منهزم، وکندیسی طاغلره قاچمغه مجبور، وصاحب ترجمه دخی او صره‌ده نابدید اولمشدی. مدت سلطنتی ٨ آیدر. کندیسندن صکره اوغلی نازك شاه جلوس ایتمش، ومؤخراً پدری محمد شاه دردنجی دفعه اوله‌رق کشمیر شاهی اولمشیدی.

ابراهیم شاه { آنف الترجمه ابراهیم شاهك تورونی و نازك شاهك اوغلیدر. ٩٩٣ تاریخنده کشمیر تختنه اجلاس اولنوب، جك خاندانینك حکم ونفوذی تحتنده اوله‌رق، اسماً بش آی حکومت سوردکدن صکره، او صره‌ده کشمیرده لاینقطع وقوع بولمقده اولان انقلاباتك برنده کندیسی اسقاطله، برادری اسماعیل شاه اجلاس اولنمشدی.

ابراهیم شرقی { (شاه —) سکزنجی قرن هجری اواخرنده هندك شرق طرفنده ظهور ایله (جونپور) شهرینی پایتخت اتخاذ ایدن دولت شرقیه‌نك اوچنجی پادشاهی اولوب، برادری مبارك شاهك وفاتی اوزرینه، ٨٠٤ تاریخنده تختنه جلوس ایتمش؛ ودهلی حکمدارلریله بالدفعات محاربه ایده‌رك، بر چوق یرلر ضبطله مما‌لکنی توسیع ایتمشیدی. فوق العاده عادل ومدبر بر پادشاه اولوب، علوم وفنون وصنایعی حمایه ایتمکله، هندستانك هر طرفندن وایران وافغانستان جهتلرندن علما وارباب فن وحرفت درگاهنه کله‌رك، جونپور شهری هندستانك وبلکه بتون شرقك اك بیوك دارالعلمی حکمنه کچمشیدی. اك زیاده حرمت والتفاتنه مظهر اولان علمانك بری‌ده تألیفات کثیره‌سیله شهرتی عالمگیر اولان « فتاوی ابراهیم » شاهیه صاحبی قاضی شهاب‌الدین ایدی ایدی. ابراهیم شاه الکاسنده زراعتك دخی فوق‌العاده ترقی وتوسعنه خدمت ایتمشیدی. ٨٤٤ و بر روایته کوره ٨٤٠ تاریخنده وفات ایدوب، اوغلی سلطان محمود جانشینی اولمشدر.

ابراهیم شروانی { [« ابراهیم دربندی » ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم شکانی { [« ابراهیم بن مسلم شکانی » ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم شکستانی { (ابو اسحاق ابراهیم بن اسحاق شکستانی) قدمای محدثیندن اولوب، سمرقند جوارنده واقع

شكستاندن نشأت ايتمش؛ وخراسان وعراقه سياحت ايدەرك، كيديسى ازهر بن يونس عبدى وابو نعيم فضل بن دكين وسائر رجالدن، وكنديسندن دخى مسعود بن كامل روايت ايتمشدر.

ابراهيم شيبانى { [«ابراهيم بن بكر شيبانى» مادەسنە مراجعت.]

ابراهيم شيرازى { [«ابو اسحاق شيرازى» مادەسنە مراجعت.]

ابراهيم صائب پاشا { دور سلطان محمود ثانى اواخريله دور سلطان مجيد رجالندن اولوب، صدارت كتخدالغى، دفتر امينلكى، دفتردارلق ودعاوى نظارتى كبى بعض خدماتده بولنەرق، بعده وزارتله ماليه ناظرى ومتعاقباً مجلس والا رئيسى اولمش؛ و بعض ولايتلر واليلكنده بولندقدن صكره، مجلس والا اعضاسندن ايكن، ١٢٦٥ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابراهيم صابئ { (ابو اسحاق ابراهيم بن هلال بن ابراهيم بن زهرون بن حبون حرانئ صابئ) دردنجى عصر هجرينك اك مشهور منشى وشاعرلرندن اولوب، بغداد ده هم خليفۀ عباسى يه هم آل بويەدن عزالدوله بختيار بن مغرالدوله يه كاتبلك ايدر ايدى. ٤٣٩ تاريخنده رسائله مأمور اولوب، يازديغى بليغ ومؤثر مكتوبلرله غضدالدوله بن بويەيى دلكير ايتمش اولديغندن، عزالدوله قتل اولنوب، بغداد عضدالدولەنك ضبطنه كچنجه، ٣٦٧ ده صاحب ترجمەيى حبس ايتمش، وفيلك آياغى آلتنده ازديرمك ايستمش ايسەده، بعض ذواتك شفاعتى اوزرينه، دولت ديلميەنك تاريخنى يازمق شرطيله، عفو واطلاق ايتمشيدى. صاحب ترجمەنك فصاحت وبلاغتلريله مشهور مكتوبلرى ولطيف اشعارى واردر. ابراهيم صابئ مشرك اولوب، عزالدوله كنديسنى اسلامه كتيرمكه جهد ايتمش ايسەده، ديننده پك متعصب اولديغندن، موفق اولەمامشدر. (يمن) اسمنده بر سياه كولەسى اولوب، كنديسنه محبتى اولديغندن، بو بابده سويلديكى شو قطعه جملۀ اشعارندندر.

قد قال يمن وهو اسود للذى
بياضه استعلى علو الخاتن
مافخر وجهك بالبياض وهل ترى
ان قد افدت به مزيد محاسن
ولوان منى فيه خالا زانه
ولوان منه فى خالا شانى

٣٨٤ سنەسى شوالنده، ٧١ ياشنده اولديغى حالده، وفات ايدوب، شعرادن شريف رضى، مرثيه اولەرق، حقندە مشهور قصيدۀ داليەيى سويلشدر، كه مطلعى شودر:

ارأيت من حملوا على الاعواد
ارأيت كيف خبا ضياء النادى

بو شاعر شريف اولديغى حالده، بر مشركه مرثيه سويلسنى تقبيح ايدنلره، بن مرثيەمى اونك علم وفضلنه عائددر جوابنى ويرمشدر.

ابراهيم صارم پاشا { سلطان عبدالمجيد خان دورى صدر اعظملرندندر. آياصوفيه تربەدارلرندن حافظ موسى افنديننك اوغلى اولوب، ١٢١٦ تاريخنده دنيايه كلمش؛ و بر مقدار تحصيل ايتدكدن صكره، ديوان همايون قلمنه دواملە، صنعت كتابتى تحصيله باشلامش؛ وآز مدت ظرفنده مهمه نويسان سلكنه دخول ايله، رئيس الكتاب سليمان نجيب افندى يه داماد اولوب، ١٢٣٨ تاريخلرنده خواجكانلق رتبەسنى احرازله، مؤخراً آمدى خلفالغنه انتقال ايتمش؛ و او وقت آمدئ ديوان همايون بولنان مصطفى پاشانك ١٢٤٨ ده مأموراً مصره عزيمتنده يرينه وكيل قالمشيدى. سنۀ مذكورەده آمدى وكالتى عهدەسنده اولديغى حالده مقاطعه، و ٤٩ ده اقلام سبعه خواجەلكنه نائل اولمش؛ وبعض وزرا قپو كتخدالغنه دخى نصب اولنمشيدى. بعده روسيه محاربەسندن برى مملكتينده قالوب، اورادن حركتى مشروط ومقرر اولمغله، مأموراً مملكتينه عزيمتله، عودتنده، بكلكجئ ديوان همايون وكالتنه تعيين اولنمش، و١٢٥٣ده اصالةً بكلكجئ ديوان همايون اولمشدر. ينه او سنه انكلتره قرالى دردنجى كليوم وفات ايتمكله، قراليچه ويقتوريا جلوس ايتديكندن، اجراى تبريك وتعزيت ايچون، ومصطفى رشيد پاشانك يرينه لوندره سفيرى قالمق اوزره، بيوك ايلچيلك عنوانيله وخارجيه مستشارلغى پايەسيله لوندره يه عزيمت ايتمشدر. بر سنه صكره درسعادته عودتله باب عاليده كى دار شورى اعضالغنه تعيين، وبر قاچ آى صكره داخليه مستشارلغنه نقل، وامور نافعه رياستى دخى عهدەسنه علاوه اولنمشدر.

۱۲۵۵ تاريخنده سلطان عبدالمجيد خان حضرتلرينك جلوسلرنده مأموريتى ابقا اولنمش ايسه‌ده، متعاقباً عزل اولنه‌رق، بعده جلوس همايونى مبشر نامهٔ همايونى حاملاً فوق العاده مرخص وبيوك ايلچى عنوانيله طهرانه اعزام اونمشدر. برسنه صكره عودتله صيدا ايالتى دفتردارلغنه تعيين اونمش ايسه‌ده، وجودجه تحملى اولمديغندن، استعفا ايده‌رك، ۵۷ ده مجلس والاى احكام عدليه اعضالغنه، ومتعاقباً تجارت نظارتنه نصب اولنمش ايسه‌ده، برقاچ آى مرورنده نظارت مذكوره لغو اولنمغله، سنهٔ مذكوره اواخرنده رتبهٔ حاليه‌سى اولان اولى صنف اوليله خارجيه ناظرى اولمشدر. ۵۹ تاريخنده عزل اولنه‌رق، ينه مجلس والاى احكام عدليه اعضالغنه، و ۶۰ سنه‌سى اواسطنده ثانياً لوندره سفارتنه تعيين اونمش، ومؤخراً پارس سفارتنه تحويل مأموريت ايتمش ايسه‌ده، يكى محل مأموريتنه كيتمزدن، ثانياً تجارت نظارتى توجيهيله استانبوله جلب، وسنهٔ مذكوره اواخرنده زراعت نظارتى دخى مأموريتنه علاوه اولنمشدر. ۶۲ سنه‌سنده عزل اولنه‌رق، متعاقباً درسعادت امتعه كمركى نظارتنه نصب اولنمش ايسه‌ده، سنهٔ مذكوره اواخرنده رتبهٔ بالا ايله صدارت مستشارى اولمش؛ و ۶۳ سنه‌سى ربيع الاولنده رتبهٔ وزارتله ماليه نظارتنه، وبرسنه صكره مجلس والا رياستنه تعيين اولنه‌رق، ۶۴ سنه‌سى جمادى الاولاسنده مسند صدارت عظمايه صعود ايتمشدر. ۳ آى ايله ۱۹ كون صدارتدن صكره عزل اولنوب، برمدت معزول قالدقدن صكره، ۶۵ سنه‌سى شوالنده خداوندكار ايالتى واليلكنه نصب اولنه‌رق، ايكى سنه بروسه‌ده قالدقدن صكره، ۶۹ سنه‌سى ربيع الآخرنده طربزون وملحقاتى واليلكنه نصب، وسنهٔ مذكوره ذى القعده‌سنده عزل ايله، درسعادته عودت ايتمش؛ و ۱۲۷۰ سنه‌سى ذى الحجه‌سنك ۶ سنده ۶۵ ياشلرنده اولديغى حالده، وفات ايتمشدر. اولدقجه كاتب وكارآشنا بر ذات ايدى.

ابراهيم صالحى { ابن غزال اسميله دخى معروف اولوب، شام ادبا وشعراسندندر. ۱۰۰۸ تاريخنده طوغوب، تحصيل علم ايتدكدن صكره، برمدت صالحيه محكمه‌سنده كاتبلك ايتمش؛ بعده بعض نيابتلرده بولنمشدر. ازبرنده پك چوق اشعار ونوادر وحكايات بولنوب، نكته‌شناس ومجلس‌آرا برذات ايدى. آنجق شعرى تكلفدن وغرائب الفاظدن خالى دكلدر. هجويه‌لرى زياده‌در. ۱۰۸۸ تاريخنده وفات ايتمشدر. اسماعيل جرشى حقنده سويلش اولديغى شوقطعه جملهٔ هجوياتندندر:

ان الجمال الجرشى
مثل المغنى القرشى
يود من يسمعه
لو ابتلى بالطرش

ابراهيم صايحانى { كنيه‌سى ابو اسحاق ولقبى برهان الديندر. شام علما وفقهاسندن اولوب، ۱۱۳۲ تاريخنده غزه‌ده طوغمش؛ وقاهره‌يه رحلتله، حسن مقدسى وابو السعود حنفى كبى علمادن تحصيل علوم ايتدكدن صكره، دمشقه كله‌رك، فتوى امينى اولمش؛ و ۱۱۹۷ ده شهر مذكورده وفات ايتمشدر. علوم شرعيه‌ده يد طولى صاحبى اولديغى كبى، رياضيات وفلكياته دخى وقوف تامى وار ايدى. ربع مقنطر حقنده بر رساله‌سيله بر عروض رساله‌سى وابن شحنه‌نك فرائض كتابنه بر شرحى واردر.

ابراهيم صبيبى { (صادك كسره ويا ضمه‌سيله وبرنجى بانك فتحه‌سيله) ابن ابى الحرم اسميله دخى معروفدر. مدينهٔ منوره‌نك اون برنجى قرن هجرى علماسندن اولوب، علوم وفنون متنوعه‌ده زماننك فريدى ايدى. فوق العاده اخلاق حسنه ايله متصف اولوب، زياده‌سيله منعم وخيرخواه وفقراپرور برذات ايدى. پدرندن وسائر علماى عصرندن تكميل تحصيل ايتدكدن صكره، مدينهٔ منوره‌ده تدريسله مشغول اولوب، علم وفضلندن پك چوق ذوات مستفيد اولمشلردر. وفاتى ۱۰۵۶ تاريخنده واقع اولمشدر. طبيعت شعريه‌سى دخى اولوب، سهل وتكلفسز اشعارى واردر. شوقطعه اوجمله‌دندر:

لما بدا مبيضا
والقلب مشتاق اليه
ناديت هذا قائلى
والراية البيضا عليه

ابراهيم صمادى { (ابراهيم بن احمد بن داود بن مسلم بن محمد صمادى) شام علماسندن وفقهاء شافعيه‌دن صالح ومتقى برذات اولوب، جامع امويه‌ده شافعى امامى ايدى. شمس ميدانى ونجم غزى وسائر علمادن تحصيل ايدوب، بعده وعظ وتدريسله اشتغال ايتمش، و ۱۰۵۴ تاريخنده

رحمت حقده نقل اولنمشدر. —— ذکری سبقت ایدن ابراهیم بن مسلم صمادیدن (واعظ) لقبیله تمییز اولنور. [«ابراهیم بن مسلم صمادی» ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم صولی { [«ابراهیم بن عباس صولی» ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم صیاد { کنیه‌سی ابو اسحاقدر. بغدادك قدمای مشایخندن وکبار اولیاءاللهدن اولوب، جنید بغدادی، معروف کرخی وسری سقطی کبی اولیاءاللهله صحبت ایتمشدر. تصوف وحقیقته متعلق بعض اقوال ومقاماتی واردر.

ابراهیم طباخ { ملوك سلجوقیه‌دن قلج آرسلانك آشجیسی وامکداری اولوب، پادشاه مشارالیه اولادینه دخی ارثاً انتقال ایتمك شرطیله، مرعش سنجاغنی ویرمش اولمغله، صاحب ترجمه بر مدت مرعشده اجرای حکومت ایتدکدن صکره، لاجل التداوی حلبه کیدوب، اوراده وفات ایتمش؛ و مرعش سنجاغی اوغلنه قالمشیدی.

ابراهیم طبری { (رضی الدین ابراهیم بن محمد بن ابراهیم طبری) مشاهیر علما ومحدثیندن وفقهای شافعیه‌دن اولوب، شعیب ابن جبیر‌دن روایت ایتمش؛ و ٧٢٢ تاریخنده، ٨٦ یاشنده اولدیغی حالده، وفات ایتمشدر.

ابراهیم طنزی { (بن عبدالله) جزیرهٔ ابن عمرده واقع طنزه بلده‌سندن عالم وشاعر بر ذات اولوب، ٥٦٠ تاریخلرنده برحیات بولنمشدر. وطنی حقنده سویلمش اولدیغی شو قطعه شایان ایراددر:

وانی لمشتاق الی ارض طنزه
وان خاننی بعد التفرق اخوانی
سقی الله ارضا ان ظفرت بتربها
کحلت بهامن شدة الشوق اجفانی

ابراهیم عادل شاه { هندستانك جنوب جهتنده یعنی دکن قطعه‌سنده حکم سورمش اولان عادل شاهیه سلاله‌سنك دردنجی پادشاهی اولوب، ایکنجی پادشاه اولان اسماعیل شاهك اوغلی، وسلاله‌نك بانیسی اولان یوسف شاهك تورونیدر. هند تاریخلرینك روایتنه واوراجه منتشر اولان بر اعتقاده کوره، کویا مشارالیه یوسف شاه سلالهٔ طاهرهٔ عثمانیه‌یه منسوب اولوب، ابوالمغازی سلطان محمد خان ثانی حضرتلرینك برادری ایمش‌ده، حضرت فاتحك جلوسنده اعدامی مقرر اولدیغندن، والده‌سی طرفندن قورتاریلوب، یرینه بر ایرانلی اسیرجیدن آلنان بر کوله اعدام اولنمش؛ وکندیسی اسیرجی‌یه تسلیم اولنه‌رق، کوله قیافتنده ایرانه سوق اولنمش؛ واوراده کندیسنه تجلی ایدن حضر علیه السلامك دلالتیله هندستانه کیده‌رك، اوراده پادشاهلغه نائل اولمش. هرحالده بو سلاله ترك جنسنه منسوبدر. صاحب ترجمه برادری ملو عادل شاهك سقوطندن صکره، ٩٤١ تاریخنده جلوس ایله، ٢٤ سنه ایله بر قاچ آی سلطنت سوردکدن صکره، ٩٦٥ تاریخنده وفات ایدوب، اوغلی علی عادلشاه خلفی اولمشدر. غایت جسور وفعال بر ذات اولوب، مدت سلطنتی قومشولری اولان هند ملوکیله محاربه ایله کچیرمشدر. بو سلاله‌ده برنجی اوله‌رق الکاسندن شیعیلکی رفع ایله مذهب حنفیی ترویج ایدن بودر. تبعه‌سنك شیعیلرله مناسباتنی کسمك ایچون، الکاسنده بولنان ایرانیلری دخی تبعید وتبرید ایتمش، وفارسی لسانی ترکله، اردو لسانی لسان رسمی اتخاذ ایلمشدر. مرکز سلطنتی (بیجاپور) شهری ایدی.

ابراهیم عادل شاه ثانی { ملوك عادلشاهیه‌دن آنف الترجمه ابراهیم عادل شاهك تورونی وطهماسب شاهك اوغلی اولوب، عمجه‌سی علی عادل شاهك قتلی اوزرینه، ٩٨٨ده تخته جلوس ایتمش؛ وبر خیلی وقت همجوار اولان حکمدارلرله محاربه‌ده بولنوب، بعده تیمورلنكك سلاله‌سندن اولان اکبر شاهك عسکری بونك اکثر ممالکنی ضبط ایتمشدر. صاحب ترجمه ٣٨ سنه حکومت سوردکدن صکره، ١٠٣٦ تاریخنده وفات ایتمشدر. مکمل بر جامع شریف بنا ایدوب، جوارنده‌کی تربه‌سی دخی پك مزیندر. هندستان مورخلرندن مشهور محمد قاسم فرشته بونك منظور ولطیف‌دیده‌لرندن اولوب، «تاریخ فرشته» عنوانیله معروف اولان تاریخی بونك امریله یازمشدر.

ابراهیم عبدی { (برهان الدین —) مکهٔ مکرمه‌نك اونیجی قرن هجری علما وشعراسندن بر ذات اولوب، ١٠٢٤ تا-

ریخنده، یتمش یاشنی متجاوز اولدیغی حالده، وفات ایتمشدر. شرفانك مدحنه دائر قصایدی وسائر اشعاری واردر. شو برایکی بیت برقصیده‌سندندر:

لا ارق الله من بالسقم ارقنی
ولاشفی سقم لحظ منه اسقمنی
ولا طفا جمر خد منه ملتهبا
وان یکن بالجفا والصد احرقنی

ابراهیم عدوی [«ابراهیم بن نعیم» ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم عراقی [«ابو اسحاق عراقی» ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم عصمت بك پیری زاده یحیی بکك اوغلی اولوب، علی‌الاصول قطع مراتب علمیه ایله، ١٢٦٤ تاریخنده استانبول قاضیسی، و٦٧ ده آناطولی قاضیعسکری اولمش؛ و١٢٧٠ ده مجلس معارف ریاستنه تعیین اولنه‌رق، ٧٢ سنه‌سی ربیع‌الاولنك دردنجی کونی ارتحال ایتمشدر.

ابراهیم عطار (شیخ ابراهیم بن حسین عطار) ابراهیم بن صراف اسمیله دخی معروفدر. [«ابراهیم بن صراف» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم عقیلی [«ابراهیم بن قریش عقیلی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم علوی (بن محمد بن یحیی بن عبدالله بن محمد بن عمر بن علی بن ابی طالب) صوفی لقبیله معروفدر. هجرت نبویه‌نك ٢٥١ تاریخنده صعید مصرده ظهور ایله، (اسنا) شهرینی ضبط، وابن طولونك سوق ایتدیکی عسکری مغلوب ایتمش ایسه‌ده، برایکنجی سریه طرفندن منهزم اولوب، واحلره طوغری قاچمش؛ و٢٥٩ تاریخنده ینه صعیده عودتله، (اشمونین)ی ضبط ایتمش ایسه‌ده، رؤسای مصریه‌دن ابوعبدالرحمن عمری ایله واقع اولان محاربه‌ده ینه مغلوب اولوب، اسوان جهتنه کیتمش؛ واوجهتی استیلا ایتمش ایسه‌ده، ابن طولون طرفندن سوق اولنان عسکره مقاومت ایده‌میوب، (عیذاب)ه، واورادن بحر احمری تجاوزله مکهٔ مکرمه‌یه کیتدیکی حالده، مکه والیسی طرفندن طوتیلوب. ابن طولونه کوندرلمش؛ وبر مدت بونك حبسنده قالدقدن صکره، اطلاق اولنه‌رق، مدینهٔ منوره‌یه چکلمش؛ واوراده وفات ایتمشدر.

ابراهیم علوی [«ابراهیم بن عبدالله علوی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم عمادی (بن عبدالرحمن بن محمد ابن عماد الدین دمشقی) شامك اون برنجی قرن هجری علما وادباسندن اولوب، علم وفضل وفصاحت وبلاغتله متصف، محفوظاتی چوق ومجلس آرا بر ذات ایدی. ١٠١٢ تاریخنده طوغوب، ١٠٧٨ تاریخنده وفات ایتمشدر. لطیف وسلیس شعری اولوب، شوقطعه جملهٔ اشعارندندر:

لاتخش من شدة ولانصب
وثق بفضل الاله وابتهج
وارج اذا اشتد هم نازلة
فاخر السهم اول الفرج

ابراهیم عمادی [«ابن کسبائی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم غافقی [«ابراهیم بن عبدالله غافقی» ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم غرناطی (ابو اسحاق ابراهیم بن محمد الساحلی الغرناطی) اندلس علماسندن برادیب فاضل اولوب، ٧٢٤ تاریخنده شرقه سیاحت ایتمش، وینه او سنه عودت ایدوب، ٧٤٠ تاریخندن صکره‌جه مراکشده وفات ایتمشدر.

ابراهیم غزالی [«ابراهیم صالحی» ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم غزنوی [«ابراهیم بن مسعود» ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم غزی سلجوقی طغرل بکك زماننده ٤٤٦ تاریخنده خروجله (دسکره) و(رشقبا) وسائر بعض قصبه وقلعه‌لری ضبط ایتمشیدی.

ابراهیم غزی کنیه‌سی ابو اسحاق اولوب، اشهبی مخلصیله دخی معروفدر. مشاهیر شعرای عربدن اولوب، فلسطین ساحلنده‌کی غزه شهرنده ٤٤١ تاریخنده طوغمش؛ وشامه رحلتله، اورانك علماسندن اخذ وقرائت ایتدکدن صکره، بغداده کیره‌رك، مدت مدیده مد-

رسهٔ نظامیه‌ده اقامت ایتمش؛ ومدحیه ومرثیه‌لر نظمنده شهرت بولمشیدی. بعده خراسان طرفلرینه کیدوب، بر خیلی وقت دور وسیاحت، و اوراده کسب صیت وشهرت ایتمش؛ ونهایت مرودن بلخه کیدرکن، ٥٢٤ تاریخنده یولده وفات ایدوب، جنازه‌سی بلخه نقل ودفن اولنمشدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

خذ ماصفالك فالحيوة غرور
والدهر يعدل تارة ويجور
هو مذنب وعلاك من حسناته
كالنار محرقة وفيها النور
بادر فان الوقت سيف قاطع
والعمر جيش والشباب امير

صاحب ترجه بر آره‌لق شعری ترك ایتمش اولدیغندن، سببنی صورانلره شو قطعه ایله جواب ویرمشیدی:

قالوا هجرت الشعر قلت ضرورة
باب البواعث والدواعى مغلق
خلت البلاد فلا كريم يرتجى
منه النوال ولا مليح يعشق
ومن العجائب انه لا يشترى
ويخان فيه مع الكساد ويسرق

ابراهیم غیشتی { کنیه‌سی ابو اسحاق اولوب، بخارا جوارنده واقع (غیشتی) قریه‌سندندر. علمای محدثیندن اولوب، ابو یعقوب اسرائیل بن سمیدعدن وابو سهیل سهل بن بشر کندیدن روایت ایتمشدر. وفاتی ٣٤٦ تاریخنده واقع اولمشدر.

ابراهیم فتال { شامك اون برنجی قرن هجری علماسندن اولوب، منصور فتالك اوغلیدر. شبابنده غایت فقیر اولدیغی حالده، کمال جد واجتهادله تحصیل علوم وفنون ایدرك، نوادردن پك چوق مستحضراتی وار ایدی. ظریف ونازك برذات اولوب، جمله‌نك محبتنی قزانمش؛ وفوق العاده حسن افاده وطلاقت لسانی اولمغله، پك چوق طلبه کندیسندن استفاده ایتمشلر ایدی. مشهور شیخ عبدالغنی نابلسی دخی جملهٔ طلبه‌سندندر. دقت نظرینه دلالت ایدر بعض شرحلری واردر. یتمش یاشنی متجاوز اولدیغی حالده، ١٠٩٨ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابراهیم فرسانی { [«ابراهیم بن ایوب فرسانی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم فزاری { عالم ومتفنن بر شاعر اولوب، لاجل المناظره قاضی ابو العباس بن ابی طالبك مجلسنه دوام ایتدیکی صره‌ده جناب حق وانبیاء عظامله استهزایی حاوی بعض تفوهاتده بولنغله، قتل وصلب وجثه‌سنك احراق ایدلمش اولدیغنی دمیری «حيوة الحيوان» عنوانلی کتابنده بیان ایدیور.

ابراهیم فلخاری { (ابو اسحاق ابراهیم بن احمد العطائی الفلخاری المروروذی) مرو علمای محدثیندن اولوب، کندیسندن برچوق محدثین روایت ایتمشلردر. ٥٣٦ تاریخنده خوارزمشاه وقعه‌سنده وفات ایتمشدر.

ابراهیم فیروزابادی { [«ابو اسحاق فیروزابادی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم قبائی { [«ابو اسحاق قبائی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم قیباتی { شام مشایخندن وسعد الدین جباوی حضرتلری سلاله‌سندن اولوب، اخلاق حمیده واوصاف ممدوحه ایله متصف اولمغله، پدری کندیسنی قرداشلرندن زیاده سووب، یرینه پوست نشین براقدیغندن، پدرینك وفاتندن صکره، برادرلریله بینلرنده مخاصمه ظهور ایتمکله، قبیبات محله‌سندن دمشقه قاچمش؛ وبعده حج شریفه کیدوب، برمدت مجاور اولمش؛ وشامه عودتنده خانه‌سنده عزلت اوزره یاشایوب، کیمسه ایله کوریشمز اولمش؛ وبرادرلریله باریشدقدن صکره، ١٠٠٨ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابراهیم قرشی { [«ابو اسحاق قرشی» ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم قرمیسینی { [«ابراهیم بن شیبان قرمیسینی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله]

ابراهیم قره‌حصاری { [«ابراهیم افندی» ماده‌لرینك بشنجیسنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم قره‌مانی { (قره‌مانلی ابراهیم بك) قره‌مان بکلرندن محمد بن علاءالدینك اوغلی اولوب، عمجه‌سی علی بکله برلشدرك، پدرینه اعلان عصیانله، قره‌مانی ضبط ایتمشلر.

دیسه‌ده، پدری مؤخراً ینه موقع اقتداره رجوع ایتمش؛ ووفاتنده صاحب ترجمه خلفی اولوب، سلطان مراد حضرتلرینك همشیره‌سیله عقد ازدواج ایتمش اولدیغی حالده، پادشاه مشارالیهه قارشی حركته جرأت ایده‌رك، بینلرنده محاربه وقوع بولمشیدی. ٨٥٩ تاریخنده وفات ایدوب، آلتی اولاد براقغله، بونلرك بیوكی اولان اسحاق بك خلفی اولمشدر.

ابراهیم قزاز { (شیخ — بن تیمور خان) عن اصل بوسنه‌لی اولوب، زاهد ومتقی بر ذات اولدیغی حالده، مملكتنی تركله، دور دیار ایده‌رك، كبار مشایخله كوریشمش؛ وشیخ محمد رومیدن طریقت بیرامیه‌یی اخذ وتلقی ایله، بر مدت حرمینده اقامتدن صكره، مصره انتقال ایده‌رك، جامع ازهره مداومت ایتمكده، وبعده مصرك شهر وقصبه‌لرینی طولاشمغه باشلایه‌رق، نهایت (قلعة الجبل) نام قصبه‌ده اختیار اقامتله، بر دكان آچه‌رق، ایپكچیلكله اشتغال ایتمكه باشلامش؛ وبو مناسبتله قزاز تسمیه اولنمشدر. جذبه وحال اصحابندن اولوب، بعض دفعه مزارلرده یاتارمش. معهذا علم وفضلی وعلی الخصوص تصوفدن بهره‌سی اولوب، برچوق اقوال حكمیه وموعظه‌لری، و«محرقة القلوب فی الشوق لعلام الغیوب» عنوانلی بر رساله‌سی وینه تصوفه متعلق دیكر بعض رسائلی دخی واردر. ١٠٢٦ تاریخنده وفات ایدوب، مصرده باب الوزیر تربه‌سنده دفن اولنمشدر.

ابراهیم قسطمونی { عن اصل قسطمونلی بر مرد زاهد وعارف ایدی. مصطفی پاشا زاویه‌سی شیخندن اخذ طریقت ایتدكدن صكره، حج شریفه كیده‌رك، مدینهٔ منوره‌ده مجاور اولمش؛ وكیمسه‌دن صدقه قبول ایتمیه‌رك، لباسی بر اوچ سنه‌ده شیخی طرفندن كندیسنه كوندریلن بر كوملكدن عبارت ایدی. دائما فقرا ومحتاجینك خدمت واعانه‌سنه قوشوب. غرائبدن اوله‌رق، وفاتنده برچوق فقرا تابوتنك اطرافنه طوپلانه‌رق، واویلا ایتدكلرندن، سببی صورلدقده، جمله‌سی كل یوم نفقه‌لرینك مرحومدن كلدیكنی بیان ایتمشلر. ١٠١١ تاریخنده ارتحال ایدوب، بقیعده دفن اولنمشدر.

ابراهیم قصار { [«ابراهیم بن داود قصار» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم قطب شاه { هندستانك دكن قطعه‌سنده واقع تلنك خطه‌سنده حكومت سورن قطب شاهیه سلاله‌سنك اوچنجی پادشاهی اولوب، سلالهٔ مذكوره‌نك بانیسی اولان قلی قطب شاهك اوغلیدر. ٩٥٧ تاریخ هجریسنده برادری جمشید قطب شاهك وفاتی اوزرینه، اكابر دولت یدی یاشنده بولنان اوغلنی تخته اجلاس ایتمك ایستمشلرسه‌ده، اولجه برادرینك ید ظلمندن (بیجانكر) راجه‌سنك نزدینه قاچمش اولان صاحب ترجمه، جمشید قطب شاهك وفاتی خبرینی آلنجه، مركز سلطنتلری اولان (كلكنده) شهرینه شتاب ایده‌رك، تخت موروثنه اوتورمش؛ و٩٧٢ تاریخنده دكنك سائر ملوك اسلامیه‌سیله بالاتفاق، بیجانكر راجه‌سی (رامراج)ه قارشی یوریمش؛ واو طرفلرده بولنان دیكر راجه‌لردن دخی بر طاقم یرلر ضبط ایتمشیدی. ٣٢ سنه غالبیت وموفقیتله حكومت سوردكدن صكره، ٩٨٩ سنه‌سی ربیع الآخرنده وفات ایدوب، یرینه اوغلی محمد قلی قطب شاه حكمدار اولمشدر. قطب شاهیه سلاله‌سی تركمان جنسیتنه منسوب اولوب، صاحب ترجمه شیعی المذهب وغایت تیز مشرب وسفاك بر آدم ایدی.

ابراهیم قطیفی { (شیخ —) بحرینده‌كی قطیف شهرندن اولوب، علوم شرعیه‌ده ید طولی صاحبی اولمغله، بعض مسائل شرعیه‌یه دائر وشیخ علی كركی ایله مناظره‌یی حاوی بر قاچ رساله تألیف ایتمشدر. بونلرك ایكیسی دخی امامیه مذهبندن اولوب، اونجی قرن هجری ابتدالرنده برحیات ایدیلر.

ابراهیم قونكی { [«ابو اسحاق قونكی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم قویری { [«قویری» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم قیسرانی { [«ابراهیم بن ابی سفیان قیسرانی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم قیسی { [«ابو اسحاق قیسی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیمك { نیشابور جوارنده‌كی خشاوره‌دن اولمغله، ابراهیم خشاوری دخی دنیلیر. كبار علما ومحدثیندن اولوب، ٣٣٨ تاریخنده ٩٣ یاشنده وفات ایتمشدر.

ابراهیم کبری {[« ابو اسحاق کبری » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم کرمانی {[« ابراهیم افندی » ماده‌لرینك اون ایکنجیسنه مراجعت بیوریله.]

ابراهیم کفرسوسی {[« ابو الجماهیر » ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم کلشنی {کبار مشایخدن وپیران طریقتدن بر مرد خدا اولوب، طقوزنجی قرن هجری اواسطنده آذربایجانده دنیایه کلشدر. سلسلهٔ نسبی پدری طرفندن آلتی بطنده لسان ترکیده واضع اللغه اولان اوغوز آتایه، ووالده‌لری طرفندن حضرت امام علی‌یه منتهی اولور. بر مدت پدرینك دائرهٔ تعلیم وتربیه‌سی ایچنده بولندقدن صکره، تبریزه کیده‌رك، سید یحیای خلوتی خلفاسندن دده عمر روشنی خدمتنه کیرمش، وبو ذاتك ارشاد ودلالتیله تنویر باطن وکسب کمالات معنویه ایتدکدن صکره، سجاده نشین ارشاد اولمشیدی. شاه اسماعیل صفوی ظهور ایله ایرانده شیعیلکی اعلان ایتدیکنده، صاحب ترجمه وطنی ترکله، مصره رحلت ایده‌رك، قاهره‌نك قبة المصطفی نام محلنده اختیار اقامت ایتمشیدی. یاوز سلطان سلیم خان حضرتلری مصری تسخیر ایتدکلری اثناده، شیخ حضرتلرینه فوق العاده حرمت ورعایت ایتمش، ومؤیدیه قارشیسنده‌کی محل معروفی هبه وتملیك ایلمشلر ایدی. ۹۲۶ تاریخنده مریدان ومحبانك امداد واعانه‌سیله محل مذکورده تکیه‌سنك بناسنه مباشرت ایده‌رك، ۳۱ سنه‌سنده اکمال ایتمشدر. مصر دیارنده بردرجه‌ده شهرت بولمشلردی، که وعظ وذکری مجلسلرینه طوپلانان ارباب ارادتك حد وحسابی یوغیدی. بعده قانونی سلطان سلیمان حضرتلری کندیلرندن درسعادته قدوملرینی التماس ایتمکله، ۹۳۵ تاریخنده استانبوله کلوب، مجلس خاص حضرت پادشاهی‌یه داخل اولمغله، فوق العاده اعزاز واکرامه نائل اولمش؛ ومصره عودتله، ۹۴۰ سنه‌سنده عازم جنان اولدرق، زاویه‌لری جوارنده تربهٔ مخصوصنه دفن اولنمشدر. علوم نقلیه ده وعلی الخصوص تفسیر وحدیث وتصوف وعلم کلامده ید طولی صاحبی اولوب، علم وفضلی دخی کرامات ومقامات واحوال باطنیه‌لری کبی حد کماله واصل ایدی. حضرت مولانای رومینك « مثنوی » سنه نظیره اولدرق، « معنوی » عنوانیله قرق بیك بیتدن عبارت بر کتاب حکمت نصابی، ابن فارضك مشهور « قصیدهٔ تائیه » سنه بر نظیره‌سی، عارفانه بر دیوانی وسائر بعض منظومه‌لری واردر.

ابراهیم کواکبی {اون برنجی قرن هجری علماسندن اولوب، عن اصل حلبلی اولدیغی حالده، وطننده تحصیل ایتدکدن صکره، درسعادته کله‌رك، موالی طریقنه داخل اولمش؛ وعلمای زماندن اکمال تحصیل ایلمش؛ وبعده مولی عبدالباقی بن طورسونه داماد اولوب، مومی الیه مصر ملاسی اولدیغنده، برابر کیتمش؛ واستانبوله عودتنده آیاصوفیه مدرسی اولوب، مؤخراً تدریسی ترکله، حلبه کیتمش؛ و ۱۰۳۹ تاریخنده مکه قاضیسی اولوب، مصردن بحراً جده‌یه کیدرکن، کمیدن دوشوب، مغروقاً وفات ایتمشدر.

ابراهیم کورانی {(برهان الدین —) اون برنجی قرن هجرینك اعاظم علماسندن ومشایخ نقشبندیه‌دن اولوب، ۱۰۲۵ تاریخنده شهر زورده دنیایه کلمش؛ وتحصیل علم ایچون شام ومصره کیده‌رك، اورالرك علماسندن اخذ وقرائت ایتدکدن صکره، مدینهٔ منوره‌یه رحلتله، اوراده توطن، واورانك علماسندن دخی اکمال تحصیل ایتدکدن صکره، تدریسه باشلایوب، علم وفضلیله وحسن تقریریله شهرت بولمغله، دیار بعیده‌دن بر چوق طالب علم کله‌رك، حلقهٔ تدریسنه جمع اولورلردی. یوز عدددن زیاده مصنفاتی اولوب، باشلیجه‌لری علم صرفه دائر « تکمیل التعریف » نام کتابیله قصیده‌سینك « شرح الاندلسیه » سنه بر حاشیه‌سی، « عوامل جرجانیه »یه شرحی، « النبراس لکشف الالتباس فی الاساس »، « جواب العتید لمسئلة اول واجب ومسئلة التقلید »، « ضیاء المصباح فی شرح بهجة الارواح »، « القول الجلی فی تحقیق قول الامام زین الدین بن علی »، « تحقیق التوفیق بین کلامی اهل الکلام واهل الطریق »، « قصد السبیل الی توحید الحق والوکیل »، « ستر العقیده »، « الجواب المشکور عن السؤال المنظور »، « اشراق الشمس بتعریب الکلمات الخمس »، « بلغة المسیر الی توحید العلی

الكبير »، « القول المبين فى مسئلة التكوين »، « افاضة العلام بتحقيق مسئلة الكلام »، « الاملاء المحيط بتحقيق الكسب الوسط بين طرفى الافراط و التفريط »، « اتحاف الزكى بشرح التحفة المرسلة الى النبى »، « مسالك الابرار الى احاديث النبى المختار »، « مسلك السداد الى مسئلة خلق افعال العباد »، « المسلك الجلى فى حكم سطح الولى »، « حسن الاوبه فى حكم ضرب النوبه »، « اتحاف الخلف بتحقيق مذهب السلف » عنوانلى اثرلريدر. ١٠٠١ سنه‌سى ربيع الآخرنده وفات ايتمشدر.

ابراهيم لقانى { مصرك اون برنجى قرن هجرى مشاهير علماسندن اولوب، فقه وحديث وعلم كلامده يد طولى صاحبى اولديغى كبى، تصوف وطريقتدن دخى بهره‌مند ايدى. كنديسنك شرافتى اولديغى حالده، تواضعاً اظهاردن امتناع ايدردى. كيمسه‌يه كيتميوب، تدريس وافاده وتأليفله امرار اوقات ايتديكى حالده، كمال فضل وعرفان و وقاردن طولايى اولياء امور عندنده نفوذ وحيثيتى بركمال اولوب، احقاق حق ايچون شفاعتى مسموع ايدى. مسائل شرعيه‌ده مشكلاتى اولانلر هر طرفدن كنديسنه مراجعت ايدرلردى؛ وكنديسى عمومك حلال مشكلاتى اولمشيدى. بر طاقم نافع كتابلر تأليف ايتمكله، هركس استنساخلرينه رغبت ايدردى. بو جمله‌دن برى عقائده دائر «جوهرة التوحيد» نام منظومه‌در، كه مرشدى بولنان شيخ شرنوبينك امرواشارتيله بركيجه‌ده يازمشدر. ديكر اثرلرينك باشليجه‌لرى شونلردر: « توضيح الفاظ الاجروميه »، « قضاء الوطر من نزهة النظر فى توضيح نخبة الاثر للحافظ ابن حجر »، « اجمال الوسائل وبهجة المحافل بالتعريف برواة الشمائل »، « منار اصول الفتوى وقواعد الافتاء بالاقوى » ، «عقد الجمان فى مسائل الضمان»، « نصيحة الاخوان باجتناب شرب الدخان»، « حاشية على مختصر خليل »، « كتاب التحفة الدريه على ابهلول باسانيد جوامع احاديث الرسول ». بونلردن بشقه دها بر قاچ كتابك تحريرينه باشلامش ايسه‌ده، اتماملرينه موفق اولهمامشدر. اختيارلغنده «نثر المآثر فى من ادرك من القرن العاشر» عنوانيله قرن مذكور مشاهيرينك تراجمنى جامع بر رساله تأليف ايتمشدر. ١٠٤١ تاريخنده حجدن عودتنى متعاقب ارتحال ايتمشدر. طبيعت شعريه‌سى دخى اولوب، بعض كوزل قصائدى واردر. شو ايكى بيت مدح رسول الله (صلعم) حقنده سويلنش اولديغى بر قصيده سنندر:

يا اكرم الخلق قد ضاقت بى السبل
وضاقت عظمى وغابت عنى الحيل
ولم اجد من عزيز استجير به
سوى رحيم به تستشفع الرسل

ابراهيم لوح خوان { عن اصل برغمه‌لى اولوب، مملكتنده اكمال تحصيل ايتدكدن صكره، درسعادته كله‌رك، آياصوفيه مدرسى مولى ابو الليثك معاونى اولمش؛ وبعده پايتختك‌وادرنه‌نك برقاچ مدرسه‌سنده مدرسلك ايتدكدن صكره، مغنيساده‌كى سلطان مراد مدرسه‌سنه تعيين اولنمش؛ وسلطان محمد خان ثالثك جلوسنده ١٠٠٣ ده بروسه قاضيسى اولمش؛ ومؤخراً سنان پاشانك تأسيس ايتديكى دارالحديث مدرسلكنه نصب اولنه‌رق، وفاتنه دكين اون سنه بو مدرسه‌ده تدريس وافاده ايله مشغول اولمشدر. عالم وفاضل بر ذات اولوب، على الخصوص حديث وتفسير وعلم كلامده يدطولى صاحبى ايدى. علم كلامده متن اوله‌رق « نظم الفرائد فى سلك مجمع العقائد » عنوانيله كوزل بر كتاب تأليف، وبوكا ينه كنديسى برمكمل شرح تحرير ايتمشدر. تفسيره متعلق دخى برچوق رسائل وتعليقاتى واردر. ورع وتقوى وعفتى دخى علميله متناسب ايدى. ١٠١٤ سنه‌سى ذى الحجه‌سنده ارتحال ايتمشدر.

ابراهيم لودى { عن اصل افغانلى اولوب، هندستانك اكره ودهلى طرفلرنده حكومت سورمش اولان سلاطين لوديه‌نك اخيريدر. ٩١٥ سنه‌سى ذى القعده‌سنده پدرى اسكندر شاه لودينك وفاتى اوزرينه، اكره‌ده تخته جلوس ايدوب، ١٦ سنه حكومت سوردكدن صكره، سلالهٔ تيموريه‌دن اولان بابر پادشاهله محاربه‌يه كيريشوب، ٩٣٢ سنه‌سى رجبنك ٧ سنده (پانى پت) موقعنده مغلوب اولمغله، اكره ودهلى دخى دولت تيموريه‌نك يدضبطنه كچمش؛ ودولت لوديه ختام بولوب، ابراهيم لودى بر سنه دهاليده اقامتدن صكره، ٩٣٣ ده وفات ايتمشدر.

ابراهيم متفرقه { عن اصل مجارلی اولوب، اهتدا ایتمش ودولت عثما-

نیه‌ده طباعتك موجدی اولمشـدر. سعید افندی ایله مشـترکا ١١٣٩ تاریخنده رخصت آلوب، حروف حك ایتـدیرمش؛ واك اول وانقولی لغتنی باصـدیر-مشـیدی. عالم ومتفنن بر ذات اولـوب، لاتینجه‌دن مترجم «آفغان تاریخی»، «نظام لام»، «فیوضات مقناطیسیه» کبی بعض کتابلر تحریر ونشر ایتمشدر. وفاتی ١١٥٨ ده واقع اولمشدر.

ابراهیم متقی { [«متقی لله» ماده‌سنه مرا-جعت بیوریله.]

ابراهیم مجذوب { ابراهیم نوبه اسمیـله دخی معروفدر. ارباب

جذب وشـورك قدماسـندن اولوب، علی خواص وسائر کبار مشایخله صحبت ایتمشـدر. الینه چکن پا-ره‌یی طاوجیلره ویروب، طاول چالدیردیغی، وطاول چالنیرکن: ای ابراهیم نوبتکه کیت! دیه باغردیغی مرویدر.

ابراهیم مرادی { شامك اون ایکنجی قرن هجری علماسندن

اولوب، فاضل وادیب بر ذات ایدی. آبا واجدادی عن اصل بخارالی اولوب، کندیسی دمشقده تولد ایتمشدر. ولادتی ١١١٨ تاریخلرنده اولوب، پدری طرفندن تربیه اولنمش، وشامك بعض علماسندن اخذ وقرائت ایتدکدن صکره، درسعادته کلەرك، طریق علی‌یه سلوك ایتمش ایسه‌ده، پك کنج یاشده، یعنی ١١٤٢ تاریخنـده یکرمی درت یاشـلرنده وفات ایتمشـدر. «تاریخ مرادی» اسمیـله معروف اولان «سلك الدرر فی اعیان القرن الثانی عشر» عنوانلی کتابك مؤلفی شام مفتیسی ابو الفضل سید محمد خلیل مرادینك عمیجه‌سـیدر. طبیعت شعریه‌سی دخی او-لوب، شو قطعه جمله اشعارندندر:

ان من یذکر الحبیب بوصل
عند مضناه زائد الوسواس
ذاك عذب یری ولو بملام
هو احلی من ماء حب الآس

ابراهیم مرحومی { مصرك اون برنجی قرن هجری علما-

سـندن اولوب، ١٠٠٠ تاریخنده متوفیه شهرینك (مرحوم) محلەسـنده طوغمش؛ وتحصیل علم ایتدکدن

صکره، جامع ازهرده امام اولمش؛ وتدریس وافاده ایله امرار اوقات ایلـکده بولنمش ایدی. خطیبـك «شرح الغایه» نام کتابنه برحاشیه‌سی واردر. غایت عفیف، مستقیم ومتقی بر آدم اولوب، سوقاقدن کچر کن، برفعل مکروه ایشیتمسین دیه، قولاقلرینی طیقادیغی وچابق چابق یورودیکی مرویدر. ١٠٧٣ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابراهیم میرزا { شـاهرخك اوغلی وتیمور-لنکك تورونی اولـوب،

پدری طرفندن فارس والیلکنه نصب اولنمش؛ وپدر-ینك وفاتندن برآز صکره ٨٣٩ ده وفات ایتمشدر.

ابراهیم میرزا { بهرام میرزانك اوغلی وشاه اسماعیل صفوینك تورونی

اولوب، بیوك پدرینك امریله اعدام اولنمشدر. طبیعت شعریه‌سی دخی اولوب، جاهی تخلص ایدردی.

ابراهیم میرزا { بدخشان حاکمی سلیمان مر-زانك اوغلی اولوب، پدر-

یله برابر بلخی ضبط ایتمکه کیتدکلرنده، محاربه‌ده اسیر دوشوب، ٩٦٧ تاریخنده بلخ حاکمی پیر محمد خانك امریله قتل اولنمشدر.

ابراهیم میرزا { اردوبادلی برشاعراولوب، شاهجهانك زمان سلطنتنده

هندستانه کیده‌رك، جعفر خانك اوغلارینه معلم اولمش، ونهایت زمره‌ٔ درویشانه داخل اولوب. دنیادن ال چکمشیدی. شو قطعه جمله‌ٔ اشعارندندر:

که در دل خشـك وکاه در چشم ترست
آری مـه مـن مسـافر بحر وبرسـت
از دیده کر آید بدلم نیسـت عجب
راه دریا بکعبـه تز دیکـتر سـت

ابراهیم مروزی { [«ابو اسحاق مرو-زی» ماده‌سـنه مرا-

جعت بیوریله.]

ابراهیم مقری { [«ابو اسحاق مقری» ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم مکی { (بن عیسی بن ابراهیم بن محمد) (ابو سلمه) کنیه‌سـیله دخی

معروفـدر. مکهٔ مکرمه‌نك اون برنجی قرن هجری علماسندن وفقهای شافعیه‌دن اولوب، حساب وفرا-ئض وحدیث وتفسیرده دخی ید طولی صاحبی ایدی. مکهٔ مکرمه‌ده تدریس وافاده ایله مشـغول اولوب، ١٠٧٦ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابراهیم مناوی { اونجی قرن هجری موالیسندن اولوب، عن اصل
علائیه لیدر. درسعادته ورودله عصرینك بعض علماسندن تحصیل ایتدکدن صکره، علامه ابن کمال پاشانك خدمتنده بولنمش؛ وبعده رمضان اوغلی پیر محمد پاشانك ادرنه ده یاپدیغی مدرسه‌یه، و ۹۵۷ تاریخنده، پاشای مشارالیهك دلالتیله بروسه ده سلطان اورخانك مناستر اسمیله معروف مدرسه سنه تعیین اولنمشیدی. ۹۶۵ ده ردوس مفتیلکنه نصب اولنەرق، ۹۶۷ ده صحنه گلمش؛ و ۹۷۰ ده بروسه ده کی مرادیه مدرسه سنه، ومتعاقباً مغنیسا مفتیلکنه نصب اولنمشیدی. ۹۷۳ ده قانونی سلطان سلیمان حضرتلری طرفندن شامده تأسیس اولنان مدرسهٔ عالیه‌نك مدرسی اولوب، او طرفه گیتمش؛ واوراده افاده وافتا ایله افنای وجود ایده‌رك، ۹۷٤ سنه‌سی اواخرنده ارتحال ایتمشدر.

ابراهیم منصور { [« ابراهیم بن شیرکوه » ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهیم منصور { عن اصل (سرفبر) اسمنده آلساسلی بر یهودی اولوب، فرانسه‌نك هوسار عسکرنده خدمت ایتمش؛ وبعده مصرده بولنان بیوك بوناپارته بعض مکتوبلر گوتورمکه مأمور اولوب، انکلیزلرك الینه دوشمکله، فیمابعد قرال طرفداری اولمشیدی. بو سببدن فرانسه‌ده طوره‌میوب، درسعادته گلمش؛ وسلطان سلیم ثالث حضرتلری طرفندن تشکیل اولنمش اولان عثمانلی منتظم عسکرینه داخل اولوب، دین اسلامی دخی قبول ایتمکله، ابراهیم منصور تسمیه اولنمشیدی. مؤخراً ینه فرانسه‌یه عودت ایتمش ایسه‌ده، تعقیبدن قورتله‌مدیغندن، بر مدت آوروپانك شمال طرفلرنده سیاحت ایتمش؛ وبعده میلادك ۱۸۱۰ تاریخلرنده آرناودلغه گلەرك، تپه‌دلنلی علی پاشانك خدمتنه گیرمش؛ ومشارالیه کندیسنه تأسیس ایتمش اولدیغی طوبخانه‌نك اداره‌سنی وعسکرینك نوعما اصول جدیده اوزره تنظیمی احاله ایتمشدی. صاحب ترجمه علی پاشانك مظالم وافعال غیرلایقه‌سندن بیزار ومتنفر اولوب، گوچ حال ایله یاقه‌یی الدن قورتاره‌بلمش ایسه‌ده، فرانسه‌یه عودتنده ضرورته دوچار اولوب، سفالتده جان ویرمشدر. « تپه‌دلنلی علی پاشانك تحت اداره‌سنده بولنان آرناودلق ویونان » عنوانیله فرانسزجه یازمش اولدیغی کتابده تپه‌دلنلی یی پك فنا بر صورتده تصویر ایدیور، وبو بابده‌کی غرض ونفسانیتیله برابر مسلمانلغنك دخی جعلی اولدیغی گوستریور.

ابراهیم منطقی { (رضی الدین ابراهیم بن سلیمان رومی) زمانینك اعلم
علماسی فاضل ومتدین بر ذات اولوب، یدی دفعه حجه گیتمش، و ۷۳۲ تاریخنده دمشق شامده وفات ایتمشدر.

ابراهیم موصلی { عرب مدنیتی زمانینك اك مشهور مغنیسی اولوب،
خلفای عباسیه وسائر اکابر زمانیله وعلی الخصوص ابراهیم بن مهدی ایله اولان ماجرا ووقایع ونوادر وحکایاتی مشهوردر. پدری عن اصل ایران کبراسندن اولوب، کوفه‌یه هجرت ایتمش؛ وصاحب ترجمه ۱۲۵ تاریخ هجریسنده کوفه‌ده طوغوب، مدت مدیده موصلده اقامت ایتدیکندن، شهر مذکوره نسبتله یاد اولنقده‌در. ندیم موصلی اسمیله دخی شهرتی واردر. خلفادن اك اول ابراهیم موصلینك سسنی دیکلین مهدی بن منصور اولمشدر. سسنك گوزللکنده والحان ایجادنده واشعاره بسته‌لر ترتیبنده مثلی نامسبوق اولوب، عالم اسلامده کندیسندن صکره دخی مثلی گلمه‌مشدر. کندیسی تغنی ایدوب، قاینی اولان (منصور زلزل) مضرباك ایتدیکی وقت حضار مجلس عادتا غشیه گلیرمش. هارون الرشید تعشق ایتمش اولدیغی بر جاریه‌سیله طارغین اولدیغی حالده، ابراهیم موصلی حضورنده جعفر برمکینك (ابن احنف) نام شاعره اولبابده سویلتمش اولدیغی ایکی بیتی خوش الحان ایله اوقوینجه، هارون او قدر متأثر اولمش، که درحال جاریه ایله باریشمش؛ وکرك جاریه کرك کندیسی ابراهیمه ورفیق غیر مفارقی اولان (زلزل) ه بیوك احسانلر ویرمشلردی. صاحب ترجمه‌نك طبیعت شعریه‌سی دخی اولوب، مهدینك امریله محبسه قونلش اولدیغی حالده، سویلش اولدیغی شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

الا طال لیلی اراعی النجوم
اعالج فی الساق کبلا ثقیلا
بدار الهوان وشر الدیار
اسام بها الخسف صبراً جمیلا
کثیر الاخلاء عند الرخاء
فلما حبست اراهم قلیلا
لطول بلائی مل الصدیق
فلا یأ منن خلیل خلیلا

بو حبسنك سببی خلیفه‌نك اوغللری موسی وها-

رونك يانده تغنی ايتمسی اولوب، بردها اونلره تغنی ايتمه‌مك تعهديله، حبسدن چيقارلمشدر. ١٨٨ وديكر برروايته كوره ٢١٣ سنه‌سنده قولنج علتندن بغداد ده وفات ايتمشدر. اوغلی اسحاق شعرادندر.

ابراهيم موصلی { [« ظهيرالدين موصلی » ماده‌سنه مراجعت.]

ابراهيم موصلی { اون برنجی قرن هجری علماسندن وفقهای شا-فعيه‌دن اولوب، سلسلهٔ نسبی شيخ ابوبكر شيبانی‌يه منتهی اولور. سخی ومتمول برشيخ اولوب، تصوف واديانده مشهور اولان عبدالرحمن موصلينك پدريدر. ١٠٥٤ سنه‌سنده مدينهٔ منوره‌ده وفات ايتمشدر. (ميدانی) نسبتيله دخی معروفدر.

ابراهيم مهتار { مكهٔ مكرمه‌نك اون برنجی قرن هجری مشاهير ادبا وشعراسندن اولوب، پك‌چوق امثال واخبار ونوادر محفوظی ايدی. حجاز علما وادباسی بيننده زياده‌سيله مقبول اولوب، جمله‌سی صحبتنه مائل ايديلر. ١٠٤٠ تاريخندن صكره‌جه وفات ايتمشدر. اشعاری چوق اولوب، شو قطعه‌سنك ايراديله اكتفا اولنور:

الا لا تصحبن لمن تعالى
ولا تبد الوداد لمن جفاكا
ولا تر للرجال عليك حقا
اذا هم لم يروا لك مثل ذاكا

ابراهيم ميدانی { شامك اون ايكنجی قرن هجری علماسندن اولوب، مصرده تحصيل علوم ايله، سوريه‌يه عودتنده جامع امويه‌ده وعظ وتدريسله اشتغال ايده‌رك، ١١٨٨ تاريخنده وفات ايتمشدر. — [«ابراهيم موصلی» ماده‌لرينك اوچنجيسنه دخی مراجعت بيوريله.]

ابراهيم ميرزا { [«ابراهيم مرزا» ماده‌لرينه مراجعت بيوريله.]

ابراهيم ميمونی { (برهان‌الدين —) مصرك اون برنجی قرن هجری علماسندن اولوب، علوم عقليه ونقليه‌ده، تفسير وادبيات ومعانی وبيانده زمانننك فريدی ايدی. پدری محمد بن عيسی ميمونی دخی مشاهير علمادن اولمغله، كنديسندن وشمس رمليدن وسائر علمادن اخذ وقرائت ايتمشدی. ٩٩١ تاريخنده صعيد مصرك ميمون قصبه‌سنده طوغمش، و١٠٧٩ ده وفات ايتمشدر. معراج حقنده بيوك بركتابی اولديغی كبی، « مختصر » و«مواهب لدنيه » كتابلرينه وتفسير بيضاوی‌يه حاشيه‌لری وعصام‌الدينك « اطول » عنوانلی تلخيص شرحنه وسائر بعض كتابلره‌ده تعليقاتی واردر.

ابراهيم نازويه { كنيه‌سی ابو اسحاقدر. نيشابورك قدمای مشايخندن اولوب، سيما وصداسی غايت كوزل اولديغندن، نازويه تسميه اولنمشدر.

ابراهيم نبتيتی { مجذوبين كروهندن اولوب، مصرك شرق جهتنده كی (نبتيت) بلده‌سنده طوغمش؛ ويكرمی سنه قدر قاهره‌نك اسكندر پاشا جامعنده اقامت ايتمشدر. كرامات ومكاشفاتی وبعض احوال غريبه‌سی منقول ومتواتردر. ١٠١٨ تاريخنده وفات ايدوب، محلكتنده تربه‌سی واردر.

ابراهيم نخعی { كنيه‌سی ابو عمران اولوب، يزيد بن اسودك اوغليدر. كنديسی كوفه‌لی اولديغی حالده، عن اصل يمنده‌كی نخع قبيله‌سنه منسوب بولنمغله، نخعی نسبتيله شهرت بولمشدر. قدمای علما وفقهادن وتابعيندن اولوب، حضرت عايشه‌يه ملاقی اولمشدر. هجرت نبويه‌نك ٩٦ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابراهيم نخعی { [«ابراهيم بن اشتر» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابراهيم نظام { (ابو اسحاق — بن سيار) بصره‌نك قدمای علماسندن وائمهٔ معتزله‌دن اولوب، علم كلامده والهيات وطبيعيات وسائر علوم عقليه ونقليه‌ده متبحريندن ايدی، وفلسفه‌يه متعلق كتب كثيره مطالعه ايتمشيدی. حتی افكار فلسفه‌يی علم كلامه تطبيق وتوفيق ايده‌بيلمك ايچون، بوكا دها مساعد اولان اعتزالی اختيار ايتمشيدی. صغر سنندن كثرت ذكا وفصاحت لسانله شهرت بولوب، علم كلامی ابو هذيل علافدن اخذ وقرائت ايتمش؛ وخليفه معتصمك زماننده كسب صيت وشهرت ايده‌رك، حلقهٔ تدريسنه پك چوق طلاب علم تجمع ايتمكه باشلامشيدی. خواجه‌سی اولان مذكور ابو هذيل ايله وسائر معاصرين علما ايله پك چوق مناظره‌لری واردر. ١٢١ تاريخنده ٣٦ ياشنده ايكن ارتحال ايتمشدر. سليس ورقيق اشعاری اولوب، شو قطعه او جمله‌دندر:

يا تاركاً جسدي بغير فؤادي
اسرقت في الهجران والابعاد
ان كان يمنعك الزيارة اعين
فادخل الي بعلة العواد
ان العيون على القلوب اذاجنت
كانت بليتها على الاجساد

ابراهيم نظام شاه { هندستانك جنوب جهتنده‌كى دكن قطعه‌سنك احد نكر جهتنده حكم سورن ملوك نظامشاهيه‌دن اولوب، ١٠٠٣ سنه‌سى شعبانده، پدرى برهان نظام شاهك وفاتى اوزرينه، پدرينك وصيتيله دولت‌مذكوره‌نك وزير ومدبر امورى اولان (ميان منجوى) طرفندن تخته چيقارلمش؛ ومذكور (ميان منجوى) وكالت صفتيله امور اداره‌يى الينه آله‌رق، عسكرك سردارى اولان اخلاص خانله برابر اداره‌ٔ مملكت ايتمكه باشلامشلردى. صاحب ترجمه ٤ آى سلطنت سوردكدن‌صكره عادلشاه ثانى ايله واقع اولان محاربه‌ده، سنهٔ مذكوره‌نك ذى‌الحجه‌سنده مغلوب ومقتول اولمشدر. اوغلى بهادر طفل شيرخوار اولديغندن، ميان منجوى، سلالهٔ نظامشاهيه‌دندر ادعاسيله، دولت آباددن اون ايكى ياشنده اولان احمدشاه بن‌طاهر شاهى جلب، وتخته اجلاس ايتمشدر. بوندن صكره‌صاحب ترجمه‌نك اوغلى بهادر شاه حكم سورمشدر.

ابراهيم نيال { [«ابراهيم اينال» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابراهيم وانى { (برهان الدين —) حسن صوتيله مشهور مؤذنلردن وعلماى حديثدن اولوب، ٧٣٥ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابراهيم وشقى { [«ابراهيم بن عجيب زيادى» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابراهيم هدمه { مشاهير اولياء اللهدن اولوب، ٧٣٠ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابراهيم همدانى { (ميرزا —) ايرانك كبار علماى متأخريندن اولوب، علوم وفنون متنوعه‌ده‌كى وقوف تاميله وشعر وانشاده‌كى مهارت وفصاحتيله شهرت بولمشدر. عباس شاهك بو ذاته فوق‌العاده حرمت واعتقادى اولوب، احياناً زيارتنه دخى كيدردى ١٠٦٦ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابراهيم يرنيانى { يرنيان دولتنك كبراسندن اولوب، ملوك مذكوره‌دن سلطان ابو يعقوب مرينى وبرادرى ابو سعيدك زمانلرنده دفعاتله مسند وزارتى احراز ايتمش؛ واولادى دخى دولت مشاراليهانك بيوك خدمتلرنده بولنمشلردر.

ابراهيم يزيدى { مشهور ابو محمد يزيدينك اوغلى اولوب، مشاهير شعراى عربدندر. سسى دخى كوزل اولمغله، كندى اشعارينى حضور خلفاده تغنى ايدرمش. بركون مأمون خليفه‌نك بزم عشرتنه داخل اولوب، زياده سرخوش اولديغندن، ايرتسى‌كون، استعفاى قصور ضمننده، بر قصيده يازوب، تقديم ايتمشدى، كه شو بر قاچ بيت اوندندر.

انا المذنب الخطاء والعفو واسع
ولو لم يكن ذنب لما عرف العفو
ثملت فابدت منى الكأس بعض ما
كرهت وما ان يستوى السكر والصحو

ابراهيميه { سودان مصرينك يكى تأسيس اولنمش بر بلده‌سى اولوب، (اونيامه) نهرينك كنارنده و بو نهرك نيله منصب اولديغى محلك قربنده، ٤°٣٨′ عرض شماليده واقعدر. — صعيدده دخى بو اسمله مسمى بر جدول واردر، كه مبدئى سيوطده اولوب، سيوط ايله منيه نواحيسنى اروا ايدر. طولى ٣٨ كيلو متره‌در. — واسطه‌ده وجزيرهٔ ابن عمرده بو اسمله ياد اولنور ايكى قريه بولنديغنى دخى فيروزابادى ذكر ايديور.

ابرائيل { (Braïla) رومانيانك باشليجه شهرلرندن اولوب، افلاقك شرق جهتنده، طونه‌نك ساحل يسارنده وبكرشدن غلاسه كيدن دمير يول خطى اوزرنده واقعدر. سنجاق مركزى اولوب، ٢٨٢٧٢ اهاليسى واردر. بر سطح مائلده واقع اولوب، متين بر قلعه‌سى دخى بولنديغندن، مواقع حربيه‌دن عد اولنه‌بيله‌جكى كبى، طونه واسطه‌سيله اولان تجارتى دخى پك ايشلكدر. ايكى‌عصر اول اهميت تجاريه‌سى دها زياده اولوب، استانبول ايله اولنان تجارتك بر مخزنى حكمنده ايدى. ١٧١١ تاريخ ميلاديسنده روسلر طرفندن احراق اولنديغندن، بر وقت بسبتون اهميتدن ساقط اولمش ايسه‌ده، ١٨٢٩ تاريخندن برى يكيدن كسب معموريت ايتمكه باشلامشدر.

ابرباخ { (Eberbach) باده بیوك دوقه‌لغنك (مانهایم) ایالتنده (موسباخ) قضاسنه } تابع ناحیه مرکزی بر قصبه اولوب، رینك تابعلرندن (ایترسباخ) ایله (نقار) نهرلرینك محل التصاقنده واقع، و ٤٢٦٠ اهالیی جامعدر. اطرافنده چوق باغ واورمانلری، معدنلری وکبریت وجام وساٸره فابریقه‌لری واردر. نهری سیر سفاٸنه صالح اولمغله، خیلی تجارتی ده واردر.

ابرت { (Ebert) آلمانیانك اك مشهور اسامی الکتب مؤلفلرندن اولوب، میلادك } ١٧٩١ تاریخنده لیپسیغده طوغمش، و ١٨٣٤ ده وفات ایتمشدر. اك مشهور اثری حروف هجا ترتیبیله یازمش اولدیغی عمومی بر اسامیٔ کتب قاموسی اولوب، بیوك قطعه‌ده ٢ جلد اوزره طبع اولنمشدر.

ابرجان { مسعودینك روایتنه کوره خراسان ایله چین آره‌سنده ساکن ترك اقوا- } مندن بر قومدر، که افرادی جسور وجعیتلی اولوب، سفك دمایه زیاده‌سیله منهمك ایمش.

ابرجه { صقلیه یعنی سیچلیانك ساحلنده بر موقع اولوب، معز علوینك جزیرهٔ } مذکوره‌یی فتح ایچون کوندرمش اولدیغی ابو القاسم کلبینك اوراده چیقمش اولدیغنی ابو الفدا تاریخنده بیان ایدیور.

اَبَرخ خان { هندستانده شاهجهانك زمان سلطنتنده (احمد نکر) والیسی } بولنان قزلباش خان آفشارك اوغلی اولوب، عالمکیر شاهك زماننده بعض بیوك مسانده ناٸل اولمش، و (برار) والیسی ایکن، ١٠٩٦ رمضاننده وفات ایتمشدر.

اَبَرخس { قدمای فلاسفهٔ یونانیه‌دن ایپار- خوس ویا ایپارق (Ipparque, } Ἵππαρχος) نام حکیمك عرب علماسی عندنده معروف ومستعمل اسمیدر. [« ایپارخوس » ماده‌سنه مرا- جعت بیوریله.]

ابرد بن قرهٔ تمیمی { برنجی قرن هجری ارباب سیفندن او- } لوب، ٦٨ تاریخنده مصعب بن زبیر طرفندن عبدالله جعفی ایله محاربه‌یه مأمور اولمش؛ وبو محاربه‌ده عبد الله طرفندن مغلوب ویوزندن مجروح اولمشیدی. بعده ابن اشعث ایله حجاج بن یوسف آره‌سنده محاربه وقوعنده، صاحب ترجمه ابن اشعثك قاعدلرندن اولوب، عسکرینك میسره‌سنه مأمور اولمشیدی. ٨٣ تاریخنده سفیان بن ابرد کلبی اوکندن بلا محاربه منهزم اولوب، فرار ایتمکله، ابن اشعثك مغلوبیتنه سبب اولمش؛ وبو انهزامی خیانته ودشمنله اویوشمش اولمسنه حمل اولنمشیدی.

ابرسباخ { (Ebersbach) آلمانیاده ساقسه حکومتنك (باوچن) ایالتنده بر } قصبه اولوب، ٤٠٠٠ اهالیسی وبعض کتن وپاموق منسوجاتی فابریقه‌لری واردر. — بو اسمله آلمانیاده بر قاچ بیوجك قریه دخی واردر.

ابرسبرغ { (Ebersberg) آوستریا ومجا- رستان دولتنك « یوقاری آوستر- } یا » ایالتنده بر قریه‌در، که مرکز قضاسنده ومرکز ایالت اولان (لینچ) شهرینك ٨ کیلومتره جنوب شرقیسنده، (تراون) نهرینك طونه‌یه دوکلدیکی محل قربنده ونهر مذکور کنارنده واقع اولوب، ١٨٠٩ سنه‌سی مایسنك ٣ نده فرانسزلرله آوستریالیلر آره‌سنده وقوع بولان وجنرال ماسینانك قوماندهسی آلتنده بولنان فرانسز عسکرینك غالبیتی منتج اولان محاربه‌نك محل وقوعی اولمغله مشهوردر. — بو اسمله آلمانیاده بر قاچ بیوجك قریه دخی واردر.

اَبَرش { سوریه‌نك طرابلس شام سنجاغنده بر کوچك نهر اولوب، هرملك شمال } غربیسنده واقع (مشتی) نام محلدن نبعانله، آق دکیزه منصب اولور.

ابرش { [« ایوب ابرش » و« سلام ابرش » ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.] }

اَبَرشتویم { آذربایجانك (موقان) خطه‌سنده و(بذ) قضاسنده برطاغ اولدیغی } وبابك خرمی طرفندن مأوی اتخاذ اولندیغی « معجم البلدان » ده مذکور اولوب، شعرای عربك بعض اشعارنده ذکر اولنیور. از جمله ابو تمامك شو بیتنده:

وفی ابرشتویم وهضبتیها
طلعت علی الخلافة بالسعود

ابرشهر { (یاخود برشهر) نیشابور شهر شهیر- ینك لقبی اولوب، یاغورینك کثر- } تندن کنایةً فارسیده « بلوط شهری » دیمك اولان بو اسمله توصیف اولنمشدر.

ابرق { بو اسمك ديكر بعض اسمايه اضافتندن جزيرة العربده برچوق مواقعك اسماء مركبه‌سی حاصل اولوب. بونلرك اڭ مشهوری (ابرق الربذه) در، كه حضرت ابابكر صديق ايله اهل رده‌دن بنی ذبيان بيننده واقع اولان واهل رده‌نك مغلوبيتيله ختام بولان محاربه‌نك محل وقوعيدر. ديكرلری: ابرق اهشاش، ابرق ذی جدد، ابرق ذی الجموع، ابرق الحزن، ابرق الحنان، ابرق الخرجاء، ابرق دواث، ابرق ذات مأسل، ابرق الروحان، ابرق ضيحان، ابرق العراف، ابرق عمران، ابرق العيثوم، ابرق الفرد، ابرق الكبريت، ابرق مازن، ابرق المدی، ابرق المردوم، ابرق النعار، ابرق الوضاح، ابرق الهيج وساٸره‌در. — تثنيه وجمع اوله‌رق (ابرقان) و(ابارق) دخی بعض موضعلرك اسملريدر.

اَبَرقوه { (ياخود ابرقويه) فارسيده «طاغ اوستی» ديمك اولان (بركوه) دن معربدر. ايرانك فارس مملكتنده، اصطخر نواحيسنده وفارس ايله (يزد) خطه‌لری حدودی قربنده برقصبه در، كه اوجهتلر مدنيت اسلاميه ايله منور بولنديغی زمانلرده مشهور اولوب، فقها ومحدثيندن ٥١٨ تاريخنده وفات ايدن (ابوالحسن هبة الله ابرقوهی) وبهاء الدوله بن عضدالدوله‌نك وزيری اولان (ابوالقاسم علی بن احمد ابرقوهی) بو قصبه‌دن نشأت ايتمشلردر. اصطخرينك روايتنه كوره، بو قصبه يزددن اوچ فرسخ بعدنده واقع اولوب، مستحكم ومعمور ايسه‌ده، جوارنده باغ وبستان اولميوب، اطرافی چپلاقدر؛ وجوارنده قومدن برتپه واردر، كه اهاليسی طرفندن حضرت ابراهيمك آتلديغی آتشك كولی اولديغی زعم اولنديرق، (تل ابراهيم) تسميه اولنور. مجوسيلر ايسه بوتپه‌يه سياوش بن كيكاوسك ايچندن چكديكی آتشك كولی نظريله باقرلر. — بری عراق عجمده اصفهانك ٢٠ فرسخ بعدنده، وديكری دخی يزد ايله خراسان آره‌سنده‌كی طريقك اوزرنده اولمق اوزره، بو اسمده ايكی قريه دخی وارايدی.

ابروآن { (Ebroin) فرانسه‌نك نوستريا وبورغونيا حكومات قديمه‌سنده (مردوپالاد) يعنی باش مابينجی صفتيله وزير ومدبر امور دولت بولنمشدر. اوچنجی (قلوتر)ك زماننده ٦٥٩ تاريخ ميلاديسنده (لوده) فرقه‌سی طرفندن بو مسنده انتخاب اولنديغی حالده، حكمدارك منفعتنه اوله‌رق، فرقهٔ مذكوره‌نك قوت ونفوذينی امحايه چالشمش؛ وبو مقصدله پك چوق آدملر نفی وقتل ايتمش اولديغندن، (اوتوم) پسقپوسی (سنت لژر)ك تحت رياستنده بر بيوك اختلال ظهور ايتمشيدی. ٦٧٠ ده اوچنجی قلوترك وفاتنده، صاحب ترجمه، فرانقلر مجلسنه طانيتمقسزين، ايكنجی قلوويسك بيوك اوغلی ايكنجی (شيلدريق)ی حق وراثتدن محروم براقه‌رق، اڭ كوچكی اولان اوچنجی (تيری)يی تخته اجلاس ايتديكندن، برايكنجی اختلال ظهور ايله، اوچنجی (تيری) اسقاط، وابروآن (لوكسوی) مناسترينه حبس اولنمشدر. برمدت صكره بونك خصمی اولان پسقپوس (سنت لژر) دخی يكی قرالك توجهنی غائب ايده‌رك، محبسده ابروآنله برلشمش، وايكيسی بيننده وفاق حاصل اولمش ايسه‌ده، ايكنجی شيلدريق صاغ اولدقجه، خلاص بوله‌ميوب، ٦٧٣ ده بونك مقتولاً وفاتی اوزرينه، ايكيسی قورتلوب، ابروآن ينه اسكی مسندينی ضبطله، ابتدا اوچنجی قلوترك اوغلی اولمق ادعاسنده بولنان اوچنجی (قلوويس)ی وبعده ينه آنف الذكر اوچنجی (تيری)يی تخته اجلاس ايتمش؛ وخصملری عليهنده پك شدتلی حركات انتقاميه اجراسيله انواع مظالم ارتكابنه باشلامشيدی. (سنت لژر) بوكا ينه براختلال چيقارتمش ايسه‌ده، اوتومده مغلوب اولوب، كوزلرينه ميل چكلمشدر. صاحب ترجمه بو دفعه آوستراسياليلری مغلوب ايدوب، اولجه كسب استقلال ايتمش اولان آوستراسيايی دخی ضبط ايتمك اوزره ايكن، ٦٨٠ تاريخنده قتل اولنمشدر.

اَبروق { كتب عربيه‌ده بو اسمله ديار روم‌ده يعنی آناطوليده برموضع بولنديغی مذكور اولوب، ابوبكر هروی بو محلی زيارت ايتمش اولديغنی بيان ايتدكدن صكره، ديوركه: برطاغك آلتنده واقع اولوب، طاغك اتككنده‌كی بردليكدن كيريلير، وايچی واسع بريراولوب، اوستندن طاغ دليك اولمغله، كوك كورينور. بوغريب مغاره‌نك

كویا اورته‌سی كول كبی صو ایله طولو اولوب، كنارلرنده اولر ومزرعه‌لر وار ایمش؛ وبر جامع ایله بر كلیسا بولنوب، زوار مسلمین جامعه وخرستیان زائرلری كلیسایه كیدرلرمش؛ وبر طاقم مومیالر وهیكللر بولنوب، خرستیانلر بونلرك ازمنهٔ قدیمه‌دن قالمش اولدقلرینه، ومسلمانلر ایسه حضرت عمر بن خطابك عسكرندن اولوب، اوراده قتل اولنان شهدا اولدقلرینه ذاهب اولورلرمش. بوتفصیلاتك بر مصالدن عبارت اولدیغنده شبهه یوغیسه‌ده، هر حالده آناطولیده بو اسمله ویا بوكا قریب بر نامله آثار عتیقه‌سی ومومیالری حاوی مغاره‌لری چوق بر محل اولسه گركدر. قونیه ولایتنك اسبكشان ناحیه‌سنده بو نامله بر قریه اولوب، جوارنده بر كول وبعض آثار عتیقه وار ایسه‌ده، مومیالری معلوم دكلدر.

ابروقا } كوفه ایالتنده (رومقان) ناحیه‌سنده خلفای عباسیه زماننده مشهور بر بیوك قریه اولدیغنی یاقوت حموی ذكر ایدیور.

ابره } (Èbre, Ebro) واسپانیولجه ابرو اسپانیانك آق دكیزه دوكیلن ایرماقلرینك اك بیوكی اولوب، حوضه‌سی خیلی واسع اولمغله، شبه جزیره‌نك شمال شرقیسنده آراغون وناواره خطه‌لرینك بتونیله اسكی ویكی قشتاله وقطالونیه خطه‌لرینك بر پارچه‌لرینی حاویدر. ایرماغك باشلیجه منبعی اسكی قشتاله‌ده‌كی (سانتاندر) ایالتی داخلنده پیرنه طاغلرنده و(رینوسه) قصبه‌سنك اوست طرفنده‌در. اوراده بحر محیط آطلاسینك آنجق ٤٥ كیلومتره جنوبنده اوله‌رق (قونیتبره) نامیله سل كبی یردن چیقوب، دها آشاغیده (پنیالابره) طاغی قارلرینك اریمه‌سندن حاصل اولان (حجار) دره‌سی دخی اخذ ایله، ابتدا جنوبه وبعده جنوب شرقیه طوغری آقار؛ وبو استقامتی محافظه ایله، (نلا) نهریله برلشدكدن صكره، (میرانده ده ابرو) قصبه‌سنك اوكندن، وبعده غایت صرب وشایان تماشا اولان (قونخاس ده هارو) بوغازندن كچه‌رك، (اوبرنه) طاغلرینی شق ایله، (لوغرونیو) شهرینك اوكندن كچر؛ ودها آشاغیده (اغا) و(آراغون) نهرلرینك صولرینی آله‌رق، یردن بره بیوك بر ایرماق صورتنه كیرر. آنجق بیومكه باشلار باشلاماز اطرافنده‌كی اووه‌لرك سقیچون صوینك كلی مقداری اخذ اولنور. (تودله) شهرینك قربنده صاغ كنارندن (قنال اپیریال) وصول كنارندن (قنال ده تاؤسته) ناملریله ایكی بیوك جدول آیریلوب، سقی اراضی وسیر سفائن ایچون استعمال اولنورلر. (تودله) نك آلت طرفنده صولدن (آربه) وصاغدن (جالون)، و(سرقسطه) شهری قربنده (هوئروه) ایله (غالغو) نهرلرینی اخذ ایدر. قاسبه (ویاخود قصبه) بلده‌سنی كچنجه، استقامتنی تبدیل ایله، شمال شرقیه طوغری دونه‌رك، بوراده مجراسنك ارتفاعی آنجق ٥١ متره اولدیغی حالده، شمالدن كلن وبتون شرق پیرنه سلسله‌سنك صولرینی جمع ایله بو ایرماغك اك بیوك تابعی اولان (سغره) نهریله برلشدكدن صكره، جنوبه طوغری دونه‌رك، (طرطوشه) شهرینی كچدكدن صكره، (دالیه) تعبیر اولنان وایرماغك ایندیردیكی چامورلردن مرور زمانله حاصل اولان بر واسع برون تشكیل ایدیور، كه دكیزك ایچنه طوغری اوزانمش تقریباً ٤٠٠٠٠ یكی دونملك بر اراضی اولوب، بطاقلق وملحه كبی آلچق یرلردن عبارتدر، وهر طرفی جدوللرله یارلمشدر. اصل ایرماغك صولری بینلری دالیه‌نك آطه صورتنده بر بیوك پارچه‌سیله آیرلمش ایكی یولدن دكیزه دوكیلورسه‌ده، بونلرك ایكیسنك دخی آغزلری ایندیردكلری قوملردن حاصل سدلرله مسدود اولوب، یالكز بر صنعی جدولدن كمیلر (آلفاقوئس) لیماننه كیره بیلیور. ابره ایرماغنك طولی ٨٠٠ كیلومتره اولوب، حوضه‌سی ٨٣٥٠٠ مربع كیلومتره وسعتنده‌در. صوینك بر قسم كلیسی سقی اراضی ایچون یولده ضایع اولمغله برابر، دكیزه ثانیه‌ده قوراقلق زماننده ٥٠ وفیضاننده ٥٠٠٠ كه حد وسطی اوله‌رق ١٠٠ مكعب متره صودوكیور.

ابرهارد } (Eberhard) فریول مملكت قدیمه‌سی یعنی وندیك دوقه‌سی اولوب، میلادك ٨٤٦ تاریخندن ٨٦٨ تاریخنه‌دك حكم سورمش؛ وامپراطور (لوتر) ك قیزی (جیسله) ایله عقد ازدواج ایده‌رك، دنیایه كتیرمش اولدیغی درت اولاددن ایكنجیسی اولان (برنجر) كندی یرینه فریول دوقه‌سی وبعده ایتالیا امپراطوری اولمشدر. صاحب ترجمه مملكتنی اسلاولرك هجوم وتجاوزندن محافظه ایتمشدر.

ابرهارد } (J. Aug. Eberhard) آلمانیا فیلسوفلرندن وحكیم مشهور

نیچه‌نك طلبه‌سندن اولوب، ۱۷۳۹ تاریخنده (هالبرستاد) شهرنده طوغمش، و ۱۸۰۹ ده وفات ایتمشدر. فلسفه‌یه دائر بر قاچ كتاب و فیلسوف (قانت) ه قارشی بعض ردیه‌لر یازمشدر. برلین انجمن معارفی اعضاسندن ایدی.

ابرهارد { وورتمبرغ دوقه‌سی. [« وورتمبرغ » ماده‌سنه مراجعت.]

ابرهة الاشرم { حضرت فخر كائنات افندیمزك ولادت سعادتلری زمانلرنده یمنده حكم سورن حبشه‌دن اولوب، ابتدا نجاشی طرفندن یمنك ضبطنه كوندریلن (ارباط)ك رفیق ومعاونی ایكن، بینلرنده واقع اولان اختلاف اوزرینه، آمرینی قتل ایله، یمنی كندیسی ضبط ایتمش؛ وابتدا نجاشی‌یی دلگیر ایتمش ایسه‌ده، بعده بر طاقم هدایا ارسالیله كوكلنی آلمش؛ ویمنده انواع مظالم اجراسنه باشلامشیدی. حتی (یزن) اسمنده برینك زوجه‌سنی جبراً آلوب، كندیسی تزوج ایتمش؛ وبو قادینك ایلك قوجه‌سندن متولد اولان مشهور (سیف بن یزن) بونك تربیه‌سنده بیومشدر. صاحب ترجمه، یمن عربلرینی كعبهٔ مكرمه‌یه ایفای حجدن منع ایتمك ایچون، صنعاده مكمل ومصنع بر كلیسا بنا ایده‌رك، خلقی بونك زیارتنه دعوت ایتمش ایسه‌ده، كعبه‌دن روكردان اولمدقلرینی كورنجه، كعبه‌نك تخریبنی قوروب، عسكرینی تجهیز و بر طاقم فیللر سوق ایتمش؛ وقبیلهٔ قریش مقاومتدن عاجز قاله‌رق، بیت اللهی جناب حقك محافظه‌سنه تودیعله طاغلره چكلمشلردی. ابرهه عسكریله وفیللریله كعبه‌نك اوزرینه هجوم ایتمكده ایكن، من طرف الله ابابیل قوشلری ظهور ایله، آتدقلری كوچك طاشلرله عسكرینی اتلاف ایتمشلر؛ وكندیسی دخی بو طاشلرك برینه مصاب اولمغله، اتلری دوكیله‌رك، یمنه عودت ایدوب، تلف اولمش. قرآن كریمده اصحاب فیل نامیله ذكر اولنان طائفه صاحب ترجمه ایله عسكریدر. سوق ایتدیكی فیللردن الڭ بیوكنك اسمی (محمود) ایدی. مورخینك بعضیسی ابرهة الاشرم ایله ابرهه بن صباحك بر شخص اولدیغنی ادعا ایتمشلردر.

ابرهه بن رائش { یمنك ملوك قدیمه‌سندن اولوب، حقنده مختلف روایات وغریب وقوعات نقل اولنمشدر. كویا بو ذات مغرب طرفلرینه یعنی آفریقایه براً وبحراً سوق عسكر ایده‌رك، بر چوق یرلر ضبط ایتمش، وكندیندن صكره اوغلی (افریقش) سلطنت سورمش. یكدیكی چوللرده ودكیز قییلرنده، یول بللی اولمق ایچون، فنارلر ركز ایتدیكی مروی اولدیغندن، (ذوالمنار) لقبیله معروفدر.

ابرهه بن صباح { یمنده حكم سورمش اولان ملوك تابعه‌دن اولوب، اوائل ظهور اسلامده بولنمشدر. بونك حقنده روایات مختلف اولوب، مورخلرك بعضیسی یالكز یمن تهامه‌سنده حكم سوردیكنی، وبعضیسی دخی مصرك فتحی صره‌سنده یعنی هجرتك ۱۹ ویاخود ۲۰ تاریخنده عمرو بن عاص طرفندن (فرما) نك ضبطنه كوندریلوب، صلحاً فتح ایتدیكنی روایت ایتمشلردر.

ابریز { ایكی قریه‌نك اسمی اولوب، بری قدس سنجاغنده غزه ناحیه‌سنده وغزه قصبه‌سندن ٤ ساعت مسافه‌ده واقع و ۱٦۷ خانه‌یی جامعدر. — دیكری قونیه ولایت وسنجاغنك اركلی قضاسنده‌در.

ابریم { نوبه‌ده نیلك ساحل یمیننده واسوانك ۲۰۰ كیلو متره جنوب غربیسنده واقع بر قصبه اولوب، روما زمانلرنده (پریمی پاروه) اسمیله معروف ایدی. یاوز سلطان سلیم حضرتلری، مصری فتح ایتدیكنده، بو موقعده بوشناق دلاورلرندن مركب بر بلوك محافظه عسكری براقشیدی، كه اخفادی یقین وقتلره كلنجه‌یه قدر اوراده باقی ایدیلر. مؤخراً محمد علی پاشا مصر كوله‌منلرینی بوزدیغی وقت، بونلرك بقیة السیوفی ابریمه طوپلانمش، واهالیسنك طاغلمسنه سبب اولمشلرسه‌ده، بعده ابراهیم پاشا طرفندن اورادن دخی اخراج ایدلمشلردر. قصبه‌نك قارشیسنده یعنی نیلك ساحل یسارنده بر طاقم اسكی مزارلردن عبارت بعض آثار عتیقه بولنیور.

اَبرین { (یاخود یبرین) بحرینده احسانك قارشیسنده خرما آغاجلری ومیاه جاریه‌سی چوق بر بیوك قریه‌در.

اَبرینق { اصل اسمی اولان (ابرینه) نك معربیدر. مرو جوارنده بر قریه اولوب. كبار علمادن بر قاچ ذاتك مسقط رأسی اولمغله

مشهوردر. بونلرك اك مشهوری ٥٢٣ ده وفات ایدن علمای محدثیندن (ابوالحسن علی بن محمد دهان ابرنیقی) در.

اَبزار { نیسابور قربنده بر قریه اولوب، علما ومحدثیندن (ابزاری) لقبیله ملقب بر چوق ذواتك مسقط رأسی اولمغله مشهوردر.

ابزقباد { ایرانده فارس ایله اهواز آره‌سنده واقع (ارجان) نواحیسنه ویریلن اسمدر.

ابزون { (مهنبرذ —) علمانك قدمای شعراسندندر.

اَبسال { حکیم ابو سینایه اسناد اولنان «سلامان وابسال» عنوانلی غریب بر حکایه‌نك شخص موهومیدر.

ابسالون { [«ابشلوم» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابسس { آیا سلوغك موقعنده بولنمش اولان (افس) یاخود (افسوس) شهر قدیمنك عربلر عندنده مضبوط املاسیدر.

ابسفالوه { (Ebesfalva) اردل یعنی ترانسلوانیاده (قیس قوقولو) قضاسنك مرکزی اولان بر قصبه اولوب، اکثریسی ارمنی اولمق اوزره، ٢٥٥٠ اهالیسی واردر.

ابسمبول { نوبه‌ده نیلك کنارنده، ٢٢′ ٢٢° عرض شمالیده واقع بر کوچك قصبه اولوب، جوارنده‌کی آثار عتیقه‌نك کثرتیله مشهوردر. بو آثار عتیقه اخیراً حفر وکشف اولنه‌رق، فراعنه زماننده‌ن قالمه بعض معبودلرینك هیکللریله معبدلرندن وسائر ابنیهٔ قدیمه‌دن عبارت اولدقلری آکلاشلمشدر.

ابشلوم { (Absalon) حضرت داود نبینك اوچنجی اوغلی اولوب، حسن وجمالیله مشهور ایدی. برادرینی قتل ایله فرار، وحضرت داوده قارشی عصیان ایتمکله، واقع اولان محاربه‌ده بر اورمانك ایچندن کچرکن، اوزون صاچلری بر آغاجك دالنه ایلیشه‌رك، حضرت داودك قاندلرندن بری طرفندن، ویریلن امره مخالف اوله‌رق، قتل اولنمش؛ وحضرت داود زیاده‌سیله آجیوب آغلامشیدی. ابن اثیر (ابشا) دیه ضبط ایتمشدر.

ابشیر پاشا { اسمی مصطفی اولوب، سلطان محمد خان رابع حضرتلرینك زمان سلطنتلرنده ١٠٦٤ تاریخنده ایکی آی صدارت ایتمشدر. کندیسی جلالی آبازه پاشانك اقرباسندن اولوب، سرای همایونه دخول ایله قطع مراتب ایده‌رك، میرآخورلق رتبه‌سنه نائل اولمشیدی. بعده بودین و ١٠٥٦ تاریخنده شام والیسی اولمشیدی. او صره‌ده عصیان ایتمش اولان درزیلری مغلوب ایتمش ایسه‌ده، تربیه‌ده زیاده شدت کوستردیکندن، حلبه، واورادن سیواس وآناطولی والیلکنه نقل اولنمش؛ واوراده دخی اجرای ظلم وتعدی ایتمکله برابر، عصیان ایتمش اولان آبازه حسن آغایه دخی معاونت ایتدیکندن، ینه حلب والیلکنه ارجاع، و ١٠٦٤ سنه‌سی ذی‌الحجه‌سنده صدارت عظمایه نصب اولنمق اوزره، درسعادته جلب اولنوب، بر طاقم عونه جمعیچون یولده درت آی ضایع ایده‌رك، ١٠٦٥ سنه‌سی ربیع الآخرنده اسکداره مواصلت، وفوق العاده بر آلای ایله استانبوله دخول ایتمشدر. کندیسنه او صره‌ده عایشه سلطان تزویج اولنه‌رق، صهریت شهریاری شرفنه دخی نائل اولمشدر. جمع ایتمش اولدیغی اشرار آرزولرینه کوره یوزکورمیجه، صاحب ترجمه‌نك دشمنلری اولان یکیچریلرله بالاتفاق، ابشیر پاشانك اعدامنی مصرانه ایستمکله، اولبابده فرمان صادر اولوب، رجبك دردنده اعدام اولنمشدر. قیصه بویلی، امی، جاهل، ظالم ومع هذا زیاده‌سیله مرائی وصوفی مشرب بر شخص ایدی.

ابصاره { [«اپصاره» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اَبغال { عدن کورفزینك ساحل غربیسنده ساکن سومالی اقوامندن بر قومدر.

اَبغر { سمرقند جوارنده بر قریه ویا ناحیه اولوب، مشاهیردن ابو عبدالله و ابو یزید ابغرینك مسقط رأسیدر.

اَبغان { آفغان اسمنك عرب تاریخلرنده مستعمل مستعربیدر. [«آفغان» و «آفغانستان» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابق { [«مجیرالدین ابق» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابقا خان { (یاخود ابغا خان) چنکیز خانك تورونی وایران وعراق وآناطولی

جهتلرنده وارث ملکی اولان هلاکوخانك اوغلی اولوب، ٦٦٣ ربیع الآخرنده، پدرینك وفاتی اوزرینه، مراغه‌ده تخته جلوس ایتمش؛ و ٦٨١ سنه‌سی محرمنده، ١٧ سنه ایله بر قاچ آی سلطنتدن صکره، همدانده مسموماً وفات ایدوب، برادری احمد خان جانشینی اولمشدر. ظلم واعتسافده پدرندن اهون اولوب، اولدقجه صلحپرور ایدی. مع هذا سوریه ملوك اسلامیه‌سیله بعض محاربه‌لر ایتمشدر. وزیری بولنان شمس الدین جوین واسطه‌سیله اعاظم علمای اسلامدن بعض ذواتی جلب وتلطیف، ومعارف اسلامیه‌یی حمایه ایتمشدر. زماننده یتیشن علمای اسلامك اك بیوکلری نجم الدین قزوینی، مؤید الدین عرضی، فخرالدین مراغی، قطب الدین شیرازی، محیی الدین مغربی، طبیب فخرالدین اخلاطی وتریاقك عملیله مشهور اولان تقی الدین حشایشیدر. پدری هلاکونك ایستمش اولدیغی قسطنطنیه روم ایمپراطورینك قیزینی یولده ایکن، هلاکو وفات ایتمکله، مرقومه‌یی ابقا خان تزوج ایتمشدر.

ابقراط [«بقراط» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابل (Ebel) آلمانیانك علم الارض مشاهیر علماسندن اولوب، بو فنه دائر بعض تألیفات معتبره‌سی واردر. میلادك ١٧٦٤ تاریخنده پروسیه‌نك (زولیخاو) شهرنده طوغوب، ١٨٣٠ ده وفات ایتمشدر.

ابلانه (Eblana) ایرلانده‌نك مرکزی اولان دوبلین شهرینك اسم قدیمیدر.

اَبُلستان فارسده بر مملکت اولوب، متین قلعه‌لری وکندینه مخصوص لسانی اولدیغنی مسعودی ذکر ایدیور.

اَبلَق امرأ القیسك سلاحلرینی وارثندن بشقه‌سنه تسلیم ایتمه‌مکده‌کی ثباتیله مشهور و وفاده ضرب مثل اولان سموئل بن عادیانك مرکزی اولان بر قلعه ایدی، که شام ایله حجاز آره‌سنده واقع اولوب. خرابه‌لری الآن موجوددر. (ابلق الفرد) دخی دیرلر.

ابلمن (Ébelmen) فرانسه‌نك اك مشهور کیمیا علماسندن اولوب، بو فنده وعلم معادنده خیلی خدمتلری اولمش؛ وصنعی ذی‌قیمت طاشلر اعمالی اصولنی کشف وایجاد ایتمشدر. ١٨١٤ ده طوغوب، ١٨٥٢ ده وفات ایتمشدر.

ابلونیوس آپولونیوس اسم یونانیسنك معربیدر. [«آپولونیوس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اَبُلّه شط العربك ایکی ساحلنده وبصره‌یه طوغری اوزانان خلیجك بر کنارنده واقع اسکی بر شهر اولوب، شمدیکی حالده ساحل شرقیده‌کی قسمی بر قریه حالنده باقی، وساحل غربیده‌کی قسمی بسبتون خرابدر. بصره‌نك تأسیسندن اول بو شهر خیلی بیوك وتجارتگاه اولوب، اوائل اسلامده دخی معمور وعلی الخصوص باغ وبوستان واشجار مثمره‌سنك کثرتیله مشهور ایدی. شیبان بن فروخ ابلی، حفص بن عمر ابلی و ابو هاشم کثیر ابلی کبی نیجه مشاهیر علمانك مسقط رأسیدر.

ابله (I. B. Eblé) بیوك بوناپارتك جنراللرندن اولوب، مشارالیهك فلنكك، ایتالیا وروسیه‌ده‌کی محاربه‌لرنده ابراز شجاعت ولیاقت ایتمش؛ وعموم طوپچیلر قوماندانلغنه نصب اولنمش، وبارون وقونت عنوانلرینه نائل اولمش ایدی. ١٨١٢ ده وفات ایتمشدر. اوغلی (ش. ابله) ١٧٩٩ ده طوغمش، وپدرینك اثرینه تبعیتله، خیلی زمان فرانسه حربیه مکتبنك ناظری بولنمشدر.

ابله بغدادی (ابو عبدالله محمد بن بختیار) مشاهیر شعرای عربدن اولوب، ٥٧٩ تاریخ هجریسنده بغدادده وفات ایتمشدر. اشعاری غایت سلیس ورقیق اولوب، مرتب دیوانی واردر. شو بر قاچ بیت جمله اشعارندندر:

زار من احیا بزورته	والدجی فی لون طرته
قمر یثنی معاطفه	بانه فی طی بردته
بت استجلی المدام علی	غرة الواشی وغرته
یا لها من زورة قصرت	فاماتت طول جفوته
آه من حصرله وعلی	رشفته من برد ریقته
یاله فی الحسن من صنم	کلنا من جاهلیته

ابلیس شیطان علیه اللعنه‌نك اسملرندندر. [«شیطان» ماده‌سنه مراجعت.]

ابن آمدی شعرای عربدن اولوب، ٥٥١ تاریخنده، ٩٠ یاشنی متجاوز اولدیغی حالده، وفات ایتمشدر. — مشاهیر اطبا

وحکمای اسلامدن مبشر بن فاتکك معلملرندن بولنمش اولان حکیم (ابو الحسین ابن آمدی) بشقه‌میدر، یوقسه ینه بو ذات‌میدر، آکلاشیله‌مدی.

ابن الابار { (ابو عبدالله محمد بن عبدالله القضاعی البلنسی) ٥٩٥ تاریخ هجریسنده اسپانیانك (بلنسیه) خطه‌سنده طوغوب، اندلسك هر طرفنه سیر و سیاحت ایتمش؛ وفقه وحدیث وادبیات وبلاغتده وتاریخ واخبارده ید طولی صاحبی اولمشیدی. متعدد تألیفاتی اولوب، ازآن جمله (ابن بشکوال) ك «الصله» نام تألیفنه «تکملة الصله» عنوانیله بر ذیل یازمش؛ و«تحفة القادم» و«ایماض البرق» عنوانلریله ایکی کتاب ایله بر چوق رساله‌لر تألیف ایتمشدر. ٦٥٨ تاریخنده تونسده اولدیغی حالده، اورانك حاکمی مستنصر طرفندن شهید اولمشدر. کوزل شعری دخی اولوب، شو برایکی بیت جمله اشعارندندر:

منظوم الحد مورده یکسونی السقم مجرده
شفاف الدر لمجسد بابی ما اودع مجسده

ابن ابجر { [«عبدالملك بن ابجر» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن ابی اسامه { (ابو الحسن علی بن احمد بن حسین) فاطمیوندن (آمر باحکام الله) ك کاتبی اولوب، مصرده فوق العاده حکم ونفوذی وار ایدی. (شیخ اجل کاتب الدست الشریف) عنوانیله مباهی ایدی. ٥٢٢ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابن ابی الاشعث { [«احمد بن ابی الاشعث» ماده‌سنه مراجعت.]

ابن ابی الاصبع { (ابو محمد زکی الدین عبدالعظیم) مصرك اعاظم ادبا وشعراسندن اولوب، علم بدیعه دائر «تحریر التحبیر» عنوانیله بر کتابیله «بدیع القرآن»، «کتاب الجواهر والسوانح فی سرائر القرایح» عنوانلی ایکی اثری وسائر تألیفاتی واردر. ٦٥٤ سنه‌سنده مصرده وفات ایتمشدر. شعری سلیس ورائق اولوب، شو قطعه جمله اشعارندندر:

اعر مقلتی ان کنت خیر موافق
دموعا لتبکی فقد حب مفارق
فقد نضبت یوم الوداع مدامعی
وشابت لتشتیت الفراق مفارقی

ابن ابی اوفی { [«عبدالله بن ابی اوفی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن ابی بکر یَعمُری { (ابوالفتح محمد بن محمد) کبار علمادن اولوب، فقه وحدیث وادبیات وتاریخ وسائر علوم وفنونده ید طولی صاحبی ایدی. «عیون الاثر فی فنون المغازی والشمائل والسیر»، «المنقح الشذی فی شرح الترمذی»، «سمر اللبیب بذکر الحبیب» و«منح المدح» عنوانلریله درت بیوك کتابی وبعض رسائلی واردر. ٦٦١ تاریخنده طوغوب ٧٣٤ تاریخنده وفات ایتمشدر. طبیعت شعریه‌سی دخی اولوب، شو قطعه جمله اشعارندندر:

ان غص من قفرنا قوم غنیً منحوا
فکل خرب بما اوتوه قد فرحوا
ان هم اضاعوا لحفظ المال دینهم
فان ما حسروا اضعف مار بحوا

ابن ابی البیان { [«سدیدالدین بن ابی البیان» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن ابی تائب { [«عبدالله بن ابی تائب انصاری» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن ابی الجیش { [«عبدالصمد بن ابی الجیش» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن ابی حاتم { (ابو بکر محمد — نیشابوری) نیشابورك قدمای علما ومحدثیندن اولوب، ٣٢٠ تاریخنده وفات ایتمشدر. — ابن ابی خاتم تمیمی. [«ابو محمد بن ابی خاتم» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن ابی حازم { (قیس — بجلی) تابعیندن اولوب، کوفه شیخی وعالمی ایدی. حضرت فخر کائنات افندمزه ملاقی اولمق اوزره، مدینهٔ منوره‌یه کیتمش ایسه‌ده، رسول اللهك ارتحالندن صکره واصل اولوب، بوشرفه نائل اوله‌مامشدر. عشرهٔ مبشره‌دن روایت احادیث شریفه ایتمش؛ وهجرتك ٩٧ تاریخنده، یوز یاشنی متجاوز اولدیغی حالده، وفات ایتمشدر.

ابن ابی حجله { (التلسانی) سکزنجی قرن هجری عرب شعراسندن اولوب، خلفای عباسیه‌دن متوکل علی اللهك زماننده وفات ایتمشدر.

ابن ابی الحدید { (عزالدین ابو حامد عبد- الحمید —) فقهای شا- فیعه‌دن واعیان شعرای عربدن اولوب، ٥٨٦ تا- ریخنده طوغمش، و٦٥٥ ده وفات ایتمشدر. مشهور دیوانی، «الفلك الدائر علی المثل السائر» عنوانلی بر کتابی، «نهج البلاغه»یه ٢٠ جلددن مرکب شرحی، امام فخرالدینك «المحصل والمحصول» عنوانلی کتابنه تعلیقاتی وسائر اثرلری واردر. «الفلك الدائر» عنوانلی کتابی ضیاءالدین ابن اثیرك «المثل السائر» عنوانلی کتابنه ردیه صورتنده تحریر ایتمشدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

لولا ثلاث لم اخف صرعتی
لیست کما قال الفتی العبدی
ان ابصر التوحید والعدل فی
کل مکان باذلاً جهدی
وان اناجی الله مستمتعاً
بخلوة احلی من الشهد
وان اتیه الدهر کبراً علی
کل لئیم اسعر الخد

ابن ابی الحدید { (موفق الدین ابو المعالی احمد —) آنف الترجمه عزالدین ابن ابی الحدیدك برادری اولوب، بو دخی مشاهیر شعرادندر. ٥٩٠ تاریخنده مدائنده طوغوب، ٦٥٦ تاریخنده بغدادده وفات ایتمشدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

لم عدمت عواذلی فی عشقه
بل ما عدمت تزاحم العشاق
یبدو فتسبقه العیون وانها
مأمورة بالغمض و الاطراق
عینای قد شهدا بعشقك انما
لك ان تقول شهما من الفساق

ابن ابی الحرم { (ابراهیم — صبیبی) [«ابرا- هیم صبیبی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن ابی الحسحاس { (ابو عبدالله سحیم —) اشعار بلیغه سیله مشهور بر عبد زنجی اولوب، هجرت نبویه‌نك ٤٠ تاریخلرنده وفات ایتمشدر. مالك بن حسحاسك کوله‌سی ایدی. روایته کوره حضرت عثمان بن عفانه کوتوروب صاتمق ایستدکلرنده، شاعر اولدیغی خبر آلدرق: شاعر بر کوله طوق اولورسه، افندیسنك قاریسیله اکلنیر. آج اولورسه، هجو ایدر، بزه لزومی یوقدر، دیمشلردی. فی الحقیقه صاتین آلان آدمك قیزینه عاشق اولوب، حقنده اشعار سویلرکن طوتیلوب، روایته کوره قتل اولنمشدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

اشعار عبد بنی الحسحاس قمن له
عند الفخار مقام الاهل والورق
ان کنت عبداً فنفسی حرة کرماً
او اسود اللون انی ابیض الخلق

ابن ابی الحسن { (اسعدالدین عبدالعزیز —) [«اسعدالدین بن ابی‌الحسن» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن ابی حصینه { (امیر ابو الفتح حسن — المعری) افصح شعرادن اولوب، حلبده بنی مرداس ملوکنه اختصاص ایتمش؛ وبونلری مدح ایده‌رك، بك چوق احسانلرینه وحتی «امیر» عنوانینه نائل اولمشیدی. ٥٠٠ تا- ریخلرنده وفات ایتمشدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

ولما التقینا للوداع ودمعها
ودمعی یفیضان الصبابة والوجدا
بکت لؤلؤاً رطباً ففاضت مدامعی
عقیقاً فصار الکل فی نحرها عقداً

ابن ابی الحقیق { (سلام —) خیبر یهو- دیلرندن اولوب، کعب بن اشرفله برابر حضرت رسول‌الله (صلعم) واصحابی حقلرنده شدید العداوه کفاردن ایدیلر. اوس وخز- رج قبیله‌لرینك حضرت فخر کائنات افندمزه صدا- قتلری اولدیغندن، بونلردن اوس قبیله‌سی کعب بن اشرفی قتل ایتمکله، خزرج قبیله‌سی دخی بویله بر خدمتده بولنمق غیرتنه دوشوب، جانب رسالتپناهیدن اولنان مساعده اوزرینه، هجرت سنه‌سنك اوچنجی سنه‌سی خیبره هجوم‌له، ابن ابی الحقیق قتل ایتمشلردر.

ابن ابی الحکم { [«ابو المجد بن ابی الحکم» ماده‌سنه مراجعت.]

ابن ابی حلیقه { [«مهذب الدین ابو سعید» ماده‌سنه مراجعت.]

ابن ابی الحوافر { [«جمال الدین بن ابی الحوا- فر» ماده‌سنه مراجعت.]

ابن ابی حی { (ابو القاسم —) اندلس رجا- لندن اولوب، بجایه‌یه کله- رك؛ بنی مرین دولتنك حاجبی اولان ابو الحسن بن سیدالناسه انتساب ایتمش، وکندیسنك کاتبی اولمشیدی. درایت فوق العاده اصحابندن اولمغله، ٦٩٠ تاریخنده

حاجب مومی‌الیهك وفاتنده سلطان ابو ذكریا طرفندن اونك یرینه نصب اولنمش، و ٧٠٠ تاریخنده ابوذكریا وفات ایتدیكنده، اونك اوغلی ابوالبقایی قسنطینه‌دن جلب ایله تخته اوتورتمش؛ وكندیسی حاجبلقده ابقا اولنه‌رق، عادلانه رتق وفتق امور ایتمكده ایكن، تونسده حكم سورن موحدین دولتی بنی مرین دولتنك بعض ممالكنه تجاوز ایتدیكندن، سلطان ابو البقا طرفندن سفارتله تونسه كیتدیكنده، خصماسی ابو البقایی بر طاقم افترالرله صاحب ترجمه‌دن تبرید ایتدكلرندن، عودتنده حبس اولنمش؛ وبعده ایفای حج ایتمك اوزره، سبیلی تخلیه اولنه‌رق، بقیهٔ عمرینی مملكتدن مملكته كزمكله كچیرمشدر.

ابن ابی الحرجین { (منصور بن مسلم —) حلب شعرا و نحویوندن اولوب، بعض اشعاری كتب تواریخده مسطوردر. حلبه اولان اشتیاقی حقنده «معجم البلدان»ده كوریلن بر قصیده‌سندن مأخوذ اولان شو برایكی بیت جملهٔ اشعارندندر:

ایا سائق اظعان من ارض جوشن
سلمت ونلت الخصب حیث ترود
الی این عنها تشف مابی من الجوی
فلم یشف مابی عالج وزرود

ابن ابی خیثمه { [«ابوبكر بن ابی خیثمه» ماده‌سنه مراجعت.]

ابن ابی الخیر { (رشیدالدوله فضل‌الله —) همدانلی وموسوی المذهب اولوب، عرب اطباسنك مشاهیرندندر. ابتدای حالنده طبابت وعطارلقله مشغول ایكن، مغول ملوكندن (خربنده) نك وزیری ومدبر دولتی اولمش؛ وكسب ایتدیكی نفوذ واقتدار قوتیله فوق‌العاده مال وثروت قزانمشیدی. نهایت خربنده‌یه پك ضعیف بولندیغی بر وقتده قوتلی بر مسهل ویروب، موتنی موجب اولمغله، خصماسی مرقومی تسمیم ایتدیكنی اشراب ایتدكلرندن، حكمدار موی‌الیهك وارثی اولان (جوبان) ٧١٨ تاریخنده صاحب ترجمه‌یی قتل، واموالنی مصادره ایتمشدر. — ابن ابی‌الخیر صوفی دخی اطبای اسلامدن وابن سینانك شاكردانندندر.

ابن ابی داود { [«ابوبكر بن ابی داود» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن ابی دبوس { (عثمان —) مراكشده حكم سورن بنی عبدالمؤمن سلاله‌سنك حكمدار اخیری اولان ابو دبوسك اوغلی اولوب، ٦٥٨ تاریخنده پدرینك قتلیله دولتنك انقراضی اوزرینه، اندلسك شرق طرفلرینه كیده‌رك، (برشلونه) نصارای طاغیه‌سنه التحاق ایتمش؛ واوجله اورایه قاچوب تنصر ایتمش اولان عمیجه‌سی ابو زیدك اوغللریله برلشه‌رك، برشلونه‌لیلرك دونماسیله طرابلسه هجوم ایتمش ایسه‌ده، برشیئه موفق اوله‌میوب، نهایت مقتولاً وفات ایتمشدر.

ابن ابی الدم { (قاضی شهاب‌الدین بن ابراهیم) یدنجی قرن هجری علماسندن وفقهاء شافعیه‌دن اولوب، حما قاضیسی ایدی. «تاریخ مظفری» عنوانلی بر بیوك تاریخك وسائر بعض آثارك مؤلفیدر. ٦٤٢ تاریخنده حماده وفات ایتمشدر.

ابن ابی الدمنه { (یاخود ابن ابی الدمنه) همدانلی اولوب، جغرافیا وتاریخ مؤلفلرندندر. یاقوت حموی معجمنك بر چوق یرلرنده بو ذاتك روایاتنی مقام استشهادده ایراد ایدیورسه‌ده، آثارینه وترجمهٔ حالنه دسترس اولنه‌مدی.

ابن ابی الدنیا { (ابوبكر عبدالله بن محمد) اخبار وسیره دائر یوزدن زیاده، وبر روایته كوره اوچیوز تألیفی واردر. خلفای عباسیه‌دن معتضدك واوغلی مكتفی باللهك مربیسی اولوب، ٢٠٨ تاریخنده طوغمش، و ٢٨١ده بغدادده وفات ایتمشدر. طبیعت شعریه‌سی دخی اولوب، خلیفه معتضده كوندرمش اولدیغی شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

ان حق التأدیب حق الابوه
عند اهل الحجی واهل المروه
واحق الانام ان یعرفوا ذا
ك ویرعوه اهل بیت النبوه

ابن ابی دواد { (قاضی ابو عبدالله احمد) خلفای عباسیه‌دن معتصمك زمان خلافتنده قاضی القضاة اولوب، فقه وكلامده وشعر وادبیاتده مشهور ایدی. خلیفهٔ مشارالیهك عندنده قدر واعتباری بر درجه‌ده اعلا وقول وحكمی بر صورتده نافذ ایدی، كه خلیفه‌یی بر چوق دفعه حقسز اوامرینی كری آلمغه مجبور ایتمش، واعداملری امر اولنمش نیجه آدملری قورتارمش؛ وپك چوق امور خیریه ونافعه یاپدیرمغه موفق اولمشیدی. اك اول مأمون خلیفه‌یه انتساب ایدوب، مشارالیه طر-

فنـدن برادری معتصمه توصیه اونمش؛ ومعتصمك اوغلی واثقك زمان خلافتنـده دخی قاضی القضاة بولنمش؛ وآنجق بونك برادری متوكلك جلوسـندن صكره، فلجه مبتلا اولمغله، اوغلی محمد یرینی طوتمشیدی. كنـدیسی معتزله‌دن وخلق قرآنه راضی اولانلردن اولوب، روایته كوره، ٢٢٠ تاریخنده بوبابده امام ابن حنبل ایله مباحثه ایدوب، امام مشارالیهی الزام ایتمشیدی. ١٦٠ تاریخنده بصره‌ده طوغوب، ٢٤٠ تاریخنده بغدادده وفات ایتمشدر.

ابن ابی دینار { (ابو عبدالله محمد بن قاسم) قیروانك اون برنجی قرن هجری علما وفقهاسندن اولوب. «المونس فی اخبار افریقیة وتونس» عنوانلی تاریخیله مشهوردر. كتاب مذكوری ١٠٩٢ تاریخنده اكمال ایتمشدر. بوكتاب ١٢٨٦ تاریخ هجریسنـده تونس مطبعه‌سنده طبع ونشر اولنمشدر.

ابن ابی ذروان { محدثیندن وجغرافیا علما- سـندن اولوب، ٣٢٣ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابن ابی ذئب { (ابو الحرث محمد بن عبد- الرحمن) قدمای محدثیندن وامام مالكك اصحاب واحبابندن اولوب، ٨٠ تا- ریخنده طوغمش، و١٥٩ ده كوفه‌ده وفات ایتمشدر.

ابن ابی ربیع هواری { (جمال الدین محمد بن سلیمان) قدمای ادبا وشعرای عربدن اولوب، شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

احبـاب قلبی ان تحكمت النـوی
فی بیننا وجری القضـاء بما جری
فلقد غضضت عن الوری من بعدكم
طرفا یری من بعـدكم ان لایری

ابن ابیرش { مشاهیر علمادن اولوب، هجر- تك بشنجی قرننده شهرت بولمش، وآلتنجی قرنك اوائلده وفات ایتمشدر.

ابن ابی رمثه { زمان سعادتده برحیات بو- لنوب، صحبت رسـول‌الله (صلعم) شرفنـه نائل اولمش برطبیبدر، كه طبابت وفن جراحیده ملكه‌سی وار ایدیسه‌ده، تحصیلی یو- غیدی. كندیسـندن منقول بر حدیث شریف دخی بوكا دلالت ایدیور.

ابن ابی رندقه { (ابوبكر محمد بن ولیدالطر- طوشی) اندلس علما وادبا- سندن وفقهای شافعیه‌دن اولوب، ٤٥١ تاریخنده (طرطوشه) شهرنده طوغمش؛ ووطننده تحصیل ایتد- كدن صكره، شرقه رحلتله، بغداد وبصره‌ده مشاهیر علمای عصردن اكمال تحصیل ایده‌رك، برمدت شامده تد- ریسله مشغول اولمش؛ وبعده اسكندریه‌ده توطن ایدوب، ٥٢٠ تاریخنده وفات ایتمشدر. اكثر علومده عالم، ادیب، شاعر، متقی وزاهد بر ذات اولوب، صحبت ملوك واكابردن مجتنب ایدیسه‌ده، وعظ ونصایحندن اونلر دخی سائر خلق ایله برابر مستفید اولورلردی. بر چوق تألیفاتی اولوب، اك مشهورلری: «سراج الملوك»، «مختصر تفسیر ثعالبی»، «الكتاب الكبیر فی مسائل الخلاف»، «كتاب بدع الامور ومحدثاتها» عنوانلی اثرلریدر. اشعاری دخی پك رقیق ومعنیدار اولوب، شو بر ایكی بیت او جمله‌دندر:

اقلب طرفی فی السمـاء ترددا
لعلی اری النجم الذی انت تنظر
واستعرض الركبان من كل وجهة
لعلی بمن قد شم عرفك اظفر
واستقبل الارواح عند هبوبها
لعل نسیم الریح عنك یخبر

ابن ابی روح { اندلس شعراسندن اولوب، جزیرهٔ حضراده نشـأت ایتمش اولمغله، جزری لقبیله ملقبدر. شرق طرفلرنده مدت مدیده سیاحت ایتمكله، وطننه اولان اشتیاقنی جملهٔ اشعارندن اولان شو قطعه ایله بیان ایتمشدر:

احن الی الخضراء فی كل مـوطن
حنین مشـوق للعناق وللضم
وما ذاك الا ان جسمی رضـیعها
ولا بد من شوق الرضـیع الی الام

ابن ابی الزوائد { (سلیمان بن یحیی) قد- مای شعرای عربدن او- لوب، مدینهٔ منوره‌ده نشـأت ایتمش؛ وخلفای عبا- سیه‌دن مهدینك زماننده بغداده كیتمش ایدی. اشعاری وبرسیاه جاریه‌یه اولان معاشقه‌سی مشهوردر. بغدا- دك هواسیله امتزاج ایده‌میوب، وطننه اشتیاق غلبه ایتدیكنده، رفیق اولان ابن یحیایه خطـاباً بغدادك ذمی حقنده براوزون قصیده سویلشدر، كه باشلانغیجی شودر:

یا ابن یحیـی ماذا بدالك ماذا
امقـام ام قـد عزمت الجیـادا
فالبراغیث قـد تشـور منهـا
سـاص ما نلـوذ منهـا ملاذا

ابن ابی الساج { (افشین محمد — دیوداد) خلفای عباسیه‌نك عامللر-
ندن اولوب، ارمنستان وجبال عاملی ایکن، ٢٧٦ تاریخنده مصر حاکمی ابن طولونك اوغلی (ابوالجیش خمارویه) ه قارشی عسکر سوق ایتمش؛ وشامده واقع اولان محاربه‌ده مغلوب واستیمانه مجبور اولمش ایسه‌ده، مؤخراً ینه عمال عباسیه‌دن اسحاق بن کنداجله برابر خمارویه‌یه قارشی محاربه‌یه قرار ویروب، خلیفه موفق باللهدن استمداد ایله، بغداددن کوندریلن خلیفه‌نك اوغلی ابو العباس احمد معتضدك معیتنده خمارویه‌ایله محاربه ایدوب، غالب گلمشلردی. مؤخراً صاحب ترجمه (قنسرین) وابن کنداج جزیره وموصل والیسی ایکن، بینلرنده نفاق دوشوب، ابن ابی‌الساج خمارویه‌دن استمداد ایتمش، واونك نامنه خطبه اوقو-دوب، اوغلنی دخی رهن مقامنده مصره کوندرمش؛ ومصردن گلن امدادله ابن کنداجی مغلوب ایدوب، جزیره‌یی ضبط ایتمشدی. ٢٧٥ تاریخنده، ابن کنداج مصره کیدوب، خمارویه‌ایله اتفاق ایتدیکندن، ابن ابی الساج مصر حاکمنه عصیان ایده‌رك، دمشق جوارنده واقع اولان محاربه‌ده ابن ابی الساج مغلوب اولمش، وتعقیب اولنه‌رق، تکریته قدر قاچمش ایسه‌ده، اوراده ابن کنداج ایله واقع اولان بر محاربه‌ده غالب گلوب، خصمنی دمشقه قدر تعقیب ایتمش، وخلیفهٔ بغداددن امداد ایستمش ایدی. آنجق خمارویه‌ك بیوك برعسکرله گلدیکنی خبر آلنجه، مقاومت ایده‌میه‌جکنی آکلا-یه‌رق، ٢٧٦ ده بغداده چکیلوب، خلیفه‌یه التجا ایتمش؛ واوسنه آذربایجان والیلکنه نصب اولنه‌رق، ٢٨٨ ده وفات ایتمشدر.

ابن ابی السرح { [«عبدالله بن ابی‌السرح» ماده‌سنه مراجعت.]

ابن ابی السنه { (ابو سعید ابراهیم —) مشاهیر شعرای عربدن او-
لوب، بنی امیه‌یه منسوب ایدی، وبنی امیه‌نك انقراضی حقنده بك چوق مرثیه‌لری واردر. حسن صوت ومغنیلکله دخی مشهور اولوب، هارون رشیدك زما-ننه قدر یاشامش، وابراهیم بن مهدی ایله اسحاق مو-صلی دخی کندیسیله کوریشمشلر ایدی. مدینهٔ منوره‌ده یاشایوب، بر آرەلق خلیفه مهدی طرفندن بغداده جلب اولنمشیدی. شو برایکی بیت مشهور برقصیده‌سندندر:

لقد طفت سبعا قلت لما قضیتها
الا لیت هذا لا علی ولالیا
یسائلنی صحبی فما اعقل الذی
یقولون من ذکر للیلی اعترانیا

ابن ابی الشوك { (ابو الفارس سرخاب بن بدر) سلاطین سلجوقیه-
دن طغرل بکك وبرکیارق بن ملکشاهك امراسندن اولوب، کندیسی کرد اولدیغی حالده، شهر زور ایله او جوارلرك امیری ایدی. ٥٠٠ تاریخنده وفات ایدوب، نسلی ١٣٠ سنه شهر زور طرفلرنده امارت ایتمشدر.

ابن ابی شیبه { (ابو بکر محمد بن ابراهیم) کوفه علماسندن ومحدثیندن
اولوب، ادبیاتده وجغرافیا فننده دخی ید طولی صا-حبی ایدی. عراق وشامده طولاشمش، وابن ماجه کبی بعض مشاهیر کندیسندن روایت ایتمشلردر. وفاتی ٢٣٤ تاریخنده واقع اولمشدر.

ابن ابی الصقر { (ابو الحسن محمد بن علی) مشاهیر شعرادن وفقهای
شافعیه‌دن اولوب، مرتب دیوانی، مذهب شافعی‌یی مدافعه یولنده «قصائد شافعیه» سی وابو اسحاق شیرازی حقنده مرثیه‌لری واردر. ٤٠٩ تاریخنده واسطده طوغوب، ٤٩٨ ده وفات ایتمشدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر.

کل رزق ترجوه فی مخلوق
یعتریه ضرب من التعویق
و انا قائل و استغفرالله
مقال المجاز لا التحقیق
لست ارضی من فعل ابلیس شیئا
غیر ترك السجود للمخلوق

ابن ابی العافیه { (موسی —) اوچنجی ودردنجی قرن هجریده
مغرب اقصاده مکناسه طرفلرنده حکم سورن بنی ابی العافیه دولتی ملوکندن اولوب، دردنجی قرن هجری اوائلنده مسند امارته قعود ایتمش؛ وعبیدالله علوی مغربده کسب قوت ومکنت ایتدیکنده، بنی ابی العافیه دولتنك دشمنی اولان ادریسیلردن برچوق یرلر آلوب، قیروانه قدر اولان اقطار جنوبیه‌یی صاحب ترجمه‌یه الحاق ایتمش ایدی. بعده ابن ابی العافیه بر آره‌لق صحرایه طوغری چکلمکه مجبور اولمش ایسه‌ده، ٣٢٥ تاریخلرنده مغربك برچوق

بلاد وقصبه‌لرینی ضبط ایله، ممالکنی خیلی توسیع ایتمشدی.

ابن ابی عامر { (عبدالعزیز منصور بن عبدالرحمن ناصر —) اندلسك شرق طرفلرنده ظهور ایتمش اولان طوائف ملوکدن اولوب، ٤١١ تاریخنده ظهور ایدن بر بر فتنه‌سی اوزرینه، شاطبه‌ده کندیسنه بیعت اولنمش؛ ومتعاقباً شاطبه اهالیسی قیام ایتدکلرندن، بلنسیه‌یه قاچوب، اوراسنی ضبط ایتمش؛ وموالیسندن (خیران عامری) نك اولجه ضبط ایتمش اولدیغی مرسیه، مریه وجیان خطه‌لری دخی صاحب ترجمه‌نك تحت اطاعتنه کیرمشلردر. بعده خیران عصیان ایده‌رك، مریه وسائر بلادی نزع ایله، یالکز مرسیه‌یی صاحب ترجمه‌یه براقمش؛ و ٤١٩ تاریخنده خیرانك وفاتی اوزرینه، (عمید الدوله ابو القاسم زهیر عامری) مریه‌ده حاکم اولمش ایسه‌ده، غرناطه‌یی ضبط ایتمکه کیتدیکنده، ٤٢٩ ده قتل اولنمغله، بونك ممالکی دخی ینه صاحب ترجمه‌یه قالمشدر.

ابن ابی العجائز { جغرافیا وتاریخ مؤلفلرندن اولوب، یاقوت حموی «معجم البلدان» ك بر چوق یرلرنده بونك روایاتیله استشهاد ایدیورسه‌ده، محل ولادت وتاریخ وفاتنه دسترس اولنه‌مامشدر.

ابن ابی عصرون { (ابو سعد شرف الدین عبدالله بن محمد) موصل مشاهیر فقها وفضلاسندن اولوب، ٢٩٢ ده طوغمش؛ و ٥٤٥ تاریخلرنده موصلده وبعده سنجار وحلب ودمشقده تدریسله مشغول بولنمش؛ وبر چوق کتابلر تألیف ایتمشدر، که اك مشهورلری شونلردر: ٧ جلد اوزره «صفوة المذهب من نهایة المطلب»، ٤ جلد اوزره «کتاب الانتصار»، ٢ جلد اوزره «کتاب المرشد»، «کتاب الذریعه فی معرفة الشریعه»، ٤ جزء اوزره «التیسیر فی الخلاف»، «مآخذ النظر»، «المختصر فی الفرائض»، «الارشاد المعرب فی نصرة المذهب». سنجار ونصیبین ودمشقده قاضیلق ایتمش، و اواخر عمرنده اعمی اولوب، ٤٩٦ تاریخنده دمشقده وفات ایتمکله، کندی یاپدیرمش اولدیغی مدرسه‌نك جوارنده دفن اولنمشدر. طبیعت شعریه‌سی دخی اولوب، شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

وما الدهر الا ماضی وهو فائت
وما سوف یأتی وهو غیر محصل
وعیشك فی ما انت فیه فانه
زمان الفتی من مجمل و مفصل

ابن ابی عماره { (احمد مرزوق) عن اصل مسیله‌لی اولوب، جزایرده‌کی بجایه‌ده نشأت ایتمش بر آدمدر، که یدنجی قرن هجریده یاشایوب، کویا بعض عارفیندن کندیسنك پادشاه اوله‌جغنی استبشار ایتمش اولمغله، ملك لقبیله تلقب ایدردی. بر وقت وطننی ترکله، (سجلماسه) صحراسنه کیدوب، خارق العاده بر طاقم ادعالرده بولنمش، وفاطمیلردن اولدیغنی اشاعه ایتمشیدی. بر مدت صکره اوراده قویه‌سی میدانه چیقنجه، مملکتدن مملکته کزمکه باشلایوب، طرابلس جهتلرینه کلمش؛ واورالرده بر طاقم آدملری اغفال ایله، طرابلس طرفلرینی ضبط، و ٦٨١ تاریخلرنده تونسك قیروان وسوسه وسائر بلادینی دخی استیلا ایله، بنی حفصله محاربه ایدوب، قزاندیغی غالبیت اوزرینه، تونس وسائر جهاتی دخی اله کچیرمشیدی. تونسه کیرنجه، موسی بن یاسینی وزیر وابوالقاسم احمد بن شیخی حاجب اتخاذ ایده‌رك، عادتا ارکان سلطنتی قورمش؛ ومورخ مشهور ابن خلدونك جدینك پدری ابو بکر بن حسین ابن خلدونی قتل ومالنی مصادره ایتمشدی. بعده بنی حفص خاندانینك افرادینی حبس ایتدکدن صکره، بونلردن قورتلمش اولان ابو فارسله محاربه ایده‌رك، مومی الیهی مغلوب، وکندی الیله قتل ایتمش؛ وخاندان مذکورك دیکر اعضاسنك اکثرینی دخی اعدام ایله، بجایه وسائر اطرافی ضبط ایده‌رك، ممالکنی توسیع ایتمشدر. بو وجهله قوت ومکنت حاصل ایتدکدن صکره، ظلم واعتسافه وسفك دمایه باشلادیغندن، تبعه‌سی وعسکری کندیسندن روکردان اولوب، اولجه فرارله او صره‌ده ظهور ایتمش اولان ابو حفصله برلشمشلر؛ وصاحب ترجمه مغلوب اولوب، ٦٨٢ تاریخنده بر اشکك اوزرنده کزدیرلدکدن صکره، قتل اولنمشدر. تونسده مدت حکومتی بر بچق سنه قدردر.

ابن ابی عنتره { [«ابو العیال خفاجی» ماده‌سنه مراجعت.]

ابن ابی عون { (ابراهیم بن محمد) «کتاب التشبیهات» عنوانلی اثرك

صاحبی اولوب، عالم و ادیب بر ذات اولدیغی حالده، دردنجی قرن هجری اوائلنده ظهور ایله تناسخ اساسنه مبتنی بر مذهب باطل ایجاد ایدن (ابن شلمغانی) یه التحاق ایده‌رك، اصحابی صره‌سنه کیرمش اولدیغندن، ٣٢٢ تاریخنده مرقومله برابر مصلوباً اعدام، وجثه‌سی احراق اولنمشدر.

ابن ابی عیینه { المهلبی. مشاهیر شعرای عربدن اولوب، برامکه‌نك زماننده یاشامش، واصمعی و ابو نواسله معاصر بولنمشدر. وطنی اولان بصره‌یه اشتیاقنی مبین اولان شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

فان اشك من ليلى بجرجان طوله
فقد كنت اشكو منه بالبصرة القصر
فيا نفس قد بدلت بؤساً بنعمة
ويا عين قد بدلت من قرة عبر

ابن ابی کدیه { (ابو بکر محمد بن عتیق) قیروانلی اولوب، علم کلامده وسائر علوم وفنون وادبیاتده ید طولی صاحبی بر ذات ایدی. اندلسده ابن عبدالبردن وسائر مشاهیردن اخذ وقرائت، وبغدادده نظامیه مدرسه‌سنده تدریس ایتمشدر. وفاتی ٥١٢ تاریخنده واقع اولمشدر.

ابن ابی اللطف { [«احمد بن عبدالله، اسحاق بن عمر، جارالله بن ابی بکر، علی بن جارالله، عمر بن محمد ومحمد بن یوسف» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابن ابی لیلی { (ابو عیسی عبدالرحمن —) کوفه‌نك کبار تابعیندن اولوب، حضرت علی بن ابی طالب وحضرت عثمان بن عفانه ملاقی اولمش؛ وکندیلرندن احادیث شریفه روایت ایتمشدر. وقعهٔ جملده ذخی کورمشدر. وفاتی ٨٣ تاریخنده واقع اولمشدر.

ابن ابی لیلی { (محمد بن ابی عیسی) آنفاً الترجمه ابن ابی لیلانك اوغلیدر. قدمای فقهادن و اصحاب رأیدن اولوب، ابتدا بنی امیه وبعده بنی عباس طرفندن اوتوز سنه متمادیاً کوفه‌ده قاضیلق ایتمشدر. مشاهیر فقهادن سفیان ثوری جملهٔ طلبه‌سندندر. امام اعظم ابو حنیفه ایله بینلرنده برودت واقع اولوب، آره‌لرنده بعض مسائل فقهیه حقنده‌کی ماجرالری مشهوردر.

٧٤ تاریخنده طوغوب، ١٤٨ سنه‌سنده وفات ایتمشدر.

ابن ابی معقل { (عبدالله —) دولت امویه زماننده حجازك مشاهیر شعراسندن اولوب، غایت زنکین ایدی، ولاجل التجاره پك چوق سیر وسیاحت ایدردی. (بنی حارثه) ده (مرغم) اسمیله مشهور بر قصر بنا ایتمشیدی. بر خیلی مدت مدینهٔ منوره‌ده مقیم اولوب، مصعب بن زبیر طرفندن عراقجه بر والیلکه دخی نصب اولنمشیدی. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

سيغنيك سيرى فى البلاد ومطلبى
وبعل التى لم تحظ فى الحى جالس

ابن ابی المنصور { (شیخ صفی الدین حسین بن علی —) صوفیوندن اولوب، بر وزیر خاندانه منسوب اولدیغی حالده، ترك دنیا ایده‌رك، درویشان سلکنه داخل اولمش، و ٦٨٢ تاریخنده وفات ایدوب، مصرده (رباط ابن ابی منصور) نامیله معروف محلده دفن اولنمشدر. فقه وحدیث وسائر علومده ید طولی صاحبی اولوب، بعض مشایخك تراجم احوالنی جامع اولان «کتاب الرساله» عنوانلی بر اثری واردر.

ابن ابی هریره { (ابو علی حسن بن حسین —) فقهای شافعیه‌دن اولوب، (مزنی) نك «مختصر» ینه بر شرح وبعض تعلیقات وفروعه متعلق برقاچ رساله یازمش؛ وبغدادده تدریسله مشغول ایکن، ٣٤٥ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابن ابی الیسر { (تقی الدین —) دمشق شام شعراسندن اولوب، فصاحت وکتابتیله مشهور ایدی. ٦٧٢ تاریخنده، ٨٨ یاشنده اولدیغی حالده، وفات ایتمشدر.

ابن اُثال { قدمای اطبای عربدن اولوب، نصرانی المذهب ایدی. معاویه بن ابی سفیان دمشقده اعلان سلطنت ایتدیکنده، اوراده بولنان صاحب ترجمه‌یی رئیس الاطبا اتخاذ ایتمش؛ وکیجه وکوندوز کندیسنی یانندن آیرمیه‌رق، انعام واحسانه مستغرق ایلشیدی. «عیون الانبا فی طبقات الاطبا» صاحبنك روایتنه کوره، صاحب ترجمه‌نك معاویه‌یه سبب انتسابی طبده‌کی مهارتیله برابر ادویهٔ مفرده ومرکبه‌یه دائر وعلی الخصوص سم

قاتل اولان ادویه‌نك قوت وخصایصی حقنده اولان معلومات مکمله‌سی اولوب، زماننده اعیان واکابر مسلمیندن بر چوق ذوات مسموماً وفات ایتمشلردر. معاویه طرفندن اوغلی یزیدك ولی عهدلکی تکلیف اولندقده، اصحاب نفوذدن بر چوق ذوات مخالفت ایدوب: عبدالرحمن بن خالد بن ولیدی ترجیح ایتد-کلرندن، درعقب عبدالرحمن بن خالد صاحب ترجمه‌نك ترتیب ایتدیکی بر شربتله مسموماً وفات ایتمش؛ ومکه‌-ده بولنان برادر زاده‌سی (خالد بن مهاجر بن خالد بن ولید) بونی ایشیتدیکنده، هر نه قدر که عمیجه‌سی مرقوم عبدالرحمن معاویه‌نك و کندی پدری مهاجر ایسه حضرت علینك طرفنی التزام ایتمش اولدقلرندن، عمیجه‌سنه اوقدر محبتی یوغیدیسه‌ده، قرابت غیرتیله شامه کیدوب، ابن اثالی قتل ایتمشدر. مورخ واقدینك روایتنه کوره، حضرت علی طرفندن مصر وایلکنه نصب اولنوب، عریشده وفات ایدن (اشتر) ه و حضرت امام حسنه ایچیریلن زهرلر دخی صاحب ترجمه‌نك جمله ترتیبات ماهتکارانه‌سندن ایدی.

ابن اثیر { (ابو السعادات مجدالدین مبارك بن ابی الکرم الجزری) عصرینك اعاظم علماسندن اولوب، علوم وفنون متنوعه‌ده ید طولی صاحبی وشعر وادبیاتده ماهر ایدی. ٥٤٤ تاریخنده جزیرهٔ ابن عمرده تولد ونشأت ایتمش؛ وبعده موصله رحلت ایله، بعض کبرانك خدمتنه کیرمش؛ ومؤخراً اللریله آیاقلرینك بوزلمسی موجب بر علتـه دوچار اولوب، بر چوق وقت خانه‌سندن چیقه‌مامش، وهرکس کندیسنه مراجعت ایدوب، او صره‌ده تألیف ایتدیکی کتابلری املا ایتمشدر. احادیث غریبه حقنده «کتاب النهایه» عنوانیله بش جلد اوزره بر بیوك تألیفی وسائر بعض آثار مفیده‌سی واردر. ٦٠٦ تاریخنده وفات ایدوب، موصلك داخلنده بنا ایتدیرمش اولدیغی رباط جوارنده دفن اولنمشدر. طبیعت شعریه‌سی دخی اولوب، شو ایکی بیت موصل صاحبی اتابکه، استری کندیسنی دوشوردیکی صره‌ده، کوندرمش اولدیغی بر قصیده‌سندندر:

ان زلت البغلة من تحته
فان فی زلتها عذرا
حملها من علمه شاهقاً
ومن ندی رحمته بحراً

ابن اثیر { (ابو الحسن عزالدین علی بن ابی الکرم) آنف الترجمه مجدالدینك برادری اولوب، علم وفضلیله وتاریخه متعلق اولان آثار مقبوله‌سیله شهرتیاب اولان مورخ مشهوردر. ٥٥٥ تاریخنده جزیرهٔ ابن عمرده تولد و اوراده نشأت ایدوب، بعده پدریله وایکی برادریله موصله کیده‌رك، اوراده توطن ایتمش؛ وکاه صاحب موصل طرفندن مأموریت و رسالتله، کاه لاجل السیاحه، دفعاتله بغداده وشام وقدسه کیدوب، مشاهیر علمای عصردن اخذ وقرائت ایتدکدن صکره، موصله عودتنده، خانه‌سنده قپانوب، عمرینی مطالعه وتألیفه، وکندیسنی زیارته کیدنلرله مباحثه‌یه حصر ایتمشیدی. حفظ حدیثده وعلم تاریخ و انساب عزبده زماننك امامی ایدی. علم تاریخده «کامل» عنوانیله غایت معتبر ومشهور بر کتاب یازمشدر، که ١٢ بیوك جلددن عبارت اولوب، خلقت عالمدن باشلایه‌رق، ٦٢٨ سنه‌سی ختامنه‌دك کافهٔ احوال و وقوعاتی غایت سلیس وکوزل بر عباره ایله نقل وروایت ایدیور. بو اثر فلمنکك (لیدن) شهرنده غایت مصحح اوله‌رق ١٨٦٦ تاریخ میلادیسنده طبع ایدلمش اولدیغی کبی، اخیراً مصرده دخی نشراولنمشدر. صحابهٔ رسول الله (صلعم) اسامی وتراجم احوالنی جامع اولمق اوزره «اسد الغابه فی معرفة الصحابه» عنوانیله ٥ جلددن مرکب دیکر بر اثر جلیلی دخی واردر، که فائده واهمیتجه تاریخندن کری قالمیوب، بو ده ١٢٨٠ تاریخنده مصرك «وهبیه» مطبعه‌سنده طبع اولنمشدر. سمعانینك مشهور «کتاب الانساب» نی دخی اختصار وبر چوق یرلرینی تصحیح ایده‌رك، ٣ جلد اوزره غایت قیمتدار بر اوچنجی اثر میدانه قویمشدر. ٣٠٦ تاریخنده موصلده وفات ایتمشدر. بو اوچنجی تألیفنك هنوز طبع اولنماسی، واوچنکده لسانمزده ترجمه‌لری بولنماسی شایان اسفدر.

ابن اثیر { (ضیاءالدین ابو الفتح نصرالله بن ابی الکرم) آنف الترجمه عزالدین ومجدالدینك برادری اولوب، جزیرهٔ ابن عمرده طوغمش؛ واوراده تحصیل ایتدکدن صکره، پدریله برابر موصله کیدوب، ادبیات وشعر وانشاده کسب تمیز ایتمشدی. ٥٨٧ تاریخنده ملك ناصر صلاح‌الدین ایوبینك خدمتنه کیرمش؛ وبعده مشارالیهك

اوغلی ملك افضل نورالدینه انتساب ایدوب، هنوز شاب اولدیغی حالده، مشارالیهك وزیری اولمشیدی. دمشق شام ملك افضلك ضبطندن چیقدیغی وقت، کندیسندن دلکیر اولمش اولان بعض اهالی قتلنه قصد ایتمشلرسه‌ده، حاجب محاسن بن عجم طرفندن بر صندیغك ایچنده مصره قاچیرلمشیدی. بعده ملك افضل مصرده خروج ایتدیکی وقت، صاحب ترجمه، کندیسنه قصدلری اولان بر جماعتك قورقوسندن، برابرنده بولنه‌میوب، مصردن خفیاً قاچمش؛ و بو بابده بر مفصل رساله یازمشدر. بعده ملك افضل سمیساطده تقرر ایدنجه، یاننه کیتمش؛ و ٦٠٧ تاریخنده کندیسندن آیریلوب، حلب صاحبی اولان برادری ملك ظاهرك یاننه کیتمش ایسه‌ده، بونکله امتزاج ایده‌میوب، موصل واربل وسنجاره کیتمش؛ ونهایت ٦١٨ ده موصلده تقرر ایتمش؛ واورانك صاحبی ناصرالدین محمودك منشیسی اولمشدر. فن انشا حقنده ایکی بیوك جلددن مرکب «المثل السائر فی ادب الکاتب والشاعر» عنوانیله مشهور و غایت مقبول بر تألیفیله «الوشی المرقوم فی حل المنظوم» و «کتاب المعانی المخترعه فی فن الانشاء» عنوانلریله ایکی اثری واردر. مشاهیر شعرانك اشعار منتخبه‌سنی جامع بر بیوك مجموعه دخی ترتیب ایتمشدر. بر قاچ جلد اوزره بر دیوان رسائلی یعنی محررات منتخبه‌سی دخی واردر، که بونك بر جلد اوزره مختصری دخی ترتیب اولنمشدر. ٦٣٧ تاریخنده موصل صاحبی طرفندن رساله بغداده کیتدیکنده، اوراده وفات ایتمشدر.

ابن اثیر (شرف الدین محمد بن ضیاءالدین) آنف الترجمه وزیر ضیاءالدینك اوغلی اولوب، ٥٨٥ تاریخنده موصلده طوغمش؛ ومنظوم ومنثور بر قاچ کتب نافعه تحریر، وبعض مجموعه‌لر تصنیف ایتدکدن صکره، ٦٢٢ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابن اجدابی (ابو اسحاق ابراهیم بن اسماعیل) طرابلس ایله بنغازی آره‌سنده بولنمش اولان (اجدابیه) بلده‌سنده نشأت ایتمش ادیب وفاضل بر ذات اولوب، علم لغتده «کفایة المتحفظ» عنوانیله مختصر ومشهور بر کتابی، «وکتاب الانواء» وسائر بعض آثاری واردر. تاریخ وفاتنه دسترس اولنه‌مدی.

ابن احدب [«ابراهیم زیدانی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن احمر اندلس ملوکندن (بنی احمر) سلاله‌سنه منسوب اولانلرك لقبیدر. [«احمر» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.] — [«عمرو ابن احمر» ماده‌سنه دخی مراجعت بیوریله.]

ابن اخرم [«ابو بکر ابن اخرم» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن اخوه (ابو الفضل عبدالرحمن عطار) آلتنجی قرن هجری علما و محدثلرندن اولوب، استماع احادیث شریفه وتحصیل علوم متنوعه ایچون خراسان وطبرستان وری طرفلرینه سیاحت، و ٥٤٨ تاریخنده شیرازده وفات ایتمشدر. کوزل وغایت سلیس خطی اولمغله، پك چوق کتابلر استنساخ ایتمشدر. اشعار رائقه‌سی دخی اولوب، شو قطعه او جمله‌دندر:

الدهر کالمیزان یرفع ناقصا
ابدا و یخفض زائد المقدار
واذا انتحی الانصاف عادل عدله
فی الوزن بین حدیدة ونضار

ابن ادریس [«ابن القطاع» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن اذفونش (ویاخود ابن الفنش) جلالقه ملوکندن اولمق اوزره، تواریخ عربیه‌ده مذکور اولوب، پورتکیز حکمدارلرندن «شیشمان» لقبیله ملقب ایکنجی آلفونسدر. [«آلفونس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن اردخل (ابو عبدالله محمد بن حسن انصاری موصلی) مشاهیر شعرای عربدن اولوب، موصل صاحبنك ندیمی ایدی. ٦٥٨ تاریخنده وفات ایتمشدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

افی کل یوم لی من الدهر صاحب
جدید ولی حاد الی بلد یحدو
اروح واغدو للنوی غیر مدرك
ویدرکه من لا یروح ولا یغدو

ابن ارطاة (عبدالرحمن — بن سیحان) ابن سیحان لقبیله دخی معروفدر. مشاهیر شعرای عربدن اولوب، معاویه‌نك زمان سلطنتنده بنی امیه طرفندن مدینه والیسی بولنانلرك وعلی الخصوص ولید بن عتبه ومروان بن حکمك ندیمی

ایدی. پك چوق نوادر وحكايات واخبار عربه وا-
قف ظريف ونكته‌كو بر شاعر اولوب، شرب خمره
دخی منهمك اولديغندن، كبرانك بزم عشرتنه دوام
ايدردی. مؤخراً شامه رحلت ايدوب، معاويه‌نك
نديمی ويزيدك همبزم عشرتی اولمشيدی. حقنده پك
چوق حكايات مرويدر. شوقطعه جملهٔ اشعارندندر:

لا تعد مينى نديمي ماجدا انفا
لا قائلا خالطاً زورا ببهتان
امسى اعاطيه كاسا لذ مشربها
كالمسك حفت بنسرين وريحان
انا لنشربها حتى تميل بنا
كما تمايل وسنان بوسنان

ابن ارمنازی { (ابوالفرج بن ابی الحسن) سوريه ساحلنده كی صور
شهرينك خطيبی اولوب، عالم ومتفنن بر ذات ايدی.
شهر مذكورك مفصل بر تاريخنی يازوب، آنجق اتمامنه
موفق اولهمامشدر. حسن خطی دخی اولمغله، پك
چوق كتابلر استنساخ ايتمشدر. ٤٤٣ تاريخنده
طوغوب، ٥٠٩ سنه‌سنده وفات ايتمشدر. طبيعت
شعريه‌سی دخی وار ايدی. شوقطعه جملهٔ اشعارندندر:

عجبت وقد حان تود يعنا
وحادی الركائب فی اثرها
ونار توقد فی اضالعی
ودمع تصعد من قعرها
فلا النار تطفئها ادمعی
ولا الدمع ينشف من حرها

ابن استاد { (مولی تاج الدين ابراهيم) سلطان محمد خان ثانی وسلطان بايزيد
ولی دوری علماسندن اولوب. اكثر علومه واقف
بر فاضل اولمغله، درسعادتده واماسيه‌ده مدرسلك
ايتمشدر.

ابن اسحاق { (ابو بكر محمد —) مدينهٔ منوره‌نك قدمای محدثيندن اولوب،
مغازی وسير فننده امامدر. (حيره) ده ابو جعفر
منصورله كوريشوب، «المغازی» عنوانلی كتابنی
مشاراليهك نامنه يازمشدی. ١٥١ تاريخنده بغدادده
وفات ايتمشدر.

ابن اسد فارقی { (ابو نصر حسن —) نظام الملك وسلطان ملكشاه
زمانلرنده نشأت ايتمش بر شاعر نكته‌كو اولوب،
نحو ولغت فنلرنده دخی يد طولی صاحبی ايدی. مشار
اليهما طرفندن آمد (يعنی دياربكر) واليلكنه نصب
اولنمغله، پك چوق مال وثروت حاصل ايتمش، وبعده
اتهام وتوقيف اولنمش ايسه‌ده، كامل نام طبيبك شفا-
عتيله قورتلمشيدی. مؤخراً ميافارقين اهاليسی طر-
فندن امارته دعوت اولنه‌رق، مملكت مذكوره‌يی
احمد بن مروانك تابعيتندن فك ايله، سلطان ملكشا-
هك نامنه خطبه اوقوتمش اولديغندن، احمد بن مر-
وان غسانی اسمنده بر شاعرك معيتيله عسكر سوق
ايده‌رك، صاحب ترجمه‌يی طوتمش، وقتلنه امر ايتمش
ايسه‌ده، مذكور غسانينك شفاعتيله عفو ايتمشيدی.
ابن اسد قتلدن عفو اولنديسه‌ده، زياده‌سيله ضرو-
رتده قالديغندن، نهايت احمد بن مروانك مدحنه
دائر بر قصيده ياپوب، تقديم ايتديكنده، احمد غضب
ايدوب، صلبنی امر ايتمكله، ٤٨٧ تاريخنده مصلوباً
اعدام اولنمشدر. شو برايكی بيت جملهٔ اشعارندندر:

اريقا من رضا بك ام رحيقا
رشفت فلست من سكری مفيقا
وللصهباء اسماء ولكن
نسيت بان فی الاسما ريقا

ابن اسد مصری { (شرف الدين —) سكزنجی قرن هجری
شعراسندن اولوب، مدحياته متعلق اشعاری وسائر
بعض آثاری واردر. ٧٣٨ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابن اسرا { اندلسك يهود علماسندن اولوب، ٥١٣ تاريخ هجريسنده طليطله‌ده
طوغمش، و ٥٧٠ ده وفات ايتمشدر. طبده يد طولی
صاحبی اولديغی كبی، حكمت، فلسفه وهيئت ونجو-
مدن دخی بهره‌سی واديات عربيه وشعرده دخی مها-
رتی وار ايدی. يهوديلرك اعتقاداتنه دائر عبرانيجه
بعض كتابلر دخی يازمشدر.

ابن اسرائيل { (ابوالمعالی نجم الدين محمد بن سوار) مشاهير شعرای
عربدن اولوب، ٦٠٣ تاريخنده دمشق شامده طوغمش،
و ٦٧٧ ده وفات ايتمشدر. مدح اكابر حقنده غايت
مقبول بعض قصيده‌لر وسائر اشعار نظميله شهرت
بولدقدن صكره، شيخ شهاب الدين سهروردی‌دن اخذ
طريقت ايله، تجرد ايده‌رك، فقيرانه دور بلاد ايتمكه
باشلامش ايدی. وحدانيت حقنده اولان شو بيت
جملهٔ اشعارندندر:

وما انت غير الكون بل انت عينه
ويفهم هذا السر من هو ذائق

ابو الحسن حریری‌یه خلوص ومودتی اولدیغندن، وفاتنده برچوق مرثیه‌لر نظم ایتمش؛ ودفنی اثناسنده قار یاغدیغندن، شو قطعه‌یی سویلشدر:

بکت السماء علیه ساعة دفنه
بمدامع کاللؤلؤ المنثور
واظنها فرحت بصعد روحه
لما سمت وتعلقت بالنور
او لیس دمع الغیث یهمی باردا
وکذا تکون مدامع المسرور

ابن اشتر { [«ابراهیم بن اشتر» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن اشرف { [«کعب بن اشرف» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن اشعث { [«عبدالرحمن بن اشعث» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن اشنق { (ابراهیم —) سوریه‌ده حمص صلحاسندن وجد وحال ایله مشهور بر ذات ایدی. ١١٦٠ تاریخلرنده وفات ایتمشدر.

ابن اصم { اندلسده اشبیلیه‌نك مشاهیر اطباسندن اولوب، فن طبده ومداوات مرضاده‌کی حذاقت ومهارتی حقنده پك چوق حکایات ونوادر منقولدر.

ابن ابی اصیبعه { (موفق الدین ابوالعباس احمد بن قاسم حزرجی) مشاهیر اطبای اسلامدن حاذق وادیب ومتفنن بر ذات ایدی. فن طبك صورت ظهوریله ترقیات متوالیه‌سی تاریخنی ویونان قدیمده، اسکندریه‌ده، هندده وممالك اسلامیه‌نك هر طرفنده ظهور ایدن مشاهیر اطبانك تراجم احوالیله تألیفاتنی مبین اولان «عیون الانباء فی طبقات الاطباء» عنوانلی اثر جلیلی علم وفضلنه بر شاهد عادلدر. حقیقةً بو کتاب مدنیت اسلامیه‌نك طب وفلسفه وحکمت قسملریله اکثر فنونك ترقیاتی درجه‌سنی کوستردیکندن، اسلافك اك قیمتدار آثارندن عد اولنسه کرکدر. صاحب ترجمه یدنجی قرن هجری اواسطنده شامده بولنوب، ٦٣٣ تاریخنده دمشقه کیدن ابن بیطاردن دخی علم نباتاتده استفاده ایلمش؛ و ٦٦٨ ده دمشقده وفات ایتمشدر. تألیف کرده‌سی اولان «عیون الانباء فی طبقات الاطباء» ١٣٠٠ تاریخ هجریسنده مصرك «وهبیه» مطبعه‌سنده (امرأ القیس بن طخان) ك همتیله بر صورت مرغوبه‌ده طبع ونشر اولنمشدر.

ابنا عبیدالله بن عباس { (عبدالرحمن وقثم) عم رسول الله (صلعم) ك تورونلری اولوب، ایکیسی طفل اولدقلری حالده، حضرت علی‌یه طرفدارلق ایدنلری وقادین وچوجقلرینی قتل وامحا امریله معاویه طرفندن هر طرفه کوندریلن مأمورلردن بسر بن ارطاة طرفندن ذبح اولنمشلردر. حضرت علینك ارتحالیله معاویه‌نك سلطنتده تقرروندن صکره، عبیدالله بن عباس بر کون معاویه‌نك حضورنده قاتل مرقومه راست کلمکله: «بنم صبی اوغللرمی اولدیرن سن‌میسك؟» دینجه، «اوت بنم» دیه جواب ویرمسیله، عبدالله «جناب حقدن ایکیمزی بشقه برده تصادف ایتدیرمسنی دعا ایدرم» دیمش؛ بسر «بوراسنك نه‌سی وار» دینجه: عبیدالله «قلیجم یوقدر» دیمسیله، بسر کندیسنه بر قلیج اوزاتمش ایسه‌ده، معاویه درحال برندن فیرلایوب قلیجی قاپمش، و«نه یاپیورسك؟ ایکیمزی‌ده اولدیره‌جکسك!» دینجه، عبیدالله «والله اونی یاپه‌جقدم» دیمش. عبیدالله بن عباسك زوجه‌سی ام حکیم جکر پاره‌لرینك کوزی اوکنده ذبحنی کوردکدن صکره، شعورینه خلل کلوب، بر یرده قرار بوله‌میه‌رق، بو بابده سویلدیکی بر قصیدهٔ محرقه‌یی دلخراش بر سسله ترنم ایده‌رك طولاشیرمش. شو ایکی بیت او قصیده‌دندر:

یا من احس بابنی اللذین هما
کالدرتین تشظی عنهما الصدف
یا من احس بابنی اللذین هما
سمعی وقلبی فقلبی الیوم مردهف
یا من احس بابنی اللذین هما
مخ العظام فمخی الیوم مختطف

ابن اعرابی { (ابوعبدالله محمد بن زیاد —) کوفه‌لی اولوب، پدری بنی هاشم کوله‌لرندن ایدی. قدمای نحویونك سرآمدانندن اولوب، لغت وادبیات واشعار ونوادر وانسابده معلومات واسعه اصحابندن ایدی. ابو معاویهٔ ضریر وکسائی کبی ائمهٔ نحاتدن اخذ وقرائت ایتمش؛ وکندیسندن دخی ابن سکیت وثعلب کبی مشاهیر اولومش ایدی. درسنه اقطار بعیده‌دن بر چوق طلبه طوپلانوب، کتابه مراجعت ایتمکسزین، ازبردن یازدیریردی. حتی برکون درسه باشلامازدن طلبه‌سندن ایکی کشینك مباحثه ایتمکده اولدقلرینی کو-

رەرك، نرەلى اولدقلريني صوردقده، برينك ممالك اسلاميەنك اقصاى شرقنده اولان اسبيجاندن، وديكرينك اندلسدن اولديغى آكلاينجه، كنديسى دخى تعجبده قالەرق، شو بيتى سويلمش:

رفيقان شق الف الدهر بيننا
وقد يلتقى الشتى فيأ تلفات

تأليفاتى پك چوق اولوب، اك مشهورلرى شونلردر: «كتاب النوادر»، «كتاب الانواء»، «كتاب صفة النخل»، «كتاب صفة الزرع»، «كتاب النبات»، «كتاب الخيل»، «تاريخ القبائل»، «معانى الشعر»، «تفسير الامثال»، «كتاب الالفاظ»، «كتاب نسب الخيل»، «كتاب نوادر الزبيريين»، «كتاب نوادربنى فقعس»، «كتاب الذباب»، وسائره. بو تأليفاتندن بعضيسنك عنوانندن دخى آكلاشلديغى اوزره، نباتات وزراعت وتربيهٔ حيوانات بتيه حقنده دخى معلومات وتجاربى وار ايدى. ١٥٠ سنەسنده امام اعظم ابو حنيفەنك وفاتى كيجەسى دنيايه كلوب، ٢٣١ تاريخنده (سر من رأى) دە وفات ايتمشدر. — [«ابو سعيد» مادەسنه دخى مراجعت بيوريله.]

ابن اعلم { (على بن حسين —) شرفادن اولوب، علم هيئتده عصرينك وحيدى ايدى. آل بويەدن عضد الدولەنك منظورلرندن اولوب، مشاراليهك وفاتندن صكره حالى ديكر كون اولمش؛ و ٣٧٤ تاريخنده حجدن عودتنده وفات ايتمشدر.

ابن اعمى { (كمال الدين على بن محمد —) يدنجى قرن هجرى ادبا و شعراسندن اولوب. ابتدا دولت نصريه ملوككنك مدحيله اشتغال ايتمش ايسەده، بعده طريق تجرد وتصوفه سلوك ايدوب، بو بابده «المقامة البحريه» عنوانيله مشهور بر كتاب يازمشدر. ٦٩٢ تاريخنده وفات ايتمشدر. شو بر ايكى بيت اوتورديغى بر خانەنك ذمى حقنده سويلمش اولديغى بر قصيدهٔ مشهورەسندندر:

دار سكنت بها اقل صفاتها
ان تكثر الحشرات فى حجراتها
الخير عنها نازح متباعد
والشر دان من جميع جهاتها

ابن افطس { (ابو محمد عبدالله بن مسلمه) عن اصل مكناسه بربرلرندن اولوب، اندلسده طوغمش؛ وبشنجى قرن هجرى اوائلنده اندلسك غرب جهتندەكى بطليوس خطەسنك واليسى ايكن، اعلان استقلال ايله، او صرەده ظهور ايدن طوائف ملوك صرەسنه كچمشدر. — بونك اوغلى (مظفر ابو بكر ابن افطس) پدرينك وفاتنده وارثى اولوب، اندلس ملوك طوائفنك اك بيوكى بولنمش، و ٤٦٠ تاريخنده وفات ايتمشدر. — مظفرك اوغلى (متوكل ابو حفص عمر بن افطس) كه (ساجه) لقبيله معروفدر، پدرينك وفاتنده بطليوس حاكمى اولوب، مرابطين اميرى يوسف بن تاشفينك سردارلرندن (ابو بكر شيرين) ٤٨٣ تاريخنده مملكت مذكورەيى فتح ايدنجەيه قدر، اوراده حكومت سورمشدر. بر روايته كوره مذكور شيرين متوكلك ايكى اوغلنى كوزى اوكنده قتل ايتدكدن صكره، كنديسنى دخى اعدام ايتمش؛ وديكر بر روايته كوره، متوكل ٤٨٩ تاريخنده يوسف بن تاشفين طرفندن قتل اولنمشدر. شاعر مشهور ابن عبدون بونك حقنده بر مرثيه سويلمشدر، كه مطلعى شودر:

الدهر يفجع بعد العين بالاثر
فما البكاء على الاشباح والصور

متوكل ابن افطسك طبيعت شعريەسى وفضل وادبى دخى وار ايدى. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

انهض اما غانم الينا
واسقط سقوط الندى علينا
فنحن عقد من غير وسطى
مالم تكن حاضراً لدينا

ابن اُقليشى { (احمد بن معد) اندلسك كبار علما و زهادندن اولوب، مملكت مذكورەنك (دانيه) بلدەسنده تولد ونشأت ايتمش؛ وبعده بلنسيه يه كيدوب، ابو محمد بطليوسى وسائر علمادن ادبيات عربيه وسائر علومى اكمال ايتمش؛ وبعده ٥٤٢ تاريخنده شرقه رحلتله، بر قاچ سنه مكهٔ مكرمەده مجاور اولمش؛ وغربه عودت ايتمكده ايكن، صعيد مصرك (قوص) بلدەسنده ٥٥٠ تاريخنده وفات ايتمشدر. حديث وتصوف وعلوم سائرەيه متعلق بر قاچ تأليفات مفيدەسى اولوب، اك مشهورلرى شونلردر: «النجم من كلام سيد العرب والعجم»، «الغرر من كلام سيد البشر»، «ضياء الاولياء»، «المعشرات». اشعارى دخى رقيق اولوب، شو بر ايكى بيت او جملەدندر:

اسير الخطايا عنـد بابك واقف
له عن طريق الحق قلب مخـالف
قديمـا عصى عمـدا وجهـلا وغرة
ولـم ينهـه قلب مـن الله خائف

ابن ام البنين { اعرف اسميـله دخی معروف اولـوب، اندلسـك قرطبه شهری اطباسندن، وامیرالمؤمنين ناصرك ندماسـندن ایدی.

ابن ام مكتوم { (عمرو —) صحابه‌دن ووقت سعادت مؤذنلر- ندن اولوب، حضرت رسول الله (صلعم) افندمز طر- فندن مصعب بن عمير ايله برابر انصاری اسلامه‌دعوته مأمور اولمش؛ وبدر، بحران، خندق واحد غزالرنده حضرت فخر كائنات افندمز طرفندن ادای صلاته توكيل بیورلمشـیدی. حضرت عمر بن خطابك زمان خلافتنده ارتحال ايتمشدر.

ابن انباری { (ابوبكر محمد بن ابی محمد —) نحو وادبياتده زمانك فريدی اولوب، قوهٔ حافظه‌سی غالب اولمغله، اشعار ونوا- دردن حفظنده پك چوق شـيلر وار ایدی. تفسير وحديثده دخی يد طولی اصحابندن ایدی. علوم قرآن وغريب حديث وسـائره حقنده بر چوق تأليفاتی او- لوب، اك مشهوری «غريب الحديث» عنوانلی كتا- بيدر، كه روايته كـوره ٤٥٠٠٠ صحيفه‌دن عبا- رتدر. ٢٧١ تاریخنده طوغوب، ٣٢٨ سنه‌سـنده وفات ايتمشدر.

ابن انباری { [«ابو البركات» ماده‌سـنه مراجعت بیوریله.]

ابن انباری { (ابو عبـدالله سـديد الدوله محمد بن عبدالكريم) بغدادده خلفای عباسيدنك كاتب الانشالرندن اولوب، اديب وفاضل بر ذات ایدی. ٥٥٨ تاریخنده ٩٠ یاشـنده وفات ايتمشدر.

ابن باب { (ابو عثمان عمرو بن عبيد) قدمای متكلمين وزهاددن اولوب، معتز- لهنك شيخی ایدی. عالم وفاضل وافعالی اقوالنه مطابق بر مرد صـالح اولـوب، حسن بصری ايله صحـبت ايتمشدی. بر طاقم رسـائل وخطبه‌لريله بعض تأليفات مفيده‌سی واردر. هجرتك ٨٠ سنه‌سنده طوغوب، ١٤٤ تاریخنده، بصره‌دن مكه‌يه كيدركن، (مران) موقعنده وفات ايتمشدر. خليفه ابو جعفر منصور بو ذاتك وفاتی حقنده شو مرثيه‌يی سويلشدر:

صلى الاله عليـك من متوسـد
قـبرا مررت به عـلى مران
قـبرا تضمن مؤمنـا متخنفـا
صـدق الاله ودان بالعـرفان
لوان هذا الدهر ابق صـالحا
ابـق لنـا عمـرا ابا عثمـان

ابن بابا { (امير كبير جنكلی بن محمـد) مصر حكمدارلرندن محمد بن قلاوونك رجا- لندن اولوب، بونك زماننده پك چوق عزت واجلاله ومقاطعات واحساناته نائل اولمشیدی. محب علم وعلما بر ذات اولوب، ٧٤٦ تاریخنده وفات ايتمشدر.

ابن بابك { (عبدالصمد بن منصور —) بغدادك مشاهير شعراسـندن اولوب، غايت سليس ورقيق اشعاری ومرتب ديوانی واردر. دور بلاد ايده‌رك، عضـد الدوله كبی بعض اكابری مدح ايله، جوائزه نائل اولمشیدی. بعده صاحب بن عباده انتسـاب ايدوب، قيشين اونك يانده ويازين بغدادده امرار عمر ايدردی. ٤١٠ تاریخنده بغدادده ارتحال ايتمشدر. شو بيت جملهٔ اشعارندندر:

ومن بی النسـيم فرقـه حتى
كانى قد شـكوت اليه مابی

ابن بابويه { [«ابو جعفر بن بابويه» ماده- سنه مراجعت بیوریله.]

ابن باجُريقی { (شيخ محمد بن جمال الدين —) جزيره علماسندن اولوب، خلقدن انقطاع ايله، كـنديـنه مخصوص بر طريقه سـلوك ايده‌رك، خلقی ارشاد دعواسنه قالقيشمش؛ واحكام شرعيه‌يه مغاير بر يول كوستردیكندن، ابتدا كندیسنه انتسـاب ايتمش اولان بعض علمانك شهادتی اوزرينه، اعدامنه حكم اولنمغله، خفياً مصره كيتمش؛ واوراده دها زياده شهرت بولـوب، مريدانی چو- غالمش ايسـه‌ده، بعده قتلنه قرار ويرلمكله، اختفـا ايده‌رك. بغداده قاچمش؛ واوراده دخی او معامله‌يی كورنجه، دمشقه كيدوب، بقيهٔ عمرينی اختفاده كچير- مش؛ و ٧٢٤ تاریخنـده وفات ايتمشـدر. پيغمبران عظامك جناب حقه وصول يولنی پك اوزاتمش اولد- قلرينی وكنديسنك بو يولی قيصالتمغه مقتدر اولديغی زعم وادعا ايله، بر طاقم ترهاتده بولنوردی.

ابن باجه { (ابو بکر محمد بن یحیی بن صائغ) اعاظم حکما واطبای اسلامدن او-
لوب، اندلسك سرقسطه (یعنی اسپانیانك سراغوسه) ایالتنه ملحق (تجیب) بلده‌سنده طوغمش، وبناءً علیه تجیبی وسرقسطی نسبتلریله وابن صائغ لقبیله دخی شهرت بولمشدر. آلتنجی قرن هجری اوائلنده نشئت ایدوب، فلسفه، حکمت، ریاضیات، طبیعیات، طب وسائر علوم عقلیه‌ده عصرینك وحیدی، وبلکه اعصار سالفه‌ده ظهور ایدن حکمای اسلامك دخی سربلندی ایدی. شاکرداننن اولوب، بعض آثارینی جمع وتدوین ایدن غرناطه‌لی ابو الحسن علی بن امام مجموعهٔ مذکوره‌نك مقدمه‌سنده: عالم اسلامده فارابیدن صکره ابن باجه‌دن بیوك حکیم کلدیکنی بیان ایله، صاحب ترجمه‌یی ابن سینایه وامام غزالی‌یه دخی ترجیح، ووجه ترجیحنی دلائل مقنعه ایله اثبات ایتمشدر. ابن باجه‌نك جلهٔ شاکرداننن بری حکیم مشهور ابن رشد ایدی. سرقسطه‌ده بر مدت تدریس علوم وفنونله اشتغال، وبر مدت سرقسطه صاحبی ابو بکر صحراوی‌یه وزارت ایتدکدن صکره، فاسه رحلتله، عالمکیر اولمش اولان صیت وشهرتی مقتضاسنجه، اوراده دخی حرمت وعزت کوره‌رك، یحیی بن یوسف بن تاشفینه وزیر اولمشیدی. کرك علوم حکمیه وطبیعیه وریاضیه‌ده وکرك طبده اولان معلومات واسعه واقتدار فوق العاده‌سی صنوف علما واطبا ایچنده برچوق حسود پیدا ایتمکه سبب اولمغله، او زمانلرده عادت اولدیغی اوزره، بونلر ابتدا عقیده‌سنه اعتراضله، تکفیرینه مسارعت ایده‌رك، برچوق نکبتلره دوچار ایتدکدن صکره، نهایت ٥٢٣ (ویا ٥٢٥ ویاخود ٥٣٣) سنه‌سی رمضاننده فاسده تسمیم ایتمشلردر. وفاتنده پك کنج یعنی اوتوز اوتوز بش یاشلرنده اولمغله، تألیفات کثیره‌سنی نظامنه قومغه موفق اوله‌میوب، بعضیسی قاریشیق بر حالده بولنمشدر. باشلیجه آثاری شونلردر: «شرح کتاب السماع الطبیعی لارسطو طالیس»، «قول علی بعض کتاب الآثار العلویة لارسطوطالیس»، «قول علی بعض کتاب السکون والفساد لارسطوطالیس»، «قول علی بعض المقالات الاخیرة من کتاب الحیوان لارسطوطالیس»، «کلام علی بعض کتاب النبات لارسطوطالیس»، «قول ذکر فیه التشوق وماهیته»، «رسالة الوداع»، «قول یتلو رسالة الوداع»، «کتاب اتصال العقل بالانسان»، «قول علی القوة النزوعیة»، «فصول تتضمن القول علی اتصال العقل بالانسان»، «کتاب تدبیر المتوحد»، «کتاب النفس»، «تعالیق علی کتاب ابی نصر فی الصناعة الذهنیه»، «فصول قلیلة فی السیاسة المدنیه وکیفیة المدن و حال المتوحد فیها»، «نبذ یسیرة علی الهندسة والهیئة»، «تعالیق حکمیة»، «جواب لماسئل عن هندسة ابن سید المهندس وطرقه»، «کلام علی شیء من کتاب الادویة المفردة لجالینوس»، «کتاب التجربتین علی ادویة ابن واقد» که ابو الحسن سفیان ایله مشترکاً یازمشلردر، «کتاب اختصار الحاوی للرازی»، «کلام فی الغایة الانسانیة»، «کلام فی البرهان»، «کلام فی الاسطقسات»، «کلام فی الفحص عن النفس النزوعیة وکیف هی ولم تنزع وبما ذا تنزع»، «کلام فی المزاج بما هو طبی».

ابن باجه‌نك اکثر آثاری لاتین لسانه ترجمه اولنه‌رق، مدت مدیده آوروپا مدارسنده دستور العمل طوتلمش؛ وکندیسی آوروپاجه (آون‌پاچه Avenpace) اسمیله شهرت بولمشدر. ادبیاتده دخی ید طولاسی وطبیعت شعریه‌سی اولوب، شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

لاوالذی جعل الغصون معاطفاً
لهم وصاغ الاقحوان ثغورا
مامر بی ریح الصبا من بعد هم
الا شهقت له فعاد سعیرا

ابن بارزی { (عبدالرحمن بن ابراهیم حموی) حما قاضیسی اولوب، علوم
شرعیه وفنون متنوعه‌ده وشعر وادبیاتده ید طولی صاحبی اولمغله، بعض تصنیفاتی واردر. ٦٠٨ ده طوغوب، ٦٨٣ ده حجدن عودتنده مدینه‌ده وفات ایتمشدر.

ابن بارزی { (شرف‌الدین ابو القاسم هبة الله بن نجم‌الدین حموی) حماده
قاضی القضاة اولوب، اکثر علوم وفنونده عالم وفاضل وکامل بر ذات ایدی. مورخ مشهور ابو الفدانك معلمی اولمغله، تاریخنده اوصافنی ذکر ایتمش، و وفاتنده بر اوزون مرثیه سویلمشدر. تصنیفات کثیره‌سی اولوب، باشلیجه‌لری شونلردر: ٢ جلد اوزره «کتاب البستان فی تفسیر القرآن»، ١٢

جلد اوزره «کتاب روضات جنات المحبین»، حدیثه متعلق «کتاب المجتبی مختصر جامع الاصول»، «کتاب المجتبی»، «کتاب الوفا فی احادیث المصطفی»، «کتاب المجرد من السند»، ٤ جلد اوزره «کتاب المنصد شرح المجرد»، فقهده «اظهار الفتاوی من اعوار الحاوی» عنوانلی «حاوی» شرحی، «تیسیر الفتاوی من تحریر الحاوی»، ٤ جلد اوزره «شرح نظم الحاوی»، «تنبیه» ك مختصری اولان «مغنی»، «تمییز التعجیز»، «توثیق عری الایمان فی تفضیل حبیب الرحمن»، «السرعة فی القرآت السبعة»، «الدرایة لاحکام الرعایة». طبیعت شعریه‌سی دخی اولوب، بر دوکونه دعوت ضمننده یازمش اولدیغی شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

طعام العرس مندوب الیه
وبعض الناس صرح بالوجوب
فجبراً بالتناول منه جرباً
علی المعهود فی جبر القلوب

ابن بانه { (عمرو بن محمد) خلفای عباسیه‌نك الك پارلاق زماننده یتیشن مغنیلرك الك مشهورلرندن اولوب، اصول تغنی‌یی ابراهیم بن مهدیدن اخذ وتعلم ایتمشدی؛ وموی‌الیهك اصولنه تابع اولوب، اسحاق موصلینك اصولنه مخالف ایدی. طبیعت شعریه‌سی دخی اولوب، غایت مؤثر شعر سویلر دیسه‌ده، ارتجالاً سویلك عادتی اولدیغندن، اشعاری عالم ادبیاتده اوقدر شهرت بولمامشدر. خلفای عباسیه ایله وابراهیم بن مهدی واسحاق موصلی ایله ماجرالرینه دائر حکایات کثیره متواتردر. ٢٧٨ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابن بُجیر { صحابه‌دن اولوب، سعد ابن حبته اسمیله دخی معروفدر. [«سعد بجیر» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن بُجیری { (عبدالصمد بن معدل) دولت عباسیه شعراسندن بصره‌لی بر شاعر اولوب. هجو سویلمکده مهارت کامله‌سی اولمغله، کیمسه لساننك شرندن قورتلازدی. ٢٤٠ تاریخنده وفات ایتمشدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

استبق قلبك لایموت صبابة
حذراً لبین اح له تیو قع
ان حال بینهم و بینك بائن
فبای قلب بعد ذلك تجزع

ابن بختویه { (ابو الحسین عبدالله بن عیسی) مشاهیر اطبای اسلامدن اولوب، واسطلی ایدی. طبده مهارت وحذاقت تامه‌سی اولوب، «کنز الاطبا» عنوانیله مشهور اولان «کتاب المقدمات»ك مؤلفیدر. بو کتابی ١٤٠ تاریخنده کندی اوغلی نامنه تألیف ایتمشدر. طبه متعلق «کتاب الزهد»، وفن جراحی‌یه دائر «کتاب القصد الی معرفة الفصد» عنوانلریله ایکی معتبر اثری دخی واردر.

ابن بَرَّجان { (عبدالسلام بن عبدالرحمن) اندلسك اشبیلیه شهری علماسندن ومشایخ صوفیه‌دن اولوب، ناتمام قالمش بر تفسیر شریفی و بر «شرح اسماء حسنی»سی وسائر بعض آثاری واردر. ٥٣٦ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابن برزالی { (ابو محمد علم الدین قاسم بن محمد) کبار علما ومحدثیندن اولوب، ٦٦٥ تاریخنده اندلسك اشبیلیه شهرنده طوغمش؛ وبعده شامه رحلتله، دمشق، حلب، بعلبك، مصر وسائر بلاد شرقیه‌یی دور ایده‌رك، تدرس وتدریسله اشتغال ایتمش؛ وحسن خطی اولمغله، پك چوق کتابلر استنساخ ایلمش؛ واوچ کتبخانه طولوسی کتاب طوپلایوب، وفاتنده املاك وعقاریله برابر وقف ایتمشدر. مشاهیر مورخیندن ابوشامه‌نك تاریخنه ذیل اولمق اوزره، بش جلددن عبارت مکمل بر تاریخ ایله بعض مجموعه‌لر و بر طاقم تعلیقات یازمشدر. کوریشدیکی واستفاده ایتدیکی علمانك تراجم احوالنی دخی ضبط ایتمشدر. درت بش دفعه ایفای حج ایتدکدن صکره، ٧٣٩ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابن برهان { (ابو القاسم عبدالواحد بن علی) ادبیات عربیه ولغت وتاریخده ید طولی صاحبی اولوب، مشاهیر علمادن ایدی. ٤٥٦ تاریخنده وفات ایتمشدر. — (ابو الفتح احمد بن علی) مشاهیر فقهاء شافعیه‌دن اولوب، امام غزالینك جملهٔ شاکردانندن ایدی. اصول فقهده «الوجیز» عنوانلی بر کتابی واردر. مدرسهٔ نظامیه‌ده دخی مدرسلك ایتمشدر. وفاتی ٢٥٠ تاریخنده واقع اولمشدر.

ابن بری { [«ابو محمد بن بری» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن بسام { (ابو الحسن علی بن محمد) مشاهیر شعرای عربدن اولوب، فصاحت لسان وعذوبت بیان ایله ممتاز ایسه‌ده، هجوه اولان میلی غالب اولوب، معاصرلرندن کیمسه لسانندن قورتیله‌مامشیدی. حتی پدری واقرباسی حقنده دخی هجویه‌لر سویلشدر. ٣٠٣ تاریخنده وفات ایتمشدر. شو ایکی بیت پدری حقنده سویلش اولدیغی بر هجویه‌سندندر:

هبك عمرت عمر عشرین نسرا
اتری انی اموت وتبقی
فلئن عشت بعد موتك یوما
لا شققن جیب مالك شقا

ابن بشکوال { (ابوالقاسم خلف بن عبدالملك) اندلس علماسندن اولوب، ٤٩٤ تاریخنده قرطبه‌ده طوغمش، و٥٧٨ده وفات ایتمشدر. برقاچ تألیفات مفیده‌سی وازان جمله ابن الفرضینك «تاریخ علماء الاندلس» عنوانلی کتاب معتبرینه ذیل اوله‌رق «صله» عنوانیله مکمل براثری، مختصر بر اندلس تاریخی، علم حدیثه دائر «کتاب الغوامض والمبهمات» عنوانیله بر تألیفی واردر.

ابن بطائحی { (ابو عبدالله) عن اصل عراقلی اولوب، صغر سننده یتیم قالمغله، مصره کیده‌رك، خدمات شاقه ایله مشغول ایکن، هر نصلسه آمر باحکام اللهك وزیری امیر الجیوش افضله چاتدرق، دامادی اولمش؛ وبعده افضلك غضبه اوغرامسی اوزرینه، قتلنه قرار ویرلسنه یاردیم ایتمش اولمغله، یرینه وزیر اولوب، بر مدت کمال استبدادله اداره امور ایتدکدن صکره، ٥١٩ تاریخنده صلب اولنمشدر.

ابن بطال { (ابو الحسن بن خلف) قرطبه علماسندن اولوب. اوراده وقوع بولان اختلال اوزرینه. بلنسیه‌یه کیتمش: و«شرح بخاری» یی تألیف ایتدکدن صکره. ٤٤٤ سنه‌سنده وفات ایتمشدر.

ابن بطریق { (سعید —) مشاهیر اطبای عربدن اولوب. هجرتك ٢٦٣ تاریخنده مصرك فسطاط شهرنده طوغمشیدی. نصرانی المذهب ایدی. فن طبده ماهر وحاذق اولدیغی کبی. خرستیانلرك امور مذهبیه‌سنده دخی واقف اولمغله، ٣٢١ سنه‌سنده معتضد باللهك زمان خلافتنده اسکندریه بطریقلغنه نصب اولنمش؛ ویدی بچق سنه بو مقامده بولندقدن صکره، ٣٢٨ ده وفات ایتمشدر. فن طبده معتبر بر تألیفی اولدیغی کبی، امور مذهبیهٔ نصرانیه‌یه متعلق بر قاچ تألیفاتی وعلی الخصوص برادری عیسی بن بطریقه خطاباً یازمش اولدیغی «کتاب نظم الجوهر» عنوانلی اثری وسائر مصنفاتی واردر. بو تألیفنده سلاطین وخلفا وبطریقلرك احوالنی یازمش؛ وکندی منسوبلرندن یحیی بن بطریق «تاریخ الذیل» عنوانیله بوکا بر ذیل علاوه ایتمشدر. — (عیسی ابن بطریق) آنف الترجمه‌نك برادری اولوب، طبیب حاذق اولمغله، عمرینی مصرده اجرای طبابتله چکیرمشدر.

ابن بطلان { (مختار بن حسن) بغدادك مشاهیر اطباسندن نصرانی المذهب بر ذات ایدی. طبابتده‌کی حذاقتیله مشهور اولوب، بغداددن موصل، دیاربکر، حلب ومصره سیاحت ایتمش؛ ومصرده حکیم وقت ابن رضوانله دخی کوریشمش ایدی. بعده آنطاکیه‌یه کیدوب، مناسترك برنده راهب اولمش؛ و٤٤٤ تاریخ هجریسنده اوراده وفات ایتمشدر. فن طبده برقاچ تألیفی اولوب، اك مشهورلری شونلردر: «تقویم الصحه» «کتاب دعوة الاطباء»، «رسالة اشتراء الرقیق». آنف الذکر ابن رضوانه دخی مفصل بر رساله یازمشدر.

ابن بطوطه { (ابو عبدالله محمد بن محمد) مشاهیر علمای عربدن اولوب، مشهور اولان سیاحتلریله معروفدر. ٧٠٢ تاریخ هجریسنده مغربك طنجه شهرنده طوغوب، ٧٨٠ تاریخلرنده وفات ایتمشدر. ٢٣ یاشنده ایکن، سیاحته چیقوب، مصری، سوریه‌یی، ایرانی، جزیرة العربی، ترکستان وتاتارستانی، هندی، سرندیبی، سوماتره وسائر جزایر بحر محیطی وچینی طولاشه‌رق، ٢٥ سنه سیاحتدن صکره. وطنی اولان طنجه‌یه عودت ایتمش؛ وبعده اندلس یعنی اسپانیایی وفرانسه‌نك بعض طرفلرینی کزوب. اوچنجی سیاحت اولمق اوزره، صحرای کبیر وسودانه داخل اولوب. آفریقای وسطی وشمالی‌یی دخی سیر ایتمشدر. الحاصل بتون عمرینی سیاحتده چکیروب؛ اووقتده‌کی وسائطله اجراسی محال عد اوله‌جق قدر اوزون سیاحتلر ایده‌رك، او زمان معلوم اولان اقطار ارضك همان کافه‌سنی کورمشدر. یازدیغی مفصل سیاحتنامه بر روایته

كوره قاهره‌ده وبر روايته كوره‌ده فاسـده محفوظ بولنمش اولديغى حالـده، الآن بولنه‌مامش؛ وآنجق مغرب علماسـندن محمد جزیٔ كلبينك فاس حكمدارى متوكل على اللهك امريله يازمش اولديغى مختصرى بو- لنوب، آوروپاده دفعاتله طبع، وآوروپا لسانلرينه ترجمه، واخيراً مصرده دخى نشر اولنمشدر. بو سيا- حتنامه محاكه‌دن عارى اولوب، صاحبى هر ايشيتديكنى يازمش، وبعض خارق عاده شيلرى دخى حاوى بو- لنمش ايسه‌ده، اقطار بعيده وعلى الخصوص آفريقاى وسـطى حقنده ويرديكى معلـومات پك قيمتداردر. اصل مفصلى بولنوب‌ده، ميدانه قونيله‌جق اولسـه، ممالك اسلاميه وعلى العموم قرون وسطى جغرافياسنه بر بيوك خدمت اوله‌جغى شبهه‌سزدر.

ابن بُعيث (محمد —) خلفاى عباسـيه رجالندن اولوب، معتصمك زما- نـده آذربايجانده عصـيان ايتمكله، طوتلمش اولديغى حالده، متوكلك زمانـده ينه طريق عصيانه صاپمغله، ٢٣٥ تاريخنده برادرلرى واوغللريله برابر طوتيلوب، خليفه‌نك حضورينه كتيرلدكده، خليفه بونك او- رلمسـنى امر ايتمش ايسـه‌ده، اديب وشاعر بر آدم اولديغندن، ارتجالاً سـويلديكى ابيات ايله استرحام عفو ايتديكندن، اعدامندن صرف نظر اولنـه‌رق، حبس اولنمش؛ وآنجق بـوينده‌كى زنجـير پك آغر اولديغندن، بر آى صكره محبسده وفات ايتمشدر.

ابن بغونش (ابو عثمان سـعيد بن محمد) اندلسك اطبا وفلاسفه‌سندن اولوب، ٣٦٩ تاريخنده طليطله‌ده طوغمش؛ وبعده قرطبه‌يه كيده‌رك، علوم رياضيه وفلسفه وطبى تحصيل ايتدكدن صكره، طليطله‌يه عودتله، اورانك اميرى بولنان ظافر اسماعيل ابن مطرفك اخص مقر- بيندن ومؤخراً مدبر دولتى اولمشيدى. فلسفه وطبه متعلق پك چوق كتابلر جمع ومطالعه ايتمش ايسه‌ده، تشخيص امراض ومداوات مرضاده مهارتى اولميوب، اواخر عمرنده فنونى تركله، تلاوت قرآن كريمه حصر اوقات ايتمش؛ و ٤٤٤ تاريخنده وفات ايلمشدر.

ابن بقرى (سعدالدين سعدالله) مشاهير وزرادن اولوب، مصرده (مد- رسهٔ بقريه)نك بانيسى اولان قاضى شمس الدين بقرينك همشـيره‌زاده‌سى ايدى. ٧٨٣ ده ملك ظاهر برقوق طرفنـدن ديوان نظارتنه نصب اولنوب، ٧٩٢ ده وزارته ترفيع اولنمش؛ وسائر حكمدارلر زماننده دخى معتنا مسندلرده بولنوب، ٧٩٩ تاريخنده عزل وحبس وزندانده انواع عقوباتله اعدام اولنمشدر. كتابتده وتدبير ملكده يد طولى صاحبى ايدى.

ابن بَقى (ابوبكر يحيى بن عبدالرحمن —) اندلسك كرسـيسى اولان قرطبه شهرى مشاهير شعراسندن اولوب، موشحات بديعه صاحبيدر. ٥٤٠ تاريخنده وفات ايتمشدر. اشعارى مشهور ومتداول اولوب، شو قطعه او جمله‌دندر:

اكل بنى الآداب مثلى ضايع
فاجعل ظلمى اسـوة فى المظالم
ستبكى قوافى الشعر ملأجفونها
عـلى عربى ضـاع بـين اعاجم

ابن بقيه (نصيرالدوله ابو طاهر محمد —) آل بويه‌دن عزالـدوله بختيارك وزيرى اولـوب، سخاوتكرلـه مشهور ايدى. ابتدا عزالدوله‌نك پدرى معزالدوله‌نك مطبخ ناظرى بولنمش اولديغندن، ٣٦٢ تاريخنده وزارته چيقنجه، حقنده خلق « من الفضارة الى الوزارة » ديمشلردى. عزالدو- له‌يى عميجه‌زاده‌سى عضدالدوله ايله محاربه‌يه سـوق ايتديكيچون، ٣٦٦ ده عزل اولنه‌رق، محفوظاً بغداده عضـدالدوله‌يه كوندرلمش، وحالبوكه وزير ايكن دائما عضـدالدوله ايله اكلنديكندن، بونك طرفندن بعدالتشهير فيلك آياغى آلتنه آتلمش، وبعده صلب او- لنه‌رق، مدت مديده مصلوب قالمشيدى. لطف‌ديده- لرندن ابوالحسن ابن انبارى بونك حقنده اوزون بر مرثيه سويليوب، سـوقاقلره طاغيتمش، وكنديسى اختفا ايتمشيدى.

ابن بَكران (ابوبكر محمد بن مظفر) بغدا- دك قاضى القضاتندن اولوب، حقانيتيله وفقه شافعيده اولان معلومات واسعه‌سـيله شهرت بولمش بر فاضل ايدى. ٤٨٨ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابن بَكران (عيـار —) آلتنجى قرن هجريده بغداد وعراقده ظهور ايله بر طاقم عـونه پيدا ايده‌رك، ابن بزاز اسمنده بر رفيقيله برابر دور بلاد والقاى فساد ايتمكله، نهايت انبارده كندى ناملرينه سكه ضربنه قالقيشمه‌لرى اوز- رينه، ٥٣٢ تاريخنده عونه‌لريله‌برابر قتل اولنمشلردر.

ابن بكس { [« ابراهيم بن بكس » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن بكلادش { اكابر علماء اندلسدن يهودى المذهب بر طبیب حاذق ایدی. علی‌الخصوص ادویهٔ مفرده‌ده ید طولاسی وار ایدی. بنی هود حكمدارلرینك خدمت طبابتنده بولنیوردی. تألیفاتنك اك مشهوری « المحدولة فی الادویة المفردة » عنوانلی كتابیدر، كه (مریه) ده بنی هوددن مستعین بالله ابو جعفر احمدك نامنه تألیف ایتمشدر.

ابن بلبان { [« محمد بن بلبان » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن بنان { [« ابراهیم بن بنان » و « سلویه بن بنان » ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابن بنان انباری { [« ابو طاهر بن ابی الفضل » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن بنت الاعز { یدنجی قرن هجریده مصرده قاضی القضاة بولنمش اولان تاج‌الدین عبدالوهاب واوغلی تقی‌الدین ابوالقاسمك لقبیدر. ایكنجیسی وزارت مسندیله قضایی جمع ایتمشیدی؛ وعلم وفضل ایله مشهور اولوب، بعض اشعاری وعلی‌الخصوص مدح رسول‌الله (صلعم) حقنده كوزل قصیده‌لری واردر. شو ایكی بیت بو قصیده‌لرینك برندندر:

> هل جاء قبلك مرسل بخوارق
> الا وجئت بمثله او ازيد
> فعصا الكليم تبدلت اعراضها
> وكذا عصاك تبدلت بمهند

— (احمد بن بنت الاعز) اسمیله « فوات‌الوفیات » ده دیكر بر شاعر ذكر وبعض اشعاری ایراد اولنیورسه‌ده، تاریخ ومحل ولادت ووفاتی ذكر اولنمیور.

ابن بنی { (ابو جعفر —) اندلسك آلتنجی قرن هجری مشاهیر شعراسندن اولوب، فتح بن خاقان قیسینك معاصرلرندن ایدی. طبابتدن دخی بهره‌سی وار ایدی. فتح بن خاقان « قلائد العقیان » نده بو ذاتی محبوب دوستلقله وسوءاعتقاد والحادله اتهام ایدیورسه‌ده، بینلرنده برودت بولنمش اولدیغی روش افاده‌سندن آكلاشلدیغندن، روایتنه صحیح نظریله باقیله‌ماز. هرحالده ناصرالدوله طرفندن نفی اولنه‌رق، شرقه كیتمك اوزره، كمی‌یه راكب اولدیغی حالده، هوانك مخالفتی حسبیله، میورقه‌یه دونمش؛ وبر مدت اوراده اقامت ایدوب، نكبتندن طولایی كیمسه كندیسنه تقرب ایتدیكندن، شو بیتلری سویلمش:

> احبتنا الاولى عتبوا علينا
> فاقصرنا وقد ازف الوداع
> لقد كنتم لنا جذلا وانسا
> فهل فى العيش بعدكم انتفاع
> اقول وقد صدرنا بعد يوم
> اشوق بالسفينة ام نزاع

ابن بواب { (عبدالله بن محمد —) مشاهیر شعرای عربدن اولوب، پدری ابو جعفرك حاجبی بولنمش اولدیغی كبی، كندیسی دخی مأمونك بوابی ایدی. اجدادی بخارادن رهن صورتیله حجاج بن یوسف طرفندن كتیریلوب، واسطده اقامه اولنمشلردی. ابن بواب اخبار خلفایه واقف ظریف وسخندان بر ذات اولوب، اشعاری لطیف وسلیسدر. شو بر ایكی بیت مأمون خلیفه‌نك مدحنه دائر سویلمش اولدیغی بر قصیده‌سندندر:

لقد صفت بك الدنيا	للمسلمين ودين
عيناك نور جلال	ونور ملك مبين
القول منك فعال	والظن منك يقين
مامن يديك شمال	كلتا يديك يمين

ابن بواب { (ابوالحسن علی بن هلال —) كتابتده وحسن خطده بینظیر بر ذات اولوب، ابن مقله‌نك كوفیدن نسخه تحویل ایتمش اولدیغی خطی بو ذات اكمال واصلاح ایده‌رك، بر صورت حسنه‌یه افراغ ایتمشدر. ٤٢٣ تاریخنده بغدادده وفات ایدوب، امام احمد بن حنبلك تربه‌سی یاننده دفن اولنمشدر.

ابن بیض { [« حمزه بن بیض » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن بیطار { (ابو محمد ضیاءالدین عبدالله بن احمد —) مدنیت اسلامیه‌نك اك بیوك خادملرندن وممالك اسلامیه‌ده یتیشن ارباب فننك اعاظمندن اولوب، علم نباتاتده مثلی نامسبوق بردها ایدی. بناءً علیه (نباتی) و (عشاب) لقبلریله دخی

معروفدر. آلتنجی قرن هجری اواخرنده اندلسك ملاقه شهرنده طوغوب، تحصیل علوم وفنونله علم نباتاته اختصاص ایتدکدن صکره، ایتالیا ویونان طرفلرینه سیاحتله، اورالرده مدت‌مدیده طولاشه‌رق، علم نباتات علماسیله عقد مذاکره ومباحثه ایتدکدن، و(دیسقوریدس) ك کتابنده مذکور اولوب عربی‌یه آز چوق غلط اوله‌رق ترجمه ایدلمش اولان نباتات متنوعه‌نك اسم اصلیلرینی تحقیق، وعینلرینی کوره‌رك عربیلرینی تصحیح ایله، بو بابده برچوق تحقیقات وتعمیقات فنیه اجرا ایتدکدن صکره، مصره کیده‌رك، ملوك ایوبیه‌دن ملك کامل محمد بن ابی بکره انتساب ایتمش؛ ومشارالیه طرفندن فوق‌العاده اعزاز واکرام کوره‌رك، بتون مصر علمای نباتیونك رئیسی اولمشیدی. حکمدار مشارالیهله برابر شامه کیتدیکنده، «عیون الانباء فی طبقات الاطباء» نك صاحبی موفق الدین ابن ابی اصیبعه ایله کوریشمش؛ وابن اصیبعه‌یی فن نباتاته‌کی معلومات واسعه‌سیله حیرتده براقشیدی. کتاب مذکورده دیورکه: ابن بیطارله برابر دمشقك جوارلرنده نباتات طوپلامغه چیقدیغمزده، هر الینه چکن نباتك اسم یونانی وعربیسنی سویلر، وهر بری حقنده دیسقوریدس وجالینوسك تعریفلرینی واکثر نباتیونك خطالرینی وهر نباتك خصایصنی ونره‌لرده حاصل اولدیغنی سویلردی. ملك کامل دمشقده وفات ایتدکدن صکره، صاحب ترجمه مصره کیدوب، وارثی اولان ملك صالح نجم‌الدینه انتساب ایتمش؛ وبونك طرفندن دخی فوق‌العاده اعزاز اولنه‌رق، بعده ینه دمشقه‌عودتله، ٦٤٦ تاریخنده اوراده وفات‌ایتمشدر. تألیفات مشهوره‌سی شونلردر: «کتاب الابانة والاعلام بما فی المنهاج من‌الخلل والاوهام»، «شرح ادویة کتاب دیسقوریدس»، «المغنی فی‌الادویة المفردة» که «مفردات ابن بیطار» نامیله معروفدر، «کتاب الافعال الغریبه والخواص العجیبه»، «الجامع فی الادویة المفردة». ملك صالح نجم‌الدینك نامنه یازمش اولدیغی بو صوك اثری مفردات طب ونباتاتده مثلی نامسبوق صورتده مکمل بر اثردر.

ابن البیع { (ابو عبدالله محمد بن عبدالله — طهمانی) نیشابورك کبار فقها ومحدثیننـدن اولوب، ٣٢١ ده طوغمش، و٤٠٥ سنه‌سنده وفات ایتمشدر. فقه وحدیث وعلوم سائره یه متعلق اولان تألیفاتی ١٥٠٠ جزئه بالغ اولوب، باشلیجه‌لری شونلردر: «الصحیحان»، «العلل»، «الامالی»، «فوائد الشیوخ»، «امالی‌العشیات»، «تراجم الشیوخ»، «معرفة الحدیث»، «تاریخ علماء نیسابور»، «المدخل الی علم‌الصحیح»، «المستدرك علی الصحیحین» وسائره. ایکی دفعه حجاز وعراقه سیاحت ایتمش؛ ودولت سامانیه طرفندن نیشابور قاضیسی اولمشیدی.

ابن تاج الدین یمنی { (عبدالباقی بن عبدالمجید) ٦٨٠ تاریخنده مکه‌ده طوغمش، و٧٤٣ ده وفات ایتمشدر. بر «تاریخ نحاة» ایله ابن خلکانك «وفیات‌الاعیان» نه بر مختصر ذیل یازمشدر. بعض اشعاری دخی واردر.

ابن تاشفین { [«یوسف بن تاشفین» ماده سنه مراجعت بیوریله.]

ابنة الحس { وسائر ابنة مرکباتیچون [«بنت» مرکباتنه مراجعت بیوریله.]

ابن تعاویذی { (ابوالفتح محمد بن عبیدالله) آلتنجی قرن هجری مشاهیر شعرا وادباسندن اولوب، خوشطبع وشیرین زبان بر شاعر ایدی. اشعاری مشهوردر. مرتب دیوانی واردر. اواخر عمرنده ایکی کوزندن کور اولوب، کوزلرینه وکنجلکنه برطاقم مؤثر مرثیه‌لر سویلمشدر، که دیوانینك ترتیبندن صکره اولمغله، «زیادات» تسمیه ایتمشدر. زهاددن ابو محمد تعاویذینك قیزینك اوغلی اولوب، ٥١٩ تاریخنده طوغمش، و٥٨٣ ده بغدادده وفات ایتمشدر.

ابن تلمیذ { (امین الدوله ابو الحسن هبة‌الله بن ابی‌الغنائم) اك مشهور اطبای عربدن اولوب، کندیسی نصرانی‌المذهب اولدیغی حالده، ادبیات عربیه‌ده دخی ید طولی صاحبی برشاعر فصیح‌اللسان وسریانی وفارسی لسانلرینه دخی واقف ایدی. فن طبده‌کی مهارت وحذاقتی فوق‌العاده اولوب، تشخیص امراض وتداوی مرضاده کوسترمش اولدیغی غرائب احوال کتب نوادرده مشهوردر. بغدادده‌کی بیمارستان عضدینك مدیری وسرطبیبی اولوب، وفاتنه قدر بو خدمتده بولنمش؛ وخلفای عباسیه‌نك پك چوق حرمت واعتبارینه مظهر اولمش

ایدی. اخلاق دخی زیاده‌سیله ممدوح اولوب، هله علوجناب وقناعتی بر درجه‌ده ایمش، که ملوکدن بشقه کیمسه‌دن اجرت آلمیوب، سائر ناسه مجاناً باقر؛ وعلی‌الخصوص علما وفقهایی خسته‌خانه‌ده براقیه‌رق، خسته‌خانه‌نك قارشیسنده کائن کندی خانه‌سنه نقل ایله، ایی ایتدکدن صکره، محتاج اولانلرینه عطیه دخی ویررمش. خلیفه مستضئ بامراللهك خدمت طبابتی صاحب ترجمه ایله یهودی‌المذهب اولان اوحد-الزمان ابوالبرکاته محول اولوب، بوایکی ذات بیننده منافرت بولندیغی کبی اخلاقجه دخی مباینت وارایدی. ابن تلمیذ نه‌قدر خوشطبع ومتواضع وقناعتکار ایدیسه، ابوالبرکات اوقدر خودپسند ومتکبر وطمعکار ایدی. ابوالبرکات طبده صاحب ترجمه‌دن پك دون ایدیسه ده، حکمت وفلسفه علملرنده دها ایلری ایدی. ابن تلمیذ ٤٦٦ تاریخنده طوغوب، ٥٦٠ ده وفات ایتمشدر. مدت عمرنده یالکز اجرای طبابتله اکتفا ایتمیوب، علوم طبیه‌نك تدریسیله دخی اشتغال ایدر، وحلقهٔ تدریسنه برچوق طالبان علم ومعرفت طوپلا-نمغله، خیلی حاذق طبیبلر یتیشدیرمشدر. خانه‌سی مجمع علما وادبا اولوب، برواسع کتبخانه‌یه دخی مالك‌ایدی. باشلیجه تألیفاتی شونلردر: «اقراباذینه»، «اقراباذینه الموجز البیمارستانی»، «المقالة الامینیة فی الادویة البیمارستانیة»، «اختیار کتاب‌الحاوی للرازی»، «اختیار کتاب مسکویه فی الاشربة»، «اختصار شرح جالینوس لکتاب‌الفصول‌لابقراط»، «اختصار شرح جالینوس لکتاب تقدمة المعرفة لابقراط»، «تتمة جوامع الاسکندرانیین لکتاب حیلة البرء لجالینوس»، «شرح مسائل حنین بن اسحاق»، «شرح احادیث نبویة تشتمل علی طب کناش»، «الحواشی علی کتاب القانون للرئیس ابن سینا»، «الحواشی علی کتاب‌المائة للمسیحی»، «التعالیق علی‌کتاب المنهاج»، «مقالة فی‌الفصد»، «کتاب یشتمل علی توقیعات ومراسلات»، «تعالیق استخرج من کتاب‌المایة للمسیحی»، «مختار من کتاب ابدال الادویة‌لجالینوس». بونلرك اك مشهوری «اقراباذینه» اولوب، مدت مدیده اطبای اسلام بیننده دستور العمل‌طوتلمشدر. شوقطعه صاحب‌ترجمه‌نك‌جملهٔ اشعار بلیغه‌سندندر:

لاتعجبوا من حنین قلبی
الیهم واعذروا غرامی
فالقوس مع کونها جمادا
تئن من فرقة السهام

ابن تلمیذ (معتمد الملك ابوالفرج) [«ابو الفرج» ماده‌سنه مراجعت.]

ابن تمام [«ابوالمعالی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن توما (صاعد بن هبةالله) مشاهیر اطبای عربدن نصرانی المذهب بر ذات ایدی. ابتدا انجاح شرابینك طبیبی ومعتمد ووزیری اولوب، بعده خلیفه ناصره انتساب ایتمشیدی. ٦٢٠ تاریخنده مقتولاً وفات ایتمشدر.

ابن تومرت [«محمد بن تومرت» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن تیمیه (فخرالدین ابو عبدالله محمد بن ابی‌القاسم حرانی) مشاهیر فقهاء حنبلیه‌دن خطیب وواعظ بر ذات اولوب، ٥٤٢ تاریخنده حرانده طوغمش، و٦٢١ده وفات ایتمشدر. بر تفسیر شریفیله فقهه دائر بعض تألیفاتی وایراد ایتمش اولدیغی خطبه‌لری جامع بر دیوانی وبعض اشعاری واردر. بغدادده اکمال تحصیل ایدوب، اکثر اوقاتده تفسیر تدریسیله مشغول ایدی.

ابن تیمیه (تقی‌الدین احمد بن عبدالحلیم حرانی) آنف‌الترجمه فخرالدینك اقرباسندن اولوب، کوچك ایکن حراندن دمشقه هجرتله، تا صباوتنده علوم وفنونده وعلی‌الخصوص علم تفسیرده شهرت بوله‌رق، بیودیکنده، عصرینك فریدی، وعلمانك امام ومقتداسی اولمشیدی. پك‌چوق تصنیفاتی اولوب، اك مشهورلری شونلردر: ٢ بیوك جلددن عبارت «کتاب فی الموافقة بین المعقول والمنقول»، ٦ جلددن عبارت «بیان تلبیس الجهمیه فی تأسیس بدعهم الکلامیه»، بر قاچ جلد اوزره «جواب‌الاعتراضات المصریه علی‌الفتیا الحمویه»، «منهاج‌السنة‌النبویه فی بعض کلام الشیعة والقدریه»، خرستیانلره قارشی ردیه اولمق اوزره «الجواب الصحیح لمن بدل دین‌المسیح»، ٢ جلد اوزره «کتاب الاستقامة»، «کتاب‌الایمان»، «تنبیه الرجل‌العاقل علی تمویه الجادل»، ٢ جلد اوزره «کتاب الرد علی کسروان الرافضه»، «کتاب فی‌الرد علی‌المنطق»، «کتاب فی‌الوسیلة»، «کتاب فی‌الاستغاثة»، «بیان الدلیل علی بطلان التحلیل»، «الصارم‌المسلول علی شاتم‌الرسول»، «المستقیم فی مخالفة اصحاب الجحیم»،

« التحرير فى مسـئلة جفير »، « رفع الملام عن الائمة الاعلام »، « السـياسة الشرعيه فى اصلاح الراعى والرعيه»، «تفضيل صالحى الناس على سائر الاجناس»، « التحفة العراقيه فى الاعمال القلبيه »، « كتاب الفرقان بين اولياء الرحمن وحزب الشيطان»، «المسائل الاسكندريه على الملاحدة الاتحادية بالسبعينيه ». علم وفضلنك كثرتى بر طاقم حسـودلرك خصومتنى ايقاظ ايتمكله، مراعيلرك سلسـلهٔ تعصبى تحريك اولنه‌رق، كنديسى مصره جلب، وحبسه القا، واعدامنه دخى سعى اولنمش ايسـه‌ده، بر مدت محبوس طوردقدن صكره، قورتلمش: وآنجق ينه متعصب وحسودلرك تعقيبندن خلاص بوله‌ميوب، ٧٢٦ ده ينه حبس اولنمش، وايكى سنه صكره وفات ايتمشدر. معهذا جنازه‌سنه آلتمش بيك كشيدن زياده خلق طوپلانمشيدى.

ابن شُرده { (على بن ابراهيم) مشاهير واعظيندن اديب وشاعر بر ذات اولوب، ٦٩٧ ده واسـطده طوغمش، وبغدادده نشأت ايدوب، شامه دخى دفعاتله سياحت، وجامع امويده اجراى وعظ ونصيحت ايتمشدر. اواخر عمرنده شعورينه خلل كلوب، ٧٥٠ تاريخنده ابن سويد بيمارستاننده وفات ايتمشـدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

سبحان من ابدى جمالك للورى
عجبا يحار العقل فى تصويره
وصفوك غاية وصفهم لكنهم
لم يدركوا مقدار عشر عشيره

ابن ثَعلَب { (امير كبير شريف فخر الدين اسماعيل —) ملك عادل سيف الدين ايوبى زماننده مصر امراسندن اولوب، « مدرسهٔ شريفه » نك بانيسيدر.

ابن الثُمنه { بشنجى قرن هجرى اواسـطنده صقليه (يعنى سيچيليا) جزيره‌سنده بولنان عسكر مسلمينك رؤساسندن اولوب، صمصامك قتلندن صكره كروه اسافلدن رياسته انتخاب اولنمش؛ وسلفنك اوغلى ابن الحكلى مغلوب ايدوب، قتل ايتمكله، (قادربالله) عنوانيله اعلان اسـتقلال ايتمش؛ وملوك نصارادن كنديسنه اولنان امـدادله بر مدت حكم سورمشدر.

ابن جابِر { (شمس الدين ابو عبدالله محمد — اندلسى) مشاهير علمادن اولوب، پدرى اندلسك ائمهٔ محدثيننددن اولديغى حالده، كنديسى تونسده طوغمش، ومصر ومغربده تدريسله امرار عمر ايده‌رك، ٧٧٩ تاريخنده ينه تونسده وفات ايتمشدر.

ابن جابر { [« ابوبكر بن جابر » و« ظافر بن جابر » ماده‌لرينـه مراجعت.]

ابن جالَطى { (ابو عبـدالله محمد بن قاسم) اندلسده قرطبه مشاهير علماسندن اولوب، ٤٠٣ تاريخنده شهر مذكورى ضبط ايدن بربرلر طرفندن قتل اولنمشدر.

ابن جامع { (اسماعيل —) هارون الرشيد دورينك الك مشهور مغنيلرندن اولوب، ابراهيم موصلى طبقه‌سندن ايدى. خلفـاى عباسيه وبرامكه وابراهيم بن مهدى ايله اولان ماجرالرى كتب نوادرده مشهوردر. ايجاد الحانده غايتـله ماهر وسسى فوق العاده مؤثر ايدى. خلفاى عباسيه واكابر زمانك پك چوق احسانلرينه نائل اولمشيدى. كنديسى قريشى اولوب، حافظ قرآن ايدى؛ وكلام اللهى اوقدر كوزل ومؤثر برسسله تلاوت ايدردى، كه جمعه كونلرى عادتى اوزره اركندن جامع شريفه كيدوب، جمعه نمازى وقتنه قدر اوقوديغى صره‌ده استماع ايتمك ايچون طوپلانان خلق جامع استيعاب ايتمزدى.

ابن جبرول { (ياخود ابن جبرون) اندلسده يتيشن علماى عربدن ويهودى ملتندن اولوب، اون برنجى قرن ميلاديده ملقه‌ده ياشامش؛ وبرى « ينبوع الحيـوة » ديكرى « ينبوع الحكمة » عنوانلى ايكى اثريله شهرت بولمشـدر. بونك اثرلرى اسكيدن لاتينجه‌يه ترجمه اولنه‌رق، طول مدت آوروپا حكماسـنك مأخـذلرى جمله‌سـندن بولنمش، وكنديسى آويچبرون (Avicebron) اسميله اشتهار ايتمش ايسه‌ده، علماى اسلام بيننده شهرتى يوقدر.

ابن جُبَير { (ابو الحسين محمد بن احمد —) اندلسك الك مشهور ادبا وشعراسـندن اولوب، ٥٤٠ تاريخنده بلنسيه‌ده طوغمش؛ وغرناطه‌ده تحصيل علم وكمال ايتدكدن صكره، ٥٧٨ ده شرقه سـياحتله، مصر، شام، عراق، جزيره وسائر ممالكده كشت وكذار وايفاى حج شريف ايتمش؛ وهر طرفده علما وادباسيله كوريشدكدن صكره، اندلسه عودت، و٥٧١ ده غرناطه‌يه مواصلت ايتمش؛

وبعده بر ایکنجی سیاحته چیقوب، اسکندریه‌یه وصولنده، ٦١٤ تاریخنده وفات ایتمشدر. مکارم اخلاق صاحبی برذات اولوب. اواخر عمرنده دنیادن انقطاع وزهد وتقوایه تمسك ایتمشیدی. برسیاحتنامه‌سی واردر. شو قطعه جمله اشعارندندر:

صبرت علی غدر الزمان وحقده
وشاب لی السم الزعاف بشهده
وجربت اخوان الزمان فلم اجد
صدیقا جمیل الغیب فی حال بعده

ابن جبیر [«سعید بن جبیر» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن الجد (ابو القاسم) اندلسك شعرا وادباسندن اولوب، «قلائدالعقیان»ده مدحی مسطور ایسه‌ده، تاریخ ومحل ولادت ووفاتی مذکور دکلدر. شو ایکی بیت جمله اشعارندندر:

لئن راق مرأی للحسان ومسمع
فحسناؤك الغراء ابهی وامتع
عروس جلاها مطلع الفكر فانثنت
الیها النجوم الزاهرات تطلع

ابن الجراح (محمد بن داود) اوچنجی قرن هجری ادبا وشعراسندن اولوب، تاریخ آشنا برذات اولمغله، شعرانك تراجم احوالنی جامع «الورقة» و«کتاب الشعر والشعرا» عنوانلریله ایکی کتابی وسائر بعض تألیفاتیله اشعار رائقه‌سی واردر. ٢٩٦ تاریخنده مذبوحاً وفات ایتمشدر. شو قطعه جمله اشعارندندر.

قد ذهب الناس فلا ناس
وصار بعد الطمع الیاس
وشاس امر امرالقوم ادناهم
وصار تحت الذنب الراس

ابن جُرَیج (ابو خالد عبدالملك بن عبدالعزیز) قریشی واموی اولوب، ٨٠ تاریخنده طوغمش، و١٤٩ده مکه‌ده وفات ایتمشدر. اسلامده اك اول کتاب تألیف ایدن ذات بو اولدیغی مرویدر.

ابن جَریر (ابو جعفر محمد) طبری اسمیله معروف اولان مورخ مشهوردر، که فقه وحدیث وتفسیر وعلوم سائره‌ده ید طولی صاحبی اولوب، بیوك بر تفسیر شریف ایله دیکر بعض آثار دخی تألیف ایتمشدر. تاریخی پك مفصل وبیطرفانه معلوماتی حاوی اولوب، خلقت عالمدن ٣٠٠ تاریخ هجریسنه‌دك اولان وقوعاتی شاملدر. لسانمزده بولنان ترجمه‌سی «تاریخ جعفری» تسمیه ایتدیکی اصل تاریخنك ترجمه‌سی اولمیوب، کندیسی طرفندن ترتیب اولنان بر مختصرندن مأخوذدر. صاحب ترجمه ٢٢٤ تاریخنده طبرستانك (آمل) شهرنده طوغوب، ٣١٠ سنه‌سنده بغدادده وفات ایتمشدر. طبیعت شعریه‌سی دخی اولوب، شو قطعه جمله اشعارندندر:

اذا اعسیت لم یعلم شفیقی
واستغنی فیستغنی صدیقی
حیائی حافظ لی ماء وجهی
ورفقی فی مطالبتی رفیقی

ابن جریر تکریتی [«ابو نصر بن جریر» و«فضل بن جریر» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابن جزار (ابو جعفر احمد بن ابراهیم) دردنجی عصر هجری اوائلنده ظهور ایدن مشاهیر اطبای اسلامدن اولوب، قیروانده تولد ونشأت ایتمشدر. پدری وعمی دخی اطبادن ایدی. صاحب ترجمه طبده ید طولی صاحبی اولوب، تشخیص امراض وتداوی مرضاده اعجازکارانه بر مهارت کوسترمش، وفن طبك اقسامنده برچوق مؤلفات نافعه براقش اولدیغی کبی، تاریخ وعلوم سائره‌یه دائر دخی بعض آثاری واردر. تألیفات معروفه‌سی شونلردر: «زادالمسافر» ونام دیکرله «کتاب فی علاج الامراض» ٢ جلد، «اعتماد» ونام دیکرله «کتاب فی الادویة المفرده»، «بغیه» ونام دیکرله «کتاب فی الادویة المرکبة»، «کتاب العدة فی طول المدة»، عصری علماسنك تراجم احوالنی جامع اولان «کتاب التعریف بصحیح التاریخ»، «رسالة فی النفس وفی ذکر اختلاف الاوائل فیها»، «کتاب فی المعدة وامراضها ومداواتها»، «کتاب طب الفقراء»، «رسالة فی ابدال الادویة»، «کتاب فی الفرق بین العلل التی تشتبه اسبابها وتختلف اعراضها»، «رسالة فی التحذر من اخراج الدم من غیر حاجة دعت الی اخراجها»، «رسالة فی الزکام واسبابه وعلاجه»، «رسالة فی النوم والیقظة»، «مجربات فی الطب»، «مقالة فی الجذام واسبابه وعلاجه»، «کتاب الخواص»، «نصایح الابرار»، «کتاب المختبرات»، «کتاب فی نعت الاسباب المولدة للوباء

فى مصر وطريق الحيلة لدفع ذلك وعلاج ماتيخوف منه »، « رسالة فى الاستهانة بالموت »، « رسالة فى المقعدة واوجاعها »، « كتاب المكلل فى الادب »، « كتاب البلغة فى حفظ الصحة »، « مقالة فى الحمامات »، « كتاب اخبار الدولة »، « كتاب الفصول فى سائر العلوم والبلاغات ». صاحب ترجمه سكسان سنه‌دن زياده ياشامشدر. تعداد اولنان آثارندن « كتاب العدة فى طول المدة » عنوانلى تأليفنك كتب طبيهٔ عربيه‌نك اك بيوكى اولديغنى ابن ابى اصيبعه بيان ايديورسه‌ده، جمال الدين ابن قفطى « قوت المقيم » عنوانيله ٢٠ بيوك جلددن مركب بر طب كتابى كورمش اولديغنى « تاريخ الحكما » سنده روايت ايديور، كه بو تقديرده صاحب ترجمه‌نك كتاب مذكورى بيوكلكده ايكنجى درجه‌ده قاليور.

ابن جزله { (يحيى بن عيسى) بشنجى قرن هجرى مشاهير اطباسندن اولوب، ادبياتدن دخى بهره‌سى وحسن خطى وارايدى. خلفاى عباسيه‌دن مقتدى بامرالله‌ك نامنه بر طاقم كتب طبيه تأليف، وپك چوق كتابلر استنساخ ايله، بر چوق كتابلر ايدنمشيدى، كه وفاتنده ابو حنيفه‌نك مشهدينه وقف ايتمشدر. ابتدا نصرانى اولوب، ٤٦٦ ده اسلامه كلمش، و٤٩٣ ده وفات ايتمشدر. فقرا ومحتاجينك اوارينه قوشوب، خسته‌لرينى مجاناً تداوى ايدر، وعلاجلرينى دخى كنديسى كوتورور محب خيرات بر ذات ايدى. تأليفاتى شونلردر: كافهٔ نباتات وادويه وسائر مواد طبيه‌نك حروف هجا صره‌سيله اسملرينى حاوى اولان « منهاج البيان فيما يستعمله الانسان »، « تقويم الابدان »، « كتاب الاشارة »، « رسالة فى مدح الطب وموافقته الشرع ». بونلردن بشقه، اهتدا ايتدكدن صكره راهب الياس اسمنده بر آدمه خطاباً خرستيانلغه قارشى برردّيه يازمشدر.

ابن جزى { (ابو القاسم محمد بن احمد) اندلسده غرناطه اعاظم علماسندن واعيانندن اولوب، ٦٩٣ ده طوغمش، و ٧٤١ ده وفات ايتمشدر. فقه وتفسير وحديثه دائر بر قاچ تأليفاتى اولوب، اك معروفلرى: « وسيلة المسلم فى تهذيب صحيح مسلم »، « الانوار السنيه فى الكلمات السنيه »، « التنبيه »، « تقريب الوصول الى علم الاصول »، « النور المبين فى عقائد الدين » عنوانلى اثرلريدر. « فهرست » ناميله شرق وغرب علماسنك تراجم احوالنى جامع پك قيمتدار بر اثرى دخى واردر. طبيعت شعريه‌سى دخى اولوب، شو بيت جملهٔ اشعارندندر.

لكل بنى الدنيا مراد ومقصد
وان مرادى صحة وفراغ

صاحب ترجمه‌نك (ابن جزى) اسميله شهرت بولمش (ابو بكر احمد) و (ابو عبدالله) و (ابو محمد عبدالله) اسملرنده اوچ اوغلى وار ايدى، كه اوچى دخى علوم وفنون وادبياتده شهرت كامله اصحابندن اولوب، غرناطه‌ده تدريس وخطبه ايله واندلسك بعض طرفلرنده قضا ايله مشغول بولنمشلردر. اشعارلرى غرب كتب ادبياتنده منقولدر.

ابن جصاص { دردنجى قرن هجرى ابتدالرنده بغداده بولنمش بر جوهرجيدر، كه فوق العاده ثروتيله وبعض اقوال وحركات ابلهانه‌سيله كتب نوادرده مشهوردر.

ابن جعدى { (ابو محمد) صلاح الدين ايوبى زماننده مصرده نشأت ايتمش مشاهير منجميندندر.

ابن جكينا { (حسن بن احمد) بغدادك مشاهير شعراسندن اولوب، اشعارينك عذوبت ولطافتيله مشهوردر. ٥٢٨ تاريخنده وفات ايتمشدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

ولائم لام فى اكتحالى
يوم استباحوا دم الحسين
فقلت دعنى احق عضو
البس فيه السواد عينى

— محمد بن جكينا اسمنده ديكر بر شاعر بغدادى دخى واردر، كه حسن بن جكينادن آز مؤخر اولوب، طبيب مشهور ابن تلميذ ايله بعض ماجرالرى مشهوردر.

ابن جلاب { (ابو القاسم) فقهاء شافعيه‌دن اولوب، فروعده « تفريع » عنوانلى اثرك صاحبيدر. وفاتى ٢١٤ تاريخنده واقع اولمشدر.

ابن جُلجُل { (ابو داود سليمان بن حسان) اندلسك دردنجى قرن هجرى اواسطى اطباسندن اولوب، بعض كتب طبيه وعلى الخصوص (ديسقوريديس) ك ادويهٔ بسيطه‌يه دائر اولان كتاب مشهورينى لسان آشنا بعض اطبانك ياردميله عربى‌يه ترجمه ايتمشدر.

ابن جليس { ۲۱۳ تاریخنده مصرده ظهور ایله عبدالسلام نام رفیقیله برابر مأمون خلیفه‌یه مخالفت ایدن بر شخصدر، که مؤخراً خلیفه معتصمك والیسی قتل ایتمکله، ۲۱٤ تاریخنده خلیفهٔ مشارالیه بالذات مصره کیدوب، ایکیسنی‌ده قتل ایتمشدر.

ابن جماعه { (ابو عبدالله بدرالدین محمد بن ابراهیم) مشاهیر فقهاء شافعیه‌دن اولوب، تفسیر وحدیث وسائر علومده دخی ید طولی صاحبی ایدی. ٦٣٩ تاریخنده حماده طوغوب، ۷۳۳ تاریخنده وفات ایتمشدر. قدس وشام ومصرده قاضیلق ایتمشدر. فقه وحدیثه متعلق بعض تألیفاتی واسطرلابه دائر بر رساله‌سی وبعض اشعاری واردر.

ابن جمیع { (ابو الحسن محمد بن احمد) صیدا علماء محدثیننده‌ن اولوب، ۳۰۵ تاریخنده طوغمش، و ٤۰۲ ده وفات ایتمشدر. استماع احادیث شریفه ایچون سیاحت ایتمش، وشیخلرینك تراجم احوالنی یازمشدر. — (ابو المعالی مجلی —) مصرك فقهاء شافعیه‌سندن اولوب، «کتاب الذخائر» عنوانیله پك مقبول بر کتاب یازمش. ومصرده بر مدت قاضیلق ایدوب، ۵۵۰ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابن جمیع { (موفق ابو العشایر هبة الله بن زین) مصرك مشاهیر اطباسندن اولوب، صلاح الدین ایوبی زماننده شهرت شایعه صاحبی ایدی. حکمدار مشارالیهك فوق‌العاده حرمت والتفاتنه نائل اولمش؛ وکندیسنه (فاروق) اسمیله معروف بر تریاق ترکیب ایتمشیدی. مصرك فسطاط شهرنده تولد ونشأت ایتمشدر. آثار معروفه‌سی شونلردر: «کتاب الارشاد لمصالح الانفس والاجساد»، «التصریح بالمکنون فی تنقیح القانون»، «مقالة فی اللیمون وشرابه ومنافعه»، «مقالة فی الراوند ومنافعه»، «مقالة فی الحدبة»، «الرسالة السیفیة فی الادویة الملوکیة» ونام دیکرله «مقالة فی القولنج». اسکندریه‌نك هواسیله صویی وسائر احوال صحیه‌سی حقنده بر رساله‌سی وطبیب یونغیان یرده اتخاذ اولنه‌جق تدابیر صحیه وطبیه حقنده دخی بر رساله‌سی واردر.

ابن الجنان { (ابو الولید فخرالدین محمد بن سعید شاطبی) فقهاء حنفیه‌دن وزمرهٔ ادبا وشعرادن اولوب، ٦۱۵ تاریخنده شاطبه‌ده طوغمش، و ٦۷۵ ده وفات ایتمشدر.

ابن جنی { (ابو الفتح عثمان) مشاهیر ادبا ونحاتدن اولوب، ۳۳۰ تاریخندن اولجه موصلده طوغمش، واوراده تعلم وتعلیمله مشغول اوله‌رق، ۳۹۲ ده وفات ایتمشدر. صرف ونحو وسائر علوم ادبیه‌یه متعلق تصنیفات عدیده‌سی اولوب، اك معروفلری شونلردر: «الخصائص»، «سر الصناعه»، «المصنف فی شرح تصریف ابی عثمان المازنی»، «التلقین فی النحو»، «التعاقب»، «الکافی فی شرح القوافی»، «التذکرة الاصبهانیه»، «مختار تذکرة ابی علی الفارسی»، «المقتضب»، «التنبیه»، «المهذب»، «التبصرة»، «شرح دیوان متنبی»، «رسالة فی العروض»، «رسالة فی القافیه». طبیعت شعریه‌سی دخی اولوب، بر کوزندن کور اولدیغی ایما ایدن شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

صدودك عنی ولاذنب لی
یدل علی نیته فاسده
فقد وحیاتك مما بکیت
خشیت علی عینی الواحده
ولولا مخافة ان لا اراك
لما کان فی ترکها فائده

ابن جوزی { [«ابو الفرج بن جوزی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن جوهری { [«ابو بکر بن جوهری» ماده‌سنه مراجعت.]

ابن الجهم { (ابو الحسن علی) مشاهیر شعرای عربدن اولوب، قرشی النسب ایدی. خلفای عباسیه‌دن متوکله اختصاصیله خراساندن بغداده کلمش ایکن، خلیفهٔ مشارالیهی هجو ایتدیکیچون، خراسانه نفی اولنمش؛ واورادن حلبه کلوب، ۲٤۹ تاریخنده مقتولاً وفات ایتمشدر. شاعر مشهور ابو تمام ایله معاصر اولوب، بینلرنده محبت تامه برقرار ایدی. اشعاری لطیف ورقیق اولوب، شو قطعهٔ جملهٔ اشعارندندر:

عیون المهی بین الرصافة والجسر
جلبها الهوی من حیث ادری ولاادری
اعدن لی الشوق القدیم ولم اکن
سلوت ولکن زدن جراً علی جر

سلمن واسلمن القلوب كأنما
تشق باطراف الرد بنية السمر
وقلن لنا نحن الاهلة انما
نضئ لمن يسرى بليل ولانقرى

ابن جهور { [« ابوالحزم بن جهور » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن جهیر { [« فخر الدوله بن جهیر » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن حَیّان { (ابوعبدالله محمد بن محمد انصاری) اندلسده مرسیه خطه‌سی علما وادباسندن اولوب، شعر وفصاحتیله مشهور ایدی. بعض اکابر اندلسك کتابتنده بولنمش؛ وبعده آفریقا. نك بجایه شهرنده هجرت ایده‌رك، ٦٥٠ تاریخنده وفات ایتمشدر. غایت فصیح وبلیغ بعض خطبه‌لری واحباسندن بولنان بعض ادبا ایله اولان مخابراتی مشهوردر.

ابن الحاج { اشبیلی، نمیری وبلفیق لقبلریله ملقب اندلسده بوکنیه ایله اوچ ذات گلمشدر، که اوچی‌ده یدنجی وسکزنجی قرن هجریده برحیات بولنوب، شعر وادبیاتده تمیز ایتمشلردر.

ابن حاجب { (ابو عمرو جمال الدین عثمان بن عمر) فقهاء مالکیه‌دن ومشاهیر نحاتدن اولوب، ٥٧٠ تاریخنده صعید مصرك قوص ایالتنده واقع اسنا قصبه‌سنده طوغمش، و ٦٤٦ ده اسکندریه‌ده وفات ایتمشدر. پدری کردی الاصل اولوب، امیر عزالدین صلاحینك حاجبی ایدی. ابن حاجب قاهره‌ده اکمال تحصیل ایتدکدن صکره، دمشقه کیده‌رك، تدریس علوم ایله کسب شهرت ایتمشدر. فقه مالکیه دائر مختصر برکتابله صرف ونحوه متعلق « شافیه » و « کافیه » عنوانلریله ایکی کتاب یازمشدر، که صغر حجملریله برابر ایکیسی دخی غایت مفید اولوب، الی یومنا هذا ایادیٔ تداولده دوران ایتمکده‌در. اصول فقهه دائر « منتها » عنوانلی براثری دخی واردر. مؤخراً مصره عودت، واسکندریه‌ده اختیار اقامت ایتمشیدی. — [« مهذب الدین بن حاجب » ماده‌سنه دخی مراجعت بیوریله.]

ابن حِبّان { (ابو حامد محمد بن احمد) فقهاء شافعیه‌دن وعلمای محدثیندن اولوب، طب ونجوم وسائر علومه دخی وقوفی وار ایدی. سمرقندده قاضیلق ایتمش؛ و « الانواع والتقاسیم »، « المسند الصحیح » وسائر بعض کتابلر یازمشدر. وفاتی ٣٥٤ تاریخنده واقع اولمشدر.

ابن الحجّاج { (ابو عبدالله حسین بن احمد) مشاهیر شعرای عربدن اولوب، هزلیات ولطائفده بینظیردر. شعرده کندینه مخصوص بر چیغیر آچوب، فصاحت وبلاغتده عصرینك شعراسنه مسابقت ایتمکله، امرأ القیس ایله مقایسه اولنمشدر. وفاتی ٣٩١ تاریخنده واقع اولوب، شیعی المذهب اولمغله، وصیتی اوزره، امام موسی بن جعفر صادقك مرقدینك آیاغی اوجنده دفن اولنمشدر. دیوان اشعاری ١٢ جلده بالغ اولور. بر اوه دعوت اولنوب صاحب خانه کیدوب کلمکده ایکن سویلش اولدیغی شو قطعه جملهٔ اشعار لطیفه‌سندندر:

یا ذاهبا فی الدار جائیاً
لغیر ما معنی ولافائده
قد جن اضیافك من جوعهم
فاقرأ علیهم سورة المائده

ابن حجر عَسقَلانی { (ابوالفضل شهاب الدین احمد بن علی) کبار علمای محدثیندن ومشاهیر فقهاء شافعیه‌دن اولوب، ٧٧٣ تاریخنده مصرده طوغمش؛ وبعدالتحصیل شام وحجازه کیده‌رك، مدت مدیده علم حدیث ایله اشتغال، واکثریسی بوعلم شریفه متعلق اولمق اوزره، یوز الیدن زیاده کتاب تألیف ایتمشدر. آثارینك اك مشهور واك بیوکی « فتح الباری فی شرح البخاری » اولوب، آثار سائره‌سنك‌ده اك مشهورلری شونلردر: « الاصابة فی تمیز الصحابة »، « انباء الغمر فی ابناء العمر »، « تقریب التهذیب »، « نخبة الفکر ونزهة النظر »، « شرح نخبة الفکر »، « فتاوی الحدیث »، « بلوغ المرام من ادلة الاحکام »، « بذل الماعون فی فوائد الطاعون »، « لسان المیزان »، « تخریج احادیث الکشاف »، « زهر الفردوس »، « مسند البزار »، « نصب الرایه لاحادیث الهدایه ». تاریخه متعلق « توالی التأنیس فی معالی ابن ادریس » کبی بعض آثاری ومرتب دیوان اشعاری وبعض بلیغ خطبه‌لری دخی واردر. « الاصابه فی تمیزالصحابه »، عنوانلی اثر قیمتداری ابن اثیرك « اسدالغابه » سندن دخی مکمل اولوب، ١٢٨٠ تاریخلرنده هندستانك

(كلكته) شهرنده ٦ بيوك جلد اوزره طبع اولنمشدر. صاحب ترجه ٨٥٢ سنه‌سی اواخرنده مصرده وفات ايتمشدر.

ابن حجر هيثمی { (شهاب الدين احمد —) مكهٔ مكرمه‌نك اوتنجی قرن هجری علماسندن وفقهاء شافعيه‌دن اولوب، ٩٧٣ تاريخنده وفات ايتمشدر. فتاویٔ حديثيه‌يه متعلق «خاتمة الفتاوی» عنوانلی بر تأليف معتبری، «التلخيص فی تخريج احاديث شرح الوجيز»، «اشرف الوسائل فی شرح الشمائل»، «المنح المكيه فی شرح الهمزيه» وسائر آثاری واردر.

ابن حداد { (ابوبكر محمد بن احمد كنانی) مصرك كبار علماسندن ومشاهير فقهاء شافعيه‌دن اولوب، تفسير وفقه وحديث واديانده عصرينك وحيدی ايدی. ٣٤٤ تاريخنده، ٨٠ ياشنه قريب اولديغی حالده، مصرده وفات ايتمشدر. «كتاب الفروع» اسمنده مختصر لكن غايت مفيد بر اثری وسائر بعض تأليفاتی واردر. — (ابوعبدالله محمد بن احمد ابن حداد قيسی) اندلسك مشاهير ادبا وشعراسندن اولوب، ٤٨٠ تاريخنده وفات ايتمشدر. مرتب ديوانی وعروضه دائر بر كتابی واردر.

ابن حديج { [«معاويه بن حديج» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابن حريق { (ابوالحسن علی بن محمد بلنسی) اندلسك مشاهير شعراسندن اولوب، بلنسيه‌ده تولد ونشأت ايتمشدر. اخبار واشعار عرب حقنده معلومات واسعه‌سی وار ايدی. ٦٢٢ تاريخنده وفات ايتمشدر. بر گوزی كور اولان بر گوزلك حقنده سويلمش اولديغی شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

لم يشنك الذی بعينيك عندی
انت اعلی من ان تعاب وتسنی
لطف الله رد سهمين سهما
رأفة بالعباد فازددت حسنا

ابن حَزم { (ابو محمد علی بن احمد) اندلسك كبار علما وادباسندن اولوب، اندلسده حكومت سورن دولت عامريه ملوكنك وزيری ايدی؛ پدری دخی وزارت مسندنده بولنمش ايدی. جد اعلاسی اولان يزيد عن اصل فارسلی اولوب، معاويه بن ابی سفيانك برادری يزيدك آزادلیسی ايدی. صاحب ترجه ٣٨٤ تاريخنده قرطبه‌ده طوغوب، تفسير وحديث وفقه وادبياتده عصرينك وحيدی ايدی. علوم متنوعه‌يه دائر پك چوق كتابلر جمع وكندی خطيله دخی كتب كثيره استنساخ ايتمشيدی. فقه الحديث حقنده «الايصال لافهم الخصال» عنوانيله غايت بيوك وكافهٔ مسائلی شامل بر كتاب يازمش اولديغی كبی، «الاحكام فی اصول الاحكام»، «كتاب الفصل بين اهل الاهواء والنحل»، «كتاب فی الاجماع ومسائله»، «كتاب فی مراتب العلوم وكيفية طلبها وتعلق بعضها ببعض»، «التقريب بحد المنطق» عنوانلی اثرلری وسائر تأليفات كثيره‌سی واردر. ادبيات وفصاحتده دخی بينظير اولوب، كنديسی قدر بداههً گوزل شعر سويلر شاعر كلمه‌مشدر. شو قطعه ارتجالا سويلديكی اشعار جمله‌سندندر:

لئن اصبحت مرتحلا بجسمی
فروحی عندكم ابدا مقيم
ولكن للعيان لطيف معنی
له سأل المعاينة الكليم

آنجق قدمای علما حقنده عدم حرمتده بولنديغندن، حسودلری بونی وسيله اتخاذ ايده‌رك، عليهنده اجرای تزويرات ايله، وطنندن نفی ايتديرديكلرندن، ٤٥٦ تاريخنده (لبله) باديه‌سنده وفات ايتمشدر. — پدری (ابو عمر احمد ابن حزم) دولت مذكوره ملوكندن ابو عامر منصورك وزيری اولوب، عالم واديب ومدبر وعادل بر ذات ايدی. ٤٠٢ تاريخنده وفات ايتمشدر. — برادری (ابو رافع فضل بن ابی محمد ابن حزم) اشبيليه صاحبی معتمد بن عبادك خدمتنده بولنوب، عالم وفاضل واديب وعاقل بر ذات ايدی. ٤٧٩ تاريخنده مذكور معتمدله برابر قتل اولنمشدر.

ابن حزم { (ابوالوليد محمد بن يحيی) آنف الترجه ابو محمد ابن حزمك عمزاده‌سی اولوب، اندلسك مشاهير شعراسندندر. ٥٠٠ تاريخندن صكره‌جه وفات ايتمشدر. اشعاری مشهور اولوب، شو بيت او جمله‌دندر:

اتجزع من دمعی وانت اسلته
ومن نار احشائی ومنك لهيبها

ابن حسام { (شمس الدين محمد) قهستان شعراسندن اولوب، حضرت علينك احوال وغزواتنی مبين «خاورنامه» عنوانيله بيوك بر

منظومهٔ بلیغه‌سی واردر. ۸۷۵ تاریخنده وفات ایتمشدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر :

دوشم بچمن وقت سحرکه گذری بود
دلتنك تر ازشام غریبان سحری بود
هر ذره‌که چون سرمه مرا در نظر آمد
بر خاسته ازدیدهٔ صاحب نظری بود
از طعم لب نوش دهانی اثری داشت
هر شاخ دلاویزکه اورا ثمری بود

ابن حسام { (مولانا — خوافی) هرات ملوکی زماننده یتیشن فصحای شعرای ایراندن اولوب، گوزل اشعاری واردر. ۷۳۷ تاریخنده وفات ایتمشدر. شو بیت بر مستزاد ندندر :

آن کیست‌که تقریرکند حال گدارا
در حضرت شاهی
کز غلغل بلبل چه خبرباد صبارا
جز ناله وآهی

ابن حسان { [«ابو جعفر بن حسان» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن حسدای { [«ابو جعفر بن حسدای» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن الحلاوی { (ابوالطیب احمد بن محمد) موصلك مشاهیر ادبا وشعراسندن اولوب، ۶۰۳ تاریخنده طوغمش، و۶۵۶ ده وفات ایتمشدر. موصل صاحبی بدرالدین لؤلؤك خدمتنده بولنمش، ومدح اکابر وساره حقنده بر چوق قصاید واشعار سویلمشدر. شوقطعه جملهٔ اشعارندندر :

حكاه من الغصن الرطيب وريقه
وما الخمر الا وجنتاه وريقه
هلال ولكن افق قلبي محله
غزال ولكن سفح عيني عقيقه

ابن حمدان { [«حمدان» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن حمدون { (ابوالعباس محمد —) بغدادك مشاهیر ادباسندن اولوب، ۶۶۲ تاریخنده «التذکره» عنوانیله غایت مقبول ومعتبر بر کتاب تصنیف ایتمشدر، که ادبیات وتاریخ ونوادره متعلق منثور ومنظوم غایت گوزل ومنتخب بر طاقم اشعار وفقراتی جامعدر.

ابن حمدیس { (ابو محمد عبدالجبار بن ابی بکر ازدی) صقلیه یعنی سیچلیا آطه‌سنده تولد ونشأت ایتمش مشاهیر شعرای عربدن اولوب، ۴۷۱ تاریخنده اندلسه سیاحتله، معتمد بن عبادی مدح ایتمش؛ و۵۲۷ تاریخنده، سکسان یاشلرنده اولدیغی حالده، میورقه آطه‌سنده وفات ایتمشدر. اشعاری غایت رقیق ومعنیدار اولوب، سیچلیا حقنده‌کی اشتیاقنی مصور اولان شو قطعه جملهٔ اشعارندندر :

ذكرت صقلية والاسى
يجدد للنفس تذكارها
فان‌كنت اخرجت من جنة
فاني احدث اخبارها
ولولا ملوحة ماء البكاء
حسبت دموعي انهارها

ابن حمزه { دمشق شامك اون برنجی قرن هجری ساداتندن اولوب، حدیث وفقه وادبیاتده عصرینك فریدی ایدی. ۱۰۵٤ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابن حَمَّویه { (ابو محمد عبدالله بن عمر سرخسی) عن اصل خراسانلی اولوب، شامده نشأت ایتمش؛ ومغرب واندلسه مدت مدیده سیاحت ایدوب، یازدیغی سیاحتنامه‌سنده گورمش اولدیغی علما وامرا وسائره‌نك احوالندن بحث ایتمشدر. بو سیاحتنامه‌دن بشقه خیلی کتابلر تصنیف ایدوب، اك مشهورلری ۸ جلددن مرکب اولان «کتاب فی اصول الاشیاء»، «کتاب فی سیاسة الملوك»، «کتاب‌المسالك والممالك»، «عطف‌الذیل» عنوانلی تألیفاتیدر. ۶۵۳ تاریخنده دمشقده وفات ایتمشدر.

ابن حنبل { [«احمد بن حنبل» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن حنبلی { (محمد بن ابراهیم حنبلی) علمای ریاضیوندن اولوب، حسابه دائر «عدة‌الحاسب وعمدة‌المصاحب» عنوانلی اثرك وسائر بعض تألیفاتك صاحبیدر. ۹۷۱ ده وفات ایتمشدر.

ابن حِنزابه { (ابو الفضل جعفر بن فضل) بغدادلی‌اولوب، پدری خلیفه مقتدر باللهك وزیری بولنمش اولدیغی کبی، کندیسی دخی مصره رحلتله، کافور احشیدی‌یه وزیر اولمش ایدی. ۳۰۸ تاریخنده طوغوب، ۳۹۱ سنه‌سنده وفات ایتمشدر. حدیثده وسائر علومده ید طولی صاحبی اولوب، ادبیاتدن دخی بهره‌سی اولمغله، بعض اشعاری واردر.

ابن حَوقَل { اعاظم جغرافیون اسلامدن اولوب، تألیف کرده‌سی اولان «کتاب المسالك والممالك» عنوانلی اثری آوروپاجه فوق العاده شهرت و اعتبار بولمش؛ والسنهٔ مختلفه‌یه ترجمه اولندیغی کبی، متن عربیسی دخی ۱۸۷۳ تاریخ میلادیسنده (لیدن) شهرنده طبع و نشر اولنمشدر. کندیسی موصللی اولوب، تجارتله مشغول ایدی. عراق، فارس، شام، مصر، مغرب، اندلس، صقلیه وسائر ممالك اسلامیه‌نك هر طرفنه سیر وسیاحت ایده‌رك، کتاب مذکورده بیان ایتدیکی یرلرك اکثریسنی کورمش، واحواللرینی تحقیق ایتمشدر. آنجق کندیسی جغرافیا فنی منسوبیندن اولمیوب، ارباب تجارتدن اولدیغندن، فنا بعض خطالری واردر؛ وکتابنه جغرافیادن زیاده سیاحتنامه دنیله‌بیلیر. بو سیاحتی ۲۸ سنه سوروب، ۳۵۰ تاریخلرنده اندلسده بولنیوردی.

ابن حیدر { (ابو طاهر محمد —) شعرادن اولوب، ۵۱۷ تاریخنده وفات ایتمشدر. شرابك وصفی حقنده اولان شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

مرحبا با التی بهاقتل الهم
و عاشت مکارم الاخلاق
وهی فی رقة الصبابه والشو-
ق وفی قسوة الجفا والفراق
لست ادری امن خدودالغوانی
سکوها ام من دم العشاق

ابن حیدره { (علی بن حسین عقیلی) عقیل بن ابی طالب نسلندن وقدمای شعرادن اولوب، شو قطعه جملهٔ اشعار رقیقه‌سندندر:

ولما اقلعت سفن المطایا
بریح الوجد فی لجج السراب
جری نظری ورأهما الاان
تکسر بین امواج الهضاب

ابن حیوس { (صفی الدوله امیر ابو الفتیان محمد بن سلطان) مشاهیر شعرادن اولوب، ۳۹۴ تاریخنده دمشقده طوغمش، و ۴۷۳ ده وفات ایتمشدر. حلبده بنی مرداس ملوکنك خدمتنده بولنوب، محمودك و اوغلی نصرك مدحنده دائر بر چوق قصائد بلیغه‌سی ومرتب دیوان اشعاری واردر. مذکور نصره جلوسندن طولایی تبریك وپدرینك وفاتندن طولایی تعزیه‌یی متضمن اوله‌رق یازمش اولدیغی بر قصیده‌سنك شو ایکی بیتنی ایراداله اکتفا ایدرز:

کفی الدین عزاً ماقضالك الدهر
فمن کان ذانذر فقد وجب النذر
صبرنا علی حکم الزمان الذی سطا
علی انه لولاك لم یکن الصبر

— اندلسك اشبیلیه شهرنده دخی بو اسمله بر شاعر بولنمشدر.

ابن خاتمه { بری (ابو عبدالله محمد بن علی الانصاری)، ودیکری (ابوجعفر احمد بن علی) اولمق اوزره، اندلسده بو اسمله ایکی شاعر اولوب، بعض اشعارلری کتب نوادرده منقولدر.

ابن خازن { (ابو الفضل احمد بن محمد) بغداد ادباسندن اولوب، ۴۵۱ تاریخنده طوغمش، و ۵۱۸ سنه‌سنده وفات ایتمشدر. حسن خط اصحابندن اولوب، بر چوق کتابلر استنساخ ایتمش؛ واوغلی طرفندن جمع اولنان بر چوق اشعار سویلمشدر. شو قطعه او جمله‌دندر:

من یستقم یحرم مناه ومن یزغ
یختص بالاسعاف و التمکین
انظر الی الالف استقام ففاته
عجم وفاز به اعوجاج النون

ابن خازن { (ابو الفوارس حسین بن علی) مشاهیر خطاطیندن اولوب، پك چوق کتابلر استنساخ ایتمش، و ۵۰۰ مصحف شریف یازمشدر. بعض اشعاری دخی واردر. وفاتی ۵۰۲ تاریخنده واقع اولمشدر.

ابن خالویه { (ابو عبدالله حسین بن احمد) مشاهیر ادبا ونحویوندن اولوب، عن اصل همدانلی اولدیغی حالده، بغدادده نشأت ایتمش؛ وکبار ادبادن ابو بکر انباری، ابن مجاهد مقری وابن درید کبی ذاتلرله کورشمش؛ وشاعر مشهور متنبی ایله دخی بعض ماجرالری سبقت ایتمشدر. ۳۷۰ تاریخنده حلبده وفات ایتمشدر. ادبیاته دائر «کتاب لیس» عنوانیله بر بیوك تألیفی. تاریخه دائر «الآل» عنوانلی بر کتابی. «کتاب الاشتقاق»، «کتاب الجمل»، «کتاب القرآآت»، «اعراب ثلاثین سورة من القرآن»، «کتاب المقصور

والممدود»، «كتاب المذكر والمؤنث»، «كتاب الالف»، «شرح مقصورة ابن درید»، «كتاب الاسد» وسائر تصنيفاتی واردر.

ابن خُردادبه { (ابو القاسم عبيدالله بن عبدالله) مشاهير جغرافيون ومور- خيندن اولوب، ٣٠٠ تاریخلرنده وفات ایتمشدر. جدی ایرانلی اولوب، برامکه‌یه بالانتساب اهتدا ایتمش؛ وكنديسی خليفه معتمدك مقربلرندن بولنمشدر. «كتاب المسالك والممالك» عنوانيله مشهور بر جغرافیاسی واردر، كه بلاد وممالك آره‌سنده‌كی مسافه‌لری ومملكتلرك احوال تجاریه وزرعيه‌لريله منابع ثروتلرينی مبين اولمغله، اقطار اسلاميه‌نك مدنيت اسلاميه‌نك اك پارلاق زماننده‌كی احوالنه كسب اطلاع ایچون كوزل بر واسطه‌در. «كتاب آداب السما»، «كتاب جهور انساب الفارس»، «كتاب الشراب»، «كتاب الانواء»، «كتاب الندماء والجلسا» عنوانلريله بر قاچ تأليفاتی دها واردر. جغرافیاسی فرانسزجه وآلمانجه‌یه ترجمه اولنه‌رق، ١٨٦٥ و ١٨٦٤ تاریخ ميلاديسنده پارسده وليپسيغده طبع اولنمشدر.

ابن خراط { (ابو محمد عبدالحق بن عبدالرحمن ازدی) اندلس علماسندن او- لوب، اشبيليه‌ده تولد ونشأت ایتمش؛ واندلسده ظهور ایدن قاریشيقلقلر صره‌سنده بجايه‌یه قاچه‌رق، اوراده تدريس وتصنيفله مشغول اولمشدر. فقهایه دائر بر بیوك كتابله اونك مختصرينی یازمش؛ وحديثه متعلق دخی كتب سته‌نك مندرجاتنی جامع بر بیوك كتاب ایله «كتاب فی المعتل»، «كتاب الزهد»، «كتاب العاقبة فی ذكر الموت»، «كتاب الرقائق» عنوانلی اثرلری ولغته دائر بر كتاب وسائر مصنفات تأليف ایتمشدر. وفاتی ٥٨١ تاریخنده واقع اولمشدر.

ابن خرَقی { (ابو القاسم عمر بن علی) كبار فقهاء حنبليه‌دن اولوب، مذهب مذكوره دائر بر چوق كتب فقهيه یازمش ایسه‌ده، دمشقده بولنديغی صره‌ده، بغدادده خانه‌سی محترق اولوب، آثاری دخی یانمشدر. ٣٣٤ تاریخنده دمشقده وفات ایتمشدر.

ابن خرِميل { (حسين —) التيجی قرن هجری‌اواخرنده هرات وبعده طالقان صاحبی ایدی. ابتدا شهاب الدين غوری وبرادری غياث الدينك سرداری بولنمش ایكن، بعده خوارزمشاهله بالاتفاق، هراتده حاكم مستقل قالمش؛ وهرات خوارزمشاه طرفندن ضبط اولنجه، كنديسی دخی خوارزمشاهه تابع اولمق شرطيله، طالقان حاكمی اولمشيدی. بعده ينه استقلال هوسنه دوشمكله، ٦٠٤ تاریخنده اخذ وقتل اولنمشدر.

ابن خَروف { (ضياء الدين ابو الحسن علی بن محمد قيسی) اندلس شعراسندن اولوب، قرطبه‌ده تولد ونشأت ایتمش؛ وشرقه رحلتله، مصر وحلبده اقامت ایلمشدر. ٦٠٣ تاریخنده حلبده وفات ایتمشدر. اشعار رائقه‌سی اولوب، نيلك وصفی حقنده‌اولان شوقطعه اوجمله‌دندر:

ما اعجب النيل ما ابهی شمائله
فی ضفتيه من الاشجار ادواح
من جنة الخلد فياض علی ترع
تهب فيها هبوب الريح ارواح
ليست زيادته ماء كما زعموا
وانما هی ارزاق و ارباح

ابن خروف { (ابو الحسن علی بن محمد حضرمی) اندلس ادباسندن اولوب، اشبيليه‌ده تولد ونشأت، و ٦١٠ تاریخنده اوراده وفات ایتمشدر. كتاب سيبويه‌ی و زجاجك «جمل» نی شرح ایتمشدر.

ابن خزيمه { (ابو بكر محمد بن اسحاق) كبار محدثين وفقهادن اولوب، امام الائمه عنوانته مظهر اولمشيدی. فقه وحديثه متعلق متعدد كتابلر یازمشدر. ٢٢٣ تاریخنده نيشابورده طوغوب، ٣١١ ده وفات ایتمشدر.

ابن خشاب { (ابو محمد عبدالله بن احمد) مشاهير ادبادن اولوب، تفسير وحديث وفرائض وحسابده وعلم انسابده دخی يد طولی صاحبی ایدی. حسن خطی دخی وار ایدی. عبدالقاهر جرجانينك «كتاب الجمل» نی «مرتجل» عنوانيله شرح ایتديكی كبی، ابن جنينك «اللمع» عنوانلی كتابنی دخی شرح ایتمش ایسه‌ده، اتمام ایده‌مه‌مشدر. ٤٩٢ تاریخنده طوغوب، ٥٦٧ سنه‌سنده بغدادده وفات ایتمشدر. بعض اشعاری دخی واردر.

ابن خُشاب { (بدر الدين ابراهيم —) مشاهير قضاتدن اولوب، ٧٤٣ ده حلبده قاضيلق ایتمشدر.

ابن خطیب { [«لسان الدین بن خطیب، بهاءالدین بن خطیب وفخر- الدین رازی» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابن خطیب { (مولی تاج الدین ابراهیم —) عصر سلطان مراد خان ثانی علماسندن اولوب، «حاشیة التجرید» محشیسی خطیب زاده‌نك پدریدر. مولانا یكاندن تلمذ ایدوب، بعض مدارسده وعلی الخصوص ازنیق مدرسه‌سنده مدرسلك ایتمشدر. سلطان محمد خان ثانی حضرتلرینك جلوسلرندن صكره‌جه ازنیقده وفات ایتمشدر.

ابن خفاجه { (ابو اسحاق ابراهیم بن ابی الفتح) اندلس شعراسندن اولوب، بلنسیه خطه‌سنده‌كی جزیرهٔ شقرده طوغمش؛ وملوك طوائفك شعرایه اولان احسانلرینی بیلدیكی حالده، كیمسه‌یی مدح ایتمیه‌رك، وطنندن آیرلمامش، و ۵۲۳ تاریخنده اوراده وفات ایتمشدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

ما للعذار كأن وجهك قبلة
قد خط فیه الدجا محرابا
واری الشباب وكان لیس بخاشع
قد خر فیه راكعاً واناباً

ابن خل { (حسن بن مبارك) مشاهیر شعرادن اولوب، فقهده دخی ید طولی اصحابندن ایدی. ۴۶۲ تاریخنده طوغوب، ۵۵۲ ده وفات ایتمشدر. شو قطعه جملهٔ آثارندندر:

قلت لها لا تقتلی مدنفاً
هواك قد هیج بلباله
مازال یرجو منك وصلاً الی
ان قطع الهجران اوصاله
فابتسمت تیهاً وقالت وكم
قد قتلت عینای امثاله

ابن خلدون { (ابو مسلم عمر بن احمد — حضرمی) اندلسده اشبیلیه اعیانندن ومشاهیر علماسندن اولوب، مورخ مشهور ابن خلدونك منسوب بولندیغی خاندان افرادندن ایدی. فلسفه، نجوم، هندسه وطبده ید طولی صاحبی اولوب، اخلاق واطوارجه دخی فیلسوف بر ذات ایدی. ۴۴۹ تاریخنده اشبیلیه‌ده وفات ایتمشدر.

ابن خلدون { (ابو زید عبدالرحمن بن محمد — حضرمی) الك بیوك واك مشهور مورخیندن اولوب، تاریخنده التزام ایتدیكی تنقید وتحقیق ومحاكمه اصولیله ومقدمه مقامنده یازدیغی جلدده درمیان ایتدیكی افكار حكیمانه‌سیله بین‌المورخین بر مقام مخصوص احراز ایتمشدر. جد اعلاسی اولان خلدون عن اصل جزیرة العربده‌كی حضرموت خطه‌سندن اولوب، اندلسك فتحی صره‌لرنده اورایه كچه‌رك، (قرمونه) ده توطن ایتمش؛ ونسلی اوچنجی قرن هجری ابتدالرنده اشبیلیه‌ده اختیار اقامت ایتمشلردی. اجدادی اشبیلیه‌نك اعیانندن اولوب، ایچلرندن آنف الترجمه كبی بر چوق علما وسائر مشاهیر یتیشمش ایكن، مؤخراً اشبیلیه‌نك ابن ادفونش یعنی شیشمان لقبیله ملقب ایكنجی آلفونس طرفندن ضبط اولنمسی اوزرینه، جدی تونسه هجرت ایتمشیدی. صاحب ترجمه ۷۳۲ تاریخنده تونسده طوغوب، پدرندن وسائر علمادن تحصیل علم ایله، ادبیات وعلوم وفنون متنوعه‌ده آز زمان ظرفنده تمیز ایتمش؛ واوصره تونسده طاعون ظهوریله ابوین واقربا واكثر معلملرینی غائب ایتدیككندن، كمال حزن والمندن تونسی ترك ایتمك عزمنده ایكن، تونس حاكمی محمد بن تافراكین طرفندن طغرا كشلكله معیتنه آلنمش؛ ومتعاقباً بوتك معیتنده اولدیغی حالده، دوچار اولدقلری بر مغلوبیتدن قورتیلوب، سبته‌یه كیتمش؛ واورادن جزایرك تلمسان وبسكره طرفلرینه دونوب، اورالرده تشكل ایتمش اولان طوائف ملوك طرفندن حرمت واعزاز كورمش ایدی. هنوز شاب امرد اولدیغی حالده، علم وفضلده صیت وشهرتی اقطار مغربه شایع اولمغله، محب علما اولان فاس حاكمی سلطان ابو عنان طرفندن جلب اولنه‌رق، ۷۵۵ تاریخنده فاسه داخل اولمش؛ وسلطان مشارالیهك كتابتنه تعیین، وقدر واعتباری ترفیع اولنه‌رق، اورانك علماسندن واندلسدن هجرت ایدن مشاهیر علمادن استفاده ایله توسیع معلومات ایتمكده ایكن، حسودلرك افتراسنه اوغرایه‌رق، عزل وحبس اولنمش؛ وابو عنانك وفاتندن صكره اطلاق اولنه‌رق، بعده فاسی ضبط ایدن بنی مریندن ابو سالمه انتساب ایله، ۷۶۰ ده سر كاتبی اولمش؛ وبو صره‌ده شعر ایله اوغراشمغه باشلایه‌رق، بر چوق قصاید بلیغه سویلشیدی. مؤخراً خطیب ابن مرزوقك القاآتیله ابو سالمك توجهنی غائب ایتمش ایسه‌ده، ابو سالمك اسقاط ووفاتی اوزرینه، فاسك امور اداره‌سنی درعهده ایدن وزیر

عمر طرفندن مقامنده ابقا اولنمشیدی. آنجق کندیسی اندلسه سیاحت ایتمك آرزوسنده بولندیغندن، اذن آلوب، چوجقلرینی والده‌لریله برابر قسنطینه‌ده‌کی دایلرینه کوندره‌رك، کندیسی اندلسه بالمرور، ٧٦٤ تاریخنده غرناطه‌یه داخل اولمش؛ ووزیر لسان‌الدین ابن خطیبك مدح وتوصیه‌سی اوزرینه، غرناطه حاکمی ابن احمر طرفندن فوق‌العاده حسن قبول واکرام واحترامه نائل اولمشدر. بر سنه صکره قشتاله حکمدار نصرانیسنك آرزو والتماسی اوزرینه، اورایه سیاحت ایدوب، فوق‌العاده حرمت واکرام کورمش؛ واشبیلیه‌ده‌کی املاك موروثه‌سنك اعاده‌سی شرطیله اوراده اقامتی تکلیف اولنمش ایسه‌ده، قبول ایتمدیکندن، برطاقم ذی‌قیمت هدیه‌لر آلدقدن صکره، غرناطه‌یه عودت ایتمشدر. زوجه‌سیله چوجقلرینه فوق‌العاده محبتی اولدیغندن، ابن احمردن اذن ایستمش ایسه‌ده، مشارالیه عزیمتنه اذن ویرمیوب، صورت مخصوصه‌ده‌کمی کوندره‌رك، عائله‌سنی جلب ایتمشدر. بعده حسودلرك القاآتی ثمره‌سی اوله‌رق، ابن خطیبله بینلرنده برودت حاصل اولدیغندن، اندلسی ترکله، بجایه‌یه چکه‌رك، اورانك حاکمی سلطان ابو عبدالله طرفندن وزیر تعیین اولنوب، بر مدت اداره‌ٔ امور دولت ایتدکدن صکره، ینه حسودلر طرفندن راحتی قالدیریله‌رق، صحرای کبیر طرفنده اولان بسکره‌یه چکلمش؛ واو صره‌ده تلمسان حاکمی وغرناطه وزیری قدومنی التماس ایتدکلری حالده، مطالعه وتألیفه حصر اوقات ایتمش اولدیغندن، اجابت ایتمه‌مش ایسه‌ده، مؤخراً تلمسان حاکمی ابو حمو طرفندن مأموریت مخصوصه ایله اندلسه کوندریله‌رك، کیتمکده ایکن، فاس حاکمی عبدالعزیز مرینی طرفندن توقیف، وبر کون حبس اولنمش؛ وبعده اطلاق اولنه‌رق، اکرام واعزاز، وبعض مأموریتلره تعیین اولنمشدر. ٧٧٦ تاریخنده فاس حاکمی ابوالعباسدن اذن آله‌رق، ینه اندلسه کیتمش؛ وابن احمر طرفندن فوق‌العاده رعایت کوروب، ابن خطیبك یرینه وزیر تعیین اولنمشدر. او صره‌ده عائله‌سنی جلب ایتمك ایستدیکنده، تلمسان حاکمی مانع اولدیغندن، ابن خلدون بالذات تلمسانه کیتمکه مجبور اولمش؛ وتلمسان حاکمی طرفندن استخدامی آرزو اولنمش ایسه‌ده، امور سیاسیه‌دن متنفر اولدیغندن، قبول ایتمیوب، (بنی توجین) بلادندن (قلعهٔ بنی سلامه) یه چکیله‌رك، اوراده مطالعه‌یه حصر اوقات، وتاریخ مشهورینك تحریرینه مباشرت ایتمشدر. ٧٨٠ تاریخنده مسقط رأسی اولان تونسه عودتله، تدریسله اشتغاله باشلامش ایسه‌ده، کرك علم وفضلنك شهرتی وکرك امیر ابراهیم بن عباسك کندیسی حقنده اولان توجهی وعلی‌الخصوص تاریخنی زیاده‌سیله بکنمسی ینه حسودلرك تزویراتنی اویاندیرمغله، اوراده دخی طوره‌میوب، ٧٨٤ تاریخنده بحراً اسکندریه‌یه کیتمش؛ واورادن حجه کیتمك ایستمش ایسه‌ده، اوسنه موفق اوله‌میوب، قاهره‌یه عزیمتله، جامع ازهرده تدریسه باشلامش؛ وسلطان مصر برقوق طرفندن مالکی مذهبنده قاضی‌القضاة تعیین اولنمش؛ وشامك تیمورلنك طرفندن ضبطی صره‌سنده، سلطان مشارالیهك معیتنده بولنوب، تیمورلنك طرفندن حرمت وتعظیم کورمشدر. او صره‌ده عائله‌سنی مصره کتیرمکه تشبث ایدوب، بتون خانه‌سی خلقنك سوار اولدقلری سفینه باتمغله، بو مصیبتك اوزرینه، قاضیلقدن استعفا ایدوب، بقیهٔ عمرینی قاهره‌ده تدریس وتألیفله ومغرب واندلسده‌کی ادبا واحباسیله مخابره ایله کچیره‌رك، ٧٨٩ ده ایفای فریضهٔ حج ایتمش؛ و٨٠٦ده رحمت حقه نائل اولمشدر. یدی بیوك جلددن مرکب اولان تاریخندن بشقه، اسپانیانك (اسکوریال) کتبخانه‌سنده بر نسخه‌سی موجود اولان برغرناطه تاریخی ومنطق وادبیات وسائره‌یه دائر بعض تألیفاتی وبرچوق اشعاری واردر. تاریخی تحقیق وتدقیقده بینظیر اولوب، علی‌الخصوص بربرلرك احوالنه دائر بوکونکی کونده بتون آوروپا مورخلرینك مرجع ومأخذی حکمنه کچمشدر. آنجق عباره‌سی برآز عقده‌لی اولدیغی کبی، اسماء خاصه‌نك املاسنجه بعض خطالری ونسخ موجوده‌نك جمله‌سنده بیاض قالمش بعض محللری واردر.

متنی مصرك بولاق مطبعه‌سنده ١٢٨٤ تاریخنده ٧ بیوك جلد اوزره طبع اولنمشدر. مقدمه‌سنك ایکی قسمی پیریزاده واوچنجی قسمی اخیراً جودت پاشا حضرتلری طرفندن لسانمزه ترجمه و٣ جلد اوزره نشر ایدلمش اولدیغی کبی، تاریخنك باشندن بر قسمی دخی مرحوم صبحی پاشا طرفندن ترجمه ونشر اولنمشدر. مقدمه‌سی وتاریخنك بعض قسملری آوروپا لسانلرینه ترجمه، ومغربه متعلق اولان قسمی دخی

فرانسزجه ترجمه‌سیله برابر جزایرده نشر اولنمشدر. شو ایکی بیت صاحب ترجمه‌نك جمله اشعارندندر :

اسرفن فی هجری وفی تعذیبی
واطلن موقف عبرتی ونحیبی
وابین یوم البین موقف ساعة
لعواد مشغوف الفؤاد کئیب

ابن خلکان { (ابوالعباس شمس الدین احمد بن ابراهیم) کبار علمادن ومشاهیر مورخیندن اولوب، ٦٠٨ تاریخنده اربل شهرنده طوغمشدر. برمکیلرك تسلسلندندر. مشاهیر علمای عصرندن تعلم علوم وفنون ایدوب، ام مؤید نیسابوریه نام عالمه‌دن اجازت آلمشدر. حلب وشام ومصره سیاحت ایدوب، برچوق مدرسه‌لرده مدرسلك ایده‌رك، علم وفضلیله اشتهار ایتدکدن صکره، ٦٥١ تاریخنده دمشق قاضی القضاتی اولوب، طقوز سنه کمال عدالتله ایفای امر قضا ایتدکدن صکره، ٦٦٠ تاریخنده عزل اولنه‌رق، مصره کیتمش؛ و٦٧٦ تاریخنده ایکنجی دفعه دمشق قاضی القضاتی اولوب، ٦٧١ تاریخنده دمشقده وفات ایتمشدر. بر قاچ تألیفاتی وبرچوق اشعاری وار ایسه‌ده، اصل بادئ شهرتی مشاهیر اسلامك تراجم احوالنه دائر «وفیات الاعیان وانباء ابناء الزمان» عنوانیله یازمش اولدیغی کتاب جلیل القدردر، که ٢ بیوك جلددن مرکب اولوب، ٨٦٥ ترجمه‌یی حاویدر، وتدقیقاتیله ومحاکماتك طوغریلغیله مشهوردر. کتاب مذکوره بر قاچ ذیل یازیلوب، اك مشهوری (محمد بن شاکر کتبی)نك «فوات الوفیات» عنوانیله یازمش اولدیغی کتابدر، که «وفیات الاعیان» له برابر ١٢٩٩ تاریخنده مصرك بولاق مطبعه‌سنده ٣ بیوك جلد اوزره طبع ونشر اولنمشدر. «وفیات» ك کندیسی آلمانیاده دخی طبع، واکثر اوروپا لسانلرینه ترجمه اولنمشدر. لساننمزده ردوسی زاده محمد افندی طرفندن اونمش بر ترجمه‌سی وار ایسه‌ده، بتون اولمیوب، برچوق ترجمه‌لر طی وبعض شیلر علاوه اولنمشدر. غایت عقده‌لی بر عباره ایله یازلمش اولان بو ترجمه ١٢٨٠ تاریخنده ٢ کوچك جلد اوزره مطبعهٔ عامره‌ده طبع اولنمشدر. شو قطعه صاحب ترجمه‌نك جمله اشعارندندر:

انا والله هالك آیس من سلامتی
اوارى القامة التی قد اقامت قیامتی

ابن خلوف { [«احمد بن ابی القاسم» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن خمیس { (تاج الاسلام مجدالدین ابو عبدالله حسین بن نصر) کبار فقهای شافعیه‌دن اولوب، علم فقهی بغدادده امام غزالیدن اخذ ایتمش؛ وبعض قاضیلقلرده بولندقدن صکره، مسقط رأسی اولان موصله کیدوب توطن، و٥٥٢ ده وفات ایتمشدر. «مناقب الابرار»، «مناسك الحج»، «اخبار المنامات»، «تحریم الغیبه»، «مرج الموضح»، «منهج التوحید» عنوانلی کتابلرك وسائر بعض آثارك صاحبیدر.

ابن خمیس { (ابو عبدالله محمد —) مشاهیر شعرای غربدن اولوب، ادبیاتده وحفظ اشعار واخبار عربده ید طولی صاحبی وتصوفه مائل صالح وخوشطبع بر ذات ایدی. تلمسانلی اولوب، عمرینی سیاحت وعزلتله چکیرمش؛ وخیلی وقت غرناطه‌ده تدریسله مشغول بولنمشدر. بعض ال ایشلرینه دخی مهارت تامه‌سی اولوب، بال مومندن یاپمش اولدیغی غایت مصنع بر بارداغك اطرافنه کندی اثری اولان بو قطعه‌یی قبارتمه یازیلرله یازمشیدی.

وماکنت الا زهرة فی حدیقة
تبسم عنی ضاحکات الکمائم
فقبلت من طور لطور فها انا
اقبل افواه الملوك الاعاظم

٧٠٨ تاریخنده، آلتمش یاشنی متجاوز اولدیغی حالده، غرناطه‌ده مقتولاً وفات ایتمشدر. تلمسانه اولان اشتیاقنی مصور قصائدی دخی غایت کوزل ومؤثردر.

ابن خمیس { (ابو جعفر احمد —) اندلس علماسندن اولوب، طلیطله‌ده تولد ونشأت ایتمشیدی. هندسه ونجوم وطبده ید طولی صاحبی اولدیغی کبی، ادبیات وشعردن دخی بهره‌سی وار ایدی.

ابن خیاط { (ابو عبدالله احمد بن محمد) دمشقك مشاهیر ادبا وشعراسندن اولوب، شاعر ابن حیوس ایله ماجرالری واردر. ٤٥٠ تاریخنده طوغوب، ٥١٧ ده وفات ایتمشدر.

ابن خیاط { (عبدالله بن محمد) مشاهیر شعرای عربدن اولوب، مدح وهجوده وسائر انواع شعرده ماهر ایدی. بنی زبیره کسب

اختصاص ایتمش، وبنی امیه وبنی عباس ملوکنی دخی مدح ایلمشیدی. اشعاری وبعض غرائب احوالی مشهوردر.

ابن خیاط (ابوبکر یحیی بن احمد) اندلسك مشاهیر علماسندن اولوب، حساب وهندسه وطبده وعلی‌الخصوص علم هیئتده ید طولی صاحبی ایدی. سلیمان بن حکم وسائر امرایه خدمت ایتمشدر. ٤٤٧ تاریخنده طلیطله‌ده وفات ایتمشدر.

ابن دُبَیثی (ابو عبدالله محمد بن سعید) فقهاء شافعیه‌دن ومورخیندن اولوب، علم حدیث وشعر وادبیاتده دخی ید طولی اصحابندن ایدی. وطنی اولان واسطك تاریخنی وخطیب بغدادینك مشهور بغداد تاریخنه ابو سعید عبدالکریم ابن سمعانی طرفندن یازلمش ذیلنه ۳ جلددن مرکب مکمل بر ذیل وسائر بعض تألیفات مفیده یازمشدر. ٥٥٨ تاریخنده واسطده طوغوب، ٦٣٧ ده بغدادده وفات ایتمشدر.

ابن دراج (ابو سعید بن عثمان — طفیلی) مشاهیر شعرای عربدن اولوب، مأمون خلیفه‌نك زماننده برحیات بولنمشدر. اشعاری وبعض لطائف وغرائب احوالی مشهوردر.

ابن درستویه (ابو محمد عبدالله بن جعفر) مشاهیر ادبا ونحویوندن اولوب، مبرد وسائر مشاهیردن اخذ وتحصیل ایتمشدر. ٢٥٨ تاریخنده بغدادده طوغوب، ٣٤٧ ده وفات ایتمشدر. مصنفات کثیره‌سی اولوب، باشلیجه‌لری شونلردر: «اخبارالنحویین»، «کتاب‌الرد علی‌الفراء فی‌المعانی»، «خبر قس بن ساعده»، «تفسیر کتاب الجرمی»، «الارشاد فی‌النحو»، «کتاب‌الهجاء»، «شرح‌الفصیح». «الهدایة»، «کتاب‌المقصور والممدود».

ابن دره یاخود ابن دری (یوسف —) موصل شعراسندن اولوب، ٥٤٥ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابن دُرَید (ابوبکر محمد بن حسن ازدی) مشاهیر ادبادن اولوب، علی‌الخصوص فن لغتده زماننك امامی ایدی. اشعار واخبار عربدن پك‌چوق محفوظاتی وار ایدی. ٢٢٣ تاریخنده بصره‌ده طوغوب، اوراده تحصیل علم ایتدکدن صکره، عمانه کیدوب، برخیلی مدت اقامت، وبعده بصره‌یه‌عودت‌ایتمش؛ ومؤخراً میکال‌شاهك‌ایکی اوغلنه انتسابله، اونلرك معیتنده فارسه کیتمشیدی. ٣٠٨ تاریخنده بغداده دخولنده، خلیفه طرفندن کندیسنه شهری آلتی دینار تخصیص اولنمشدی. ٣٢١ تاریخنده، یوز یاشنه قریب اولدیغی حالده، بغدادده وفات ایتمشدر. ابن میکال شاهك مدحنی متضمن اولدرق «مقصوره» عنوانیله معروف اولان قصیده‌سی پك مشهور اولوب، برچوق ادبا طرفندن شرح وتحشیه اولنمشدر. لغته دائر «جمهره» عنوانلی معتبر برکتابیله «کتاب‌الاشتقاق»، «کتاب زوارالعرب»، «کتاب‌اللغات» وناتمام قالمش اولان «کتاب غریب القرآن» عنوانلی اثرلری واردر. اشعاری پك‌کوزل اولوب، شو ایکی بیت او جمله‌دندر:

غراء لو جلت الخد وشعاعها
للشمس عند طلوعها لم تشرق
غض علی دعص ناود فوقه
قمر تألق تحت لیل مطبق

ابن دقاق (ابوبکر محمد بن محمد) فقهاء شافعیه‌دن اولوب، «اصول» عنوانلی کتابك صاحبیدر. ٢٩٢ ده وفات ایتمشدر.

ابن دقیق العید (تقی الدین ابوالفتح محمد بن علی قشیری) مشاهیر علمای مصردن وفقهاء شافعیه‌دن اولوب، مصرده قاضی‌القضاة بولنمشدر. ٦٢٥ تاریخنده طوغوب، ٧٠٢ سنه‌سنده وفات ایتمشدر. فقه وحدیث وتفسیر وادبیات وسائر اکثر علومده عصرینك فریدی اولوب، فوق‌العاده ذکاوتی وار ایدی، وپك‌چوق کتب مطالعه ایتمشیدی. مصنفاتی چوق اولوب، باشلیجه‌لری شونلردر: «الامام والالمام»، «علوم‌الحدیث»، «شرح عمدة الاحکام»، «شرح مقدمة‌المطرز»، «جمع‌الاربعین فی روایة عن رب‌العالمین». شوقطعه جملهٔ اشعار رائقه‌سندندر:

تمنیت ان الشیب عاجل لمتی
وقرب منی فی صبای مزاره
فآخذ من عصر الشباب نشاطه
وآخذ من عصر الشیب وقاره

ابن دُمَینه (ابوالسری عبدالله بن عبیدالله) بنی عامر قبیله‌سندن مشهور بر شاعر اولوب، اشعاری دولت عباسیه زماننده یتیشن مشهورمغنیلرعندنده پك‌مقبول‌ومعتبرایدی. کندی‌قو-

مندن آمنه یاخود امیمه اسمنده بر قادینه تعشق ایدوب، حقنده برچوق اشعاری واردر. زوجه‌سنك عاشقنی قتل ایتدیکندن، مقتولك قبیله‌سی طرفندن قتل اولنمشدر. شو ایکی بیت مجروح اولوب اوله‌جکی وقت سویلش اولدیغی اوزون بر قصیده‌سندندر :

هتفت یاکلب ودعوت قیساً
فلا خذلاً دعوت ولاقتیلا
ثأرت مزاحما وسررت قیسا
وکنت لما هممت به فعولا

ابن دَواس { ملوك فاطمیه‌دن حاکم بامراللهك سردارلرندن اولوب، ۴۱۱ تاریخنده ملك مذکورك همشیره‌سی ستالملك اشارتیله حاکم بامراللهی قتل ایتمش؛ وبعده کندیسی دخی موی الیهانك امریله قتل اولنمشدر.

ابن دُوَست { (ابو سعید عبد الرحمن بن محمد) خراسانك مشاهیر ادباسندن اولوب، علم لغتی صحاح صاحبی جوهریدن اوقومش؛ وکندیسی صاغر اولدیغی حالده، تدریسله مشغول اولمش؛ ونحو ومنطق وسائر علومه دائر بعض تألیفات مفیده یازمشدر. اشعاری دخی کوزل اولوب، شو قطعه او جمله‌دندر :

علیك بالحفظ دون الجمع فی کتب
فان للکتب آفات تفرقها
الماء یغرقها والنار تحرقها
والفار یخرقها واللص یسرقها

ابن دهان { (ابو محمد سعید بن مبارك) مشاهیر نحویوندن اولوب، ۴۹۴ تاریخنده بغدادده طوغمش، و۵۶۹ ده موصلده وفات ایتمشدر. نحو وادبیاته متعلق : «شرح الایضاح»، «تکمله»، «الفصول الکبری»، «الفصول الصغری»، «شرح کتاب اللمع لابن جنی»، «کتاب العروض»، «کتاب الدروس»، «کتاب الغنیه فی الضاد والظاء»، «العقود فی المقصور والممدود»، «الرسالة السعیدیه فی المآخذ الکندیه»، «زهر الریاض»، «الغنیة فی الاضداد» کبی نیجه اثرلری واردر، که بونلرك بعضیسی متعدد جلددن مرکب بیوك کتابلردر. — بونك اوغلی (ابو ذکریا یحیی بن سعید ابن دهان) ادبا وشعرادن اولوب، ۵۶۹ ده موصلده تولد، و۶۱۶ ده ینه اوراده وفات ایتمشدر.

ابن دهان { (فخرالدین ابو شجاع محمد بن علی) مشاهیر ادبادن اولوب، تاریخ وحدیث وهیئت ونجومده دخی ید طولی صاحبی ایدی. بغدادده طوغوب، اوراده تحصیل علم ایتدکدن صکره، موصله عزیمتله، اورانك وزیری جمال الدین اصفهانی‌یه انتساب ایتمش؛ وبعده صلاح الدینه کسب انتساب ایده‌رك، دمشقه واورادن مصره کیتدکدن صکره، دمشقده توطن ایتمشیدی. ۵۹۰ تاریخنده حجه کیدوب، بغداد طریقیله عودتنده، دوه‌دن دوشه‌رك وفات ایتمشدر. ۱۶ جلد اوزره «غریب الحدیث» عنوانلی بر کتابی وتاریخه متعلق بعض آثاری واردر.

ابن دهان { (ابوالفرج عبدالله بن اسعد) مشاهیر شعرا وادبادن اولوب، موصلده تولد ونشأت ایتمش اولدیغی حالده، برمدت مصرده اقامتدن صکره، حمصده توطن، و۵۸۱ تاریخنده، آلتمش یاشلرنده اولدیغی حالده، اوراده وفات ایتمشدر. (مهذب) لقبیله دخی معروفدر. اشعاری غایت لطیف ومعنیدار اولوب، مرتب دیوانی مشهوردر. مصرده صالح بن زریکك مدحنه دائر سویلش اولدیغی قصیدهٔ کافیه‌سنك مطلعی شودر :

اما کفاك تلافی فی تلافیکا
ولست تنقم الا فرط حبیکا

ابن دهان { (ابوبکر مبارك بن ابی طالب) مشاهیر ادبادن اولوب، ابوالبرکات انباری وابن خشاب کبی کبار نحاتك اصحابندندر. ۵۳۲ تاریخنده واسطده طوغوب، ۶۱۲ ده بغدادده وفات ایتمشدر. مدرسهٔ نظامیه‌ده علم نحوی تدریس، وبوفنده برکتاب تألیف ایتمشدر. بعض اشعاری دخی واردر.

ابن دیصان { اوائل اسلامده کوفه جهتنده ظهور ایتمش بر آدمدر، که کونشه کائناتك پدری وآیه کائناتك والده‌سی نظریله باقه‌رق، بریکی دین ایجادی دعواسنه قالقیشمش؛ وصورتا زهد وتقوی کوستره‌رك، خفیاً نیجه فحشیات ارتکاب ایتدیکی حالده، یمن ومغربده دخی بعض عونه پیدا ایدرك، برآره‌لق فکر باطلنی نشر واشاعه‌یه فرصت بولمشیدی.

ابن دینار { مشاهیر اطبای اسلامدن اولوب، نصیرالدوله بن مروانك زماننده میافارقینده بولنیوردی. فن طبده وعلی الخصوص اصول تداویده وترکیب ادویه‌ده مهارت کامله‌سی

وارايدى. «اقرباذين» عنوانيله معتبر برتأليفى واردر، و« شراب دينارى » اسميله اطباى اسلام بيننده مشهور اولان شروبك موجديدر.

ابن ذهبى { (ابو محمد عبدالله بن محمدازدى) اندلس حكماسندن اولوب، طب وكيميا وفلسفه‌ده يد طولى صاحبى ايدى. ٤٥٦ تاريخنده بلنسيه‌ده وفات ايتمشدر. صويك غير مغدى اولديغنه دائر برمقاله‌سى وسائر بعض آثارى واردر.

ابن رابطه { (حيرون) طب وحكمت كتابلرينك لسان يونانيدن عربى‌يه ترجمه‌سنه همت ايدنلردن اولوب، آنجق ترجمه‌لرى پك مقبول دكلدر.

ابن راجح { (ابو عبدالله محمد بن على) تونسك مشاهير شعرا وادباسندن اولوب، ٧٥٠ تاريخنده اندلسه سياحت ايتمش؛ ولسان‌الدين ابن خطيبله مشاعره‌لرى جريان ايتمشيدى. ٧٦٥ تاريخنده، يتمش ياشنى متجاوز اولديغى حالده، وفات ايتمشدر. شوبرقاچ بيت ابن خطيبك برقصيدهٔ مدحيه‌سنه جواباً يازديغى قصيده‌سندندر :

ويا دوحة الريحان هل لى عودة
لعفو عفار الانس بين الاباطح
وهل انت الا حلة حاتمية
تغص نواديها بغاد ورائح
اقام بها الفخر الخطيب مثابراً
لترتيل آيات الندى والمنائح

ابن راشد { خوارجدن اولوب، ٤٤٢ تاريخنده عمانه مستولى اولمغله، كندى نامنه خطبه اوقوتمش؛ و(راشد بالله) لقبنى اختيار وقبول ايتمشيدى.

ابن راوندى { (ابوالحسن احمد بن يحيى) اصفهان جوارلرندن اولوب، بغدادده نشأت ايتمشدر. روايته كوره پدرى يهوديدن مهتدى ايدى. معتزله متكلملرندن ايكن، بعده ارباب الحاده تبعيت ايتمش، وهيچ برمذهب واعتقادده ثبات ايتمز اولمشيدى. سامرا يهوديلرندن آلديغى درت بيك درهم مقابلنده دين اسلامه قارشى « البصيرة » عنوانيله بر كتاب يازوب، بعده بو كتابنى جرح يولنده ديكر بركتاب يازه‌رق، يهوديلردن ديكر بر مبلغ آلمدقجه، نشرندن صرف نظر ايتمه‌مشيدى. اكثر تأليفاتى بويله كفرياتدن عبارت اولوب، « كتاب التاج » عنوانلى اثرنده عالمك قدمندن بحث ايديور؛ « كتاب الزمردة » عنوانلى تأليفنده نبوتى انكار ايله انبيانك عليهنده ادارهٔ لسانه متجاسر اوليور. كتابلرينك اكثريسنى ينه كنديسى رد ايتديكندن، مسلكسز وافكارسز بر مجنون اولديغى آكلاشيليور. اهوازلى ابو عيسى نام يهوديك خانه‌سنده ساكن اولوب، اكثر كتب مضره‌سنى اونك نامنه يازديغندن، مرقوم يهودى توقيف وحبس اولنمش؛ وكنديسى ايسه ابن لاوى اسمنده ديكر بر يهودى‌يه التجا ايدوب، بونك نامنه حضرت فخر كائنات افندمزله قرآن كريم عليهنده اوله‌رق « الدامغ » اسميله بر كتاب ناصواب يازمش، وبر مدت صكره وفات ايتمشدر. تاريخ وفاته وسننه دائر اختلاف واردر. هرحالده اوچنجى قرن هجرى اواسطنده وقرق ياشلرنده فوت اولديغى آكلاشيليور. آخر نفسنده توبه ايتديكى دخى مرويدر. شو ايكى قطعه جملهٔ اشعار بليغه‌سندندر :

اليس عجيبا بان امرأ لطيف الخصام دقيق الكلم
يموت وما حصلت نفسه سوى علمه انه ما علم

سبحان من وضع الاشياء موضعها
وفرق العز والاذلال تفريقا
كم عاقل عاقل اعيت مذاهبه
وجاهل جاهل تلقاه مرزوقا
هذا الذى ترك الافكار حائرة
وصير العالم النحرير زنديقا

ابن راهبون { (ابو عمر سهل بن هارون — دستميسانى) عن اصل ايرانلى اولوب. بصره‌يه هجرت، ومأمون خليفه‌يه انتساب ايتمشيدى. حكيم وشاعر بر ذات اولوب، مأمونك كتابجى باشيسى ايدى. كنديسى شيعى‌المذهب اولوب، مذهبنده پك متعصب ايدى. بخل ايله مشهوردر، وبعض اشعارى باقيدر.

ابن رجب { (ناصرالدين بن محمد —) مصر ملوكندن برقوقك رجالندن اولوب، ٧٩٧دن ٧٩٨ قدر برسنه وزارت ايتدكدن صكره، تاريخ مذكورده وفات ايتمشدر.

ابن رحبى { [« شرف الدين ابن رحبى » و « جمال‌الدين ابن رحبى » ماده‌لرينه مراجعت بيوريله.]

ابن ردمير { آراغون حكمدارلرندن (رامير) لك اوغلى آلفونسك عرب

تاریخلرنده مستعمل اسمیدر. [«آلفونس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن رزین { [«ابو مروان بن رزین» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن رشد { (قاضی ابو الولید محمد بن احمد) اعاظم حکمای اسلامدن اولوب، طب و حکمتده عصرینك فریدی و بلکه مدنیت اسلامیه‌نك زبده‌سی اولدیغی کبی، فقه و خلاف و سائر علومده دخی بینظیر ایدی. ٥١٤ تاریخنده کرسیٔ اندلس اولان قرطبه شهرنده طوغوب، علمای عصرندن تحصیل علم ایتمش؛ و حکیم ابن زهر وابن عربی کبی مشاهیر عصریله عقد روابط اختلاط و محبت ایلشیدی. ملوك اندلسدن مهدی بن یوسفك نظر توجهنی قزانه‌رق، قرطبه وبعده اشبیلیه قاضیلغنه تعیین اولنمش ایدی. مذکور مهدینك خلفی اولان منصوردن دخی فوق‌العاده حرمت ورعایت کورمش ایسه‌ده، بعده کروه متعصبین حکیم مشارالیهی اعتقادسزلق والحاد ایله اتهام ایده‌رك، منصوری علیهنده قاندیردقلرندن، ابن رشد یهودیلره مخصوص اولان (یسانه) قصبه‌سنده اقامته مأمور اولمش؛ وبعده مراکشه دعوت اولنوب، اورایه کیتمکله، فوق‌العاده حسن قبول کورمش ایسه‌ده، متعاقباً ٥٩٥ تاریخنده اوراده وفات ایتمشدر. جنازه‌سی ابتدا مراکشده دفن اولنمش ایسه‌ده، بعده چیقاریلوب، قرطبه‌یه نقل اولنمشدر. وفرت ذکا، کثرت مطالعه ورصانت تنقید ومحاکمه ایله مشهور اولوب، حکمای اسلامك اك بیوك عد اولنسه سزادر. افکارنده‌یك سربست کورنمسی، فقهده وسائر علوم دینیه‌ده دخی وثوق اولمغله، خطادن قورتلدیغندن ایلری کلیور. هر حالده حکمای اسلامك اك سربست لسان قوللانانیدر، وبوندن طولایی پك چوق اعتراضاته اوغرایوب، دفعاتله تکفیر اولنمشدی. آثاری مؤخراً لاتینجه‌یه ترجمه اولنه‌رق، مدت مدیده آوروپا مدارسنده دستور العمل اتخاذ اولنمش؛ وآنجق کروه رهابین طرفندن ابن رشد اسمنه شمدی (وولتر) نامنه باقلدیغی نظرله باقیلمه‌رق، افکارینه تبعیت ایدنلر تعقیب وتعذیب اولنوردی. آثارندن عربیده نسخه‌لری نابود اولان بر چوق کتابلرك لاتینجه ترجمه‌لری موجوددر. باشلیجه مؤلفاتی شونلردر: صحابه وتابعین وسائر علما بیننده مختلف فیه اولان مسائلی جامع «التحصیل»، فقهه دائر «المقدمات» و«نهایة المجتهد»، طبه دائر ابن سینانك «ارجوزه»سنه شرح اولدرق «الکلیات»، «کتاب الحیوان»، «جوامع کتب آرسطوطالیس فی الطبیعیات والالهیات»، منطقه دائر «الضروری»، «تلخیص کتب آرسطوطالیس»، «تلخیص الهیات لنیقولاوس»، «تلخیص کتاب ما بعد الطبیعة لآرسطوطالیس»، «تلخیص کتاب الاخلاق لارسطوطالیس»، «تلخیص کتاب البرهان لارسطوطالیس»، «تلخیص کتاب السماع الطبیعی لارسطوطالیس»، «شرح کتاب السماء والعالم لارسطوطالیس»، «شرح کتاب النفس لارسطوطالیس»، «تلخیص کتاب الاستقسات لجالینوس»، «تلخیص کتاب العلل والاعراض لجالینوس»، «تلخیص کتاب المزاج لجالینوس»، «تلخیص کتاب القوی الطبیعیة لجالینوس»، «تلخیص کتاب التعرف لجالینوس»، «تلخیص کتاب الحمیات لجالینوس»، «تلخیص اول کتاب الادویة المفردة لجالینوس»، «تلخیص النصف الثانی من کتاب حیلة البرء لجالینوس»، «المسائل المهمة علی کتاب البرهان لارسطوطالیس»، «شرح کتاب القیاس لارسطوطالیس»، «مقالة فی العقل»، «مقالة فی القیاس»، «مقالة فی الفحص»، «مقالة فی المزاج»، «مسئلة فی نوائب الحمی»، «مقالة فی حمیات العفن»، «مسائل فی الحکمة»، «مقالة فی حرکة الفلك»، «مقالة فیما خالف ابو نصر لارسطوطالیس فی کتاب البرهان»، «مقالة فی التریاق»، «مختصر المجسطی»، «جوامع سیاسة افلاطون»، «مایحتاج الیه کتاب اوقلیدس فی المجسطی»، «مقالة فی الجرم السماوی»، «کلام علی حرکة الجرم السماوی»، «کلام علی المحرك الاول»، «مقالة فی الوجود السرمدی والوجود الزمانی»، «کیفیة وجود العالم فی القدوم والحدوث»، «کلام فی الکلمة والاسم المشتق»، «مقالة فی المقول علی الکل»، «مقالة فی المقدمة المطلقه»، «کلام علی قول ابی نصر فی المدخل والجنس والفصل»، «المسائل البرهانیه»؛ «تلخیص شرح ابی نصر»، «تلخیص الحس والمحسوس». بونلردن ماعدا امام غزالینك حکمایه قارشی یازمش اولدیغی «تهافت الحکماء» رساله‌سنه جواباً «تهافت التهافت» عنوانیله بر رسالهٔ ردیه‌سی واردر، که غزالینك «تهافت» یله برابر اخیراً مصرده طبع اولنمشدر. حکمت ایله شریعت غرانك توافق واتصا-

لنه دائر « فصل المقال » عنـوانلی بر كوچك كتابی، وجود عالم حقنده فلاسفهٔ مشائون ایله متكلمین اسلام اعتقادلری آره‌سنده مقارنت بولندیغنه دائر بر تألیفی، « كلیـات » عنوانلی كتابنده تعریف ایتـدیكی ادویه حقنده كندیسیله ابوبكر بن طفیل آره‌سنده واقع اولان مباحثات ومناظراتی جامع بر رسـاله‌سی، ابن سینانك « شفـا » عنوانلی كتـابنده علم الهی‌یه متعلق اولان بعض مسـائلك تحقیقنه دائر بر اثری، مادهٔ اولانك وجـودینه دائر اولان قول حكمایه اعتراض ایدنلرك شبهه‌لرینه وبو بابده آرسطو طرفندن درمیان اولنان برهـانك حق اولدیغنه دائر بر كتابی، ابن سـینانك موجـوداتی ممكن مطلق وممكن بذاته وواجب بغیره وواجب بذاته كبی درت قسمه تقسیم ایتمسنی ردیولنده بر مقاله‌سی وسـائر بعض آثاری واردر. آوروپاجه (ابن رشد) دن غلط اوله‌رق (آوروئس Averoès) اسمیله مشهوردر. فرانسه مشاهیر علمای شرقیونندن (ارنست رنان) صـاحب ترجمه‌نك احوال وافكاریله فلسفهٔ مخصوصـه‌سی وتألیفاتی حقنده بیوك بر كتاب تألیف ایدوب، اوچنجی دفعه اوله‌رق ۱۸٦٦ تاریخ میلادیسنده پارسده (میشل لوی) طرفندن طبع اولنمشدر.

ابن رشد { (ابو محمد عبدالله بن ابی ولید) آنف الترجمه حكیم ابن رشـدك اوغلی اولوب، بو دخی طبده مهارت تامه صاحبی اولمغله، پدرینك وفاتنده یرینی طوتوب، ناصر بن منصـورك سرطبیبی اولمشیدی. « مقالة فی حیلة البرء » عنوانیله بر اثری واردر.

ابن رشیق { (ابو علی حسن —) اعاظم ادبادن اولـوب. ۳۹۰ تاریخنده افریقیه‌نك مسیله ویا مهدیه شهرنده طوغمش، وبعده قیروانه نقل ایله، صاحبنه انتساب ایتمش؛ وقیروانده ظهور ایدن فتنه اوزرینه، صقلیه جزیره‌سنده چكوب، (مازر) شهرنده اقامت، و ٤٦٩ تاریخنـده اوراده وفات ایتمشـدر. شعرك شرائط وقواعدینه دائر «العمده» عنوانلی پك معتبر بر كتابی و«انموذج» عنوانلی دیگر بر تألیفی، وعلم لغتده دخی شـاذ اولان كلمه‌لری جامع «كتـاب الشذوذ» و« قراضة الذهب » عنوانلی ایكی كوزل اثری واردر. اشعاری پك لطیف اولوب، سـیوری‌سینكدن شكایت یولنده سـویلنمش اولدیغی شو قطعه او جمله‌دندر :

یارب لا اقوی عـلی دفع الاذی
وبك استعنت علی الضعیف المؤذی
مالی بعثت الی الف بعوضة
وبعثت واحـدة الی نمـروذ

ابن رضوان { (ابوالحسن علی —) اعاظم اطبای اسـلامدن اولوب، دردنجی قرن هجری اواخرنده مصرك (جیزه) قصبه‌سـنده طوغمش، وقاهره‌ده تحصیل ایدوب، ٤٥٣ تاریخنـده وفات ایتمشـدر. پدری فرونجی اولوب، كندیسی پك فقیر اولمغله، كنجلكنده ابتدا علم نجومه انتساب ایده‌رك، بعده بوندن ویردیكی بعض درسلردن قزاندیغی اقچه ایله فن طبی تحصیل ایتمش؛ وكندیسنك بو فنده‌كی استادی معلوم اولمیوب، یازدیغی آثارده باشلیجه مطالعهٔ كتبله تحصیل فن ایتمش اولدیغنی بیان، وبو طریقی ترجیح ایدیور. طبابتده حذاقت كامله‌سی اولـوب، ملوك فاطمیه‌دن حاكم بامرالله‌ك سرطبیبی اولمشـیدی. كندی ترجمهٔ حالـنی یازمش، واوراده غایت منتظم بر عمر سوردیكنی وعلی الخصوص اوینك بودجه‌سنی پك كوزل تنظیم ایتمش اولدیغنی كوستریور. معاصرلری اولان اطبایه معارض اولدیغی كبی، اسلافك آثارینه دخی اعتراضدن خالی طورمیوب، هرفنده اوقونمغه شایان یالكز برقاچ كتاب بولندیغنی، وقصورینك كتبخانه‌یه قونمغه دكمدكلرینی ادعا ایدیوردی. مشاهیر اطبادن ابن بطلانله ماجرالری سبقت ایتمشدر. باشلیجه مصنفاتی شـونلردر : « شرح كتاب الفرق لجالینـوس »، « شرح كتاب الصناعة الصغیرة لجالینوس »، « شرح كتاب النبض الصغیر لجالینوس »، « شرح كتاب جالینوس الی اغلوتن فی التأتی لشـفاء الامراض »، « شرح كتاب الاستقسات لجالینوس »، « شرح بعض كـتاب المزاج لجالینوس »، « كتاب الاصـول فی الطب »، « رسـالة فی علاج الجذام »، « كتاب تتبع مسـائل حنین »، « النافع فی كیفیة تعلیم صناعة الطب »، « تفسیر مقالة الحكیم فیثاغورس فی الفضیلة »، « مقالة فی الرد علی افرائیم وابن زرعه فی الاختلاف فی الملل »، « مقالة فی دفع المضار عن الابدان بمصر »، « انتزاعات شروح جالینوس لكتب ابقراط »، « كتاب الانتصار لارسطوطالیس »، « تفسیر ناموس الطب لابقراط »، « تفسیر وصـیة ابقراط المعروفة بترتیب الطب »، « كلام فی الادویة المسهلة »، « كلام فی عمل الاشربة والمعاجین »، « تعالیق طبیة »، « تعا-

نيق فى صيدلة الطب »، « تعليق من كتاب التميمى فى الاغذية والادوية »، « تعليق من كتاب فوسيدونيوس فى اشربة لذيذة للاصحاء »، « فوائد من كتاب فيلغريوس فى الاشربة النافعة اللذيذة فى اوقات الامراض »، « مقالة فى الباه »، « مقالة فى مذهب ابقراط فى تعليم الطب »، « مقالة فى الطريق الى احصاء عدد الحيات »، « رسالة فى علاج صبى اصابه المرض المسمى بداء الفيل وداء الاسد »، « كتاب فى حل شكوك الرازى على كتب جالينوس »، « رسالة فى ازمنة الامراض »، « مقالة فى الاورام »، حروف هجا ترتيبيله « كتاب فى الادوية المفردة »، « مقالة فى شرف الطب »، « رسالة فى الكون والفساد »، « مقالة فى سبيل السعادة »، « رسالة فى بقاء النفس بعد الموت »، « مقالة فى فضيلة الفلسفة »، « مقالة فى بقاء النفس على مذهب افلاطن وارسطوطاليس »، « مقالة فى حل شكوك يحيى ابن عدى المسماة بالمحرسات »، « مقالة فى الحر »، « مقالة فى بعث نبوة محمد (صلعم) من التوراة والفلسفة »، « مقالة فى ان فى الوجود نقط وخطوط طبيعية »، « مقالة فى حدث العالم »، « مقالة فى اكتساب الحلال من المال »، « مقالة فى الفرق بين الفاضل من الناس والسديد والعطب »، « مقالة فى كل السياسة »، « رسالة فى السعادة »، « مقالة فى الاعتذار عما ناقض به المحدثين »، « مقالة فى توحيد الفلاسفة وعبادتهم »، « كتاب فى الرد على الرازى فى العلم الالهى واثبات الرسل »، « كتاب المستعمل من المنطق فى العلوم والصنايع »، « رسالة فى الهيولى »، « كمال الكامل »، « السعادة القصوى » ناقص، « كتاب فيما ينبغى ان يكون فى حانوت الطبيب »، « مقالة فى هواء مصر »، « مقالة فى مزاج السكر ». بونلردن بشقه افلاطون، آرسطو، بقراط، جالينوس، فرفوريوس وسائر حكماى يونانك تأليفات مختلفه‌سنه نافع تعليقاتى، مسائل مختلفهٔ طبيه حقنده كنديسنه وارد اولان سؤالره جواباً يازمش اولديغى رسائل فنيه‌سى، ابن بطلان وسائر معاصرين اطبايه قارشى اولان رديه وجوابلرينى حاوى رساله‌لرى وسائر بعض آثار متفرقه‌سى واردر.

ابن رضوان { (ابو القاسم عبدالله بن يوسف) اندلسك سكزنجى قرن هجرى مشاهير ادباسندن اولوب، عن اصل ملاقدلى اولديغى حالده، اشبيليه وآفريقاده بعض ملوكك خدمت كتابت و وزارتنده بولنمش؛ وشعر وانشاسيله شهرت بولمشدر.

ابن رومى { (ابو الحسن على بن عباس) اعاظم شعراى عربدن اولوب، فصاحت وبلاغتيله وشعرك انواعنده‌كى مهارت تامه‌سيله مشهوردر. ٢٢١ تاريخنده بغدادده طوغوب، ٢٨٣ ده وفات ايتمشدر. هر شيدن تفأل وتشأم ايده‌رك، اوكا كوره حركت ايتمك عادتى اولمغله، حقنده پك چوق نوادر وغرائب منقولدر. حتى بر كون بر يره كيده‌جكى صره‌ده يولنك اوزرنده بر اسكيجينك آصمش اولديغى ايكى چيرمه‌نك بر (لا) شكلنى آلمش اولديغنه وآنلرنده يرده بر (تمر) يعنى خرما بولنديغنه دقت ايله، بوندن (لاتمر) يعنى «پچمه» حكمنى چيقاره‌رق، كرى دونمش اولديغى مشهوردر. معتضدك وزيرى قاسم بن عبدالله صاحب ترجمه‌نك هجوندن قورقديغيچون، كنديسنى تسميم ايتمشدر. مرتب ديوان اشعارى واردر. بغداددن اوزاق بولنديغى بر زمانده شهر شهير مذكوره اشتياقنى مصور اولان شو قطعه جملهٔ اشعار بليغه‌سندندر:

بلد صحبت به الشبيبة والصبا
ولبست ثوب اللهو وهو جديد
فاذا تمثل فى الضمير رأيته
وعليه اغصان الشباب تميد

ابن روميه { (ابو العباس احمد بن محمد) اندلسك كبار علماسندن ومشاهير نباتيوندن اولوب، ٥٦١ تاريخنده اشبيليه‌ده طوغمش، و ٦٣٧ ده وفات ايتمشدر. علم نباتاتده عصرينك فريدى اولديغى كبى، علم حديثده دخى يد طولى صاحبى اولوب، محضا بو ايكى علمده‌كى معلوماتنى توسيع ايچون، مصر وشام وعراق وحجازه سياحت ايده‌رك، بو اقطارده مغربده بولنميان نيجه نباتات تحرى ومعاينه، وكبار محدثيندن استماع ايتمش؛ ومصرده ملك عادل ابو بكر بن ايوب طرفندن فوق‌العاده حرمت واعزازه نائل اولمشيدى. « تفسير اسماء الادوية المفردة من كتاب ديسقوريدس» عنوانلى معتبر بر تأليفى ايله، قاموس نباتى دنيله بيله‌جك صورتده كافهٔ نباتاتك اسملرينى حروف هجا صره‌سيله حاوى بركتابى و«مقالة فى تركيب الادوية» عنوانلى بر اثرى واردر. علم حديثده دخى احمد بن عادينك «كامل» عنوانلى كتابنى اختصار ايتمش، و بو كتابه « الحافل

فی تکملة الکامل» عنوانیله بر ذیل، و «کتاب المعلم بما زاده البخاری علی کتاب مسلم» و «فهرسة حافلة» عنوانیله ایکی کتاب یازمشدر.

ابن رُهَیمه { شعرای عربدن اولوب، ملوك امویه‌دن هشام بن عبدالملکك اوکی همشیره‌سی زینبه اولان عشق و علاقه‌سیله مشهوردر، و بتون اشعاری مومی‌الیها حقنده‌در. بونك اشعارینی مغنیلرك مشاهیرندن یونس تغنی ایتمکله، هشامك مسموعی اولوب، بو اشعاری سویلنه یوز دکنك اورلمسی ایچون امر ویردیکندن، صاحب ترجمه مرقوم یونسله برابر فرار واختفا ایتمش؛ وولید بن یزیدك زماننده میدانه چیقمشلردی. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

وجد الفؤاد بزینبا وجداً شدیداً متعبا
اصبحت من وجدی بها ادعی سقیماً مسهبا
وجعلت زینب سترة واتیت امراً معجبا

ابن الزِبَعری { (عبدالله —) مشاهیر شعرای قریشدن اولوب، اشعار بلیغه‌سیله کفار قریشی تشجیع ایتمش، وغزوهٔ احدده دخی حاضر بولنمش ایکن، مکهٔ مکرمه‌نك فتحی اوزرینه، شرف اسلامله مشرف اولمشدر. غزای احد حقنده‌کی بر قصیده‌سندن اولان شو ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

یا غراب البین اسمعت فقل
انما تنطق شیئاً قد فعل
ان للخیر وللشر مدی
لکلا ذینك وقت واجل

ابن زبیر { [«عبدالله، عروه، مصعب و مهذب بن زبیر» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابن زرعه { [«ابو علی عیسی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن الزقاق { (ابو الحسن علی بن عطیه) مشاهیر شعرای عربدن اولوب، مدح اکابر و سائره حقنده سلیس ولطیف اشعاری واردر. ۵۲۸ تاریخنده وفات ایتمشدر. شو ایکی بیت مزاری طاشنه یازلمق اوزره، سویلش اولدیغی بر قطعه‌سندندر:

اخواننا والموت قد حال دوننا
وللموت حکم نافذ فی الخلائق
سبقتکم للموت والعمر طیبه
واعلم ان الکل لابد لاحق

— (ابو العباس احمد بن الزقاق) اسمنده اندلسلی بر شاعر دخی اولوب، بلنسیه‌نك مدحی حقنده بعض اشعاری مشهوردر. شو قطعه او جمله‌دندر:

بلنسیة جنة عالیه ظلال القطوف بها دانیه
عیون الرحیق مع السلسبیل وعین الحیوة بها جاریه

ابن زکی الدین { (ابو المعالی محیی الدین محمد بن علی) حضرت عثمان بن عفان نسلندن اولوب، علم وادبیله وفصاحت وبلاغتیله مشهوردر. کوزل اشعاری وبلیغ خطبه‌لری ومنشآتی واردر. ۵۵۰ تاریخنده دمشقده طوغوب، صلاح الدین ایوبیه انتساب ایتمش؛ واونك طرفندن دمشق، وبعده حلب قاضیسی اولمش؛ و قدسك فرنکلرك یدندن استخلاصده غایت بلیغ بر خطبه ایراد ایتمشدی. ۵۹۸ ده دمشقده وفات ایتمشدر.

ابن زمرك { (ابن خطیب) اندلس علماسندن اولوب، پدری عن اصل اندلسك شرق طرفلرندن اولدیغی حالده، کندیسی غرناطه‌ده طوغمش؛ ومشهور وزیر لسان الدین بن خطیبك توسطیله غرناطه امیرینك کتابتنه تعیین اولنمشیدی. شعر وفصاحت وانشا وخطبه‌ده پك ماهر بر ادیب اولوب، مومی‌الیه لسان الدینك یازمش اولدیغی «الاحاطه» عنوانلی تراجم احوال کتابنده زیاده‌سیله مدحی وبر طاقم اشعاری مسطور ایسه‌ده، کتاب مذکورك کنارنده لسان الدینك اوغلی طرفندن علاوه اولنمش بر حاشیه‌ده صاحب ترجمه‌نك پك اخلاقسز ومفسد بر آدم اولدیغی، وسبب تفیضی اولان لسان الدینك علیهنده بولنوب، محوینه قدر یوریمش اولدیغی بیان اولنیور. ۷۵۵ تاریخنده ایکی اوغلیله برابر زوجه‌سی طرفندن خانه‌سنده قتل اولنمشدر. اشعاری ومخابراتی مضبوط اولوب، شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

لقد علم الله انی امرء اجرر ذیل العفاف القشیب
فکم غمض الدهر اجفانه وفازت قداحی بوصل الحبیب
وقیل رقیبك فی غفلة فقلت اخاف الاله الرقیب

ابن زولاق { (ابو محمد حسن بن ابراهیم لیثی) مصر علماسندن اولوب، تاریخده ید طولی صاحبی ایدی. ۳۰۶ تاریخنده طوغوب، ۳۷۸ سنه‌سنده وفات ایتمشدر. مصرك خطط قدیمه‌سی یعنی هیروغلیف حقنده بر

كتابی، وابو عمر محمد بن يوسف كنديـنـك «اخبار قضاة مصر» عـنوانلی كتابنه بر مكمل ذيلی واردر.

ابن زهر { [«ابو مروان، ابوبكر، ابو العلا، وابو محمد بن زهر» ماده‌لرينه مراجعت بيوريله.]

ابن زيّات { (ابو جعفر محمد بن عبـدالملك) خلفـای عباسـيه‌دن معتصمك وزيری اولوب، معتصمك وفاتنده اوغلی وخلفی اولان واثق طرفندن دخی وزارتده ابقا اولنمش ايسـه‌ده، بونك برادری ووارثی اولان متوكل زماننده، اشكنجه ايچون كنديسی ايجاد واعمال ايتمش اولديغی بر فرونه ادخال ايله، ۲۳۳ تاريخنده قتل ومالی مصـادره اولنمشدر. بوفرون داخلاً چوالدوز كبی ايری ايكنه‌لرله مجهز دميردن بر دولاب شكلنده اولوب، اشكنجه‌سی مراد اولنان آدم ايچنه ادخال، ومحل مخصوصـندن تسخين اولنور، وايچنده‌كی بيچاره مخلوق حرارتدن بيزار اولوب، حركت ايتدكجه، ايكنه‌لر بدننه باتاردی. مظلومين بو فرونك ايچنـدن مرحمت ديه باغردقلری وقت «مرحمت طبيعتك برنقصانيدر» تعبيريله جواب ويرمك صـاحب ترجمه‌نك عادتی اولديغندن، الجزاء من جنس العمل حكمنجه بودام ملعنته كنديسی دوشـوب‌ده، استعطاف مرحمت ايتديكنده، خليفه طرفندن كنديسنه بو تعبير ايله جواب ويرلمشـدر. معهذا ادبيـاتده وعلی‌الخصوص نحو ولغتده يد طولی صاحبی اولوب، اشعار رائقه‌سی دخی واردر. كتب يونانيه‌نك عربی‌يه ترجمه‌سـنه فوق‌العاده حريص اولوب، كندی اسمنه نسبتله برچوق كتب فنيه ترجمه اولنمشدر. يوحنا بن ماسويه، جبرئيل بن بختيشوع، بختيشوع بن جبرئيل، داود بن سرابيون وسائر كبار اطبـا دخی بونك امر وحمايه‌سـيله كتب طبيه ترجمه ايدنلردن ايدی. مترجملره شهری ايكی بيـك آلتـون ويرردی. فرونك ايچنده اشكنجه آلتنده ايكن بركور پارچه‌سـيله ديواره يازمش اولديغی شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

من له عهد بنـوم — يرشـد الصب اليه
رحـم الله رحيمـاً — دل عيـنی عليـه
سهرت عينی ونامت — عين من هنت لديه

ابن زيدون { (ابوالوليد احمد بن عبـدالله مخزومی) اندلـسك مشـاهير ادباسندن اولوب، ۳۹٤ تاريخنده قرطبه‌ده طوغمش؛ وطوائف ملوكدن ابوالحزم بن جهوره انتساب ايده‌رك، وزيری اولمغله، سائر اندلس ملوكی نزدينه سفارتله كوندريله‌رك، امور سياسيه وعلوم وادبياتده‌كی مهارت فوق‌العاده‌سيله شهرت بولمشيدی. بعده ابو الحزمك غضبنه اوغرايه‌رق، حبس اولنمش ايسه‌ده، فرار يولنی بولوب، اشبيليه‌يه انتقال ايتمش؛ واوراك حاكمی معتضد طرفندن وزير اتخاذ اولنه‌رق، مؤخراً بونك خلفی اولان معتمد طرفنـدن دخی وزارتده ابقا اولنمش؛ و٤٦٣ ده اشبيليه‌ده وفات ايتمشدر. مرتب ديوانی واردر. اندلس ملـوك امويه‌سـنك اخيری اولان مستكفی بن مستظهرك قيزی (ولاده) غايتله عالمه، اديبه، شاعره وفوق العاده بر حسن وجمال وصوت حسنه مالكه اولمغله، پدرينك نكبتندن صكره، شعرا وادبا وسائر اكابرله مصاحبت ومشاعره ايتمكه باشلامش اولديغندن، كنديسنه تعشق ايدنلرك بری‌ده صاحب ترجمه اولوب، بو عشق وعلاقه‌سيله شهرت بولمش؛ واكثر اشـعارينی بونك حقنده سويلشدر. ولاده‌نك جملهٔ عشاقندن بری اولان ابو عامر بن عبدوس مومی‌اليهايی سائر عشـاقندن چكه‌رك، كنديـنه تخصيص ايتمكه تشبث ايتديكنده، ابن زيدون معشوقه‌سـنك آغزندن رقيبنه بر رسـاله يازمشـيدی، كه فصاحت وبلاغتيله مشهور اولوب، اكثر ادبا طرفندن شرح اولنمشدر. بوشرحلرك اك مكملی (ابن نباته)نك «سرح العيون فی شرح رسالة ابن زيدون» عنوانلی شرحی اولوب، ۱۲۷۸ تاريخنده مصرك بولاق مطبعه‌سنده طبع، ولسـانمزه دخی ترجمه ونشر اولنمشـدر. ابن زيدون بلنسـيه‌ده بولنديغی صره‌ده، ولاده‌يه اولان شـوق واشتياقنی مصـور اولملق اوزره، سـويلمش اولديغی شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

غريب بارض الشرق يشكر للصبا
تحملهـا منه السـلام الی الغرب
وماضر انفاس الصبا فی احتمالها
سـلام فتیً يهديه جسم الی قلب

ابن ساعاتی { (بهاءالدين ابو الحسن علی بن رستم) مشـاهير شعرادن اولوب، دمشقـده تولد، و٦٠٤ تاريخـنده مصرده وفات ايتمشـدر. ايكی جلد اوزره مرتب بر ديوانی و«مقطعات النيل» عنوانيله ديكر بر ديوان اشعاری واردر. اشعاری پك سليس ولطيف اولوب، شـو بر ايكی بيت او جمله‌دندر:

لله يوم فى سيوط وليلة
صرف الزمان باختها لايغلط
بتنا وعمر الليل فى غلوائه
وله بنور البدر فرع اشمط
والطل فى سلك الغصون كلؤلؤ
رطب يصافحه النسيم فيسقط
والطير يقرأ والغدير صحيفة
والريح يكتب والغمام ينقط

ابن ساعتى (فخرالدين رضوان بن رستم) آنف الترجمه‌نك برادرى اولوب، طب وحكمت ومنطقده يد طولى صاحبى اولديغى كبى، ادبياتدن دخى بهره‌سى وطبيعت شعريه‌سى وار ايدى. ملوك ايوبيه‌نك اطبا و وزراسندن ايدى. ابن سينانك «كتاب القولنج» نه بر تكمله‌سى ايله «قانون» اوزرينه بر حاشيه‌سى وادبيات واشعاره متعلق «المختار» عنوانلى بر مجموعه‌سى واردر.

ابن سباع (شمس‌الدين محمد بن حسن) دمشق ادبا وشعراسندن اولوب، ٧٢٢ تاريخنده وفات ايتمشدر. حريرينك «ملحة‌الاعراب» عنوانلى كتابنى شرح، ابن دريدك «مقصوره» سنه ايكى بيوك جلددن مركب برشرح تحرير، وجوهرينك «صحاح» نى شواهددن بالتجريد اختصار ايتمشدر. ابن فارضك «تائيه» سنه تقليداً بر «قصيدهٔ تائيه» سى و«المقامة‌الشهابية» عنوانلى بر اثرى دخى واردر. مصرده بولنديغى صره‌ده، دمشقه اولان اشتياقنى مصور بر قصيده‌سندن اولان شو ايكى بيت جملهٔ اشعارندندر:

اشتاق منك منازلاً لم انسها
انى وقلبى فى ربوعك موثق
طلل به خلق تكون اولا
وبه عرفت فكل ما اتخلق

ابن سبعين (قطب‌الدين محمد بن عبدالحق) اندلس علما وفقهاسندن اولوب، ٦١٤ تاريخنده مرسيه‌ده طوغمش؛ وعلوم فلسفيه وتصوفه انتساب ايدوب، فلاسفه ومتصوفينك اقوال وافكارينى بريره جمع ايله، كنديسنه مخصوص بر طريق ايجاد، وبرچوق طلبه ومريدان پيدا ايتديكندن، فساد عقيده ايله شهرت بولدرق، اندلسدن نفى اولنمش؛ و٦٦٩ ده مكهٔ مكرمه‌ده وفات ايتمشدر. ادبياتده دخى يد طولى صاحبى اولوب، بليغ خطبه‌لرى وبعض اشعارى واردر. «لابد للعارف»، «الاحاطة»، «كتاب فى الجوهر»، «رسالة‌العهد» عنوانلى كتابلرى وديكر بعض رسائل يازمشدر.

ابن سخنون (ابوعبدالله محمد — ندرومى) اندلس اطبا وادباسندن اولوب، ٥٨٠ تاريخلرنده قرطبه‌ده طوغمش؛ وبعده اشبيليه‌يه انتقال ايله، ابن رشدك طلبه‌سى سلكنه داخل اولمش؛ وبعض ملوكك خدمت طبابتنده بولنمشدر. غزالينك «كتاب‌المستصفى» عنوانلى اثرينى اختصار ايتمشدر.

ابن سدير (ابوالحسن على بن محمد) مدائن اطبا وشعراسندن اولوب، ٦٠٦ تاريخنده شهر مذكورده وفات ايتمشدر.

ابن سرابيون (يوحنا — وداود —) عباسيلر دورنده يتيشن مشاهير اطبادن وسريانى ملتندن ايكى برادر اولوب، بونلردن يوحنانك لسان سريانيده «الكناش‌الكبير» و«الكناش‌الصغير» عنوانلريله ايكى كتابى واردر، كه هجرتك دردنجى قرننده دفعاتله لسان عربى‌يه نقل اولنمشلردر.

ابن سراج (ابوبكر محمد بن سرى) مشاهير نحويوندن اولوب، امام مبرد وسائر مشاهيردن تحصيل ادب ايتمشدر. كتب نحويهٔ عربيه‌نك اك مكملى اولان «كتاب‌الاصول»، «موجز»، «كتاب‌الاشتقاق»، «شرح كتاب سيبويه»، «كتاب اجتماع القراء»، «كتاب‌الشعر والشعراء»، «كتاب الرياح والهواء والنار»، «كتاب الجمل»، «كتاب المواصلات» عنوانلى آثارك صاحبيدر. ٣١٦ تاريخنده وفات ايتمشدر. اشعارى دخى كوزل اولوب، شو قطعه او جمله‌دندر:

ميزت بين جمالها وفعالها
فاذا الملاحة بالخيانة لاتفى
حلفت لنا ان لاتخون عهودها
فكأنما حلفت لنا ان لاتفى

ابن سراج (ابوبكر محمد بن سعيد) اندلس مشاهير نحويوندن اولوب، حديثده دخى يد طولاسى وار ايدى. مصره انتقال ايله، نحو تدريسيله اشتغال ايده‌رك، ٥٤٩ تاريخنده وفات ايتمشدر. يمنه دخى سياحت، وبرمدت اوراده اقامت ايتمشدر. «تنبيه الالباب فى فضل الاعراب» عنوانلى بر تأليفيله عروضه دائر بركتابى وسائر بعض آثارى واردر. ابن رشيقك «عمده» سنى ده اختصار ايتمشدر.

ابن سراج {(Aben-Serage) [«بنی سراج» مادەسنە مراجعت بیوریلە.]

ابن سراقه {(ابو عبدالله محی الدین محمد بن محمد انصاری) اندلس مشاهیر علماسندن اولوب، ٥٧٢ تاریخندە شاطبەدە طوغمش، و٦٦٢دە مصردە وفات ایتمشدر. حدیثدە و ادبیاتدە ید طولی اصحابندن اولوب، بعض کوزل اشعاری دخی واردر. شو بر ایکی بیت اوجملەدندر:

الی کم امنی النفس مالا تنالە
فیذهب عمری والامانی لاتقضی
وقد مرلی خمس وعشرون حجة
ولم ارض فیها عیشتی فمتی ارضی

ابن سُرَیج {(ابو یحیی عبدالله —) اوائل اسلامک اک مشهور مغنیلرندن اولوب، حضرت عمر فاروقک زمان خلافتندە مکهٔ مکرمەدە طوغمش؛ وملوک امویەدن ولیدک اواخر سلطنتندە ویاخود سلیمان بن عبدالملک زمانندە یینە مکه‌دەوفات ایتمشدر. عودچالمەدە دخی ماهر اولوب، اک اول عودلە عربی تغنی ایدن بوذات اولدیغی مرویدر. پدری کولە اولوب، روایتە کورە ترک جنسیتنە منسوب، وکندیسی بیاض قیللی وچرکین برآدم ایدی. شامە دخی کیدوب، ملوک امویەنک حضورندە تغنی ایتمشیدی. نوحەکرلکلە دخی شهرتی واردر. سائر بعض مغنیلرلە اولان رقابتی وبعض غرائب احوالی مشهوردر. — [«ابو العباس بن سریج» مادەسنە دخی مراجعت بیوریلە.]

ابن سعود {(عبدالله —) نجد عربانی مشایخندن اولوب، کندی قبیلەسنک اطرافندەکی قبائلی الە کتیرمکلە، تکثیر نفوذ وقوت ایدەرک، بعده وهابیلر مذهبنک موجدی اولان عبدالوهابک اوغلی محمدلە بالاتحاد، توسیع دائرهٔ نفوذ وحجاجە ایصال کزند ایتمکە باشلامغلە، مقام خلافت عظمادن ویریلن امر اوزرینە، مصر والیسی محمد علی پاشا طرفندن اوغلی ابراهیم پاشا قوماندەسیلە عسکر سوق اولندقدە، مغلوب اولوب، اسیر طوتلمش؛ ودرسعادتە کوندریلوب اعدام او-لنمشدر.

ابن سعید {(عمرو — بن عاص) اشراف امویەدن اولوب، یزید بن معا-ویە طرفندن مدینە والیلکنە تعیین اولنمشیدی. مر-وان بن حکم صاحب ترجمەیی کندی اوغلی عبدالملکە ولیعهد تعیین ایتمشیدیسەدە، مروانک وفاتندن صکره، عبدالملک عمرو بن سعیدی ٧٠ تاریخندە قتل ایتمشدر. ائمهٔ حدیثدن مسلم وترمذی وابن ماجه صاحب تر-جەدن بعض احادیث شریفە نقل ایتمشلردر. (اشدق) و (لطیم الشیطان) لقبلریلە دخی معروفدر.

ابن سعید مغربی {(ابو الحسن نور-الدین علی بن موسی) اندلسک اعاظم ادبا و شعراسندن اولوب، عمرندە ایتدیکی اوزون سیاحتلری مصور سیاحتنامەلریلە مشهوردر. ٦١٠ تاریخندە غرناطەدە طوغوب، اشبیلیەدە اکمال تحصیل ایتدکدن صکره، ابتدا اندلسک هر طرفنی کزمش؛ وبعده آفریقانک سواحل غربیە-سی طریقیلە شرقە رحلت ایدەرک، مصر و شام وعراق وحجاز اقطارندە ایکی دفعە سیاحت ایتمش؛ وهر مملکتک اکابر وعلماسیلە کورشمشدر. سیاحتنا-مەلری کوردیکی مملکتلرک اوصاف و احوالنی مصور اولمغلە، فن جغرافیا نقطهٔ نظرندن اهمیتلری درکار اولوب، غرب طرفلرینک احوالنی مبین اولان سیا-حتنامەسنی «المغرب فی حلی المغرب»، و شرق جهتلرینک احوالنی مصور اولاننی «المشرق فی حلی المشرق»، و تونسدن شرقە اولان ایکنجی سیاحتنی مبین اولان سیاحتنامەسنی دخی «عدة المستجز وعقلة المستوفز» تسمیە ایتمشدر. حجازە اولان سیا-حتنی دخی «النفحة المسکیة فی الرحلة المکیة» عنوانیلە آیریجە بر سیاحتنامە صورتندە یازمشدر. بو سیا-حتنامەلردن بشقە «المرقصات والمطربات»، «المقتطف من ازاهر الطرف»، «الطالع السعید فی تاریخ بنی سعید» و «الزرمه» عنوانلریلە درت کتابی وسائر بعض آثاریلە بر چوق اشعاری واردر، ٦٨٥ تا-ریخندە تونسدە وفات ایتمشدر. شو بر قاچ بیت غرناطەیە اولان شوق و اشتیاقنی مصور برقصیدە-سندندر:

اغثنی اذا غنی الحمام المطرب
بکأس بها و سواس فکری یذهب
ومل میلة حتی اعانق ایکة
والثم ثغراً فیه للضب مشرب
ولم ار مرجاناً ودراً خلافه
یطیف به ورد من الشهد اعذب

ابن سُکَّره {(ابو الحسن محمد بن عبدالله) مشاهیر شعرادن اولوب،

خلفای عباسیه‌دن مهدینك اوغلی علینك نسلندندر. اللی بیك بیتی جامع مرتب دیوانی واردر. ٣٨٥ تاریخنده وفات ایتمشدر. شعرای معاصریندن ابو العصب ملحی‌یه یازمش اولدیغی شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

یا صدیقا افادنیه زمان
فیه ضن بالاصدقاء وشح
بین شخصی وبین شخصك بعد
غیران الخیال بالوصل سمح
انما اوجب التباعد منا
اننی سكر و انك ملح

ابن سكیت (ابو یوسف یعقوب بن اسحاق) اعاظم ادبا وعلم لغت ائمه‌سندن اولوب، متوكلك ندیمی واوغللری معتز ومؤیدك مربیسی ایدی. كندیسی مفضله‌دن اولوب، حضرت علی واهل بیت نبی‌یه فوق العاده محبتی اولدیغندن، بركون متوكلك اوغللرینی اوقوتمقده ایكن، خلیفه «بو ایكی اوغلمی می زیاده سویورسك، یوقسه حسن ایله حسینی‌می؟» دینجه، ابن سكیت «حضرت علینك كوله‌سی اولان قنبری بیله ایكی اوغلكله وسنكله دكیشدیرمم» دیدیكیچون، متوكلك امریله دیلی قوپاریلوب، ٢٤٣ تاریخنده وفات ایتمشدر. لغت وادبیات وسائره‌یه دائر پك چوق آثاری اولوب، اك مشهورلری شونلردر: «اصلاح المنطق»، «كتاب الالفاظ»، «كتاب معانی الشعر الكبیر»، «كتاب معانی الشعر الصغیر» «كتاب سرقات الشعرا»، «كتاب فعل وافعل»، «كتاب الحشرات»، «كتاب الاصوات»، «كتاب الزبرج»، «كتاب الامثال»، «كتاب المقصور والممدود»، «كتاب المذكر والمؤنث»، «كتاب الاجناس»، «كتاب الفرق»، «كتاب السرج واللجام»، «كتاب الوحوش»، «كتاب الابل»، «كتاب النوادر»، «كتاب الاضداد»، «كتاب الشجر والنبات»، «كتاب القلب والابدال». شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

ومن الناس من یحبك حبا
ظاهر الحب لیس بالتقصیر
فاذا ما سألته عشر فلس
الحق الحب باللطیف الخبیر

ابن السلار (ابو الحسن علی — یاخود ابو منصور علی بن اسحاق) مصرده ملوك ایوبیه وزراسندن اولوب، بر خیلی وقت نفوذ واقتدار صاحبی اولدقدن صكره، ٥٤٨ ده اعدام اولنمشدر.

ابن سلبطور (ابو عبدالله محمد بن محمد) اندلسده مریه خطه‌سنك اعیان واكابرندن اولوب، قپودانلقده مهارت تامه‌سی وار ایدی. بر خیلی وقت امیرالماء بولندقدن صكره، اواخر عمرنده جاه ومالنی غائب ایدوب، مراكشه چكمش؛ و ٧٥٥ تاریخنده وفات ایتمشدر. ادبیاتده ید طولی اصحابندن اولوب، اشعار رائقه‌سی واردر. غرناطه وزیری مشهور لسان الدین ابن خطیبه یازمش اولدیغی بر قصیده‌سی مشهوردر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

اعلل منك الوجد و اللیل ملتق
وهل ینفع التعلیل والخطب مولم
واقنع من طیف الخیال بزورة
لو ان جفونی بالمنام تنعم

ابن سماعه (محمد —) كبار فقهاء حنیفه‌دن وعلمای حدیثدن اولوب، روایتنده زیاده‌سیله صادق ایدی. امام ابو یوسفك طلبه‌سندن اولوب، فوق‌العاده متقی ومتورع ایدی. مأمون خلیفه‌نك زماننده بغدادده قاضیلق ایتمش؛ ومستعصمك زماننده بصریسنه ضعف كلمكله استعفا ایلشیدی. ٢٣٣ تاریخنده، یوز یاشنی متجاوز اولدیغی حالده، وفات ایتمشدر. «ادب القاضی»، «كتاب المحاضر» و «السجلات» عنوانلریله اوچ كتابی وسائر بعض تألیفاتی واردر.

ابن سماك (ابوالعباس محمد بن صبیح عجلی) قدمای زهاددن اولوب، نصیحت وموعظه‌یی متضمن اقوال حكیمانه‌سی مشهوردر. هارون‌الرشید نزدنده قدری پك عالی ایدی. ١٨٣ تاریخنده كوفه‌ده وفات ایتمشدر. — بو كنیه ایله بغدادده علمای حدیثدن بر ذات دخی كلمشدر. — [«ابو ذر هروی» ماده‌سنه دخی مراجعت بیوریله.]

ابن سمجون (ابو بكر حامد —) مغربك مشاهیر اطباسندن اولوب، اطبای اسلامیه بیننده جودتیله مشهور اولان «كتاب الادویة المفرده» ایله «كتاب الاقرابادین»ك مؤلفیدر. بشنجی قرن هجری اوائلنده وفات ایتمشدر.

ابن سمح (ابو القاسم اصبغ بن محمد) اندلسك مشاهیر ریاضیوندن

اولوب، غرناطه‌ده نشأت ایتمش؛ وعلوم ریاضیه وهیئته اولان اختصاصیله برابر طبدن دخی بهره‌سی وار ایدی. تألیفات مقبوله‌سی چوق اولوب، باشلیجه‌لری شونلردر: «المدخل الی الهندسة فی تفسیر کتاب اقلیدس»، «کتاب المعاملات»، «طبیعة العدد»، «الکتاب الکبیر فی الهندسه»، «کتاب التعریف بصورة صنعة الاسطرلاب»، «زیج علی احد مذاهب الهند المعروف بسند هند». ٤٢٦ تاریخنده غرناطه‌ده وفات ایتمشدر.

ابن سمعون (ابو الحسین محمد بن احمد) بغدادك مشهور واعظلرندن اولوب، ٣٨٧ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابن سمینه (یحیی بن یحیی) اندلس مشاهیر اطباسندن اولوب، علوم ریاضیه ونجوم وادبیات وسائر فنونده دخی مهارتی وار ایدی، ومذهبجه معتزله‌دن ایدی. قرطبه‌ده نشأت ایدوب، ٣١٥ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابن سِنبستی (ابو عبدالله محمد بن خلیفه) عراق شعراسندن اولوب، سیف‌الدوله‌نك شاعری ایدی. ٥١٥ تاریخنده وفات ایتمشدر. شو ایکی بیت سیف‌الدوله‌نك مدحی حقنده سویلش اولدیغی بر قصیده‌سندندر:

فوالله ما انسی عشیةً ودعوا
ونحن عجال بین غادٍ وراجع
وقد سلمت بالطرف منها فلم یکن
من النطق الا رجعنا بالاصابع

ابن سُنَینیره (جمال الدین عبدالرحمن بن محمد) واسط شعراسندن اولوب، ٥٤٧ تاریخنده طوغمش، و٦٢٦ ده وفات ایتمشدر. ادعالی برشاعر اولوب، معاصرینندن کیمسه‌یی بکنمزدی. حلبده ملك ظاهره انتساب ایدوب، مدحی حقنده خیلی قصائد سویلشدر. شو ایکی بیت بو قصائدینك برندندر:

دون الصرات بدت لنا صورَ الدمی
لا ادم صیران الصریم ولا الحمی
غید هززن من القدود ذوابلا
لدناً ورش من النواظر اسهما

ابن سوادی (ابو الفرج علا بن علی) مشاهیر ادبا وکتابدن اولوب، ٤٨٢ تاریخنده واسطده طوغمش، و٥٥٦ ده وفات ایتمشدر. اشعار رائقه‌سی اولوب، بو قطعه او جمله‌دندر:

اشکو الیك ومن صدودك اشتکی
واظن من شغفی بانك منصفی
واصدعنك مخافة من ان یری
منك الصدود فیشتفی من یشتفی

ابن سوری غوریلرك حاکمی اولوب، سلطان محمود سبکتکین ایله محاربه ایتمکله، عسکرینك مغلوب اولدیغنی وممکلتنك فتح اولندیغنی کورنجه، زهر ایچوب، اتلاف نفس ایتمشدر.

ابن سویدی (عزالدین ابو اسحاق ابراهیم بن محمد) مشاهیر اطبای اسلامدن اولوب، علوم وفنون سائره‌نك اکثرنده وشعر وادبیاتده دخی ید طولی صاحبی ایدی. ٦٠٠ تاریخنده دمشقده طوغوب، «عیون الانباء فی طبقات الاطباء» صاحبی موفق‌الدین بن ابی اصیبعه ایله چوجقلغندن عقد رابطهٔ حقوق ومودت ایتمشیدی. طبه دائر «الباهر فی الجواهر»، «التذکرة الهادیه» و«الذخیرة الکافیه» عنوانلریله اوچ کتاب تألیف ایتمشدر. حسن خطی دخی اولمغله، پك چوق کتابلر استنساخ ایتمشیدی. اشعار رائقه‌سی اولوب، شو قطعه او جمله‌دندر:

لوان تغییر لون شیبی یعید مافات من شبابی
لما وفی لی بما تلاقی روحی من کلفة الخضاب

ابن سهل (ابراهیم — اسرائیلی) اندلس مشاهیر شعراسندن ویهودی ملتندن عاشق مشرب بر مرد اولوب، روایته کوره مؤخراً اهتدی ایتمشیدی. مدح نبی (صلعم) حقنده بر چوق قصائد بلیغه‌سی واردر. ٦٤٩ تاریخنده سبته والیسیله برابر مغروقاً وفات ایتمشدر. موسی اسمنده بر یهودی دلبرینه تعشقندن صکره محمد اسمنده بر محبوبه کسب علاقه ایتمکله، بو حالی مصور اولان قطعهٔ آتیه‌سی اهتداسنه علامت عد اولنمشدر:

ترکت هوی موسی لحب محمد
ولولا هدی الرحمن ماکنت اهتدی
وماعن قلیً منی ترکت وانما
شریعة موسی عطلت بمحمد

ابن سید (ابو العباس احمد —) اندلسك مشاهیر شعراسندن اولوب، سائر شعرانك معانیسنی سرقت ایتدیکیچون، (اص) لقبیله ملقبدر. تاریخ ولادت ووفاتنه دسترس اولنه‌مدی. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

وما افنى السوال لكم نوالا
ولكن جودكم افنى السوالا

— مشاهير مهندسیندن برابن سيد دخى واردر، كه هندسه‌يه متعلق مشهور و معتبر بر اثرى واردر.

ابن سِيده { (حافظ ابوالحسن على بن اسماعيل) اندلسك مرسيه علماسندن اولوب، علم لغتده وادبيات عربيه‌ده يد طولى صاحبى ايدى. لغته دائر «المحكم» و«المخصص» عنوانلريله ايكى بيوك كتابى، «حماسه» يه ٦ جلددن مركب بر مفصل شرحى وديكر برقاچ تأليفاتى واردر. پدرى كبى اعمى اولوب، آنجق قوهٔ حافظه‌سى فوق‌العاده اولمغله، لغت وادبياته دائر اولان معلوماتى محفوظاتدن عبارت ايدى. ٤٥٨ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابن سيرين { (ابوبكر محمد —) بصره رواتندن وتابعيندن اولوب، حسن بصرى ايله ود ومحبتى وار ايدى. والده‌سى حضرت ابابكر صديقك آزادليلرندن ايدى. صاحب ترجمه حضرت عثمانك شهادتندن ايكى سنه اول دنيايه كلوب، ١١٠ تاريخنده وفات ايتمشدر. بعض صحابه وتابعيندن احاديث شريفه روايت ايتمشدر. تعبير رؤياده دخى مهارتى وار ايدى.

ابن سيمجور { (ابراهيم، محمد، ابوعلى وسائره) [«بنى سيمجور» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابن سينا { (ابوعلى حسين بن عبدالله) شيخ رئيس عنوانيله مشهوردر. حكما واطباى اسلامك پيشواسى اولوب، عالم اسلامك آرسطو وبقراطيدر. شهرتى عالم اسلامه منحصر اولميوب، آوروپاجه دخى قرون وسطادن برى آويسن (Avicenne) اسميله مشهور ومتعارف اولمغله، اسكيدن برى لاتينجه‌يه ترجمه ايدلمش اولان تأليفاتى آوروپا مكاتبنده طول مدت دستور العمل طوتلمش، و بتون عالمك طلبه‌سى اللرنده تداول ايتمشدر. پدرى بلخلى اولوب، نوح بن منصور سامانينك زماننده بخارايه انتقال ايله، بخارا جوارنده كائن (خرميثن) قريه‌سنه مأمور اولمش؛ وقريهٔ مذكوره‌نك جوارنده كائن (افشنه) قريه‌سندن (ستاره) اسمنده بر قيزله تزوج ايده‌رك، صاحب ترجمه اوراده ٣٧٠ سنه‌سى صفرنده دنيايه كلمشدر. بعده بخارايه كيده‌رك، آز زمان ظرفنده ادبيات وعلوم دينيه‌يى وحساب و هندسه وهيئت ومنطق كبى فنونى بعدالتحصيل، طب وحكمتك تحصيلنه باشلامش، وكافهٔ علومده معلمليله مباحثه ومناظره‌يه كيريشه‌رك، علماى وقتى حيرتده براقه‌جق بر ذكاوت واستعداد كوسترمشيدى. مؤخراً تجربه وممارسه مقصديله اجراى طبابته باشلايه‌رق، بر طرفدن كتب طبيهٔ موجوده‌نك كافه‌سنى مطالعه وتتبعله برابر، برطرفدن دخى كندى تجاربندن بالاستفاده، دها يكرمى ياشنه باصمه‌دن، بوفنده‌كى مهارت وحذاقت فوق‌العاده‌سى شهرت كير آفاق اولمغه باشلامشيدى. اوصره‌ده نوح بن نصر سامانيى دخى تداوى ايتمكله، كنديسنه كسب انتساب ايده‌رك، ملوك سامانيه‌يه مخصوص اولان مكمل بر كتبخانه‌يه ادخال اولنمش؛ واوراده خارجده نسخه‌لرى بولنميان نيجه كتب نفيسه‌يه دسترس اوله‌رق، كيجه وكوندوز مطالعه‌يه قويلمشيدى. بر مدت صكره مذكور كتبخانه محترق اولمغله، نسخه‌لرى قالميان نيجه كتبك محتوياتى ابن سينانك حافظه‌سنه منحصر قالمشدى. حتى كتبخانه‌يى كنديسى مخصوص ياقديغى دخى مظنون ايسه‌ده، اويله بر حكيمك اوقدر كتب نادره‌نك امحاسنه راضى اوله‌ميه‌جغى شبهه‌سز اولديغندن، بو ظنك نابمحل اولديغى شبهه‌سزدر. پدرى ملكيه مأموريتلرنده بولنديغندن، كنديسى دخى بر مدت پدرينك معيتنده دور بلاد ايتدكدن صكره، ابن سينا ٣٢ ياشنده ايكن، پدرى وفات ايتمش؛ ومتعاقباً سامانيلرك دور نكبتى حلول ايتمكله، صاحب ترجمه بخارايى ترك ايده‌رك، خوارزمك (كركانج) شهرينه كيتمش؛ وخوارزمشاه على بن مأمونه انتساب ايتمش؛ وكنديسنه مخصصات تعيين اولنمشيدى. بعده نسا، ابيورد، طوس وسائر بلاده كيده‌رك، امير شمس المعالى قابوسه كسب اتصال ايتمش ايسه‌ده، موميٰ اليهك اخذ وحبس اولنمسى اوزرينه، ابن سينا دهستانه كيتمش؛ واوراده برمدتلى خسته‌لغه طوتلمغله، جرجانه عودت ايتمش؛ واوراده «اوسط» عنوانلى كتابنى تأليف ايتمشدر، كه بو مناسبتله كتاب مذكوره «اوسط جرجانى» دخى ديرلر. بعده، رى وقزوين وهمدانه كيده‌رك، شمس الدوله‌نك وزيرى اولمش؛ ومؤخراً عسكر طائفه‌سى عليهنه قالقيشوب، خانه‌سنى يغما وقتلنى طلب ايتمشلر ايسه‌ده، شمس الدوله عزليله اكتفا ايدوب، برمدت صكره قولنجه كرفتار اولمغله،

ابن سینا کندیسنی ایی ایتدیکندن، ینه وزارته اعاده اولنمشدر. شمس الدولهنك وفاتنده، خلفی تاج الدوله صاحب ترجمه‌یی استخدام ایتدیکندن، ابن سینا اصفهانه عزیمتله، علاءالدوله‌یه انتساب ایتمش؛ واو صره‌ده وجودینه ضعف تاری اولوب، قولنجه مبتلا اولمش، وپرهیزه اعتنا ایتدیکندن، کندینی ایی ایده‌میوب، نهایت علاءالدولهنك معیتنده همدانه کیدرکن، قولنجی کسب تشدد ایتمکله، ٤٢٨ سنه‌سی رمضاننده ٥٨ یاشنده اولدیغی حالده، همدانده وفات ایتمشدر. طوائف ملوك بیننده‌کی رقابت وخصومت سیئه‌سیله، وکندیسنك بونلرك بعضنه اولان انتسابی مناسبتیله، مدت عمرنده برقاچ دفعه حبس وقلعه‌بند اولمش؛ وکتابلرینك بعضیسنی محبوسیتی حالنده یازمشدر.

ابن سینانك آثاری پك چوق وپك متنوع اولوب، اکثریسی طب وحکمته متعلق ایسه‌ده، سائر کافهٔ علومه دائر دخی تألیفاتی واردر. باشلیجه‌لری شونلردر: «شفا»، «نجات»، «اشارات»، «قانون»، «هدایه»، ٢٠ جلد اوزره «الحاصل والمحصول». اخلاقه دائر ایکی جلد اوزره «کتاب البر والاثم»، آرسطونك کافهٔ کتبنك شرحلرینی جامع اوله‌رق ٢٠ جلددن مرکب «کتاب الانصاف»، «المجموع»، منطقه دائر «الاوسط»، «کتاب المبدأ والمعاد»، «کتاب الارصاد الکلیه»، «کتاب المعاد»، لغته دائر «لسان العرب»، فارسی العباره «دانش نامه»، «کتاب القولنج»، «رسالة حی بن یقظان»، «کتاب الادویة القلبیه»، فارسی العباره «مقالة فی النبض»، «مقالة فی مخارج الحروف»، «رسالة فی الزاویه»، «مقالة فی القوی الطبیعیة»، «رسالة الطیر»، «کتاب الحدود»، «مقالة فی تعرض الطبیب فی القوی الطبیعیة»، «عیون الحکمة»، «مقالة فی عکوس ذوات الجهة»، «الخطب التوحیدیه»، منطقه دائر «الموجز الکبیر» و«الموجز الصغیر»، ینه منطقه دائر «القصیدة المزدوجة»، «مقالة فی تحصیل السعادة»، «مقالة فی القضاء والقدر»، «مقالة فی الهندبا»، «مقالة فی الاشارة الی علم المنطق»، «مقالة فی تقاسیم الحکمة والعلوم»، «رسالة فی السکنجبین»، «مقالة فی اللانهایه»، طلبه‌سندن ابو منصور بن زیلا طرفندن جمع اولنمش «تعالیق»، «مقالة فی خواص خط الاستواء»، طلبه‌سندن ابو الحسن بهمینانك سؤاللریله جوابلرینی حاوی «المباحثات»، ابو ریحان بیرونی‌یه جواباً «عشر مسائل»، ینه حکیم مشارالیهه جواباً «ست عشرة مسئلة»، «مقالة فی هیئة الارض من السماء وکونها فی الوسط»، «الحکمة المشرقیة»، «مقالة فی تعقب المواضع الجدلیه»، «المدخل الی صناعة الموسیقی»، «مقالة فی الاجرام السماویة»، «کتاب التدارك لانواع خطا التدبیر»، «مقالة فی کیفیة الرصد ومطابقته مع العلم الطبیعی»، «مقالة فی الاخلاق»، کیمیایه دائر شیخ ابو الحسن سهله خطاباً «رساله»، اصفهانده علاءالدوله ایچون یاپمش اولدیغی آلت رصدیه حقنده «مقاله»، «مقالة فی غرض قاطیغوریاس»، «الرسالة الاضحویه فی المعاد»، «رسالة فی العروض»، «مقالة فی حد الجسم»، «الحکمة العرشیه»، «کتاب تدبیر الجند والممالیك والعساکر وارزاقهم وخراج الممالك»، روح حقنده ابو علی نیشابوری ایله واقع اولان «مناظرات»، «خطب وتحمیدات واسجاع»، «مختصر اوقلیدس»، «مقالة الارثماطیق»، «تعالیق مسائل حنین فی لطب»، «قوانین ومعالجات طبیة»، «شرح کتاب النفس لارسطوطالیس»، «مقالة فی النفس» که «الفصول» عنوانیله معروفدر، «مقالة فی ابطال احکام النجوم»، نحوه دائر «کتاب الملح»، «فصول الهیئة فی اثبات الاول»، «فصول فی النفس والطبیعیات»، «رسالة فی الممالك وبقاع الارض»، «مختصر فی ان الزاویة التی من المحیط والمماس لا کمیة لها»، منطقه دائر «مفاتیح الخزائن»، «کلام فی الجوهر والعرض»، «رسالة فی العشق»، «رسالة فی القوی الانسانیة وادراکاتها»، «قول فی تبیین ما الحزن واسبابه». بونلردن بشقه مسائل علمیه وفنیه‌یه متعلق اسئلهٔ وارده‌یه ویا اعتراضات واقعه‌یه جواباً برچوق رسائلی، ردیه‌لری، مخابراتی، خطبه‌لری، عربی وفارسی اشعار وقصائدی وسائر آثاری واردر. شو برایکی بیت نفس (یعنی روح) حقنده اولان مشهور برقصیدهٔ بلیغه‌سندندر:

هبطت الیك من المحل الارفع
ورقاء ذات تعزز وتمنع
محجوبة عن کل مقلة عارف
وهی التی سفرت ولم تتبرقع
وصلت علی کره الیك وربما
کرهت فراقك وهی ذات تفجع

اشعار فارسیه‌سی دخی فصاحتده آثار ادبیهٔ عربیه‌سندن دون اولمیوب، اکثر حکما وفضلانك دوچار اوله‌کلدکلری تعرض جهلا وتکفیر بیمعنایه قارشی سویلمش اولدیغی شو قطعه او جمله‌دندر:

کفر چومنی گزاف وآسان نبود
محکمتر از ایمان من ایمان نبود
دردهر چومن یکی وآن هم کافر
پس درهمه دهر یك مسلمان نبود

آثار فنیه‌سنك اك مشهورلری اولان «شفا»، «نجات»، «اشارات» و«قانون» اکثر حکما واطبا طرفندن شرح وتحشیه، وآوروپا لسانلرینه ترجمه، ومتنلری دخی دفعاتله طبع ونشر اولنمشدر. سائر آثارینك بعضیسی وعلی الخصوص آرسطونك کتابلرینك شرحلرینی جامع اولان «کتاب الانصاف» و«کتاب البر والاثم» کبیلرینك ایسه نسخه‌لری پك نادردر.

ابن شاهین { (ابو حفص عمر بن احمد) رواة حدیثدن ومشهور واعظلردن اولوب، ٢٩١ تاریخنده طوغمش، و ٣٨٥ ده وفات ایتمشدر. حدیثه متعلق مفصل بر کتابی و «معجم الشیوخ»، «کتاب الافراد»، «کتاب السنه»، «کشف الممالك» عنوانلی وسائر بعض آثاری واردر.

ابن شباس { ٤٥٠ تاریخلرنده بصره طرفلرنده ظهور ایله، الوهیت دعواسنه قالقیشمش بر آدمدر.

ابن الشبل { (ابو علی حسین بن عبدالله) بغدادك مشاهیر شعراسندن اولوب، اشعارندن دخی آکلاشلدیغی اوزره، اکثر علوم وفنونه واقف حکیم وفیلسوف برذات ایدی. ٤٧٤ تاریخنده وفات ایتمشدر. مرتب دیوانی واردر. شو بر ایکی بیت اوزون بر قصیدهٔ حکیمانه‌سندندر:

بربك ایها الفلك المدار
اقصدك ذا المسیر ام اضطرار
مدارك قل لنا فی ای شیء
ففی افهامنا منك ابتهار
وفیك نری الفضاء وهل فضاء
سوی هذا الفضاء به تدار
وعندك ترفع الارواح ام هل
مع الاجساد یدرکها البوار

ابن شبیب { (ابو عبدالله سعدالدین حسین بن علی) شعرا وادبادن اولوب، خلفای عباسیه‌دن مستنجدك شاعرلرندن ایدی.

لغز حلنده چوق مهارتی وارایدی. ٥٠٩ تاریخنده طوغوب، ٥٨٠ سنه‌سنده بغدادده وفات ایتمشدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

واغید لم تسمح لنا بوصاله
ید الدهر حتی دب فی عاجه النمل
تمنیت لما احتط فقدان ناظری
ولم ار انسانا تمنی العمی قبل
لیبقی علی مر الزمان خیاله
خیالی وفی عینی لمنظره شکل

ابن شجری { [«ابو السعادات» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن شخبا { (ابو علی حسن بن عبدالصمد عسقلانی) سوریه ساحلنده‌کی عسقلاندن نشأت ایتمش مشاهیر ادبا وشعرادندر. بلیغ خطبه‌لری وبعض مخابراتی ایله اشعار رائقه‌سی واردر. ٤٨٢ تاریخنده مصرده محبسده وفات ایتمشدر. شو ایکی بیت بر قصیده‌سندندر:

عجبوا لحلمك ان تحول سطوة
وزلال خلقك کیف عاد مکدرا
لا تعجبوا من رقة وقساوة
فالنار تقدح فی قضیب اخضرا

ابن شرف { (محمد بن سعید قیروانی) اندلسك فحول شعراسندن اولوب، ٤٦٠ تاریخنده وفات ایتمشدر. ابن رشیق ایله ماجرالری ومهاجاتلری واردر. کندیسی بر کوزندن کور ایدی. ادبیاته متعلق منثور ومنظوم اوله‌رق «ابکار الافکار» عنوانلی کوزل بر کتابك وسائر بعض تألیفاتك صاحبیدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

سقی الله ارضا انبتت عودك الذی
زکت منه اغصان وطابت مغارس
تغنی علیها الطیر وهی رطیبة
وغنت علیها الناس والعود یابس

— ابن شرف اندلسی ایچون [«ابو الفضل بن شرف» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن شقیر { (ابو المکارم تاج الدین محمد بن عبدالمنعم) دمشق شعرا وادباسندن وفقهای حنفیه‌دن اولوب، ٦٠٦ تاریخنده طوغمش، و ٦٦٩ ده وفات ایتمشدر. ادبا ومحدثیندن نصراللهك برادریدر.

ابن شکر { [«صفی الدین دمیری» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن شلمغانی { (ابو جعفر محمد بن علی) ابو القراقر کنیه‌سیله دخی معروفدر. علما وادبادن اولوب، دردنجی قرن هجری اوائلنده ظهور ایله، بر مذهب جدید ایجادی ادعاسنه قالقیشه‌رق، اعیان وعلمادن برچوق مریدان پیدا ایتدکدن صکره، الوهیت دعواسنده بولندیغی ومذهبنك اساسی تناسخ قاعده‌سنه مبتنی اولدیغی آکلاشلغله، بغداددن خفیاً قاچه‌رق، موصله کیتمش؛ واوراده مریدانی آرتیره‌رق، بعده بغداده عودت ایتمش؛ و ۳۲۲ ده مذهبنك اسراری میدانه چیقمغله، خانه‌سی باصیلوب، بر چوق علمانك مکتوبلری بولنمش، ورفقاسی دخی طوتیلوب، اوزون بر محاکمه‌دن صکره، صاحب ترجمه مریداندن سالف الترجمه (ابن ابی عون) ایله برابر صلب، وجثه‌لری احراق اولنمشدر.

ابن شمشقیق { بیزانس یعنی قسطنطنیه ایمپراطورلرندن اولوب، دردنجی قرن هجری اواسطنده سوریه‌یه سوق عسکرله ملوك اسلامیه ایله محاربه ایدن (یانی زیمسکی) نك عرب تاریخلرنده مستعمل اسمیدر. [« یانی زیمسکی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن شنبوذ { (ابوالحسن محمد بن احمد) مشاهیر قراءدن اولوب، بغدادده طوغمش؛ وبعض شاذ قرائتلرله اوقودیغندن، مؤاخذه اولنه‌رق، اثنای استنطاقده وزیر ابن مقله‌یه سرت جواب ویروب، کندیسنی تجهیل ایتدیکندن، ضرب وحبس اولنمش؛ وبعده حضرت عثمان طرفندن جمع اولنان مصحف شریفدن بشقه قرآن قرائتنه توبه ایتدیکنه دائر، الندن سند آلندقدن صکره، بر مدت نفی اولنمش؛ وبعده بغداده عودت ایدوب، ۳۲۸ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابن شنکا { خوزستان صاحبی شمله‌نك برادرزاده‌سی اولوب، خلیفه مستنجد طرفندن بصره مقطعی بولنان (منکبرس)ك قیزینی تزوج ایتمش اولمغله، قاین پدرینك خلیفه طرفندن اعدامی اوزرینه، ۵۵۹ تاریخنده بصره‌یی ضبط وجوارلرینی یغما وتخریب ایتدکدن صکره، واسطه دخی تجاوزله مقطعی بولنان (خطلوبرس) ی قتل ایتمشیدی. مؤخراً عمجه‌سی شمله طرفندن نهاوند وسائر بعض طرفلرك ضبطنه کوندریلوب، انواع مظالم اجرا ایتدکدن صکره، ۵۶۹ ده عراقه تجاوز ایتمکله، خلیفه‌نك عسکریله واقع اولان محاربه‌ده قتل اولنه‌رق، سر مقطوعی خلیفه‌یه کوندرلمشدر.

ابن شهاب زُهری { (ابو بکر محمد بن مسلم قرشی) تابعیندن وفقها ومحدثیندن اولوب، مدینهٔ منوره‌ده یاشامش؛ وصحابه‌دن اون ذاته ملاقی اولوب، کندیسندن بر چوق محدثین نقل احادیث شریفه ایتمشلردر. ۱۲۴ تاریخنده، یتمش یاشنی متجاوز اولدیغی حالده، وفات ایتمشدر.

ابن شُهَید { (ابو عامر احمد بن عبدالملك) اندلس ادبا وشعراسندن اولوب، ناصر عبدالرحمنك وزیری ایدی. ادارهٔ امور دولتده فوق العاده ماهر، مدبر وعادل بر ذات اولمغله، ناصرك دور سلطنتنی بر دور عمران ومدنیته قلب ایتمش؛ ومشار الیهك توجه وامنیتنی قزانوب، پك چوق مال وثروته مالك اولمشیدی. ناصر عبدالرحمنه هدیه ایتمش اولدیغی بر طاقم ذی قیمت تحفه‌لر اندلس تواریخنده بر تفصیل مذکوردر. حقنده مروی اولان حکایات ونوادر چوقدر. وزرادن عبدالملك بن جوهر ایله بینلرنده عداوت و منافسه وار ایدی. مرقوم ابن جوهر (حمار) لقبیله ملقب اولوب، صاحب ترجمه‌نك جدی دخی شامده بیطار بولنمش اولدیغندن، بینلرنده شویله بر ملاطفه کچمشدر: بر کون ابن جوهر خسته اولمغله، ابن شهید زیارتنه کیتدیکی حالده، قبول اولنمدیغندن، شو قطعه‌یی یازوب کوندرمشدر:

اتیناك لا عن حاجة عرضت لنا
الیك ولا قلب الیك مشوق
ولكننا زرنا بفضل حلومنا
فكیف تلاقی برنا بعقوق

ابن جهور دخی شو قطعه ایله جواب ویرمش:

حجبناك لما زرتنا غیر تائق
بقلب عدو فی ثیاب صدیق
وماكان بیطار الشام بموضع
یباشر فیه برنا بخلیق

ابن شهید { (ابو عامر احمد بن ابی مروان) آنف الترجمه وزیر ابن شهیدك طورونك اوغلی اولوب، اندلسك مشاهیر ادباسندندر. غایت بلیغ خطبه ومخابره‌لری و « کشف

الدك وايضاح الشك»، «التوابع والزوابع» و «حانوت عطار» عنوانلى كتابلر كبى برطاقم تأليفاتى واردر. ٣٨٢ تاريخنده طوغوب، ٤٢٦ ده قرطبه‌ده وفات ايتمشدر. كرم وسخاوت اصحابندن اولوب، اشعار رائقه‌سى دخى واردر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

كلفت بالحب حتى لو دنا اجلى
لما وجدت لطعم الموت من الم
كلاالذى والهوى قدما ولعت به
ويلى من الحب او ويلى من الكرم

ابن شيرويه { (ابو منصور اسبهدوست بن محمد ديلى) مشاهير ادبادن اولوب، ٤٦٩ تاريخنده وفات ايتمشدر. ابتدا شيعى المذهب اولوب، سب اصحاب ايتديكى حالده، بعده تائب اولوب، اصلاح عقيده ايتمشيدى. تزوجحقنده اولان شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

يا طالب التزويج انك بالذى
تبغيه منى جاهل معذور
هل ابصرت عينيك صاحب زوجة
الا حزينا مالديه سرور

ابن شينا { (الياس —) سريانى علماسندن اولوب، لسان سريانينك صرفنه دائر بر كتابى ولسان مذكورده بعض اشعارى واردر. ١٠٥٦ تاريخنده وفات ايتمشدر. «الكنز الثمين» عنوانلى ديوان اشعارى اخيراً رومادہ طبع اولنمشدر.

ابن الصابونى { (محمد بن احمد) اندلسك مشاهير ادباسندن اولوب، شرقه سياحتله، مصره كيدركن، ٦٠٤ تاريخنده اسكندريه‌ده وفات ايتمشدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

رأيت فى خده عذارا خلعت فى حبه عذارى
قدكتب الحسن فيه سطرا ويولج الليل فى النهار

ابن الصابونى { (جمال الدين عبدالرزاق بن احمد) مشاهير علمادن اولوب، حديث وتاريخ وحكمتده يد طولى صاحبى ايدى. ٦٤٢ تاريخنده طوغوب، ٧٢٣ ده وفات ايتمشدر. روايته كوره، (معن بن زائدةالشيبانى) نك نسلندن اولوب، بغدادك هلاكو طرفندن ضبطى صره‌سنده مغوللرك قيد اسارتنه دوشمش، وكولد صفتيله حكيم مشهور نصيرالدين طوسى‌يه ويريلوب، مشاراليهدن تحصيل علوم وفنون ايتمش؛ وحسن خطى دخى اولمغله، كرك نصيرالدينك آثارينى وكرك سائر كتب كثيره استنساخ ايلمشيدى. مراغه‌ده حكيم مشاراليه طرفندن تأسيس اولنان رصدخانه‌ده استخدام اولنمش؛ وبعده بغداده كيدوب، مستنصريه كتبخانه‌سنك حافظ كتبى اولمش؛ وبو خدمتده ايكن، تواريخ كثيره مطالعه ايده‌رك، على الخصوص تراجم احوال حقنده معلومات واسعه استحصال ايتمشيدى. تراجم احوالى جامع اولمق اوزره، «مجمع الآداب فى معجم الاسماء على معجم الالقاب» عنوانيله ٥٠ جلددن مركب بر بيوك كتابى، «درر الاصداف فى غرر الاوصاف» عنوانلى ٢٠ جلدلى بر تأليفى، «تلقيح الافهام فى المؤتلف والمختلف» عنوانيله بر اثرى، ابتداى خلقتدن بغدادك خرابه‌دك بيوك بر تاريخ عموميسى، «الدرر الناصعه فى شعراء المائة السابعه» عنوانلى بر تذكره‌سى وعربى وفارسى بر چوق اشعارى واردر.

ابن صائغ { (موفق الدين ابو البقاء يعيش بن على) مشاهير نحاتدن اولوب، اجدادى موصللى اولدقلرى حالده، كنديسى ٥٥٦ تاريخنده حلبده طوغمش؛ واورادہ نشأت ايدوب، ٦٤٣ ده وفات ايتمشدر. زمخشرينك كتابنه پك معتبر بر شرح يازديغى كبى، ابن جنينك «التصريف الملوكى» عنوانلى نحو كتابنى دخى شرح ايتمشدر. —[«ابن باجه» ماده‌سنه دخى مراجعت بيوريله.]

ابن الصبّاح { (ابو نصر عبدالسيد بن محمد) مشاهير فقهاء شافعيه‌دن اولوب ٤٠٠ تاريخنده بغدادده طوغمش؛ واواخر عمرنده اعمى اولديغى حالده، ٤٨٥ ده ينه بغدادده وفات ايتمشدر. فقهه دائر «الشامل» عنوانيله معتبر بر كتابى، «تذكرة العالم والطريق السالم» عنوانلى بر تأليفى واصول فقهه دائر «العدة» عنوانيله بر اثرى واردر. مدرسهٔ نظاميه ايلك آچلديغنده مدرسلكى بو ذاته احاله اولنوب، بعده ابو اسحاق تعين اولنمش ايسه‌ده، اونك وفاتنده ينه صاحب ترجمه نصب اولنمشدى. — (ابوالعلا محمد بن صباح) زهاددن اولوب، ٤٨٥ تاريخنده وفات ايتمشدر. — [«حسن بن صباح» ماده‌سنه دخى مراجعت بيوريله.]

ابن صدقه { [« جلال الدین بن صدقه » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن صرد { [« سلیمان بن صرد » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن صُردُر { (ابو منصور علی بن حسن) مشاهیر شعرا وفصحادن اولوب، ٤٦٥ تاریخنده ٦٥ یاشنده وفات ایتمشدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر :

لم ابك ان رحل الشباب وانما
ابكى لان يتقارب الميعاد
شعر الفتى اوراق فاذا ذوى
جفت على آثاره الاعواد

ابن الصفّار { (ابوعبدالله محمد —) اندلس مشاهیر ادباسندن اولوب، قرطبه‌ده تولد ونشأت ایتمش؛ واعمی اولدیغی حالده، علم حسابده ید طولی صاحبی اولوب، مراکش، فاس، تونس وسائر محللرده ادبیات تدریسیله اوغراشمش؛ وبغداده سیاحت ایتمشیدی. ٦٣٩ تاریخنده وفات ایتمشدر. اشعاری کوزل اولوب، بو قطعه او جمله‌دندر :

لا تحسب الناس سواء متى تشابهوا فالناس اطوار
وانظر الى الاحجار فى بعضها ماء وبعض ضمنه نار

ابن الصفار { (جلال الدین علی بن یوسف) ماردینلی اولوب. ادیب وشاعر بر ذات اولدیغی حالده، ماردین صاحبی ملک منصور ناصرالدین ارتقک کاتبی ایدی. ٦٥٨ تاریخنده ماردینی ضبط ایدن مغوللر طرفندن قتل اولنمشدر. «انس الملوك» عنوانیله کوزل بر تألیفی واشعار رائقه‌سی واردر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر :

ماقام اقنوم الجمال بوجهه
الا وفى ناسوته لاهوت
احسن فان الحسن وصف زائل
واصنع جميلا فالجمال يفوت

ابن الصفار { (ابوالقاسم احمد بن عبدالله) اندلسک مشاهیر ریاضیونندن اولوب، حساب وهندسه وهیئتده ید طولی صاحبی ایدی. قرطبه‌ده علوم ریاضیه تدریسیله مشغول ایدی. قرطبه‌ده فتنه ظهوری اوزرینه، اندلسک ساحل شرقیسنده واقع (دانیه) شهرینه کیدوب، وفاتنه‌قدر اوراده بولنمش، وپک چوق طلبه یتیشدیرمشدی. سندهند اصولی اوزره بر مختصر زیجی واسطرلاب اعمالی حقنده موجز وکوزل عباره‌لی بر کتابی واردر. — برادری (محمد ابن الصفار) اسطرلاب اعمالنده فوق‌العاده ماهر اولوب، بوندن ماهر اسطرلابجی کلمه‌مشدر.

ابن الصلاح { (نجم الدین ابوالفتوح احمد بن محمد) علوم حکمیه ائمه‌سندن واطبای حاذقه‌دن اولوب، علوم ادبیه‌ده دخی ماهر وفصیح اللسان بر ذات ایدی. عن‌اصل همدانلی اولوب، بغدادده نشأت ایتمش؛ وبعده دمشقه کیدوب، بقیهٔ عمرینی اوراده یچیرمش؛ و ٥٤٠ تاریخندن صکره‌جه وفات ایتمشدر. «مقالة فى الشكل الرابع من اشكال القياس»، و« كتاب فى الفوز الاصغر » عنوانلریله ایکی اثری واردر.

ابن الصلاح { (تقی الدین ابو عمرو عثمان بن عبدالرحمن) فقهای شافعیه‌دن اولوب، تفسیر وحدیث ولغت وادبیاتده دخی ید طولی صاحبی ایدی. کردی الاصل اولوب، شهر زورده طوغمش؛ وبعده موصله، خراسانه ونهایت شامه وقدسه کیده‌رک، مدارس متعدده‌ده مدرسلک ایتمش؛ وابن خلکانک جملهٔ معلمیندن بولنمشدر. ولادتی ٥٧٧ ده ووفاتی ٦٤٣ ده واقع اولمشدر. علم حدیثه دائر پک نافع بر کتابی واردر، و فتاویسی دخی بعض طلبه‌سی طرفندن جمع وتدوین اولنمشدر.

ابن صَول { (ابوالفضل عمر بن مسعده) مأمون خلیفه‌نک وزراسندن اولوب، اصحاب رأی وتدبیردن اولمغله، خلیفه‌نک عندنده قدر واعتباری وار ایدی. ذکری سبقت ایدن شاعر ابراهیم بن عباس صولینک عمجه‌سنک اوغلیدر. ٢١٧ تاریخنده (اذنه) یعنی آطنه‌ده وفات ایتمشدر.

ابن طاهر { (ابوالعباس محمد بن عبدالله —) خراسان ادباسندن اولوب، خلیفه متوکل طرفندن بغداد والیلکنه نصب اولنمش؛ ومعتزک زماننده قدر واعتباری تزاید ایدوب، ٢٥٣ تاریخنده وفات ایتمشدر. اشعار لطیفه‌سی اولوب، ترنج حقنده اولان شو قطعه او جمله‌دندر :

جسم لطيف قميصه ذهب ركب فيه بديع التركيب
فيه لمن شمه وابصره لون محب وريح محبوب

ابن طاهر { (رئيس ابو عبدالرحمن محمد —) اندلس ادباسندن اولوب، بعض مسجع وبليغ رسائلی وسائر آثاری واردر. رفض ایله اتهام اولنه‌رق، خیلی وقت محبوس قالدقدن صکره، وزیر ابوبکرك توسطیله سبیلی تخلیه اولنه‌رق، بلنسیه‌ده اختیار اقامت ایتمش؛ واوصره‌ده بلنسیه خرستیانلرك الینه کچمکله، اسیر دوشوب، بر مدت دخی اسارتده قالدقدن صکره، بلنسیه‌نك استردادیله قورتاریلوب، ٥٠٧ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابن طاهر { (ابوالعباس عبدالله — خزاعی) دولت عباسیه‌نك اکابر رجالندن اولان طاهرك اوغلی اولوب. مأمون خلیفه نزدنده پك بیوك قدر واعتباری وار ایدی. نصر بن شبثه قارشی اولان محاربه‌ده پدرینه وکالةً رقه قوماندانلغنده بولندقدن صکره، خلیفه طرفندن بغداد شرطه‌سی والیلکنه، و٢٠٥ تاریخنده، مرقوم نصر بن شبثك حقندن کلمك مأموریتی انضمامیله، مصر والیلکنه نصب اولنمشیدی. عاصیٔ مرقومی طوتوب بغداده کوندرمکه موفق اولدیغندن، دائرهٔ اقتداری توسیع اولنه‌رق، شام وجزیره‌نك اداره‌سی دخی عهده‌سنه تفویض اولنمش؛ و٢١٣ ده انفصال ایله، بغداده عودتنده خراسان والیلکنه تعیین اولنه‌رق، اوراده خوارجله ایتدیکی محاربه‌ده غالب اولوب، طائفهٔ مذکوره‌یی استیصال، وخیلی وقت کمال عدالتله ادارهٔ مملکت ایتدکدن صکره، ٢٢٨ تاریخنده ٤٨ یاشنده مروده وفات ایتمشدر. مصر والیلکنه نصب اولندیغی وقت پدری طرفندن نصایح حکیمانه‌یی وادارهٔ ملك حقنده پك چوق حقایق متضمن مفصل بر اخطارنامه کوندرلمشیدی، که بر نسخه‌سی مأمونك منظوری اولدقده، بالاستنساخ کافهٔ ولاته برر صورتنك ارسالنی امر ایتمش، وبو اخطارنامه‌نك عینی کتب تواریخه درج اولنمشدر. کندیسی امور سیاسیه وادارهٔ ملکده‌کی مهارتیله برابر، ادیب وشاعر بر ذات اولوب، بعض بلیغ مخابرات ورسائلی واردر. موسیقیده دخی مهارت تامه‌سی وکوزل سسی اولمغله، بر چوق بستهلرك مرتبی اولدیغی «اغانی» ده مسطوردر.

ابن طاهر { حلبده باطنیه‌نك رئیسی اولوب، فساد وشقاوتیله او جوارلر اهالیسنی قورقوتمش ایکن، ٥٠٩ تاریخنده آلپ آرسلان طرفندن قتل اولنمشدر.

ابن طَباطبا { (ابو عبدالله محمد بن ابراهیم بن اسماعیل بن ابراهیم بن حسن بن حسن بن علی بن ابی طالب) ١٩٩ تاریخنده مأمونك زمان خلافتنده رقه‌ده ابو السرایا ایله بالاتفاق عباسیلره قارشی خروج ایله، کوفه‌یی ضبط ایتمش؛ وکندیسنه بیعت اولنوب، بغداددن کوندریلن زهیر بن مسیبك عسکرینه غلبه چالمش ایسه‌ده، بو محاربه‌ده آلنان غنایمدن ابوالسرایایه مأمولی قدر حصه ویرمدیکندن، مرقوم صاحب ترجمه‌یی تسمیم، واونك یرینه خلق (محمد بن محمد بن زید بن علی بن حسین بن علی بن ابی طالب) اسمنده بر شاب امرده بیعت ایتمکه دعوت ایتمشدی. پدری ابراهیمك (طباطبا) لقبیله شهرت بولمسنه سبب (ق) ی (ط) تلفظ ایتمسیله، بر کون خدمتجیسندن (قبا) سنی ایستدیکنده، قباقبا دیه‌جك یرده (طباطبا) دیمسیدر.

ابن طباطبا { (ابوالحسن محمد بن احمد بن محمد بن احمد بن ابراهیم طبا طبا) آنف‌الترجمه‌نك برادری احمد بن ابراهیمك تورونك اوغلی اولوب، اصفهان شرفاسندن ادیب وشاعر بر ذات ایدی. وفرت ذکا ووسعت قریحه ایله مشهور اولوب، «عیار الشعر»، «تهذیب‌الطبع»، «کتاب‌العروض» عنوانلریله اوچ تألیفی واردر. ٣٢٢ تاریخنده اصفهانده وفات ایدوب، نسلندن شهر مذکورده برچوق علما وادبا کلمشدر. اشعاری پك لطیف ورقیق اولوب. شو قطعه او جمله‌دندر:

یا من حکی الماء فرط رقته وقلبه فی قساوة الحجر
یالیت حظی کحظ ثوبك من جسمك یا واحدا من البشر

ابن طباطبا { (ابوالقاسم احمد بن محمد بن اسماعیل بن ابراهیم طباطبا) مصرده نقیب‌الطالبین اولوب، ادیب وشاعر بر ذات ایدی. ٣٤٥ تاریخنده ٦٤ یاشنده وفات ایتمشدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

خلیلی انی للثریا لحاسد وانی علی ریب‌الزمان لواجد
ایبقی جمیعا شملها وهی سبعة ویفقد من احببته وهو واحد

ابن طباطبا (ابو محمد عبدالله بن احمد بن علی بن حسن بن ابراهیم طبا طبا) مصر شرفاسندن اولوب. ثروت وسامان صاحبی وکریم وسخی بر ذات اولمغله، هر کون کلیتلی بادملی حلوی یاپدیروب، طاغیتمغی عادت ایدنمشیدی. حقنده بعض نوادر متواتردر. ٢٨٦ تاریخنده طوغوب، ٣٤٨ ده وفات ایتمشدر.

ابن طَبَرزَد (موفق الدین ابو حفص عمر بن ابی بکر) بغدادک کبار محدثیندن اولوب، ٥١٦ تاریخنده طوغمش، و٦٠٧ ده وفات ایتمشدر.

ابن الطیب (مهذب الدین عبدالرحمن بن علی) دمشقلک رئیس الاطباسی اولوب، ٥٦٥ تاریخنده طوغمش، و٦٢٧ ده وفات ایتمشدر. طبده حذاقت کامله صاحبی اولدیغی کبی، ادبیات عربیه‌ده وهیئت ونجوم فننده دخی ماهر ایدی. ملک عادلک پك چوق عاطفت و حسناتنی کورمش، وعموم مصر وشام اطباسی اوزرینه رئیس تعیین اولنمشیدی. دمشقده کندی خانه‌سنی، مدرسهٔ طبیه اولمق اوزره، وقف ایتمشیدی. کندیسی طوپال ایدی. «اختصار الحاوی» و «مقالة فی الاستفراغ» عنوانلریله ایکی تألیفی وینه طبه دائر برچوق تعلیقات ورسائل وجواب وردیه‌لری واردر. کوزل اشعار دخی سویلمشدر.

ابن الطحان (ابو الاصبغ عبدالعزیز بن علی) اندلس ادباسندن ومشاهیر قراءدن اولوب. ٤٩٨ تاریخنده اشبیلیه‌ده طوغمش؛ وشرقه رحلت ایده‌رك، مصر وشام وعراقده مدت مدیده درس وافاده ایله اوغراشدقدن صکره، ٥٥٩ تاریخندن صکره‌جه حلبده وفات ایتمشدر. اشعاری لطیف اولوب، بو قطعه او جمله‌دندر:

دع الدنیا لعاشقها   لیصبح من رشائقها
وعاد النفس مصطبراً   ونکب عن خلائقها
هلاك المرء ان یضحی   مجداً فی علائقها
وذو التقوی یذللها   فیسلم من بوائقها

ابن طغتکین [«طغتکین» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن طولون (اوچنجی قرن هجری اواسطنده، دولت عباسیه طرفندن مصر والیسی اولوب اوراده تفرد ایتمش اولان احمد بن طولون ایله نسلندن کلن امرانك بهرینه ویریلن اسمدر. بونلرك هربری اسم اصلیسی صره‌سنده ذکر اولنه‌جقدر. بو سلاله‌یه بنی طولون دیرلر. [«طولون» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.] — احمد بن طولونك مصرده بنا ایتمش اولدیغی بر مکمل جامع شریف ایله بر قصر، برایکی کوپری، برصویولی وسائر بعض آثار دخی (ابن طولون) اسمیله یاد اولنورلر.

ابن طیب [«احمد بن طیب» و «ابو الفرج بن طیب» ماده‌لرینه مراجعت.]

ابن ظهیر [«مجدالدین اربلی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن عاصم (محمد —) مصر قدمای شعراسندن اولوب. کوزل اشعاری واردر. طورسینا مناستری حقنده اولان شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

یا راهب الدیر ماذا الضوء والنور
فقد اضاء بما فی دیرك الطور
هل حلت الشمس فیه دون ابرجها
ام غیب البدر عنه وهو مستور

ابن العالمه [«ابن المنفاخ» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن عامر (مرج —) فلسطینده ناصره، صفد وجبل کرمل آره‌سنده واقع واسع بر اووه اولوب، برجهتی طبریه وارد‌نه قدر ممتد اولور. اسم عبرانیسی (ازراعیل)در. — [«عبدالله بن عامر» ماده‌سنه دخی مراجعت بیوریله.]

ابن عائشه (ابو جعفر محمد —) قریش آزادلیلرندن ومغنیلرك الك مشهورلرندن اولوب، مدینهٔ منوره‌ده حضرت امام حسنك اوغلی حسنه منسوب ایدی. ولید بن یزید ایله دخی بعض ماجرالری منقولدر. سسی غایت کوزل ایدیسه‌ده، غریب بر طبیعتی اولوب، بریسی تغنیتمسنی رجا ایتسه، بنم کبی بر آدمه اویله شی تکلیف اولنورمی؟ دیه‌رك قیزار؛ وتغنی ایدرکن، بریسی

احسنت دیسه، قیزوب صوصارمش. یالکز مشار-
الیه حسن کندیسنه تغنی ایتدیرمکه مقتدر اولوردی.

ابن عائشه (ابراهیم بن محمد) امام ابراهیم عباسینک تورونک اوغلی او-
لوب، مأمونک زمان خلافتنده ابراهیم بن مهدی‌یه
بیعت ایدیرکمه چالیشانلردن اولمغله، مأمون طرفندن
اخذ و ضرب وحبس اولندقدن صکره، بعض آر-
قداشلریله برابر محبسی دلوب قاچمق تشبثنده بو-
لندقلری خبر آلنغله، ٢١٠ تاریخنده صلب او-
لنمشدر.

ابن عَبّاد (ابو جعفر محمد —) مکهٔ مکرمه-
نك مشهور مغنیلرندن اولوب،
دولت عباسیه‌نك ابتدالرنده بغدادده وفات ایتمشدر.

ابن عباد (معتمد علی الله ابو القاسم بن معتضد بالله) اندلس طوائف ملو-
کنك اك بیوکی اولوب، قرطبه واشبیلیه ایله جوار-
لرنده حکمفرما ایدی. ٤٣١ تاریخنده اندلسك (باجه)
شهرنده طوغوب، پدرینك وفاتنده تخته اوتورمشدی.
قشتاله حکمداری اذفونش (یعنی آلفونس) ممالکنه
تعرض ایتمکله، مراکش صاحبی یوسف بن تاشفیندن
استمداد ایتمش؛ ومشارالیه اندلسه کچوب، مرقوم
آلفونسك عسکرینی مغلوب ایتمش، و مشهور (زلا-
قه) مظفریتیله اندلس اهل اسلامنك یوزینی آغر-
تمشیدی. آنجق اندلسك محسنات طبیعیه‌سی یوسف
بن تاشفینك نظر دقتنی جلب ایتمکله، بو قطعه‌نك
ضبطی هوسنه دوشه‌رك، مؤخراً عسکر سوقیله
صاحب ترجمه‌نك ملکنی ضبط ایتمش؛ واثنای محاربه‌ده
ابن عبادك ایکی اوغلی قتل اولندیغی کبی، کندیسی دخی
اسیر طوتیله‌رق، آفریقایه کچیرلمش؛ و(اغمات)
شهرنده حبس اولنه‌رق، وفاتنه قدر زندانده و آغر
زنجیرلر آلتنده قالمش؛ و ٤٨٨ ده وفات ایتمشدر.
کندیسی کریم وسخی وعلو همت صاحبی بر حکمدار
اولوب، علما وادبانك حامیسی بولنمش ایکن، محبو-
سیتی زماننده ایکی قیزی اغمات سوقاقلرنده شرقیلر
سویلیه‌رك پاره دیلنمك درجه‌سنه کلمشلردی. لطف
دیده‌لری اولان شعرانك صاحب ترجمه‌نك بو حال
یأس اشتمالی حقنده پك دلخراش قصیده‌لری واردر.
کندیسی ادیب بر ذات اولمغله، اشعار رائقه‌سی
مشهوردر. بر کون محبسده بر قاچ شاعر طوپلانوب،
حقنده سویلدکلری قصیده‌لریچون جائزه آلمق امیدنده
بولندقلرینی کورنجه، ارتجالاً شو قطعه ایله جواب
ویرمش:

سألوا الیسیر من الاسیر وانه
بسؤالهم لاحق منهم فاعجب
لولا الحیاء وعزة لخمیة
طی الحشاء لحکاهم فی المطلب

ابن عباد (صاحب ابو القاسم اسماعیل —) مشاهیر وزرا وادبادن اولوب،
آل بویه‌دن مؤید الدوله‌نك وبعده برادری فخر الدو-
له‌نك وزیری ایدی. کرم وسخا وعلو جنابده بینظیر
اولدیغی کبی، علوم متنوعه وشعر وادبیاتدن دخی
بهره‌مند اولمغله، دائره‌سی مجمع علما وفضلا اولمشیدی.
علمای معاصرینیله اولان ماجرالری واحسان وکرمنه
متعلق حکایات ونوادری مشهوردر. آل بویه دو-
لتنده اك اول (صاحب) عنوانیله یاد اولنان وزیر
صاحب ترجمه اولوب، مؤید الدوله‌نك کوچکلکندن
بری مصاحبی بولنمق مناسبتیله بو عنوانه مظهر اولمش؛
وکندیسندن صکره صاحب عنوانی دولت مشارالیها
وزراسنك جمله‌سنه تعمیم اولنمشدر. عن‌اصل طالقانلی
اولوب، ٣٢٦ تاریخنده طالقانده و بر روایته کوره
اصطخرده طوغمش، و ٣٨٥ تاریخنده (ری)ده وفات
ایتمشدر. حقنده اعاظم شعرا طرفندن سویلنمش مد-
حیه ومرثیه‌لرك حد وحسابی یوقدر. لغته دائر «المحیط»
عنوانیله ٧ جلد اوزره بیوك بر تألیفی، بعض منشآتی
جامع «الکافی» عنوانیله بر کتابی، «کتاب
الاعیاد وفضائل النیروز»، «کتاب الامامة»،
«کتاب الکشف عن مساوی شعر المتنبی»، «کتاب
اسماء الله وصفاته» عنوانلریله اثرلری ومرتب بر دیوان
اشعاریله بر مخابرات مجموعه‌سی واردر. سائر آل بویه
رجالی کبی شیعی المذهب ومعتزله‌دن بولنمش اولدیغی
مرویدر. (کافی الکفاة) لقبیله دخی ملقبدر.

ابن عباد (ابو عبدالله محمد بن ابراهیم) اندلس علماسندن اولوب، ٧٣٣
تاریخنده (رنده) شهرنده طوغمش؛ واندلس ومغربده
برچوق وقت سیاحتله وقت کچیره‌رك، وتدریسله
اشتغال ایده‌رك، لسان الدین بن خطیب کبی طلبه یتیشدیر-
دکدن، وبعض تألیفات یازدقدن صکره، ٧٩٣ تا-
ریخنده فاسده وفات ایتمشدر. تألیفاتندن برینك
ظهرنده مسطور اولان شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

لایبلغ المرء فی اوطانه شرفا
حتی یکیل الارض بالقدم

ابن عباس { (ابو العباس عبدالله — بن عبد المطلب بن هاشم) صحابهٔ کرامدن اولوب، حضرت فخر کائنات افندمزك عمزاده‌لریدر. حضرت عباسك اکبر اولادی اولوب، والده‌سی (لبانه) بنت حارثدر. هجرتدن اوچ سنه اول مکهٔ مکرمه‌ده طوغوب، ٦٨ تاریخنده طائفده ارتحال ایتمش، وجنازه نمازی محمد بن حنفیه طرفندن ادا اولنمشدر. ولادتنده حضرت رسول الله (صلعم) علم وحکمتله متحلی اولمسیچون دعا ایتمشلردی. حقیقةً ابن عباس حضرتلری زماننده اعلم ناس اولوب، هر طرفدن حل مشکلات ایچون کندیلرینه مراجعت اولنوردی؛ وحداثت سنیله برابر حضرت عمر فاروق (رضه) زمان خلافتلرنده کندیلرینه فوق العاده حرمت ورعایت ایدردی. اك اول قرآن کریمی تفسیر ایدن بو ذات اولوب، یازمش اولدیغی تفسیر شریف مشهوردر.

ابن عبدالبرّ { (ابو عمر یوسف بن عبدالله نمری) اندلسك اعاظم فقها ومحدثیندن اولوب، علوم سائره وادبیاتده دخی ید طولی صاحبی ایدی. ٣٦٨ تاریخنده قرطبه‌ده طوغوب، تحصیل علم ایچون بر مدت سیاحت ایتدکدن صکره، اشبونه (یعنی لیسبونه) وشنترین قاضیلغنه نصب اولنمش؛ وطوائف ملوکدن مظفر بن افطس نامنه «بهجة المجالس وانس المجالس» کتابنی تألیف ایتمشدر. «التمهید لما فی الموطأ من المعانی والاسانید» «الاستدراك لمذاهب الاعصار فیما تضمنه الموطاء من معانی الرأی والاثار»، «الدرر فی اختصار المغازی والسیر»، «جامع بیان العلم وفضله وماینبغی فی روایته وحمله» عنوانلی کتابلری، انساب عربه دائر بر کوچك تألیفی وعلی الخصوص اسماء صحابه وتراجم احواللرینی جامع «الاستیعاب» عنوانیله بر اثر جلیلی واردر، که مشهور اولوب، درسعادت کتبخانه‌لرینك اکثرنده نسخه‌لری موجوددر. شرق وغرب علمای معاصرینیله مناسبات ومحاراتی وار ایدی. ٤٦٣ تاریخنده شاطبه‌ده وفات ایتمشدر.

ابن عبدالبر { (ابو محمد عبدالله بن یوسف) آنف الترجمه‌نك اوغلی اولوب، ذو الوزارتین لقبیله ملقبدر. اندلسك مشاهیر ادباسندن اولوب، نثر ونظمی غایت بلیغدر. قرطبه واشبیلیه حاکمی معتضدك غضبنه اوغرایه‌رق، اعدامی تقرر ایتمش ایکن، پدرینك توسطیله قورتیله‌بیلمش؛ و ٤٨٠ تاریخنده وفات ایتمشدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

لاتکثرن تأملا واحبس علیك عنان طرفك
فلربما ارسلته فرماك فی میدان حتفك

ابن عبدالدائم { (زین الدین — مقدسی) مشاهیر خطاطیندن وادبادن اولوب، سرعت قلمی اولمغله، عمرنده ٢٠٠٠ جلددن زیاده کتاب یازمشدر. اواخر عمرنده اعمی اولوب، ٦٦٨ تاریخنده وفات ایتمشدر. بعض خطبه‌لری وکوزل اشعاری واردر. شو بیت او جمله‌دندر:

ان یذهب الله من عینی نور هما
فان قلبی بصیر مابه ضرر

ابن عبد ربه { (ابو عمر احمد بن محمد) اندلسك مشاهیر علما وادباسندن اولوب، «العقد الفرید» عنوانلی اثر جلیلك صاحبیدر. کتاب مذکور شرق وغربده مشهور اولوب، استانبول کتبخانه‌لرینك اکثرنده دخی نسخه‌لری موجوددر. صاحب ترجمه ٢٤٦ تاریخنده طوغوب، ٣٢٨ ده وفات ایتمشدر. شو قطعه جملهٔ اشعار بلیغه‌سندندر:

الجسم فی بلد والروح فی بلد
یا وحشة الروح بل یا غربة الجسد
ان تبك عیناك لی یامن کلفت به
من رحمة فهما سهماك فی کبدی

ابن عبد ربه { (ابو عثمان سعید بن عبدالرحمن) آنف الترجمه شاعرك برادرزاده‌سی اولوب، طبده وهیئت ونجومده وعلی الخصوص علم الجوده یعنی هوالرك تبدلاتی وروزکارلرك حبوبی احوالنده وسائر علومده ید طولی صاحبی ایدی. صیتمه‌یی تداوی ایتمه‌ده کندینه مخصوص بر اصولی اولوب، اووقت (کینین) بیلنمدیکی حالده، سائر اطبانك کسمکه مقتدر اوله‌مدقلری نجه صیتمه‌لری کندی اصولیله ابی ایتمش اولدیغی مشهوردر. «کتاب الاقراباد

ذين »، «تعاليق ومجربات فی الطب» و «ارجوزة فی الطب» عنوانلريله اوچ اثرى واردر. اواخر عمرنده اعمى اولمشيدى. ادبياتدن دخى بهره‌سى وطبيعت شعريه‌سى اولوب، عميجه‌سيله بعض مشاعره‌لرى واردر. شو ايكى بيت بر قصيده‌سندندر :

امن بعد غوصى فی علوم الحقائق
وطول انبساطى فی مواهب خالقی
وفی حين اشراقی على ملكوته
ارى طالباً رزقاً الى غير رازقی

ابن عبدوس [«ابو عامر بن عبدوس» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابن عبدون (ابو محمد عبدالمجيد —) اندلس علما وادباسندن اولوب، حديثده دخى يد طولى صاحبى ايدى. اشعار رائقه‌سى وبعض منشآت بليغه‌سى واردر. بنى افطس وزراسندن اولوب، ٥٢٠ تاريخنده وفات ايتمشدر. بنى افطس ملوكى حقنده مرثيه يوللى سويلش اولديغى مفصل بر قصيده‌سى مشهوردر. باشلانغيجى شودر :

الدهر يفجع بعد العين بالاثر
فما البكاء على الاشباح والصور
انهاك انهاك لا آلوك معذرةً
عن نومة بين ناب الليث والظفر

ابن عبدون (ابو العباس محمد بن عبدالله رعينى) فقهاء حنفيه‌دن وادبا وشعرادن اولوب، ٢٩٩ تاريخنده وفات ايتمشدر. «الاحتجاج بقول ابى حنيفة» و «كتاب اعتلال ابى حنيفة» عنوانلريله ايكى تأليفى وبعض اشعارى واردر. «كشف الظنون» صاحبى ماده آنفه‌ده بيان اولنان مرثيهٔ مشهوره‌يى سهواً بو ذاته اسناد ايتمشدر.

ابن عبدويه (محمد —) ابو اسحاق شيرازينك تلامذه‌سندن اولوب، فقهه دائر «الارشاد» كتابنك مؤلفيدر. كران جزيره‌سنده ياشامش، واوراده وفات ايتمشدر.

ابن العبرى (جمال الدين ابو الفرج بن تاج الدين هارون) مشاهير مورخيندن اولوب، عربى وسريانى لسانلرنده متعدد آثارى وبعض اشعارى واردر. پدرى يهوديدن خرستيان اولمش اولديغندن، ابن العبرى اسميله شهرت بولمشدر. آوروپاجه ابو الفرج كنيه‌سيله شهرتى غالبدر. ٦٢٤ تاريخنده ملاطيه‌ده طوغوب. ٦٨٥ ده مراغه‌ده وفات ايتمشدر. پدرى طبيب بولنمغله. ابتدا علم طبله توغل ايتمش ايسه‌ده، بعده سريانى وعربى ويونانى قديم لسانلريله علوم رياضيه وفلسفه تحصيلنه قويلرق، انطاكيه‌ده علماى يعقوبيه بيننده تميز ايتمش؛ ومؤخراً مناسترك برينه چكيلوب، دنيادن انقطاع ايتمش؛ ورهبانلغك بطريقلكدن بر رتبه دون اولان جاثليق پايه‌سنى احراز ايتمشدى. آثارينك اك مشهورى آيرى آيرى سريانى وعربى لسانلرنده يازمش اولديغى بر تاريخ عموميدر، كه ابتداى خلقتدن زمانه‌دك اولان وقايعى جامع بيوك بر اثر اولوب، لاتينجه‌يه دخى ترجمه وطبع اولنمشدر. عربى اوله‌رق «زبدة الاسرار»، «دفع الهم»، «كتاب الغافق» عنوانلى تأليفاتى وسائر بعض آثارى دخى واردر.

ابن عبسه [«عمرو بن عبسه» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابن العَدى (ابو احمد عبدالله —) ائمهٔ محدثيندن اولوب، ٢٤٢ تاريخنده جرجانده طوغمش، و٣٢٣ ده استراباده وفات ايتمشدر. استماع احاديث شريفه مقصديله عراق ومصر وشام وحجازك هر طرفنه سير وسياحت ايتمش؛ ومشاهير محدثيندن روايت ايلمشدر. ضعفاء محدثين حقنده «الكامل فی الجرح والتعديل» عنوانيله غايت مقبول ومكمل بر كتابى ومزنينك كتابى اوزرينه «الابصار» عنوانلى بر تأليفى واردر.

ابن عدى [«يحيى بن عدى» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابن العَديم (كمال الدين عمر بن احمد) مشاهير فقها ومحدثيندن اولوب، ٥٨٦ تاريخنده حلبده طوغمش، و٦٦٦ ده وفات ايتمشدر. استماع احاديث شريفه ايچون شام وعراق وحجاز طرفلرينه سياحتله، بعض مشاهير محدثيندن روايت ايتمش؛ وتدريس وافتا وتأليفله امرار عمر ايدرك، حلبده قاضيلق دخى ايتمشدر. اجلنك حلوليله تبييضنه موفق اوله‌مديغى بر «تاريخ حلب» ى و «كتاب الدرارى فی ذكر الذرارى»، «كتاب الاخبار المستفاده فی ذكر بنى جراده»، «كتاب فی الخط وعلومه وآدابه ووصف ضروبه واقلامه»، «رفع الظلم والتجرى عن ابى العلاء المعرى»، «تدبير حرارة الاكباد فی الصبر على فقد الاولاد» عنوانلى اثرلرى واردر. حسن خطه وسرعت قلمه دخى مالك اولمغله، پك چوق كتابلر

استنساخ ایتمشدر. بعض اشعاری دخی واردر. — بونك اوغلی (ابوالقاسم نجم الدین ابن العدیم) دخی قضاتدن ادیب وشاعر بر ذات اولوب، حسن اخلاق وحسن خطه مالك ایدی. ٧٣٤ ده وفات ایتمشدر.

ابن عرام { (امیر صلاح الدین خلیل —) مصر امراسندن اولوب، اسکندریه نائبی ایکن، مقتول بولنان امیر (برکه) نك قتلندن طولایی بلا بینه اتهام اولنه‌رق، برقوقك امریله ٧٨٢ تاریخنده اخذ، وانواع عقوباتدن صکره، بدنی پاره‌لنه‌رق اعدام اولنمشدر. عالم وادیب بر ذات اولوب، بر تاریخی وبعض اشعاری واردر.

ابن عربی { (ابوبکر محیی الدین محمد بن علی الطائی الحاتمی الاندلسی) مشاهیر صوفیوندن اولوب، مغربده (ابن العربی) اسمیله معروف ایسه‌ده، شرقده ابوبکر ابن العربیدن فرق ایچون، حرف تعریفسز استعمالی تعمم ایتمشدر. (محیی الدین عربی) و(شیخ اکبر) اسملریله دخی معروفدر. ٦٥٠ تاریخنده اندلسك مرسیه شهرنده طوغوب، ٨ یاشنده ایکن اشبیلیه‌یه کیده‌رك، اوراده تحصیل علوم، وابن بشکوال کبی مشاهیردن استفاده ایتدکدن صکره، ٥٩٨ تاریخنده شرقه رحلتله، بر مدت مکهٔ مکرمه‌ده اقامت، وبعده مصر وشام وعراق وجزیره وآناطولی جهتلرنده سیاحت، وابن عساکر وابو الفرج ابن جوزی کبی مشاهیردن استماع واستفاده ایتمشدر. فضل وکمالی وحقایق ربانیه واسرار الهیه‌یه اولان وقوف وعرفانی شهرت کیر آفاق اولمغله، طوائف ملوك طرفندن کندیسنه بر چوق تخصیصات تعیین اولندیغی حالده، جمله‌سنی تصدق ایدوب، فقر وریاضتله یاشامغی ترجیح ایدردی. اکثر تألیفاتی تصوفه متعلق مسائل غامضه‌یی متضمن اولمغله، طریق تصوفه منسوب بیتلری اولیان بر طاقم جهلهٔ متعصبین حضرت شیخه اعتراضله، تکفیرینه قدر یورتمشلر ایسه‌ده، کندیسنك اویله بر شائبه‌دن مبرا اولدیغی ارباب عرفان عندنده محققدر. قونیه‌ده بولندیغی صره‌ده مشاهیر علمادن صدرالدین قونوینك طول بولنان والده‌سنی تزوج ایتمشدی. ٦٣٨ تاریخنده دمشقده ارتحال ایدوب، جبل قاسیون اتکنده دفن اولنمشدر. ارباب تعصبك اجباریله مرقد شریفی مزبله حالنه قونمش ایکن، یاوز سلطان سلیم حضرتلری دمشق شامی فتح ایتدیکنده، محقق مشارالیهك مرقدینی تطهیر وتنظیف ومکمل صورتده تربه‌سنی انشا بیورمشلردر. باشلیجه آثاری شونلردر: «الفتوحات المکیه»، «فصوص الحکم»، «التدبیرات الالهیه والتنزلات الموصلیه»، «تاج الرسائل ومنهاج الوسائل»، «کتاب العظمة»، «کتاب السبعة»، «مفاتیح الغیب»، «التجلیات»، «کتاب الحق»، «مراتب علوم الوهب والاعلام باشارات اهل الالهام»، «العبادة»، «الخلوة»، «المدخل الی معرفة الاسماء»، «کنه ما لابد منه»، «النقباء»، «حلیة الابدال» «الشروط فیما یلزم اهل طریق الله»، «اسرار الخلوة»، «عقیدة اهل السنة»، «المقنع فی ایضاح السهل الممتنع»، «اشارات القولین»، «کتاب الهویة والاحدیة»، «الاتحاد العشقی»، «الجلالة»، «الازل»، «القسم»، «عنقاء مغرب»، «ختم الاولیاء»، «شمس المغرب»، «الشواهد»، «مناصحة النفس»، «الیقین»، «تاج التراجم»، «القطب»، «رسالة الانتصار»، «الحجب»، «الانفاس العلویة»، «ترجمان الاشواق»، «مواقع النجوم»، «مطالع اهلة الاسرار»، «المواعظ الحسنة»، «المبشرات»، «خطبة ترتیب العالم»، «الجلال والجمال»، «مشکاة الانوار فیما روی عن الله عز وجل من الاخبار»، «شرح الفاظ التی اصطلحت علیها الصوفیة»، «محاضرات الابرار ومسامرات الاخیار». بونلردن بشقه «سورة الکهفه قدر بر تفسیر کبیری» ودها بر چوق تألیفاتی اولوب، مجموعنك عددی درتیوزه بالغ اولور. بونلردن «فتوحات مکیه» و«فصوص» و«محاضرات» ایله سائر بعضلری مطبوعدر. «فصوص» ك متعدد شرح وترجمه‌لری دخی واردر.

شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

اذا حل ذکرکم خاطری   فرشت خدودی مکان التراب
واقعد نی الذل فی بابکم   قعود الاساری لضرب الرقاب

ابن العریف { (ابو العباس احمد بن محمد صنهاجی) اندلسك کبار زهادندن اولوب، «کتاب المجالس» وسائر اهل طریقته مخصوص تألیفاتك صاحبیدر. یوسف بن تاشفین طرفندن مراکشه جلب اولنه‌رق، ٥٣٦ تاریخنده اوراده وفات ایتمشدر.

ابن عزرا { (ابراهیم بر مایر) آوروپاجه (آبن اسرا Aben Esra) اسمیله شهرت بولان ذاتك اسم حقیقیسیدر. بعض مأخذلره

باقه‌رق، (ابن اسرا) املای غیر صحیحیله ثبت ایتد- یکمزدن، اورایه مراجعت بیوریله.

ابن عساکر { (ابو القاسم علی بن حسن) لقبی ثقة الدین ویاخود نو- رالدیندر. مشاهیر مورخیندن اولوب، فقه وحد- یثده دخی ید طولی صاحبی ایدی. ٤٩٩ تاریخنده دمشقده طوغوب، بعدالتحصیل، استماع احادیث شریفه واکمال معلومات مکتسبه مقصدیله عراقین وخراسان طرفلرینه سیاحت ایتمش؛ وارباب تقوی وقناعتدن اولمغله، امور دنیایه وامرا واغنیایه التفات ایتمیوب، تعلیم وتعلم وتألیف وعبادته حصر اوقات ایتمشیدی. دمشق شامك ٨٠ جلد اوزره بر مکمل تاریخنی یازمشدر، که خطیب بغدادینك بغداد تاریخنی کبی بر محیط اعظم اولمغله، غایت مقبول ومعتبر اولوب، بر چوق مورخلر طرفندن اختصار دخی اولنمشدر. بوندن بشقه «الموافقات»، «الاطراف للسنن»، «معجم الشیوخ»، «مناقب الشباب» کبی بر چوق آثار نفیسه‌سی واردر. ٥٧١ تاریخنده دمشقده وفات ایدوب، صلاح الدین ایوبی دخی جنازه‌سنده حاضر بولنمشدر. اشعار رائقه‌سی دخی اولوب، شو قطعه او جمله‌دندر:

ایا نفس ویحك جاء المشیب فما ذا التصابی وماذا الغزل
تولی شبابی کأن لم یکن وجاء مشیبی کأن لم یزل

ابن عساکر { (فخر الدین ابو منصور عبدالرحمن بن محمد) آنف التر- جمه‌نك برادرزاده‌سی اولوب، مشاهیر فقهاء حنفیه‌دندر. دمشقده (جاروحیه) و(تقویه) وقدسده (صلاحیه) مدرسه‌لرنده تدریس علوم ایدوب، حتی صلاحیه مدرسه‌سنی شامك نظامیه‌سی دینیله‌جك بر حال مکملیته کتیرمشیدی. فقه وحدیثه متعلق بر قاچ تألیفی واردر. ٥٥٠ تاریخنده طوغوب، ٦٢٠ سنه‌سنده وفات ایتمشدر.

ابن عساکر { (ابو الیمن امین الدین عبد- الصمد بن عبدالوهاب) بنه مورخ مشهور ابن عساکرك عائله‌سندن اولوب، حرم شریفده اختیار اقامت، و فقه و حدیث و زهد وتقواده اکتساب شهرت ایتمشیدی. فقه وحدیثه دائر بعض تألیفاتی و بر طاقم منشآت بلیغه‌سیله اشعا- ری واردر. ٦١٤ تاریخنده طوغوب، ٦٨٧ ده وفات ایتمشدر.

ابن عُصفور { (ابو الحسن علی بن موسی الحضرمی) اندلسك اعاظم ادباسندن اولوب، عربیاتده بینظیر ایدی. عمرینی مطالعهٔ کتبله کچیره‌رك، ابدی مطالعه‌دن اوصانمازدی. اندلسك اشبیلیه، شریش، مالقه، لورقه ومرسیه شهرلرنده تدریس ادبیات ایتمش، و بر چوق کتابلر یازمشدر. ٥٩٧ تاریخنده اشبیلیه‌ده طوغوب، ٦٦٩ ده تونسده وفات ایتمشدر. باشلیجه تصنیفاتی شونلردر: «الممتع»، «المفتاح»، «الهلال»، «الازهار»، «انارة الدیاجی»، «مختصر الغرة»، «مختصر المحتسب»، «السالف والعذار»، «شرح الجمل»، «المقرب»، «البدیع»، «شرح الجزولیة»، «شرح المتنبی»، «شرح الحماسة»، «سرقات الشعراء»، «شرح الاشعار الستة»، «شرح المقرب». کوزل اشعاری دخی واردر.

ابن عطار { (ابو القاسم —) اندلسده اشبیلیه ادبا وشعراسندن او- لوب، «قلائد العقیان» صاحبی فتح بن خاقانك معا- صری ایدی. اشعاری غایت لطیف ومؤثر اولوب، شو قطعه او جمله‌دندر:

لابد للدمع بعد الجری ان یقفا
وهبه سال فؤادی عنده اسفا
وبی غزال اذا صادفت غرته
جنیت من وجنتیه روضهٔ انفا
کالبدر مکتملا کالظبی ملتفتا
کالروض مبتسما کالغصن منعطفا

— قرطبه‌لی (ابو عبدالله بن عطار) اسمنده بر شاعر دخی واردر، که اکثر عمرینی سیاحتده کچیرمش، و بر مدت تونسده اقامت ایتمشدر.

ابن عطاش { (احمد بن عبدالملك —) پدری عالم و ادیب بر ذات اولدیغی حالده، طائفهٔ باطنیه‌یه التحاق ایتمش اولدیغندن، اصفهانده‌کی باطنیه صاحب ترجمه‌یی جهل وعدم اقتدارایله برابر، کندیلرینه رئیس اتخاذ ایده‌رك، ملکشاهك بعض قلعه‌لرینی ضبط ایتمکله، ٥٠٠ تاریخلرنده ابن عطاش اله کچوب، اعدام اولنمشدر.

ابن عُطَیر { رها حاکمی عطیرك اوغلی او- لوب، دیار بکر صاحبی نصر- الدوله بن مروان مرقوم عطیری قتل وملکنی ضبط

ایتمش ایسه‌ده، صالح بن مرداسك شفاعتیله رها ابن عطیره اعاده اولنمش؛ و بو ایسه روم ایمپراطوری ارمانوسی دعوتله، قلعه‌یی تسلیم ایتمش؛ وابن مروان ایله مرقوم روم ایمپراطوری بیننده بر طاقم محاربه‌لر وقوعنه سبب اولمشدر. بو وقوعات ٤٢٠ تاریخلرنده جریان ایتمشدر.

ابن عطیه { (ابو بکر —) اندلسدن شرقه هجرت ایدن علما وادباد ن اولوب، بشنجی قرن هجری اواخرنده یاشامشدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

کن بذئب صائد مستأنسا   واذا ابصرت الانسان فقر
انما الانسان بحر ماله   ساحل فاحذره ایاك الغرر
واجعل الناس کشخص واحد   ثم کن من ذلك الشخص حذر

ابن عطیه { (ابو محمد عبدالحق —) آنف الترجمه‌نك اوغلی اولوب، فقه وحدیث وتفسیر ونحو ولغتده ید طولی صاحبی ایدی. ٥٢٩ تاریخنده اندلسده مریه قاضیسی اولوب، بعده میورقه قاضیسی اولمش ایسه‌ده، کیتمکدن استنکاف ایدوب، (لورقه) شهرینه چکلمش، و٥٤٦ ده‌اوراده وفات ایتمشدر. ولادتی ٤٨١ ده واقع اولمشدی. «الوجیز» عنوانیله مشهور ومعتبر بر تفسیری وبر چوق اشعار ورسائلی واردر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

ولیلة جبت فیها الجزع مرتدیاً
بالسیف اسحب اذیالاً من الظلم
والنجم حیران فی بحرالدجی غرق
والبرق فی طیلسان اللیل کا لعلم
کانما اللیل زنجی بکا هله
جرح فیثعب احیانا له بدم

ابن عطیه { (ابو محمد —) اندلس ادباوشعراسندن ومشهور لسان الدین ابن خطیبك تلامذه‌سندن اولوب، ٧٠٩ تاریخنده (وادی آش) ده طوغمش؛ واوراده امامت وخطابت وبعده قاضیلق ایتدکدن صکره، غرناطه‌یه انتقال ایله، مسجد اعظمده خطیب اولمشیدی. اشعاری کوزل اولوب، شو قطعه او جمله‌دندر:

الا ایها اللیل البطیء الکواکب
متی ینجلی صبح بلیل المآرب
وحتی متی ارعی النجوم مراقبا
فمن طالع منها علی اثر غارب

ابن عطیه { (عبدالملك بن محمد) ملوك امویه‌دن مروان بن عبدالملکك رجا-

لندن اولوب، ابو حمزه‌نك قوماندەسی آلتنده اولەرق شامك اوزرینه یوریمکده اولان خارجیلرك اوزرینه مأمور اولمغله، موفق اولوب، خارجیلری مغلوب وپریشان ایتمش؛ و بر آی قدر مدینه‌ده اقامتدن صکره، اوراده ولید بن عروه‌یی وکیل براقەرق، یمنه عزیمتله اورانك صاحبی یحیی بن طالب الحق قتل وسر مقطوعنی مروانه ارسال ایتمشیدی. بعده مرواندن آلدیغی امر اوزرینه، حجه کیتمکده ایکن، ١٣٠ تاریخنده قتل اولنمشدر.

ابن عفیف تلمسانی { (شمس‌الدین محمد بن سلیمان) شعرا وادبادن اولوب، پدری تلمسانلی اولدیغی حالده، کندیسی ٦٦١ تاریخنده مصرده طوغمش، و ٦٨٨ ده، هنوز اون سکز یاشنده ایکن، دمشقده وفات ایتمشدر. اشعاری غایتله سلیس ولطیف اولوب، شو بر ایکی بیت او جمله‌دندر:

مابین هجرك والنوی   قد ذبت فیك من الجوی
وحیات وجهك لا سلا   عنك المحب ولانوی
یا فاتنی بمعا طف   سجدت لها قضب اللوی

— پدری (شیخ عفیف‌الدین تلمسانی) دخی شعرادن اولوب، صاحب ترجمه‌نك وفاتی حقنده بعض مؤثر مرثیه‌لری واردر.

ابن عَقیل { (ابو محمد بهاءالدین عبدالله بن عبدالرحمن الهاشمی) مشاهیر نحویوندن اولوب، مصرده قاضی القضاة اولمشدی. ٦٩٧ تاریخنده طوغوب، ٧٦٩ سنه‌سنده وفات ایتمشدر. ابن مالکك مشهور «الفیه» سنه بر شرح یازمشدر، که کتاب مذکور شروحنك اك مکمل واك مقبولی اولوب، امام سجاعی وامام سیوطی کبی اعاظم علما بو شرحی تحشیه ایتمشلردر. صاحب ترجمه‌نك بوندن ماعدا «کتاب الاوهام الواقعة للنووی وابن الرفعة» عنوانیله بر کتابی، فروعه دائر «جامع النفیس» عنوانلی بر اثری، بر تفسیری وابن مالکك «تسهیل» عنوانلی کتابنه «مساعد» عنوانیله بر شرحی واردر.

ابن علاف { (ابو بکر حسن بن علی) عن اصل نهروانلی اولوب، مشاهیر شعرادندر. خلفای عباسیه‌دن معتضد باللهك ندماسندن اولوب، مشارالیهك پك چوق احسانلرینه

نائل اولمشیدی. بعض وقوعات ونوادری متواتردر. ٣١٨ تاریخنده ١٠٠ یاشلرنده وفات ایتمشدر. اشعاری غایت لطیف اولوب، قومشوسنك كوكرجینلرینی یدیكیچون، ذبح اولنان بر كدیسی حقنده سویلش اولدیغی بر قصیدەسی مشهوردر. بعض روایاته كوره، قصیدۀ مذكوره اسمنی تصریح ایتمك ایستمدیكی برذات حقنده اولوب، كدی‌یی وسیله اتخاذ ایتمشدر. شو بر ایكی بیت او قصیدەدندر:

یاهر فارقتنا ولم تعد وكنت عندی بمنزلة الولد
فكیف تنفك عن هواك وقد كنت لنا عدة من العدد
تطرد عنا الاذی وتحرسنا فی الغیب من حیة ومن جرد

ابن علقمی (ابو طالب مؤید الدین محمد بن محمد) خلافت عباسیەنك صوك وزیری اولوب، مستعصمك زمان خلافتنده ١٤ سنه وزارت ایتمشدر. رافضی المذهب اولوب، بغدادده سنیلرله شعیلر آرەسنده وقوعبولان بر منازعه اوزرینه، خلیفەنك اوغلی ابوبكر ودواتدار ركن الدینك امریله شیعیلرك محلەسی عسكره یغما ایتدیرلدیكندن، دلگیر اولمغله، هم بونك انتقامنی آلمق وهمده علویلردن بر خلیفه نصب ایتمك امید باطلیله، هلاكویی بغدادك ضبطنه ترغیب وتشویق، وخلیفەیی دخی عسكرینی آزالتمغه اقناع ایدەرك، مغول اردوسنی بغدادك خارجنه كتوردكدن صكره، خلیفەیه هلاكو طرفندن مقام خلافتده ابقا اولنەجغنی، وهلاكونك كندی قیزینی خلیفەنك اوغلی ابوبكره ویرەجكنی ایناندیرەرق، رسم نكاحك اجراسی بهانەسیله كندیسی بتون وكلا واعیان وعلما وفقهایی جمع ایله، هلاكونك اردوكاهنه كوتورمش؛ واورادە مغوللر جملەسنی قتل ایتدكدن صكره، بغداده كیروب شهری غارت وتخریب، وبتون اهالی‌یی قتل عام ایتمشلردر. ابن علقمی خائنی دخی مغوللردن یوز كورمیوب، تحقیر اولندیغندن، مأیوسیت ومحجوبیتندن بر سنه صكره یعنی ٦٥٧ سنەسی اوائلنده فوت اولمشدر. هلاكویی بغدادك فتحنه دعوت ایچون غریب بر طریق بولوب، بر كولەنك باشنی تراش ایتدیرمش، واوزرینه ایكنه وكحل ایله یازەجغنی یازدقدن صكره، صاچی كلنجەیه قدر اوندن چیقارمامش، وبعده وصولنده باشنی تراش ایتلرینی اخطار ایتمك تنبیهیله كندیسنی محل مقصوده كوندرمشیدی. حتی باشنك برطرفنده « مكتوبی اوقودقدن صكره یبرتك » مآلنی یازمش اولدیغندن، زواللی كوله باشندەكی یازی اوقوندقدن صكره، مغوللر طرفندن درحال قتل اولنمشدی.

ابن عمر (ابو عبدالرحمن یعقوب — مغربی) بنی حفص دولتی رجالندن اولوب، ابو البقاء خالد بن ابی زكریانك زماننده حاجب ایدی. مشارالیهك برادری ابو بكره قسنطینەده بیعت ایتدیرمكه سبب بو ذات اولوب، سكزنجی قرن هجری اوائلنده تونس وجزایر وطرابلس غرب طرفلرنده بر چوق وقوعات سیاسیه تولید ایتدكدن صكره، ٧١٩ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابن عمر (عبدالعزیز — برقعیدی) موصل امراسندن اولوب، الجزیرەدەكی (جزیرۀ ابن عمر) قصبەسنك بانیسی اولدیغی مرویدر. [« جزیرۀ ابن عمر » مادەسنه مراجعت بیوریله.]

ابن العمید (عبدالله بن علی الباهر) « تاریخ ابن العمید » اسمیله معروف كتابك مؤلفی اولوب، ٦٧٢ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابن العمید (ابو الفضل محمد بن حسین) پدری نوح بن نصر سامانینك كاتبی اولوب، بو مناسبتله، اهل خراسانك عادتی اوزره عمید لقبیله تلقیب اولنمشیدی. كندیسی ایسه آل بویه دولتنك اخص رجالندن اولوب، عضدالدولەنك پدری اولان ركن الدین ابو علی حسنك رئیس الوزراسی ایدی. ٣٢٨ تاریخنده بو مسندی احراز ایتمشیدی. انشا وكتابتده عصرینك فریدی اولوب، ثعالبی بو فنه عبدالحمید ایله بدأ اولندیغنی وابن عمید ایله ختام ویرلدیكنی بیان ایدیور. ادبیاتده وحفظ اشعار واخبار عربده وتاریخده ید طولی صاحبی اولدیغی كبی، علم هیئت ونجوم وسائر فنوندن دخی بهرەسی وار ایدی. هله سیاسیات واداره ملك فننده وفن حربده بینظیر اولوب، اخلاقی دخی غایتله ممدوح ایدی. آنجق نقریس وقولنج علتلرندن بیزار وخسته مزاج ایدی. ٢٤ سنه وزارت ایتدكدن صكره، ٣٦٠ تاریخنده وفات ایتمشدر. عضدالدولەنك معلم ومربیسی بولنمشدر. « الخلق والخلق » عنوانیله بر كتاب یازمش ایسەده، مسوده حالنده براقشدر. محرراتی مشهوردر، وبعض اشعاری دخی واردر.

ابن العميد { (ذوالكفايتين ابوالفتح على بن ابى الفضل) آنف الترجمه‌نك اوغلى اولوب، پدرى طرفندن تعليم وتربيه اولنمش اولمغله، وفاتنده يرينه پچوب، ركن الدينك امور سيفيه وقلميه‌سنى اداره ايتديكيچون، (ذوالكفايتين) لقبيله تلقيب اولنمش؛ وبيوك بر نفوذ واقتدار قزانمشيدى. ركن الدينك وفاتندن صكره، اوغللرى عضد الدوله ومؤيدالدوله طرفندن ابتدا وزارتده ابقا اولنمش ايسه‌ده، بعده املاكى مصادره اولنه‌رق، كنديسى دخى اموال مكتومه‌سنى سويلتك ايچون انواع عقوباتله اعدام اولنمشدر. بو دخى اديب ومنشى وشاعر اولوب، شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

سكن الدنيا اناس قبلنا   رحلوا عنها وخلوها لنا
ونزلناها كما قد نزلوا   ونخليها لقوم بعدنا

ابن عنين { (شرف‌الدين ابوالمحاسن محمد بن نصرالدين انصارى) مشاهير شعرادن اولوب، پدرى كوفه‌لى اولديغى حالده، كنديسى ٥٤٩ تاريخنده دمشقده طوغمشدر. شعرك انواع مختلفه‌سنده بينظير وادبيات وتاريخ وسائر علومده ماهر ايدى. دمشق رؤساسنك ذمى حقنده «مقراض الاعراض» عنوانيله مفصل بر قصيده سويلمش اولديغندن، صلاح‌الدين ايوبى طرفندن يمنه نفى اولنمش؛ واورانك صاحبى طغتكينى مدح ايله، آلديغى جائزه‌لردن بر خيلى مبلغ طوپلايه‌رق، اجراى تجارته باشلامشيدى. صلاح‌الدينك وفاتندن صكره، شامك محاسنى وغربتك مشاقنى ووطننه اولان شوق واشتياقنى مصور اولان مشهور قصيدهٔ رائيه‌سنى يازه‌رق، ملك عادله تقديم ايتمكله، شامه دخول ايتمسنه مساعده اولنمش؛ وبعده جزيره، عراق، خراسان، خوارزم، ماوراءالنهر، غزنه وهندستانه قدر بر سياحت ايتدكدن صكره، شامه عودتله، اكابر عندنده فوق‌العاده حرمت واعتباره نائل اوله‌رق، حتى ملك معظمك اواخر سلطنتيله ملك ناصرك ابتداى سلطنتنده مسند وزارتى احراز ايتمشيدى. بعده ملك اشرف طرفندن عزل اولنه‌رق، بقيهٔ عمرينى عزلتده پچيرمش؛ و ٦٣٠ تاريخنده وفات ايتمشدر. لغته دائر «مختصر الجمهره» عنوانيله بر اثرى و «تاريخ العزيزى» اسميله بر تأليفى واردر. دمشقدن نفيه كيدركن سويلمش اولديغى شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

فعلام ابعدتم اخاثقة   لم يقترف ذنبا ولا سرقا
انفوا المؤذن من بلادكم   ان كان ينفى كل من صدقا

ابن عياش { (ابو جعفر احمد بن محمد كنانى) اندلس ادبا وشعراسندن اولوب، ٥٥٢ تاريخنده مرسيه‌ده طوغمش؛ و ٥٧٩ ده شرقه رحلتله، برمدت حجاز وشامده اقامت ايتدكدن صكره، ٥٩٧ ده اندلسه عودت، و ٦٢٨ تاريخلرنده كوزلرينه عمى كلدرك وفات ايتمشدر. حريرينك اشعارينه بعض نظيره‌لرى وسائر اشعارى واردر. — [«ابوبكر بن عياش» ماده‌سنه دخى مراجعت.]

ابن عيذون { (ابو على اسماعيل بن قاسم القالى) مشاهير نحاتدن اولوب، بصريون مذهبنه تابع ولغت وشعرده دخى ماهر ايدى. ابن دريد، ابو بكر انبارى، نفطويه ودرستويه كبى ائمهٔ نحاتدن اخذ ايتمشيدى. نحو ولغت وادبياته متعلق بر چوق تأليفاتى اولوب، باشليجه‌لرى شونلردر: «الامالى»، «البارع»، «كتاب المقصور والممدود»، «كتاب فى الابل ونتاجها»، «كتاب فى حلى الانسان والخيل وشياتها»، «كتاب فعلت وافعلت»، «كتاب مقاتل الفرسان»، «شرح القصائد المعلقات». بونلردن «البارع» نام اثرى ٥٠٠٠ ورقدن مركب وحروف هجا ايله مرتب مكمل بر لغت كتابيدر. صاحب ترجمه ٢٨٨ تاريخنده دياربكرده طوغوب، بعده جزيره وعراق طولاشه‌رق، ٣٠٣ تاريخنده بغداده داخل اولمش؛ وبعده استماع حديث ايچون، موصله كيدوب، ٣٠٥ تاريخنده بغداده عودتله، ٣٢٨ سنه‌سنه دكين اوراده قالوب، تاريخ مذكورده اندلسه عزيمت ايتمش؛ واورانك ملكى بولنان ناصر عبدالرحمن اموى طرفندن فوق‌العاده حرمت وتعظيم كورمش؛ وقرطبه‌ده توطن ايله، اندلس ادبا وشعراسيله صحبت ايده‌رك، وتدريس وافاده ايله مشغول اوله‌رق، ٣٥٦ تاريخنده اوراده وفات ايتمشدر.

ابن عيشون { (الحاج ابو عامر —) اندلسك آلتنجى عصر هجرى اوائلى ادباسندن اولوب، بعض اشعارى «قلائد العقيان» ده مسطوردر. شو ايكى بيت معاصرى اولان كتاب مذكور صاحبى فتح بن خاقان قيسى‌يه يازمش اولديغى بر قطعه‌سندندر:

كتب ولو وفيت برك حقه
لما اقتصرت كفى على رقم قرطاس
ونابت عن الخط الخطا وتبادرت
فطوراً على عينى وطوراً على رأسى

ابن عيينه { (ابو محمد سفيان — الهلالى) اكنجى درجه‌ده تابعيندن اولوب، عن اصل كوفه‌لى اولديغى حالده، مكهٔ مكرمه ده اقامت ايتمش؛ وحديث وتفسيرده وعلى الخصوص احاديث نبويه‌يى تفسير ايتمه‌ده يد طولى صاحبى اولوب، ۷۰۰۰ حديث شريف نقل وروايت ايتمشدر. زاهد ومتقى وصالح بر ذات اولوب، قورو آرپه اكمكيله تعيش ايتديكى مشهوردر . نصيحت وموعظه قبيلندن بك چوق اقوال حكيمانه‌سى واردر. ۱۰۷ تاريخنده كوفه‌ده طوغوب، ۱۹۸ ده مكه‌ده وفات ايتمشدر. پدرينك اون اوغلى اولوب، بونلرك بشى محدثيندن ايدى، كه اك مشهورلرى صاحب ترجمه‌در. ديكر دردى محمد، ابراهيم، آدم وعمراندر. — [«حكم بن عيينه» ماده‌سنه دخى مراجعت بيوريله.]

ابن غانم { (علاء الدين على بن محمد) دمشق شامك مشاهير ادبا وشعراسندن اولوب، ٦٨٠ تاريخنده طوغمش، و۷۳۷ ده وفات ايتمشدر. اوصاف ممدوحه اصحابندن اولوب، خانه‌سى مجمع علما وفضلا ايدى. شوايكى بيت جملهٔ اشعارندندر:

لقد غبت عنا والذى غاب محسود
وانت على ما اخترت من ذاك محمود
حالنا محلا بعد بعدك ممحلا
به كل شى ماخلا الستر مفقود

— بونك برادرى (شهاب الدين احمد بن غانم) واوغلى (جمال الدين عبدالله بن على بن غانم) دخى ادبا وشعرادن ايديلر.

ابن غُراب { (امير سعدالدين ابراهيم بن عبدالرزاق — اسكندرانى) مصر امراسندن اولوب. پدرى وجدى اسكندريه ناظرى بولنغله، كنديسى شهر مذكورده طوغمش؛ وبعده مصر اموالنه ناظر اولان جمال الدين محمود طرفندن قاهره‌يه جلب اولنه‌رق، آز مدت ظرفنده ملك ظاهر برقوقك ديوان كاتبى اولمش؛ وملك مشار اليهك وفاتندن صكره ملك ناصرك زماننده بسبتون ادارهٔ امور دولتى الينه آله‌رق، برادرى فخرالدين ماجدى دخى اسكندريه‌دن جلبله، وزارته نصب، وبتون مناصب دولتى بينلرنده تقسيم ايتمشلردى. بو

صره‌ده اموال كثيره ونفوذ واقتدار فوق العاده اكتساب ايده‌رك، رتق وفتق امورى بسبتون الينه آلمش؛ وحتى بر آره‌لق ملك ناصرى اسقاطله، برادرى ملك منصورى اجلاس ايتدكدن صكره، تكرار ملك ناصرى تختنه اعاده ايتمشيدى. برقوقك ديوان كاتبى اولديغى وقت آنجق يكرمى ياشنده اولوب، سكز اون سنه مسند اقتدارده قالدقدن صكره، ۳۰ ياشنه وارمه‌دن ۸۰۸ سنه‌سنده وفات ايدوب، مثلى كورلمه‌مش صورتده طنطنه‌لى بر آلايله دفن اولنمشدر.

ابن الغريره { (كثير —) بنى نهشل قبيله‌سندن بر شاعر اولوب، وقت جاهليتده كسب شهرت ايتدكدن صكره، شرف اسلامله مشرف اولمش؛ وكرك قبل الاسلام كرك بعد الاسلام شعر سويلمشدر. حضرت عمر فاروق (رضه) زماننده اقرع بن حابس و برادرى قوماندهسيله طالقان وجوزجانه سوق اولنان عسكر ميانده بولنغله، اوراده شهيد اولان مجاهدين اسلام حقنده مفصل بر مرثيه سويلمشدر، كه شو برايكى بيت اوندندر:

سقى مزن السحاب اذا استهلت
مصارع فتية بالجوزجان
الى القصرين من رستاق خوط
اباد هم هناك الا قرعان
ومابى ان اكون جزعت الا
حنين القلب للبرق اليمانى

ابن الغريق { (ابو الحسين محمد بن على بن عبدالله بن عبد الصمد بن المهتدى بالله) خلفاى عباسيه اقرباسندن اولوب، بغدادده زماننك رئيس المحدثينى ايدى. فوق العاده زهد و تقوا ايله متصف اولديغندن، (راهب بنى العباس) لقبيله شهرت بولمشيدى. ٤٦٥ تاريخنده و ۹٥ ياشنده وفات ايتمشدر.

ابن الغزال { [«ابو جعفر بن غزال، امين الدوله بن غزال، ابراهيم صالحى ومحمد بن غزال» ماده‌لرينه مراجعت بيوريله.]

ابن غُصن { (ابو عبدالله محمد بن ابراهيم اشبيلى) عن اصل اندلسك جزيرة الخضرا شهرندن اولان شداد بن اوس انصارى اولادندن اولوب، ٦٣٠ تاريخلرنده اشبيليه‌ده

طوغمشدر. قرائت وفقهده يد طولى صاحبى وزاهد وصخ بر ذات اولوب. مكه ومدينه وبيت مقدسده قرائت درسى ويرمش، وقرائته دائر «مختصر الكافى» كبى بعض اثرلر يازديغى كبى، معجزات نبى (صلعم) حقنده دخى بر تأليفى وردر. ٧٢٣ سنه‌سى اواخرنده بيت مقدسده وفات ايتمشدر.

ابن فارس { [«احمد بن فارس» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابن الفارض { (ابو حفص عمر بن على) كبار مشايخ صوفيه‌دن واولياء اللهدن بر ذات اولوب، پدرى عن اصل حمالى اولديغى حالده، كنديسى ٥٥٦ تاريخنده قاهره‌ده طوغمش؛ وبر مدت حرم شريفده مجاور اولدقدن صكره، مصره عودتله، جامع ازهرده مداوم صلاة وعبادت اولوب، اكابرك صحبتنه اصلا التفات ايتمز، وبلكه كنديلرندن قاچار، وكيمسه‌دن بر شى آلماز ايدى. علوم دينيه وحقيقت وتصوفده بر بحر عرفان اولمغله برابر، ارباب جذبه‌دن اولوب، بعض غرائب احوالى وكرامات ومقاماتى مشهوردر. حقايق صوفيه وكمالات معنويه‌يه متعلق اشعار وقصائدى چوق وغايت فصيح وبليغ اولوب، مرتب ديوانى واردر. بر قصيدهٔ تائيه‌سيله برده قصيدهٔ يائيه‌سى مشهوردر. ديوانى وقصائدينى اكثر علما وادبا شرح ايتمشلردر. بو شرحلرك اك مكملى شيخ حسن بورينك شرحيدر. «تائيه» سنه دخى بر چوق شرحلر يازيلوب، حتى مولانا عبدالرحمن جامى دخى فارسى العباره شرحنى يازمشدر. فرغانينك قصيدهٔ مذكوره‌يه اولان شرحى مطبوعدر. ابن الفارض ٦٣٢ تاريخنده قاهره‌ده ارتحال ايدوب، تربه‌سى زيارتكاهدر.

ابن الفخار { (ابو عبدالله محمد بن على البيرى) اندلسك اعاظم ادبا ونحاتندن اولوب. نحو وقرائت وادبيات عربيه‌ده شاطبى ووزير ابن زمرك ولسان الدين ابن خطيب كبى مشاهيرك استاديدر. ٧٥٤ تاريخنده وفات ايتمشدر. — (ابو عبدالله محمد بن عمر بن الفخار) اسمنده قرطبه‌لى بر ذات دها واردر. كه مستجاب الدعوه اولوب؛ اشعار ونوادر عربه دخى واقف ايدى. ٤١٩ تاريخنده وفات ايتمشدر. — مالقه‌لى (ابو عبدالله بن الفخار) اسمنده بر شاعر دخى واردر، كه تاريخ ولادت و وفاتى معلوم اولميوب، شو قطعه «قلائد العقيان» ده كوريلن جملهٔ اشعارندندر:

استنكر شيب المفارق فى الصبا
وهل ينكر النور المفتح فى الغصن
اظن طلاب المجد شيب مفرقى
وان كنت فى احدى وعشرين من سن

ابن الفرات { [«ابن حنزابه، ابو الحسن، ابو الخطاب وابو الفتح بن فرات» ماده‌لرينه مراجعت بيوريله.]

ابن الفرضى { (ابو محمد عبدالله بن محمد ازدى) اندلسك اعاظم فقها وادباسندن اولوب، قرطبه‌ده تولد ونشأت، و٣٨٣ تاريخنده شرقه رحلتله، ايفاى فريضهٔ حج ايتمش؛ ومحمد مهدينك زماننده بلنسبه قضيسى اولندقدن صكره، بربرلرك قرطبه‌يى ضبطلرى صره‌سنده ٤٠٣ تاريخنده قتل اولنمشدر. «تاريخ علماء اندلس» و «تاريخ شعراء اندلس» عنوانلريله ايكى قيمتدار اثرى وبر چوق اشعارى واردر. شو ايكى بيت او جمله‌دندر:

اسير الخطايا عند بابك واقف
على وجل مما به انت عارف
يخاف ذنوبا لم يغب عنك غيبها
ويرجوك فيها فهو راج وخائف

ابن فضل الله { (شرف الدين عبدالوهاب بن جمال الدين) نسلى حضرت عمر فاروقه منتهى اولوب، مصرده ملك ناصر بن قلاوونك سركاتبى اولمش؛ وبعده سركاتبلكله دمشقه كونديريلوب. ٧١٧ ده اوراده وفات ايتمشدر.

ابن فضل الله { (ابو المعالى محى الدين بن جمال الدين) آنف الترجمه‌نك برادرى اولوب، بو دخى ملك ناصرك سركاتبى بولنمشدر. اختيارلغنده قولاغى ايشيتمز اولديغندن، اوغلى شهاب الدين كنديسنه وكالت ايدرديسه‌ده، مومى اليه حديد المزاج اولديغندن، بعض معاملات سركشانه‌ده بولنمغله، ديكر اوغلى علاء الدين صغرسنيله برابر وكيل تعيين اولنمشدى. صاحب ترجمه ٧٣٨ تاريخنده ٩٣ ياشنده وفات ايتمشدر. اديب ومنشى وشاعر بر ذات ايدى. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

تضا حكى ليلى فاحسب ثغرها
سنى البرق لكن اين منه سنى البرق
واخفت نجوم الصبح حين تبسمت
فقمت بفرعيها اشد على الشرق

ابن فضل الله { (شهاب الدين ابو العباس احمد بن محى الدين) آنف الترجمه‌نك اوغلى اولوب، شعر وانشا وادبياتده عصرينك فريدى اولديغى كبى، جغرافيا وتاريخ وتراجم احوالده وعلى الخصوص مغول وترك وهند تاريخلرنده وهيئت واسطرلابده دخى يد طولى صاحبى، وفقه شافعيده مأذون ايدى. ٧٠٠ تاريخنده دمشقده طوغمش، و٧٤٩ده مصرده وفات ايتمشدر. خيلى وقت ملك ناصرك سركتابتنده پدرينه وكالت ايتمشدر. «فواضل السمر فى فضائل آل عمر» عنوانيله ٤ جلددن مركب بر كتابى و«مسالك الابصار فى ممالك الامصار» عنوانيله ٢٠ بيوك جلددن عبارت غايت نافع بر كتابى واردر، كه بر نسخه‌سى آياصوفيه كتبخانه‌سنده موجوددر. مدح رسول الله (صلعم) حقنده «صبابة المشتاق» عنوانيله بر تأليفى و«الدعوة المستجابة»، «سفرة السفره»، «دمعة الباكى»، «يقظة الساهر» و«نفحة الروض» كبى بعض آثارى و برطاقم اشعارى واردر. (كاتب دمشق) اسميله دخى معروفدر. — بونك برادرى (علاء الدين على بن يحيى بن فضل الله) واونك اوغلى (بدر الدين محمد بن على بن فضل الله) مصرده سر كاتبلكى ايتمشلردر. بونلرك دخى بعض اشعارلرى واردر.

ابن الفقيه { (ابو منصور عبد الواحد بن ابراهيم) مشاهير ادبا ومحدثيندن اولوب. ٥٦١ تاريخنده موصلده طوغمش، و٦٣٦ ده وفات ايتمشدر. اشعار رقيقه‌سى دخى اولوب، شو بيت او جمله‌دندر:

ومن العجائب ان قلبى يشتكى
شوقا اليك وانت فيه مقيم

— [«شهاب الاسلام» و«احمد بن فقيه همدانى» ماده‌لرينه دخى مراجعت بيوريله.]

ابن فورك { (ابو بكر محمد بن حسن) مشاهير علمادن اولوب. علم كلام واصول فقه ونحو وادبياتده يد طولى صاحبى ايدى. اصفهانلى اولوب، بر مدت عراقده تدريسله مشغول اولدقدن صكره، نيشابور اهاليسى طرفندن جلب،

وكنديسنه بر مدرسه ايله بر خانه انشا اولنمش؛ واوراده تأليف وتصنيفله اوغراشوب، يوز قدر كتاب يازمشدر. لاجل المناظره غزنه‌يه دعوت اولنوب، عودتنده يولده تسميم اولنه‌رق، ٤٠٦ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابن فوزجه { (محمد بن حمد — بروجردى) مشاهير ادبادن اولوب، ابو الفتح ابن جنينك بعض آثارينه اعتراض يوللى «التجنى على ابن الجنى»، «الفتح على ابى الفتح» و«كنايات» عنوانلى اثرلرى وبعض اشعارى واردر.

ابن فولاد { بنى بويه دولتى آدملرندن اولوب، قزوين واليلكنى استحصال ايده‌مديكندن، ٤٠٧ تاريخ هجريسنده خروجله، رى طرفلرنده اجراى فساد ايتديكندن، مجد الدوله ايله والده‌سى بر طاقم محاربه‌لردن صكره كنديسنه اصفهان واليلكنى ويرمكه مجبور اولمشلردى.

ابن فهد { (شهاب الدين محمود بن سلمان) شام علما وادباسندن اولوب، ٦٤٤ تاريخنده دمشقده طوغمش، و٧٥٥ ده وفات ايتمشدر. «مقالة العشاق»، «منازل الاحباب»، «حسن التوسل»، «اسنى المنائح فى اسنى المدائح» عنوانلى تأليفاتى وبعض اشعارى واردر. شو ايكى بيت بر مفصل قصيده‌سندندر:

هل البدر الاما حواه لثامها
اوالصبح الاما جلاه ابتسامها
اوالنار الامابدا فوق خدها
سناها وفى قلب المحب ضرامها

ابن القاسم { (ابو عبد الله عبد الرحمن —) ائمهٔ فقهاء مالكيه‌دن اولوب، امام مالكك اصحابندن عالم وزاهد بر ذات ايدى. فقه مالكى كتابلرينك الك معتبرلرندن اولان «المدونة» عنوانلى تأليفك صاحبيدر. ١٣٢ تاريخنده طوغوب، ١٩١ ده مصرده وفات ايتمشدر.

ابن القاص { (ابو العباس احمد بن ابى احمد) فقهاء شافعيه‌دن اولوب، طبرستانده وقتنك امامى ايدى. وعظ وتدريسله مشغول اولوب. بعض سياحتلر دخى ايتمشدر. بو سياحتلرك برى اثناسنده ٣٣٥ تاريخنده طرسوسده وفات ايتمشدر. مذهب شافعى اوزرينه «ادب القاضى» عنوانلى بر كتابى، «دلائل القبلة» عنوانيله بر مختصرى،

فروعـه دائر بر «تلخیص» ی، فتاویسی و «کتاب المواقیت» و«المفتاح» عنوانلریله ایکی اثری واردر.

ابن قاضی بعلبك { [«بدرالدین بن قاضی بعلبـك» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن القالون { (ابو عبدالله محمد بن یحیی) تونسده حکم سورن بنی حفص دولتی رجالندن اولوب، ابوبکر حفصینك حاجبی ایدی. بعده ابو تاشفین طرفندن تونسه کوندریلن ابراهیم بن شهیده انتساب ایتمش؛ ومؤخراً ابوبکر حفصی بن شهید ایله برابر تونسدن اخراج ایتمکله، برمدت طولاشدقدن صکره، ٧٢٨ تاریخنده مقتولاً وفات ایتمشدر.

ابن قانع { (حافظ ابو الحسین عبدالباقی — بغدادی) مشاهیر علما ومحدثیندن اولوب. «معجم الشیوخ» نام کتابك صاحبیدر. ٢٩٥ تاریخنده طوغوب، ٣٥١ ده بغدادده وفات ایتمشدر.

ابن قایماز ذهبی { (ابو عبدالله شمس‌الدین محمد بن احمد) مشاهیر محدثیندن واعاظم مورخیندن اولوب. تراجم احوالده ید طولی صاحبی ایدی. (حافظ ذهبی) اسمیله دخی معروفدر. «تاریخ الاسلام» عنوانیله ٢٠ جلددن مرکب معتبر بر کتابی، ینه ٢٠ جلددن عبارت «تاریخ النبلاء» اسمیله بر تألیفی واردر. سائر تألیفاتنك باشلیجه‌لری شونلردر: «الدول الاسلامیه»، «طبقات القراء». ٢ جلددن مرکب «طبقات الحفاظ»، «بناء الرجال». «تذهیب التهذیب». ٣ جلد اوزرینه «اختصار تهذیب الکمال». ٢ جلد اوزرینه «اختصار کتاب الاطراف». «الکاشف»، «اختصار التذهیب». ٥ جلد اوزرینه «اختصار سنن البیهقی»، ٣ جلد اوزرینه «میزان الاعتدال فی نقد الرجال»، «المشتبه فی الاسماء والانساب»، «تنقیح احادیث التعلیق لابن الجوزی»، «المستحلی اختصار المحلی». «المقتنی فی الکنی». «المقتنی فی الضعفا». ٢ جلد اوزرینه «العبر فی خبر من غبر». ٢ جلد اوزرینه «اختصار المستدرك للحاکم». ١٠ جلد اوزرینه «مختصر تاریخ ابن عساکر». ٢ جلد اوزرینه «مختصر تاریخ الخطیب البغدادی»، «اختصار تاریخ نیسابور»، «الکبائر»، «تحریم الادبار». «اخبار السد». «احادیث مختصر ابن الحاجب». «توقیف اهل التوفیق علی مناقب الصدیق»، «نعم السمر فی سیرة عمر»، «التبیان فی مناقب عثمان»، «فتح الطالب فی اخبار علی بن ابی طالب»، «معجم الاشیاخ»، «اختصار کتاب الجهاد لابن عساکر»، «مابعد الموت»، «اختصار کتاب القدر للبیهقی». «هالة البدر فی عدد اهل البدر». «اختصار تقویم البلدان لابی الفدا». «نقض الجعبد فی اخبار شعبه». «قضی نهارك فی اخبار ابن المبارك»، «اخبار ابی مسلم الخراسانی». ٦٧٣ تاریخنده طوغوب، ٧٤٨ ده وفات ایتمشدر. آثارینك اکثریسی پك قیمتدار اولوب. «میزان الاعتدال فی نقد الرجال» نام اثری هندستانك (لکهنو) شهرنده ٢ بیوك جلد اوزرینه طبع اولنمشدر.

ابن قتلمش { (ابو منصور محمد بن سلیمان — مشاهیر ادبادن اولوب. عن اصل سمرقندلی اولدیغی حالده. ٥٤٣ تاریخنده طوغمش؛ و بغدادده خلیفه‌نك حاجبی اولوب. ٦٢٠ سنه‌سنده وفات ایتمشدر. قار ودامدیه ابتلاسیله مشهوردر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

تقول حلیلتی لما رأتنی لما رأتنی
وقد ازمعد عن وطنی غدوا
اقم واطلب مرامك من صدیق
فقلت لها یصیر اذاً عدوا

ابن قتیبه { (ابو محمد عبدالله بن مسلم — المروزی) مشاهیر نحویوندن اولوب، علم لغتده دخی ید طولی صاحبی ایدی. بغدادده اقامت ایدوب، تألیفاتنی تدریسله مشغول اولمش؛ و بر آره‌لق (دینور) ده قاضی بولندیغندن دینوری نسبتیله دخی معروفدر. ٢١٣ تاریخنده بغدادده طوغوب، ٢٧٦ ده وفات ایتمشدر. باشلیجه آثاری شونلردر: «تلاف خالحدیث»، «آداب القرائة»، «ادب الکاتب»، «اصلاح غلط ابی عبیده». «تأویل مختلف الحدیث». «التفقید». «تقویم اللسان». «جامع النحو الکبیر»، «جامع النحوا لصغیر»، «الجوابات الحاضره»، «کتاب فی دلائل النبوه»، «کتاب فی خلق الانسان». «دیوان الکتاب». «طبقات الشعراء». «عیون الاخبار». «کتاب فی علم غریب الحدیث والقرآن»، «کتاب الاشربة»،

«كتاب الانواء»، «كتاب الخيل»، «كتاب الميسر والقداح»، «كتاب مشكلات القرآن»، «المعارف». اك مشهور اثری اولان بو صوك تأليفی تاريخه دائردر.

ابن قدامه (موفق الدين ابو محمد عبدالله بن احمد) مشاهير علمادن او- لوب، ٥٤١ تاريخنده دمشقده طوغمش؛ وتحصيل واستماع ايچون دوربلاد ايده‌رك، بغدادده دخی بر مدت اقامتدن صكره، ٦٢٠ تاريخنده وفات ايتمشدر. خلاف وفرائض وفقه و اصولده ونحو واديباتده يد طولی صاحبی اولديغی كبی، هيئت ونجوم وسائر فنوندن دخی بهره‌سی وار ايدی. تصانيف كثيره‌سی اولوب. باشليجه‌لری شونلردر: «البرهان»، «مسألة العلو»، «الاعتقاد»، «ذم التأويل»، «المتحابين فی الله تعالی». «فضل عاشوراء» «فضائل العشر»، «ذم الوسواس». «المشيخة»، فقهه دائر ١٠ جلد اوزره «المغنی»، ٤ جلد اوزره «الكافی»، «المقنع»، «العمدة»، «القوانين»، «الرقة والبكاء»، «الهداية»، «التبيين فی نسب القرشيين»، «الاستنصار فی نصب الانصار»، «قنعة الاديب فی الغريب»، «الروضة فی اصول الفقه»، «العلل للخلال».

ابن قدامه (ابو محمد شمس الدين عبدالرحمن بن محمد) آنف الترجمه‌نك برادرزاده‌سی اولوب، عمجه‌سندن وسائر علمادن تحصيل علم ايله. عمجه‌سنك «المقنع» عنوانلی اثرينه ١٠ جلددن عبارت بر شرح يازمشدر. ٥٩٧ تاريخنده طوغوب. ٦٨٢ ده وفات ايتمشدر.

ابن قدامه (شمس الدين محمد بن احمد) فقهاء حنبليه‌دن ومشاهير محدثين ومورخيندن اولوب، علم نحوده دخی يد طولی صاحبی ايدی. «تلخيص احاديث الاحكام لابن دقيق»، «تاريخ الخوارج»، «شرح تسهيل ابن مالك»، «كتاب محمد فی الحديث» عنوانلی تأليفاتی وسائر بعض آثاری واردر. ٧٤٤ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابن القِرِيه (ابو سليمان ايوب بن زيد) امی اولديغی حالده فوق العاده فصاحت وبلاغتله شهرت بولمش برآدمدر. حتی كتب ادبيه‌ده محفوظ ومستور اولان سوزلريله نحويون طرفندن استشهاد اولنمشدر. روايته كوره حجاج يوسف (عين تمر) واليسنه الفاظ غريبه ايله وفوق العاده بر بلاغتله يازلمش بر مكتوب كوندروب، والی بونك مآلنی آكلامديغندن، صاحب ترجمه‌يه وقوعمش، وابن القريه مكتوبك معناسنی ويردكدن صكره، ينه او اسلوبده ودها بليغ اوله‌رق برجواب يازديرمش؛ وحجاج بو جوابی كورنجه، فوق العاده بكنمكله، يازديران ابن القريه اولديغنی اوكره‌نه‌رك، كنديسنی يانه جلب، وبعده عبدالملك بن مروانه تقديم وتوصيه ايتمشيدی. مؤخراً عبدالرحمن بن قيس كندی سجستانده عصيان ايتديكی وقت، حجاج صاحب ترجمه‌يی الچيلكله مرقومك يانـنه كوندرديكی حالده، عبدالرحمن بونی جبراً يانه آليقومش؛ وكنديسی بوزلديغنده، ابن القريه طوتيلوب، حجاجك حضورينه كوتورلمش؛ وهر نه قدر مقام اعتذارده برچوق خطبه‌لر وبليغ سوزلر ايراد ايتمش ايسه‌ده، فائده ايتميوب، حجاجك امريله بيونی اوريله‌رق، ٨٤ تاريخنده وفات ايتمشدر. كاتب اصفهانی بونك، ليلی ومجنون وابن عقب كبی، وجودی اولميوب، موهوم بر شخصدن عبارت اولديغنی التزام ايديور.

ابن قرقه (ابو سعيد —) طبده وهندسه وسائر علوم رياضيه وطبيعيه‌ده ماهر بر ذات اولوب، فاطميوندن حافظ لدين اللهك خدمتنده بولنوردی. عسكر كروهی مشارالیهدن اوغلی حسنك قتلنی ايستمكله، بونك قتلنه آلت اتخاذ اولنان سمی صاحب ترجمه ترتيب ايتديكندن، مؤخراً حافظ لدين الله طرفندن اعدام اولنمشدر.

ابن قُرَيش (قاضی صفی الدين ابو المجد عبدالرحمن بن عبدالعزيز) مشاهير كتابدن اولوب، صلاح الدين ايوبينك خدمت كتابتنده مستخدم ايكن، ٥٨٦ تاريخنده عكاده قتل وقدسده دفن اولنمشدر. مصرده‌كی (قيسارية ابن قريش) قصبه‌سی بونك نامنه منسوبدر.

ابن قريعه (قاضی ابو بكر محمد بن عبدالرحمن بغدادی) حاضرجوابلقده وغايت لطيف نكته‌لر بولمده‌كی مهارت فوق العاده‌سيله مشهور اولوب، نكات ولطائفی كتب نوادرده مسطور ومشهوردر. وزير ابو محمد مهلبی‌يه منسوب ايدی. بعض قاضيلقلرده بولنمشيدی. ٣٦٧ تاريخنده ٦٥ ياشنده وفات ايتمشدر.

ابن قزمان { (ابو بكر —) اندلس وزرا وادباسندن اولديغى «قلائد العقيان» ده مسطور وبعض اشعارى مذكور ايسه‌ده، تاريخ ولادت و وفاتى ذكر اولنمامشدر. هر حالده آلتنجى قرن هجرى اوائلنده برحيات بولنمش اولديغى آكلاشيليور.

ابن القسّ { (مسعود — بغدادى) مشاهير اطباى اسلامدن اولوب، خلفاى عباسيه‌نك اخيرى اولان مستعصمك خدمت طبابتنده ايدى. مغول وقعه‌سندن صكره خانه‌سنه قپانوب، وفاتنه قدر چيقمديغى مرويدر.

ابن قسى { (ابو القاسم —) اندلسده مشايخ صوفيه‌دن اولوب، ادبيات ولغتده دخى يد طولى صاحبى ايدى. مريدان وتوابعندن (مرابطين) ناميله بر فرقه تشكيل ايده‌رك، امور سياسيه‌يه قاريشمق ايستمش ايسه‌ده، اوصره‌ده موحدين دولتى اندلسى ضبط ايتديكندن، كنديسى دخى موحدينه تبعيت كوسترمكه مجبور اولمش؛ وكنديسنك وفاتندن صكره مرابطين زمره‌سى ميدان آلمشلردر. [«مرابطين» ماده‌سنه مراجعت.] صاحب ترجمه‌نك تصوفه متعلق «خلع النعلين» عنوانيله بر تأليفى واردر، كه شيخ اكبر حضرتلرى طرفندن شرح اولنمشدر.

ابن القصاب { (ابو عبدالله مؤيد الدين محمد بن على) دولت عباسيه وزراسندن اولوب، خليفه ناصرلدين اللهك زماننده خوارزمشاه سلجوقى نزدينه سفارتله همدانه كوندريله‌رك، كنديسنه خليفه‌نك بر واليسى معامله‌سنى ايتمك ايستديكندن، بينلرنده منازعه وقوع بولدقدن صكره، ناصرك توجه وامنيتنى قزانه‌رق، خوراسان وساٸر ايران طرفلرينه كوندرلمكله، اورالرك احوالنى اوكرندكدن، ومعتبران اهالى بيننده احباب وطرفكيرلر پيدا ايتدكدن صكره، بغداده عودتله، خليفه‌يى اويرلرى طوغريدن طوغرىيه كندى اداره‌سى آلتنه آلمغه اطماع ايتديكندن، بو ايشه كنديسى مأمور اولوب، مدت مديده خوارزمشاهله وساٸر طوائف ملوكله محاربه ايده‌رك، بر چوق يرلرى خليفه‌نك داٸرهٔ حكم واداره‌سنه آلدقدن صكره، ٥٩٢ تاريخنده همدانده وفات ايتمش؛ واون بش كون صكره خوارزمشاه همدانى ضبط ايدنجه، صاحب ترجمه‌يى مزارندن بالاخراج، باشنى قطع ايله، محاربه‌ده اولديرمش كبى خوارزمه كوندرمشدى.

ابن القصار { (سليمان بن على) بغدادك مشهور مغنيلرندن اولوب، بعض بسته‌لرى واردر. حقنده وعلى الخصوص كاتب بلورينك جاريه‌سيله اولان معاشقه‌لرينه داٸر بعض حكايات ونوادر منقولدر.

ابن القصيره { (ذوالوزارتين ابو بكر —) اندلسك آلتنجى قرن هجرى اوائلى كتاب و وزراسندن اولوب، بعض رسائل بليغه‌سيله اشعارى «قلائد العقيان» ده مسطوردر.

ابن قضيب البان { (السيد عبدالله بن محمد حجازى) متأخرين شعراى عربدن اولوب، مدح نبى (صلعم) حقنده سويلمش اولديغى «قصيدهٔ داليه» سيله وساٸر اشعاريله شهرت بولمشدر. ١٠٠٦ تاريخنده وفات ايتمشدر. مرتب ديوانى واردر. مذكور قصيده‌سنك باشلانغيجى شودر:

اهلاً بنشر من مهب زرود
احيا فؤاد العاشق المنجود
وروى شذا خبر العقيق ففجرت
منه عيون الدمع فوق خدودى

شيخ عثمان عريانى بو قصيده‌يى شرح، وشيخ امين جندى تخميس ايتمشدر.

ابن القطاع { (ابو القاسم على بن جعفر سعدى) مشاهير ادبادن اولوب، على الخصوص علم لغتده ائمه‌دن معدوددر. ٤٣٣ تاريخنده صقليه (يعنى سيجيليا) آطه‌سنده طوغوب، جزيرهٔ مذكوره‌نك ايادئ مسلميندن چيقمسى اوزرينه، مصره هجرتله، ٥١٠ تاريخنده اوراده وفات ايتمشدر. لغته داٸر «كتاب الافعال» و«كتاب ابنية الاسماء» عنوانلريله ايكى تأليفى اولديغى كبى، برى «الدرة الخطيرة فى المختار من شعر شعراء الجزيرة» عنوانيله صقليه، وديكرى «لمح الملح» عنوانيله اندلس شعراسنك اشعار و تراجم احوالنى جامع ايكى قيمتدار اثرى واردر. اشعار راٸقه‌سى دخى چوقدر.

ابن القطان { (ابو الحسين احمد بن محمد بغدادى) مشاهير فقهاى شافعيه‌دن اولوب، بغداده تدريسله مشغول اولمش؛

وفقهه متعلق بر قاچ كتاب يازمشـدر. وفاتی ٣٥٩ تاريخنده واقع اولمشدر.

ابن القطان { (ابو القاسم هبة الله بن فضل) بغدادك مشاهير شعراسـندن اولوب، على الخصوص هجوده ولطائف وهزلياتده بنظيردر. مرتب ديوانی واردر. علم حديثه دخی وقوف وانتسابی وار ايدی. (حيص بيص) نام شاعرله ماجرالری ومهاجاتلری مشهوردر. ٤٧٧ تاريخنده طوغوب، ٥٥٨ ده وفات ايتمشـدر. شو ايكی بيت جملهٔ اشعارندندر:

يا اهل بغداد ان حيص بيص اتى
بفعلة اكسبته الخزى فى البلد
هو الجبـان الـذى ابدى تشاجعه
عـلى جرى ضعيف البطش والجلد

ابن قطنه { [«جواس بن قطنه» مادهسنه مراجعت بيوريله.]

ابن القفطى { [«جمال الدين بن قفطى» مادهسنه مراجعت بيوريله.]

ابن قلاقِس { (ابو الفتـوح نصرالله بن عبدالله — اللخمى الازهرى) مصر مشاهـير شعراسـندن اولوب، (قاضى اعز) لقبيله دخی معروفدر. اشعاری غايت كوزل اولوب، مدح اكابر حقنده قصيدهلری وغزليات وسائر اشعارى واردر. ٥٣٢ تاريخنده اسـكندريه جوارنده طوغوب، ٥٦٣ ده صقليهيه، و٥٦٥ ده يمنه سياحت ايتمشيدى. صقليـهدن مصره عودت ايتمك اوزره، قيشـين كمىيه بينديكى حالده، قرطونهيه طوتيلوب، روزكار كيسـنی ينه سيچليا آطهسى ساحلنـه آتمش اولديغی كبی، يمندن عودتنده دخی بينـديكى كمى بحر احرده قيرلمغـله، يوزهرك قورتلوب، ينه چبلاق عودت ايتمشيدى. بو ايكی وقعه حقنده اولان قصيدهلری مشهوردر. ٥٦٧ تاريخنده مصرك عيذاب قصبهسنده وفات ايتمشدر. سوديكى بر سياه جاريه حقنده اولان شو قطعهسى جملهٔ اشعارندندر:

رب سـوداء وهى بيضاء معنى
نافى المسـك عندها الكافور
مثل حب العيون يحسبه النا-
س سـواداً وانمـاهـو نور

ابن قلَيته { (ابو العـباس احمد بن محمد) يمن ادباسـندن اولوب، «الرشـد اللبيب الى معاشرة الحبيب» عنـوانلى كتابك صاحبيدر. ٢٣١ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابن القَليوبى { (على بن محمد) اندلس شعراسندن اولوب، اشعارينك لطافتيله وتشبيهاتده كى مهارتيـله مشهوردر. عزيز عبيدينـك رجالنى مدح، وظاهر عبيدينـك اوائل سلطنتنده وفات ايتمشدر. شو بر ايكی بيت جملهٔ اشعارندندر:

ولاضـوء الا من هـلال كانما
تفرق منه الغيم عن نصف دملج
وقد حال دون المشترى من شعاعه
وميض كمثل الزئبـق المترجرج
كأن الـثريا فى اواخر ليلها
تحيـة ورد فوق زهر بنفسج

ابن القليوبى { (كمال الـدين احمد بن عيسى العسقلانى) فقهاء شافعيهدن اولوب، ابو اسحاق شيرازينـك فروعه دائر اولان «التنبيه» عنوانلى كتابنى شرح، و «نهج الوصول فى علم الاصول» عنوانيله بر كتاب تأليف ايتمشدر.

ابن قُم { (ابو عـبدالله حسـن بن على) ادبا و شعرادن اولوب، سبا صاحبى ابو حميره يازمش اولديغى رساله ايله مشهوردر.

ابن قنبر { (حكم بن محمد — مازنى) دولت عباسـيه زماننده وايكنجى قرن هجرى اواسطنده يتيشن مشـاهير شعرادن اولوب، بصرهده طوغمش، واوراده يشامشدر. مسلم بن وليد انصارى نام شاعرله مهاجاتلرى وماجرالرى مشهوردر. شو قطعه جملهٔ اشعارندر:

ويلى على من اطار النوم وامتنعا
وزاد قلبى عـلى اوجاعه وجعـا
ظـبى اغر ترى فى وجهـه سرجا
يغشى العيون اذا ما نوره سـطعا

ابن قوسين { موصل مشاهير اطباسـندن اولوب، ابتدا يهودى ايكن، بعده اهتدا ايتمش؛ وبعدالاهتدا «مقـالة فى الرد على اليهود» عنوانيله بر كتاب يازمشدر.

ابن القوطيه { (ابو بكر محمد بن عمر) پدرى اشبيليهلى اولوب، كنديسى قرطبـهده تولد ونشأت ايتمشـدر. لغت وادبيات وحديث وفقهده وتاريخ واخبارده يد طولى صـاحبى ايدى. وعلى الخصوص اندلسك احوال تاريخيهسيله علما وشعراسـنك احوالنه وقوف تامى وار ايدى. «تصاريف الافعال»، و «كتاب المقصور والممدود» عنوانلريله ايكى كتابى وسائر آثاريله بعض اشعارى واردر. ٣٦٧ ده قرطبهده وفات ايتمشدر.

ابن قيس { [«اشعث بن قيس، عبدالله بن قيس» وسائره ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابن القیسرانی { (ابو الفضل محمد بن طاهر مقدسی) مشاهیر محدثیندن اولوب، ٤٦٧ تاریخنده بیت مقدسده طوغمش؛ واستماع احادیث شریفه مقصدیله، حجاز، شام، مصر، فارس، خراسان وسائر طرفلره مدت مدیده سیاحتدن صکره، همدانده اختیار اقامت، وتدریس وتصنیفله اشتغال ایتمشدر. باشلیجه تألیفاتی شونلردر: «اطراف الکتب الستة»، «اطراف الغرائب لدارقطنی»، «کتاب الانساب». تصوفه دائر بعض آثاری وکوزل اشعاری دخی واردر. ٥٠٧ تاریخنده، حجدن عودتنده، بغدادده وفات ایتمشدر. — اوغلی (ابوزرعه طاهر ابن القیسرانی) دخی محدثیندن اولوب، پدرینك وفاتندن صکره همدانده تدریس، و ٥٦٦ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابن القیسرانی { (شرف الدین ابو عبدالله محمد بن نصر) حضرت خالد بن ولیدك نسلندن اولوب، ٤٧٨ تاریخنده عکاده طوغمش، و ٥٤٨ ده دمشقده وفات ایتمشدر. مشاهیر شعرادن اولوب، ادبیاتده ید طولی صاحبی اولدیغی کبی. هیئت ونجومدن دخی خبری وار ایدی. شاعر ابن المنیر ایله ماجرالری سبقت ایتمشدر. اشعاری غایت سلیس ولطیف اولوب، مرتب دیوانی واردر. سبی پك کوزل بر مغنی حقنده سویلش اولدیغی شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

والله لو انصف العشاق انفسهم
فدوك منها بما عزوا وماصانوا
ما انت حين تغنى فى مجا لسهم
الانسيم الصبا والقوم اغصان

ابن کثیر { مشاهیر قرادن وطبقهٔ ثانیه تابعیندن اولوب، ٤٥ تاریخنده مکهٔ مکرمه‌ده طوغمش، و ١٢٠ ده وفات ایتمشدر. — [«ابو الفدا» ماده‌سنه دخی مراجعت بیوریله.]

ابن کج { (قاضی یوسف بن احمد دینوری) فقهاء شافعیه ائمه‌سندن اولوب، وطنی اولان دینورده تدریس وافاده ایله اوغراشمش؛ و ٤٠٥ تاریخنده مقتولاً وفات ایتمشدر. فقهه دائر بر قاچ تألیفی واردر.

ابن کرابا { (ابو سالم —) ملاطیه طائفهٔ یعقوبیه‌سندن اولوب، ملوك سلجوقیه‌دن علاء الدین کیقبادك طبیبی وندیمی ایدی. طبده شهرتی اولمیوب، آنجق حکمدار مشار الیهك فوق العاده نظر محبت والتفاتنه مظهر اولدیغندن، اصلا یانندن آیرلمازدی. حتی برکون سفر اثناسنده علاء الدینك معیتنده کیتمه‌مش اولدیغندن، مشار الیه مخصوص آدم کوندره‌رك، ایستمش؛ وآنجق صاحب ترجه انتظار اولنان کون واصل اوله‌میوب، ایرتسی کون کیتدیکندن طولایی، افندیسنك اغبرارینی کورنجه، مأیوسیتندن زهر ایچوب، وفات ایتمشدر.

ابن کرنیت { (ابو احمد حسین بن اسحاق) مشاهیر طبیعیوندن اولوب، علم کلام وادبیاته دخی وقوفی وار ایدی. فلاسفه مذهبنه تابع اولوب، فلسفه وطبیعیاته دائر پك چوق کتابلر اوقومشدی. ثابت بن قره‌یه قارشی بر ردیه‌سی، «مقالة فى الاجناس و الانواع» عنوانیله بر اثری وارتفاعدن اول کوندوزین ساعت قاچ اولدیغنی آکلامق اصولی حقنده بر کتابی واردر. ابن ابی اصیبعه عراق و جزیره اطباسی صره‌سنده ذکر ایدوب، آنجق تاریخ ولادت و وفاتنی بیان ایتمیور.

ابن کریب { (محمد بن علاء — همدانی) کوفه‌نك مشاهیر حفاظ ومحدثیندن اولوب، ٢٤٣ تاریخنده وفات، و وصیتی اوزرینه، کتابلری دفن اولنمشدر.

ابن کزورا { دردنجی قرن هجری مشاهیر اطباسندن اولوب، بغدادده یاشامشدر.

ابن کشکرایا { دردنجی قرن هجری اطبای مشهوره‌سندندر.

ابن الکلاس { (علی بن محمد) شامك یدنجی قرن هجری ادبا وشعراسندن اولوب، بعض تعلیقات ومجموعاتی و برطاقم اشعاری واردر. ٧٠٣ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابن الکلبی { (ابو المنذر هشام بن محمد) مشاهیر نسابیندن اولوب، علم انسابده ید طولی صاحبی ایدی. بو علمده «الجمهره» عنوانیله غایتله مقبول ومشهور برتألیفی اولدیغی کبی، تصنیفات سائره‌سی دخی چوق اولوب، باشلیجه‌لری شونلردر: «حلف عبدالمطلب وخزاعه»، «حلف

الفضول »، «حلف تميم وكلب»، «كتاب المنافرات»، « بيوتات القريش »، «فضائل قيس عيلان»، «كتاب الموردات »، « بيوتات ربيعه »، « كتاب الكنى »، «شرف القصى وولده فى الجاهلية والاسلام»، «القاب قريش »، « القاب اليمن »، « كتاب المثالب » ، «كتاب النوافل »، « كتاب ادعا معاوية زياداً »، « اخبار زياد بن ابيه »، « صنائع قريش »، «كتاب المشاجرات »، «كتاب المعاتبات »، « كتاب ملوك الطوائف »، «كتاب ملوك كنده »، « كتاب افتراق ولد نزار »، « كتاب تفريق الازد »، «كتاب طسم وجديس» وسائره. مجموع تأليفاتى ١٥٠ عدددن زياده اولوب، اك مشهورلرى علم انسابده مثلى اولميان مذكور « جمهره » ايله ينه انسابه دائر « المنزل » و« الموجز » عنوانلى اثرلرى و مأمون خليفه‌نك نامنه يازمش اولديغى « الفريد » ايله جعفر برمكينك نامنه تأليف ايتديكى « الكتاب الملوكى » عنوانلى كتابلريدر، كه جمله‌سى انسابه دائردر. ٢٠٤ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابن كلس { (ابو الفرج يعقوب بن يوسف) فاطميوندن عزيزك وزيرى ايدى.
عن‌اصل بغدادلى اولوب، يهودى‌المذهب ايدى. ٣٣١ تاريخنده پدريله برابر مصره رحلت ايده‌رك، كافور احشيدينك بعض رجالنه وبعده كنديسنه انتسابله، امور حسابيه‌سنه وكتابتنه مأمور اولمشيدى. روايته كوره او صره‌ده شرف اسلامله مشرف اولمشدر. بعده كافورك وفاتنده، وزيرى ابو الفضل جعفر بن فراتك ذاتاً صاحب ترجمه‌يه غرض وحسدى اولديغندن، كنديسنى حبس ايتمش ايسه‌ده، ابن كلس اموال كثيره اكتساب ايتمش اولديغندن، رشوت ويره‌رك، كنديني قورتارمش؛ وقورتلنجه، مغربه كيدركن، مصرى ضبط ايتمكه كلكده اولان معز عبيدى‌يه راست كله‌رك، معيتنده عودت ايتمش؛ ومعزك رجال ومقربيندن اولوب، فوق‌العاده نفوذ واقتدار كسب ايتدكدن صكره، معزك اوغلى عزيزك زماننده، ٣٦٨ تاريخنده مسند وزارتى احراز ايتمشدر. دائره‌سى مجمع علما وفقها اولوب، خوان نعمتى عمومه آچيق ايدى. ٣٧٣ تاريخنده عزيزك توجهنى غائب ايدوب، حبس اولنمش ايسه‌ده، بر سنه صكره اطلاق ومقام وزارته اعاده اولنمش؛ و ٣٨٠ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابن كمال { ياخود ابن كمال پاشا [« كمال پاشا زاده» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابن كناسه { (ابو يحيى محمد —) دولت عباسيه شعراسندن اولوب،
كوفه‌ده تولد ونشأت ايتمشدر. مشهور ابراهيم بن ادهم دايسى ايدى. (دنانير) اسمنده غايتله اديبه وشاعره بر جاريه‌سى اولديغى، وادبا وشعراى زمانك بوقيزله مباحثه ومشاعره‌يه پك مائل اولدقلرى مرويدر. ابن كناسه ٢٠٧ تاريخنده وفات ايتمشدر. شو ايكى بيت مذكوره دنانيرك وفاتى اوزرينه سويلنمش اولديغى بر مرثيه‌سندندر :

الحمد لله لا شريك له   ياليت ماكان منك لم يكن
ان يكن القول قل فيك فما   افحمنى غير شدة الحزن

ابن الكيزانى { (ابو عبدالله محمد بن ابراهيم) مشاهير شعرادن وزهاددن اولوب، مصرده تولد ونشأت، و٥٦٢ تاريخنده وفات ايتمشدر. اكثر اشعارى زهده متعلق اولمق اوزره، مرتب ديوانى واردر. شو بيت جمله اشعارندندر :

واذا لاق بالمحب غرام
فكذاالوصل بالحبيب يليق

ابن كيسان { (ابو الحسن محمد بن احمد — البقدارمى) مشاهير نحاتدن
اولوب، ثعلب ومبرد كبى مشاهيردن اخذ وقرائت ايتمش؛ وبصريون ايله كوفيون مذهبلرينه وبينلرنده‌كى اختلافاته واقف اولمشيدى. بو اختلافات حقنده بر كتاب مخصوص تأليف ايتديكى كبى، «تلقيب القوافى»، «علل النحو»، «غريب الحديث»، «مصابيح الكتاب»، « معانى القرآن » عنوانلى تصنيفاتى وسائر بعض مؤلفاتى واردر. ٢٩٩ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابن لال { (ابو بكر احمد بن على) مشاهير محدثيندن وفقهاى شافعيه‌دن اولوب، عن‌اصل (رودراور)لى اولديغى حالده، همدانه هجرتله، اورانك مفتيسى اولمشيدى. ولادتى ٣٠٨ سنه‌سنده ووفاتى ٣٩٨ ده واقع اولمشدر. «كتاب السنن »، « معجم الصحابة » و« مالايسع المكلف جهله » عنوانلريله اوچ تأليفى وسائر بعض آثارى واردر.

ابن لُب { (ابو سعيد فرج بن قاسم) اندلس مشاهير علما وشعراسندن اولوب،
٧٠١ تاريخنده غرناطه‌ده طوغمش، و٧٨٢ ده وفات

ایتمشدر. مدرسهٔ نصریه‌ده تدریس علوم ایتمشدر. مشهور فتاویسی وبعض تصنیفاتیله اشعار لطیفه‌سی واردر. شو ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

خذوا للهوی من قلبی ما ابقی
فما زال قلبی کله للهوی رقا
دعوا القلب یصلی فی لظی الوجد تاره
فنار الهوی الکبری وقلبی هوالاشقی

ابن اللّباد { (موفق الدین عبداللطیف بن یوسف) مشاهیر علما وحکمای اسلامدن اولوب، لغت وادبیات وحدیث وسائر علوم وفنونك كافه‌سنده عالم وطبده دخی ماهر ایدی. ٥٥٥ تاریخنده بغدادده طوغوب، ٦٢٩ ده اوراده وفات ایتمشدر. شام، مصر، قدس وسائر ممالکله بلاد رومه مدت مدیده سیاحت، وعلوم متنوعه تدریسیله اشتغال ایتمشدر. تصنیفاتی پك چوق اولوب، باشلیجه‌لری شونلردر: «غریب الحدیث»، بنه حدیثه متعلق «المجرد»، «الواضحة فی اعراب الفاتحة»، «کتاب الالف واللام»، «شرح بانت سعاد»، «ذیل الفصیح»، «خمس مسائل نحویة»، «شرح مقدمة ابن بابشاذ»، «شرح الخطب النباتیه»، «شرح سبعین حدیثاً»، «شرح اربعین حدیثاً طبیة»، «الرد علی فخر الدین الرازی»، «تفسیر سورة الاخلاص»، «شرح نقد الشعر لقدامه»، «قوانین البلاغة»، «الانصاف بین ابن بری وابن الخشاب فی کلامیهما علی المقامات»، نحوه دائر «قبسة العجلان»، «اختصار العمدة لابن رشیق»، «مقدمة الحساب»، «اختصار کتاب النبات»، «اختصار کتاب الحیوان»، «اخبار مصر»، «الافادة فی اخبار مصر»، «مقالة فی الرد علی الیهود والنصاری»، «مقالة فی النفس»، «مقالة فی العطش»، «مقالة فی السقنقور»، «مقالة فی العلم الالهی»، «الجامع الکبیر فی المنطق والطبیعی والالهی»، ١٠ جلد اوزره «زهاء»، «شرح الراحمون یرحمهم الرحمن»، «اختصار الصناعتین للعسکری»، «اختصار مادة البقاء للتمیمی»، «بلغة الحکیم»، «مقالة فی الماء»، «مقالة فی الحرکات المعتاصه»، «مقالة فی العادات»، «الکلمة فی الربوبیة»، «مقالة فی حقیقة الدواء والغذاء»، «مقالة فی التأدی بصناعة الطب»، «مقالة فی الراوند»، «مقالة فی الحنطة»، «مقالة فی البحران»، آرسطو وجالینوسك اخلاقی حقنده ابن رضوانه قارشی مقالهٔ ردیه، «تعقیب حواشی ابن جمیع علی القانون»، «مقالة فی الخواس»، «مقالة فی الکلمة والکلام»، «کتاب الشیعة»، «تحفة الامل»، «الحکمة الکلامیة»، «کتاب الدرباق»، «حواش علی کتاب البرهان للفارابی»، «حل شیء من شکوك الرازی علی کتب جالینوس»، «مقالة فی میزان الادویة والادواء من جهة الکیفیات»، «مقالة فی تعقب اوزان الادویة»، «مقالة فی النفس والصوت والکلام»، «مقالة فی تدبیر الحرب»، «جواب مسئلة ذبح الحیوان وقتله وهل ذلك سائغ فی الطبع وفی العقل کما هو سائغ فی الشرع»، «مقالة فی المدنیة الفاضلة»، «مقالة فی العلوم الضارة»، «رسالة فی الممکن»، «مقالة فی الجنس والنوع»، «الفصول الاربعة المنطقیة»، «تهذیب کلام افلاطون»، «مقالة فی کیفیة استعمال المنطق»، «مقالة فی القیاس»، «کتاب فی القیاس»، «السمع الطبیعی»، «شرح الاشکال البرهانیه»، «مقالة فی تزییف الشکل الرابع»، «مقالة فی تزییف مایعتقده ابن سینا»، «مقالة فی القیاسات المختلطات»، «مقالة فی تزییف المقاییس الشرطیة»، «مقالة فی ابطال الکیمیاء عند الحکماء»، «کتاب القولنج»، «مقالة فی البرسام»، «مقالة فی الرد علی ابن الهیثم»، «مقالة فی اللغات وکیفیة تولدها»، «مقالة فی القدر». بونلردن ماعدا برطاقم کتب طبیه‌یی تلخیص واختصار ایتمش، وکندی ترجمهٔ حالنی دخی یازمشدر.

ابن اللّبان { (ابو عبدالله بن محمد) عن اصل اصفهانلی اولوب، مصر علماسندن وفقهاء شافعیه‌دندر. «الروضه» عنوانلی کتابك مؤلفیدر. ٤٤٦ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابن اللبان { (شمس الدین ابو عبدالله محمد اسعردی) مصر علماسندن ومشاهیر محدثیندن وفقهای شافعیه‌دن اولوب، اکثر فنونده وعلی الخصوص علوم دینیه‌ده ید طولی صاحبی ایدی. امام محمد بن ادریس شافعینك تألیف ایتمش اولدیغی «کتاب الام» عنوانلی اثری صره‌یه قویوب، ابوابه تقسیم ایدن بو ذات اولدیغی کبی، «ازالة الشبهات عن الآیات والاحادیث المشتبهات»، «تربیة الامة»، «کتاب رد المتشابه الی المحکم»، «متشابه القرآن» عنوانلریله برقاچ کتاب دخی یازمشدر. ٧٤٩ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابن اللبانه (ابوبكر محمد بن عيسى اللخمى) اندلس ادبا وشعراسندن اولوب، «مناقل الفتنة»، «نظم السلوك فى وعظ الملوك» و«سقيط الدرر ولقيط الزهر» عنوانلى كتابلرك صاحبيدر. ناصرالدولەنك زماننده ميورقه‌يه كيدوب، ٥٠٧ تاريخنده اوراده وفات ايتمشدر. اشعار رائقه‌سى واردر. — اندلس شعراسندن (ابو الحسن ابن اللبانه) اسمنده ديكر برشاعر دخى واردر، كه «نفع الطيب» ده برچوق اشعارى مستور اولوب، آنجق تاريخ ولادت ووفاتى مذكور دكلدر.

ابن اللَبودى (شمس الدين ابو عبدالله محمد بن عبدان) مشاهير اطباى اسلامدن اولوب، طبده ماهر وحاذق اولديغى كبى، علوم حكميه‌ده دخى زماننك فريدى ايدى. شامده تولد ايدوب، بعده بلاد عجمه سفر ايده‌رك، همدانده وسائر طرفلرده مشاهير علمادن اخذ وقرائت، وآز زمان ظرفنده اكثر علوم وفنونده تميز، وطبابتده كسب شهرت تامه ايتمشيدى. صلاح الدين ايوبينك اوغلى ملك ظاهر غياث الدينه انتسابله، رئيس الاطباسى اولوب، ملك مشار اليهك وفاتنه‌دك حلبده اقامت ايتمش؛ و٦١٣ تاريخنده دمشقه كيدوب، (بيمارستان نورى) اسميله معروف اولان بيوك خسته‌خانه‌يه مأمور، وفن طبك تدريسيله مشغول اولمش؛ و٦٢١ ده ٥١ ياشنده وفات ايتمشدر. «الرأى المعتبر فى معرفة القضاء والقدر»، «شرح كتاب الملخص لابن الخطيب»، «رسالة فى وجع المفاصل»، «شرح كتاب المسائل لحنين بن اسحاق» عنوانلى كتابلرك صاحبيدر.

ابن اللبودى (صاحب نجم الدين ابو زكريا يحيى بن شمس الدين) آنف الترجمه‌نك اوغلى اولوب، طب وحكمت وسائر علوم وفنونده پدرينى بكديكى كبى، شعر وادبياتده دخى مهارت تامه‌سى وار ايدى. حلبده طوغوب، صبى اولديغى حالده، پدريله برابر دمشقه كيتمش؛ واوراده تحصيل علوم وفنون ايله، طبده تفرد وتميز ايتدكدن صكره، ملك منصور ابراهيم بن شيركوهه انتسابله، طبيبى اولمش؛ و٦٤٣ تاريخنده ملك مشار اليهك وفاتى اوزرينه، مصره عزيمتله، ملك صالح نجم الدين ايوبى يه انتساب ايتمش؛ ومشار اليه طرفندن حسن قبول كوروب، اسكندريه‌ده ديوان نظارتنه تعيين اولنمش؛ وبرمدت صكره ينه بو مأموريتله شامه نقل اولنمشيدى. غايت فصيح وبليغ منشآتى واشعار رائقه‌سى واردر. تأليفات معروفه‌سى بروجه آتيدر: «مختصر الكليات من كتاب القانون لابن سينا»، «مختصر كتاب المسائل لحنين بن اسحاق»، «مختصر كتاب الاشارات والتنبيهات لابن سينا»، «مختصر كتاب عيون الحكمة لابن سينا»، «مختصر كتاب الملخص للرازى»، «مختصر كتاب المعاملين فى لاصولين»، «مختصر كتاب اقليدس»، «مختصر مصادرات اقليدس»، «كتاب اللمعات فى الحكمة»، «آفاق الاشراق فى الحكمة»، «المناهج القدسية فى العلوم الحكمية»، «كافية الحساب فى علم الحساب»، «غاية الغايات فى المحتاج اليه من اقليدس والمتوسطات»، «تدقيق المباحث الطبية فى تحقيق المسائل الخلافية»، «مقالة فى البرشعثا»، «ايضاح الرأى السخيف من كلام الموفق عبد اللطيف»، «غاية الاحكام فى صناعة الاحكام»، «الرسالة السنية فى شرح المقدمة المطرزية»، «الانوار الساطعات فى شرح الآيات البينات»، «نزهة الناظر فى المثل السائر»، «الرسالة الكاملة فى علم الجبر والمقابلة»، «الرسالة المنصورية فى الاعداد الوفقية»، «الزاهى فى اختيار الزيج الشاهى»، «الزيج المقرب المبنى على الرصد المجرب».

ابن لؤلؤ (ابو عبدالله محمد بن على) اندلس ادبا وشعراسندن اولوب، حصن قارشده خطيب ايدى. ٧٥٠ تاريخنده طاعوندن وفات ايتمشدر. شو ايكى بيت جملهٔ اشعار رائقه‌سندندر:

ومن لم يمت قبل الممات فانه
يراغ بهول بعده ويراغ
فيارب وفقنى الى ما يكون لى
به للذى ارجوك منه بلاغ

ابن لَهيعه (ابو عبدالرحمن عبدالله —) محدثيندن اولوب، دولت عباسيه طرفندن مصر قاضيلغنى ايلك احراز ايدن ذات اولمغله، ١٥٥ تاريخنده نصب اولنمش، و١٧٤ ده وفات ايتمشدر.

ابن ليون (آلتنجى قرن هجرى اواخريله يدنجى قرن هجرى اوائلنده سيسده) حكومت سورن وصلاح الدين وسائر ملوك ايوبيه ايله خيلى محارباتده بولنمش اولان حكمدار (ليون) ه عرب تاريخلرنده ويريلن اسمدر. [«ليون» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابن ماءالسماء { (عباده بن عبدالله) اندلسك مشاهير شعراسندن او-
لوب، دولت عامريه‌نك رئيس الشعراسى ايدى. اندلسده كنديسندن برآز اول ايجاد ايدلمش اولان موشحات اصولنى دها ايلرى‌يه كوتورمش، وپك چوق اشعار رائقه سويلمشدر. ٤١٩ تاريخنده (جالقه) ده وفات ايتمشدر. شو ايكى بيت جملهٔ اشعارندندر :

واصبر على نوب الزما — ن وان رمت بك فى المهالك
والى الذى اغنى واقـ — نى اضرع وسله صلاح حالك

ابن ماجه { (ابو عبدالله محمد بن يزيد —) كبار ائمهٔ محدثيندن اولوب،
صحاح سته‌نك برى اولان و « سنن ابن ماجه » اسميله معروف بولنان كتاب معتبرك صاحبيدر. ٢٠٩ تاريخنده قزوينده طوغوب، بغداد، بصره، كوفه، شام، مكه، مصر، وريه سياحتله، زماننك مشاهير محدثيندن قرائت واستماع ايده‌رك، حديثه متعلق اولان علوم شريفه‌نك كافه‌سنده تفرد وتميز ايتمش؛ وتفسير وتاريخده دخى يد طولى صاحبى اولوب، حديثه متعلق اولان كتاب مذكوردن بشقه بر تفسير شريف ايله بر كوزل تاريخ وقزوينك تاريخنى دخى يازمش؛ و ٢٧٣ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابن المارستانيه { (ابو بكر عبدالله بن على) اطباى حاذقه‌دن اولوب،
حديث و ادبيات وتاريخده دخى يد طولى صاحبى ايدى. بغدادده (بيمارستان عضدى) دنيلن خسته‌خانه‌نك مدير وسر طبيبى اولوب، بعده عزل، وايكى سنه حبس اولنمشيدى. ٥٩٩ تاريخنده سفارتله تفليسه كوندريلوب، عودتنده يولده وفات ايتمشدر. بر طاقم بليغ خطبه‌لرى واردر، ونا تمام قالمش مفصل بر بغداد تاريخى يازوب، « ديوان الاسلام الاعظم » تسميه ايتمشدر.

ابن ماكولا { (امير سعدالملك ابو نصر على بن هبة الله عجلى) مشاهير
محدثيندن وادبادن اولوب، ٤٢١ تاريخنده (عكبرا) ده طوغمش؛ وعراق وشام وخراسان مشاهير علماسندن اخذ وقرائتله، بر طاقم تأليفات نافعه يازمشدر. آثارينك اك مشهور و معتبرى اسماء رجال حديثى جامع اولان « الاكمال » عنوانلى تصنيفيدر، كه مشهور تاريخ بغداد صاحبى خطيب بغدادينك « المؤتلف تكملة المختلف » عنوانلى كتابنك تكمله‌سى اولوب، خطيبك كتاب مذكورى دخى دارقطنينك « المختلف والمؤتلف » عنوانلى اثريله عبدالغنى بن سعيدك « مشتبه النسبة » عنوانلى تأليفنك تكمله‌سيدر. صاحب ترجمه ٤٧٠ تاريخندن صكره جرجانده كندى خدمتجيلرى طرفندن قتل اولنمشدر. اشعار رائقه‌سى دخى اولوب، شو قطعه او جمله‌دندر :

قوص خيامك عن ارض تهان بها
وجانب الذل ان الذل يجتنب
وارحل اذا كان فى الاوطان منقصة
فالمندل الرطب فى اوطانه حطب

ابن ماكولا { (ابو على حسن بن على) آل بويه‌دن جلال الدوله‌نك
وزيرى اولوب، بر طاقم رسوم وتكاليف ايجاد وطرح ايتديكندن، عمومك نفرتنى قزانمشيدى. بونك اوزرينه ٤١٩ تاريخنده وزارتدن عزل اولنمش ايسه‌ده، ٤٣١ سنه‌سنده ينه وزارتى احراز ايله، بصره‌يى ضبط ايتمك اوزره، ابوكاليجاره وكالةً بصره محافظى بولنان ابو منصور بختيار ايله ايتديكى دكيز محاربه‌سنده اسير دوشوب، بعده اطلاق اولنمش ايسه‌ده، ينه اوسنه بينلرنده رابطه بند فسق وفساد اولان بر جاريه‌سيله بر كوله‌سى طرفندن قتل اولنمشدر.

ابن مالك { (ابو عبدالله جمال الدين محمد بن عبدالله) مشاهير نحويوندن
وكبار ادبادن اولوب، صرف ونحو ولغتده بينظير اولديغى كبى، اشعار عربه دخى واقف اولوب، بو اوچ علمده استشهاد مقامنده ازبردن بر چوق اشعار مشاهير ايرادينه مقتدر ايدى. اندلسك (جيان الحرير) (قصبه‌سنده ٦٠٠ تاريخلرنده طوغوب، بعده شرقه رحلتله، عصرينك مشاهير علماسندن اخذ وقرائت وعلى الخصوص لسان عربينك غوامض وحقايقنه واصل اولمق ايچون، پك چوق جهد وغيرت ايده‌رك، فضل وكماليله كسب شهرت ايتمش؛ ودمشقده مدرسهٔ عادليه‌ده تدريسله وامامتله اشتغال ايتمشدر. او وقت دمشقده قاضى القضاة بولنان مورخ مشهور ابن خلكان صاحب ترجمه‌يه بر درجه‌ده حرمت و رعايت ايدردى، كه بعد الصلات هر كون كنديسنى جامعدن خانه‌سنه قدر تشييع ايتمكى عادت ايدنمشيدى. ابن مالك اندلسده ايكن مالكى ايديسه‌ده، شرقه هجرت ايتدكدن

صكره مذهب شافعی‌یه انتساب ایتمشیدی. نظم وشعری دخی لطیف وسلیس ایدی. اك مشهور اثری علم نحوه دائر اولان « الفیه » عنوانلی منظومه‌سیدر، كه اصل اسمی « الخلاصه »در. تصانیف سائره‌سنك باشلیجه‌لری شونلردر: نحوه دائر « تسهیل الفوائد »، « الموصل فی نظم المفصل »، « سبك المنظوم وفك المختوم »، « الكافیة الشافیه »، « اكمال الاعلام بمثلث الكلام »، « لامیة الافعال »، « فعل وافعل »، « المقدمة الاسدیة »، « عدة اللافظ وعمدة الحافظ »، « النظم الاوجز فیما یهمز »، « الاعتضاد فی الظاء والضاد »، « اعراب مشكل البخاری »، « تحفة الممدود فی المقصور والممدود »، « شرح التسهیل »، « شرح لامیة الافعال »، « شرح كافیة الشافیه ».

ابن ماهان { دولت عباسیه‌نك ابتدای ظهورنده نشأت ایدن اطبای سریانیه‌دن اولوب، (یعقوب سیرافی) اسمیله دخی معروفدر. طبه دائر «كتاب السفر والحضر» عنوانلی بر تألیفی واردر.

ابن المبارك { (ابو عبدالرحمن عبدالله — مروزی) ایكنجی درجه‌ده تابعیندن وكبار محدثیندن بر ذات اولوب، خراسانده علم وفضلیله وزهد وصلاحیله مشهور ایدی. موعظه قبیلندن پك چوق حكمت آمیز اقوالی و بنه نصیحتی متضمن بعض اشعاری واردر. ۱۸۱ تاریخنده ۶۳ یاشنده وفات ایتمشدر.

ابن مجدالدین { (ابو البركات عبدالسلام بن عبدالله حرانی) مشاهیر علمادن اولوب، فقه وحدیث وتفسیر و اصول وسائر علومده ید طولی صاحبی ایدی. ۵۹۰ تاریخنده حرانده طوغوب، بعده بغداده رحلتله، اوراده اكمال تحصیل ایتمشیدی. بعض تصانیف نافعه‌سی اولوب، اك مشهورلری «الاحكام»، «شرح الهدایة»، «ارجوزة فی القراآت» عنوانلی اثرلریله اصول فقهه دائر بركتابیدر. ۶۵۲ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابن مجیر { (ابو بكر یحیی بن عبدالجلیل فهری) مغربك مشاهیر شعراسندن اولوب، پك چوق اشعاری واردر. امیر ابو عبدالله بن سعد ابن مردنیشه ووزیری منصوره انتساب ایتمش، وحقلرنده بعض مدحیه‌لر سویلشدر.

۵۸۸ تاریخنده ۵۳ یاشنده وفات ایتمشدر.

ابن محاسن { [« تاج الدین بن محاسن » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن مُحرز { (ابو الخطاب مسلم) حجازك اوائل اسلامده یتیشن مشهور مغنیلرندن اولوب، كاه مكهٔ مكرمه وكاه مدینهٔ منوره‌ده اقامت ایدردی. پدری عن اصل فارسلی اولوب، كندیسی دخی فارسه وشامه سیاحتله فرس وروم مقاملرینی تعلم ایده‌رك، بعده او مقاملری اشعار عربیه‌یه تطبیقله، كندینه مخصوص بر طاقم الحان ایجاد ایتمشیدی. آنجق كندیسی اختلاطدن منقطع اولوب، علی‌الخصوص اكابره تقرب ایتمدیكندن، الحانی اوكرتدیكی بر محبنك جاریه‌سی طرفندن اشاعه اولنمشیدی.

ابن محلم { (عوف — خزاعی) مشاهیر ادبا وشعرادن اولوب، امرای عباسیه‌دن طاهر بن حسینه انتساب ایتمشیدی. مشارالیه صاحب ترجمه‌یه بر صورتده مجبور اولمشیدی، كه اوتوز سنه یانندن آیرمیوب، بیچاره شاعر، اهل وعیالنی كورمك اوزره، وطننه كیتمكه اذن آله‌مامشیدی. طاهرك وفاتنده اوغلی عبدالله ابن محلمی دها زیاده التزام ایدوب، پك چوق نعمت واحسانه نائل ایتمشیدی. عبدالله ابن طاهر خراسان والیسی اولوب، ۲۲۰ تاریخنده او طرفه كیدركن، ابن محلم وطننه كیتمكه اذن آله‌بیلمش ایسه‌ده، اهل وعیالنه واصل اوله‌میوب، یولده وفات ایتمشدر.

ابن مخلوف { (عبدالرحمن بن یعقوب — صنهاجی) بنی حفص دولتی امراسندن اولوب، پدری صنهاجه رؤساسندن اولدیغی حالده، دولت مشارالیها عندنده نفوذ واعتبار صاحبی اولوب، بجایه قربنده ساكن بولنمش؛ وكندیسی بجایه والیسی اولوب، سكزنجی قرن هجری اوائلنده او طرفلرده ظهور ایدن وقوعات سیاسیه‌ده خیلی مدخلی اولمشیدی. ۷۱۲ تاریخنده مقتولاً وفات ایتمشدر.

ابن المدبر { (ابو اسحاق ابراهیم —) عراقك مشاهیر ادبا و شعراسندن اولوب، خلفای عباسیه‌دن متوكلك زماننده قدر وجاهی آرتمش؛ وآنجق مؤخراً اكابردن عبیدالله بن یحیانك افسادیله وبرادری احمدك سببندن حبسه قو-

نیلەرق، خیلی وقت محبوس قالمشیدی. (عریب) اسمنده شاعره وادیبه بر قیزه عاشق اولوب، عریب دخی کندیسنه تعشق ایتمش اولمغله، بینلرنده پك چوق مراسلات ومشاعرات وقوع بولمشدر. صاحب ترجه‌نك اشعاری غایت لطیف وسلیس اولوب، عریبه خطاباً پك چوق اشعار رائقه‌سی وبعض بلیغ مکتوبلری واردر. معشوقه‌سیله اولان ماجرالری مشهوردر. مومی الیها حقنده اولان شو قطعه‌سی جملهٔ اشعارندندر:

زعموا انی احب عریبا صدقوا والله حبا عجیبا
حل من قلبی هوا محلاً لم تدع فیه لخلق نصیباً
لیقل من قدرأی الناس قدما هل رأی من عریب عریباً
هی شمس والنساء نجوم فاذا لاحت افلن غیوباً

ابن المدبر { (احمد ـــ) آنف الترجه‌نك برادری اولوب، ٢٥٤ تاریخنده احمد ابن طولون مصر والیسی اولدیغی وقت کندیسی اوراك خراجنه مأمور ایدی. مصرده بیوك بر نفوذ وقوت پیدا ایتمش اولدیغندن، ابن طولون ایله بینلرنده رقابت حاصل اولمغله، صاحب ترجه بغداده ابن طولونك علیهنده یازمش ایسه‌ده، مکتوبی واصل اولنجه‌یه قدر خلیفه معتز وفات ایدوب، مهتدی بالله جلوس ایتمکله برابر، ابن طولونك حامیسی ماجورك دخی سرکاره گلمسیله، ابن المدبرك مکتوبی ابن طولونه کوندرلدیکندن، احمد بن طولون ابن المدبری عزل ایتدیردکدن صکره، مدت مدیده محبوس طوتمشیدی.

ابن المذلّق { بنی عبد شمسدن برآدم اولوب، زوکورتلکده ضرب مثل حکمنه گچمشدر.

ابن مرانه { مغربك مشاهیر ریاضیوننددن اولوب، سبته شهرنده تولد ونشأت ایتمشیدی.

ابن مَرج الکُحل { (ابو عبدالله محمد بن ادریس) اندلسك مشاهیر ادبا وشعراسندن اولوب، (جزیرهٔ شقر) قصبه‌سنده طوغمش؛ و٦٣٤ تاریخنده اوراده وفات ایتمشدر. اهل بادیه‌زی و قیافتیله مشهور اولوب، امی اولدیغی دخی مرویدر. اشعاری سلیس ولطیف اولوب، شو قطعه او جمله‌دندر:

مثل الرزق الذی تطلبه مثل الظل الذی یمشی معك
انت لا تدرکه متبعاً واذ ولیت عنه تبعك

ابن المرحّل { (شیخ صدرالدین محمد بن عمر) عن اصل مصرلی اولوب. طول مدت دمشق شام وحلبده بولنمشدر؛ وشامده (ابن الوکیل) اسمیله دخی شهرت بولمشدر. فقهده وسائر علوم دینیه‌ده عصرینك فریدی اولدیغی کبی، شعر وادبیاتده دخی ید طولی صاحبی ایدی. طب دخی نظری صورتده تحصیل ایتمش ایسه‌ده، عملیاتی یوغیدی. ٦٦٥ تاریخنده دمیاطده طوغوب، ٧١٦ده قاهره‌ده وفات ایتمشدر. حسن اخلاقه دخی مالك اولوب، علی الخصوص سخا ومروتی حقنده پك چوق نوادر منقولدر. «الاشباه والنظائر» عنوانیله مشهور بر تألیفی وملك ونبی وشهید وعالم بیننده‌کی فرق حقنده دخی بعض اسئلهٔ وارده‌یه جواباً بر کتابی واردر. اشعار رائقه‌سی اولوب، شو ایکی بیت خمر حقنده اولان بر قصیده‌سندندر:

عناصر اربع فی الکاس قد جمعت
وفوقها الفلك السیار والشهب
ماء ونار هواء ارضها قدح
وظرفها فلك والانجم الحبب

ابن مَردنیش { (محمد بن احمد) اندلس طوائف ملوکندن اولوب، شبه جزیرهٔ مذکوره‌نك شرق طرفنده یعنی مرسیه وبلنسیه جهتلرنده حکمفرما ایدی. عبدالمؤمن موحدی واوغلی یوسف ایله بر چوق وقوعات ومحارباتی اولمشدر. کندیسی اسپانیا ملوك نصرانیه‌سیله بالاتفاق مومی الیه یوسفله محاربه ایتمش ایسه‌ده، موحدین غالب گلوب، بعض ممالکنی ضبط ایتمشلر ایدی. ٥٦٧ تاریخنده کندیسی وفات ایتمکله، اوغللری، پدرلرینك وصیتی اوزرینه، اوصره‌ده آفریقادن اندلسه گلن یوسف بن عبدالمؤمنه دخالت ایتمشلر؛ ویوسف بونلرك همشیره‌سنی تزوج ایده‌رك، کندیلرینه حرمت واکرام ایتمشدی.

ابن مردویه { (بکر بن احمد اصفهانی) اصفهانك مشاهیر ادبا وعلماسندن اولوب، یازمش اولدیغی «تاریخ اصبهان» ایله بر تفسیر شریفی مشهوردر. ٤١٠ تاریخنده وفات ایتمشدی.

ابن مرزوق { (شیخ ابو عمرو عثمان ـــ قرشی) مصرك اکابر مشایخندن وعلمای عارفیندن اولوب، مذهب حنبلی اوزرینه افتا ایله ووعظ وتدریسله اشتغال ایتمش، وبعض تألیفات دخی یازمشدر. حقایق ربانیه وتصوفه

داڑ اقوال حکیمانه‌سی مشهوردر. بر کون شاکردانی کندیسندن حقایقه داڑ معلومات طلب ایتدکلرنده، ٦٠٠ کشیدن عبارت اولان شاکردانك کندی ایچلرندن ١٠٠ کشی انتخاب ایتلرینی امر ایتمش؛ وانتخاب اولنان یوز کشی‌یه دخی ایچلرندن ١٠ کشی، واونلره دخی درت کشی انتخابنی تنبیه ایتمکله، نهایت منتخب اولان ابن القسطلانی وابو الطاهر وابن الصابونی وابو عبدالله قرطبی حضورینه کلنجه، کندیلرینه: «حقایقدن سزه یالکز برکلمه سویلیه‌جك اولسه‌م، شمدی سز قتلمه فتوی ویررسکز» دیمش اولدیغی مشهوردر. ٥٦٤ تاریخنده مصرده وفات ایدوب، مرقدی حالا زیارتکاهدر.

ابن مریم { (شریف محمد بن محمد ملیتی) تلمسان علماسندن اولوب، شهر مذکورده نشأت ایتمش اولان علما واولیادن ١٧٨ ذاتك تراجمنی حاوی «البستان فی ذکر الاولیاء والعلماء بتلمسان» عنوانلی کتابك مؤلفیدر. بوکتاب ١٠١١ تاریخنده اکمال اولنوب، اهل تلمسان عندنده پك مقبول ومعتبردر.

ابن المزرّع { (ابو بکر یموت بن عیسی) مشاهیر ادبادندر. عن اصل بصره‌لی اولوب، ٣٠١ تاریخنده پك اختیار اولدیغی حالده، بغداده داخل اولمش؛ وتدرس وتدریسله مشغول اولوب، مصره دخی برقاچ دفعه سیاحت ایتمش؛ و ٣٠٤ تاریخنده دمشقده وفات ایتمشدر. کوزل اشعاری واردر — اوغلی (مهلهل ابن المزرع) دخی شعرادن اولوب، پدریله بعض مشاعره ومخاطبه‌لری واردر.

ابن مزنی { بنی مزنی لقبیله آفریقانك بسکره وزاب طرفلرنده حکومت سورن بر عائله افرادینه ویریلن اسمدر. [«مزنی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن مساعد { (یونس بن یوسف — شیبانی) فقراء یونسیه اسمیله معروف درویشانك شیخ وپیری اولوب، مجذوبیندن معدود ایدی، و بعض کرامات ومقاماتی متواتردر. ٦١٩ تاریخنده وطنی اولان (دار) اعمالندن (قینه) قریه‌سنده وفات ایدوب، مرقدی زیارتکاهدر.

ابن المستوفی { (شرف الدین ابو البرکات مبارك بن احمد اربلی) مشاهیر علمادن اولوب، ادبیات وحدیث وتاریخده ید طولی صاحبی ایدی. ٥٦٤ تاریخنده اربلده طوغوب، اوراده نشأت ایتمش؛ وعلم دیوانده یعنی اصول اداره وکتابت رسمیه‌ده ماهر اولمغله، اربل صاحبی ملك معظم مظفر الدینه انتساب ایده‌رك، ٦٢٩ تاریخنده مشارالیهك وزیری اولمشیدی. بعده مظفر الدینك وفاتی وخلیفه مستنصرك اربلی ضبط ایتمسی اوزرینه، صاحب ترجمه اوینه چکیلوب، اختیار عزلت ایتمش؛ و ٦٤٣ ده مغوللرك هجومنده اربل قلعه‌سنده قپانوب مقاومت ایدنلردن اولمغله، قلعهٔ مذکوره‌نك مغوللرك الینه دوشمسی اوزرینه، موصله کیدوب، بقیهٔ عمرینی اوراده کچیرمش؛ و ٦٣٧ ده وفات ایتمشدر. ٤ جلد اوزره بر اربل تاریخی ایله ١٠ جلد اوزره متنبی وابو تمام اشعارینك بر شرحنی یازمشدر. مرتب دیوان اشعاری وسائر بعض آثاری دخی واردر. شو قطعه جملهٔ اشعار رائقه‌سندندر:

یالیلة حتی الصباح سهرتها   قابلت فیها بدرها باخیه
سمح الزمان بها فکانت لیلة   عذب العتاب بها لمجتذبیه

ابن مِسحَج { (ابو عثمان سعید —) حجازك مشهور مغنیلرندن مکه‌لی بر مرد زنجی اولوب، فرس وروم مقاملرینی اشعار عربیه‌یه تطبیقله، بیوك بر شهرت بولمشیدی. شامه دفعاتله رحلت ایده‌رك، عبدالملك بن مروانه انتساب ایتمشیدی.

ابن مسعود { [«عبدالله بن مسعود» و«ابو بکر بن مسعود» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابن مسعود { سلطان خوارزمشاهك رجالندن اولوب، خطا اتراکیله اولان محاربه‌ده سلطان مشارالیه ایله برابر اسارته دوشمکله، خوارزمشاهی قورتارمق ایچون بر حیله دوشونوب، مشارالیهه کندیسنك خدمتجیسی کبی کورینمکی توصیه ایتمش؛ وکندیسنك ابن مسعود اولدیغنی اظهار ایده‌رك، محافظه‌سنه مأمور اولان ضابطه وعد ایتدیکی اقچه‌یی آلمق ایچون، خدمتجیسی خوارزمه کوندرمکه مساعده ایستمکله، مستدعاسی قبول اولنه‌رق، بو وجهله خوارزمشاهه اسارتدن قورتلوب مملکتنه دونمکه فرصت ویرمشدر.

ابن المسیحی { (ابو نصر سعید بن ابی الخیر) مشاهیر اطبادن اولوب،

٥٩٨ تاریخنده مثانه‌سنده طاش حاصل اولان خلیفهٔ عباسی ناصرلدین اللهك طاشنی بلا عملیات چیقارمغه موفق اولمغله، کسب شهرت ایتمش؛ ویك چوق احسانلره نائل اولمشیدی. فن طبده «الاقتضاب علی طریق المسئلة والجواب» و «انتخاب الاقتضاب» عنوانلریله ایکی تألیفی واردر. — پدری (ابو الخیر بن عیسی ابن المسیحی) دخی اطبای حاذقه‌دن اولوب، ناصرلدین اللهك زماننده یوز یاشنه قریب اولدیغی حالده وفات ایتمشدر.

ابن المشطوب { امیر عماد الدین ابو العباس احمد بن سیف‌الدین) امرای

اکراددن اولوب، جدی عمادیه ایله هکارینك دیکر بعض قلعه‌لرینه متصرف بولنمش؛ و پدری صلاح‌الدین ایوبینك خدمتنده اولوب، نابلس اقطاعی کندیسنه احاله اولنمشیدی. صاحب ترجمه ابتدا ملوك ایوبیه عندنده پك بیوك جاه وعزته نائل ایکن، بعده ملك کاملك زماننده توجهنی غائب ایده‌رك، عزل اولنمش؛ ومصردن چیقوب، بعض حرکات عصیانیه‌ده بولنمغله، موصل صاحبی لؤلؤ بن اتابك کندیسنی خدعه ایله جلب ایده‌رك، موصله کوتورمش؛ وبعده ملك عادلك اوغلی ملك اشرف مظفرالدینه تسلیم ایتمش؛ وملك مشارالیه کندیسنی حرانده حبس ایتمکله، الی آخر العمر زندانده وآغر زنجیرلر آلتده قالوب، ٥٧٥ ده وفات ایتمشدر.

ابن المصنف { مشاهیر نحویوندن «الفیه» صاحبی ابن مالکك اوغلی

بدرالدین محمودك لقبیدر. پدرینك «الفیه» سنه مفصل بر شرح یازمشدر. [«بدرالدین» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن مطروح { (جمال الدین ابو الحسن یحیی بن عیسی) ملوك ایوبیه

وزراسندن اولوب، مصرده و سوریه‌ده خدمات متنوعه‌ده بولنمش، واهل صلیب محاربانده بعض مهم وقوعاته قاریشمشدر. ٥٩٢ تاریخنده صعید مصرك (اسیوط) شهرنده طوغمش، و ٦٤٩ ده قاهره‌ده وفات ایتمشدر. ادیب وشاعر بر ذات اولوب، اولدحکنده یقین مزار طاشنه یازلمق اوزره سویلش اولدیغی شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

اصبحت بقعر حفرة مرتهنا
لااملك من دنیای الاکفنا
یا من وسعت عباده رحمته
من بعض عبادك المسیئین انا

ابن مطَیر { (حسین اسدی) فحول شعرادن اولدیغنی «فوات الوفیات»

صاحبی ذکر ایدوب، بعض اشعارینی دخی ایراد ایدیورسه‌ده، محل وتاریخ ولادتی و وفاتنی ذکر ایتمیور. شو بیت (معن بن زائده) نك وفاتیچون سویلش اولدیغی بر مرثیه‌سندندر:

فیا قبر معن انت اول حفرة
من الارض خطت السماحة مضجعاً

ابن مطیر { (ابو القاسم سلیمان بن احمد طبرانی) مشاهیر محدثیندن او-

لوب، استماع احادیث شریفه ایچون شامدن عراقه، جزیره‌یه، حجازه، یمنه ومصره سیاحت ایده‌رك، اوتوز اوچ سنه طولاشمشدر. ٢٦٠ تاریخنده شام (طبریه) قصبه‌سنده طوغوب، بر چوق وقت اصفهانده اقامت، و ٣٦٠ تاریخنده اوراده وفات ایتمشدر. «المعاجم» عنوانیله بر کتابی اولوب، کبیر واوسط وصغیر عنوانلریله اوچ قطعه‌ده تألیف ایتمشدر. دیکر بعض آثاری دخی واردر. کندیسندن روایت ایدن محدثین چوقدر.

ابن المعتز { (ابو العباس عبدالله بن محمد المعتز بالله) خلفای عباسیه‌دن

معتز بن متوکلك اوغلی اولوب، مشاهیر ادبا وشعرادندر. ٢٤٩ تاریخنده طوغوب، ادیباتی مبرد وثعلب کبی ائمهٔ نحاتدن اخذ وقرائت ایتمشدر. بنی هاشم شعراسنك افضلی اولدیغی کبی، اوصاف وتشبیهاتده کافهٔ شعرای عربك سر بلندیدر. صنعت شعره وعلم بدیعه دائر بعض ایجادلری واردر. اشعاری غایت سلیس ولطیفدر. لاجل الاعدام مونسك الینه تسلیم اولندیغی وقت سویلدیکی شو بر ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

یا نفس صبراً لعل الخیر عقباك
خانتك من بعد طول الامن دنیاك
مرت بنا سحراً طیر فقلت لها
طوباك یالیتنی ایاك طوباك
ان کان قصدك شوقا بالسلام علی
شاطی الفرات ابلغی ان کان مثواك
من موثق بالمنایا لا فکاك له
یبکی الدماء علی الف له باکی

ابن معتوق { [«شهاب الدين موسوی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن المعدنی { (یوحنا —) یعقوبیه رؤسای روحانیه‌سندن اولوب، عالم وادیب بر ذات اولمغله، سریانی وعربی لسانلرنده بعض اشعاری وسائر آثاری واردر. ماردینده پسقپوس ایدی. ٦٦١ تاریخ هجریسنده وفات ایتمشدر.

ابن مَعدی کَرِب { (ابو کریمه مقدام — الکندی) صحابه‌دن اولوب، بعض اهل کنده ایله برابر جناب رسالتپناه افندمزه دخالت ایتمشدی. حمصده ساکن اولمش؛ و ۷۸ تاریخنده ۹۱ یاشنده وفات ایتمشدر. کندیسندن ٤۹ حدیث شریف نقل وروایت اولنمشدر. — [«عمرو بن معدی کرب» ماده‌سنه دخی مراجعت بیوریله.]

ابن مُعطی { (زین‌الدین ابو الحسین یحیی بن عبدالمعطی الزواوی) مشاهیر ادبادن اولوب، نحو ولغتده عصرینك ائمه‌سندن معدود ایدی. اجدادی افریقیه‌نك بجایه شهری جوارنده‌کی (زواوه) قبیله‌سندن اولوب، کندیسی ٥٦٤ تاریخنده طوغمش؛ ومدت مدیده دمشقده اقامتله افاده وتدریسله اشتغالدن صکره، ملك کامل طرفندن لاجل‌التدریس مصره جلب اولنه‌رق، ٦٢٨ تاریخنده اوراده وفات ایتمشدر. «الفیه» عنوانیله بر منظومه‌سی و«الفصول» عنوانیله بر تألیفی واردر. اشعاری کوزل اولوب، شو قطعه اوجمله‌دندر:

ولما تبدی لی من السجف جانب
ومقلة لیلی من وراء نقابها
بعثت رسول الدمع بینی وبینها
لتأذن فی قربی وتقبیل بابها
فما اذنت الا بإعاض برقها
ولاسمحت الا بلثم ترابها

ابن المعلم { (ابو عبدالله محمد بن نعمان بغدادی) مشاهیر علمادن اولوب، (شیخ مفید) لقبیله دخی معروفدر. آل بویه دولتی عندنده قدر واعتباری پك بیوك اولوب، عضد الدوله بغداده ورودنده خانه‌سنه مسافر اولوردی. تصنیفات کثیره صاحبی وزاهد وعابد بر ذات ایدی. بغدادده بولنان شیعیلرك رئیسی اولمق مناسبتیله، ۳۹۸ تاریخنده سنیلرله شیعیلر آره‌سنده وقوع بولان فتنه اوزرینه، بغداددن چیقارلمش ایسه‌ده، علی بن مزیدك شفاعتیله اعاده اولنمشیدی. ٤١٣ تاریخنده ۷٦ یاشنده وفات ایتمشدر.

ابن المعلم { (ابو الحسن) آل بویه‌دن بهاءالدوله‌نك اکابر رجالندن اولوب، مشارالیهی بر چوق آدملرك قتل ومصادره‌سنه اطماع، وحتی خلیفه طائع باللهك اسقاطنه اقناع ایتمش اولدیغندن، عاقبت بهاءالدوله‌نك عسکری عصیانله، صاحب ترجمه‌نك کندیلرینه تسلیمی ایچون اصرار ایتدکلرندن، بونلرك الینه ویریلوب، ۳۸۲ تاریخنده قتل اولنمشدر.

ابن المعلم { (نجم الدین ابو الغنائم محمد بن علی) مشاهیر شعرادن اولوب، اشعاری غایت مؤثر ودلنشین اولدیغندن، بیوك بر شهرت قزانمشدر؛ ودیوانی ایادی ناسده متداولدر. واسطك (هرث) قریه‌سنده طوغوب، عمرینی اوراده کچیرمش، واوراده وفات ایتمشدر. ولادتی ٥٠١ و وفاتی ٥۹۲ تاریخنده واقع اولمشدر.

ابن المغلس { (ابو محمد عبدالعزیز بن احمد قیسی) اندلس ادبا وشعراسندن اولوب، بلنسیه‌ده نشأت ایتمش؛ وشرقه رحلتله، مصر وبغدادده بر مدت افاده وتدریسله مشغول اولدقدن صکره، ٤٢٧ تاریخنده مصرده وفات ایتمشدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

مریض الجفون بلا علة — ولکن قلبی به ممرض
اعان السهاد علی مقلتی — بفیض الدموع فما تغمض
ومازار شوقا ولکن اتی — یعرض لی اننی معرض

ابن مفرج { (ابو بکر حسن بن محمد قبشی) اندلسك مشاهیر علماسندن ومحدثیندن اولوب، فصاحت وبلاغتده بینظیر ایدی. ۳٤۳ تاریخنده قرطبه قربنده (عین قبش) ده طوغمش، و ٤۳۰ تاریخندن صکره‌جه وفات ایتمشدر. «الاحتفال فی تاریخ اعلام الرجال» عنوانیله بر تألیفی واردر.

ابن مفرغ { (ابو عثمان یزید بن زیاد حمیری) مشاهیر شعرادن اولوب، حضرت عثمان ذی النورینك اوغلی سعیدك محب صادقی اولمغله، مشارالیهك معاویه طرفندن خراسان والیلکنه نصبنده برابرنده خراسانه کیتمش؛ واوراده عباد بن زیاده انتساب ایتمشیدی. بعده عباددن بر طاقم معاملات جوریه کوروب حبس اولنمغله،

محبوسيتدن قورتلنجه، بصره‌يه فرار ايتمش؛ واثناى
راهده اوغراديغى خانلرك ديوارلرينه زياد واوغللرى
عباد وعبيداللهك عليهنده بر طاقم بيتلر يازمشيدى.
زياد خاندانى عليهنده اولان اشعارى شهرت بولمغله
عبيدالله بن زياد طرفندن حبس اولنه‌رق، قتلنه قصد
اولنمش ايسه‌ده، معاويه‌نك معيتنده بولنان يمنيلر
طرفدارلرى اولديغندن، شامدن قتلنه مساعده او-
نمديغندن، عبيدالله انواع اشكنجه وحقارتلرله تعذيب
ايتدكدن صكره، برادرى عباده كوندرمش؛ وخرا-
سانه كيدنجه‌يه قدر خانلرك ديوارلرينه يازمش اولديغى
بيتلرى طيرناقلريله قازيمغه اجبار اولنديغندن، طير-
ناقلرى قوپوب، پارمق كميكلرى ميدانه چيقمش
اولديغى مرويدر. عبادك حبسنده بر چوق وقت
قالدقدن صكره، ايكى بيت سويليوب، دمشق جا-
معنده اوقومق اوزره، مخصوص بر آدم كوندرمكله،
معاويه‌نك معيتنده بولنان يمنيلر، بو بيتلرى ايشيدنجه،
آياغه قالقدقلرندن، معاويه ابن مفرغى خراساندن
جلبله، عفو ايتمكه مجبور اولمشيدى. بونك اوزرينه
صاحب ترجمه موصله چكيلوب، اوراده تزويج اولنمش
ايسه‌ده، اهوازده (اناهيد) ياخود (ناهيد) اسمنده
بر قيزه تعشق ايتمش اولديغندن، آلام هجره مقاومت
ايده‌ميوب، اهوازه كيتمش، وبصره‌دن كچركن عبيد
الله بن زياده باريشوب، كنديسندن وسجستان وا-
ليسى عبيدالله بن ابى بكره‌دن بر چوق احسانلره نا-
ئل اولمغله، جمله‌سنى معشوقه‌سنه هبه ايتمشدى.
مصعب ابن زبير زماننده ٦٩ تاريخنده طاعوندن
وفات ايتمشدر. اشعارينك قسم اعظمى زياد خاندا-
ننك ذمى وناهيده اولان عشق وشوق حقنده‌در.
(تبع) اشعارينى جمع وقصهٔ مشهوره‌سنى تنظيم ايدن بو
ذات اولديغى دخى مرويدر. بصره‌ده عبيدالله بن
زياددن كورديكى مظالم حقنده سويلمش اولديغى شو
ايكى بيت جملهٔ اشعارندندر:

دار سلمى بالخبت ذى الاطلال
كيف نوم الاسير فى الاغلال
اين منى السلام من بعد نأى
فارجعى لى تحيتى وسؤالى

ابن مقشر { (ابو الفتح منصور—) مشا-
هير اطبادن اولوب، مصرده
فاطميوندن عزيزك. وبعده حاكمك طبيب خاصى ايدى.
كنديسى نصرانى المذاهب ايدى. عزيز وحاكمك
عندنده قدر واعتبارى پك عالى اولوب، حتى خسته-
لنديغى وقت حاكم بالذات زيارتنه كيتمشيدى. حاكمك
زماننده وفات ايتمشدر.

ابن مُقَفَّع { (ابو محمد عبدالله بن داذبه) مشا-
هير فصحا وبلغادن اولوب،
ابتداى حالنده فارس مجوسلرندن ايكن، خلفاى عبا-
سيه‌نك برنجيسى اولان سفاحك عمى عيسى بن على‌يه
مراجعتله، شرف اسلامله مشرف اولمش؛ ومشار اليهك
خدمت كتابتنده بولنمشيدى. علم وفضل صاحبى او-
لوب، لسان هنديدن نوشيروان زماننده پهلوى‌يه ترجمه
ايدلمش اولان «كليله ودمنه» كتابنى عربى‌يه ترجمه
ايتمشدر. بصره واليسى سفيان بن معاويه ايله اكلنوب
استهزا ايتديكندن، مرقوم صاحب ترجمه‌يه غرض
باغلامش اولمغله، ابن مقفع فساد عقيده ايله اتهام او-
لنه‌رق، توقيفيچون طرف خليفه‌دن امر ويرلديكنده،
سفيان فرصتى قاچيرميه‌رق، كنديسنى طوتمش؛
واعضاى بدننى بر بر كسديروب، كوزينك اوكنده
قيزغين بر فرونه آتدرق، نهايت بتوننى دخى فرونه
آتوب ياقمشدر. ابن مقفع ٣٦ ياشنده اولديغى حالده،
١٤٥ تاريخنده بويله برموت فجيع ايله وفات ايتمشدر.
جملهٔ اشعار رائقه‌سندن اوله‌رق حماسه‌ده مندرج
بولنان بر مرثيه‌سنك مطلعى شودر:

رزئنا ابا عمرو ولاحى مثله
فلله ريب الحادثات بمن وقع

ابن مقله { (ابو على محمد بن على) مشاهير
خطاطيندن اولوب، خط عربيى
كوفيدن نسخه تحويل ايدن بو ذاتدر. حسن خطده
ضرب مثل حكمنه كچمش اولديغى كبى، شعر وادبياتده
دخى يد طولى صاحبى ايدى. ٢٧٢ تاريخنده بغدادده
طوغوب، ابتدا فارسك بعض طرفلرنده مأمور بو-
لنمش؛ و٣١٦ تاريخنده خليفه مقتدر باللهك وزيرى
اولمشيكن، ٣١٨ ده عزل ومالى مصادره اولنه‌رق،
فارسه نفى اولنمشيدى. قاهر باللهك زماننده يكيدن
وزير اولوب، خيلى وقت وزارت ايتدكدن صكره،
خليفه‌يه قارشى خروج ايدن على بن بليق ايله مخا-
بره‌سى اولمغله اتهام اولنه‌رق، راضى باللهك جلو-
سنده دكين اختفا ايتمش؛ وبونك زماننده ٣٢٢ تا-
ريخنده ثالثاً وزير اولمش ايسه‌ده، خليفه‌نك امورينه
ناظر بولنان مظفر بن ياقوت ايله كچينمديكندن، بو-

نك تزويريله عزل اولنه‌رق، خلفی عبدالرحمن بن عیسا-
نك الینه تسلیم اولنمش؛ و بونك الندن بر چوق اشکنجه‌لر کوره‌رك حبس اولنمش؛ وآنجق یازمش اولدیغی بعض یازیلرك فروختندن آلدیغی کلیتلی مبالغی ویره‌رك کندینی قورتاره‌بیلمشیدی. بعده خلافته مستولی اولوب، امیرالامرا عنوانیله امور دولتی الینه آلمش اولان ابوبکر محمد بن رائق صاحب ترجمه‌نك واوغلنك املاك وعقارینی ضبط ایتمکله، ابن مقله تخلیصیچون بر چوق تضرع وتذللدن صکره، مرقوم ابن رائقك اخذ وتوقیفیله کندیسنك وزارته تعیینی تقدیرنده اوچیوز ملیون دینار قزاندیره‌بیله‌جکنه دائر خلیفه ایله مکاتبه‌یه کیریشمکله، خلیفه کندیسنی سرایته جلب ایتدکدن صکره، بر اوطه‌یه حبس ایده‌رك، الندە بولنان مکتوبلریله برابر ابن رائقك یدینه تسلیم ایتمکله، حبس اولنه‌رق، ابن رائقك امریله صاغ الی قطع اولنمش؛ وبونك اوزرینه ایتدیکنه نادم اولان خلیفه طرفندن تخلیص اولنه‌رق، اوینه چکیلوب، صول الیله یازمغه آلیشمشیدی. بعده ابن رائقك طرفداری اولان بجکم ترکی بغداده دخولنده، کندیسنی یکیدن حبس، ودیلنی دخی قطع ایتدیرمشیدی. نهایت فقر وضرورته دوچار اولوب، یاره‌لری دخی یکیدن آچلش اولدیغی حالده، ۲۷۲ تاریخنده بغدادده وفات ایتمشدر. ابن رائقك علیهنده اولوب بو مصائبی موجب اولان مکتوبلر کندیسی طرفندن یازلیوب، برجاریه‌سنه تعشق ایتمش، واونك واسطه‌سیله یازیلرینی آلوب تقلیده آلیشمش اولان بر یهودی طرفندن یازلمش ساخته مکتوبلر اولدیغی، وحتی بو حقیقت خلیفه‌نك معلومی اولنجه، یهودی ایله جاریه‌نك قتلنه امر ویردیکی دخی مرویدر. احوال اخیره‌سنی مصور اولان شو قطعه جملهٔ اشعار رائقه‌سندندر:

تخالف الناس والزمان فحیث کان الزمان کانوا
یا ایها المعرضون عنی عودوا فقد عاود الزمان

— بونك برادری (ابو عبدالله حسن بن علی بن مقله) دخی مشاهیر ادبا وخطاطیندن اولوب، ۲۶۸ تاریخنده طوغمش، و۳۳۸ ده وفات ایتمشدر. خط عربیی کوفیدن نسخه تحویل ایدن بو اولدیغی دخی مروی ایسه‌ده، برادری اولدیغنه دائر اولان روایت دها قویدر. — اوغلی (ابوالحسن بن مقله) ایچون دخی [«ابو الحسن بن مقله» ماده‌سنه مراجعت.]

ابن مکنسه { (اسماعیل بن محمد اسکندرانی) شعرادن اولوب، ۵۰۰ تاریخلرنده وفات ایتمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

والله ما ابصرت یوما ابیضا
منذ ابتلیت بحب طرف اسود

ابن مکی { (بهاءالدین محمد —) مشاهیر شعرادن اولوب، (بهاءالدین ابن الدجاجیه) اسمیله دخی معروفدر. ۶۵۷ تاریخنده وفات ایتمشدر. شو ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

ماراح عندکم النسیم ولاغدا
الالیأخذ عند عبدکم یدا
احباب قلبی ذلك القلق الذی
قدکان یأخذنی علیکم ماهدا

ابن ملجم { [«عبدالرحمن بن ملجم» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن ملکا { [«اوحد الزمان» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن الملوح { مجنون اسمیله مشهور اولان قیسك لقبیدر. [«مجنون» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابن مُناذر { (ابو جعفر محمد —) مشاهیر شعرادن اولوب، لغتده دخی ید طولی صاحبی ایدی. روایته کوره عن‌اصل عدنلی اولوب، لاجل‌التحصیل بصره‌یه کلش، واوراده توطن ایتمشیدی. ابتدای حالنده ارباب صلاحدن ادیب ومتقی بر ذات ایکن، بعده علاقه کرده‌سی اولان عبدالمجید اسمنده ادیب وعفیف بر کنجك وفاتی اوزرینه، کمال حزن وکدرندن، لاابالیلکه اوروب، ملامیانه برعمر سورمکه، وهرکسی هجو ایتمکه باشلامش اولدیغندن، نهایت بصره‌دن حجازه نفی اولنه‌رق، اوراده وفات ایتمشدر. سفیان بن عیینه ایله صحبت ومحبتی اولوب، خلفای عباسیه‌دن مهدی‌یه دخی ملاقی اولمش، ومأمونك زماننده وفات ایتمشدر. مذکور عبدالمجیده اولان محبتی حقنده غزللری ووفاتی حقنده مرثیه‌لریله بر چوق هجویه‌لری وسائر اشعاری مشهوردر. حقنده بر طاقم حکایات ونوادر منقولدر. برامکه حقنده دخی بر چوق مدحیه‌لری اولوب، شو بر ایکی بیت بو بابده‌کی بر قصیده‌سندندر:

اتانا بنو الاملاك من آل برمك
فیاطیب اخبار ویا حسن منظر

اذا وردوا بطحاء مكة اشرقت
بيحيى وبالفضل بن يحيى وجعفر
فتظلم بغداد ويجلو لنا الدجى
بمكة ما حجوا ثلثة اقمار

ابن المنجم { (على بن يحيى) ملوك فرسك اخيرى اولان يزدجرد نسلندن اولوب، مأمون خليفه‌نك كاتبلرندن ايدى. فن طبه مراقى اولديغندن، پك چوق كتب طبيه ترجمه ايتديرمكه موفق اولمشيدى.

ابن المنجم { (ابو احمد يحيى بن على) آنف الترجمه‌نك اوغلى اولوب، معتمد على الله ومعتضد بالله ومكتفى بالله‌ك نديمى ايدى. معتزلى المذهب اولوب، علم كلامده يد طولاسى اولمغله، مكتفى بالله‌ك حضورنده مشاهير علمادن مجلس قوره‌رق، علم كلامه دائر مباحثه ايدردى. بر چوق تأليفاتى اولوب، اڭ مشهورى اخبار شعرا حقنده «الباهر» عنوانلى اثريدر، كه اتمامنه موفق اوله‌مامشدر. اخبار ونوادرى مشهوردر. ٢٤١ تاريخنده طوغوب، ٣٠٠ ده وفات ايتمشدر.

ابن المنجم { (ابو محمد عبدالرحمن بن مروان تنوخى) مشهور واعظلردن اولوب، بغداده دخول ايله، خليفه‌نك عندنده حرمت واعتباره نائل اولدقدن صكره، رسالتله موصله كوندرلمش؛ وبعده دمشقه كيده‌رك، ٥٥٧ تاريخنده اوراده وفات ايتمشدر. اشعار رائقه‌سى اولوب، شو قطعه او جمله‌دندر:

حبيب لست انظره بعينى   وفى قلبى له حب شديد
اريد وصاله ويريد هجرى   فاترك ما اريد لما يريد

ابن مندويه { (ابو على احمد بن عبدالرحمن اصفهانى) اصفهان كبرا واعيانندن ومشاهير اطبادن اولوب، فن طبه بر چوق خدمتلرى سبقت ايتمش، وبو فنده بر طاقم تأليفات ورسائل يازمشدر. آثارينك باشليجه‌لرى وجه آتى اوزره‌در: «كناش»، «المدخل الى الطب»، «الجامع المختصر من علم الطب»، «المغيث»، «كتاب فى الشراب»، «كتاب الاطعمة والاشربة»، «نهاية الاختصار»، «الكافى» ونام ديكرله «القانون الصغير». عصرينك اطباسيله سائر اكابره خطاباً مسائل غامضهٔ طبيه‌يه دائر ٤٠ رساله‌سى واردر، كه هر برى بر كوچك كتاب صورتنده‌در. بو رساله‌لرك برى كوز طبقاتنك تركيبنه، برى انتشار عين يعنى كوز ببكنك بيوسى علاجلرينه، برى يمكك هضمنه، برى معده‌نك وصفيله علاجلرينك تعريفنه، برى استسقاقك تداوى ومعالجاتنه، برايكيسى قولنجك تدبير وتداويسنه، برى مثانه علاجلرينه، برى بوبرك خسته‌لغنه، برى ديز آغريسنه، برى شرابك منافع ومضرتنه، برى اطفالك اوجاعنه، برى حكماى يونان رأينه كوره روح ونفسه دائر اولوب، ديكرلرى دخى بعض ذواتك خسته‌لقلرينه دائر وياخود بعض اطبانك رأى واثرلرينه قارشيدر. تاريخ ولادت ووفاتنه دسترس اولنه‌مدى. — پدرى (عبدالرحمن بن المنجم) مشاهير شعرا وادبادن ايدى. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

ويمسى المرء ذا اجلٍ قريب   وفى الدنيا له امل طويل
ويعجل بالرحيل وليس يدرى   الى ماذا يقربه الرحيل

ابن منده { (ابو عبدالله محمد بن يحيى العبدى) مشهور حافظلردن ومورخيندن اولوب، وطنى اولان اصفهان شهرينك بر مكمل تاريخنى يازمش، و ٣٠١ تاريخنده وفات ايتمشدر. — بونك خاندانندن مشاهير حفاظ ومحدثيندن برقاچ ذات كلوب، بعضيسنك تصنيفاتى دخى واردر. اڭ مؤخرلرى اولان (ابو الوفا محمد ابن منده) مغوللرك استيلاسنده قتل اولنمشدر.

ابن منذر { (ابراهيم — خزامى) نيشابور علماسندن ومشاهير محدثيندن اولوب، كنديسندن بر چوق محدثين روايت ايتمشلردر. ٢٣٦ تاريخنده وفات ايتمشدر. — بونك اوغلى (ابو بكر محمد بن ابراهيم —) دخى مشاهير علما وفقهادن اولوب، علما بيننده‌كى اختلافات حقنده بر قاچ معتبر كتاب يازمشدر. آثارينك اڭ مشهورى «كتاب الاشراف» عنوانلى تأليف كبيريدر. ٣٠٩ تاريخنده مكهٔ مكرمه‌ده وفات ايتمشدر.

ابن المنكدر { (محمد —) مشاهير صلحادن اولوب، زهد وتقوى ووعظ ونصيحته دائر بعض اقوال حكيمانه‌سى مشهوردر. ١٣٠ تاريخنده مدينهٔ منوره‌ده وفات ايتمشدر.

ابن منير { (مهذب الدين عين الزمان ابو الحسين احمد — طرابلسى) مشاهير شعرادن اولوب، اشعار لطيفه‌سى ومرتب ديوانى واردر.

پدری طرابلس شامده سوقاقلرده اشعار تغنیسیله مشغول بولنمشیدی. صاحب ترجمه ٤٧٣ تاریخنده طرابلسده طوغوب، بعده دمشقه هجرتله، اوراده اختیار اقامت ایتمش؛ وکندیسی رافضی اولوب، هجو ایله دخی اشتغال ایتدیکندن، دمشق صاحبی بوری بن اتابك طغتکین طرفندن حبس اولنەرق، دیلنك کسلمسیده مقرر ایکن، بعض ذواتك شفاعتیله قورتلوب، حلبه نفی اولنمش، و٥٤٨ ده اوراده وفات ایتمشدر. مزاری طاشنه یازلمق اوزره سویلمش اولدیغی شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

من زار قبری فلیکن موقناً ان الذی القاه یلقاه
فیرحم الله امرأً زارنی وقال لی یرحمك الله

ابن منیر { (قاضی ناصرالدین احمد بن محمد اسکندرانی) مشاهیر علما و ادبادن اولوب، ٦٢٠ تاریخنده طوغمش، وایکی دفعه اسکندریه قاضیسی وخطیبی اولمشدر. برتفسیر شریفیله بعض اشعاری وبلیغ خطبه‌لریله سائر بعض آثاری واردر. ٦٨٣ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابن المؤدب { (عبدالله بن ابراهیم) مشاهیر شعرادن اولوب، افریقیه‌نك (مهدیه) شهرنده تولد ونشأت ایتمشدر. لاابالی ومحبوب دوست بر آدم اولوب، کیمیا واحجار ایله اوغراشیر واکثریا سیاحت ایدردی. صقلیه‌یه کیدرکن، روملرك اسارتنه دوشمش؛ وثقة الدوله ایله روم ایمپراطوری بیننده تقرر ایدن مصالحه اوزرینه قورتلوب. مذکور ثقة الدوله حقنده بعض مدحیه‌لر سویلمشدر. وفاتی ٤١٤ تاریخنده واقع اولمشدر. شو بر ایکی بیت ثقة الدوله‌نك مدحنه دائر اولان بر قصیده‌سندندر:

ابیت اراعی النجم فی دار غربة
وفی القلب منی نار حزن تضرم
اری کل نجم فی السماء محله
ونجمی اراه فی نجوم المنجم

ابن موصلایا { (امین الدوله ابو سعید علاء بن حسین) مشاهیر کتابدن اولوب، ادبیات وشعر وانشاده بینظیر ایدی. مرتب دیوان اشعار ومنشآتی واردر. خلفانك خدمتی انشاسنده بولنوب. ابتدا نصرانی المذهب ایکن، بعده اهتدا ایتمش؛ وکوزلرینه عمی طاری اولدقدن صکره ٤٩٧ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابن المولی { (ابو عبدالله محمد بن عبدالله) مشاهیر قدمای شعرادن اولوب، مدینهٔ منوره‌ده تولد ونشأت ایتمش؛ وبنی امیه وبنی عباس ملوکنه یتیشوب، عبدالملك بن مروان ومهدی وسائر اکابر حقنده پك چوق مدحیه‌لر سویلمشدر. حقنده منقول اولان حکایات ونوادر چوقدر. اشعاری غایت رقیق ومؤثر اولوب، شو بیت جملهٔ اشعار رائقه‌سندندر:

ابکی فلا لیلی بکت من صبابة
الی ولا لیلی لذی الود تبذل

ابن مهران { [«سلیمان بن مهران» و«میمون بن مهران» ماده‌لرینه مراجعت.]

ابن المهنا { اندلس مشاهیر اطباسندن ووزیر لسان الدین بن خطیبك تلامذه‌سندن اولوب، ابن سینانك «ارجوزه» سنه مکمل ومشهور بر شرح یازمشدر.

ابن میّاح { ملوك فاطمیه‌دن آمر باحکام اللهك سعید عربانندن سووب آلمش اولدیغی غایتله حسنی وشاعره بر قیزك عمزاده‌سی اولوب، کندیسی دخی شاعر ایدی. قیز ایله برلکده بیویوب، بربرلرینه عشق وعلاقه‌لری اولمغله، بعد المفارقه بینلرنده شعراً واقع اولان محاورات مشهوردر. قیز خیمه‌ده وآچیق یرلرده آلیشمش اولدیغندن، آمرك سراینده ایچی صیقلمغله، مشارالیه نیلك کنارنده، بوکا مخصوص اولمق اوزره، بادیه‌یی آکدیرر صورتده غریب بر کوشك یاپدیرمشیدی. معهذا قیزك حزن وکدری زائل اولمامش؛ وآمر بونك عمزاده‌سیله اولان محاوراتنه واقف اولوب، ابن میاحی آراتمش ایسه‌ده، بروجهله اله کچیرمکه موفق اوله‌مامشدی. بوماجرا بر چوق حکایات وغرائب نقل وروایتنه سرمایه اولمشدر.

ابن میّاده { (ابو شرحبیل رماح بن ابرد) اوائل اسلام مشاهیر شعراسندن اولوب، بنی امیه وبنی عباس دولتلری ملوك واکابرینی مدح ایتمش؛ وکندی قومندن (ام جندر) اسمنده بر قیزه اولان تعشقیله شهرت بولمشدر. مرقومه پدری طرفندن بر شاملی‌یه ترویج اولنه‌رق، کندیسندن تبعد ایتمکله، سوز واشتیاقنی مصور برچوق اشعاری واردر. هجویه‌لری دخی چوق اولوب، شعرای معاصرینه مهاجاتی سور ایدی. شو بر ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

الالیت شعری هل الی ام جحدر
سبیل فاما الصبر فلا صبرا
اذا نزلت بصری تراخی مزارها
واغلق بوابان من دونها قصرا

ابن ناقیا { (ابو القاسم عبدالله بن محمد) بغداد
دك مشاهیر شعرا وعلماسندن اولوب، ٤١٠ تاریخنده طوغمش، و٤٨٥ ده وفات ایتمشدر. لغت وادبیاتده وعلی الخصوص علم مراسله وانشاده فوق العاده مهارتی وار ایدی. «ملح المماحله» عنوانیله بر مجموعه‌سی. «کتاب الجمان فی تشبیهات القرآن» عنوانلی بر کتابی، بعض مقامات ادبیه‌سی، بر دیوان اشعاری، بر مجموعهٔ رسائلی، وسائر آثاری واردر. مشهور «اغانیٔ کبیر»ی اختصار و«الفصیح» کتابنی دخی شرح ایتمشدر. میتی غسل اولنورکن، صول النده بروثیق برکاغد بولنوب، آچلدقده، ایچنده شو قطعه یازلمش اولدیغی کورلمشدر، که زادهٔ طبعیدر:

ازلت بجار لایخیب ضیفه
ارجی نجاتی من عذاب جهنم
وانی علی خوف من الله واثق
بانعامه فالله اکرم منعم

ابن نُباته { (ابو نصر عبدالعزیز بن عمر) مشاهیر شعرادن اولوب، مرتب دیوانی وملوك ووزرانك وعلی الخصوص سیف الدوله بن حمدانك مدحنه دائر پك چوق قصائدی واردر. اکثریا دور بلاد ایدردی. ولادتی ٣٢٧ تاریخنده اولوب، ٤٠٥ سنه‌سنده بغدادده وفات ایتمشدر. (سعدی) لقبیله ملقبدر.

ابن نباته { (خطیب ابو یحیی عبدالرحیم بن محمد حذاقی) علوم ادبیه‌ده زمانك امامی اولوب، بینظیر اولان خطبه‌لریله شهرت بولمشدر. (خطیب مصری) لقبیله ملقبدر. شاعر مشهور متنبی ایله برابر سیف الدوله بن حمدانك خدمتنده بولنوب، مشارالیه اصحاب غزا وفتوحاتدن اولمغله، صاحب ترجمه‌نك اکثر خطبه‌لری خلق جهاده تشویق یولنده‌در. ٣٣٥ تاریخنده (میافارقین)ده طوغوب، ٣٧٤ ده اوراده وفات ایتمشدر.

ابن نباته { (قاضی جمال الدین ابوبکر بن محمد فارقی) مصر مشاهیر شعراسندن اولوب، ٧٦٨ تاریخنده قاهره‌ده وفات ایتمشدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

یا غائبین تعللنا لغیبتهم
بطیب لهو ولا والله لم یطب

ذکرت والکاس فی الکف لیالیکم
فالکاس فی راحة والقلب فی تعب

ابن النباش { (ابو عبدالله محمد بن عبدالله بجائی) اندلس مشاهیر اطباسندن اولوب، طبده مهارت تامه‌سی وعلوم حکمیه وطبیعیه‌ده ید طولاسی وار ایدی. مرسیه جهتنده اقامت ایدردی.

ابن نَتیمان { (شرف الدوله سلیمان —) مشاهیر ادبا وشعرادن اولوب، اشعار لطیفه‌سی واردر، ومزاح ولطائفی مشهوردر. عن اصل همدانلی اولوب، اربلده توطن ایتمشیدی. وفاتی ٦٨٦ ده واقع اولمشدر. شو برایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

اشرب فشربك هذا الیوم تحلیل
وانف الهموم فقد وافاك ایلول
اما تری الشمس فی وسط الکاس طالعة
منیرة ونطاق البدر محلول

ابن النجار { (جمال الدین ابراهیم بن سلیمان) مشاهیر ادبا وشعرادن اولوب، علم حدیثده وفن انشا ومراسله‌ده دخی ید طولی صاحبی ایدی. ٥٩٠ تاریخنده دمشقده طوغوب، حلب وبغداد واسکندریه‌یه رحلت ایتمش؛ وبرمدت حلب صاحبی المجدك کاتبی بولندیغی کبی، اسکندریه‌ده دخی نقیب الاشراف اولمشیدی. اشعاری وبعض رسائل وفقرات ادبیه‌سی واردر. شو بر ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

ان المراتب فی الدنیا ورفعتها
من الذی حاز علما لیس عندهم
لا شك ان لنا قدراً رؤه وما
لمثلهم عند نا قدر ولا لهم

ابن النجار { (حافظ محب الدین محمد بن محمود) بغدادك مشاهیر علماسندن اولوب، حدیث وتاریخده وسائر علوم کثیره‌ده عصرینك فریدی ایدی. مشهور خطیب بغدادینك «تاریخ بغداد» ینه ٣٠ جلددن مرکب مکمل بر ذیل یازمشدر، که تاریخ مذکوردن دون عد اولنمقده‌در. ابن الجوزی کبی کبار محدثیندن اوقومش، واستماع احادیث شریفه مقصدیله شام، مصر، حجاز، اصفهان، خراسان، نیسابور، هرات ومرو کبی ممالك بعیده‌یه سیر وسیاحت ایتمشیدی. مذکور تاریخدن بشقه «القمر المنیر فی المسند الکبیر» عنوانیله بر بیوك اثری

واردر، كه ایچنده صحابهٔ كرامك هر برینه اسناد اولنان احادیث شریفه‌یی آیری آیری ذكر ایدیور. مؤلفات سائره‌سی وجه آتی اوزره‌در : «كنز الامام فی معرفة السنن الاحكام»، «المختلف والمؤتلف»، «المتفق والمفترق»، «نسبة المحدثین الی الآباء والبلدان»، «العوالی»، «المعجم»، «جنة الناظرین فی معرفة التابعین»، «الكمال فی معرفة الرجال»، «العقد الفائق فی عیون اخبار الدنیا ومحاسن تواریخ الخلائق»، «الدرة الثمینة فی اخبار المدینة»، «نزهة الوری فی اخبار القری»، «روضة الاولیا فی مسجد ایلیا»، «الازهار فی انواع الاشعار»، ٦ جلد اوزره «سلوة الوحید وغرر الفوائد»، «مناقب الشافعی»، «الزهر فی محاسن شعراء اهل العصر»، «نشوان المحاضره»، «نزهة الطرف فی اخبار اهل الظرف»، «اخبار المشتاق فی اخبار العشاق»، «الشافی فی الطب» وسائره. ٥٧٨ تاریخنده طوغوب، ٦٤٣ ده وفات ایتمشدر. آثارینك جدیتی عنوانلرندن آكلاشلدیغی كبی، اشعاری دخی كوزل اولوب، شو قطعه او جمله‌دندر :

وقائل قال یوم العید لی ورأی
تململی ودموع العین تنهمر
مالی اراك حزیناً باكیا اسفا
كأن قلبك فیه النار تستعر
فقلت انی بعید الدار عن وطن
ومملق الكف والاحباب قد هجروا

ابن نصر { (ابو علی حسن بن علی العبدی) واسط شعراسندن اولوب، بغداد ودمشقده اقامت ایتمش؛ وبعض اكابری مدح ایدوب، بعلبك صاحبی امجده دخی انتساب ایتمشیدی. شیعی المذهب ایدی. (همام) لقبیله ملقبدر. ٥٩٦ تاریخنده وفات ایتمشدر. شو ایكی بیت جملهٔ اشعارندندر :

این من ینشد قلبا ضاع یوم البین منی
تاه لما راح یقفو اثر الظبی الاغن

ابن نصوح { شیراز شعراسندن اولوب، وزرادن خواجه غیاث الدین محمدك نامنه اون منظومه یازمشدر. تاریخ وفاتنه دسترس اولنمدی. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر :

با فاقه وفقر همنشینم كردی
بی مونس ویار وبی قرینم كردی
این رتبه مقربان دركاه تراست
آیا بچه خدمت اینچنینم كردی

ابن النطاح { (بكر —) مشاهیر شعرادن اولوب، غایت سلیس ومؤثر اولان اشعاری مشهور ومتداولدر. ابو دلف ایله ماجرالری وحكایات ونوادری چوقدر. هارون الرشیدی بعض ابیاتیله كوجندیرمش اولدیغندن، اسمی دفتر شعرادن ترقین اولنمش، وهارونك وفاتنه‌دك مقام خلافتدن احسان قپوسی كندیسنه قپانمش اولدیغی مرویدر. كندیسی شجاعت ادعاسنده دخی بولنوب، بو بابده بعض اشعاری واردر. خسته‌له دخی شهرتی واردر. (عنان) اسمنده برجاریه‌یه اولان عشق وعلاقه‌سی وبوكا متعلق بعض حكایاتی مشهور اولوب، اشعارینك بر قسمی بو معشوقه‌سی حقنده‌در. شو بر ایكی بیت او جمله‌دندر :

قالت عنان وقت رأتنی شاحبا
یابكر مالك قد علاك شحوب
فاجبتها یا اخت لم یلق الذی
لاقیت الا المبتلی ایوب

ابن النطرونی { (ابو الفضل عبد المنعم بن عبد العزیز) شعرادن اولوب، عن اصل اسكندریه‌لی اولدیغی حالده، بغداده هجرتله اوراده اقامت، وخلیفه ناصری مدح ایتمشیدی. مقام خلافتدن میورقه صاحبی یحیی بن عافیه نزدینه سفارتله كوندریله‌رك، مدت مدیده اوراده اقامت ایتمش؛ وبغداده عودتنده بیمارستان عضدی نظارتنه تعیین اولنه‌رق، ٦٠٣ تاریخنده وفات ایتمشدر. سلیس اشعاری واردر.

ابن النفیس { (علی بن ابی الحزم دمشقی) عصرینك رئیس الاطباسی اولوب، فن طبه دائر بعض تصانیف مفیده‌سی واردر. ٦٨٧ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابن النقاش { (مهذب الدین ابو الحسن علی بن عیسی) مشاهیر اطبای اسلامدن اولوب، بغدادده تولد ونشأت ایتمش؛ ودمشق ومصره دخی كیده‌رك، نهایت دمشقده اختیار اقامتله، ملك عادل نور الدین محمود بن زنكینك خدمت طبابت وكتابتنده بولنمش؛ ومشار الیهك دمشقده یاپدیردیغی بیمارستانی اداره ایتمشدر. بعده دمشقی ضبط ایدن صلاح الدین ایوبی‌یه انتساب ایدوب، ٥٧٤ ده وفات ایتمشدر. ادبیات وانشاده دخی ید طولی صاحبی ایدی. — پدری (ابو عبد الله عیسی

بن نقاش) ادبا وشعرادن اولوب، بعض اشعار رائقه‌سی منقولدر. ٥٤٤ تاریخنده بغدادده وفات ایتمشدر.

ابن النقیب { (ناصرالدین حسن بن شاور نفیسی) مصرك مشاهیر شعرا وادباسندن اولوب، ٦٨٧ تاریخنده وفات ایتمشدر. «منازل الاحباب ومنازه الالباب» عنوانیله ایکی جلد اوزره بر تألیفی ومرتب دیوان اشعاری واردر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

لا تأسفن على الشباب وفقده
فعلى المشيب وفقده يتأسف
هذاك يخلفه سواه اذا انقضى
ومضى وهذا ان مضى لا يخلف

ابن النقیب { (ابو عبدالله جمال الدین محمد بن سلیمان) مشاهیر مفسریندن وطائفهٔ زهاددن اولوب، عن اصل بلخی اولدیغی حالده، بیت مقدسده نشأت ایتمشدر. مصره دخی رحلتله، بر خیلی مدت (عاشوریه) مدرسه‌سنده تدریسله مشغول اولمشدر. بیوك ومكمل بر تفسیر شریف یازمشدر، كه لغات، قراآت، اسباب نزول، اعراب وسائر جهتلری جامع اولوب، ٥٠ جلددن مركبدر. ٦١١ تاریخنده طوغوب، ٦٩٨ ده وفات ایتمشدر.

ابن نوبخت { (ابو الحسن علی بن احمد) مشاهیر شعرادن اولوب، ٤١٦ تاریخنده مصرده وفات ایتمشدر. دنیایه رغبت ایتمز درویش نهاد بر ذات اولوب، فقر وضرورتله یاشامشدر. كوچك بر دیوان اشعاری اولوب، شو قطعه‌سی مشهوردر:

سعى اليك بى الواشى فلم ترنى
اهلا لتكذيب ما القى من الخبر
ولو سعى بك عندى فى الذكرى
طيف الخيال لبعت النوم بالسهر

ابن واصل { (محمد — تمیمی) فارس اهالیسندن اولوب، ٢٥٦ تاریخنده ظهور ایله، اكرادن احمد بن لیث اسمنده بر آدمله برابر فارسی ضبط ایتمش؛ وصورتا خلیفهٔ عباسی نامنه خطبه اوقوتمش ایسه‌ده، تفرد ادعاسنده بولنمشیدی. بعده خلیفه معتمد فارسی موسی بن بغایه ویرمكله، بونك طرفندن فارس والیلكنه تعیین اولنان عبدالرحمن بن مفلح ٢٦١ تاریخنده (رامهرمز)ده واقع محاربه‌ده منهزم اولوب؛ اسیر دوشمش، وبعده قتل اولنمش اولمغله، صاحب ترجمه فارسده تقرر ایده‌رك، موسی بن بغا ایله محاربه ایتمك اوزره واسطه طوغری حركت ایتمش؛ وآنجق كندیسی اهوازده ایكن، یعقوب بن صفار فارسه هجوم ایله، اوراسنی ضبط ایتدیكندن، ابن واصل كری دونمكه مجبور اولمش؛ وصورتا یعقوب بن صفاره عرض اطاعت ایتدیكی حالده، خفیاً وبغتةً اوستنه دوشمكی مراد ایتمش ایسه‌ده، عسكرینك برقسمی حرارتدن وآجلقدن تلف اولوب، كندیسی فرار ایتمش؛ و٢٦٣ ده اسیر طوتلمشدر.

ابن واصل { (ابوالعباس —) ابتدا حاجب طاهر بن زیركك آدمی اولوب، بعده بوندن مفارقتله، شیرازده فولاده انتساب ایتمش؛ وبونك اخذ وقتلی اوزرینه، برمدت ضرورت وسفالتده قالدقدن صكره، بطیحه‌ده مهذب الدوله‌نك خدمتنه كیرمشیدی. بصره‌یه مستولی اولان لشكرستانله محاربه ایتمك وسیله‌سیله عسكر تدارك ایدوب، مرقومی مغلوب، وبصره‌یی ضبط ایتدكدن صكره، مهذب الدوله‌یه اعلان عصیانله تدریجاً بطیحه‌یی دخی اله كچیرمش، ومهذب الدوله‌یی فراره مجبور ایتمشیدی. بووجهله اورالرده كسب قوت ومكنت ایتدكدن صكره، فارس واهواز صاحبی بهاءالدوله ایله محاربه‌یه طوتیشوب، ٣٩٥ تاریخندن ٣٩٧ تاریخنه‌دك ایكی اوچ سنه سورن محاربات‌ده كاه غالب وكاه مغلوب اوله‌رق، نهایت مغلوب اولمغله، فرار ایدركن، اخذ وقتل اولنمشدر.

ابن وافد { (وزیر ابوالمطرف عبدالرحمن بن محمد) اندلس اشرافندن ومشاهیر اطبادن اولوب، ٣٨٧ تاریخنده طوغمش، وطلیطله شهرنده اقامت ایدوب، ٤٦٠ تاریخندن صكره وفات ایتمشدر. جالینوس وآرسطونك كتبنی تتبعده زیاده‌سیله اعتنا ایدوب، علی الخصوص ادویهٔ مفرده‌ده اسلاف ومعاصرینی فرسخ فرسخ كچمشیدی. غایت مشكل وآغر خسته‌لقلری ایی ایتمده‌كی مهارت واقتدارینه دائر پك چوق حكایات ونوادر منقولدر. تداویده كندینه مخصوص بر مسلكی اولوب، اغذیه ایله تداویسی ممكن اولان خسته‌لره ادویه ویرمز، وممكن مرتبه‌ده ادویهٔ مفرده‌یی ادویهٔ مركبه‌یه ترجیح ایدوب، تركیبه مجبور اولدیغی وقت دخی، انواع مختلفه تر-

كيندن احتراز ايدر ايمش. جالينوس وديسقوريدسك كتابلرنده بولنان وكندى طرفندن علاوه اولنان ادويهٔ مفردهيى برحسن ترتيبله جامع اولمق اوزره، «كتاب الادوية المفردة» عنوانيله مكمل بر اثرى، وطبه متعلق «كتاب الوساد»، «مجربات»، «تدقيق النظر فى علل حاسة البصر» و«المغيث» عنوانلى تأليفاتى واردر.

ابن الوثاب { (ابو عبدالله بن جعفر) خلفاى عباسيهدن طايع بالله‌ك مقر- بيندن اولوب، مشاراليهك سقوطى اوزرينه مهذب الدوله‌نك يانه قاچمش؛ وقادر باللهك امرى اوزرينه، مهذب الدوله طرفندن اخراج اولنجه، مداشه كيدوب، اوراده اخذ وحبس اولنمش ايسه‌ده، ٣٨٨ تاريخنده فرار ايدوب، كيلانه كيتمش؛ واو- رالرده طايع بالله كنديسى اولمق ادعاسنه قالقيشوب، بر وقت استحصال قوت واعتبار ايتمش ايسه‌ده، بعده ادعاسنك كاذب اولديغى آكلاشيلەرق، اورادن دخى طرد و اخراج اولنمشدر. — (شبيب ابن وثاب نميرى) اسمنده برى دخى حران وسروج ورقه صا- حبى اولوب، ٤٢٦ تاريخنده عرب و سائره‌دن كليتلى بر عسكر ترتيبيله برابر رهاده‌كى روملردن دخى استمداده‌ نصرالدوله بن مروانك الكاسنى تخريب ويغما ايتمش؛ وبر سنه صكره ابن عطير ومذكور نصرالدوله ايله بالاتفاق، روملردن رها وسويدايى ضبط، وبعده عقد مصالحه ايله، رهايى اعاده ايلمشدر. ٤٣٠ تاريخنده حراندن مستنصر بالله علوينك خطبه‌سنى رفع ايله قائم بامرالله عباسينك نامنه اوقوتمش ايسه‌ده، ينه او سنه مستنصرك خطبه- سنى اعاده‌يه مجبور اولمش؛ و ٤٣١ ده وفات ايتمشدر.

ابن الوحشى { (ابو محمد عبدالله بن يحيى الاقليشى) اندلس مشاهير علما ومحدثيندن اولوب، طليطله‌ده اخذ وقرائت ايتمش؛ وآخر عمرنده اورانك قاضيسى اولوب، ٥٠٢ ده وفات ايتمشدر. «شرح الشهاب» عنوانيله كوزل بر اثرى وسائر بعض تأليفاتى واردر. ابن فوركك «مشكل القرآن» عنوانلى كتابنى دخى اختصار ايتمشدر.

ابن الوحيد { (شرف الدين محمد بن شريف) ادبا وشعرادن اولوب، على الخصوص حسن خطيله مشهوردر. ٧١١ تاريخنده وفات ايتمشدر. بيبرس چاشنكير خدمتنده بولنمش، وعراقه سياحت ايتمشيدى.

ابن ودعان { (قاضى ابو نصر محمد بن على) موصل حاكمى اولوب، ٩٥٤ ده وفات ايتمش؛ وعلم حديثده «اربعين الودعانى» عنوانيله شهرت بولان بر كتاب يازمشدر.

ابن الوردى { (سراج الدين ابو حفص قاضى عمر بن مظفر) مشاهير ادبادن وفقهاء شافعيه‌دن اولوب، ٦٩١ تاريخنده معرة النعمانده طوغمش، و ٧٤٩ ده وفات ايتمشدر. ابو الفدانك مشهور تاريخنه بر ذيل ايله جغرافيايه متعلق «خريدة العجائب» عنوانيله بر كتاب يازمشدر، كه ١٢٧٦ تاريخنده مصرده طاش باصمه‌سيله طبع او- لنمشدر. ديكر آثارى دخى وجه آتى اوزره‌در: «البهجة الوردية»، «فوائد فقهية» منظوم، «شرح الفية ابن مالك»، ابن معطينك الفيه‌سنه شرح او- له‌رق «وضوء الدرة»، «قصيدة اللباب فى علم الاعراب»، «شرح قصيدة اللباب»، «اختصار ملحة الاعراب»، «المسائل المذهبة فى المسائل الملقبة»، «ابكار الافكار»، «ارجوزة فى تعبير المنامات»، «ارجوزة فى خواص الاحجار»، «منطق الطير» منظوم. «لامية ابن الوردى» عنوانيله مشهور بر قصيده‌سى، و«مرثية ابن البارزى» عنوانيله بر مر- ثيه‌سى دخى واردر.

ابن ورقاء { (جعفر بن محمد — شيبانى) مشاهير شعرا وادبادن اولوب، ٢٩٢ تاريخنده سامراده تولد، و ٣٥٢ ده وفات ايتمشدر. خليفهٔ عباسى مقتدر بالله طرفندن بعض واليكرلرده استخدام اولنمشيدى. سيف الدوله ايله نثراً ونظماً مخابره‌لرى واردر. شو قطعه جملهٔ اشعا- رندندر:

هززتك لا انى علمتك ناسيا
لحق ولا انى اردت التقاضيا
ولكن رأيت السيف من بعدسله
الى الهز محتاجا وان كان ماضيا

— (ابو بكر محمد بن عبدالله ابن ورقاء) دخى ائمهٔ فقهاء شافعيه‌دن عالم وزاهد بر ذات اولوب، نيشابورده ياشامش؛ و ٣٨٥ ده بخاراده وفات ايتمشدر.

ابن وکیع { (ابو محمد حسن بن علی) مشاهیر شعرادن اولوب، پدری بغدادلی اولدیغی حالده، تنیسده طوغمش؛ و ۳۹۳ تاریخنده اوراده وفات ایتمشدر. کوزل قصائدی، مرتب دیوانی ومتنبینك سرقاتی حقنده «منصف» عنوانیله بر کتابی واردر. شوقطعه جملهٔ اشعارندندر:

سلا عن حبك القلب المشوق
فما يصبو اليك ولا يتوق
جفاؤك كان عنك لنا عزاء
وقد يسلي عن الولد العقوق

ابن ولاد { (ابو العباس احمد بن محمد) مشاهیر نحویوندن وفقهاء حنفیه دن اولوب، سیبویهك لهنده ومبردك علیهنده «الانتصار» عنوانیله بر کتابی وحروف هجا ترتیبیله مرتب «المقصور والممدود» عنوانلی بر تألیفی واردر، که ابن خالویه طرفندن شرح اولنمشدر. وفاتی ۳۳۲ ده واقع اولمشدر.

ابن وهب { (ابو محمد عبدالله قرشی) مشاهیر فقهاء مالکیه دن و امام مالکك اصحابندن اولوب، علم حدیثده دخی ید طولی صاحبی وزیاده سیله زاهد ومتقی بر ذات ایدی. خلیفه طرفندن مصر قاضیلغی مصراً تکلیف اولندیغی حالده، قبول ایتمه مشیدی. ۱۲۵ تاریخنده مصرده طوغوب، ۱۹۷ ده اوراده وفات ایتمشدر. فقهه متعلق بر قاچ تألیفاتی اولوب، اك مشهورلری «موطاء کبیر» و «موطاء صغیر» یله «الجامع» عنوانلی کتابیدر.

ابن وهبان { مسعودینك «مروج الذهب» نده روایت ایتدیکنه کوره، صاحب زنج زماننده بصره ده قریشدن بر ذات اولوب، منسوب بولندیغی فرقه بوزلدقدن صکره، کمی یه بینه رك، هنده واورادن چینه عزیمتله، (خانقو) شهرنده اقامت، وحضرت رسول الله (صلعم) اقرباسندن بولندیغی بیانله، (حمدان) شهرنده بولنان چین ایمپراطوریله کورشمش، وانعام واحساناتنه نائل اولدقدن صکره، عراقه عودتله چینده کورمش اولدیغی احوالی نقل ایتمشدر. مسعودینك بو حکایه سیله چینك (قانتون) و (هونغ قونغ) شهرلری طرفلرنده کلیتله بولنان اهالئ مسلمه نك اعتقادی آره سنده بر بیوك مناسبت ومشابهت واردر. فرانسه طرفندن چینده مصلحتکذار بولنوب، چین ممالکنده کی اهل اسلامك احوالی حقنده ایکی جلد اوزره مفصل بر کتاب (*) یازان موسیو (داربی دوتیرسان) ك روایتنه کوره، او جهتده بولنان مسلمانلر وقت سعادتده حضرت رسول الله (صلعم) ك یقین اقرباسندن بر ذاتك قانتونه کیتمش، وکندیلرینه دین اسلامی تلقین ایتمش اولدیغنه ایناندیرلرمش. آنجق موسیو (داربی دوتیرسان) بو ذاتك قانتونده مدفون بولندیغی روایت ایدرك، وحتی تربه سنك رسمنی دخی کتابك ایلك صحیفه سنه درج ایتمش اولدیغی حالده، مسعودی ابن وهبانك عراقه عودت ایتمش اولدیغی ذکر ایدیور. مسعودینك (حمدان) دیدیکی شهرك (قانتون)، و (خانقو) نك دخی (هونغ قونغ) اولمسی محتملدر.

ابن وهبون { (ابو محمد عبدالجلیل) اندلسك مشاهیر شعراسندن اولوب، مرسیه ده تولد ونشأت، واسپانیانك هر طرفنه سیر وسیاحت ایتمش؛ واکثر ملوك وکبرا عندنده حرمت واعزازه نائل اولمشیدی. شاعر ابن خفاجه ایله بعض ماجرالری منقولدر. ۵۲۳ تاریخندن صکره جه وفات ایتمشدر. (الدمعة المرسی) لقبیله ملقبدر. شو بر ایکی بیت جملهٔ اشعار رائقه سندندر:

بینی و بین اللیالی همة جلل
لو نالها البدر لاستحذی لها زحل
شراب كل يباب عندها شنب
وهول كل ظلام عندها كحل

ابن وهیب { (زکی الدین عبدالرحمن) مشاهیر شعرا و ادبادن اولوب، انشا ومراسله فننده بینظیر ایدی. مصرك قوص جهتنده طوغمش؛ وطول مدت حما صاحبی مظفرك وزیر و منشیسی بولنوب، نهایت ٦٤٠ تاریخندن صکره جه مظفر طرفندن حبس، ومحبسده اختناق اولنمشدر. اختناق اولنه جغی وقت بداهةً سویلدیکی شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

اعطيتني الالف تعظيما وتكرمة
ياليت شعرى ام اعطيتني دينى

ابن هارون { (ابو الحسن علی —) مشاهیر شعرادن اولوب، اشعار

(*) **Darby de Thiersant.**— Le Mahométisme en Chine 2 vol. Ernest Leroux, éditeur. Paris 1878.

لطيفه‌سى وخلفا و وزرا وادبا ايله ماجرالرى وار-
در، وحقنده بعض نوادر منقولدر. صاحب ابن
عباد ايله حقوق و مناسباتى وار ايدى. ٢٧٦ تا-
ريخنده طوغوب، ٣٥٢ ده وفات ايتمشدر. مغنيلكده
ابراهيم بن مهدى ايله اسحاق موصلى آره‌سنده‌كى
فرق حقنده بر كتاب يازمشدر. شو ايكى بيت جملهٔ
اشعارندندر:

بينى وبينك فى الهوى اسباب
والى المحبة ترجع الانساب
بينى وبين الدهر فيك عتاب
سيطول ان لم يمحه الاعتاب

ابن هانىء { (ابو القاسم محمد — ازدى) اندلسك اعاظم شعراسندن او-
لوب، پدرى افريقيه‌ده‌كى مهديه شهرندن اولديغى
حالده، اندلسه هجرت ايتمش؛ وصاحب ترجمه
اشبيليه‌ده طوغمش، واوراده نشأت ايتمشدر. شعر
وادبياتده اندلس ادباسنك كافه‌سنى چكمكله، متنبينك
معاصرى اولمق مناسبتيله، «متنبى الغرب» تسميه
اولنمشيدى. ديوان اشعارى بيوك اولوب، اشعارى
حقيقةً غايت سليس وبليغ ايسه‌ده، مدحده مبا-
لغاتى چوقدر. فلاسفه مذهبنه مائل اولديغندن،
حاميسى اولان اشبيليه صاحبى كنديسنى كروه
متعصبينه قارشى مدافعه ايده‌ميوب، اونك سببندن
كنديسى دخى هدف اعتراض اولمغله، صاحب تر-
جمه بر مدت سياحت ايتمسنى اخطار ايتمش؛ وبونك
اوزرينه ابن هانى افريقيه‌ده‌كى (زاب) خطه‌سنه
كيدوب، اورانك صاحبنه انتساب ايتمش؛ وبر مدت
صكره صيت و شهرتى عالمگير اولمغله، معز طرفندن
مصره دعوت اولنه‌رق، كيدركن ٣٦٢ تاريخنده
برقه‌ده مقتولاً وفات ايتمشدر. وطنندن چيقديغنده
٢٧ و وفاتنده ٣٦ ياشنده ايدى. شو بر ايكى بيت
جملهٔ اشعار رقيقه‌سندندر:

فتكات طرفك ام سيوف ابيك
وكئوس خمرك ام مراشف فيك
عيناك ام مغناك موعدنا على
وادى الكرى القاك ام واديك

ابن هانىء { (ابو عبدالله محمد — اللخمى) مشاهير ادبا وشعراى عربدن
اولوب، عن اصل اشبيليه‌لى اولديغى حالده، سبته‌ده
نشأت ايتمشدر. نظم ونثرى غايت گوزل اولوب،
ادبيات تدريسيله اشتغال ايتمشدر. ابن مالكك «تسهيل»
عنوانلى كتابنى شرح ولحن عامه حقنده بر كتاب
تأليف ايتمش، وديگر بعض آثار دخى براقمشدر.
٧٣٢ سنه‌سى اواخرنده شهيداً وفات ايتمشدر. شو
قطعه جملهٔ اشعارندندر:

لا تلمنى عاذلى حين ترى
وجه من اهوى فلومى مستحيل
لو رأى وجه حبيبى عاذلى
لتفارقنا على وجه جميل

ابن الهباريه { (شريف ابو يعلى محمد بن محمد) نسبى عبدالله بن عباس
حضرتلرينه منتهى اولوب، نظام الدين بغدادى
اسميله دخى معروفدر. مشاهير شعرادن اولوب،
اشعارى غايتله گوزل ومقبولدر، و ٤ جلد اوزره
مرتب بيوك ديوانى واردر. هجوه ميل وانهماكى
اولوب، لساندن كيمسه قورتيله‌مازدى. آلب آر-
سلانك وزيرى مشهور نظام الملك ايله پادشاه مشار-
اليهك اوغلى ملكشاهه انتسابى اولوب، مدحلرى
حقنده پك چوق قصيده‌لر سويلمش، وانعام واحسا-
نلرينه مستغرق اولمشيدى. «نتائج الفطنة فى نظم
كليلة ودمنه» عنوانيله بر كتابى وينه كليله ودمنه
اسلوبنده «الصادح والباغم» عنوانلى بر منظومه‌سى
واردر، كه ٢٠٠٠ بيتدن مركب اولوب، بلاغت
وسلاستيله مشهوردر. صاحب ترجمه ٥٠٤ تاريخنده
وفات ايتمشدر. شو قطعه جملهٔ اشعار لطيفه‌سندندر:

يقول ابو سعيد اذ رآنى
عفيفا منذ عام ما شربت
على يد اى شيخ تبت قل لى
فقلت على يد الافلاس تبت

ابن هبيره { (ابو المظفر عون الدين يحيى —) خلفاى عباسيه‌دن مقتفى لامر ا-
للهك وزيرى اولوب، ٥٤٤ ده مسند وزارتى احراز
ايتمش؛ و ٥٥٥ تاريخنده جلوس ايدن مستنجد بالله
طرفندن دخى ابقا اولنه‌رق، او سنه وفات ايتمشدر.
وزارتدن اول منشيلك خدمتنده و بعض واليكرده
بولنمشيدى. شعر وانشا وادبياتده واكثر علومده
يد طولى صاحبى اولوب، «الافصاح عن شرح معانى
الصحاح»، «المقتصد»، «مختصر اصلاح المنطق»،
«كتاب العبادات»، «ارجوزة فى المقصور والممدود»،
«ارجوزة فى علم الخط» عنوانلى كتابلرى وسائر
بعض آثارى واردر. — بونك اوغلى (ابو الوليد

شرف الدين مظفر بن يحيى) دخى ادبا وشعرادن او-
لوب، پدرينك حياتنده بر وقت تكريت قلعه‌سنده
محبوس بولنمشيكن، پدرينك وفاتى اوزرينه يرينه
چكمش؛ وآنجق مؤخراً بغداددن خفياً قاچمقده ايكن
طوتيلوب، حبس اولنمش؛ و محبسده وفات ايتمشدر.

ابن هرمه { (ابراهيم بن على) مشاهير شعرادن اولوب، نبيذ دنيلن
خرما شرابنه ميل وابتلاسيله شهرت بولمشيدى. ابو
جعفر منصورك مدحى حقنده بعض قصائدى وكرك
خليفهٔ مشاراليه ايله كرك سائر اكابر عصريله بر
چوق ماجرالرى واردر. حقنده بك چوق غرائب
ونوادر منقولدر. ٩٠ تاريخنده طوغوب، ايكنجى
قرن هجرى اواخرنده وفات ايتمشدر. شو ايكى بيت
جملهٔ اشعارندندر:

اسئل الله سكرة قبل موتى
وصياح الصبيان يا سكران

ما اظن الزمان يا ام عمرو
تاركا ان هلكت لمن يبكينى

ابن هشام { (ابو محمد عبدالملك — معافرى) مشاهير علمادن اولوب، على-
الخصوص نحو ونسبده يد طولى صاحبى ايدى.
عن اصل بصره‌لى اولديغى حالده، مصرده نشأت
و ٢١٣ تاريخنده اوراده وفات ايتمشدر. اك مشهور
تأليفى سيرت حضرت فخر الانبيا حقنده يازمش
اولديغى كتابدر، كه « سيرة ابن هشام » عنوانيله
معروفدر. حمير قوميله ملوكنك انسابنه واشعار
سيرده‌كى كلمات غريبه‌يه دائر ايكى تأليفى دخى واردر.

ابن هشام { (جمال الدين ابو محمد عبدالله بن يوسف انصارى) مشاهير
نحاتدن اولوب، ٧٠٨ تاريخنده مصرده طوغمش؛
و ٧٦١ ده وفات ايتمشدر. علم نحوه دائر « مغنى
اللبيب» عنوانلى پك بيوك برمتنى و سائر بعض آثارى
واردر. مغنى اللبيب هامشنده بعض حاشيه‌لر ايله برابر
١٣٠٢ تاريخنده مصرده طبع اولنمشدر.

ابن همام { (كمال الدين محمد بن همام الدين) مشاهير فقهاء حنفيه‌دن اولوب،
فقه واصولدن بشقه ادبياتده و سائر علومده دخى
يد طولى صاحبى ايدى. طائفهٔ صوفيونه دخى انتسابى
اولوب. بعض احوال غريبه‌سى منقولدر. « فتح
القدير للعاجز الفقير » عنوانيله « هدايه » كتابنه
بر شرح يازمش، وديكر بعض آثار دخى براقمشدر.
ولادتى ٧٨٨ تاريخنده اولوب، ٨٦١ ده وفات
ايتمشدر .

ابن هندو { (ابو الفرج على بن حسين) مشاهير اطباى اسلامدن او-
لوب، علوم فلسفيه وطبيعيه‌ده يد طولى صاحبى
اولديغى كبى، شعر وانشا واديبات وكتابتده دخى
مهارت تامه‌سى وار ايدى. عضدالدوله‌نك منشيسى
بولنمش؛ و ٤٢٠ تاريخنده جرجانده وفات ايتمشدر.
« مفتاح الطب »، « المقالة المشوقة فى المدخل الى
علم الفلسفة»، « الكلم الروحانية من الحكم اليونانية »
عنوانلريله اوچ كتابى وسائر بعض آثاريله مرتب
ديوان اشعارى واردر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

يقولون لى مابال عينك مذرأت
محاسن هذا الضبى ادمعها هطل
فقلت زنت عينى بطلعة وجهه
فكان لها من صوب ادمعها غسل

ابن هود { (محمد بن يوسف) اندلس طوائف ملوكندن اولوب، ٦٢٠
تاريخنده مستنصرك وفاتيله موحدين دولتنك دوچار
تزلزل اولمسى اوزرينه، بلنسيه طرفنده‌كى سادات
بيننده اختلاف ومنازعات وقوع بولدرق، سيد ابو
زيد ايله‌عادل بن‌منصور بربرلرينه غلبه ايتمك اوزره،
اسپانيا خرستيانلرندن استمداد ايتدكلرندن، اندلس
اهل اسلامى آره‌سنده حاصل اولان خشنودسزلقدن
بالاستفاده، صاحب ترجمه مرسيه اعمالندن (صخيرات)
خطه‌سنده خروجله، موحدين عسكرينه دفعاتله غلبه
چالدرق، مرسيه‌يى اله كچيرمجه؛ خلفاى عباسيه‌دن
مستنصرك نامنه خطبه اوقوتمش؛ و بر بريى متعاقب
اشبيليه، بلنسيه، قرطبه وسائر جهاتى ضبطله، امير
المسلمين عنوانى آلمش؛ واسپانيا خرستيانلريله برچوق
محاربه‌لر ايده‌رك، ممالك اسلاميه حدودينى توسيعه
چاليشمش ايسه‌ده، ٦٢٩ تاريخنده بنى احمر ايله ايتديكى
محاربات اوزرينه، قرطبه واشبيليه اللندن چيقمش؛
وآنجق ٦٣١ تاريخنده بغداددن خليفهٔ عباسينك
ابن هوده كوندرديكى خلعت وسنجاق واصل او-
لوب، غرناطه‌ده كنديسنه تسليم اولنمغله، ابن احمر
دخى صاحب ترجمه‌يه بيعت ايتمش؛ وابن هوده خليفهٔ
عباسى طرفندن (متوكل) لقبى ويرلمشيدى. متعاقباً

خرستیانلر غلبه ایدرك، ٦٣٣ ده قرطبه‌یی ایادئ مسلمیندن چیقاردقلری كبی، اشبیلیه اهالیسی دخی رشید بن عبدالمؤمنه بیعت، وابن احمر غرناطه‌یی ضبط ایتمش اولمغله، ابن هودك قوت ومكنتنه خلل كلمشیدی. بنی امیه‌دن اولوب، كندیسنك وزیری ایكن، مریه والیلكنه تعیین ایتمش اولدیغی ابو محمد عبدالله رمیمینك نزدینه كیتدیكی حالده، ٦٣٥ ده حمامده وفات ایتمش اولمغله، مومی‌الیه طرفندن قتل اولندیغی مظنوندر. [«هود» ماده‌سنده دخی بنی‌هود دولتنك احوالی ذكر اولنه‌جقدر.]

ابن هود { (ابو علی حسن بن عضد الدوله) آنف‌الترجمه‌نك برادرزاده‌سی اولوب، علوم حكمیه وطب وفلسفه‌ده اولان معلومات ومهارتیله برابر كبار زهاددن ومتصوفین كرامدن ایدی. تصوف ایله حكمت وفلسفه‌یی جمع وتطبیق ایدرك، كندینه مخصوص بر طریق وحدت بولمشیدی. زهد وتقوی ودنیادن انقطاع ایله شهرت بولمشدر. كندینه مخصوص بر قیافت دخی اختیار ایتمشیدی. اندلسدن شرقه رحلتله، ایفای فریضهٔ حج ایتدكدن صكره، خیلی مدت حجاز ویمن وشامده اقامت، و ٦٩٧ تاریخنده دمشقده وفات ایتمشدر. ٦٣٣ تاریخنده مرسیه‌ده طوغمشیدی. اشعار محققانه‌سی دخی اولوب، شو قطعه او جمله‌دندر:

خضت الدجنة حتی لاح لی قبس
وبان بان الحمی من ذلك القبس
فقلت للقوم هذا الربع ربعهم
وقلت للسمع لاتخلو من الحدس
وقلت للعین غضی عن محاسنه
وقلت للنطق هذا موضع الخرس

ابن الهیثم { (ابو علی محمد بن حسن) مشاهیر علمادن اولوب، علوم ریاضیه‌ده زمانینك فریدی ایدی. فن طبده دخی وقوفی اولوب، نظری جهتی مكمل بیلدیكی حالده، اجرای طبابتله توغله میل ایتمدیكندن، عملی جهتنده مهارتی یوغیدی. تصانیف مفیده‌سی چوق اولوب، آرسطو وجالینوسك اكثر كتابلرینی اختصار وشرح ایتمشدر. عن اصل بصره‌لی اولوب، علوم ریاضیه‌ده‌كی مهارتی شهرت‌كیر آفاق اولنجه، ذاتاً كندیسی نیلك فیضاندن استفاده اولنه‌بیله‌جك بر طریق بولمغه مقتدر اولدیغنی سویلمش اولدیغندن، مصرده حكومت سورن ملوك فاطمیه‌دن حاكم بامرالله كندیسنی مصره جلب ایتمشیدی. آنجق مصرك آثار عتیقه‌سنی كورنجه، فنون ریاضیه نقطهٔ نظرنجه خارق‌العاده اولان اوقدر جسیم ایشلری یاپان اسكی مصریلرك اعمالنه موفق اوله‌مدقلری بر ایشی یاپه‌میه‌جغنی دركله، غیرتنه فتور كلمش؛ وبوبابده اظهار عجز ایتدكدن صكره، حاكم طرفندن بعض امور سیاسیه‌ده قوللانلمش ایسه‌ده، مشارالیه ظالم وخونخوار برآدم اولدیغندن، آلت ظلمی اولمامق ایچون، یلاندن تجنن كوسترەرك، بر چوق وقت خانه‌سنده قپالی قالمش؛ وحاكمك وفاتندن صكره چیقوب، جامع ازهرده تدریس وافاده ایله مشغول اولمغه باشلامش؛ وحسن خطی دخی اولمق حسبیله، هر سنه مجسطی واقلیدس ایله آرسطونك متوسطاتنی استنساخ ایدوب، بو نسخه‌لرك فروختندن آلدیغی ۳۰۰ آلتون ایله كچینیرمش. كندی ترجمهٔ حالنك بعض جهتلریله افكار وآثارینی مبین بر رساله یازمشدر. ٤١٧ تاریخنده ٦٣ یاشنده بولندیغی بو رساله‌دن آكلاشیلوب، خیلی وقت صكره وفات ایتمشدر. كافهٔ آثارینك تعدادی تطویل مقالی موجب اوله‌جغندن، بروجه آتی باشلیجه‌لرینك ذكریله اكتفا ایده‌جكز: «شرح اصول اقلیدس». «اصول اقلیدس وابلونیوس»، «شرح المجسطی وتلخیصه»، «الجامع فی اصول الحساب»، «كتاب علم المناظر من كتابی اقلیدس وبطلیوس»، «كتاب فی تحلیل المسائل الهندسیة»، «كتاب فی تحلیل المسائل العددیة بجهة الجبر والمقابلة»، «كتاب فی المساحة علی جهة الاصول»، «كتاب فی حساب المعاملات»، «تلخیص مقالات ابلونیوس فی قطوع المخروطات»، «مقالة فی استخراج السمت القبلی»، «رسالة الی بعض الرؤساء فی الحث علی عمل الرصد النجومی»، «مجموع مسائل هندسیة وعددیة»، «كتاب فی آلت الظل»، «مقالة فی استخراج ما بین البلدین فی البعد بجهة الامور الهندسیة»، «رسالة فی برهان الشكل الذی قدمه ارشمیدس فی قسمة الزاویة ثلاثة اقسام»، «تلخیص مدخل فرفوریوس وكتب ارسطوطالیس الاربعة المنطقیة»، «رسالة فی صناعة الشعر ممتزجة من الیونانی والعربی»، «تلخیص كتاب النفس لارسطوطالیس»، «مقالة فی مشاكلة العالم الجزئی وهو الانسان»، «مقالة فی العالم من جهة مبدئه وطبیعته وكاله»، «مقالة فی البادی والموجودات»، «مقالة فی هیئة العالم»، «مقالة فی

بطلان مايراه المتكلمون من ان الله لم يزل غير فاعل ثم فعل »، « مقالة فى ان خارج السماء لافراغ ولاملاء »، « تلخيص المسائل الطبيعية لارسطوطاليس »، « رسالة فى تفضيل الاهواز على بغداد من جهة الامور الطبيعية »، « مقالة فى ان جهة ادراك الحقايق جهة واحدة »، « مقالة فى طبيعتى الالم واللذة »، « كتاب فى تثبيت احكام النجوم بجهة البرهان »، « رسالة فى الاعمال والآجال الكونية »، « رسالة فى طبيعة العقل »، « كتاب فى صناعة الكتابة على اوضاع الاوائل واصولهم »، «مقالة فى ان فاعل هذا العالم انما يعرف ذاته من جهة فعله »، « رسالة فى تلخيص جوهر النفس الكلية »، « مقالة فى تحقيق رأى ارسطوطاليس ان القوة المدركة هى من بدن الانسان فى القلب منه »، « كتاب فى تقويم الصناعة الطبية ». بو سوك كتابى باشلىجه جالينوسك آثارندن تلخيص اولنه‌رق، طب، تشريح، فيسيولوجيا وسائر علوم طبيه‌يه متعلق برچوق مقاله‌لرى جامعدر. مذكور رساله‌ده ٢٥ كتب رياضيه و ٤٤ كتب فلسفيه يازمش اولديغنى بيان ايله، جمله‌سنى اسملريله تعداد ايدیورسه‌ده، رسالهٔ مذكوره‌نك تاريخ ختامى اولان ٤١٧ سنه‌سندن صكره دها خيلى كتاب يازوب، بونلرده باشليجه‌لرى شونلردر: « تلخيص السماع الطبيعى لارسطوطاليس »، « مقالة فى عمل الرصد من دائرة افق بلد معلوم العرض »، «رسالة فى تأثيرات اللحون الموسيقية فى النفوس الحيوانية »، « مقالة فى ابعاد الاجرام السماوية واقدار اعظامها »، « تلخيص الآثار العلوية لارسطوطاليس »، « تلخيص كتاب ارسطوطاليس فى الحيوان »، « مقالة فى المرايا المحرقة »، « مقالة فى جوهر البصر وكيفية وقوع الابصار به »، « مقالة فى هيئة العالم »، «كتاب فى المناظر »، « مقالة فى كيفية الارصاد »، « مقالة فى الكواكب الحادثة فى الجو »، « مقالة فى ضوء القمر »، «مقالة فى قوس قزح والهالة »، «مقالة فيما يعرض من الاختلاف فى ارتفاعات الكواكب »، « مقالة فى الرخامة الافقية »، « مقالة فى رؤية الكواكب »، « كتاب فى بركال القطوع »، « مقالة فى مراكز الاثقال »، « مقالة فى اصول المساحة »، « مقالة فى مساحة الكرة »، «مقالة فى مساحة المجسم المكافى »، « مقالة فى المرايا المحرقة بالدوائر »، «مقالة فى المرايا المحرقة بالقطوع »، « مقالة فى الاشكال الهلالية »، «مقالة فى بركار الدوائر العظام »، «مقالة فى السمت »، « مقالة فى التنبيه على مواضع الغلط فى كيفية الرصد »، «مقالة فى استخراج خط نصف النهار على غاية التحقيق »، «مقالة فى كيفية الاظلال »، «مقالة فى ان مايرا من السماء اكثر من نصفها »، مقالة فى المجرة »، «مقالة فى اضواء الكواكب »، «مقالة فى الاثر الذى فى القمر »، «مقالة فى الضوء »، « مقالة فى خطوط الساعات »، « مقالة فى استخراج ارتفاع القطب على غاية التحقيق »، «مقالة فى صورة الكسوف »، «مقالة فى حركة القمر »، «كتاب فى السياسة ». بو صايلانلرك برقاچ مثلى نسبتنده دها مؤلفاتى ومتكلمين ومعتزله ومنطقيونه وسائر ارباب علم وفنه جواباً برچوق رديه‌لرى وكندينه صوريلان مسائل فنيه‌يه جوابلرى وسائر آثارى دها واردر، كه عنوانلرندن بيله صاحب ترجمه‌نك درجهٔ تبحر وتفننى آكلاشيليور.

ابن الهيثم (عبدالرحمن بن اسحاق —) اندلس مشاهير اطباسندن اولوب، قرطبه‌ده نشأت ايتمشدر. ادويهٔ مسهله ومقيئه حقنده « الكمال » و « التمام » عنوانلريله ايكى كتابى و « كتاب الاقتصار والايجاد فى خطا ابن الجزار فى الاعتماد »، « كتاب الاكتفا بالدواء من خواص الاشياء » و « كتاب السما » عنوانلى اثرلرى واردر.

ابن يونس (ابو الحسن على بن سعيد صدفى) مشاهير منجميندن اولوب، ملوك فاطميه زماننده مصرده نشأت ايتمش؛ وحاكم بامرالله نامنه يازمش اولديغى « زيج حاكمى » ايله شهرت بولمشدر. زيج مذكور ازياج معلومه‌نك اك بيوكى واك مكملى اولوب، ٤ جلددن مركبدر. علوم وفنون سائره‌ده دخى معلومات تامه‌سى وار ايديسه‌ده، علم نجومه حصر همت و وقف وجود ايده‌رك، عمرينى رصدخانه‌ده ورؤيت كواكب ايچون جبل (مقطم) ده گچيرمشدر. قيافتى وطور وحالى پك غريب بولنمش اولديغى؛ و وفاتنده بر خيرسز اوغلى طرفندن كتابلرى صابونجيلره صاتيلوب، برچوق تأليفاتى دخى ضايع اولديغى مشهوردر. ٣٩٩ تاريخنده وفات ايتمشدر. مذكور كتابى آوروپانك اكثر كتبخانه‌لرنده موجوددر. — [« كمال الدين بن يونس » ماده‌سنه دخى مراجعت بيوريله.]

ابو (پدر ديمك اولان (اب) اسم عربيسنك اضافت وقوعنده حالت رفعى اولوب،

اكثر مشاهير عربك كنيه‌لری تركيبنه داخل اولور.

ابواء { مدينهٔ منوره‌نك اعمالندن اولوب، مكهٔ مكرمه طريقنده كائن بر قريه‌در، كه مدينه‌يه ملاقی اولان جحفه‌دن ٢٣ ميل مسافه‌ده كائندر. قريه‌نك اوستنده واقع ديك وقورو بر طاغك اسمی دخی (ابواء) در. بو قريه ايكی شيله مشهوردر. بونلرك بری ام رسول الله (صلعم) حضرت آمنه‌نك قبر شريفی اوراده بولنمسی؛ وديكری‌ده هجرتك برنجی سنه‌سی برنجی دفعه اوله‌رق اولنان غزانك اورايه منتهی اولمسی، وبنی ضمره‌نك عرض اطاعت ايتمسيله، (ابواء) و (ودان) تسميه اولنان محللردن عودت بيورلمسيدر. بو غزا حضرت پيغمبرك بالذات ايتدكلری غزالرك برنجيسيدر، و بو سفرده حمزه بن عبدالمطلب لواداری ايدی.

ابواب { (يعنی قپولر) عرب جغرافيونی بو اسمی قافقاسك بحر خزر جهتنده يعنی شروانده‌كی دربندلرينه ويررلردی. بحر خزر ساحلنده (باب الابواب) اسميله بيوك ومتين بر شهر دخی وار ايدی. [«باب الابواب» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابو ابراهيم فارابی { (اسحاق بن ابراهيم) مشاهير ادبادن اولوب، مشهور «صحاح» صاحبی جوهرينك داييسيدر. جيحونك اوته طرفنده واقع (فاراب) ناحيه‌سنده طوغمش، و ٣٥٠ تاريخنده وفات ايتمشدر. لغته دائر «ديوان الادب» عنوانلی بر تأليفی واردر، كه اتسز بن خوارزمشاهك نامنه يازمشدر. ابن قتيبه‌نك «ادب الكاتب» عنوانلی كتابنی دخی شرح ايتمشدر.

ابو ابراهيم مزنی { (اسماعيل بن يحيی) مشاهير فقهادن وامام شافعی حضرتلرينك اصحابندن اولوب، مذهب شافعينك اك بيوك اركانندندر. زاهد ومتورع وعالم بر ذات اولوب، فقه شافعيده تأليفات كثيره‌سی واردر. اك مشهورلری شونلردر: «الجامع الكبير»، «الجامع الصغير»، «مختصر المختصر»، «المنثور»، «المسائل المعتبرة»، «الترغيب فی العلم»، «الوثائق». مناقبی چوق اولوب، ٢٦٤ تاريخنده ٨٩ ياشنده مصرده وفات ايتمش؛ وامام شافعينك ياننده دفن اولنمشدر.

ابو احمد بن مكتفی { خلفای عباسيه‌نك ون يدنجيسی اولان مكتفی باللهك اوغلی اولوب، عمی قاهر باللهك زمان خلافتنده آيلرندن امين اولميان بليق و اوغلی علی ايله وزير ابن مقله طرفندن خفياً صاحب ترجه‌يه بيعت اولنمش ايسه‌ده، درعقب خبر آلنوب، بونلر طوتلدقلری كبی، ابو احمدك بولنديغی خانه‌نك اطرافنه دخی بر ديوار چكديريله‌رك، آجلقدن وفات ايتمشدر. بو وقوعات ٣٢١ تاريخنده جريان ايتمشدر.

ابو احمد طاهری { (عبدالله بن عبدالله خزاعی) خلفای عباسيه امراسندن اولوب، بغداد شرطه‌سی واليلكنده بولنمشدر. علوم و فنون متنوعه‌ده عالم واخبار عرب واشعار ونوادر كثيره‌يه واقف اولوب، موسيقيده دخی مهارت تامه‌سی وارايدی. «الاشارة فی اخبار الشعراء»، «رسالة فی السياسة الملوكية»، «كتاب البراعة والفصاحة» عنوانلی تأليفاتی وديكر بعض آثاری واردر. عبدالله معتز ايله اولان مخابراتی دخی جمع وتدوين اولنمشدر. (شاجی) اسمنده سسی غايت كوزل و مغنيلكده مشهور بر جاريه‌سی وار ايدی، كه خليفه معتضد بالله استماعنه پك مائل ايدی. صاحب ترجه ٢٢٣ تاريخنده طوغوب، ٣٠٠ سنه‌سنده بغدادده وفات ايتمشدر. نثر ونظمی سليس ورقيق اولوب، مرتب ديوان اشعاری دخی واردر. مرقومه جاريه‌نك وفاتنده اعمی اولديغی حالده، سويلمش اولديغی شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

يمينا يقينا لو بليت بفقدها
وبی نبض عرق الحيوة او النكس
لاوشكت قتل النفس قبل فراقها
ولكنها ماتت وقد ذهبت نفسی

ابو احمد عسكری { (حسين بن عبدالله) مشاهير ادبادن اولوب، اخبار ونوادر كثيره‌يه اطلاعی وار ايدی. ٢٩٣ تاريخنده طوغوب، ٣٨٢ ده وفات ايتمشدر. بر قاچ تأليفاتی اولوب، اك مشهورلری: «المختلف والمؤتلف»، «كتاب علم المنطق»، «كتاب الحكم والامثال»، «كتاب الزواجر» وسائره‌در.

ابو احمد موسوى { (طاهر ذو المناقب حسین بن موسی) شرفادن اولوب، نسبی حضرت امام حسینه منتهی اولور. اکثر علوم وفنونده عالم وملوك وکبرا عندنده صاحب نفوذ اولمغله، ابو ثعلب ایله بختیار آره‌سنده صلحی قرارلشدیرمغه سبب اولمش، ونقیب العلویین وامیر الحج تعیین اولنمشیدی. آل بویه‌دن بهاءالدین ٣٩٤ تاریخنده صاحب ترجمه‌یی عراقده نقیب العلویین تعیین ایتمکله برابر، (طاهر ذوالمناقب) عنواننی ویرمش، وقاضی القضاة دخی ایتمش ایدیسه‌ده، خلیفهٔ عباسی دیگر عنوانلرینی قبول ایتدیکی حالده، قاضی القضاة مسندینی تصدیق ایتمه‌مشیدی. ٣٠٤ تاریخنده طوغوب، ٤٠٠ سنه‌سنده وفات ایتمشدر.

ابو ادریس خَولانی { قدمای فقهادن اولوب، فضاله‌نك وفاتندن صکره معاویه‌نك، وبعده عبدالملك بن مروانك قاضیسی اولمش؛ و ٨٠ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو اُذَینه { شعرای جاهلیه‌دن اولوب، حیره ملوکندن اسودك عمزاده‌سیدر. بر برادرینی اولدیرمش اولان آل غساندن اله کچیریلنلری اسود عفو ایتمك ایستدیکی وقت، صاحب ترجمه عمزاده‌سنی بونلری قتله تشویق یولنده برقصیدهٔ مشهوره سویلشدر، که مطلعی شودر:

ماکل یوم ینال المرء ما طلبا
ولا یسوغه المقدار ما وهبا

ابو اسحاق اسفراینی { (رکن الدین ابراهیم بن محمد) کبار فقهاء شافعیه‌دن اولوب، خراسان ونیسابور علما وفقهاسنك استاد اعظمیدر. ابو الطیب طبری دخی جملهٔ تلامذه‌سندن ایدی. فقهه متعلق تصانیف جلیله‌سی اولوب، اك مشهوری ٥ جلد اوزره اولان «جامع الحلی فی اصول الدین» عنوانلی اثر معتبریدر. نیسابورده کندیسنه مخصوص بر بیوك مدرسه بنا ایتمشلردی. نیسابورده وفات ایدوب، دعا وآرزوسی اوزره جنازه‌سنك نمازی اوراده ادا اولندقدن صکره، نعشی اسفراینه نقل ودفن اولنمشدر. وفاتی ٤١٨ تاریخنده واقع اولمشدر.

ابو اسحاق اَشبونی { (ابراهیم بن هارون) اندلس مشاهیر محدثیننذن اولوب، الیوم پورتکیزك پایتختی اولان اشبونه (یعنی لیسبونه) شهرنده طوغمش؛ وحدیثده موثوق اولدیغی کبی زهد وتقوی ایله دخی مشهور اولوب، (زاهد اشبونی) اسمیله دخی معروفدر. ٣٦٠ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو اسحاق اشبیلی { (ابراهیم بن وثیق) اندلسك مشاهیر علماسندن اولوب، عصرینك شیخ القرائی ایدی. ٦٥٤ تاریخنده اسکندریه‌ده وفات ایتمشدر.

ابواسحاق بن آلب تکین { غزنه حاکمی اولوب، ٣٦٧ تاریخنده وفات ایتمکله، ملکی سبکتکین طرفندن ضبط اولنمشدر.

ابو اسحاق بن ابی زکریاء { (مولی ابراهیم بن ابی زکریا یحیی الحفصی) تونسده حکومت سورمش اولان بنی حفص ملوکندن اولوب، برادری ابوعبدالله‌ك جلوسنده، قورقوسندن تلمسانه قاچش؛ و٦٧٥ ده ابو عبدالله وفات ایتمکله، یرینه چکن اوغلی یحیی واثق کوشك بر آدم اولدیغندن، صاحب ترجمه مملکتی ضبط ایتمکه موفق اولوب، اوچ سنه حکومت ایتدکدن صکره، اوغلی طرفندن فراغته اجبار اولنمش؛ ومتعاقباً ظهور ایدن ابن ابی عماره طرفندن ٦٨٢ ده بجایه زندانده قتل اولنمشدر.

ابو اسحاق بن ابی یحیی { (ابراهیم الحفصی) بو دخی ملوك حفصیه‌دن اولوب، ٧٥١ تاریخنده برادری ابو العباسك اسقاطی اوزرینه، رتق وفتق اموری الینه آلمش اولان وزیر ابن تافراکین طرفندن اجلاس اولنه‌رق، کندیسی صبی اولمغله، وزیر مومی الیهك وصایتی تحتنده بولنمش، وقیزینی تزوج ایتمشیدی. زماننده بنی حفص دولتی برچوق یرلر غائب ایدوب، برقاچ دفعه انقراضه تقرب ایتمشیدی. ٧٦٦ تاریخنده ابن تافراکین وفات ایتمکله، درت سنه دخی بالاستقلال، که جمعاً ١٩ سنه حکومت سوردکدن صکره، ٧٧٠ تاریخنده فجاةً وفات ایدوب، صبی بولنان اوغلی یرینه چکمشدر.

ابو اسحاق بن بکس { (ابراهیم) دولت عباسیه‌نك

اوائلنده ظهور ایدن مشاهیر اطبادن اولوب، لسان عربیه برچوق کتب طبیه نقل وترجمه ایتمشدر. ترجمه‌سی مقبول ومعتبردر. — بونك اوغلی ابوالحسن علی دخی مشاهیر اطبادن ونقلی معتبر مترجملرندندر.

ابو اسحاق بن قرقول { (ابراهیم بن یوسف) اندلس مشاهیر علماسندن اولوب، ٥٠٥ تاریخنده مریه‌ده طوغمش، و٥٦٩ ده فاسده وفات ایتمشدر. قاضی عیاضك مشهور «مشارق الانوار» ینه نظیره اولمق اوزره، «مطالع الانوار» عنوانیله بر تألیفی واردر.

ابو اسحاق تسوّلی { (ابراهیم بن عبدالرحمن) مغرب مشاهیر علما وادباسندن اولوب، بر قاچ تألیفات مفیده‌سی واردر. ٧٤٨ تاریخندن صکره‌جه فاسده وفات ایتمشدر. (ابن ابی یحیی) کنیه‌سیله دخی معروفدر.

ابو اسحاق ثعلبی { (احمد بن محمد ثعلبی یاخود ثعالبی نیساوری) مشاهیر مفسریندن اولوب، اکثر تفاسیره فائق اولان مشهور بر تفسیر کبیری وقصص انبیایی جامع «کتاب العرائس» عنوانلی بر تألیف معتبریله دیگر بعض آثاری واردر. حدیثده دخی ید طولی صاحبی وموثوق ایدی. ٤٢٧ تاریخنده وفات ایتمشدر. — «یتیمة الدهر» ومؤلفات کثیرهٔ سائره صاحبی اولان (ابو منصور عبدالملك ثعالبی) بشقه‌در.

ابو اسحاق حبّال { (حافظ ابراهیم بن سعید) مصرك اکابر محدثیندن اولوب، ٩١ سنه یاشامش، و٤٨٢ ده وفات ایتمشدر.

ابو اسحاق حُصری { (ابراهیم بن علی قیروانی) مشاهیر ادبا وشعرادن اولوب، مرتب دیوان اشعاری ایله «زهر الاداب وثمر الالباب» و«المصون فی سر الهوی المکنون» عنوانلریله ایکی کتابی واردر. ٤١٣ تاریخنده وفات ایتمشدر. شو قطعه‌جمله اشعارندندر:

اورد قلبی الردی   لام غدار بدا
اسود کالکفر فی   ابیض مثل الهدی

ابو اسحاق خداباذی { (ابراهیم بن حمزه) مشاهیر علما وزهاددن اولوب، ٥٠١ تاریخنده مدینهٔ منوره‌ده وفات ایتمشدر.

ابو اسحاق زجاج { [«زجاج» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو اسحاق زُهری { (ابراهیم بن سعد) مشاهیر علمای محدثیندن اولوب، ١٨٠ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو اسحاق ساحلی { اندلسك مشاهیر علما و شعراسندن اولوب، غرناطه‌ده تولد ونشأت ایتمش؛ وشرقه رحلتله، ایفای حج ایتدکدن صکره، سودانه کیروب، اورانك حکمدارینه انتساب، واموال کثیره اکتساب ایتمش، و٧٤٧ تاریخنده اوراده وفات ایتمشدر.

ابو اسحاق سامانی { (براهیم بن احمد بن اسماعیل) ملوك سامانیه افراد خاندانندن اولوب، سعید نصرك برادری ونوح بن نصرك عمیجه‌سی ایدی. برادرینك زماننده دیگر ایکی برادریله برابر (قهندز) ده محبوس اولوب، بعده ابوبکر خبازك سعییله محبسدن وقلعه‌دن چیقاریلوب، بر مدت برادرلریله محاربه ایتدکدن صکره، تسلیم اولمغه مجبور اولوب، بعده صاحب ترجه بغداده واورادن موصله چکلمشیدی. سعید نصر وفات ایدوب، اوغلی نوح بخاراده جلوس ایتدکدن صکره، صاحب ترجه پدرینك ملك موروثنی ضبط ایتمك اوزره، بعض اکابر طرفندن بخارایه دعوت اولنمش ایسه‌ده، وصولنده دعوت ایدنلر دخی کندیسندن روکردان اولمغله، ٣٣٤ تاریخنده طوتیلوب، اعدام اولنمشدر.

ابو اسحاق سانجنی { [«ابراهیم بن نسفی» ماده‌سنه مراجعت]

ابو اسحاق سعدی { (ابراهیم بن یعقوب — جوزجانی) مشاهیر محدثیندن اولوب، عن اصل بلخ جوارلرنده‌کی جوزجاندن اولدیغی حالده، مکه، مدینه، بصره، رمله ودمشقده اقامت ایتمش، وتدریس وروایتله اوغراشمشدر. وفاتی ٢٥٩ تاریخنده واقع اولمشدر.

ابو اسحاق سلامی { (ابراهیم بن نصر) مشاهیر فقهاء شافعیه‌دن اولوب، عن اصل موصللی اولدیغی حالده، اوراده تعلم وتفقه ایتدکدن صکره، بغداده رحلتله بر مدت اقامتدن صکره، وطننه عودتنده، موصل جوارنده‌کی

(سلامیه) قاضیسی اولمش؛ و بو مناسبتله (قاضی السلامیه) و (سلامی) لقبلریله شهرت بولمشدر. اشعار رائقه‌سی دخی واردر. ٦١٠ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو اسحاق سَنهوری { (ابراهیم بن خلف غسانی) مشاهیر علمادن اولوب، مصرك (سنهور) بلده‌سنده طوغمش؛ و ٦٠٢ تاریخنده اندلسده‌کی اشبیلیه شهرینه کیرمش؛ و بعده اندلسك سائر طرفلریله مغربی طولاشه‌رق، مصره عودتنده بعض جفالره دوچار اولمش، ونفی اولنمشیدی.

ابو اسحاق سوادی { (ابراهیم بن لقمان) محشب کویلرندن (سوادیزه) لی اولوب، مشاهیر محدثیندندر. اکثر محدثیندن روایت ایدوب، روایتنده موثوق ایسه‌ده، معتزله‌دن نجاریه مذهبنده ایدی. ٣٧٤ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو اسحاق سورینی { (ابراهیم بن نصر) مشاهیر محدثیندن اولوب، روایتنده صادقدر. استماع احادیث شریفه ایچون شام وبصره وسائر طرفلره رحلت ایتمش؛ و ٢١٠ تاریخنده مقتولاً وفات ایتمشدر.

ابو اسحاق شیرازی { (جمال الدین ابراهیم بن علی — فیروزابادی) مشاهیر فقهاء شافعیه‌دن اولوب، عن اصل فارسده شیراز اعمالندن فیروزابادلی اولدیغی حالده، بغدادده ساکن اولمش، واورالك ابو الطیب طبری کبی کبار علماسندن اخذ و قرائت ایده‌رك، علوم شرعیه‌ده تفرد ایتمشیدی. نظام‌الملك مشهور مدرسهٔ نظامیه‌یی بنا ایتدیکنده، مدرسلکنی صاحب ترجمه‌یه تکلیف ایتمش ایسه‌ده، ابتدا قبول ایتمدیکندن، بشقه‌سی تعیین اولنمش؛ وبعده کندیسی نصب اولنه‌رق، وفاتنه قدر مدرسهٔ مذکوره‌نك مدرسی بولنمشدر. برچوق تصانیف مفیده‌سی اولوب، اك مشهورلری شونلردر: «المهذب»، «التنبیه»، «اللمع»، «شرح اللمع»، «النکت»، «التبصرة»، «المعونة»، «التلخیص». زهد وتقوی ایله دخی مشهور ایدی. ٣٩٣ده طوغوب. ٤٧٦ده بغدادده وفات ایتمشدر. اشعاری دخی کوزل اولوب. شو قطعه اوجمله‌دندر:

سألت الناس عن خل وفی
فقالوا ما الی هذا سبیل
تمسك ان ظفرت بذیل حر
فان الحر فی الدنیا قلیل

ابو اسحاق صابیٔ { [«ابراهیم صابی» ماده‌سنه مراجعت.]

ابو اسحاق عراقی { (ابراهیم بن منصور) مشاهیر فقهاء شافعیه‌دن اولوب، مصرلی اولدیغی حالده، مجرد عراقه رحلتله بر مدت اوراده اقامت ایتدیکیچون، عراقی لقبیله شهرت بولمشدر. ابو اسحاق شیرازینك «المهذب» عنوانلی کتابنه بر شرح یازمشدر. ٥١٠ تاریخنده طوغوب، ٥٩٦ده ینه مصرده وفات ایتمشدر. مصر جامعنده طول مدت خطیبلك ایتدیکیچون (خطیب) لقبیله دخی معروفدر.

ابو اسحاق فیروزابادی { [«ابو اسحاق شیرازی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو اسحاق قبائی { (ابراهیم بن علی) کبار مشایخ صوفیه‌دن اولوب، عن اصل ماوراءالنهرلی اولدیغی حالده، کوچك یاشنده وطنندن خروجله، دور بلاد ایده‌رك، نهایت صورده توطن ایتمشیدی. ٤٧١ تاریخنده اوراده وفات ایتمشدر.

ابو اسحاق قرشی { (شرف الدین ابراهیم بن عبدالرحمن) مشاهیر کتابدن اولوب، کرك انشاده و کرك حسن خطده بینظیر ایدی. ابوبکر بن ایوب واوغلی ملك کاملك کتابتنده بولنمش، وخط دستیله درت بیك جلددن زیاده کتاب استنساخ ایتمشدر. فقه شافعی وحدیثدن دخی بهره‌سی وار ایدی. ٥٧٢ تاریخنده قاهره‌ده طوغوب. ٦٤٣ده وفات ایتمشدر. — محدثیندن دیکر بر ابو اسحاق قرشی دخی واردر، که اسمی ابراهیم بن محمد اولوب. ٣٤٩ تاریخنده وطنی اولان دمشقده وفات ایتمشدر.

ابو اسحاق قُشَیری { (ابراهیم بن میاس) مشاهیر محدثیندن اولوب، ٤٣٦ تاریخنده شطك (مونسه) بلده‌سنده طوغمش؛ وشام وبغدادده استماع وافاده ایتدکدن صکره، ٥٠١ده دمشقده وفات ایتمشدر.

ابو اسحاق قصر قضاعی { (ابراهیم بن محاسن) شعرادن اولوب، ٥١٥ تاریخنده بغدادده وفات ایتمشدر،

ابو اسحاق مروزی { (ابراهیم بن احمد — خاندابادی)

اعاظم فقهاء شافعیه‌دن اولوب، عصرینك امامی‌ایدی. بغداده وورودله سریجدن صکره ریاسته چکوب، مدت مدیده تدریس وافتا ایله اوغراشمش؛ واواخر عمرنده مصره انتقال ایله، ٣٤٠ تاریخنده اوراده وفات ایتمشدر. مشاهیر علمادن معدود بیتمش قدر طلبه‌سی واردر. تألیفاتی چوق اولوب، ازان جمله «مختصر مزنی» یی شرح ایتمشدر.

ابو اسحاق هسنجانی { (ابراهیم بن یوسف) مشاهیر

محدثیندن اولوب، عن اصل ریلی اولدیغی حالده، بغداده دخول ایله، برچوق مشاهیر استماع ایتمشدر. روایتنده موثوقدر. ٣٠١ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو الاسد حِمّانی { دولت عباسیه شعراسندن اولوب، اشعاری

متوسط حالده ایسه‌ده، شعرك هر نوعنی سویلمشدر، ولطائف وهزلیات وهجویاتی دخی چوقدر. ابودلف وفیض بن صالحه منقطع اولوب، بونلری مدح ایتمشدر. مغنیٔ مشهور ابراهیم موصلی ایله دخی حقوقی وبعض ماجرالری واردر.

ابو الأسود دُؤلی { (ظالم بن عمر) وجوه تابعیندن ومشاهیر

فقها ومحدثیندن ادیب وشاعر برذات ایدی. حضرت عمر فاروقدن وحضرت علی بن ابی طالبدن بر چوق احادیث شریفه نقل وروایت ایتمشدر. لسان عربیده علم نحوی اك اول وضع ایدن بوذاتدر. روایته کوره کندی قیزندن قاعدهٔ اعرابه مغایر بر کلام ایشیتدیکنده، لسان عربینك اختلاطدن طولایی بوزلمغه یوز طوتدیغنی مقام شکایتده حضرت علی‌یه عرض ایتمکله، جناب مرتضی، نحوك رکن واساسی اولمق اوزره، کندیسنه بر ایکی قاعدهٔ کلیه کوسترمش؛ وکندیسی بو قاعدهٔ کلیلری تفصیل وایضاح ایده‌رك، مختصر بر نحو میدانه قویمشیدی. هر حالده بو علمی کیمدن اوکرندیکی صورلدقده حضرت علیدن اخذ وتعلم ایتدیکنی بیان ایدیورمش. دیکر بر روایته کوره، لسان عربك بوزلمقدن وقایه‌سیچون بر قاعده وضع ایتمث اوزره، زیاددن مساعده ایستدیکی حالده، زیاده مساعده ایتمه‌مش؛ وآنجق بر مدت صکره زیاد

کندیسی دخی قاعده‌یه مغایر بر سوز ایشیتمکله، ابو الاسودی چاغروب، قاعده وضعنه مساعده ایتمشدر. قرآن کریمه نقاط وضع ایدن دخی صاحب ترجمه اولوب، ینه زیادك امریله بو ایشه تشبث ایتمش اولدیغی مرویدر. هر حالده لسان عربینك قواعدینك ضبطنه اك اول غیرت ایدن بو ذات اولمغله، ادبانك پیری عد اولنسه سزادر. ٦٩ تاریخنده طاعوندن وفات ایتمشدر. ظریف ونکته‌کو بر ذات اولمغله، اخبار ونوادری واشعار رائقه‌سی دخی چوقدر. شو قطعهٔ مشهوره جملهٔ اشعارندندر:

وما طلب المعیشة بالتمنی
ولکن الق دلوك فی الدلاء
تجیئك بملئها یوماً ویوما
تجیئك بحمأة وقلیل ماء

ابو الاسود فِهری { (محمد بن یوسف) اندلس اعیانندن

اولوب، پدری یوسف ایله برادری عبدالرحمن اندلس حاکمی عبدالرحمن اموی طرفندن قتل اولندقدن صکره، کندیسی قرطبه‌ده حبس اولنه‌رق، طول مدت محبوس قالمش؛ ویلاندن کور اولدیغنی کوسترمکله، محافظه‌سنه مأمور اولانلری اغفال ایده‌رك، بر آزادلیسی طرفندن قاچیرلمش؛ وطلیطله‌یه کیدوب، ١٦٨ تاریخنده رفع لوای عصیان ایتمش ایسه‌ده، واقع اولان محاربه‌ده منهزم اولوب، کلیتلی عسکری قیرلدقدن صکره، کندیسی چکلمش؛ وایرتسی سنه تکرار محاربه‌یه کیریشوب، ینه مغلوب اولمغله، قاچوب، ١٧٠ ده وفات ایتمشدر.

ابو الاغلب { (ابراهیم بن عبدالله) افریقیه‌ده حکم سورن بنی اغلب

رجالندن اولوب، ٢١٩ تاریخنده ملوك مومی الیهمدن زیادة‌الله بن اغلب طرفندن صقلیه امارتنه تعیین اولنمغله، روم دونماسیله برقاچ محاربه ایدوب، برچوق سفائن ضبط ایتمش؛ وایتالیا سواحلیله جزایر متجاوره‌یه سریه‌لر سوقیله برچوق غنیمتلره نائل اولمش؛ وسیچلیانك هرطرفنی ضبط ایتمشیدی. ٢٢٣ تاریخنده زیادة‌اللهك وفاتی اوزرینه عزل اولنه‌رق، افریقیه‌یه عودت ایتمشدر.

ابو امامه { (صدی بن عجلان باهلی) صحابه‌دن اولوب، کندیلرندن ١٥٠

حدیث شریف نقل وروایت اولنمشدر. برمدت مصر

ده اقامت ایتدکدن صکره، حمصه انتقال، واوراده ٨١ تاریخنده ارتحال ایتمشدر. شامده وفات ایدن صحابه‌نك اخیری اولدیغی مرویدر.

ابو الاملاك { (ابو محمد علی بن عبدالله بن عباس بن عبدالمطلب) عم رسول اللهك طورونی اولوب، خلفای عباسیه‌نك ایلکلری اولان سفاح ومنصورك جدیدر. اقوای روایته کوره ٤٠ سنه‌سی رمضاننده طوغوب، حضرت علی‌مرتضی طرفندن اسمی علی وکنیه‌سی ابو الحسن وضع اولنمش ایسه‌ده، مؤخراً ملوك امیه کندیسنه اسم وکنیه‌سنی تبدیل ایتمکی تکلیف ایتمکله، اسمنی دکیشدیرمکه راضی اولمیوب، یالکز کنیه‌سنی تبدیل ایتمشیدی. ولید بن عبدالملك طرفندن خیلی اذا وجفالر کورمشیدی. (اشراة) نواحیسنده واقع (حمیمه) قریه‌سی کندیسنك اولمغله، ولید طرفندن دمشق ترکله، اوراده اقامته مجبور اولمش؛ واوراده یکرمی ارکك اولادی دنیایه کلمشیدی. فصاحت وبلاغت صاحبی وغایتله زاهد وعابد بر ذات ایدی. ١١٧ تاریخنده شراته‌ده وفات ایتمشدر.

ابو امیه { (ابراهیم بن منبه) اندلس مشاهیر فقها ومحدثیندن اولوب، مریه‌ده طوغمش؛ ومرسیه وقرطبه‌ده استماع احادیث شریفه ایتدکدن صکره، شرقه دخی هجرتله، وطننه عودتنده التنجی قرن هجری اواسطنده وفات ایتمشدر.

ابوان { مصرده دمیاطك قربنده بر اسکی قصبه ایدی، که اهالیسی خرستیان اولوب، (بونی) تعبیر اولنان بر نوع کوزل شرابیله مشهور ایدی. — صعیدده بو اسمله ایکی بیوك قریه دخی واردر.

ابو ایوب انصاری { (خالد بن زید خزرجی، رضی الله عنه) صحابهٔ کرامدن اولوب، حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمز مکهٔ مکرمه‌دن مدینهٔ منوره‌یه هجرتلرنده، بو ذات شریفك خانه‌لرینه نزول، وخانهٔ سعادتلریله مسجد شریف بنا اولنجه‌یه قدر اوراده بیتوتت بیورمشلردر. حضرت ابو ایوب بدر، احد، خندق وسائر غزوات سنیه‌ده حاضر بولندیغی کبی، حضرت علی معرفتیله وقوع بولان اکثر غزالرده دخی موجود بولنمشیدی. کندیلرندن ١٥٠ حدیث شریف منقول اولوب، صحابه وتابعیندن بر چوق ذوات نقل وروایت ایتمشلردر. معاویه طرفندن اوغلی یزید قوماندهسیله قسطنطنیه اوزرینه عسکر سوق اولندقده، حضرت خالد پیر فانی اولدقلری حالده، تبرکاً برلکده آلنوب، هجرت نبویه‌نك ٥٠ تاریخنده محاصره آلتنده بولنان قسطنطنیه سورینك خارجنده ارتحال ایتمش؛ و وصیتلری اوزرینه اوراده دفن اولنمشدر. استانبولك ابو الغازی سلطان محمد خان ثانی حضرتلری طرفندن فتحنده، حضرت فاتحك برنجی همتی مرکز خلافت اسلامیه اوله‌جغی من طرف الله مقدر اولان بو شهر شهیری وجود شریفلریله مشرف وتیمن ایدن مهماندار حضرت پیغمبرینك مشهد شریفلرینی بولمق جهتنه منعطف اولمغله، معیت جلادتلرنده بولنان اولیاء اللهدن آق شمس الدین حضرتلری مکاشفه ایله اول محل مبارکی بولوب، درحال تربهٔ شریفه‌سی بنا اولنمشدر؛ و او وقتدن بری سلاطین عظام عثمانیه طرفندن بو تربهٔ شریفه‌یه فوق‌العاده حرمت ورعایت اولنه‌رق، اوراده قلیج قوشانملری دأب سلطنت حکمنه کچمشدر.

ابو ایوب موریانی { (سلیمان بن مخلد) ابو جعفر منصورك خالد بن برمکدن صکره وزیری اولمشدر. ابتدای حالنده سلیمان ازدینك کاتبی بولنمش؛ ومنصور خلافتدن اول سلیمان ازدینك معیتنده بولنمغله، بونك طرفندن اتهام وضرب اولنه‌رق. اعدامی دخی مقرر ایکن، صاحب ترجمه طرفندن قورتارلمشیدی. بوکا مکافاةً منصور کندیسنی وزیر ایتمش ایسه‌ده، مؤخراً توجهنی غائب ایده‌رك، ١٥٣ تاریخنده عزل، ومالی مصادره اولنمش؛ و ١٥٤ ده وفات ایتمشدر.

ابو البَختَری { (وهب بن وهب اسدی قرشی) مشاهیر فقها ومحدثیندن اولوب، اخبار کثیره‌یه وقوفیله وکرم و سخاوتیله مشهوردر. هارون الرشیدك زماننده مدینهٔ منوره‌دن بغداده انتقال ایده‌رك، بعض قضالرده بولنمش؛ وخطیب بغدادینك روایتنه کوره امام ابو یوسفدن صکره قاضی القضاة دخی اولمش؛ ومأمونك زمان خلافتنده ٢٠٠ تاریخنده وفات ایتمشدر. «کتاب الروایات». «کتاب طسم وجدلس»، و«کتاب فضائل الانصار» عنوانلریله اوچ تألیفی واردر.

ابو البدّاح { تابعیندن و حسن صوتله مشهور مغنیلردن اولوب، عبدالله بن جعفر بن ابی طالبك آزادلیلرندن ایدی.

ابو برزه { (فضل بن محمد اسلمی) صحابه‌دن اولوب. مکهٔ مکرمه غزاسنده وسائر غزواتده حاضر بولنمش؛ و ٤٦ حدیث شریف نقل ایتمشدر. مؤخراً حضرت علینك معیتنده خوارج محاربه‌سنده دخی بولنمش اولدیغی مروی اولوب، معاویه‌نك اواخر سلطنتنده و یاخود اوغلی یزیدك زماننده خراسان طرفلرنده پك مسن اولدیغی حالده، وفات ایتمشدر.

ابو البرکات ابن انباری { (کمال الدین عبدالرحمن بن محمد) ائمهٔ نحاتدن وفقهاء شافعیه‌دن اولوب، ٥١٣ تاریخنده طوغمش؛ وبغدادده نشأت ایدوب، ادبیاتده تمیز ایتدکدن صکره، مدرسهٔ نظامیه‌ده علم نحو تدریسیله مشغول اولمش؛ وطلبه‌سی میاننده مشاهیر علمادن معدود بر قاچ ذات یتیشدیرمشدر. «اسرار العربیة»، «المیزان» و«نزهة الالباء فی طبقات الادباء» عنوانلریله اوچ کتابی وسائر بعض تألیفاتی واردر. «طبقات الادبا» سی ١٢٩٤ تاریخنده مصرده طاش باصمه‌سیله طبع اولنمشدر. ٥٧٧ تاریخنده بغدادده وفات ایدوب، ابو اسحاق شیرازینك تربه‌سنده دفن اولنمشدر.

ابو البرکات ابن ملکا { [«اوحدالزمان» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو البرکات عمر { شرفادن ومشاهیر نحویوندن اولوب، نسبی اون ایکی بطنده حضرت امام حسینه ملاقی اولور. ٤٤٢ تاریخنده کوفه‌ده طوغوب، ٥٠٩ ده وفات ایتمشدر. نحودن بشقه لغت وادبیات وفقه وحدیثده دخی ید طولی صاحبی اولوب، «اللمع» عنوانلی کتابه بر کوزل شرح یازمشدر.

ابو البرکه { خراسان مشاهیر شعراسندن اولوب، علی شیر نوابی ایله معاصر ایدی؛ و مشارالیه ایله بعض ماجرالری واردر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

خشك شدکشت امید وقحط شد تخم وفا
زآتش دل تادر ابرچشم من باران نماند

ابو بشر دولابی { (محمد بن احمد انصاری) مشاهیر محدثیندن اولوب، تاریخده دخی ید طولی صاحبی اولمغله، تراجم احوال علمایه دائر بر قاچ تألیفات نافعه‌سی واردر. ری جوارلرنده کائن دولاب قریه‌سنده طوغوب، عراق وشام وحجازده سیروسیاحت ایتمش؛ و ٣٢٠ تاریخنده مکه ایله مدینه آره‌سنده‌کی (عرج) نام موقعده وفات ایلمشدر.

ابو بشیر انصاری { صحابه‌دن اولوب، اسم ونسبنده اختلاف واقع اولمشدر. کندیسندن نقلاً بعض احادیث شریفه روایت اولنمشدر. پك چوق یاشایوب، حیره‌دن صکره وفات ایتمشدر.

ابو البقاء حسینی { مشاهیر ادبادن اولوب، «کلیات ابی البقاء» عنوانلی کتاب مشهورك مؤلفیدر.

ابو البقاء عُکبَری { (محب الدین عبدالله بن حسین ضریر) مشاهیر ادبادن وفقهاء حنبلیه‌دن اولوب، حدیثده دخی ید طولی صاحبی ایدی. ٥٣٨ تاریخنده بغدادده طوغوب، ٦١٦ ده وفات ایتمشدر. ایکی کوزندن کور اولدیغی حالده، افاده وتدریس وتصنیفله امرار عمر ایده‌رك، پك چوق طلبه‌سی وار ایدی، وباشلیجه نحو وادبیاته دائر مصنفات مفیده‌سی واردر. ابو علی فارسینك «ایضاح» عنوانلی کتابنی، متنبینك دیوانینی، ابن جنینك «اللمع» عنوانلی اثرینی، زمخشرینك «مفصل» نی، «خطب نباتیه» یی و«مقامات حریری» یی صورت مکمله‌ده شرح، وعلم نحوه دائر «اللباب» عنوانلی بر کتابله، ٢ جلد اوزره بر «اعراب القرآن» و بر «اعراب الحدیث» وسائر بعض کتابلر یازمش؛ ودها برحیات ایکن بیوك برشهرت قزانمش ایدی.

ابو بکر آجری { [«آجری» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو بکر باخرزی { [«باخرزی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو بکر باقلانی { (محمد بن طیب) مشاهیر متکلمیندن اولوب، ابو الحسن اشعری مذهبنه تابع ایدی. عن اصل بصره‌لی اولوب، بغدادده ساکن اولمش، وتدریس وتصنیفله امرار عمر ایده‌رك، علم وذکاوتنه ومناظره‌ده‌کی قوتنه

بناءً عضدالدوله طرفندن قسطنطينيه روم ايمپراطوری نزدينه ايلچيلكله دخی كوندرلمشيدی. «اعجاز القرآن»، «الانتصار»، «كشف اسرار الباطنية»، «الملل والنحل»، «هداية المسترشدين» عنوانلی اثرلرك وسائر بعض تأليفاتك صاحبيدر. ٤٠٣ تاريخنده بغدادده وفات ايتمشدر.

ابو بكر بن ابی داود { (عبدالله بن سليمان سجستانی) مشاهير محدثيندن اولوب، پدريله برابر دور بلاد ايدەرك، مشاهير شيوخدن استماع احاديث شريفه ايتمش؛ وكنج ايكن علم حديثده شهرت تامه قزانمشيدی. «مصابيح الافكار» عنوانيله عندالمحدثين پك مقبول ومعتبر بر اثری واردر. ٣١٦ تاريخنده ٨٥ ياشنده وفات ايتمشدر.

ابو بكر بن البدر { يدنجی قرن هجری مشاهير اطباسندن اولوب، علی الخصوص فن بيطاريده مهارت تامەسی وارايدی. مصرده ملك ناصرك خدمتنده بولنمشيدی. فن بيطاريه دائر ٢ فصل و ١٠ مقالەيی حاوی مكمل بر كتاب تأليف ايتمشدر، كه جنس فرسك اوصافنی وانتخاب وتربيەسی اصوليله خستەلقلرينی وادويەسنی مبين اولوب، بر نسخەسی ٣٧٦ رقيله مرقم اولدرق، انكلترەنك (اوقسفورد) شهرنده كائن (بودليانه) كتبخانەسنده موجوددر.

ابو بكر بن پهلوان { (نصرة الدين اتابك — آذربيجان و آران) جهتلرنده حكم سورمش اولان اتابكيانك دردنجيسی اولوب، عمی قزل آرسلانك وفاتی اوزرينه ٥٨٧ تاريخنده جلوس ايتمشدر. عيش و عشرته مبتلا اولمغله، كرجيلر مملكتنك بعض طرفلرينی ضبط وغارت ايتمشلردی؛ ونهايت كرجستان حاكمنك قيزيله عقد ازدواج ايدەرك، كرجيلرك شرندن قورتلمش؛ و ٦٠٢ تاريخنده مراغه واربل صاحبلری ممالكنه تعرض ايتمشلرسەده، همدان صاحبی (آيتغمش) ك امداديله قارشی طوروب، بعض يرلر دخی ضبط؛ و ٦٠٤ تاريخنده، قرەسنقر خاندانك انقراضی اوزرينه، مراغەيی دخی استيلا ايتمشيدی. يكرمی سنه سلطنتندن صكره ٦٠٧ تاريخنده وفات ايدوب، برادری مظفر الدين اوزبك يرينه چكمشدر.

ابو بكر بن جُحدُر { (جعفر بن يونس) بغدادك مشاهير صلحا وعلماسندن اولوب، پدری عن اصل خراسانلی ايدی. موعظه قبيلندن اقوال مشهورەسی واردر. ٣٣٤ تاريخنده ٧٨ ياشنده وفات ايدوب، قبری بغدادده زيارتگاهدر.

ابو بكر بن جوهری { دمشقك مشاهير ادبا وشعراسندن اولوب، ٩٦٨ تاريخنده طوغمش، و ١٠٣٠ سنەسندن صكرەجه وفات ايتمشدر. شو قطعه جملۀ اشعار رائقەسندندر:

خيالك فی عينی يلوح وكلما
ذكرتك يجری دمع عينی علی الخد
وماكان ظنی بالتفرق بيننا
اذا حكم المولی فما حيلة العبد

ابو بكر بن رحيم { (ذوالوزارتين مشرف محمد بن احمد) اندلسك مشاهير ادبا وشعراسندن اولوب، برادری ابو الحسن ايله برابر اندلسده تغلب ايدن بنی تاشفين دولتی رجالندن بولنمش؛ و آلتنجی قرن هجری اواسطنده وفات ايتمشلردر. صاحب ترجمەنك اشعاری غايتله لطيف اولديغی كبی، عصرينك ادباسيله ماجرالری وگوزل محاره ومطايبەلری دخی وار ايدی.

ابو بكر بن زُهر { (محمد بن ابی مروان) اندلسك مشاهير اطبا وشعراسندن اولوب، اباً عن جد طبابتده مشهور وملثمين وموحدين دولتلرنده وزارت رتبەسنه ومسانده عاليەيه نائل اولان ابن زهر خاندانه منسوبدر. طبيب مشهور ابو العلا بن زهرك حفيدی اولمق مناسبتيله (حفيد) لقبيله دخی ملقبدر. اشبيليەده تولد ونشأت ايتمش؛ وكرك طبابتدەكی مهارتيله وكرك شعر وادبياتدەكی اقتدار فوق العادەسيله شهرتی عالمگير اولمشيدی. علی الخصوص موشحاتی پك گوزل اولوب، او زمانلرده مغرب مغنيلری عندنده زياده رغبته مظهر اولمشلردی. ٥٩٦ تاريخنده، آلتمش ياشلرنده اولديغی حالده، مراكشده مسموماً وفات ايتمشدر. همشيرەسيله اونك قيزی دخی طبابتده وفن قابلەده مهارت تامه صاحبەلری اولوب، بونلر دخی برابر تسميم اولنمشلردر. مراكشده ايكن اوغلنه اولان اشتياق حقنده سويلمش اولديغی شو بر قاچ بيت جملۀ اشعار رائقەسندندر:

ولی ولد مثل فرخ القطا
صغیر تخلف قلبی لدیه
وافردت عنه فیا وحشتا
لذاك الشخیص وذاك الوجیه
تشوقنی و تشوقته
فیبکی علی وابکی علیه

ابو بکر بن سعد { فارسده حکم سورن اتابکیان ملوکنك

آلتنجیسی وزنکی بن مودودك تورونی ایدی. پدری سعدك وفاتی اوزرینه، ٦٢٨ تاریخنده تخته جلوس ایدوب، ٣٠ سنه‌لك سلطنتدن صکره ٦٥٨ تاریخنده وفات، وسلطنتی اوغلی سعده ترك ایتمشدر. عادل ومحب علما بر پادشاه اولوب، پدری زماننده خیلی توسع ایتمش اولان ملکی بونك زماننده معارف وعمرانله احیا اولنمشیدی. شیخ بزرکوار سعدیٔ شیرازی کلستانی بونك نامنه تألیف ایتمش وحقنده مدحیه ومرثیه‌لر سویلمشدر.

ابو بکر بن سعدان { (احمد بن محمد) مشایخ صوفیه‌دن وجنید

بغدادینك اصحابندن اولوب، فقه شافعیه‌ده دخی ید طولاسی، وادبیاتدن بهره‌سیله طلاقت لسانی وارایدی. بو اوصافنه بناءً جانب خلافتدن روملر نزدینه سفارتله طرسوسه دخی کوندرلمشیدی.

ابو بکر بن سعدون { (یحیی) مشاهیر محدثیندن اولوب،

٤٨٦ تاریخنده اندلسك قرطبه شهرنده طوغمش؛ وشرقه رحلتله، بغداد، دمشق، اصفهان وسائر جهاتده مدت مدیده تدریس و افاده ایله مشغول اولدقدن صکره، موصلده توطنله، ٥٦٧ ده اوراده وفات ایتمشدر. «دلائل الاحکام» عنوانیله بر تألیفی واردر.

ابو بکر بن شیرین { اندلس ادباسندن ومشهور لسان‌

الدین ابن خطیبك مشایخندن بر ذات اولوب، اشعار رائقه‌سی واردر.

ابو بکر بن صائغ { [«ابن باجه» ماده‌سنه مراجعت.]

ابو بکر بن عبدالرحمن { (بن حرث بن هشام القرشی

المخزومی) سادات تابعیندن وفقهاء سبعه‌دن اولوب، حضرت عمر فاروقك زمان خلافتنده تولد، و ٩٤ تاریخنده وفات ایتمشدر. پدری حرث ابو جهلك برادری اولوب، صحابهٔ کرامدن ایدی. فقهاء سبعه‌نك دیکر آلتیسی شونلردر: عبیدالله بن مسعود، عروه بن زبیر، قاسم بن محمد بن ابی بکر صدیق، سعید بن مسیب، سلیمان بن یسار، خارجه بن زید انصاری. بعضلری صاحب ترجمه‌نك یرینه ابو سلمه‌یی تعداد ایتمشلردر.

ابو بکر بن عبدالعزیز { اندلس وزرا و شعراسندن

اولوب، آلتنجی قرن هجریده یاشامش، وابن عبدونله معاصر بولنمشدر.

ابو بکر بن عَرّاق { حلبك مشاهیر شعراسندن اولوب،

عطارلقله مشغول بولنمش؛ و ١١٢٠ تاریخنده یتمش یاشلرنده وفات ایتمشدر. اشعاری پك چوق وغایت کوزل اولوب، شو قطعه او جمله‌دندر:

الیك یادهر من انیابك تحسبنی
اخاف اقتاراً ام ابکی علی طلل
انی اذا ما رأیت الضیم من جهة
یسیف باسی ابری هامة الامل

ابو بکر بن العربی { (محمد بن عبدالله) اندلسك مشاهیر

علما وفقهاسندن اولوب، ٤٦٨ تاریخنده اشبیلیه‌ده طوغمش؛ واورانك علماسندن اخذ وتحصیل ایتدکدن صکره، آفریقایه چکه‌رك، بجایه، مهدیه، اسکندریه ومصرده وبعده دمشق ومکه‌ده اکمال تحصیل ایله، استفاده وافاده ایله اشتغال ایتمش؛ واندلسه عودتنده، ابتدا قضا ایله مشغول اولوب، کمال عدالتله ایفای وظائف ایتمش ایسه‌ده، بعده قضادن ال چکوب، تدریس وتألیفه حصر اوقات ایتمشدی. اشبیلیه‌نك اطرافنده کندی مصرفیله بر سور چکدیرمش؛ و ٥٤٣ تاریخنده فاسده وفات ایتمشدر. آثاری بر وجه آتیدر: «القبس فی شرح موطا مالك ابن انس»، «ترتیب المسالك فی شرح موطا مالك»، «انوار الفجر»، «احکام القرآن»، «عارضة الاحوزی»، «مراقی الزلف»، «کتاب الخلافیات»، «نواهی الدواهی»، «سراج المریدین»، «مشکل الکتاب والسنة»، «الناسخ والمنسوخ عن القرآن»، «قانون التأویل»، «کتاب النیرین عن الصحیحین»، «سراج المهتدین»، «الامدالاقصی باسماء الله الحسنی

وصفاته العلى»، «كتاب فى الكلام على مشكل حديث السبحات والحجاب»، «العقد الاكبر للقلب الاصغر»، «تبيين الصحيح فى تعيين الذبيح»، «تفصيل التفضيل بين التحميد و التهليل»، «الكافى فى ان لادليل على النافى»، «السباعيات»، «السلسلات»، «التوسط فى معرفة صحة الاعتقاد والرد على من خالف السنة من ذوى البدع والالحاد»، «شرح غريب الرسالة»، ٢ جلد اوزره «الانصاف فى مسائل الخلاف»، «كتاب حديث الافك»، «شرح حديث جابر فى الشفاعة»، «شرح حديث ام زرعه»، «كتاب ستر العورة»، «الحصول فى علم الاصول»، «اعيان الاعيان»، «ملجاة المتفقهين الى معرفة غوامض النحويين»، «ترتيب الرحلة». اشعار رائقه‌سى دخى واردر — صاحب ترجمه‌نك حفيدى دخى ابو بكر بن العربى ناميله معروف اولوب، علمادن وارباب تصوفدن ايدى. اندلسدن شرقه رحلتله، ٦١٧ تاريخنده اسكندريه‌ده وفات ايتمشدر.

ابو بكر بن العربى { [«ابن عربى» ماده‌سنه مراجعت.]

ابو بكر بن عمر { مغرب اقصاده لمتونه قبيله‌سنك رئيسى اولوب، ملثمين ناميله شهرت بولان مرابطين طائفه‌سنك اميرى بولنمش؛ و وفاتنده اقرباسندن بولنان مشهور يوسف بن تاشفين بونك يرينه كچوب، بر بيوك دولت تأسيسنه موفق اولمشدر. [«ملثمين» و «يوسف بن تاشفين» ماده‌لرينه مراجعت بيوريله.]

ابو بكر بن عياش { مشاهير قرادن اولوب، ٢٠٠ تاريخنده طوغمش، و ٢٩٣ ده وفات ايتمشدر. عمرينى حزن وكدرله كچيروب، حقنده بعض حكايات منقولدر.

ابو بكر بن الكتامى { مصر مشاهير علما ومشايخندن اولوب، هيئت ونجومده‌كى معلومات واسعه‌سيله وزهد وتقواسيله مشهوردر. بر قاچ تأليفى اولوب، اك مشهورى «المنهج الحنيف» عنوانلى اثريدر. ١٠٥١ تاريخنده طاعوندن وفات ايتمشدر.

ابو بكر بن الكورانى { (بن هداية الله) كردى الاصل

اولوب، علوم متنوعه‌ده عالم اولمغله، مؤلفات كثيره صاحبى اولديغندن (مصنف) لقبيله ملقبدر. فقهه دائر ٣ جلد اوزره «شرح المحرر» عنوانيله بر كتابى وفارسى العباره بر قاچ اثرى واردر. ١٠١٤ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابو بكر بن محمد { (بن خورشيد) لركوچكده امارت ايدن اتابكيانك جد اعلالرى اولوب، بونك اوغلى شجاع الدين خورشيد امراى مومى اليهمك برنجيسيدر، كه آلتنجى قرن هجرى اواخرنده كسب استقلال وتفرد ايتمشدر.

ابو بكر بن مسعود كاشانى { مشاهير فقهادن اولوب، «بدايع الصنايع» عنوانيله مشهور بر كتابك مؤلفيدر. ٥٨٧ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابو بكر بن مصطفى پاشا { مشاهير خطاطيندن وخواجكاندن اولوب، درسعادتده تولد ونشأت ايتمش؛ وسراى همايونه داخل اولوب، بعده توقيعى ودفتر امينى اولمش؛ و ١١٨١ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابو بكر بيهقى { (احمد بن حسين) مشاهير محدثيندن وفقهاء شافعيه‌دن اولوب، زماننك اعلم علماسى ايدى. استماع احاديث شريفه مقصديله خيلى وقت سيروسياحت ايتمش، وبيك جزئه قريب تأليفات يازمشدر. امام شافعينك نصوصنى برنجى اولەرق ١٠ جلد اوزره «المبسوط» عنوانيله جمع ايتمشدر. مؤلفات سائره‌سنك باشليجه‌لرى شونلردر: «السنن الكبير»، «السنن الصغير»، «دلائل النبوة»، «السنن والآثار»، «شعب الايمان»، «مناقب الشافعى المطلبى»، «مناقب احمد بن حنبل»، «كتاب الخلاف»، «كتاب الاسماء و الصفات»، «كتاب البعث و النشور»، «كتاب المدخل»، «كتاب الاعتقاد»، «كتاب الزهد»، «كتاب الترغيب». اصحاب زهد وقناعتدن ايدى. تدريس ايچون نيسابوره ايستنيلەرك، كيتمش؛ و وفاتنه قدر اوراده افاده ايله مشغول اولوب، ٤٥٨ تاريخنده ارتحال ايتمشدر. ٣٨٤ تاريخنده نيسابور مضافاتندن (بيهق) قريه‌سنده طوغمشيدى، وجنازه‌سى اورايه نقل ودفن اولنمشدر.

ابو بكر پاشا { (سلحدار — و نام دیگرله قوجه —) وزرای دولت
علیه‌دن اولوب، رأی وتدبیرله مشهوردر. اندرون همایونده تربیه اولنه‌رق، سلحدار اولمش؛ وبعده کمرجی و ضربخانه امینی، ومتعاقباً موره، جده ومصر والیسی اولوب، عصر سلطان محمود خان اول اولان ۱۱۴۴ تاریخنده، مرابط سلیمان پاشانك عزلی اوزرینه، قپودان پاشا دخی اولمش ایسه‌ده، اوچ آی صکره عزل اولنمش، و ۱۱۷۱ ده وفات ایتمشدر.

ابو بكر تُغلُق { هندستانده دهلی حکمدار- لرندن اولوب، عمزاده‌سی
غیاث‌الدین تغلقك قتلی اوزرینه، تخته جلوس ایله، بر بچق سنه سلطنت سوردکدن صکره، عمی محمد تغلق بن فیروزشاه دهلی‌یی ضبطله، کندیسنی (میراط) قلعه‌سنده حبس ایتمش؛ وخیلی وقت صکره اوراده وفات ایتمشدر.

ابو بكر جرجانی { [« جرجانی » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو بكر جَمّال { مصرك مشاهیر علماسندن اولوب، علی الخصوص
حساب وفرائض وجبر ومقابله وسائر علوم وفنونده ید طولی صاحبی ایدی. فنون متنوعه‌یه متعلق بر چوق کتب معتبره‌یه مفید حاشیه‌لر یازمشدر؛ وحسن خطی دخی اولمغله، تدریس وتألیفله اولان اشتغالیله برابر، بر چوق کتابلر استنساخ ایتمشدر. ۹۷۱ تاریخنده طوغوب، ۱۰۰۶ سنه‌سنده وفات ایتمشدر.

ابو بكر حَفصی { (متوکل علی الله ابو یحیی بن ابی زکریا)
تونسده حکم سورن بنی حفص ملوکندن اولوب، ۷۱۰ تاریخنده بیعتی اجرا اولنمش؛ و کندیسی مدبر و جسور وعادل بر حکمدار اولمغله، زماننده ظهور ایدن عصاتك حقندن کلمش؛ و بنی حفص خاندانندن ابن ضربه ایله و وزیر ابن عمر ایله و تونسك اوزرینه هجوم ایدن بعض قبائل عربله خیلی وقت اوغراشمشدر. وزیری بولنان ابن الحکیمك اموال کثیره‌سنی مصادره، واونك یرینه ابن تافراکینی نصب ایتمشیدی. ۷۴۷ تاریخنده‌دك حکومت سوروب، تاریخ مذکورده وفات ایتمشدر. زماننده تونس طرفلرینك معموریتی فوق العاده ایدی.

ابو بكر حفصی { (ابو یحیی بن عبدالرحمن) آنف الترجمه ابو بكرك
طورونی اولوب، سلطان ابو عصیده‌نك پرورده‌سی اولمغله، مشارالیهك وفاتنده کندیسنه بیعت اولنمش ایسه‌ده، متعاقباً ابو البقاء خالد بن ابی زکریا بجایه‌ده ادعای سلطنت ایده‌رك، غلبه چالمغله، صاحب ترجمه سکز کونلك حکومتدن صکره، اخذ وحبس و بعده قتل اولنمشدر. بو وقوعات ۷۰۹ تاریخنده جریان ایتمشدر.

ابو بكر خصّاف { (احمد بن عمر) مشاهیر فقهادن اولوب «ادب
القاضی» عنوانیله مشهور بر تألیفی وسائر بعض آثاری واردر. ۲۶۱ تاریخنده وفات ایتمشدر. کتاب مذکور اکثر علما طرفندن شرح اولنوب، شرحلرینك اك مشهوری حسام شهید اسمیله معروف عمر بن عبدالعزیز ابن ماجه‌نك شرحیدر.

ابو بكر خطیب بغدادی { (حافظ احمد بن علی) متبحرین
علمادن ومشاهیر حفاظدن اولوب، (خطیب بغدادی) اسمیله مشهوردر. یوز قدر تألیفات مفیده‌سی اولوب، اك مشهوری ۱۰ جلد اوزره اولان «تاریخ بغداد» یدر، که غایت مفصل ومکمل اولوب، ابن عساکر دخی بو ذاتك میدانه قودیغی بو اثر جلیلنه اتباعاً مشهور «تاریخ دمشق» نی یازمشدر. فقه وحدیث وسائر علوم وفنونده دخی ید طولی صاحبی اولوب، دیگر اثرلرینك باشلیجه‌لری شونلردر: «المؤتلف والمختلف»، «اجازة المجهول»، «ایضاح الملتمس»، «تلخیص المتشابه فی الرسم وحمایة ما اشکل منه من نوادر التصحیف والوهم»، «الجامع لآداب الراوی والسامع»، «شرح دیوان ابی تمام الطائی»، «رافع الارتیاب عن اسماء رجال الحدیث»، «کتاب الرحلة فی طلب الحدیث»، «کتاب الفقیه والمتفقه»، «کشف الاسرار»، «الکفایة فی معرفة اصول الروایة»، کتاب فی المبهمات»، «کتاب المتفق والمفترق»، «المکمل فی بیان المهمل» وسائره. ۳۹۲ ده بغدادده طوغوب، ۴۶۳ ده اوراده وفات ایتمشدر. مشهور ابو اسحاق شیرازی جملهٔ طلبه‌سندن ایدی. تاریخ بغدادینه بر قاچ ذیل یازلمش، وکرك اصلنك کرك ذیللرینك استانبول کتبخانه‌لرینك اکثرنده نسخه‌لری

موجود ایسه‌ده، بویله برأثر جلیلك نشرینه کیمسه طرفندن همت اولنه‌مامشدر.

ابو بکر خوارزمی { (محمد بن عباس) مشاهیر ادبا وشعرا-دن اولوب، کندیسی خوارزملی اولدیغی حالده، والده‌سی طبرستانلی اولوب، مورخ مشهور ابو جعفر محمد بن جریر طبرینك همشیره‌سی اولمغله، خوارزم وطبرستانه نسبتله (طبرخزی) اسمیله دخی معروفدر. شعر وانشاده زمانینك فریدی اولدیغی کبی، علم لغت وانسابده دخی ید طولی صاحبی ایدی؛ واشعار واخبار عربدن پك چوق مستحفظاتی وار ایدی. شام وحلب جهتلرنده برمدت اقامت ایتمشدی. شامدن عودتنده نیسابورده ساکن اولوب، ۳۸۳ تاریخنده اوراده وفات ایتمشدر. مرتب دیوان اشعاریله بر مجموعهٔ رسائلی واردر. مجموعهٔ رسائلی یعنی محرراتی ۱۲۹۷ تاریخنده استانبولده «الجوائب» مطبعه‌سنده طبع اولنمشدر. محرراتنك بعضندن تتبعی آکلاشیلیور.

ابو بکر رازی { (احمد بن علی الجصاص) ائمهٔ فقهاء حنفیه‌دن اولوب. عالم وزاهد وصاحب قناعت بر ذات اولمغله، دفعاتله کندیسنه تکلیف اولنان قضا وخطبه‌یی رد، وتدریس وتألیفه حصر همت ایتمشیدی. ریده متولد اولوب، ۳۲۵ تاریخنده بغداده داخل اولمش؛ وبعده بر مدت اهواز ونیسابورده امرار ایام ایده‌رك، ۳٤٤ ده بغداده عودتله، تدریسه دوام، و ۳۷۰ تاریخنده ٦٥ یاشنده وفات ایتمشدر. آنف الترجمه ابو بکر خوارزمی کندیسنك اصحابندن اولمغله، جنازه‌سنك نمازینی قیلمشدر. باشلیجه مؤلفاتی بر وجه آتیدر: «احکام القرآن»، «مختصر اختلاف الروایات لابی جعفر الطحاوی»، «شرح ادب القاضی لابی بکر الخصاف»، «شرح الجامع الصغیر»، «شرح الجامع الکبیر»، «شرح الاسماء الحسنی». «شرح مختصر الکرخی فی فنون الحنفیة»، «کتاب فی اصول الفقه». بونلردن بشقه مسائل وارده‌یه جوابلری وسائر آثاری دخی واردر.

ابو بکر رازی { (محمد بن زکریا) اعاظم اطبا وحکمای اسلامدن اولوب، ۲٤۰ تاریخلرنده (ری) ده دنیایه کلمش؛ وتحصیل علوم وفنون ایچون عراق، شام، مصر واندلسه سیاحت ایتدکدن صکره، مدت مدیده ریده، و بغداده ده بعض بیمارستانلرك مدیر وسر طبیبی بولنمشدر. ایران ملوکندن بعضیسنك وعلی الخصوص خراسان وماوراء النهر صاحبی منصور بن اسماعیل بن خاقانك خدمت طبابتنده بولنمش؛ وحتی آثارینك اك مشهورلرندن اولان «المنصوری» یاخود «الکناش المنصوری» عنوانلی اثرینی بونك نامنه تألیف ایتمشدر. ترجمهٔ حالی حقنده روایات مختلفه نقل اولنوب، بر روایته کوره، ابتدا صرافلقله یاخود مغنیلك وعودجیلقله مشغول اوله‌رق، اوتوز و بلکه قرق یاشنی کچدکدن صکره، بغداده ورودینی متعاقب فن طبك تحصیلنه قویلمش؛ ودیکر بر روایته کوره، بغداده ورودندن اول ریده اجرای طبابت ایتمش، وبیمارستان مدیری بولنمشیدی. هر حالده طبدن اول فلسفه وکیمیا علملریله اوغراشمش اولدیغی آکلاشیلیور ایسه‌ده، طبه دخی اوقدر کچ باشلامش اولمسی ملحوظ دکلدر. علوم وفنون متنوعه‌یه وعلی الخصوص کیمیا وطبه وعلوم ریاضیه ایله هیئت ونجومه پك چوق خدمتلری سبقت ایدوب، بو علملرده مصنفات کثیره‌سی واردر. چیچك وقزاموق علتلری حقنده اك اول تحقیقات طبیه اجرا ایدن بو ذات اولوب، بو ایکی علت حقنده اولان رساله‌سی الی یومنا هذا آوروپاجه پك مقبول ومعتبردر. غیطان یاقیسنك دخی موجدی اولدیغی متفق علیهدر. تألیفاتی لاتینجه‌یه دخی ترجمه اولنه‌رق، قرون وسطاده طول مدت آوروپا مکاتب طبیه‌سنده دستور العمل اتخاذ اولنمشدر. آوروپاجه (رازی)دن غلط اوله‌رق (رازس Razes) اسمیله شهرت بولمشدر. شرقده (جالینوس العرب) اسمنه مظهر اولمشدر. اواخر عمرنده کوزلرینه عمی طاری اولوب، اجرای عملیات ایتمك اوزره نزدینه کیدن بر طبیبه کوزك قاچ طبقه‌سی اولدیغنی صوروب، جواب شافی آلامینجه، کوزك صورت ترکیبنی بیلین بر طبیب نصل عملیات اجرا ایده‌بیلیر دیه دوشونه‌رك، ودنیایی کورمکدن اوصاندم آرتق کورمك ایستمم دیه‌رك، عملیات اجرا ایتدیرمه‌مشدر. بر روایته کوره ۳۲۰ ودیکر بر روایته کوره ۳۱۱ تاریخنده وفات ایتمشدر. تداوئ امراضده‌کی مهارتنه وعملیات کیمیویه‌سیله آثار ذکا وفطانتنه

متعلق پك چوق اخبار وحكايات منقولدر. آثارينك اك بيوك واك مشهورى «الحاوى» عنوانلى كتابيدر، كه كافهٔ علوم طبيه‌يى جامع اولوب، ۳۰ جلددن عبارتدر. «الجامع» و «المنصورى» عنوانلريله دخى علوم طبيه‌نك كافه‌سنى جامع ايكى بيوك اثرى واردر. «الفاخر» عنوانلى مشهور بر كتاب نافعك دخى مؤلفى صاحب ترجمه اولديغى مرويدر. ديگر آثارى بروجه آتيدر: «كتاب فى ان للانسان خالقاً متقناً حكيماً» كه بونده انسانك كيف ماالتفق وجوده گليوب بر خالق حكيم طرفندن بيوك بر حكمتله يارادلمش اولديغى تشريح وفيسيولوجيا فنلريله اثبات ايديور، «كتاب فى ان للعالم خالقاً حكيماً»، علم طبيعى‌يه مدخل مقامنده اولان «سمع الكيان»، منطقه مدخل مقامنده اولان «ايساغوجى»، «جمل معانى قاطيغورياس»، «جمل معانى باريمنياس»، «جمل معانى آنالوطيقا»، «كتاب هيئة العالم» كه بونده ارضك كرويتى وكونشك ارضدن بيوك و قمرك كوچك اولديغى بيان ايديور، «كتاب فيمن استعمل تفضيل الهندسة»، «مقالة فى السبب فى قتل ريح السموم لاكثر الحيوان»، «كتاب فى اللذة»، «كتاب الشكوك والمناقضات التى فى كتب جالينوس»، «كتاب فى كيفية الابصار»، «كتاب فى علل المفاصل والنقرس وعرق النساء»، «كتاب فى وجع المفاصل»، «الاثنا عشر كتاباً فى الصنعة» يعنى صنعته متعلق اون ايكى كتاب، كيميانك وجودينى اثبات يولنده تصنيف ايتديكى «كتاب الاثبات»، «كتاب الاحجار»، «كتاب الاسرار»، «كتاب سرالاسرار»، «كتاب التبويب»، «كتاب رسالة الخاصة»، «كتاب الحجر الاصفر»، «رسائل الملوك»، «كتاب الرد على الكندى فى ادخاله صناعة الكيمياء فى الممتنع»، پرهيزك افراطى واغديه‌نك نقصانى صحتى محافظه ايتميوب امراضى دعوت ايتديكنه دائر بر كتاب، جاهل طبيبلرك خسته‌لرى هر آرزولرندن منع ايده‌رك مرضلرينى تشديد ايتدكلرينه دائر بر كتاب، «كتاب سيرة الحكماء»، «مقالة فى ان الطين المتنقل به فيه منافع»، «مقالة فى الجدرى والحصبة»، «مقالة فى الحصى والكلى والمثانة»، «كتاب الى من لايحضره طبيب» كه «طب الفقراء» اسميله دخى معروفدر، «كتاب الادوية الموجودة فى كل مكان»، «كتاب فى الرد على الجاحظ فى نقض صناعة الطب»، «كتاب فى تناقض قول الجاحظ فى كتابه فى فضيلة الكلام وما غلط فيه على الفلاسفة»، امراضك انواعنى وهر برينك اسباب وعلامات وعلاجلرينى مبين «كتاب التقسيم والتشجير»، اغديه ايله تداويى وعلاجلرك بكاره خلط ودرجه‌سنى مبين «كتاب الطب الملوكى»، «كتاب فى الفالج»، «كتاب فى القوة»، «كتاب فى هيئة العين»، «كتاب فى هيئة الكبد»، «كتاب فى هيئة الانثيين»، «كتاب فى هيئة القلب»، «كتاب فى هيئة الصماخ»، «كتاب فى كيفية الاغتذاء»، «ذكر الادوية المعدنية»، «كتاب فى اثقال الادوية المركبة»، «كتاب فى خواص الاشياء»، «كتاب كبير فى الهيولى»، «كتاب فى سبب وقوف الارض وسط الفلك على استدارة»، «كتاب فى نقض الطب الروحانى على ابن اليمان»، «كتاب فى ان العالم لايمكن ان يكون الاعلى ما نشاهده»، «كتاب فى الحركة وانها ليست مرئية بل معلومة»، «كتاب فى ان للجسم تحريكاً من ذاته وان الحركة مبدأ طبيعى»، «قصيدة فى المنطقيات»، «قصيدة فى العلم الالهى»، «قصيدة فى العظة اليونانية»، «كتاب الكرى ومقادير مختصرة»، «كتاب فى ايضاح العلة التى بها تدفع الهوام بالتغذى ومرة التدبير»، «كتاب فى الجبر وكيف يسكن الم وماعلامة الحرفية والبرد»، «مقالة فى الاسباب المميلة لقلوب اكثر الناس من افاضل الاطباء الى اخسائهم»، «مقالة فيما ينبغى ان يقدم من الاغذية والفواكه وما يواخرمنها»، «مقالة فى الرد على احمد بن الطيب السرخسى فيما رد به على جالينوس فى امر الطعم المر»، «كتاب فى الرد على المسمى المتكلم فى رده على اصحاب الهيولى»، «كتاب فى المدة وهى الزمان وفى الخلاء والملاء وهما المكان»، «كتاب فى نقض كتاب انابوالى فرفوريوس فى شرح مذاهب آرسطوطاليس فى العلم الالهى»، «كتاب فى العلم الالهى»، «كتاب فى الهيولى المطلقة والجزئية»، «كتاب فى العلم الالهى على رأى افلاطون»، «كتاب فى محنة الذهب والفضة والميزان الطبيعى»، «كتاب فى الثبوت فى الحكمة»، «كتاب فى عذر من اشتغل بالشطرنج»، «كتاب فى حكمة النرد»، «كتاب حيل المتمس»، «كتاب فى الباه»، «كتاب الزيادة»، قابل التصاق

اولان جريحه‌لرله قابل التصاق اولميان جريحه‌لر حقنده بر كتاب، صـويك تبريدى اصوللرينى مبين كتاب، «رسـالة فى انه‌لا يوجد شراب غير مسكر يفى بجميع افعال الشراب المسكر المحمود فى البدن»، «كتاب فى علامات اقبال الدولة». «كتاب فى فضل العين على سائر الحواس»، «رسالة فى ان غروب الشمس وسائر الكواكب عنا وطلوعها علينا ليس من اجل حركة الارض بل من حركة الفلك»، «كتاب فى المنطق»، «كتاب فى فسخ ظن من يتوهم ان الكواكب ليست فى نهاية الاستدارة»، «كتاب فى انه لايتصور لمن لا دربة له بالبرهان انالارض كرية وانالناس حولها»، «رسالة يبحث فيها عنالارض الطبيعية طين هى ام حجر»، «كتاب فى انالتركيب نوعان»، «مقالة فى العادة وانها تكون طبيعة»، «مقـالة فى المنقعة فى اطراف الاجفان»، «مقالة فى العلة التى من اجلها تضيق النواظر فى النور وتتسع فى الظلمة»، «مقالة فى العلة التى لها تزعم الجهال ان الثلج يعطش»، «كـتاب اطعمة المرضى»، «مقالة فى العلة التى لها يحرق الثلج ويقرح»، «مقالة فيما استدركه من الفصل فى الكلام فى القائلين بحدوث الاجسام وعلى القائلين بقدمهـا»، «مقالة فى ان العلل اليسيرة بعضها اعسر تعرفا وعلاجاً»، «كتاب العلة التى لها تذم العوام الاطباء الحذاق»، «رسالة فى العلل المشكلة وعذر الطبيب»، «رسالة فى العلل القاتلة لعظمها والقاتلة لظهـورها بغتةً مما لا يقدر الطبيب على صلاحها وعذره فى ذلك»، طبيب حاذقك هر خسـته‌لكى ايى ايتمك طبك مقتضياتندن اولمديغنه وبر خسـته‌لكى ايى ايده‌مين طبيبك چـوق دفعه واقع اولان تدبير وحركتى ممـدوح اولديغنه دائر كتاب، طبابتده جهلا وقادينلرك اطباى حاذقه‌دن زياده شهرت بولملرى اسبابنى مبين كتاب، «رسالة فى ان النفس ليست بجسم»، «كتـاب فى الكواكب السبعة»، «كتـاب فى الحكمة»، «كتاب فى النفس الكبيرة»، «كتاب فى النفس الصغيرة»، «رسالة فى محنـة الطبيب وكيف ينبغى ان يكون حاله فى نفسـه وبدنه وسـيرته وادبه»، «رسالة فى مقدار ما يمكن ان يستدرك من احكام النجوم»، «كتاب فى الشكوك التى على برقلس»، «كتاب فى تفسير كتاب افلاطرخس لكتاب طيماوس». «رسالة فى علة خلق السباع والهـوام»، «كتاب فى المناقضـة بين اهل الدهر واهل التوحيد فى أحداث العالم»، «كتاب فى الرياضة»، «كتاب فى النقض على الكيال فى الامامة»، «كتاب فى انه لايجوز ان يكون سـكون وافتراق»، «كتاب فى اتمام كتاب افلاطرخس»، «اختصـار كتاب حيلة البرء لجالينوس»، «اختصـار كتاب النبض الكبير لجالينوس»، «تلخيص كتـاب العلل والاعراض لجالينوس»، «تلخيص كتاب الاعضاء الآلمة لجالينوس»، «كتاب الانتقـاد على اهل الاعتزال»، «كتاب فى نقض كتاب البلخى لكتاب العلم الالهى والرد عليه»، «رسـالة فى ان قطر المربع لايشارك الضلع من غير هندسة»، «كتاب فى الاشواق على اهل التحصيل من المتكلمين بالفلسفه»، «كـتاب فى السيرة الفاضلة وسيرة اهل المدينة الفاضلة»، «كتاب منافع الاغذية ودفع مضارها»، «كتاب فى تثبيت المعاد»، «كتاب علة جذب حجر المغنطيس للحديد»، «كتاب ميزان العقل»، «كتاب فى الشراب المسـكر»، «كتاب فى القولنج»، «كتاب فى تفسير كتاب جالينوس لفصول ابقراط»، «كتاب فى آثار الامام الفاضل المعصوم»، «كتاب فى استفراغ المحمومين قبل النضج»، «كتاب الامام والمأموم المحقين»، «كتاب خواص التلاميذ»، «كتاب شروط النظر»، «كتاب الآراء الطبيعية»، «رسالة فى التركيب»، «رسالة فى كيفية النحو»، «رسالة فى العطش وازدياد الحرارة لذلك»، «كتاب فى جل الموسـيقى»، «كتاب فى الاوهـام والحركات النفسـانية»، «كتاب فى العمل بالحـديد والجبر»، «كتاب السر فى الحكمة»، «كتاب فى منافع الاعضاء»، «الكافى فى الطب»، «كتاب فى المتنقل»، «كتاب الاقراباذين المختصر»، «كتاب البرء»، «كتاب سر الاسرار»، «كتاب سر الطبيب»، «كتاب فى شرف الفصـد»، «كتاب المرشد» ونام ديكرله «كتـاب الفصول»، «كتاب فى اللبن»، «المدخل الى الطب»، «مقالة فى المذاقات»، «مقالة فى البهق والبرص»، «زينة الكتاب»، «مقالة فى البواسير والشـقاق فى المقعدة»، «كلام فى الفرق بين الامراض»، «مقالة فى الحرقة الكائنة فى الاحليل والمثانة»، «كتاب صيدلة الطب»، «كتاب فى جواهر الاجسام»، «مقالة فى الزكام والنزلة وامتلاء الرأس»، «مقـالة فى ابدال الادوية»، «كتاب صفات البيمارستان»، «مقالة فى الكيفيات»، «رسـالة فى الحمام ومنافعه ومضاره»،

«كتاب فى الدواء المسهل والمقيئ»، «مقالة فى علاج العين بالحديد». بونلردن بشقه مسائل فنيه يه متعلق برچوق محرراتى، جوابلرى ورديكلرى واردر. «كتاب الرازى» اسميله شهرت بولمش بر كتابى دخى واردر، كه ايچنده اولياء كرامه واعتقاداته قارشى بعض تفصيلات وار ايسه ده، بوكتابك كنديسنى جرح وتكفير ايتمكه چاليشان كروه متعصبين طرفندن ايجاد وكنديسنه اسناد اولنديغى مرويدر. «حاوى» عنوانلى اثريله «كناش منصورى» سى لاتينجه يه وساﺋﺮ آوروپا لسانلرينه ترجمه ومتن عربيلرى دخى آوروپاده دفعاتله طبع ايدلمش اولديغى كبى، «كتاب الجدرى والحصبة» عنوانلى اثر قيمتدارى دخى انكليزجه ترجمه سيله برابر لوندره ده، ويالكز متنى اخيراً بيروتده طبع اولنمشدر. ابوبكر رازينك فنونله اولان بوتوغليله برابر ادبيات وشعرده دخى مهارت تامه سى اولوب، شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

لعمرى ما ادرى وقد آذن البلى
بعاجل ترحال الى اين ترحالى
واين محل الروح بعد خروجه
من الهيكل المنحل والجسد البالى

ابوبكر روذراورى { (احمد بن على) مشاهير محدثيندن اولوب، همدان مفتيسى ايدى. «كتاب السنن» و«معجم الصحابه» عنوانلريله ايكى كتابى وساﺋﺮ بعض مصنفاتى واردر. ٣٠٨ تاريخنده طوغوب، ٣٩٨ ده وفات ايتمشدر. رواياتنده موثوقدر.

ابو بكر سرخسى { وابو بكر سمعانى. [«سرخسى» و«سمعانى» ماده لرينه مراجعت بيوريله.]

ابو بكر سوسى { مشايخ صوفيه دن اولوب رمله ده ارشاد ايله مشغول ايدى. ٣٨٦ تاريخنده ارتحال ايتمشدر.

ابوبكر شادان { قزوين مشاهير صلحاسندن اولوب، ٥٣١ تاريخنده ارتحال ايتمشدر.

ابو بكر شبلى { [«شبلى» ماده سنه مراجعت بيوريله.]

ابو بكر شرف الدين { لركوچكده امارت سورن اتابكيانك اوچنجيسى اولوب، ٦٢٥ تاريخلرنده، برادرى سيف الدين رستمك قتلندن صكره، بر مدت امارت ايتمشدر.

ابوبكر شريشى { (جمال الدين محمد بن احمد) مشاهير فقهاء مالكيه دن اولوب، تفسير وحديث وساﺋﺮ علومده دخى يد طولى صاحبى ايدى. ٦٠١ تاريخنده شريشده طوغوب، عراقه رحلتله، اكمال تحصيل ايتدكدن صكره، مصره عودت ايتمش؛ وبعده قدسه كيده رك، شيخ الحرم اولمش؛ وصكره دمشقه كيدوب، ٦٨٥ ده وفات ايتمشدر. اشتقاقه داﺋﺮ بر كتاب تأليف، وابن معطرك «الفيه» سنى شرح ايتمشدر.

ابو بكر ششبانى { تيمورلنكك خروجنده مازندرانده قوماندان بولنوب، جهانكير مشار اليه قارشى واقع اولان مقاومت مردانه سيله شهرت بولمش بر دليردر.

ابوبكر شنوانى { مصرك مشاهير نحاتندن اولوب، اكثر فنونده عالم ايدى. قاهره ده تدريسله اوغراشمش، وبر قاچ تأليفات براقشدر. فقير بر آدم اولوب، مدت مديده فلجدن ياتمش، و١٠١٩ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابوبكر شيرازى { (احمد بن عبد الرحمن) مشاهير محدثيندن اولوب، روايتنده موثوق ايدى. «كتاب فى القاب اسماء الرجال» و«كتاب فى القاب الرواة» عنوانلريله ايكى كتابى وساﺋﺮ بعض آثارى واردر. مدت مديده همدانده اقامت ايتمش؛ و٤٠٤ تاريخنده شيرازه كيدوب، ٤١١ ده اوراده وفات ايتمشدر. — (ابوبكر احمد بن على) اسمنده ديكر بر محدث دخى خراسانك مسندى اولوب، ٤٨٧ ده وفات ايتمشدر.

ابوبكر صدّيق { (عبدالله بن ابى قحافه بن عامر بن عمرو بن كعب بن سعد بن تيم بن مره بن كعب القرشى، رضى الله تعالى عنه) صحابهٔ كرامك سالارى وعشرهٔ مبشره نك برى اولوب، حضرت فخر كاﺋنات (صلعم) افندمزك يارغارى بولنمش، وارتحاللرنده برنجى خليفه سى وخلفاى راشدينك اولى اولمشدر. والده سى ام الخير سلمى بنت صخر بن عمرو بن كعب بن سعد بن تيم بن مره بن كعب ايدى. بو وجهله كرك پدرى وكرك والده سى طرفندن نسبى يدنجى بطنده ومره بن كعبده نسب پاك حضرت پيغمبرى ايله برلشير. جاهليتده

اسمی (عبداللات) و بر روایته کوره (عبدالعزی) اولوب، دین اسلامه دخوللرنده حضرت نبی ذی شان (صلعم) طرفندن (عبدالله) ه تحویل بیورلمشدر. مخلصی (عتیق) اولوب، حضرت رسول اللهك نبوتنی اك اول تصدیق ایدنلردن اولمغله، (صدیق) مخلصیله شهرت بولمشلردر. اول امرده بزاز وتاجر اولوب، ثروت ونفوذ صاحبی وانساب قریشه عالم ایدی. بر روایته کوره حضرت خدیجه‌دن صکره ایکنجی، ودیکر بر روایته کوره حضرت علی ایله زید بن حا-رثه‌دن صکره دردنجی اوله‌رق، ایمانه کلمشدر. وایمان ایتدکدن صکره، حضرت فخر کائنات افندمزه فوق العاده بر صدق ومحبت حاصل ایده‌رك، قومنی اسلامه دعوت ایتمکه باشلامش؛ وصحابهٔ کرامدن عثمان بن عفان، زبیر بن عوام، عبدالرحمن بن عوف، سعد بن ابی وقاص وطلحه بن عبدالله حضرت صدیق اکبرك دعوتیله اسلامه کلمشلردر. کندیسی اسلامه کلدکدن صکره، اموالنی تمامیله تصدق ایدوب، اصحاب قناعتدن اولمشدی. کفار قریش حضرت نبی ذیشانه قصد ایتدکلرنده، حضرت ابابکر برابرلرنده قاچوب، بر مغاره‌یه اختفا ایتمش اولمغله، یارغار صفتنه وحضرت رسالتپناه افندمزك نیجه تبشیرات نبویه‌لرینه مظهر اولمشلردی. بدر، احد، خندق وسائر غزوات سنیه‌ده حاضر بولنوب، دائما وجودینی حضرت پیغمبره سپر ایتمکه شتاب ایدردی. حضرت رسولك ارتحالنده حضرت عمر فاروق، کمال حزن وکدرندن واسلامه خلل کلیر قورقوسیله، رسول اللهك سمایه رفع اولندیغنی اعلان، وارتحال ایتدی دینلری تهدید ایتمکده اولدیغی حالده، حضرت ابابکر جماعتك ایچنه کیره‌رك: «وما محمد الارسول قد خلت من قبله الرسل افان مات او قتل انقلبتم علی اعقابکم الخ» آیت کریمه‌سنی تلاوتدن صکره، «ای مؤمنلر! حضرت محمده عبادت ایدیوردیسه‌کز، حضرت محمد وفات ایتدی؛ حضرت اللهه عبادت ایدیورسه‌کز، الله حی لایموتدر» دیمش؛ وبو سوز قلوب مؤمنینه تسلی وامنیت بخش ایتمشیدی. جزئی بعض اختلافاتدن صکره اوکون حضرت ابا بکر خلافته انتخاب اولنمشدر.

زمان خلافتلرنده بعض قبائل عرب ارتداد ایدوب، بعضلری دخی ذکاتك اداسندن امتناع ایتدکلرندن، بونلرك ونبوت ادعاسنه قالقیشان اسود عنسی، مسیلة الکذاب، سجاح المتنبئه وطلیحة الاسدینك تربیه‌سیله اوغراشلدیغی کبی، حیره وانبار دخی فتح اولنمش؛ وشامك فتحنه مباشرت اولنه‌رق، خالد بن ولید وعبیده بن جراح اوجهتك فتحنه مأمور اولمشلردی. دیکر صحابهٔ کرامك دخی معاونت وامدادیله بوتشبثا-تك جمله‌سنده موفق اولوب، ایکی سنه‌لك خلافتلری زماننده اساس دین مبینی تأمین وتقویه، وممالك اسلامیه‌یی خیلیدن خیلی توسیع ایله، جزیرة العربك خارجنده دخی نشر اسلام کندیلرینه میسر اولمشدر. ۲ سنه ۳ آی و ۱۰ کون خلافتدن صکره، هجرت نبویه‌نك ۱۳ نجی سنه‌سی جماذی الاخراسنك ۲۲ نجی صالی کونی آقشامدن صکره وفات ایدوب، روضهٔ مطهره‌ده دفن اولنمشدر. وفاتلرنده ۶۳ یاشنده ایدی. بر روایته کوره، بر سنه اول بعض یهودیلر طرفندن تسمیم ایدلمش اولمغله، بوسمك تأثیرندن، ودیکر بر روایته کوره، صوئوق بر هواده یقانمغله، اون بش کون چکدیکی بر صیتمه‌دن وفات ایتمشدر. وفاتلرنده پدری ابو قحافه بر حیات ایدی. حضرت ابو بکر قبل الاسلام (قتیله بنت عبد العزی) و (ام رومان دعد بنت عامر)ی تزوج ایدوب، برنجیسندن عبدالله واسماء، و ایکنجیسندن عبدالرحمن وعایشه دنیایه کلمشلردر؛ بعد الاسلام دخی جعفر بن ابی طالبدن طول قالان (اسماء بنت عمیس) و(حبیبه بنت خارجه)یی تزوج ایده‌رك، برنجیسندن محمد، و ایکنجیسندن کندیسنك وفاتندن صکره ام کلثوم تولد ایتمشلردر. الحاصل درت زوجه‌سندن اوچ ارکك و اوچ قیز اولادی اولمشدر، که بونلردن حضرت عایشه ازواج مطهرهٔ رسول الله عدادینه داخل اولمشدر.

حضرت ابا بکر صدیقك مناقبی وتواضع وسخاسیله سائر اوصاف جلیله‌لرینه متعلق اولان حکایات ونوادر لا تعد ولا تحصی اولوب، حقلرنده متعدد آیات کریمه نازل ونیجه احادیث نبویه صادر اولمشدر. کندیلرندن منقول اولان احادیث شریفه یالکز ۱۴۲ عددنده اولوب، بوده حضرت پیغمبرك ارتحالندن صکره چوق یاشامدقلرندن، وضبط احادیث شریفه‌یه اعتنا ایدن تابعین دها یتیشمه‌مش اولمسندن ایلری کلمشدر. بو احا-دیث شریفه قیرنی حضرت عایشه وحضرت عمر بن خطابدن روایت اولنمشدر. آیات کریمه اوراق پریشان اوزرنده وصحابه‌نك حفظنده بولنمغله، حضرت صدیق

اكبرك زماننده قيد وتحرير اولنه‌رق، قرآن كريم ضبط ايدلمش؛ وموخراً حضرت عثمان طرفندن صرمه قوبيله‌رق نسخهٔ صحيحه‌سی تفريق و ترجيح اولنمشدر.

ابو بكر صَيرفی { (محمد بن عبد الله) مشاهير فقهاء شافعيه‌دن اولوب، بغداديدر. فقهی ابو العباس بن سريجدن اخذ ايدوب، علی الخصوص قياس واصولده زمانك فريدی ايدی. اصول فقهده غايتله مقبول و معتبر بركتابی واردر. ٣٣٠ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابو بكر طرسوسی { (محمد بن وليد قرشی فهری) مشاهير علمادن وفقهای مالكيه‌دن اولوب، «سراج الملوك» عنوانلی مشهور بر تأليفيله شهرت بولمشدر. وفاتی ٥٢٠ تاريخنده واقع اولمشدر.

ابو بكر طرطوشی { [«ابن ابی رندقه» ماده‌سنه مراجعت.]

ابو بكر ظاهری { (محمد بن داود اصبهانی) مشاهير فقها و ادبادن اولوب، فقهده يد طولی صاحبی اولديغی كبی، اشعاری دخی غايتله كوزل ونثر ونظمی سليسدر. ابو العباس ابن سريج ايله مناظره‌لری واردر. عنفوان شبابنده «الزهرة» عنوانيله برچوق نوادر وغرائب ادبيه‌يی واشعار رائقه‌يی جامع بر اثر مرغوب ميدانه قومش اولديغی كبی، فقهه متعلق «كتاب الوصول الی معرفة الاصول»، «كتاب الانذار» و «كتاب الانتصار» كبی نيجه تأليفات مقبوله‌سی واردر. ٢٩٧ تاريخنده ٤٢ ياشنده وفات ايتمشدر.

ابو بكر غسانی { [«غسانی» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابو بكر محمد { [«ابن سراج» ماده‌لرينه مراجعت بيوريله.]

ابو بكر مخزومی { اندلس شعراسندن اولوب، هجوده‌كی مهارتيله مشهوردر. آلتنجی عصرك اواسطنده ياشايوب، وزير ابو بكر بن سعيدك زماننده غرناطه‌يه كيتمش اولمغله، وزير مشار اليه ايله بعض ماجرالری منقولدر.

ابو بكر مروزی { [«مروزی» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابو بكر مَرينی { مغربده حكم سورمش اولان بنی مرين دولتك دردنجی حكمداری ودولت مشار اليهانك بانيسی اولان عبد الحقك اوغلی اولوب، پدريله ايكی برادری ابو سعيد عثمان و ابو معروف محمددن صكره ٦٤٢ تاريخنده جلوس ايتمش؛ وبنی مرين ملوككك اك مشهورلرندن اولوب، موحدينله وسائر طوائف ملوكله واقع اولان محارباتك اكثرنده موفق اولمش؛ ومركزی فاس اولديغی حالده، دولتك حدودينی جنوبه طوغری خيلی توسيع ايده‌رك، سجلماسه، درعه وسائر ممالكی دخی ضبط ايتمشيدی. ١٤ سنه حكومت سوردكدن صكره، ٦٥٦ تاريخنده وفات ايدوب، برادری يعقوب يرينه چكمشدر.

ابو بكر نقاش { (محمد بن حسن) مشاهير قراء ومفسريندن اولوب، اجدادی موصللی اولدقلری حالده، كنديسی بغدادده تولد و نشأت ايتمشدر. ٢٦٦ تاريخنده طوغوب، شام، مصر، حجاز، خراسان، ماوراء النهر وسائر جهاته سياحتله استماع احاديث شريفه ايتمش، وبرچوق تأليفات يازمشدر. باشليجه‌لری شونلردر: «شفاء الصدور» عنوانلی تفسير شريف، «الاشارة فی غريب القرآن»، «الموضح فی القرآن ومعانيه»، «ضد العقل»، «المناسك»، «فهم المناسك»، «اخبار القصاص»، «ذم الحسد»، «دلائل النبوة»، «الابواب فی القرآن»، «ارم ذات العماد»، «المعجم الكبير فی اسماء القراء و قرآتهم»، «المعجم الاوسط»، «المعجم الاصغر»، «كتاب السبعة الاوسط»، «كتاب السبعة الاصغر». ٣٥١ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابو بكر نيسابوری { (عبد الله بن محمد) مشاهير فقها ومحدثيندن اولوب، زاهد ومتقی برذات ايدی. جدی حضرت عثمان بن عفانك اوغلی ابانك آزادليلرندن بولنمشيدی. بغدادده ساكن اولمش، ومزنينك كتابنه بعض زيادات يازمشدر. دار قطنی وسائر مشاهير محدثين كنديسندن روايت ايدوب، موثوقيتنه شهادت ايدرلر. ٢٣٨ ده طوغوب، ٣٢٤ ده وفات ايتمشدر. — [«ابن المنذر» ماده‌سنه دخی مراجعت بيوريله.]

ابو بكر واسطی { (محمد بن موسی) كبار مشايخ صوفيه‌دن اولوب، اجدادی فرغانه‌لی اولدقلری حالده، كنديسی واسطده طوغمش؛ وجنيد وثوری كبی كبار اولياء

اللهك اصحابی صره‌سنه چکمشیدی . بعده خراسانه کیدوب، مروده اختیار اقامت ایتمش، واورالرده مقامات واقوال ومواعظی شهرت بولمشدر . علوم ظاهریه‌ده دخی ید طولی صاحبی ایدی . ۳۲۰ تاریخندن صکره ارتحال ایتمشدر .

ابو بکر وراق { [« وراق » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو بکرة الثقفی { (نفیع بن حارث) صحابه‌دن اولوب، طائفده اسلامه کلمش اولدیغی حالده، برچوق وقت اورادن خروجه مقتدر اوله‌میوب، اسلامنی کتم واخفایه مجبور، و طائف غزاسنده قلعه‌دن اینه‌رك، دیدار حضرت رسالتپناهی ایله مشرف اولمشیدی . برخیلی احادیث شریفه نقل ایدوب، کندیسندن ابو عثمان نهدی و احنف وحسن بصری روایت ایتمشلردر . بعده بصره‌ده توطن ایتمش، ونسلندن بعض مشاهیر کلمشدر . جمل وقعه‌سنده طرفیندن هیچ برینه تمایل ایتمیوب، بیطرف طورمشیدی . ۵۱ تاریخنده بصره‌ده ارتحال ایتمشدر .

ابو بلال { (مرداس بن ادیه الحنظلی التمیمی) خوارج رؤساسندن اولوب، صفین محاربه‌سنده حضرت علینك معیتده بولنمشیدی . برادری عروه عبدالله بن زیاد طرفندن قتل، وکندیسی حبس اولنمش، ومؤخراً ابن زیاد طرفندن محبوس بولنان خوارجك قتلنه قرار ویرلمش؛ وآنجق صاحب ترجمه اوکیجه زندانجینك مساعده‌سیله خانه‌سنه کیتمش، واوراده زیادك قراریی خبر آلمش ایکن، مجرد زندانجی‌یه مسئولیت ترتب ایتمه‌مك ایچون، صباحلین زندانه عودت ایتدیکندن، زندانجی بوقصه‌یی نقل ایله عبید الله بن زیادك آیاقلرینه قپانه‌رق، کندیسنی عفو ایتدیرمشیدی . ابو بلال عبید اللهك شرندن امین اوله‌مدیغندن، قرق کشی ایله اهواز طاغلرینه چکلمش؛ واوزرینه سوق اولنان ایکی بیك کشیلك برسریه‌یی مغلوب ایتمش ایسه‌ده، بعده عباد تنکیلنه مأمور اولوب، ابو بلال ایله رفقاسنی جمعه نمازنده باصه‌رق، قتل ایتمشدر . بووقعه ٦١ تاریخنده جریان ایتمشدر . زوجه‌سی (بجثاء) دخی اوولجه عبیدالله بن زیاد طرفندن قتل اولنمشیدی .

ابو تاشفین { (عبدالرحمن بن ابی حمو) تلمسانده حکم سورمش اولان بنی زیان ملوکندن اولوب، ۷۱۸ تاریخ هجریسنده پدرینی قتل ایله، جلوس ایتمش؛ واون سنه حکومت سوره‌رك، بنی حفص وبنی مرین ملوکیله وقبائل عرب وبربرله برچوق محاربه‌لر ایتدکدن صکره، ۷۲۷ تاریخنده تلمسان بنی مرین ملوکندن ابوالحسن طرفندن ضبط، وکندیسی اوغللریله برابر قتل اولنمشدر .

ابو تاشفین { (عبدالرحمن بن ابی حمو) بو دخی بنی زیان ملوکندن اولوب، پدری طرفندن وهران والیلکنه نصب اولنمش اولدیغی حالده، تك طورمیوب، برچوق وقوعاته سببیت ویردکدن صکره، نهایت ۷۸۸ تاریخنده پدرینی حبس ایله کندیسی تلمسانده تخته جلوس ایتمش ایسه‌ده، ۷۹۰ ده پدری یکیدن تختنی ضبط ایتمش؛ وابو تاشفین مغرب حاکمی ابوالعباس مرینینك امدادیله ۷۹۱ ده تلمسانی ضبط ایدوب، پدری ابوحمو اثنای حربده آتندن دوشمکله، عسکردن بری طرفندن قتل اولنمشدر . بعده ابو تاشفین برادرلریله محاربه‌یه طوتیشوب، بونلردن ابو زیان مذکور ابو العباس مرینینك امدادیله غالب کله‌رك، ۷۹۵ ده تلمسانه داخل اولمش؛ وابو تاشفین خسته بولنمغله، او صره‌ده وفات ایتمشدر .

ابو تراب { ایرانك متأخرین شعراسندن اولوب، (جوشقان)ده طوغمش وکاشانده نشأت ایتمشدر . شاه عباس ماضی زماننده برحیات بولنوب، ۱۰۲٦ ده وفات ایتمشدر . شو بیت جمله اشعارندندر :

دل مجروح از آن خنجر مژکان دارم
کریهٔ کرمتر از خون شهید ان دارم

ابو تراب نخشی { (عسکر بن حسین) خراسانك کبار مشایخ صوفیه‌سندن زاهد بر ذات اولوب، اقوال ومقاماتی مشهوردر . مجاهده مقصدیله بادیه‌ده طولاشدیغی صره‌ده، ۲٤۵ تاریخنده وفات ایدوب، جنازه‌سی سباع طرفندن ییرتلمشدر .

ابو تَغلِب { (فضل الله غضنفر بن ناصرالدوله) موصلده حکومت سورن بنی حمدان ملوکندن اولوب، آل بویه‌دن معزالدوله موصلی ضبط ایتدکدن صکره، صاحب ترجمه‌نك پدری ناصرالدوله ملکنی استردادده کوشکلك کوستر-

دیکندن، ابو تغلب والده‌سنك تشویقیله ٣٥٦ تاریخنده پدرینی بر قلعه‌یه حبس ایده‌رك، معزالدوله ایله بر قاچ محاربه ایتدکدن صکره، عقد مصالحه ایتمش؛ واو صره‌ده معزالدوله وفات ایتمکله، اوغلی عزالدوله جلوس ایتمش ایدی. ابو تغلبك پدرینه اولان معامله‌سندن آنالری آیری اولان برادرلری دلگیر اولوب، علی الخصوص بونلردن حمدان صاحب ترجمه ایله بر آنادن برادری اولان ابو البرکاته بر چوق محاربه‌لر ایتمش؛ وبر آره‌لق عزالدوله بختیار طرفندن کوندریلن سابق الترجمه ابو احمد موسوی واسطه‌سیله بینلرنده صلح ایتمشلر ایسه‌ده، مؤخراً ینه بینلرنده نزاع وقوع بولمش؛ وبو محاربه‌لرك برنده حمدان برادری ابوالبرکاتی قتل ایتمشدر. ٣٥٨ تاریخنده ابو تغلب میافارقینده عمجه‌سی سیف‌الدوله ایله محاربه ایتمش؛ و٣٦٢ ده او طرفلرك ضبطنه کلمش اولان روم ملکی (دمستق) ی مغلوب واسیر ایتمشدر. مؤخراً عزالدوله بختیارك غیبوبتندن استفاده ایله بغداده کیروب، ایقاع فتنه ایتمش ایسه‌ده، متعاقباً بیان اعتذار ایتمکله، ینه ابو احمد موسوی توسطیله بینلرنده صلح تقرر ایدوب، ابو تغلب موصل حکمدارلغنده قالمشیدی. نهایت ٣٦٩ تاریخنده عضد الدوله بن بویه موصلی ضبط ایتمکله، ابو تغلب شام وقدس طرفلرینه قاچه‌رق، اورالرده بعض محاربه‌لردن صکره، دغفل وفضل طرفندن اخذ وقتل، وسر مقطوعی مصره ارسال اولنمشدر.

ابو تمام طائی { (حبیب بن اوس) اعاظم شعرای عربدن اولوب، ١٩٠ تاریخنده دمشق جوارنده بر قریه‌ده طوغمش؛ وبعده مصره کیده‌رك، اوراده نشأت ایتمشیدی. اشعار واخبار عربدن بك چوق مستحفظاتی اولوب، اشعار عربدن انتخاب واختیار ایله اوچ کتاب ترتیب ایتمشیدی، که بونلرك اك مشهوری «الحماسه» عنوانلی کتابی اولوب، مندرجاتنك فصاحت وبلاغتیله آثار شعرای عربك بر نمونه‌سی حکمنده‌در، وبر چوق مشاهیر ادبا طرفندن شرح اولنمشدر. دیکر منتخباتنك بری «فحول الشعراء» ودیکری «کتاب الاختیارات» در. شام وعراق وخراسانی دور ایده‌رك، خلفا وملوك وامرانك مدحنه دائر بر چوق قصیده‌لر سویلمش ایسه‌ده، اشعارینك ایچنده غایت ایلری آز اولوب، اکثریسی اوسط وادنادر. ابو تمامك انتخابده‌کی اصابتی شعرده‌کی مهارتندن زیاده اولوب، منتخباتی کندی اشعارندن زیاده شهرتنه سبب اولمشدر. حکایات وماجرالری چوقدر. ٢٣١ تاریخنده موصلده وفات ایتمشدر. شو قطعه جمله اشعارندندر:

اعوام وصل کاد ینسی طیبها　　ذکر النوی فکأنها ایام
ثم انبرت ایام هجر اردفت　　بجوی اسیً فکأنها اعوام
ثم انقضت تلك السنون واهلها　　فکأنها وکأنهم احلام

«حماسه» ابو زکریا یحیی بن علی تبریزینك شرحیله برابر آلمانیا علماسندن (فریتغ)ك معرفتیله ١٨٢٨ تاریخ میلادیسنده (بونه) شهرنده طبع اولنمشدر. مصرده دخی بر شرحیله برابر باصلمشدر.

ابو تیج { یاخود (بوتیج) صعید مصرده اسیوط مدیریتنده بر قصبه اولوب، نیلك جهت غربیه‌سنده، قاهره‌نك ٣٥٠ کیلومتره جنوبنده واسیوطدن ٢٠ کیلومتره‌لك مسافه‌ده واقعدر. خرما وآفیون محصولاتی چوقدر.

ابو ثابت مرینی { (عامر بن عبدالله) مغربده حکومت سورن بنی مرین ملوکندن اولوب، پدری عبدالله وفاتنده بونی وبرادری سلیمانی جدلری یوسف بن یعقوبك کفالتنه براقمش؛ و٧٠٦ تاریخنده یوسف بن یعقوب وفات ایتمکله، صاحب ترجمه‌نك طرفدارلری کندیسنی تخته اجلاس ایتمشلردر. پدرینك عمجه‌سی یحیی بن یعقوبك دخی تخته حق وادعاسی اولدیغندن، بر مدت صکره بونك اوغلی ابو سالم دخی سلطنت ادعاسنه قالقیشمش؛ وابو ثابت تلمسان صاحبی ابو حمو ایله بالاتفاق بونك ودیکر بعض عصاتك حقندن کلمش؛ وبر بچوق سنه قدر حکم سوردکدن صکره، ٧٠٨ سنه‌سی ابتدالرنده طنجه‌ده وفات ایتمشدر.

ابو ثابت یغموراسنی { تلمسانده حکومت سورن بنی یغموراسن بن زیان دولتی مغربك بنی مرین سلاله‌سنه منسوب ابو الحسنك غلبه‌سی اوزرینه منقرض اولمش؛ ودولت مذکوره خاندانی افرادندن عبدالرحمن اسمنده بر ذات اندلسه نفی اولنمغله، اوراده درت اولاد براقه‌رق وفات ایتمشیدی. ابو الحسنك قیرواننده‌کی مغلوبیتی اوزرینه بنی مرینك قوتی منکسر اولمغله، عبدالرحمنك

اوغللرندن ابو سعید ایله صاحب ترجمه ابو ثابت تلسانه کلوب، عربلردن و قبائل بربردن کندیلرینه التحاق ایدن طائفه‌لر یاردمیله ملك موروثلرینی ضبط ایده‌رك، بنی یغمراسن دولتنی یکیدن احیا ایتمشلردر. ٧٤٨ تاریخنده ابوسعیده بیعت اولنمش، وصاحب ترجمه وزیری وسرداری صفتیله توسیع بلاده باشلایه‌رق، بنی مریندن برچوق یرلر ضبط ایتمش ایسه‌ده، ٧٥٣ تاریخنده کلیاً منهزم اولوب، برادری مقتول اولمش؛ وکندیسی فرار ایدوب، بجایه‌ده طوتیله‌رق، قتل اولنمشدر.

ابو ثَور { (ابراهیم بن خالد کلبی) ائمهٔ مجتهدیندن واعلام علمادن اولوب، موثوق الروایه محدثیندن وکبار فقهاء شافعیه‌دندر. بغداده طوغوب، اوراده نشأت ایتمش، وابتدا اهل الرأی مذهبنده بولنمش ایسه‌ده، امام شافعی حضرتلری بغداده ورودنده اصحابندن اولوب، مع هذا مذهب شافعی داخلنده کندینه مخصوص بر طریق حفظ ایتمشدر. فقه وحدیث واصول واخلاقه دائر مصنفات کثیره‌سی واردر. ٢٤٠ تاریخنده وفات ایتمشدر. — [«عمرو بن معدی کرب» ماده‌سنده دخی مراجعت.]

ابو ثور قلعه‌سی { (قلعهٔ ابی ثور) حکومت اسلامیه زماننده صقلیه (یعنی سیچلیه) آطه‌سنده مشهور بر قلعه ایدی.

ابوالجارود { (زیاد بن ابی زیاد) ابو حسین زید بن علی هاشمینك اصحابندن اولوب، زیدیه‌دن (جارودیه) اسمیله معروف برفرقه‌نك رئیسیدر.

ابو جُحَیفه { یاخود ابو جحیفه (وهب بن عبدالله) صحابه‌دن اولوب، آنجق حضرت رسول‌الله (صلعم) ك ارتحاللرنده صبی ایدی. حضرت علینك فوق العاده محبت وتوجهنی قزانوب، جانب مرتضادن (وهب الخیر) و(وهب الله) تسمیه اولنوردی؛ وحضرت علینك کافهٔ غزوات وجهادلرنده حاضر بولنمشیدی. کوفه‌ده اختیار اقامت ایدوب، ٧٢ تاریخنده اوراده وفات ایتمشدر.

ابو جُرجا { مصر وسطیده بنی سویف مدیریتنده بر قصبه اولوب، بنی سویف شهرینك ٧٠ کیلومتره جنوب غربیسنده واقعدر.

ابو جعفر اِلبیری { اندلس مشاهیر ادبا وشعراسندن اولوب، غایت کوزل قصاید وسائر اشعاری وابن جابرك «بدیعیه» سنه بر شرحی واردر. که « طراز الحلة وشفاء الغلة» تسمیه ایتمشدر. کندیسی طلیطله‌لی واعمی اولمغله، (الاعمی الطلیطلی) اسمیله دخی معروفدر. ابن جابرك معاصر ومحبی ایدی. شو ایکی بیت جملهٔ اشعار رائقه‌سندندر:

خل الانام ولا تخالط منهم
احداً ولواصفی الیك ضمائره
ان الموفق من یکون کأنه
متقارب فهو الوحید بدائره

ابو جعفر بن الابّار { (احمد بن محمد خولانی) اندلس مشاهیر شعراسندن اولوب، اشبیلیه‌ده تولد ونشأت، واورانك صاحبی معتضد عباده اختصاص ایتمشیدی. مرتب دیوان اشعاری وبعض آثار ادبیه‌سی واردر. ٤٣٣ تاریخنده وفات ایتمشدر. شو بر ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

لم تدر ما خلدت عیناك فی خلدی
من الغرام ولاما کابدت کبدی
افدیه من زائر رام الدنو فلم
یستطعه من غرق فی الدمع ممتقد

ابو جعفر بن احمد { (وبر روایته کوره ابو جعفر بن ابی احمد) اندلس ادباسندن اولوب، ٥٤٥ تاریخنده ملوك موحدیندن عبد المؤمنك اسارتنه دوشمش؛ وبعده کمالاتی معلوم اولوب، محبسدن چیقاریله‌رق، مسند وزارته ترفیع اولنمشیدی. موحدینك برنجی وزیری بودر. بعض رسائل بلیغه‌سی واردر.

ابو جعفر بن بابویه { (محمد بن علی) شیعیلرك اك مشهور فقها ومفسرینندن اولوب، دردنجی قرن هجری اوائلنده قمده طوغمش، ورکن الدین دیلمی زماننده شهرت بولمشدر. کبیر وصغیر اولمق ایکی تفسیر شریفی و «من لایحضره الفقیه» عنوانیله امامیه عندنده غایت معتبر بر کتابیله دیکر بعض آثاری واردر. (صدوق) مخلصیله دخی معروفدر.

ابو جعفر بن سعید عَنسی { (احمد بن عبدالملك) اندلسك مشاهیر ادبا وشعراسندن اولوب، پدری

عبدالملك موحدينك اندلسه هجومى صره‌سنده اعلان استقلال ايدن طوائف ملوكدن ايدى. كرك پدرى وكرك مؤخراً غرناطه‌يى ضبط ايدن ابو سعيد كنديسنى وزارت وكتابتده استخدام ايتمشلرسه‌ده، كنديسى عاشق‌مشرب برآدم اولوب، اندلسك مشهور شاعره‌لرندن (حفصة الركونيه) يه علاقه‌سى وسربست ياشامغه ميل وهوسى اولديغندن، استعفا ايتمش؛ وشاعرۀ مومى اليهادن طولايى بينلرنده حاصل اولان رقابت اوزرينه، ابو سعيد طرفندن مالقه‌ده قتل ايتديرلمشدر. اشعار رائقه‌سى وعصرينك ادباسيله محاورات ادبيه‌سى چوقدر. شو ايكى بيت جملۀ اشعارندندر:

فقـل لحريص ان يرانى مقيـداً
بخدمته لايجعل البـاز فى القفص
وماكـنت الاطوع نفسى فهل ارى
مطيعاً لمن عن شأ وفخرى قد نقص

ابو جعفر بن شيرزاد (محمد بن يحيى) خلفاى عباسيه زماننده بغدادده امور حكومته تغلب ايدن رؤساى اتراكدن اولوب، اول امرده ابن رائقك رجالندن ايكن، بعده بجكم تركيه، ودها صكره بغداد امير العساكرى (توزون) ه انتساب ايتمش؛ وبونك طرفندن ٣٣٢ تاريخنده ٣٠٠٠ عسكرله بغداده كوندريله‌رك، بر مدت خليفه متقى‌يى اخافه ايله، كيف مايشاء حكم ايتمش؛ و ٣٣٣ ده مستكفى بالله مقام خلافته اجلاس اولندقدنصكره، اسماً ورسماً ابوالفرج وزير اولديغى حالده، صاحب ترجه امور وزارتى اداره ايتمشيدى. ٣٣٤ تاريخنده توزونك وفاتى اوزرينه، كنديسى اميرالامرا اولمش؛ وعسكرينى بسلمك ايچون، بغداد تجار واصنافنه اغر ويركيلر طرح ايده‌رك، عمومك خشنودسزلغنى موجب اولمغله، نهايت آل بويه‌دن معز الدوله‌نك وآل حمداندن ناصرالدوله‌نك مداخله‌لرينى، ومستكفينك يرينه مطيعك مقام خلافته اجلاسنى دعوت ايتمش؛ وكنديسى كاه معزالدوله وكاه ناصرالدوله ايله برلشه‌رك، اوزمانلرك وقوعات سياسيه‌سنه كلى مدخلى اولمش؛ وآنجق عسكرى كنديسندن آيرلمش، واوزرينه يوريمش اولدقلرندن، نهايت معز الدوله‌نك وزيرينه تسليم اولنه‌رق، قورتله بيلمشدر.

ابو جعفر حفصى (محمد بن ادريس يمامى) ادبادن اولوب، «مناهل العرب» عنوانيله يمامه‌نك وجزيرة العربك بعض طرفلرينك احوال جغرافيه‌سنى مبين مكمل ومفصل بر كتاب يازمشـدر، كه ياقوت حموى طرفندن «معجم البلدان» ك برچوق يرلرنده بوكتابك رواياتيله استشهاد اولنيور. بعض اشعارى دخى واردر. تاريخ ولادت ووفاتنه دسترس اولنه‌مدى.

ابو جعفر طبرى [«ابن جرير طبرى» ماده‌سنه مراجعت.]

ابو جعفر طحاوى (احمد بن محمد ازدى) مشاهير فقهاء حنفيه‌دن اولوب، ٢٣٩ تاريخنده صعيد مصرك (طحا) قريه‌سنده طوغمش، و ٣٢١ ده قاهره‌ده وفات ايتمشدر. مشاهير فقهاء شافعيه‌دن مزنينك همشيره‌زاده‌سى وشاكردى ايكن، مشاراليهك برعتابنه دوچار اولمغله، كنديسندن آيريلوب، فقهاء حنفيه‌دن ابو جعفر بن ابى عمرانك درسنه ملازمته باشلامش؛ وفقهده كسب تميز ايده‌رك، مصرده فقهاء حنفيه‌نك رئيسى اولمش ايدى. متعدد تأليفات مفيده‌سى اولوب، باشليجه‌لرى شونلردر: «المختصر»، «احكام القرآن»، «اختلاف العلماء»، «معانى الآثار»، «الشروط». ادبيات وتاريخده دخى يد طولى صاحبى اولوب، بيوك برتاريخى واردر.

ابو جعفر طوسى (شيخ محمد بن حسن) اعاظم علماى اماميه‌دن اولوب، ٤٦٠ تاريخنده وفات ايتمشدر. ٢٠ جلد اوزره برتفسير شريفى واردر، كه اصل اسمى «مجمع البيان لعلوم القرآن» اولوب، «تفسير طوسى» ديمكله مشهوردر. حديث وفقهه دائر «تهذيب الاحكام»، «النهاية»، «المحيط» و«رسالۀ جعفريه» عنوانلريله درت اثرى دخى واردر. «فهرست كتب الشيعه واسماء المصنفين» عنوانيله پك مهم بركتابى دخى واردر، كه كاتب چلبينك «كشف الظنون» ى كبى حروف هجا صره‌سينه مرتبدر.

ابو جعفر منصور [«منصور» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابو جعفر نحّاس (احمد بن محمد مرادى) مشاهير ادبا وعلمادن اولوب، مصرده تولد ونشأت ايتمش؛ وبغداد وسائر جهاته رحلتله اخفش، زجاج، ابن الانبارى ونفطويه كبى كبار ادبادن اخذ وقرائت، ومصره عودتله، ٣٣٨ تاريخنده وفات ايتمشدر. بخل ايله شهرتى واردر. تصانيف مفيده‌سى چوق اولوب، باشليجه‌لرى شونلردر:

«تفسير القرآن»، «كتاب اعراب القرآن»، «تفسير ابيات سيبويه»، «كتاب ادب الكتاب»، «الكافى فى النحو»، «كتاب المعانى»، «كتاب فى شرح المعلقات السبع»، «طبقات الشعراء».

ابو جلنك { يدنجى قرن هجرى اواخرى شعراسندن اولوب، ابن خلكانله معاصر بولنمش؛ ومشاراليهى مدح ايتمشدر. شو ايكى بيت جملهٔ اشعارندندر :

صفا له القلب حتى لا يمازجه
شئ سواه واما قلبه فصفا
وزارنى طيفه وهناً يوانسنى
فاستصحب النوم من عينى وانصرفا

ابو جوارى { (وغلطى البو جوارير) بغداد ولايتك حله سنجاغنده بر ناحيه اولوب، كاه ديوانيه وكاه سماو قضاسنه ملحق بولنور.

ابو الجوائز { (حسن بن على واسطى) مشاهير ادبادن اولوب، اشعار رائقه‌سى وبعض آثار ادبيه‌سى واردر. حسن خطه مالك ايدى. بغدادده ياشامشدر. علم حديثله دخى توغلى وارايديسه‌ده، روايتنده موثوق دگلدر. ٣٨٢ تاريخنده طوغوب، ٤٦٠ ده وفات ايتمشدر. شو ايكى بيت جملهٔ اشعارندندر :

دع الناس طراً واصرف الود عنهم
اذا كنت فى اخلاقهم لا تسامح
وشيئان معدومان فى الارض درهم
حلال وخل فى الحقيقة ناصح

ابو جهل { (عمرو بن هشام) قريش رؤساسندن اولوب، اصل اسمى (ابو حكم) اولديغى حالده، حضرت نبى ذى شان (صلعم) افندمزه اولان خصومتى ودين مبين اسلامه قارشى اولان كين وتعندى حسبيله، فخر المرسلين (صلعم) طرفندن ابو جهل تسميه بيورلمشيدى. هجرت نبويه‌نك ايكنجى سنه‌سى واقع اولان غزاى بدرده انصاردن ابن عمرو ايله ابن عفراء طرفندن قتل، وعبدالله بن مسعود طرفندن باشى قطع اولنمشيدى. حضرت رسول اكرم ابو جهلى كوردكارنده «بو امتك فرعونى قتل اولندى» بيوردقلرى مرويدر. قتل اولنديغى وقت ٧٠ ياشنده ايدى.

ابو الجيش { [«خمارويه بن طولون» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابو حاتم بن حِبّان { (محمد — تميمى) اعاظم علمادن ومشاهير فقها ومحدثيندن اولوب، عراقين وخراسان وماوراء النهر وشام وحجازك هر طرفنى كزه‌رك، استفاده وافاده ايله مشغول اولمش؛ و ٣٥٤ تاريخنده وفات ايتمشدر. مصنفات كثيره‌سى اولوب، باشليجه‌لرى شونلردر : ٥ جلد اوزره «كتاب الصحابة»، ١٢ جلد اوزره «كتاب التابعين»، ٢٠ جلد اوزره «كتاب اتباع التبع»، ١٠ جلد اوزره «كتاب الفصل بين النقلة»، ينه ١٠ جلد اوزره «كتاب علل اوهام اصحاب التواريخ»، ١٥ جلد اوزره «كتاب اتباع التابعين»، «كتاب تبع الاتباع»، «علل حديث الزهرى»، «علل حديث مالك»، «علل مناقب ابى حنيفة ومثالبه»، «علل ما استند عليه ابو حنيفة»، «ما خالف به الثورى»، «ما انفرد فيه اهل المدينة من السنن»، «ما انفرد فيه اهل المكة من السنن»، «غرائب الاخبار»، «ما اغرب الكوفيون عن البصريين»، «ما اغرب البصريون عن الكوفيين»، «اسامى من يعرف بالكنى»، «كنى من يعرف بالاسامى»، «الفصل والوصل»، «موقوف مارفع»، «آداب الرجال»، «مناقب مالك بن انس»، «مناقب الشافعى»، «المعجم على المدن»، «كتاب المقلين من الحجازيين»، «كتاب المقلين من العراقيين»، «الابواب المتفرقة»، «الجمع بين الاخبار المتضاده»، «وصف المعدل والمعدل»، «الفصل بين حدثنا واخبرنا»، «وصف العلوم وانواعها»، «الهداية الى علم السنن». بو كتابلرك اكثرى متعدد جلدلردن مركب اولدقلرى كبى، بونلردن بشقه بعض مصنفاتى دخى واردر. تأليفاتنك اك مشهورى اك صكره ذكر اولنانى اولوب، حديث وفقهه متعلق فوائد كثيره‌يى جامعدر. صاحب ترجمه‌نك محلنده ذكر اولنان (ابن حبان)ك عينى اولمسى محتملدر.

ابو حامد اسفرائنى { (احمد بن ابى طاهر) مشاهير فقهاء شافعيدن اولوب، بغدادده رئيس الفقها بولنمش، وحلقهٔ تدريسنه اجتماع ايدن فقهانك عددى يدى يوزدن آشاغى اينمه‌مشيدى. «مختصر مزنى»يه تعليقاتى، «التعليقة الكبرى». «البستان» عنوانلى تأليفاتيله سائر بعض مصنفاتى واردر. ٣٤٤ تاريخنده طوغوب،

٣٧٠ تاریخنده بغـداده ورود، و ٤٠٦ ده وفات ایتمشدر.

ابو حامد بلخی { کبار مشایخ صـوفیه‌دن اولوب، مقاماتی مشهور در. بر مدت خراسانده اقامت ایدوب، ابراهیم بن ادهم وسائر اولیاءاللهله کوریشمش؛ و ٣٤٠ تاریخنده بلخده وفات ایتمشدر.

ابو حامد غزالی { [«غزالی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو حامد مروروذی { (قاضی احمد بن عامر عامری) مشـاهیر فقهای شافعیه‌دن اولوب، مذهبه متعلق «الجامع» عنوانیله برکتاب تألیف «ومختصر مزنی»یی شرح، واصول فقهه دائر دخی بعض کتابلر تصنیف ایتمشـدر. بصره‌یه نازل اولوب، تدریسـله مشغول اولمش، و ٣٦٢ ده وفات ایتمشدر.

ابو حامد نیسابوری { [«حاکم نیسابوری» ماده‌سنه مراجعت.]

ابو الحجاج یوسف اسرائلی { اطبای اسلامدن اولوب، علوم ریاضیه ونجوم وهیئتده دخی ید طولی صاحبی ایدی. مصره‌ورود ایدوب، بر مدت تدریسله مشغول اولمش؛ وبعده حلبه انتقال ایله، صلاح‌الدین ایوبینك اوغلی ملك‌ظاهرك خدمت طبابتنده‌بولنمشیدی. «رسالة فی‌ترتیب‌الادویه اللطیفة والکثیفة» و«شرح الفصول لابقراط» عنوانلریله ایکی اثری واردر.

ابو حُذَیفه { (مهشم بن عتبه بن ربیعه بن عبد شمس بن عبد مناف بن قصی‌القرشی) صحابه‌دن واسلامده سابقیندن اولوب، حبشه هجرت ایدنلردندر. اکثر غزواتده معیت حضرت رسول‌اللهده بولنمش، (ویمامه) وقعه‌سنده، ٥٤ یاشـنده اولدیغی حالده، شهید اولمشـدر. کافر بولنان پدرینك قتلندن طرف رسالتپناهیدن منع بیو-ریلان بوذاتدر. اوزون بویلی، کوزل چهره‌لی، فضل وشرف صـاحبی بر ذات ایدی. سهله بنت سهیل بن عمروك زوجی ایدی. — [«واصل بن عطا» ماده‌سنه دخی مراجعت بیوریله.]

ابو حزابه { (ولیـد بن حنیفه) دولت امویه عهدی شعراسندن اولوب، عن اصـل بدوی اولدیغی حالده، بصره‌ده ساکن اولمش؛ وبرآره‌لق سجستانه کوندریلوب، بعده بصره‌یه عو-دتنده، عبدالملکه قارشی خروج ایدن ابن اشـعثه التحاق ایده‌رك، روایتـه کوره، بونکله برابر قتل اولنمشدر. هجوه میلی زیاده اولوب، کیمسه لسانندن قورتله مازدی.

ابوالحزم ابن جهور { (جهور بن محمد کلبی) اندلسك مشـاهیر وزرا وادباسـندن اولوب، طوائف ملوکدن دولت عامریه‌نك وزیری صفتیله بر مدت قرطبه‌یی مسـتقلا اداره ایده‌رك، فن اداره‌ده بیوك بر مهارت کوستر-مشدر. ٤٣٥ تاریخنده وفات ایدوب، اوغلی ابو-الولید یرینه کچمشدر. اشعار رائقه‌سی دخی اولوب، شو بر ایکی بیت کلك وصفی حقنـده اولان بر قصیده سندندر:

الورد احسن مارأت عینی واذ
کی ماسقی ماء السحاب الجائد
خضعت نواویر الریاض لحسنه
فتذللت تنقاد وهی شـوارد

ابو حسّان زیادی { مشـاهیر فقهادن او-لوب. مأمونك زما-ننده بغـدادده شرقـیه قاضیسی ایدی. خلق قرآنه قائل اولمدیغیچون، موقتاً طرسوسه نفی اولنمش ایسه-ده بعده اعاده وتلطیف اولنمشیدی. ٢٤٢ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابوالحسن { خلفای راشدیندن حضرت علی (کرم‌الله وجهه) نك کنیه‌سیدر. [«علی بن ابی طالب» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابوالحسن { بو اسمله ایران شعراسـندن بر قاچ ذات بولنوب، بری «سیر نورمولود» اسمیله بر منظـومه یازمش، وبری‌ده دیوان انوری‌یی شرح ایتمشدر. — بری‌ده شیراز ساداتندن اولوب، شاه سلیمانك زماننده یاشامش و ١٠٠٥ تاریخنده هندستانك احمد آباد شهرنده‌وفات ایتمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر.

دی شب عرق شرم تو آتش بدلم زد
پروانه ندیدیم که از آب بسـوزد

ابوالحسن اشعری { کبار فقهادن‌اولوب، ابتدا معتزله‌دن‌ایکن، بعده اهل سنته التحاق ایتمشدی. تصانیف کثیره‌سی واردر. ٣٢٤ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابوالحسن اشعری { وابو الحسن اصطخری [«اشعری» و«اصطخری»

ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابوالحسن اصفهانی { (علی بن سهل) اوچنجی قرن هجری

مشاهیر مشایخندن اولوب، جنید بغدادینك اقرانندن ایدی، ومشارالیه ایله مخابراتی واردر. اقوال ومناقبی مشهوردر. اصحاب دیونك، خبرلری اولمقسزین، دینلرینی ادا ایتمك عادتی ایمش.

ابوالحسن انصاری { (علی بن ابراهیم) اندلسده بلنسیه

ادباسندن وسعدالخیرك نسلندن اولوب، اشعار رائقه‌سی وبعض رسائل بدیعه‌سیله تصانیف مفیده‌سی واردر. تألیفاتنك اك مشهورلری شونلردر: «کتاب الحلل فی شرح الجمل للزجاجی»، «جذوة البیان وفریدة العقیان»، «کتاب الفرط علی الکامل». ۵۷۱ تاریخنده وفات ایتمشدر. یارلمش بر ناری وصف ایدن شو ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

تضاحك اترابها عندما غدا الجو تدمع اجفانه
کما فتح اللیث فاه وقد تضرج بالدم اسنانه

ابوالحسن انصاری { (علی بن موسی) اندلسك مشاهیر

شعرا وحکماسندن اولوب، عن‌اصل جیانلی اولدیغی حالده، مدت مدیده فاسده اقامت، و۵۹۳ ده اوراده وفات ایتمشدر. اشعاری غایت کوزل اولوب، کیمیایه دائر «شذورالذهب» عنوانیله مشهور بر منظومه‌سی واردر، که استانبول کتبخانه‌لرینك اکثرنده دخی نسخه‌سی موجوددر. مشهور بر «قصیدهٔ طائیه»‌سی دخی واردر، که مطلعی شودر:

بزیتونة الدهن المبارکة الوسطی
غنینا فلم نعدل بها الاثل والخمطا

ابوالحسن بن بابویه { (علی بن حسین) شیعیلرك مشاهیر

فقهاسندن اولوب، سالف‌الترجمه ابو جعفر صدوقك پدریدر. «کتاب الشریعه» و«کتاب الموارث» عنوانلریله ایکی کتابی وسائر بعض آثاری واردر. ۳۲۹ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابوالحسن بن عساکر { وابو الحسن بن عصفور [«ابن

عساکر» و«ابن عصفور» ماده‌لرینه مراجعت.]

ابوالحسن بن فرات { (علی بن محمد) خلفای عباسیه-

دن مقتدرك وزیری اولوب، ۲۹۶ و۳۰۴ و۳۱۱ تاریخلرنده اوچ دفعه مسند وزارته ارتقا اولنمش؛ و۳۱۲ تاریخنده عزل، ومالی مصادره اولندقدن صکره، اوغلی محسن ایله برابر اعدام اولنمشدر. ثروت وسامانی فوق العاده اولوب، فقرا ومحتاجینه وعلما وادبایه اولان انعام واحسانلری ودبدبه وسفاهتی حقنده پك چوق غرائب ونوادر منقولدر.

ابوالحسن بن مستظهر بالله { خلفای عباسیه-

دن مسترشد باللهك برادری اولوب، پدرینك وفاتیله قرداشنك جلوسنده برکمی‌یه بینه‌رك، مدائنه قاچمش؛ واورادن حله صاحبی دبیسه التجا ایتمش؛ وبعده واسطه کیدوب، اورالرینی ضبط ایتدیکندن، دبیسك کوندردیکی عسکر طرفندن مغلوب اولوب، کندیسی اخذ وبرادرینه سوق اولنمش؛ وخلیفه طرفندن حسن معامله کوروب، ترفیه اولنمش؛ و۵۲۵ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابوالحسن بن مسعود { [«علی بن مسعود» ماده‌سنه مرا-

جعت بیوریله.]

ابوالحسن بن نعمان مغربی { (علی —) مشاهیر

قضاتدن اولوب، ۳۲۹ تاریخنده مغربده طوغمش؛ ومصره کله‌رك، ملوك فاطمیه‌دن معز وعزیزك زماننده طقوز اون سنه قاضی القضاة بولندقدن صکره، ۳۷٤ تاریخنده وفات ایتمشدر. عالم وادیب بر ذات ایدی.

ابوالحسن بن هبل { (مهذب علی بن احمد) مشاهیر اطبای

اسلامدن اولوب، عن‌اصل بغدادلی اولدیغی حالده، موصلده اختیار اقامتله علم طب تدریسیله مشغول اولمش؛ وبروقت خلاط شهرنده اورانك صاحبی شاه ارمنك یاننده بولنمش ایدی. طبده وسائر اکثر فنونده ید طولی صاحبی اولوب، طبه دائر «المختار» عنوانلی ٤ جلد اوزره بر کتابی واردر.

ابوالحسن بن هبة الله { [«سعید بن هبة الله» ماده‌سنه

مراجعت بیوریله.]

ابوالحسن تمیمی { (علی بن محمد انطاکی) ائمۀ علمادن اولوب، ادبیات، حساب، فقه، قرائت وسائر علومده عصرینك فریدی ایدی. ۲۹۹ تاریخنده آنطاکیه‌ده طوغوب، بعده اندلسه هجرتله، برچوق وقت تدریسله مشغول اولدقدن صکره، ۳۷۷ تاریخنده قرطبه‌ده وفات ایتمشدر.

ابوالحسن جرجانی { [«جرجانی» ماده‌سنه مراجعت.]

ابوالحسن حرّانی { (ثابت بن ابراهیم) مشاهیر اطبای اسلامدن اولوب، ۲۸۳ تاریخنده رقه‌ده طوغمش، و ۳۶۵ ده بغدادده وفات ایتمشدر. «اصلاح مقالات من کناش یوحنا بن سرابیون» عنوانیله برکتابی وکندیسندن صورلمش بعض اسئلۀ فنیه‌نك جوابلرینی حاوی رسائلی واردر.

ابوالحسن حمیری { (نورالدین علی بن احمد بن حمدون) اندلس مشاهیر ادباسندن اولوب، نحو ولغتده عصرینك امامی ایدی. مالقه شهرنده تولد ونشأت ایدوب، بعده شرقه رحلت ایتمش ایدی. اشعاری کوزل اولوب، شو برایکی بیت ۶۶۷ تاریخنده اندلسده انشاد ایتمش اولدیغی براوزون قصیده‌سندندر:

فؤاد بایدی النائبات مصاب
وجفن لفیض الدم فیه مصاب
تنائمت دیار قد الفت وجیرة
فهل لی الی عهد الوصال ایاب

ابوالحسن خرقانی { (علی بن جعفر) کبار مشایخ صوفیه‌دن اولوب، حضرت بایزید بسطامینك ارشادیله تنویر باطن ایتمشیدی. طبیعت شعریه‌سی دخی اولوب، شو رباعی جملۀ انفاس متبرکه‌سندندر:

اسرار ازلرا نه تودانی ونه من
وین حرف معمانه توخوانی ونه من
هست ازپس پرده گفتگوی من وتو
کر پرده بر افتد نه تومانی ونه من

ابوالحسن رازی { (عبدالرحمن بن عمر) مشاهیر علما وحکمای اسلامدن اولوب، علی الخصوص علم نجوم وهیئته دائر معلومات واسعه‌سی وار ایدی، وبوفنده برقاچ کتاب یازمشدر. آل بویه‌دن عضدالدوله‌نك عندنده قدر واعتباری پك عالی اولوب، پك چوق احسانلرینه نائل اولمشیدی. ۲۹۱ تاریخنده (ری)ده طوغوب، ۳۷۶ ده بغدادده وفات ایتمشدر. ثوابت حقنده بری منظوم ودیکری منثور ایکی کتابی، اشعه‌نك صورت انتشارینه دائر برتألیف قیمتداری وثوابت وسیارات وبروجك صور واحوالی حقنده مکمل ومصور بر اثری واردر.

ابوالحسن زاغونی { (علی بن عبدالله) مشهور ابوالفرجك شیخی ومربیسی اولوب، «تاریخ زاغونی» اسمیله معروف برتاریخك مؤلفیدر. ۴۵۵ تاریخنده طوغوب، ۵۲۷ ده وفات ایتمشدر.

ابوالحسن شاذلی { [«شاذلی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابوالحسن طوسی { (مؤید بن محمد) ائمۀ محدثیندن اولوب، ۵۲۴ تاریخنده طوسده طوغمش، و ۶۱۷ ده نیسابورده وفات ایتمشدر.

ابوالحسن عبدری { (رضین بن معاویه) مشاهیر محدثیندن اولوب، «الجامع بین الصحیحین» عنوانیله برتألیفی واردر. ۵۲۰ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابوالحسن عسکری { (هادی بن محمد جواد بن علی رضا) ائمۀ اثنا عشردن اولوب، ۲۱۴ تاریخنده مدینۀ منوره‌ده طوغمشیدی. خلفای عباسیه‌دن متوکله بو ذاتك خانه‌سنده اسلحه وسائر مهمات بولندیغی وامارت هوسنده اولدیغی خبر ویردکلرندن، کیجه‌لین بغتةً بر طاقم اتراك کوندریلوب، خانه‌سی باصلمش، وخبر ویریلن موادّدن برشی بولنمیوب، کندیسی صالحانه وفقیرانه برحالده وتلاوت آیات کریمه ایله مشغول بولنمش اولدیغندن، خلیفه‌نك یاننه کتیرلدکده، اکرام وتعظیمنه مبالغه اولنمش ایسه‌ده، مؤخراً منافقلرك افترالری اکسیك اولمدیغندن، نهایت (عسکر) اسمیله دخی معروف اولان (سرمن رأی) قصبه‌سنده اقامته مأمور اولمش؛ واوراده ۲۰ سنه‌دن زیاده طورمغله، عسکری تسمیه اولنمش؛ و ۲۵۴ تاریخنده قصبۀ مذکوره‌ده ارتحال ایتمشدر.

ابوالحسن عینی { (علی بن سعید) اندلسك اعاظم مورخیندن اولوب،

بری شرقه ودیکری غربه مخصوص اولمق اوزره، ایکی مفصل تاریخ یازمشدر، که ایکیسی برلکده ١٥٠ جلددن عبارتدر. کرهٔ ارضك احوال جغرافیه و تاریخیه‌سنی مصور دیکر بر اثری دخی واردرکه بر نسخه‌سی انکلتره‌ده اوقسفورد شهرنده‌کائن (بودلیانه) کتبخانه‌سنده ٨٧٤ رقیله مرقم اوله‌رق موجوددر. صاحب ترجمه ٦٧٣ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابوالحسن قطب شاه { هندستانده حکم سورمش اولان دولت قطب شاهیه‌نك حکمدار اخیری اولوب، عبد الله قطب شاهك اخرت اوغلی ایدی. ١٠٨٣ تاریخ هجریسنده حیدرآبادك (کلکنده) شهرنده تخت موروثنه جلوس ایتمش ایسه‌ده، ١٠٩٨ تاریخنده مملکت مذکوره عالمکیر طرفندن فتح اولنغله، صاحب ترجمه بر قلعه‌یه حبس اولنه‌رق، ١١١٢ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابوالحسن کلبی { بنی طبریدن صکره دردنجی قرن هجریده صقلیه‌ده حکومت سورن ومصرده‌کی (عبیدیه) نامنه خطبه اوقوتان (بنی ابی الحسن) ونام دیکرله (کلبیون) امراسنك جدیدر. امارت مذکوره‌یی تأسیس ایدن حسن بن علی صاحب ترجمه‌نك تورونی ایدی. بوذات ٣٣٥ تاریخنده منصور عبیدی طرفندن دونتما ایله کوندریله‌رك، جزیره‌یه وصولنده بنی طبریدن اولان اسمعیلك مدافعه‌یه اقتداری اولمدیغندن، اهالی کندیسنه تابع اولمش؛ ومتعاقباً روم ایمپراطوری طرفندن صقلیه‌نك استردادیچون دونتما کوندرلمش ایسه‌ده، حسن مصردن کوندریلن دونتما ایله مسینه‌ده روم دونتماسنی مغلوب، و(قلوریه) یعنی قلابره جهتلرینی دخی ضبط ایتمش؛ واوصره‌ده منصور وفات ایدوب، اوغلی معز جلوس ایتمکله، حسن مصره عودت ایدوب، اوغلی ابوالحسن صقلیه امارتنده قالمشیدی. ابوالحسن صقلیه‌نك هنوز الده چیقمدمش بعض قلاعنی فتح ایتمکه مأمور اولمش ایسه‌ده، قسطنطنیه‌ده روم ایمپراطورلغندن ینه مکمل بر دونتما تجهیز وسوق اولنمقده بولندیغی خبر آلنغله، ینه پدری حسنك قوماندهسیله مصردن دونتما وعسکر کوندریله‌رك، مسینه بوغازنده بر بیوك محاربهٔ بحریه وبریه اولمش؛ وابتدا روملر غالب کلمشلر سه‌ده، مسلمانلر جزیره‌دن صاغ چیقمامغه قرار ویره‌رك، مأیوسانه حربه کیرشدکلرندن، (وقعة المجاز) نامیله معروف اولان بر محاربهٔ قطعیه اوزرینه روملری مغلوب، ودونتمالرینی احراق ایتمشلردر، که بوده ٣٥٤ تاریخنده واقع اولمشدر. بونی متعاقب حسن وفات ایتمشدر. بنو ابی الحسن ونام دیکرله کلبیون امراسی اون کشی اولوب، ٩٥ سنه صقلیه‌ده امارت ایتمشلردر.

ابوالحسن کلبی { (احمد بن حسن) صقلیه‌ده امارت سورن کلبیون امراسنك ایکنجیسی اولوب، آنفاً البیان حسن بن علی بن ابی الحسنك اوغلیدر. مادهٔ آنفه‌ده بیان اولندیغی اوزره، ٣٥٤ تاریخنده امرای مومی الیهمك برنجیسی اولان حسنك وفاتی اوزرینه، معز طرفندن (یعیش) اسمنده بر ذات صقلیه امارتنه تعیین واعزام اولنمش ایسه‌ده، اهل جزیره کندیسنی قبول ایتمیوب، صاحب ترجمه‌یی امارته انتخاب ایتمشلردی. آنجق اوصره‌ده ظهور ایدن بر فتنه‌یی تسکینه مقتدر اوله‌مدیغندن، معز طرفندن برادری (ابوالقاسم علی بن حسن) وکالةً امیر تعیین اولنمش؛ وابوالحسن ٣٥٩ تاریخنده طرابلسده وفات ایتمشدر.

ابوالحسن مرینی { (علی بن ابی سعید عثمان) مغرب اقصاده یعنی فاسده حکم سورن بنی مرین ملوکنك اك بیوك واك مشهوری اولوب، طرابلس غربه قدر بتون آفریقای شمالیی واندلسك بر قسمنی قلمروی دائره‌سنه ادخال ایتمشیدی. پدرینك وفاتی اوزرینه، ٧٣١ تاریخنده تخته جلوس ایتمش؛ و ٢١ سنه سورن مدت سلطنتی محاربه ایله کچیروب، اندلس خرستیانلریله ایتدیکی محاربانك بر ایکیسنده مغلوب اولمش؛ وحتی اسپانیوللر حرمنك بولندیغی سرایه مستولی اولوب، فوق العاده سودیکی زوجه‌سی فاطمه‌یی (که بنی حفصدن ابویحیانك قیزی ایدی) وعمیجه‌سنك قیزی عایشه‌یی وبر چوق نسوان واطفالنی قتل ایتمشلردی. نهایت تونسده کلی بر انهزامه اوغرایوب بحراً عودت ایدرکن، ٦٠٠ کمیدن عبارت اولان دونتماسی وایچنده بولنان عسکریله ٤٠٠ علما وسائره غرق اولوب، کندیسی بر تخته‌یه یاپیشه‌رق، کوج حال ایله ساحله چیقه بیلمش ایدی. بعده اوغلی ابو عنان عصیان ایدوب، واقع اولان محاربه‌ده غالب کلمکله، ابوالحسن استیمان ایتمش؛ ومتعاقباً ٧٥٢

تاریخنده وفات ایتمشدر. غایت جسور وفعال بر پادشاه اولوب، شهرت وشانه ودارات ودبدبه‌یه زیاده‌سیله مائل ایدی. مصر حکمداری ملك ناصر محمدبن قلاوونه غایت ذی قیمت بر طاقم هدیه‌لر کوندرمش؛ وکندی الیله یازدیغی بر مصحف شریفی فوق‌العاده صورتده تزیین وتذهیب ایده‌رك، هدایای سائره ایله برابر حرم شریفه اهدا ایتمشیدی. سودان حکمدارلرندن (منسا-موسی) وبعده اوغلی (منسا سلیمان) ایله دخی هدیه‌لر تعاطی ایتمشیدی. آفریقای شمالیده خیرات واعماراتی چوق اولوب، ازآن جمله تونسك جهت غربیه‌سنده (منصوره) اسمیله یکی بر قصبه، مغرب اقصانك (مکناسه) شهرنده بیوك ومکمل بر مدرسه وبر چوق کوپریلر، قلعه‌لر، زاویه‌لر، چشمه‌لر و سائره تأسیس وبنا ایتمشدر.

ابوالحسن موصلی { (عفیف الدین علی بن عدلان) مشاهیر علمادن اولوب، علی الخصوص حل الغازده مهارت تامه‌سی وار ایدی. «عقلة المجتاز فی حل الالغاز» عنوانیله برکتاب دخی تألیف ایتمشدر. ٥٨٣ تاریخنده طوغوب، ٦٦٦ ده وفات ایتمشدر.

ابوالحسن وادی آشی { (علی بن محمد) اندلس ادبا و شعراسندن اولوب، (وادی آش) ده تولد، وغرناطه‌ده نشأت ایتمش؛ ودها اوتوز یاشنه واصل اولمه‌دن، ٧٥٠ تاریخنده طاعوندن وفات ایتمشدر. شو ایکی بیت مشهور ابن خطیبك مدحنه دائر سویلمش اولدیغی بر قصیده‌سندندر:

هو العلاء جری بالیمن طائره
فکان منك علی الآمال ناصره
ولو جری بك ممتدا الی امد
لاعجز الشمس ما آبت عسکره

ابوالحسن واعظ { (سعدالله بن نصرالله) مشاهیر وعاظدن اولوب، مشایخ صوفیه ایله مناسباتی وشعر وادبیاتدن بهره‌سی وار ایدی. ٥٦٤ تاریخنده وفات ایتمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

لی لذة فی ذلتی و خضوعی
واحب بین یدیك سفك دموعی

ابوالحسن هروی { [«هروی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابوالحسین بصری { (محمد بن علی) معتزله مذهبی اوزره ائمهٔ متکلمیندن واطبای اسلامدن اولوب، فصیح اللسان وادیب بر ذات ایدی. بصره‌ده طوغوب، بغدادده اقامت وتدریسله اشتغال ایتمش، و ٤٣٦ تاریخنده اوراده وفات ایلشدر. اصول فقهده «المعتمد» عنوانیله بیوك ومعتبر بر کتابی واردر، که فخرالدین رازینك «المحصول» عنوانلی کتابنی تحریر ایچون مأخذی ومرجعی بولنمشدر. ٢ جلد اوزره «تصفح الادلة»، «شرح الاصول الخمسة»، «غرر الادلة»، «کتاب فی الامامة» عنوانلریله درت کتابی وسائر بعض آثاری دخی واردر.

ابوالحسین بن ابی یعلی { فقهای حنبلیه‌دن اولوب «طبقات الحنبلیه» عنوانیله بر کتاب یازمش؛ و ٥٢٦ تاریخنده وفات ایتمشدر. ابن رجب اسمیله معروف شیخ زین-الدین عبدالرحمن ویوسف بن حسن مقدسی بو کتابك ذیللرینی یازمشلردر. بو ایکی ذاتدن برنجیسی ٧٩٥ ده وایکنجیسی ٨٧١ ده وفات ایتمشد.

ابوالحسین بن سراج { اندلس وزرا و ادباسندن اولوب، فتح بن خاقان «قلائد العقیان» ده بر چوق مدحلرله برابر بعض اشعارینی ایراد ایدیورسه‌ده، تاریخ ومحل ولادت ووفاتنی بیان ایتمیور.

ابوالحسین خرقانی { مشاهیر صوفیوندن اولوب، طریق صوفیه‌یه متعلق «مرآت المحققین» و «شرح مخزن الاسرار» عنوانلریله ایکی کتاب یازمش؛ و ٣٧٦ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابوالحسین قدوری { (احمد بن محمد) مشاهیر فقهای حنفیه‌دن اولوب، عراقده فقهای حنفیه‌نك رئیسی ایدی. علم حدیثده وادبیاتده دخی ید طولاسی اولوب، بعض کتابلر تألیف ایتمشدر. ابو حامد اسفراینی ایله مناظراتی واردر. ٣٦٢ تاریخنده طوغوب، ٤٢٨ ده بغدادده وفات ایتمشدر.

ابوالحسین هاشمی { (زید بن علی بن حسین بن علی بن ابی طالب) شرفادن اولوب، علم حدیث وکلامده وادبیاتده ید طولی صاحبی ایدی. روایته کوره علم کلامی ائمهٔ

معتزله‌دن واصل بن عطادن تحصیل ایتمش؛ وبناء علیه معتزله‌یه پیرو اولمش ایدی. پدریله برادری محمد بن علیدن وابان بن عثماندن روایت احادیث شریفه ایتمشدر. زیدیه مذهبنده بولنانلر بوذاته منسوبدرلر. ملوك امویه‌دن هشام بن عبدالملکدن بعض جفالر کورمکله، کوفه‌یه کیدوب، خروج ایتمش ایسه‌ده، موفق اوله‌میوب، ١٢٣ تاریخنده یوسف بن عمر ثقفی طرفندن اخذ وقتل وصلب، و بدنی احراق اولنمشدر. جداجدی حقنده اولان شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

ومن فضل الاقوام یوما برأیه
فان علیا فضلته المناقب
وقول رسول الله والحق قوله
وان رغمت منه الانوف الکواذب
بانك منی یاعلی معالنا
کهارون من موسی اخ لی وصاحب
دعاه ببدر فاستجاب بامره
فبادر فی ذات الاله یبادر

ابو حفص { خلفای راشدیندن حضرت عمر بن خطابك کنیه‌سیدر. [«عمر بن خطاب» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو حفص حداد { (عمر بن سلمه) نیشابورك مشاهیر اولیاسندن اولوب، اقوال ومقاماتی مشهوردر. ٢٦٤ تاریخنده ارتحال ایتمشدر.

ابو حفص حفصی { (عمر بن ابی زکریا یحیی) بنی حفص ملوکندن اولوب، ابن ابی عماره فتنه‌سنده کندینی قورتاره‌رق، مورخ مشهور ابن خلدونك جدی محمد بن ابی بکر بن خلدونله ودیکر ایکی ذاتله برابر (سنان) قلعه‌سنده اختفا ایتمشدی. ٦٧٣ تاریخنده خلق ابن ابی عماره‌نك ظلمندن بیزار اولمغله، اجتماع ایدوب، صاحب ترجمه‌یه بیعت ایتمشلردر. ابوحفص سنهٔ مذکوره‌ده تونسه کیروب، (مستنصر بالله) لقبیله تلقب ایتمش؛ وکندیسی عادل وصالح بر حکمدار اولمغله، تلساندن طرابلسه قدر اولان ممالکی تحت اطاعته آلمشیدی. یالکز زاب جهتنی برادری ابوزکریا استیلا ایتمشیدی. صاحب ترجمه ١١ سنه ٨ آی حکومت سوردکدن صکره، ٦٩٤ تاریخنده وفات ایتمشدر. اوغلی عبد اللهی ولی عهد براقشیدیسه‌ده، موحدین شیخلری بونی صغر سنندن طولایی قبول ایتمدکلرندن، اولیادن شیخ ابو محمد مرجانینك اشارتیله (ابو عصیده) یی انتخاب ایتمشلردر.

ابو حفص حفصی { (عمر بن ابی یحیی ابی بکر) بو دخی بنی حفص ملوکندن اولوب، پدرینك کوچك اوغلی اولدیغی حالده، ابو بکرك وفاتنده، وزیر ابن تافراکینك معاونتیله، تختی ضبط ایده‌رك، بیوك برادری ابوالعباس احمدی بینلرنده واقع اولان محاربه‌ده قتل ایتمشیدی. او آرالق ابن تافراکین بنی مرینده سالف الترجمه ابوالحسنه قاچوب، کندیسنی بنی حفصك ممالکنی ضبطه ترغیب ایتدیکندن، ابوالحسن سوق عسکر ایده‌رك، ٧٤٨ تاریخنده قابس‌ده‌کی صوك غالبیتنده صاحب ترجمه‌یی قتل، وملکنی ضبط ایتمشدر. ابو حفصك مدت حکومتی ١٠ آی ایله ١٣ کوندر.

ابو حفص سهروردی { [«سهروردی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو حفص شبلی { (زین الدین اقرش عمر بن حسام) دمشقك صلحای ادباسندن وفقهاء شافعیه‌دن اولوب، ٦٨٤ ده طوغمش، و٧٤٩ ده وفات ایتمشدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

قد اثقلتنی الخطایا فکیف اخلص منها
یارب فاغفر ذنوبی واصفح بفضلك عنها

ابوحفص شطرنجی { (عمر بن عبدالعزیز) مشاهیر شعرادن اولوب، پدری خلفای عباسیه‌دن ابو جعفر منصورك آزادلیسی بولنمش اولمغله، مهدینك خانه‌سنده واولادی معیتنده بیوییوب، تحصیل علم وادب ایتمش؛ وشطرنجه زیاده‌سیله ابتلاسی اولدیغندن، شطرنجی لقبیله تلقیب اولنمش ایدی. مهدینك وفاتنده قیزی (علیه) یه انتساب ایتمش ایدی. هارون الرشیدله بعض ماجرالری واردر، ومشار الیهك اولادینه دخی ندیملك ایدوب، معتصمك زمان خلافتنده وفات ایتمشدر. شو ایکی بیت جملهٔ اشعار رائقه‌سندندر:

تحبب فان الحب داعیة الحب
وکم من بعید الدار مستوجب القرب
اذا لم یکن فی الحب عتب ولارضا
فاین حلاوات الرسائل والکتب

ابوحفص عمر بن احمد { مشاهیر علمادن اولوب، تا-

ليفات كثيره صاحبيدر. اك مشهور آثارى بر تفسير شريفيله «ترغيب» و«مسند» عنوانلى كتابلريدر. ٣٨٥ ده وفات ايتمشدر.

ابو حفص عمر بن عبدالعزيز { [«عمر بن عبد العزيز» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابو حفص عمر غزنوى { (سراج الدين —) مشاهير فقهاء حنفيه‌دن اولوب، «زبدة الاحكام» عنوانلى كتابك مؤلفيدر. ٧٧٣ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابو حفص عمر هنتاتى { بنى حفص دولتنك مؤسسيدر. [«حفص» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابو حفص كبير { بخارانك مشاهير فقهاسندن اولوب، محمد بن اسماعيل بخارينك زماننده برحيات ايدى. اوغلى دخى مشاهيردن اولوب، (ابو حفص صغير) اسميله معروفدر.

ابو الحكم { اوائل اسلامده ظهور ايدن اطبادن اولوب، نصرانى المذهب ايدى. معاويه بن ابى سفيانك خدمت طبابتنده بولنوب، فوق العاده محرم ومعتمدى اولمغله، بعض اغراضنه دخى آلت اولمشيدى. يوز ياشنى تجاوز ايدوب، عبدالملك بن مروانك وفاتنده برحيات ايدى.

ابو الحكم بن غلندو { اندلسك مشاهير اطباسندن اولوب، طبابتده مهارت تامه‌سى اولديغى كبى، شعر وادبياتدن دخى بهره‌سى وار ايدى. اشبيليه‌ده تولد ونشأت ايتمش؛ و٥٨٠ تاريخلرنده برحيات بولنوب، منصوره انتساب ايتمشيدى. حسن خطه دخى مالك ايدى. متعدد تأليفاتى واردر. مراكشده وفات ايتمشدر.

ابو الحكم مغربى { (عبيدالله بن مظفر باهلى) مشاهير اطبا وحكمادن اولوب، ٤٨٦ تاريخنده اندلسك (مريه) شهرنده طوغمش؛ و٥١٦ تاريخنده شرقه رحلتله، ايفاى حج ايتدكدن صكره، برمدت دمشق، اسكندريه وصعيد مصرده اقامت، وبعده عراقه عزيمتله، برمدت بغدادده مكث ايتمش؛ و٥٢١ سنه‌سنده سلطان محمود بن ملكشاهه انتسابله، مشار اليهك اردوسيچون ٤٠ دوه اوزرنده نقل اولنور برمتحرك خسته‌خانه ياپمشيدى. مؤخراً دمشقه عودتله، براجزاخانه آچه‌رق، واجراى طبابت ايده‌رك، ٥٤٩ تاريخنده اوراده وفات ايتمشدر. كنديسى موسيقى‌يه دخى آشنا وعود چالمقده ماهر واكلنجه‌يه زياده‌سيله مائل ايدى. ادبياتده دخى يد طولى صاحبى اولوب، غايت عذب اللسان برشاعر ايدى. على الخصوص هجو وهزلياته زياده ميلى اولوب، هجو ايتديكى آدملرى اكثريا اولمش فرض ايده‌رك، مرثيه طرزنده هجويه‌لر سويلمشدر. شعراى معاصرينله مهاجاتلرى واردر. اشعارينى جمع وتدوين ايده‌رك، «نهج الوضاعه لاولى الخلاعه» تسميه ايتمشدر. وفاتنه قريب سويلمش اولديغى شو رباعى جملهٔ اشعارندندر:

يالهف نفسى اذا ادرجت فى الكفن
وغيبونى عن الاهلين والوطن
وقيل لا يبعدن من كان ينشدنا
انا الذى نظر الاعمى فلم يرنى

ابو حماد { مصر اسفلده شرقيه مديريتنده بربيوك قريه اولوب، بنهادن سويشه كيدن دمير يولك زقازيقدن صكره ايكنجى موقفيدر.

ابو حمزه بن نصر انصارى { صحابه‌دن و فقهاسنه‌دن اولوب، (ابن مالك) ديمكله دخى معروفدر. ٩١ تاريخنده، ١٠٣ ياشنده اولديغى حالده، بصره‌ده وفات ايتمشدر. صحابهٔ رسول الله (صلعم)ك اك صكره وفات ايدنيدر.

ابو حمزهٔ خارجى { (مختار بن عوف ازدى) خوارج اباضيه‌دن اولوب، بصره‌ليدر. هر سنه مكهٔ مكرمه‌يه كيدوب، خلقى بنى اميه‌نك اخيرى اولان مروان حمارك عليهنه دعوت ايتمكده ايكن، نهايت ١٢٨ سنه‌سى نهايتنده (طالب الحق) ديمكله معروف اولان عبدالله بن يحيى ايله برلشه‌رك، برلكده حضرموته عزيمتله، اوراده طالب حقه بيعت ايتدكدن صكره، ١٢٩ تاريخنده حج زماننده يدى يوز كشى ايله مكهٔ مكرمه‌يه كيدوب، مروان طرفندن والى بولنان (عبدالواحد بن سليمان بن عبدالملك)ى مدينه‌يه چكلمكه مجبور ايتمش؛ وايرتسى سنه مدينهٔ منوره‌يى دخى ضبط ايله، عبدالواحدى شامه قاچمغه مجبور ايتمشيدى. ينه او سنه عسكر ترتيب ايده‌رك، شامك اوزرينه يوريمكده ايكن،

مروان طرفندن محاربه‌یه مأمور اولان عبدالملك بن محمد ابن عطیه کندیسنه غلبه چالوب، قتل ایتدکدن صکره، حضرموته کیدوب، طالب حق دخی اولدیرمشدر. صاحب ترجمه فصیح‌اللسان بر آدم اولوب، مکه ومدینه‌یی فتحنده بعض فصیح خطبه‌لر ایراد، واجرای عدل وداد ایتمشدی.

ابو حمزهٔ خراسانی { عن اصل نیسابورلی اولوب، بغداذ مشایخیله کوریشمش، وجنیدك اصحابی صره‌سنه داخل اولمشیدی. ۳۰۹ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو حَمّو { (موسی بن عثمان بن یغمراسن بن زیان) تلمسانده حکومت سورن بنی زیان ونام دیکرله یغمراسنی ملوکندن اولوب، ۷۰۷ تاریخنده، برادرینك وفاتی اوزرینه، جلوس ایتمش؛ وتدبیر وجسارت صاحبی بر حکمدار اولمغله، ملوك زناته بیننده برنجی اوله‌رق، لوازم سلطنتی استکمال ایتدکدن صکره، مغرب اقصاده حکم سورن بنی مرینله عقد مصالحه ایتمش؛ وبنی توجین ومغراوه کبی قبائل بربری تحت اطاعته آلمشیدی. ۱۱ سنه حکومت سوردکدن صکره، ۷۱۸ تاریخنده اوغلی ابو تاشفین طرفندن قتل اولنمشدر.

ابو حمو { (موسی بن یوسف بن عبد الرحمن بن یغمراسن بن زیان) بو ذات بنی مریندن ابو عنان طرفندن ضبط وامحا ایدلمش اولان بنی یغمراسن بن زیان دولتنی تجدید ایتمشدر. ابوعنانك غلبه‌سی اثناسنده ابو ثابت یغمراسنی ایله برابر تونسه فرار ایدوب، بعده ۷۵۹ تاریخنده قومندن بر طاقم آدملرله تلمسانه عودت ایله، ملك موروثنی ضبط ایتمش ایسه‌ده، متعاقباً ابو عنانك کوندردیکی عسکره مقاومت ایده‌میوب، صحرایه طوغری قاچمش، وعسکره‌ینه رجوع، وبر قاچ دفعه مغربه طوغری بنی مرین الکاسنه دخول ایله، نهب وغارت ایتمش؛ ونهایت تلمسانی قورتاروب، حکومت سورمکه باشلادقدن صکره، بیوك اوغلی سالف‌الترجمه ابو تاشفین وعمزاده‌سی ابو زیان ایله اوغراشمغه باشلایه‌رق، برایکی دفعه مغلوب، وتلمسانی ترکه مجبور اولمش؛ وحتی بر آره‌لق بر قلعه‌ده قپانمش؛ ونهایت بر کونی وقوعاتسز کچمین ۳۰ سنه‌لك دغدغه‌لی بر حکومتدن صکره، ۷۹۱ تاریخنده اوغلیله محاربه ایتمکده ایکن، آتندن دوشوب، عسکرك بری طرفندن قتل اولنمشدر. ولادتی ۷۲۳ تاریخنده‌در. یکیدن تأسیس ایتدیکی بنی زیان دولتی ۸۶۶ تاریخنه‌دك باقی قالمشدر. ابو حمو عادل وادیب ومحب علما بر حکمدار اولوب، او قدر وقوعاتك آره‌سنده مدرسه‌لر وسائر ابنیهٔ خیریه تأسیسنه ومدرسه‌ده طلبه صنفنه کیروب، استماع درسه وکتاب‌یازوب‌شعرسویلمکه وذها نیجه‌خیرات‌اعمارینه وقت بولمشیدی. اوغلی ابو تاشفین ایچون سیاست واداره ملك حقنده «قلائدالدرر» عنوانیله برکتاب یازمشدر. پدرینك نامنه حرمةً «مدرسهٔ یعقوبیه» نامیله بیوك ومکمل برمدرسه بنا ایتمشیدی.

ابو حنیفه { (امام اعظم نعمان بن ثابت) اهل سنت ائمهٔ اربعه‌سنك برنجیسی اولوب، شریعت غرای محمدیه‌نك بر رکن اعظمیدر. نسب عالیلری فرسك بربیوك خاندانه منتهی اولوب، بیوك پدری دین اسلامی قبول ایتمشیدی. حضرت امام ۸۰ تاریخنده کوفه‌ده طوغوب، صحابه‌دن انس بن مالك، عبدالله بن ابی اوفی، سهل بن سعد ساعدی وابوالفضل عامر بن واثله‌یه یتیشمش ایسه‌ده، هیچ بریله کوریشه‌مه‌مشدر. فقهی حماد بن ابی سلیماندن اخذ وتعلم ایدوب، تابعین کرامدن برچوق ذواتله وامام جعفر صادقله دخی ملاقات ایده‌رك، استماع احادیث شریفه ایتمشیدی. ابو حنیفه مذهب امامی اولمیه‌ایدی، بیوك بر حکیم اوله‌جق صورتده فوق‌العاده بر عقل وذکاوته مالك اولدیغندن، آزوقت ظرفنده فقهده مثل ونظیری بولنمیه‌جق بر درجه‌یه کلمکله، شهرتی عالمکیر اولوب، ملوك امویه‌نك اخیری اولان مروان بن محمدك زماننده عراقین والیسی بولنان یزید بن عمر فزاری کندیسنه کوفه قضاسنی تکلیف ایتمش ایسه‌ده، حضرت امامك زهد وتقوی وورعی دخی علم وذکاوتی درجه‌سنده بولنمغله، حسب البشریه حقوق عبادی اداره‌ده قصور ایتمکدن قورقدیغندن، منصب قضایی رد، وموعی‌الیه یزیدك امریله باشنه یوز اون قامچی اورلدیغی حالده، ینه امتناعده اصرار ایتمشیدی. دور خلافت عباسیلره انتقال ایدوب، بغداد تأسیس اولندقدن صکره، ابو جعفر منصور طرفندن بغداده جلب اولنه‌رق، ینه کندیسنه مسند قضا تکلیف اولنمش ایسه‌ده، مصرانه رد ایتمشدی. برنجی اوله‌رق فقهی ابوابه تقسیمله تدوین وفرائض وشروط کتابلرینی

وضع ایدن ابو حنیفه‌در. کرك فقهده‌کی معلومات واسعه‌سی وعلی‌الخصوص قیاسده‌کی قوت خارقةالعاده‌سی وکرك زهد وتقوی وحلم و صلاح حالی حقنده پك چوق نوادر منقول اولوب، مناقبی جلدلرله کتابلر طولدیرمشدر. طلبه‌سی پك چوق اولوب، ایچلرنده بعض بیوك مجتهدلر دخی یتیشمشدر. ١٥٠ تاریخنده ٧٠ یاشنده وفات ایتمشدر. روایته کوره، ابو جعفر منصور طرفندن تکلیف اولنان قاضی‌القضاة منصبنی قبول ایتمدیکیچون، زندانه آتیله‌رق، قامچی ایله ضرب، وهر کون اون قامچی ضم اولندیغندن، قامچیلرك عددی یوزه بالغ اولنجه، متأثراً وفات ایتمشدر. سلطان ملکشاه سلجوقینك وزراسندن شرف‌الملك ابو سعد محمد بن منصور خوارزمی حضرت امامك مرقدی اوزرینه مکمل بر تربه انشا ایتمشیدی، که مؤخراً سلاطین عظام عثمانیه طرفندن دفعاتله تعمیر وتزیین اولنمشدر. ابو حنیفه‌نك مذهبی دولت علیهٔ عثمانیه زماننده زیاده‌سیله توسع وتعمم ایدوب، دولت مشارالیهانك مذهب رسمیسی حکمنه کچمشدر. بوکون کرهٔ ارضك اوزرنده بولنان اهل اسلامك نصفندن زیاده‌سی واهل سنتك قسم اعظمی بومذهبه تابعدرلر.

ابو حنیفة الدینوری { (احمد بن داود) مشاهیر ریاضیون اسلامدن اولوب، علوم ریاضیه وهیئت ونجومده عصرینك فریدی وبلکه بتون ریاضیون اسلامك سربلندی اولدیغی کبی، نباتات وادبیات ونحو ولغت وتاریخده دخی ید طولی صاحبی برحکیم ایدی. بر مکمل تفسیر شریفیله بر مفصل تاریخی وفنون مذکوره‌یه متعلق برچوق تألیفاتی اولوب، باشلیجه‌لری شونلردر: «اصلاح‌المنطق»، «جواهر العلم»، «کتاب فی‌الجبر والمقابلة»، «کتاب فی حساب الخطاین»، «کتاب الفصاحة»، «کتاب فی‌النبات»، دیکر «کتاب فی النبات»، «کتاب‌الوصایا»، «کتاب لحن العامه». نباتات حقنده اولان مذکور ایکی کتابی پك مقبول ومعتبر اولدیغی کبی، علمای اسلامك سمایه وجوهوایه و سائر علوم فلکیه و ریاضیه‌یه دائر اولان کافهٔ معلوماتلرینی جامع «کتاب فی الانواء» عنوانلی براثر قیمتداری وآل بویه‌دن رکن‌الدوله‌نك نامنه بر«زیج»ی واردر. مشارالیه رکن‌الدوله صاحب ترجمه‌یه ٢٣٥ تاریخنده اصفهانده بر رصدخانه دخی یاپدیرمشیدی، که بو رصد حقنده دخی بر کتاب تألیف ایتمشدر. ٢٨١ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو حنیفة المغربی { (نعمان بن ابی عبدالله محمد) مغربك مشاهیر علما وفقهاسندن اولوب، ابتدا مالکی مذهبنه تابع ایکن، بعده امامیه مذهبنه انتقال ایله، فاطمیونه انتساب ایده‌رك، معزك معیتنده افریقیه‌دن مصره کلمش، و٣٦٣ تاریخنده وفات ایتمشدر. مصنفات کثیره‌سی اولوب، الکمشهورلری شونلردر: «کتاب اختلاف اصول‌المذاهب»، «کتاب‌الاخبار فی‌الفقه»، «کتاب‌الاقصار»، «کتاب اختلاف‌الفقهاء». بونلردن بشقه ابو حنیفه وامام مالك وامام شافعی‌یه قارشی برکتابی واهل بیت نبی حقنده برچوق کتب ورسائلی واردر. ادبیات وشعرده دخی ید طولی صاحبی‌اولمغله، برچوق اشعاری وازآن جمله «المنتخبات» عنوانیله بر قصیدهٔ فقهیه‌سی واردر.

ابو الحوراء سعدی { (ربیعه بن شیبان) رواة حدیثدن اولوب، امام حسن بن علی (رضی‌الله عنهما)دن روایت ایتمشدر.

ابو حیّان اندلسی { (اثیرالدین محمد بن یوسف نفری) اعاظم ادبادن اولوب، عربیات ولغت وتفسیر وحدیثده عصرینك فریدی ایدی. ٦٥٤ تاریخنده غرناطه مضافاتندن (مطخشارش) بلده‌سنده طوغوب، مالقه وغرناطه‌ده تحصیل ایتدکدن صکره، ٦٧٩ ده اندلسی ترکله، افریقیه‌یه واورادن‌اسکندریه ومصره کچه‌رك حجاز وعراق وشامی دخی طولاشوب، اکمال تحصیل ایتمش؛ وعمرینی استفاده وافاده وتألیفله کچیره‌رك، ٧٤٥ تاریخنده مصرده وفات ایتمشدر. اخبار ونوادره وتراجم احواله وعلی‌الخصوص اندلس مشاهیرینك احوالنه وقوفی وار ایدی. تألیفاتی بروجه آتیدر: «البحر المحیط فی تفسیر القرآن العظیم»، «اتحاف الادیب بما فی القرآن من‌الغریب»، «کتاب الاسفار الملخص من کتاب الصفار شرحاً لکتاب سیبویه»، «کتاب التجرید لاحکام سیبویه»، «کتاب التدیل والتکمیل من شرح التسهیل»، «التحلیل‌الملخص من‌شرح التسهیل»، «التذکرة»، «المبدع فی التصریف»، «الموفور»، «التقریب»، «التدریب»، «غایة‌الاحسان»، «النکت-

الحسان»، «الشذا فى مسئلة كذا»، «كتاب الفضل فى احكام الفصل»، «اللمحة»، «الشذرة»، «الارتضاء فى الضاد والظاء»، «ارتشاف الضرب من لسان العرب»، عقد اللآلى»، «نكت الامالى»، «النافع فى قراءة نافع»، «الاثير فى قراءة ابن كثير»، «المورد الغمر فى قراءة ابى عمرو»، «الروض الباسم فى قراءة عاصم»، «المزن الهامر فى قراءة ابن عامر»، «الرمزة فى قراءة حمزة»، «تقريب النائى فى قراءة الكسائى»، «غاية المطلوب فى قراءة يعقوب»، «قصيدة النير الجلى فى قراءة زيد بن على»، «الوهاج فى اختصار المنهاج»، «الانور الاجلى فى اختصار المحلى»، «الحلل الحاليه فى اسانيد القرآت العاليه»، «الاعلام باركان الاسلام»، «نثر الزهر ونظم الزهر»، «نظر الحسبى فى جواب اسئلة الذهبى»، «فهرسة مسموعاتى»، «نوافث السحر فى دمائث الشعر»، «تحفة الندس فى نحاة اندلس»، «الابيات الوافيه فى علم القافيه»، «جزء فى الحديث»، «مشيخة ابن ابى المنصور»، «الادراك للسان الاتراك»، «زهو الملك فى نحو الترك»، «نفحة المسك فى سيرة الترك»، «كتاب الافعال فى لسان الترك»، «منطق الخرس فى لسان الفرس»، زيرده ذكر اولنان كتابلرى اتمامه موفق اوله‌مامشدر: «مسلك الرشد فى تجريد مسائل نهاية ابن رشد»، «تهيج السالك فى الكلام على الفقيه ابن مالك»، «نهاية الاعراب فى علمى التصريف والاعراب»، «رجز لجانى الهصر فى آداب وتواريخ اهل العصر»، «خلاصة التبيان فى علمى البديع والبيان»، «رجز نور الغبش فى لسان الحبش»، «المخبور فى لسان اليحمور». صاحب ترجمه‌نك آثارنده نظر دقتى جلب ايده‌جك برشى واردر، كه اوده ترك وفرس و حبش لسانلرى كبى السنهٔ اجنبيه‌نك قواعديله اشتغالى اولوب، علماى عربده نادراً تصادف اولنور برشيدر. حكيمانه نصايحى وكوزل اشعارى دخى اولوب، شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

عداى لهم فضل على ومنة
فلا أذهب الله عنى الاعاديا
هم بحثوا عن زلتى فاجتنبتها
وهم نافسونى فاكتسبت المعاليا

ابو حيان توحيدى { (على بن محمد) بغدادك مشاهير علما وفضلا-

سندن اولوب، وزراى معاصريندن ابو الفضل بن العميد وصاحب بن عبادك عليهنده «مثالب الوزيرين» عنوانيله بر كتاب يازمشدر. ٢ جلد اوزره «الامتاع والموانسة»، «البصائر والذخائر»، «كتاب الصديق والصداقة» و «كتاب المقايسات» عنوانلى كتابلرى وسائر بعض تصنيفاتى دخى واردر. «كتاب الصديق والصداقة» برقاچ سنه اول «الجوائب» مطبعه‌سنده طبع اولنمشدر.

ابو حية النميرى { (هيثم بن ربيع) بنى اميه وبنى عباس دولتلرينه

يتيشمش شعرادن اولوب، بخلى وجبانتيله وكثرت كذبيله مشهوردر. بو احوالنه و (لعاب المنية) اسميله مشهور اولان كولنج بر قليجنه دائر بعض نوادر منقولدر.

ابو خالد { عرب مورخلرى بو كنيه‌يى بعض دفعه بحر احمره اطلاق ايدرلر.

ابو الخصيب { فرات ايله دجله‌نك اجتماعندن حاصل اولان (شط العرب) ك

بر شعبه‌سى اولوب، بصره‌نك آلت طرفنده واقعدر. واسع ودرين بر نهر اولوب، بيوك كميلر سيرينه صالحدر. ابو جعفر منصور اوجبقى كندى حاجبى ابو الخصيبه توجيه ايتمش اولديغندن، اووقتدن نهر مذكور بو اسمله تسميه اولنه‌رق، اليوم بو ناميله معروفدر، وجوارلرى ينه بو ناميله بصره ولايتنك مركز قضاسنه ملحق بر ناحيه‌دير.

ابو خصيب { (وهيب بن عبدالله نسائى) ١٨٣ تاريخنده (نسا) ده ها-

رون الرشيده قارشى عصيان ايدوب، تنكيلنه مأمور اولان خراسان واليسى على بن عيسى بن ماهان طرفندن مغلوب اولدقدن صكره، استيمان ايتمش، و ١٨٥ ده يكيدن عصيانله، ابيورد، طوس ونيسابورى ضبط ايتدكدن صكره، مروى محاصره ايتمكده ايكن، مومى اليه على بن عيسى طرفندن مغلوب اولوب، قتل اولنمشدر.

ابو خصيب قصرى { (قصر ابى الخصيب) كوفه‌نك خارجنده

نجف جهتنده طوغرى بر قصر ايدى، كه بر برى اوزرينه واقع ايكى واسع سطحى حاوى اولوب، هر برينه ٥٠ باصمقلى مرديونله چقيليردى. ايجى غايت مصنع اولوب، حقنده بعض غرائب ونوادر مروى وبر چوق اشعار موجوددر. — [«منية ابى الخصيب» ماده‌سنه دخى مراجعت بيوريله.]

ابو الخطاب بن ابی طالب { (محمد بن محمد) بغدادك مشاهیر اطباسندن اولوب، طبه دائر سؤال جواب طرزنده «الشامل» عنوانلی بر کتاب یازمش، و ٥٠٠ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو الخطاب بن دحیه { (عمر بن حسن) اندلسك مشاهیر محدثین وادباسندن اولوب، نسبی پدرندن صحابه‌دن (دحیة الکلبی)یه، ووالده‌سندن حضرت امام حسین بن علی‌یه منتهی اولدیغندن، (ذوالنسبین) دنیلکله دخی معروفدر. نحو ولغت وحدیث واشعار واخبار عربده ید طولی صاحبی اولوب، استماع احادیث شریفه مقصدیله اندلسك اکثر جهاتنی دور ایتدکدن صکره، مراکش، مصر، حجاز، شام، عراق، خراسان وسائر بلاده سیر وسیاحت ایتمش؛ ومصرده ملك عادل طرفندن اوغلی کاملك مؤدبلکنه نصب اولنه‌رق، شاکردی اولان مشارالیه ملك کاملك زماننده پك‌چوق حرمت واعتباره نائل اولمشیدی. اربلدن کچرکن، اورانك صاحبی ملك معظم مظفر الدین ایله‌کوریشوب، بونك نامنه بر مولد شریف منظومه‌سی یازمشیدی. دیکر تصنیفاتی بروجه آتیدر: «العلم المشهور فی فضائل الایام والشهور»، «الآیات البینات فی ذکر ما فی اعضاء الرسول من المعجزات»، «شرح اسماء النبی»، «النبراس فی اخبار خلفاء بنی العباس»، «الاعلام المبین فی المفاضلة بین اهل صفین». اشعاری دخی کوزل اولوب، بعض قصائدی واردر. ٥٨٧ تاریخنده طوغوب، ٦٣٣ ده وفات ایتمشدر.

ابو الخطاب قرشی { (عمر بن عبدالله) مشاهیر شعرای قریشدن اولوب، هجرتك ٢٣ تاریخنده وحضرت عمر بن خطابك شهادتی کیجه‌سنده طوغمش؛ و ٩٣ تاریخنده بحراً واقع اولان بر غزاده، سفینه‌نك یانمسیله، ایچنده محترق اولوب، وفات ایتمشدر. (علی بن عبدالله بن حرث بن امیه) نك قیزی (ثریا) یه اولان عشق وعلاقه‌سیله مشهور اولوب، اکثر اشعارینی بونك حقنده سویلمشدر. نوادر وحکایاتی چوقدر.

ابو الخطاب معافری { (عبد الاعلی بن سمح) طرابلس غرب جهتنده ظهور ایتمش اولان اباضیه رؤساسندن اولوب، ١٤١ تاریخنده خروجله، (ورفجومه) یی قیرواندن اخراج ایده‌رك، اوجهتلری ضبط ایتمش ایسه‌ده، ١٤٤ تاریخنده ابوجعفر منصور طرفندن کوندریلن محمد بن اشعث طرفندن قتل اولنمشدر.

ابو خفاجه طاغی { (جبل ابی خفاجه) تونس شهرینك شرق طرفنده بر طاغ اولوب، اوستنده بعض آثار عتیقه بولنیور.

ابو خیثمه { (عبد الله بن خیثمة الانصاری) صحابه‌دن اولوب، احد و سائر غزواتده حاضر بولنمشدر. یزید بن معاویه‌نك زماننه‌دك برحیات ایدی.

ابو الخیر { علامه طاشکپریزاده‌نك کنیه‌سیدر. [«طاشکپریزاده» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو داود سجستانی { (سلیمان بن اشعث) مشاهیر محدثیندن اولوب، ٤٨٠٠ حدیث شریفی جامع «السنن» عنوانیله بر کتاب یازمشدر، که «سنن ابی داود» اسمیله معروف اولوب، کتب سته‌دن معدوددر. ٢٠٢ تاریخنده طوغوب، دفعاتله بغداده ورود ایتمش، وبعده بصره‌ده توطن ایدوب، ٢٨٥ ده اوراده وفات ایتمشدر.

ابو داود ظاهری { (سلیمان بن عقبه) مشاهیر علما وفقهادن اولوب، فقهده امام شافعی‌یه میلی وارایدیسه‌ده، آیات کریمه واحادیث نبویه‌نك ظاهریله حکم ایدوب، قیاسی قبول ایتمزدی؛ وبونك ایچون ظاهری لقبیله تلقیب اولنمشیدی. علوم ریاضیه‌یه دخی وقوفی اولوب، اقلیدسك کتابلرینی عربی‌یه ترجمه وشرح ایتمشیدی. ٢٠٢ تاریخنده کوفه‌ده طوغوب، ٢٧٠ ده بغدادده وفات ایتمشدر.

ابو دب { مکهٔ مکرمه‌نك جنوبنده‌کی سلسلهٔ جبالك بر شعبه‌سیدر.

ابو دجانه { (سماك بن خرشة الخزرجی) صحابه‌دن وانصاردن اولوب، بدر غزاسنده حاضر بولنمشیدی. غایت فقیر اولدیغندن، حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمز (نضیر) غزاسنده انصاره غنیمت حصه‌سی ویرمدکلری حالده، بوذاتله سهل بن حنیفی استثنا بیورمشلردی. ابو دجانه حضرت

ابابکرك خلافتی زماننده یمامه محاربه‌سنده بولنوب، مسیلة الکذابك قتلنده مشارکتی وقوع بولمش؛ وبر روایته کوره بو محاربه‌ده شهید اولمش؛ ودیکر بر روایته کوره، دها خیلی وقت یاشایوب، صفین محاربه‌سنی دخی کورمشدر.

ابو الدرداء (عویمر بن عامر ودیکر برروایته کوره عامر بن زید خزرجی) صحابه‌دن وانصاردن اولوب، حکیم وفقیه بر ذات ایدی. اسلامه دخولی تأخر ایتدیکندن، بدر غزاسنده بولنه‌میوب، احدده بولنمشدر. برروایته کوره، احدده دخی بولنه‌میوب، ایلك بولندیغی غزا خندق غزاسیدر. شامك فتحنده اورایه حکیم نصب اولنمشیدی. حضرت عثمانك دور خلافتنده ومشار الیهك شهادتندن ایکی سنه اول ارتحال ایتمشدر. صفین وقعه‌سنه قدر برحیات بولندیغی دخی مروی ایسه‌ده، بو روایت ضعیفدر. کندیلرندن برچوق احادیث شریفه وبعض اقوال حکیمانه منقولدر. زوجه‌سی ام الدرداء دخی صحابیات صالحه‌دندر. (بلال) اسمنده بر اوغلی دخی وار ایدی.

ابو دَلامه (زند بن جون) اعاظم شعرای عربدن اولوب، بنی اسد آزادلیلرندن اسود اللون برآدم ایدی. کوفه‌ده متولد اولوب، دولت عباسیه زماننده نشأت ایتمش؛ وخلفای عباسیه‌نك ایلکلری اولان سفاح ومنصور ومهدی‌یه انتساب ایده‌رك، کرك اشعارینك کوزللکی وکرك ندیملکده‌کی مهارت فوق العاده‌سی حسبیله، بونلرك پك‌چوق انعام واحسانلرینه نائل اولمشیدی. عقیده‌سی بوزوق ومحرماته مائل برآدم ایدی. حقنده منقول اولان غرائب ونوادر پك چوقدر. ۱۶۱ تاریخنده وفات ایتمشدر. ابو العباس سفاحك وفاتنده سویلمش اولدیغی بر مرثیه‌سندن اولان شو بر قاچ بیت جملهٔ اشعار جیده‌سندندر:

امسیت بالانبار یا ابن محمد
لم تستطع من غیرها تحویلا
ویلی علیك وویل اهلی کلهم
ویلاً وعولا فی الحیوة طویلا
فلتبکین لك السماء بعبرة
ولتبکین لك الرجال عویلا
مات الندی اذ مت یاابن محمد
فجعلته لك فی التراب عدیلا

ابو دُلَف عِجلی (قاسم بن عیسی) خلفای عباسیه رجالندن ومشاهیر شعرادن اولوب، ابو نصر ابن ماکولانك جدیدر. ابتدا هارون الرشیدك اوغلی امینك آدملرندن اولوب، مشارالیه ایله برادری مأمون آره‌سنده واقع اولان اختلافده امین طرفندن علی بن عیسی بن ماهان ایله برابر مأمونك آدمی اولان طاهر بن الحسینه قارشی سوق اولنه‌رق، مومی الیه علی قتل اولندقدن صکره، کندیسی همدانه دونمش؛ وطاهر طرفندن مأمونه بیعت ایتمکه دعوت اولنمش ایسه‌ده، بونی قبول ایتمیوب، بیطرف طورمغه راضی اولمشیدی. آنجق مؤخراً مأمونك واقع اولان دعوتنه اجابتله یانه کیتمش؛ وقوماندانلری صره‌سنه چکوب، اونك ومعتصمك زماننده خیلی خدمتلر ایتمشیدی. پدرینك تأسیسنه مباشرت ایتمش اولدیغی (کرج) قصبه‌سنی صاحب ترجه اکمال ایده‌رك، اوراده ساکن اولمشیدی. اشعاری غایت کوزل اولدیغی کبی، سسی دخی فوق العاده لطیف اولوب، موسیقیدن خبری اولمغله، حضور خلفاده مغنیلك دخی ایدردی. کرم وسخاوتی واحوال ووقایع شاعرانه‌سی حقنده پك چوق غرائب ونوادر منقولدر. شو بر ایکی بیت جملهٔ اشعار رائقه‌سندندر:

بنفسی یاجنان وانت منی
محل الروح من جسد الجبان
ولوانی اقول مکان نفسی
خشیت علیك بادرة الزمان
لاقدامی اذاما الخیل حامت
وهاب کماتها حر الطعان

ابو دواد ایادی (حارثه بن حجاج) قبل الاسلام ظهور ایدن مشاهیر شعرای عربدن اولوب، علی الخصوص آتك وصفی حقنده غایت کوزل اشعاری واردر. حقنده بعض اخبار ونوادر منقولدر. شو ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

والدهر یلعب بالفتی والدهر اروع من ثعالة
والعبد یقرع بالعصا والحر تکفیه المقالة

ابو ذُهَبل جُمحی (وهب بن زمعه) قریش مشاهیر شعراسندن اولوب، حضرت علینك اواخر خلافتنده نشئت ایتمش؛ ومعاویه ویزیدك زمانلرنده شهرت بولوب، معاویه‌نك وعبدالله بن زبیرك مدحی حقنده بر چوق قصیده‌لر سویلمشدر. اشعاری غایت کوزل اولمغله

برابر، کندیسی دخی یاقیشقلی ویك لطیف بر آدم اولدیغندن، بعض مشاهیر نسا ایله اولان معاشقه‌لری حقنده پك چوق اخبار ونوادر منقولدر. قریش قبیله‌سنده (عمره) اسمنده شاعره وحسنی بر قادین وار ایدی، که خانه‌سی مجمع شعرا وادبا اولوب، ابو دهبل بونك خانه‌سنه اك زیاده دوام ایدنلردن ایدی. بینلرنده حاصل اولان معاشقهٔ مکه‌ده داستان اولمغه باشلاینجه، عمره صاحب ترجمه‌یی اوینه قبول ایتمه‌مکه باشلامش؛ وابودهبل بو هجر ومفارقت حقنده پك چوق سوزشلی اشعار سویلمش، که شو ایکی بیت اوجمله‌دندر:

وقالوا لنا مالم نقل ثم كثّروا
علينا وباحوا بالذى كنت اكتم
اليس عظيماً ان نكون ببلدة
كلانا بها ثاوٍ ولا نتكلم

معاویه‌نك قیزی (عاتکه) حجه کیتدیکی صره‌ده، ابو دهبل کندیسنه علاقه بند تعشق اولوب، آرقه‌سی صره شامه کیتمش؛ ودمشقده بالطبع کوریشمك میسر اولمدیغندن، بر طاقم سوزشلی اشعار ایله هجرندن نالان اولمغه باشلامش؛ واشعاری دمشقده شیوع بولمغله، شاعر معاویه طرفندن مکه‌یه عودته اجبار ایدلمشیدی. آنجق عاتکه دخی مقابلهٔ ابو دهبله کوکل ویرمش اولدیغندن، شاعرك مکه‌دن معشوقه‌سنه کوندردیکی حسرتنامه‌لرك بری معاویه ویزیدك الینه کچمکله، یزید شاعرك وجودینی قالدیرمق ایستمش ایسه‌ده، معاویه بو حرکتی کار عاقل کورمیه‌رك، اوسنه بالخاصه حجه عزیمتله، ابودهبلی بر طاقم احسانات و تخصیصاتله ارضا ایدوب، اغزینی قپاتمشیدی. نهایت یزیدك زماننده ٦٣ تاریخنده وفات ایتمشدر. شو بر ایکی بیت عاتکه حقنده سویلمش اولدیغی اشعارندندر:

حمى الملك الجبار عنى لقاءها
فمن دونها تخشى المتالف والقتل
فلا خير فى حب يخاف وباله
ولا حبيب لا يكون له وصل
فوا كبدى انى اشتهرت بحبها
ولم يك فيها بيننا ساعة بذل

ابو ذرّ غفاری { (جندب بن جناده) اصحاب رسول‌الله (صلعم) دن اولوب، هجرتدن مقدم مکه‌ده، دردنجی ویابشنجی اوله‌رق، اسلامه کلمشدر. غایتله صدوق ومستقیم بر ذات اولوب، روایته کوره، مبعث نبی (صلعم) دن اوچ سنه اول عبادة‌اللهه حصر اوقات ایتمکه باشلامشیدی. اسلامه کلدکدنصکره، قومنه عودتله، هجرتده وبدر و احد و خندق غزالرنده بولنه‌مامش؛ بعده مدینه‌یه کیدوب، قرب حضرت فخر مرسلینده بولنمغه باشلامشیدی. حضرت ابابکرك وفاتندن صکره شامه هجرت ایده‌رك، حضرت عثمانك خلافتنه دکین اوراده اقامت ایتمش ایکن، بعده معاویه‌نك واقع اولان شکایتی اوزرینه، حضرت عثمان طرفندن شامدن قالدیریلوب، (ربذه) ده اقامت ایتدیرلمش؛ و ٣٢ تاریخنده اوراده غایت فقیر بر حالده وفات ایدوب، تصادفاً بعض آرقداشلرله اورادن کچمکده اولان عبدالله بن مسعود طرفندن تکفین ودفن، وعائله‌سی مدینه‌یه سوق اولنمشدر. صاحب ترجمه‌نك زهد وصدقنك مدحی حقنده بر قاچ حدیث شریف وارد اولمشدر. حضرت عمر بن خطاب، ابن عباس، عبدالله بن عمر وسائر صحابهٔ کرام کندیلرندن بعض احادیث نبویه روایت ایتمشلردر.

ابو ذر هروی { (عبدالله بن احمد انصاری) مشاهیر محدثیندن اولوب، هرات، سرخس، بلخ، مرو، بصره، دمشق، ومصرده استماع احادیث شریفه ایتمش؛ وخیلی وقت مکهٔ مکرمه‌ده مجاور اولمشیدی. ٤٣٤ تاریخنده وفات ایتمشدر. مالکی المذهب اولوب، دارقطنی وسائر مشاهیرله‌ده صحبت ایتمشدی. روایتنده صدوق وموثوقدر. بر تفسیر شریفیله «المستدرك على الصحيحين»، «معجم الشيوخ»، «كتاب المناسك» عنوانلی اثرلری وسائر بعض تألیفاتی واردر.

ابو ذر همدانی { (عمر بن ذر) مشاهیر فقها و محدثیندن زاهد ومتقی بر ذات اولوب، ١٥٦ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو الذواد بن مسیب { (محمد عقیلی) موصلده حکومت سورمش اولان آل مسیب دولتنك مؤسسیدر. شویله که حمدانك اوغللری ابو طاهر ایله ابو عبدالله موصله متصرف اولنجه، دیاربکر صاحبی (باذ) مملکت مذکوره‌نك مومی الیهمانك الندن نزعنی مراد ایتمکله، بونلر صاحب ترجمه‌دن استمداد ایتمشلردی.

ابو الذواد، جزيرهٔ ابن عمر ونصيبين ايله سائر بعض طرفلر كنديسنه ترك اولنمق شرطيله امداده شتاب، ومؤخراً ٣٨٠ تاريخنده موصلى دخى ضبط ايتمش ايسه‌ده، ايكى سنه صكره آل بويه‌دن بهاءالدوله عسكر كوندره‌رك، موصلى ضبط ايتمشدى. ابولذواد ٣٨٦ تاريخنده وفات ايتمشدر. بعده نسلى ينه موصله متصرف اولمشلردر.

ابو ذُؤَيب هذلى { (خويلد بن خالد) جاهليتده واوائل اسلامده شعر سويلمش مشاهير قدماى شعرادن اولوب، حضرت فخر كائنات افندمز حقنده بعض قصائدى، ورحلت نبوى حقنده بر مرثيه‌سى واردر. بر روايته كوره روم سفرنده وديكر بر روايته نظراً افريقيه غزاسنده و٢٧ تاريخنده شهيد اولمشدر. حقنده پك چوق اخبار ونوادر منقولدر. مصره كيتمش اولان بش اوغلى برسنه ظرفنده طاعوندن وفات ايتمكله، بو مصيبتى حقنده سويلمش اولديغى «قصيدهٔ عينيه»سى مشهوردر. باشلانغيجى شودر:

امن المنون وريبه تتوجع
والدهرليس بمعتب من يجزع
. . . .
اودى بنى فاعقبونى حسرة
عند الرقاد وعبرة لا تقلع
فالعين بعد هم كأن حداقها
كحلت بشوك فهى عورتدمع

ابو الذهب { (محمد بك) مصر امراى چراكسه‌سندن على بكك رجالندن اولوب، جسور وكاركذار برآدم اولمغله، مشاراليهك خزينه‌دارى وبعده اميرالامراسى اولمشيدى. ١١٨٥ تاريخنده شام واليسى عثمان پاشا طرفندن غزه اهاليسنه بعض مظالم اجرا اولنمغله، على بك بونى وسيله اتخاذ ايده‌رك، صاحب ترجمه‌يى عساكر مصريه ايله شامه كوندرمشيدى. ابو الذهب دمشقه داخل اولدقدن صكره، برحاكم وبر مفتى نصب ايده‌رك، مصره عودت ايدنجه، على بك بونك شامى ضبط ايتدكدنصكره تركنى خيانته حمل ايده‌رك، بوندن طولايى كنديسنى عزل ايتمش ايسه‌ده، اهالئ مصريه‌نك صاحب ترجمه‌يه ميل ومحبتلرى اولديغندن، باشنه برچوق خلق طوپلانه‌رق، بينلرنده محاربه آچلمش؛ وابو الذهب غالب كلوب، على بك منهزم ومجروح اولمشدى. ابو الذهب سلطنت سنيه‌نك حقوق حكمرانيسنى تصديق ايله، حرمين مرتباتنى ارسالده قصور ايتمديكى كبى، ايالت مصريه‌يى حسن اداره، واهاليى ترفيه ايتديكندن، جانب باب عاليدن تصديق اولنمشدى. ١١٨٩ تاريخنده عكا واليسنه قارشى عسكر سوق ايده‌رك، يافايى محاصره ايتمش؛ وقلعه‌يى باروتله آتديره‌رق، اهالينك برقسمنى بو وجهله اتلاف، وديكرلرينى قتل ايدنجه، بعض اهالى طرفندن تسميم اولنه‌رق، وفات ايتمشدر.

ابو رافع { (ابراهيم وديكر روايتلره كوره، اسمى، ثابت ياخود هرمز قبطى) صحابه‌دن اولوب، حضرت رسول افندمزك آزادليلرندن ايدى. حضرت فخر كائنات افندمز كنديسنى ينه آزادليلرندن سلمى ايله تزويج ايتمشيدى، كه بو قادين اولادرسول اللهدن حضرت ابراهيمك قابله‌سى اولمشدى، وصاحب ترجمه حضرت ابراهيمك ولادتى بشارتنى فخر مرسلين افندمزه تبليغ ايتمشيدى. برروايته كوره ابو رافع ابتداعم رسول الله حضرت عباسك كوله‌سى اولوب، خاتم الانبيا افندمزه هبه اولنمش؛ وحضرت عباسك اسلامه كلديكنى تبشير ايتديكنده، طرف رسالتپناهيدن آزاد اولمشيدى. عن اصل مصرلى اولديغى قبطى مخلصندن دخى آكلاشيليور. مصرك فتحنده حاضر بولنمش؛ وحضرت عثمانك شهادتندن اولجه، وبر روايته كوره صكره‌جه، مدينهٔ منوره‌ده وفات ايتمشدر. كنديلرندن زوجه‌سى سلمى واوغللريله سائر بعض ذوات واسطه‌سيله بعض احاديث شريفه منقولدر.

ابو الربيع مرينى { (سليمان بن ابى عامر عبدالله) مغرب اقصاده حكم سورمش اولان بنى مرين ملوكندن اولوب، سالف الترجمه ابو ثابتك برادريدر. برادرينك وفاتنده ابتدا عمى ابن زريكه ديمكله معروف على بن يوسف جلوس ايتمش ايسه‌ده، متعاقباً يعنى ٧٠٨ تاريخنده صاحب ترجمه‌يه بيعت، وابو زريكه برقلعه‌يه حبس اولنمشيدى. ممالكنده امنيت واسايشى اعاده، وغرناطه‌يه قدر دخى بر سريه سوق وارسال ايتدكدن صكره، قومشولريله صلح ايده‌رك، مركز سلطنتى اولان فاسك عمران وتزيينه صرف ماحصل همت ايتمش؛ وبونك زماننده فاسده فوق العاده مزين ومتين ابنيه ياپيلوب، رفاه ومعموريت ودبدبه وزينت صوكدرجه‌

يه قدر واصل اولمشیدی. ینه بنی مرین خاندانندن اولوب، اوصره‌ده خروج ایدن عبدالحق بن عثمان ایله برمدت اوغراشدقدن صکره، ٧١٠ سنه‌سنده وفات ایتمش، ویرینه ابو سعید مرینی چکمشدر.

ابو الرَقَعمق { (احمد بن محمد) شامك مشاهیر شعراسندن اولوب، آنطاکیه ده تولد ونشأت ایتمشدر. شاعر مشهور ابوالحجاج طرزنده جدی وهزل آمیز اشعار لطیفه‌سی چوق اولمغله، شامك ابوالحجاجی دنیلمکه شایاندر. مصر ملوکنك مدحی حقنده دخی بعض قصیده‌لری واردر. ٣٩٩ تاریخنده وفات ایتمشدر. شو ایکی بیت بر قصیدهٔ مشهوره‌سنك باشلانغیجیدر :

وقوقوقی وقوقوقی — هدية فی طبق
اما ترونی بینکم — تیساً طویل العنق

ابوالریحان بیرونی { (محمد بن احمد خوارزمی) مشاهیر حکمای اسلامدن اولوب، معارف ومدنیت اسلامیه‌نك ترقیسنه اك زیاده خدمت ایدنلردندر. آل سبکتکینه منسوب اولمغله، بو خاندانك هندستانده اولان فتوحاتندن بالاستفاده، قرق سنه اقطار هندیه‌ده سیر وسیاحت، ولسان هندی‌یی تحصیل وتعلم ایده‌رك، هندلیلری معارف اسلامیه‌دن بهره‌مند ایتدیکی کبی، هند حکماسنك ماحصل علم وافکارلرینی دخی معارف اسلامیه‌یه ضم وعلاوه ایتمشدر. الحاصل یونان وهند حکماسنك افکار وفنوننه واقف اولمغله برابر، بین‌الاسلام متداول اولان فنونك کافه‌سنده، وعلی‌الخصوص علوم ریاضیه وطبیعیه ایله هیئت ونجوم وجغرافیا وطب فنلرنده نادرهٔ روزکار ایدی. هله جغرافیا فننه بیوك خدمتلر ایدوب، غایت طوغری ومفصل معلومات ویرمکله برابر، زمانه دکین مجهول قالمش اولان هندستان وسائر اقطار شرقیه حقنده دخی برنجی اولدرق معلومات مکمله ویرمشدر. تاریخ طبیعی‌یه دخی خدمتی بوندن دون اولمیوب، ذی قیمت طاشلر وعلی العموم احجار ومعادن ونباتات وحیوانات حقنده تحقیقات مکمله اجرا، ومعلومات مفصله اعطا ایتمشدر. حکیم مشهور ابن سینا ایله معاصر اولمغله، بینلرنده مسائل فنیه ومباحث علمیه متعلق برچوق مخابرات وقوع بولمش، وبونلرك بعضیسی برر کتاب تشکیل ایتمشدر. وفاتی اصح روایاته کوره ٤٣٠ تاریخنده واقع اولوب، ٤٤٠ ویا ٤٥٠ تاریخنده‌دك برحیات بولندیغی دخی مرویدر. آثارینك باشلیجه‌لری بروجه آتیدر : هیئت ونجومه متعلق « قانون » که مسعود بن محمود سبکتکینك نامنه یازمشدر، تاریخ ونجومه متعلق « الآثار الباقیة عن القرون الخالیة » که شمس المعالی قابوسك نامنه یازمشدر، « الارشاد فی احکام النجوم »، « الاستشهاد باختلاف الارصاد »، « الاستیعاب فی تسطیح الکرة »، « تجرید الشعاعات والانوار »، « التفهیم لاوائل صناعة التنجیم »، « التنبیه علی صناعة التمویه »، « کتاب الجماهر فی الجواهر »، « کتاب فی الاسطرلاب »، « کتاب الشموس الشافیة للنفوس »، « العجائب الطبیعیة والغرائب الصناعیة »، « کتاب الاحجار »، « الزیج المسعودی »، « اختصار المجسطی »، « مقالید الهیئة »، حروف هجا ترتیبیله « کتاب الصیدلة »، « مقالة فی تلاقی عوارض الزلة فی کتاب دلائل القبلة »، « مقالة فی استعمال الاسطرلاب الکری »، « کتاب الاظلال »، « شرح دیوان ابی تمام »، « مختار الاشعار والآثار »، « التعلیل باحالة الوهم فی معانی النظم ». بو صوك اوچ اثرندن ادبیاته دخی توغل ایتمش اولدیغی آکلاشیلیور. بیرونینك آثاری آوروپاجه دخی مقبول ومعتبر اولوب، اکثر کتبخانه‌لرده نسخه‌لری موجوددر. کوپریلی کتبخانه‌سنده « احوال الهند » عنوانیله بر تألیفی ده موجوددر.

ابو زابوره { فلسطینده بلقاء سنجاغنك شعراویهٔ غربیه ناحیه‌سنده بر نهر اولوب، آرسوفك شمالنده آق دکیزه منصب اولور.

ابو زُبَید طائی { (حرمله بن منذر) مشاهیر شعرای عربدن اولوب، نصرانی‌المذهب ایدی. یوز سنه‌دن زیاده یاشایوب، زمان جاهلیتده شعر سویلمش اولدیغی کبی، اوائل اسلامده دخی سویلمشدر. اخبار واشعار عربه ووقایع واحوال تاریخیه‌یه وقوف تامی اولدیغندن، حضرت عثمان زمان خلافتنده کندیسنه فوق‌العاده حرمت ورعایت ایدوب، اکثریا مجلسنه جلب ایده‌رك، سویلتیردی. ولید بن عقبه ایله فوق‌العاده محبتلری اولوب، وفاتلرنده بربرلرینك یاننه دفن اولنمغی وعد ایتمشلردی. اکثر اشعاری آرسلانك وصفنه دائر اولوب، عمرنده بر کره دهشتلی بر آرسلانه راست کلمش اولدیغندن، تأثیری بر وجهله قلب وذهنندن

زائل اولمامشدی. حتی غرائب تصادفاتدن اولەرق، نهایت آرسلان طرفندن ییرتلەرق؛ وفات ایتدیکی دخی مرویدر. حقنده پك چوق نوادر منقولدر. شوقطعه جملهٔ اشعارندندر:

اذا جعل المرء الذی کان حازما
یحل به حل الحوار ویحمل
فلیس له فی العیش خیر یریده
وتکفینه میتاً اعف واجمل

ابو زُرعه { (احمد بن حسین رازی) مشاهیر محدثیندن اولوب، ۳۷۵ تاریخنده مکه طریقنده وفات ایتمشدر. — (عبدالله بن رازی) مشاهیر حفاظدن اولوب، ۲٦٤ ده وفات ایتمشدر. — (عبدالرحمن بصری) دمشقك مشاهیر علما وحفاظندن اولوب، ۲۸۱ تاریخنده وفات ایتمشدر. بعض تصنیفاتی دخی واردر. — (طاهر بن محمد مقدسی) مشاهیر ادبادن اولوب، همدانده ساکن اولمش، و٥٦٦ تاریخنده ۸٥ یاشنده وفات ایتمشدر.

ابو زعبل { (مصرك جیزه مدیریتنده وبحیره ده برکوچك قصبه اولوب، قاهرەنك ۲۲ کیلومتره شمالنده واقعدر. مرحوم محمد علی پاشا بوقصبەده بر خستەخانهٔ عسکری یاپدیردیغی کبی، طب وفن جراحی مکتبنی دخی ابتدا اوراده تأسیس وکشاد ایدوب، بعده قاهرەدەکی (قصرعینی) یە نقل ایتمشلردر. قصبەنك ۲۰۰۰ قدر اهالیسی واردر. بوناپارتك تجاوزی صرەسنده عساکر عثمانیه ایله جنرال (قلبر)ك قوماندەسی آلتنده بولنان فرانسز عسکری بیننده بو موقعده بر محاربه وقوع بولمشدر.

ابو زکار { هارون الرشید دوری مغنیلرینك الك مشهورلرندن اولوب، اعمی ایدی. بر مکیلره انتسابی وار ایدی.

ابو زکریاء { [«یحیی» مادەلریله «خطیب تبریزی»، «واثق بن مستنصر»، «طلیطلی» و«نووی» مادەلرینه مراجعت بیوریله.]

ابو زکریاء تمیمی { (عبدالرحیم بن احمد بخاری) مشاهیر محدثیندن اولوب، ۳۷۲ ده طوغمش، وبتون ممالك اسلامیەیی کزدکدن صکره، مغرب واندلسه دخی رحلتله، بر سیاحتنامه دخی یازمش؛ و٤٧١ تاریخنده حوراده وفات ایتمشدر.

ابوالزناد { (ابو عبدالرحمن عبدالله بن ذکوان مدنی) تابعیندن اولوب، بر روایتده عثمان بن عفان خاندانه منسوب ایدی. عالم وعاقل وفصیح‌اللسان بر ذات اولوب، اشعار واخبار عربه وقوفی وفوق‌العاده قوهٔ حافظەسی اولمغله، زماننده تابعینك قدوەسی اولوب، هر مشکل حلیچون کندیسنه مراجعت اولنوردی. بعض صحابه وتابعیندن روایت احادیث شریفه ایتمشدر. مشاهیر محدثیندن سفیان ثوری صاحب ترجمەیی حدیثده امیرالمؤمنین تسمیه ایدیور. ۱۳۰ تاریخنده ٦٦ یاشنده وفات ایتمشدر.

ابو زیاد اعرابی { (یزید بن عبدالله کلابی) خلفای عباسیەدن مهدینك زماننده بادیەدن بغداده کلمش بر شاعردرکه لغت واخبار عربەدەکی معلومات واسعەسی حسبیله، ادبای عصرینك مرجعی اولمشیدی. فوائد کثیرەیی جامع و ۱٤ جلددن مرکب اولان «کتاب‌النوادر» ایله «کتاب‌الفرق»، «کتاب‌الابل» و«کتاب خلق الانسان»ك مؤلفیدر.

ابو زَیّان مرینی { (محمد بن ابی یعقوب عبدالرحمن) مغرب‌اقصاده حکومت سورن بنی مرین ملوکندن اولوب، عمی سلطان ابو سالمك زماننده اندلسه فرار ایله، ۷٥۰ تاریخنده بنی احمردن اولان غرناطه صاحبنه، وبعده قسطیلەنك خرستیان ملکنه التجا ایتمشیدی. ۷٦۳ تاریخنده وزیر عمر بن عبدالله ابو سالمەقارشی عصیانله، برادری ابوعمر معتوهی اجلاس ایتمش ایسه ده، بنی مرین رجالی بونی قبول ایتمدکلرندن، وزیر موسی‌الیه صاحب ترجمەیی اندلسدن کتیرتوب، فاسده تخته اوتورتمشدر. بش سنه حکومت سوردکدن صکره، وزیر عمر بن عبدالملك ادارهٔ امور دولتدەکی استبدادینی چکەمیەرك، قتلنی نیت ایتمکله، وزیر بونی حس ایدنجه، دها چابق طاورانەرق، کندیسنی بر قیویه انداختله، اتلاف ایتمشدر.

ابو زیان یغمراسنی { (محمد بن عثمان) تلمسانده حکم سورن بنی یغمراسن ملوکندن ودولت مذکورەنك بانیسی اولان یغمراسن بن زیانك تورونی اولوب، ۷۰۳ تاریخنده، پدرینك وفاتی اوزرینه، تخته جلوس

ایتمش؛ واوصره‌ده بنی مریندن یوسف بن یعقوب تلسانی محاصره ایتمش اولدیغندن، بو محاصره امتداد ایدوب، اهالی آجلقدن تلف اولمق درجه‌سنه گلمش ایکن، مشارالیه یوسف بن یعقوبك وفاتی وحفیدی ابو ثابتك جلوسیله، صلح ومسالمت اعاده اولنمش؛ وابو زیان مملکتنی دور ایده‌رك، بنی مرینه تابع اولمش اولان بعض قبائلی تسکین ایتدکدن صکره، ۷۰۷ تاریخنده وفات، وبرادری سالف‌الترجمه ابو حمو یرینه جلوس ایتمشدر.

ابو زیان یغمراسنی { (فتی محمد بن ابی سعید عثمان) بو دخی بنی یغمراسن خاندانه منسوب اولوب، عمی ابو ثابت بنی مریندن ابو عنان طرفندن قبض، واولادیله برابر قتل اولندیغی وقت، صاحب ترجمه مشارالیه ابو عنان طرفندن مغرب اقصایه گوتوریله‌رك، برقلعه‌یه حبس، وابو عنانك وفاتندن صکره، برادری ابو سالم طرفندن، محضا بنی یغمراسن دولتنی یکیدن احیا ایتمش اولان عمزاده‌سی ابو حموه مخالفت ایتمك اوزره، سبیلی تخلیه اولنمش؛ وابوزیان تلسان جهتلرینه گلوب، ابو حموك ترجمهٔ حالی صره‌سنده بیان اولندیغی اوزره، برچوق محاربه‌لر ایده‌رك، گاه غالب وگاه مغلوب اولمش ایسه‌ده، ابو حموه قطعیاً غلبه ایده‌مدیکندن، بر ایکی دفعه دها تونسده‌کی بنی حفص ومغرب اقصاده‌کی بنی مرین خاندانلرینه التجا، وبعض بربر قبائلیله اتفاق ایتمش؛ ونهایت کلیاً مغلوب اولوب، تونس طرفلرینه قاچه‌رق، نادید اولمشدر. بووقوعات ۷۶۰ ایله ۷۷۰ تاریخلری آره‌سنده جریان ایتمشدر.

ابو زیان یغمراسنی { (محمد بن ابی حموس) بنی یغمراسن بن زیاندن اولوب، سالف‌الترجمه ایکنجی ابو حموك اوغلی اولوب، پدری حیاتنده ملکنی اوغللرینه تقسیم ایتدیکی صره‌ده، کندیسنه مریه‌یی ویرمشیدیسه‌ده، اوراده راحت طورمدیغندن، وهرانه قالدیره‌رق، اوراده محافظه آلتنده بولندیرمشیدی. بعده برادری ابو تاشفین پدریله محاربه ایتدیکی وقت، صاحب ترجمه پدرندن طرف آلدرق، ابو تاشفینك اوغلی دیگر ابو زیانی قتل ایتمشیدی. بونك اوزرینه پدری طرفندن جزایره نصب اولنه‌رق، پدرینك وفاتنده، بنی عامر قبیله‌سی طرفندن امیراتخاذ اولنمش و ۷۹۲ تاریخندن ۸۰۱ تاریخنده‌دك طقوز سنه برادریله محاربه ایده‌رك، وگاه غالبیت گاه مغلوبیتله عمر چکیره‌رك، تاریخ مذکورده وفات ایتمشدر. — بوسلاله‌دن دیگر بر ابو زیان دخی ایکی دفعه تلمسانده بر مدت حکم سورمشدر.

ابو زید انصاری { (سعید بن اوس) ائمهٔ ادبدن اولوب، علی‌الخصوص لغتده وحفظ نوادر وغرائبده بینظیر ایدی. بصره‌ده طوغوب، اوراده نشأت ایتمش، و ۲۱۵ تاریخنده، یوز یاشنه قریب اوله‌رق، وفات ایتمشدر. تألیفاتی بروجه آتیدر: «کتاب فی النبات»، «کتاب القوس والترس»، «کتاب الابل»، «کتاب خلق الانسان»، کتاب المطر»، «کتاب المیاه»، «کتاب اللغات»، «کتاب النوادر»، «کتاب الجمع والتثنیة» «کتاب اللبن»، «کتاب بیوتات العرب»، «کتاب تخفیف الهمزة»، «کتاب القضیب»، «کتاب الوحوش»، «کتاب الفرق»، «کتاب فعلت وافعلت»، «کتاب غریب الاسماء»، «کتاب الهمزة»، «کتاب المصادر» وسائره.

ابو زید بن امام { [«ابو موسی بن امام» ماده‌سنه مراجعت.]

ابو زید مروزی { (محمد بن احمد) مشاهیر فقهاء شافعیه‌دن اولوب، بغدادده علم حدیث تدریسیله مشغول اولمش وبر مدت مکه‌ده مجاور اولمشدر. ۳۷۱ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو ساسان { (ابو محمد حفین بن منذر رقاشی) تابعیندن اولوب، حضرت عثمان بن عفان وحضرت علی بن ابی طالب ایله موسی‌الاشعری کبی صحابهٔ کرامدن احادیث شریفه نقل ایتمشدر. روایتنده موثوقدر. بصره‌ده ساکن اولوب، ۱۰۰ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو سالم مرینی { (ابراهیم بن ابی‌الحسن علی) بنی مرین ملوکندن اولوب، دولت مشارالیهایی اك زیاده توسیع وتعظیم ایدن سالف‌الترجمه ابوالحسنك اوغلیدر. پدرینك وفاتنده یرینه گچن برادری ابو عنان طرفندن دیگر برادری ابو الفضل ایله برابر اندلسده

غرناطه‌یه اجلا اولنمشیدی. ابوالفضل غرناطه صاحبی بنی احمردن ابوالحجاجك تشویقیله برادرینه عصیان ایتمش ایسه‌ده، ابو عنان طرفندن اخذ وقتل اولنمش؛ وابو سالم غرناطه‌ده قالمشیدی. ٧٦٠ تاریخنده ابو عنان وفات ایتمکله، اعیان دولت صاحب ترجمه‌یی مراکشه دعوت ایتمشلر ایسه‌ده، اولجه وفات ایتمش اولان ابو الحجاجك یرینه غرناطه حاکمی بولنان محمد واصل اداره‌ٔ دولت‌ایدن وزیری رضوان مانع اولمشلر؛ وآنجق ابو سالم قشتاله‌نك خرستیان ملکنه التجا ایده‌رك، اونك طرفندن بعض شرائطله آفریقا ساحلنه چکیرلمش؛ وملك موروثنی ضبط ایدوب، کمال شوکتله حکم سورمکه باشلامشدر. مورخ مشهور ابن خلدونی سرکتابتنه تعیین ایتمش اولدیغی کبی، حکومتدن اسقاط ایدلمش اولان غرناطه حاکمی آنف البیان محمد بن ابی الحجاجی وکاتب خاصی ادیب مشهور لسان الدین ابن خطیبی ٧٦١ تاریخنده مغربه جلب ایده‌رك، تعظیم وترفیهلرینه اعتنا ایتمشدر. تلمسانده بربرلریله اوغراشمقده اولان ابو حمو ایله اوغللری وابوزیانك منازعه‌لرینه دخی قاریشوب، اکثریا ابو حموه قارشی ابو زیانی الترام ایتمشدر. نهایت ٧٦٢ ده بعض کبرانك القا- آتیله برادری تاشفینه بیعت اولنه‌رق، کندیسی مغلوب ومقتول اولمشدر.

ابو سَبره { (ابن ابی رهم) حضرت عمر بن خطابك زمان خلافتنده فرس وسائر طرفلره سوق اولنان بعض سریه‌لرده قوماندان بولنمش شجعان مجاهدیندن اولوب، حضرت عثمانك زمان خلافتنده وفات ایتمشدر.

ابو سرای { الجزیره‌ده خابور نهرینك فراته منصب اولدیغی محلده وفراتك صول وخابورك صاغ ساحلنده واقع برکوچك قصبه اولوب، اسکی قرقیسیا (Circesium) شهرینك خرابه‌لری اوزرنده واقعدر. [«قرقیسیا» ماده‌سنه مراجعت بیورله.]

ابو السرایا { [«نصر بن حمدان» ماده‌سنه مراجعت بیورله.]

ابو السعادات ابن الشجری { (شریف هبة الله بن علی) نسلی حضرت امام حسنه منتهی اولور شرفادن وبغدادك مشاهیر ادباسندن اولوب، نحو ولغت واخبار واشعار عربده ید طولی صاحبی ایدی. فصیح اللسان اولوب، برآره‌لق کوفه‌ده پدرینه وکالةً نقیب الطالبین اولمشیدی. ابن جکینا ایله بینلرنده منافسنلری وارایدی. ٤٥٠ تاریخنده طوغوب، ٥٤٢ ده بغدادده وفات ایتمشدر. برچوق تصنیفات مفیده‌سی اولوب، الك بیوکی «الامالی» عنوانیله کافهٔ فنون ادبی جامع اولان اثریدر. ابو تمامك اثرینه تقلیداً «حماسه» عنوانیله برکتاب دخی جمع ایتمشدر. نحوه دائر «ما اتفق لفظه واختلف معناه» عنوانیله برکتابی، ابن جنینك «لمع» نه و«التصریف الملوکی» عنوانلی کتابه برر شرحی وسائر بعض آثاری دخی واردر. ابن خشابه قارشی «الانتصار» عنوانلی بر ردیه‌ده یازمشدر. اشعاری سلیس اولوب، شو قطعه او جمله‌دندر:

هل الوجد خافٍ والدموع شهود
وهل مکذب قولٌ لوشاة جحود
وحتی متی تفنی شؤونك بالبکا
وقد حد حداً للبکاء لبید

ابو سعد رازی { (اسماعیل بن علی السمان) مشاهیر محدثیندن ومعتزله‌دن اولوب، خطیب بغدادی کبی علما کندیسندن روایت ایتمشلردر. برچوق کتابلر یازمش، و ٤٤٥ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو سعد کرمانی { (محمد بن علی) مشاهیر کتاب وادبادن اولوب، هجوه میلی زیاده ایدی. ٤٧٨ تاریخنده بغداده‌ده وفات ایتمشدر.

ابو سعد مستوفی { (شرف الملك محمد بن منصور خوارزمی) سلطان ملکشاه سلجوقینك دیوانده مستوفی اولوب، امام اعظم ابو حنیفه‌نك قبری اوزرینه بر مکمل تربه ایله تربه‌نك یاننده. فقهای حنفیه‌یه مخصوص اولمق اوزره، بر مدرسه ومروده دخی ینه حنفیلر ایچون دیکر بر مدرسه بنا ایتمشدر. وفاتی ٤٩٤ تاریخنده واقع اولمشدر.

ابو سعد نیرمانی { (علی بن محمد) مشاهیر کتاب وادبادن اولوب، بغدادده آل بویه‌نك خدمت کتابتنده بولنوردی، وبهاءالدوله‌نك نامنه «المنثور البهائی» عنوانلی کتابی یازمشدر، که «حماسه»نك نثری حکمنده‌در. ٤١٤ تاریخنده وفات ایتمشدر. اشعاری دخی کوزل

اولوب، مشهور بر قصیده‌سنك مطلعی شودر:

خلیلی فی بغداد هل انتما لیا
علی العهد مثلی ام غدا العهد بالیا

ابو سعد نیسابوری { (عبدالرحمن بن مأمون) مشاهیر

فقهاء شافعیه‌دن اولوب، (مستولی) دیمکله معروفدر. ۴۲۷ تاریخنده نیسابورده طوغمش، و۴۷۸ ده بغدادده وفات ایتمشدر. ابو اسحاق شیرازیدن صکره مدرسهٔ نظامیه مدرسی اولمشدی. فقهده، استادی ابوالقاسم عبدالرحمن غورانینك «الابانة» کتابنه تتمه اولمق اوزره، «تتمة الابانة» عنوانیله برکتاب تألیف ایتمش ایسه‌ده، اکمالنه موفق اوله‌مامشدر. فرائض وخلاف واصوله دائر دخی برر تألیفی واردر.

ابو سعد نیسابوری { (محیی الدین محمد بن یحیی) مشاهیر فقهاء

شافعیه‌دن وطائفهٔ زهاددن اولوب، فقهی امام غزالیدن اخذ ایتمش؛ ونیسابورده تدریسله مشغول اولوب، شهرت شایعه‌سی حسبیله، هر طرفدن طلبهٔ علوم حلقهٔ تدریسنه طوپلانمقده بولنمشیدی. نیسابور (نظامیه) سنده وبعده هراة (نظامیه) سنده مدرس اولمشدی. برقاچ تألیفی اولوب، اك مشهورلری «المحیط فی شرح الوسیط» ایله «الانتصاف فی مسائل الخلاف» عنوانلی اثرلریدر. شعری دخی واردر. ۴۷۶ تاریخنده طوغوب، ۵۴۸ ده شهید اولمشدر.

ابو سعدی { (وزبازدی ابو سعدا) جزایرك قسنطینه ایالتنده وقسنطینه

شهرینك ۳۰۵ کیلومتره جنوب غربیسنده همنامی اولان بر نهرك کنارنده واقع بر کوچك قصبه اولوب، ۴۳۰۰ اهالیسی واردر.

ابوالسعود عمادی { (احمد افندی بن شیخ محیی الدین مصطفی)

دولت علیهٔ عثمانیه دورنده یتیشن علمانك اك بیوکلرندن اولوب، کمال پاشازاده‌دن بشقه نظیری کلمه‌مشدر، دینسه سزادر. عصر سلطان سلیمان وسلطان سلیم ثانیده ۳۰ سنه متمادیاً شیخ الاسلام اولوب، دولت مشارالیهاده بو مقام عالیی احراز ایدنلرك اون اوچنجیسیدر. پدری عن‌اصل کردستانده‌کی عمادیه شهرندن اولوب، کندیسی ۸۹۶ تاریخنده استانبول جوارنده واقع مدرس قریه‌سنده طوغمش؛ وابتدا پدرندن تحصیل ایده‌رك، استعداد طبیعیٔ فوق العاده‌سی حسبیله، آز زمانده شهرتی پادشاه زمان سلطان بایزید ثانی حضرتلرینك مسموعی اولمغله، جلب وتلطیف، ویومی ۳۰ اقچه معاش تخصیص اولنمشیدی. بعده اکمال تحصیل مقصدیله دور مدارس ایده‌رك، نیجه زمان فحول علمادن مؤیدزاده‌نك درسنه دوام ایله، علوم شرعیه وادبیه‌ده درجهٔ عالیه‌یه واصل اولدقدن صکره، مشارالیه مؤید زاده‌یه داماد اولمغله برابر طریقه دخول ایتمشیدی. ۹۲۲ تاریخنده شیخ الاسلام کمال پاشا زاده طرفندن کنغری مدرسلکنه تعیین اولنمش ایسه‌ده، کیده‌میوب، بعده اینه کولده واقع اسحاق پاشا ودرسعادتده داود پاشا ومحمود پاشا مدرسه‌لرینه، و۹۳۲ ده بروسه‌ده کائن سلطانیه مدرسه‌سنه، و۹۳۴ ده مدارس ثمانیه‌دن برینه نصب اولنه‌رق، ۹۳۹ده بروسه، وبرسنه صکره استانبول قاضیسی، و۹۴۴ تاریخنده روم‌ایلی قاضیعسکری اولوب، نهایت ۹۵۲ سنه‌سی شعبانده مقام مشیخته ترفیع اولنمشدر. اوتوز سنه پیاپی امور فتوایی لایقیله رؤیت وحسن اداره ایتدکدن صکره، ۹۸۲ سنه‌سی جادی‌الاولاسنك بشنجی کونی، ۸۷ یاشنده اولدیغی حالده، ارتحال ایدوب، حضرت ایوب جوارنده بنا ایتمش اولدقلری مکتب ساحه‌سنده دفن اولنمشدر. فقه وتفسیر وسائر علومده ید طولی صاحبی اولدیغی کبی، ادبیات عربیه‌ده دخی بینظیر اولوب، عربی اشعار وقصائدی دخی واردر. «ارشاد العقل السلیم الی مزایا القرآن العظیم» عنوانیله مکمل برتفسیر شریف یازمشدر. ۹۷۲ تاریخنده سلطان سلیمان حضرتلری بوتفسیر شریفك بیتمش اولان قسمنی ایستیوب، کوردکلرنده، زیاده‌سیله ممنون اولوب، ۲۰۰ اقچه‌دن عبارت اولان مخصصاتنی ۵۰۰ اقچه‌یه، وبرسنه صکره کتاب اکمال اولنجه، ۶۰۰ اقچه‌یه ابلاغ ایله، کندیلرینی فوق العاده صورتده تلطیف ایتمشلردی. بو اثر جلیلدن بشقه «فتاویٔ ابی السعود» نامیله معروف مشهور فتاویسی، «کشاف»ك سورهٔ فتحنه حاشیه‌سی، و«هدایه» نك «کتاب البیوع» قسمنه حاشیه‌سی واردر. عربی وفارسی وترکی اشعاری چوق اولوب، اشعار عربیه‌سنك اك مشهوری «قصیدهٔ میمیه» سیدر، که مطلعی شودر:

ابعد سليمى مطلب ومرام
ودون ذراها موقف ومقام

ابو السعود مصرى { مصرك متأخرين شعراسندن او-
وب، ١٢٤٥ تاريخلرنده مصر سفلانك بر قريه‌سنده طوغمش؛ وابوينى غايتله فقير اولدقلرى حالده، محمد على پاشا طرفندن تأسيس ايدلمش اولان (مدرسهٔ كليه)ده اكمال تحصيل ايتمشيدى. برچوق مرثيه وفراقيه‌لرى وسعيد پاشانك مصر واليلكنه نصبى حقنده بعض قصيده‌لرى واردر. محمد على پاشانك تاريخنى متضمن معلقات سبعه طرزنده بر «الفيه» واون بيك بيتدن مركب بر قصيده دخى نظم ايتمشدر.

ابو سعيد اصطخرى { وابو سعيد اصمعى [«اصطخرى» و«اصمعى» ماده‌لرينه مراجعت بيوريله.]

ابو سعيد افندى { دولت عليهٔ عثمانيه علماسندن اولوب، سلطان ابراهيم وسلطان محمد رابع زمان سلطنتلرنده اوچ دفعه شيخ الاسلام اولمش، ومن حيث المجموع بش سنه‌دن زياده بو مقام عالى‌يى احراز ايتمشدر. شيخ الاسلام محمد اسعد افنديك اوغلى وينه شيخ الاسلام و«تاج التواريخ» صاحبى خواجه سعدالدين افنديك حفيديدر. ١٠٠٣ سنه‌سنده استانبولده طوغوب، مملكتمزده تحصيلى معتاد اولان علومى بعد الاكمال، طريقه داخل اولوب، ١٠٣٠ ده شام، ٣٢ ده بروسه مولويتلرينه نصب اولنمش؛ و٣٤ ده استانبول قاضيسى اولوب، ٣٦ ده ثانيا استانبول قاضيسى اولدقدن صكره، ٣٨ ده آناطولى، و٣٩ ده روم ايلى قاضيعسكرى اولمش؛ وبر خيلى مدت معزول قالدقدن صكره، ١٠٥٣ سنه‌سى ذى القعده‌سنده مقام مشيخت اسلاميه‌يه ترفيع اولنمشدر. بو دفعه ٢ سنه مسند مشيختده قالدقدن صكره، ١٠٥٥ تاريخنده عزل اولنه‌رق، ١٠٦٢ رمضاننده ثانياً شيخ الاسلام اولمش؛ وبر سنه صكره، بر حركت غير لايقه‌سندن طولايى، علمانك غلو وشكايتى اوزرينه عزل اولنوب، ٦٤ سنه‌سى صفرنده ثالثاً مشيخت اسلاميه مسندينه كتيرلمشدر. ١٠٦٥ سنه‌سى رجبنده صدراعظم ابشير پاشانك سوء حركتيله عصيان ايتمش اولان سپاهيلرله يكيچريلر ابشير پاشا ايله برابر صاحب ترجمه‌نك دخى قوناقلرينى يغما ايتدكدن صكره، اعداملرينى طلبده اصرار ايتدكلرندن، ايكيسنك دخى اعداملرينه فرمان چيقمش ايسه‌ده، ابشير پاشا اعدام اولنوب، ابو سعيد افندى نقيب الاشراف زيرك زاده‌نك توسط وشفاعتيله اعدامدن قورتلمش؛ وآرپه‌لغى اولان كليبوليده اقامته مأمور اولمشدى. برآره‌لق درسعادته عودتنه مساعده اولنوب، بعده ١٠٦٦ سنه‌سى وقعه‌سى اوزرينه، ينه كليبولى‌يه تبعيد اولنمش ايسه‌ده، متعاقباً عودتنه مساعده اولنمش؛ و١٠٧٢ سنه‌سى ذى القعده‌سنده وفات ايدوب، ايوبده دفن اولنمشدر. بعض اشعار تركيه وعربيه‌سى واردر. شعرده (سعدى) تخلص ايديور.

ابو سعيد بالسى { (عطاف بن محمد) مشاهير شعرادن اولوب، ٤٩٤ تاريخنده طوغمش، و ٥٥٧ ده وفات ايتمشدر. خلفاى عباسيه‌دن مسترشد باللهك زماننده بغدادده سلك عسكريده بولنوب، مدح وهجو وسائر انواع اشعاريله شهرت بولمشيدى. بعده ملكشاهك تورونى سلطان مسعوده انتساب ايتمش اولديغى حالده، خليفه مقتفى‌يى هجو ايتمش اولديغندن، املاكى مصادره اولندقدن صكره، زندانه آتيلوب، اون سنه محبوس قالمش؛ وزندانك قراكلغندن چيقديغنده، كوزلرى كورمز اولوب، موصله عزيمتله، اوچ سنه صكره اوراده وفات ايتمشدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

احذر صديقا ماذقا مزج المرارة بالحلاوة
يحصى الذنوب عليك ايـ ـام الصداقة للعداوة

ابو سعيد برقوق { [«ظاهر برقوق» ماده‌سنه مراجعت.]

ابو سعيد بن عبدالمؤمن { (محمد) مراكش حكمدارلرندن عبدالمؤمنك اوغلى وولى عهدى اولوب، پدرينك حياتنده سبته وجزيرهٔ خضرا ومالقه واليلكنه نصب اولنمغله، مالقه‌يى مقر اتخاذ ايتمش؛ وغرناطه حاكمى بولنان ملثميندن ميمون بن بدر لمتونى ملكنى كندى رضاسيله صاحب ترجمه‌يه تسليم ايتمكله، ابو سعيدك قوتى آرتوب، اسپانيا خرستيانلرينك الينه دوشمش اولان مريه‌يى دخى محاصره وضبط ايتمش؛ وكرك قشتاله حكمدارى آلفونسله كرك اوكا التحاق ايتمش اولان سالف الترجمه ابن مردنيش وابراهيم بن

همشكله خيلی وقت اوغراشمشـيدی. نهايت كنديسی شرب خمره مألوف اولوب، روايتـه كوره مؤخراً جذام علتنه دخی دوچار اولديغندن، پدری طرفندن ولی عهـدلكدن چيقاريلوب، برادری ابو يعقوب نصب اولنمش ايسه‌ده، كنديسی بوندن طولايی دلكير اولميوب، پدرينـك وفاتندن صكره برادری طرفندن مراكشه جلب، وديكر برادری ابو حفص ايله برابر مردنشك تنكليچون قرطبه‌يه اعزام اولنمشـيدی. بو سفرده موفق اولدقدن صكره، غرناطه واليكنه نصب اولنوب، ۵۷۱ تاريخنده اورده وفات ايتمشدر.

ابو سعيد بن كليب شاشی { مشاهير محدثيندن

اولوب، «المسـندالكبير» عنوانلی كتابك مؤلفيدر. ۳۳۵ تاريخنـده وفات ايتمشدر.

ابو سعيد بيضاوی { (قاضی —) مور- خيندن اولوب،

خلقت عالمدن بغدادك هلاكو طرفندن ضبط وتخريبی زمانه‌دك اولان وقوعاتی حاوی « نظـام التواريخ » عنوانيله بر تاريخ يازمشدر.

ابو سعيد خان { سلالهٔ تيموريه‌دن صكره ماوراءالنهرده حكـومت

سورن ازبكان سلاله‌سنك اوچنجی حكمداری اولوب، دولت مذكـوره‌نك بانيسی اولان شاهی بك خانك تورونيـدر. ۹۳۶ تاريخنـده، پدری بكرجم خانك وفاتی اوزرينه، جلوس ايدوب، درت سنه حكومت ايتدكدن صكره، ۹۳۹ ده وفات ايتمشدر.

ابو سعيد خان بهادر { چنكيز خان سلاله- سـنك ايرانده

حكومت سـورن ايلخانيان شعبه‌سـنك حكمـدار اخيری يعنی هلاكودن صـكره طقوزنجيسی اولوب، اسم اصليسی الجايتو اولان سـلطان محمد خدابنده‌نك اوغليدر. پدری واونك برادری وسلفی اولان غازان خان دين اسلامی قبول ايتمش اولدقلرندن، ابو سعيد دين اسـلامده طوغمش؛ و ۷۱۶ تاريخنده، پدرينك وفاتی اوزرينه، ۱۳ ياشـنده اولديغی حالده، تخته جلوس ايتمشـدر. وزير ومدبر اموری امير چوبان اولوب، ينه چنكيز نسلندن اولان خوارزم صاحبی سـيول ايله بر چوق وقت محاربه ايده‌رك، خراسانی اونك يد ضبطندن قورتارمش؛ واوغلی تيمور طاشی اناطولی‌يه كونده‌رك، سيسده‌كی ارمنی دولتندن بر چوق يرلر ضبط ايتمشيدی. بعده ابو سعيد امير چوبان ايله طقوز اوغلنی قتل ايتمشدر. بونك زماننده «جامع التـواريخ» ناميـله چنكيز خاندانك تاريخنی يازمش اولان رشيدالدوله فضل الله دخی اعدام اولنمشدر. ابو سعيد ۹ سنه حكومت سوردكدن صكره، ۷۳۶ تاريخنده وفات ايدوب، پدرينك تأسيس ايتمش اولديغی سلطانيه‌شهرنده دفن اولنمشدر. بونك وارثی قالمامغله چنكيز خاندانه منسوب بعض امرا بربرلريله اوغرا- شه‌رق، اللی سنه قدر قاريشيق برحال دوام ايتدكدن صكره، تيمورلنك خروج ايتمشدر.

ابو سعيد خُدری { (سعد بن مالك) صحابه- دن اولوب، پدری

مالك بن سنان دخی صحابه‌دن ايدی، واحدغزاسـنده شهيد اولمشدی. ابو سعيد ۱۳ ياشنده اولديغی حالده احد غزاسنه عزيمته متهی اولمشديسه‌ده، سننك عدم مسـاعده‌سيله اعاده بيورلمش؛ و بعده حضرت فخر كائـنات افندمزك معيت سـنيه‌لرنده اون ايكی غزاده بولنمشدر. صحابه‌نك علما وفقهاسندن اولوب، كنديلر- ندن ۱۱۷۰ حديث شريف نقل ورروايت اولنمشدر. ٦٤ وديكر بر روايتده ۷٤ تاريخنده ارتحال ايتمشدر. مرقدی درسعادتده ايوانسرای داخلنده قعريه جامع شريفی حوليسنده بولنديغنه دائر بر روايت وارايسه- ده، تاريخله مثبت دكلدر.

ابو سعيد خرّاز { (احمـد بن عيسی) كبار مشايخ صوفيه‌دن اولوب،

بغداده‌ياشامش، وذوالنون مصری، سریّ سقطی، بشر حافی كبی اعاظم مشايخله صحبت ايتمشـدر. مناقبی واقوال زهديه‌سی چوقدر. ۲۷۷ تاريخنده ارتحال ايتمشدر.

ابو سعيد فضل الله { (بن ابی الخير) مشاهير مشايخ صـوفيه‌دن

اولوب، مهنه‌ده تولد ونشأت ايتمش، وابو الفضـل لقمان سرخسيدن اخذ تصـوف وطريقت ايلمشدر. مقامات ومناقبی مشهور اولوب، زهد وتصوفه متعلق بعض رباعياتی دخی واردر. ٤٤٠ تاريخنده ارتحال ايتمشدر.

ابو سعيد قرمطی { (حسن بن بهرام جنابی) قرامطـه مذهبنك

موجدی اولوب، بحر فارس ساحلنده کائن (جناب) اهالیسندن ایکن، اورادن نفی اولنه‌رق، بحرینه کیتمش؛ و اوراده خلیفه معتضد باللهك زماننده مذهبنی نشر ایله، بحرین واحسا وقطیف جهتلرینی اله کچیردکدن صکره، بصره‌یی تهدیده باشلامش؛ والینه‌چکن اسرایی اعدام ایتدیکندن، خلقی زیاده‌سیله قورقوتمشیدی. مقام خلافتدن تنکیلنه کوندریلن بر قاچ سریه‌یی مغلوب ایتدکدن صکره، ٣٠١ تاریخنده ومقتدر باللهك زمان خلافتنده بر کوله‌سی طرفندن قتل اولنمشدر.

ابو سعید قلوری { اکابر مشایخ صوفیه‌دن اولوب، اقوال ومناقبی مشهوردر. بغداد جوارنده (قلوریه) قریه‌سنده یاشامش؛ و ٧٥٧ تاریخنده اوراده وفات ایتمشدر.

ابو سعید مرزا { (بن مرزا محمد امیر انشاه بن تیمور) اولغ بکه منسوب اولوب، مشار الیهك معیتنده اوغلی عبداللطیفه قارشی محاربه ایتمش اولمغله، اولغ بك طرفندن اخرت اولادلغنه قبول اولنمش؛ واولغ بکك وفاتندن صکره ٨٥٥ تاریخنده، شاهرخ بن تیمورك تورونی مرزا عبداللهی قتل ایله، سمرقندده جلوس ایتمش؛ وماوراءالنهر، خراسان، غزنه، کابل، سیستان وعراقی ضبط ایله، ١٧ سنه سلطنت سوردکدن صکره، ٨٧٣ تاریخنده قره باغ حدودنده دیار بکر وآذربیجان والیسی اوزون حسن طرفندن قتل اولنمشدر.

ابو سعید مرینی { (عثمان بن یعقوب) مغرب اقصاده حکومت سورن بنی مرین ملوکندن اولوب، سالف الترجمه ابو الحسن مرینینك پدریدر. سابق الترجمه ابو الربیعك وفاتی اوزرینه، ٧١٠ تاریخنده جلوس ایتمش؛ و ٢٠ سنه حکومت سوردکدن صکره، ٧٣١ تاریخنده وفات ایتمشدر. مدت سلطنتنده ممالکنده ظهور ایتمش اولان بعض فسادلری باصدیرمش، وتلمسان حاکمی ابو حمو ایله محاربه ایتمش ایسه‌ده، مؤخرا برادری ابو البقاء یعیش تلمسانه فرار، واوغلی ابو علی فاسده عصیان ایتمشدر.

ابو سعید یغمراسنی { [«ابو ثابت یغمراسنی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو سفیان بن حارث { (مغیرة بن حارث بن عبد المطلب) حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمزك عمزاده‌سی اولوب، قبل النبوة اول حضرتك اصدقاسندن ایکن، نبوتك ظهورنده اشد خصماسندن اولمش ایسه‌ده، مکهٔ مکرمه‌نك فتحی کونی دخالت ایده‌رك، قبول اسلام ایتمش؛ وهر نه قدرکه جانب رسالتپناهیدن اسلامنه امنیت اولنمامش ایسه‌ده، اوغلی جعفری الندن طوته‌رق، «والله بنی قبول ایتمز ایسه‌کز، اوغلمله برابر بادیه‌یه کیدوب، آچلقدن وصوسزلقدن اولنجه‌یه قدر یورویه‌جکز» دیمسی اوزرینه، قبول بیورلمشیدی. بعد الاسلام فضلای اصحاب صره‌سنه کچوب، حنین غزاسنده حاضر بولنمش، وفوق العاده غیرت واجتهاد ایتمشیدی. اصح روایاته کوره، ٢٠ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو سفیان بن حرب { (صخر بن حرب بن امیه بن عبد شمس بن عبد مناف بن قصی) رؤسای قریشدن اولوب، قبل الاسلام تجارتله مشغول ایدی. حضرت رسول الله (صلعم) افندمزه قارشی فوق العاده بغض وخصومتی اولوب، بدر غزاسنه سببیت ویرن کندیسیدر. قریشك مغلوب اولمسی اوزرینه، ابو سفیان بونك انتقامنی آلنجه‌یه غسل ایتمیه‌جکنه یمین ایتمکله، هجرت نبویه‌نك ایکنجی سنه‌سی بر طاقم عونه ایله مدینهٔ منوره‌یه کیدوب، (عریض) دینلن محلك خرمالرینی احراق، ومعبد انصاری ایله بر آرقداشنی شهید ایتمشیدی. احد غزاسنده دخی ابو سفیانك کلی مدخلی اولوب، شداد بن اسودك معاونتیله صحابه‌دن (غسیل الملائکه) اسمیله معروف حنظلة بن ابی عامری شهید ایتمشدر. بو عناد وخصومت مکهٔ مکرمه‌نك فتحنه دکین دوام ایدوب، مکه‌نك فتح اولنه‌جغنی آکلاینجه، تجدید عهد ایچون معسکر مؤمنینه کلوب، ابتدا ازواج مطهرهٔ رسول اللهدن بولنان قیزی (ام حبیبه) یه مراجعت ایتمش ایسه‌ده، مشار الیها توسطی قبول ایتمدیکی کبی، حضرت فخر کائنات دخی اصلا جواب اعطا بیورمامش؛ وسائر اصحاب کرام دخی رد ایله جواب ویروب، یالکز حضرت عمر بن خطاب نزد رسول اللهده توسطنی وعد ایتمش؛ ومشار الیهك توسطیله حضور رسالتپناهی‌یه کوتورلدکده، جناب

حقك وحدانيتنى قولاى قبول ايتمش ايسه‌ده، حضرت پيغمبرك رسالتنى تسليمده تردد كوسترمش؛ وآنجق عم رسول‌الله حضرت عباسك تهديد وتخويفى اوزرينه شهادت كتيرمشيدى. كنديسى غايتله حريص نام وجاه بر آدم اولديغندن، حضرت نبيدن بر امتياز ايستمش؛ واول حضرت كنديسنك خانه‌سنه التجا ايدنلرك امين اولملرى امتيازيله كنديسنى تبشير بيورمشيدى. مكه‌يه عودتنده خلقى اسلام وتسليمه دعوت ايتمكه باشلاينجه، زوجه‌سى هند، كه حضرت رسول‌الله ودين اسلامه قارشى اولان بغض وخصومتيله مشهوره ايدى، قوجه‌سنك صقالندن طوته‌رق: «اى آل غالب بواحمق اختيارى اولديرك!» ديه باغرمغه باشلامشيدى. ابو سفيان مكه‌نك فتحندن صكره اصحاب صره‌سنه كچوب، طائف غزاسنده حاضر بولنمش؛ وبو محاربه‌ده بر كوزى كور اولوب، يكچشم قالمش؛ وحضرت ابا بكرك زمان خلافتنده ۱۳ تاريخنده واقع يرموك وقعه‌سنده اوبر كوزى دخى چيقاريلوب، بسبتون اعمى اولمش ايدى. نهايت حضرت عثمانك زمان خلافتنده ۳۱ تاريخنده، ۸۸ ياشنده اولديغى حالده، وفات ايتمشدر.

ابو سلطان (عبد العزيز بن على) اندلسك مشاهير شعرا وكتابندن اولوب، غرناطه‌ده تولد ونشأت ايتمش، وبعض ملوكك خدمت كتابتنده بولنمشدر. تاريخ ولادت ووفاتنه دسترس اولنه‌مدى. شو ايكى بيت جملهٔ اشعار رائقه‌سندندر:

القلب يعشق والمدامع تنطق
برح الخفاء فكل عضو منطق
ان كنت اكتم ما اكن من الجوى
فشحوب لونى فى الغرام مصدق

ابو سلمه (عبدالله بن عبدالاسد مخزومى) اك اول اسلامه كلش اصحابدن واولاد قريشدن اولوب، زوجه‌سى ام سلمه ايله برابر، حبشه وبعده مدينهٔ منوره‌يه هجرت ايتمشيدى. مدينهٔ منوره‌يه اك اول هجرت ايدنلردن اولوب، بو هجرتى بيعتدن بر سنه اول واقع اولمشدر. حضرت رسول‌الله (صلعم) افندمز عشيره غزاسنده كنديسنى مدينهٔ منوره‌ده وكيل براقشيدى. حضرت حمزه‌نك لواسنى حامل ايدى. بدر واحد غزالرنده حاضر بولنوب، احد غزاسنده يارەلنمش؛ ويارەنك مؤخراً يكيدن آچلمسيله، اوسنه يعنى هجرت نبويه‌نك اوچنجى سنه‌سى ارتحال ايتمشدر.

ابو سلمه (عشرهٔ مبشره‌دن حضرت عبدالرحمن بن عوفك اوغلى اولوب،) كبار تابعيندن وبرروايته‌كوره فقهاء سبعه‌دن ايدى. بعضلرى بونك يرينه ابو بكر بن عبدالرحمنى تعداد ايتمشلردر. عالم وموثوق بر ذات اولمغله، صحابه وتابعيندن برچوق ذواتدن احاديث شريفهٔ نبويه روايت ايتمشدر؛ وكنديسندن دخى تابعيندن وسائره‌دن برچوق محدثين نقل ايتمشلردر. ۹۴ تاريخنده ۷۲ ياشنده وفات ايتمشدر.

ابو سليمان (داود بن ابى المنى) آلتنجى قرن هجرى مشاهير اطباسندن اولوب، نصرانى المذهب ايدى. عن اصل قدسلى اولوب، اهل صليب زمانده قدسى ضبط ايدن فرنك حكمدارلرى خدمتنده بولنمش ايكن، علم نجومده دخى مهارتى اولمغله، ملك ناصر صلاح الدين ايوبى‌يه بعض تبشيراتى وقوع بولمش اولديغندن، مشار اليه قدسى فتح ايتديكنده، كنديسنى مصره كوتورمش؛ وبونك زمانده كنديسى مصرده كسب شهرت ايتديكى كبى، اوغللرى ابو سعيد، ابو شاكر، ابو نصر وابو الفضل دخى مشاهير اطبادن اولوب، ملوك ايوبيه نزدنده قدر واعتبارلرى پك عالى بولنمشدر. حكيم رشيدالدين ابو حليقه دخى بونك تورونى ايدى. [«رشيدالدين» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابو سليمان بناكتى (داودبن ابى الفضل) ايرانده حكومت سورن مغول ملوكندن غازان خانك ملك الشعراسى ووقعه‌نويسى اولوب، ۷۰۷ تاريخنده بونك اوغلى وخلفى سلطان ابو سعيدك نامنه «روضة اولى الالباب فى تواريخ الاكابر والانساب» عنوانيله بر تاريخ يازمشدر، كه «تاريخ بناكتى» اسميله دخى معروفدر. ماوراء النهرده مؤخراً (شاهرخيه) تسميه اولنان (بناكت) قصبه‌سنده طوغمش؛ و ۷۳۱ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابو سليمان دارانى (عبدالرحمن بن احمد عنسى) ائمهٔ علمادن ايكن، ماسوايى تركله، طريق تصوفه سلوك ايده‌رك، دمشقك غرب جهتنده واقع (داريا) قريه‌سنده

اختیار عزلت ایتمش؛ وبو مناسبتله دارانی لقبیله تلقیب اولنه‌رق، ٢٠٥ تاریخنده اوراده وفات ایتمشدر. تربه‌سی الآن قائمدر. سفیان ثوری وسائر مشاهیر محدثیندن استماع احادیث شریفه ایتمشدر.

ابو سهل مسیحی (عیسی بن یحیی الجرجانی) مشاهیر اطبادن اولوب، نصرانی المذهب ایدی. طبك علمی وعملی جهتلرنده مهارت تامه‌سی اولدیغی کبی، ادبیات عربیه‌ده دخی یدطولاسی اولوب، غایت فصیح اللسان وحسن خطه مالك ایدی. خراسانده یاشامش، وملوك خوارزمشاهیه‌دن بعضیسنه انتساب ایتمشیدی. «کتاب اظهار حکمة الله تعالی فی خلق الانسان» عنوانیله زیاده‌سیله مقبول وبلیغ برکتابی و «کتاب المائة فی الطب»، «کتاب فی العلم الطبیعی»، «کتاب الطب الکلی»، «مقالة فی الجدری»، «اختصار کتاب المجسطی»، «کتاب فی الباه» عنوانلی تألیفاتیله سائر بعض آثاری واردر. «کتاب المائة» عنوانلی تألیفنه طبیب مشهور ابن تلمیذ بر حاشیه یازمشدر. قرق یاشنده وفات ایتدیکی مرویدر.

ابو شاکر (موفق الدین بن ابی سلیمان) مشاهیر اطبادن اولوب، مصرده ملوك ایوبیه‌دن ملك عادلك خدمت طبابتنده بولنوردی، وملك مشار الیهك عندنده فوق العاده قدر واعتباری وار ایدی. ٦١٣ ده وفات ایتمشدر. نصرانی المذهب ایدی.

ابو شامه (شهاب الدین عبدالرحمن بن اسمعیل) مشاهیر علمادن اولوب، پدری عن اصل قدسلی اولدیغی حالده، کندیسی ٥٩٦ تاریخنده دمشقده طوغمش؛ واوراده نشأت ایدوب، بعده اسکندریه‌یه کیده‌رك، اکمال تحصیل ایتمشدی. حدیث وفقه وتاریخ وادبیات وسائر علوم وفنونده عصرینك فریدی اولوب، متعدد تصانیف مفیده‌سی واردر. ابن عساکرك مشهور «تاریخ دمشق» نی ایکی دفعه اختصار ایدوب، بو مختصرلرندن بری ٢٠ جلددن مرکبدر. آثار سائره‌سنك باشلیجه‌لری شونلردر: «کتاب الروضتین فی اخبار الدولتین النوریة والصلاحیة»، بونك ذیلی، «شرح الحدیث المقتفی فی مبحث مبعث المصطفی»، «ضوء القمر الساری الی معرفة الباری»، «المحقق فی علم لاصول فیما یتعلق بافعال الرسول»، «کتاب البسملة الاکبر»، «کتاب البسملة الاصغر»، «الباعث علی انکار البدع والحوادث»، «الاصول فی الاصول»، «مفردات القراء»، «مقدمة نحو»، «نظم الفصل للزمخشری»، «شیوخ البیهقی». ٦٦٥ تاریخنده وفات ایتمشدر. بعض اشعاری دخی واردر.

ابو شجاع آل بویه‌دن ایکی حکمدارك کنیه‌سیدر. [«عضد الدوله» و«سلطان الدوله» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابو شجاع بن دهان [«ابن دهان» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو شراعه (احمد بن محمد) دولت عباسیه زماننده یتیشن مشاهیر شعرادن اولوب، بصره‌لی ایدی. کوزل اشعاریله بعض بلیغ خطب ورسائلی واردر. سماحتله وچرکینلکله دخی شهرتی واردر.

ابو شُریح خُزاعی (خویلد یاخود عبدالرحمن بن عمرو) صحابه‌دن اولوب، مکه‌نك فتحندن اول اسلامه کلمشدی؛ ومکهٔ مکرمه‌نك فتحنده حضرت فخر کائنات افندمزك الویه‌سندن برینی حامل ایدی. ٦٨ تاریخنده مدینهٔ منوره‌ده وفات ایتمشدر. کندیسندن ٢٠ حدیث شریف مرویدر.

ابو الشَعثاء (جابر بن زید ازدی) بصره تابعینك ایکنجی طبقه‌سندن وعبدالله بن عباسك اصحابندن عالم وفقیه بر ذات اولوب، عن اصل عمانك (حرقه) ناحیه‌سندن اولمغله، (حرقی) لقبیله دخی ملقبدر. مشار الیه ابن عباس ایله دیگر صحابه وتابعیندن روایت ایتمشدر. وفاتی ٩٣ وبر روایته کوره‌ده ١٠٣ تاریخنده واقع اولمشدر.

ابو الشَوك (حسام الدوله فارس بن ابی الفتح) کرد امراسندن اولوب، حلوان صاحبی ایدی. پدرینك وفاتی اوزرینه، ٤٠١ تاریخنده مسند امارته صعود ایدوب، اطرافنده‌کی امرا وملوکله وعلی الخصوص برادری مهلهل ایله بر چوق محاربه‌لر ایده‌رك، برطاقم یرلر ضبط ایتدکدن صکره، ٤٣٧ تاریخنده ایال سلجوقی طرفندن مغلوب واکثر ممالکی ضبط اولنمغله، برادری مهلهل ایله صلح

ایتمکه مجبور اولمش؛ واوسنه کندیسی وفات ایتمشدر. اکراد بونك وفاتندن صکره اوغلی سعدیدن روکردان اولوب، برادری مهلهله تابع اولمشلردر.

ابو الشیخ بن حیان { (ابو محمد عبد الله بن محمد اصفهانی) مشاهیر علمادن اولوب، بر تفسیر شریفله احکامه وسائر مواده متعلق برچوق تصنیفاتی واردر. ۳۶۹ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو الشیص { (ابو جعفر محمد بن رزین) اعاظم شعرادن اولوب، آنجق عصرنده ابو نواس، مسلم بن ولید واشجع سلمی کبی شعرا بولندیغندن، وکندیسی رقه امیری عقبه‌یه اختصاص ایدوب، بونك احسانلری بشقه‌سنه مراجعتدن کندیسنی مستغنی ایتدیکندن، چوق شهرت بولمامشدر. حقنده برچوق نوادر وحکایات منقولدر. ۱۹۶ تاریخنده وفات ایتمشدر. اواخر عمرنده اعمی اولدیغندن، نور بصری حقنده برچوق مرثیه‌لری واردر. شو بر ایکی بیت او جمله‌دندر:

یا نفسی ابکی بمدمع هتن
وواکف کالجمان فی سنن
علی دلیلی وقائدی ویدی
ونور وجهی وسایس البدن

ابو صالح سمان { (ذکوان مدنی) تابعیندن اولوب، صحابه‌دن سعد بن ابی وقاص، ابن عباس، ابن عمر وحضرت عایشه ایله کوریشمش؛ وکندیلرندن احادیث شریفه روایت ایدوب، روایتنده موثوقیتی مشاهیر محدثین طرفندن تصدیق اولنمشدر. کوفه‌ده ایج یاغی وزیتین یاغی تجارتیله مشغول بولندیغندن، (سمان) و(زیات) لقبلریله ملقبدر. ۱۰۱ تاریخنده مدینهٔ منوره‌ده وفات ایتمشدر.

ابو الصلت { (امیه بن عبدالعزیز) مشاهیر اطبا وحکمای اسلامدن اولوب، اندلسك (دانیه) قصبه‌سنده دنیایه کلمش؛ واشبیلیه‌ده تحصیل ایتدکدن صکره، افریقیه‌یه هجرتله، برخیلی وقت مهدیه‌ده اقامت، واورادن اسکندریه‌یه رحلت ایتمشیدی. طبده وعلوم حکمیه وطبیعیه‌ده عصرینك فریدی اولدیغی کبی، علوم ریاضیه وهیئت ونجومده دخی ید طولی صاحبی ایدی. اسکندریه‌یه ورودنده، باقیرله مملو برکمی دکیزك درین بر محلنه باتمش اولدیغندن، صاحب ترجمه بونی چیقارمغه مقتدر اولدیغنی اووقت مصرك وزیری بولنان (افضل بن امیر الجیوش) ه عرض ایتمکله، ایستدیکی آلات وادوات اکمال اولندقدن صکره، برطاقم مقره‌لرله کمی‌یی سطح مایه قدر چیقاره‌بلمش ایسه‌ده، ایپلرك قوپمسیله یکیدن باتمشیدی. بونك اوزرینه وزیر مشارالیه حدتلنه‌رك، ابو الصلتی حبس ایله، روایته کوره یکرمی سنه‌یه قریب مدت محبسده طوتمشدر. روایته کوره صاحب ترجمه‌یه محبس اولمق اوزره برکتبخانه اختیار اولندیغندن، ابو الصلت اوراده بولدیغی کتابلرك جمله‌سنی مطالعه ایده‌رك، معلومات علمیه وفنیه‌سنی دها خیلی توسیع ایتمشدر. نهایت حبسدن قورتلنجه، مهدیه‌یه عودتله، ۵۲۹ تاریخنده اوراده وفات ایتمشدر. شعر وادبیاتده دخی ید طولی صاحبی اولوب، کوزل اشعاری وفصیح رسائلی واردر. آثار معلومه‌سی بروجه آتیدر: مصرك احوال وآثاریله اوراده کوردیکی اطبا، حکما، منجمین، ادبا، شعرا وسائر مشاهیرك تراجم احوالنی جامع «الرسالة المصریة»، اعضاء متشابهه ترتیبنجه مرتب «کتاب الادویة المفردة»، «الانتصار لحنین بن اسحق علی ابن رضوان فی تتبعه لمسائل حنین»، «حدیقة الادب»، اندلس شعراسیله اورایه سیاحت ایدنلرك احوالنی جامع «الملح العصریه»، «رسالة فی الموسیقی»، «کتاب فی الهندسة»، «رسالة فی العمل بالاسطرلاب»، «تقویم منطق الذهن»، «دیوان الاشعار». موسقیده وعود چالمده‌ده دخی ماهر اولوب، افریقیه اغانیسنی جمع وتدوین ایتمشدر. شو بر ایکی بیت سنك مزارینه حکنی وصیت ایتمش اولدیغی بر قصیده‌سندندر:

سکنتك یادار الفناء مصدقا
بانی الی دار البقاء اصیر
واعظم مافی الامر انی صائر
الی عادل فی الحکم لیس یجور
فیالیت شعری کیف القاه عندها
وزادی قلیل والذنوب کثیر

ابو صیر { (وزبازدی بوصیر) مصرده بو اسمله اوچ محل بولنیور: — برنجیسی مصر سفلاده، قاهره‌نك ۸۸ کیلومتره شمالنده، بیوك هرمك قربنده ونیلك بر فرعی کنارنده واقع بر قصبه اولوب، اسم قدیمی (بوسیریس) در. اسکی مصرلیلرك الههٔ باطله‌سندن (ایزیس) ك هیکلی خرابه‌لری مشهوددر. — ایکنجیسی مصر سفلانك

ساحلنده واسکندریه‌نك ٤٠ کیلومتره غربنده واقع مستحکم بر موقع اولوب، مصر طوپراغنك دکیزدن اك اول کورینن نقطه‌سیدر. — اوچنجیسی قاهره‌نك قربنده وجنوب غربیسنده واقع بر قریه اولوب، بعض اهراملیه اسکی مزارلری وسائر آثار عتیقه‌سی واردر. مشهور « قصیدهٔ بردهٔ » صاحبی (شیخ محمد بوصیری) بورالیدر. بونك‌ده اسم قدیمی (بوسیریس) در.

ابو ضربه بن اللحیانی { (ابوعبدالله محمد بن ابی یحیی زکریا) تونسده حکومت سورن بنی حفص خاندانه منسوب اولوب، ۷۱۷ تاریخنده محبوس بولندیغی زنداندن موحدین طرفندن اخراج اولنه‌رق، مسند حکومته بولنان ابوبکر ایله ایتدیکی محاربه‌ده غالب کلـکله، تونسه بالدخول، کندیسنه بیعت اولنمش، و(مستنصر) لقبیله تلقب ایتمشیدی. آنجق سکز آی صکره ابو بکر عودتله تونسی ضبط ایتدیکندن، ابو ضربه قیروانه واورادن مهدیه‌یه چکلمکه مجبور اولمش؛ وبعده ۷۲۳ تاریخنده تلمسان حاکمی ابو تاشفین ایله برلشه‌رك، قسنطینه جهتنده ابوبکرله ایتدکلری محاربه‌ده ینه مغلوب اولمغله، تلمسانه رجعتنده وفات ایتمشدر.

ابو طالب بن بقیه { (احمد بن بکر عبدی) علمای نحویوندن اولوب، علی فارسینك «الایضاح» عنوانلی نحو کتابنی شرح ایتمشدر. وفاتی ٤٠٦ تاریخنده واقع اولمشدر.

ابو طالب بن عبدالمطلب { (عبد مناف) فخر کائنات (صلعم) افندمزك عمی وحضرت علی (رضه)‌ك پدریدر. نبی ذیشانك پدری جدینك حیاتنده وفات ایتمش اولدیغندن، بیوك پدری عبدالمطلب وفاتنده کندیلرینی اوغلی ابو طالبك وصیتنه براقشیدی. ابو طالبك فخر مرسلین افندمزه محبت وشفقتی فوق العاده اولدیغی کبی، حضرت پیغمبرك دخی صاحب ترجه‌یه وفرت محبتلری وار ایدی. ابو طالب شامه واقع اولان سفرنده حضرت نبی‌یی دخی برابر آلمشیدی. فخر کائنات افندمز اظهار دعوت بیوردقلرنده، ابو طالب هیچ بر وقت تکذیب بولنه کیتمیوب، اسلامك دین حق اولدیغنی تصدیق، وحضرت پیغمبری قریشك تعرضات وتصدیاتندن هر وجهله محافظه ومدافعه‌ده زیاده‌سیله جهد وغیرت ایتمش ایسه‌ده، اختیارلغنده آبا واجدادینك دینی ترك ایتمکی بر عار زعم ایده‌رك، اسلامه کلمه‌مشیدی. حضرت رسول‌الله (صلعم) ابو طالبك اسلامه کلمسنی زیاده‌سیله آرزو بیوروب، ولو صوك نفسنده شهادت کتیرمسنی تکلیفدن خالی قالمازلر دیسه ده، بروجهله راضی اوله‌مامشدی. نهایت روحنی تسلیم ایدرکن، دوداقلرینی تحریك ایتدیکی کوریلوب، یاننده بولنان برادری حضرت عباس طرفندن کلمهٔ شهادتی تلفظ ایتدیکی رسالتپناه افندمزه تبشیر اولنمغله، «الحمدلله الذی هداك یاعم» بیوردقلری مرویدر. آنجق بو روایت متفق علیه اولمیوب، ابو طالبك ایمانی مسئله‌سی مختلف فیه قالمشدر. هرحالده فخر کائنات افندمزه ودین اسلامه اولان خدمتلری غیر منکردر. نبوتدن ۱۰ سنه صکره وهجرتدن اوچ سنه اول، سکسان یاشنی متجاوز اولدیغی حالده، وفات ایتمشدر. طالب، جعفر، علی وعقیل اسملریله درت اوغلی وام هانی فاخته و جمانه اسملریله ایکی قیزی اولوب، بونلردن یالکز طالب کندیسندن اول وفات ایتمشدر.

ابو طالب بن غیلان { (محمد بن محمد) مشاهیر محدثیندن اولوب، « احادیث غیلانیه » اسمیله معروف احادیث منتخبه‌نك راویسیدر. ۳٤۷ تاریخنده طوغوب، ٤٤٠ ده وفات ایتمشدر.

ابو طالب بن قاسم { [«ابجر» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو طالب حسینی { هندستان علماسندن اولوب، تیمور لنکك کندیسی طرفندن یازلمش اولان وایلك قرق یدی سنه‌لك احوالنی جامع بولنان «توزوك تیموری» عنوانلی کتابی چفتایجه‌دن فارسی‌یه ترجه، وشاه جهانك نامنه نشر ایتمشدر. بو کتاب انکلیزجه‌یه دخی ترجه اولنمشدر.

ابو طالب خان { (مرزا — بن حاجی محمد بیك خان) هندستان مشاهیر سیاحیندن واولاد ترکدن اولوب، ۱۱٦٥ تاریخ هجریسنده (لکهنو) شهرنده طوغمش؛ و ۱۲۱٥ ده پارس ولوندره‌یه سیاحتله، ایکی سنه اوروپاده کشت وکذار ایتدکدن صکره، استانبول وایران

طریقیله هندستانه عودت ایده‌رك، «مآثر الطالب فی بلاد الافرنج» عنوانیله فارسی العباره مفصل بر سیاحتنامه یازمش؛ و ١٢٢١ ده کلکته‌ده وفات ایتمشدر. «خلاصةافکار» عنوانیله براثری ودیکر بعض تألیفاتی دخی واردر. سیاحتنامه‌سی کلکته‌ده باصیلوب، فرانسزجه وانکلیزجه‌یه دخی ترجه اولنمشدر.

ابو طالب ضَبّی { (مفضل بن سلمه) مشاهیر ادبادن اولوب، علی‌الخصوص علم لغتده عصرینك وحیدی ایدی. نحوده کوفیون مذهبنه تابع ایدی. وزیر اسمعیل بن بلبله منسوب اولوب، شاعر مشهور ابن رومی ایله دخی معاصر ایدی. تصنیفات مفیده‌سی چوق اولوب، باشلیجه‌لری شونلردر: «التاریخ فی علم اللغة»، «اللطیف»، «کتاب الاشتقاق»، «کتاب الزرع والنبات»، «کتاب خلق الانسان»، «کتاب مایحتاج الیه الکاتب»، «کتاب المقصور والممدود»، «المدخل الی علم النحو»، «کتاب العود والملاهی»، «جلاب الشبه»، «ضیاء القلوب فی معانی القرآن».

ابو طالب کلیم همدانی { ایرانك اعاظم شعرای متأخریندن اولوب، همدانده نشأت ایتمش؛ و ١٠٢٨ تاریخ هجریسنده هندستانه کیده‌رك، جهانکیرك مظهر التفاتی اولمشیدی. مؤخراً ثانیا هندستانه کیدوب، شاه جهانك ملك الشعراسی اولمش؛ وبونك نامنه «ظفرنامهٔ شاه جهان» عنوانیله بر منظومه یازمشدر. مرتب دیوانی دخی واردر. ١٠٦١ تاریخنده لاهورده وفات ایتمشدر.

ابو طالب مکی { (محمد بن علی بن عطیه) مشاهیر صوفیوندن اولوب، ایرانك جبل جهتنده طوغمش، ومکهٔ مکرمه‌ده توطن ایتمشیدی. زهد وتقوی وتصوفه متعلق بر چوق تصنیفاتی اولوب، اك مشهوری «قوت القلوب» عنوانلی اثریدر. زهد وتقوی وریاضتله یاشایوب، بصره وبغداده رحلتنده جامعلرده وعظ ایتمکه باشلامش ایسه‌ده، جذبه حالیله شریعته مغایر سوزلر سویلدیکندن، هرکسك کندیسندن تبعد ایتدیکنی کورنجه، وعظدن وازکچمشیدی. ٣٨٦ تاریخنده بغدادده وفات ایتمشدر.

ابو طامه { حجازده برطاغ اولوب، مکهٔ مکرمه ایله شام آره‌سنده‌کی حجاج طریقنك مکه‌دن اعتباراً اون ایکنجی منزلنده واقعدر.

ابو طاهر انباری { (محمد بن ابی الفضل بنان) مشاهیر ادبادن اولوب، مصرده تولد ونشأت ایتمش، مصرده بعض مناصب دیوانیه‌ده بولنمش، وسیف الاسلام طغتکین طرفندن ایلچیلکله بغداده دخی کوندرلمش ایدی. ادبیات وحدیثده یدطولی صاحبی اولوب، طبیعت شعریه‌سی وحسن خطی دخی وار ایدی. بر تفسیر شریفیله ایکی جلد اوزره «المنظوم والمنظور» عنوانلی براثری واردر. پك چوق کتب دخی استنساخ ایتمشدر. ٥٠٧ تاریخنده طوغوب، ٥٩٦ ده وفات ایتمشدر. اولمش بر یحیی حقنده اولان شو قطعه‌سی جملهٔ اشعارندندر:

عجبا لی وقد مررت باثار
ك کیف اهتدیت نهج الطریق
اترانی نسیت عهدك فیها
صدقوا مالمیت من صدیق

ابو طاهر بن البرحشی { (موفق الدین احمد بن محمد) مشاهیر اطبای اسلامدن اولوب، (ابن البرحشی) لقبیله معروفدر. واسطلی اولوب، طبك علمی وعملی جهتنده وفنون حکمیه‌ده مهارت تامه‌سی اولدیغی کبی، شعروادبیاتدن دخی بهره‌سی وار ایدی. خلیفه مسترشد باللهك زماننده یاشامش، و ٥٦٠ تاریخنده واسطده بر حیات بولنمشدر.

ابو طاهر بن بقیه { ابو طاهر بن بویه، ابو طاهر بن تمیم وابو طاهر بن حیدر [«ابن بقیه، جلال الدوله بن بویه، یحیی بن تمیم وابن حیدر» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابو طاهر حمدانی { (ابراهیم بن ناصر الدوله) آل حمدان ملوکنك اخیری اولوب، سالف الترجمه (ابو تغلب) ك برادریدر. موصل آل بویه‌نك یدضبطنه کچدکدن صکره، صاحب ترجمه ایله برآنادن برادری ابو (عبدالله حسین) شرف الدوله ابن بویه‌نك نزدنده بولنوب، حکمدار مشار الیهك وفاتیله بهاءالدوله‌نك

جلوسنده، ٣٧٩ تاریخنده موصله عودته اذن آلمشلر ایسه‌ده، بونلرك موصلده بقالری جائز اوله‌میه‌جغی صکره‌دن آکلاشلمغله، موصل والیسنه، کندیلرینی قبول ایتممه‌سی اوزره امر ویرلدیکندن، آل بویه طرفندن موصلده بولنان ترك ودیلم عسکری بونلرله محاربه‌یه چیقمشلرسه‌ده، موصل اهالیسی آل حمدانه یاردیم ایتدکلرندن، ابوطاهر غالب کلوب، موصلی استرداد ایتمشدر. برسنه حکومت سوردکدن صکره، ٣٧٠ تاریخنده نصیبینده ابوالذواد طرفندن قتل اولنمشدر.

ابو طاهر خاتونی { یدنجی قرن هجری اواخری شعراسندن } اولوب، «تاریخ سلجوقی» عنوانیله دولت سلجوقیه‌نك مکمل برتاریخنی و«مناقب‌الشعرا» عنوانیله دیکر بر کتاب یازمشدر.

ابو طاهر قرمطی { (سلیمان بن ابی سعید حسن) قرامطه طا- } ئفه‌سنك رئیسی اولان سالف‌الترجمه ابو سعیدك اوغلی اولوب، ٣١١ تاریخنده، پدرینك وفاتی اوزرینه، ریاسته کچنجه، ١٧ یاشنده اولدیغی حالده، وفرت جسارت وشجاعتی حسبیله، بحریندن خروجله، بصره وکوفه‌یی ووادئ فراتك سائر برچوق یرلرینی ضبط، ودفعاتله حجاجی باصوب، اطرافی تهدید وتخریب، وراست کلنی قتل ایده‌رك، یکرمی سنه‌قدر مقام خلافتدن کوندریلن عسکرله اوغراشمش؛ ودفعاتله بغدادیی دخی تهدید ایده‌رك اهالیسنی قاچیرمش؛ وسنجار وموصله قدر توسیع دائرهٔ تخریب ایتمش ایدی. ایکی دفعه مکهٔ مکرمه‌یه دخی هجومله، شهری یغما ایتمش؛ وحجر اسودی مرکزی اولان بحرینده‌کی (هجر) قصبه‌سنه نقل، وکعبهٔ شریفه‌نك پوشیده‌سنی رفقاسنه تقسیم ایتمشیدی. افریقیه‌ده حکومت سورن مهدئ علوی کندیسنه برمکتوب یازه‌رق، مکهٔ مکرمه وکعبهٔ شریفه حقنده بوکبی حرکات باغیه‌ده بولنقدن منع، وحجر اسودك اعاده‌سنه دعوت ایتمش؛ وبرروایته کوره بونك تکلیفی اوزرینه، حجر اسودی اعاده ایدوب، بعده بتکرار غصبله، اللی بیك آلتونه مقابل اهل اسلامه صاتمش؛ دیکر برروایته کوره‌ده مهدینك تکلیفی اوزرینه ویرمیوب، بروجه مشروح صاتمشدر.

نهایت ٣٣٢ تاریخنده چیچك علتنه اوغرایوب، تلف اولمغله، عباداللّه ید ظلمندن قورتلمشدر.

ابو الطُفَیل { (عامر بن واثله) صحابه‌دن اولوب، حضرت رسالتپناه } (صلعم) افندمزدن بعض احادیث شریفه نقل ایتمشدر. حضرت پیغمبردن صکره خیلی وقت معمر اولوب، حضرت علی‌یه کسب ارتباط ایتمش؛ وحضرت مرتضانك شهادتندن صکره معاویه کندیسنی کندی طرفنه جلبه فوق‌العاده جهد وغیرت ایتمش ایسه‌ده، ابوالطفیل اوطرفه اصلا میل کوسترمیه‌رك، واهل بیت نبوی طرفنی براقمیه‌رق، مؤخراً حضرت امام حسینك خوننی طلب ایدن مختار بن عبیده‌یه التحاق ایتمش؛ وبرروایته کوره مختار طوتلدیغی وقت، صاحب ترجمه کندینی قصردن آشاغی‌یه آته‌رق انتحار ایتمشدر. دیکر برروایته کوره مختاردن صکره دخی معمر اولوب، مواخراً بردوکونده بولندیغی صره‌ده، کندیسنك (طفیل) اسمنده‌کی اوغلنك وفاتنده سویلمش اولدیغی مرثیه تغنی اولنمغله، تأثرندن وفات ایتمشدر. طبیعت شعریه‌سی دخی اولوب، مذکور مرثیه‌سنك مطلعی شودر:

خلی طفیل علی الهم وانشعبا
وهد ذلك رکنی هدة عجبا

ابو طلحه { (زید بن سهل انصاری) صحابه ونقبادن اولوب، رسول‌اللّه } (صلعم) افندمزك معیتنده عقبه، بدر، احد، خندق غزالرنده وسائر غزالرده حاضر بولنمشدر. زیاده‌سیله جسور وشجیع اولوب، حتی حضرت رسالتپناهك «عسکرده ابو طلحه‌نك صوتی برفئه‌دن ایدر» بیوردقلری مرویدر. کندیسندن ٩٢ حدیث شریف روایت اولنمشدر. حضرت عثمانك اواخر خلافتنده ٣٢ ویا ٣٤ تاریخنده ٧٠ یاشنده وفات ایتمشدر. برروایته کوره مدینهٔ منوره‌ده وفات ایتمش، ودیکر برروایته کوره شیخوختیله برابر عازم غزا اولوب، کمیده ارتحال ایتمش، وکمینك آلتی کون صکره راست کلدیکی برآطه‌ده دفن اولنمشدر. حتی بوآلتی کون ظرفنده جنازه‌سنك اصلا تغیر وتعفن ایتمدیکی دخی مرویدر.

ابو الطمحان { (حنظله بن شرقی قینی) زمان جاهلیت واوائل ظهور

اسلام عرب شعراسندن اولوب، اشعاری غایت بلیغ ورقیق ایسه‌ده، کندیسی فسق وفجوره مائل اولوب، حقنده پك چوق نوادر وحکایات منقولدر. زبیر بن عبدالمطلبه انتسابی اولوب، بعضا مکه‌یه عزیمتله کندیسنه ندیملك ایدردی. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

ارقت وآبتنی الهموم الطوارق
ولم یلق مالاقیت قبلی عاشق

ابو طویل قلعه‌سی { (قلعة ابی طویل) افریقیه‌ده یعنی تونسده متین وجسیم برقلعه ایدی، که قیروانك خرابی اوزرینه، بونك اکثر اهالیسی اورایه هجرت ایتمکله، برشهر حالنه کچوب، بروقت خیلی اهمیت آلمش؛ وصنهاجه قبائلنك مرکزی اولمشیدی. ابو یزید خارجی بوقلعه‌ده تحصن ایتمشیدی.

ابو الطیب ضبی { (محمد بن ابی طالب) مشاهیر فقهاء شافعیه‌دن اولوب، تصنیفات متعدده‌سی واردر. بغدادلیدر. ۳۰۸ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو الطیب طبری { (قاضی طاهر بن عبدالله) مشاهیر فقهادن اولوب، شعر وادبیاتدن دخی بهره‌سی وار ایدی. ۳۴۸ تاریخنده آمله طوغوب، اوراده نشأت ایتدکدن صکره، بغدادده توطن ایتمشیدی. ابو حامد اسفراینی کبی مشاهیردن اخذ ایتمش، وابو اسحاق شیرازی کبی اعاظم علما جملهٔ شاکردانندن بولنمشدر. بغدادده تدریس وافتا وقضا ایله مشغول اولوب، «مختصر مزنی» یی وابوبکر بن حدادك «فروع» نی شرح، وبعض کتابلر دخی تصنیف ایتمشدر. ۴۵۰ تاریخنده یوز ایکی یاشنده وفات ایتمشدر.

ابو الطیب متنبی { [«متنبی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو العاص { (لقیط یاخود مهشم بن ربیع بن عبد العزی بن عبد شمس بن عبد مناف قرشی) فخر کائنات افندمزك قیزی زینبك زوجیدر. والده‌سی هند بنت خویلد اولوب، حضرت خدیجة الکبرانك همشیره‌سی ایدی. وحیدن اول والده‌سی حضرت پیغمبردن زینبك اوغلنه تزویجنی آرزو ایتمش اولمغله. طرف رسالتپناهیدن موافقت اولندرق، تزوجلری اجرا اولنمشیدی. اظهار دعوت اولندقده، حضرت زینب ایمانه کلش، وقوجه‌سی کفرده قالمش ایسه‌ده، مکه‌ده ایکن فخر المرسلین افندمز قیزینی تفریقه مقتدر اوله‌میوب، هجرتدن صکره بدر غزاسنده صاحب ترجمه اسیر دوشمش؛ وقریشیلرك اسرایی تخلیص ایچون کوندردکلری فدیه‌لرك آره‌سنده حضرت زینبك والده‌سی حضرت خدیجه‌دن منقول برکردانلغی چیقمشیدی. حضرت نبی محترم قیزینك فدیه‌سنی اعاده ایله برابر، ابوالعاصی دخی کوندرمش؛ وآنجق کندیسندن زوجه‌سنی مدینه‌یه کوندرمك وعدینی آلمشلردی. متعاقباً حضرت زینب مدینه‌یه کیتمش؛ وابو العاص بعده برسریه طرفندن غنیمت اولنمش اولان بعض اموال تجاریه و امانتلرینی قورتارمق ایچون، مدینه‌یه کیدوب، مساعدهٔ پیغمبری ایله مقصدی حاصل اولدقدن صکره، مکه‌یه عودتله، امانتلری صاحبلرینه تسلیم ایتمش؛ وعلناً اسلامه کلوب، هجرت نبویه‌نك ۷ نجی سنه‌سنده نزد رسالتپناهی‌یه دونه‌رك، صحابه عدادینه داخل اولمش؛ وزینب کندیسنه تسلیم اولنمشدر. هجرتك ۱۲ سنه‌سی ذی الحجه‌سنده وفات ایتمشدر. بونك قیزی امامه بنت زینبی حضرت علی تزوج ایتمشدی.

ابو عاصم عبادی { (محمد بن احمد هروی) مشاهیر فقهای شافعیه‌دن وائمهٔ محدثیندن اولوب، ۳۷۵ تاریخنده طوغمش، و۴۵۸ ده وفات ایتمشدر. تصنیفات مفیده‌سی چوق اولوب، باشلیجه‌لری شونلردر: «ادب القضاء»، «المبسوط فی الفقه»، «الهادی الی مذهب العلماء»، «کتاب الرد علی القاضی السمعانی»، «طبقات الفقهاء»، «کتاب الشرح»، «الزیادات»، «زیادات الزیادات»، «کتاب الاطعمة»، «کتاب احکام المیاه».

ابو العافیه { (بنی ابی العافیه) مغرب اقصاده مکناسه خطه‌سنده حکم سورمش بر دولتدر، که سالف الترجمه (موسی) ابن ابی العافیه طرفندن دردنجی قرن هجری اواخرنده تأسیس اولنه‌رق، اوندن صکره اوغلی ابراهیم وبونك اوغلی ابو عبدالرحمن وبونك اوغلی محمد وبونك اوغلی قاسم، که جمعاً بش کشی حکم سوروب، ۴۶۳ تاریخنده مرقوم قاسمك یوسف بن تاشفین طرفندن قتلی وملکنك دولت مرابطینه کچمسی ایله، بنی ابی العافیه دولتی منقرض اولمشدر.

ابو العالیهٔ ریاحی { (رفیع بن مهران بصری) کبار تابعیندن اولوب ،

حضرت رسول الله (صعم) افندمزك ارتحالندن ایکی سنه صکره ایمانه کلمش؛ وحضرت ابابکر صدیقه ملاقی اولوب، حضرت عمرك آرقه‌سنده نماز قیلمشدر. حضرت علیدن، ابن عباسدن، ابن مسعوددن وسائر صحابه وتابعیندن روایت ایتمشدر. روایتده موثوقدر. صحابه‌دن صکره علم قرآنده بوندن عالم کیمسه اولمدیغی مرویدر. یوز یاشنی متجاوز اولدیغی حالده، ٩١ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو العالیهٔ شامی { (حسن بن مالك) اصمعینك اصحابندن شاعر وادیب

بر ذات ایدی. ٢٤٠ تاریخنده وفات ایتمشدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر :

ولو انی اعطیت من دهری المنی
وما کل من یعطی المنی بمسدد
لقلت لایام مضین الا ارجعی
وقلت لایام اتین الا ابعدی

ابو عامر بن سعدون { (محمد — عبدری) اندلسك

مشاهیر علماسندن اولوب، عن اصل میورقه‌لی اولدیغی حالده، قرطبه‌ده طوغمش؛ وفقه وحدیثده کسب اشتهار ایتدکدن صکره، شرقه رحلتله، مدت مدیده بغدادده اقامت ایتمشدر. حسن خطی دخی واردر. ٥٢٤ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو عامر مرینی { (بن ابی یعقوب یوسف) مغربده حکم سورمش

اولان بنی مرین ملوکندن سالف الترجمه ابو سعید وابو ثابتك پدری اولوب، کندیسی حکومت سورمه‌مش؛ وپدری ابو یعقوبك زماننده دفعاتله عصیان ایده‌رك، عفو اولنمش؛ ونهایت ٦٩٨ تاریخنده (غماره) جبالنه چکلمش اولدیغی حالده، اوراده وفات ایتمشدر.

ابو عباده { [« بحتری » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو العباس اعمی { (سائب بن فروخ) مشاهیر شعرادن اولوب ،

بنی امیه‌یه منسوب، واکثر اشعاری بونلرك مدحنه منحصر ایدی. هجوه دخی میلی زیاده ایدی. مکه‌ده اقامت ایدوب، کندیسنه شامدن کوندریلن جائزه‌لر

وتخصیصاتله چکینیردی. ١٠٠ تاریخلرنده وفات ایتمشدر. حقنده پك چوق نوادر منقولدر. حسب المسلك سالف الترجمه ابو الطفیل ایله منافرتلری اولوب، بو بابده سویلش اولدیغی شو قطعه جملهٔ اشعارندندر :

لعمرك اننی وابا طفیل
لمختلفان والله الشهید
لقد ضلوا ببغض ابی تراب
کما ضلت عن الحق الیهود

ابو العباس اغلبی { (عبد الله بن ابراهیم) بنی اغلب امراسنك

ایکنجیسی اولوب، هارون الرشید طرفندن افریقیه والیسی ایکن کسب تفرد واستقلال ایله بو امارتی تشکیل ایدن ابراهیم بن اغلبك اوغلیدر. پدرینك حیاتنده طرابلس غرب والیسی اولوب، ١٩٧ تاریخنده، پدرینك وفاتی اوزرینه، قیروانه عزیمتله، ذاتاً برادری زیادة الله معرفتیله کندیسنه بیعت ایتدیرلمش اولدیغندن، مسند حکومته قعود ایده‌رك، بش سنه‌یه قریب حکومت سوردکدن صکره، ٢٠١ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو العباس اغلبی { (محمد بن ابی عقال) آنف الترجمه عبد اللهك برادرزاده‌سی اولوب، پدرینك وفاتی اوزرینه، ٢٢٦

تاریخنده مسند حکومته قعود، وتاهرت قربنده متعاقباً افلح بن عبد الوهاب اباضی طرفندن احراق اولنان عباسیه شهرینی بنا ایتمشدر. ٢٣٩ تاریخنده برادری ابو جعفر احمد عصیان ایده‌رك، بینلرنده واقع اولان محاربه‌ده غالب کلمکله، کندیسی حاکم وصاحب ترجمه وزیری اولمق اوزره صلح ایتمشلرسه‌ده، متعاقباً ابو العباس احمده غلبه ایده‌رك، کندیسنی تحت الحفظ بغداده کوندرمش؛ ومستقلاً حکومت سوروب، ٢٤٢ سنه‌سی ابتدالرنده وفات ایتمشدر.

ابو العباس اغلبی { (عبد الله بن ابراهیم) آنف الترجمه محمدك تورونك اوغلی اولوب، بنی اغلب امراسنك طقوزنجیسیدر.

غایت جسور وشجیع وحرب آزما اولمغله برابر عادل ومدبر برذات اولمغله، پدرینك حیاتنده صقلیه (یعنی سیچیلیا) آطه‌سنه مأمور اولوب، قسطنطینیه روم ایمپراطورینك بر چوق دونما وفرقه‌لرینی مغلوب، وبر چوق سفائن وممالك ضبط ایتمشیدی. ٢٨٩ تاریخنده پدری طرفندن افریقیه‌یه جلبله، مسند امارته اقعاد اولنمش؛

وصقلیه‌ده اوغلاری ابو مضر زیادة اللهی وابو معدی وکیل براقشیدی. ٢٩٦ تاریخنده اوغلی زیادة اللهك امریله خدمه‌سندن اوچ کشی طرفندن قتل اولنمشدر.

ابو العباس بدوی { [« بدوی » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو العباس بن الرفاعی { (احمد بن ابی الحسین علی) کبار اولیاء-اللهدن وپیران طریقتدن اولوب، طریقت رفاعیه مشایخ ودرویشانی بوذاته منسوبدرلر. اولاد عربدن وبر روایتده امام موسی کاظمك سلالهٔ طاهره‌سندن اولوب، بطایحده (ام‌عبیده) قریه‌سنده ساکن ایدی. فقهده ید طولاسی اولوب، مذهب شافعی‌یه تابع، وادبیاتدن دخی بهره‌دار ایدی. تواضع وصبر وحلمده دنیاده نظیری اولمیوب، سیوری‌سینکی بیله اوستندن قوومازدی؛ وانسانلرك هر صنفنه وعلی‌الخصوص فقرا واختیارلره خدمت ایتمکی وحیوانلره باقمغی وظیفه ایدنمشیدی. مثلا براویوز کلبه باقوب اویوزینی ای ایتمك ایچون هفته‌لرجه اوغراشدیغی کورلمشدر. کندیسنه حدت وشتم ایدنلره حلم وملایمتله جواب ویرر، وکندیسنی ذم ایدنلری دائما تصدیق ایدردی. الحاصل حسن اخلاقده ودرویشلکده بتون عالمده نمونهٔ امتثال اتخاذ اولنه بیله‌جك برذات شریف ایدی. مناقب وکراماتی مشهوردر. برحیات ایکن صیت وشهرتی عالمگیر اولوب، پك‌چوق مریدان واصحابی وار ایدی. ٥٧٨ تاریخنده ارتحال ایدوب، اولاد براقدیغندن، برادرینك اولادی پوست نشین اولمش؛ وبو سلاله الی یومنا هذا تسلسل ایتمشدر. شو برایکی بیت کندیلرینه اسناد اولنان اشعار حقایق شعاردندر:

اذا جن لیلی هام قلبی بذکرکم
انوح کما ناح الحمام المطوق
وفوقی سحاب یمطر الهم والاسی
وتحتی بحار بالجوی تتدفق

ابو العباس بن سریج { (احمد بن عمر) ائمهٔ فقهاء شافعیه-دن اولوب. (بازیٔ اشهب) لقبیله ملقبدر. امام شافعی اصحابنك جمله‌سنه وحتی مزنی‌یه دخی تفضیل اولنمشدر. ابو بکر داود ظاهری ایله مناظره‌لری وقوع بولمشدر. شیرازده برمدت قاضیلق ایتمشدر. تصنیفاتنك درت بیك عدده بالغ اولدیغی مرویدر. مذهب شافعی‌یی مدافعه یولنده برچوق آثاری اولوب، مذهب مذکورك اکثر اقطار عالمه نشرینه سبب اولانلرك برنجیسیدر. کوزل اشعاری دخی واردر. ٣٠٦ تاریخنده، ٧٠ یاشنده اولدیغی حالده، بغداده وفات ایتمشدر.

ابو العباس بن عاشر { (الحاج —) اندلس مشاهیر علما وزهادندن برمرد عارف اولوب، مغرب اقصانك بحر محیط اطلاسی ساحلنده واقع سلا شهرینك مزارستاننده اختیار اقامت ایتمش، و ٧٦٥ تاریخنده وفات ایلشدر. سلطان ابو عنان مرینی دفعاتله قپوسنه کیدوب ساعتلرجه بکلدیکی حالده، حضورینه کیرمکه اذن ویرمه‌مشیدی. مرقدی الآن سلاده زیارتکاهدر.

ابو العباس بن المتوکل { (ابو العباس بن المستضی، ابو العباس بن المعتصم، ابو العباس بن المقتدر وابو العباس بن الموفق [« معتمد علی الله، ناصر لدین الله، مستعین بالله، راضی بالله و معتضد بالله عباسی » ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابو العباس حفصی { [« احمد بن ابی محمد، احمد بن ابی یحیی، احمد بن مستنصر وفضل بن ابی یحیی » ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابو العباس سبتی { مشاهیر علما واولیادن اولوب، ٥٢٤ تاریخنده سبته‌ده طوغمش، و ٦٠١ تاریخنده مراکشده وفات ایتمشدر.

ابو العباس سفاح { [« سفاح » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو العباس شریشی { (کمال احمد بن عبد المؤمن قیسی) مشاهیر علما وادبادن اولوب، شریشده طوغمش؛ واکثر عمرینی شام ومصرده کچیروب، ٦١٩ تاریخنده وطننده وفات ایتمشدر. مصنفات نافعه‌سی چوق اولوب، باشلیجه‌لری شونلردر: « شرح الایضاح للفارسی »، « شرح الجمل للزجاج »، « رسائل فی العروض »، « مجموع مشاهیر قصائد العرب »، « اختصار نوادر ابی علی القالی »، مقامات حریری‌یه دخی کبیر، وسط وصغیر عنوانلریله اوچ شرح یازوب، بو شرحلرده

مقاماتك هر مشكلاتنى حل ايله برابر بالمناسبه پك چوق معلومات ونوادر ذكر ايتمش اولديغندن، سائر شرحلرك جملەسنى ابطال ايتمشدر. آثارينك اك مشهورلرىده بو شرحلردر. اشعارى دخى كوزل اولوب، شو برايكى بيت مصرده ايكن شامه اولان اشتياقنى مصور بر قصيدەسندندر:

ياجيرة الشام هل من نحوكم خبر
فان قلبي بنار الشوق يستعر
بعدت عنكم فلا والله بعدكم
ما لذ للعين ولا نوم ولا سهر

ابو العباس كورانى { (احمد بن عبدالسلام) مغربك مشاهير ادبا-

سندن اولوب، حفظ اشعار عربده عصرينك فريدى ايدى. موحديندن عبدالمؤمن واوغلى يوسفه وبعده اونك اوغلى يعقوبه منسوب ايدى. حماسه طرزنده و«صفوة الادب وديوان العرب» عنوانيله برمجموعەسى وبرچوق اشعارى واردر. مذكور يعقوب بن يوسفك اواخر سلطنتنده ٨٠ ياشنده وفات ايتمشدر.

ابو العباس مرينى { (احمد بن ابى سالم ابراهيم) مغربده حكو-

مت سورن بنى مرين ملوكندن اولوب، سالف الترجه ابو سالمك اوغليدر. طنجەده محبوس ايكن، ٧٧٦ تاريخنده غرناطه حاكمى ابن احمرك توسطيله تخته اجلاس اولنەرق، خيلى مدت عصيان ايتمش اولان عبدالرحمن ابن ابى يفلوسن ايله وتلمسان حاكمى ابو حمو ثانى ايله اوغراشمش، وتلمسانى ضبط ايتمشيدى. ٧٨٥ تاريخنده موسى بن ابى عنان ايله بينلرنده منازعه ظهور ايدوب، موسى اليهك غالبيتى اوزرينه، صاحب ترجه اندلسه نفى والحمرا قلعەسنده حبس اولنمش ايسەده، ابن احمر طرفندن تخليص، و٧٨٩ تاريخنده مغربه سوق اولنەرق، ابتدا فاسى وبعده مراكشى دخى ضبط ايله، فوت ايتمش اولديغى سلطنتى استرداد، وتلمسانى يكيدن ضبط ايتدكدن صكره، ٧٩٦ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابو العباس نامى { (احمد بن محمد دارمى) مشاهير شعرادن او-

لوب، بوده متنبى كبى سيف الدوله بن حمدانك مداحلرندن ايدى. متنبى ايله پك چوق ماجرالرى وبينلرنده مشاعرەلرى واردر. ٣٩٩ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابو عبدالرحمن سلمى { (محمد بن حسين) نيسابور مشاهير

صوفيوندن اولوب، علوم متنوعه واديانده يد طولى صاحبى اولمغله، تأليفات متعدده صاحبيدر. ٤١٢ تاريخنده وفات ايتمشدر. آثارى بروجه آتيدر: «طبقات الصوفية»، «آداب التعازى»، «آداب الصوفية»، «ادب الصحبة»، «كتاب الاربعين»، «امثال القرآن»، «تاريخ اهل الصفوة»، «كتاب الحقايق فى التفسير»، «زلل الفقر»، «سنن الصوفية»، «الفتوة»، «مقامات الاولياء» وسائره.

ابو عبدالرحمن نسائى { (احمد بن على) مشاهير محد-

ثيندن اولوب، ٢١٥ تاريخنده خراسانك (نسا) شهرنده طوغمش؛ ومصرده كسب شهرت ايدەرك، ٣٠٣ تاريخنده دمشقده وفات ايتمشدر. تأليفاتنك اك مشهورى «كتاب الخصائص فى فضل على بن ابى طالب واهل البيت» عنوانلى اثريدر.

ابو عبدالله بن ابى الخصال { اندلسك مشاهير

ادبا وشعراسندن اولوب، ذو الوزارتين عنوانيله معنوندر. هجرتك آلتنجى قرنى اواسطنده وفات ايتمشدر.

ابو عبدالله بن الازرق { (محمد بن على) اندلس مشا-

هير علماسندن اولوب، تصنيفات متعدده مفيدەسى واردر. غرناطەده قاضى ايكن، اندلسك خرستيانلرك النه كچمسى اوزرينه، تلمسانه واورادن مصره رحلتله، مصر حاكمى قايتباىي اندلسك استردادينه تشويق ايتمكه باشلامش ايسەده، موفق اولەمديغندن، حجازه عزيمتله، ايفاى حج ايتمش؛ ومصره عودتنده ينه اندلسك استردادیچون تشويقاتدن خالى قالمديغندن، اغزينى قپاتمق ايچون، قاضى القضاة عنوانيله قدسه كوندرلمش؛ ومتعاقباً ٧٩٥ تاريخنده اوراده وفات ايتمشدر. تأليفات كثيرەسى اولوب، اك معروفلرى شونلردر: ٢٠ جلددن عبارت شفاء الغليل فى شرح مختصر الخليل»، ابن خلدونك مقدمەسندەكى معلوماتى وديكر برچوق فوائد وحقايقى تلخيصاً جامع اولەرق «بدائع السلك فى طبائع الملك»، «روضة الاعلام بمنزلة العربية من علوم الاسلام». اشعارى دخى كوزل

اولوب، شو ایکی بیت والده‌سنك وفاتی حقنده سویلش اولدیغی برمرثیه‌سندندر:

تقول لی ودموع العین اکفته
ما اقظع العین والترحال یا ولدی
فقلت این السری قالت لرحمة من
قد عز فی الملك لم یولد ولم یلد

ابوعبدالله بن بیش { (محمد بن محمد عبدری) اندلس علماسندن

ومشهور لسان الدین ابن خطیبك مشایخندن اولوب، ابتدا صحاف ایکن، دکانده‌کی کتابلری مطالعه قویله علوم وفنون وادبیاتده ید طولی صاحبی اولمش؛ وتدریسه باشلامشیدی. ٦٨٠ تاریخلرنده غرناطه‌ده طوغوب، ٧٥٣ ده ینه اوراده وفات ایتمشدر. هرکلمه‌سنك ایلك حرفی آلندیق حالده صره ایله حروف هجایی ترکیب ایدن شوقطعه‌سی جمله اشعارندندر:

اساجعة بالوادیین تبوأی
ثماراً جنتها حالیات خواضب
دعی ذکر روض زانه سقی شربه
صباح ضحی طی ظباء عصائب
غرام فؤادی قاذف کل لیلة
متی ما نأی وهنا هواه یراقب

ابو عبدالله بن حیون { (محمد) اندلسك مشاهیر علماسی

محدثیندن اولوب، وادی الحجاره‌ده طوغمش، وشرقه رحلتله، ١٥ سنه قدر صنعا، مکه وبغدادده امام احمد بن حنبلك اصحابندن وسائر مشاهیر ائمه‌دن استماع احادیث شریفه ایدرك، اندلس محدثیننك امام اعظمی اولمشدر. معاویه حقنده اظهار خصومت ایتدیکیچون، شیعلکی مظنون ایدی. کوزل اشعاری دخی واردر. ٣٠٥ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابوعبدالله بن خفیف { (محمد ـ شیرازی) مشاهیر علما

وصلحادن اولوب، علوم متنوعه‌یه دائر برچوق تألیفاتی واردر، واقطار بعیده‌یه وحتی سرندیب آطه‌سنه دخی سیاحت ایتمشدر. کرك بوسیاحتی وکرك سائر احوالی حقنده برچوق نوادر وغرائب احوال وکراماتی منقولدر. فارس اهالیسنك بوذات حقنده اعتقادلری برکالدر. ٣٧١ تاریخنده ٩٥ یاشنده وفات ایتمشدر.

ابوعبدالله بن رباح { (علی ـــ لخمی) تابعیندن اولوب،

١٥ تاریخ هجریسنده ویرموك وقعه‌سی سنه‌سنده طوغمش؛ وعبدالعزیز بن مروانك عندنده قدر واعتباری

بك بیوك اولوب، مؤخراً اندلسه رحلت ایتمشیدی. ١١٤ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابوعبدالله بن سعاده { (محمد بن یوسف) اندلسك مشاهیر

علماسندن اولوب، فقه وحدیث وتفسیر وتصوف وادبیاتده ید طولی صاحبی ایدی. اجدادی بلنسیه‌لی اولدقلری حالده، کندیسی مرسیه‌ده طوغمش، وبعده شاطبه‌ده توطن ایتمشیدی. مرسیه وشاطبه وبلنسیه‌ده قاضی وخطیب ومدرس بولنمش، و ٥٦٥ تاریخنده شاطبه‌ده وفات ایتمشدر. «شجرة الوهم المسترقیة الی ذروة الفهم» عنوانیله غایت برول ومعتبر براثری واردر.

ابو عبدالله بن سفیان { (محمد) قیروان مشاهیر علما-

سندن اولوب، «الهادی» عنوانلی کتابك مؤلفیدر. ٤١٥ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو عبدالله بن شق اللیل { (محمد بن ابرا- هیم انصاری)

اندلس مشاهیر علما و ادباسندن اولوب، طلیطله‌ده طوغمش، وشرقه رحلتله، عودتنده ٤٥٥ تاریخنده (طلبیره) ده وفات ایتمشدر. «کتاب الکرامات وبراهین الصلحاء» عنوانیله برکتابی ودیکر برچوق تصنیفاتیله اشعاری واردر.

ابو عبدالله بن طاهر { (محمد ـــ خزر- جی) اندلس مشا-

هیر علما وادباسندن اولوب، ٥١٢ تاریخنده دانیه‌ده تولد واوراده نشأت ایتمش؛ وبعده شرقه رحلتله، برمدت دمشقده تدریس ایتدکدن صکره، بغداده کیدوب، وفاتنه قدر اوراده قالمشیدی. «تحصیل عین الذهب فی معدن جوهر الادب» عنوانیله برتألیفی واردر. ٦١٩ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابوعبدالله بن فضیله { (محمد بن ابراهیم معافری) عالم وادیب

وشاعر برذات اولوب، «الدرر الموسومه فی اشتقاق الحروف المرسومة»، «دوحة الجنان وراحة الجنان» عنوانلریله ایکی کتابی ودیکر بعض تألیفاتیله اشعاری واردر. ٧٤٩ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابوعبدالله بن مرزوق { (شمس الدین محمد بن احمد) مغرب

علماسندن اولوب، ٧١١ تاریخنده تلمساننده طوغمش؛

وعلم وفضلى وخطبه ايرادنده‌كى فصاحت ومهارتى حسيله ابوالحسن مرينى واولادندن ابوعنان وابو سالم وغرناطه حاكمى ابن احمر عندنده قدر واعتبارى پك عالى بولنمش ايسه‌ده، مؤخراً اموالى مصادره، وكنديسى حبس اولنه‌رق، نهايت قورتلديغنده، تونسه رحلتله، ابواسحق حفصى‌يه التجا ايتمش؛ و ٧٦٤ تاريخنده، بونك وفاتى اوزرينه، اسكندريه ومصره رحلت ايده‌رك، ملك اشرف طرفندن حسن قبول كورمش؛ و ٧٨١ ده وفات ايتمشدر. «شرح العمدة»، «شرح الاحكام الصغرى»، «شرح فروع ابن حاجب» كبى بعض تأليفاتيله برچوق اشعارى واردر. خطبه‌لرى دخى جمع وتدوين اولنمشدر.

ابو عبدالله بن مرزوق { آنف الترجمه‌نك حفيدى

اولوب، عالم واديب بر ذات ايدى. ٧٦٦ تاريخنده طوغوب، ٨٤٢ ده وفات ايتمشدر. تأليفاتى چوق اولوب، باشليجه‌لرى بر وجه آتيدر: «المفاتيح القرطيسية فى شرح شقراطيسية»، «المفاتيح المرزوقية فى استخراج رجزالخزرجية»، علم حديثه دائر «الروضة» «الحديقة»، ميقاته دائر ١٧٠٠ بيتدن مركب «المقنع الشافى»، «نهاية الامل فى شرح الجمل»، «اغتنام الفرصة فى محادثة عالم قفصة»، «المعراج الى استمطار فوائد الاستاذ ابن سراج»، «انوار اليقين فى شرح حديث اولياءالله المتقين»، «الدليل المومى فى ترجيح طهارة الكاغد الرومى»، «النصيح الخالص فى الرد على مدعى رتبة الكامل الناقص»، «مختصر الحاوى فى الفتاوى لابن عبدالنور»، «الروض البهيج فى مسائل الخليج»، «انوار الدرارى فى مكررات البخارى»، «تلخيص ابن البناء»، «تلخيص المفتاح»، «حرز الامانى»، «جمل الخونجى»، «اختصار الفية ابن مالك»، «تفسير صورة الاخلاص على طريقة الحكماء». بونلردن ماعدا اكمال اولنمش ويا ناتمام قالمش برچوق آثارى، قصيدهٔ برده‌يه اوچ شرحى، برچوق فتوى وخطبه‌لريله اشعارى دخى واردر.

ابو عبدالله بن نعمان مغربى { (محمد) مشاهير

علمادن اولوب، ٣٤٠ تاريخنده مغربده طوغمش؛ وبرادرى ابوالحسنله برابر معز علوينك معيتنده مصره كلوب، زمان سلطنتنده، برادرينك وفاتندن صكره، وعزيز وحاكمك زمان سلطنتلرنده قاضى القضاة بولنمش؛ وپك چوق عز وجاهه نائل اولوب، ٣٨٩ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابو عبدالله تجيبى { (محمد بن عبدالرحمن) اندلس مشاهير علما-

سندن اولوب، ٥٤٠ تاريخنده مرسيه اعمالندن (القنت) شهرنده طوغمش؛ واستماع احاديث شريفه مقصديله شرقه رحلت ايتمش؛ وشيوخنك تراجم احواليله بر چوق حكاياتى جامع بر كتابله ديكر بعض تأليفات يازمشدر. وفاتى ٦١٠ تاريخنده واقع اولمشدر.

ابو عبدالله حفصى { [«مستنصر حفصى، منتصر حفصى، محمد

بن حسن حفصى ومحمد باى حفصى» ماده‌لرينه مراجعت.]

ابو عبدالله حميدى { [«حميدى» ماده‌سنه مراجعت.]

ابو عبدالله سعدى { (ضياءالدين محمد بن عبدالواحد) مشاهير

علمادن اولوب، ٥٦٩ تاريخنده دمشقده طوغمش، ومصر، بغداد، مكه، اصفهان، همدان، مرو، موصل وسائر بلاده رحلتله، اخذ وقرائت ايتدكدن صكره، وطننه عودتله، تدريس وتصنيفله اشتغاله باشلامش؛ وبر دارالحديث تأسيس ايدوب، كتب كثيره‌سنى دخى اورايه وقف ايتمشدى. وفاتى ٦٤٣ تاريخنده واقع اولمشدر. تأليفات كثيره‌سى اولوب، باشليجه‌لرى شونلردر: ٣ جلد اوزره «كتاب الاحكام»، «فضائل الاعمال»، «الاحاديث المختارة»، «فضائل الشام»، «فضائل القرآن»، «كتاب صفة الجنة والنار»، «مناقب اصحاب الحديث»، «النهى عن سب الصحابة»، برقاچ جلددن مركب «سير المقادسة».

ابو عبدالله قضاعى { (محمد بن سلامه) مشاهير فقهاء شا-

فعيه‌دن اولوب، مصرده قاضى اولمش، وايلچيلكله ديار رومه كوندرلمشيدى. برچوق تصنيفاتى اولوب، اك مشهورلرى: «الشهاب»، «كتاب الانباء عن الانبياء»، «تواريخ الخلفاء»، «خطط مصر» وسائره‌در. ٤٥٤ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابو عبدالله محاسبى { (حرث بن اسد بصرى) مشاهير زهاددن او-

لوب، علوم ظاهریه وباطنیه‌یی جامع بر ذات ایدی. « الرعایة » عنوانیله بر کتابی وزهد واصوله دائر بعض تألیفاتی واردر. فضائل اخلاق واقوال حکیمانه‌سی مشهوردر. ۲۴۳ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو عبدالله مسعودی { (محمد بن عبدالله) ائمهٔ فقهاء شا-فعیه‌دن اولوب، قیاسده‌کی قوت ومهارتی حقنده بعض نوادر منقولدر. مختصر مزنی‌یی شرح ایتمشدر. وفاتی ۴۲۰ تاریخلرنده واقع اولمشدر.

ابو عبدالله مَعافِری { (محمد بن احمد) اندلس فقها وادبا-سندن اولوب، ۵۹۱ تاریخنده بلنسیه‌ده تولدونشأت ایتمش؛ وبعده اسکندریه‌یه رحلتله، وفاتنه‌دك اوراده بولنمشدر. فرائضده ید طولی صاحبی اولوب، بعض مسائل مشکله حقنده منظومه‌لری واردر.

ابو عبدالله معافری { (محمد بن سلیمان ابن الربیع) اندلسك مشاهیر علما وصلحاسندن اولوب، ۵۸۵ تاریخنده شاطبه‌ده طوغمش؛ وشرقه رحلتله، دمشقده وسائر محالده اخذ وقرائت ایتدکدن صکره، اسکندریه‌ده توطنله، عبادته حصر اوقات ایتمشیدی. ۶۷۲ تا-ریخنده وفات ایتمشدر. تصنیفاتی بروجه آتیدر: « المسلك القریب فی ترتیب الغریب »، « اللمعة الجامعة فی العلوم النافعة »، « شرف المراتب والمنازل فی معرفة العالی فی القراآت والنازل »، « المباحث السنیة فی شرح الحصریة »، « کتاب الحرقة فی لباس الخرقة »، « المنهج المفید فیما یلزم الشیخ والمرید »، « النبذ الجلیة فی الفاظ اصطلح علیها الصوفیة »، « زهر العریش فی تحریم الحشیش »، « الزهر المضی فی مناقب الشاطبی »، « الار-بعین المضیة فی الاحادیث النبویة ».

ابو عبدالله ندرومی { (محمد بن سحنون) اندلسك مشاهیر اطباسندن اولوب، ادبیاتدن دخی بهره‌سی وارایدی. ۵۸۰ تاریخلرنده قرطبه‌ده طوغوب، بعده اشبیلیه‌یه انتقال ایله، علم طبی مشهور ابوالولید ابن رشددن اخذ وتحصیل ایتمش؛ وبعض ملوکك خدمت طبابتنده بولنمشدر. غزالینك « المستصفی » عنوانلی کتابنی اختصار ایتمشدر.

ابو عبدالله یزیدی { (محمد بن عباس) ائمهٔ نحویوندن اولوب، ادبیاتده ونوادر وکلام عربده ید طولی صاحبی ایدی. تصانیف مفیده‌سی چوق اولوب، معروفلری شونلردر: « کتاب الخیل »، « مناقب بنی العباس »، « اخبار الیزیدیین »، « مختصر فی النحو ». اواخر عمرنده بغداده خلیفه مقتدر باللهك اولادینی تربیه‌یه مأمور اولمشیدی. ۳۱۰ تاریخنده ۸۲ یاشنده وفات ایتمشدر.

ابو العِبَر { (ابو العباس بن محمد) دولت عباسیه شعراسندن اولوب، هارون الر-شیدك زمان خلافتنده طوغمش؛ ومتوکلك زماننده وفات ایتمشدر. خلفای عباسیه‌نك مدحی حقنده بعض اشعاری واردر. حقنده برچوق نوادر منقولدر. حضرت علی‌یه بغض وکینی اولوب، علویلر حقنده بعض هجویه‌لر نظمنه متجاسر اولمشیدی.

ابو عبیده بن جراح { (عامر بن عبدالله بن جراح بن هلال بن وهیب بن ضبه بن حارث بن فهر) صحابه‌دن وشجعان مجاهدین اسلامدن اولوب، نسبی یدی بطن یوقاریده فهرده نسب رسول الله (صلعم) ایله برلشیر. والده‌سی (ام غنم امیمه بنت جابر) ایدی. بدر غزاسنده حاضر بولنوب، کفار طرفندن بولنان پدرینی قتل ایتمش اولدیغی کبی، سائر غزواتده دخی معیت رسول اللهده بولنوب، هروقت کوستردیکی غیرت وشجاعت فوق العاده‌سی حسبیله، طرف رسالتپناهیدن (امین الامة) لقبیله تلقیب بیورلمشیدی. الك بیوك خدمتی حضرت ابابکر وحضرت عمرك زمان خلافتلرنده واقع اولان شام فتوحاتنده اولوب، بومهم محاربه‌لرده گاه باش قو-ماندان وگاه حضرت خالد بن ولیدك معیتنده اوله‌رق، فوق العاده همت کوسترمش، وعدل وحقانیتیله دخی خصملری اولان روملری حیرتده براقشدی. ۱۸ تا-ریخ هجریسنده معسکر مؤمنینده طاعون علتی ظهو-رنده، عسکر واهالی‌یه غیرت ویره‌رك، بومصیبتی دخی جناب حقك بر رحمتی عد ایتمکده، وهرکسه بویله عد ایتمسنی نصیحت ایلمکده ایکن، رمله ایله قدس آره-سنده واقع (عمواس) قریه‌سنده بو علتله طوتیله‌رق، ۵۸ یاشنده ارتحال ایتمشدر. قبر شریفی اوجوارده (عمیا) قریه‌سی قربنده (غوبیسان) نام محلده واقعدر.

ابو عبید هروی { (احمد بن محمد قاشانی) مشاهیر علمادن اولوب، مرو نواحیسنده (قاشان) قریه‌سنده طوغمش، وهراتده

نشأت ایتمشدر. وفاتی ٤٠١ تاریخنده واقع اولمشدر. قرآن وحدیث غریبلرینی جامع اولمق اوزره، «کتاب الغریبین» عنوانیله مشهور بر اثری واردر.

ابو عبیدهٔ نحوی { (معمر بن مثنی) مشاهیر ادبا وشعرادن اولوب، علی الخصوص نحوده واشعار واخبار عربك حفظنده ید طولی صاحبی ایدی. ١١٠ تاریخنده بصره‌ده تولد ونشأت ایدوب، ١٨٨ تاریخنده هارون الرشید طرفندن بغداده جلب اولنمشیدی. ادبیاتده کی قوت فوق العاده‌سیله برابر، لساننده فصاحت وطلاقت یوغیدی. کندیسی خارجی المذهب ایدی. هجوه میلی زیاده اولوب، کیمسه دیلندن قورتله‌مازدی. اصمعی ایله بعض ماجرالری واردر. تصنیفاتی چوق اولوب، باشلیجه‌لری شونلردر: «مجاز القرآن»، «غریب القرآن»، «معانی القرآن»، «غریب الحدیث»، «الدیباج»، «التاج»، «الحدود»، «خراسان»، «خوارج البحرین والیمامة»، «الموالی»، «الضیفان»، «مرج راهط»، «المنافرات»، «القبائل»، «خبر البراض»، «القرائن»، «البازی»، «الحمام»، «الحیات»، «العقارب»، «النواشر»، «حضر الخیل»، «الاعیان»، «بیان باهلة»، «ایادی الازد»، «الخیل»، «الابل»، «الانسان»، «الزرع»، «الرحل»، «الدلو»، «البکرة»، «السرج»، «اللجام»، «الفرس»، «السیف الشوارد»، «الاحتلام»، «مقاتل الفرسان»، «مقاتل الاشراف»، «الشعر والشعراء»، «فعل وافعل»، «المثالب»، «خلق الانسان»، «الفرق»، «الخف»، «مکة والحرم»، «الجمل وصفین»، «بیوتات العرب»، «اللغات»، «الغارات»، «المعاتبات»، «الملاومات»، «الاضداد»، «مآثر العرب»، «مآثر غطفان»، «ادعیة العرب»، «مقتل عثمان»، «اسماء الخیل»، «العفة»، «قضاة البصرة»، «فتوح الاهواز»، «فتوح ارمینیة»، «لصوص العرب»، «اخبار الحجاج»، «قصة الکعبة»، «الحمس من قریش»، «فضائل الفرس»، «ما تلحن فیه العامة»، «السواد وفتحه»، «من شکر من العمال وحمد»، «الجمع والتثنیة»، «الاوس والخزرج»، «محمد وابراهیم ابنا عبدالله بن الحسن بن علی بن ابی طالب»، «الایام»، صغیر وکبیر، «ایام بنی مازن واخبارهم». ٢١٠ تاریخنده یوز یاشنده وفات ایتمشدر.

ابو العتاهیه { (ابو اسحاق اسماعیل بن قاسم) اعاظم شعرای عربدن اولوب، ١٣٠ تاریخنده کوفه‌ده تولد، و ٢٢١ ده بغدادده وفات ایتمشدر. پك تکلفسز شعر سویلدیکی معلوم اولوب، اشعاری اوقدر چوقدر، که جمله‌سنك جمعنه کیمسه موفق اوله‌مامشدر؛ آنجق هپسی اعلاجنسندن اولمیوب، اوسط وادنالری دخی چوقدر. اکثر اشعاری زهد ونصیحت واخلاقه متعلقدر. دائماً دنیانك فناسندن واولومدن بحث ایدوب‌ده آخرتی ذکر ایتمدیکندن، فلاسفه مذهبنه تابع بولندیغی ظن اولنمشدر. خلفای عباسیه‌دن مهدی وهارون الرشید ومأمون ایله برچوق ماجرالری واردر. حقنده پك چوق نوادر وغرائب منقولدر. هارون الرشید طرفندن برمدت حبس اولنه‌رق، بو حبسك سببی ومحبوسیتی زماننده واقع احوالی ومهدینك جاریه‌لرندن (عتبه)یه اولان عشق وعلاقه‌سی حقنده برچوق روایات واردر، وبوخصوصلره دائر دخی برچوق اشعار سویلمشدر. اشعاری اوقدر تکلفسز وطبیعیدر، واو قدر قولای شعر سویلرمش، که استسه‌م، دائماً منظوم اوله‌رق تکلمه مقتدرم دیمش اولدیغی مرویدر. شو برایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

الا اننا کلنا بائد	وای بنی آدم خالد
وبدؤهم کان من ربهم	وکل الی ربه عائد
فیا عجبا کیف یعصی الا-	ه ام کیف یجحده الجاحد
وفی کل شئ له آیة	تدل علی انه واحد

ابو عثمان بن لیون { (سعد بن ابی جعفر تجیبی) اندلسك مشاهیر ادبا وشعراسندن اولوب، تصانیف کثیره صاحبیدر. اکثر اشعار وآثاری زهد ونصیحته متعلق اولوب، هندسه وفلاحته دائر دخی بعض تألیفاتی واردر. سکزنجی قرن هجری اواسطنده وفات ایتمشدر. تصنیفاتی یوزدن زیاده اولوب، اك معروفلری شونلردر: «کمال الحافظ وجمال اللافظ فی الحکم والوصایا والمواعظ»، «انداء الدیم فی الوصایا والمواعظ والحکم»، «الابیات المهذبة فی المعانی المقربة»، «نصائح الاحباب وصحائح الآداب»، «اختصار بهجة المجالس لابن عبدربه»، «اختصار المرتبة العلیا لابن راشد القفصی»، «نفح السحر فی اختصار الروح الشحر لابن الجلاب الفهری». بونلردن بشقه دها برچوق

كتابلر اختصار ایتدیكندن، اختصارجیلقله شهرت بولوب، حتی اندلس اكابرندن بری پك اوزون بویلی برآدم كوردیكنده «ابن لیون بونی كورسه ایدی، اختصار ایدردی» دیدیكی مشهوردر. اشعار حكیمانه‌سی چوق اولوب، شو قطعه او جمله‌دندر:

لیس التفضل یا اخی ان تحسنا
لاخ یجازی بالجمیل من الثنا
ان التفضل ان تجازی من اسا
لك بالجمیل و انت عنه فی غنی

ابو عثمان خالدی (سعید بن هاشم) مشاهیر شعرادن اولوب، «حماسة شعرالمحدثین» عنوانیله برتألیفی وسائر بعض آثاریله برچوق اشعاری واردر. اشعار رائقه نظمنده كی قوتیله برابر بشقه‌لرینك شعرلرینی سرقت ایتمك طبیعتی ایمش. كندی اشعاریله برادرینككیلرینی حیاتنده جمع وتدوین ایتمشیدی. تاریخ ومحل ولادت ووفاتنه دسترس اولنه‌مدی.

ابو عثمان دمشقی (سعید بن یعقوب) بغدادك مشاهیراطباسندن اولوب، وزیر علی بن عیسانك خدمت‌طبابتنده بولونوردی؛ ومشارالیه طرفندن بغدادده تأسیس اولنان بیمارستانك مدیریتنه وبغداد ومكه ومدینه‌ده بولنان عموم خسته‌خانه‌لر نظارتنه تعیین اولنمشیدی. لسان عربی‌یه بعض كتب طبیه وسائره‌نك ترجه‌سنه همت ایتمشدر. جالینوسك آثارندن اخلاقه متعلق اولان موادی جمع ایله بر كتاب تألیف ایتمش اولدیغی كبی، نبضه دائر دخی براثری واردر.

ابو عریش (جزیرة العربده یمن ولایتنك حدیده سنجاغنده قضا مركزی برقصبه اولوب، تهامه‌ده وساحل بحردن ٦ ساعت ایچریده واقعدر. اسكله‌سی بركوچك كورفزك ایچنده واقع (جیزان) قصبه‌سیدر. ابوعریش‌سور ایله محاط اولوب، طاغلك اتكلری قربنده وتقریباً ٤٥َ ١٦ْ عرض شمالیده واقع وتخمیناً ٨٠٠٠ اهالی‌یی جامعدر. — ابو عریش قضاسی حدیده سنجاغنك منتهای شمالنده واقع اولوب، شمال وشرق جهتندن عسیر سنجاغیله، جنوباً لحیه قضاسیله وغرباً دخی بحر احمرله محدود ومحاطدر. ساحل جهتی تهامه‌یه منسوب اولوب، آلچق اووه، وشرق طرفی‌طاغلق ویوكسكدر. محصولاتی باشلیجه پاموق، چوید، بویا،

سیسام، مصر بغدایی وسائره‌دن عبارتدر. هواسی تهامه‌ده غایت صیجاق وطاغلرده معتدلدر.

ابو عِزّه (عمرو بن عبدالله جمحی) زمان جاهلیت شعراسندن اولوب، اشعاریله مشركلری اهل ایمانه قارشی تشویق وتحریض ایدردی. بدر غزاسنده اسیر دوشوب، بش قیزی اولدیغنی اتیان ایله، مرحمت حضرت پیغمبری‌یی جلب ایده‌رك، بر دها مؤمنلره قارشی محاربه ایتمه‌مك شرطیله، صالیویرلمش اولدیغی حالده، احد وقعه‌سنده ینه مشركینی تحریضده بولنوب، بو غزاده قتل اولنمشدر.

ابو العزیز خراسانی (محمد بن محمد) مشاهیر ادبا وشعرادن اولوب، بغدادده تولد و نشأت، و ٥٩٦ تاریخنده وفات ایتمشدر. عروضه دائر بركتابی و «كتاب النوادر» عنوانیله بر اثری و سائر بعض مضفاتی واردر. دیوان اشعاری ١٥ جلددن مركبدر.

ابو عصیده (ابو عبدالله محمد بن ابی زكریا یحیی‌الواثق) تونسده حكومت سورمش اولان بنی حفص ملوكندن اولوب، ابو حفص عمر بن ابی زكریانك وفاتی اوزرینه، ٦٩٤ تاریخنده جلوس ایتمش؛ و اون درت سنه صلح و استراحتله حكومت سوردكدن صكره، ٧٠٩ تاریخنده وفات ایتمشدر. (مستنصر) لقبیله تلقیب اولنمشیدی. پدرینك قتلنده كندیسندن حامله بولنان بر جاریه مظنهٔ اكرامدن شیخ ابو محمد مرجانینك رباطنه قاچمش؛ و صاحب ترجمه اوراده طوغمشیدی.

ابو عطاء سندی (افلح بن یسار) مشاهیر شعرادن‌اولوب، پدری عن اصل سندلی اولدیغی حالده، بنی اسدك كوله‌لرندن ایدی. صاحب ترجمه مؤخراً اكابرك مدحندن آلدیغی جائزه‌لرله كندینی‌صاتین آلوب، اسارتدن قورتلمشدر. بنی امیه مداحلرندن اولوب، دولت امیه‌یه ختام ویرن محاربه‌لرده دخی بولنمش اولدیغندن، بنی‌عباسدن یوز كورمیوب، بونلری هجو ایتمشدر. شاعر مشهور ابو دلامه ایله بعض ماجرالری و مهاجاتلری واردر. منصورك زمان خلافتنده وفات ایتمشدر. شو برقاچ بیت جمله اشعارندندر:

اذا المرء لم یطلب معاشا لنفسه
شكا الفقر اولام الصدیق فاكثرا

فسر فی بلاد الله و التمس الغنی
تعش ذا يسار او تموت فتعذرا
و لا ترض من عيش بدون و لا تنم
وكيف ينام الليل من كان معسرا

ابو عقال اغلبی { [« اغلب بن ابراهيم اغلبی » ماده‌سنه مراجعت بيوريله]

ابو العلا بن زُهر { (زهر بن ابی مروان عبد الملك) اندلسك مشاهير اطبا وحكماسندن اولوب، اشبيليه‌نك اك بيوك خاندانلرندن مشهور (ابن زهر) عائله‌سنه منسوب ايدی. طبده عصرينك فريدی اولوب، تشخيص امراض و تشفيهٔ مرضاده خارق العاده بر مهارت كوسترمش اولديغی كبی، علوم حكميه و طبيعيه‌ده وشعر وادبياتده دخی يدطولی صاحبی ايدی. مرابطين زماننده نشأت ايدوب، بونلرك پك چوق احسان وانعاملرينه نائل اولمشيدی. ابن سينانك قانونی بونك زماننده مغربه ادخال اولنه‌رق، صاحب ترجمه‌نك الينه كچمشيدی. ٥٢٥ تاريخنده وفات ايتمشدر. بونك پدری ابو مروان، اوغلی ديكر ابو مروان وحفيدی ابو بكر بن زهر دخی مشاهير اطبادندر. صاحب ترجمه‌نك تأليفاتی بروجه آتيدر: «كتاب الخواص»، «كتاب الادوية المفردة»، «الايضاح بشواهد الافتضاح»، «حل شكوك الرازی علی كتب جالينوس»، «مجربات»، «مقالة فی الرد علی ابی علی ابن سينا»، «كتاب النكت الطبية»، «مقالة فی بسطه لرسالة يعقوب بن اسحق الكندی». بونلردن بشقه برطاقم رسائل ومجرباتی واردر، كه وفاتندن صكره علی بن يوسف بن تاشفينك امريله جمع وتدوين اولنمشلردر.

ابو العلا صاعد بن حسن { اطبای اسلامدن اولوب، (رحبه) ده تولد ونشأت ايتمش؛ و ٤٦٤ تاريخنده «التشويق الطبی» عنوانيله بركتاب يازمشدر.

ابو العلاء مُعَرّی { (احمد بن عبدالله) اعاظم ادبا وشعرادن اولوب، ٣٦٣ تاريخنده سوريه‌ده حما قربنده واقع (معرة النعمان) قصبه‌سنده طوغمش؛ ويدی ياشنده‌ايكن، چيچك علتندن نور بصری فوت ايده‌رك، اعمی اولديغی حالده، تحصيل علم وادب ايتمش؛ وخارق العاده احوال غريبه‌دن اولمق اوزره، ادبياتده عصرينك فريدی اولمغله برابر، علوم وفنون سائره‌يه دخی وقوف حاصل ايده‌رك، افكار واقوال حكمايه مطلع اولمشيدی. وفرت ذكا وقوهٔ حافظه‌سی حقنده پك چوق غرائب ونوادر منقولدر. پدرندن وسائر علمای عصرندن تحصيل ايتمش، وحماسه شارحی ابو زكريا خطيب تبريزی ايله ابو القاسم علی بن حسن تنوخی كبی مشاهير ادبا جملهٔ شاكردانندن بولنمشدر. «لزوم مالايلزم» عنوانيله ٥ جلد اوزره منظوم برتأليفی و«سقط الزند» عنوانيله مشهور بر منتخبات اشعار مجموعه‌سی واردر، كه «ضوء السقط» عنوانيله كنديسی شرح دخی ايتمش، وبو شرح مؤخراً دها بر درجه ايضاح وتفصيل اولنه‌رق، «شرح التنوير علی سقط الزند» تسميه، واخيراً (١٣٠٤ تاريخنده) مصرده طبع ونشر اولنمشدر. متنبينك ديوان اشعارينه «اللامع العزيزی» عنوانيله برشرح ترتيب، وابوتمام، بحتری ومتنبينك ديوانلرينی اختصار ايده‌رك، بو اوچ شاعرك اشعارينی موآخذه وتنقيد دخی ايتمشدر. «الايك والغصون» عنوانيله ادبياته متعلق بر بيوك اثری دخی اولديغی مروی ايسه ده، نسخه‌سی نايابدر. ايكی دفعه بغداده عزيمتله، بر مدت اقامت ايتدكدن صكره، وطننه عودتله، اختيار عزلت ايتمشيدی. اون بر ياشنده شعر سويلمكه باشلامشدی. قدمای حكمانك رأينه تابع اوله‌رق، حيوان اتی يمكی تجويز ايتمديكندن، ٤٥ سنه آغزينه ات قومامشدر. افكار واعتقادی حقنده برچوق روايتلر واردر. ٤٤٩ تاريخنده وفات ايتمشدر. شو بر ايكی بيت جملهٔ اشعار رائقه‌سندندر:

ان كنت لم ترق الدماء زهادةً
فلقد ارقت اليوم من جفنی دما
سيرت ذكرك فی البلاد كانه
مسك فسامعه تضمخ او فما
وادی الحجيج اذا ارادوا ليلة
ذكراك اخرج فدية من احرما

ابو علی بن الياس { (محمد) ملوك سامانيه امراسندن اولوب، مدت مديده كرمان صاحبی، وبعده منصور بن نوح سامانينك وزيری بولنمش؛ ومشهور تاريخ طبری‌يی مختصراً فارسی‌يه ترجمه ايتمشدر. وفاتی ٣٥٦ تاريخنده واقع اولمشدر.

ابو علی بن بويه { [« ركن الدوله ومشرف الدوله بن بويه » ماده‌لرينه مراجعت بيوريله.]

ابو علی بن زرعه { (عیسی بن اسحاق) مشاهیر اطبادن اولوب، منطق وعلوم فلسفه‌ده دخی ید طولی صاحبی ایدی. تجارتله ممالك رومه کیدوب کلیردی، و برچوق کتب طبیه و حکمیه‌نك لسان عربی‌یه ترجمه‌سنه همت ایتمشدر. ٤٤٨ تاریخنده بغدادده وفات ایتمشدر. مصنفاتی بر وجه آتیدر: «اختصار کتاب ارسطوطالیس فی المعمور من الارض»، «اغراض کتب ارسطو - طالیس المنطقیة»، «مقالة فی معانی کتاب ایساغوجی» «مقالة فی معانی قطعة من المقالة الثالثة من کتاب السماء»، «مقالة فی العقل»، «رسالة فی علة استنارة الکواکب مع انها و الکرات الحاملة لها من جوهر واحد بسائط». بونلردن بشقه بعض رسائل و ردیه - لری دخی واردر.

ابو علی بن سینا { [«ابن سینا» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو علی بن شاذان { (حسین بن احمد) مشاهیر محدثیندن اولوب، ٣٣٧ تاریخنده بغدادده تولد ایتمش؛ وآلب آرسلان سلجوقینك پدری داود طرفندن بلخده متولی و وکیل اولوب، مشهور نظام الملك و سائر مشاهیرك استادی بولنمشدر. وفاتی ٤٢٥ تاریخنده واقع اولمشدر.

ابو علی بن مسکویه { (احمد بن محمد) مشاهیر علمادن اولوب، بیوك پدری یعقوب بن مسکویه ری خازنی ایدی. علم اخلاق وحکمت عملیه‌یه متعلق «کتاب الطهارة» عنوانلی اثرك مؤلفی اولوب، ٤٢١ تاریخنده وفات ایتمشدر. مذکور کتابی حکیم شهیر نصیرالدین طوسی طرفندن بعض علاوات و تعدیلاتله فارسی‌یه ترجمه اولنه‌رق، «اخلاق ناصری» تسمیه اولنمشدر.

ابو علی رودباری { (احمد بن محمد) کبار مشایخ صوفیه‌دن و جنید بغدادینك مریدانندن اولوب، مصره رحلتله، اوراده بر چوق مریدلر یتشدیرمش؛ و ٣٢١ ده وفات ایتمشدر.

ابو علی عیسی { [«ابو علی بن زرعه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو علی فارسی { (حسن بن احمد) مشاهیر نحاتدن اولوب، ٢٨٨ تاریخنده (نسا) شهرنده طوغمش، و٣٠٧ تاریخنده بغداده داخل اولوب، اوراده قرائت و تحصیل ایله اشتغال، و بعده دور بلاد ایده‌رك، بر مدت حلبده اقامتله، سیف الدوله بن حمدان نزدنده بولنمش، و شاعر مشهور متنبی ایله صحبت ایتمشدر. مؤخراً فارسه انتقال ایله، عضدالدوله بن بویه‌یه انتساب، و بونك نامنه «الایضاح» و «التکملة» عنوانلی کتابلرینی تألیف ایتمشدر. دیکر تألیفاتی دخی اولوب، باشلیجه‌لری شونلردر: «التذکرة»، «کتاب المقصور و الممدود»، «العوامل المائة»، «الحجة فی القرآت»، «کتاب الاغفال فیما اغفله الزجاج من المعانی»، «المسائل الحلبیات»، «المسائل البغدادیات»، «المسائل الشیرازیات»، «المسائل القصریات»، «المسائل العسکریة»، «المسائل البصریة»، «المسائل المجلسیات» و سائره. ٣٧٧ تاریخنده بغدادده وفات ایتمشدر.

ابو علی فارندی { (فضل بن محمد طوسی) خراسانك مشاهیر مشایخندن و علمای محدثیندن اولوب، شیخ ابو سعیددن اخذ طریقت ایتمشدر. وفاتی ٤٧٧ تاریخنده واقع اولمشدر.

ابو علی قلندر { هندستانك مشاهیر اولیاء اللهندن اولوب، عن اصل عراق عجمدن اولدیغی حالده، هندستانه رحلتله، (پانیپات) شهرنده اختیار اقامت، و ٧٢٤ تاریخنده اوراده وفات ایتمشدر. کراماتی مشهور، و تربه‌سی الی یومنا هذا زیارتکاه انامدر.

ابو علی مالقی { (حسن بن محمد انصاری) اندلسك شعرا و ادباسندن اولوب، ابن کسری دیمکله دخی معروفدر. مالقه‌ده طوغمش، و ٦٠٤ تاریخنده وفات ایتمشدر. شو ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

و خالف بنقصان جمیع بنی الوری
فیاسوء ماتلقاه ان کنت فاضلا
الم تر ان البدر یرقب ناقصا
و یترك منسیا اذا کان کاملا

ابو علی محتاجی { (احمد بن ابی بکر محمد) آل سامان امراسندن

اولوب، خراسانده‌کی عسکرك قوماندانی اولدیغی حالده، نصر بن احمد سامانی زماننده دفعاتله عصیان ایده‌رك، بر خیلی وقت محاربه‌دن صکره، عفو و اطلاق اولنه‌رق، بخارایه جلب اولنمش؛ و رکن الدوله بن بویه‌یه قارشی (ری) ه کوندرلمش؛ و واقع اولان محاربه‌ده مغلوب اولمسیله، قوماندانلقدن عزل اولنه‌رق، مشارالیه رکن‌الدوله‌یه التجا ایتمش؛ ومؤخراً خراسانی بغداد خلیفه‌سنك نامنه سامانیلردن ضبط ایتمش‌ایسه‌ده، متعاقباً مغلوب اولوب، رکن الدوله‌یه التجا، و ٣٤٤ تاریخنده (ری)ده وفات ایتمشدر.

ابو علی مرینی { (عمر بن ابی سعید) مغرب اقصاده حکومت سورن
بنی مرین دولتنك اڭ بیوك حکمداری اولان ابوالحسنك برادری اولوب، ابوالحسندن بیوك اولمغله، پدری ابوسعید طرفندن ولیعهد اتخاذ، وفاس والیلکنه تعیین اولنمشیدی. بعده پدرینه عصیان ایدوب، مما لکتك قسم اعظمنی ضبط ایتدیکندن، ولی عهدلکدن اخراج اولنه‌رق، برادری ابو الحسن ولی عهد تعیین اولنمش؛ وواقع اولان محاربه‌ده ابوعلی مغلوب اولوب، جنوبه طوغری چکلمکه مجبور اولمش، وسجلماسه و سوس جهتلرینی اله کچیرمشیدی. بونكله قناعت ایتمیه‌رك، ینه پدرینه قارشی عسکر سوق ایتدیکنده، ینه مغلوب اولمش ایسه‌ده، پدرینك کندیسنه محبتی اولدیغندن، بو دفعه دخی عفو، وضبط ایتمش اولدیغی یرلردن بر آزینی کندیسنه ترك ایتمشیدی. ابو سعید وفات ایدوب، ابو الحسن موقع اقتداره کچدیکنده، ایکی برادر آره‌سنده محاربه تجدد ایدوب، صاحب ترجمه مغلوب اولمغله، اخذ وحبس، و ٧٣٣ تاریخنده محبسده اختناق اولنمشدر.

ابو عمر بن عات { (احمد بن هارون نفری) اندلسك مشاهیر علماى
محدثیندن اولوب، ٥٤٢ تاریخنده شاطبه‌ده طوغمش؛ وشرقه رحلتله، ایفای حج ایتدکدن صکره، اندلسه عودتله، ٦٠٩ تاریخنده قطعهٔ مذکوره‌ده اهل اسلامك مبدأ ادباری اولان (عقاب) وقعه‌سنده نابدید اولمشدر. حدیث و ادبیاتده یدطولی صاحبی و صالح و متقی بر ذات اولوب، بعض تألیفات مفیده‌سی واردر. اڭ معروفلری: «النزهة فی التعریف بشیوخ الوجهة»، «ریحانة النفس» و «راحة الانفس فی ذکر شیوخ الاندلس» عنوانلی اثرلریدر.

ابو عمر بن عبد البر { و ابوعمر بن عبدربه [«ابن عبد البر» و «ابن عبد ربه» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابو عمر فرسی { (عبدالملك بن عمیر قبطی) مشاهیر تابعیندن وکوفه‌
نك اعیانندن اولوب، حضرت علی (رضه) ایله کوریشمش؛ وجابر بن عبداللهدن روایت احادیث شریفه ایتمشدر. روایتنده موثوقدر. ١٣٦ تاریخنده ١٠٣ یاشنده وفات ایتمشدر. روایته کوره بر کون صاحب ترجمه کوفه قصرنده عبدالملك بن مروانك یاننده اوتورمقده ایکن، مصعب بن زبیرك سر مقطوعی کتیرلدیکنی کورنجه، فوق‌العاده بر رعشه ایله ارتعاش ایتمکله، عبدالملك بونك سببنی صوردقده، بو عین موقعده عبیدالله بن زیادك النده حسین بن علینك، و مختار بن عبید ثقفینك النده عبیداللهك، و مصعب بن زبیرك النده مختارك سر مقطوعلرینی کوردم، شمدی‌ده سزك الکزده مصعبك سر مقطوعنی کوریورم، دیه جواب ویرمش؛ وعبدالملك مذکور قصرك درحال هدمنی امر ایتمش.

ابو عمر قسطلی { (احمد بن محمد) اندلسك اعاظم شعرا واذباسندن
اولوب، منصور بن ابی عامرك شاعر وکاتبی ایدی. ٣٤٧ تاریخنده طوغوب، ٤٢١ تاریخنده وفات ایتمشدر. اشعاری زیاده‌سیله مقبول اولوب، متنبی وابو نواسك اشعاریله مقایسه اولنمشدر. شو برایکی بیت او جمله‌دندر:

الم تعلمی ان الثواء هو التوی
وان بیوت العاجزین قبور
تخوفنی طول الاسفار وانه
لتقبیل کف العامری سفیری

ابو عمر کندی { [«کندی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو عمرو بن العلاء { (ابن عمار) اسمی حقنده‌روایات مختلفه
واقع اولوب، مازنی وتمیمی لقبلریله ملقبدر. قراء سبعه‌دن اولوب، حسن بصرینك زماننده بصره‌ده علمانك رئیس ومرجعی ایدی. انس بن مالك وسائره‌دن روایت احادیث شریفه ایتمشدر. قرآن وعربیاتده واشعار واخبار عربده زمانك فریدی ایدی. روایته کوره اخبار واشعار عربه متعلق ایام جاهلیته یتیشمش

آدملردن طوپلایوب یازدیغی شیلر بر اوطه طولوسی کتابلر تشکیل ایتمش ایکن، مؤخراً بر زهد وتقوی فکریله جمله‌سنی احراق ایتمشدی. ٧٠ تاریخنده مکه‌ده طوغوب، ١٥٤ تاریخنده بصره‌ده وفات ایتمشدر.

ابو عمرو بن مرابط { اندلسك مشاهیر شعرا وكتابندن اولوب، بنی احمر دولتنك خدمتنده بولنمش، ویدنجی قرن هجری اواخرنده وفات ایتمشدر. شوبرقاچ بیت ابن احمر طرفندن بنی مرین ملوکندن برینه کوندرلمك اوزره، سویلنمش اولدیغی بر اوزون قصیده‌سندندر:

هل من معینی فی الهوی او منجدی
من متهم فی الارض او من منجد
هذا الهوی داع فهل من مسعف
با جابة وانابة او مسعد

ابو عمرو دانی { (عثمان بن سعید) اندلسك مشاهیر علماسندن اولوب، علوم قرآن وتفسیرده وحدیثده عصرینك فریدی ایدی. ٣٧١ تاریخنده قرطبه‌ده طوغوب، شرقه رحلتله، قیروان ومصرده بر مدت اقامت، وایفای حج شریف مقصدیله حجازه سیاحت ایتمش؛ واندلسه عودتنده (دانیه) شهرنده اختیار اقامت ایتدیکندن، دانی لقبیله تلقیب اولنمش؛ و ٤٤٤ تاریخنده اوراده وفات ایتمشدر. تألیفاتی ١٢٠ عددینه بالغ اولوب، اك مشهورلری شونلردر: «المقنع فی رسم المصحف»، «التیسیر فی القراآت السبع»، «الاقتصاد فی رسم المصحف»، «التحدید فی الاتقان والتجوید»، «التنبیه علی النقط والشکل»، «جامع البیان فی القراآت السبع»، «طبقات القراء»، «شرح القصیدة الخاقانیة فی التجوید»، «کتاب الفتن والملاحم»، «المحتوی فی القراآت الشواذ»، «المحکم فی النقط»، «مفردات یعقوب فی القرائة»، «المکتفی فی الوقف والابتداء»، «الموضح فی الفتح»، «الاحالة» وسائره.

ابو عمرو شیبانی { (اسحق بن مراد) مشاهیر ادبادن اولوب، لغت ونحو وحفظ اشعار واخبارده زمانك فریدی ایدی. عن اصل کوفه‌لی اولوب، بغدادده اختیار اقامت ایتمش؛ وبرمدت شیبانده تحصیل ایله مشغول اولدیغندن، شیبانی لقبیله شهرت بولمشدر. احمد بن حنبل کبی بعض اکابر علما کندیسندن ادبیات اخذ وقرائت ایتمشلردر. ٢١٠ تاریخنده روایته کوره ١١٠ یاشنده وفات ایتمشدر. تألیفاتی چوق اولوب باشلیجه‌لری شونلردر: «کتاب الخیل»، «کتاب اللغات» ونام دیکرله «کتاب الحروف»، «کتاب النوادر الکبیر»، «کتاب غریب الحدیث»، «کتاب خلق الانسان»، «کتاب النخلة»، «کتاب الابل». خط دستیله سکسانی متجاوز مصحف شریف یازوب، کوفه مسجدینه وقف ایتمش اولدیغی مرویدر.

ابو عمرو مارانی { (ضیاء الدین عثمان بن عیسی هذبانی) مشاهیر فقهاء شافعیه‌دن اولوب، مصر قاضی القضاتی صدرالدین ابو القاسم عبدالملکك برادریدر. موصلك آلت طرفنده واقع (ماران) قصبه‌سنده طوغوب، اربلده ابتدای تحصیل ایتمش؛ وبعده دمشقه ومؤخراً مصره رحلت ایده‌رك، ٦٠٢ تاریخنده، ٩٠ یاشلرنده اولدیغی حالده، قاهره‌ده وفات ایتمشدر. ابو اسحاق شیرازینك اصول فقهه دائر اولان «اللمع» عنوانلی کتابنه ٢ جلد اوزره برشرح یازدیغی کبی، فقه شافعی‌یه دائر اولان «مهذب» کتابنه دخی ٢٠ جلد اوزره برشرح ترتیب ایتمش ایسه‌ده، اکمالنه موفق اوله‌مامشدر. دیکر بعض تصنیفاتی دخی واردر.

ابو العمیثل { (عبد الله بن خلیل) مشاهیر ادبا وشعرادن اولوب، عن اصل ریلی اولدیغی حالده، جعفر منصورك آزادلیسی و دولت عباسیه رجالندن طاهر بن حسینك و بعده اوغلی عبدالله بن طاهرك کاتبی ایدی. ٢٤٠ تاریخنده وفات ایتمشدر. ادبیاته متعلق متعدد تصنیفاتی اولوب، باشلیجه‌لری شونلردر: «کتاب ما اتفق لفظه و اختلف معناه»، «کتاب التشابه»، «کتاب الابیات السائره»، «کتاب معانی الشعر» وسائره. اشعاری دخی سلیس و معنیدار اولوب، شو بر ایکی بیت او جمله‌دندر:

یا من یحاول ان تکون صفاته
کصفات عبد الله انصت و اسمع
فلا نصحتك فی المشورة و الذی
حج الحجیج الیه فاسمع اودع

ابو عنان مرینی { (فارس بن ابی الحسن) مغربده حکومت سورن بنی مرین ملوکندن اولوب، پدری مشهور ابوالحسنك قیرواندەکی انهزامی و بحراً عودتیله دوننماسنك غرق اولمسی اوزرینه، وفاتی شیوع بولغله، ابو عنان

مغرب اوسط یعنی جزایر جهتنك والیسی ایكن، فاسه عزیمتله، ٧٤٩ تاریخنده تخت موروثنه اوتورمش؛ و متعاقباً پدری ابو الحسن ظهور ایتمكله، بینلرنده ایكی سنه قدر محاربه وقوع بولوب، صاحب ترجمه پدرینه قارشی سلطنتی محافظه‌یه مقتدر اولمش؛ و ٧٥٢ ده ابو الحسنك وقوع وفاتیله، ابو عنان رقیبسز قالوب، بو آره‌لقده الندن چیقمش اولان مغرب اوسط و افریقیه یعنی جزایر و تونس جهتلرینی استردادله اوغراشه‌رق، بنی زیانله برچوق محاربه‌لردن صكره، مظفراً فاسه عودت، و ٧٥٩ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو عوانه { (یعقوب بن اسحق) مشاهیر فقهاء شافعیه‌دن و محدثیندن اولوب، عن اصل نیسابورلی اولدیغی حالده، طلب علم و استماع احادیث شریفه مقصدیله ایران، عراقین، شام، مصر، حجاز و یمن جهتلرنده مدت مدیده سیاحتدن صكره، اسفراینده توطن، و اوراده مذهب شافعی‌یی نشر ایتمشدر. وفاتی ٣١٦ تاریخنده واقع اولمشدر.

ابو عون { (امیر عبدالملك بن یزید خراسانی) صاحب خروج ابو مسلم خراسانینك رفقاسندن اولوب، بنی امیه ایله واقع اولان محاربات‌ده ابراز شجاعت و اهلیتله برچوق یرلر ضبط ایتمشیدی. خلفای عباسیه زماننده خراسان و بعده ایكی دفعه مصر والیسی اولمش؛ و فلسطین جهتنده خارجیلرله برچوق محاربه‌لر ایتمشدر. و فاتی ١٦٠ تاریخندن صكره‌جه واقع اولمشدر.

ابو العیال خفاجی { (ابن ابی عنتره) زمان جاهلیت شعراسندن و بنی‌هذیلدن اولوب، بعده اسلامه كلمش، و معاویه‌نك زمان سلطنتنده وفات ایتمشدر. شو ایكی بیت جملهٔ اشعارندندر:

الا لله درك من بنی قوم اذا ركبوا
وقالوا من فتی للحرب یرقبنا و یرتقب

ابو عیسی { [« جبریل بن بختیشوع » و « جبریل بن عبید الله » ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابو عیسی بن رشید { (احمد یاخود صالح) هارون الرشیدك اوغلی اولوب، حسن و جمالده بینظیر اولدیغی كبی، مجلس آرا، نكته شناس، نوادر و اخبار كثیره‌یه آشنا، حسن صوت و معرفت تغنی‌یه مالك بر شاعر فصیح اللسان ایدی. بناء علیه عموملك محبوب قلوبی اولوب، برادری مأمون خلیفه دخی كندیسنی فوق العاده سور، و ولی‌عهد ایتمك فكرنده بولنوردیسه‌ده، كندیسی مأموندن اول وفات ایتمش؛ و مأمون بونك وفاتنه زیاده‌سیله آجیمش ایدی. وفاتی ٢٠٩ تاریخنده واقع اولمشدر. شو برقاچ بیت جملهٔ اشعار رائقه‌سندندر:

قام بقلبی وقعد ظبی نقی عن الجلد
خلفنی مدلها اهیم فی كل بلد
اسهرنی ثم رقد وما رثا لی من كمد

ابو العیناء { (ابو عبدالله محمد بن قاسم) مشاهیر ادبادن اولوب، اخبار و نوادر و اشعار عربه اولان كثرت وقوفیله مشهوردر. ١٩٠ تاریخنده اهوازده طوغوب، بعده بصره‌یه رحلتله، اوراده اصمعی و ابو زید انصاری كبی كبار ادبادن قرائت ایتمش؛ و ٤٠ یاشنده ایكن اعمی اولوب، ٢٨٣ تاریخنده وفات ایتمشدر. لطائف و نكاتده و حاضر جوابلقده مشهور اولوب، حقنده پك‌چوق نوادر و حكایات منقولدر.

ابو الغازی بهادر { تاتار خانلرندن و چنكیز خانك سلاله‌سندن اولوب، خوارزمده حكومت سورمشدر. برادرینك وفاتنده تخته جلوس ایدوب، ٢٠ سنه حكومت سوردكدن صكره، كندی رضاسیله سلطنتی اوغلی انوشا محمده تركله، مطالعه و عبادته حصر اوقات ایده‌رك، ١٠٧٤ تاریخنده وفات ایتمشدر. تاتارلرك مكمل بر تاریخنی یازوب، اتمامنی دخی اوغلنه وصیت ایتمشیدی. بوقیمتلی اثر آوروپالیلرك الینه كچوب، قونت (استرالنبرغ) طرفندن آلمانجه‌یه ترجمه اولنمش، و فرانسزجه ترجمه‌سی دخی ١٧٢٦ تاریخ میلادیسنده (لیدن) شهرنده طبع و نشر ایدلمشدر.

ابو غالب تمّانی { (تمام بن غالب) اندلسك مشاهیر ادباسندن اولوب، عن اصل قرطبه‌لی اولدیغی حالده، مرسیه‌ده ساكن بولنمش، و ٤٣٦ تاریخنده اوراده وفات ایتمشدر. علی الخصوص علم لغتده ید طولی صاحبی اولوب، بو فنده « تلقیح العین » عنوانیله مكمل بر اثری واردر.

ابو غانم قصری { (عبدالرحیم معروف بن محمد) مشاهیر ادبا و شعرادن اولوب، جرجانده منوچهر بن قابوسك کاتب ووزیری ایدی. سلطان محمود سبکتکینك نزدینه دخی سفارتله کوندرلمشیدی. شو بر ایکی بیت جملهٔ اشعار رائقه‌سندندر :

تذکر اخی ان فرق الدهر بیننا
اخا هو فی ذکراك اصبح او امسی
ولا تنس بعد البعد حق اخوتی
فمثلك لا ینسی ومثلی لا ینسی

ابو غَبشان { (محترش بن خلیل) مکه‌نك خزاعه قبیله‌سندن اولوب، کعبهٔ شریفه‌نك حافظی وبوابی اولدیغی حالده، قریش قبیله‌سندن ایشته‌سی بولنان قصی کندیسنی برکون طائفده سرخوش ایده‌رك، کعبه‌نك آناختارلرینی صاتین آلمش؛ وبو وجهله کعبه‌نك محافظه‌سی وظیفه‌سی خزاعه قبیله‌سندن قریش قبیله‌سنه چکمشیدی. ابو غبشان آیلدیغنده نادم اولدیغیچون، اسمی حمق وندامتده ضرب مثل حکمنه چکمشدر.

ابو الغَرانیق { (ابو عبدالله محمد بن ابی ابراهیم احمد) افریقیه‌ده خلفای عباسیه نامنه حکومت سورن بنی اغلب امراسندن اولوب، ٢٥٠ تاریخنده، برادری ابو محمد زیادة‌الله اصغرك وفاتی اوزرینه، موقع اقتداره چکمش؛ و ١١ سنه‌لك حکومتدن صکره ٢٦١ ده وفات ایتمشدر. زماننده مالطه جزیره‌سی فتح اولنمش، وکندیسی برقه‌دن طرابلس غربه طوغری ساحل بویجه برچوق استحکامات انشا ایتمش ایسه‌ده، صقلیه‌نك بعض یرلری روم ایمپراطورینك ید ضبطنه چکمشیدی.

ابو الغنائم { (هبة‌الله بن علی ابن اثردی) حکما واطبای اسلامدن اولوب، طبك علمی وعملی جهتلرنده وفلسفه‌ده ید طولی صاحبی ایدی. بشنجی قرن هجری اواخرنده بغدادده یاشامش؛ وبعض تعالیق طبیه وفلسفیه ایله اویقوده لذتك صورت حصولنه دائر بر کتاب یازمشدر. — بونك ایکی اوغلی علی وسعید ایله سعیدك اوغلی جمال‌الدین علی دخی (ابو الغنائم) کنیه‌سیله معروف اولوب، اطبای حاذقه‌دن ایدیلر. بونلردن علینك «شرح کتاب دعوة‌الاطباء» عنوانیله بر تألیفی واردر.

ابو الغیث قدیمی { (ابن محمد) شرفادن ومظنهٔ کرامدن اولوب، مکهٔ مکرمه‌ده ساکن ایدی. یمن اهالیسنك کندیسی حقنده فوق العاده حسن ظن واعتقادلری اولدیغندن، شداید بریه وبحریه‌ده نذر ایتدکلری بر چوق شیلر کتیریرلردی؛ وصاحب ترجمه جمله‌سنی فقرایه تصدق ایدردی. ١٠١٤ تاریخنده ارتحال ایتمشدر.

ابو الغیث قشاش { تونسك اکابر علماسندن اولوب، تدریس وافاده ایله مشغول ایکن، آنسزین بر جذبه‌یه مصاب اولوب، بر زمان طاغلرده وصحرالرده کزدکدن، وعریان اوله‌رق، حجازه رحلتله، ایفای حج شریف، وبر سنه مدینهٔ منوره‌ده مجاورت ایتدکدن صکره، تونسه عودتله، کاه مهدیلك دعواسنده وکاه غیبدن خبر ویرمك ادعاسنده بولنمش؛ وبو آره‌لقده مریدانی زیاده‌سیله چوغالوب، باعث حیرت اوله‌جق بر ثروته مالك اولمغله، برچوق مدرسه‌لر، جامعلر، کوپریلر وسائر خیرات بنا، وبونلره اوقاف کافیه تخصیص ایتمشیدی. کتابلره دخی زیاده‌سیله مراق اولوب، طوپلادیغی کتبله مکمل بر کتبخانه تشکیل ایده‌رك، وفاتنده یالکز بخاری شریفك بیك نسخه‌سی بولنمشیدی. برچوق احوال غریبه‌سی وکراماتی منقولدر. ١٠٣١ تاریخنده ارتحال ایتمشدر.

ابو فارس حفصی { (عبدالعزیز بن ابی اسحاق) تونسده حکومت سورمش اولان بنی حفص ملوکندن اولوب، پدرینی حکومتی کندیسنه ترك ایتمکه مجبور ایتدکدن صکره، آزوقت حکومت سوروب، بعده سالف‌الترجمه ابن ابی عماره ظهور ایله، ملکنی ضبط ایتدیکندن، صاحب ترجمه فرار ایتمش؛ وابن عماره طرفندن یتیشیلوب، ٦٨٢ تاریخنده قتل اولنمشدر. بونك قتلیله بنی حفص دولتی موقتاً منقطع اولمش ایسه‌ده، مؤخراً بونکله برابر قاچش اولان برادری ابو حفص دولت مذکوره‌یی تجدیده موفق اولمشدر.

ابو فارس حفصی { (عبدالعزیز بن ابی العباس احمد) بنی حفص ملوکندن اولوب، ٧٩٦ تاریخنده، پدرینك وفاتی اوزرینه، کندیسنه بیعت اولنه‌رق، جسور وعادل وعالم بر پادشاه اولمغله، بعض ویرکیلری رفع، الکاسنی فساددن تطهیر، وممالکنی توسیع ایدوب،

طرابلس غرب وقسنطينه وبجايه وتلسان طرفلرينى ضبط، وفاسى بيله تهديد ايتمشيدى. خيرات ومبراتى چوق اولوب، ازآن جمله تونسده بيوك بر كتبخانه تأسيس، وكتب كثيرۀ نافعه وقف ايتمشدى. ٤١ سنه حكومت سوردكدن صكره، ٨٣٧ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابو الفتح { (ـــ بن ابى بكر، بن ابى حصينه، بن برهان، بن تعاويذى، بن جنى، بن ابى بكر يعمرى وبن عميد) [«ابن ابى بكر، ابن ابى حصينه، ابن برهان، ابن تعاويذى، ابن جنى، ابن ابى بكر يعمرى وابن العميد» ماده‌لرينه مراجعت.]

ابو الفتح بن فُرات { (فضل بن ابى الخطاب جعفر) مشاهير كتابدن اولوب، ٣٢٠ تاريخنده خليفه مقتدر بالله عباسى طرفندن مسند وزارته ترفيع اولنه‌رق، سنۀ مذكوره ده خليفۀ مشار اليهك قتلى وقوع بولمغله، خلفى قاهرك زماننده ديوان كتابتنده استخدام اولنمش؛ وراضى باللهك زماننده شام وانيسى اولوب، بعده ينه وزارته اعاده اولنمش ايسه‌ده، بغدادك احوالنى مشوش كوروديكندن، شام واليلكنه اعاده‌سنى التماس ايدرك، اورادن عودتله، ٣٢٦ تاريخنده ٤٧ ياشنده وفات ايتمشدر.

ابو الفتح بَستى { (على بن محمد) اعاظم ادبا وشعرادن اولوب، (بست) شهرينك صاحبى باتيوزك كاتبى ايكن، شهر مذكورك ابو منصور سبكتكين طرفندن فتحى اوزرينه، مشار اليه انتساب ايتمش؛ وسلطان محمود سبكتكينك عهدينه يتيشوب، مشار اليهك رجال و شعراسندن اولمشيدى. ٤٠٠ تاريخنده وفات ايتمشدر. اشعار عربيه‌سى غايت كوزل اولوب، مرتب ديوانى واردر. امثال حكمنده مسجع بعض فقرات حكميه دخى براقشدر. شو ايكى بيت مشهور اولان «قصيدۀ نونيه» سندندر:

زيادة المرء فى دنياه نقصان
وربحه غير محض الخير خسران
وكل وجدان حضر لا ثبات له
فان معناه فى التحقيق فقدان

ابو الفتح بَلطى { (عثمان بن عيسى) مشاهير ادبا وشعرادن اولوب، عن اصل موصل جوارنده‌كى (بلط) قصبه‌سندن اولديغى حالده، دمشقده تدريسله مشغول بولنمش و شهر مذكورك ملك ناصر طرفندن ضبطى اوزرينه، مشار اليه طرفندن مصره نقل اولنه‌رق، جامع مصرده تدريسه مأمور اولمشيدى. صوغوقدن زياده‌سيله قورقار، قيشين اصلا اوندن چيقماز، و خلوت و انزوايى سور بر آدم ايدى. ٥٩٩ تاريخنده وفات ايتمشدر. معروف اولان آثارى بروجه آتيدر: «كتاب العروض الكبير»، «كتاب العروض الصغير» «كتاب العظات الموقظات»، «المنير»، «اخبار المتنبى» «المستزاد على المستجاد فى فعلات الاجواد»، «علم اشكال الخط»، «كتاب التصحيف و التحريف» «كتاب تعليل العبادات». شو ايكى بيت جملۀ اشعارندندر:

بابى من تهتكى فيه صون
رب واف لغادر فيه خون
بين ذل المحب فى طاعة الحب
و بين الحبيب يا قوم بون

ابو الفتح شهرستانى { (محمد بن ابى القاسم عبد الكريم) مشاهير فقها و متكلميندن اولوب، اشعرى مذهبنه تابع ايدى. ٤٦٧ تاريخنده شهرستانده طوغوب، ٥١٠ تاريخنده بغداده دخول ايله، اوچ سنه اوراده اقامت و ٥٤٨ ده وفات ايتمشدر. علم كلام وسائره‌يه متعلق تأليفات متعدده‌سى اولوب، مشهورلرى شونلردر: «كتاب الملل والنحل»، «نهاية الاقدام فى علم الكلام»، «المناهج»، «البيان»، «كتاب المضارعه»، «تلخيص الاقسام لمذاهب الانام»، «غاية المرام»، «دقايق الاوهام»، «الارشاد الى عقائد العباد»، «كتاب المبدأ والمعاد»، «شرح سيرت يوسف»، «كتاب الاقطار فى الاصول». «كتاب الملل والنحل» عنوانلى اثرى مذاهب مختلفه‌نك تعريف عقائدنده غايت معتبر بر كتاب اولوب، لسانمزه مختصراً ترجمه و طبع ايدلمش اولديغى كبى، لاتينجه، انكليزجه وسائر اوروپا لسانلرينه دخى ترجمه اولنه‌رق، شهرتى عالمگير اولمشدر.

ابو الفتح كيلانى { (بن عبد الرزاق) اطبا وشعرادن اولوب، كيلانلى اولديغى حالده ٩٨٣ تاريخنده هندستانه رحلتله، اكبر شاهه انتساب ايده‌رك، مشار اليهك مقربلرندن اولمش؛ و ٩٩٧ ده، اكبر شاهك معيتنده كابله كيدركن، وفات ايتمشدر. شو بيت جملۀ اشعارندندر:

چو نیم مرده چراغیست آتشین جانم
که درهوای تودر رهگذار باد صباست

ابو الفتح غزالی { و ابو الفتح مطرزی و ابو الفتح مهینی [«غزالی، مطرزی و اسعد مهینی» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابو الفتوح { [«شهاب الدین سهروردی، غزالی و قلاوون صالحی» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابو الفداء { (ملک مؤید عماد الدین اسماعیل بن ملک افضل علی ابن کثیر) حماه حکومت سورن ملوک ایوبیه‌دن اولوب، شجاعت وجسارت و درایتله متصف و اکثر علومده و علی الخصوص هیئت وجغرافیا وتاریخ وطب وساره‌ده ید طولی صاحبی ایدی. خاندانی مغوللرک شرندن حمایی ترک ایله، دمشقه چکلمش اولدیغندن، کندیسی ٦٧٢ تاریخنده شهر مذکورده طوغمش ایدی. ملک ناصره مغوللرله واقع اولان محاربانده پك چوق معاونت و خدمتی سبقت ایتدیکندن، ملک مشارالیه اجدادینه مخصوص بولنمش اولان حماملکنی صاحب ترجمه‌یه وعد و بو وعدینی ایفا، و کندیسنه (ملک صالح) عنوانی اعطا ایتمشیدی. مؤخراً (ملک مؤید) لقبنی آلمشدر. ابو الفداء هر سنه مصره کیدوب، متبوعی اولان حکمدار ایوبی‌یه پك چوق هدیه‌لر کوتورمکی عادت ایدنمش ایدی. ارباب علم وهنری حمایه ایدوب، بعض مشاهیر علمایه تخصیصات تعیین ایتمشیدی؛ وکندیسنی مدح ایدن شعرا پك چوق احسانلرینه نائل اولمشلر ایدی. ٧٣٢ تاریخنده وفات ایتمشدر. «المختصر فی تاریخ البشر» عنوانیله غایت صحت وتدقیقله یازلمش ٤ جلددن مرکب بر تاریخی واردر، که «تاریخ ابی الفدا» اسمیله مشهور اولوب، اصل عربیسی دفعاتله و١٢٨٦ تاریخنده مطبعهٔ عامره‌ده دخی طبع ونشر، واکثر آوروپا لسانلرینه ترجمه اولنمشدر. «تقویم البلدان» عنوانیله ینه مختصر ولکن زیاده مقبول ومعتبر بر جغرافیاسی دخی واردر، که متن عربیسی آوروپا وهندستانده دفعاتله نشر اولندیغی کبی، آوروپا لسانلرینک اکثرینه دخی ترجمه اولنمشدر. بونلردن ماعدا فقهه دائر «الحاوی» عنوانیله مکمل بر تألیفی، طبه دائر برقاچ جلددن مرکب «الکناش» عنوانلی بر اثری و «کتاب الموازین» عنوانیله بر مختصری واردر. استانبولده یکی تأسیس اولنان (کتبخانهٔ عمومی) ده صاحب ترجمه‌نك نامنه «الطریق الرشاد الی تعریف الممالك والبلاد» عنوانیله حروف هجا ترتیبنجه مرتب مختصر وکوزل بر کتاب موجود ایسه‌ده، ابو الفدانك بو نامله براثری اولدیغنه دائر بریرده صراحت بوله‌مدق. حدیثه متعلق «جامع المسانید» عنوانلی برکتابك دخی صاحبی (عماد الدین اسمعیل ابن کثیر دمشقی) اولدیغی «کشف الظنون» ده محرر ایسه‌ده، کاتب چلبی بونك ٧٧٢ تاریخنده وفات ایتمش اولدیغنی بیان ایتدیکندن، بو کتابك دخی ابو الفدانك آثارندن اولمسی مشکوکدر. ابو الفدا بونلردن بشقه بعض رسائل فنیه ونافعه یازمش ایسه‌ده، نسخه‌لری بولنه‌مامشدر. اشعاری دخی غایت کوزل اولوب، شو بر ایکی بیت او جمله‌دندر:

او قعنی العمر فی لعل و هل
یا ویح من عمره مضی بلعل
و الشیب وافی و عنده نزلا
وفرمنه الشباب وارتحلا
ما اوقع الشیب الآتی
اذا حل لا عن مرضاتی

ابو فُدَیك { (عبدالله بن ثور خارجی) خارجیلرك رئیسی نجده بن عامرك اصحابندن اولوب، نجده‌نك خارجیلردن مفارقتی اوزرینه، کندیسی خارجیلر طرفندن رئیس انتخاب اولنمش؛ ونجده‌یی قتل ایتدکدن صکره، عبدالملك بن مروانك والی وعسکرینی مغلوب ایده‌رك، بحرینی ضبط ایتمش ایسه‌ده، ٧٣ تاریخنده منهزم اولوب، قتل اولنمشدر.

ابو فِراس حمدانی { (حرث بن ابی العلاء سعید) آل حمداندن ناصر الدوله وسیف الدوله‌نك عمزاده‌لری اولوب، اعاظم شعرا وادبادندر. حتی متنبی بیله صاحب ترجمه‌یی کندینه تفضیل ایدر ایمش. سیف الدوله کندیسنه فوق العاده اکرام واحترام ایدوب، محاربانه دخی برابرنده کوتورور ایدی. ٣٤٨ تاریخنده رومله واقع اولان بر محاربه‌ده اسیر دوشوب، قسطنطینیه‌یه نقل اولنمش؛ وبرقاچ سنه اسارتده قالدقدن صکره، ٣٥٥ تاریخنده فدیه‌سی ویریله‌رك قورتارلمشیدی. ٣٥٧ تاریخنده مقتولاً وفات ایدوب، قتلی حقنده

روایات مختلفدر. اکثر اشعاری افتخاره وقومنك مدحنه دائر اولوب، قسطنطینیه‌ده‌کی اسارتی حقنده دخی برچوق قصیده‌لری واردر. دیوانی اخیراً بیروتده طبع ونشر اولنمشدر. شو ایکی بیت بر قصیده‌سنك مطلعیله بیت اخیریدر:

لعل خیال العامریة زائر
فیسعد مهجور ویسعد هاجر
نطقت بفضلی وامتدحت عشیرتی
وما انا مداح وما انا شاعر

ابو فراس سلمی
{ وابو فراس عامری ["بدیع کاتب" و "مجد العرب" ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابوالفَرَج اصفهانی
{ (علی بن حسین اموی) مشاهیر ادبادن اولوب، (کاتب اصفهانی) اسمیله دخی مشهوردر. ملوك امویه‌نك اخیری اولان مروان حمارك نسلندن اولدیغی حالده، غرائبدن اوله‌رق، شیعی المذهب ایدی. ادبیات عربیه‌ده وحفظ اشعار واخبار وسیر وانسابده عصرینك وحیدی اولوب، حدیث ونحو ولغتده دخی ید طولی صاحبی ایدی؛ وطب ونجومدن وسائر علومدن دخی بهره‌سی وار ایدی. ٢٨٤ تاریخنده اصفهانده طوغوب، بعده بغداده هجرتله، اوراده نشأت، و٣٥٦ تاریخنده وفات ایتمشدر. وزیر مهلبی‌یه منسوب اولوب، بونك مدحنه دائر برچوق اشعاری واردر. تألیفاتی چوق اولوب، اك مشهوری ٢٠ جلددن مرکب وادبیاتده مثلی نایاب اولان "الاغانی الکبیر" عنوانلی اثر قیمتداریدر، که مدنیت اسلامیه‌نك اك پارلاق دورینك احوالنی دخی مصور اولمغله، آوروپاجه دخی شهرت واعتباری برکالدر. بوکتاب ١٢٨٥ تاریخنده مصرده بولاق مطبعه‌سنده صورت مصححه‌ده طبع ونشر اولنمشدر. دیکر آثاری بروجه آتیدر: "کتاب القیان"، "کتاب الاماء الشواعر"، "کتاب دعوة الاطباء"، "اخبار جحظة البرمکی"، "مقاتل الطالبین"، "مجرد الاغانی"، "کتاب الحانات"، "آداب الغرباء"، "کتاب الدیارات". بونلردن بشقه اووقت اندلسده حکومت سورمکده بولنان ملوك بنی امیه نامنه برچوق کتابلر یازوب، خفیاً کندیلرینه کوندرمش: ومقابلهٔ کندیسنه اورادن برچوق احسانلر کلمشیدی. اندلسده شهرت بولان بوکتابلرینك باشلیجه‌لری شونلردر: "کتاب نسب بنی عبد شمس"، "کتاب ایام العرب"، "کتاب التعدیل والانتصاف فی مآثر العرب ومثالبها"، "جمهرة النسب"، "کتاب نسب بنی شیبان"، "کتاب نسب المهالبة"، "کتاب نسب بنی تغلب ونسب بنی کلاب"، "کتاب الغلمان المغنیین".

ابوالفرج بن تلمیذ
{ (معتمد الملك یحیی بن صاعد) متعیناطبا وحکمادن اولوب، شعر وادبیاتده دخی ید طولی صاحبی ایدی. سیف الدوله صدقه‌نك زماننده یاشامشدر. شو قطعه جملهٔ اشعاریندر:

علق الفؤاد علی حلو جهها
علق الذبالة فی جشا المصباح
لا تسبطا الدهر فرقة بینهم
الا الحین تفرق الا شباح

ابوالفرج بن الجَوزی
{ (جمال الدین حافظ عبد الرحمن بن ابی الحسن علی تمیمی) اعاظم علمای اسلامدن اولوب، علی الخصوص حدیثده ووعظده عصرینك وحیدی ایدی. ٥٠٨ تاریخلرنده بغدادده طوغوب، ٥٩٧ تاریخنده ینه اوراده وفات ایتمشدر. تفسیر وحدیث وتاریخ وعلوم سائره‌یه دائر یوزدن زیاده تألیفاتی اولوب، اك معروفلری شونلردر: "کتاب احکام الاشعار باحکام الاشعار"، "احکام النساء"، "اخبار البرامکة"، "الارج فی الموعظة"، "ارشاد المریدین فی حکایات الصالحین"، "الاریب فی تفسیر الغریب"، "اسباب النزول"، "اعمار الاعیان"، "انس الفرید وبغیة المرید"، "الانصاف فی مسائل الخلاف"، "ایقاظ الوسنان فی الموعظة"، "البازی الاشهب المنقض علی مخالفی المذهب"، "استاذ الواعظین ورياض السامعین"، "البلغة فی الفروع"، "التبصرة"، "تحفة الوعاظ"، "التحقیق فی احادیث الخلاف"، تفسیره دائر "تذکرة الاریب"، قرائته دائر "تذکرة المتنبه فی عیون المشتبه"، "تلبیس ابلیس"، "تلقیح فهوم الاثر فی التاریخ والسیر"، "تنویر الغبش فی فضل السودان والحبش"، "الثبات عند الممات"، "جامع المسانید والالقاب"، "جواهر المواعظ"، "الحدائق لاهل الحقائق"، "حسن السلوك الی مواعظ الملوك"، موعظه‌یه دائر "درياق الذنوب"، "الذهب المسبوك فی سیر الملوك"، "الرد علی المتعصب العنید المانع من ذم یزید"، "روح الارواح"، "زاد المسیر فی التفسیر"، "الزهد الانیق"، "سیرة العمرین"،

« سيرة المستغنى »، « شذور العقود فى تاريخ العهود »، « شرف المصطفى »، « صبا نجد فى الموعظة »، « صفوة الصـفوه »، « عجالة المنتظر فى شرح حال الحصر »، « عجائب النسـاء »، « عجب الخطب »، « عقائق المرافق »، « العلل المتناهية فى الحديث »، « قصـيدة فى الاعتقادات »، « كتاب الاذكياء »، « كتاب الالقاب »، « كـتاب الحمق والمغفلين »، « كتـاب الفروسية »، « كشف مشكل حديث الصحيحين »، « كمأة الزهر وفريدة الدهر »، « اللآلى فى خطب المواعظ »، « اللباب فى قصص الانبياء »، « لفتة الكبد الى نصيحة الولـد »، « لقط الجمان »، « اللؤلؤة فى المواعظ »، « كتاب ما يلحن فيه العـامة »، « مثير الغرام لساكنى الشام »، علوم متنوعه‌يه متعلق مباحثى جامع « المجتبى »، « مدارج السالكين »، محاضراته متعلق « المدهش »، « المذهب فى المذهب »، تفسيره متعلق « المغنى »، « المقتضب فى الخطب »، « المقلق »، « الملح فى الموعظة »، « مناقب الامام احمد بن حنبل »، « مناقب معروف الكرخى »، « المنتظم فى تاريخ الامم »، « المنثور فى الوعظ »، « منظومة فى الحديث »، « المنعش »، « منهاج اهل الاصابة فى محبة الصحابة »، « منهاج القاصدين »، « منهاج الوصول الى علم الاصول »، « منهاجة النظر و جـنة القطر »، ٤ جلد اوزره « الموضـوعات الكبرى »، « نخب المنتخب »، « نرجس القـلوب الدال الى حريق المحبوب »، « نزهة الاعين النواظر فى علم الوجوه والنظائر »، موعظـه‌يه دائر « نسيم الرياض »، كذا « نسيم السحر »، « النطق المفهوم » حديثـه دائر « نفى النقل »، « الوجوه النواضر فى الوجوه النظائر »، « الوفا فى فضائل المصطفى »، « هادى الارواح الى بلاد الافراح »، « ياقوتة المواعظ »، « اليواقيت فى الخطب » وسائره .

ابو الفرج بن طيب { (عبد الله عراق) مشاهير حكما واطبا- دن و بغـداد خرستيـانلرينك متميزانـندن اولوب، منطق وحكمت و سائر علوم طبيعيه‌ده و طبـده يد طولى صـاحبى ايدى. ابن سينـا ايله معاصر اولوب، حكيم مشار اليه صـاحب ترجمه‌نك طبه متعلق اولان تصنيفاتنى تقدير ايدر ديسه‌ده، حكمت وفلسـفه‌ده‌كى مذهبنى بكنميوب، جرح ايدردى . ٤٣٥ تاريخنـده وفات ايتمشدر. بيمارستان عضدى اطباسندن اولوب، اوراده اجراى طبابتله برابر، فن طبى تدريسله مشغول اولەرق، ابن بطلان كبى نيجه مشهور اطبا يتشديرمشدر. آرسطو و بقراط وجالينوسك آثارى اوزرينه موضح ومفصل شرحلر يازمشدر. آثارى بر وجه آتيدر : « تفسير كـتاب قاطيغورياس لارسـطوطاليس »، « تفسير كتاب باريمنياس لارسطوطاليس »، « تفسير كتاب انالوطيقا لارسطوطاليس »، « تفسـير كتاب طوبيقا لارسطوطاليس »، « تفسير كتاب سوفسطيقا لارسطوطاليس »، « تفسير كتاب الخطابة لارسطوطاليس »، « تفسير كتاب الشعر لارسطوطاليس »، « تفسير كتاب الحيوان لارسطوطاليس »، « تفسـير كتاب ابيديميا لابقراط »، « تفسير كتاب الفصـول لابقراط »، « تفسير كتاب طبيعة الانسان لابقراط » « تفسير كتاب الاخلاط لابقراط »، « تفسـير كتاب الفرق لجالينوس »، « تفسير كتاب الصناعة الصغيرة لجالينوس »، « تفسير كتاب النبض الصغير لجالينوس »، تفسير كتاب اغلوقن لجالينوس »، « تفسير كـتاب الاستقسـات لجالينوس »، « تفسـير كتـاب المزاج لجالينوس »، « تفسير كتاب القوى الطبيعية لجالينوس »، تفسير كتاب التشريح الصـغير لجالينوس »، « تفسير كتاب العلل و الاعراض لجالينوس »، « تفسير كتاب تعرف علل الاعضـاء الباطنة لجالينوس »، « تفسـير كتاب النبض الكبير لجالينوس »، « تفسير كـتاب الحميات لجالينوس »، « تفسير كتاب البحران لجالينوس » « تفسير كتاب ايام البحران لجالينوس »، « تفسير كتاب حيلة البرء لجالينوس »، « تفسـير كتاب تدبير الاصحاء لجالينوس »، « ثمار الستة عشر كتـاباً لجالينوس »، « كـتاب النكت والثمـار الطبية و الفلسـفية »، تفسير كتاب ايسـاغوجى لفرفوريوس »، « مقالة فى القوى الطبيعية »، « تعـاليق فى العين »، « مقالة فى الاحلام و تفصيل الصحيح منها من السقيم على مذهب الفلسـفة »، « مقالة فى الشراب »، « شرح كتاب منافع الاعضاء لجالينوس »، « مقالة مختصرة فى المحبة »، « شرح الانجيـل » . بونلردن بشـقه فنونه متعلق بعض رديه‌لرى وجوابلرى واردر .

ابو الفرج بن القف { (امين الدولة بن موفق الدين يعقوب) مشاهير اطباى عربدن اولوب، نصرانى المذهب ايدى . ٦٣٠ تاريخنـده (كرك) ده طوغوب، پدرى ملوك

ایوبیه‌دن بعضیسنك خدمت کتابتنده اولدیغی حالده، کندیسی « عیون الانباء فی طبقات الاطباء » صاحبی ابن ابی اصیبعه و سائر مشاهیر اطبادن علم طبی وسائر فنونی تحصیل ایله، دمشقده و دیگر بعض محللرده اجرای طبابت، و ٦٨٥ تاریخنده وفات ایتمشدر. تألیفاتی بر وجه آتیدر : « الشافی فی الطب »، ٦ جلد اوزره « شرح الکلیات من کتاب القانون لابن سینا »، « شرح الفصول »، « مقالة فی حفظ الصحة »، « کتاب العمدة فی صناعة الجراح »، « جامع الغرض »، « حواش علی ثالث القانون »، « شرح الاشارات »، « المباحث المغربیة » . بو صوك ایکی اثری ناتمام قالمشدر.

ابو الفرج بن کلس { وابو الفرج بن هندو [« ابن کلس » و « ابن هندو » ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابو الفرج جریری { (معافی بن زکریاء طراری نهروانی)

مشاهیر ادبا وفقهادن اولوب، اکثر علومه واقف برعالم وفصیح اللسان برشاعر ایدی. ٣٠٣ تاریخنده طوغوب، ٣٩٠ تاریخنده وفات ایتمشدر. برچوق تألیفاتی اولوب، اك مشهوری « الجلیس الانیس » عنوانلی کتابیدر. شو قطعه جمله‌ٔ اشعارندندر :

الا قل لمن کان لی حاسداً
اتدری علی من اسأت الادب
اسأت علی الله فی فعله
لانك لم ترض لی ما وهب

ابو الفرج ملطی { [« ابن العبری » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو الفضائل آمدی { [« آمدی » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو الفضائل حمدانی { آل حمدان ملوکنك اخیری اولوب،

پدری سعد الدوله‌دن صکره ٣٨١ تاریخنده مدیر دولتلری ابو نصر لؤلؤ طرفندن حلبده اجلاس اولنمش ایسه‌ده، او سنه ملوك فاطمیه‌دن عزیز منجوتکینك قومانده‌سیله عسکر کوندره‌رك، حلبی محاصره ایتدیرمش؛ وابو الفضائل ایله لؤلؤ روم قیصرندن استمداد ایتمشلر سه‌ده، قیصر بلغارلرله محاربه‌ده بولندیغندن، یالکز انطاکیه‌ده‌کی والیسی اللی بیك کشی ایله امداده کیتمش؛ وآنجق منجوتکین غالب کلدیکندن، نهایت بعض شرائطله صلح ایتمشلردی. لکن منجو بوصلحی عزیزه طانشمقسزین ایتمش اولدیغندن، تکرار حلبك محاصره‌سنه مأمور اولمش، وبودفعه روم قیصری دخی بالذات صاحب ترجمه‌نك امدادینه کلمش ایسه‌ده، ینه منجوتکین غالب کلوب، حلبی ضبط ایتمش؛ وبو وجهله آل حمدان دولتی منقرض اولمشدر. ابو الفضائلك، دولتی فوت ایتدکدن صکره، خانگی تاریخده وفات ایتدیکی معلوم دکلدر.

ابو الفضل { (شیخ - بن شیخ مبارك ناکری) هندستانك اعاظم ملوکندن

مشهور اکبر شاهك وزیر وکاتبی اولوب، غایت عالم وعاقل وکاتب وشاعر برذات ایدی. شعرده (علامی) تخلص ایدر ایدی. اکبر شاهك تاریخنی « اکبرنامه » عنوانیله مکمل ومفصل صورتده یازمش اولدیغی کبی، هندستانك احوال جغرافیه وسیاسیه‌سیله استاتستیق وسائره‌یه متعلق معلومات مکمله‌یی جامع « آیین اکبری » عنوانیله بربیوك کتاب دخی یازمشدر. فارسی العباره اولان بو ایکی اثر قیمتداری هندستانجه فوق العاده مقبول ومعتبر اولوب، دفعاتله طبع ونشر اولندقلری کبی، انکلیزجه‌یه وسائر اوروپا لسانلرینه دخی ترجمه اولنمشلردر. هند قدیم حکماسندن (پیلپای) ك بعض امثالنی دخی « عیار دانش » عنوانیله فارسی‌یه ترجمه ایتمشدر. « مکتوبات علامی » عنوانیله جمع وتدوین ایدلمش اولان منشآتی ایسه هندستانده بین الکتاب نمونه حکمنه کچمشدر. صاحب ترجمه ٩٥٨ تاریخ هجریسنده طوغوب، ١٠١١ تاریخنده، اکبر شاهك وفاتندن ایکی سنه اول، حکمدار مشارالیهك اوغلی طرفندن قتل اولنمشدر.

ابو الفضل اربلی { (شرف الدین احمد بن کمال الدین ابی الفتح موسی)

مشاهیر علمادن وفقهاء شافعیه‌دن اولوب، اربلده تحصیل علوم وفنون ایتمش؛ وشهر مذکورده مظفر الدین مدرسه‌سنده تدریسله مشغول اولوب، وطنندن طیشاری چیقمامشیدی. ٦٢٢ تاریخنده وفات ایتمشدر. امام غزالینك « احیاء علوم الدین » عنوانلی تألیف مشهورینی کبیر وصغیر اولمدرق ایکی دفعه اختصار ایتمشدر.

ابو الفضل بن شرف { اندلس اعاظم ادبا وشعراسندن او-

لوب، اکثر فنونه واقف وحکیم برذات اولمغله برابر، نظم ونثری غایت دلنشین اولمق حسبیله، ضروب امثال حکمیه یکمش بر چوق اقوال حکیمانه وفقرات حکمیه‌سی واشعار رائقه‌سی واردر. «سر البر» و«مجج النصح» عنوانلریله ایکی کتاب ایله سائر بعض تألیفات براقشدر. اشبیلیه‌ده تولد ونشأت ایتمشدر. تاریخ ولادت ووفاتنه دسترس اولنه‌مدی.

ابو الفضل شیرازی { (عباس بن حسین) آل بویه رجالندن

اولوب، عزالدوله بن بختیارك زماننده دفعاتله مسند وزارته ترفیع اولنمش؛ و۳٦۲ تاریخنده اموالی مصادره، وکندیسی حبس اولنه‌رق، محبسده وفات ایتمشدر. فوق‌العاده ذکی وعاقل برآدم ایدیسه‌ده، ظلم وعدم مرحمتله مشهور اولوب، سنیلك تعصبی ادعاسیله اهالیسی شیعی اولان کرخ قصبه‌سنی احراق ایده‌رك، یکرمی بیك نفوسك جاننه قیمسی جملهٔ مظالمندندر.

ابو الفضل عیاض { [«عیاض» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو الفضل مرینی { بنی مرین ملوکندن سالف الترجمه ابو

الحسنك اوغلی اولوب، پدری طرفندن اثنای فتوحاتده ۷٥۰ تاریخنده تونس والیلکنه نصب اولنمشیدی. پدرینك وفاتندن صکره، تخت حکمدارییه یکن برادری ابو عنان طرفندن دیکر برادری ابو سالمله برابر غرناطه‌یه سورلمشیدی؛ بعده عصیان ایتمکله، طوتیلوب، قتل اولنمشدر.

ابو الفضل میدانی { [«میدانی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو الفضل میکالی { (عبدالرحمن بن احمد) خراسانك مشاهیر

علما وادباسندن صالح ومتقی بر ذات اولوب، نسبی ملوك فرسدن بهرام کوره منتهی اولور. ٤۳٦ تاریخنده وفات ایتمشدر. عربی نظم ونثری کوزل اولوب، «المنتحل» و«مخزون البلاغة» عنوانیله ایکی کتابی وبردیوان اشعاریله بر مجموعهٔ منشآتی واردر. شو ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

لقد راعنی بدر الدجی بصدوده
ووکل اجفانی برعی کواکبه
فیا جزعی مهلاً عساه یعود لی
ویا کبدی صبراً علی ماکواکبه

ابو فُطرُس نهری { (نهر ابی فطرس) فلسطینده بر نهردر،

که نابلسك اوستنده‌کی طاغدن نبعان ایدوب، غرب جنوبی‌یه طوغری آقه‌رق، رمله‌نك شمالنده جریانله، یافه‌نك شمالنده بحرسفیده منصب اولور. الیوم (اعرج) اسمیله معروفدر.

ابو فُکَیهه { (افلح یاخود یسار) صحابه‌دن ودین اسلامی قبولدن طولایی

اشکنجه وعذاب کورنلردن اولوب، صفوان بن امیه‌نك کوله‌سی اولدیغی حالده، حضرت بلال ایله برابر اسلامه کلمشیدی. دین اسلامدن چویرمك ایچون، افندیلری آیاغنه بر ایپ باغلایوب، سورولکتمش، وکوکسی اوزرینه آغر طاشلر قویه‌رق، برچوق اشکنجه‌لر اجرا ایتدکدن صکره، اولمش ظنیله‌سوقاغه آتمشلردی. حضرت ابوبکر صدیق (رضه) یانندن کچوب، برحیات اولدیغنی کورنجه، صاتین آله‌رق، آزاد ایتمشیدی. حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمزله برابر مدینهٔ منوره‌یه هجرت ایدوب، بدر غزاسندن اول ارتحال ایتمشدر.

ابو الفَوارس { [«قوام الدوله بن بویه، ابن خازن، حیص بیص وعنتره بن شداد» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابو القاسِم { حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمزك کنیهٔ شریفه‌لریدر.

ابو القاسم { [«ابن بابك، ابن بارزی، ابن برهان، ابن بشکوال، ابن بنت الاعز، ابن الجد، ابن جزی، ابن الجلاب، ابن طباطبا، ابن عباد، ابن عساکر، ابن العطار، ابن القطان، تنوجی، جبیری وجنید» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابو القاسم اسطرلابی { و ابو القاسم اصفهانی.

[«بدیع اسطرلابی» و «اصفهانی» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابو القاسم باجی { (بن الامام ابی ولید) مشاهیر علمادن اولوب،

علی‌الخصوص علم اصول ونظرده یدطولی صاحبی ایدی. برقاچ تألیفی اولوب، اك معروفلری «العقیدة فی المذاهب السدیدة» و «رسالة الاستعداد من المعاد» عنوانلی اثرلریدر. ٤۹۳ تاریخنده حجدن عودتنده، جده‌ده وفات ایتمشدر.

ابو القاسم بُرجی { (محمد بن يحيى الغسانى) شعرا وادبادن اولوب مغربده بنى مرين ملوكندن ابو عنان وابو سالمه انتساـ بى وارايدى. شوايكى بيت مولد نبى (صـلعم) حقنده يازمش اولديغى بر قصيدهٔ مفصله‌سندندر :

اصغى الى الوجد لما جد عاتبه
صب له شغل عمن يعاتبه
لم يعط للصبر من بعدالفراق يدا
فضل من ظل ارشاداً يخاطبه

ابو القاسم بلخى { (عبدالله بن احمد كعبى) مشاهير متكلميندن اوـ لوب، معتزله‌دن (كعبيه) دنيلن فرقه‌نك رئيسيدر. علم كلامده و سائر علومده يدطولى صاحبى اولوب، بعض مقالات و اختياراتى واردر. ٣١٧ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابو القاسم بن الخطيب { (ابو زيد عبدـ الرحمن بن ابى عبد الله) مشاهير ادبا و شعرادن اولوب، ٥٠٨ تاريخنده اندلسك مالقه شهرنده طوغمش؛ ومغرب حكمدارى طرفندن مراكشه جلب وتلطيف اولندرق، ٥٨١ ده اوراده وفات ايتمشدر. بعض تأليفاتى و بر چوق اشعار رائقه‌سى واردر. شو برايكى بيت او جمله‌دندر :

يامن يرى ما فى الضمير ويسمع
انت المعد لكل مايتوقع
مالى سوى فقرى اليك وسيلة
فبالافتقار اليك فقرى ادفع

ابو القاسم بن رضوان { [«ابن رضوان» ماده‌سنه مراـ جعت بيوريله .] شوراجقده « الكواكب المضيئه » عنوانيله سياسيات وادارهٔ ملكه متعلق پك معتبر بر كتابى اولديغى، و برنسخه‌سى انكلتره‌نك اوقسفورد شهرنده‌كى (بودليانه) كتبخانه‌سنده بولنوب، ٢٩٦ رقيله مرقم اولديغى علاوه ايدرز.

ابو القاسم جمال الدين { آلتنجى قرن هجرى اواسطنده عراـ قينده حكم سورن ملوك سلجوقيه‌دن غياث الدين محمد بن ملكشاهك وزراسندن اولوب، عاقل ومدبر وشاعر برذات ايدى . شوقطعه جملهٔ اشعارندندر:

عشوهٔ دادى و دلم بردى
لاجرم باد دارم اندر دست
در تو بستم دل آو ندانستم
كه دل اندر فراق بايد بست

ابو القاسم حَسنى { (شريف محمد بن احمد سبتى) شرفادن ومشاـ هير فقها و ادبادن اولوب، ٦٩٧ تاريخنده سبته‌ده طوغمش، و ٧٦١ ده وفات ايتمشدر. عروضه دائر اولان « خزرجيه » كتابنى و حسن قرطاجننك « مقصوره » سنى شرح ، و ديكر بعض كتابلر دخى تأليف ايتمشدر .

ابو القاسم حِلى { (شيخ ـ نجم الدين جعفر بن مؤيد)مشاهير فقهادن اولوب، شيعيلر عندنده پك معتبر اولان « شرايع الاسلام» عنوانلى كتابك صاحبيدر. حله‌ده طوغوب، ٦٧٦ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابو القاسم خاقانى { ابو القاسم خجندى، ابو القاسم رافعى، ابو القاسم زجاجى وابو القاسم زمخشرى [«خاقانى، خجندى، رافعى، زجاجى و زمخشرى » ماده‌لرينه مراجعت .]

ابو القاسم زهراوى { (خلف بن عباس) اندلس اطباى اسلاـ مندن اولوب، بشنجى قرن هجرى اواسطنده قرطبه قربنده‌كى (زهرا) ده طوغمش، و طبك علمى وعملى قسملرنده كسب مهارت ايده‌رك، فنون طبيه‌يه متعلق برقاچ كتاب يازمشدر. اك مشهورلرى « كتاب الزهراوى » عنوانيله معروف اولان بيوك بر اثريله « التصريف لمن عجز عن التأليف » عنوانلى كتابيدر. بو ايكنجى اثرى دفعاتله لاتينجه‌يه ترجمه اولنه‌رق، مدت مديده اوروپا مكاتب طبيه‌سنده تدريس اولنمشدر. طبه متعلق عرب علماسنك معلوماتنى مختصراً جامعدر. بعض قسملرى آيريجه ترجمه و طبع ايدلمش اولديغى كبى، بتونى دخى متن عربيسيله برابر ١٧٨٨ تاريخ ميلاديسنده انكلتره‌نك (اوقسفورد) شهرنده ايكى بيوك جلد اوزره طبع اولنمشدر . صاحب ترجمه‌نك اوروپاجه معروف اسمى ابو القاسمدن غلط اوله‌رق، (آلبوقاسيس Albucasis) در .

ابو القاسم عَبسى { (جمال الملك على بن افلح) مشاهير شعرادن اولوب خلفا وسائر اكابيرك مدحنه و هجويانه دائر بر چوق اشعارى واردر، كه كنديسى حياتنده جمع و تدوين

ایتمشدر. ٣٣٥ تاریخنده بغدادده وفات ایتمشدر. شو ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر :

یا جاهلاً قدر المحبة سائنی
ما ضاع منکلفی ومن تبریحی
سیان عندك مغرم بك هائم
وخلی قلب فیك غیر قریح

ابو القاسم عبیدالله { [«ابن خردادبه» ماده‌سنه مراجعت.]

ابو القاسم فردوسی { [«فردوسی» ماده‌سنه مراجعت.]

ابو القاسم قُشَیری { (عبدالکریم بن هوازن) مشاهیر فقهاء شافعیه‌دن اولوب، تفسیر وحدیث وتصوف وادبیاتده دخی ید طولی صاحبی ایدی. خراسانده توطن ایتمش عربلردن اولوب، ٣٧٦ تاریخنده (استوا) ناحیه‌سنده طوغمش؛ ونیسابوره دخول ایله، تحصیل علوم وفنون ایتدکدن صکره، شیخ ابو علی دقاقه انتساب ایله، تنویر باطن ایتمشیدی. «التیسیر فی علم التفسیر» عنوانیله بر بیوك تفسیر شریفله دیگر بعض مصنفات یازمشدر. ٤٦٥ تاریخنده نیسابورده وفات ایتمشدر. اشعاری دخی کوزل اولوب، شو قطعه اوجمله‌دندر :

سقی الله وقتاً کنت اخلو بوجهکم
وثغر الهوی فی روضة الانس ضاحك
اقمنا زمانا والعیون قریرة
واصبحت یوما والجفون سوافك

ابو القاسم مَرحیطی { (مسلمه بن احمد) اندلسك مشاهیر اطبا وریاضیوننددن اولوب، علی الخصوص علوم ریاضیه وهیئت ونجومده عصرینك فریدی ایدی. حسابه متعلق «کتاب المعاملات» عنوانیله بر تألیفی وهیئته دائر «اختصار تعدیل الکواکب من زیج البتانی» عنوانیله بر کتابی واردر. رصدله پك چوق اوغراشوب، کواکب ثابته‌نك مواقعنی تعریف، وسلفلرینك بعض زیجلرینی تصحیح ایتمشدر. قرطبه‌ده طوغوب، ٣٩٨ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو القاسم نیشابوری { ایران ادباسندن اولوب، اخلاقه متعلق «کنج کنج» عنوانیله بر کتاب یازمشدر.

ابو القاسم هبةالله { (بن فضل) مشاهیر شعرادن اولوب، طبده وکحالقده دخی ید طولی صاحبی ایدی. هجوه میلی زیاده اولوب، (حیص بیص) نام شاعرله ماجرا ومهاجاتلری واردر؛ وکندیسنی حیص بیص لقبیله تلقیب ایدن صاحب ترجمه‌در. طبیب مشهور ابن تلمیذحقنده دخی بعض هجویه‌لر سویلشدر. بغدادده تولد ونشأت ایدوب، ٥٥٨ تاریخنده اوراده وفات ایتمشدر. شو ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر :

یا من هجرت فلا تبالی
هل ترجع دولة الوصال
ما اطمع یا عذاب قلبی
ان ینعم فی هواك بالی

ابو القاسم هیتی { (عثمان بن خمارتاش) مشاهیر ادبا وشعرادن اولوب، اطوار واخلاق ومعاشرتی غایتله مقبول وممدوح اولدیغی حالده، معاملات دینیه‌ده مبالاتسز ایدی. ٦١٩ تاریخنده وفات ایتمشدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر :

المال افضل ما اذخرت فلا تکن
فی مریة ماعشت من تفضیله
ماصنف الناس العلوم باسرها
الا لحیلتهم علی تحصیله

ابو قُبَیس { مکهٔ مکرمه‌نك شرق وجنوبنده واقع بر کوچك طاغدر، که قارشیسنده یعنی غرب طرفنده دخی (قعیقعان) طاغی بولنوب، مکهٔ مکرمه بو ایکی طاغك آره‌سنده‌در. تپه‌سنده بر مسجدله بعض خرابه‌لر واردر.

ابو قَتادهٔ انصاری { (حارث بن ربعی یاخود نعمان ویاعمرو) صحابه‌دن اولوب، حضرت رسول‌الله (صلعم) افندمزك فرساندن ایدی. کندیسندن بعض احادیث شریفه نقل اولنه‌رق، راویلری اوغلی عبدالله وابن مسیبدر. وفاتنده اختلاف اولوب، برروایته کوره، ٥٤ تاریخنده، ٧٠ یاشنده اولدیغی حالده، مدینهٔ منوره‌ده وفات ایتمش؛ ودیگر برروایته کوره، کوفه‌ده وفات ایدوب، جنازه‌سنك نمازینی حضرت علی (رضه) قیلمشدر.

ابو قَحافه { حضرت ابابکر صدیق (رضه)ك پدری اولوب، حضرت صدیقدن صکره‌جه ١٤ وبر روایته کوره ١٣ تاریخ هجریسنده ٩٩ یاشنده وفات ایتمشدر.

ابو قُرّه { مغربده بنی یفرن قبیله‌سندن برآدم اولوب، خلافتك بنی امیه‌دن عباسیلره انتقالی صره‌سنده افریقیه یعنی تونس وطرابلس

طرفلرنده ظهور ایدن اباضیه نام خارجیلر فرقه‌سنك رؤساسندن ایدی. ۱۴۸ تاریخنده ابن اشعث اغلب طرفندن مغلوب اولوب، مغرب اقصایه قاچمش ایسه‌ده، ۱۵۰ تاریخنده عودتله طائفهٔ مذکوره طر-فندن کندیسنه بیعت اولنه‌رق، عمر بن حفصه قارشی بعض غالبیتلر قزانمش، وقیروان محاصره‌سنده وفات ایتمشدر.

ابو قُرَیش { (عیسی) خلفای عباسیه‌دن مهدینك اطباسندن اولوب، طبده وفن صیدلانیده مشهور ایدی. ابتدای حالنده بغدادده براجزاجی دکانی آچوب، بو صنعتله کچینمکده ایکن، هادی وهارون‌الرشیدك والده‌لری (خیزران)ك ادرارینی معاینه ایتمکله بو قادینك حامله اولدیغنی واوغلان طوغوره‌جغنی کشف ایتدیککچون، مهدی طرفندن سراینه آلنمشیدی. هرنه‌قدر که خلیفهٔ مشار-الیهك رئیس‌الاطباسی جورجس بن جبرئیل بو کشفك کذب اولدیغنی، وفناً بونك ممکن اوله‌میه‌جغنی بیان ایتمش ایسه‌ده، مهدی صاحب‌ترجمه‌یی طبیب ثانی، ومذکور جورجسك وفاتنده رئیس‌الاطبا ایتمشیدی. بویله خارق‌عاده بعض تشخیص وتداویلری منقولدر.

ابو قطیفه { (ابوالولید عمرو بن ولید) اعاظم شعرای قریشدن اولوب، نسبی لوی بن غالبه منتهی اولور. عبدالله بن زبیر طرفندن بنی امیه‌دن بعض آدملرله برابر مدینهٔ منوره‌دن اخراج اولنه‌رق، شامه کلمش؛ واوراده خیلی وقت طورمغله، وطننه اشتیاق تزاید ایتدیکندن، بو بابده سویلمش اولدیغی بعض قصائدی مشارالیه عبدالله بن زبیره کوندردیکنده، مدینه‌یه عودتنه مساعده اولنمش ایسه‌ده، کیدرکن یولده وفات ایتمشدر. شو بر ایکی بیت مذکور قصیده‌لرینك برندندر:

الالیت شعری هل تغیر بعدنا
جبوب المصلی ام لعهدی القرائن
اذا ابرقت نحو الحجاز سحابة
دعا الشوق منها برقها المتیامن
احن الی تلك الوجوه صبابة
کانی اسیر فی السلاسل راهن

ابو قلابهٔ رقاشی { (عبدالملك بن محمد) مشاهیر محدثیندن زاهد ومتقی بر ذات اولوب، آلتمش بیك حدیث شریف ازبرنده بولندیغی، وهرکون درت یوز رکعت نماز قیلدیغی مرویدر. ۲۷۶ تاریخنده بغدادده وفات ایتمشدر.

ابو قیر { مصر سفلاده بحیره مدیریتنده بر کوچك قصبه اولوب، اسکندریه‌نك ۲۶ کیلومتره شرق شمالیسنده، رشیدك ۵۰ کیلومتره غربنده وساحل بحرده همنامی اولان لیمانی قپایان بر برونك اوجنده واقعدر. مستحکم برموقع اولوب، استحکاماتی مرحوم محمد علی پاشا طرفندن تجدید واکمال اولنمشدر. اطرافنده بر چوق خرابه‌لر وآثار عتیقه بولنوب، (قانوپه) شهر قدیمنك خرابه‌لری اولدیغی مظنوندر. رشید واسکندریه‌ایله دمیریولله مربوطدر. ۱۷۹۸ تاریخنده بو قصبه‌نك اوکنده فرانسه دوننماسی انکلیز آمیرالی نلسون طرفندن یاقلمش؛ و۱۷۹۹ده بوناپارتك قوماندهسی آلتنده بولنان فرانسز عسکریله عساکر عثمانیه آره‌سنده بر محاربه اولمشدر. لیماننك اغزی طار وصیغ ایسه‌ده، ینه خیلی سفائن آمد شد ایدرلر. — جزایرده (مستغنم) شهرینك ۱۴ کیلومتره جنوبنده دخی بو اسمله بر قصبه بولنوب، ۴۱۰۰ اهالیسی واردر.

ابو قیس بن اسلت { (عامر بن جشم) زمان جاهلیت عرب اعاظم شعراسندن اولوب، حضرت رسول‌الله (صلعم) افندمزه دخی یتیشمش، وملاقات سنیه‌لرینه نائل اولمش ایسه‌ده، اسلامه کلمه‌مش؛ وبر روایته کوره، بر سنه صکره عرض اهتدا ایده‌جکنی وعد ایتدیکی حالده، او سنه ظرفنده یعنی هجرت نبویه‌نك برنجی سنه‌سنده وفات ایتمشدر. اوغلی عقبه بن ابی قیس اسلامه کلوب، (قادسیه) وقعه‌سنده شهید اولمشدر. ثریانك وصفی حقنده اولان شو بیت ابو قیسك جملهٔ اشعار مشهو-ره‌سندندر:

وقد لاح فی الصبح الثریا لمن رأی
کعنقود ملاحیة حین نورا

ابو کالیجار { آل بویه‌دن ایکی ذاتك کنیه‌سیدر. [«صمصام الدوله» و«مرزبان بن بویه» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابو کامل مغنی { (غزیل) مشهور مغنیلردن ولطیفه‌کو شعرادن او-لوب، ملوك امویه‌دن ولید بن یزیدك آزادلیسی ومدا-حی ایدی. بونك مدحی حقنده بعض اشعاری واردر.

ابو كبير { مصر سفلانك شرقيه مديريتنده و قاهره‌نك ٨٧ كيلومتره شمال‌شر- } قيسنده بر قصبه اولوب، ايكی دميريولك محل التصاقنده واقع بر موقفدر.

ابو كَلده { (ابن عبيد) نسبی بكر بن وائله منتهی اولور. مشاهير شعرادن } اولوب، دولت امويه زماننده ياشامش، وكوفه‌ده ساكن بولنمشدر. ابن اشعثك اصحابندن اولمق حسبيله حجاج طرفندن قتل اولنمشدر. مسمع بن مالكك معيتنده سجستان وسائر بعض جهتلره دخی كيتمشيدی. شو بر ايكی بيت سجستان واليسی مذكور مسمع حقنده سويلش اولديغی بر قصيده‌سندندر.

بانت سعاد وامسى حبلها انقطعا
وليت وصلاً لها من حبلها رجعا
شكت بها غربة زوراء نازحة
فطارت النفس من وجد بها قطعا

ابو لاتُن { سودانك برنجی يعنی اك شمالی قصبه‌سی اولوب، هواسی غايت } صيجاق اولديغی، واهاليسی مسلم ايسه‌ده، ناموس خصوصنده مبالاتلری اوليوب، كرك كنديلرينك وكرك قادينلرينك علناً دوستلری اولديغی ابن بطوطه بيان ايديورسه‌ده، بو قصبه‌نك الآن موجود اولوب اولمديغی و نره‌ده بولنديغی معلوم دكلدر.

ابو لؤلوه { (فيروز) مغيره بن شعبه‌نك كوله‌سی اولوب، برروايته } كوره نصرانی و ديكر روايته كوره مجوسی ايدی. عن اصل نهاوندلی اولوب، روملرك الينه اسير دوشمش؛ و شامك فتحی صره‌سنده مجاهدين اسلام طرفندن اسير آلنمشيدی. هجرت نبويه‌نك ٢٣ نجی سنه‌سی ذی الحجه‌سنك اواخرنده امير المؤمنين حضرت عمر بن خطاب (رضه) ه خنجرله اوروب، شهيد ايتمشدر. بوكا جرأتی بر روايته كوره كنديسنه ايكی درهم خراج طرح ايدلمش اولديغندن ايلری كلمش؛ و ديكر بر روايته كوره اسلامك شان وغلبه‌سنه خلل كتيرمك فكريله اجانبدن قاندير لمشيدی. خنجری النده صاغ و صولنده راست كلنلره اوره‌رق، فرار ايتمكده ايكن، انصاردن بر ذات رداسنی اوزرينه آتمغله، طوتيله‌جغنی آكلايه‌رق، النده‌كی خنجرله كنديسنی اتلاف ايدرك، جزاسنی بولمشدر.

ابو لَهب { (عبد العزی بن عبد المطلب هاشمی) حضرت فخر كائنات (صلعم) } افندمزك عمی اولديغی حالده، دين اسلامه واقع اولان دعوتنه اجابت ايتمكدن بشقه، اول حضرته فوق العاده بغض وخصومت كوستره‌رك، نيجه اذا وجفالرده بولنمش؛ وخلقی قبول اسلامدن تبريد وتبعيد ايتمكی وظيفه ايدنمشيدی. حضرت پيغمبره قومشو اولمق حسبيله، اظهار خصومت و خباثت مقصديله، هر صباح خانهٔ سعادتلرينك قپوسنی اوكنه چاليلر و ديكنلر ييغاردی. جانب رسول اللهدن قومی دعوت اولنه‌رق، اعلان نبوت بيورلدقده، «تباً لك اما جمعتنا الالهذا» ديمكه جرأت ايتديكندن، حقنده «تبت يدا ابی لهب» الخ آيت كريمه‌سی نازل اولمشدر. بوكين و خصومتنده اصرار ايده‌رك، نهايت هجرت نبويه‌نك ايكنجی سنه‌سی بدر غزاسندن يدی كون صكره عدسه علتندن فوت اولوب، لاشه‌سی تعفن ايتديكی حالده، دفن اولنمشدر.

ابولی { (Eboli) ايتاليای جنوبيده بر قصبه اولوب، سالرنه‌نك ٢٦ كيلومتره } جنوب شرقيسنده واقع و ٥٠٠٠ اهاليی جامعدر. اسكی بر قصبه‌اولوب، اسم قديمی (ابوری Eburi)در.

ابو الليث سمرقندی { (امام الهدی نصر بن محمد) مشاهير } فقها و مفسريندن اولوب، ٤ جلد اوزره بيوك بر تفسير شريفيله فقهه دائر «النوازل» و «خزانة الفقه» عنوانلريله ايكی كتابی و «تنبيه الغافلين»، «البستان من طبقات الحنفية» وسائر اثرلری ونصح وموعظه‌يه دائر بعض اقوال مشهوره‌سی واردر. ٣٧٣ تاريخنده وفات ايتمشدر.

ابو مالك بن ابی نضر { (نضر - تيمی) هارون الرشيد } دوری شعراسندن اولوب، باديه‌ده طوغمش؛ و بعده بغداده دخول ايله، هارونه انتساب ايتمش، و برمكيلر- دن فضل بن يحيانك بر چوق احسانلرينه نائل اولمشيدی.

ابو مالك مرينی { مغربده حكومت سورن بنی مرين دولتنده بو كنيه } ايله ايكی ذات كلوب، برنجيسی ابو يوسف يعقوب بن عبد الحقك اوغلی و ولی عهدی عبد الواحددر، كه (سوس) طرفلرينی ضبط ايتمش؛ وتلمسان صاحبی يغمراسن بن زيانه قارشی اولان محاربه‌ده پدرينك معيتنده بولنمش؛

و فاسه عودتنده پدرینك حیاتنده ٦٧١ تاریخنده وفات ایتمشدر. — ایكنجیسی مشهور ابو الحسنك اوغلی اولوب، غرناطه صاحبی ابن احمرك استمدادی اوزرینه، پدرینك امریله ٧٣٣ تاریخنده اسپانیایه یچه‌رك، جبل الفتح یعنی جبل‌طارقی ضبط، و ٧٤٠ تاریخلرنده اندلسك دیكر طرفلرنده دخی خرستیانلر ایله بعض محاربه‌لر ایتدكدن صكره، بو ده پدرینك حیاتنده وفات ایتمشدر.

ابو المجد بن ابی الحكم { (افضل الدوله محمد بن عبدالله باهلی) سالف الترجمه ابوالحكم مغربینك اوغلی اولوب، طب وفلسفه وعلوم ریاضیه ایله سائر فنونده و موسیقیده عصرینك فریدی ایدی. عود و سائر بعض آلات موسیقیه چالمقده ماهر اولدیغی كبی، كندیسی بر نوع ارغنون دخی ایجاد ایتمشیدی. موصل اتابكاندن اولوب دمشقی ضبط و دار الملك اتخاذ ایتمش اولان ملك عادل نور الدین محمود بن زنكینك رئیس الاطباسی ومقربی اولوب، بونك پك چوق الطاف واحسانلرینه نائل اولمشیدی. پادشاه مشار الیه طرفندن تأسیس ایدلمش اولان (بیمارستان كبیر) اداره‌سی و سر طبیبلكی دخی صاحب ترجمه‌یه احاله اولنه‌رق، بیمارستانك ایوانی (یعنی صالونی) اتصالنده كتب طبیه ایله مملو مكمل بر كتبخانه بولنمغله، ابوالمجد بو ایوانده اجتماع ایدن اطبا ایله مسائل طبیه‌یه متعلق مباحثه و مذاكره، و یوزلرجه طلبه‌یه علوم طبیه‌یی تدریس ایدر، وهركون اوچ ساعتدن زیاده اوراده مطالعه ایله مشغول اولوردی. ٦٥٠ تاریخندن صكره‌جه دمشقده وفات ایتمشدر.

ابوالمحاسن بن تغری بردی { (امیر كبیر جمال‌الدین یوسف) مشاهیر مورخیندن اولوب، فقه وادبیاتده وسائر علوم وفنونده دخی ید طولی صاحبی ایدی. مصرده تولد ونشأت ایدوب، مورخ مشهور مقریزینك تلمیذی ایدی. برچوق تصنیفاتی اولوب، اك مشهورلری «النجوم الزاهرة فی ملوك مصر والقاهرة» عنوانلی تاریخ كبیریدر، كه مصرك ابتدای اسلامدن تاریخ تحریری اولان ٨٥٧ تاریخ هجریسنه دك جریان ایتمش وقایعنی وكافهٔ مشاهیرینك احوال وتراجمی جامع اولوب، تدقیقات محققانه‌سیله مشهوردر. بو تاریخی كندیسی «الكواكب الباهرة من النجوم الزاهرة» عنوانیله اختصار دخی ایتمشدر. بو اثر جلیل لاتینجه وسائر آوروپا لسانلرینه دفعاتله ترجمه ایدلمش اولدیغی كبی، متن عربیسی دخی ١٨٥٦ تاریخ میلادیسنده فلنككك (لیدن) شهرنده ٤ قسم و ٢ بیوك جلد اوزره طبع اولنمشدر. یاوز سلطان سلیم حضرتلری مصری فتح ایتدكلرنده بو تاریخی زیاده‌سیله تقدیر بیوروب، ترجمه‌سنی كمال پاشا زاده‌یه امر ایتمشلردی؛ وعلامهٔ مشارالیه تركجه‌یه ترجمه‌سنه موفق اولمشدر. ابو المحاسنك دیكر مصنفاتنك باشلیجه‌لری شونلردر : «حلیة الصفات فی الاسماء والصناعات»، مقریزینك «السلوك لمعرفة دول الملوك» عنوانلی كتابنك ذیلی، تراجم اعیانه دائر «المنهل الصافی» و«المستوفی بعد الوافی»، تاریخه دائر «نزهة الرأی» وسائره. ٨٧٤ تاریخنده مصرده وفات ایتمشدر.

ابوالمحاسن دمشقی { (یوسف بن رمضان) مشاهیر علمادن وفقهاء شافعیه‌دن اولوب، پدری عن‌اصل مراغه‌لی اولدیغی حالده، كندیسی دمشقده طوغمش؛ وبعده بغداده رحلتله، اسعد مهینی كبی اعاظم علمادن تعلم واستفاده ایتدكدن‌صكره، مدرسهٔ نظامیه‌ده وكندیسنه مخصوص اولمق اوزره تأسیس اولنان بعض مدارسده تدریسیله اشتغال ایتمش؛ وزماننده فقهاء شافعیه‌نك امام ورئیسی بولنمشدر. ٥٦٣ تاریخنده خلیفه مستنجد طرفندن رسالتله قهستانه كوندریله‌رك، اوراده وفات ایتمشدر.

ابوالمحاسن رویانی { (عبدالواحد بن اسماعیل) مشاهیر علما وفقهاء شافعیه‌دن اولوب، مدرسهٔ نظامیه‌نك مؤسسی اولان مشهور وزیر نظام‌الملكك عندنده قدر واعتباری پك عالی ایدی. بخارا، غزنه، نیشابور، ری واصفهان طرفلرینه سیاحت ایده‌رك، بو شهرلرك هر برنده بر مدت اقامتله، تدریس وافاده، وطبرستانك آمل شهرنده بر مدرسه دخی تأسیس ایتمشیدی. فقه شافعیه دائر «بحر المذهب» و«مناصیص الامام الشافعی» كبی برطاقم تألیفاتی واردر. ٤١٥ تاریخنده طبرستانك (رویان) قصبه‌سنده طوغوب، ٥٠٢ ده مقتولاً وفات ایتمشدر.

ابو محذوره { (سمره بن مغیر یاخود سلیمان بن سمره) صحابه‌دن وقبیلهٔ

قریشدن اولوب، مكهٔ مكرمه‌ده مؤذن ایدی، وامام شافعینك زماننه‌دك مكه‌ده مؤذنلك بو ذاتك نسلنه منحصر قالمشیدی. روایته كوره رسول‌الله (صلعم) افندمز بونك آلننه وصدرینه مبارك اللرینی سوره‌رك « بارك الله فیك وعلیك » دعاسیله كندیسنی اذانه مأمور بیورمشلردی. ۵۹ وبر روایته كوره ۷۷ تاریخنده مكهٔ مكرمه‌ده ارتحال ایتمشدر.

ابو محمد ازدی { (عبدالله بن ابراهیم بلشی) اندلسك ادبا وشعراسندن اولوب، (بلش) شهرنده طوغمش، و۷٤۹ تاریخنده طاعوندن وفات ایتمشدر. شو ایكی بیت جملهٔ اشعارندندر:

رعى الله عهدا حوى ماحوى
لاهل الوداد و اهل الهوى
اراهم امورا حلا وردها
واعطاهم السؤل كلا سوى

ابو محمد بغوی { (حسین بن مسعود فراء) مشاهیر محدثیندن اولوب، ٥١٦ تاریخنده وفات ایتمشدر. باشلیجه تألیفاتی شونلردر: « المصابیح »، « معالم التنزیل »، « شرح السنة »، « الجامع بین الصحیحین ».

ابو محمد بن ابی الاصبع { [« ابن ابی الاصبع » مادەسنه مراجعت بیوریله .]

ابو محمد بن ابی خاتم { (عبدالرحمن بن محمد) مشاهیر علما واتقیادن اولوب، فقه وحدیث وعلوم سائره‌یه دائر برچوق تصنیفاتی واردر. معروفلری شونلردر : « المسند »، « كتاب الزهد »، « كتاب الكنى »، « الفوائد الكبرى »، « فوائد الزائرین »، « مقدمة الجرح والتعدیل»، «الجرح والتعدیل»، «الرد على الجسمة». بونلردن بشقه بر تفسیر كبیری ایله صحابه و تابعین وعلماء امصار اختلافاتنه دائر بعض كتابلری واردر. ۳۲۷ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو محمد بن ابی زید { (عبد الله) مشاهیر ادبادن و فقهاء مالكیه‌دن اولوب، مغربده وقتنك امامی ایدی. « الرسالة » و « النوادر » عنوانیله ایكی تألیفی و دیكر بعض آثاری دخی واردر. ۳۸۹ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو محمد بن الاكفانی { (هبة الله بن احمد) دمشق) مشاهیر محدثیندن اولوب، « وفیات النقله » كتابی اوزرینه (كتانی) نك ذیلنه برذیل یازمش؛ و ٥٢٤ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو محمد بن رشد { (عبدالله بن ابی ولید محمد) مشهور ابن رشدك اوغلی اولوب، طبده ید طولی صاحبی اولمغله، ناصرك طبیبی ایدی. « مقالة فی حیلة البره» عنوانیله بركتابی واردر.

ابو محمد بن زهر { (عبد الله بن ابی بكر حفید) اندلسك اشبیلیه شهرنده اطبا یتیشدیرمكله مشهور اولان ابن زهر خاندانه منسوب اولوب، طبیب مشهور ابو العلا بن زهرك حفیدی اولان سالف الترجمه ابوبكرك اوغلی اولمغله (ابن الحفید) لقبیله دخی معروفدر. علم طبی پدرندن اخذ و تعلم ایده‌رك، علی و عملی جهتلرنده كسب مهارت ایتدكدن صكره، ناصر بن منصورك خدمت طبابتنه كیرمشیدی. ٥۷۷ تاریخنده اشبیلیه‌ده طوغوب، ۲۰۲ تاریخنده مغرب اقصانك (سلا) شهرنده ۲٥ یاشنده مسموماً وفات ایتمش؛ وجنازه‌سی وطننه نقل اولنه‌رق، عائله‌سنه مخصوص مقبره‌یه دفن اولنمشدر. بونك براقدیغی ایكی اوغلندن كوچكی اولان (ابو العلاء محمد) دخی طبده تمیز ایتمشدر.

ابو محمد تبریزی { مورخیندن اولوب، مشهور تاریخ طبری‌یی، ابو صالح بن نوحك نامنه، عربیدن فارسی‌یه ترجمه ایله برابر، طبرینك زماندن كندی كوننه‌دك جریان ایتمش اولان وقوعاتی ذیلاً علاوه ایتمشدر. وفاتی ٥١۲ تاریخنده واقع اولمشدر.

ابو محمد تُستری { (سهل بن عبدالله) مشاهیر صلحا و علماء متكلمیندن اولوب، زهد واخلاقه دائر برچوق اقوال حكیمانه‌سی واردر.

ابو محمد حریری { [«احمد بن محمد حریری» ماده‌سنه مراجعت.]

ابو محمد خازن { (عبدالله بن احمد) اصفهانك مشاهیر ادبا وشعراسندن اولوب، صاحب ابن عبادك منسوبیندن ایدی.

نثر ونظمی غایت سلیس ولطیفدر. ابوبکر خوارزمی ایله بعض مراسلاتی واردر. شو برایکی بیت جملهٔ اشعارندندر :

لا یحسن الشعر مالم یسترق له
حر الکلام وتستخدم له الفکر
انظر تجد صور الاشعار واحدة
وانما لمعان تعشق الصور

ابو محمد زوزنی (عبدالله بن محمد) مشاهیر شعرا وادبادن اولوب، خراسانده نشأت، و ۴۳۱ تاریخنده وفات ایتمشدر. شو برایکی بیت جملهٔ اشعارندندر :

لما رأیت الزمان نکسا
ولیس فی الصحبة انتفاع
کل رئیس به ملال
وکل رأس به صداع
لزمت بیتی وصنت عرضا
به عن الذلة امتناع

ابو محمد شاطبی (قاسم) اندلسك مشاهیر ادبا وشعراسندن اولوب، «القصیدة الشاطبیة» عنوانیله مشهور بر قصیده‌نك و دیکر بعض آثارك صاحبیدر. شاطبیه‌ده تولد ونشأت، و ۵۹۰ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو محمد قاریٔ (جعفر بن احمد سراج) بغدادك مشاهیر علما وشعراسندن اولوب، «مصارع العشاق» عنوانیله بر کتابی وسائر بعض تألیفات غریبه‌سی واشعار رائقه‌سی واردر. ۴۱۷ تاریخنده طوغوب، ۵۰۰ ده وفات ایتمشدر. شو برایکی بیت جملهٔ اشعارندندر :

وعدت بان تزوری کل شهر
فزوری قد تقضی الشهر زوری
وشقة بیننا نهر المعلی
الی البلد المسمی شهر زور
واشهر هجرك المحتوم حق
ولکن شهر وصلك شهر زور

ابو محمد کندی (هشام بن حکم شیبانی) مشاهیر محدثیندن اولوب، هارون الرشیدك زمانده یاشامش؛ و ۱۷۹ تاریخنده وفات ایتمشدر. حدیثه دائر شیعیلر عندنده پك معتبر بر کتابی واردر.

ابو محمد مکی (ابن ابی طالب الحموش) مغرب علماسندن اولوب، عن اصل قیروانلی اولدیغی حالده، اندلسده قرطبه شهرنده تدریسله مشغول بولنمش؛ و ۴۳۷ تاریخنده وفات ایتمشدر. «الایجاز فی ناسخ القرآن ومنسوخه»، «الایضاح فی ناسخ القرآن ومنسوخه»، «الهدایة الی جذع النهایة»، «الانتصاف» و «الریاض» عنوانلریله وسائر برقاچ تألیفاتی واردر.

ابو محمد ناصحی (آل سبکتکیندن مسعود غزنوینك زمانده یتیشن علمادن اولوب، پادشاه مشارالیهك نامنه «مسعودی» عنوانیله مذهب حنفی اوزرینه برکتاب یازمشدر.

ابو محمد واسطی (قاسم بن قاسم) مشاهیر ادبا وشعرادن اولوب، ۵۵۰ تاریخنده واسطده طوغمش، و ۶۲۶ ده حلبده وفات ایتمشدر. نحو ولغت وسائره‌یه متعلق برقاچ تألیفی اولوب، باشلیجه‌لری شونلردر : «شرح اللمع لابن جنی»، «شرح التصریف الملوکی»، حروف هجا ترتیبیله «کتاب فعلت وافعلت»، ناتمام قالمش برلغت کتابی، حروف هجا ترتیبیله «شرح المقامات»، دیکر ترتیب اوزره ایکی شرح مقامات، «کتاب خطب» وسائره. اشعاری دخی کوزل اولوب، شو برایکی بیت او جمله‌دندر :

دیباج خدك بالعذار مطرز
برزت محاسنه وانت مبرز
وبدت علی حسن الصبا لك روضة
والغصن ینبت فی الریاض ویفرز

ابو محمد یزیدی (یحیی بن مبارك) مشاهیر ادبا وشعرادن اولوب، ابتدا حضرت امام حسنك حفیدی سالف الترجمه ابراهیم بن عبدالله برابر بصره‌ده قیام، وبعده خلیفه مهدینك دایسی یزید بن منصوره انتساب ایده‌رك، بونك توسطیله هارون الرشیده تقرب ایتمش؛ ومأمونك تعلیم وتربیه‌سنه مأمور اولمشیدی. مشاهیر نحاتدن کسائی ایله حضور خلفاده مباحثه ومناظره‌لری جریان ایتمشدر. وفاتی ۲۰۲ تاریخنده واقع اولمشدر. شو برایکی بیت مأمونه خطاباً سویلش اولدیغی بر قصیدهٔ طویله‌سندندر :

لتهن امیر المؤمنین کرامة
علیه بها شکر الاله وجوب
بان ولی العهد مأمون هاشم
بدا فضله اذ قام وهو خطیب

ابو المدین (شعیب بن حسین) اندلسك مشاهیر مشایخندن اولوب، عن اصل مغربده‌کی بجایه شهرندن ایدی. فقه مالکیده

وعلوم سائره‌ده ید طولی صاحبی اولمغله برابر، صالح و متقی و صاحب کرامات بر ذات اولمغله، اقطار عالمدن مریدان درگاهنه مراجعت ایدرلردی. ٥٩٤ تاریخنده وفات ایتمشدر. محیالدین عربی بو ذاتله کوریشوب، انفاس متبرکه‌سندن مستفید اولمشیدی.

ابو مروان باجی (محمد بن احمد) اندلسك مشاهیر علماسندن اولوب، اشبیلیه‌ده قاضی ایدی. شرقه رحلتله، ایفای حج ایتمش، و بر مدت دمشقده قالدقدن صکره، ٦٣٥ ده مصرده وفات ایتمشدر.

ابو مروان بن زُهر (عبدالملك بن محمد) اندلسك مشاهیر اطباسندن اولوب، اشبیلیه‌نك مشهور ابن زهر عائله‌سنه منسوب ایدی. پدری ابو بکر محمد بن مروان مشاهیر فقهادن ایدی. طبده ید طولی صاحبی اولوب، شرقه رحلتله، مصر و قیروانده برر مدت اجرای طبابت ایتدکدن صکره، اندلسه عودتله، دانیه شهرنده اقامت، واوراده طبده حذاقتله شهرت بولەرق، شهر مذکورك صاحبی مجاهده انتساب ایتمشیدی. طبده کندینه مخصوص بعض افکاری اولوب، استحمامی صحته مضر عد ایدردی. بشنجی قرن هجری اوائلنده وفات ایدوب، کلیتلی مال وثروت براقشدر. سالف الترجمه ابو العلا بن زهر بونك اوغلیدر.

ابو مروان بن زُهر (عبدالملك بن ابی العلاء زهر) اندلسك مشاهیر اطباسندن اولوب، آنف الترجمه ابو مروان عبد الملكك حفیدی وطبیب مشهور ابو العلا بن زهرك اوغلیدر. علم طبی پدرندن تحصیل ایله، اونك معیتنده اجرای طبابت ایدەرك، ادویهٔ مفرده ومرکبه‌ده وتشخیص امراض ایله تداویٔ مرضاده مهارت تامه کسب ایتمکله، شهرتی عالمگیر اولوب، مؤخراً اندلسی ضبط ایدن امیر المؤمنین عبدالمؤمنك طبیبی ومعتمد ومقربی اولمشیدی. طبده‌کی حذاقتی حقنده بعض نوادر وغرائب منقولدر. سالف الترجمه ابوبکر بن زهر حفیدك پدری وحکیم مشهور ابن رشدك استادیدر. آوروپاجه ابن زهردن غلط اوله‌رق (آون زوآر Avenzoar) اسمیله معروف اولوب، آنجق «التیسیر» عنوانلی کتابنك عبرانیجه‌یه اولان ترجمه‌سندن لاتینجه‌یه ترجمه ایدلمش اولمسندن می نه‌دن ایسه، کندیسی یهودی المذهب زعم اولنمشدر؛ حالبوکه بیوك جدینك محمد تسمیه اولنمسندن واشبیلیه‌نك اعاظم فقها ومحدثیندن بولنمسندن دخی آكلاشلدیغی کبی، کرك کندیسنك وکرك خانداننه منسوب اولان دیگر ابن زهرلرك مسلم اولدقلرنده اصلا شبهه یوقدر. صاحب ترجمه ٤٦٦ تاریخنده طوغوب، ٥٥٩ ده وفات ایتمشدر. آثار مشهوره‌سی بروجه آتیدر: «التیسیر فی المداواة والتدبیر» که شاگردی ابن رشد ایچون تألیف ایتمشدر، «کتاب الاغذیة»، «التذکرة»، «مقالة فی علل الکلی»، «رسالة الی بعض الاطباء باشبیلیة فی علتی البرص والبهق». بو آثارینك برنجیسی عبرانیجه‌یه وعبرانیجه‌دن لاتینجه‌یه ترجمه اولنەرق، مدت مدیده آوروپاده دستور العمل اتخاذ اولنمش، ودفعاتله طبع اولنمشدر. «دائرة المعارف» صاحبی بو ذاتك آنف الترجمه ابو مروان بن زهر ایله بر شخص واحد اولمسی احتمالنی درمیان ایدیور ایسه‌ده، بونلرك جد وحفید اوله‌رق ایکی شخص اولدقلری وایکیسنك ده مشاهیر اطبادن بولندقلری ابن ابی اصیبعه‌نك «عیون الانباء فی طبقات الاطباء» عنوانلی کتابنده موضحاً مسطوردر.

ابو مسلم خراسانی (عبدالرحمن بن مسلم) مشاهیر شجعان اسلامدن اولوب، خراسانده دنیایه گلمش، وپدرینك وفاتندن صکره عیسی بن معقل طرفندن تربیه اولنەرق، ادبیات وعلوم سائره‌ده مشارالیه بالبنان اولمشیدی. صغر سنندن بری اهل بیت رسول‌الله (صلعم) حقنده وفرتله محبت حاصل ایدوب، بنی مروانه قارشی اظهار بغض وخصومت ایتمکه و خراسانده بولنان نقبا ایله کوریشمکه باشلامشیدی. بعده بعض نقبا ایله مکهٔ مکرمه‌یه کیدەرك، ایفای حج شریف ایتمکله برابر، عبدالله بن عباسك حفیدی امام ابراهیم ایله ملاقات ایتمش؛ وبرمدت بونك خدمتنده قالدقدن صکره، بونك طرفندن خراسان نقیبلگنه تعیین اولنوب، وطننه عودتنده خلقی امام مشارالیهك بیعتنه دعوت ایتمکه باشلایەرق، جسارت وشجاعت فوق العاده‌سی وفصاحت وقوهٔ ناطقه‌سی یاردمیله آززمان ظرفنده برچوق طرفدار پیدا ایتمکله، خراسانی اله کچیرمش؛ وبو آره‌لقده ملك اموی مروان حمار خبر آلوب،

امام ابراهیمی قتل ایتدیرمش ایسه‌ده، ابو مسلم بونك برادری ابو العباس سفاحك نامنه خطبه اوقوتغله برابر، آلتیوز بیك كشی ایله شامك اوزرینه هجوم ایده‌رك، برچوق محاربه‌دن صكره، مروان حماری قتل وبنی امیه‌یی كلیاً مغلوب ایدوب، دولتی ضبط، وذاتاً كوفه‌ده اعلان خلافت ایتمش اولان سفاحه بیعت ایتمشدر. ابو مسلم دولت عباسیه‌نك بر قاعدی صفتیله اكتفا ایتمش ایسه‌ده، حقیقتده بو دولتك بانیسی اولدیغندن، بالطبع حائز بولندیغی نفوذ واقتدار كندی حقنده مهلك اولوب، سفاحك زمان خلافتی اولان درت سنه‌ده باقی قاله‌بیلمش ایسه‌ده، بونك وفاتیله برادری ابو جعفر منصورك جلوسنی متعاقب، ۱۳۷ تاریخنده غدراً قتل اولنمشدر. ابو مسلمك نسبنده اختلاف واقع اولوب، برروایته كوره عرب ودیكر بر روایته كوره‌ده فرس جنسنه منسوب ایدی. هر حالده عربی وفارسیده فصاحت وطلاقت صاحبی وادبیات واشعاره آشنا اولوب، اخلاق واطواری پك آز آدملرده بولنور بر صورت خارقة العاده‌ده ایدیسه‌ده، مقصدینه نائل اولمق ایچون سفك دمادن احتراز ایتمیوب، پك چوق آدملرك جاننه قییمش اولدیغندن، خونخوارلقله شهرت بولمشدر. قیصه بویلی، قره صقاللی، اسمرجه وكوزل چهره‌لی بر آدم ایدی.

ابو مسلم خَولانی { (عبدالله بن ثوب) كبار تابعیندن صالح وزاهد برذات اولوب، حضرت فخر كائنات (صلعم) افندمزك حیاتلرنده یمنده اسلامه كلمش؛ ونبوت ادعاسنده بولنان اسود عنسی طرفندن تعذیب اولنه‌رق، یمندن اخراج اولنمغله، حضرت رسول اللهك ارتحالنی متعاقب مدینهٔ منوره‌یه ورودله، حضرت عمر طرفندن فوق العاده تلطیف اولنه‌رق. كندیلریله حضرت ابو بكر صدیق آره‌سنده اجلاس بیورلمشیدی. بعده شامه هجرتله، ۶۲ تاریخنده دمشق قراسندن (داریا)ده وفات ایتمشدر. كندیلرندن بر چوق احادیث شریفه روایت اولنمشدر. بعض كراماتی دخی منقولدر.

ابو المُطَرِّف بن دباغ { اندلسك مشاهیر وزرا وكتابندن اولوب، سرقسطه‌لی اولدیغی حالده، اندلس طوائف ملوكندن معتمد بن عبادك وبعده متوكل علی اللهك خدمتنده بولنمشدر. اكثر فنونده عالم وادبیات وانشاده ماهر اولوب، بعض رسائل بلیغه‌سی واردر.

ابو المطرف بن صرد { و ابو المطرف بن وافد [«سلیمان بن صرد» ایله «ابن وافد» ماده‌لرینه مراجعت.]

ابو المطرف مخزومی { (احمد بن عبدالله) اندلس مشاهیر علماسندن اولوب، حدیث وفقه وادبیاتده ید طولی صاحبی ایدی. نظم ونثری غایت كوزل اولوب، فصاحت لسان وقوهٔ ناطقه‌سی دخی بركمال اولمغله، وعظده كسب اشتهار ایده‌رك، غربك ابن جوزیسی حكمنه كچمشیدی. بلنسیه‌ده تولد ونشأت ایدوب، بعده رشید بن عبدالمؤمنك معیتنده مراكشه عزیمتله، برمدت مشار الیهك كتابتنده وبعض قضالرده بولندقدن صكره، افریقیه‌یه عزیمتله، اوراده زهاد وصالحین زمره‌سیله عقد الفت ایتمش، وبعده بعض قضالره تعیین اولنه‌رق، نهایت بنی حفصدن مستنصر باللهك مقربی اولمشیدی. ۶۵۸ تاریخنده وفات ایتمشدر. زمانك ملوكندن بعضیسنه خطاباً بر طاقم رسائلی ایله اشعار رائقه‌سی وخیلی مصنفاتی واردر. فخر رازینك «كتاب المعالم» عنوانلی اثرینه وكمال الدین انصارینك «كتاب التبیان» عنوانلی تألیفنه برر ردیه یازمش، وبعض كتب تاریخیه وسائره‌یی اختصار ایتمشدر.

ابو مطیع بلخی { (حكم بن عبدالله) اعاظم فقهاء حنفیه‌دن اولوب، امام اعظم ابو حنیفه‌نك اصحابندن ایدی. حضرت امامدن «فقه اكبر»ی روایت ایدن بو ذاتدر. فقه وشریعتده ید طولی صاحبی اولمغله برابر، عابد ومتقی بر ذات اولمغله، عموم عندنده قدر ومنزلتی پك عالی ایدی. بلخده ۱۶ سنه قاضیلق ایتمش؛ و۱۹۹ تاریخنده ۸۴ یاشنده وفات ایتمشدر.

ابو المظفر ابیوردی { وابو المظفر بن معرف [«ابیوردی» و «بالمظفر بن معرف» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابو المظفر بن منقذ { (مؤید الدوله مجد الدین اسامه بن مرشد كنانیٔ كلبی) شیرز قلعه‌سنك صاحبلری اولان بنی منقذ اكابرندن ومشاهیر علمادن اولوب، ادبیاته متعلق بر قاچ تألیفی وبر دیوان اشعاری واردر. برخیلی وقت دمشقده اقامت ایتدكدن صكره، مصره

كيتمش، وبعده (حصن كيفى)ده اختيار اقامت ايتمش اولديغى حالده، صلاح الدين ايوبى دمشقى ضبط ايتديكنده، كنديسنى جلب ايتمش؛ واو وقت سكسان ياشنى متجاوز اولديغى حالده، دمشقه عودتله، فوق العاده حرمت وتعظيمه نائل اولمشيدى. ٥٨٤ تاريخنده دمشقده وفات ايتمشدر.

ابو المظفر خَوافى { (احمد بن محمد) مشاهير فقهاء شافعيه‌دن اولوب، امام غزالينك آرقداشلرندن ايدى. وطنى اولان طوس جهتنده قاضيلق ايتمش، و ٥٠٠ تاريخنده وفات ايتمشدر. مناظره‌ده مشهور ايدى.

ابو المعالى { شاه عباس ماضى شعراسندن اولوب، شو بيت جملهٔ اشعارندندر:

> بيمار هجران تابكى بر بستر مردن فتد
> خوش ديركردى اى اجل درخانه ات شيون فتد

ابو المعالى { (شاه —) هندستان ملوكندن مشهور اكبر شاهك رجالندن اولوب، مشاراليهك برادرى مرزا محمد حكيم كنديسنه همشيره‌سى مهرالنسا بكمى تزويج ايتمش اولديغى حالده، صاحب ترجه كابلده عصيانله، ٢ سنه تفرد اوزره حكم سوردكدن صكره، ٩٧١ تاريخنده بدخشان حاكمى مرزا سليمان طرفندن مغلوب اولوب، قتل اولنمشدر.

ابو المعالىٔ اله آبادى { (شيخ —) هندستان مشايخ قادريه‌سندن اولوب، لاهورده زاويه‌نشين اولديغى حالده، ١٠٢٤ تاريخنده وفات ايتمش؛ و «تحفة القادريه» عنوانيله فارسى برمنظومه براقشدر.

ابو المعالى بن تمام { (تمام بن هبة الله) مصرده صلاح الدين ايوبينك خدمتنده بولنمش اولان حذاق اطبادن اولوب، يهودى المذهب ايدى. اولاد واحفادينك بعضيسى شرف اسلامله مشرف اولمشلردر. فن طبه دائر بعض تعاليق ومجرباتى واردر.

ابو المعالى بن عبدالمجيد { (حميد الدين نصر الله) سلطان برهان شاه غزنوى زماننده يتيشن مشاهير شعراى ايراندن اولوب، پادشاه مشاراليهك امريله ٥١٢ تاريخنده كليله ودمنه كتابنى نثراً يازمشدر.

بو اثرى سلطان حسين بيقرا زماننده‌دك مقبول ومعتبر اولوب، بيقرانك زماننده شاعر مشهور سهيلى بوحكاياتى «انوار سهيلى» ناميله غايت پارلاق برصورتده يازديغندن، بو اثر صاحب ترجه‌نك كتابنى منخسف ايتمشدر.

ابو المعالىٔ شاهينى { بطيحه‌ده حكم سورن بنى شاهين امراسنك اخيرى اولوب، عمى ابو الفرجدن صكره، صغرسنده موقع اقتداره چكمش ايسه‌ده، متعاقباً ٣٧٣ تاريخنده حاجى مظفر طرفندن اسقاط اولنه‌رق، والده‌سيله برابر واسطه‌ده اقامته مأمور اولمش؛ وبونكله بنى شاهين دولتى منقرض اولمشدر.

ابو المعالىٔ شوسترى { علاء الملك مرعشينك برادرى اولوب، عالم وفاضل برشاعر ايدى. سورهٔ اخلاصى تفسير، و«رسالهٔ عدالت» ايله «انموزج العلم» عنوانلريله ايكى كتاب تأليف ايتمشدر. اشعار فارسيه‌سى چوق اولوب، مرتب ديوانى واردر. ١٠٤٦ تاريخنده هندستانك بنكاله خطه‌سنده وفات ايتمشدر. شو بيت جملهٔ اشعارندندر:

> صحراى فراق سوكنا كست
> اينجاست كه بيشه خود پلنكست

ابو مَعشَر { (جعفر بن محمد بن عمر بلخى) مشاهير منجميندن اولوب، علوم رياضيه وهيئت ونجومده عصرينك فريدى ايدى. ابتدا بغدادده علم حديثله مشغول اولوب، علوم عقليه وفلسفه‌يه قارشى بغض وتعصبى وار ايدى؛ وحكيم مشهور ابو يوسف يعقوب بن اسحق كنديك عليهنده شدتله استعمال لسان ايدردى. كندى بر واسطه ايله صاحب ترجه‌يى علوم رياضيه تحصيلنه ترغيب ايتديرمكله، ابو معشر، ٤٧ ياشنى متجاوز اولديغى حالده، حساب وهندسه‌يى تحصيل ايدوب، بعده علوم عقليه‌يه حرص وطمعى آرته‌رق، هيئت ونجومله توغله باشلامش؛ وبووجهله كندى بونك تعرضندن قورتلمشدر. علم نجومه دائر «المدخل»، «الزيج»، «المذاكرات»، «الالوف» كبى برقاچ اثرى واردر. ٢٧٢ تاريخنده وفات ايتمشدر. احكام واستخراجاتى حقنده بعض نوادر منقولدر.

ابو المفاخر رازى { ملوك سلجوقيه‌دن غياث الدين محمد بن

ملكشاهك دورى شعراسندن اولوب، شوقطعه جملهٔ اشعارندندر :

بال مرصع بسوخت مرغ مملع بدن
اشك زليخا بريخت يوسف كل پيرهن
صبح برآمد زكوه دامن اطلس كشان
چون نفس جبرئيل ازكلو اهرمن

ابو المكارم بن حبيب { (ارضرومليمحمد بن مصطفى) اون

ايكنجى قرن هجرى مشاهير علماسندن اولوب، فيض‌الله افنديك زمان مشيختنده درسعادته كلەرك، بر آرەلق استانبول قاضيسى اولمش؛ وشيخ‌الاسلام مشار اليهك قتلندن صكره، بروسەده اقامته مأمور اولوب، ٣٠ سنه قالدقدن صكره، ١١٤٦ تاريخنده اوراده وفات ايتمشدر. «كتاب السياسة والاحكام» عنوانيله بر تأليفى واردر.

ابو مَناد { (باديس بن منصور حيرى صنهاجى) مصرده ادعاى خلافت ايدن حاكم

عبيدى طرفندن افريقيه واليسى اولوب، ٣٨٦ تاريخنده پدرى منصورك وفاتنده جانشينى اولمش؛ و ٢٠ سنه حكومت سوردكده صكره، ٤٠٦ ده وفات ايدوب، برادرى ظاهر وبعده اوغلى معز يرينه بچمشدر.

ابو منصور ازهرى { (محمد بن احمد) ائمهٔ لغتدن ومشا-

هير فقهاء شافعيه‌دن زاهد ومتقى بر ذات اولوب، ٢٨٢ تاريخنده طوغمش؛ وبعده بغداده داخل اولوب، نفطويه، زجاج، ابن‌الانبارى وابن‌السراج كبى اعاظم ادبا ايله كوريشدكدن صكره، لغات جمعيچون عرب ممالكنى طولاشمغه باشلايەرق، روايته كوره برعرب قبيلەسى طرفندن اسير ايدلمش، وبو اسارتده ايكى سنه قالمغله، لغات جمعنده خيلى مستفيد اولمشيدى. علم لغتده «التهذيب» عنوانيله ١٠ جلددن مركب بر بيوك ومكمل كتاب يازمشدر. فقهانك استعمال ايتدكلرى لغات غريبه حقنده دخى بركتابى وديكر بعض آثارى واردر. ٣٧٠ تاريخنده هراتده وفات ايتمشدر.

ابو منصور بَرَوى { (محمد بن محمد) مشاهير فقهاء شافعيه‌دن او-

لوب، علم كلامده دخى يد طولى صاحبى وفصاحت و طلاقت لسانه مالك اولمغله، وعظده دخى مشهور ايدى. ٥٦٧ تاريخنده بغداده داخل اولوب، مدر-

سهٔ نظاميه‌نك قربنده بولنان مدرسهٔ بهائيه‌ده تدريسله ومدرسهٔ نظاميه‌ده وعظله مشغول اولمشيدى. ٥١٧ تاريخنده طوسده طوغوب، ٥٦٧ ده بغدادده وفات ايتمشدر. فقهه دائر «المفترح فى المصطلح» عنوانيله بركتابى واردر، كه بين الفقها مشهور اولوب، بر چوق ذوات طرفندن شرح اولنمشدر. بعض تعليقات وسائر آثارى دخى واردر.

ابو المنصور بغدادى { (عبد القاهر بن طاهر تميمى) مشا-

هير ادبادن وفقهاء شافعيه‌دن اولوب، حساب وفرائضده دخى يد طولى صاحبى ايدى. بغدادده تولد ونشأت ايدوب، بعده پدريله نيسابوره رحلتله، وفاتنه قدر اوراده قالمشدى. فقهى ابو اسحق اسفراينيدن تحصيل، ومشار اليهك وفاتندن صكره، اونك يرينه (عقيل) مسجدنده تدريس واملا ايله اشتغال ايتمش ايدى. ثروت وسامان صاحبى اولوب، طلبهٔ علومه پك چوق خيرى طوقونوردى. ١٧ علمدن درس ويرديكى مشهوردر. ٤٢٩ تاريخنده اسفراينده وفات ايتمشدر. تصنيفاتى شونلردر: حسابه دائر «التكملة»، «تفسير القرآن»، «تأويل متشابه الاخبار»، «فضائح المعتزلة»، «الكلام فى الوعيد الفاخر فى الاوائل والاواخر»، «كتاب ابطال القول بالتوليد»، «فضائح الكرامية»، «معيار النظر»، «تفضيل الفقير الصابر على الغنى الشاكر»، «كتاب الايمان واصوله»، «كتاب الملل والنحل»، اصول فقهه دائر «التحصيل»، «الفرق بين الفرق»، «بلوغ المدى فى اصول الهدى»، «نفى خلق القرآن»، «كتاب الصفات». اشعارى دخى كوزل اولوب، شو قطعه او جملەدندر :

شبابى و شيبى دليلا رحيلى
فسمعاً لذاك و ذا من دليل
وقد مات من كان لى من عديل
وحسبى دليلاً رحيل العديل

ابو منصور ثعالبى { ابو منصور حداد، ابو منصور حرانى و

سائره [«ثعالبى، حداد، حرانى» وسائره ماده‌لرينه مراجعت بيوريله.]

ابو منصور قايماز { (مجاهد الدين بن عبد الله زينى) اربل صا-

حبى زين الدينك خادمى اولوب، بعده اعتاق واولا-

دینك اتابكلكنه تعیین اولنمشیدی . زین‌الدینك اوغلی مظفرالدینك زماننده اربلك مدبر اموری اولوب، اجرای عدل وداد، و شهر مذکورده برمدرسه ایله برخانقاه بنا، و بونلره برچوق وقفلر تخصیص ایتمشیدی . بعده موصله انتقال ایله اتابك سیف‌الدین طرفندن موصل قلعه‌سنك اداره‌سنه مأمور اولوب، اوراده دخی اجرای حقانیتله بر بیوك مدرسه، ایتامه مخصوص برمکتب، دجله اوزرنده برایکنجی کوپری وسائر بویله خیراته موفق اولمش؛ و ٥٩٥ تاریخنده وفات ایتمشدر .

ابو منصور ماتریدی { [«ماتریدی» ماده‌سنه مراجعت.]

ابو موسی الأشعری { (عبدالله بن قیس) صحابه‌دن اولوب، هجرت سنیه‌دن اول یمندن مکهٔ مکرمه‌یه ورودله، اسلامه کلمش؛ وخیبر فتحندن صکره حبشه هجرت، و بعده حبشه‌دن مدینهٔ منوره‌یه رجعت ایتمشیدی . فخر المرسلین (صلعم) افندمز طرفندن زبید وعدن وساحل یمن والیلکرینه تعیین بیورلمش اولدیغی کبی، حضرت عمر (رضه) زماننده دخی کوفه و بصره والیلکرنده بولنوب، اهواز واصفهان ونصیبینی دخی فتح ایتمشدر . صفین وقعه‌سندن صکره طرفین بر ر حکم نصبنه قرار ویردکرنده، حضرت علی طرفندن صاحب ترجمه ومعاویه طرفندن عمرو بن عاص حکم تعیین اولنمش؛ وآنجق ابو موسی طوغری و غل وغشدن عاری برذات اولدیغندن، عمرو کندیسنی اغفال ایتمشیدی . بونك اوزرینه ابو موسی مکه‌یه قاچوب، ٤٢ ودیکر بر روایته کوره ٥١ تاریخنده اوراده و بر روایتده کوفه‌ده وفات ایتمشدر . کندیلرندن ٣٦٠ حدیث شریف نقل و روایت اولنمشدر . اسلامده تاریخ استعماله بوذات سبب اولوب، چونکه حضرت عمر طرفندن کندیسنه کوندریلن مکتوبلرك تاریخسز اولمسیله، شبهه وتشوشی داعی اوله‌جغنی عرض ایتمش؛ و بونك اوزرینه تاریخ استعماله باشلانلمشیدی . زاهد و متقی وفقیه بر ذات ایدی .

ابو موسی بن امام { (عیسی بن محمد) مغربك مشاهیر علماسندن اولوب، برادری ابو زید ایله برابر بنی یغمراسندن ابو حمو وابو زیانك زمانلرنده تلمسانده، و بعده ابو الحسن مرینی ایله اوغلی ابو عنانك زماننده فاسده تدریسله مشغول بولنمش؛ و ملوك مشارالیهمك مقربلری صره‌سنه کچمشلردی . صاحب ترجمه برادرندن صکره ٧٤٩ تاریخنده طاعوندن وفات ایتمشدر .

ابو المهاجر { مسلمه بن مخلد انصارینك آزادلیسی اولوب، مسلمه معاویه طرفندن مصر وافریقیه والیلکنه تعیین اولندیغی وقت کندیسنی افریقیه‌یه مأمور ایتمشیدی. یزیدك زماننده‌ك افریقیه والیسی بولنوب، یزیدك زماننده سلفی عقبه بن نافع ایله برایکی دفعه خلف سلف اولمشلردی. صاحب ترجمه مغربه طوغری توسیع فتوحات ایده‌رك، تلمسانی دخی ضبط ایتمشیدی.

ابو النجم عِجلی { (فضل بن قدامه) دولت امویه شعراسندن اولوب، هشام بن عبدالملکه اولان ماجرالری وبعض نوادری مشهوردر. اخبار واشعار عربه وقوفی زیاده اولوب، لطیف ونکته‌کو بر ذات ایدی. دولت امویه‌نك اواخرنده وفات ایتمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر :

انا ابو النجم وشعری شعری
لله دری ما یجن صدری

ابو النجم نصرانی { (ابن ابی غالب) صلاح الدین ایوبینك اطباسندن اولوب، طبه دائر نظری وعملی معلوماتی حاوی «الموجز» عنوانیله برکتابی واردر. اوغلی امین الدوله ابوالفتح بن ابی‌النجم دخی حذاق اطبادندر.

ابو النجیب جزری { (شداد طاهر بن ابراهیم) شعرادن اولوب، معزالدوله بن بویه‌نك وزیری مهلبی ایله عضدالدوله‌نك مدحنه دائر برچوق اشعار وقصائدی واردر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر :

اری جیل التصوف شرجیل
فقل لهم واهون بالحلول
اقال الله حین عشقتموه
کلوا اکل البهائم وارقصوا لی

ابو النجیب سهروردی { (ضیاءالدین عبدالقادر) کبار مشایخ صوفیه‌دن اولوب، نسبی حضرت ابابکر صدیقه منتهی اولور. علوم ظاهریه وباطنیه‌یه واقف اولوب، بعض تألیفاتی دخی واردر. ٥٦٣ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو نُخَیله { (ابو جنید بن عدن) بنی امیه شعراسندن اولوب، بعده بنی هاشمه انتسابله، خلفای عباسیه‌نك مدحی وملوك امویه‌نك ذمی حقنده برچوق اشعار سویلشدر. عیسی بن موسانك ولی عهدلکدن اخراجیله محمد مهدینك ولی‌عهد نصبی حقنده برقصیده سویلیوب، ابوالعباس منصورك احسانلرینه نائل اولمش ایسه‌ده، عیسی بن موسی طرفندن آرانیلوب، خراسانه قاچمش؛ وقاچارکن یتیشیلوب، ذبح ودریسی بغداده ارسال اولنمشدر. حقنده بك چوق حکایات ونوادر منقولدر. شوقطعه جملهٔ اشعارندندر:

قلت للقلب مادهاك ابن لی
قال لی بائع الفـرانی فرانی
ناظراه فیما جنی ناظراه
اودعانی امت بما اودعانی

ابو النَّدی { [«حسان بن نمیر» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو نصر اَوَابی { (محمد بن احمد فدوخی) مشاهیر کتاب وادبادن اولوب، وزیر ابن هبیره‌نك کاتبی ایدی. ٥٥٧ تاریخنده وفات ایتمشدر. بعض رسائل ادبیه‌سی وبر چوق اشعاری واردر. شو قطعه او جمله‌دندر:

یارب عفوك انی فی معشر
لا ابتغی منهم سواك ملاذا
هذا ینافق ذا وذا یغتاب ذا
ویسب هذا ذا ویشتم ذا ذا

ابو نصر بن آردشیر { [«بهاء الدوله» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو نصر بن المسیحی { (سعید بن ابی الخیر) مشاهیر اطبادن اولوب، خلفای عباسیه‌دن ناصرلدین اللهك مثانه‌سنده حاصل اولان طاشی بلا عملیات اخراجه موفق اولمغله شهرت بولمش، وبرچوق انعام واحسانلره نائل اولمشیدی. طبیب مشهور ابن تلمیذك براقش اولدیغی کتب وغیره دخی صاحب ترجمه‌یه احسان اولنمشیدی. طبه‌دائر سؤال‌جواب یولنده «الاقتضاب» عنوانلی برکتاب و «انتخاب الاقتضاب» عنوانیله بونك مختصرینی یازمشدر.

ابو نصر تکریتی { (یحیی بن جریر) حذاق اطبادن اولوب، ٤٧٢ تاریخلرنده برحیات ایدی. هیئت ونجومده دخی ید طولی صاحبی اولوب، بو علمده «الاختیارات» عنوانیله برتألیفی اولدیغی کبی، باهك منافع ومضراتی حقنده دخی برکتابی ورياضتك منافعنه وصورت استعماله دائر بررساله‌سی واردر.

ابو نصر سامانی { [«احمد بن اسماعیل سامانی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو نصر فارابی { [«فارابی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو نصر فراهی { (محمد بدرالدین) سیستان شعراسندن اولوب، یدنجی قرن هجری اوائلنده وسیستان ملوکندن بهرام شاه بن تاج الدینك زماننده یاشامش؛ و«نصاب الصبیان» عنوانیله منظوم بر لغت کتابی یازمشدر.

ابو نصر کُردی { (نصرالدوله احمد بن مروان) میافارقین ودیاربکر ملوکندن اولوب، برادری ابو سعیدك قتلندن صکره موقع اقتداره کلمش؛ و ٥٠ سنه قدر کمال رفاه وسفاهتله عمر سوردکدن صکره، ٤٥٣ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو نصر کندی { [«کندی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو نصر مسکتی { عمانده‌کی مسکت شهری علماسندن اولوب، بر «مقامات»ی واردر. تاریخ وفاتی معلوم اولمه‌مدی.

ابو نصر مَنازی { (احمد بن یوسف سلیکی) مشاهیر شعرا وکتابدن اولوب، آنف الترجمه ابو نصر کردینك وزیری ایدی. اشعاری کوزل اولوب، ابوالعلاء معری ایله صحبتی وبعض ماجرالری واردر. کتب کثیره جمع ایدوب، بعده میافارقین وآمد جامعلرینه وقف ایتمشدی. ٤٣٧ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو النَّضیر { (عمرو بن عبدالملك) بصره‌نك مشاهیر شعراسندن اولوب، برامکه‌یه انتساب ایتمش، وبونلرك برچوق انعام واحسانلرینه نائل اولمشیدی. فضل بن یحیی ایله بعض ماجرالری مشهوردر. شوبیت برامکه‌نك مدحی حقنده سویلنمش اولدیغی اشعاری جمله‌سندندر:

اذا کنت من بغداد منقطع الثری
وجدت نسیم الجود من آل برمك

ابو نُعَیم { (محمود بن لبید بن عقبة الانصاری) پدری صحابه‌دن اولوب، کندیسی دخی فخر کائنات (صلعم) افندمزك حیاتلرنده مدینه‌ده تولد ایتمش ایسه‌ده، صحابه صره‌سنه کچمسی مختلف‌فیه اولوب، بعضلری صحابه‌دن وبعضلری تابعیندن عد ایتمشلردر. کندیلکندن نقل‌احادیث‌شریفه ایده‌مه‌مش ایسه‌ده، صحابهٔ کرامدن روایت ایدوب، روایتنده موثوقدر. ٩٦ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو نُعَیم اصفهانی { (احمد بن عبدالله) ائمهٔ محدثیندن اولوب، فقه وتصوفده دخی ید طولی صاحبی ایدی. (حافظ اصفهانی) دنیلکله دخی مشهوردر. برچوق تصنیفات مفیده‌سی اولوب، اك مشهوری «حلیة‌الاولیاء» عنوانلی کتابیدر، که مفصل و بیوك بر اثر جلیل القدر اولوب، ابو الفرج ابن الجوزی طرفندن «صفوة الصفوة» عنوانیله اختصار اولنمشدر. دیگر تألیفاتنك باشلیجه‌لری شونلردر: «معرفة الصحابة»، «دلائل النبوة»، «تاریخ اصفهان»، «کتاب الطبقات». ٤٠٣ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو نُمَیّ { (محمد بن ابی سعید بن علی بن قتاده) نسبلری حضرت امام حسن بن علی‌یه منتهی اولان شرفادن ومکهٔ مکرمه‌ده شریفلك عنوانیله حکومت سورن بنی قتاده‌نك جدی اولوب، ٥٠ سنه قدر مسند امارتده بولندقدن صکره، ٧٠١ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو نُواس { (ابو علی حسن بن هانیٔ حکمی) اعاظم شعرای عربدن اولوب، اشعارینك کوزللکیله وبداههٔ شعر سویلمکله مشهوردر؛ حتی امرأالقیس کعبنده عد اولنمشدر. جدی خراسان والیسی جراح بن عبدالله حکمینك آزادلیسی ایدی. کندیسی بصره‌ده تولد ونشأت، وبعده کوفه‌یه واورادن بغداده رحلت ایتمشیدی. بر روایته کوره‌ده اهوازده طوغوب، اورادن بصره‌یه کلمشیدی. (جنان) اسمنده ادیبه وفوق‌العاده خسنی بر قیزه تعشق ایدوب، بونکله اولان ماجرالری وحقنده سویلمش اولدیغی اشعاری مشهوردر. حقنده برچوق حکایات ونوادر منقولدر. ١٩٥ تاریخنده بغدادده وفات ایتمشدر. شو بر ایکی بیت جملهٔ اشعار رائقه‌سندندر:

یاذا الذی عن جنان ظل یخبرنا
بالله قل واعد یاطیب الخبر
قال اشتکتك وقالت ما ابتلیت به
اراه من حیث ما اقبلت فی اثری

ابو نَیْزَر { حضرت علی بن ابی طالبك آزادلیسی اولوب، روایته کوره حبش حکمداری نجاشینك اوغلی ایدی. بر روایتده حبشه هجرت ایدن صحابهٔ کرامله کلوب، بعدالاهتدا حضرت فخر کائنات افندمزك خانهٔ سعادتلرینه قبول اولنمش؛ وحضرت نبینك ارتحالنده حضرت فاطمه ایله اولادینه قالمشیدی. دیگر بر روایته کوره حضرت علی کندیسنی تجاردن برینك النده اسیر کورمکله، پدرینك مهاجرین اسلامه کوسترمش اولدیغی حسن قبوله مکافاةً، صاتین آلوب آزاد ایتمشیدی.

ابو وائل { (شقیق بن سلمة الاسدی‌الخزیمی) کبار علمای تابعیندن اولوب، کوفه‌لیدر. صحابهٔ کرامدن عمر، عثمان، علی، معاذ ابن عباس، ابن عمر، ابن مسعود، ابو هریره، عایشه (رضهم) وغیریلرینه ملاقی اولمش؛ و ٨٢ یاخود ٨٩ تاریخنده وفات ایتمشدر. زاهد ومتقی بر ذات اولوب، موعظه واعتقاده متعلق بعض اقوال مشهوره‌سی واردر.

ابو وَجْزه { (زید بن عبید سعدی) تابعیندن وشعرادن اولوب، اصحاب کرامدن بعض ذواتدن احادیث شریفه روایت ایتمشدر. وفاتی ١٣٠ تاریخنده واقع اولمشدر.

ابو الوفاء بن عقیل { (علی) اعاظم علمادن اولوب، فقه، اصول، حدیث، کلام، تصوف، ادبیات وسائر علوم وفنونده عصرینك فریدی ووعظده طلاقت وحسن ناطقه ایله مشهور ایدی. ٤٣١ تاریخنده بغدادده طوغوب، ٥١٣ده ینه اوراده وفات ایتمشدر. تصنیفاتی چوق اولوب، اك مشهوری «کتاب‌الفنون» عنوانلی اثریدر، که بر روایته کوره ٧٠ وبر روایته کوره‌ده ١٠٠ جلددن مرکب اولوب، اووقته قدر یازیلان کافهٔ کتبك اك بیوکیدر. اصول فقهه دائر ٣ جلددن مرکب «الواضح» عنوانیله بر تألیفی، «الارشاد» عنوانیله بر کتابی وسائر بعض اثرلری واردر.

ابو الوفاء بوزجانی { (محمد بن محمد) مشاهیر حکمای اسلامدن

اولوب، علوم رياضيه وهيئت ونجومده عصرينك فريدى ايدى. بو علومده علماى عربك اكلى اولوب، بعض استخراجات غريبه وكشفيات مهمه‌سى واردر. «الزيج الشامل» عنوانيله برزيجى واردر. اقليدسك كتب رياضيه‌سنى شرح وتفسير ايتديكى كبى، حكماى يوناندن (ارسطيقوس)ك «كتاب الحدود» عنوانيله ترجمه ايدلمش اولان اثرينى دخى شرح وتصحيح وبراهين علاوه‌سيله توضيح ايتمشدر. هندسه‌يه متعلق مكمل بر كتابى واستخراج اوتار حقنده براثر نافعى واردر. ٣٢٨ تاريخنده طوغوب، ٣٧٦ ده (بوزجان) ده وفات ايتمشدر.

ابو الوفاء حموى { (ابن معروف) مشايخ خلوتيه‌دن وفقهاء شا- فعيه‌دن اديب وشاعر برذات اولوب، وعظى مشهور ايدى. ١٠١٦ تاريخنده حماده وفات ايتمشدر. شو بر ايكى بيت جملهٔ اشعارندندر:

كل من فى الحمى يشادم سلمى
غير انى لهجرها لا تسل ما
فاغدروا هائماً عليلا سقيما
وارحموا العاشق الذى مات غما

ابو الوفاء عُرضى { (ابن عمر) حلبك اون برنجى قرن هجرى علماسندن اولوب، شهر مذكورك مفتيسى وواعظى ايدى. ١٠٧١ تاريخنده وفات ايتمشدر. «معادن الذهب فى الاعيان المشرفة بهم حلب» عنوانيله تراجم احوالى جامع بر كتاب ايله بعض رسائل يازمشدر. «لامية العجم»ه نظيره يوللى بر «قصيدهٔ لاميه» وديكر برچوق اشعارى دخى واردر. قصيدهٔ مذكوره‌نك مطلعى شودر:

جلالة الفضل تنفى زلة الرجل
وذلة الجهل توهى صولة البطل

ابو الوفاء مبشر { [«مبشر بن فاتك» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابو الوليد بن جَهوَر { (محمد بن ابى الحزم) اندلسده قرطبه‌نك وزيرى ايكن مملكت مذكوره‌يى مستقلا اداره ايتمش اولان سالف الترجمه ابو الحزمك اوغلى اولوب، ٤٣٥ تاريخنده پدرينك وفاتى اوزرينه، اهالينك اتفاقيله، مسند اقتداره چكمش: و٤٥٧ تاريخنه‌دك، ادارهٔ امور ايتدكدن صكره، اختيار عزلتله، اوغللرى عبدالرحمن وعبدالملكى يرينه نصب ايتمشيدى. ٤٦٣ تاريخنده طليطله صاحبى مأمون بن ذى النون قرطبه‌يى محاصره ايتديكنده، عبدالملك معتمد بن عباددن استمداده مجبور اولمش؛ وبووقعه‌يى متعاقب قرطبه اهاليسى مذكور معتمد بن عبادى انتخاب ايدوب، صاحب ترجمه‌يى اوغللريله برابر (شلطيش) جزيره‌سنه نفى ايتمشلردر. ابو الوليد قرق كون صكره منفاسنده وفات ايتمشدر. عالم واديب بر ذات ايدى.

ابو الوليد بن رشد { وابو الوليد بن زيدون [«ابن رشد» و«ابن زيدون» ماده‌لرينه مراجعت بيوريله.]

ابو الوليد قُرطبى { (محمد بن عبدالله) اندلسك مشاهير فقهاء مالكيه‌سندن وفقهده حكيم مشهور ابن رشدك شاكردانندن اولوب، وطنى اولان قرطبه‌ده تدريسله مشغول ايكن، امور سياسيه‌دن طولايى، اندلسى تركله، اسكندريه‌يه ومصره واورادن يمن وهنده كيده‌رك، ٥٥١ تاريخنده هندستانده وفات ايتمشدر.

ابو الوليد نيسابورى { (حسان بن محمد قرشى) بنى اميه نسلندن ومشاهير فقهاء شافعيه‌دن اولوب، فقه وحديثده خراسانك امامى ايدى. ٣٤٩ تاريخنده ٩٢ ياشنده وفات ايتمشدر.

ابو هاشم جبائى { (عبدالسلام بن ابى على محمد) مشاهير متكلميندن وائمهٔ معتزله‌دن اولوب، كرك كنديسى وكرك پدرى علم كلامده شهرت شايعه صاحبلريدر، واقوال وافكارلرى كتب كلامده مسطوردر. ٣٢١ تاريخنده بغدادده وفات ايتمشدر.

ابو الهذيل علاف { [«علاف» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

ابو هُريره { (عبدالرحمن بن صخر ازدى) صحابهٔ كرامدن اولوب، غزاى خيبر سنه‌سى اسلامه كلمش، وغزاى مذكوره‌ده حاضر بولنمشدر. جاهليتده اسمى (عبدقيس) ايدى. ابو هريره كنيه‌سى، كديلرى چوق سوديكندن، وبركون اتكنده بر كدى ياوروسى كورلديكندن، حضرت فخر كائنات (صلعم) افندمز طرفندن قونلمش؛ وكنديسى بو كنيه‌يى مقام افتخارده قبول ايتديكندن، كنيه‌سيله شهرت

بولوب، اسم اصلیسی اوقدر متروك قالمشیدی،که حقنده اختلاف واقع اولمشدر. اصحابك اك فقیری اولوب، هیچ بر تجارت ومال وثروت ومشغولیتی اولمدیغندن، رسول الله (صلعم) افندمزدن آیرلماز، واکثریا نزد نبویلرنده بولنور ایدی. بوسببه مبنی وقوهٔ حافظه‌سی بركمال‌اولدیغندن، پك چوق احادیث شریفه نقل وروایت‌ایتمشدر. صحابه وتابعیندن اوله‌رق کندیسندن روایت احادیث شریفه ایدنلرك ۸۰۰دن زیاده اولدیغی بخاری بیان ایدیور. حضرت عمر بن خطاب (رضه) طرفندن بحرین والیلکنه نصب اولنمشیدی. حضرت عثمان زماننده مکهٔ مکرمه قاضیسی اولمشیدی. مؤخراً معاویه طرفندن دخی بر آره‌لق مدینهٔ منوره والیلکنه نصب اولنمش‌ایدی. ٥٧ وبر روایته کوره ٥٩ تاریخنده، ۷۸ یاشنده اولدیغی حالده، مدینهٔ منوره‌ده وفات ایتمشدر.

ابو الهندی { (غالب بن عبدالقدوس) اجلهٔ شعرای عربدن اولوب، دولت

امویه وعباسیه زمانلرنده برحیات بولنمش، وآنجق بلاد عربدن اوزاق اوله‌رق سجستانده بولندیغندن، واعتقادی‌مشکوك‌اولوب، شرب‌خمره مبتلااولدیغندن، ذکری نسبتنده شهرت بوله‌مامشدر. شرابك مدحی حقنده غزل سویلین شعرای اسلامك برنجیسیدر. ۱۸۰ تاریخلرنده وفات ایتمشدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

نبهت ندمانی وقلت له اصطبح
یاابن الکرام‌من‌الشراب الاصهب
صفراء تبرق فی الزجاج کأنها
حدق الجرادة اولعاب الجندب

ابو الهَیثم { (خالد بن یزید بغدادی) مشاهیر کتاب وشعرادن اولوب، عن

اصل‌خراسانلی اولدیغی‌حالده، بغدادده نشأت ایتمشدر. ابو تمامله بعض مشاعره ومهاجاتلری واردر. ۲۷۰ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو الهَیجاء { (شفیهفیرور بن شعیب) شعرا وادبادن اولوب، بعض مقامات

ادبیه واشعاری واردر. ٥٣۰ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ابو الهیجاء سمین { (امیر حسام الدین) امرای اکراددن

وصلاح‌الدین ایوبینك رجالندن اولوب، مشارالیه طرفندن نصیبین والیلکنه نصب اولنمش؛ وبعده مصر عسکرینك باش قوماندانی اولوب، بغداد خلیفه‌سی ناصر طرفندن دخی جلب وهمدان طرفلرینه سوق اولنمشیدی. جسور ومقتدر برقائد ایدیسه‌ده، ظلمی غالب ایدی.

ابو یحیی بن عاصم { (محمد بن محمد قیس) اندلسك مشاهیر

وزرا وعلماسندن فقیه وکاتب وادیب برذات‌اولوب، وطنی اولان غرناطه‌ده قاضی ایدی. برچوق تألیفاتی اولوب، اك مشهورلری: «جنة‌الرضا فی‌التسلیم لما قدرالله تعالی وقضی» و«الروض الاریض فی تراجم ذوی‌السیوف والاقلام والقریض» عنوانلی اثرلیدر. هجرتك طقوزنجی قرنی اواسطنده وفات ایتمشدر.

ابو یحیی بن اللحیانی { (زکریا بن ابی العباس احمد)

تونسده حکومت سورن بنی حفص ملوکندن اولوب، جسور ومدبر بر ذات اولمغله، ابتدا ابو عصیده طرفندن سرعسکر نصب اولنمش؛ و۷۱۱ تاریخنده ابوالبقاء خالددن ملکی ضبط‌ایتمشیدی. بعده ابو یحیی ابوبکر عسکر جمعیله اوزرینه هجوم، واختیارلغی حسبیله مقاومت ایده‌میه‌جکنی آکلایه‌رق، خزائن واموالنی اخذ ایله، مصره قاچمش؛ واوراده سلطان محمد بن قلاوون طرفندن حسن قبول واکرام کوره‌رك، برمدت اقامتدن صکره، ۷۱۸ تاریخنده وفات ایتمشدر. عالم وادیب برذات ایدی.

ابو یحیی بن نباته { وابو یحیی‌الحفصی [«ابن نباته»و«ابوبکر حفصی»

ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابو یحیی فرزی { (احمد بن داود جرجانی) مشاهیر علمادن اولوب،

ابتداسنی ایکن، امامه مذهبنه انتقال ایله، شیعیلرك مشاهیر علماسی تراجنی جامع اولمق اوزره، «کتاب فی معرفة الرجال» عنوانیله برکتاب یازمشدر. تاریخ وفاتنه دسترس اولنه‌مدی.

ابو یزید بسطامی { وسائر کنیه‌ویااسملری ابو یزیداولان ذواتك

اکثریچون [«بایزید بسطامی» وسائر «بایزید» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ابو یزید خارجی { (مخلد بن کیداد) ملوك فاطمه‌زماننده‌وردنجی

قرن هجری اوائلنده افریقیه‌ده خروجله، ٢٥ سنه قدر طرابلس وتونس ومغرب جهتلرینی یغما وتخریب، وقصبه‌لری یاقوب، اهالیی قتل، وقورتلانلرینی دیار بعیده‌یه هجرته مجبور ایتمشدی. ملوك مذکوره‌دن قائم بامرالله مدت مدیده بونکله اوغراشدقدن‌صکره، مهدیه‌ده محاصره آلتنده ایکن، وفات ایتمکله، اوغلی وخلفی منصور دخی گاه غالب وگاه مغلوب اوله‌رق، برخیلی وقت اوغراشدقدن صکره، نهایت ٣٣٦ تاریخنده کندیسنی طوتوب قتل ایتمشدر. قیصه بویلی، طوپال وچرکین برآدم اولوب، دائما اشکه بیندیکیچون، (صاحب‌الحمار) لقبیله مشهوردر. اوائل حالنده مکتب خواجه‌سی ایدی.

ابو الیسر ریاضی { [« ریاضیٔ بغدادی » ماده‌سنه مراجعت.]

ابو یعلیٔ موصلی { (احمد بن علی تمیمی) مشاهیر محدثیندن اولوب، « المسند » عنوانلی کتاب مشهورك صاحبیدر. ٣٠٧ تاریخنده موصلده وفات ایتمشدر.

ابو الیمن { [« تاج الدین کندی » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابو یوسف { (یعقوب بن ابراهیم انصاری) امام‌اعظم ابوحنیفه‌نك‌اصحاب وتلامذه‌سندن وائمهٔ دیندن اولوب، فقهاء حنفیه‌نك اعظمیدر. ابوحنیفه‌نك مذهبی اوزرینه اك اول‌کتاب یازان وامام مشارالیهك اقوال واجتهاداتنی ضبط ایدوب عالمه طانیتدیران ابو یوسفدر. ١١٣ تاریخنده کوفه‌ده طوغوب، پدری کندیسنی پك کوچك براقش، ووالده‌سی فقیره اولدیغندن، بر صنعته سوق ایتمش ایکن، ابو یوسف خفیاً حضرت امام اعظمك حلقهٔ تدریسنه کیدردی؛ وابو حنیفه بونك استعداد وذکاوتنی کوردیکیچون، والده‌سنه اعانه ایده‌رك، اوغلنك تحصیلنه ممانعتدن منع ایدردی. حضرت امامك ارتحالندن صکره، صاحب ترجمه‌نك شهرتی عالمگیر اولمغله، خلفای عباسیه طرفندن جلب ایله، برنجی اوله‌رق، قاضی‌القضاة منصبنه نصب اولنمش؛ ومهدی وهادی ورشیدك زمان خلافتلرنده متمادیاً ١٨ سنه بو منصبده قالدقدن صکره، ١٨٢ تاریخنده وفات ایتمشدر. حدیثده دخی ید طولی صاحبی اولوب، اعمش وهمام بن عروه وسائره‌دن روایت ایتمشدر؛ وکندیسندن دخی جملهٔ تلامذه‌سندن اولان امام احمد بن حنبل ویحیی بن معین وسائرلری روایت‌ایتمشلردر. « آداب‌القاضی » عنوانلی کتاب مشهورك ابو یوسفك جملهٔ مؤلفاتندن اولدیغی مرویدر. وفرت ذکا ووسعت قریحه‌سیله احکام شرعیه‌نك تمشیتنده التزام ایتدیکی طریق صدق وحقانیتی حقنده پك چوق روایات ونوادر منقولدر. — [دیگر ابو یوسف ماده‌لریچون « یعقوب » ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

اُبّه { افریقیه یعنی تونسده قیرواندن اوچ کونلك مسافه‌ده (اربس) ناحیه‌سنده واقع بر قصبه ایدی. علمای محدثیندن (ابوالقاسم عبدالرحمن بن عبد المعطی ابی) ایله شعرادن ٥٩٨ تاریخنده وفات ایدن (ابوالعباس احمد بن محمد ابی) نك مسقط رأسیدر. میوه‌لری وزعفرانی چوق بر یر اولدیغنی یاقوت حموی بیان ایدیور.

اَبها { یمن ولایتنده عسیر سنجاغنك مرکزی اولان بر قصبه‌در، که بحر احمر سواحلیله متوازیاً شمالدن جنوبه ممتد اولان جبل (سرا)نك شرقی اتکنکده ومرتفع بر محلده وهمنامی اولان بر وادینك اوزرنده واقع اولوب، ٦٠٠٠ قدر اهالیسی واردر. ارتفاعی حسبیله هواسی گوزلدر. — ابها قضاسی عسیر سنجاغنك جنوب شرقیسنده واقع اولوب، غرباً (صبیا) و (رجال‌المع) قضالریله، شمالاً (بنی شهر) قضاسیله، شرقاً وجنوباً دخی اراضیٔ غیر مضبوطه ایله محدود ومحاطدر. اراضیسی جبالدن عبارت اولدیغندن، هواسی معتدلدر. طاغلرندن گرك شرقه وگرك غربه طوغری بر چوق نهرلر آقیورسه‌ده، بونلرك اکثریسی یالکز یاغمور موسملرنده آقار، وچوغی یاری یولده قورور. قضانك محصولاتی بغدای وآرپه کبی حبوباتله قهوه، توتون، خرما، لیمون کبی شیلردن عبارتدر.

اَبهر { ایرانك شمال جهتنده واقع جبل خطه‌سنده قزوین وزنجان ایله همدانك آره‌سنده، زنجانك ٩٢ کیلومتره جنوب شرقیسنده وقزوینك ٧٠ کیلومتره جنوب غربیسنده واقع بر قصبه اولوب، وقتیله مستحکم ومعمور بر شهر ایکن، شمدی کوچك وخرابه یوز طوتمش بر قصبه حالنه گیرمشدر. بو شهر حضرت عثمانك زمان خلافتنده (ری) والیسی بولنان (براء بن عازب) طرفندن ٢٤ تاریخ هجریسنده فتح اولنمشدر. قلعه‌سنك ملوك قدیمهٔ ایرانیه‌دن شاپور ذوالاکتاف طرفندن تأسیس ایدلمش

اولدیغی مرویدر. بو قصبه‌ده علمای اسلامدن برچوق مشاهیر یتیشمشدر. که چوغی (ابهری) لقبیله ملقبدر. — اصفهان جوارنده دخی بو اسمله بر کوچك قصبه بولنوب، اورادن دخی (ابهری) لقبیله ملقب بعض مشاهیر ظهور ایتمشدر.

ابهر { خداوندکار ولایتنك منتهای جنوب شرقیسنده وقره حصار صاحب سنجاغنك بلوادین قضاسنه ملحق اسحاقلی ناحیه‌سنده بر کول اولوب، بلوادینك ۸ کیلومتره جنوب شرقیسنده وقره حصارك ۴۲ کیلومتره شرقنده واقعدر. شرقدن غربه اولان طولی ۱۰ وشمالدن جنوبه اولان عرضی ۸ کیلومتره قدردر. قره حصارك ایچندن کچن قره حصار نهری غرب شمالیدن بوکوله داخل اولوب، شرق جنوبی جهتندن کولك آیاغی صورتنده چیقه‌رق، قونیه ولایتی حدودینه دخول ایله، اقشهر کولنه منصب اولور. خریطه‌لرك اکثرنده غلط اوله‌رق (ابر) یازلمشدر.

ابه زاده { (عبد الله افندی) دولت علیهٔ عثمانیه شیخ الاسلاملرندن اولوب، دور سلطان احمد ثالثده ایکی دفعه مسند مشیختی احراز ایتمشدر. علی الاصول دور مدارس ایتدکدن صکره، ۱۰۹۶ تاریخنده حلب، ۱۱۰۰ ده مصر، ۱۱۰۳ ده ادرنه و ۱۱۰۶ ده مکهٔ مکرمه ملاسی اولوب، سنهٔ مذکوره رجبنده ادرنه‌یه جلب اولنه‌رق، آناطولی قاضیعسکری، و ایکی سنه صکره روم ایلی قاضیعسکری اولمش؛ و بعده شیخ الاسلام فیض الله افندینك غضبنه اوغرامغله، قبریسه نفی اولنمشیدی. سلطان احمد خان ثالثدن اول منفاسی بروسه‌یه تحویل اولنه‌رق، اثنای راهده پادشاه مشارالیهك جلوسندن و فیض الله افندینك وفاتندن بالاستفاده، طوغریجه استانبوله کلمش؛ و بلا استیذان کلدیکندن، ینه بروسه‌یه کوندرلمش ایسه‌ده، متعاقباً مظهر عفو بیوریله‌رق، درسعادته جلب، و ۱۱۱۷ تاریخنده روم ایلی قاضیعسکرلکنه نصب اولنمشیدی. ۱۱۱۹ سنه‌سی شوالنده مسند مشیخته ترفیع اولنه‌رق، ایکی بچق سنه قدر مقام فتواده قالدقدن صکره، ۱۱۲۲ تاریخنده عزل، و ۱۱۲۴ سنه‌سی محرمنده ثانیاً مشیخت اسلامیه‌یه نصب اولنمشدر. بو دفعه دخی ۱۳ آی قدر بو مسندده قالدقدن صکره، دولت علیه‌یه التجا ایتمش اولان اسوج قرالی اون ایکنجی شارلك روسیه‌نك تکلیفی اوزرینه استانبولدن اخراجی مسئله‌سندن طولایی عزل اولنه‌رق، روم ایلی حصارنده کائن یالیسنده وکلانك علیهنده ادارهٔ لسان ایتدیکندن، ۱۱۲۶ صفرنده طربزونه نفی اولنه‌رق، کیدرکن سوار بولندیغی کمینك باتمسیله، مغروقاً وفات ایتمشدر.

ابی { کنیه‌لی ترکیب ایدن (ابو) اسم عربیسنك حالت جری اولوب، بعضاً بو صورتده دخی استعمال اولنور. [«ابو» مرکباتنه مراجعت.]

ابیا { یاخود ابیام (Abia, Abiam) یهودك مشرك حکمدارلرندن اولوب، بنی اسرائیل حاکمی یربعمی مغلوب ایتمکله، قبل المیلاد ۹۴۶ تاریخندن ۹۴۴ تاریخنه دك ایکی سنه حکومت سورمشدر.

ابیاثار { (Abiathar) بنی اسرائیل کاهنلرندن اولوب، حضرت داوده منسوب ایدیسه‌ده، طالوتك بغض وخصومتنه مظهر اولمش؛ وبعده ادونیا بن داودك طرفنی التزام ایتدیکیچون، حضرت سلیمان طرفندن کهانتدن محروم ایدلمشیدی.

ابیار { مصر ایله اسکندریه آره‌سنده منوفیه مدیریتنك (جزیرهٔ بنی نصر) ناحیه‌سنده بر کوچك قصبه اولوب، وقتیله اورادن بعض محدثین وفقها ظهور ایتمشیدی.

ابی بن کعب { (ابوالمنذر ابو طفیل خزرجی بخاری) صحابه‌دن اولوب، ایکنجی عقبه غزاسنده ۷۰ انصارله وبدر غزاسیله سائر بعض غزالرده دخی معیت حضرت رسول اللهده اوله‌رق حاضر بولنمشیدی. ایکی کنیه‌سندن برنجیسی حضرت پیغمبر وایکنجیسی حضرت عمر طرفندن قونلمشیدی. قرائتده اصحابك اك ماهری ایدی. کندیسندن ۱۶۴ حدیث شریف نقل اولنوب، صحابه‌دن ابن عباس وابو موسی الاشعری وتابعیندن اوغلی طفیل ایله سائرلری کندیسندن روایت ایتمشلردر. ۳۰ تاریخندن صکره‌جه حضرت عثمانك زمان خلافتنده مدینه‌ده وفات ایتمشدر.

ابیجائیل { یاخود ابیغائیل (Abigaïl) تواریخ اسلامیه‌ده (اوریا) نامیله معروف (نابال) ك زوجه‌سی اولوب، حضرت داود بوقادینه تعشق، وزوجی محاربه‌ده قتل اولندقدن صکره، کندیسنی تزوج ایتمشیدی. — حضرت داودك بو اسمله بر همشیره‌سی دخی وار ایدی.

أُبَيرِد (بن معذر) دولت امویه‌نك ابتدالرنده ظهور ایتمش شعرای عربدن اولوب، بدوی ایدی، وملوك واكابره یناشمیوب، قبیله‌سنده یاشامشدر. اشعاری كوزل اولوب، شو ایكی بیت برادری (برید)ك وفاتیچون سویلش اولدیغی بر مرثیهٔ بلیغه‌سندندر:

تطاول لیلی لم انمـه تقلبًا
كأن فراشی حال من دونه الجمر
فان تكن الایام فرقـن بیننـا
فقـد بان منی فی تذكره العـذر

ابیشاغ (یاخود ابیشاج Abisag) حضرت داودك، اختیارلغنده كندیسنه مرافقت ایتمك اوزره، آلمش اولدیغی غایتله حسنی بر قیز ایدی، كه نبی مشارالیهك وفاتندن صكره، اوغلی ادونیا كندیسنی تزوج ایتمكه قالقیشمش، وبو ادعاسی ادونیانك قتلنی موجب اولمشدر.

ابیض مدائنده بر اسكی سرای خرابه‌لری اولوب، (ابیض كسری) و(ابیض مدائن) دیمكله مشهوردر. بو قصر مكتفینك زمان خلافتنه یعنی ۲۹۰ تاریخنه‌دك قائم ایدی. —(القصر الابیض) نامیله حیره‌ده‌دخی برسرای خرابه‌سی بولنوب، بونك هارون الرشید طرفندن بنا ایدلمش اولـدیغی مظنوندر.

ابیض (ابو سعید — بن حمال) صحابه‌دن اولوب، عن‌اصل (مأرب)لی اولدیغی حالده، بر روایته كوره، مدینه‌یه كلدرك، حضرت رسول‌الله (صلعم) افندمزه دخالت ایتمش؛ ودیكر بر روایتـه كوره حج وداعـده شرف ملاقات حضرت پیغمبری ایله مشرف اولمشدر. كندیسندن یالكز ایكی حدیث شریف روایت اولنمشدر. — بولقبله ملقب صحابه‌دن دیكر بعض ذوات دها واردر.

ابیض (رأس —، الرأس‌الابیض) سوریه ساحلنده صور شهرینك ۱۵ كیلومتره قدر جنوبنده واقع بر برون اولوب، آوروپاجه (پرومونتوریو) اسمیله معروفدر.

ابیض (نیل —) [«نیل» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ابیملك یاخود ابیمالك(Abimelech)فلسطینده (جرار) شهر قدیمنك حكمداری اولوب، بونك زمانـنـده حضرت ابراهیم اورایه كلمكله، ابیملك تبعه‌سنك كوزل قاریلرینی كندی حرمنه آلمغی عادت ایدنمش اولدیغنـدن، نبی مشار الیهك زوجه‌سی ساره‌یی دخی آلمش ایسـه‌ده، كوردیكی معجزات اوزرینه، برچوق عطیه‌لرله حجر اسمنده بر جاریه دخی بالترفیق اعاده ایتمشیدی. — بونك اوغلی ینه ابیملك اسمیله معروف‌اولوب، بودخی حضرت اسحقك زوجـه‌سی ربقه حقنـده بویله بر معامله‌ده بولنمشدر.

ابیملك (Abimelech) بنی اسرائیل حكامندن اولوب، جدعونك ولد غیر مشروعیدر. پدرینك‌وفاتنده ۷۰ برادرینی قتل ایله، (شكیم) شهرنده قبل المیلاد ۱۳۰۹ دن ۱۳۰۶ یه قدر اوچ سنه حكومت سوردكده صكره، مظالمی جهتیله، اهالی قالقوب، كنـدیسنی طرد ایتمشلر؛ وكندیسی شهری تكرار ضبط ایتمش ایسه‌ده، اثنای محاصره‌ده آلدیغی یاره‌دن وفات ایتمشدر.

أَبْیَن یمنك جنوب غربی جهتنده واقع خطه سیدر، كه‌عدن دخی‌بوخطه‌یه‌داخلدر. بر روایته كوره‌ده، عدنك جبلنده بو اسمله بر موضع وار ایمش.

ابینكن (Ebingen) آلمانیانك وورتمبرغ قراللغنده، «قره اورمان» ایالتـنـده وطونه‌یه دوكیلن (اشمیاخه) نهری اوزرنده برقصبه اولوب، ۵۶۰۰ اهالیسی وخیلی فابریقه‌لریله حیوانات تجارتی واردر.

أَبِیوَرد خراسـانده (سرخس) ایله (نسـا) آره‌سـنده واقع بر قصبه اولوب، آب وهواسنك وخامتیله مشهوردر. اساطیر ایرانیه‌یه كوره، كیانیاندن كیكاوس خراسـانك اوجهتنی قیهرمانلرندن كودرزك اوغلی (باورد)ه ویرمش اولمغـله، اوصره‌ده اوراده تأسـیس اولنان بو قصـبه‌یه دخی (باورد) نامی ویرلمش، وبونك معربی (ابیـودك) اولمشدر. بو قصبه‌دن بك چوق علما وسائر مشاهیر ظهور ایتمشدر. ۳۱ تاریخ هجریسـنده عبدالله بن عامر بن كریز طرفنـدن، وبر روایتـده دخی تاریخ مذكوردن اول احنف بن قیس تمیمی معرفتیله فتح اولنه‌رق، ممالك اسلامیه دائره‌سنه ادخال اولنمشدر.

أَبِیوَردی (ابوالمظفر محمد بن‌ابی‌العباس احمد اموی) مشاهیر شعرا وادبادن اولوب، نسبی‌معاویه‌نك برادری عنبسه بن ابی سفیانه منتهی اولور. نظم ونثری غایت كوزل اولدیغی كبی، حدیث، لغت، نحو، انساب واخبار عرب وسائر فنونده دخی ماهر، فصیح‌اللسان وصحیح‌العقیـده بر

شاعر ایدی. ابیوردك مضافاتندن (کوفن) قریه‌سنده طوغوب، ۵۰۷ تاریخنده مسموماً اصفهانده وفات ایتمشدر. بر چوق تألیفات مفیده‌سی اولوب، اك مشهورلری شونلردر: «تاریخ ابیورد»، «کتاب المختلف والمؤتلف»، «طبقات کل فن»، «ما اختلف وائتلف فی انساب العرب». لغته متعلق دخی امثالی نامسبوق آثار جیده‌سی واردر. شو بر ایکی بیت جملهٔ اشعار رائقه‌سندندر:

ملکنا اقالیم البلاد فاذعنت
لنا رغبة او رهبة عظماؤها
فلما انتهت ایامنا علقت بنا
شدائد ایام قلیل رخاؤها
وکان الینا فی السرور ابتسامها
فصار علینا فی الهموم بکاؤها

باب الهمزه — فصل الباء الفارسیه

اپافوس (Épaphus) یونان قدیم اساطیرنده ابو الآلهه زعم اولنان مشترینك اینکه تحویل ایتمش اولدیغی (یو) نام پریدن متولد اوغلی اولوب، والده‌سنك رقیبه‌سی اولان (یونون) طرفندن (قوریت) تعبیر اولنان جن طائفه‌سنه تسلیم اولنمش ایسه‌ده، مشتری بو جنلری اتلاف ایتمکله، کندیسنی قورتارمش. والده‌سی (یونون) ك شرندن مصره قاچش اولدیغی کبی، اپافوس دخی اوراده حکمدار اولوب، (منف) شهر قدیمی بنا ایتمش. بو مصالدن آکلاشلدیغی اوزره، اپافوس اسکی مصرلیلرك معبودی اولان (آپیس) دن ووالده‌سی (یو) دخی (ایزیس) دن کنایه‌در.

اپامینونداس (Epaminondas) یونان قدیمك اك مشهور جنکاورلرندن اولوب، کرك شجاعت وجسارتده وکرك استقامت وحسن اخلاقده اسمی مثل حکمنه کچمشدر. (تیبه) شهر قدیمی اهالیسندن اولوب، ابتدا ادبیات وفلسفه تحصیلنه قویلمش ایسه‌ده، بعده وطننی ضبط ایتمش اولان اسپارطه‌لیلری دفع ایتمکده (پلوپیداس) ه یاردیم ایتمش، وبونك اوزرینه تیبه‌لیلرله اسپارطه‌لیلر آره‌سنده آچیلان محاربه‌ده قوماندان تعیین اولنوب، قبل المیلاد ۳۷۱ تاریخنده (لوقتره Leuctres) ظفریت مشهوره‌سنی قزانه‌رق، اسپارطه‌لیلری مغلوب. وحکمدارلری (قلیومبروت) ی قتل ایتدکدن صکره، (لاقونیا) یی استیلا، (مسینه) نك استقلالنی اعاده و(آرقادیا) ده (مغالوپولیس) شهرینی بنا ایتمکله، اسپارطه‌لیلرك تجاوزاتی اوکنی آلمشیدی. قوماندانلغی مدت معینه‌سنی درت آی دها تمدید ایتمش اولدیغندن، وطننه عودتنده، اعدامله محکوم اولمش ایسه‌ده، بو حکم اجرا اولنمامغله، بر مدت صکره ینه عسکرك قوماندەسنی درعهده ایده‌رك، تسالیاده بر طاقم غالیتلره نائل اولمش؛ بر مکمل دونانما یاپوب، آتنه دونانماسنی مغلوب، ومیلاددن ۳۶۳ سنه اول اسپارطه‌لیلری بر ایکنجی دفعه اوله‌رق (مانتینیا) ده منهزم ایتمش؛ وبو صوك محاربه‌ده آلدیغی بر جریحه‌دن وفات ایتمشدر.

اپرنای (Epernay) فرانسه‌نك (مارنه) ایالتنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، (مارنه) نهری اوزرنده وپاریسدن استراسبورغه کیدن دمیر یول خطنده واقع و ۱۵۵۰۶ اهالیبی جامعدر. مکمل بر مکتبی، بیوك بر کتبخانه‌سی وبر چوق فابریقه‌لری واردر. شامپانیه شرابلرینك مرکز تجارتیدر. اسکی بر شهر اولوب، اسم قدیمی (اسپارناقوم) در.

اپسوم (Epsom) انکلتره‌نك (سوری) قونتلغنده بر قصبه اولوب، لوندره‌نك ۲۲ کیلومتره جنوب غربیسنده وایکی دمیر یولك نقطهٔ تقاطعنده واقع، و ۶۲۷۵ اهالیبی جامعدر. بعض معدن صولری ومشهور بر آت یاریشی میدانی واردر.

اپصاره (Psara, Ψαρρᾶ) آطه‌لر دکیزنده ساقز جزیره‌سنك ۱۸ کیلومتره غرب شمالیسنده، و ″۳۴ ′۳۵ °۳۸ عرض شمالی ایله ″۴۴ ′۱۵ °۲۳ طول شرقیده واقع بر آطه اولوب، ۹۰ مربع کیلومتره مساحهٔ سطحیه‌سی واردر. جنوب غربی جهتنده (آنتیپصاره) و(ونتیقو) اسملریله ایکی کوچك آطه دها واردر، که بونلرك مجموعاً مساحهٔ سطحیه‌لری ۷ مربع کیلومتره‌در. بو آطه‌نك یونان اختلالندن اول ۲۰۰۰۰ قدر اهالیسی وار ایدیسه‌ده، ارباب اختلالدن مشهور قپودان (قناریس) ك وطنی اولمق حسبیله، اهالیسی عصیان ایتمش اولدقلرندن، تنکیل اشقیا صره‌سنده اهالیسی طاغیلوب، شمدیکی حالده یالکز ۹۲۸ اهالیسی، ۲۲۰ خانه‌سی، ۳ مکتبی، ۷۲ کلیساسی، ۲ مناستری وبر قاچ دکان ویل دکرمنی واردر. آطه‌نك اوزرنده بولنان قیون وکچی ۳۵۰۰ وصیغیرلری ۱۵۰ قدردر. چوراب وفانله احرام کبی بعض منسوجاتله راقی، انجیر، اوزوم،

بال وبینیر چیقار. مقدما ناحیه ایکن، بعده ساقز سنجاغنه ملحق برقضا حالنه قونمشدر. اسم قدیمی (اپسیره Psyra) در.

ایپخارم { (Épicharme) یونان قدیم شعرا وحکماسندن اولوب، قبل المیلاد ٤٤٠ تاریخلرنده استانکوی آطه‌سنده طوغمش؛ وبعده سیجلیانك (سیراقوسه) شهرینه کیدوب، اوراده توطن ایتمشیدی. اك اول منتظم صورتده مضحکه منظومه‌لری یازان و θ و χ حرفلرینی ایجادله حروف یونانیه‌یه ضم ایدن بوذات اولدیغی مرویدر. آثارینك بعض پارچه‌لری جمع ونشر، وفلسفه‌ده‌کی افکار مخصوصه‌سی حقنده بعض کتابلر تألیف اولنمشدر.

ایپدامنوس { (Épidamne) آرناؤدلق ساحلنده اولوب زمان قدیمده یونان مهاجرلریله مسکون بولنمش اولان دراج قصبه‌سنك اسم قدیمیدر. [« دراج » ماده‌سنه مراجعت.]

اپیر { (Èpire, Ἤπειρος) آرناؤدلغك قسم جنوبیسندن عبارت اولان طوسقه‌لغك اسم قدیمیدر. شو قدر وار که طوسقه‌لق شمالاً اشقومبی نهرینه وشرقاً مناستره قدر ممتد اولدیغی حالده، اسکی اپیر قطعه‌سی شمال شرق جهتندن (ویوسه) نهریله محدود اولوب، بونهرك شرق طرفنده قالان یرلر ماکدونیا، وشمالده‌کیلر ایلیریادن معدود ایدی. اپیر اسمنك اورانك اسکی اهالیسی عندنده مستعمل اولمسی ملحوظ اولمدیغی کبی، شمدیکی حالده دخی اهالئ محلیه قطعهٔ مذکوره‌یی طوسقه‌لق وآرناؤدلق نامیله یاد ایدوب، اپیر اسمی ایسه اسکی یونان کتابلرینك صحیفه‌لرینه منحصر قالمش؛ وبالکز یونانك مقاصد توسعکارانه‌سنه خدمت مقصدیله بیهوده‌یکیدن احیاسنه چالیشلمشدر. (اپیر) ودها طوغریسی (ایپیروس) لسان یونانیده « قره » یعنی « بر » دیمك اولدیغندن، قورفه وسائر جزائر اهالیسنك کندی وطنلرینه نسبةً بو قطعه‌یی بو اسمله تسمیه ایتمش اولدقلری مظنون ایسه‌ده، آرناؤد لساننده (اپیر) یاخود (اپیر) کلمه‌سی (سپیر) کلمه‌سنك مرادفی اولدرق « یوقاری » دیمك اولدیغندن، قطعهٔ مذکوره‌نك آلچق سواحلنده اسکان ایدنلر طرفندن قوللانلمش، واورالره لاجل التجاره کیدن یونانیلرك بوکلمه‌یی ایشیدوب، قطعهٔ مذکوره‌نك علی ظن ایتمش اولملری دخی احتمالدن بعید دکلدر. اسکی اپیر قطعه‌سی بر وجه آتی درت خطه‌یه منقسم ایدی: تسپروتیا (یعنی چاملق دنیلن پروزه سنجاغی)، خائونیا (یعنی لاپلق دنیلن ارکری سنجاغی)، مولوسیا (یعنی مرکزده بولنان یانیه سنجاغی)، آتامانیا (یعنی آسپروپوتام، جومرقه وقالاریت ناحیه‌لری که اخیراً یونانه ترك اولنمشدر). اهالئ قدیمه‌سی آرناؤدلرك اجدادی اولان (پلاسج) قومی ایدی. مرکز روحانیلری (دودون) تعبیر اولنور بر مشهور معبد ایدی، که موقعی مختلف‌فیه اولوب، الآن تبین ایتمه‌مشدر. بونلرك اسکیدن بری یونانله اصلا مناسبتلری اولمیوب، یونانیلر طرفندن (باربار) یعنی « غیر یونانی » تسمیه اولنه‌کلمشلردر. بالعکس ماکدونیا وایلیریا اهالیسیله لسان واخلاق وعاداتجه قرابتلری اولوب، بر قوم حکمنده بولنمش اولدقلری جغرافیونك پیری حکمنده اولان (استرابون) ك وسائر یونان قدیم مورخلرینك افاداتیله مثبتدر.

روایته کوره، میلاد عیسادن ١٢٧٠ سنه اول مشهور آخیلاوس (یاخود آشیل) ك اوغلی (پیروس) تسالیادن اپیره کیده‌رك، مولوسیاده بر حکومت تأسیس ایتمشیدی. قبل المیلاد ٤٨٠ تاریخنه‌دك مجهول الاسامی بر طاقم حکمدارلر حکم سوروب، تاریخ مذکورده حکمران بولنان (آدمت) دائرهٔ حکومتنی توسیع ایتمکه باشلایه‌رق، وخلفلری دخی توسیعده دوام ایده‌رك، نهایت قبل المیلاد ٣٤٢ تاریخنده برنجی آلکساندر بتون اپیری تحت اداره‌سنه آلمشیدی. قبل المیلاد ٢٩٥ تاریخندن ٢٧٢ تاریخنه دك حکومت سورن مشهور (پیروس) اپیره بیوك بر شان وشهرت قزاندیره‌رق، روماليلرله یونانیلری وقارتاجلیلری مغلوب ایتمش ایسه‌ده، اساسلی بر حرکتده بولنمدیغندن، اپیر بو غالبیتلردن سورکلی بر استفاده ایده‌میوب، متعاقباً ماکدونیالیلرك نفوذی آلتنه کچمش؛ ومیلاددن ١٦٧ سنه اول (پول امیل) ك غالبیتی اوزرینه ماکدونیا ایله برابر روماليلرك بر ایالتی حکمنه کیرمش ایدی. پول امیل اپیرده شدتلی مقاومته تصادف ایتدیکندن، بوقطعه‌نك الآن بعض خرابه‌لری موجود اولان ٧٥ شهرینی خاك ایله یکسان ایتمش؛ واهالیسندن رومایه برقاچ یوز بیك اسیر کوتورمشدر. بعده اپیر شرق یعنی قسطنطینیه ایمپراطورلغنك حصه‌سنه دوشمش ایدی. او وقت اپیر اسمی بتون آرناؤدلق قطعه‌سنه تعمیم اولنه‌رق، طوسقه‌لغه « اسکی »

و كيغه‌لغه « يكى اپير » اطلاق اولنوردى. بعده روم ايمپراطورلغنك ضعفه دوچار اولمسى اوزرينه، بو قطعه‌ده (اپير دسپوتلغى يعنى امارتى) ناميله بر حكومت تشكل ايتمش؛ و دها صكره هر طرفى نيم مستقل بر پرنسك يد اداره‌سنه چكمشيدى. بو حالده ايكن غزات عثمانيه طرفندن فتح اولنه‌رق، روم ايلينك سائر طرفلريله برابر دولت عليهٔ عثمانيه‌نك دائرهٔ اداره‌سنه داخل اولمشدر. [احوال حاضره‌سى ايچون « آرناوودلق » و « طوسقه‌لق » ماده‌لرينه مراجعت بيوريله .]

اپيفان (Epiphane) سوريه حكمدارلرندن (دردنجى آنطيوخس) ايله مصر بطالسه‌سندن بشنجى بطليوسك لقبيدر. [« آنطيوخس» و « بطليوس» ماده‌لرينه مراجعت بيوريله .]

اپيقتيت (Epictète) يونان قديم حكماسندن اولوب، آناطوليده‌مندرس نهرى جوارنده بولنمش اولان (ايراپوليس) شهر قديمنده طوغمش؛ و روماليلرك اسارتنه دوشوب، مشهور حكمدار ظالم (نرون)ك آزادليسى (اپافروديت)ك كوله‌سى اولمشيدى. ميلادك ۹۰ تاريخنده حكمانك رومادن نفيى صره‌سنده كنديسى دخى اجلا اولنه‌رق، پروزه‌نك قربنده بولنمش اولان (نيقوپوليس) شهرينه چكيلوب، اوراده بر درسخانه آچمشيدى . بعده رومايه عودتله، (آدريان) و (مارق آورل) طرفندن حسن قبول كورمشيدى. كنديسى غايتله صبور و تمكينلى بر فيلسوف ايدى . افكار فلسفيه‌سى باشليجه قناعت و توكلدن عبارت ايدى. كندى طرفندن يازلمش بر شى بولنه‌مامش ايسه‌ده، شاكردى (آريان) طرفندن اقوال و افكار و ترجمهٔ حالنه دائر يازيلان كتابلك نصفى و (انكيريديون) عنوانلى بر كتابى موجوددر.

اپيقورس (Epicure) ياخود اپيكور يونان قديمك اعاظم حكماسندن اولوب، ميلاددن ۳٤۱ سنه اول آتنه جوارنده طوغمش؛ و قبل الميلاد ۲۷۰ تاريخنده وفات ايتمشدر. او وقت تدريس اولنمقده بولنان فلسفه مذاهبنى تحصيل ايتدكدن صكره، كنديسنه مخصوص بر مذهب فلسفى اختراعنه تشبثله، ابتدا مدللى ولاپسكيده تدريس ايتمش؛ و ۳۰۹ تاريخنده درسخانه‌سنى آتنه‌يه نقل ايله، شاكردلرى برلكده اقامت ايتديرردى. الوهيته اينانيور ديسه‌ده، امور بشريه و دنيويه ايله مناسبتى اولمديغنى ادعا، و روحك بقاسيله قدرى انكار ايدردى . لذائذك انسان ايچون بيوك بر نعمت اولديغنى، و آنجق حظوظات نفسانيه ايله اكتفا ايتميوب، لذائذ روحانيه و قلبيه ايله دخى متلذذ اولمق ايجاب ايتديكنى قبول ايديوردى . آثارندن يالكز بر ايكى مكتوب ايله بعض فقره‌لر بولنه‌بيلمشدر. افكار و فلسفه‌سى حقنده اوروپا لسانلرنده بر قاچ كتاب يازلمشدر. عربلر عندنده (ابيقورس) و (افيقورس) اسميله معروفدر.

اپيمنيد (Epiménide) ميلاددن آلتى عصر اول كريدده ظهور ايتمش بر شخصدر، كه حقنده كتب قديمهٔ يونانيه‌ده بر چوق غرائب احوال مروى اولوب، كويا كنديسى ۳۰۰ سنه ياشامش، ۵۰ سنه بر مغاره‌ده اويومش، وغائب و استقبالدن خبر ويرر ايمش. قبل الميلاد ۵۹٦ تاريخنده، آتنه‌يى طاعوندن تطهير، و آتنه‌ليلرك دين و اعتقادينى اصلاح ايتمك مقصديله، شهر مذكور واضع قانونى مشهور سولون طرفندن آتنه‌يه جلب اولنمشيدى. (آرغونوت) لر حقنده بر منظومه‌سى وديكر بعض اشعار وآثارى اولديغى دخى مرويدر.

اپينال (Epinal) فرانسه‌ده (ووسژه) ايالتنك مركزى اولان بر شهردر، كه (موسله) نهرى اوزرنده و پاريسك ۳۷۷ كيلومترو شرقنده واقع، و ۱۵۰۰۰ اهاليى جامع اولوب، مكمل مكتبى، كتبخانه‌سى، موزه‌خانه‌سى، كاغد و سائره فابريقه‌لرى، كوزل بر باغچه‌سى وتفرجكاهلرى و خيلى ايشلك تجارتى واردر. بوشهر ميلادك ۹۸۰ تاريخنده مج پسقپوسى طرفندن (اسپيناليوم) اسميله تأسيس اولنمشدر.

اپيناى مادام ـــ ياخود دپيناى (Mme. d'É-pinay) فرانسه‌نك اديبه‌لرندن اولوب، ميلادك ۱۷۲۵ تاريخنده طوغمش، و۱۷۸۳ده وفات ايتمشدر. ژان ژاق روسو، ديدرو، غريم كبى عصرينك اعاظم ادبا وحكماسيله مناسباتى اولوب، ژان ژاق روسونك كنديسنه علاقه‌سى دخى وارايدى. بوقادين حكيم مشاراليهى « آيم » تسميه ايدرك، كندى كوشكنك جوارنده كنديسنه برخانه دخى بنا ايتديرمش ايسه‌ده، روسو غريمه قيصقانديغندن، بوقادين حقنده كفران نعمتده بولنمشدر. صاحبهٔ ترجمه‌نك بعض خاطره وتذكره‌لريله مخابراتى جمع، وآيرى آيرى نشر اولنمشدر.

باب الهمزه ـ فصل التاء

آتابك اصلى (آتا بك) يعنى « بك بابا » اولوب، ملوك سلجوقيه‌نك اولادينى

تربیه‌یه مأمور اولان امرای اتراکه ویریلیر برعنوان ایدی. بونلردن بعضلری بر مملکتك اداره‌سنه مأمور اولوب، مرور زمانله کسب استقلال ایتدکلرندن، (اتابکان) یاخود (ملوك اتابکیه) اسمیله آلتنجی و یدنجی قرن هجریده بش دولت ظهور ایتمشدر. بو دولتلرده حکومت سورن حکمدارلر (اتابك) لقبیله ملقب ایسه‌لرده، هر بری اسم اصلیسی صره‌سنده ذکر اولنه‌جقدر. اتابکان دولتلری زیرده ذکر اولنور.

اتابکان آذربیجان { بو دولت مسعود بن ملکشاه سلجوقینك آزادیلرندن و امراسندن شمس‌الدین اتابك ایلدکز طرفندن ۵۵۵ تاریخنده تأسیس اولنه‌رق، ۶۲۲ سنه‌سنه‌دك ۷۷ سنه سورمش؛ و اسامی و مدت حکومتلری زیرده بیان اولنان بش حکمدار ویا امرا کلمشدر:

شمس الدین ایلدکز	عن	۵۵۵	الی	۵۶۸
جهان پهلوان محمد	»	۵۶۸	»	۵۸۱
قزل آرسلان عثمان	»	۵۸۱	»	۵۸۷
ابو بکر	»	۵۸۷	»	۶۰۷
مظفر الدین اوزبك	»	۶۰۷	»	۶۲۲

بونلرك احوالیچون اسم مخصوصلرینه مراجعت اولنمق اقتضا ایدر.

اتابکان عراق { (و اتابکان موصل) بونلرك دولتی اتابکان دولتلرینك الك بیوکی و الك اول تشکل ایدنی اولوب، عراق و سوریه جهتلرنده حکمفرما اولمش، و حکمدارلری اهل صلیبه قارشی مقاومت و محاربه‌ده همت و غیرت کوسترمشلردر. بو دولت سلطان محمود بن محمد بن ملکشاه سلجوقینك امراسندن عماد الدین زنکی بن آقسنقر طرفندن ۵۲۱ تاریخنده ابتدا امارت صورتیله تأسیس اولنه‌رق، ۶۳۱ تاریخنه‌دك ۹۰ سنه سورمش، و زیرده بیان اولنان ۶ حکمدار کلمشدر:

عماد الدین زنکی	عن	۵۲۱	الی	۵۴۱
نورالدین محمود	»	۵۴۱	»	۵۶۹
ملك صالح	»	۵۶۷	»	۵۷۷
عزالدین مسعود اول	»	۵۷۷	»	۵۸۹
نورالدین آرسلان شاه	»	۵۸۹	»	۶۰۷
عزالدین مسعود ثانی	»	۶۰۷	»	۶۳۱

عماد الدین زنکینك دیکر ایکی اوغلی سیف الدین غازی ایله قطب الدین مودود وقطب الدینك اوغللری ایکنجی سیف الدین غازی و عزالدین مسعود دخی بالاده مذکور نورالدین و ملك صالحك منشوریله موصل و دیار بکر و کردستان طرفلرنده حکم سورمش اولدقلرندن، بو دولت عماد الدین زنکیدنصکره ایکی یه آیرلمش؛ وموصل شعبه‌سنك دردنجی حکمداری عزالدین مسعود عم زاده‌سی ملك صالحك فوتندنصکره حلبی و سوریه‌نك بعض جهتلرینی دخی ضبط ایتمکله، بونك شخصنده دولتك ایکی شعبه‌سی ینه برلشمشیدی. بو وجهله موصل و دیار بکرده حکومت سورن اتابکان دخی بر وجه زیردر:

سیف الدین غازی	عن	۵۴۱	الی	۵۴۴
قطب الدین مودود	»	۵۴۴	»	۵۶۵
سیف الدین غازی	»	۵۶۵	»	۵۷۶
عزالدین مسعود	»	۵۷۶	»	۵۷۷

۵۷۷ تاریخنده دولتك ایکی شعبه‌سی برلشمش، و عزالدین مسعود ۱۲ سنه دها سلطنت سورمشدر.

بو سلاله‌نك حکمدار اخیری اولان عزالدین مسعود ثانینك وفاتندن صکره، تربیه کرده‌سی اولان بدرالدین لؤلؤ حکومتی ضبطله، ۲۸ سنه سلطنت سورمش؛ و وفاتنده اوغلی ملك صالح جانشینی اولمش ایسه‌ده، برسنه صکره مملکت هلاکو طرفندن ضبط اولنه‌رق، اتابکان عراق دولتی بسبتون منقرض اولمشدر.

اتابکان فارس { بونلرك دولتی کرك بیوکلکجه و کرك قدمجه اتابکان دولتلرینك ایکنجیسی اولوب، سلطان مسعود سلجوقینك امراسندن سنغر بن مودود بن سلغر طرفندن ۵۴۳ تاریخنده تأسیس اولنمش؛ و ۶۶۲ تاریخنه‌دك ۱۲۰ سنه سوره‌رك، بر وجه زیر ۱۰ حکمدار کلمشدر.

سنغر	عن	۵۴۳	الی	۵۵۶
زنکی	»	۵۵۶	»	۵۷۰
تکله	»	۵۷۰	»	۵۹۰
طغرل	»	۵۹۰	»	۵۹۹
سعد	»	۵۹۹	»	۶۲۸
ابو بکر	»	۶۲۸	»	۶۵۸
سعد	»	۶۵۸	»	۶۵۸
محمد	»	۶۵۸	»	۶۶۱
محمد شاه	»	۶۶۱	»	۶۶۱
سلجوقشاه	»	۶۶۱	»	۶۶۲

بونلردن سعد بن ابی بکر صغیر السن اولدیغندن، والده‌سی ترکان خاتون وصایت ایتمش؛ و اوغلنك وفاتندن صکره سلطنته نائل اولان محمد شاه (بن سلغر بن سعد بن زنکی) ایله بر چوق محاربه‌لر ایده‌رك، سلطنتی کندیسی محافظه ایتمك ایستمش؛ و بعده حکمدار اولان سلجوقشاه، بو خاتونك شرندن قورتلق ایچون، کندیسنی تزوجه مجبور اولوب، بعده قتل ایتمشدر. سلجوقشاهك وفاتندن صکره فارس ملکی محمد بن سعدك همشیره‌سی و ترکان خاتونك قیزی ابش خاتونه قالمش ایسه‌ده، بو خاتون هلاکونك بعده شرف

اسـلامله مشرف اولەرق سـلطان احمد تسمیه اولنان اوغلی منکویه وارمش اولدیغندن، بو خاتون صـاغ اولدقجه، ٢٠ سنه قدر مغوللر فارسی امانةً اداره، و بعده بسبتون ضبط ایتمشلردر.

اتابکانلر بزرك { بونلرك دولتی اتابکان فارسك بریجیسی اولان سنغرك امراسـندن ابو طاهر بن محمد طرفندن ٥٤٥ تاریخنده تأسیس اولنەرق، ٧٩٥ تاریخنەدك ٢٥٠ سنه سورمش، و بروجه زیر ٩ حکمدار کلمشدر. اصل اقلیملری لرستان اولوب، بر آرەلق اصفهان قربنه قدر توسیع ممالك ایتمشلردی.

ابو طاهر	عن	٥٤٥	الی	٥٥٠
هزاراسف	»	٥٥٠	»	٥٥٤
تکله	»	٥٥٤	»	٦٥٦
شمس الدین آلب آرغون	»	٦٥٦	»	٦٧١
یوسف شاه	»	٦٧١	»	٦٨٠
افرا سیاب	»	٦٨٠	»	٦٩٦
نصرة الدین احمد	»	٦٩٦	»	٧٣٣
رکن الدین یوسف شاه	»	٧٣٣	»	٧٤٠
مظفر الدین افراسیاب	»	٧٤٠	»	٧٩٥

بونلردن تکله بغدادك ضـبط وتخریبی صرەسنده هلاکونك معیتنده بولنغله، اهل اسـلامك نکبتنه آجیدیغی ایچون، هـلاکو طرفنـدن قتـل اولنمش؛ و اخلافی مغوللرك امر ونفوذی آلتنده حکم سورەرك، نهایت اخیرلری اولان مظفر الدین افراسیابك اواخر سـلطنتنده ملکی تیمورلنك طرفندن ضبط اولنمش، وکندیسی قید حیات شرطیله والی صفتنده براقلمشیدی.

اتابکانلر کوچك { بونلرك دولتی سلجوقیلر طرفندن کوچك لرستان والیسی بولنان حسـام الدین شوهلهك آدمی و خلفی اولان شجـاع الدین خورشـید طرفندن ٥٩١ سنەسنده تأسیس اولنەرق، ٧١٦ تاریخنەدك ١٢٥ سنه سورمش؛ و بروجه زیر ١١ حکمدار کلمشدر:

شجاع الدین خورشید	عن	٥٩١	الی	٦٢١
سیف الدین رستم	»	٦٢١	»	٦٢٢
شرف الدین ابو بکر	»	٦٢٢	»	٦٢٤
عز الدین	»	٦٢٤	»	٦٢٧
حسام الدین خلیل	»	٦٢٧	»	٦٤٠
بدر الدین مسعود	»	٦٤٠	»	٦٥٨
تاج الدین	»	٦٥٨	»	٦٧٧
ملك الدین حسن و عز الدین حسین مشترکاً	»	٦٧٧	»	٦٩٢
جمال الدین خضر	»	٦٩٢	»	٦٩٣
حسام الدین عمر	»	٦٩٣	»	٦٩٣
صمصام الدین محمود	»	٦٩٣	»	٦٩٥

بونلرك دخی بدر الدین مسـعوددن صکره کلنلری مغول حکمدارلرینـك حکم ونفوذی آلتنـده ایدیلر.

اتامپ { (Étampes) فرانسەنك (سینه مع اوآز) ایالتنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، سینه ایرماغنه دوکیلن (اروینه) نهری اوزرنده و(ورسایل)ك ٥٠ کیلومترە جنوبنده واقع و ٧٨٠٠ اهالیبی جامعدر. خیلی فابریقەلریله ایشلك تجارتی واسکی بر قلەسی واردر. مشاهیر علمادن (ژوفروی سنت هیلر)ك وطنی اولوب، بونك برهیکلی دخی شهرك ایچنده مرکوزدر. اسکی بر شهر اولوب، برچوق وقایع تاریخیەنك محل وقوعیدر. اسم قدیمی (استامپه) در.

اتاوه { (Etava, Etawah) هندستانك شمالنده (اکره) ایالتنـده واکره شهرینك ١٠٠ کیلـومترە جنوب شرقیسـنده کنك ایرماغنه دوکیلن (جما) نهری اوزرنده واقع لوا مرکزی برشهر اولوب، ٣٠ ٥٥٠ اهالیسی واردر. دهلیدن الهآباده کیدن دمیر یولك اوزرنده واقع اولـوب، خیلی تجارتی واردر، وعلی الخصـوص او طرفلرده حاصل اولان پاموغك بربیوك مخزنی حکمندەدر. — سنجاغنك مساحهٔ سطحیەسی ٤٣٨٠ مربع کیلومترە واهالیسی ٦٦٨ ٦٤١ کشیدر.

اتروریا { (Étrurie) ایتالیانك بر خطهٔ قدیمەسیدر، که الیوم (طوسقانه) دنیلن خطه ایله روما دائرەسنك برقسمندن عبارت اولوب، آپنین سلسلهٔ جبالیله (تیرنیا) دکیزی آرەسنده واقع، وشمالاً (لیغوریا) ایله، جنوباً دخی (لاتیوم) ایله محدود ایدی. بوقطعەنك اهالیٔ قدیمەسی (اتروسق) و(طوسق) تسمیه اولندقلرندن، مملکتلرینه دخی قدیماً (اتروریا) وبعده (طوسقانه) دنیلمشـدر. بو قطعەده وولاترە، آریتوم، قلوسیوم، ویس، تارکینیا، وولسـینیا کبی برچوق بیوك شهرلر وار ایدی، که هربری برکوچك جمهوریت صورتنده اداره اولنەرق، جملەسی اوچ هیئت متفقه تشکیل ایدرلردی، وبواوچ هیئتك بیننده دخی بررابطهٔ اتحاد واتفاق بولنوب، جملەسنك مرکز مشترکی (وولسینیا) شهری ایدی. شمال جهتنده زراعت، ووسـط وجنوب جهتلرنده دخی تجارت خیلی ترقی ایتمش اولمغله، اولدقجه مدنی بریر ایدی. حدودلری رومایه قریب اولدیغندن، اتروریا اهالیسـندن برقاچ کشی روما حکمداری اولمش؛ ودفعاتله رومایی بسـبتون ضبط واستیلا ایتمك درجەسـنه کلمشلردی. آنجق میلاددن آلتی عصر اول اسکی غاللر هجوم ایله

شمالده‌کی هیئت متفقه‌یی ضبط ایتدکلری کبی، جنوب هیئت متفقه‌سی دخی (سامنیت) دنیلن ایتالیانك دیکر بر قومی طرفندن ضبط اولنمش؛ ووسطده‌کی هیئت متفقه ایسه دها خیلی وقت طیانوب، روماليلره قارشی برچوق غالبیتلره دخی نائل اولمش ایسه‌ده، نهایت رومالیلرك ضبطنه کچوب، (طوسقیا) ویا (طوسقانه) نامیله برایالت اتخاذ اولنمشدر. —— ۱۸۰۱ تاریخنده بواسم بوناپارت طرفندن تجدید اولنه‌رق، آوستریادن ضبط اولنان طوسقانه خطه‌سی (اتروریا) قراللغی نامیله بر قراللق حالنه قونمش؛ وپارمه دوقه‌سی لویی اتروریا قرالی‌اولمشیدی. ۱۸۰۸ده بوخطه فرانسه‌یه الحاق اولنه‌رق، اوچ ایالته تقسیم اولنمش؛ وبر سنه صکره طوسقانه دوقه‌لغی نامیله بوناپارتك همشیره‌سنه ویرلمشیدی. [احوال حاضره‌سیچون «طوسقانه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اتروسق { (Étrusques) ماده آنفه‌ده‌بیان اولنان (اتروریا) خطه‌سنك‌اهالیٔ قدیمه‌سی اولوب، عن‌اصل (پلاسج) قومنه منسوب ایدیلر، وآرناؤدلق ویونان جهتلرندن ایتالیایه کچه‌رك، قطعهٔ مذکوره‌یی وطن اتخاذ ایتمشلردی. بونلر زراعت وتجارتله، مشغول اولوب؛ معمارلقده وطوپراقدن صاقسی وچناق وسائره اعمالیله رسمده وسائر صنایعده خیلی ترقی ایتمشلردی. فن معماریده حالا (اتروسق اصولی) اسمیله معروف کندیلرینه مخصوص براصوللری وار ایدی. رومالیلر دین وآیینلرینی بونلردن اخذ ایتمکله، معبودلرینك اکثر اسامیسی اتروسق لسانده‌در. راهبلری نال آچوق وغائبدن خبر ویرمك کبی بعض ادعالرده بولنورلردی. مزارلره فوق‌العاده اعتنا ایدوب، مدفونلرك یانه بر طاقم ذی‌قیمت شیلر ومواد صناعیه وضع ایتدکلرندن، زمانمزده اجرا اولنان حفریاتدن صنایعلرینك درجهٔ ترقیسی آکلاشلمش ایسه‌ده، کندی لسانلرنده بولنان بعض یازیلرك حلنه الآن کیمسه موفق اوله‌مامشدر. بونلرك آرناؤدلرك دخی اجدادی اولان پلاسجلردن متولد اولدقلری تاریخله مثبت اولدیغی حالده، (اتروسق) و(طوسق) تسمیه اولنملری، ووطنلرینك الی‌یومنا هذا (طوسقانه) نامیله یاد اولنمسی، وبووجهله اسماً دخی آرناؤدلقده‌کی طوسقدرله مشابهتلری شایان دقتدر.

اتریب { مصرك شرق جهتنده قدیماً بر کوچك خطه اولوب، مرکزی الیوم خراب اولان (عین شمس) شهری ایدی.

اتریش { اندلسده (ریه) جوارنده بر قلعه ایدی، که ارباب خروجدن ابن حفصونه اسمنده بریسی اوراده تحصن ایدردی.

اتسز { (بن ابق خوارزمی) امرای اتراکدن وملکشاه سلجوقینك رجالندن‌اولوب، ٤٦٣ تاریخنده ملوك فاطمیه‌نك النده بولنان شامی فتح ایتمکه مأمور اولمغله، ترك عسکریله ابتدا فلسطینه کیره‌رك، رمله و بعده قدسی ضبط ایتمش؛ و دمشقی محاصره ایدوب، اطرافنی یغما وتخریب ایتمشیدی. بونی هرسنه معتاد ایده‌رك، حصاد وقتنده‌هجوملهٔ اطرافی یغما و تخریب ایتدکدن صکره، عودت ایتدیکندن، شام اهالیسی زیاده‌سیله قحط ضرورته دوچار اولمشلر ایدی. اتسز بو حالدن بالاستفاده ٤٦٨ تاریخنده دمشقی برمدت محاصره‌دن‌صکره امانله ضبط، واطرافنی دخی استیلا ایده‌رك، خلفای عباسیه نامنه خطبه اوقوتمش؛ و«حی علی خیر العمل» نداسیله اذان اوقونمسنی منع ایتمشیدی. بر سنه صکره مصرك فتحنه کیدوب، موفق اولمق اوزره ایکن، ناکهان بوزیلوب، عساکرقلیله ایله شامه عودت ایتمش؛ و بوغیوبتنده باش قالدیرمش اولان قدس و سائر بعض جهاتی یکیدن ضبط ایده‌رك، مظالمی چوغالتدقجه چوغالتمشیدی. نهایت ٤٧٠ تاریخنده سلطان ملکشاه شام ممالکنی برادری (تاج الدوله تتش) ه ویرمکله، او صره‌ده اتسز دخی دمشقده عساکر مصریه طرفندن محاصره ایدلمش اولدیغندن، تاج الدوله امدادینه کیده‌رك، محاصره‌دن قورتارمش ایسه‌ده، مظالم وحرکات واقعه‌سندن طولایی، متعاقباً قتل ایتمشدر. قورو وضعیف اولدیغندن(اتسز)لقبیله‌شهرت‌بولمشدر.

اتسز { (خوارزمشاه —— بن‌محمدبن‌انوشتکین) ملوك خوارزمشاهیه‌نك ایکنجیسی اولوب، پدرینك وفاتندن‌صکره، ٥٢١ تاریخنده سلطان سنجر سلجوقینك فرمانیله خوارزم امارتنه نصب اولنه‌رق، عادل وجسور بر ذات اولمغله، سلطان سنجرك تعظیم واعتمادینه مظهر اولمشدیسه‌ده، مؤخراً کندیسنك استقلال هوسنده بولندیغی سلطان سنجره اشراب اولنمغله، اوزرینه عسکر سوق ایده‌رك، اتسزی مغلوب، ویرینه کندی برادر زاده‌سی غیاث‌الدین سلیمان شاهی نصب ایتمشیدی. آنجق اتسز اهالینك فوق‌العاده محبتلرینی جلب ایتمش اولدیغندن، ممالکنی استردادله، سلیمان شاهی طرد ایتمش؛ ومتعاقباً یعنی ٥٣٦ تاریخنده خطا صاحبی

سلطان سنجره قارشی تشویق وترغیب ایتمکله، سنجر بونلرله ایتدیکی محاربه‌ده مغلوب اولنجه، اتسز دخی فرصتی قاچیرمیه‌رق، خراسانك اکثر طرفلرینی وسنجرك پایتختی اولان مرو شهرینی دخی ضبط ایتمش؛ وارباب علم وهنره فوق العاده حرمت ورعایت ایده‌رك، مشاهیر علمایی معیتنه آلمشیدی. ٥٣٨ تاریخنده سلطان سنجر خطادن کسب امنیت ایتمکله، صاحب ترجمه‌نك اوزرینه عسکر سوق ایتمش ایسه‌ده، اتسز تحصن ایدوب، مقاومت ایتدیکندن، مرو وخراسان ینه سنجره وخوارزم اتسزه قالمق اوزره بینلرنده صلح تقرر ایتمش؛ وصاحب ترجمه مستقلاً حکم سوره‌رك، ٥٥١ تاریخنده وفات ایتمشدر.

اتل } روسیه‌ده‌کی (وولغا) نهرینه عرب جغرافیونی طرفندن ویریلن اسمدر. اسکی یونانیلر عندنده بو نهرك اسمی (را) واسم جدیدی (وولغا) اولدیغی حالده، جغرافیون اسلامك ویردکلری بو اسمك نره‌دن کلدیکی کسدیریله‌میوب، جوارلرنده ساکن ترك وتاتار اقوامی طرفندن ویریلن اسم اولسه کرکدر. [«وولغا» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اتلبالد } (Ethelbald) انکلتره‌نك عن اصل ساقسونیه‌لی حکمدارلرندن اولوب، (اتلوولف) ك اوغلیدر. پدری رومادە ایکن، تختنی ضبط ایده‌رك، میلادك ٨٥٧ تاریخندن ٨٦٠ تاریخنه‌دك اوچ سنه حکومت سورمشدر. پدرینك وفاتنده اوکی والده‌سنی تزوج ایتمش ایسه‌ده، خلقك بویله برازدواج غیر مشروعه قارشی کفت وکولری چوغالنجه، تطلیقنه مجبور اولمشیدی.

اتلبرت } (Ethhelbert) انکلتره قراللرندن اولوب، میلادك ٨٦٠ تاریخندن ٨٦٦ تاریخنه‌دك ٦ سنه حکومت سورمش؛ وابتدا برادری آنف الترجمه اتلبالد ایله مشترکاً قراللق ایتمشدر.

اتلرد } (Ethelred) بو نام ایله انکلتره‌نك صاقسونیه خاندانه منسوب ایکی قرالی اولوب، برنجیسی آنف البیان اتلبرت و اتلبالدك برادری ایدی. میلادك ٨٦٦ تاریخندن ٨٧١ تاریخنه‌دك بش سنه سورن مدت حکومتنده انکلتره‌یه هجوم ایدن دانیمارقه‌لیلرله اوغراشمش، و بونلرله ایتدیکی محاربه‌لرك برنده آلدیغی یاره‌دن وفات ایتمشدر. خلفی بیوك آلفرددر. — ایکنجیسی برادری (شهید اردوارد) ه خلف اولوب، ٩٧٨ تاریخ میلادیسندن ١٠١٦ تاریخنه‌دك حکم سورمشدر. دانیمارقه‌لیلر بونك زماننده انکلتره‌ده زیاده قوت بولوب، لوندره‌یی دخی محاصره ایتمشلردی. ١٠٠٢ سنه‌سی کانون اولنك ٢ سنده (سنت بریس) یورطیسنده انکلتره‌ده بولنان دانیمارقه‌لیلرك قتل عام اولنمسنی امر ایتمش؛ و بونك اوزرینه دانیمارقه قرالی (سوئنون) ایرتسی سنه انکلتره‌یه سوق عسکرله، وطنداشلرینك انتقامنی آله‌رق، اتلردی اسقاط وطرد ایتمشیدی. بو قرالك وفاتنده صاحب ترجمه ینه تختنی ضبط ایتمش ایسه‌ده، دانیمارقه‌نك یکی قرالی (قانون) ك انکلتره‌نك اکثر طرفلرینی استیلا ایتدیکنی کورنجه، متعاقباً کدرندن تلف اولمشدر.

اتلوولف } (Ethelwolf) انکلتره‌نك صاقسونیه خاندانه منسوب حکمدارلرندن اولوب، میلادك ٨٣٦ تاریخندن ٨٥٨ تاریخنه‌دك ٢٢ سنه حکم سورمشدر. زماننده دانیمارقه‌لیلر ممالکنی ضبط و استیلاده ایلریلمکده اولدقلری حالده، کندیسی غایت دیندار اولدیغندن، رومایه سیاحتله، تبعه‌سنه پاپا ایچون آیریجه بر عشر طرح ایتمشیدی. کندیسی رومادە ایکن، اوغلی اتلبالد تختنی ضبط ایتمش؛ و صاحب ترجمه عودتنده سلطنتنك استردادی دعواسنده بولنمامشدر.

اتلینکن } (Ettlingen) (باده) بیوك دوقه‌لغنده (آلب) نهری اوزرنده و (قارلسروهه) دن ٧ کیلومتره‌لك مسافه‌ده واقع بر قصبه اولوب، ٥٣٠٠ اهالیسی واردر.

اتنا } (Etna, Gibel) و نام دیکرله جبل سیجلیا جزیره‌سنك مشهور بر برکانی اولوب، جزیرهٔ مذکوره‌نك شمال شرقیسنده، (قتانیه) شهرینك اوستنده و ساحل بحرده، ٣٧°٤٦′ عرض شمالی ایله ١٢°٤١′ طول شرقیده واقعدر. طاغك اساسنك محیط دائره‌سی ١٨٠ کیلومتره و ارتفاعی ٣٢٥٠ متره‌در. حالا آچیق اولوب دائمی صورتده دومان چیقاران و کاه کاه آتشلر و آلولر پوسکورتن آغزلرندن الك بیوکنك محیط دائره‌سی ٥ کیلومتره‌یه قریب اولوب، بونلردن بشقه سونمش و معطل بر چوق آغزلری دها واردر. بو طاغ اسکی زماندنبری یانقده اولوب، یونان قدیم اساطیرنجه جهنم الهی (وولقان) ایله (کیقلوب) تعبیر ایتدکلری جنلر زعملرنجه ابو الآلهه اولان مشترینك صاعقه‌لرینی بو برکانك آغزنده اعمال ایدرلر ایمش. (انکلاد) ایله (تیفون) اسملرنده ایکی دیوك بو طاغك آلتنه دیری

کوملمش اولملری دخی اساطیر مذکوره مضاللرندن اولوب، اتنانك او وقتدن آتش افشان اولدیغنه دلیلدر. (ناقسوس)، (اینسا) و (هوبله) اسملریله اوچ شهر قدیم بو برکانك سیل آتشینی آلتنده قالوب، نابدید اولمشلردر. میلادك ۱۱۸۳ تاریخنده آنسزین پاتلامه‌سندن اون بش، ۱۶۶۹ ده یکرمی، ۱۶۹۳ده آلتمش بیك کشی تلف اولمشدر. اك صکره‌کی دهشتلی پاتلامه‌لری ۱۸۰۹ و ۱۸۳۰ و ۱۷۴۳ تاریخلرنده واقع اولوب، قتانیه شهری دفعاتله لاولرك آلتنده قالمق تهلکه‌سنده بولنمشدر. زمان قدیم حکماسندن (امپدوقل)، اجرای تحقیقات فنیه مقصدیله، بو برکانك آغزی ایچنه کیدوب، تلف اولمشدر. اخیراً بعض ارباب فن کندیلرینی ایپله باغلاته‌رق اینمشلر ایسه‌ده، طیانه‌میوب، پك درین کیتمکه موفق اوله‌مامشلردر. بوطاغك اتکلری پك منبت واشجارله‌مستور اولوب حتی آلتنده یوز سواری بارینه‌بیلن ومحیط دائره‌سی ۳۷ متره اولان مشهور بر کستانه آغاجی بونده‌در. جزیره خیلی زمان عربلرك النده بولنمش اولدیغندن، او وقتدن قالمه اوله‌رق، جوارینك اهالیسی بو طاغه (جبل) دیرلر.

اتولیا { یونانك شمال (Etolie Αἰτολία) غربی جهتنده واقع برخطه‌سی اولوب، آقارنانیا خطه‌سیله معاً بر ایالت اتخاذ، و ۶ قضایه تقسیم اولنمشدر. بوقضالرك دردی (یعنی میسولونکی، ناوپاقتوس (اینه بختی)، تریخونیا و اوریستانیا قضالری) اتولیاده واقعدر. اتولیا جنوباً (پاتراس) کورفزیله، شمالاً آرناودلق وتسالیا ایله، شرقاً یونانك (فتیوتیده مع فوکیده) ایالتیله محدود اولوب، غرباً دخی (آسپرو پوتامو) نهریله آقارنانیادن آیرلمشدر. اهالیسی ۸۸۷۰۰ کشیدر. باشلیجه قصبه‌لری مرکز ایالت اولان (میسولونکی) ایله (اوپاقتوس) و (اوراخوری) قصبه‌لریدر. اراضیسی طاغلق اولوب، آرناودلغی تسالیادن آیران (پیندوس) سلسله‌سی بو قطعه‌نك ایچنده داخل اوله‌رق، ساحل بحره قدر ممتد اولور، واتکلریله شعبه‌لری صاغ وصوله اوزانه‌رق، همان بتون بوخطه‌یی قاپلایور. یالکز جنوب غربی جهتنده آسپروپوتامونك منصبی جوارلریله میسولونکی واوراخوری جوارلری دوز ومنبت ایسه‌ده، بو جهتده دخی بطاقلقلر زیاده در. طاغلرك اکثریسی قورو وچپلاق ایسه‌ده، بعض کوزل مرعالری دخی واردر؛ واهالیسی باشلیجه چوبانلقله چکینیر. بعض اورمانلر دخی بولنوب، نهر-لردن اودون وکراسته ایندیریلیر. دوز یرلرده بغدای، مصر واوزوم کبی بعض محصولات یتیشیورسه‌ده، اهالی پك چالیشقان اولمیوب، ویرکیلری دخی پك آغر اولدیغندن، بر فقر وضرورت ایچنده یاشارلر. بو خطه‌نك حدود غربیه‌سنی آیران آسپروپوتامو یونانك اك بیوك نهریدر. دیکر بر طاقم نهرلر دخی اتولیانك طاغلرندن اینه‌رك، بوایرماغه دوکلدکلری کبی، (اورا-خوری) کولنك صولری دخی برآیاق واسطه‌سیله (اریمچه) کولنك ایچندن کچدکدن صکره، آسپروپو-تامویه منصب اولور. (فیداری) اسمنده دیکر بر نهر دخی بوقطعه‌نك جنوب شرقی جهتنده آقه‌رق (پاتراس) کورفزینه منصب اولور.

زمان قدیمده اتولیا اهالیسی یونانیلر بیننده جهالت ووحشیلکلریله مشهور اولوب، دائما کرکدینلرنده وکرك قومشولریله محاربه‌ده بولنور، وحیدودلقله تا آناطولی سواحلنه قدر کیدرلردی. مرکزلری اولان (ترموس) شهر قدیمنده بر مجلس منتخبلری اجتماع ایدردی. یونانك سائر طرفلریله برابر اسکندرك ید ضبطنه کچدکدن صکره، بونك وارثلرینه قارشی حرب ایتمش، وبر آره‌لق (آنتیغون) ایله بالاتفاق، یونانی ضبط ایتمك ایستمشلردی. بعده آقارنانیا، الیده ومسینیا ایله برابر بر هیئت متفقه تشکیل ایده‌رك، بر خیلی وقت آخائیا هیئت متفقه‌سیله محاربه‌ده بولنمشلردی. مؤخراً روماللیلرك ضبطنه کچوب، روما دولتنك انقسامنده شرق ایمپراطورلغنك حصه‌سنه دوشمش؛ واستانبولك لاتینلر طرفندن ضبطی صره‌سنده، روم ایمپراطورلری خاندانه منسوب (تئودورآنکلو) او طرفه کیده‌رك، بر حکومت تشکیل ایتمشیدی. بعده سلطان مراد ثانی حضرتلری طرفندن فتح، وبر آره‌لق اسکندر بك طرفندن آرناودلقله برابر ممالك عثمانیه‌دن فك اولنمش، واسکندربکك وفاتنده وندیکلیلره کچمش ایسه‌ده، متعاقباً استرداد اولنمش؛ ونهایت یونانه استقلال ویرلدیکنده بو قطعه دخی حدود یونانیه داخلنده قالمشدر.

اتیان { یاخود اتین (Etienne) (استفان) اسمنك فرانسزلر طرفندن صورت استعمالیدر. [«استفان» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

اتیان { یاخود استیان (Etienne, Estienne) فرانسه‌ده مطبعه‌جیلقده شهرت بولمش وایچلرندن بر چوق علما یتیشمش برخاندندر، که رئیسی ۱۴۶۰ ده پارسده طوغمش و ۱۵۲۱ ده

وفات ایتمش اولان (هانری اتیان) اولوب، بونك اوغللری (روبرت) و (شارل) ایله روبرتك اوغلی ایکنجی (اتیان) اك مشهورلرندندر.

اتیقوس { (Ethicus) لاتین جغرافیونندن اولوب، آلتنجی و یا یدنجی قرن میلادیده یاشامشدر. روما دولتنك زیر اداره‌سنده بولنان ممالكك جغرافیاسنی یازمش ایسه‌ده، یالكز بر قسمی بولنه‌بیلمشدر.

اتیوپیا { (Ethiopie) اسكی یونانیلر بو اسمله مصرك اوست طرفنده بولنان نوبه، حبش و سودان ممالكنی تسمیه ایدرلردی. بعده بو اسم حبشه تخصیص اولنمشدر. [«حبش، سودان و زنج» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

اتئوقل { (Etéocle) یونان قدیمده (تیبه) شهرینك حكمداری (اودیب) ك اوغلی اولوب، پدرینك وفاتنده برادری (پولینیق) ایله مناوبةً بررسنه حكومت سورمك اوزره، اتفاق ایتمشلرسه‌ده، اتئوقل مدتی ختامنده برادرینه نوبت براقق ایستمدیكندن، پولینیق قائن پدری بولنان آرغوس حكمداری (آدراست) ك امدادیله برادری اوزرینه عسكر سوق ایتمش؛ و بینلرنده واقع اولان بر مبارزه‌ده ایكیسی دخی تلف اولمشدر.

اتیوه { (Etive) اسقوچیانك (آرجیل) سنجاغنده بر درین خلیجدر، كه دها ایچریده بولنان بر كول ایله دخی اختلاط ایدوب، قره‌لرك ایچنه خیلی كیرر، وكاه خلیجدن كوله، كاه كولدن خلیجه آقنتی حاصل اوله‌رق، صویی قسماً طاتلی وقسماً آجیدر.

باب الهمزه — فصل الثاء

آثافِت { یمنده باغلرینك كثرتیله مشهور بر قریه ایدی. جاهلیتده (درنی) تسمیه اولنوردی.

آثالِث { جزیرة العربده دیار ثموده بر طاغ اولوب، «وتنحتون من الجبال بیوتاً فارهین» آیت كریمه‌سنده‌كی جبالدن بو طاغ مراد بیورلدیغی مرویدر.

أثَبَج { (بنی —) افریقیه‌ده یرلشمش اولان بنی هلال قبائلندن بر بیوك قبیله‌در، كه افرادندن مغربك تاریخنه مدخللری اولان بعض مشاهیر ظهور ایتمشدر.

اِثبَعل { فنیكه ملوكندن اولوب، قبل المیلاد ۹۴۰ تاریخندن ۹۰۸ تاریخنه قدر صیداده حكم سورمشدر.

اثر { شیراز متأخرین شعراسندن (آخوند شفیعا) نك مخلصیدر. اون بیك بیتی حاوی بر دیوانی واردر. ۱۱۱۳ تاریخنده (لار) ده وفات ایتمشدر.

اِتل { (وولغا) نهرینك اسمیدر. [«اتل» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اُثیر بن عمرو { كوفه‌نك مشاهیر اطباسندن اولوب، حضرت علی (رضه) ابن ملجم طرفندن مجروح اولدیغی وقت، بو ذات باقوب حیاتندن امید قالمدیغنی كندیلرینه بیان ایتمشیدی. — بونك اسمنه نسبتله (اثیر صحراسی) نامیله كوفه‌نك خارجنده بر اووه واردر.

اثور { كردستانك اسم قدیمیدر. [«آثور» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آثول { حوزستانده بر محل اولدیغی كتب فتوحده مذكوردر.

اُثَیل { مدینهٔ منوره‌نك قربنده وبدر ایله وادیٔ صفرا آره‌سنده بر موضع اولوب، بدردن عودت بیوریلور ایكن، حضرت فخر كائنات (صلعم) افندمز بو موضعده (نضر بن حارث بن كلده) یی قتل بیورمشلردر.

اثیر الدین اَبهری { (فضل بن عمر سمرقندی) مشاهیر علمادن اولوب، حكمت ومنطقده ید طولی صاحبی ایدی. «الهدایة»، «الكشف»، «الزبدة» و «ایساغوجی» عنوانلریله درت تألیفی وسائر بعض آثاری واردر. «ایساغوجی» الی یومنا هذا ایادیٔ طلابده متداول اولدیغی كبی، حكمتده تدریس اولنقده اولان (قاضیمیر) دخی صاحب ترجمه «الهدایه» عنوانلی كتابنك شرحیدر. ۴۷۵ تاریخنده وفات ایتمشدر.

اثیر الدین اخسیكی { آلتنجی قرن هجری مشاهیر شعراسندن اولوب، فرغانه‌ده واقع (اخسیك) ناحیه‌سندن اولدیغی حالده اخسیك وعراق عجمده یاشامشدر. اتابك ایلدكز صاحب ترجمه‌نك صحبتنه طالب اولمش؛ وهرنه قدر اثیر الدین مشار الیهك یانه كیده‌مه‌مش ایسه‌ده، كرك كندیسنك وكرك اوغلی قزل آرسلانك مدحنه دائر بعض اشعار سویلمشدر. كندیسی انوری وخاقانی كبی اعاظم شعرای ایران كعبنده عد اولنمشدر. وفاتی ۶۰۸ تاریخنده واقع اولمشدر. شوایكی بیت جملهٔ اشعارندندر:

ای‌عقل نازنین تویی مقتدای نفس
تاکی سرای طغرل وتاکی در طغان
خلقان حرص وآز بکش از سرائیر
وزنتك مدح کفتن خلقانش وارهان

اثیر الدین اندلسی { [«ابو حیان اندلسی» ماده‌سنه مراجعت.]

اثیر الدین اومانی { همدان جوارنده واقع (اومان) قریه‌سندن اولوب، حکیم شهیر نصیر الدین طوسینك شاکردانندن عالم ومتفنن برشاعر ایدی. عربی وفارسی دیوانی واردر. شو ایکی بیت جملهٔ اشعار فارسیه‌سندندر:

چنین که جوشن سیمین آب می بینم
چه‌کونه کارکند تیغ‌خودبرآن‌جوشن
بآب بنکر ویاد آور از شهان قدیم
بزال ماند دربند مانده از بهمن

باب الهمزه — فصل الجیم

أَجأ { مدینهٔ منوره ایله شام آره‌سنده (طی) مملکتنده بر یوکسك طاغدر.

اجارثین { لازستان سنجاغنك برقضاسی ایدی، که مرکز لوا اولان باطوم شهریله برابر اخیراً روسیه‌یه ترك اولنمشدر. بو قضا اجارهٔ علیا واجارهٔ سفلی نامریله ایکی ناحیه‌دن مرکب اولوب، باطومك ١٠ ساعت بعدنده وشرق جهتنده واقعدر. اهالیسی ٢٥٠٠٠ نفوسدن عبارت اولوب، جمله‌سی مسلم اولمغله، اکثریسی ممالك عثمانیه‌یه هجرت ایتمشلردر.

اُجان { آذربیجانده تبریزدن ١٠ فرسخلق مسافه‌ده و(ری) ه کیدن طریقك اوزرنده بر قصبه اولوب، وقتیله قلعه‌سی وچارشیسی وار ایدیسه‌ده، الیوم خرابدر.

اِجانه { (نهر الاجانه) بصره قربنده فراتدن آیرلمش برجدولدر، که حضرت عمرك امریله موسی الاشعری طرفندن آچدیرلمشدر.

اَجدابیه { برقه یعنی بنغازی قطعه‌سنك غرب جهتنده واقع بر قصبه ایدی، که اوجله قصبه‌سنك شمال غربیسنده وساحل بحردن ١٨ میل ایچریده اولوب، ساحل بحرده بر لیمان وقلعه‌سی دخی وار ایدی. بو قصبه‌نك اشجاری وخرمالریله باغچه‌لری چوق ایدی. صویی غایت لذیذدر. ایچنده ملوك فاطمیه‌دن قائم بن مهدی طرفندن بنا اولنمش بر بیوك جامع شریف ایله مثمن الشکل ومصنع بر صومعه وار ایدی. الیوم خراب اولوب، اسمی (قصر هانی) در. سالف الترجمه (ابن اجدابی) بو قصبه‌ده نشأت ایتمشدر.

اَجَّر { اندلسده قرطبه‌نك جوارنده بر قلعه ایدی.

اجریا { (Égérie) اسکی رومالیلرك اعتقادنجه چشمه‌لره موکل بر پری اولوب، روما جوارنده الیوم موجود بر چشمه‌نك جوارنده کائن بر مغاره‌ده اقامت ایتدیکنی زعم ایدرلردی.

اَجَمَه { بغدادك بر محله‌سی ایدی، که خلفای عباسیه‌دن مسترشد بالله طرفندن اعمار اولنه‌رق، بعده ٥٥٤ تاریخنده دجله‌نك طغیانندن خراب اولمشیدی.

اجمهٔ بُرس { بابل جوارنده صرح نمرود قارشیسنده بر ناحیه‌در.

اجمیر { [«آجیر» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اَجنادین { فلسطینده رمله ایله جبرین آره‌سنده قوملق بر اووه اولوب، بونده حضرت خالد بن ولیدك قوماندهسی آلتنده بولنان عساکر مسلمینك رومله قارشی قطعی برمظفریته نائل اولملریله مشهوردر. بو مظفریت هجرت نبویه‌نك ١٣ تاریخنده حضرت ابابکر صدیقك ارتحالندن بر آی اول واقع اولمشدر.

اجه اووه‌سی { بولایرك آرقه طرفنده بر اووه‌در، که اورالرینك فاتحلرندن اجه بکك اسمیله تسمیه اولنمشدر.

اجه بك { سلطان اورخان غازی رجالندن ومشاهیر غزاة عثمانیه‌دن اولوب، شهزاده سلیمان پاشانك معیتیله بوغازك اناطولی ساحلندن صال ایله روم ایلی‌یه چکه‌رك، بولایر وجوارلرینی فتح ایتمشلردر. بعده غازی فاضل ایله کلیبولینك فتحنه مأمور اولوب، شهر مذکور ایله او جوارلری ممالك عثمانیه دائره‌سنه ادخال ایتمشلردر. تربه‌سی کلیبولیده‌در.

باب الهمزه — فصل الجیم الفارسی

اچمیادزین { (Etchmiadzin) روسیه‌نك قفقاسیه خطه‌سنده اریوانك ٢٥ کیلومتره غربنده و آراس نهری ساحل یسارینك ١٥ کیلومتره شمالنده واقع بر بیوك مناستر اولوب، ارمنیلرك اك بیوك پطریقلری اولان (قاتولیقوس) ك مقریدر. بو مناستر واسع و مزین بر بنا اولوب، برقاچ کلیسا وصومعه‌یی و ال یازیسیله یازیلی کتابلری

حاوی بر کتبخانه‌یی شاملدر. مناسترك قربنده بولنان (واغارشابات) قریه‌سی بو اسمله مسمی اولان براسکی ارمنی شـهرینك خرابه‌لری اوزرنده واقع اولوب، روس حکومتی طرفندن قضا مرکزی اتخاذ اولنمشدر.

باب الهمزه — فصل الحاء

اُحُد { مدینهٔ منوره‌نك بر میل شمالنده واقع برقیرمزی طاغ اولوب، حضرت فخر کائنات (صلعم) واصحابیله کفرهٔ قریش آره‌سنده بو طاغده وقوع بولمش احد غزاسیله مشهوردر. حضرت رسالتپناه افندمز بو طاغ حقنده «احد جبل یحبنا ونحبه وهو علی باب من ابواب الجنة» بیورمشلردر. احد غزاسی هجرت نبویه‌دن ۲ سنه، ٦ آی و۷ کون صکره وقوع بولوب، بونك سبب ظهوری دخی شودر، که کفار قریش بوندن اول وقوع بولمش اولان (بدر) غزاسنده مغلوب اولمش بولندقلرندن، بونلردن محاربهٔ مذکوره‌ده اقربالری اورلمش اولان بعض آدملر ابو سفیانه کیده‌رك، اخذ ثاری تکلیف ایتملریله، ابو سفیان کندی قوماندەسی آلتنده مشرکین قریشدن وکنانه وتهامه‌دن اوچ بیك ایکیوز کشی قدر آله‌رق، قاریسی هند ایله دیکر بر طاقم قاریلر دخی، اشعار ایله محاربلری تهییج ایتمك اوزره، رفاقتلرنده بولندقلری حالده، مدینه‌یه طوغری حرکت ایدوب، احد طاغنه کلمشلردی. حضرت رسول‌الله (صلعم) افندمز بونلرك اوکنه چیقمق رأینده بولنمیوب، مدینه‌یه دخوللری تقدیرنده شهرده مقاومتی تنسیب بیورمشلر دیسه‌ده، بعض اصحابك اصرار وابرامی اوزرینه، محاربه‌یه چیقمغه قرار ویرمشلردی. حضرت پیغمبر صحابه‌دن بیك کشی ایله چیقوب، آنجق چیقمغه اك زیاده تشویق ایدن عبدالله بن ابی ایله آرقداشلری نادم اولوب، عسکرك ثلثیله رجعت ایتدکلرندن، فخر کائنات افندمز یدیوز کشی ایله اوچ بیك پیاده وایکیوز سواری کفاره قارشی یوروپه‌رك، بینلرنده واقع اولان شدتلی محاربه لرده عسکر مسلمین کاه غالب وکاه مغلوب اوله‌رق، عم رسول‌الله حضرت حمزه (رضه) ایله برابر صحابه‌دن یتمش ذات شهید اولمشدر. سعد بن ربیع، ثابت بن قیس وحسیل بن جابر جملهٔ شهدادندر. حضرت نبی ذیشان (صلعم) افندمزك دخی بووقعه‌ده مبارك دیشی کسر ودوداق ویوزی جریحه‌دار اولمشدر. ابو سفیانك زوجه‌سی هند اشعار تغنیسیله کفاری اهل اسلامه قارشی تشجیع ایتمکده ایکن، حضرت حمزه‌نك شهید دوشدیکنی کورنجه، قوشوب، مبارك جکرینی کوکسندن چیقاره‌رق، کال حرص وکیندن دیشیله قوپاروب چیکندیکی مشهوردر. نهایت غلبه اهل اسلامه میسر اولوب، کفار قریش مغلوباً ومقهوراً عودت ایتمشلردر.

اَحزاب { (مسجد—) مدینهٔ منوره‌نك عهد رسول‌الله (صلعم)ده بنا اولنان مساجدندندر. — [غزای احزاب ایچون «خندق» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

احزیا { اسرائیل ملوکنك سکزنجیسی و آحابك اوغلی اولوب، مشرك وظالم بر حکمدار ایدی. حضرت الیاسك زماننده اولوب، میلاددن ۸۹۷ سنه اول جلوس ایتمشدر. — یهود ملوکنك بشنجیسی دخی بو اسم ایله مسمی اولوب، پدری یورامك وفاتنده، ۲۲ یاشنده اولدیغی حالده، جلوس، و آرامیلرله محاربه ایتمشدر.

احساء { جزیرة العربك شرق شمالیسنك بصره کورفزی سواحل غربیه‌سنده قسم شمالیسندن عبارت اولان بحرین حطه‌سنك اسمیدر، که بوندن یکرمی سنه اول دولت علیهٔ عثمانیه‌نك دائرهٔ اداره‌سنه آلنه‌رق، نجد سنجاغی نامیله بصره ولایتنه ملحق بر سنجاق اتخاذ اولنمشدر. بو سنجاق نفس احسا ایله هفوف، قطیف و قطر اسملریله درت قضایه منقسم اولوب، مرکز لوایه ملحق اولان مبرز، عجیر و جعفر ناحیه‌لرینی دخی حاویدر. اراضیسی دوز و قوملق ایسه‌ده، صویی چوق اولدیغندن، منبت اولوب، بغدای، آرپه، داری، سیسام کبی انواع حبوباتله کثره و سائر میوه‌لر حاصل اولور. علی الخصوص خرمالری پك چوق و غایت مقبولدر. اهالیسی ۳۵۰۰۰ قدر اولوب نصفندن زیاده‌سی متوطن، و قصوری خیمه نشیندر. اسکله‌سی اولان قطیف قصبه‌سی اولدقجه تجارتکاهدر. — احسا قصبه‌سی قطیفك ایکی آقوناق جنوب غربیسنده واقع اولوب، دردنجی قرن هجری اوائلنده اورالرده خروج ایتمش اولان سالف الترجمه ابو طاهر قرمطی طرفندن خیلی توسیع وتزیین اولنمش؛ و بر خیلی وقت بیوجك بر شهر حالنده بولنمشدر. بولندیغی مملکتك اصل اسمی (هجر) اولوب، بعده مرکزینك اسمیله تسمیه اولنمشدر. — عربیده احسا قوملق و صولی یر دیمك اولدیغندن، نجد بادیه‌لرنده و جزیرة العربك سائر طرفلرنده بو اسمله دیکر بعض محللر دخی بولنور.

احسان { (میرزا نواب ظفر خان) هندستان امرا وشعراسندن اولوب، بر وقت

کابل والیسی بولنمش، و ۱۰۷۳ تاریخنده وفات ایتمشدر. فارسی مرتب دیوانی واردر.

احشویریش { کتب مقدسهٔ عبرانیه‌ده ایران ملوکندن بعضنه ویریلن اسم اولوب، (خسرو) دن غلط اولدیغی آکلاشیلیور.

احقاف { جزیرة العربك جنوبنده عمان ایله یمنك آره‌سنده و حضرموتك شمال شرقیسنده برقطعهٔ واسعه‌در، که (دهنا) دینلن صحرای واسعدن معدود اولوب، عمراندن عاری واکثر طرفلری خالیدر. بو قطعه‌نك وقتیله قوم عادك مسكنی اولوب، معمور بولنمش اولدیغی مروی ایسه‌ده، قوم عادك وطنیله ارم ذات العمادك یمن جهتنده و قابل عمران اولان مرتفع محللرده بولنمش اولمسی احتماله دها قریبدر. قوم عاددن قالمه ظن اولنان خرابه‌لر دخی او طرفده بولنیور. هود نبی (عم) ك قبری بو قطعه‌ده اولدیغی مرویدر.

احمد { فخر کائنات (صلعم) افندمزك اسماء مبارکه‌سندن اولوب، اول حضرتدن اول بو اسمله کیمسه تسمیه اولنمدیغی کبی، وقت سعادتده ودها خیلی وقت صکره، حضرت رسول اکرمه حرمةً، کیمسه بو اسمله تسمیه اولنمامش؛ و بعده تعمم ایتمکه باشلامشدر.

احمد { خلفای عباسیه‌دن یدی ذاتك اسمی اولوب، هر برینك صره‌سنده ذکر اولنه‌جقدر. [«مستعین بالله، معتمد علی الله، معتضد بالله، قادر بالله، مستظهر بالله، مستضیٔ بنور الله، و ناصرلدین الله» ماده‌لرینه مراجعت.] — یکرمی آلتنجی خلیفه اولان قائم بامر اللهك اوغلی و یکرمی یدنجی خلیفه مقتدی باللهك پدری دخی احمد اسمیله مسمی اولوب، پدرینك صاغلغنده وفات ایتمکله، خلافت ایتمه‌مشدر.

احمد { (ابو ابراهیم) بنی اغلب امراسنك بشنجیسی اولوب، ابو عقال اغلبدن صکره، ۲۴۶ تاریخنده مسند امارته چكمش، و ۲۳ سنه افریقیه‌ده حکومت سوردکدن صکره، ۲۴۹ تاریخنده وفات ایتمشدر.

احمد { (معزالدوله —) آل بویه‌نك اوچنجی پادشاهیدر. [«معز الدوله» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

احمد { مصر وشامده حکومت سورمش اولان اخشیدیانك بشنجیسی اولوب، ۳۵۶ تاریخ هجریسنده، کافور اسودك وفاتی اوزرینه، ۱۱ یاشنده ایکن، مسند امارت وحکومته چكمش؛ و ایکی سنه حکومت سوردکدن صکره، مغربده ظهور ایتمش اولان فاطمیوندن معزلدین اللهك قائدی جوهر سوق عسکر ایده‌رك، مصری ضبط، وخلفای عباسیه نامنه خطبه اوقونمسنه ختام ویرمشدر.

احمد { [«مستعلی بالله» و «نصرة الدین» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

احمد { (سلطان —) جنکیز خانك تورونی هلاکونك اوغلی اولوب، ۶۸۱ تاریخ هجریسنده، برادری ابقا خانك وفاتی اوزرینه، تخت موروثنه جلوسله برابر، اظهار اسلام ایده‌رك، (نکودار) اولان اسم اصلیسنی (احمد) ه تحویل ایتمش؛ وعسکر وطائفه‌سنی دخی دین اسلامه دعوت، و بتون ملوك اسلامیه‌یه نامه‌لر و ایلچیلر کوندره‌رك، اسلامله تشرفنی اعلان، وصلح ومسالمتی تکلیف ایلمش ایدی. مؤخراً ابقا خانك اوغلی آرغون خان خراسانده خروج ایتمکله، سلطان احمد کندیسنی مغلوب ایده‌رك، طوتوب بر قلعه‌یه حبس ایتمش ایسه‌ده، دینلرینی ترك ایتمسندن طولایی کندیسندن دلکیر اولان عسکری آرغون خانك اطلاق، وخراسان والیلکنه نصب اولنمسنی طلب ایتمشلر؛ و بو طلبلری اسعاف اولنمیجه، محبوس بولندیغی قلعه‌یه هجومله، کندیسنی چیقاره‌رق، عصیانی تجدید ایتمشلر؛ وواقع اولان محاربه‌لرده سلطان احمد مغلوب اولوب، فرار ایدر ایکن، آرقه‌سندن یتیشیله‌رك، ۲ سنه‌لك حکومتدن صکره، ۶۸۳ ده شهید ایدلمشدر. آنجق شمس منیر اسلامه قارشی مغوللرك شرك مجمدی دوام ایده‌میوب، مؤخراً آرغون خانك اوغللری غازان خان وسلطان محمد طرفندن دین اسلام قطعیاً قبول اولنمشدر.

احمد { (سلطان —) آل مظفردن اولوب، برادری شاه شجاعك منشوریله کرمان والیلکنه نصب اولنمش ایکن، ۷۸۶ تاریخنده شاه شجاعك وفاتی اوزرینه، اعلان استقلال ایتمشدر. تیمورك ۷۹۰ تاریخنده ایرانی استیلاسنده، صاحب ترجه عرض اطاعتله، یرنده ابقا اولنمشدیسه‌ده، بش سنه صکره جهانکیر مشار الیهك امریله قتل اولنمشدر.

احمد { (سلطان —) ایلکانیانك دردنجیسی و اخیری اولوب، ۷۸۴ تاریخنده برادری سلطان حسینی قتل ایله، عراق عرب وآذربیجان حکمداری اولمش ایسه‌ده، ۷۸۸ ده تیمورلنك آذربیجانی

ضبط ایتمکله، سلطان احمد عراق عربله اکتفا ایتمشیدی. بر سنه صکره عراق دخی بو جهانکیرك قبضهٔ تصرفنه کچمکله، صاحب ترجمه پادشاه دولت عثمانیه اولان یلدیرم سلطان بایزید حضرتلرینه التجایه مجبور اولمش ایدی. بعده مصرده کی ملوك چراکسه یاننه کیدوب، تیمورك وفاتندن صکره، عراقه عودتله بغدادك سورینی یاپمش؛ ومتعاقباً تبریزده قره یوسف ترکمان ایله ایتدیکی محاربه ده مغلوب اولوب، فرار ایدرکن، طوتیلهرق، ٨١٣ تاریخنده قتل اولنمشدر. عالم وشاعر برذات ایدی.

احمد [« شهاب الدین » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

احمد (ملك مظفر ابو السعادات —) مصرده حکومت سورن غلامان چراکسه‌نك بشنجیسی اولوب، پدری ملك مؤید شیخ محمود ظاهرینك وفاتنده، وصیتی اوزرینه، بر بچق یاشنده ایکن، ٨٢٤ تاریخنده اجلاس اولنمش ایسه‌ده، وصیسی و مدبر ملکی اولان اتابکاندن (طاطر) یدی آی صکره بونی سلطنتدن محروم ایدهرك، کندیسی جلوس ایتمشدر.

احمد (سلطان —) آق قیونلی خاندانینك آلتنجی حکمداری اولوب، اوزون حسنك اوغلی اوغورلی محمدك ولدیدر. پدرینك قتلی اوزرینه، دولت علیهٔ عثمانیه‌یه التجا ایدهرك، سلطان بایزید ثانی حضرتلری طرفندن حسن قبول کورمش، وحتی مصاهرت شرفنه نائل اولمش ایکن، خفیاً قاچوب، آراس نهری کنارنده عم زاده‌سی رستم بکی قتل ایله، تبریزی ضبط ایتمش؛ وآنجق دولت عثمانیه‌ده کوردیکی آیین عدالتی اجرا ایتمك ایستدیکندن، مظالم ومعاملات عرفیه‌یه آلشمش اولان طائفه‌سی کندیسنك علیهنه قالقیشمغله، برسنه‌لك حکومتدن صکره، ٩٠١ تاریخنده دیکر عم زاده‌سی مراد بك طرفندن قتل اولنمشدر.

احمد (مرزا سلطان —) اولاد تیموردن جلال الدین امیرانشاهك تورونی اولان سلطان ابو سعیدك اوغلی اولوب، ٨٧٣ تاریخنده پدرینك اوزون حسن طرفندن قتلی اوزرینه، سمرقندده تخت موروثنه جلوس، و ٢٧ سنه حکومتدن صکره، ٨٩٩ تاریخنده وفات ایتمشدر.

احمد (مرزا امیرك —) اولاد تیموردن معز الدین عمر شیخك اوغلی اولوب، ٨١١ تاریخنده عمی شاهرخ طرفندن (اوزجند) والیسی اولمشیدی. بعده (اولغ) بك ایله ایتدیکی محاربه‌ده مغلوب اولوب، مغولستانه قاچمش؛ و خراسانه عودتنده شاهرخك امریله کعبهٔ معظمه‌یه متوجه اولوب، صکره نه اولدیغی معلوم اوله‌مامشدر.

احمد (شهزاده —) سلطان بایزید ثانینك حیاتلرنده وفات ایدن شهنشاهدن صکره، اکبر اولادی اولوب، پادشاه مشارالیهك صاحب ترجمه‌یه محبتی زیاده اولمغله، کندیسنی ولیعهد ایتمش، وحیاتلرنده تختنی کندیسنه ترك ایتمك ایسته‌مش ایسه‌ده، شهزاده احمد کوشك وذوق واستراحته مائل اولوب، حلمی غالب اولدیغی حالده، کندیسندن کوچك بولنان سلطان سلیم حضرتلرینك جلادت وشجاعتی وافکار جهانکیرانه‌سی یکیچریلرك معلومی اولدیغندن، بونلر شهزاده احمدك جلوسنه مانع اولمغله، سلطان سلیمك تخت عثمانی‌یه قعودی مقدر بولنمشدر. صاحب ترجمه پدرینك زماننده اوتوز سنه آماسیه متصرفلغنده بولنوب، سلطان سلیمك جلوسنده اظهار آثار ناخشنودی ایله، آماسیه‌یی ضبط ایتدکدن صکره، اوغلی علاء الدینی بروسه‌نك ضبطنه مأمور ایتمشیدی. سلطان سلیمك بالذات آناطولی‌یه اردو سوق ایتمسی اوزرینه، شهزاده احمد آماسیه‌یی ترکله، طاغلره چکلمش اولدیغندن، سلطان سلیم آماسیه متصرفلغنه داود پاشا زاده مصطفی بکی تعیینله اکتفا ایدهرك، عودت ایتمش ایدیسه‌ده، قیشك حلولندن صکره شهزاده احمد تکرار آماسیه‌یی ضبط ایتدیکندن، سلطان سلیم ایکنجی دفعه اولهرق عسکر سوق ایدهرك، شهزاده احمد مغلوباً اخذ وکرفت اولنمش. و ٩٣٩ تاریخنده ارتحال دار بقا ایتمشدر.

احمد (غازی سلطان — خان اول) سلطان محمد خان ثالثك اوغلی اولوب، سلاطین عظام عثمانیه‌نك اون دردنجیسیدر. مشار الیه حضرتلرینه کلنجه‌یه قدر سلطنت خط عمودی اوزره پدردن اوغله قالدیغندن، نسب شریفی اون اوچ بطنده سلطان عثمان غازی‌یه منتهی اولور. ٩٩٨ تاریخنده طوغوب، ١٠١٢ سنه‌سنده، پدرینك وفاتی اوزرینه، ١٤ یاشنده اولدیغی حالده، تخت عثمانی‌یه جلوس، و ١٤ سنه اجرای سلطنتدن صکره، ١٠٢٦ تاریخنده ارتحال ایتمشدر. اون دردنجی پادشاه اولدیغی حالده، اون درت یاشنده جلوس ایدوب، اون درت سنه سلطنت سورمسی اتفاقات حسنه‌دندر. زمان سلطنتنده بر طرفدن نمچه ایله و بر طرفدن دخی ایرانله محاربه اولندیغی کبی، پدرینك زمان سلطنتنده آناطولی وعربستانك هر طرفنده ظهور ایتمش اولان جلالی اشقیا.

سیله معن اوغلی و قلندر اوغلی کبی نیجه باغیلرك وجودلری رفع اولنه‌رق، هرطرفده امنیت واسایش اعاده اولنمشدر. نیجه ایله آچیلان محاربه مجارستانی آلمانلرك ید ظلمندن قورتارمق مقصدیله خروج ایتمش و مجارلر طرفندن قرال طانمش اولان (پوچقایی) یه اعانةً وقوعبولوب، مجارستان واردلك، دولت عثمانیه‌نك تحت حمایه‌سنده اولمق اوزره، نیجه‌دن تفریقنه و دولت عثمانیه حقنده غایت نافع شرائطله معاهده عقدینه موفقیت حاصل اولمش ایسه‌ده، معاهده‌نك عقدی تأخیر اولندیغندن، بعده نمچه حقنده دخی نافع بعض بندلر علاوه‌سیله امضا اولنمشدر. هرحالده اوسترغون استرداد ونیجه قلاع ضبط اولنمشدر. ایران محاربه‌سنه سبب ایسه شاه عباسك تجاوزاتی اولوب، اوطرفه سوق اولنان عسکرك سرداری بولنان قیوجی مراد پاشانك همتیله عساکر عثمانیه غالبیت نامه قزانه‌رق، ایرانیلرك ضبط ایتمش اولدقلری یرلر مع زیادة استرداد اولنمش، و پك شانلی معاهده‌لر عقد اولنمش ایسه‌ده، شاه عباس عهدنده طورمدیغی ایچون، پادشاه مشارالیهك اواخر سلطنتنه دکین بو غائله ایله اوغراشلمشدر. بو ایکی بیوك محاربه‌دن بشقه دها نیجه محاربه‌لر وقوعبولوب، جمله‌سنده موفقیت حاصل اولمشدر. افلاق وبغدان دخی استرداد اولنمش؛ وموره‌نك مانیه طاغلرنده وقره طاغده ظهور ایتمش اولان عصیانلر ترحاله متصرفی آرسلان پاشا معرفتیله باصدیرلمشدر. مراد رئیسك قوماندەسی آلتنده آق دکیزه دونمنا چیقاریله‌رق، مالطه تهدید وطرابلس غربده بعض زوربالر تربیه اولنمش؛ واعدانك برقاچ سفائنی آلنمشدر. سلطان احمد اول عاقل ومدبر وغیور بر پادشاه اولوب، شبابتیله برابر امور دولتی بالذات اداره ایدردی؛ و انتخاب وکلا و رجالده فوق العاده اصابتی وار ایدی. دیانت و اعتقادی دخی برکمال اولوب، حرمین شریفینده نیجه اعماراته موفق اولمش، و روضهٔ مطهره‌یی برچوق کرانبها هدیه‌لرله تزیین ایتمشدر. پایتختك اك بیوك واك کوزل جوامعندن اولان آت میداننده‌کی سلطان احمد جامع شریفی ایله مربوطاتی اولان مدرسه ومکتب وعمارت جملهٔ مؤسسات خیریه‌سندندر. طبع همایونی سیر و سیاحته وآوه دخی مائل اولمغله، ایکی کره ادرنه وکلیبولی وسائر روم ایلی طرفلرینه وبر کره دخی بروسه‌یه قدر کیتمشلردی. ذات پاکی علم وعرفانله آراسته اولوب، طبیعت شعریه‌سی دخی اولمغله، عربی وترکی اشعاری واردر. شعرده (بختی) تخلص ایدرلردی، و بو مخلص ابجد حسابیله تاریخ جلوسنه دالدر. جامع شریفی جوارنده‌کی تربهٔ مخصوصه‌سنده مدفوندر.

احمد { (سلطان — خان ثانی) سلطان ابراهیم خانك اوغلی و سلطان احمد خان اولك تورونی اولوب، سلاطین عظام عثمانیه‌نك یکرمی برنجیسیدر. ١٠٥٢ تاریخنده طوغوب، ١١٠٢ تاریخنده ٥٠ یاشنده اولدیغی حالده، برادری سلطان سلیمان ثانینك وفاتی اوزرینه جلوس، و درت سنه سلطنت سوردکدن صکره، ١١٠٦ سنه‌سنده وفات ایتمشدر. صلحپرور بر پادشاه ایدیسه‌ده، تیز مزاج و سریع الغضب ایدی. صید و موسیقی‌یه مائل وحسن خطه مالك ایدی. جلوسلری سنه‌سی صدر اعظم بولنان کوپریلی مصطفی پاشا نمچه محاربه‌سنه کیتمش؛ و هر نه قدر که بحراً دولت عثمانیه دونماسی غالب کلمش ایسه‌ده، براً موفقیت حاصل اوله‌میوب، مصطفی پاشا دخی محاربه‌ده قتل اولنمش؛ و برخیلی مدت دولت مشار الیها ایله مخاصمات قپوسی آچیق قالدقدن سکره، ١١٠٤ سنه‌سنده انکلتره وفلمنكك توسطیله مصالحه عقد اولنمشدر. قانونی سلطان سلیمان تربه‌سنده مدفوندر.

احمد { (غازی سلطان — خان ثالث) سلطان محمد خان رابعك اوغلی اولوب، سلاطین عظام عثمانیه‌نك یکرمی اوچنجیسیدر. ١٠٨٣ تاریخنده طوغوب، ١١١٥ سنه‌سنده، برادری سلطان مصطفی خان ثانیدن صکره، جلوس ایتمش؛ و ٢٨ سنه سلطنت سوردکدن صکره، ١١٤٣ ده فراغ، و ١١٤٩ ده ٦٦ یاشنده ارتحال ایتمشدر. جلوسنی متعاقب سلفنك فراغنی موجب اولان عصیان اربابنه مماشات ایتمش ایسه‌ده، بعده بونلری بحق تربیه، وبونلرك تکلیفی اوزرینه نصب ایدلمش اولان صدر اعظم وسائره‌یی عزل ونفی ایتمشدر. زمان سلطنتنك اك مهم وقوعاتی اسوج قرالی اون ایکنجی شارلك، روسیه‌یه مغلوب اولمسی اوزرینه، دولت علیه‌یه التجا ایتمسی وبونك سببیله روسیه ایله اولنان محاربه‌در. بو محاربه‌ده عساکر عثمانیه (پروت) نهری اطرافنده روس عسکرینی کلیاً منهزم ایدوب، بیوك پترویی اسیر طوتمق اوزره ایکن، زوجه‌سی قترینه‌نك دسایسیله قوماندان بولنان بالطه‌جی محمد پاشا جزئی بعض منافعله آلدانه‌رق، صلحی قبول ایتمش، واله یکمش اولان اویله برفرصتی قاچیرمشدر. بعده اون ایکنجی شارلك ممالك عثمانیه‌دن اخراجی دخی برمسئله اولوب، کوچ حال ایله کیتمکه ارضا اولنمشیدی. وندیکلیلرله وقوع

بولان محاربه‌ده دخی غالبیت عثمانلیلر طرفنده قالوب، موره استرداد اولنمش ایسه‌ده، نیچه ایله اولان محاربانده موفقیت حاصل اوله‌مامش؛ ونهایت بو ایکی دولتله بردن معاهده عقد اولنمشدر. ایران حدودنده دخی عساکر عثمانیه برچوق مظفریاته نائل اولوب، تفلیس، نخچوان، تبریز، همدان، نهاوند، اردبیل وسائر نیجه بلاد ضبط اولنمش ایسه‌ده، مؤخراً ایرانیلر بلاد مذکوره‌یی استرداد ایتمشلردر. هر حالده پادشاه مشارالیهك اوائل سلطنتی موفقیت ومظفریتله کچمش ایسه‌ده، بعده امور دولتك عنانی صدراعظم بولنان داماد ابراهیم پاشانك یدینه براقیلوب، ابراهیم پاشا ایسه ذوق واکلنجه‌یه مجبور اولمغله، اولیای امور بسبتون ذوق وسفاهته طالمش اولدقلرندن، اولکی موفقیاته بدل هر طرفدن آثار نکبت رونما اولمغله، نهایت ١١٤٣ تاریخنده وقوعه کلن یکیچریلرك غلو وعصیانی اوزرینه، فراغه مجبور اولوب، برادرزاده‌سی سلطان محمود اول جلوس ایتمشدر. سلطان احمد ثالث باغچه قپوسنده والده سلطان تربه‌سنده مدفوندر.

احمد (قره‌جه —) دولت علیهٔ عثمانیه‌نك اثنای تأسسنده ظهور ایدن اولیاء الله زمره‌سندن اولوب، بلاد ایرانده بر حکمدار خاندانه منسوب اولدیغی حالده، جذبه‌یه مظهر اولنجه ترك دار ودیارله، آناطولی‌یه کله‌رك، اقحصار قربنده بر محلده توطن ایتمشدر. مناقب وکراماتی مشهوردر. حاجی بکتاش ولی ایله معاصر ایدی. قبری محل مذکورده زیارتکاه انامدر.

احمد (قانونی سلطان سلیمان دوری شعراسندن اولوب، استانبوللی اولدیغی حالده، مصره کیده‌رك، اورانك والیسی اسکندر پاشایه انتساب ایتمش؛ ومؤخراً مشارالیهك اوغلی درویش بك معیتنده قدسه کیدوب، ٩٧٠ تاریخلرنده اوراده وفات ایتمشدر. علوم ریاضیه وهیئته آشنا اولوب، برقاچ تألیفاتی دخی واردر. پدری ایرانلی اولمغله فارسی وترکی اشعاری غایت لطیف وسلیسدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

رفته ازجای خود ازدست دل بیحاصلم
دست نه بر سینهٔ چاکم بدست آور دلم

احمد (قیطاس‌زاده —) بو دخی سلطان سلیمان خان دوری شعراسندن اولوب، پدری سنجاق بکی بولنمش اولدیغی کبی، کندیسی دخی دواتدار، آرپه امینی، شهر امینی، روم‌ایلی تیمار دفترداری ونهایت دیاربکر دفترداری اولوب، کوستردیکی خدمت وصداقت اوزرینه سنجاق بکلکی تکلیف اولنمش ایسه‌ده، عزلتی اختیار ایده‌رك، اورته‌کویده بنا ایتمش اولدیغی کوزل بریالی‌یه چکلمش؛ وزمانك ادباسیله همصحبت اولوب، ٩٩٢ تاریخنده ارتحال ایتمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

خرمن دنیایی کشت ایتدم سراسر حاصلی
آرایوب بر دانه مخلص بوله‌مدم کندمه

احمد (ملا —) هندستان ادباسندن اولوب، پدری سندده مذهب حنفی اوزره قاضی ایکن، کندیسی تشیع ایتمشیدی. دهلی حکمداری مشهور اکبر شاهه انتساب ایده‌رك، بونك امریله «تاریخ الفی» عنوانیله برتاریخ عمومی یازمغه باشلامش؛ وچنکیز خانك زماننه‌دك اولان وقوعاتی حاوی ایلك ایکی جلدینی بیتیردکدن صکره، ٩٩٦ تاریخنده لاهورده مقتولاً وفات ایتمکله، تاریخی (آصف خان جعفر بك) طرفندن اکمال اولنمشدر. صاحب ترجمه‌نك «خلاصة الحیاة» عنوانیله بر تألیفی دها واردر.

احمد آباد هندستانك شمال غربیسنده بر بیوك شهردر، که حکومت اسلامیه زماننده کوجرات دولتنك پایتختی اولوب، الیوم بمبای ایالتنده برلوانك مرکزیدر. (کمبای) کورفزینك ٧١ کیلومتره شمالنده و بمبایك ٤٦٤ کیلومتره شمالنده کوزل بر موقعده واقع اولوب، حکومت اسلامیه زماننده هندك اك بیوك شهرلرندن وچارشو وبازارلریله وجوامع ومساجد وسائر آثاریله مشهور ایدی. او وقتدن بری محاربات واقعه‌دن ومرکز یتنی غائب ایتمسندن خیلی تدنی ایتمش ایسه‌ده، ینه ١١٧ ٠٠٠ اهالی‌یی جامع تجارتکاه بر شهردر. سور ایله محاط اولوب، ١٢ قپوسی واردر. بو شهر طقوزنجی قرن هجریده کوجرات حکمدارلرندن احمدشاه طرفندن تأسیس اولنوب، بعده اکبر شاه طرفندن ضبط، و دهلی دولتنه الحاق اولنمشیدی. انکلیزلرك الینه کچدکدن صکره، تدنی‌یه یوز طوتوب، مؤخراً واقع اولان بر حرکت ارضدن شهر ایله برابر تأسیس ایدلمش اولان بیوك جامعنك مناره‌لری ییقلمشدر. — بو اسمله بری نیسابور و دیکری قزوین جوارلرنده وقتیله ایکی بیوك قریه دخی وار ایدی.

احمد اسعد افندی مشایخ اسلامدن ایکی ذاتك اسمیدر. [«صالح زاده» و «عریانی زاده» ماده‌لرینه مراجعت.]

احمد افندی (ابوبکر افندی زاده —) سلطان مصطفی خان ثالث

دوری شیخ الاسلاملرندن اولوب، تیره‌لی ابو بکر افندینك اوغلیدر. ۱۰۹۷ تاریخنده طوغوب، کنج یاشنده شیخ الاسلام محمود افندی‌یه داماد اولمش؛ و۱۱۴۲ ده غلطه، ۴۸ ده مصر، ۵۳ ده مکه‌ملاسی، ۵۷ ده استانبول قاضیسی، ۶۴ ده آناطولی و۶۹ ده روم ایلی قاضیعسکری اولمشیدی. ۱۱۷۵ سنه‌سی صفرنده مسند مشیخته ترفیع اولنه‌رق، سکز آی صکره، رخاوتنه بناءً، عزل اولنمش ایسه‌ده، ینه انواع مکارم وانعامه نائل اوله‌رق، ۱۱۸۱ تاریخنده وفات ایتمشدر. بعض علومه آشنا ومحسن بر ذات ایدی.

احمد افندی { [«معید احمد افندی، داماد زاده ومفتی زاده» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

احمد بخاری { [«امیر بخاری» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

احمد بدوی { [«بدوی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

احمد بك { [«دوقدکین زاده» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

احمد بك { قانونی سلطان سلیمان دوری شعراسندن اولوب، پدری نشانجی محمد بك معیت پادشاهیده (سکتوار) محاصره‌سنده شهید اولمشدی. علم وفضل اربابندن اولوب، اشعار رائقه‌سی واردر. شو بر ایکی بیت اوجمله‌دندر:

درد عشق یارله دوشدم بلا ومحنته
باکه تیمار ایلیوب کیرمه طبیبم زحمته
کویکه واروب عجیبمی وصلك ایتسه‌م آرزو
طالب دیدار اولان ایتمز قناعت جنته

احمد بن ابی الاشعث { (ابو جعفر — بن محمد) مشاهیر اطبا وحکمای اسلامدن اولوب. کرك طب وحکمتده وکرك فقه وسائر علوم دینیه‌ده ید طولی صاحبی‌ایدی. عن‌اصل فارسدن اولوب. موصله کلمش؛ واوراده ناصرالدوله‌نك اطبا طرفندن امیدی کسلمش بر اوغلنی ابی ایتمکله، شهرت بولوب، انواع اکرامات واحساناته نائل اولمش؛ وعلوم طبیه وحکمیه‌یی تدریسله برابر تألیفاته باشلایوب، خیلی کتابلر یازمشدر. ۳۶۰ تاریخندن صکره‌جه وفات ایتمشدر. تصنیفاتی بروجه آتیدر: «کتاب الادویة المفردة»، «کتاب الحیوان»، «کتاب فی العلم الالهی»، «کتاب فی الجدری والحصبة والحیقاء»، «کتاب فی السرسام والبرسام ومداواتهما»، «کتاب فی القولنج واصنافه ومداواته والادویة النافعة منه»، «کتاب فی البرص والبهق ومداواتهما»، «کتاب فی الصرع»، دیکر «کتاب فی الصرع»، «کتاب فی الاستسقاء»، «کتاب فی ظهور الدم»، «کتاب فی المالیخولیا»، «کتاب فی ترکیب الادویة»، «مقالة فی النوم والیقظة»، «کتاب الغاذی والمغتذی»، «کتاب امراض المعدة ومداواتها»، «شرح کتاب الحمیات لجالینوس». کافهٔ آثاری زیاده‌سیله مقبول ومرغوبدر.

احمد بن ابی بکر { سیر نبی (صلعم) ومناقب چهاریاری حاوی «مشرع المناقب» عنوانلی کتابك صاحبیدر. تاریخ ومحل وفاتنه دسترس اولنه‌مدی.

احمد بن ابی بکر قزوینی { [«حمدالله مستوفی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

احمد بن ابی الرجال { (شیخ صفی‌الدین بن صالح) یمنك اون برنجی قرن هجری مشاهیر علماسندن اولوب، یمن امراسندن متوکل علی‌الله اسماعیل بن قاسمك زماننده صنعا خطیبی ایدی. ادیب وشاعر بر ذات اولوب، برقاچ تألیفی وبرچوق اشعاری واردر. تألیفاتنك اك مهمی «مطلع البدور ومجمع البحور» عنوانیله یازمش اولدیغی یمن تاریخیدر، که ۷ جلددن مرکب بر اثر جلیل اولوب، قطعهٔ مذکوره‌ده ظهور ایتمش اولان کافهٔ علما ومشاهیرك تراجمنی دخی جامعدر. ۱۰۹۲ تاریخنده وفات ایتمشدر.

احمد بن ابی القاسم { اندلسك طقوزنجی قرن هجری مشاهیر شعراسندن اولوب، (ابن خلوف) دیمکله مشهوردر. مرتب دیوانی اولوب، اخیراً بیروتده طبع اولنمشدر.

احمد بن ابی محمد { تونسده حکومت سورمش اولان بنی حفص ملوکنك اخیری اولوب، پدری حسنك حیاتنده ملکی ضبط ایله، بر خیلی مدت حکومت سوردکدن صکره، ۹۷۷ تاریخنده تونسك علی پاشا معرفتیله ضبطی اوزرینه، سیجلیا آطه‌سنه قاچوب، وفاتندك پالرمو شهرنده اقامت ایتمش، وجنازه‌سی تونسه نقل اولنمشدر.

احمد بن ابی یحیی { (ابوالعباس —) بنی حفص ملوکندن ابو بکر ابو یحیانك بیوك اوغلی وولی عهدی اولوب، ۷۴۷ تاریخنده پدرینك وفاتنده کندیسی (بلادالجرید)ده بولنغله، ابن تافراکینك تشویقیله برادری ابو حفص

عمره بیعت اولنمش؛ وصاحب ترجمه خبر آلنجه، تو-
نسه کلوب، مملکتی ضبط ایتمش ایسه‌ده، متعاقباً فرار
ایتمش اولان ابو حفص عودت ایدوب، مملکتی استر-
داد، واحمدی قتل ایتمشدر.

احمد بن ادریس { فقهاء مالکیه‌دن اولوب، برچوق تألیفاتك صا-
حبیدر. ٦٨٤ تاریخنده وفات ایتمشدر.

احمد بن اسرائیل { خلفای عباسیه‌دن واثق باللهك زماننده یاشامش
مشاهیر منجمیندندر.

احمد بن اسمعیل سامانی { (ابو نصر —) خراسان وما
وراء النهر طرفلرنده حکم‌سورن آل سامان ملوکنك
ایکنجیسی اولوب، ۲۹۵ تاریخنده پدری اسمعیلك
وفاتی اوزرینه جلوس ایتمش؛ و بش سنه ایله درت
آی حکومت سوردکدنصکره، ۳۰۱ تاریخنده کندی
خدمه‌سی طرفندن قتل اولنمشدر.

احمد بن حسن میمندی { (ابو القاسم خواجه —)
سلطان محمود سبکتکینك وزیری اولوب، پادشاه
مشارالیهك اوغلی وخلفی اولان سلطان مسعودك دخی
وزارتنده بولنمش، و ٤٢٤ تاریخنده وفات ایتمشدر.

احمد بن حنبل { (امام ابو عبدالله — بن محمد شیبانی) اصحاب مذهب
اولان ائمهٔ اربعه‌نك بری اولوب، پدری مرولی او-
لدیغی حالده، والده‌سی حامل اوله‌رق، بغداده کلمش،
وکندیسی ١٦٤ تاریخنده بغدادده طوغمشدر. مروده
طوغوب، ممده ایکن کلمش اولدیغی دخی مرویدر.
تحصیل علم وکمال ایتدکدن صکره، مکه، مدینه، شام،
یمن، بصره، کوفه، جزیره وسائر طرفلره سیاحتله،
زمانك مشاهیر رواة ومحدثیننden استماع احادیث
شریفه ایتمش؛ وکندیسندن مسلم، بخاری، بغوی وابن
ابی الدنیا کبی مشاهیر روایت ایتمشلردر. مناقبنه دائر
پك چوق کتابلر یازیلوب، بیهقی وابن جوزی امام
احمد بن حنبلك ترجمهٔ حالنه دائر برر بیوك جلد یاز-
مشلردر. امام شافعینك اصحابندن وتلامذه‌سندن او-
لوب، حدیث وفقهده زمانك فریدی ایدی. امام
ابو یوسفك ارتحالندن وامام شافعینك مصره انتقالندن
صکره بغدادده صاحب ترجمه‌دن بیوك فقیه ومحدث
قالمامشیدی. علم حدیثده «المسند» عنوانیله برکتاب
یازمشدر، که او وقته قدر یازیلان کتب حدیثك
اکبر واکملیدر. خلق قرآنه قائل اولمق اوزره دعوت
اولنه‌رق، امتناعده اصرار ایتدیکیچون، ۲۲۰ تا-
ریخنده ضرب وحبس اولنمشیدی. ۲٤١ تاریخنده
بغدادده وفات ایدوب، جنازه‌سنده سکسان بیك ارکك
وآلتمش بیك قادین بولندیغی مرویدر. ورع وتقواسی
دخی علم وکمالیله متناسب ایدی. مذهب حنبلی بوذاته
منسوبدر.

احمد بن سهل { ملوك ایرانك اخیری اولان یزدجردك نسلندن وآل
سامان رجالندن اولوب، دولت سامانیه‌یه خیلی خد-
متلر ایتدکدن صکره، دردنجی قرن هجری ابتدالرنده
نصر بن احمده عصیان ایده‌رك، نیسابور ومرو وسائر
طرفلری ضبط ایتمش ایسه‌ده، نصر بن احمد ممالك
مذکوره‌نك استردادینه موفق اولمشدر.

احمد بن سیار { (ابو الحسن — سیاری) مشاهیر محدثیندن وفقهاء
شافعیه‌دن اولوب، خراسانلی اولدیغی حالده، بغداد
ومصر وشامه ورود ایده‌رك، افاده واستفاده، وبعض
کتابلر تألیف ایتمشدر. آثارینك اك معروفی (مرو)
شهرینك اخبارینه دائر اولان برکتابیدر. ۲۸۰
تاریخنده وفات ایتمشدر.

احمد بن صفوان { (— بن ابراهیم) اندلسك مشاهیر ادبا وشعرا-
سندن اولوب، یدنجی قرن هجری اواخرنده مالقه‌ده
تولد واوراده نشأت ایتمشدر. مشهور لسان الدین ابن
خطیب بونك اشعارینی جمع وتدوین ایتمشدر. بوکا
اجازتی متضمن دیوانك باشنده براجازتنامه‌سی واردر،
که تاریخ تحریری ۷٤٤ در.

احمد بن طولون { (ابو العباس —) مصرده حکومت سورمش
اولان بنی طولون امراسنك برنجیسیدر. خلیفهٔ بغدادك
خدمتنده بولنان اولاد ترکدن و(طغرغر) طائفه‌سندن
اولوب، ۲۲۰ تاریخنده سامراده طوغمشدر. فوق-
العاده ذکی وجسور واولدقجه تربیه کورمش بردلیقانلی
اولمغله، اتراکك رئیسی اولان (ماجور ترکی)یه داماد
اولمشیدی. خلیفه معتزك زماننده (باکباك) مصر والیسی
اولنجه، قاهره‌ده کندیسنه نیابت ایده‌جك برآدم
آرایوب، صاحب ترجمه‌یی بوایشه مناسب کورمشیدی.
بووجهله ۲٥٤ تاریخنده احمد بن طولون مصره داخل
اولمشدر. برسنه صکره باکباك خلیفه مهتدی طرفندن
قتل، وصاحب ترجمه‌نك قائن پدری ماجور مصر وا-
لیلکنه نصب اولنمغله، ۲٥٧ تاریخنده ابن طولونه
بتون مصرك اداره‌سی احاله اولنمش؛ وبووجهله کندیسی

كيندجه كسب نفوذ وقوت ايتمكه باشلايه‌رق، قاهره‌نك خارجنده اليوم موجود اولان بريوك جامع ايله بر مزين سراى وبر مكمل خسته‌خانه بنا ايتمشدر. بعده شامه سوق عسكر ايده‌رك، دمشق، حمص، انطاكيه وسائر جهاتى قبضهٔ اداره‌سنه آلمش؛ و ٢٦١ ده عصيان ايتمش اولان برقه اهاليسنى كوله‌سى (لؤلؤ) معرفتيله اطاعته اعاده ايتمشدر. ٢٦٢ تاريخنده كنديسيله خليفه موفق آره‌سنده منافرت ظهور ايدوب، خليفه كنديسنى عزل ايتمك ايستمش ايسه‌ده، ابن طولون كافهٔ امرايى هدايا ايله كندينه طرفدار ومنتدار ايتمش اولديغندن، بونلردن هيچ كيمسه يرينى قبول ايتمه‌مش؛ وخليفه موسى بن بغايى كليتلى بر عسكرله صاحب ترجمه‌يه قارشى كوندرمش ايسه‌ده، اوده رقه‌يه قدر كيدوب، ايلرى‌يه وارمغه جسارت ايده‌مه‌مشيدى. بونك اوزرينه ابن طولون استحكامات وتداركات حربيه‌سنه قوت ويرمشيدى. بو صره‌ده قائن پدرى ماجور دخى وفات ايدوب، اوغلى شام طرفلرنده كنديسنه خلف اولمش اولمغله، ابن طولون ٢٦٥ تاريخنده اورالرينى دخى قائن برادرينك رضاسيله كندى اداره‌سنه آلمش؛ وعسكرينى ايكيوز بيكه ابلاغ ايده‌رك، عادتا مستقل بر دولت تشكيل ايتمشدر. ٢٦٩ تاريخنده حمص وحلبده والى بولنان كوله‌سى لؤلؤ خليفهٔ بغدادله بالمخابره كنديسنه عصيان ايتمكله، ابن طولون عسكر سوق ايده‌رك، غالبه‌يى برطرف ايتمش، ومكه‌ده دخى كندى عسكريله خليفه‌نك عسكرى آره‌سنده واقع اولان بر محاربه‌ده غالبيتى قزانمش اولمغله، تحت اداره‌سنده اولان ممالكدن خليفهٔ عباسى نامنه خطبه‌يى رفع ايتمش؛ و برى طرفدن خليفه منابرده ابن طولونه لعنت اوقونمسنى امر ايتمش ايدى. ٢٧٠ تاريخنده احمد بن طولون طرسوس واذنه (آطنه) ومصيص (سيس) طرفلرينى تحت اطاعت وانضباطه آلمغه كيدوب، اوراده خسته‌لنمغله، مصره عودتنده سنهٔ مذكوره‌ده وفات ايتمشدر. وفاتنده ٥٠ ياشنده اولوب، ٢٦ سنه حكومت سورمشدر. محب علما اولوب، فقرايه احسانلرى وخيرات ومبراته همتى چوق ايديسه‌ده، خونريزلكى دخى اونسبتده اولوب، امريله قتل اولنانلرله محبسنده وفات ايدنلرك عددى اون سكز بيكه بالغ اولديغى مرويدر.

احمد بن طَيِّب (ابوالعباس — بن محمد سرخسى) مشاهير اطبا وحكماى اسلامدن اولوب؛ حكيم مشهور (كندى) نك جملهٔ طلبه‌سندندر. طب وحكمتده ماهر اولديغى كبى، علوم رياضيه وهيئت ونجوم وسائر علوم عقليه ايله حديث وادبياتده دخى يد طولى صاحبى وفصيح اللسان ونادره‌كو بر ذات ايدى. خلفاى عباسيه‌دن معتضد باللهك معلمى وبعده نديم ومحرمى اولوب، آنجق علمى عقلنه غالب اولمغله، كنديسنه سويلنيلان بعض اسرارى افشا ايتديكيچون، ٢٨٦ تاريخنده قتل اولنمشدر. شويله‌كه خليفه قتله مستحق آدملرك بر دفترينى ايستيوب، بو دفترى تنظيمه مأمور اولان آدم صاحب ترجمه‌نك دخى اسمنى درج ايتمكله، خليفه فرقنده اولمقسزين قتلنه امر ويرمشيدى. تأليفاتى بروجه آتيدر: «اختصار كتاب ايساغوجى لفرفوريوس»، «اختصار كتاب قاطيغورياس»، «اختصار كتاب باريمنياس»، «اختصار كتاب انالوطيقا الاولى»، «اختصار كتاب انالوطيقا الثانية»، «كتاب النفس»، «كتاب الاغشاش وصناعة الحسبة الكبير»، «كتاب غش الصناعة والحسبة الصغير»، «كتاب نزهة النفوس»، «كتاب اللهو والملاهى»، «كتاب السياسة الصغير»، «المدخل الى صناعة النجوم»، «كتاب الموسيقى الكبير»، «كتاب الموسيقى الصغير»، «كتاب المسالك والممالك»، «كتاب الارثماطيقى فى الاعداد والجبر والمقابلة»، «المدخل الى صناعة الطب»، «كتاب المسائل»، «فضائل بغداد واخبارها»، «الطبيخ»، «زاد المسافر وخدمة الملوك»، «مقالة من كتاب ادب الملوك»، «المدخل الى علم الموسيقى»، «كتاب الجلساء والمجالسة»، «رسالة فى جواب ثابت بن قره»، «مقالة فى البهق والنمش والكلف»، «رسالة فى السالكين وطرائف اعتقادهم»، «كتاب منفعة الجبال»، «رسالة فى وصف مذاهب الصابئين»، «كتاب فى ان المبدعات فى حال الابداع لا متحركة ولا ساكنة»، «كتاب فى ماهية النوم والرؤيا»، «كتاب فى العقل»، «كتاب فى وحدانية الله تعالى»، «كتاب فى وصايا فوثاغوراس»، «كتاب فى الفاظ سقراط»، «كتاب فى العشق»، «كتاب فى برد ايام العجوز»، «كتاب فى كون الضباب»، «كتاب فى الفأل»، «كتاب فى الشطرنج العالية»، «كتاب فى ادب النفس الى المعتضد»، «كتاب فى الفرق بين نحو العرب والمنطق»، «كتاب الاستيفاء»، «كتاب فى احداث الجو»، «كتاب الرد على جالينوس فى المحل الاول»، «رسالة الى ابن ثوابة»، «رسالة فى الخضابات المسوده للشعر وغير ذلك»، «كتاب فى ان الجزء ينقسم الى مالانهاية له»، «كتاب فى اخلاق

النفس »، « سيرة الانسان »، « كتاب فى القوانين العامة الاولى فى الصناعة الديا لقطيقية على مذهب ارسطوتاليس »، « اختصار كتاب سوفسطيقا لارسطوتاليس »، « كتاب القيان » .

احمد بن عبدالله { ابوالفتح سلطان محمد خان ثانى دورى علماسندن

اولوب، عن اصل قريملیدر. درسعادتە کلەرك، پادشاه مشارالیهك نوازش والتفاتنه مظهر اولمش؛ وبعض مدرسلكلره تعيين اولندقدن صكره استانبولده وفات ايتمشدر. عالم وفاضل وصالح بر ذات ايدى. سيدعبداللهك « شرح اللب » كتابنه وتفتازانينك «شرح العقايد» و «تلويح» نام تأليفلرينه حاشيەلر يازمشدر.

احمد بن على { (ابو بكر — اصفهانى) مشاهير محدثيندن اولوب، (ابن فجويه) لقبيله مشهوردر. وقتنك علامەسى وامامى ونيسابورك محدثى اولوب، متعدد تأليفاتى واردر. اك مشهورى « كتاب شيوخ مسلم » عنوانلى اثريدر. ٤٢٨ ده وفات ايتمشدر.

احمد بن فارس { (ابو الحسين — رازى) مشاهير ادبادن اولوب،

علوم شتادە وعلى الخصوص لغتده زمانك امامى ايدى . مقامات صاحبى حريرى ايله بديع الزمان همدانى جملهٔ شاكردانندن ايديلر. همدانده تدريس و افاده ايله مشغول ايدى. علم لغتده « المجمل » عنوانيله بر اثر معتبرى و « حلية الفقهاء » عنوانلى بر كتابيله ديكر بعض آثارى و برچوق اشعار رائقەسى واردر. ٣٩٠ تاريخنده وفات ايتمشدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر :

اذا كنت فى حاجة مرسلاً
و انت بها كلف مقرم
فارسل حكيماً و لا توصه
و ذاك الحكيم هو الدرهم

احمد بن فضلان { دردنجى قرن هجرى اوائلى علماسندن او -

لوب، خليفهٔ عباسى مقتدر بالله طرفندن تبعەسيله برابر اهتدا آرزوسنده بولنان صقالبه (يعنى اسلاولر) حكمدارينه سفارتله كوندرلمش؛ و بوسياحتنى وروسيه و سائر ممالك شماليەنك احوالنى مفصلاً يازمشدر. بو سياحتنامه مشهور اولوب، آنجق خارق عاده احوال تعريفيله مملودر.

احمد بن فقيه { (— بن محمد همدانى) مشاهير جغرافيون اسلامدن اولوب،

بو فنده بر كتاب يازمشدر. بو كتابك عنوانه و صاحبنك تاريخ ولادت و وفاتنه دسترس اولنەمديسەده، كتابنده بالكز بيوك شهرلردن بحث، وصدددن خارج بعض مواد درج ايتمش اولديغى « كشف الظنون » صاحبنك افادەسندن آكلاشيليور. مع هذا ياقوت حموى « معجم البلدان »ك بعض يرلرنده صاحب ترجمەنك سوزيله استشهاد ايديور.

احمد بن كثير فرغانى { [« فرغانى » ماده سنه مراجعت]

احمد بن كُلَيب { اندلسك مشاهير شعراسندن اولوب، ٤٢٦ تاريخنده

وفات ايتمشدر. شو بر ايكى بيت جملهٔ اشعارندندر :

اسلمنى فى هواه اسلم هذا الرشا
غزال له مقلة يصيب بها من يشا

احمد بن كماد { (ابوالعباس — بن على تيمى) تونسك هيئت ونجوم مشاهير

علماسندن اولوب، رصدله اوغراشمشدر و « زيج الامد على الابد » و « الكور على الدور » عنوانلريله ايكى تأليفى واردر. تاريخ وفاتنه دسترس اولنەمدى.

احمد بن محمد حريرى { (ابو محمد —) جنيد بغدادينك اصحا-

بندن اولوب، ٣١١ تاريخنده وفات ايتمشدر.

احمد بن محمد واعظ { (ابوالعباس —) اندلسك مشاهير

ادباسندن اولوب، علم و ادبيله ووعظ وخطبەلريله مشهوردر. عن اصل اشبيليەلى اولوب، بعده مصره هجرت، و ٦٨٤ تاريخنده اوراده وفات ايتمشدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر :

من انت محبوبه من ذا يعيره
و من صفوت له من ذا يكدره
هيهات عنك ملاح الكون تشغلنى
والكل اعراض حسن انت جوهره

احمد بن مستنصر حفصى { (ابوالعباس بن ابى عبد

الله) تونسده حكومت سورمش اولان بنى حفص ملوكندن اولوب، ٧٧٢ تاريخنده جلوس ايتمشدر. عاقل وشجيع بر حكمدار اولمغله، بنى حفص دولتنك شوكتنى تجديد ايدەرك، اطراف ممالكنى تحت انضباط

و انقياده آلمش؛ تلمسانده ابو سالم مرينى ايله كو-
ريشمش؛ و مهديه يه دونتما ايله مسلط اولمش اولان
جنويزلرله فرانسزلرى منهزم ايتمشدر. ۲۴ سنه‌لك
سلطنتدن صكره، ۷۹۶ تاريخنده وفات ايتمشدر.

احمد بن نصر بن مرداس { حلبده حكم سورن بنى
مرداس ملوكنك اخيرى اولوب، پدرى نصر بن
محمودك وفاتنده موقع اقتداره چكمش؛ و ۴۴۲ تا-
ريخنده‌دك حكم سوردكدن صكره، موصل صاحبى شرف
الدين مسلم بن قريش حلبى ضبط ايتمكله، بنى مرداس
دولتى منقرض اولمشدر.

احمد بن نصر خزاعى { دردنجى قرن هجرى اوائلى
مشاهير علما و محدثيندن اولوب، خلق قرآنه قائل
اولانلرك عليهنده بولنغله، بو فكرده اولان خليفه
واثق باللهه قارشى تفوهاتده و بعض تشبثات عصيانيه‌ده
بولنمش اولديغندن، ۲۳۱ تاريخنده قتل و صلب او-
لنمش؛ وجثه‌سى متوكلك خلافتنه يعنى ۲۳۷ تاريخنه
قدر مصلوب قالمشدر.

احمد بن نقيب { دولت عثمانيه قضاتندن وحلب ساداتندن اولوب،
فقه واديانده يد طولى صاحبى ايدى. فقهه دائر بعض
تأليفاتى و بر طاقم رسائل و اشعار عربيه‌سى واردر.
۱۰۵۶ تاريخنده وفات ايتمشدر.

احمد بن يحيى { [« بلاذرى » ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

احمد بن يوسف { ۱۰۰۸ تاريخنده يازلمش اولان « اخبار الدول »
عنوانلى تاريخك صاحبيدر.

احمد بيجان { (يازيجى اوغلى شيخ —) سلطان مرادخان ثانى دورى
مشايخندن اولوب، مشهور « محمديه » صاحبى يازيجى
اوغلى شيخ محمد افنديك برادريدر. بو دخى برادرى
كبى كليبوليده مقيم ايدى، ومرقدى اورادده‌در. « محمديه »
طرزنده « انوار العاشقين » عنوانيله بر اثرى واردر،
كه مطبوع ومشهوردر.

احمد بيك { ايرانك متأخرين شعراسندن اولوب، اصفهانلى اولديغى
حالده، هندستانه رحلتله، برمدت بنكاله‌ده قالدقدن
صكره، شاهجهان آباده كيره‌رك، شاهجهانه انتساب
ايتمشيدى. شو بيت جمله اشعارندندر:

از جنبش نسيم سحرگاه لاله‌ها
بر يكدگر زدند چو مستان پياله‌ها

احمد پاشا { (كدك —) مشاهير وزراى دولت عليه‌دن وفرت شجاعت
وجسارت وعقل وتدبيرله متصف بر ذات ايدى. ابو-
الفتح سلطان محمد خان ثانى حضرتلرينك زمان سلطنتنده
درت سنه صدارت عظمى مسندينى احراز ايتمشدر.
يكيچرى اوجاغنده بكتاشيان زمره‌سى افرادندن ايكن،
مجرد شجاعت واقتدارى يارديميله بكار بكيلك وبعده
وزارت رتبه‌سنه نائل اولمش؛ وحضرت پادشاهك
منظور التفاتى اولوب، اكثر محاربانده سردارى بو-
لنمش ايدى. قرمان اوغللرينى كلياً مغلوب ومنهزم،
وسلفكه وارمناكى فتح ايتمش اولديغى كبى، طربزون
سفرنده دخى تدبير وشجاعتندن كلى استفاده اولنمشيدى.
۸۷۸ تاريخنده مسند صدارته ترفيع اولنه‌رق، مدت
صدارتنده ۳۰۰ كيدن مركب دونتما ايله قره دكيزه
چيقوب، وجنويزلرك النده بولنان كفه‌يى وچركستان
حدودينه‌دك بتون آزاق سواحلنى ومنكو حصارينى
فتح وضبط ايده‌رك، او جهتدن ممالك عثمانيه‌يى خيلى
توسيعه موفق اولمشدر. ۸۸۲ تاريخنده آرناوود
اسكندريه‌سنى (يعنى براتى) ضبط ايتمك اوزره،
سردار تعيين اولنه‌رق، بونك عدم امكانندن بحثله
اعتذارده بولنمش ايسه‌ده، درميان ايتديكى معذرتلر
پادشاه غيور نزدنده مقبول ومسموع اولمامغله، صاحب
ترجمه صدارتدن عزل، وبوغازكسن قلعه‌سنده (يعنى
آناطولى حصارنده) حبس اولنمشدر. آنجق مؤخراً
برات قلعه‌سنك اوآره‌لق حقيقةً ممتنع التسخير اولديغى
پادشاهك معلومى اولمغله، هرسك زاده احمد پاشانك
شفاعتيله، تخليص اولنه‌رق، آريه‌لق صورتيله آو-
لونيه‌نك فتحنه مأمور اولمش؛ واوطرفه عزيمت ايده-
رك، نيجه قلاع وبلاد ضبط ايتمشدر. ۸۸۶ تاريخنده
سلطان بايزيد ثانى حضرتلرينك جلوسنى تبريك ايچون
درسعادته كله‌رك، سلطان جم غائله‌سنك دفعيچون،
عزيمت پادشاهى وقوعنده، معيتنده كيتمش؛ وواقع
اولان محاربانده فوق العاده غيرت كوسترمش ايسه‌ده،
استعمال شدتده بر آز مبالغه ايدوب، حديني تجاوز
ايتديكندن، اغبرار پادشاهى‌يى دعوت ايتمكله،

۸۸۷ تاریخنده ادرنه‌ده حمامده اعدام اولنمشدر. بعض خیراتی واستانبولده بر حمامی واردر. (کدك پاشا) محله‌سی بونك نامیله تسمیه اولنمشدر.

احمد پاشا (هرسك‌زاده —) اکابر وزرای دولت علیه‌دن اولوب، سلطان بایزید خان ولی ویاوز سلطان سلیم خان زمانلرنده درت دفعه صدراعظم اولمش، ومن‌حیث‌المجموع یدی سنه بومسندی احراز ایتمشدر. عن‌اصل هرسکلی اولوب، عهد شبابنده شرف اسلامله مشرف اوله‌رق، ابوالفتح سلطان محمد ثانی حضرتلرینك عتبه‌سنه التجا واختصاص ایتمشیدی. پادشاه مشارالیهك ارتحالنده آناطولی بکلربکیسی ایدی. سلطان بایزیدك اوائل جلوسنده ظهوره کلن غوائلده فوق‌العاده غیرت وخدمتی کورلدیکندن، مصاهرت‌شرفنه نائل اولمشدی. ۹۰۹ تاریخنده مصر ملوك چراکسه‌سندن (قیتبای) ایله آچیلان محاربه‌ده سردار تعیین بیوریله‌رق، معیت وعونه‌سنه رخاوت طاری اولمغله، کمال غیرت وشجاعتندن بر فئهٔ قلیله ایله بالذات میدانه آتیله‌رق، مجروح اولدقدن صکره، اسیر دوشمشیدی. ایرتسی سنه خلاص بولوب، درسعادته ورودنده مسند صدارتی احرازله، بر سنه بو مسنده قالدقدن صکره، عزل اولنه‌رق، قپودانلق عنوانیله موره‌ده‌کی اینه بختی فتحنه مأمور اولمشدر. او طرفلرده کمال موفقیتله بر نیجه قلاع وممالکی فتح ایتدکدن صکره، ۹۰۹ تاریخنده ثانیاً مسند صدارته ترفیع اولنه‌رق، اوچ سنه بو مقامی احراز ایتدکدن صکره، ۹۱۲ تاریخنده عزل، وینه قپودانلق مقامنه نصب اولنمشدر. ۹۱۷ تاریخنده دفعهٔ ثالثه اوله‌رق صدارته کچمش ایسه‌ده، سلطان بایزید خانك اواخر سلطنتی دوری اولمغله، غوائل داخلیه ایله اوغراشیله‌رق، دولتك قوتنه ضعف‌طاری اولمش اولدیغندن، بو دفعه برکونه خدمته موفق اوله‌میوب، حرکات عصیانیه‌یه جرأت ایتمش‌اولان یکیچریلر طرفندن‌قوناغی یغما اولنمش؛ وکندیسی اختفایه مجبور اولمشدی. ایرتسی سنه سلطان سلیم اول حضرتلری جلوس‌ایتمکله، صاحب ترجمه، دردنجی دفعه اولمق اوزره، مسند صدارته اعاده بیورلمش؛ وایران سفرنده واقع اولان خدماتی پادشاهك تحسین والتفاتنه مظهریتنی موجب اولمش ایسه‌ده، بعده عسکر بیننده ظهور ایدن وضع کستاخانه‌دن طولایی بالاتهام، ۹۲۰ تاریخنده عزل اولنمشدر. ۹۲۲ تاریخنده سلطان سلیم حضرتلری مصره عزیمتلرنده کندیسنی بروسه محافظلغنه تعیین بیورمش اولدقلرندن، برمدت صکره اوراده وفات ایتمشدر.

احمد پاشا (قره —) وزرای دولت‌علیه‌دن اولوب، قانونی سلطان سلیمان دورنده ایکی‌سنه صدراعظم بولنمشدر. کندیسی آرناوود اولوب، حرم همایوندن آغالق ایله طشره‌یه چیقمش؛ وبعده یکیچری آغاسی وروم ایلی بکلربکیسی اولمشیدی. سلطان سلیمان خان زماننده رتبهٔ وزارتی احراز ایدوب، ایران حدودنده شاه طهماسبك اردوسنه شبخون ایده‌رك، نائل مظفریت اولمش اولدیغی کبی، طمشوار محاربه‌سنده دخی خدمتی کورلمشیدی. ۹۶۰ تاریخنده مسند صدارته ترفیع اولنه‌رق، کورجیلری تربیه واطاعته اعاده‌ایتمشدر. ۹۶۲ تاریخنده، مجرد بعض انتریغه‌لرك نتیجه‌سی اولمق اوزره، اعدام اولنمشدر. متدین، عادل وعاقل بروزیر ایدی. طوپ قپو جوارنده بر جامع شریفی واردر، که وصیتی اوزرینه وفاتندن صکره بنا اولنمشدر.

احمد پاشا بو دخی قانونی سلطان سلیمان زماننده صدارت عظمایی احراز ایدن وزرادن‌اولوب، ینه آرناوددر. حرم همایوندن قپوجی باشیلقله طشره‌یه چیقوب، بعده یکیچری‌آغاسی وروم‌ایلی بکلربکیسی اولمشیدی. صدراعظم رستم پاشایه دخی داماد اولمشدی. روم ایلی جانبنه سردارلقله دخی کوندرلمشیدیسه‌ده، برکونه خدمتی کورلمه‌مشیدی. ۹۸۷ تاریخنده مسند صدارته ترفیع اولنه‌رق، آلتی آی صکره حصاة مثانه علتندن وفات ایتمشدر. زیاده‌سیله زنکین ومحسن ایدیسه‌ده، رأی وتدبیردن بیمایه اولوب، نابمحل حدتی اعتیاد ایتمش نااهل وامتزاجسز بر آدم ایدی.

احمد پاشا (حافظ —) سلطان مراد خان رابع دورنده صدارت عظمایی احراز ایدن وزرادن اولوب، عن‌اصل قلعه‌لی بر مؤذنك اوغلیدر. سسی غایت کوزل اولوب، طبیعت شعریه‌سی ولطائف ونکاتدن دخی بهره‌سی اولمغله، سرای همایونه داخل اوله‌رق، ندیم خاص پادشاهی اولمشیدی. مرورزمانله طوغانجی‌باشی اولدقدن‌صکره، رتبهٔ وزارتله قپودان دریا وبعده شام والیسی اولوب،

وان، ارضروم وبغدادجه دخی بعض مأموریتلر ایفا ایتدکدنصکره، ١٠٣٤ تاریخنده دیاربکر والیلکندن مسند صدارته ترفیع اولنمغله، ایران شاهنك الینه کچمش اولان بغدادك استردادیچون ٩ آی چالیشمش ایسه‌ده، قحط وغلا وخسته‌لق کبی بعض موانعك دخی انضمامیله موفق اوله‌میوب، حلبه عودت ایتمکه مجبور اولمش؛ و١٠٣٦ سنه‌سی صدارتدن عزل او-لنه‌رق، درسعادته عودتنده، وزیر ثانی اولوب، مصاهرت شرفنه دخی نائل اولمشدی. ١٠٤٠ تا-ریخنده ثانیاً صدر اعظم اولمش ایسه‌ده، آنجق یوز اون کون بومقامده قالدقدن صکره، قائممقام رجب پاشانك افسادیله غلو ایتمش اولان اشرار طرفندن شهید اولمشدر. ادیب وشاعر وکریم بر ذات ایدی.

احمد پاشا { (هزار پاره —) سلطان ابراهیم خان دورنده مسند صدارته ترفیع اولنان وزرادن اولوب، استانبوللیدر. بر سپاهینك اوغلی اولوب، طاوشان طاشی محله‌سنده طوغمشدر. سریع القلم و یازیسی کوزل بر کاتب اولمغله، ابتدا دفتردار عمر افندینك خدمتنه کیرمش، و بعده صدر اعظم قره مصطفی پاشایه تذکره‌جی، ومؤخراً موقوفاتی و دفتر امینی اولمشیدی. ١٠٥٦ تاریخنده رتبهٔ وزارتله دفتردار، و ١٠٥٧ ده رکاب همایون قائممقامی اولمشیدی. محب اقبال وحریص جاه بر آدم اولمغله، اوسنه صدارت عظمایی احرازه موفق ومصا-هرت شرفنه دخی نائل اولمشدر. یالکز اقبالنی دو-شونوب، زماننده امور دولت چیغرندن چیقمش، و مناصب عادتا آقچه‌یه مقابل صاتلمغه باشلامش اولدیغندن، سوز آیاغه دوشوب، ینکیچریلرله اسافل ناس طرفندن ظهوره کلن وسلطان ابراهیم خانك سلطنتنه ختام ویرن وقعه‌ده، صوفی محمد پاشانك صدارته تعیینی متعاقب اختفا ایتمش ایسه‌ده، بولنوب، اعدام اولنمش، و ارباب شورش طرفندن غایت ملحم اولان جثه‌سی پارچه پارچه کسیلش اولدیغندن، (هزار پاره) لقبیله شهرت بولمشدر. مدت صدارتی یالکز اونبر آیدر.

احمد پاشا { (ملك —) سلطان محمد خان رابع زماننده صدارت عظمایه نائل اولان وزرادن اولوب، آبازه جنسنه منسوبدر. حرم همایوندن یتیشوب، سلحدار ایکن، ١٠٤٨ تا-ریخنده دیار بکر و بعده ارضروم والیلکنه تعیین اولنمشیدی. ١٠٥٤ تاریخنده سلطان مراد رابع مرحومك کریمه‌سی (قیا) سلطانی تزوجله، مصاهرت پادشاهی شرفنه نائل اولدقدن صکره، بش آلتی سنه حلب وشام والیلکنده بولنمش، ودرسعادته عودتنده ١٠٦٠ تاریخنده بغداد والیلکنه تعیین اولنمش ایسه‌ده، عزیمت ایتمزدن ایرتسی کونی مسند صدارته ترفیع او-لنمشدر. اوصره‌ده خزینه‌جه مضایقه زیاده اولدیغندن، بوکا بر چاره اولمق اوزره، بر طرفدن بعض معاشات و وظائفك قطعنه و برطرفدن دخی ارباب تجارته یکیدن ویرکیلر طرحنه تشبث ایتدیکندن، حاصل اولان عمومی خشنودسزلق وشکایت اوزرینه، ١٣ آیلق صدا-رتدن صکره، ١٠٦١ ده عزل، و سلستره والیلکنه نصب اولنمشدر. بعده حلب والیسی ابشیر پاشا صدا-رته تعیین اولندقده، وصولنه دکین وکالت ایتمك اوزره، قائممقام نصب اولنمش ایسه‌ده، بالاصاله صدارتی احراز داعیه‌سنده بولندیغندن، ابشیر پاشا-نك وصولنی متعاقب معلقره‌یه نفی اولنمش؛ و برمدت صکره عفو اولنه‌رق، یدی سکز سنه بعض ایالتلر والیلکنده بولنوب، ١٠٧٣ تاریخنده ٦٠ یاشلرنده وفات ایتمشدر.

احمد پاشا { (طرخونجی —) بودخی سلطان محمد رابع دوری صدر اعظملرندن اولوب، آرناوودلغك (ماط) ناحیه‌سندندر. استانبوله ورودنده سرای همایونه داخل اولوب، سلحدار شهریاری موسی اغا مصر ایالتنه نصب اولندقده، صاحب ترجمه دخی سپاهیلکله چیقوب، موسی اغایه، و١٠٥٨ ده صدراعظم هزار پاره احمد پاشایه کتخدا اولمشیدی. هزار پاره‌نك اعدامی وقعه‌سنده کندیسی دخی آرانمقده ایکن، شیخ الاسلام عبدالرحیم افندینك حمایه‌سیله قورتیلوب، دیاربکر والیلکنه نصب اولنمش ایسه‌ده، اوطرفه عزیمتی تأخیر ایده‌رك، مصر والیلکنه تحویل مأموریته موفق اولمشیدی. مصرده برمدت والیلك ایتدکدن صکره، عزلنده خلفی عبدالرحمن پاشا طرفندن دور محاسبه صره‌سنده تضییق وحبس اولنمش؛ واستانبوله ورودنده دخی صدراعظم کوربجی محمد پاشا طرفندن حقارت واهانت کوره‌رك، سلانیك سنجاغیله دفع واخراج ایدلمش ایکن، ١٠٦٢ تاریخنده استانبوله جلبله، مسند صدارته ترفیع اولنمشدر. عاقل ومدبر

وغیرتلی بر وزیر اولمغله، اصلاح احوال مالیه وملکیه مقصدیله بعض تشبثاتده بولندیغندن، بو اجرا آتدن منافع شخصیه‌لری سکته‌دار اولان ارباب اغراض القا آتیله، ١٠٦٣ تاریخنده عزل و قتل اولنمشدر. مدت صدارتی طقوز بچق آی قدردر.

احمد پاشا { (کوپریلی زاده فاضل —) وزیر اعظم کوپریلی محمد پاشانك اوغلی اولوب، سلطان محمد رابع دوری صدور عظامندندر. ١٠٤٥ تاریخنده پدرینك متصرف بولندیغی کوپریده طوغوب، ابتدا طریق علمیه سلوك ایله، اکمال تحصیل ایده‌رك، ١٠٦٧ ده صحنه چیقمش ایکن، بعض مدرسینك تعریضات حسودانه‌سندن طولایی، طریقدن عدول ایله، ١٠٦٩ تاریخنده رتبهٔ وزارتله ارضروم، وایرتسی سنه شام والیسی اولوب، ١٠٧١ده درسعادته جلبله، صدر اعظم قائممقامی اولمشیدی. بر سنه صکره پدری ادرنه‌دن خسته عودت ایدوب، وفات ایتمکله، یرینه صدر اعظم اولمشدر. اوصره‌ده نمچه ایمپراطوری مغایر عهد اردل قلاعنه تعرض ایتمکله، صاحب ترجمه ١٠٧٤ تاریخنده، سرعسکرلك عنواننك دخی انضمامیله، او طرفه عسکر سوق ایده‌رك، (اویوار) قلعه‌سنی محاصره، و ٢٦ کون صکره بیوك بر غالبیتله فتح ایتمش؛ و بلغراده عودتله اوراده قیشلادقدن صکره، بهارك حلولنده یکیدن هجومه حاضرلنمقده ایکن، آوستریا ایمپراطوری طرفندن سفیر کوندرلمکله شانلی ودولت عثمانیه حقنده نافع برمعاهده عقد ایده‌رك، مظفراً عودت ایتمشدر. کرید آطه‌سنده قندیه قلعه‌سنك محاصره‌سیله ٢١ سنه‌دن بری اوغراشلمقده اولوب، موفقیت میسر اوله‌مدیغندن، ١٠٧٧ تاریخنده بالذات او طرفه عزیمتله، یکرمی طقوز آی صرف مساعی واجتهاد ایتدکدن صکره، ١٠٨٠ تاریخنده قندیه‌یی فتح ایله، بتون کرید جزیره‌سنی تحت انضباطه آله‌رق، دار النصر اتخاذ اولنان ادرنه‌یه عودت ایتمشدر. ١٠٨٣ ده له قرالی طرفندن مغایر عهد بعض تجاوزات وقوع بولمغله، سفر همایون وقوعنده، فاضل احمد پاشا رکاب پادشاهیدن اصلا آیرلمیه‌رق، بودفعه دخی اثبات صداقت واهلیت ایتمش، وینه مظفراً عودت میسر اولمشدر. کندیسی بوقدر فضل وکمال ومحاسن ایله برابر عشرته مبتلا اولدیغندن، وجودینه بعض امراض مستولی اولمش؛ و هنوز ٤٢ یاشنده اولدیغی حالده، اسیر فراش اولوب، ١٠٨٧ تاریخنده ادرنه‌یه تشریف همایون وقوعنده، معیتده کیتمکه غیرت ایتمش ایسه‌ده، جسر ارکنه قربنده اکمال انفاس حیات ایده‌رك، جنازه‌سی استانبوله نقل ایله، پدرینك یاننه دفن اولنمشدر. مدت صدارتی اون بش بچق سنه‌در. پدرینك تأسیس ایتمش اولدیغی کتبخانه‌یه علاوةً صاحب ترجمه طرفندن ٨٠٠ قدر کتب معتبره وقف ایدلمشدر.

احمد پاشا { (قوانوز —) وزرای دولت علیه‌دن اولوب، سلطان احمد خان ثالثك دور سلطنتلرنده یالکز ٣ آی صدارت ایتمشدر. کندیسی عن اصل روسیه‌لی اولوب، سلحدار حسین پاشانك آزادلیسی ایدی. سرای همایونه داخل اوله‌رق، قطع مراتب ایله، خزینه کتخداسی، وعهد سلطان مصطفی خانیده رتبهٔ وزارتله صیدا والیسی اولمشیدی. عمیجه زاده حسین پاشانك ده دامادی ایدی. بعده موصل، دیاربکر وخانیه والیلکلرنده بولندقدن صکره، الماس محمد پاشانك صدارتنده متقاعداً قاضی کوینده اختیار اقامته مجبور اولمشیدی. ١١٠٩ تاریخنده قائن پدری صدارته کچمکله، تکرار خانیه والیلکنه، و برسنه صکره دیوان سلطانیه نصب اولنمش ایسه‌ده، ینه او سنه عزل اولنمشدی. ١١١٥ تاریخنده ظهور ایدن ادرنه وقعه‌سنده، ارباب شقاوت صاحب ترجمه‌یی دخی کندیلرینه الحاق ایده‌رك، امر عصیانه تشریك ایتدکدن صکره، سلطان احمد ثالثك ابتدای جلوسنده صدارته تعیینیچون اصرار ایتمش اولدقلرندن، ناچار مسند صدارته ترفیع اولنمش ایسه‌ده، اوچ آی کچمه‌دن عزل وساقزه نفی اولنه‌رق، بعده اینه بختی محافظلغنه تعیین اولنمش؛ واوراده وفات ایتمشدر.

احمد پاشا { (قلایلی قوز —) بودخی سلطان احمد ثالث دورنده صدارته نائل اولان وزرادن اولوب، قیصریه‌لیدر. استانبوله ورودنده بعض همشهریلری وساطتیله تبرداران اوجاغنه دخول ایله، مصاحب آغالردن یوسف آغانك خدمتنه کیرمکله، بعده افندیسی دارالسعادة الشریفه آغاسی اولنجه، کندیسی دخی قهوه‌جی باشی وسقاباشی اولمش؛ ویوسف آغانك خدمت پادشاهیدن مفارقتنده میرمیرانلق رتبه‌سیله جده، واوندن صکره وان والیسی،

و بعده رتبهٔ وزارتله قپودان دریا اولوب، ١١٠١ تاریخنده عزل، و بوزجه آطه‌یه نفی اولنمش ایسه‌ده، برمدت صکره عفو، و بریرینی متعاقب طربزون، سیواس وقبریس والیلکرینه، و١١٠٥ ده رکاب همایون قائمقاملغنه، وبعده دیاربکر، بغداد وادرنه ایالتلرینه نصب اولنمش؛ واوصره‌ده روسیه آزاق قلعه‌سنه تسلط ایتمکله، تخلیصی مأموریتیله طربزون والیلکنه نصب اولنه‌رق، عزیمتی تسریع اولنه‌دقده، بعض اتباعنك اغفالیله خوفه دوشه‌رك، فرار، وایکی سنه قدر اختفا ایتمشیدی. بعده والده سلطانك شفاعتیله بروسه‌ده اقامته مساعده اولنمش؛ و برمدت صکره وزارتی اعاده اولنه‌رق، قندیه والیلکنه نصب اولنمش ایدی. بعض جهلانك کندیسی حقنده اولان مدح و ثناری شیوع بولمغله، خفیاً قندیه‌دن جلب اولنه‌رق، ١١١٦ تاریخنده مسند صدارته ترفیع اولنمش ایسه‌ده، متعاقباً مسائیسیله عدم اقتداری آکلاشیله‌رق، سکسان کوناك صدارتدن صکره عزل، و لمنی‌یه تبعید اولنمشدر. بر وقت صکره سنه حرمةً خانیه محافظلغنه تعیین اولنمش ایسه‌ده، ظهور ایدن شکایتلر اوزرینه، استانکویه نفی، بعده قندیه محافظلغنه نصب، و صکره ینه استانکویه اجلا اولندقدن صکره، ینه اینه‌بختی محافظلغنه کوندریله‌رك، ١١٢٧ ده اوراده وفات ایتمشدر.

احمد پاشا { (حاجی —) دور سلطان محمود خان اولده صدارت عظمی مسندینه یچمش وزرادن اولوب، ١١٦٣ ده آق دکیز سواحلندن قوجه نام محلده طوغمش، وعمی حاجی بکر پاشایه انتسابله، بونك جده والیلکنه نصبنده کتخداسی اولمشدی. بعده درسعادته عودتله، رکاب همایونده قپوجیلر کتخداسی وچاوش‌باشی‌اولمش؛ وبعده روسیه‌لی (اوزو)یی محاصره ایتمکله، درونده بولنان اهالی‌یه ذخیره وامداد ایصاله مأمور اولوب، بو ایشده موفق اوله‌مامش‌ایسه‌ده، الدن کلنی دریغ ایتمدیکندن، یکن محمد پاشا صدراعظم اولدقده، ١١٥٠ تاریخنده کتخداسی، ومشارالیهك سرعسکر تعیین اولنمسی اوزرینه، قائمقام رکاب همایون اولمشدی. ١١٥١ ده آیدینده ظهور ایتمش اولان اشقیانك دفع مضراتی مأموریتیله آیدین والیلکنه نصب اولنه‌رق، عودتنده ینه رکاب همایون قائمقاملغنه نصب، و١١٥٣ ده مسند صدارته ترفیع اولنمشدر. یکرمی ایکی آی صدارت عظماده قالدقدن صکره، ارتشا ایله مألوف اولدیغی سمع همایونه واصل اولمغله، ١١٥٤ ده عزل، وردوسه‌یه نفی اولنمش؛ و١١٥٦ ده وزارتی اعاده ایله، ایران حدودینه سوریجیلك مأموریتیله رقه‌یه کوندرلمش، وبعده صیدا والیلکنه نصب اولنمشدر. بعده آناطولی والیسی وایرانه قارشی سرعسکر اولوب، بو دفعه موفق اولمش؛ وحلب، دیاربکر وبغداد والیلکلرنده بر مدت بولندقدن صکره، ١١٦١ ده مصر والیلکنه نصبله، ایکی سنه اوراده قالمش؛ وصکره ایچ ایل وقندیه وبعده ینه حلبده والی اولوب، ١١٦٦ ده اوراده وفات ایتمشدر.

احمد پاشا { جنتمکان سلطان محمود خان ثانی دورنده صدارت عظمایه ترفیع اولنان وزرادن اولوب، طربزونلیدر. استانبوله ورودله، بعض خدماتده بولنه‌رق، قپوجی باشیلق رتبه‌سنه نائل اولدقدن صکره، ارائیل نظارتنه تعیین اولنمش؛ واوراده حسن خدمتی کورلمکله، درسعادته جلب اولنه‌رق، امیراخور پایه‌سیله تلطیف، وصربیه جهتنده بولنان تپه‌دلنلی ولی‌الدین پاشا وسائر امرای اردویه مهمات یتیشدیرمك اوزره، سوریجیلکله او طرفه اعزام اولنمش ایسه‌ده، ١٢٢٦ تاریخنده ادرنه‌دن اعاده اولنه‌رق، مسند صدارته ترفیع اولنمشدر. بر سنه ایله بش آی بو مقامده قالدقدن صکره، عزل اولنه‌رق، ارضرومه والی اولمش؛ وبر مدت صکره اوراده وفات ایتمشدر. جسور وغیرتلی بر ذات ایدیسه‌ده، ساده‌دل وامور دولتدن غافل ایدی.

احمد پاشا { (ولی‌الدین اوغلی —) شعرای عثمانیه‌نك سرافرازی اولوب، اك اول اشعار ترکیه‌یه لطافت ویرن بو ذاتدر. آنجق شعرای فرسك آثارینی چوق تتبع ایتمش اولدیغندن، بلا اختیار اونلری تقلید ایتمشدر. حتی بعض بیتلرینك اشعار فارسیه‌دن مترجم اولدیغی کوریلیور. پدری سلطان مراد ثانینك قاضیعسکری بولنمش اولدیغی کبی، کندیسی دخی سلطان محمدخانك معلمی اولوب، رتبهٔ وزارتله دخی تبجیل اولنمشیدی. آنجق محبوب دوست وقلندر مشرب بر ذات اولمغله، بعض اوضاعندن طولایی بر آره‌لق یدی قله‌ده حبس اولنمش؛ و مشهور (کرم قصیده‌سنی) یازوب تقدیم ایتمکله عفو اولنمشیدی. قصیدهٔ مذکوره‌نك مطلعی شودر :

قول کناه ایتسه نوله عفو شهنشاه قنی
طوتملم ایکی الم قانده ایش قانی کرم

احمد پاشا { تونس والیلرندن اولوب، ۱۲۵۵ تاریخنده ارثاً تونس والیلکنه چکمش؛ وعصر سلطان مجید خانیده اون بش سنه سورن مدت حکومتنده دولت متبوعه‌سیله اولان مناسبات و روابط تابعیتی تأکید و تزییده همت ایده‌رك، ۱۲۷۰ تاریخنده وفات ایدوب، تونس والیلکی رتبهٔ وزارتله برادری محمد بکه توجیه اولنمشدر.

احمد پاشا { طرف دولت علیه‌دن مصره تعیین اولنان ولاتك دردنجیسی اولوب، کندیسی قانونی سلطان سلیمان خانك رجالندن اولمغله، ردوس جزیره‌سنك فتحنده حسن خدمتی سبقت ایتمش اولدیغندن، وزیر ثالث اولمش؛ و ۲۹۲ تاریخنده مصر والیلکنه تعیین اولنه‌رق، اورایه وصولندن درت آی صکره، استقلال خیال خامنه دوشه‌رك، (ملك منصور سلطان احمد) نامیله کندی اسمنه خطبه اوقوتدیرمش ایسه‌ده، دور استقلالی دخی آنجق ۱۲ کون سوروب، ۹۳۰ تاریخنده وزیر اعظم اتخاذ ایتمش اولدیغی محمد بك طرفندن مغلوب، و فرار ایدرکن قتل اولنمشدر.

احمد پاشا { (حافظ —) حرم همایون آغالرندن اولوب، ۹۹۷ ده کیلارجی باشیلقدن قبرس بکلر بکیسی، و ایکی سنه مصر والیسی اوله‌رق، رتبهٔ وزارتله تبجیل اولنمشیدی. ۱۰۰۳ تاریخنده بوسنه محافظلغنه، و بعده بودین و ودین و طونه سردارلغنه، و مؤخراً وزیر ثانی عنوانیله صدر اعظم ابراهیم پاشانك قائممقاملغنه، و بر مدت صکره آناطولی محافظلغنه نصب اولنمش ایدی. ایکی سنه صکره استانبوله جلبله، وزارتی آلنه‌رق، یدی قلعه‌ده حبس اولنمش ایسه‌ده، متعاقباً سلطان احمد خانك جلوسنده صدر اعظم علی پاشانك قائممقامی اولمشدر. بعده متقاعد اولوب، ۱۰۱۶ ده حجه کیتمش، و ۱۰۲۲ ده وفات ایتمشدر.

احمد پاشا { سلطان احمد خان اول وزراسندن اولوب، ۱۰۲۴ تاریخندن اعتباراً ایکی سنه مصرده والیلك ایتمش؛ و سلطان مصطفی خان دورنده بعض مناصبده بولنمشدر. یکیچری کاتبلکندن یتیشوب، امیر آخور و یکیچری آغاسی دخی اولمشیدی.

احمد پاشا { (سیدی —) سلطان محمد خان رابع دورنده ۱۰۶۶ تاریخنده سیواسدن کلوب، قپودان دریا اولمش؛ وبش آی قدر بوغازلری محافظه ایدوب، بعده عزل ایله، بوسنه والیلکنه تعیین، واوراده اعدامله، سر مقطوعی درسعادته ارسال اولنمشدی.

احمد پاشا { (داماد حافظ —) عصر سلطان احمد خان ثالثده، ۱۱۴۳ تاریخنده قپودان دریا اولوب، بر قاچ آی بو منصبده بولنمشدر. بقیهٔ احوالنه دسترس اولنه‌مدی.

احمد پاشا { (راتب —) طوپال عثمان پاشانك اوغلی اولوب، عصر سلطان محمود خان اول اولان ۱۱۵۷ تاریخنده قپودان دریا اولمش؛ وبرقاچ آی صکره عزل ایله، موره سنجاغنه نقل اولنمش؛ و ۱۱۷۰ ده اوراده وفات ایتمشدر.

احمد پاشا { (ایچ ایللی —) سلطان محمود خان ثانی حضرتلرینك زمان سلطنتلرنده بروسه متصرفی ایکن، ۱۲۳۳ تاریخنده درسعادته جلبله، قپودان دریا نصب اولنمش ایسه‌ده، طشره‌لرده آلیشمش اولدیغندن، التماسی اوزرینه، متعاقباً خداوندکار والیلکنه نصب اولنمشیدی. بعده اخسخه، و ۱۲۳۹ ده شام والیسی وامیر الحج اولوب، حجه وصولنده وفات ایتمشدر.

احمد پاشا { (پاپوچجی —) سلطان محمود خان ثانی دورنده قپودان دریا اولان وزرادن اولوب، عن اصل طربزونده‌کی ریزه اهالیسندندر. مملکتنده پاپوچجیلقله مألوف اولدیغی کبی، درسعادتده دخی برمدت بو صنعتله مشغول اولمش؛ وبعده ترسانه‌ده باش چاوش معیتنده چاوش اولوب، برآره‌لق باش چاوش وکیلی بولنمش؛ ومکهٔ مکرمه مفتاحی کلدیکنده کاغدخانه‌ده ترتیب اولنان ضیافتلرده خدمتی بکنلدیکندن، باش آغا تعیین اولنمغله، اون اون بش سنه باش آغالق وترسانه کتخدالغیله امرار اوقات ایتدکدن صکره، ۱۲۴۱ تاریخنده وقوعه کلن وقعهٔ خیریه‌ده حسن خدمتی مشاهده اولنمغله، قپوجی باشیلقله غلطه وبعده لیمان نظارتنه تعیین، و ۱۲۴۴ ده میرمیرانلق رتبه‌سیله قپودان دریا نصب، وبعده رتبهٔ وزارتله دخی تبجیل اولنمشدر. او سنه محاربه اولمغله، قره دکیزده بر کمی اخذ ایتدیکندن،

مظهر التفات پادشاهی اولوب، دونغابی ترسانه‌یه سوق ایدرکن، «محمودیه» نام اوچ انبارلی‌یی آرناوُد کویی اوکنده قره‌یه اوتورتمغله، قورقوسندن خسته‌لنوب، چوق چکمه‌دن وفات ایتمشدر.

احمد پاشا (کوچك —) سلطان مراد خان رابع دوری وزراسندن اولوب، سیواس و شام و کوتاهیه والیلکلرنده بولندقدن صکره، آناطولیده اظهار عصیان ایتمش اولان الیاس پاشانك تنکیلنه مأمور اولمغله، موفق اولدیغندن، بعدالتلطیف ۱۰۴۲ تاریخنده شام والیلکنه اعاده اولنمش؛ واوراده دخی معن اوغلنك وسائر سرکشانك حرکات باغیه‌سنه ختام ویره‌رك، امن واسایشی اعاده‌یه موفق اولمش؛ ایران محاربه‌سنده طرف پادشاهیدن اریوانه جلب اولنه‌رق، بعده موصل محافظلغنه تعیین اولنمش؛ واوراده خسته‌لنوب، ۱۰۴٦ ده شاه عباسه قارشی اولان بر محاربه‌ده شهید اولمشدر.

احمد پاشا جنتمکان سلطان عبدالمجید خان دوری مشیراندن اولوب، قریم محاربه‌سنده خیلی خدمتی کورلمش؛ و بعده شام والیلکی ایله بشنجی اردو مشیریتنه نصب اولنه‌رق، ۱۲۷۷ تاریخنده ظهور ایدن شام وقعهٔ الیمه‌سنده کوشك طاوراندیغندن، سنهٔ مذکوره‌ده اعدام اولنمشدر.

احمد پاشا (قیصریه‌لی —) بحریه مشیراندن اولوب، نفردن یتیشمش، و قریم محاربه‌سنده حسن خدمتی کورلمشیدی. جزایر بحر سفید وازمیر و یانیه کبی بعض ولایتلرده دفعاتله والیلك ایتمش؛ و اخص آمالی اولان (قپودان پاشا) عنوانیله بحریه نظارتنه دخی نائل اولمشیدی. روسیه محاربه‌سنده روسجق والیسی بولنه‌رق، اوراده خسته‌لنمکله، محاربه اثناسنده یعنی ۱۲۹٤ تاریخنده درسعادته عودتنده وفات ایتمشدر. غیرتلی وچالشقان بر ذات اولوب، بولندیغی ولایتلرده بعض اصلاحات واعماراته موفق اولمشدر.

احمد پاشا (طبیب —) اطبای عثمانیه‌دن اولوب، مکتب فنون طبیهٔ شاهانه‌دن نشأت ایتمش؛ و مدت مدیده مکتب مذکورده فنون طبیه تدریسیله مشغول اولوب، فریقلك رتبه‌سنه ودرس ناظرلغنه واصل اولمشیدی. علوم طبیه‌نك لسان ترکیده تدریس اولنمسنه اك زیاده همت و غیرت ایدنلردن اولوب، تشکیل اولنان «جمعیت طبیه» نك خیلی وقت رئیسی بولنمشدر. بر «مفردات طب» کتابی ودیکر بعض کتب ترجمه ایتمشدر. اواخر عمرنده کوزلرینه عمی طاری اولدقدنصکره، یکن سنه یعنی ۱۳۰۵ تاریخنده وفات ایتمشدر. عن اصل ردوسلیدر.

احمد پور هندستانك پنجاب قطعه‌سنده واقع (بهوپال) حکومتنك بر شهریدر، که بهوپالك ٤٨ کیلومتره جنوب غربیسنده و (اکره) ایله (چناب) نهرلرینك محل تلاقیسنده واقع اولوب، ۳۰۰۰۰ اهالیسی واردر. — بونك ١٤١ کیلومتره جنوب غربیسنده بو اسمله دیکر بر قصبه دها بولندیغندن، برنجیسی (بارا) یعنی بیوك وبو (چوتا) یعنی کوچك وصفیله تفریق اولنور. — ینه اوقطعه‌ده و(ملتان)ك ٦٢ کیلومتره شمال شرقیسنده بر اوچنجی (احمد پور) شهری دخی واردر.

احمد جام (ابوالنصر — بن ابی الحسن) خراسانده جام قصبه‌سنك مشاهیر شعرا ومشایخندن اولوب، مناقب وکراماتی مشهوردر. تصوفه دائر «سراج السایرین» کبی بعض تألیفات معتبره‌سی واردر. ۵۳۲ تاریخنده وفات ایدوب، تصادفاً (احمد جامی) ترکیبی تاریخ وفاتی مشعردر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

نه در مسجد کذارندم که رندی
نه در میخانه کان خمار خامست
میان مسجد ومیخانه راهیست
غریبم عاشقم آن ره کدامست

احمد جان هرات خانی اولوب، ۱۲۷۹ تاریخنده وفات ایتمش، واوغلی شاه نواز خان یرینه قائم اولمشدی.

احمد چلبی دور سلطان سلیمان مشاهیر علماسندن سنان چلبینك اوغلی اولوب، مشاهیر شعرا و علمای عثمانیه‌دندر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

دائم اوسك رقیبه رعایتده یارمز
برایتجه یوق یانده بزم اعتبارمز

احمد حسنی (عبدالله بن محمد) مغرب ملوکندن اولوب، برادرندن صکره یکنی تختـه کچمش، وصاحب ترجمه‌نك ادعای سلطنته قالقیشدیغی خاطرینه کلمدیکن، برادرزاده‌سی

طرفندن قتلی مراد اولنغله، ٩٨٥ تاریخنده محاربه‌یه کیریشوب، غالب کله‌رك، کندیسنی قتل، وسلطنتی ضبط ایتمشدر. سلاطین عظام عثمانیه ایله مخابره ومناسباتده بولنوب، هر وقت هدایا تقدیم ایدر، وخلعته نائل اولور ایدی. فاس ومراکش ایله جزایر وسودانك بعض طرفلری تحت اداره‌سنده اولوب، کثیرالعدد اولان اولادینی والیلکله اطرافه طاغیتمشیدی. عادل ومدبر وادیب وشاعر بر حکمدار ایدی. ١٠١٢ تاریخنده وفات ایتمشدر.

احمد خان { سلاطین عظام عثمانیه‌دن اوچ ذاتك اسمیدر. [«احمد» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

احمد خان { کاشغر وترکستان ملوکندن اولوب، پدرینك وفاتنده سمرقندده جلوس ایتمش؛ وکندیسی ظالم وبدکردار بر شخص اولدیغندن، تبعه‌سنك مراجعتی اوزرینه، ٤٨٢ تاریخنده ملکشاه سلجوقی عسکر سوق ایده‌رك، ملکنی ضبط، وکندیسنی اسیر ایتمکله، دیلدن بر طائفه‌یه تسلیم ایتمش؛ وکندیسی برطاقم غریب ادعالرده بولنغله، ابتدا ولایتنده قائل اولان برچوق خلق باشنه طوپلانمش ایسه‌ده، بعده زندیقلغی تبین ایتمکله، قتل ایتمشلردر.

احمد خان بنکش { هندستانده فرخ آباد خانلرندن اولوب، ١١٦٣ تاریخندن ١١٨٥ تاریخنه‌دك ٢٢ سنه حکومت سورمشدر.

احمد خان کیلانی { کیلان ملوك وشرفاسندن علوم ریاضیه وحکمتده ید طولی صاحبی شاعر وادیب بر ذات ایدی. کیلانك اسکی بر خاندان حکمداریسنه منسوب اولدیغی حالده، ایران شاهی طهماسب طرفندن بر قلعه‌یه حبس اولنمش، وطهماسبك اوغلی اسمعیل شاه دخی اوقلعه‌ده محبوس بولنغله، برکون تخت ایرانه جلوس ایده‌جك اولور ایسه، کندیسنه ملك موروثنی اعاده ایده‌جکنی وعد ایتمشیدی. بناء علیه شاه اسمعیل تخته کچنجه، وعدنده طوروب، صاحب ترجمه‌یه کیلانی ویرمش ایسه‌ده، بونك وفاتندن صکره شاه عباس کیلانی ضبط ایتمکله، احمد خان سلاطین عظام عثمانیه‌دن سلطان محمد خان ثالثه التجا ایتمش، وبعده بغداده چکیلوب، ١٠٠٩ ده اوراده وفات ایتمشدر.

احمد خلوصی پاشا { جنتمکان سلطان محمود خان ثانی دوری وزراسندن اولوب، باب عالیدن یتشمش؛ وصدارت کتخدالغی ومهمات حربیه نظارتی مسندلرینی احراز ایتدکدن صکره، ١٢٤٣ سنه‌سی اواخرنده، رتبهٔ وزارتله صدراعظم قائمقامی اولمشیدی. ١٢٤٨ ده قائمقاملقدن عزل اولنه‌رق، ١٢٥٢ تاریخنده عاکف پاشا یرینه خارجیه ناظری اولوب، برقاچ هفته صکره وفات ایتمشدر. ادارهٔ دولته واقف وحلیم بر ذات ایدی.

احمد خیالی { (شمس الدین — بن موسی) ابو الفتح سلطان محمد خان ثانی حضرتلرینك دور سلطنتی علماسندن اولوب، فاضل وادیب وصالح بر ذات ایدی. بعض مدارسده تدریسله مشغول بولنمش؛ و«شرح عقائد نسفیه» ایله «حاشیهٔ تجرید» ه بعض حاشیه‌لر یازمش، واستادی اولان خضر بکك «نظم العقائد» ینی شرح ایتمشدر.

احمد داعی { قدمای شعرای عثمانیه‌دن اولوب، یلدیرم بایزید خانك اوغلی شهزاده سلیمان چلبی‌یه منسوب بولنمشدر. عن اصل کرمیانلی ایدی. «جنك نامه» عنوانیله بر منظومه‌سی وبعض مراسلاتی واردر. شو مطلع جملهٔ اشعارندندر:

کوزم هیچ کوردیکك وارمی بحق سورهٔ طاها
بنم یارم کبی فتنه بنم کوکلم کبی شیدا

احمد دمنهوری { اون ایکنجی قرن هجری علماسندن اولوب، مصرده تولد ونشأت ایتمش؛ و علوم عقلیه ونقلیه‌ده، وعلی الخصوص هیئت وحکمت وطبده یدطولی صاحبی ایدی. علوم متنوعه‌یه متعلق بعض کتابلر یازمش؛ و١١٩٢ ده وفات ایتمشدر.

احمد رسمی افندی { مشاهیر رجال دولت علیه‌دن اولوب، ١١٣٢ تاریخنده طوغمش، و١٢٠٣ ده وفات ایتمشدر. کریده‌کی رسمو قصبه‌سندن اولمغله، لسان رومی‌یه دخی آشنا ایدی. قینارجه معاهده‌سنی امضایه مأمور اولدیغی کبی، سلطان عثمان خان ثالثك وفاتیله سلطان مصطفی خان ثالثك جلوسنی تبلیغ ایچون دخی سفارتله ویانه‌یه کوندرلمش، و بعده برلینه سفیر اولمشیدی. بوسیاحتنك احوالنی یازمش اولدیغی کبی، روسیه ایله دولت عثمانیه آره‌سنده او وقت واقع اولان محاربه‌نك تاریخنی دخی تحریر ایتمشدر. بو ایکی اثری مورخ (هامر)

طرفندن آلمانجه‌یه ترجمه، وسیاحتنامه‌سنك متنی پارسده طبع اولنمشدر.

احمد رشید افندی { [«صدقی زاده» ماده‌سنه مراجعت.]

احمد رضوان { قانونی سلطان سلیمان دوری شعراسندن اولوب، اشعاری

چوق ایسه‌ده، او قدر لطیف دکلدر. شو بیت او جمله‌دندر:

یار عشقکله جهنم اودی یاندرمز بنی
تشنه‌یم کیم یدی دریا صویی قاندرمز بنی

احمد رفعت پاشا { مصرلی ابراهیم پاشانك اوغلی اولوب، ۱۲۴۱

تاریخنده مصرده طوغمش؛ و شامده واقع اولان محاربه‌لرده پدرینك معیتنده بولندقدن صکره، اکمال تحصیل ایچون پارسه کوندریله‌رك، ارکان حرب مکتبنه دوام ایتمشیدی. پدرینك وفاتنده مصره عودت ایدوب، آثار تحصیلندن وطنی مستفید ایتمکده ایکن، رأس اداره‌ده بولنان عباس پاشانك علیهنده بولنان فرقه کندیسنی رئیس اتخاذ ایتمك ایستمش؛ وکندیسی بویله بر ایشه قاریشمامش ایسه‌ده، عباس پاشانك نظرنده شبهه‌یی دعوت ایتدیکنی کورنجه، ۱۲۶۷ تاریخنده درسعادته کلوب، سلطان عبد المجید خان طرفندن فریق رتبه‌سیله تکریم اولنمشدی. اوچ سنه صکره، سعید پاشانك مصر والیسی اولمسی اوزرینه، مصره عودتله، تشکیل اولنان مجلس مشورتك اعضالغنه وبعده ریاستنه تعیین اولنمشیدی. سعید پاشادن صکره کندیسنك مسند ولایته چکمسی مقرر ایکن، ۱۲۷۳ تاریخنده راکب بولندیغی برواغونك قضاءً نیله دوشمسیله، مغروقاً وفات ایتمشدر.

احمد زوزنی { (ابو نصر — بن علی) شعرادن اولوب، بغداده آل بویه‌دن عضد الدولهنك خدمتنده بولنمشدر. — (ابو سهل بن محمد —) دخی مشاهیر فقهاء شافعیه‌دن اولوب، «مختصر مزنی» طرزنده «جمع الجوامع» عنوانلی برکتابك مؤلفیدر.

احمد شاه { (مجاهد الدین — بهادر) دهلی حکمدارلرندن اولوب، ۱۱۶۱

تاریخنده، پدرینك وفاتی اوزرینه جانشینی اولمش؛ و۳ سنه ایله ۸ آی حکومت سوردکدن صکره، وزیر اعظمی عماد الملك غازی الدین خان طرفندن اسقاط اولنمش؛ وعالمکیر ثانی یرینه جلوس ایتمشدر. بعده ۲۱ سنه دها یاشامشدر.

احمد شاه { اول. هندستانده کوجرات حکمدارلرندن اولوب تاتار خانك

اوغلی ومظفر شاهك توروندر. ۸۱۳ تاریخنده جلوس ایدوب، ۲۳ سنه حکومتدن صکره ۸۴۷ تاریخنده وفات ایتمشدر. ذکری سبقت ایدن (احمد آباد) شهرینی بنا ایدن بودر.

احمد شاه { ثانی. کوجرات حکمدارلرندن اولوب، ۹۶۱ تاریخنده، پدری

محمود شاه ثالثك وفاتی اوزرینه، تخته جلوس، و۷ سنه‌لك حکومتدن صکره ۹۶۸ده وفات ایتمشدر.

احمد شاه ابدالی { افغانستانده بربیوك دولت مؤسسی اولوب،

عن‌اصل (ابدال) قبیله‌سنك رؤساسندن ایکن، ایرانشاهی نادرشاه طرفندن ایرانه‌کتورلمش، وبونك رجالندن اولمشیدی. ۱۱۶۰ تاریخنده واقع نادر شاهك قتلی اوزرینه، صاحب ترجمه افغانستانده کندی قبیله‌سنه چکیله‌رك، اعلان استقلال ایله، افغانستانك هرطرفنی ضبط ایتمش؛ واو صره‌ده برطاقم ذی‌قیمت خزائن الینه کچوب، الیوم انکلتره قرالیچه‌سنك تحت تصرفنده بولنان (کوه‌نور) نام جسیم الماس پارچه‌سنه دخی متصرف اولدقدن صکره، توسیع بلاده باشلایه‌رق، ایرانك بر قسمنی وهندستانك قسم شمالیسیله کشمیری دخی ضبط ایتمشیدی. ۲۶ سنه‌لك فتوحاتله سلطنت ایتدکدن صکره، ۱۱۸۷ تاریخنده قندهارده وفات ایتمشدر. اوغلی وخلفی اولان تیمور شاه زماننده دولتی خیلی کوچلمشدر.

احمد شاه بنکالی { هندستانك بنکاله خطه‌سی حکمدارانندن اولوب، ۸۳۴ تاریخنده جلوس، و۱۶ سنه اجرای

حکومتله، ۸۵۰ تاریخنده وفات ایتمشدر.

احمد شاه بهمنی { اول. هندستانك بهمنی دولتی ملوکندن اولوب،

۸۲۵ تاریخنده پدری داود شاهك وفاتی وبیوك برادری فیروز شاهك حق وراثتدن استعفاسی اوزرینه، جلوس ایدوب، ۱۳ سنه حکومت سوردکدن صکره، ۸۳۸ تاریخنده وفات ایتمشدر.

احمد شاه بهمنی { ثانی. پدری محمود شاه ثانینك وفاتی اوزرینه،

۹۲٤ تاریخنده دولت بهمنیه تختنه چقوب، ۳ سنه‌لك حکومتدن صکره، ۹۲۷ تاریخنده وفات ایتمشدر.

احمد شمس الدین { [«کمال پاشازاده» ماده‌سنه مراجعت.]

احمد صنهاجی { مغرب مشاهیر علماسندن اولوب، «الدیباج» عنوانلی کتابك ودیکر ٤٠ قدر تألیفاتك صاحبیدر. ۹٦۳ تاریخنده طوغوب، ۱۰۳۲ ده وفات ایتمشدر.

احمد عزت پاشا { اون‌ایکنجی قرن هجری اواخری وزراسندن اولوب، عن‌اصل کوتاهیه‌لی وکرمیان بکك نسلندن ایدی. باب عالیدن یتیشوب، صدارت‌عظمی کتخداسی اولدقدن صکره، برمدت نفی، وبعده اطلاقله، ترسانه وضربخانه امینی اولمش؛ و۱۱۸٤ تاریخنده مأموریتله مصره کوندریلوب، عودتنده ینه صدراعظم کتخدالغنه نصب اولنمیدی. بکرش سرعسکری محمد پاشانك قتلی اوزرینه، یرینه سرعسکر اولوب، ابراز شجاعت ودرایت ایتدیکندن، بربرینی متعاقب ودین، ارضروم وحلب والیسی، وبعده مدینهٔ منوره محافظی اولمش؛ و۱۱۹۱ وقوعاتنده وظیفه‌سنده قصوری کورلمکله، عزل وقدس متصرفلغنه نصب اولنمش؛ و۱۱۹۳ ده حلب والیلکندن عزل، واموالی مصادره اولنبدرق، قدس متصرفلغنه اعاده، وصکره سلستره والیلکنه نصب اولنمش؛ و۱۱۹۵ ده خوتین محافظی ایکن اوراده وفات ایتمشدر.

احمد فارس { [«فارس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

احمد فوزی پاشا { (فراری —) عن اصل سلحدار علی آغانك برادری ابراهیم آغانك یالیسنده قایقجی اولوب، ابراهیم آغانك وفاتنده علی آغا طرفندن سرای همایونه آلنمش؛ ووقعهٔ خیریه‌ده خاصه عسکرینه یازیلوب، طالعنك یاردیمیله سواری میرالایلغی رتبه‌سنه نائل اولمش؛ وسلطان محمود خان ثانی حضرتلرینك یاورلك خدمتنده بولنوب، بعده رتبهٔ وزارتله مابین مشیری و ۱۲۵۳ ده قپودان دریا اولمش؛ و ایرتسی سنه دونتما ایله آق دکیزه چیقوب، اوصره‌ده سلطان محمود خان حضرتلری وفات ایتمکله، مصر مسئله‌سی برطرف اولمشیکن، دونتمایی اسکندریه‌یه سوق ایده‌رك، تجدید مسئله‌یه سبب اولدیغندن، دونتما کری آلندیغنده، کندیسی فرار ایدوب، مصرده قالمش؛ و ۱۲۵۸ ده فجاءةً وفات ایتمشدر.

احمد نکر { (Ahmednagar) هندستانك غرب جهتنده، بمبای دائره‌سنده برشهر اولوب، ′۷ °۱۹ عرض شمالی ایله ′۳۰ °۷۲ طول شرقیده واقعدر. بهمنی دولتنك انقراضیله نظامیه دولتنك تأسسی صره‌سنده بنا اولنمشدر. ۳۳۰۰۰ اهالیسی واردر. — بو اسمله هندستانده دیکر بعض قصبه‌لر دخی بولنیور.

احمدی { قدمای شعرای عثمانیه‌دن اولوب، برروایتده کرمیانلی و دیکر بر روایتده سیواسلیدر. یلدیرم سلطان بایزید خانك اوغلی شهزاده سلیمان چلبی‌یه منسوب بولنمش؛ و شهزادهٔ مشارالیهك نامنه «اسکندرنامه» عنوانیله برمنظومه یازمشدر. لطیف ونادره‌کو برذات اولمغله، تیمورلنکك دخی التفات واحسانلرینه نائل اولمشیدی. شعری لطافتدن خالیدر. شو بیت اومنظومه‌دندر:

خارپشتك خار صقلر جاننی
نرملك دوکر سمورك قاننی

احمر { [«بحر احمر، وادیٔ احمر و بنی احمر» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

احنف { (ابو بحر ضحاك بن قیس) کبار تابعیندن اولوب، زمان سعادتده یتیشمش ایسه‌ده، صحبت نبی (صلعم) شرفنه نائل اولەمامشدر. صفین وقعه‌سنده حضرت علینك معیتنده ایدی. خراسان فتوحاتنده دخی بولنمشدر. حلمده اسمی ضرب مثل حکمنه کچمشدر. ٦۷ تاریخنده کوفه‌ده وفات ایتمشدر.

احوص { (عبدالله —) قدمای شعرای عربدن اولوب، هجویاتیله مشهوردر.

برنجی جلدك صوکی

